

LaP. D
L 7436 sl

Linde, Samuel Bogumił

69

S Ł O W N I K
JĘZYKA POLSKIEGO

PRZEZ

L. 47

(V)

M. SAMUELA BOGUMIŁA LINDE.

WYDANIE DRUGIE, POPRAWNE I POMNOŻONE

STARANIEM I NAKŁADEM

ZAKŁADU NARODOWEGO IMIENIA OSSOLIŃSKICH.

Tom V.

R - T.

504731

28.2.50

LWÓW

W DRUKARNI ZAKŁADU OSSOLIŃSKICH.

1859.

«Voltaire avait déterminé l'Académie Française, à faire son Dictionnaire sur un nouveau plan. Ce plan consistait à suivre l'histoire de chaque mot, depuis l'époque, où il avait paru dans la langue, de marquer le sens divers, qu'il avait eu dans les différents siècles, les acceptions différentes, qu'il avait reçues; d'employer, pour faire sentir ses différentes nuances, non des phrases faites au hasard, mais des exemples choisies dans les auteurs, qui avaient eu le plus d'autorité. On aurait eu alors le véritable Dictionnaire littéraire, et grammatical de la langue; les étrangers, et même les Français y-auraient appris à en connaître toutes les finesses.

Ce Dictionnaire aurait offert aux gens de lettres une lecture instructive, qui eut contribué à former le goût, qui eut arrêté le progrès de la corruption. Chaque Académicien devait se charger d'une lettre de l'alphabet.»

Vie de Voltaire par Condorcet.

96

6625

45

1854

S. S.

JAŚNIE OŚWIECONEMU XIAŻĘCIU JMCI

J Ó Z E F O W I

P O N I A T O W S K I E M U,

MINISTROWI WOJNY, GENERAŁOWI DYWIZJI, NACZELNEMU DOWÓDZCY WOJSK POLSKICH,
ORDERÓW WIELKIÉJ WSTĘGI LEGIONU HONOROWEGO, WIELKIEGO KRZYŻA WOJSKOWEGO
POLSKIEGO, NEAPOLITAŃSKIEGO, ORŁA BIAŁEGO I INNYCH KAWALEROWI.

Plemiennikowi Króla *Stanisława Augusta*, rycerzowi, który powierzoną sobie obronę, wskrzeszonej potężnym Wielkiego *Napoleona* ramieniem ojezyny, świetniejszym nad wszelkie nadzieje, skutkiem uwieńczył; opiekunowi młodzieży kształcącej się w umiejętnościach sztukę wojkową doskonalących; Mężowi ozdobionemu darami serce ujmującemi i zdobiącemi rozum, przypisując to dzieło, korzystam z dawno upragnionój, a teraz dopiero zdarzonój sposobności, złożenia Mu hołdu tego uszanowania, które Mu się od każdego chwałę i pomyślność ojezyny kochającego obywatela należy.

Panowanie *Stanisława Augusta* zaszczyt ten przyniosło krajowi i jego rodakom, że stanowi epokę wskrzeszenia nauk w Narodzie. Za Niego część majątku po zgasłym, równie zamożnym jak uczonym zakonie, uratowana, obrócona szczęśliwie na posag edukacyi publicznej, ustanowiona owa w wiecznej wdzięczności narodu zachowana Komisya Edukacyjna, wyższe i niższe szkoły do prawdziwego celu swego zwrócone, światło w kraju upowszechnione, życie publiczne i prywatne uprzyjemnione, gust wydoskonalony, język oczyszczony, upiękniony, ubogacony, dzieła w różnych naukach dla młodzieży i kraju prawdziwie użyteczne rozkrzewione; kunszt malarstwa, rzeźby, budownictwa ożywione; otoż pomniki podziś dzień świadczące, czém było to panowanie dla oświaty publicznej.

Szczególniej mi zaś wspomnieć tu należy ustanowioną przez *Stanisława Augusta* szkołę rycerską w stolicy; tej albowiem kraj winien ukształcenie tylu mężów w cywilnym i wojskowym stanie najznakomitszych. Pod opieką dobroczynnego Króla i dzielnym sterem Męża naukom całkowiec oddanego, dla uczonych wylanego, i dziś jeszcze każdą chwilę literaturze mianowicie ojczystej poświęcającego, kształciły się owe umysły, które światłem na obradach wiecznie pamiętnego Sejmu, męstwem w obronie jego ustaw, i poświęceniem się w powstaniu przeciw gwałtom sąsiedzkim z największym zaszczytem Narodu celowały.

Uczcić pamięć ostatniego przed nieszczęsnym rozbiorem kraju Króla Polskiego, poczytałem sobie za tém miłszą powinność, że nie tylko krwi związek, lecz też wysokie cnoty i dary *Jaśnie Oświeconej Waszej Xiążęcej Mości* wszystko nam to przypominają, co Naród w *Stanisławie Auguście* považał i kochał.

Przekonany o koniecznej potrzebie nauk dla stanu wojskowego, zaprowadziłeś *Wasza Xiążęca Mość* zaraz po odzyskaniej części ojczyzny, z znacznym swoim kosztem szkołę, w której się przyszli obrońcy kraju uczą, na czém dzielność broni i przemyślne prowadzenie wojska zależy. Oby ten instytut, jak i wszystkie inne kształceni młodzieży na obywatelów i obrońców poświęcone, wydawał dla kraju owoce jak najobfitsze i najużyteczniejsze. Ta albowiem jest najmilsza nagroda dla mężów, którzy staranną swoją opiekę szkołom poświęcają.

Hołd ten najgłębszego uszanowania, považam się zakończyć wyrażeniem wdzięczności, że *Jaśnie Oświecona Wasza Xiążęca Mość* łaskawie mi pozwolić raczył, bym do palm, które poprzedzające tomy Słownika mojego już zdoła, przydał laury, tom ten wysokiem Imieniem Pańskiem zaszczycając, i uczył w Osobie Naczelnika stan meźnych naszych obrońców.

Jaśnie Oświeconej Waszój Xiążęcój Mości

w Warszawie w miesiącu
maju 1812 roku.

najniższy sługa

L I N D E.

DALSZY CIĄG PRENUMERANTÓW.

- Sąd *Apelacyjny* Xięstwa Warszawskiego.
Besson, xięgarz w Lipsku.
Antoni *Byszewski*.
Kajetan hrabia *Dzieduszycki*.
Antoni *Garczyński*, Pref. Kaliski.
Maciej Xże *Jabłonowski*, Prefekt Lubelski.
Kaliskie gimnazyum.
Izba administracyjna dóbr *koronnych*.
Józef *Karśnicki*, Radca Departamentu Kaliskiego.
Biblioteka uniwersytetu *Krakowskiego*.
Anna z Cetnerów Xżna *Lotaryńska*.
Prefektura *Lubelska*.
Jan *Młodzianowski*.
Franciszek *Nakwaski*, Prefekt Warszawski.
Wojciech *Pekalski*, Sekretarz szkoły prawa w Warszawie.
Józef *Poniński*, Prefekt Poznański.
Sąd kryminalny *Poznański*, i Bydgoski.
- Trybunał pierwszej Instancji *Poznański*.
Szkoła prawa Warszawska.
Wojciech *Pustowski* Marszałek Słonimski.
Karol Xże *Sangusko*.
Herman *Schilling*, kupiec w Warszawie.
Kancelarya *Senatu* Xięstwa Warszawskiego.
Trybunał pierwszej Instancji *Siedlecki*.
Julian *Sicrawski*, Pułkownik.
Euzebiusz *Słowacki*, Profesor wymowy w uniwersytecie Wileńskim.
Bióro Ministra *Sprawiedliwości*.
X. Michał *Symonowicz*.
Gimnazyum *Szczecińskie*.
Szeptycka, Starościna Stanisławowska.
Biblioteka *Wallenrodzka* w Królewcu.
Szkoły XX. *Pijarów Warszawskie*.
Ignacy *Wojnowski* w Poznaniu.
Biblioteka *Wrocławska* św. Bernarda.
-

R.

- R. *litera szesnasta abecadła Łacńskiego; Polskiego ośmnasta.* Kras. Zb. 2, 436. *Dla warczącej swojej twardości u Łacinników canina psia litera zwona; Słowianie miękczą ją dodaniem z rz, Boh. ř, n. p. dwór, na dworz; raz, rzezać, rznąć; stąd nazwiska rzemieślnicze, z Niemieckiego przejęte, r Niemieckie przemieniają na-Polskie — rz: n. p. Gerber, garbarz; Schlosser szlosarz; Rtemer rymarz etc. — Do ciężkości wymowy przytyk: «Przedtym a b ledwo mówił rzezać, Teraz r łącno mówi, nie się nie męcząc». Jabł. Ez. A 4.*
- R, abrewiaacy; a) Rok, daś Żabr. n. p. Dnia 18go sierpnia 1842go r. (• roku). R. P. • roku pańskiego, im Żabr deś Herrn. Kpcz. Gr. 1, p. 50. — b) R., X., § • rozdział, xiega, paragraf. Kpcz. Gr. 1, p. 50.

R A.

- *RAB, ob. *Rob.
- RABA, y, ź., rzeka w Krak: *Dykc. Geogr. 2, 527, ein Fluss im Straußfchen. Gońezym psom dają miana i od rzek, n. p. wisła, dunaj, raba, skawa. Ryd. — *Ż. Raba, niewolnica, ob. *Rob,*
- RAB, ob. Ręby, rąbanie. RABAĆ, rąbać, rąbie, rąbić *cz. niedok., raba, rąban cont. pr., porąbać, zrąbać, dok.; Boh. raubati, (raubim obrebuję, obszywam; szczepię; wrzynam); Slov. raubám; Sorab. 1. rubacz, rubam, rub-neno; Sorab. 2. rubasch; (Carn. rôbëm, robiti; Vind. robiti, obrobiti, sarobiti • obrebować, obszyć; Croat. rubim, rubam lignum praescindo, limbum intorqueo); Ross. рубить, изрубить, срубить, срубать, парубить, (obsol. рубленикъ ciesła; рубанъ, рубанокъ hebel ciesielski, Gall. robot; cf. рубчикъ blizna mała, cf. rubel; cf. рубцы flaki): — siec las, drwa, mięso, wołu, jesiotra, wieloryba. Cn. Th., hauen, baßen. W drwalni ustawicznie robią około drzew, rzeząc, rąbiąc, układając. Star. Dw. 22. Drwa rąbać (Vind. druvariti, druve napravlati). Iżali będzie się pochwałać siekiera nad tym, co nią rąba? Budn. Jes. 10, 15. Rąbanie drzew actio, daś Holz-hauen; cf. wrab, Vind. fekanje (cf. siec), druvarjenje, druvaritje, druv napravlenje; Ross. рубка, парубка, важка. Rąbanie drzew, minus, caudicatis provincia, daś Holzfalleramt. Ciebie czynię drzewniczym, dając-ć urząd nade drwy, abyś je rąbał. Cn. Th. Ułożył Eliasż drwa, i zrąbał na sztuki wołu, i nakładł na drwa. 1 Leop. 3 Reg. 18, 54. Jeśliby starsi rzeźnicy u kogo mięso podjężrzane należli, a rozkazaliby, aby go nie rąbano, potymby uznano, że ono mięso porąbano... Szczerb. Sz.*

581. — §. Rąbać mieczem, siekać, machać; um sich hauen, drein hauen, losshauen mit dem Schwerte. Filoktet z swęj strony, siekł, rąbał, wojował. Jabł. Tel. 285. Gdyby przynajmniej duszę wyzionął waleczną, Rąbiąc na krwawym placu szabłą obosieczną. *Dmoch. Sąd. 57.* Rąbiemy i goleni nadstawiamy wzajem Ciosom; tym się na świecie żyje obyczajem. *Ston. Pers. 28. — Fig. tr. n. p.* Rąbie wieloryb silnym ogonem ocean głęboki. *Dmoch. Sąd. 51.* bije, tucze, przecina, er schlägt. — *Aliter:* Zacząłem mu wręcz prawdę rąbać. *Teat. 51, 68. — Ż.* Rąbić, rąbił, rąbi *cz. niedok., obrebować szatę, besäumen.* RĄBACZ, ob. Rębacz. — (RABANDY, ów, m., plur., sznurki u brzegu żaglu, któremi się do rei przywiązują. *Magier. Mskr. Raabänder, Schnüre, daś Segel an daś Raaju binden.* Rabandy, sznurki niżej do żaglu przyszyte, któremi pod czas gwałtownego wiatru żagiel do rei przywiązują, aby wiatr nie dał tak ostro. *ib.*) — RABANINA, y, ź., siekanina, rzoż; ein Blutbad, eine Megeley. *Tr. — (RABARBARUM, ob. Rum Turecki).* — RĄBCZYCE, ye, plur., starostwo w Sandomir. *Dykc. Geogr. 2, 527, eine Starostey im Sandomirischen. — RABEK, bka, m., RABECZEK, czka, m. zdubn., podwika, płótno cienkie, szata cienka. Cn. Th., cf. Boh. rub, rubjk wewnętrzna strona skóry, cf. na reby, na reby; rubaš indusium inferius; Slov. raub trodax; Sorab. 1. rub, plachta linteum, rubczk chustka, blindé rub, klebné rub • obrus, rubané płócienny; Sorob. 2. rub, rubik, rubz, rubzik chusta, rubaž płótno; Carn. rôb, rôbz fimbria, obrąbek, ręby, 2) rôbz • chustka do nosa; robazha • koszula gruba; Vind. rob, pram • bramowanie; rob, shiu • szew; rob • kołnierz, rob, meja • miedza; roba • materyjka; robazha • koszula; robek • chustka; Croat. rub 1) linteum, 2) ściierka, 5) obrąbek, rubàcha • koszula, rùbeez, rubchéc • chustka, vratni rubecz • alsztuk, szekuvatni rubecz • chustka do nosa, rubje • chusty, bielizna, rubni, rubji, platnen • płócienny, rubjár, platnár • płóciennik; Rag. rùb, ruub fimbria; Bosn. portùb limbus; Slav. rùbae • chusta; Ross. рубаха, рубашка, рубашечка, рубашенька • koszula; рубъ, рубище szmat; рубежъ granica (cf. krajać, kraj, ukraina), прирубежный pograniczny, pokrainny, порубежный pograniczny, порубежье pogranieze; (cf. Graec. ἰσση) sutura). Rabek, Schleyerzeug, Schleyerleinwand, Schleyerfler; Carn. paizholán; Hung. patiolat; (cf. Carn. pajk • pajak, cf. pajeczyna); Ross. серпанка, хряцъ, хряцникъ. Lny, płótna, więc i które zawsze krosna robią Rabki, nad śnieg piękniejsze, pana swego zdobia. *Gaw. Siel. 558.* Widząc synaczka*

nagiego, Zakryła rąbcekiem człowieństwo jego. *Pieśń. Kat.* 112. Na godach małżeńskich, wkładając rąbek, bywamy. *Hrbst. Art.* 156. *tectae velamine*, (cf. kwef). Odejście pan córkom Syońskim ozdobę trzewiczków i zaponki, i czapki, i rąbceki i pończoszki. 1 *Leop. Jez.* 5, 18. Zadnym wytworem nie była ozdobna, Ani jój emiła zasłona, Lecz letki rąbek białe przykrywał ramiona. *Nieme. P. P.* 122. Rąbki Kolońskie każą sobie wozic. *Lek. D. Prov.* Jak z rąbka wywinął. *Żegl. Ad.* 98. jak najdosko-nalej, wie geſchnegett. — *Ż. Fig.* Noc na się była rąbek z gwiazd włożyła, A niebo jasne świeciło pogodnie. *P. Kchan. Jer.* 161. — *Aliter*: Nigdy powietrze nie było piękniejsze, Niebo bez rąbku i nad zwyczaj świetne Chciało na dzieła patrzeć tak pamiętne. *P. Kchan. Jer.* 527. — (RABIAĆ ob. Rabić). — RABIĆ, RABIE, ob. Rabać.

Pochodz. *dorąbać, narąbać, obrebować, obrąbać, obrąb, obrebek, porąb, porąbać, porębniczy, przerać, przerać, przerebla, rozrąbać, rębacz, rębca, rębny; rubel, rublowy; wrąbać, wrąb, wrębny; wyrąbać, wyręblak, zarąbać, Zareba.*

*RABIĘC, bca, m. [z rusk. riabee; *Etym.* riabyj: jarzębaty; kobiec, *Sperber* 2]. *Czack. Pr.* 2, 244, ob. Krogulec.

RABIEŻ, y, ż. rabunek, rabowanie, daß Rauben; *Sorab.* 1. rubeni, rubenstwo, rubeźnicztwo; *Sorab.* 2. rubnene; *Carn.* rôp; *Vind.* rop, rub, plenj, opip, roparia, ropastvu, porop, obrop, isrop; *Hung.* rablás; *Croat.* poroblenye; *Dal.* poroblenie; *Bosn.* grabsa, (cf. grabić); *Rag.* porob, pljen, (ob. Plon); *Ross.* grabeż, grabiteľstwo, хищничество. On się z rzeczy moich weseli rabieży. *Pot. Arg.* 725. et 764.

RABIN, a, m., nauczyciel żydowski, ein jüdischer Rabiner. RABINOWY, a, e, od rabina, Rabbiner. Rabinowe *Subst. neutr.*, płaca na rabina, n. p. Zygmunt I żydów Łuckich od płacenia rocznego dochodu dwunastu kop groszy Litewskich za Rabinowe i Karaimowe uwolnił. *Czack. Pr.* 109.

RABKOWY, a, e, od rąbka; *Carn.* pajzholanast, *Спшeyer*. Słuszną chodzić mężatce, W tkanej z wiatru szacie, i świecić przezroczyście przez obłok rąbkowy! *Min. Petr.* 25. Rąbkową chustkę matki piorąc rozdarła; ś. Antoni wzięwszy on rąbek krzyżem go żegnał, wnet się spoiła nie do nici. *Sk. Żyw.* 285.

RABOWAĆ, -ać, -uje *cz. contin.*; (*Sorab.* 1. rubu, rubieź, rubiu, rubiem, rubuju, rubujem, wurubu; *Sorab.* 2. rubnusch; *Slov.* wyrabugi; *Carn.* ropam, puliti; *Vind.* ropati, robiti, rubati, pljeniti, plenjati, ropuvati, robuvati; *Croat.* robim, porobblyujem, tolvajiti; *Hung.* rabo-lom, rablanni, rablok; *Dal.* robiti, porobiti; *Rag.* porobbitti, gusãriti (cf. huzar), pljeniti, opljeniti, zapljëni-ti; *Bosn.* robiti, pljeniti, porobiti, popliniti; *Slav.* ro-biti, plinjati; *Ross.* грабительствовать, расхитить, расхитять, хитить, хищу, хищничать); (cf. rwać; *Lat.* rapio; *Graec.* ἀπαύειω; *Gall.* ravir; cf. *Hebr.* ארס *insidiatus est*; *Ger.* rauben); plundrować, plündern. Bawiąc się z nim, rabują go. *Teat.* 8, 74, (cf. rob, robota). — (RABSZTYN, u, n., miasto w Krak. *Dyk. Geogr.* 2, 527, eine Stadt im Sraufisphen, cf. *Ger.* Rabenstein). — RA-

BUNEK, nku, m., rabeź, plondrowanie, plon, der Raub; *Sorab.* 1. rubenstwo, rubeźnicztwo, rubeni, wurubki; *Sorab.* 2. rubeni, rubnene; *Carn.* rôp; *Vind.* roparia, ropanie, ropastvu, resboja (ob. Rozbój), obrop, isrop, rop, rub, opip, opipenga; *Hung.* rablás; *Croat.* poroblenye; *Ross.* хищение (ob. Chwyćci), хищничество, расхищение. — Rabunku cheiwy (*Vind.* ropashelen, smekliu, odertliu). Rabunku cheiwość *Vind.* ropashelnost, odertlvost, derzhlvost. RABUŚ, ia, m., RABOWNIK, a, m., który rabuje, rozbójnik, der Räuber; *Boh.* laupežnik (ob. Łupieżca), drač, (ob. Drzcć); *Sorab.* 2. rubežnik, wurubnik, kraja rubiczer, f. rubeznicza, rubiczerka; *Carn.* ropar, pulësh, tolovaj, (tol pharaetra), hostnêk, (hosta *virgultum*, ob. Gęstwa, Gąszcz); *Vind.* ropar, ropavez, rubar, hostnik, tolova, otimavez, filno-jemauz, resboinik (ob. Rozbójnik), opipnik, f. rozparza, ropauka; *Hung.* rabló; *Croat.* porobitel, tolvaj, f. porobitelicza; *Bosn.* grabitegl, plinitegl, f. popliniteglja; *Rag.* porobitegl, gusâr, gûsa, (cf. huzar); *Ross.* грабитель, хищник, расхититель, f. грабительница. Widać z twarzy tych rabusiów ochotę spotkania się z wiejskimi kokoszami. *Mon.* 65, 425. RABOWNIČZY, a, e, od rabusiów, Räuber; *Boh.* berný, (cf. bierny); *Carn.* ropanske; *Vind.* ropanski, resboinski, derezh, omekliu; *Ross.* грабежный, хищный (ob. Chwytny), грабительский (ob. Grabić), хищниковъ, хищнический.

RACA, y, ż. *Ital.* raggio, raggetto, razzi, z *Łac.* radius; *Rag.* rockette; *Sorab.* 1. racheta; *Boh.* rakeytle, rakey-tlička; *Croat.* regetliu; *Dal.* roketta; *Vind.* rageta, ognieniu vershilu; *Ross.* ракета, ракетка; *Ger.* die Rakete. Raca z szermelami *Ross.* шутиха. W krotofilnych ogniach rurka zrobiona z papieru wielokrotnie obwinionego, nabitą mieszaniną złożoną z siarki, z saletry i węgla, nazywa się raca. *Jak. Art.* 5, 515. Raca do góry wyniosła się pięknie, A jakież koniec? zabłyśnie i pe-knie! *Kniaź. Poez.* 1, 215. Zamysły ludzkie są do rac podobne, które bystro w górę lecać, cieszą na jaką chwilę oczy patrzących; lecz połym zgasnąwszy, nie od-syłają im nazad tylko kije, do których były przywią-zane. *Mon.* 70, 182. Lotem go wyprawia, jakoby pod nim zapalił kto racę. *Pot. Syl.* 512.

RACHANIE, ia, n., miasto w Belzkim. *Dyk. Geogr.* 327. eine Stadt in der Weiw. Belz.

*RACHEMBERG, a, m., [Henryk pobożny poruczając Hau-gwitzowi obronę zamku lignickiego, odezwał się: «Hau-gwitz, räche den Berg! i od niego biorą początek Rachen-bergowie na Szląsku. *Hammer-Purgstall, Gesch. der goldn. Nord.* 115 — 2]; n. p. Nie brój RacheMBERGU przed czasem, bo zginiysz. *Rys. Ad.* 45.

RACHMANNY, ob. Rochmanny.

*RACHMIERSKI, a, ie, rachowniczy, liczbowy, rachunkowy, Rechen. Rachmierska i ziemiomerska nauka. *Rog. Doś.* 1, 285, Rechenkunst; *Sorab.* 1. rachnuwarska wëdomnoeż. RACHMISTRZSKI, RACHMISTRZSKI, a, ie, do rachmi-strza należący, rachowniczy; Rechenmeister, Rechen. *Petr. Et.* 105. Abacus, stół rechmistrzski. *Mącz. Arithmetica*, rechmistrzaska nauka. *Mącz.*; rachmistrska. *Cn. Th., Boh.*

počítařstwĭ, (cf. 'czcić); *Croat.* brojsojnane. Rachmistrzka szkoła; *Vind.* razhunska šhula. RACHMISTRZ, a, m., 'RECHMISTRZ, z *Niem.*, der Rechenmeister, co uczy rachować. *Cn. Th.* Rechemistrz, a *calculus*. *Macz.*, 'poczetnik. *Murmel.* 178; *Boh.* počítář, počtař; *Slov.* početnjik, rentmistr; *Sorab.* 1. rachnuwár; *Carn.* zhislar, razhunar; *Vind.* raitar, razhunar, raitavez, razhunavez, zhislar, razhunski mister, razhunasnanez; *Slav.* raesunexia, brojoznane; *Croat.* rachunár, brojaznanez, rachunomester, f. rachunarieza, rachunomestria, rachunaria; *Ross.* числослобъ, смѣтчикъ, смѣтливый; *Ecel.* числитель. [Rachownik, 'rechmistrz, *rationalator*. *Macz.* 2]. 'Liczman, abo rachownik, który przyjęcie i wydatek statecznie ma rachować. *Groick. Obr.* 150. *W rodz. żeńsk.* Rachmistrzyni, die Rechenmeisterinn. — (RACHOW, a, m., miasto w Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 327, eine Stadt im Sandomirischen). — RACHOWAĆ *cz. contin.*, 'Rachowywać *jedn.*, liczbować, liczbami dochodzić. *Ger.* rechnen; (*Arab.* rackaem *arithmeticae*); *Boh.* počtati, (ob. Poczyść, poezet); *Sorab.* 2. rachnowasch; *Sorab.* 1. rachnuyu; *Carn.* shteti, shtejem (ob. 'Czcić), zhislam, razhunam, rajtam, bôtam, *Vind.* raitati, razhunati, botati; *Croat.* rachunati, rachunam, razbrajam, broiti; *Dal.* broiti; *Bosn.* brojiti, esapiti; *Rag.* broitti, zbroitti, zbrajam, razbrájati, uzbroiti, pobroitti; *Ross.* считать, сочту, считать, считать, считать (cf. scisły), нечислить, нечислять, сосчитать, сосчитывать. Rachowanie, das Rechnen; (*Boh.* počtánj, počtařstwĭ; *Carn.* zhislenost; *Vind.* razhunasnanez, razhunstvu, zhislanastvu; *Croat.* rachunsztvo). Rachowania jest pięć sposobów: liczenie, przydawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie. *Solsk. Geom.* 3, 81. Rachować co, liczyć co; rechnen, zählén. Zapatrzali się na gwiazdy, i rachowywali xiczyce, aby z nich praktykowali. 1 *Leop. Jez.* 47, 15. (rachowali. 3 *Leop.*). Mało chować, wiele rachować, niepożytek. *Gost. Gor.* 22. Swe zwycięstwa na palcach rachuje. *Jabl. Buk. M.* 2. er zählt sie auf den Fingern her. Inszą chasę długoby rachować z imiony. *Zebr. Ow.* 111; (*nomina eorum dicere*). Rachować co pospołu, rachować co z czym = policzać. *Cn. Th.* zusammenzählen. Nie spuścił oka z niego, każdy krok rachując jego. *Jabl. Tel.* 554. podstrzegając, er zählte jeden seiner Schritte. — Rachować sobie = roztrząsać, rozważać; bey sich berechnen, untersuchen, überlegen. Kiedy to rozbiegał i sobie rachował, Królowną winną śmierci brata być znajdował. *P. Khan. Orl.* 1, 128. — Rachować za co = poczytywać za co, für etwas anrechnen, für etwas halten. Im tego ludzie za grzech nie rachują. *Otw. Ow.* 406. Chca, aby na ich wołą góry się zmniejszały, Ludzi wszystkich rachują, jak za proszek mały. *Jabl. Tel.* 551. Wszystkom za sen jeden i bajki rachował. *ib.* 25. — Rachować się z kim = rachunek odbierać od kogo, rachunku słuchać, liczyć słuchać; Rechnung von jemanden abnehmen, sich mit jemanden berechnen. Pan chciał się rachować z sługami swymi. *Bibl. Gd. Math.* 18, 25. (chciał liczbę kłaść z sługami. *Wujek*). Rachować się wzajemnie, mit einander genaue Rechnung halten. Młujmy się jako bracia, a ra-

chujmy się jako żydzi. *Cn. Ad.* 505. — Rachować się z czym, wchodzić w liczbę tego; sich mit etwas berechnen, einen Ueberschlag machen; (cf. piędzia się mierzyć). Rachowałem się z zbożem, ledwo mi go na trzy dni stannie. *Warg. Cz.* 196. Masz-li co zacząć, wprzód się rachuj z mieszkim. *Bratk. N 4 b. Jez. Ek. E 1.* Rachuj się z swą kondycją, a tak syna postanów, żeby górno nie latał myślami. *Opal. Sat.* 27. — Rachować się sam z sobą = wchodzić w się, mit sich selbst Rechnung halten. Niechaj się rachują same Ateny, jeśli mają dla Alcybiadesa płakać, czyli się nim chlubić. *Warg. Wal.* 75. Rachować się z sumnieniem, mit seinem Gewissen rechnen. Rachuję się, jak nigdy na spowiedź, z sumnieniem, a gdy żadnej przyczyny w sobie nie znajduje, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuję. *Zab.* 14, 222. Rachować się komu, rachunek oddawać, liczbę dać, jemanden Rechnung ablegen. Będiesz się bogu rachował z każdego dnia, któryś stracił, nie nie uczyniwszy ludziom dobrego. *Stas. Num.* 2, 167. RACHOWNICZY, a, c, do rachownika lub rachowania należący, rachmistrzski; Rechenmeister, Rechen. *Boh. et Slov.* početnj. Rachownicza tablica abo liczmanica, abacus. *Cn. Th., Boh.* početnica. Rachownice litery, znaki. *Cn. Th., RACHOWNICZY Subst., m.* RACHOWNIK, a, m., co rachunki odbiera. *Cn. Th., der Rechnungsführer.* Rachownik, 'rechmistrz, *rationalator*. *Macz.* RACHUBA, y, ż, kalkoń, kalkulacya, obrachowanie się z czym; die Berechnung, das Berechnen; *Ross.* сложность, смета, сметка. Głupich liczba bez rachuby. *Kras. List.* 2, 55. bez liku, niezrachowana. RACHUBNY, ob. Rachunkowy. RACHUNEK, nku, m., RACHUNEKZEK, czka, dem., *Boh.* počet (ob. Poczet), aučet; *Sorab.* 1. rachauwano; *Sorab.* 2. rachnowane; *Carn.* razhun, rajtenga; *Vind.* razhun, raitinga, razhunanje, raitanje, zhislenost; *Croat.* rachun, rachunicz; *Dal.* razbroj; *Slav.* eszap, broj; *Bosn.* esáp, broj, razlogh; *Rag.* razbroj; *Ross.* счетъ, отчетъ, сосчитание, сочтение; *Ecel.* расчотение, разчисление, расчеръ; rachowanie, liczba, die Rechnung. Komisarz objeżdża dobra dla słuchania rachunków ekonomów, podstarościch. *Kras. Pod.* 2, 25, *Ross.* учесть, учинять, учинывать. Z każdej sprawy, myśli, mowy, Czynie rachunek surowy. *Groch. W.* 594. (liczbę daje). Tak bez porachunku umierać mi przyjdzie, Ponieważ czas stracony w rachunek nie idzie. *Mon.* 70, 854. Rachunki, które oddają ci, co złożyli urząd, sprawowanie się z urzędu złożonego; *rationalum relatio*. *Cn. Th.* Rachunek spisany, rejestr: die geschriebene Rechnung, der Aufzug. Kiedy pani każe sobie oddać kasę i przejrzeć racy rachunekczek? *Teat.* 16, b, 17. RACHUNKARZ, a, m., kalkulator, w rachowaniu biegły; *Slov.* početnjik; *Vind.* razhunavishar, raitingpelauz; *Rag.* broitegl, ein Rechner, der im Rechnen geübt ist. Niektórzy wielcy rachunkarze bez oszczędzenia króty tego dowiedli. *Zab.* 7, 126. RACHUNKOWY, a, c, od rachunków, rachownicz; Rechen = Rechnung; *Boh.* početny, početnj; *Slov.* početnj; *Carn.* razhunske; *Rag.* broini, zbrojni, broiv; *Croat.* broyni, zbroyni; *Ross.* счетный, отчетный. Kupiec siedzi za kramem, rachunkowe prze-

glądając księgi. *Teat.* 49. d, 7. Księgi rachunkowe abo rachubne, *rationalii. Macz.*

Pochodz. *dorachować, dorachowywać, narachować, obrachować, obrachunek, odrachować, porachować, przerachować, przyrachować, rozrachować, wrachować, wyrachować, zrachować.*

RACIAŻ, a, m., a) miasto w Płockim. *Dykc. Geogr.* 2, 528. eine Stadt in der Voiv. Ploß. — b) W wojew. Kujawskim. *ib.* in Sujaviem. RACIBOROWICE, ic, plur., w księstwie Oświęcimskim, gniazdo Raciborowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 528, *ib.* im Fürstenthum Oswiecim, das Stammhaus der Raciborowitser. RACIBORZ, a, m., miasto nad Odrą, w górnym Szląsku. *Wyrw. Geogr.* 258. *Nar. Hst.* 5, 125. Ragenburg. RACIBORSKI, a, ie, n. p. Raciborskie miastwo. *Wyrw. Geogr.* 258.

RACICA, y, ż, RACICZKA, i, ż, dem.; (*Eecl.* racica skrzyńka; die gepaltne Klauē des Rindes, der Schafe &c.; *Vind.* rug, kloje, pulherka, palherk, partel; *Rag.* pàpak, pàpzi. Stopa rogowa, gdzie się dzieli, nazywa się racicami, jak n. p. u wołu *Zool.* 57. Miał na prawym biodrze znak racicy Iosia. *Kniaz. Poes.* 2, 250.

RACKI, [Raców się tyczący, Racicki, die Racier betreffend 2], ob. Husarski.

RACŁAWICE, ic, plur., dobra w Krakowsk. *Dykc. Geogr.* 2, 528, sławne wygrana Racławicka Kościuszki, 1794 r.

RACOWY, a, e, od racy, Raceten; *Ross.* пакетный.

RACYA, yi, ż, RACYJKA, i, ż, dem., z *Lat.* ratio = powód, dowód, przyczyna; Grund, Bewegungsgrund, Ursache, Beweis. Nie mógł mu nikt drogi onej odradzić żadną racya, poruszeniem, wiatrami i przyczynieniem choroby z niewczasów podróżnych. *Sk. Żyw.* 2, 552. Piata racya dajesz, mówiąc, że... *Pim. Kam.* 157. Filozof wszystko racyami chce wywieść. *Lub. Roz.* 14. Żadne racye już nie ważą u mnie. *Morszt.* 511. Już do tego dawno chce pana namówić, i pięknym dał racyjki i morały. *Teat.* 22, 107. Racya mocniejszego, zawsze lepsza bywa. *Zab.* 15, 272. *Treb.* Racya racya, a szkoda szkoda. *Fredr. Ad.* 7. (nie tu po rozumowaniu, co się stało, nie odstanie się; swarzą się, a wilk w owce). — §. Masz racya = masz słuszość, masz przyczynę, słuszenie robisz, mówisz; *Croat.* tizsi prav imal, du baš Ursache. Już-ci i Jegomość miał racya często gadać. *Teat.* 19. b, 16. Dziś papież ma racya stękać pod temi pociskami. *Gaz. Nar.* 196. *St. Aug.* — *Aliter:* Masz racya, przy tobie jest racya = prawdę mówisz, przy tobie prawda, nie mylisz się, du baš Recht. Masz racya, masz racya, niemasz co na to mówić. *Teat.* 19. c, 5. Powiadał starzy, iż najlepszym przysmakiem, chleb z solą z dobrą wolą: i mieli racya. *Kras. Pod.* 2, 94. Pan zawsze ma racya. *Teat.* 19. b, 55. Miała śmierć racya, i jam zdania tego. Ze człek dożywszy wieku tak długiego, Powinien jeszcze pięknie podziękować i iść za nią. *Jabl. Es.* 149. Szczerze powiedz, kto ma racya, córka moja, czy ja? *Teat.* 7, 26. Największa część ludzi rozumieją, że przy nich wszelka prawda i racya, a różnić się od nich jest to błądziej. *Gaz. Nar.* 1, 185. — §. *Milit.* Racya, porcyca, chleba lub furaju, którą dają żoł-

merzowi. *Pap.* W. 1, 468. Ration und Portion. RACYOCYNACYA, yi, ż, rozumowanie, Raisonniren, Raisonnement. Już tu racyonacyi więcej nie potrzeba. trzeba zgody. *Gaz. Nar.* 1, 540. RACYONAŁ, ob. Napierśnik kapłana w starym zakonie. RACYONALISTA, y, m., rozumiejący, ein Raisonneur. Być zbytnim racyonalistą, nie dobrze. *Lub. Roz.* 21.

RACZ, ob. Oburącz. RACZE ob. Raczyc.

RACZE, ecia, n, RACZEK, czka, m., dem. nom. rak; *Boh.* raček; *Vind.* rakizh, razhei; *Carn.* rakèk; *Hung.* rakatska; *Ross.* рачекъ, das Rrebshen, ein kleiner Rrebh. Rak, infode uczy krok stawiać raczeta, sam opak idzie. *Mon.* 71, 794. — Wej jakiego raczka upiekła! *Teat.* 27, 61. raki piec = wstydzicie się, z wstydu czerwienicie się, rumienicie się, vor Schaam toth werden. — Raczkiem leżę, raczkować, rakiem leżę, na bałuku; *Eecl.* ракомъ, по примѣру рака, когда человекъ наклоняся въ низъ головою на рукахъ и ногахъ ползеть, auf allen Vieren kriechen. Przelekli się, wznak padli, raczkiem z kościoła uciekli. *Warg. Wól.* 50.

RACZE, ecia, n., i, plurali RACZETA, raczki, Rändchen; dem. nom. reka; n. p. Daj mi raczę *Teat.* 18. b, 12. Kupidyna choć małe raczeta, daleko rzucają strzałę. *Kras. List.* 97. Spieszę ucałować raczeta W. Pani Dobr. *Teat.* 24. 157. *Chart.* Dzieci moje będą ku tobie wyciągać niewinne raczeta swoje. *Teat.* 18, 72.

RACZEJ, RADZIEJ, adverb. Comparat. Positivi rad, rado; (*apud veteres* radniej; *qu. cf.*); (*Slov.* radněž, radšeg; *Sorab.* 1. radseli, radscho, nairadscho; *Carn.* rajshi; *Vind.* ratshi, mari, buil; *Bosn.* pria, priabil; *Ross.* лучше, *Eecl.* нухе (cf. pak), пачеже, множае, множайше; cf. *Ger.* rätlich, rätlicher, gerätlicher); a) ochotniej, z większym ukontentowaniem, lieber. Szatę tę najraczej (*Superlat.*) w sługach swoich Chrystus przyjmuje. *W. Past.* W. 5, 72. — b) Z większą racya, potius, wielcebr. Łaskawość bez miary słabością jest raczej duszy, niżeli enoty. *Nar. Hst.* 4, 76. Żadnemu się nie godzi własną mocą, albo raczej swym uporem kościoła zwyczaju odmieniać. *Kucz. Kat.* 2, 415. (albo radniej, edit. sec). Z boginią nie zadzieraj, daj się jej raczej. *Zebr. Ow.* 127. Szalony lekarza nie cierpi, chcąc go radziej gwałtem od siebie odrzucić, niżby lekarstwo jego przyjąć chciał. *Eraz. Jez.* 6 b. — §. Staranność zaostrzyć, albo co raczej jest, dobroczynność wzruszyć. *Mon.* 71, 271. co więcej jest, więcej znaczy, większa jest rzecz; maś noś mebr ist, maś gerätner ist.

RĄCZKA, i, ż, dem. Nom. ręka; *Boh.* rucička, ručka; *Sorab.* 1. ruczka; *Sorab.* 2. ruzka, ruzizka; *Vind.* roki-za; *Bosn.* rucića; *Croat.* ruclicica; *Rag.* rucizza; *Eecl.* ручка, ручина; *Ross.* ручна, das Rändchen. Coż to za pulehna i delikatna rączka? *Teat.* 20. b, 205. Patrz jak się chwyta rączkami różanej Szyi matuchny swój niepokalanej. *Groch.* W. 541. *Jag. Wyb.* C 5 b. Pewniejsza z rączki do rączki, aniż przez rączki. *Haur.* Sk. 257; *Slov.* z rúcki do rúcki; *des. dabo.* — §. Rączka u zegara, index. *Cn. Th.* der Weiser an der Uhr; *Bosn.* rucića, drisgjak = dzierżak, trzonek. W drukach rączka głose-

znaczy. *Szerzb. Sax. przed.*, (cf. odsyłacz). — *§. Rączka*, *masc.* człowiek rękę złą mający, *ancus. Cn. Th.*, (cf. Jokietek), *der im Arme einen Fehler hat.* — *§. Botan.* Rączki, Krystusowa dłoń, *palma Christi*, korzenie ma szerokie jak dłoń z palcy. *Sienn. 157, Carn. zépétz; Bosn. gļjubdrag* trava, *Strenghlumc, ob. Rącznik. RĄCZKOWY*, a, e, od rączki, *Håndphen*: . Przypisują nam przeciwnicy jakieś mordy, walki; aleć wie świat, zkąd te mordy i walki idą; świadczą konspiracye Franeuzkie, mordy Angielskie, hasła sznurkowe, rączkowe, i insze tym podobne praktyki. *Żarn. Post. 3, 700.*

RĄCZKOWAĆ *intr. contin.*, na bałuku leżeć, rączkiem czyli rakiem iść, auf allen Kneen kriechen. Człowiek w dzieciństwie swoim rączkuje. *Bals. Niedz. 1, 528.* Szczęśliwy, kto w ojezystych niwach wiek swój strawił, Tenże go starcem widzi dom, co chłopcem bawił, Co się kijem wspierając, na którym przed laty Rączkował gruncie, długi wiek swój liczy chaty. *Min. Ryt. 3, 80.* Ledwom przestał rączkować, zaczęła mi mama z sobą włóczyć po teatrach. *Pam. Warsz. 3, 526. Czart.* Schwytano na łowach człowieka, co na podobieństwo bestyi czworonogięj rączkował. *Bals. Niedz. 1, 411.*

RĄCZNIK, a, n., *vicinus*, *der Wunderbaum*, drzewo średniej wielkości w Azji i w południowej Europie; u nas tylko rośnie roczna. *Kluk. Dyke. 3, 20.*

RĄCZO *adverb.*; *Boh. rauče; rzeżwo, żwawo, prędko, chyżo; flinf, frifch, gefchwind.* Pójdź, pójdź rączo, nie baw się długo. *Bardz. Trag. 420.* **RĄCZOBIEGŁY**, n. p. *chart. Bielaw. C 2 b, schnellflüßig.* **RĄCZOLOTNY**, a, e, n. p. Rączolotna strzała. *Otw. Ow. 484. schnellfliegend.* **RĄCZOPIÓRY**, n. p. *jastrząb. Otw. Ow. 209* Strzały rączopióre. *Otw. Wirg. 419. schnell befiedert.* **RĄCZOŚĆ**, *sci, ż.*, prędkość, żwawość, chyżość; *die Sfluffheit, Geschwindigkeit.* *Cn. Th.; Vind. litrust, jadernust, bersnust, rohnost.* **RĄCZOSKOKI** a, ie, n. p. Rączoskokie zwierzęta. *Bielaw. A 2 b. schnell springend.* **RĄCZOSKRZYDEŁY**, n. p. *Pegazus. Otw. Ow. 177. rączolotny, rączopióry, schnell geflügelt.*

RĄCZY, a, e, (*Compar. rączszy, rączszy*); *Boh. rauči; rzeński, rzeżwy, prędkki, szybki, żwawy, chyży; (Carn. rohn, rozhnu, (cf. rączny); Vind. liter (ob. Chytry), bersen (ob. Barzy), rozhen; (cf. Sorab. 1. ruczi wnet); Germ. rasch; (Svec. rask, rysk; Angl. rash; cf. Arab. raaschan), flinf, schnell.* Konia miał tak prędkiego, że piasku po ziemi ledwie się tykał nogami rączemi. *P. Kchan. Jer. 414.* Konia rączego chłostać nie trzeba. *Cn. Ad. 357.* (koniowi bystremu monszuka, nie ostrog trzeba). Jam był rączszy jego (*Compar. prędszy od niego*). *Otw. Ow. 516.* Czas rączszym nad Pegazą leci kołowrotem, Co w momencie upływie, gonić próżno potym. *Tward. Misc. 51.* Uprzedza wszystkich, bo konia rączszego miał, niż drudzy. *P. Kchan. Orl. 4, 250. Birk. Podz. 14.* Przez równiny morskie rączce wiosła gnali. *Otw. Ow. 151.* Wyprawił król rączy list do swych generałów, żeby mu w posilku przybyli. *Tward. W. D. 178.* (nagły, pilny). Tonący ratunku, miłosierdzia rączego pragnęli. *Papr. Koł. P 3.* (śpiesznego). Mam gdzie uciec, będzie-li potrzeba, i mam rączego. *Star. Ryc. 45.* (t. j. konia). Han królo-

wi tak przez rączego odpisał. *Tward. W. D. 2, 127.* przez gońca, kuryera, *Gilbote.* Niech ich do kościoła Zarazem do nas kto rączo zawoła. *Past. Fid. 311.* — *§.* Rączego zacina w nogi! ucieka, er reißt an. *Tr.*

RĄCZY, a, e, rakowy, od raka; (*Boh. račj*), *Střebš*: . Kamienne serce, umysł i oczy ma rączce, Kto dzisiaj na Chrystusa patrząc, nie zapłacze. *Pat. Zac. 31.*

RĄCZYĆ, -ył, -y, *med. cont.*: (*Boh. račiti; Slov. racit vel-le, non gravari; Croat. rachisze lubet; Bosn. et Rag. racitise; Ross. рачить* = pilnie chodzić koło czego, *Ross. et Eccl. рачитель, amator czego, f. рачительница; Eccl. рачительный* żądający, *злоторачитель* złotolubnik; *Ross. рачительность* staranność; *distng. Vind. razhiti, rake loviti* = raki łowić): — a) rączyc, godnym rozumieć, osądzić; *würdigen, für würdig achten.* Nie tak - ci się bardzo rączę, abo godną takiej czei rozumiem; *haut equidem tali me dignor honore. Cn. Th.* Prokuratorów w wielkiej poczciwości mają, czezą, wazą, rączą, by więc panny kasztelany. *Glicz. Wych. N 4.* — b) *In secunda et tertia persona, usitatum cum infinitivo, ut: Rącz abo rączcie siedzieć, rączcie pić, rączcie dać, i. e. chciej siedzieć, abo proszę siedź. Cn. Th.; Ross. пожадуй, пожадуйте, belieben, gerufen, 3. B. belieben sie sich niederzulassen; Boh. ljubiti se, (cf. lubić); Vind. fe poviedeti, dopokojatife, nchati febe dopasti; Ross. изволить, изволю, соблаговолить, соблаговолять; Eccl. благоизволяти, произволити, произколати, изволяется.* Rącz to nam zdarzyć ojeze lihościwy. *Groch. W. 105.* Przecie kiedy znajde kobietę, która mię będzie rączyla kochać. *Teat. 5. e, 68.* Jest teraz ten obyczaj wszystkie mowę rączeniem abo wasćmościami nadziewać. *Modrz. Baz. 257. Inapte utuntur hoc verbo, dicentes: rączę iść, nie rączę jeść etc. Cn. Th.* — *§.* Rączyc, chcieć, wolić; *wollen, belieben, lieber wollen, gerufen.* Bóg wszystko może uczynić, jako jedno rączy. *Rej. Zw. 206 b.* Czyni, co rączysz. *Bzow. Roz. 66.* Będzie-li pan rączyl, abo da-li nam bóg zdrowie, uczynimy to abo owo. *1 Leop. Jac. 4, 15.* Polaka nago malują, a z nożycami, a postaw sukna przed nim; krajże sobie, jako rączysz. *Rej. Zw. 57 b.* (jakoć rzewnie podobą). Rączenie, łaska, łaskawość względ; *Onade, Huld.* Jakie rączenie było Twoje, co nasz grzech nosiło. *Groch. W. 77. Vind. dopadenje, lubnost, dolubnost.* — c) *Transitiv:* Rączyc kogo, czeić, szanować, urączyc go czym; *einen ehren, ihm eine Ehre wemitt anßum.* Iż była wielkiej u ludzi sławy i czei, nawiedzenia zacnych osób i rączenia świeckie wielkie były około niej. *Sk. Żyw. 1, 98. große Ehrenbezeugungen.* — *§.* Rączyc kogo czym, czestować go czym, być mu rad czym, *ob. Urączyc; einen wemitt anßnehmen, tractiren, bewirthen; Boh. hostiti; Ross. подчиваю, подчую, поподчивать, уподчивать.* Jakie rączenie, takie płacenie. *Cn. Ad. 298, Eccl. урждение, угощение; (jakie czestowanie, takie podziękowanie, dźwięk za węc).* Oną kałużą dobrowolnie się rączyl. *Alb. z Woj. 41.* (czestował, złopał blocko). Rączacy kogo *Eccl. чредатель, чредатель.*

RĄCZYNA, y, ż., **RĄCZYŃKA**, **RECYŃKA**, i, ż., *dem. nom. ręka; daß Håndphen. (Rag. rucina, rucetina manus*

ingens, rączysko). Ręczynki ma króciuchne Amor, lecz niemi szeroko Zasiaga, i pod ziemię przcnika głęboko. *Simon. Siel. 22.* Małemi rączynami. *P. Kchan. Jer. 308.* *Tward. Misc. 166.*

RAD, rada, rade, - o; (*Boh. rad; Slov. rad lubens; Sorab. 1. rad, -a, -o, -e; Sorab. 2. rad, -a, -o, radnj; Carn. rad, (radovoln = dobrowolny, radovolz = ochotnik); Vind. rad; Comp. raifhi; (radovolen, dobrovolen = dobrowolny, radovolnost = dobrowolność), voln, volno, (cf. wolny, wolno), (radliu = wdzięczny, radlivost = wdzięczność; radi-meti, raduvatife = pożądać); Croat. rad, Comp. rajshi, (rad, radi, zarad, zaradi propter = dla, z przyczyny; rád-dim = nalegam, cf. radzić); Rag. ràd; (rad, radi = dla, n. p. radi tebbé = dla ciebie; ràditi operam dare; (Bosn. rad, vosco, (cf. wesoły), (radi = dla); (raditi, nastojati = pilnować); Slav. rad; (radi, poradi = dla; ràditi = pracować); Ross. радъ, (ради dla, радивый staranny, радивость staranność, подрадьтъ chętnie stręczyć); Eccl. радивый, raditeľ diligens, прирадьтъ curator, прирадьбу, Graec. ἐπιμελοῦμαι; Οἰκφριείτ. reit, redi = rączy, gotowy; Isl. radan, cf. Germ. bereit, cf. geratfen, råtft-lit; Graec. ἑίδω); rad co czynić, adverb. ochotnie, z ochotą; gern, bereitwillig. Co muszę, to rad uczynię. *Birk. Ob. L. Żegl. Ad. 42;* (*Slov. co musim, rád učinim; z musu enota*). Każdy radniejszy (*Compar.*) służyć ojczyźnie, niż obcym. *Czack. Pr. A 4.* Bardzo rad; *Eccl. преусерднѣй, (cf. serce)*. Nie radby, ale musi. *Cn. Ad. 656.* Nie rady (cf. *Not. sub. Adj. powinny*), kury na wesela, ale muszą; nie rada koza na targ, ale musi. *Rys. Ad. 43.* *Slov. Má ho rád, gako koza nóz; ma go rád, gako pes kočku.* Radaby dusza do nieba, by jako przed grzechami. *Cn. Ad. 988.* Rad nierad, radzi nieradzi = chce niechce, nad wolą, bez dzięki, gern oder ungern; *Sorab. 1. rad nerad.* Musiałem rad nierad słuhać napomnienia. *Kras. Doś. 26.* — §. Rad co widzieć, sły-szeć, czynić = lubić, kochać się w tym, podobać się w tym, z ukontentowaniem widzieć etc.; gern sehen, gern hören, mit Vergnügen, ein Vergnügen daran finden. Rad widzę kogo, nawidzę (*qu. v.*). Gdzie go nie radzi widza, ktoż ztamtąd nie śpieszy? *Morszt. 296.* Co ludzie radzi sły-szą, temu łatwo wierzą. *Fredr. Ad. 13. Pot. Arg. 364.* Kto mówi co chce, usły-szy coby nie rad. *Rej. Zw. 80, (scil. sły-szał).* Radniejszy jeszcze umarł. *W. Post. W. 263.* Czego sam nierad widzisz, nie czynźe też i drugim. *Radz. Job. 4, 16.* Bardzo w podłej sukni rad chadzal. *Birk. Dom. 74.* (lubił w niej chodzić). Słowo radzi trzymają, ale sami sobie. *Pasz. Dz. 122.* Jakole by-wają w pszenicy rade. *ib. 78.* zwykle, gewöhnlich, gern. Kamień, którego często z miejsca poruszają, nierad mchem obrasta rychło. *Glicz. Wych. L 2 b.* niełatwo, nicht leicht. Kamień choroba bywa też dzieciom rad i z tego, kiedy plugawa mamka złym mlękiem karmi. *Oczk. Przym. 424.* (łatwo, zwykle). — *Cum Dativ.* Rad czemu, rad co mieć, widzieć, nawidzieć, cieszyć się z czego, lubić co etc.; gern sehen, gern haben. Rad nowinie król. *Odym. Sw. 2 F f b.* (cieszył się, gdy to sły-szał). Rad złemu, rad szkodzie drugim; *Ross. злорадный, злорадливый, шаден-**

fröh; *Subst. злорадство, Schadenfrende; Verb. злорадство-вать* rad być szkodzie drugim. Czemuś sam nie rad, tego nie czyn drugiemu. *Sk. Żyw. 2, 334.* Przytomnej enocie zawiść nierada, A znikłej troskliwie szuka. *Hor. 2, 159. Nar.* Nie tak rad grzmieniu, zkąd nadzieją się-gał Dżdża nędzny oracz zgorzałem zbożu; Jako ci byli radzi i weseli, Kiedy wojenne muzyki sły-szeli. *P. Kchan. Jer. 21.* — *Iron.* Tak temu rad, jakby mu psi obiad zjedli, albo: jak gdyby mu nogę uciał. *Rys. Ad. 67.* — *Quamquam* rad non nisi in casibus rectis *Sing. et Plur. usitatum esse solet; habes hic unum exemplum casus obli-qui:* Niebezpieczna była pomoc sąsiadów, radych zawsze rozerwanju Polski. *Nar. Hst. 4, 47.* — §. Rad być komu u siebie, ob. Rączyć go = czestować go, podejmować go czyn; einen bey sich gut aufnehmen, traktiren, ihn bewirthen; (*Boh. hostiti; Ross. отпочивать, cf. gościć, cf. odpocząć*). Był nam rad bardzo, tysiac grzeczności czynił. *Teat. 36. b, 80.* Będą ci tam radzi, i winem cię tam starym poczestują. *Teat. 7, 36.* Rad pan gospodarz, każe miodu nosić. *Bratk. B 2.* Tak mu był rad, że go i od rozumu odpoił. *Gorn. Dw. 204.* Chcemy sobie być radzi, Rozkaż panie czeladzi, Niechaj na stół dobrego wina przynaszają. *J. Kchan. Dz. 210.* Byli sobie radzi, i popili się. *Pap. Gn. 1237.* Dobrze się opatrzywszy w amunicyą piwną, miodową i winną, zacząłem być rad w domu moim. *Kras. Doś. 25. t. j.* czestować, ich fieng an zu traktiren.

Pochodz. rado, radniej; raczej, rączyć, urączyć; radość, radosny, radować się.

RADA, y, ż.: *Boh. rada, radda; Slov. rada, năwěstj; Sorab. 1. rāda, rada; Sorab. 2. rada; Carn. svjet (cf. wiece), pomenitva, (ob. Pomnicé); Vind. rath, rat, svit, ráthu-vanje, svituvanje; Croat. svzet, szvétuvanje, tolnach, (cf. włomacz); Hung. tanács; Dal. szvith; Bosn. vječije, svjet, svjetovanje, odvit, odgovor na svit; Slav. viche, svit; Rag. vječije, svjet, odluka; Ross. совѣтъ, совѣтование, совѣтовательство; Eccl. рада, съ Польскаго значить совѣтъ. (Syr. אָמַן admanuit; Arab. corroboravit animum; ob. Germ. der Rath, ap. Rath; cf. Lat. ratus sum, reor, ei. rzad; cf. Germ. Gerátte, cf. gierada); — §. 1) rada, którą od kogo bierzem abo komu dajem, pomocne zdanie udzielone; der Rath, den man jemanden giebt, oder von ihm erhält. Dobrze mówisz, pójdę za twoją rada. *Teat. 30. b, 11.* Ich will deinem Rath folgen. Przykazanie a rada tym są od siebie różne, iż przykazanie potrzebne jest, aby pod summieniem było chowane, ale rada, jest wolna, przyjąc ją albo nie przyjąc. *Gil. Post. 321 b.* I nad tym się nam zastanowić zdaje, Choć rada dobra, zważyć, kto ją daje. *Zab. 12, 307, Ross. благосовѣтіе.* Zdrowa rada, gotowa majątność. *Kosz. Lor. 6 b.* Wszędy zła a bardzo mdła rada około ciebie. *Rej. Post. S s 2, Ross. злосовѣтіе.* Rada źle dana najbardziej radzącego zawstydzą. *Teat. 31. b, 130.* Gdy szukasz rady, strzeż się pilno zdrady. *Bys. Ad. 15.* Rada zła na poradnika często się obraca. *Cn. Ad. 990.* Rady sobie dać nie mogę. *Teat. 8, 67.* poradzić sobie nie umiem, Ich weiß mir nicht zu rathen, nicht zu helfen. Owoż mi pan całego świata*

wielowładny, który samemu sobie dać nie trafi rady. *Nar. Dz.* 3, 70. My sobie nie możemy dać rady sami. *Pam.* 84, 747. Tobie moje życie winienem; jaby nie dał rady téj srogiej bestyi, gdyby nie ty. *Teat.* 54, *CB* i j. (nie obroniłbym się). Przeleknieni wszyscy rady sobie dać nie umieli; jedno schyliwszy głowy, słowa jeden do drugiego nie rzekł. *Sk. Zyw.* 2, 557. — §. Rada: porada, radzenie, dawanie rady; daß Rathgeben, Rathen. Ziota to głowa! do rady, nie do parady! *Teat.* 12, 5. Do rad język, do boju ręce dały nieba. *Dmoch. II.* 2, 119. Ani do rady, ani do zwady. *Żegl. Ad.* 4. (ani żak, ani dworak; *neque ad chorum, neque ad forum*). Gdy starsi bracia już byli w leciece zasłzi, i więcej do rady domowej, niż do zwady wojennej sposobni, obrano najmłodszego wielkim księciem. *Stryjk.* 512. Poźna rada po szkodzi. *Simon. Siel.* 85. (łyżka po obiedzie, kadzidło po śmierci). Niechawszy Roboam rady starców, którą mu podali, przypuścił ku sobie w radę młodzienczyki. *1 Leop.* 3 *Reg.* 12, 8. — §. Rada, poradność, *subjectiv.*; die Rathigkeit guten Rath zu geben, Weisheit, Klugheit. Miał ostry i jasny rozum, i mądrą w sobie nad lata radę. *Sk. Zyw.* 2, 529. Kogo bóg pokarać chce, dobrą mu radę odbiera. *Zimor. Siel.* 255. Gnieki człowieka większego serca, a niżli rady. *Krom.* 714. Moc bez rady (*expers consilii*) swą samą wielkością upada, Moc bogowie wspierają, którą wspiera rada. *Hor.* 2, 58. *Min.* Na radzie i prawach warunkiej całość powszechna stoi, niż na oręzu i zastępcach. *Dyar. Grad.* 7. Gdzie namysł i rada, tam dobrze. *Teat.* 24, 195. Lepszą radą wojny nadeń nikt prowadzić nie może. *Warg. Cez.* 167. — §. b) Rada, miejsce obrad, akt obrad, akt radziecki, cf. ratusz; *Rag.* vjechje, vjechniza; *Ross.* zachodanie (*ob. Zasieść*), *commune, соимъ*, (*cf. sejm*); *der Rath*, *der Ort der Rathsverammlung*. Do rady nas wołają. *Jabl. Ez.* 114. Chociam ja jest żeńska pleć, w podwikę zawita, gdy do rady mąż idzie, mnie o wszystko pyta. *Biel. S. N.* 4. Do rady nie ma nikt przystępować, aż go wezwą. *Gorn. Dz.* 117. Będą was wydawać do rady, a w bożnicach będą was bieżować. *5 Leop. Math.* 10, 16. (będą was wydawać na swych synodziech albo sejmiech. *1 Leop.*). *Slov.* Po radę biwagu pani mudregsi; po radzie, po obradach mądrzejsi; z ratusza mędrszemi schodzą, cf. po szkodzi mądry. — §. c) Rada, radziecki urząd, stan, radziecstwo; die Würde eines Rathmannes, *der Rathsherrenstand*, *der Rath*. Wyrzucić z rady, *senatu ejicere*. *Cn. Th.* Pozłocistego, by też nie nie umiał, alić go na urzędy sadzają, alić go już z rady nie wyganiaj. *Rej. Zw.* 70 b. — §. d) Osoby radę składające, radni panowie *collect.*; die Rathsmänner, *Rathsherren*, *der Rath*. Słowo rada, które senatowi naddziady nasze dawały, było na północy w tym samym znaczeniu. *Czack. Pr.* 247, (*ob. Ndlg.*). Król, które winniejsze być nakazł, kazał je pojmać, a gdy je być winne należono, z sódrowania starój rady, pościano je. *Biel. Św.* 287 b. *senatu*; (*Rag.* vjechnik, starovjechnik = senator). Słusznaby rzecz była, żeby król przy panach radach, gdy o Rzpltej radzą, osoba swą był. *Modrz. Baz.* 101. Wy, co się radą być micnicie, przy-

znajcie mi się, jeśli tak, jak przystoi sędziacie? *Hyb. Ps.* 109. Rada nieustająca przy boku królewskim. *Vol. Leg.* 8, 84. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 274; *le conseil permanent*, *der immerwährende Rath*. — §. *In Singulari* Rada: radny, *ein* *aus dem Rath*, *ein Rath*. Senator do króla podpisuje się: wierna rada. *Leszcz. Gł.* 46. — *Budny* konsula tłumaczy, najwyższa rada. *Budn. Cyc.* Publius Scypio, najwyższa rada w Rzymie. *Kosz. Lar.* 80 b. RADCZA, *ob. Radzca, Rajca*.

Poehodz. *sub radzie.*

RADELNE, *ob. Poradlnic. RADLIĆ* *cz. niedok.*, przeorywać, odwracać rolę, *związać*; *Croat.* oračim (*ob. Orać*), *pluším*, *ob. Pług, Hakenpflügen*. Radlenie roli rozumie się dobra uprawa ziemi na przednie ziarno. *Haur. Sk.* 24. RADLANKA, RADLONKA, i, ż., radlenie, grunt przeorany; daß *Związać*, daß *Hakenpflügen*, *Balkenstreifen*, daß *Rührren*, *der geschwiegerte Acker*. Radlanka służy tylko na ezasy pogodne, na mokry ezas lepiej pługiem odwracać. *Haur. Sk.* 24. Na żytniku zaraz radlic, choć bez pokładania; którą radlanke bronami zawlec. *Haur. Sk.* 9. RADLICA, y, ż.; *Boh.* radlice, čertallo; *Sorab.* 1. radlicza; *Sorab.* 2. raliza; *Carn.* rahliza *rastrum, sucula*; *Croat.* ralnik *vomer*, *lemès, lemische*, (*ob. Lemiesz*); *Bosn.* raenik, *lemise*; *Rag.* raonik, (*ralliza aratri manubrium*); krój, żelazo u radła; (*die Radliß*), *die Hakenhaar*. *Cn. Th.* Kłek, drzewo krzywe, w którego sródok wprawione bywa ciężadło lub dyszel, a w końcu radlica, t. j. żelazo, którym radła ziemie. *Urs. Gr.* 589. RADLICE, dobra nie daleko Kalisza, na których się pisze Radlickich familia. *Dykc. Geogr.* 2, 528. RADLNO, pod Tarnowem, gniazdo Radlińskich. *Dykc. Geogr.* 2, 528. RADEŁO, a, n.; (*Boh.* radlo, *pluh*, (*ob. Pług*); *Sorab.* 1. radlo, *radwo*; *Vind.* ralu, *oralu, oravo, pluh, plug*; *Rag.* rallo; *Croat.* rallo, *ral, orača, plüg, (räl = 1) oranie, 2) staj, lan, ob. Rola*); *Dal.* ralo, *plugh*; *Bosn.* rallo, *pluggo*; *Eecl.* рало; *Ross.* рало, *орало, косуля, косулька*, *cf. Lat.* rallum; *Chald. Syr.* ארית *aravit*; *Graec.* ῥοδέω); 1) *der Hakenpflug, der Rührpflaen*. Radło służy w tęgich gruntach do poprzecznego ziemi przewrócenia; składa się z podługowatego drzewa, na końcu ostrym żelazem obwodzonego, z dyszla i rękojeści. *Kluk. Rosl.* 5, 119, (*cf. socha*). — 2) *Anal.* Radło *vomer*, przegroda kościana nosa, podobna radłu pługowemu. *Krup. I,* 68. *et 2,* 555. daß *Pflughaarbein*. RADEŁÓW, w Krak., w kościele jest nadgrobek areybiskupa Maciejowskiego. *Dykc. Geogr.* 2, 528. RADEŁOWY, a, e, od radła, *Hakenpflug*; *Tr.*

*RADNIEJ *adverb.*, *Compar. positivi* rad: raczej, radziej; 1*) lubiej, miliej; lieber, *gerner*. Każdy radniej bierze, niżeli daje. *Jag. Gr. A* 4. Z jednymi ludźmi radniej, niż z drugimi przestać wolimy. *Gorn. Dw.* 15. — §. Radniej: lepiej, mądrzej; besser, *klüger*. Aż nie radniej jest szukać, jakby krzywdę zatrzeć, niżli jakby się jej zemścić. *Pilch. Sen. gn.* 548. Czemu się nie radniej o to staramy, żebyśmy między kłamstwem prawdę poznać mogli? *Żarn. Post. a* 5. — 2) *Raezej*, z większą racją, *plutôt, vielmehr*. Nie stanie się tak; ale radniej posłuchaj, co mówię. *1 Leop. Genes.* 25, 40.

RADNIK, a, m., rajca, radca; *der Rathmann, Rathsherr.* (*Boh.* radnice ratusz). W niektórych Rzpltych jest naznaczony pewny sędziak, pewny radnik. *Petr. Pol.* 197. **RADNY**, a, e; *Boh.* radnj, radný; *Sorab.* 1. radné; *Ross.* совѣтвый, совѣтовательный; od rady, do rady należący, radzący; *Rath's*, zum Rathgeben und Berathschlagung gehö- rig, Rath gebend. Był on mądrym abo radnym. *Rej. Post. C 4.* (*ob.* do rady). Nie sama Helena cudza żona Ogniem na złe radnym zniewolona. *Petr. Hor.* 2, L 4. na złe radzącym, zwodzącym; zum Bösen rathend, verleitend; *Eccl.* злосовѣтвый, *Graec.* κακόβουλος; *Subst.* злосовѣтникъ. — §. Radny *subst.* = radny pan, rajca, radziciel; *der Rathgeber, Rathmann, Rathsherr.* *Slov.* radný pán; *Carn.* ratne gospud; *Vind.* ratlni gospued, svitnik, svitni dru- shnik, svitni gospud, polvituvauz; *Ross.* ратманъ, рате- геръ; *Eccl.* думный, (*ob.* Dumny, *ab.* Dumać). Miej spoko- jnych wielu, ale radnego miej jednego z tysiąca. 1 *Leop. Syr.* 6, 6. Szkodliwy radny, który wiele gada, a mało mówi. *Mon.* 64, 220. Radnego pana nie umiecie obrać. *Warg. Wal.* 321. Co to za radni panowie? *Teat.* 26. d, 6. Przyzwał Absalon Achitofela, radnego pana Dawidowego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 13, 12.

RADO, *Adverb. adj.* rado = lubo, miło; *germ.* lieb. Z jego śmierci tak było rado w Rzymie, iż w tych czapkach chodzili, które znaczyły wielkie wesele po wszystkich mieście. *Weresz. Reg.* 48. Gdzieć nierado, lepiej tam z daleka omijać. *Simon. Siel.* 45. (gdzie ci nie radzi, gdzie cie nie radzi widza). — §. Po śniętku wesele, a po wielkim zaburzeniu rado jasno bywa. *Rej. Post.* S 6. zwykle, gewöhnlich, gemeinlich. **RADOGAST**, **RADOGOST**, a, m., u starych Słowian bożek gościnności, niby to rad gościom. *Star. Ref.* 69. *Krom.* 56. *Sarn. Ann.* 963. bey den alten Slaven, der Gvtt der Gastfreundschafft; *Carn.* Radogast, *Radegastus, idolum Slavorum = Mars;* *ob. Frenzel in Westphal. monum.* 2, 2409, (*cf.* radowist). Radogost i Dobrogost pospolite są starych Słowaków nazwiska. *Stryjk.* 42. ein alter Name; *cf.* Radosta, Radzyn. — **RADOGAST**, gród w Anhalt Dessau; rzeka w Meklenbur- skim. *Dykc. Geogr.* 2, 328. **RADOLEWICE**, dobra w Ino- wrocławskim, od których Radojewscy. *Dykc. Geogr.* 2, 329. **RADOLIN**, miasto w Poznańsk., gniazdo Radoliń- skich. *Dykc. Geogr.* 2, 329. **RADOM**, ia, m., miasto w Sandomierskim. *Dykc. Geogr.* 2, 329. (*Sorab.* 2. Radom wieś w Luzaey; *Germ.* Radenšborj). **RADOMSKI**, n. p. po- wiat. *ib.* Kasza Radomska, *ob.* Gryka. **RADOMSKO**, a, n., miasteczko w województwie Sieradzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 329. **RADOMYŚL**, a, m., a) miasto w województwie Wo- łyńskim, gniazdo Radomyjskich. *Dykc. Geogr.* 2, 329. — b) W wojew. Sandomierskim, niedaleko Dąbrowy. *ib.* — c) W wojew. Lubelsk. *ib.* **RADOSTA**, y, m., **RADZYN**, a, m., [RADYM 2], imię staropolskie, *Gauden- tius. Jabł. Her.*; *cf. Eccl.* радостоянный, который въ своемъ имени заключаетъ радостное знаменоваіе. **RADOŚĆ**, ści, ż.; *Boh. et Slov.* radost; *Sorab.* 1. hradosež, ložt (*cf.* lusztyk), fradowani (hradosež 2) rozkosz; *Carn.* radost; *Vind.* radost, radovanje, veselnost, shelje, ho- tenje, nasladnost, luftit (2. radost, dobrovolnost = dobra

wola); *Croat.* radozt, (radoszt *jucunditas, delictum;* ra- dohotnoszt *lubentia, appetentia*); *Bosn.* radost, usgivanje, (*cf.* użyć); *Rag.* radós, radost, (radós, arajdanje = roz- kosz); *Eccl.* радоща; *Ross.* радость; **RADOSTKA**, i, ż., *dem.* = wesele, uciecha, dzie 3rende. Radosć jest z jakie- go dobra, lub cudzego złego, ile to komu pożyteczne. *Zab.* 12, 277. Obietnica głupiemu radosć. *Mon.* 74, 10. Zła to radosć, po której żal chodzi. *Kras. Sat.* 59. Dro- bne radostki dzieciństwa. *Teat.* 50. b, 68. — §. Rado- stka, *botan.*, Wrotycz Włoska, *heliochrysos, Sonnengold- blume. Syr.* 376. **RADOSŁAW**, a, m., imię storopolskie. *Jabl. Her.* **RADOSNY**, a, e, **RADOŚNIE** *adverb.*; *Boh. et Slov.* radostný; *Sorab.* 1. hradofcziwé = rozkoszny; *Rag.* radostan; *Bosn.* radostan, veseo; *Ross.* радостный; *Eccl.* радовавель, радостотворный, (радостотворецъ wesołek, радостотпорити cieszyć, радостотворетво *urbanitas*); we- soły, pełen radości; frühlich, froh, voll Freude, erfreut. Po- nieważ nadechodzą takie okoliczności, prawdziwie, że je- stem radośny. *Teat.* 26, 73. Radośny wieniec, w nim hetman Rzymski wjeżdżał, z lekkim jakim nieprzyjacie- lem szczęśliwie wojowawszy. *Warg. Wal.* 61. Radośny, tryumfujący *Eccl.* любопразднственный. **RADOSZCZEWI- CE**, dobra w Sieradzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 329. **RADOSZCZ**, królewszczyzna w Brzeskim Lit. *ib.* **RADOSZY- CE**, miasto w Sandomirskim, sławne hutami żelaznemi. *Dykc. Geogr.* 2, 329. eine Stadt im Sandomir., durch seine Eisenhütten berühm. **RADOSZKOWICE**, miasto w woje- wództwie Mińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 329. **RADOWAĆ** się, -ał, -uje *rec. niedok.*, uradować się *dok.*; *Boh.* ra- dowat se, zradowati se; *Slov.* radowat se, radugi se; *Sorab.* 1. raduyu szo; *Carn.* radam, radujem; (*Vind.* ra- duvatise, radimeti = rad micé, pożądać); *Croat.* raduvati- sze, araydavam, naszladujemsze, radujem *lactifico*, ra- dujemsze *gratulor, gestio*, raduvatisze komu *gratulari*, raduvanye = powinszowanie, (2) radujemsze *alludo, blan- dior*); *Rag.* radovatise, arajdatti, (radovati, *frui*); *Bosn.* radovatise, radovati, obradovati, (arajdatti, nasladiti *ob- lectari*; uzradovati, obveseliti); *Ross.* радоваться, возрадо- ваться, (*activ.* радовать cieszyć kogo), красоваться; *Eccl.* веселовати, радоватися, ликоватьвати, ликова- ти, (радуйся, здравствуй); *Graec.* χαίρει, *cf.* pomaga bóg, szczęść boże; *cf.* witaj, *cf.* radowist); weselić się, cieszyć się, się 3renen. Radujecie się z radującemi się, a płaczieć z płaczącemi. *Budn. Rom.* 12, 15. Niechaj się raduje albo weseli Izrael w stworzycielu swoim. *Gil. Kat.* 48. Temi ludźmi, którzy się ochrzezili, wielce się rado- wano. *Baz. Sk.* 50. Uradowałem się przyjemnym tym wi- dokiem. *Kras. Pod.* 2, 35. Radujący się, tryumfujący *Eccl.* ликовственный, ликующий, веселящийся, торже- ствующий. (*Rag.* radovalaz, radovaonik *gratulor, cf.* Wit, radowist). Radowanie się, *Sorab.* 1. fradowani; (*Rag.* arajdanje *oblectatio*). Radować się czemu = z czego, się 3ber etwas 3renen. Przywitał go, radując się jego zdro- wiu. *Ezop.* 25. Niechaj się zapłoną, którzy się radują me- mu złemu. *Wróbl.* 81. Nie raduj się złemu gościowi. *Hrbst. Nauk. n.* Oto temu zwycięzcy nad tymi sprzeci- wniki swemi wszystek świat się raduje. *Rej. Post.* T 1.

Moskwa, radując się strzelcom, którzy im nowo przybyli, popili się byli. *Gwagn.* 119. Raduje się pies komu, ogonem macha, zaleca się; der Hund wedelt vor Freude über jemandes Ankniff, schmeichelt ihm. Pies liże tego, komu się raduje. *Petr. Hor.* 2. *D b.* Uradowany, ucieszony, ukontentowany, erfrent. Idź Echo głosząc co mówi ojczyzna uradowana. *Kniaz. Poez.* 1, 195. Niezmiernie był uradowany z tej grzeczności. *Teat.* 19. *t.* 17. RADOWIST, u, m., (cf. Wit, witać), którego radzi widzą. *Dudz.* 19. ein gern Gesehener, den man gern sieht. U Rzymian, gdy dobry człowiek na schadzki przyszedł, z radości okrzyk uczynili, zaś gdy kto nieradowist, ksykali na niego. *Petr. Hor.* *D 3.* (Boh. Radon, Radun Charon). RADUN, miasto w wojew. Wileńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 550. eine Stadt in Litthauen. RADUNIA, i, ż., rzeka, łączy się z Motławą pod Gdańskiem. *Dykc. Geogr.* 2, 550. der Fluß Radanne bey Danzig. RADWAN, a, m., herb; chorągiew żółta kościelna o trzech polach, u każdej u dołu franzle; na wierchu jej krzyż, w hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 45, ein Wappen. RADWANOWICE, dobra w Krakowskim, gniazdo Radwanowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADWANKÓW, dobra szlacheckie w Poznańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADYKI ziele, ob. Mnich ziele, Papawa. *Urząd.* 268. RADYMNO, a, n., miasto w Przemyskim. *Dykc. Geogr.* 2, 331.

RADZANÓW, a, m., miasto w Płockim, gniazdo zgasłej rodziny Radzanowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 330.

RADZCA, RADCA, 'RAJCA, y, m., radziciel, radny pan; Boh. radce, radci, konšel (ob. Konsyliarz, radota przełożony rady); *Slov.* rádčc, rádon, obs. radota, raddota; *Sorab.* 1. radziczež, radnik; *Carn.* svjetuvavz, posvjetuvavz; *Vind.* fvitnik, polvituvavz, fvitni gospud, fvitni drushnik; *Croat.* szvetnik, tolnáchnik (cf. tolmacz), tolnach; *f.* tolnachnicza, szvetnicza; *Dal.* viehnik, (ob. Wiecie); *Slav.* viehnik; *Bosn.* vjecehnik; *Rag.* svjetnik (= radziciel), vjechnik (konsyliarz, vjechnik, starovjechnik senator, ob. stara rada); (*f.* svjetniza = radzicielka, rádílaz operarius); *Ross.* патманъ, патгеръ, совѣтникъ, *f.* совѣтница; (*Eecl.* прирадѣтель curator); der Rathsherr, Rathmann, Rathgeber. *Consules* po Polsku właśnie radzey, że radzić o ojczyźnie powinni byli. *Falis. Fl. praef.* Mieszczanie dla porządku obierają sobie wolnie kilka radzice, i jednego jakoby zwierzchnego burmistrza, którym oddawają rząd miejski. *Żarn. Post.* 3, 652. (*Ross.* первосовѣтникъ burmistrz). Radzca stanu. *N. Pam.* 22, 42. der Staatrath. RADZIĆ, -ić, -i, cz. dok., 'RADZAĆ cont.; (*Boh.* raditi; *Slov.* radjm; *Sorab.* 1. radzicz, radžu; *Sorab.* 2. ražisch; *Carn.* svjetijem, svjetujem; *Vind.* ratbovat, ratbat, ratati, fvit dati, fvetuvat, fvituvati, namarnivati, nagovarjati; *Croat.* szvetujem, tolnáchim, tolnacha dajem, (rádim incumbu, operam do, ob. Rad); *Rag.* svjettovati, posvjettovati, (ráditi operam dare, curare, doráditi peragere; *Slav.* ráditi = robić, pracować); *Bosn.* svitovati, svjetovati, (raditi, nastojati incumbere, operam dare, attendere); *Eecl.* думаю (ob. Dumać; прирадью, *Grac.* επιμελοῦμαι pilnuję czego); *Ross.* совѣтовать, совѣщать, совѣщавать, наразумить, надоразумить, надо-

умить, надоумливать; радѣть, порадець staranie mieć, pieczołować się, radźnie staranność; cf. *Syr.* ἀγγαδμο- nit, cf. rata); — §. a) radę dawać komu, einem ratthen, einen Rath geben. Łatwiej radzić, niżeli dobre pełnić rady. *Zab.* 11, 255. *Zabl.* Łacwie mądremu radzić. *Cziach. Przy.* 91. Starajem się, radzić nie na szkodę, ale na dobro ojczyzny mojej. *Gaz. Nar.* 1, 191. Na rzeczy dobre, o eokolwiek idzie, mamy radzić, a od złych i od grzechu, zawždy odradzać. *Hrbst. Nauk.* 17 b. W ten czas radą bywamy winni cudzego grzechu, gdy na złe radzimy. *ib.* 17. Dobrze radzę, *Eecl.* доброчовѣтую, *Grac.* εὐβουλέω; dobrze radzacy, *Eecl.* до-просѣктыпъ. Złe radzić *Ross.* прурадѣть. Cieżej winien, co złe radzi. *Rys. Ad.* 6. Dobrze radzi, kto ludzi nie wadzi. *Rys. Ad.* 10. — §. Radzić co komu, doradzać, radą zalecać, (oppos. odradzać, rozradzać); antathen, zu etwas ratthen. Już mi dobrze nachylony radził na pokój wiek w podeszłym lecie. *P. Kchan. Jer.* 308. Radzi Wilno Radziwiłł, żąd na czasy wieczne łmie wziął, że mianował miasto to stołeczne. *Kehow.* 348. *Gwagn.* 255. et 319. Posłowie nie radzili królowi do pospolitego ruszenia. *Biel.* 360. — §. Radzić, absolute, spólnie o czym radę składać, zdania znosić; ratshlagen, Rath halten. Tymieście dziś podobno Połocko stracili, Bo kiedy się było bić, toście wy radzili. *J. Kchan. Dz.* 38. Niech tylko razem czterech, pięciu radzą, I nie nie zrobia, i pewnie się zwadzą. *Kras. Mys.* 71. — §. b) Radzić o kim, pieczę mieć, pieczołować się kim, für jemanden sorgen, ihn in seine Obhut nehmen, Rath für ihn schaffen; [*cerk.* рахити curare; *ilir.* raditi 2]. Niech pan bóg radzi o swojej czeladzi. *Rys. Ad.* 49. Jak bóg was zawsze w swój opiece chował, Tak w tych trudnościach teraz o was radzi. *P. Kchan. Jer.* 151. Ociec złe radzi o córce swojej, który ją za człowieka złej sławy dawa. *Gorn. Sen.* 295. Mniej uważni rodzice złe radzą o działkach swoich. *Mon.* 71, 555. Nerozum i przed czasem złe o sobie radzi, I po zgobie na wątych otuchach się sadzi. *Simon. Siel.* 69. Prosiła boga, aby o niej radził. *Sk. Żyw.* 2, 58 b. Ponieważ ja was ratować nie mogę, radzcie o sobie. *Warg. Cez.* 183. Czas też i mnie radzić o sobie, otom już wyzwolił pana. *Gorn. Sen.* 187. — *Praepos. cum Accusativo:* Pan ten każdego z sług swoich jak syna swojego miłował, o sługi swe radził, o każdego się starał, aby od niego poczowie wyszedł. *Orzech. Tar.* 102. — §. c) Radzić komu, radzić czemu, radę dawać czemu, zdoływać, wydoływać jakiej sprawie, (cf. poradzić); Rath schaffen, gewahsen seyn, sich mit jemanden, oder womit zu helfen wissen. Nikt mu nie zdołał, żaden mu nie radził, Nikt nie porównał z nim między naszemi. *P. Kchan. Jer.* 65. Niektórym białymgłowom mężowie nie radzą, a one są zgubą mężów swoich. *Star. Ref.* 42. Holendrowie do takiej potęgi przyszli, że im strasna wielom siła króla Hiszpańskiego, dotąd nie radzić nie mogła. *Star. Ref.* 22. Mądrym się ten darmo zowie, co nie umie radzić sobie. *Cn. Ad.* 462. Gdy sam nie umiesz radzić sobie, radź się drugiego. *Petr. Et.* 11, *Eecl.* неспѣдѣтся. — RADZIĆ się kogo recipr.

Boh. raditi se; *Carn.* posvjetijem se; *Vind.* obrathuvat, obrath barat, polvituvafise, fe posuetvati, fvit dershati, fuituvati, obfvituvati, fe pomenvati; *Dal.* szvitovati; *Rag.* svjettovafise, svjetovafise; *Bosn.* svjetovafise; *Ross.* совѣтоваться, совѣщать, совѣщавать, справитъся, справляться (cf. sprawić), спроситъся, спрашиваться; rady czyjéj zasięgać, dokładać się kogo; einem um Rath fragen, einem zu Rathe ziehen. On czasem mnie się radzi. *Boh. Kom.* 4, 51. Mój wódz, któregom ja się radzał. *Ryb. Ps.* 104. Ludzie, gdzie tylko przechodzę, kłaniają mi się, i radza, jak doktora. *Teat.* 25, b. 44. Radz się inszego, a przecię patrz swego. *Rys. Ad.* 60. Radz się samego siebie, bo nad cię nikt ci nie jest wierniejszy. *Radz. Syr.* 57, 17. RADZICIEL, a, m., doradnik. *Włod.* poradnik, który komu radę daje, der Rathgeber; *Boh.* radič; *Sorab.* 2. ražischel; *Sorab.* 1. naradnik; *Ross.* совѣтовальщикъ, совѣтникъ, совѣтователь, (радѣтель opiekujący się czym). Zły radziciel *Ross.* злосовѣтникъ. Dobry radziciel *Écel.* благосовѣтникъ. RADZICIELKA, i, fem; *Boh.* rád kyně; *Rag.* svjetniza; *Ross.* совѣтовательница, совѣтовальница, совѣтчица, (радѣтельница opiekująca się). Zła radzicielka *Ross.* злосовѣтчица. RADZICE, starostwo w wojew. Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 350. RADZIECHOW, a, m., miasto w cyrkułe Brodzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 350. RADZIECKI, a, ie od radzców, Rathsherren; Rathsmänner; *Boh.* radnický; *Croat.* vechnički, tolnični, tolnachnički, szvetnikov; *Vind.* fvitnogospoden; *Ross.* ратманскій, ратмановъ, совѣтничей, совѣтничій, совѣтническій. Radzieckie postanowienie. *Sax. Porz.* 9. Przysięga radziecka. *ib.* 10. Starsi radni panowie nowo obranym niechaj dadzą moc radziecką, i niechaj je w swe radzieckie ławy puszczać. *Chebn. Pr.* 2. Radzieccy sładzy noszą znaki zwierzcności. *Mou.* 70, 655, (ob. sługa miejski, woźny, cekarz). Radziecki czyli publicznych obrad dom. *Pilch. Sall.* 56. Radzilna izba. *Fur. F.* (radziecka), ob. Ratusz. — *Aliter:* Radziecki dom, gdzie radca jaki mieszka, ein Rathsherren-Haus. RADZIECTWO, a, n., urząd radziecki, die Rathsmürde, Rathsherrenwürde; *Sarab.* 1. radziczerstwo; *Croat.* vechnichtvo; *Ross.* совѣтовательство. Za trzeciego radziecstwa Maryusowego. *Lat. Kom. B* 5 b. za konsulatu trzeciego, unter dem dritten Consulat des.... U Rzymian nikt radziecstwa nie mógł trzymać przed 45 rokiem. *Petr. Pol.* 191.

Pochodz. verbi radzić: rada, radnik, rajca, (raic, i t. d.), doradzić, naradzić, odradzić, obrada, obradować, poradzić, poradnik, porada, poradny, rozradzić, uradzić, zaradzić. — *NB.* Insequentia variorum locorum nomina aut a radzić, aut a rad, radość derivanda: RADZIEJÓW, a, m., a) miasto w Brzeskim Kujawskim. — b) W Rawskim, dziedzictwo Radziejowskich. — c) Dobra w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 350. RADZIEJOWICE plur., wieś z zamkiem w ziemi Sochaczewskiej, gniazdo Radziejowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 350. *RADZIEJ, ob. Raczój, Radniój. RADZIŁÓW, a, m., miasto w Mazowieckim. *Dykc. Geogr.* 2, 350. RADZIWIŁISZKI, a) miasto w wojew. Trockim. — b) W Księstwie Zmudz-

kim. *Dykc. Geogr.* 2, 350. RADZIWIŁŁÓW, a, m., a) miasto w Mińskim, fundowane od Książąt Radziwiłłów. — b) W wojew. Mścisławskim. — c) W województwie Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 350. RADZYMIN, a, m., miasto w ziemi Warszawskiej. *Dykc. Geogr.* 2, 350. RADZYN, a, m., 1) Radosta, imię Staropolskie, *Gaudentius. Jabł. Her.* Oto kreował arcybiskupem Gniczeńskim Radzyna, czyli Gaudencyusza, towarzysza ś. Wojciecha *Nar. Hst.* 2, 89. — 2) Radzyn, Raden, miasto królewskie w wojew. Chełmińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 328. RAFA, RAFINA, y, ż., Niedersächsl. daß Raff; (cf. *Svec.* ribe; *Lat.* ripa); §. 1) szkopuł, skała pod wodą, statkom niebezpieczna, ein Felsen unter dem Wasser. Rafa zowie się kamień pod wodą. *Magier. Mskr.* Rafa jest kamień, co siedzi pod wodą, i tego szkuta niech nie traci brodą. *Klon. Fl. E* 4. Rafy są owe kamienie na rzekach, na których więdną szkuty, komegi. *ib.* E 5. Rafin aby rotman i sternik pilnie przystrzegli dla szwankowania. *Haur. Ek.* 171. Często statek uwięźnie na haku abo na rafinie. *ib.* 174. Gdzie rafina jaka, lub się prąd nawinał. Potok z ogromnym szumem i pienistó płynął. *Żebr. Ow.* 72; trabes obstructaque saxa. Ni szkuta na hak fortunę i zdrowie Wniósłszy, nie bez swej rusza się ruiny, Na wart popławny z prądu lub z raliny. *Wud. Dan. pr.* Czestokroć rzecz osądzona na rafie więźnie. *Modrz. Baz.* 588. in salebra haeret; nie może do skutku przyjsć. — §. 2) Rafa w stajni, drabina nad żobem, za którą koniom siano przekładają. *Krumbh. die Raufe im Stalle.*

RAFFLE, ów, plur., sieć, nieco podobna do żaków, z obu stron otwory i serca w środku mająca. *Kluk. Zw.* 5, 245, eine Art Ziffernege.

RAGUZA, y, ż., (*distng.* Rakusy), stolica Rzpltej Raguzanckiej. *Dykc. Geogr.* 2, 351, *Rag.* Dubróvnik, (ob. Dąbrowa), *Epidaurus; vetus Rag.* Zapát; *Bosn. et Croat.* Dubrovnik; *Hung.* Ragúza, die Stadt und Republik Ragusa. RAGUZANIN, a, m., który z Raguzy rodem, der Ragusaner; *Rag. et Bosn.* Dubróvcjanin; *Rag.* Raguzanecz. RAGUZANKA, i, ż., die Ragusanerin; *Rag.* Dubrovkigna, Dubrovka. RAGUZANSKI, a, ie, od Raguzy, Ragusanisch; *Rag.* Dúbrováchi; *Bosn.* Dubrovaeki.

RAIODOSZCZ, a, m., dobra w wojew. Pińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 351.

RAIC cz. niedok.; (*Vind.* narcjati: narządzić, nastroić; rajati, pletati: pisać, cf. rej); stręczyć, nastreczać, osobliwie: raic komu żonę, raic której męża, (cf. radzić, cf. radca, rajca); einem etwas zuschanzen, zumeifen, einem oder einer eine Partjie zuschanzen; *Boh.* dohoditi, (cf. dochodzić). Ś. Ambroży żadnemu żony nie raic, żadnemu na żołnierstwo nie radził, do żadnego na ucztę nie szedł. *Sk. Dz.* 292. Wydać jej nie chcę, za tego, kogo mi We Pan raisz. *Teat.* 12, 20. Ze stem tysięcy żonę mu raic obiecał. *Falib. L* 5. Pięknie panienka zbywała tych, co ją za mąż raici. *Sk. Żyw.* 2, 51. Do Lwowa jeździ na kontrakty, raic sumy paniezom, co się w karty zgrali. *Teat.* 24, 153. *Jag. Wyb.* A 3. RAICIEL, a, m.,

który raj, (cf. rajfura), der Zufallser; *Boh.* dohazowač; *Eecl.* сводитель; *f.* raicielka, *Boh.* dohazowačka.

Pochodz. *rajfura*, *rajfurka*; *narajać*, *niewyraisty*.

RAJ, ju, m.; *Boh. et Slov.* rag; *Sorab.* 1. et 2. paradis; *Carn.* raj, røj, (cf. kraj), (ranke, ranze - nieboszczyk), paradish, (raj Turecki *Carn.* koshtomaja); *Vind.* paradish, vefeljavert, (raj, raja, plefs - pias, taniec, ob. Rej; *Ger.* Reigen; *Vind.* rajishe - taniecznicza sala; rajati, plefati - piasać, tańczyć; rajavez, rajar - tanecznik, *f.* rajauka, rajaviza, rajarza; raini (= nieboszczyk); *Croat.* rày, paradisush, (ryssiszem malo, cf. raczój); *Rag. et Bosn.* raj; *Slav.* rāj; *Ross.* pañ; (cf. *Arab. et Pers.* irem hortus in in Arabia celeberrimus); a) daš Paradiěš. Ogród rozkoszy, w którym Adam z Ewą mieszkali, der Garten Eden. Nasadził bóg sad w Edenie. *Budn. Genes.* 2, 8, (= not. abo raj; ale to słowo już stare). Miejsce kwitające było wszelkim majem Rozkosz i ozdób, a ztąd mianowane rajem. *Kulig. Her.* 50. Raj według sensu literalnego jest ogród kosztowny. *Galat. Alf.* 48. Raj to mniemają być, kędy kto ma miejsce rozkoszne bez pracy. *Biel. Św. F* 2. — §. Rajem nazywa się niebo, i w niebie cerkiew tryumfująca; bo w raju było drzewo żywota, od którego, co kto zjadł, na wieki żyje. *Galat. Alf.* 49. der Himmel nach dem Tode, daš Paradiěš. Raj i królestwo niebieskie jest jedno, w którym świeci zażywają dóbr onych niebieskich doskonałego uczestnictwa. *Smotr. Ex.* 57. Nie raj niebem nazywają, ale niebo rajem. *Smotr. Ex.* 58; (oppos. ad, i. e. piekło). Radaby dusza do raju; ale grzechy nie puszczają. *Rys. Ad.* 60. — *Transl.* Zda mi się, że przechodzę do raju z otchłani. *Teat.* 45. b, 99. Dobrze i spokojne sumnienie, jest rajem w tym życiu. *Lach. Kaz.* 1, 78. — b) Najwyższy rząd dla spektatorów na teatrach rajem nazwany. *Teat.* 24, 57. *Czart., Ross.* паекъ. Utrzymuje, że z raju najlepiej widać: bo kto z góry patrzy, wszystko widzi. *Teat.* 22. c, 15. W teatrze są różnego gatunku spektatorowie; jest łoża, jest parter, jest i raj. *N. Pam.* 1, 85.

Pochodz. *rajski*, *rajowy*.

RAJCA, y, m., radca; *Boh.* radce, končel, konšel; *Croat.* véchnik, (ob. Wice, sówietnik); *Ross.* совѣтникъ; radny pan, rada czyja, od porady, konsyliarz; der Rathmann, Rathsherr, Rathgeber, Rath. To co się złego staje, nie królowi młodemu ale starym rajcom jego przypisują. *Sk. Dz.* 1157. **RAJCZANKA**, i, ż., córka rajcy, konsyliarżówna, deš Rathš Todter. **RAJCZYNA**, y, ż., rajcy żona; *Croat.* tolnachieza, (ob. Tłómacz); die Rathbinn, która rady daje, die Rathgeberinn. Ciekawość swoją dosyć drogo najpierwsza na świecie rajczyzna Ewa przypłaciła. *Mon.* 70, 677. **RAJCZYC**, a, m., rajcy syn, deš Rathš Sobn. **RAJCZY**, a, e, do rajcy należący, Rathš.

RAJEWISZCZE, w wojew. Brzeskim Lit. *Dykc. Geogr.* 531.

RAJFURA, y, m., który jedna sposoby rozmaitych rozrywek i bawienia panom. *Zabl. Fir.* 50. (*Etym.* raic); der Zufallser, Zuweiser, komisant; (*Boh.* dohazowač; *Ross.* сводчикъ; *Eecl.* сводитель, cf. zwodziciel). Sam prze-

wódzca amantów, sam byłem rajfura. *Hul. Ow.* 246. **RAJFURKA**, i, ż., **RAJFURCZYNA**, y, ż., die Zuweiserinn; *Boh.* dohazowačka. Inaczój się dzieje z temi, których albo same amantki albo rajfurki łudzą. *Mon.* 74, 515. Dystyngwowańsza jakaś rajfurzanka. *Teat.* 13, 45.

RAJGRAS, u, m., z *Niem.*, daš Rietbgras, kłokol trwały, na łąkach rosnący, do formowania kunsztownych łąk zalecany. *Jundz.* 125; owsik. *Pam.* 84, 907.

RAJOWIEC, owca, m., w raju żyjący, obywatel rajski, (cf. niebianin); der Paradiěsbewohner. Tych rajowców dwoje. *Przyb. Milt.* 119. **RAJOWY**, a, e, rajski, od raju; Paradiěš, deš Paradiěš. Drzewa rajowe. *Biat. Post.* 245.

RAJSKI, a, ie; *Boh.* rajský; *Rag. et Bosn.* rajsji; *Croat.* rajszi; *Ross.* pañckii; rajowy, od raju, Paradiěš. Nam Jewina pierwsza wina Rajskie wrota zawarła. *Groch. W.* 150. Gdzie z kim miło, tam rajskie mieszkanie. *Jag. Wyb. B* 2. — *Botan.* Rajska trawa, wielbłądowa plewa, wonna trawa, sitowie wonne, trzcina wonna, *juncus adoratus*, Kamelhen. *Sienn.* 155. Rajskie drzewo, orle drzewo, aloe drzewko, *agallochium*, Paradiěšbołz. *Sienn.* 192. Rajske jabłko, *citrus Decumana*, Paradiěšäpfel, owoc ma wszystkie przymioty pomarańczy, nazywają je też Świętojańskie. *Kluk. Rosl.* 1, 155. *Kluk. Dykc.* 1, 156. *Cresc.* 414. Rajske ziarno, *amomum grana paradisi*, gatunek amomku: ziarna zażywają się zamiast pieprzu. *Kluk. Dykc.* 1, 50. *Szleszk. Ped.* 419. Paradiěšform, *Sorab.* 1. zerehwa. Rajska figa, *musa paradisiaca*, die Paradiěšjeige. *Kluk. Dykc.* 2, 151. — Rajski ptak, *pica paradisi*; *Carn.* rajske tizh, der Paradiěšvogel, wielkości szpaka, pióra stęrowe długie, z których dwa najdłuższe cienkie, na kształt nici. *Zool.* 269.

RAJTAR, a, m.; *Boh.* reythar; *Sorab.* 2. rejtar; *Ross.* пейтаръ; z *Niem.* der Reiter, a) Cavalierist auf Deutschen Kriegsjuh. Bywała jazda sposobem Niemieckim ubrana i uzbrojona, która nazywano rajtarami i dragonami. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 590. Rajtar z strzelbą i pałaszem. *Star. Ryc.* 44. Zburzyli zamek Santok, żeby się na nim więcej rajtarzy nie przechowywali. *Biel.* 155. t. j. knechty Krzyżackie. — b) *In malam partem*; Rajtar, odpowiednik jawny, zbójca, *perduellis*. *Macz.* ein Weiber, Straffenrauber. Kto się dzieli z złodziejem, albo w domu złodzieja i rajtara chowa, u pana boga sam jest takowym. *Hrbst. Nauk.* m 2. **RAJTARKA**, i, ż., die Reiterinn; *fig. tr.*, n. Mclonów ostrożnie zażywać; by zaś kogo do samej nie ochłodziły febrы, aby rajtarki nie nabył. *Haur. Ek.* 47. trzesienia ziemnicznego, Zieberhütteln, Zieberhauer. **RAJTARSKI**, a, ie, do rajtara należący, Reiterš, Reiter; *Ross.* пейрапекii. Zawodniki jedne kmiece, drugie rajtarskie. *Cresc.* 525. **RAJTARSTWO**, a, n., **RAJTARY**, yi, ż., rajtarowie, kiryśniki; Reiter, Cuirassier. — §. Rajtarstwo, rozbój, Straffenraub, (ob. Rajtar, ob. Kozak, kozaetwo). Przez niebytność Ludwika w Polsce, łupiestwa, rozboje, rajtarstwa wielkie były. *Biel. Św.* 225 b. Kacerstwo, rajtarstwo i zbijanie. fałszowanie bul papieżkich kłatwą karza. *Hrbst. Nauk.* m 7. **RAJTUZY** plur., szarawary, spodnie do jazdy, z *Niem.*,

Reithofen. W kurtce i rajtuzach po podróznemu ubrany. *Teat.* 32. c, 65.

RAK, a, m., RACZEK, czka, m., dem.; *Boh. et Slov.* rak; *Sorab.* 1. rak; *Carn. et Vind.* rak; (*Carn.* rake aquae ductus); *Croat.* rak, rakek; (rakia rak Arabski; rāka, temno poehivalische mertveh = pieczary); *Hung.* rák, raak; *Dal. Bosn. et Slav.* rak; *Rag.* rák; *Ross.* ракъ, (cf. Ger. Rüdten); (*distng. Ross.* para okowitka, cf. arak); *Svec.* krabba; *Holl.* kreef; *Angl.* crevice; *Gall.* ecrevisse; *Lat.* cancer; *Graec.* καρκίνος; §. 1) Ger. der Krebs. Rak skorupą cały pokryty, tył kadłuba zakończy się ogonem stawowatym, nóg ma dziesięć, z których pierwsza nazywa się nożycami. *Zool.* 111. Sięgnąć trzeba do dziury, kto chce łowić raki. *Pot. Arg.* 554. (bez prace, nie będą kołaczce). Raki łapać; *Vind.* rake loviti, razhiti, (*distng.* raezye), frefjen. Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, (ob. Iść). Rak w nowój skorupie; *Boh.* kabatnjk, (cf. kabat). Straciłiśmy tyle, a przecię to nas nie boli, jakby to rak z kobielei wypadł. *Star. Ref.* 5. *Falib. U.* (cf. grzyb). Chęć skarać raka, w wodę go wrzucić. *Mon.* 74, 51. (dogodził mu). (*Urov. Vind.* Rakam shvifligati, bob v' stieno mitati = rakom świstać, groch na ścianę rzucać, głuchemu spiewać). Raki pieć = ze wstydu czerwienić się, rumienić się, wstydem płonać, pełznąć, sphamrotz werden. Napięklabyś raków, słysząc o tym. *Teat.* 42. c, 64, *Slov.* gako rak očerwenel; *Vind.* erjaviza je oblije; od sramote erdezh, saparjen, oparjen, sakuhan. — Rakiem, raczkiem leżć = na bałuku, auf allen Vieren kriechen. Cisnąłem się chyłkiem, włożyłem rakiem przez opadły i wązki ganek. *Ossol. Str.* 5. Zbiore me dziatki, wnuczki, z prawnuczkat orszakami, I te, co są w pieluchach, i co pełzną rakiem. *Zab.* 4, 186. *Nar.* — *Aliter:* Na raku się wleka. *Pot. Arg.* 714. na żółwiu, powoli albo nawet opak idzie; *Vind.* rakou hod, nasaihoja; es geht den Krebsgang, oder auch langsam, wie mit der Schneckenpost. — §. Rak morski, der See-krebs. — *Aliter:* Rak morski okrągły, pajak morski, mazinet, macinet. *Cn. Th.* die Krabbe, der Taschenkrebs; (cf. *Carn. et Vind.* koshak; *Bosn.* koska, kozica, jastóg; *Ross.* жуželница; *Rag.* rakovniza maja). — §. *Tr. fig.* Rak biały = jaje, ein Ey. Przyniosłam państwu na darowiznę pięć białych raków, a z szóstym jeszcze kura chodzi. *Teat.* 16. c, 68. — §. 2) Rak na niebie, znak niebieski czerwcowy. *Zebr. Zw.* 25. der Krebs am Himmel, das Himmelszeichen, der Krebs. *Corn. Sen.* 150. *J. Kehon. Dz.* 6. Upały ośmionogiego raka niebieskiego. *Zab.* 10, 42. *Koss.* — §. Raki na statkach. *Haur. Ek.* 174. Raki, są jak pacierze drewniane nawleczone, i do rej przywiązane, któremi, gdy mają żagiel podnosić, maszt opasują, aby po nich żagiel się do góry posuwał. *Magier. Mskr.* hölzerne Sugeh au der Maststange. — §. 3) Rak, kancer, wrzód cięło wyjadający; das Geschwür, der Krebs; *Carn.* mramor, shén; *Bosn.* kankar; *Slav.* rak, xivina; *Eecl.* каркинь, солъзнь раковая. Choroba ta straszna ma od raka swoje imię, ponieważ mu jest bardzo podobna. *Haur. Sk.* 439. W najwyższym stopniu bolesna i zapalona nabrzmiałość, która z czasem rozpukać się

zwykła. *Perz. Cyr.* 120. *Comp. Med.* 459. Rak szeroko się rozehodzić zwykł na różne strony, I do skażonych części zdrowe przymieszwać. *Otw. Ow.* 98. — Drzewa rak mają, kiedy kora jak krostami obsypana będzie; zle to zaraz dalej postępuje, i drzewo gubi. *Kluk. Rośl.* 1, 154. RAKAJCZE, starostwo w wojew. Trockim. *Dykc. Geogr.* 2, 352. RAKANCISZKI, królewszczyzna w wojew. Wileńsk. *Dykc. Geogr.* 2, 351. RAKARZ, a, m.; (*Carn.* rakar; *Croat.* rákar, rakolovecz; *Hung.* rakfogó), co raki łowi, przedaje; der Krebser, Krebsfänger, Krebsbändler, (*distng. Ger.* Kreber hysel, apud Adlg.). W rodz. żeńsk. Rakarka.

RAKIETA, y, ż., *Gall.* raquette; *Ital.* racheta, daś Račet; siatka rozpięta do odbijania piłki, n. p. Rakieta tak jeden drugiemu piłkę podaje, żeby nie upadła. *Corn. Sen.* 87. Rakiety do grania bywają leszczowe, czeremchowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164; (*distng. Rag.* rakitta siler, ob. Rokita, rokiecina). RAKISZKI, dobra w powiecie Wilkomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 351.

*RAKOSZ, ob. Rokosz.

RAKÓW, a, m., §. a) miasto w Sandomierskim, wybudowane od Sienińskiego, kasztelana Lwowskiego, od raka, herbu żony jego tak nazwane; sławne siedlisko Aryanów, którzy tu i szkołę i drukarnią swoje mieli; od miasta katechizm Rakowski ma nazwisko. *Dykc. Geogr.* 2, 351, die durch die Socinianer beschäftigte Stadt Rakau, woher sich der Rakauer Catechismus schreibt. — §. b) Rakow, miasto w wojew. Mińskim. — §. c) Miasto w wojew. Braclawskim. *Dykc. Geogr.* 2, 352. (*Sorab.* 2. Rakow wieś Racke w Luzacyi). RAKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na raka pochodzący, krebsartig, wie ein Krebs. Rodawki coś w sobie rakowatego mające. *Perz. Cyr.* 2, 142. RAKOWIANIN, a, m.; §. a) z Rakowa rodem, ein Rakauer. — §. b) *Transl.* Rakowianin, Arvanin, Socynianin, nowochrzeczeniec, ein Socinianer. Ty nie wierzysz bóstwa Chrystusowego, Rakowianinie! *Biał. Post.* 259. RAKOWSKI, a, ie, od Rakowa, von Rakau, n. p. Katechizm Rakowski. *Dykc. Geogr.* 2, 351. RAKOWY, a, e, od raka, raczy; *Vind.* rakou, razhji; *Croat.* rakov; *Hung.* rákas; *Sorab.* 1. rakowé, rakowski; *Ross.* раковый, Krebs = Rakowe oczy, Krebsaugen; *Boh.* racy oko; *Morav.* rakůwka; *Ross.* жерновня; są dwa wapiaste kamyczki, znajdujące się w żołądku raka przed każdym zrzućciem skorupy. *Zool.* 111. W lekarniach robią też z raków do wewnętrznego zażycia masło rakowe. *Kluk. Zw.* 4, 544. Rakowój i Wroclawskój maści żadnemu choremu nie żalować. *Haur. Ek.* 148. Rakowe nogi, *Vind.* razhje kliefhe, rakove noge, flzhpalke; (cf. kleszcze, cf. szczypawki). (*Ross.* раковина, раковинка muszla; жемчужная раковина perłowa macica).

RAKUSY *plur.*; *Boh.* Rakausko, Rakausy; *Slov.* Rakuse; (cf. *Boh.* rakosy = rogoz, rogozina); *Austria,* Oesterreich. *Gwagn.* 454, ab arce Rög, antiquitus Rakez, Rakouz. *Weißefern Oest.* Topogr., *Durich.* 1, 9. [od ludu germańskiego Rakatów 2]. (*Boh.* Rakausy miasto Rög w Austrii). RAKUSKI, a, ie; *Boh.* Rakausky; *Austryacki,* Oesterreichisch. Wina Rakuskie, Morawskie, Ryńskie. *Vol.*

Leg. 5, 227. Można dom Rakuski. *Gorn. Dz.* 9. RAKUSZANIN, a, m.; *Boh.* Rakušan; *Slov.* Rakusan; *Austrjak*, der Oesterreicher. *Cn. Th.* RAKUS. *Kniaż. Poez.* 1, 127. RAKUSZANKA, i, ż.; *Boh.* Rakušanka; *Slov.* Rakusanka; *Austryaczka*, die Oesterreicherinn.

RAMA, y, ż, RAMKA, RAMECZKA, i, ż, dem.; *Boh.* ram, ramec, ramček; *Slov.* rām; *Hung.* rāma; *Sorab.* 2. ram; *Carn.* remel; *Croat.* rama; *Vind.* rema, remel, pokrajek, postraniza, (rema-listwa, ob. Brama, bramowanie); *Bosn.* pama, ramka; *Ger.* der Rahmen, das Rābmen. Oprawa czyli osada okien, obrazów etc; *Fenster Rahmen, Bilderrahmen* u. i. w. Okna każde osadzają się w ramach. *Switk. Bud.* 252. Ramy do okien bywają dębowe, sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 264. Ramy od obrazów z włoskiego orzecha. *ib.* Ramy bez tablicy, jakby krosnka albo listwy drzewiane do obrazów, papierowych, płóciennych, (ob. Blejtramy); ramy z deską do obrazów, albo deska z ramami. *Cn. Th.* Rysunki w ramki oprawne. *N. Pam.* 19, 54. Stroje wykwitne, na kształt ram wytwornych złego obrazu, bardziej oznaczają defekta, jakie są duszy. *Mon.* 72, 736. Chowają mię, jak w ramach, takiego tylko ze mnie szukając pożytku, jak z malowanego obrazka. *ib.* 74, 14. Co ramy robi, stolarz; *Ross.* рамщик ramkarz. — Sukna w ramy rozpinają. *Grod. Dis. E.* Rābmenen, Rahmen der Rābdecker. Rama u smuklerza, pięć łokci długa, na której się osnowa nasnuwya. *Magier. Mskr.* Rama w prasie drukarskiej, żelazna, utrzymuje szrubami formę na fundamencie. *Magier. Mskr.* Ramka w formie drukarskiej u dekla, do zamykania arkusza na klamkę. *ib.* Rama w pilach, ma w środku piłę osadzona. *Solsk. Arch.* 100. Sägerahmen in den Schneidemühlen. Szparagi jak najprzedziej przy piecu na ramie suszone być mają. *Kluk. Rośl.* 1, 250. auf einem Gestelle. Rama na suficie, na środku sufitu gzyms okrągło lub czworograniasto obciążniety. *Magier. Mskr.*

RAMIE, ienia, n.; (*Boh.* ramě, rameno, paže (= cała ręka, paźdź pacha); *Slov.* rameno, plece armus, brachium, (ob. Plecy, ob. Bark); *Sorab.* 1. ramo; *Sorab.* 2. ramě = bark, plecy; *Carn.* rama, ramma, ramme; *Vind.* rama, rame, ramina, ramme, kramcz, narozh; (u bydła, plezhe ob. Plecy); *Croat.* rāme; *Rag. et Bosn.* ramme; *Slav.* ramennak, mishice; *Dal.* misieca; *Ross.* кортышки; *Eecl.* ramo); §. 1) cała ręka od łopatkowego stawu do palców, der ganze Arm; (*Isl.* ram; *Goth.* arms; *Kero* arame, *Outfr.* i *Nokter* arim, arum; *Graec.* ἄρμος; *Lat.* armus; cf. *Hebr.* ram, elatus, excelsus). Ramie górne, kość długa, łączona w górze z łopatką, w dole z dolnym ramieniem. *Wejch. Anat.* 47. der Oberarm und Unterarm. — §. Ramie samo górne, na którym n. p. co nosimy, cf. barki, die Schulter. Na ramie brać (*Vind.* na ramo djati, naramati). Na ramionach noszę *Eecl.* ramoшы, плечами nousy. Wzruszał ramionami, najgrywając się ze mnie. *Teat.* 22, 25, (cf. zżymać). Na nasze zagadnienie albo śmiechem albo podniesieniem ramion odpowiedział. *Kras. Pod.* 2, 255. Woda głęboka człeku po ramiona. *Warg. Radz.* 127. Na ramiona go swoje wziął i podniósłszy, obwołał go królem. *Stryjk.* 558. Głupi to postępek, zo-

stawić głowę na ramionach temu, który nasze po chwili z karków postrąca. *Kłok. Turk.* 18. (zostawić przy życiu, żywić). — *Fig.* Już dusze nasze na ramionach były. *Teat.* 45. b, 84. niebezpieczeństwo życia, dusze ulatywały; *unjere Seelen jaßen uns schon auf der Fingerspitze, die Lebensgefāhr war groß.* Pogram z tobą w tę grę, w której czasem serce na ramieniu bywa. *Teat.* 47, 21. — §. Z mina poważną patrzy nań z góry przez ramie. *Teat.* 54. b, 57. okiem, bokiem, dumno nań patrzy, er sieht ihn über die Achsel an. — §. *Fig. tr.* Ramie, symbol mocy, władzy; *Arm, Symbol der Macht, Gewalt.* Ramiony swemi zaszczyca ciebie; a pod skrzydłami jego ufać będziesz. *1 Leop. Ps.* 90, 4. (barkami swemi. *5 Leop.*). Wszystek świat chrześcijański wojska swe na jedno słowo jego, stawić był gotów pod ramie jego. *Zygr. Ep.* 59. (dowództwo, komenda). Kłaseć ciało ramieniem swoim, pokładać nadzieję swoje w samych ludzkich siłach swoich, bez ratunku mocy bożej. *Sahn.* 2, 554. Z ramienia czyjego, imieniem czyim, mocą czyją; in jenant deß Ramen, auf seinen Geheiß, aus seiner Macht. Wojnę wam zapowiadać z Porseny ramienia. *Teat.* 45, 7. Cezar wysłał sługę królewskiego, by z ramienia pańskiego zgromił chłopstwo zbuntowane. *Bardz. Luk.* 187. Z ramienia mego uczyni ten statut. *Gorn. Wl. U* 2 b. Henryk, wypędziwszy Paschaziusza, inszego papieża gwałtem z ramienia swego podał. *Krom.* 144. Papież im dał tę moc z ramienia apostolskiego. *Sk. Dz.* 889. — §. *Anat.* Ramie, staw w ciele, *ut cum dicimus, ból w ramieniu.* *Cn. Th.* das Achselbein, die Achsel. — §. 2) *Tr. vario modo: Math.* Linie, które nachyleniem swoim kąć czynią, zowią się ramionami jego, *crura.* *Geom.* 1, 6. die Schenkel des Dreiecks. — Ramiona młyńskiego koła, są sztuki, które przechodzą przez szrodek, obiema końcami trzymają obwód jego. *Solsk. Arch.* 49. das Kreuz im Mühlrade. Ramie osi, wrzećciono, część osi stożkowa, na której obraca się koło wozowe. *Jak. Art.* 5, 515. die Schulter oder Spindel der Achse am Wagen. — *Mechan.* Ramie drąga od punktu podpory aż do końca. *Jak. Art.* 5, 515. der Arm des Heberr. — *Mili.* Ramie narożnika, część walu z swoim przedpiersieniem, przytkająca jednym końcem do zasłony, a drugim do ezoła narożniczego. *Jak. Art.* 5, 515. et 291. die Schulter einer Bastey. RAMIENICA, y, ż. *bot. Chara*, rodzaj z pół oddzielonemi płeciami; u nas jest kosmata, pospolita, szczeciłowata. *Kluk. Dykp.* 1, 118. RAMIENISTY, a, e; *Boh.* rameňatý; *Slov.* ramenitý; z ramionami, armig. — §. Wielkich ramion, barezysty, großschulterig. *Cn. Th.* — *Botan.* Gałęzie ramieniste, *brachiaty*, naprzeciwległe, pod prostym kątem krzyżujące się. *Jundz.* 2, 11. RAMIENIOWY, RAMIENNY, a, e; *Ross.* ramennyj; od ramion, Schulter, Achsel. — Kość ramieniowa, pod wyrostkiem łopatkowej kości. *Krup.* 1, 154. et 208. ossa humeri, das Schulterbein, Achselbein. Kąty ramienne narożnikowe w fortyfikacyi, *flankes d'epaule.* *Jak. Art.* 5, 515. et *Jak. Mat.* 1, 18. der Achselwinkel, Schulterwinkel. RAMIONKO, a, n., dem. nom ramie, das Armdchen, das Schulterdchen. *Cn. Th.* *Boh.* raměnko, ramynko.

Pochodz. *rzemiesło, rzemieślnik etc.*

RAMKARZ; *Ross. рамщикъ*, co rany robi, *ob. Rana.*
 RAMOTA, 'RHAMOTA, HRAMOTA, GRAMOTA, y, ż; *Ross.* gramota; z *Greek. γραμμα;* §. 1) pismo, skrypt, diploma etc.; eine Schrift, Urkunde. Ramoty miękka jedwabnica zawite, które przed królem niósł referendarz Litewski, oddano stojącej Moskwie. *Chelch. Poprz. A 4.* (traktat pokoju). Ramoty przymiernic. *Tward. Wł. 35.* Mianowania i tytuły z obu stron opisane być mają w ich hosudarskich hramotach i we wszelkich pismach. *Vol. Leg. 6, 749. Smotr. Lam. 175.* — On sam z Bonfinem w pokoju zamknięty Ostatniej woli spisuje ramotę. *Pot. Syl. 81.* (testament). — Wszakoz insze narody o nich w swęj hramocie Piszą o wielkim męstwie i o wielkiej enocie. *Papr. Gn. 3.* w dziejach, w pisanęj historyi, w historycznych pismach, in ibren Geschichtbüchern. Ja się z tym zatrzymam do inszēj hramoty, Gdzie szerczēj pisać będe tych družynow enoty. *Papr. Gn. 77.* do inszego pisma, dzieła, Schrift, Werk. Nie wchodzac w dalsze o dawnęj historyi hramoty. *Tward. Wł. 9.* (pisanie). — §. 2) *Hodie non nisi in malam partem apud nostros usurpatur:* Ramota - bazgranina, Schmiererey, Schmieralien. Wyborne pisma. wickować będą, Kiedy nizezemne ramoty znikną. *Zab. 1. b, 59.* Izali mało najdzie się wybornych wierszów między ramotami kuglarskimi. *Płch. Sen. hist. 1, 51.* Nad przepisaniem cudzēj męczy się ramoty. *Węg. List. 5.* Ten pozew, co to za gramota! *Teat. 45. c, 45.* Wyb. Nie rozciagam się dalej z ramotą moją. *Mon. 76, 171.* RAMOTAĆ *cz. niedok.*, uczenie pisać, dzieło jakie pisać, ein Werk schreiben. Tr. RAMOTNIK, a, m.; (*Ross. грамотникъ* pismienny człowiek); autor, ein Schriftsteller. Tr.

RAMOWAĆ, -ać, -uje, *cz. niedok.*, w ramę osadzać, na ramach rozpinąć; rammen, in Rahmen setzen, auf Rahmen jwanen. Owi, co im ramować sukna nie wolno, bo tego niektórym miastom urząd broni. *Grod. Dis. E 3.* — §. *Contigno,* ramuje. połacani, tramy abo dyle wespołek stawiam. *Macz. Dielen, mit Dielen belegen.* RAMOWY, RAMKOWY, a, e, od ram czyli ramek, Rahmen = Rahmen-setzen; *Ross. рамочный.* RAMUDEL, dla, m., n. p. Weź ramudel krzywy, i włóż w zapal, aby poszedł na dół ku nizkości duszy armaty, kierując i ciągnąc go wzgórze, aż się zatrzyma na szpiży, a uczynisz znak nożem w mianowany ramudel, równo ze szpiża działa; zdejmiesz go, i pójdziesz do geby, mierząc, i jak wiele będzie dłuższa miara ramudła od geby, tak wiele grubsza będzie szpiża. *Aqua. Mscr. 4, 5, 1. der Maßstab, die Metalldicke des Nonnenlaufes zu messen;* *cf. rasmudło.*

RAMULT, herb; w polu czerwonym pięć róż białych, w środku pięta; na hełmie pawi ogon. *Kurop. 5, 44. ein Wappen.*

RANA, y, ż; *Boh. rana; Sorab. 1. et 2. rana; Vind. rana, bolezhina; Croat. rana; Bosn., Slav. et Rag. ranna; Ross. rana* *cf. Graec. τραύμα,* porvzъ (*ob. Porznać*), пришибъ, язва; *Eecl. язва, язва, die Wunde.* Rana jest trafunkowe rozłączenie tego, eo z przyrodzenia całym być powinno. *Perz. Cyr. 1, 66. Perz. Lek. 292.* Rana w

Słowiańskim języku znaczy wszelkie skazy większe na ciele, jako wrzody, guzy; w Polskim znaczy przerwana skórę, lub ciało. *Klecz. Zdan. 48.* Rany lekkie, ciężkie, czyli niebezpieczne, i śmiertelne. *Perz. Cyr. 1, 67.* Szlachcic ma żydowi rany płacić, jak szlachcicowi. *Czack. Pr. 94,* (*cf. basarunek*). U chrześcian rany boże i inne rzeczy lekce wspominają. *Eraz. Jęz. R 5.* (rany Chrystusowe). Poprzysięga przez pięć ran. *Kosz. Lor. 91.* Z rany umierać. *Tward. Wł. 96.* an einer Wunde sterben. Wszystkie rany mają swe plastry, mają swe maści. *Pot. Pocz. 575.* (każda choroba ma swoje lekarstwo). *Croat. Prov. Rad-sze vszaki pipa, gde ga rana tiszka,* (*cf. gdzie boli, tam ręka*). Rany za rany, a wróćny sobie barany. *Rys. Ad. 59.* (co kto oberwał, to oberwał). Cnotliwy, bez żólc, mógłby go na ranę przyłożyć. *Żegl. Ad. 59.* (barszczyk). Rana się zgoi, słowo się nie zgoi. *Cn. Ad. 10. corpus gladius, at verba mentem vulnerant.* — *Fig.* Zbyt wiele gadał o charakterze owego człowieka, zadając śmiertelne rany jego honorowi. *Mon. 65, 522.* Rana umysłu, ból, żal, żalność; Schmerz, Wunde, Herzenstich. Widzisz żalem serc naszych zakrwawione rany. *Teat. 46, 54.* RANECZKA, i, ż, *dem.,* eine fleine Wunde. Przydeptał mu nogę, i małą raneczką obraził. *Sk. Dz. 562.*

Pochodz. *ranić, ranny, ranka, poranić, zranić.*

RANEK, *ob. Poranek, ob. Rano.*

RANGA, i, ż, z *Franc.,* der Rang, dostojność; *Ross. чинъ; Eecl. прасло [gradus 2], хинъ [ordo 2], степенъ, состо- яніе жизни, достоинство.* Różnego stanu, wieku, rangi i urody Te były, którym swoje palłem ofiary. *Zab. 14, 147. Teat. 46, 47.* Ranga wysoka *Ross. санъ, сановитость.* Wysokiej rangi będący *Ross. сановный, сановникъ.* Pierwszēj rangi *Ross. первостатейный, перво- степенный.* Równa ranga *Eecl. равночестие.* Wyższa ranga *Eecl. мѣстничество.* O wyższość rangi się kłócić; *Ross. мѣстничаться,* (*ob. Miejsce, mieścić*). Porzucenie rangi swojej *Eecl. чинооставленіе.* Rangę mający *Eecl. чи- новный.*

RANGIFER, *ob. Ren, Renifer.*

RANIĆ *cz. niedok.,* poranić, zranić *dok.,* Raniać *cont.,* 'Rani- wać *frequ.,* ranę zadać, obrazić, ciąć kogo, *cf. kalé- czyć, einen verwunden; Boh. raniti, zraniti; Sorab. 1. ra- nu; Carn. raniti; Vind. raniti, oraniti; Croat. raniti, rá- nim, izranujem, izraniti; Bosn. ranniti, izranniti; Slav. ranniti, (2. raniti do zore, ob. Poranić się, ob. Rano); Rag. rannitti, izranniti, (rániti, podraniti, uraniti ante- lucare); Ross. ранить, изранить, пришибить, приши- бать, язвить; Eecl. оуранити; (cf. *Graec. ῥαειν cor- rumpere, frangere; Aeth. 𐩇𐩣 ramaja, vulneravit;* *pr. et fig.* Robaey ei maja moe spryszczać ciało, i wrzedzić gdy ich wiele w lekarstwo weźmie, i raniają bardzo. *Spicz. 45.* Upadłeś na ziemię, któryś więe raniwał narody. *1 Leop. Jes. 14, 12.* Serce mi to i duszę zraniło. *Past. Fid. 242.* Oddal się od nięj, nie rań więe jej serea przytomnością swoją. *Teat. 55, 47.* Przystań, nie rań ucha. *Teat. 45. d, 95.* Wyb. Raniający, który rani, ranićiel, der Verwunder; *Vind. ranik, oranovez; Rag. rannitegl, f. rannitegliza; Croat. ranitel, f. ranitelicza;**

Ross. язвительный, (язвительность, jadowitość); *Ecll.* уязвитель, *f.* уязвительница. Raniouy, *ob.* Ranny.
RANIUCHNO, RANIUSIENKO, RANIUCHNY, ob. Rano, Rany.
RANKA, i, ż., dem. nom. rana; *Rag.* rannizza; *Bosn.* ranića, eine kleine Wunde. Z ranki często będzie rana. *Haur.* Sk. 548. z szkódki szkoda.
RANKOR, u, m., z Łac., przekor, elirap, gniew; *Grell,* Aeger, Haß, Streit. Polska z dawnych lat wrodzone miała z pogaństwem rankory. *Tward. Wz.* 56. Rodziców przeciwko synom jakie teraz są rankory; już i w aktach tego pełno. *Star. Ref.* 49. W przyjacielskich rankorach on gładko i mile Do zgody i przyjaźni dyrygował rzeczy. *Tward. Misc.* 155. Tam ty Amorze wnosisz zaloty, tam rankor prowadzisz, I twarzą pijatyką godowników wadzisz. *Zimor. Siel.* 220. Niech nas bóg w swym nie karze rankorze. *Min. Ryt.* 5, 45.
RANNIK - ranne ziele, ob. Zankiciel **RANNY, a, e, ż.** 1) do ran należący, *vulnerarius.* *Cn. Th.,* Wund -, zu Wunden. Ranny plastr, ranne ziele. *Syr.* 251. Po zranieniu w kilka dni wpadł w wielką ranną febrę. *Perz. Cyr.* 5, 168. Wundfieber. — 2) Ranny - zraniony, verwundet. *Cn. Th.; Boh.* raný; *Rag.* rannav (ulceratus), ragnen; *Bosn.* rannavi; *Ross.* раненый, раненный. Żadnej się rany i nieszczęśliwości Nie boi, strzela kto ranny miłości. *Past. Fid.* 195. Poorane biciem boskie ciało Nie ranne, lecz się jedną raną stało. *Odym. Św.* 2, F f 4 b. *Subst.* Ranny, *Rag.* ragnenik, rannavaz; *Carn.* ranik, ein Bleifitter, Bermundeter. Rannych było 500. *Tr. NB.* ranny powinoby znaczyć tego, co może być ranionym, *vulnerabilis, verwundbar;* nieranny, *invulnerabilis, unvverwundbar.*
RANO adverb., Ranićj compar., Raniuchno, Raniuczko, Raniutko, Raniusieńko, Raniuteńko, Raniusieneczko intensiv.; Boh. raně, raničko, (rano poranek; gitro, gitro mane, tempus matutinum; *observes quantopere* jutro et rano *confusa apparent in dialectis;* *cf. Germ.* Morgen - cras et mane); *Slov.* ráno mane; *Sorab.* 1. rano; *Sorab.* 2. jutseho, fajutscho, rano; *Croat.* rano, za vremena (z wezasu, wcześniej); *jutro, juternieca - rano, poranek; Carn. obsol.* rano; *jutru, saitro, sgodai, sgudei, objutru; Vind.* jutri, sjutro, objutro, siutra, sjutra, zgoda, sguda, sgudai (cf. przygoda, zgoda), pergodi, sagoda; *Bosn.* ranno, na vrijeme (z weześnie, w czas); *jutro, izutra; Star.* jutro, u jutro, ranno; (dobro jutro - dzień dobry); *Rag.* jutro, ranno; *Ross.* рано, равенько, ралехонько, утро, завтра; *Ecll.* poranu, poutru, zautra, eutra, zarano, zaranbe, utrennikъ, оутрница, оутро, утреннее время, утренняя (cf. jutrznia), оутрне, утрѣ; rano, (oppos. późno); na początku dnia, wcześniej, rychło; *deß Morgenē, früh, zeitig, früh zeitig.* Kto rano wstaje, temu bóg daje. *Cn. Ad.* 395. *Rys. Ad.* 24 (nie dospać trzeba, kto chce dostać chleba). Nie ranos wstał, nie będziez miał. *Rys. Ad.* 48. Nazajutrz raniuczko wstali. *Gwogw.* 609. Raniuczko były u grobu jego. *Rej. Post. T u 1.* Bardzo rano *Carn.* sjutrej sgudej. Trzeba rano wstać, żeby go oszukać. *Pot. Jaw.* 117. *Teat.* 10. b, 38, (cf. kos). Ranićj było się urodzić. *Cn. Ad.* 319. (nie wylataj, jeszcze-ć

skrzydła nie urosły; jeszcze-ć broda nie urosła). Raniuchno wstawał do modlitwy. *Birk. Zyg.* 46. Zasiadłszy raniusieneczko na dywanie, aż do południa sprawy rozmaite odprawują. *Star. Dw.* 22. Rozkazał się dziś raniuteńko obudzić. *Teat.* 48, 10. (*Ecll.* оутрнискати, cf. poranić się). Rano czas przepędzić gdzie *Ecll.* обутрнiti. Dzisiaj rano, tego poranka; *Carn. davi,* (cf. dzień); *Vind.* dave; *Croat.* jutrosz; *Slav.* jutros; *Rag.* jütros, sega jüttra, ovöga jutra; *Bosn.* jutros, sega jutra. Jeździł raniutka na kawę. *Teat.* 15, 45. Dnia trzeciego szli raniusieńko. *Zab.* 5, 79. Śniadanie dają raniusieńko. *Star. Dw.* 25. Po rano z rana; *Sorab.* 2. zajtscha; *Vind.* sjutra, deß Morgenē, am Morgen, in der Frühe. Gdy w wieczor słońce gaśnie, gdy wchodzi poranu, Wszysey się niechaj kłaniają panu. *J. Kchan. Ps.* 43. Ofiarujcie po rano ofiary wasze przez trzy dni. *1 Leop. Amos.* 4, 4. — Za rano, za rychło, za prędko, przed czasem, zawaześnie; zu geschwinde, zu früh. Byłoby za rano, w dzień pierwszego poznania zrobić wesele. *Teat.* 45. b, 59. **RANOCZUJNY, a, e, n. p.** Ranoczujne nauki. *Bielaw. C b.* quibus aurara amica. **RANOŚĆ, ści, ż.,** ranne rodzenie, *praecox maturitas.* *Cn. Th.* die Frühzeitigkeit; cf. weześnieść, zawaześnieść.

RANOTWORNY, a, e, — ie adverb., raniący, ranę zadający; wundenbringend, verwundend. Już też miał ranotwornym pierś jej szyc żelazem. *Zebr. Ow.* 45.

RANTUCH, a, m, RANTUSZEK, szka, m., dem, chusta długa, której kobiety ni płaszczyka używają; *Boh.* loktuka, loktuše, loketka, (ab, Łokieć, loktusza); *Carn.* ranto: *Bosn.* konopghca; *cin* großer Adfjeltuch der Weiber, ein Schwel. Poważne matrony w rantuchach do ziemi ozdoby. *Tward. Misc.* 156. Odejmie pan córkom Syońskim płaszczyki, rantuszki i igłce. *5 Leop. Jes.* 5, 21. Wziawszy rantuch, przykryła się. *Rudz. Genes.* 24, 65. Rantuszkiem ją przyodział. *Rej. Post. F ff 2.* Kupisz jej dziś koszulkę, jutro chce rantuszka. *Rej. Wiz.* 57, (cf. dano kurówi grzędę, cf. pozwolisz na palec, chce na Łokieć). Zeby krwi w nim utrzymać, rantuch zerwie z głowy. *Tward. Pasq.* 86. (chustkę z głowy).

RANY, a, e, Raniuczki, Raniuchny, Raniutki, Raniusieńki intensiv.; Boh. ranj et raný, gitmj, (cf. jutrzejszy); *Carn.* jutern, jutren, (jutreslně crastinus), sajtrén, sgudn; *Sorab.* 1. ranischi, pčezrale, pčezrawe, zažne; *Croat.* juterni; (*Hung.* haynali, *ob.* Hajnal); *Rag.* raani *praecox;* *Bosn.* jutargni, iutrgni; *Ross.* ранний, завтрашний, утренний, утренний; porankowy, od rana, do poranku należący, Morgen-. Czas rany jest do wszystkiego sposobniejszy, niż poobiedni. *Boh. Kom.* 2, 309 die Morgenstunden. Którego rany dzień widział pysznego, Tego dzień mrokiem ujrzy leżącego. *Bardz. Trag.* 521. — *Jurid.* Podarunek rany, die Morgengabe, który zwyczajnie mąż swojej nowój małżonce pierwszego rana po ślubie dawał. *Gal. Cyw.* 5, 154. — §. Rany, wezesny, rychły, prędkie, (oppos. późny); früh, zeitig. Ranego wstania, weześniego zasiania a młodego ożenienia nikt nie żałował. *Rys. Ad.* 59. My nie mamy zwyczaju być tak ranemi. *Teat.* 14, 19. Od tego dnia, jak pomnę, najpierwszy do lasu, Zawsze

rańszy ode mnie przybiegał zawczasu. *Zab. 12, 39. Gawdz.* Nikt nie był z meźów, z niewiast, tak rany, tak czuły. *Dmoch. II. 2, 348.* Spuszcze na ziemię waszę deszcz czasu swego, rany i poźny. *Radz. Deut. 11, 14.* Früh und Spätregen. *Enth.* Syn księcia Głogowskiego, dosyć ranego wieku młodzieńca, zabity duszy pozbywa. *Krom. 300.* W raniuchnym wieku krew' z siebie wylewasz. *Groch. W. 365.* Rany owoe, rano doźrzały, skorozrzy. *Cn. Th. Aliter:* Rany owoe niedoźrzały, zawczesny. (*Boh.* ranaušek dziecię przed weselem, lub krótko po nim urodzone).

RAPA, y, ż., §. 1) ryba, *Cyprinus rapax; Ross.* рѣпуха, рѣпушка, der Rappe, ein Raupfisch, tak żarłoczna, jak szeszupak. *Kluk. Zw. 3, 180.* należy do ryb białych. *Magier. Mskr.* — §. 2) Rapa, ob. Okolnik. ziele.

*RAPCIE *plur.*, łyka, pęta; Bande, Jeffeln. Imańców naszych, którzy się poddali, Tym ree opak rapcami związali. *Petr. Hor. 2, E 4.* — §. Rapeie, paski, z taśmy albo sznurków do szabli i karabeli Polskiej; n. p. Nawiązać rapeie. *Magier. Mskr.*, Säbelsänder, Säbelschnüre. Ładownica od rzemienia, szabla na rapciach. *Teat. 3, 27.*

RAPIR, a, m., z *Franc.* rapière : szpada do fechtowania; *Vind.* gumpamezh, tumpazh, vuzhodarda, bojuskufhanik; daš Rappir, ein Raupfegen. Wpadają z strzelbą, ostremi rapirami, szablami. *Czachr. Tr. E 4.* Gdzie jest mój rapir piorunujący? *Teat. 11, b, 12.*

RAPONTYK, rum Moskiewski. *Urząd. 263, a flumine Rha,* Wołga, dictum, Rapontie, Russische Rhabarber.

RAPOWAĆ tabakę *cz. niedok.*, trzeć tabakę do zazywania, den Schumpfaback rappiren. Tabaki w rurkach, w kijach, rapowane. *Mon. 65, 285.*

RAPT, u, m., z *Łac.*, porwanie kogo, uwięzienie; der Raub, die Entführung. U nas z szród rynku raptu czynią, z kościółka dziewczki na swowola biorą. *Petr. Ek. 153.* RAPTEM, RAPTOWNIE *adverb.*, nagle, porwannie, porywając, zrywając się, jak z bieżą, z trzaskiem; raptim, plóglid. Boję się, żeby nas tu kto nie zszedł raptem. *Teat. 29, 39.* Raptem zład zniknął. *ib. 50, b, 95.* Biegnie ku nić, a późnawszy swój błąd, wstrzymuje się raptem. *Teat. 52, d, 22.* Przewycięzył się na koniec, i rzekł raptownie... *Teat. 9, c, 10.* RAPTOWNY, a, e, nagły, porwanny, plóglid. Począł raptowną serea swego rozważać odmianę. *Niemc. Król. 2, 107.* *RAPTURA, y, ż., RAPTULARZ, a, m., księga prędkich konotetek, od napisania z pierwszego pustu; daš Raptulbuch, Conceptbuch. Raptularz ten służyć ci będzie, do ułożenia lepszego porządku dzieła. *Jak. Mat. 1, 275.* Rejestra są, ale to w raptularzu, na karteczkach. *Teat. 19, b, 49.* Samych raptur Strykowskiego nie zabrałbyś na wielki furmański wóz. *Stryk. praef.* RAPTUS, u, m., szus waryacki, ein Raptus, ein plóglidher Anfall von Verückung. Ma czasem raptusy, i waryacya mu momentami przychodzi do głowy. *Teat. 55, b, 19.*

RAROG, a, m.; *Boh.* raroh; ptak *falco buteo*, der Blausfuß, wielkości jastrzębia, koło błot się tułający. *Kluk. Zw. 2, 305.* (*cf. Boh.* roroye, roreyk jerzyk, jaskółka; rarach, rarášek dyabel; *Carn.* rarashik : zły duch; *Bosn.*

roraj, rorais, bregula, ciopa : jerzyk). Kukułkę biją, obawiając się, aby się za czasem rarogiem nie stała. *Klok. Turk. 99.* Rarog ptak myśliwy. *Stat. Lit. 394.* Rarog kwili. *Banial. J 3 b.* Ptak rarog, po Włosku laniero, po Niem. Scheymer, po Franc. lanier, lanneret, należy do największych osobliwości w innych krajach. Buffon wyznaje o tym ptaku niewiadomość. U nas rarogi z błękitnym dziobem i nogami, używane bywały do polowania od czasu żniwa aż do późnej jesieni. Opaliński, nauczyciel Zygmunta Augusta, usprawiedliwia niedanie pozwolenia wychowańcowi swemu polowania rarogami, że te ptaki są najokrutniejsze w swoim rodzaju, porwane ptaki rozdzierają; a tak samego tylko okrucieństwa w tym polowaniu uczycie się można. *Czack. Pr. 2, 245.* Stoją jak rarodzy, dziwiają się. *Haur. Sk. 95.* Poglądali na mię, jak na raroga jakiego. *Teat. 19, 30.* (jak na eudaka, dziwoląga). RAROŻY, a, e, od rarogów, Blausfuß : Raroże skrzydła. *Pot. Arg. 7. Zab. 14, 258.*

*RARYTECA, y, ż., rzadkość, eine Rarität, Seltenheit. Jest to rzecz, która za wielką rarytece mają. *Teat. 36, c, 32. et 29, 84.*

RASA, RASZA, y, ż., *ARAS, *HARAS, *HARASZ, u, m., gatunek letkiej materyjki wełnianej; od miasta Franc. Arras; (*Boh.* raus; *Carn.* aras, rash; *Vind.* rafovina; *Bosn.* raz, svjeta od svjele; *Rag.* svila, sviona tkaniza; *Ross.* саржа; *Angl.* rash; *Gall.* ras; *Ital.* rascia, raso, *cf. Graec.* ῥάσιος; *pannus*); *Ger.* der Rasch, Rasch, Arrasch, Harasch. Wziął na siebie rasę podszyta, t. j. palendre. *Sieb. 2, 374.* [*z rusk.* riasa : habit mniejszy, i wyraz ten tu nie należy 2]. Towary eudzoziemskie, muchairy, saje, arasy. *Vol. Leg. 4, 81.* Aras na pasy, sztuka po zł. 4. *Gost. Gor. 111.* Sztuka arasu szerokiego różnej farby. *ib. 4, 558.* RASOWY, a, e, Arasowy, Araszowy, von Rasch; *Ross.* саржевыи. Rasowe woreczki. *Jak. Art. 1, 360.* Ś. Jadwiga w szaręj sukience zawždy, rzadko w święta w harasowię i to prostęj chodziła. *Sk. Żyw. 2, 261.* Był Pruski Mistrz w ubierze białym harasowym. *Biel. 257.*

RASINIEC, ńca, herb, ob. Rosiniec.

RASTRUM, pióro z blachy mosiężnej, do eiągnienia ryg do nót muzycznych, po pięć linij razem. *Magier. Mskr.*, daš Rostral.

RASZKA, i, ż., ptak czerwonogardł. *Tr.* daš Rotfledeln.

RASZMUDŁO stolarskie, pewny instrument stolarski, ein gewisseß Werkzeug der Tischler. *Tr.*, *cf.* ramudel.

RASZPLA, i, ż., §. 1) gatunek pilników do raszpławiania; *Ger.* die Raspei; *Ital.* raspa; *Angl.* rasp; *Gall.* rape; *Slov.* rašple, tēradlo, trčlee, (*cf.* trzec); *Hung.* reszelő; *Sorab.* 2. ražpa; *Vind.* strushile, strugalu, strugazha, strugazhni-za, (*ob.* Strugać); *Bosn.* strugaceja, durpia; *Croat.* zubace, zubezi, (*cf.* zębacz); *Rag.* zubaccja; *Ross.* терпугъ, терпужекъ. Raszple różne do rozszłonkowania trupa. *Czerw. 39.* — §. 2) Raszpla, ryba, pistuga, dla szorstkiej skóry raszplą nazwana, bardzo podobna do ezezugi, der Raspefisch, eine Art Sterlet, z morza do Dniepru wychodzi. *Kluk. Zw. 3, 62;* *Ross.* рашпля *squalus squatina*; *Ecl.* рашля, пила. RASZPLOWAĆ *cz. niedok.*, zraszpłować *dok.*, raszplą piłować; *Vind.* stru-

shiti, strugati, strizhi, (cf. strugać, strzydz), rašpeln. Raszpla do zraszplowania kości. *Czerw.* 18. Rozmarynowego korzenia na tarle raszplowanego i utartego. *Syr.* 164.

*RAT, u, m., 1. RATA, y, ż., ratunek, pomoc wybawiająca; (*Germ.* Rath), Rettung, Hilfe; (cf. *Carn.* ratam provenio, succedo); (*distng.* Croat. rät : śpica, ostrze, 2. bój wojna; *Ross. et Eccl.* рать wojna, bój, wojsko). Nie mając nigąd sobie ratu, każe i w kotły i bębny uderzyć. *Jabl. Ez.* 204. Rady, raty, wszem dodawał. *Pieśń. Kat.* 149. Dzieło to Pedemontana na pospolitą radę i ratę potrzeb i zdrowia ludzkiego, na Polski język przełożyłem. *Sleszk. Ped. ded.* Niech doznam, sprzyjająca iż jest w tym twa rata. *Chodk. Kost.* 64. RATA! RETY! *Interjectio auxilium implorantis*, *Germ.* rettet! zu Hilfe! *Boh.* reta! (*Syr.* ארר admonuit; *Arab.* راء clamorem excitavit). Rata wołać, gwałtu. *Dudz.* 53. Co tam u kata Tak strasznie woła: gwałtu, gwałtu, rata! *Jabl. Ez.* 27. *Mat. z Pod.* A 5. Znalazszy go umarłego, zawołał głosem wielkim: przebóg rata! *W. Post. W.* 5, 156. Upior straszny! gwałtu! rety! *Teat.* 55. b, 71. *et Teat.* 11, 111.

Pochodz. ratować, poratować, zratować, wyratować, ratunek, uratować, zaratować; ratownik, ratny.

2. RATA, y, ż., z *Lat.* rata pars; termin płacenia, die Rate, der Zahlungstermin; *Ross.* срокъ (*ob.* Zrok), парокъ; *Eccl.* шрокъ, опредѣленное, уреченное, назначенное время. Ratę opuścić *Ross.* просрочить, просрочивать. Opuszczenie raty *Ross.* просрочка. Ratami płacić, abo na raty. *Cn. Th.*, terminweise, ratenweise. Pobór uchwalony na dwie racie (*dual.*, = raty). *Biel.* 528. Kto wdzięcznie dobrodziejstwo przyjął, ten już pierwszą jego zapłacił ratę. *Gorn. Sen.* 105. *Item* rata, pecunia conducto die danda, ut: rate mam dziś płacić. *Cn. Th.* die Zahlungspost, Geldpost.

RATAFIA, ii, ż., z *Franc.* lub *Włosk.*, gatunek likworu, Ratafia. Z Gdańska przywieziono mi persykę i ratafią w flaszach i puzdrach. *Torz. Śkl.* 146.

RATAJ, aja, m.; *Voce* rataj agricolam. ac militem opinor ea ratione signari, qua nobilem homines liberi, pro sua facultate, pacis tempore negotia domus domini sui curabant, in bello eandem armis protegebant. *Dur.* 1, 299. ein zum Kriegsdienst verpflichteter Landmann; *Boh.* ratag rolnik, ratage, ratega majętność, rateyna cubiculum villici vel famulare, ratagnjk, rategnjk, šaffar szafarz, włodarz; *Sorab.* 1. bur (*ob.* Gbur, Bauer), ratař (*ob.* Radło, Oracz); ratarstwo rolnictwo: *Sorab.* 2. rataj rolnik; (*Sorab.* 1. nuknicžar włodarz); *Carn.* ratar, oratar : oracz; *Rag.* rataj, ratagl agricola; *Bosn.* rataj, orac; *Croat.* rataj, orach, (ratajentye, oranye : oranie); *Dal.* rataj operarius; *Ross.* орать, оратель, оратай, ратай; *Eccl.* рати, ратынникъ, ратователь, рагоборень, кониць воjak; (*Ross. et Eccl.* рать wojna, boj, wojsko; *Croat.* rät : śpica, ostrze, 2. boj, wojna; cf. rota). Rataj, włodarz. *Ceru. Farr.*, ein Gutshverwalter. — *Aliis:* Kmieć, rolnik. *Cn. Th.*, ein Ganzbauer, Ganzbüfner. Rataje, każdy z nich, którzy kopezyne orzą, z każdego pługą po złotemu. *Vol. Leg.* 2, 1502. Trzykroć po ziemi nieclubej wyskoczy Rataj ochoczy. *Hor.* 2, 128. Czasem i klecha Salomonem bywa między rata-

jami. *Zab.* 12, 84. Może przebrzakać komor nad muchami, Klecha najmędrszy między ratajami. *Mon.* 71, 549. między gburami; (cf. głupi znajdzie głupszego, co mu się dziwuje). RATAJSKI, a, e, od rataja, Verwalter, Ganzbüfner. Szlachcic, który swym pługiem orze albo ratajskim... *Vol. Leg.* 5, 50.

RATNY, a, e, ratujący, ratunek, pomoc dający; *Germ.* rettenb, helfenb. Byłbyś wziął Smoleńsk, by ratna ręka była przyskoczyła na czas naznaczony, którego przybyć miała. *Birk. Kaz. Ob. G b.* RATOWAĆ *cz. cont.*, uratować *dok.*, ratunek dawać, wybawiać; *Slov.* retugi; *Sorab.* 2. retto-wasch; *Vind.* rieshiti, obraniti; (cf. *Carn.* ratam provenio, succedo); *Germ.* retten; (*Svec.* reddo; *Angl.* red; *Isl.* rya; cf. *Graec.* ῥύωμαι; *Germ.* Rath), helfen; (*distng.* *Ross.* партовать bojować, walczyć). Ratować kogo w złym razie. *Cn. Th.* Nie miał nikogo tonący, ktoby go miał ratować. *Chelm. Pr.* 142. Przedźej bracia ku tej stronie, Dajcie liny abo haka, Ach ratujmy nieboraka, Inaczej pewno utonie. *Teat.* 55. b, 4. Choć może bez niebezpieczeństwa ratować, nie ratuje. *Czech. Tr. C 1.* Siedzą pod pozorem ratowania zdrowia za granicą. *Gaz. Nar.* 1, 544. (dla kuraeyi). Lekarz nie zawsze ratuje. *Cn. Ad.* 451. (nie zawsze ozdrowia, wylęczy). Ratujecie, ratujcie. *Sk. Żyw.* 1, 48, *ob.* Rata! Rety! zu Hilfe! Ciesz się, już są uratowani. *Teat.* 55. d, 45, *Ross.* отстоянный. — 2. Ratować, wspomagać kogo, pomagać komu; retten, helfen, beystehen. Terazby to ich prosić, by was ratowali, Niechby wam dziś w potrzebie jaką pomoc dali. *Groch. W.* 17. Rataj drugiego w potrzebie, Tym samym wspomagasz siebie. *Jak. Baj.* 219. Widzisz potrzebę bliźniego, a onęj nie ratujesz. *Sk. Kaz.* 500. Przepamiętales bliźniego swego pomocą i jałmużną ratować, co toż waży, jakobyś jego własne wziął. *Żarn. Post.* 2, 555. Jałmużną nedzę człowieczą ratuje. *Hrbst. Odp. R r 6.* Pieniędzmi ich darował, i strawnemi rzeczami na drogę ratował. *Baz. Sk.* 58. (opatrywał ich w nie). Fryderyk miał syny Kazimierzowe w dostąpieniu Węgierskiego i Czeskiego królestw, ratować i dopomagać, adjuvare. *Krom.* 697. Odważnych bóg ratuje. *Boh. Ossol.* 517. Wieśniak Ruski nigdy swych wozów nie smaruje, Zadną mazią koł swoich w drodze nie ratuje. *Gaw. Siel.* 550. (nie ulżywa im). Co stracimy na zbytkach, chcemy tego gorzałką lub browarem ratować. *Falib. P.* odwetować, wieder einbringen. Czemu nie mówisz? darmo się frasujesz i gryziesz mileząc, nie tym nie ratujesz. *Past. Fid.* 102. poprawisz, du machst damit nicht besser. — Ratować się *recipr.*, sich helfen, sich zu helfen suchen, sich zu retten suchen, sich helfen, sich retten. Potrzeba ich gwałtowna ciśnie, muszą brać, aby się wždy jako ratowali. *Warg. Radz.* 541. Kraina ta ratuje się, osobliwie z owoców rozmaitych, z win wybornych, aez ich tam niewiele się rodzi. *Boter.* 52. Tanie płatny żołnierz ratuje się jak może przeciw niedostatkowi. *Koll. List.* 1, 87. (ata się). Z nieszczęścia cudzego onby się rad ratował. *Klon. War.* 56. Meżowi ładną żonę mającemu, chociażby najbardziej podupał, jest jeden sposób ratowania się niezawodny. *Teat.* 16. b, 106. RATOWNIK, a, m., ratunek dający; *Vind.* rieshnik, obranik, odtetnik;

der Retter. Pokój tobie, pokój też ratownikom twym, bo ratunek twój bóg twój. *Budn. 1 Chron. 12, 18.* Niemasz ratownika. *ib. Ps. 7, 2.*

Pochodz. *ob. pod rata!*

RATSYMOR, u, m., gatunek materyi, Ratšmor, ein Zeug, n. p. Kontusz z ratsymoru. *Mon. 74, 566.* ratsymorowy.

RATULD, herb; półpięścienia złotego do góry rogami, w środku krzyż, w hełmie trzy pióra strusie. *Kurop. 3, 44.* ein Wappen.

RATUNK, RATUNEK, RETUNEK, nku, m.; *Boh.* ratunk; *Sorab. 2.* rettowane; *Vind.* riefhenje, obranva, oletje; *Ross.* растановка, *Ger.* die Rettung, wybawienie. Gdy cię pozna być w ostateczności, przypadnie na ratunk tobie. *Rej. Ap. 22.* Już jej tak miłość głowę zawróciła, że i ratunku niemasz. *Teat. 1, 10.* sposobu niemasz. Dusze ratunku wołające. *Teat. 29, e, 67.* (w czyseu). Choremu retunek wszelaki okazować, nawidzać go, cieszyć, opatrować, karmić, leczyć, każdy powinien według przeznaczenia. *Dambr. 459.* Nie żąda-ć owca od wilka ratunku. *Bratk. L 4.* — §. Ratunek = środek czyli sposób ratowania, Hülfsmittel, Rettungsmittel. Naród chce się brać dziś szczerze do tych ratunków, które mu jeszcze zostawiła opatrność. *Koll. List. 1, 8.* — §. Ratunek, pomoc, ratunek wojenny, posiłek wojenny, posiłek, Hilfe. Jestem po wszystkie dni opiekun prawy, Aż do skończenia świata, ratunkami Memi wspierając wszystkie wasze sprawy. *Ody. Św. 2, Nn 4.* Przywiódł im na pamięć ratunki boskie, które oddawał ojcom ich. *1 Leop. 2 Mach. 8, 19.* Którychby pierwój najechali, do tych na ratunk biecże kazał. *Warg. Cez. 56.* Jeśli przemagają moję stronę nieprzyjaciele, przybędziesz mi na ratunk; a jeśli by też przemagali ciebie, pomogę też ja tobie. *1 Leop. 2 Reg. 10, 11.* *Budn. 1 Chron. 19, 12.* Resztę żołnierzy prawie sobie Skanderbeg jako na ratunek zachował. *Baz. Sk. 76.* (cf. odwód). Na odparcie Konrada chcąc Bolesław sobie ratunku, auxilium, przyczynić, do Beli posłów wysłał. *Krom. 259.* Książęta Ruscy mieli to za ciężkie jarmzo, iż Bolesław częste ratunki i pomocy przeciw nieprzyjaciółom od nich wyciągał. *Stryjk. 186.* Wojewoda, widząc, że go Bolesław z ratunkiem odbiegł, ope destitutus, zamek poddaje. *Krom. 247.* Hülfstruppen. Sąsiadom swoim wojenne ratunki dawał. *Otw. Ow. 256.* Obwarował obóz częścią posiłków albo ratunków obcych. *Warg. Cez. 55.* — Ratunek pieniężny, wsparcie; Geldhilfe, Beyhilfe, Unterstützung, Hülfsgelder. Duchowni Polsey, przez pospolitych podatków jeszcze łaskawy ratunek, czyli subsidium charitativum płacą. *Skrzet. Pr. Pol. 2, 28.* Wojsku zapłacić inaczej nie możemy, jedno daniem poborów łanowych, szosowych i innych ratunkow. *Vol. Leg. 3, 252.* Ratunki albo podatki te... *Vol. Leg. 3, 356.*

RATUSZ, a, m.; *Boh.* radnice; *Slov.* ratúž, radnica, radnj dům; *Sorab. 1.* radně dom; *Sorab. 2.* rattuseh, rada; *Carn.* rotovsh, sodnishe (cf. sądy), svjetualishe, (cf. wiec); *Vind.* rotausth, rathna hifha, svitna hifha, svitualishe, svietualishe; *Croat.* vechnicza, palacha za tolnachenye, tolnáchnicza, (cf. włomacz; *Hung.* tanátsház; *Rag.* vjê-

chje, vjechniza; *Slav.* varoshkà kucha; *Ross.* парыша, паргауз; *Ecc.* совѣтовательнице; dom obrad magistratowych, radziecki dom, daš Ratšauš. Dom sądowy, z Niemieckiego zowią ratuszem. *Klec. Zdan. 57.* Dom pospolity albo ratusz miejski. *Boter. 85.* Z ratusza, już nie zwyczaj na radę. *Pot. Zac. 58.* (już klamka zapadła). Nie wołaj, boć wezmą gębę na ratusz. *Rys. Ad. 50.* Do kościoła kiedy chcesz, a na ratusz musisz. *ib. 12.* RATUSZNIK, a, m., komendant, der Befehlshaber. *Ern. 95.* RATUSZNY, RATUSZOWY, a, e, od ratusza, Ratšhaus; *Ross.* ратушникъ. Zaprowadzili go do sieni ratusznej. *W. Marc. 15, 16.* Szóstą na dzień godzinę zegar był ratuszny. *Pot. Zac. 122.* Pacholek ratuszny przynosi księgę z aktami. *Teat. 13, 112.* (cf. woźny, sługa miejski). Ratuszowy świadku, hultaju niepocziwy! *Teat. 3, 108.* — §. Juliusz Cesar był ratusznym Rzymskim. *Biel. Św. 36 b,* [t. j. senatorem 2], dyktator.?

RATYFIKACYA, RATYFIKACYA, yi, ż, za dobre mienie, uznanie; die Ratifikation, Bestätigung; akt prawny, przez który potwierdzać się zwykły inne akta poprzedzające. *Kras. Zb. 2, 442.* RATYFIKOWAĆ, za dobre uznawać, potwierdzać.

RATYSBONA, y, ż, Regensburg; *Boh.* Řezno; wolne miasto Niemieckie cyrkulu Bawarskiego. *Wyrv. Geogr. 503.* RATYSBONSKI, a, ie, od Ratysbony, Regensburger; *Boh.* Řezenský; n. p. Ratysbońskie biskupstwo. *Dykc. Geogr. 2, 355.*

RAWELIN, u, m., z *Franc.*, zewnętrzny okop; *Slav.* ichi-sâr, daš Ravelin.

RAWICZ, a, m., herb; ein Wappen, Ursyn, panna na niedźwiedziu siedząca, rozczesana, w koronie na głowie, ręce do góry; w hełmie między dwiema jeleniami rogami półniedźwiedzia, w prawej łapie różę trzymającego. *Kurop. 3, 44.*

RAWIOŁA, y, ż, *Ital.* ravinolo, gatunek klósek Włoskich, eine Art Staliänischer Klöße. Pirogi Włoskie albo rawioły, w cieście spinakiem nadziewają; potrawa dobra i lekka. *Haur. Ek. 47.*

1. RAZ, u, m.: (*Boh.* ráz wyciśnienie, nota, też cios, rzniecie; *Vind.* res, ries, rös, ros, oístru-osrze (*ob. Roz-*), ries, vres, rzniecie, wrzynanie; *Sorab. 1.* raz, derěno ictus, uderzenie; *Croat.* réz, rēdecz, vudārecz, uderzenie; *Hung.* rész, reesz, reszeclike sectio, pars, particula; *Bosn.* raz, poraz, riz, urizak, udorač; *Rag.* rjez incisura; *Slav.* ris portio; *Ross.* разъ, raza, разоукъ, разикъ, raz, cios, uderzenie, *obs.* рѣзень zraz; *Ecc.* изразецъ przykład, (cf. wyraz, wyrażenie, cf. obraz); cf. *Germ.* Riß, cf. rys, reißen; *Græc.* δρασσον, cf. drasnąć; *Chald.* resas; *Arab.* raetz, ratza, ress; *Pers.* ris-rana; *Hebr.* רַז ciał); — §. 1. Substant. raz, cios, cieciecie, uderzenie, sztych; der Hieb, Stoß, Edmiß, Edtlag; *Sorab. 1.* puk (*ob.* Puk), puki, raze; *Carn.* gumpa; *Vind.* vdarac, vlick, vdarik; *Croat.* vudārecz; *Dal.* udarec; *Slav.* udarac; *Ross.* ударъ, колотокъ, тумакъ vulg. вѣха; *Ecc.* сѣчь. Szabli jego raz nigdy daremny nie był. *P. Kchan. Orł. 1, 249.* (machnienie, zamachnienie, zamach, ciecicie). Pierwszy grot rzuca Fegi; ale raz był

mylny, Bo nad ramię bez szwanku przeleciał grot silny. *Dmoch. II. 111.* Kazał wantuchy plewami natkane z muru zwieszać, aby rogi baranie tłukących nie mogły dochodzić do kamienia murowego; albowiem miękkie rzeczy ustępują twardym, i raz im psują. *Jer. Zb. 70.* (siłę w uderzeniu odejmują). Milezenie najmniejszym poszeptem przerwane, twardemi razami przypłacić potrzeba. *Pilch. Sen. list. 347.* (plagami, kijami, batami, batogami). Mocny raz zadawać *Ross. намяпать.* Raz na głowę; *Ross. нахлобучка,* (cf. kłobuk). Słozem uderzyć zerznąć, dmuchnąć, świni raz dać, *tractim tangere aliquem. Cn. Th., einen Seitenhieb versetzen.* Plaga albo raz od bicia czyni siność; ale raz od języka łamie kości. *1 Leop. Syr. 28, 21.* Mów zaraz hultaja! daje mu raz. *Ř. O joj joj! Teat. 31, 29.* Od dyrektora zjadłego częstokroć niewinne a ciężkie razy odbierał. *Boh. Ossol. 18.* (jak na psie raz, *ob. Pies*). Śmiertelnemu umknął się razowi. *Pust. Fid. 208.* Nasi także ku nieprzyjacielowi nie liniwiej skoczą, i raz razem odraża. *Tward. Wł. 79.* Ten owego dogania, ten tego dościga, Wisi stangret na razy, rusza, fuka, śmiga. *Nar. Dz. 1, 121.* (wspięty, by lepiej koniom dościnać). Suche razy, (*ob. Suchy*). I cięte mu i kłóte razy zadawają. *P. Kchan. Orł. 1, 551,* (i sieką i kołają). Każdy raz był lub sztychowy, lub cięty. *ib. 249.* Dziecię kiedy na stół wlezie a spadnie, dwoje szkodę odniesie, bo go i raz stłuczony potka, i ociec go jeszcze różgą ubije. *Zarn. Post. 3, 315 b. (guz).* Razy swoje od nieprzyjaciół octem przemywał. *Pot. Arg. 8.* Co to są za razy albo za blizny w rekach twoich? *Ř. Temi jestem poraniony w ich domie. Gil. Kat. 225.* Chore leżą, razy pokazują, i żeś je pobił, jawnie powiadają. *Zabk. M. 104.* — *Ř.* Dobył noża, pełnął go w brzuch, a w tym chciał się schronić, ale go na gorącym razie uchwyciono. *Pasz. Dz. 24.* na gorącym uczynku, auf frischer That. — *Aliter:* Po roztrząśnieniu wszystkich dowodów, o rade prosilem senatu, co czynić w tak gorącym razie. *Nag. Cyc. 67,* w tak nagłym niebezpieczeństwie, (*ob. zły raz*); bey so dringender Gefahr. — *Fig.* Śmiertelny raz, co mi zadały Zabójcze wargi, gdy mię całowały. *Pust. Fid. 74.* śmiertelną ranę, eine tödtliche Wunde. Ten, który srogiej fortuny razy cierpi, bardziej przyjaciela potrzebuje. *Warg. Wal. 157.* ciosy, die Streiche deß Unglücks. Zhytki i utraty, w każdej Rzpltej raz bardzo szkodliwy i niebezpieczny. *Falib A 1.* — *Ř.* Zły raz: niebezpieczeństwo, Gefahr. Będą mówić poganie, że ty nie nie możesz, Kiedy swym chwaleom w tak złym razie nie poinożesz. *P. Kchan. Orł. 410.* W złym razie bogu czynią śluby. *P. Kchan. Orł. 1, 423.* Trafił na zły raz. *Cn. Ad. 1170.* (trafił na prask, na sek). Na raz trafiać, *ob. Natrać się,* narażać się. *Cn. Th. 447.* Sromota, kto odbieży w zły raz przyjaciela. *Ryb. Gesl. C 3 b.* Prosił go, aby go nie opuścił, i z tak ciężkiego razu wyprowadził. *Nar. Hst. 3, 163.* Złego razu uszedł; jego szczęście. *Cn. Ad. 1333.* *Gorn. Dw. 272.* W najgorszych raziech, tak to powiadają, Najmilsze rady najlepsze bywają. *P. Kchan. Jer. 133.* *Star. Ryc. 37.* W bitwie tej z Słezakami, nie

było nie tak szkodliwego do końca, tylko iż spólny raz był. *Biel. 109.* (spólna strata). On opatruje jako gdzie łódź bieży, strzeże aby na razie kiedy nie stanęła. *Prot. Kont. C 3 b.* (na haku). — *Ř.* Raz, przypadek, okazya, położenie sprawy; der Vorfall, die Gelegenheit, die Lage. Jakbyś ty w podobnym razie postąpił sobie? *Pir. Pow. 120.* Ofiarował mu pokój, jeżeliby z nim po przyjacielsku chciał się zachować, a groził wojną w przeciwnym razie. *Nar. Hst. 2, 192.* — II. Raz *substant. masculini et nonnunquam femini generis; praesertim in instrumentali;* tą razą, pierwszą razą. *Cn. Th. 692.* dießmal, daß erste mal; insza razą, ein andermal; *et adverb. kroć;* mal. — *Ř.* Raz, dwa, trzy, jeden, dwa, trzy; einmal, einß, zwey, zweymal, drey; *Boh. gednau; Slov. geden raz, dwarazi, trirazi; Sorab. 2.* krot, mol, rahs, jeden rahs, dwa rahsa; *Sorab. 1.* krocz, mol, już, junu, yomu, dwoizy, zi krocz; *Carn. krat, fart, bart; Vind. krat, barta, enkrat, enohart; Croat. krat, put, enkrat, jednóch, jedenkrat, jenput; Slav. put, (ob. Putny, pątnik); Ross. единожды, однажды, однова,* (cf. jeden). Kto na cię patrzy, całować musi raz, dwa, trzy. *Groch. W. 546.* Z tysiąca razów, raz się tak trafi. *Gorn. Dw. 280.* unter tausend mal, einmal. Dzieciół tylko raz w twardej dąb uderzy, i rozunie, iż dziurę w nim uczynił, trzeba by nieboże drugi raz i setny i tysięczny. *Birk. Kaz. Ob. K 3 b,* (cf. gutta cavat lapidem). Raz, dwa, trzy nie pomoże, dziesięć pomoże. *Cn. Ad. 993.* (bij jeno, poczujeć). Nie dość raz wilka spłoszyć od obory. *Jabl. Buk. J 4 b.* Raz, jako nie *Cn. Ad. 993.* Nie to, kiedy raz. *Cn. Ad. 859.* pierwsze potknięcie, miewa odpuszczenie; einmal ist keinmal. Raz dość omylić się; raz dość na wojnie szwankować. *Cn. Ad. 992.* Drugi raz na jednymże się potknąć, nie rozum. *Cn. Ad. 211.* W kogo dyabeł raz wstąpi, kogo raz usidli, i na śmierć i na żywot oczy mu zamydli. *Pot. Zac. 7.* A to dyabelna rzecz, że jak człowiek raz umrze, już więcej nie wstanie. *Teat. 13, 56.* (skoro tylko umrze, aby jedno umarł). Acz sparzył się i nieraz, na zimno nie chuchał. *Zab. 14, 53.* (po szkodzie niemadry). Nauczę cię ostrożności na drugi raz. *Teat. 29, c, 81.* Daremne wymówki, już więcej i razu nie przepuszczę. *Teat. 3, c, 53.* Już też więcej i razu nogu moja w tym domu nie postanie. *Teat. 29, 4.* (nigdy a nigdy). — *Wełna,* którą raz farba pomaluje, Farby swej dawnej już nie okazuje. *Lib. Hor. 68.* Pierwszy a ostatni raz ci to mówię. *Pot. Arg. 122.* zum ersten und letzten Male. Zabraniam ci tego raz na zawsze. *Teat. 14, c, 45.* einmal für allemal. Leniwy dwa razy robi. *Cn. Ad. 453.* Skapy dwa razy płaci; podwójnie, sownie; zweymal, zweijad, doppelt. Ja nie kaznodzieja, po dwa razy jedno bajać. *Teat. 22, b, 109.* Kto się mści, dwa razy bywa bitym. *Jabl. Ez. 143.* Jeżeli łokieć sukna kosztował 20 zł., 50 łokci tego sukna kosztować będzie 50 razy więcej. *Łesk. 2, 16.* Wiele razów widziałem go. *Wys. Kat. 380.* (częstokroć). Wspaniałe miasto, od nagłego pochłonięte ognia, jedną razą wali się z kretesem. *Nag. Cyc. 93.* (razem, od razu). — Raz ten, drugi raz ów; raz to, drugi raz owo: na przemian-

ny, to to, to owo; einmal daß, ein andermal jeneß. Na świecie powinno być raz tak, drugi raz inaczej. *Teat.* 56. b, 95. Tak ci na świecie, raz radość, drugi raz smutek. *J. Kchan. Dz.* 66. Nie trzeba samym tylko czytaniem albo pisaniami się bawić; ale raz tym, drugi raz owym przeplatując. *Pilch. Sen. list.* 2, 375. Drugą raz, (drugi raz, lub drugą razą), znowu, *denuo. Maćz.*, zum zweytenmal, wiederum, noch einmal. *Reeudo*, znowu kuję, drugą raz kuję. *Maćz.* — *Sed.* drugi raz; *duplicem sensum habet, ut:* drugi raz dam, *vel: iterum, aut secundo dabo, ut modo dedi*, zum zweytenmal, *aut alia occasione, tempore, adventu*, inszą razą; *Vind.* endrugobart, endrugikrat, drugomau, ein andermal, dießeßmal nicht. Tą razą, teraz, ten raz, (*Boh.* tenkrát; *Carn.* sasdej; *Vind.* sedai, sdai, tebart, tobart, tektrat, te dobe, v' teh dub). *Pleonast.* Jowisz pięć kroć razów świat obszedł. *Biel. Hst.* 25. (pięć razy, pięćkroć). Raz po raz, po razu - ciągle po sobie, miał auf mal. Srogie a ezeste raz po raz wszystkie rosterki. *Strujk.* 175. Skanderbeg po razu wszystkie swoje miasta objeżdżał. *Baz. Sk.* 278. (każde raz jedno po drugim). Cztery patryarchowie po razu w ojezyźnie naszej byli. *Smotr. El.* 55. (następnie). Raz w raz, w raz - wciąż, in einem fort; *Slov.* raz za razem *sensim, pedetentim.* Heraklit płacze ustawicznie; Demokryt się raz w raz śmieje. *Kras. List.* 107. — Co raz - zawsze, na każdy raz, jedęßmal. Laurze, na co raz nowe wdzięki się zdobywasz. *Zab.* 14, 154. *Kras.* — Od razu, do razu, w razie, w raz, natychmiast, zaraz; *gleich, gleich* aufß erste mal. Papiery tak wszystkie ułożyć, iżby się każdy od razu znalazł. *Kras. Pod.* 2, 208. Rzeczy zawikłane nie mogą być do razu ufacone. *Mon.* 74, 155. Gdy się gniewem zapali, chociaż się na ten czas wstrzyma, w razie nie zaszkodzi. Znajdzie potym sposobność i zemście dogodzi. *Dmach. Il.* 6. W raz być nie możemy, ale za godzinkę zjeździemy się tam. *Teat.* 19. c, 50. (teraz zaraz). Od pierwszego razu, poznanie się, pokochanie, oświadczenie, przyrzeczenie, i skutek. *Teat.* 22. b, 65. — Do razu uciąć, zgadnąć, przeskoczyć, wypić jednym zamachem. *Cn. Ad.* 125. Do razu go zabił. *Boh. Kom.* 1, 185. Do trzeciego, czwartego razu przeskoczył - za trzecim, czwartym razem; *tertio impetu. Cn. Th.* 912. — Z razu, na razie - z początku, na początku; *anfänglich, vom Anfang, anfangß.* Zdanie to z razu zdawało mi się niesprawiedliwe, a później weale inaczej. *Gaz. Nar.* 1, 185. Ozdobne pióra pawia z razu podobają się; lecz rychło niknie to upodobanie. *Zab.* 1, 195. *Alb.* Młode kurezeta bywają na razie białe. *Haur. Sk.* 151. — *Aliter:* Na razie - na stręcie, *obviam, sub ictu. Cn. Th.* 447; jest tuż, nie z drogi, w gębie. *Włod.* na dorędziu, bey der Hand, beuam gelegen, gleich auf den ersten Anlauf. — Na raz będzie wina, farby, wapna - na jeden raz jeszcze. *Cn. Th.* 447. für einmal noch, auf einmal. Mniej a długo lepiej jest, jak wiele tylko na raz. *Kluk. Zw.* 4, 228. Na raz, rodzaj daniny w przywilejach książąt naszych. *Nar. Hst.* 2, 86, (*ob. Naraz*). — Z raz - by raz, choć jeden raz, (*ob. Z*); einmal, wenigstens einmal. Niech z raz tych pociech przed śmiercią

zażyje. *Past. Fid.* 104. — Razem, oraz, jednym razem, jednego czasu; *auf einmal, zugleich, (auf einen Stieb); Slov.* nagednue, spolu, (*ob. Spół*); *Sorab.* 2. frahfom; *Sorab.* 1. fobu (z sobą), zpovu (pospołu), romadze (*ob. Gromada*), jeno dobo, (*ob. Doba*); *Carn.* skup, skuprej (*ob. w Kupię*), shtriz, v' shtriz; *Vind.* vkup, skup, vkupe, eden f drugem, f edendrugem, vred (*ob. Rzęd*), f red, k'mału, fraven, (*ob. Równo*); *Croat.* vjedno, na jen put, ukup, zkup, zkupa, kupno, udershbi, szkup; *Rag.* zajedno, skuppa, skuppo; *Slav.* skupa; *Bosn.* jedino, zajedno, objednom, enokupno, skupno; *Ross.* разом, заразь, съ разу, купно, совокупно, вмѣстѣ, (*cf. miejscu*); *Eecl.* коупно, заедно, соборно. Nie wszystko razem, schowaj na drugi raz. *Cn. Ad.* 720. (nie na dziś tylko trzeba). Onby chciał, żeby nie razem dom przybierać; ale po kawalku, żeby jednego roku pudło do karety, drugiego wasąg. *Teat.* 19. b, 48. Wszystko razem zbudować chcieli. *Pilch. Sall.* 75. — *Aliter:* Razem, pospołu, z sobą; mit einander, bey einander. Strzeżmy się, żeby nas razem nie postrzeżono. *Teat.* 54, 5. Razem ze mną przez lat sześć do szkół chodził. *Mon.* 68, 1029. Uciążliwych panów, niekiedy pojedynkiem, niekiedy razem panujących okrutne jarzmo. *Pilch. Sen. list.* 292. Razem być; *Vind.* fravenbiti, ravensnaitife; *Eecl.* събити, съемь, (*cf. spółjesteŭto*). Razem stać; *Eecl.* союстатн, союстаю, (*cf. się, z sobą*). Razem wstawać, *Eecl.* союозстатн, союозстаю; razem wychodzę, союозхожду, вхожу съ кѣмъ куда; razem wychodzę, союозхожду. Razem chwalić *Eecl.* союозхваляти, вмѣстѣ съ кѣмъ хвалить. Razem zamykam *Eecl.* союозключаю. Wszysey razem; *Rass.* союоумь, (*cf. zegnać, cf. zgon*).

Pochodz. razić, dorazić, narazić, narażać, obrazić, obrażać, obraz, obrazek, obraza, odrazić; oraz: porazić, porażka, przerazić, przeraźliwy, urazić, uraza, wyrazić, wyobrażać, wyobrażenie, wyrazić, wyraźny, wyraz, zrazić, zarazić, zaraza, zaraźliwy, pozarażać, zarażać, zaraźny, naraźny, naraźny; rys, rysować, rysunek etc. — §. 2) rżać, rżać, rżać, rżać, rżać, rżać, rżać, rżać, rżać, rżać; dorżać, narżać, obrżać, obrżać, obrżać, obrżać, obrżać, obrżać, odrżać; rżymieszek. — §. 5) rżać, rżać; dorżać, dorżać, narżać, obrżać, oberżać, oderżać, porżać, poderżać, przerżać, przyrżać, rozrżać, urżać, werżać, wrżać, wyrżać, wyrżać, zarżać, zerżać, zrżać; rżysko. — §. 4) rżać, rżać, rżać, rżać, rżać, rżać, rżać, rżać, rżać, rżać; dorżać, rżać, rżać. — §. 5) *cf. roz -*, *Ross.* разъ. — §. 6) *cf. żreć, żreć, żreć, żreć, żreć.*

2. RAZ, u, m., z Niem. der Rasen; darn, ein Etück Rasen. Sztuka ziemi mchem lub trawą obrosłej, którą kurzacz mielerz po wierzechu obkłada, aby ogień nie palił się płomieniem. *Os. Zel.* 82, *ob. Razowac.*

RAZIĆ, -i, -i, cz. niedok., raz zadawać, ranić, verwunden; (*Sorab.* 1. ražu, ražam, razem; *Hebr.* ראץ ratza, perfaravit; *Tal.* ראץ contudit, contrivit; *Hung.* rázom decutio; *Ross.* разить, ражу porażać; *Sorab.* 1. szo rafyč kalczeć się). Uchodzi z pola bisurmańska dzieza Na wstęp rążący męstwa Chodkiewicza. *Kras. Woj. Ch.* 57. On

stał za tarczą wojsku walecznemu, Gdzie stąpi razi ze-
wszad, krew się leje. *Kras. Oss. C 5.* Razić mię mo-
gą, zwyciężyć nie mogą. *Zab. 1, 174. Alb.* — Rażony
piorunem. *Pilch. Sen. gn. 559.* uderzony, vom Blis ge-
troffen, gerührt. — *Transl.* Oko, uszy, zmysł etc., razić,
przenikać, przerażać; durchdringen, rühren, reizen. Niech
poblysk świetności oko ludu razi, To najskuteczniej du-
cha poddaństwa mu wrazi. *Teat. 15. d. 19. Wyb.* Na-
poje rozum rażące. *Pociej. 220.* (każące, tłumiące). Ra-
ził ich gorącemi słowy. *Groch. W. 248.* Przystojny męż-
czyzna, ma coś w sobie rażącego i pociągającego. *Teat.*
9, 25. We Pani masz fizyognomią tak szlachetną, coś
tak rażącego, że nie może tylko uszanowanie wzniecać.
Teat. 5. d. 65. Rażący, bijący, frapujący *Ross. раз-*
ительный, уразительный. RAZIK, u, m., dem. nom. raz;
mały cios, mała ranka; ein kleiner Hieb, eine kleine Wun-
de. Nie wiesz co razik, jak dolega kula. *Bratk. C 3.*
RAZLIWY, a, e, rażący, przenikliwy, durchdringend. Na
jej blask razliwy tępe oko mruży. *Zab. 5, 522.* RA-
ZNY, a, e, RAŻNO, RAŻNIE *adverb.*, na razie będący,
na stręcie, na doręczu, opportunus. *Cn. Th., zur Hand,*
bey der Hand, beuam, gelegen. Rzeczy nieraznie spiknio-
nych nasienia; non bene junctarum. *Zebr. Ow. 1.* (nie-
składnie). (*Ross. разни крeпы.*) — 2. Rażny, żwawy,
rzeźwy, rzeski, racy; (*Carn. rozhne; Ger. rüch, rüch,*
flint, munter; Arab. raaschan; Svec. et Sax. Inf. rask;
Anglsax. rash; cf. Gall. risque; Ital. ratto.) (*Vind. ries-*
hezl, resezh, resajozl; ostry, rznacy.) Jelec, ryba tak
rażna, że w naczynie wody włożona, gotowa z niej wy-
skoczyć. *Lad. II. N. 56.* Młodzian rażny, wysmukły, pe-
łen korwetów. *Boh. Kom. 1, 50.* Rażne i wysmukłe
chlopy lektykę noszące. *Pilch. Sen. list. 4, 51.* Do Cy-
pru przyszli zdrowo rażni. *Jabl. Tel. 48.* Nie rażnie z
dolu do góry rzucać broń. *Warg. Cez. 65.* Konie w ty-
le zostawili, aby rażniej na szaniec one nizkie wskakiwa-
li. *Birk. Chodk. 24.* Poczynaj rzeczy odważnie, Lecz je
wykonywaj rażnie. *Jak. Baj. 188.* Demofant, człek we
wszystko rażny. *Jabl. Tel. 271.* RAŻNOŚĆ, ści, ż., rzecz-
wość, die Munterfeit, Hurrigkeit, Raßheit. Synu mój
wdzięczny, latorośli młoda, Gdzież twoja rażność, gdzie
twoja uroda? *Kras. Oss. F 5 b.*

RAZOWAĆ, -aź, -uje, cz. dok., obrazować n. p. mielerz dok.,
einen Klebenmeister beschäftigen, beraten, mit Raten und Zwei-
gen bedecken. Razowanie, mielerza darnią obkładanie. *Os.*
Zel. 82. Nie biegli są ci węglarze, którzy mielerza nie
przysypują naprzód liśćmi albo trawą, ale go zaraz ra-
zuja. *Os. Rud. 75.*

RAZOWY, a, e, Szrotowe maki u nas zowią razowemi.
Kluk. Rosl. 5, 259. geßneten Mehl. Razowy chleb *Dal.*
rasen; Croat. hersen, (cf. rżany, cf. reż).

RAZURA, y, ż., z *Franc.*, u cyrulika, trzymać razurę, t. j.
trzymać sklep czyli izbę do golenia. *Magier. Mskr., go-*
larnia. X. Biel. Barbierstube.

R D.

RDEST, u, m.; *Boh. rdesno; Croat. ermèn; Dal. arman;*

Słownik Lindego wyd. 2. Tom V.

Ross. чередникъ, почечуйная трава, почечуйникъ, сер-
дечной корень, горлецъ, придорожникъ, спорышъ; 1) zie-
le, wodny pieprz, korzenie smaku pieprznego. Polygo-
num persicaria, Glöbfrant, Dürrwurj, Wasserpfeffer. Syr.
1248. Kluk. Dykc. 2, 211. — 2) Rdest wodny, ewikla-
ny list, rdestnica, *potamogeton. Urz. ed. 254. Kluk. Dykc.*
2, 225; Ross. панаваъ, Samenfrant, Jrejschlattich. — 2.
Rdest = chwast, Unfrant. Jak nieorana rola w próżno-
waniu porośnięta rdestem mnogim. *Kulig. Her. 150.* Rde-
sty niecnoty, i różnych postępów pokrzywy. *ib. 210.*
RDESTOWY, a, e, von Wasserpfeffer. Liścia rdestowego
i nasienia przedtym, niżli pieprz był w pospolitym uży-
waniu, do zaprawiania potraw używali; zjad go Polskim
pieprzem mianują. *Syr. 1245.*

RDZA, y, ż.; (*Boh. rez, reze, G. rze, (rdjti, rdjm czer-*
wienieć, ob. Rudy, rusy); Slov. rez, G. rdza; Sorab. 1.
zra, zcz, zczawofeż (cf. żrzeć), rfa, lerlaw; Sorab.
2. fars. rfa; Carn. arja, erjá; (erjav aeruginosus, ru-
fus, erdez, erdezhe, ardezhe = czerwony, ob. Rudy;
Erdelje [z uegier. 2] Siedmiogrodz; Vind. erja, erja-
vina, arja, erjavinst, ria; (erjavost, erjava = brunatność,
ardezh, razh = czerwony); Croat. argya, ergya, bergya,
Dal. argya, arja, arghia; Hung. rogya, rosda, ragya;
röz; Rag. arghja; Bosn. rrihja arghja, righja; Ross.
ржа, рѣть czerwienieć, ржа, (cf. tlec); Eccl. заржавина,
ржа; cf. Lat. aerugo, ferrugo, cf. rodo; Hung. ragom;
cf. Lat. ardeo; Ital. rugine, ruggine; Ger. Rost; Finl. ruo-
ste; Angl. Dan. et Sax. rust; Isl. rid; Wallis. rhwd,
rhjndi; Graec. ἐρσιβη, cf. ἐρσίδος; Ger. roth); 1) der
Rost; rdza żelazna, der Rost am Eisen. Miecz zażyty do
boju blaskiem przeraża oczy; ale gdy próżno leży, rdzy
nabywa. Teat. 46. c. 12. I szefeliny rdza rudawa Stra-
wi, i ziemna butwiałość plugawa. Paszk. Bell. B 4. Nie-
trwałe to dobra, co ich rdza i mól gryzie. Falib. R 5.
— Rdza miedziana, grysipan. *Sienn. 265. Urz. ed. 401.*
Grünspan. — Co dziś borasem zowią, starzy złotą rdzą
zwali. *Sienn. 592, et 595. Verar, Berggrün.* — 2) Rdza
w zbożu, *Vind. roshda; Hung. ragya; Bosn. rrihja od*
sgitta, glavnica; Croat. pikecz, zápek, pripek; Ross.
роловня, der Brand im Getreide. Czasu gorąca, gdy słoń-
ce świeci, spada z góry deszcz drobny gorący bardzo a ja-
dowity, który włosi niejumen, i u nas rdzą albo ruda zo-
wią. Uresc. 527. der Mehltau, der Rost im Getreide, cf. śnieć.
— 3) Rdza miodowa, w plastrach; das Honigroß, das
Roß, das Gewirk, die Waben; gatunek miodu, podobny
do chleba startego z miodem, znajduje się w ulach mię-
dzy komorkami na skład miodu służącemi. *Zool. 121.* —
RDZAWKA, i, ż., n. p. Często ostrzy, jeśli kto stare
kosi rdzawki. *Pot. Jow. 1, 12; Ross. ржавецъ = bagnij-*
sko, cf. trzesawisko, Mabrgrund. RDZAWY, a, e, rudawy,
pożółkły, a zatym dojrzały; roßgelb, gelbreif. Opadł kwiat po-
warzony, i frukt z nich nierdzały. Tward. Misc. 55. Zjad
w cieniu długim bez słońca i rosy Kwiat zarażony, i nierdza-
łe kłosa, Na wszystko koronne kraje Głód przyniosły, i
nieurodzaje. *ib. 100.* RDZAWOŚNIADY, a, e, n. p. Rdza-
wośniade *Ilyacyniv. Otw. Wirg. 461: rudawe, śmiade =*
roßfarbig. RDZAWY, RDZYSTY, a, e, rudawy, rdzy pe-

len, rdza zaszły; rostig, voll Rost; *Boh.* rzywý, rezowý, rezowatý, zezawý, (= 2. *rufus*); *Slov.* zezawelý; *Hung.* rez - rosdàs; *Sorab.* 1. ferlawy, zezawé, zezoyité; *Carn.* arjave, erjav, (erjav, erjavz *rufus*, erdezli; *Graec.* ερυθρός czerwony); *Vind.* erjau, riast, erjavinst, erjavo; (arjau, arjava farba *fuscus*, erjavkast, arjavkast, erjavasten = brunatnawy; *Croat.* hêrgyav, hergyav; *Dal.* arjau, arghjau, erjau; *Hung.* rosdàs, ragyàs; *Bosn.* rrighjav, zarrighjavgljen; *Rag.* arghjav; *Ross.* ржавый, ржавистый. Rdzawe rzeczy, *Vind.* erjavina; *Carn.* arjovina, erjovina. Woda rdzawa, rudawa, z rudą spiże niejakiéj zmieszana. *Crese.* 11. eisenhaltiges Wasser, worin Eisenbleiben sind. — Rdzawe zboże; *Carn.* sentjav, brandigeš Getreide. Rdzawy kolor, rudawy, śmiady, rostfarbig; cf. rusy, rydzy. RDZAWIEĆ, RDZEWIEĆ *neutr. niedok.*, zardzewieć, zrdzewieć, *dok.*; *Boh.* rzywěti, zezawěti, zrzawěti, (rdj-ti, rdjm czerwienieć); *Sorab.* 1. zezawu; *Carn.* erjoveti, orjovim, arjovim; *Vind.* erjati, erjavinati, riati, erjaviti; *Croat.* hergyaveti; *Dal.* arjavim; *Bosn.* rrighjaviti, uzrighjaviti; *Ross.* ржавѣть, пзржавѣть, (рѣтъ, рдѣтъ ся czerwienieć); rdza zachodzić, rosten, rostig werden. Jak miedź rdzewieje. *W. Syr.* 12, 10. Rdzewieje rdza obchodze, *rubiginor.* *Macz.* Szabla w pokoju zrdzewiała. *Bardz. Trag.* 319. Czuje waleczny miecz nasz przytepiiony, Który niedawno sływał na wsze strony, Oto zaś z naszą sromotą rdzewieje Nad ich nadzieje. *Groch. W.* 559. Żeby zależałe pokojem rycerstwo zwykłą po wsiach gnusnością nie rdzawiało, uczynił król wyprawę na Prusaków. *Nar. Hst.* 3, 198. Stara miłość nie rdzewieje. *Teat.* 19. c. 76. alte Liebe rostet nicht.

RDZEBINA, y, ż., ogrodzenie ostremi koły. *Dudz.* 55, ostrożenie, ostrog. *Cn. Th.*, die Verpallisadrung, ein verpallisdirtter Ort.

RDZEŃ, RDZENISTY, RDZENNY, *ob.* Drzeń.

R E.

REAKCYA, yi, ż., oddziaływanie, przeciwne na wzajem skutkowanie, die Gegenwirkung; *Ross.* противодействие, *Verb.* противодействовать.

REAL, REHAŁ, a, m., z *Lacińskohiszp.* reale; moneta srebrna = gr. 70 r. 1650. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 505, der Real.

REALISTA, y, m., rzetelny człowiek. REALNY, *ob.* Rzetelny.

REBACZ, RABACZ, a, m., REBCA, y, m., *Ern.* 65; *Boh.* drwostěp; *Slov.* drevostěp; *Vind.* druvar, (cf. drwal); *Croat.* dervocžěr; (*Ross.* obs. рубленникъ cieśla); *Ross.* рубачъ;

co drwa rabie, der Holzhafer. — *Transl.* Co się rabie z drugimi, junak; ein Rauser, Schläger; *Ross.* драчунъ, драчъ; *Ecl.* вница; *Sorab.* 1. rubawcz. Sejmikowy rebacz. *Ust. Konst.* 1, 141. Szlachcie w domu swoim wolny Bezpiecznie przemieszkiwa, Rabacz uciechl już swowolny, Więcej czaty nie miewa. *Kehow.* 157.

REBELIZATOR. *Krom.* 282; REBELIZANT, *ob.* Buntownik. REBELIZOWAĆ komu = powstawać, buntować się, odpadać, wybijać się z pod kogo, wider jemandem rebelliren. Chłopstwo królowi panu swemu dziedzicznemu dla

swejwoli rebelizowało. *Birk. Chodk. A 5 b. Krom.* 175. *Gwagn.* 597. *Sk. Żyw.* 1, 420.

REBŃNY n. p. las, las do rąbania. *Włod.*; *Croat.* poszechlyiv, szechlyiv, (*ob.* Posieć, sieć); ein Gehäue, ein Wald der gehauen wird. REBY, -ów *plur.*, Rąb, Ręb, *sing.*, a) obrębowanie, der Saum, die Besämmung; (*Boh.* rub kůže, rubjk wewnętrzna strona skóry; *Carn.* rób, róbz *fimbria*, robát *fimbriatus*, (2. róbz = chustka do nosa, *ob.* Rąbek; robiti, robem = obrębować); *Vind.* rob, pram, okrajek, okrajik, fhkriz, priem, obshiu, podshiu, stranik, sare, sarob; (sarobiti, obdjati = obrębować; *distng.* zarobić, cf. zarabać); *Rag.* rúb limbus, lista intorno alla veste, ruub, obšok *fimbria*; (rúbiti, zarúbiti, porúbiti; *Croat.* rubiti *extremitatem terminare*); *Bosn.* porúb limbus, (porubiti *limbum consuere*; *Ross.* рубецъ laskowanie, żłobkowanie, blizna, szrama; ślaz, czwarty żołądek; bramowanie, obrębowanie; обруць, обрубецъ ocebrowanie, *ob.* Obręby; рубежний украины, рубежникъ украиńczyk). Ręby koło czego szyć. *Tr.* Rąb u kalla, w tyle talli kallowej przyprawiony. *Magier. Mskr.* — b) Ręby = nice, druga strona sukna, die linke äbseite Seite des Tuches. Na reby, na wyrót, na nice szatę oblec. *Cn. Th.* 447. *Dudz.* 46. — *Fig.* Wywracać na ręby, okazać fałsz, odpór czynić, *confutare.* *Macz.*, umfeyren. Prave, źle, opak, na reby, *ib.*, verdrěbt; *Boh.* na ruby, na opak obratiti; *Slov.* na rubi prewrátit. Zawrzcć świętych przyczynie chciał gęby, l zasługi ich wywrócić na reby. *Miask. Ryt.* 104. *Haec sententia bona est, si dextere intelligatur*; dobra jest, kto ją dobrze rozumie, kto jęj nie wywraca na reby. *Macz.* przekręca, przewraca.

RECE, *ob.* Reka.

RECEPTA, y, ż., przepisanie lekarza na lekarstwo, opis lekarstwa, formula. *Krup.* 5, 224; *Ecl.* рецептъ, pocemű, daš Recept. I temi czasy doznają ludzie skutku tej recepty, i chorzy jej zażywając wolni od febrы zostają. *Sk. Żyw.* 1, 91. Niemasz tejszej recepty na miłość, jak miłować. *W. Post. Mn.* 551. (do wznieccenia w drugim miłości).

RECES, *ob.* Odstęp.

RECHOT, u, m., n. p. Nasycieš okopy, fosy, rechoty, krwią nieprzyjacielską. *Swad.* 1, 135. [*franc.* réchaud de rempart, Wallampe 2].

RECIMISTRZ, *ob.* Rachimistrz. RECHWA, *ob.* Refa.

RECYDYWA, y, ż., odpadnienie w chorobe; daš Recidiv, der Rückfall in eine Krankheit. *Krup.* 5, 570. et 416, *Ross.* отрывка. Pospolicie bywa Gorsza niżli choroba pierwsza, recydywa. *Pot. Arg.* 51. *Teat.* 10, 105, cf. wilk chowany, żyd chrzczony, przyjaciel jednany.

RECYTOWAĆ *cz. dok.*, mówić z pamięci, czego się nauczył, na pamięć mówić. *Cn. Th.* herjagen, recitiren.

RĘCZ, w ręcz, *ob.* Wręcz. RĘCZE, *ob.* Ręczyć. — RĘCZKA, *ob.* Hreczka, Gryka.

RECNİK, a, m., RECZNICEK, czka, m. dem.; *Boh.* ručnjk, ručnicek; (*Slov.* ručnjček, šatka chustka do nosa); *Slav.* rucnik, peshkir; *Croat.* ručnik, peskir, obriszach, (cf. obrus); *Bosn.* rucinik, ubrus, (rucica, drri-sgjak = dzierzak, *manubrium* trzonek, *ob.* Rączka; ruci-

nik, ruciaciech za otritti nos, ubrusceieh = chustka do nosa); *Vind.* brifauka, obrifalu, obrifjak, antvela, han-
teh; *Carn.* robázh (ob. Rábek), antela; *Sorab.* 2. hand-
wal; *Sorab.* 1. twelka: *Eecl.* ручникъ, ручный платъ,
оуброусть, ширипка, ленте; *Ross.* утиральникъ, поло-
тенио, платъ, платише, (ob. Płat, plótno, plócienko,
cf. ucierać); sztuka plótna do ucierania rak, das Hand-
tuoh. Cztery mu ręcznik dzierzą, a trzej wody leja. *Rej.*
Wiz. 14 b. Ręcznik biały z ezerwonemi strefami. *Kłok.*
Turk. 180. RĘCZNOŚĆ. *Tr.*, ob. Zręczność. RĘCZNY, a,
e, RĘCZNE *adverb.*; *Boh.* ruční; *Sorab.* 1. ruczně; *Croat.*
ruchni; *Vind.* rozhen, roken; (*dising.* *Carn.* rozhn, roz-
zhu = ręczy; *Ross.* ручный, (2. rochnanny); *Eecl.* ра-
чъкъ, речный; od ręki, do ręki należący; Hand-, ven
der Hand, zur Hand gehörig, für die Hand. Obcieli mu
wielkie palce ręczne i nożne. *Budn.* 1 *Jud.* 1, 6. Pod-
niosszy ręczny wielki palec. . . . *Pasz.* *Dz.* 79. Dna no-
żna i ręczna. *Sienn.* 107. (podagra i chiragra; *Slav.* ru-
kobilja). — Ręczna broń. *Teat.* 14. b, 17. Handgewehr,
(*oppos.* armaty). Ręczne granaty, albo z ręki albo z rę-
cznych moździerzów rzucają się. *Jak.* *Art.* 2, 67. Gdy
widzą ciężki wszystkie w kusz poręczane, porwą się do
bronii ręcznej, rohатыn, mieczów. *Biel.* 177. — Ręczna
wiązka; *Vind.* rozlné buquize, (cf. puilares). Pierścienki,
sponki albo ręczne ośledostwa. *Szczeryb.* *Sax.* 154, (ob.
Manele). Ręczna robota. *Sk.* *Dz.* 175; *Ross.* рукодѣіе,
Handarbeit. Potrzeby dziatek ręczną pracą obmyślają. *Pasz.*
Dz. 96. Jednemu podobają się nauki, drugiemu ręczne
prace. *Zabł.* *Roz.* 62. Bóg zakazuje nie tylko ręcznego
złodziejstwa, ale i wszelkiej zdrady i fortelów. *Kat.* *Gd.*
45. (ręką się dziejącego). Tak w kościele ręcznym, jak
w kościele serc naszych. . . . *Bial.* *Post.* 2. rękami wy-
stawionym, mit Händen gefant. Mieszka pan w domu albo
w kościele ręcznie zbudowanym. *ib.* 172. *Oppos.* *Eecl.*
нерукоплемный; *Ross.* нерукотворенный ręką nie zro-
biony. — Odbierz od niego srebro, oddawszy kartę jego
ręczną. *Teat.* 42. d, B. (cyrograf, Handſchrift, Schein). —
§. Ręcznie być zapewnionym. *Ostr.* *Pr.* *Cyw.* 2, 50. po-
ręka, rękojmia; durch Caution, Bürgschaft gefest. — (RE-
CZUSZKI, ob. Hreczuski). — RĘCZYĆ, -ył, -y *intr.* *niedok.*
ręczyć za kogo albo za kim, przyrzekać za kogo;
Boh. ručiti, gistiti, (ob. lscić, ob. lscić); *Sorab.* 1. ru-
kuyu; *Carn.* porokujem; *Vind.* porokuvati, saobezhuvati
(ob. Obieć), sa koga stati (ob. Stać), se saloshiti, (ob.
Założyć); *Croat.* poruknjemsze, jamchimsze, zarucham
(ob. Zaręczyć), rukuvatisze, rukujemsze, (2. *salutare se*
porrectione manus); *Bosn.* poruciti (ob. Poruczyć), poro-
citi, isporuciti, oporuciti, uporucitise, bitti poruk, bitti
jamać, izjameciti, jameciti, ujamecitse, okladitise; (*Rag.* ru-
citi, rukovatti *matrimonio conjugere*, ob. Rękowiny; ru-
citisze *impalmare*, zaruciti, xenitise *spoudere conjugium*);
Eecl. изпоручаю; *Ross.* ручаться, поручаться, für einen
oder für etwas bürgen, gut sagen, gut stehen, Bürge seyn.
Bezrozumny jest, kto daje rękę ręcząc za drugiego. *Budn.*
Prov. 17, 18. Ręczysz-li za przyjaciela twego, uwiązi-
łeś innemu rękę twoję, usidliłeś się sam słowy ust two-
ich, a jętyś swemi własnymi słowy. 1 *Leop.* *Prov.* 6,

1-2. *Slov. Prov.* Kdo sa ruči, ten sa muči. Kto za ko-
go ręczy, tego dyabel męczy. *Rys.* *Ad.* 25; tego kłopot
męczy. *Cn.* *Ad.* 594. Kto ręczy, ten jęczy. *Ern.* 145. (sie-
bie zawodzi, kto drugiego swobodzi). Ręczę za jego przy-
wiązanie. *Teat.* 1, 96. — §. *Transit.* Ręczyć kogo = rę-
cząc zastępować kogo, einen verbürgen. Gdy kilka rękoi-
mich społecznie kogo ręczą *Chelm Pr.* 146. Obiecałem
ręczyć kogo, lecz w pewnej sumie. *Gorn.* *Sen.* 522. RE-
CZYCIEL, ob. Rękojmia. RĘCZYNA, RĘCZYŃKA, i, ż.,
Rączyna, Rączka *dem. Nom.* ręka, das Handchen. Niech
na twą ręczyne Słodkie serca uczucie przez usta oehyne.
Zab. 11, 574. *Zabł.* Dziecinny małe kleszcza swemi ręczy-
nami. *Banial.* *C* 5 b. Ręczynkami zdżymało. *Groch.* *W.*
558, et 565. RĘCZYSKO, a, n., reka wielka szpetna,
niezgrabna, cine ungelöblichste Hand; *Boh.* ručisko.

REDUKOWAĆ *cz. niedok.*, zredukować *dok.*, ob. Sprowadzić.
N. Pam. 6, 518.

REDUTA, y, ż., z *Lar. franc.*, 1) fortyfikacya mała kwa-
dratowa obwiedziona fosą, majaca wał i parapet, a lu-
dzmi 50 osadzana. *Pap.* *W.* 1, 479. *Tward.* *Wł.* 160;
ob. Straszyniec, cine Redoute, cine Heine Vertheidigung. 2)
Reduta; *Ital.* ridotto, bal maskowany; *Vind.* reduta, sa-
graja, ograistvu: cine Redoute, cin Maßenball. Jednego
wieczora poszedłem przez ciekawość na reduty. *Zab.* 12,
512. Posel kontent był z reduty, która dla niego w Gra-
cu odprawiono. *Pam.* 85, 2, 52. *Boh.* Dyab. 159. RE-
DUTNY, REDUTOWY, a, e, Reduten =. Nocna redutna
tużeczka. *Teat.* 50. b, 112. Sale redutowe. *Ld.*

RĘDZINA, i, ż., ziemia tłusta ilowata, fetter Boden, fettes
Gründ; *Ross.* пычевна. (*Ross.* obs. ржавецъ bagno, ka-
luża). Takowe sianie na tegiej służy ziemi, jak na ręd-
zinach. *Haur.* *Sk.* 9. Co nawykło psinie, Nie pomoże w
najlepszej uprawa rędzinie. *Pot.* *Pocz.* 51. Już na Edeń-
skich rędzin najduje się brzegu. *Przyb.* *Milt.* 106. (pól
Edeńskich). RĘDZINNY, a, e, tusty, tegi, ilowaty, (o
ziemiach), fett (vom Gründ). Niech uważają, ziemia jeśli
rędzinna czyli nieurodzajna? sali też w niej lasy, albo nie-
masz? 1 *Leop.* *Num.* 15, 21. (tłusta. 5 *Leop.*). Role ręd-
zinne. *Haur.* *Ek.* 19. Czerwonawe prosa na rędzinnych
rolach dobrze się sprawuje. *Haur.* *Sk.* 17. Kaluża pełna
rędzinnego łota. *Ossol.* *Str.* 2. (gestego, tłustego).

REEMPCYONALNY, ob. Odkupczy. wyderkafowy.

REFA, RYFA, RECHWA, y, ż., REFKA, i, ż. *dem.* obręcz.
Stroj. *B* 5. *Dudz.* 29; *Germ.* der Reif, der Ring um etwas
berum; (cf. *Arab.* raefon = luk; *Slav.* rif = łokieć; *Graec.*
ῥαβός krzywizna); *Boh.* zděr, (ob. Dzierzeć, zdzierzeć);
Sorab. 1. tżowmiski zadk. Pal zaciósany, opatrzony ryfą
żelazną. *Solsk.* *Arch.* 147. *Archel.* 2, 105. Refy, które są
tak dla ozdoby, jak i mocy działa, zowią pospolicie krań-
cami. *Archel.* 5, 60, (cf. pas, klejnot). Refa u kopii, u
kosturka, strzały, dla utwierdzenia grotu. *Cn.* *Th.* Refa
obić, ob. Refować.

REFEKTARZ, a, m., stołowa izba u zakonników, i u in-
szych w pospolitości żyjących. *Cn.* *Th.*; *Slov.* godárna, (ob.
Jadalnia); *Ross.* столовая, (ob. Stół, der Speiseaal in den
Mösten und andern Gemeinheiten. Potajemnego jedzenia
zakonnicy się wiecej wystrzegają; dlatego bowiem jest

pospolicity dla wszystkich refektarz, aby żaden nigdzie nie jadł, jedno tam gdzie miejsce tego jest. *Pim. Kam.* 537. Po skończeniu liturgii ś. idziemy do 'trapezy, t. j. do refektarza. *ib.* 541. *Chmiel.* 1, 253. Janczarowie wszyscy jadają po refektarzach, jak u nas zakonnicy w klasztorach, albo studenci po kolegiach. *Kłok. Turk.* 227. REFERENDARZ, a, m.; *Vind.* priedpernefnik; *Ross.* докладчик; der Referendarius. Referendarz w Polsce trzymał drugie z pierwszych miejsce między koronnymi urzędnikami; jego obowiązek, donosić wszelkie sprawy królowi, supliki i memoriały odbierać. *Kras. Zb.* 2, 444. Na dworze królewskim mają być dwaj referendarze, duchowny z świeckim, którzy skargi przesłuchane kancelaryi odnosić mają. *Herb. Stat.* 51. REFERENDARSKI, a, ie, den Referendarius betreffend. REFERENDARSTWO, a, n., godność referendarska, daß Amt eines Referendarius. *Cn. Th.*

REFKA, dem. Nom. refa.

REFLEXYA, yi, ż., uwaga, zastanowienie, rozważanie; die Betrachtung, Erwägung. Reflexya jest działaniem duszy, rozciągającym się na rozmaite objekta. *Kras. Zb.* 2, 445. Duchownymi reflexyami go skruszył. *Sk. Żyw.* 2, 45. REFLEKTOWAĆ się *rec. niedok.*, zreflektować się *dok.*, zastanawiać się, betrachten, erwägen. Przebóg, co mówisz, zreflektuj się przeciw. *Teat.* 44, 20. Reflektując się na długie swoje lata. . . . *Sk. Żyw.* 2, 45.

REFORMA, y, ż., REFORMACYA, yi, ż., odnowienie z poprawą, poprawa; *Vind.* refurmanje, isfurmanje, snoulenje, die Reform, die Verbesserung. Niech was w sposobie uczenia nastąpią reformy nie przestraszy. *Zab.* 16, 169. — 2. Reformacya posagu, (*ob.* Oprawa). *Czack. Pr.* 2, 7. REFORMAT, a, m, 1) Reformaci, zakonniki ś. Franciszka ścisłej obserwancy; razem z Bernardynami kapitułę generalną składają. *Kras. Zb.* 2, 445. ein Reformat, ein Ordensbruder von der strengen Observanz der Regel des h. Franziscus. — 2) Reformat, reformowany, ein Reformirter, ein Kalbener. Reformaty, tytuł uzurpowany od sekty Kalwińskiej. *Kras. Zb.* 2, 445. REFORMACKI, a, ie, od Reformatów zakonników, Reformaten. Po reformacku : jak u Reformatów, wie bey den Reformaten, auf Reformaten Art. Wasz pokój po reformacku coś umeblowany. *Teat.* 53, d, 14. (*po kapucyńsku*). REFORMATOR, a, m., poprawiciel, odnowiciel, der Verbesserer. Boże, reformatorem sam bądź domu tego. *Groch. W.* 179. *W rodz. żeńsk.* Reformatorka. *Mon.* 70, 254. REFORMOWAĆ, *cz. dok.*, zreformować, odnawiać z poprawą; *Vind.* refurmati, isfurmati, snoviti, verbessern. Reformować klasztor, kościół, *cleri disciplinam corrigere.* *Cn. Th.*

REFOWAĆ, RVCHFOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, refa obić, bereifen, mit Reifen einreifen. Kola powinny być obodziaste, dobrym żelazem należyście buksowane i rychowane. *Porz.* 28.

REFUTOWAĆ *cz. niedok.*, odpierać, zbijać dowodami, widerlegen. Anzelm na koncylium Greków mocno zbił i refutował. *Sk. Żyw.* 1, 257.

REGAŁ, a, m., 1) pewny rząd piszczałek w organach lub też gatunek mniejszych organków, pozytywka; daß Regal,

in den Orgeln, eine kleine Orgel, ein Positiv. Odejmić ode mnie zgiełk pieśni twoich, ani piosnek regałów twoich będę słuchał. 1 *Leop. Amos.* 5, 25. Regały będą nam skocznie grały. *Dwor. K.* 5. Zaniechaj regała, jeżeli i na dudach zabezpiecz nie umiesz. *Opal. Sat.* 6. — 2) Regał = REGAŁOWY arkusz, papier regałowy. *Cn. Th. Dasyp. H h 5; Sorab.* 1. regalpapera; *Vind.* kralouski popir, veliki, regalski popir; *Ross.* Александрійская бумага; arkusz największego formatu, Regalpapier, Regalbogen. Ma na regałowym papierze okazale drukowane z kopiersztychami historye wszystkich sarajów. *Mon.* 69, 40. Tafla tak wielka, jak półarkusza rygałowego papieru. *Porz.* 172. REGALIA *plur.*, prawa i prerogatywy samym królom właściwe, Regalia *Sk. Dz.* 1156. REGENCYA, yi, ż., jurdykcyja najwyższa, sprawująca interesa państwa w niebytności lub małoletności udzielnego pana. *Kras. Zb.* 2, 445. die Regentschaft, Reichsverwesung. Regencya mieć będzie miejsce w małoletności króla. *Gaz. Nar.* 1, 182, (*Konst.* 5 maja). REGENT, REGIENT, REJENT, a, m., 1) urzędnik najwyższy, zastępujący miejsce monarchy w państwie. *Kras. Zb.* 2, 445; *Ross.* правитель, (*ob.* Sprawa); der die Regentschaft führt, der Reichsverweser. *W rodz. żeńsk.* Regentka, i, die Reichsverweserin; *Ross.* управительница. Nieboszeczka królowa, umierając naznaczyła regentkami swoich państw dwie wróżki. *Teat.* 57, 8. — 2) Regent kancelaryi, pewien urząd, n. p. Regent kancelaryi ma obowiązek, strzedz aktów kancelaryi, w nie dekreta i przywileje ingrosować, formularze i treści układać. *Kras. Zb.* 2, 446. *A. Zamoj.* 59. der Regent einer Kanzley, der Actuarius. *W rodz. żeńsk.* Regentowa, y, żona regenta, die Frau des Actuarii. — 3) Muzyk regent, *chori magister.* *Cn. Th.* 458. przełożony nad kapelą muzyczną, kapelmajster; der Capellmeister, Musikdirector. — (REGIEL, *ob.* Rygiel). — REGIESTR, u, m., REJESTR, *Kpcz. Gr.* 1, p. 57, REGIESTRZYK, a, m., dem.; *Boh.* registra, registryk; *Slov.* registř, registryk, ukazatel; *Sorab.* 1. register, zapiszmo; *Sorab.* 2. registař; *Hung.* laistrom; *Carn.* listrom; *Vind.* register, registrar, listrom, sarifs, sasnamin, kasavez; *Croat.* register, legister, broynicza; *Rag.* upis, razlogh, (*ob.* Rozkład, rozłożyć); *Slav.* vřstopis; *Eccel.* реестръ, оглавление, причеть, сочпленіе, правління; *Ross.* списокъ, росписъ, прогъ, оглавление, перекичка; *Lat. med.* registrum; *Gall.* registre; *Ital.* registro; *Germ.* daß Register; 1) spiszek rozmaitych rzeczy, dla snadniejszego pamiętania, należienia, przypominania; u. p. Rejestr rachunkowy, rachunek, die Rechnung. Na rejestr u kupeów towary biorą. *Teat.* 54, b, G 2. *Opal. Sat.* 115. na borg, na krédę; auf Rechnung, auf Credit. Panowie na rejestra robić każą; a gdy się o zapłatę upomina, to rzemieślnika wypychają. *Teat.* 29, e, 81. Jestże to sprawiedliwość, na registr nabrać przez lat kilka w sklepach kupieckich, w piwniach, w jatkaeh, i żadnym sposobem nie chcieć płacić! *Mon.* 70, 272. U kupeów towary tego roku podrożeją, zwłaszcza dla tych, którzy je na rejestr biorą. *Mon.* 68, 111. Ausegi kupieckie niektórych towarów z rejestrów ich wyjęte, tu położę. *Gost. Gor.* 107. z rachunkowych ksiąg ich, auß

ben Rechnungsbüchern. Kazał mi registr podać. *Teat.* 19, 75. Na regiestrzyk kréski przypisował. *Birk. Sk.* 25. *Teat.* 22, 11. Ten dar, który karbuja, albo na registr pisza, traci wszystkie wdzięczność. *Gorn. Sen.* 82. Alexander Cesarz zwykł spisany regiestrzyk mieć, komuby co dał. *Kosz. Lor.* 112. Lichwiarz dobrodziejstwa swoje pisze w registra. *Gorn. Sen.* 12. — Rejestr dóbr, dochodów, majątności, inwentarz. *Cn. Th.*, daß Inventarium. Co było, a nie jest, nie pisać tego w registr. *Mon.* 71, 707. *ib.* 75, 151, (cf. przypadek). Rejestr sądowy, gerichtliches Registerbuch, Prezjeregister. Registra sądowe trybunalskie, 1) apelacyjny, 2) sprawiedliwości, 3) officii t. j. spraw z oficyalistami, 4) *incarceratorum*, 5) takto wy. *Vol. Leg.* 7, 598. Rejestr w naszym ziemstwie i grodzie tak zageszczony, iż nim sprawa dójdzie, można tym czasem i umrzeć. *Mon.* 64, 190. — Rejestr osób, lista, rzęd, eine Liste von Personen. Na regiestrze spisanych, kazał zamordować. *Bardz. Trag.* 557. Chcąc wiedzieć wiele tych studentów było, kazał ich sobie na regiestrze podać. *Star. Dw.* 17. Włóż brata do tego regiestru. *Bardz. Trag.* 452. Kiedy towarzysz zaciagał się pod znak czyj, nazywało się to przyjęciem regiestru. *Czart. Myśl.* 157. Na stryju moim wyklócił, że mi rejestr ustąpił pod tym znakiem, pod którym teraz zostaje. *Teat.* 24, 89. *Czart.* (miejsce czyli rangę wojskową). Długi regiestr czego: długi szereg, długa lista, długi rzęd, litania; eine lange Reihe, lange Liste. Długim i szerokim wylczyć co regiestrem. *Krom.* 5. Długie regiestra odniesionych pod pawilonami tryumfów wyliczają. *Teat.* 21, 81. — Z regiestru, według regiestrowanego porządku, porządkiem: nach dem Verzeichniß, nach der Reihe. Pozwy sędzić mają porządnie z regiestru: który się pierwaj wpisał, ten naprzód sędzon być ma. *Stat. Lit.* 168. — Grzechy drugiego, jakoby z regiestru lieżą. *Sekl.* 54. (jak na palcach, auf den Fingern herzählen). — *Aliter*: Jak z regiestru, ściśle, akuratnie, ani chybi; wie auf den Schürden, ganz genau. Wszystko jako z regiestru, każda rzecz w swym trybie, że najeelniejszy Zoil co zganić nie zdybie. *Żegl. Ad.* 98. Tak wszystko jak z regiestru, co tylko powiedział, Gdyby nie był mym bratem, nigdyby nie wiedział. *Zabl. Amf.* 28. so genau, so auf Haar, so haarklein. Jako z regiestru chwila tuż za chwilą płynie, Godzina hasło daje następnej godzinie. *Zimor. Sicl.* 215. (w takt, w raz). — *In malam partem*: Z regiestru: przesadzając zbytnią akuratnością, delikatnością, wybornością: jak z partesów, gar zu accurat, übertrieben. Tam dobra myśl nigdy nie postoji, Gdzie z regiestru patrzy, co przystoi. *J. Kchan. Ds.* 225. Dajcie panu pokój, wszystko tu z regiestru. *Gorn. Dw.* 151. I ów rozumiem nie bardzo przesadził, co mi owo do panny przyszedłszy, z regiestru słówka stawia. *Gorn. Dw.* 505. Młodzieńcy, którzy z regiestru się zalecają, niech płacą złotych dwa, którzy na pamięć złoty jeden. *Lek. D.* Delikat, wszystko z regiestru spać, jeść, ubierać się. *Falib. R.* Z regiestru stapa: buczno. *Cn. Th.* 1552. jak z partytury, nach der Tabulatur einberjdreiten, gravitürtd. Z regiestru robi; nad powinność nie nie zrobi; czeka aż rozkażą. *Cn. Ad.* 1575. er

thut auch nicht daß geringste mehr, als was er notwendig muß. Temi czasy żaden inaczej nie służy, chyba z regiestru. *Opal. Sat.* 51. Nie z regiestru trzeba panu służyć. *Rys. Ad.* 50. — 2. *Transl.* Jak mnie już z pastu wiał regiestru... *Teat.* 45, 122. Wyb. ostatnimi słowami mi lajał, z błotem pomieszał; er hat mir die niedrigsten Titel beigelegt, hat mich auf schimpflichste herabgeriffen. — 2. Rejestr w księgach wszelakich, ukazujący, gdzie co w nich leży, ukaziciel. *Cn. Th.* skorowidz, der Index, daß Register eines Buchs. — *Aliter*: Rejestr jedwabny, niciany do ksiąg, *offendices; nodi, quibus libri signantur.* *Cn. Th.*, Aufschlagbüchern in den Büchern, Zeichen, Merkbänder. — 2) Rejestr u organ, rzęd pewny piszczałek organowych, regał, daß Register in einer Orgel. *Cn. Th.* Rejestr w organach lub pozytywie, służy do odmiany głosów. *Magier. Mskr.* — 3) Rejestr u konia, rzędy zębów; die Zähne, daß Gebiß eines Pferdes. Końskie lata z regiestru poznać. *Tr. REGIESTROWAĆ* cz. *niedok.*, zregiestrować, uregiestrować *dok.*, spisywać co; *Vind.* registrarati, narednu sapifuvati, registriren, in ein Verzeichniß bringen. Rozwód u Turków zapisuje się i regiestruje w księgi. *Kłok. Turk.* 188. Zregiestrowane tych wszystkich imiona tam możesz czytać. *Zab.* 5, 284. *Kłok. Turk.* 54. — 2. Układać, uregulować, uszykować, in Ordnung bringen. Przeczyć powoli tu nie uregiestrujesz tych omylnych spraw twoich? *Rej. Post. Fj* 4. **REGIESTROWY**, a, e: *Ross.* nepnennyy; od regiestru, według regiestru, regiestrowany; registriert, Register. Regiestrowi Kozacy. *Tward. W. D.* 55. spisani. **REGIESTRATURA**, **REGISTRATURA**, y, z., spisywanie w regiestra, układanie i skład regiestrów, die Registrarat; *Boh.* spisowna, spisownice; *Vind.* registraratinga, narednu sapifuvanje, registrarata. **REGIESTRATOR**, **REGISTRATOR**, a, m., pisarz od układania regiestrów, der Registrarat; *Vind.* registrarat, naredni sapifavez, svituvalni sapifar, sodenski sapifuvauz. **REGIMENT**, **REIMENT**, u, m., 1) panowanie, rząd; die Herrschaft, die Regierung. Po śmierci Zygmunta, Zygmunt August na regiment królestwa Polskiego wstąpił. *Garn. Ds.* 4. Nie wiesz, co to jest królowa być, aż dopiero w ten czas dowiedziałaś się, gdybyś pod cudzy regiment przyszła. *Gorn. Ds.* 122. Siła to narodów, które były pod regimentem Rzymu. *W. Post. Mn.* 498. (pod władzą). Przełożony ma umieć rozkazywać; pod regimentem będący, spełnić rozkazy. *Petr. Pol.* 49. — 2. Regiment, komenda, dowództwo, daß Kommando. Król mu wielki regiment dawał morskiej armaty. *Tward. W. D.* 5. — 2) Regiment, daß Regiment, korpus wojska, złożony z jednego lub więcej batalionów albo szwadronów. *Pap. W.* 1, 479, *Slav.* regiment; *Vind.* shounirska vkupshina, regament; *Eecl.* полчище. — 2. Idź do regiment dyabłów! *Teat.* 16. c, 46. ob. Cma, beczka, fura, tysiąc dyabłów. **REGIMENTAR**, KA, i, z., komendantka, die Kommandierende, Kommandantin. Te wszystkie panny wojska tak słiznego regimentarki były przyozdobne. *Auszp.* 105. **REGIMENTARSKI**, a, ie, od regimentarza, den Befehlshaber betreffend. **REGIMENTARSTWO**, a, n., regimentarska władza, daß Kommando, die Befehlshabermürde. Teraz majątności doby-

wamy, kiedy się na jakie wojenne regimentarstwo zdo-
bedziemy. *Star. Ref.* 18. REGIMENTARZ, a, m., a) ko-
menderujący wojskiem, osobliwie zastępując wakujące
hetmaństwo; der Generalregimentarius, der während einer
Zeitberrenvacanz kommandirt. *Tr.* — b) Komenderujący, do-
wódzca, ein Kommandirender. Regimentarz generalny, albo
jednej partyi wojska. *Chmiel.* 1, 81. REGIMENTOWAĆ
cz. *cont.*, komenderować, kommandiren. Nad posiłkiem
Wofochom przydanym Karnkowski regimentował; *prae-
fuit. Krom.* 745. Sześciu set Słowakom przeciwko Wan-
dalom regimentował *Nies.* 1, 52. *Birk. Chmiel.* C 4 b.
REGIMENTSFEJCZER = cyrulik regimentowy. *Perz. Cyr.*
5. A 2. REGIMENTSKWATERMISTRZ, ob. Oboźny. RE-
GINA, y, ż., REGINKA, i, ż., *dem.*, imię białogłowskie,
Regina, ein Weibername; n. p. Zkądżeś się tak rano wzięła
Reginko? *Teat.* 1 b.

REGUŁA, y, ż., REGULKA, i, ż., *dem.*, wyraz łaciński,
w Polscezynie już utarty i używany, lubo mamy ojezy-
sty na to wyraz prawidło; znaczy ustawę, według któ-
rej postępować należy. *Kpecz. Gr.* p. 1, 6. die Regel, Re-
gelmäßigkeit; (*Vind.* redba, naredba (cf. narządzić), vifha. na-
mera, naraua; *Rog.* vprava, uprava, pút, izgled, ná-
cin, narednos; *Eecl.* правило; *Ross.* наставление). Każdy
kunszt reguły własne, któremiby się rządził, mieć musi.
Mon. 65, 204. Excepcye od reguły. *Krás. Pod.* 2, 245.
(wyjątki). Piękna regułka. *Boh. Kom.* 1, 57. Reguła od
kościółka do wierzenia podana. *Kucz. Kat.* 120. (prawi-
dło. *edit.* 5). Plebani żeby według tej reguły boskiej
sądziłi o ludziach. *ib.* 5, 5. (według tego prawidła.
edit. 5). S. Bazyli z s. Grzegorzem spólnie ustawy albo
reguły napisali. *Sk. Żyw.* 1, 291. *Star. Ben. B.* Postano-
wienie życia albo reguła. *Sk. Żyw.* 1, 21; *Boh.* řehola,
(řeholnik; *Slov.* řeholnik zakonnik, mnich); *Carn.* na-
redba. — *Math.* Reguła trzech, reguła złota; *Ross.* зо-
лотое правило, тройное правило, die Regel de tri; spo-
sób wyrachowania z trzech liczb wiadomych czwartą nie-
wiadomą. *Solsk. Geom.* 5, 79. Reguła towarzystwa albo
spółności, die Gesellschaftsregel, dzieli liczbę wiadomą na
części niewiadome proporcjonalne wiadomym. *Solsk. Geom.*
5, 157. Reguła z pięciu, *regula de quinque. Łesk.* 2, 82.
— 2. Reguła, regułka, ob. Linia, linijka, ein Punkt.
Tr. Węgielnica miernicza składa się z dwóch reguł dre-
wnianych spojonych z sobą na krzyż. *Zabor. Geom.* 47.
REGULAMENT, u, m., zbiór reguł czyli przepisów ja-
kiego ustanowienia, rozrządzenie, das Reglement; *Eecl.*
правильникъ. REGULARNOŚĆ, ści, ż., foremność, we-
dług reguł; *Vind.* ponarednost, naredlivost, perlizhnost,
napraunost, ponaraunost, naraunost, porednost, ponavi-
shnost, smernost; *Ross.* правильность, *prawidlność; die
Regelmäßigkeit. REGULARNY, a, e; REGULARNIE ad-
verb., foremny, regelmässig; *Vind.* ponareden, naredhu,
poreden, narauni, ponameren, ponavishen, redoun, sme-
ren; *Rag.* sredan, rednoxivuuchi; *Ross.* правильный,
*prawidlny. Regularna figura, która ma wszystkie ściany
i kąty równe. *Solsk. Geom.* 6. *Jak. Mat.* 1, 55. Regular-
ne i nieregularne choroby. *Perz. Lek.* 55. (*Slov.* pra-
widelné słowo foremne słowo). REGULOWAĆ cz. nie-

dok., uregulować *dok.*, urządzić, reguliren; *Vind.* reguli-
rati, raunati (ob. Równać), vifhati, po naredbi, po po-
dubi delati.

REHABITOWAĆ, ob. Odzyskać. *Gorn. Dw.* 45. REHAŁ ob.
Real.

1. REJ, ju, m., rej w tańcu, *Niem.* der Reifen, Reifentanz;
Sorab. 1. reja, reya taniec, reyuyu tańcuje, reiwačz tań-
cować; *Sorab.* 2. reja; *Carn.* raja, (2 raja, rida = rzed,
cf. *Germ.* Radel; *Ital.* ridda; *Angl.* ridye; *Est.* ridda;
Hebr. רֵדָה erech, *dispositio*; *Graec.* ῥέζω; *Lat.* rego;
Carn. rajam = tańcuje; rej, raj, ob. Raj); *Vind.* raj,
raji, raja, plefs = taniec; rajati, plefati = tańcować;
raini moister = tanecmistrz, rajilhe = taneczna sala, raini,
odvmeri, povmerti = zmarły, (ob. Raj); (*Ross.* паекъ па-
радны на театре, прысма, латарня magiczna); przodko-
wanie albo marszałkowanie w tańcu, pierwsza para; *Ross.*
хороводъ, короводъ, (cf. korowody): die Führung des
Reifen, das Vortanzen, der Vortanz. Władysław samój
Cesarzowej naprzód dał rej wodzić, w tańcu. *Tward. Wł.*
149. Rej wiedzie, *choragum agit. Rys. Ad.* 60. Wie-
dzenie reju *Sorab.* 1. reyerna. — *Transl.* Rej: przodek,
przednie miejsce, czoło; Verrang, Verrug. Na reju = na
czele, an der Spitze. Srogi Rhamnus na reju Herników
na Samniczyki uderzył. *Stas. Num.* 1, 86, à la tête. —
Transl. Rej wodzić, przewodzić; den Anführer machen,
auführen. Judasz jeden z uczniów pana reju wodzi na
czele swawolnej kupy. *Zach. Kaz.* 1, 509. Horszłom nie
zawsze trzeba wierzyć, gdyż rozumieją, że mają nad in-
szere rej wodzić. *Gost. Gor.* 118. Zaczyna przed swojemi
sąsiadkami wszystkie reje wywodzić. *Mon.* 71, 111. Du-
sza powinna rej wodzić nad ciałem. *Pleh. Sen. list.* 1,
99. panować nad nim, über ihn herrschen. Rej między in-
szemi dzierżeć. *Glicz. Wych.* K 6, (ob. Prym). — 2. REJ,
ja, m., rej wodzący, *prop. et impr.*, przewodzca; der
Vortänger, Anführer; (*Sorab.* 1. reyow wednik, (reyowař
tanecznik; *Vind.* rajavuz, rajavez, rajar); *Croat.* kolo-
vod, pleszovod; *Bosn.* kollovoghja). Za dawnych przod-
ków tego rejem zwano, kogo do jakiejż ważnej sprawy
pierwszym znano; To jawnie pokazuje, iż ci rejuowie
byli wielu poczciwych spraw dawni wodzowie. *Pap. Gr.*
705, *Croat.* redovod, ob. *Niem.* Radelführer.

REJA, ci, ż.; *Ross.* рея, раина, die Raß, (Rdlg.), die
Segelstange; (*Corn.* rej *sagenae partes externaе, disting.*
reja = karmia); drzewo w przek masztu wiszące, które ża-
giel nosi. *Otw. Ow.* 585. et 452, (*Slov.* žezlo; *Sorab.* 1.
tżowniska preczna žerdž k pziwazwanu teje pwachte;
Carn. lantina; *Vind.* jadreniza, lantina, jadreni drog, ja-
drou tram; *Croat.* lantina, prikarsztak od arbora, jadreni-
nica). Reja zowie się długi drag, do którego jest żagiel
rabandami przywiązany. *Magier. Mskr.* Maszt sterczy k nie-
bu z zawieszistą reją. Gdzie wiatry wieją. *Klon. Fl. E* 1.

REJE, ob. Rej. REJENT, REJESTR, ob. Regient, Regiestr.
REJTSZUL, u, m., REJTSZULA, i, ż., szkoła jezdziecka,
żywcem z *Niem.* die Reitschule; *Vind.* pojessidhe, jesdna
ograja; *Ross.* манежъ, manez, *jezdnicza. X. Kam.

REKA, i, ż., in Plurali, aut potius Duali: ręce, *Gen.* rąk,
Instr. rękoma, rękami; *Loc.* w rękach, w ręku; — (Rą-

czka, Ręczyna, Ręczynka *dem.*); *Boh., Slov., Sorab.* 1. *et Sorab.* 2. ruka; *Carn.* róka; *Vind.* roka, (narozh, narozhje = ramio); *Croat.* rúka; *Slav.* rúka; *Bosn.* ruka; *Ross.* pyka; (Na wiecki poniesie pamieć mojej ruki. *J. Kchan. Dz.* 149); §. 1) ręka po staw, albo po przegub pierwszy, die Hand; ręka po łokcie, der Vorderarm; ręka cała po ramię, der Arm, die ganze Hand. Ręka człowieka, der ganze Arm; *Boh.* paže, (*inde* paždj pacha); złożona jest z łopatek, barków, łokciów, zakończona łapą pięć palczystą albo właściwą ręką, Hand. *Zool.* 285. Długie ręce mający, długoreki, *Slov.* rukač; *Eecl.* рукодолгий, долгорукій, рукастый. Wewnętrzna część ręki, ob. Płoń; zewnętrzna, grzbiet ręki. *Krup.* 1, 142. Odwrotna ręka *Vind.* sadnifhka roka. (*Prov. Slov.* Kam naha, kam ruka, kam ocaš, kam hlawa; *scopae dissolutae*, cf. konie za wozem). Ręka zgarbiona, pełna czego, garść, cf. przygarść; *Ross.* ручна Bierze Julia pod rękę: odchodzą oboje. *Teat.* 50. b, 116. unter den Arm. Bierze ją w tym za rękę, przytula ją do siebie. *Zab.* 14, 516. bey der Hand. Całowanie ręki; *Ross.* рукоцѣлованіе, der Handkuß. Chciać uderzyć, za uchyleniem głowy, po nad głowę ręką machnie. *Teat.* 22. b, 10. er schloß mit der Hand oder mit dem Arme über seinem Kopfe. Za rękę prowadzić, ręką prowadzić *Eecl.* ручествовати, кукководити. Rękę kładzie na szpadzie, wyzywając go. *Teat.* 12. b, 66. er legt die Hand an den Degen. Gdzie kogoś to boli, tam rękę kładzie. *Petr. Hor. pr.* Gdzie boli, tam ręka; czego człek żałuje, o tym rad mówi. *Eraz. Jez. D d b.* *Croat.* Radsze vszaki pipa, gde ga rana tiszka: *Slov.* Kdè bolest, tu ruka, kdè mišost, tu oči. Kręci w oba ręcz oszczep. *Miask. Ryt.* 2, 106. w obu rękę, ob. Oburącz. Pęta na ręce, cf. panna, *Sorab.* 1. rěnka. prenkelska rěnka; *Carn.* prerozhniza; *Eecl.* рукопуты. Prawa ręka, ob. Prawica; lewa ręka, ob. Lewica, Mańka. Lewej ręki za prawą używający, ob. Mańkut, ob. Wardawy. Świąćąc kogo, ręce nań kładą. *Sk. Dz.* 446. t. j. na głowę jego, einem die Hände ansetzen, ihn einweisen; *Ross.* рукоположить, рукополагать; *Eecl.* проручествую, рукополагаю, посвящаю. Rak wkładanie duchowne. *Weryf.* 52. chirotonia; *Ross.* рукоположение. Fletnie swe w drżącym niesie rękę (*observ. adject. in Sing.*) *Zab.* 1, 104. Nar. Koń wodzion na ręce, wedle drugiego konia. *Crese.* 521. na powodzie, powodny koń; daß Zeitpferd, daß man neben her am Zeitriemen führt. Każdy z Tartarów oprócz tego konia, co na nim siedzi, drugiego po ręce prowadzi, i tak się przesiadując z jednego na drugiego, ujeżdżają bardzo wiele za krótki czas. *Boter.* 165. Dziecię na rękę nosić, piastować. *Ern.* 66. Na rękę kogo nosić = bardzo szacować sobie, piastować, jak żrzenicę w oku pilnować, einen auf den Händen tragen. Od senatu wszystkiego Skarga był niemal na rękę noszony. *Birk. Sk. D 4 b, Ross.* носить кого на тѣмячѣхъ, (cf. ciemię). — *Varia locutiones, demonstrantes praecipuos usus et respectus manuum;* §. Ręka, quoad laborem, negotia etc., Hand, Hände, Arme, in Rücksicht der Arbeit, der Beschäftigung. Boga wyzywaj, a ręki przykładaj. *Cn. Ad.* 50; (*ora et labora, bez*

prace nie będą kołaczce). Ręką tu trzeba; ręki tu trzeba przykładać, nie wiele próżno gadać. *Cn. Ad.* 994. Umrzeć głodem równa się najstraszliwszej męce, Ale rachujno dobrze, mamy cztery ręce. *Treb. S. M.* 67. (możemy pracować). Dwie ręce mniej niż cztery zrobią. *Haur. Ek.* 29. (więcej ludzi, przedsza robota). Taniósć ręki, obfitość produktów, napełniają kraj rekodzielami. *Pam.* 85, 574. (taniósć roboty, robotników; cf. *Ross.* пыжеледло ремисло). Względem wykonania człowieka to dobry na obie ręce. *Nag. Cyc.* 70. (do wszystkiego). Dawni Rzymianie jedną ręką orali, a drugą walezyli. *Zab.* 1, 41. *Alb.* Co ręka zbudowała, ręka zepsowała. *Birk. Kant. C 4 b.* ręka ludzka = człowiek, (cf. *Eecl.* перукоплетенный; *Ross.* перукоторанный nie ręką zrobiony, ob. Ręczny; *Eecl.* перукоплетенный nie ręką sieczony). Lekkie cudze ręce, ale nieużyteczne. *Falib. P.* (cudze oko niebystre). Z założonemi rękoma chodzić. *Mon.* 65, 98. (próżnować, die Hände in den Schoos legen; *Sorab.* 2. béle ruze noszisch = białe ręce mieć). Na ręce komu patrzeć. *P. Kchan. Orł.* 1, 85. (na palce, żeby nie wziął, czego nie położył, żeby mu co nie przylgnęło, cinem auf die Finger setzen; złodziej smole ma w rękę, Ignie mu wszystko do rękę). Pan jeżeli będzie miał sługę, co w kullu języka nie moczy, tedy na to miast będzie miał ręce magnesem natarte. *Mon.* 76, 770. (będzie zmykał). — §. *Quoad vim:* Ręka = siła, moc, władza; Hand, Arm, Macht, Straft, Gewalt. U każdego grottem opatrzone oszczep w potężnym rękę. *Zebr. Ow.* 199. Upewnił, że rękę jego zbrojną miasto poczuję. *Warg. Ces.* 92. Całą niesprawiedliwą rękę przesładowcy uczuli wierni. *Sk. Dz.* 269. Nad samym wierzchem głowy twojej dzierży obronną, pocieszliwą a nicomylną rękę swoje. *Rej. Post. O o 2* I nogami i rękoma, jak mówią, ze wszystkich sił o to się starał, żeby brata zgubić. *Stryjk.* 555; *Slov.* rukami i nobami, nechtami i zubami. Rękami obiema i zębami, radby się dodrapać do tego, czego żada. *Mon.* 71, 516. Moskwę częstą ręką ploszał. *Zbil. Dr. C 4.* Kto na kleryka ręką się rzuci, tego wyklinają. *Sk. Dz.* 1155. porywa się, ihn mit der Hand angreifen. Ręka rozumu nie ma. *Rys. Ad.* 59. (co ręka grzeszy, za to głowę karzą). Heretyki do świeckiej ręki na karanie podawał. *Sk. Dz.* 515. *brachio saeculari*, er übergab sie dem weltlichen Arme, (Gerichte). *Sk. Dz.* 1162. Wojska daleko silniejsze małą zaprawdę ręką pogromił. *Birk. Dom.* 95. (*parva manu*, małą garstką). Rzym do ręki przyszedł Wandalów. *Sk. Dz.* 419. in die Hände, in die Gewalt jemandes kommen. Jakom nieprzyjaciela zoczył, dał mi go bóg w ręce zaraz. *Birk. Chmiel. B b.* er gab ihn in meine Hände, in meine Gewalt. *Sk. Dz.* 1161. Ja dam to wszystko mnóstwo ludzi tak wielkie dziś w rękę twoję, abys wiedział, zem ja jest pan. *I Leop. 5 Reg.* 20, 15. Gdy mur obalono, blisko tego, iż zamek w ręce przyjdzie nieprzyjacielowi. *Birk. Zyq.* 47. Czasem szczęście samo w ręce lezie. *Boh. Kom.* 1, 291. es kommt von selbst in die Hände. Samo szczęście zewsząd do rąk mu ciśnie się. *Teat.* 22. b, 5 Widzę, że ptaszek do ręki sam leci. *Wad. Dan.* 228. Bardzo też przebieracie; wszak się

wam kłaniano, A ledwie, iż tak rękę, do rękę nie tkano. *Simon. Siel.* 18. Jak się która owieczka obłąkała, a na ręce jej przysła, chodziła tak długo około zbawienia jej, aż ją pozyskała bogu. *Birk. Zyg.* 60. w jej moc, jej oddana była, mein sic in ihre Hände kam. Kredytorowi swemu dług w drugiego rękę zlecił gwoździ zapłacić. *Cheln. Pr.* 159. odkazał, er verweis ihn an einen andern. — W rękę naszych, w mocy naszej; in Händen, in unsern Händen, in miserer Gewalt. Bisurmani rozumieli, że już obóz nasz w rękach swoich mieli. *Birk. Chodk.* 1. Wszystkich tych miał w ręce swojej, t. j. pod władzą swoją. *Smotr. Ex.* 54. Mam cię w rękę, poczekaj jeno. *Teat.* 54 c, D 11. (nie wymkniesz się). Abym ja to próżno albo pożytecznie odprawił, w waszych jest rękę. *Pilch. Sall.* 171. (od was zależy). W rękę mamy zwycięstwo. *Pilch. Sall.* 41. *Biel.* 101. Niegdy i królowie jakiegokolwiek rzemiosło w rękę mieli dla uchodzenia próżnowania. *Sk. Żyw.* 1, 174. (umieli robić rzemiosło jakie). Boże wszechmogący, u ciebie w rękę potęga, z twojej ręki idą zwycięstwa. *Birk. Chodk.* 12. Dwa królestwa w jednym rękę (*obser. adject. singulare*) dzierżane. *Nar. Hist.* 7, 2. Unikaj pienięstwa, i raczej oddaj wszystko, dla uwolnienia się z rąk sprawiedliwości. *Teat.* 56. b, 66. Mistrzów zbyt, z których ręki bodaj był nigdy nie wychodził. *Sk. Dz.* 875. (z pod których dozoru). Póki masz w rękę, zażywaj tej trochy życia marnego, bo jutro niepewne. *Hor.* 1, 58. *Nar.* Boga mieć w rękę, a zbawienia nie uprosić. *Rys. Ad.* 5. (okazywa opuszczona; *non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Genes.* 32, 26). — Z rąk upuścić *active*, z rąk wypaść *neutr.*; *de occasione omissa*; aus den Händen lassen, aus den Händen fallen, von einer vorräumten Gelegenheit. Wielkiego szczęścia z rąk nie puszczać. *Warg. Cez.* 149. Zachęcali ich, aby korzyści spodziewanej z rąk nie upuszczali. *Warg. Cez.* 152. Wszystko mu szczęście z ręki wypadło. *Sk. Dz.* 451. Prostacy nasi posłowie, jak sejm im z rąk wypadł, albo czemu co innego nam z sejmu przynoszą, tego powiedzieć nie umieją. *Orzech. Qu.* 21. — Na rękę kogo wyzywać: na pojedynek, zum Zweifampf aufserdern. Goliat wyzywał lud boży na rękę. *Psalmod.* 62. *Sk. Dz.* 512. Potępił wyzywania na rękę. *Sk. Dz.* 806. Starzy Polacy samo imię kłamstwa mieli sobie za godne na rękę wyzywania, godne szranków i i znacznej pomsty. *Weresz. Reg.* 119. Królik jeden Niemiecki wywabił Lecha na rękę, chcąc czynić z nim sam a sam, a Lech zabił go w pojedyнку. *Biel.* 20. Jesliby kto dekret naganił, a wzięby na swą prawą rękę, albo w szranki, z większą częścią tych, którzy na to zezwalają, tedy się ma bić samosódm przeciwko także wielom: a którzy bitwę wygrają, ci dekret odniosą. *Szczerb. Sax.* 71. Prosił króla, aby mu dopuścił rękę czynić, chcąc się potykać o wyznanie wiary. *Baz. Hist.* 18. (bić się, pojedynkować się; cf. *Ross. ружьё русница, cf. орёз; къ ружью do broni!*). — Ręce od czego umywać, jak *Pilat. Teat.* 19. b, 91. deklarować się niewinnym, seine Hände in Unschuld waschen. Czyńcie co chcecie; ja od tego ręce umyвам. *Teat.* 26, 94. — §. *Quoad auxilium,*

adjumentum, adjutorium, subsidium: Reka dająca, wspierająca, pomagająca pomoc, wsparcie, hojność; *Hülfsreiche Hand, Hilfe, Beystand.* (*Rag. dobraruka strenna, dobrorūciti strenam dare.*) Widząc, że bóg więcej mu dóbr przysporzył, Tym hojniej rękę swą otworzył. *Prot. Jal.* 18. Ustawiała rękę jego szczodra. *Prot. Jal.* 24. Pedać rękę nędznym. *Lach. Kaz.* 1, 451, *Slov.* podał ruku někomu. Proszą go, aby upadłej ojczyźnie rękę podał. *Sk. Dz.* 4014. *Pilch. Sen.* 10. (*Slov.* Podagme si ruki, *ob.* Ratować). Wolę na wsi wesoło przy robocie nikomu z rąk nie patrzyć. *Teat.* 52, 41. *Pilch. Sal.* 112. cudzego wsparcia czekać, auf fremde Hilfe warten. Za ręce się brać. *Gaz. Nar.* 1, 186. Łączyć się do spólniej pomocy; *Vind.* rokodati, rokopomoliti; *sich bey den Händen nehmen, mit einander gemeine Sache machen, sich verbinden.* Póki w tej złości zostawać będzie, póty użalowania się bożego, i ręki pomocy jego nad sobą nie doznacie. *Smotr. Ex.* 46. Danie ręki, pomocy; *Vind.* rokokolenje, rokodanje, *Hülfsleistung.* W ucisku dawali żydzi ręce buntownikom a śpiegom nieprzyjacioł. *Czech. Pr.* 101. (dopomagali). Nie będziesz przyjmował powieści omylniej, i ręki swęj na to nie dasz. 1 *Leop. Exod.* 25. (nie przyłożysz się, nie przyczynisz). Ręka rękę myje. *Jag. Gr. A* 4. *Sk. Dz.* 284. jeden potrzebuje drugiego, eine Hand wäscht die andere; *Croat.* Ruka jedna drugu omiva, Obe obraz, pomoch biva; *Slov.* ruka ruku umiva. Dawne przysłowie: rękę rękę myje, Nie dla samego siebie człowiek żyje, Jak ja dla drugich, tak i dla mnie drudzy, Wszyscy jesteśmy wzajem sobie słudzy. *Teat.* 54. c, C 2. Ręka rękę umywa, noga wspiera nogi, Przy wojnym przyjacielu żaden nie ubogi. *Simon. Siel.* 82. — Hojnie majetność na ubogich, obiema rękoma, jak mówią, szafował. *Sk. Żyw.* 1, 451. mit beyden Händen, mit vollen Händen. Dostatki nasze mamy wedle możności naszej nieskurezoną rękę, obracać na chwałę bożą. *Zarn. Post.* 2, 554. Udzielić ci nie skąpa, ale pełną rękę. *Pilch. Sen. list.* 270. *Ecl.* ежати руку, быть скуны, неподатливу; отверзати руку, быть щерду, благотворительствовать. — Na swoje rękę, na swoje konto, na swoje stronę, na siebie, für sich, auf sein eigen Risiko. Młody ten doktor, niedawno zaczął na swoje rękę kurować. *Perz. Lek.* 528. — Z próżną rękę, z gołą rękę: bez podarunku; mit leeren Händen, leer, unbedient. Daj pieniądze; bo to do tych lekmościów przyjsz z gołą rękę, to kważo patrzy i półgębkiem gada. *Teat.* 15, 85. Witold, porzucając Prusy, aby do Jagiełła z próżnymi rękami nie przyszedł, dobył Pruskich zamków trzech na granicy Litewskiej. *Biel.* 220. Zebraka z próżnymi rękami nie wypchnie. *Psalmod.* 54. Zawzdy do kościoła dary przynosił, i z gołą się rękę bogu nie ukazał. *Sk. Dz.* 875. — Płaca mi dobrze towary, wracam z miasta z tłustą rękę. *Zab.* 16, 545. pieniądze, mit viel Geld. — *De homine, personif.* Ręka to jego, sprawca, pomocnik. *Cn. Ad.* 994. er ist seine rechte Hand, seine Stütze, sein Hauptgehilfe. Hetman polny był rękę wielkiego hetmana po wszystkie dni chorowania jego. *Birk. Podz.* 4. (zastępcą, wykonawcą woli, rozkazów jego). Bez tego kano-

nika biskupowi, jak bez ręki trudno było. *Sk. Żyw. 2, 116.* Przyjaciół prawy, jako trzecia reka. *Rej. Zw. 90.* — *§. Manus, dextra, pignus fidei:* Reka ręczy, Hand, Rechte, Handſchlag, Zeichen des Vertragſ, Symbol auf Treue und Glauben. (cf. *Vind.* porozhiti = zaślubić sobie; ob. Zrę-kowiny, ob. Ręczyć, zareczyć). Kiedy kto obiecuje ustnie, ma to potwierdzić podaniem ręki, i zowią taką obie-tnicę ręką i usty uczynioną. *Sax. Tyt. 59.* Wszyscy rękę na to dajem, że tego czynić nie będziem. *Sk. Dz. 729.* Dane słowo, ściśniona reka, wiele u niego waży. *N. Pam. 16, 57.* Na-ć rękę na to, bądź serca ufne-go. *Past. Fid. 277.* Bijąc ręką w rękę, rzekli: słowo! *Teat. 56. c, 99, Vind.* navdarik, rokni vdarik, rozni povda-rik: *Sorab. 1.* rucezawdani, rukowzawdani; *Ross.* py-rooburie danie ręki na co, bicie ręką, der Handſchlag, (cf. przysięga; a verbo sięgnąć, ob. Ręczyć). Na zgodę da-wszy ręce wzajem, rozeszli się. *Żab. 14, 71.* Dał mu na to rękę, dali ręce drugim rozjąć. *Budn. Apoph. T 2.* Dajże mi rękę, że będziesz moją żoną. *Teat. 55. c, 47.* Naści rękę, a reka jest serca zakładem. *Jag. Wyb. B 5 b.* Córko! teraz Jegomości oddaj rękę swo-je. *Teat. 54. c, 107.* Przez rękę te ciebie proszę, którą Dejotarowi, gość gościowi podałeś! *Siem. Cyc. 550.* Dali nam ręce prawe, na znak towarzystwa. *1. Leop. Galat. 2, 9.* Żądał od Simona, aby im dał prawą rękę, t. j. pokój z nimi uczynił. *1 Leop. 1 Mach. 15, 45.* A tak teraz dajmy sobie ręce z temi ludźmi, i uczynmy sobie z nimi pokój. *1 Leop. 1 Mach. 6, 58.* — *Similiter:* Ręce dać = poddawać się, sich ergeben. Nędza nieprzyjaciół zwyciężyła, że ręce dać musieli. *Tward. Wl. 45.* Ręce wnosząc, poddawanie oznaczali. *Warg. Cez. 178.* — *§.* Do rąk oddać, wręczyć komu, einbän-digen; *Vind.* v roke dati, vrozhiti, sarozhiti (ob. Zare-czyć), isrozhiti, (cf. wyreczyć); *Croat.* zruchiti, zrucham. — *Aliter:* Do wiernych rąk co dać, w dobre ręce = pokła-dać co u kogo. *Cn. Th. 126.* Sey einem derventem. Skarb ten będziesz miał jako w skrzyni ku wiernej ręce schowanej. *Rej. Zw. 15 b.* (tobie na uczciwość twoję powierzona). Edwiga aparaty królewskie na kole-gium, poleciła Piotrowi biskupowi, k wiernej ręce sza-fować. *Biel. Św. 250 b.* (powierzyła mu zarządzanie fun-duszami akademickimi). — Na rękę dać = zadatek dać. Handgeld geben, auf die Hand geben. — *§. Varie:* Z ręki do ręki, po rękach, po rękę od jednego do drugie-go, von einem auf den andern. Porządne położenie do-brodziejstw, z ręki do ręki idąc, wraca się tam zaś, z kąd wyszło. *Gorn. Sen. 15.* Przywary pospolicie je-den zaprowadza; wraz naśladowają inni i jedni drugim, jakby z rąk do rąk podają. *Pilch. Sen. list. 4, 82.* Nikt w szperanie prawdy nie wszedł, ale jeden drugiemu ni-by z rąk do rąk baśń podał. *ib. 4, 42.* Handel, poda-jąc rzeczy po rękę, dogadza mieniającym: bo nikt swo-jego za cudze bez zysku nie da. *Pam. 85, 590.* Trzy-mali o Mesyaszu żydowie, będąc w tym prawie po rękach od swoich przodków z pisma prorockiego utwier-dzeni. *Żurn. Post. 5, 768,* (cf. tradycya). Przodkowie jego to dziedzictwo, jako z ręki w rękę, jeden drugie-

mu zostawowali. *Sk. Żyw. 2, 552.* Niegodziwy zbiór do trzeciej się ręki nie posunie. *Mon. 69, 1044.* Z wolné ręki, n. p. kupić, nie publicznie, nie na licytacji, ani freyer Hand. — *Jurid.* Sprawa po umarłej ręce, mortua manu, kiedy kto dziedziców pociąga o dług zmarłego, po którym spadek biora. *Sax. Tyt. 15.* ein Schuldner-ro-cess nach Erblassers Tode. Gdy kto po umarłej ręce długu dochodzi... *Sax. Art. 21.* Dowód po zmarłej ręce, przed-tym był 72 świadkami, ale dziś stanął na siedmiu. *Szczerb. Sax. 108.* Od przewidzionych długów po zmar-łej ręce, potomkowie powinni przesad płacić. *Stat. Litt. 121.* *Oppos.* Ciepła reka = za życia, hey Lebzeiten, n. p. Nie ciepłą ręką udzielić nie chcą, na śmierć swoje ka-żąc czekać. *Mon. 71, 582.* Dar stu tysięcy, ciepła reka przed ślubem będzie wyliczony. *Teat. 42. c, 64.* (posag gotowy, ob. Ciepły). — Od ręki co robić = lekko, byle odbyć, leda jako, niedbale. *Cn. Th. 496.* byle zbyć; *Boh.* halabala, bežně; *Vind.* po sverhnem, po verhi, kakerbodir, po tem vezhem, nemarnu, saspanu, telku da je jime, eben bin, daß man nur fertig wird, jchländernd, nachlässig arbeiten. *Perfunctorie,* predko a nierządnie co czynić, od ręki puszczać. *Mącz. Słor.* pres plega něco robiti; *Vind.* po verhi delati, prehitati, delu odersniti, na pou omesti, omekniti, lituvati, pohitati, ponemara-ti; *Ross.* докромать, покромать. Od ręki robiący, *Vind.* hituvauz, prehitavez, pohitavez, ponemarnik; *Ross.* ско-рохватъ. Od ręki zrobiony, *Vind.* prehiten, ponemarn; *Ross.* аляповатый. — *Aliter:* Od ręki = przygodnie, tra-fem, nieumyślnie, zufälligerweise. Kto psa umyślnie, a nie od ręki zabił, powinien go zapłacić; wszakże, jesli-by zabił od ręki kijem siebie broniąc, nie pociskiem, ani strzelbą, za psa nie zapłaci. *Stat. Lit. 596.* — Przez ręce dać, per interpositam personam. *Cn. Th. 864.* pośredniczo, durch die dritte Hand. — *Transl.* Przez ręce, ociągając się, nierychło, zwłaczając, mitrežnie. *Cn. Th. 586.* zaudern. — *§.* Pod ręką, nieznacznie, z nie-cheenia, unter der Hand. Te ustawy poznoszono, albo też pod ręką w zapomnienie puszczone. *Pam. 85, 1, 725.* Pod rękę koń zaprzężony. *Pot. Jow. 2, 25.* na prawej stronie, auf der rechten Seite. Pod rękę pisać, litery pod lewą rękę stawiać. *Dudz. 52.* curſiv ſchreiben. — Po ręce, na rękę = dogodnie, dogadzając, cf. na do-rzędziu; zur Hand, bequem, gelegen, beſüßlich; *Vind.* per rozi, per naredi, per rokah, pred rokami, gotovu, per-praunu, (rozhnu statim); *Eecl.* на руку маѣ cie, уро-дно или въ пользу, (предручный на doredziu będący). Wiele na tym należy mieć po ręce przyjaciela, gdy kto co chce sprawować. *Mącz.* Ta znajomość z nią bardzo nam jest po ręce. *Teat. 14, 156.* Zdarzyło im się to, co zamysłem ich na rękę było. *Pasz. Dz. 25.* Krzak ten, jeżeli nam przeszkadza widzieć, z drugiej strony jest bardzo na rękę, bo nas nikt widzieć nie może. *Teat. 10. b, 70.* Śmierć brata bardzo na rękę była Dowmontowi. *Biel. 128.* Cesarz zaniechał wojny Polskiej, co było nie na rękę drugim sąsiadom. *Biel. 95.* Kęs nie na rękę mu to było. *Pot. Syl. 171.* Na strzelczą rękę przyjsć, ob. Strzelczy. — *Similiter:* Wszyscy ekonomowie na ręk-

kę mu padli. Wiernie służą. *Zab.* 1, 106. *Nar.* zdarzyli mu się dobrze, sie sind ihm geglückt, er ist in ihrer Wahl glücklich gewesen. *Similiter:* Idzie co ręką, dobrą ręką - szczęści się, powodzi się, idzie smarownie; *Vind.* gre od rok, is rok od rok jiti, frezhnu jiti, vřezhatise, es geht etwas gut von der Hand, gut von Statten. Patron, szczekacz obrzydły z wyprawną paszczeką, Co mu krzywoprzysięstwo każde idzie ręką. *Weg. List.* 3. Rodzice skarżą się, że dzieci nie tak im ręką poszły, jak się spodziewano po kosztach łożonych. *Zab.* 11, 406. Niech ci kupno idzie dobrą ręką. *Min. Ryt.* 1, 310. — §. 2) Ręka, charakter pisania, pismo czyje; die Schriftzüge, die Hand, die jemand schreibt; *Ross.* почеркъ. Najwięcej się pisaniem, mając na to prędką i piękną rękę, żywił. *Sk. Żyw.* 1, 52. Pismo jest podobne do jego ręki. *Mon.* 76, 512. Porównywając ręce. *ib.* Podpis ten był twój ręki. *Tward. Wł.* 109. Ani styl, ani ręką mojego syna. *Teat.* 55, 21. Własnej ręki, własnoręczny, własnoręcznie, eigenhändig; *Vind.* f lastno roko, lastnorozhen; *Ross.* саморучный, саморучно, своеручный, своеручно, поручный, н. р. поручный записъ, собственноручный. — §. 3) Ręka, strona, bok, po którym co; die Hand, die Seite, auf der etwas ist. Czausz zawsze po prawej ręce Emirowi stał, gdyż ta strona u Turków podlejsza. *Warg. Radz.* 172, *Vind.* defna roka, defniza. — We grze: ręka - kolej przypadająca, der Vorjag im Spiele, die Vorhand, die Reihenordnung, die Reihe, die einen trifft. Pierwszą rękę ma. *Tr.*, *Vind.* predroka, predrozhje, priedlhina, predpraviza, pobobna praviza, popriedlhina, predversta. — (REKAPITULACYA, powtórzenie głównych działów; *Eecl.* возглавление, означивание. REKAPITULUJE; *Eecl.* означиваю). — REKAW, a, m., REKAWEK, wka, m., dem.; *Boh.* rukaw, rukawek, rukawnjk; *Sorab.* 1. et 2. rukaw; *Carn.* rokáva, (rokavnek - suknia z rękawami; rokavz - mankieta); *Vind.* rokau; *Croat.* rukáv; *Rag.* rukáv; *Bosn. et Slav.* rukav; *Ross.* рукавъ, рукавокъ, (рукавъ pytel młyński, odnoga rzeki); §. 4) cześć sukni rękę okrywająca, der Ärmel an einem Rocke. Zawsze lepiej stracić rękaw, niżli suknie. *Rej. Wiz.* 192 b. Dla zdrowia pieniędzy nie wazyć, lepiej rękawem zasłonić, niżli suknią. *Ezop.* 56. (lepsza szkodka, niż szkoda). Co mogli rękawem zaprawić, teraz i suknią nie wystarczą. *Nar. Chodk.* 2, 54. et 66. (*Vind.* je som febi rokau saflivan - biez na siebie dał). — Nie da sobie rękawa urwać. *Rys. Ad.* 49. nie da się wiele prosić, przymuszać; er läßt sich nicht den Ärmel andreißen, nicht lange nöthigen, zwingen. Nie dadzą sobie rękawa urwać, przed pełną uchodząc. *Gwagn.* 214. — *Aliter:* Nie da sobie rękawa urwać, nie da się ukrzywdzić, er läßt sich keine Stürze thun. *X. Kam.* Nie tam idzie, gdzie rum chce; ale tam, gdzie go swowolne przyrodzenie nie inaczej jedno jako za rękaw ciągnie. *Rej. Zw.* 18 b. Dzierzał go za rękaw. *Rej. Post. R r* 4. (mocno go trzymał, nie chciał go puścić). — Jak z rękawa - jak z bieża, hurmem; wie aus dem Ärmel geschüttelt, haufenweise, schaarweise. Jak z rękawa z kątów ciemnych na nas wypadają nieprzyjaciele. *Tward. Wł.* 155. et 185. Nie z rękawa co wytrzasnąć; z pra-

cą co zrobić. *X. Biel.*, es nicht aus dem Ärmel schütteln. — *Transl.* Komu rękawy Marsowe nie ciężały, Wszyscy się pod chorągwie wojenne garnęli. *Tward. Wł.* 75. zbroje, Rüstung. — §. 2) Rękaw, rękawek, do chronienia rąk od zimna, der Äuff, (S b d. der Stutzen); *Vind.* shtuz, rokovtekniza, shtuza; *Ross.* муфта. Rękaw niedźwiedzi. *Tr.* RĘKAWICA, y, ż., RĘKAWICZKA, i, ż., dem.; *Boh.* rukawice, rukawicka; *Sorab.* 2. rukajza; *Sorab.* 1. rukaycza, rukawez; *Carn.* rokoviza; *Vind.* rokaviza, rokoviza; *Croat.* rukavica; *Slav.* rukavica; *Bosn.* rukavica; *Rag.* rukovniza; *Ross.* рукавица, рукавичка, перчатница (cf. napařtek, *perst - palec), перчатка, перчаточка, der Handschuh. Przynies mi rękawiczki psie, bo mi się ręce padają. *Teat.* 22. c, 42. Rękawiczki wełniane; *Ross.* вязанки, вязенцы, вареги, (cf. wiazanka). Rękawiczka dziecinna *Ross.* вотола. Rękawiczka bez palców *Ross.* голца. RĘKAWICZNIK, a, m.; *Boh.* rukawicnjak, (rukawnjček piesek mały rękawkowy); *Carn.* rokovizhar; *Vind.* rokovizar; *Croat.* rukovichar; *Rag.* rukavicjar, rukavizza; *Ross.* перчаточникъ, рукавичникъ; rzemieślnik od rękawiczek, der Handschuhmacher. RĘKAWICZNICA, y, ż., RĘKAWICZNICZKA, i, ż., dem.; *Boh.* rukawicnice; *Ross.* перчаточница; die Handschuhmacherinn. RĘKAWICZNICZEK, czka, m., czeladnik rękawicznicy, der Handschuhmachergesell. RĘKAWICZNICZY, a, e, do rękawicznika należący, Handschuhmacher; n. p. Rękawicznicy - rzemieślnicze RĘKAWICZNICTWO, a, n.; *Vind.* rokavizaria; das Handschuhmacherhandwerk. RĘKAWICZNY, RĘKAWICZKOWY, a, e; *Ross.* рукавичный, перчаточный; od rękawiczek, Handschuh-, Handschuh betreffend. Komisarze ci żadnej nagrody mieć będą, jak titulo rękawicznego, jeden od sta. *Vol. Leg.* 8, 159. Handschuhgeld. Frzy kontrakeie wypłaca panu chłop rękawiczne, które się równa z czynszem. *Pam.* 85, 2, 72. RĘKAWOWY, RĘKAWKOWY, a, e, od rękawa, Ärmel-, Äuff-; *Ross.* муфточный. Ma ta dama upodebanie w pieskach rękawkowych. *Mon.* 71, 187, (*Boh.* rukownidek). Rękawowy, z rękawami, mit Ärmeln; *Sorab.* 1. rukawczwaté manicatus. RĘKOCZYN, u, m., *Chirurgie.* operacya. *Perz. Cyr.* 1, 154, *Carn.* rukodjellanje, djellovanje, die Operation. — *Milit.* Rękoczyny, manewry, ewolucye, różne obroty i ćwiczenia żołnierskie. *Jak. Art.* 5, 515. et 501. et 291, Manewros. RĘKOCZYNNIK, a, m., *Chirurg.* operator, operacyą czyniący. *Perz. Cyr. praef.*, der eine Operation macht. Cyrulik czyli rękoczynnicy oczny. *Perz. Cyr.* 2, 174. okulista. RĘKODAJNY, a, e, RĘKODAJNIE *adverb.*, dawaniam ręki obowiązany, qui fidem dedit; auf Treue und Glauben verpflichtet, mit dem Handschlag angelobt. Poddanych i niewolnikków inaczej trzymać trzeba, niżli rękodajnych sług i wolnych. *Petr. Ek.* 10. Pańska łaska ma zabiegać niedostatkowi, z dobrej woli służącemu więcej, niżliby miał nagradzać posługi ujednanemu i rękodajnemu. *ib.* 115, (*ob.* Rękomaniec). Królowa uczyniła rzecz do królewica, oddając mię partykularnie z rąk swoich; i tak przystałem za rękodajnego sługę i pokojowego. *Boh. Ossol.* 41. Do pomagania najazdów się ofiarują, i najmują, rękodajnie nikomu słu-

żyć nie chcąc. *Vol. Leg.* 5, 15. Prosty i rekodajny dług. *Dyar. Grod.* 382. REKODAJSTWO, a, n., *fides manu data. Cn. Th.* die Handſchlagverbindlichkeit, die Verpflichtung, die Lehnsverbindlichkeit, feudatoryszostwo. *Włod. Pileh. Sen. list.* 290, ob. Maństwo, lenność. REKODZIELNIA, i, ż., manufaktura, fabryka, miejsce, gdzie w kupie robią towary rekodzielne; die Fabrik, Manufactur; *Vind.* rokodelauzhnia; *Ross.* заводъ, (cf. завод). Z Algieru brano bardzo wiele wełny, w rekodzielniach Langwedoku używanój. *N. Pam.* 15, 50. Mają pozakładać w wielu miejscach rekodzielnie, końcem wyrabiania materiałów surowych. *N. Pam.* 5, 569. REKODZIELNIK, a, m., fabrykant, der Fabricant, Manufacturist; (*Croat.* rukotvórec; *Ross.* заводчикъ; *Carn.* rokodelz; *Vind.* rokodelauz, rokar; *Sorab.* 1. ruczne dzelnik, hantwarski; *Ross.* рукодѣльникъ, *fem.* рукодѣльница - rzemieślnik). Część pieniędzy Europejskich dostaje się biednym rolnikom i rekodzielnikom Chińskim. *N. Pam.* 22, 11. REKODZIELNY, REKODZIELNIANY, a, e, od rekodzielni lub rekodziel; Fabrik, Manufactur; *Rag.* rukodjeglni, rukotvorni; *Ross.* заводскій, подзаводскій. (*Vind.* rokodelni - rzemieślnicy; *Ross.* рукодѣльный рѣка robiący, pracowity, рукодѣльничать рѣка robić; *Ecll.* рукодѣльствоваць, рукодѣльный manus opera indigens, manuali, (cf. перукоплетенный; *Ross.* перукопоторенный nie ręką zrobiony, ob. Ręczny). Naród rolnictwem i rekodzielnym przemysłem bogaty. *N. Pam.* 14, 245. Rekodzielniane towary. *Gas. Warsz.* REKODZIEŁO, a, n., rzecz ręką zrobiona, manufaktura; Manufacturwaare, Fabrikwaare; *Bosn.* rukodilje, djello, rukotvorje; *Croat.* rukotvór; *Rag.* rukotvor, rukotvorstvo, rukotvorje; *Ross.* рукодѣлие, издѣлие. (*Sorab.* 1. ruczne dzewo, hantwark; *Slav.* rukotvorje, *Vind.* rokodelstvu, rekarshina, antvarh; *Carn.* rokodelnost, rokodelstvu - rzemieślo). Rekodzieła, roboty ręczne, manufaktury. *Mon.* 75, 591. — §. Taniósć ręki, obfitósć produktów, ułatwiają drogę do napełnienia kraju temi rekodzielami. *Pam.* 85, 577. rekodzielniami, fabrykami.

Contin. derivator. *rekojmia, rekojemswo, rekojesć, rekopismo; rączka, ręczyna, rączela, ręcznik; czwororeki, długoreki; na doreczu; stręczyć, nastręczyć; naręcze, poręcze; ręczyć, zaręczyć, zaręcznik, zrekowiny; wyręczyć; — §. rzemieślo, Ross. рукомесло; — §. poruczyć, porucznik; rochmanny, Ross. et Ecll. ручнай; rucznicia, russnicia; fortassis adhuc rzucie cum derivatis.*

REKOGNICYA, yi, ż., §. 1) cyrograf isców od dłużnika podpisany i jemuż oddany. *Cn. Th.* 95. eine vom Schuldner unterzeichnete, vom Gläubiger auf sich gestellte Verdringung. — §. 2) Rekognicya - wdzięczność. REKOGNOSKOWAC *cz. niedok.*, dochodzić, śledzić, n. p. położenie jakie; recognoiciren, auf Kundtschaft ausgeben. Polowy inżenier powinien poznać czyli rekognoskować położenie. *Łesk.* 2, 238.

REKOJEMSKI, a, ie, *fideijussorius. Cn. Th.; Boh.* rukogemský; *Sorab.* 1. rukwarski; do rekojemstwa należący. *Włod.*, die Bürgschaft betreffend, Bürgschaft's. REKOJEMSTWO, a, n., 1. REKOJMIA, REKOJMIA, i, ż.; *Boh.* rukogemstw; *Carn.* porokujanje, porozhanstvu; *Sorab.*

1. rukuwano, ruki; *Vind.* poroknia, porokujanje, porokhtvu, saobezhanstvu; *Croat.* poruchánsztvo; *Dal.* jamsztvo; *Bosn.* poructvo, jamstvo, oklada, zaklada, ozakladghjenje, oklada; *Rag.* jamstvo, poructvo; *Ross.* поручительство, ручаніе, ручательство; *Ecll.* емство; obowiązek, obietnica stawienia się za kogo u sądu, *vadimonium, Bürgschaft für die Stellung vor Gericht.* Nazywają rekojemstwo *satisfatio*, upewnienie dosyć uczynienia temu, który po kim rekojemstwa żada; zowią też *cautionem, fideijussionem. Croat. Obr.* 56. Złoczyńce sędzia na rekojemstwa nie ma dawać, bo gdyby go na rekojmię dawał, srogość prawa nad nim ustaje, gdy rekojmia głowę płaci, jeśli złoczyńca zbieży. *Sax. Porz.* 14. Rekojmia czyli fideijusya za drugiego czyniący, to wszystko dotrzymać ma, co ten, za którego ręczył, sam z swój osoby, uczynić powinien. *A. Zamoj.* 164. *Vol. Leg.* 2, 950. et 697. Trzeba więzienie podjąć, albo się jakim rekojemstwem albo istnościami wyprawić. *Rej. Post. T t* 4. — 2. REKOJMIA, iego, m.; *Boh.* rukogmē gitec, (cf. isciec); *Slav.* poručnik, (cf. porucznik); *Sorab.* 1. rukowař, rukownik; *Sorab.* 2. rukij; *Carn.* porók; *Vind.* porok, porozhnik, saobezhavez; *Croat.* porúk; *Dal.* jamacz, (ob. lmac); *Rag.* jamaz, porúk; *Bosn.* poruk, porók, jamać; *Ross.* ручатель, *obs.* поруччикъ, талъ; *Ecll.* непоручникъ, емецъ, порука, послонць; зарęcznik, ręczyciel, poręcznik, zabezpieczający daną obietnicę, z obowiązkiem dopełnienia jej przez się, w przypadku nie uszcząającego się dłużnika. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 287. *Sax. Porz.* 72. Miał na to rekojmiego, żeby albo on sam, albo rekojmia on dług miał zapłacić. *Chelm. Pr.* 155. *Vol. Leg.* 2, 946. Rekojmiego stawić *Ecll.* опослушати, поруку въ чьмъ дать кого, опоручить. REKOJEŠĆ, ſei, ż.; *Boh.* rukowět, rukowjtká; *Slav.* rukowět; *Sorab.* 1. rucznicza, dżerzel, pżiwadwo; *Carn.* rozl, rozliza; *Vind.* rozliza, topar, toparishe, dershalu, primik, segai, rozlnik, balanga; *Croat.* rucicza, préruch, balangya; *Rag.* rucizza, ruciciza, rukobrán; *Dal.* rucicza; *Bosn.* rucicza, rucicicza; *Ross.* рукоятка, руковятка, ухватъ, ухватикъ, ухватецъ, (cf. uchwyć); *Ecll.* руковятка, рукоятіе, руковяточка, рукоятце; (*pałkoiaty, pałkoiatnie* sporek; *Elym.* jać); eżeś u narzędzia, za którą ręką chwycą, der Griff, Handgriff, (cf. jelca, ansa, antaba, inlon, trzonek, dzierżak). Młyńka nad rzeką robiąc, upuścił ją w wodę, że mu się z rekojeści zemknęła. *Star. Ben. B 4 b. Mon.* 75, 591. Rekojeś u krzyża od pałasza, za którą się ujmuje pałasz. *Magier. Mskr.* Ujawszy za rekojeś pompy, naciśniesz ją na dół, tym samym podniesie się preł w pompie do góry, a z nim wiaderko z wodą. *Switk. Bud.* 519. *Arripere ansam*, dochwyć się rekojeści albo uszka, t. j. przyczyny; ezasu nie opuszczać, pochoć brać. *Mącz.* — *Prov.* Uchodzi w rekojeści. *Rys. Ad.* 70. wykrecą się sianem, jidь heraus wićeln, loš wićeln. Nie ujdiesz z rekojeści, wszedy ci się stawie; *nunquam hodie effugies. Nag. Wirg.* 495. REKOMANIEC, ſea, m., n. p. Słudzy dwojacy są, jedni rekomaney i niewolnicy, drudzy wolni. *Szczerb. Sax.* 412, ob. lmaniec; cf. rekodajny, cf. rekopuszczony.

REKOLEKCYA, yi, ż., pomiarkowanie się, zastanowienie

- się nad sobą, upamiętywanie; in der Mystik, die innerliche Einföhr, das geistige Besinnen, Insißgehen. Nim do kapłaństwa przystąpił, udał się na rekolekcyę, gdzie cały miesiąc, przy ustawicznych umartwieniach na błaganie majestatu boskiego strawił. *Sk. Żyw. 1, 506.* Zaprosili go na rekolekcyę do kozy. *Teat. 22, 155.* REKOLIGOWAĆ się *recipr. niedok., ob.* Upamiętywać się.
- REKOMENDACYA, yi, ż., zalecanie, zaleta; die Empfehlung, Empfehlung. Rekomendacye uważane być mają jak akty warunkowe. *Zab. 5, 125.* REKOMENDÓWAĆ, *ob.* Zalecać, polecać. REKOMENDACYJNY, a, e, polecający, n. p. list, Empfehlungsschreiben; *Vind.* препорозоhну писму; *Ross.* препорозучительный, одобрительный; *Eecl.* прощзжая грамота.
- *REKONCYLIOWAĆ kościoł : poświęcać znowu kościoł sprofanowany, wieder einweihen. Dla pewnego wielkiego grzechu kościoł musiał być rekonceyliowany albo znowu przeżegnany. *Sk. Żyw. 570.* cf. odklinać.
- REKONWALESCENT, *Krup. 5, 571.* ozdrowiejący.
- REKONWENCYA : obwinienie od pozwanego, zadanie wady powodnej stronie. *Cn. Th. 814.* die Gegenklage.
- REKOPISM, u, m., REKOPISMO, a, n.; *Vind.* roknu pismu, rozhnu pismu; *Bosn. et Rag.* rukopis; *Ross.* рукопись; manuskrypt, die Handschrift. (*Ross. et Eecl.* рукописные cyrograf). REKOPISNY, REKOPISANY, REKOPISMOWY, REKOPISOWY, a, e, ręka pisany, od rekopism; geschrieben, Handschriftlich, Manuscriptenlich; *Vind.* srokopisan; *Ross.* рукописный. Są takowe modlitwy w trebnikach starych rekopisnych. *Pim. Kam. 572.* Czytamy to w nomokanonaeh dawnych, tak rekopisanych, jako i terażniejszych drukowanych. *ib. 40.* Zbiór rekopismowy. *Ld.* REKOPOŁOZENIEC, śca, m., duchowny mający prawo święcenia drugich, kładąc na nich rękę, ein Geistlicher, der das Recht hat, andere zu weihen. W jego dycezyi rekoపోලေးဏ်ဦး są zupełnej władzy biskupowie. *Weryf. 52.* REKOPUSZCZONY, a, e, podług *Lac.* manumissus, frey gelassen; (cf. rekomaniec). Rekopuszczeni albo wolnością darowani. *Szczerb. Sax. 267.* Stosunki pana do służki rekopuszczonego. *ib. 415.* REKORUCH, u, m.; *Eecl.* rukodwizanie; gestykulacya, die Gesticulation; *Verb. Eecl.* rukodwizhu, rukombrjau gestykuluje. REKOTWÓR, *ob.* Rekoczyn, rekodzielo. REKOTWORNÝ, *ob.* Rekodzielny. REKÓWIDZ, a, m.; *Boh.* rukowjd, rukohled; *chiromanta*; *Eecl.* rukowražitelj, rukosmotritel, rukowolshobnik; *Boh.* rukohledstwj, rukowiděnj chiromancya. REKOWINY plur., zrekowiny, zaręczyny, (*ob.* Zrekwować); *Rag.* ruciti, rukovatti, zaruciti spondere conjugium, (*ob.* Ręczyć, *ob.* Ręka); das Verlobniß, Versprechen; *Slov.* oddávki, oddávani, prstěnkování, zaslubeni, prepigáni. Rekowiny albo slubiny są obietnicą przyszłego małżeństwa. *Hrbst. Nauk. Y 8.* Przyjechał, aby to małżeństwo kończyć, jakoż się już były rekowiny stały. *Biel. 486.* Koroną go ukoronowała matka w dzień rekinów jego. *Budn. Cant. 5, 11.* REKOWÓDZCA, y, m., manuuctor. *Klecz. Zdan. 74;* *Ross.* руководитель, f. rukowoditelnyca. REKOWÓDZTWO, manuuctio; *Boh.* auwod; *Carn.* rokovodnost; *Ross.* rukowodstvo, rukowod-
- дительство, *Verb.* rukowodstwowal; *ob.* Przewodnik, przewodnictwo, przewodniczyć.
- REKORDACYA, yi, ż., zebranie uczciwe służ kościelnych z spiewaniem od domu do domu. *Cn. Th., die Currente,* das Currentsingen der Kirchengdienter. — *Transl.* Rekordacya : zebrane na rekordacyi pieniądze, das Einkommen von der Currente. Dobraśmy rekordacyą mieli. *Cn. Th.*
- REKREACYA, yi, ż., posiedzenie uciészne, rozmowa uciészna, przyjacielska, towarzyska; przechadzka; przerywanie zabaw poważnych; pogadanie poobiedne, powieczerne; odpocznienie, uciecha, krotosila, wakacya szkolna. *Cn. Th., eine Recreation, Erhohlung, Unterhaltung, Zeitvertreib, Belustigung.* U naszych dawnych Polaków słowo rekreacya znaczyło rozerwanie umysłu przez wymiarkowany od zabaw i pilnego uczenia odpoczynek. *Mon. 74, 548.* Na rekreacyach każdodziowych zawsze były rozmowy o rzeczach duchownych. *Wys. Aloj. 500.* Dworskich błazeństw, psów, ptaków mieć nigdy nie chciał; ani się uciechą albo rekreacyą taką, lub jaką inną, nie podług stanu swego bawił. *Sk. Żyw. 2, 124.* REKREOWAĆ się *recipr. niedok.,* urekreować się *dok.,* rozrywać się, sich zerstreuen, erhohlen. Zycia przybywa, gdy się człowiek ma czym w domu zabawić i urekreować. *Haur. Sk. 165.*
- REKRUT, a, m., nowo zaciągany żołnierz; *Vind.* novak, regrut; *Eecl.* новобранный, (cf. wybraniec). Ktoby był bezpieczn od zaciągu, kiedy nawet kobiety idą na rekrut? *Teat. 24. c, 98.* REKRUTNIK, a, m., werbownik, zaciągacz rekrutów, der Werber. Byli to rekrutnicy, którzy mię do sędziego zaprowadzili. *Zab. 5, 184.* REKRUTOWAĆ *cz. niedok.,* zarekrutować, zrekrutować *dok.,* na żołnierzkę zaciagać, anwerben. Mówia, że teraz nawet rekrutują dziewczęta. *Teat. 24. c, 97.* Rekrutowanie, zaciąganie rekrutów; *Ross.* солдатчина, наборъ, (cf. nabrać).
- REKTANGUŁ, *ob.* Prostokąt. REKTOR, a, m., rzadca szkolny, akademicki; *Sorab. 2.* rehtar; *Eecl.* правитель, стронитель, der Rector. Studenci w Krakowie mają mieć swego rektora, któryby ich sadził i jurydykcyą miał nad niemi. *Herb. Stat. 587.* REKTORSKI, a, ie, od rektora, Rectorlich. Rektorski urząd : REKTORSTWO a, n., das Amt eines Rectors, das Rectorat; *Slov.* rectorstvo. REKTYFIKOWAĆ, *ob.* Sprostować, sprawdzić, poprawić, naprawić : w chemii czyścić, przeczyścić; *Ross.* передвоить, передванвать. Rektyfikacya chemiczna *Ross.* передвойка.
- REKUPEROWAĆ. *Biel. 411. Kulig. Her. 440, ob.* Odzyskiwać.
- REKWIALNY, a, e, z *Lac.* requies; dla odpoczynku dusz się dziejący, n. p. Msza rekwialna. *X. Kam.,* zaduszna, Seelenmesse.
- REKWIROWAĆ : urzędownie żądać, wymagać. REKWIZICYA : urzędownie nazad żądanie, wymaganie, wyciąganie; *Eecl.* воззизетязаніе.
- RELACYA, yi, ż., §. a) doniesienie, odpowiedź; *Ross.* докладъ, докладка, der Bericht, die Berichtserstattung. Relacya o pozwie, zaświadczenie woźnego, jako pozw tam, gdzie należał, położył. *Ostr. Pr. Cyw. 2, 45.* — §. b) Relacya do czego, z czym : stosunek, Verhältnis; *Ross.* отностительность, касательность. Szczęcinny się relacya

do samych świętych; mieli i oni pokrewieństwo z familią Chrystusową. *Lach. Kaz.* 1, 218. RELACYJNY, a, e, Relationē; *Ross.* докладный, (cf. докладny). Sejmik relacyjny, der Relationslandtag, wo nach geendigtem Reichstage von den zurück gefehrten Landboten dem Landadel Bericht erstattet wurde; na którym posłowie czynili relacyą o całym dziele sejmu. *Sejm. Grodz.* 2, 18, (cf. sejmik). Sady relacyjne, Relationsgerichte, nazwisko ztąd biorą, że przed tym królowie poruczyli sprawy niektóre senatorom do poznawania, którzy wiadomość o nich dawać byli powinni królowi, a dopiero ten wydawał wyrok ostatni. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 357.

RELIGIA, RELIA (*Cu. Th.*), ii, ź.; *Vind.* bogazhastvu, boguflushnost, religionstvu; *Sorab.* 1. bohuszwožowność; *Rag.* boggosetovnos, boggosetovje, boggoljubnos, boggomillos, bogocjastenje; *Bosn.* bogomillost; *Ross.* законъ, (ob. Zakon); wiara, sposób chwaleńia boga, ut której religii jesteś? *Cu. Th.* (die Religion, cf. wyznanie). Religia jest poznanie prawe boga, i ezei jemu należytej. *Kras. Zb.* 2, 446. Masz powinności, któremi nas bóg obowiązać raczył; a od tego obowiązania wszystek postępek nabożeństwa chrześcijańskiego jest nazwany religią, t. j. obowiązaniem. *Żarn. Post.* 5, 585. W tobie religia straciła obronę. *Zab.* 8, 191. Religia, umiejętność służenia bogom, u pogan. *Zab.* 5, 8. Religia subjective, która kto ma, n. p. Pełen religii, cf. sumnienie, bogobojność; *Sorab.* 1. bohuszwožowné; *Rag.* boggosetovni, bogoxiv, bogoxivaz; *Bosn.* bogomillii religiosus. Człowiek bez religii, ob. Ateusz, bezbożnik. RELIGIJNY, a, e, od religii, tyczący się religii, Religionē.

RELIKWIA, i, ź., die Reliquie. Relikwie, kości świętych ludzi ku ezei ich wystawione kościelnym zdanem. *Cu. Th. Jabl. Tel.* 55, *Rag.* suete moechi; *Croat.* mōchli szvete; *Ross.* мощи; *Ecl.* ostatku. Moszczy albo relikwie. *Sak. Dusz.* 144. Relikwie, słowo Łacińskie, rozumie się ostatki, co nam święci zostawili. *Żarn. Post.* 5, 554 b. — 2. Macają go przez stółek dziurawy, czy ma relikwie domowe. *Biel. Św.* 81. (części rodzajne). RELIKWIALNY, a, e, od relikwii, do relikwii należący, Reliquien. RELIKWIARZ, a, m., kości świętych schowanie, skrzyneczka etc.; *Rag.* moechli, shranna od moechlij, svetomoehiza, Reliquienverwahrung, Reliquienkästchen. Relikwiarz ozdobiony bajorkami. *Teat.* 24. b, 55.

RÉMA, ob. Ryma. REMANENTY, ob. Reszta.

REMIS, u, m., REMISYA, yi, ź., odłożenie sprawy na inszą sesyą, na inszy sejm, die Verlegung einer Sache auf eine andere Sitzung, auf einen andern Reichstage.

REMISZ, REMIZ, a, m.; (*Ross.* ремезъ; *Germ.* die Rohrmeise; *Niederl.* Reutmeisen, Reutmeise, in einigen Gegenden Remiz); sikorka Wołyńska, *parus pendulinus*, die Beutelmeise, zawieszta gniazdo na końcu cienkiej gałązki drzewa, pospolite nad wodami; gniazdo podobne do worka; materiał jego bawełnisty z puchu ostowego i kotek wierzbowych; sikorki te tylko Włochom, Węgrom i Polsce właściwe. *Kluk. Zw.* 2, 275. *Zool.* 229. *Rzecz. II. N.* Titii diss. *parus minimus.* Lips. 1755. 4. REMISZO-

WY, a, e; *Ross.* ремезовый, ремезный; *Beutelmeisen*. Remiszowe gniazdo lekarstwem dla bydła. *Haur. Sk.* 58. REMONSTRACYA, yi, ź., przekładanie, zastanawianie kogo nad czym; die Remonstrafion, Gegenvorstellung, Erwiderung. Nie już nie pomagały żadne remonstracye, ani upomnienia. *Sk. Żyw.* 1, 506.

1. REN, u, m., 2) rzeka Niemce od Franeyi dzieląca. *Gwagn.* 441, *Boh.* Reyn; *Vind.* Rainski potok, Rain; *Germ.* der Rhein, Rheinstrom, (cf. *Graec.* ῥέειρ płynąć, cf. rzeka). Cykuł Renu górnego, der Oberrheinische Kreis; cykuł Renu dolnego, der Niederrhein. Kreis. *Wyrw. Geogr.* 207. — 2) Melon. Ren - Reńskie wino, Rheinwein, n. p. Szampan, Ren, Węgrzyn, dodaje wesołej miny. *Zab.* 8, 510.

2. REN, RENN, a, m., RENIFER, RANGIFER, IRONIFER; (*Boh.* rentář; *Succ.* ren; *Norv.* reensdyr, hreindyr; *Lapp.* raingo; *Angl.* raindeer; *Call.* rangier; *Germ.* das Reunthier; (*Carn.* sedlön; *Vind.* fedlon; *Ross.* елень съверной, (ob. Jeleń); *Ecl.* елень заморскій; *Sybir.* првасть). Renifer młody bezrogi *Ross.* пыжикъ. Rangifer albo rongifer, po Polsku ronifer. *Chmiel* 1, 585. W Laponii jest zwierz jak koń podługowaty, zowią go ranifer abo renn, ma skórę jak na osle kosmatą, nogi jak u jelenia, rogi długie gałęziowate; kiedy go w sanie zaprzęga, przez 24 godzin ubieży na nim 50 mil Niemieckich. *Gwagn.* 455, *Cervus tarandus.* *Kluk. Zw.* 1, 296. *Zool.* 571. Co dawni Polacy nazywali łosiem zamorskim, to zupełnie inszy od łosia gatunek jest; najlepiej zachować cudzoziemskie nazwisko renn. *Stas. Buff.* 214. Renifer rączy. *Banial.* A 5. Łasy Lapońskie pełne reniferów. *Wyrw. Geogr.* 546. Na górach jest dosyć zajązów, renów i wszelkiego ptastwa. *N. Pam.* 15, 52. Samica renifera *Syber.* важенька. Skóra młodego renifera *Ross.* пыжъ. RENOWY, RENIFEROWY, a, e, Renntier. Reniferowe skóry garbowane, *Ross.* ровдуга; *Sybir.* полдуга. Reniferowe skóry nożne *Sybir.* касы, камасы.

RENDEZ - VOUS, ob. Zrok. RENEGAT - poturezony. *Mik. Obs.* 510; *Ross.* въроотетушникъ; (*Turc.* mamluk).

RENETKA, i, ź., z *Franc.* reinette, reine; *Angl.* renneting; die Renette, gatunek jabłek.

RENOWACYA. *Sk. Żyw.* 1, 599. ob. Odnowa, odnowienie.

RENSKI, a, ie, od Renu rzeki, Rhein; *Boh.* Reynský, Reynj; *Carn.* Rajnsh. Między winami Niemieckimi pierwsze otrzymuje miejsce wino Reńskie. *Krup.* 5, 106. et 107, *Vind.* Rainsku wina; *Ross.* Пенское, пенвейнъ; *Ecl.* Пенское вино, (ob. Ren). Reński, ryński; 4 złote Polskie; *Vind.* rainish, goldinar; *Croat.* ranyichki, cin storen.

REPARACYA, yi, ź., naprawa; *Ross.* чинка, die Reparatur, Ausbesserung. Potrzebował zamek, od nieprzyjaciół nadpsuty, reparacyi. *Nar. Hist.* 5, 248. REPAROWAĆ cz. niedok., zreparować, wyreparować dok., naprawiać, aufbessern. Drogi reparowane. *Kras. Pod.* 2, 125.

REPETOWAĆ, ob. Powtarzać. REPETYCYA, ob. Powtórzenie, powtarzanie. Zegar z repetycyami, cine Repetiruhr; *Slov.* opakugice hodini. W muzyce repetycy, znak położony na końcu części, która się ma powtarzać, znak powtórzenia. *Magier. Mskr.*, Wiederholungszeichen.

REPLIKA : odpór słowny, zbijanie albo zbiecie mowy czyjś.
Cn. Th. 605, *Ross.* оговариваніе.

REPREZENTACYA, *yi, ź.*, przedstawienie, przekładanie przed oczy, okaz; *Rag.* prikazanje, skàza; *Croat.* peldokaza, die Repräsentation, Verstellung. W sakramencie tu, onego eo się tam działo, jakaś reprezentacya albo wyrażenie, albo okazanie bywa. *W. Post. W.* 227. Reprezentacya sztuki jakiej na teatrze, dawanie jej, granie jej. — §. Upominanie, przełożenie; die Erinnerung, Verstellung. Stało się to przeciwko wszelkim reprezentacyom. *Sk. Żyw.* 2, 147. — §. Reprezentacya, reprezentowanie drugiego, daś Repräsentiren. Niepodobieństwo znajdowania się wszystkim na obradach krajowych, zastąpiła reprezentacya narodowa. *Uz. Nar.* 1, 101. Gała reprezentacya narodu Polskiego była w sejmie. *Ust. Konst.* 2, 268. — §. Reprezentacya czyja powierzchna, postawa, figura; daś Neufere, die Figur. Powagę przyzwoitą urzędowi zachować ma; ale tak, iżby zbytecznością reprezentacyi podległych sobie nie zrażał. *Kras. Pod.* 2, 205, cf. prozopopeja. **REPREZENTOWAĆ** *cs. cont.*, przedstawiać; *Rag.* slikkovati; *Croat.* pelduvati, vrstfellen. Nigdy tak śmieszna rzecz być nie może, opowiedziana jak reprezentowana. *Zab.* 12, 264. *Dudz.*

REPUBLIKANIN, *a, m.*, członek wolnej Rzpltej, der Republikaner; *Vind.* republikanar, vkopslohtvenik; *Rag.* skupnovládaz; *Ross.* республиканецъ. **F. Republikantka.** **REPUBLIKANTSKI**, *a, ie*, od wolnej Rzpltej, republikantski; *Vind.* republikanarski, vkopslohtveni; *Ross.* республиканскій.

REPUGNANCYA, *n. p.* Miałem od tego wielką repugncyę : wzdryganie, hydzenie, brzydkość, odwrócenie, niechęć. *Cn. Th.*, wstret, Widerwillen, Abscheu, Abneigung.

REPŪTACYA, *i, ź.*, dobra sława, imię, słynienie; *Vind.* poshtenje, Rufm, guter Ruf. Kłameca jest magazynem wiatru i nieprzyjacielem swojej reputacyi. *Zab.* 5, 52, cf. słuch. **REPŪTOWANY**, *a, e*, sławny, słynący; *Vind.* poshten, poshtvatliu, berufmt.

REŚCIK, **RESZCIK**, *a, m.*, *dem. nom.* reszt, ein Restchen, Heiner Rest. *Haur. Sk.* 161.

RESPEKT, *u, m.*, poważanie, uszanowanie; die Achtung, Hochachtung. Przebaczyć pteci piękna zbyt śmiałym wyrazom, Macie nas swoim podległym rozkazom, Leez respekt prawdziwie nie może przeszkadzać. *Kras. Mysz.* 40. Cicho Waści! miej na respekt baczność. *Teat.* 3, d, 20. Gdy gaszek umie szafirkować, już w respektach, i jest upragniony za męża. *Mon.* 75, 592. już w znaczeniu, już ma łaskawe względy. — §. Respekt na co : wzgląd, oglądanie się na co, die Rücksicht auf etwas. Przełożeni respekt na słabe jego zdrowie mieli. *Sk. Żyw.* 1, 557. Respektami się nwoździć; na ludzi się oglądać. *Cn. Ad.* 555. auf daś Ansehen der Person achten. Respektów u boga nie masz. *Cn. Ad.* 27. bóg ludźmi nie brakuje, bey Gott gilt kein Ansehen der Person. **RESPEKTOWAĆ** na co *med. niedok.*, wzglądać, oglądać się na co, Rücksicht nehmen. Bez ręku i bez oczu sędziego malują, Rzkomo tym respektować i brać zakazują. *Jag. Gr. A* 5. Bynajmniej na urodzenie swoje nie respektując. *Sk. Żyw.* 1, 595. —

§. Respektować kogo, czczyć, poważać, szanować, w uszanowaniu mieć.

RESPIRACYA, *ob.* Dech, oddech, oddychanie, tchnienie. **RESSORY**, *ob.* Sprężyny.

RESTAUROWAĆ, *n. p.* Po onym upadku restaurowany jest rodzaj ludzki. *Salin.* 4, 1. na nowo naprawić, poprawić, odnowić. **RESTAURACYA**, *ob.* Odnowa, Poprawa, Naprawa. ***RESTY plur.**, *n. p.* Jagiełło po wszystkim królestwie mandaty sznurami pozawleczone, które Polacy od tych sznurów *restami* z Łacińska zowią, rozesał. *Krom.* 445, cf. wici; die alten königlichen Mandate, die mit Schnüren (*Lat. restis*) zusammen gebunden waren.

***RESTYTUCYA**, wrócenie cudzych rzeczy. *Sak. Persp.* 9.

RESZT, *u, m.*; *Gall.* reste; *Ital.* resto; *Lat.* residuum, restantia; *Germ.* der Rest; *Boh.* ostatek, zbytek, (ob. Zbytek, zbywa co); *Sorab.* 2. rest; *Sorab.* 1. zbótk, powostahniki; *Vind.* ostajezha, ostanik, ostalu, shresostava, zhresostanik, ostanstvu, pobrank (cf. pobierki), sadostanik; *Croat.* rest, zashtavek, oshtanek, oshtala, oshtali; *Dal.* oztało; *Bosn.* ostalo, ostatak, ostak, ostaci, ostavci, mrrive, (ob. Mierzwa); *Rag.* ostatak, ostanak; *Ross.* досталь, осталь, остатокъ, остаточекъ, поскребокъ, подскребокъ, поскребышь, поскребышекъ, одонье, одолице, недоборъ, недопма, недопмочка, прочіи, (cf. dojąc, dojmować, cf. prócz); *Eecl.* остликъ, остатокъ, останцы, (останки, мощи relikwie); ostatnia, ostateczny ostatek; daś Neufere, daś Letzte, waś man noch übrig hat. Widzą, że źle, i o reszt im idzie. *Leszcz. Class.* 57. na ostatnią przyszli, przywiedzeni na bak, auß Neufferste gebracht. *Pasz. D.* 121. Ci, co nazbyt buczno i hojnie żyją, prędko do resztu przychodzą. *Budn. Apoph.* 55. Resztem czynić, resztem gonić : ostatnim gonić, ostatnie ważyć; daś Letzte daran setzen, daś Neufferste wagen. *Rys. Ad.* 61. Jeszcze nie zginie, choć kto resztem goni. *Wad. Dan.* 266. Wioski skaczą galardy, aż my prędko resztem goniemy. *Falib. P* 2. Nie trzeba się dziwować onym wiekom, wszystko resztem goniącym, otworzyła się droga przez morze nawet. *Warg. Kure.* 12. (na wszystko odważnym). Ojczyzno utrapiona, nie mogłaś się bronić, Aże-ć przyszło tym resztem ostatecznym gonić. *Tward. W. D.* 184. **RESZTA**, *y, ź.*, **RESZTKA**, *i, ź.*, *dem.*, ostatek, co się zostało, co z czego zbywa, nadmiar; der Rest, der Ueberfluß. Przynies mi tę resztkę wina. *Teat.* 55, e, 20. Proszę do siebie, tam mi We Pan resztę z łaski swojej dopowiesz. *Teat.* 26, 62. (koniec historyi). Na borg nie ma rozdawać urzędnik, bo reszty szkodliwe są. *Haur. Ek.* 14. (resztujące długi, remanenta, niedobory). — *Arith.* Reszta, liczba pozostała po wyjęciu mniejszej liczby z większej *Soisk. Geom.* 5, 79. *Łę.k.* 2, 6. *Jak. Mat.* 1, 19. — §. *Adverb*: Do reszty, ze szczeniem, doszczętnie, zgoła, zupełnie, vollenß, gänzlich. Pożycza od imaginacyi tego, czymby do reszty zepsuł tych trochę przymiotów, któremi go przyrodzenie obdarzyło *Mon.* 70, 750. — Na resztę : na koniec, endlich. Niechże się na resztę dopytam, o co chodzi. *Teat.* 52, 19. Na reszcie, w reszcie, z resztą : co do reszty; *Sorab.* 2. wo fbutnem; *Vind.* ostaneshnu, ostanu, sa ostalu, poostau-

- nem, zhes tu; *Croat.* odosztaloga; *Bosn.* odostaloga, úbrigná. To wyjąwszy, z resztą człowiek bez porównania. *Teat.* 17, 40. Ten, który się najbardziej zaklina, największy jest oszust, zwodzielec, odrwisz, i nie wiem co na reszcie. *Teat.* 15, 65. A na reszcie, za kogo mnie We Pan bierziesz? *Teat.* 15, 64. O nieboszczyku zapomnieć, to z resztą niema się czego turbować. *Teat.* 15, c, 4. Gdy nie zmiękczysz serca w niewieście, Ten jej ode mnie powiedz wiersz w reszcie. *Zab.* 14, 229. W reszcie co mi się tam w cudze wdawać rachunki? *Teat.* 55, 24. W reszcie choćby i przyszedł, już mniej dbam o niego. *Teat.* 56, c, 105. (nawet, dajmy, mniejsza o to). Nie śmiejeć się proszę, Śmiejeć się w reszcie, mimo wasze śmiechy, Przecież ja powiem, co robiły mnichy. *Kras. Mon.* 11. RESZTOWAĆ co komu *med. niedok.*, resztę winnym zostawać komu, *restiren, einen Rest schuldig bleiben.* Dziesięć talarów resztuje. *Tr.* Resztujący, pozostały jeszcze, *restirend; Sorab.* 1. zbotni, (cf. zbytni); *Vind.* zhriesen, ostanezhzen, ostan, saostan, zhriesestan, ostajezh, sadostanezhzen; *Bosn.* ostali, ostajni; *Ross.* достальный, допомочный, недомочный.
- RETA ziele. *Brzost. Duch.* 29. *Pam.* 85, 568. *ib.* 85, 4, 2012. *N. Pam.* 12, 289, ob. Marzana.
- RETENTA, ów, plur., długów ostatki, niedopłacone sumy; *Rüdfstände, rüdfständige Gelder.* Sposób dochodzenia retent Rzpltej należących. *Vol. Leg.* 5, 5. RETENTOWY, a, e, resztujący, niedopłacony, *rüdfständig.* Retentowe pieniądze. *Tr.* remanent.
- RETOR, a, m., ob. Mowca, wymowca, krasomowca; *Eecl.* речеточель, cf. rzeznik. Retorykiem jestem *Eecl.* риторетвую. RETORYCZNY, a, e, RETORYCKI, a, ie, *Sk. Dz.* 274, ob. Krasomowcy. RETORYKA, i, ż., sztuka porzadku i ozdoby mowy ludzkiej. *Pir. Wym.* 105; die *Redefunst; Slov.* wymluwnost; *Sorab.* 1. retźniwofezē hutźwa; *Vind.* govorna viednost; *Croat.* leposzlovka; *Ross.* красорѣіе; *Eecl.* риторетство, риторіетство, вѣтїіетво. Augustyn posłany był do Medyolanu, aby tam czytał retorykę, t. j. naukę ozdobnej rzeczy. *Biel. Hst.* 160. — 2. Pewna klasa szkolna, die *Classe in der Schule*, wo die *Metaric* docirt wird. Jest w retoryce. *Tr.*
- RETORTA, y, ż., naczynie chemiczne do przepędzania spirytusów. *Kluk. Kop.* 2, 516, *Vind.* gulfha; *Ross.* роплянка, die *Retorte*; bania zakrzywiona. *Kruml. Chym.* 51.
- RETSZY, ob. Raczy.
- RÉTY! *Teat.* 55, b, 71. et 11, a, 5; ob. Rata!
- RETYRADA, ob. Odwrót, Odwód. *Jak. Art.* 5, 505. — 2. Przechód, przewet, dwór, ganek; *Ross.* захожд, Abtritt. *Rejtyraty. Haur. Ek.* 7.
- REUBARBARUM, ob. Rum Turecki.
- REWANŻ, ob. Odwet. REWANŻOWAĆ. *Gorn. Dw.* 45, powetować, odwetować.
- REWELACYA, ob. Objawienie, Zjawienie.
- REWERENDA, y, ż., żupan księży, suknia księża, cf. sutana; der *Priesterrnd*, die *Reverende.* Księża Rzymsey w palendrach i rewerendach chodzą. *Sak. Okul. Gil. Post.* 41 b. Nie są u boga płatniejsze fałszyry, a niżli uceziwe rewerendy. *Zarn. Post.* 2, 566 b. Bóg go chciał mieć
- żołnierzem, i położył na ramiona jego, miasto rewerendy, karaenę. *Birk. Chodk.* 57. Czemu się wstydamy kaptura mistrzowskiego, albo bakałarskiej rewerendy? *Falib. O 3.* — 2. Dziś wolno żydowi ubrać się w rewerendę, za doktora się udawać i léczyć. *Petr. Pol.* 414. w doktorską suknią, *Doctorroed.* — *Meton.* Tak dziś zły wiek wszędy, Zwykl potwarz na niewinne rzucac rewerendy. *Teat.* 42, e, 7. na duchownych.
- REWERS, u, m., 2. 1 a) zaświadczenie na piśmie, że co uiszczono, kwit, der *schriftliche Rewers.* — b) Powtórny rewersem oddaje We Panu uniżoność czołobitna. *Boh. Kom.* 4, 528. drugi raz, zum zweiten Male. — 2) Rewers, gatunek materyi; *Žričs*, ein rother Zeug zum Unterfutter. *Tr.* Czerwone materye, rewersy, kuczbaie. *Haur. Sk.* 520.
- REWIA wojska. *Pam.* 85, 2, 59. ob. Popis. REWIZYA, ob. Przejieranie, przeglądanie, przetrząsanie; *Ross.* перепись, переборъ, пересмотръ. Rewizya, druga korekta *Ross.* сводка. Rewizya procesu *Eecl.* посяудение, пересудъ. REWIDOWAĆ, ob. Przejierać, przeglądać, przetrząsać.
- REWOKACYA, Rewokowanie. *Mon.* 71, 214, ob. Odwoływanie, ob. Odwołać.
- REWOLUCYA, yi, ż., przerzut, eine *Revolution.* — *Polit.* Znaczna odmiana rządu, albo wzruszenie narodu. *Kras. Zb.* 2, 449. *Ust. Konst.* 2, 229. Wszelka znaczna odmiana bądź względem stanu rządu, bądź względem stanu narodu, jest rewolucya. *Ust. Konst.* 2, 129.
- REŻ, G. rzy, ż.; *Boh.* rež, reyž; *Sorab.* 1. rož; *Sorab.* 2. rejsch, G. rschi, dem. rejselka; *Carn.* ersh, G. shy, sorshēza; *Vind.* erlh, herfsh, gerfsh; *Croat.* hers, ers, (pira = zboże, cf. pirog); *Dal.* raax, raax; *Hung.* roz, ros, rozs; *Bosn.* rasg, suit; *Rag.* arax; *Slav.* rás, rax, hrax; *Ross.* рожь; (obs. пира, ob. Pirog); (*Ross.* ружийи obrocny); *Eecl.* [ръжь 2]. pyra (Obrok qu. v.); *Srec.* rog; *Esthon.* rucht, roet; *Wallis.* rhyg; *Lat. med.* rogga; *Angl.* rye; *Germ.* der *Reifen*; (cf. *Germ.* *Gerste*, *Grise*; [*Sanscr.* ragi *Cynosurus corocanus*, rodzaj zboża 2]; *Pers.* erzen *milium*, cf. wrzos, cf. ryż; *Germ.* Reif; *Lat.* oryza; *Arab.* araz); — żyto, daš *Reifenform.* Rež, jest to żyto (= zboże) każdemu znajome, od którego rżany chleb zowią. *Crese.* 160. Czasem z pszenicy bywa rež, a ze rży kostrzewa. *Crese.* 78. *Vol. Leg.* 2, 1291. Pszenica na wilgotnym miejscu wyradza się, tak że za trzecim sianiem obraca się w rež albo w żyto. *Syr.* 928. — *Prov.* Nie będzie z tój rży mąka. *Cn. Ad.* 554. (nie będzie z tego nie). *Pot. Pocz.* 452. *Rys. Ad.* 49. *Slov.* ne bude s teg reži muka. — 2. Krowia rzež, ob. Krowi.
- Pochodz. *narežyc, ržany.
- REZA, ob. Ryza.
- REZERWA = zachowywanie sobie, warunek, daš *Vorbekalten.* — *Milit.* Odwod; *Slav.* ostavak. REZERWOWAĆ sobie = zachowywać sobie, warować sobie.
- REZOLUCYA, yi, ż., postanowienie u siebie, umyślenie; *Vind.* sklenitje, doflozhik, doflozhenje, der *Entschluß.* Rezolucya jest obrana z rozsądku droga do dokończenia swych zamysłów. *Lub. Roz.* 462. Czasem bywa pierwej

w gabinecie rezolucya, niż w senacie deliberacya. *ib.* 455. W przytomności rodziców dam ostatnią rezolucyą, za kogo pójdę. *Teat.* 6. b, 66. — Rezolucya, 'REZOLUTA, y, ż.; *Ross.* рѣшительность; odwaga, der Mutß. Żołnierzowi mężstwa trzeba i rezolucyi wielkiej. *Star. Ryc.* 10. Ze ślepą rezolutą ruszywszy się w głowę Moskwa w górę uderzy na piechotę owę. *Tward. Misc.* 22. Rezoluty jego się lękał. *Birk. Zbar. D* 2. REZOLUT, a, m., niedługo się namyslący, odważny, gotowiec; *Ross.* хватъ, (*ob.* Chwyćcie); ein resoluter Mensch, der nicht viel mit sich scherzen läßt. Na razy niebezpieczne i fortuny obie jednakowo rezolut. *Tward. Wł.* 97. REZOLUTNY, a, e, — *ie* *adverb.*, determinowany, prędko umyslący; rezolut, entschlossen; *Ross.* хватский, рѣшительный. Dyskurs ten miał w umyśle nasze wpoić zdania rezolutne i filozoficzne. *Mon.* 76, 451. REZOLWOWAC się *re- cipr. niedok.*, namyslić się, postanowić u siebie, odważać sobie, sich zu etwas entschließen. — *ż.* Rezolwować jaką kwestyą, jakie problema. *Ustrz. Alg.* 50. rozwiązać, eine Frage auflösen. *Ustrz. Alg.* 5, *Vind.* skleniti, resolvirati. REZONOWAĆ *cz. niedok.*, rozumować, raisonniren. Każdy rezonuje nad rzeczą podług swego pojęcia. *Gaz. Nar.* 1, 524. *Teat.* 39, 251. REZON, n. p. Tak dobry rezon każę. *Mon.* 75, 679, *Gall. raison*; *cf.* rozum, *cf.* racya. REZYDENCYA, yi, ż., pomieszkanie pańskie, *cf.* dwór; *Rag.* stanovanje, stán, (*cf.* stanowisko, stanoya); die Residenz, der Wohnort, die Wohnstadt eines großen Herrn. Rezydenca królewska = stolica, die königliche Residenz, Residenzstadt. Miasta wielką liczbą ludzi i rezydentami pańskimi sławne. *Sk. Żyw.* 1, 595. REZYDENT, a, m., poseł pewnej rangi przy dworze zagranicznym, ein Resident. Rezydent Cesarski zawsze zwyczajnie u Porty mieszka. *Kłok. Turk.* 105. — *ż.* Senator krajowy przy boku królewskim urzędownie bawiący, ein Senator, der sich beim Könige gegenwärtig aufhalten muß. Rezydenci przy boku naszym na dwa lata. *Vol. Leg.* 5, 674. REZYDOWAĆ *med. niedok.*, mieszkać gdzie, pomieszkanie swoje mieć; *Rag.* stanovatti, pribivati, residenten. Przejeżdżał przez dobra, w których rezydujesz przez lato. *Teat.* 58, 295. REZYGNACYA, *ob.* Zrzeczenie się, ustąpienie; *Boh.* wzda- wek, (*cf.* wzdawać).

R O.

ROB, u. m., sok zgęstwiony, aptekarskie powidło. *Kluk. Rośl.* 2, 225. *Cresc.* 447, in der Apotheke: eine Salze, szalsza. *ROB, 'RAB, a, m., niewolnik, der Sklave. 1. 'ROBA, y, ż., niewolnica, die Sclavin; *Slov.* rab captivus, rabstwj captivitas; *Morav.* roba dziewczka służąca, robisko dziewczysko; *Boh.* robě, dítě dziecic, otroczę; poroba, poddanost niewolstwo; *Croat.* rob mancipium, f. robi- nya; *Croat.* robstvo = niewola; *Dal.* rob = niewolnik, ra- biti ancillari; *Hung.* rab captivus, rabsagh captivitas; *Bosn.* rob, susgagn = poddany, niewolnik, f. robinga cap- tiva, raba ancilla, zarobiti = zabrać w niewolę, *cf.* zaro-

bić; *Rag.* rab famulus, raba ancilla, rabùgljak verna, rōbinga serva, robstvo captivitas, rabětna vilissima fa- mularum; *Slav.* raba ancilla; (roba = towar; *Vind.* roba, riezle = rzecz; *Sorab.* 1. parob wyrzut, brak); *Ross.* рабъ, f. раба, рабыня; ребенокъ, робенокъ, ребено- чекъ dziecko nizkiego urodzenia, раболѣпность, рабо- лѣпие, раболѣпство niewolstwo, робѣтъ, оубробѣтъ tehórzed, робость tehórzliwość; *obs.* робить niewolni- kiem uczynić, podbić sobie, *ob.* Rabować, *ob.* Rubieć; *Ecccl.* рабичиць syn niewolnika, работа servitudo, рабо- таю robotuje servio). — Niewolnica. *Budn. Genes.* 16, 1, *not.* «właściwie: roba; ale nie wiem, czemu tego sło- wa już Polacy nienajrzą, ano jest cudne, od roboty rze- czone». Rab boży, t. j. sluga boży. *Pim. Kam.* 7. Ro- by i niecnej niewiasty nie pojmie sobie za żonę. 1 *Leop. Levit.* 21, 7. (szkortu. 5 *Leop.*).

Pochodz. robić, robota, roboczy, robotny, robotnik, ro- botnica, parobek; dorobić, dorobek, narobić, obrobić, odrobić, porobić, przerobić, urobić, rozrobić, zarobić, zarobek, zrobić, wyrobić, wyrobek, wyrobnik, *cf.* robo- wanie; rubieć.

2. ROBA, y, ż., z *Franc.*, suknia osobliwie damska, eine Robe, ein Kleid, Damenkleid. Sama sobie garniruje no- wa złota roba. *Teat.* 48. b, 15. ROBACZEK, 'CHROBACZEK, czka, m., *dem. nomin.* robak, das Würmchen; *Sorab.* 2. wazka. Słyszcie mnie małe ro- baczki, Co oblatujecie krzaczki. *Goch. W.* 545. S. Jana chrobaczki. *Syr.* 1544. Młodzieuchny robaczek, a drze- wo toczy. *Birk. Chodk.* 57. Dla nas nędznych chro- baczków. *W. Post. W.* 44. Ludzie, nędzne robaczki. *Teat.* 6, 51. — *Blande:* Nie, robaczku, ja tylko chcia- łem tak żartować, To się ciebie nie tyczy, bądź uspo- kojona. *Niemc. P. P.* 69. (*Boh.* robátko, dětátko dzie- ciátko, *ob.* Rob). ROBACTWO, 'CHROBACTWO, RO- BASTWO, a, n., *collect.*, robaki, Gewürm; *Boh.* žizala, žžalka; *Ross.* ракъ, раки, (*ob.* Gadzina); robactwo prze- więziste, nacinane, łączące, latające, *insecta.* *Cn. Th.* Pu- szczę na domy twoje chrobactwo. *Budn. Exod.* 8, 21. Chrobactwo i szarańczę. *Papr. Ryc. Strijk.* 521. *Biel.* 164. Rybitw kładł na wędę robaczki. *Papr. Koł. J* 2. (wędę, ponet). Nigdy się nie przewłoczyła, robactwu się nie bardzo sprzeciwiają. *Sk. Żyw.* 1, 112; wszom się nie bardzo sprzeciwiają. *Zygr. Pap.* 152. Ungeziefer. ROBACZKOWATY, a, e, — *o* *adverb.*, robaczkom podo- bny, vermiculatus. *Cn. Th.* wie fleine Würmer, wurmartig. ROBACZLIWY, 'CHROBACZLIWY, a, e, od robaków to- czony, ezerwiwy, wurmstichig. Nasienie do siana stare lepsze bywa, by tylko nie chrobaczliwe. *Syr.* 450. Kto- by się nie oszukał pięknym kolorem owocu, wewnątrz robaczliwego. *Teat.* 19. c, 56. Robaczywo jabłka. *Zaw. Gosp.* ROBACZYWIEĆ *neutr. niedok.*, robaczywym być, od robaków być toczonym, wurmstichig werden. Jeżeli na za- wiązki straków grochowych miodowa padnie rosa, roba- czywieją. *Kluk. Rośl.* 5, 212. ROBACZNY, a, e, pełen robaków, voll Würmer. Przyjechał do wody bardzo śmier- dzącej i robacznej. *Biel.* 572. Kwas robaczny, acide bombique, Raupensäure, otrzymuje się z brzuszka jedwa-

bników, przez wyciśnienie, lub przez alkohol. *Mier. Mskr.* ROBACZY, a, e, od robaków, Würmer. Achilejskie córy, gdy z Muzami pocierać się śmiały, Ujrza po sobie pluski robacze i węzowe skóry. *Tward. Daf.* 80. ROBACZYNA, y, ż, biedny nędzny robak, ein elendeß Würmchen. ROBACZYNSKO, a, n., szpetny, ohydny robak, ein häßlicher Wurm. Robaczysko sprosne. *Pap. Kol.* J 2. ROBACZYWOŚĆ, ści, ż, toczenie od robaków, vermiculture. *Cn. Th.*, die Würmfäuligkeit. ROBAK, CHROBAK, a, m.; *Boh.* chrobak; *Slov.* chrobak, masni čerw termes; *Sorab.* 2. waka, hužanz (cf. gasicnica), schtabl; *Croat.* kukčez, glizta, (cf. glista); *Bosn.* robak, emogl, červ; *Slav.* cêrv, cêrvak; *Ross.* червь, червякъ; czerw, der Wurm. Robaki są zwierzęta mało bardzo ruchawe, miękkie, żadnych kości, chrząstek, ani ości nie mające; część im jaka odcięta, odrasta nazad albo osobnym staje się robakiem. *Zool.* 85. *Kluk. Zw.* 4, 405. Z orzechów robaczywych wyluszczywszy jądra schować na olej, boby ich chrobacy dojedli, gdyby w skorupach były. *Cresc.* 405. *Pasz. Dz.* 8. Chrobak pogryzie je. *Kadz. Jes.* 51, 8. *Sax. Porz.* 158. Robacy w brzuchu, w żołądku, kiszkach, ob. Glista. Robacy w mięsie, ob. Pandry. Robacy w sukniach, książkach, ob. Mól. Robacy w brzuchu końskim, (ob. Rupie). Uszny robak (*Vind.* vullhetnjak, fhtrigla, fhtrigalza, fhtrigaviza). Liszki albo gasicnice owadu, niewłaściwie nazywamy robakami. *Kluk. Zw.* 4, 406. Robak w wielogrochu (*Bosn.* sgisgjaeh). Robak w drzewie, ob. Czerw. — *Fig.* Każde drzewo ma swego robaka. *Kras. List.* 55. (każdy ma swego móla). Zły robak, co ściany psuje, ale nie lepszy, który winnice. *Kosz. Lor.* 95 b. Myśl ci mą odkryje, Robak sumnienia w sercu mojem wierci, ryje. *Mon.* 76, 809. (niespokojność sumnienia). Człowiek próchno i syn człowieczy chrobak. 1 *Leop. Job.* 23, 6. — *Transl. fig.* Wolało się okupić miasto, żeby nie poszło wszystko w drobniuchne robaki. *Zimor. Siel.* 250. (żeby nie było rozprószone, rozwalone, roztoczone).

*ROBDYSZAN, u, z *Franc.*, suknia nocna, szlafrok, der Schlafrock. Kamizole, robdyszany. *Comp. Med.* 705.

ROBIĆ, -i, -i, cz. *niedok.* Rabiać *frequ.*; *Boh.* robiti, dělati, (ob. Działać); *Sorab.* 1. robotžu, želasch, žewasch; *Carn.* delam, sturim, (cf. stworzyć); *Vind.* delati, sdelati, djati, diem, opraulati (cf. oprawić), storti; *Croat.* delati, poszluvati, poszlujem, tésam, zđlyng, (robiu, poroblyujem *populo, vasto*; *Hung.* rablok, rabować; *Dal.* rabiti ti ancillari); *Raq.* rabiti, rabotatti, opravgljati, poslovatti, (robitti *incursare, robovatti captivum detineri*); *Bosn.* robiti, pljeniti *praedari, robovati esse in captivitate*); *Bosn.* rabiti, poslovatti, djellovati, truditi *opus ficere*; *Slav.* ráditi, pracować, (robiti, plundrować); *Ross.* рабогать, сработать, дѣлать, сдѣлать, дѣлаю, (obs. робить niewolnikiem uczynić). (*Etym.* рабъ, ob. Rob, cf. *etymologiee Germ.* arbeiten. *Ud 1g.*); — 2. *absolute*; Robić, pracować, działać; *Eecl.* дѣлати, дѣю, дѣлати, тропити, содѣяти, содѣвати, сдѣлати, сдѣловати, arbeiten. Robić jest trudnić się pracą. *Pam. Warsz.* 5, 515. *Nieme.* Kto nie robi, darmo się cudzym potem tuczy.

Pot. Jow. 1, 18. Kto nie robi, niech nie je. *Cn. Ad.* 389. Jeden robi, a drugi zażywa. *Cn. Ad.* 284. Co nie robią, tym mięso; co robią, tym gnaty. *Burl. A.* 5. Kto robi, pójdź do stołu, a kto próżnuje, za piec. *Bzow. Roz.* 13. Jak kto robi, tak mu płaca. *Bardz. Boet.* 49. (jaka praca, taka płaca). Kto robi, ten się dorobi. *Cn. Ad.* 920. Siedzieć mi musi, robić, modlić się. *Teat.* 50. b, 16. (dukwić, dulezcć). Żadnego inszego dnia nie zna być świętego, jedno niedzielę, której nie nie rabiał. *Baz. Hst.* 94. (świętkował). *Slov.* Kdo nie rad robi, temu wzdicki swátek (hodi su) gest; kto nie rad robi, temu zawsze niedziela. — Robiąc uziębnie, jedząc się spoci. *Cn. Ad.* 995. przy robocie, bey der Arbeit. Robić, wstydzie się nie trzeba, ktokolwiek zażywa chleba. *Cn. Ad.* 995. — §. Ja przędę i robie koło bielizny. *Teat.* 58, 28. Robię koło ziemi, sprawuję ziemię. *Cn. Th.*, 3albarbeit thun. Rzemieślnik ten dobrze, mocno i pięknie robi. *Teat.* 29. c, 55. Do wielkich dworów ten szewe rabia. *Teat.* 29. c, 51. Jak poznać, czy nieprzyjaciel w podkopach robi. *Jak. Art.* 2, 425. kopie, arbeiten, graben. Robię dla zdrowia, przerabiam się, sich mit Arbeit machen. Huta robi. *Torz.* 10. (nie próżnuje, cf. piec idzie). — 2. Robię co, etwás machen. Pończochy robię. *Teat.* 27, 23, ob. Dzieć, strifen. Robię chleb, taczę bochny, formuję z ciasta bochny, placki, kukle. *Cn. Th.* Brot ferment, den Teig mischen, zu Broten fueten. Człowiek dobrze zrobiony, składny, wóbl gebaut; *Ross.* молодцоватый. Sami łuki rabiają, i z łukami na koń wsiadają. *Star. Dw.* 55. Sama się robota w palcach robi, kiedy się z ochotą pracuje. *Teat.* 52, 6. Robiony, nie samorodny, nie taki, jaki był z natury, przetworzony ręką ludzką, sztuczny; umgearbeitet, bearbeitet. Gdybym darować miał, radziejbym dał robione srebro, jako kubek albo nalewkę i miednicę, niżli chociaż tak wiele, w blachach. *Gorn. Sen.* 57. — §. Robię komu, robię na kogo; für einen arbeiten, auf ihn arbeiten. Pan, na którego poddani robią. *Falib. M.* 5. Każdy na się pilniej robi, niż na drugiego. *Sk. Kaz.* 575, (cf. cudze ręce lekkie). Ręka nie jedno sama sobie robi. *Hej. Post.* B b b 1. Człowiek musi sobie robić, bo gęba chce jeść. *Budu. Prov.* 16, 26. Jeden grzech na drugi robi. *Sk. Żyw.* 2, 157. (drogę toruje drugiemu). — §. Robić rzemiosło, ein Handwerk treiben. Któryby rzemieślnik zabił psa, ten rzemieślnik musi przestać robić. *Modrz. Baz.* 25. Bękartowie rzemiosła nie mogą robić. *Glicz. Wyeh. B.* 4 b. Jesli by rzemiosło mąż robił, i tym się żywił, tedy naczynie dziedzictwem będzie. *Szererb. Sar.* 141. Justynus robił ciesielstwo, wszedł na cesarstwo. *Stryjk. Gon.* J 5. Tkaczki, sukienniczki, jesli by same z dziewczkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie do gierady należy. *Szererb. Sar.* 141. Robić fortunę. *Teat.* 7. c, 6; substancyą. *ib.* 17. e, 51. zbierać, zbijać, zgromadzać bogactwa, dorabiać się; sich ein Vermögen machen, Reichthümer zusammen bringen. Rob majątek uczeiwie. *N. Pam.* 14, 265. Człowiek poczciwy nie robi wielkiej fortuny. *Mon.* 76, 181. — Komplimenta robić. *Teat.* 51. c, 23. Żart sobie z ludzi ro-

bić. *Zab.* 12, 124, *ob.* Stroić, sich einen Spaß mit jemanden machen, Scherz mit ihm treiben. — §. Robić biłą, zrobić biłą, w grze bilaru, t. j. wpędzić ją do dziury. *Magier. Mskr.*, einen Ball machen. — §. Robić czym, mit etwas arbeiten. [Robiżcie z zyskiem memi pieniędzmi? *Teat.* 7. c. 41. (obróciżcie je zyskownie?). Jak się tylko dziesiątka czerwonych dorwie, co tehu dzień i noc niemi robi. *Teat.* 7. c. 42. Talentem robić trzeba, gdyż mało różności Zakopany depozyt od skrytej mądrości. *Kchow. Fr.* 155, 1 *Leop. Math.* 25, 16. Biletami bankowemi wszystko jest ukryto, i nikt nie może dojść, czym bank robi, i jak wiele na czym zarabia. *Pam.* 84, 870. Głową robić. *Cn. Th.* mit dem Kopfe arbeiten. Kiedy myślą robię, wpadł mi ten koncept nie najgorszy w głowę. *Past. Fid.* 105. Pomiedzy samych namietności tłumem Robim na szczęście cnota a rozumem. *Zab.* 16, 181. W znakomitej sztuce jakiej biegłością, na sławę robi. *Pilch. Sall.* 5. (sławy się dorabia). Szczérze gęba robiemy bo nikomu nie trzeba wstydzic się u stołu. *Teat.* 52. *D. a.* jemy, wir arbeiten mit dem Maule essen. Darmo z tobą słowy robiemy, trzeba cię dać na męki. *Birk. Gl. Kon.* 45. (dysputujemy się z tobą). Pożytku niemasz, acz charty robimy. *Bielaw. Mysl. D.* Szablą albo kopią robić. *Karp.* 4, 16. fektować, szermować, den Säbel führen. Uczą rekrutów, jak robić bronią. *Pam.* 85, 1, 122. (jak używać broni). Od dzieciństwa się ucza robić strzelbą. *N. Pam.* 14, 185. Niezmordowana robi oszczepem prawica. *Dmoch. II.* 2, 86. Robili wiosłami, by się przybić do ladu. 1 *Leop. Joan.* 1, 15. sie ruderten. Rozbójce się zageścili, bo szlachty wiele się znajdowało, co tym robili. *Biel* 554. co się parali, die sich damit abgaben. Namawiał go, aby opuścił grzechiń cieleśny, którym robił. *Ezop.* 125. (który pełnił). Ludzie ci są animuszów odmiennych, podejrzeniem robią, chytry, niewierni. *Boter.* 255. (podejrzeniem nadrabiają). Ludźmi robią jak bydłem. *Biel.* 118. (używają ich jak bydła do roboty, *ob.* Haru!). Nie dba, aby mu w czym folgował, jedno jakim karwem albo grubym osłem, tak im ustawicznie robi. *Rej. Żyw.* 157. Egipt i Assur, jak chce nami robi, Za to, że chleba kawałek udrobi Na pożywienie mizerne nasze. *Chrośc. Job.* 202. — *Aliter:* Robić piersiami, bokami: pracować niemi, dychać, dyszyć, mit der Brust u. s. w. arbeiten. Gdy koń często dyszy, a wnątrzem bardzo często robi, znak dychawicy. *Crese.* 555. Więcej nie może, pot z krwią z niego ciecze, Bokami robi i technie w onej chwili. *P. Kehan. Jer.* 249. Piersi jego robią gęstym oddechem. *Pilch. Sen. gn.* 265. Oddech zły, z wielkim gwałtem i piersi robieniem. *Krup.* 5, 487. — §. *Ogólnie:* Dobrze lub źle robić, handeln, verfahren. Kto dobrze robi, śmierci się nie boi. *Rys. Ad.* 27. Wszystko źle, wszystko niegodziwie robi, że taką przy sobie trzyma hultajkę. *Teat.* 7. c. 4. Jak się robi, tak się i za zwyczaj płaci. *Zab.* 15, 197. — Coż tu robić? *Stas. Num.* 1, 164. co tu poczynać, jak tu postępować? *Croat.* kaj chu? maš išt pier zu tšun, zu machen? Ej coż tu robić, kto mi doda rady? *Zab.* 16, 554. Z radości nie wiedziałem co robić. *Niemc. P. P.* 46. A coż

będziem robili w tej sprawie? *Jabl. Tel.* 57. I coż ja teraz będę robił bez pieniędzy? *Teat.* 22, 107. Co to z takim człowiekiem robić? *Boh. Kom.* 1, 18. Róbże, co ci się podoba. *Teat.* 24. c. 41. Róbcie sobie co chcecie. *Niemc. P. P.* 98. Nie dbał na to odejcie i kolery licha, Swoje robił. *Jabl. Tel.* 185. — Coż choremu na tę chorobę robicie, i od kogo co zażywa? *Perz. Lek.* 515. co mu dajecie, jak z nim postępujecie? — §. *Med.* Robi wino, piwo: burzy się, ein Wein arbeits, gährt. Wino mutuje, musuje, robi, przewraca się, jest w robocie. *X. Kam.* Zadać piwu, żeby robiło, młodzie, pomłode, drożdże zadawać. *ib.*, *Ross.* молодь, подмолодь. Piwo zaczyna robić *Ross.* замалаживается. Dlaczego trunki robią, burzą się, dlaczego się z nich płyn sprężny wydobywa. *N. Pam.* 1, 15. Najlepsze wina Szampańskie nie robią i nie pienią się. *Wyryw. Geogr.* 519. ROBOCIZNA, y, ż., §. 1) robota ciężka i podła, eine schwere und niedrige Arbeit. Nie wezdrnął się od tak podłego robocizny. *Pot. Zac.* 22. Mnoga w pracach zaciągnął siwiznę i bezwzględna swą widział krwawą robocizną. *Zab.* 9, 256. *Ejssym.* Chłop najlepiej się zna na takiej robociznie. *Pot. Jow.* 115. — §. 2) Robocizna, pańszczyzna ręczna, *ob.* Robota; Handgründienst, Grundarbeit mit der Hand. Ubogie poddane zdzieramy, i robociznami wielkimi uciemierzamy. *Star. Ryc.* 45. Nie będe wyciągał robocizny, prócz małego podatku z gruntu. *Teat.* 54. c. C 2. Gdy zobaczył pracujących około równania drogi, ach rzekł: otoż i robocizna. *Węg. Marm.* 5, 282. ROBOCZOŚĆ, ści, ż., robotność, pracowitość, Arbeitamfeit. Młodzież wiejska zaraz od lat pierwszych w wieloraką roboczność i w ogólną pracowitość zaprawiana bywała. *Mon.* 67, 156. ROBOCZY, a, e; *Boh.* dělnj, *ob.* Dziełny; *Sorab.* 1. dělne; *Ross.* рабочий, рабочий; od roboty, robotny, Arbeit's. Roboczy ludzie: robotnicy. *Tr.* Arbeit'sleute. Własność przełamała ów przyrodzony wstręt do pracy; własność uczyniła człowieka roboczym. *Przestr.* 144. Rozkosznik pieśliwy, czleka roboczego i obrotnego, godnym być politowania sądzi. *Pilch. Sen. list.* 2, 175. — (ROBORACYA, yi, ż., urzędowe potwierdzenie, gerichtliche Befätigung. Od roboracyi przedażnego kontraktu, obiedwie strony płaca po 5 zł. *Sejm. Grodz.* 2, 176. ROBOROWAĆ *cz. niedok.*, urzędownie potwierdzać, gerichtlich befräftigen. Wolno wszelkie pismo roborować, czym się oznacza urzędowe przyznanie, które kancelarya z podpisem susceptanta na podanym piśmie zapisuje. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 254). — ROBOTA, y, ż., ROBOTKA, ROBOTECZKA, i, ż., *dem.:* (*Boh.* robota pańszczyzna); *Boh.* prace, dilo, (*ob.* Praca, dzieło); *Sorab.* 1. robota, robotka, żelo; *Carn.* delu, naredba, (rabôt: pańszczyzna); *Vind.* delu, delanje, opravilu, muja (cf. zmuda), (rabot, rabota, tlaka: pańszczyzna, tlaka); *Croat.* delo, (robota labor colonarius, robsztvo captivitas); *Rag.* rabotta, tégh (cf. ciąg, 'ciachly, ciężki); (róbstvo captivitas, róbgna, robia incurso); *Bosn.* robota, tégh, tégh, djellowanje; *Ross.* rabota; *Ecll.* тажнинс, (rabota servitudo); robota, robienie, pracowanie, praca; daß Arbeiten, die Arbeit. Bez roboty

chcemy przyjść do zapłaty. *Sk. Żyw.* 1, 19. Robota nikomu nie sromota. *Cn. Ad.* 995. Do roboty bóg ręce człekowi sposobi, Niech nie je, kto próżnuje, kto niemi nie robi. *Pot. Pocz.* 595. Roboty dość, a pożytku mało. *Cn. Ad.* 997. Roboty nigdy się nie przebierze; zawsze jest co robić. *ib.* Nie ma się do niczego, śmierdzi mu robota. *Klon. Wor.* 55. Jednych robota nie wazy więcej nad próżnowanie. *Lub. Roz.* 502. Chusteczki mu jakoby swęj roboty posyłały; przymówił im, cudza się robota chełpicie. *Sk. Dz.* 62. Ręczną robotą się bawieć. *Sk. Dz.* 58. Nietylko robotę dobrego hetmana, ale i meźnego żołnierza odprawował. *Birk. Kaz. Ob. G b.* funkęą, obowiązki; daß Geschäft, die Arbeit. Drewnianemi pałaszami do roboty mieczowej przyuczano się. *Nar. Tac.* 1, 241. do robotenia pałaszem, daß Juchtel mit dem Pallasch, daß Jühren deß Pallasches. Kij dyabelnie będzie w robocie. *Teat.* 55, 78. będzie-c on co miał do czynienia, der Sted wird was zu thun kriegen. — §. Robota, co się robi, dzieło; daß, was man macht, die Arbeit, daß Werf. Dwie robotcie (*dual.*) razem robić trudno. *Cn. Ad.* 219. Siedzieć nad robota. *Teat.* 45. b. 5. (dukwić, dulczćć, ślepić, fałdów przysiedzieć). W kramach złotnicy srebrną robotę swoje przedają. *Star. Dw.* 12. Zła robota źle się płaci. *Rys. Ad.* 79. *Bratk. O* 2. Jeśli dobra robota, dobra i zapłata. *Hrbst. Nauk. H* 8. (jaka praca, taka płaca). — §. Robota, kształt rzeczom przez pracą dany; die Sache, die Arbeit, die Art und Gestalt der Arbeit. Manele złote dali sobie robić jednakięj roboty. *Chełm. Pr.* 128. Robota wyborna leda materyą zaleci, zdroży. *Cn. Ad.* 995. Robota wytworna najdroższą materyą przejdzie. *ib.* Zapłata od roboty, Maeherlehn, Arbeitslehn; *Slov.* mzda, (ci. myto); *Sorab.* 1. dzielna zda. — §. *Ogólnie:* Robota, robotka, sprawa, sprawka, n. p. Jej robotka nas zgubiła. *Mon.* 65, 98. ihre Arbeit hat uns gestürzt. Wiesz, że to zdradziecka robotka. *Teat.* 1. b. 66. (sztuczka, psikus). Pycha ich dnie; szczęścia to robotka. *Zab.* 9, 107. *Zabl.* Czyja to robotka? kto tego chudzinę tak przystroił, kto go ogłuszył? *Damb.* 160. Jak mają dobrze czynić, złych nauczywszy się robot. *Birk. Zyg.* 17. Już po całej robocie. *Teat.* 52. b. 70. (już po wszystkim, już koniec). Jeszcze ta rzecz w robocie. *Teat.* 24, 99. (robi się jeszcze, sie ist noch in der Sache). Wielki projekt otworzenia komunikacyi morza północnego jest w obrocie. *Pam.* 85, 2, 65. ist in der Arbeit. Dajno pokój, mój to zleć robocie. *Jabl. Tel.* 145. mej sprawności. *Operula*, robotki, roboteczki. *Macz. Ross.* подѣлка, подѣлка. — §. Pracą osadników dla pa-na Słowiańskie narody zwały rabota czyli robota, od słowa rab ('rob) sługa, niewolnik. *Nar. Hst.* 6. 555. robocizna, pańszczyzna, grohudenjt (Roboty). — §. Wino mutuje, musuje, przewraea się, jest w robocie. *X. Kam.* robi, der Wein ist in der Arbeit, in der Gährung. — Młodzie, robota, drożdże zwierzelne, n. p. Zalać młodzi, roboty, t. j. drożdży, piwu *X. Kam.* Oberhefen, Gährhefen. — §. Robotki, kurzenie węgla proste, którego kowale po wsiach używają; robotki zowią także kurzenie węgla z drzewa albo okrągłego, albo na połowę

przełupanego. *Os. Żel.* 82. verschiedene Arten deß Kohlen-brennens. ROBOTNIA, i, ż., pracownia, miejsce do roboty, warsztat; der Arbeitsort, die Arbeitsstube; *Boh.* djlna, djlnice; *Slov.* djlna, warštat; *Sorab.* 1. dzewan-cza, hantwarska dzewaneza; *Carn.* delovnishe; *Vind.* dellarna; *Croat.* delovnicza; *Eecl.* дѣлательница, лавка. Robotnia, *laboratorium*, miejsce wyznaczone do jakiej roboty. *Jak. Art.* 5, 515; n. p. Robotnia bombardyerska. *ib.* 2, 515. ROBOTNICA, y, ż., ROBOTNICZKA, i, ż., dem.; *Boh.* robotnice, dělnice; *Sorab.* 1. dzielnicza; *Vind.* delaviza, delauka; *Rag.* rabotniza; *Ross.* работница; *Eecl.* дѣлательница; pracownica, die Arbeiterinn. Pilna robotnica. *Bies. D* 1. Wyrażony tam był cały bóg Minerwy sztuką i jej robotnicę cudowną nauką. *Suszyc. Pieśn.* 5 I, 2 b. Robotniczki. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 25, 12. ROBOTNICZY, a, e; (*Ross.* работничий; *Sorab.* 1. robuczanski *servilis*, *labori adstrictus*); od robotników, Arbeiter. Chlopska albo robotnicza uporność nie się więcej nie boi jak pańskiej obliczności. *Cresc.* 655. — *Substant.* Robotniczy, mistrz, najmacz robotników. *Cn. Th.* 920. der Arbeiter mistrz, hält. ROBOTNIK, a, m.; *Boh.* robotnjik, robotjř, robotěnac, dělnik; *Sorab.* 1. dzielacz, dzielnik; (*roboczan operarii, servus*); *Sorab.* 2. želascheř; *Carn.* delavez, delovz; *Vind.* delauz, delavez, tabahar; (*robotnik* pańszczyznę odbywający); *Rag.* rabotnik, rabilaz, opravitegl; *Croat.* tesliak; (*robotel, porobitel*; *Hung.* rabló *praedator*, ob. Rabus, rabownik); *Bosn.* poslovač, tesgjak; *Ross.* работникъ, дѣтель, дѣватель, дѣствователь; *Eecl.* дѣлатель, тапатель, тажательникъ; który co robi, czyniciel, sprawca, działający, der etwas macht, thut. Dzieł tych bóg sam sprawcą jest i robotnikiem. *Birk. Dom.* 105. Zdrajca robotnik nieprawości. *Birk. Chodk.* 14. — §. Robotnik, od roboty jakiej, der Arbeiter. Robotnik, który rekoma abo bydłciem robi, jako orze, kopie, młoci, sieje. *Petr. Ek.* 10. Nie w każdym czasie robotnika za pieniądze mieć można. *Mon.* 64, 24; (*Vind.* delauni ljudi, Arbeitsleute). Godzien jest robotnik zapłaty swęj. *Modrz. Baz.* 554. Jaki robotnik, taka i robota. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 9, 17. Pierwszy robotnik, naczelny *Ross.* передовщикъ. ROBOTNOSĆ, ści, ż., roboczość, pracowitość, die Arbeitamfeit. Nierobotność, *inertia laboris.* *Cn. Th.* 521. ROBOTNY, a, e; *Boh.* robotny, dělny. (*ob.* Dzielný); *Slov.* robotni; *Ross.* работный, рабочий, работливый; pracowity, lubiący pracować, arbeitam. (*Eecl.* работный, который служить, покорень служебный). Człowiek pracowity, spokojny, robotny. *W. Post. W.* 5, 551. Nierobotny, pies na robotę. *Cn. Th.* 521. Włoży za nadra gausny ręce nierobotne. *Klon. Wor.* 54. Mał chłop żonę, okrutnie nierobotną. *Pot. Jaw.* 154. Tułacze leniwe i nierobotne. *Sk. Dz.* 29. — §. Robiaczy, pracujący, arbeitend. Pst niewygodny pospółstwu i ludziom robotnym. *Kłok. Turk.* 194. Więcej powinno dostawać robotnemu, niżli próżnującemu. *Petr. Pol.* 152. Robotny, zabawny człowiek nie choruje, nie ma czasu chorować. *Cn. Ad.* 995. — §. Robotny, od roboty, do roboty; Arbeit-, zur Arbeit. Robotny wół, bydłę do roboty, od

roboty. *Cn. Th.* Chłoptwa, oraczów i robotnych ludzi wiele z Polski w niewolę nabrał. *Stryjk.* 159. Nierobotne woły, nieużywane do pługów. *Lib. Hor.* 118. Robotny dzień w którym robią, *der Arbeitstag, Werkeltag; Carn.* delovnek; *Vind.* delaunik, delaun den, delouni dan, delounek; *Croat.* delatni dan. — §. Dzieła robotne. *Birk. Chodk.* 57. pracowite, pracę kosztujące, *Arbeit fctend.* **ROBOTOWAĆ** *cz. niedok.; Boh.* robotovati; *Sorab.* 1. roboczū, roboczim; *Vind.* rabotovati, rabot storiiti; (*Rag.* rabotatti, rabottatti robić, robovatti *captivum delineri; Bosn.* robovati *esse in captivitate; Eccl.* paborajo *servio*); ciężko pracować, robociznę lub pańszczyznę odbywać; *šřver* arbeiten, (roboten), *řrohn* dienste thun, *řur řrohn* arbeiten. Ci, którzy robotują, bez przy czyny robią; bo pożytki a zarobki ich cudzoziemcy pozna. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 46. Póďtecie do mnie wszyscy, którzy robotujecie, i którzyście obciążeni, a ja was posiłę. 1 *Leop. Math.* 11, 28. (którzy pracujecie. 3 *Leop.*). Ustaną dzieci, a będą robotować, i młodzieńcy w niemocy swęj padną. 1 *Leop. Jez.* 40, 50. (spracują się. 3 *Leop.*, zmęczą się). Opowiadano mu walki i ich prace, ktoręmi robotowali. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 15. W robotowaniu, w czujnościach, w cierpliwości. *W. Post. W.* 111, (*Sorab.* 1. roboczanstwo; *Rag.* robstvo *servitus*). Majętność jego, i wszystko robotowanie jego, i wszystkie skarby jego dam w ręce nieprzyjaciół. 1 *Leop. Jer.* 20, 5. (wszystkę pracą jego. 3 *Leop.*). *ib. Jez.* 53, 2.

ROBRAN, ROBRÓN, RÖBRONT, *u, m., z Franc.*, gatunek sukni kobiecej, *cine Art von Franckröftcn.* Za ojców naszych, nie zamiatały długimi ogony Z kupnych krwią kmiotków lam sute robrony. *Nar. Dz.* 1, 44. *Teat.* 50, b, 25. Tak były godne śmiechu żużmanty i szamełuki, jak terazniejsze robronty i szusty. *Mon.* 72, 511. Żonki krotofilne na swe adryany, Na wolanty, ażusty, saki i robrany, Wyciągnęły z szpichlerzów korce, z stodoł snopy. *Mon.* 70, 79.

1. **ROCH**, *a, m.*, raja, rodzaj drugi gadu pływającego, pod szyją mają pięć otworów do oddychania. *Kluk. Zw.* 5, 41. *der Rochē, cine Art Cechjide; (Angl.* roach, ray; *Dan.* rokke); tu należy: dretwik, kolec, strzałogon.
2. **ROCH**, *u, m.*, w szachach, słoń, *der Rochē oder Elephant im Schachspiele.* W szachach rochowie z brzegów stoja. Roch ma tę własność i nadane prawo, Przodkiem i zadkiem, w lewą bież i w prawą. *J. Kchan. Dz.* 86.
3. **ROCH**, §. a) *herb*; *cine Wappen*, roch taki, jakich w szachach używają. — §. b) Na tarczy trzy gradusy, ku górze coraz większe, na nich lilia; takąż na hełmie. *Kurop.* 5, 45.
4. **ROCH**, *a, m.*, imię świętego, *n. p. Špital s Rocha, cine Heiligenname.*

ROCHMANIC *cz. dok.*, urochmanić, obrochmanić *dok.*, z Arabskiego *Czart. Mskr.*, ołaskawić, ugłaskać, rochmannym czynić; *Vind.* opohleuniti; *Rag.* pitomitti, pitomivati; *Croat.* pitomim, *řřhmen*, *řřhni* mađen. Snadniej bywa lew obrochmaniony, niż zła baba. *Pot. Syl.* 50. Ob-rochmaniwszy stada. *Fuliss. Fl.* 172. Spodziewasz się, żeć się zaraz urachmani Ilipolit! *Morszt.*, *Boh.* zpito-měti. **ROCHMANNOŚĆ**, *ści, ż.*, niedzikosć, łaskawosć,

potulność, *die Zřřhtheit.* Jelenie, w domach naszych uchowane, gdy do lasa zasię przyjdą, nieco przecię rochmannosći przy nich zostaje. *Gorn. Sen.* 545. **ROCHMANNY**, *a, e*, słowo używane najbardziej na pograniczu Turckim; oryginalnie Arabskie, (*Arab.* rahman) • niedziki, łaskawy, ugłaskany. *Czart. Mskr.*, (*sed cf. Ross. et Eccl.* *ручній, недикій* ugłaskany, 2. *гечный; Etym.* ręka), *řřhni*, *gęřřhnt*; (*Croat.* pitom; *Slav.* pitom; *Vind.* pervaden, krotliu). Bez dozoru drzewo ogrodne w lesne się obraca, a zwierzę rochmanne w dzikie. *Gorn. Dw.* 18. Muzyka i zwierzęta dzikie czyni rochmanne. *Gorn. Dw.* 69. Słońca tak rochmannym czyni pokarm, iż służy wodzowi swemu. *Gorn. Sen.* 15. Rozumowi żadne zwierzę nie jest powolne, ani dzikie, ani wojskie i rochmanne; przyrodzenie bowiem ich głuche jest na wszelki głos rady. *Pulch. Sen. list.* 2, 587. — §. Rochmanny człowiek, potulny, łatwo do konfidencyi przechodzący, ludzki; *leut-felig, human.* Rochmanny, ludzki, grzeczny. *Pot. Arg.* 624. Łakomstwo opatrności ozdobią kobiercem, Wszeteczeństwo rochmannym i przystępnym sercem. *ib.* 401. Dawid, subtelny robaczek, a taka się w nim moc zjawia; taka się w tych rochmannych i ubogich, i wzgardzonych na świecie, w przyszłym żywocie zjawi. *Sk. Kaz.* 84. Już wojskowych pieśni mógł słuchać, już czynił się rochmanny, Tęsknicy swojej pozbywając panny. *Pot. Syl.* 585. Pokupniejsze, niż pisma nasze, rochmańsze bajki owe, co na świat wychodzą z Paryża. *Pot. Zac. praef.*

ROCZEK, *szka, m.*, *dem. nom. rok*, §. 1) *cine Zřřhden; Sorab.* 2. lętko, (*cf. lato.*) (*Eccl.* *срочокъ, прѣдѣлъ intervalum*). Roczek piętnasty wieku. *Teat.* 16, b, 8. Ledwie dwunasty roczek zaczyna. *Teat.* 29, 46. Pobadz tylko roczek w Warszawie, inaczęj będziesz gadała. *Teat.* 19, 49. Umarł nie roczek. *Brud. Ost. B.* (dawno). — §. 2) *Jurid.* Roczki grodzkie. *Stat. Lit. 8.* (*cf. roki ziemskie*), termin sądu grodzkiego; *Eccl.* *прирочный день*, *срочный, der Termin eines Burgerrechts.* Roczki ku odprawowaniu sądów grodzkich, mają być każdego miesiąca. *Stat. Lit.* 154. **ROCZEN**, *cznia, m.*, **ROCZNIK**, *a, m.*; *Boh.* roček, ročnē, ročnátko; *Slov.* gednoročak; *Vind.* lietnjak; *Ross.* годовиць, ярецъ, (*ob. Jarki*); zwierzątko roczne, *cine Zřřhrling.* Barana doskonałego, rocznia, na całopalenie. *Budn. Levit.* 25, 12. Laponczykowie raniferów roczniaków właszą. *Wyrw. Geogr.* 546. **ROCZNICA**, *y, ż.*, **ROCZYŻNA**, *y, ż.*, (*Zimor. Siel.* 152); §. 1) obchód roczny, *dař Zřřhřřest*; (*Sorab.* 1. rocznē džen habo tżas; *Croat.* letnica; *Carn.* oblejtnēza; *Vind.* elietniza, letni den). Rocznica pogrzebu *Ross. et Eccl.* *години, годовщины, годовщина.* Rocznica poświęcenia kościoła, *ob. Kiermasz.* — §. 2) *Astrologia*, rocznica, przepowiednia całego roku przypadki. *Zębr. Zw.* 145. — §. 2) Rocznica kokosz, rok mająca; *cine Zřřhrlinginn, cine Henne, die cine Zřřhrl ist.* Ku nasiedzeniu, kokosze najlepsze, rocznice abo dwuletnie. *Cresc.* 581. **ROCZNE** *adverb.*, co rok przypadający, *řřhrlidř; Sorab.* 2. k' lętu; *Ross.* годовою. **ROCZNIK**, *a, m.*, wiega rocznych dziejów, roczne dzieje, *dař Zřřhrlidř.* Roczników zamiar ten jest, żeby ludzkie sprawy, warte pamięci, uszły zapomnienia. *Czart.*

Mysl. 20. Roczniki Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie. *Ld.* ROCZNOKRAG, egu, m., obieg roczny, der jährliche Umlauf. Słońce cały rocznik (ecliptica) przechodzi w ciągu jednego roku. *Hub. Wst.* 295. *Hub. Mech.* 510. *ib.* 517. ROCZNY, a, e; *Boh.* ročnj, ročnij, weyročnj; *Slav.* ročnj, do roka trwagicy, každoročnj; *Sorab.* 2. letni; *Sorab.* 1. lietni, (ob. Letni); *Carn.* lejtenske, lejtńeske, lejtń, perlejtń, oblejtne, oblejtńeske; *Vind.* lietni, léta star; *Croat.* letni; *Dal.* godischni, (cf. gody); *Slav.* godishnji, (cf. godzinny); *Rag.* godisetni, ljetni, (ročni dan - umówiony dzień, cf. rok, roczek, zrok); *Bosn.* godisetni, litgni; *Ross.* годичный, годовый, годовалый, полтный; od roku, rok trwajacy, majęcy, doroczny, co rok przypadający, jährlich. Rośliny corocznego siania potrzebujące, rocznemi nazywamy. *Kluk.* *Rosl.* 1, 6. Działki roczne będą mówić głosy swojemi. *3 Leop.* 4 *Ezdr.* 6, 21. (jednoroczne. 1 *Leop.*). Kiedy wino ma więcej, niż trzy lub cztery miesiące, nazywają go winem rocznym. *N. Pain.* 4, 17. Matężństwo jest interesem nie dziennym, nie rocznym, ale dożywoćnim. *Bals.* *Niedz.* 1, 48. Dzień ten w biegu rocznym ze wszystkich najuroczystszy. *Zab.* 14, 175. Roczne dzieje (annales) n. p. Baroniusza, przełożone przez Skargę, (*Vind.* lietne bukve; *Bosn.* godisegna pisma). Roczne wylewy Nilu. *Weg. Marm.* 1, 109. Roczny dochód (*Carn.* lejtńeze). *Subst. nijak.* Roczne, n. p. Musi być jeszcze u pana moje miesięczne, strawne, moje roczne, moje zasługi i t. d. *Teat.* 32. b, 11, cf. jurgielt, (cf. obrok), Jährgehalt. ROCZNYCZ. *niedok.*, wyrok czynić, (cf. rzec, wyrzec), einen Ansprüch thun. (*Boh.* sroćjm zapożyczam; *Croat.* rochimsze; *Bosn.* ročitise, sročitise paćsci, rocenje, srocenje *conventio*; *Ross.* срочная позев; *Ecll.* рочни са, рочуся przysięgać się, роченіе przysięganie, cf. rota). Aby po myśli jego senat rozrył, Zbrojnemi ludźmi sąd w izbie otoczył. *Chrośc.* *Luk.* 16. Czy rozum nie dobrego, lecz złe samo roczy? *Przyb.* *Ab.* 54. ROCZNYNY *plur.*, rocznica, daś Jährstest. Łączmy razem w tak pomysłne pory Roczyny także jej najstarszej cory. *Zab.* 9, 149.

RÓD, u, m.; *Boh.* rod; *Slav.* rod, rodina; *Sorab.* 2. rod, schlakta, (ob. Szlachta; *Germ.* Geschlecht); *Sorab.* 1. zplahwano, zplahw, (cf. spław, cf. plemię); *Carn.* rod, rodovina, shlahita; *Vind.* rod, rued, plemie, shlahita, otrozi (ob. Otrók), roistvo, rojenje, porodstvu, perrojenstvu, podrodstvu, podrodshina; *Croat.* ród, narod, (cf. naród); *Dal.* rood; *Slav.* národ; *Rag.* rood, poród, rodstvo, plemie; *Bosn.* ród, ročbina, rodbina, (porod, poroghaj posteritas); *Ross.* родъ, рождение, (родство, pokrewieństwo, родникъ, родничекъ zdroj); *Ecll.* рождение, порождение, нрлкъ (ob. Narów), полъ (cf. pól, cf. pleć); (*Hebr.* דור dor, generatio); ród, plemię, z którego się kto rodzi, zkąd pochodzi; der Stamm, daś Geschlecht, die Abstamt, Abstammung, Herkunft. Z Adamowego idziem wszyscy rodu. *Nar. Dz.* 2, 192. Kruk z rodu złodziej. *Jabl. Ez.* 158. (*Croat.* Kakov rod, takov plod; cf. niedaleko jabłoni jabłko pada). Bądźmy i z zbójców rodu, bylebyśmy byli Takimi, byśmy nasz ród cnotą uszla-

cheili. *Kras.* W. 51. Dobrego rodu, *Ross.* породный, породистый; *Ecll.* добродинь, блгородинь; *Subst.* dobry ród, *Ecll.* добродиніе, блгородиніе, *Graec.* εγγύετα; *oppos.* zlorodie, zlorodnyj. Lepsze szlachectwo z enotliwych spraw, niż z rodu samego. *Cn. Ad.* 456. Wysoki ród mało nada, gdy nie jest w cnoty właściwe bogaty. *Zab.* 12, 57. — Ród, familia, dom, pokrewieństwo; die Familie, daś Geschlecht. Pytał nas porządnie o rodzie naszym, jeśli oćiec żyw, jeśli mamy brata? *W. Genes.* 45, 7. Pojął Bolesław córkę Swatopelka, która ze mu była w rodzie, otrzymał sobie w papieżu rozgrzeszenie. *Biel.* 70. zpokrewniona, verwandt. — *Transl.* W rodzie pierwszemu rzeczeniu jest i to drugie. *Gorn. Dw.* 190. (podobne). — *De brutis:* Dobrego rodu, stada, n. p. koń. *Cn. Th.* von einer guten Race. Nie macie jeśe kalandra według rodu jego, i jastrzęba wedle pokolenia swego. 1 *Leop. Levit.* 11, 18. (wedle rodzaju ich. 3 *Leop.*). — Ród, pokolenie; Stamm, Geschlecht, nach einander lebende Menschen. Ten bój strawi kilku wieków rody. *Bardz. Luk.* 119. Dni na dni mu bóg przyczyni, a lata jego jako ród a ród. *Budn. Ps.* 61, 6. not. «na dwa wieki.» — *Poet.* Fale wzruszają wielorybie rody. *Bardz. Trag.* 169. — *Adverb.* Po rodzie rodem - od przodków przyrodzono, angestammt. Błądzić, a błędu swego końca nie znaleźć żadnego, po rodzie z przodków to mamy. *Dar. Lot.* 8. Nie wiem zwyczajem, czy to idzie rodem. *Pot. Jow.* 155. Dzielni z dzielnych się rodzą, dobroć idzie rodem, Znać w ciotkach, znać ojcowska cnotę w źrzebcu młodém. *Mon.* 75, 519. *Hor.* 2, 226. *Kniaź.* — Rodem zkąd, n. p. z Krakowa, z Warszawy - Krakowianin, Warszawianin, weber gebürtig. W tej mierze nie powinno się uważać, zkąd kto rodem, lub jakiej religii. *Pam.* 84, 68. — *Prov.* Nie będziesz wiedział, zkądś rodem, tak cię uczestuje. *Cn. Ad.* 554. du selbst vergerffen, wo du hergekommen bist, je will ich dich. . . . Tak baba go osiodła, że nie wie, zkąd rodem. *Pot. Pocz.* 182. Tak ją w pole wywiedziemy, że nie ledzie wiedziała, zkąd rodem. *Teat.* 1. e, 56. RODACKI, a, ie; (*Vind.* rodjaken, rodbinstven - krewny); krajowy, nie obey, obywatelski; eingeboren, einheimisch. Zapałem obywatelstwa, duchem rodackim prowadzony. *Ust. Konst.* 1, 6. W rodackiej chodzić sukienice, niby obywatelską okazują postać. *Mon.* 65, 188. RODACZKA, i, z.; *Slav.* rodjaesa; (*Vind.* rodjaniza, rodjanka - krewna; *Croat.* rodyakinya); obywatelka, w kraju urodzona; *Rag.* mjesetanka, (cf. mieszezanka, cf. miejsc), eine Zugeborne. Śmiem pochlebiać sobie, że moje rodaczki i rodacy z łagodnością sędzię mię będą. *Glaiz. Pienu. pr.*, ziomki moje, meine Landsleute. Rodaczki Rzymskie. *Nar. Tac.* 2, 255. RODAK, a, m.; *Vind.* rojak, desheln vleštnik; (redjak, rodjanik, polhlatnik, vshlahtnak, shlahita - krewny; *Croat.* rodyak, rogyak cognatus; *Dal.* rodyaczi - krewni; *Rag.* rodjāk cognatus; *Slav.* rodjāk - krewny; *Bosn.* rodjak, svoj; *Ross.* obs. родичъ krewny); z tego kraju, krajowiec, obywatel w tym kraju urodzony; *Rag.* miesetānin, (cf. mieszezanin); *Ross.* уроженецъ; *Ecll.* насалникъ; ein Zugeborner, Einheimischer. Ledwie jaką ziemię znajdziesz, która by do dziś

dnia rodacy uprawiali, *indigenae*. *Ossol. Sen.* 10. *Indigetes*, rodacy, którzy z ludzi tu urodzonych na ziemi, dla cnot swoich od pogan bywali policzeni między bogi. *Otw. Ow.* 637. Śmieszna rzecz, gdy się rodak z urzędów kraju swego naśmiewa. *Teat.* 23. d, 11. — §. Rodak, rodowie, rodzic czyj, tegoż rodu; *gentilis, eodem genere natus*. *Cn. Th.*, ein Geschlechtsverwandter, Stammbruder; *Eecl.* свосплеменный, который единаго съ кѣмъ племени или рода.

Pochodz. *rodny, rodopis, rodowity, rodowic, rodzaj, rodzajny, rodzic, rodzicielka, rodzeństwo, rodzina, rodzic, rodzony; bogarodzica, bożenarodzenie; dziworód, kaziród; dorodny, narodzić się, narodzenie, naród, narodowy, narodziny, obrodzić, odrodzić się, odrodny, odrodek, porodzić; jednorodny, pierworodny, pierworództwo; przyrodny, przyrodzony, przyrodzenie, nadprzyrodzony, rozrodzić się; samorodny; urodzić, urodziny, urodzaj, urodzajny, uroda, urodziwy, urodzić, urodzony, wyrodzić, wyrodek, zrodzić; — §. zrósłło, zdroj. — 2) Neutr. rość, rosnąć, rastać; dorastać, dorosnąć, dorostek, narastać, narosł, nadrastać, obrosnąć, obrosły, odrost; latorosł; porosnąć, porosły, poroślina, przerosnąć, przerastały, przyrosnąć, rozrosnąć, urosnąć, wrosnąć, wyrosnąć, wyrostek, wzrastać, wzrost, zarastać, zarosły, zarosłina; rościć. — §. roić, roić się, uroić, rój.*

RODAŁ, u, m., n. p. Ustawiamy, aby żaden żyd nie przysięgał na rodal ich, jedno o wielkie sprawy; o mniejsze ma przysięgać przed szkołą u drzwi. *Herb. Stat.* 369. Ja ciebie żydzie napominam, iż te księgi albo ten rodal jest prawdziwy i sprawiedliwy, na który ty przysięgać masz. *ib.* 377. Żyd przysięgający, na świniej skórze abo na rodale stoi. *Sax. Tyt.* 152?

RODATNY, a, e, rodacki, eingeboren, einheimisch, inländisch. Tarnowski domem rodatnym w Polsce, a nie przychodnim jest. *Orzech. Tar.* 15.

RODELA, i, ż., **RONBELA**, *Cn. Th.* 923; *Gall.* rondel; *Ital.* rondazza, (cf. daß Rondel. *Udlg.*); puklerz, cf. paiza, pawęza, ein runder Schiß. Puklerze albo rodele drewniane skórą powleczone. *Szczerb. Sax.* 458. Porwij tarcz i rodele, a powstań na ratunek mój. *Radz. Ps.* 53, 2. (puklerz. *Bibl. Gd.*) Skoczywszy hetman z konia, a rodele wzięwszy, poszedł sam do szturmu. *Biel.* 704. Nie myślący wiele Skoczą z siodeł, cisnąwszy od siebie rodele. *Pot. Arg.* 669. Szlachcic powinien mieć rysztunek wszystkie kopią, zbroję, rodele, szablę, koncerz abo pałasz, i wszelkie do konia potrzeby. *Petr. Pol.* 454. — §. ob. Rondel.

RODGISER, ob. Rutgiser.

RODNY, a, e; (*Vind.* rodjan, rodjanski = krewny; *Carn.* rodne = zrzeczny, rodnost = zrzeczność; *Croat.* rodni *fertilis*, rodnoszt *fertilitas*; *Bosn.* rodan, plodan *fertilis*; *Rag.* rodjen, rodni *nativus*, rodni *foetidus*, rōdan, rodgliv *foecundus*, rōdnos, rodglivost *foecunditas*; *Ross.* родимый ojczysty, родимый urodziwy); §. 1) rodzajny, rodzący; erzeugend, hervorbringend. Góra pańska jest góra rodna i obłita. *J. Kchan. Ps.* 93. Tak leda co człowieka trapi, i bez zbroi, Już mól skryty, już lotnych liszek ro-

odne gnojce. *Kmit. Spyt. A 3 b.* Drzewo nierodne każdy do pieca miece. *Kanc. Gd.* 262. Drzewa nie ma las takiego W owoc i kwiat rodniejszego. *Groch. W.* 70. — §. Topor w odległym lesie Wali buk smagły i rodne dęby. *Miask. Rył.* 81. urodziwe, wzrosłe, schön gewachsen. §. 2) Rodny; *Ross.* родимый, rodzony, leiblich. Jan Tarnowski miał dwa braty rodne. *Orzech. Tar.* 20. Brat nierodny. *Falib. M.* przyrodny, Halbbruder. — §. 3) Części rodne, partes *genitales*. *Krup.* 2, 153. die Geburtsglieder, Zeugungsglieder. — §. 4) *Puss.* Prosię w lesie rodne. *Bielaw. D 5.* zrodzone, erzeugt. (*Bosn.* rodivi, koji se mogse roditi). **RODOBÓJCA**, y, m., Rodzicobójca, ojcobójca, der Vatermörder. Srogi rodobójca, ojcę wmieszał truciznę w potrawę. *Przyb. Ab.* 214. Prawo Rzymskie długo *parricidas* rodzicobójców imię dawało zabójcom każdego wolnego człowieka. *Czack. Pr.* 2, 125. **RODONACZELNIK**, a, m.; *Ross.* родоначальник; patryarcha, plemicznik, Stammvater; *adj. Eecl.* родоначальный. **RODOPIS**, a, m., rodu czyjego pisarz. *Cn. Th.* 924, *Croat.* rodoròd; *Ross.* родословъ, der Genealogist, Geschlechtsbeschreiber. **RODOPISARSKI**, a, ie; *Ross. et Eecl.* родословный; genealogiczny, genealogisch. **RODOPISARSTWO**, **RODOPISMO**, a, n.; *Ross.* родословіе, родословная; genealogia, rodu czyjego opisanie; die Genealogie, Geschlechtsbeschreibung, daß Geschlechtsregister. *Tr.* Rodopisarstwem się trudnie *Eecl.* родословію. **RODOWITWOGI** eyprys. *Zab.* 9, 218. **RODOWIC**, a, m., plemię rodu jakiego, syn; der Sohn, Abstammung. Rodowic niewolnicy, verna. *Cn. Th.*, einer Slavinn Sohn. **RODOWIE SZCZKOWIE**; *Eecl.* roжаницы; wieszający przy czym rodzeniu się, Nativitätsstifter. **RODOWITOŚĆ**, ści, ż.; (*Carn.* rodovitnost = urodzajność); §. 1) szlachetność rodu, znaczne pochodzenie; vornehme Abkunft, Vornehmheit. Nadawano dostojenstwa za Jagiełła osobom klejnotem nauki, lubo nie rodowitości szlachetnym. *Zab.* 6, 94. Nie odstąpi słuszności i prawa dla żadnych względów i rodowitości. *P. Kchan. Jer.* 120. — §. 2) Rodowitość, rodowa własność, przyrodzony przymiot, eine angekommene Eigenschaftlichkeit. Tak tych pisarzów przelożył, że, co najtrudniejsza, wszystkie rodowitości w obcą mowę przeniosły się, *omnes virtutes*. *Ossol. Sen.* 45. — §. 3) *Collect.* Rodowitość, rodacy, Eingeborne. Mieczysław Wielkopolanów na urzędy w Małej Polsce, rodowitość tamieczną (*indigenas*) upośredzając, wysadzał. *Krom.* 208. **RODOWITY**, a, e; (*Carn.* rodovitn = urodzajny, rodovitnèk = poprzednik, przodek; *Vind.* rodoviten = płodny); §. 1) wiele rodowiców w swym rodzie mający, z wielką znacną familią, familiant, wysoko urodzony; von hoher Abkunft, großer Familie. Syn człowieka znacnego, dobrze rodowitego. *Petr. Hor.* 2, F 4. *Falib. J 3.* Jaxa i Świętosław, oba możni i rodowici, wicherzyć nie przestali. *Biel.* 98. Za znacniejszego, rodowitszego, bogatszego człowieka, córki swęj nigdy dać nie mogła. *Garn. Dz.* 157, (cf. familiant). — §. 2) Rodowity, krajowy; *Rag.* rodjen, rodni, eingeboren. Swój tylko rodowity język umie. *Karp.* 4, 56. ojczysty, macierzyński, Mutterprache. Rodowity Włoch, rodowity Francuz = rodem z Włoch, rodem z

Franeyi, ein geborner Italiänner, Franzose. "RODOWODNY, a, e, n. p. Rodowodne poniki. *Nar. Tac.* 2, 541. wodorodne, wasserzeugend. **RODOWY**, a, e; *Sorab.* 4. hrodzenski; *Ross.* родовый; z roku poszły, rodowi, domowi należyty, *gentilitius*. *Cn. Th.* Geschlecht, zum Geschlecht gehörig. Wyrazy rodowe n. p. Sobieski. *Kpez. Gr.* 5, 2. — §. *Natalis.* Rodowy; *Rag.* radjeu, rodni; n. p. Miejsce rodowe, Geburtort. **RODOZASZCZYTNIK**; *Eecl.* родозащитникъ, родопредстатель, *Graec.* γενεργος, generis propagator; *Илустр.* — **RODY**, in compositionibus; rodny, n. p. palmorody, wodorody. **RODZAJ**, ju, m.; *Slov. rod*; *Vind.* rod, spol, pleme, sarod, rodovina; *Rag.* porodaj; *Ross.* порода; *Eecl.* рождение; 1) ród, pokolenie, dom, familia; *Star.* pokolénje; *Bosn.* plemen, vrista, varsta, (ob. Warsta); das Geschlecht, der Stamm, die Familie. Z rodzaju w rodzaj będziemy chwałę twoję objawiać, *generatio*. *Wróbl.* 195. (wieki wieków). Wszystkich rodzajów od Abrahama aż do Dawida, rodzajów czternaście. 1 *Leop. Math.* 4, 17. Rozszykowani Izraelici na hufy, według domów i rodzajów ich. 5 *Leop. Num.* 2, 52. (według familij swoich. 1 *Leop.*). Z Palemonem były cztery rodzaje albo familie Rzymskie. *Stryjk.* 57. Bolesław pobrawszy skarby i wszystek rodzaj Piotrów, jechał z Danii nazad do Polski. *Bicl.* 85. Prawa część, nie zależy w załości rodzaju, ale w enotach. *Modrz. Baz.* 54. I tak stanął Adam, żadnego z ojca i matki rodzaju nie mając. *Sk. Żyw.* 1, 155. Coż jest rodzaj i szlachectwo bez enoty? larwa bez twarzy, piana bez piwa, czapka bez głowy. *Sk. Kaz.* 28. Świat rodzaj sobie za nie ma, gdy dostatków nie widzi. *Sk. Żyw.* 2, 172. Rodzaju albo roku czyjego pisarz, ob. Rodopis. — Pierwsze księgi Mojżeszowe, *Genesis*, albo księgi rodzaju. 1 *Leop.*; *Eecl.* бытія, (ef. byt, bycie), *adject.* бытійскій. — 2) Rodzaj, różnica rodzajowa, ut jednego albo różnego rodzaju rzeczy albo jednej natury różnice, *genus*. *Cn. Th.* das Geschlecht, die Gattung, die Art; *Carn.* spol (ob. Spół, spółka, społeczność, ob. Pół), shara, fela; *Croat.* zpol, szpól; *Bosn.* spol, razlika muscka i sgenska, (ef. rozlicznosc); *Rag.* spool; *Ross.* полъ, отродіе. Rodzaj jest objęcie cząstkowe tego co jest w gatunkach. *Cyank. Log.* 92. Układ roślin dzieli się na gromady *classes*, rzędy *ordines*, rodzaje *genera*, gatunki *species*. *Bot. Nar.* 144. Niechaj zrodzi ziemia dusze żywujące w rodzaju swoim, bydło, robaetwo, gadzine i wszelkie zwierzęta ziemskie w rodzajach ich. 5 *Leop. Genes.* 1. (niechaj ziemia wywiedzie dusze żywujące w narodzie swoim, i zwierzęta wszelkie w osobach ich. 1 *Leop.*). Gotowa narazić się na szturm całego rodzaju męzkiego. *Mon.* 64, 18. (całej płci męskiej). Jest pewny rodzaj ludzi, co zawsze sami się chwala. *Mon.* 64, 185. et 498. Powiedz mi, jaki był rodzaj życia twego dotąd. *Teat.* 57, 104. sposób życia, Lebenstari. W gramatyce ucza o trzech rodzajach, które są męzki, żeński, i nijaki, ob. Rodzajować. — 5) Rodzaj, rodzenie, die Geburt, das Gebären. Dziełek przed ósmym dniem rodzaju ich nie chrzezą. *Sk. Dz.* 1026. Olejek ten paniom długo rodzajem się pracującym, pomocny. *Syr.* 402. et 407. Białogłowy po rodzaju z dia-

teczkami idą do kościoła, aby bogu za rodzaj dziękowały. *Sk. Kaz.* 524. Pierwsza krewnosc przyrodzona, która pochodzi z rodzaju, i według której dziedzictwa i opieki idą. *Szerb. Sax.* 184. Jak dusza ludzka w ciało przychodzi, jeśli rodzajem z Adama idzie, czyli znowu każda od boga bywa stworzona. *Sak. Dusz.* 34. (spadkiem, zlewkiem). Jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieka. *Salin.* 4, 387. — 4) Rodzaj, rodzajność, die Fruchtbarkeit. Pan Bóg deszcz hojny na odnowienie i rodzaj ziemi spuścił. *Sk. Dz.* 848. — §. Wody stojące, są rodzajem wszystkich gadzin. *Kulig. Her.* 148. żywołem rodzajem, gniazdem, das Element. **RODZAJNIE** *adverb.*, rodzajem, według rodzaju, *generatim*. *Cn. Th.* dem Geschlechte nach, der Art nach. **RODZAJNOSC**, ści, ż.; *Carn.* rodovitnost; *Vind.* rodnust, rodovitnost, fadovitnost, fadlvost; *Rag.* rodnos, rodlivost; *Croat.* rodnost, rodlivost; *Ross.* плодоточіе, плодородіе; plodnost, urodzajnost, izynost, die Fruchtbarkeit. **RODZAJNY**, a, e, izyny, urodzajny, obficie rodzący, plodny, fruchtbar; *Carn.* rodovitn; *Vind.* rodovitn, roden, fadovitn, fadliu, faden, (ef. sad); *Croat.* roden; *Sorab.* 1. zplahwanitě, (hrodzenski rodowy); *Rag.* rodni, rodan, rodliv, porodni; *Bosn.* rodan, plodan; *Ross.* плодоточный, плодородный, плодотивный. Zawsze rodzajniejsze stado u sąsiada. *Pot. Arg.* 568, (ef. cudze rzeczy lepsze nad swoje sądzimy). Lata nierodziejniejsze corok nam się stawia i coraz cięższe do żywności następują. *Falib. R.* 5. Nieplodny, nierodziejny. *Bals. Niedz.* 1, 155. — §. Narodzeniu służący, rodny, *Croat.* porodni; (*Bosn.* rodivi, koji se moze roditi *generabilis*), Zeugungst. Prećiki i słupki, ponieważ służą do upłodnienia ziarna w zarodku zawartego, zowią się częściami rośliny rodzajnymi, *partes generationis*. *Bot. Nar.* 95. **RODZAJOWAC** *cz. niedok.*, w gramatyce, odmieniać zakończenia słów, stosownie do rodzajów, nach den grammatischen Geschlechtern abwandeln. *Kpez. Gr.* **RODZAJOWY**, a, e, do rodzaju należący, Geschlechtst., *generique*, obejmujący ogólne własności ciał w jednym wydziale objętych. *Mier.*, generisch. Wyraz rodzajowy znaczy kilka gatunków pod jednym rodzajem zamkniętych, n. p. zwierz. *Kpez. Gr.* 5, 4, (ef. gatunkowy). — §. Registr rodzajowy ród ich ukazuje. *Birk. Dcm.* 151. rodowy, genealogiczny, Geschlechtsregister. **RODZENIETA** *plur.*, młode rodzeństwo, junges Geschwister. W okresie tym rodzeństwa wezasy zażywały. *Auszp.* 81. — (RODZENKA, ob. Rozynka). — **RODZEŃSKI**, a, ie, od rodzeństwa, Geschwister. Rodzeńskie obmowy. *Przyb. Ab.* 108. **RODZEŃSTWO**, a, n., bracia i siostry rodzone, rodzina; (*Slov.* rod, rodina *progenies*; *Carn.* rodovina, ród; *Vind.* rodjanstvu, rodjanost, perrod, rodovina, sarod, porodstvu, perrojenstvu, podrodflina, brater inu sestra; *Croat.* rodbina, rodbinstvo; *Dal.* rodyaczi; *Rag.* rodbina, rodstvo, stójtá, poroghaj, urodjácenje; *Bosn.* rodbina, rodbina, rodbina, svoita, porod, poroghaj; *Ross.* родство, еродство, родня; *Eecl.* рождение, порождение, полъ, (ob. Pół, spół). Familia, krewni, pokrewieństwo; *Blutverwandten*, infanterbeit Geschwister. Już w przysłowie poszło: rzadka młodość rodzeń-

stwa. *Ossol. Baj.* 2. RODZIC, -iŝ, -i *transit. niedok.*, *Rodziwać *frequ.*, (zrodzić, urodzić *dok.*); *Boh.* roditi, rodjm, zrodjm; *Slov.* rodit; *Sorab.* 1. rodzicz; *Carn.* rodim, porodim; *Vind.* roditi, povrizh, na lviel perpravit; *Croat.* roditi, rodim; *Bosn.* roditi, raghjati, kako sgena ragja; roditi, uciniti djeto kakoti ejovjek (*ob.* Płodzić), ploditi; *Rag.* roditti, rädjati, rähjati; *Ross.* рождаѣ, родяѣ; (*cf.* *Hung.* arad *crescit*); plód z siebie wydawać, gebären, zeugen, zur Welt bringen. Rodzić, nie innego nie jest, jeno z istności swojej plód wywodzić. *Kat. Gd.* 71. Kiedy się plód od matki odłącza i na świat wychodzi, nazywa się to rozwiązaniem matki albo rodzeniem. *Zool.* 76, *Vind.* rojenje, roditje, roistvu; (*cf.* zlegnąć). Zwyczajnie dziewiątego miesiąca po poczęciu rodzi matka. *Kluk. Zw.* 1, 56. Był ściśniony wielkim żalem jak białogłowa, która rodzi, a urodzić nie może. *Zal. H. T.* 244. We Włoszech klacze rodzują do lat dwudziestu. *Hipp.* 16. (żrzebia się, *cf.* cielić się, kocić się, szczenić się; *Carn.* pourežli, poversheit; *Bosn.* zaverechi, zavriichi). Niechaj zrodzi ziemia dusze żywiące w rodzaju swoim, i zwierzęta ziemskie. 3 *Leop. Genes.* 1. (niechaj wywiedzie ziemia dusze żywiące. 1 *Leop.*); *Vind.* fadovititi, fad pernesti, pridpernesti, fadovati, *cf.* sadowić, (*cf.* sad). — § Rodzić, zamiast plodzić, o ojcach; zeugen, erzeugen. Rodzić służy ojcowi, być rodzonym synowi. *Pociej.* 564. Abraham zrodził Izaaka. 1 *Leop. Math.* 1, 2. Ten jest syn mój jednorodzony, któremu ja dziś urodził. *Bzow. Roz.* 68. — §. Ta a ta tego i tego rodzi — pochodzi od niej, urodził się od niej, rodzi się od niej, jest jego matką; *praesens loco praeteriti*, (*ob.* Rodzić się). — *Fig. transl.* Wojna ludzi nie rodzi, ale gubi. *Birk. Podz.* 10. *Pot. Arg.* 275. Szturmi ludzi nie rodzi. *Rys. Ad.* 65. Z czystego źródła mętny strumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zab.* 9, 7. Rzeki, które do morza swym biegiem uchodzą, Smakowite na pokarm ludziom ryby rodzą. *Kulig. Her.* 148. Próźnowanie rodzi wszystkie występki. *Gaz. Nar.* 1, 246. plodzi, wylega; erzeugen, hervorbringen. — W gramatyce, drugi przypadek, *Genitivus*; *Slov.* roditliwi, priwlastničeni, roditliwec, priwlastninee; *Ross.* родительный падежъ. — §. *Absolute*: Rodziły pola, lasy — obfity plon wydawały, urodzaj był wielki; die Fluren, Wälder u. waren ergiebig, haben viel Frucht gegeben. Rodzi nam nad insze kraje plenniejsza ziemia. *Kirp.* 1, 168. Gdy przez te trzy lata nie rodziły lasy, Szlachcica minie prowent za świnię opasy. *Pot. Jow.* 109. — *Passiv.* Gospodarz z niego dobry, rodzi mu się szumnie. *Pot. Pocz.* 214. rośnie, es wächst, geräth ihm trefflich. RODZIC się *rec. niedok.*, być wydanym na świat; *Vind.* roditfe, geboren werden. Rodzić się zowie się czym inszym poczynąć być, niż czym *drzewięd rosło; mazać zaś, tym przestawać być. *Zebr. Ow.* 585. Ludzie w ten czas rzeceńni bywają najwłaśnieję przychodzą na świat, kiedy się z żywota matek swoich na świat rodzą. *Salin.* 26. Kto się nie rodzi, ten nie umiera; każdy co się rodzi, umrzeć musi. *Rys. Ad.* 53. Nikt się mądrym nie rodzi, ale staje. *Pilch. Sen. gn.* 200. Głupich nie orzą, nie sieją, sami

się rodzą. *Mon.* 70, 200. Pytaj Pryama, pytaj Antenora, Co niedopiero rodzili się wczora. *Chrośc. Ow.* 62. bywali, doświadczeni, niewezorajsi, niedzisiejsi. Z wielkiego zadumienia do siebie przychodzę, Właśnie na ten świat nowy dopiero się rodzę. *Teat.* 44. c, 78. odrodziłem się, es ist mir, als wenn ich erst auf die Welt käme, als würde ich neu geboren. Wiersze spore, leez podłe, rodzą się jak grzyby. *Hor. Sat.* 141. (leją się, sypią się na papier). — *Fig.* Z przezorności bojaźni, z śmiałości zuchwałość pospolicie się rodzi. *Pilch. Sall.* 129. wynika, pochodzi. — Rodzić się od kogo, pochodzić od kogo, osobliwie ze strony macierzyńskiej; abstammen, besonders mütterlicher Seit; (*Vind.* od koga roditife, isroditife, ishajatife, isplemenitife, poroduvatife). On się rodzi od kasztelanowej N. N., (*obs. praesens loco praeteriti*). — Rodzić się w kogo, pochodzić na kogo, wdać się w kogo, *cf.* wrodzić się; *Vind.* gratati, einem nachschlafen. — §. *Absolute*: Rodziło się — plenny rok był, obfite żniwo, urodzaj, ein fruchtbarer Jahr. RODZIC, RODZICIEL, a, m., 1) oiece; *Boh. et Slov.* roditel, rodič; *Sorab.* 1. hrodiczel; *Bosn.* roditegl, otac; *Croat.* roditel; *Rag.* roditegl; *Ross.* родитель, (сродичъ, сродникъ, сродственникъ, *obs.* родичъ krewny), der Vater (im böhern Style). Najpierwszy nasz rodzic Adam. *Star. Ref.* 9. Nieuk młody tepeej nie potrafi, chyba isć ślepo za torem równie tepego rodzica. *Mon.* 65, 47. Rodzicielowi i wychowywacielowi swemu tak wielką łaskę uczynił. *Wys. Kat.* 286. A godny rodzic We Pana w jakim zdrowiu? *Teat.* 27, 55. — 2*) Rodzic zkad, rodowic, rodak, *indigena*; ein Inländer, ein Eingebornen, ein woher Gebürtiger. Wykorzeniony będzie, tak gość, jak rodzic onej ziemi. *Radz. Eren.* 12, 19. Tak rodzic ziemski, jako i gość, mieszkający z wami. *Radz. Levit.* 18, 26. Przypłynęli do Japonu; ztamąd rodzic był jeden z nich, i w dom ich swoich powinnych wprowadził. *Sk. Żyw.* 2, 585. (rodem ztamąd, von da gebürtig). Kardynał Hozyusz, rodzic z Krakowa. *Biel.* 536, (*cf.* urodzeniec). Maurus, biskup Krakowski, rodzic z Rzymu. *patria Romanus. Krom.* 145. *Sk. Dz.* 259. *Ow. Ow.* 594. *RODZICA, y, ż, *RODZICZKA, RODZICIELKA, i, ż, 1) matka; *Boh.* rodička, roditelkyně; *Sorab.* 1. hrodiczelka; *Slov.* rodička; *Rag.* roditegliza, porodiza, (rodiglja, cedorodna mulier quae peperit); *Carn.* porodniza genitrix; *Vind.* rodniza, porodniza; *Croat.* rodica, roditelica, majka, mati; *Bosn.* roditegliza; *Ross.* родительница, (родильница, роженница ролюница, сродница, сродственница krewna; *Ecl.* перзородица, первородительница, *Graec.* πρωτοτοκος primipara, die Gebärerinn, die Mutter. Mówi z świętą dziewosłab dziewicą, By pozwoiła bożą być rodzicą. *Groch. W.* 104. (*ob.* Bogarodzica). Mówił z dziewicą, że będzie boską rodzicą. *Pieśn. Kat.* 9. Boga rodzicielka. *Kat. Gd.* 86. Tyś mię w żywocie tworzył mojej rodzicy. *J. Kchan. Ps.* 201. Otom rodzica wasza, was dwojkiem stojąca. *Zebr. Ow.* 145. Wiodę go do domu rodziczki mej. 1 *Leop. Cant.* 3, 4. (rodzicielki mojej. 3 *Leop.*). *ib.* 6, 8. *Smotr. Lim.* 2. et 17. Syn głupi smętkiem rodzicielec swojej. *Budn. Prov.* 17, 25. Szkoła stoicka,

rodzicielka dziwów. *Corn. Sen. 122.* — 2) Która zład rodem, rodowita; eine Gebürtige, Eingeborne. *Civis Attica*, rodziczka Atenieńska. *Mącz.* RODZICE, ów plur., ociec z matką; *Boh.* rodicové; *Slav.* rodiči, rodicové, rodič; *Rag.* roditegli; *Croat.* rogyeniki; *Slav.* rodbina; *Bosn.* roghjenici, roditegli; *Carn.* starshi, (ob. Starsi); *Vind.* stareilhi, starilhi; die Aelteru, Vater und Mutter. Wiele się ze złych rodziców dobrych dzieci, a z dobrych złych rodzi. *Sk. Żyw. 1*, 205. *W. Post. W.* 57. Po- czciwi rodzicowie (poczciwe rodzice) mają to sobie iście pilnie uważać, w jakie sprawy dziatki swe wprawować mają. *Rej. Zw. 14 b.* Hozysz z Krakowa był miejskich rodziców. *Petr. Et. 507.* von bürgerlichen Aelteru. RODZICIELSKI, a, ie, od rodziców, ojezysty i macierzyński; älterlich, Aelteru; *Ross.* родителевъ, родительский. RODZICIELSTWO, a, n., genealogia, porhód; die Abstammung, der Stammbaum. Krótkość mniemanego rodzicielstwa. *Nar. Tac. 2*, 312. RODZIENIEC, ica, m.; *Eccl.* рожденецъ; 1) ziele, czyniód, podisz, dziecinnik, dziecinie, że do płodu pomaga, *phyllum.* *Syr.* 758, Waldfruchtfräut, Wäldch Biegelfräut. — 2) Rodzieniec, ob. Barszcz Włoski. RODZICOBÓJCA, ob. Redobójca, zabójca rodziców, der Aeltermörder. RODZICOBÓJNY, a, e, RODOBÓJNY, rodzice, rodzeństwa zabijający; Aelteru mordend, Geidwiftern mordend. Rzymianie nakoniec sami między sobą rodzicobójną wojnę wiedli, tak iż obywateli z obywatelami harce zwodzili. *Faliss. Fl.* 175. RODZINA, y, ż., powinowaci, powinowactwo, krewni; *Boh.* rodina liberi, familia, genus; *Slav.* rod, rodina progenies; *Carn.* rodovina, ród, (= ród, urodzenie); *Vind.* rodojansvu, rodjanost, perrod, porodstvu, perrojenstvu, podrodsflina, podrodstvu, roistvenishe, sarod, rodovina; *Croat.* rodbina, rodbinsztvo; *Dal.* rood, rodyaczi; *Bosn.* rodbina, ročbina, rodčbina, svoita (cf. swój), (porod, poroghjay = potomstwo); *Rag.* ródstvo, rodbina, svóita, urodjæenje; *Ross.* родство, сродство, родня, (родина ojeczyzna); *Eccl.* порождение, полъ, die Verwandten, die Verwandtschaft. Aby szła przykładem siostr i rodziny swojej. *Otw. Ow. 159.* — §. Rodzina, ród, familia, die Familie. Znalazszy pokolenie, w nim przez rodziny winnego szukali. *Leszcz. H. S.* 177. Z synów Asy według rodzajów i familij i domów rodzin ich, naliezeni są 40000. *W. Num. 1*, 40. Narodziło się narodów, i pokolenia, ludzi i rodzin tak wiele, że im liczby nie masz. *1 Leop. 4 Ezdr. 5*, 7. — §. Rodzina, ród, plód; Geburt, Erzeugter, Kind. Ręcza rodzinu Astrei macierze, snu (synu) sprawiedliwości. *Bardz. Trag.* 56. — §. Rodzina, miejsce, gdzie się kto urodził, ojezyzna; *Vind.* rodna hisha, roistvenishe, roistvenu ishodishe, der Geburtort. Z żalem opuszczał rodzinę. *Stas. Num. 1*, 45. — §. Rodziny, urodziny; *Vind.* rostveni den, der Geburtstag. Dzień to jest wesela, królewskie rodziny. *Pieśn. Kat.* 29. Skoro przy rodzinach swych ten świat witamy, Natychmiast dziedziemi różnych bied bywamy. *Kulig. Her.* 229. RODZINNY, a, e, od rodzenia, od rodziny, Geburtst. Miasto rodzinne. *Nar. Tac. 2*, 316. Dlaczego rodzinna ziemia miła? iż w niej pierwszych owoców życia sko-

sztowaliśmy. *Mon. 69*, 119. Orle, gdy gniazdo rzuca rodzinne... *Zab. 10*, 410. *Zabl.* (w którym się wylęgło). Ktoby pień, jeszcze w korzeniu nietknięty, Możnym rydlein z rodzinnej osady wyglądał... *Zab. 12*, 252. Jam też Apulezyk, blizki Tyreńskiego morza, Gdzie dni moje rodzinna zapaliła zorza. *Hor. Sat. 157.* Dzień rodzinny. *Nar. Dz. 2*, 157. 'RODZISTY', a, e, n. p. Tyś rada gościom, twój żywot jest czysty, Rece niewinne, i brzuch twój rodzisty. *Petr. Hor. 2*, Q 4 b, not., «który często rodzi, *partumejus venter*». 'RODZIWY, poczesny, świebodny, liberalis. *Mącz.*, voll Anstand; cf. urodziwy. 'RODZODZIEŃ, G. rodzodnia, m., n. p. Aspekty twe szczęścia płodne, Są z moim rodzodniem zgodne. *Petr. Hor. 2* e, 5 b, not., «rodzodzień, dzień, który kogo rodzi, *dies natalis*». RODZONY, a, e, 1) *partic. Verbi* rodzić, geboren; *Vind.* rojen; *Slav.* rodjeni; (*Eccl.* рождественный, который рождается, рождественно, образомъ рождества, какъ родиться надлежитъ cf. przyrodzony, przyrodzenie). W tym kraju rodzony, tu mlékem karmiony, tu hodowany. *Mon. 65*, 195. Świeżo rodzony. *Tward. Wł.* 115. — §. Rodzony Polak = rodowity, ciit geberner Pöle. — 2) Rodzony, *oppos.* przyrodny; icblił. Rodzony ociec, 1 rat, dziad. *Cn. Th.* — Rodzony = rodzony brat, icblił. Bruder. Rodzona = rodzona siostra, icblił. Schwester; *Boh.* żywotny, (cf. żywotny); *Slav.* brat własni, własny, z gednoho żywota; *Vind.* pristni brati; *Eccl.* сахобратный, самобратъ; (*Ross.* vulg. прироженный родак; двоюродный брат стрыецзны). Radziwiłłowie, bracia królowej Barbary, Mikołaj Kanclerz stryjeczny, a Wojewoda Trocki rodzony, ten ostatni starał się przez rodzoną swoją u króla, żeby Podlódowskiemu biskupstwu Krakowskie dano. *Gorn. Dz. 55.* Bracia i siostry rodzeni, biorą spadek dziedziczny po braci albo siostrach swych rodzonych, przed bracią albo siostrami nierodzonymi. *Szczerb. Sax.* 416. Rodzonych braci dzieci od dziedzictwa równi są nierodzonym, t. j. pólbracię. *ib.* 416. Brat przyrodzony bliższy jest do sukcesyi, niż dzieci od brata rodzonego zmarłego. *Chełm. Pr.* 76. Rodzony rodzonego nie lubi, kiedy się ubogo ma na świecie. *Star. Ref.* 84. Rodzeni bracia. *Mon. 65*, 361. — *Intensive*: Rodzoniuteńki brat wielu naszych fraczkowych paniezw. *Teat. 29*, 21. (podobniuteńki do nich). 'RODZYWAĆ *frequ. Verbi* rodzić.

RÓG, u, m., ROZEK, żka, m., dem.; (*Boh. et Slav.* roh; *Sorab. 2.* rog; *Sorab. 1.* roh, rozk; *Vind.* rog, rug, rüeh; *Carn.* rog, rögl; *Bosn.* rog; *Croat.* róg; *Slav.* rög; *Rag.* roogh; *Ross.* рога; cf. *Lat.* rigidus; *Germ.* ragen, reke, rag, Rdlg.); a) Horn. Rogi są częściami galaretowate zwierząt, zład stwardniałe, że dla małości wilgoci ziemne cząstki ściśle z sobą są spojone. Takowe są rogi u niektórych na głowach, jak u wołów, die Hörner, u jeleni, sarn; (*Carn.* rogovile, daš Geweibe, łuski niektórych okrycia, kopyta, Suf, (*Hipp.* 12), racice etc. *Kluk. Zw. 1*, 51. Byczek młodziechny, któremu się dopiero i rogi i kopyta puszczejają. *1 Leop. Ps.* 68, 52. Rogami się bić; *Bosn.* rogorittise, bittise rozima, ob. Boś, ob. Tryksać. Bijący rogami, bodący *Eccl.* por-

свѣтлѣиш, бодуцѣиш рогамн. Słoneczne rogi na czole Mojżesza. *Pot. Zac.* 65, (ob. rogaty Mojżesz). — *Jocose*: Przez rogi Belzebuba, coż się to znaczy! *Teat.* 29, b, 14. — *Meton*. Z bydła mi rogu nie zostało. *Zimor. Siel.* 255. (ani jedna sztuka, ani kopyto; auch nicht eine Klaue, nicht daß Öringste). Wół się na pięć łokci w pługu rozciągnął, a po chwili alié mu w róg siekierką szpetnie kołaca. *Rej. Zw.* 105. między rogi, w łeb mu biją, zabijają go. — *§*. Byk rogami bodzie; *inde plurima adagia et dicteria, nomine hoc arrogantem, audaciam, superbiam, vim, experimentia*: Róg - poroże, zuchwałość; Hebermuth, Stolz, Stettheit, Vermeessenheit. Mężny Tezeusz mieszańca srogiego (Minotaura) Obalił, rogi na wiatr próżno miecącego. *Pap. Ryc.* 24. Wół gdy się zapali, będzie chrapał, sapał, rogami trzęsał, piasek rogami rozmiotował. *Weresz. Reg.* 125. Nie podnoście wysoko rogów waszych. *Wróbl.* 176. *Lib. Hor.* 116. *Budn. Ps.* 75, 4. Za Juliana pogaństwo znowu rogi podniosło. *Sk. Żyw.* 192. Ci co dopiero rzecz nie śmieli słowa, śmiałość i ostre pokazują rogi. *P. Kehan. Jer.* 184, (cf. żeby wyszczerzają). Ty nie obraziłeś ludzi ani bogów, Nigdyś nie pokazała ty nikomu rogów. *Zub.* 10, 192. *Toł. Saut.* 5. Pięte podnieść i rogi nastawić. *Smotr. Apol.* 10. (wierząc). Złe kiedy pospółstwo rogi poczyna brać, i wiele o sobie rozumieć. *Petr. Pol.* 158. Przez pospółtowanie się panów, słudzy stają się pysznemi, rogi na się przeciwko panom biorą. *Petr. Ek.* 104. Tak hardość na łbie rosta rogi, Co w niebie szukasz miejsca między bogi. *Past. Fid.* 10. Haczył mu róg do nieba wyrasta, zgwałciwszy prawo. *Pot. Syl.* 87. Połączanom w wolności rogi rosły, tak że poczęli sąsiadów na wojnę wyzywać. *Stryjk.* 232. Wino ubogiemu przyprawuje rogi, Że mu ani król, ani hetman srogi. *Hor.* 2, 158. *J. Kehan.* Już była swawola wystawiła rogi, Już przed się pokryjomu umysł bierze srogi. *Pot. Arg.* 11. — Chleb ma rogi - rozbodzie, swawolnych czyni, pysznych. *Petr. Et.* 268. *Lub. Roz.* 42. niełacno człowiek szczęście znosi, dostatek rozpycha, szczęście podnosi; Out macht Hebermuth, der Haber sticht. Chleb ma rogi; nędza nogi. *Zegl. Ad.* 27. *Rys. Ad.* 59. (Słow. Ma welké rohi, nimium elatus. *Slov.* Dobrze że swina rohow ně má; do-brze że swinia rogów nie ma; *vana sine viribus ira*; *Sorab.* 1. Starschi kofol, twerschi roh; *Sorab.* 2. starschi kofol, twaržeischi rog; cf. im kot szlarszy, tym ogon twardszy, cf. młodą gałązkę przeginać). — Spuścić rogi - spuścić z kwinty, den Ton herabstimmen, kleiner werden, von seinem Stöße nachlassen. Katylna, gdy o śmierci buntowników wielu usłyszał, spuścił rogi. *Kosz. Cyc. B.* 5. Klania nam się poganin tak srogi, Spuściwszy na dół swe wyniosłe rogi. *Pasz. Chor.* 15. Za czasu umykać rogów trzeba. *J. Kehan. Dz.* 75. Zwieścił rogi, z któremi hardzie się wynosił. *Pasz. Dz.* 57. — Utrzeć komu rogów, t. j. pod posłuszeństwo go wyprawić; *in ordinem redigere. Macs., Rag.* svitti tkomu roghe, skarscitti tkomu noghe; *Slov.* musim mu zbić rohi. Utarło mu rogów. *Cn. Ad.* 1219. (obcięto mu skrzydła, ponizono go, man hat ihn gedemüthigt). Gdyby Giedy-

min, człowiekiem prostym będąc, miał państwo Lite-wskie osieść, utarliby mu rogi insi panowie. *Stryjk.* 540. *Biel. Hst.* 297. Król odpiera Moskwę, przycierając tych rogów, któremi zdawała się nieba samego dosięgać. *Kur. Pet.* 17. Cesarzowi swemu sługa boży Rogów ucierał, wielbny Ambroży. *Groch. W.* 261. Wszystkie rogi niebożników połamię; wywyższą się rogi sprawiedliwego. *Budn. Ps.* 75, 10, *not.*, «pospolicie rogiem pismo moc zowie; bo u zwierząt rogatych wszystka moc i obrona w rogach». *Budn. Ps.* 148, 14. Natura nasza szumne i nieutarte rogi krnąbrnego nieposłuszeństwa przeciw tobie wznosiła. *Bzow. Roz.* 42. (niezbite, wyniosłe, harde, śmiałe). — *§*. *Prov.* Aboć rogi na mnie widzą *Cn. Ad.* 5. wszysey na mnie jadą, na mnie kraczą, jak wróble na sówkę biją, alleś macht ich über mich her. — *§*. Rogi, jelenie rogi, symbol rogalów, mężów, którym się żony przენiewierają; Hörner, Hirschweweibe, die die nutrene Frau dem Manne anstiegt. Inaczej mi się być nie zdaje, Że z łaski kochanej żony już Już rogów dostaje. *Teat.* 55, b, 60. Bożek miłości zeniącym się w starości rogiem na czole pogroził. *Teat.* 54, b, 79. Mężom przy niepewnej żonie z czoł rogi wyrastają. *Pot. Pocz.* 559. Nie wielki dziw, jelenie u nas rogi. *ib.* 229. Rogi komu przypinać. *Teat.* 15, c, B. einem Hörner anstiegen. — *§*. Róg, symbol żyzności, obfitości; daß Hirschhorn, Zuchtthorn, Horn deß Heberflusses. Amalte z żyznym ukaże się rogiem. *Tward. Misc.* 105. Tuż przy niej Amaltea zaraz z drogim Onym wszystkich żyzności i rozkoszy rogiem. *ib.* 144; (*cornu copiae*). Dom jego, jako sad w lecie rozmaitemi kwiatkami, drzewy, trawą i zielen rozlicznym napłodzony okaże się, i nie inaczej by z onego rogu kozy Amaltei, która Jowisza karmiła, łacno będzie dosiądz, czegoby zamyślił jedno. *Glicz. Wych.* N 1. Ameltei róg Flora przewraca, A ziemię różnym kwieciem piększy i z bogaca. *Przyb. Luz.* 56. Pełnym rogiem leje swe dary dostatek. *P. Kehan. Orł.* 1, 165. — b) *Similitudinis*: Róg na którym trąbią, bądź przypodobiony naturalny róg, bądź też z kruszcem i t. d.; *Rag.* roxniza, ein Blajehorn. Róg do wdziwania trzewików używa się, gdy te są ciasne. *Magier. Mskr.*, ein Schühjehor, ein fladjes Horn. Rogi łuku, kuszy, gdzie są wręby do ciężkiwy; der Bogen einer Armbrust, insonderheit dessen Endspitzen. Wyciągnij zuchwały łuk dobrze, żeby się oba zbiegły rogi. *Bardz. Trag.* 465. Bólt Kupidyna z pieczonych wypuszczony rogów Przejmie ciebie i twoich przechwalonych bogów. *Zimor. Siel.* 275. — *§*. Róg, anguł, ką, węgief. *Solsk. Geom.* 6, *Croat.* vogel; *Vind.* vogueu, die Gefe. Róg, narożnica, ut na rogu mieszka. *Cn. Th.*, an der Gefe. Stojąc na rogach ulicznych. *Kuczb. Kat.* 5, 271. Barki tamtędy nie idą, żeby się nie rozbiły o ten róg albo klin pałacu. *Star. Dw.* 57. Róg stołu, ołtarza; die Tischede, Altarede. Zmówilibym pacierz u rogu ołtarza. *Jabl. Ez.* 122. Uciekł do namiotu Jehowy, i uchwycił się za rogi ołtarza. *Budn. 1 Reg.* 2, 28. Róg tronu na ołtarzu wspiera się. *Karp.* 2, 71. Krzyż ośmiokątny albo o rogach ośmiu. *Chmiel.* 1, 1054. (o ośmiu końcach). Czapka z czterma rogami. *Mon.* 68,

222. Chciała się zabić, nie poduszki rogiem, ale żelazem. *Jabl. Ez.* 194. nicht mit dem Kopffijeußijfel. Rogi księżyceowe. *Otw. Ow.* 58, die Mondshörner. *ib.* 71. — 2. *Strat.* Róg, skrzydło; die Flaufe. Masz skrzydło swoje lewe albo róg odłożył opodal. *Biel. Spraw.* 506. — 2]. Uderzyli się mocno z obu stron na lewym rogu. *Biel.* 104, z *Lac.* na lewym skrzydle, auf dem linken Flügel. Pierwszy róg w wojsku trzymał starosta Dybowski. *Biel. Hst.* 244. — Rzeka tak się rozdarła rogami, Ze las na koło wielki otoczyła. *P. Kchan. Jer.* 452. (odnogami, Arm eines Flusses; *Ross.* отрогъ odnoga góry). — 2. Na śmierć, by nie być jak w rogu Cheę w mym myślenia sposobie, Miec ostatnią myśl o bogu, A przedostatnią o tobie. *Zab.* 8, 125. jak w lesie, zablakany, lub jak w cieśninie, (*ab.* Rożek, kozi rożek, ciasny ką). — c) Róg wielorybi, Hirschwein. Z rogu wierzchniej szczyki wieloryba mamy fiszbejn, który do sznóówek, parasolów etc., bywa używany. *Zaal.* 595. Sznóówki z rogów. *Comp. Med.* 705. ROGACIEĆ *neutr. niedok.*, (*cf.* rogowacieć), zrogacieć *dok.*; *Ross.* рогаѣтъ; rogów dostawać, Hörner bekommen. *Carnesco*, rogi mi rosta, twarde dzieje, rogacieje, bywa też mówiono. *Mącz.* Kojskie niewiasty zrogacieć musiały, Kiedy Herkulesowe wojska odchadzały. *Otw. Ow.* 269. *not.* «Juno te niewiasty w krowy rogate obróciła». *ib.* 270. *ROGACINA, *ab.* Rohatyna. ROGACIZNA, *y, z.*, było rogate, woły, krowy, daś Horwieb; *Vind.* govedje, govedu, govedna shivina; *Basn.* govedo bas et vacca; *Ross.* рогадо, рогаѣи скотъ. ROGACZ, ROGAL, *a, m.*, 1) wielkie rogi majacy, wielkoróg; *Vind.* rogazh, rozgazhnik, rogat, rogenofezh; *Croat.* rogach, ein Großhorn, großgehörnter Eifer u. Pędzi przed sobą jeden brytan ze stu rogaczów, huczac po Herceyńskiej dzieczy. *Mon.* 71, 468. Wenus okrutników tych w woły przemieniła, które od wielkości rogów rogaczami nazwano. *Otw. Ow.* 401. — 2. Rogacz u myśliwców: jelen samiec, der männliche Hirsch. *X. Kam.* — §. Co mają nad głową po dwu rogu, rogaczami ich zowią, cerastae. *Zebr. Ow.* 250, gatunek węzów, Hornflanz; *Slov.* rohač; *Carn. et Vind.* rogazh, kleshar; *Ross.* рогачь scarabaeus cornutus, jelenek, der Hirschläfer. — 2) Rogacz, rogál, ptak, buceros, ma na dziobie wyrostek rogowy. *Kluk. Zw.* 2, 27. der Hornadler. — 3) Rogacz, siódmy rodzaj gadu pływającego, balistes; kształt ciała jest ściśniony, twarda rogowa skóra pokryty. *Kluk. Zw.* 3, 48, *lyra.* *Plin., Cn. Th.* der Hornfisch. — 4) Miejscami nazywają rogaczami rękojeści, za które trzymając rolnik, pługiem rządzi. *Kluk. Rosl.* 5, 117. die Pflugstержen, die Eterzen. (*Carn.* rogazh-hebel z dwiema rękojeściami). Rogacz u sochy bywa olszowy. *Kluk. Rosl.* 2, 164. Wielki rogacz u sochy nazywa się dyszel, do którego się woły przprzegają. *Kluk. Rosl.* 3, 118. — 5) Rogal, rogala, *i, z.*, w *fortyfikacyi*: twierdza zewnętrzna, złożona z dwóch półnałożników, z jednej zasłony i z dwóch pobocznych skrzydeł, od postaci niby dwóch rogów wyskakujących, tak nazwana. *Jak. Art.* 3, 315. daś Hornwerf in der Befestigungskunst. — 6) Rogala, herb; tarcza, na dwie części podzielona, po prawej róg jeleni, po le-

wój róg bawoli; na hełmie też same rogi. *Kurap.* 3, 45, ein Wappen. — 7) Rogal, rożek, bochenek czyli bulka na kształt rogu pieczona; eine Art Brot, in der Gestalt eines Horns; *Desterr.* ein Klüpfel. Rogal, panis corniculatus. *Cn. Th.* 1109; *cf.* szczodrak. — 8) Rogacz, rogál, rogala, *i, m.*, któremu żona rogi przypięła, (*hanrej. Mon.* 73, 741.); *Basn.* jarač, (*ab.* Jaracz), der Hahnrey, Hörnerträger. Mężowie na rogaczów wystrychnieni. *Teat.* 25, b, 94. Obawiam się, abym przez to małżeństwo nie został rogaczem. *Teat.* 54, c, 52. Będiesz wpisany pomiędzy rogale. *Teat.* 52, d, 76; w metrykę rogaczów. *Mon.* 76, 419. Pyszna bogatym z posagu zbiorem gnuśnym rogalem włada. *Har.* 2, 159. *Nar.* Przyjęto mię szczęśliwie do bractwa rogaków. *Treb. S. M.* 118, *Vind.* rogatnia, rogazhnost, Hahnreychaft. ROGALICA, *y, z.*, trawa rogata, gramen aculeatum, edig Orač. *Syr.* 1511. ROGATEK, *tku, m.*, botan. ceratophyllum, Hengraß, Hornblatt, rodzaju tego są dwa gatunki: podwodny, rosnący w stawach pod wodą, i ponurzony, podobnie w wodach. *Kluk. Dyk.* 1, 116. 1. *ROGATKA, *i, m.*; *n. p.* Bolesława księcia Lignickiego łysym i rogatką przezywano. *Krom.* 286; dla złości i gwałtownych obyczajów. *Nar. Hst.* 4, 566; dla złych a krzywych obyczajów. *ib.* 5, 159, ein Menich von verkehrten Sitten. 2. *ROGATKA, *i, z.*, *in plur.* ROGATKI, tek; *Vind.* savara, sadjanski hlod; *Slav.* terklye; *Ross.* рогаѣка, параточка; kobylenie u mostów, u bram etc.; der Schlagbaum, Spanische Reiter. Rogatki, tyczki drewniane ostro okute, któremi piechota wstrzymuje natarcywość kawaleryi, zastawując się niemi. *Jak. Art.* 3, 514. Władza marszałkowska zawiera się w okręgu mili jednej od rogatek rezydencyi. *Sejm. Grodz.* 2, 85. Przy każdych rogatkach trzeba cokolwiek płacić na utrzymywanie dróg. *Pam.* 85, 1, 7, (*cf.* myto, mytnica). ROGATY, *a, e*; *Boh. et Slov.* rohaty; *Sorab.* 1. rohaté; *Carn.* rogat, -a, -u, (*Carn.* roglät, rogovilast, rogovilzast tuberosus); *Vind.* rogat; *Croat.* rogazt; *Rag.* rogät; *Basn.* rogat; *Ross.* рогаѣѣи, рогаѣѣѣи; rogi na głowie majacy, *cf.* porożysty; gehörnt, mit Hörnern auf dem Kopfe. Nad dyabła rogatego gorsza zła kobieta. *Teat.* 43, c, 84. Wyb. Po ślubie dopiero mają się kochać, a przed ślubem i dotykać się Jejmości nie można, ale też często za to złapie nie jeden rogatego dyabła. *Teat.* 22, 115. (prawdziwa dyablicę). Rogaty Jowisz Ammon. *Bardz. Luk.* 165. (rogonoszy). *Prov. Vind.* Lete bode bogat, kaker pefs rogat: będzie on bogatym, jak pies rogatym: t. j. nigdy). — Rogaty Mojżesz. *Chraśc. Job.* 5; *cf. Hebr.* יִרְקֵי jaśnieć rogato albo z promieniami; przetoż Wulgata właśnie chcąc wyrazić, przekładała twarz rogata: to się znaczy: światłość z twarzy jego w promieniach jak rogi wychodziła; ztąd obyczaj, że Mojżesz z rogami malują. *W. Exod.* 35, 29. — (*Prov. Carn.* Schém je meszcz rogatei, Tem je menye vsze szvetlei im (miesiąc) ciężye rogatszy, tym mniej światła daje; im kto hardszy, tym mniej użyteczny). Rogate tarany mur były. *P. Kchan. Jer.* 285. arietes, barany, die gehörnten Mauerbrecher. — §. Rogaty, węglasty, węgły, rogi, kąty majacy; edig,

Esfen habend. Czapka rogata. Tr. Męczennik kijmi rogatemi był bity. *Sk. Dz.* 107. (ostre kąty mającemi, scharfseitig). — §. *Transl.* Pijany, i bogaty i rogaty. *Dwor. D.* zuchwały; (cf. róg, poroże, zuchwałość), feß, vermessen. — §. Podszczewali niektórego szczekarza, aby Husa sweimi kwestyami rogatemi zabawił. *Baz. Hst.* 7; w logice *cornutae quaestiones*. — *Aliter:* Rogata w nim dusza. *Cn. Ad.* 998; (*de eo qui difficulter moritur: er hat ein zähes Leben*). ROGAWIEC, wea, m., n. p. Rogawiec Numik, *corniger*. *Zebr. Ow.* 566. Rogawiec wskok Wenery wolą wykonywa, Cokolwiek śmiertelnego z Aeneasza zmywa. *ib.* 566, ob. Rogacz, rogonosz. ROGOBODZIEC, dźca, m., wól, byk rogami bodzący; *Eecl.* porođiina, porobodenъ, porobodurelъ, der mit Hörnern stößt. *W. Exod.* 21, 29. *ROGODZIEC, ja, m., który rogi robi, wyrabia; *Rag.* rogodzellaz, ob. Rogownik, der Hörnermacher, Hörnarbeiter. ROGOKRUSZ, u, m., Hörnerß, kruszec do rogu podobny. *Kluk. Kop.* 2, 165. ROGONOŹI, a, ie; *Croat.* rogonog; *cornipes*. *Urs. Gr.* 161; o rogowych nogach. *Mącz.*, hornfüßig, kopyta mający; *Sorab.* 1. rohané nohawcz. ROGONOS, ob. Nosorożec. ROGONOSZY, a, e; *Vind.* rogenofezh; *Croat.* rogonosz, *Ross.* poronocenz; rogi noszący, Hörnertragend, gehörnt. Ammon rogonoszy. *Otw. Ow.* 180. Rzēki rogonosze, że się czasem na kilka przechodźsk dziela, albo że różne strumienie do nich z boków płyną, podobne rogom. *Otw. Ow.* 587. ROGOWACIEC, (cf. rogaciec); *neutr.* niedok., w róg się obracać. *Cn. Th.*, rogowatym się stać, hornig werden, zu Horn werden. ROGOWATY, a, e, — o *alverb.*; *Ross.* рогаый; na kształt rogu, hornartig, wie ein Horn; *Sorab.* 1. rožkoyitē graniasty, wegeln. ROGOWIEC, wea, der Hornstein; *corneus*, kamień podobny do pospolitego krzemienia; wydaje się, jakby był rogowy. *Kluk. Kop.* 2, 99. ROGÓWKA, i, ż., suknia białogłowska rogiem wielorybim podstawiona; *Ross.* фижм, der Bügelrock, Reifrock. *Zab.* 12, 555. *Ejssym.* ROGOWNIK, a, m., co z rogu robi. *Włod.*, der Hörnarbeiter; cf. *rogodziej. ROGOWY, a, e; *Boh. et Slav.* rohowy, *Ross.* роговой; *Eecl.* рогаый; z rogu, von Horn, Horn-, Hörner. Grzebień rogowy *Ross.* роговицъ. — §. Błonka rogowa w oku, cała źrzeniec otaczająca, *tunica cornea*. *Zool.* 48. *Kluk. Zw.* 1, 45. *Kirch.* 82. et 85. *Krup.* 2, 288; błonka jest jasna i przezręczysta, na kształt rogu wyciągniętego. *Sak. Probl.* 26, die Hornhaut im Auge. — *Botan.* Rogowe ziele, *cerastium*. Hornfrant, rodzaju tego u nas jest kilka gatunków. *Kluk. Dyke.* 1, 114. — §. Rogowe, rogowy podatek = myto od rogacizny, die Abgabe vom Hornsteiñ. Podatek rogowy, pługowy. *Vol. Leg.* 4, 786. Uwolnienie od hiberny, od pąglównego, podymnego, czopowego, rogowego, i t. d. *Vol.* 6, 62. *Tward.* W. D. 57.

1. ROGOŹ, y, ż., ROGOŹA, y, ż., ROGOZINA, y, ż.; *Boh.* rakoš, rakošy; *Morav.* palech; *Sorab.* 2. rogosch; *Croat.* rogöz; *Bosn.* rogosg, papir; *Rag. et Slav.* rogoz; *Eecl.* рогозь, (cf. rökita, rökicina); palki ziele, *juncus*, Bienen. Włożyła dzieciątko między rogoź, w brzegu rzēki. 3 *Leop. Exod.* 2, 4. (między rogozinę. 1 *Leop.*). Zaź

się może zielenić sitowie bez wilgotności, albo rość rogozina bez wody? 1 *Leop. Job.* 8, 11. (rogoź. 3 *Leop.*). — §. Rogozina, miejsce rogozią zarosłe, *Rag.* rogozisele; *Croat.* rogozisehe, ein mit Bienen verwaßener Ort. Wstawiła skrzyneczkę z dzieckiem w rogozinę w przekopu. *Budn. Exod.* 2, 5. Ujrzała koszyk w rogozinie. 1 *Leop. Exod.* 2, 5. — 2. ROGOŹ, ROGOZA, ROGOZINA, ROGOŹKA *dem.*, *Boh.* rohož, rohožka, rakoška; (cf. Rakuzy); *Rag.* rogöxa; *Bosn.* rogosgja, sturra, asurra; *Carn.* storijsa; *Croat.* sztura, rogoznica; *Turc. et Slav.* aszurra *Ross.* порожа, porozima, porožka; mata, deka, deka kitowa. *Mącz.*, die Decke, Bienenmatte, die Matte. Zakon przyjąwszy, w teźe komóree, i na teźe rogoży, na której córka jego legała, żywota dokonał. *Sk. Żyw.* 1, 12. Ciało plecioną z palm rogoża pokrywał. *ib.* 56. Owoce na czystej rogoży wysypane. *Hor. Sat.* 101. Rybołów siedzi na swej rogozinie. *Chrośc. Luk.* 156. Modła się w zagrodzie, rogożkami otoczonej. *N. Pam.* 11, 151. Rogoża podwójna *Ross.* цыновка, цыновочка. — Z nieba na ten padół wygnani, lzaliż nie zstąpiłi na rogoź z kobierca? *Zab.* 14, 65 (poprawili się z pieca na łeb; z deszczu pod rynnę, auß dem Regen in die Traufe). ROGOŹI, ia, ie, z rogoży, von Bienen, Bienen-. Wstał rybołów z złoza rogoziego. *Bardz. Luk.* 84. ROGOŹNIK, a, m., co robi rogoże. *Cn. Th.*, *Croat.* rogoznichar; *Ross.* роговицъ, der Mattenmacher, Bienendeckenmacher; (*Boh.* rakošnjk gatunek wróblów; *Croat.* rogosar = kobiałka). [ROHATYN, a, m., miasto w ob. brzeź. eine Stadt in Gal. *Kurop. Geogr.* 91 — 2]. ROHATYNA, *ROGACINA, y, ż.; (*Boh.* rohatina *perlica aucupatoria*); *Ross.* porarina; *Eecl.* porarina, рятинце, (palt = wojna); włócznia, do ciskania nią na nieprzyjaciela. *Włod.*, szefelin, der Wurffpieß. Na niedźwiedzie i dziki trzeba mieć włócznie mocnego a szerokiego żelaza, które rogacinami albo rohatynami zowią. *Cresc.* 657. *Star. Ryc.* 40. Bielski utrzymuje, że Polacy używali pierwē rohatyn, które na prawym boku konia wspierali; jeden koniec dosięgał ziemi, drugi był wsparty na łęku u siodła, a od włóczenia po ziemi, nazwano je włóczniami. *Czack. Pr.* 216. ROHATNIK, a, m., (*Mącz.*) ein mit dem Wurffpieß Bewaffneter; *Ross.* poratennicъ. [ROHATYNIEC, űca, m., z Rohatyna pochodzący, ein Rohatiner 2]. Wybiegliście od Rohatynów onych. *Birk. Exorb.* C 4 b.

Contin. deriv. Nom. rog: rožek, rožkowy, rožen; bez-rog, dwurog, jednorog, jednorozec, nosorožec, nosoróg; porożc, porožysty, narožny, narožnica; koziorožec, krętoróg. ROIĆ się *rec.* niedok., odroić się *dok.*; *Boh.* rogit se; *Sorab.* 2. sze rojsch; *Sorab.* 1. szo royacz; *Vind.* rojiti, (rojenje, roistvu = rodzenie, *Etym.* ród); *Bosn.* rojittise peelle; *Croat.* roimsze, rojesze pehele; *Ross.* роиться, отронъся, отронваться; rojami wylatywać, (o pszczołach), schwärmen, (von den Bienen). Roja się pszczoły, die Bienen schwärmen; (cf. rój). Czas rojenia pszczoł, u nas w czerwcu i lipcu. *Zool.* 125. Pod odrojeniem pszczoł co robić zostaje. *Kack. Pas.* 27. — §. *Transl.* Roja się ciekliżny, mokre rzeczy, burza się, robia; Getränke, Flüssigkeiten gähren, arbeiten. Wody średniosolne od octu nie

się nie roją. *Kluk. Kop. 1, 156.* Angielska kreda, gdy nalejesz wody, tak się roi i rozgrzewa, iż w tym ciepłe jaja ugotować się mogą. *Kluk. Kop. 1, 248.* Deszczowe wody wymienite do wszystkich rzeczy, które kisać i roić się mają. *Kluk. Kop. 1, 418.* — §. *Fig.* Roi mu się co w głowie, snuje się, uwija się przez głowę; es geht ihm etwas im Kopfe herum, es schwärmen seine Gedanken, es steigen ihm mancherley Gedanken durch einander auf; (cf. *Slov.* Gako węcłi sa motagu, non conveniunt). Dziwne się koncepty w głowie jego roją. *Falib. D 3.* Tysiąc myśli w głowie mi się roi. *Teat. 34, 12.* Co się w Ciebie jej roi? *Teat. 45. c, 29.* Wyb. — ROIĆ, *activ*, roić co, przaszać, upraszać, ubrdać sobie, (*Carn.* Rojněze *Parcae*, Prządki); schwärmen, mancherley Gedanken durch einander in sich erzeugen; *Rag.* roitti; *Vind.* rojit; *Carn.* rojiti, rojil, rojim, (2. rojiti, rójem: hałasować); *Slav.* upěrti ū-namet, uzěti ū glavu? *Ross.* мечтатъ, мечтаться. Czemu w tak krótkim życiu wiele roim, Ze się w swej nawet ziemi nie ostoim! *Hor. 1, 285.* Zaden chory tak dzikiej rzeczy nie roi sobie w głowie, którejby nam filozof jaki w rzeczy samej nie rozpowiadał. *Pilch. Sen. list. 5, 29.* Chciwy zawsze odmiany człowiek póki żywie Gani co ma, rojąc coś w dalszej perspektywie. *Nar. Dz. 1, 104.* Im więcej roju, tym bywa nie miodno. Gdy głowa roi, gębie bywa głodno. *Bratk. F 4.* ROIK, a, m., *dem.* Nom. rój, ein kleiner Bienenschwarm. Na małe roiiki trzeba małych ulików. *Kack. Pas. 16.* ROISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen rojów, voll Schwärme; *Ross.* поистини. RÓJ, G. roju, m., Roik *dem.*; *Boh. et Slov.* rog; *Sorab.* 1. roy, roi; *Sorab.* 2. roj; *Carn.* rój; *Vind.* roi, roy, (rojenje, roditje: rodzenie, ob. Ród); *Croat.* roj, roy, pehelecz; *Hung.* roj; *Dal.* roy; *Rag.* rooj, grooz; *Slav.* rój; *Bosn.* roj od pečla; *Ross.* рои, der Bienenschwarm. Gdy młode pszczoły nie mają dostatecznego miejsca w ulu, wylatują rojem, obrawszy jednę z kilku młodych matek. *Zool. 122. Kluk. Zw. 4, 255.* Pszczoły dwa kroć przez lato, drugie trzykroć roje wypuszczają. *Cresc. 608.* Im więcej roju, tym bywa nie miodno. *Bratk. F 4.* — *Transl. fig.* Slug nieprzeliczone roje. *Teat. 16. c, 21.* orszaki, rzęszce; großer Schwarm, großer Gefolge. Roje młodzian do wojny obfite. *Star. Vol. C.* — §. *Miter:* Wino, panny i muzyki na melankoliki, wybijają ze łba roje. *Dwor. K 5.* urojenia, Grillen, Hirngespinnste. ROJNIK, a, m., ziele, sempervivum, rodzaj. *Kluk. Dyke. 5, 71.* daš Hauslaub, Summergrün. ROJNY, a, e, — ie *adverb.*, rojący, rojem wylatujący, schwärmend wie die Biene; (*Rag.* rojni *saepe in examen erumpens*). Zbił nieprzyjacioly, Jak rojne pszczoły. *Stryk. Gon. J 2.* ROJOWISKO, a, n., *contemn.* rój, tr. rzesza, tłum, hałas, tłum; ein Schwarm, ein Haufen. Haniebni niewolnicy wszechmocej fortuny, Drzeć się wśród natrętnych tłumów rojowiska. *Zab. 16, 197.* RÓJOWNIK, a, m.; *Boh.* rogownik; *Sorab.* 1. rojownik, rozkolnik; *Ross.* мать, матица, маточная трава, маточникъ; 1) pszczelnik, ziele od pszczoł rzezone, jak rojownik od rojenia pszczoł, bo gdy ule sokiem jego potrze, rojom uciekać broni. *Syr. 691. Chmiel. 1, 645.* *Kluk. Dyke. 2, 115.* Metisse. 2) Rejownik pieprzny pry-

szejący, ob. Rozehodnik. ROJOWY, a, e, od roju, Bienenschwarm, den Bienenschwarm betreffend. *Tr.; Ross.* роинный. Rojowy kosz, którym roje przykrywają *Ross.* роeverka. Pochodz. uroić, wyroić.

ROK, u, m.; *Boh.* rok; *Slov.* rok, leto, (ob. Lato); *Sorab.* 1. leto, lieto; *Sorab.* 2. leto, letko; *Vind.* letu, godilhe, plur. liete; *Croat.* leto, leito, (1. aestas, 2. annus), godische, godina, (cf. godzina); *Dal.* godische; *Bosn.* godina, godisete 1. annus, 2. tempus, tempestas, (litto, glijetto aestas, annus); *Slav.* godine; *Rag.* gódina, godisete, ljetto; *Carn.* lejtna, leitu annus, aestas; *Ross.* годъ, (ob. Gody); *Eccl.* годъ, година; (*obso.* Lato qu. v.); czas dwunastu miesięcy. *Zebr. Zw. 15. Solsk. Geom. 5, 155.* daš Jahr. Rok jest czas ten, przez który słońce 12 znaków zodyaku niebieskiego obchodzi. *Kal. 59, m 1.* Rok pospolity, to jest, ani przybyszowy, ani przestępny, (qu. v.). — Rok gwiazdowy, powrót ziemi do jakiej gwiazdy. *Snjad. Jeog. 127.* Rok zwrotnikowy, odnawiający pory swoje. *ib. 129.* Rok gdzie przebyć; *Ross.* годовать, (cf. godować). Roku nie módz przebyć *Ross.* незготовать. Inni poczynali rok od miesiąca marca, jak stara synagoga; inni od septembra; chrześcianie od oktawy narodzenia Chrystusa. *Sk. Kaz. 507.* Nowy rok, — *obso.* nowe lato; *Vind.* novu letu; *Slav.* mlado litto; *Croat.* novo leto; *Eccl.* новый годъ, новолетіе, Neu Jahr. Biegają dziatki po nowym lecie, i przyjaciele dają sobie nowe lato, a zwłaszcza panowie sługom, bogaci ubogim, winszując sobie na nowy rok wszęgo dobra. *Hrbst. Nauk. N 3.* Dziś w wigilią bożęgo narodzenia winszujemy sobie siego roku. *Ld.* — Rok święty, ob. miłościwe lato. daš Jubeljahr, Jubiläum. — O roku łaski, Gnadenjahr, n. p. Beneficium mający, jeśli umrze w pierwsze trzy miesiące roku, niech ma czwartą część dochodów, jeśli w trzech wtorych, połowie; jeśli w trzech trzech, trzecią część; jeśli w ostatnich wszystko. *Herb. Stat. 149.* — §. *Phrases:* Zjedliśmy za kwartał, co na cały rok dostarczać miało. *Teat. 19. b, 45.* Drugiemu na rok stałoby namyśle i roboty, co u mnie w momencie. *Teat. 19. b, 7.* Roku cztery części, pory, ćwierci, czasy: wiosna, lato, jesień, zima, die vier Jahreszeiten. Roku pańskiego: od narodzenia pana Chrystusa, im Jahr des Herrn. Godzina ta jej się rokiem widzi. *Gorn. Dw. 505.* die Stunde wird ihr zum Jahre. Tak rok, rok teraz, rok temu, es ist jetzt ein Jahr. Rok temu, jak umarł. *Cn. Th.* es ist ein Jahr, daš er starb. Na bez rok, na przez rok: za rok, na przyszły rok, übers Jahr, künftiges Jahr. Zwiódł był na to wielkie wojsko; o większym myślił na przez rok. *Birk. Kaz. Ob. E b.* Co rok, alle Jahre. Co drugi rok, co trzeci rok, co czwarty rok etc., alle zwey, drey, vier u. Jahre. Chowają to w naczyniach od roku do roku. *Star. Dw. 50.* von Jahr zu Jahr. Rok od roku; *Boh.* zrok do roka: co rok, alljährlich, alle Jahre. Chodził on rok od roku osiarować Jehowie do Szylohu. *Budn. 1 Sam. 1, 5.* — §. *La Plurali:* Lato (qu. v.) usitatus, quanquam et roki, rarius quidem hoc significatu, usurpantur, die Jahre. Światła niebieskie będą na znaki, na czasy, na dni i na roki, aby świeciły na utwierdzeniu nieba. 1 *Leop. Genes. 1.*

(na lata. 5 *Leop.*). Latopiszczowie Litewscy lat albo roków, którego się czasu co działa, nie kładą. *Stryjk.* 234. Nadab dwa tylko roki panował. *Zał. H. T.* 206. Starość liczy się liczbą roków. *Birk. Zbar. D 5 b.* — §. 2. *Jurid.* Rok w prawie, termin, kadencya, (cf. zrok); ein gerichtlicher Termin, Vorladungstermin, Erscheinungstermin, Gerichtstermin. (*Boh.* sročjm • zapozywam; *Vind.* rok, narok, narzehen rok, napoveden den • termin; *Croat.* rok 1. *spatium, terminus, 2. dies determinata, 3. fatum, fatalis dies.* (ob. Wróg); rochimsze paciscor, zrokuвати • przyczyną być; *Bosn.* rók, váda *dies constituta*, rocenje, sroecenje *conventio*, rocitise, sroecitise *pacisei*; *Rag.* rook *tempus statutum*, roeni dan *dies dicta*, roccitise, uroccit dón *diem statuere*, rocenje *conventio de re aliqua*; *Ross.* рокъ • wróg, los; ерокъ termin, rata, ерочная pozew, роковий wrógowy, losowy, приерочить, приерочивать termin naznaczyć, проерочить, проерочивать termin opuścić, проерочка opuszczenie terminu, перерочить, перерочивать prolongować termin, перерочка prolongacya terminu; отерочка, отерочение odroczenie, odwłoka; *Eecl.* срокъ • przedział *intervallum*, нарокъ, опредѣленное, уреченное, назначенное время rata; приэрочный день, ерочный termin). *Jurydyka*, poroczki, roki, Tagfahrt. *Ern.* 1140. Po oddaniu pozwu, trzeba, żeby go wpisano w księgi, dwie niedziele przed rokiem, tak iż pozwany nie tylko z pozwu rok wiedzieć będzie, ale i w księgach urzędnika najdzie, od kogo i na który dzień rok mu dano. *Gorn. Wł. Q 4 b.* Gdyby oskarżony rzekł, że mu o to nie jest rok albo termin przedtym oznaczon, ma mu być do bliższego sądu odłożono. *Szczerb. Szar.* 10. Na rok naznaczony przed sędziego stanął. *ib.* 520. Sprawa nie przenocowana zaraz ma być sądzona, a w przenocowanej, ma być rok złożon do dwu niedziel. *ib.* 5. Sędzia musi kilka kroć roki sędzić do roku. *Rej. Zw.* 94 b. Trzy razy w roku mają się roki ziemskie, Randerichtstermine, sędzić, a czwarta część roku na sadzenie wieców niech będzie obrócona. *Herb. Stat.* 420. Na rocech (rokach) sędzia ziemski będzie sędził o wszelką sumę. *Herb. Stat.* 28. Roki, sądy ziemskie, poroczki. *Cn. Th.* (cf. roczki). Wojewodowie roki wielkie sędzić mają; a to gdy wyjdą dwoje poroczki, tedy po nich trzecie roki mają być sadzone. *Tarn. Ust.* 70. Apelacya ma być na wielkie roki albo na sejm walny. *ib.* 71. Roki, sądy grodzkie, ob. Roeczki, die Burgerichtstermine. Roki skargowe • kwerele, podstarości i pisarz grodzki sądzą. *Vol. Leg.* 5, 75. das Quatember • Gericht zu kleinen Streitfachen. Rok zawity, ob. Zawity. Rok nadworny, pozwanie do dworu królewskiego. *Włod.* Verladung vor das Hofgericht. Rozpisuje rok, pomykam roku, zwłoczę sprawę. *Cn. Th.* 950. den Termin weiter hinaussetzen. Rok daje • pozywam, ich lade vor Gericht vor. Rok przypadły • translaps, versäumter Termin. — §. Pozwanie słowne, ustne • rok, mündliche Ladung. Gdy kogo sąd rokować każe, wożny pozwem słownym, rokiem zwanym, zapożywa go. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 20.

Pochodz. sub verbo: *rzec.*

ROKAMBUŁ, u, m., z *Franc.*, die Rocambole, der Schlang-

genfnoblauch, *allium scordoprasum*, rodzaj delikatniejszy czosnku. *Kluk. Rosl.* 1, 212.

ROKICINA, y, ż., *salix pumilla*, die Zwergweide; *Ross.* тальшикъ; rodzaj wierzby małej, kępami po łąkach i lasach rosnaćej; zda się ubogim na wiązki do palenia. *Kluk. Rosl.* 2, 61. (*Slov.* rakyta *carex*, rokyti *juncus*, *siler*; *Hung.* rekettye-fa *siler*; *Slav.* rakita; *Bosn.* rakitta *salix helix*, ob. Rokita); *Carn.* rakita *salix*, rakitje *salicetum*, rokitje *cannetum*; *Vind.* rokitje • trzcimisko; *Rag.* rakitta (*siler*). Skrył się w rokiecinę. *P. Kchan. Jer.* 242, (cf. a nasi w chrósti). Żołnierze ukryci wypadli hurmem z rokieciny. *Pot. Syl.* 507. ROKICINOWY, a, e, od rokieciny, von der Zwergweide. *Cn. Th.*

ROKIETA, y, ż., (*Lat. med.* rochetum; *Ital.* rocchetto; *Bosn.* roket; *Croat.* rokéć, roketa, kamiezza; *Rag.* nadkosejgliza, cf. *Germ.* Roß); gatunek komży kanoniczej lub biskupiej, eine Art Chorhemden der Bischöfe und Domherren. Biskup zdjawszy dalmatykę i podawszy ją dyakonowi, stanął w płóciennej komży albo rokiecie. *Sk. Żyw.* 2, 188. Płazac i ryzac, rokieta biskupia z siebie zdzierał. *Sk. Żyw.* 2, 226. Chciał mię ozdobić krzyżkiem, używaniem rokiety i mantoletu. *Niędz.* 157.

ROKITA, y, ż.; (*Boh.* rokyty *carex*; *Rag.* rakitta *siler*, ob. Rokiecina); *salix arenaria*; *Carn.* wéka, die Sandweide, gatunek wierzby, nie wyrasta wysoko, ale gęsto, na błotach i piaskach. *Kluk. Dykc.* 5, 42. Na gibkiej się zwiesiwszy rokiecie Płazce swej krzywdy słowiczek obficie. *Zab.* 16, 519. Udatne sosny drobne rokitki przeniosły. *Pot. Poez.* 2. ROKITOWY, a, e, z rokitki, von Sandweiden. Trzeiniana lub rokitowa deka, mata. *Macz.* Tam po wyspach ludzie Wiek w rokitowej prowadzą budzie. *Miask. Rył.* 78.

ROKOSZ, u, m., z *Węgiersk.* rokosz • zjazd powszechny. *Lubien.* 68, (*Slov.* rákoš *comitia*). Słowo rokosz hasłem było w Polsce, na którego wydanie każdy szlachcic obowiązany był stawać zbrojno dla zabezpieczenia powszechnego przeciw przemocy króla i senatu. *Skrzel. Pr. Pol.* 1, 518. ein Aufruf des Adels wider den König und Senat. (*Eecl.* pokosy bunt, zdrada). Dawniej używano rokoszu dla publicznej potrzeby, w czasie trwogi wojennej, na zawołanie szlachty do króla. Ostatni tego był przykład za *Zygm. 1.* 1557 pode Lwowem; tam szlachta opuściwszy króla i senat, zrobiła sobie osobne koło, i poezła się dopominać o zdanie sobie rachunku z rządu Rzpltej. O rokoszu Gliniańskim 1580 przeciw Ludwikowi, napisał uczoną dysertacya Xzê Jabłonowski. *Nar. Chodk.* 1, 204. *Piaseck.* 254. Lata 1557 rycerstwo korony Polskiej, będąc we Lwowie, zjeżdżając się na osobne miejsca w polach, potym w klasztorze we Lwowie, w radę wstępowali; co zowiemy rakošze; tam wolno mówili z osobna, kto chciał widzenie swoje powiadał, domagając się tego na królu, aby ich artykułom exekucyą uczynił. *Biel. Św.* 291 b. — §. Król miał rokosz z onemi, którzy byli w Betsurze. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 15, 22. (rokował z niemi. 3 *Leop.*, traktował, czynił z niemi, Unterhandlung pflegen; cf. *Etym. rzec.*) — 2) W zna-

czeniu zjazdu, Zusammenkunft, Versammlung. Rymunt wszystkich panów Litewskich obelawszy, uczynił sejm albo rokosz, i tam się wszystkiego prawa dziedzicznego wyrzekł. *Stryjk.* 316. — 5) Rokosz, bunt; Aufstand, Aufstand, *Ross.* междоусобіе, междоусобство; *Eecl.* смута. Lentulus z innymi, którzy rokoszy onej (*obs. femininum*), czołem byli. *Pilch. Sall.* 73. et 72. Zofia od wszystkich Piotra nieprzyjaciół była ulubiona, przeto naturalnie od daneby jej były rządy, gdyby rokosz udała się była pomysłnie. *Pam.* 85, 1, 802. Na rokosz zawołać, *ad libertatem proclamare.* *Cn. Th.* — 4) Rokosz, abo Hlidyda, herb; półkonia z ogonem rybitm. *Kurop.* 3, 43. ein Wapren. ROKOSZANIN, a, m., do rokoszu należący, ein Mitverbündeter, in den Abelsaufstand mit Verbündeter. ROKOSZANSKI, a, ie, od rokoszan, buntownicy; *Ross.* междоусобный, die Abelsverbündeten belangend. Odwagi rokoszańskie. *Bardz. Luk.* 94. ROKOSZOWAĆ *med. niedok.*, ROKOSZYĆ się *zaimk.*, bunt podnosić, powstawać; wider jemand aufstehen, sich wider ihn auflehnen, verbünden; *Ross.* междоусобствовать. Lucyper i czarei rokoszowali z bogiem i z kościołem niebieskim. *Birk. o Exorb.* 7. (przeciw bogu). Ambicja nadeły waży się przeciwko swemu rokoszyć monarsze. *Mon.* 71, 793. — 2. *Active:* Nic to, choć na cię świat monstra rokoszy, Więcej się jednej obawiaj rokoszy. *Mon.* 71, 896. buntuje, burzy, podusza, aufwiegelt. Porokoszyć. *Mon.* 225. ROKOSZÓWKA, i, ż., gatunek gruszek. *Groch. W.* 581. eine Art Birnen. ROKOSZOWY, a, e, od rokoszu, den Abelsaufstand betreffend.

ROKOWAĆ, -ał, -uje *med. niedok.*, 1) odrokować *dok.*, (*Etym.* rzec, rzeka); *Boh.* rokowati *deliberare*; radzić, radę składać; raten, beratend rathen. Ty panie mój, mając władzę rozdawania poważnej radzie głosów pod czas rokowania. *Star. Vol. A 2 b.* Pierwej szlachta, na sejm przyjechawszy, jednego dnia wszystko, stanawszy w polu, odrokowali. *Star. Ref.* 161. przedeliberowali, (cf. rokosz), sie thaten alle3 in einem Tage ab. Niewiasty do grobu idąc, o tym na drodze z sobą rokowały, kto nam odwali kamień tak niemały? *Odyn. Św.* 2. 115. — 2) Rokować, wnosić, konkludować. *Ern.* 65. schließen, Beschluß machen, *ratiocinari.* *Cn. Th.* (rozumować). Powiedz mi, co w tobie sprawuje tę bojaźń, i to złe względem nas rokowanie? *Teat.* 25. b. 4. Jeśli na chęć spojrzysz, z jaką się sposobie, że i mile to przyjmiesz, tak rokuje sobie. *Zab.* 9, 4. (prorokuje, wróże). Najłatwiej o tym rokować, co już pomineło. *Fredr. Ad.* 14. prorokować, weissagen. Prosty wniosek rozumu godzi się przewidywać, i miłem niepróżnej nadziei rokować uczuciem. *N. Pam.* 14, 242. Z odwagi żołnierzy rokuje o wygranej lub przegranej. *Boh. Dyab.* 3, 116. Co ty rokować sobie możesz zład rozumnie? *Dmoch. Il.* 2, 218. Głos imperatora wskazuje i słodką rokuje nadzieję. *N. Pam.* 14, 241. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie Rokujesz, Kłoto dzisiaj może ci nie przetnie. *Toł. Saut.* 62. (*Croat.* zrokovati przyczyną być). — 5) Rokować kogo, ustnie go pozywać, rok mu dawać; einen mündlich vorladen, citiren; *Boh.* sročim. Gdy kogo sąd rokować każe, wożny pozvem słownym,

rokiem zwanym, go zapożywa. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 20. — 4) Rokować, rzekać, mówić, rozprawiać; reden von etwas, sich davon unterhalten, darüber sprechen. Co kto miłuje, o tym rad rokuje. *Cn. Ad.* 94. (co na sereu, to i na języku). Mogły być one słowa od Zamojskiego rzezone, któremi kiedyś Ajax sam z sobą rokował, Gdy się nad morzem chodząc, do śmierci gotował. *Groch. W.* 549. — 2. Rokować z kim o co, traktować, negocjować, czynić z kim o co; mit jemanden unterhandeln, Unterhandlung pflegen; (*Croat.* ročimsze, zročimsze *paciscor*; *Bosn.* ročitise, sročitise, dogovoriti se *pacisci*, rocenje, srocenje *conventio*; *Rag.* ročiti se *diem statuere, convenire de re aliqua*; *Slav.* pogádzjati se cf. pogodzić). Król rokował z onymi, którzy byli w Betsurze. 3 *Leop.* 2 *Mach.* 15, 22. (miał rokosz. 1 *Leop.*). Przyjechał do Troi Ulisses rokować o wydanie Heleny. *J. Kechan. Dz.* 51. Cesarz tajemnie począł z Witołdem rokować, i osobliwie schadzki miewać, obiecując mu koronę Litewską. *Stryjk.* 528. Haliczanie, gdy im żywności już nie stawało, jeli rokować z wojewodą, i zamek poddać chcieli. *Biel.* 103. Książęta Ruscy z starostą zamku obleżonego rokuja, aby się poddał; *agunt cum eo.* *Krom.* 270. Wyszli obadwaj hetmani na rokowanie wspólne; ale nie sprawili. *Warg. Cz.* 1, (*Boh.* rokowanj; *Vind.* pogodjenje, spraulenje, spraulistvu; *Dal.* dugovanye; *Rag.* uvjet, ugovor). Na rokowaniu obiecali, że bramy otworzą. *Warg. Wal.* 179. ROKOWY, a, e, roczny, jährlich. Pamiatki za umarłe albo pomniki trzecieodniowe, czterdziestodniowe i rokowe. *Smotr. Apol.* 147. (coroczne). — 3. Rokowy, terminowy *Ross.* ерочный.

1. ROLA, i, ż., z *Franc.*, die Rolle in einem Theaterstück; (*Sorab.* 2. rulla; *Ross.* роль, cf. lice); 1) eześ sztuki, którą każdy aktor udawa z osobna. *Teat.* 24, 26. Trudnej podjałem się roli. *Teat.* 52. b. 13. Granie roli *Eecl.* аннеподхождение. — 2) Rola, lista, *Regiestr.* qu. v.

2 ROLA, i, ż., ROLKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* rolj, role, popluž; *Slov.* rola, rolička; *Sorab.* 4. robla, rola; *Sorab.* 2. rohla; (*Carn.* ral, orolje *jugerum*, ob. Radło, ob. Orać); *Slav.* oránje; *Croat.* ztern (ob. Ściern), (rál + lan); *Ross.* поля, пашня, пашенка; *Eecl.* бразда (cf. brózd), есно, (ob. Sieło); *Carn.* kmetje, kmetya, (cf. kmiec); 3) pole zasiewne, Ackerfeld, Ackerland, feld. Jaka rola, takie też są i nasiona. *Budn. 4 Ezdr.* 9, 17. Rola korceem mierz, nie sznurem abo stajem. *Cn. Ad.* 158. (lepiej mączno, niż łączno). To ich wszystka była rola, na galerach wojować. *Pasz. Dz.* 59. (całe ich gospodarstwo). Pola abo role są trojake, jedne na oziminę, drugie na jarzynę, trzecie na ugór, według kadencyi, jako na który rok przypadną. *Haur. Ek.* 18. Rola uprawiać *Ross.* земледельствовать. Uprawna rola; *Sorab.* 1. podwór, podworano, (ob. Podorac). — 2) Rola, herb; róża, a koło niej trzy kroje; w hełmie pięć piór strusieli. *Kurop.* 3, 43. ein Wapren. ROLNICA, y, ż., botan. rodzaj rośliny, *sheardia.* *Kluk. Dyk.* 3, 76. ROLNICTWO, a, n., ziemiańskie gospodarstwo; *Boh.* polnost; *Slov.* oránj; *Sorab.* 1. ratarstwo, (ob. Ratajstwo); *Carn.* kmetvanye, kmetztvu, (ob. Kmiecstwo); *Vind.* orastvu, ora-

- nje, kmetnia, polsku obdelanje; *Rag.* tēxarje, trūd (ob. Trud), tégh, mukka; *Croat.* ratajenye, oranje; *Ross.* земледѣліе, земледѣлство (cf. pachae), хлѣбопашество; *Eecl.* земледѣланіе, der Ackerbau, der Feldbau, Landbau. Rolnictwo jest znajomość przywoitéj roli uprawy. *Kluk. Rosl.* 5, 2. Naród bez rolnictwa jest głucha pustynią. *Gaz. Nar.* 1, 244. Lubiący rolnictwo *Eecl.* любоземледѣленъ. ROLNICZY, a, e, od rolnictwa, Ackerbau, Landbau, Feldbau; *Boh.* porlužnj; *Ross.* пахатный, земледѣльческій, пахаревъ, хлѣбопашный, сельный, сельскій; *Eecl.* ивъвпъ, (ob. Niwa). ROLNICZYĆ *med. niedok.* rolnictwem się bawić, gospodarować; den Ackerbau treiben, der Landwirtschaft obliegen. Trzeba połączyć z teoryą praktykę, żeby dobrze rolniczyć. *Kluk. Rosl.* 5, 66. ROLNIK, a, m., ROLNICZEK, czka, m., *zdrobn.*; *Boh.* rolnjk, niwař, sedlak, (ob. Siedlak); *Sorab.* 1. ratař, rataj, (rataj); (*Carn.* rojāk adscriptitiuus); *Vind.* kmet (ob. Kmieć), polski zhlovek, pauer, arazh, (ob. Gbur, oracz); *Croat.* rataj, orach, polyak (cf. Polak), delopolecz, tesak; *Dal.* ratay; *Rag.* tēxāk, truudnik, rataj, zemgljak. (ob. Ziemianin); *Bosn.* pogljār, tesgljak (cf. ciężki, cf. ciągnąć, ciężły), rataj, korac; *Rag.* pogljār, rataj, ratagl; *Slav.* tēxāk; *Ross.* рольникъ, земледѣлецъ, земледѣлецъ, хлѣбопашецъ, орачъ, оратель, оратай, ратай; *Eecl.* пахотникъ, f. пахотница, образодеревъ, пахаръ, содѣлованикъ, шиларъ; §. 1) chodzący koło uprawy roli, der Ackermann, der Feldbauer, der Landmann. Rolnicy nasi, jedni mają znaczne gospodarstwo, jak to sołtysi, okupnicy, kmiecie; drudzy mają połowę mniejsze, jak to półrolnicy, zagrodnicy; inni ledwie mają jakie, jak chałupnicy i komornicy. *Świtk. Bud.* 441. Dziwuje się rolniczek (arator), gdy się w jarzmie woły Chodząc wala, i kładą na ziemi w bród poły. *Żebr. Ow.* 177. *ib.* 579. — §. 2) Rolnik skowronek, ob. Skowronek rolnik. — §. 3) Rolnik, kwaki, rzepa podługowata słodka, karpiele, Steinfinken. *Krup.* 5, 59. ROLNY, a, e, od roli, Feld, Acker; *Boh.* rolnj; *Sorab.* 1. robliny. Rolne gospodarstwo. *Warg. Wal.* 151. der Feldbau. (*Croat.* polyobilan agrosus). *ROLOPORCA, y, m., wół pługiem orzac rolę porzacz. *Otw. Ow.* 610. der Feldpflüger, Durchackerer. *ROLOSPRAWNY, a, e, n. p. Wyzabijała z kmiołkami rolosprawne cielce; *ruricolos boves.* *Żebr. Ow.* 120. feldbauend.
- ROMAN, u, m., botan., gatunek Euforbii, *Euphorbia Cyparissias*, rośnię na gruntach kamienistych. *Kluk. Dyke.* 1, 215. eine Art Euphorbien. (*Croat.* raman, komonika monacella). ROMANA, y, ż., w drukarni, gatunek pisma mniejszego od kanonu. *Magier. Mskr.* ROMANEK, nku, m., botan., gatunek Euforbii, *Euphorbia Helioscopia*. *Kluk. Dyke.* 1, 212. Romanek mały obrotny, kołowrot, Sonnenwende, Wolfsmilch. *Syr.* 1489. (*Boh.* rmen; *Ross.* помашка chamomilla - rumianek). ROMANOWY, a, e, n. p. Romanowe ziele wielkie, dendroides, Steinflee. *Syr.* 1490.
- ROMANS, *ROMAN, u, m., z *Frans.*; *Vind.* resvefeleozhi smifliki; der Roman. Zynsłone historye, co się romanami nazywają. *Lub. Roz.* 81. Dobre są i romanse, które bawiąc nauczają; ale nie wiele mamy *Doświadczyńskich* i *Podstolich.* *Col. Wym.* 92. O fatalne romanse, romanse niestety. Wyście nam pokazyły młodzieź i kobiety *Zabl. Firc.* 78. ROMANSISTA, y, m., autor romansowy, ein Romanenschriftler. Wielu utrzymuje, że dawne rycerstwo bajecznych romansistów było wymysłem. *Niemc. Król.* 1, 155. Według pospolitego romansistów zdania, już tam miłość znajdować się nie zwykła, gdzie żadnego odmówienia obawiać się nie trzeba. *N. Pam.* 11, 194. ROMANSOWY, a, e, Romanen. Miłości romansowe. *Teat.* 48. b, 50.
- RONDEL, dla, m., RONDLIK, a, m., dem., okrągłe naczynie do smażenia, eine Bratpfanne; *Boh.* rendljk, rendliczek. Rondel, naczynie miedziane, z rączką, w kuchni używane, które powinno być dobrze ubielone, ponieważ potrawa, gdy długo w rondlu stoi, zaraz miedzią przechodzi. *Wiel. Kuch.* 425. Nie zjecie czego? czyja będzie wola Przystap' ku temu rendlowi. *Kniaź. Poez.* 2, 204. — RONDELA, ob. Rodela. RONDOWAĆ, wyrondować; u blacharza, blachę okrągłą zgietą wyrównać, aby zupełnie była okrągła. *Magier. Mskr.* rendiren, runden.
- RONIĆ, URONIAĆ, URANIAĆ *cz. niedok.* zronić, uronić *dok.*; *Ross.* ронить, ронять, сронять, сронить, сроняю, сроню, сраниваю, обронить, уронить; upuszczać co z siebie, utracać; fallen lassen, verlieren, verjäten, pr. et fig. (*Sorab.* 1. ronu piso; *Croat.* rivam, rinuti trudere, cf. runać; *Bosn.* roniti dejicere). Roni ptak - pierze mu pada, der Vogel läßt die Federn fallen, maniert sich, (pierzy się). I ptak tam lecąc pióro uroni. *Rys. Ad.* 76. — Fig. Buntownik będzie musiał z tej pychy i pierza uronić, skoro króla zobaczy. *Tward. W. D.* 82. Roni koń - zęby mu padają, daß Pferd verliert die Zähne. Jeleń roni - rogi mu padają, der Hirsch wirft die Geweiß ab. Wąż się roni - lini się, die Schlange wirft die Haut ab. — Róża przedko roni kwiat swój. *Hor.* 1, 205. *Nar.* Już w piersi czyste uderzają dłonia, Już włosy na wiatr wytargnione ronia. *Zimor. Siel.* 194. W zawody konie wypuszczają Ze wszystkiej siły je zacinają, Chyląc się nazbyt woźniki swe ronia, Potym zronione własnym lotem gonia. *Ustrz. Troi.* 54. (zlawją z nich, spadają). Łzy ronić. *Tr.*; *Sorab.* 1. sëlze ronu; *Croat.* ronim szuze; *Bosn.* roniti suze *profundere lacrimas*; *Eecl.* слезити, слезю, слезоточити. Próżno słowa twoje ronisz. *Teat.* 42. d, B. Wielką część dnia gnuśnym spaniem marnotrawnie uraniasz. *Krom.* 551. Czcym wielomowstwem uroniać drogie momenta czasu. *Dyar. Grod.* 14. Jednego z całego dyskursu nie uroniła słowa. *Weg. Marm.* 5, 7. (nie straciła). Zaniedbanie wiele pięknych rzeczy roni. *Simon. Siel.* 70. Uchodzi zima, ziemia śniegi roni. *Hor.* 1, 29. *Nar.* Łakomy człowiek i chwytą i roni, Lejac w ten przetak, wnet woda wycieknie. *Hor.* 2, 120. Wielkie miał Pompej majetności, lecz więcej uronił, niżli schował. *Bardz. Luk.* 155. (strwonił). O unią zdrowie swoje i krew' roniłi. *Smotr. El.* 15. (na szanie puścił, odważył). Pieści córkę, pielęgnuje, nad nią serce roni. *Zab.* 15, 16. *Kniaź.* serce wylewa, sein Herz ergießen. Do twojój łaski ustawnie wdycham, Uroni tę znanęj-ducha pokorze. *Kniaź. Poez.* 1, 4. (wylewaj, świadczy ją choć mniej godnemu).

Zebrane tam było, co ziemia schronić może w łonie swym najskrytszego, i słońce uronić z przeświejnych swych promieni. *Tward. Wz. 149.* (utworzyć). Zaden z twych poddanych przeciw tobie wiary nie uroni. *Pot. Arg. 155.* (nie przyniewierzy się). Obym się był nie rodził, abo swym rodzeniem, Aby mię matka była zroniła kamieniem. *Kulig. Her. 24.* poroniła, mißgebären. verwerfen. RONIENIE, ia, n., "RON, u, m., das Gallenlassen, Verschütten, Bergießen. (Ross. уронъ strata, utrata). Czei Por-tugalezcy ronem płaczu swego straszego Albukierka. *Przyb. Luz. 5.* (wylewem).

Pochodz. poronić, poranić, wyronić, oronić, uronić, zaronić; sron, srenisty, srenieć, osrenieć.

RONT, u, m., militar., obchód, objazdźka. *Jak. Art. 5, 314; Rag. obhoda; Ross. дозоръ* (cf. dozór); die Runde, Ronde. Trzeba nam było młynkować katem. Chcę się wybiegać przed czujnym rontem. *Zab. 9, 346. Zabł. Nocowłóckieh przestrzegam, że teraz po nocy chodzą ronty. Mon. 70, 156.*

ROPA, y, ż.; *Ross. рона, сукровица*; otok, Citer, Citermaterie. (*Sorab. 2. roppa, zmaraszczek*). Ropa białożółta-wa materya, która się staje z występującej krwi, i pomieszania się z nitkami miesistemi w ranach lub wrzodach. *Kluk. Zw. 1, 56; Boh. hnüg, hnoge (ob. Gnój), hnulina, hnis, talów; Slov. hnüg wiedë; Hung. genyetség; Vind. gnnui, hötter; Croat. gnóy, gnyoj, gnylad; Dal. gnój; Bosn. gbnój; Slav. gnej; Sorab. 2. talug; Sorab. 4. yëdmo* Obmywa z ropy ubroczone ciało. *Bardz. Luk. 106.* — §. Ropa, bitumen. *Syxt. Schl. 140.* Bergwachs, Judenpech. Ciepłee te mają w sobie siarkę abo hałun; drugie klej abo ropę, jako ją nazywają ci, którzy za Drohobyczą kopią tę ropę. *Syxt. Schl. 82.* Słone wody gorzkiego smaku nabywają z kleju albo ropy jeziora. *ib. 105.* ROPCZYCE, miasto w Sandomierskim. *Dykc. Geogr. 2, 555.* eine Stadt in der Wojv. Sandomir.

ROPIĆ *med. niedok.*; (*Sorab. 2. ropisz marszeczyć*); czynić, aby się zebrało, zropiło; eitem machen, eitem lassen; *Boh. zgitriti, zgitrowati* (cf. jatrzyć); *Sorab. 2. jetschisch; Russ. гноить. Emarginare, ropić, rozgnoić abo rozszerzyć wrzód abo ranę. Macz. Ropiący, suppuratorius. Cn. Th. ROPIC się recipr.; Boh. gitriti se, gitrijm se; Sorab. 2. sze talużisz; Sorab. 1. podyetžu szo, noyu szo, yedniu szo, zaečekam, hinieč, (ob. Gnić); Vind. otezhi, otukurit, otikuvat, otiekuvat, se gnojit, heitrali; Bosn. gnojtitise; Rag. ghnoittise, oghnoittise; Croat. ognajam-sze; Ross. гноитья, парвать, парывать; ropę wypuszczać, ropą cieć, eitem. Cn. Th. ROPIEĆ *nijk. niedok.*, zropieć *dok.*, ropą zająć, w ropę przejść, zu Citer werden. Wnet jego sadło, ciało, jego miazga cała Od gnusności z pijanstwem złączonej zropiała. *Zab. 8, 95. Tręb. Z dołków, gdzie były oczy, żaby wyglądały. Po twarzy zaś zropiałej jaszczurki biegaly. Łącz. Zw. 12.* ROPISTOŚĆ, sci, ż., ropienie, purulentia. *Macz., Sorab. 1. yetžno, yedmoyitoleč, Vind. tvurnóst; Croat. gnoina, gnoinoszt; Hung. genetség. das Citem, wenn etwas voll ist von Citermaterie. ROPISTY, a, e, ROPISTO adverb., ropiący się, pełen ropy, purulentus. Macz., Boh. hniso-**

waty; *Slov. zahnogeny; Hung. genyetséges; Sorab. 1. yëdmoyitë, yedmoyiezne; Vind. höttrau, gnojan, tvuren, tvuroviten, gnijlast, gnoioranast; Croat. gnoien, gnojni; Ross. гноеватый, гноивый, гноетный (cf. gnojny), паривный, вередливый; Eccl. ропистый, гноеточивый, eiternd, voll Citer. Do Łazarza psi przychadzali. A wrzody jego ropiste lizali. *Ody. Św. 2, D b. — §. Ropisty, ropie podobny. Cn. Th., eiteratig. ROPSKO, a, n., paskudna ropa, häßlicher Citer. Ropsko i otok smrodliwy. Boh. Dyab. 2, 54.**

ROPUCHA, y, ż.; (*Boh. ropauch sopel, cf. Sorab. 1. žkropawë chropawy; Ross. рипуха, рипушка salmo maraenula; cf. Gall. erapaud; Ital. rospo*); parchata żaba, die Kröte; *Slov. zemská žaba, gedowatá žaba; Boh. žaba zahradnj, zemská, gedowatá, chrastavá; Sorab. 2. schkrodawa; Sorab. 1. krökawa, fymečiza; Vind. krastova shaba, krota, flatorniza; Croat. krasztava saba, krasztacha; Carn. puf; Bosn. sgjabbá zapuhaccja, rugnava; Rag. xabba zapuhaccja, gubbaviza; Slav. krastava xabba; Ross. коростовая лягушка, жаба; §. 1) rana bufo, daleko większa od pospolitej żaby, ciemnoszarawa, ma na sobie brodawki obrzydliwe. *Zool. 203.* Żabę stawa Ruśniacy jedném słowem zowią ezerpachą, t. j. żabą leśną. *Urs. Gr. 144.* §. Ropucha, vocamus hominem vel animal aliquod parvum, quando ultra modum suae corporaturae inflatur ira vel superbia, eine böse Kröte, eine stolze, aufgeblasene Kröte. *Aliqui tamen dicunt esse ranæ majoris nomen, et sane modus loquendi: Ody-ma się jak ropucha, er bläst sich auf wie eine Kröte, wie ein Frosch. Cn. Ad. 4, (cf. nadał się jak półtora nieszcze-scia; gdy konia kują, żaba nogi nadstawia); indicat translatum esse ab aliquo proprio. Cn. Th. 925. — §. 2) Milit. Ropucha, koże żelazne moździerzowc. *Jak. Art. 5, 314.* eine eiserne Mörserkavette. ROPUSZY, a, e, od ropuchy; *Carn. krötne; Kröten.* Czart ukryty w barwie czai się ropuszej. *Przyb. Mill. 429.***

RORATY *plur.*, nabożeństwo adwentowe, die Adventandacht in der Römischen Kirche bey sieben brennenden Lichtern. U nas w Polsceze oznaęa się adwent roratami, to jest mszą przed wschodem słońca odprawianą, w której introit od słowa: *Rorate* zaczyna się; pod czas tej mszy stawiają siedm świec gorejących na ołtarzu. *Cerein. 1, 189. Kras. Zb. 2, 56. Żain. Post. 4 b. — Na roraty wstają pobożni. Dwor. J 4. mówi się czasem o szulcach, pijanicach, którzy całą noc nie śpią do świtu, Nachtwärmer. — §. Roraty = Adwent qu. v. RORATNY, a, e, od rorat; n p. Zwiastowanie anielskie do panny Maryi wspominając, roratną mszą spiewamy. *Hrbst. Nauk. N.**

ROS — Roz — qu. v.

ROSA, y, ż.; (*Boh. rosa, rosyčka; Slov. rosa; Sorab. 1. rosza, rôfla, rôsa; Sorab. 2. rosza; Carn. rósa; Vind. rofa, rofsa; Croat. rôsza; Slov. rossa; Rag. rossa, rossizza; Bosn. rosa; Ross. poca; Lat. ros; Gall. rosée, Graec. ῥοση, ῥόσος, cf. Hebr. רוֹסוֹ rasas, aspersit, apud Chaldaeos stillavit; cf. Germ. riefern; der Thau, owa niewidoma wilgoć, która po zachodzie słońca w ciepłe czasy, rośliny znacznemi kroplami okłada. *Kluk. Rosl. 5, 90.**

Hub. Wst. 162. Na zaraniu rosa z wiatru spuszczonea bywa. *Birk. Zbar. C b.* Rosa kroplista. *Bardz. Luk.* 99. Skropcie już pola perłową rosą O górne zdroje. *Miask. Rył.* 1. Rosa pada. *Cn. Th., Vind.* rośsa pada, rofsi; *Sorab.* 1. rosza pada. Płodnoczynna rosa. *Zab.* 8, 255. *Nar. et* 10, 55. *Koss.* Rosa miodowa; *Ross.* медяная роса, *ob.* Miodowy.

Pochodz. *rosić*, *obrosić*; *obraszać*, *porosić*; *rosisty*, *rosaty*.

ROSADA, *ob.* Rozsada.

ROSAJDA, *y, ż.*, w lucie sklanej, taśa skła ordynaryjnego zielonego, których 120 sztuk idzie na skrzynią. *Magier. Mskr.*, eine ordinäre grüne Glaßtafel.

ROSATY, *a, e*, na kształt rosy, wie *ῥῆαν, ῥῆαν*. Do wina używają eukru rosatego, w aptece przyprawnego, dla uczynienia go łagodnym. *Cresc.* 555.

ROŚĆ, *ob.* Rosnąć. ROSCIAĆ, *ob.* Rozciąć. ROSCIAĞŁOŚĆ, ROSCIAĞŁY, ROSCIAĞNAĆ, *ob.* Rozciągnąć.

1. ROŚCIC, *rościł*, *rości*, *roszezę* *cz. niedok.*, *urościć* *dok.*, robić, żeby co rosło; *Bosn.* vrjesgiti (cf. wrzos), einit rasti; *Ross.* растить, рошцу, возрастить, возращать. (poia, рошина gaj); *Eecl.* ращу, (растительный *vim augendi habens*), wachsen machen. Mysze łajno na głowie oblaźlej włosy rości. *Sienn.* 175. Ziele smolnik dobre jest w gnojeniu ran, roszeżąc w nich ciało. *Spicz.* 9. — *Transl.* Rościć, *fig.* wzkrzeszać, wzbudzać; *rege* machen, entstehen machen. Państwo miał w ręku, gdyby cheiał rościć W półryнку wojnę. *Chrośc. Luk.* 185. Twój gniew mi pańcie codziń zgubę rości. *Morszt.* 95. Oprzeć nie mogłem się skłonności, alem nadziei nie rościł nigdy. *Teat.* 1, 69. idy nährte keine Hoffnung. Widząc jej portret u niego, nie miałem rościć podejżrzenia? *Teat.* 9, 21. Argwohn schöpfen, Argwohn nähren. Pretensye rościć, zmyślać sobie pretensye, Präntensionen machen.

2. ROŚCIC, *ob.* Roszeić. ROSCIEC, ROSCIEK, *ob.* Rozciek. ROSCIETY, ROSCINAC, ROSCINEK, *ob.* Rozeić. ROSFORNY, *ob.* Rozworny.

ROSIATA, *y, ż.*, mlęko gęste warzone z jajkami, bił gęstene Milch mit Eiern. *Wiel. Kuch.* 425.

ROSIĆ, *-ł, -i*, *roszę* *cz. niedok.*, *urosić* *dok.*; *Boh.* rositi, rausam; *Vind.* rofiti, narofuvati; *Carn.* rosim; *Croat.* rozšiu; *Slav.* rositi; *Rag.* rossitti; *Ross.* рошить, рошцу; *ḡ.* 1) na kształt rosy pokrapiać, wie mit ῥῆαν beneßen, besprengen, beſtauen. Twarz łzami rosi. *Jabl. Tel.* 79. Mirtyl wzrok w ojeu utopiony czasem w niebo wznosił, I radosnemi łzami piękne lica rosił. *Chod. Gesn.* 18. Rumieniec jej polieczków łzami uroszony. *Przyb. Luz.* 47. Oczy łzami uroszone. *Min. Rył.* 1, 148. Krwią swoja własną ranne członki rosi. *Past. Fid.* 41. Wonia uroszone miała po barkach włosy rozpuszone. *Hor.* 2, 155. *Min.* Kapłan trzymając w ręce kropidło, Naprzód rosi święconą wodą ono bydło. *Pot. Arg.* 125. — *ḡ.* 2) Rosić len: pod niebem na rosie go blechować, den Fladß im ῥῆαν liegen lassen und so bleichen. Roszenie lnu; po wyciagnieniu go z wody rozściela się na łacie skoszonej rzędami, jak najcieniej, aby się wyblechował, czyli uro-

sił. *Przędz.* 15. Niektórzy roszą len przez 3 lub 4 niedziele podług czasu. *ib.* 15. et 107. ROSICZKA; *i, ż.*, ROSNIK, *a, m.*, *ros solis*; *Ross.* солнечная роса, Sonnenhan; listeczki tego ziela, im bardziej słońce przypala, tym więcej wilgoci abo rosy w sobie mają. *Syr.* 350. *Kluk. Rosł.* 2, 249. *Chmiel.* 1, 643, *drosera Linn.* wilgoć na liście występuje, ma gubić brodawki. *Kluk. Dykc.* 1, 196. ROSINIĘC, *herb*; *idem* quod Ślepowron. *Kurop.* 3, 45. ROSISTY, *a, e*, ROSISTO *adverb.*; *Boh.* rosnaty, plyn rosy; *Sorab.* 1. roszyoté; *Carn.* rosliv, rosnat; *Vind.* rofliu, rofen, rofoviten; *Bosn.* rosni; *Croat.* rozšlyiv; *Ross.* рошстый; pełen rosy, rośny; *weiß ῥῆαν, ῥῆανig, beſtaunt.* Rosista *noe. Grock.* W. 158. Zmrok rosistemi kropi się perłami. *Suszye. Pieśn.* 2, B 2 b. Obłok rośoty. *W. Jes.* 18, 4. Wiatr rosisty. *W. Dan.* 3, 50. Dmą rosistą Zefir wiejąc zgoła, Z ziemi na wiosnę wyprowadza ziola. *Bardz. Trag.* 121. Rosistym być *Eecl.* росоточити.

ROSKARACZYĆ, ROSKAZAĆ, ROSKIDAĆ, ROSKLEPAĆ, ROSKOCZOWAĆ, ROSKOSZ, ROSKOSZOWAĆ, ROSKUGLOWAĆ, ROSKURCZYĆ, ROSKWILIĆ, ROŚLAPAĆ, ROŚLAWIAĆ, *vid. sub.* Roz —, *suis in locis.*

ROŚL, *i, ż.*, rośnienie, rost, płód, płodność; *Carn.* rast; (*Ross.* пасть żrzałość, dożrzałość), Wachsthum. Roła bujna w swęj rośli uszeżeśliwiła dobytki. *Chodk. Kost.* 12. — *ḡ.* Roślina, ein Erdgewächs, eine Pflanze. Natura wywodzi z wód łona rosle. *Przyb. Luz.* 524. Kazala dobrothwie łonu płodnej ziemi Rosłami dla mieszkaneów kwitnąć leżącemi. *Przyb. Ab.* 114. Tym porostom, tym gumoin, kąpiącym kroplisto, Niewidzialne gładkie rosle chropowaea. *Przyb. Mill.* 125. ROŚLEK, *sika, m.*, wyrostek, młodzieniaszek. *Tr.* (cf. rostek); ein junger Mensch, ein Aufstößling. ROŚLINA, *y, ż.*, die Pflanze, das Erdgewächs; *Boh.* rostlina, zrostlina, zrostlinka, wyrostlina, zelina (cf. ziele), bylina, bylinka, (cf. bylina, byle); *Vind.* rast, rastje, semelska rast, semlorastje, vladiza, safad, blanza, mladiza; *Carn.* sasajaniza; *Rag* strük (cf. strak), tars, tarstak, (biglje *herba medica*); *Ross.* быіе, быліна, былінка, растение, произрастение, прозябение, зemie, трава; *Eecl.* сдхъ (cf. sad), змльъ, (былінью, быліемъ *porastao herbesco*). Rośliny są ciała organiczne bezduszne, wyrastające z ziemi: drzewa, krzewiny, zioła są rośliny. *Bot. Nar.* 5. *Tournefort* rozłożywszy rośliny na drzewa, krzewiny, podkrzewiny, i zioła, podzielił je na gromad 22. *Bot. Nar.* 155. ROŚLINNY, ROŚLNY, *a, e*, od roślin, Pflanzen; *Boh.* bylenny; *Eecl.* былный, былный. Oleje i żywice roślinne. *Krumł.* 96. Klój roślinny, gumi. *ib.* 96. *N. Pam.* 6, 316. Gdzie gnją materye roślinne, zwykła się pokazować saletra. *Jak. Art.* 1, 47. ROŚLINIARNIA, *i, ż.*, krzewodoma. *Pam.* 85, 454; *Ross.* теплица, das Treibhaus, Gewächshaus. ROŚLINISTY, *a, e*, — o *adverb.*, pełen roślin, zielisty; *pflanzenreich, frautreich*; *Eecl.* былный. ROŚLINONOSNY, *a, e*, noszący rośliny, *pflanzentragend*; *Eecl.* закононосець; (*Verb.* законопому, *Graec.* χλοηφορεω; *законсіятелевь, Graec.* χλοαργής *virenter splendens*). ROŚLINOPISARZ, *a, m.*, botaniczny autor, *Pflanzenbeschreiber.*

Najslawniejsi roślinopisarze w Polskim języku Marcin z Urzędowa i Syreniusz. *Bot. Nar.* 4. ROŚLINOPISMO, a, n., botanika, mówi o roślinach. *Bot. Nar.* 2, die Kräuterlehre, Pflanzenkunde. ROŚLOŚĆ, ści, ż., sporość, großer Wuchß. Hippiasz w siłach i roślości olbrzymom równy. *Ter. Tel.* 511. — (ROSLITOWAĆ się, ob. Rozlitować się). — ROSELY, a, e, spory, groß gewachsen, groß. (Boh. rośliwy rosnaey; *Rag.* raastgliv *vegetabilis*). Rośły na kształt wieży. *Przyb. Mill.* 178. Rośle cedry Libańskie. *Ryb. Ps.* 50. Na rośle góry srogi piorun bije. *Bardz. Trag.* 244. Katechizm dla roślejszych. *Ryb. Ps.* praef. für die Erwachsenen. Wszysejśmy teraz pošli Za światem mali i rośli. *J. Kchan. Dz.* 299. W młodych i rośłych leciech. *Glicz. Wych. E* 5. — (ROŚMIAĆ się, ob. Rozśmiać się. ROŚMIESZYĆ, ob. Rozśmieszyć). — ROSNAĆ, ROŚĆ, rośl, rośnie, roście, rosne, roste *verb. med. niedok.*, urosnąć, zrosnąć, *dok.*; Boh. růsti, zrůsti, zrostl; *Slav.* rostu, rostnu; *Sorab.* 2. rofež, rosł, rostu; *Sorab.* 1. rostu, zrostu; *Carn.* rasti, rāstem; *Vind.* rasti, rafel, rastem, rastim, odstulat; *Croat.* raszti, razti, raztem, raszelszem; *Dal.* reczti; *Rag.* raasti, rāstjeiti, rattjeti; *Bosn.* rasti, uzmostitise; *Ross.* pocru, pocry, pacry; (cf. *Hung.* arad; *Ger.* Reiß ut Pfropfreiß, cf. *Lat.* cresco; *Aeol.* χρῆσσω); większym się stać, wadźsen. Jeżeli zwierz przez pokarm odbiera więcej nowych części, niż utracza, wtedy rośnie. Lecz wielkie podobieństwo, iż rośnienie nie czyni nowych części, tylko rozszerza te, które już są. *Kluk. Zw.* 1, 124. Ziółka te tylko, które u nas rośta, będe wypisywał. *Urzed.* 16. O kwiatki! co na inszć nie zrośniecie ziemi. *Przyb. Mill.* 555. Rosnące płoty i ogrodzenia z witwiny. *Mon.* 74, 760. żywe, lebendige Zäume. Piotr rośnie, Jan urósł, a ja nie urosnę? *Kras. W.* 22. Ciasto zaczynione poczyna ruszać i rośe. *Syr.* podnosić się, wadźsen, aufsteigen, aufquillen. Ta miłość, jak ciasto na drożdżach rośnie. *Teat.* 10, 76. Odległość opinia roście. *Fredr. Ad.* 298. Rośta pieniądze, frasunku przybywa. *Lib. Hor.* 76. pomnażają się, sich vermehren. Książęta Litewscy przez zgodę w sławę, w możność i w potężne panowanie rośli. *Śtryjk.* 228. Światłość słoneczna, gdy słońce wchodzi, pomału roście. *Sk. Kaz.* 45. Boże daj, abyśmy od posłuszeństwa twego nie odstępowali, rośtać w mądrości i w pobożności. *Sk. Kaz.* 45. Gdy choroba rośta, był znacznej cierpliwości. *Birk. Dom.* 58. Serce rośnie z radości, das Herz wächst, schwillt vor Freude. Aż serce rośnie, kiedy się to pokazują na dół skutki stokrotne. *Teat.* 26, c, 77. One dziewice, one bujne młodyce, aż serce patrzącym na nie roście. *Gwagn.* 512. — *Math.* Rzedy, których wyrazy tym bardziej rosna, im bardziej oddalają się od początku, nazywają się rzedy rosnae; series divergentes. *Jak. Math.* 2, 168. steigende Folgen. — 2. Rosnąć z czego, wyrastać z czego, pochodzić z czego; auß etwas erwachsen, entspringen, herkommen. Z małych rzeczy wielkie rośta. *Opal. Sat.* 148. Z głupstwa wszystkie nieprawości rośta. *Gorn. Dw. ded.* Nie mniemaj, gdzie cię ogień popali, woda potopi, na polu zginie, w oborze pozdycha, aby to tobie zkad inąd

rośło, jedno z prawdziwych dekretów pana twego. -*Rej. Post. Uu* 5. ROŚNIK, ob. Rosiczka.

Pochodz. sub nomine ród.

ROŚNY, a, e, rosisty, pełen rosy, roscidus; Boh. rosny, rosny, rosnaty, plny rosy; *Sorab.* 1. roszyoitę; *Carn.* roshv, rosnat; *Vind.* rofliu, rofen, rofoviten; *Croat.* rōszen, roszyiv; *Bosn.* rosni; *Rag.* rōsni; *Ross.* росный; n. p. Rośna noc. *Macz.*, thanig, toll Ehan. Wiatr rośny przewiewa. 1 *Leap. Dan.* 5, 50.

ROSOCHA etc., ob. Rozsocha.

ROSODAJNY, a, e; *Eecl.* росодательный; thaugebend.

ROSOŁ, u, m., ROSOŁEK, tku, m., dem.; Boh. rosol; *Sorab.* 2. rosol (słona woda); *Sorab.* 1. rosow, roszel; *Vind.* souna vlaga, flana vlaga, founi sok; *Croat.* rāszol rāsilago; *Bosn.* rasó, salamura; (*Ital.* salamoja); *Rag.* rāsoo, rāsoglje rāsilago; *Ross.* рассоль, рассоль, засолъ, (cf. *Germ.* Sülze, Sülze); rosół warzonych rzeczy, n. p. z sztuki mięsa wywarzony, die Fleischbrühe, (cf. bullion). Rosół z mięsa warzonego, z pietruszką, selerkiem, porami, marchwią, który na pierwszą potrawę wszędzie dają. *Wiel. Kuch.* 426. Rosół Włoski, mencestra. *ib.* 416. Żył skąpo, to też nie wołu dał gotować do rosolu, Płaska przyszła z supą rzadką miska. *Jak. Baj.* 55. Jarząbek w rosole. *Banial. B* 5. Podobno bez łyżki rosolu jeść nie można. *Teat.* 8, 59. — 2. Rosół, albo rosółowa przyprawa do potraw omazania, salsa. *Cn. Th.* die Tunfe, die Sauce. — 2. Rosół do surowych rzeczy, ryb, mięsa etc., lak, dla chowania długiego, *Carn.* slanamürja; *Ross.* тузлукъ, die Salzlake, die Lake. Kablion solą przelozony lepiej dochowuje się, niż rosółem zalany. *Wyryw. Geogr.* 425. Dla takowego bydlę trzeba sieczkę zaparzać, rosółkiem zasolonym kraść. *Haur. Sk* 52. — 2. *Fig.* Topią go bezbożnie w morskich wód rosole. *Tol. Saut.* 50. (w wędnach morskich). Przygorzkim krwawych łez rosole. *Ustrz. Klau.* 67. *Ustrz. Troi.* 12. et 45. przy strumieniu łez, płaczu, bittere Thränenfluth. — *Transl.* W rosole być, leżeć, w smutku, frasunku, w dolegliwościach, w ambarasie, w biedzie, w obertasach; in der Suppe seyn, liegen, in Bedrängnisse, in Gedränge, in Noth, Kummer. Słuchaj siostró, gdybym ja w tym rosole była, Zapewnebym swe serce ojeu otworzyła. *Min. Rył.* 1, 22. Już drugi dzień mija, Jak w tym rosole mało jada, sypia, pija. *Pot. Arg.* 229. Coż mi to powiadacie, jakobym w tej szkole Nie był i ja, i w tymże nie leżał rosole! *Zimor. Siel.* 229. Kiedy tak chcą, niechajże zostaną w swym rosole. *Gorn. Dw.* 65. O której białejgłowie raz sława rozpusty wyjdzie, już ta nieboga zawady w tym rosole zostać musi. *Gorn. Dw.* 219. Zadzierżyli Polacy posłów Czeskich dla cesarza, aby go w rosole dla Prus trzymali. *Biel.* 275. et 457. *Birk. Zbar. D.* — (ROSOLIS, u, m., Włoska wódka, Roffeli. Za kwartę gorzałeczki ocieć po dwa grosza płacił; a pan młody rosam solis po dwa ezerwone złote. *Falib. E* 5). — ROSOŁOWY, a, e, od rosolu, die Brühe, Fleischbrühe, Salzlake betreffend; *Ross.* рассольный. Rosółowa strawa; sucha, mokra, mięso, ryby do rosolu, salsamentum. *Cn. Th.*; (*Bosn.* salum,

- stvari osogljene; *Croat.* poszdlje). Rosołowy, nasalany, słony, sucho, mokro. *Cn. Th.* Eingepöfeltes, z. B. Fleisch, Fisch u. s. f. w. Rosołowych rzeczy, zwłaszcza ryb przekupień, nasalacz, *salsamentarius. Cn. Th.* der Einpöfler, der eingepöfelte Sachen verkauft. Rosołowe mięso, *ob.* Pekielniejszy. Rosołowy statek, solanka. *Cn. Th.* 1058, ein Gefäß zum Einfalten. (*Slov.* rosołowatjm, kysljm muceo, mucedesco).
- ROSOMAK**, a, m.; *Ross.* poccomaxa; *Lat. med.* rosomacus; zwierzę wielkości psa dużego, ze wszystkich zwierząt najobżarcsze. *Zool.* 524, *mustella gulo*, der Vielfraß. *Gwagn.* 429. Rosomak, zwierzę żarłoczny; objadłszy się idzie między podwójne gałęzie, tam się gwałtem póty ciśnie, póki żołądka obepchanego, nie wypróżni, i znowu na nowo swojej obżarłości czyni zadosyć. *Chmiel.* 1, 585. Tuczyszuchowie, którzy zawsze jak rosomaki obetkawszy się, i jak bacy opiwszy się, idą spać. *Pim. Kam.* 558, *Vind.* shertovez, oshertnik, preshertnik, velikuje-dez, posherub: *Ross.* ненажда. — *Transl.* Łacniej się było tobie zgadzać z nami, Niżliby rosomacy mieli władać nami. *Biel. S. M. A 5 b.* żarłoki, żarłoczni, łakomi sąsiedzi. **ROSOMASZY**, a, e. od rosomaka, Vielfraß; *Ross.* poccomashii, poccomashchii.
- ROSONOŚNY**, n. p. księżyc. *Olv. Wirg.* 454, *roscida luna*, thunbringend; *Carn.* rosanosne; *Vind.* rosonofni; *Ecll.* роонооный. **ROSORODNY** id. *Tr.*
- ROSOSZKA**, *ob.* Rozsoszka.
- *ROSPA**, y, ż., **ROZSPA**, rozsyпка, rozsypanie, daß zerstreuen, zerstreiben. Nie chciał Febus żaloszny swego pokolenia, na rospe w popioł puścić; *in cineres labi.* *Zebr.* *Ow.* 46.
- ROSPACZ**, *ob.* Rozpacz **ROSPADAĆ**, *ob.* Rozpaść. **ROSPADLINA**, *ob.* Rozpadlina. **ROSPAK**, *ob.* Rozpak. **ROSPALIĆ**, *ob.* Rozpalić. **ROSPAMIĘTAĆ**, *ob.* Rozpamiętać. **ROSPAR**, *ob.* Rozpar. **ROSPARAĆ**, *ob.* Rozpróc. **ROZPASAĆ**, *ob.* Rozpędzić, **ROSPEDZIC**, **ROSPETAĆ**, **ROSPIAC**, **ROSPIĆ**, *vide sub.* Rozp —. **ROSPIERĄC**, *ob.* Rozzprzeć. **ROSPIERZCHAĆ**, **ROSPIEŚCIĆ**, *sub.* Rozp —. **ROSPIJĄC**, *ob.* Rozpić.
- ROSPIKAMIEN**, ia, m., ziele, biedrzeniec, *saxifragia*, *Стіп pimpinell.* *Sleszk. Ped.* 420.
- ROSPISAĆ**, **ROSPISTY**, **ROSPŁASZAĆ**, **ROSPŁATAĆ**, **ROSPŁATAĆ**, **ROSPLEŚĆ**, **ROSPŁOSZYĆ**, **ROSPŁYNAĆ**, **ROSPŁYWAĆ**, **ROSPUSTA**, **ROSSADZIC**, **ROSSIEŚĆ**, etc., etc.; *ob. sub.* Rozp —, Rozs —, *suis in locis.*
- *ROST**, u. m.; *Ross.* ростъ; wzrost, der Wuchß. *Zab.* 8, 550. *Kyck.*, cf. rośl.
- ROSTAĆ się**, **ROSTAJNIA** etc., *ob.* Rozst —. **ROSTE** Rosnę, *ob.* Rosnąć. **ROSTEK**, ztka, m.; *Ross.* ростокъ, (*distng.* roztok); latorość, der Zweig, der Spröss. *Tr.*, (cf. rosłek). Wypalenie lasów niszczy aż do korzeni puszczające się młode rostki. *Pam.* 85, 355. Korzonki przykrywa ziemia, a rostki puszczają się z korzonków. *Brzost. Duch.* 26. *ib.* 20.
- ROSTERK** etc., *ob.* Rozterk. **ROSTFARKI**, *ob.* Rostfarki. **ROSTNICA**, *ob.* Spólnica ryba. **ROSTOCZYĆ**, **ROSTOK**, *ob.* Roztozyć. **ROSTOP**, *ob.* Roztop. **ROSTOPAŚĆ** ziele, *ob.* Jaskółcze ziele. **ROSTOPIĆ**, **ROSTROIĆ**, **ROSTROPNY**, **ROSTRUCHAN**, *ob. sub.* Rozt —.
- ROSTRUCHARZ**, ***ROZTRUCHARZ**, a, m., z *Niem.* der Roßtäuscher. §. 1) Rostucharz, który końmi trybuje, *hippocomos. Macz.* (*Boh.* konjř, koniř; *Carn.* kojnar; *Vind.* koinski kupez, klusatni barantavez). Rostrucharz, który na przedaj konie stawia, chowa je bardzo rozkosznie, iżby je jak najlepiej sprzedał. *Gorn. Sen.* 420. Rostrucharze, co końmi kupeza, płacą od osoby po złt. dwa. *Vol. Leg.* 2, 984. Frasował się na roztrucharza, że zbytńie drogo zaciął konia. *Gorn. Dw.* 167. — §. 2) Rostrucharz, co ludźmi kupeczy, martauz; ein Seelenverkäufer, Seelenhändler. Niczny rostrucharz z uczciwemi ciału Kupeczy dzień cały. *Klon. Fl. C 2.* (*not. mango*, kupiec co ludźmi kupeczy). Za ucznia cię Judasz pan przyjął, nie za rostrucharza. *Pot. Zac.* 11. — §. 2) Rostrucharz, jednac kupeca, kupi, stręczyciel. *Cn. Th.* 242. rajfora, der Zuweiser, Zuführer. — §. *Transl.* Słuchajcież jakie życie było rostrucharza onego, (bogacza przed którego drzwiami biedny Łazarz leżał). *W. Post. W.* 2, 59. Rozkosze rostrucharza tego. *ib.* 62. **ROSTRUCHARSTWO**, a, n., rostrucharskie rzemiosło, trudnienie się przedawaniem koni; Roßhandel, Roßtäusch; *Boh.* koniřstvj. **ROSTRUCHARSKI**, a, ie; *Boh.* konjřřský.
- *ROSTRYHA**, y, m., [**ROZSTRYHA**, *qu. v. z rusk.*; *Elym.* strzydź 2], rozstrycha, rozstrychnienie, *ob.* Rozstrychnać. — §. Rostryha, (odszcepieniec, cf. rozkolnik), [*Ross.* pazcipura, wyświęcony, z kapłaństwa złożony, ein Entweißer 2], ein Abtrümmiger. Przez apostołów i rostrybów to się dzieje. *Pim. Kam.* 62. Niezbożny rostryho, niedosyć na tym masz, iż ceremonie sakramentalne ganisz, ale i na samego sakramentów podawcę bluźnisz. *ib.* 62. Niewstydlivy rostryho. *ib.* 58. Stulże rostryho pysk, a niepotrzebnie nie gdakaj. *ib.* 225.
- ROSTRYSK**, **ROSTRZASNAĆ**, **ROSTRZELIĆ**, **ROSTRZĘSYWAĆ**, **ROSTRZĘŻWIC**, **ROSTRZYGNAĆ**, *ob.* Roztrysk, Roztrząsnąć, Rozstrzelić, Roztrzęsywać, Roztrzęzić, Rozstrzygnąć.
- *ROSTUCHARZ**, *ob.* Rostrucharz, **ROSTUCZNIĘC**, **ROSTUCZYĆ**, **ROSTWARTY**, **ROSTWARZAĆ**, **ROSTWORZYĆ**, **ROSTYKAĆ**, **ROSTYRAĆ**, **ROSTYRK**, *vid. sub.* Rozt —.
- ROSunAĆ**, *ob.* Rozsunąć, **ROŚWIECIĆ**, *ob.* Rozświecić.
- ROSYA**, yi, ż., (cf. Ruś); *Vind.* Ruska semla, Rutenska dëshela, Ruňansku zharstvu, Molhkovitsku zelarstvu; *Ross.* Россия; Moskwa, wielkie cesarstwo częścią w Azji, częścią w Europie. *Dykc. Geogr.* 2, 558. Rußland. Tytuł Imperatorowej całej Rosyi, aller Reußen, Rzplta uznawa. *Vol. Leg.* 7, 25. **ROSYANIN**, *ROS, a, m., Moskal. *Dykc. Geogr.* 2, 558, der Russe; *Bosn. Rus;* *Vind.* Rusfianz, Ruffiak, Molhkovit, Molhkovitar; *Croat.* Moskov; *Ross.* Россиянинъ, *vulg.* Рускакъ, (*ob.* Rusy); *Ecll.* Россъ. Apostoł Andrzej postawił krzyż na górach Kijowskich, i ochrzcił niektórych Rosów. *Fund.* 1. *Rosy nie byli z Rzymianami w jedności wiary. *ib. pr.* **ROSYANKA**, i, ż., Moskiewka, die Russinn; *Ross.* Россиянка. **ROSYJSKI**, a, ie, Moskiewski, Russisch; *Boh.* Ruský, (*ob.* Ru-

ski); *Vind.* Ruski, Rufianski, Rutenski; *Ross.* Рощицкіи, Рощицкіи. Posłowie Rosyjscy. *Vol. Leg.* 7, 674.

ROSYPAĆ, ROSYPKA, *ob.* Rozsypać.

ROSZCIC, ROZCIC, -i, -i, roszei, roszezę, rozczę, *cz. niedok.*, na roszeie suszyć; *Carn.* rōshlam, rōshen, rōshen. Zboże wodą nalane, gdy napęcznieje, pocznie się pukać, toż go rozszczę, a potem na słońcu suszą. *Syr.* 944. O rozszczeniu słodu. *Kluk. Rosl.* 3, 268. vom Malz-dörren. Jęczmień na sład rozszony, za przystąpieniem ciepła innego smaku nabiera. *Bot. Ngr.* 156. Kupa rozszącego się słodu. *ib.*

ROSZCZE, rościsz, *ob.* Rościć. **ROSZCZEPIC, ob.** Rozszczepić. **ROSZCZEPERZYĆ, ob.** Rozszczepierzyć.

RÓSZCZKA, i, ż, ROZDZKA, RÓZECZKA, *demín. Nom.*, różga; [*ob.* Rożdże 2]; pracie, gałązka, *Boh.* růzka; *Vind.* Rūbiza, ructeza; [*cf. Ross.* poua gaj 2]; ein Rūthden, eine kleine Rūthe, ein Zweig. Młuje różeczka swoje gałązki, i gałązka swój pniak, bo wie, że bez niego ginie. *Sk. Kaz.* 365. Dobrego korzenia dobra różeczka. *Sk. Żyw.* 1, 165. et 2, 155. (jaka matka, takie córki; nie daleko jabłoni jabłko pada). Nazaret wykłada się różeczka albo latorośl. *Damb.* 619. Wszędzie po różeczkach wisi drobny owoc. *Toł. Saut.* 78. Szcześłwa latorośl, z której różeczki tak wielki rodzaj na świat wypłynął. *Birk. Dom.* 41. Rożdżki oliwne. *W. Post. W.* 211, (*Vind.* oliska vejiza, olikna mladiza). Różeczki do szczepienia. *Sk. Dz.* 527. — §. Rodzice mają zwyczaj, dziatki swe karać, albo różeczką wzbierać. *Głoz. Wych.* F 6. mit einer kleinen Rūthe schlagen.

ROSZCZYTYWAĆ, ob. Rozszczytywać. **ROSZE, ob.** Rosić.

ROSZPONA, ob. Rozspona.

ROSZT, RUSZT, u, m, ROSZCIK, a, m, demín.; *Boh.* et *Slov.* rošt; *Sorab.* 2. roscht, (roscht + rdza); *Carn.* rōsh; *Vind.* rosh, roshterz, (rosh, rashin + rozen); *Croat.* rošter, prasilnica, (*ob.* Prażyć); *Slav.* rostilj, roshir; *Hung.* rostélyotska. (rostély + kraty); *Rag.* roox, peechme, pikarstje; *Dal.* pechme; *Bosn.* rose, rosetigl, krata, graticula za peechi ribbu; *Ross.* пешетка, решотка, пешоточка (2 sztakiety, *cf.* rzeszoto), обжигальная печь; *Germ.* der Rost; §. 1) kratka kuchenna żelazna, der Bratrost. Ruszt robią z pretów żelaznych graniasto słupiastych, których obadwa końce osadzają się w bokach pieca. *Kruml.* 22. Urobił do ołtarza roszt miedziany, jako kratę. *Radz. Erod.* 58, 4. Chléb na roszeie przypiekłszy. *Syr.* 925. Na roszeie pieczony tort. *Gil. Post.* 519. Gron winnych nakładłszy na roszt, wstawił do pieca. *Cresc.* 550. *Haur. Ek.* 106. Święty Wawrzyniec na roszeie upieczony koronę wieczną otrzymał. *Gil. Post.* 282 b. — Roszt konopny *Ross.* копань — W lutach roszt, wiązanie, podobne do kraty, które pod piec dają. *Os. Zel.* 82. ein Flechtwerk von Ruten unter dem Schmelzofen in den Eisenbüthen. — §. Winniczne rosztzy, szragi, drążki, po których się pnie wino. *Włod. Weinlatten*, an denen der Wein ordentlich herauf wāhst. — §. 2) Roszt, miara pewna rudy, dziesięciu garców, ein Erzmaß. *Tr.* miara 24 niecek. *Czech. Pr.* 2, 199. — 1. **ROSZTOWAĆ rudę, Rusztować, *cz. niedok.*, przepalać rudę z**

drzewem. *Os. Zel.* daß Erz rosten, abbrennen, abschmelzen. Przepalanie rudy, po naszymu rosztowanie. *Os. Rud.* 52. Regulus najwięcej w rudach przeszkadza, gdy go pierwej nie wypędzą przez wolne rusztowanie. *Torz. Skł.* 252.

2. **ROSZTOWAĆ, RUSZTOWAĆ, -a, -uje, cz. niedok.**, urosztować *dok.*, pietrować, rosztowanie stawić; ein Gerüst bauen, rüsten. *Cn. Th.*; *Vind.* rōshlati, perpraviti, perpraulati, napraulati, rōshlupati; *Ross.* прижостить, прижостить, поджостить, поджостить, взжостить. Rusztować, podrusztować, u cieśli i mularzy, z belek i tarcie robić pietrowanie przy budowlu gmachów, lub do reparaacyi ich. *Magier. Mskr. — Transl. fig.* Doszli, jak stawić sidła na zwierza, i jaki Na głupiołaczne żeru lep rosztować ptaki. *Pilch. Sen. list.* 5, 55. Pająk siateczki swoje na one ściane zapuścił, i dziurę onę urosztował. *Sk. Żyw.* 1, 42. zabudował, verbaun. Dowcip autora przez subtelne spoje i wiązania tak dzieło całe urosztował, iż nie wymknąć bez ruiny całego gmachu nie można. *Pilch. Sen. list.* 1, 270. ubudował, urobił, aufbauen. **ROSZTOWANIE, ia, n.**, mularskie rosztowanie, z *Niem.*, daß Gerüste der Maurer; *Boh.* lešenj; *Sorab.* 1. et 2. rusta; *Vind.* rōshl, perprava, rōshlva, mashina, mashinstvu (*cf.* machina), goder, podrusht, podrushtvu; *Carn.* vodri; *Croat.* rust; (*Sorab.* 1. rišt, rištunka machina, *cf.* ryszstunek); *Ross.* подвязь, подмости, ябца, (*cf.* leż, leziwo). Rosztowania wielkie. *P. Khan. Orl.* 1, 427. — §. Wygubił ich wielu na śmiertelném rusztowaniu. *N. Pam.* 18, 525. (na szafocie). Rusztowania śmierci, stopy zapalone, pódziemne więzienia i katusze, przestały oburzać ludzkości. *N. Pam.* 9, 505.

ROSZTOWISKO, a, n., miejsce od rosztowania rudy, der Rostflügel, wo daß Erz abgebrannt und abgeschmolzen wird. *Tr.* **ROSZTOWNY, RUSZTOWNY, a, e.** od rosztowania rudy, Schmelz-, zum Abbrennen, Abschmelzen gehörig. Arsenik letko ulatuje przed rusztownym ogniem. *Torz. Skł.* 255. **ROSZTOWY, a, e.** od rosztu, Rost-. Pretzy rosztowe. *Kruml.* 27. Rosztowa pieczenia, na roszeie upieczona, ein Rostkraten; *Carn.* bershole, vershole; *Croat.* bersolche; *Vind.* roshka pezhenka, bershole.

1. **ROTA, y, ż;** (*Boh.* rota, hlůza, spolek; *Slov.* rota; *Sorab.* 1. rotta, roy, (*cf.* roj, roic); *Ross.* rota; *Svec.* rote; *Angl.* rout et rot; *Finl.* routu; *Arab.* روتوت rotuot, tumultum excitavit; *cf.* *Croat.* rāt + hój, wojna; *Ross.* ротъ wojna, ратаи, ратуиъ wojak (*cf.* rataj), ратовать walczyć; *Eecl.* ротъ kłótnia, spór). — *Milit.* Rota nazywa się rząd ludzi jeden za drugim stojących. *Łesk.* 2, 210. *Germ.* die Rote, eine Reihe Soldaten; *Carn.* zhveternik; *Vind.* zveternik; *Vind.* zveternik, versta, shop; *Croat.* chetta, sereg, (*cf.* cetno, szereg); *Rag.* cetta; *Ross.* ротъ, (*cf.* spód); *Eecl.* уета, ротъ, топа людей. Rota tedy, i rotmistrz i służebnicy żydowscy pojмали Jezusa. 1 *Leop. Joan.* 18, 15. Niemałą rotę ludzi na pomoc mu posłał. *Baz. Sk.* 55. Rotami, turmatim. *Cn. Th.*; *Ross.* uopotno, rettenweise, in Roten. — §. Rota, sekta, haeresis. *Macz.* eine zusammen gerettete Menge, eine Rote, Seferrote; *Ross.* маіка. — §. *Transl.* Im kto dostatniejszy, tym większą rotę sług wiedzie. *Petr. Ek.* 109.

orszak, zgraje, Gcsolge. — §. Gdy go z roty dobrych wyrugowano, udał się do góry Libanu. *Glicz. Wych. E 2.* ze społeczeństwa, auß der Gcmcinschaft.

2. ROTA, y, ż.; (cf. *Sorab. 1.* szo roczież, szo rocheźeč, szo pšizahacž przysięgać; *Boh.* rotjm se buntuję się, sprzysięgam się, (*Germ.* sich zusammen rotten); *Boh.* rotjik, *Germ.* Rottirer buntownik; *Vind.* rotenje, rotitje, perfe-ga = przysięga; fe sarotit jurare; *Carn.* rötim adjurare, rotivz imprecator, rotnik incantator; *Rog.* rotta, kleetva; prisęga = przysięga; rötitise = przysięgać; rotnik jurator; *Dal.* rotta; *Croat.* rota adjuratio, roten adjuratus, rotim adjuro, rotnik adjurator; *Bosn.* rotta, rotenje, zakletva juramentum; rotitise, kletise = przysięgać; urotta, okletva conspiratio, urottitise, okletise conspirare, urotnici, okletnici conspiratores; rotno, tescko, zlo male, graviter; *Eecl.* ротъ przysięga, ротиться, рочуся przysięgać, рочение przysięganie, ротитель, клятвопреступникъ, cf. ro-czyć, cf. rokować, ob. Rzecz; sed cf. etiam *Graccoliti.* rotula; cf. *Durich. 1.* 309); rota, formula juramenti; *Vind.* višha sa perfege, perlegna višha, Eidesformel, Eidesrotel. Wszelka rota zakłać się gotów jestem. *Teat. 42. c. 8.* — §. Rota wiary, Glaubensformel. Zeno biskopom rotę do wiary wydawał. *Sk. Dz. 342.*

ROTGISER, ob. Rutziser.

ROTMAN, a, m., wotman, przewodnik statku wodnego. *Włod. Chmiel. 1.* 80. *Ross.* лодманъ, спущикъ, der Lothmann, der Vorste. Rotman bywa tylko idąc na dół, który przed statkiem czolnym płynie, i wiosłem pokazuje sternikowi złą lub dobrą wodę. *Magier. Mskr.* Flis na Wiśle pływa za swoim rotmanem, Jak za hetmanem. *Klon. Fl. C 4.* „percentator vadi in Vistula”. *Vol. Leg. 3.* 60. Sam niewiadom dróg wodnych biegłem bez rotmana. *Kulig. Her. 158.* Żeglarze i wszyscy rotmanowie morsey na ziemi stana. *W. Ezech. 27.* 29. ROTMAN-CZUK, a, m., dobijacz; bywa na pomocy rotmanowi, kiedy ten kilka statków prowadzi. *Magier. Mskr.*, der Unterlothe. ROTMAŃSKI, a, ie, od rotmana; *Ross.* лодманский, den Lotfjen betreffend. ROTMANSTWO, a, n., funk-cya rotmańska, daš Generčie cineš Lotfjen.

ROTMISTRZ, a, m., nad rotą żołnierzy pieszych, nad szwadronem kawaleryi przełożony, der Rittmeister; *Ross.* ротмистръ; *Eecl.* чотоводитель. Rotmistrz pułku przedniej straży zatrudnia się całym gospodarstwem chorągwi. *Kaw. Nar. 114.* Nie może być dobrym rotmistrzem, który nie był nigdy żołnierzem. *Petr. Ek. 96.* — §. Rotmistrz, rotnik, wódz której sekty, haeresiarcha. *Ma z.*, ein Ecc-tenstifter, cf. herszt. ROTMISTRSTWO. *Cn. Th.*, ROTMISTRZOWSTWO, a, n., ranga rotmistrza, die Rittmeisterstelle. ROTMISTRSKI, ROTMISTRZOWSKI, a, ie, od rotmistrza, Rittmeister; *Ross.* ротмистрскій, ротмистровъ. ROTOWY, a, e, od rotę, Rotten; *Ross.* ротный.

ROTUŁY *Mikolaja Kochanowskiego*: w dziełach. *J. Kchan. p. 297*; z *Łac.* rotulae; mniejsze elegie, kleine Elegien; (cf. *Lat.* rotulus mortuorum). — §. Jesliby kto wniósł apela-cyę z onego miejsca, dokąd był apelował, tedy ona apelacya albo rotuł, nie indziej ma być otworzon, jedno w ławicy u sądu. *Szerb. Sar. 77.* pismo apelujące.

RÓW, u, m., ROWEK, wka, m., dem.; (*Boh.* row, hrob Grób, qu. v.; *Vind.* rou = ryna); *Croat. barb.* rón fovea ingens; *Ross.* ровъ, ровникъ, копанъ, прокопъ, копанецъ; *Eecl.* [ровъ 2], копъ, ровенникъ, ровникъ; (ров-венникъ studnia, staw, rybnik, cf. ryć); *Sorab. 1.* row 2. grob), hřebieza, pžihrow, hřebiečka; *Sorab. 2.* row, grobla, (ob. Grobla); *Slov.* prékopa, prikopa; *Carn.* grabn-jarék; *Vind.* grabin, jamina, jamovina, (cf. jama); *Slav.* graba, berek, (cf. gruba, cf. brać); cf. *Lat.* rivus, cf. ryć, cf. grzebać, (cf. grób); rów, równo wykopany prze-kop, przekopa, ein Graben. Rów do sprowadzenia wody z roli, z ogroda, z drogi, abo na przywiedzenie wody na ogród, łakę, rołą. *Cn. Th.* Kopanie rówów dla osu-szenia pola. *Budn. Cyc. 27.* Rów bić, ob. Bić. — Fig. Trzeba przeskoczyć rów. *Teat. 3. d.* 86. (przebyć, prze-walczyć trudność). Rowek wykarbowany w czym, rynienka; eine Kerbe, ein Einschnitt. Tr.

RÓWIENNICZA, RÓWIEŚNICA, y, ż., RÓWIENNICZKA, i, ż., dem.; *Carn.* verstniza; *Rag.* varsnizza; *Ross.* сверстница, ровесница; która drugiej równa, co do wieku, co do stanu; die mit der andern gleichen Alterš, gleichen Standes ist. Jest nas dwieście rówieśnic, wszystkie za-żywamy Jednakich zabaw, wszystkie za krasne się mamy. *Simon. Siel. 118.* Gespielinnen. Ie wszystkie rówiennice swoje krasą przechodziła. *Otw. Ow. 55.* Znalazszy swoje rówiennice Myśliwa znowu gromiony zwierz bije. *Tward. Daf. 50.* (towarzyszki). RÓWIENNICZTWO, a, n.; *Ross.* ровесничество, сверстничество, равнолетіе; *Eecl.* ра-весность, еднолетіе; równość wieku, stanu; Gleichheit deš Alterš, deš Standes. Tr. RÓWIENNICZY, a, e, jed-nego wieku i t. d., gleichen Alterš u. s. w. Wy przed wieki obie Rówiennicez uciechy sprawiłyście sobie. *Przyb. Mult. 211.* ROWIENNIK, RÓWIEŚNIK, a, m.; *Boh.* wr-stewnik; *Carn.* verstnik; *Croat.* versnyak, versnyak, tek-mecz; *Bosn.* verrisnik; *Rag.* varsnik, jednovarstan, (cf. warsta); *Ross.* ровня, ровесникъ, равнолетный, одво-годи, сверстникъ; *Eecl.* равесникъ; równego wieku, stanu etc., z drugim będący, der gleichen Alterš, Standes u. s. w. ist. Wieku, urody, fortun rówienniki. *Wad. Dan. 7.* Żle kiedy rówiennikom nierówne roboty, abo nieró-wiennikom równe nakazują. *Birk. Dom. 148.* Przyjaciel i rówieśnik nieboszczykowski. *Zab. 6.* 217. towarzysz, Gcsährte, Gcspiel. Przyjaciel, który wytrwa statecznie z tobą, będzie tobie jako rówieśnik. *W. Syr. 6.* 41. W noey dobrze, a miesiąc świecił już z gwiazdami, Gdy m holdował Bachowi z spół rówieśnikami. *Gaw. Siel. 384.* Wszysey chcecie być rówiennikami, A wszyscy rzadzić jednakowo chcecie, A wzajem sobie nie ustępujecie. *P. Kchan. Jer. 10.* równemi sobie, cinander gleich. Wystę-pność obowięzuje człowieka czolgać się u nóg rówienn-ika swego, i znośić jego pogardę. *Węg. Marm. 5.* 153. — §. Rówieśnik, tegoż wieku żyjący, choć lat nieró-wnych. *Cn. Th.* der Zeitgenosse. — §. Rówieśnik, ró-wnik, aequator. *Rog. Doš. 2.* 328. der Gleichmesser, der Aequator.

ROWISKO, a, n., rów brzydki, nieczysty, ein häßlicher Graben. *Krom. 717.* ROWISTY, a, e, — o adverb.;

Ross. ровный; rowów pełny, roll Graben. U nas pola bywają rowiste. *Hipp.* 40. ROWKOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen rowków, roll Einschnitte, Kerben. Liście rowkowane, *f. canaliculatum*, ułożone w podłuż w ry-nienki. *Bot. Nar.* 61.

RÓWNAĆ, -ać, -a, *cz.* niedok.; *Boh.* rovnati, planiti, (srownawati pogodzić się); *Slov.* rovnati, srownawati; (srownawám, směřugi pogadzám; *Sorab.* 1. runofeziwé podobny); *Carn.* rovnám; *Vind.* raunati, rauna storiti, vraunati, sraunati, obraunati; *Rag.* rávniti, raavniti, izrávniti, sravniti, porávniti; *Bosn.* ravniti, izravniti, sra-vniti, ravno uciniti, ujednačiti, siednačiti, spodobiti; *Croat.* zravnati, zravnavam, tekmiim (cf. tak), rávnati; (ravnati - panować, rządzić); *Dal.* ravnati, yednaesiti, syednaesiti, (cf. jednoczyć); *Ross.* равнять, ровняю, сравнять, срав-нивать, уравнивать, уравнивать, верстать, уверстать, уверстывать, сверстать, сверстывать, укачать, укачи-вать; *Ecc.* свышмати, сравнивати; równać eo, wyró-wnywać ziemię, ścianę; eben, eben und gleich machen. *Cn.* Th. Równać po sznurze albo pod sznur. *ib.*, gleich und ge-rade richten. Na słowo komenderującego: równaj się! batalion na przód wstępuje trzy kroki, i z sztandaraini, co przed nim maszerowały, równa. *Kaw. Nar.* 290. Nie więcej tamei, niż ei przemagali, Jako na wadze strony się równają, Tak zabijają, jako umierają. *P. Kchan. Jer.* 256. balansują, cf. równowagę, mit einander balanciren. — Równać różnych i równymi ich sobie czynić, gleich machen. Dwa znaki, waga i skop, równają noc dniowi. *Żebr. Zw.* 56. O jakoż wszystkich równa niezbędna śmierć w grobie. *Pot. Poc.* 51. Śmierć możliwych bohaterów równa z żebrakami, Miłość potężnych królów równa z pro-stakami. *Pol. Saut.* 40. — §. Równać jedno z drugim: przyrównywać, przypodobywać, komparować; vergleichen, gegen einander halten. Równać jedne rzeczy z drugimi, jest, uważać, które rzeczy są to samo, co i drugie; albo jakim sposobem jedne stać się mogą to samo, co i drugie znaczącemi. *Śniad. Alg.* 1, 28. Algebraiczne równanie pier-wszego stopnia, drugiego stopnia. *Alg. Nar.* Równanie, *Vind.* raunanje, enakovanje; *Ross.* сверстывание, убер-стка, уверстывание, споровка. O jakoż prorok dobrze trawie równa człeka, Sławę jego kwiatkowi, który kosy czeka. *Pot. Poc.* 401. Równać różne osoby, obraza jednej strony; *omnis comparatio odiosa.* *Cn. Ad.* 4002. Równanie rzeczy wszelkie, czyni małe albo wielkie. *ib.*, szale pokażą, co rzeczy ważą, die Vergleichung. — §. Ró-wnać się komu, równać komu *neutr.*, równym być ko-mu, wyrównywać komu; gleich kommen, gleich jeyn. Równa się to złotu, *certat auro.* *Cn. Th.* Śmierci się to równa. *Łącz. Zw.* 5. Każdy, który stanem Przedtym się z toba równał, a teraz czcić musi, Nim powie: najjaśniejszy, pierwej się zakrzusi. *Kras. Sat.* 5. Przyjaźni związek spo-łeniu krewnemu z każdej miary równa. *Warg. Wal.* 157. — *Activ.* Równać się komu i równym się czynić komu, ehecié mu być równym; *Croat.* tekmiimsze, sřđ einem gleich stellen. Na swoim stanie nie przestając, a wyższym zajrząc, równać się z niemi chcą. Mieszczanin równać się chce szlacheicowi, szlachcie wojewodzie, wojewoda

królowi. Równych intrat nie mając równym mu być chce. *Sk. Koz.* 20. — *Aliter:* Mądrze to Jezus wyrzekł, ró-wnając się światu. *Biał. Post.* 202. zniżając się do świa-ta, sich zur Welt herablassend. RÓWNA, i, ż., §. 1) ró-wne miejsce, równina; eine gleiche Fläche, eine Ebene. Ró-wnia jest powierzchnia, na którą linia prosta doskonale przystaje. *Jak. Mat.* 1, 157. *Grzyp. Geom.* C 2 b. Zwierz-chność nierówna, która od linii do linii nie wszędzie jed-nako idzie na prost; tę jednym słowem zowiemy nierównią. *Grzyp. Geom.* C 2 b. Nierównia, nierównina. *Włod.* Równia pochyła, nachloniona, *planum inclinatum.* *Os. Fiz.* 126. *Rog. Dos.* 2, 66. — §. *Transl. fig.* Kto na równi padnie, nie bardzo poczuje, i wstanie snadnie. *Cn. Ad.* 197. nizkie rzeczy bezpieczniejsze, dołem lepiej, wysokie rzeczy niebezpieczne; podleż, gdzie nie prze-skoczysz; auf der Erde steht man am sichersten. Każdy, co go wyżj fortuna wysadza, gardzi równią. *Pot. Poc.* 655. wylatuje, podnosi się, górnio lata, wyżj nosa gę-ba; er will hoch hinaus, schwingt sich empor. — Równia - równowaga, balance, równowaga, das Gleichgewicht, *pr. et tr.* Trzeba nam w równi trzymać szale. *Pilch. Sen.* list 1, 105. Wielka fortuna wielkiego umysłu potrzebuje; co jeśli on nie może w równi z nią stanąć, owszem przewyższy, tedy one wespół z sobą do ostatniej pod-łości zmży. *Pilch. Sen. Łask.* 20. Uderzyli na siebie, długo trzymając na równi zwycięstwo, póki Rusinowie góry nie wzięli. *Nar. Hst.* 2, 427. Nie próżno się trwo-żą, Twe i swe siły, gdy w równi podożą. *Suszye. Pieśn.* 2, F 4. na szale, na wagę kładąc porównują; auf die Wage legen, gegen einander abwägen. — Równia, równość, równy stan, równa moc; Gleichheit, gleicher Stand, glei-che Stärke. Równia najlepsza w Rzeczypospolitej. *Petr. Pol.* 515. Równia i nierównia najprzedniejsza są przy-czyną niezgód w Rzpltej. *Petr. Pol.* 11 b. Ani ród mój z Tantalą rodem w równią idzie, Ni się mogę porównać z Achillesa domem. *Hul. Ow.* 156. Nierównia to: nie ró-wne rzeczy. *Cn. Ad.* 640. Ungleichheit, wenn einš dem an-deru nicht gewachsen ist. Nie równa innie z toba, albo to-bie ze mną. *Cn. Ad.* 658. (nie zrównamy sobie, insza mnie, insza tobie; nie mieć się kotku na niedźwiedzia). Patrzej co czynicie, wojnę zaczynacie, z nierównią wa-szą przypłacicie tego sowito. *Bira. o Exorb.* 25. z szko-dą, stratą, przegraną waszą, mit euerm Nachtheil. Nieró-wnia nasza: góra drugiej strony, przemoc nieprzyjaciel-ska; ungleiche Kraft, Dohnmacht auf unserer Seite, Uebermacht auf der andern. Potykali się mężnie, jednak bacząc nie-równią sobie, ustąpić musieli. *Gorn. Dz.* 162. Umiał, gdzie litwę zwodzić, Gdzie w nierówni lud uwodzić. *Groch. W.* 508. Nierównią walezyć mający, z strony miej-sca poznali. *Warg. Cz.* 165. — *Aliter:* Obawia się ka-żdy karać tak z przestępów pana, jakoby swoje równią karał. *Gorn. Dw.* 525. równienników swoich, sobie ró-wnych, feines Gleichem. — §. 2) Niemasz mu równia - równego, nikt mu nie równa; keiner ist ihm gleich, er hat nicht feines Gleichem. (*Sorab.* 1. runa consimilis, instar; indeclinabile). Nie wiecie, że mi niemasz równia w na-uce wiedźbiarskiej? *1 Leop. Genes.* 44, 15. *Radz.* 1 *Sam.*

10, 24. On był tak swemi kunsztami wsławiony, że równia nie miał swemu dowcipowi. *P. Kchan. Jer.* 459. Gdy bywa opisane, równia żadnego nie ma. *Żarn. Post.* 2, 268 b. Równia mu w tej mierze nie najdowano. *Birk. Zamoj.* 24. *Biał. Post.* 151. Trudno przybrać równia tej dziewicy w rozumie i w urodzie. *Pot. Arg.* 15. Królestwo Chrystusowe tak się rozmnożyło, że nigdy równia nie miało na świecie. *W. Post. W.* 100. — *Aliter*: Jeśliśmy się zbyt ków, rozpusty, łakomstwa, i temu równia. *J. Kchan. Dz.* 180. i tym podobnych rzeczy, i tam dalej, und dergleichen. [Jestto *Adject. abstr.* Równien, -a, -e, i tu nie należy 2]. RÓWNIANKA, i, ż., RÓWNIANECZKA *dem.*, słoma prosta, równa, *oppos.* mierzwa, mierzwianka. *X. Kam.*, geradeß *Stroh*. — 2. Wiązanka czyli snopeczek kwiatów, bukiet. *Włod*; pek kwieci. *Dudz.* 55: garść kwiecia do woniania, *fasciculus. Macz.*, ein Blumenstrauß; *Boh.* kýtka, (cf. kitka); *Slov.* kitka, kitečka, kitička; *Morav.* wonička, (cf. wonia); *Carn.* gernizhk; *Vind.* povojak, venslizhek, puftelz, veneza; *Bosn.* kitta; *Bosn.* пучокъ, пучекъ. Kwiaty bywają w równianeczce uwite. *Birk. Chodk. A* 5. Równianka miły wonnej. *Birk. Syn. Kor. A* 2. *Birk. Krz. Kaw.* 7. Zwiąją równianki, usypuj ich szaty Wonnemi kwiaty. *Nar. Dz.* 1, 145. *Nag. Wirg.* 489. Równiankę rozmarynu tobie niosę. *Tward. Daf.* 41. RÓWNIĘ *adverb.*; *Boh. et Slov.* rovně; *Sorab.* 1. rune, runi, poruno; *Vind.* raunu, li (ob. -Li), verstnu, poredi; *Ross.* равнѣ, образно, словно; *Eccl.* образнѣ; zároveň, gleich, auf gleiche Art, eben so sehr. Wiem o tym, że cie kocha równie z życiem swoim. *Teal.* 34, 96. Równie jak, *aeque ac*; fo sehr, als. Nie nas równie nie zadziwia, jak człowiek, który mężnie swoje nieszczęście znosi. *Ossol. Sen.* 20. RÓWNIK, a, m.; (*Boh.* rovnáň pogodzieciel; *Slov.* srownawatel; *Rag.* ravnitegl, izravnitegl, f. ravnitegliza; *Croat.* ravnávecz, f. ravnávka, ravnachieza). — Równik, *aequator. Geom.* 2, 208. Równik ziemi. *Pub. Wst.* 29; *Carn.* dvojnik, der Gleichmesser, Durchmesser, Aequator. Wszystko było blaskiem, jak kiedy z równika Słońce w samo południe promieniami dotyka Miejsze ległych pod linią. *Przyb. Mill.* 94. RÓWNINA, y, ż.; *Boh. et Slov.* rovina; *Sorab.* 2. plon, (cf. płoń); *Carn.* ravnek, ravnizza, ravnishe; *Vind.* raunina, raunu pole, rauniza, raunishe; *Croat.* ravnina, ravniceza, *barb.* meghdán, (cf. majdan); *Rag.* ravnina, ravnizza, ravnicezza; *Bosn.* ravnina, ravnica; *Ross.* равнина, ровнина; *Eccl.* равнина, место равное; (cf. *Hebr.* Araba, imię równiny w Chanaan. *Habac.* 12, 1., cf. *Hebr.* arawat - pola); wielka ziemi równiej rozległość. *Wyrw. Geogr.* 15, (cf. płaszczyna); die Ebene. Jak serc ludzkich prostotę, tak i pól Sarmackich równiny z dawna ukochałem. *Psalmod.* 22. RÓWNIUCZKI, RÓWNIUCHNY, RÓWNIUTENKI, ob. Równy. RÓWNO *adverb.*, RÓWNIUCZKO, RÓWNIUTKO, RÓWNIUSIENKO, RÓWNIUTENKO *intensiv.*; *Boh.* zrovna; *Slov.* rovná, zrovna; (*Sorab.* 2. rovnó prosto; *Vind.* rauno, fraven, raven, fráunu, poleg, spoleg *juxta*); *Ross.* ровно, равно; nie pochodzisto, prosto leżąc, pod jedną wysokością; eben, gleich. Deska nierówno heblowana. *Tr.* — Równo, w jednakić linii, po

sznurze, in gleichem Linie. *Birk. Kant.* 2 b. Wszędzie rozliczne kwiecie rozsadzono, Wszystkie równiuczko rosnąc, pięknie przystrojono. *Rej. Wiz.* 25 b. Lazurowany półsetek mocno przypiąć, aby jak najrówniej wysechł; bo gdyby się na nim pozostały garby, w maglowaniu zakładki porobiłyby się musiały. *Przędz.* 91. (jak najładziej). — Równo, ile jednemu tyle drugiemu; gleich, gleichmäßig, in gleichem Maße. Równo za równo oddać, wetować. *Petr. El.* 589. Gleiches mit Gleichem vergelten. Równo, jednako wszystkich ważyć. *En. Ad.* 1003. Równo czestować. *ib.* — Za równo, jednaka miarą, gleichmäßig. Dwie liczby równe, powiększwszy lub zmniejszwszy zarówno, zawsze równe zostaną. *Łęsk.* 2, 15. — Równo, nie dłużej, nie krócej; gleich, von gleicher Länge. — 2. *De tempore*: Równo ze dniem wstań. *Teal.* 38, 49. z samym świtem, w jednym czasie z początkiem dnia; mit Tagesanbruch, zu gleicher Zeit mit dem Anbruche des Tages. Przykazał służącym, aby równo ze dniem wszystko było na pogotowiu do podróży. *Kras. Pod.* 2, 15. — 2. Równo mi: równia, równa siła; gleiche Mächty, Gleichheit, wenn man einander gewahrsen ist. Nieprzyjaciele obaczywszy, że im już nie równo, jeśli uciekać. *W. Jud.* 20, 36. (widząc, że byli porażeni. *Bibl. Gd.*) Mieczysław widząc, że mu nie równo, rzucił się sam do Wielkiej Polski po lud. *Biel.* 105. Zebrał się przeciwko Świdrygałowi Zygmunta; ale że mu było nierówno, przeto posłał do Władysława, prosząc o pomoc. *Biel.* 309. — 2. Równo, jednakowo, przecięż, gleichwohl. Brzydka była jak dyabeł; równom się musiał do niej umizgać. *Teal.* 50, b, 36. RÓWNOBARWY, a, e, jednej farby, gleichfarbig; *Vind.* enakefne farbe. RÓWNOBOCZNY, a, e, — ie *adverb.*, gleichseitig; *Vind.* enakostranen; *Ross.* равнобокий, равнобокий. Trójkąt, którego trzy boki są sobie równe, nazywa się równoboczny, *aequilaterum. Jak. Mat.* 1, 45. *Śniad. Alg.* 2, 70. *Łęsk.* 17. RÓWNOBOK, u, m.; *Eccl.* равнобокие; równoboczna figura, eine gleichseitige Figur. RÓWNOBRZMIĄCY, a, e, jednakowego brzmienia, gleichtönend, gleichlautend; *Vind.* enakoglafezh. RÓWNOCIĄGŁY, a, e, jednostajny, wciąż równo idący, gleichmäßig. Już nas pięknym otucha karmiła początkiem, Wszystko isę poczynęło równociągłym wątkiem. *Nar. Dz.* 2, 51. RÓWNOCZCZONY, a, e, czei równiej, gleich vertheilt; *Eccl.* споконяемый. RÓWNOCZŁONKOWATY, a, e, — o *adverb.*, równych członków, gleichgliedrig; *Ross.* равночленный. RÓWNODUSZNY, a, e, — ie *adverb.*, równiej duszy, jednoduszny, gleichgemüthet; *Eccl.* равнодушный; *Graec.* ισόψυχος, *unanimis.* RÓWNODZIEN, dnia, m.; *Ross.* равноденствие; *Carn.* enakouzhnost; *Boh.* rovnodennost; nocorównia, dzienorównia, die Tagégleiche, die Nachtgleiche. Punktek średniego równodnia. *Zebr. Zw.* 98. RÓWNONOCNY, RÓWNOZDIENNY, a, e, nocorówny, *aequinoctialis.* Równonocne punkta, w których ekliptyka przecina równik. *Śniad. Jeog.* 102. *N. Pam.* 17, 191. *ib.* 19, 75, Aequinoctial; *Carn.* enakouzhne. Już trzykroć równonocną linią okrążył. *Przyb. Mill.* 261. RÓWNOIMIENNY, a, e, imienia równego, gleichnamig; *Ross.* равноименный; *Subst.* Równoimienność; *Eccl.* равноимен-

nie, *isonomia*, Gleichnamigkeit. RÓWNOKĄT, a, m., równokątna figura, która ma kąty równe. *Solsk. Geom. 6.* eine rechtwinkelige Figur; *Vind.* enakovoglen; *Ross.* равноугольный, równowiętelny. RÓWNOKRĘTNY, a, e, równo kręcony, gleichgerichtet. Wieniec u niej na głowie zawieszono złoty, A ten wiąże ozdobić równokrętnie płoty. *Zab. 6.* 166. *Min.* RÓWNOKSZTAŁTNY, a, e, — ie *adverb.*, kształtu równego, gleichgestaltet; *Vind.* enak, podoben, enofurmen, enakeflne podube; *Ross.* равнообразный; *Subst.* Równokształtność, równokształt; *Vind.* podobnost, enofurmnost, enakovifhnost; *Ross.* равнообразие, равнообразность. RÓWNOLEGBŁOBCZNY, a, e, n. p. Równoległoboczne ściany, *parallelogrammice.* *Geom. 2.* 125. RÓWNOLEGBŁOBOK, u, m., *parallelogramma*, czworokąt, w którym przeciwne boki są sobie równoległe. *Jak. Mat. 1.* 98. ein gleichseitiges Viereck. *Łesk. 29.* *Geom. 1.* 45. RÓWNOLEGBŁOŚCIAN, u, m., *parallelo-pipedum*, bryła zakończona 6 ścianami parzysto równoległymi. *Geom. 2.* 85. et 107; wielościan czworokątny, w którym podstawy, a zątym i wszystkie ściany są równoległobokami. *Jak. Mat. 1.* 132. *Łesk. 2.* 176. RÓWNOLEGLY, RÓWNOODLEGLY, a, e, parallel, gleichlaufend. Dwie linie na płaszczyźnie poprowadzone, gdy się z żadnej strony zejść z sobą nie mogą, zowią się równoodległe, *parallelae.* *Geom. 1.* 59. *Solsk. Geom. 9.* *Łesk. 8.* Równoległe. *Rog. Doś. 2.* 116. *Jak. Mat. 1.* 25. *Hüb. Mech. 107.* równosworne. *Tr.* RÓWNOLEŻNIK, a, m., Koła równoodległe od równika, nazywają się równoleżnikami, *paralleli circuli.* *Łesk. 2.* 187. *Hüb. Wst. 50.* Parallelcircel. RÓWNOLICZNY, a, e, — ie *adverb.*, co do liczby równy, gleichmäßig; *Ross.* равночисленный. RÓWNOMOCNY, a, e, — o *adverb.*, równej mocy, gleichmächtig; *Ross.* равномоный; *Subst.* równo-mo-nie, równo-moc. RÓWNO-MYŚLNY, a, e, RÓWNO-MYŚLNIĘ *adverb.*, cf. równoduszny; (*Ross.* равнодушный; *Sorab. 1.* zprahwnomoszné; *Vind.* raunovolen, enakoumen, enakovolen, enakomienezhen); równej z drugim myśli, gleichgesinnt; z sobą zawsze równej myśli, cierplawy, obojętny, gleichmüthig. Na wszelką równomyślnie idę straszną burzę. *Ryb. Gęśl. C 2 b.* — *Subst.* Równomyślność; *Sorab. 1.* zprahwnomosznocż; *Vind.* raunomnost, raunovolnost, enakovolnost, enakomienezhnost. RÓWNONOCNY, ob. Równodzienny. RÓWNONOGI, a, ie; *Croat.* ravnonog; *pl.* nipes, flachfüßig. RÓWNOOBWODNY, a, e, n. p. Równobwodne figury, których równy jest obwód, choćby pole nie było równe, stojące w takim obwodzie. *Solsk. Geom. 18.* von gleichem Umfang. RÓWNORAMIENNY n. p. trójkąt, dwa boki równe mający; *isosceles*, *aequirurum.* *Geom. 1.* 18. *Jak. Mat. 1.* 45. *Łesk. 17.* gleichschenkelig; *Ross.* равнобедренный. RÓWNORODNY, a, e, — ie *adverb.*, roku równego; *Ecll.* мушородный, *Graec.* ὁμογενής, gleichbürtig, ebenbürtig. RÓWNORZUTNIA, i, ż., parabola. *Alg. Nar. A 5.* Ciało ciężkie w próżni rzucone równorzutnią kreśli. *Hüb. Mech. 52.* die Parabel. RÓWNOŚĆ, ści, ż.; *Boh. et Slav.* rovnost, stegnost, stegnodjlnost; *Sorab. 1.* runosež, porunosež; *Vind.* raunost, enakeflhnost; *Carn.* sravnost (+ okolizność), ravnost, glihóba;

Dal. yednastvo; *Bosn.* sravnost, sravgljenje; *Rag.* takmenos; *Ross.* равность, равенство, сходство, сходственность, сличие; jednakowość, die Gleichheit. Równość ulicy. *Tr.*, prostosć, die Geradheit. Równość jednego drugiemu, gleiche Größe ic., Gleichheit. Ta w oczy wpada nierówność, która z pod miary i strzechu znaczenie w górę wysadza. *Pilch. Sen. list. 267.* Nierówność jest trucizną wolności. *Orzech. Tarn. 56.* Równość w pospolitości bardzo potrzebna. *Cn. Ad. 1005.* Świetna trzeba nierówność, (Ungleichheit), i dumę wygładzić, Co się wyżej nad równych sama chce wysadzić. *Zab. 15.* 506. Równość u nas była z dawną najelniejszym szlachty zaszczytem, a należała na tym, iż wszyscy mieli jednę przywileje i pod jednymże zostawali prawem. *Skrzet. Pr. Pol. 1.* 50, (cf. bracia). Urzędy rozdane podług różności talentów; a ztąd się ukazuje nierówność. *Zab. Roz. 59.* — *Math.* Równość dwóch figur ściąga się tylko do ich wielkości, nie zaś do ułożenia boków. *Geom. 1.* 176. — §. Równość umysłu we wszystkich okolicznościach, stateczność nieprzełamana, etc. *Zab. 15.* 75. równomyślność; *Ross.* равнодушный, die Gleichmüthigkeit. RÓWNOŚCIENNY, a, e, n. p. Równościenna figura, która ma ściany równe. *Solsk. Geom. 6.* gleichseitig. RÓWNOŚCIENNOKĄTNY n. p. kwadrat, doskonały kwadrat, mający wszystkie ściany równe i kąty krzyżowe. *Solsk. Geom. 17.* RÓWNOŚILNY, a, e, — ie *adverb.*, siły równej, gleich stark; *Ross.* равносильный; *Ecll.* тождесильный. RÓWNOSTRONNY, a, e, — ie *adverb.*, stron równych, gleichseitig; *Vind.* enakostranen; *Ross.* равносторонный. RÓWNOTRWAŁY, a, e, n. p. Kołysania w małych łukach kołowych są widocznie równotrwałe *isochronica*, odbywające się każde w równym przeciagu czasu. *Jak. Mat. 4.* 119; równoczesne. *Hüb. Mech. 118.* RÓWNOUSZY, a, e. uszu i, ż., *Ross.* равноухий, gleichhörig. RÓWNOWAGA, i, ż., narzędzie rozmaite gatunku do prowadzenia linii poziomych; *libella.* *Zabor. Geom. 527.* Reg utetzallo, die Horizontalwaage. Równowaga wodna. *Jak. Mat. 1.* 500 *Zabor. Geom. 557.* Równowaga powietrzna. *Zabor. Geom. 557.* — §. Równowaga, położenie poziome; horizontale Lage, Gleichgewicht, Balanz. Dwa miejsca są do równowagi *ad libellam*, gdy równą mają od środka ziemi odległość. *Geom. 1.* 544. Równowaga jest taki stan ciała, kiedy to ciało nagabane jest od wielu sił, które się psują wzajemnie jedna drugą. *Jak. Mat. 3.* 228. Armate ustawić pod równowagę, t. j. tak, żeby oś armaty i oś czopów znajdowały się poziennie położone. *Jak. Art. 1.* 144. et 194. RÓWNOWAŻENIE, ia, n., libellatio. *Geom. 1.* 545. *Ross.* развѣсъ, развѣшываніе; odkrywanie pochyłości i zgórzystości na powierzchni ziemi znajdujących się. *Zabor. 556.* *Jak. Mat. 1.* 295. *Łesk. 2.* 165. Przez równoważenie wyznacza się różnica, która zachodzi między odległością od środka ziemi dwóch punktów. *Geom. 1.* 546. das Horizontalniveugen, Balanciren. RÓWNOWAŻNOŚĆ, ści, ż.: *Sorab. 1.* runaważnosež; *Carn.* enakopesnost; *Vind.* enakovelajozlnost, enakellina vaga, enaka tesha, rauna mera, enaka vifha; *Croat.* pravomernost; *Bosn.* mjeira, mirra, (cf. miara); *Rag.* pravomjernost, pravomjerca, umjerra;

Eccl. равномѣрие, равноважество, мѣрило равное; *Ross.* равновѣсїе, *aequilibritas*. *Hub. Wst.* 125. daß Gleichgewicht. Dwie siły sobie równe, a zupełnie sobie w kierunku przeciwnym, zostawiają pędzoną bryłę w równoważności. *Hub. Mech.* 68. et 85. Oby Zygmunt August był ustanowił równoważność senatu z izbą peselską! *Czack. Pr.* 255. RÓWNOWAŻNY, a, e, — *ie adverb.*; *Sorab.* 1. runawažné; *Carn.* enakopesne; *Vind.* raunomeren, raunovishen, ene mere, enakovelajozh, enakefhen; *Eccl.* равноважный; *Ross.* равновѣрный, равновѣснїй; jednakowej wagi, gleichwägend, gleichgewicht. Ty z każdą z nich obcuje codziennie poufale, kładziesz na równoważną ich szacunek szale. *Weg. List.* 1. RÓWNOWAŻYĆ *cz. niedok.*, wynajdować, ile jedna bryła jest więcej oddalona od środka ziemi, niż druga. *Jak. Mat.* 1, 296. die horizontalitätung abwägen. RÓWNOWCZESNY, *ob.* Równotrwały. RÓWNOWIEKI, a, ie, wieku równego, gleichen Alters, gleichen Zeitalter; *Boh. et Slov.* rovnověký, gednowěký, rovného věku, spoluvěký; *Sorab.* 1. yenak staré, yenakeye starobe; *Ross.* сверстный. RÓWNOWŁAJCA, RÓWNOWŁADZCA, y, m.; *Ross.* равнодѣлительный; jednakowej władzy będący, Gleichherrlicher, gleich gewaltiger Herrscher. Ociec wszystkim władający, syn z nim równowłajca. *Groch. W.* 21. Równowłajca ojcu. *ib.* 445. RÓWNOWYSOKI, a, ie, jednej wysokości, gleich hoch. Równowysokie gałęzie, fastigiat, z różnych miejsc wyrastają; dolne jednak od górnych są dłuższe, tak iż wszystkie jednej dosięgają wysokości. *Jundz.* 2, 11. RÓWNÓWZGLEDNY, a, e, n. p. Równowzględna proporcya. *Ustrz. Alg.* 6. jednakowego stosunku, gleichen Verhältnisses. RÓWNOZIARNISTY, a, e, — *o adverb.*, ziarn równo wnych, gleichförmig. Piasek drobny równoziarnisty. *Torz. Śkł.* 4. RÓWNOZNACZNY, a, e, jednakowego znaczenia; *Vind.* enakokashez, enakopomenezh, gleichbedeutend. Równoznaczne słowa. *Ust. Konst.* 1, 119, (*ob.* Bliżkoznacznym). *Subst.* Równoznaczność, Gleichbedeutendheit; *Vind.* enakokashezlnost, enakopomenzlnost. RÓWNY, RÓWIEN, f. równa, n., równe [*Genit. masc. et neutr.* równia 2], RÓWNIUCHNY, RÓWNIUCZKI, RÓWNIUTENKI, a, ie, *intens.*; *Boh.* rovný, stejný; *Slov.* rovný; *Sorab.* 1. run, rana, poruna, runé, poruné; (*Sorab.* 2. rowna małżonek); *Carn.* ravn, ravne, rovne, glih; *Vind.* ravn, ravén, rauno, rauninast, ravven; *Croat.* raven; *Dal.* ravan, yednak, prikladan; *Rag.* raavni, raavan; *Bosn.* ravni, jednak, prirok, takman. (*cf.* taki, takutenki); *Slav.* rávan, jednák; *Ross.* равный, ровный, сходный, схожий, схожъ, плавный, плавецъ; *Eccl.* еквѣренъ; (*cf.* *Lat.* rualis, *cf.* rivus, *cf.* rōw); niedokłowaty, niegórzysty, niepochyły, niezłoczysty; eben, gleich, grade. Równiuczka łaka. *Rej. Wis.* 179 b. Droga równa, gładka *Ross. vulg.* гладь. — Sobie równy, jednakowy co do siebie, n. p. Las nierówny, t. j. na niektórych miejscach gęsty, a na drugich rzadki. *Mon.* 74, 751. — Równy drugiemu czym, abo w czym, wagą, miarą, abo równej wagi, miary, siły etc.; dem andern gleich, von gleicher Maß, Gewicht x. Zegary słoneczne starożytne, od godzin 12, na które starożytność dzień

każdy dzieliła, i nazywała nierównymi, że godziny te w krótsze dni wszystkie musiały być krótsze etc. *Solsk. Geom.* 5, 42. Równych części *Eccl.* равночастиe. Równymi częściami *Ross.* равночастнѣ. Ci, którzy mają różne natury, muszą też nie równymi, ale różnymi być w jednakich spraw i niejednakim sposobem wykonywaniu. *Salin.* 2, 585. Sakramenta starozakonne z sakramentami nowego zakonu nie są równe, i nie zgadają się z sobą, *ib.* 6, 105. Wyznawanie to jest onemu wyznawaniu pospolitego ludu równe i podobne. *ib.* 2, 8. Nierówne są marności a występki twoje ku występkom onego ubiegiego Piotra. *Rej. Post. G g* 5. Równe figury, których powierzchnie są jednakowe, chociaż kąty i boki rozmaite. *Łesk.* 18. Mając wyrazić, iż dwie ilości są sobie równe, oddziela się jedna od drugiej tym znakiem =; n. p. a : b, wymawia się a równe b. *Jak. Mat.* 2, 140. Którzy sięgają równym stopniem zmarłego, równym prawem też biorą części sukcesyi. *Chelm. Pr.* 77. Następca Eduarda równien ojcu z enoty, nie był mu równien z szczęścia. *Przyb. Luz.* 127. Równy apostołom (*Ross.* равноапостоль, święty dla nawrócenia pogan apostołom porównany). Sławny Apelles, w jego rzemieśle, równego świat nie miał. *Falib. A* 1, (*ob.* Równia 2). Równiśmy sobie; nie ma nie jeden nad drugiego. *Cn. Ad.* 1005. (i ja taki pan, jak ty). Równyś pan, posłużysz sobie sam. *Cn. Ad.* 1004. Człowiek pyszny równymi gardzi. *Teat.* 6, b, 44. Równego pana gniew gotowo nieszczęście. *Rys. Ad.* 59. Stan szlachecki w Polsce równy wszelkim stopniom szlactwa gdziekolwiek używanym. *Gar. Nar.* 1, 154. Równe prawo *Eccl.* равнозаконенїе, равное устанавленїе. Równy z równym się towarzyszy, *Cascus Cascam ducit. Macz.* (trafiła Marta na Gotarta). Równy z równego się weseli. *Rys. Ad.* 59. Gleich und Gleich gefällt sich gern; *Boh.* doba k' době, rovnj k' sobě; *Slov.* rovní rovného hledá; *Sorab.* 2. rowno k' rownemu sze namaka rado. Starą mamy przypowieść, iż równy równego Zawzdy bardzo rad widzi do spółku swojego. *Rej. Wis.* 156 b. et 61 b. *Gaw. Sł.* 575. Nierówni niezgodni. *Rys. Ad.* 46. Pomoc nierówna niepewna. *Rys. Ad.* 56. Przyszło na Jozafata wojsko pogańskie jemu nierówne. *Rej. Post. H* 8. mocniejsze nad niego, silniejsze. — *Grammat.* Stopień równy, Positivus, *Slov.* položitliwi; *Ross.* положительной степень. — Równym sposobem, podobnym sposobem *Eccl.* припекреннѣ. (*Slov.* Równé za podobne stogi; *cf.* nie kijem, lecz pałką, *unum idemque*). Nierówna nierówna rzecz, sprawa, *ob.* Nierównia, ezemu nie zdołamy, (*cf.* nie jest mi z to, *cf.* nie staje mi); etwas über unsre Kräfte, ungleiché Partije, *Vind.* on njemu ni kufs; *Ross.* онъ не ребѣ чера. O nierówną się nie kuś. *Rys. Ad.* 55. *Petr. Hor.* 2, M b. To zgubiło Władysława, że się o nierówną rzecz pokusił, prosto się rzucił z motyką na słońce. *Gorn. Wł.* 6. *Star. Ryc.* 12. Kuś się o nierówną, równa cię zawsze potkać może. *Rys. Ad.* 25. — Równa rzecz, nienadzwyczajna, której zdołamy, etwas nicht übergröß. Piekło zdało się za rzecz równą Orfeuszowi. *Zbil. Lam.* A 5. — Równa miara, równowaga, Gleich-

gewidht. Trwała nieco w równej mierze bitwa. *Warg. Cz. 225.* — *Aliter*: Równy, prawy, nie zbyt, nie dłuższy, niekrótszy, jaki powinien być; grade daß recht Maß haltend, grade recht. Równa miara, *oppos.* spora miara. — Cztery mile Włoskie, jakoby równa mila nasza Polska. *Star. Dw. 22.* Będąc od miasta w równej mili. *Zyw. Jez. 24.* Dziękował Antyoch Rzymianom, że go z wielkich zbyteń rządów wyjęli, a w równych granicach panować rozkazali. *Warg. Wal. 117.* Król sam wolał na równej rzeczy przestać, a w dostatku wszystko rycerstwo swe mieć. *Biel. 45.* (na ordynaryjnej, gewöhntlich), ordinar). Ocieski, człowiek rodziny równej, ale wymowy i godności wielkiej. *Biel. 557.* niewysokiej rodziny, nicht vornehm. Kto chce co rychlej rozprzedać, na równy zysk godzi. *Alb. na Woj. 11.* mierny, maßig. Pilniejsze rzeczy dla równiejszych opuszczają, niepotrzebne fundacye zakładają, a szpitalu dla mizernych ludzi nie masz. *Sehl. 53.* (dla obojętniejszych, mniej ważnych). Oba się zarazem zdumili, mówiąc, żeśmy tej równiej rzeczy nie wiedzieli. *Pap. Kol. U.* (błahiej, pospolitej, geringfügig). Grać grę równą, niezardowną. *Teat. 19. c. 78.* (obojętną). — *Ż. Moral.* Nie mógł on znieść równym unyśleniu wieku swego. *Nag. Fil. 81.* obojętnie, równomyślnie, gleichgültig. — ROWOWY, a, e, od rowu, Graben, *Ross. повалыи.*

Dalsze pochodz. dorównywać, dorównać, narównać, obrównać, porównać, porównanie, przyrównać, wyrównać, zrównać, zarównać.

ROXOLAN, ROXOLANIN, a, m., [Alani mieszkający nad rzeką Rą czyli Wołgą, die Roxelanen 2]. Alani, złączysz się z Rusią, nazwani są Roxolani, jakoby Ruś i Alany. *Biel. 15. Gwagn. 658.* [Ż. Roxolani, R. die Ruffen 2]. My Roxolanie mamy śś. oc. doktorów cerkiewnych. *Pand. 82. ob. Rus. ROXOLANKA, i, ż.,* [cine Roxelanin, tr. Rusinka, cine Rusin 2]. n. p. Roxolanki to jest, Ruskie panny, tytuł elegii jednej *Zimorowca; Siel. 268.*

ROZ —: *Boh. roz-*; *Slov. roz-*, roze-; *Sorab. 1.* rof-, rofno-, n. p. rofpuschežu, rofnoopuschežu; *Sorab. 2.* rostil-, (cf. rozdzielić); *Carn. res-*, n. p. resdejł, resdejłim; *Vind. ras-*, raf-, res-, ars-, ref-; cf. ries, rüs, oistru: ostrze, (cf. raz, rznięcie, rżaz); *Ross. раз-*, (cf. raz), cf. разъ oprócz, cf. pac-, (n. p. pacnonъ expop, złożony, wyświęcony pop); roz-: *proposit. inseparabilis, significatione respondentis latinae dis-*; n. p. Rozprószyć, dispergere, zerstreuen. Roz-, zawsze podział jakiś znaczy. *Kpez. Gr. 2, p. 261. Similiter*: Rozprzedać, rozkupić; tak przedać, kupić, że się już nie towarów nie zostaje, alles verpfändetlich verkauft, so daß nichts mehr übrig und besammen bleibt. — *Ż.* Godne jest zastanowienia, że władze duszy, któremi człowiek przewyższa zwierzęta, znamionują się słowami, składanymi z przyimkiem roz-, n. p. rozum, (cf. um), rozsądek, roztropność, rozwaga; (cf. *Lat. discernere: Gall. discernement; cf. rozbiór, cf. rozgarnienie, roztrząsanie*). Niższe władze duszy, wspólne nam ze zwierzętami, mają imiona składowane z przyimkiem po-, n. p. pojęcie, pojętność, pomnienie, (złąd pamięć, wspomnieć, przepomnieć). W

innych dyalektach Słowiańskich ta różnica mniej jest dochowana. — *§. Cum reciprocis* Rozbiegać się, rozigrać się, rozpić się — tak się wdawać w bieganie, igranie, picie, że się już nie wstrzymasz; inß laufen gerathen, inß Spielen gerathen, inß Saufen gerathen, so daß man nicht wieder heraus kommen kann. — *Ż. Observ.* Częstość roz-, dla następujących kilku zgłosek, przybiera po sobie e, n p. rozegnać, rozebrać. *Kpez. Gr. 2. p. 261.* Zwyczajnie roz-, przed literą e, k, p, t, pisza ros-, rospalić, rospychać, rościagnąć, roskupić, roskosz, rostropny. *Dudz. 14.* Nawet przed sm, sw, sy, st, często z opuszczają n. p. rośmieszyc, roświecić, rosytać, rostać się. *ib.* Jednostajność wywodu źródłowości tu wymagała pisać wszystko podług liter pierwiastkowych; bo by się nie bardzo zgadzało pisać: rozepłnąć a rospychać, rozeprzeć a rospierać, rozęjęć a roschodzić, rozetkać a rostykać, rościerać a rozetrzeć.

RÓŻA, y, ż, RÓŻYCZKA, i, ż. *dem.:* (*Boh. růže, růžička; Slov. rúža; Sorab. 1.* roža; *Sorab. 2.* roža, rožha; *Carn. rôsha, gartroscha* (2. rosha, roshèza: kwiat, kwiatek); *Vind. rosha, gartoslia* (2. rosha, zviet: kwiat, roshiza, zvietizhiza: kwiatek); *Hung. rosa, rusa: Croat rósa; Dal. rúsa; Rag. rúsa, rúsa; Slav. ruxica: Bosn. ruza, rusgija, rosgija; Ross. rosa; Eccl. rosa, рюза, рюза, лице her, twarz); Lat. rosa; Graec. ῥόδον; (cf. *Germ. roth, cf. rudawy, rusy*); 1) *Germ. die Rose.* Róża prócz znajomej pospolitej wieloraka jest: Holenderska, cypranowa, Turcka, żółta, miesięczna etc. *Kluk. Rosl. 1, 269.* Róża nierozwita, *ob. Paček, ob. Klobuk, Klobuzek.* Róża polna, dzika, żółtose. *Kluk. Rosl. 2, 62.* (cf. głóg); *Sorab. 1.* polna róża, schupjenka, (*ob. Szypulka*); *Vind. voglovje, flipek, flipezhje; Ross. сербаринникъ, шиповникъ, гулявъ; Eccl. шипокъ, шиповникъ.* Róża pszczoła, *ob. Psia róża. Urzed. 98.* die Hundrose. Róża bobkowa, *ob. Plochowice.* Róża czarna, ozimia, słazowa, słoneczna, *malva rosea, słaz Włoski. Cresc. 286. Urzed. 21.* Pappelrose. Lisia róża, *ob. Omieg.* — W potoczym mówieniu, róża: czerwona róża zwyczajna, królowa kwiatów, piękny kwiat; die gewöhnliche Rose, die Königin der Blumen. Wiesz, że przy róży ostre ciernie inż się rodzi, dla róży zaś rozkosznej i ranić się godzi. *Zamor. Siel. 149.* Piękna róża, sła tarń. *Pat. Arg. 504.* Ciernie, a przecie piękna róża rodzi. *Auszp. 28.* Sięgam róży, a chwytam za ciernie. *Teat. 42. c. 41.* Musisz się głogiem zakłóć, abys róży urwał. *Kolak. Wiek. 64.* Róża rade rwiecie, a tarnia tykać się nie chcecie. *Petr. Ek. 86.* Prawdziwe dobro, co się z enoty rodzi, I wprzód po cierniach, niż po róży chodzi. *Last. Tid. 534.* — *Prov. Slov.* Neni teg růže, která nē zwiedla; nie masz tej róży, która by nie zwiedła; wszystko przemija. *Slov.* Wtedy růže trhagu, keď kwitnu; w ten czas róża rwać, kiedy kwitną; cf. lęka drzew, kiedy się dają; cf. żelazo kuć, kiedy rozpalone. — Aluzyc do koloru, do czerwoności, do piękności; Rose, mit Mühsicht auf Farbe, Röhre, Edelfheit. Dziewczeta, jak róża i lilie. *Teat. 30, 68.* Taka ładna, mléko i róża. *Teat. 30, 27,* (cf. krew'). Tak mi się ładna zdajesz, gdyby*

róża rozkwitająca. *Teat.* 10. b, 59. Róże przedziwne, jako gdy się żarzy W mleku krew' purpurowa, pałały z jej twarzy. *Tward. Wz.* 6. Przyjemna róża zakrwawiła natychmiast jej czoło. *Zab.* 11, 95. *Pias.* (rumieniec, wstyd; cf. raki piec). Gdzież ów alabaster czoła? gdzie jagód róże? *Mon.* 70, 585. (rumieniec?). — *Blande:* Adieu, róża w pełni, kwiecie mój najdroższy. *Teat.* 52. b, 60. Dobry dzień, różyczko wszystkich dziewczyn. *Teat.* 52, 55. — 2) Rzeczy na podobieństwo czyli wzór róży zrobione; *Reisetten, Saßen in Gestalt einer Rose.* Chustka w róże szyta. *Pol. Jow.* 181. Różyczki na trzewikach pięknie przyszyte. *Teat.* 56. c, 54. Róża na podniebiennu sklepow, *tholus. Cn. Th.* — Gdy się do cyny Angielskiej dodają trzy pięćdziesiąte części ołowiu, powstaje cyna, którą róża naznaczają, i zład jej nazwisko dają. *Kruml.* 192. daß Rosenzinn. — 3) Róża, choroba *erysipelas*, piekielny ogień, *Vind.* shena, shen; *Croat.* verbanecz; *Bosn.* rosgjać, poganać; *Rag.* roxà-xiza; *Slav.* zalesina, poganesina, cèrni prishch; *Ross.* poka, die Rose, der Rosenlauf, daß heilige Feuer, eine Entzündung der Oberhaut, zapalenie skóry, zaognienie różowy niby kolor wydające. *Perz. Lek.* 274. *Perz. Cyr.* 1, 122. *Syr.* 901. — 4) Róża. *herb;* ob. Poraj. — 5) Róża, Róża, Ruzia, imię białogłowskie: Rose, Rosine, ein Weibname. Pod czułym Róża wychowana okiem. *Zab.* 12. 56. Pirog, co go robi Ruzia. *Zab.* 8, 122. RÓŻAŃCOWY, a, e, od różańca, den Rosenkranz betreffend; *Boh.* růžencový. Ołtarzyki najświętszej panny różańcowej i szkaplerznej. *Niędz.* 215. Kłótnia urosła o precedencya i ractwa szkaplerznego i różańcowego. *ib.* 215. RÓŻANIEC, nca, m., różany wianek. rozmyślenia albo modlitwy z żywota i spraw bogarodzicy zebrane; *Boh.* růženiec, patero, paterky; (ob. Pacierze, paciorki); *Slav.* ruženec; *Sorab.* 1. spěwanske pacžere; *Vind.* roshenkrienz, paternasther; (*Carn.* roshanz: ogrodnik kwiatowy); *Croat.* ehiszlo: *Bosn.* cislo (ob. 'Cześć, rachować, brojenica, kralice, krunica; *Slav.* roxàrje; *Rag.* rusaar, sotjeer; *Lat.* rosarium, § 1) *Germ.* der Rosenkranz. Różaniec, święty rachunek paciorków albo 100 pozdrowienia anielskich, przy każdym dziesiątku modlitwę pańska przyłączawszy. *Luk. Dom.* 18. Różaniec święty, nic innego nie jest, jedno pewny sposób modlitwy. *Bzow. Roż.* 1. — Różaniec albo koronka panny Maryi. *Cn. Th.* Różaniec zowie się korona albo wianek. *Bzow. Roż.* 7. Ślepe bywa ich przywiązanie do prywatnych nabożeństw, szkaplerza, różańca, paska, sznurka i t. d. *Mon.* 76, 577, (ob. Braetwo). — Nie nie umie, do niczego go użyć nie można, ani do tańca, ani do różańca. *Mon.* 74, 109, cf. ni bogu świeczki, ni dyabłu ożoga; cf. ani do rady, ani do zwady. — 2') Różaniec: ogród różany, ein Rosenarten; *Carn.* roshnishe; *Vind.* roshni vert, roshnu lekoulhe, roshnjak, roshliche; *Rag.* ruxisete. (*Croat.* rosoczet, veliki traven: maj miesiąc). Okna te się otwierają na rozkoszne ogrody i różańce Włoskie. *Tward. Pasq.* 5. Bujał sobie po wonnych różańcach Palady, Róże po jasnym zbierając Helikonie. *Tward. Misc.* 45. — 3) Różaniec, różany kolor, rumieniec; Rosenfarbe,

Röhe. Nim błysnie swoim jutrenka różańcem. *Chrośe. Luk.* 98. Wiecznym różańcem jagody jej kwitną. *Tward. Misc.* 145. Zapalą się różańcem mu jagody. *Tward. Pasq.* 94. Pierwszej zakwitając różańcem młodości, potrzebował przewodnika. *Tward. Wz.* 44. "RÓŻANOREKI, a, ie, n. p. Różanoreka zorza. *J. Kehan. Ps.* 82. różopalca, die rosenfingerige Kurera, "RÓŻANOUSTY, a, e, n. p. Różanousta Gryzelda. *Groch. W.* 454. rosemündig. RÓŻANY, a, e, od róży, z róży, ob. Różowy, Rosen; *Boh.* růžený; *Slav.* ružowi; *Sorab.* 1. rožanč, rožaczč; *Vind.* roshni, (roshni, roshnasty, roshast, zvetni: kwiatowy, kwiecisty); *Croat.* rósichni, rosni; *Hung.* rosábólvaló; *Rag.* rúšni; *Eecl.* munkobni. Wiance różane na głowy kładą. *Birk. Zyg.* 27. Wiele rzeczy przyprawują z kwiatów różanych; miodek różany, cukier różany, syrop różany, olejek różany, wódkę różaną. *Sienn.* 145. *Cresc.* 496. *Kluk. Rosl.* 2, 249. Różana wódka (*Carn.* roshna woda). Mój ty kwiateczku różany! *Teat.* 10. b, 41. (różyczko!) Wdowa jest jako kierz różany: póki róża kwitnie, póty go szanują, a jak prędko zginie, to już nikt oń nie dba. *Dambr.* 457. Różane jagody, ob. Głóg. Różany wianek. *Zab.* 9, 548, (ob. Różaniec). Zupełny różany wianek składa się z 150 zdrowych Maryj, i z 15 pacieryzy rozdzielonych na dziesiątki. *Bzow. Roż.* 19. *Prov.* Stał mu za różany wianek. *Hys. Ad.* 641 (dobry czyn stoi za modlitwę). Ratował ich, i stawał im, jako mówicie, za różany wianec; bo modlitwa, jako kwiatem najwonnejszym, ubłagał boga. *Birk. Zyg.* 47. — Rosenkreuz, sławny chimik, ustanowił sekte adeptów, t. j. towarzystwo braci różanego krzyża. *Mon.* 69, 65. — Różany: różanej maści, rumienicy; *Vind.* roshnofarbast, rumen, rosenrot. Koryno dziewczę kochane, Twe lice z mlékem różane. *Zab.* 16, 177. Tyś nas odkupił krwią swoją różaną. *Groch. W.* 66.

Pochodz. różeniec, różnik, różowy, różopalec, różowac, uróżowac, poróżowac, naróżowac.
 ROZBACZYĆ, ROZBACZYĆ sobie, ROZBACZYĆ się dok.; Rozbaczać *niedok.*, Rozbaczyc się *frequ. et cont.* rozważać, bacznie rozbiierać, roztrząsać: prüfen, durchsuchen, untersuchen, die einzelnen Theile nach einander prüfen. Dowcipy nigdy nie próżnowały, ale okazały wszelką pilnie robaczywały. *Warg. Cz.* A 5. Nie gniewam ci się, ale robaczam, mam-li się gniewać. *Budn. Apoph.* 42. Skarał go, aczkolwiek mógł robaczyc, że to się przypadkiem stało. *Warg. Wal.* 188. W kilka dni sobie robaczył, iż te słowa nazbyt śmiecie mówił. *Gwagn.* 520. Robaczże się człowicze, któryś marnie rozszafował dobra pana swego. *W. Post. Mn.* 516. (upamiętajże się, geße in dich). Ty się na to tam dobrze robaczaj. *Biel. S. N.* 56. Trzeba abyś się na wszystko dobrze robaczył. *Baz. Sk.* 162. (bacznie oglądał). Niech się robaczą, że krzyż ten będzie ich zaszczytem. *Bial. Post.* 27. Na to się pilnie robacz, jakbyś się nieprzyjacielom bez nas obronił. *Biel.* 289. *Chrzysz. Nin.* A 4 b. Uważne robaczycie. *Krom.* 508. ROZBACZNY, a, e, ROZBACZNIĘ *adverb.*, rozważny, roztropny, uherlegt. Nierobacznie, *inconsulte. Macz.*

1. ROZBADAĆ, *ob.* Rozbóść. 2. ROZBADAĆ *cz. dok.*, badając rozbierać, rozważać, rozbaczać; überlegen, erörtern. Nieba mi nie pozwoliły, abym uważał braci byt nieszczęśliwy, Abym rozbadał myślą, jak mizernie żyją. *Kuliy. Her.* 49. To sam tylko sobie był rozbadał, nie mając za sobą żadnego przykładu. *Budn. Cyc.* 22.

ROZBECHTAĆ, rozbecheć *cz. niedok.*, poduszczać, rozjątrzać; reizen, ungestüm machen. Twoja cię Nimfo własna chęć rozbecheć. *Chrośc. Ow.* 581.

ROZBECZEĆ się *recipr. niedok.*, głośno rozplakać się, in lautes Weinen gerathen, recht ins Weinen hinein kommen. Porzucona, w żaloszne rozbeczysz się szlachy. *Przyb. Ab.* 105. Rozbeczała się, niewiedzieć dla czego. *Teat.* 54, 26.

ROZBESTWIĆ kogo, *cz. dok.*, mocno podburzyć, do furii go przyprowadzić, einen ganz wild machen; *Ross.* расстривить, растравливать; *Ecel.* развѣрряю, развѣрряю, раздражаю, возвѣррити, учинить суровымъ, безчеловѣчнымъ. Niektóre wody rozbestwiają do cielesności. *Otw. Ow.* 619. Lew posoka rozbestwiony. *Zab.* 15, 285. Ty królu tak dalece Litwę rozbestwiłeś, że już na twoje władze upornie bija; *audaciam provexit.* *Krom.* 624. ROZBESTWIĆ się, *ob.* Bestwić się, rozwydrzeć; *Ross.* расвѣрряеть.

ROZBIĆ, *f.* rozbije *cz. dok.*, Rozbijać *niedok.*; *Boh.* rozbiti, rozbigeti; *Sorab.* 1. rozbiyu, rozcezeru, rozczepu, rozczepem; *Vind.* resbiti, resklati, ubiti, rescossiti, reskresati; *Croat.* razbiati, razbiam; *Rag.* razbitti, razbiti; *Slav.* razbiti; *Bosn.* razbitti, razbiati; *Ross.* разбить, разбивать, раскокать, перекокать, расхлопать, расхлопывать, разшибить, разшибать; rozbijać co, roztrącać; zerfchlagen, zerfchmettern. Rozbić dzban o pal. *Tr.* Rozbić jajka (*Vind.* gorstrupiti jajce). Rozbić grudę (*Bosn.* razgruniti, razbitti grumenja, zavlaciti). Rozbijać okręt, nawę, ein Schiff zerfchmettern lassen. Rozbił się okręt, daß Schiff ist zerfchmettert; *Vind.* ladja se je njemu resbila. Rozbić się z okrętem. (*Boh.* tápati; *Vind.* ladje lom terpeti, l barko navdari ti; *Rag.* razbittise). Tak wielki szturm powstał, że się one galery wszystkie rozbiły, i ludzie wszyscy potonęli. *Biel.* 579. Zobaczył rozbitego kawalec okrętu, Deszczki, dyle i wiosła złamane do szczetu. *Jabl. Tel.* 5. Na rozbitój deszce Wał tonącego popełnał ku Brzegowi. *Morszt.* 28. Rozbicie się okrętu, der Schiffbruch; *Sorab.* 1. łowma rozstoreżżeno; *Carn.* ladje lom; *Vind.* ladje lom, ladiouni potup, barkouski lom; *Ross.* разбивка; *Ecel.* кораблекрушение, истонение, потопление. Rozbity na wodzie, (*ob.* Rozbit, Rozbitek). Rozbiły się fundamenta. 5 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 8. (rozrzały się. 1 *Leop.*). — *Fig.* Rozbijać co, przecinać, niszczyć, przeszkadzać; vernichten, zerfchlagen, zerfchören, verbinderu. Baliśmy się ich, by przedsięwzięcie naszych nie rozbili. *Przyb. Luz.* 157. Gwałt uczyniony w sejm, to jest rozbiecie sejmów, sejmików, trybunałów. *Vol. Leg.* 5, 68. Świece ciemność rozbijają. *Sk. Żyw.* 1, 87. (rozganiają). Koncylium dobrze rozpoczęte, sromotnie się rozbiło. *Sk. Dz.* 242. rozprószyło się, eß zerfchlug sich; *Ross.* разладиться, разлаживаться. — §. Rozbijać na drodze, zbijać, odzierać na polu, na morzu; Straßenraub treiben, See-

räuberey treiben, ein Straßenräuber, Seeräuber seyn; *Slav.* kaupim na cestach, (*ob.* Łupić); *Rag.* robitti, porobivati, (*ob.* Rob, cf. robić); *Bosn.* harati; *Croat.* tolvain; *Ross.* разбойничать. Abo to tu Mospanie pod Bieszczadem, Takli się to rozbijają godzi bez sromoty? *Pot. Jow.* 110. Czyniliście im wielkie krzywdy, łupiac ich ledwie nie ze skóry, rozbijając ich z majątnostek ich. *Birk. Kant. C* 2 b. (jak rozbójcy wyplondrować, straßentrüben berauben). Parobek w karczmie mię rozbił. *Teat.* 52. b, 54. jak rozbójnik mię opadł, er fiel mich straßentrüben an. — *Aliter:* Dwa cesarze o państwo się rozbijają. *Sk. Dz.* 709. na umór z sobą walezą, sie schlugen sich mit einander auß äußerste ferum. — *Aliter:* Cały dom pomieszany, niema i jednego z służących, ktoby się od żalu nie rozbił. *Teat.* 58, 246. nie zabijał, gwałtu jakiego sobie nie czynił, der sich nicht eine Gewalt anthun möchte. — §. Rozbijać, rozciągając przybijając, enß breiten und anstlagen. Na krzyżu Jezusa rozbili. *W. Post. W.* 1. Dla mnie Jezus się dał na drzewie rozbić. *Bzow. Roz.* 85, (*ob.* Rozpiąć, rozpięcie). Rozbijać namiot, rozwijając postawić, przymocować, przytwierdzić, ein Zelt aufstlagen. Od miasta w mili Swe obozy i gęste namioty rozbili. *Tward. W.* 194. Baldakin w jej pokoju rozbił, aby pod nim siedała. *Star. Dw.* 48. Namiotek łózkowy rozbił. *Birk. Chmiel.* A 5. den Veltverhang anmachen, aufsteden, aufschlagen. Rozbijać szpalery, kobierce. *Cn. Th.* aufhängen, aufstlagen, anstlagen. Rozbił swój kram między Weneckimi. *Budn. Apopt.* U 1. roztasować, er stlug seinen aram auf. Sieć rozbijać, rozwieszać, daß Netz aufstellen. Obaczysz, jak chytrze na świat tę sieć rozbiła. *Rej. Wiz.* — *Aliter:* Wyrok ten we wszystkich miastach niech będzie obwołany i rozbity. 1 *Leop. Esther.* 16, 19. przy bramach różne przybity, verschiedenlich angehängen, an verschieden Orten. Kazał to rozbić i głosić u wszelch narodów. 1 *Leop. Esther.* 1, 22. Rozbijać obrazy: tu i tam przybijając, verschiedenlich aufhängen, hier und dort. — §. *Oeconom.* Rozbić n. p. wieprze, rozeprzeć, rozepchać, rozłuzzyć, feist machen. Rozłuzzył się, utył i stał się rozbitym. 1 *Leop. Deut.* 52, 15.

ROZBIEDZ się, rozbiegł się, *f.* rozbiegnie się *recipr. dok.*, Rozbieżać się, *f.* rozbieży się *contin.*, Rozbiegać się, Rozbiegiwać się *frequ.*; *Boh.* rozběhnauti se, rozbjhāti se; *Slav.* rozběhugi se, rozbjhām se; *Sorab.* 1. rozbieżacz, robjžu, robjžim, robjžham, rozběžu szo; *Rag.* rozbieghnutise; *Croat.* razbegūjemsze; *Ross.* разбѣжаться, разбѣжаться; w rozsypkę iść, rozstrzelać się, rozprasać się, rozpierzchać, pouciekać w różne strony; auß einander laufen, verschiedenlich sich verlaufen. Zgromadzenie rozbieżających stad. *Hipp.* 4. Widać tam stada niezliczone i trzody rozbiegłe i tu i owdzie po łąkach. *Boter.* 515. Ciężko mi ściagać myśli rozbiegnięne i w jarzmo wiersza je wprawić. *Karp.* 1, 176. Po tej kłesce rozbiegli się po lasach. *Tr.* Rozbieżenie gromady jakiej, rozpierzchnienie. *Cn. Th.* Zakonnicy rozbiegli się byli, tu i owdzie po królestwie. *Boter.* 4, 250. Jad rozbieżany po członkach. *Bards. Luk.* 105. rozszerzony, verbreitet, angebreitet. Gdy się to między ludźmi rozbieża-

ło, że jeden drugiego na pojedynku wyzywał... *Vol. Leg. 2, 1214.* gdy się rozchodziło, roznosiło między ludem, gdy grucbnefo, da es ruffbar wurde. W cyrkule, co się do środka przywiąże, rozlegać się i rozbiegiwać przestaje. *Bardz. Boet. 157.* — Idziec na rozbieżenie dróg. *Rej. Post. R r b.* na rozstajnie, Scheidweg. — 2) Rozbieżać się, zawodzić się, den Anfaß zum Laufen nehmen; niewstrzymanie biec, in den Laufen kommen, in den Schuß gerathen, unaufhaltfam hinrennen, hinstritzen. Szkap na staniu próżnując, rozbieży się, kupa, basa. *Petr. Ek. 112.* Mając dół przeskakiwać, sztucznie skakać beda; cofając się nieco w tył, i nakoniec rozbiegając się. *Mon. 70, 168.* Dzielnym woznikiem nie dasz rady; mnie samemu ledwie się nadażę, A jak się rozbiegają i na lec nie dadzą. *Zebr. Ow. 29.* Jeśli koła wezas nie zahamujesz, z góry rozbieżą się wszystkie. *Czech. Tr. C 2.* — *Fig.* Rozbiegały się koła; już tu nierząd. *Cn. Ad. 1004.* es geht drunter und drüber. Ani słów znajdzie wypowiedzieć usty, Jako się w zbytku rozbiegały koła. *Pot. Syl. 259.* W ten czas jeszcze się były koła tak bardzo nie rozbiegały, jeszcze żołnierze nie chadzali w bławatach. *Star. Hyc. 44.* Co czynić, gdy się koła rozbieżą, a wolność wyuzdana w swawolę i szaleństwo pójdzie? *Birk. Syn. C. Falib. P.* Rozbiegałych młodzieńców na munsztuk wziąć. *Teat. 19, 95.* (rozpuszczonych, rozpustnych, anegelassne junge Leute). Pewne wdowy, czystość bogu poślubiwszy, zasie rozbiegawszy się, za mąż chodzić chciały. *W. Post. Mn. 612.* Rozbiegłe serce wciąga, a zkurezone wspiera. *Ryb. Geß. C 4.* Teraz tak się łakomstwo rozbieżało, że urzędniey daleko nielutościwsi są, niż sami panowie. *Kosz. Lor. 161 b.*

ROZBIEG, u, m., rozbieganie się, rozbieżenie, rozpięczenie, rozsyпка; das Auseinanderlaufen, Zerstreuen, die Zerstreuung. Zwykło się używać jazdy na rozbiegi po kraju nieprzyjacielskim. *Jak. Art. 2, 456.* (Streifzüge). W rozbiegu, ciemnotach, a powszechnym rzeczy zamieszaniu; in discursu, tenebris. *Nar. Tac. 5, 95.* Rozbieg żył kruszcowych, die Zertrümmung, Zerlegung der Erzgänge. *Mier.* — §. Rozbieg, *Boh.* rozbjeka; *Ross.* разбѣръ; zapęd, zawód biegania; der Anfaß zum Laufen, der Anlauf.

ROZBIERAC, ob. Rozebrać. **ROZBIERACZ**, a, m., który co rozbiera na części, rozkłada; der Zerleger, Zergliederer; *Rag.* razbiralaz, razberitegl, f. razberiteghza; *Ross.* разбиратель, разборникъ. Rozbieracz zwierząt sztuczny = anatomik. *Cn. Th.*

ROZBIERALNY, a, e, do rozbierania, auseinander nehmbar; *Rag.* razbiriv; *Ross.* разборный.

ROZBIEŻEĆ się, ob. Rozbieżać się. **ROZBIJAC**, ob. Rozbić.

ROZBIOR, u, m., **ROZBIORKA**, i, ż., rozbieranie, rozkładanie, rozejmowanie; das Zerlegen, Auseinandernehmen, Verteilen; (*Croat.* razlóg; *Hag.* razlogh; *Ross.* разборъ; *Carn.* rasbor, resbúr = skromność, rozumujący wniosek; resbern discretus, prudens, ob. Roztropny; resbornost discretio; *Croat.* rázbor discretio, prudentia; *Rag.* razbor, razbornos, rázboritos sagacitas, prudentia, rozgarnienie; *Bosn.* razbor, razborstvo rationis usus, rozborit discretus). Oddał służalcem sprzęty domowe do rozbiorki. *Nar. Tac. 2, 596.* (żeby każdy sobie wziął, żeby się nimi dzielili, sie sollten sich drein theilen). W drukarni rozbiórka,

rozbieranie pisma, po wydrukowanym arkuszu, i rozłożenie każdej litery do swęj krupki. *Magier. Mskr.* Pismo takie czeze i bez żadnego objęcia, że nawet rozbioru jego uczynić nie można. *Úst. Konst. 2, 259.* (analysis). — Rozbior matematyczny, analysis. *Łesk. 2, 112.* *Alg. Nar. A 2.* **ROZBIOROWY**, a, e, analyticus. *Alg. Nar.*, auflösend, zerlegend, analytisch. Sposób rozbiorowy *methodus analytica*, od szczególnych do powszechnych rzeczy postępuje. *Kpcz. Gr. 2, p. 2.* Tor rozbiorowy. *Pir. Wym. 119.* Trygonometrya rozbiorowa. *Alg. Nar. G.* Rachunki rozbiorowe. *Jak. Mat. 5, 56.*

ROZBIT, a, m., **ROZBITEK**, tka, m., 1) który się na wodzie z okrętem rozbił; *Rag. et Slav.* razbien, ein Schiffbrüchiger, der Schiffbruch gelitten hat. Corok będziecie mieli w tym miejscu rozbita. *Przyb. Luz. 156.* *Pot. Arg. 229.* Krzyżacy zabierali na brzegach morskich majątki nieszczęśliwych rozbitków, które burza wodna na ląd wyrzucała. *Nar. Hst. 5, 362.* — 2) Rozbit = rozbitcie nawy. *Tr.*, der Schiffbruch. — §. Rozbitki, *Croat.* razbitki; *Bosn.* razbitki; obłupki od sędu rozbitego, fragmenta vasis, ułamki, Bruchstücke. **ROZBITKA**, i, ż., die Schiffbrüchige. Usta nieszczęśliwej rozbitki, mimo srogości pograżającej ją na dno fali, wzywać się nas jeszcze konając zdawały. *Mon. 71, 870.* *Pot. Syl. 457.* **ROZBITNY**, a, e, do rozbitcia, mogący być rozbitym, zerfahragbar; *Croat.* rozbitliv *frangibilis*; *Hag.* razbitni; *Bosn.* razbitivi, koji se mosge razbiti; *Ross.* разбитный, разбитный; *Subst.* разбитность = rozbitność. **ROZBITY**, ob. Rozbić.

ROZBLAKAĆ się *rec. niedok.*, ze wszystkim się zabłakać, zawiąkać; sich gänzlich verirren, verwirren, verwickeln. Onych guleziami uplatanych i rozblakanych otaczają. *Pdch. Sall. 209.* — Rozblakali się = różnie się zabłakali, jeden tu, drugi tam, od siebie się odblakali; sie haben sich von einander weg verirrt, zerstreut. — §. *Transl.* Sprosność z włośkami rozblakanami. *Kniaż. Poes. 3, 157.* rozprószonemi, rozczoehranemi, mit zerstreuten, zerzausten Haar.

ROZBŁYSKIWAĆ się, rozbłyskuje się *rec. cont.*, i tu i owdzie zabłyskać, verschiedentlich schimmern, hier und dort hervorblitzen. Mistrz Pruski wzruszony paleniem miasteczek swoich, zewsząd się pożoga rozbłyskujących, dać bitwę przagnał. *Krom. 559.*

ROZBÓD, u, m., rozbodzenie, bodzenie w różne strony; das Hin- und Herstoßen, Picken, Etzen. Wódz rogatęj trzody, Sobą się jednym za wszystkie gmin składa, Czyni po piasku porożem rozbody. *Mon. 71, 550.*

ROZPOGACIĆ się *rec. dok.*, Rozbogacać się *niedok.*; *Ross.* разбогатѣть; niezmiernie zbogacieć, sich unermesslich bereichern, sehr reich werden. Tak się on mąż wznógl, i tym się więcej ustawicznie zobogacał, tak iż się stał wielkim człowiekiem. *Radz. Genes. 26, 15.*

ROZBÓJ, ju, m., **ROZBÓJSTWO**, a, n.; *Boh.* zbornjetwj, zbŕnjetwj. (cf. zbŕj); *Slov.* laupejtwtj, (cf. lupiestwo); (*Carn.* resvoj = mord, zamordowanie, zabŕjstwo; *Vind.* rasboi, mord; *Croat.* razbŕj, pomor caedes, strages); *Bosn.* razboj; *Rag.* razbojstvo; *Ross.* разбой, разбойничество, rozbijanie na łądzie; *Croat.* tolváysztvo; *Vind.*

resboi, resboja, rop, rub, plenj (ob. Rabunek, plon), opip, opipenga; der Straßenraub; na wodzie, na morzu, die See räuber. (Bosn. gusarstvo piratica). Rozbój od zabójstwa różni się; tamten końcem zyskania majątku zabitego, najczęściej w lasach lub po drogach dzieje się; zabój zaś powszechniej z przypadku, z zainsty, zwady popelnia się. *Ostr. Pr. Cyw. 1, 554.* Gwałty, najazdy, rozbójstwa. *Petr. Pol. 2, 160.* Rozruchy, rozbójstwa, bezprawia. *Sk. Dz. 804.* Rozbójstwo łotrowskie. *Sk. Dz. 815.* Wasza ewanielda uczy kościoły burzyć, łupić, i rozbójstwa czynić. *Twor. Okul. G 1, Ross. разбойничать; Eccl. разбойничеству.* — Algier, Tunis i Trypol bawia się rozbójem morskim. *Wyrw. Geogr. 271, Rag. et Bosn. gusariti piraticam exercere, sic trieben See räuber.* Tego czasu rozbój najbardziej panował na morzu. *Warg. Radz. 14.* ROZBÓJCA, y, m., ROZBÓJNIK, a, m.; *Boh. zbojnik, nakařnik, (cf. zbój, kierz); Slov. lupceznik, poccstny zlodoc, (ob. łupieżca); Carn. tolovaj, (tol pharetra), hostnek, (hosta virgultum, ob. Gąszcz; Carn. resvojnec = zabójca); Vind. rásbonik, resboinik, hostnik, zestni ropavez, potni rabar, ropar, rubar (ob. Rabus), tolovai [z tur. tulwaj, latro. Men. 1, 921-2], otimavez, filnojemaus, (rasboinik, kostnik, merdrar = zabójca; Croat. tolvaj, tolvajehich, razbojnik, razbojnik; Dal. guszar, cf. huzar, (Croat. guszar anserarius, gęsiarz); Bosn. razbojnik, lupesg, haramia, kesegia; Hung. lator; (cf. Lat. latro; Pol. łotr); Rag. razbojnik; Slav. rázbojnik, pustajja, pustajja; Ross. разбойник; który rozbija, zbójca; der Straßenräuber, der Räuber. Rozbójnik na życie i majątek razem, napastnik na samą własność człowieka dybie. *Ostr. Pr. Cyw. 1, 554.* Województwo Podolskie wielkie krzywdy od rozbójców Wołoskich poniosło. *Vol. Leg. 5, 468.* Widzimy, jako nam wiele sprzeciwników, a jako wiele rozbójce zastąpiło na tej drodze. *Rej. Post. G g 6.* — Rozbójnik morski. *P. Kchan. Orł. 1, 405.* ein See räuber; (Carn. et Vind. lopésh; Rag. pomorski zlocinaz, gúsa, gusár; Bosn. gusar, (cf. Lat. corsaro); lupesg; Ross. каперъ, набздникъ). — §. Fig. Czemu tak ostrym językiem Stajesz się cudzej sławy jawnym rozbójnikiem? *Hor. Sqf. 52.* zabójca, morderca cudzej sławy; der Mörder fremden Ruhms, der den guten Namen des andern tödtet. ROZBÓJCZYNA, y, ż.; *Ross. разбойница, która rozbija, die Räuberin.* Coż czynić tej powszechniej świata rozbójczyni? *Pot. Jow. 2, 77.* ROZBÓJNIA, i, ż., gdzie rozbijają, odzierają. *Cn. Th., die Räuberhöle, Mördergrube, Mörderhöle, das Raubnest, Raubnest, Raubhöfle; Croat. razboische; Ross. притиць. Z światyn czynią rozbójnie. N. Pam. 21, 564.* ROZBÓJNICZY, a, e, ROZBÓJSKI, a, ie; *Boh. berný; Rag. razbojnicki, gusarski; Vind. resboinski, rasbojni, ropith, tatliu, derezh, omekliu; Croat. razbojni, razbojnicki; Ross. разбойнический, разбойничей, набздничий; od rozbójników, od rozboju; Raub =, Räuber =.* Na rozbójniczym gardle ja usiędę, Abo dziś waszej śmierci towarzyszem będę. *Otw. Ow. 104.* Rozbójcki, nabrąszy do siebie niemało mężobójców, żywot wiódł. *Sk. Dz. 1108.* Rozbójcka gospoda. *Sk. Kaz. 267.* Statki rozbójnicze. *Min. Fars. 51.* Raub-*

schiffe, See räuberschiffe; *Boh. beraun, (cf. brać, bierny); Bosn. gusarića.*

ROZBOLEĆ się *rec. dok.; Boh. rozboleti; Ross. разболеться, разболываться; wielkie bole cierpieć, sehr große Schmerzen bekommen. (Slav. razboliti se = rozechorować się; Rag. razbogljen = chory).* Góra się raz rozbolała, Wielkie jąki wydawała. *Jak. Baj. 265.* On rozboleje się bardzo. *Buda. Zach. 9, 5.* (wielce żalosny będzie. *Bibl. Gd.*) Żalem rozbolała. *Przyb. Luc. 40.* (przejęta, przenikniona boleśnie).

ROZBOŚĆ, rozbodł, f. rozbodzie *cz. dok., Rozbadać niedok.; rogami i t. d. bodać rozbić, zerstoßen mit den Hörnern, zerpfen; (Boh. roztrkati cf. rozterk).* Wól, gdy się urwie, ostremi rozbada rogami, kto mu się nawinie. *Tward. Wł. 70.* — *Impr.* Szablę przypasuje i powietrze rozbada. *Zebr. Ow. 99.* rozeina, duróhanen. — §. Rozbodłszy konia, połkał się z nieprzyjacielem; *incitato equo. Macz. Baz. Sk. 88.* ostrogami rozpedziwszy konia, dał pferd anspornen. — §. *Transl.* Rozbadać, rozpychać, rozrzucać, rozrywać; zerstoßen, zerreißen, zerstreuen. Dziś strumyk, jutro tamy łomie i groble rozbada. *Pot. Arg. 599.* — *Simil.* Poganin w kraje dalekie wypada, I one rozbada. *Leszcz. Class. 55.* niszczy, zerstoßen. — *Aliter:* Rozbadać, rozpychać, rozdymać, nadymać; aufblähen, aufblasen. Chléb bez pracy prędko rozbodzie sługe. *Petr. Ek. 15.* (chléb ma rogi, Gut macht Uebermuth, der Haber sticht ihn). — §. Rozbadać *intransit.*: dokazywać, seinen Muth anlassen, sich mit seiner Brauour herorthun, große Dinge unternehmen. Każdy na wojnę woła, choć wici nie będzie, każdy rozbada, choć bez ostróg. *Glicz. Wych. II 7.* Sława o nim rętszym leci rumorem, niż koniem skrzydlatym Bellerophon rozbada po polu Erytejskim. *Tward. Wł. 146.* Potym Eneasza udał się przeciw Nifeowi i przeciwko, na którym rozbadał, wozowi. *A. Kchan. 289.* Koniecpolski wielkiego nieodrodny dziada, Widzieć, jak po karkach Turckich rozbada. *Leszcz. Class. 79.* W płochym sercu złość rozbada. *Hor. Sat. 199.* — *Aliter:* Głód zatym wielki po szykach rozbada. *Chrośc. Fars. 556.* daje się we znaki, dokucza; die Hungernöth ist ihm zu, wird empfindlich. Obludnik pełny wilgoci i rosy, Niżeli Febus wznijdzie złowłosy, A skoro Febus światłem po niebie rozbada, Obludnik z swym zaraz nasieniem upada. *Chrośc. Job. 54.* skoro dogrzeje, doparzy, dopiecze; warm machen, heiß breunen. §. ob. 2. Rozbadać.

ROZBRACIĆ się z kim *rec. dok., Rozbratać się niedok., rozbrat z kim uczynić, pożegnać się z kim, wypowiedzieć przyjaźń, towarzystwo, rozróżnić się z kim. Cn. Th.; einem die Freundschaft aufkündigen, mit ihm brechen, sich von ihm trennen; Boh. rozkmořiti; Vind. resbratim, resdrushiti, vunsdrushiti, reslozhiti; Carn. resbratem, lozheti, lözhem, (cf. łączyć); Bosn. razdrusgiti; Ross. раззнакомиться, раздружить, раздружать; (развратничать = rozpustować); Eccl. разкаторкати са, разбраатиться, разоориться, (развратить, развращать звiesić).* ROZBRAT, u, m., odstąpienie od przyjaźni, towarzystwa. *Cn. Th.; Aufkündigung der Freundschaft, Bruch mit einem; (Bosn. razmirje, razdigljenje od priateglstva, (cf.*

'mir), (razmirica, boj : wojna); (Ross. развратъ niezgoda, kacerstwo, rozpusta; развратъ niezgoda, nieprzyjaźń; развратность, развращенность rozpustność, razvratnij rozpustny, razvratnik zwodzieciel, przerywacz). Rozbrat, rozwód uczynić. *Cn. Ad.* 1005. Przyszłoby było do rozbratu między niemi, gdyby w sam czas nie trafiła się była śmierć męża. *Pam.* 85, 1, 682. Rozbrat wieczysty światu wypowiada, I sam się w dzikiej pustyni zamyka. *Kras. Woj. Ch.* 90. Rozbrat z wami! *Birk. o Exorb.* 4. Rozbrat ciała z duszą. *Paszk. Dz.* 59. *Teat.* 46. c, 107. rozłączenie, die Trennung.

*ROZBRECHNAĆ *cz. jednł.*, Rozbrechać *czestl.*, rozszczękać, beßen; *rusk.* brechaty (2. klamać); *tr.* rozgłosić, laut werden 2]. n. p. Lecz któż wie, oni co będą myśleli, Jak ich nadzieja odsieczy rozbrechnie? *Jabl. Buk.* Q 5 b.

ROZBRODZIĆ *cz. dok.*, rozlać, zerziessen, zerprügen. Królu, marnie tak wiele krwi rozbrodziłeś. *Stas. Num.* 2, 16.

ROZBRODZIĆ *cz. dok.*, rozbloconą ziemię wozami rozjechać i rozbić, nasse Erdreich zerfahren, zerreißen. (Ross. разбродъ rozsyпка, razbrodit'sja, razbrażivati'sja rozchłodzić się). Grobla była rozbrodzona umyślnie i grzazka. *Tward. W. D.*

ROZBROIĆ się *rec. dok.*; (Boh. rozbrog bunt; Croat. razbroiti, razbrajam *dinumerare*); rozsławolić się, rozsalić się, rozhukać się, rozbestwić się, inš Tobca geratßen. W stołowej izbie rozbraił się pluton z pokurczem. *Teat.* 19. b, 54.

ROZBROIĆ, ROZBROIĆ *cz. dok.*, Rozbrajać *niedok.*, broń, zbroję odbierać; *Slov.* zbrag odgati; *Sorab.* 1. brone woberu; *Carn.* resroshiti; *Vind.* odoroshjati, oroshje odvseti; *Croat.* odorushjem, razoklopim, razpancerim; *Rag.* razoruxatti; *Ross.* обезоружить, обезоруживать; *Ecel.* изоружаю, оружје отлагаю; изоружение, оружја отложено, einen entwaffnen. Anglia, zyskawszy pokój, przygotowaną flotę rozbraja. *Gaz. Nar.* 1, 2 b. ROZBRONIĆ *cz. dok.*, obronić bijących się, jednych od drugich napasći, n. p. Rozbronić psy gryzące się. *X. Kam.*, Streiten-de auß einander bringen. Bież co tehu, rozbroń ich, niech nie pojedynkują. *Teat.* 21, 20. Spotkawszy dwóch pojedynkujących z sobą, chciał ich rozbronić. *Nieme. Król.* 2, 144. Nie będzież tak nikogo przy tym pojedynku, ktoby rozbraniał ichmościów? *Teat.* 29, 125.

ROZBRYKAĆ się *rec. dok.*, w swywola się zapędzić, rozhukać się; in Uebermuth geratßen, übermüthig werden. Przeciwi bogu bluźnieniy, kiedy się w nas owiesek rozbryka. *Falib. H.* 2. wenn uns der Haber sticht. Gdy się miecz rozbryka w publicznym gwałcie, ci biją, a inni Nie wiedzieć z czyich rąk giną niewinni. *Chrośc. Fars.* 1.

ROZBUJAĆ *cz. dok.*, rozhukać kogo, uczynić go swywołym, rozbestwić go, einen übermüthig machen. Rozbujają konie. *Przyb. Luz.* 141. Bardzo nas rozbujają W grzechach naszych marne ciało. *Pieśn. Kat.* 71. ROZBUJAĆ się : rozsławolić się, in Uebermuth geratßen, übermüthig werden. (*Ecel.* разбуявати, ошалѣть озалѣć). Kto się bardzo rozbują w pogodę, Ten zaśie skrzydła powiesi w przygodę. *J. Kchan. Dz.* 101. Pszczoły młode źle opa-

trzone, rozbujawszy się, rady precz uciekają. *Cresc.* 604. (zjątrzywszy się). Rozbujany rozbujają, rozhukany; außgelassen, übermüthig, tobend. Puścił się w morze, I bałwany rozbujają porze. *Kras. Oss. D.* 3. Rozbujana rozpusta. *Hor.* 2, 294. *Min.* Rozbujana wolność nasza zgubi nas. *Tward. W. D.* 2. Sejm dla narowu wolności szlacheckiej nadto rozbujany. *Tward. W. D.* 2, 122. Gmin gęsi rozbujany po polu, których przetrzymała w zamknięciu gospodyni. *Tward. W.* 142. Czasby cudzołożnikowi scierw twój rozbujany wystudzić. *Pot. Jow.* 69. Pedzi rymopis w zapachach rozbujającej weny. *Kniaź. Poez.* 1, 114. Rozbujają umysł mniemanych mędrców. *Mon.* 72, 416. Rozbujają i bezkarna swowola. *Mon.* 74, 47.

ROZBURZYĆ *cz. dok.*; Boh. rozbořiti, rozbauřati, wybořiti; *Bosn.* razoriti; *Vind.* resmotiti, smotiti, resdreti, reskonzhati, resdirati; *Ross.* разворотить, разворачивать, разорить, разорять; rozwałć, zerführen, zertrümmern, zerführen. Bułowanie folwarkowe rozburzone, i rozmiotane. *Szczerb. Sax.* 160. Rozburzywszy Brzeście dawno, w miejscu obronniejszym założyli go. *Krom.* 559. Rozburzenie, rozwalenie *Vind.* resmota, resdretje, reskonzhanje. — *Transl.* Ku bitwie wzbudzają, konie rozburzone Rozpuszcza, one jak wichry bystre lecą. *A. Kchan.* 549. rozhukane, rozjuszone; erbittert, erbigt, aufgebracht. ROZBURZYCIEL, a, m., rozwalacz, der Zertrümmerer, Zerführer; *Vind.* smotovez, resmotovez, resdertnik, resdiravez; *Ross.* разоритель; *f. Vind.* resmotniza; *Ross.* разорительница.

*ROZBYWAĆ *med. niedok.*, n. p. Nie rozbywał o łasce królewnej, Nietylko miał nadzieję, ale jej był pewny. *P. Kchan. Orł.* 1, 407. nie powatpiewał, er zweifelte nicht.

ROZCHADZAĆ, ROZCHODZIĆ, *ob.* Rozejść.

ROZCHEĆIĆ *cz. dok.*, bardzo zachęcić, pobudkami rozpałać, sehr anspornen, aurreißen. Rozchećony. *Krom.* 127.

ROZCHECHOTAĆ się *rec. dok.*; *Ross.* разохотаться; mocno się rozszniać, inš Raßen geratßen. Bezmiernie rozchechotanie, risus solutus. *Macz.*

ROZCHEŁZNAĆ, ROZKIEŁZNAĆ, *f.* rozchełźnie *cz. jednł.*, Rozchełznać, Rozchełzać *niedok.*, (*Elym. kiel*); uzłć czyli munsztuk zdjąć, rozuzdać, cugłów popuścić, *pr. et fig.*; entzäumen, den Zügel schießen lassen. Samego Sokratesa mogłaby rozwięzła zgraja z czasem rozchełzać. *Pilch. Sen. list.* 1, 41. Bez praw wszystkichoby się na wola rozchełznaną sędziogo puścić miało. *Gorn. Sen.* 148. Rozkiełznana swawola. *Ossol. Mow.* 25. ROZCHEŁZNAĆ się *rec.*, rozpuścić się, rozwięzłym się stać; außgelassen seyn, außgelassen werden. Skoro im w Azji, potym w Afryce nieco cugłów puszczone, zaraz się ona swoboda wojsko rozchełzało. *Pilch. Sall.* 18. — ROZCHEŁZNANO *adverb.*, rozpustnie, außgelassen. Ani płocho, ani rozchełznano, choć w największej miłości, nie począł nie sobie. *Gorn. Dw.* 298.

ROZCHŁODZIĆ się *rec. dok.*, rozbeczeć się, rozplakać się, inš Weinen und Schluchzen geratßen. Na te jego słowa Rozchłopał się, że mu się aż zamknęła mowa. *Jabl. Tel.* 556. (*Ross.* pacхлѣбать zjeść co rzadkiego).

ROZCHŁODZIĆ *cz. dok.*, chłodziąc wystudzić, ganz außfüh-

ien; *Vind.* reshladiti; *Croat.* razhlagujem; *Bosn.* rashladiti; *Rag.* rashladiti; *Ross.* расхолодять, расхоложивать; *Eecl.* расхлаждаю. ROZCHŁODZICIEL, a, m.; *Eecl.* разхладитель; *der* Erfalter.

ROZCHŁOSTAĆ *cz. dok.*, chłostą rozbić, zerhanen (mit Ruthen); *Rag.* razhgljustati; *Ross.* расхлестать, расхлыстать.

ROZCHÓD, u, m.; *Boh.* rozchod; *Ross.* разходъ; rozchodzenie, rozejście; daß Boneinandergeben, Auseinandergeben. Rozstanie, rozstajna droga; Scheidung, Scheideweg. Wyxidź na ulice i na rozchody miejskie. *W. Post. W. 2, 75. Rej. Post. D d 5.* — §. Człotki nie mając właściwej sobie bujności i rozchodu, nabędą złąd niekieształu i niezgrabności. *Mon. 69, 811.* ruchu, agitacyi, komoeyi, Bewegung. — §. Wino, piwo, zboże na rozchód; *oppos.* na chowanie. *Cn. Th.*; Abjaß, Verbrauch, Gebrauch. Dla Soltana powinno szafarze na każdy dzień dawać na ich rozchody, sto baranów, 800 kur. *Star. Dw. 52.* Gdzieby taki rozchód był, żeby drobiu z folwarku i od knieci nie stawało, tedy kupować w lecie, kiedy najtaniej. *Haur. Ek. 74.* gdzieby tyle wypotrzebowano, gdzieby taki odbył był. — §. Rozchód, expens, wydatek; *Vind.* gorhod, gorijtje; *Rag.* izhodak, tragna; *Bosn.* potrasejak, tragoa; *Croat.* potrossek; *Dal.* tratna, (el. stracie, strata); *Ross.* cпpаta, die Ausgаbe. Niema być większy rozchód, niż dochód. *Rys. Ad. 45.* Gdzie wielki dochód, wielki rozchód. *Cn. Ad. 240.* Rozchody publiczne. *Klok. Turk. 82.* Przy biesiadach medruje, rozchody, percepty rachuje. *Gil. Post. 28 b.* ROZCHODNIK, a, m.; *Boh.* rozchodnik, netresk; *Sorab.* 1. rozkolnik, roskodnik; *Sorab.* 2. roskwodnik, roselhadnik, rosehornik; *Carn.* natersk, hêrhêg; *Vind.* natrefsk, homulize, homulje; *Croat.* netresk; *Slav.* netresk; *Bosn.* netresak, vazdasgiv, úzludobar; *Eecl.* роходникъ; *Ross.* походиль, походилю, скрыпунъ, залчял ваууста; *sedum*, Хаубшurz, ziele. Mały rozchodnik rośnie po piaszczystych miejscach, z którego wieśniaczki na boże ciało wianki wija; wielki po dachach, o którym zabobornie mniemają, że gdzie rośnie, tam piorun nie bije. *Kluk. Rośl. 2, 249.* Rozchodnik przyszcący, *ob.* Pryszczenia. *Syr. 1514.* Rozchodnik trzeci, *ob.* Rojownik. ROZCHODOWY, a, e, od rozchodu, Gebrauch, zum Verbrauch; n. p. Rozchodowe rzeczy. *Cn. Th.* (*Boh.* rozchodný; rozlaczny). — §. Rozchodowy, wydatkowy, Ausgаbe; n. p. Ustawy rozchodowe. *Cn. Th.*; *Boh.* rozchodný; *Ross.* расходный, расходный. (*Ross.* расходчикъ trudniący się rozchodami sądowemi) ROZCHODZIC, *ob.* Rozejść. ROZCHODZISTY, ROZCHODLIWY, a, e, ROZCHODZISTO, ROZCHODLIWIE *adverb.*, rozchodzący się, rozłożył; sich einander gebend, sich verbreitend, sich ausbreitend. Grunt rozładza deszcz rozchodliwy. *Zab. 15, 551.* Laur tam st. 1 rozchodzisty, zrosły. *J. Kchan. 185.* Księżyca regi rozchodziste. *Brud. Ost. 78.* (rozochlate). Rozchodziste powietrze, *diffusilis, qui facillime diffunditur.* *Cn. Th. 952.* Rozchodzisto *adverb.* *Cn. Th.* ROZCHODZISTOŚĆ, *sci, z,* przymiot rozchodzenia się, rozszerzenia. *Tr.*, die ausbreitende Kraft.

ROZCHORZEC się *recipr. dok.*, Rozchorować się *niedok.*, w wielką i długą chorobę wpadać, mocno zachorować, roznieomodz się, schwer krank werden; (*Boh.* rozstonati se, rozstúnj se; *Slav.* razbolitise; *Rag.* razbolitise; *Bosn.* razbolitise; *Croat.* razbolyujemsze). Kiedy się cesarz Turcki rozchoruje, wszyscy jego medycy idą razem nawiedzić go. *Star. Dw. 51.*

ROZCHUKAĆ, *ob.* Rozhukać.

ROZCHWIAĆ *cz. dok.*, Rozchwiewać *niedok.*; *Ross.* размахивать; robić że się chwieje, rozkołysać, *tr.*, wankend machen. Wszystkie jego rozwoły rozchwiał. *Nies. 1, 125.* Nie spodziewał się rozchwiać go w postanowieniu jego. *Zab. 10, 179.* Spodziewała się, że pewnie rozchwiać to wesele miała. *Past. Fid. 100.* ROZCHWIAĆ się *recipr.*, zacząć się chwiać, stracić z swojej moey, *propr. et fig.*, wankend werden, zu wanken anfangen, seine Festigkeit und Stärke verlieren. Obawiam się, aby się ta świętobliwość przy przewrotnym nie rozchwiała towarzystwie. *Pociej. 525.* Pokój się rozchwiał. *Sk. Dz. 757.* (rozbił się). Czuję jeszcze nadzieje, że on się upamięta, i że się ta miłość rozchwieje, która go wzięła w swe pęta. *Teat. 54, 54. Węg. Marm. 5, 57.* Sejm się rozchwiał, tak iż król musiał go po drugi raz złożyć. *Biel. 496.* (rozszedł się). Sejm ten, nie tak się dokończył, jako rozchwiał, nie-sworą szlachty. *ib. 470.* Rozchwiane nasze systema rządowe, przyprowadził do nowego porządku. *Pam. 84, 747.* ROZCHWIAŁOŚĆ, *sci, z,* n. p. Przedsięwzięciem parobezą rozchwiałość zamienić na skromne i przystojne ukazywanie się w każdym posiedzeniu. *Pam. Worsz. 4, 55.* Czart. rozlazłość, opuszczenie się powierzchowne, Unanstand.

ROZCHWYCIĆ, *f.* rozchwycić *cz. dok.*, Rozchwycić, Rozchwycić *niedok.*, Rozchwycić *czestl.*; *Boh.* rozchwatati; *Sorab.* 1. rozpopadam; *Vind.* resmknuti; *Croat.* razhitivati; *Ross.* разхватить, расхватать, (расхитить, расхитить) rabować, расхититель (rabus); rozszarpać, chwycić porwać, pobrać; wegaffen, gierig weggreifen, zerstücken, stückweise an sich reißen. Mieso sztukami by deszcz padało z obłoków, którego większą część ptastwo rozchwyciło. *Wary. Wal. 16.* Jedni granice przenosili, rozchwycywali trzody i pasali je. *1 Leop. Joh. 24, 2.* (rozchwycili, 5 Leop.). Obóz Wołoski nasi rozchwycili. *Gwagn. 647.* wypłondrowali, anstülperen. Zostawił wielkie skarby; ale je brał z innymi powinniemi nie wiedzieć jako, między sobą rozchwycili. *Biel. 269.* (el. rozkrasć). Będą wielkadowie ich na rozchwatanie i mnożstwo dobytek na wydatki. *1 Leop. Jer. 49, 52.* Przyszli na drapiestwo, a nie jest ten, kto by wyrwał w rozchwatanie, a kto by rzekł: wróć! *1 Leop. Jes. 42, 22.* (plon). (*Ross.* расхищение plondrowanie, rabunek; расхватъ odbył towarów, rozkup). ROZCHWYTACZ, a, m; *Ross.* расхититель; plondrownik, rabus, der Räuber. Złupią te, którym byli łupem, i rozchwycę rozchwytacze swe. *W. Ezech. 59, 10.* Dał ich bóg do rąk rozchwytaczów, i rozchwycił ich. *Budn. 4 Judic. 2, 41.* ROZCHWYTNY, a, e, — *ie adverb.*, do rozchwycenia, mogący być rozchwyconym; *Eecl.* расхищаемый, zerstückbar, zerstückbar.

ROZCIĄĆ, *f.* rozetnie *cz. jedntl.*, Rozcinać *niedok.*; *Boh.*

rozłtji, rozetnu; *Ross.* растяпать, изстегать; *Ecl.* растннн, растннваю, расколоть, разщепать; cięciem rozbić, przeciąć; entzwey hauen, von einander hauen. Z siekierą idę do lasu na dzień cały, tam podeinam, ścinam, rozcinam. *Teat.* 54. b, 8. Cielca rozcięli na dwie części, i przyszli między one rozdziału jego. 1 *Leop.* Jer. 54, 18. Sroższy to psiniec, co rozciął, niż co ma rozciętą gębę. *Bies. Roz.* B 4. — *Transl.* Rozdzielić, zerthēilen, abthēilen. Ocean przerywa i rozcina ziemię królestwa Siam. *Boter.* 5, 105. Papięz ziemię Pruska na trzy dyecezye rozciął. *Krom.* 251. Ta część Sławaków, co od bosforu Cymeryjskiego wyszli, na dwa narody, Czechy i Polaki rozciela się. *Krom.* 28. Stał się rozruch Faryzeuszów i Saduceuszów, i rozcięło się mnóstwo. *Budn. Act.* 23, 7. (rozerwało się. *Bibl. Gd.* lud się rozdzielił na dwie partye). ROZCIĘCIE *subst. verbi*, §. a) daß Zerthauen, Zerthēilen. — §. b) Rozcięcie = rana rozcięta, cios, der Stieb, die Stiebwunde, die Wunde. Wejrzyj na te srogie rany grzechów moich; polej winem i olejem te srogie rozcięcia moje. *Sk. Kaz.* 566. ROZCIĘTY *part.*, zerthauen.

ROZCIĄG, ROZCIĄG, u, m., die Ausdehnung. Rozciąg ciała, volumen corporis, miejsce od ciała zajęte. *Hub. Wst.* 579. *Hub. Mech.* 15. Rozciąg kuli, volumen. *Hub. Wst.* 5. — Rozciąg, spatium. *W. Genes.* 1, 6. der Raum, przestrzeń, rozległość. ROZCIĄGADŁO, a, n., narzędzie od rozciągania; *Rag.* raztexallo, raztexje, ein Werkzeug, um etwas damit auszuretzen, auszubehnen. (*Vind.* restegnili = tortury, pytki). Obłąk garbarski na rozciąganie skór, tentipellium, rozciągadło. *Cn. Th.* 566. RÓZCIĄGLE, ROZCIĄGŁO *adverb.*, rozwlekle, ausgedehnt, gedehnt. ROZCIĄGŁOŚĆ, ści, ż., extensio, rozległość, die Ausdehnung, jest nieodzielną każdego ciała własnością. *Os. Fiz.* 12. Trzy rozciągłości, długość, szerokość i grubość lub wysokość. *Łesk.* 5. Pojąć nie możemy istności rozciągłości, tak nieustającej, ziarnka makowego, plewy i t. d., jako też następnej, jako to godziny, kwadransu, z jakich to wszystko cząstek z osobna się składa? *Mon.* 76, 520. Rozciągłość jednego półkregu nie wystarcza chciwym jego pragnieniom. *Zab.* 15, 291. die Weite, der Raum, die Ausdehnung. — Rozciągłość w mówieniu, rozwlekłość. *Cn. Th.*, die Weitläufigkeit. ROZCIĄGNAĆ, ROZCIĄGNAĆ, f. rozciągnie *cz. jednł.*, Rozciągać *niedok.*; *Boh.* roztahnauti, roztahowati; *Slov.* roztahnauti; *Sorab.* 1. rozcžahuyu, rozcžaham, rofcžaham, rofcžanu, rofnoczžanu, rofnoczžaham; *Vind.* restegniti, arstegnit, istegnit, arspret, trosit, resteguvati, restesati; *Croat.* raztesem, raztegnenye; *Carn.* dalsham; *Rag.* rastžzati, raztēghnuti; *Bosn.* rasteghnuti, prostriti; *Ross.* разтянуть, разтягивать: wyciągając rozkładać, rozpościerać, rozkurczać; ausstrecken, ausdehnen, ausstrecken. Bóg rozpostrza niebiosa jako nić, a rozciąga je jako namiot. 1 *Leop.* Jez. 40, 22. *Odyn. Św.* 2, K k 5. Rozciągnął i zmierzyl się nad dziecicęciem trzy kroć. 1 *Leop.* 5 *Reg.* 17, 21. (położył się nad nim rozczepierzywszy). Wzięcie nas, na koła rozściągacie, z urzędów rugujecie. *Śmotr. El.* 29. Rozciąga się po soszkach na blęchu płótno. *Przędz.* 91. die Leinwand wird an Pföden aufgespannt. Rozciągnąć

się. *Teat.* 45. d, 45. *Wyb.* rozbijać, rozstawić; ausdehnen, ausstrecken. Garbarz skóry rozciąga. *Cn. Th.* 566. daß Leder ausstrecken. Masć ta piegi na obliczu zgładza, i zmarski rozciąga. *Spicz.* 158. (wygladza). Bacznie nade mną matko rozciągałaś skrzydła. *Toł. Saut.* 65. (wzięłaś pod opiekę twoję). Proporce, chorągwie rozciągać, rozwijać, die Fahne fliegen lassen. — *Transl.* Proporce rozciągać, rozpościerać. *Cn. Ad.* 950. potęgę swoją rozszerzać, rozmnażać; seine Gewalt mehr ausbreiten, weiter ausdehnen. Gdzie cnoty na sądzie niemasz, tam rozciągają szeroko źli prokuratorowie swoje proporce. *Gorn. Dur.* 375. W pociechach swoich tak się sprawować, jak ten święty, nie się nie chlubiąc przed światem tym nędznym, a nie rozciągając marnych skrzydeł swoich w możnościach swoich. *Rej. Post. D d d* 5. (nie panoszyć się, wzbijać się, wynosić się). — Snem zmorzony Na zielonej murawie leżał rozciągniony. *Zab.* 1, 98. *Nar.* ausgestreckt da liegen. Rozciągając się w łózku. *Tr.* Przyjmuje ich rozciągnięniemi rękami. *Sk. Dz.* 284. rozpostartemi, mit ausgestreckten Armen. Gdy rozciągnięcie ku mnie ręce wasze, a będziecie ku mnie rozmnażać prosby wasze, nie wysłucham was. *Rej. Post. M m m* 2. gdy podniesiecie, wyciągniecie ręce; ausstrecken die Hände, die Arme. — Rozciągaliście nań paszczęki swoje. *Rej. Post. H h h* 6. (rozwieraliście; *cf. Croat.* razchelyusztujem fauces resero, *ob. Czeluść*). — Rozciągać prawo, moc swoją, na kogo, ausdehnen, erstrecken über jemanden. Na cały świat rozciąga śmierć swój wyrok bystry, Waląc króle, hetmany, książęta, ministry. *Nar. Dz.* 2, 67. Prawo jednakie na wszystkie miasta rozciągnione. *Ust. Konst.* 1, 168. *Gaz. Nar.* 1, 122. Rozciąga się to daleko. *Cn. Th.* cż erstreckt sich weit. — §. Rozciągać się nad czym, mówiąc: rozwdzić się, rozwdzić się; weitläufig seyn, sich umständlich über etwas ausstrecken. Nadto pono się rozciągnęłam nad tym przypadków moich początkiem. *Nieme. Król.* 4, 72. Nie rozciągam się dalej z ramotą moją. *Mon.* 76, 471. Nie chciał się rozciągać szerokimi słowy. *P. Kehan. Orł.* 1, 245. Rozciągly, rozciągniony *partic.*; (*Vind.* restegnien; *Bosn.* rasteghnut); rozwlekly, rozlegly; weitläufig, gedehnt. W obozie rozciąglym wojsko stawia się w pojedynczej linii. *Jak. Art.* 2, 447. Rozciąganie, daß Ausdehnen; *Croat.* raztegnenye; *Vind.* restegnene. (*Croat.* raztezavicza, raztezanye = przeciąganie się).

ROZCIĆ słód, *ob.* Roszcic.

ROZCIEC się, f. rozciecze się, rozcieknie się *recipr. dok.*, Rozciekać się *niedok.*; *Boh.* roztecy se, roztekati se; *Slov.* roztekati se *diffuere*; *Sorab.* 1. rozczekam *diffugio*; *Rag.* raztecehi, raztecehise, razteccemse; *Bosn.* rasteccehi; *Ross.* растечь (mocno napuchnąć, *ob.* Ociekłość); разтечься, разтекаться; rozplynać się, rozlać się, zerfließen. Wszyscy umieramy, a jako woda rozciekamy się w ziemię. *W. 2 Reg.* 14, 14. — (ROZCIĘCIE, *ob.* Rozciągć). — ROZCIECZ, y, ż., ROZCIEK, u, m., §. 1. rozciekanie, rozplynie; daß Zerfließen, Zerströmen. (*Boh.* rozsteč spacyum na kole mlyńskiem; *Sorab.* 1. rozczek *diffugium*; *Ross.* растеокъ odnoga rzeki; *cf.* imię miasta

Rostok, *diffluentia aquarum*. Frenzel in Westphal. monum. 2, 2419). Szyje Tureckie szablą sieczone, z wielkiem krwią rozciekaniem trzeszczały. *Baz. Sk.* 225. — 2. Rozciecz, rozeiek. roztajenie śniegów, lodu, odwilż, odmięcz; daż Nusthauen, Hhamoffe, Hhaumetter; *Boh.* gih, rozgizenj. Most tam zbudowano na wiosienne rozcieczy. *Bardz. Luk.* 55. Wiosienne śniegów rozcieki, któremi rzezne wody nabrzmiały, uczyniły przeprawę trudną. *Nar. Hst.* 2, 591. Toneli w śnieżnych rozciekach. *Nar. Tac.* 5, 90. Niezmiernie wód wylanie z rozcieczy śniegów i lodów. *Krom.* 551. Dżdżyste rozciecze. *Przyb. Mill.* 527. — *Fig.* Ulżył sobie ciężar, lez rozcieczą. *Przyb. Mill.* 565. Dostatek tam był w potrawach i trunkach, Wszystkiego było prawie do rozcieczy. *Pot. Syl.* 220. do rozlewu, do zbytku, biß zum Ueberfluß. — 2. 2) Rozeiek, ein flüchtiger Körper. Gdy części ledwo się siebie trzymają, nazywamy takie ciała rozciekiem, fluidum, jak dym, powietrze etc. *Rog. Doś.* 1, 66, (cf. rozpłyn). Tłuszcz przez ciepło obraca się w rozeiek. *Kruml.* 155. Powietrze jest rozciekiem twardym. *Jak. Math.* 3, 592. *Scheidt.* 12. ROZCIECZNY, ROZCIEKŁY, a, e, płynny, flüßig. Rozeieczna materya. *Jak. Art.* 1, 89. Nie jest nam wiadomo, jaki jest stopień subtelności w czastkach rozciecznych. *Jak. Math.* 3, 554. Ziemia, kiedy brała swój kształt, musiała się składać z materyi rozciekłej. *Stas. Buff.* 54.

ROZCIENCZYĆ *cz. dok.*, cienszym uczynić, verdünnen. Grubą wilgotność melankoliczną rozcieńczyć, rozrzedzić i rozprawić trzeba. *Syr.* 412.

ROZCIERACZ, *ob. Roztrzeć.* ROZCIERACZ, a, m, który co rozciera, der Zerreiber; *Eecl.* pazrupatecz. ROZCIERALNY, a, e, do rozcierania, zerreibbar; *Boh.* roztritedlný.

ROZCIETÝ, ROZCINAĆ, *ob. Rozciąć.*
Na ROZCIEZ, *ob. na Oścież, na ścież.*

ROZCINEK, nku, m., odcinek, der Abschnitt, daß Abschnittsil. Dana linia tak rozdziłure, żeby jej rozciuki były proporcjonalne danym figurom. *Solsk. Geom.* 2, 141.

ROZCIOSNAĆ, ROZCIOSAC. *ob. Rozczosnąć.*

ROZCISNAĆ, *f. rozcisnie cz. jednł.*, Rozcisnąć *niedok.*, *Rozcisnąć (*Macz.*) frequ., Sorab. 1. rozcziskam, rozmetam; *Ross.* paztichnut, rozrzuceć, rozmiatać; zerstreuen, auß einander werfen, zerstreuen, zerstreuetern. On tak ugodził, że wszystkich zarazem Rozcisnął kości i krew jednym razem. *P. Kchan. Jer.* 482. Ołtarze rozcisnął. *Zebr. Ow.* 222. (zburzył). Pięknieć się dyamenty żarzą. Drogie iskrzysto rozcisnąjące Haski. *Mon.* 71, 74. Fortuna Portugalców na łupież rozcisną. *Przyb. Luz.* 91. Pan bóg zdrowia nieprzyjaciół twoich rozcisną przez jako z procy. *Radz. 1 Sam.* 25, 29. (jak z procy wyrzuci. *Bibl. Gd*). Co oćiec zgromadził, to syn rozcisną. *J. Kchan. Dz.* 228. Po groszu zbierając zbierzesz; po szelagu cisnąjąc rozcisnąsz. *Rys. Ad.* 58.

ROZCWIERTOWAĆ, *ob. Ćwiertować.*

ROZCYGANIĆ *cz. dok.*, po cygańsku przeszechrować, przemarnować, (auf Zigeunerfuß) vergenden. Proboszcz ten

kielichy i krzyże, owszem kościelne gronty rozcyganił. *Zygr. Pap.* 529. (*Ross.* расцуганить przeszydzić).

ROZCZAĆ, *f. rozecznie cz. jednł.*, Rozecznać *niedok.*, rozpocząć, zacząć; anfangen, anbeben. Jakośmy te pracę rozcząć śmieli, tak jej trzeba dokończyć. *P. Kchan. Jer.* 9. Przeciw tobie szaleni buntować się śmieli, Rozczęli radę, ale miną się z nadzieją. *J. Kchan. Ps.* 27. Począł przedsięwzięcie swe rozczynić. *Leszcz. Class.* 59. Bóg da szczęście do wszystkich spraw, które jedno rozecznieisz. *Radz. Deut.* 50, 9. *Rej. Zw.* 114. Penelope fryjerzom termin odpowiedzi dała dotad, aż skończy w krosnach rozczęte zawoje. *Zab.* 15, 225. Żołnierz dla głodu rozczętej roboty Odbiedz i murów myśli obłożonych. *P. Kchan. Jer.* 150.

*ROZCZE słód, *ob. Roszcieć.*

ROZCZEPIERZYĆ, ROZSCZEPIERZYĆ, ROZCZEPIĆ *cz. dok.*, Rozczepierzać, Rozczepiać *niedok.*; *Boh.* rozczepýřiti, rozczepýřovati; *Vind.* resapati, reskopzhati; *Hag.* razecepáhjati, rasecepátiti, raskrilitise; *Bosn.* raskriliti krila; *Croat.* razkriliti, razkrilujem, razkriliszem; *Ross.* растопырить, растопыривать, топырить, топырю, на-топырить, (на)топырь, нетопырь nietoperz, *Ross. et Eecl.* возперять, взбле się na powietrze), расцъпить, расцъп-лять, расцетернуть, расцетерять, расцетеривать, (*ob. Rozciągnąć*): (*Erym.* pióro, cf. przepierzenie); skrzydła, ręce, nogi rozpościerać, rozkrzyżować ręce; die Flügel, Hände, Füße anstreiten, ausstreifen. Kiedy się jtek chciał porwać, Skrzydła rozszechpierzył, On weń żariko lulawa z ręki chybkiej mierzył. *Pap. G.* 905. Alści czarne rozczepierza Śmierć skrzydła nad wólżywym. *Min. Rył.* 2, 295. Skoro słońce nad ziemskie podłogi Złotopromienne skrzydło rozczepierzy. *Pot. Syl.* 446. Obie ku ojcu ręce rozczepierzy. *Pot. Syl.* 489. Ręce rozczepierzywszy, mdleje. *Bardz. Luk.* 52, (*Carn.* stesháj expansis manibus pedibusque, cf. na ścież). Rozczepierzyć nogi, *ob. Rozkraczyć.*

ROZCZŁONKOWAĆ *cz. dok.*, na członki rozłożyć, rozbi-
rać; anatomieren, zergliedern; *Boh.* rozczlówati, rozczudjm; *Carn.* resúdeti; *Bosn.* razglobiti; *Croat.* razlandavam, razkotrisim, lándam; *Ross.* разръзывать, разбирать тѣло по частямъ, расцъпать тѣло по составамъ. Rozczłonkowanie, porozczynianie. *Pers. Cyr.* 2, 262. *Ross.* трупоразытiе. Narzędzia do rozczłonkowania trupa. *Czeiw.* 58. Nauka rozczłonkowania = anatomia, die Zergliederungskunst. Rozczłonkujący, *Ross.* трупоразытательный; *Subst.* трупоразытатель, anatomista, (*ob. Trup*).

ROZCZOCHNAĆ, *ob. Rozczosnąć.*

ROZCZOCHRAĆ *cz. uok.*; *Boh.* rozczehrati; *Ross.* ерошить, взерошить, растрепать, (*ob. Roztrześć*); rozkudłać włosy, die Haare zerzaufen, verwirren. (*Croat.* razcheszravam carmino, diserimino, razcheszrávecz carminator, *f. razcheszrávka*). Mieszkając długo w górach, stargane i rozczochrane włosy, zarosła brodę miał. *Sk. Zyu.* 1, 15, *ib.* 2, 7. Sprośnie mu się żałośne włosy rozczochrały. *Bardz. Trag.* 576. et 40. Niezgoda z piekła rozczochrały łeb ku niebu podniosła. *Bardz. Luk.* 2, 8. Rozczochrały kometa. *Tward. W. D.* 5. Rozczochrały,

rozezoehraniec, *Carn.* kushtrast, smershén, (cf. mierzwić); *Vind.* zhydroglavazh, kofhmider; *Croat.* razkoszman; *Bosn.* razkossan, s raspletenimi kosatni; *Ross.* хохлатый, хохлачь, пастрена.

ROZCZOSAĆ, ROZCZESAĆ, *f. dok.*, rozezesze, rozezesuje, rozezosuje *niedok.*; *Boh.* rozčesati, rozčesawati; (*Sorab.* 1. rozčzasu *discutio*, ob. Roztrzasac); *Carn.* reszheshém; *Ross.* razcesegljati; *Croat.* razchessújem, razcheszalszem; *Rag.* razcesegljatti, (2. *discutere rem aliquam*); *Ross.* расчесать, расчесывать; *Ecel.* расчесываю; na różne strony, czyli różnemi razami pozesać; außfammen, auß einander fammen, die Haare abtheilen. Włosy, jak śnieg białe różno czesane. *Prot. Kont.* A 3. Tobie włos z pokornych ramion płynie rozezosany. *Tward. Daf.* 25. Tobie w kosztowną szatę świetną się ubrała, Tobie włosy ozdobne swoje rozezosala. *J. Kchan. Dz.* 158. *P. Kchan. Jer.* 402. Słów jego jadowitych nie powtarzam, abym smrodliwego tego strupu nie zdał się rozezosować i jatrzeć. *Smotr. Apot.* 62. Rozezesanie *Ross.* расческа, расческа. **ROZCZOSNAĆ, ROZCZIOSNAĆ, ROZCZOCIANAĆ** *cz. jedatl.*, rozezosuje *pr.*, rozszczepić, aufspalten; *Croat.* razcheshnujem *discerpo, dilacero*; *Carn.* reszheshniti; *Ecel.* расчесати, расчесывати. Parchowaty kozioł, rozezosnawszy kopyto, niechaj nam dalej straszny nie będzie. *Psalmod.* 71. Rozezosnać się, rozłamać się, spadać się. *Włod.* Rozwiera się drzewo, kopyto, rozezosuje. *Cn. Th.* 936. Podeszas gładkich lodów źle jest do wozów zażywać wołów, mogą się rozezochnąć. *Kluk. Rosl.* 5, 115. *Kluk. Zw.* 1, 215. — *Fig.* Piekło się otworzyło, i rozezosnęło wrota. *Kesz. Lor.* 120 b. (rozsadziło). Gdy bóg tych, co lubuje, uciskami przebada, czyni to, aby tak rozezośnieni świeccie mogli znaćniej. *Chodk. Kost.* 21. Jest z krzywiny rozezosnieniem wadoł między góry Na rękę ku chytremu zasadzemu. *A. Kchan.* 521; (*curvo anfractu vallis*) W ostatnim rozezośnieniu lasem loch przyćmiony, in *extremo.* *Zebr. Ow.* 59.

ROZCZULIĆ *cz. dok.*, Rozczulać *niedok.*, przejąc czułością, wzruszyć, einen innigst rühren. Z dobroci wypływa liłość, która nas rozezula nad cudzą dolegliwością. *N. Pam.* 24, 526.

ROZCZYN, *u, m.*, **ROZCZYNA**, *y, ż.*, ciasto, z którego chleb czynia, *massa.* *Marz.* Roczynna, ciasto, zagniecenie na placki. *Marz.* fingerührter Teig, Sauer Teig. (*Ecel.* pacumencie rozrządzenie, rozłożenie). Z ciasta kwaszonego, to jest rozezynu, zrób placek cienki. *Perz. Lek.* 567. Do ciast przy rozezynach przydawszy nieco potażu, hardzu dobrze jest. *Kluk. Rosl.* 5, 262. *Haur. Sk.* 581. — §. Każdy gatunek roślin ma sobie właściwy swój rozezyn, *fermentum*, *Bot. Nar.* 25. et 157. Sauerstoff, kwasoród. **ROZCZYNIĆ**, *f. rozezyni cz. dok.*, Rozezynić *niedok.*; *Sorab.* 1. rozczinić; ciasto, wapno, gips rozrobić, rozgnieść, przegnieść, zacząć; durchrühren, durcharbeiten, einrühren, einfructen, durcharfructen. (*Croat.* razchiniti, razbinjam *exenterare, eviscerare*; *Bosn.* razciniti *abolere, vastare, disturbare*; *Rag.* razcinitti, razcignati *irritum jacere* (ob. Odezynić), *diffingere, fugare*). Rozezy-

nić mąkę, mięsieć. *Cn. Tk.* 408, *Bosn.* umisciti kruh; *Vind.* resdjati; *Ross.* творить хлеба, (ob. Tworzyć). Mąka w naczyniu rozprawi się, abo, jak mówią, rozezyni letnią wodą i kwasem lub drożdżami. *Kluk. Rosl.* 5, 262. Sposób rozezynienia mąki jest rozmaity; są ciasta, które bardzo rzadko rozezyniają się, inne twardo do walcowania, niektóre drożdżami się podpuszczają. *Wiel. Kuch.* 426. Wziawszy trzy miarki mąki, rozezyn ją, a napiecz podpłomyków. *Radz. Genes.* 18, 6. Rozezyniają ten chleb mlekiem kozim. *Star. Dw.* 51. Rozezynić wapno *Ross.* творить известь. Największa część rzeczy twardych w wodzie rozezyni i rozpuścić się nie może. *Stas. Buff.* 10. auflösen im Wasser.

ROZCZYTAĆ, *f. rozezyta cz. dok.*, Rozezytawać *niedok.*, Rozezytywać *czestotl.*, rozważać, pilnie rozbierać; meyrmalß erwägen, überlegen, relegere. (*Ross.* расчесть, разоучу, расчитатъ, расчитывать *obraehować, расчесть* 1. *obraehunek*, 2. *rozwaga, rozmysł*). W pismie swym miłość swoje do akademii Krakowskiej potomnym czasem podał ku rozezytaniu. *Birk. Sk. B* 4. Pilnie sobie rozezytaj pamiętkę ojeów twoich. *1. Leop. Job.* 8, 8. Rozezytajeie pilnie sprawy wasze w sercach swoich. *W. Post. W.* 2, 122. Będę ja tobie rozezytywał wszystkie lata moje; rozezytywać wszystkie lata, jest osobliwie grzechy uważać, abyśmy ich z serea żałować mogli. *Kucz. Kat.* 2, 522. *Rej. Zw.* 205 b. *Rej. Post. P* 5. *Weresz. Reg.* 115. Nie przemyślajcie, cobyście przed sędzią mówić mieli, ani sobie rozezytajeie, ale coby wam było dane onę godziny od ducha ś, to mówcie. *Sekl. Math.* 15. *W. Post. W.* 256. et 208. Wiele rzeczy wedle sposobu nieprzyjaciela, z którym się wojna toczy, rozezytać trzeba. *Modrz. Baz.* 446. Iż potrzeba nam jest strzedz się grzechów, musimy o tój powinności nieco szerzej jeszcze sobie wziąć rozezytanie. *Gil. Post. A* 4. (dokładniej rozważyć ją trzeba).

ROZDAC, *f. rozda cz. dok.*, Rozdawać *niedok.*, rozdaje *pr.*; *Boh.* rozdati, rozdawati; *Sorab.* 1. rozdaecz, rozdahawam; *Vind.* resdati; *Croat.* razdajem; *Ross.* раздать, раздавать; różnie wydawać, różnym udzielać, rozdzielać; *ver-jfidentlich* außtheilen, vertheilen, vergeben. Zaczynam karty rozdawać, każdemu pięć rozdawszy, wyrzucę jedną... *Boh. Kom.* 2, 279. Zebrali pieniądze, aby je tam rozdano rzemieśnikom za robotę kościelną. *5 Leop. 4 Reg.* 22, 9. (aby je tam szafowali rzemieśnikom. *1 Leop.*). Drugim rozdając, na się pomnij. *Cn. Ad.* 216. Nie mam ja pieniędzy na rozdanie. *Teat.* 8, 15. I głupi mądry, gdy wielom rozdaje, i mądry głupi, gdy w mieszkaniu staje. *Bratk. B* 2 b. (rozdarować). Na zysk bogu daje, który ubogim ludziom dobra swe rozdaje. *Prot. Jał.* 11. Wiecej bóg ma, niż rozdał. *Rys. Ad.* 71. *Gal. Wyw.* 175. Nie był przy rozdawaniu. *Rys. Ad.* 48. (kto nie wczas przychodzi, sam sobie szkodzi; *tarde venientibus ossa*). — Urzędy rozdawać. *Kłok. Turk.* 52. Aemter vergeben. Rozdanie, rozdawanie, *Ross.* раздавание, rozdanie; *Ecel.* раздавание, раздача. — §. W małżeństwo Władysława z Edwigą wstąpił, które im rozdawał arcybiskup Gnieznicński. *Biel. Św.* 228. (ślub im dawał).

ROZDAĆ, rozdał, *f.* rozednie, rozednę *cz. jednł.*, Rozdymać *niedok.*; *Boh.* rozdymati, rozdymugi, rozdymám; *Sorab.* 1. rozduhnu, rozszduju, rozszdujem, rozsznoduju, rozsznodujem; *Ross.* раздуть, раздунать; mocno nadymać, wzdymać; starł aufblasen. *Jebr* aufschwollen machen. Pierśi rozgniewanego robią gestym oddechem, a chropawy wrzask szyje rozdyma. *Pilch. Sen. gn.* 265. Piekarki ciasto drożdżami tak rozedną i puchlayin uczynią, że jak parchawica będzie. *Syr.* 957. — §. Rozdymać ogień, wzdymać, wzniecać, *pr. et fig.*, Feuer anblasen. Umie on z iskiarki płomienie rozdymać. *Pilch. Sen. gn.* 275. Pycha nasza, jak silny wiatr rozdeła ogień gniewu twojego. *Psalmod.* 45. Gdy Notus południowe rozednie upały... *Hul. Ow.* 148. Tłum żniwiarzów lekce waży rozdęte kanikuły pożary. *Zab.* 8, 57. *Alb.* — Pospólstwo na senat rozdęte, na górę z Rzymu ustąpiło. *Zab.* 9, 115. *Zabł.* rozdasane, rozsapano, aufgebracht, ergrimmt; *Ross.* расеченуться. **ROZDAJBIEDA**, *y, m.*, mało mający, lub reszta goniący, a rozdający. *Mon.* 75, 591. ein freugebiger Rothleider.

ROZDANIE, ROZDANY, *ob.* Rozdać.

ROZDARCIE, ROZDARTY, *ob.* Rozedrzeć. ***ROZDARKI, ROZDARTKI**, *ów, plur.*, **ROZDARCINY** *plur.*, szarpanina, rozdarte kawałki, zeriffene, abgeriffene Stücke. Rozdarł płaszcz swój na dwanaście sztuk. *Budn.* 1 *Reg.* 11, 50, *not.* «właściwiej: na 12 rozdarcia albo rozdarków». Bedzie on na rozdarcia narodom. 1 *Leop. Ezech.* 26, 5. (*Bosn.* razdertiane, razdritinne: gałgany, łaty). ***ROZDARLINA**, *y, z.*, rozdarcie, rozszarpanie, rozerwanie; Riß, Spalte, Trennung. Na te w narodzie Ruskim oplakaną rozdarlinę poglądając, braci radziłem, aby się tej nieszczęsniej rozerwaninie przedtym zabięło. *Smotr. Nap.* 45. Oby prace swoje obrócił do zposzycia rozdarliny tej między wschodnią i zachodnią cerkwią! *Smotr. Apol.* 121.

ROZDAROWAĆ *cz. dok.*, w podarunku rozdawać, austheilen, verschiedentlich verschenken; *Sorab.* 1. rozdarhuyu; *Vind.* resdariti, resdeliti, sadaruvati, sadariti; *Croat.* razprikasujem; *Ross.* раздарить, раздаривать, передарить, передаривать. Wiele cegły rozdarował, po kilkunastu tysięcy na gospodarza jednego rozdajac. *Star. Dw.* 75.

ROZDASAC kogo *cz. dok.*, rozgniewać mocno, podburzyć; aufgebracht machen, aufbringen, in Harnisch jagen. Wtedy Jowisz, by dumna Junonę rozdasac, Chytre czyniąc stosunki, zaczął ją puzkaśac. *Dmoch. II.* 87. Rozdasac się *recipr.*, rozszrożyć się, rozsapać się: aufgebracht seyn, sduauben, brausen vor Aerger. Nie masz żadnego zwierza tak straszego, w którymbyś, skoro się rozdaso, nie postrzegł na nowo pomnożoną dzikość i zjadłość. *Pilch. Sen. gn.* 111. Rozdasal się na niego. *ib.* 174. Rozdasany. *Nar. Tac.* 2, 457. Rozdasanie, gniew; Brausen, Schmauben, Zorn, Wuth. Jej cierpliwość i łagodność dokonają twego rozdasania. *Teat.* 18, 69.

ROZDAJNY, *a, e.* §. 1) rozdawający, hojny, freugebig. Męzowie nie sa rozdatni, chyba przed slubem. *Teat.* 41, e, 25. — §. 2) Pass. Rozdatny, **ROZDAJNY**, co rozdawają, austheilen, was austgetheilt wird. Gdyby sami godni brać mieli, nie razby rzecz rozdajna dość długo by-

ła wstrzymana, nimby przezorne dawcy oko upatrzyło, komu dać należy. *Kras. List.* 2, 45. **ROZDAWACZ**, *a, m.*, **ROZDAWCA**, *y, m.*; *Boh.* rozdawač; *Slov.* rozdawatel; *Ross.* раздачикъ; *Ecc.* раздаватели; który rozdaje, rozdziela, der Austheiler. Rozdawca jałmużny żebrakom. *Sk. Dz.* 759. Rozdawca, der Bergaustheiler, wypłaca górnikom. *Kluk. Kop.* 2, 286. **ROZDAWNICTWO**, *a, n.*, rozdawanie, szafunek; das Austheilen, Verteilen; *Boh.* rozdawka. Rozdawnictwo wakansów. *Vol. Leg.* 7, 615. Vergebung der vacanten Stellen. Masz w twych reku rozdawnictwo najwyższych urzędów. *N. Pam.* 15, 557. Król domawiał się o rozdawnictwo kaduków. *Przesir.* 259. Starostwa, które nie weszły do rozdawnictwa, kazano puszczać więcej dającym. *Czech. Pr.* 251. **ROZDAWNI-CZY**, *a, e.*, od rozdawnictwa, rozdawania; Verteilungsg-, Vergeltungsg-. Komisji rozdawniczej r. 1775 poruczone było rozrządzenie dobrami pojezuickimi. *Vol. Leg.* 8, 647. *Skrzet. Pr. Pcl.* 2, 257.

ROZDECIE, ROZDETY, *ob.* Rozdać.

ROZDEPTAĆ, *f.* rozdepec *cz. dok.*, depec rozgnieść, zer-treten; *Sorab.* 1. rozteptam, rostepcu, rostepcem; *Vind.* restaptati; *Croat.* raztepszti, razteplyem; *Ross.* растоптать, растаптывать. Rozdeptać obuwie, bóty, trzewiki, rozchodzie, austretten; *Ross.* разносить, (*ob.* Roznieść).

***ROZDEJMCA**, *ob.* Rozjemca.

ROZDEJBAĆ *cz. dok.*, dlebiać wydrożyć, zerflauen, austhauben, austhöhlen; *Bosn.* razdubsti; *Croat.* razdobujem; *Ross.* раздолбитъ

ROZDEUŻYĆ *cz. dok.*, bardzo podłużyć, sehr verlängern. *Productio*, rozciągnięcie, rozdłużenie. *Macz.*

ROZDMUCHAĆ, *f.* rozdmuchnie *cz. jednł.*, Rozdmuchać *niedok.*; *Boh.* rozdmuchati; *Slov.* rozfukugi; rozdymać. rozwiewać, wiejacie, dac rozprószyć; zerblasen, zerwehen. **ROZDMUCHACZ**, *a, m.*, który rozdmuchuje, der Zerblaser, Zerweher. Rozdmuchacz ognia *Ross.* раздувальникъ.

ROZDNIĘWAC *s.e.*, *ob.* Rozednieć się.

ROZDOBROCHAĆ się, **ROZDOBRYĆ** się *recipr. dok.*, roz-faskawieć się, rozplywać się serea dobrocia; vor Güte und Liebe zerfließen, in lauter Gnade überfließen, überaus gut und geädig seyn; accipere animum mentemque benignam in aliquem. *Cn. Th.* (*Ross.* раздобриться stać się szczodrobliwym). — §. Znowu udobrochać się, oplonać po gniewie, wieder gut werden. Co mi za otucha, Chyba że mi gniewhwy los się rozdobrocha. *M.n. Iyt.* 1, 147. — §. Noeuj tu, a niech się rozdobrzy serea twoje. *Budn. Judic.* 19, 9. (hadz dobrę myśl). *Bibl. Gd.* niech się rozweseli serea twoje, sey guten, frehen Muthe.

ROZDOŁ, *m.*, głęboka dziura, wydrożenie, eine tiefe Höhlung; *Ecc.* раздолне, делна, плоское место. Góra ta w czelu ma morze, po bokach rozdoły. *Morszt.* 30.

ROZDRABIAĆ, *ob.* Rozdrobić.

ROZDRAPĄĆ, *f.* rozdrapie *cz. dok.*; *Boh.* rozdrapati, rozdrbati; *Slov.* rozdrapati; *Sorab.* 1. rofdrapacz; *Vind.* respraskati, spraskati; *Rag.* razdarpiti; *Bosn.* razderpiti, razdrpiti, razdrpiti; *Croat.* razdrapati, razdraplyujem; *Ross.* расцарапнуть, расцарапать, расцарапывать, рас-

ковырять, расковырывать, растеребить, растеребливать; rozszarpać, drapiąc rozdrzeć; zerfetzen, zerreißen. Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje. *Rej. Post. Y y 3.* Radby cię zębami rozdrapał. *Rej. Ap. 80.* Od lwa był rozdrapany. *Śk. Dz. 65.* Groził nam ostatnim nieszczęśliwym matki rozdrapaniem. *Pam. 85, 464.* "ROZDRAPIEŻ, y, ż, rozdrapanie, rozszarpanie, rozdarlina; daß Zerreißen, Zerfleischen. Matce wewnątrz synowskie na rozdrapież podać; laceranda viscera. *Zebr. Ow. 92.* ROZDRAPIEZYĆ *cz. dok.*, rozchwyć, rozszarpać, aufplündern. Gdzie niemasz płotu, będzie rozdrapieżono imienie jego. *1 Leop. Syr. 56, 27.*

ROZDRAŻNIĆ *cz. dok.*, Rozdrażniać *niedok.*; *Boh.* rozdraždjm, rozdraždugi, rozškádljm; *Carn.* resdrashiti, resdráshem; *Vind.* resdrashiti; *Croat.* rasdrasójem; *Bosn.* razdrasgiti; *Rag.* razdráxiti, dráxiti; *Ross.* раздразнить, раздраживать, растравить, растравливать; *Eecl.* разсвирьблю, раздражаю; rozjątrzyć, poduszczać; aufbringen, entrüßen, reißen. Ja go o to nie pytałem, bojąc się rozdrażnić moim sprzeciwieniem. *Teal. 41, 112.* Co to za rozum, rozdrażnić tego, komuśmy siłą uczynili dobrego. *Gorn. Sen. 574.* Dałeś przyczynę grzechu ludowi memu, abyś mię zruszył, a rozdrażnił w grzechach ich. *1 Leop. 5 Reg. 16, 2.* Wszak się smutnym ta prawda często skutkiem iści, że rozdrażniona miłość równa niewiści. *Sym. Ś. W. 66.* Takim lekarstwem niemoc rozdrażniwszy, mało dobrego sprawi, owszem zatrudni. *Oczk. Przym. 4.* Z wielkiego przymuszenia i rozdrażnienia mówiłem dotąd. *Budn. 1 Sam. 1, 16.* (myślenia i fransunku. *Bibl. Gd.*), *Croat.* rozdrasnenye. ROZDRAŻNICIEL, a, m., rozjątrzyciel, der Reizer, Aufbringer; *Croat.* razdrasitel; *Eecl.* раздражитель. W *rodz. żeńsk.* Rozdrażniicielka; *Croat.* razdrasitelicza. "ROZDRAŻNOŚĆ, sci, ż, wielka drażliwość, große Reizbarkeit; *Ross.* раздражительность, раздражимость. ROZDRAŻNY, a, e, łacny do rozdrażnienia, leicht aufzubringen, sich schnell entrüstend. Rozdrażne sojki. *Banial. J 5 b.*

ROZDROBIĆ, ROZDROBNIĆ *cz. dok.*, Rozdrobnić, Rozdrabiać *niedok.*; *Boh.* rozdrobiti; *Sorab. 1.* rozdrebo; *Carn.* resdrobim; *Rag.* razdrobitti; *Bosn.* razdrobiti; *Croat.* razdrobiti, rozdrobljújem; *Ross.* раздробить, раздроблять, мелить, размелить, (ob. Miela, miałki); w drobne części rozłożyć, rozdzielić, rozkruszyć; in kleine Theile zerstückeln, zerbröckeln, auflösen. Boska ręka wstrzymuje obłoki, i nie dopuszcza tylko w kropie rozdrobnionym padać, jakoby je kto przepuszczał nalewką. *Zab. 6, 112. Min.* Im bardziej woda w ciepłe spokojnie stoi, tym bardziej ciepło rozdrobnia jej cząstki, obraca w wapory, i na powietrze unosi. *Kluk. Kop. 1, 82.* Te lepianki z gliny (ciała nasze) W proch nieznaezny rozdrobi śmiertelna łotrzyni. *Zimor. Siel. 281.* Kwas w gromadę mąki wlany, rozciera się, rozdrabia się, rozprasza się, i wszystkie się rozpusza, aby rozróżnione ono małe mnóstwo jedną mocą ogarnął. *Smotr. Lam. 151.* Gdy kapłan w cerkwi hostya rozdziela, tak mówi: rozdrabia się i rozdziela baranek boży, który zawsze się rozdrabia, a nie rozdziela, którego zawsze jedzą, i nigdy nie zjada-

ją. *Pim. Kam. 74.* Rzplta w rozdrobnieniu swoim. *Nar. Hst. 5, 239.*

ROZDROGA, i, ż, ROZDROŻE, a, n., droga rozstajna, rozstajnia, der Scheideweg; *Boh. et Slov.* rozcestj; *Sorab. 1.* rozpuez, rozpaeze; *Carn.* respotje; *Vind.* dvoipotje, dvoipotifhe, respotje, krishoi pot, raskrish; *Dal.* razkrisje, razkrisje, razkarszticza; *Croat.* razkrisje, krisopotje, kriseputje; *Rag.* razkrixje, rāzkarstia, tripùtniza; *Slav.* křrstopùtje; *Ross.* распутіе, перекрестокъ; *Eecl.* крестецъ, трепутье, дорога на три стороны раздѣляющаяся. Stojąc na rozdrożu, nie wiedział, w którą się udać stronę. *Jak. Baj. 165.* Na rozdrogi me ciało smrotnie zrucaja. *Tot. Sant. 100.* — *Fig.* Rozdroże myśli • wątpliwość, Zweifel. W tym myśli rozdrożu zostająca Jadwiga, przyjmowała Jagielle za męża słowami, myślą była z Wilhelmem. *Nar. Hst. 7, 285.* Względę polityczne puszczały na rozdroże myśl jego. *Nar. Hst. 5, 570.* — §. Rozdroga, błędna droga, (cf. zdrożność), ein Irrweg. Nie uprawiać cnoty w błędne rozdrogi. *Zab. 1, 156.* Ażebyś nie padł na rozdroże, Od nieprawości sam się strzeż nieboże. *Chrośc. Job. 140.* Pokazuje nam utoronaną drogę, którą idąc, wszelkiego nam się należy chronić rozdroża. *Mon. 69, 257.* Na niebezpiecznym bóg widząc rozdrożu Człeka, chorobą kieruje na łożu. *Chrośc. Job. 125.* "ROZDROŻNY, a, e, od rozdroża, uboczny, błędny; Scheideweg, Irrweg, Irr. Nikt nie zbłądzi, który po twym torze Z uwagą chodzi, wielki Monitorze, Nie zboczy, wpadłszy na rozdrożne widła, Trzymający się twojego prawidła. *Mon. 74, 58.*

ROZDRZYMAC się *recipr. dok.*, rozespąć się, inß Echlummern gerathen. Rozdrzymała się dusza moja przed tęsknością. *dormitavit. Wróbl. 280.*

ROZDWOIĆ, f rozdwoić *cz. dok.*, Rozdwajać *niedok.*; *Boh.* rozdwogiti, rozdwogowati; *Slov.* rozdwogugi; *Vind.* resdvojiti, nadvojiti, na dvoje resdeliti; *Croat.* razdvájam, prepovolvyujem; *Rag.* razdvoitti; *Bosn.* pripoloviti, razdiliti na poli; *Ross.* раздвоить, раздвѣивать, преполовить, преполовлять; *Eecl.* раздволю; na dvoje rozdzielić, rozszepić, rozróżnić, *pr. et fig.*; zertheilen, zerpalten, entzweyen. Świnia ma kopyto rozdwójone. *Radz. Deut. 14, 5.* U koni przytrafia się, że zęby rozdwójone bywają, to jest, dwa z jednego wyrosłe. *Cresc. 514.* Rozdwójenie, rozdzielenie wody za kim płynącym, brodzie podobne. *Cn. Th., sulcus, der Streif, die Furche im Wasser hinter dem Schiffe.* Krzyk mężów, trzask z dzieł, echo w lesiech i po górach rozdwajał. *Stryjk. 745.* Familia Abrahamowa rozdwoiła się na dwie 'odnodze, t. j. Izmaela i Izaaka. *Żurn. Post. 5, 675 b.* Krew' ich wspólna złączyła, zysk własny rozdwoił. *Jak. Baj. 147.* (poróżnił). Jesliby szatan powstał sam przeciwko sobie, toć się już rozdwoił, i nie będzie mógł stać. *1 Leop. Marc. 5, 26.* Nigdy się od ojcowskiej twa części nie rozdwoi. *Przyb. Milt. 87.* nie rozłączy, abjondern, trennen. Daj mi się rozdwoić z ciałem moim, abym był rychło z toba. *Rej. Post. H h h 5.* (rozstać, się, rozbratać się). ROZDWOICIEL, a, m., który rozdwaja, der Trenner, Scheider; *Vind.* resdvoinik. W *rodz. żeńsk.* Rozdwoicielka. ROZDWOINY

plur., ROZDWÓJ, ju, m., rozdwojenie, rozróżnienie, rozchód; die Trennung, Absonderung; Ross. раздой, раздойка. Zdroje dwóch rzek przez rozdwoj korot półwsep działaja. Przyb. Luz. 206. Tlum przez rozdwoiny. W krąg pałacowe otacza filady. Chrośc. Luk. 547. ROZDWOJENIEC; Boh. rozdwojenec; dysydyent. ROZDWÓJNY, a, e, — ie adverb., do rozdwojenia, trennbar, scheidbar; Rag. razdvojn, razdvojn.

ROZDYMAC, ob. Rozdąc. ROZDYMIĆ się zaimk. dok., dymem się rozejść, in Rauch zergehen. Twoja teologia, jeśli się tam rozdy, aby i nas tymże swym smrodliwym dymem jeszcze bardziej nie zaraziła. Smotr. Apol. 121.

ROZDYSPONOWAĆ. Niadz. 128, rozrządzić, przyrządzić.

RÓZDZE, a, n.; Boh. roždj; collect. różgi, gałęzie, Reifer, Ruten. Koza rada się pasie różdżem i gałązkami z drzewa. Sienn. 275. Z różdża wierzbowego czynią jakoby wierszą na ptaki. Cresc. 656. ROZDZANY, a, e, ferulaceus. Dasy. U 2 b. Gertben, Ruten.

ROZDZIAĆ, f. rozdzieje cz. dok., Rozdziewać niedok.; Ross. раздѣть, раздѣвать; rozbiarać z odzienia, aufheben, entheben. Mars Kupidynowi pierś rozdzieje, Strzelec łuk zawodzi, I grotom go ugodzi. Anakr. 47.

ROZDZIAŁ, u, m.; Boh. rozdlj; Slov. rozdlj distinctio, differentia, discrimen; Sorab. 1. rozdzěl comma, rozdzělba divisura; Carn. resdejl; Vind. rasdell pars; Croat. rásdel secta; Ross. раздѣлъ; §. 1) rozdzialanie, rozróżnianie; das Abtheilen, Theilen, Absondern, die Theilung, Absonderung. Rozdział z kim = rozbrat, rozstanie się, der Bruch mit jemanden, Fremdschaftsbruch. Żywot bogomyślny rozdziału z światem i z jego zabawkami potrzebuje. Sk. Żyw. 1, 12. — Rozdział, niezgoda, fakeya; die Spaltung, Uneinigkeit. Rozdziałów kościoł s. nie miłuje. Sk. Dz. 1025. — Aiter: Rzecz krótko namieniona wyluszczenia i rozdziału dokładniejszego wyciąga. Zab. 6, 221. rozszczególnienia, rozczłonkowania, rozkładu; Auseinanderlegung, Zergliederung. — §. Rozdział, dystynkcyja, różnica, rozgraniczenie, rozróżnienie, rozkład; der Unterschied, die Unterscheidung, das Untercheiden. Jan chrzciciel zawsze rozdział czynił chrztu swego od Chrystusowego. Biel. Post. 57. Pod czas wojny rozdział żaden w rzeczach nie zostaje, ale boskie i ludzkie prawa podeptane bywają. Gorn. Sen. 29. Sprawiedliwi i niesprawiedliwi tu na świecie i po śmierci rozdział mają; bo tu tym tak, a owym inac; ale po śmierci zasię będzie każdemu opak. Gil. Post. 256 b. Niemasz rozdziału żydowina albo greczyzna; bo tenże bóg jest wszystkich, bogaty nad wszemi, którzy jego wzywają. Gil. Post. 78 b. Abyśmy rozdział zawsze chowali w rozmowach, inaczéj się w potocznych, a inaczéj i uczciwiej w boskich usługach sprawowali. Gil. Post. 78. Nie ma rozdziału w statucie, która akeya kryminalna, a która eywilna. Gorn. Wł. M 2 b. — §. 2) Pass. Rozdział, to, co rozdzielono, rozdzielone części; die Abtheilung, das Abgetheilt. Cielca rozeieli na dwie części, i przesli między one rozdziały jego, i szli między rozdziałami onego cielca. 1 Leop. Jer. 54, 48. — §. Leopolda zowie capita biblionum kapotami; a Brzescy tłumacze kapitulami; ja je zwałem rozdziałami. Budn. Bibl. praef., das Capitel;

Sorab. 1. staw, (ob. Staw); Sorab. 2. stawě; Vind. stawa, kapitel, glavitek, glavitje, poglauje, (cf. głowa); Slav. poglavje; Bosn. poglavje od koje kgnighe; Rag. poglavje, poglavak; Ross. главизна, (cf. głowizna); Eccl. зглаво, (cf. zacząć). Ewangelia u Mateusza w ósmym rozdzieleniu. W. Post. W. 72. Kosz. Lor. 27 b. = rozdziele. Podzielony na rozdziały Eccl. главизный. Rejestr rozdziałów Eccl. оглавление, краткое главъ книжныхъ позкание, роспись, главенна.

ROZDZIAŁYWAĆ, rozdziałuje cz. contin., rozciencząc, rozrzedzać; auflösen, verdünnen. (Boh. rozdělati = rozczyniać; Sorab. 1. rozdzjlam, rozdzjwam, roznodzjlam = rozrabiam). Mieczyk ziele rozgrzewa, rozdziałuje abo rozprawuje. Syr. 1287. Mikołajek ziele wysusza, otwiera, rozdziałuje, rozwodnia i wywodzi. ib. 684.

ROZDZIAWIĆ, ob. Rozdziewić.

ROZDZICZEĆ nijak. dok., dzikim się stać, verwildern. Rozdziczeliście, w dół niedbalstwa wpadliście. Smotr. Lam. 11.

ROZDZIELCA, y, m., ROZDZIELICIEL, a, m., rozdzielca, dzielnik, partitor. Macz. Podzielea, rozdzielea, distributor. ib.; Sorab. 1. rozdzēliežer; Carn. resdejlivz, resdejlnik; Vind. resdeliuz, deliuz, resdelnik, resdelnik, resdajauz, reslozbnik, resjemauz; Croat. razdelitel; Rag. razdelitegl; Ross. раздѣлитель, разводчикъ, der Abtheiler, Zertheiler. Mojżesz rozdzieliciel wody. Pim. Kam. 251. W rodz. żeńsk. Rozdzielicielka, die Zertheilerinn; Rag. razdelitegliza. ROZDZIELIĆ, f. rozdzieli cz. dok., Rozdziełać niedok.; Boh. rozdělití, rozdilití, rozdělovati, rozbitovati, rozvrey, rozvrlinauti, rozvrlhovati; Slov. rozdelit, rozdělugi; Sorab. 1. rozdzēlam, rozdzēlit; Carn. resdejljm; Vind. resdeliti, resdiliti, resdeliati, sdeliti, sdeluvati, arsdellit, arsdölit, arstallat, arsdievat, resdvojiti; Croat. razdeliti, razdyelyujem, razdelenye, razjedinanye; Rag. razdjeliti, razdjegivati; Bosn. razdjeliti, rasdiliti, podiliti, diliti; Ross. раздѣлить, раздѣлять; Eccl. расчатовати, разноложить, раздѣлить на части; między różnych podzielić, eintheilen, unter vertheilene auftheilen. Rozdzielić co między syny = absol. rozdzielić syny czym, (obdzielić ich czym). — Giedynin miał 7 synów, a tych wszystkich za żywota swego porządnie księstw i państw rozdzielił. Stryjk. 564. Wacław pobrawszy skarby opaekie, rozdzielił swe służebne niemi. Biel. 216. Rzecz bratu mojemu, aby ze inną dziedzictwem rozdzielił. Sekl. Luc. 12. (aby się ze mną dzielił dziedzictwem). Pożycie mi sta grzywien, bo mam isć za góry, Może się tam pozyskać potym tysiac który. A ja z tobą na pół rozdzielię się zyskiem. Papr. Kol. U. (podzielię się). — §. Rozdzielić, rozłączyć, oddzielić, absondern. Tego dnia jeszcze rozdzielony z ciałem do wiecznego żywota poszedł. Sk. Żyw. 2, 176. umarł, vom Körper getrennt. Po mnisku na ziemi położony, z ciałem się rozdzielił. Sk. Dz. 1111. — Chem. Powinnnowaectwo rozdzielajace, affinitas divellens, które dawne zwiazki rozerwać, i nowe utworzyć usiłuje. Śniad. Ckem. 25. ROZDZIELINY plur., rozdział, rozdzialenie, die Abtheilung; Slov. rozdelenj, (rozdělilka diaeresis; Sorab. 2. rostil-, roz-, rozdzielnie); Croat. razdelenye; (Ross. раздѣлка zapłata, kara).

Nad Rubikonem, gdzie z Francya Włoskie rozdzieliły. *Chrośc. Fars.* 118. granica. ROZDZIELNIK, a, m., rozdziela, który rozdziela; der Abtheiler, Theiler. Kto mię nad wami sędzią i rozdzielnikiem postanowił? *Sk. Dz.* 40, ob. Rozjemca. ROZDZIELNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* rozdlnost; *Vind.* delitlivost, reslozhlivost, resdielnost, resjemlivost; *Ross.* раздѣльность, раздѣлимость; możność dzielenia, możność być podzielonym, die Theilbarkeit. W ś. trójcy rozdzielnosc jest osób taka, że żadna nie jest druga. *Kat. Gd.* 57. Chrystus ciało nasze wziął w nierozdzielność bóstwa swego. *Biał. Post.* 94. Untheilbarkeit. Nie chcą, aby bóg był wieczny przez swoje wieczność. Mądry przez swoje mądrość etc., ale wszystko sam przez się, a to żeby nie przypuścić w bogu rozdzielnosci. *Kłk.* Turk. 155. ROZDZIELNY, a, e, ROZDZIELNIE *adverb.*; *Boh.* rozdlny; *Slov.* rozdlný, rozdilně, rozdělilivi, rozdělitedlný, co se odděliti dá; *Sorab.* 1. rozdzelné; *Carn.* resdejn; *Vind.* delitliv, resdelitliv, reslozhliv, resjemliv, odrudstliv, resdieln; *Croat.* razdelni, razdeljiv; *Rag.* razdjegliv; *Bosn.* razdjegliv, koji se moze razdjeliti; *Ross.* раздѣльный, раздѣлимый, раздѣлительный; § 1) rozdzielony, abgetheilt, abgeteilt. W rzekach z białogłowami spólnie i nierozdzielnie się kąpią. *Warg. Cez.* 159. (nie każde osobno). Jezyki apostołom się pokazały rozdzielnie. *Odym. Św.* 2, O o 2. (rozdzielone). Rozdzielnie Symeon mówi o sprawie ewanlii, osobno o poganaeh, osobno o żydach. *Biał. Post.* 267. Moclitwę mówił rozdzielnie, i jakoby po członku, z słowy się nie kwapiąc. *Eraz. Ob. Eij.* Rozdzielny, rozłożny, rozkładny, rozszczególniony; aus einander gefest, unthündlich, zergliedert. Teraz rozdzielniej o tym będziemy mówić. *Petr. Et.* 250. Nauczał ich biskup, aby wymowę rozdzielną i rozmyslną mieli. *Sk. Żyw.* 1, 5. Wszystkie sprawy swoje masz porządnie i rozdzielnie, nie mieszając, nie gmatwając wszystkich zaraz, odprawować. *Petr. Et.* 12 Około tych rzeczy rozdzielnie racz We Pan mówić. *Gorn. Dw.* 28. — §. 2) Rozdzielny, snadny do rozdzielenia, mogący być rozdzielonym, theilbar. *Cn. Tk.* Nierozdzielny (nierozdzielny). *Morszt.* 40.

ROZDZIERAĆ, ob. Rozdrzeć. ROZDZIERACZ, a, m, ROZDZIERCA, y, m., który co rozdziera, der Zerreißer; *Ecl.* раздиратель, раздратель; (раздорникъ, раздольникъ od-szezepienie). [Bo jeśli oni lubonaczalniczy, toż i ciekwie Chrystusowej rozdzierce. *But. Gol.* 100 — 2].

ROZDZIERGNAĆ, ROZDZIERZGNAĆ *cs. jedn.*, Rozdziergać *niedok.*; *Vind.* arsdreit; *Bosn.* razdjeseiti, razvezati; *Ross.* раздернуть, раздирать; zadziergnięone co rozwiązać, rozplęść; aufhürpfen, aufbinden, auflösen. *Dissolva*, rozwiązuje, rozdziergam. *Mącz. Dudz.* 75 ROZDZIERZGĘY, a, e, do rozdziergnięcia, mogący być rozwiązującym; auflösbar, aufhürpfbar. Spina mi pobochem nierozdzierzgłym nogi. *Chrośc. Job.* 50. W siła nierozdzierzgłych jleci Nogi swe wprawiał i umotał w sieci. *Chrośc. Job.* 64. Wpadł do jego nierozdzierzgłej matni. *ib.* 60.

ROZDZIEW, ROZZIEW, u, m., rozdziewianie, rozdzieranie gęby; daß Aufsperrren, Aufreißen des Rachens, des Mault.

Lew trwoży ich rozdziewem fatalnej paszczy. *Przyb. Mill.* 115. Kto w przestronnej czezości stawi kroki, Rozdziew bezistnej noey schłoni go szeroki. *Przyb. Mill.* 50. paszczeka, der aufgesperrte Rachen. U rodzaju jaskółczego rozdziew pyska w miarę głowy wielki. *Zool.* 251. ROZDZIEWIĆ, ROZZIEWIĆ, f. rozdziewi, rozdziewi *cs. dok.*, Rozdziewiać *niedok.*; *Vind.* arsdreit, ozhitno storit; *Ross.* раззинуть, раззывать; *Ecl.* раззавляю; (*Etym.* ziew, cf. jaw); rozdzierać paszczekę, rozdzierać gębę; *Boh.* rozżawjm; *Ecl.* razzavajo, razziawo, den Rachen, daß Maul aufsperrren, aufreißen. Lwica prosto do mnie bieży, Gębę rozdziewia, a grzbiet ostry jeży. *P. Kchan. Jer.* 307. *P. Kchan. Orl.* 1, 71. Z śmiejącami się śmieje, a z poziewającami gębę rozdziewia. *Pulch. Sen. Łusk.* 101. Wracałem się z balów rozdziewany, rozspany, rozepelany. *Pam. Warsz.* 5, 526. Czart. (w ustawicznym poziewaniu). Z daleka idąc gębę jako sak rozdziewi, aż do śmiechu przywodzi. *Sak. Persp.* 22. Joż o sobie nie wie, tylko czeka, jak młody gawron, gębę rozdziewiwszy, rychłoli mu co w nią wtekają. *Rej. Żm.* 159 b. Rycerz na stronę odszedł zawstydzony, Ani rozdziewił zasromanej gęby. *P. Kchan. Jer.* 358. *Stryjck.* 147. Na to słowo i gęby rozdziewi nie umiał. *Falib. Dis. R.* Coż ty tu robisz? gębę rozdziewił, i stoisz jak wryty? *Teat.* 5, 51. Nie śmieli gęby rozdziewi. *Smatr. Ex.* 9. (ani pisać). Panowie, chociaż wiele brzydkich złości płodzą, jednakby każdy zginał, kłoby śmiał co przerzee, a najmiej gębę rozdziewi. *Kosz. Lor.* 111 b. Jak zacznie swoje opowiadać przypadki, to my gębę rozdziewiwszy słuchamy. *Boh. Kom.* 1, 249. Usta rozdziewia na te słowa moje. *Otu. Ow.* 68. (zdumiewa się). Rozdziewiłaś gębę, i siedzisz. *Teat.* 59, 4. Usta rozdziewiwszy nędznie ducha wypuścił. *Sk. Dz.* 242. — *Fig. poet.* Ziemia żarliwie rozdziewiła szczękę, i krew' Abła złopała. *Przyb. Ab.* 258. Rozdziew ziemio brzach obżarty, Pożryj serec kamienne. *Brud. Ost. C.* 1. Łskomeom na pochłomienie dostatków rozdziewione paszczeki zawrzeć. *Grod. F.* 5 b. — *Transl.* Trupy zżabane na ćwierci Leżały, w rozdziewionych ranach łupem śmierci. *Przyb. Ab.* 94. ROZDZIEWNY, a, e, rozdziewiony, rozwartny, aufgesperrt. Pale wskrósł przez człowieka bite, i aż przez rozdziewne usta wytknięne. *Pulch. Sen. list.* 101. Grób rozdziewny. *Przyb. Mill.* 526.

ROZDZIEWIĆ się *recipr. dok.*, mocno zadziwić się, zdumiewać się, sich bühlichst verwunderu; *Ross.* раздивиться.

ROZDZEWONIĆ się *recipr. dok.*, w dzwonienie się zapędzić, ins Euten hinein kommen; *Ross.* раззвониться, раззвониваюсь.

ROZEBRAĆ, f. rozbierze, rozbiore *cs. dok.*, Rozbierać *niedok.*; *Boh.* rozebrati, rozbjrati; *Sorab.* 1. rosberu; *Croat.* razbiram; *Dal.* razabiram, razbrati; *Rag.* razabratti, razbrati; *Bosn.* razabratti, razbirati; *Ross.* разобрать, разбирать; rozkładać na części, na członki, aus einander nehmen, zerlegen. Rozbierać pismo w drukarni, ablegen. Zecer rozbiera pismo do kaszty, kładąc każdą literę w swą krupkę. *Magier. Mskr.* Wiernych pańskich męczono, na sztuki rozbierano. *Kanc. Gd.* 128. man hat sie zerstückt. Rozbierać pieczenia. *Eraz. Dw. G.* rozkrając porządnie,

zerlegen, zerlegen. Inaczéj trzeba rozebrać kokosz, inaczéj zajaca. *ib. G.* Potrafię ja kapłona na powietrzu rozebrać. *Teat. 52. b, 47.* Nieszczęsny, który na to jedynie żyje, aby kształtnie ptastwo rozbierał. *Pilch. Sen. list. 549.* — *Erdorsuare piscem*, sprawić, rozebrać rybę, na sztukę zrzczać. *Mącz. anstweiden, anstnehmen einen Fisch.* Rozbierać trupa użenie = rozczłonkować; rozbieranie na członki = anatomia. — Rozebrano kraj na różne wydziały. *Przyb. Lus. 211.* rozdzielono, podzielono: *eintheilen, abtheilen, zerlegen.* Rozbierzcie między się te osierociałe dziateczki. *Birk. Kant. A 4.* podzielić, inter sich vertheilen. — $\frac{1}{2}$. Rozbierać ubior, szaty z kogo, zwłoczyc, rozbierać kogo, (*oppos.* ubierać); *Vind. flezhi, odflezhi, vnnflazhiti; Croat. szlachiti, razpravlyati, (cf. rozprawić); Slav. raspraviti, svúchi; Ross. razbóblachit', razbóblachat', razbóboloch', razbóbolochat', einen anstfenden.* Wychodzi w ról rozebrany. *Teat. 15, 86.* Niech się nie chwali, kto się we zbroję ubiera, jako kto się rozbiera. *Budn. I Reg. 20, 11.* (kto ją z siebie złoży). Rozbieranie się z sukien *Ecl. nábodl'mie.* — Rozbierać ciężary, burdy z mola, z osła, składać. *Cn. Th. 1005.* rozpakować, odpakować; *abpacken, abnehmen.* — $\frac{1}{2}$. *Metaph.* Rozbierać eo u siebie = rozważać, rozbaezać, roztrząsać; *bey sich in Erwägung ziehen, zergliedern, untersuchen, prüfen; Rag. razbirati, razabratti; Ross. umetvovat'. (Ecl. nepazbópuo bez rozgarnienia, nierozsądnie).* Rozbierajcie tę rzecz, a dajcie tu poradę. *Budn. Judic. 20, 7.* Co noc to rozbierajcie dnia przeszłego sprawy, Tom przystojnie uczynił, tum bogu nieprawy. *J. Kehan. Ps. 4.* Dziwnie mowę tę u siebie rozbierali. *Biel. 455.* Słowa te słusznie pamiętać, pókiśmy żywi, rozbierać i uważać mamy. *Dembr. 220.* Pomnij to, eo rzekę, rozbierając więc z sobą. *Groch. W. 552.* Dwa kroć na każdy dzień rozbieranie summienia swojego czynił. *Birk. Sk. 22. Groch. W. 568, cf. rachunek summienia.*

ROŻECZKA, Rószeczka, *ob. Rózga.*

ROZECZNE, *ob. Rozezać.*

ROZEDNIC *cz. dok., rozświecić, Tag machen, hell machen.* Nocy ogniami rozednione. *Nar. Tac. 2, 248* ROZEDNIC się, Rozednicé *dok.,* Rozedniwać się, Rozdniwać się *niedok.; Boh. rozednjti se, rozednjwati se, rozbřeskuže se (ob. Brzask), switati poějna; Slov. rozednjugi se; rozświtać się, Tag werden, licht werden.* Na samym rozdniewaniu, gdy jeszcze wszyscy spali... *Krom. 512.* mór Tagésanbruch. Poczéjło się rozdniewać i trochę światła zajrzało. *P. Kehan. Ork. 5, 76.* Gdy się poeznie rozedniwać, zabijemy go. *Bibl. Gd. Jud. 16, 2.* Skoro się rozedniło... *Warg. Cez. 42.* Zabito go z wieszczery powracającego: jeszcze nie rozedniało, już się o tym w Ametyi dowiedziano. *Siem. Cye. 110.* W sobotę wieczor, który się rozdniewa w piérwszy dzień sobotni, przyszły oglądać grób. *I Leop. Muth. 28, 4.* — $\frac{1}{2}$ Oto niekiedy dla mnie ten czas rozednieje, W który będzie mi wolno twe rozgłosić dzieje. *Nig. Wirg. 515.* (zawita, przyjdzie ten czas, die Zeit wird kommen).

ROZEDRZEĆ, rozdarł, *f. rozedreć cz. dok.,* Rozdzierać *niedok.; Boh. rozedřiti, rozdřram; Sorab. 1. rozdřu; Vind.*

resdrít, resdrjat, resdreti; *Carn. resdrém, resdřeti; Croat. razdreti, razdiram; Rog. razdřjéti, razadrjéti, razdirem; Bosn. razdřjeti, raskinnuti; Ross. razodpat', razedny, razdypat', rozszarpać, rozlargać; zerřeifen, von einander reissen.* Z rozpaczyszaty na sobie rozdziera, rwie włos... *Bardz. Trag. 549.* Jak śledzia rozedrzeć: *de imbecilli, qui facile laedi potest. Cn. Ad. 295.* Rozedranie rozdran jestem, (rozdzieraniem, rozdarciem, rozdzierany, rozdarty). *Budn. Genes. 44, 28.* (od zwierza rozdarty jest. *Bibl. Gd. ib.*) Ojętanego zły duch ciężko rozdzierał. *Sekl. Marc. 9, noi.* «wzdarł abo wzłamał», er riß ihn jezt berum. Gdy go popada zły duch, tłucze go, i rozdziera, i zaledwie odstepuje natargawszy się go. *I Leop. Luc. 9, 58.* Na jego widok serce się me rozdziera. *Teat. 49, 67.* *Bogusl.* (serce mi się kraje, daß Herz bricht mir). — Gardło, paszczkę rozdzierać = rozdziewiać. *daß Maul aufzerren, aufreissen.* Darmo się głos, darmo gardło swe rozdzieram, Ściany głuche, z nich wiesci żadnej nie odbieram. *Min. Ryt. 1, 162.* Rozdarłszy gęby swe kapłani Różne potwarze na pana wkładali. *Ódym. Św. 2, E e 4 b.* Tak lew srogi gardło swe chciwie rozdziera, Jak ci rozdarł na mnie straszliwe paszczęki swoje. *Ryb. Ps. 57. Psolmod. 66.* Ziemia się otworzyła, tak strasznie, iż zdało się, jakby piekło paszczękę rozdarło. *Boter. 97.* — Rozdzierać oczy, od snu obudziwszy się; die Augen aufreissen, sich aus dem Schlafe ermuntern; *Ross. tarashit', tarashitsya.* A rozedrzyjże te ślepie, sowo przekłeta, patrzaj, że już dzień jak wół, a ty śpisz jeszcze. *Teat. 52. d, 9.* — *Transl.* Rozdzierać oczy na eo, na kogo = obracać oczy, ostro patrzeć na kogo; *scharf anschauen, die Augen recht aufreissen.* Głupia to, patrzeć na swoje występki zamrzoną żrzenicą, a na cudze bystro rozdzierać oczy. *Zab. 15 65.*

ROZEGNAĆ, [*f. rozżenie cz. dok. 2],* ROZGONIC, [*f. rozgoni jedntł 2],* ROZZONAĆ *cz. dok.,* Rozganiać *niedok.; Boh. rozehnat, rozeženu, rozhaněti; Slov. rozhánim; Caru. resgajnat; Croat. razganyati, razegnati; Bosn. razagnati; Rag. razagnatti, razgonitti; Ross. razognat', razognat', razecnyut', (cf. rozsunąć); Ecl. razkenuti; rozpedzić, auseinander treiben, auseinander jagen.* Rozpłoszył ich pan z onego miejsca, i zamtad rozegnał ich po wszystkich krainach. *I Leop. Genes. 41, 8.* Wino rozgania franski troskliwie. *Petr. Hor. 2, B 5. Hor. 1, 244* I samych i ich broní, Anioł pański mech rozgoni. *Ryb. Ps. 61.* Gwiedź z plaen rozżona Turcka. *Kchow. Wied. 51. Chrośe. Ow. 579.* Obłok ten gruby ciała, śmierć rozżenie. *Min. Ryt. 5, 116.* — Mógłby się ten ich dym rozegnać, choć tylko samymi temi słowy. *Zygr. Gon. A 4 b.* (mógłby być rozpedzonym). — Rozegnać się, rozpedzić się, bardzo zapędzić się; *ině jagen, Nennen geraten, unaufhaltsam hinjürzen.* Każdy gnał się w zawodzie swoim, jak koń rozegnany ku bitwie. *Budn. Jer. 8, 6.*

ROZEGRZAĆ się *rec. dok.,* w grę się zapędzić, *ině Spülen geraten.* Możesz go wyzwać w karty i rozegrać się o pretensya. *Teat. 19 b, 86.* *Ross. razkozypatsya, (ob. Kozéra).*

ROZEGRZAĆ, *ob. Rozgrzać.*

ROZEGZIĆ się *rec. dok.*, rozpalić się, rozruszyć się, rozswywolić się; *inß Feuer gerathen, übermüthig, lustig werden.* Ta, mówi, niedza końcem gonitw była, Gdy się ruchawa Chloc rozegziła *Karp. 1, 54.*

ROZEJM, *ob. Rozjem.* ROZEJNOWAĆ, *ob. Rozjać.* ROZEJNOWY, a, e, od rozejmu, zawieszenia broni, *Waffenstillstand*; *Ross. nepremutii.* Przeciwno ustawom rozejnowym Krzyżacy mieszczeni nasze do odpadnienia nagabywali. *Krom. 626; contra id quod in induciis convenerat.*

ROZEJSĆ się, rozszedł się, *fem. rozszła się, f. rozejdzie się* *rec. dok.*, Rozchodź się *niedok.*, Rozchadzać się *frequ.*, (*Simon. Siel. 106*); *Boh. rozjt se, rozehoditi se, rozchazel se; Slov. rozist; Sorab. 2. rozbisch, rofehisch, rofejseh; Sorab. 1. rofenhdu, rofenhdzem; Carn. regneti, regnem; Croat. razhajamsze; Bosn. razitise, rashoditise; Rag. razachise, razitise, razhoditise; Slav. razicelise; Ross. расходиться, разошелся, разохуясь, расхаживаться; odchodit' na różne strany, von einander gehen, auß einander gehen.* Rozchodza się z gromady. *Cu. Th. 940.* Srogie rozterki między sobą mieli, W krótkim czasie z gromady rozejść się musieli; Rozchodząc się ten przykład ludziom pewny dali, By się nigdy enotliwi z zlymi nie mieszali. *Pap. Kol. C b, (ob. Rozbratać się).* Tu się rozchodzą trakty do Saksonii, Austrii i do innych prowincyj. *Teat. 41. b. 6.* (rozdzielają się, się zerścić). — Rozchodzić się z kim, odchodzić od kogo, rozstawać się z kim, von einem gehen. Dopierom się rozszła z tą osobą. *Teat. 38, 125.* — Rozchodzi się co na stronę, różnie na bok odchodzi; *es wird zerstreut, verschiedenlich auf die Seite gehen.* Pełność mnożyła obory, szpiżarnie. Nie się na stronę nie rozszło marnie. *Nar. Dz. 1, 44.* — Rozchodzi się co = rozbuja, rozłącza, w niweez się obraca, nie przychodzi do skutku; *es geht auß einander, kommt nicht zu Stande, zerfällt sich; Ross. раздаться, разлаживаться.* Gdyby to wesele miało się rozejść, mgdybym nie była uspokojona. *Teat. 38, 298.* Polowanie rozszło się, gwałtowna nawałnica przerwała nam tę uciechę. *Teat. 14. c, 27.* — *§.* Rozchodzić się, w chodzenie zapędzić się; *Ross. разбродиться, разбравиваться, recht ins Gehen hinein kommen.* — *Medic. Sinitec,* gdy się rozejść nie chce . . . *Pers. Cyr. 87.* rozdzielić się i niknąć, sich vertheilen und verschwinden, wie eine Gesellschaft, ein Geschäft. — *§.* *Alter:* Rozchodzić się = rozszerzać się, rozpościerać się; sich verbreiten, ausbreiten. Strach mówić, mroz po ciełe zimny się rozchodzi. *Bards. Trag. 190.* Róże się rozszły po gładkich jej jagodaach. *P. Khan. Orl. 1, 71.* Zmysłu naczyniem sa żyły, po wszystkim ciełe rozszły. *Sak. Probl. 90.* (rozbiegłe, rozciagnione, rozgałzione). Nicel się po równiach Polskich tubalne echo rozchodzi, a odgłos wesolego wiwat niechaj niebiosa przelija. *Psalm. 26.* Rozchodzi się w całej gromadzie pogłos o śmierci jego. *Zab. 9, 214.* Od dwóch dni rozchodzi się wiadomość o wzięciu Ismajłowa. *Gaz. Nar. 1, 74.* gruchnie. — *§.* *Aktiv.* Rozchodzić obuwie, trzewiki, bóty, ehodząc rozprzestrzenić je, rozdeptać; austreten, durchs Gehen erweitem; (*Ross.*

разносить, разнашивать, ef. roznieść). Rozchodzie nogę zmiłką, zdrętwiała. *Cu. Th. 940.* stuporem ambulatione discutere, (ergehen), mit Gehen zu sich bringen. — *§.* Rozchodzi mię co = przechodzi przeze mnie, skutkuje we mnie; *es durchdringt mich, wirft in mir.* Gdy Tatarzyna miód rozszedł, oazy wytrzeszczywszy bez przestanku na ten blask patrzył. *Gorn. Dw. 155.* Zapidego człowieka, gdy go wino rozejdzie a rozmarzy, trudno trzeźwieć. *Glicz. Wych. 1 5 b.* Stajem się, jakoby maż pijany, którego wino rozeszło. *1 Leap. Jer. 25, 9.* — *Distentus,* rozłyły, rozeszły. *Macz. voll gestopft, strengend.*

RÓZEK, żka, m., *dem. Nom. róg; Boh. růzek; Slov. rožek; Sorab. 1. et 2. rožk; Vind. rosbiz, roshei; Croat. rosich; Bosn. rossicel; Ross. рожек, рожок, рождошка; таž Hörndchen.* Zwierzątko nie ma jedno kęs skórki, a kęs niektóre roszków (rożków), a kopytka słabo zasadzone. *Rej. Zw. 156.* Wsadzono go w kozi rozek. *Iys. Ad. 75;* (ob. moju jak rozkowa), przyparto go w ciasny kąt, inß Soßhorn jagen. — Przyprawie mężowi różki. *Treb. S. M. 128;* *ob. rogi* przypiąć, ciałem Hörner ansetzen. — *§.* Rozek, rzecz kształtu różka, eine Sahe in Form eines Hörndchens. Słaby słuch mający, miewają rozek lub liję, podobną pocztarskiej trabce, którą przy rozmowie w ucho kładą. *Pers. Cyr. 2, 182.* ein Hörndchen. Rozek, trabka muzyczna, (gędziebna); ein Blashorn, eine kleine Trompete, ein Waldhorn ec. Krzyk i huk różków i trab. *Budn. 1 Chron. 15, 28.* Rozek, rogai, bochenek czyli bułka, kształt małego rogu mająca, Desferr. ein Kiffel. Nazywają różki Tureckie, których używają do niektórych potraw; także inne ogórki małeńkie kwaszone różkami zowią. *Wiel. Kuch. 426.* (*Ross. pozoku* bańki balwierskie).

ROZEKIER, n. p. Lać w gardło one soki witpachery, one rozekery, one rywuly, małmazye, muszkatele a jakoż tu ehłop szgorzeć nie ma? *Rej. Zw. 59.*

ROZEKRZYĆ się *recipr. dok.*, w kierz rozrosnąć, zu einem Bunde verwaschen, buschig werden, dieß aneinander waschen. Zszycując bób, wiezej jeszcze rozekrzy, i owoc da większy. *Crese. 170.* W tłustej roli po tegiej zimie, gdy wiosna przyjdzie, złoże rozekrzy się, i uczyni pożytek wielki swą plennością. *Crese. 96.*

ROZEMKNAĆ *cz. jedntl.*, Rozynkać *niedok.*, rozsunąć, otworzyć; (*Boh. rozsmeknauti* rozerwać); *Vind. resmeknti; Rag. rasmaknutli; Bosn. razmiegati, razmaknuti; Croat. razmeknutjem; Ross. размыкать, раселонить, раселонивать, von einander schieben, von einander thun, aufstun.* Mglu mu śmiertelna oazy zamroczyła; czasem się na światło rozmykały, ale go zcierpieć nie mogły. *Tr. Tel. 85.*

ROZEN, żna, m., RÓZENEK, nka, m., *dem.*; *Boh. rožen, rožnik, rožniček; Sorab. 2. rožen; Sorab. 1. rožen, pečně žpisz; Carn. rashn, rashen, «a verbo razić, quia ad transfundendum olim in usu erant bellantibus»;* (rashnik = zogar kuchenny); *Vind. rashin, roshi, protspies; Croat. rasen, rashin, raseny, rasnyecz, (rasam macto, rzezać); Rag. raxagn, raxgnitz, raxgnich; Bosn. rasgagn, rasgnicich; Slav. raxanji; Ross. роженъ, (= pal zaostrzony, oścień, żądło; роженъ hak żelazny); a) narzędzie kuchenne do obracania pieczeni służące; *Ross. вертелъ;**

Eecl. роженъ, der Bratirich. Rozen, naczynie kuchenne, żelazne; jest wielki i mały, których do pieczystego używają; ażeby zaś w pieczeniu indyk lub inne mięso nie obracały się i lepiej utrzymywały na rożnie, przydają dusze żelazną w szrodek. *Wiel. Kuch.* 426. Został w kuchni chłopca obracającego rozen. *Zab.* 15, 85. Pieka na węgla płuca na rożenkacli drzewnianych. *Star. Dw.* 75. Przyjaźń niejska jest rozen na cudzą pieczenia. *Zabl. Bal.* 82. *Teat.* 56. b, 82. Ptacy w polu, a on rożenki na nie struże. *Cn. Ad.* 599. *Rys. Ad.* 55. (nie-dziewięć żyje, a oni na skórę jego piją). Niech ona rozen trzyma, ja pieczenia. *Pol. Syl.* 102. — §. *Tr. burlesq.* Ten rożenek u boku tak się przemknie przez czelaka, jak nic. *Teat.* 10. b, 55. szpada, der Degen. Wyzywają się na pare ostrych rożenków. *Teat.* 50. b, 5. — §. Moskale każde stanowisko, do czasu Stefana króla, otaczali palisadą, czyli jak dawniej nazywano rożnami. *Czack. Pr.* 255. *Эпигрaфe*, ob. Czosnki. — b) Rozen, wtóry palec u ręki, skozujacy. *Marz. Cn. Th.* 662. der Zeigfinger. — c) Rozen na niebie, gwiazda, Oryon. *Buda. Amos.* 5, 8. der Orion. — d) Obelus, rozen, znamię abo punkt w księgach, którym znamionują fałsz, abo co niepewnego, aby za podejrzane było miane. *Marz., das Zei-fen einer verdächtigten Schriftstelle.* — §. Rożnem patrzący, świdrem, szydłem patrzący. *Cn. Th.* Biłok, rożnem patrzący, który jedno oko ma mniejsze niż drugie. *Volck.* 657. *idlichängig*; *Boh.* lukawy.

ROZEN, ob. Różny.

ROZENIEC, *ńca, m.*, ziele, różany korzeń, tłuczony wydaje z siebie różny zapach, *radix rosea*, *Steinweurz.* *Syr.* 1557. *Urząd.* 266.

ROZENKA, RODZENKA, ob. Rozynka.

ROZEPCHNAĆ, *f.* rozepchnie cz. *jedntl.*, *Rozepchać*, *Rozrychać niedok.*; *Boh.* rozpichati, *Ross.* разпихнуть, разпихать, разпихивать, von einander räumen, von einander spreizen. Rozpycha zboże stodoły; *rumpunt horrea messes.* *Cn. Th.* 950. — Rozpychać wieprze, rozrykać, karmić, żeby się rozżyły, fett mäßen. Świnie karmne, gdy się już, jak mówią, rozepchają, każda osobno zasada się. *Kluk. Rosl.* 5, 277. gdy się już rozżyły, wenn sie schon fett geworden sind. Otręby po spytłownej macie można dawać zasadzonym wieprzom, ały się w początkach rozpychały. *Kluk. Rosl.* 5, 276. — §. *Tig.* Dostatek rozpycha. *Cn. Ad.* 460. nadyma, aufblähen, aufbläsen; (ci chleb ma rogi). Mieć na wodzy, nicht eig. nie rozpycha Do czasu rozkosz licha *J. K. Ann. Dz.* 125. W gwałtowność rozpycha człowieka i uczyni go hardym, upornym. *Gort. Da.* 576; (*Eecl.* разпыхающа extumescit, *superbia*).

1. ROZEPRZEĆ, rozpart. *f.* rozeprze, rozepre cz. *dek.*, *Rozpicrać niedok.*; *Boh.* rozepřati, rozpřati; (*Boh. et Slov.* rozepře *contulio*; ob. *Przo*, spór, sprzeeczka); *Itag.* raspicrati; rozpychać, rozrykać, aneinander räumen. Kln największą moź ma w rozparciu, w rozdzielaniu i rozłupaniu drzewa. *Cimiel.* 1, 225. Rozpicra, rozpycha zboże stodoły; *rumpunt horrea messes.* *Cn. Th.* 950. Krowy rozpartym dla piących wymienn chodzą krokiem. *Otw. Ow.*

546. Muszą koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawie wzburzenie; a przelknione rozpicrać, i źle się trawie. *Pulch. Sen. list.* 5, 192. Rozpicra mię coś, rozdyma wiatry czyni; *turget mihi in ventre aliquid.* *Cn. Th.* 950. eß kläber mich eine Speiße. — *Transl.* Rozpicrać boki, rozpicrać się nadynać się, sich aufblähen, sich aufbläsen. Niech się dnie i rozpicra boki, żeby potem z góry wysokiej ciężej upadł. *Tward. Wł.* 51. Co się na stołkach senatorskich rozpicrali, już przezwiska ich niemasz. *Star. Ref.* 24. Ten, eo ledwie kontusz dobry miał na grzbiecie, Dzisiaj się w zielonozłotej rozpicra karcie. *Węg. Org.* 7. — §. Rozpicrać się z kim o co, czynić o co, spierać się, sprzezać się z kim, spór wieść; mit einem streiten, kämpfen, redan. Jak dwaj koguci, tak się rozeprzeć chce. *Pol. Syl.* 407. Gwałtem na siebie nacierała, Maż o meża, konie się z koźmi rozpicraja. *Tward. Wł.* 159. Z nieprzyjacielem rzeczają, a nie słowy, rozpicraja się. *Jull. Buk. M 5 b.* Brutus i Kasyusz z Oktawianem nieszczęśliwym bojem o wolność Rzymską na polach Filipińskich rozpicrali się. *Karp.* 2, 48. Prawem się z kim rozpicrać. *Falib. J 2.* mit jemanden streit führen. Spór puszczaemy do prawa, do sądów, gdzie się strony między sobą rozpicraja. *Kosz. Cye.* 85. Postępkim prawnym u sądu rozpicraja się. *Warg. Wal.* 48. Gdyby się rzeczy jakich dziedzicznych dwaj domagali; tedy żadnemu z nich nie ma być dana, aże się rozepira, i jeden na drugim prawo wygra. *Szczerb. Sax.* 106. W Atenach można było przeciwko niewdzięcznemu prawnie czynić, i rozpicrać się z nim. *Warg. Wal.* 165. Biskup wynalazkiem ludzi na to wysadzonych, o krzywdy z Borzywem rozeprzeć się chciał. *transigere.* *Krom.* 257. Tu się wnet każdy możesz snadnie rozeprzeć a rozsądnie z sumnieniem swoim. *Ref. Post. E e e 5.* Sedzia wielorakie rzeczy miewa u siebie do rozparcia. *Szczerb. Sax.* 125.

2. ROZERWAC, ob. Przeć *I z I*, pre.

ROZERWAĆ, *f.* rozerwie cz. *dek.*, *Rozrywać niedok.*; *Boh.* rozsmeknauti; *Ross.* разорвать, разрывать, иервать; *Eecl.* просаждати, просаждаю, протрзати, расторгать; rozedrzeć, przerwać, rozłargać, rozszarpać; zerücken, von einander reißen, auseinander reißen. Musi rozerwać, kto rozwiązać wstęgi nie może. *Pol. Syl.* 41. *R. ss.* разрываа боуна петарда, разрывъ зламание). Gdy ogień resztę wilgoci chce wypędzić, ta nie mając wyjść któredy, tę skoupe rozrywa, i to się zowie, że pęka. *Torz.* 65. Tygiel trwał nusi w najcięższym ogniu, gdzieby garnek najlepszy garnarski, albo się rozerwał, albo się ze wszystkiem stopił. *Torz.* 66. jakoby się, erwohte berien, zerplagen, zerfahren. Nie takim on walczył, ani dźwig długi, Ale żelazną szyki rozrywał maczugą. *Dmoch. II.* 178. (rozbił, rozpedzał. — Po Salomonie skoro, ałści się kreststwo żydowskie rozerwało. *Podw. Wróż.* 42. (rozdwoiło się, rozbitało, rozłączyło). Selon uczynił dekret, iż gdzieby kto w rozerwanej rzeczypospolitej, przyszy się nō chciał do której strony, taki miał dać gudy. *Janusz. Lig.* 95. w rozwojonej, na i keye podzielił. — Sejm rozerwać, der Reichstag zerreißen, zer-

(schlagen). Przez co dziś rozrywają sejmy, przez to wkrótce rozerwiem się i my. *Tward. Misc.* 115. — Od śmierci Leszka czarnego aż do odnowienia królestwa przez Przemysława, *interregnum* albo rozerwaniem zdało mi się mianować, iż państwem Krakowskim statecznie nikt jeden nie zawiadywał. *Krom.* 299. (bezkrólewic, bezrząd). — Rozerwać między się, rozszarpać, rozchwycić, rozebrać, rozdzielić między się; unter sich verteilen, (zerstücken). Miasteczko miało blisko 20000 zł. utraty; ale starsi rozrywali to między sobą. *Gas. Nar.* 4, 20. — Rozrywać zgodnych • rozróżniać, veruncntigen, entzweyen. Słuchać go nie chcieli, a lud i senat rozrywali. *Sk. Dz.* 842. W rozerwaniu, zdrowia i szczęścia nie bywa. *Warg. Cz.* 111. (w niezgodzie, Zwietradt). Rozerwają się ociec przeciwko synowi, a syn przeciwko ojeu swemu. *1 Leop. Luc.* 12, 55. (powstanie ociec przeciwko synowi. *Bibl. Gd.* 1. — §. On na wszystkie części myśl biegłą swą rozrywa, i na rozlezne zdania w sobie jej dobywa. *A. Kehan.* 97. rozdziela, rozpościera na wszystkie strony, rozszerza: er verbreitet sein Nachdenken über alle Theile der Sache. — §. *Aliter*: Rozerwać myśl, smutek, żal: rozweselić, zerstreuen, die Gedanken, den Kummer. Wielki żal nie łatwo rozerwać. *Teat.* 5. b, 27. Rozrywanie frasunku, odwodzenie od żalu. *Cn. Th.* 950. Rozrywać kogo, przeszkadzać mu od czego. *Cn. Th.* 950. einen jöhren, ihn unterbrechen, ihn von etwas abhalten. — Rozrywać kogo • bawić kogo, rozweselać go, einen unterhalten. Rozyrywać się • bawić się, sich unterhalten, zerstreuen. Spracowany idzie do przyjaciela, aby się z nim rozerwał. *Zab.* 5, 257. Ja lubię się czasem rozerwać. *Weg. Marm.* 1, 179. Raz się filozof z swemi sługami Począł rozrywać gesto kieliszkami. *Jabl. Ez. B.* 4. Szezęśliwi co się użęć sami rozrywają, Co w polorze dowcipów szezęście zakładają. *Jabl. Tel.* 21. Że mna byś się do woli rozerwał. *Weg. Marm.* 1, 179. *Teat.* 56 b, 129. ROZERWANINA, y, ż., rozrywanie; (Ross. разрывъ złamane), daß Zerreißen, Entzweyreißen, Abreißen. Powiaty Poznański i Kaliski od Polski odłączyły się; i tać to rozerwanina sprawida, że zaraz Władysław koronowany nie był. *Krom.* 315. Na tę w narodzie Ruskim opłakana rozdarlinę poglądając, Braći radziłem aby się tej meszesniejsz rozerwaniemie przedtym zabiegło. *Smotr. Nap.* 45. ROZERWANY, a, e, ROZERWANIE, ROZERWANIE, *adverb.*, mogący być rozerwanym, rozlartanym, zerreißbar. Nierozerwanie, unzerreißlich. Wezłem konfedersewi generalnej nierozerwaniemie spojeni *Vol. Leg.* 8, 852. Twa ojeowska dobroć ciebie z niemi nierozerwanie spaja. *Modl. Gd.* 89. Pana jednorodzonego we dwu naturach niezmeszanie, nierozerwanie wyznawamy. *Kat. Gd.* 87. ROZERZNAĆ, f. rozerznie cz. *jedn.*, Rozrzynać *niedok.*; Boh. rozřiznauti, rozřezati; Slov. rozřezugi; Sorab. 2. rozrefasch; Sorab. 1. rozrezuju, rozrežu, rofriefacz, rozreznu, rofřizu, rofřizem, rofřizam; Vind. rreisaati; Rag. razřezati; Croat. razresujem; Ross. разрззать, разрззывать, разрззать, разрззывать; rozkrając, entzwey idneiden, von einander idneiden. Mają czapki na podobienstwo infuły, ale nierozrzynane. *Star. Dw.* 56. (nie-

rozszeczpione). Do rozrzynania, mogący być rozerzniętym, *Ecel.* разрřимий, разрřинтвальный; (Ross. разрřимий rozporowy, разрřаз rozpor). Rozerznięcie (Croat. ržrez). — *Fig.* Liczą bystrym nurtem Xant rozrzyna. *Dmoch. II.* 128. rozdziela, przepływa.

ROZEŚCIE, ROZEJŚCIE, *ob.* Rozejść. ROZESCHNAĆ się, f. rozeschnie się cz. *jedn.*, Rozsychać się *niedok.*; Boh. rozeschnauti se; Croat. razszehnujem-sze; Ross. разохнуться, разохаться; rozpadać się z suchości, vor Trockenheit aus einander fallen, verledjen. Rozsechl się statek. *Cn. Th.* 952. ROZESCHŁY, a, e; Boh. rozeschly; rimosus, geßrimgen vor Dürre, led.

ROZESKLIĆ się *zaink. dok.*, w skło się przemienić, ver-glaßen. Tylko rozeszklła się przysada, że się da robić, zaraz ją rozrabiają; przez co części niektóre solne zostają się w pół tylko zeszkłone. *Torz.* 162.

1. ROZEŚLAĆ, f. rozsele cz. *dok.*, Rozseleć *niedok.*, na posłanie rozpostrzeć, ausbreiten, hinbetten, auf der Erde hin ausbreiten; Sorab. 1. rotflaju, rotflajem, rotffcelu, rotffclam; Ross. разостлать, разстлать. Gdy mają jeść, rozseleją rogoże na ziemi. *Pasz. Dz.* 125. Czarny po jej śnieżnej szyi włos się rozseleca. *Hul. Ow.* 124. Korzeń rozesłany, repens, poziomo na ziemi leży, i tak na wszystkie strony się rozehodzi, nowe z siebie puszcza-jące rośliny. *Jundz.* 2, 19. Łodyga seicłaca się, rozesłana, repens, na ziemi całkowiec leży, i ze spodka korzonki w ziemię puszcza. *ib.* 2, 15. Rozesłanie, rozseleć Ross. разстлать, разостлание, разстлание.

2. ROZEŚLAĆ, f. roześle cz. *dok.*, Rozsyłać *niedok.*; Boh. rozeslati, rozsylati; Slov. rozeslat; Ross. разослать, разсылать; *Ecel.* разослати, разослать. послать въ разныя стороны; różnie wysłać, verschiedentlich ausföhren, ausföhren. Rozesłanie apostołów Boh. rozeslanj apoštolůw. ROZEŚLANIEC, *ńca, m.*, apostoł, der Apostel; Vind. dvanastla, dvanaster, dvanastnik, apostel. (Ross. разсылщик woźny). Rozgromił Prusaków Jagiełło w dzień 85. apostołów, które zowią rozesłańcy. *Biel.* 260. am Aposteltage. *Stryjk.* 495.

ROZESPAC się *recipr. dok.*; Boh. rozespati se; Ross. разочатся: ze snu tegiego nie mógł przyjść do przytomności; nicht aus dem Schlafe kommen können, recht tief in den Schlaf gerathen seyn, ganz verschlafen seyn, noch voll Schlaf seyn. Rozespany wpada raptem na niego, i gasi mu świecę. *Teat.* 52. d, 5. Zastałem go tak rozespanego, że ciężko było słowa na nim dopytać się. *Teat.* 16. e, 15. ROZESZKLIĆ się, *ob.* Rozeskllć się. ROZESZŁY, *ob.* Rozejść.

ROZETA, y, ż., ROZETKA, i, ż., *dem.*, 1) imię białogłowskie, ein Weibname. Capiesz sobie Rozetę z dobrym posagiem. *Teat.* 45. e, 150. Wyb. — 2) Dyamenty szlifują się na rozetki u spodu płaskie, na wierzchu się ostro kończące, z kilka rzędami polek. *Kluk. Kop.* 2, 28. eine Art geföhlfener Diamanten.

ROZETKNAĆ cz. *jedn.*, Rozetkać *niedok.*, Roztykać *cont.*; Rag. razatkati; Ross. разогнуть; Boh. rozstrkati: rozpicrać, rozpychać, rozłazzać, roztezać; von einander spreizen, von einander pressen. Dziecię ma być posilone ra-

dniej często a po trosze, niż po wielu na raz, żeby się bez miary nie rozetkało. *Erazm. Dw. F.* Winem ciała roztykają. *Modrz. Baz.* 214. Pieciem i jedzeniem brzuchy roztykają. *Zarn. Post.* 102 b. Wieprze naprzód roztykać chwastem. *Haur. Ek.* 81. *Zaw. Gosp.* Do młyna wieprze dawać, coby ich dokarmiwać, które już będą w dworze pierwój rozetkane w karmniku. *Haur. Ek.* 42. Staranie mają, aby sutym pokarmem tego roztykali Którego stada wodzem i mężem obrali. *Otw. Wyr.* 425. Ow co go fawor fortuny roztyka, zapomni, jako był chudym derwiszem. *Mon.* 71, 551. — 2. Roztykać *niedok.*, poroztykać *dok.*, na różnych miejscach zatykać, vertheidentlich einstecken; *Ross.* растыкать, растыкивать. (*Sorab.* 1. roztkayu; *Croat.* razetkávam; *Bosn.* razatkatti, raseiniti platno *retexere.*).

ROZETNIE, *ob.* Rozziąć.

ROZETRZEĆ, rozziąć, *f.* rozetrze, rozetrę *cz. dok.*, Rozcierać *niedok.*; *Boh.* rozetřiti; *Slov.* roztrám, roztrjvam; *Hung.* megtrööm; *Sorab.* 1. rozteru, rozetzeram; *Vind.* gorstreti, gorsribati; *Croat.* ryztirávam, raztrupávam, izmörulyujem; *Rag.* rastjerati, ractjerati; (*Slav.* rastirati - porazić); *Bosn.* rastarti, rastrititi, rasterti, rastirati; *Ross.* растереть, растирать; trae rozdzielić, zerreiben. Nie rozcieraj, będzie bardziej śmierdziało. *Cn. Ad.* 640. (daj złemu pokój).

1. ROZEWRZEĆ, rozewrzeć, *f.* rozewie *med. dok.*, Rozwierać *niedok.*; rozgotować się, rozwarzyć się; sich zerfuchen, zerfuchend zerfallen. Kurecz młode uwarzyć z piotruszką, aż dobrze rozewre. *Spicz.* 252. Mieszanież to tak długo warzyć trzeba, aż rozewre dobrze w wodzie. *Haur. Sk.* 555. Warz żyto w wodzie, aż pocznie na kaszę rozwierać. *Syr.* 915.

2. ROZEWRZEĆ, rozwarł, ROZTWORZYĆ, rozwarł *f.* rozewrze, roztworzy, *cz. dok.*, Rozwierać *niedok.*; *Boh.* rozewřiti; *Ross.* растворить, растворять, разжать, разожму, разжимать; *Eecl.* разверзнути, разкрьзати; (*Oppos.* zawierąć); otwierać, rozmykać, rozdziewiać, roztykać; aufmachen, aufperren, öffnen. Z onego trzęsienia ziemi, rozwierały się domy, iż ci co tam wewnątrz byli, wierzchem domów swych niebo widzieć mogli. *Podw. Wiś.* 44. Przybieg gestemi razami rozwarli. *Warg. Wal.* 82. — *Math.* Kąt rozwartny, obtusus, większy od kąta prostego. *Jak. Mat.* 4, 15. *Łesk.* 10. *Geom.* 4, 12. (*ob.* rozwartokątny trójkąt) — Rozwierać gębę, paszczkę - rozdziewiać. *Cn. Th.* das Maul aufreissen. Rozwiera się drzewo, kopyto, rozczoskuje. *ib.* zerbersten, aufbersten; *Sorab.* 1. rozczerza szo, kwicka szo. Rozwiera się co budowanego, jako wóz, łoże, ganek, *hiat*; es spaltet sich, befümmt Risse. *ib.* — *Fig.* Obłok, skoro się rozwarł, ciężka wody swej szargą wszystko zalał. *Otw. Ow.* 455. — 2. Rozwierać konia, rozpuszcać konia; ein Pferd schiefen lassen, es recht aufspannen und ihm den Jügel schießen lassen. Rozwarł konie, i między nie wbieżał. *Warg. Cz.* 79.

ROZEZNAĆ, *f.* rozezna *cz. dok.*, Rozeznawać *niedok.*; *Boh.* rozeznati, rozeznawati; *Slov.* rozeznat, rozeznawám; *Vind.* ressesnati, resviditi, reslozhiti; *Dal.* odluesiti; *Rag* razaznatti; (*Bosn.* raznattise, znattise svuda publicari, dirul-

gari); *Eecl.* разознати, разознаваю, разликовати, различить; a) poznawszy różnicę rzeczy rozsądzać, rozważać, rozróżniać, untercheiden. Człowiek przyrodzonym rozumem może rozeznać dobre od złego, smrotne od uczciwego. *Karn. Kot.* 291. *Budn. Apoph.* 1. Człowiek nie różni się od inszego stworzenia, tylko przez rozeznanie między złym a dobrym. *Leszcz. Gł.* 155. Rozeznawać między rzeczami, samój tylko rozumnej istoty jest własność. *Boh. Dyob.* 144. Nie mają tyle rozeznania, aby rozróżnili, kto ich żywi. *Przestr.* 45. Untercheidungsfraijt, Urtheilsfraijt, (*cf.* rozsądek, rozgarnienie). Nie możemy rozeznać w rysiacli organisty od senatora, ani w blawacie rzemieślnika od szlachcica. *Star. Ryc.* 45. — Gdy się już innie dziecie jeść, trzeba mu i pokarmy rozeznawać według przyrodzenia jego. *Hej. Zw.* 6 b. rozróżniać, rozdysponować, vertheidentlich anordnen. Osądzi nas boże, i rozeznaj sprawę naszą od narodu nieświętego. *Smotr. Ex.* 45. (odłącz. rozstrzygnij). — Rozeznany *partic.* rozróżniony, unterchieden. (*Bosn.* raznan *divulgatus*). Ociec, syn i duch s. mają swoje własne i rozeznane osoby. *Salin.* 65. Tego nigdyby nam było nie rozkazano tak dokładnie i rozeznanie (= *distincte, adverb.*), kiedyby w jednej istności ociec nie miał być pierwszą osobą, od syna i od ducha s. osoby rozeznana. *Salin.* 55. — b) Snadny do rozeznania, möglich zu untercheiden. Nierozeznany, nieróżny. *Cn. Th.* 521. niht zu untercheiden. — c) Rozeznany człowiek: rozgarniony, rozsądny, rozważny, roztropny; vernünftig, überlegt, bedächtigt. Strój We Panny wie co mówi, jest to rozeznany człowiek. *Teat.* 9, 24. *et* 54. b, 102. Rozeznany nauczyciel nie często znajdzie się w potrzebie karania. *Pir. Pow.* 58. Gdyby kto rozeznany to miejsce był zoczył, Pewnieby na sto kroków od niego odskooczył. *Jak. Baj.* 189. Nie jestem tak głupi i nierozeznany, jak sądzono o mnie. *Teat.* 41. b, 295. nierozgarniony. ROZEZNAWACZ, a, m., ROZEZNAWCA, y, m., rozsądca; *Slov.* rozeznawatel *arbiter*; *Vind.* reslozhnik, reshornik, der Untercheidet, Beurtheiler, Richter. Gust dobry jest rozeznawaczem pewnym i szybko stanowiącym sędzią piękności. *Pir. Wym.* 551. Będzie Jehowá rozeznawcą i rozsądzi między mną i tobą. *Budu.* 1 *Sam.* 24, 16. Postanowił sędzie i rozeznawco po wszelkiej Syrii. 1 *Leop.* 5 *Exdr.* 8, 26.

ROZEZWAĆ *cz. dok.*, rozgryzłszy żwać, zerfauen. Orzech tego jądra rozżwać w ustach, a przyłożyć na bolączkę. *Spicz.* 421.

ROZFAŁDOWAĆ *cz. dok.*, fałdy rozgładzić, entfalten, entrujjeln; *Sorab.* 1. rozhawdoyu, wothawduyu. Rozfałduj to czeło. *Treb. S. M.* 54, *ob.* Rozmarszczyć.

ROZFLAŻYĆ, ROZFLARZYĆ *cz. dok.*, Rozflarzać *niedok.*, roztrwonić, durchbringen, vertbum. Wiem że nie rozflażysz marnie mej chudoby, Raczej ją na kościelne obrócisz ozdoby. *Zimor. Siel.* 267. Pieniądze, które ku ozdobie domu być miały, na same nienoty rozflarzał. *Warg. Wal.* 97. Bogaetwa albo marnie rozflarżają, albo z skąpstwa użyć ich nie umieją. *Gil. Post.* 281.

ROZFORNY, ROZFOROWAĆ, *ob.* Rozworny.

RÓZGA, i, ż, Rószeczka, Róždźka, Róžeczka, *dem.*; *Ross.* posra; (*Lat.* rutis; *Græc.* ῥαβδος; cf. *Germ.* Rütſ, Rütſter, Rütſe; cf. rosnać); die Rütſe, lęda gałązka drzewa, der Zweig, die Rütſe an einem Baume, ein dünnes Aestchen, ein Reiß; *Rag.* rjež, różga *palmes*; *Bosn.* rozga, prút od loze, seibika, seibicięa, prút, (*ob.* Gilki, *ob.* Pręt); *Croat.* rozgva, rosgye sarmentum, -sibje; *Vind.* rueta, ſhiba, ſhibiza, ſhibje, protje; *Carn.* shiba; *Sorab.* 2. rofdže sarmentum, (rosga wiecha piwna); *Ross.* лоза, лозка, лозочка (*ob.* Łoza); *Eecl.* жезлець, жезликъ; (*рожьдис* łoza, maciea winna). Pniak puszczał z siebie gałązki, z których pochodziły różgi, a z różg latorośle płodnae. *Cresc.* 575. Gdy na drzewie różgi suche, korzeń jego nie zdrów. *Sk. Żyw.* 4, 122. Wezmę sobie dwie rozdze (*dual.*), i będę paśł owce. *Radz. Zach.* 11. 6. laski, pręty; *Etecten.* Gerten. Owee, które patrzyły na one różgi, rodziły srokate jagnięta. 3 *Leop. Genes.* 50. (na one pręty. 1 *Leop.*). Sędzia potwierdzając kupno imienia jakiegoś, zieloną różgę kupującemu w ręce daje. *Sar. Porz.* 45. *Orzech. Qu.* 150. Przedał wieś, wyrzekł się tedy, i pod zieloną różgą zdał, i to litkupem popili. *Akta ws. Siar. r.* 1584, eadem bonu resignavit sub ramo viridi, sub viridi nemore. *ib.* — *Prov.* Nie jedna różga w lesie rośnie. *Simon. Siel.* 18. (przyjdzieć znowu okaza, powetuje-ć drugi raz). — *Fig.* Na nim dom cesarski z strony onej idacej różgi ustał. *Sk. Dz.* 886. (linii, von jenem Zweige, Stamme). — §. Różga do bicia, die Rütſe zum Schlagen; *Boh.* metla, methka, (*ob.* Miotła); *Slov.* ferule, prút detínský; *Sorab.* 1. prítža; *Croat.* ferla, paczka, sibje, devesil; *Ross.* vulg. дубецъ. Różga bić, cf. merskać, chłostać, smagać; (*Vind.* tepsti, ſhibati, ofhibati; *Carn.* sheshkam; *Croat.* páczkam, sibram, sibjem, tepem). Bił ociec różgą dziecię, ze się nie uczyło, Gdy odszedł, dziecię różgę ze złości spaliło, W króćce znowu Jaś krnąbrny na plagi zarobił, Ociec różgi nie znalazł, i kijem go obił. *Kras. Ba.* 64. Nie kocha ten dziecięcia, kto różgi oszczędza, Różga bowiem przywary złę z dzieci wypędza. *Min. Ryt.* 4, 192. Kogo rodzice różgą nie karzą, tego kat mieczem karze. *Rys. Ad.* 50. Będzie różga w robocie. *Cn. Ad.* 15. (będzie kij w robocie, weźmiesz ty). Na się różgę dał. *Cn. Ad.* 540. (na swe złę to uczynił, cf. bicz na siebie dał). Wyrósł z różgi. *Cn. Ad.* 595. wyrósł z dzieciństwa, er ist der Rütſe entwachſen. Cieżko już słowy karcieć dzieci wyszłe z różgi. *Zab.* 14, 27. — *Milit.* Przez różgi biegać. *Teat.* 8, 37. Spiešrutſen laufen, Gaſſen laufen. Jam już 99 razy przez różgi biegal, a najmniejszy spacer był sześć razy. *Teat.* 8, 91. Będzie musiał pójsć przez różgi 40 razy przez trzech set ludzi. *Teat.* 47, 66. Dobry żołnierz biegając przez różgi, na to tylko żali się, iż mu fajfer piszczy nad uchem. *Boh. Dyab.* 3, 95. Kazać go przepędzić przez różgi, a to 12 razy dobrej monety przed wachtparadą. *Teat.* 15, 55.

ROZGADAĆ się *recipr. dok.*, w gadanie się się zapędzić, inš Plandern kommen; *Ross.* разовраться, развираться, разгрезиться, разговориться, разкалякаться, размолются; (*разгадать* rozmyślić, rozważać, zgadywać). Strasznie

wiele mówi, i jak się rozgada, słowa nie dopuści drugiemu wymówić. *Boh. Kom.* 4, 15. Jaka taka rozgadawszy się mocno, trzepie, bluzga, co jej tylko wpadnie na język. *Mon.* 74, 141. A nie mogłabyś się uciszyć i zawrzeć tę rozgadana buzię? *Teat.* 6, 9. Flapermauf. W momencie ujrzałbyś ją wesołą, ponurą, rozgadana i niema. *Teat.* 25, 9. ſchwägend, ſchwäſhaft.

ROZGAŁĘZIĆ *cz. dok.*, w gałęzie rozmnożyć, in Zweige verbreiten; rozgałęzić się, w gałęzie rozrosnąć, ſich in Zweige verbreiten. Bądź pokrewieństwo, bądź pobratymstwo, albo oboje, pokazują rozgałężone pokolenia. *Czack. Pr.* 7, 7.

ROZGANIĄĆ, ROZGONIĆ, *ob.* Rozegnać.

ROZGARDYAS *indecl.*, biesiada rozpustna, hojne nazbyt biesiady; rozlej, nalej, lęj, nalcj; *vivamus, edamus, bibamus. Cn. Ad.* 1006, (cf. gardłować, gardłowa sprawa, gardło), Schwelgerey, drunter und drüber, Bößlerey. Rozgardyas ledwie wstawszy, Duszkien idą kurowe, Brzuch natkawszy, mózg zagrzawszy, Drażnisz strony stalowe. *Bal. Sen.* 98. Tu rozgardyas, rwetes, kto tylko w dom wpadnie kradnie. *Zab.* 8, 94. *Treb.* — Rozgardyas stroje, używam, bonuję, *commesor. Macz.* ſchwärmen, ſchwäufen, zbytkuje; *Vind.* pianzhuvati; *Ross.* забудыжничать. Gdy na uczecie rozgardyas stroić pocznimy, wtedy sługa pozrucane od pijanych odrobiny zbiera. . . . *Pilch. Sen. list.* 549.

ROZGARNAĆ *f. rozgarnie cz. jednll.*, Rozgarnywać *nie dok.*, garścią czyli ręką rozjać, rozebrać; aus einander ſcharren, aus einander bringen; (*Boh.* rozhrnauti; *Rag.* razgarnutti, razgartati; *Croat.* razgernuti, razgrinyam dispando, distendo; *Vind.* resgerniti = rozpostrzedz; *Carn.* resgerniti, resgerném detegere). Rozgarnij węgle. *Tr.* Ręk potrzebowały do rozgarnywania Rószeczek z nieużytego w węzły powikłania. *Przyb. Milit.* 148. — §. *Transl.* Rorgarnąć, rozeznąć, rozważyc, rozsądzić; unterſcheiden, unterscheiden. Ty w tym wszystkim nas rozgarnąć możesz umiejtnie, powiedz proszę. . . . *Pol. Arg.* 109. (należyście oświecić). Rozgarnąć się, przytomność mieć, przytomnym sobie być, ſich gegenwärtig ſeyn. On nie zaraz w onym strachu się rozgarnie. *Pot. Pocz.* 151. *Ng. Cyc. praef.* 16. — Rozgarnienie, rozeznawanie, rozważa, rozsądek; Ueberlegung, Unterſcheidungsſtaff; *Boh. et Slov.* rozšafnost; *Carn.* resbör, resbornost, (cf. rozbiór); (*Croat.* rozgarněnyo distentio, dispansio); *Croat.* razbor; *Ross.* разборчивость. Nie mają tyle rozgarnienia, aby rozróznili osobistość od narodu. *Przestr.* 29. Gdzież tyle nastatek jeden rozgarnienia. Tyle oczu mieć może do państwa rządzenia? *Pot. Arg.* 102. Rozgarniony człowiek, rozeznany, rozsądny, rozważny, ein bedachtſamer, überlegter Mann; *Boh. et Slov.* rozšafný; *Carn.* resborn; *Rag.* razboran, razborit, razborni; *Croat.* razbören, razborit; *Bosn.* raslogit; *Slav.* razložit; *Ross.* разборчивый. Był to człowiek obrotny, rozgarniony, miły, na ludziach się znający. *Pot. Arg.* 99. Nieraz tyle czyni mądry, ile drugi cale nierozgarniony, który się czasem i dosadnie i lepij sprawi. *Pilch. Sen. list.* 3, 75. Nierozgarnienie *adverb.*, nierozsądnie; *Eecl.* неразборно.

ROZGASZCZAĆ, *ob.* Rozgościć.

ROZGATUNKOWAĆ, *cz. dok.*, na gatunki rozdzielić, nać

Gattungen abtheilen, fortiren; *Vind.* reslozhiti, resfortati, resmufati, fortirati; *Rag.* rastrjebiti.

ROZGDAKAĆ, *f.* rozgdacze *cz. dok.*, niepotrzebnie rozgłosić, rozplatać, roznosić; *ausplappern, ausstreuen; Gracc.* περισσοειν. *Cn. Th.* 956; *Ross.* раскыдахтатъ.

ROZGĘSICIEC *cz. dok.*, Rozgęszczać, Rozgęszczać (*Geb. Hym.* 550), *niedok.*, gęsto rozmnożyć, dąć madsen, durch starke Vermehrung zahlreich madsen. Na Kazimierzu i po dziś dzień żydzi w rozgęszczonym motłochu mieszkają. *Krom.* 755.

ROZGIAC *cz. jedntl.*, Rozginać *niedok.*, na różne strony wyginać, anß einander biegen; *Ross.* разогнуть, разгибать. Rozgiętny, do rozgięcia, dający się rozgiąć, anß einander biegiar; *Ross.* разгибный.

*ROZGŁOBIC *cz. dok.*, Rozgłabiać *niedok.*, rozgłabiam, odginam, *refsgo. Macz*, (cf. klóby, kluby); anß einander nehmen, anßlösen; (*Slov.* rozhlóbugi dilamino; *Rag.* razglobiti slogare, d'un osso, che si muove, dal suo luogo). *Dissolutio*, rozgłobienie, rozbićcie. *ib.* Organy nadobnie piszcza, kiedy je dobrze umiarkują; ale jako się też potrzeza a rozgłobią z onego porządku swego, to też już będzie więcej sapu, niżli cudnego piskania. *Rej. Zw.* 71. O nędzna Rzplta i na wszem rozgłobiona, która takie potwory na swe zle chowa. *Modrz. Baz.* 256. Rozgłobiła się bardzo karność zakonna. *Birk. Dam.* 43. Ciężo od delicyi rozgłobione. *Birk. Chmiel. A 2 b.* Rozgłobionych obyczajów poprawa. *Mon.* 70, 113. (obyczajów z klubów wypadłych).

ROZGŁOŚ, *u. m.*, ROZGŁOŚEK, *sku, m., dem.*: *Carn.* resgläs fama; (*Vind.* resgläse, pomlanje: oddźwięk, Nachklang; *Rag.* razglas, razgłasa edictum; *Ross.* разгласка pogłoska; (*Ross.* parzacie; *Ecl.* azoracie dysharmonia); — rozgłoszenie na różne strony, rozszerzenie odgłosu, rozleganie się głosu; das Verbreiten des Schalles, Widerhall. Gdy smutnym rozgłosem powietrze rozlega, Jest to jęk Ninfy, która za Narcysem biega. *Dmoch. Szl. R.* 58. Ow spiszek był zniiesiony, śmiercią kilku winowajców, bez najmniejszego rozgłosu, zatargu, i buntu powrotu. *Mon.* 75, 622. (bez zgiedku, hałasu, rozruchu). — 2. Pogłoska rozszczona, rozpowiadana, ein ausgefrentes Gerächt. Różność rozgłosek zawsze podejrzana. *Krom.* 569. ROZGŁOSIC, *f.* rozgłosi *cz. dok.*, Rozgłaszać *niedok.*, Rozgłoszywać *frequ.*; *Boh.* rozhlasyti, rozhlášowati; *Slov.* rozhlášugi; *Carn.* resglasim; *Vind.* resgläsi; *Croat.* razglasiti, razglassiti; *Dal.* proglassivam; *Rag.* razgläsiti; *Besn.* razglasiti, proglasiti, occitovati; *Sorab.* 1. bez lud wuwowam; *Ross.* разгласить, разгласать: różnie oślasz ć, puszczać między ludzi, rozwoływać, rozprowadzić, ausbreiten ein Gerächt, hind madsen, rufbar madsen. Wszystkie moje skrytości rozgłosił ci pozwałam. *Teut. G. c.*, 14. Dobrodziejstwa swoje po wszystkich miejscach rozgłoszują. *Gorn. Sen.* 554. (roztrębuja, anßplannem). ROZGŁOSICIEL, *a, m.*: *Carn.* resglasuvavz; *Croat.* razglasitelj; *Dal.* razglasnik; *Rag.* razglasitegl; *Ecl.* разгласитель, разгласатель, возгласитель; który co rozgłasza, der Ausbreiter, Bekanntmader. O szesześliwym młodzieńcze, który dzielności swojej rozgłosiciela i woźnego znalazłś Homer! *Stryk. pracf.* ROZGŁOSICIEL,

KA, *i, z.*; *Rag.* razglasitegliza; *Croat.* razglasiteljica. ROZGŁOŚNOŚĆ, *ści, z.*, die Ausbarkeit; *Vind.* resgläfnost, ozhitnost. ROZGŁOŚNY, *a, e.*, do rozgłoszenia, mogący być rozgłoszonym, lundbar, auszubreiten, bekanntmader; rozgłoszony, wiadomy, bekannt, rufbar; *Vind.* resgläfen, ozhiten; *Slov.* razglášnen; *Rag.* razgläsni, occit: publiczny; (*Ecl.* разгласный dysharmoniczny, разгласительный discordialis; *Ross.* разногласить dysharmonizować). Lepsze ukrycie, niżli tak rozgłośne imię. *X. Pam.* 21, 555. (słynące, osławione, rozśławione).

ROZGNIC się, *f.* rozgnije się *rec. dok.*, Rozgniwać się *niedok.*; *Ross.* разгнаться, разгнываться; zupełnie przegnić, gniliżna rozpadać się; gan; zerfaulen, durcfaulen, (cf. rozgnoić). Gnój do ogrodów ma być taki, coby dopiero prawie poczynał rozgniwać się i bucznić. *Cresc.* 76. et 659. Wrzód się ropi albo rozgniwa, putrescit. *Marz.*

ROZGNIEŚĆ *cz. dok.*, rozgniecie, rozgniętę *f.* Rozgniętać *niedok.*, gniotac rozdzielić, zerfucten; *Boh.* rozmaeknauti, rozmačkati, (cf. rozmięczyć); *Vind.* resgnjēsti, resgniel, resgnjētem; *Besn.* razghnesgditi; *Ross.* раздавить, раздавливать. Rozgnieciony klój, wosk *Ross.* жемоль.

ROZGNIEWAC *cz. dok.*, gniew czyj wzbudzić, rozjatrzyć kogo, rozjuszyć; einen erzürten, erbittern; *Boh.* rozlněwati; *Sorab.* 1. rozńowam; *Vind.* resgnievati, nagnjievati, nagnrenkati, refarditi, resjesiti, arsjesiti, resjesati, sjesati, sdrashiti, resdrashiti; *Besn.* razghgniviti, rasrriditi, zaguseiti; *Rag.* razghgniviti, razghgnjēviti; *Ross.* разгнѣвить, разгнѣвать, разгнѣвать, прогнѣвить, прогнѣвлять, остервенить. — Wszysey rozgniewania twojego żalują; i już chcą się z tobą zgodzić. *Stryk.* 191. (żalują, że cię rozgniewali). Filistynczyki zjał żal, zjęło rozgniewanie. *Groch. W.* 11, (*Vind.* sdrashba). Gniew a rozgniewanie są od siebie różne, jakoby pijany a opilec. *Rej. Zw.* 75 b. skłonność czyli przedkość do gniewu, (cf. zapalezywość). Rozgniewać się *rec.*, jstf erzürnen; *Croat.* lyutitise; *Ross.* осерчать, ревновать, ревную, озлобиться. Rozgniewać się nieco *Ecl.* приразгнѣватися. Im kto nie tak jest porzywezy do gniewu, tym się srożój gniewa, kiedy się rozgniewa. *Zab.* 12, 279. *Dudz.* Rozgniewawszy się, rzekł... 5 *Leop. Genes.* 50, 2. (osunąwszy się. 1 *Leop.*). Rozgniewa się, by mu na nos muchy padła. *Cn. Ad.* 269. (jak osa jadłowity, sierdzisty, kokotliwy). Zbyt rozgniewany, od jadu się pieni, Cóż się w inszą farbę twarzy mieni. *Zegł. Ad.* 81.

ROZGNOIĆ *cz. dok.*, Rozgnoiwać *niedok.*, robić, że się co rozgnije; *Ross.* разгноить, разгнывать; *Ecl.* разгнояю, jaden madsen. *Putrefacio*, gnoję, rozgnowam. *Macz.* Zgnięła jagoda zdrowa rozgnoi jagode, Chora owca zarazie cała może trzode. *Zegł. Ad.* 595. — *Pass.* Rozgnoiły się i pokaziły bliżny moje przez głuj ośe moje. 1 *Leop. Ps.* 57, 6. (pogniły. 5 *Leop.*). rozgnoiły.

ROZGON, *u. m.*; *Ross.* разгонъ; rozpedzenie, rozgonienie, rozprászenie, das Veneinanderjagen. Jam miała częśe w powszechnej kłesce i rozgonie. *Przyb. Milt.* 61. *Croat.* razgon: brzóda; (*Ross.* разгонъ погон, разгонный погонный). ROZGONIC, ROZGANIAC, *ob.* Rozegnać, rozżonać. ROZGONICIEL, ROZGANIACZ, *a, m.* rozpedzi-

ciel, der Aufeinanderjäger; *Rag.* razgonitegl. W *rodz. żeńsk.* Rozgonicielka; *Rag.* razgonitegliza.

ROZGONÓŚ, ia, m., profos. *Teat.* 8, 2. *Croat.* pandur.

ROZGORLIĆ się, ob. Gorlić, Gorgolić się.

ROZGORSZYĆ *cz. dok.*, rozjątrzyć, rozgniewać, erbittern.

Co się to za przyczyny na mnie rozgorszyły? *Falib. D.* 2.

ROZGORZEĆ się, f. rozgore się *rec. dok.*, Rozgarzać się

niedok., Rozgorywać się, Rozgorewać się *contin.*; *Boh.*

rozhořeti se, rozhořovali se; *Ross.* разгорѣться, раз-

горарься; rozpalić się, sich entzünden, entbrennen, erhitzen.

Gdy się już ogień dobrze rozgore, lać oną wodę. *Syxt.*

Skł. 242. W jedną dobę ucichał ogień, by nie wygo-

rzało wszystko, a o drugiej dobie ogień nad moc swą

zawszad się rozgorywał, aby wszystko wytracił. 1 *Leop.*

Sap. 16, 18. W zbiorze grzeszących rozgore się ogień,

a w ludu niewiernym będzie pałał gniew. 1 *Leop. Syr.*

16, 7. Gniew Jehowy rozgorewa się na naród uporny.

Budn. Sap. 16, 7. Za późno Faeton postrzega, że się

wóz pod nim rozgorywa srodze. *Otw. Ow.* 65. Im dalej

cięższym się ogniem rozgorywa. *Otw. Ow.* 408. W tym

co dalej tym się większe okrucieństwo na chrześciani

rozgorywa. *Sk. Dz.* 78. Skoro mój duch ich ociepli, Roz-

goreją się, co byli okrzepili. *Chrośc. Job.* 150. W węgle

ogniste włożone złoto, nie rychło się rozpali; a gdy w

plewach rozpalonych, wnet się rozgore. *Urzed.* 596. Roz-

gorzają się miłością boga. *Bals. Niedz.* 1, 529. Ona mo-

gła zwyciężyć przeważnemi słowy Młodzieńca, cielesno-

ścią swą rozgorzałego. *Groch. W.* 277. Nie czuje się roz-

gorzałym być miłością. *Mon.* 70, 825. Lubieżnie roz-

gorzała klacz. *Hul. Ow.* 50. Wiek młody, namiętnościami

rozgorzały. *Nar. Hst.* 6, 105. Rozgorzenie *Eccl.* разде-

женіе, раждеженіе.

ROZGOŚCIĆ kogo *cz. dok.*, Rozgaszczać *niedok.*, przyjmo-

wać kogo u siebie, dogadzając jego wygodom, jak gdy-

by był w domu, nie w gościnie; einen bey sich gut auf-

nehmen, ihm bey sich die Bequemlichkeiten machen, als wenn

er zu Hause wäre. Rozgaszcza go matrona, zdejmując płaszcz

i czapkę. *Pot. Arg.* 748. ROZGOŚCIĆ się; *rec. dok.*;

(*Ross.* разгоститься rozgospodarować się, rozpostrzedz się;

Boh. rozhostiti se discedere). Rozgościć się *deponere ho-*

spitem, sarcinas, res allatas disponere, requiescere ab

itinere, refici cibo, potu, colloquio, lectu et apud veteres

lotione, unctione, oblivisci itineris. Cn. Th.; sich wo be-

quem machen, als ob man zu Hause wäre; sich nach seiner

Ankunft an einem Orte einrichten, seine Sachen auspacken, sich

von der Meise erholen, stärken. Rozgościwszy się kazał

jeść dawać, do stołu siadał. *Falib. J.* 2. Apartament wy-

znaczono mi w austeryi wygodny; tam rozgościłem się

natchmiast. *Kras. Doś.* 88. Rozgość się. *Zab.* 15, 558.

legen sie ab, thun sie wie zu Hause. — *Transl. fig.* Ubez-

pieczać się gdzie, zasadzać się; sich wo fest setzen, festen

Fuß fassen. Parki nie dopuściły tym książętom rozgościć

się w państwie swoim. *Kotak. Cat. B.* 1. Już się teraz

buntownik bezpiecznie rozgaszcza, Tytułu królewskiego

tylko nie przywłaszcza. *Pot. Arg.* 258. Polacy w nadaniu

szczęśliwym prędko się rozgaszczać i ubezpieczać zwykli;

securi esse solent. Krom. 670. ROZGOSPODAROWAĆ

się gdzie *rec. dok.*, rozlokować się, rozpostrzedz się, zu-

pełnie jak u siebie rozgościć się i rządzić się; *Ross.*

разгоститься, sich wo zu einquartieren, wie zu Hause, sich

wo bequem machen. Rozgospodarować się i rozłożyć z

drogi. *Xiadz.* 61. Ci lichomość w domu naszym tak się

rozgospodarowali, jak u siebie. *Teat.* 7, c, 55. U siebie

zastał nas rozgospodarowanych. *Teat.* 55, d, 71.

ROZGOTOWAĆ *cz. dok.*, Rozgotowywać *czestl.*, gotując roz-

warzyć, gotować aż się rozlatuje, zerfossen; *Bosn.* razku-

hati; *Croat.* razkubavam.

ROZGOWOR, 'ROZHOWOR, 'ROZGWAR, 'ROZGWAR,

u, m.; (*Bosn.* razgovor solatio, razgovoriti solari); [*Eccl.*

разговоръ 2]; *Ross.* разговоръ, cf. gwar, gaworzyć);

rozmowa, daś Gespräch. 'Rozhowor damy z ochmistrzynią.

Kchow. 184. 'Rozhowor poety z kochanką o przeszłych

miłostkach. *Mon.* 69, 502. Spiewać będę, jakowe De-

mian z Panasem Kobeźnicy 'rozgwary czynili pod lasem.

Zimor. Siel. 128. Pociębu szeptała smutne 'rozhowory.

Przyb. Ab. 107. Godził się czas na próżnym tracić roz-

goworze? *Dmoch. II.* 2, 119. Nasze 'rozhowory trwały

krótko, i najgrzeźniej rozehodziłszy się zawsze. *Pam.*

Warsz. 5, 527. *Czart.* — 2. Negocyaeya, traktowanie z

kim, die Unterhandlung. Zabezpieczeni obłudnym Rusi-

nów rozgoworem. *Nar. Hst.* 5, 60. Nieprzyjaciel z co-

dziennych razów mdły i chory Wda się w traktaty, wda

w 'rozgwory. *Tward. Misc.* 25. Przybył pod obóz nasz We-

zyr na 'rozhowor. *Boh. Ossol.* 1, 475. Tak bywało u star-

rych, że nim w się zawadza Wojska, czas 'rozhoworu

wzajem sobie dadzą. *Pot. Pocz.* 569. *Tward. Wz.* 18.

Chrośc. Fars. 51. — 2. Krzyk, hałas, gwar, lärmen.

Trąb ani słyhać w srogim rozgoworze. *Chrośc. Luk.* 2,

68. 'ROZHOWORCA, y, m., herold, arald, der Herald.

Rozhoworce krzyczą o głos do Numy. *Stas. Num.* 2, 240.

Ies heraults.

ROZGOWY, a, e, od różgi, Ruthen, von der Ruthe. Ga-

łęzie różgowe, virgati, są słabe a długie. *Jundz.* 2, 11.

Karał ich dyscyplinami różgowemi. *Birk. Dm.* 154.

ROZGOŹDZIĆ, Rozgwoździć *cz. dok.*, gwoździami rozbić,

mit Nägeln auseinander pressen. Ciało Chrystusowe na

krzyżu rozgoźdzone i dziurawione. *Sk. kas.* 205.

ROZGRABIĆ *cz. dok.*, grabiąc rozehwycić, wegaffen; *Ross.*

разграбить. Dla wiary swęj na rozgrabienie i śmierć wy-

dać się powinni. *Smotr. Apol.* 99. na rabunek, Plünder-

ung, Raub.

ROZGRADZAĆ, ob. Rozgradzić. ROZGRAMIAC, ob. Roz-

gromić.

ROZGRANICZYĆ, f. rozgraniczy *cz. dok.*, Rozgraniczać *niedok.*;

Sorab. 1. rozmezuyu; *Croat.* razkotarujem; *Ross.*

разграничить, разграничивать; dzielić, rozdzielać; ab-

gränzen, abtheilen. Każde rzeczy muszą być od siebie wza-

ajem rozeznane i rozgraniczone. *Salin.* 4, 5. Marszem roz-

graniczając z Moskałem Litwiany. *Jag. Gr. B.* 2 b. Roz-

graniczenie *Vind.* obmejenje, obmenitje, okraienje. (*Croat.*

razkotaritel agrimensor). — 2. Przy używaniu kapieli, z

żoną rozgraniczyć się łożem. *Petr. Wod.* 45. oddzielić,

rozłączyć, absondern.

ROZGRÓDZIĆ, f. rozgradzi *cz. dok.*, Rozgradzać *niedok.*;

- Sorab.* 1. rozbrodzam; *Rag.* razgráđiti; *Croat.* razgragyú-jem; *Ross.* разгородить, разгораживать; *Eecl.* разграждаю; ogrodzenie rozrzucić, rozbrać; *entzünnen, den Zamt auseinander nehmen.* Kto rozgradza płot, ukási go waz. *Radz. Eccles.* 10, 8. (rozrzuci. *Bibl. Gd.*) Pustoszycie a rozgradzacie tę świętą winnicę pańską. *Rej. Post. H h 6.* Chee rozgrodzić, abo często rozgradza tę winnicę swoje. *ib. K 6.* Prawo z czasem zły związek rozgradza. *Teat.* 45, 110. Rozgrodzenie *Eecl.* разграждение, разграда, разграда.
- ROZGRÓM**, u, m.; *Ross.* разгромъ; rozbicie nieprzyjaciela, rozprószenie, die Zerstreung des Feindes. Wezyr był przyczyną rozgromu wojska, kazawszy pułkom na odwod. *Kłok. Turk.* 245. Po onym rozgromie Moskiewskim, powrócił hetman do króla. *Pap. Gn.* 1185. **ROZGRÓMIĆ**, f. rozgromić cz. dok., Rozgramiać *niedok.*; *Ross.* разгромить, разгромить; rozprószyć nieprzyjaciela, pobiwszy go rozpedzić; *den Feind schlagen und zerstreuen, ihn auf Haupt schlagen.* Rozgrom swe nieprzyjaciele. *Kanc. Gd.* 177. Przemysł nieprzyjaciół rozgromił. *Krom.* 59. Kazał one chłopcy przeciw zwierzchności pobudzone, rozgromić. *Zygr. Pap.* 509. **ROZGRÓMIENIEC**, ńca, m., rozprószone, rozgromiony, uciekający; *ein Zerstreuter, ein Flüchtling, ein Anrüchler.* Wziawszy od swoich rozgromieńców wiadomość kleski, smiętny odjechał; *a fugientibus suis.* *Krom.* 550. Potrwożeni Krzyżacy wielkością rozgromieńców, cisnących się między szeregi ich. *ib.* 557.
- ROZGRUBIEĆ** *nijk. dok.*, grubym się stać, roztyć się, dīf werden. Utywszy i rozgrubiawszy. *Smotr. Lam.* 6. (*Bosn.* razlebeliti *crassum facere*).
- ROZGRYZĆ**, **ROZGRYZNAĆ**, f. rozgryzie cz. dok., Rozgryzać *niedok.*; *Vind.* gorgrisniti; *Croat.* razgriznitiem, razbrusztubam; *Rag.* razhrustati; *Bosn.* razgrjisti, razgrjisti, zubima razbititi; *Ross.* разгрызть, разгрызать, раздавить, раздавливать; gryząc rozdzielić, rozłupać; *zerbeissen, aufbeissen.* Rozgryzając orzech. *Macz.* (ef. orzech). Orzech rozgryzając wprzód musisz, chcieszli w nim smak uczuć. *Strijk. Gón. B.* — *Transl. fig.* Żaden roztropny tajemnicy wiary naszej rozgryzać się nie waży. *Sk. Kaz.* 350.
- ROZGRZAĆ**, **ROZEGRZAĆ**, f. rozgrzeje cz. dok., Rozgrzewać *niedok.*; *Boh.* rozhríti, rozhrívati, rozhrégi, rozehregi, uhřiti, uhřijl, uhřegi; *Vind.* svrezheti, resvrezhiti, opariti, respariti; *Croat.* razvruchiti, razvruchujem; *Bosn.* razgrjati; *Ross.* разогреть, разогрывать, разогрывать; *Eecl.* разгрываю, растепляю; moeno zagrzewać, erwärmen. Gdy się już ogień dobrze rozgore, i kociel dobrze rozgrzeje, lić onę wodę. *Syxl. Szkł.* 242. Przemarzłego w śnieg zagrzebać, aż się sam rozgrzeje i ruszać się pocznie. *Perz. Lek.* 283. Zięble ciała bieganiem rozgrzewają. *Bardz. Luk.* 56. Wosk rozgrzany taje. *Auszp.* 73. Kuj żelazo, dopokąd rozgrzane. *Teat.* 45, c, 160. Wyb. (póki rozpalone). Własną cheiwością rozegrzany. *Krom.* 705. Za lekkim krwi przez trunek rozegrzaniem, bystrzej pojmują. *Pilch. Sen. list.* 2, 568. — 2. Nigdy nie był dobry obiad rozgrzewany. *Węg. Org.* 4. (znowu przygrzany, odegrzany, wieder aufgewärmt.)
- ROZGRZEŚĆ**, rozgrzebił, f. rozgrzebie cz. dok., Rozgrzebać *niedok.*; *Boh.* rozhrabati; *Sorab.* 1. rozhreram, rofrëbaž; *Croat.* razgrëblyem; *Ross.* разгрести, разгрести, разгрывать; grzebiąc rozrzucić, zerfahren, aus einander fahren. W ogrodzie nam grzęd kilka kury rozgrzebaly. *Kniaż. Poez.* 5, 185. Kokosz zboże rozgrzeba, a w śmieciach ziarna szuka. *Rys. Ad.* 29. *Cn. Ad.* 532. Wszystko tu znajdziesz, rozgrześć tylko i roztrzasnąć trzeba. *Hrbst. Nauk. C 7 b.*
- ROZGRZESZYĆ**, f. rozgrzeszy cz. dok., Rozgrzeszać *niedok.*; *Boh.* rozhršiti, rozhršovati; *Eec.* разгрштити, разгрштити; grzechy odpuszczać, *entsündigen, die Sünden erlassen.* Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzyby byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwiązał, rozgrzeszał. *Gil. Kat.* 269. Nie uczyniwszy ubogim nagrody krzywdy, nie może być od żadnego kapłana rozgrzeszony. *Star. Ryc.* 52. *Sk. Dz.* 891. Rozgrzeszający *Ross.* разгршительный. Rozgrzeszenie (*Carn.* odvesa). — *Fig. transl.* Kijem wziął rozgrzeszenie. *Zygr. Pap.* 521. (odprawę debową, pożegnanie kijowe). **ROZGRZESZALNY**, a, e, od rozgrzeszenia, rozgrzeszający, *entsündigend*; *Eecl.* проматательный. Modlitwe rozgrzeszalną przeczytał. *Sak. Persp.* 11. *Pam. Kam.* 56. **ROZGRZESZNY**, a, e, — *ie adverb.*, do rozgrzeszenia, mogący być rozgrzeszonym; *zu entsündigen, erlösslich, verzeihlich.* Nierozgrzeszny *Ross.* неразгршнный.
- ROZGRZEWA**, y, ż, rozgrzewanie, daß Erwärmen. Jawor w zimie, za odpadnięciem liścia, rozgrzewę od słońca przepuszcza snadnie. *Otw. Ow.* 594.
- ROZGRZMIEĆ** się *recipr. dok.*, na różne strony zagrzemieć, auf verschiedene Seiten hin ins Donnern kommen; *Ross.* разгрмѣться. **ROZGRZMOTNAĆ** cz. *jedn.*, Rozgrzmocić *dok.*, z grzmiotem rozbić, zerdonnern, zerfellen, zertrümmern; *Ross.* разможнить, разможнять, размочалить, размочаливать.
- ROZGWAR**, **ROZGWOR**, ob. Rozgowor.
- ROZGURTOWAĆ** cz. *dok.*, odgurtować, gurt rozpiąć, aufgürten. *Tr.*
- ROZHARDZIEĆ** *neutr. dok.*, przehardym się stać, iępr jtel werden; *Ross.* разгорднѣлся; *Eecl.* разгордѣтися. Podniosło się serce jego, a duch jego mocno rozhardział. *Buda. Dan.* 5, 20.
- ROZHÓJNIC** cz. *dok.*; *Stor.* rozhognugi, rozmnożugi; hojnie rozmnożyć, bis zum Ueberflus vermehren. Obfitościami opatrzył a rozhojnil stół twój. *Rej. Post. M m m 1.* Podług bujności ziemi swojej rozhojnil a rozmnożył się Izrael w balwanach. *Leop. Ozeq.* 10, 1. (obitował. *5 Leop.*).
- ROZHUK**, u, m., rozhukanie, wielki rozlegający się huk, trzask: Getöse, Toben. W najszroczym rozhuku. *Stas. Num.* 1, 149. **ROZHUKAĆ** kogo cz. *dok.*, rozbestwić go, einen tobend machen. Oryon wiatry zbroił i rozhukał. *Przyb. Milt.* 16. Rozhukać się, wild werden, toben. Dostę komara na to, aby się wół rozhukał. *Zab.* 5, 154. Rozhukany, rozhukały, rozbestwiony; wild gemacht, tobend. Naród swawolą rozhukany. *Nar. Hst.* 2, 266. Głoszą, że ta rozhukana dziez sprzysięgła się przeciw samemu namiestnikowi królewskiemu. *Pam.* 84, 982. Uskramiać roz-

hukaną i rozpuszczoną młodzieź. *Teat.* 49. b, 55. Namiętności rozhukałe nieszcześliwe skutki sprawują. *Bals. Niedz.* 1, 62. Ledwie zapęd rzeki wstrzymał rozhukanej. *Hul. Ow.* 61.

ROZHULAĆ kogo *cz. dok.*, hulającym go uczynić, krzykliwe wesołym, einen unbändig lustig machen. Rozhulać się *rec.*, unbändig lustig seyn; *Ross.* разгуль весолиś, trefniś, расгулка przechadzka, (cf. расгулка nagana, расхулить, расхуливать naganie); разгуливать, разгуливаться, (cf. расхуливать rozpić się). Królewna wpośród zgiełku rozhulanego żołnierstwa, ledwie znalazła spoczynek. *Niemc. Król.* 2, 129. Miasta się rozhulały. *Tward. W. D.* 151. ROZHULTAĆ kogo *cz. dok.*, hultajem go uczynić, rozpuścić kogo; einen ganz jüggelös machen, lüderlich machen. Rozhultali na Jezusa okrutne żydostwo. *Pot. Zac.* 169. Rozhultać się *rec.*, lüderlich werden. Rodzice bezezynanym życiem są pobudka dzieciom do rozhultajenia się. *Mon.* 75, 345. Ot się chłopiec rozpije, rozhultai. *ib.* 71, 111.

ROZIEWIĆ, *ob.* Rozdziewić.

ROZIGRAĆ się *recipr. dok.*, Rozigrawać się *niedok.*; *Ross.* разиграться, разигриваться; w grę się zapędzić, ins Spielen und Schäfeln kommen, nicht aufhören können zu spielen, zu schäfeln. (*Ecl.* வழிமுனை with radości podskakiwać; *Ross.* разиграть, разигривать grać jaką grę). Rozigrać się by ciele. *Rys. Mł.* 60 Skaczą sarny wesoło rozigrane. *Tward. W.* 149. Nie to u naszych, kiedy się rozigrają, jeden drugiemu oczy zalać. kumpustem gębę zamazać. *Rej. Zw.* 72 b. (kiedy się rozswywołą). Kiedy się rozigra gorze, to okretowi słudzy wnet do wszystkiego predey. *Marn. Wł. Q b.* (swywołować). — §. Rozigravaju się dwa we grze się dobijają, ostatnie waży; sie hören nicht auf zu spielen, gegen die letzten Straffe aufz Spiel. *Cu. Th.*

ROZISKRZYĆ *cz. dok.*, rozpić, tak że się aż iskrzy, juffeta machen, entzündet, daß die Janken irriben, aufjunden, aufbrennen. Głównie z ognia porwała, a z reka ją społem Podniósłszy, roziskrzyła obracając kołem. *A. Kchan.* 156. Wzrok jego rozświetlił palną roziskrzony. *Przyb. Milt.* 15.

ROZIUCHNA, ROZIULA! *Teat.* 45. c, 50. Wyb, demin. nom. proprii Róża. Mädchen, liebste Mädchen, Jungfer Mädchen.

ROZJAĆ, rozjał, *f.* rozejmie, rozejnię *cz. dok.*, Rozejmować *niedok.*; *Boh.* rozemnauti, rozemnu; (rozjimati *contemplari*); *Croat.* razjagmujem, razjagmilszem; *Ross.* разнять, разнимать; rozebrać, rozłożyć; zerlegen, aus einander nehmen, zertheilen. Nim dział między synami będzie, mają długi ojcowskie między się na równe części rozjać, i tak każdy z części swjej te długi odłożyć. *Stat. Lit.* 242. Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części rozwlec, a tak całe wojsko rozjać. *Warg. Cez.* 146. (rozczłonkować). — Był go był winnym znalazł, pewniebym był z nim powinnowactwo rozjał. *Warg. Wal.* 261. byłbym się rozbratał, rozbrat uczynił, die Freundschaft abbrechen, aufgeben. — §. Rozejmować spór, niezgodnych, wadzących się, bijących się; rozsądzić, rozstrzygnąć, rozwadzić; *Vind.* obraunati, sraunati, poraunati, popravit, opraviti; *Ross.* перемирить, einen Streit entscheiden,

Streitende aneinander bringen. Spory i zwady około udziałów między niemi rozejmowali. *Steb.* 185. Nie śmiał bitwy stoczyć, ale żądał królów Czeskiego i Węgierskiego, aby między niemi rozjeli na zgodę do czasu naznaczonego. *Biel. Św.* 215 b. Niechaj Nimfy rozejmą ten spór między nami. *Otw. Ow.* 195. Ja rozejmować sporu tego nie będę. *Krom.* 29. Nie trzeba nam wiele o wierze gadać, snadnieby bowiem prawda spór rozstrzygnęła i rozjęła. *Zarn. Post.* 2, 444 b. Ociee ś. sam te kontrowersya rozjał. *Tward. Wł.* 167. *Chelm. Pr.* 44. Legat od papieża ku rozjęciu tej wojny zesłany. *Herb. Stat.* 718. — §. Rotmistrz nie odszedł zlamtąd, aż się ona bitwa rozjęła i dokończyła. *Baz. Sk.* 679. rozstrzygnęła. — §. Konrad widział, że obleżenie zamku tego długi czas rozjać miało. *Krom.* 248. zabrać, wegnehmen. — Rozjęty, nierozjęty, *ob.* Rozjęchać.

ROZJACHAĆ, *ob.* Rozjęchać.

ROZJAD, u, m., rozjuszenie, Ingrim, großer Grimm und Zorn; *Rag.* ijed, jedovitos furor. Z obu stron bitne pułki gwałtownym napadem Okazywały mestwo z niezgąsnym rozjadem. *Przyb. Milt.* 182. ROZJADAĆ, *ob.* Rozjęść. ROZJADĘY, a, e, — *dle adverb.*, rozjuszony, rozjątrzony, srodze rozgniewany; ergrimmt, erbošt. *Rabiosus*, bardzo gniewliwy, jadowity, rozjadły. *Mqcs.*; *Rog.* jedovit, razjeodjen furibundus. ROZJADOWIĆ kogo *cz. dok.*, rozłożyć, (giftig), böje machen, erzürnen; *Boh.* rozjiti; *Vind.* resjesiti; *Rag.* rasjediti, razjedivati, razjedijvam; *Bosn.* razjediti, razjdivati. Rozjadowieni kaci, wszystkie nań okrucieńskie narzędzia obrócieli. *Pilch. Sen. list.* 2, 285. — Rozjadowieć się *recipr. dok.*, srodze rozgniewać się, rozjuszyc się; sich sehr erbojen, ergrimmen. Tak gdy się Neptun rozjadowi szumny, Tłokąc aż w niebo mokremi tarany. . . . *Nar. Dz.* 1, 117. *Furoribus inflammari*, rozjadowić się. *Mqcs.* Srodź się jeszcze teraz rozjadowil. *Nar. Tac.* 2, 451.

ROZJAŚNIĆ, *f.* rozjaśnić *cz. dok.*, Rozjaśniać *niedok.*; *Sorab.* 1. rozjasnu; *Vind.* resjafniti, gorsjafniti, resbistriti, gorsbistriti (*ob.* Bystry), reslagati, reskladati; *Croat.* razbistrjem, razvedritjem, razvedrilszem, razvedriti; *Bosn.* razjaziti, razbistriti; *Rog.* razbistriti; (*Ross.* разяснивать wypogadza się); na różne strony objaśnić, lardzo wyjaśnić; ganz leuchtend, licht machen. Niech rozjaśni twarz swoje pan bóg nad nami. *Kanc. Cd.* 548. (er lasse sein Angelicht leuchten über uns. Entb.; cf. świeć duszy jego). Wino uwesela serce, rozjaśniając oblicze więcej, niż oliwa. *Budn. Ps.* 104, 15. Rozjaśnić się *recipr.*, ROZJAŚNIEĆ *neutr.*, jasnym się stać, hell oder licht werden, leuchtend, glänzen; *Vind.* resjafnitife, vedretife; *Ross.* разясниться. Rozjaśniła się skóra na twarzy Mojżeszowej z onych rozmów z bogiem. *Radz. Exod.* 30, 29, (cf. rogaty Mojżesz). Jak wiele wraz z Rzymskich orłów rozjaśniło. Tak wiele trąb zagrało. *Bardz. Luk.* 94.

ROZJĄTRZYĆ, *f.* rozjątrzyć *cz. dok.*, Rozjątrzać *niedok.*; *Boh.* rozjitriti, rozhorčiti, rozkyseliti; *Sorab.* 1. rozzwobu; *Carn.* reskazliti, reskážhem; *Vind.* reshaliti, oshaliti, referditi; *Croat.* razlyutujem; *Bosn.* razjediti, razjdivati, razjgljiti; *Ross.* разгнать, разгнавать (*ob.* Rozgnocić),

растравить, растравливать, разъярить, разъярять, возъярить, возъярение, раздосадовать; *Eecl.* распыхати (*ob.* Rozpychać). — Rozjątrzyć fizycznie, rozgnoić, robić, żeby się co rozpiło, jątrzyło; eitem madhen, schwären madhen. Jąd ranę bardziej rozjątrza niż goi. *Kras. Ant.* 15. — §. *Transl.* Rozjątrzyć, rozjuszyć, rozżarzyć, jątrzyć, drażnić; reifen, erbittern. Zamiasť, abys ją więcej rozjątrzał, słodka postacią ułagodać ją powinienesť. *Teat.* 50, 76. Nie trzeba mu rozjątrzać jego biedy, dość on niezszczęśliwy. *Teat.* 34. c, D 2.

*ROZJAWIAĆ: Rozdziawiać, Rozdziewiać, Rozdziewić *qu. v.*; *Dudz.* 29. ROZJAWIĆ, *ob.* Wyjawić.

ROZJAZD, *u, m.*, §. 1) rozjeżdżanie; *Boh.* rozgezd; *Ross.* разъездъ, das Auseinanderfahren, Auseinanderreiten, Davonreiten. Wszystkie szlachta do domu rozjechała się; które-oro rozjazdu jęj był poezątkiem Ostrowiecki. *Krom.* 620. — §. *Milit.* Rozjazd, podjazd, eine Streipartie. Rozjazdy na hetmana stawia, chcąc go żywcem pojąć. *Chrośc. Fars.* 505. Na rozjazdy lekeżejszych ludzi przebrane wybory. *Jabl. Buk.* D 5. — §. 2) Rozjazd, sieć na kuropatwy, plachta, ein Netz für die Rebhühner, (*ob.* rozjeżdżać sieć); jeżeli ma być pieszo ciągniona, dosyć jest 30 łokci długa; dla konnych większa być może. *Kluk. Zw.* 2, 546. Myśliwiec wieczorkiem i rano Biegałem wolnie z rozjazdem lub siatką, Chwytając to rybki, to skowronki gładko. *Nar. Dz.* 5, 216. ROZJECHAĆ się, *f.* rozjeździe, rozjacie się *recipr., dok.* Rozjeżdżać się *niedok.*; *Boh.* rozjet se, rozgezditi se, rozjzděti se; *Ross.* разъѣхаться, разъѣхать, разъѣдуться; odjeżdżając różnie zostawać się, aus einander fahren, von einander wegfahren, jeder einen andern Weg nehmen, von einander scheiden, sich trennen. Wszystkie szlachta z rozerwanego sejmu do domów rozjechała się. *Krom.* 620. Nazajutrz niektórzy się z gości rozjechali. *Kras. Pod.* 2, 210. Rozjechać się musieli, i tak już tego dnia widzieć się z sobą nie mogli. *Lub. Roz.* 259. — §. Rozjeżdżać *co activ.*, jazdą robić, rozprzeździć; zersfahren, aus einander fahren. Rozjeżdżać sieć u rybaka znaczy, sieć na ezołnach rozstawiać, rozkładać. *Magier. Mskr.*, (*ob.* Rozjazd), das Streidnetz hin und wieder aufstellen. ROZJECHAŁY, *a, e,* rozstały, rozdzielony, rozprószony; von einander weg geschieden, getrennt, abgefendert. Lubieszowski z ostatkami rozjechałego żołnierza poszedł na odsiecz; *cum reliquiis dissipati exercitus.* *Krom.* 616. Jarosław na lud Bolesława, chociaż bez sprawy idący i rozjechały, jawnie nacierać nie śmie. *Krom.* 71.

ROZJECIE, *ob.* Rozjać.

ROZJĘDRZNIĆ *cz. dok.*, *Rozjędrzniawać *niedok.*, jednym uczynić, rozrzedzić, rozkrzepić; fernig madhen, feist madhen, feist werden. Kadzenie rajskim drzewem wszystkie duchy w człowieku rozjędrzniawa. *Sienn.* 192. Oeet morskiej cebuli ludzie młode a upadłe rozjędrzniawia. *ib.* 628. Gnicie rany jak rozjędrznic, a zgnilość wytrawić. *ib.* 590. ROZJĘDRZNIĆ *neutr. dok.*, rozkrzepić się, znowu jednym stać; wieder fernig werden, feist werden. Chrzan nie rad się przyjmuje; ale trzeba go piérwój w chłodnej wodzie pomoezyć, żeby rozjędrzniał. *Crese.* 256.

*ROZJĘDYCZYĆ, Rozindyeczyć kogo *cz. dok.*, rozjuszyć jak indyka, einen so toll und böse madhen, wie einen Trathahn. Rozjędyczyć się, kęje, aufgebracht werden. Klorys, chociaż tak rozjędyczona, Już się dozwala ścisnąć za raramiona. *Zab.* 15, 195. rozjątrzona, aufgebracht.

ROZJEDZONY, *ob.* Rozjesć się.

ROZJEM, ROZEM, *u, m.*; *Ross.* разъемъ; rozjęcie sporu, jednanie, ugodę. *Cn. Th.* das Edlichten, Beylegen des Streitis, der Vertrag. — §. Żeby pretensye te, bez dobyteia oręża być mogły zgodnie zaspokojone, zawieszenie broni czyli rozjem oliarował. *Nar. Hst.* 2, 110. *ob.* Stanie; *Slev.* odkład, přestánj od Logowanj; *Sorab.* 1. wotkwad; *Carn.* potih; *Ross.* nepemnie, (*cf.* przymierze), der Waffenstillstand. ROZJEMCA, ROZJEMCA, *y, m.*, który spór rozjejuje, jednacz, pogodzieciel, *ob.* Oberman; der Beleger eines Streitis, der Schiedsrichter; *Sorab.* 1. rozsudnik; *Carn.* resložnik; *Vind.* odfođnik, resložnik, sposnauški mosh, resdvojez; *Russ.* paznumatel, pazjemnik, *f.* pazjemnica, přimiretel. Postanów sędzie i rozjemce, coby sądził wszystek lud. *Rudz. Ezdr.* 7, 25. Ja rozjemcą tego sporu być nie chcę. *Krom.* 60. — §. Czyste dni wiecznój jasności Noenych rozjemce ciemności. *Groch. W.* 71. rozpedziwiele, Freitreiber, Verjager. *ROZJEMCÓW, ROZJEMCOWY, *a, e,* od rozjemcy, Schiedsrichter; *ob.* Obermański. ROZJEMCZY, ROZJEMNY, *a, e,* §. 1) rozjemowi należący. *Cn. Th.*, den Vertrag, den Waffenstillstand betreffend. — §. 2) Rozjemny, Rozjemność, *ob.* Rozjętny. ROZJEMSTWO, *a, n.*, moc rozjemcowa, das Schiedsrichteramt. — *Transl.* Rozjemstwo prawdy od fałszu. *Zall. Roz.* 161. rozeznanie. *ib.* 117. das Unterscheiden, Abfindern.

ROZJESĆ, rozjadł, *f.* rozje, rozjem *cz. dok.*, Rozjadać *niedok.*; *Boh.* rozjadati; *Bosn.* rajsti; *Carn.* rosjedam; *Ross.* разъѣтъ, разъѣтати: rozgyzać, roztać, bardzo przegryzać; zerfressen, ganz wegessen. Wzody złe, ciało rozjadające. *Syr.* 261. *Sienn.* 86. *et Syr.* 152. — §. *Transl.* Rozjesć kogo, rozjadować, rozjuszyć, mocnym gniewem wrzusić, heftig erbittern; *Rag.* razjđiti, razjđivati; *Vind.* resjesiti; *Croat.* razjadujem; *Boh.* rozjđiti. Śmierć towarzysza strasznie Ulśa rozjada. Więc zemstą zapalony na przodek wypada, Krawwym polyska wzrokiem, groźnym ciosem godzi. *Dmacch. II.* 406. ROZJESĆ się *recipr., dok.*, rozłakomić się jedząc, ins Essen hincht gerathen, redt ins Essen hincht kommen, nicht aufhören kónnen. *Cn. Th.* W Sybarys tak się był mieszczanie rozjedli a rozpili, że na ostatek i rozumu i siły pozbyli. *Kosz. Lor.* 5 b. — §. Rozjesć się, rozjątrzyć się, mocno rozgniewać się; *Bosn.* rozjaditise, rozjđitise, razghnivitise, ergrimmen, sehr erbittert werden, gütig sein auf jemanden. Wnet się okrutnik rozjadł, i w gniewie swym zapalił. *Wiśn.* 517. Jako niedźwiedzia, gdy jęj niedźwiedzieta zabiora, rozje się w lesie. . . . 1 *Leop.* 2 *Reg.* 17, 8. W Argancie oazy płomieniem palają. Rozjadł się jak pies. . . . *P. Kehan. Jer.* 141. Rozjadłszy się jak siarka, rzece. . . . *Pct. Jow.* 116. Tak się rozjadł, że ledwie co nie kazał nas z pałacu wygnąć. *Warg. Rudz.* 548. Tak się tym rozjadł, jakby go kto sztyłem ukłół. *Zab.*

12, 269. *Dudz.* Był on na niego mocno rozjedzonym. *Leszcz. H. T.* 577. *Pot. Zac.* 45. *Rabies*, jadowiłość, rozjedzenie, szaleństwo. *Macz.*

ROZJĘTNY, ROZJĘTY, ROZJEMNY, a, e, — ic *adverb.*, mogący być rozjętym, rozebrany, rozłożony, rozdzielony; zerlegbar, trennbar; *Sorab.* 1. wowoszobnitě, (cf. odosobnić); *Vind.* resjemliu, reslozhliu, resdelitliu; *Ross.* разъемный. Nawa rozjętna, *solutilis. Cn. Th.* 482. Nierozjętnie, *insolubilitur, unauflöslich, unzer trennlich. Groch. W.* 77. O towarzyski w biedzie nierozjętne. *Bardz. Prag.* 186. Wznosi się kurzawa W górę, i nierozjęta pod obłoki wstawa. *Bardz. Luk.* 161. Wąż ziemię będzie żarł, trwając w nierozjętej Z niewiastą waśni. *Odym. Św. B.* 5. nie do pogodzenia, unversöhnlich; *Vind.* obraunatliu, obraunavitliu - do pogodzenia. **ROZJĘTNOŚĆ, ROZJEMNOŚĆ**, sci, z., sposobność być rozjętym, die Zerlegbarkeit, Trennbarkeit; (*Vind.* resjemlivost, reslozhlivost). Filozofio! przedziwny jakiś, boskiej nierozjętności wijesz kłebek. *Bardz. Boet.* 105.

ROZJĘDZĄC, ob. Rozjechać.

ROZJUCH, u, m., rozjuszenie, die Erbitterung, der Grimm. Ów lew z jeźzystą grzywą i tygrys z prążkami Groźnym - rozjuchem w ślepiach błysnęły przed nami. *Przyb. Ab.* 47.

ROZJUCZYĆ *cz. dok.*, Rozjuczać *niedok.*, juki rozpakować; *Croat.* raztovorijem; *Ross.* развлючить, развлючиваю, den Sammfattel abgürten, von Sammfieren abpaßen. Muły rozjuczyszy z podróżnych tłumoków, Dość w tak obszer-nym mieście mieliśmy obroków. *Hor. Sat.* 82.

ROZJURZYĆ *cz. dok.*, Rozjurzać *niedok.*, do jurności pobudzić, robestwić, rozpalić; ganz geil machen, zur Willkür entflammen. Tam trzymaj stadnika opodal od klaczy, aż się rozjurzy. *Hipp.* 18. Zamtuzy pełne na przedaj pochopnych do rozjurzenia towarów; *irritamenta luxus. Nar. Tac.* 2, 254. Dził psy rozpadza, i skołających kłem krzywym płasza rozjurzony. *Zebr. Ow.* 199. (rozjuszony, zjatrżony, rozgniewany). Owczarze powiedzą, że wilk owce porwał, a rozjurzywszy psem owce, szydłem zakłówszy zjadają. *Haur. Ek.* 126.

ROZJUSZYĆ *cz. dok.*, Rozjuszac *niedok.*, w juchę obrócić, jańdąg maćen. Tredownika rozjuszonego przyłożyć, wy-wodzi hemoroidy. *Spiez.* 56. (na miazgę słuczzonego). — 2. Rozjuszyc, rozbestwić, ergrimmt maćen; *Boh.* rozkyselitü, rozhorčiti; *Sorab.* 1. rozzwobu, (ob. Rozzłośćić); *Carn.* reskashiti, reskázhem; *Vind.* resjesiti, refarditi, arsjesit, resjesati, sjesati, reshalti, oshabti; *Croat.* rozlyutujem; *Bosn.* rasgljutiti, razjiditi, razjidivati, zagusciti, rasrriditi; *Ross.* разъярить, разъярять, остервенить, раздосадовать. Rozjuszyc się *recipr.*; ergrimmem. Rozjuszony *Orland. Teat.* 53, 79. (rozjadły). Comkol-wiek uczynił, szaleństwo to było; piekielnemi rozjuszo-ny byłem furyami. *Siru. Qu.* 268.

ROZKAIĆ się *recipr., dok.*, Rozkajać się *niedok.*; *Ross.* раскаяться, раскапваться; żalować obietnicy danego słowa, sich etwas gerenen lassen, sein Versprechen bereuen. Przy-siągł Jehowa, a nie rozkaje się. *Budn. Ps.* 110, 4. Aby się nie rozkaił lud, gdy ujrzą bitwę, i wrócił się do Mieraimu. *Budn. Exod.* 15, 17. Było postanowienie

między Jadwiga a Wilemlem, warowne zakładem 200000 złotych, ktoby się rozkajać miał. *Krom.* 407; *ni pactis statum esset.* (*Ross.* неразкаянный nie pokutujący, za-twardziały).

ROZKAPTURAĆ niewiastę. *Mat. z Pod. B.* 3. rozczepić, jakoby rozzenie, w cudzołoztwo wprowadzić, eine Ver-beirathete zum Ehebruche verleiten, (cf. dzieweczkę zawię).

ROZKARBOWAĆ *cz. dok.*, rozciąć, rozbić; zerferben, zer-hanen. Okrutnie go siekierami rozkarbowali, rozkarbo-wawszy do studni wrzucili. *Gwagn.* 550.

ROZKASIĆ *cz. dok.*, Rozkasać *niedok.*; *Boh.* rozkausnauti, rozkausati; *Sorab.* 1. roskuszacz, roskufam, roskuszam; *Bosn.* rashusnuti, razhustati; *Ross.* разкусить, разкусы-вать; rozgryźć, aufbeißen, zerbeißen. Orzech rozkasić, niżli w nim smak uczuć, wrzód trzeba. *Zebr. Zw.* 150.

ROZKAZ, u, m., **ROZKAZANIE**, ia, n., rozkazanie komu czego, abo rozkazanie dane od kogo, orędzie, to, co rozkazano. *Cn. Th.*; *Boh. et Slov.* rozkaz; *Sorab.* 2. pschi-lafn; *Carn.* ukása, ukasilu; *Vind.* vkasa, vkasanje, sa-povedenje, sapoved (cf. zapowiedź), sapúved, porozhe-nje, pefilih; *Croat.* zapoved, *Ross.* et *Eecl.* приказъ, оуказъ [ostensio 2], повеление (cf. wola), веление, за-повѣдь, повелительство, der Befehl, das Aufbefehlen, Ge-bieten, das Gebot, nakaz, (oppos. zakaz). Sluchajcie, wbićcie w pamięć, ten mój rozkaz drogi. *Pol. Sout.* 60.

Nie ten nędzny, który z rozkazu co czyni; ale ów, któ-ry poniewolnie czyni. *Pilch. Sen. list.* 2, 51. **ROZKA-ZAĆ**, f. rozkaże *cz. dok.*, Rozkazować, rozkazuje *niedok.*, Rozkazywać *frequ.*; *Boh.* rozkazati, razkazowati; *Slov.* rozkaszugi, poručit, (cf. porzucić); *Sorab.* 1. rozkazuyu; *Vind.* vkasati, sapovediti, sapovedati (cf. zapowiedzieć), sarozhliti, vkashuvati, hishuvati; *Carn.* ukasati; *Croat.* zapovedati, zapovedalszem, zapovedam; *Slav.* zapoviditi; *Ross.* повелѣть, повелѣвать, повелительствовать, на-казывать кому, наказати, наказывать караć, ukarać; раз-казывать, разказывать оговиндаć; *Eecl.* заветывать, за-повѣдати, повелѣти, заветовать, (сказати, разсказа-ти, приповѣдати przypowinadać); kazać co komu czynić, cinem etwas befehlen, aufbefehlen, gebieten. Co pan rozka-zał, słudzy uczynili. *Pieśn. Kat.* 76. Rozkazywał We Pani wolno, co jej się podoba, a do mnie należy peł-nić jej wola. *Teat.* 54, 24. *Sk. Kus.* 462. Łacniej jest rozkazać, niż zakazać. *Lub. Roz.* 254. Rozkazał hetman jednej rocie po więźnie. *Pap. Ryc.* 665, (ellipt. sc. isć - wykomenderował ich po więźnie). Bez rozkazania to uczyni. *Cn. Ad.* 21. (nie trzeba go wiele namawiać). Posyła do niego z takim rozkazaniem, żeby do niego przyjechał. *Krom.* 577. z takim rozkazem, mit dem Befehle. Dał im pan to rozkazanie do synów Izraelskich. 3 *Leop. Exod.* 6, 15. (to poruczeństwo. 1 *Leop.*; cf. zlecenie). — Rozkazany *Ross.* указанный. Rozkazujący, *Vind.* vkashezhen, vkasajozhen, sapovedezhen; *Ross.* за-повѣдательный. W gramatyce tryb rozkazujący, *modus imperativus*; *Slov.* poručitelni, poručanliwi, poručanliwec. — *Absol.* Rozkazuje sobie, jak chan Tatarski. *Teat.* 9, 41. dokazuje rozkazując, imponuje; ferrjcherisch befehlen, Befehle aufstellen. Rozkazuje abo pod rozkazaniem, gro-

žno, ostro, surowie. *Cn. Th.* Befehlshaberisch, gebietend. — $\%.$ Rozkazywać komu, gdzie panować, rządzić; herrschen, gebieten. Nie podobna umieć rozkazywać, kto wpróżd nie umie posłusznym być. *Kłok. Turk.* 54. Bolesław w ten czas Śmiały rozkazywał. *Groch. W.* 251. Kto źle rozkazuje, niedługo panuje. *Cn. Ad.* 405. Frankom pod czas panowania Krakusa w Polsce, Pipinus rozkazywał. *Krom.* 55. Wszystkich jedno zdanie jest, że Czech i Lech, rodzeni bracia, ten u Polaków, a ów zaś drugi u krewnych swych, Czechów, rozkazowali. *ib.* 28. *Sk. Żyw.* 77. Piętnastego roku rozkazowania Tyberysza. *Sekl.* 111. (not. «sprawowania albo rządzenia»). Herrschaft, Regierung. *Biał. Post.* 141. (Sorab. 1. rozkazarstwo dyktatura). Wojenne prawo, aby zwycięzca zwyciężonym rozkazywał. *Warg. Cz.* 25. Rozkazywać sobie. *Sk. Dz.* 58. (władać sobą). W Majdeburgu panny mieszkaly, rozkazujące i zamkowi onemu i wszystkiemu powiatowi tam przyległemu. *Szczerb. Sax.* 220. Rozkazujący; *Eecl.* владычествитель, (ob. Władnacy, władzca). — $\%.$ Rozkazuję co do kogo; wskazuje. *Cn. Th.* 926. Anträge an jemanden geben. Tak do niej temi słowy rozkazała. *Pap. Koł. P. b.* ROZKAZCA, y, m., rozkazujący, der Befehlende, Gebietende, der Gebieter; *Sorab.* 1. rozkazwar, f. rozkazwarka; *Carn.* ukasnik; *Vind.* vkasavez, sapovedavez, sapovednik, f. vkasaniza, sapovedniza; *Croat.* zapovednik, f. zapovedavka; *Ros.* повелитель, f. повелительница, (razkaznik opowiadacz); *Eecl.* велитель, владетель, владыка, (cf. władzca). Oto świadkiem narodom dalem go, sprawcę i rozkazca ludziom. *Budn. Jez.* 55, 4. Rozkazca najwyższy. *Smotr. Lam.* 177. Rozkaziciel. *Cn. Th.* «durum est hec nomen.» **ROZKIDAĆ** *cz. dok.*; *Ross.* раскидать, разкидывать; rozrzucić, anś einander werfen. (Hag. razkinuti, razkidati, razkidujem lacerare, disrumper; *Bosn.* raskinuti dilacerare). Śmierci twój wkrótce pamiątka zaginie, Czas sam nie długo grób ci ten rozkida. *Chrośc. Luk.* 277. **ROZKINAĆ**, f. rozkinnie *cz. jednł.*, Rozkiwać *niedok.*; *Ross.* разкинуть; rozchwiewać, wanfend machen. Rozkiwać się, rozchwiewać się *recipr.*, wanfend werden. Rozkiwał się pochlebstwem temi leniwy umysł. *Nar. Tac.* 5, 64. **ROZKIEŁZNAĆ**, *ob.* Rozchełznać. **ROZKISNAĆ** *cz. jednł.* Rozkisać *niedok.*; *Ross.* разкиснуть, разкисать; robić, żeby co przekisło, przekwasić, kwasem rozczynić; gähren machen, in Gährung bringen. — *Fig.* Kiedy się pijanice zbytym pięciem rozkisają, tedy co przeciwnego czynić nie mogą. *W. Post. W.* 5, 256. **ROZKISIEĆ** *nijk. dok.*, **ROZKISIĆ** się *recipr.*, kwasem wzburzonym być, *pr. et fig.* gähren von Säure. Ziemia tłusta od deszczu prawie była rozkisiła. *Biel.* 702. Wzdeły się i rozkisiły wsie, i zrodziły się myszy. *4 Leop. 1 Reg.* 5, 6. — $\%.$ Rozkisył, tr. lejbowaty, rozlaży, lejba. *Gem.* 147. ein dißer, jäwertälliger Wein. **ROZKŁAD**, u, m, rozkładanie, rozłożenie, rozjęcie, rozdzielenie; das Zerlegen, Auseinandernehmen, Zertheilen; (*Carn.* resklada cpositio); *Vind.* reslog; *Croat.* razlog; (*Hag.* razlogh-rejestr; *Hag.* rázkład propago, viviradix, szcep; *Bosn.* rasklad, loza raskladna propago, raskla-

dnozt propagatio); *Ross.* раскладка, оглавление; *Eecl.* разлогъ, расположение, рачишение, возглавление. Dekompozycja, rozkład. *N. Pam.* 6, 518. Skład i rozkład sił. *Hub. Meeh.* 67. Rozkład chymiczny, analyse chimique, odkrywanie pierwiastków, ciało jakie składających. *Mier. Mskr.* ROZKŁADAĆ, *ob.* Rozłożyć. ROZKŁADNY, a, e, do rozkładania, mogący być rozłożonym, zerlegbar. Chaos, ogrom nierozkładny, gruby; *rudis indigestaque moles. Zebr. Ow.* 1. Król wszechmocny, odkryty jasnością, Z przepełni ciemnej i nierozkładnego Ogromu, zdał się, z tą światła wielkością Początki składać stworzenia wszelkiego. *Odyn. Św.* 2, Q 5. ROZKŁADACZ, a, m, rozłożyciel, co rozkłada jakie rzeczy, rozporządza. *Wład.* *Eecl.* расположитель, der Zerleger, Auseinandernehmer. **ROZKLEIĆ**, **ROZKLIĆ** *cz. dok.*; *Croat.* razkelyujem; *Ross.* разклеить; rozlepić, rozwiązać, rozjać, rozebrać, *pr. et tr.*; ven einander leimen, aufleimen, trennen. Te rzeczy tym się posilniejszymi stają, im się lepiej połączą z wodą, i w nią rozkleją. *N. Pam.* 7, 285. Wesele tej noccy rozklejmy, Sroga pania w łożnicy na łożku zabijmy. *Bardz. Luk.* 185. Niech niezgodą wajna się domowa rozklii. *Bardz. Luk.* 79. Wszystko się rozklii. *Bardz. Boet.* 145. *Rozkleiciel *Croat.* razkeliel. **ROZKLETAĆ**, **ROZKLEKOTAĆ** komu głowę *cz. dok.*, zbytnim gawędziarstwem, klekotaniem bólu głowy nabawić, einen durch Schwäzen den Kopf ganz warm machen. Tym lepiej że poszedł, nie rozklekeć We Panu głowę. *Teat.* 24, c, 49. Ci woźni głowęby We Panu rozklekotali. *ib.* 5, 67. Rozklekotać się *recipr.*, rozgadać się kiekocąc; *Ross.* раскаляваться, im Schwäzen redt linien formen. **ROZKLEPAĆ** *cz. dok.*, Rozklepywać *niedok.*; *Slav.* razklopiti; *Ross.* разклепать, разклепывать, расхлопывать; klepać rozbijać, rozszerzać, anś einander klopfen. (*Croat.* rozklapyem, razkleplyem sejungo). Srebro, iż jest rzecz ciągła, łatwie się rozklepać da. *Sienn.* 258. Miedź Węgierska jest krucha, do rozklepania nie sposobna. *Wyw. Geogr.* 496. Nage te koniowi ołowiem rozklepanym przywińać. *Haur. Sk.* 472. Bryję żelazną póty kują, póki całej nie rozklepia. *Os. Hud.* 500. **ROZKŁOĆ**, **ROZKŁEĆ** *cz. dok.*, Rozkładać *jednł.*, Rozkłać, Rozkłać *contin.*, koląc rozbić, zersteden, zerpfen; *Sorab.* 1. roskloč, roskalacz, rozkolu, rozkawam; (*Scrab.* 2. rosklojsch rozszczepać); *Vind.* arsklat, gorskluvati; *Croat.* razkalam, razkaliszem; (*Ross.* разколоть, разкалывать rozszczepać); *Ross.* изколоть, икалывать, расклевать, расклою, расклеивать. (cf. *Ross.* расколъ schizma, odszczepieństwo, раскольникъ odszczepиенiec). **ROZKŁOCIĆ** *cz. dok.*, rozmieszać; *Ross.* разболтать, разбалтывать, anś einander mischen, zerühren. We dwie części wody trzecią część miodu rozkłocić. *Kąck. Pas.* 50. **ROZKŁOPOTAĆ**, f. rozkłopocę *cz. dok.*, kłopotem roztagnać, kłopotliwie rozerwać kogo, einen mit Griften ganz einjűn machen. Balibóg, tak mam głowę rozkłopocę, że... *Teat.* 10, b, 45. Gdys mi dowodami rozkłopotal głowę, Otdad myśli i zdania przedsiębiore nowe. *ib.* 45, b, 45. **ROZKOPIAĆ** się *recipr. dok.*, Rozkochawać się *contin.*, moeno zakochać się, jűn jehr verliehen; *Vind.* salubifite,

sasiatife; *Ross.* влюбляется, влюбляюсь, влюбчиваюсь. Narcys tak się bardzo rozkochał sam w sobie, że z zbytniej miłości ku samemu sobie wiednąć począł. *Otw. Ow.* 117. Rozkochanie się. *Vind.* saluba, salublenje; *Ross.* влюбчивость. Rozkochany part., sehr in etwas verliebt; *Slav.* zaljubljen; *Vind.* salublenik, sasiauz; *Ross.* влюбленный, влюбчивый, воздыхатель, (cf. vzdychać). Pannienki rozkochane są lekkawe. *Teat.* 21. b, 17. — §. *Transl.* Płonki sadzone na zagrodzie rozkochały się. *Cresc.* 115. dobrze się przyjęły, die Bäumchen femmen gut fort, befehlen, der Boden jdlägt ihnen an. Bania wsadzona około sosny, rozkochawszy się od czestego deszczu, poczęła się rozrastać. *Ezop.* 49. Kostki rozsądzi w przegrodzie, aby się tam rozkochały. *Cresc.* 146. — *Actine:* Ciepłe dni zboża pięknie rozkochały, iż już kłossy kwitnęły. *Strzyk.* 598. *Gwagn.* 585. bujnemi uczyniły, die marmen Tage machten daß Getreide üppig wachsen. — §. Rozkochać się w czym, wielkie upodobanie mieć, delectować się, sich weran sehr ergößen. Pójdę a rozkochem się obficie w rozkoszy, a używać będę lubych rzeczy. *5 Leop. Eccl.* 2, 1. (polubię sobie w rozkoszy. *1 Leop.*). Jako się pan nasz rozkochał w tym narodzie ludu swego. *Rej. Post. L* 1. — ? Rozkochać się z czego, mocno się ucieszyć, sich höchlich erfreuen. Jakoż się z tej wdzięcznej nowiny rozkochać nie mamy? *Rej. Post. Z* 6.

ROZKOCZOWAĆ się *recipr. dok.*, obóz rozbić, z obozem rozgościć się: sich mit dem Lager niederlassen, sich lagern. Widzi nieprzyjaciół rozkoczowanych na miejscu zachwałym. *Chrośc. Luk.* 171. W Ematyj się potym rozkoczował. *ib.* 184.

ROZKOKOSZYĆ się *recipr. dok.*, rozpysznić się, rozdać się, gar stół und aufgeben werden. Tak się rozkokoszą, że lepszych i zaniejszych ozyma przenoszą. *Pot. Arg.* 521.

ROZKOŁATAĆ, *f.* rozkołacać *cz. dok.*, kołacać rozbijając; *Ross.* расколотить, расколачивать, von einander flepfen, auß einander flepfen, *pr. et tr.* Konie jeły z wozem uciekać, tak iż nie tylko się jabłka rozsudy, ale i wóz się rozkołatał. *Glicz. Wych. J* 1 b. Szlasko wewnątrzni wojnami rozkołatać i wymiszczono. *Krom.* 524. rozszarpane, zerfissen. — Pan mój muzykę lubi, jak mu głowę rozkołaca w mieście, to tu sobie jeździ spiewać. *Teat.* 1, 75. rozgrzeją, den Kopf warm machen.

ROZKOLNIK, *a, m.*: *Ross.* разкольникъ, разкольщикъ; odszczepieniec, heretyk, (ob. Rozkłod): w szczególności zaś, jedna pewna sekta w Rosyi rozkolkami jest nazwana. (*Sorab.* 1. rozkolknik rojownik ziele).

ROZKOŁYSAC, *f.* rozkołysze *cz. dok.*, rozchwiać, rozmachać; *Ross.* расколебать, расколыхать, раскачать, раскачивать; *Ec l.* раскачиваю, in eine wiegende Bewegung bringen, schwänfen, schaukeln machen, hin und her bewegen. Duże jesiony, od wiatru rozkołysane. *Tward. Wz.* 251. Dziwują się trzcinie, od wiatru rozkołysanej. *Rej. Post. B* 2. Dzwon rozkołysany ustanowić trudno. *Mon.* 75, 651. Tryton zpienione rozkołysze morze. *Ilul. Ow.* 150. Upadłby był mur, bo rozkołysany Tram wielki raz mu zadawał śmiertelny. *P. Kichan. Jer.* 285. Dał on w po-

dwoje raz nie wytrzymały Rozpuściwszy w nie tram rozkołysany. *ib.* 498. **ROZKOŁYS**, *u, m.*, rozkołysanie, daß Schaukeln, die schaukelnde Bewegung. Ziemia sama się ważąc w rozkołysie Osiedzie na swym miejscu, i ustanowi się. *Przyb. Mil.* 229.

ROZKOMOSIĆ *cz. dok.*, rozbestwić, rozjurzyć, rozpuścić, rozhukać; wild machen, außgelassen machen. Twój pan i panią nasze rozkomosi, i to niewiniatko za nią się zhuka. *Teat.* 10, 19. Jakże ją rozkomosił do kochania. *ib.* 22. *c, 40.* **ROZKOMOSIĆ** się *recipr.*, rozhukać się, wild werden, außgelassen werden; *Ross.* pacchenut'sya, pacchopochorit'sya. Koń zhukany w mych sankach tak się rozkomosił, że leciał ze mną gdzie chciał. *Teat.* 46. b, 26. Głki panowie na głowie takie rogi noszą, Zaden ich król nie strzyma, gdy się rozkomoszą. *Pot. Arg.* 518. Zbytek się rozkomosił. *Zab.* 10, 101.

ROZKOPAC, *f.* rozkopie *cz. dok.*, Rozkopywać *niedok. et frequ.*: *Boh.* rozkopati, rozkopawati; *Sorab.* 1. roskopacz, rozkópam; *Vind.* reskopati, stithati; *Cuoat.* razkópam; *Hag.* raskopatti; *Ross.* раскопать, раскапывать; kopiąc rozrzucać, durch Graben auß einander werfen, auß einander graben, zergraben, schleifen (z. B. einen Wall. Grób z gruntu rozkopie. *Bardz. Trag.* 245. Rozkopywając lasy gwałtowne, pola czynili. *Pap. Ryc.* 118. Ktoby groble albo stawy rozkopywał, ma być spalony. *Szczerb. Sar.* 177. Rozkopywanie, rozkopanie *Ross.* раскопка. **ROZKOPACZ**, *a, m.*, który co rozkopuje, der Schleifer eines Walles, der Aufgräber, Gräber. *Tr.*

ROZKORZENIĆ *cz. dok.*, Rozkorzeniać *niedok.*, korzenie rozszerzyć, rozkrzewić, Wurzeln verbreiten. Rozkorzenie się *recipr.*, mocno się zakorzenieć, rozszerzyć się, *pr. et tr.*: seine Wurzeln sehr verbreiten, sich sehr ausbreiten. Rozkorzienia pień. *Groch. W.* 445. Aby tylko ten ból w ciele dalej się nie rozkorzenił. *Falib. R.* Marnotractwo dziś szeroko się rozkorzeniło. *ib.* A 1. Opuszczone nauki, nie wsparte od rządu I panów, przez kogo się miały rozkorzeniać? *Zab. Zab. ded.* W zaslepionym człowieku już marny grzech rozkorzeni się, a rozwije gniazdo swoje. *Rej. Post. H h h* 6.

ROZKOSIĆ *cz. dok.*, kosząc rozdzielić, auß einander maßen, im Maßen abtheilen; *Ross.* раскосить, раскашивать.

ROZKOSZ, **ROSKOSZ**, *y, z.*; *Boh.* rozkoś; *Bosn.* raskosce *delicaine*, naslaghenje, arajdanje; *Hag.* raskoseje, radós, arajdanje, naslada (cf. słodzić), gooj, (cf. gody): (raskożja, raskoseno *commodum*); *Dal.* raskosse, nasladynye; *Croat.* naszlada, naszladnoszt; *Sorab.* 1. lozt (ob. Luszyk, *Germ.* Lust), hrałosecz, (ob. Radość); *Ross.* раскось, раскосество; *Eccl.* раскосество, раскосность, счастъ, оутехъ [*consolatio* 2], zabawa, раскось; (*Etym.* kosztować; niby to: rozkosztowanie się); największy stopień uciechy, ukontentowania; der höchste Grad des Vergnügens, die Wellust. Rozumiemy przez rozkosz wszelkie ukontentowanie wielkie zkadkolwiek pochodzące. *Cyank. Log.* 59. W tym kraju mają za pokarm podpłomyki, zaprawy mleko, rozkosze ich oliwa. *Bater.* 198. Zawszy lepszej rozkoszy używa, co sobie w ciepłej izbie siedzi, a grzanki sobie do piwa kraje, niż ten co po szelinie

bieg. *Rej Zw.* 67. Rozkosz bolu nabawia; przychodząc smakuje, odchodząc katuje; rozkosz krótka rzecz; niegła do złego; rozkoszy się masz wiarować, jeśli enoty cheesz dochować. *Cn. Ad.* 1000. Rozkoszy skromno zażywaj. *ib.* (słodkości nie dobieraj do gorzkości, nie dobieraj do dna, nie garścią cukier jedzą). Rozkoszą narodu ludzkiego Tytus. *Teat.* 46. d. 1. *deliciae generis humani.* Rozkoszy mało na świecie, przykości pełno. *Cn. Ad.* 1000. — Rozkosz, rozkoszność, skłonność do rozkoszowania, cf. lubieżność, cielesność; die Wellüftigkeit, die Wellüft; *Rog.* raskosnos; *Vind.* naładnost, lotroshelnost; *Bosn.* bludnost; *Ross.* сластолюбие; *Eecl.* сладострастие, сладострастие, сласть, плотолюбие, Rozkosz zwyciężyć, wielka jest rozkosz. *Sk. Żyw.* 2, 190. ROZKOSZKA, i, ż., *Wiśn.* 129; ROZKOSZKI plur. *dem.*, Ergößlichkeit. Z młodości swój rozkoszek nie zażywał. *Falib. G* 5. Wolniej trochę żył w młodym wieku; bez cielesności wprawdzie, ale przecie nie bez rozkoszek. *Warg. Wal.* 217. Ludzie tym więcej rozkoszek zażywają, im więcej dostatków mają. *Petr. Pol.* 109. Rzecz zła i szkodliwa, dla doczesnych rozkoszek i pożytków wieczne opuszczać. *Wiśn.* 275. — §. *Personif.* Rozkoszki, córki Wenery. *Przyb. Ab.* 158. ROZKOSZNICA, y, ż., ROZKOSZNICZKA, i, ż., *dem.*, rozkosze lubiąca kobieta, eine Wellüftige, den Vergnügungen Ergäbne. (*Rag.* raskoseniza, zberiza, galerya obrazów). Biada gładkim rozkosznicom, paniom duszkom upstrzonym. *Brud. Ost. E* 8. Niewiasta pieszezona i rozkosznica. *W. Deut.* 28, 56. Rozkoszniczka w bezpieczeństwie mieszkająca. *Radz. Jes.* 47, 8. ROZKOSZNICZY, a, e, delikacki, rozkosznikom służący; Vergnügung, Wellüft. Rozkosznicza nauka, voluptuaria disciplina. *Cn. Th.* ROZKOSZNICZNY *subst.*, urzędnik od wynajdowania i przyprawy rozkoszy, voluptuarius, a voluptatibus. *Cn. Th.*, maître des plaisirs, cf. rajtura. ROZKOSZNIK, a, m., ROZKOSZNICZEK, czka, m., *dem.*, ROZKOSZNIŚ, a, m., §. a) piękliwy, delikat. w rozkoszach się kochający; *Boh.* rozkošnik, rozkošnik; *Bosn.* bludnik; *Ross.* сластолюбецъ, плотоугодникъ, шапетельникъ; *Eecl.* плотолюбець, люболастець, ein Wellüftling, ein dem Vergnügen Ergäbner. Rozkosznik nieczysty. *Sk. Dz.* 579. Niewstydlivi rozkosznicy. *Bals. Niedz.* 1, 150. Cesarzów Rzymskich, zwłaszcza onych rozkoszników, lekce sobie považal. *Budn. Apoph.* 159. Rozkosznik nadry być nie może; rozkosz przeciwna mądrości. *Cn. Ad.* 466. Pan, albo rozkoszniczek jaki, albo głupi. *Birk. Zlar. C* 4 b. Chelidon, jeden z psolliwych rozkoszników Kleopatry. *Pileh. Sen. list.* 2, 450. — §. Rozkoszników obowiązkiem było, najdować się przy biesiedzie, dla rozweselenia biesiadujących. *Pileh. Sen. list.* 2, 450, ob. Rozkosznicy *subst.*, maître des plaisirs. §. b") Rozkosznik, tempe, miejsce uciészne, przez które rzeki płyną, wielość ptaków wodnych, i lasy z obu stron z łąkami mające. *Otw. Ow.* 54. ein irrthümliches Paradies, eine angenehme Gegend. ROZKOSZNY, ROZKOSZLIWY, a, e, ROZKOSZNIE, ROZKOSZNO *adverb.*; *Boh.* rozkošny; *Bosn.* raskosejan, bludan, (cf. błędny); *Rag.* raskosejan; *Slav.* nasladjiv; *Croat.* naszladen; *Vind.*

nafladen, lotroshelen, telogrieffen, reshluden; *Sorab.* 1. lożtowne, lożtarski (ob. Lusz), hradofežiwe, (cf. rado-sny); *Ross.* раскошный, плотоугодный, сластолюбивый, сластолюбивый, любосластный; *Eecl.* сладострастень, раскошность; §. a) rozkoszy oddany, ucięcha lubiący; wellüftig, den Vergnügungen ergäben. Epikurowie, ludzie rozkoszni, mieszkanie w cieniu sobie ulubili, a filozofowanie na biesiedzie. *Gorn. Sen.* 227. Niech się tym cieszą dusze rozkoszliwe. *Zab.* 14, 120. Rozkosznie żyć, bonować, labować, dogadzać sobie, rozgardyas stroić. *Cn. Th.* — §. Pięśliwy, delikatny; jartlich, delif, jart. Rozkoszny, który wnet i bardzo każda rzecz czuje, wnet się obrazi, leda co mu wadzi, obraźliwy. *Cn. Th.* Członeczki dziecięcia tak rozkoszne, subtelne, młodziuchne. *Groch. W.* 568. — §. b) *Active:* Rozkoszny, uciészny, ukontentowanie wielkie sprawujący; vergnügend, im höchsten Grade ergögend. Winna macieja rozkoszna gronami. *Koluk. Wiek. B* 5. Przerozkoszne cienie. *Przyb. Ab.* 215. Synaczku drogi, rozkoszna dziecino. *Groch. W.* 552. Rozkoszno pocieszyleś mię w stworzeniu twoim. *Wróbl.* 220. ROZKOSZOWAĆ kogo *cz. dok.*, urozkoszować *dok.*, (ob. Rozkoszować się); §. 1) rozkosz komu czynić, uciészyc go, rozkoszy go nabawić; ciem im höchsten Grade vergnügen, ergögen. Anna używała tych rozkoszy, które rozkoszują duszę. *Biał. Post.* 154. Królestwo boże, im częściej o nim słyszymy, tym więcej nam się podoba, nas rozkoszuje i uweśela. *Hrbst. Nauk. L* 5. Co cię pićwój rozkoszowało w ciele, to cię teraz trapi na umyśle. *W. Post. W.* 55. Miłość niewiasty pilnej będzie rozkoszowała męża swego, i kości jego rozluczy. *Leop. Syr.* 26, 17. (ucięszy. *Bibl. Gd.*). Nie więcej nie rozkoszuje, nie bardziej nie chłodzi, jedno pieniądze mieć. *Glicz. Wych. M* 5. — §. 2) Rozkoszować *med.*, rozkoszować sobie; rozkoszować się *rec.*; *Bosn.* nasladitise, nausgivatise, naureritise, arajdatise; (*Rag.* uraskoscini recreare); *Dal.* szladitise, (cf. słodzić); *Croat.* naszladujem, naszladujemsze; *Ross.* раскошничать, раскошествую, шапетвовать; *Eecl.* сладострастную, сладострастествовати, сластолюбествовати, раскошествую; zażyć rozkoszy, uciészyc się wiele, sich sehr ergögen. Bóg stworzywszy człowieka, rozkoszował sobie nad nim. *Rej. Ap.* 1. Rozkoszuje się Jehowa w bojących się go. *Budn. Ps.* 117, 11. Duch ś. nie odwodzi od kościelnych zachadzek, i owszem się w nich rozkoszuje. *Biał. Post.* 264. Racz to w nas sprawie, w czymbyś się ty z nas prozkoszował. *Kanc. Gd.* 149. Azaj tu sobie nie może urozkoszować stan przełożonych, jeśli się będą zachowywać wedle woli bożej? *Rej. Post. G* 5. Bardzo się sami między sobą rozkoszują i z tego wielczą, rozumiejąc, iż bóg na nich łaskaw jest. *Glicz. Wych. C* 1 b. Ziele to zowią pszczelnik, bo bardzo się z nim pszczoły rozkoszują. *Urząd.* 206. W niebieskiej szczęśliwości będziesz rozkoszował na wieki. *W. Post. W.* 578. Nie masz nic lepszego człowiekowi z pracy jego, jedno jeść, jedno pić, a rozkoszować sobie. *Radz. Eecl.* 2, 24. (bonować, luszytkować, używać). ROZKOSZOWANIE = bonowanie, zażywanie rozkoszy, rozkosz, ucięcha, luszytk; *Ross.* плотоугодие, бѣд-

ſieß Vergnügen, höchſter Genuß, Wohlſt. Na stole pańskim nie jedzenie, ale rozkoszowanie. *Dwor. B* 4. Na rozkoszowaniu dzień przetrwać. *Pilch. Sen. list.* 121. Młoto, szarłat i Tarentyńskie rozkoszowania. *Faliss. Fl.* 44. Każdy święty na najpiękniejszych rzeczach żądze swoje i smaku rozkoszowanie umartwił. *Sk. Żyw.* 1, 26. ROZKOSZTOWAĆ się w czym, zasmakować, Geſchmack gewinnen. Jeszcze się nie rozkosztował był dobrze w swoim szczęściu. *Mon.* 67, 84.

ROZKOWAĆ, *ob.* Rozkuć.

ROZKOWATY, a, c, ROZKOWY, na kształt rożka, (*ob.* Rożek, róg), wie ein Hörnchen. Na wierzchu ziela tego głabia wyrasta, jakoby z główki jaka pochwa rozkowata. *Syr.* 627. — *Ż.* *Prov.* Moja jak rożkowa. *Rys. Ad.* 49. *Cn. Ad.* 1557. źle koło mnie, przyparto mię w ciasny kął, wsadzono w kozi rożek, *cf. Germ.* inß Bechhorn jaggen, in die Enge treiben.

ROZKRAĆC, *ob.* Rozkrecić.

ROZKRACZYĆ *cz. dok.*, Rozkraczać *niedok.*, (*Etym.* krok); (*Boh.* rozkročiti se; *Sorab.* 1. rozčečram; *Croat.* razkrečiti, razkrečitiujem; *Rag.* razkrèciti nogghe, razkrèciti-se; *Bosn.* raskoraciti; *Vind.* arskorazhit); rozczepierzyć nogi, die Beine von einander spreizen. Stać nogi rozkraczywszy darochlubom przystoi. *Erazm. Ob. D.* Postać człowieka, trzymającego się pod boki, i rozkraczone nogi mającego. *Kpec. Gr.* 3, p. 29. Rozkraczać się, n. p. Rozkraczywszy się, kracząc się chodzą, *cosim incedunt. Cn. Th.* 945. breitbeinig einher gehen. Rozkroczenie się *Ross.* раскаряка. — *Similit.* Weź cyrkiel, rozkracząc go, jak rozumiesz. *Grzep. D.* rozłoż, otwórz go.

ROZKRAŚĆ, rozkradł, *f.* rozkradnie *cz. dok.*, Rozkradać *niedok.*; *Boh.* rozkrasti; *Ross.* раскрасть, раскрадывать, расщечить, разворовать; kradnac rozchwycić, verschiedenlich wegnehmen, alleß nach einander entwenden. Przy ogniu, miasto gaszenia, wszystkie rzeczy ludziom ubogim rozkradna, i większą niżli ogień szkodę uczynią. *Star. Dw.* 74.

ROZKREĆIĆ *cz. dok.*, Rozkręcać *niedok.*; *Boh.* rozkrautiti; *Bosn.* rasukivati; *Croat.* razzukávam; *Ross.* раскрутить, раскручивать, расзучить, расзучивать; odkręcając rozpleść, zerbrechen, aufbrechen, von einander drehen. Robota haftarska w tym jest użyteczniejsza od rozkręcania złota, iż przywiewuje do siebie atencją. *Mon.* 72, 655.

ROZKROIĆ, *f.* rozkroi *cz. dok.*, Rozkrajac *niedok.*, Rozkrawać *freq.*; (*Boh.* rozkrogiti, rozkrogowati, rozkrageți, rozkragowati; *Sorab.* 1. roskraju, roskrajam; *Croat.* rafalátam); kracząc przedzielić, von einander scheidern. Kosztowne pastwa rozkrajają, i misternie na części płała. *Pilch. Sen. list.* 349. — *Fig.* Łzy twoje matce serce rozkrawały. *Groch. W.* 363. przenikały boleśnie, zraniły, daß Herz schwer verunden.

ROZKRUSZYĆ, *f.* rozkruszy *cz. dok.*, Rozkruszać *niedok.*; *Croat.* raztrupávam; *Ross.* раскрошить, раскрошивать; na odrobiny rozbić, zerbröckeln 4], gan; zertrümmern. Głębokość morską wiatrami porusza Neptun; a o skały jęć wały rozkrusza. *Lib. Hor.* 20. Zorana rola zostanie bez bronowania przez zimę; a gdy mróz i śnieg rozkruszy ją,

tedy się poczyna bronować. *Pam.* 84, 1, 236. W twoich ręku życia i mój śmierci losy, Jutro się nędzna popiołem rozkruszę. *Pot. Syl.* 44. rozsypię się, rozprószę.

ROZKRWAWIĆ *cz. dok.*, do krwi kogo poranić; *Rag.* razkarváviti; (*Ross.* расквашить, n. p. поеть); einen blutig sñlagen, blutig machen. Jaka winę płaca za rozkrwawienie, jaką za siną ranę. . . . *Sax. Porz.* 15. Ozdobo świętych, głowo uwielbiona, Więc ty tak ostrym cierniem rozkrwawiona! *Groch. W.* 365. Skrzepłe i sklepiące się rany, na nowo rozkrwawiają. *Pilch. Sen. list.* 2, 598. — *Fig.* Bojaźń, wzgarda, zazdrość z miłością srogo serce me rozkrwawia. *Teat.* 52. d, 107. Bóg będzie tego nie-najrzał, który rozkrwawia czyje serce. *Wróbl.* 9: ROZKRWAWIĆ się *recipr.*, blutig werden. źle zgojona rozkrwawiła się rana. *Teat.* 45. c, 24. ROZKRWAWIĆ, u, m., rozkrwawienie, daß Blutigmachen. Z rany płyn nektarowy lał się taki prawie Jaki z duchów niebieskich płynąłby w rozkrwawie. *Przyb. Milt.* 187.

ROZKRYĆ *cz. dok.*, Rozkrywać *niedok.*; *Boh.* rozkryti; *Ross.* раскрыть, раскрывать; *Ecel.* раскрываю; odkryć, aufdecken, entpüllen. Noe pił wino, i upił się, i rozkrył się. *Budn. Genes.* 9, 11.

ROZKRZESAC *f.* rozkrzesze *cz. dok.*, krzesząc rozbić, wzkrzesić; zerhauen, zerfñlagen, aufñlagen, sñlagend aufreißen; *Boh.* rozkrəsati. (*Croat.* razkrisiti, razkrisujem decusso; *Bosn.* raskristiti, odjeliti segregare, raskristitise: rozstać się).

ROZKRZEWIĆ *cz. dok.*, Rozkrzewiac *niedok.*, (*Etym.* [krzew 2], kierz); rozkorzenieć, rozplemić, rozplodzić, rozszerzyć, rozmnożyć, *pr. et fig.*; fertpflanzen, vermehren, verbreiten. Na rozkrzewioną chorobę ostrego lckarstwa zażywają. *Falib. F* 2. ROZKRZEWIĆ, a, c, rozprzestrzeniony, rozrosły, ausgebreitet. Najrozkrzewitsza złotowierzbina. *Gwagn.* 551.

ROZKRZYCZEC *cz. dok.*; *Boh.* rozkřičeti; *Ross.* раскричать; różnie wykrzyczeć, zerfñhren, verschiedenlich aufschreuen. Rozkrzyczeć się, *recipr. dok.*: *Boh.* rozkřičet se; *Ross.* раскричатся, inß Schreuen geraten. W szloch się rozkrzyczy najłzawszy. *Przyb. Milt.* 555.

ROZKRZYŻOWAĆ, n. p. rece, *cz. dok.*, rozczepierzyć ręce, die Arme ausstrecken. Matka biedne ręce rozkrzyżowała. *J. Kchan. Dz.* 8. Upadła ujrza, ręce rozkrzyżowane, miecz we krwi zbroczony. *A Kchan.* 111; sparsas manus.

ROZKSZTAŁCIĆ *cz. dok.*, kształtu pozbawić, entfallen. Rozkształcenie i wybijanie ze stawów konstrukcyj i obrotów mowie przyrodzonych. *Czart. Mysl.* 211.

ROZKUĆ *cz. dok.*, Rozkować *niedok.*; *Boh.* rozkauti; *Rag.* raskovatti; *Ross.* разковать, разковывать; młotem rozbić, zerfñmieden, zerhñmmern, von einander sñlagen. Rozkuja miecze swoje na lemieszce. *1 Leop. Mich.* 4, 5. Czy waś Wulkan młotem swoim rozkuł? *Teat.* 17. b, 57. Z kruszcza tego poczynili blachy rozkowane, na okowanie ołtarza. *Budn. Num.* 16, 58. Rozkowane wszystkie Eola chłopięta, miotają z wód głębi rozpienione białwany. *Stas. Num.* 2, 102. rozpuszczone, z pętów uwolnione, losgelassen. Rozkowanie, rozkucie *Ross.* расковка.

ROZKUDLIĆ *cz. dok.*, Rozkudlać *niedok.*, rozechochrać włosy,

die Haare gan; zerzanjen; *Boh.* rozkostrbatiti. Rozkudławszy włosy Niezgoda łeb wysunie z Stygu pod niebiosy. *Min. Ryt.* 2, 319. Narzekając okrutnie rece wyciągała, I rozkudławszy włosy swe głosem wołała. *Otw. Ow.* 305. Rozkudłana głowa. *Otw. Ow.* 342.

ROZKUGLOWAĆ się *recipr. dok.*, kuglując rozigrać się, inß Zündeln und Poffenmachen hincim fommen, nicht aufhörn fommen Poffen zu reifen. Patrz jeno ci panowie, gdy się rozkuglują. Jako więc by szermierze sztuki wyprawują. *Rej. Wiz.* 150.

ROZKUPIC, *f.* rozkupić *cz. dok.*, Rozkupować *niedok.*; *Boh.* rozkupiti; *Ross.* раскупить, раскупать; różnic pokupić, wykupić, kupując rozehwycić, alles wegkaufen. Rozkupiono co, albo wszystko. *Cn. Th.* Rozkupowanie, rozkupienie, **ROZKUP**, *u, m.*; *Ross.* раскупка, раскупание, расхватъ, (cf. rozehwyty); guter Waarenabjaß.

ROZKURZYĆ *cz. dok.*; *Ross.* раскорчить, раскорчивать; rozciągnąć, rozprościć, rozpostrzeć; anßtreifen, anßstreifen. Niewiasta ta była skurezona, a nie mogła się rozkurezyć żadnym obyczajem; a skoro Jezus na nią włożył rękę, natychmiast rozprościła się. *Eudn. Luc.* 15, 11. Uschła królowi ręka, którą na proroka rozciągnął, a nie mógł jęj przykurezyć do siebie; a prosił prorok boga, a rozkurezyła się ręka królewską, i była jak przedtem. *Radz. 1 Rieg.* 15, 4. Na niedźwiedzia podług wielkości jego, nie dając mu zbytniego rozkurezenia, zbija się mocno klatka. *Kluk. Zw.* 1, 411. Ściśnięcie sznorówka, jest tamą do dostatecznego rozkurezenia sereva. *Mon.* 69, 1080. — *Fig.* Pogadamy z sobą, dozna, czy mi się rozkurezył język na wędrowce? *Teat.* 59, 61. — *Transl.* Rozkurezać, rozprzeźstreniać, rozkrzewiać, rozszerzać; anßbreiten, anßbreiten. Zabiegajmyż, póki się nieprzyjacieli mały jeszcze w sobie, nie rozkureżył. *Tward. Wł.* 179. Bezkarność na sprawiedliwość szturmuje, i nie da jęj się rozkurezyć. *Gorn. Wł. II* 2 b.

ROZKURZYĆ *cz. dok.*, Rozkurzać *niedok.*; *Ross.* раскурить, раскуривать; rozprószyć, w kurz obrócić, zerścić. Gdy ma się będzie zdać, wszystko to bóg zburzy, Człek obraz jego prochem się rozkurzy. *Chroś. Job.* 129.

ROZKUSIC, *f.* rozkusić *cz. dok.*, Rozkuszać *niedok.*, pokusami zwieść, einen verführen, verleiten. *Tr.*

ROZKWIECIĆ *cz. dok.*, robić, żeby co rozkwitło, (od kwiatu), aufblühen machen. (*Ross.* расцветить, расцветать, jasno pomalować, popstrzyć). Ziemia pod niemi wesoła Rozkwieci po łąkach zioła. *Kniaź. Pocz.* 5, 57.

ROZKWILIĆ *cz. dok.*, Rozkwilać *niedok.*, rozrzewnić; *Bosn.* rascvjetiti; *Croat.* razezvilyujem, žrtlički rüßren. Miłosierdzie serce ję go rozkwili. *Przyb. Milt.* 541. Ptaszki w krzakach miłosnym rozkwilają pieniem, Lasy wabia odgłosem, strumyki mruzeniem. *Szym. S. W.* 2. Rozkwilona dusza, jęgo ledwie się pojmuje z radości. *Stas. Num.* 2, 151. Rozkwilić się *recipr.*, rozkwilić *medium*; rozrzewnionym być, žrtlički gerührt werden. W doniu, kiedy dziatki płaczą, nie pytamy się o tym, bo się wnet rozkwila, i wnet się utulić mogą. *Dambr.* 590. Żegnając go, z afektu się aż rozkwilił. *Tward. Wł.* 175. Rozkwilenie, zachwycenie, Entzücken. Wpada w to słodkie ducha roz-

kwilenie, w którym choć nie cierpiemy, płakać nam miło, *douce melancolie. Stas. Num.* 2, 187.

ROZKWITNAĆ, Rozkwitnąć się *jednł.*, Rozkwitać, Rozkwitać się *niedok.*, Rozkwitawać się *contin.*; *Boh.* rozkwist; *Ross.* расцвети, расцветать; kwitnąć rozwijać się, aufblühen. Drzewo przez noc się rozkwitło, a nazajutrz zielone było. *Sk. Żyw.* 1, 255. Drzewa się rozkwitają w pięknej zieloności, Dawając wdzięczny owoc ku ludzkiej żywności. *Rej. Zw.* 5. Jako oliwne gałazki rozkwitnie się potomstwo twoje. *Rej. Post. F y* 2. Ładna, gdyby róża rozkwitająca. *Teat.* 10. b. 59. Rozkwitły, *Boh.* rozkwetlý; *Eecl.* разцветованный, убранъ цвѣтами, разписанъ красками. — *Ż.* *Fig.* Rozmnożyć się, sich vermehren, zinehmen, anßbreiten. Niechaj co dalej w rozum się rozkwita. *Groch. W.* 268. W trzynastym wieku poczęła rozkwitać w Prusiech wiara chrześcijańska. *Nar. Hst.* 1, 174. Wielkie się złodziejstwa teraz między ludźmi rozkwitnęły. *Sk. Kas.* 551. (zagaściły się). Gdy się złe rozkwitawa w rozkosznej hojności, Na dobrego przypadła rozliczne trudności. *Rej. Wiz.* 127 b. — Wiek rozkwitły. *P. Kchan. Orl.* 1, 254. Dożywały, daś reife Alter.

ROZKWOŁAC się *recipr. dok.*, kwoząc rozkrzyzczyć się, inß Gaderu hincim gerathen, sich zergeraden; *Rog.* razquodzatsie, ob. Rozgdakać.

ROZŁAĆ, *f.* rozleje *cz. dok.*, Rozlewać *niedok.*; *Boh.* rozliti, rozliwati; *Slov.* rozliwati; *Scrab.* 1. rozblhwam; *Vind.* resliti, resljati; *Carn.* isliti; *Croat.* razlčvam; *Bosn.* razljevati; *Rog.* razlitti, razljeevam, razljčvati; *Ross.* разливать, разливать; *Ż.* 1) rozlewać co, przelewać ze szkoda; vergießen, verihütten. Mleko rozlane na ziemi. *Teat.* 51. e, 52. Co potrawy jakie przyprawne niosa, boja się, by czego nie upuścili albo nie rozlali. *Kosz. Lor.* 4 b. Rozlanie, rozlew *Ross.* разлива. — Lęj rozlęj, rozgardyas, pijatyka; Sauferey, Böllerey, Schlemmerey. Nuż o pijatykach, bankietach, lęj rozlęj, jak prawi tak prawi. *Opal. Sat.* 159. Alie dostatki, biessady, alie lęj rozlęj, aż wioski leca. *Valib. P* 2. — Rozlewać *absolute*, rozgardyas stroić, jchlemmen, praffen. Żeby pacholków mieć za sobą jak najwięcej, żeby czestować i rozlewać, jak najbardziej. *Star. Ref.* 26. — *Ż.* Rozlewa rzeka, morze, wylewa. *Cn. Th.*, überihwemmen, anß dem Ufer treten. — *Ż.* 2) *Transl. fig.* Rozlewać, rozpuszczać, rozszerzać, rozpościerać; verbreiten, anßbreiten, ergießen. Rozlał a prawie rozsypał bóstwo swoje, a woła swa święta, po wszystkich świećcie. *Rej. Post. X x* 4. Jakis powab po całej rozlany twarzy, czyni ją przedziwna. *Teat.* 49. b, 20. Rozlewać się *recipr.*, rozpuszczać się, rozehodzić się, rozszerzać się; sich verbreiten, ergießen. Badź na przykład pana, żródłem opływającym, a na potrzeby braci twojey rozlewającym się. *Zaru. Post.* 2, 551. Rozlałeś się morzem w słowach na exageracya występku twoego. *Obr.* 41. Siedzieli tam smutni, bo się były nie po mału rozlały na nie złe rzeczy. *1 Leop. 1 Mach.* 2, 50. Wojska nieprzyjacielskie rozlawszy się po Mazowszu, wielkie szkody poczyniły. *Nar. Hst.* 5, 85. Prawda jęgo wszędzie się rozlała. *Żygr. Gon.* 250.

ROZŁĄCZKA, *i, ż.*; *Carn.* lozhitva, reslólzhk; *Vind.* lozhi-

tje, lozhenje, reslozhik; *Croat.* razluka *discrimen*, (razluchenje - rozróznienie); *Ross.* разлука; rozłączenie, separacya; die Trennung, Abfonderung. Gdy się pokaże krewność, małżonkowie będą rozłączeni; a po takowej rozłączce, wolno im będzie w insze małżeństwo oddawać się. *Stat. Lit.* 240. ROZŁĄCZNY, a, e, — ie *adverb.*, 1) oddzielny, co łatwo może być rozsadzono, *separabilis.* *Mącz.*, trennbar; ROZŁĄCZYSTY, rozłączeniu podległy. *Cn. Th.* 945; *Boh.* rozčedlny; *Slov.* rozlučitedlny; *Carn.* lozhita, resložin; *Vind.* resložliu, lozhliu, resjemliu, resdrushliu, resrasen, narasen; *Rag.* razluueiv, razluueiv, razdrūxni; *Bosn.* razluueiv, koje se mosge razluueiti; *Sorab.* 1. rozwožité; *Ross.* разлучный; *Eecl.* разлучительный. — 2) *Grammat.* Wyraz rozłączony jest rzeczownik z przymiotnika zrobiony, czyli przymiot wzięty za rzecz n. p. płodność. *Kpez. Gr.* 5, 4; (*oppos.* złączny), *abstract.* ROZŁĄCZNOŚĆ, ści, ż., sposobność być rozłączonymi, die Trennbarkeit; *Croat.* razlučnoszt; *Vind.* resložlivost, resjemlivost; *Ross.* разлучность. ROZŁĄCZYĆ, ROZŁĄCZYĆ *cz. dok.*, Rozłączać *niedok.*; *Boh.* rozlučiti, odlučiti; *Slov.* rozlučiv, rozlučugi, rozlučeni, rozlučowati; *Carn.* lozhiti, lözhem; *Vind.* resložiti, vunsložiti, lozhiti, arshložiti, arsložut, resparati, odparati; *Croat.* lučiti, razlučujem, razlučihšem, razdrusiti, razdrusijem, raztreblyujem; *Dal.* razluciti; *Bosn.* razlučiti; *Rag.* razlučiti, razlučivati, rozdrūxiti; *Sorab.* 1. rozwožam; *Ross.* разлучить, разлучать; (различить, различать rozróznić, различествовать róznie się); oddzielić, rozdzielić; abfonderen, trennen. Co bóg złączył, człowiek niechaj nie rozłącza. *Sekl. Marc.* 10. 1 *Leop. ib. Teat.* 29, 69. Czasu gorącości w gromadzie owcom ehadzić pasterz nie ma dopuszczając, ale po trosze je rozłączać. *Cresc.* 557. Morze nas rozłącza, nie droga, nie góry, Trocha nas wody, że się nie schodzin, hamuje. *Otw. Ow.* 122. Małżeństwo rozłączać się, *quoad thorum et mensam*, mimo sądu nie powinni. *A. Zamoj.* 52. separować, się schiden von Tisch nad Butt, sich separiren. Wyrwij stal ostrą, a dusze mizerna Rozlaez z tym światem ręką miłosierną. *Zimor. Rox.* 145. Gdy już widział blzkie swe z ciałem rozstanie, prosił boga, aby w dzień wniebowzięcia N. P. jego rozłączenie było. *Sk. Zyw.* 2, 152. (rozwiązanie, Auflösung). ROZŁĄCZYCIEL, ROZŁĄCZNIK, a, m., który rozłącza, der Abfonderer, Zertheiler; *Vind.* lozhnik, resložnik, resbornik, (*Vind. et Carn.* resložnik, odfo-dnik - rozjemca, polubowiny sędzia); *Croat.* razlučitel, f. razlučitelica; *Rag.* razlučitegl, f. razlučitegliza; *Ross.* разлучитель; *Eecl.* разлучитель. ROZŁĄCZYSTY, ob. Rozłączny.

ROZŁADOWAĆ *cz. dok.*, rozpakować, odladować; abladen, abpacken. Równia nachylona użyteczna jest przy ładowaniu lub rozładowaniu wozów. *Rog. Doś.* 2, 545.

ROZŁAKOMIĆ, ROZŁAKNIĆ kogo na co *cz. dok.*, łakomym go na co uczynić, rozehwyć go, oskomę mu czynić; einen wernach lustern machen, seinen Appetit reizen *pr. et tr.*; *Boh.* rozmlsati. Wynaleziono tysiączne zaprawy i przysmaki, któremi obzarstwo rozlakomiono. *Pilch. Sen. list.* 3, 190. Cukiernicy, kucharze rozum swój na dogodzenie

i rozlaknienie rozkoszy wysilają. *ib.* 2, 15. Chciwość tym będzie żarciejsza, im większych rzeczy nadzieja rozlakniona będzie. *ib.* 2, 588. Krzyżacy okwitością zdobywszy rozlakomieni, świeży lud dla dobywania mieśca posyłają. *Krom.* 554. Rozlakomić się na co, nach etwas hungern sich gelüsten lassen, lustern seyn.

ROZŁAMAĆ, ROZŁEOMIĆ *cz. dok.*, Rozlamywać *frequ.*, rozlamuje *pr.*; *Boh.* rozlomiti, rozlomowati, rozlamati, rozlamowati; *Slov.* rozlomugi; *Sorab.* 1. roflamaež, rozwawam; *Vind.* arslomit; *Croat.* razlamlyujem, razlomilšem; *Bosn.* razlomiti, lomiti; *Ross.* разломить, разламывать, разшибить, разшибать, раздавить, раздавливать; na dwoje przełamać, zerbrechen, entzwey brechen, von einander brechen. Rozłomienie. *W. Post. Mn.* 274, *Ross.* разшобка, разшобь. ROZŁAMACZ, a, m., który rozlamuje, der Zerbrecher, Entzweybrecher; *Rag.* razlomitegl.

ROZLANY, ob. Rozlać.

ROZLATAĆ się, ob. Rozlecieć się.

ROZLATWIĆ *cz. dok.*, Rozlatwiać *niedok.*, ułatwić, ein Geschäft abthun, damit fertig werden, es abmachen. Wynaleziono sposób, jakimby trudność onę rozlatwić. *Krom.* 550.

ROZLAZIĆ, ob. Rozleźć. ROZLAZEŹY, ROZLAZYSTY, a, e, niesłoczony, nietęgi, nietrwały. *Cn. Th.* rozpeżły; *Vind.* resbafeu, leidt von einander gehend, nicht fest, nicht dauerhaft, auß einander fallend. — §. *Transl.* Człowiek rozlaży, lejbowaty, rozkisły, lejba. *Gem.* 147. ein langamer, schwertälliger Mensch. Dalej, ruszaj, nie bądź rozlaża. *Teat.* 52. e, 27. Piaczek, ciołek, rozlaży, mazgajowaty, niezgrabny. *X. Kam.* ROZLAZASTOŚĆ, ROZLAZŁOŚĆ, ści, ż., nietęgość, die Unfestigkeit, Scharfheit, wenn etwas leidt zerfällt. Rozmoczenie, rozrzedzenie, rozpuszczenie od wody, rozlazłość, rozmoczki. *Cn. Th.* 948. — §. Rozlazłość człowieka, lejbowatość, Schwertälligkeit.

ROZLECZAC, ob. Rozłączać.

ROZLECIEĆ się *rec. dok.*, Rozlatać się *niedok.*; *Ross.* разлетѣться, разлетаться; różnie odlecieć, von einander fliegen, sich verfliegen. Rozlatują się ptacy. *Cn. Th.* 946. Rozleciały *Boh.* rozletily. — *Fig.* Skoro fortuna przestaje służyć, rozlatują się wszyscy, *devolant.* *Mącz.* — §. Rozlatać się, w lataniu się rozpuszczać, ins zitegen hinein geraten. Ptaszę, kiedy się już bezpiecznie rozlata, Samo wzgórze się wzbija. *Rej. Wis.* 7. — §. *Transl.* Rozlecieć się, rozpaść, rozbić się; zerfallen, von einander fallen, sich zerflagen. Już się rozlata ta Rzplta; jam dilabitur. *Mącz.* Ach jak małą chałupkę kleca ploche dzieci, która dziś zbudowana, dziś się i rozleci. *Toł. Saut.* 96. Trup, jako proch, po wietrze się rozleciał. *Rej. Post. E e 5.* Upuścił zwierciadło, które na tysiąc rozleciało się kawałków. *Niemc. Król.* 4, 75. Siedząc na tej przeklętej kobyli, rozumiałem, że mi się łeb na dwoje rozleci. *Teat.* 11, 4.

ROZLEGAC się *rec. dok.*; *Boh.* rozljhati se; *Carn.* reslega se, slega se; *Vind.* se reslega; *Rag.* razljëgatis; *Ross.* разлечься; rozehodzić się głosem, rozgłosić się; erschallen, sich schallend verbreiten. Sklepienia były podawane tak sztucznie, że co tylko w nich mówiono, rozlegało się wyraźnie w jednym gabinecie, gdzie on się zasadzał,

aby przejął rozmowę. *Pam.* 85, 2, 286. Rzeka szumem tak po wszystkich stronach się rozlega. Aż głos dalej niż w kraje sąsiedzkie zabiega. *Otw. Ow.* 55. Płacz się rozlega wszędzie po Kruszwicy, Ta włosy targa, a ta gryzie palec. *Kras. Mysz.* 54. Powszechnie pochwały rozlegać się zaczęły po sali. *Teat.* 57, 119. Rozleganie się głosu; *ob.* Rozgłos, cf. odgłos. — *Ogólniej:* Rozlegać się, szerzyć się, rozejść się, rozszerzać się, rozprzestrzenić się; *sich verbreiten, sich ausbreiten.* Ostatni cyrkul, im dalej od średniego innym wspólnemu odstepuje punktu, tym większą rozpościera się rozłożystością; eokolwiek zaś do owego się przyłączy i przywiąże środka, do prostoty należy, a rozlegać się i rozbiegiwać przestaje. *Bardz. Boet.* 157. ROZLEGŁOŚĆ, *ści, ż.*, rozłożystość, rozciągłość, przestrzeń, *der Raum.* Z każdej odległości osobnej formuje się wyobrażenie rozległości. *Cyank. Log.* 52. Każda rozległość *extensio* rozeiaga się wzdłuż, wszerg i wgląb. *Geom.* 2, 1. *Jak. Mat.* 1, 5. Ogromne drzewo zasłania cieniem swoim wielką rozległość. *Gaz. Nar.* 1, 108. obszar, *Weitläufigkeit, weiter Raum.* ROZLEGŁY, a, e, rozległość mający, rozciągliwy; *eine Ausdehnung habend, ausgedehnt.* Cokolwiek pod zmysły nasze podpada, wszystko to jest rozległym. *Geom.* 2, 4. — §. Rozległy, rozłożysty, rozwekły, *weitläufig.* Dobrze rozległa Warszawa. *Zab.* 9, 146.

ROZLEISTY, *ob.* Rozlewny.

ROZLENIĆ się *rec. dok.*, zgnuszyć, rozleżeć się, *gan; faul und träge werden.* Próżnowaniem się rozlenili. *Budn. Exod.* 5, 8.

ROZLEW, u, m.; *Ross.* разлив, разливка; rozlewanie, rozlanie, *das Ausgießen, Vergießen;* wylew, *das Uebergießen, Uebertreten, Austreten eines Stoffes.* Cieżka była przeprawa dla rozlewu rzeki. *Nar. Hist.* 2, 175. Niespodziany rozlew wielu na ulicach zagarnął. *Nar. Tac.* 5, 98. Na bezdennym morza rozlewie, Ufonna łódka chwicie się. *Nar. Dz.* 2, 197. *Zab.* 15, 256. *Nar.* (na wodnej przestrzeni). — Rozlew krwi, *Blutvergießen.* Może już bliska godzina do rozlewu krwi ojca mojego. *Teat.* 48, 18. ROZLEWAĆ, *ob.* Rozlać. ROZLEWACZ, a, m., ROZLEWCA, y, m., który eo rozlewa, *der Vergießer.* Cyrus wielki rozlewacz krwi ludzkiej. *Gwagn.* 465. Nero krwi ludzkiej rozlewa. *Pot. Zac.* 75. *P. Kehan. Jer.* 217. *Sk. Dz.* 69. ROZLEWACZKA, i, ż., *die Vergießerinn.* Rozlewaczka krwi. *Budn. Ezech.* 16, 58. ROZLEWNY, ROZLEISTY, a, e, płynny, mogący być rozlanym. *Tr.*, flüßig, *das sich ausgießen läßt.* Woda rozleista, nie otrzymująca się, rozplywająca się. *Cn. Th.* 851. Szeroko rozlewnych rzek poniki i źródła maleńkie. *Pilch. Sen. list.* 515. (*Ross.* разливаемый, разливный, n. p. разливал ложка ложка do rozdawania n. p. supy).

ROZLEŻEĆ się *rec. dok.*, rozlażyć się *niedok.*; *Ross.* разлѣться, разлѣзаться, разлѣзться, разлѣзывать; *łażąc rozehodzić się, aus einander frichten.* Rozlaża się raki, mrówki, żaby, żółwie. *Cn. Th.* 946. — *Fig.* Nie wiedzieć, gdzie się rozlażą pieniądze. *Teat.* 16, b, 112. Wszystko się ładajako tu i owdzie rozlażyło. *Kosz. Lor.* 150. Wielka część podatków między poborcami samemi się rozlezie, a bardzo się mała częśćka panu dostawa.

ib. 129 b. — *Transl.* Sukno się rozlaży. *Tr.* rozlata się, pada się, drze; *das Ind reißt, ist nicht fest, hält nicht.*

ROZLEŻEĆ się *rec. dok.*; *Rag.* razlexattise; *Bosn.* razle-sgattise, *odveceh lesgatt;* *Ross.* разлѣжаться: rozlenie się, *faul und träge werden, zum Bärenbäuter werden, ins Liegen und Faulenzen hincin kommen.* Młodzi w saraju mają tyle do czynienia, że się nie mają czasu rozleżeć. *Kłok. Turk.* 56. Tam się każdy rozleży, że czysty wół z niego, Już mu wszystko omerznie, eo jest przystojnego. *Rej. Wiz.* 28 b. Maryus czekał, aż się Cymbrowie w rozkoszach rozleżeli i zlenili. *Strijk.* 56. ROZLEŻAŁY, zgnusiali, *faul, träge, bärenbäuterisch.* Rozleżały i odwykły pracować. *Otw. Ow.* 575.

ROZLICZNOŚĆ, *ści, ż.*; *Boh.* rozličnost; *Vind.* mnogoter-nost, drugofortnost, resložnost; *Rag.* različnos, različka, različka; *Bosn.* razlienost, različka *discrimen, differentia,* (razlika muscka i sgenska rodzaj męzki i żeński); *Ross.* различность, различіе, многоразличіе, многоразличность, (отлика różnica); *rozmaitość, mnogość różnego gatunku, die Mannigfaltigkeit.* U nas ta rozliczność strojów nie dobrego nie przyniesie. *Gorn. Dw.* 111. Jaka rozliczność grzechów naszych, taką rozliczność pomsty nad sobą widzimy. *Rej. Ap.* 51. Aryanie wierzą w jednego boga, ale nie wierzą rozliczności osób. *W. Post. Mn.* 265. W rzezech wolnych nie jest żadna niezgodna, ale piękna rozliczność i rozmaitość drogi, do jednegoż końca wiodącej. *Sk. Żyw.* 1, 579. Wprzód niż rozsądek dojrzeje, rozliczność xiąg, szerególną sprawuje mieszanie obrazów w głowie pozostałych z różnego czytania. *Nar. Cyc. pr.* 8. ROZLICZNY, a, e, ROZLICZNI, *adverb.*; *Bok.* rozličny; *Slov.* rozlični; *Vind.* resložhen, resložhliu, mnogotern, mnogofurmast, drugoforten, resložhen; *Rag.* razlicjan, različ, različni; *Bosn.* razlicjan, različ, innak; *Star.* različiti; *Ross.* различный, многоразличный, (отликий różny); *mnogi w różnych gatunkach, rozmaity, wieloraki; mannigfaltig, verschiedenlich.* Apostołowie mówili rozlicznymi języki w dzień świąteczny. *Biol. Post.* 12. Balsam gwóźdźkowy jest narozliczniejšej mocy. *Spiez.* 16. ROZLICZYĆ *cz. dok.*, Rozlezać *niedok.*; *Slov.* rozčítugi, *gedno po druhem počítugi;* *Ross.* различить, различать, речеделить, расчислять; *licząc rozdzielić, abzählen.* Bóg rozmięrzył czasy, i rozliczył wieki. *Budn. 4 Ezdr.* 4, 56. Czas żywota pańskiego był rozliczon, przez dni, księzyce i lata. *Biał. Post.* 175. Kogut godziny noene rozlicza. *Sienn.* 297.

ROZLITOWAĆ się *recipr. dok.*, uzalić się, *sich erbarmen.* Serdecznie się rozlitował nad niemi i uzdrowił ich. *Sekl. Math.* 44.

ROZŁOG, u, m.; 1) (*Rag.* različgh - dowód, cf. rozbiór; *Croat.* različg *discretio, ratio, diaeta;* *Bosn.* različgh *ratio, justitia, argumentum,* različgh *od broja calculus;* *Ecol.* разлогъ, *расположение rozkład, rozłożenie;* *Ross.* разлогъ, *pochyłość.* Rozłog, rozległość miejsca, obszar, *prze-strzeń; ein weiter Raum, großer Platz, Geräumigkeit, weite Ghr.* Znalazłszy miejsce łąkami i rozłogami wdzięcznymi okraszony, poezął tam miasto budować. *Strijk.* 84, (cf. łęg). Rozłogi, podzielone w rozkoszne ogrody, w

zielone łąki, żyzne pola. *Mon.* 65, 50. *Krom.* 19. Litwa szerokim rozłogiem pustyni rozrosłych utajona, bezpiecznie siedziała. *Krom.* 528. Siedziały od Wisły do Dźwiny i dalej, w rozłogu ziem bliższych morza Bałtyckiego różne hordy Sarmackie. *Nar. Hst.* 4, 145. Wiesz jaki jest przedział i rozłog gwiazd? *Pilch. Sen. list.* 2, 10, (cf. rozkład). Duch madrego cały filozofii przestronny rozłog ogarnywa. *ib.* 5, 52. Im powszechniejsze będą prace nasze, tym obszerniejszym rozłogiem sława pójdzie. *Mon.* 70, 494. — 2) *Botan.* Rozłog, *cotyledon*, rodzaj rośliny, rośnie na starych murach. *Kluk. Dykc.* 1, 161. daß Nabelkraut, der Bunnabel; *Croat.* klobuzhecz; *Dal.* bosurak. ROZŁOGOWY, a, e, n. p. Korzeń rozłogowy, r. *stolonifera*, odrosłe z siebie wypuszcza. *Jundz.* 2, 8. wurzelsprossend. — 3. Oł ziela rozłog, n. p. Liście rozłogowe, Nabelkraut.

ROZŁOM, u, m., ROZŁOMEK, mku, m., dem.; *Ross.* разломъ, разломка; odlamek, ein abgebrochenes Stück, ein Bruchstück. Za Długosza ledwie już drobne szczątki zostały Jadzwingów; a ci rozłomkowie mieli wielkie podobieństwo z Litwinami. *Nar. Hst.* 4, 85. ROZŁOMIC ob. Rozłamać. ROZŁOMNY, a, e, rozlamany, mogący być rozlamany; zerbrochen, zerbrochlich. Co za taran tam z Etay rzeka szkopały rozłomne. *Zub.* 15, 20. *Kniaź.*

ROZŁOŚCIC, ob. Rozzłościć.

ROZLOT, u, m.; *Ross.* разлетъ; rozlatanie się, rozłecenie, daß Aufeinanderfliegen. Niestatek prędkim zniknął rozlotem. *Kniaź. Poes.* 3, 128. (rozsypan). ROZLOTŁY, a, e, na różne strony rozlatający, rozpięrzchniony, rozpięrzchniły, zerfrennt herumfliegend; *Boh.* rozletilý. Długie i czarne jej włosy po nad ramiona rozlotłe. *Stas. Num.* 2, 50. Jeży rumak grzywe rozlotłą. *ib.* 1, 88; *ondoyante.*

ROZŁOŻYC, f. rozłożyć *cz. dok.* Rozkładać *niedok.*; *Boh.* rozložiti, rozkladati; *Sorab.* 1. rosložu, rosložim; *Carn.* reskladam, reslagam, resganem, resganiti; *Vind.* reslohit, reskladat, reslagati, resljati, gorresdjati, arshlosit; *Croat.* razlagati, raslasiom, razlosiszem; *Rag.* razkladiti; (*Bosn.* raskladiti, rasploditi *propagare*, razlosgiti *colloqui, dissere, argumentari*); *Slav.* nerázložit - bezrozumny, (cf. rozgarniony); razklopiti; *Ross.* разложить, расположить, располагать, раскласть, раскладывать, развертеть, развернуть, развертывать; po częściach osobno co kłaść, rozebrawszy różnie kłaść; zerlegen, theilweise auß einander nehmen, vertheilen. Bóg rozprzątnął i rozłożył na swoich niejsach żywioly niegdyś zmieszane. *Otw. Ow.* 5. Ty panie wszystkiesz rzeczy pod miarą, pod liczbą i pod wagą rozłożył. 1 *Leop. Sap.* 11, 21. (rozrządzał. 5 *Leop.*). Po wydrukowaniu arkusza, litery w swe krupki rozłożyć, nazywa się w drukarni, rozbiierać pismo. *Magier. Mskr.*, (ob. Rozbiór, rozbiórka). Odplacenie sumy na terminu rozłożyliśmy. *Teat.* 19, b, 8. Roczne dochody pańskie będą długo trwać, ani się na każdy rok tak prędko rozłożą, jeśli się będą powiększać. *Kosz. Lr.* 109. (nie wyczerpna się, nie wydada się). Żołnierze rozłożeni po kwaterach. *Teat.* 50, b, 50. (różnie rozkwaterowani). Wtargneli Filistynowie, i rozłożyli się po padole. 1 *Leop.* 1 *Paral.* 14, 12. (rozbił

obóz). Na większy postrach więcej męczarskich narzędzi rozkłada. *Pilch. Sen. list.* 1, 102. (wykłada, dobywa). Rozgospodarować się i rozłożyć z drogi. *Nadz.* 61. rozpakować, rozgościć się; *id.* einrichten, seine Sachen in Ordnung stellen. Po wydobyciu z moczydła konopi, rozwinąć się z pęczków i rozkładają się na słońcu. *Jak. Art.* 5, 219. Mapy rozkładała po stole. *Teat.* 27, 24. rozwinęła, auß einander schlagen, auß einander wickeln. — 3. Rozłożyć, rozwlec, rozciągnąć, rozszerzyć; außbreiten, außdehnen, außstrecken. Co w sześciu wierszach mógł zwieźle złożyć, To wołał na dwieście daremnych rozłożyć. *Hor. Sat.* 141. Co to za głopstwo, na przyszły wiek się rozkładać. *Pilch. Sen. list.* 5, 298. ROZŁOŻYCIEL, ob. Rozkładacz. ROZŁOŻYSTOŚĆ, ści, ż., roległość, die Ausdehnung, der Raum; *Ross.* разлогость. Ostatni cyrkul, im dalej od średniego punktu odstepuje, tym większą rozpościera się rozłożystością. *Bardz. Boet.* 157. Każde ciało ma pewną rozłożystość, czyli wielkość pewnymi granicami określoną. *Rog. Dos.* 1, 24. ROZŁOŻYSTY, a, e, — o *adverb.*, szeroko rozłożony, rozczepierzony; weit außgestreckt, außgebreitet; *Boh.* rozkladitý; *Ross.* разлогитъ, разложитый (2). połogi, pochodzisty), окладистый; (*Bosn.* roslogit *rectus, acquus, moderatus*; *Slav.* nerázložit - nierozumny, ob. Nierozgarniony). Tytyrze w rozłożystym ty bukowym cieniu dmiesz w fujarkę; *patula. Nag. Wirg.* 485. Palmy ku niebu pną się rozłożyste. *Leszcz. Class.* 6. Dab ów rozłożysty przewyższa wszystkie drzewa. *Jabl. Tel.* 4. *Bardz. Luk.* 45. *Teat.* 54, e, A 2. Gałęzie rozłożyste, *divaricati*, tak są na pniu osadzone, iż z góry kąt rozwartą, z dołu nieco ostry formują. *Jundz.* 2, 11. Pawi ogon rozłożysty. *Ustrz. Klaud.* 28 (rozkładający się, rozsuwający się). Suknie rozłożyste. *Mon.* 65, 569. (buchaste). Pospolicie słabi są na duszy, których rozłożystym barkom i plecocom wydziwić się nie można. *Pilch. Sen. list.* 2, 506, (cf. sążenisty).

ROZLUDNIC, *cz. dok.*, w ludność rozmnożyć, besser bevölkern. Rozludnienie kraju zawiśło między innymi przyczynami od dobrego wychowania dzieci. *Pir. Pow.* 65. Niewola tamuje pracowitość, urodzaje i rozludnienie narodu. *Przestr.* 12, et 216.

ROZŁUP, u, m., 1) rozszczep, rozpadlina, die Spalte. Otwarły się w przyjemnym rozłupie. *Przyb. Mill.* 225. — 2) Rozehwycenie, rabowanie; daß Plündern, Wegraffen. Chęć zbliżyć nasze flotę, żeby razem Napadli na jej rozłup z ogniem i z żelazem. *Przyb. Luz.* 258. — 3) *Botan.* Rozłup, ziele, ob. Łomikamię. ROZŁUPIĆ f. rozłupi *cz. dok.*, Rozłupać *niedok.* rozłupuje *pr.*; *Rag.* razlupiti; *Ross.* разлопуть, разлопать, расколюпать, расколюпываю; *Boh.* roslausknauti, rozkorcepiti; łupinę rozbić, rozgryźć; eine Außfalle ic. aufspalten, aufmachen, aufheissen. Nadobny będzie kasztan albo orzech Włoski, A kiedy go rozłupisz, ali w nim ni troszki. *Rej. Wis.* 91. — 4. Rozłupać, rozszczepać, aufspalten, zerfpalten. Luzytańcy z potężnym ramieniem rycerze, Rozłupują szyszaki, plątają panczerze. *Przyb. Luz.* 85. Klin największą moc ma w rozparciu, w rozdzieleniu i rozłupaniu drzewa. *Chmiel.* 1, 225.

- ROZMACHAĆ** *cz. dok.*; *Ross.* размахать, размахивать, раскачать, раскачивать, разматать; rozkołysać, rozehwiać; in die Schwinge bringen, schwingen. Dość mu było rozmachać ramię z mieczem, a strach również w rycerzach serca trwożył. *Przyb. Luc.* 258. Prędzej się ja wydzwignę, im żywiej bieg rozmachasz. *Zab.* 15, 257. Twój język świegotliwy za bardzo się rozmachał. *Teat.* 1. b, 25. Każdy z osobna żołnierz, gdy był rozmachaniem, Choć wodzony, zdawał się być pierwszym hetmanem. *Przyb. Mill.* 185. Rozmachanie, rozmachnienie; *Ross.* размахъ, (размашистый nierówny, nieczytelny).
- ROZMACIĆ, ROZMECIĆ** *cz. dok.*, rozpuścić w wodzie; *Rag.* razmutit, in Wasser auflösen, einrühren. Proch rozmeć w trzech męciach wódki. *Sienk.* 540. — 2. Rozmacić wodę mętną uczynić, Wasser trübe machen. Z wody rozmacionej ziemia opadała. *Kluk. Kop.* 1, 22. **ROZMACICIEL**, a, m., który rozmaca, der Einrührer, Auflöser; *Rag.* razmutitegl, f. razmutitegliza.
- ROZMACZAĆ** *ob.* Rozmoczyć. W **ROZMACZKI** jaje, jaje miękkie, które razem albo dwiema wyknać można, ovum sorbile. *Macz.*, *Włod.* weiche Eier, (cf. rozmoczeki); *Slav.* jaja na umäk. (*Ross.* размазня rzadka kasza).
- ROZMAGAĆ** się, *ob.* Rozmódz się.
- ROZMAITOŚĆ**, *ści.* ż.; (*Etym.* imać, jać): rozliczność, odmienność, mnogość, die Mannigfaltigkeit; *Vind.* mnogoterność, drugofortność, reslozność, velikufność; *Ross.* многоразличность, многоразличие. Rozmaitość sładzi rzezy. *Cn. Ad.* 766, (cf. przeplatać mleję). — 2. Rozmaitość była między Łacińskim a Greckim narodem. *Smotr. Nap.* 71. różność. *ib.* Unterchied. **ROZMAITY**, a, e, **ROZMAICIE** *alverb.*, odmiennie leżny, rozleżny; verschiedenheit, mannigfaltig; *Slav.* rozmagili, rozmanity; *Sorab.* 1. mnohowschnów; *Vind.* mnogotern, drugoforten, reslozhen, reslzhen, velikufhen; *Ross.* многоразличный; *Eccl.* разноситъ, въ рознь раздѣленный. Tam było się wiele ludu rozmaitego naszło. *Baz. Sk.* 185. Gdy na te cudowne patrze widowiska, Tysiąc myśli rozmaitych w mój umysł się weiska. *Chod. Gesn.* 55. Podział rozmaity i niewyłożny zły jest. *Petr. Ek.* 50. niejednostajny.
- ROZMAMAC** *cz. dok.*, obnażyć piersi, jak manika, gdy daje ssad dziecku: die Brust entblößen, wie eine Saugamme. Jażem się śmiał w tak nieprzyzwoitych sukniach, tak rozmamany w oczach jego stawiał! *Teat.* 50, 18.
- ROZMARNOWAĆ** *cz. dok.*, roztrwonić; *Sorab.* 1. rofwadacz; *Carn.* safajdrām; *Vind.* safrazhati, sanemiarati, sapraviti, sadegati; *Ross.* расточить, расточать (cf. rozłoczyć), промытарить, размытарить, verschwenden, durchbringen. Kaligula tak cały skarb rozmarnował, że nie miał potym co na kuchnię wydawać. *Star. Ref.* 74.
- ROZMARSZCZYĆ** *cz. dok.*, Rozmarszczać *niedok.*; *Bosn.* razmršiti; *Rag.* razmarsitti, (razmarsiv explicabilis); *Ross.* разморщить, разморщивать, расправить, расправлять (cf. rozprawić), разглядить, разглаживать, разлощить, разлащивать; zmarszczki rozfałdować, wygładzić; eutrujjeln, eutjalten. Rozmarszczyć czoło czasem nie zawadzi. *Mou.* 65, 95.
- ROZMARYN**, u, m., *rosmarinus* Linn., der Rosmarin; *Boh.* rozmarýn; *Sorab.* 1. roszmarin; *Carn.* roshmarin, (roshmarinēm se adblandiri; *Vind.* roshmarin; *Croat.* rosmarin; *Bosn.* rosmarin, rusmarin; *Rag.* rúsmarin; *Slav.* rozmarin; *Ross.* розмаринъ; ziele na podobieństwo drzewka, zawsze zielone. *Cresc.* 268; kocha się w ciepłych krajach, zwłaszcza przy morzu; przeto z Łac. wykłada się jakoby róża morska. *ib.* *Kluk. Rosl.* 1, 282. Dawna przypowieść, jak od ludzi słyszym, że i rozmaryn zły z złym towarzyszem. *Zab.* 12, 507. — 3. Rozmaryn polny, dziki, Czeski, bagno świnię, rozmarynek, szmer, podobny do rozmarynu ogrodowego. *Syr.* 171. *Kluk. Dyke.* 1, 55. Mutterkraut, Feß. **ROZMARYNOWY**, a, e, Rosmarin; *Ross.* розмаринный.
- ROZMARZNAĆ**, rozmarzła *neutr. jedntl.*; *Ross.* rozmerznutise, rozmrznutise; *Boh.* rozmrznauti; odtajeć, aufstauen, aufgeben; Rozmarznie ziemia, puszcza. *Cn. Th.*
- ROZMARZYĆ** *cz. dok.*, mocno odurzyć, dummi und trüme-rich machen, den Kopf einnebeln, betäuben; (cf. *Boh.* rozmahły gnuśny, rozmahlost gnuśność; cf. *Ross.* размарить, размаривать wymazać, zamazać). Trudno jest zapielego człowieka, gdy go piwo albo wino rozejdzie a rozmarzy, trzeźwieć. *Glicz. Wych.* J 5 b. Rozmarzył chmielny trunek ukraińskiego Spartaka, że i Rzymowi groził. *Psalm.* 41. Uderzył na nieprzyjacieli snem i pijanstwem rozmarzonych. *Krom.* 59. et 555. Leży sobie Bachelem rozmarzony. *Anahr.* 58. *Zab.* 12, 509. *Hul. Ow.* 252.
- ROZMAWIAĆ**, *ob.* Rozmówić.
- ROZMAZAC** *cz. dok.*; *Boh.* rozmazati, rozmazowati; *Sorab.* 1. rofmažu, rofmažem, rofmažam; *Bosn.* rozmazam (perrungo, 2. effemino; *Slov.* rozmazaný delicatus); *Croat.* razmazajem; *Ross.* размазать, размазывать; mażąc rozcierać, auseinander schmierem. **ROZMAZISTY**, a, e, co się rozmazać daje, schmierig, zum Verschmieren. *Tr.*
- ROZMECIĆ**, *ob.* Rozmacić. **ROZMET**, u, m, sposób czynienia żelaza miękkim, aby się nie łamało. *Włod.*, ferrum molle et flexile, quo cultri, gladii temperantur, ne fragiles fiant. *Cn. Th.* weiches Eisen, daß spröde, geschmeidiger zu machen.
- ROZMELANCHOLIZOWAĆ** się *recipr. dok.*, zapędzić się w melancholię, ins Melancholijem gerathen. Długom się w myślach zanurzony rozmelancholizował. *Mon.* 71, 249.
- ROZMIAĆ** *cz. jedntl.*, miąć rozgnieść, zerfuitern; *Ross.* размять, разомну, размнано.
- ROZMIANY**, n. p. Nierozmiana mowa. *Żebr. Ow.* 1. 47, nierozumiana, niezrozumiała, *ob.* Rozumieć.
- ROZMIAR**, u, m.; *Vind.* resmir; *Croat.* razmerenje; *Hung.* megmérés; (*Rag.* razmjèrje; proporeya, pomiar; razmjèrni; pomierny, congruus); *Ross.* размѣръ; 1) rozmierzanie, wymierzenie; daß Abmessen, Ausmessen. (*Ross.* размѣрность, соразмѣрность pomierność, proporejonalność, размѣрный, соразмѣрный pomierny, stosowny). Rozmiary wojenne. *Łesk.* 12. Z odprawionych rozmiarów Karła całego kraju się układa. *Łesk.* 511. — 2. Rozmiar, statek, konew, garniec, miara. *Cn. Th.*; ein Maß, Trümmäß. — 3. Rozmiar, pomierność, proporeya, daß verhältniß. Mali ludzie mogą być wdzięczni, przystojny

mając rozmiar członków. *Petr. Et.* 326. — 2) Ciało Chrystusowe w sakramencie jest bez rozmiaru; *sine quantitate. Zygr. Ep.* 82. — 2) Rozmiar, *herb*; trągiuły trzy, na wierzchu krzyż, w helmie pięć piór pawich. *Kurop.* 3, 45, ein Wappen. ROZMIARKOWAĆ *cz. dok.*, wymiarkowawszy rozsądzić, entscheiden, bestimmen. Posłał król do Spiza, dla rozmiarkowania granic z Węgrami; *ad regundos fines cum Ungaris. Krom.* Niepierzewj dom swój i całe obejście swoje ustanawiać ma, aż obrachuje się pilno z dochodami, czyli te na całe tak rozmiarkowane obejście wystarczyć mu mogą. *Mon.* 67, 452.

ROZMIER, Rozumie, *ob.* Rozumieć.

ROZMIEŚĆ, rozmiotł, *f.* rozmiee *cz. dok.*, Rozmiać *niedok.*; *Boh.* rozmetati, rozmeey, rozpřemjati; *Sorab.* 1. rozmetam, rozeziskam; *Bosn.* razmechjati, razmetnuti; *Rag.* razméntuti, razmetatti; *Croat.* razmetati, razméchem; *Eecl.* разметают, размещу; *Ross.* разметать; 1) rozrzucić, von einander werfen. Kazali im, aly domy one rozmiotali. *Kosz. Cye.* 205. Budowanie folwarkowe dla tej przyczyny rozburzone i rozmiotane być nie ma. *Szczerb. Sax.* 160. Drogi wybite wyrównywali, pagórki rozmiatowali, i przechody na prost działali. *Jer. Zbr.* 57. Rozmiatują góry, burzą mury. 1 *Leop.* 5 *Ezdr.* 4, 4. (rozmiatają. 5 *Leop.*). Chcieli go rozsiekać, i jak złego w lesie po sztuce rozmiatać. *Papr. Kol. Q 4 b.* Wystrzały się z narzędzi wojennych rozmiotły. *Przyb. Luž.* 224. Jak dym, gdy go wichur porwie i rozmieści, zginął zdrajca. *Teat.* 45, 65. Wyb. Jagiello kazał ogień, który (Litwini) za święty mieli, zgasić i rozmiatać. *Stryjck.* 445. Do rozmiecania, rozmiotny *Ross.* разметный. Dąb wierzchołkiem pyszynem obłoki rozmiata. *Kniaź. Poez.* 2, 95. Czas czynić Jehowo, rozmiotali zakon twój. *Budn. Ps.* 119, 126. — 2) Ptasznik, chce gołębia ułowić, rozmiatał nań siatką nauką swoją. *Ezop.* 56. (rozmaieie rozstawiał, rozwieszał). — 3) Stomachor, gniewam, rozmiatam się, niecierpliwym jestem. *Mącz. Stomachosus*, łatwie się rozmiee od gniewu, niecierpliwym. *Mącz. Egone debacchatus sum in te, an tu in me*; izalim się ja na cie rozmiotł, czyli ty na mnie? *Mącz.* — 2) Rozmieść, rozmiatać miotłą, zmiatając rozrzucić, zerżęć; *Boh.* roz-mesti; *Ross.* разметь. Rozmiotę, eom zmiotł. *Cn. Th.* 947.

ROZMIĘKZYĆ *cz. dok.*, Rozmiekęczyć *czestotl.*, miękkością przejać, zerweichen, durchweichen; (*Boh.* rozmačkauti, rozmačkati = rozgnieść); *Croat.* razmekchavam; *Ross.* размягнуть, размягчать, размягчивать; *Eecl.* размягчати. Dla wrzodów w gardle syfkość przypada, bo wilgotności z nich pochodzące rozmiekęcząją części one głośowi służące. *Sok. Probl.* 98. ROZMIĘKNAĆ *neutr. jedntl.*, Rozmiekać *niedok.*; *Boh.* rozmečkauti, rozmečkati; *Ross.* размякнуть; *Eecl.* размякнваю; wilgocia przeniknąć, miękkim się stać; ganz weich werden, erweichen. Świeża grunt żywny wilgocia rozmieka. *Kniaź. Poez.* 1, 151. Krzyeżą zwycięzey, smutnie wyją zwyciężeni, Ziemia płynie od krwawych rozmieka strumieni. *Dmoch. Il.* 104.

ROZMIENIĆ *cz. dok.*, Rozmieniac *niedok.*; *Croat.* rozmenyam; *Bosn.* razminiti, prominiti; *Ross.* размьнить, размьнять,

размьивать; zamienić, umwecheln, verwecheln, einwecheln. Wszystko złoto mam w samych imperyałach; a najcięzej tylko rozmieniac, to niewiedzieć, gdzie rozleża się pieniądze. *Teat.* 16. b, 112. Rozmienienie, rozmiara; (*Ross.* размьиван = list zamienny, Tauschbrief). Do rozmiennienia (*Bosn.* razminaiti, setose mosge razminiti). Rozmieniacz, *Bosn.* razminilac, koji razminiva pjenezę; *Croat.* razmenitel.

ROZMIERCA, *y, m.*, ROZMIERZACZ, *a, m.*, rozmierzający; *Vind.* resmernik; *Croat.* razkotaritel, der Ansmesser, Abmesser. Spólną przedtym ziemie, Rozmierea granicami poznaczył długiem. *Otw. Ow.* 11. O rozmierzaczach ziemi. 1 *Leop. Hier.* 6. ROZMIERZYĆ *cz. dok.*, Rozmierzać *niedok.*; *Boh.* rozmeřiti, rozmeřowati; *Sorab.* 1. rozmeřam, rořmiriu, rořmirim; *Rag.* razmjerriti; *Vind.* resmeriti; *Croat.* razmeriti, razmerjam, razmerujem, razkotarujem; *Hung.* megmérám; *Ross.* размьрить, размьрять, размьривать, размьривать, размьривать, размьривать; pomierzyć, wymierzyć, abmessen. Każdy znajdzie, umie kto rozmierzyć chwile, Czas do poważnych zabaw, czas do krotofile. *Min. Ryt.* 5, 549. Nie śmiemy się przyrównać do niektórych, co się sami zalecają; ale my siebie sami w sobie rozmierzając, przyrównawamy się sami sobie. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 10, 12. Rozmierzenie, wymierzenie, das Ansmessen. — 3) Rozmiar, rozmierność, rozciągłość, die Ausdehnung. Bóg nie ma rozmierzania, ani wielkości. *Kat. Gd.* 63.

ROZMIERZWIĆ *cz. dok.*, mierzwiąc rozprószyć, malmened zerfieben, zermalmen; *Sorab.* 1. rozmeřwu; *Bosn.* razmer-viti, razmrriviti; *Croat.* razmervlytjem.

ROZMIESZAĆ *cz. dok.*; *Sorab.* 1. rořmischu, rořmischam, *Rag.* izmjescjati; *Ross.* размьшать, размьшивать, разболтать, разбалтываю; rozmiać mieszać, einmischen, zerreiben, vermischen. Placek chleba oliwą rozmieszanego. *Budn. Exod.* 29, 52. Ług gdy ochłodnie, z rybią rozmieszać zółcia i tam gdzie są pehły kropić. *Haur. Ek.* 115. (*Boh.* rozmiška = zniszczenie).

ROZMIŁOWAĆ się, kogo, w kim *recipr. dok.*, rozkochać się w kim, sich in einen sehr verlieben. Salomon rozmiłował się niewiast cudzego rodu mnogich. *W. 5 Reg.* 9. 1. Dawid rozmiłował się drugiej córki Saulowej. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 20. Nasz język Polski rychłoby urósł, gdybyśmy się go rozmiłowali. *Gorn. Dw.* Król się Olimpi rozmiłował. *P. Kchan. Orl.* 1, 522. Rozmiłowała się bardzo urodziwego młodzieńca. *Sk. Dz.* 1009. Korydon się w Alexie pasterz rozmiłował. *Nag. Wirg.* 488; *ar-debat.* — *Absol.* Rozmiłować się, rozkochać się, pałać miłością; verliebt seyn, sich verlieben. Mnie kiedy która kobieta odważy się kochać, to szalenie się rozmiłuje. *Teat.* 28, 45. Serce rozmiłowane poświęca wszystko swojej miłości. *Stas. Num.* 2, 65. — 3) Oby się go pan bóg rozmiłował; by się bóg nad nim zmiłował. *Cn. Ad.* 1069. *de improbis vel extreme miseris moribundis*; daß sich unser Herr Gott seiner erbarme.

ROZMINAĆ się z kim *recipr. jedntl.*, Rozmijać się *niedok.*, różną drogą idąc ominać kogo, einen verfehlen, nicht an ihm treffen, nicht mit ihm zusammen treffen. Biegnę co pre-

- dziej, aby się z nim nie rozminąć. *Teat.* 24. c, 99. Myśli ich się zgadzają, o czas tylko rozmięły się. *Teat.* 55. d, 13. Szczęście, gdy komu w miłości sprzyja, Z tym się czestokroć we grze rozmią. *Teat.* 48. b, 42.
- ROZMIOTAC**, *ob.* Rozmieść. ROZMIOT, a, m., rozrzut, rozrzucenie, rozprószenie; daß Anseinanderwerfen, Zerstreuen. Połóżże na drugiej stronie przeciwko Gilliuszowi skrzynie z kłótkami, na wszelkie prośby głuche, nie osadzisz, że jego rozmiot poniekąd jest lepszy, niżeli ta straż? *Warg. Wal.* 140.
- ROZMLEC** *cz. dok.*, Rozmlecać *niedok.*, mleć rozetrzeć, zermablen; *Boh.* rozemliti, rozemlel, rozmeli; *Ross.* размолоть, размалывать.
- ROZMŁÓCIC** *cz. dok.*, Rozmłacać *niedok.*, młócić rozbić, zerbrechen; *Ross.* размолотить.
- ROZMŁODZIC** *cz. dok.*, Rozmładzać *niedok.*, zupełnie odmłodzić, verjungen, jung machen. Uczył ich, w którą ziemię latorośl i jako ją wsadzać, W jakiej winną macięcę dziedzinie rozmładzać. *Gaw. Siel.* 562.
- ROZMNOŻYC** *cz. dok.*, Rozmnażać *niedok.*; *Boh.* rozmnožiti, rozmnožovati; *Slov.* rozmnožugi, rozliognugi; *Sorab.* 1. womnohočezam; *Ross.* размножить, размножать, приусугубить, приусугублять; *Ecc.* многоусугубити, разблагити, разблагаю; liczniejšym uczynić, rozwieliczyć, mnogości przyczynić; vermehren, vervielfältigen. Stworzenie jest z niczegoś; rodzenie, gdy się jedna rzecz z drugiej wypuszcza; rozmnożenie, gdy też jedna rzecz się sama rozszerza i mnoży. *Sk. Kaz.* 517. Rozmnożyć się *Ecc.* размножити. Rozmnażanie się, die Vermehrung, ziarn niektórych roślin, jest niewypowiedzianie wielkie. *Bot. Nar.* 158. Abrahama bóg obiecał rozmnożyć i uczynić go ojcem wielu narodów. *Sk. Kaz.* 508. Każde dziecie nie zaraz mówi, jedno za rozmnożeniem lat; bóg przystojnie z rozmnażaniem lat rozmnażanie mądrości przyłączył. *Biał. Post.* 157. Dzieciatko rosło a rozmnażało się. *Rej. Post. D d d.* 4. Im dalej, tym się więcej rozmnażał w nauce swojej. *Zarn. Post.* 5, 551. — *Arithm.* Rozmnażać liczbę jedną przez drugą, multipliciren. Aby potrafić każde mnożenie odprawić, trzeba umieć na pamięć wszystkie produkta z rozmnożenia pojedynczych cyfer wypadające; te znajdują się w tablicy rozmnożenia czyli Pytagoresowej. *Lesk.* 2, 7. Multiplicationstafel, Einmal Einmal. **ROZMNOŻYCIEL**, a, m., **ROZMNOŻCA**, y, m.; *Boh.* et *Slov.* rozmnožitel; *Ecc.* размножитель; rozszerzyciel, der Vermehrer, Verbreiter, Ausbreiter. Boże rozmnożycielu światłości. *Kanc. Gd.* 526. Bóg jest rozmnożcą zbawienia naszego. *Wróbl.* 153. Metodius wia-ry Chrystusowej w narodzie Słowiańskim rozmnożyciel. *Krom.* 51. — W *rodz. żeńsk.* **ROZMNOŻYCIELKA**, i, n. p. Dziwaetw rozmnożycielka. *Mon.* 72, 591. die Vermehrin. **ROZMNOŻYSTY**, a, e; *Sorab.* 1. womnohočezנית; rozmnażający się, mogący być rozmnożonym, sich vervielfältigend, vermehrbar, multiplicabilis. *Cn. Syn.* 586. Ogórek ptaszy jest rzecz rozmnożysta. *Syr.* 1475.
- ROZMNOŻYSTO** *adverb.*, bardzo liczenie, jebr załreich. Rozmnożę rozmnożysto potomstwo twoje. 1 *Leop. Genes.* 16, 10.
- ROZMOCZYĆ** *cz. dok.*, Rozmaczać *niedok.*; *Boh.* rozmočiti; *Vind.* resmozhit, arsmozhit, resmakat; *Carn.* resmākam; *Bosn.* raskisnuti, *Ross.* размочить, размочивать; moczeniem rozmięczyć, rozpuścić, rozinać; anfeuchten, einweichen, zerweichen. Rozmocz dwa łoty gminy w wodce. *Pers. Lek.* 568. Jednorożec rozmacza róg swój w wodzie. *Wróbl.* 64. Który sięga, a rozmacza ze mną rękę w misie, ten mię zdradzi. 1 *Leop. Math.* 26, 25. (który macza ze mną rękę w misie. *Bibl. Gd.*) — Wełna niektóre farby od razu w się bierze; a innych nie wciąga inaczéj, chyba za wielokrotnym rozmazaniem i warzeniem. *Pulch. Sen. list.* 2, 178. Rozmoczenie, rozrzedzenie, rozpuszczenie od wody, rozlazłość, **ROZMOCZKI**. *Cn. Th.* 948, daß Anfeuchten, Durchweichen z. B. daß Erdreich vom Regen; cf. rozmaczki, jaja w rozmaczki; *Slav.* jaja na umak. **ROZMOKNĄC**, rozmokł, f. rozmoknie *neutr. jedntl.*, Rozmakać *niedok.*; *Boh.* rozmoknauti, rozmokati; *Sorab.* 1. rofmoknu, rofmoknam; *Ross.* размокнуть; rozpuścić się od wody, aufgeweicht seyn, durchweichen. Nogi im przez wodę, w której przez pięć dni wciąż stali, rozmokły zupełnie. *Gaz. Nar.* 1, 77. Drogi rozmokłe. *Hor. Sat.* 88. Owi ludzie bez gniewu, są ani ciepłi ani zimni, ale rozmokli, jako zmokła kokosz, tak się ruszają, nie nie sprawią. *Sk. Kaz.* 515.
- ROZMÓDZ** się, rozmógł się, f. rozmoże się, rozmożę się *recipr. dok.*, Rozmagać się *niedok.*; *Boh.* roznoey se, rozmohl se, rozmahati se; *Slov.* rozmāham se; wzmagać się, w moc rozrastać, (cf. rozniemodz się, *ob.* Rozmożenie): jebr starf werden, an Stärke und Macht zunehmen. Rozmagał się, a drżało wszystko przed nim. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 5 (zmacniał się. *Bibl. Gd.*). Tyś się królu rozwiemożył i rozmógł; władza twoja dosięgła do granic ziemi. *W. Dan.* 4, 19. Po potopie, gdy się lud począł rozmagać na świecie, Nemrot począł panować. *Biel. Św.* 5 b. Gdy się bałwochwalstwo rozmogło, wstępowali czarci w one obrazy. *Biel. Hst.* 25. (gdy górę wzięło). Francę do Polski z lizymu przyniosła jedna niewiasta, aż się rychło rozplodziła i rozmogła u nas. *Biel. Św.* 255. Pobożni prześladowani będą, a złoświ rozmogą się na gorsze. *Fund.* 75. Nienawistnik mój, co się na mię rozmógł. *Budn. Ps.* 55, 12. **ROZMOCNIC** kogo *cz. dok.*, Rozmaeniać *niedok.*, bardzo mocnym uczynić, jebr starf machen. Nasi na pomoc swoim już nadpracowanymi przypadną, i bitwę znowu rozmocnią. *Krom.* 524.
- ROZMOTAC** *cz. dok.*, zmotane odmotać, entwirren, auf einander wirren; *Bosn.* razmotati; *Rag.* razmotatti; *Croat.* razmotavam; *Ross.* размотать, разматывать.
- ROZMOWA**, y, ż.; *Boh.* rozmlauwanj; *Sorab.* 1. rozřetřwano; *Carn.* pogovar, krēmel; *Vind.* podgovor, podzovarenje, befeduvanje, govorienje, sgovor, marnji, marnanje, pomenitva, kremel; *Croat.* razgovor, dogovor, zgovor; *Bosn.* dogovor, razgovor, govor, besjedenje; *Rag.* razgovor, dvogovorje, govor, razgovoranje; *Slav.* razgovor; *Ross.* разговоръ, (переговоръ, переговарка negociacya; размолвка kłótnia); *Ecc.* разглагольствіе, словесіе, приятная бесѣда; rozprawa ustna, daß Ge-

spräch, die Unterredung. Wiedli rozmowy o rzeczach poważnych. *Zab. 14*, 298. Rozmowa, gdy jest ucieszna, droga przy niej śpieszna. *Cn. Ad. 1006*. Rozmowa ucieszna przy stole, leda potrawy okraśi. *ib. 1007*. Rozmowy złe psują najlepsze obyczaje. *Petr. Ek. 99. Sk. Żyw. 2, 125. Modrz. Baz. 48*. Rozmowy o dworzaniu, Łuk. *Gornickiego*; tegoż rozmowa o elekeyi; Rozmowy Artaxerxesza z Ewandrem, *Stan. Lubomirskiego*. ROZMOWCA, y, m., osoba rozmawiająca, die sich unterredende Person, die Person des Gesprächs; *Vind.* podgovernik, podmarnuauz, podbefednik; f. podgoverniza, podmarnuauka, podbefedniza; *Croat.* razgovoritel; *Bosn.* razgovoritegl, razlognik dobar, koji ljepo besjedi; *Rag.* razgovoritegl consolator, f. razgovoritegliza; *Ross.* разговорщик; *Eecl.* разлаголствовникъ, f. разлаголствница. Quincunx pierwszy: rozmowee etc. *Orzech. Qu.* Rozmówcy, actores. *Nar. Tar. 2*, 245, ob. osoby sztuki jakiej teatralnej. ROZMÓWIC med. dok., Rozmawiać niedok.; *Boh.* rozmluuiti, rozmluauati; *Sorab. 1.* rofgronisch, sze rofgranaseh; *Vind.* podmarnuauz, podgovernit, vkup govorit, se podgovoriti, se podmarnuauvati, se podgovarjati, poumati, narezli, krenlati, pomeniti; *Carn.* kremlam; *Croat.* razgovarjamsze, dogovariamsze, dogovoritisze, zpomenkujemsze; *Bosn.* govoriti, razgovaritisze, besjediti, razlogisiti, (cf. rozłożyć, rozłog); *Rag.* razgovoritise, razgovaratise; *Ross.* разговаривать, разговориться, (2. разговаривать, разговоривать rozradzić, kłócić się), размывься; 1) rozprawić, discutir, reden von etwas. Rad rozmawia. *Cn. Th.* Rozmawiać z kim, mit einem sprechen. A to kto, ta pani, coś z nią tak długo rozmawiała? *Teat. 7. c.*, 10. Rozmawiać się z kim o czym, sich mit einem über etwas besprechen. — *In mala parte*: Rozmawimy się, niewdzięczniku! *Teat. 5. k. b.*, 52. (zobaczymy się z sobą). Wziął to za urazę swego honoru, i chce rozmówić się z W. Panem. *Teat. 11. b.*, 20. — 2) Rozmawiać komu sługę etc., przemawiać, odmawiać; absprechtig machen, abswendig machen, abreuen. Amazony od ojców syny rozmówiły, że szły z niemi w tamte strony. *J. Kchan. Dz. 172*. ROZMÓWINY plur., rozmawianie, rozmowy; Unterredungen, Gespräche. Alexander miewał rozmówiny z mędracami, co ich pierwszych w Persyi znają. *Chrośe. Fars. 52*. Miewali z sobą wzajemne rozmówiny. *ib. 105*. ROZMOWNICA, y, ż., gadalnia, lokutarz. *X. Biel.* parlatorium, w klasztorach panieńskich. *X. K. n.* das Gesprächzimmer. ROZMOWNOŚĆ, ści, ż., snadność do rozmawiania, rozprawność, die Gesprächigkeit; *Boh.* umluwnost; *Vind.* podgovorlivost; *Sorab. 1.* lesznosež. Dla osobnej ludzkości, rozmowności, był bardzo wziętym. *Sk. Żyw. 567*. Układność obyczajów i rozmowność panom przystoi. *Petr. Ek. 105*. ROZMOWNY, a, e, — ie *adverb.*, rozprawny, snadny do rozmowy; gesprächig, leutselig; *Boh.* umluwný, howorny, přívětivý; *Slov.* přívětivý; *Sorab. 1.* leszné; *Vind.* podgovorliu; *Croat.* razgovorliv; *Dal.* razgovoran, rassgovoran; (*Rag.* razgovorni consolatorius);

Ross. разговорчивъ, бесѣднѣй, (cf. biesiadny). Każdemu łaskawym się i rozmownym stawał. *Sk. Żyw. 2*, 28. (*affable*). Panujący powinien się okazać dla poddanych przystępnym i rozmownym. *Zabł. Roz. 75*. — 2. Rozmowny, rozmowie służyący, Gesprächig. Gry rozmowne, zabawą pożyteczna. *Gorn. Dw. 5*. ROZMOŻENIE, ia, n., wielka zamożność, zamożenie się znaczne, (ob. Rozmódz się); starke Vermehrung, Verstärkung. Bóg takiego szczęścia i takiego rozmóżenia nie raczył dać jemu. *Rej. Post. A a a 6*, cf. rozmnożyć. ROZMROCZYĆ *cz. dok.*, Rozmroczywać *contin.*, mrok czyli ciemność rozpedzić, entdämmern, die Finsterniß verschleuchen. Na pierwszym rozmroczywaniu; *summo diluculo. Krom. 557*. — *Fig.* Wino ci z trosków przepaści swobodna myśli słodko rozmroczy. *Hor. 2*, 275. *Kniaź.* ROZMROZIĆ *cz. dok.*, Rozmrażać *niedok.*; (*Boh.* rozmraziti, rozmrazovati; *Slov.* rozmrazám; *Sorab. 1.* roztahyu; *Croat.* odmerzavam, razmerzavam); rozpuścić zmarzłego eo. *Cn. Th.* aufbauen, Eis schmelzen machen. ROZMRUZYĆ *oczy cz. dok.*, rozenknąć na pół oczy, die Augen halb anmachen. Budzi się wylekły objawieniem, Lecz wkrótce przekonał się oczu rozmrużeniem, Ze go tylko sen ludził marą wystawioną. *Przyb. Luz. 247*. ROZMYKAĆ, ob. Rozenknąć. ROZMYŚL, u, m.; *Boh.* rozmysl; *Slov.* rosmišleka deliberatio, addubitatio; *Ross.* разсчётъ, (размысль miernicy, ziemiomierca); *Eecl.* размысль (2. rozum), вымышленіе; rozmyślanie się, namyslanie, rozważa, rozważanie; daß Bedenken, Ueberlegen, Erwägen, Besinnen, der Bedacht. Wyszył one dziesięć dni dane Focyszowi na rozmysł. *Sk. Dz. 855*. (Bedenkzeit). — Nierozmysł. *Kosz. Cye. 49*. nieuwaga, Unbedachtfamkeit. — 2. Rozbierając swe przypady sobie różny brał przed się rozmysł w onej dobre. *P. Kchan. Jer. 252*. zamysł, determinacya, Entschluß. ROZMYŚLIĆ *cz. dok.*, Rozmyślać *niedok.*; *Slov.* rozmýšljm; *Boh.* rozmysletli se, rozgijmati, (cf. rozjać); *Sorab. 1.* rozmoszlu, rosmylliu, rosmyllim, tam a tam mylliu, rozpominam, wopominam; *Carn.* resmishlam; *Vind.* resmishliti, resmishluvati, resmishlucem, premishliti, premishluvati, preiresmishliti, poumlati, napoumiti, naposhinjati; *Croat.* razmisslyavam; *Dal.* razmislyati; *Rag.* razmisliti, rezmishgljati, razmishvati; *Bosn.* razmisliti, razmishgljati, promishgljati, proumisliti; *Slov.* promotriti; *Ross.* размыслить, размышлять, обмыслить, обмышлять, уместовать, разгадать, погадать, обдумать, обдумывать, одуматься, одумываться, свекнуть, свекать; *Eecl.* поглочити сл, поглумляюся, разсуждать, размышлять, подумать съ собою; rozważać, rozbiierać u siebie; erwägen, in Betrachtung ziehen, durchdenken. Rozmyślanie o czym, rozważanie; daß Nachdenken, Erwägen, Betrachten; *Sorab. 1.* rozpomnetžo, wopomnetžo; *Croat.* razmishlyavanye; *Eecl.* вымышленіе. Kiedy rozum wyobrażeniom w nas się snującym długo się przypatruje z pilnością, jest to rozmyślanie. *Cyank. Log. 18*. Dwadzieścia lat rozmyślałem na puszczy, i przekonał mnie rozum, że nie może być tylko jeden bóg. *Stas. Num. 2*, 117. Wierz, nie rozmyślaj. *Pot. Jaw. 2*, 56. Rozpomnieć sobie rozlicność do-

brodziejstw, a rozmyślić sobie strach pogrózek pańskich. *Rej. Ap.* 49. Człowiek rozmyśla sprawy swoje w sercu swoim; ale pan sprawuje język jego. *Rej. Post. D d d 6.* Rozmyślanie rozumne, kontemplaeya. *Gorn. Dw.* 562. Rozmyślanie nabożne, duchowne, medytaeya. *Cn. Th.* 249. geistliche Beschauung, Betrachtung. Rozmyślanie komu uczynione • uwagi, przekładania; *Verstellungen, Betrachtungen, Bemerkungen.* Rozmyślania od siebie uczynione dowodzą, że człowiek jest dziełem boskim. *Zabl. Roz.* 29. — 2. Rozmyślać się *rec.*; *Boh.* rozmysliti se; namyslać się, rady u samego siebie szukać; *sich befinden, bedenken, bey sich überlegen, zu Rathe gehen.* Rozmyślić się, namyslić, poradzić na wszystko dobrze potrzeba; namysł się wolno, a śpieszno czyn. *Cn. Ad.* 1008. — *Aliter:* Rozmyśliłem się już na to dobrze • udeterminowałem się, idy habe beschloffen, idy bin entschlossen. *Cn. Th.* — *Aliter:* Rozmyślił się zaś, odmienił zdanie, radę, przedsięwzięcie, er hat sich anders besonnen, (cf. upamiętać się, zreżektować się). Z początku nie chciał, ale potem rozmyśliwszy się i żalując tego, co uczynił, poszedł. *Sekl. Math.* 21. ROZMYŚLACZ, a, m., ten, który się rozmyśla, *deliberator. Macz.,* der Erwäger, Betrachter; *Bosn.* razmisegljalač, f. razmisegljaliča; *Rag.* razmisegljalez, f. razmisegljaliza, razmisiltegliza; *Vind.* poumlavez; *Ecel.* размыслитель. ROZMYŚLNY, a, e, ROZMYŚLNIĘ, ROZMYŚLANIE *adverb.*, rozważający, rostopny; *überlegt, bedachtam; Boh. et Slov.* rozmyslný; *Sorab.* 1. wopominaczé, poważny; *Vind.* napomilliu, pomilliu, premilliu; *Rag.* razmisegliv; *Ecel.* вымышленный Co czynisz, czyń rozmyslnie, skora rada szkodzi. *Kchow. Fr.* 152. Mówić to przedka a nie rozmyślanie, o rzeczy ważnej, nie jest to laida eo. *Gorn. Dw.* 16. Nie mów nie nierozmyslnie. *W. Eccles.* 5, 1. Nierozmyslnie rzeczy ledajakie; nierozmyslny pisarz, nie będzie wyborny. *Cn. Ad.* 641. Nierozmyslny, (*vitiose*), porywczy, niebaczny, *inconsideratus.* *Cn. Th.* 522 *unüberlegt.* Z nierozmyslniej zrobiłeś kobietę rozsądną. *Teat.* 41, 8. (*sine vitio*). Nierozmyslny, nienagotowany, *immeditatus. Macz.* unüberdacht, unvorberichtet, *extemporalis, ex nunc.* Tyberyusz lepszy był na przedkie odpowiedzi, niżli na rozmyslnie. *Sk. Dz.* 67. W nagłych przypadkach lepszą radę potrafią białogłowy, niżli mężczyzny. *Petr. Ek.* 19. — 2. Rozmyslny, nieprzypadkowy, umysłny, *versetlich.* Może to się stało przez zapomnienie? *B.* Nie papo, rozmyslnie. *Teat.* 59, 16. ROZMYŚLNOŚĆ, ści, ż., baczność, rozważa; *Boh.* rozmyslnost; *Vind.* pomillivost, premillivost, die Ueberlegung, die Bedachtsamkeit. Nierozmyslność, niebaczność, *temeritas.* *Cn. Th.* 522. Unüberlegtheit, Mangel der Ueberlegung.

ROZMAROWIĆ, ROZNOROWIĆ *cz. dok.*, rozpuścić kogo, einen ganz unartig machen. Spanoszeniem roznorowiona swawola. *Krom.* 459; *opibus aucta licentia.*

ROZNASZAC, ob. Roznieść.

RÓŻNIATA, y, ż., różność, różnica, spor, kłótnia; *Haer, Zanf.* Wojna z wojny rosła, i nie było końca Murdów, płaczu, różniaty i krwawego tańca. *Klon. Wor.* 50. RÓŻNIC *cz. niedok.*; *Vind.* reslozhiti, ressesnati, resviditi, arslolith; *Rag.* razvidjeti; *Bosn.* sejarat; *Ross.* познать,

отличить, отличать; różnemi czynić, różnię robić, nie równać; *unterscheiden, einen Unterschied machen.* Słoneczne promienie dnia od noey nie różnia, wszystkie miesza rzeczy posępna niepogoda, sama ciemność panuje. *Bardz. Luk.* 55. Jako układ części tej porcelany wewnętrznych, różni ją od szkła, tak równie ten układ rozróżnia ją od innych rodzajów porcelany. *Torz.* 179. Różny ubiór, języki zróżniono narodów. *Bardz. Luk.* 2, 47. Zdawało mi się, że mię różnił od innych, i że wejrzenia jego mówiły do mnie. *Teat.* 9, b, 61. — 2. Różnić się od kogo, niezgadzać się, *dissentio;* yen cinem abgehen, nicht seiner Meinung seyn. *Cn. Th.* RÓŻNIC *się rec.*, różnym być, *sich unterscheiden, verschieden seyn;* *Sorab.* 1. schelakofežu szo z drubim; *Ross.* отличаться, разнествовать, различествовать Za czasów Temistoklesa miłość własna od dzisiejszej tym się tylko różniła, iż była otwartszą. *Mon.* 64, 295. — 3. Różnić się z kim, nie zgadzać się, w niezgodzie być. Kłócić się; *unreinig seyn, zanken, streiten.* Zkąd wspólne waśni rosta między wami, Zkąd to, że z sobą różnicie się sami? *P. Kchan. Jer.* 40. RÓŻNICA, y, ż.; *Slov.* rozdiel, (cf. rozdział); *Carn.* resložik, sdrashba; *Sorab.* 1. schelakofezeno, (cf. wszelaki); *Vind.* resložlik, reslozhenje, resbor, resložnost, resliznost, reslika, mejnits, mōja; *Croat.* razlika, različnost; *Rag.* rāznizaze; *Bosn.* razlika, razlicnost; *Slav.* rāzhka; *Ross.* разница, разница, отлика, раздоръ, разладъ; 1) różność, czym się co od drugiego różni; *der Unterschied, die Verschiedenheit.* W rumieńcach, które natura twarzom udziela, jest wielka różnica. *Mon.* 64, 271. Między człowiekiem jednym a drugim niemała różnica. *Teat.* 52, 22. — *Arithm.* Różnica, różniczka, nadmiar, reszta, liżba po odegnieniu mniejszej od większej wyznika. *Česk.* 2, 6. *Jak. Mat.* 5, 15. die Differenz. — 2) Różnica; *Ross.* разнь, разнь; *Boh.* různice; niezgoda, kłótnia; *Zanf.* Streit, Haer, Uneinigheit. Między niemi urosła wielka różnica i spór. *Warg. Cz.* 109. Rzecz wszystkie, o która różnicę mamy, na twoje uznanie podaje. *Sk. Dz.* 4169. Gdzie masz jaką wojnę albo różnicę, jak możesz do zgody i pokoju, chęć przywodzić. *Sk. Żyw.* 2, 440. Po wyjechaniu Ryxy były u nas wielkie różnice, swary, rozboje. *Biel.* 49. fakeye. RÓŻNICZKOWY n. p. rachunek. *Jak. Mat.* 5, 5 *calculus differentiae,* die Differentialrechnung. Ilość różniczkowa. *Jak. Mot.* 5, 81. RÓŻNIE, RÓŻNO *adverb. Adject.:* różny; niejednakowo, różnym niejednakim sposobem, (*oppos.* równo); *verschiedentlich, auf mancherley Art;* *Slov.* různy, narůžno; *Sorab.* 1. rutno. Nieróżno *Ecel.* неразно, неразнествонно. Zawždy o królu są odmienne nieba, i szczęście różnie koło swe prowadzi. *P. Kchan. Jer.* 261. Każdego się pytali, a różno, każdego odwiódłszy na stronę. *Warg. Radz.* 558. To prawem nie może być, co od sprawiedliwości różno idzie. *Baz. Modrz.* 405. stroni. oddala się. RÓŻNIEĆ *nijak. niedok.*, zróżnieć *dok.*, różnym się stać, cf. różnić się, *verschieden werden, sich abändern.* Oh jak z pierwszą Niobą Niobe zróżniała, Gdy od ofiar Latony ludzi rozganiała, *distabat. Zebr. Ow.* 145.

ROZNIĘCIĆ *cz. dok.*, Rozniecać *niedok.*; *Boh.* roznititi, roz-

nęcować; ogień wzkrzesić, rozpalic, ogień rozszerzyć, *pr. et tr.*; *ſener anmachen, anjachen, entzünden, entflammen.* (*Vind. resnietiti* = zapalic w piecu). Idź moja Kachno, a rozniec ogień. *Teat.* 8, 20. Ja rozniecam w tobie ogień. *Budn. Ezech.* 21, 5. Przez gniew zawziętej Junony Troję w popioł obrócił pożar rozniecony. *Min. Ryt.* 2, 278. Lekarstwo to oczy obrażone ratuje, i nie daje się rozniecać złemu. *Syr.* 925. Moment rozniecił we mnie płomień. *Teat.* 52. b, 79. Wojna na on czas na samym roznieceniu zgasła; *inter initia extincta.* *Krom.* 275.

ROŻNIENIE, *ob.* Różnić.

ROZNIEMÓDZ się, *f.* rozniemoże się, rozniemogę się *rec. dok.*; *Boh. roznomocy se; Ross. разнемочься. разнемогаться,* (cf. *roznomod* się); zachorzeć, moeno się rozehorować, (cf. *niemoc*); *ſehr krank werden, ſchwer erkranken.* Jeſli się kto rozniemógł, abo w niebezpieczeństwo jakie przyszedł, to się do krzyża obiecał. *Dambr.* 759. Byli tam na jednej biesiedzie, tamże się rozniemogli, takżeć charlał charlał, ażei poszedł. *Rej. Zw.* 64. Wielu ich było, którzy się nagle od onego pokarmu rozniemagali na biegunki. *Baz. Sł.* 22. Powiedziano mu, iż się rozniemógł ociec jego. I *Leop. Genes.* 48, 1. (iż zaniemogł. 5 *Leop.*). Na śmierć się rozniemogł, chciał tedy przed niemi testament uczynić. *Biel.* 29. Rozniemogł się na gorączkę okrutną. *Wys. Aloj.* 428. Bardzo się rozniemogła. *Pot. Arg.* 825. Rozniemogł się na nogi swoje, a niemoc jego była bardzo ciężka. *Budn. 2 Chron.* 16, 12. Rozniemoże się wół komu, wnet szuka gospodarz lekarstwa. *W. Post. W.* 2, 242.

ROZNIESĆ, rozniósł, roznieśli, *f.* rozniesie, rozniosę *cz. dok.*, Roznosić *niedok.*, Roznasać *frequ.*; *Boh. roznesti, roznosyti, roznaſeti; Sorab. 1. rozneszu, rosnoſclu, roznoschu, rofnecz, rofneszam, rofnoschem; Sorab. 2. rofnalcz; Carn. resnâsham; Vind. resnesti, resneisti, arnesti; Croat. raznâssam; Rag. raznjêti, raznossiti; Bosn. raznesti, razniti, raznositi; Ross. разнести, разносить, разношувать; w różne strony zanosić, rozpraszać; auß einander tragen, verschiedenlich herum tragen, zerstreuen.* (*Ross. разносить, разношувать* rozehodzić czyli rozdeptać obuwie, bóty). Ziarna tak drobne, że je wiatry wszędzie roznoszą. *Bot. Nar.* 158. Wiatry ich koncepty rozniosą, jak liście w jesieni wichler zwykł roznosić. *Opal. Sat.* 79. Roznoszenie, rozniesienie *Ross. разноска, разнось.* Górę roznieść kazał. *Sk. Ds.* 198. rozkopać, er ließ den Berg abtragen. Słężacy dziedzictwo swoje na subtelne czastki podziałem gestym roznieśli. *Krom.* 544. (rozdzielili, rozeſonkowali). Rozbił przez swoje mądrość te burze, któraby była całe państwo rozniosła. *Kłok. Turk.* 92. zerſtücken. Dobytemi szablami grozili mu, że go mieli na nich roznieść. *Warg. Wal.* 171. na kawalki rozbić, in Stücke zerhauen. Ktoby drugiego odstępował, aby na szablach był rozniesiony. *Birk. Chodk.* 10. Bycy mnie zewsząd srodzy otoczyli, Aby nędznika w sztukach roznosili Na swych rogach. *Ryb. Ps.* 57. — 2. Roznosić kawę. *Teat.* 47, 5. roznosić potrawy: gości obehodzić kawą, potrawami, herum tragen, herum reifen. Zaczynają lokaje potrawy roznosić, Siedziałem w pierwszym miej-

scu, zaczęli ode mnie. *Zabl. Zab.* 2. — 2. Roznosić pogłoskę etc., rozgłosić, rozszerzyć, rozgadać, rozpaplać etc.; *Ross. пронести, проносить, разболтать, разбавляю, рудбар machen, anſplandern, auſtragen, fund machen.* In bonam et malam partem: Jaka wierność owych pasterzy! co słyszeli, to mówią, to rozſławiają o dzieciatku Jezusie i roznoszą. *Dambr.* 46. Muzy darem rozniosłeś sławę Augusta, August cie Muzy odmiarem podaje w potomne usta. *Zab.* 12, 51. *Kniaz.* Już się nie małe głosy roznosiły o możności jego. *Rej. Post. S* s 4. Dworsey pogłoskę tę po całym mieście roznieśli. *Teat.* 4, 28. Zawsze miano za najniepocześniejsze plemię tych ludzi, którzy cudze słowa i mowy roznaszali; a teraz należli się tacy, którzy roznaszają zbrodnie. *Pilch. Sen. list.* 4, 215. Wzorki zbierać jeden z drugiego, i potym z przydatkiem jeszcze roznosić je po mieście. *Teat.* 22, 105. Józef, mąż jej, będąc człowiekiem sprawiedliwym, nie chciał jej roznosić a sławić. I *Leop. Math.* 1, 19. (osławiać). Rzecz całą wprzód już gwarem pospółstwa roznieſioną, senatowi donosi. *Pilch. Sall.* 55.

ROŻNIK, *ob.* Rośnik.

ROŻNINA, *y, z.*, miejsce różne, rozróznione, różnica; ein ſich unterſcheidender Ort, ein Unterſchied. Już i drogi nie widać, nie widać różniny żadnej w ziemi. *Bardz. Luk.* 162. **RÓŻNO**, *ob.* Różnie, Różny. **RÓŻNOBARWY**, **RÓŻNOBARWNY**, **RÓŻNOBARWIENNY**, **RÓŻNOBARWISTY**, *a, e;* *Ross. разноцветный; różnofarby, rozmaitych kolorów, różnokrasy, różnowzory, pstry; von verschiedenem Farben, bunt. Różnobarwe kwiatki. Zimor. Siel.* 185. *Kchow.* 9. Różnobarwienne szaty. *Faliss. Fl.* 54. Bujne łąki, gdzie trzody bez strachu się paszą, Różnobarwistym wdzięcznie szmelcem kwiatki kraszą. *Szym. S. W.* 2. Dwie tarce różnobarwiste; biała z nich pokój, ezerwona wojnę znaczyła. *Krom.* 128. — 3. *Transl. Różnobarwne i licznie powtórzone na komisją skarbową zażalenia. Dyar. Grad.* 595. różnokształtne, pod różnemi pozorami; von verschiedener Gestalt, untr. verschiedenem Verwande. **RÓŻNOBLADY**, **RÓŻNOBLADY**, *a, e,* w różnym stopniu blady, in verschiedenem Grade bleich. Śmierci różnoblade. *Tward. Wł.* 175. Niewdzieczna starość, chorób różnobladych mnóstwo. *Kulig. Her.* 517. **RÓŻNOBOCZNY**, *a, e,* ungleichseitig, verschiedenseitig; (*oppos. równoboczny*). Gdy w trójkacie wszystkie trzy boki nierówne będą, zowie-my go różnobočnym, *scalenum. Geom.* 1, 18. *Łesk.* 17. **RÓŻNOBOK**, *u, m,* 2. a) trapezium. *Geom.* 1, 75. — 2. b) Różnobok, różnokąt, różnobočny trójkąt. *Salsk. Geom.* 6. **RÓŻNOFARBY**, **RÓŻNOFARBNY**, *a, e,* różnobarwy, różnych kolorów, von verschiedenem Farbe. Mnóstwo różnofarbych namiotów. *Przyb. Mil.* 565. Motyle przybrane w różnofarbne szaty. *Chod. Gesn.* 54. **RÓŻNOGŁOŚNY**, *a, e;* *Ross. разногласный; różne głosy wydający, verschieden tönend. Różnogłośnym trąb, surm i bebnów graniem, hukiem i traskiem. Stryjk.* 545. Różnogłośne pieśni. *Zimor. Siel.* 285. Puszeze różnogłośnym gwarem płaństwa brzmiące; *concentus dissonus. Ossol. Sen.* 64. **RÓŻNOGŁOS**, *u, m;* *Ross. разногласие; dysharmonia. RÓŻNOJEZYKI, *a, ie;* *Ross. разноязычный; rozmaite**

języki obejmujący, von verschiednen Sprachen. Istna różnojęzykięj mieszanina wieży. *Nar. Dz.* 1, 205. (wieża Babilońska). RÓZNOIMIENNY, a, e, imion różnych, von verschiednen Namen; *Ross.* разноименный. RÓZNOISTNY, a, e, istności różnej; *Eecl.* иносущий, разносущий, verschiednen Wesens. RÓZNOKAT, ob. Różnobok. RÓZNOKRASY, RÓZNOKRASNY, a, e, różnobarwy, rozmaitych pięknie mienionych kolorów, schön bunt. Maj drzewa piękny różnokrasnym kwiatem. *Zab.* 16, 186. *Kniaź.* Różnokrasny wieniec. *Zab.* 5, 405. *Nar. et* 12, 220. Pstrzyć głowę kwiatem różnokrasym. *Hor.* 1, 26. *Kniaź.* RÓZNOKRETY, a, e, wężykowaty, verschieden geiflängelt. Traci ślad przez omylnę drogi i ścieżki różnokrete. *Bardz. Luk.* 151. RÓZNOKREŚLNY n. p. kat, *mixtilineus*, gdy jedna linia prosta a druga krzywa. *Jak. Mat.* 1, 41. ein verschiedenliniger Winkel. RÓZNOKSZTAŁTNY, a, e; *Ross.* разнообразный, разноименный; różnego kształtu, von verschiedner Gestalt. Ruch nie jednostajny, odmieniający się co chwile, nazywa się ruchem różnokształtnym. *Jak. Mat.* 5, 249. (*Subst. Ross.* разнообразие, разнообразность 'różnokształtność'). RÓZNOMYŚLNY, a, e, — *ie adverb.*; *Ross.* разномысленный; (*oppos.* jednomyślny); różnego zdania, verschieden denkend, anders denkend. Srogie nastąpiły rozruchy; Nie powściągnięte były rozmysłne duchy. *Zab.* 15, 297. *N. Pam.* 17, 140. — *Ross.* разномысленникъ człowiek różnej myśli, różnego zdania; różnomyslenie, разномысленность 'różnomysłność', (*oppos.* jednomyślność). RÓZNOOSOBNY, a, e; *Eecl.* разноличный, *Græc.* ἑτεροπροσωπικός; *Eecl.* разноличестную persona differo. RÓZNOPIÓRY, a, e, rozmaitych piór, verschieden gefiedert, bunt von Federn. Czasem nas także bawią różnopióre ptaki, które siedzą po drzewach i pomiędzy krzaki. *Chod. Gesn.* 78. Pełno po gaju émy różnopiórej. *Zab.* 10, 207. *Bocian* różnopióry. *Min. Fars.* 24. RÓZNOPLEMIENNY, a, e, — *ie adverb.*, niejednakowego plemienia, verschieden Stamme; *Ross.* разноплеменный, cf. różnorodny. RÓZNOPLYNNY, a, e, kręto w różne strony płynący, wężykowaty, schlängelnd fließend. Różnopłynne brody. *Ryb. Geśl. C b.* RÓZNOPRZYMIOTNY, a, e, niejednakowych przymiotów, von verschieden Eigenchaften; *Ross.* разносвойственный. RÓZNORAKI, a, ie, rozmaity, verschiedenlich. Przyjemnie pracuje w różnorakim nauk gatunku. *Czark. Pr.* 2, 200. Gorzystość różnoraka, abgelegte Gebirge, rzędy gór z wielorakich gatunków kamieni lub skał złożonych, w kierunku prostopadłym. *Mier. Mskr.* RÓZnorodny, RÓZnorodny, a, e; *Ross.* разнообразный; von verschiedner Natur, oder Art, ungleichartig. Ciało z części niejednej materyi składane, zowiemy różnorodnym, heterogen. *Hub. Wst.* 585. *Rog. Dos.* 1, 65; (*oppos.* jednorodny homogen). Ciała różnorodne, składające się z cząstek niejednakowej natury. *Śniad. Chem.* 5. Rzeczy różnorode. *Przyb. Milt.* 512. Gdyby kto pozbiarawszy te tak różnorodne części, do siebie źle przystające, w proporcji niezgodne, złożył, wystawiłby zapewne raczej poczware, jak postać szykowną człowieka. *N. Pam.* 24, 564. Mieszkańcy różnorodni tego świata. *Przyb. Milt.* 252. Atmosfery różnorodne.

Scheidt. 55-7. et 58. Zrównanie różnorodne, *aequatio heterogenea.* *Śniad. Alg.* 1, 125. RÓZnorodność, *sci.* z., rozmaitość co do rodu, die Ungleichartigfeit; *Ross.* разнородность, разнородство, разнородие. RÓZnorodny n. p. *Don. Tward. Wł.* 49. różne rogi, odnogi mający, verschiedne Arme habend. — (RÓZnorodowic, ob. Roznarowic). — RÓZnorodymy, RÓZnorodymny, a, e, z rozmaitych wierszów złożony, von verschiednen Versen. *Jana Rybińskiego* Geśli różnorodymy. — Dityramb z natury swojej powinien być szumny, różnorodymny etc. *Nar. Dz.* 1, 115. Lekkie przegrawki czyniąc, różnorodymny Wiersz zaczynasz, w ozdobne upleciony hymny. *Żab.* 6, 570. *Nar.* RÓZnorodność, *sci.* z., RÓZNOTA, y, z.; *Boh.* různost; *Vind.* drugazhnost; *Rag.* razlicnos, razlikos, razluka; *Ross.* разность, разнота, разнотро, разнотвие, отличительность, отличие, отличность, отъинность; różnica, niejednakowość; der Unterschied, die Verschiedenheit. Żadnej różności niemasz między dżdżystą, rzeczną, źrzodelną, jezierną i morską wodą, jeno nazwiska są różne: ale sama istność i przyrodzenie wody, jedna jest wszystkich. *Synt. Szkl.* 18. W niektórych drzewach jest też różność płci, tak iż między niemi są samcy i samice. *Cresc.* 67. Między świętym a przekętym nie braku a różności nie mieli; a między plugawym a czystym nie rozsądali. *1 Leop. Ezech.* 22, 26. Niektórzy chcieli, aby różność w stanie szlacheckim była, to jest, żeby jedni niższego, a drudzy wyższego albo pańskiego stanu byli. *Biel.* 522; (*oppos.* równość szlachecka). Różność wielka. *Cn. Ad.* 1010. (daleko zjad do owad). — Różność, odmienność, rozmaitość, odmiana; Abweßfclung, Verschiedenheit, Mannigfaltigkeit. O ty bawiąca różności, ty rozkoszy wzroku, przerwij tę nudzącą równość. *Karp.* 5, 42. Jak kwiaty, tak owoce barwę miały złotą, Farb wesoło mieszanych upstrzone różnota. *Przyb. Milt.* 106. — 2. Różność, różnica, niezgoda, spór, kłótnia; Uneinigfeit, Hader, Streit. W różnościach i poswarkach uciekamy się do sędziego. *Petr. Et.* 541. Wszystkie na świecie różności zjad pochodzą; moje, prawi jeden; drugi: nie twoje, ale moje: tak to było, nie tak to było. *Gorn Dz.* 94. — 3. Świeci zwolennicy jego mieli się rozchodzić po różnościach świata tego. *Rej. Post. C e e 5.* po różnych stronach, verschieden Weltgeenden.

ROZnosic, ob. Roznieść. ROZnosiciel, 'ROZnoszczyk, a, m; *Rag.* raznossitegl; *Ross.* разнощикъ; który co roznasza, der Herumträger. Roznosiciel pocztowy listów, der Briefträger. Drukarze roznoszczykow trzymali, co wędrując po kraju, i domy po drodze odwiedzając, przynaszali do nich dzieła z druku wyszłe. *Czart. Myśl.* 164. (colporteurs). Roznosiciel pogłoski, rozzłosciciel, der Sündenmacher, Aufpoßamer. ROZnosicielka, i, z.; *Rag.* raznossitegliza; *Ross.* разнощица. Mylna roznosicielka dzieł tylko pozornych, Za mniemaniem się słowa nieprawdą unosi. *Kras. W.* 65. rozzłoscicielka, Sündenmacherinn, Aufpoßamerinn. ROZnosicielski, a, ie, od roznosiciela, Herumträger; *Ross.* разнощический, разнощичей. ROZnośny, a, e, do roznoszenia, herumtragbar; *Ross.* разносный.

RÓZNOŚCERCI, ia, ie, niejednakowej sierci, ungleichbaarig, (z. B. von Pferden); *Ross.* разношерстный. **RÓZNOŚRZODKOWY**, a, e, mimoszrodkowy, *excentricus.* *Jak.* Mat. 4, 275. **RÓZNOSTRONNY**, a, e, rozmaity co do stron, verschiedenseitig; *Ross.* разносторонный. **RÓZNOUSTY**, a, e, różnojęzyki, von verschiedenen Sprachen. Kragłe się złoto wijąc nieustannym ruchem Łączy świat różnousty handlowym łańcuchem. *Nar. Dz.* 1, 9. **RÓZNOWAGOWY**, a, e, niejednakiej wagi, verschiedenem Gewicht. Niemcy różnowagowe mieli grzywny. *Czack. Pr.* 155. — (**RÓZNOWATY**, a, e, — o *adverb.*, śpiczasty jak rozeń, nach oben zu spitzig. Nie trzeba różnowate kopy robić, ale tak, żeby w sobie były spadziste. *Haur. Sk.* 78). — **RÓZNOWIERCA**, y, m.; *Boh.* rozdwogenee, rozděl-nec; inszjé wiary, inszego wyznania, der einés andern Glaubens oder Befestnißes ist. Wolać cierpieć ostatnie w zatonienu męki, Niż tracić życie z mściwej różnowierców ręki. *Przyb. Luz.* 42. **RÓZNOWIERSTWO**, a, n, różnaitość wyznania, Verschiedenheit des Glaubens, des Befestnißes. Trajan różnowierstwa zakazał. *Nar. Tac.* 2, 544. **RÓZNOWZORY**, **RÓZNOWZORZYSTY**, a, e, różnobarwisty, różnokształtny; verschiedenlich gemaldet, gestaltet, gezeichnet. Paw' roztaeja ogon różnowzory. *Hul. Ow.* 129. Słupy stoja tam równowzorzyste. *Bardz. Trag.* 522. Już opadły z pięknej krasy różnowzorne kwiaty. *Zib.* 5, 415. *Karp.* 1, 51. **RÓZNOZIARNY**, a, e, rozmaite ziarna mający, verschieden geförnt, verschiedene Körner habend. Wisła różnoziarne żyta w morski brzeg toczy. *Ryb. Gesl. D* 2 b. **RÓZNOZNAČNY**, a, e, — ie *adverb.*, nie tegoż znaczenia, nie jednako oznaczający; verschiedenlich bezeichnet, von verschiedener Bedeutung. Terminy, z których jeden jest dodatny, drugi odciażny, nazywają się różnozaczne. *Ustrz. Alg.* 8. **RÓŻNY**, **ROŻEN**, żna, żne; (*Boh.* různý - rozprószony, narůžno, porůžno - osobno); *Boh.* rozdielný, rozličený, rozmanitý; *Sorab.* 1. schelaki wot druholo, (cf. wszelaki); (*Sorab.* 1. rozné - sprosný); *Carn.* resložn; *Vind.* drugazhen, resložzen, resložhlu, mnogotern, mnogofurnast; *Croat.* rogni; *Bosn.* razlicjan, razlik, innak, sejaran, nasejaran; *Rag.* razlicjan, razvidiv; *Ross.* разный, розный, разлечивный, отличивый, отличий, отличивый; *Ecel.* разлечительный, неогласный; niejednaki, verschieden, nicht einreley. Różne są ludzkie zdania, ci w lewą, ci w prawą, Ci chcą nazbyt powolnie, tamci nazbyt żwawo, Ci płakać z Bewerlejem, ci śmiać z Donkiszotem. *Kras. W.* 24. Jedenże grzech różny w różnych bywa, W jednym jest większy, w drugim go ubywa. *P. Kehan. Jer.* 115. (*duo si fecerint idem, non est idem*). Ci, którzy mają różne natury, muszą też nie równymi, ale różnymi być, w jednakich spraw wykonywaniu. *Salin.* 2, 585. Inszy i różny jest ociec niebieski; inszy i różny syn, tak też i duch ś. *ib.* 82. Osoba każda w ś. trójcy od siebie jest różna i daleka. *ib.* 85. Same między sobą są te rzeczy różne i niepodobne. *ib.* 6, 112. — 2. Różny, rozmaity, odmienny; mancherley, mannigfaltig. Pobudzają smak różne potrawy. *P. Kehan. Orl.* 1, 585. Trzeba dla naszej zabawy różnych

rzeczy. *ib.* Różna muzyka, różne sceny były, Gdy jedne wyszły, drugie nastąpiły. *Auszp.* 15. — Różny od czego, różniący się; unterschieden, verschieden. Niewolnicy cielesności tak są różni od enotliwych, jak jest różna dusza od ciała. *Gorn. Dw.* 556. Ci ludzie bardzo różne mają serca od ust. *Boter.* 28. (nieszczery, obłudni). Różny kształt natury, postaci, twarzy, *ob.* Twarzność. *Cn. Th.* 4166. Polska i Litwa, jedno nierozdzielne i nieróżne ciało, a tak nie różna, ale jedna spólna Rzplta, która się ze dwu państw w jeden lud zniosła i spoiła. *Herb. Sal.* 688. *Vol. Leg.* 2, 770. Sto i dwadzieścia kroć różnych czasów potykał się z nieprzyjacielem. *Wary. Wal.* 85. zu verschieden Zeiten. Człek zawsze fortuny różnej bać się musi. *Tward. Wł.* 60. (przeciwny). — 3. Tak różne i nieprzystojne małżeństwo Jagiellcy z Pilecką; *impar matrimonium.* *Krom.* 479. eine ungleiché Heirath. Różną myśl próżnowanie rodzi. *Bardz. Luk.* 69. rozmaity, swawolną, niestateczną. — Po różniu *adverb.*, różnie, różno, verschiedenlich. Świadkowie po różniu u sadu pytani być mają. *Stat. Lit.* 198. (każdy z osobna). Wszysey szlachta w jednym miejscu stawić się mają, a nie po różniu. *ib.* 42.

RÓŻNY, *ob.* Rogowy; *Rag.* roxni, roxani; (*Sorab.* 2. rofni narozny).

ROZOCHOĆCIC *cz. dok.*; *Ross.* разохотить, разманить, разманывать; pobudzić kogo, ochoczym go uczynić, einen muthig mid lustig machen. Owi to smutek cierpiący, gdy się rozochocą, długo się i bez miary śmieją, jakby nadgradzali za przeszłą swą posepność. *Zab.* 12, 279. *Przyb. Milt.* 52. Po granii Orfeusza tańcowaly z wilkami kozy, tak je rozochocił. *Pot. Syl.* 520. Rozochocenie *Ross.* разманка, разманъ. **ROZOCHOĆCIC** się *recipr.*, Courage, Muth, Lust friegen. Tak gdy każdemu z nich wziętek idzie, Wszysey na wojnę z nim się rozochocą. *Chrośc. Fars.* 104.

RÓŻODEONI, ia, ie, dłoni różowej, rosenhändig. Rano, skoro jutrzeńkę różodłonią zoczym... *Dmoch. II.* 2, 174.

ROZOGNIC *cz. dok.*, rozpalić, rozżarzyć, ogniem zająć; erhitzen, entflammen, *pr. et fig.* Poruszenia rozognionej duszy. *N. Pam.* 5, 559. Rozogniony wdzięcznością rzucił się lud cały. *Tom. Rol.* 106, *Ecel.* разогневный.

ROZOKI, **RÓZOKI**, a, ie, co zezem patrzy, świdrowaty. *Maz.*, schielend. *Sienn. Volck.* 507; *Boh.* blikawý, přistrkawý; *Sorab.* 1. schelawez, schelawé; *Carn.* berliv (*ob.* Brlok), shkilast, shkilz; *Vind.* shkilast, shilbast, shilgast, kernishlou kirshom; *Croat.* skilyav, skilyavecz, krivogled, krisogled, krivook; *Bosn.* gverok, higljok; *Rag.* gverók, higljók, nagverók; *Ross.* раскосый, кось, косый, косоокий, косоглазый, косоватый, прикосъ, косына, (cf. ukos, cf. koslawy); (разноглазый różnych oczu). Rozokie oczy, *Rag.* rázróké occhi; *Ecel.* [разокъ 2], разноцъ очп, косые глаза, коп розно глядять. W poznaniu prawdy ludzie bardzo są maluczkie, A na nią rozokiem oczyma patrzą. *Rej. Wiz.* 96. Lekarstwo od rozookich oczu i wzroku błyskawego zachowujące. *Syr.* 1095. *Past. Fid.* 262. *Strabo*, rozooki. *Spicz.* 247. **ROZOKO** *adverb.*, zezem, świdrowato, schielend. Rozoko pa-

trzy. *P. Kchan. Orl. 1, 79, Boh. blikám; Carn. shkileti; Vind. krivu gledati, shkiliti, shkiliti; Bosn. razociti, razoko gledati; Ross. коситься, покоситься, schielend. ROZOKOWATOŚĆ, ści, ź., świdrowatość oczu, daš Schielen. Čn. Th., zezem patrzanie. Włod., Boh. blikawost. Lekarstwo na rozokość, t. j. aby dziecię świdrem nie patrzyło. Spicz. 188.*

ROZOKRASY, a, e, piękny jak róża, rosenföhn. Miłość różokrasa. *Hul. Ow. 102* — (ROZONACZYĆ, ob. Onaczycyć). — **ROZOPALCY**, a, e, n. p. Różopalea, jutrzienka. *Przyb. Luz. 524*, różanoreka, rosenfingerig; *Eecl. рокоперетный*. **ROZOPŁODNY**, a, e, w różę obfitujący; *Croat. rosoplöden, fruchtbar an Rosen, rosenzugend.*

ROZORAC, f. rozorze *cz. dok.*, rozoruje *pr.*; *Boh. rozworati; Rag. razoritti, razoratti, razaarav; Slav. razoriti; Ross. разорать, распахать, распахивать; orząc rozburzyć, plugiem rozwać; zerpfügen, mit dem Pfluge zerreißen.* Role sąsiedzkie zawsze rozorujesz, i za miedze sieroco dalej postępujesz. *Lib. Hor. 56*. **ROZORNY**, a, e, do rozorania, zerpfüßbar; *Ross. распашный.*

ROZOWY, a, e, od róży, Rosen; *Boh. růžový; Slav. růžoví; Sorab. 2. różowi; Croat. rosní; Ross. розовый; Eecl. мшичанъ* Twarz rumiana wstyd różowy płoni. *Hul. Ow. 91*. Pugilares różowy. *Weg. Marm. 5, 22.* różowego koloru, rosenfarbig. Różowy kolor, różany *Slav. ruxiesna boja.* Trzy rzędy wadłe siebie jak koronka z linek splecione zowią się węzłem różowym. *Jak. Art. 2, 95.* Rosenhofen, Rosenpfleife. Różowy ogród, *cf. różaniec; Croat. rosnyak, rosische; Eecl. евероборшникъ.* **ROZOWAC** *cz. dok.*, uróżować *niedok.*, rumienie twarz, barwić; *das Geficht rötben, rotb machen, rotb maßen; Vind. erdezükati; Ross. подрумянить, подрумянивать.* Piękna twarzyczka uróżowana. *Teat. 51, 96.*

ROZOWY n. p. chléb; ob. Razowy chléb. *Dudz. 29.*

ROZPACHAC *cz. dok.*, na różne strony popachać, durdschnupern. — *Fig.* Okręt na obie strony ostrym nosem wody rozpachał. *Zbil. Dr. C 4.* [t. j. rozpychał 2].

ROZPACZ, **ROSPACZ**, y, ź.; (*Boh. rozpak deliberatio, chwianie się; Etym. pak;*) *Boh. zaufalost, zaufalstwj, zaufanliwost, (cf. ufać, zaufać); Sorab. 1. zaezwublwanost; Vind. sazvilbenje, sdvojnost, sdvojenje, bresvupanost, szaganje, sdvojeznost, szaglivost, greifhenost, sgreifhenost; Croat. zdvojenje; Ross. печальне, отчаяние, отчаянность, унылость, уныние; zwątpienie, utracenie nadziei, die Verzweiflung.* O złoty jeden zapamiętałby się podobno, i wpadłby w rozpacz, dumając tak to na swym unysle: a coży to za nakład miał być, siłaży to, długomei ja na to robił! *Glicz. Wych. M 2 b.* W rozpacz o ojeźźnie, wojsko porzucił. *Ust. Konst. 2, 182.* **ROZPACZLIWY**, **ROZPACZNY**, a, e, — *ie adverb.*, §. a) rozpaczający, verzweifelt; (*Boh. rozpacłiwý zastanawiający się, rozbierający, wahający się; Boh. zaufanliwý, zaufaly, (cf. zaufać); Boss. отчаянный, унылый.* Padł strach na onych przywódców rozpacznych. *Białob. Odm. 41.* Nie rozpaczajcież tedy do końca w łasec jego, a nie mówcie tego rozpaczliwym sercem, aby wam bóg miał być nieprzyjacielem. *Baz. Ist. 99.* Od nieopatrznej a

rozpacznej śmierci, uchowaj nas panie. *Modl. Gd. 106.* — §. b) Do rozpaczy wiodący, verzweifelt. Przyszło mu na koniec rozpaczny. *Chrośc. Fars. 506.* Bład tych ludzi tak jest rozpaczny, iż się sam zabija własną ręką, cudzej nie potrzebuje. *Birk. Dom. 165.* **ROZPACZYĆ** *cz. dok.* **ROZPACZAC** *niedok.*; *Boh. zaufati, (cf. zaufać); Sorab. 1. zaezwubluyu; Carn. zagam; Vind. szviblati, sazvilbat, lezati, f dvoyti, sdvojití, odvupati, szagati, zagati, sazagati; Croat. zdvojití, zdvojám; Ross. отчаяться, отчаяваться, уныть, унывать; Eecl. отнадеждиться; nadzieje utracić, zwątpić, verzweifeln.* Nie rozpaczajmy, to może jeszcze wyjść na dobre. *Teat. 19. c, 102.* Nie trzeba o młodych rozpaczać, ale też trzeba ich umieć poprawiać. *Teat. 26. c, 95.* Nie zaraz to rozpaczać, choć kość padnie lichem. *Pot. Arg. 175.* Lekarze już byli o nim rozpaczali. *Birk. Dom. 155.* Wiele się tym gryzł i rozpaczał, że nie mógł swoich ratować. *Ustrz. Kruc. 2, 141.* Rozpaczywszy w ratunku ludzkim, udał się do świętych. *Birk. Dom. 106.* Czemuś śmiał rozpaczać w dobroci bożej? *Sk. Żyw. 1, 175.* Rozpaczający, zwątpiciel, *cf. desperat, Boh. zaufalec; Vind. sdvojník, szagavez.* — **ROZPACZAC** się *recipr., dok.*, spaczając się rozkrzywić, stąj werien, frumm laufen, von der Sonne, (j. B. Nāsten, Schranke, Thüren). Sprzęty z wilgotnego drzewa zrobione, w pokojach się rozpaczają, krzywią, na koniec rozpadają. *Ang. Doś. 1, 15.* (*Ross. распачать rozpleszczeć.*)

ROZPAD, u, m, **ROZPADNIENIE**, ia, n., das Hineinanderfallen. Rozpad galery. *Nar. Tac. 2, 221.* **ROZPADAC**, ob. Rozpaść. **ROZPADLINA**, y, ź. rysa, otwor z rozpadnięcia się, z rozpeknięcia; ein Riß, eine Spalte; *Boh. roztrženina, trženj; Sorab. 1. rozpadnencza, kwékancza, zpadancza, rozkwótžo; Vind. respad, lukuja, poklina, sianje, spok, poklei; Croat. razpuk, puchina, rázor; Rag. rásap, rázor, puklina, puklotina; Bosn. puklina, gjeptotia; Ross. разделина, трещина, трещинка, прощель, раздвои́й, раздво́йка, (cf. rozdwoić). Rozpadlina, skała. *Volck. 507.* Gdy się drzewa szczepają od zeschnięcia, tedy rozpadlina albo skałuba tylko do rdzenia bywa, rzadko głębsza. *Cresc. 55.* Rozpadliny gruntu rzygają wysoko płomieniami. *Przyb. Ab. 159.* Rozpadliny ust u dzieci, tak jakoby je umyślnie pokrajał, bywają dla twardości brodawek piersi mameczynych. *Spicz. 187.* Rozpadlina przy paznociu, pterygium. *Čn. Th. 929.* zanogica, der Nietnagel, am Finger. **ROZPADEY**, **ROZPADLISTY**, a, e; (*Vind. respadliu, slabofiden, lukojust; Bosn. raspallo; Croat. razpadljiv; Rag. raspaktiv, raspadni;*) rysujący się, pełen rozpadlin, voll Riße und Versten. Ziemia rozpadłemi zewsząd usty o deszeze woła. *Modl. Gd. 79.* Świeżych wód szemrzące zdroje z ścian rozpadlistych opok wytryskują. *Przyb. Luz. 85.* Chaos rozpadzisty. *Przyb. Milt. 518.* Była jedna część muru rozpadła, i ta przepadlina trwa jeszcze dotąd. *Sk. Dz. 552.* — ? Przewierżgnieni w konie, w ziemne prochy hukli rozpadłemi nogi: *pede bisulco. Żebr. Ow. 165.**

ROZPAJAC, ob. Rozpoić.

ROZPAKI, ów, plur., Rozpaki, (rozpiaki, rozpinki), kije,

które się kładą w sieć, aby się nie przewracała w miejscach zarosłych. *Skarb.*, *Ḥpreijstōft in den Neßen*; cf. rozpiąć, rozpinąć.

ROZPAKOWAĆ *cz. dok.*, (*distng. Boh.* rozpakowati wątpliwym czynić; *Etym.* pak); różnie odpakować; *Vind.* resbafati; *Croat.* raztovorujem, (cf. towary); *Bosn.* rasparrtiti, rasparrtiti, rastovariti, abpaßen, anspañen. Muszę sam być przy rozpakowaniu moich rzeczy. *Teat.* 19, 41. Od-pocznę u siebie i rozpakuję się. *Tert.* 19, 21, (*ob.* Rozgościć się).

ROZPALIĆ *cz. dok.*, *Rozpalać niedok.*, *Rozpalować frequ.*; *Boh.* ropaliti, razpalowati; *Slov.* rozpalugi; *Sorab.* 2. zaglisch; *Carn.* resvehti, resvelem, (cf. rozbielić); *Croat.* razparujem, razvrucnijem, razvrucihiti, razbelyujem, ognymim, *Lat.* ignio, *ob.* Ogień, zaognić; *Ross.* распалить, распалять, калить, разкалить, разкалывать, накалывать, горячить; *Eecl.* razpalaio; w największym stopniu rozgrzewać, erbißen, entflammen, glühend machen. Kazał, żeby rozpalili piec siedm kroć więcej, niż więc rozpalivano. *Budn. Dan.* 5, 19. Wiatr gasi, światło rozpala zarzewie. *Teat.* 20, 41. Rozpalenie, *Boh.* rozpal; *Eecl.* razdeženie, rajdeženie. Rozpalony, glühend; *Boh.* žihawý; *Sorab.* 4. zahliwé; *Vind.* resbielen, resbelen; *Bosn.* usjello, goruchje; *Slav.* sjajan; *Ross.* огнепальный, огнепальный; *Eecl.* огнепальный, разжигательный. Sztuka żelaza rozpalonego. *Kłok. Turk.* 172. Rozpalone żelazo węglami, które wyjąwszy kowal krzywymi kleszczami, Topi w wodzie, to zatył pryska zamoczone, i popiskuje, w mokrzy ciepłej zagrożone. *Żebr. Ow.* 302. Obwiniony o powtórne złodziejstwo, z tych musi jeden odwód wybierać, albo żelazo ezerwono rozpalone w rękę nosić, albo w ukrop wrzący rękę po łokieć zamoczyć. *Szczerb. Sar.* 17. Żelazo kuć, póki rozpalone. *Teat.* 45, e, 160, *Slov.* dokud železo hori (ge žerawé), kug; wtedy ruže trhagú, keď kwitnu; (*ob.* żyka drzeć). Rozpalone kule, rozgrzane aż do ezerwoności w piecyku, do podpalenia budowli nieprzyjacielskich. *Jak. Art.* 5, 514. glühende Äugel. Rozpalenie, rozpalono *adverb.* *Eecl.* razpalyk, горячо, жарко. Rozpalić się, glühend werden, glühen; *Boh.* žhnu, žhnauti, žehl (cf. żegać), obniwěti; *Vind.* resbilen biti, gorezh postati, ognjen gratati; *Croat.* razparujemsze. — *Fig. tr.* Gwałtowne środki tym bardziej rozpalają ogień miłości. *Teat.* 54, 54. rozniecają, entflammen, anfaßen. Gniewem rozpalony, stracił przytomność. *Teat.* 4, 77. rozjatrzony, ven žern entbraunt. Rozpalił się, tupnął nogami. *Teat.* 50, 85, er gerietß in Hitze. Nie wie, co widzi, lecz się tymże rozpalowa, i oczy ten bład bestwi, co i oszukiwa. *Ótw. Ow.* 121.

ROZPALISTY, a, e, — o *adverb.*, mogący być rozpalonym, entzündbar, möglich glühend zu machen. *Cn. Th.* 929.

ROZPAMIĘTAĆ *cz. dok.*, *Rozpamiętywać niedok.*, *rozpomi-*

Post. 51. Każdy rozpamiętywaj dziwne sprawy boga. *Kanc. Gd.* 17. Do tego mówię, abysmy roezną pamiętkę tak wielkiego dobrodziejstwa bożego z nabożeństwem rozpamiętywali. *Biał. Post.* 46. Rozpamiętawszy a rozczytawszy przeszły żywot swój... *W. Post. W.* 2, 154. W słodkich myślach zatopiony, Rozpamiętywam starych wieków dzieła. *Karp.* 1, 79.

ROZPAPLAĆ *cz. dok.*, paplać rozgadać, zerplappern, verplappern. Rozpapać się *recipr.*, zapędzić się w paplanie, inß Flappern gerathen; *Ross.* разгрезиться.

ROZPAR, u, m., skwar, upał, große Hitze; *Boh.* rozpal. Wychodzi żółw' z skorupy ku słonecznym rozparom. *Tward. Wl.* 224. et 176. *Tward. W. D.* 4. Rozpar płomienny Etny nieszkodnym dymu kłębem liże szron ościenny. *Zab.* 15, 20. *Kniaź.* — *Fig.* Mnie wnetrze pali rozpar płomienny, i aż do szpiku przesusza kości. *Zab.* 10, 415. *Kniaź.* — Rozpar ziemny = wyziew przez gorąco z ziemi powstający, parowanie ziemi, Ausdünstung. Wyziewy z uschłych wód i rozparów wywiedzione ziemnych. *Nar. Dz.* 3. 188, *Zab.* 12, 241. Ten proszek, coś go z ziemi rozparu, Aż po za jasne wyniósł obłoki. *Kniaź. Poes.* 1, 4. — *Ż.* *Chym.* Rozpar, gaz, wyraża stan jakiegokolwiek ciała, w kształcie powietrznym, sprężystym, lekkim, fluidum elasticum aeriforme. *Mier. Mskr.*

ROZPARAĆ, *ob.* Rozpróć.

ROZPARCHOWAĆ, a, e, n, p. Rozparchowata ruda łupiąca się w tabliczki. *Os. Żel.* 54. Ruda rozparchowata, która żelazo plamiste i rozpadające się wydaje. *ib.* 85. eine böderige, schuppige Erzader.

ROZPARCIE, *ob.* Rozeprzeć.

ROZPARNY, a, e, rozparzający, rozpalający; entzündend, entflamend, erbißend. Już mgliste jasny Cefej pędzi z nieba cienie, Procyon miota wściekły rozparne płomienie. *Hor.* 2, 195. *Kniaź.* **ROZPAROMIAR**, u, m., *Chym. gazometre*: narzędzie rozmierzania objętości istot rozparowych. *Mier. Mskr.* **ROZPAROWY**, a, e, od rozparu, wyziewowy, aeriforme, luftförmig. *Mier. Mskr.* — (**ROZPARTY**, *ob.* Rozeprzeć). — **ROZPARZYĆ** *cz. dok.* Rozparzać *niedok.*; *Boh.* rozparijm; *Bosn.* rasparriti; *Vind.* respariti, resvrezhiti; *Croat.* razparujem; *Ross.* распарить, распаривать; parząc rozgrzewać, rozpalić, rozżarzyć; durchwärmen, erwärmen, durchbrüßen, durchbäßen. Tatarzyn szkapie zaciąwszy żyłę, juchę z jagłami rozparzy. Tak tym brzydki pohaniec sproszną gębę parzy. *Pasz. Dz.* 4. — *Fig.* Kontent jestem, żem jej serce mým ogniem rozparzył. *Teat.* 46, e, 91.

ROZPASAĆ, *f.* rozpasze *cz. dok.*, *Rozpasować*, *rozpasuje niedok.*, *Rozpasywać frequ.*; *Boh.* rozpasati, rozpasowati; *Rug.* razpassati; *Bosn.* raspassati, odpassati; *Croat.* razpassujem; *Ross.* распоясать, распоясывать; odpasać, pas odjąć, rozpuścić; aufgürten, den Gürt abnehmen, aufmachen, nachlassen. Na 'czci u kogo jedzac, rozpasować się. *Eraz. Dw. E.* 5. Głowy wiążcie, rozpasujcie szaty, resolute. *Żebr. Ow.* 15. Rozpasanie *Ross.* распояска, распоясаніе, распоясываніе. Rozpasany, *Croat.* razdráz; *Ross.* распоясной, на распашку. Zarzućwszy suknią na ramiona, chodzić, jest obyeczaj rozpasanych knarów,

którzy wełnę piorą. *Eraz. Ob. B.* — §. Rozpasać się na co, *Latini opposita translatione utuntur*; *accingere se operi* zaprzagać się. *Cn. Th.* 950. *sich* wozu *ansichden*, fertig machen, etwas unternehmen. — Rozpasać kogo, rozpuścić kogo, wodze mu popuścić; *cinem freyen Lauf lassen*, ihm den Zügel schießen lassen, ihm ausgelassen machen. Zdanie to się nie ostoi, że ludzi na rozpustę rozwiązuje, i na grzechy rozpasuje. *Salin.* 4, 185. Złoto zwykło na wszelkie zbrodnie rozpasywać ręki. *Hor.* 2, 25. *Nar.* Rozpasać się *recipr.*, ausgelassen werden. Na wszystkie zbytki się rozpasal. *W. Post. W.* 5, 478. *Morszt.* 212. Pospółstwo szczytnym powodzeniem na złe się rozpasalo. *Pilch. Sall.* 188. Na złe się rozpasali, wszystko za nie mają. *Bordz. Trag.* 414. W zbytki wdali się rozpasane. *Sussze. Pieśn.* 5, Q b. (niehamowne). W młodych latach tak rozpasany na występki. *Teat.* 9, c, 82. (rozlany). Półki w jedności kościoła trwają, na grzechy się takie nie rozpaszą. *Sk. Dz.* 506.

1. ROZPAŚĆ się, *recipr.*, *dok.*, Rozpadać się *niedok.*; *Boh.* rozpadnauti se, rozpadati se, rozpadawati se, rozsklebowati se; *Sorab.* 1. rozpadnu szo; *Rag.* raspastise; *Croat.* razpadamsze; *Bosn.* raspastise, prosistise, propasti; *Ross.* распасться, распадаться, размелаться, размелваться; *Eccel.* пропадаюся; w rysy rozpekać, Risse bekommen, zerbersten. Judasz rozpadł się na poły, a wyciekły z niego wszystkie wnętrzości jego. *Rej. Post. C e c* 1. (rozpekał się). Próżno zewsząd z falami śmierci wpada wyblada, Próżno burza na tysiąc części się rozpadła. *Zab.* 5, 567. O rozpadnięciu kopyt. *Hipp.* 122. O rozpadnięciu piętki. *ib.* 125. *ob.* Rozpadlina.

2. ROZPAŚĆ, rozpasł, *f.* rozpasic *cz. dok.*, Rozpasać *niedok.*, paszace roztuczyć, auf der Weide mästen, fests machen. (*Bosn.* raspasti, rasploditi; *Rag.* rapaasti staddo gregem augere, rapaastise multiplicarsi, animali ehe pascolano).

ROZPATRZYĆ *cz. dok.*, Rozpatrzeć *niedok.*; *Sorab.* 1. rozhladyu, rogladam, rozpominam; *Vind.* resgledati, pregledati, resgleduvati; *Croat.* razviguyjem, razvidilshem; *Bosn.* razviditi, razgledati; *Ross.* рассмотреть, разглядеть, разглядывать; zobaczyć, roztrząsać, rozważyć; durchsehen, durchsichtigen, prüfen. Malarz rozpatruje przed się stawione wzory. *Weg. Marm.* 3, 101. Rozpatrywanie, rozpatrzenie, *Vind.* pregled; *Croat.* razgled. ROZPATRZYĆ się *recipr.*, uważać, rozważyć; betradhten, genau erwägen, aufmerksam durchsehen, prüfen. Sultana powaby Elmiry tak ujęły, że czuł niezmierna rozkosz rozpatrując się w nich. *Weg. Marm.* 1, 55. Jam ją już pierwój widywał, alem się w niej dopiero wczoraj rozpatrzył. *Teat.* 1, c, 25. Znaj dobrze Tytusa, rozpatrz się w tej duszy. *Teat.* 45, 12. *Perz. Lek.* 148. Wziąłem to sobie mocno w umysł, rozpatrzyć się wprzód dobrze w ludziach, niż w związek z niemi jakiego wniósł towarzystwa. *Mon.* 70, 290. Oddano konstytucyą królowi, aby się rozpatrzył w całym związku roboty, i zdanie swoje oświadczył. *Gaz. Nar.* 1, 268. er sollte sich darin recht umsehen, umschauern. Jeszcze nie jest rozpatrzona dobrze w osobie, obyczajach i stateczności jego. *Mon.* 75, 92. (jeszcze go dobrze nie zna).

ROZPEĆZNIEĆ *neutr. dok.*, mocno napećnić, sehr aufquellen, dick anlaufen. Ziarna pszeniczne od wilgotności rozpećniają. *Syr.* 852. ROZPEĆCZYĆ *cz. dok.*, rozpećniałym uczynić, aufquellen machen. Po żytnym obroku koniowi w pięć godzin pić dawać, bo inaczejby go rozpećzyło, żeby zdychać musiał. *Syr.* 915.

ROZPEĆ, u, *m.*, wielkie zapędzenie, rozmachanie, mocny zapęd; heftiger Schwung, Hinsturz, Hinstchießen. Zwierz rozżarty w wściekłym rozpećdzie się zblża. *Przyb. Luz.* 26. Kopiami weń uderzyli, ale iż nie z rozpećdu, nie był szkodliwie ranion. *Pap. Ryc.* 80. Wiatry obalały dachy i szczyty wież górnych w rozpećdzie. *Przyb. Luz.* 185. W największym długiego gadania rozpećdzie, z tym się chlubił, że niedźwiedzia jamniczkami zaszczuł. *Mon.* 67, 586. Przez tynkowanie twarzy, kupne zębów rzędy, Myślą stanowią miłość i czasów rozpećdy. *Treb. S. M.* 58. (pośpiech). ROZPEĆDZIĆ *cz. dok.*, rozpećdzać *niedok.*, rozgonić, rozegnać, rozżonać, rozprószyć; aus einander treiben, aus einander jagen, vertreiben, zerstreuen; *Ross.* разженуть, расшырять, распугать, распужать, рассунуть, (cz. rozsunać); *Eccel.* распугати, распужу. Zefir miły chmury szkodliwe rozpećdza. *Kanc. Gd.* 15. Gdy mię czasem jaka troska śwędzi, Kwarteczka wina kłopoty rozpećdzi. *Zab.* 9, 57. *Zabl.* O jak jesteś kochana przyjaźnioko, wszystek mi smutek rozpećdzasz. *Teat.* 57, 162. ROZPEĆDZAC się *recipr.*, rozmachać się, rozbiegać się; ins Meinen kommen, ins Laufen geraten, recht in den Sturm kommen, hinstürzen. Przydaje koniowi bodźca, rozpećdza się, stawa przed domem ojcowskim. *Stas. Num.* 4, 491. Skrzydła ich tak się rozpećdziły, że i orla przeleca. *Falib. A* 2. — 2. Jak wiatr popędliwy, wysokie wieże wywala, tak i apostołowie, duchem świetnym napećnieni, rozpećdziwszy się po całym świecie... *Bzow. Roż.* 95. (różnie po świecie zapędziwszy się).

ROZPEĆKNAĆ się *recipr. dok.*, Rozpećkać się *niedok.*; *Boh.* rozpuknauti se, rozpukati se; *Slov.* rozpukugi se; *Sorab.* 1. rozpuknu, rozpuknu szo; *Vind.* respokniti, spokniti; *Bosn.* raspuknutise, (raspuknuti, einit puknuti); *Rag.* razpuknuti, raspuknutise; *Ross.* распукиваться, размелаться, размелваться; pekać, rozpaść się; zerplagen, zerbersten. Godwin jak Judasz rozpećkł się, a wypadły wnętrzości jego. *Sk. Żyw.* 1, 51. (rozpadł się). Bodajbym się rozpećkł, jeżeli rozumiem słówko bajów jego. *Teat.* 7, c, 76. Niech się rozpećkę, jeżeli to nie prawda. *ib.* 7, c, 67. Rozpećkły *Ross.* расщепиться. Rozpećknięcie, (*Croat.* razpuk; *Rag.* razpuknutje; *Vind.* spok, respok. spokaliza, rianje). Łatwo się rozpećkający, *Vind.* respoklin; *Bosn.* raspuknutivi, setose mosge raspuknuti.

ROZPEĆLZAĆ *neutr. jedntl.*, rozleźć się, *pr. et tr.*, aus einander frieden; *Ross.* распозлзися, распозлзываться. W bogu duch nie jest rozlany, nie rozpećzłe powietrze, ale moc oświecająca. *Pociej.* 448. Darmo członki rozpećzłe biegły lekarz leczy, Niemasz ni wspólnej moey, ni ducha. *Zab.* 15, 419.

ROZPEĆTAĆ *cz. dok.*; *Rag.* rasputtiti, odputtiti; *Ross.* распутать, распутывать; z pet wyzwolić, entfesseln, frey machen. Kto puścił łosia wolnym, a kto rozpećtał zuba

dzikiego? *Budn. Job. 59, 8.* (pęta jego któż rozwiązał. *Bibl. Gd.*).

ROZPIĄĆ, *f.* rozepnie *cz. jednł.*, Rozpinać *niedok.*; *Boh.* rozepnauti, rozpjnati; *Sorab. 1.* rozpinam; *Carn.* respnēm, respēti; *Vind.* respētī, respěl, respenēm, resapeti, reskopzhati, arspet; *Croat.* razpínyam, razpelszem (* 1. *distendo*, 2. *crucifigo*; razpelo = krucifix, razkopchujem, razkopchiti, razgefnuti, razgrinyam); *Dal.* propincem *distendo*, *crucifigo*, (propelo = krucifix); *Rag.* razpēti, razapēti, razpignati, razpetgljatti, razapijnam; *Bosn.* raspēti, razapeti; (raspeti na krig *crucifigere*, raspēti = krucifix); *Slav.* razapeti; *Ross.* расплуть, распять, распинать; (расплуть, распинать krzyżować), распялить, распяливать, напялить, напяливать, разстегнуть, разстегать, разстегивать, расплпуть, расплплать, отстегнуть, отстегивать; (*Ecccl.* распинатель, пропинатель, krzyżownik); rozpościerać, rozbijać, aufspinnen. Sukna na ramy rozpinają, wyciągają. *Grod. Dis. E.* Tyfis najpierwszy w morzu rozpiął żagle. *Bardz. Trag. 87.* Rozpięte łóżko; *Vind.* napneuna postel, shpanpat, daš Španibett, łóżko do rozpmania. — †. Oto baranek, któregoście wy rozpięli, i grobu oddali. *Pim. Kam. 249.* (ukrzyżowali). — †. Rozpinać, odpinać; aufspinnen, aufheften. *Cn. Th. 950.* **ROZPIĄKA**, *i, ż.* rozpiąka w warsztacie tkacza, służy do rozpinania roboty. *Magier. Mskr.* daš Šreigbel; hey den Šeimebern.

ROZPIĆ się *recipr. dok.*, Rozpijać się *niedok.*, przywyknąć pijaństwu, inš Šarfen femmen, sich dem Trunke ergeben; (*Ross.* распить, распивать выпić, spełnić, popijać po woli); *Ross.* раскуливаться. Gdy się człowiek rozpije, tedy żoładek więcej napoju w się bierze, niżeli przedtem brał. *Sak. Probl. 176.* — *Activ.* Rozpić kogo. *Przestr. 88.* *ob.* Rozpoić.

ROZPIÉC, rozpiekł, *f.* rozpiecze *cz. dok.*, Rozpiekać *niedok.*, dobrze wypić, gut ausbaufen, zerbaufen; (*Boh.* rozpekati, rozpecy; *Bosn.* raspēchjati krüh). Rozpić się, dobrze się wypić, tüchtig ausbaufen. W ogniu się to naczynie rozpiekło, a sól wytrzeszczała. *Torz. 244.* Wstawić te mieszaniny na wolnym ogniu, aż się dobrze rozpieką. *ib. 245.* **ROZPIECZETOWAĆ** *cz. dok.*, Rozpieczetowywać *czestł.*, rozpieczetowuje *pr.*: odpieczetować, aufhefeln, daš Šiegel aufbrechen, erbrechen; *Boh.* rozpečetiti, rozpečetowati; *Bosn.* raspēcjattiti; *Rag.* odpeccjattiti, razpeccjattiti; *Croat.* razpechatiti, razpechatijem; *Slav.* otvoriti knjigu; *Ecccl.* распечатываю, отпечатываю; *Ross.* распечатать, распечатывать. Czemułyś tego listu nie miał rozpieczetować? *Teat. 48, 78. Zab. 2, 554. Alb.* Do rozpieczetowania, mogący być rozpieczetowanym, *Croat.* razpechatni; *Rag.* razpeccjatti, odpeccjatti.

ROZPIERAC, *ob.* Rozeprzeć.

ROZPIERZCHNAĆ się, rozpierzchli się *rec. jednł.*, Rozpierzchać się *niedok.*, (*Etym.* pióro, pierza); *Boh.* rozprehnauti se, rozprechati se; (rozprechljm se rozgniewać się), rozutikati se; *Sorab. 1.* rozczekam; *Ross.* разбресться, разбродиться; rozskoezyć się, rozbiędz się; auß einander stieben, auß einander laufen, von einander fliehen. Niech się rozpierzchną nieprzyjaciele twoi, a niech

uciekają od oblicza twojego. 1 *Leop. Num. 10, 55.* Kompania rozpierzcha się, jedni chodzą, drudzy powracają. *Teat. 55. d, 95.* Rozpierzchnijcie się wszyscy, szukajcie go wszędy. *Teat. 51, 27.* Rozpierzchli *Boh.* rozprehlj. — Rozpierzchle *adverb.*, *n. p.* Rozpierzchle śnieg przyproszył włoski pieścidelka. *Mon. 76, 1.* Gałęzie rozpierzchle, sparsi, bez żadnego porządku po pniu rozrzucone. *Jundz. 2, 11.* Rozpierzchnienie, **ROZPIERZCH**, *u, m.*, nagle rozprószenie w różne strony, pryśnienie: daš Aušeinandersprengen, Aušreiffen; *Sorab. 1.* rozczek. Nieba uderza na cię z piorunów rozpierzchu. *Mon. 71, 721.* **ROZPIERZYĆ** *cz. dok.*, Rozpierzać *niedok.*, rozprószyć, zerstreuen, zerstreuen. On może nawy, łodzie, galeony, Pod Brunduzym spali i rozpierzy. *Chrośc. Fars. 585*

ROZPIEŚCIĆ kogo *cz. dok.*, Rozpieszczać *niedok.*, pieszczołami roznarowić kogo, einen verzärteln; *Rag.* razbluditi, razbludivati, razmāzati; *Bosn.* razbluditi; *Croat.* prokshiti; *Ross.* илжить, илжу, лелеть, излжить (cf. nigus), баловать. Rozpieszczony (*Rag.* razbludjen). Rozpieszczenie *Bosn.* razbludnost, razbluda. Spodziewali się, aby miał położyć wezłówek pod nasze ciało, na którymby smaczno spali, t. j. rozpieścić je, abo dać jaką przyczynę, abyśmy się radowali, w tych rzeczach, w których się nie godzi. *Baz. Hst. 204.* Ludzie rozpieszczonego żywota, nie godzą się na rycerski stan. *Modrz. Baz. 456,* (cf. papinkowaty). Omfala z Herkulesa śmiała się, jak z człowieka najropieszczonego. *Jabl. Tel. 205.* Jak ty się mogłeś rozpieścić w kochance, Miasto dukaty żony dajesz przystęp brance. *Chrośc. Ow. 8.* rozkochać się, sich zärtlichst verlieben.

ROZPIECIE, **ROZPIETY**, *ob.* Rozpiąć. **ROZPIJAĆ**, *ob.* Rozpić. **ROZPIŁOWAĆ** *cz. dok.*, piła rozerznać, zerfagen; *Ross.* распилить, распилывать; *Ecccl.* распилую. Rozpiłowanie; *Ross.* распилка, daš zerfagen. — †. Pilnikiem rozpiłować lub rozetrzeć, zerfeilen. Cwierć dukata grubym pilnikiem rozpiłowawszy, z tym zmieszać proszkiem, tak aby na dno złoto nie upadło. *Torz. 98.*

ROZPINAĆ, *ob.* Rozpiąć.

ROZPIS, *n, m.*, niezczwalające zdanie, różnica, niezgoda; Verschiedenheit der Meinung, Nichteinigkeit, Widerspruch. (*Ross.* роспись spis, register, росписка, расписка, росписочка kwit; *Ecccl.* роспись, главизна, оглавление treści rozdziałów, prospekt). Kiedy w rozwiązaniu sprawy różność zdań sędziów czyli rozpis zajdzie, na ów czas każdy przyczynę przekonania swego wyraża. *Ostr. Pr. Cyw. 2, 247. Sejm. Grod. 2, 214.* **ROZPISAĆ**, *f.* rozpisze *cz. dok.*, rozpisuje *pr.*, Rozpisywać *frequ.*; *Boh.* rozepsati, rozpisowati; *Ross.* расписать, расписывать; *Ecccl.* расписую; różnie, do różnych, na różne miejsca popisac, an viele verschiedentlich schreiben. (*Bosn.* raspisati definire, raspisalać zemglje geographus; *Rag.* raspisati definire). Rozpisałem listy do różnych przyjaciół i krewnych. *Kras. Doś. 48.* Orygenes miał tych, co jego księgi rozpisowali. *Sk. Dz. 115.* różnie przepisowali, verschiedentlich abhreiben. — †. Rozpisuje lud na osadę miasta, żołnierza na rotę; schriftlich abtheilen, eintheilen, anordnen. Pułkownik stanowiska i leże rozpisował sobie po dobrach

- duchownych. *Birk. Exorb.* 28. Rozpisowanie żołnierza na róty, *decuriatio*. *Cn. Th.* 950. — ę. Rozpisuję rok, pomykam roku, zwłoczę sprawę. *Cn. Th.* 950. den Termin weiter hinaus schreiben. Rozpisany rok, ob. zawieszona sprawa. Rozpisanie roku = odwołka prawna. ROZPISAĆ się *recipr.*; *Ross.* расписатьъ; zapędzić się w pisanie, ins schreiben gerathen. Niemcy najbardziej się koło rzeczy kopalnych rozpisali. *Kluk. Kop.* 2, 7. — ę. Rozpisać się, różnie odpisać się, nie zgadzać się, nicht beystimmen; *Eecl.* разглашаюся, разглашаются. Rozpisanie się *Eecl.* разсowie, разгласие. ROZPISOWY, a, e, od rozpisu, die Verschiedenheit der Meinungen betreffend. W sentencyonarzy rozpisowym sędziowie zdania swoje większości przeciwnie, zapisować mają; rozpis jednak takowy nie ma nie ubliżać wyrokowi większością zapadłemu. *Sejm. Urodz.* 2, 214.
- ROZPISTY, ROSPISTY, a, e, ROSPISTO *adverb.*, *Cn. Th.* 950; ROSPITY, ROSPITO. *Syr.* 1001. Rospisto, rospistego eo, rospiste warzenie, rospista kasza; *coctura pullis crassior et distinctis seu nan confusis granis*. *Cn. Th.* dieß gefodt, aber so, daß die Körner ganz bleiben. Rospista kasza, syпка kasza, tak gotowana, że się rozsypuje. *Włod. Ryż rozpito* warzony w polewce. *Syr.* 1001. Ryż rozpito dobrze uwarzony z polówką kapłoną. *ib.*
- ROZPŁACIĆ *cz. dok.*, różnie wypłacić; *Croat.* razplácham *dissalvo*, verschiedenlich abzahlen.
- ROZPŁAKAĆ się *f.* rozpłacie się *recipr. dok.*, rozpłakuje się *pr.*; *Boh.* rozplakati se, rozplakawati se; *Rag.* rasplakati se; *tactiv.* *Rag.* rasplakati koga = rozrzewnić kogo); *Ross.* плакаться, плакаться, плакаться, (cf. rozwyć); nieutulono płakać, nie przestać płakać; sich zerweinen, in Thränen zerfließen, ins Weinen kommen. Cnotliwy starzec rozpłakał się z radości, patrząc na syna: ale wkrótce rozpłakał się i z żalu, dowiadując się o śmierci brata. *Stas. Num.* 1, 212. *Teat.* 42. d, 5. Para dziątek biega w koło rozpłakana, Bieczą i chwytają się ojca za kolana. *Przyb. Ab.* 226. Nie ukazujemy dziecięciu cacka, którego mu dać nie można, bo się rozpłacie. *Stas. Zamoj.* 25.
- ROZPŁASZĄĆ się *recipr. dok.*; *Ross.* расплашаться; roztańcować się, ins tanzen gerathen.
- ROZPŁASZĄĆ, *ob.* Rozpłoszyć.
- ROZPŁASZCZYĆ *cz. dok.*, Rozpłaszczać *niedok.*, ROZPŁASKOWAĆ, n. p. miedź. *Mącz.*; *Boh.* rozplesknauti; *Bosn.* raspleskati, rasplosnati; *Rag.* raspleskatti, rasplosnitti; (raspleskan, plosnast, plossan = płaski); *Croat.* razplesznu allisus, illisus; *Ross.* расплющить, расплющивать; splaszczyc eo, płaskim uczynić, płasko rozklepać; flach machen, platt schlagen. — *Transl.* Gdy tytuł króla sobie śmie ten szalierz wlaszczyc, Każ go rzece, gwoździami na krzyżu rozplaszczyc. *Pol. Zac.* 125. (rozpłacie, rozbić). Nad odyńcem na ziemi rozplaszczonym stoją, Dziwując się, lubo się tknąć go jeszcze boją *Zebr. Ow.* 201. ROZPŁASZCZYCIEL, a, m., który rozplaszczca, der Plattschläger; *Rag.* razplosctitelj, n. p. złota, der Goldschläger.
- ROZPŁATAĆ, *ob.* Rozpłesć.
- ROZPŁATAĆ *cz. dok.*, rozciąć, spłatać; (*Boh.* rozpoltiti wepre na dvě, *ob. Pół.*, *ob. Połowé.*, *ob.* Rozpołowić); *Vind.* resdjati, gorszicipiti; *Bosn.* rasplattiti; *Rag.* rasplättiti; *Ross.* расплестать, расплестывать, in zwey Hälften zerpalten, entzwey spalten. Rozpłataj tę rybę, a wątrobę jej schowaj. *W. Tob.* 6, 5. (*Rag.* razplätusecja piscis infumatus). Gdy kucharz rybę rozpłatał, znalazł w wnętrzościach pierścien. *Zab.* 15, 42. Na pierwszym spotkaniu na pół go jak szupaka, rozpłatałem. *Boh. Kom.* 4, 246. Ten pałasz we krwi twój opłukam, rozpłatawszy ci łeb od ucha do ucha. *Teat.* 9, 66. Pierwszym przywiciem głębu mu rozpłatał. *Mon.* 64, 225. Junaków najmilsze wyrazy są: ściąć, rozsiekać, rozpłatać. *Teat.* 56. b, 65. Rozpłatanie, rozpłat (*Corn.* resplat, respok). Do rozpłatania, dający się rozpłatać, *Rag.* razplativ scissilis; *Bosn.* rasplativi.
- ROZPŁATAĆ *cz. dok.*, zapłatanego eo rozpłesć, odplatać; entwirren, aus einander bringen, aus einander knipfen. Wezel rozpłatać. *Weg. Marm.* 1, 27.
- ROZPŁAWIĆ *cz. dok.*, Rozpławiać *niedok.*; *Ross.* расплавить, расплавлять; roztopić, zerfsmelzen. Rozpławienie, roztopienie *Ross.* расплавка. Rozpławie się, roztopie się, rozplynie się *Eecl.* разжижаться. ROZPŁAWNY, a, e, roztopiony, zerfsmolzen. — *Fig.* Rozpławne od puchliny członki. *Hor.* 1, 195.
- ROZPŁAZNAĆ *nijok. jedntl.*, rozplynać, rozleć się rozmokawszy; zerfließen, zergehen, z. B. im Wasser. *X. Kam.* Który się pojawi kolwec maż do tej rzeki, z niej niechaj wystanie Półmężem, i tknawszy wód rozplazłym się stanie; subito mollescat in undis. *Zebr. Ow.* 90.
- ROZPLECIONY, *ob.* Rozpłesć.
- ROZPLEM, u, m., rozmnażanie, rozplód; das Fortpflanzen, die Fortpflanzung. Ledwie co wybór między ludzmi i zwierzety zachowany na rozplem od zguby wyjęty. *Przyb. Milt.* 575. ROZPLEMIĆ, ROZPLENIC *cz. dok.*, Rozplemiać *niedok.*; *Boh.* rozplemeniti, rozplemenowati; rozplodzić, rozkrzewić; fortpflanzen, vermehren. Tu Pomona so czyste oroce rozplemia, Tym mulsze, iż je rodzi bez uprawy ziemia. *Przyb. Luz.* 280. Izaż ci ziemia rozmaitych żyjących stworzeń nie rozplemia? *Przyb. Milt.* 247. — *Fig.* W niektórych krajach klasztory zbyt są rozplemione; ale też w wielu miejscach ledwo się gdzie znajdują *Aras. Ped.* 2, 157. rozmnożone.
- ROZPLEŚĆ, rozplótł, *f.* rozplecie, rozplotę *cz. dok.*, Rozpłatać *niedok.*, rozplatuje *contin.*; *Boh.* rozplesti; *Vind.* resplesti, resnisati, resdeniti, gorgesnisati; *Croat.* razpleszti, razplétam; *Bosn.* razplesti; *Rag.* razplèsti; *Ross.* расплесть, расплетать; odpłatać eo splecionego, aufschneiden. Włos jej rozpleciony po wietrze, i tam i sam ebowdził. *P. Kéhan. Jer.* 65. Poki Apollo włosy We dwie rozplatuje kosy . . . *Petr. Hor.* 2, Q Rozplotę plotę jej. *Rej. Post. K.* 6. — *Transl. fig.* Rozpłesć eo = rozgadać eo, rozpaplać; außplaudern, außschwagen. Przechodzi się sekret z ucha do ucha, aż trafi na święgotę, który szeroko rozniesie i rozplecie z sporym naddatkiem. *Pilch. Sen. list.* 3, 364. Prawdziwie nie mam skarbu żadnego,

to tylko bajkę ktościś rozplół. *Teat.* 11, 65. Ta niepo-
czciwa gęba to rozplóła. *Boh. Kom.* 2, 299.

ROZPLESZCZĘĆ *cz. dok.*, Rozpleskać *niedok.*; *Ross.* распле-
скаать, расплескивать, распачкивать; z plaskiem rozlać,
roztopić, rozpuścić; plátschernd vergießen, fließen machen,
zerriuen lassen. Lód jeżeli gdzie bałwanami stoi, Gesta
go z góry kropła w szczyt rozpleszcze. *Chrośc. Luk.* 101.

ROZPŁÓD, u, m., **ROZPŁÓDEK**, dku, m., dem.; *Bosn.*
rasplod, razrod, (rasplodnost *propagatio*); *Croat.* rázplod
propages, *surculus*; *Ross.* расплодь, rozkrzewienie, roz-
mnożenie, plód; die Zertpflanzung, Vermehrung, Brut. Ży-
ciem słońce natchnęło rozplód radośny Zielonej wiosny.
Kniaź. Pocz. 5, 4. Szarańcza gąłęzie nawet z drzewa wy-
pasła, rozwołkwszy wszędzie roje rozplódków swoich.
Krom. 722. — *Fig.* Posel Krzyżacki, jakoby rozpló-
dek jaki wewnętrznych rozterków między Polakami zar-
zuca; *veluti seminarium*. *Krom.* 596. siemie, zawiątek,
zapłódek, Same der Zwittercht. **ROZPŁÓDZIĆ** *cz. dok.*,
Rozplądzać *niedok.*; *Boh.* rozploditi, rozpłozovati; *Bosn.*
rasploditi, raskladiti, raspasti, raspaasti, (*ob.* Rozpaśé,
rozpasać); *Rog.* raspłoditti, raspłodivati; *Croat.* rasplo-
đujem; *Ross.* расплодить, распложать; rozplemć, roz-
rodzić, rozmnożyć, rozkrzewić; fertpflanzten, vermehren.
Lieżne potomstwo chce jeszcze rozplódzić. *Teat.* 1, b,
29. To było ich mieszkanie i rozplódenie ich. *Budn.* 1
Chron. 4, 55. (rozród). Franea prędko się u nas rozpló-
dziła i rozmogła. *Biel. Św.* 255. — *Fig.* O zwodzące
złoto, Jak rozplądzasz na świecie występki z podłoga!
Trzyb. Luc. 261. — $\frac{1}{2}$ Grunt rozplądza deszcz rozli-
dławy. *Zob.* 15, 551. Jednym czyni, użyznia, fundatkar
małżeń. **ROZPŁÓDZICIEL**, a, m., który rozplądza, roz-
mnaża, der Fertpflanzler; *Bag.* raspłoditegl, f. raspłodite-
gliza, razplodniza; *Croat.* raspłoditelj, f. razploditelica.

ROZPŁÓKAĆ f. rozplócić *cz. dok.*, plócić rozpuścić, auś-
sieden, zerfließen; *Ross.* расплывать.

ROZPŁOMIENIĆ *cz. dok.*, rozpaść, entflammen, emzünden;
Ecl. воспламенить. Ludzi podżarzył i rozplómiend, a
potym krwią mewimna tuszył i gasił. *Weryf.* 19. **ROZ-
PŁONĄĆ** *njak. jedntl.*, zapalić się, entflammen, sich ent-
zünden; *Bosn.* raspłanuti *ardescere*.

ROZPŁOSZYĆ *cz. dok.*, Rozpląszyć *niedok.*; *Boh.* rozplšiti;
Ross. распугать, распугать; *Ecl.* распугать, распуг-
ажу; porpóliem rozplószyc, vertreiben. Kto ciska ka-
mieniem na ptaki, rozplószy je. *Hudz. Syr.* 22, 25.
Wilk porywa i rozpląsza owce. *W. Joan.* 10, 12. Roz-
plószyl je pan z onego miejsca po weioznastkiej ziemi,
i ztamtał rozegnał ich po wszystkich krainach. 1 *Leop.*
Genes. 11, 8. (rozprószył 5 *Leop.*). Rozplószenie *Ross.*
распугать.

***ROZPŁOŻYĆ** się *recipr. jedntl.*, rozejść się, rozpaśé się;
auś einander fallen, zerfallen. Co się chlubiś w walech?
rozplózl się wał twój! 1 *Leop. Jer.* 49, 4. (zszedł pa-
dół twój. 5 *Leop.*).

ROZPLUĆ *cz. dok.*, Rozpluwać *niedok.*, pluciem rozmięknąć,
zerstücken, zerbrechen; *Bag.* rasppljivati; *Ecl.* pacnlesao.

ROZPŁYN, u, m., ein flüssiger Körper, etwas Flüssiges. Gdy
cząsteczki nie są spojone, lecz wolno i osobno jedna od

drugiej ruszają się, i kształt biorą od naczynia, w któ-
rym są zawarte, to ciało nazywamy rozplynem, *liquidum*.
Rog. Dos. 1, 66, (cf. rozciek). Woda i insze rozplyny.
Jak. Mat. 5, 555. Ważki do rozplynów, *aërometre. ib.* 5,
586. **ROZPŁYNAĆ** się *recipr. jedntl.*, Rozplywać się
niedok.; *Boh.* rozplynauti se; w różne strony odpływać,
auś einander schwimmen. Ryby się rozplynęły. *Tr.* — $\frac{1}{2}$.
Rozplynać, rozpuścić się w wodzie, roztaić się, w płyn
się rozejść; *Boh.* rozplynauti; *Sorab.* 1. zkru sjo, roz-
bežu szo; *Ross.* расплыться, расплываться, разжидать;
Ecl. разжизатися, zerfließen, zu einem flüssigen Körper wer-
den, zergeben. Niektóre ciała suche, gdy się wystawią
przez czas na powietrze, rozplywają się; chociażby się
nie płynnego na nie nie wlało. *Kruml.* 89. Gdy ciała
przez ciepło kształtu rozcieku nabierają, mówimy że się
rozplywają. *Kruml.* 179. Nie w każdej wodzie mydło się
zupolenie rozplywa. *Kluk. Kop.* 1, 115. — *Fig. transl.*
Prędko się ta mgła rozwinie, I w deszcz łez gorzkich
rozplynie. *Dir. Lot.* 25. Żalosiwa, Powoh się na mokre
lzy sama rozplywa. *Olw. Ow.* 655. Jak on mi dziękował,
serce mi się rozplywało. *Teat.* 54, c, B 2. (rozrzewni-
ło). Wiem, że się We Panny serduszko aż rozplywa z
radości. *Teat.* 22, 50. Daś Jery zerfließ, zerflümel; vor
Freuden. Serca ogniem w nas gorzący, I słuchaję go,
prawie rozplywały *Odym. Św.* 2, M m 5 b. (rozplywa-
ły się). Matka rozplywała się w pociesze z talentów sy-
na. *Kras. Pod.* 2, 47. Tak miłe pozycwał, że damy na
to patrzę, aż się rozplywały. *Boh. Kom.* 5, 267. — $\frac{1}{2}$.
Aż się radość po mnie rozplywa, gdy mi go słyszała mó-
wającego. *Teat.* 25, c, 105. rozlececi się, rozszerza się;
Verjungen jüemt über einen Her, verkreitci sich über einen,
wenn . . .

ROZPOCZYĆ, rozpocząć, f. rozpocznie, rozpocznie *cz. jedntl.*,
Rozpoczynać *niedok.*; *Croat.* nachinuti; *Ecl.* возгорла-
вити, починаць, зачынаць; anfangen, anheben; *quoniam*
hic multitudo signifi a ur, quasi avas: multa et varia in-
choire. Ca. Th., (*ob.* Porozpoczynać). Rozpocząć w mo-
cy naszej jest, skutkiem fortuna kieruje. *Pich. Sen. list.*
109. Rozpoczyna jęcy; *Vind.* szhetuk, der Anfänger.
Wiele rozpoczyna, emu nie się nie szykuje. *Pich. Sull.*
51. Zostan, zakon czynny rozpoczeta rozmowę. *Teat.* 49,
b, 10. Noe rozpoczeta się. *ib.* 86.

ROZPODZIĆ, f. rozpodzić *cz. dok.*, Rozpodziwać *niedok.*,
pozićwać, zapodziać; *quoniam hic multitudo si-*
gnifi a ur, quasi a cas: multa et varia distrabere. Ca. Th.
951. verflüentlich kintum, vertilum, verwenden. Na cożes
te pniatze, rozpodził? *Tr.*

ROZPOGODZIĆ *cz. dok.*, Rozpogadzać *niedok.*; *Bosn.* razve-
dritti; *Croat.* razvedrújem, razvedriti; *Ross.* разведрут;
zupolenie wypogadzać, ganz aufheitern. Jej czoło zdało się
być już rozpogodzone. *Trzyb. Milt.* 115.

1. **ROZPOIĆ** *cz. dok.*, Rozpajać *niedok.*; *Boh.* rozpogiti;
Ross. распаять, распаявать; rozkleić, abtörben, los ma-
chen, auflöthen.

2. **ROZPOIĆ** kogo *cz. dok.*, Rozpajać *niedok.*, przykładać
się do tego, żeby się kto rozpił, pijakiem go robić; ei-
nem zum Säufer machen, ihm das Säufen angewöhnen, ihn

zum Coffe versüßren. Żydzi umieją chłopca najsztuczniej zwodzić i rozpajać. *Przestr.* 246. Kolejno propinacye trzymając, siebie i drugich rozpajali. *Gaz. Nar.* 1, 20. Każdy z tych dawnych królów w pijaństwie dziwne rzeczy broił, August zaś Polskę do reszty rozpoił. *Kras. Mysz.* 99. — *Fig.* Kłeskami ład utuczył, rzeki krwią rozpoił, zbójca w szarłat odziany, Filipowe plemię. *Nar. Dz.* 1, 159.

ROZPOŁOWIĆ, ROZPOŁOWICZYĆ *cz. dok.*, Rozpołowiać *niedok.*; (*Boh.* rozpolčiti, rozpoliti, rozpoliti; *Rag.* raspoloviti, raspolotiti; *Bosa.* raspoloviti, razdeliti; *Croat.* razpolovljivati; na dwie połowy rozdzielić, rozdzielić, in zwey Hälften zertheilen, zerpalten, *pr. et tr.* Rozpołowione nogi. *Otw. Ow.* 569. Rozpołowionemi kopytami, *bisulcis*, biły byki ziemię. *Otw. Ow.* 238. (racieami). Te mi dwie osęce srece rozpołowiły. *Pot. Arg.* 566. (rozkrajały). Wojsko wprzód rozpołowił. *Leszcz. II. S.* 194. *Chrośe. Job.* 199. Bez twego zdrowia Wszystka nam się pociecha nasza rozpołowia. *Pot. Arg.* 741. (niecała; połowę jej tylko czujemy). Z mniemania Faryzajskiego rosła rozpołowiona sprawiedliwość. *Żurn. Post.* 2, 555. Do rozpołowienia, rozdzielną na połowę; *Rag.* raspolovliv, raspolovni, tjeilbar.

ROZPOMNIEĆ *cz. dok.*, Rozpominać *niedok.*, rozpamiętać, rozważać; *durādenen, überlegen, überdenken*; *Slov.* rozpominám, rozpomenutj *recordatio*; *Sorab.* 1. rozpomnu, rozpominam, rozhladuju. Rozpomnieć sobie rozliczność dobrodziejstw, a rozmyślić sobie strach pogroźek pańskich. *Rej. Ap.* 19. *W. Post. W.* 156. Abyśmy sobie śmierć Jezusową rozpominali. *Kanc. Gd.* 256. Potym rozpominij sobie duszo moji żelżywość jego ciężką. *Bzow. Róż.* 75. Pilnie zdradę Amuratową u siebie rozpominam. *Baz. Sk.* 64. Rozpomnijże każdy dziś dobroć pana swego. *Kanc. Gd.* 58. Rozpomnij, żeś brał dobra twe za żywota twego, a Łazarz niewczas. *Wiśn.* 469. Rozpomnij sobie na onego bogacza, iż jeden na maluczki czas użył rozkoszy, a drugi też na maluczki czas onęj nędzy swojej. *Rej. Post. Y y* 2. Rozpomnieli sobie krew brata swego. 1 *Leop. 1 Mach.* 9, 58. **ROZPOMNIEĆ** się *rec.*; *Boh.* rozpomenauti se; z uwagą przypominieć sobie, sich mit Aufmerksamkeit erinnern, über etwas nachjinnen. Nie rozpomniał się Joas na miłosierdzie, które z nim uczynił Jojada. *Biał. Post.* 105. (nie rozpomniał się. 5 *Leop.* 2 *Paral.* 24, 22). Panie, rozpamięń się, żeś mię zlepił, jako błoto. 1 *Leop. Job.* 10, 9. Ani się rozpomniał na podnózek nóg swoich. 1 *Leop. Lam.* 2, 1. (ani wspomniał. 3 *Leop.*). Teraz panie rozpamięń się na mię 1 *Leop. Tob.* 5, 5: (*wspomnień na mię. 5 *Leop.*). Rozpomnień się na Abrahama. 1 *Leop. Exod.* 52. Rozpomniał się na śluby święte swoje. *Rej. Post. D d d* 4. **ROZPOMINACZ**, a, m., który rozpomina, der Erinnerer; *Sorab.* 1. rozpominaczer, rozpomnik; *f.* rozpominiecz.

ROZPONA, y, ż., 1. **ROZPONKA**, i, ż., *dem.*, n. p. Wacek z rozponami, jak giermek jaki, za nim nosła. *Tward. Pasq.* 83, ob. Rozpinka. — 2. **ROZPONKA**, rozponka, rozszponka, ziele na sałate jesienną używane. *X. Kam. rapunculus*, Rapunzel, *ob.* Kolnik dziki, rzepa płonna.

ROZPOR, u, m., **ROZPOROKA**, i, ż., *dem.*; (*Boh.* rozporoka; *Ross.* распорка, *ob.* Rozwora); rozprócić, rozszerepanie, rozdzielenie; daß Zertrennen, Abtrennen, Abpalten; *Boh.* rozparek, rozparček; *Sorab.* 1. rozpor; *Vind.* rozziej, ziep, preziep; *Croat.* rāczez; *Ross.* разрѣзъ, пройма; (*Eccel.* расчлѣнение, расколъ odszczepienstwo). — *Fig.* Król Czeski nakłonił różne Śląskie książęta do poddania mu się, a rozporom ciała tego koronę swoją pomnożył. *Nar. Hist.* 6, 265. (rozczłonkowaniem). — 1) Rozpor, Rozporka, **ROZPOROK**, rku, m., 1) w sukni, der Schiß im Kleide; *Boh.* rozparek; *Morav.* rozpor, rozporek; *Sorab.* 2. schliza. §. *Fig.* Drugi raz niech mają pokój panieńskie rozporki. *Pot. Jow.* 120. Już to nie dworka, co nie ukaże rozporka. *Rys. Ad.* 21. — 2) Rozpora, rozprawa, Kłótnia; *Disput*, Streit; *Boh.* rozpor, spor. Wkrotce nastąpi, z Stenelem rozpora; *arguet te. Ur.* 1, 79. Dzieweczkę gwałtem wziąć, na drodze rozbić; na to wszystko nie rozpora. *Falib. L 5.* **ROZPORNY**, a, e, do rozprócia, rozłączny, zertrenbar; *Vind.* resporgin, pargatliu. **ROZPOROWY**, a, e, od rozporu, Trennung, Schiß; *Ross.* разрѣзный.

ROZPOROK *cz. dok.*, różnie wyrazić, verschiedenlich verfertigen, ausfatten. Dlatego rodzonych twych rozporoków W ziemię inszą, tobie tu Leszno zostawiła. *Tward. Misc.* 446.

ROZPOROK, *ob.* Rozpróc.

ROZPORZĄDZIĆ *cz. dok.*, Rozporządzać *niedok.*; *Ross.* распорядить, распоряжать; *Eccel.* чиноразположити, чиноразположити; przyrządzać, przysposabiać; bereiten, veranstellen, zurichten, ordnen. Mamy pana nad sobą, ten nasze zamysły, jako chce rozporządza, jako chce kieruje. *Opal. Sat.* 22. Chrystus rozporządza sereynaszeimi. *Bals. Niedz.* 1, 416. Nas wola boska stanem, kondycją i sposobnością, pięknie i nad zamiar doskonale rozporządziła. *Mon.* 69, 595. w sposobność opatrzyła, womit verfertigen. Rozporządzone; *Ross.* благоустроениый, cf. uporządkowany. Rozporządzenie, *Vind.* vnaredba, vnarejenje, noternarejenje; *Ross.* благоустройство, благоустройство; *Eccel.* чиноразположение. Rozporządzenie wielu rzeczy, ściągające się do pewnego celu, zgodnie umiarkowane do wyprowadzenia żadanego skutku, nazywamy porządkiem. *Mon.* 75, 654.

ROZPOSAZYĆ *cz. dok.*, rozdawać, roztrwonić; ausgeben, vertun, verguden. Długo ciulane rozposazył zbioru na święte uczynki. *Zab.* 14, 255. *Szym.* Tam się nauczył w szkole przebiegłej, wybornej, Jak grzeecznie rozposazył zbioru przodków skrzetne. *Kras. Sat.* 65.

ROZPOŚCIERACZ, a, m.; *Ross.* расчлѣнитель; rozszereziiciel, der Ausbreiter. Jehowa stworzył niebios i rozposcierał ich. *Budn. Jes.* 42, 5. **ROZPOSTRZEĆ**, *f.* rozpostrzy, rozpostrzę *cz. dok.*, Rozpostrzać, Rozpościerać, *niedok.*; *Boh.* rozprostjiti, rozestřjiti, rozprostřený, prostirati, prostru, (prostěradlo přešcierađlo, podstjirati podšcierać, obstjram obwodzę, otaczam; *Slov.* stref, strem; *Lut.* sternere, cf. stratum, cf. Germ. Streu); *Sorab.* 1. pžeztžerame, pžezžeram, pžeztru, pžiestriju, pžiestrim, pžestriež, pžeztžene tensus; *Vind.* prestreti, prestrem,

zhresprestreti, gorprestreti, resprestirati, s'prostreti, s'prostéri, spróstromi, trofítii, (resprostina, resprestina, resprostirhe = przestrzeń); *Carn.* tresyti *sternere*, sprestrim = rozprzestrzeniam; *resprostina* = przestrzeń; *Croat.* razpreszírám, razpreszertí, izpreszírám, izpreszertí, prezírati, prezírám, preszírám, preszertlrszem, preszertí *persternere*, (podszertí, podszírám, podszertlrszem = podścielać, obszírám, obszertlrszem = opasać); *Dal.* izproszírám; *Rug.* steratti, prostrjéti, prostírati, razastrjéti, rastrieti, obastrjéti, prostrániti (*ob.* Strona; prostran = przestronny), *sternere, tendere, extendere*; *Bosn.* sterati, prostranniti, prostriti, rosteghnuti (rozcignać), (prostriti odar = łóżko stać; *Slav.* prostérta = nakrywać stół); *Ross.* pacnoprocepere, pacnoprocipare, procepere, procipare, (oppos. spozredz się); rozszczepierzyć, rozciąć, rozciągnąć; *ausstreffen, ausdehnen, ausbreiten.* Tak znamienitą kondycją rozpostartemi rekami zawitać nikt nie poniecha; *obvius ulnis. Krom.* 595. mit ausgeprägten, ofiucn Armen. Rozpostarcie rak *Eecl.* pykonoproceprie. Rozpostarty; *Ross.* npocreptii, (ef. stért). Rozpostarte, rozpięte płótno. *Cn. Th.* 951. Bóg rozpostarza niebiosa, jako nieć, a rozciąga je jako namiot na mieszkanie. 1 *Leop. Jez.* 40, 22. Ostatni cyrkul, większym się obracając obrotem, im więcej od spólnego średniego odstępuje punktu, tym większą rozpościera się rozłożystością. *Bardz. Boet.* 157. *Pateo,* rozszéram się, rozpostrzam się, otworzysty jestem. *Urs. Gr.* 258. — *Transl. fig.* Rozciągnąć, rozszerzyć, rozwinąć, *ausdehnen.* Wszelkie rosnące ziele płód w sobie zawiera, który się w nieśmiertelny rozdzał rozpościera. *Zab.* 6, 157. Rozpostarty szeroko *Eecl.* neboomponii. Rozpościerać państwo swoje, chorągwie swoje, rozciągać proporce, moe swoje rozprzestrzenieć, seine Gewalt *ausdehnen.* Jam się chciał unknąć, żebyś miał miejsce lepiej swoje państwo rozpościerać. *Teat.* 6, 64. Grzechy chcą na sercu waszym proporce rozpościerać. *Birk. Zumj.* 5. Królestwo dyabelskie burza, a proporce Chrystosowe długo i szeroko rozpościerają. *Birk. Dom.* 41. Umysł, jak pan ciała, niech rozpostrze swe proporce. *Gorn. Dw.* 578. — §. *Piter:* Rozpościerać proporce = chępić się. *Cn. Th.* 951. sich breit machen, groß machen, groß thun. — §. Nieprzyjaciele nad chłopy, nad mieszczan, nad budowaniem sunym wielką srogość rozpościerali. *Krom.* 288. wydziwiali. — §. Rozpostrzec się gdzie = rozgościć się, rozgospodarować się, rozlokować się; sich wo einquartieren, sich wo so wie zu Hause einrichten, sich wo bequeme machen, nach Willkühr disponiren. W zamku Smoleńskim największe wojsko się rozpostrze. *Biel. Św.* 275. (zmieści się, umieści się). Tak wiele ludzi przybyło do Krakowa, że się w mieście wszyscy rozpostrzec nie mogli, aż polem drudzy leżeli. *Biel.* 146. Dom piękny, będziemy się mieli gdzie rozpostrzec. *Teat.* 26, 71. Jeszcze to mój dom, nie masz We Pani prawa w nim się rozpościerać. *Teat.* 28, 79. — §. Rozpościerać się z rzeczą, rozwodzić się z rzeczą. *Cn. Th.* szczyry się, sich weitläufig *ausbreiten.* Co za serdeczne rozmowy, co za słodkie dwóch czystych dusz rozpościeranie się! *Teat.* 47, c, 57. rozlewanie się, Ergießung.

Rozpostarłem ja prośby moje przed królem, by mnie nie kazał odwieść. 1 *Leop. Jer.* 58, 26. rozwodziłem, *aus einander setzen, darthun.* Nie w sprawiedliwościach naszych rozpostrzamy prośby nasze przed obliczem twoim; ale w lutościach twoich mnogich. 1 *Leop. Dan.* 9, 18. (rozpościeramy. 3 *Leop.*). ROZPOSTRZENIE, *ia, n.,* rozpościeranie; (*Ross.* pacnoproceprie, pacnoprocipanie, pocrepcie, npocrepcie, *ob.* Przestrzeń); rozciąganie, rozpinanie; das *Ausbreiten, Ausprägen, Ausdehnen.* §. Bóg rzekł: niech będzie rozpostrzenie między wodami. *Radz. Genes.* 1, 6., *not.* «to słowo wszystko w sobie zamyka, eokolwiek nad nami widać, tak na niebie, jako i na powietrzu», das *Firmament, die Best der Himmel;* (rozpostarcie *Bibl. Gd.*). Uczynił bóg rozpostrzenie, i rozdzielił wody. *Salin.* 2, 455, *ob.* Firmament, twierdzenie, utwierdzenie.

ROZTOPNIEC *nijk., dok.,* potem rozciec, in *Schweiß zerfließen; Ross.* pacnorbt, pacnorbt.

ROZPOTRZEBOWAĆ *cz. dok.,* różnie wypotrzebować, *verschiedentlich verbrauchen, anbringen, verwenden.* Wydatki rozpotrzebowane przez czas obłożenia. *Jak. Art.* 2, 560.

ROZPOWIEDZIEĆ, *f. rozpowie cz. dok.,* Rozpowiadać *niedok.,* z szczegółami opowiadać, *erzählen, umständlich erzählen, aus einander setzen; Sorab.* 1. rozpowiedać, rozpowiedam, rozpowiedam. Rozpowiadano mi nie raz smutne przypadki zdrady fałszywych przyjaciół. *Teat.* 50, c, 67. Rozpowiedziałem te wszystkie przynioty, które dworzaniowi służy. *Gorn. Dw.* 14. *Sekl. Math.* 15. Rozpowiedz nam to podobieństwo. *Radz. Math.* 15, 56. *Budn. ib.* (wyłóż nam to podobieństwo. *Bibl. Gd.*).

ROZPOZNAĆ *cz. dok.,* Rozpoznawać *niedok.,* jasno aż do rozeznania czyli rozróżnienia poznać, *deutlich erkennen, unterscheiden; Sorab.* 1. rozpoznawam, rozpoznayu; *Croat.* prepoznati, prepoznavam. *Ross.* pacpoznat, pacpoznawat.

ROZPOZYCZYĆ *cz. dok.,* Rozpozyzczać *niedok.,* różnym różnie pożyzyć, *verschiednen verschiedenlich ausleihen, borgen. Cn. Th., Boh.* rozpügčiti, rozpügčijm, rozvěrijm, (ef. wierzytel); *Sorab.* 1. rozposchěžu, rozposchěžim.

ROZPIRAC, *f. rozpiere, rozpiore cz. dok.,* Rozpierać *niedok.,* (*distng.* rozeprecé), piorąc czyli praniem rozpuścić, *zermaßen; Boh.* rozepirati. — §. Rozbić, tego wybić, zerbauc.

ROZPIRAGNIONY, *a, e,* mocno pragnący, sehr *dürstend.* Tu żywioł twórczy z deszczami płodnemi Zstępuje w łono rozpiagnej ziemi. *Kniaz. Poez.* 1, 150.

ROZPRASZAC, *ob.* Rozprószyć.

ROZPRAWA, *y, z,* ROZPRAWKA, *i, z. dem.;* (*Boh.* rozprawka *sermo, apologus; Ross.* pacnpaba = 1) indagacya, inkwizycya, 2) sądowa izba); czynność rozstrzygająca bądź mową, bądź uczynkiem; rozprawa, rozmowa rozbiierająca eo; die *Unterredung, Verhandlung; Sorab.* 1. rozretźwano; *Eecl.* pazragolbetnie. Rozprawa ta święta już się działa po wieczery pańskiej, gdy długie a bardzo wdzięczne pan miał rozmowy z zwolenniki swojemi. *Rej. Post. G g 6.* Na to odpowiadam krótko, z adwersarzami w rozprawę wstępując. *Salin.* 2, 100. w rzecz wstępując. To jest wszystka rozprawa z adwersarzami

o tym artykule. *ib.* 2, 65. Widzieliśmy, że z sobą rozprawę mieli. 1 *Leop. Dan.* 15, 58. (sprawę mieli. 5 *Leop.*) traktowanie o czym, z kim, daß Verhandeln, die Verhandlung. Posła Tatarskiego król z tajemną rozprawą odesłał; *cum secretis mandatis. Krom.* 577. Tać jest wszystka dowodna rozprawa na pierwszy dowód adwersarza. *Salin.* 2, 45. (odpowiedź, odprawa zbijająca). Na to jeszcze odpowiedzi naszej i rozprawy z nimi potrzeba. *Salin.* 4, 185. Po zaspokojonych akcesoryach, przystępuje strona powodowa do wyводу sprawy swej albo induktu, co się właściwie rozprawa nazywa. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 158. die Einleitung des Proceßes. — §. Rozprawa, dysertacya; *Ross. comenienie, cine Abbandlung.* Rozprawa o kwadrowaniu koła. *Geom.* 1, 375. Rozprawa o rodzeniu się człowieczym. *Sienn.* 442. Rozprawa o powinności rodziców w wychowaniu dzieci. *Rej. Post. H 6.* — §. Rozprawa, rozprowadanie, wyłuszczenie, rozbiór; Erläuterung, Erörterung. Rozdziału pierwszego rozprawa. *Petr. Ek.* 44. — §. Rozprawa wojenna: akeya, cine Action mit dem Feinde. Nie zdało mu się bitwą rozprawy szukać. *Warg. Cz.* 144. rozstrzygnięcia sprawy, *Schlichtung des Streits.* — §. Rozprawa, szkła w hucie, n. p. Spodziewam się sto kóp tafel z rozprawy. *Torz.* 54. z rozprawienia masy, z rozplaszczania; das Ausbreiten, Glasmachen. ROZPRAWIACZ, a, m., ROZPRAWCA, y, m., (*Croat. raspravitelj destructor, dissipator, obtreclator; Bosn. raspravitelj moledicus. Rag. raspravitelj detractor; Eccl. pacnpaβareh dispensator*); szeroko gadający, wielomowca; in weitjeweißiger Redner, der viel Worte macht, der gern viel redet; *Ross. pazpobopuunx* Z ciebie rozprawiać nieznosny. *Teat.* 15, 59. Lepiejbyś mi zapłacił rozprawiaczu moje sto talarów, a nie bahał próżno. *Teat.* 10, 46. Wieluż to tych dziecinnych rozprawiaczów, co się krasomowcami nazywają, nie nie poczytują za wysokie, jedno co z oczu niknie. *Pir. Wym.* 510. — §. Onoć rozprawca snów idzie. 1 *Leop. Genes.* 57, 19. (co sny widzi. 5 *Leop.*); wykładacz, tłumacz, opowiadacz snów; Traumdeuter, Ausleger. ROZPRAWIĆ, f., rozprawić *cz. dok.*, Rozprawić niedok., Rozprawować, rozprawuje *cont.*; *Boh. rozprawił, rozprawował, (rozprawił rozczesać); Slov. rozpráwam recito, fabulor; Sorab. I. rozprawi, rozpraju, rozprawim, rozrétzuyu; (Croat. raspravlyati, raspravlyam destruo, dissipo, disjicio; raspravlyam dober glasz diffamo; Bosn. raspravii expedire, raspravgljati obloqui; Slav. raspravitise, svúchise - zewlec się, rozbierać się; Rag. raspraviti dissipare, profundere); Ross. pacnpaβить, pacnpaβлять (- wygładzić, wymarszczyć); rozprawić co, sporządzać, rozrządzać, rozporządzać, rozszykować; anschicken, beschicken, einrichten, bestellen, in Ordnung bringen. Rozpraw' dom twój, bo tej nocy umrzesz. 1 *Leop. Jes.* 58, 1. Rozpraw dom twój, rozdział dziedzictwo. *Damb.* 879. Dom swój, na wojnę idąc, ma rozprawić, 1 żonę z dziećkami w dobrym porządku zostawić. *Star. Ryc.* 48. Dobry człowiek dobrze czyni, i swoje rzezcy rozprawuje z rozsądkiem. *Gil. Post.* 282. Bóg jeszcze przed wieki on dawnych ciemności Nieporządek rozprawił mocą swej mądrości. *J. Kéhan. Dz.* 1. Po zimie*

rozwiązawszy maciee winne, rozprawują po żerdziech albo tykach. *Cresc.* 326. Jedne wełnę przędzą, drugie na takąż sprawę Palcami rozprawują żartkiewi postawę. *Otw. Ów.* 159. Wojsko po kwaterach zimowych rozprawia. *Tward. W. D.* 2, 208. rozdziela, rozłożą; verlegen, eintheilen, ordentlich einquartieren. Będę rozprawował ludzi, a narody będą mi poddane. 1 *Leop. Sap.* 8, 14. (będę rządził). — §. Rozprawić służących etc., różnie odprawić, rozesłać; verchiedentlich abfertigen, weg schicken, entlassen. Zostawiwszy jednego pokojowego przy sobie, wszystkich innych rozprawił. *Kłok. Turk.* 25. Zaden nie chce ujać stołu swego, i czeladzi niepotrzebnej rozprawić. *Star. Ref.* 57. Rozprawiwszy posły, król odjechał; *dimissis legatis. Krom.* 482. Rozprawiono posłów krom odpowiedzi. *ib.* 485. Wątpliwą odpowiedzią posły Czeskie rozprawił. *ib.* 486. — §. Kazimierz w Grodnie zmarł, sześć synów zostawił, Wszystkich rozprawił. *Stuyjk. Gon. R.* 5. (kaźdego opatrzył, wydzielił go). — §. Rozprawić n. p. małe, etc., rozczynić, rozpuścić wodą; auflösen in Wasser, einrühren, einweichen, zergerben lassen, zerlassen. Mąka w naczyniu rozprawi się albo rozczyni letnią wodą i kwasem. *Kluk. Hoł.* 5, 262. Tamar wzięwszy mąki, zmieszawszy a zbiwszy z wodą, rozprawiła ją i uczyniła polówkę. 1 *Leop. 2 Reg.* 15, 8. To wszystko winnym octem rozprawić i warzyć, aż z tego musztarda będzie. *Haur. Ek.* 49. Moc tego ziela jest rozprawować, rozwodniać i wychędażać. *Syr.* 162. Mieczyk ziele rozgrzewa, rozdziajuje albo rozprawuje. *Syr.* 1287. Extrakt ten, gdy materji lipkiej w cieple rozrzedzić i rozprawić nie może, przeto niegmiestym ludziom nie ma być dawany. *Syr.* 551. Trociezki te przeciw melankoliznym wilgotnościom, rozcieńczyć, rozrzedzić i rozprawić służą do użytku. *Syr.* 412. — §. Rozprawić w hucie szklanej, płasko rozrabiać masę szklaną, die Glasmasse flach strecken. W kaszubie takie rozprawiają, aby były gładkie, równe i płaskie; kuszuba po Niemiecku, *Étreufjen*, t. j. piec rozprawiający. *Torz.* 55. Tafelnik strekuje czyli rozprawuje cholewy. *ib.* 47. Cholewa, sztuka szkła jak pęcherz rozdęta, z niej tafelnik rozprawia takie w kaszubie. *ib.* 52. — §. Bóg, zmierzyl garścią swą wody, a niebiosą piędzą rozprawił. *Żarn. Post.* 2, 271 b. rozpostarł, ausbreiten, anspreizen. — §. Rozprawić co z kim, czynić z kim o co, traktować z kim, mit einem unterhandeln. *Cn. Th.* — *Recipr.* Rozprawić się z kim, ułożyć się z kim, mit einem etwas abthun. Ostatek, jeśli źle, tam się rozprawiemy, Gdy na Jozefatowej dolinie staniemy. *Łącz. Zw.* 54. Oni nie wiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiają. *Pilch. Sen. gn.* 120. Nieprzyjaciół nie w państwie czekali, ale się za granicą z niem rozprawiali. *Star. Vol. C 4 b.* — §. Rozprawić o czym, albo co - traktować, pisać, rozmawiać, mówić o czym, czynić o co; von etwas handeln, schreiben, reden; *Bosn. Arzlostgiti; Eccl. pazp. rago. ictbomatn.* W księgach tych Arystoteles o enotach ogółem rozprawia. *Petr. Et.* 88. Tego pana Sieciecha nienawidzą za to, że zawsze chce rozprawić, jak brodaty Kato. *Treb. S. M.* 6. Milez

Wasé, nie rozprawiaj. *Teat.* 12, 81. Jeszcze masz do-
syć czasu rozprawiać mi o twojej miłości. *Teat.* 48, 42.
(powiadać, opowiadać). — 2. Rozprawować się przed
sądem, tłumaczyć się sądowi, sich vor Gericht rechtfertigen.
Pożyteczniejsza jest uwolnić niewinnego, aniżeli
aby winowajca nie rozprawował się; *ultimus est absolvi in-*
nocentem, quam nocentem causam non dicere. *Siem. Cyc.* 60.
ROZPRAWNIŚ, ia m., człowiek rozprawny, lubiący pra-
wieć trzy po trzy, ein redseliger Mensch. Do rozprawnia.
Kehow. Fr. 56. ROZPRAWNIA, i, ż., gadatliwa, ci-
nie Geprüdige, Redeliche. Sroka tu leży, pierza garść i
mięsa trocha. Rozprawnia, pina swojego pieszczoła.
Pot. Pocz. 597. ROZPRAWNOSĆ, ści, ż., gadatliwość,
szerokomowność; die Geprüdigkeit, Redelichkeit. Ludu
roztropnego nie ujrzyysz, ludu wysokiej mowy, tak że-
byś nie mógł zrozumieć rozprawności jego, w którym
żadnej mądrości nie masz. 4 *Leop. Jes.* 55, 19. Rozpra-
wność uporna i lekomyślna filozofia do enoty nie me po-
maga. *Lub. Roz.* 16. — 2. Nierozprawność, infantia *Mącz.*
niemowlęstwo. ROZPRAWNY, a, e, ROZPRAWNIE adu.,
lubiący prawieć, gadatliwy, redelich. Papugi rozprawne.
Banial. J. 5. Nierozprawny, infans. *Mącz.* niemowlęcy.
— 2. Rozprawny, rezolut, nie długo się namyślajacy,
promptus. *Cn. Th.* 952. furz angebunden, geschwind entflohen.
Rozprawnie, expedite. *Cn. Th.* raich. — 2. W lucie
skłaudej, cholewy nierozprawne. *Tors. I b.* na talie nie
rozpłaszczono, nicht ausgearbeitet.

ROZPRAZYĆ *cz. dok.*, prażać rozsuszyc, zerprągehn; *Bosn.*
raspragiti.

ROZPREZYĆ *cz. dok.*, prażać rozpierać, aus einander spre-
ngen; *Boh.* rozprahati, rozprahati.

ROZPRÓC, rozpróć, f. rozporze, rozporę *cz. dok.*, Rozpa-
rać *niedok.*; *Boh.* rozparati; *Sorab. I.* rozporu, rozpru-
ju, rozprujem; *Vind.* resparati, arsporgat, gorsporgati,
gorsporgati; *Croat.* razparati, razparam razsavam; *Bosn.*
rasporiti, rasparati, razapratti, rascitti, (rozszyc); *Rag.*
razparati, raspārati, rascitti; *Slav.* rozporiti; *Ross.* pac-
poroty, pacparivat, pazumit, pazumcat; zszycie roz-
krajac, rozerznac, auftrennen eine Rath. Co on zszyl, to
ja rozporę. *Cn. Ad.* 527. (wywróć na nice). Co jeden
szycie, to zaś drugi rozpara. *Gil. Post.* 111 b. Czas jest
rozparania, i czas zszywania. *Radz. Eccl.* 5, 7 — §.
Transl. Rozparać, rozkrajac, rozrznac; aufzneiden, auf-
trennen. Jest to zwyczaj wielkich panów, kazać sobie
brzech rozpróć po śmierci. *Teat.* 5, 47. Głby galazki
od pniaka cienko się puszczały, może być na nich skó-
ra rozparana w podłużki, a tak będą się miąższo rozpra-
stać. *Crese.* 575. Penelope eo we dnie robi, to w no-
cy rozporze. *Zab.* 15, 225. odrobi, odwiąże osnowę;
daß Gewebe wieder auftrennen, aufrippeln. — §. *Fig. tr.*
Rozpróć, rozdzielić, rozerwać, rozłączyć; trennen, schei-
den, abreißen, zerreißen. Kiedy go z dusza śmierć roz-
para.... *Chrośc. Fars.* 505. *Pot. Pocz.* 205. Trafil na-
konice w głąb przepaści rozprótej okropnie. *Zab.* 15,
299. (rozezpionej, rozpadłej, zerpalten). — Rozparać
przyjaźń z kim, rozbrat z nim uczynić; die Freundschaft
auflösen, allmählig abbreden. Towarzystwo, jeżeli nam się

nie podoba więcej, przystoi z lekka rozparać, a opu-
szczać pomału, a nieprędko rozrywać. *Budn. Cyc.* 65.
Kosz. Cyc. 79. Przyjaźń rozpróta. *Chrośc. Job.* 170. Przy-
czyna ta rozpara wszelakie stadło małżeńskie, któreby
się złączyło. *Szczerb. Six.* 224. Miasto rozpróte w do-
mowej niesforze. *Hor.* 2, 67. *Kniaź* — *Aliter*: Ten dzień
wszystkie nasze spory rozporze. *Warg. Gez.* 117. roz-
strzygnie, rozejmie, rozsądzi, allen Sader sichtlich. —
Aliter: Ty tę rzecz rozparas; *facis irritum.* *Mącz.* ver-
urtheilten, verurtheiln. Rozpróli jego myśli one, że się udał
w inną stronę. *Groch. W.* 481. Jeżdzą drudzy na sejm,
rozparajac rady dobre. *Par. Et.* 580. Czy może, czy
chce bóg rozparać, eo mi los naznaczy? *Pot. Arg.* 245.
Niektórzy chcieli na to pozwoić, ale Wielkopoleanie to
rozpróli. *Biel.* 422. Synod Bazylijski Eugeniusz z pier-
wu utwierdziwszy, poym do Fecarza przenosił, a zgola
go rozparał; *dissolvebat.* *Krom.* 525. rozwiązał, er löste
die Synode auf.

ROZPROMIENIĆ *cz. dok.*, promienie rozsypać; *Sorab. I.*
rozpwoemni, diradio; zerstrahlen.

ROZPROŚCIĆ *cz. dok.*, Rozprostować *cont.*, znowu wypro-
stować, wieder grade biegen. (*Carn.* resprostiti libertati as-
serere). Baba ma się starać, iżby nóżki dziecięce na-
ciagnać a rozprościć mogła. *Spicz.* 177. Niewiasta ta by-
ła skureczona, a nie mogła się rozkureczyć; skoro Jezus
na nią włożył rękę, natychmiast rozprościła się. *Budn.*
Luc. 15, 11. Rozprościć włosy; *Boh.* rozprostowlasa-
tjm, (*ob.* Prostowlosy).

ROZPRÓSZCA, y, m, ROZPRÓSZYCIEL, m, który eo roz-
prasza, der Zerstreuer. Ś. Agustin, ś. Cypryan, gorliwi
heretyckich plew rozprószyciele. *Smotr. Lum.* 4. Roz-
prószca dobr swoteh. *Herb. Stit.* 285. Rozprószyciel
majetności. *Beln. Luc.* 16, 1. marnotrawa, utratnik.
ROZPRÓSZENIEC, ówa, m, rozeznawiec, ein Zerjager,
Zerstreuer. Rozproszeniey Trojańscy *Lib. Hor.* 119. ROZ-
PRÓSZKA, i, ż., rozproszenie, rosyпка; *Ross.* разбродъ,
daß Zerstreuen, die Zerstreung. Tu ich mężnie gromiła
Antoniego sprawa, Kiedy owdzie w rozprószce widziano
Oktawa *Przyb. Luc.* 128. ROZPRÓSZNY, a, e, ROZ-
PRÓSZNIE *adverb.*, rozpraszający, zerstreuet. *Comessaban-*
dus, biesia iny, rozprószony, strawy. *Mącz.*, utratny,
marnotrawy, verchwenderich. — §. Pisali o herbach Dła-
gosz i Bielski krótko i rozprósznie kawałkami pomiędzy
tłumem innych rzeczy. *Korop.* 5. kiedy niekiedy, rozrzu-
cenie, nieciagle: abgeriffen, zerstreut. ROZPRÓSZYĆ *cz.*
dok., Rozpraszać *niedok.*; (*Eym.* prochi); *Boh.* rozpra-
šiti; *Sorab. I.* rozperschem, rozperschu, rozperkam;
Vind. resprahiti, restrofiti, satrofiti, strofiti, respati;
Croat. razpersavam, razrossajem; *Rag.* razparsejatti,
rasprāviti, (*ob.* Rozprawić); *Bosn.* rasparsajati, raspri-
sejati, raspersajati; *Slav.* castirati; *Ross.* pacpocut, pac-
tocaty, pacparaty, pacpucuty, pazpocaty, pazopa-
cyvat; *Eccl.* pacpocauo, rozsyrić, rozpedzac; zerjite-
ben maßen, zerstreuen; *pr. et fig.* Rozgrzeszenie nie-
że grzechy rozprasza, jako wiatr mgłę. *Zygr. Gon.* 556.
Rozprószyl majetność swoje, żyjacz marnie; a gdy on
wszystko potrawił, poczał niedostatek cierpieć. *Sekl. Luc.*

15. Jeśliby kto dobra swe przegrał, przefryjował, przedarował, albo jakokolwiek rozprószył, szkoda tego samego jest, który utracą. *Szczerb. Sax. 54.* Przeciwnie to są rzeczy, rozprószyć, i zbierać. *Hrbst. Nauk. B 7 b.* Łečno rozprószyć, nielečno zebrać. *Cn. Ad. 1014.* (rychlej się wybierz, niż zbierz). Zarabiamy częstokroć wiele, gdy umiemy rozumnie dobra nasze rozprasać. *Zab. 16, 18.* Ztamtađ rozprószył ich po wszystkich krainach. *3 Leop. Genes. 11, 8.* (rozegnał ich. *1 Leop., cf. rozłószyć*). W jednej godzinie, jako prochem ku górze wiehrem wyniesionym, ten majątek się tobie rozprószyć może. *Ref. Post. Ty 2.* Rozprószyli się: w rozsypek poszli, rozprierzeli się, rozprysli się; *Ross. разбрыса, разпрыснця* ROZPRÓSZYCIEL, *ob.* Rozprószea. ROZPIŁÓSZYSTY, a, e, *dissipabilis. Cn. Th. 952* zerstreubar, zerstreubend.
- ROZPROWADZIĆ *cz. dok.,* Rozprowadzać *niedok.,* rozwozić, von einander führen, auß einander führen. Rozprowadzić je od siebie. *4 Kchan. Dz. 145,* (cf. rozłromić). Rzeczy rozprowadzone zwiążą nierzemi niezsiuzonym; *dissociata locis. Żelr. Ow. 1.* Król Odrzyński, z pąną lub rozprowadzony, skwarzy się; *quamvis recessit. Żelr. Ow. 152.* Pszczoły przyniesione z sobą słodkie plony rozkładają, i na plasty rozprowadzają. *Tilch. Sen. list. 2, 574* (rozklają). Nasze zjednoczenie rozprowadziło, rozehwiało się; *diventa est dispersio. Mag. Balsz.* Balsz rozprowadzenie geometryi. *Łęsk. 2, 5.* rozkład.
- ROZPRUC, *ob.* Rozpruć.
- ROZPRYSKAĆ *cz. jedn.,* Rozpryskać *niedok.;* *Ross. распыскать, распыскивать, распыскать, распыскивать;* na różne strony wyrzucić, zerzucić, verstreuen, anstreuen. Rozpryskują miazę. *Przyk. Mł. 517.* — *ż.* Rozpryskać to, nagłe rozszarpać, rozłajać; *cz. rozpryskať, rozpryskať, rozpryskať.* Pająk dęł z wędy rozpryska. *Kras. Oss. II 4.* — *hec.* Rozpryskać się, rozłazić się, auß einander laufen. Kompanowie się od strachu rozprysli. *Waa. Dan. 183.*
- ROZPRZĄDZ, rozprząda, rozprzągli, *f.* rozprząże, rozprzążę *cz. jedn.,* Rozprzągać, Rozprzągać *niedok.;* *Slov. 1.* rozprząham; *Lesn. rasprognuti; Croat. razprzati, razpruziti, razpruziti;* (rozpruziti *de octor;* *Ross. распрать, распрать;* różnie wyprzągać, rozłazić, rozwarzać; *abirann, auß einander führen, anführen, anführen, pr. et fig.* Co zysk pędły skojarzył, to płodność rozprząże. Wzgardził jasnemu enoty i żony i męża. *Kras. Sat. 15.* Śmieć przysięgi przaz płotki rozprzągać. *H r. S. l. 126.* Nie nas nigdy nie rozprząże. *Teat. 49, b, 50.* Co dączył łog swej w rządzeniu, Człowiekowi się rozprzągać nie godzi. *Osam. Sw. 2, F 2.* Różność sentymentów rozprząga ich zycie. *Mon. 70, 666* Rozprzążone *Ross. распръжна.* Do rozprzążania *Ecol. распръжати.* Rozprzążła się chłozowa karność. *Nar. Hist. 2, 472,* (rozpuszcza się).
- ROZPRZĄSĆ, rozprzącał, rozprządził, *f.* rozprządzie *cz. dok.,* Rozprządać, Rozprządać *niedok.,* przeciąć rozłazić, zerzucić, auß einander führen; *Ross. распрать* Przegnie przysięgadło robactwo w pajęczynę rozprząda. *Mon. 69, 494.*
- ROZPRZĄTNAĆ *cz. jedn.,* Rozprzątać *niedok.,* rozgarnąć, porządnie ułożyć, auß einander in Ordnung legen, ordnen. Bóg rozprzątnął i rozłożył na swoich miejscach żywoły niegdyś zmieszane. *Otw. Ow. 5.* Mieszanka ciemna wprowadzeniem jasności i przydaniem kształtów rzeczom rozprzątniona była. *ib. 7.*
- ROZPRZECZAC się *rec. dok.,* bardzo się pokłócić. [różnie się spierać 4]; *in ein großes Gezänfte geraten, sehr zanken, streiten, hadern.* Rozprzeczano się o pogrzeb króla Alexandra; *certatum est de funere. Krom. 783.*
- ROZPRZEDAĆ, *f.* rozprzedać *cz. dok.,* Rozprzedawać *niedok., multa et varia vendere. Cn. Th. 952;* wielez verchiedentlich verkaufen; *Boh. rozprodati, rozprodawati; Sorab. 1.* rozprzedawam; *Vind. respredati; Bosn. rasprodati; Rag. rasprodatti, razprodatti, razprodavam; Croat. razprodajem; Ross. распродать, распродавать, перепродать, перепродавать.* Wszystkie rozprzedał towary. *Tr. Rozprzedanie, Rag. rasprodaja, prodaja; Vind. respredaja, respruda.*
- ROZPRZĘGAĆ, *ob.* Rozprządz.
- ROZPRZESTRZENIĆ *cz. dok.,* Rozprzestrzeniać *niedok.;* *Boh. rozprostriti; Bosn. rasprostraniti; Rag. rozprostraniti, rozprostraniti, rasprostraniti, rozprostraniti; Vind. respredaniti; Corn. resshopiram se; Dal. rozprostraniti; Croat. rozprostraniti, rozprostraniti; (oprosztraniti, rozprostraniti); Ross. распространить, распространять, напирать, напирать, rozposcierać, rozszerzać, rozciągać; anstreuen, erweitem, pr. et fig.* Mieczem państwo swoje Rzymianie na różne światy części rozprzestrzenili. *Star. Żid. B t.* Rozszerzywszy i rozprzestrzeniwszy królestwa swego granice, *autis et prohis terminis. Osol. Mzw. 55.* Światło w narodzie rozprzestrzeniać należy. *Zab. 11, 215.* — Rozprzestrzenie niebieskie. *Moll. Gd. 12.* rozprzestrzenie, twierzenie, utwierdzenie, die Wite des Himmel. ROZPRZESTRZENIEC, *heca, m.,* ROZPRZESTRZENICIEL, a, m.; *Bay. rozprostranitelj; Croat. rozprostranitelj; f. rozprzestrzeniciel; Ross. распръжатель; rozszerzyciel, rozmnożyciel; der Erweiterer, Vergrößerer.* Wielcy rozprzestrzeni sweich granic do rzek walek, i obojbi. *Just. Tel. 117.*
- ROZPRZĘŻENIE, *ob.* Rozprządz.
- ROZPUKNAĆ *nijkak, jedn.,* na różne strony mocno napuchnąć, zerfwellen, ganz verchwellen; *Ross. распухнуть, распухнуть.*
- ROZPUK, u, n, rozpuknięcie, rozpeknięcie: das Zerplagen, Zerbrühen, die Spalte; (*Corn. respok; Vind. respok, gorpok, pok, rozcp, pokaviza, spoklet, spokkadza, pokhna, polhna, poknenje; Croat. razpuk, razpuknenje.* Gluchy, trzeba krzyczyć aż do rozpuku, mówiąc z nim. *Teat. 50, 15.* Gdy on co poczenie mówie śmieszego, śmieć się do rozpuku trzeba. *Zab. 12, 262* *Danz. Zab. 13, 202* *Weg. Darm. 1, 124. Teat. 52, 53,* (ob. śmieć do zdechu). ROZPUKLIWA, y, ż; *Boh. rozpuklina; miejsce rozpekle, die Verite, die Spalte, der Riß.* Wilgotne wiatry ludziom letnym rozpukliny otwarzają. *Cresc. 6* (czy nie ruptury?). ROZPUKŁOŚĆ, *heca, ż.* rozpuknięcie. *Tr. das Zerbrühen, Zerplagen.* ROZPUKNAĆ *nijkak, jedn.,* Rozpuknąć się *rec. dok.,* Rozpu-

kać się *niedok.*; *Boh.* rozpuknauti se, rozpukati se; *Sorab.* 1 rozpuknu, rozpuknem, rozpukam; *Vind.* respokniti, respokhit, gorpokniti, reshajati, gorhajati; *Croat.* razpukavamsze; *Rag.* puknuti, razpuknuti, raspuknutise; *Ross.* распукиваться; rozpeknać się, pekać, rozsieć się; zerplagen, zerbersten, aufspringen, *pr. et fig.* Naczynie się z miodem rozpukło, i wszystek miód z niego wyciekł. *Sk. Żyw.* 1, 170, (cf. rozsadzić). Ledwo się nie rozpukując od wrzasku i krzyku. *Zat. H. T.* 214. Kazał sobie podać kielich ogromny, z któregooby się mogło sześciu Włochów wypićszy rozpuc. *Mon.* 71, 95. (rozpuknąć). Niech w tobie ta tajemnica będzie umorzona, wszak się od niej nie rozpukiesz. 1 *Leap. Syr.* 19, 10. Rozpukły, rozpukniony, rozpekły; *Croat.* razpuknyen, zerplagt, aufgebersten. Człowiek rozpukły - rupturę mający, der den Bruch hat. Lekarstwo to tym, którzy są rozpukli, pomoc dawa. *Sienn.* 156. Rozpukłym dzieciom plastr ten użyteczny. *ib.*

ROZPULCHNIC *cz. dok.*, Rozpulchniać *niedok.*, pulchnym czyli pulchłym czynić, auflethern, lefter machen. Wapno margiel grnat gliniasty rozpulchnia. *Kluk. Rosl.* 5, 68.

ROZPUNKTOWAĆ *cz. dok.*, punktami rozdzielić, interpunctifiren. *Interpunctae clausulae*, rozpunktowane albo rozdzielone sententiae. *Macz.*

ROZPUŚCIC *f. rozpuści* *cz. dok.*, Rozpuszczać *niedok.*; *Boh.* rozpustiti; *Slov.* rozpauštjm; *Sorab.* 1. rozpučežu, rozpuscežu, rozpusehežim, rozpužežam, rofnopusehežu; *Vind.* arspuhlhat, respuhlhat, spuhlhat; *Croat.* razpúscham; *Bosn.* razpustiti; *Rag.* razpústiti, razpusetávati; *Ross.* распустить, распущать, распукаать; rozpuszczać na różne strony, porozpuszczać, n. p. gronadę jaką, dać się jej rozjeść, aniś einander lassen. Rozpuszczać wojsko. *Cn. Th.* 955. Rozpuścił radę. *Tr.* — *Fig.* Z ust swych słowa rozpuścił. *Ot. Ow.* 504. różnie wypuścił. — Część prośby do skutku dopuścił Apollo, a część drugą na wiatry rozpuścił. *A. Kchan.* 551. Ożywiająca już swoje promienie Zaczął rozpuszczać Febus złotowłosy. *Kras. Mysz.* 55. (rozsiwać, anšštreuen). Nie raz chcę się przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, Lecz widząc szupłość miejsca, znówu one spuszczam. *Tol. Saul.* 69. rozczepierzam, die Flügel ausbreiten, anšštreuen. Rozpuszczać włosy, roztaezać, die Haare anšš einander lassen, fliegen lassen. Rozpuszczać żagle, rozpinać, die Segel aufspannen, wehen lassen. Rozpuszcza gałęzie drzewo, (ob. Rozsochacieć). Rozpuszczać korzenie, rozkrzewiać, die Wurzeln ausbreiten. *Similiter:* Rozpuścić granice, rozprzeźstrzenić. *W. Post. W.* 18. die Gränzen erweitern. — *§.* *Transl.* Rozpuścić co wodą, ogniem etc., rozczynić, roztopić, rozlać; zerlassen, zergehen lassen, auflösen. Woda wiele rzeczy rozpuszczać jest sposobna. *Kluk. Kop.* 1, 108. Gdy eiała przez ciepło kształtu rozcieku nabierają, mówimy że się rozplływają; sama zaś koło tego praca nazywa się rozpuszczaniem, *liquatio*. *Kruml.* 179. Rozpuszczenie, *solutio, dissolutio*, czynność, za pomocą której rozciek jakie ciało rozpuścił. *Śniad. Chem.* 15. Rozpuszczenia mokre, *solutiones via humida*, które się dzieją za pomocą płynów. *ib.* 50. Rozpuszczania suche, *s. via*

sicca, które się dzieją za pomocą ognia. *ib.* 50. Słońce na wiosnę lody rozpuści. *Tward. Wł.* 62. Rzeki większą obfitość wody mają temi czasy, kiedy się rozpuszczają śniegi. *Syxt. Szkl.* 9; *Boh.* odcjehnauti; (kiedy tają). Ciasto masłem rozpuszczonym polewają. *Syr.* 949, (cf. kwas w mące wiany, rozeliera się, rozdrabia się, rozprasza się, aby ono mąki mnóstwo jedną mocą ogarnął. *Smotr. Lam.* 151). Ona się żatom w moc powolnie puszcza, Ze się jako śnieg w ciepły czas rozpuszcza. *Morszt.* 75. taje, rozplływa się, topnieje; zerššmetzen, zerššauen, zerššiecen. Darmo go namawiano, bo jako twardy kamień rozpuścić się i użyć przyjaścielom nie dał. *Sk. Żyw.* 1, 115. (zmiękczyć się). — *§.* Rozpuszczać konia, rozwierać konia. *Cn. Th.* 955. cin Pferd schießen lassen, es rennen lassen. — *Fig. tr.* Rozpuścić wodze, rozpuścić kogo - popuścić wodze komu, einem den Zügel schießen lassen, ihm nachsehen, ihm alles erlauben. Zbytek ciastu naszemu ku pysze i rozpustności wędziłła rozpuszcza, *Żarn. Post.* 15. Niemasz dzikszego widoku, jak kiedy kobieta rozpuści wodze swej złości. *Teat.* 58, 114. Nie zowią pierwiej pijanym takiego, który z wina wesoł będzie, jedno na ten czas dopiero, gdy już język rozpuści. *Eraz. Jez. F.* Annibala jedna leża zimowa rozpuściła, a tak wodza tego, którego niedostępne Alpów góry przytrzeć nie mogły, rozkosze Kampanii osłabiły. *Pulch. Sen. list.* 589. Rozpuszczona kobieta. *Teat.* 15. c. 98. rozpustnica, eine Ausgelassene, ein ausgelassenes Weib. Wszystkie się teraz stany i powinności rozpuściły. *Star. Ref.* 48. z karbów wyszły, z klubów wypadły, sind ausgelassen geworden. Syn twój się rozpuścił. *Teat.* 18, 168. rozpustnikiem, rozkosznikiem się stał, rozhulał się; er hat sich den Aus-schweifungen, der Ausgelassenheit ergeben. Co dzień to się w większą a niepowsięciaghszą nieczyistość rozpuszcza. *Kosz. Lor.* 62; (*Vind.* et Carn. Pust - Bachus, ob. Zapusty, miesopust); *Rag.* razpústitise, razblúditise; *Vind.* bloditise, sadeguvati, potiepati, potepuhuvati; *Ross.* развратничать, разръзвитья, изръзвиться, нарвъзвиться, раздуриться, воьничать, запольничать, позволничаться, nepotřebstvosovat', гулять, (ob. Hulac); *Eccel.* преблуджати, сквернодѣйствовать. — Rozpuszczać się na co, niehamownie wdawać się w co, podawać się czemu, sich ganz hingeben. Rozpuścić się na co, właśnie jest, kiedy się kto na co zanosi i wydziera. *Petr. Et.* 191. Rozpuściły się języki i piórka nasze na bluźnierstwa przeciwko Chrystusowi. *Birk. o Ecarh.* 6. Właność rozpuszczenia się na wszystkie cztery wiatry. *Mon.* 71, 711. Rękę na jałmużny rozpuszczał. *Sk. Dz.* 575. hojnie szafował jałmużny, er gab reichliche Almosen, hielt seine Hand nicht zurück. **ROZPUŚCICIEL**, *a, m.*, który co rozpuszcza, der Zerlasser, Zerššmetzer; *Vind.* spuhlavez, spuhlhar, varitnik, varez, restajavez. **ROZPUSTA**, *y, ż.*, **ROZPUSTNOŚĆ**, *ści, ż.*, **ROZPUŚCINY**, *plur.*; (*Boh.* rozpustlost; *Rag.* razpústa; *Vind.* ispuhlost, preshiroost, sanikarnost, blodnost; *Carn.* katinstvu; *Ross.* распутство, развратъ (cf. rozbrat), развратное, развращенность, возня, воженье, воьничание, заблудность, nepotřebstvo, шалость; *Eccel.* преблуддѣйство); rozpuszczona swawola, die Ausgelassenheit, Zügellosigkeit. Majątek traci, i na wszys-

tkie się już udał rozpusty. *Teat.* 50. b, 55. Swywolna rozpusta. *Hul. Ow.* 99. Zbytek ciała naszemu ku pysze i rozpustności wędziła rozpusza. *Żarn. Post.* 13. Rozpustność języka, albo złorzeczenie, albo obmawianie, jest nieprzystojne chrześcianinowi. *Eraz. Jez. G g 2.* Postępek ten bliski jest ku wszelkiej rozpustności. *Rej. Post. H 7.* Z rozpustności białychgłów siła się złego rodzi, gdzie mężczyńska niepowściągliwość nigdy tak światu szkodzić nie może. *Gorn. Dw.* 265. Wydałaś się z rozpustą swoją każdemu mijającemu, abys jego była. 3 *Leop. Ezech.* 16, 15. (z psotą w rozpustą. 1 *Leop.*). Przystroga, abyśmy młodych natury w rozpustność i szaleństwo nie wprawili. *Pitch. Sen. gn.* 221. By bronił w mieście rozpuszciny, zakazał tych towarów, co w zbytki, rozkosz, miętkość zwykli ludzi wprawiać. *Jabl. Tel.* 167. Tyś w rozkoszy i rozpustności świata wzrosł. *Sk. Kaz.* 45. Gdy opat mnichów z rozpustności hamować począł, okrutnie go zamordowali. *Stryjk.* 727. ROZPUSTNIK, a, m., swywolnik; *Carn. lotnik; Rag. razpussetenik, puusetenik; Ross. будодбий, забудушина, воляшиа, беспутникъ; Eccl. любостятець, ein ausgelassener Mensch.* Otoż wam biesiadnikom, mięsopustnikom, rozpustnikom, karczemnikom wieczna biada! *Biał. Post.* 176. Wstąpił do łaźni, patrze, jeśli tam niemasz rozpustników, bo mu doniesiono że się to miejsce stało damem nierządym. *Teat.* 55. e, 52. ROZPUSTNICA, y, ż; *Rag. razpusseteniza, razpusseteniza; Carn. lotniza; Ross. будодбийница: rozpustna kobieta, eine Ausgelassene, ein liederliches Weib.* Żona jego wielka rozpustnica. *Teat.* 52 d, 75. ROZPUSTNY, ROZPUTNY, a, e, ROZPUSTNE, ROZPUSTNO *adverb.*; *Boh. rozpustlý, hodowný, prostopásný; Rog. raspuseten; Bosn. raspusechjen, bezredan; Sorab. 1. zwolokterski, (rozpużezénité dissolubilis); Carn. merkák, merskákan, merskákershin; Vind. ispušten, potepuben, presthern, sanikarn, koluedrast, respushien; Ross. распутный, забудушний, воженный, развратный, забудужный, Eccl. любостотный, любостястный; swywolny, rozkułżnany; ausgelassen, jüggelos.* Począł rozpustno żyć *Falib. F 2, (ch. Rozgardyas stroić).* Będą rozpustne córki wasze, i żony wasze cudzołożne będą 3 *Leop. Ozen. 4, 15* (będą się psocić 1 *Leop.*). Synowie tego kapłana byli bardzo zuchwali i rozpustni. *Glicz. Wych. F 7, (ef. put) — 2.* Rozpustny, rozpustnie służący, n. p. Kupcy przepędzają dni swoje w sklepach, a wieczory w miejscach rozpustnych. *Pam.* 85, 2, 87. Rozpustna (abo bojna), rzecz jest wino. 1 *Leop. Prov.* 20, 1

ROZPYCHAĆ, *ob. Rozepchnąć.*

ROZPYSKAC *cz. dok., Rozpyskować, rozpyskuje niedok.,* pyskiem rozkopać, mit der Schnauze zerwühlen. Kret równość ziemi rozpyskuje i psuje *Huur. Sk.* 77.

ROZPYSZNIĘĆ *neut. dok.,* bardzo pysznym się stać; *Ross. рачечениться, sehr stolz werden.* Rozpyszniły córki Synońskie *Budn. Jes.* 5, 16. *Żarn. Post.* 5, 622. (wynoszą się *Bibl. Gd.*).

ROZPYTAĆ się *recipr. dok.,* Rozpytywać się *niedok.,* różnie a często się dowiadywać, sehr nachfragen, nachforschen.

Tr. (Sorab. 1. rozpótam, rospaschacz, (ef. prosić); Rag. razpitivati inquirere, razpitalaz inquisitor; Croat. razpitavam, razpitati disunire, divorcium celebrare, (ob. Rozbrać); Ross. распытать, распытывать wybadać, wymęczyć, распросить, спрашивать dopytywać się, распрось indagać).

ROZRABAC *cz. dok.,* Rozrebować *niedok.,* rąbiąc rozbić, rozciąć, rozszepać; zerhacken, zerhacken, zerhacken; *Sorab. 2. rosrubaseh; Sorab. 1. rosrubacz, rozrubnu; Ross. разрубить, разрубать.* Rozrabanie *Ross. разрубка, разрубь.*

ROZRABIAĆ, *ob. Rozrobić.*

ROZRACHOWAĆ *cz. dok.,* wyrachować; *Sorab. 1. rozrechnuu; Ross. расчислить, расчислять, ausrechnen, berechnen.* Który z was, chcąc budować dom, nie rozrachuje pierwej nakładu? *Sekl. Luc.* 15. Rozrachuje pan, wiele przychodzi na służę, który z myta służy. 1 *Leop. Levit.* 25. Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. *Magier. Mskr.* Należy na opatrzonego pana, na wszystko się dobrze rozmyślwszy, potem każdą rzecz z osobna dobrze rozrachować. *Herb. Stat.* 99. rozważyć, rozbażyć, roztrząsnąć. ROZRACHUNEK, nku, m., *Gaz. Nar.* 2, 5. obrachunek rozmaitych kosztów, die Berechnung.

ROZRADA, y, ż, rozradzanie, odradzanie, daß Abtrathen von etwās. Obaczysz tu mądrą senatu radę i rozradę. *Faliss. Fl. praef. — 2.* Serwius Tullius obywatelów na setnie, powiaty, rozdzielił pewne i rozrady podzielił. *Faliss. Fl. praef., t. j.* na klasy, co do obrad publicznych. ROZRADNIK, a, m., *č. sirasor. Mqcz. der Widerräther; Rag. razsyjetnik, f. razsyjetniza.*

ROZRADOWAĆ się *rec. dok.,* rozplynać w radości, vor Freudem zerfließen, sich sehr freuen; *Eccl. возблажити.* Skoro usłyszała Elżbieta pozdrowienie Maryi, rozradowało się dzieciątko w żywocie jej. *Biał. Post.* 61. Gdy do niego przyjechała, rozradował się bardzo. *Stryjk.* 510. W nabyciu ojca rozradowało się potomstwo jego. *Rej. Ap.* 24, (ef. rozkoszować sobie). Rozradowany, być erheit. Otoż czegoś oczekawał, dał ci hóg, abys tym więcej rozradowany był. *Biał. Post.* 265. *Węg. Murm.* 1, 150. Po burzy czynisz ucieszenie, a po płaczu i żalobie rozradowanie wlewasz. 1 *Leop. Tob.* 5, 22. (radość, rozkosz, uciechę). — 2. *Cum Dativo:* Abyśmy się rozradowali temu zjawianemu królowi a panu s'emu. *Rej. Post. D 5.* (żebyśmy się z niego mocno ucieszyli).

ROZRADZAĆ, *ob. Rozrodzić.*

ROZRADZIĆ, *f. rozradzi cz. dok.,* Rozradzać *niedok.,* odradzić, radząc odwieść; widerrathen, abtrathen; *Vind. odsviliti, odratati, odvutovati; Rag. razsyjetovati; Ross. отсвѣтовать, отсвѣтывать, разговарить, разговаривать размолвить.* Ktokolwiek śmierć rozradza człowieka mizernemu, okrutnik jest *Bardz. Trag.* 481. Rozradził mu drogi do nas *P. Kchan. Jer.* 21. Na co się usadzi Nie tylko człowiek, anioł z nieba nie rozradzi. *P. l. Arg.* 456. (nie wyperswadije mu, es kann es ihm niemand ausreden).

ROZRANIC *cz. dok.,* Rozranić *niedok.,* bardzo poranić, sehr verwunden. Że mam stracić cel kochania, Mysl mi ta ser-

- ce rozrania. *Zahl Z. S.* 75. Nas tyran okrutnie rozrania. *Przyb. Milt.* 519. *Tom. Rol.* 84.
- ROZRAPIAĆ, *ob.* Rozropić. ROZRASTAĆ, *ob.* Rozrosnąć. ROZRASZCZAĆ, *ob.* Rozrościć. ROZRAŻNIAĆ, *ob.* Rozróżnić.
- ROZRAZIĆ *cz. dok.*, Rozrazić *niedok.*; *Boh.* rozraziiti, rozraziyti; *Sorab.* 1. rozražu, rafrazem *conquasso*; *Ecl.* pazpaxao *dispello*, *rejicio*; rozbić, rozranić; zerfblagen, verwinden. Tył podali, a gwałtownym pedem jedni drugich rozrażali. *Radz. 2 Moch.* 12, 22. Gdyby kto poruczył strzedz komu bydłę, a toby zdechło, albo się rozraziło... *Radz. Erad.* 22, 10. Syn Trajana biegając na koniu po rynku, syna koniem rozraził ubogiej niewieście; przysłała niebożatko płacziwa z onym rozrażonym dziecięciem swoim do cesarza. *Rej. Zw.* 55 b. *id.* *Weresz. Reg.* 54. Słowa pańskie są jako młot, który tłucze a rozraża opoki. *Rej. Post. II h h 4* Rozrażały się fundamenty. 1 *Leop.* 2 *Req.* 22, 8. (rozbiły się. 5 *Leop.*). Na swym świętym obliczu o kamień rozrażon. *Pieśń. Kat.* 64. Cebule gorzkością swą wychędażają, rozrażają, i otwierają. *Syr.* 1222. — *Transl. fig.* Nieprzyjaciele do zaniku wpadli, gdzie gniewem i nienawiścią rozrażeni, srożąją. *Krom.* 279. rozjątrzeni, aufgefahrt, entrühet. Mądry nie ma w nienawiści przykazania, a nie będzie rozrażon, jako okręt w zburzeniu morskim. 1 *Leop. Syr.* 55, 2 (rozkołatany, wzruszony). Nie widzisz, jak się rok na części rozraża? *in species succedere. Zabr. Ow.* 581 jak się dzieł).
- ROZROBIĆ *cz. dok.*, Rozrabiać *niedok.*, zrobione odrobić, niszczyć, rozpruć; etwas gemachte vernichten, auflösen, zerbrechen; *Sorab.* 1. rozdziłam, rozdziłwam, roznodziłm, (cf. rozdziałać); (*Ross.* pazpaxotaty, pazpaxotawaty rozryć, wykarczować, pazpaxotka karczowanie). Co zrobi w dzień, rozrobi w noc Penelope. *Pot. Porz.* 196 Jakbyś Penelope płótno Rozrabiał, tak się trudnisz mitręgą wieratną. *Hor. Sat.* 178. Jemu byłoby markot: o Gdybym miała zaczęte chceć rozrabiać płótno. *Pot. Arg.* 457. — § Rozrabiać, rozprzestrzeniać; ausbreiten, erweitern. Okoliczne mocarstwa rozrabiają swą potęgę. *Przestr.* 212. — § Rozrobić co czym, n. p. wodą; rozczynić, rozpuścić; auflösen, einlösen, einweichen. Żywe rozrobi i rozpuścić octem winnym. *Krup.* 5, 504. Żywe srebro rozrob terpentyną. *Krup.* 5, 504. Rozrabiać wapno w gracy u mularza, t. j. wymieszać. *Magier. Mskr.*, umrühren. Rozrob wszystko łopata, a nakoniec łukiem pót ubijaj, póki się nie zrobi masę ciągłą. *N. Pam.* 1, 25. — § Rozrobić, różnie przerobić; verschiedenlich umarbeiten, verarbeiten. Umiejętny majster, gdy do tej masy skłanej przyjdzie, rozrobi ją w różne kształty. *Torz.* 146. Puszczani się w loch okropny, ten mię widok zwabia, Kedy nasze natura postaci rozrabia. *N. Pam.* 21, 562. (rozpuściwszy przerabia). — *§ Przed dwiema sty lat onę prostą ziemię, z Pedemontu wyszedłszy, osiedli, i ziemię puste rozrobili. *Baz. Hst.* 65. (różnie uprawili, karczowali).
- ROZROCHMANIĆ się *rec. dok.*, ulaskawić się znowu, wieder zahm und gut werden. Jak go jedno słucha Zaraz się rozrochmani, zaraz udobrucha. *Pot. Arg.* 592.
- ROZRODNOŚĆ, *ści. ż.*, ROZRODZENIE, *ia, n.*, rozmnożenie się, rozplemienie, die Fortpflanzung; (*Bosn.* razród, rasplod, rasplodnost; *Croat.* rázplod) W pierwszych berbarzu księgach wszystkich królów zasługa i rozrodenia obaczysz. *Papir. Hgr.* (genealogia, familia). Na Rusi w rozrodeności mezgodnych książat, niestannie płużyły gwałty. *Nor. Hst.* 5, 559. ROZRODZIĆ *cz. dok.*, Rozradzać *niedok.*, rozmnożyć, rozplemić; fortpflanzen, vermehren; *Bosn.* razroditi, rasploditi; *Mag.* razroditi; *Vind.* naprečaditi, naprečavati, naprečelati; *Croat.* razploditi; *Ross.* pazpaxiti. Rozradzajcie się a rozmnażajcie się. *Radz. Genes.* 1, 22. Piast długi królów potomność, aż do Kazimierza Wielkiego rozrodził. *Krom.* 49. Prorok ten tu pogrzeban, co Turki rozrodził. *Pasz. Dz.* 29. U nas i najmożniejszy pan, gdy się rozrodzi, z ziemny porówna. *Gorn. Wł. E 4 b.* Na zakłócenie wyrazów dawać trzeba największą baczność, żeby poznać, jak który naród rozradza wyrazy swoje. *Kprz. Gr.* 5, p. 155. ROZRODZICIEL, *a, m.*, rozmnożyciel, rozplodzieciel, der Stammvermehrer; *Croat.* razploditelj, f. razploditelceza.
- ROZROLIĆ się *rec. dok.*, rojąc się rozlecieć, von einander schwärmen, in Schwärmen auf einander fliegen. Czarna chmura szarańczyw polu się rozroi, Wszystko zje, ni się listek zielony ostoi. *Przyb. Milt.* 587. Tylko ci Roxolanie, którzy posiadli 'Msią [Myzją 4], rozroli się. *Biel. Św.* 156.
- ROZRÓPIĆ *cz. dok.*, Rozrapiać *niedok.*, rozjątrzyć; *Ross.* pazpaxoty, pazpaxawaty, eitern machen. Gnojący, rozrapiający, septicus. *Magz.* Rozropiony, wezbrany, suppuratorius. *Magz.* eitern. Rozropienie, wezbrane wrzodu, suppuratio. *Magz.* die Eiterung, das Eitern. Rozrapiać się, wzbierać jak wrzód, suppurare. *Magz.*, eitern, in Eiter übergehen.
- ROZROŚCIĆ *cz. dok.*, Rozraszczać *niedok.*, rozrosłym co czynić, etwas sehr groß machen, wachsen machen, stark machen. Siano i trawa brzech koński rozszerzają także ciało jemu rozraszczają. *Cress.* 520. ROZROŚŁO *adverb.*, przestronno wyrosło, weit umwachsen. Grad rozrosło żyzne potłukł kłosa. *Kulig. Her.* 140. ROZROŚŁOŚĆ, *ści. ż.*, rozplemienie, rozkzewienie; Fortpflanzung, Vermehrung. Tamta droga leśna rozrosłością zagęszczona jest. *Krom.* 760. ROZROSNĄĆ się *rec. jedntl.*, Rozrastać się *niedok.*; *Mag.* razrastjetise; *Sorab.* 1. nadohéwam; *Ross.* pazpaxetyca, pazpaxatycia; bardzo wyrosnąć, sehr aufwachsen, wachsen, anwachsen. Patrz, jak się teraz jesion rozrosł, jak przyjemne cienie Gromadzi pod obłoczne swych liści sklepienie. *Zab.* 11, 260 *Zahl.* Rozrastało się dzieciatko. *Rudz. Genes.* 21, 8. Z niej się dziwnie piękna panna rozrosła. *Sk. Żyw.* 552.
- ROZRÓWNAĆ, *cz. dok.*, różnie równać, verschieden gleich machen, ausgleichen; *Ross.* pazpaxovnyat, pazpaxovnyawaty; (*Mag.* razravniti *erugare*). Co to za król, iż się rozrównały wszystkich królów obyczaje, z obyczajami jego? *Rej. Post.* T 1 4.
- ROZROKOSZOWAĆ się *rec. dok.*, rozplwać się w rozkoszy, in Wollust zerfließen. Rozrozkoszuje się w obfitości dusza wasza. *Rej. Post.* L 5.

ROZRÓŻNIC *cz. dok.*, Rozróżnić *niedok.*, Rozróżniać *contin.*; *Vind.* reslozhit, ar-slozhit, resedmiti, resdrushiti, ressesnati, resnawshati; *Sorab.* 1. rozschlakofežu, roz-wotsobnu; *Ross.* различить, различать, отличить, отличать, раздружить, раздружать, раздорить, рассосорить, рассосоривать; *Ecel.* разликовати, разлучити, раздрышати, раздрусхати, разрознитъ, разразивати; rozdwoić, rozbraić, rozerwać przyjaźń, rozłączyć; entwey-en, meinią maßen; *Boh.* rozkmořiti. Niewdzięczność roz-różnia stowarzyszenie ludzkie, a zgodę targa. *Gorn. Sen.* 565. — § Dystyngwować, różnicę rozeznać, lub stanowić, untercheiden. Rząd gospodarski od królewskiego rozróżniają wielką albo małą liczbą poddanych. *Petr. Pol.* 4. Jako układ części tej masy wewnętrznych, różni ją od skła, którym pierwej była, tak równie ten układ roz-różnia ją od innych rodzajów porcelany. *Torz. Skł.* 179. Do rozróżnienia *Ross.* различительный. Rozróżniać się nie zgodzić się, nicht harmoniren, nicht übereinstimmen, sich vereinigen; *Vind* te Feném skregau; *Ross* разбра-нитъся, раздорить, размиритъся. Tak się bardzo roz-różnił między sobą opiniami, tak się wadzili, że jeden na drugiego gardle chciał posiadać. *Buk. Lexob E b.* **ROZRÓŻNICIEL**, a, m., który rozróżnia, der Unterchei-der, Abjenderer; *Vind.* reslozhnik, resbornik; *Ross.* раз-личитель

ROZRUBASZYĆ się *rec. dok.*, rubaszynia się stać, rozswy-wolę się, mittheilig werden. Dyabeł, gdy się rozrubaszyni, To po nocy głupich straszyni. *Kras. List.* 144.

ROZRUCAC, *ob* Rozrzucić.

ROZRUCH, u, m., hałas, zgłódek, burda, zamieszanie, burzka; *Getämmel*, Tumult, Aufbruch, Narabe; *Boh.* rum-rocyeh, rumrocyška; *Slav.* rozbrag; *Sorab.* 1. ropat, hawt-wano; *Sorab.* 2. poploch, (cf. poploch); *Curn.* hrup, lajna; *Vind.* hrup, nepokoi, larma, buka, h. labuka, po-buzhenje, smota, snotupawa; *Bosn.* talabukka; *Ross.* ма-тость, мятежь, возмущение, мятеж, мятежия (cf. За-мет), крамола; *Ecel.* смута, мятежь, мятежность, мя-тежение, повт. Надjechał pan z okrutnym rozruchem, heznym dworem. *Zab.* 15, 207. Co za rozruch w tym pałacu, wszyscy niecierpliwie wyglądają zakończenia tego dnia. *Teat.* 57, 79. Jednym razem rozruch ustął. *Teat.* 18, 154. Stogie były rozruchoy, Nie mógł nikt powścią-gnąć różnomyślnie duchy. *Zab.* 15, 297. Nie śmieli się nań rzucić w dzień święty, by się snąć rozruch nie stał w ludzich. *4 Leop. Marc.* 14, 2. (zamieszanie. *5 Leop.*). — Miłość, ten rozruch serca tak słodki i tak gwałto-wny *Mon.* 71, 767. (mepokój, wzburzenie). **ROZRUCIAC**, *ob* Rozruszyć. **ROZRUSZLIWY**, a, e, — ie *ad-verb.*, mogący być rozruszonym; *Ross.* разрушительный, (разрушительный zgubny, postojący), erschütterlich. Nasz areolarownik nie wedle zakonu cielesnego uczynion, ale wedle mocy żywota nie rozruszliwego. *Budn. Hebr.* 7, 16. (nieskazitelnego. *Bibl. Gd.*) **ROZRUSZNOŚĆ**, ści, ż., rozrzutność, rozrzucanie; daß Zerstreuen, Verschwen-den. Darów bożych nierządne używanie i rozruszność. *Kat. Gd.* 46. **ROZRUSZNY**, a, e, niegospodarny, nie-mierny, dissolutus. *Mącz.*, rozrzutny, verschwenderlich. (*Ross.*

неразрушимый, неразрушаемый, nie do zniszczenia; *Ecel.* неразрушмый indissolubilis). **ROZRUSZYĆ** *cz. dok.*, Rozruchać *contin.*, Rozruchywać *frequ.*; *Rag.* razrusciti; *Croat.* razrussiti, razruss-ijem; *Bosn.* razrusciti; (*Slav.* razrushiti grád : rozburzyć miasto); *Ross.* разрушить, разрушати, разторопити; rozkołysać, rozchwiać, do ruchania się przyprowadzić; in Bewegung bringen, schüt-teln. Morze rozruchane. *Jabl. Tel.* 82. *Bals. Niedz.* 4, 154. Patrz jak srogi szturm morze rozrucha. *Pot. Arg.* 162. Rozruchaj się przecie. *Teat.* 21, 157. (nuże! żywo! ruszaj się! nu! so rühre dich!). Ochotnik nasz harcując nad obozem jego Nie mógł go tym rozruchać i wywabić z niego. *Tward. W D.* 2, 174. Rozbudzić, rozjaźnić. reizen, aufbringen. Rzymski naród do odszukania wolno-ści niejakiu jakoby od bogów przynukaniem rozruszony, królów porzucił. *Faliss. Fl.* 16 (pobudzony, poduszczony; angereizt, angemuntert). Tyś pierwszy w dyskurs nas rozruchał *Chros. Job.* 152. Skrzywił się rzempoli dla roz-ruchania jakiej służącej *N. Pam.* 11, 167. (dla wiegiaga niej w tonce). Sły krzepię, rozruchywały; *exerceo vires Gn Th* 997 — §. Rozruszyć, rozchwiać, roz-rzucić; erschüttern, wanfend maßen, unnerfen. Dołrze ten król w Judei panował; wszakże wyższek nie rozruszył, i ofiarowano jeszcze na nich. *Budn. 1 Leg.* 22, 45. (nie poburzył. *Bibl. Gd.*). Prosimy, abys nie rozruszał przymerza tego. *W. Dan.* 5 54 Jeśli rozruszycie przy-mierze moje ze dniami i przymierze moje z nozą; tedyé też i przymierze moje rozruszy się z Dawidem sługą mo-im. *Żurn. Post.* 5, 674 b. *ib.* 2, 452 **ROZBUSZYCIEL**, a, m; *Bosn.* razruscitelj, *Rag.* razruscitelj, f. razruscitegliza; *Croat.* razrussitelj, f. razrussitelczica; *Ross.* раз-рушитель, który co rozrusza, rozrusza, rozrucił; der Zerstreuer, über den Haufen Werfer, Vernichter. O rozruszy-cielu kościola, który go za trzy dni zbudujesz. *Budn. M th* 27, 40. (ty, co rozwalasz kościół. *Bibl. Gd.*).

ROZRUTNIK, **ROZRUTNY**, *ob* Rozrzutny.

ROZRYC *cz. dok.*, ryjąc rozkopać, zerwüllen, (mit dem Riß-fel, pr. et fig; *Vind.* resciti; *Ross.* разрыть, разрывать, разработать, разработывать. Myślny i przyczyny i narzędzia naszych przygod, rozrywşy ziemne przywaliny, wykopali. *Tilch. Sen. List.* 5, 168. Ogień ezaseni rozry-ciem całego gmachu zagasać patrzeba. *ib.* 251.

ROZRYCHTOWAC *cz. dok.*, rozszykować, różnicę narychto-wać; verchiedentlich aufstellen, richten, zu redte stellen. Strzel-bę rozsadzisz, i jedną na kościele mejskim, a drugą w tamtę stronę rzeki rozrychtowawszy, mury Ruką. *Krom.* 457.

ROZRYWAC, *ob* Rozerwać. **ROZRYWACZ**, a, m., który co rozrywa, rozszepenia, rozszarpuje; der Zerreißer, Zer-spalter. Odszepieniecy i rozrywacze jedności kościelnej. *Sk. Dz.* 1168. Biada rozrywaczom, odszepionym człon-kom, którzy sieją między bracią niezgodę. *Sk. Kaz.* 241. W każdym wieku znajdziesz buntownych rozrywaczów. *Żebr. Zw.* 86. **ROZRYWKA**, i, ż., §. 1. rozgarmienie, rozsadek, dowcip; schnelle Beurtheilung, Gewandtheit, Ge-schwindigkeit, Klugheit. Posłowi do Turka trzela mieć oso-blwşą rozrywkę i uwagę. *Kłok. Turk.* 112. Którzy na

wotowanie ostrą rozrywkę mają, do senatu mają być przyjmowani. *Modrz. Baz* 295. Olgierd z Kiejstulem sprawniejszej i zmyślniejszej rozrywki będąc, urazili się, że Jawnut człowiek nieczemny państwo trzymał. *Krom.* 404. Bolesław osobiwą rozrywką, *industria*, i wielkomyślnością obdarzony był. *Krom.* 96. (przemysłem). Wielka dzielność i rozrywka Bolesława pokazała się w tej bitwie, *solertia*. *Krom.* 99. W osobie twój taką poważność, rozrywkę i dzielność baczę, że... *Ryb. Gęsl. praef.* Głodu r. 1562 dobroczynna rozrywka Kazimierza W. ulżyła, *solertia*. *Krom.* 562. Rzadko najdziesz z rozrywką człowieka, jak oni starzy ludzie byli. *Biał. Post.* 198. Miał dowcip do wszystkiego, i rozrywkę k temu, Ze się miał w każdej rzeczy zawsze ku dobremu. *Pasz. Dz.* 52. — 2. Straciła pamięć, myśli i rozrywkę *Morszt.* 94. przytomność. *Geistgesegenwart.* — 2. *Aliter*: Nie mogę wiedzieć, co byś zakrył tą pokrywką. R. Słuchajże drugiej fraszki z łatwiejszą rozrywką. *Zimor.* 152. Łatwiejszą do rozwiązania, leichter auzulösen. — §. 2) Rozrywka, zabawka; eine Zerstreung, Erhehlung, Erhöhung, ein Zeitvertreib. Każda rozrywka, która nudnych godzin uczucie oszczędza, godna względów. *Kras. Pod.* 1, 202. Trzeba czasem rozrywkę umysłowi zrobić, By się lepiej do pracy mógł znowu sposobie. *Min. Rył.* 4, 58. Powinni takich szukać rozrywek, które ich rozweselają. *Teat.* 54, b, G. 2. ROZRYWKOWY, a, e, do rozrywki, zabawki służący, Vergnügen: s. Chowanie ptastwa rozrywkowego. *Kluk. Zw.* 2, 595. ROZRZYWNY, a, e, n. p. Rozrywna wółka = serwaser, Scheidewasser. *Sienn.* 605. (*Ross* неразрывный nierozłączny).

ROZRZĄD, u, m.; *Croat.* razredenje; *Hung.* rendeles; *Ross.* расряд, рада, нарядъ, наряжаніе, наряженіе, распорядокъ, удѣлка; *Ecel.* расчисленіе, уложеніе, оуставъ, устроченіе, завѣщаніе; rozrządzenie, rozporządzenie, rozszykowanie; die Anordnung, ordentliche Abtheilung. Wszystkie widzę świat poturbowany, I samych elementów rozrząd zamieszany. *Kulig. Her.* 292. ROZRZĄDNY, a, e, — ie *adverb.*, porządnie rozłożony; *Ross.* распорядочный, воѣл geordnet, ordentlich aus einander gesetzt. Każdy podatek powinien być jak najrozrządniejszy, i najmniej kraj uciążający. *Vol. Leg.* 7, 669. ROZRZĄDZIĆ *cz. dok.*, Rozrządzać *niedok.*; *Rag.* razrèditi, razredivati; *Croat.* razregývujem; *Vind.* porèditi, rediti, naredivati, vrediti, poredivati, vnarediti, uoternarediti; *Ross.* разрядить, разряжать, расположить, распорядить, распорядить, удѣлать, удѣлывать, устроить, устроить, устроить, благоустроить, благоустроить; *Ecel.* чиноразположити, чиноразпологати; rozszykować, porządnie rozłożyć, rozstawić; ordnen, ordentlich einrichten. Bóg tak rzeczy wszystkie rozrządził, że nie może wzruszyć porządku na całym świecie ustanowionego. *Zabl. Roz.* 45. Tyś panie wszystkie rzeczy pod miarą, pod liczbą, pod wagą rozrządził. 3 *Leop. Sap.* 11, 21. (rozłożył. 1 *Leop.*). Sarnieki podług godności i stanu obywatelów, statuta i przywileje rozrządził. *Zab.* 5, 419. Umierając dom swój ostatnią wolą rozrządził. *Falib.* A 1. er beschäfte oder bestellte sein Haus. Inaczej

niż w przeszłym lecie wojsko na zimowanie rozrządzić musiał. *Warg. Cz.* 195. rozdzielić, rozesać, rozłożyć, vertheilen. Starala się sługi opatrzyć, potomstwo rozrządzić według stanu ich. *Birk Zyg.* 48. Rozrządzenie, rozrząd *Ecel* чиноразположеніе. — 2. *Cum Instrumentali*: Rozrządzać czym, rządzić się czym, stanowić o czym; über etwas disponiren, damit Verfügungen treffen, damit schalten. Ja twoją pania, ja mogę rozrządzać tobą, jak mi się zdaje. *Teat* 54, 15. Do króla rozrządzenie najwyższe siłami zbrojnymi w czasie wojny należeć będzie. *Gaz. Nar.* 1, 170 (*Konst.* 5 maja). Rozrządził moja córka, nie mnie o tym nie przestrzegłszy. *Nieme. Król.* 2, 56. Serca swego rozrządzenie. *Mon.* 70, 745. dysponowanie, dyspozycja. ROZRZĄDZICIEL, a, m., dyspozytor, der Verfügner, Verordner; *Croat.* razrednik; *Hung.* rendelő; *Ecel.* расправлятель.

ROZRZĘDZIĆ *cz. dok.*, Rozrzedzać *niedok.*; *Boh.* zřediti, zředugi; *Croat.* razretkujem, razregývavam; *Hung.* elritkítom; *Ross.* разрѣдить, разрѣжать, разрѣжнать; rzadszym uczynić, gęstości ująć; verdünnen, dünner machen. Rozrzedzić znaczy powiększyć ciała wielkość bez przydania materji. *Os. Rud.* 66. Melancholizne wilgotności jak rozcieńczyć, rozrzedzić i rozprawić. *Syr.* 412. Rozrzedzić płyn, rozciek, roztworzyć, rozwodnić; verdünnen, wässern; *Vind.* sku-vodentiti; *Rag.* prevodniti; *Croat.* razvodijem; *Ross.* разжидить, разжижать. Wiatr jest wzruszenie powietrza, pochodzące z rozrzedzenia jego na jednym miejscu, a zgęstwienia na drugim *Boh.* Dyab. 172. Rozrzedzić gałęzie, drzewa (*Croat.* razchischujem, razchisitszem). Mieszkał w chłupach rozrzedzonych. *Krom.* 29 osobno, mociągłe leżących, in einzeln, zerstreuten Hüten. Rozrzedzenie *Ross* разрѣдка. — *Fig. transl.* Radość jej wielka prędko się śmiercia Tyberiusza rozrzedziła. *Sk. Dz.* 584. umniejszyla się.

ROZRZEWNIĆ *cz. dok.*, Rozrzewniać *niedok.*, do łez poruszyć, rozżalić kogo, rozczulić; *Rag.* rasplakkati tkoga; *Ross.* прослезить, (ef. łza); einen bei zu Thränen rühren, erweichen. Płazem swoim niech was do płazu pobudzi, niech was rozrzewni *Damb.* 392 Dobroć ta i łaskawość do łez mię rozrzewniły. *Nieme. P. P.* Radością rozrzewniony. *Pot. Arg.* 214. Rozrzewnić się *Ross.* прослезиться

ROZRZĘZWIĆ *neutr. dok.*, znowu rzeżwym się stać, wie-der nüchtern werden. Od trunks rozrzęzwieć. *Czech. Tr.* L 4 (*Ross.* разрѣзвиться razszawohé się).

ROZRZUCIĆ *cz. dok.*, Rozrzucić *niedok.*, rozmiatać, aus einander werfen; *Boh.* rozhazeti, rozhazovati, rozhoditi, rozkliditi; *Slav.* rozhazugi; *Sarab.* 1. rozcziskain, rozmetam, rozzechouyu; *Vind.* resdiati; *Croat.* razrussiti, razrussijem *evertere* (rozruszyć, razhitavam, (ef. rozchwyć); *Bosn.* razvarechi, razvrriehi, razmetnuti; *Rag.* razrussiti; *Ross.* разбросать разбрасывать, разстрогать, разстрогивать, расковеркать, рассорить, рассаривать; *Ecel.* разстрояю. Tyle kup gnoju na raz masz rozmiatać, coby za jeden dzień mógł zorać, aby gnój leżąc dłużej rozruczony nie wysechl. *Cresc.* 81. Członki jego sztukami po rołach rozrzucalbym twoich. *Otw. Ow.* 547. Pa-

piery z pieczęciami nie powinny być rozrzucone po stole, po ławach, skrzyniach, olmarych, szufladach. *Groich. Obr. 31.* Rozrzucony (*Croat.* razversen). Zawady kędykolwiek jakie rozrzucajeie. *Otw. Ow. 18.* (rozwalajcie). — Podatek na domy rozrzucać. *Koll. List. 1, 66.* rozdzielić, eintheilen, vertheilen. — Rozrzucać majątek rozrzuconym być, rozmarnować; verschwenden, verichwenderisch seyn; *Sorab. 1.* newužitne pžetžinaiam, topluyu; *Carn.* potratiti, potrekoam, sadjati; *Vind.* sagnat, sapraviti, sapraulati, potratiti, potrekoati; *Ross.* расточить, расточать, (cf. roztoczyć). Zbytek hojne rozdawanie rozrzucaaniem zowiemy. *Gorn. Sen. 10.* ROZRZUCICIEL, a, m., rozmiatacz, który co rozrzuca, rozwała; *Rag.* razruscitegl; *Croat.* razrussitel, f razussitelicza, der Zerwerfer, der etwas aus einander wirft. On rozrzuca gór Xerxes. *Petr. Et. 174.* ROZRZUT, u, m., rozrzuconie, rozsianie; daš Zerwerfen, Auswerfen, Ausstreuen; *Boh.* rozwržek. Zapal Etny i rozrztut ognia po okolicy. *Gorn. Sen. 481.* Okazałmi próżnościami i rozrztutami szukał sobie stronników. *Nar. Hst. 5, 141.* ROZRZUTNIK, a, m., ROZRUTNICZEK, czka, m, demin., człowiek nieoszczędny, marnotrawca, ein Verschwender; *Sorab. 2.* brojář; *Carn.* potreknavz; *Vind.* sapraulavez (cf. zaprawiciel), respaulavez, saprauleni, potreknauz, loter (cf. łotr), ludrar, sanemaravez, safralzuvaus, sadegauz; *Croat.* preprudent, raszipnik, potrosldivcez; *Rag.* razmetnik; *Bosn.* rasapnik, koji prospiglje blago; *Ross.* расточитель, мотышка; *Eecl.* шапственикъ. Jedną daje rozrztutnik ręką, drugą zdiera. *Dmoch. Sit. R. 74.* Wymyśla zabawki, aby się tak u rozrztutniezków mógł pożywić. *Star. Mon. A 2 b.* W rodz. żeńsk. Rozrztutnica *Ross.* мотышка, расточительница ROZRUTNOŚĆ, ści, ż., marnotratność, die Verschwendung. *Cn. Th., Sorab. 1.* newužitne pžetžineno, topluwano; *Carn.* potrata; *Bosn.* rasap; *Vind.* potrata, sapraulenje; *Croat.* poteptanye, raszipnozt; *Ross.* мотовство ROZRZUTNY, a, e, ROZRZUTNIE odv., nieoszczędny, marnotravny, verschwenderisch; *Sorab. 1.* pžetžinerski, toplerski; *Vind.* respajozhen; *Slav.* razsipljiv; *Rag.* razmetni; *Ross.* мотовский, расточительный, мотовато. Rozrztutnie żyć, marnować, marnotracić *Ross.* помотать, поматываю Jałmużne uhogiemu dać, nie jest to być rozrztutnym. *Teet. 8, 15* Ambieya wstawionego ryeczerza rozrztutnym krwi ludzkiej w wojsku czyni *Zab. 7, 279.* *Alb.* wylewa krwi.

ROZRZYNAĆ, ob. Rozerznać. ROZRZYNACZ, a, m., który rozrzyna, der Zerhneider; *Eecl.* разрзынатель.

ROZSADA, ROSADA, y, ż., roślina do przesadzania, [wysadek kapuściana (Koblerpflanze 2)], die Seppflanze, Krautpflanze zum Besetzen; *Vind.* vsadiza, sadad, presad; *Sorab. 1.* pžesada; *Croat.* presad; (presadsche, presadni vert plantarium); *Dal.* raszad; (*Bosn.* rasad od voelja al od zelja, prisad plantarium); *Ross.* посадка; *Eecl.* садъ, (cf. sad). Posiawszy nasienie kapuściane, gdy podrośnie rosada, przesadzisz ją. *Kluk. Koł. 1, 213.* Jak rosada kapuściana ziemię może wytrzymać, tak głowy i głąbie jej nigdy nie mogą. *ib.* Zagroda zasadzona rosadą ziela abo drzewa subtelnego. *Crese. 115.* Piąta

część gruntów jest nadto wielka na rozsady, i na inne ogrodowiny. *Pam. 84, 825.* Pod czas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzwać z korzenia rozsade (colcollective). *Haur. Ek. 41.* Dworka aby ogrodnych rzecezy nie cimeszkwała siać, jako cebulę, ogórki, pasternak, marchew, rozsade i ewikle *Haur. Ek. 83.* — Ż. Stwórca, gdy już z ciemnej rzecezy wydzwignął gromady, Porozprowadzone na różne rozsady, zgodnym pokojem związał *Otw. Ow. 3.* na różne klasy, porządki, podziały; *Abtheilungen, Classen.* (*Ross.* посадка rozsadenie).

ROZSADCA, y, m.: *Boh.* rozsudj; rozsadnik, rozeznawca; der Schlichter, Schiedsrichter, Erkenner und Beurtheiler eines Streits. Podługie szkodzie, ileby rozsady osadzają *W. Exod. 21, 22.* (wedle uznania sędziów. *Bibl. Gl.*) ROZSADEK, dku, m.; (*Boh.* rozsudek; *Slav.* rozsudek decretum); *Vind.* refodba, refojenje; (fodba, refod, refoja, odloda, odloka. fod : sad, wyrok); *Rag.* rāzbor. (cf. rozbiór); *Bosn.* razbor, razborstvo, svjest, spameotnost, (cf. spamiętać); *Ross.* разсудокъ, разборчивость, благоразумность, благоразсуждение; *Eecl.* благорозсудие, вмысление; Ż. 1. rozsądność, baczność, facultas animi, Urtheilskraft, Beurtheilung, Verstand. Przez rozsadek dorozumiewatoy się, że wyobrażenia nasze zgadzają się abo nie. *Cyank. Log. 165.* Rozsadek zdrowy, pospolity; przezeń ma człowiek łatwość rozeznawania rzecezy, przezeń ochraniamy się oszukania. *Pir. Wym. 11.* Rozsadek jest przyzwaitość rozumu, z mądrością złączona, która nam służyć powinna za prawidło w wszelkich postępkach. *Mon. 70, 755.* Piękny, bystry, wielki tego człowieka rozsadek. *Cn. Th. 951.* Rozsadek mądrość większą sprawuje nad wielką łacię. *Fredr. Al. 4.* — Ż 2) Rozsadek o czym uczyoiiony, dany : rozeznanie, zdanie, wyrok; Urtheil, Beurtheilung, Auspruch, Meinung von etwas. Kto jednej rzecezy świadom, o niej będzie umiał sądzić, a kłoby wszystkich był świadom, o wszystkich też mógłby dać rozsadek. *Petr. Et. 7.* Gdy dusza rozsadek czyni o rzecezach, zowie się rozumem: gdy rozpamiętywa rzecezy, zowie się pamięcią *Sak. Dusz. 67.* Gdy grają na lutni, onego dźwięku ucho rozsadek czyni. *Kurnk. Kat. 102* A imnie co za rozsadek czeka, żem się pióry Małemi kusił o wierzech niedostępnęj góry? *Simon. Siel. ded.* Sprawę na rozsądki puściwszy; *re in consultationem posita. Krom. 573* Papeż napisał rozsadek swój, który constitutum nazwał *Sk. Dz. 550.* — Rozsadek przyjacielski, jędnacki, sąd przyjacielski. *Cn. Th. 951.* schiedsrichterliches Erkenntniß. — Ż. Lekarstwo możne wszystkie memoe odegnąć, raz przyłożone wszystko sprawuje, i więcej nie bywa przykładane; a jeśli by zawsze przykładane było, jawny jest rozsadek, że mniej przemogło. *Zygr. Gon. 285.* indicium, znak, dowód. ROZSADLIWIE adverb., ROZSADNIE; rostopnie, bacznie; *Croat.* z razlogom; *Eecl.* разборно, благорозсудно; *Ross.* разумный; zgodnie z rozsądkiem, verständig, überlegt. Żydzii miasto na to rozsadliwie dać mu odpowiedź, lżą go urażliwie. *Leszcz. H. 5.* 615. ROZSADNIK, a, m., rozsadeca, rozsadziciel, rozeznawca; der Schlichter, Erkenner über etwas, Beurtheiler. Oko wstydu rozsadnik. *Cn. Ad.*

782. Rozsądnik wyborny, surowy. *Cn. Ad. 4011* ROZSADNOŚĆ, ści, ż., branie się we wszystkim rozsądne, roztropność, rozsądek władza duszy: die Urtheilskraft, der Verstand, die Geistesheit, Klugheit. *Cn. Th. 951*, *Rag.* razbor, razbornos, rāzboritos; *Eecl.* разсудность, благосуждение. ROZSADNY, a, e, *Rag.* rāzborni, rāzloñi; (*rasudnoi criticus*); *Bosn.* rāzborit, raslosgit, svjestan, sprameten; *Ross.* разсудительный, разборчивый, благоразсудительный, благоразсудный; (*Eecl.* разсудный *dijucandi vim habens*); *Eecl.* добродушный; доблоразсудный *hene dijucabilis*, разсудительный степенъ *modus Comparativus*, stopień wyższy w gramatyce; вымышленный: baczny, roztropny, pełen rozsądku, rozważny; verständig, geist, vernünftig, klug. Będąc uczciwą i rozsądną, nie myśli po romansowemu *Teat. 58, 250*. Kto co daje nierozsądnemu, ten jest przyczyną złego. *Falib. L. 2*.

ROZSADZIĆ *cz. dok.* Rozsądzać *niedok.*, Rozsądzować *fre-gu.*; *Boh.* rozsadiť, rozsazovati; *Sorab.* 1. rozsadzam; *Bosn.* rasaditi; *Rag.* rasāditi; *Vind.* safaditi, sahanzati, vřajati; *Croat.* razsadiť, razsazyujem; *Ross.* рассудить, рассказывать; § 1) różnie, tu i owdzie posadzić, postawić, rozłożyć; verschiedenlich hinplaciren, von einander setzen, stellen, verlegen hier und dort hin. Rozsądzićie ludzi, po pięciudziesiąt na każdą gromadę. *Sell. Luc. 9*. Rozkazał Jezus rozsądzić wszystkich gromadami na zielonej trawie; i rozsiedli się na cześci *ib. Marc. 6* Srok się po gąsienicach dziewięć rozsądziło. *Otw. Ow. 195* Gdy się na kobiercach pięknych rozsadzili... *Otw. Ow. 557*. — Strzelec i procownik rozsądził. *Warg. Cz. 251*. rozłożył, różnie postawił, er stellte sie an verschieden Orte. Konie rozsądzić na różoych staeyach czyli stojkach gotowe trzymać, Pferde auf der Reife unterlegen, stationenweise frische Pferde in Bereitshaft haben. Biedź muszę w kome rozsądzone *Teat. 15. c. 17*. *Wys.* mit unterlegten Pferden. (el podwoła). — Sześci się strzele, które sam rozsądził *Bards. Trag. 582* rozwiósł, roz-tawił; Nege verschiedenlich aufhängen, aufstellen, aufspannen. — Rozsądzili się po szpitalach, aby ubogim służyli. *Wys. Ijn. 52*. rozlokowali się, rozdzieli się, różnie po szpitalach osiedli, sie ließen sich verschiedenlich in Spitälern nieder. — Bóg rozsądził po morzu wyspy, które są członkami ziemi. *Boter. 20* (rozsypan). Morze jest jako las jaki, w którym wyspy, jakby drzewa rozsądzone z przygody, wydają się nad wodę. *ib. 21*. Dobra te straszce są rozsądzone. *Teat. 55 d. 14*. rozprószone, rozstrzelane jedne od drugich; sehr zerstreut, weit von einander entfernt. — Rozsądzać płonki, szczyty verschiedenlich hin pflanzen. Jakikolwiek będziesz rozsądzował chróst po polach... *Otw. Warg. 410* Rozsądzanie, *ob.* Rozsad; *Vind.* sa-fada, safaditje, safajenje, vřajanje; *Ross.* высадка. Do rozsądzania *Ross.* высадный — § 2) Rozsądzać co, czynić, że się co rozpuknie; etwas von einander sprengen, zerbrechen machen. Moszcz bez oddechu łgwiec nowe rozsądza. *W. Job. 52, 19* W nawie, przez którą się sączy, jednój szczyłnie zabieźć nie trudno; lecz gdy na wielu miejscach zwalniać a rozsądzać pocznie, niepodo-

bną już osiadającą ratować. *Pilch. Sen. list. 245*. Ledwo żem wznak nie padła na okrutną mowę, Piersi ciężkie, wzdychania, płacz rozsądzał głowę. *Morszt. 548*. Tysiąc projektów głowę wam rozsądza. *Zab. 15, 186*. Rozsądzić się rozpęknąć, bersten, plagen. Każdy się z złości ledwo nie rozsądza. *Zab. 16. 151*. Rozsądzam się z żalu. *Zab. 16, 157*. ROZSADZCA, y, m., który na bankiecie etc. gości rozsądza. *Bach. Ep. 20*. der Gäste rangirt, placirt; w ogólności rozsądzieli, którzy cokolwiek bądź rozsądza, der Zerfeger, Verpflāner; *Vind.* saladnik, safaajev; *Rag.* rasāditegl; (*rasadnik, rāsad luogo, dove si seminano herbe o piante per piantare*; *Ross.* посадиукъ загон do rozsąd służący).

ROZSADZIĆ *cz. dok.*, Rozsądzać *niedok.*; *Boh.* rozsadiť, rozsazovati, usadiť, ortelovati, rozhodnauti; *Slov.* rozsudzovat, rozsuzugi; *Sorab.* 1. rozsadzam; *Cavn.* ressoditi, ressodem; *Vind.* refoditi, resfoditi, soditi, odfojati, resložiti, složiti, resvuzbiti; *Ross.* рассудить, рассуждать; *Eecl.* возсудити, возсуждаю; rozsądkiem rozeznawać, beurtheilen, aburtheilen, ein Urtheil fällen. Przyjęli słowo boskie z wielką ochotą, co dzień rozsądzając pisony, jesliby się to tak miało. *Budn. Act. 17, 11*. Żakon przykazał kapłanom rozsądzić tředowate od nietředowatych. *Bud. Post. 221*. Między świętym i przeklętym nie braku a różności nie mieli; a między plugawym i czystym nie rozsądzali. *1 Leop. Ezech. 22, 26*. Rozsądz mi to królu: dwaj mężowie byli w jednym mieście, jeden bogaty, drugi ubogi i t. d. *1 Leop. 2 Reg. 12, 1*. (rozwiąż). Idź z niemi nie nie rozsądzając. *Budn. Act. 10, 20* (nie nie wątpić. *Bibl. Gd.*); nie zastanawiając się, ohne Bedenken. — Rozsądzić prawnie z urzędu, rozstrzygnąć sprawę. *Cn. Th. 951* einen Proceß entscheiden, aburtheilen, einen Rechtspruch thun; *Eecl.* разсудительно, рассудити по-добаеть; *Graec.* διακρινεον, dijucandum est. ROZSADZICIEL, a, m., w rodzaju żensk. ROZSADZICIELKA, i; *Sorab.* rozsudzak; *Rag.* rasāditegl; *Ross.* рѣшитель; *Eecl.* разсудитель, f. разсудительница. Pomożność bezwzględna spraw ludzkich rozsądzielielka. *Mn. 72, 789*. Beurtheilertan, Aburtheilertan.

ROZSAPACĆ się *recipr. dok.*; (*Boh.* rozsapati *difacerare*); *Ross.* расспачься; rozjatrzyć się, rozgniewać się; sich sehr entrüsten, vor Zorn jähnen. Rozsapad się na mno. *Pol. Arg. 561*. Rozsapany, rozjatrzony, rozgniewany; entrüstet, vor Zorn jähnen; *Boh.* rozsapaný. Wysła cała rozsapaną, wyprawiła scenę niesłychaną. *Teat. 58, 110*. Zapalczywości płomień rozsapany *Kuliq. Her. 226*.

ROZŚCIAĞNAĆ, *ob.* Rozeignać. ROZŚCIELAĆ, *ob.* Rozzesłać. ROZSEDIĆ. *Reg. Post. K 5, ob.* Rozsądzić. ROZSEPIĆ *cz. dok.*, rozfałlować, rozmarszczyć, rozweselić; die Stirne entrünzeln, erbeitern. *Niemc. Köhl. prof.* ROZSIĄĆ, f. rozsieję *cz. dok.*, Rozsiewać *niedok.*; *Boh.* rozsyťi, rozsegi, rozsyvati; *Sorab.* 1. rozsələwam; *Ross.* рассеять, рассеивать; tu i owdzie wysiewać, hier und da verschiedenlich ansäen, änsstrenen, *pr. et fig.* Gdy rozsiewa rozsiewał nasienie swoje, jedno padło podle drogi, i podeptane jest. *Dambr. 125. 1 Leop. Math. 15, 3*. Pawła s. więziono, że prawdziwą ale niepojętą o ciał

ludzkiemu powstaniu rozsiewał naukę. *Pociej.* 114. Dominik ś. chciał iść do Persów na rozsiewanie wiary ś *Pok. Dum.* 42. Ciesz się z tak obszernej chwały, która two dzieła w całej Europie rozsiała. *Zab.* 12, 112. (rozgłosły). Bóg się takim brzydzi, który zwala rozsiewa. *Bi. i Post.* 198. Trzeba rozsiewać pieniądze, żeby je potem zbierać. *Teat.* 49. b, 50. Co on nędznik zarobi, to ona rozsieję z kmoszkami, z galantami. *Paszki. Dz.* 127. rozsypte, roztrwoni, verbum. — *Aliter:* Smutna idzie z rozsiyanym włosom branka. *Hul. Ow.* 42. z rozpuszczonym włosom, mit fliegendem Haare.

ROZSIAD, n, m., ziele, *calchicum orientale.* *Syr.* 1596, die Zeitlose, Gyrifflume; *Boh.* ocun; *Sorab.* 1. vedwata czetlla; *Corn.* ushivz. **ROZSIADAC** się, ob. Rozsiesić się. **ROZSIADLINA**, y, ż.; *Boh. et Slov.* rozsedlina; *Ross.* разсѣлина, разсѣдина; *Ecl.* просѣлина, разсѣдина; *rozpadlina, rysa; eine Spalte, eine Risse.* Mieszkań w rozsiadlinach skalnych. *Bibl. Gd. Jer.* 49, 16. Jelitne padanie albo rozsiadliny. *Sicam. Rej.* **ROZSIADŁY**, ob. Rozsiesić się

ROZSIANIE, ROZSIANY, ob. Rozsiać.

ROZSIEC, rozsiekł, f. rozsiece, rozsiekę cz. *dok.*, Rozsiekac *niedok.*, Rozsiekować, rozsiekuje *cont.*; *Boh.* rozsekati, rozwratiti; *Slov.* rozsekwám; *Sorab.* 1. rozszekam, rozszeknu; *Vind.* resfekati, refekati, resklati, reskrefati, gorfekati, gornafekati; *Croat.* rászsekujem; *Bosn.* rasechi, rasejehi; *Rag.* rassjehi; *Ross.* рассѣчь, рассѣкать, рассѣчь, рассѣкать, рассѣпать, рассегать, расстерать; w sztuki posek, s, in Etliche zerbaun. Junaków najmilsze wyrazy są: seiąc, rozsiekac, rozplatać. *Teat.* 56. b, 65. Izop zofadek wyciera, rozprawuje, rozsiekuje flegme. *Syr.* 464. Do rozsiekania, rozsieczny, zerbaubar, zerfudbar; *Ecl.* рассѣчный, возсѣцаемый.

ROZSIEDLIC cz. *dok.*, po różnych miejscach osadzać; *Ross.* расселить, расселять, hier und dort ansiedeln, ansässig machen. W miastach niektórych naród żydowski znacznie jest rozsiedlony. *Sejm. Grad.* 2, 115.

ROZSIEDZIEĆ się *recipr. dok.*, długo nasiedzieć się; *Ross.* расидѣться, разжидаться, іehr lange sitzen. Tak się długo doma rozsiedzę, aż przyjdzie: *obsidere usque redierit.* *Marz.*

ROZSIEPAĆ cz. *dok.*, rozciąć, rozbić, rozsiec; zerbrechen, mit Hieben von einander trennen. Wszystko się morze Od wrostl wymiesionych rozsiepane porze. *A. Kehan.* 255.

ROZSIERDZIĆ cz. *dok.*; *Boh.* zlyseliti; *Slov.* rozsrđiti; *Vind.* referditi, referditi, resjesiti, reshalti, oshalti; *Croat.* rászserđiti, rászergyújom, rászsedilsem; *Bosn.* rasrđiti, rasrđeiti, rasarditi, raserđiti; *Ross.* рассердить, рассерживать, сердить, сержу, осердить, остервенить, вздурить, разярить, разярарь, горячить; *Ecl.* преогорчити, преогорчевати; sierdzistym uczynić, rozjątrzyć, rozgniewać, rozjuszyć; aufbringen, entrichten, erzürnen, in Harnisch jagen. Rozsierdzieli go strzelec; *exasperaverunt eum.* *Birk. Zbar. B 5 b.* Lew ten wścieklemi piany rosierdziony pryska. *Nar. Dz.* 1, 56. *Jabl. Ez.* 10. Zmija rozsierzdziona. *Nar. Tac.* 2, 578. et 3, 14. Rozsierdzenie (*Bosn.* rasrričba, rasarčba, raserčba, ghuiv).

Rozsierdzić się, *Ross.* осерчать, раздосадоваться окрыситься; *Ecl.* распыхатися. Gdy go zoczyli, o jak się rozsierzdzili! *Birk. Zbar. D.* Słoń, straszna rzecz, kiedy się rozsierzdzi. *Pat. A g.* 630.

ROZSIEŚĆ się, rozsiał się, f. rozsiednie się, rozsiedę się *recipr. jedntl.*, Rozsiać się *niedok.*; *Boh.* rozsednauti, *Croat.* rászsedmsze, rászsesztsze; *Ross.* рассѣться, рассѣдаться; różnie od siebie usiąść, іѣдъ feionderá bin ієден, an verjčideten Oric nieder ієден. Rozkazał Jezus rozsadzic wszystkie gromadami na zielonej trawie, i rozsiedli się na części. *Sekl. Marc.* 6. Na różne miejsca rozsiedlony się obie, O-obną każda przedę postawiła sobie. *Oiw. Ow.* — 2. *Transl.* Rozsiesć się, rozstąpić się, rozpuścić się, rozsiedzić się; *Bosn.* prosistise, propasti zemlja, razjazitise; *Ross.* надесть, надедаться; *Ecl.* сѣдаюся, рассѣдаюся, сѣдаюся, zerlegen, zerfallen, іѣдъ anъ einander thun, zerbrechen. W sztuki rozsiedło kamienie. *A. Kehan.* 80. Szumi powietrze, a gdy się rozsiała, Huczny strzelił gromem błyskawicę. *Kniaź. Pocz.* 2, 259. Wola swą Jowisz ogłosił pioruny srogimi, Zdało się, że Olimpu sklepy się rozsieda. *Jabl. Tel.* 252. Niechaj mi ziemia pożre, niechaj się rozsiedzie! *Teat.* 4. d, 22. W spruchniałej chałupie wszystkie spoje rozwalniają się, a za zmocnieniami jednych, rozsiedają się drugie. *Pilch. Sen. list.* 245. Fundamenta domu poczęły się rozsiedać, jako na miękkiej osadzone ziemi. *ib.* 598. Jeszcze się burza nie zaczęła, z tym wszystkiem morze się rozsieda, i coraz ogromniejsze bałwany złączę poczęło. *ib.* 407. Na rozsiedanie warg lekarstwo. *Śl. cat. Ped.* 87. Od śmiechu dobze się nie rozsiedę, dołrze się nie spukam. *Eraz. Dv. a.* ct. ropuk). Serce mi się rozsieda, gdy na nie wspomionę. *Simon. Siel.* 85. Mnie nędzemu buda, Parzy się w mnie żółć, serce rozsieda. *Hor.* 1, 7. *Min.* Wydam go, choć wiem, że się od żalu rozsiedze. O jak płakać, jak różnie przerywać mię łedzie. *Horz.* 509. — *Rumpi licentia quorundam;* rozsiedź, rozstąpić się dla swywoli niektórych, t. j. tak za złe przyjmować ich swawolę, aż ku sercu idzie. *Marz.* Syn mój umiera, serce się rozsiedzie we mnie od żalu. *Teat.* 44, 102. *Wys. Kat.* 29. *Pieśn. Kat.* 55. Rozsiedli się a upukali w sercach swoich, i zębami zgrzytali. *Iybl. i s.* 250 b.

ROZSIEWAĆ, ob. Rozsiać. **ROZSIEWACZ**, a, m., **ROZSIEWCA**, y, m.; *Boh.* rozsewac; *Ross.* рассѣватель; *Ecl.* рассѣватель; siewca, który co rozsiewa; der Säemann, der Ansäer, Säertrner. Podobieństwo o rozsiewaczu. *1 Leop. Math.* 15, 18. Niektóry rozsiewca wyszedł ku sianiu. *Radz. Math.* 15, 5. *Sekl. ib.* Gdy rozsiewca rozsiewał nasienie swoje, jedno padło podług drogi. *Dambr.* 125. Szatan nazwan jest nie rozsiewaczem, ale przysiewaczem. *Żarn. Pest. a 5.* Nieprawdy rozsiewca. *Smotr. Apol.* 75. Szalbierskich nauk rozsiewca. *Birk. Exorb. D 4 b.* Kłamliwy rozsiewca bajek. *Pilch. Sen. list.* 1, 95. Duch zły jest niepokoju rozsiewaczem. *Bial. Post.* 249. Rozsiewca rostyru i niezgody. *J. Kehan. Dz.* 177. (*Boh.* rozsywka pannus seminarius; *Ecl.* рассѣвательный rozsiewny, do rozsiania, rozsypany).

ROZSIODŁAĆ *cz. dok.*, rozkulbaczyć, abfatten; *Boh.* odse-
dlati; *Slav.* razsedlati; *Croat.* razszedlávam; *Ross.* раз-
сѣдлать. Gołota, nie ma gdzie konia rozsiodłać. *Cn.*
Ad. 265. (niema, gdzieby stopę położył).

ROZSKŁAD, *ob.* Rozkład.

ROZSKOCZYĆ się *recipr. dok.*, rozskakuje się *contin.*; *Boh.*
rozskočiti se, rozskakati se; *Sorab.* 1. rozkocżu; *Ross.*
разскачаться, раскагаться, распрнгатся; rozprysnąć,
rozpierzchnąć; auß einander springen, auß einander rennen.
Jak ich ponury Kato który zoczy, Wnet się swawolna
kupa rozprószy, rozskoczy. *Zab.* 16, 250. Jakoś się ser-
ce z żalu nie rozskoczy! *Past. Fid.* 259. nie rozsiędzie
się, rozstąpi się, rozpadnie!

ROZSKROBAC *cz. dok.*, skrobiąc rozjąć, zerfhaben, zerfbrar-
pen; *Slav.* rozskrábati; *Eecl.* расчертавати, соскабливать,
соскребать.

ROZSKRZYDLIĆ *cz. dok.*, skrzydła rozczepierzyć, die Flügel
ausjpreißen; *Boh.* rozkrídlijm; *Croat.* razkrilji, razkrilil-
szem, razkrilijujem, krilimsze, krila rasktiram; *Dal.* szte-
rem krila; *Rag.* raskrilitise; *Bosn.* raskriliti krila.

ROZSŁAPAC *co cz. dok.*, nogami podeptać, opprimere pe-
de. *Maz.*, roztratować, zerreten; *Boh.* rozślapiati. Gdy
był syn Trajana rozślapał koniem dziecicę jednej matki,
dał go onej macierze, na miejsce jej dziecicę. *Biel.*
Św. 50 b.

ROZSŁAWIĆ *cz. dok.*, Rozsławiać *niedok.*; *Ross.* разславить,
разславлять, расхвалить расхвалывать; *Sorab.* 1. roz-
kwalu; rozgłosić, berühmt machen, befaunt machen, ansbrei-
ten, rufbar machen. Chwalcie pana, i rozsławiajcie po
wszystkim świecie sprawy jego. *Radz.* 1 *Kron.* 16, 8.
Rozsławił wszystkie mozaści jego, i wszystkie dobro-
dziejstwa, które są światu rozleczenie nadane. *Hej Post.*
A a a 4. Do ludzi rozsławił onę wodę, rozgłaszając,
że bóg naprzód, a potem ona woda zdrowie mu przy-
wróciła. *Syct. Szkł.* 197. Rozsławiona jest po wszy-
stkim świecie wolność Polska. *Gorn. Wl B* 4. Mestwo
swe i imię na morzach rozsławił. *Przyb. Luz.* 297. I
w Inlyach już bóg rozszedł rozsławić i rozszerzyć prawdę
swoję. *W. Post W* 5, 82. Pasterze, co słyszeli, to
mówią, to rozsławiają o dzieciątku Jezusie, i roznoszą.
Dunbr. 46. Rozkazuje senat wszystkim wytrykuszom,
aby te artykuły dostatecznie były publikowane abo roz-
sławione na kazalnicaeh *Biz. Hist.* 52. Boże, rozsław'
twego syna, aby i syn rozsławił cię; jam cię rozsławił
na świecie, sprawę twoję wykonałem; teraz rozsław'
mię ojeze u ciebie sławą, którą miałem przód niż świat
był. *Budn. Jan.* 17, 5. (uwielbić *Bibl. Gd.*, verklären,
Euth.). Chrystus się modlił: ojeze! rozsław' imię swo-
je; i przyszedł głos: rozsławilem, i znawu rozsławie.
Galat. Alf. 54. Bóg ojciec rozsławił go, i ogłosił, że
jest bogiem prawdziwym. *Saln.* 2, 577. — ? Oni nas
o zdradę rozsławili. *Sm. tr. El.* 16 zpotwarzyli, verleum-
den. — Rozsławić się *recipr.*, wślawić się, rufbar seyn,
berühmt seyn. Póki jeden wie, tajemnica jest; gdy już
potem przyjdzie na drugiego wiedzieć, już się rozsławi.
Eraz. Jez. K 2. Tak się to było na wschodzie rozsła-
wiło, że mało nie wszysey o tym wiedziel. *Bial. Post.*

157. Jedzie, widzieć dziewczę, jeśli była Tak gładka,
za jaką się była rozsławiła. *P. Kchan. Orl.* 1, 405. *Wys.*
Alaj. 209.

ROZSŁODNAĆ *neutr. dok.*, słodkim się stać, słodyczą
przejść; süß werden, von Süßigkeit durchdrungen seyn. Wo-
da rozsłodnęła od drzewa. *Radz. Syr.* 58, 5. ROZSŁO-
DZIĆ *cz. dok.*, słodkim uczynić; *Bosn.* rasladiti, süß ma-
chen. — *Fig.* Chłopczyzna rozsłodzony twojój piękności
wdziękami. *Knioz. Poez.* 3, 14.

ROZSŁUCHAWAĆ *cz. cont.*; *Ross.* разслушивать; słu-
chając rozważać, rozbierać; aufmerksam anhören, vernehmen.
Rozkazałem sędziom: rozsłuchawajcie między bracią wa-
szą, a sążcie między niemi. *Budn. Deut.* 1, 16. (wy-
słuchujcie. *Bibl. Gd.*). ROZSŁYNAĆ *med. jednt.*, roz-
słynać się *recipr.*, rozsławić się, berühmt werden. Roz-
słynę, *persono.* *Volck.* 914. durchschallen. Tęj śmierci
głośna szczęśliwie nowina W obudwóch wojskach prędko
rozsłynęła. *Leszcz. H. S.* 257. Ta sława wnet rozsły-
nęła po mieście. *Wys. Kat.* 554. Nauka apostołska po
wszystkim się świecie rozsłynęła. *Żarn. Post.* 7.

ROZSMAKOWAĆ w czym, *recipr. dok.*, smak w czym
polubić, Geschmack an etwas finden. Pił wesoło, a gdy
się w trunku rozsmakował, posłano po toż wino na do-
pełnienie ochoty. *Nar. Hist.* 7, 95.

ROZŚMIAĆ się, f rozsміеje się *recipr. dok.*; *Sorab.* 1. ro-
slineju, rosslinejam; *Ross.* разсмѣяться, возсмѣяться; w
śmiech wpaść, in ein Lachen ansbrechen. Kto się wstydzi
rozsміać, powinien się wstydzić, że jest człowiekiem.
Teut. 54 b, G 2. Możecie ten płacz obrócić w rośmia-
nie. *Groch. W.* 557. ROZŚMIESZYĆ kogo *cz. dok.*, Roz-
śmieszać *niedok.*; *Boh.* rozsmišiti; *Ross.* разсмѣшить,
пересмѣшить, насмѣшить; robić, że się kto rozsміеje,
do śmiechu kogo pobudzić, lachen machen. Drugiego naj-
mniejsza rzecz rozsміesz. *Zab.* 12, 982. Ufam bogu,
w nieszcześciu mym, że mię pociesz. A w tak ciężkim
żalu moin łaskawie rozsміesz. *Piesn. Kat.* 158. Roz-
śmieszający *Ross.* смѣхотворный. Rozśmieszanie *Ross.*
смѣхотворство. — ? Rzekła Sara: rozsміeszyl mię bóg,
a ktokolwiek usłysz, śmiać się też będzie ze ioną. *Radz.*
Genes. 21, 6. (śmiech ni uczynił bóg. *Bibl. Gd.*, śmie-
szną mię urzynie).

ROZSNOWA y, ż, rozsnowanie, osnowa rozciągniona; daß
Auseinanderweben, Auseinanderwickeln, die Entwicklung. —
Fig. Niechaj tak twoi synowie Na tym się gruncie za-
sadzą. A w dalszej rodu rozsnowie Wnuki go wnukom
oddadzą. *Knioz. Poez.* 1, 181. ROZSNUC, f, rozsnuje
cz. dok., Rozsnować *niedok.*, rozwinąć, *pr. et fig.*, auß-
einander wickeln, entwickeln. Chyba tak moeny węzeł śmierć
rozsnue. *Zab.* 1, 75. *Alb.* rozwiąże, rozdziernie.

ROZSOCHA, ROZOCHA, y, ż, ROZSOSZKA, i, ż, *dem.*,
ROZSOCHACINA, y, ż, *demin.*, odnoga u drzew, u ro-
gów: der Zacken an einem Gewebe, ein gabelförmiger Ast an
einem Baume, ein Gabelstod, Gabelast vorn mit zwey Enden;
Bob. rozsocha, rozpora; *Sorab.* 1. rozsoch; *Carn.* ra-
shohe; *Croat.* raszöhe, roglye = widly, (raszossicza, ro-
gussa = piędź); *Rag.* rásoba, (rasósicza, roguseja = piędź);
Bosn. rasosica, dusgina od velikoga prista i magnega

uzagu lichas, *Ital.* forcina; (cf. *Ross.* посохъ laska, *ob.* Posoch. *Biel. Hst.* 455). Rosocha, jako to u drzew, u rogów łosich, gałęzie. *Dudz.* 55. Rososzka, widelki albo widlica. *Mącz.* Rososzka o dwóch samorodnych ramionach, do ręcznego kręcenia powrozów, kluczka. *X. Kam.* Dwa grube dęby obok z siebie zrosłe, przepłatają tam od stu lat i swoje korzenie i swoje rozsochy. *Stas. Num.* 4, 149; (*leurs troncs*). Winne drzewko ujmuje się swojemi rozsochkami, właśnie jakoby rękoma. *Budn. Cyc.* 26. Weinranfen. Palmowe drzewo samica obłapiwszy swemi gałązkami albo rozsochacinami gałązki samea, poczyna od nich. *Cresc.* 442. Zboże, co padło na pole cierniste, jak kłosa krzewiste Jeło wypuszczać, wnet je załumiło Rozsochą swoją ciernie rozłożyste. *Odym. Św. A a 2.* — Rozsocha u sochy do orania. *Kluk. Rośl.* 2, 164. die Pfflugsterze. — Świecznik od nóg do rozsoch lity był. *Budn. Num.* 8, 7; *not.* «do słupca jego», do ramion, biß an die Arme. — *Anat.* Rososzka, która zaraz jest pod gardłem nad piersiami. *Syr.* 740. kluczowa kość, kluczka, klucz, daß Schlüsselstein. ROZSOCHACIEĆ *neutr. dok.*, rozsochato rosnać, zactig wachsen, zactige Aeste von sich verbreiten. Rozsochacieje drzewo, rozpuszcza gałęzie. *Cn. Th.* 928. *Dudz.* 55. ROZSOCHACZ, a, m., rozsochata kobylenie. *Tr.*, ein Spanischer Reiter. — *Ż.* Mysliwy rozsochacz. *Kurop.* 5, 51. rohatyna widłowata, ein gabellichter Wurfspeer; myśliwiec rozsochą zbrojny, ein Jäger mit einem Gabelwurfspeer. *X. Kam.* ROZSOCHATOŚĆ, *sci. ż.*, widłatość, rozdzielenie. *Cn. Th.* 928. *Dudz.* 55. Zactigkeit, Gabelförmigkeit. Trafia się, iż w krzewach zielni- stych rozsochatość, czyli rozwijanie się w widłaste gałęzi, staje się wespół z rozwinięciem się liścia. *Brzost. Duch.* 34. ROZSOCHATY, ROZSOCHOWATY, a, e, ROZSOCHATO *adverb.*, widłaty, gałęzisty; *Boh.* rozsochatý; *Dal.* rassokassih; *Croat.* raszdhaszt; *Carn.* raslohasht; (*Ecl.* разохаты. въ рознь раздѣленнѣи rozmaity); zactig, gablig, zweyfspitzig. Płonka rozsochata albo dwa priaki majaca. *Cresc.* 574. Wał ostrowami rozsochowatemi do- brze obwarowany. *Guogn.* 408. Nie rozsochaty, nie ga- lęzisty, unistirpis. *Cn. Th.* 521. Winne drzewo rozpu- szcza się rozsochato, lecz go oracze chędogo obcinają. *Budn. Cyc.* 27.

ROZSPACYOWAĆ, *ob.* Rozstrzelić litery.

ROZSPIEWAĆ kogo *cz. cont.*, do śpiewania pobudzać; *Ross.* пачивать, ins Singen bringen, singen machen. Moszcz rozpiewa dziewice. *Budn. Zach.* 9, 17, (*not.* «t. j. uczyni, że będą śpiewały»; *mojne uczyni Bibl. Gd.*). Roz- spiewanie *Ross.* пачивать. Rozpiewać się, zapędzić się w śpiewanie, sich zerstreuen; *Ross.* пачивать.

ROZSPONA, *y. ż.*, Sztuki, któremi rozpierają się w pe- wnej odległości dwie inne sztuki, zowią rozsponomi. *Jak. Art.* 5, 514. *ob.* Rozpona; *Čaj* Queerholz, *ob.* Roz- piąć, piąć.

ROZSPRAWIĆ, *ob.* Rozprawić.

ROZSROŻEĆ *neutr. dok.*, ROZSROŻYĆ się *recipr.*, sroższym się stać, rozjątrzyć się, rozsierzdzić się; ergrimmen, er- boßt werden. Bitwa na lewym skrzydle rozsrożała, i bar- dziej jeszcze niżeli tu wrzała. *Chrośc. Fars.* 255. Kropi

Bellona hojna posoką podwoje Spysklane, rozżarzając rozsrożale boje; *renovata proelia miscet. Zebr. Ow.* 109. Złych się złość rozsrożyła. *Ilyb. Ps.* 259. Włosy ku gó- rze wstają, piersiami technie wielce Nadęte burzliwością rozsrożale serce. *A. Kchan.* 147. Upadł marnie z roz- srożalej rany. *Tward. Daf.* 56. ROZSROŻYĆ *cz. dok.*, er- grimmt machen, aufbringen, reizen. Sieciech, uraza odda- lenia od rzadu bardziej rozsrożony, szukał sposobów ze- mszczenia się. *Nar. Hst.* 5, 65. Rozsrożony tym pod- stępem, porywa dwa dzirydy. *Stas. Num.* 4, 145. Roz- srożone wojsko krzyczy, aby je zaraz ruszono. *ib.* 115.

ROZSTAĆ się, *f.* rozstanie się *recipr. jednpl.*, rozstaje się *pr.*, Rozstawać się *contin.*; *Bosn.* rastatise, raskristitise. *Rag.* rastattise; *Sorab.* 1. rostejju, rostejem, rofnoste- jem; (*Sorab.* 1. rostecize; *Sorab.* 2. rostejseho; *Ger- m.* Zeter! biada! przepadnij!); *Croat.* raztanjemsze; (*Ross.* разоотать далеким быт, oddalonym, разоотаться настаć się długo); *§. a)* rozstepować się, rozsiadać się; von einander gehen, sich aufhben, aufbersten. Ziemia pod temi trzema się rozstaje Buntownikami, i jako w otelłani Po- żera w sobie. *Leszcz. H. S.* 160. — *Transl.* Łatwiej się jedna potrawa na miękka rzadkość w wyższym żołądku rozstawa. *Hor. Sat.* 167. rozpuszcza się, rozniekca się; sich auflösen, zergehen. — *§. b)* Rozstać się z kim, z czym, *Vind.* se lozhati, (cf. *Yaczyć*); *Bosn.* raskristitise; *Ross.* разоотатца, разоотататца; rozęść się z kim, odejść od niego; sich von einem trennen, von ihm scheiden, von ihm weggehen, ihn verlassen. Mężnie tym wzgardź i statecznie, Z czym ci rozstać się koniecznie Potrzeba. *Dar. Lot.* 24. Już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nap.* 24. Z ciałem się rozstać. *Sk. Dz.* 515. umrzeć, von der Welt scheiden. Gdy już widział blizkie swe z ciałem rozstanie, prosił boga, aby w dzień wniebowzięcia N. P. jego roz- łączenie było. *Sk. Żyw.* 2, 152. Abchied aus der Welt. — *§. c)* Rozstać się, odstać się, odczynić się, oddziałać się; sich ungeschehen machen, sich gänzlich verändern, verge- hen, als ob man nie gewesen wäre. Co się już stało, roz- stać się nie może. *Morszt.* 122. *Krom.* 480. *Chrośc. Fars.* 16. *Ustrz. Klud.* 71. Nie widzę, jakoby się to rozstać mogło, co się już raz stało. *Biel.* 555. waß geschehen ist, ist nicht zu ändern, läßt sich nicht ungeschehen machen. *Nar. Tac.* 5, 15; *NB.* *Impropria et extra hoc dictum musitata est notio haec verbi Rozstać się. Cn. Ad.* 105 ROZSTA- NIE, rozstep, rozdział, przerwa; die Klurr, der Zwischen- raum. Wielkie jest rozstanie i przedział między potępio- nemi a świętymi. *Sk. Żyw.* 2, 61. — Rozstanie dróg, gdzie się wiele dróg rozchodzi. *Mącz.* rozstajnia, roz- droże; der Scheideweg, die Weggvidde. (*Ecl.* разоотание, промемку престовор). Idą przez wieś na rozstanie dróg niosąc płacek, i kładą ten w jedno miejsce, a ziemia przysypują. *Strzjk.* 108. Po wszystkich rozstaniach dróg pobudował kaplice. *Radz. Ezech.* 16, 25. Kości jego na rozstaniach popalał, i popioły z nich rozrzucił na wiejace akwilony. *Tward. Wz.* 22. — Rozstanie z miłym, śmierci się równa. *Cn. Ad.* 1011, die Trennung; *Vind.* lozhik, dolozhik, dovoljanje; *Croat.* raztanek; *Rag.* rastavak;

Ross. *расставаніе, разстаніе, разстані;* (разстояніе oddalenie). Im nam dziś przykrzejsze rozstanie, tym miłej potym będzie się witać. *Ossol. Baj. 2.* ROZSTAJ, *ju, m.,* rozstanna, rozstajna droga, rozstanie dróg, *der Scheideweg, die Wegscheide;* rozbieżenie dróg. *Rej. Post. R r 6;* *Boh. rozhránj, rozcestj;* *Slov. rozcestj;* *Rag. raskarstiza, raskrixje;* *Bosn. raskristiça, raskristetje.* *Slav. kërstopûtje;* *Ross. распутіе, перекрестокъ;* *Eecl. крестецъ.* (*Eecl. разстоянно, въ нѣкоторомъ другъ отъ друга разстояніи или разлученіи*). Kazał ludzi zgromadzić z opłoków a z rozstajów dróg. *W. Post. W. 2, 284.* ROZSTAJNY, *a, e, ROZSTANNY,* od zstania, *n. p.* Krzyż długi postawiony przy rozstajnych drogach. *Mon. 76, 580.* Po drogach rozstannych. *Zimor. Siel. 161.* (*Slav. nerastajni - nierozłączny*).

ROZSTAPIĆ się *recipr. dok.,* Rozstępować się *niedok.; Boh. rozstaupiti se, rozstaupjm;* *Rag. rastupati;* *Croat. razsztluplyujemsze;* *Ross. разстуниться, разступаться;* 1) rozchodzić się na różne strony, auß einander treten, auß einander gehen. Coż po tych długich mowach, rozstapmy się o to! Skoro się rozstapili, nie było co równać, Wszyscy przy Alexandrze, a tam ich garść była. *J. Kchan. Dz. 74. discedere in sententias,* (rozdzielić się na partye). Długie poswarki między niemi były, Rybki się im na pomoc różno rozstąpiły. *Papr. Kol. J 5.* — *Aliter:* Rozstępują się ludzie komu. *Cn. Th. 952.* ustępują mu, sie weiden ihm auß, maßen ihm Maß. Szelest rozstępujących się, żeby rum panu uczynić, brzmi wdzięcznie w uszach jego. *Mon. 63, 502.* Cały zamek zadrział, drzewa się rozstępowały. *Nies. 1, 7.* (otworzyły się). — 2) b) Rozstąpić się, rozpaść się, rozpeknąć się, rozstać się, rozsadzić się; von einander fallen, zerbersten, zerplatzen. Rozstąpiła się ziemia, i pożarła Datana, i pokryła i przysuła zebranie Abironowe. *1 Leop. Ps. 103, 17.* Czemu się ziemia pod tobą nie rozstąpiła! *Teat. 5, 156.* Oby się rozstąpiła wnet ziemia pode mna, A do dusz mię spuściła nędzną w otchłań ciemną. *A. Kchan. 568.* Od głowy bolu czasem człowiekowi się zda, jakoby się rozstąpić miała. *Comp. Med. 44.* Rozstąpiły się kości moje. *Wröbl. 48* Rozstąpienie ziemi, *chasma. Cn. Th. 952.* — 3) W tęczy barw rozmaitych, lub na tysiąc stawa, Rozstępowanie samo oczy w melkę wdawa; Jedno prawie, a jedno, co się z sobą styka. Ostateczne pokrajki różnica zamyka. *Zebr. Ow. 128;* (*transitus ipse, przejście farby w farbę*).

ROZSTAW, *u, m.,* rozstawienie, *daß Hineinanderstellen, daß Hinstellen.* Z morza miasto nęciło przyjemnym widokiem, Najkształtniejszych budowli rozstawem szerokim. *Przyb. Luz. 50.* ROZSTAWIĆ *cz. dok.,* Rozstawiać *niedok.; Boh. rozstawiti, rozstawowati;* *Sorab. 1. rozstahwam, rofnostahwam;* *Croat. razstavlyam;* *Bosn. rastaviti, raskristiti;* *Rag. raztaviti, rastaviti, rastavgljam;* *Ross. разставитъ, разставлять, разстановитъ, разстановивать, отставовитъ, отстановиваю;* rozłożyć, tam i sam postawić; *verschiedentlich hinstellen, von einander stellen, verlegen.* Konnych po stanowiskach rozstawił. *Warg. Cez. 221.* Rozstawienie, *Rag. rastava, rastavak;* *Ross. разстановка,*

(*съ разстановкою przerywając, urwanie*). Rozstawienie szewców ma być takie, aby jeden od drugiego na pięć stajów był postawiony. *Haur. Sk. 359.* Len gdzie niegdzie na kółkach u płotów rozstawia się. *Przedz. 9.* ROZSTAWIACZ, ROZSTAWICIEL, *a, m.,* który rozstawia, *der Hinsteller;* *Rag. raztavitegl, rastavitegl, f. raztavitegliza;* *Eecl. разставитель.* ROZSTAWNY, *a, e,* — *ie adverb.,* do rozstawienia, *verschiedentlich hinustellen* *Rag. raztavgliv separabilis;* *Bosn. rastavglivi,* koji se mogu rastaviti.

ROZSTĘKAĆ się *recipr. dok.;* *Ross. разстонаться;* bardzo cierpieć jęzczyć, rozchorowawszy się stękać; *sich leiden mit ähzen, stöhnen.* Rozstękała się, rozstękała się ziemia. *Budn. Jes. 53, 9.* Oczy moje rozstękały się, *languerunt.* *Wröbl. 208.* Miała przyjechać, ale się rozstękawszy wróciła, i potym prędko umarła. *Biel. 635.*

ROZSTĘP, *u, m.,* otwór; *Rag. rastupaj, der Zwischenraum, die Öffnung.* Między wojskiem a wojskiem coś przestworu mało, Okropny rozstęp, bo go z dwóch stron wojownicy w brew grożące zamknęły rzesistemi szyki. *Przyb. Milit. 178.* ROZSTĘPNY, *a, e,* rozstępujący się, rozchodzisty; *Rag. rastuupni;* *Eecl. разступный, sich öffnend, aufstehend.* Bodaj zdracę każdego zła śmierć nie minęła, Aby go ziemia żywo rozstępna połączyła. *J. Kchan. Ps. 79.*

ROZSTĘRK, *ob. Roztérk.*

ROZSTRASZYĆ *cz. dok.,* strasząc rozpędzić, rozpłoszyć; *verschrecken, wegscrecken.* Gwiazdy zorza rozstraszyła z nieba, *fugaverat.* *Zebr. Ow. 594.*

ROZSTROIĆ *cz. dok.,* Rozstrajać *niedok.; Vind. neglafiti, neglafiti, neshloshitife, sglafenje, resdreti;* *Ross. разстронть, разстронвать, разладить, разлаживать;* porządek tonów stron muzycznego instrumentu pomieszać, ein musikalischer Instrument verstimmen. Ach głęsi moja, rzucam ciebie, już podstarzała, Dogniwaj rozstrojona, rzucana pod ławą. *Zab. 16, 304.* Stańmy tu, już się i lutnia rozstroi, Ciężko jest dla niewdzięcznych spiewać piersi mojej. *Przyb. Luz. 526.* — *Fig.* W głowie mu się rozstrodo. *Boh. Kom. 5, 154.* pomieszało mu się w głowie, es rappelt in seinem Kopfe. ROZSTROJ, *ju, m.; Vind. neglafenje, neglafenje;* *Ross. разладъ, разстройка, разстрой;* dysharmonia.

ROZSTRZYCHNAĆ *cz. jednł.,* rozprószyć, zerstreuen. Niespokojny humor tego człowieka wszystkich nas rozstrzychnął. *Teat. 18, 15.* Co do liczby części mowy, zdania uczonych są na części rozstrzychnione. *Kpecz. Gr. 1, p. 60.*

ROZSTRZAŁ, *u, m.,* rozstrzelanie; *Ross. сострѣланіе, даъ Zerfchießen, Verschießen.* — *Transl. fig.* Rozstrzał, odstęp w mowie od swojej rzezy, epizoda, die Episode. Śmiałość w tym poemacie podobieństw, rozstrzałów i wyboczeń. *Kniaź. Poez. 3, 23.* ROZSTRZELIĆ *cz. dok.,* Rozstrzelać *niedok.;* *Ross. разстрѣливать;* *Eecl. сострѣляти;* z strzelby kogo zabić, arkiebuzować; *einen todt schießen, erschießen.* Zbiegiem jeste, przeto podług praw wojskowych, dziś rozstrzelanym będziesz. *Teat. 53, 86.* — *Transl.* Na około blask świetne rozstrzelają broje. *Dmoch. II. 103.* rozmiatają, rozrzucają; *herum werfen, herum schießen.*

beru. — W drukarni, rozspacyować albo rozstrzelić litery w słowie lub wiersz cały porozprzestrzeniać. *Magier. A/skr.*, sperren, auß einander sperren. — Rozstrzelić co; etwas zerstreuen machen, auß einander sperren, zerstreuen. Jaki grzmot, jak okropne poruszyły wrzawy Rozstrzelonej w kawalee na powietrzu nawy. *Zab.* 5, 459. — 2. Rozstrzelić gromadę, nieprzyjaciela • rozpedzić, rozprószyć; zerstreuen, auß einander jagen. Rozstrzelić się, rozpierzchnąć się, sich zerstreuen. Po wszyskłej się Panonii rozstrzelawszy, onę pustoszyli. *Krom.* 20. Plondrownicy po gruntach nieprzyjacielskich rozstrzelawszy się, daleko one pustoszyli. *ib.* 492. Kiedy ludzie jeszcze po lestech mieszkali, obrali się między niemi, którzy on lud rozstrzelany zgromadzili. *Papir. Ryc.* 3. Moza tego państwa jest rozzerwana przez odległe bardzo od siebie miejsca, i tu i owdzie rozstrzelane. *Boter.* 5, 178. — Rozstrzelana się była ta bitwa po wszyskłej ziemi. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 18, 8. rozszerzyła się, sie verbreitete sich.

ROZSTRZYG, u, m., rozstrzygnięcie, rozżecie, rozprócie; *Ross.* pñmenie, daß Zerstreiden mit der Schere, daß Zerstreuen, Aufstreuen, Spalten, die Spaltung, Trennung. Z tak ciasnej ligi, Śmierć nas tylko swjemi uwolni rozstrzygi. *Pot. Arg.* 552. Takli już wszystkie rzeczy ludzkich ligi Przez głupią płochość idą na rozstrzygi. *ib.* 19. Porzucicie kłótnie, seysye, rozstrzygi. *Chrośc. Fars.* 16. **ROZSTRZYGNAĆ** cz. jednł., Rozstrzygnąć *dok.*, Rozstrzygnąć *niedok.*; *Boh.* rozstřihnutí, rozstřihnutí, rozstřihování; *Sorab.* 1. rozstřihani; *Eccl.* ршнѣти, ршнѣти, разршнѣти, разршнѣти; (*Ross.* разстричь, разстригать księdza czyli popa wyświęcić); nożycami rozżecić, mit der Schere zerstreuen. Rozstrzygnij ten papier. *Tr.* — §. *Transl.* fig. Rozstrzygnąć sprawę, spór • rozżać, rozwiazać, rozsażić, einen Streit entscheiden. Pod czas szabla w pojedynku sprawy Polaków rozstrzygała. *Krom.* 78. Prędko dekretem rozstrzygnąć, iżby się waśń nie mnożyła. *Gorn. Dw.* 587. Sprawę rozżać i rozstrzygnąć. *Chcłm. Pr.* 49. Conrad zwady między nami a Krzyżakami rozstrzygnął. *Biel.* 119. Każdy spór około wiary był rozsądzan i rozstrzygan słowem bożym. *Baz. Hst.* 225. Stara się rozstrzygnąć wątpliwości o śmierci i życiu. *Pilch. Sen. list.* 3, 70. Dekret albo orzeczenie, jest rozstrzygnięcie, które sędzia na sądzie między stronami czyni, którym jednego wolnym, drugiego winnym być uznawa. *Szczerb. Sax.* 67. Dla rozstrzygnięcia tej wątpliwości wiedzieć mamy, iż... *Petr. Pol.* 180 Do rozstrzygnięcia *Ross.* ршнѣний. Rozstrzygający, **ROZSTRZYGAĆ**; *Ross.* заключительный, ршнѣтельный, ршнѣтель. **ROZSTRZYGA**, y, m.; *Ross.* разстрига; wyświęcony, z kapłaństwa złożony, ein Entweißter. Niewstydlhwy rozstrzyho! *Pim. Kam.* 58. [ob. Rozstrzycha 2]. (*Slov.* roztržilka *thesis gramm.*).

ROZSTRZYKNAĆ cz. jednł., Rozstrzykać *niedok.*, strzykając rozstrzelać, rozpuścić; verstrißen, zerstrißen; *Boh.* rozstřikati; *Bosn.* rastrikati, rasuti.

ROZSTYRK, ob. Roztérk.

ROZSUĆ, f rozsuję cz. *dok.*; (*Carn.* ressujem, ressuł, ressutu; *Vind.* resfuti; *Rag.* rasuti, rassuti, razasuti, rasi-

pati; (*rassnutni corruptibilis*): *Bosn.* rasuti); rozsypać, rozprószyć, zerstreuen. Konie jeły z wozem uciekać, tak iż nie tylko się jabłka rozsypuły, ale i wóz się rozkołatał. *Gicz. Wych.* J 1 b. Panny te włos trefiony rozsypuły po pięknej szyi. *Pot. Arg.* 126. Rozsuł się wał od ognia srogiego. *A. Kichan.* 244. **ROZSUNAĆ**, f. rozsunie cz. jednł., Rozsuwać *contin.*; *Ross.* рассовать, рассовывать, раздвигать, раздвинуть, раздвигивать, содвинуть, сдвинуть, сдвигать, сдвигивать; рассуинуть rozpedzić; w różne strony odsuwać, von einander schieben, auß einander rücken. Margrabia i Lucynda rozsuwają się na obiedwie strony teatru. *Teat.* 41. c, 545. — 2. Rozsunąć się, rozsypać się, rozprószyć się, rozpierzchnąć; auß einander schieben, sich zerstreuen. Kiedy deszcz gwałtowny lunie, każły oracz i rolnik z pola się rozsunie. *A. Kichan.* 297. Jak skoro huczne działa runę, jakoby muchy poparzył okropem, Tak się z swych dumów Tatarzy rozsuna *Jabl. Buk.* J 5 b.

ROZSUSZYĆ cz. *dok.*, susząc rozsądzić, gauß anstreichen, darß Treiben zerlegen; *Boh.* rozsusiiti.

ROZSWAWOLIĆ się *recipr. dok.*, zapędzić się swawolując, in den Uebermuth hinein geraten; *Ross.* разшалиться, разпръвиться, раздуриться. Chareica raz weszła do kredensu, i rozsawoliwszy się, natłukła różnych rzeczy. *Teat.* 19. b, 54.

ROZŚWIECIC cz. *dok.*, Rozświecać *niedok.*; (*Boh.* rozswjiti, rozswěcovati; *Sorab.* 1. rozswětlam; *Vind.* relvietiti, relvietim, relviezhuvati, arvietit, gerrelvietiti); światłym uczynić, rozwidoczyć, rozjaśnić; hell machen, licht machen, erleuchten. Rozświecam w izbie, w komorze. *Cn. Th.* 954. Jutrzenka prowadzi z sobą rozświecenie od promieni słonecznych. *Otw. Uw.* 58. — *Impr.* Azalim ślepe wasze nie rozświecił? *Pim. Kam.* 249. widzącymi ich uczyniłem, że przejrżeli, wzrok im przywróciłem. — *Fig. transl.* Rozświecę ja mu gwiazdy w południe. *Teat.* 55, 26. preezje-ć. tak aż iskry z oczu mu będą padały: er soll sich jüblen, ich will ihm am besten Tage die Sterne sehen machen, das Jener soll ihm aus den Augen spritzen. — 2. Rozświecić komu, kogo • oświecić go, einem hell machen, ihm leuchten, ihn erleuchten, aufklären. Jezus przyszedł, aby rozświecił tym, którzy w ciemnościach i cieniu śmierci siedzą. *Biał. Post.* 267. Jak mnie We Pan z uwagi chłopca rozświecasz? *Xiądz.* 149. — *Verb. neutr.* Węgrzynom według pragnienia pożądany pokój rozświecił, *offulserat* *Krom.* 755 rozswitł, der Friede fieng bey ihnen an zu schwimmern. **ROZŚWIECA** się co, abo od czego, zaświeca się, *allucescit* *Cn. Th.* es leuchtet etwas, es schwimmt, es wird hell von etwas. Tak go uderzył w głowę, że ze sto rozświeciło mu się świeczek. *Jabl. Ez.* 88. es schwimmerten ihm hundert Lichter vor, er sah hundert Lichter leuchten, brennen. Gdyin do niej mówił, rozświeciło się lice jej. 5 *Leop.* 4 *Ezdr.* 10, 25. (Isknęło. 1 *Leop.*). Co się prędko rozświeci, prędko gaśnie. *Pot. Poc.* 57. (co się prędko wznieci, niedługo poświeci). Ludzkość jego z mądrością zamieszana rozświeciła się. *Birk. Dom.* 75. rozślawiła się, rozśłynęła, berühmt werden. **ROZŚWIETLEĆ** *neutr. dok.*, światłym się stać,

rozświecić się; hell werden, sich aufklären, lichter werden; *Sorab.* 1. rozszwëtłam szo. Ten strach się ulaskawi, ta čma rozświetleje. *Przyb. Milit.* 42. ROZŚWIETNAĆ *med. jedntl.*, zacząć świecić, rozwidnieć; zu leuchten anfangen, schimmernd werden. Opiewa, jak słońce tchem Oromaza rozświetliło. *Stas. Num.* 2, 94.

ROZŚWIEŻYĆ *cz. dok.*, Rozświeżać *niedok.*, świeżym uczynić, erfrischen, ganz frisch machen. Wiosna rozświeża technię natury. *Kniaż. Pocz.* 5, 20.

ROZŚWITNAĆ *nijk. jedntl.*, Rozświtać się *niedok. rec.*, Rozświtawać się *contin.*; *Ross.* рассвѣтитъ, рассвѣтатъ; *Boh.* rozswěcuje se; rozednic się, Tag werden. Gdy się rozświtawa, stawa morderz. *Budn. Job.* 24, 17. (raniuczko. *Bibl. Gd.*), ze świtem, wenn der Tag anbricht, mit Tagesanbruch. — Sobota się rozświtawa. *Sekl. Luc.* 25. poczynala, der Sabbath brach an. Rozświtł na koniec pożądaný dzień. *Birk. Dom.* 159. der erwünschte Tag brach an. Dzień święty anielskiego zwiastowania rozświtł. *Birk. Dom.* 6. Rozświtanie *Ross.* рассвѣтъ.

ROZSWORNÝ, a, e, — *ie adverb.*, niezgodny, nicht übereinstimmend. ROZSWOROWAĆ, *ROZFOROWAĆ *cz. dok.*, ze swory psy puścić, rozpuścić psy ze smyczy; die Hunde hestlos machen, loskoppeln, von der Koppel lassen. Wjechawszy do wielkiej puszczy, psy rozsworowano. *Baniut. A 2 b.* Często po górach na dzikie lamparty Rozsworowała gończe psy i charty. *Chrośc. Ow.* 56. *Bardz. Trag.* 122. *Haur. Sk.* 538. — *Transl. fig.* Rozsworować język, młódz = rozwiązać, rozpuścić, rozuzdać, popuścić cugle; ansgelassen machen, anlassen, den Zügel schießen lassen. *Tr.* Niech się piekielne rozforują mocy. *Wad. Dun.* 188. Dawniej przyjaźń z szczerością w jednej sworze chodziły, Ten wiek terażniejszy wszystko to rozforował. *Opal. Sat.* 72.

ROZSYCHAC, *ob.* Rozeschnąć.

ROZSYCIĆ *cz. dok.*, Rozsycać *niedok.*, miód rozpuścić, Honig zu Metz machen, den Honig zerlassen. Piast wieprza zabiwszy, i kadz miodu rozsycał, przyjaciel wezwał był. *Krom.* 48. Beczka miodu rozsyconego. *Vol. Leg.* 3, 58.

ROZSYLAĆ, *ob.* Rozesłać. ROZSYLEKA, i, z.; *Ross.* рассылка; rozsyłanie, daß Hin + und Herschießen. Tentowali przeprawę nasyłaniem śmielszych z pomiędzy siebie; trwały przez kilka dni te rozsyłki. *Nar. Hst.* 6, 112.

ROZSYPAĆ, *f.* rozsypie *cz. dok.*, Rozsyповаć, rozsypuje *contin.*; *Boh.* rozsypati, rozptylowati, rozptyliti; *Slov.* rozptylugi; *Sorab.* 1. rossjparam, rossjpu; *Vind.* resipati, resipati, restrositi, satrositi; *Croat.* rasipati, raszipavam; *Rag.* rasipati, razassipati; *Bosn.* rasipati; *Ross.* рассыпать, рассорить, рассаривать; sypać rozprószyć, rozsuć; zerstreuen, verschütten, hier und dort hin streuen. Rozsypuje pieniądze, pszenicę, groch, piasek, gruszki. *Cn. Th.* 954; (o płynach: rozlać). Pan rozlał a prawie rozsywał bóstwo swoje święte po wszystkim świecie. *Rej. Post. X x 4.* Rozsypuje się co, sypie się, rozsypało się, wysypało. *Cn. Th.* sich verschütten. — §. Pieniędzy bezmierne rozsypowanie. *Glinz. Isocr. I i 3.* rozrzucenie, marnowanie; daß Selbstverhün, Verschleudern. — §. *Transl. varie:* Kościoły heretyckie rozsypować. *Sk. Dz.* 198. bu-

rzyć, zerstören. Rozsy ten strach, co mię otacza. *Teat.* 49. b, 101. rozpedz, zertreiben, verjagen. Rozsypanie się każdy do swoich, a mię jednego zostawicie. *Budn. Joan.* 16, 32. rozpierzchnicie się, w rozsypkę pójdziecie, sich zerstreuen. Rozsypuje się co, jak bryła, sól = kruszy się. *Cn. Th.* es zerbröckelt sich, fällt aus einander. Rozsypuje się statek, nawa, rozpada się, rozbija się, daß Schiff geht in Trümmer. Okręt burzliwością potłuczony, tak się rozsywał, że tylko jeden człowiek wypłynął. *Warg. Radz.* 15. Macedonów państwo, w tak małym czasie się rozsypało, jako i zrósło. *Kłok. Turk.* 100. — §. *Moral.* Niestety mnie nędznej, zmwó z panem bogiem rozsypanam. *Sk. Żyw.* 1, 175. zerwałam, zlamalam, ich habe den Bund gebrochen. — §. *Fig.* Człowiek rozsypany, rozstrzelony, roztagiony, ein zerstreuter Mensch. Nikt bardziej nad We Panią nie jest rozsypany, i nie żyje mniej w swojej rodzinie. *Teat.* 58, 205. ROZSYPAĆ, a, m., który co rozsypuje, rozprószyciel; (*Rag.* rassijpalaz, razasipnik; *Bosn.* rasapnik, koji progipije blago; *Croat.* raszipnik = rozrzutnik), der Zerstreuer. Zgotuje przeciw tobie rozsypaniec, którzy cedry twe podrabia. *Radz. Jer.* 22, 7; (burzyciele. *Bibl. Gd.*). (*Croat. Prov.* Vszaki szkupecz i dersiga, Ima raszipuvacza szvoga; *condus quaerit primum*; każdy skapiec i zbieracz, ma swego rozrzutnika). ROZSYPKA, i, z., rozsypanie, rozprószenie; daß Zerstreuen, die Zerstreung; *Rag.* rásap; (*Croat.* raszip = eversio; *Bosn.* rasap ruina, exilium, prodigalitas); *Ross.* рассыпъ. Za zgoda i nizkie rzeczy wzrost biorą, za niezgodą i najogromniejsze w rozsypkę idą. *Pilch. Sall.* 253. (rozsypią się, rozpadną się). Nieprzyjaciele w rozsypkę poszli = pierzchli, rozpierzchli się. Rozsyпка, w rozsypkę *Sorab.* 1. rozszćpadne, roztrusehne. ROZSYPNÝ, a, e, do rozsypania, verschüttbar; (*Vind.* resipajozhen; *Slav.* razsiphiv = rozrzutny; *Ross.* рассыпной, рассыпчивой łomny, mialki; *Subst.* рассыпчивость. (*Croat.* raszipnozt = rozrzutność).

ROZSZAFOWAĆ *cz. dok.*, hojnie rozdać, roztrwonić; reichlich verschenken, auspenden, verthun, vergeuden, verschwenden. (*Boh.* rozšafný opatrzny, przezorny, rozšafnost opatrzność, przezorość; *Slov.* rozšafný prudens, cautus, rozšafnost prudentia, dexteritas, cautio). Majetność swoją wszystkłą na ubogie rozszafował. *Gorn. Dz.* 59. Bóg nam syna swego darował, z nim wszystko rozszafował. *Kanc. Gd.* 317. Przywiezione z sobą skarby między Polaków rozszafował. *Nar. Hst.* 2, 414. Marnie rozszafował dobra pana swego. *W. Post. W.* 2, 156. Marnie miał rozszafować dobro jego. *Rej. Post. K k 1.* Raczyl bóg dać a rozszafować te upominki a te dary swoje. *ib. M m 3.* Poruczył zwolennikom swoim rozdawać onym Huszczom, a opatrować je, a rozszafować im ono święte dobrodziejstwo jego. *Rej. Post. H h 5.* Król Alexander prawie w czas umarł, póki jeszcze wszystkiej Polski marnie nie rozszafował. *Stryjk.* 686. — §. Wielkaby przeszkoda była w żołądku onym potrawom, żeby nie mogły być dobrze rozszafowane. *Syxt. Szkł.* 301. (strawione, verbaute). — §. Bóg oznajmił tajemnicę woli swojej w zupełności czasu rozszafowanego. *1 Leop. Eph.* 1, 9. (wyznaczonego).

ROZSZARPAĆ, *f.* rozszarpie *cz. dok.*, Rozszarpywać *frequ.*, roztargać, rozedrzeć; *Bosn.* raskinnuti, razderpiti, razdriti; *Croat.* razmeszarŭjem; *Ross.* расшарпнуть, расшарпать, расшарпывать, zerreißen, zerstreifen, in Stücke zerreißen. Lwy jak koziełki rekoma rozszarpywał. *Birk. Zyg.* 28. Biada pasterzom, którzy rozszarpywają trzode. *W. Jer.* 35, 1. On zawiązane rozszarpywa rany. *Chrośc. Luk.* 2, 61. Rozszarpany od zwierza *Ross.* зѣвродинный.

ROZSZCZEBIOTAĆ się, *f.* rozszczebioć się *recipr. dok.*, rozgadać się szczebioćac, inš Эшмаген гератѣн. Patrzej, jak się rozszczebiotała. *Teat.* 18, b, 57.

ROZSZCZEKAĆ się *recipr. dok.*, w szekanie zapuścić się, inš Bellen hincit geratѣn; *Ross.* раздѣлѣть, растягиваться.

ROZSZCZEP, *u, m.*, **ROZSZCZEPEK**, *pk, m. dem.*, rozszczepienie, miejsce rozszczepione, rysa, rozpadlina; *Boh.* roštípenina; *Carn.* reszep, respok; *Vind.* reszief, respok; *Ross.* разщепъ, разкѣпъ, раздвой, раздвойка; (*Eecl.* расщепление, расколъ: odszczepieństwo), die Spalte, der Riß, das Aufgespaltene. W rozszczepek wetknąć mysz za ogon. *Crese.* 631. *Crena*, szpara, śródok, albo rozszczepek strzały, która na cięciwę bywa wsadzona, gdy chcą z łuku puścić. *Macz.* — § Rozszczepem albo potrzaskiem imują się mali ptacy. *Crese.* 688. der Vogelspreuſel. **ROZSZCZEPIC** *cz. dok.*, Rozszczepiać *niedok.*, Rozszczepywać *częstott.*, rozciąć, rozbić szczepaniem; entzwey spalten, aufspalten; *Boh.* rozštípiti, rozštípnauti, rozštípiti, rozšepam; *Slov.* rozštípugi; *Sorab.* 1. rozcžepu, rozcžepu, rozcžepem; *Sorab.* 2. rozklojsch; *Vind.* resziepiti, arsziepiti, gorsziepiti, rasklati, raskòjlem, arskòlat; *Carn.* resklat; *Croat.* razezepavam, kalati; *Rag.* razžjepati, razžjepglivam; *Bosn.* rascipiti, rasplatiti, rascipglivati; *Ross.* разщепать, разщепить, разщепывать, разколотъ, разкалывать, распарать, клинить, разклинить, расклинивать; *Eecl.* разошпелю. Nozdza niedzwiedzie rozszczepione szeroko. *Bardz. Trag.* 169. Nawa się rozszczepiwszy wód z morza napiła. *Bardz. Luk.* 49. Ażeby z przeczornością bez rozszczepowania, albo odarcia ze skóry pniaków, i niewysoko od ziemi wycianano drzewa. *Mon.* 74, 714. Piorun uderzywszy w kościół, kamienie roztracał, i pasya śród kościoła na poły rozszczepił. *Biel. Hst.* 396. Rozszczepany; *Sorab.* 1. rozklinené discuneatus, (ob. Klin). **ROZSZCZEPNY**, **ROZSZCZEPISTY**, *a, e*, do rozszczepiania, zerjaltbar; *Vind.* rozšieplu, rozšiepliu, resklatliu; *Rag.* razjepgliv; *Ross.* разошпелый.

ROZSZEMRAĆ *cz. dok.*, rozgryźć, roztoczyć; zernagen, zerfressen. Rozszemrali go robacy. *Cn. Th.* 952. *Włod.*

ROZSZCZEPIERZYĆ, *ob.* Rozzczepierzyć.

ROZSZCZYPNAĆ *cz. jednł.*, Rozszczypać *niedok.*, szczypiąc rozjąć, zerjupien; *Sorab.* 1. rozcžirnu; *Ross.* разошпывать, разошпывать.

ROZSZERZACZ, **ROZSZERZYCHEL**, *a, m.*, **ROZSZERCA**, *y, m.*, który co rozszerza, rozprzestrzenia. der Erweiterer, Ausbreiter, Verbreiter; rozszerzaez, amplifcator. *Macz.*, *Rag.* rasciritegl; *Ross.* et *Eecl.* разширитель. *Gregorz VII.*, sławny ów mocy duchownej rozszerea. *Nar. Hst.* 2, 348.

ROZSZERZYĆ *cz. dok.*, Rozszerzać *niedok.*; *Boh.* rozširi-

ti, rozšřrowati; *Slov.* rozširovati; *Sorab.* 1. rozscheřam, rozscheřu, rozsescheram, rozžeram, rofschiru, rofschirim, rofnoschiru, rofnoschirim, woscherokofezam; *Vind.* reshirjati; *Croat.* rassirujem, rassirilszem; *Dal.* rozprostraniti; *Rag.* rasciriti, rascirivati; *Bosn.* rascirivati, prostranniti, rasprostraniti; *Ross.* поразширить, разширить, разширять; szerszym uczynić, rozprzestrzenić, rozmnożyć; breiter machen, ausbreiten, erweitern. Narzędzie do rozszerzania rany. *Czerw.* 11. Rozszerzają napisy swe. 3 *Leop. Math.* 25, 5. (czynią szersze ceduły napisów swoich. 4 *Leop.*). Gałęzie rozszerzone, *patentes*, w górę na pnju prawie pod 40tym stopniem podniesione. *Jundz.* 2, 11. *Pateo*, rozszerzam się, rozpostrzam się, otworzysty jestem. *Urs. Gr.* 238. Państwo rozszerzył, harde poniżył sąsiady. *Teat.* 51, 10. Rozszerzenie granic, nie jest państw szczęściem. *Kras. Hst.* 105. — *Transl.* Kogo bóg rozszerzyć chce, człowiek nie skróci. *Sk. Żyw.* 1, 529. rozmnożyć, powiększyć, spanoszyć, groß und mächtig machen. Błogosławiony Zacheusz, gdy ubogim rękę rozszerzył. *Sk. Kaz.* 555. hojnie otworzył, er öffnete ihnen seine milde Hand. — §. *Theol.* W smutku moim rozszerzyłeś mię boże. *Wróbl.* 6. smutkiem ścisnionemu ulżyłeś, du hast mir mein Herz leichter gemacht, meinem Herzen Luft gemacht. — §. Rozszerzać co słowy, rozwodzić, mit Worten vergrößern, größer machen als es ist, weitläufig erörtern. Rozszerza słowy krzywdy poniesione. *Sk. Dz.* 818. I to potwarca, kto cudze występki słowy rozszerza. *Karn. Kat.* 362. Chwaląc się, szerokiemi słowy dzieje swoje rozszerzać. *Kosz. Lor.* 91. — §. *Aliter*: z rozszerzonymi naprzeciw mnie wybiegł rękoma. *Nieme. Król.* 2, 60. (z rozczepierzonemi rękami, mit ansgestreckten Armen). (*Slov.* rozširovatelka, rozširugičnost *dilatjo*; *Eecl.* разширительный *propagandus*).

ROZSZŁOCHAĆ się *recipr. dok.*, z szlochem rozplakać się; *Eecl.* возволнѣтвѣтисѣ, inš Эшлуджен und Weinen geratѣn. On ją pochlebnie głaszeze, a ona łka przecię, Podobnie rozszlochana jak pieszezone dziecię. *Przyb. Luz.* 48.

ROZSZNUROWAĆ, *f.* rozsznuruje *cz. dok.*, odsznurować, sznurówkę rozwiązać, rozpleść; aufschüren, die Schnürbrust auflösen. Ten przekłety dobosz o indłość ją przyprawił, ratujecie! zaraz, niech ją wprzód rozsznuruje. *Teat.* 78, b, 141.

***ROZSZRAMOWAĆ** *cz. dok.*, na ramach rozpiąć, aufspannen. Sukno rozszramować, że się niemal nici w nim rwą. *Grod. Dis.* 6.

ROZSZRUBOWAĆ *cz. dok.*, odszrubując rozebrać, aus einander schrauben; *Ross.* разошпирить, разошпиривать.

ROZSZUKAĆ się *recipr. dok.*, bardzo długo szukać; *Rag.* raziskivati; *Bosn.* raziskati, raziskavati; *Croat.* raziskavam, siđ zerjuden, jebr lange suchen. W one dni rozszukają się ludzie, a nie napiła jej. *Budn. Ap.* 9, 6.

ROZSZYKOWAĆ *cz. dok.*, rozrzadzić, porządnie rozłożyć; ordnen, in Ordnung bringen, ordentlich abtheilen. Lud na pewne dziesiątki rozszykować. *Petr. Pol.* 2, 197. Gospodarz tak ma sprawy swoje rozszykować i dochody

- rozdzielne mieć, aby na wszystkich nie utracił zaraz. *Petr. Ek. 12.*
- ROZSZYNDOWAĆ** *cz. dok.*, po katowsku rozciąć, rozczłonować; *Benfermähig zerstücken, zerstückeln.* Chciał mię na sztuki rozszynować mieczem. *Chrośc. Ow. 182.*
- ROZTACZAC**, *ob. Roztoczać.*
- ROZTAJAC** *med. dok.*, tajać rozpuścić, aufbauen; *Sorab. 1.* roztajaju; *Ross.* растаять, растаивать, попаять. Morze lodowate dla wielkiego zimna nigdy nie roztaje. *Biel. Św. A b. (Sorab. 1. roztahé egelidus).*
- ROZTAŃCOWAĆ** się *recipr. dok.*; *Ross.* расплещаться; tańcując rozkolysać się, rozruszyć się; *inś Tanzen gerathen, recht inś Tanzen hinein kommen.* Tedy roztańcują się drzewa leśne od oblicza dolowy. *Budn. 1 Chron. 16, 55.* (rozwesela się. *Bibl. Gd.*)
- ROZTAPIAĆ**, *ob. Roztopić.*
- ROZTARCHAĆ** włosy *cz. dok.*, rozczochrać, rozkudlić; *zerzauen, zerwirren.* Włosy roztarchawszy po ulicach chodziły. *Wes. Zap. D 2, Bzow. Roz. 59.* Zastał ją doma niesplecioną, niezczesaną, owszem na polu roztarchaną. *Gorn. Dw. 55.* Roztarchawszy głowę, Bachusowe obchodziła ołtarze. *Otw. Ow. 265.* [potów. czesk. roztrhati : roztargać 2]. **ROZTARGNAĆ** *cz. jegntl.*, **ROZTARGAĆ** *niedok.*, Roztargiwać *frequ.*; *Boh.* rozterbnauti, roztrhati, roztrhowati; *Slov.* roztrhat, roztrhávám, roztrhugi; *Sorab. 1.* rostorhaez, roztorham, rostorham, roztorhnu; *Vind.* restergati, arstergat, gonstergati, gorvtergati, gortodtergati, gorsdreti, gorodreti; *Croat.* raztergati, raztergávam, ztergávam; *Rag.* raztarkati, raztarkatti, raztargbnuti; *Ross.* расторгнуть, расторгать, растерзать, растерзывать: *Eecl.* проторгнути, проторгати, протерзати, протерзати, расторгать; targując rozedrzeć, rozszarpać, rozzerwać, zerreißen. Kazał Alexander dwoje drzewa schylić, a za wierzehy obie nodze Bessy unwiać, i puścić; tam go drzewa roztargnęły. *B. el. Św. 29.* Roztargać złoczyńcę kołmi. *Cn. Th. 955.* On niedziaczek roztargnął na sobie odzienie swoje, a jał płakać. *Rej. Post. M m m 3.* Fraček Angielski, kapelusik spuszczoney, włosy roztargane. *Teat. 14, 94.* (roztarchane, rozczochrane). *Teat. 48, 14.* Wadzowie państwo Rzymskie roztargiwali. *Sk. Dz. 151.* Wszystkie jego majetność roztargali. *Eraz. Jez. X 7.* Żadna rzecz tak bardzo zgody ludzkiej nie roztargiwa, jak niewdzięczność. *Gorn. Sen. 268.* Roztargnęli związek wspólnego pokoju. *Star. Vol. A 4 b.* Biada pasterzom, którzy rozplaszają a roztargawają stada moje; wyście rozpłoszyli a roztargnęli stado me; ale ja też roztargnę'łość waszą nad wami. *Rej. Post. E 3.* Do roztargania, mogący być roztargnionym *Vind.* restergliu, resporgliu. Nieroztargnioną pomoc i ratunek sobie przeziw Rusakom dawali. *Strujk. 288.* (nierozdzielna, zjednoczona; *Ecl.* неразторгновенно). — §. *Tr. fig.* Roztargiwać kogo, rozrywać go do różnych przedmiotów; *einen zerstreuen, ihn stören, seine Aufmerksamkeit wohn anders abziehen.* Roztargniony niestatecznego umysłu, rozerwany, nieciągle baczny; *zerstreut, unaufmerksam;* *Boh.* roztržitý. (cf. roztrzepany). Ludzie opowiadają o nim, że roztargniony; ja go mam za
- głupiego. *Teat. 6, 54.* Marya, siedząc u nóg Jezusowych słuchała słowa jego; a Marta była raztargniona około rozlicznej posługi. *Sekl. Luc. 10. Teat. 49, b, 4.* Roztargnienie, die Zerstreung; *Boh.* roztržitost. **ROZTARGACZ**, a, m., który roztarga, der Zerstreuer, Zerstreuer; *Rag.* raztargalaz.
- ROZTARZENIE**, ia, n., [ros. расторжение; rozdarcie *propr. et transl. 4*]. n. p. Było roztarzenie około elekcyi. *Biel. Św. 54 b, ob. Rozterk.*
- ROZTASZOWAĆ**, **ROZTASOWAĆ** *cz. dok.*, na taszach kramarskich rozłożyć, auf den Krämerthischen auslegen, auspacken. Towary na sprzedaż roztaszowane. *Krom. 518.* — §. *Tr. fig.* Rozłożyć, różnie położyć, wyłożyć; *verschiedentlich erlegen, hier und dort hin legen, ausbreiten.* Skarby dziwne dowcipu Cycerona są w mowach jego na przepych roztaszowane. *Nag. Cyc. Praef. 16.* Kazał spojrzeć wojsku nadpracowanemu, Nieprzyjacieli też roztasują się na strome po swemu. *Chrośc. Fars. 457.* rozgości się, sich hinplaciren, hinlagern. W tym kraju, gdy się wiele oba wodze Roztasowali z orły Auzońskimi... *Chrośc. Luk. 187.* Cezar po krwawej wojnie Roztasował po grodach pułki swe spokojnie. *Hor. 2, 45. Kniaź. Mon. 64, 804.* — §. Z tego ja roztaszowawszy zawoju, poznał ja. *Tward. Pasq. 57.* odkrywszy zawój jej, abnęphen, aufdecken, entblößen.
- ROZTAŻYĆ** się, **ROZTESKNIC** się *rec. dok.*, tęsknotą być zmęczonym, ver Sehnüdt vergehen; *Ross.* растосковаться; (*Croat.* raztusen muestus). Wileżeta roztażywszy się po matkach, jęły wyć. *Ezop. 18.*
- ROZTERAĆ**, *ob. Roztryać.* **ROZTERK**, **ROSTERK**, **ROZTYRK**, **ROZSTYRK**, u, m., **ROZTERKA**, i, ż.; *Boh.* roztrška, (roztrkati roztryskać, *ob. Trzās*); *Slov.* roztržitost; *Sorab. 1.* zpëracznofez; *Carn.* resdir, resdirk; *Rag.* rastark dispersio, rastarkatti, raztarkatti dissipare; *Bosn.* rastarkatti, rasterkati, rastrikat : rozsypać, *ob. Sterknać, usterk,* (cf. targnąć, cf. trysknać); roztargnicie, rozróżnienie, niezgoda, *roztarzenie; *Zwietracht, Uneinigkeit.* Wzajemna braci zazdrość pociągnęła za sobą zwyczajne rozerwanie i rosterku. *Nar. Hst 5, 62.* Gdy ogień i woda z sobą spółem były, Niedługo w tej przyjaźni i w tej zgodzie żyły, Owa srogie rozterki między sobą mieli, W krótkim czasie z gromady rozejść się musieli. *Pap. Kol. C b.* Zbiegli się wszyscy, którzy rozstyrk czynili, i macili w ludzie swoim. *5 Leop. 1 Mach. 7, 22.* (którzy rozrueh czynili. *1 Leop.*). Mnożył kłopoty, rozterki a niezgody między wszystkimi stany naszymi. *Rej. Post. K k k 5.* Rozterk w radzie, między wojski. *ib. 6.* Który myśli o rostyrkach, miłuje swary. *1 Leop. 17, 19.* Zgodą królestwa, zgodą państwa rospną, Rozterkiem giną i niezgodą sprospną. *Kehow. 224.* Cała rozterka między nim a moim dworem ząd pochodzi, że ci młodzi a on stary. *Teat. 19, b, 55.* **ROZTERKLIWY**, a, e, — *ie adverb.*, niezgodny, uneinig. *Tr.*; *Carn.* resdirliv, resdirn; *Sorab. 1.* zpëracznë. **ROZTERKNIK**, a, m., kłótnik, borzliwy, buntownik; ein Zwiespälter, ein Hänbelmaßer. Od powinnych swoich, i niespokojnych i har-

dych rozterników, do więzienia wtrącony jest. *Sk. Dz.* 1121.

ROZTŁOCZYĆ *cz. dok.*, Roztłaczać *niedok.*, rozgnieść, zerbrüden, zerstampfen. Pole ustawicznym bieganiem koni roztlaczzone. *Otw. Ow.* 225.

ROZTŁUC *cz. dok.*, Roztłukać *niedok.*, Rukiem rozbić, zerstampfen, zerstoßen; *Boh.* roztlaucy, roztluku; *Sorab.* 1. rozłówtzu; *Rag.* rastûchi; *Bosn.* rastucchi, rasmeciti; *Croat.* raztûchen *contritus*; *Ross.* патоцочь, пастоцку.

ROZTOCZYĆ *cz. dok.*, Roztaczać *niedok.*; *Boh.* roztočiti, roztačeti; *Rag.* raztočitti, raztâkati; *Ecll.* pascotcitu, pascotcitu; roztačca trunek, jaki płyn, ciecze tocząc przelawać, przelaczać; umzapfen, ein Getränk in andere Gefäſſer zapfen. *Cn. Th.* 955. (*Ross.* пасточить, пасточать, розпрôсыть, rozmarnować, пасточитель, rozrzutnik). Pukają się stare naczynia, a wino się rozlacza. 1 *Leop. Math.* 9, 17. (rozlewa się). — *Fig.* Królu, lud ten tak wiele krwi roztoczył dla ciebie. *Stas. Num.* 1, 224. przelał, rozlał, hať so viel Blut vergessen. Hojnie w tej bitwie krew ludzka rozlaczala. *Krom.* 486. — § Robacy go roztoczyli, mięso z niego objedli i kości pogryźli. *Sk. Żyw.* 2, 88. rozsemrah, die Wärmer haben ihn getroffen; *Ross.* пасточить, пастачивать. Heroda wszy i rolaacy żywego rozlaczali i morzyli. *Sk. Żyw.* 2, 82. Roztoczony od robactwa skonał. *W. Act.* 12, 25. *Sk. Kaz.* 19. *Krom.* 57. — § Rozlacza paw' ogon, rozpuszcza; rozlaczac włosy, rozpuszczac: von einander ausbreiten, aus einander thun, aus einander schlagen. Paw' rozlacza swój ogon różnawozory. *Hul. Ow.* 129. Wachlarz farb kwieci-stych, jak tęczę roztoczy. *Przyb. Mitt.* 226. Człowiek jako paw' rozlaczając ogon mizernej pychy swój, przeciwko panu się wynosi. *Żarn. Post.* 2, 921 b. Maszt w pośrodku nawy wystawiwszy, na nim mocno żagle roztoczywszy, sześciu wami wiatry prostą drogą do portu wjedzie. *Żarn. Post.* 72. Poszła nawa, ryjąc morskie wały, A żagle roztozione pochop z wiatru brady. *Popr. Ryc.* 26. W pośrodku placu chorągwie roztoczyli swoje *Kanc. Gd.* 177. Nie tylko słowy, ale ręką pana obrażali, chorągwie przeciwko niemu rozlaczali. *Birk. Zyg.* 51. (rozwijaj). Ziele, kozie proso, w wierzchu kłacza swego rozlaczuje ogniste okółki. *Syr.* 749. Włos bluszczywym wiciem roztoczony Opiąwszy Kallipe, słodkobrzmiące strony, Wielkim przebieży palcem. *Zebr. Ow.* 113. Do roztozenia; *Ecll.* пасточительный *dissipabilis*, (rozrzutny). — §. Rozlacza się wieść gruchnie, reznoszą pogłoskę, es verbreitet sich ein Gerücht. Wieść o tym roztoczyła się po całym mieście. *A. Khan.* 539. Przedsięwzięcia do wszystkich już monarchów wiadomości roztozonego, nie przestane. *Krom.* 503. (rozgłoszonego). **ROZTOCZ**, *y. ż.*, **ROZTOK**, *u. m.*, roztoczenie, rozpuszczenie, rozlewanie, rozlanie, rozlew; das Zerzapfen, Sbzapfen, Vergießen; (*Boh.* Roztok miasto Rostok w Meklenbursk. *Dyk. Geogr.* 2, 559: *Ross.* поцокъ, kiełek rośliny, ziarna). Patrz non wpośrodku bitwy, między okropną krwią roztoczą, lejącego krew' swoje. *Mon.* 74, 810. — §. Roztok, ostatnie na końcu zimy rozpuszczenie, rozlajenie, roztop; das leichte Wegthauen am Ende des Win-

terſ, das endliche Aufthauen. Roztok jest: schodzi zima, puszcza ziemia; *solvitur acris hiems. Cn. Th.* 955. Wiatry jedne wodę dla zimna zamrażają, a drugie ją wianiem swem ku wzrostowi rozpuszczają. *Żarn. Post.* 2, 267 b. — §. *Fig.* Zawszeż we łzach omokle widzieć będą oczy? Nigdyż koniec twych żalów, twój łzawej roztoczy. *Min. Ryt.* 1, 177. tego rozplynnienia we łzach. das Zerfließen in Thränen, die Thränenfluth.

ROZTONAĆ *med. jednł.*, roztaić się, rozplynać, rozpuścić się, aufthauen. Dla zimy zatrzymał się, pókiły Dniepr nie roztonał. *Tward. W. D.* 7. **ROZTOP**, *u. m.*, roztworzyciel, każda rzecz roztopiająca, rozpuszczająca: ein Fluß, ein Schmelzungsmittel, Metalle in den Fluß zu bringen. Roztop, jest to wszystko, w czym ciało stałe rozplyna się, rozsypuje się. Ze sól w wodzie rozplyna się, rozsypuje się, że w serwaserze rozplyna się miedź, żelazo etc., wodę i serwaser zowią roztopem czyli flusem. *Os. Rud.* 58. Żelazo we wszystkich roztopach łatwo rozplyna się. *ib.* 1. *Torz. ŚR.* 75. — §. Roztop, roztopienie, rozpuszczenie, rozlanie, roztozenie; das Vergießen, Zerſchmelzen, *Ross.* пачинавка (cf. rozplawić; *Ross.* пачтонка podnie-ta; *Rag.* rãztop zaharni: syrup); *Croat.* raztaljenje. Krew' rześista struży w szkarłatym roztopie. *Przyb. Ab.* 144. Roztop zimowy, roztok, das völlige Aufthauen am Ende des Winterſ. Nasze obozy miały ustąpić, jeżeli nie zimnu, to przynajmniej następującym roztopom Dniepro-wym. *Tward. W.* 56. Na wiosnę gwałtowne roztopy, wszystkie pola rozpuściwszy, wpadają tam do morza. *Kehow. Wied.* 4. *Tward. W.* 95. **ROZTOPIĆ** *cz. dok.*, Roztopiać *niedok.*; (*Boh.* roztopiti, roztopwati *ignem accendere*); *Rag.* rastâpati, rastopitti; *Bosn.* rastopiti, rastapati; *Croat.* raztâplyam, raztopilszem, raztoplyujem, krabim, razezviram, razezverlszem; *Vind.* reszvirati, restajati, respushati, topiti, stopiti; *Carn.* respusham; *Sorab.* 2. rofesebkrêsch; *Ross.* пасточить, пасточать, пастачивать; *Ecll.* pascotcitu; topiąc rozpuścić, zerſchmelzen. Ogień ma moc roztopić złoto, to jest, zepsuć związek części jego i uzynić je płynnemi. *Cyank. Log.* 40. Pan wypuści słowo swe i roztopi śniegi: wienie wiatr jego, i poieciką wody. 1 *Leop. Ps.* 147, 18. Roztopić ma do *Ross.* размалить, размаливать. **ROZTOPNIAŁOŚĆ**, *ſci. ż.*, a) *pass.* możność być roztopionym, die Zerſchmelzbarkeit. Roztopniałość wosku. *Cyank. Log.* 62. — b) *act.* Moc roztopienia, die Zerſchmelzungskraft. Jest roztopniałość w słońcu, gdy roztopia wosk. *Cyank. Log.* 55. **ROZTOPNIEC** *nijk. dok.*, roztopić się, rozpuścić się; zerſtößen, zerſchmelzen; *Ross.* жидеть. **ROZTOPICIEL**, *a. m.*, który roztopia, topiciel, szmelcownik, der Zerſchmelzer; *Vind.* restajavez, spushavez, spushar, varitnik. **ROZTOPNY**, *a. e.* łatwy do roztopienia; *Vind.* restapliu, svarliu, spushauliu; *Bosn.* rastopivi, zerſchmelzbar. Śpiż jest roztopniejszy od samej miedzi. *Jak. Art.* 5, 212. — §. Roztopny, roztopiony. *Part. perf.* roztopiony, rozpuszczony; zerſchmelzen, aufgetbant. Kwiat, który z roztopnej świeży wyszedł ziemi. *Hor.* 1, 26. *Kniaż.*; *terrae solutae.*

ROZTRACIC *cz. dok.*, Roztracać *niedok.*; *Boh.* roztratiti;

rozsmarować, roztrwonić; vergeuden, verschun, versplittern, verschweden. Bolesław wnet marnie roztracać dobra dzie-
dziczne zapoczął. *Krom.* 524. — 2. Bóg miłosierny nie opuści cię, i nie roztraci cię. *Budn. Deut.* 4, 31. (ani cię skazi. *Bibl. Gd.*)

ROZTRĄCIC *cz. dok.*, Roztracać *niedok.*, rozbić, zerfshmettern, zerfshlagen, zerstoßen; *Croat.* razrinuti, razrinujem; *Ross.* растолкнуть, растолкать, расталкивать. Piorn uderzywszy w kościół, kamienie roztracał. *Biel. kr. św.* 596. Noc była tak ciemna, że pierwiej niżby kogo postrzedz, przyszło głowę o głowę roztracić. *Ossol. Str.* 9. Opalonym kijem lepij mu poprawił, Trzy, czterykroć chrosnąwszy, wierzech głowy roztracił, Aż kości wszystkie z mózgiem wilgotnym pomacił. *Zebr. Ow.* 505. Namiętewem głowę mi bezbronną roztraca. *Przyb. Milt.* 552.

ROZTRATOWAĆ *cz. dok.*, tratujać koniem rozgnieść, rozbić; zu Pferde getreten, überreiten. Nie chcący, roztratował syna. 1, 142.

ROZTROCYĆ *cz. dok.*, z troków rozwiązać, rozsznurować; aufbinden, aufschürren. Osieł wierzgąwszy, roztrocył i rzucił domoki. *Ezop.* Skoro swój pakiet z rzeczami roztrocył... *Pot. Syl.* 405. — 2. Porwie się z łózka, choć już roztroczony. *Pot. Syl.* 481. rozebrany, anęgfleidef. (*Ross.* разтрочить, разтрочивать зшить, прешzyć).

ROZTROIC *cz. dok.*, na troje rozdzielić, (*distng.* rozstroić), in drey Theile theilen. Zonaty, koło siebie chodząc, dzieci, żony, Mniej ma siebie na pieczy, jako roztrojony. *Kehow. Fr.* 21. Miłość twoja, jeżeli się roztroiła, na jednym miejscu wielką być nie może. *Gorn. Dw.* 295. Roztrojone drzewo trzy gałęzie z siebie wypuszczające. *Włod. Pianę* ma w gębie smok, a jad brzydki w oku, Świszczy językiem wielkim roztrojonym. *P. Kehan. Jer.* 229. (troistym).

ROZTROPNOŚĆ, *sci, z.*, (*Ross.* растопность: czynność, rzeczność); mądre i rozumne każdej rzeczy pomiarkowanie. *Lub. Roz.* 231; baczność, rozwaga; die Klugheit, Verständigheit; *Carn.* resbör (cf. rozbiór), resbornost, pamét, (cf. pamięć); *Vind.* sastop, sastopnost; *Croat.* rázbor, zapa-mětnoszt; *Bosn.* spanutnost; *Rag.* rázbor, razbornos, rázboritos, razabrános, razaborstvo, razloxnos; *Ross.* благоразумие; *Eecl.* благоумие, епротнелство. Roztropność jest poznawanie, obieranie i używanie środków skutecznych do końca upatrzonego. *Boh. Dyab.* 3, 116. Ze światła wypływa roztropność, która mądry wybór rzeczy robi, przewiduje zawady, i ich unikać umie. *N. Pam.* 24, 526. Roztropność czyni ludzi różnych od zwierząt, na przyszłe rzeczy i niniejsze mając wzgląd. *Stryjk. Gon. B* 2. Roztropność albo opatrność ku poczciwości wiedzie; zła roztropność ma pasierbice chytrogarną, która bogactwa zbiera chytro. *ib. B* 2. et 3. Roztropność naucza, co złe, co dobrze. *Wróbl.* 201. Roztropność każe wszystko i bacznie roztrząsać. *Kras. List.* 2, 101. Roztropność albo dyskrecya jest jako woznica enot wszystkich. *Sk. Żyw.* 2, 235. — 2. Mężczyźni lata 25 zowią lata roztropności; annos perfectae discretionis. *Graick. Obr.* 150. letność, wieloletność, Großjährigkeit. ROZTROPNY, a, e, ROZTROPNIE *adv.*, ROZ-

TROPNIUCHNY, *intens.*; (*Ross.* расторопный rzeźwy); rozważny, baczny, rozsądny; flug, verständig, geistlich, verständig; *Boh.* rozšallný; *Carn.* resborn, pametn, (cf. pamiętny); *Vind.* sastopen; *Croat.* szpaměten, zpa-měten, razboren, zraslógom; *Bosn.* spaměten; *Rag.* rázborni, razboricjan; *Ross.* срътливый, срътчикъ, совѣтный, смышленый; благоразумный; *Eecl.* благоумный, благосмысленный. Uważam, że roztropnie gada. *Teat.* 19, 76. Córke miał jedyną, Roztropniuchne to było, choć jeszcze dzieciną. *Trieb. S. M.* 65 Roztropny jestem. *Eecl.* благоуметную, *Graec.* έρωτώ.

ROZTRUCHAN, u, m., ROZTRUCHANIK, a, m., *zdrbn.*, (może od słowa *Niem.* Trufjes dapifer); wielki kielich; *Croat.* klo-koticza; *Bosn.* gostara, gostaricza, ein großer Pfefal. W pośród pożegnania niezmierny staroświecki pstrozlocisty roztruchan na stole kładą, który gospodarz miał winem napełnić i zpełnić za moje zdrowie. *Kras. Pod.* 2, 5. Roztruchany, z których wypijano Do drugich, onym w upominki dano. *Chelch. Pop. A* 4 b. Sto roztruchanów wypij u zdrowego, Dobrodzieju mój, przjacielea twego. *Lib. Hor.* 72. W różne rozmowy wdadzą się ochoczy, Kiedy Li-eus geste roztruchany toczy. *Pot. Arg.* 286. *Krom.* 41. *Zygr. Pop.* 245. Expensa na roztruchany. *Vol. Leg.* 6, 346. Kadma dzieje wyrysowane były na roztruchanie Aniasowym. *Otw. Ow.* 340. — Z roztruchanika żadną miarą pić nie mógł. *Gorn. Dw. not.* «kubek we szrodku węższy, niż w krajach».

ROZTRUCHARZ *ob.* Rostrucharz. ROZTRWONIC, ROZTRWANIC *cz. dok.*, roztrwaniac *niedok.*, rozsmarować, roztracić, rozszafować; vergeuden, versplittern, verschweden; *Boh.* rozmrhati; *Croat.* razprugujem, razprudilzem; *Ross.* расточить. Poszła za człeka, który substancją roztrwoni, i w nędzę ją wprawi. *Teat.* 1, 10. Roztrwanił wszystkie majątność swą, żyjąc rozpustnie; a gdy wszystko potrawił, począł niedostatek cierpieć. *Leop. Luc.* 15, 15. (strawił. 5 *Leop.*). — Roztrwanić co, leda jako odbyć, przedać. *Cn. Th.*, verschleudern. ROZTRWONICIEL, a, m.; *Croat.* rozpruditel; *Ross.* расточитель, f. расточительница.

ROZTRYSK, u, m., rozprysniecie, das Zerprügen, das Sprüzen auf verschiedene Seiten. Roztrysk wody. *Kniaz. Poez.* 5, 55.

ROZTRZASNAĆ, roztrzasnął, roztrzasł, f. roztrząsnie *cz. jednł.*, Roztrzaskać *niedok.*, w trzaski obrócić, z trzaskiem rozbić, zerfshmettern; *Boh.* roztroskati, roztrjzkati; *Vind.* restreskati; *Rag.* raztrjėskati; *Ross.* растрескать. Piorn roztrzasł obraz Przemysława. *Biel.* 206. Kto bezpieczn, że go piorn na sztuki nie roztrzaska! *Pileh. Sen. Jask.* 24. ROZTRZASKAĆ się *rec.*; *Ross.* растрескаться; z trzaskiem rozpuknąć, zerplągn. Roztrząśnięty karabin poszarpał mu rękę. *Perz. Cyr.* 5, 156 Z roztrząśnietego granatu kawał jeden uderzył go w łopatkę. *Perz. Cyr.* 5, 147.

ROZTRZASNAĆ, ROZTRZESNAĆ, roztrząsł, f. roztrząsnie *cz. jednł.*, Roztrząsać *niedok.*, Roztrzęsywać *frequ.*; *Boh.* roztrásti, roztrausyti, roztrušowati; *Sorab.* 1. roztruschu, roztrzasuju, roztrzasu; *Vind.* restrofiti, satrofiti, strofiti; *Croat.* raztresujem; *Rag.* rastresti, raztrėsati; *Bosn.* rastresati, rastresti; *Ross.* растрясать, растрясыв-

вать; przetrzasając rozrzucić, durchrütteln, durchrütteln. Roztrząsam siano. *Cn. Th.* 955. Takem się roztrząsał, jakbym ze dwa dni cepami młócił *Alb. z Woj.* 14. — §. Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje, i po małej kropki roztrząsnęli krew' swoje. *Rej. Post. F y y 3*, rozprysnęli, versprühen. — *Fig.* Świadkowi trzeba wprzód dobrze roztrząsnąć summienie. *Haur. Sk.* 227. — *Tr. fig.* Roztrząsać sprawę jaką, rozbiierać, rozważać; untersuchen, prüfen, erforschen; *Croat.* iziskati, iziskavam; *Ross.* извѣдаты, извѣдывать, окреснить, окресняю, разъискать, разъискиваю. Śmiało o wszystkim gadają. Roztrząsnij ich, nie nie znają. *Jak. Boj.* 256. Czasu potrzeba dla rozważi roztrząśnienia, jeżeli czego nie zapomniat. *Teat.* 6. c, 62. Nie pójdę spać, póki tego dokumentu nie roztrząsnę. *Teat.* 59. c, 277. Nie cierpię służących, którzy czynności moje roztrząsają. *Teat.* 4, 16. (krytykują). Roztrząsanie *Ross.* свидѣтельствоваіе, благоразсмотрѣніе. Gdy dusza obraca się na różne strony, dla przypatrzenia się obiektowi w różnej postaci, na ten czas zowie się roztrząśnieniem, *examen.* *Mon.* 75, 78 — §. Roztrząsać pogłoski, wieści, rozgłosić; ein Gerücht ausbreiten, anekdoten, verbreiten. Roztrząśnienie powieści; *rumores vulgati.* *Krom.* 498. Tegoż zaraz dnia nowina o zwycięstwie roztrzęsiona po wszystkim mieście gruchnęła. *Krom.* 524. Oszezercy lubią roztrząsać powieści. *Teat.* 42, D b. W głos wszyscy te wieści roztrzęsują, że Władysław sam Krzyżaki poruszył. *Krom.* 519. — §. Roztrząsał Salomon mądrze o przyrodzeniu bydlat, ptaków, robaetwa i ryb. *1 Leop.* 3 *Reg.* 4, 54. rozprawiał. **ROZTRZASACZ**, a, m., rozbieraacz, der Unterhändler; *Rag.* rastresalaz, censur.

ROZTRZEPAC *cz. dok.*, **ROZTRZEPLOTAC** *niedok.*; (*Boh.* roztrpiti, rozpróci); *Croat.* razteplyem, raztepsziti; *Ross.* разтрепать, разтрепывать; trzepiące rozbić, rozklepać; zerflepen, zerfollagen. Od takiego postrzału członek bywa zupełnie na miarzę roztrzepany. *Pers. Cyr.* 2, 150. W górze roztrzepują się listki migdałków. *N. Pam.* 17, 204. — Włosy roztrzepać, rozczochnać, die Haare zerzaufen. Włosy miał roztrzepane, jak człowieka wychodzącego z wody. *Teat.* 11. b, 65. Wszystekem się roztrzepał, brudny jakiś półkrytek zawadził o moje karete. *Teat.* 1, 42. Włosy roztrzepiotane. *Teat.* 15. c, 51. — §. *Moral.* Roztrzepany, niestatecznej baczności, na wszystkie strony rozrągniony, nieuważny, flu flu w głowie; zerstreut, flüchtig, leichtsinnig, windig. Przestrzegam cię, że ma głowę lekką, że jest roztrzepany, nieuważny i próżny. *Teat.* 41, 78. Ona czuła i wesoła, przytym roztrzepana, płocha i popędhwa. *Teat.* 57, 57. Roztrzepanej młodości chyboty. *Stas. Num.* 1, 10. — Roztrzepanie, rozrągnięcie wielkie i płochę; Windigkeit, flüchtigkeit, Zerstretheit. Osobność lepiej przystoi memu charakterowi, niżli to roztrzepanie. *Teat.* 57, 291. Zanicdhywa talentów, puszezając się zupełnie na roztrzepanie, które nawet już nie bawi. *Teat.* 57, 280. **ROZTRZEPANIEC**, *ńca, m.*, człowiek roztrzepany, wietrznik, ein windiger lästiger Patron. Coż ten roztrzepaniec! *Teat.* 45. c, 55. *Wyb.*, *Ross.* растрепана роззохраніец.

ROZTRZEŻWIĆ *cz. dok.*, **Roztrzeżwiać** *niedok.*, znowu trzeżwym uczynić, einen wieder nüchtern machen. Roztrzeżwie się, Roztrzeżwieć *neutr.*, znowu trzeżwym się stać, wieder nüchtern werden; *Ecol.* вострезвляюся. Gdy się roztrzeżwią, nie pamiętają, co uczynili. *Budn.* 5 *Ezdr.* 5, 21. (gdy wytrzeżwiają od wina. *Bibl. Gd.*) — §. Roztrzeżwieć, orzżwieć, pokrzepić; stärken, munter machen, neue Kräfte geben. Gdy sobie podjadł, roztrzeżwił się, i przyszedł ku sobie. *Budz.* 1 *Sam.* 30, 42. (wrócił się duch jego weń. *Bibl. Gd.*) Jak ciało chlebem bywa posilone, a wino roztrzeżwia serce, tak ciało Chrystusowe utrzeżwia duszę smutną. *Boz. Hst.* 6 b. Z ma nadchodziła, i wytehnąć trzeba było żołnierzom, aby na drugie lato się pierwsza roztrzeżwili. *Krom.* 558. Mieszanie Jarosława z rozpaczy o dalszym uciekaniu przemyślającego, roztrzeżwiają, cieszą, pokrzepiają; *recreant.* *Kr m.* 70. et 288. Macie się tu czym uleszyć, macie czym strapione summienie swoje roztrzeżwieć. *Zarn. Post.* 22

ROZTUZYĆ *cz. dok.*, czynić, że się co roztyje, rozetkać; *Bosn.* razgojiti; *Ross.* раскормить, раскармливать, jebr mähen, fett mähen. Roztuzyc się *rec.*, **ROZTUZYNIĆ** *neutr.*, roztyć się, jebr jebr mähen, jebr fett werd jebr werden. Roztuzycyli się i otyli. *W. Post. W.* 2, 569. Otyłe podgardłki i roztuzzone Irzuchy ich, jakiej mierności nasładują, jasnie znać dawają. *Zarn. Post.* 101 b. Roztuzzeni dobrodziejstwem bożem, poczełi wierzgać w jarzmie żywota polożnego. *Bzew. Roz.* 4. Gdy się roztuzycyli, tedy zaczęli wierzgać. *W. Post. W.* 2, 200. Roztuzzył się mój nily, i jał wierzgać, roztuzzył się, utył, i stał się rozbitym. *1 Leop. Deut.* 52, 15. (roztył i zgrubł. *5 Leop.*). Potyli i roztuzniekli. *1 Leop. Jer.* 5, 28. Roztuzczniają ozdobre miejsca pustyni, a pagórki przepasą się weselem. *1 Leop. Ps.* 64, 15.

ROZTWARTY, *ob.* Rozwarty. **ROZTWARZACZ**, *ob.* Roztworzyciel, **ROZTWARZALNY**, a, e, *Chym.* mogący być roztworzonym, rozpuszczonym, rozmaczonym, auflösbar. Ciała roztwarzalne, *solubilia.* *Kruml.* 78. Istoty nieroztworzalne. *ib.* 85. **ROZTWOR**, u, m.; *Ross.* растворя; otwor; *Vind.* resprostrua, resprostrina, die Auflösung. Roztwor maciczny. *Pers. Cyr.* 2, 265. — §. Skofczmy ten roztwor w dzisiejszej potrzebie. *Teat.* 45 b 58. rozbrat, spór, niezgoda. *Uneinigkeit.* (*Ross.* растворя mieszana). — §. *Chem.* Roztwory, *solutiones*, jakokolwiek płyny, mające w sobie inne ciała roztworzone. *S. ind. Gen.* 29. *Auflösungen.* **ROZTWORZYĆ** *cz. dok.*, Roztwarzać *niedok.*, i a) rozewrzeć, otworzyć; *Rag.* raztroriti, rastvoriti, razjaziti; *Bosn.* rastvoriti, otvoriti; *Ross.* растворять, растворять, öffnen, aufmachen, eröffnen. Nie wiem, co chcecie, bodajby się ziemia roztworzyła w tym miejscu. *Teat.* 7. b, 58. — b) Roztworzyć co = rozpuścić, auflösen. — *Chym.* Roztworzenie, roztworzenie, die Auflösung, gdy się ciała wzajemnie tuk z sobą łączą, że się jednym na oko jednorodnym stają się. *Kruml.* 74. *Miskr.* Roztworzenie, *dissolutio*, to samo znaczy co rozpuszczenie. *Śniad. Chem.* 14. Cyna nie tak łatwo roztwarza się, jak żelazo. *Kruml.* 45. — Wino wodą roztworzyć. *Eraz. Dw. C.* rozredzić; *Ross.* жидить, жижу,

разжидить, разжижать; *Eecl.* прирастворяю, прижииваю, den Wein mit Wasser mischen, den Wein wässern. Wina skromnie używał, i dobrze wodą roztworzonego. *Birk. Dom.* 78. *Sk. Dz.* 2, 16. et 1, 249. starf gewässert. Pijcie wino, którem wam roztworzyła. *W. Prov.* 9, 5. Wódka balsamem roztworzona. *Groch. W.* 361. (zaprawna). Elektwarz syropem roztworzony. *Cresc.* 496. Roztworzone czyli rozczynione wapno *Ross.* творенная известь. Roztworzył mąkę, *ob. Rozczynić.* (*Ross.* благородворенный ягодный, pomiarkowany; благородворение powietrze ягodne, umiarkowane). — *Poet.* Rumieniec jej mleczne roztwarzał oblicze. *Kniaż. Pocz.* 1, 199. (zmieszał). — §. *Fig. transl. moral.* Roztworzył żal, ulżyć frasunkowi, denummer erleidtern. Wielki był frasunek Abrahamów, gdy mu bóg syna zabić kazał; ale ochota posłuszeństwa tę żalność roztwarzała. *Sk. Kaz.* 45. Pospolita wasza nade mna żalność moję mi własną roztworzyła i lekką czyniła. *Sk. Żyw.* 2, 405. Kiedy tknięte serce wylaniem nieco Jez roztworzy swą żalność, i że tak rzekę odszumuje, nie trzeba mu dozwalać, pograżać się w smutku. *Ptch. Sen. list.* 3, 279. Eufrozyna ukoila duchownemi słowy żal rodzicielski, iż wrócili się do domu, roztwarżając rodzicielski swój żal duchownemi pociechami. *Steb.* 101. — 2) Roztworzyć, roztwarzać, inaczej przetworzyć, umischaffen. Insze tworzenie, insze roztwarżanie. *Kehow. Pr.* 21. Człowiek jedne rzeczy gubi, drugie roztwarża; tym nowy kształt nadaje, tamte zupełnie w insze przerabia. *Przestr.* 127. ROZTWORZYCIEL, ROZTWARZACZ, a, m.; *Roz.* rastvoritel. *Chym.* Płyny przyjmujące w siebie istoty tegie, nazywamy płynami roztwarżającemi, solventia, albo roztworzyicielami. *Kruml.* 74. ein Flüss. Auflösungsmitel. Gdy roztworzyiciel z roztworzonej istoty nie więcej już nie przyjmuje, znać, iż roztworzyiciel jest nasycony. *ib.* 79, (cf. roztop). Powietrze jest prawdziwym roztwarżaczem wody, t. j. że w powietrzu łatwo się woda rozpuzcza. *Śniad. Jeog.* 296.

ROZTYĆ się *rec. dok.*; bardzo otyć, sehr fett werden; *Croat.* razdebelyujemsze; *Ross.* разтолеть, раздохнуть, разжиреть, обреть, разбореть. W oblitym dostatku Roztył się, począł wierzczać, zapomniawszy statku. *Groch. W.* 15. Roztył się i zgrubł, i stał się rozbitym. *3 Leop. Deut.* 52, 15. — §. *Omissa proaomine* się; Roztyło serce ludu mego. *Rudz. Mit.* 15, 15; roztyło się, (wzmiaszało. *Sekl. ib.*). — (ROZTYKAĆ, *ob. Rozetknąć*). — ROZTYŁOŚĆ, ści, ż., wielka otyłość, Diffe, Fettbeit. Wódka dziewanowa roztyłość ściencza. *Spicz.* 100.

ROZTYRAĆ, ROZTERAĆ *cz. dok.*; (*Ross.* растереть, растирать rozetrzeć, rozcierać; растерять, stracić); rozprószyć, zerstreuen; (*Bosn.* rastirati, razagnatti, rastarkati, rasterkati, rastrikati; *Riq.* rastarkatti, rastarkatti, (rastark *dispersio*); *Croat.* raztiravam). Niezmiernie skarby po stryju swoim, nieprzystojną miłością Eufemii ujęty, w krótkim czasie roztyrał; *decoxerat.* *Krom.* 555. W oczy nie chcieli się potykać; ale się po lasach i po zamkach roztyrali. *Biel.* 65. W tych księgach zgromadziły się te rzeczy, które w innych i tam i sam rozterane. *Sienn.*

618. Wpadli-i pobili królewskie służebne po gospodach roztyrane. *Biel.* 364.

ROZUĆ, *ob. Rozzuć.*

ROZUM, u, m.; *Boh.* rozum; *Sorab.* 1. rofom, rozem, wustaczi; *Sorab.* 2. rofom, rosmesche; *Carn.* um intellectus, resum reflexio, resumnost vis reflexiva, pamét intellectus, ratio, (*ob.* Pamięć); *Vind.* um, vum, (resum + umysł), pamet, sastóp, sastopnost, satopnost, (cf. zastąpić); *Croat.* razum, pamet; *Bosn.* razbor, razborstvo, svist, svjest, razum, pamet, spametnost, mudrost; *Slav.* razum, pamet; *Rag.* um, razum, razumak, razbor, pamét; *Ross.* разумъ, умъ, умишко, смыслъ, смыслъ (cf. zmysł); *Eecl.* разумъ (*ob.* Rozmysł), смышление, (*ob.* Zmyslić); ROZUMEK, ROZUMECZEK, czka, m., dem., die Vernunft, der Verstand. Moc pojmwania, nazywamy rozumem. *Cyank. Log.* 42. (*sed cf.* pojętność; *ob. not.* pod roz -). Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie się pamięcią. *Sak. Dusz.* 67. Rozum jest władza duszy rozumnej, pojmująca rzeczy ku rozumieniu należące. *ib.* 75. Rozum pokazuje się w rozważaniu rzeczy, łączeniu ich, wyprowadzaniu jednej z drugiej. *Pir. Wym.* 4. Rozum jest światłem umysłu, i jakoby prawidłem, którego trzymać się należy w sążeniach i w sprawach naszych. *Mon.* 75, 123. Rozum jest jak oko, rozeznawające światłość od ciemności, zdrożne rzeczy od prawych, niecnoty od cnót. *Modrz. Baz.* 106. — §. *Vulgo confunduntur vicina*: Pojętność, poznanie, rozeznanie, rozsądek, rozważa, baczność, roztropność, mądrość. — Oid pierwszego rozumu wzięcia, święte życie prowadził. *Birk. Dom.* 65. skoro tylko przyszedł do rozumu, so bald er zu Verstande kam. Do rozumu przyjsz *Eecl.* разоумети, учинитъся разумишимъ. Komu bóg rozumu nie da, kował mu go nie ukuje. *Rys. Ad.* 22; *Slov.* komu pán boh ně dá, kováć ně nakuje; *bona mens non emitur.* Kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi. *Rys. Ad.* 45. Rozum za granicą bardzo drogi. *Kras. Pod.* 2, 48. Szkoład mu tego rozumu, który mu bóg dał, że go do rzeczy wielkich użyć nie umie. *Birk. Zamoj.* 19. (tych talentów, darów, die Gaben). Żaden się na świat z rozumem nie rodzi. *Rys. Ad.* 78. Za laty rozum, tam rozum, gdzie lata. *Zab.* 11, 255. *Zabl.*, Verstand kommt nicht vor Jahren, cf. nie dzisiaj, niewezorajszy; (*oppos.* broda nie czyni mądrym). *Croat.* Pamet z nikem sze ne raja, Nec chaszom y z leti dohaja; *rerum prudentin haud venit ante pilos.* Przed laty rozum nietrwały. *Cn. Ad.* 940. (prędkie dowcipy niepewne). Pańskie dzieci z rozumem się rodzą. *Mon.* 65, 90. (kto bogaty, ten rozumny). Rozumu bóg do urody nie przywiązał. *Cn. Al.* 1014. (szpetny Ezop mędrszy niż krasny Parys). Zdrowy rozum. *Past. Fid.* 115. der gesunde Menschenverstand. Gdy kogo bóg chce skarać, rozum mu odejmuje. *Rys. Ad.* 50. *Pot. Pocz.* 414. *Bardz. Luk.* 412. *Cn. Ad.* 530. *Tward. W. D.* 11. *Chrośc. Fars.* 503; *Slov.* koho pán boh potrestal chce, nagprw mu rozum wezme. Zasmucony od rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk. Dz.* 370, *Eecl.* избезумитъся, обе-

ROZUMIALNOŚĆ, *sci, z.* zrozumiałość, łatwość do zrozumienia, die *Verständlichkeit*; *Boh.* rozumiedlnost. ROZUMIEĆ, rozumiał, rozumiem *cz. dok.*; *Boh.* rozuměti, srozuměti; *Sorab.* 1. roflemicž, rofemiu, rozěmu, rofemim; *Slav.* razumiti; *Bosn.* razumiti, uzaznati, urazumiti-se, uglavitse, (urazumit, uglaviti *far intendere*); *Rag.* razumjeti; *Croat.* razmeti, razumém; *Dal.* razumiem; *Carn.* sastopiti, sapopasti, s'posnat; *Ross.* разумѣть, разумѣвать, уразумѣть, уразумѣю; *Eecl.* еразумѣваю; Rozumieć *dok.*, zrozumieć, 'zrozumiewać *contin.*; §. 1) pojąć, verstehen. Już rozumiem We Pana, niby to tak ma być. *Teat.* 24. c, 110. Kto mówi, że wszystko rozumie, Błazen, a nie nie umie. *Jabl. Ez.* 41. Człowiek rzeczy nie może pojąć i zrozumieć, które nieogarnionej zacności majestatu boskiego należą. *Wiśn.* 505. Mówił coś; alem go nie rozumiał. *Tr.* Kto nie chce być zrozumianym, ten nie ma być czytany. *Krumł. Chym., 7.* Słuchajcie słuchając, a nie zrozumiewajcie, 'widzcie, a nie poznawajcie. 1 *Leop. Jes.* 6, 9. Czemuż słów moich nie zrozumiewacie? iż nauki mój słuchać nie możecie. *Odym. Sw. N n b.* Tak mówiącej, ku końcu nierozmiana mowa, A prosto powiadając, mąstały się słowa; *intellecta parum.* *Zebr. Ow.* 47. nierozumiała, niezrozumiała, unverständlich. Rozumiem ten język. *Tr.* Jak się zrozumiemy, nie będziemy się wadzić. *Mon.* 63, 48. (cf. pozwól, niech się wytłumaczę). Te słowa Chrystusowe tak mają być rozumiane. *Salin.* 2, 291. (tak brane, tak wzięte, w takim znaczeniu, tak tłumaczone). Ich wnet zrozumieją z lizynomii, do czego by był który. *Passk. Dz.* 59. (pomiarują, poznają). Lekarstw nie rozumiem, Ale ty leczysz, a ja chorować nie umiem. *Kras. List.* 54. (nie umiem lekarskiej nauki, nie znam się na lekach, ich verstehen die Arzneykunst nicht). — *Cum Dativo, obsolet. quod apud Bohemos adhuc in usu:* Gły sędzia czuje się, że czemu nie rozumie, albo wątpliwość ma... *Sax. Porz.* 25. (że czego nie rozumie, że czemu rozumem nie sprosta, nie da rady; daß er etwas nicht versteht, einsehen). Oni nie rozumieli tego słowa, które mówił do nich. 1 *Leop. Luc.* 2, 50. nie rozumieli tego słowa. *Bibl. Gd.* Ba i jać wierę temu słowu nie rozumiem. *Orzech. Qz.* 14. Rozumieć się z kim, mieć z nim porozumienie, sich mit jemandem verleben; *Ross.* перенюхаться, перенюхиваться. — §. 2. *Alter:* Rozumieć komu, wystawić sobie jego stan, sytuację, pojąć jego położenie, wniknąć w to; sich einen gebörig vorstellen, sich in ihn hinein denken, sich in seine Lage versetzen, begreifen, wie ihm zu Muthe sey. (*Rag.* razumjeti komu *misereri*). O aniołach wiemy, Choć ich dziwnym istnościami mało rozumiemy. *Raj. Wiz.* 151. Zbawiciel, będąc człowiekiem, rozumie nędzy i potrzebom naszym. *Sk. Kaz.* 255. Pan nie rozumie nędzy, pełen pieniędzy. *Groch. W.* 565; (*Croat.* nemochnomu zdrave razme, *infirmo sanus compati nescit*). Kto złego nie wie, dobrenu rozumieć nie może. *Biel. Hst.* 20. (znać się na tym, ocenić należyście). Anioł, nigdy nie zgrzeszywszy, grzesznymby rozumieć nie umiał; ale Jezus, brat mój, z tej wspólnej powinności baczenie na mnie mieć będzie. *Sk. Kaz.* 129. Niemasz nic szlachetniejszego czło-

wiekowi, jako enota; któremu klejnotowi żadne inne zwierze nie rozumie, jedno, ten dziwnie obdarzony człowiek. *Raj. Post. T t 5.* — §. Rozumieć się na czym, rozumieć się koło czego - znać się na czym, biegłym być w czym; etwaß kennen, wissen, verstehen, Kenntniß und Uebung darin haben. Niemal wszyscy tam rozumieją się na złotnictwie. *Star. Dw.* 56. I niewiasty w Niderlandzie rozumieją się bardzo dobrze na kupiectwie. *Boter.* 80. Jakież umiesz Kunszt, powiedz, na czym się znasz, na czym się rozumiesz? *Min. Ryt.* 1, 509. et 506. Lepiej się na tym rozumie, niż drugi. *Gorn. Dw.* 595. *Teat.* 55. b, 65. Nie wszędzie jaeno o ludzi, którzyby się na tym rozumieli. *Sax. Porz.* 24. Blondus i Sabellik na rachunku czasów lepiej się rozumieli, niż Długosz. *Stryjk.* 158. Z sokoły umie się dobrze obchodzić, i rozumie się koło nich. *Budn. Apoph.* T 4. Zygmunt August budował zamki, dwory, około czego bardzo dobrze się rozumiał. *Gwagn.* 155. Nikt tym, którzy około zeglarstwa nie rozumieją, stęru u okrętu nie porucza. *Koss. Lor.* 89. Ze strzelbą się oni nie rozumieją, zwłaszcza, z działą i z rusznicami. *Biel. Św. A 4 b.* Grecy dobrze z wodą rozumeli. *Biel. Św.* 25 b. — §. 2) Rozumieć - mniemać, mieć jakie zdanie, mieć za co, trzymać, sądzić; wäßen, meynen, glauben, dafür halten; *Rag.* razumivati, chijujeti; *Vind.* mientiti, namientiti, vřhtimati, sa tu dershati, namifliti, resumiti; *Croat.* stumañ; *Bosn.* sejeniti; *Ross.* думать, думаю, возмечать, возмнѣть; *Eecl.* неспривати, вознепщевати, нещую. O! rozumiałem, rozumiałem! nauczcie się, że to rozumiałem, nie jest mową roztropnego człowieka. *Teat.* 24. c, 19. ich habe gedacht, ich habe geglaubt. Rozumiałem, nie rozumiałem, spodziewałem się, nie spodziewałem się, jest przyzwoita głupich wymówka. *Fredr. Ad.* 108. daß hätte ich nicht gedacht. Ja rozumiem i za prawdziwą sentencją tę być mniemam. *Salin.* 4, 165. Wzbyt 'rozmiiesz (rozumiesz) bogi tak może być, kształtyli i biorą i dają; *nimum putas.* *Zebr. Ow.* 208. Nie 'rozmięj (nie rozumieję), by Nopsus nie miał powładać Czym inszym, tylko przyszłe rzeczy opowiadać. *Zebr. Ow.* 508. Kto 'rozmie, wóz niech żenie, podwoję światłości; *quilibet alter agat.* *Zebr. Ow.* 59. (ktoby rozumiał, chciał, ktobykolwiek sobie ufał). Rzeczy stworzone takie są, jakie mają przyrodzenie, a nie takie, jakieniby je chcieli rozumieć ludzie. *Modrz. Baz.* 5. Rozumie drugi doskonałość na tym tylko, się modlić. *Groch. W.* 565. Co rozumiesz przeszkodą, to bywa pomocą. *Min. Ryt.* 4, 111. U nas ci trzeba nową sztukę umieć, Inaczej mówić, inaczej rozumieć. *Kniaź. Poez.* 5, 120. (inaczej myśleć, denken, sentire). Co rozumiecie, gdyby kto niemy bałwan przyodział w purpurę? *Bals. Niedz.* 1, 595. co sądziecie, was meint ihr, denkt ihr, glaubt ihr? — Rozumiałby kto na pola, że to ogrody. *Mon.* 75, 772. (patrzając na pola, mniemałby, sądziłby zapatrując się na nie). — Rozumieć o czym - sądzić o czym, you etwaß halten, urtheilen (gut, schlecht). O to się każdy ma najwięcej starać, aby o każdej rzeczy dobrze rozumiał. *Modrz. Baz.* 25. sprawiedliwie sądził, richtig urtheilen. Każdy o sobie dobrze rozumie. *Mon.* 64, 645. (do-

brą o sobie ma opinią). *Rys. Ad. 25.* Każdy o sobie więcej rozumie, niż jest. *Cn. Ad. 345, Ross. мечтать.* Dobry o każdym dobrze rozumie. *Cn. Ad. 185.* Rozumienie • opinia, mniemanie, zdanie; *Bosn. sejenja; Eccl. uenuevanie, die Meynung.* Na niskim u sobie rozumieniu nikt nie przegra. *Sk. Kaz. 85 b.* Wysokie rozumienie pewna zguba. *Falib. R 2.* Pochlebstwo, wprowadza nas w błąd nader dobrego o sobie rozumienia. *Mon. 65, 150.* Nie miej o sobie rozumienia, abys mędrszym nad inne był. *Sk. Dz. 581.* Już miał u ludzi wielkie o swych enotach rozumienie. *Sk. Żyw. 1, 517.* (wielką sławę). Tą jedną zmasą rozumienia sobie nadszpecił, *existimationem.* *Krom. 145.* (dobre imię). Dobry stoi swym summieniem, a nie ludzkim rozumieniem. *Cn. Ad. 184.* (enota, nie ludzką mową się szczyć). Nie rozumienie o sobie, trucięża jest enoty. *Teat. 25. b, 80, Ross. самолюбие.* Dobre obyczaje i ludzkie rozumienie, rychlej namówi, niż długie mówienie. *Cn. Ad. 165.* Z czasem rozumienie odmienna się. *Gaz. Nar. 1, 544.* Swego rozumienia ma dowód każda strona. *Otw. Ow. 115.* — *Ellipt.* Rozumieć gdzie o czym • sądzić, że się tam znajduje, glauben, daß was wo sey. Wjechawszy z nim w puszcę, kiedy rozumiał o swych już blizko, odezwał się po Polsku. *Pap. Cn. 1061.* Posłał żołnierze na klasztor, gdzie rozumiał o bytności tego zakonnika. *Sk. Żyw. 2, 26.* — Rozumieć za co • trzymać za co, mieć za co, brać za co, für etwas halten. Hrabia do hrabiny mówi, którą rozumie za Zuzankę... *Teat. 20. b, 202.* Naród Sławiański z Dalmatskim za jeden rozumieć nie potrzeba. *Krom. 6.* W chorobie, gdy już za zmarłego był rozumiany, grześć go cheieli. *Sk. Żyw. 2, 182. Gwagn. 676.* Nie mniemaj, abym ciebie za najmędrszego rozumiał. *Gorn. Dw. 8.* Nie rozumieć się za prawego szlachcica, jeśliś nikczemaością z pospólstwa jeszcze nie wyszedł. *Star. Ref. 52.* Co nad siłę swoje być rozumieją, za zmyślona rzecz w dziejach rozumieją. *Sk. Żyw. 1, 20.* Rozumiał to za sromotę, prosić kiedy o co. *Gorn. Sen. 558.* Łamać pakta z sąsiady, on za nie rozumiał. *Jabl. Tel. 146.* — *Cum Dativo obsolet:* Pruski mistrz, rozumiejąc tam, iż Pomorskiej ziemi spokojnie dzierzeć nie mógł, chciał z Władysławem przyjacielskie o nią nałożyć. *Biel. 177.* (mając za to, sądząc, przekonany będąc). Rozumie J. K. Moś, iż w nieodmówiennu siostry swojej W. Neej Mości, Wasza Xea Moś znasz osobliwą łaskę jego. *Gorn. Dz. 154.* Rozumiał temu, ten wszechmogący pan, iż po przyjeściu jego miało być wielkie zamieszanie. *Ref. Post. B 2.* — *Insveta constructio:* Iż nie śmiał zaprzecć tego, co wszyscy widzieli, Przewo go dziwnie sobie drudzy rozumieeli. *Prot. Jał. 18.* różnie o nim sądzili, sie beurtheilten ihn verschiedenlich. — §. 5) Rozumienie jakiego słowa, jakiego miejsca w piśmie, wyrozumienie, wykład, sens, znaczenie; der Sinn, der Verstand, die Bedeutung einer Stelle, eines Wortes. Symachus przetłómaczył pismo s. na Greeki język, nie słowo do słowa, ale samo rozumienie. *Sk. Dz. 105.* Na niektórych miejscach, gdzie wykład według litery nie bardzo smakował, sens abo rozumienie duchowne brać się musiało. *Groch. W. 25.* ROZUMNIE *adverb.;* *Boh. et*

Slov. rozumně; Eccl. смысленъ; po rozumie, według rozumu, z rozumem. *Cn. Th. 954.* vernünftig, auf eine gewisse Art. Nierozumiaie *Eccl. невѣждно.* ROZUMNOŚĆ, ści, ż.; *Boh. rozumnost; Sorab. 1. rozemnosć;* (*Carn. resumnost vis reflexiva*); *Vind. resumnost, modrust, umnost, pametnost; Rag. rasumnos; Eccl. добропозыміе;* mienie rozumu, rostropność, mądrość; Weisheit, Verstand. Mądrość gdzie bywa należona? i które jest miejsce rozumności? 1 *Leop. Job. 28, 12.* Uboga jest mądrość i mienność, on ci ma radę i rozumność. 1 *Leop. Job. 12, 12.* Samego człowieka inaczej zmysł, inaczej imaginacya, inaczej rozum ludzki, inaczej boska widzi rozumność. *Bardz. Boet. 166.* Rozum tylko ludziom należy, jako też rozumność samemu bogu. *ib. 170.* Nad rozumnością Jezusa zdumiewali się wszyscy. *Sekl. Luc. 11.* ROZUMNY, a, e; *Boh. et Slov. rozumný; Sorab. 1. rofomoy. rozemacze, rozemné; Carn. umn (ob. Um, et. bezumny), pameto, (ob. Pamiętny); Vind. umen, resumen, moder, sastopen, pameten; Croat. razumen, pameten; Rag. razuman, razuman, razumnik; Slav. razuman, razloxit, pametan; Bosn. razuman, pametan, spametan, mudar, razborit, raslogit, svjestan; Ross. разумный, умный, умель, разумникъ, умникъ, разумница, умница, дѣлный, здравомыслящій, смысленный (cf. zmyslny), смыслащій; Eccl. разумивый, разумичный, добропозумивый; §. a) rozum mający, vernünftig, Vernunft habend, verständig. 1 rozumani czasem błędza. *Teat. 26, 15.* auch gewisse Leute irren. Za morek czasow rozumni Tacy byli, eo umiel, A bazarze czezością dumni Poszanowania nie mieli. *Kras. List. 121.* Dorastanie lat jest, gdy kto do lat rozumnych przychodzi, t. j. że ma czternaście lat. *Szczerb. Sax. 197.* Nierozumny *Ross. безслонесный.* Rozumnym się stać, do rozumu przyjsć *Eccl. разоумити. учинишся разумнѣишимъ.* — §. Nie mogą być rozumna z tego człowieka. *R.* Ja go rozumieć dobrze. *Teat. 51. c, 14.* nie pojmuje go, nie rozumieć, nie mogą być z niego mądra, id fanu anß ihm nicht flug werden. — §. b) Rozumny, według rozumu uczyniony. *Cn. Th. 955.* vernünftig, gewissen ausgeführt. — §. c) Głos rozumny, wyrozumny, *roz articulata. Cn. Th. 192.* vernünftig, verständlich. ROZUMOWAĆ *ez. cont.* rezonować, rozumnie rozbrać, wnosić; raisonniren, vernunfteln, jösließen, Schluß machen; *Carn. modruvati, pametujem, pametuvam; Vind. umititi, resumovati, pametuvati, modruvati; Croat. mudrovati, zrdelim; Rag. razloxit, razboriti, (cf. rozebrać, rozłożyć); Ross. умствовать, (наразумить, надоразумить, doradzać); Eccl. добопремудрствовати, добомудрствовати. Rozumować, jest znosić między sobą wszystkie pojęcia. *Zabl. Roz. 12.* Rozumowanie, *Rag razumak, rabor; Carn. modruvanje; Croat. zrochènnye, zrok, (cf. rzec cf. zrok); Ross. умствование; Eccl. умение, умствование.* Najcelniejsze dzieło rozumowania zawisło na wynalezieniu zgodności lub niezgodności dwu wyobrażeń za pośrednictwem trzeciego. *Cyank. Lag. 178.* Gdy rozumowanie składa się z trzech podań, zowie się sylogizm. *ib. 180.* Do czegokolwiek się przyłożymy, wszędzie trzeba przywoicie rozumować. *Zabl. Roz. 11.* Rozumujący do-**

brze (*Carn.* modruvavz, umovez, resumovez, pametuvauz). Złe rozumować, przesadnie; *Ross.* умичать, *ob.* Mędrkować, ROZUMOWSTWO; *Croat.* razumnoznatvo, *ob.* Logika, Dyalektyka.

ROZUWAĆ, *ob.* Rozzud.

ROZUZDAĆ *cz. dok.*, wyuzdać, rozehrznać; *Rog.* razudati; *Croat.* razvuzdávam, razsválujem; *Ecl.* изъзудаю; *Ross.* разуздать, разуздывать, развозжать, разваживать, entzuden, entzügen, *pr. et fig.* Wolność cielesna pismo zowie Belialem rozuzdanym. *Sk. Kaz.* 507. *Vind.* resvudan; *Ecl.* разузданный. Na złe się rozuzdał. *Petr. El.* 190. (rozpuścił się). Rozuzdana namiętność wykożenia wszelką moe enoty. *Teot.* 2, 8. Gniew rozuzdany *Zub.* 8, 572, *ob.* cugle puścić.

ROZWADZIC *cz. dok.*, Rozwadać *niedok.*, wadzających się rozwieść, rozjać, rozbronić, Zusammen aufeinander bringen. (*Carn.* resvadeti - nawykać kogo, resvada - narów, zły nałóg, złe użycie). Agamemnon z Pryamen bli się okrutnie, i tak długo, aż ich noe rozwodziła. *Biel. Hst.* 57. Zwadziwszy się na polu, jeden drugiego zabił, że nie był, któryby ich rozwodził. *Leop. 2 Reg.* 14, 6. Posłi do broni, i tak się zajedli, żeśmy ich ledwie rozwadzili. *Warg. Ruds.* 180. Pięciami się bili: do rozwadenia ich rzuciło się ich wiele. *Sk. Dz.* 1145. Ci, co rozwadzają, nie poczyna rozwadać, aż do kordów przyjdą, aliści ręka wisi, i ano było lepiej początkom zabiegać, póki się jeszcze swarzyli. *Rej. Zw.* 154. Dwu trzeci rozwadza *Fys. Ad.* 15. Do tyłam was rozwadzał, aż mi się dostało, bijcie się póki chcecie, mnie tam na tym mało. *J. Kehan. Dz.* 221. *Tward. Wł.* 25. *Biel. Św.* 222 b. ROZWADZCA, *y, m.*, rozwadzający kłócających się; *Carn.* resloszhnik, der Streitende aus einander bringt. Poswarzyli się, i nie było rozwadczy między nimi, i zabił jeden drugiego. *Buñ.* 2 *Sam.* 14, 6.

ROZWAGA, *i, ż.*, rozważanie, rozbieranie, zastanawianie; *Boh.* powažení, rozpak; *Carn.* resum, resbôr, prenástlek, (*cf.* rozum, rozbiór, przemyśl); *Vind.* preloslba, preloshenje; *Ross.* разсчитать, благоразсудность, благоразсуждение; *Ecl.* вымышленіе, das Erwágen, Ueberdenken, Ueberlegen, Betrachten. Z rozwagi postępków. *Nar. Tac.* 2, 564. We Pani temi swemi rozwagami każdemu głowę kłóci. *Teat.* 5, b, 25. — Nierozwaga, niebaezność, Unüberlegtheit. Załuje pierwszej mojej nierozwagi. *Teat.* 16, 16.

ROZWALCZY, *a, e*, od rozwalenia, zburzeniu służący; stürmend, zertrümmend. Strach wam obecny słupy stawi barde, Przystołość rozwalczą hartuje oskardę. *Nar. Dz.* 2, 75. ROZWALIC *cz. dok.*, Rozwalać *niedok.*; *Boh.* rozwałiti, rozwałeti, rowalovati; *Carn.* resválim, resválam; *Vind.* razvaliti, razvalujem, resvaljati, podreti, podirati, resdirati, porusluti; *Rog.* razváliti, rzvágljati, razváglivati; *Bosn.* razvaliti; *Slav.* razoriti; *Ross.* развалить, развалывать, раскатать, раскатывать: rozburzyć, burząc rozrzucić; zertrümmern, zerstören. Masto spalcie, Mury z samego gruntu rozwalcie. *Ryb. Ps.* 274. Zbuduje znówu rozwalone budowania. *5 Leop. Ezech.* 56, 55. Co długi ciąg lat wielkim nakładem i pracą zbudował; to

dzień jeden rozwałił i rozprószył. *Pileh. Sen. list.* 3, 87. Do rozwalenia *Ross.* развалестый. Trójzębem skałę Neptun na dwoje rozwałił. *Bardz. Trag.* 266. rozszczępił, rozbił, zerfallen. Gdzie zwracam, nie wiem weale; Jeszcze sobie łeb rozwałę. *Teat.* 52, c, 53. Legł z rozwaloną głową, i upadł na ziemię. *P. Kehon. Orł.* 4, 428. — *Fig.* Rozwałił zuchwałę zamysły buntowników. *Teat.* 59, 114. — §. Rozwalić brzuch, rozwalić się, kłaść się gdzie rozciągając, wyciągając się niezgrabnie; sich wohnen refeln, unanständig anstrecken, sich hinlummeln; *Ross.* разворочаться. Rozwała się na łożu, twardym snem zmuszona, Wąpiłysz, czy to chrapię, czy to nagle kona. *Zab.* 6, 462. *Mon. Tr. Tel.* 267. Na kanapie leniwie rozwalony. *Teat.* 18, 57. Siedzi, rozwałił się w złocie i purpurze, pijany na lewej się ręce wsparł, wraca strawy z żołądka. *Bardz. Trag.* 555. Rozwalwszy się w chłodzie leży. *Jak. Ez.* 85. ROZWALINA, *y, ż.*, ROZWALISKO, ROZWALINISKO, *a, n.*, ROZWALINY, ROZWALISKA *plur.*; *Boh.* rozwalina, zbořenina, zbořenště; *Carn.* podertya; *Bosn.* kosó, kucelja razorena; *Ross.* развалина, развалины, обвалъ, (rozwałyni sanki chłopskie obłaczaste): rozrzucone, rozburzone mury, budynki etc; Trümmer, Ruinen. Cerkiew ta dla długiego spustoszenia swego, w rozwalny poszła. *Sleb.* 109. Ulegną się dymiące rozwaliniska. *Przestr.* 144. — *Fig.* Paryż na rozwałisku skromności zbytki tworzy. *Zab.* 7, 41. — §. *Poet.* Wojna, rozwałisko złe, jak powódź się złało. Zwrotem na tych, od których swój porzątek miało. *Przyb. Mil.* 215. wojna wszystko burząca, der alle verberende Krieg. — §. *Milit.* Rozwalina w murze armatami przestrzelona, bresza; die Breche in der Mauer. *Tr.* ROZWAŁKOWAC *cz. dok.*, wałkując ropłaszczycę, breiten walzen, zerwalzen. Makaron robi się z ciasta rozwałkowanego cwenko. *Wiel. Kuch.* 415.

ROZWALNIAĆ, *ob.* Rozwałnić.

ROZWARTY, ROZTWARTY, *a, e*, ROZWARTO, ROZTWARTO *adv.*, otwarty na oścież, sperweit aufgemacht. Roztwarta darom brama. *Hul. Ow.* 58. Trzeba mi wiedzieć, kiedy mnie wyciał, czy miał rękę rozwartą, czy w kufak ściśnioną? *Teat.* 51, 57. — *Math.* Kąt rozwartý, obtusus, większy niż krzyżowy. *Solsk. Geom.* 2, *Stas. Buff.* 158. cin stumpfer Winkel. Trójkąt rozwartokątny, zawierający kąt rozwartý, obtusangulum. *Le-k.* 17. *Jak. Mat.* 1, 45. *Geom.* 1, 24. *Solsk. Geom.* 6. cin stumpfmüßiges Dreieck. — *Botan.* Gałęzie rozwarłe, divergentes, pod kątem prostym na pniu osadzone. *Jundz.* 2, 11.

ROZWARZYĆ *cz. dok.*, Rozwarzać *niedok.*; *Boh.* rozwariti; *Sorab.* I. rozwarám; *Croat.* razvruchujem, razvruchiti; *Bosn.* razvariti, raskuhati; *Rog.* razváriti; *Ross.* разваривъ, разваривать; moeno przewarzyć, dać rozewrzeć, rozgotować; jebr durdfochen, zerfochen, zerfieden. Polewki z ziół rozwarzonych nalała. *Otw. Ow.* 264. — *Fig.* Łza często kamienne serca rozrucha, rozwarzy. *Zab.* 5, 559. *Koss.*, rozmiekeley.

ROZWAŻACZ, *a, m.*, który co rozważa, rozbiera, roztrząsa; der Ueberleger, Erwáger, Betrachter; *Ecl.* разсмотритель. Holo, do czego frasujemy głowy, Nieszczęsnych przy-

god rozważaże smutni. *Kniaż. Poez. 1, 90.* ROZWAŻNOŚĆ, ści, ż, wprawność w rozważanie, rozwaga, die Ueberlegtheit; *Boh.* rozważliwost; *Carn.* resbornost, resbör, resumnost; *Vind.* vanzhovitnost, vanzhajozhnost, vglavovsetnost, pervanzhivost, permiffenost, spominost; *Ross.* разсмотрительность; *Eecl.* вышление. ROZWAŻNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* rozważliwy; *Slov.* rozgjmawý; *Sorab.* 1. poważuune; *Carn.* resborn, premi-slén; *Vind.* vanzhoviten, vanzhोजhen, merkifhen, vglavovseten, spomliu, pomiflenu, pomiffen, napomiffliu, prevanzhliu; *Slav.* promislivshi; *Ross.* разсмотрительный, благоразсудительный, благоразсудный; *Eecl.* вышлешный, разсмотреливый, разсмотрительно; rozważający, rozbierający; erwägend, überlegend, voll Bedacht. Nierozważny młodzieńcze, tzy które jej płyną, tak jak ona fałszywe. *Teat. 49. b, 42.* Jażmożna zamknięta jest w ręku rozważnych. *Xiadz. 125.* Wybór nierozważny. *Teat. 52, 74.* Serec jest nierozważne, *ib. 41. c, 544.* Filozofia jest i rozważna i czynna, rozpatruje się i w raz działa. *Pilch. Sen list. 5, 186. (speculative).* ROZWAŻYĆ *cz. dok.*, Rozważać *niedok.*, Rozważywać *frequ.*; *Boh.* rozważiti, rozważovati, posauditi sy, považim, považovati, rozgjmati, (*ob. Rozjać*); *Sorab.* 1. rozpoznu, rozpominam; *Vind.* prevaguvati, preprevagati, preiresmitti; *Carn.* premislhujem; *Croat.* razglédam; *Slav.* promotriti; *Ross.* развѣсить, развѣшивать, разгадать, смебнуть, смекать, одуматься, одумываться, осмотрѣть, осматривать, обмыслить, обмысливать; *Eecl.* возсудити, возсуждаю, поглочити са, поглумяеся, разсуждати, размышлати, подумать еъ собою; waga dochodzić, na wadze przeważać; abwägen, auf der Wage erforschen, prüfen, *propr. et fig.*, rozmyśleć, rozpramiętać, rozpominieć, roztrząsać, rozbierać; erproben, erwägen, überlegen. Weźmiesz sobie szale z gwichty, i roważysz włosy; trzecią część spalisz, a druga trzecia część zsiekasz mieczem. *1 Leop. Ezech. 5, 1.* Mądrzy, co powiadają, jakoby na wadze rozważają. *Radz. Syr. 21, 28.* (słowa mądrych na wadze ważone bywają. *Bibl. Gd.*) Oszukują drugich przy rozważaniu sprawiedliwości, *in stateris.* *Wióbl. 140.* Ten tylko, co ufa swojej enocie, rzec może: waż, uważ, rozważ; a ja-é i ze wszystkich miar zupełnym w wadze i w próbie enoty mojej wyjdę. *Lub. Roz. 221.* Niech to insi rozważują. *Kosz. Cyc. E.* Rozważaj słowa, niżeli je wymówisz. *Stas. Num. 1, 41.* Jeżeli się komu podobać będzie tłumaczenie to z textem rozważyć... *Krup. 5. praef.* porównać, die Ueberlegung gegen das Original abwägen, sie damit zusammen halten. Człowiekowi bóg dał moe rozważania, t. j. ażeby z dwóch propozycyji trzecią wnosił. *Mon. 70, 164.* skonkludowania, wniesienia zkąd; Edhlußkraft, Gabe zu schließén. — § Rozważam się *rec.*, decyduje się po delberacyi, ich bestimme mich, entschleße mich, entscheide nach der Erwägung. Coż teraz mówisz? czyś ty nie mój po zapłacie? R. Dopiero ja to zważam, lecz się jeszcze cale Nie rozważam, i w równej wadze trzymam szale. *Min. Ryt. 1, 317.* — § Rozważać eo komu, przekładać mu do rozważania; einem etwas zu erwägen geben, es ihm vorstellen, zu Gemüthe führen. Potym

mu dziesięcioro pańskie przykazanie po jednemu rozważał. *Pasz. Dz. 26.* Maslaus od Prusaków ogromne wojsko przeciwko Kazimierzowi snadnie otrzymał, w te słowa im rozważając: Was tu rzecz samych zachodzi, etc. *Krom. 91.* Rozważyć komu: namówić go, einen mōžu beređen. Snadnie Mieczysław książętom Śląskim rozważył, że z nim radą i orężem znosić się poczeli, *persuasit.* *Krom. 202.*

ROZWESELIĆ *cz. dok.*, Rozweselać *niedok.*; *Boh.* rozweseliti; *Slov.* obweselugi; *Sorab.* 1. zameszelú; *Vind.* resvefeliti, arsvēfēliti, obfladuvati, reshiveti, reshiulati; *Carn.* resveselim; *Croat.* razveszeliti, razveszelyujem; *Rag.* razveselitti, razveselitti; *Bosn.* razveseliti; *Ross.* развеселить, провеселить, возвеселить, вознеселять; wesołym uczynić osobliwie niewesołego, (*cf.* uweselić); erheitern, fröhlich machen. Rozweselać niewesołego; uweselać ledajakiego. *Cn. Th. 955.* Serec wesołe rozwesela oblicze. *W. Prov. 15, 15.* Rozweselenie *Vind.* resvefeluvanje. Rozweselający, *Vind.* reshivezhen, reshiulajozhen; reshivitiu; *Croat.* razveszilyiv. Miejsce rozweselające; *Vind.* resvefelizhe, vefelislitu, Eustort. Moe rozweselenia *Vind.* reshivezhnost, vefelnost, resvefelnost. Człowiek rozweselający. rozweseliciel, *Croat.* razveszelitel, *f.* razveselitelicza; *Rag.* razveselitelgl, *f.* razveselitelgliza. Rozweselić się, rozpuścić się na wesołość. *Cn. Th. 956.* redt lustig werden.

ROZWIĄC, ROZWIONĄC, *f.* rozwieje, rozwienie, rozwionę *cz. jednł.*, Rozwiewać *niedok.*; *Vind.* samesti, sapihati; *Ross.* развѣять, развѣвать; rozdmuchnąć, zerwehen, verwehen, *propr. et fig.* Popioł ma w sobie tak drobne części, że lekkim wiatrem bywa rozwiewan. *Sienn. 551.* (rozprószone, rozmniesiony). Popioł lekkim wiatrem bywa rozwiewan. *Spicz. 168.* Silny wiatr piaski rozwiewa. *Psalmod. 68.* Będą jako plewy na wietrze, i jako perzyna, która wieher rozwiewa. *1 Leop. Job. 21, 17.* Wnet jak plewy wieherem, wszystko się rozwienie. *Rej. Wis. 125.* Irtum facere, rozwiać, rozpróć. *Marz.* Zoiszczywszy (bóg) pysznych ludzi harde dумы, A niechcąc ich mieć więcej na baczeniu, Rozwiał ich płonne rady i rozumy. *Odym. Św. E 2 b.*

ROZWIĄZAĆ, *f.* rozwiąże *cz. dok.*, Rozwiczować, rozwiązuje *cotin*, Rozwiązywać *frequ.*; *Boh.* rozważiti, rozważovati, rozuzłiti, (*cf.* węzeł); *Sorab.* 1. rozwežu, rozwožu; *Vind.* resvasłati, arsvesāt, arsdrihit; *Croat.* razvezati, razvesitjem, razvuzlávam; *Rag.* razvōzati, razvezujem, razuzłatti; *Slav.* razvōzati; *Bosn.* razvezati, razdrjesčiti, odrjesčiti; *Ross.* развязать, развязывать, вывязати, вывязывать, растворить, растворять; *Eecl.* рѣшити, рѣшну, отрѣшити, отвязати, разрѣшити, разрѣшату; rozdzierzgnąć, związanego eo odwiązać; aufbinden, aufknüpfen, auflösen. Po wydobyciu z mozydu, konopie rozwiązują się z pęczków. *Jak. Art. 5, 219.* Jeden węzeł rozwiązał, drugi zawięzował. *P. Khan. Orl. 1, 296.* Musi rozerwać, kto rozwiązać wstęgi nie może. *Pot. Syl. 41.* (przecięć węzeł). Rozwiązanie *Ross.* развязка. Do rozwiązania, rozwiązalny, *Slov.* rozważatelný; *Sorab.* 1. rozważanité; *Ross.* рѣшимый, auflöslích. Wę-

zeń nierozwiązany, nierozwiązanny, nierozwiązalny, nie do rozwiązania, nierozdzielny, *Eecl.* неразрѣшмый; *Ross.* неразводимый, неравотный, unauflöslich. Przywiązałeś mię sobie nierozwiązanym węzłem. *Sk. Żyw.* 1, 368. Rece nierozwiązanie skrepowane były. *Mon.* 76, 146, *adverb.*, nierozdzielnie. Rozporządzenie boskiej mądrości jest dla nas rzeczą trudną do zrozumienia i nierozwiązalną. *Mon.* 76, 378. — *Fig. tr.* Wie on, gdy ochronić, gdy worki rozwiązać. *Opal. Sat.* 7. rozdawać hojnie, rękę otwierać, den Buntel aufthun. W jałmużny ręce rozwiązane, Szafarki sierot niepohamowane. *Suszye. Pieśń. A b.* (rozpuszczone, rozlane na hojne jałmużny). Kryształ urzeczony rozwiązuje. *Sienn.* 330. odpęta, odczyni; von der Bezauberung frei machen, die Bezauberung auflösen. — Rozwiązać związek, towarzystwo jakie, eine Verbindung entlassen, auflösen, aufheben. Rozwiązanie konfederacyi. *Vol. Leg.* 8, 920. Dobrze jest człowiekowi tak być: lecz jeśli pojął żonę, mieszukajże rozwiązania: jesteś rozwiązany od żony, nie szukajże żony. *1 Leop.* 1 *Cor.* 7, 27, (cf. rozwód, cf. rozwieść się). — Rozwiązać się z ciałem: rozłączyć się, sich vom Körper trennen. Przy czytaniu ewangelii, z ciałem się tym rozwiązał. *Sk. Żyw.* 2, 119. Jak bardzo pragnął Paweł, rozwiązać się z ciałem tym śmiertelnym. *W. Post. Mn.* 327. — Materi elektrycznej nadzwyczajna dzielność do rozwiązywania ciała, jest wiadoma. *Pam.* 85, 2, 168, (cf. rozpuszczenie). — Rozwiązać matkę z płodu: ratować rodzącą, der Mutter bey der Niederkunft beystehen, entbinden helfen, die Entbindung befördern. która z płodu rozwiązujesz Dobra Dyano, i matki ratujesz... *Lib. Hor.* 126. Alkmene dopiero z brzemia rozwiązana. *Ow. Ow.* 361. der Leibesfrucht entledigt, entbunden. Rozwiązanie matki, zlegnienie: połóg, die Entbindung, die Niederkunft. Kiedy się płód odłącza od matki, i na świat wychodzi, nazywa się to rozwiązaniem matki, czyli rodzeniem. *Zool.* 76. Blisko spodziewane rozwiązanie królewiczowej, pierwszą raz ciężarną. *Gaz. Nar.* 1, 297 — Rozwiązać język, na co, na kogo: rozpuścić go niehamownie, puścić cugle językowi: der Junge den Zügel loslassen lassen, frey reden. Nie rozwiązuj języka przeciw nieprzyjacielowi swemu. *Budu Apoph.* 79. Rozwiązał Sejan potężny język, utyskując na wyniosłość Agrypiny. *Nar. Tac.* 1, 280. Chwilę stojąc bez mowy, potem się ozwała, i język na żal, oazy na lzy rozwiązała. *P. Kahan. Orł.* 1, 208. To zdanie się nie ostoi, że ludzi na grzechy i rozpustę rozwiązuje i rozpasuje. *Salin.* 4, 185. — §. *Theol.* Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzyby byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwiązował, rozgrzeszał. *Gil. Kat.* 269. Rozwiązujący, rozgrzeszający *Ross.* разрѣшительный — *Philos.* Rozwiązać jaką kwestyę, wątpliwość, zdanie jakie: dać odpowiedź ułatwiającą, ułatwienie; ułatwić, rozstrzygnąć, eine Frage u. s. w. auflösen. Ja dwoma słowy ten węzeł wam rozwiążę. *Biel.* 622. Może on trudne rzezy wyłożyć, a węzłowe rozwiązać. *5 Leop. Dan.* 3, 16. (wywieźć, 1 *Leop.*). To wszystko, co tak długo mówił, ja króciusienko rozwiązuje. *Teat.* 34. *b, H* 2. Dłuższego czasu trzeba na rozwiązanie pytania,

nizeli na zadanie onego. *Pileh. San. list.* 362. Obiecuję te trudności nam rozwiązać. *Zabk. M.* 420. Powstanie umarłych tak jest trudną rozumowi ludzkiemu zagadką, że jej i anielski odgadnąć i rozwiązać nie może. *Pociej.* 114. Oedyp wątpliwe gadki rozwiązuje. *Bardz. Trag.* 355. Niektóre rzezy dla uciechy tak się zawierają, iż rozwiązanie ich nieumiejętnemu bywa trudne, a umiejętnemu bardzo łatwe. *Gorn. Sen.* 356, *Ross.* pŕshenie. Łatwiej jest głupcowi dziesięć zarzutów uczynić, jak mądremu jeden rozwiązać. *Wiad.* 256. — *Math.* Rozwiązanie, *solutio*, zamyka w sobie odpowiedź na zadanie. *Alg. 3. Łesk.* 12. *Geom.* 1, 21. "ROZWIĄZ, -iezu, m., rozwiązanie, rozłączenie: *Ross.* развязка, die Auflösung. O przyrodzeniu duszy i rozwiezie jej z ciałem, umierając rozmawiał. *Nar. Tac.* 2, 419.

ROZWIĆ, *f.* rozwije *cz. dok.*, Rozwinać, *f.* rozwinie *jedatl.* Rozwijać *niedok.*: *Boh.* rozviti, rozvinauti, rozvjeli, rozwinowati; *Carn.* resvyam, (resvylje = ruptura); *Vind.* resviti, resvijati; *Croat.* razviam; *Bosn.* razviti, razmotati; *Rag.* razvitti, razviati, razvijam; *Ross.* развить, развивать, раскатать, раскатывать, раскутать, раскутывать: odwinać zawinięte, von einander wickeln, von einander schlagen, entbullen, aus einander lassen. Rozwijam pieluchy: odwijam dziecię. *Cn. Th.* 936. *Ross.* pacne-ленать, распеленывать. Na wiatr niepewny cheesz rozwiąż żagle. *Teat.* 46. c, 33. rozpinąć, rozciągać, die Segel anspannen. Na wały morskie nasieść im kazano, i żagle rozwiąż. *Zebr. Ow.* 361. Już też noc zaszła, i płaszc rozciągniony Rozwila na świat uszyty z ciemności. *P. Kahan. Jer.* 273. rozpuściła, den Mantel über etwas ansbreiten. Wiosna nowe ozdoby rozwią, po umarłej zimie. *Tward. Wł.* 105. Śliski a zwity wał, w rozmaite się kregi zwija i rozwią. *Weresz. Reg.* 145. Stała wryty, Gdy ślicznej Prymidy włos ujrzał rozwity. *Hul. Ow.* 65. rozpuszczony, rozwiązany, fliegendes Haar. Rozwija ogon w łezce indyk i paw butny. *Zab.* 10, 76. *Ross.* rozłącza, der Pfau entdohert seinen Schweif, schlägt ein Rad. Rozwijanie, rozwiniecie *Ross.* разввка. Rozwinać proporce *tr.*, rozpostrzec, rozciągnąć władzę swoje; seine Fahnen wehen lassen, seine Macht erweitern, weiter um sich greifen. Skoro Gustaw popłynął do Szwecyi, hetman w tym rozwiąwał swe proporce, i fortece obległszy, pasy wszystkie zastąpił. *Tward. Wł.* 180. — *Aliter:* Rozwinać wojsko: rozwiązać rejmenta, zwinąć, rozpuścić; die Truppen aus einander lassen. Większą część wojska rozwinęto. *Kłok. Turk.* 245. — §. Rozwinać się, rozstać się, von einander scheiden. Gdy wszystko na nich zdali, rozwinęli się, i rozbiegli się do domu. *Boter.* 4, 62. Ty, co się tylko mogła ze mną rozwiązać sama śmiercią, i śmierć cię ze mną nie rozdzieli: qui a me morte revelli sola poterat. *Zebr. Ow.* 83. Spahowie, dowiedziawszy się o śmierci wodza, zaraz się rozwinęli. *Kłok.* 224. rozeszli się, rozjechali się, sie gingen aus einander. Apostołowie rozwinęli się byli po całym świecie. *Boz. Hst.* 256. — *Fig.* Tak wielkie wały za krótki czas rozpedzone, w piany drobne się rozwijają. *Birk. Exorb. E* 3 b. sie lösen sich auf, zergehen in Schaumbläschen.

— *Botan.* Rozwija się drzewo, kwiat: puka się, aufbrechen, aufbrechen, aufblühen, aufplagen. Skoro się kwiatek rozwija, zaraz go zerwać. *Teut.* 51, 15. Wiosna gaje rozwiciem galezia odmładza. *Otw. Wirg.* 409. Choć zimne w około stoją lody, Etna jednak zielone rozwija ogrody. *Ustrz. Troi.* 56. W krzewach zielenistych trafia się rozsochatość, czyli rozwijanie się w widlate galezie. *Brzost. Duch.* 54. (rozrośnienie, rozgałęzienie). W tym zaślepieniu już się marny grzech rozkorzeni a rozwija gniazdo swoje. *Hef. Post. II h h 6.*

ROZWICHRZYĆ *cz. dok.*, pędem rozwiać, wicjacie rozpedzić, rozprószyć, *pr. et fig.*: auß einander stürmen, stürmend auß einander wehen. Wiatr rozwichrzy ich. *Budn. Zach.* 7, 14. — *ż.* Rozwichrzyć, moeno zawichrzyć, zamieszać, sehr verwirren. Wszystkie rzeczy meuważnie rozwichrzył. *temere omnia turbavit.* *Krom.* 478. Wojciech rozterkami królestwa rozwichrzonego odrażony, przyjacę korony nie chciał; *turbulenti regni.* *Krom.* 554.

ROZWIDNIC się *recipr. dok.*, **ROZWIDNIEĆ** *neutr. dok.*, **ROZWIDOCZYĆ** się *recipr. dok.*, rozświtnąć, rozjaśnić się; hell werden, licht werden, tagen. Skoro się rozwidniało i uciszyła burza... *Niemc. Król.* 2, 125. Na ostatek pogodny świt się rozwidoczy. *Przyb. Milt.* 91. Nim dzień rozwidnieje. *Przyb. Milt.* 195. ehe der Tag anbricht. — *Fig.* W trzynastym wieku brzask się pokazał w Europie i po trochę rozwidniać się zaczęło. *Teat.* 24, 42. *Czart.* **ROZWIDOCZYĆ**, **ROZWIDNIC** *cz. dok.*, widok uczynić, rozświecić, rozjaśnić; hell machen, erleuchten, *pr. et tr.* Otworzył bóg ucho, serce rozwidoczy. Aby ich własne strofowały oczy. *Chrośc. Job.* 158. Nauką swoją rozum nasz rozwidoczył. *Pot. Poc.* 68. Jasność sławy dom twój rozwidoczy. *Pol. Arg.* 56. Rozwidnie galezie, *Croat.* razklestrujem interlucio.

ROZWIĘDZIENIE, **ROZWIĘDZIONY**, *ob.* Rozwieść.

ROZWIĘLICZYĆ *cz. dok.*, [*z cerk. развелычати extollere*, rozwielmżyć, rozślawić, pretien 2]; *Slov.* rozvěšiti; rozmnożyć, vermehren, zafstreich machen. *Fig.* Rozwieliczyłeś się Jehowo, ponieważ niemasz podobnego tobie. *Budn. 2 Sam.* 7, 22. (wielmożnym jesteś. *Bibl. Gd.*) [*magnificatus. Vulg.* 2] Niech mówią zawzdy, niech się rozwieliczy Jehowa. *Budn. Ps.* 40, 16. (niech będąc wielbiony. *Bibl. Gd.*) bóg gepriefen. **ROZWIĘLMOŻYĆ** *cz. dok.*, bardzo mocnym uczynić, sehr mächtig machen. Tyś jest królu, któryś się rozwielmżył i rozinógł, wielmożność twoja dosięgła aż do nieba. *W. Dan.* 4, 19. Zaspiewam Jehowie, bo wielmożąc rozwielmżył się. *Budn. Exod.* 15, 1. (wielmożnie wywyższon jest. *Bibl. Gd.*) Prawica twoja rozwielmżyła się w niestwie. *Budn. Exod.* 15, 6. (uwielbiona jest w mocy. *Bibl. Gd.*) bóg gepriefen. Ubogoslawię cię i rozwielmżę imię twoje. *Budn. Genes.* 12, 2. (uwielbię imię twoje. *Bibl. Gd.*) Rozwielmżyłem dzieło moje. *W. Eccl.* 2, 4. (wielkiem sprawę wykonał. *Bibl. Gd.*)

ROZWIERCAC *ob.* Rozewrzeć.

ROZWIERCIC *cz. dok.*, wierząc rozbić, zerbohren; *Ross.* razvertit, razvertivati, razsverliti, razsverlivat, razvernuty, razvertivati.

ROZWIĘŚĆ, rozwiódł, rozwiedli, *f.* rozwiedzie, rozwiodę *cz. dok.*, Rozwodzić *niedok.*; *Boh.* rozvesti, rozvedu, rozvaděti, rozvoditi; *Sorab.* 1. rozvedu; *Rag.* razvěsti, razvoditi; *Bosu.* razvoditi; *Croat.* razvájam, razvogyen; *Ross.* развестъ, разводитъ; (*distng.* rozwieść); rozprowadzić co, rozłączyć, *pr. et fig.*: von einander jüben, von einander joubern, von einander trennen. Szyki, które był ciasno rozstawił, potym w marszu szerzej rozwiódł. *Pilch. Sall.* 208. Piękne jej włosy wdzięczny wiatr rozwodzi. *Otw. Wirg.* 471. rozwiewa, rozdmucha, rozmiata, er bläset sie auß einander. Zmieszane ziarnka trudno rozwieść. *Morszt.* 86. Co się źle łączy, dobrze się rozwodzi. *Jak. Wyb. C 4 b.* rozpara, się von einander trennen, scheiden. Tomasz s. do stanu dziewiczego i beżżeńskiego, małżeństwa rozwodził, klasztorne śluby stanawiał. *Zarn. Post.* 5, 519. Rozwodzić się z małżonkiem, z żoną: rozwód czynić, rozwód brać, sich scheiden von Gemahl oder Gemahlinn. *Cn. Th.* 950. Vind. sakon lozhit, reslozhit; *Croat.* razpitati, razpitavan; *Rag.* razvareli xenidlu. *Serb.* prikiniti paas; *Ross.* развѣчать, развѣчивать. Juliusz Czarny żonę swą odesłał od siebie, a rozwiodł albo rozłączył się z nią. *Eraz. Jez. G g 5.* Jeśli co małżonkowi nie do gustu, można prędko ten ciężar rzucić: rozwieść się, i kwita! *Teat.* 19, b, 57. Rozwiedziona, rozwódka, eine Geschiedene. — *Similiter:* Rozwieść bitwę, rozjać, pojednać, rozbronić, rozwadzić; eine Schlacht beilegen, anegleichen. Do króla przyjechał legat papieski, chciać bitwę rozwieść z Moskwą. *Biel. Św.* 275. Juliusza Ludwik poraził; tę bitwę chciał był Maksymilian rozwieść, gdy posłał do Juliusza o przedłużenie, aby je pojednał; Juliusz dufając ludu swemu, nie chciał bitwy rozwieść. *ib.* 111. — *ż.* Gdy chcą taranem szturmować, tedy moeno rozwodzą ono drzewo, jakoby kiedy kto chce cisnąć oszczepem; a rozwiodłszy dobrze, puszcza go ku murowi, aż wpadną rogi jego między kamienie w mur. *Jer. Zbr.* 66. (odwiodłszy rozkołyszą, rozpędzą, rozmachają). — *ż.* Rozwodzić co: rozprzestrzeniać, rozszerzać; außbreiten, außdehnen. Pan bóg twój rozwiedzie a rozprzestrzeni granice twoje. *1 Leop. Deut.* 12. Coć po zwycięztwach? państwa swe rozwiodę! A za tym co? sprawię pokój, zgodę! *Ilyb. Geśl. B 5 b.* Granice królestwa tego, i sławę imienia swego, wzduż i wszcz daleko rozwiedzie. *Podw. Wroz.* 55. Monarchie te w ten czas mało się co były rozwiodły, a jeszcze mniej umocniły. *Boter.* 1. Kraj ten rozwodzi się w wielkiej równinie; po tym się podnosi na pagórki pożyteczne. *Boter.* 121. Srebro takowe bardzo zdadne jest ku rozwiedzeniu na cienkie blaszki, jakoby pergamin. *Spicz.* 150. (ku rozplaszczeniu). Rozwiódł się Osman obozami swojemi od Prutu do Dniestr. *Birk. Kaz. Ob. E b.* Jarzębina tam przy kwiecistej rozwodzi się nizinie. *Zab.* 6, 164. Winnica zrodziła galezie, i wypuściła rozwiedzenia. *1 Leop. Ezech.* 17, 6. (latorosli 3 Leop.; cf. rozsochacieć). Jad wypływa strumieniem z rozwiedzionj rany. *Bardz. Luk.* 16. — Rozwodzić mowę, głos, skargę: szerzyć się mówiąc, skarżąc, narzekając; sich weitläufig außlassen, weitjchweifig lange reden, flagen u. f. w. Byłoby

tu co rozwiesić, gdybym rzeczy nie skracał. *Hrbst. Nauk. O 2.* Gdy lzydor począł kazać, i rozwodzić i nauczać ezłonków chrześcijańskiej wiary, pojмали go i dali do więzienia. *Biel. Św. 259.* Od wieczora aż do ranka Rozwodzi skargi miłosne. *Niemc. P. P. 135.* (ciągnie je). Gdy ona na ustroniu rozwodzi swe żale, Ja sobie gram w arcaby, albo tutuń palę. *ib. 25.* Coż mu powiem, gdy przede mną swoje będzie rozwodzić żale? *Teat. 18, 95.* Czy cię los dręczy okrutny, Że głos rozwodnisz dotkliwy, smutny? *Zab. 14, 227.* Sam się zabić nie waży; tylko płacz rozwodzi. *Jabl. Tel. 198.* — §. Rozwodzić komu co. a) Szeroko mu przekładać, wyłuszczać, rozbierać, rozważać; *unfsündlich vorlegen, aus einander setzen, erläutern.* Rozwodził Mojżesz królowi dobrodziejstwa, które pan Egipskiej ziemi uczynił. *Biel. Hst. 29.* Powiedział te rozwody filozofa enego. A prosił go, aby mu więcej rozwiodł tego. *Rej. Wiz. 9 b.* Lepiej się to na swym miejscu rozwiedzie. *Pilch. Sen. 41.* — b) Wyperswadować komu co, odradzić, wybijać mu z myśli; *einem etwas abrafhen, ihn unstimmen, es ihm aus dem Sinne reden, ihn von etwas abbringen.* Koehance swojej nie powiedział, Bo żeby mu tę drogę rozwiesić chciała wiedział. *P. Kchan. Orł. 1, 224.* Szedł, i ociec nie mógł rozwiesić mu tej drogi. *P. Kchan. Jer. 199.* Jagiełło gdy wciągnął do Prus, przyjechał do niego arcybiskup od papieża, który onę wojnę rozwiodł, i przymierze między nimi utwierdził. *Stryjk. 516.* Zbierał lud, ale matka rozwiodła mu to. *Biel. 150.* Strwożonemu tak smutek rozwodził. *Karp. 1, 67.*

ROZWIESIĆ *cz. dok., Rozwieszając niedok.* Rozwieszawać *frequ.*; *Ross. развѣсить* (+ rozważać), *развѣшивать*; *rozawieszac różnie, hier und dort aufhängen.* Noc już swoje czarne rozwiesiła powłoki. *Stas. Num. 1, 142.* Włosi odpusty rozwieszawali po cmentarzach, jakoby jakie towary. *Stryjk. 707.* (*Ross. развѣст, развѣшивание* rozważanie, równowaga).

ROZWIEWAĆ, *ob. Rozwιάć.*

ROZWIEŹĆ, *rozwiózł, f. rozwiezcie, rozwiozę cz. dok., Rozwozić niedok.; Boh. rozwezti; Ross. развезть, развозить;* wozem lub statkiem tu i owdzie pozawozić, *n. p. towary, zu Lande oder zu Wasser verschleppen, verschiedentlich zur Achse oder zu Schiff verschleppen. Cn. Th. 957.* Rozwożenie, rozwiezienie, rozwóz *Ross. развозъ, развозка.* **ROZWIEŹĆ** się *recipr.,* rozwiozłym się stać, rozpuścić się, *ausgelassen werden. Tr.*

ROZWIEŹŁY, *a, e, ROZWIEŹLE* *adverb.,* rozwiązany, rozpuszczony, rozchełznany, rozwiozły, rozworny; *ausgelassen, jüggelō.* Za Ludwika stała się Polska rozwieźłą bardziej, niżeli wolną. *Nar. Hst. 7, 7.* Kazimierz Wielki, zmierzwszy sobie żonę, żył rozwieźłej z pogorszeniem narodu. *Nar. Hst. 6, 525.* **ROZWIEŹŁOŚĆ**, *ob. Rozwiozłość.*

ROZWIJAC, *ob. Rozwιάć.*

ROZWIJKA, *i, z.,* rodzaj linii krzywój, *evoluta. Jak. Mat. 111. et 5, 75. developpée.*

ROZWIKLIĆ *cz. dok., Rozwiklić niedok.,* zawikłane rozpleść, *aus einander wickeln, aufwickeln, aufflechten, entwickeln, pr. et fig.* Rozwikłanie sprawy zawikłój. *Teat. 59,*

267. Inextricabilis, tak zamotan, zawikłany, że trudno może być rozwikłan, nierozwikłany. *Mącz. — ROZWIKLANIE,* a) *subst. verb.,* *daß Aufwickeln, Entwickeln. — b) Adverb. partie.,* Rozwikłanym sposobem, *entwickelt.*

ROZWILŹYĆ *cz. dok., Rozwilżać niedok.; Eccl. развлжываю;* wskrós wilgocią przenikać, *durchfeuchten.* Suche rozwilżasz wilgocią urodzajów plemię. *Przyb. Pis. 121.*

ROZWINAĆ, *ob. Rozwιάć. ROZWIONAĆ, *ob. Rozwιάć.**

ROZWIOŹŁOŚĆ, *ści, z.,* rozwiozłość, rozpusta; *die Ausgelassenheit, Jüggelōigkeit.* Rozwiozłość życia. *Tr. ROZWIOZŁY, *a, e, ROZWIOZLE* *adverb.,* rozwiozły, rozpustny; *ausgelassen, jüggelō.* Młodz w obyczajach rozwiozła. *Tr. Pewny wysmukły gładysz rozwiozłych obyczajów. Mon. 76, 89.* Władza hetmańska rozwiozła tłumaczona i rozciągana. *Vol. Leg. 7, 50.* (zbyt przestronno).*

ROZWLEC, *rozwłokł, f. rozwlecze, rozwłokę cz. dok., Rozwłoczyć niedok., Rozwłaczać contin.; Boh. rozváhati; Sorab. 1. rozloczyć; Croat. razvlāchim; Ross. разволочить, разволочь, разволочивать, развлечь, развлекать;* rozciągać, *aus einander schleppen, aus einander ziehen, ausdehnen.* Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części rozwlec, a tak całe wojsko rozjać. *Wurg. Cez. 146.* Aby nieprzyjaciela rozwłokł, zmyslił uciekanie. *Paliss. Fl. 7.* Zabawić się koło tego nie chce, abym historyami nie rozwłokł tej książki. *Syxl. Szkl. 175.* Bronią głowy Meduzy węże rozwłokł. *Bardz. Luk. 166.* Włos na twarz rozwłokł. *Bardz. Luk. 155.* Jak gmach ten wzdłuż się rozwłóczy, jak wszecz rozpościera. *Przyb. Luz. 322.* rozciąga się, *sich ausdehnen, ausstrecken.* Damaszek miasto około góry daleko się rozwłokł. *Warg. Radz. 59.* (ef rozstrzelać) Narody Słowackie za Wisłą siedliska nowe długo i szeroko rozwłokły. *Krom. 27.* Rozwłokły, rozwlekły: przeciągły, *gedehnt, ausgedehnt.* **ROZWLEKŁOŚĆ**, **ROZWLOKŁOŚĆ**, *ści, z.; Boh. rozvástnost; rozciągłość, przeciąg. Cn. Th. 956. die Ausgedehntheit.* **ROZWŁOKA**, *i, z.,* wielka odwłoka, *daß Verschleiben, Aufschleiben, in die Länge ziehen.* Czyni rozwłokę Elzbieta, a Sędziwoja wątpliwą odpowiedzią zabawia. *Krom. 401.*

ROZWÓD, *u, m.; Boh. rozwedeni; Sorab. 1. rozwerweno; Carn. lohitva; Rog. raztava; Ross. разводъ; §. 1) rozwiedzenie, rozłączenie, rozdzielenie, rozbrat; daß von einander führen, Absondern, Trennen, Scheiden.* Rozwód małżeński zajmuje rozłączenie od łoża i fortuny. *Ostr. Pr. Cyw. 1, 225. die Scheidung; Sorab. 1. mandzelskeye wotehatzo; Vind. sakonsko lozhenje, sakonska odvsa, re-svesa sakona, sakounu odlozhenje; Croat. razzakonjenje, razpitanye; Ross. разводъ.* Rozwód małżeństwa albo małżonków: **ROZWODZINY.** *Cn. Th. 958. Klon. Wor. 68. Dudz. 56.* Kiedy się nie kochacie, więc rozwód wziąć, i skończyło się. *Teat. 14, 53.* Dorant z piękną rozwód wziął żonę. *Teat. 48. b, 11.* Pozwolenie rozwodu nie może być dane, tylko tym, którzy doświadczają małżeńskich przykrości. *Mon. 76, 129.* U nas w Polsce nie tylko rozwodu mieczowego, ale też snac i listowego, dla marności i cudzołozstwa niemasz. *Sekl. 20.* Rozwód czynię: rozwodzę się z małżonkiem, z żoną. *Cn. Th.,* rozwód biorę. — *Fig. Miłość z małżeństwem dawno rozwód*

wzięła. *Teat. 3. d. 7.* — 7. Ręca twoja ma w sobie kłamstwo jawne jasne; dlatego też nie dowodem, ale rozwodem jest. *Zygr. Pap. 211.* (sama się zbija, obala, upada). — §. 2) Rozciąg, przestrzeń, rozwłokłość; die *Ausdehnung, Etrede.* (*Boh.* rozwód *propago*). Wielkie księstwo Litewskie od wschodu słońca przy granicy Ruskiej ma swój rozwód i położenie. *Gwagn. 299.* Czarna chmura w powietrzu szerokim rozwodem Nagle przyémiła słońce nad samym zachodem. *Przyb. Ab. 48.* Dżwina we dwie mile od Rygi szerokimi rozwodami w morze wpada. *Gwagn. 409.* Za Witołda Litwa od Euxynu do Baltyckiego morza granice swe szerokim rozwodem rozciągała. *Gwagn. 299.* Powiedział te rozwody filozofa enego, A prosił go, aby mu więcej rozwiódł tego. *Rej. Wiz. 9 b.* wyluszczenia, rozbiory, roztrząśnienia, wywody, *Erläuterungen.* ROZWÓDKA, i, ż., rozwiedziona z mężem; *Bosn.* puseteniça; *Eecl.* поущеницѣ, пушеная, eine vom Manne Geschiedene. (*Ross.* разводка rozmnozenie).

ROZWODNIC *cz. dok.,* Rozwodniać *niedok.,* (*Boh.* rozwodniti, rozwodnowati; *Bosn.* razvodniti; *Rag.* razvodnitti; *Croat.* razvodjém); wodą rozrzedzić, rozpuścić; wässern, wässernig machen. Rozwodnione wino lepsze ku oddaleniu pragnienia. *Cresc. 569.* Woda sama żadnej rosnącej rzeczy nie tuezzy, tylko swą wodnością pokarm rozwodnia, aby się tym snadniej rozchodził po wszystkich członkach. *Cresc. 72.* W starych ludziach rozwodnia się subtelność, która jest w wilgoci przyrodzonej. *Cresc. 16.* Słonność wszelka niszczeje od rozwodnienia. *ib. 86.* Mikołajek ziele wysusza, otwiera, rozdziela, rozwodnia i wywodzi. *Syr. 681.* Moc tego ziele jest rozprawować, rozwodniać i wychędzająć. *Syr. 162.*

ROZWODNY, ROZWODOWY, a, e; *Ross.* разводный; od rozvodu, *Сcheidung*. Rozwodowy list. *Cn. Th. 956.* *Ross.* разводная; *Eecl.* распустная книга, прино отпу-кное. Mojżesz kazał dawać list rozwodny Żenie od męża opuszczenia godnej. *Ody. Św. 2, F 2.* Ktożkolwiek opuści żonę swą, niech jej da list rozwodny. *1 Leop. Math. 5, 31.* Niż mię Tesalsey ujrza rozwodną synowie, Kwią moją zgasze ognie małżeństwa szeregogo. *Bardz. Trog. 452.* rozwódka, eine Geschiedene. — 7. Nierozwodny, nie do rozwiedzenia, nierozłączny, unzertrrenlich; *Ross.* неразводимый, неразводный. ROZWODZIC, *ob.* Rozwieść. ROZWODZICIEL, a, m., który co rozwodzi, rozłącza, rozszerza; der Auseinanderführer, Trenner, Verbreiter; *Ross.* разводчикъ. ROZWODZINY, *ob.* Rozwód. ROZWODZISTY, a, e, rozciągly, rozwlekly. *Włod.,* zerzerrt, gedehnt. Rozwodzista mowa, *digredians sermo.* *Cn. Th. 926.*

ROZWOJOWAĆ, *f.* rozwijać *cz. dok.,* wojną rozburzyć, im Kriege zertröbren, zertrümmern. Nie może nikt mocarza dom połupić, jeśliby pierwój tego mocarza nie związał, wtedy dopiero dom jego rozwija. *Sekl. Marc. 5.*

ROZWOŁAĆ *cz. dok.,* rozwijać *pr.,* Rozwoływać *frequ. et cont.; Boh.* rozwołati; *Sorab. 1.* rozwowam; rozgłosić, ausshreien, ausposaunen. W Afryce rozwolano wyrok cesarski. *Sk. D. 160.* Rozwoływa wszędzie, iż swego dopiąć musi. *Nag. Fil. 185.* Zakazał uszczem onym, aby

tego nie roznaszali, a iżby tego nie rozwolawali. *Rej. Post. M m 2.* Nagie Ninfy otroka ujrzawszy, pięściami Tłuc się jęły, gaj wrzaskiem nagłym rozwolaly; *impletere nemus.* *Zebr. Ow. 59.* — Rozwołać komu głowę, rozwrzeszeć mu głowę, nabijać mu uszy, einem den Kopf voll schreyen. *Cn. Th. 957.* Co po katedrach wędli, Głowy sobie rozwolali. *Lib. Ser. 11.* wrzeszczeli, że się im aż głowa padała, sie schreyen, daß ihnen der Kopf plagte. — Rozwoływać głos, *confirmare vocem.* *Cn. Th. 957.* naprawować głos wołaniem. *Dulz. 55.* die Stimme ausshreien, durch Schreyen die Stimme verstärken.

ROZWOLNIC *cz. dok.,* Rozwalać *niedok.,* walnieszyn uczynić, egle opuścić, rozpuścić; nachlassen, den Zugel schloßen lassen. W spróchniałej chałupie wszystkie spoje rozwalniają się; a za zmocnieniem jednych, rozsiedają się drugie. *Pilch. Sen. list. 245.* Król słaby bez meztwa w zmiekczeniu niesławnym Rozwalia swych poddanych dusze w hareie dawnym. *Przyb. Luz. 107.* rozmiekcza, weichlich machen, erweichen. Brudne okłoki pospelić się albo wylewem dżdżów, albo pedem wiatrów rozwalniają. *Pilch. Sen. list. 406.* ROZWOLNIC *neutr.,* walnieszyn się stać, rozpuścić się; zügelloß werden, ausweichen. Zbyt rozwolnialego języka gietkość. *Mon. 65, 109.* — 7. Rozwolnić = powolniejszym, łagodniejszym się stać, nachlassen, gelinder werden. Mróz rozwolniał. *Tr.*

ROZWÓR, u, m., ROZWORA, y, ż., rozwieranie, otwieranie, daß Eröffnen. *Boh.* rozwor brózd, (cf. rozewrzeć). Papież kluczem, który mu dał bóg dla rozwoy, Otwarzał i najteższe w sumieniu zapory. *Błaż. Tłum. C 2.* — Rozwor, otwór; die Oeffnung, die Spalte. Krynica w prawą lała wodami ślicznymi, Rozwor mając ujęty krajmi trawistemi; *marginę gramineo patulos incisus hiatus.* *Zebr. Ow. 59.* — §. Rozwora u wozu, drzewo u spodu wozu rozszcepione z końca. *Dulz. 55.* *Włod.; Ross.* ocelina, (cf. sznice), der Sperrbaum am Wagen. (*Boh.* rozporka orczyk; *Ross.* паенорка, паенорка, паенорочка, паенорника drzewo rozpierające, cf. rozpor). Rozwora, drąg przednie koła z tylnymi spajające. *A. Kam.* Pieniek ten ma być postawiony blizko rozwoy, to jest, około półlokcia przy kole przednim. *Rog. Dos. 5, 52.* — §. *Transl.* Rozwor czasu = rozwłoka, przeciąg czasu; die Zwischenzeit, der Zeitraum. Naskwierala Litwa pierzelajęcym, żadnego rozwoy, ani odetchu nie dając; *natura recolligendi spatium.* *Krom. 784.* Zamek podpalwszy, wszystka go mocą dobywa, nie chce nie dać rozwoy naszym do gaszenia pożogi. *Krom. 401. et 755.* Nieprzyjacielom ani do sporządzenia się, ani do wytchnienia, nie rozwoy nie dawał, *spatium ib. 155.*

ROZWOZIC, *ob.* Rozwozić. ROZWOZISTY, a, e, ROZWOZISTO *adverb.,* rozpadlisty, otworem stojący, rozwlekly; von einander geferrt, gezerrt, gedehnt. — *Fig.* Rozwozisto mówić, *hiulce dicere.* *Cn. Th. 957.* rozwlekly, weitshweifig. ROZWOZKA, ROZWOZ, *ob.* Rozwozienie; *Ross.* развозъ, развозка. ROZWOŹNIK, a, m.; *Ross.* развозчикъ, (cf. zwoszezyk); który eo rozwozi, der Umherfabter, Umherführer, Verfährer; (*Def.* Verfährer). Rolnika twórcą, rzemieślnika przerabiaczem, a kupca rozwoźni-

kiem, u tych obudwóch furmaniącym, nazwać można. *Mon.* 67, 114. ROZWOZOWY, ROZWOŻNY, a, e, od rozwozu. *Verfahr* =, *Verfähreiß* =; *Ross.* развозный.

ROZWRZESZCZEC *cz. dok.*, rozwołać, zerfchreiten. (Cbaron): czyżem się nie nasłuchał Homera z duszami, Który głowę rozwrzeszczał nam rapsodyami! *Min. Ryt.* 1, 285.

ROZWYDRZEC *neutr. dok.*, rozbestwić się, rozpuścić się, wild und ausgelassen werden. Kazimierz Wielki, powodzeniem szczęśliwym rozwydrzał, wszeteczeństwa nie nie poprzestał. *Krom.* 555. Przyjaźnią królewską rozwydrzał Pakosław; *gratia principis insolescens. ib.* 505.

ROZYCHA, y, ż., miano, które krowom lub kozom dają. *Cn. Ad.* 614. (cf. białucha, czarnucha, pstrucha), ein Name der Kühe oder Ziegen.

ROZYCZKA, i, ż., §. 1) *dem. nom.* róża, daß Rößchen. *Tr.* — §. 2) ob. Firtelka, ob. Sowa strzała. ROZYCZKOWY, a, e, od rożyczek, Rößchen =. Pas z jedwabiu rożyczkowego, jasnoczerwonego. 1 *Leop. Exod.* 39, 26. (z karmazynu. 5 *Leop.*), z różowego jedwabiu.

ROZYŃKA, ROZENKA, ROŻENKA, i, ż., (z *Franc.* raisin); *Germ.* die Rosine; *Boh.* roznka; *Sorab.* 2. rósina; *Cura.* rosminka; *Mag.* smelwiza; *Vind.* luhu grosdje, posulhen grosd, luhu grosdizhe; *Ross.* розинка, розинка; *Erel.* розинка, розинка, (z *Tatarsk.*). Jagody winne w ciepłych krajach ususzone na słońcu, są rozenkami, do stołu i lekarstw zażywaniemi. *Kluk. Dykc.* 5, 170. 1 *Leop. Neg.* 25, 18. Nowy świat ma wiele jagód winnych, które zwiemy roznki. *Biel. Hst.* 455. Porzeczką górna, *ribes alpinum*, ogrodnicy roznkami drobnymi nazywają. *Jund.* 172, *Ross.* коринка. ROZYŃKOWY, a, e, od roznków, Rosinen =; *Boh.* roznový; *Sorab.* 2. rofinowi. Roznkowe jaderko. *Warg. Wal.* 558.

ROZZADAĆ się *recipr. dok.*, rozpalic się żądzą, heftig begären. Otom ja się rozżadał przykazania twego; *concupi.* *Wröbl.* 282.

ROZZALIĆ kogo *cz. dok.*, Rozżalać *niedok.*, rozrzewnić, zmieknąć go, żalem go napełnić, wzruszyć go; einen erweichen, rühren; (*Vind.* reshalti, osbaliti, referditi, arshalit; *Croat.* razsalosztijem). Jedno mię tylko trapi, jedno rozżala. *Teat.* 45. c, 41. Wyb. Stój pióro, nie mam na celu Serca tak czułe rozżalać. *Kniaz. Poez.* 1, 11. Rozżaleni braterską miłością. *Rej. Wiz.* 70. Zab. 10, 172. Bardzo ona rozżalona na to, żeś niewdzięczny. *Teat.* 10, 20. (żałosna). ROZZALIĆ się *recipr. dok.*, Rozżalować się *niedok.*; *Boh.* rozżalostiti se; zlitować się, sich erbarmen. Rozżalwszy się pan onego niewolnika, uwolnił go. *Budn. Math.* 18, 27. Rozżalił się pan ziemi swojej, i przepuścił ludowi swemu. 1 *Leop. Joel.* 2, 17. Obacz się nędzny człowiecze, coś jest, a rozżaluj się sam siebie. *Rej. Post. B* 1. Jeśli się sam nie boisz o upadek swój, rozżaluj się wdzy tego stadka, aby nie umarło przez ciebie. *Rej. Ap.* 56. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 25, 21. Rozżali się ziemia, a nieba zasmućą się. *Radz. Jer.* 4, 28. Błogosławieni wy od boga, żeście się mnie rozżalili. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 25, 21. — §. Grzesznicy mają pokutować, aż się prawdziwie rozżalują upadku swego. *W. Post. W.* 34. (żalem odpokutują). Matatyzasz ołtarz

zburzył, i rozżalił się zawisną miłością zakonu. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 2, 25. (pomścił się zelżywości zakonu. 5 *Leop.* zapalił się, rozpalił się).

ROZZARTY, a, e, ROZZARCIE *adverb.*, (*Etym.* żreć); rozjadły, rozjuszony, mocno rozpalony; sehr erbittert, entbrannt. Jak dziesięć jedz rozżarta, okropna jak piekło. *Przyb. Milit.* 57. Bluźni, rozpaczą ostatnią rozżarty. *Kras. Woj. Ch.* 94. Rozżarty, wydawał rozpaczające krzyki. *Teat.* 2, 120. Szatan rozżarcie w górnych myślach się zacieka. *Przyb. Milit.* 56. W gniewie rozżarty. *Leszcz. H. T.* 85. (*Boh.* rozežrati rozgryžć; *Ross.* разжурить roztyć się). ROZZARZYĆ *cz. dok.*, Rozżarzać *niedok.*, rozpalic, *pr. et fig.*, entflammen, erhitzen; *Rag.* raxariti, zaxariti; *Bosn.* rasgariti; *Vind.* oginj nashiveti, reshiveti; *Boh.* rozfaukati, rozfauknauti; *Ross.* возярить, возярение. Jeśli podedmiesz jaki ogień, rozżarzy się, a jeśli pluciesz nań, będzie zgaszon. 1 *Leop. Syr.* 28, 14. Często pijaństwo oszoła i rozżarza umysł. *Pilch. Sen. list.* 2, 571. Rozżarzyli Demetryusa na Judę. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 11. Rozżarzyć czytającego imaginacyę. *Mon.* 72, 490. Miłość takowa, która ręczo się rozżarzy, Bardzo prędko omierźnie, i wielu ich parzy. *Pap. Pr. B b.* Szaloną miłością się rozżarzyła. *Zabk. Mł.* 25. Podobno nie wiesz, iż gniew zatajony, Bywa tym bardziej w sercu rozżarzony. *Past. Fid.* 285.

ROZZBROIĆ, ob. Rozbroić.

[ROZZEDZ, *f.* rozżęże *cz. dok.* 2], ROZZEGAC *niedok.*, rozpalić, rozżarzyć; entbreunen, erhitzen, entflammen; *Boh.* rozžhy, rozžheti, rozžhnauti; *Bosn.* rasgeechi; *Croat.* raz-sizem, rasgalszem; *Ross.* разжечь, разжугу, разжугать. Miłość rozżęga się ku młowaniu boga i bliźniego, za chutliwym pełnieniem bożego przykazania *Hrbst. Odp.* P 2 b. Rozżegany *Ecl.* разжизательный.

ROZZIELEŃIĆ się *recipr. dok.*, ROZZIELEŃIEĆ *neutr. dok.*, zielenią się pokryć, grün werden. Łąki się rozzielenią. *Cresc.* 594. Niech widzi łąki rozzielenia, i owce nad mleko białe. *Chod. Gesn.* 201. Na mały czas ci się rozkwitnie a rozzieleni to marne mieszkanie twoje. *Rej. Post. C c c* 6.

ROZZIEW, ROZZIEWIĆ, ROZZIEWNAĆ, ob. Rozdziew.

ROZZŁOŚCIĆ kogo *cz. dok.*, rozgniewać go, gniewem rozpalić, rozżartyć; *Boh.* rozżlobiti; *Sorab.* 1. rozzwobu, rozzwobam; *Vind.* reslobiti, aslobiti; *Ross.* озлоблять, озлобить, einen erbosen, ärgerlich machen. Piekło nie jest gorsze, jak anantka rozżłosciona. *Teat.* 5, 81. Rozżłoscionej kobiecie wszystko trzeba wybaczyć. *ib.* 29, 60. Rozżłosczący *Sorab.* 1. rozzwobiczeř, (rozzwobenstwo *irritamentum*).

ROZZNAJOMIĆ kogo z kim, *cz. dok.*, poznać kogo z kim, befannt machen. Przedmioty tym lepiej do duszy się wciśną, im bardziej rozznajomiła się z niemi. *Cyank. Log.* 14.

ROZZONAĆ, rozżenie, ob. Rozżegnać.

ROZZUĆ, *f.* rozzuje *cz. dok.*, Rozzuwać *niedok.*, z obuwia wyzuć, obuwie zzuć; daß Gefühle außziehen, Stiefeln oder Schuhe ablegen; *Ross.* пазуть, пазуваю. Rozzuj bóty twoje z nóg twoich. *Budn. Exod.* 3, 5. Rozzuty bót. *Budn. Deut.* 25, 10. Z bótów rozzuć. *Bies. roz. B* 2.

ROZŻUĆ *cz. dok.*, Rozżuwać *niedok.*, żując rozgryźć, zer-
tanen; *Boh.* rozczwali, rozżweykati; *Slov.* rozżweychám;
Rag. raxvátati; *Bosn.* rasvratati; *Ross.* разжевать, раз-
жевывать, пзжевать.

R T.

*RTEĆ, *i, ż.*, TRTEĆ; *Boh.* rtut, rtut, rtuĉ; *Vind.* shivu
ŕeburu, koshubarg, kosherban; *Dal.* xivo srebro; *Bosn.*
sgiuo srebro, sgiuua; *Ross.* ртуть; (*adject.* ртутный,
ртутный, ртучу obłożyć żywym srebrem); żywe srebro,
merkuryusz, daś Quecksilber. Według dawnego zwyczaju
mówienia pospolitych ludzi, w tym przekładaniu żywe
srebro rtęcią nazwałem. *Śleszk. Ped.* 425. *Mącz. Sienn.*
Wykł. et 514. Złoto rtęcią rozpuszczone. *Śleszk. Ped.* 425.
Franca bez rtęci nie bywa ulęczona. *Urząd.* 598. Trzętę.
Syr. 529. et 543.

R U.

RU! odgłos, gdy co runie, (cf. puk, run!); daś Geráusch,
daś Zusammenstürzen auszubrúchen. A w tym: ru! podsię-
bitka na sam stół w pokojach. *Zab.* 8, 542.

RUBACH, *herb:* ein Wappen; trzy ziółka, każde o trzech
listkach i z szypułką; w hełmie trzy kłosa pszenne. *Ku-
rop.* 5, 46. (*Croat.* rubácha; *Boh.* rubaš; *Ross.* рубаха
koszula, cf. rąb, ręby).

RUBACHA, *y, m.*, (może *Etym.* gruby, 'hruby, 'ruby),
człowiek wesołego humoru a bonujący sobie, ein lustiger
Bruder. Człek ten niepyszny, idzie wszędzie z nami, Wy-
pije każde, które my pijamy Rubacha wielki, wszystkie-
go pomoże. *Zegl. Ad.* 167. *Brath.* J 5 b. Bizarski, jest
to imię tego dziwaka rubachy. *Treb.* S. M. 63. Widzisz
tego poczciwego rubachę? *Teat.* 51, 55 Człowiek w po-
siedzeniu wesoły, i dobry rubacha, choć staroświeckiej
mody. *Mon.* 69, 415. Kiedy dobrze zatnie Bacha, To go
sławia, że rubacha. *ib.* 74, 57. Trafiliśmy na galę do
pewnego rubachy parasjanina. *Teat.* 42. c, 55. — (RU-
BAKIER, *n. p.* Coś wołał rubakier. *Pot. Pocz.* 94. Ru-
bakier albo szymbor woła stérnik, kiedy ślisom każe po-
jazdami robić. *Magier. Mskr.*, gerudert!). — RUBASZEŃ-
STWO, *a, n.*, gruby wesoły humor, bonowanie, lusztyn-
kowanie; grebe Lustigkeit, Wohlleben. Dworak ten umiał
zgodzić przystojność z rubaszeństwem. *Kras. Pod.* 2, 62.
Ich rubaszeństwo, terminy, gadania, sprawy we mnie
myśl, że mię z łóźnemi ludźmi chciał potowarzyszyć.
Teat. 49. c, 59. Już nas samych wstyd naszych uczo-
nych rubaszeństw, widząc skromność tych ludzi. *Niadtz.*
144. RUBASZNY, *a, e*, RUBASZNIE *adverb.*, niezgra-
bnie wesoły, grubo żartobliwy, bezgustownie lusztynujący;
iölpig lustig, nugehicht sferzhaft. Człowiek to bez cere-
monii, rubaszny, i pełen zabawnych conceptów. *Niadtz.*
491. Bernardyn młody, żywy, rubaszny i śmiały. *Węg.*
Org. 28, (cf. rydzowaty) Równego góra Karmelu nie miała
w rubasznych wdziękach hożej uprzejmości. *Kras. Mon.*
28. Był on wielce dzielny mąż, ludzki, rubaszny i przy-
jemny. *Ustrz. Kruc.* 2, 100. Dawni myśłami, trudem,

nauką wybledli. Nasze medrki rubaszne i pulchne i ho-
że. *Kras. W.* 52. Mówi do mnie, z miną rubasznie przy-
jemną: kochany panie Pietrze... *Niemc. P. P.* 86. Od-
powiedział mi na to z wrodzoną rubaszną wesołością.
Mon. 65, 304. RUBASZYĆ się *recipr. dok.*, podweselić
sobie, podchmielić, podpić; sich lustig trinken, sich ein lu-
stiges Getränk antrinken. Wzajem się z sobą szwagro-
wie rubasza. *Pot. Syl.* 467. Rosło serce patrzącym, kiedy
się raczyli, Kiedy się pod wesoły wieczor rubaszyl. *Pot.*
Arg. 275.

RUBEL, *bla, m.*; *Ross.* рубль, рубликъ, рублевикъ, (od
słowa рубить: rąbać; cf. рѣзанъ najdrobniejszy dawny
pieniądz, cf. rzezać); srebrny pieniądz Rossyjski, der
Rubel, (ein Floren mit 45 Kreuzer). Wazy rubel u Rusi
i Litwy sto groszy zupełnych. *Krom.* 429. Od słowa ru-
baj, rąb, wzięły ruble nazwisko. *Czack. Pr.* 170. Urzę-
dowi winy sześć rubli groszy zapłacić. *Stat. Lit.* 25. et
192. Krzyżowy rubel, *Ross.* крестовникъ; półrubla, пол-
тина. — §. Pewna miara, ein gewisses Maß. Dla uczy-
nienia wina cierpkiego łagodnym, dają modu jeden ru-
bel dobrze odszumowanego. *Cresn.* 555. — §. Rubel
[z *rusk.* 2]; poważ. *Dudz.* 29. der Strubbaum.

1. RUBIESZ, *a, m.*, der Bermalter. W ziemi Inflantskiej
rubieszowie i pokundziowie, co po naszymu włodarze.
Vol. Leg. 5, 49. Kubieszowie. *ib.* 550. — 2. RUBIESZ,
herb: trzy gradusy, na wierzchu strzała. *Kurop.* 5, 46.
ein Wappen.

1. RUBIEŻ, *u, m.*; *Ross.* рубежъ; granica, die Gränze.
Dalej idąc na Rżowskim rubieżu, namioty. I twoje sprac-
owane odpoczęły rotę. *J. Kchan. Dz.* 291. Zwiedzałem
kraj północny, Gdzie Kurskie, gdzie Finlandskie i Szwedz-
kie rubieże. *Stryjk. Kr. Autobiograph.* Gdzie Szwedzie,
gdzie Moskiewskie, Lufianskie rubieże, i gdzie Ozelskie
morzem obtozione wieże. *Stryjk. Turk.* B 5.

2. RUBIEŻ, *y, ż.*, rubeż, rabunek, die Räuberey. Tym
czasem popi szkaradną rubieżą Junonie owce, Jowiszowi
rzeża Byki. *Pot. Syl.* 227. Przybiega poseł z domu, da-
jąc mi znać o rubieży. *Pot. Syl.* 80. Już leża nieprzyja-
ciele, niespodziewana pobici rubieżą. *ib.* 196. Takowej
senat zdziwi się rubieży, która ich prawu najmniej nie
przystoi. *Chrośc. Fars.* 56. Nie z cudzej krzywdy i ru-
bieży. *ib.* 258.

RUBIN, *u, m.*, kamień drogi, der Rubin; *Vind.* rubin, ognje-
nojafni drag kamen; *Rag.* zargljenak; *Croat.* czarlyenak;
Ross. ахонтъ, алъ. RUBINOWY, *a, e*; *Ross.* ахонто-
вый. Rubin.

RUBLOWY, *a, e*, od rubla, Rubel; *Ross.* рублевый.

*RUBO *adverb.*, grubo, miąższo. Włód, grób, die. *RU-
BOŚĆ, *ści, ż.*, grubość, miąższość. *Cn. Th.* 957. die
Dide.

RUBRYCELA, *i, ż.*, rubricae precum ecclesiasticarum bre-
ves, sic dictae, quod in breviario precum, ea, quae ad
directionem pertinent, rubro colore notentur. *Cn. Th.* 957.
die Rubricell, ein Anzúg aus dem Breviario. RUBRYKA,
i, ż., ciesielska glinka, lubryka, gatunek kredy brudno-
ezerwonój, twardój, w dotykanu ślizkiej; przedniejszą
osadzają w czerwone ołówki do rysowania. *Kluk. Kośl.*

1, 335. der Röhel, der Rothstein; *Boh.* rudka (ob. Ruda; *Germ.* Röhel), brudka; *Sorab.* 1. tzerwēna lina, tzerwēna kréda; *Carn.* samija, kutmonka; *Vind.* erdezha krida, samija, zherlenilu; *Bosn.* črrigljena zemglja; *Rag.* zar-gljenizza; *Ross.* вапъ, вапъ, (cf. вапно). Glina czerwona, kiedy ślady na papierze zostawia, nazywa się ołówkiem czerwonym czyli rubryką. *N. Pam.* 22, 65. Podpisał się rubryką. *Sk. Dz.* 854. Obraz postrychnął rubryką, i rumianym go uczynił, ufarbowawszy barwę jego. 1 *Leop. Sup.* 15, 15. — §. Rubryka, pismo czerwone, rotze Schrift; napis czerwony, rotze Aufschrift, Rubrif; *Vind.* rubrika, sapopadek nahodnega, erdezh predpisek; *Croat.* cherlyenka; *Dal.* czarlyenicza; *Ross.* номбра. Rubryka w prawie kanonicznym znaczy tytuł albo rozdział osobliwy; a to ztąd, iż w dawnych manuskryptach tytuły rozdziałów czerwonym kolorem zapisowane były. *Kras.* 2, 437. — §. *Fig. transl.* Dawniej nie zdobyły głów Indyjskie kamyki Ni z drogiej kruszców wysłane rubryki. *Nar. Dz.* 1, 45. wieńce, korony.

RUBY, a, e, gruby, mięszy; grob, diś. Człowiek ciała wielkiego i rubego. *Petr. Pol.* 555. *Pap. Ryc.* 559. *Solsk. Geom.* 141. *Miask. Ryt.* 2, 171.

RUCH, u, m., ruszanie, die Bewegung, (cf. Rührung); *Boh.* pohnutj; *Slov.* polybowánj; *Carn.* genutjē; *Vind.* genenje, gibanje, smesnjenje, meknjenje, (cf. giąć, gibnąć, mknąć); *Slav.* gibanje; *Croat.* genenye; *Ross.* движение, (cf. пухнуть runąć). Ruch znaczy własność ciała, podług której na inne miejsce przeniesione być mogą. *Os. Fiz.* 59. Ciało w ruchu rozumie się, kiedy albo całe, albo niektóre części jego są przeniesione z jednego miejsca na drugie. *Jak. Mat.* 5, 227. Sprężyny w zegarku, w spojeniu ruch i obrot dzielny pozyskują. *Gaz. Nar.* 1, 101. Czyli też będzie miał wolny ruch w tak ciężkiej zbroy? *Dmoch. tl.* 2, 205. (czy nie będzie nadto obciążony?). Ruch wojska zwycięznie licznego nie może być tylko bardzo powolny. *Jak. Mat.* 2, 464. Powszechny morza ruch ze wschodu na zachód. *Stas. Buff.* 206. Odchodząc często się obcierał, i ruchy śmieszne robił. *Birk. Dom.* 88. (gestykulacye). Wojny rzadko dobrze idą z tego ruchu pospolitego. *Birk. o Exorb.* 27. z pospolitego ruszenia, allgemeines Aufgebot, Landsturm, ob. Ruchawka. — §. Ruch, co się rusza, tchnąca rzecz, żywocina; ein belebtes Geschöpf, eine Creatur, die sich bewegt. Jużeśmy się wybadali, co jest gniew, i jeśli krom człeka ruch jaki onemu podlega. *Pilch. Sen. gn.* 121. Ruch ziemny, robak, gadzina. *Cn. Th.* 957. Ruch morski, abo wodny pław, co się rodzi i pływa na wodzie, bądź zwierzę, bądź nie zwierzę. *Cn. Th.* 708. — (RUCHA, n. p. Głównie szczyzna, *fredum*, ta opłata dó skarbu w Mazowszu nazywała się rucha; zdaje mi się, że w Teutońskim języku od słowa Radę zemsta, ma to słowo początek. *Czack. Pr.* 2, 75; *sed cf.* ruszyć dokąd, apelować). — **RUCHAĆ** co cz. *niedok.*, (cf. ruszyć, cf. *Germ.* rüffen, rüffen, regen, *obsol.* rüffen; *Arab.* regg; cf. *Ross.* пухнуть, пухнуться runąć); *Boh.* ruchám, heybati, (ob. Gibać); *Slov.* pohnauti, pohybowati, pohybugi; *Sorab.* 1. wohibacznofežu, wohnuyitnofežu; *Croat.* giblyem; *Dal.* kre-

tati, kréchem, (cf. kręcić); robić, żeby się co chwiało, hin und her rüffen, wachelnd machen, hin und her beugen. Rucham ząb, kół, góźdz. *Cn. Th.* 957. — Przeor prosił mistrza Pruskiego, aby mu kościoła nie ruchał. *Gwagn.* 583. nie burzył, er möchte ihm die Kirche nicht zersthören. — Ruchać czym, odmieniac położenie czego; etwás bewegen, rühren, womit rühren. Niektórzy ludzie uszyna ruchają. *Sak. Probl.* 67. — **RUCHAĆ** się *recipr.*, tam i sam przechwiewać się, wachelu, sich hin und her bewegen. Ruchają się gałęzie, zęby. *Tr.* — Zglądzone jest wszelkie ciało, które się ruchało na ziemi. *W. Genes.* 7, 21. (wszelkie ciało ruchające się. *Bibl. Gd.*; ruch mające, daś sich bewegte, rührte). Gdy się Absalon jeszcze ruchał, wisząc na dębie, dobili go. 1 *Leop.* 2 *Rcg.* 18, 15, (cf. drgnąć). Darmo się weń wkraśe chce strach niewidomy, Tylko że się w nim serce trochę rucha. *P. Kochan. Jer.* 559. (trochę puka serce). Okiem i myślą chciwa wszystkie członki jej, chód i ruchanie przebieży. *Pot. Arg.* 369. każde ruszenie, poruszenie, giest, jede Bewegung. Przydawa się odchodzenie z wielkiego ruchania ciała, jako gdy brzemienne bardzo robią, albo zbyt nie skaczą, ruszając się. *Spicz.* 182. — §. Imienie leżące albo ruchaające. *Glicz. Wych. N 4 b.* dobro ruchome. **RUCHACZ**, a, m., który co porusza, der etwás in Bewegung setz, der Beweger, Verührer. Ci ruchaće wszech losów, monarchy podufalce. *Zab.* 15, 75. **RUCHADEŁO**, a, n., *Jak. Mat.* 5. narzędzie ruchaające się, ein sich bewegender Körper. **RUCHAWIC** cz. *niedok.*, zruhawic *dok.*, ruchałym czynić, ruchawości nabawiać, ożywiać; beweglich machen, beleben. Na boskie stwórcze słowo pagórek zadrgnął, juźci kroczy, Jak słoń zruhawiony stawa na widoczny. *Przyb. Ab.* 15. **RUCHAWKA**, i, ż., pospolite ruszenie, żołnierze z pospolitego ruszenia; Landsturm, Soldaten vom Landsturm **RUCHAWOŚĆ**, **RUCHLIWOŚĆ**, **RUCHOŚĆ**, **RUCHOMOŚĆ**, ści, ż., die Beweglichkeit, Bewegsamkeit; ruchomość, *mobilitas*. *Hub. Wst.* 124. *Boh.* heybawost (cf. chybać), pohnutedlnost, mohowitost; *Sorab.* 1. hibacznofež, hnuyitofež; *Vind.* genitlivost, genlivost, giblivost, prebudlivost, prenošlivost, vmeknivost, premeslivost, odšibnost; *Ross.* движность, движмость, подвижность, (cf. dźwignąć, podźwignąć). Ruchomość czyli zdolność do ruszania się. *Rog. Dos.* 1, 287. Ze ciała poruszone być może, nazywamy ruchaścią. *Hub. Wst.* 388. Gnuśność i nieruchawość jest niemoc i nieudolność ciała do wzruszenia siebie samych. *Boh. Dyab.* 11. Dusza rękóm dotkliwość, ruchliwość nogóm daje. *Bals. Niedz.* 1, 269. Niebo w rękach u ciebie, Sprawco pierwszej ruchomości. *Suszye. Pieśn. L 4.* pierwszego ruchu, der ersten Bewegung. W nim młodość rzeźwa, mężna, darska ruchawość. *Pot. Arg.* 591. obrotność, żwawość; Gewandtheit, Behendigkeit. — §. Ruchomość, ruszanie się, agitacya; die Bewegung, Motion. Przeleżawszy się po kąpieli przez godzinę, ruchomość jest skuteczna, co stać się może piechota, lub w pojedździe albo na koniu jeżdżąc. *Krup.* 5, 221. — §. *Aliter:* Ruchomość, **RUCHOMOSTKA** *dem.*; *plur.* Ruchomości; *dem.* **RUCHOMOSTKI**, ruchome sprzęty; *Vind.* premiklive rezhi, prenošliwa

roba, 'preloshliustvu; *Ross.* рухлядь, bewegliche Güter, Geräte, Mobilien. Cała jego ruchomość, broń, konie, sprzęty poszły na łup nieprzyjacielom. *Nar. Hist.* 7, 96. Z rozrzewnieniem patrzył na zabor ubogiej ruchomości. *Xiadz.* 151. RUCHAWY, RUCHLIWY, RUCHOMY, a, e, RUCHAWIE, RUCHLIWIE, RUCHOMIE *adverb.*, mogący być ruszonym, bewegliw, bewegbar; *Bah.* pohnutedlný, hnutedlný, mowitý, mohowitý, heybawý; *Slav.* pohnutedlný; *Sarab.* 1. huuyit, hibaczne; *Carn.* ganliv, (cf. gietki); *Vind.* genitliu, genliu, gibliu (cf. gibki), vme-kniu, prenohliu, smelliu; *Basn.* pomistgliv, (cf. pomie-ście); *Croat.* genutliv, (cf. gietki); *Ross. et Eccl.* дви-жимый, подвижной, подвижный, движимый, предвизанный. Tatarowie w domach z sobą ruchomych mieszkają. *Petr. Har.* 2. H 2. (w domach przenośnych). Zefir przez lekkie ruchliwych gałązek szemranie Budzi Nimfy. *Zab.* 1, 183. *Nar. Dz.* 5, 29. Naczynie z dnem ruchliwym. *Os. Fiz.* 275. Stoł ruchomy do rozczłonkowania trupa, *versatilis.* *Czerw.* 40. — §. Ruchawy, ruszający się, sich bewegend. Osoby te mają krew rzadka, ruchawą, żywo w żyłach obracając się. *Boh. Dyab.* 558. Stoł nieruchawy. *Przyb. Mill.* 115. Dziewczyna strasznie nieruchawa. *Teat.* 55. b, 26, (cf. pień, cf. olszowy Marcin). Nieruchomszy nad te tu skały w krag stojące. *Otw. Ow.* 545. Gwiazdy stałe, nieruchome, zdają nam się nie mieć żadnego własnego biegu; *stellae fixae.* *Śniad. Jeag.* 5. Wyrazy długie robią mowę rozwlekłą i nieruchawą. *Pir. Wym.* 261. — §. Dwojaki są dobra, jedno ruchome, które można z miejsca na miejsce ruszyć; drugie nieruchome, jak domy, kamienie. *Sax. Týt.* 128. *A. Zumaj.* 111. Ruchomy majątek *Vind.* preloshliu samoshltvu, preloshliustvu. Nieruchome dobra, *alias* stojące. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 28, *Zab.* 6, 224. (*Eccl.* обдержаніе, обдержетво, все то, что содержится. имущество, владѣніе, отчина, cf. dziedzina, imienie, 'ojczyzna). Ruchoma własność jest, którą z jednego miejsca na drugie łatwo ruszyć i przeprowadzić można; nieruchoma, która z jednego miejsca na drugie przeniesioną być nie może. *Szczerb. Sax.* 485. — §. *Activ.* Liściem topoli miocce wiatr ruchawy. *Hul. Ow.* 45. ruchający, chwiewający; in Bewegung sehend, bewegend, schauend. Przyjdzie na gnuśnego ubóstwo ruchliwe. *Klon. War.* 54. — RUCHOMIE, ruchomym sposobem, *mabiliter.* *Cn. Th.* 954. RUCHO, a, n.; (*Boh.* raucha lin-teum, raucho vestis, rauška velamen; *Slav.* rucho vestis, raucho amictus; *Hung.* ruha vestis, ruházat amictus, ruhazny vestire; *Croat.* ruho amictus, vestitus lineus; *Rag.* ruhho, ruho amictus, vestis; *Basn.* ruho); §. 1) rucho, część szaty kobiecej, salszista, która się z szelestem niby ogon z tyłu wlecze. *Włod., Vind.* oblazlibni rep, shlof, rep jope, die Schleppe an einem Frauenkleide. Na jedną służebnicę się sparla, a druga szła za nią niosąc jej rucho. *1 Leop. Ester.* 15, 6. *Kchaw.* 61. Niewiasty strojów niezwykłych nie mają wymyślać, jako są ru-cha długie, stały od szyi do ziemi. *Petr. Pal.* 2, 197. *Gast. Gar.* 129. Łacz. *Zw.* 22. Dłuzie ruha za sobą włóczą. *Eraz Ob. B.* Rucho dyabli wozek. *Kchow. Fr.*

14. — *Fig.* Rucho pawie oczami upstrzone. *Zab.* 1, 194. (ogon pawi). — §. Zasłona, opona białogłowska, ein Weibermantel. Królowa białym ruchem okryta, swojego synaczka trzymała czarnym płaszczem odzianego. *Zbil. Dr. F.* 2. Szły Trojanki do kościoła Pallady, trzymając dar drogi, święte rucho, *peplum.* *A. Kchan.* 18. Wzieli święty Pallady obraz, ruha świętego nie śmieli się dotknąć, *vittam.* *ib.* 56. — *Fig. tr.* Oni żądzą tylko wielkiego karmisz ziemskiego ruha. *J. Kchan.* *Ps.* 20. — §. 2) Rucho: cokolwiek ruch daje, porusza, sprężyna ruch dająca; Urfewegung, Grundtriebfeder, Triebrad. Prawda, o duchu czysty, rucho świata. *Zab.* 10, 152. *Koss.* Słońce, dzienne rucho. *Przyb. Mill.* 159. O pan-no uwielbiona, która tej świątnicy Rucho masz poru-żone, a wiesz tajemnice Ludzkie wszystkie. *Tward. Pasq.* 59. — §. Rucho, ruchadło, rzecz ruchająca się, ein Ding, das sich bewegt. Serduszko moje, rucho przyje-mne, Uderz do serca pięknej Planety. *Zab.* 11, 596. *Zabl.* — Rucho, ruchanie, ruch, die Bewegung. Wzno-si głowę na lada by najraniejsze rucho. *P. Kchan. Orl.* 1, 175. *RUCHONOSZ, a, m., noszący za kim rucho; der Schleppträger; *Vind.* repanośnik; *Croat.* reponoszec. Pochodz. *rozruch, abruchanie, zawierucha, samaruch; ruszyć, ruszenie, naruszyć, obruszyć, poruszyć, razru-szyć, wzruszyć, wyruszyć, zawieruszyć.*

*RUCHMANNY, ob. Rochlmanny.

RUCIANY, a, e, od ruty ziela, Rauten; *Sarab.* 1. rutzané. Oeet ruciany zachowuje od zaraźliwych chorób. *Kluk. Rosl.* 2, 250. Ruciany wieniec, herb Saski, der Rautenstrand, das Wappen Churfürstent.

*RUCZAJ, ju, m.; *Ross.* ручей; potok, struga, ein Bach. Gdzie granica idzie rzeczką albo ruczajem, tam komo-rnik wymierzy bieg onęj. *Gas. Nar.* 2, 205. *Dudz.* 54.

RUCZNIĆA, ob. Ruśnica.

RUDA, y, z.; *Boh.* ruda, (rudka lubryka, Röhrl; *Sarab.* 2. ruda czerwona metaliczna ziemia; *Ross.* руда 1. krew', ob. Rudovina, 2 ruda, kruszec, рудвить brudzić, рать, рудить ezerwienieć, cf. rdza, rdzawieć; cf. *Lat.* rudus, ruduseulum, raudus); §. 1) das Erz. *Urząd.* 405; *Slav.* rnda, med, kow; *Hung.* rez, értz; *Vind.* rudà, rudstvu, rudovina; *Carn.* ruda, brom, bron; *Croat.* ruda fodina, minera, ruda izkopana metallum; *Rag.* ruda fodina, gvózdje metallum, (ob. Gwóźdź); *Basn.* ruda, mjesto, ghdi se dube srebro, zlato al inno mjedo, metalli fodi-na; (*Slav.* ruda = grzędà). Rudami dla różności od kru-szców (Erzstufen), powinny się nazwać owe, które albo są wcale miękkie, albo przynajmniej kruche; pospolicie znajdują się na mokrych miejscach. *Kluk. Kap.* 2, 216. Po wysokich górach prawie wszystkie kopiemy kruszce *metaux*, w nizinach same rudy, *mines.* *Stas. Buff.* 145. Ruda błotna, *Sumpferz.* *Kluk. Kap.* 2, 216. Ruda wodna, *Seeerz.* *ib.* 217. Ołowna ruda abo żyła, *molybdaena.* *Cn. Th.* 626. Żelazna ruda. *ib.* 1418. *Cresc.* 11, *Sarab.* 2. brila, (cf. bryła). Ruda miedziana, miedzianka. *Os. Żel.* 79. Kupfererz. Był chleb, były i konie, woły, sre-brne rudy, Póki tu nie bywały Tureckie obłudy. *Biel.*

S. M. B. 3. Ruda surowa *Carn.* grüdel. — §. Ruda w Słowiańskim języku znaczy wszelki kruszec, w Polskim tylko kruszec żelazny. *Klec. Zdan.* 48? Ruda ognista, *ampelitis.* *Cn. Th.* 938. Erdharz. — §. 2) Czasu gorącego pada często deszcz drobny gorący bardzo i jadowity, który Włosi *meiumen*, a u nas rdzą albo rudą zowią. *Cresc.* 227. Mehlthau, Honigthau, Rost, Brand, §. 3. im Getreide. — §. Ruda: nawałność. *Dudz.* 56. Ungewitter, Sturm, Regen. Gdy od złych wiatrów i od nagłej rudy *Ochraniam* sadowinę, kozieł się obłakał. *Simon. Siel.* 54. — §. 3 a) Ruda, miasto w eyrkule Malickim w Galicyi *Dyke. Geogr.* 2, 565, eine Stadt in Galizien. — b) Starostwo w ziemi Chełmskiej. *Dyke. Geogr.* 5, 565. RUDAWIEC, weca, m., *coluber chersae*, gatunek mniejszych węzów, jadowity rdzawego koloru. *Zool.* 205, eine Art kleiner giftiger rothfarbiger Schlangen. RUDAWA, y, ż., miasto w Krakowskim nad rzeką Rudawą czyli Rudawka. *Dyke. Geogr.* 2, 565. *Pot. Jow.* 156. Stadt und Fluß im Strakaufischen. RUDAWY, a, e, rude mający, erzhaltig. Woda rdzawa albo rudawa, to jest z rudy spiży niejakiej zmieszana. *Cresc.* 11. — §. Rudawy na kształt rudy, nieczyste śniady, rdzawy, rdzyste; wie Erz, erzfärbig, unrein, schmutzig, rothig. (*Boh.* zerzawy rdzawy, rudawy, rdzy, rdym ezerwieniec; *Vind.* arjav' rusy, erjav' rdzawy, ardezł, razł = czerwony; erdezłhast = rudawy; *Carn.* erjav, erjavz rufus, erjav aeruginosus, erdezł, ardezł = czerwony; *Erdelje Transsilvania; Bosn.* argljij, righlja, righja *aerugo*; *Ross.* рудожелтый бруднозолты, рудитъ, зарудить брудзіе, орудынить окрвати, рдѣть, рдѣться ezerwieniec). Złoto i srebro często znajdujemy czyste, insze wszystkie kruszce kopiemy rudawe. *Stas. Buff.* 102. Olsza na rudawym błocie. *Klon. Fl. B 2 b.* Szeleliny rdza rudawa strawi, i ziemna bótwiłość plugawa *Paszk. Bell. B 4.* Cesarz Fryderyk nazwan Barbarosa od rudawej brody. *Nur. Hst.* 3, 319. rudy, rosy, rudobrody; roth, rothbärtig. Włos rudawy, włosy na głowie czarne, chytrego oznaczają człowieka. *Teat.* 29, c, 15. Ja jestem bez porównania rudawsza, niż ty. *Teat.* 57, 75, może plus blonde.

Pochodz. *rudnia, rudnica, rudnik, rudy, rudobrody, rudopisarz, rudopismo, rudziasty.*

RUDEL, RUDŁO (*Tr.*) a, m.; (*Boh.* rudle wiosło; *Rag.* rudo = dyszel; *Ger.* Ruder wiosło, *apud* Veyhorn rüdel; ster; *Ross.* руль, daß Steueruder. Styr albo rudel, *gubernaculum.* *Klon. Fl. E 1.* ster, instrument z drzewa i z ław rzezanych złożony, którym sternicy okręty kierują. *Otm. Ow.* 617. Rudel jest w tyle statku i wychodzi za bode, którym sternik podług potrzeby kieruje; u niego są dane. *Magier. Mskr.* Nad sternika Telona nikt lepiej rudlem nie kierował. *Bardz. Luk.* 49. Gdy się morze wzburzy, Sam sternik do rudła zasiada. *Zab.* 15, 401. Każdy się krząta w nawach, wszystkich trudni praca, Rudel w sterującego ręku się obraca. *Przyb. Luz.* 41. Okręty tak wielkie obracane bywają od maluczkiego rudła, gdzie sternik chce. *Budn. Jac.* 3, 4. — §. Powiewa tam wiatr tak statecznie, iż przez wiele dni nie potrzeba żeglarzom ruszać rudła, albo też po-

prawić żagłów. *Boter.* 16. (wioseł). RUDELNIK, a, m., wiosłowy, robotnik w nawie, na morzu. *Cn. Th.* 1266. majtek, der Ruderfnecht. Kłnął jak rudelnik, er fudfte wie ein Bootfnecht. *Ern.* 151.

RUDNIA, i, ż., topialnia rudy, daß Schmelzhaus, wo daß Erz geschmolzen wird. W młynach, rudniach, smolarniach etc. *Vol. Leg.* 5, 509; (*Carn.* rudetina, bronzhenna; *Vind.* rudstvu, rudovanje, rudeflie; *Ross.* рудокопня, рудникъ kopalnia). Przebodzone serce Jezusowe ostrym w rudni piekielnej zahartowanym oszczepem. *Pociey.* 205. (w hamerni, na warsztacie). RUDNICA albo Następ, herb; podkowa barkiem do góry, w środku jej stezała żelazcem do góry. *Kurop.* 5, 46, ein Wappen. RUDNIK, a, m.; *Boh.* rudnik, hawj; *Carn.* rudar; *Croat.* rudar, koï rude kopa; *Vind.* rudokopazh, rudokopauz, kopauz te rude, knap; *Sorab.* 1. metallakopar; *Ross.* рудокопъ; koło rudy chodzący, górnik, der Erzgraber, der Bergknappe. Rudnik, kruszewy górnik. *Dusypp. K k 2 b.* Rudnicy, którzy żelazo robią. *Vol. Leg.* 2, 664. — §. Rudnik, kopalnia, *Carn.* rudetina, rudina; *Vind.* rudflie, rudna jama; *Ross.* рудникъ, рудокопня Każda w szczególności kopalnia zowie się cechem czyli pieczarą, rudnikiem lub szybą. *Staw. int. Pr.* 215. RUDNY, a, e; *Boh.* rudnj, (bruden przybyszowy miesiąc, ef grudzień); *Carn.* rudarske, bronzhenn; *Vind.* rudni, rudoviten, rudstven, rudoshegen, rudokopauzhen; *Croat.* rudarszki; *Bosn.* rudny; *Rag.* rüdni, gvözdjen; *Ross.* рудный; *Ecll.* рудникий, принадлежащій до рудъ земныхъ; od rudy, Erz. Pisarze rudni donoszą, ile dogodni piec idzie albo stoi. *Os. Żel.* 62 — *Subst.* Rudny, dozoreca górników. *Os. Żel.* 61, der Bergknappenmeister, Aufsicher über die Bergleute. — §. Rudny, rudawy, rdzawy, śniady; erzfärbig, rothig. Rudna jedza. *Przyb. Milt.* 65. RUDOBRODY, n. p. cesarz Fryderyk. *Nur. Hst.* 2, 12. rudawy, rusję brody, *Barbarossa*, rothbärtig; *Carn.* erjavobrodahz. — (RUDOMINA, y, ż., n. p. Widzę z mojej berlinki istną rudominę. Wszystko potłuczono, poszarpano. *Teat.* 45, c, 108. Wyb. może ruine). — RUDOPISARZ, a, m., mineralogiste. *Stas. Buff.* 100. (*Ross.* рудословъ; *Ecll.* рудоцлователь, рудныхъ дѣлъ мастеръ metallurg: рудоцловаю, рудокопаю, *Graec.* metallourgēo). RUDOPISMO, a, n., mineralogia. (*Ross.* рудословіе; *Ecll.* рудоцлованіе metallurgia; *Ross.* рудословный metallurgiczny). RUDOWINA, y, ż., otok rudawy, schmutziger Eiter. (*Ross.* руда крив'). Z purchawki zastarzałej lancetem przeciętej surowica czyli rudowina wytryskuje. *Perz. Cyr.* 2, 85. RUDOWŁOSY n. p. Alobrog. *Zab.* 8, 225, ob. Rusy, ef. rydzy. RUDOWRÓZ, a, m., der Ruthengänger, wieszczek, który za pomocą różgi wieszczbiarskiej (Wünschelruthe) i jej naginania, odkrywać ma żyły kruszczowe. *Mier. Mskr.* RUDY, a, e; *Boh.* rudy; śniadoczerwony, jak ruda, schmutzigbraun; *Ross.* рудожелтый бруднозолты; *Croat.* rud, -a, -o, chverszt solidus, compactus; *Rag.* rúd, rudokossan, rudan crispus, rüditi crispare. RUDZIASTY, a, e, rudny, pełen rudy; *Vind.* rudoviten, poun rude, erzhaltig. Rudziaste, śnieżno i z lodów wody są niezdrowe. *Haur. Sk.* 98.

RUF A, y, ż, (cf. *Germ.* Reif, 1. *apud* Belg.); tylna część okrętu. *Otw. Ow.* 647. et 305. et 452, *puppis*, *Carn.* kërma; *Croat.* kërma, kërma; *Rag.* kërma; *Dal.* kërma; *Bosn.* kërma, kërma od broda; *Ross.* карма, daš Sinterheil deš Schiff; (oppos. sztaba). *Klon. Fl. D 4 b. Papr.* W. 1. 564. Rufa, miejsce między zryą i budą, gdzie idąc na dół zboże się zsypuje, a do góry idąc frukt się ładuje. *Magier. Mskv.* Nawodzą rufy k morzu, sztaby zastępują Krzywe brzegi, a kotwie okręty gruntuja. *A. Kéhan.* 146. Sam Kupido na rufie siedząc, łódka rządzi. *Mon.* 76, 4. (u stéru; u rudla).

RUFIAN, a, m., RUFIAŃEK, nka, m., *demin.*; *Carn.* erfijan; *Vind.* ruffian; *Croat.* ruffian, roffian; *Gall.* ruffien; *Ital.* ruffiano; *Angl.* ruffian; *ols.* Oberd. ruffien; następczyciel nierządu, kurwigospodarz, (cf. raffura); *Slov.* swodnjik, (cf. zwodziciel); *Rag.* opravitegl, (cf. opravca), der Suppler, Hurenwirth. Rufian, nierządnik, co nierząd chowa. *Cu. Th.* 958. *Minister libidinis*, rufian albo rusian, jak niektórzy piszą. *Marz.* Rufian znaczy nierządnika, który zamoz chowa, czyli nierządowi innych nasługuje. *Pilch. Sen. list* 5, 259. Rufianek, *tenulus*. *Marz.* Swoich tylko pochlebów i rufianów na godności promowują. *Star. Ref.* 55. RUFIAŃKA, i, ż, kurwigospodyni. *Marz.* następczycielka nierządu, die Supplerin; *Carn.* erfijanka; *Croat.* ruffianka, roffianka; *Rag.* opravitegliza; *Slov.* swodnice. RUFIAŃSKI, a, ie, od rufiana, Suppler; (*Slov.* swodnjiký; *Croat.* ruffianszki). Wiara rufiańska, *lenonia fles*. *Marz.* Rufiański dom, (ob. Zamtuż). Rufiańska trzymać, nierządowi drugich nasługuwać. *Cu. Th.* 958. *Hurenwirthschaft treiben*; *Carn.* erfijaniti; *Croat.* ruffianiti, roffianiti; *Rag.* opravitegljati. RUFIAŃSTWO, a, n, nierządny stan, bawienie się nierządem. *Cu. Th.* 525, die Hurenwirthschaft; *Carn.* erfijanstvu; *Croat.* ruffiansztvo, roffiansztvo; *Slov.* swodnicत्व.

RUG, m., §. 1) rugowanie; *Germ.* die Rüge, das Rügen, inkwizycya. *Cu. Th.* 958. urzędowe badanie, roztrząsanie, gerichtliche Unterfuchung. Na sądzie burgarskim bywa badanie, co zowią rugiem, o zachowaniu obyczajów każdego mieszczanina. *Sax. Proz.* 53. Często mówiono, jakoby zbójce uspokoić; wszakże, iż rugu szlachta nie chciała między sobą mieć, trudno było wymacać winnego. *Bel.* 546. Początek każdego trybunału, zdawna rugi trybunałskie zwano. *Sejm. Gr. d.* 2, 182 — §. 2) Rug, karb, zmarszczenie, die Ranzel; (*Croat.* rugam; *plavre*, *capovre*), cf. *Lat.* rugare. W rugi czeło zbierasz. *Mon.* 70, 157. Paśływszy z czoła pomarszczone rugi. *Pol. Arg.* 260. Twarz odmierę, na czele pokarbuje rugi *ib.* 157. — *Fig.* Saadł na pokój jakoby wyprzeżony z pługa, W uszach trab, bebnów szumu, w głowie pełno rugu. *Pol. Arg.* 511. RUGOWAĆ, - ał, - nje, cz. *cont.*, §. 1) inkwizować, indagować; (*Germ.* rügen; *Svec.* röja; *Isl.* rauga; *Tatian.* ruagen, ruogen; cf. *Lat.* rogare), gerichtlich unterfuchen, inquireren. Rugujemy się, co kto królowej winien, kto obraził słowem albo wzrokiem, niechaj pokutuje za to. *Gorn. Dz.* 114. — §. 2) Rugować, wyrugować, odrzucać, odłączać, entfernen, vertreiben. Więzcie nas, z urzędów rugujecie, z ce-

chów oddalacie, cerkwie pieczętujecie. *Smotr. El.* 29. Każdemu województwu nieznośna, widzieć swych posłów rugowanych z Rzpltej. *Leszcz. Gl.* 74. Porzuć rozpacz, ruguj błady z serca smutek. *Zab.* 10, 255. Umiejętności dzikość i barbarzyństwo rugowały. *Zab.* 8, 5.

RUINA, y, ż, rozpadlina, burzenie: *Vind.* podertja, podertje, konz, skonzhnost, der Ruin, die Zerföbrung. Mają grody swe groby i jak ludzie gma; Ludzie śmiercią, a miasta kończą się ruina. *Min. Ryt.* 1, 297, (cf. zguba). Ruiny, ob. Ropalliny, pustki. RUIŃOWAĆ, RUIŃOWAĆ, ob. Burzyć, zgubić; n. p. Forteca ma być zrujnowana. *Jak. Art.* 2, 560. (zburzona). Pan mój do szczytu się zrujnował. *Teat.* 45 b, 15. zgubił, zniszczył na zdrowiu, lub majątku.

RUKA, ob. Ręka.

RUKA, RUKIEW ob. Gorczyca. RUKIEW, kw, ż; *Rag.* rigga, rikula; *Germ.* die Rauke; *Lat.* craca; *Gall.* roque; rodzaj rośliny strąki rodzącej, *sisybriam* *Kut.* *Dyke.* 5. 80. Rukiew Hiszpańska, rezeda, Espanische Rauke, *Resede.* *Syr.* 126.

1. RUM, u, m., (cf. *ru!* *Lat.* rumor; cf. *Germ.* rumpeln, Gerumpel); §. 1) trzask, hałas; Rumor, Lärm, Getöse. Taki rum czynić, tak trzaskać, że ledwo się nie zapadaie dom. *Teat.* 11, 102. Lepid rum słysząc, porwie się do broni. *Chroś. Pars.* 456. Usłyszysz tęten i rum niebowały. *Tward. Msc.* 5. Z takim rumem drzwi zamyka, iż mój domek aż się cały trzęsie. *Teat.* 11, 102. *Kuty. Her.* 71. — §. 2) Rum! *interjectio*; ru! odgłos, gły co runie, das Geräusch deš Zusammenstürzens ausgedrückten; *interjectio* *sonum* *ruine* *exprimens* *Cu. Th.* 958. Zrzuciwszy wszystkie odzież, rum w paśrzodek wody! *mediis immittitur undis* *Zar. Ow.* 53, cf. plask, plask! Porwawszy się, rum przez las! *Zesr. Ow.* 155, czesze, w nogi. (cf. hajdaż).

2. RUM, u, m.; *B. h.* rum, (cf. *Germ.* Rumel, Rummeley; *Slov.* rum, staré słučené kamenj zeduj; *Rog.* karondás, új romlás; *Vind.* kup z podertego sída, *Ross.* xams, xamocť, uycerb, upebeb, gruz rozwalin, der Schutt. *Rode.* rum, t. j. stala miberya, tk kamien-na, jak cegielna z rozwalonego budowania, *Marz.* kupa gruzu; *Rob.* rumištè. Miesto obróce w kupę rumu, który leży na polu. *Radz. Mich.* 1, 6. Leży Samson, przywalony rumem. *Pol. Jow.* 56. Ot bez dachu ozdoba muru wspaniałego leży w runie. *Birdz. P. g.* 182. Z tych kościołów jeszcze drugie czoła stoją, a drugich tylko runy znaczne ludzie ukazują. *Grach. W.* 108. Zrele to znajduje się na starodawnych runach zarosły li. *Syr.* 575. Idą w runy cne miasta, drugie ogrzmami Giosy dźwigają się z ziemi. *Nar. Dz.* 1, 27. Troja sławna poszła w runy. *Zimor. Roz.* 518. Zbawiciel widząc, iż mury Jeruzolimskie z kościołem oraz zburzone, i w rum zwalone miały być obrócone, Zapłakał gorzko. *Olym. Św.* 2, M 5. Dziury z tego muru rumem i gnojem wypełmono; *humus* *simulque.* *Kron.* 418. Zpychali nieprzyjaciół z góry zamkowej drzewy, kamieniami i rumem muru potłuczonego. *Stryk.* 455. Rumu bardzo

- wiele jest, my nie będziemy mogli budować muru. 1 *Leop. 2 Ezdr. 4, 10.* zwalisk.
5. RUM, u, m., wolne miejsce; *Germ. der Raum, freye Raum; (Goth. rum; Otfried. rumo; Svee., Dan. et Isl. rum);* der Maß; *Sorab. 2. ruhm, (rumne przestronny; Sorab. 1. rumnořz spatium, rumné, rumnořziwé spatiosus);* *Vind. prestor; Croat. proztor, (ob. Przewor).* Przed cesarzem idac, rum mu czynia. *Star. Dw. 41.* (rumowali). Marszałkowie rum czynia. *Pot. Arg. 855. Kłok. Turk. 256.* Pnie się przez gmin, jednych potraça, drugim łaje, że mu rumu nie czynia. *Boh. Kom. 2, 242.* Rum żelazem sobie uzeynił. *Tward. Wł. 99. Zab. 4, 506.* (przebił się). Dawszy rum ku przejściu ciasny. *Tward. Misc. 52.* Gałuszą zbyt: lud wrzaskiem, powrocy turkotem, Woda klaskiem hanielnym, rum powietrzny grzotem. *Żebr. Ow. 285.* przestwor, przestrzeń powietrzna, der Luftraum. — (i. RUM Moskiewski, rapontyk. *Urząd. 265.* Rum Turecki, *rheumbarbarum. Sienn. 195, Vind. rabarbara; Ross. et Eccl. ремень: Graec. ἴσος, die Rhabarber. 5 RUM, wyskok z soku trzciny cukrowej, destylowany. *Krumf. 555. Pam. 85, 1, 1088.* der Rum, Trak). — RUMACYA, yi, z, prowadzenie od prawa nakazane. *Cn. Th 958. gerichtlich anbefohlene Räumung eines Orts.* Którzyby rumacyi przed banicya aktorowi bronili... *Val. Leg. 5, 85.* Rumacya, łranie się przez, przenosiny, ustąpienie, wprowadzenie się, *ob. Rumować się.**
- RUMAK, a, m., (*cf. Hebr. רמק equa*); sponuje, gdy to słowo nie ma terminacyi Słowiańskiej, że musi być origine Tatar.: takowy koń nazywał się *dans le tems de la chevalerie un destrier, un palefroi, Lat. palafredus. Czart. Mskr.,* przedni koń Turecki, ein treffliches Türsisches Reß; *cf. Vind. rainifhar, cf. Rag. bedev, (ob. Bedewie, cf. Ross. армяк, cf. dzianet).* Jakie też to z tak leznych zwierząt sądzisz zwierze, Co pierwsze przed drugimi słusznie miejsce bierze? Ja mniemam, że ów rumak, stad Natolskich plemię, Który na dźwięk trąb, uszkciem strzyże, grzebie ziemię, I wesolo porzyża, i w krwawe gonitwy, Starszy zbrojne szeregi, mężnie schodzi z bitwy, Lub z szranków wypuszczoney z bystre-mi dzianety, Wabiać wiatry na zawód, pierwszy siega mety, I panu, co go karmił, w pięknym wity lesie Zwycięzca na łabędzim karczku wieniec niesię. *Nar. Sat. 5, cf. Bibl. 6d. Job. 59, 24, (ob. Koń).* Zartkonogie rumaki, okryte dywdykciem Wzorzystym i szkarłatem. *Pilch. Sen. list. 2, 426.* Rzutniejsze konie i żywsze rumaki Tył nie jednemu pomalują Motem. *Jabl. Buk. B 5 b.*
- RUMEL, a, et u, m., pewna gra w karty, pikietta, Rummelpiket. *Mon. 76, 728.* — *Prov. Trafil w rumel. Rys. Ad. 66. Pot. Arg. 265.* w notę komu trafić, w notę ugodzić. *Kosz. Lor. 115. et 482.* dogodził mu, er hat's gut getroffen, gerade recht getroffen, auf ein Haar, zur rechten Zeit. Wiele zależy na sposobnym zażyciu okazyi: to jest, co owo mówią: w rumel trafić. *Lub. Roz. 108.* Właśnie mu w rumel fortuna trafiła. *Chrośc. Fars. 471, (cf. w rym trafić).* — Dom jego do kordegardy rumel w rumel podobny. *Teat. 11, 124.* kubek w kubek, einander so ähnlich, wie ein Cy dem andern. Ru-
- mel w rumel podobien do swego wuja. *Teat. 25, 8.*
- *RUMELEC, lea, m., {Rumeliota, mieszkaniec z Rum-ili; ein Rumeliote. 2}; n. p. Pers (umie) wziąć dzię, Rumelec przypasać do broni, Zwartych żariko Arabin zażyć w miejscu koni. *Tward. Wł. 201.* — {2. *Transl. Rumelec, ruml, koń z Rum-ili, ein Pferd aus Rum-ili.* I na wóz kładą kryty w sześć bielszych od śniegu Zaprzężony rumelców. *Pot. Wojn. choc. 504 — 2.* Niech się Tatar bachmatem, rumlem Tureczyn szczyeci, Lekkie oba do biegu, eudne są w kibiei. *Pot. Poc. 408.*
- RUMIANEK, nku, m, RUMIEN, ia, m., RUMIANIEC, niea, m., (z *Łze. Romanus*) ziele, *anthesis, Kamille; Boh. rmen. hermanek; Sorab. 1. hermanki, zahrodske hermanki; Vind. kamilza, kamelza; Carn. gomela, gomeleze; Croat. jabuchnyak; Dal. komonika; Bosn. komonika, romonika, raman, roman, rriman, ravna; Ross. ромашка, cf. romanek; prócz ogrodowego, Rzymskim zwanego, jest i krajowy, wszędzie u nas rosnaey. *Kluk. Rosl. 2, 250.* Pachnaący rumienek. *Urs. Gr. 587.* Psi rumień, rumieniec śmierdzący, *cotula foetida, Süßwille, stinfeude Kamillen. Syr. 705. Urs. Gr. 586.* Rumian farbierski; *Ross. прыщипок, пупавка, пупавник, ob. Pepawa. RUMANKOWY, RUMENKOWY, a, e, od rumianku; Boh. rmanowy; Carn. gomelëzn; Kamillen. Rumiankowe kwiecei. Syr. 892.**
- RUMIANIAWY, a, e, ezerwonawy; *Rag. narumèn, rötblich.* Bylica ziele kłęczce puszcza rumianiawe. *Syr. 720.* RUMIANOŚĆ, ści, z; *Vind. erdezhnost, erjaviza; Ross. румяность; Eccl. румянство;* rumieniec, ezerwoność twarzy; *die Gesichtsröthe, Rothe der Wangen.* Rumianość zdrowia lice krasa. *Zab. 15, 115.* Krew się w nim burzy, twarz całą oblewa niezwyčajna rumianością. *Pilch. Sen. gn. 110.* Kwiat rumianości i wdzięczności padnie małą niemo a. *Sk. Kaz. 654.* Wstydlivość w jej jagodach wielką rumianość żarzy. *A. Kech. 559. Pot. Syl. 220.* (raki piecze). — *Transl. Już Tytan rumianością zdobył niebo. Tr., die Himmelsröthe.* — Rumianość potrawy. *Tr. brunatność, die Braunröthe, das Braune an einer Speise.* RUMIANY, a, e, RUMIANO adverb., RUMIANUCHNY, RUMIENUCHNY, RUMIENUŠKI *intensiv,* ezerwony, (osobliwie o cerze), roty (bsfenderš vom Gesicht); *Bosn. rumen, rusi, errigljen; Rag. rumèn rubicundus, purpureus; Croat. rumèn, rubicundus; (Carn. rumin, ermen - żółty); Vind. rumen, roshnofarbast - różany; Eccl. румяный, румяновидный.* Gdzież ów alabaster czoła? gdzie wargi, jak koral rumiano? *Mon. 70, 585.* Już i farby białej z rumianą stoczonęj. I siły i dużości nie ma przyrodzonęj. *Otw. Ow. 125.* Usteczka rumieniuchne. *Groch. W. 360.* Wstydem rumianiuchnym okrașiła lice. *Zab. 16, 84.* Weg. Wszystek śliczny i wszystek rumiany, By śnieg z szarłatną farbą pomieszany. *Groch. W. 551.* Ester była rumieniuchna. jak piękny kwiateczek. *Rads. Esther. 15, 8.* Bardzo rumieniuški. *Pieśn. Kat. 45.* Rumiany wstyd twarz mu zapala. *Hul. Ow. 90.* — *Transl. ad alia: Czerwony, roty.* Zorza wstając rano farbować zwykła sobą powietrze rumiano. *Otw. Ow. 216.* — Certy z okuimi upiee rumieniuchno. *Bielaw. Myśl. F 2. bru-*

natno, braun gefotten. Rumiany sos, rumiane mieso. *Wiel. Kuch.* 427. — (RUMIEN, ob. Rumianek, ob. Rumieniec). — RUMIENCZYK, a, m., dem. nom. rumieniec, eine kleine Gesichtsröthe. Gdy się gorzałki napije, rumieniczeków nabiera. *Perz. Lek.* 257. Widział ja w rumieniczkach rozsmaganą leżącą. *ib.* 10. RUMIENIĆ cz. dok., urumienić, zarumienić dok.; *Vind.* erdezhkati; *Ross.* румянить, разрумянить, разрумянивать; rumianym czynić, czerwienić, röthen (*praecipue de vultu*). Taka więc, kiedy twarz urumienia. Na świat wychodzi żona Tytonowa. *P. Kehan. Jer.* 104. (uróżnowała). Weześnie na twarzy wstyd zatarty, Nie rumienią czoła szpetne żarty. *Hor.* 2, 60. Ja się mego kochania wstydzę i rumienię. *Teat.* 46. d, 55. idy erröthe dabey. Błada twarz jak rumienię. *Śleszk. Ped.* 52. Krwia, która z rak jego przetartych płynęła, rumienił wapno. *Birk. Sk. E* 5 b. Zbladłem raz, to znouu rumieniemem się, sto razy zmieniała się twarz moja. *Teat.* 3. c, 7. Gdy wejrzysz w ludzkie sprawy, jako we zwierciadło; Poznasz, gdzie się rumieni, a gdzie też nabladło. *Rej. Zw.* 29 b. — §. Rumienię potrawę jaka, ob. Przyrumienię; n. p. Rumienię masło, tłustość, albowi też zrobić rumiany sos, rumiane mięso, także rumienię pieczyste, zrumienić ciasto. *Wiel. Kuch.* 427. RUMIENIEC *neutr.*, rumienię się, rumianym się stać; *Vind.* erdezh gratati; *Rag.* rumenittise; *Croat.* rumenimsze; *Bosn.* rumenitise; *Ross.* румянить, красить, покрашивать, рожь мерен. Rumienieja, którzy się czego wstydają. *Petr. Kl.* 282, cf. raki pice, cf. pełgnąć wstydem. RUMIENICA, y, z., *cyprinus rutilus*, ryba bardzo do płoci podobna, tylko że ma czerwone obwódki oczu. *Kluk. Zw.* 5, 175. das Rothauge, ein Ziß. (*Croat.* rumenizza *minium*; *Rag.* rumenizza *cynobr*). RUMIENIDŁO, a, n.; *Vind.* rumenillo; *Croat.* rumenilo, lepotiezza; *Bosn.* rumenillo, cergljenillo; *Rag.* rumenillo, (rumelka *purpura*); *Ross.* румяны; barwiczka, Rouge, rotbe Schminke. I muszeczki i kamfory i pachnące mydła, I które dziś z Sabei wożą rumienidla Rozkazała gotować. *Tward. Pasq.* 10. RUMIENIEC, ica, m., RUMIEN, ia, m., RUMIENICE, ów *plur.*; 1) *Ross.* румянецъ, краска, (rumiance okrążek eyekowy); rumianność twarzy, die Röthe des Gesicht. Wzięczny jej rumieniec różę przechodzi. *Tr.* — (2) Rumieniec ziele, ob. Rumianek).

RUMINOWAĆ *co cz. niedok.*, z *fac.*, rozbierać u siebie, roztrząsać w myśli; überdenken, nachdenken, überlegen bey sich in Gedanken. Ja, co mi się zda, co myślę panowie, Powiem, ot te uwagi ruminuję w głowie. *Bardz. Luk.* 157. Jedzie długo w milezeniu, ruminuje w głowie, A że już o tym myśli nie da uznać w mowie. *Banial. G* 4 b. Przychodzi w postawie tajemnicę ruminującego. *Min. Rył.* 1, 15. Wszystko w sobie tak ruminował, Zeby zaś uczyniwszy dobrze nie żałował. *Pot. Arg.* 200. *Tward. W. D.* 44. *Żarn. Post.* 5, 155.

RUMOR, u, m., z *fac.*, wrzask, rum, hałas, trzask, rozruch; Getöse, Lärm. Po tej mowie wszczął się rumor, który spokojność izby mieszał. *Dyar. Grod.* 49. Dom podcięty z ogromnym rumoreni się wali. *Tward. Wł.* 92.

RUMOWAĆ *cz. niedok.*, urumować *dok.*, rum czynić, uprzą-

tać, wyprzątać; *Germ.* räumen, Raum machen, Plaz machen, wegräumen; *Sorab.* 2. rumowasch. Tedy zabawiony Mars był w Ameryce, rumując świat nowy bitnym Portugalezikom. *Tward. Pasq.* 92. Z rozpaczy tor sobie rumuje przez strzały i miecze, *Leszcz. Class.* 58. Zelazcin sobie urumować wrota, Albo do śmierci albo do żywota. *Tward. Wł.* 60. Wyrównajcie droge, urumujcie ja, zbierzcie każdą zawadę z drogi. *Radz. Jes.* 57, 14. Stanąwszy prawie Smoleńskowi w oczy, Ugania Moskwę, i szanice rumuje. *Tward. Misc.* 12. Aleć gdzie indziej drogę fasa słały, I nad ów wyższy stopień rumowały. *Tward. Misc.* 75. Kazał z obozu wszystkie zawady rumować. *Warg. Cz.* 194. Z skały krwią zboczającego nakoniec rumuje, *dejicit. Żebr. Ow.* 24. (zizuca). — §. Dom jego rumuje a lupi. 1 *Leop. Math.* 12, 29. (wyłupi. 5 *Leop.*), plundruje, wybiera, ausplündern. Rumował lichwiarz wszystkie majetność jego, i rozdarli obey pracę jego. 1 *Leop. Ps.* 108, 11. (szperował. 5 *Leop.*). Bada rumować a szperować dom twój. 1 *Leop.* 5 *Reg.* 20, 6. przespierają domu twój. 5 *Leop.*). RUMOWAĆ się *recipr.*, brać się precz, *vasa colligere. Macz.*, ruszać się z miejsca, prowadzić się precz; weggehen, sich wegmaehen, Plaz machen, (ob. Rumaćya). Z ojcowskich grodów się rumuje syn Jowiszow na ziemię, *desiit. Żebr. Ow.* 25. W szale świętą ustrojony W Cykańskie rumuje się Hymeneus strony, *augreditur. ib.* 245. Za twą sprawą dobrze będzie, Bład się urumuje wszędzie. *Kanc. Gd.* 284. RUMOWNY, a, e, obrotny, obracający się, beweglich. Świat zemdleje, jak wiersz usłyszysz czarownicy, Jowisz się zadziwuje, gdy okrag rumowny Niebios się nie obróci. *Bardz. Luk.* 102.

*RUMRYCHT; n. p. Był wielki rumrycht a szemranie o nim między kuszcza. 1 *Leop. Joan.* 7, 11. (*murmur multum eral. Vulg.*) gwar, Gerede, Gemurmel.

RUNAĆ *mecl. jednł.*; *Carn. obs.* rinem *trudo*; *Croat.* rinuti, rivam *trudere*, rinènye *trusio*, *praecipitatio*, rinyen *trusus*, *praecipitatus*, cf. romanje *trud*, *praca*; *Rag.* rinuti, porinnuti *impellere*, *prerivutare*, rignivalaz *impulsor*, gruhnuti *ruere*, (cf. gruchnąć); *Bosn.* rinnuti *impellere*, *trudere*, roniti *dejicere* (cf. ronic), srrinuti, sarnuti (cf. sarna), zgronignatise *ruere*; *Ross.* рухнуть, рухнутья, рунутья, возрыпуть, низрыпутья, рушутья; (*Ecl.* рунутья, рьвутья, рьво траці); (cf. ru! cf. *Lat.* ruere); runać, z trzaskiem i gromem się obalić; (*Croat.* urussújemsze *corruo*, urusslyiv *ruinosus*); rasselnd *hinfallen*, mit *Geräusch* *hinstürzen*. Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, Poteźnij runie, im wyżej wierzeh niesie. *Kehow. Roz.* 107. Ogromna skały urwa, stracona z góry wierzehu, runie z gromem do dołu, runę przysparza gromu. *Stas. Num.* 1, 148. W wodę runawszy, łodzi płynącej docieka; *insilit undas. Żebr. Ow.* 192. Runęły dżdże tak wielkie, że . . . *Birk. Dom. G* 4. lunęły. — §. Za tym runę słodkie łyzy. *Birk. Dom.* 117. hojnie się leja, fließen, reichlich strömen. — §. *Transl.* Trzaskać, trądzić. Pod Pitona trupem szkaradnym ziemia runęła, Z dźwięku Etna daleko zawyła. *Tward. Dof.* 17. Przy dziekach bogu po zwycięztwie działa runa. *Jabl. Buk. T* b. Ledwo wyjdzie, owże głos na kształt gromu runie, Za-

drży ziemia. . . . *Tward. Pasq.* 51. W tym runał z nieba głos. . . . *Odym. Św.* 2, N b. — 2. Pszczoły wszystkie runą na znak traby króla. *Zab.* 12, 250. z szelestem głośno ruszają, sie strömen berbey mit Geräusch. — *Fig.* Pod srogim ciosem ojczyzna runęła. *Teat.* 44. d, 60. upadła, obaliła się, ijt hingefürzt. Potęga bez rozsądku swym ogromem runie; *ruit mole sua. Hor.* 2, 47. *Kniż.* 2. Runąć się na kogo, z trzaskiem rzucić się na kogo, plögließ über einen herfallen. Runęł się na niego umyśłem tym, aby go zabili. *Glicz. Wyeh.* II 7. Wziąwszy miecze, runęli się na niego, i zabili go. *ib.* C 5 b.

RUNO, a, n.; *Boh.* rauno, raunj kůže; skóra z wełną; *Vind.* runja : kosm; *Croat.* runa vellus, runyaszt; *Dal.* runav villosus; *Rag.* rún *faccus lanex*, rúgná pilus, run unne vellus, rúgnav hirtus, zarúgnaviti, rúgnaviti *hirsutus fieri*; *Bosn.* rugne pilus, run unne vellus, rúgnav : kosmaty; *Ross.* pyuno; (cf. *Germ.* *obsol.* ramieu rznac, zkad die Runen); skóra z wełną, das Fliß, ein Fell mit Wolle darauf. Położę runo albo wełnę na podwozcu. *Sk. Żyw.* 1, 405. Argonautowie z Grecyi do Kolechis po złote runo żeglowali. *Stwyk.* 70. das geldene Fliß. Order złotego runa. *Skizet. Pr. Pol.* 2, 272. *Wyru. Geogr.* 249. — *Allegor.* Gdyby łaskawa fortuna, co bez brzytwy innym goli, Dada strzydz swe złote runa Myn życzeniom po jej woli. *Zab.* 8, 421. Pod złotym się runem wleza sierć chowała. *Blaż. Tłom. A 4.* (nie wszystko złoto, co się świeci) — 2. *Ařter:* Posłał papieżowi runo albo włosy pierwsze synów swoich. *Sk. Dz.* 674. *Pim. Kam.* 10. die ersten Haare, Milchhaare.

RUP, ia, n., **RUPIECI** plur.; (*Boh.* raup : owad; *Slov.* rup, obad *asilus, tubanus*; *Vind.* ripezh : gryzący; *Bo. n.* rupa foramen, *instrum.*, *horreum*, *ruppige creatus*; *Holl.* ruype, roepe; *Loth.* roupe; *Lf. Sax.* Rupe; *Germ.* Raupe; cf. *Lat.* repere); robaczy w żywocie. *Cn. Th.*, Würmer im Leibe, in den Eingeweiden. Jeden gatunek robaków, podobieństwem do owsa lub żyta zbliżający się, lubo w rzeczy drobny, ale w mnóstwie bardzo liczny, najczęściej w prostej kiszce końkami się mnożący, nazywają rupiami. *Perz. Lek.* 188. (cf. glisty). — 2. Rupie końskie, czerw' koński, w brzuchu końskim. *Syr.* 548. *Sorab.* 2. sehpondri; *Carn.* shpondri; *Croat.* kérszel. Roßwürmer, Würmer im Eingeweide der Pferde. Podróżnik zielen rupie albo czerw' koński derży i wywodzi. *Syr.* 1161. Rupie i glisty w jelitach konie miewają. *Końsk. Lek.* 56. Sieczka z otrębami pomieszana rupie w brzuchu końskim płodzi. *Hipp.* 51. Trą mu brzuch, jako szkapie na rupie. *Rej. Zw.* O 4 b. — 2. *Transl. fg.* Rupie, frasunek, gryzota, mól, świecze; *Summer*, nagen der Wurm, Harm. Każdy ma swoje rupie. *lys. Ad.* 27. każdy ma swego móla. **RUPIC** cz. *niedok.*, kasać, gryźć; *Vind.* ripti, nagen, beißen. *Cn. Th.* — *Transl.* Rupie mnie, trapi mnie, frasuje się. *Włod.*, es macht mir Summer, es wurmt mich. Rupie was honor przełożonych naszych duchownych. *Smotr. El.* 8. markotno wam, że mają tyle znaenia.

RUPIECI plur., stare graty, stare nizezemne ruchomostki, sprzety; *Nummley*, *Gerümpel*, *Nummel*; (*Boh.* cf. *Slov.*

haraburdy; *Sorab.* 1. staré czapor; *Vind.* rapatia, robatia, mensli roba, paludje). Trochę domowych rupieci. *Zimor. Siel.* 244. Pobrałam z sobą matczyne rupieci. *Pol. Syl.* 122. Pełne zawsze u niej kieszenie klejnotów, rupieci różnych, kółczyków etc. *Teat.* 1, 119. — 3. Młodych chłopców przedziwcyli, wyrznawszy im mężkie rupieci. *Bardz. Luk.* 2, 2, cf. członek niezki, cf. stroje.

RUPTURA, ob. Przepuklina, kila, wypuklina, przetarcie, przerwanie błony brzuchowej; *der Bruch*, *Darmbruch*; *Boh.* keyla, průřz; *Carn.* kila, resvytje; *Croat.* killa; *Dal.* pridor; *Rag.* killa, pridor; *Bosn.* puklina; *Sorab.* 2. bruch; *Sorab.* 1. pžekluszneno, pžepuknenořez; *Ross.* вилла, вилка. Rupturę mający, *Vind.* lomlin, poklin; *Croat.* killav, killavecz; *Dal.* hullav, hillavecz, pridar; *Ross.* впастьи, изловати, вилка; *Ecol.* единоотриный. Ruptury dostają *Croat.* killavem, okillujem, okillavam. **RUPTURNY**, a, c, od ruptury, *Bruch* s. W pasie jego rupturnym czerwonych złotych szukali. *Sak. Persp.* B 5 b. *Pim. Kam. praef.*

RURKA, y, ż., **RURKA**, **RURECZKA**, i, ż., *zdrobn.*, każde dete obłudne narzędzie, z *Niem.* die Röhre, das Röhren; *Boh.* raura, trubka, trubicka (cf. traba); *Sorab.* 2. rorra; *Sorab.* 1. rora, ror'a. *Carn.* ror; *Vind.* ror, rorizh, shlebizh, shlieb (ob. Złób), shlebizhek, zieu, zen (ob. Cew), zieziza, zeuzhik, tershou; *Croat.* czev, slčb, slčlich, slčbiehek; *Rag.* zjev, zjeveizza; *Slav.* cir; *Ross.* труба, трубка, стволъ, стволник. Rura wodna. *Sk. Dz.* 687. traba, die Wasseröhre; *Boh.* raura; *Ross.* водоважка. Woda rurami prowadzona. *Star. Dw.* 4. Z studnicy, która była przed miastem, ciekła woda rurami albo żłoby od południa do miasta. *Leop. Jud.* 7, 6. Rura szpetna piękna wodę puszcza; kto potrzebuje wody, szpetnością się rury nie odraża. *Sk. Koz.* 216. Woda we dwóch rurkach z sobą spółkującej w obudwóch równą ią wykość. *Hub. Wst.* 124. Rurka w beczce do utarczania wina. *Cresc.* 545. (cf. czoppek). Rurką u hanfasa ciekła woda na jedno miejsce półgodziny. *Syrt. Szkł.* 295. Lampowy nosek, rurka, przez którą opalonego knota zbytki oledodzą. *Dusyp. N n*, *Sorab.* 1. lampowa trubka. Rozżarte rurki i rurczki cyrulckie, n. p. do nasprycowania macherzyny, do pompowania uryny etc. *Czerw.* 24 - 29. Rurka aptekarska do podkurzania w nos, w zęby, w uszy, podkurzaczka. *Cn. Th.* 955. (ob. Treś, treska, treska). — *Anat.* Rura, kość golemowa. *Krup.* 1, 154. puszczał, das Schienbein. Rura udowa. *Krup.* 1, 150. Rura łokciowa. *Kirch. Anat.* 109. Rura w pieczeniu, der Röhrenofen. Próżno, nie odmieni psiej żadna rzecz natury, Bo ten choć syty mięsem, pogłada na rury. *Żegl. Ad.* 215. *Pol. Pocz.* 157. — Rura na dalekie pojrzenie, ein Seherrohr, ob. Dalekowiedz. — Z ust twoich, jako rurą do uszu moich, myśl twoja do mnie przysła. *Sk. Dz.* 1056. (jak kanalikiem, trąbą, lejkiem). Gardziel czyli rurka oddechowa. *Brzost. Duch.* 59. Rura, którą tchem groch, kule rzucamy, ein Bläserohr. *Cn. Th.* Rura u strzelby, der Lauf; *Boh.* hlawně, hlawně, (cf. głównia). Tryna z pod świdra, gdzie rury kręcą. *Torz. Szkł.* 255. Dmuchaniem wprzód w rurę, czy nie nabita. *Alb. na Woj.* 11. Rura tabaki, rola tabaki. *Dudz.* 29. eine Rolle Ta-

bań; (raczej tutunio). — §. Rura *m. et z.*, 'gap', tępego umysłu, *ob.* Rurał; ein Förlpel, ein Einfaltspinsel. Ona pasyami tego rurę Błażeja kocha. *Teat.* 54, 19. Frankowicza postrzygłem na jura, Taki z niego dziś patron, jak był przedtym rura *Zabł. Zab.* 43. Tys wielkim rekdziel dawnych szacownikim: ja rura. *Zab.* 13, 253. — (RURACZEK, czka, *m.*, narzędzie do mieszania roztopionych kruszców, z *Niem.*, der Rührfassen, zum Umrühren der geschmolzenen Metalle. *Tr.* — RURAJZ, RURAJZA, żelazny niby drag, na końcu zgiety, którym hutnicy skło w tyglach wzroszają i mieszają *Torz. Skł.* 36. Gdy się skło w tyglach dobrze zpiem, na ów czas go lakiem żelaznym czyli rurajzem dobrze skłócić. *Torz. Skł.* 154. *Germ.* Rührreifen. — §. Rurajzy w hucie, naszki długie do oliwy. *Magier. Mskr.*, lange Delßähfäden). — RURAŁ, *a, m.*, albo z *Lac. rus.* ruris, albo od słowa rura, w znaczeniu gapia nieokrzesanego: grundychwał, gbur, ein Bauretölpel. Chłopięta gdy rurała obaczyły, tak jako zwykły, gdy się im kto nie zdarzy, ani upodoba, jeży mu się przypatrować, a jakoby wróble około sowy, dziw dziw dziwować. *Glicz. Wych.* II 7 b. Witaj bracie rurała, dawnośwa się widziela? *Glicz. Wych.* *ib.* — RURALNIA, *i, z.*, fabryka, w której rury do hut robia. *Os. Żel.* 76. eine Schmelzfabrik. RURFLET, *u, m.*, głoś pewny w organach. *Magier. Mskr.*, die Rührflöte in der Orgel. RURKOWATY, *a, e.*, — o *edierb.*, na kształt rurki, pełen rurki, kanalików, rębny; *Vind.* schlackast, ziewast, (cf. żelkewaty); *Ross.* трубчатый, стволчатый, стволчатый. Rurkowaty kamień. Weinbrudstein; zżamanie kości leczy, sprawując spajanie. *Krup.* 3, 151. RURKOWY, *a, e.*, turkę mający, mit einem Rührföden versehen. Pokrywa rurkowa, banie rurkowe. *Kruml.* 51, et. 54. RURMISTRZ, *a, m.*, koło rur wodnych chodzący, der Rührmeister, Brunnenmeister; *Boh.* raurijk; *Slav.* studnikar, który studnie kopie, (cf. studnia); *Vind.* studenski monster; *Slav.* bunarexia; *Ross.* трубощикъ, водопроводчикъ; *Evel.* кладчикъ, кладзеконатель. *Apulex*, który zżóddł umie dobywać, rurmistrz albo wynajdywacz wód. *Marz. Dmoch.* II 2, 245. RURMISTRSKI, *a, ie.*, do rurmistrza należący, Rührmeister. Rurmistrskie prawidło, narzędzie do poznania położenia wody. *Włod.*, *libra cyparia.* *Cn. Th.* 953 die Wasserwaage. RURMISTRSTWO, *a, n.*, RURMISTRZOSTWO, nauka lub sztuka rurmistrska. *Włod.*, die Wasserleitungskunst; *Ross.* водопроводство; *Evel.* кладзеконательство. RURMUS, *u, m.*, wodociąg, albo młyn wodę podnoszący, pchający, lejący dokąd. *Cn. Th.* 953 die Wasserleitung, *aqueduc.* *Slav.* Baff; pompa. *Dudz.* 56. *Salsk. Ar.* 155. Trzy głowniejsze rzeczy uważać się mają w rurmusie, t. j. rury, klamki i bieguny. Biegun, jest to walec podstawy kołowej, mogący przebiegać wewnątrz objętość rury, która nazywa się sumo ciało; klamka służy do otworzenia i zamknięcia na przemian przechodu dla wody; ciało rurmusu jest rura, którą biegun przebiega. *Jak. Mat.* 5, 407. Rurmus ciągnący, *antlia aspirans*; deptający, *calcans.* *Jak. Mot.* 3, 408. RURMUSOWY, *a, e.*, do rurmusu należący. *Włod.*, Wasserleitung. Rurmusowa skrzynia, która

wprzód wody nabiera, i drugim skrzyńom przez rury rozdaje. *Cn. Th.* 953. wododzielna skrzynia, der Blindhorn, der große Wasserfaßten, der den Röhren das Wasser mittheilt. Rurmusowe koło. *Cn. Th.* 953. Rurmusowy rów, kanał rury. *ib.* Za Augusta pokopano wiele stawów, które można było każdego czasu wodą napłnić, przez łoża rurmusowe. *Pilch. Sen. list.* 2, 156. RURNICA, *y, z.*, das Rührfaß zum Distilliren. Pospolitych pokryw rury prowadzimy przez wodę nalaną w beczkę, pospolicie rurnicą zwaną. *Kruml.* 56. Z rurnicy często, ile kiedy się zagrzewa woda, odmiemaa ją, a innej według potrzeby przylewać. *Haur. Ek.* 110. RURNIK, *a, m.*, niejśce, któredy rury wodne prowadzono; der Ort, wo die Wasserrohren durchgehen. RURNY, *a, e.*, od rur, Röhren; *Boh.* raurjn; *Croat.* slobni; *Ross.* стволчатый Rurna czasza, misa, janew, w którą woda z cewek stryka, a z niej w skrzynię opada. *Croat. Cn. Th.* 960. Rurna albo rurmusowa cewka. *ib.* Rurna słup w którym cewka woda w skrzynię spuszcza. *ib.* RUROWY, *a, e.*, do rur należący, Rühr. Kość rurowa, der Rührföden. *Tr.*

RUS, *z, m.*, gra mejska w karty, ein Kartenspiel. Trzeba skrzętnym staraniem, gdy pora użyć, Probować różnych losów i w rusa i w licza. *Aras. Sit.* 103.

RUS, *i, z.*; *B. h.* Rusy; *Vind.* Rufiansku zhrstwu. Ruska semla, Rutenska desheli = Rosya = Moskwa; (cf. *Ross.* русь = rusy), 1) *Germ.* Ruffen, *Roxolania*, *Luthenia*, *Rusii*; (*Croat.* Ruszka, *Rutenzka* zemlja; *Hung.* Oroszország. Ruś wykładają od rozstania: bo naród Ruski tak się bardzo rozsiadł, że wielką część Europejskiej i Azyaekiej Sarmacji napł. i, j prz. toż je Gracy *ρωσος*; jakoby rozsiadane zwali. *Biel. Św.* 15, et 56. *Biel. Ist.* 127. *Strykk.* 109. *Gwagn.* 10. *Nar. Ist.* 2, 48. *Bahors.* Ruś pod kniazim Moskiewskim Białą Rusią nazwana, Weiß Ruffen, a te, która do Polski należała, czarna, *Gwagn.* 525. *Schwarz* Ruffen. Rzeczka czerwona Rus, Rerb Ruffen. *Gwagn.* 525. — §. Na Rusi pełno czarów, Ruffen, verführerlich turk Herren. Jeżeli w tym nie są czary, to ich już i na Rusi nie ma. *Teat.* 9, 81. — §. Ruś = Hogo-sławiński kraj, ein jhones, gęsięcałes Land. Bywszy w Rusi, do domu musi. *Rys. Ad.* 4. wszędy dobrze, ile doma lepiej; oczyzna najmilsza; nieczasz, jak doma, jak Hause ist doch am besten. I na Rusi robić trzeła. *Tr.* (bez prace, nie ledy kołacze) — 2) Ruś *edierb.*, Rusini, Rusnary, die Ruffen. Mściława Ruś otuła, że więcej miłował Polaków, niż ich. *Biel.* 104. *Roxolanie.* *Fand.* 82. 1. RUSAK, *ob.* Rusin 2. RUSAK, rz. znaczy nóż, rzezak, *clunacul-m.* *Marz.*, ein Rührmeister. — (RUSAWY, *a, e.*, nieco rusy, rusowaty, ein wenig braunrot. Włosy u jednych czarne, u drugich rusawe, u innych żółte, u drugich białokurowate. *Sik. Probl.* 26. Rusawym się stać, rusawieć, rusowacieć; *Boh.* ryšavěti *rufesvere*). — RUSIN, RUSNAK, RUSAK, *a, m.*, *Dudz.* 18. z Rusi rodowity, ein Ruffe; (*Croat.* Ruszianec; *Hung.* Orosz; (*Ross.* русь. Русакъ, Рощинникъ = Rosyanin, Moskal; 2. русакъ siwy zajac); *Boh.* Rus; *Vind.* Rufanz, Ruliak; *Evel.* Рощъ Rosyanin) Rusina kto oszuka, będzie mądry. *Petr. Et.* 297. Z Rusinem gadaj, a w zanadrzu kamień trzymaj.

- Dwor. E. Rusek, *Roxolanus. Urs. Gr.* 525. RUSINKA, RUSACZKA, i, ż., z Rusi rodowita, eine Rusfinn. (*Ross. Poecianka Moskiewka, Rosyanka*). Długo w Kijowie Bolesław przemieszkiwał, ujęty pięknością Rusinek. *Nar. Hst.* 2, 404. Kilku ochrzczonych Rusinów lub Rusaczek. *Steb.* 41. RUSKI, a, ie; *Ross. Pyckiń*; od Rusi; Rusfinn. (*distng. Rosyjski, Moskiewski*); *Boh. Ruský; Vind. Ruski, Rufianski, Rutenski; Ross. Poeciickiń, Pyckiń*. Oddajmyż na ofiarę z Ruskich pół gładkiego wołu. *Groch. W.* 27. Wieprzów takich nie dotuczysz, choćbyś im Ruskie smażył pierogi. *Haur. Ek.* 111. (najlepsze specyały). Ruski dar: dawszy, znowu się upominać. *Cn. Ad.* 4014. Jest przysłowie o Ruskim miesiącu, iż gdy komu biciem abo karaniem grożą, tedy mówia: poleżysz mi z Ruskim miesiącem, (że 10 dniami później, jak się zaczyna, tak też kończy). *Sax. Okul.* 59. *Rys. Ad.* 54. bardzo długo, jebr lange; cf. *Slov.* na psę letnicki. Dam ja jemu, aż Ruski miesiąc poparnięta. *Teat.* 14. d, 6. et 24. c, 46. Tak go zbił, że musiał Ruski miesiąc na to się smarować. *Pasz. Dz.* 85. — 2. *Subst. Ruski, m.* = Rusin, ein Russe, Ruska, ż. = Rusinka, eine Rusfinn. Z kalendarza trudności bywają w pożyciu małżeńskim Rzymianina z Ruską, Ruski z Rzymianinem. *Sak. Kal. E 1 b.* katolika z Greczynką. — (RUŚNICA, ob. Rusznica). — RUŚNIEC *nijk. niedok., zruśniec dok.,* Rusinem zostawać, zum Russein werden; *Ross. obpyctb.* Części Polski jedne zruśniały, drugie zniemczały. *Zab.* 10, 25.
- RUSY, a, e, RUSO *adverb.*; (*Boh. rusy, ryśawy, (zarzawy + 1. rdzawy); Sorab. 2. rezwe, rézwuzki; Carn. erjav, erjavz, (erdzłh, ardezłh = czerwony); Vind. erdezlast, arjav', arjavz, (ardezh, razłh = czerwony, erjav, erjavo, arjav = rdzawy); Croat. rúsz; Dal. ruusz; Rag. rús, - a, - o, (rústiti = rufare); Bosn. rusi, rumen, erigljen = czerwony, (righja, righja, arghja aerugo); Ross. русь, пысь; cf. Lat. rursus, russeus, rutilus; Holl. ros; Ital. rosso; Gal. roux, rouge; Angl. russet, read, red, cf. Pol. rydzy; Graec. ῥοῦσιος, ῥοῦθος; Germ. roth*); — rusy, łsowaty, brunatny, rysawy, śmiady, smłady, (o włosach), braunrot (von Haaren). Pleć rumianoczarna pospolita jest Ruskiego narodu, dlaczego też dziś nasi mówią ruse. to jest, rumianoczarne. *Stryjk.* 110. Rozmiałwał się Bolesław w Kijowie urody niewiastek rusowłosych i czarnobrywych. *Stryjk.* 164. (*Ross. Pycałka Nimfa, Dryada, Najada; hodie czarownica*). RUSOBRODY, a, e, o rusej brodzie, rotbbärtig. *Frederyk II. rusobrody, barbarossa. Mon.* 76, 196. rudobrody; *Carn. erjavobrodazłh. Lis rusobrody. Jabł. Ez.* 115. RUSOWATY, a, e, — o *adverb.*, trochę rusy, rusowy; ein wenig braunrot, rotbföpfig; *Ross. русоватый* = edzy blond a brunatno. RUSOWACIEĆ *neutr. niedok.,* rusowatym się stać, rotbföpfig werden, rotthe Haare bekommen. *Tr. Boh. ryśawěti, zryśawěti; Ross. русеть, порусеть.* — ('RUSTUNEK, ob. Rynsztunek).
- *RUSYJSTWO, a, n., n. p. Prześladował cerkiew' bożą w Rusyjsztwie. *Smotr. Apol.* 105 Ruskiej wiary, Ruskiego wyznania, vom Rusfischen Nitne.
- *RUSZ, u, m., (ruch, ruszenie); smyk, zemknienie szyb-

kie, schnelles Entwenden. Złodziej tyka cudzego, robi ciemnym ruszem. *Klon. Wor.* 57.

- RUSZAĆ, ob. Ruszyć. RUSZALNOŚĆ, ści, ż., ruchawość, die Beweglichkeit, Bewegsamkeit. Co za ruszalność członków, jakoby sprężyny. *Zab.* 12, 92. (RUSZCZEK, szczka, m., ziele, *Ruscus, ob. Iglia*). RUSZLIWY, a, e, — *ie adverb.,* ruchawy, ruchliwy, obrotny; beweglich, bewegsam, thätig; *Slov. pohnutliwi.* Charybdys była baba ruszliwa i łakoma. *Otw. Ow.* 256. — 2. Nieruszny. *Chodk. Kost.* 11. nieporuszony, unbeweglich.
- RUSZCZYŻNA, y, ż., Ruski język, ubiór, zwyczaj, i t. d., daß Rusfische, Rusfische Sprache, Kleidung, Sitte u. s. w. Półki Litwa chciała, pozwalano jej Ruszczyżny używać. *Czack. Pr.* 56.
- RUSZNICA, RUŚNICA, *RUCZNICA, y, ż., RUSZNICZKA, i, ż., *dem.*; *Boh. et Slov. ručnice, (Boh. ručnicka 1) pistolet; 2) pewna choroba goralów Morawskich); Vind. risaniza, resaniza, resenza = gwintowana strzelba, cf. rznąć, rozhniza = ucho u dzbana; Sorab. 1. rucznicza trzonek, (cf. rączka); Croat. orusnica, (cf. oręź); Ross. ручница, (Ross. ружье strzelba, ob. Oręź; із ружью do broni!); (Etym. ręka, Ross. pyra); gatunek ręcznej strzelby, muszkiet, pułhak; ein Zenerrohr, eine Büchse. Giedymin r. 1528 od Krzyżaka kulą z ruśnicy zabity; bo tego czasu ruśnice Niemcy wymyślać poczeli, wszakże jeszcze bez krosów. *Stryjk.* 568. *Rucznicza. *Rej. Wiz.* 151 b. Fuzye z większym otworem rusznicami nazywano. *Czack. Pr.* 1, 218. Strzeły z rusznicami, abo arkaubzerowie. *Star. Dcz.* 54. Pistolety abo krótkie ruszniczki za pasem nosili. *Kłok. Turk.* 256. *Wys. Aloj.* 55. Żaden czasu pokoju ruszanie niech nie śmie nosić. *Herb. Stat.* 564. Choć najlepsza rusznica nie uczyni strzelca. *Pot. Jow.* 2, 70. RUSZNICZNY, *RUCZNICZNY, a, e; *Boh. ručnický; Ross. ружейный;* do rusznicy należny, Büchsen = 1. Ruszniczego ludu trzydzieści tysięcy. *Petr. Pol.* 1, 186. (= strzelba, mit Büchsen, mit Zenergewehr). Krzyżacy ruszniczną strzelbą Litwie nieprzywykłą, wiele Giedyminowi ludu pobili. *Stryjk.* 568. ogniową strzelbą, Zenergewehr, Schießgewehr. Proch ruszniczny. *Haur. Sk.* 251. (strzelecki, Schießpulver).*
- *RUSZOCHÓD, u, m., n. p. Ruszochód słońca = bieg słońca. *Zebr. Zw.* 14. der Lauf der Sonne.
- RUSZT, RUSZTOWANIE, ob. Roszt, Rosztowanie.
- RUSZYĆ *cz. niedok.,* Ruszać *contin.*; (*Boh. rušiti naruszać, gubić, niszczyć; Slov. rušim refigo; Carn. rushim = darń wyrzynam, rushéna = darń; Vind. rušiti, reskopovati = rozkopać, rozrzucić; srufhiti = wzruszyć, rušhilo = pogrzebać, kosior; Croat. rushiti = zwałić, rozwałić, urufsujemsze corio; Ross. рушить obalić, odlamać, pokrajać, рушатъ krajać, cf. rznąć, рушиться rznąć, obalić się, cf. Lat. ruo*); (*Etym. ruch*); ruszyć co, czego = tknąć się czego; *Ross. тронуть, трону, трогать, (cf. trunąć); etwas rühren, berühren, anrühren.* Nie śmiał szatan żadnej rzeczy Jobowej ruszyć. *Karnk. Kat.* 458. Naści, schowaj to na jutro, tylko nie rusz. *Teat.* 55. e, 23. Nie ruszaj, gdzie niemasz nic. *Cn. Ad.* 641. (rad bierz, gdzie nie położył; przylepia mu się do palców).

Tu wszystko drogo, bez pieniędzy ani rusz. *Teat.* 55, 15. Kobiety, a zwłaszcza młodej, bez pieniędzy ani rusz. *Teat.* 32, b, 60. Ten człowiek do figlów przedni; ale do interesu ani rusz! *Teat.* 22, b, 67. (ani myśl o tym, żeby go użyć). Ruszyć kogo w sadno, tknąć kogo w sadno, ob. Sadno. — Ruszyć dzwonek, ob. Dzwonek. — *Transl.* W mowie czego ruszyć, natracać; in der Rede etwas berühren, im Berührungspunct erwähnen. Nie dlań milszego, jak mówić o niej; rusz tylko o tym, jakobyś wodę puścił na koło młyńskie, nie może się upamiętać. *Teat.* 51, 11. Ruszę dalej, a tych rzeczy ruszę, które do dziwów poruszyły świat wszystek. *Birk. Zamoj.* 28. W tym naszym dyskursie, już się żywego i zmarłego, ruszyło. *Faliś.* 8. Nie ruszajcie umarłych, każdy ma swoje kwankwam. *Teat.* 14, d, 42. daje im pokój, *de mortuis non nisi bene.* — 2. Ruszyć co z miejsca, poruszać; etwas von seiner Stelle weg bewegen, rühren, *propr. et transl.*, *Boh.* heybati, hnauti, hnul, hnu, heybam, (cf. gibać, giąć, chybać); *Sorab.* 1. libnuć, libam, libnu, hnuyu, zhibam, hlibujem; *Sorab.* 2. gnusch, gibasch, wabu, (cf. wabić); *Caru.* ganiti, gancem, majati, majem, majam, (cf. mknać); *Vind.* geniti, gibati, giblem, gibam, genem, ogeniti, gånit, majat, mekniti, preme kniti, ome kniti, mefiti, mefim, smiefiti; *Slav.* maknuti; *Bosn.* ganuti, krenuti, miçati, kretati, krechjati (cf. kręcić), pomestiti, (cf. pomieścić); *Croat.* gibati, giblyem, genuti, kretam, krechem; *Ross.* двинуть, двигать (cf. dzwignąć), зотать, motion (cf. motać), шевельнуть, шевелю, замешивать. Nie radzę ruszać złego, gdy dobrze leży. *Pot. Arg.* 166. (nie budź licha). Charty się przybliżyły, Zajęca z miejsca ruszyły. *Jak. Baj.* 212. (wypłoszyły, die Gunde haben den Hainen aufgestäubert, aufgejagt; *Vind.* srufluvati, gorsprofliti, spojati, spoditi). Zwierza z kniei ruszyć, wystawić, a nie wygnąć, mówi się. *Cl. miel.* 1, 80. *Ferom excitare*, t. j. ruszyć zwierza. *ib.* Powstań uciecho, powstań lutnia moja, Ruszwa (*dual* : ruszajmy), różanej zorzy z jej pokoja. *J. Kchan. Ps.* 164. Radzeli mu, żeby go albo zabił, albo jakolwiek z miejsca ruszył. *Warg. Wal.* 116. oddał, cnißernin dwóch biskupów z stolice za ich winą ruszył. *Sk. Dz.* 1093. z urzędów złożył, deß Amtes entjagen. — 3. W równy dział szły podług testamentu, tak rzeczy ruszające, jako i oieruszające. *Biel. Św.* 185 b. ruchome i nieruchome, bewegliche und unbewegliche Güter. — *Recipr.* Ruszać się, (cf. ruhać się), miejsce bytu odmieniać; sich wegbegeben, sich bewegen, sich rühren, von einem Ort zum andern. Wszelka rzecz, która się rusza, z miejsca na miejsce, musi opuszczać ono miejsce, z którego się rusza albo odchodzi. *karnk. Kat.* 182. To jest tylko wiecznym, co własną rusza się mocą. *Zab.* 2, 55. *Alb.* He razy rzecz jaka się rusza, tyle razy odmienia swoje położenie. *Hog. Doś.* 2, 4. Ciasto się rusza w górę. *Cresc.* 155. (der Teig geht auf). Ruszyć się zkad, ruszyć zkad, dokąd *neutr.*, porzucać jakie miejsce, wybrać się; von einem Orte aufbrechen, wehin aufbrechen, sich aufmachen. Ruszyliśmy się do kościoła. *Kras. Pod.* 2, 72. Ruszyła się izba poselska do senatu. *Dyar. Grod.* 19. Gdy się obóz

ruszyć ma, tedy przodkiem działa, prochy mają się naprzód z obozu ruszyć. *Tarn. Ust.* 501. Po śmierci ojca, ruszył się Abraham z Haran, i przyszedł do ziemi Chananejskiej. *Sk. Żyw.* 200. Najciężej się z miejsca ruszyć. *Cn. Ad.* 1273. (wybrać się z domu najtrudniej). Sama się nigdy nie ruszę. *Teat.* 50, 7. nie wychylał się. — *Transl.* Jakie strumienie krwi z każdej rany musiały się ruszyć. *Groch. W.* 191. (wypływać, runąć, linać, herausströmen). Szyper od pala ruszył. *Ossol. Str.* 7. (odbił od ładu, ablanden, vom Ilfer abstoßen). Rusza flota, żagle się podnoszą nadete. *Bardz. Trag.* 258. Z Kujaw ruszył regiment na Ukrainę. *Teat.* 24, 160. Było co widzieć, kiedy się sprawione Obadwa wojska ku sobie ruszały. *P. Kchan. Jer.* 554. Dobry jest kaznodzieja i porusza zgola, Jak pocznie kazać, zaraz lud ruszy z kościoła. *Kchow. Wr.* 56. — Ruszaj : machaj, żywo, uwijaj się! rühre dich, tummle dich, vorwärts! Raz po raz krzylnął na fornała: ruszaj, ruszaj! *Ossol. Str.* 5, *Boh.* hybey! Ruszać koniem, rozwierać konia, rozpuszczać. *Cn. Th.* 960. dem Pferde die Zügel löstchen lassen. Pilna sprawa, trzeba się ruszać. *Cn. Th.* 699. (uwinać się) Ruszanie, ruszenie, ruszenie czego, ruszenie się, ruch; deß Rühren, die Bewegung; *Caru.* gånega, gane nje; *Vind.* sgibanje, sruflenje, gorspod, spadek; *Croat.* kretanje; *Slav.* lulanie, (cf. lulać); *Ross.* движение; *Ecel.* движение, дужание. Bez ruszania niemasz żadnego kunsztu, żadnej przemiany. *Pileh. Sen list.* 2, 77. — 4. Pospolite ruszenie, deß allgemeinen Aufrufes, (der Landsturm). Ku obronie ojczyzny służyło dawniej zwołanie obywatelów, co po olitym ruszeniem zwano, iż każdy osiadły obywatel musiał ruszać się z domu, siadać na koni i jechać na nieprzyjaciela. *Pap. W.* 2, 158. Starostowie swywołych hamować mają ruszeniem powiatów. *Vol. Leg.* 5, 25. Nikanor miał, ruszenie uczyniwszy, ciągnąć do żydowskiej ziemi, a spustoszyć ją ogniem i mieczem. *1 Leop. 5 Mach.* 3. — *Similiter:* Zebrawszy kilka tysięcy ludu, ruszył wojnę przeciw żydom. *Radz.* 2 *Mach.* 11, 2 podniósł wojnę, er erhob einen Krieg, fieng einen Krieg an. Jehowa ruszył przeciwko nim króla Chasdymskiego. *Budu.* 2 *Cancn.* 56, 17, (ob. Ruszyć, obrzyć). — 5. *Jurid.* Ruszać do wyższego sadu, apelować; appelliren, sich an ein höheres Gericht abberufen, weiter gehen, seine Sache weiter führen. Ruszenie, apelacja, die Appellation. *Herb. Stat.* 55. Pubhkola prawo wolnego od konsulów do ludu ruszenia postanowił. *Falss. Fl.* 17. Komisarze granice koźezyć powinni, nie dbając nie o to, choćby strona przeciwko temu mówiła, albo ruszała i apelowała. *Herb. Stat.* 74. Od bożego sadu nikt na trybunał i na sejm nie ruszy. *Pasz. Dz.* 115. — *Cum. Acaus.* Ruszać kogo, dalej go zapozyczać; einen noch weiter verladen, noch vor ein höheres Gericht ziehen. Strona, przeciwke której uczynion był dekret, w te słowa niech uczyni ruszenie: panie sędzio, tego skazania, jako niesprawiedliwego za prawo nie przyjmuje: ale cie ruszam na wieca albo na sejm walny. *Herb. Stat.* 502. Posłowie do przyszłego synodu sprawę tę ruszyli; *pro-vocarunt.* *Krom.* 481. Testament przed prawem ziemskim

uczyniony, u sąłu duchownego nie będzie miał miejsca; ale może go kto o to ruszać prawem duchownym. *Herb. Stat.* 158. Sęplia grodzki nie ma być ruszon do starosty, ale na sejm. *Tarn. Ust.* 27. (apelacya od niego iść ma do sejmu). — 2. Ruszać co, czego, ruszać czym, na tymże miejscu zostawując ruhać; rühren, bewegen, in Bewegung setzen. Ruszać sobą, chwiać się *Ecol.* co-obpataraca. Na te słowa jego ruszył głowy. *Pasz. Dz.* 42. Głową ruszać. *Past. Fid.* 101. kiwać, den Kopf schütteln; *D. fr.* heulen. Człowiek teraz modny niewolnik; wszystko opieto, ręką ani nogą ruszyć nie można. *Teat.* 27. b, 12. (władac). Ramionami ruszać *Teat.* 10. b, 44. zrywać się, die Aufsicht zuheben. — Stój w mierze, nie ruszaj się *Teat.* 26. c, 118. Na te słowa zwiesił głowę, nie nie mówi, siedzi, ani się rusza. *Stas. Num.* 1, 162. — *Fiz.* Głową ruszać, mózgiem, konceptem ruszać, rozum ruszać, sił, sposobów, środków ruszać: nateżać, z nateżeniem używać; den Kopf u. anstrengen, in Bewegung setzen. Gdyłys głową ruszyła, kształtniebs ten węzeł rozwiązała. *Past. Fid.* 101. Ruszyłeś głową, jak zdechłe ciele ogonem. *Pim. Kam.* 61. Konceptem ruszyć. *Zab.* 12, 84. Ruszali konceptem, jak martwe ciele ogonem. *Mon.* 71, 524, (cf. poskerzyć do głowy po rozum). W dworach rozumem żyją, dobrze tam potrzeba głową ruszać. *Gaw. Sal.* 556. Klama, bredzi, fałszuje, móżgiem rusza, gdzie czuje co oberwać. *Klon. W.* 56. Rozumem ruszył, jak kurta ogonem. *Pim. Kam.* 65; jak koma ogonem. *ib.* 257. Ruszał rozumu, używał języka, Abym mu była na to pozwoła. *P. Kchan. Jer.* 90. To nie pomoże, fortelu innego Zażyję, rusze dowcipnej chytraści *Past. Fid.* 40. Wszyscy ruszcie sił, przeciw takiej niezdolności. *Grach. W.* 206. Jęnie strąte arifmeten. Wszystkich środków rusza. *Zab.* 15, 241. — 3. W środku siedzi młodzieniec, ruszać gitarą uczony. *Dmoch. Il.* 2, 185. grać na gitarze, nie Caster rühren, spülen. — *Moral.* Rusza kogo co, porusza go, wzrusza, nie zostawiaj go objęty, zimnym; es ruhet ihn, läßt ihn nicht ungerührt. Gdyłyz go sumnienie ruszyło! *Teat.* 25, b 26. Ruszeni żal się wzdychali *Galst. Af.* 290. Pieniądze kogo nie ruszają! *Kosz. Cyp.* 128. Gdy to usłyszał, rozgniewał się bardzo, i był bardzo zruszony. *I Leon.* 2 *Fotr.* 4, 1. Rusza też gniew i bogi. *Utw. Ow.* 515 (jatezy, oburza). Zruszył hul, narzucając po wszystkim żydowstwie. *I Leon. Luc.* 25, 5 (podburzył, poduszczył). Wielkie zruszenie stało się na morzu, tak iż już łódka okrywana nawłóściami morskimi. *I Leon. Mith.* 8, 24 burza. Hetman sam tylko na grad, na łyskanie Nie dba, grom go nie i piorun nie ruszy. *P. Kchan. Jer.* 195. Nie dał się ruszyć prośbom ich. *Boh. Osoł.* 2, 55. Mogłaby była i Tatry i skały tą prośbą ruszyć i Hukkańskie lasy. *Morszt.* 78. Ruszył się tym jej napomnieniem. *Falib.* 2. Ruszyć się w statku swym nie dał. *Sk. Dz.* 1165. zachwiać się, er ließ sich nicht wankend machen. Henryk, aczkolwiek był nabożny, jednak, przecie łakomstwo go ruszało. *Biel.* 120. (nagabalo. der Geist ficht ihn an. — Jeśli sama pobieżność chrześcijańska do tój wyprawy na poganina was nie ru-

szyla, niechże wdy przynajmniej ruszy sława. *Janusz. Pos.* C 5 b. (nakłonić, skłonić. — *Similiter*: Rusza mię choroba, nagaba mię choroba. *Cn. Th.* 960. eine Krantheit ficht mich an. Rusza mię trucizna, lekarstwo, abo ruszyło, sprawiło, *operatur.* *Cn. Th.* 960. skutkuje, daß Gift oder die Arznei wirft. Purgaacya czyni jaka rzecz, rusza, stolec czyni. *Cn. Th.* 901. — Powietrze, paraliż, ślak go ruszył, zaraziło go, der Schlag hat ihn gerührt. Gdy się rozgniewał, ruszyło go powietrze, i w kilka dni umarł. *Biel.* 276. Powietrzem ruszony. *Oczk. Przym.* 425. — *Similiter*: Pł wine na onych godach, a gdy go już ruszyło wino, kazał przynieść naczynia z kościola. *Rudz. Dan.* 5, 2. gdy mu już do głowy poszło wino, da der Wein auf ihn wirkte, ihm in den Kopf stieg. RUSZYCIEL, a, m, który co porusza; *Boh.* rušitel; *Sorab.* 1. libat, houyiceř; *Vind.* srushovez, spojavez; *Ecol.* движатель, der Rührer, Bewegter, in Bewegung Setzer. Pierwszego wielkiego ruszyciela siła Wszelchno na ręką bieżne krańce nakręciła. *Pryzb. Milt.* 228

Pochodz. sub nomine: *ruh.*

RUTA, y, ż, RUTKA, i, ż; *Boh.* ruta, rauta; *Sorab.* 1. et *Sorab.* 2. ruta; *Carn.* rutiza, wajnruteza, bajnruteza; *Vind.* rutiza, ruta; *Croat.* rúta; *Hung.* ruta; *Slav.* ruticea; *Ross.* pyta, miranz; *Lat.* ruta; *Germ.* die Raute; *Graec.* ῥίζη; ziele, w ogrodach się chłowa; zażywają jej z rana na chlebie z masłem *Kluk. Dyk.* 5, 55. Ruta skalna, zanokcica, *miraria Kruj.* 5, 158. (Mauerraute; *Sorab.* 1. murska ruta, prany Maryi włoski). Ruta górna, ob. Hojnorostka, Hermechaute. *Syr.* 550. Ruta kozia, RUTEWKA, *gileja.* Giesraute. *Kluk. Rosł.* 2, 250; *Boh.* gesřabina. Ruta polna, (*Boh.* rutka; *Ross.* rusno zelje). Rutka żółta, *thulistum flavum Jandz.* 289, *Ross.* репедовецъ, аяроваа pyta, золотыа трава, Wiesenraute. Ruta albo rutka ptasza. *Kluk. Dyk.* 5, 110, *fenaria montana*, Berggermand. — 3. *Proc.* Polska sobie rutki. *Rys. Ad.* 57 podstarzała się, je ist in die Jahre gekommen, eine alte Jungfer geworden.

RUTGISER, RUDGISER, RUDGISAR, RUDGISARZ, a, m., z *Nisa.* der Rutgiser, Galdgiser, co mosiadzowe rzeczy leje. *Cn. Th.* 907, *Ross.* рудгисаръ, литецъ. Alexander 'rudgiser' wiele mi złego wyrzucił, mech odda mu p a, według uczynków jego *Rudz. 2 Thia.* 4, 14. [co międz sprawuje. *I Leon.* kotlarz. *5 Leon.* mosiężnik. *W.* — 2]. Rudgisar mosiadzowego wołu uczynił tyranowi, co w nim ludzi męczyć miał. *Rij. Zw.* 50 b. Masz przykłał z tego rudgisarza. *Weresz. Rej.* 112.

RUZ, u, m., z *Franc.*, rumeniido, rotbe Edmünfe, Rouge. Ruż wszystkie prawie damy kładą na twarz, aby były brzydsze i prędzej się zestarzały. *Kraj. Pod.* 110. RUZOWAĆ się *recipr.*; *Riq.* orumeniti se; *Ross.* руманиться, иѣ rotb idmünfen. Kobiety zwykły się rużować. *Teat.* 22, 52.

RUZIA, ob. Róża, imię białogłowskie.

*RUZWORM, imię własne, a. p. Do Ruzworma. Ruzwormie, twej powagi waga tyle niesie, ile więc statku w zadku bywa po senesie. *Kchow. Fr.* 129; *forsan* roztrzepaniec.

R W.

RWAĆ, rwał, rwie cz. dok.; Boh. rwati; Sorab. 1. rwacz, rwał, rwem, rwu, rujem, ruja; Vind. ruvati: Carn. ruvati, rujem, arvam, arajem, rujem se luctor, agonizo; Bosn. rrvatise, boritise luctari, rrvati jedan grad op-pugnare; Rag. arvatti (ob. Arwan, porwan), arvattise luctari; Dal. arvattisee; Slav. hrvatise; Ross. рвать, (cf. рветь, рвать, выпвать рзыгае, zwracaе; рвань cybant, łamanina; cf. Germ. raffén, rausen, rupfen; Hebr. צרר collegit; Ctald. צרר carpsit; Graec. ῥῶω, ῥῶω; Lat. rapio, cf. Pol. grabić; cf. Gall. raffer; Angl. reap; Ital. baraffa : załebki). — Rwać włosy, rwać kogo za włosy, targać, (Carn. tesati, teshém; Croat. vjagmiti; Ross. теребить, теребно, cf. trzebić); bey den Haaren ziehen, die Haare rausen, rausen. Matka mojej żony dyabłu się godzi, a żona dwóm; i za łeb mię rwą i za miasek. Dwor. J. Opowiadają mi, jak syn stracił życie; za każdym słowem rwie włosy, Izy leje. Zab. 14, 452. Szym., (cf. ujmuję się za głowę, załamuję ręce). Jęczał i rwał włos siovy ręką nielitosna. Dmoch. II. 2, 262. Wdowy po śmierci męża rwą włosy, szlochają... Teat. 28, 155. — W tym na burego wilka wpadają, rwie go chart morąg, on zębem kłapie. Zab. 9, 546. Zabł. (szarpie go, targa go; er reißt ihn herum, reißt sich mit ihm herum). Niechże go też dyabli rwą, biora w ostatki. Teat. 45. c, 48. Wyb. — §. Zęły rwać; Vind. sobe tergati, die Zähne reißen, ausreißen. Perz. Cyr. 2, 191. Kruczy dziob, narzędzie do zębów rwania. Perz. Cyr. 2, 191. — Ci-cha woda brzegi rwie. Jakt. Es. 22. podrywa, anreißén, ausreißén. Teat. 6. 17. Strumień niech nie rwie gruntu rodzajnego. Bard. Trag. 49. — §. Rwać owoce, kwiatki : obrywać; Vind. tergati, smeknti, gerbati, pobirati, pobashuvati, abrupfen, pflücken, abreißen. Kwiatki rwać. Teat. 16. b, 17. (szczykać, urywać). Rwane owoce trwalsze niż trzesione. Haur. Sk. 75. — §. Rwać co : rozrywać, rozszarpać, rozłargać; zerreißen, entzwey reißen. Trudności, których nie mogli rozwiązać, gwałtem rwali. Kluk. Turk. 152. Anioł raczym lotem Oblok i wiatry rwie nieokrocone. P. Kehan. Jer. 5. Bracia sami z sobą walczać, narodu swego rwali; distra-herant. Krom. 151. Konstytucya była, aby król, cho-ciażby miał kilku nieprzyjaciół razem, nigdy wojska swego nie rwał, ale aby spólnie ze wszystkimi szlachta nieprzyjacielowi z osobna każdemu odpierał. Biel. 298. Nie da sobie rwać rękawu, ob. Rękaw. Z śmiechu boki rwać, pękać się, vor Schaden bersten. Takie prawil histo-rye, że boki rwać trzeba było. Teat. 21, 172. Z czego pospólstwo boki rwie, mądry takowym Człowiek gardzi widokiem... Dmoch. St. R. 77. — Similiter: Ta two-ja układność i przyjemność mowy serce rwie człowie-kowski. Boh. Kom. 5, 51. przenika, sie bricht einem das Herz, dringt an's Herz. — Pass. Rwać się : zrywać się, rozrywać się, pękać się; zerreißen neutr. in Stücke zer-fallen, zerbrechen, sich zerstückeln. Rwą się żyły, krew' broczy. Kehow. Roż. 44. Padały się, jako struny, żyły Stargane gwoździami, i święte się ciało Za ciężkich mło-

tów uderzeniem rwało. Odym. Św. 2. H h 4. Tygłe te w mocnym rwały się ogniu. Torz. Skł. 66. (pękały, pa-dały się). Młodość uprzykrzona rwie się, słabiej i kona. Teat. 6, 48. Och twojej struny (u gitary) zerwanie uczy mnie, jak się na świecie, Rwie przyjaźń, rwie i kocha-nie; Coż stałego będzie przecie? N. Pam. 1805, 52. p. 126. Jak nam się szczęście rwało, tak powraca w karby. Teat. 45. b, 78. Tą powieścią rwie się dusza jego. Zab. 15, 78. (serce mu się kraje). Niech się rwą w nim kiszki. Teat. 45. c, 52. Wyb. Testament rwie się i wniwecz obraca z tych przyczyn... Sax. 7yt. 165. — Recipr. Rwać się do czego : porywać się, rzu-cać się; zu etwas hinstrzen, sich über etwas hinstrzen, ei-lend's darüber herwerfen. Gdzie bezpamiętni Grekowie się rwiecie! Chrośc. Ow. 185; (quo ruitis). Na te słowa krzyknawszy, rwał się do bronii. Stas. Num 2, 52. W zgro-madzeniu nie rwij się pierwszy do mówienia. Mon. 76, 149. Serce moje samo się w tę niewolę rwało. Teat. 16, 14. Wół do wołu, koń do konia rwie się. Bratk. Q 4 b. W każdym przedsięwzięciu gorliwi, rwą się w po-czątku do wszystkiego, a pierwszą trudnością zrażeni, stygną nagle. Stas. Num. 2. 195. On co teraz rwie się Dźwigać byka, komora potym nie uniesie. Min. Rył. 4, 284. Nie masz przyczyny, rwać się nad możność swo-je. Mon. 74, 504. RWACZ, a. m.: Boh. rwać; Bosn. rrvat, koji se rrvie za olaliti druga; Rag. arvalaz lu-ctator. RWETES, RWENTES, RWANTES, (Tr.) szar-panina, Reißerey, Rauserey, Herumreißen, Greiße, Rip's Rap's; Boh. rwanice, rwačka. Gdy chcesz mieć kome-dyę, pojrzjy kiedy jedzą, Jakie rwentesy i jaki hałas, szarpanina. Opal. Sat. 54. Wrzask, hałas, rwetes, po wszystkich kątach. Teat. 49. b, 27. Tu rozgardyas, rwe-tes, kto tylko w dom wpadnie kradnie. Zab. 8, 94. Treb. Dziedzice za klucze rwetes do szkatuły. Zab. 9, 66. Izycł. Poehodz. rywać; dorwać, dorzywać, dorywczy, w do-rywczą, narwać, oberwać, abrywać, obrywka, oderwać, odrywać, poderwać, podrywać, porwać, porywać, pory-ucz, porywczosć, przerwa, przerwać, przerywać, przyr-wać, przyrywać, rozrywać, rozrywka, urwać, urywać, urwa, werwać, wrywać, wyrwać, wyrzywać, zerwać, zry-wać, zarwać, zarywać. §. — brew, brwi. — §. uróbel; cf. grabić. — §. rzewny

R Y.

RYBA, y, ż.; Boh. ryba, rybica; Slov. riba; Sorab. 1. ry-ba, rāba; Sorab. 2. riba, ribba; Carn. et Vind. riba; Croat. riba; Bosn. et Rag. ribba; Slav. riba, ribba; Ross. рыба, (cf. Germ. ricken); 1) der Fisch. Serce u ryb ma tylko jedną komórkę i jedno uszko; krew' jest czer-wona, zimna; oddychają skrzelami. Kluk. Zw. 5, 81. Dwie rybce. W. Post. W. 185. (dualis). Skrzelonosza ryba. Otw. Ow. 552. Ryby sprawiać, płatać, skrobać, czesać, czeżować qu. v. — Białe ryby u rybaka są; leszcz, rapa, ceerta, kielb', płotka, jazgar, oklej, sum. Magier. Mskr. Ross. рыбуха, рыбушка. Pewny gatunek ryb, Carn. zlinkla; Ross. кайко. (Ross. частковая рыба, ryba, która się poławia siecią z przestronemi okami,

n. p. szczupak, karp' etc.). Ryba beble, pluska ogonem. *Dudz.* 21. Ryb przechód z miejsca na miejsce *Carn.* urfar. Ryba bez wody nie trwa. *Cn. Ad.* 1014. Jak ryba bez wody, ja bez ciebie. *Cn. Ad.* 295. Do świeckich błazeństw, jak ryba do wody; do pacierza leniwi. *Sk. Kaz.* 91. Kto chce ryby jeść, musi się zmoczyć. *Zegl. Ad.* 45. (bez prace nie będą kołaczce). Tam są ryby, gdzie się ich najmniej spodziewasz. *Rys. Ad.* 65. Ryby łowić. *Kosz. Cyc.* 199. *Жише жаген, жишен*, (*Vind.* ribé loviti, ribiti, porobiti; *Carn.* ribzhøjem; *Sorab.* 1. rebé woyu, rebaczžu; *Bosn. et Reg.* ribbati; *Croat.* ribarim, ribariti, ribe lovim). Dobrze w odmęcie ryby łowić. *Star. Zad. C.* (*Croat.* Koi love v mutnoy vode, Vzakojachkeh rib nahode). Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, (ob. Iść). Z głupim pójść na ryby. *Teat.* 51. c, 65. (cf. dobra Matyaszowi płotka). Zamysł miał przymuszać ryby tam, gdzie woda ciekła. *Pot. Syl.* 556. Ryby chyby; kto ma ryby, ma chyby; rybny dochód często chybia. *Cn. Ad.* 580. Chleb trawa, ryba woda, mięso potrawa. *Cn. Ad.* 61. Ryby wodniste są, według onej dawniej, a podobno Turskiej powieści: ryba woda, chleb trawa, mieso wsiemu *holowa. *Sak. Probl.* 151. Lепіей się mają na piatkowych rybach, niż na niedzielnej zwierzyńie. *Sekl.* 15. Jedzenie ryb *Ross.* рыбоденіе. Woda, w której ryby uwarzano *Ross.* щербa. Droższa zaprawa, niż ryba. *Zab.* 15, 555. Ważywszy na ryby, na pieprz nie ważyć. *Rys. Ad.* 72. U dyabła ryby, a pieprz u dwu. *ib.* 69. Fawor dworski, gdy rozdaje buławy, u dyabła ryby. *Opal. Sat.* 85. (już po wszystkim, wszystko przepadło). Ryba ryba, ptak ptakiem, a człowiek człowiekiem żyje. *Rys. Ad.* 60. Jako ryba rybą żywa, tak człowiek człowiekiem się wspierać ma. *Glicz. Wych.* K 5. Wielkie rybki małe żrą; *Slov.* veľke ribi žeru małe. — Siedział, jak niema ryba. *Zab.* 15, 264; (*Slov.* nemi gako riba; ani pisał). Głos po obszernej rozlega się sali, a ludzie jak nieme ryby stali. *Zab.* 15, 256. — Wszystek drżał, jak ryba. *Zab.* 15, 275. *Birk. Gl. Kon.* 70. Wylekłam się, i wszystka jak ryba zadrżała. *Bardz. Trag.* 569. Żdrów jak ryba. *Teat.* 24. c, 44, (cf. jak byk, jak koń). *Slov. Prov.* W powietri ribi łowit, a we wodę ptaki łapać; na powietrzu ryby łowić, a w wodzie ptaki łapać; cf. na opak wszystko; *Croat. Prow.* ryba iz glave szmerdi: ryba z głowy śmierdzi, *in vulgus manant exempla regentium*, cf. jaki pan, taki kram. — *Est modus in rybis*, zamiast *in rebus*, aluzya do ryb, któremi żyd sędziego przekupił; podobnie w *Słow. ge motus* w repi. — *Fig.* W noey ryby łowić: uryny nie trzymać, podlać się, już *Betre pissen*. Pijakom się to trafia ryby w łózku łowić. *Comp. Med.* 561. — 2) Ryby na niebie, gwiazdy, jedno z dwunastu znamion niebieskich; die *Жише ам жинимел, ein Himmelzeißen*. *Bardz. Luk.* 165, *J. Kchan. Dz.* 9. *Мгс.* Ryby w kole niebieskim zwierzęym ostatnie miejsce trzymają, i dlatego rok kończą. *Otw. Ow.* 595. *Zebr. Zw.* 25. RYBACKI, a, ie, rybitwi, do rybaka należny; *Boh.* rybařský; *Sorab.* 1. rebaczki; *Carn.* ribshke; *Croat.* ribárszki, ribichki; *Bosn.* ribbarov; *Rag.* ribbarski; *Ross.* рыбацкiй, рыбацкiй; *Ecel.*

рыбаревъ, Жишер. Łodki rybackie. *Bardz. Trag.* 520. Rybacka nawa *Rag.* ribbariza. — Rybackie rzemiosło: RYBACTWO, a, n.; *Boh.* rybářstvj; *Carn.* ribshtvu; *Vind.* ribenje, ribizhnja; *Croat.* ribarja; *Rag.* ribbarstvo, ribbarina; *Ecel.* рыбаство. Rybactwo jest jeszcze bardziej zaniedbane w Polsce, niżeli rolnictwo. *Mon.* 75, 776, ob. Rybołowstwo. RYBACZKA, i, ż, koło łowienia ryb chodząca; *Boh.* rybarka; *Bosn.* ribbarica; *Croat.* ribarica; *Vind.* ribizhnja, die Жишерим. Jaka twarz tej rybaczki! *Zab.* 15, 189. *Teat.* 55. b, 85. RYBAK, a, m., RYBITW, RYBOŁÓW, a, m., RYBACZEK, czka, m., RYBITWIK, a, m., *zárbn.*; *Boh.* rybak, rybář; *Slov.* ribár; *Sorab.* 1. rybak, rebak; *Carn.* ribzh; *Vind.* ribizhar, ribnizhar, ribizh, ribar, ribolovez; *Croat.* ribich, ribar, ribaricz; *Bosn.* ribbar; *Slav.* ribar; *Ross.* et *Ecel.* рыбацк, рыболов, рыболовитель, рыбаць; 1) łowieniem ryb się trudniący, der Жишер. Rybak musi umieć sztuke łowienia ryb. *Kluk. Zw.* 5, 259. Rybak nad Wołgą *Ross.* багрищикъ, багачей. Rybakiem być *Boh.* rybářiti. Rybitwowie, gdy łowili, niejaki człek tonią jednę zakupił u nich. *Warg. Wal.* 116. Gdzie Ateny były, dziś tam tylko znaki, A rybitwowie swoje tam wieszają saki; One porty, gdzie kiedyś okrety stawały, Dziś się tylko rybitwom w przybytki dostały. *Stryjk. Kr.* Rybitwy tam po skałach nad morzem mieszkają. *Zbil. Dr. E. I.* Rybitwy wyszedłszy z Jodzi, płókali sieci swoje. *Sk. Kaz.* 505. Rybołów. *Sk. Dz.* 210. *Klon. Wor.* 75. Nierychły rybitw mądry, aż się zakłówszy. *Cziach. Prz.* 91, (cf. po szkodzie mądry). Bóg przez kilku rybitwówków słowo swoje po świecie rozszerzyć raczył. *Zarn. Post.* 5, 87 b. — 2) Rybak, rybi przekupień. *Cn. Th.* 962, *Croat.* ribar, der Жишбändler. — 3) Rybaki, iniejsce, gdzie rybitwi mieszkają, *Slov.* ribáren, ribárna; mianowicie okolica w Warszawie i Krakowie nad Wisłą, Жишервоһnungen, Жишереу. Nie mam swej stancyi, na starej szkucie pod rybakami mieszkam *Teat.* 50. b, 91. — (RYBAŁT, a, m.; (*Ital.* ribaldo, rubaldo *flagitiosus*); żak, psalmista, spiewak kościelny, kantor; ein Schüller, der die Psalmen singt, Psalmist, Kirchengesänger, Cantor, Schulfmeister. Rybałt stary z patrami i z kantorami rozmawiającemi, o delięyach spiewaków, kantorów, rybałtów i żaków; wiersze, drukowane r. 1652. Teraz z rybałtów abo z dworzan, z żołnierzów na stan duchowny idą. *Sk. Kaz.* 465. Ludzie uczone z urąganiem rybałtami zowiemy. *Star. Ref.* 54, (cf. bakałarz). Nie lada żakowi abo rybałtowi syna swego polecieć. *Glicz. Wych. L* 5 b. Aliści on po staremu rybałtem ze szkoły. *Weresz. Reg.* 84. Rybałt ościoty. *Smotr. Lam.* 25. *Zarn. Post.* 5, 100. W straż grodzą kraj piekła czarni rybałci. *Brud. Ost. D* 2. (czarci). RYBAŁDYA, yi, ż, psalterya, bakałarstwo; Psalmenstulle, Schulfmeisterstelle. Pożyteczniejsza jest dać na wielkie miejsce syna na nauki, niż go w miasteczku przy bakałarzu bawić, kędy się jedno na rybałdya albo sekundanią sadzi, a o nauki nie dba. *Glicz. Wych. M* 1. RYBAŁTSKI, a, ie, od rybałta, bakałarski; Schüller, Psalmenst, Schulfmeister. Je-go rybałtskiej Polsceżyny na inny czas zażyjemy. *Exam.*

11.). — RYBECZKA, RYBENKA *ob.* Rybka. RYBI, ia, ie, rybny; *Boh.* rybi; *Slov.* ribi, ribaei; *Croat.* ribij; *Ross.* рыбиі; od ryby, *żył*. Rybia łuska, oś, ogon. *Cn. Th.* 962. Rybia tonia. *Warg. Wal.* 116. Pokim był w kwitnącym wieku, Sprowadzałem wyborne fuzyjki z Paryża, strzelałem w rybce oko. *Nar. Dz.* 3, 216. Wysypali złoto, dukat w dukat, jak rybce oko. *Ossol. Str.* 8. Chłopiec, gdyby rybce oko milutki. *Teat.* 17. c, 54. (cf. rybka, rybenka). RYBIĆ *cz. niedok.*, Narybić *dok.*, *qu. v.*, n. p. Nad rzeką karpiecia i wszelaki drób łowić, a stawy tym rybić. *Haur. Ek.* 68. mit *żył*brut besaamen, besegen. RYBIĘ, iecia, *n.*, młoda rybeczka, ein junges *żył*chen. Drobne rybieta. *Haur. Sk.* 148. Węda w pojmanie rybieta głupie brałem. *Past. Fid.* 46. *Żebr. Ow.* 10. RYBITW, 1) *ob.* Rybak, der *żył*cher. — 2) Rybitwy, ptaki wodne, *żył*haare, są u nas różne: rybołów, rybołówek etc. *Kluk. Zw.* 2, 525, *Croat.* artena. RYBITWI, ia, ie, rybacki, *żył*cher. Rybitwie rzemiosło: rybołowstwo. Rybitwia łódź, rybitwi sznur. *Mącz.* RYBITWINI, RYBITWKA, i, *ż.*, *piscatrix.* *Mącz.*, rybaczka, die *żył*cherinn. RYBKA, RYBECZKA, RYBENKA, i, *ż.*, *dem.*, *Nom.* ryba, das *żył*chen; *Boh.* rybička; *Slov.* ribečka, ribička; *Sorab.* 2. ribka; *Sorab.* 1. rébiečka; *Vind.* ribiza; *Croat.* ribicza; *Bosn.* ribiča; *Rag.* ribizza; *Slav.* ribica; *Ross.* рыба, рыбаца; *Eccel.* рыбаца. Tak mała rybka pływa, jak i wielka. *Burl. B.* 5. Rybaki pojmane rybki rachuja. *Bardz. Trag.* 520. Dwie rybec (dual.). *W. Post. W.* 195. *Rej. Post. O.* 2. Nasycił ich dwiema rybkoma (dual.). *W. Post. Mn.* 507. *licz. Post. O.* 5. Zdrowa, jak rybeczka. *Teat.* 56. b, 60. Mała rybka ryba stanie. *Jak. Baj.* 129. Rybki małe, drób, drobiazg *Ross.* mełyzra. — §. *Blande:* Rybko, rybenko: serce, kochanko, koeli-siu; *żył*chen, *żył*chen, *Eccel!* Odehodzi tak szybko, Nie rzekłszy mi przynajmniej: duszko, serce, rybko, Bądź zdrowa. *Zab. Amf.* 56. Coż ci to, moja rybko! *Teat.* 15, 5. Gdzież to idziesz, prześliczna rybenko. *Teat.* 54. c, 25. Moja łubeiu, pupeczko, rybeczko. *Teat.* 18. b, 12. RYBNIK, a, *m.*: (*Boh.* rybnyk, rybniště; *Sorab.* 1. rébnik; *Sorab.* 2. ribniza; *Vind.* ribnjak, ribnjak, riben vejar; *Croat.* ribnyak; *Rag.* ribgnak; *Slav.* ribnjak, ribarnica; *Bosn.* ribgák; *Ross. et Eccel.* рынок [agger 2], рынок, рынок, рынок (cf. rynek), рынок, cf. rów); (*Ross.* рынок рыбак); sadzawka, ein *żył*halter, *żył*teich. Ryby chowają pod strażą w zamkniętych rybnikach. *Sk. Dz.* 591. Sadzawice i rybniki ku chowaniu ryb rozmaitych. *Cresc.* 495. RYBNY, a, e; *Boh.* rybny, rybny; *Vind. Croat., Rag. et Slav.* ribni; *Ross.* рыбный; 1) do ryb należący, *żył*. Rybna beczka; rybne jatki, ławy. *Cn. Th.* 962. Faska rybna (*Vind.* pitrieh, pitrieh). Rybny targ (*Vind.* ribnaria, ribnu tersbifhe). Kość czyli oś rybna (*Vind.* šlipiza v'ribah, ribni tern, ribja kostiza). Rybny przepokupień, *ob.* Rybak 2). W tym mieście był Marcin kupiec rybny. *Baz. Hst.* 57, *Croat.* riboterseer; *Eccel.* рынок, рынокпродавец. Rybny handel (*Croat.* riboterstvo). Rybny dzień, w który ryby jedzą, jak mięsny, w który mięso. *Cn. Th.* Za grzechu poczytają, gdyby kto w rybne dni mięso jadł. *Baz. Hst.* 178. Rybna nać, *ob.* Kocia miętka, ziele. — 2)

Rybny: ryb siła mający, *żył*reich, *Boh.* porybny; *Vind.* riboviten, poun rib; *Ross.* рыбный. Wisła, rzeka dosyć rybna, różne gatunki ryb mająca. *Kluk. Zw.* 5, 255. Miejsce rybne *Vind.* ribniza. RYBOGONY n. p. bóbr. *Klon. Fl. D.* 4. *żył*chwänzig. RYBOJAD, RYBOJEDZ, a, *m.*, ichtyophagus. *Cn. Th.* 962. ein *żył*esser; *Croat.* ribojedeer; *Eccel.* рыбаедець. RYBOK, RYBOOK, a, *m.*, kamień rybiemu oku podobny, *astrobolos.* *Plin.* 57, 9. ein dem *żył*ange ähnlicher *Edelstein*; perła podobna do rybiego oka. *Dudz.* 56. RYBOKSZTAŁTY, a, e, do ryby podobny; *Eccel.* рыбообразный, *żył*gestaltet. RYBOŁÓW, 1) *ob.* Rybak, rybitw, der *żył*cher. *Mon.* 75, 591. Rybołów nocny, który w łódku ryby łowi. *Haur. Sk.* 544. ein *Beitpiffer.* — 2) Rybołów ptak, *vultur Baeticus*; *Croat.* riboloveer oriel, der *żył*gerer; wielkością jastrzębia, mnie szlucnie z wody chwytając i największe ryby. *Kluk. Zw.* 2, 504. — 3) Rybołów, *larus cinereus*, ptak wielkości małej gęsi. *Kluk. Zw.* 2, 525. die *żył*mwwe. RYBOŁOWEK, wka, *m.*, ptak, *larus canus*, wielkości kaczki. *Kluk. Zw.* 2, 525. das *żył*lein, der *żył*chwalm. RYBOŁOWNY, a, e; *Ross.* рыболовный; od rybołowstwa, *żył*chery, die *żył*chery betreffend. Rybołowne księgi, *halieutica.* *Cn. Th.* 965. o rybołowstwie. RYBOŁOWSTWO, a, *n.*; *Sorab.* 1. lojene, lowene; *Ross.* рыболовство; *Eccel.* рыбаство, рыболовительство, рыбствование, унтерство, (cf. węda); der *żył*fang, die *żył*chery. Rybołowstwo jest zajęcie sposobów zdalnych do ułowienia ryb. *Kluk. Zw.* 5, 240. Rybołowstwo, pędem morza, rzek i jezior zasila handel. *Wyw. Geogr.* 405. Prawo rybołowstwa. *Gal. Cyw.* 2, 8. RYBÓTRUJ, ja, *m.*, *menispermum oculus*, gatunek miesięcznego ziarna z Indyi, którym ryby trują. *Kluk. Dyke.* 2, 117. *żył*git, eine *Indiansche* Pflanze. RYBOWIESZCZEK, szczka, *m.*, wieszczący z ryb; *Eccel.* рыбоводль, рыбображнитель, *Graec.* *żył*wartis, der *żył*wabrager. RYBSKO, a, *n.*, szpetna doża ryba, ein großer bößlicher *żył*; *Ross.* рынок. Pochodzi narybić, zarybić, narybek; wieloryb.

RYĆ, ryć, ryje *cz. niedok.*, uryc *dok.*; (*Boh.* ryti, rygi, regi, drehati; (*Carn. obs.* ryti, ryl, ryem, ryvam trude-re); *Carn. përgam*; *Sorab.* 2. risel; *Croat.* rijem, rovalszem, rulyiti; *Rag.* riati, rijem; *Ross.* рыть, рою, *Eccel.* рыю; cf. *Graec.* *żył*σαι, *żył*αι, *ορυσσαι*; *ορυτται*; *Germ.* reifen, rielen, cf. *Müßel*, (cf. *Lat.* rostrum; *Ross.* рытвина rysa, brózda wodna, cf. raz); ziemie, ogród, winnice ryć, kopać. *Cn. Th.* 964. wzkopywać, grabić mit dem *Spaden*, die *Erde* mugraben. Groby ryte. *Klon. Wer.* 10. Rydlikiem rzepę na polach ryja. *Mącz.* Świnia ziemie ryje, wóblen. Ponura świnia głęboko ziemie ryje. *Cn. Ad.* 895. (milyry, a zle broi; cicha woda brzegi podrywa). Kto pod kim dołek ryje, ten sam weń upadnie. 1 *Leop. Eccles.* 10, 7. (*ob.* kopać dołki). — *Allegor.* Tam męstwo starto, a ci en grozili, Krwią oszpeconą ziemie brodą ryli; *solum tetigere mento.* *Hor.* 1, 220. *Min. et* 1, 218. *Kobyl.* inš *Oras* beifen. Szczęśliwy pogardza wszystkim, aż tyran, aż mu się psie zęby będą ryły. *Pol. Arg.* 596? — *Fig. poet.* Brzoza z pośród muru się ryje, Aż wierzch ku górze wybije. *Dar. Lot.*

11. (przedziera się, drze się, drängt sich durch). Tego sekretu wydrzeć mi nie mógł, chociaż różnie zawsze ryje. *Jabl. Tel.* 207. (maca, dochodzi, nachforschen). — §. Ryć obrazy etc., rzezać obrazy, perły, dłubać, sznicerować, wyrzynać; *Figuren graben, stechen, schneiden, mit dem Grabstichel anarbeiten*. Poslesz mi człowieka, któryby umiał ryć rozliczne rzezania z tymi rzemieślniki, które mam przy sobie. *1 Leop. 2 Paral. 2, 7. Ryty Sorab. 1. wudowpanité. Podwoje ryte z kosztownych topazów. Tward. Wł.* 148. Grono wina do rąk Baclusa rytego *sculpti kłaśe kazał. Sk. Dz.* 182. Żywo ryte posagi. *Pitch. Sen. list.* 125. Z złotej miednicy kazał uczynić obraz boga uryty. *Petr. Pol.* 48. Odbiegli rytych swoich obrazów. *5 Leop. 2 Reg. 5, 21.* (strugałek swoich. *1 Leop.*). Coż jeszcze u niego rytego srebra? *coelati argenti? Siem. Cyc.* 150. Mapy ryte. *Mon.* 65, 477. — *Vig.* Wszystkie łaski jego w sereu ryte chował. *Grösch. W.* 545. im Herzen eingegraben.

Pochodzi. *doryć, naryć, obrzyć, porzyć, przeryć, rozryć; rylec, rydol, rydlík, rycina; wryć, wyrzyć, zaryć.* — §. *rychły, rychło.*

RYCERKA, i, ż., bohaterzyca, eine Ritterin, Heldin; *Sorab. 1. rěčerina.* — §. Rycerka orderu jakiego, eine Ordenritterin, Ordensdame. *Tr., ob. Kawalerka. RYCERSKI, a, ie; Boh. rytirski; Slov. regtarsky; Sorab. 1. rěčerski; Sorab. 2. rittarski; Carn. wytěski; Vind. viteshni, viteshen, viteski, vitesliki, junashki, (cf. witezny, zwycięzcy, cf. junak); Croat. vitěski; Hung. vitezki; Rag. viteseki; Ross. рыцарский, витязевъ; bohaterski, heldenmüthig.* Wyrwał z śmierci swych towarzyszy, rycerskie jest dzieło. *Dmoch. II. 2.* 168. Bolesław pan rycerski i sławę kochający. *Nar. Hst.* 5, 97. — Rycersko *adverb.*, po rycersku; *Ecdl. храбрки, храбро, царю, heldenmüthig, ritterlich.* Bronia mężnie i rycersko umiał wlaść. *Archel. praef.* W polu rycersko się stawili. *Warg. Wal.* 65. Rycersko wręcz się potkać chcieli. *Weresz. Pob. C* 5 b. — §. Rycerski n. p. stan żołnierski, der Ritterstand. Czego prawem poskromić nie możemy, żołnierza zbieramy, i stan rycerski stanowimy, aby gwałt gwałtem odpędzić. *Star. Ryc. 9.* Opuściwszy domy, rycersko z Maurami walczy. *Przyb. Luz.* 76. Rycerski stan i wszystkie szlachta, która nie w senacie umieszczona. *Skrzet. Pr. Pol. 1.* 186. der Ritterstand, Adelstand, im Gegensatz der Senatoren. Rycerskie prawo uczy postępkę wszystkie i fortele około bitwy w szrankach. *Gorn. Dw.* 50. Szkoła rycerska w Warszawie, die Ritterchule, dla wychowania szlacheckiej młodzi i sposobienia jej do usług ojczyźnie w radzie i boju, Stanisław August założył. *Vol. Leg. 7,* 462. Każdy trafił na równego, z którymby mógł po rycersku oraz i po królewsku wojować. *Ustrz. Kruc. 2,* 578. — §. Rycerski, orderowy, kawalerski; *Orden-, Ritter-; Ross. канцарский.* Rycerska dostojność bywa nabywana zasługami przeciw Rzpltej i też pewnymi ceremoniami. *Modrz. Baz.* 505. RYCERSTWO, a, n.; *Boh. rytirstwo; Vind. viteshnia, viteshnost, viteshnstva, viteshtvu; Rag. vitesetvo; Croat. vitěstvo; Ross. рыцарство; stanu szlachtetnego zaćność, szlachta, stan rycer-*

ski. *Wyrw. Geogr.* 558. der Adel, der Ritterstand. — §. *Collect. Rycerstwo, Boh. ritirstwo, rycerze, die Ritter.* Nazajutrz po tej bitwie rycerstwo darował. *Warg. Wal.* 26. Chrześzczenie pompy i rycerstwa jego, trzesienie wozów jego. *1 Leop. Jer.* 47, 5. (wojenników jego. *5 Leop.*). Rycerstwo dosyć ma na zwyciężeniu czy położeniu życia za dobro panującego lub narodu. *Mon.* 75, 455. — §. Służyli rycerstwu niebieskiemu. *1 Leop. Act. 7, 42.* (czcili gwiazdy, słońce). — §. Rycerstwo, kawalerstwo, n. p. Pasowanie na kawalerstwo, na rycerstwo. *Wyrw. Geogr.* 558. Orden, Ritterorden. — §. Rycerstwo, życie rycerskie, żołnierskie, żołnierka, żołdowanie, żołnierski chleb; *Soldatenleben.* Jesliby syn jedyny pojechał po rycerstwie, a w niebytności jego, ociechy umarł. . . . *Stat. Lit.* 77. Oręż rycerstwa naszego nie są cieleśne. *1 Leop. Hier.* 5. (bron naszego żołnierstwa. *5 Leop.*). RYCERZ, a, m., z *Niem. der Ritter, (cf. rajtar); Boh. et Slov. rytir; Sorab. 1. rěčera; Sorab. 2. rittar, rischař; Vind. jesdazh, konjanik, shlabtnik, gablr, vitesh, shlatni jesdjak, vites (cf. wyteżny, zwycięzki), junak, jėnak, (cf. junak); Croat. konjanik (ob. konny), vitez, junak; Dal. konik, vitez; Hung. vitez, lovagos; Carn. vytěs; Rag. vitěz; Ross. рыцарь, витязь, сильникъ, храбрець, (ob. Silny, chrobry); żołnierz konny szlacheckiego stanu, ein adlicher Soldat, ein berittner Adlicher. Żołnierz od żołdu zwan; ale rycerz swojej Rzpltej broni sumptem tym, który ma z majątności swej. *Star. Ryc. 15.* — §. Rycerz, walecznik, bohater; ein tapierer Ritter, ein Held. Jedno to powinno u nas znaczyć, być rycerzem, co szlacheciem. *Leszcz. Gl.* 55. Nie każdy to jest rycerzem, Pod zbroją albo pancierzem. *Jak Baj.* 274. Lepszy rycerz, niż panosza. *Modrz. Baz.* 504. Co mi za rycerz, choć kto wojska gromi. Kiedy go lada dziewczyko uskromi. *Zub. 15.* 225. Niezwyciężeni Baclusa rycerze. *Mon.* 64, 94. — §. Rycerz, kawaler orderowy, ein Ordensritter. Rycerze pasowani, orderowi. *Wyrw. Geogr.* 558. — §. W szachach po rochu rycerz stoi, który w trzeci rząd zakoliwszy wpada, Ale na inszej coraz barwie siada. *J. Kchan. Dz.* 86. skoczek, der Springer im Schachspiele. RYCERZOWAĆ *med. cont.*, rycerską czyli żołnierską służyć, żołdować, Ritter-, eder Soldatendienste thun. Młodź pod chorągwią Wenery rycerzuje, t. j. rada się pęta miłością, *miłot. Macz.**

*RYCERZOWAĆ, ob. Refować, Réfa.

*RYCHŁA, RYKLA, RYTLA, i, ż., Rychle są krosty czerwone. *Syr.* 552. ein rother Außschlag, der laufende Hund. Ruta jest lekarstwem do wypędzenia rychłów zewnątrz. *Syr.* 552. Rykle albo rytle, t. j. czerwone blachy po ciele. *Syr.* 1074.

RYCHŁO *adverb.*, RYCHŁEJ *Comp.*; (*Boh. rychle, brzee, brzy, brzo, Comp. dřjw, (cf. drzewiej); Slov. richle; Sorab. 2. szkerrej, (cf. skórzěj, skoro); Carn. kmalu, sgo-dej, sgudej; Vind. sguda, sagoda, pergodi, (cf. gody, godzina); Dal. vilye; Croat. pervlye;* przedko, bardzo za wezasu; *geschwind, bald, sehr zeitig.* *Predko de motu potissimum usurpatur; rychlo de tempore. Cn. Th.* 820. Rychło, tudzież, zaraz, jak pióro opalił; na jednej no-

dze stojąc. *Cn. Ad. 1015.* Już to nie rychło. *Żegl. Ad. 106. Teat. 22, 147.* Kto nie rychło chodzi, ten sobie szkodzi. *Rys. Ad. 22.* (nie wczas, po obiedzie łyżka). Dwa razy dał, ten kto rychło daje. *Prot. Jan. 7; (bis dat, qui cito dat).* Dwa kroć dawa, kto rychło dawa. *Kosz. Lor. 114 b.* Już daleko w noc; boj się rychło, ażeby nie było za nierychło. *Teat. 55. b, 65.* (za późno, za spát). Nie czas tego jeszcze, rychło to nazbyt. *Cn. Ad. 562.* Nierychło szedziwy myśli być cnotliwy. *Cn. Ad. 642.* Młody rychło umrzeć może, stary długo żyć nie może. *Cn. Ad. 509.* Nie tak rychło do dobrego przywieść się ludzie dadzą, jako rychło zepsować się grzechem dopuszczą. *Sk. Żyw. 1, 56.* Kto się rychło źle z bogaci, wszystko rychło źle utraci. *Cn. Ad. 598.* (złe nabycie, prędkie odbycie). Bóg nierychło, ale dobrze karze. *Żegl. Ad. 19.* Na chromym koniu pomsta jedzie, ale tym cięższa, im nierychlej przyjdzie. *Kchow. Roz. 107.* (im później). Rychlej, niż się goła splecie. *Cn. Ad. 1015.* co rychlej, jak najrychlej, jak najprędzej, ażeby się nie wyprzedziło. Najrychlej się dobry w pęczę uniesie, jeżeli stróżem dobrym sobie nie będzie. *Sk. Kaz. 552.* Rychlejby wydarł broń najmężniejszemu, niż grosz skąpemu. *Groch. W. 565.* (prędzej, łacniej; eher, leichter). Panowie czasem łaskawi są na te ludzkie, które samiz znają być rychlej niełaski godne. *Gorn. Dw. 22.* (raczej, wlicheń, weit eher). Szlachectwo rychlej jest ku chlubitę naszym przodkom, niż nam samym. *Gorn. Dw. 20.* (prędzej, raczej). — W rychle = rychło, prędko, za wczasu, bądź. Poprawę mu w rychle obiecał. *Groch. W. 251.* Przecię się potym w rychle ośmieliła. *P. Kchan. Orł. 1, 59.* W rychle najdowali się u patryarchów domowe bożki, w rychle u Izraelczyków byli czynieni ciełcowie, w rychle u poganów zawikłana stała się znajomość boga prawego. *Gil. Kaz. 1 a 5.* W rychle z swiata tego Do ojca mego i ojca waszego Wstępuje. *Olym. Św. 2 M m.* — 2. *Ellipt.* Czeka w przedpokoju, rychło go zawołają. *Kras. Pod. 2, 55.* jak rychło, jak prędko, czy prędko; wie bądź, oder eb mau ifu bądź vorrufen wird. **RYCHLEĆ** *neutr. niedok.*, śpieszyć się, rychłym być; *geschwind* jezu, herbey eilen. Patrz na szczęśliwość, która im bardziej rychleje, Tym bardziej skraca ciemne tego życia dzieje. *Przyb. Ab. 221.* **RYCHŁOŚĆ**, *ści, ż;* *Boh.* rychlost, *hbitost; Slov.* rychlost; *Dal.* hitrost, (cf. chytróść); (*Ross.* пухлость pulebność); (*Elym.* ryć); *wczesność, prędkość, die Geschwindigkeit.* Na rychłości możesz i z prostej wody ocet robić, aczkolwiek nie będzie tak dobry, jak z wina. *Creso. 562.* (na pręde). Tygrys podchodzi inne zwierzęta rychłością. *Rej. Zw. 67 b.* (raźnością, szybkością). Nierychłość z wolna idąc, kroki łamie. *Mon. 71, 519.* **RYCHŁY**, a, e, **RYCHLUCHNY** *intensiv.*; (*Boh.* rychlý, brzky, (cf. barzy), libty, cf. kubitny; *Dal.* hitrar, (cf. chytry); *Slov.* richli, rychly; *Ross.* пухлый, pulehny); *wczesny, prędki; zeitig, baldig, geschwinde.* Sprzątanie z pola rychle niemały pożytek uczyni, że się wczas było rozpuści. *Haur. Ek. 69.* Łaska nierychła niewdzięczne dobrodziejstwo czyni. *Kosz. Lor. 114 b.* (dwa kroć daje, kto rychło daje). Dla nieładu nie rychle były do obozu

wyprawy. *Jabl. Buk. M 5.* Między ptaki widamy różne natury, jeden waśniwy, drugi pokorny, jeden rychły, drugi leniwy, jeden grędą, drugi inochodą. *Rej. Zw. 67 b.* Raczejby ich nazwać nierychłymi ptajcami, niżli złymi. *Gorn. Sen. 585.* Bóg jest miłosierny, i nierychły ku gniewu. *Radz. Ps. 86, 15.* Jezus był rychły ku wypełnieniu woli ojca swego. *Wróbl. 257.* Bądźmy rychli ku słuchaniu, leniwi ku mówieniu. *Eraz. Jez. L l.* (prędey, kwapliwi). Miał język ciężki i nierychły ku mówieniu. *Radz. Exod. 4, 10.* Jak bóg przemówił do mnie, niesprawniejszego i nierychlejszego języka się stał. *1 Leop. Exod. 4.* (powolniejszego, cięższego). Rychłą śmiercią umarł. *Gil. Post. 508 b.* (wczesną, zawczesną). Od żalu wielkiego, że był oszukany, umarł czasu rychluchnego. *Pap. Koł. K 4 b.* Posłał król w skok listy przez posłów, którzy jechali na koniach rychłych. *Radz. Esther. 8, 10;* na prędkich koniach. *ib. 11;* (cf. *Boh.* rychlik = lokaj).

RYCHTOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, narychtować, zrychtować *dok.*, kierować; z *Niem.*, richten, die Richtung geben, in die rechte Richtung stellen; *Groat.* opravlyati, cf. poprawić, (cf. naprawić, narządzić). Działa rychtować. *Leszcz. Class. 89.* Strzelbę wszystkie na Turki zrychtował. *Falib. C 2.* Rekę i tam i sam rychtuje. *Bardz. Trag. 285.* Wszystkie sprawy ludzkie do pewnego celu rychtują się. *Petr. Et. 2.* Ten figiel pewnie ona rychtowała. *Past. Vid. 154.* narządzała, przyrządzała, den Streich hat sie angezettelt. **RYCHTYK** *adverb.*, z *Niem.*, richtig; *gewiss, unfehlbar.* Rychtyk a rychtyk trafił w samo centrum myśli. *Mon. 71, 522.* Wyrazy jego rychtyk a rychtyk zgodziły się z jej przymiotami. *ib. 75, 678.* Ha ha ha, mój rywal rychtyk się obwiesi. *Teat. 22, b, 100.* Ścisnął mię, rychtyk chciał mnie udusić. *Teat. 11, 58.*

RYCIE, *in, u,* a) *antio Subst. Verbi* Ryc, *qu. v.,* das Graben, Wühlen, Eingraben, Einhauen. — b) Rycie, to co wyrzyto, rzeźbanie; *gegrabene oder gestochene Arbeit, der Stich; Sorab. 1.* wudówpano. Rycie kamienia wypukłe albo rysowanego co wypukłym ryciem, jak na monecie, *anglyphicum. Cn. Th. 965. relief.* Rycie wklęsłe jak na sygnetach, *diaglyphicum. ib., gravure, enfoncé.* Rycie pła-skie. *bas-relief. RYCINA, y, ż;* *Boh.* rytina; *Eccl. n.* namięć: ryty obraz, ein geschnitztes, gegrabenes, angehauenes Bild. Wyrzezał cheruby i powłoki złotem, rozbiwszy je po rycinach. *Budn. 1 Rej. 6, 55.* Nie uczynisz sobie ryciny, ani żadnego podobieństwa, które jest na niebie. *W. Exod. 20, 4.* Zbanieni będą, którzy się łamią rycinom, i którzy się chępią w obrazach swoich. *Birk. Kant. B 2,* (cf. zlicina). Domy, ryciny, obrazy, więcej niżli Rzplta szacowaliście. *Pileh. Sall. 96.* — Rycina = kopersztych, der Superstich, wyobrażenie rzeczy jakiej, wyrzyte na blasze, potym farbą odbite na papierze. *Jak. Art. 5, 514.*

RYCWERKI, *ów, plur.* wywerki, łamanie, strzepienie głosu, trzesienie gardła. *Cn. Th. 1500. Dudz. 56.* trele w śpiewaniu. *Wzol. Triller im Singen.*

RYCZAŁT, RYCZART, *u, m.*, pożyczek taki, że gdy na czas kto nie odda, we dwójnasób pierwszego pożycz-

czku przepada; gdy drugi raz, we dwójnasób wtórego przepadku dać ma; gdy trzeci, we dwójnasób trzeciego, i tak dalej. *Cn. Th.* 965. (*ob.* tyłka suma. *Biel.* 271); *Germ.* der Rutschstein, Jahrsstein, der, wenn er nicht zur bestimmten Zeit abgetragen wird, beständig steigt. Władysław pożyczył czterdzieści tysięcy kop szerokich groszy Zygmuntovi królowi Węgierskiemu, pod zakładem ryczałtu takiego, jeśli ich pierwszego roku nie wróci, tyłką sumę przepadnie, wtórego roku takie dwie, trzeciego takie trzy, aż to w niezliczony poczet weszło. *Biel. Św.* 255 b. — *Fig.* Ze sporym ryczałtem iścieżną mu wraca. *Pot. Syl.* 574. (z procentem). Mścicie bogowie krzywdy mej ryczałtem. *Pot. Syl.* 514. (sowicie). — *§.* Ryczałt, ogół rzeczy, prawie też samo, co hurt. *Czart. Mskr.* Ryczałtem co kupić, przedać. *Tr., Czart. Mskr.; Boh.* auhrnkem, *ob.* Hurtem.

2. RYCZAŁT, u, m., ryczenie, ryk; das Gebrülle, das Brüllen. Bałwaniste fale pryskają ryczałtem, Gdy je dzieci Eola dmuch porywa gwałtem. *Przyb. Luz.* 176. Tak właśnie pęd swój toczy Antid bykokszałty, Mknąc wartkie po Apujskich nizinach ryczałty. *Hor.* 2, 289. *Kniaź.* — RYCZEĆ, ryczał, ryczy *cz. cont.*, Ryknąć *jednll.*; *Boh.* řičeti, bučeti, bučjm, bučjwam (*cf.* bęczeć), řjiti, řjgi *rancare*, o jeleniach, řjgno bekowisko, rykowisko jelenie, řjgen październik; gikati o osłach); *Slov.* řičjm, řwu, bučjm; *Hung.* bögök *boo*, *mugio*; *Sorab.* 1. ruč, ruju, rujem, hruju *każ* krowa; *Lat.* rugio; *Graec.* ὠγόμα; *Hebr.* ריא *ria*, *vociferatus est*, ריא *arag*, *rugire*, ריא *ari*, *leo*; *Sorab.* 2. riseb, (*cf.* rzeć); *Bosn.* rikati, rikati, rrisgjati, resgjati *kako* lav (*jak* lew), resgjati *kakoti* pas *fremere*, *frendere* (*jak* pies), rrisgjati, ersgjati, resgjati *kako* kogn *hinnire* (*jak* koń, *ob.* Rzeć), rjekati, mukati, muokati *kako* vól *boare*, *mugire*; *revati*, *kako* magare, *rudere*, (*jak* osieł); *Rag.* rikati, *Ital.* ruggiare; *Carn.* erjövem, erjoviti, rigam, (*cf.* rzygać); *Vind.* rikati, erjoviti, erjoveti (*jak* lew); *ruzhiti* *kaker* flon, *fhnerati*, *obfhnergati* (*jak* słoń); *mukati*, *tuliti*, *dretife*, *hollim*, *krotlim* (*jak* wół); *mukat*, *vekat* (*jak* krowa); *Croat.* ruchim, ruchanye, buchim, múkam; *Dal.* rikam *mugio*, *ejulo*; *Ross.* рычать, рыкнуть, рыкать, ревьтъ, реву, мычать, мычу; *ryk* *wydawać*, *brüllen*. Tak wół ryczy, jako i krowa. *Rej. Zw.* 146 b. Wół i osieł, gdy ryczą, przerażają uszy. *Teat.* 8. e, 71. Historye wyrabia, płacze, jak wół ryczy. *Teat.* 22. b, 79. Koń, gdy się zapali, będzie kwiczał, ryczał, wół będzie ehrapał, sapał. *Weresz. Reg.* 125. Lew ryknął, a straszliwe natychmiast ryknienie Uczyniło wysokiej skały poruszenie. *Banial. J* 2. Krowa, co bardzo ryczy, mało mleka da. *Cn. Ad.* 402. *Rys. Ad.* 28. *Kichow.* 517, *cf.* kto wiele mówi, mało uczyni; pies, co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa. — *§.* *Transl. ad alia:* Ryczeć, brüllen, henten. Spiżowe gardło wojny już ryczeć przestało. *Przyb. Milit.* 571. Ryczą bez odpoczynku móżdżierze i działa. *Zimor. Siel.* 250. Tu się nieborak, rozrzewniony znowu, Wsparty na stole, nie płacze, lecz ryczy. *Pot. Syl.* 74. Płaczcie, abo od żalu raczej ryciecie. *Groch. W.* 526. Tryo basem ryknę, jak lew Afrykański. *Teat.* 55. b, 62.

Pochodz. *ryk*; *odryknąć*, *odrykać*, *odwrykać*, *obryczeć*; *przeryczeć*, *przyryczeć*, *zaryknąć*.

RYDEL, dla, m.; *Boh.* reyč, (*Etym.* ryč); *Slov.* rodowa (*cf.* *Germ.* Radehaue, Reuthaue), schpada; *Sorab.* 1. spoda, (*cf.* szpada); *Rag.* arvallo; *Bosn.* arvalo, asejć; *Carn.* pralza; *Ross.* копоруля, копанца, кирка, заступъ: *nacznice* *kopnicze*. *Jak. Art.* 5, 514. *das* Grabsteit, der Spaten. Rydle różne do kopania, jedne holenderskie, *caż* żelazne, drugie grabarskie drewniane, żelazem obwudzone. *Kluk. Rosł.* 1, 79. Rydle osadzają się w brzożowe trzony lub jesionowe; rydle grabarskie bywają lipowe, wierzbowe. *Kluk. Rosł.* 2, 164. Nalazszy rydle, miejsce nieskopane w ogrodzie kopali. *Sk. Żyw.* 229. Były u niego ku dobywaniu miast długie żelaza kończące i zakrzywione, jako też motyki, rydle, grace. *Baz. Sk.* 280. — Rydel grobarza, którym groby kopie, *der* Todtengraberpaten. Choć grobarz rydlem zawadzi, To trupię głowie nie wadzi. *Comp. Med.* 801. Mażeńskie przywierze sam powinien rozcinać rydel. *Pot. Arg.* 156. (*samma* śmierć je powinna rozerwać). Jeny rydel a motyka, ta ich rozerwać może; *hunc nisi mors, adimet mihi nemo.* *Rys. Ad.* 20. Czestokroć własnym sobie rydlem dół bierzemy. *Pot. Arg.* 402. (*bicz* na siebie). RYDELEK, lka, m., RYDLIK, a, m., *dem.*, eine Handspate, ein fleiuer Spaten. Rydelek mały z trzonkiem żelaznym do kopania przy sadzeniu kwiatów. *Kluk. Rosł.* 1, 79. *Marra*, rydlík *ogrodny*, którym ziela wykopują, albo też rzepeń na polach ryją. *Mącz.* Gdyby kto chciał sosny rozmnażać, miejsce im ma zorać, albo rydlikiem jakim zkopać. *Crese.* 465.

RYDWAN, a, m., RYDWANIK, a, m., *zdrobn.*, (*z* *Tureck.* A. *Czart.*), *cf.* Notker reito - podróż, wóz; *Willeram* reitwagon, (*Reiswagen*); wóz nakryty, *currus arcuatus*. *Mącz.*; *areera. ib.* ein gewölfter, gedeckter Wagen, etwa eine Landfutsche, (*cf.* korab'). Chciał i mnie, i konie i rydwan ze wszystkim zagrabić. *Sak. Persp. B* 2. Chciał na swoim rydwaniku zajechać do miejsca na noeleg. *Gil. Kat.* 58. Już wozy, telegi, rydwany jada. *Mon.* 75, 644. A to nie nasza ambonka, to jakiś osobliwy rydwan, w którym on przyjechał z rogami. *Teat.* 19, 7. — *Poet.* Kiedy Feb złotowłosa na horyzont górny Dnia trzeciego wytoczył swój rydwan poczwórny... *Dmoch. Sqd.* 52. RYDWANISKO, a, n., *contumel.*, paskudny rydwan, ein schlechter, elender Wagen. Landwagen. W rydwanisko ładajakies wiadł, gdy z obozu ujeżdżał. *Birk. Kaz. Ob.* F 2. RYDWANARZ, a, m., który ludzi rydwanem wozi, *der* Landfutscher. *Tr.*

RYDZ, a, m.; *Boh.* [ryžee *Dobr.*, mylnie 2] hryznový; *Sorab.* 1. kneži rib; *Carn.* srovka, kutmanka, zheshnove góbe, zhesnovze; *Vind.* frouka; *Croat.* blágvá, knezniceza, kralyevszka gliva, vargany; *Ross.* рыжикъ, рыжичекъ; *Germ.* der Reißer, Reißer, Brätling, Brätling, Herbstling, Jörstling, Röhrling, eine Art essbarer Schwämme, *agaricus deliciosus*, gatunek bedki, rośnie w sosnowych lasach. *Kluk. Dykc.* 1, 14. Nad piestrzyce albo smarże, jeszcze rydze lepsze. *Syr.* 1595. Lepszy rydz, niż nic. *Teat.* 55. e, 8. *Jabl. Ez.* 25. (*lepiej* trocha, niż wcale

nic; *Slov.* lepši bol, než ně bol; *Vind.* busbi nekai, kaker nikai). Czerwony jak rydz. *Cn. Ał.* 129. Wygląda gdyby rydz. *Teal.* 55, 12. Dziad jak rydz wygląda. *Zabl. Zab.* 61. Zdrów, gdyby rydz. *Zabl. Amf.* 44. RYDZOBRODY, a, e, rusobrody, rotbártig. Charon rydzobrody. *Hor.* 1, 502. Nar. RYDZY, RYDZAWY, a, e; *Boh.* ryzy, ryšawy, (ryzý zlato *aurum obryzum*, ryzownik płótkarz złota; cf. zertzawý rdzawy, rusy); *Slov.* rjzy, ryzý *fulvus*, *badius*; *Sorab.* 1. rezwé *rufus*, rézrwuzki *rufulus*; (*Carn.* erdezł, ardezł, *Graec.* ἰσθρῶς ezerwony; erjav, erjavz *rufus*; *Vind.* razł, ardezł *ruber*, erjav, erjavo rdzawy *fuscus*; arjav', arjavz *rufus*; *Croat.* rúsz = rydz, russy, rígy *bajus*, *russeus*; *Dal.* ruusz, rígy; *Rag.* ríjgh *rufus*, *spadix*; *Bosn.* ríghj *flavus*, rusi *ruber*, ríghja, arghja, ríghja *aerugo*); *Ross. et Eccl.* рыжъ, рыжій; cf. rusy, rysawy, jasnocisawy; goldgelb, juchšretb. jenerrotb. Rydze złoto. 1 *Leop. Job.* 28, 15 et 31, 24. Droższy człowiek, niżli przeczystsze rydze złoto. 1 *Leop. Jes.* 15, 12. Rydzy koń, ein Reithüß, brunak. *Wrtbch.* (*Boh.* rzy kún, ryzka, ryzek; *Rag.* ríjgh kogn; *Slov.* hallat; *Ross.* рыжечалый, рыжая лошадь, cf. побурѣлый, cf. коурка, коурый). Mąż ten jeździł na koniu rydzym. *Budn. Zach.* 1, 8. Rydza maś, rydza farba, rydzosé *Ross.* рыжесть. RYDZOWATY, a, e, — o *adverb.*; *Ross.* рыжеватый, рыжехонекъ; rusowaty, rüthlich. Baeh rydzowaty przy niepróznój kadzi. *Hor.* 2, 242. (rubaszny). Broda rydzowata. *Pot. Arg.* 60. Charon ezerstwy w starości swej i rydzowaty. *A. Kchan.* 157. Rydzowatym się stawać, rydzowacieć, *Boh.* ryšawěti, zryšawěti, rdjti, rdjm; *Ross.* рдѣть, рдѣться, рыжѣть, порыжѣть. Rydzowato uczynić *Boh.* zryšawiti. Rydzowatoś *Ross.* рыжеватость. RYDZOWY, a, e, od rydzów, Reissen. Rydzowy statek. *Cn. Th.* 964.

RYGA, ob. Rēfa.

RYGA, i, ż.; (*Lat. med.* riga; *Ital.* riga; *Gall.* raze; *Pers.* rege; *Germ.* die Rieße, die Rinne; cf. *Germ.* die Richte; *Slav.* riga, liniał, cf. rząd, rzęd; *Eccl.* rura, князь, князьникъ, воискох). Ryga jest wiersz liczby jakiej, od jednej ręki ku drugiej wypisanej; miasto tego słowa używam prostego; wiersz albo rząd liczby. *Solsk. Geom.* 5, 79. Na rygach pisać, na podłożonych liniach, auf dem Linienblatte schreiben. Ryga do nót muzyecznych pisania, składa się z pięciu linii. *Magier. Mskr.*, (ob. Rygować). Ryga u zecera, miejsce próżne, czyli odstępy w formie, założone kwadratami. *Magier. Mskr.* — §. W rydze swojej eo w ryzie (ob. Ryza), w klóbach swoich, w granicach swoich; in seiner Richte, in seinen Grenzen; cf. *Ross.* обояница, обивалиница. To jest prawda, że człowiek niedznym stać się może. Gdy z prostej szczęścia rygi sam zboczy w bezdroże. *Przyb. Ab.* 26. RYGA, i, ż., miasto, stolica ziemi Inflantskiej. *Gwagn.* 428. die Stadt Riga, ob. Rygski. RYGAŁ, u, m., w zecerni, niby to stół wysoki, na którym kaszta pochyło leży, w nim są przegrody na ehowanie kaszt. *Magier. Mskr.*, daß Regal unter dem Schrifftasten.

RYGIEL, REGIEL, gla, m., zasuwka u zamku, z *Niem.* der Riegel, Nachriegel; *Svec.* regel; *Angl.* rail; *Boh.* za-

wora, zaworka, (cf. zawierać, zaporą); *Sorab.* 2. regel; *Sorab.* 1. röhel, zadżewk, zapadka; *Carn.* sarinèk; *Vind.* rigl, sapuh, satika (cf. zatkać), satik, samek (cf. zamek), rigel, sarinek, sapier, saletauk, safunka; *Croat.* zaletávka, kváka; *Dal.* krakun, romazin; *Slav.* ključanica, mandala; *Bosn.* krakun, romazin; *Ross.* задвижка, заноръ; — rygiel, zawora, zaporá, repages. *Magz. Vectis.* rygiel, kłamka. *Urs. Gr.* 164. Znalezione drzwi spuszczone, jak do piwnic, po wejściu zamykające się na rygiel. *Boh. Dyab.* 2, 144. Drzwi gabinetu zamknięte na dwa rygle. *Weg. Marm.* 5, 55. Bramy wewnątrz żelaznymi ryglami założone były. *Archel.* 2, 159. Podróżgotal i połamal regle zamków jego. 1 *Leop. Lam.* 2, 9. — Rygiel, kłamka, zasuwka, deka, sprężyna; części, z których się składa zamek do drzwi. *Teal.* 6, c, 58. — *Prov.* Już rygle zapadły. *Pot. Arg.* 491. (już kłamka zapadła, już nie wczas). — Rygiel, szpona w łożu armatnym, sztuka drzewa poprzeczna, jednoieczna dwie ściany łożowe jedną z drugą. *Jak. Art.* 5, 518. die Querebölzer bey der Gavette. Rygiel u nóg stołowych, klin. *Cn. Th.* 964. der Keil. RYGLOWAĆ *cz. niedok.*, zaryglować *dok.*, rygłem zasunąć, riegeleu, verriegelu; *Sorab.* 2. reglowasch.

RYGOWAĆ *cz. niedok.*, rygować papier, liniować go do pisania nót, po pięć linii razem, do czego służy rastrum. *Magier. Mskr.*, mit dem Nostral liniren. Rygowany papier, liniowany do pisania nót. *ib.* — §. Rygować u krawca, rzadkim ścięciem podszejkę do sukni miejscami przesywać. *Magier. Mskr.*, cf. fastrygować, bin und wieder anheften. RYGOWALNICA, y, ż., narzędzie kościane, którym szewe robotę wygładza. *Magier. Mskr.* daß Olatzbein bey dem Schuster, der Pflasterboden.

RYGSKI, a, ie, od miasta Rygi, Rigaer, Rigiñ. Czterdzieści pięć purów wchodzi do łasztu Rygskiego. *Czack. Pr.* 288.

RYJ, ja, m., RYJAK, a, m., RYJEK, yjka, m., *dem.*; *Boh.* rypák, reypak, rytec, řapek; *Sorab.* 1. lwinaczé babo helfantowé pésk; *Carn.* ryvz, rivz, ryvzhék; *Vind.* rivez, riuz, reuz, riunik, riuzhek, gobez, (cf. gęba); *Croat.* rilecz, rulyčec, (rilyim = krzákam), herlecz, gubecz; *Dal.* rillo, brilacz, gubicza, trubicza (ob. Trąba), turin; *Bosn.* rillo, rillica, trubiča, gubiča od sgivine; *Rag.* rillo, turin, gúbiza, riliciza, turinich, trubiciza, gubiciza, rillo slonsko = trąba slonia; *Ross.* рыло, рыльцо, хрюкато. (хрюкнуть, хрюкать krzakać), хоботь, (рыль гатunek liry; *Eccl.* рылецъ łopata); *Germ.* der Rüssel, (cf. *Graec.* ὄρνισσα, ob. Ryć; §. 1) pysk niektórych zwierząt spiczasty, którym ryja, kolą, der Rüssel, 3. B. eines Schweines. W Szwecyi świnio tę suchą żyję nad ryjakiem przyczynają, na której się ryjak podnosi; a takowe świnie nigdy potym nie ryją. *Kluk. Zw.* 1, 287. Pchła rykiem swoim kole. *Zool.* 107. pyszczkiem. — §. 2) Ryjek, *Curculio*, rodzaj chrząszczyków bardzo szkodliwych, do którego i wołki należą. *Kluk. Zw.* 4, 58. eine Gattung sehr schädlicher Käfer. RYJE, ob. Ryć. RYJKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt ryjka; *Ross.* рылятый, rüßelförmig. Pyszczyk ryjkowaty. *Zool.* 156. RYJNY, a, e, od rycia, ryjacy; grabend,

mühtend. W pokój widły się święcą i ryjne lemieszce. *Ryb. Gesl. B 2.*

RYK, u, m.; *Croat.* ruckanye, mük, mukanye; *Bosn.* muok, muokanje; *Carn.* erjövost; *Ross.* рыкъ, ревъ, ревънне (cf. rzewny, cf. rżec), мыкъ, мычаніе; *Eecl.* воловий рыкъ, миченіе, ревеніе; §. 1) ryczenie, ryknienie; daß Brüßten, daß Gebrüßte. Głosem lwa zwyczajnym jest ryk ciągły, tak ogromny, iż ma podobieństwo do grzmotu. *Zool.* 514. Na kształt zwierzęcego beku, wycia, ryku. *Kulig. Her.* 66. Łom, grom, uciekanie, Ryk, kwik koni, i rannych pod niemi stękanie. *Tward. Wz.* 140. — *Fig.* Zkąd weź, to weź, huez szumnie, hoc, hoc, chociaź bieda, Kwik, ryk, kap kap od oka, i grosza ci nie da. *Mon.* 70, 190. (ani groźba, ani prośba, ni fukiem, ni płaczem). — *Transl.* Ryk ziemi, morza • huk. *Włod.* — §. 2') Wydarłszy mu kuszę, w łeb uderzył, mówiąc: tak chłopie nasi przodkowie rykiem bijali. *Papr. Ryc.* 28. ? — (RYKLE, ob. Rychła). — RYKLIWY, a, e, — ie *adverb.*, ryczący, brüßlend; *Eecl.* рыкательно, съ рыкомъ. Jarzmanni rykliwie ciolki uciśniono. *Zebr. Ow. 5.* *Przyb. Mill.* 528. RYKNAĆ, ob. Ryczeć. RYKOWISKO, a, n., bekowisko, pobieganie się jelenie, die Hirschbrunn; *Boh.* rjge, (rjgi, rjti *rancare*, rigen October); *Carn.* listenje.

RYKUNIA, i, m., n. p. Złodzieja mają oddać urzędnikowi, ciwnnowi jego abo rykuni. *Stat. Lit.* 597. (może zastępca, rękojmia, wyręczyciel).

RYLEC, lea, m.; *Boh.* reył, reyč, reyček; *Vind.* resalu, resalze, dlietze, dlietu (ob. Dłóto), ishodalze, (cf. wybość); *Carn.* vovzhzh; *Croat.* rilecz, (ob. Ryj); *Ross.* ваало, ваало, (рылецъ лопатка); grabszych, narzedzie sztyeharskie, którym na blasze ryja. *Jak. Art.* 5, 514, ob. Grabsztykiel, der Grabstidel. Rylec do pisania na pugilaresach u dawnych Rzymian, stylus. *Pilch. Sen.* łask. 51, *Sorab.* 1. piszaczk. *RYŁO, [rodzina szlachecka w Bełskim 2], n. p. Ożenił się Ryło; dyabel mu po niej było. *Rys. Ad.* 52.

RYM, u, m.; *Ital.* rima; *Gall.* rime; *Angl.* rime, (cf. *Gracc.* ῥίμα, ῥιμός, ob. Rytm); §. 1) *Germ.* der Reim, sich reimende Sylben; *Boh.* rým, reým, rytym, równosloh; *Vind.* rim, raim, sloshik, befedni spadek, befedefloslnost, raimanje; *Rag.* rōmon, pjetnomjerje; *Ross.* риема, стихъ, стишекъ. Rym u nas bierze się za podobne zakończenie dwóch wierszy, zawierając półtoręj jednakięj zgłoski, inaczej kadencyą i składem zwany. *Pir. Wym.* 266. *Kpecz. Gr.* 5, 89. Rymowi dałem pokój, choćbym ci mu pono Był niezgorzěj podolał; dość tak i bez rymu. Bo i Niemiec sam mówi: prawda, chocia nie rym. *Opal. Sat. pr.* Rym największa dzisiejszych wierszów jest ozdoba, Nie wiem, czy się wiersz komu bez rymu podoba. *Dmoch. Szt. R.* 4. Rym być może bez poezji. *N. Pam.* 15, 565. — *Transl.* W rym: dogodnie, zgodnie, stosownie; passend, gehörig. Trudno każdemu w rym trafić. *Petr. Et.* 280, cf. w rumel, eš išt jšmer, einem jeđen eš rešt ju mařen. Coby wszystko nie w rym poszło, aniby dobrze było. *Glicz. Wych. J 5.* — Nie rym ci, ale stoi za nasze. *Rys. Ad.* 45. (dosyć wielkie

powetowanie). — §. 2) Rym, wiersz rymowny, składna mowa, rymy • wiersze, rytmy. *Pir. Wym.* 266, (*Slov.* mluwospew, spewomluwa, spewonec, wazomluwa, speworádek, wazospew, spewohlas, spewowna; *Vind.* rajmi; *Carn.* rejmi, raja, rajsha, stih; *Ross.* стихотворение, ein Vers, Verse; ob. Rymodzięj, rymopis etc. Nie tylko mu ten rym oddacie, ale też... *Weresz. Pob. B 2.* Mażeństwa też jedno w cnotliwą, i o którejby żadnych rymów nie tworzono, 'zaczynania nie 'opiewano, aby nie staczał. *Glicz. Wych. B 1 b.*

RYMA, y, ż., RĚMA, (*Spicz.* 97); *Boh.* ryma, z *Grecko-lac.* rheuma; cieczenie albo fluks z nosa idący. *Macz.*, der Schnupfen; (Deřt. daß Straucheln); *Slov.* nácha; *Hung.* náha; *Carn.* nahod, keyshéh; *Vind.* naszhitje, šhnudla, seřhki, nahod, keuffieh; *Sorab.* 1. kip'awa (cf. kipicé), kripawošč, (cf. chryпка); *Croat.* hropot, huhnjavieza, hunjavieza; *Ross.* насморкъ, (cf. smarkać się). Rymą, sapką, nieżytem, i innemi imieny, zowiemy wilgoć zbytnią z głowy płynącą. *Sienn.* 550. *Cresc.* 260. Wielka ryma mu spadła na piersi. *Wys. Aloj.* 579. Ryma, to jest zawalenie nosa. *Krup. 5.* 659. Na katar abo rymę lekarstwo. *Haur.* 447. *Petr. Et.* 56.

1. RYMARZ, a, m.; *Boh.* řemenář, uzdař, (cf. uzda); *Slov.* řemenář; *Sorab.* 2. riemář; *Carn.* jermenar; *Vind.* jeremenar, erjemenar, jermenar, riemar; *Croat.* remenár (*coriarius*); *Slav.* remenár; *Ross.* ремешникъ, шорникъ, (cf. szory); kořo rzemieni robiący rzemieślnik; z *Niem.* der Riemer. RYMARZYK, a, m., czeladnik rymarski, der Riemergeisse. Szewczyk, kuśniczyk, rymarczyk, gdy się ustroi w bławaty, porzuciwszy szydło, igłę, dratew, a przywiąże się do szabli, rozumie, że szlachcic. *Mon.* 75, 578. RYMARKA, i, ż.; (*Boh.* řemenářka; die Riemerin. RYMARSKI, a, ie, od rymarza Riemer • Skóry do robót rymarskich. *Kluk. Zw.* 1, 258. Rymarskie rzemieślo • RYMARSTWO, a, n.; *Slav.* remenarluk; daß Riemerhandwerk, die Riemerey. Król Stefan rymarstwo dobrze umiał. *Petr. Pol.* 215.

2. RYMARZ, a, m., źle rymy składający, zły poeta, ein elender Reimer. Rymujesz ładajako, rym ci się źle zdarza, Rymopis być nie możesz, ujdziesz za rymarza. *Min. Ryl.* 5, 568. RYMNY, ob. Rymowny. *RYMOBAJ, ja, m, poeta bazarz, ein fabelhafter Dichter. Lecz ja nie jestem z liczby rymobajów owych, Co płoche czynią wóřki z oblubićców nowych. *Nar. Dz.* 1, 186. *RYMOBAJNY, a, e, poetyckořgarski, poetisch lügenhaft. Grecz próźne wóřki rymobajnej zgrai. *Nar. Dz.* 1, 210. RYMODZIEJ, ja, m, RYMOPIS, a, m., RYMOTWORCA, y, m., twórcořym, pisorym (*Syzt. Szkł.* 201), poeta, wierszopis, der Dichter; *Boh.* rýmownjk, rytmjř; *Slov.* speworečnik, wazomluwee, spewomluwnik, wazomluwnik, wersownik, wazospewnik; *Vind.* rimar, sloshikar, sloshikuvauz, pefmošnavcz, rimodelauz, smištenik (cf. zmysłać), smišluvauz; *Croat.* pévecz, pesznik, (cf. pieśń); *Bosn.* pisnik, pjesnik, koji slaga pjesni; *Rag.* skladnik, (cf. skladač); *Ross.* риемачъ, риемотворецъ, стихотворецъ, стихоглаголатель. *Poetas suos sic vocant Poloni vocabulo angustiori; quasi dicas rythmorum scriptorem; causa est,*

quæ aliad genus versuum agnoseunt nullum, præter rhythum. Cr. Th., (attamen Cochanoiii Odprawa posłów Greekich, nec non Opalenii satyrae contrarium probant; legas libellum: o harmonii języka Polskiego). Przymówka rymodziejom. *Zab. 6, 369. Nar. Febus przyjaźni swą skłonił rymodziejom. Petr. Hor. 2, C 5 b. Zimor. Siel. 140.* Rymujesz ledajako, rym ci się źle zdarza, Rymopis być nie możosz, ujdiesz za rymarza. *Min. Ryt. 3, 368.* Poeta imię w Polszcze rymotworecy nosi. *Min. Ryt. 3, 346.* Gdy rymopis sobie podleje, Na ten czas wiersze najlepsze leje. *Cn. Ad. 252.* RYMOMOWNY, a, e, RYMOPISKI, a, ie, RYMOTWORCZY, a, e, poetycki; *Carn. pęsměské: Ross. стихотворецкий, Dichter, Dicht, poetisch.* I w liczbie rymopiskiej i w myślach wysoki, Horacyusz dość gładko Polskie stawia kroki. *Zab. 10, 226.* Sztuka rymotworeza *Dmoch. Wolność od wieków, zdaniem nieodzownym, Służy malarzom, służy rymomownym. N. Pam. 10, 96.* (poetom). RYMOPISTWO, RYMOTWORSTWO, RYTMOPISARSTWO, RYMOPI SARSTWO, a, n., sztuka pisania lub robienia wierszów, die *Dichtkunst; Boh. rytmiřtřwj; Slov. spewolunnost, wazomlunnost; Croat. peshozmoznošt; Vind. smisljluvańska suanost, vmetalnost; Ross. стихотворство, стихотворение.* Rymopisto nie obejmuje całego obrazu, który się w myśli wzniesca przez słowo poezya; rym być może bez poezyi, kiedy albo rzecz nie poetycka, albo nie poetyckim duchem spiewana. *Kras. Zb. 2, 378. Mon. 73, 591. N. Pam. 13, 363.* Dobrego rymopistwa rozum jest zasada I żezódłem i poczatkim. *Kor. Hor. 16.* W rzedzie nauk ma swoje miejsce rymotworstwo. *Mon. 64, 503. ib. 70, 555.* Satyra, gatunek rytopisarstwa. *Teat. 24, 30. Czart. Rymopisarstwo. Pilch. Sen. list. 2, 3.* RYMOPEŁOCHY, a, e, rymobajny, *leidřitřmij dichterend.* Nie jestem w rzedzie podłym rymopelochych ludzi. *Zab. 9, 4.* RYMOPEŁODY, RYMOPEŁOTY, RYMOTWORNY, a, e, wiersze płodzący, składający; *Berje erzeugend, dichterend.* Rymopłody brzek mój lutni miękkim służy pieśniom. *Hor. 1, 247.* Rymopłody pożar. *ib. 2, 44. Kniaz. Feba promień złoty Stawił mię pomiędzy szereg rymopłoty, Bym z publicznego szancunku korzyścił. Zab. 10, 121. Nar. Nar. Dz. 2, 30.* Natura wierszów pisania dając talent miły, cheiała by wasze rymotworne pióra, Gdziekolwiek enotę znajdziecie chwaliłi. *Zab. 10, 1.* Rymotworne skronie wieńce ozdabia. *Zab. 12, 13.* RYMOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.* rym pisać, składać; *Boh. rymugi, rytugi, rytmati; Vind. rimati, rimuvati, rajmat, sloshikuvati, reimen.* Nie chciej próżno nad wierszów składaniem pracować, I nie sądz, że masz dowcip, gdy masz chęć rymować. *Dmoch. Szt. R. 2.* Rymujesz ledajako, rym ci się źle zdarza. *Min. Ryt. 3, 368.* — *Neutr.* Rymować, podług kadeneyi spadać, *řřř reimen.* Gdy wiersze, jako idą po sobie, rymują z sobą, nazywają się nieprzekładane. *Kpez. Gr. 3, 90.* Rymowanie, składanie rymu, dař Reimen; *Vind. raimanje, pefinolznost, rimna vřřva; Sorab. 1. rymuwano; Ross. стихосложение, стопосложение; Eccl. грамесловіе.* — *Fig.* Według ich fantazyi, a na umyśle rymowania, jakoby świat stać miał? *Glicz.*

Wyeh. G. 4 b. ubrdania, urojenia, řřřngęřřřngę. — *Transl.* Rymuje się co do czego: w rym jest, stosownie drugiemu odpowiada, klei się; *Carn. rajna se; Vind. se sraimati, se spodibiti decere, eř vařřt, eř tangt, eř řřř angeneřřřen.* Stosując, jak się który członek z którym rymować mógł, doszedł miary wszystkiego ciała jego. *Gorn. Dw. 223, Cresc. 683.* Non sane quadrat; najmniej się nie rymuje. *Maćz., Gorn. Dw. 391.* In eos quadrat hoc proverbium; przeciw się tym rymuje ta przypowieść, albo na nie może być przywodzona. *Maćz.* Rymowanie, zgodność, proporcya. *Cresc. 686.* RYMOWNICA, y, ż, *poetria. Maćz. die Dichterium.* RYMOWNIK, a, m., wierszów albo rymów składacz, *poeta. Maćz. der Dichter, der Poet.* RYMOWNOŚĆ, ści, ż, rymowanie, zgodność, stosowność; *die Gereimtheit, Uebereinstimmung.* Nierymowność, nieskładność, gdy eo za czyn nie idzie, nie klei się, nie wiąże, *inconuenitas. Cn. Th. 523.* die Ungereimtheit. RYMOWNY, RYMNY, a, e, RYMOWNIE *adverb.; Boh. rytomownj: do składu pisany, rymowany; gereimt, in Versen, poeticus. Maćz. Rymownie, wierszami, poetice ib.* Wiersz nierymny czyli bezskładny, albo do spdków nie przywiązany. *Mon. 73, 241.* — *ż.* Składny, stosowny; *übereinstimmend, entřřprechend, gereimt.* Nierymowny, nieskładny, nie w rym, *inmodulatus. Cn. Th. 523.* ungereimt. *Incongruus,* nierymowny, nieprzytrafny. *Maćz. Coż może być nierymowniejszego? Pilch. Sen. łusk. 59.* Baśnie nierymowne. *Sienn. 317.* Insequenter, nierymownie, nieskładnie ku pierwszemu, najmniej nie przytrafno. *Maćz. RYMOWY, a, e, od rymu. Reim, Berř; Boh. rymový.* RYMOZŁOTY, a, e, złotorymy, przednie rymujący, *vortrefflich dichterend.* Wisła z Sanem słysząc wdzięcznie twe noty W okrag czyniac zatoki, zna żeř rymazłoty. *Zab. 12, 10. Komor., eř złotomowny, złotousty, Chrysostom.*

RYN, *ob. Ren.* RYNA, *ob. Rynna.* RYNADEL, *ob. Przetyczka. Jak. Art. 3, 312.*

RYNEK, ku, m., RYNECZEK, czka, m, dem.; *Boh. ryňk, ryneček, trh (ob. Targ), náměstj, (ef. na mieście); Slov. ryňk; Hung. kerengö, piaez, vaasar, ob. Bazar; (Carn. rinka: pierścień; Germ. der Ring; Vind. rink, ring orbis, circulus; rink, rinka (fibula, annulus); Vind. terh, terg, terstulhe, plaz (ob. Plac), femifhe (ef. sejm); obhodifhe (ob. Obchod), prestornak, (ob. Przestrzeń, przestwor); Croat. piaez, (rink, rinehčiza annulus); Dal. targh, pyazza, plaez, z Tur. charssia); Bosn. pazar, pazarisete, terg, tergouisce, (ob. Targowisko); Slav. tērgovishte, piaez; Ross. рынокъ, площадка; (obsol. Oberd. Rinf: ogrodzenie; Hung. ring; obóz okragły; med. Lat. hringus; ef. Polon. krąg); część miasta celniejsza, przestworna, targowisko, der Marktplaz. Nie po wszystko na rynek z groszem, moja rada. *Simon. Siel. 37.* Kupcy ze wszystkich stron świata przywoząc potrzeby, czynią ten świat, jakoby jeden rynek, na którym komu co trzeba, najdzie. *Petr. Ek. 128.* Na każdy dzień odprawoje się tam targ, na którymkolwiek rynku z mniejszych rynecków; ale w piątek na trzech głowniejszych ryneckach. *Star. Dw. 12.* Ściany w stancyi dziurawe, wiatr świszeze*

- jak w rynku. *Kras. Mysz.* 44. Ja z toba w rynek, a ty przecię w ulicę. *Rys. Ad.* 18. Rynki żołnierskie, *places d'armes.* *Łesk.* 285. Prosić o wolny rynek, albo plac do bitwy. *Szczerb. Sax.* 458. miejsce, pole, (cf. pojowisko). — RYNGORT, RYNGORT, u, m., gurt wierzchni do podpinania kulbaki; *der Ober-Sattelgurt, Obergurt,* (cf. popreg). Konie w ryngorty wziawszy pod brzuch z okretu wysadzają. *Pot. Arg.* 1. RYNGÓWAĆ cz. dok., na szkucie ryngowac zowie się, gdy ściągają linę i oneż w kreg układają. *Magier. Mskr.* ein Schiffsteil in Ringe legen, ringeln.
- RYNGRAF, u, m., blaszka okrągła wypukła na przedniej szyi oficjera służbę mającego, z *Niem.* der Ringfragen.
- RYNIENKA, i, ż., *demin. nom.* rynna, ein Rinnechen, eine kleine Rinne. Rynienka w podkopach, niby szutlarka drewniana w ziemi, którą doprowadza się kiszka zapalnicza aż do komory. *Jak. Art.* 5, 515. Rozmaite rynienki cyrulicze. *Ćzerw.* 21, 24. RYNIENKOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen rynienek, rynwiasty, żłobkowaty, laskowany; mit kleinen Rinne, Serben. Jałowiec liście ma rynienkowane. *Jundz.* 499.
- RYNKA, i, ż., z *Austr.* der Rain, daß Rainel; *Slav.* randlika, trinoga, (ob. Trójnog); (*Carn.* rena - nakrywka; *Vind.* reina, pokrovauka); *Vind.* nogat, lonz, trinogatnik, tegel, latviza, torilu, vatviza; *Sorab.* 2. schoppon; *Croat.* prasilnicza, (prażyć); *Hung.* rántó; *Ross.* горшок, ко-струлька; tygiel, der Ziegel. Rynka, naczynie, kuchenne, w którym różne smażenia, duszenia potraw mięsnych i postnych robią. *Wiel. Kuch.* 427. Syp to proso na rynek, i nad węglem trzymaj, W drugiej rece miej wachlerz i ogień poddymaj. *Simon. Siel.* 90. Mieszanie tę w rynece glinianej smażyć. *Haur. Sk.* 416. et 584. — ? Rynki sztuki gliniane, z których ściany wyższego sklepu składają się w piecu szklarskim. *Torz.* 56.
- *RYNKIEL pyszny, aż groza, patrzy, jak mysz z pudła, Czy on szynkiel od wozu, czy z pod szynka kudła? *Kchow. Fr.* 68.??
- *RYNKMACHER, a, m., z *Niem.* der Ringmacher, który pierścienie robi; n. p. Ślosarze, kowale, rynkmacherowie, i insi rzemieślnicy mniejsi. *Vol. Leg.* 5, 592.
- RYNKOWY, a, e, od rynku, targowy, tretowy; *Croat.* piáčzni; *Ross.* рыночный, площадный, торжашный, Markt, Marktplatz. Rynkowi ludzie, przekupnie, kupcy... *Petr. Pol.* 2, 158. Zebrawszy tłumy rynkowej hołoty... *Zab.* 10, 58. *Ross.* Obożny ma mieć na spisku wszystkie wozy, aby wiedział, wiele rynkowych, i co skrajnych; jeśli będzie w rynkowym rzedzie sto wozów, trzeba w skrajnym dwieście. *Turn. Ust.* 295. szrodkowych, bazarowych.
- RYNNA, y, ż., RYNIENKA *demin.*, kanał czyli trąba lub rura czyli żłób do sprowadzenia lub odprowadzenia wody; *Germ.* die Rinne; *Finl.* räinni; *Svec.* ränna; *Sorab.* 2. renna; *Sorab.* 1. rena, renka, reniczka; *Vind.* rinja, rou (cf. rów), shlieb (ob. Żłób), shlezbez, shliezbez, koritize, (ob. Koryto); *Carn.* shleb, shleb; *Slav.* žlab, žleb; *Boh.* žlab, žlabek, žlabček, krně, (cf. krynica); *Slav.* xlibbe; *Bosn.* sgljeb, sgljib, oluk; *Croat.* kaplenicza (ob. Караџ), krovni shleb; *Ross.* жолобъ, желобъ, желобокъ, лотокъ, лоточикъ. Rynny dla ścieku wody, bywają sosnowe, debowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164. W browarze rynnami dla łacniejszej roboty, ma woda iść. *Haur. Ek.* 91. Rynna dachowa, abo trąba miedziana u kamienic, pałaców. *Cn. Th.* 965. Jak pod rynna siedział. *Rys. Ad.* 19. Trafiał ze dżdzu pod rynne. *Cn. Ad.* 899. *Jak. Baj.* 184. *Petr. Hor. F. Stryik.* 514. *Rys. Ad.* 65; *Slav.* trefil sam s kiga na palicu; chce małego ujęć, ku gorzemu przyszedł. *Esop.* 52. poprawił się z pieca na łeb, aus dem Regen in die Traufe kommen. — ? *Fig. tr.* Jezus krew' swą najdroższą z pieciu wylał rynnien. *Pot. Zac.* 10. (pieciu ranami). — (RYŃSKI, ob. Reński). — RYNSZTOK, u, m.; *Niederländ.* der Rönnsstein, die Rönne; kanalik ulicowy pod domami dla ścieku wody; *Bosn.* jarak; *Ross.* стокъ, (cf. stok, stek), die Gassenrinne, die Gasse. Rynsztoki pełne śmierdzącego błota. *Petr. Pol.* 71. Siedząc na smukłym arabezyku obalił kilku w rynsztok z drogi. *Zabl.* 12, 168. *Zab.* Wpaść w rynsztok, w lniak. *Ern.* 198. Zatrzymałem się nad rynsztokiem, rozmyślając, czy go mam przeskoczyć, czyli obejść, a to żebym nie zbryzgał moich pończoch jedwabnych. *Teat.* 24, 152. *Czart.* — *Fig. alleg.* Widząc iż nie mógł okrom wielkiego wzruszenia tak smrodliwego rynsztoku ruszyć, i tak nagle obalić, co się było długim nałogiem ludziom wlepiło w serce, przeto z lekka począł to czynić. *Baz. Hst.* 2. — *Fig. tr.* Mars krwi rynsztoki toczył, zdjęty jadem. *Jabl. Tel.* 26. Krew' rynsztokiem płynie. *Bardz. Luk.* 20. strugami, strumieniami, in Strömen.
- RYNSZTUNEK, RYSZTUNEK, *RUSTUNEK, u, m., zbroja, z *Niem.* die Rüstung; *Boh.* rystunk; *Sorab.* 2. rüstomane; (*Sorab.* 1. rižt, rižtunka machina, silnia). Rusztunek, armatura. *Mącz.* *Rystunk żołnierski. *Warg. Wal.* 155. Rzemieślo rozmaitych rustunków czynienia, *machinalis scientia.* *Mącz.* RYNSZTUNKOWY, RYSZTUNKOWY, a, e, Rüstung. Subst. Rynsztunkowy, cekwart, mający dozór zbrojowni i wszelkich ryszunków. *Jak. Art.* 5, 514. *Archel.* 2, 18. der Zeugmeister, Zeugwärter.
- RYNWIASTY, a, e, rynienkowaty, laskowany, żłobowaty. *Ćzerw.* 28. gerimut, gefurdyt.
- RYPNAĆ *med. niedok.*, Rypać *cont.*, rypie *pr.*; (*Boh.* ryppati, reppati - ryć; rypak, reypak - dziobaż, pysk długi; *Sorab.* 1. rjepot sonus fissuroe ligni aut vestis; *Carn.* rôpiti incidere, allidere, ribam - trę; *Germ.* reiben, cf. rip-peln; cf. *Graec.* ῥύπτω sordes eluo; *Hebr.* רִיר rûph, quassare; *Croat.* rivati - sturknąć; *Bosn.* rripanje, kupgljenje na ripu coacervatio, rripano, naripano coacervatus, rri-pa acervus). Rypnać, skrzypnąć, odgłos skrzypiący wydać, fnarrpn. Drzwi w otwarciu głośno rypnęły. *Toł. Saut.* 69. Nie wiem ktosis rypnął niespodzianie drzwiami. *ib.* 59. — *Aliter.* Mówilem ci już, żebyś mi nie rypał na tych przeklętych skrzypcach twoich. *Teat.* 24. c, 20. abyś nie rzępolił, rznął, schrapen auf der Götze. Jak wziął rypać na skrzypcach, rozumiałem, że cała łaja psów wyla mi nad głową. *Teat.* 24. c, 21. — *Aliter:*

Gdy przyjdzie do zapłaty, patrz jak rypa i bryka. *ib.* 51, 25. jak wrzeszczy, dąsa się, rzuca się; *scharren, schramben, schreyen, sich unwillig geberden.* — *§. Obscen.* Cieleśną sprawę odbyć; (w Hanowerskim o pokładaniu ogiera *reppen, o byku repen*).

RYS, ia, m.; *Boh.* rys; *Slav.* ris; *Carn.* risa; *Vind.* rifsa, rifa, rifs, oistrovid; (*rills, tekir, tigar = tygrys*); *Sorab.* 1. luksz; (*Croat.* risz = tygrys); *Rag.* ris; *Bosn.* ris; *Slav.* risopas, (*ris = tygrys*); *Ross.* рысь, рысенокъ, острovidъ, *ob.* Ostrowidz, *felis lynx, der Fuchß*; wielkości psa miernego; z drzewa się rzuca na przechodzące jelenie, samy; ma między zwierzętami wzrok najbystrzejszy. *Zool.* 516. *Kluk. Zw.* 1, 529. Tygrys, lampart i ryś wazęją. *Banial. J.* 2. Na nim jest szata zwierzenia chytrolisia, A pod tą lwa srogiego, i szarpnego rysia. *Chodk. Kost.* 25. — *§.* *Knapki* i inni dawniejsi i późniejsi biorą rysia za lamparta, *der Panther, das Pantherbier*; n. p. *Cn. Th.* 965, *Carn.* risena; *Sorab.* 1. pard, leopard, panther; *Croat.* risz piknjav, *lavorisz, orozslanyoriss*; *Rag.* lavoris, kaplan; *Bosn.* lavoris; *Slav.* ris; *Ross.* панотыр, рысь, бабръ. Ryś dziwnie upstrzon od natury w cętki. *Zab.* 16, 554. Ryś eynkowaty. *Banial. J.* 2. Pard abo ryś ezujny. *1 Leop. Jer.* 5, 6. — *Prov.* Ryś ze psa nie będzie. *Cn. Ad.* 1017. (przyrodzenie trudno odmienić, co się żyso urodzi, żyso zginie). — *§.* Ryś = rysie futro; *Croat.* riszovina, *Pantherpelz, Tigerhaut.* Król w hatłasowej szubee, podbitęj rysiami, na koniu jechał. *Stryjk. Henr.* Ty dasz pacholkom kuny, pan da rysie. *Groch. W.* 561. Taż w kozuchu, co w rysiu grzeeznemu ozdoba Szałacieowi, bo enoty nie traeci chudoba. *Pot. Poc.* 100.

RYS, u, m., rysowanie, linia, kręsa, abrys; *der Riß, Abriß, bezeichnende Linie, Zeichnung; Carn.* ris; *Vind.* sarifs, porifs, rifanje, verstniza, podobstvu, podobuvanje; *Ross.* рисова, черта, чертва, черточка. Pierwszy rys czego *Ross.* умоначертаціе. Rysy śródzkowy, kiedy oko jest we śródku ziemi, a płaszczyna rysunku dotyka się ziemi. *Śniad. Jeog.* 447. Rysy twarzy, Gesichtzüge. W dziecinnej swojej twarzy nosi matezyne rysy. *Niemc. Król.* 5, 152. Ma doskonałe rysy twarzy *ib.* 2, 176. Boskie rysy ludzkiej twarzy. *Przyb. Mill.* 74. Jeśli mogę zaufać rysom jego twarzy. *Przyb. Ab.* 98, *ob.* Rysować. — RYSA, y, ż., z *Niem.* der Riß, der Riß, die Spalte, der Verß, das Gebörstne; *Sorab.* 2. rizna; *Rag.* rież, puklina; (*Slav.* ris portio; *Bosn.* rizak, zarizak, zariznica comma, przecinek); *Vind.* tergnik, sterg, preterg, resterg, resklon, spraina, sprauska, spranska; *Croat.* prahska, klufft, spok; *Ross.* раздой, раздойка (*ob.* Rozdwojenie), razczelna, szerbina, szerbinka, treszina, treszinka, skwajinka; *Eecl.* скважина, екважина, просвѣдина, разсѣдина (*ob.* Rozsieść się), utlizna. Rysy w armacie, szpary, pochodzą czy to z nienależytej spoiłości metalu, czy też z przesilenia działa nabojem. *Jak. Art.* 5, 515. Płaszek przez ryse we drzewiach się przecisnął. *Toł. Saut.* 71. W rozwałkach nie ginie, kto się rysy boi. *Min. Ryt.* 4, 151. Rysa w ledzie *Ross.* прокоць. Rysa czyli brózda deszczowa *Ross.* рытина. Pe-

ten rysów *Ross.* щелеватый, щелметый, шербиноватый, екважиноватый.

RYSAWY, RYSZAWY, a, e; *Boh.* ryšawy, *ob.* Rusy, rydzy, rößtlich. Był Bolesław włosów gestych, kędzierzawych, rysawych. *Biel.* 44. Dawid był rysawy i piękny na obliczu. *Radz. 1 Sam.* 16, 12. Pret tego ziela jest od pierwszego krzewistszy i ryszawszy abo rumiańszy. *Syr.* 900. *et* 1188. *et* 1254.

RYSĆ, ści, ż., RZEŚCIA, i, ż., (*ef.* zreski); *Ross.* рысь, рыца; kłus, trocht, (*ef.* gręda); *der Troit, der Trab, das Trabeneines Pferdes.* (*Ross.* рысчатый dobrze kłusujący, рыкать, рыцы, рыскаю 1. kłusać, 2. włożyć się, рыснуть włożęga, рысакъ kłusak). Ryscią sporą kłusać. *Hipp.* 32. Choć jego koń ma dosyć szłapi, Sporą go puści ryscią, i co może kwapi. *Pot. Arg.* 84. Wsiadłszy na koń, do miasta się kwapi, i nie patrzac szłapi ryscią jedzie. *Pot. Syl.* 160.

RYSI, ja, ie, RYSIOWY, a, e; *Sorab.* 1. lukszowé, pantherski; *Croat.* riszov; *Ross.* рысий, баресвий, бабровый; od rysia, *Fuchß, Panther*. Rysiowe futro, jedno z najszaconiejszych futer krajowych. *Zool.* 516.

RYSIE, iecia, n.; *Ross.* рысенокъ: młode rysie, das Junge des Fuchses, des Panthers. Młode rysięta. *Haur. Sk.* 508.

RYSOWAĆ, -ał, -uje, *cz.* niedok., zrysować dok., (*Germ.* reißen; *Graec.* ῥιζαειν; *Chald.* resas; *Arab.* raetz, ratza; *ef.* raz, rzezać); *§.* a) rysy, rozpadliny czynić; *Riße in etwas machen, reißen, spalten.* Zawarte pary rysują skały, Wałę i mury, i zrosłe wały. *Miask. Ryt.* 78. Rolniki nowe rysują brózdy, i nie szcedzą znoju. *Dmoch. II.* 2, 184. Pług rysuje w ziemi brózdy i skiby odwała. *ib.* 2, 50. Rysować się = padać się, pękać się; *Ross.* шеляться, Riße bekommen, sich spalten, plagen, bersten. Najmniejsze kamienie rysują się, i są obaleniu podległe. *Haur. Sk.* 580. Gdy się zrysuje i popeka od uderzenia czaszka... *Perz. Cyr.* 2, 294. Rysowanie, rozpadlina, rysa, szczelina, szpara; *der Riß, die Spalte.* Pan skarze dom większy upadem, a dom mniejszy zrysowaniem. *1 Leop. Amos.* 6, 12. Zbuduję znowu zrysowanie murów jego. *ib.* 9, 14. Łodyga rysowana, *c. striatus*, bardzo delikatnymi podłużnymi liniami zrysowana. *Jundz.* 2, 15. Rysować rybę, szczupaka, rozbierać. *Tr.* cinen žiř reißen. — *§.* b) Rysować co, figury jakie, na drzewie, kamieniu, wyrzynać, wykresłać; *abreißen, eingrahen, auf Holz oder Stein grabend abzeichnen.* Rysowanie na kamieniu, *ob.* Ryeie. Wszystkichbym na jednym pierścionku zrysował, tak ich mało. *Birk. Zbar. C.* 2. Rysować co wąglikiem, ołowiem, kreślić, konterfetować. *Cn. Th.* 965. *abzeichnen, zeichnen; Boh.* reysowati; *Slav.* ragsowati; *Vind.* risati, sarifati, risuwati; *Carn.* zhërkati, zhërkam; *Rag.* osnovatti (*ob.* Osnować, *ob.* Snuć), slikkovati (*ob.* Slicznowy, liec), zabigljexiti, zabigljexivati; *Ross.* рисовать, зрисовать, чертить, черчу; *Eecl.* чертю, еквиопнеати, *pr. et fig.* Rysowanie *Ross.* черчение. Bardzo jest rzeez pożyteczna, w mieście stołecznym ustanowić rysowania szkołę. *Mon.* 75, 541. Zeichnungskunde. Rysowania nauka, modelów, konterfetów, dłóttem, ołowiem, wąglikiem. *Cn.*

Th. 965. die Zeichnenkunst. Rysowanie figury matematycznej, *constructio*, postawienie. *Solsk. Geom.* 6. Rysowany złotem, albo złotem w rysy napuszczany, *chryso-graphatus. Cn. Th.* 965. Bóg przykazanie to palcem sam ubyło. *Tward. Wz.* 99. Zapewne, gdy tak straszne rysujesz obrazy, Cheesz fałszywej bojaźni wpoić we mnie razy. *Teat.* 46, 10. Pogrom pohańców rysuje pióro moje. *Pasz. Chor. A.* (opisuje, maluje, kreśli). — 2. *Oecan.* Zboża na śpichlerzu często przewietrzać się, przesywać i rysować mają. *Kluk. Rosl.* 2, 258. nakreślać po wierchu figurami, z którychby się pokazało, czy czego nie ubyło, daś Getreide auf der Oberfläche mit der Scheffel bezeichnen. RYSOWNICZY, a, e, od rysownika, Zeichner. Aby cena w hutach szlufskich nie była przesadzona dla rysowniczej albo szlufskiej roboty. *Torz.* 104. RYSOWNIK, a, m., umiejący rysować, kreślić figury: *Ross.* рисовальщик, der Zeichner. Malarze, rysownicy, złotniki, bystrego wzroku potrzebni. *Syr.* 525. Do hut szlufskich sprowadzić jakiego rysownika i szlufszarza. *Torz.* 105. RYSUNEK, nku, m.; *Ross.* рисунокъ, рисунокчикъ, рисовка, чертежъ: rysowanie, abrys; die Zeichnung, der Riß. — *Fig.* Trzeba dobrego cyrulika, żeby te rysunki na twarzy jego wygładził. *Mon.* 65, 560. (te rysy, szramy). RYSUNKOWY, a, e, od rysunków, Zeichner; *Ross.* рисунокальный, чертежный. Izba lub sala rysunkowa *Ross.* чертежная.

RYSZAWY, ob. Rysawy. RYSZTUNEK, ob. Rynszunek.

RYTLA, RYKLA, ob. Ryehla.

RYT, u, m., odrzek, odkrawek, Abschnidtel. Wziąć do tego rytu od sukienników. *Haur. Sk.* 409. RYTKI u tkacza służyć do nawijania przędzy na nawój. *Magier. Mskr.*

RYTM, u, m, z *Greckolac.*, ob. Rym, wiersz, poema; ein Vers, ein Gedicht. Nie trudno o rytm, gdy go prawda pędzi. *Opal. Sat.* 20. Rytm *Kasp. Miaskawskiego.* Rytm *Mirasowicza.* RYTMÓPIŚ, ob. Rymopis.

RYTRATA, y, ż., z *Włsk.*, obraz, portret; das Bild, das Gemälde, das Portrait. Tęzną jeszcze po rytratach męże starożytni. *Zab.* 10, 522. *Kniaż.* Widzisz po salach przodków twych rytraty. *Nar. Dz.* 1, 71. Patrzenie, na wybladłe tyłu cesarzów rytraty. *Nar. Tac.* 2, 454. Uraz najjenniejszy żywe mu rytraty czyni w myśli. *Min. Ryt.* 5, 529. wrażenia, Eindriffe.

RYTUAŁ, u, m., wiega zwyczajów kościelnych, das Ritual; *Rag.* obicajnik, (obicaj, obsluženje ritus ecclesiasticus, ob. Obyczaj, zwyczaj); *Ross.* мнненя, потребникъ. W żadnym rytuale albo trelniku *Roxolańskim* tego niemasz. *Pim. Kam.* 1.

*RYTWINA, y, ż., n. p. Możesz między drzewem nasadonym zasadzić grobla darny albo rytwinmi zielonemi. *Cresc.* 22. wyrzute sztuki ziemi, darnina RYTY, ob. Ryć.

RYWAL, a, m., spółmłośnik: *Vind.* fravenlubnik; *Croat.* tekmeč; *Rag.* natjezalaz; *Ross.* солюбвникъ, совѣтникъ, соперникъ. RYWALKA, ob. Spółmłośnica. *Morszt.* 318. RYWALSKI, RYWALOWSKI, a, ie, od rywala, Nebenkufter. Pilnuj się, żeby ta jego przyjaźń

nie zamieniła się dla We Pana w rywalowską zdradę. *Teat.* 22, b, 61.

RYWADLNİK, a, m., rylec, dłóto, którym dłubią, caestum. *Macz.*, der Grabmeißel; *Boh.* rypadlo.

RYWUŁA, y, ż., gatunek przedniego wina z Gryzonów, Rheynall, Velteliner, ein Wein aus dem Rheintale in Graubünden; *Boh.* rywola. Wina, które morzem przychodzą, Francuzkie, Włoskie, Hiszpańskie, rywulę. *Vol. Leg.* 2, 1255. et 3, 57. *Banial. E.* 3. O niczym nie myśli, prócz żeby sklepy zastawiano winem i słodkiej było po uszy rywulę. *Pot. Syl.* 259. *Śleszk. Ped.* 586. Łać w gardło one soki, one wtopachery, one rozekery, one rywulę, malmazy, muszkately, a jakoż tu chłop zgorzeć nie ma? *Rej. Zw.* 59.

RYŻ, u, m.: *Boh.* ryże; *Sorab.* 1. raysz; *Carn.* rajsh; *Vind.* raif, raifh, rihkatha, orisa; *Croat.* orishi, riskassa, risskassa, riskasha; *Hung.* riskása; *Bosn.* oriz; *Rag.* oriz, granariz; *Slav.* pirines; *Ross.* шшено Сарацнское; *Germ.* der-Reiß; [sanser. vriha 2]; *Graec. lat.* oryza; *Hisp.* arroz; *Arab.* aruz; *Malab.* arisi; *Gall.* ris; *Ital.* riso; *Angl.* rice, (cf. reż); ziarna tej rośliny z łusek odłukane znajome są do wielorakiego zażywania; jest wprawdzie owocem wschodnich państw, ale przecież go obficie we Włoszech najdzie. *Kluk. Rosl.* 3. 144. Ryż jest jarzyna, albo kaszywo, kształtem niejako podobne do kakolu. *Syr.* 999.

1. RYZA, REZA, y, ż., dwadzieścia liber papieru. *Solsk. Geom.* 5, 155 z *Niem.* das Reiß Papier; *Ital.* risma; *Svec.* ris; *Angl.* ream; *Gall.* rame; *Boh.* rys; *Vind.* skład popirja; *Croat.* risz; *Slav.* rizma; *Ross.* бума. Bela papieru ma w sobie ryz 10; ryza ma w sobie liber papieru 20. *Chmiel.* 1, 161. *Vol. Leg.* 14, 560. Kazał całą ryzę papieru oprawić. *Zab.* 7, 101. Ryzami *Ross.* nocromno.

2. RYZA, RYZA, y, ż., (cf. *Germ.* Riß, Riße, cf. ryga, cf. *Germ.* die Ritze; *Rag.* rjez, rėdka - linia, cf. rzad, rzęd); 2) rowek u szynwagi, albo szrodwagi krėska, gdzie sznurek pada z blejzykiem. *Cn. Th.* 966. der Einschnitt in der Bleiwage, die Kerbe. Uważaj, czy blejzyk u szynwagi w ryzie będzie. *Stroj. Staw. G. b.* — 2) *Transl. fig.* Ryz, ryga, kluba, należyte granice: *Ross.* обоймца, обимательница, gehörige Gränzen, Ordnung, (Ritze). Wedle dawniej ryz. *Pot. Arg.* 701. Ku nabyciu dobrego nniemania, potrzeba, abyś żywot swój umiarkował, i w pewną ryzę wstawić umiał. *Gorn. Dw.* 85. Wespazyan wziawszy w ryzę wojsko, przywrócił starożytną broni Rzymskiej powagę. *Nar. Tac.* 2, 458. w kluby, w kleszcze: er frachte es in die Ritze, er zog ihm die Riigel an, hielt es furz. Miałeś mię w ryzę pańskiej zaprawiać bojaźni. *Kulig. Her.* 158. (w tryb). Córka ma w ryzie trzymana, nie żadna pieszczoła. *Treb. S. M.* 15. w grozie, scharf gehalten. Przywrócił w ryzę Infanty. *Tward. Wz.* 5. — 2. Obadwa w jednej ryzie równych złości postanowieni. *Rej. Post. R. r.* 5. w jednym równym stopniu.

5. RYZA, aparat Ruski. *Dudz.* 25; ornat. *Ross.* ризы, das Reußische Reßgewand. (*Ecl.* риза odzież, ubior; *Ross.* ризница skarbiec kościelny, ризничей zakrystyan, ризни

chrzesna koszulka); *Eecl.* *ризохранитель* [vestium custos 2]. Na wierzech stychara dyakońskiego jerejską ryżą był przyrodziany. *Smotr. Ex.* 15. W tychże ryżach nie godzi-łoby się mu celebrować. *Sak. Persp.* 51. W niedostatku i półcienne ryży za alternasowe stoją. *Pim. Kam.* 110. To mniejsza o ryży, gdyż niedostatek. *ib.*

4. RYZA, y, ż, z *Niem.* Reife, podróż wodna, die Wasserfabrt, Reife zu Wasser. Niektóre nowe galery tak piły wodę, że nie mogły pierwszej ryży z miejsca odprawić. *Kłok. Turk.* 248. Skończywszy ryżę, statek u pala uwiązao, nazywają palować. *Magier. Mskr.* RYZOWAĆ cz. niedok., szuffami zboże pod czas przeróbki przerzucać ze statku na ład, a z ład u statek. *Magier. Mskr.*, das Getreide umschaufeln, aus dem Wassergefaß auf Land, und jurück. RYZOWY, a, e, od ryży; *Croat.* riskassni, Reisz. Ryżowe pole = RYZOWISKO, a, n., das Reiszfeld.

R Z.

RZ: czasem osobno każda z tych liter brzmi, n. p. koń rży, rżysko; czasem też razem brzmią; a tu mają Czesi ř, coby się u nas zejść mogło. Dogadując jednak zwyczajowi najlepiej pisać r-z abo rz. *Now. Ch.* W *Cerkiewnym i Rosyjskim* zgłoskom naszym rza, rze, = ря, рѣ, odpowiada.

*RZA, y, ż, rzenie, das Weisheit. Natura wszystko głosi, To wołowym znaczy bekim, To rża w koniach obnosi. *Bal. Sen. A* 5, ob. Rzęd.

RZAD, u, m., ż. a) rząd = rzed, G. rzędu; (*Boh.* řad; *Slov.* řád classis, rádek, werš wiersz; *Sorab.* 1. riad orda, (riad oś, nierjad, nerjad plugastwa, riany pulcer; *Arab.* رن ornarit); *Sorob.* 2. řed = wiersz, linia, narzędzie, naczynie; *Carn.* red ordo, porządek, rida series, szereg, rej, pasmo; *Vind.* red, naredba, ordninga, versta (warsta) = linia, status, institutum, zakon: (- red, = -dzieści, -dziesiąt, n. p. stiriredi = 40, czterdzieści; petred, petdeset = 50, pięćdziesiąt; shiestired = 60, sześćdziesiąt; devetred = 90, dziewięćdziesiąt); *Croat.* řed ordo, zakon, szlovared = wiersz słów; *Hung.* rend, rendjek, rendetske, rendeles series; *Dal.* red; *Bosn.* redak od knjige, oragn = wiersz, linia; *Bosn.* řed, naredba, nacin orda, modus, ratio, zakon; (*Bosn.* redovnik = zakonnik); *Rag.* řed ordo religionis; (*Rag.* ředak = wierszyk, linijka, ředkovati = liniować); *Slav.* řed, glida = porządek, glid, sveti řád = święcenne kapłańskie, redovnik = zakonnik, ředak = wiersz, linia; *Ross.* рядъ, рядокъ, (ряда urządzenie, rozrząd; *Eecl.* *рядъ*; *Ross.* чередa rzed, szereg, kolej, ob. Czereda, cf. trzoda, cf. szereg; чередный kolejoy, чередоватья kolejno się łozować); cf. *Svec.*, *Dan.* et *Isl.* rad; *Isidor.* redha; *Lith.* redas; *Lapp.* raido; *Eston.* ridda; *Angl.* ridge; *Pers.* rege; *Ital.* ridda; *Gall.* raze; cf. rej; cf. *Lat.* riga, ob. Ryga; *Hebr.* רצו crech, dispositio; *Graec.* ῥέζω, ῥέζω rego); cf. *Germ.* Radel, Nadelstührer; cf. *Germ.* Rath apud Adlg., cf. Rand, cf. Reihe); — rząd, linia, pasmo, warsta, ordynek, wiersz, ciąg czego; die Reihe, die Linie, der Faden, die Zeile; *Sorab.* 2. Izmuga, szmużka, (ob. Smuga); *Vind.*

raunanje, poklad, stavilne, shihta; *Ross.* строй (ob. Strój), строка, строчка, obs. конъ, конокъ. Gęsty rząd, przy szyszaku szyszak, mał przy meżu, Puklerz jest przy puklerzu, oręż przy meżu. *Dmoch. II.* 2, 8, (cf. szyk). Rząd liczby, wiersz liczby od jednej ręki do drugiej. *Solsk. Geom.* 5, 80. Po dwa rzędy zębów miała bardzo szpetnych. *Warg. Wal.* 29. Trzy rzędy były w paszczekach jęj. 1 *Leop. Dan.* 7, 5. Rząd cęgly *Ross.* крѣтка, крѣточка. Góry tam idą za sobą rzędem, jedna za drugą, jako kiedyby konia za koniem prowadził. *Star. Dw.* 2. pasmem, in einer Linie. Rzędem przeczynym isć, ławą, szeregiem. *Cn. Th.* 969. in einer Zwerdlinie. Rzędami, warstami. *ib.*; *Vind.* po redi, po shihtah; *Ross.* построчно, реihenweise. — Rząd pijących, kolej; *Ross.* очередь, die Reihe der Zecher, Zechgesellschaft. Każdy z rzędu swojego oświadczenia czyni *Mon.* 70, 665. Wszyscy będą ożywieni; lecz każdy w swym rzędzie. *Kucz. Kol.* 124. (w swym porządku. 5 edit., gdy nań kolej przyjdzie). Dzieci, kiedy trochę podrosną, to już obok z panem ojcem siedzą, i w rząd pija. *Star. Ref.* 60, (*Boh.* řadowati compotare). Szlachcicowi w karcznicy z kmiołkami w rząd siedzieć, i piwa pić, nie przystoi, a jeśli mu w rzędzie z chłopcy siedzącemu i pijącemu, przydało się co... *Vol. Leg.* 2, 946. Wiaruj się próżnowania i pijaństwa przytym, Nie zasiadaj często w rząd. *Klon. Wor.* 44. Ze psy w rząd, z kotkami w taniec. *Rys. Ad.* 84. (każdy się trzymaj równego; *Vind.* vred, skup, kupei = współ). Po długim żartowaniu ze psy w rząd usiedzie. *Twor. Okul. a* 5. (spije się jak świnia). Rzędem, po rzędzie, po kolei, według porządku; *Sorab.* 1. po riadu, pofpechi, pofpechi, fplcehi; *Vind.* poredi, poredama, redou, poversti; *Croat.* redom, po redu; *Slav.* redom; *Bosn.* redom, po redu; *Ross.* рядомъ, рядкомъ, поочередно; *Eecl.* порядку, порядкомъ, числу. — 2. Rząd, rzed, rzędy, klasa, gatunek, stan; *Boh.* třida, (cf. trzoda); *Sorab.* 2. ordnunga; *Slav.* ordunk, (ob. Ordynek); *Vind.* ředielstvu, redstvu, řula, die řlaße, die Gattung, die Ordnung. Układ roślin dzieli się na gromady, classes; rzędy, ordines; rodzaje, genera: gatunki, species. *Bot. Nar.* 144. *Zool.* 105. Każdemu człowiekowi pospolitego rzędu. *Sax. Porz.* 27, (*Ross.* рядовичъ prosty człowiek, рядовой prosty, gminny; *Eecl.* изрядствуую celuje, wyborym jestem). Ta dumna w rzed się wpi-sała z nami. *Morszt.* 20. (równała się nam). Wolimy psa z sobą w rząd posadzić, niż brata mizernego. *Sekl.* 104. Człowiek w głupich zapędach w rząd się z bogiem sadzi, I mniema, że mu dynem świat ofiarnym kadzi. *Zab.* 9, 110. *Zalr.* — 2. Rząd, G. rzędu = řad, porządek, którym się co dzieje; die Ordnung, ordentliches Verfaßren. Cokolwiek rząd opuści, końca się dobrego nie doczeka. *Budn. Apoph.* 82. I w nogach błąd, kiedy w głowie nierząd. *Dvor. D* 4. (gdy pijanemu w głowie szumi, nogi mu się płączą, kaczki zagania). (*Slov.* Lepši řád, nežli hakmak; lepszy rząd, niż nieład). Nie w swym miejscu nie leży, wszystkie rząd zmieszały: Opak się wszystko dzieje. *Bardz. Trag.* 565. Z rzędu przyrodzonego zawsze to pochodzi, Iż orzeł gołębicia mdłego nie

urodzi. *Warg. Kurc. praef.* Nie dójdziesz z nim rządu, nie dójdziesz z nim ładu, sprawy. *Cn. Th.* 966. du fommst mit ihm nicht zu recht, wirst mit ihm nichts anrichten. — Rola nie pieczołuje się bardzo, leez trzody i woły tuczne na rząd wychowuje. *Krom.* 560. jak na urząd, porządnie, raz w raz, recht geflissentlich. — §. Rząd koński, porządny sprzeżaj koński, szory; daš Pjerdegešwirr, daš Reitzeug, Pjerdezeug; (*Carn.* preprega; *Rag.* vrés kognski, kognski urés: *Bosn.* ures od kogna, sprava od kogn). Rząd, *elegantiam quandam, et equorum solum lora significat, sprzeżaj etiam bovum etc.* *Cn. Th.* 966. Nuż pojazyd nasze, koń za pięćset złotych, rząd za drugie, nuż owe alzbanty, nuż owe kutasy. *Rej. Żw.* 58. Osiel w bogatym niechaj chodzi rzedzie, Przeeież on nigdy dzianetein nie będzie. *Min. Ryt.* 5, 552. — §. b) Rząd, *G.* rządu, rządy *plur.*: rządzenie, panowanie, sprawowanie, zwierzchność domowa, krajowa; *Sorab.* 1. regerwano; *Rag.* redovanje, władanje; *Ross.* обладательство, владѣваніе, владѣчествіе, владычество, владычествованіе, властелинство (ef. władza, władać), правительство, правленіе (ef. sprawować, sprawa), перетвованіе, (ob. Carstwo); die Regierung, Herrschaft, Obrigkeit, daš Regierung, Herrschen. Rząd krajowy, die Landesregierung, pewny jest kształt sprawowania władzy najwyższej w każdym kraju. *Wyrw. Geogr.* 97. Za rządu mistrza Elriehshauzen, Pruskie miasta Krzyżaki powyrzucały. *Gwagn.* 590. — Rządu nie wiele, gdzie panów wiele. *Cn. Ad.* 257; *Slov.* mnoho kucharow polewku presoli. Bez rządu żadne państwo długo stać nie może. *Star. Mon.* A 2. Kto rządem gardzi, musi mieć nierząd. *Hrbst. Nauk.* O 8 b. Nowy pan, nowy rząd. *Cn. Ad.* 745. Rząd niewieści nie czyni czei. *Rys. Ad.* 60. Kobięcy rząd, *Ecel.* женодержавство, *Graec.* γυναικοκρατία. Widząc miejsca ponure, mieszkania odludne, Rząd dziwaczny mi wróżył życie przykre, nudne. *Zab.* 15, 158. Żołnierze nie powinni sobie przywłaszczać wojennego rządu bitwy, co do hetmana należy. *Warg. Cez.* 27. (komendy). Zdałem ci rząd domu mojego, jesteś w nim marszałek. *Teat.* 19. b, 5. (rząd domowy, gospodarstwo). Rządki przykład u nas dobrego rządu. *Kras. Pod.* 2, 257. (rządności). Kto się tu ma wdawać w rządy? *Teat.* 55. e, 70. (rozkazywać tu?). Ma nad tobą rządy dziewczka podła; dobrze jej z tym; bo w pierze przy tobie porosła. *Men.* 70, 175. (panuje nad tobą). Nie twój tu rząd. *Cn. Th.* 966. Od siebie rząd pocznij. *Cn. Ad.* 771. (sam się popraw'). Uciekłem, Jejmość w rządy; pełno w domu wrzawy, Trzy sztafety w tygodniu poszły do Warszawy. *Kras. Sat.* 80. zaezeła rządzić, zrzedzić, zrzedną być: sie fieng an zu fommmandiren, zu wirthschaften. Oświeć zaślepione serca ich, aby oni podali się w rząd słowa twego s. *Baz. Hst.* 77. (aby się rządzili słowem twoim). Trzeba się nam dać w rząd rozumowi, jeśli ehecmy drugimi rządzić. *Pileh. Sen. list.* 290. (podać się jego rządowi, nim się powodować). — §. Pieniądze nad wszystkimi rząd mająrżeczami. *Min. Ryt.* 4, 155. przewagę, moe; Uebergemidit, Gemalt, Macht. — (RZĄDAĆ. *Cresc.* 589. *Bach. Epikt.* 42: żadać). — RZĄDCA, RZĄDZCA, ob. Rządziel.

RZĄDCZYNA, ob. Rządzielka. RZĄDEK, dka, m.; *Boh.* řadek; *dem. Nom.* rząd, rzed = małe pasmo; *Ross.* тропка, eine kleine Reihe,linie. Rządek guzików. *Tr.*

Pochodz. rządny, bezrządny, bezrządność, bezrząd, nierząd, nierządny, nierządnicza, nierządnik, dwurzędny, dwurzędkowy, trzorzędny, trzorzędkowy, czterzędny, czterzędkowy etc.; grzęda, grzędka, grzędziel; gręda; rządzić, rządzca, rządzielka, rządzić, narządzić, narzędzie, obrządek, orzędzie; orzęd; ludorządzca, możnorządzca, wielkorządzca, wielkorządzstwo; porządek, porządny, nieporządek, sporządzić, rozporządzić, urząd, urzędnik, urzędowny, urządzić, wyrządzić, zarządzić; zrzedzić, zrzedza, zrzedny. — §. szredni, szredok i t. d. — § ef. trzoda i t. d.

RZADKI, RZATKI, a, ie, RZADSZY, RZEDSZY, *Comp.*, RZADKO *adverb.*, Rządzej, Rzedzej *Comp.*, RZEDZIUCHNY, RZEDZIUTENKI, RZEDZIUTKI, RZEDZIUTYNIENICZKI *intens.*; (*Boh.* řjdký, řidaučký; *Slav.* řjdký; *Sorab.* 1. retki, rietki, porětkowné; *Sorab.* 2. ředki; *Carn.* ředk; *Vind.* riedek, poriedkast; *Bosn.* rjetki, ritki; *Hung.* ritka; *Rag.* rjeetak; *Dal.* ridak; *Croat.* redëk; *Ross.* рѣдкіи, рѣденекъ, рѣдохонекъ; ef. *Graec.* ῥαιός; ef. *Lat.* rarus etc); niegęsty, dünne, miódł diódł; nieco rzadki, RZADKAWY, *Ross.* рѣдковатый. Ciało, im mniej zamyka czastek w większym rozłożeniu, tym rzadsze. *Rog. Dos.* 1, 203. Ciało słabsze, rzadsze, otworzystsze, rychlój jadowi wenerycznemu podlega. *Oczk. Przym.* 15, (*Carn.* rähl). Ogień jest żywioł rzadziuchny. *Boh.* Prog. 122. Rządkiem lasem jest ten, w którym mało dolnych krzaków znajduje się, gdzie drzewa tak pojedynczo stoją, że po wszystkich prawie miejscach przechodzić można. *Łesk.* 76. ein dünner Wald. Jeśli lepsza była ścięzka na gęstwinie, jeśli na rządkiem lesie, nie patrzyła. *P. Kchan. Orl.* 1, 5. Daleko w bitwie od siebie byli, i rządki się rozstrzelili. *Warg. Cez.* 105. Widać z rządka pływając po bałwaniech srogich Ludzi, broni i statków moe i skarbów drogich. *A. Kchan.* 5. (rozprószenie). — §. Rządki, nie eżesty, nieheczny; rar, selten, nicht häufig. Na Lindenera (doktora) skarżyły choroby, Ze przezeń rzedzse po cmentarzach groby; Więc wprzód lekarza śmierć, uprzatną, rzeceze, A zaś ich biały ezehef dość oblecze. *Miask. Ryt.* 2, 151. Ognie rządkie błyszczały w obozach pogańskich. *Tward. Wt.* 154. Rządki dom, któryby się z powrotu panieza z zagranicy ucieszył. *Kras. Pod.* 2, 250. Rządki przykład u nas dobrego rządu. *Kras. Pod.* 2, 257. Rządki tu żyje teraz do siedmiudziesiąt lat. *Sk. Kaz.* 225. *P. Kchan. Orl.* 1, 119. Co do nowożeńca, powiedziałem ci, iż to eżłowiek rządki. *Weg. Marm.* 5, 25. (jakieli niewiele znajdziesz). Biały kruk abo kawka, nie jest rzeecz tak rządka Jak poezeiwosć na świecie. *Opal. Sat.* 91. Rzatka to rzeecz: niewiele takich. *Cn. Ad.* 1017. Rządka zgoda między gładkością a czystością, a tak rządka, jako rządko ezarnego łabędzia masz użrzedć. *Kosz. Lor.* 66 b. Dobra ziemia jest rządka, rządki wybrany, i mądra panna rządka. *Hrbst. Lek.* D 2 b. Bywa i to, leez rzedzej. *Pot. Arg.* 286. Co rzedzse, tym się zawsze drożej eeni. *Pot. Arg.* 174. Im rzeecz rzedzsa,

tym droższa. *Pot. Poez.* 599. *Pot. Arg.* 721. Rzakdo, z rzadka *adverb.*, nie często, selten einmal; *Boh.* zřídka, řjdee, pořjdu; *Slov.* zřídka; *Sorab.* 2. rětko, něžesto; *Sorab.* 1. zrětká, mahwo hdě, rielko, porietko; *Slav.* ritko; *Bosn.* ritko, uritkovje; *Vind.* poriedkam, porietken, rietko, malukeda, malukrat, malubarti; *Carn.* malukeda, malukrat, malukatirekrat; *Eecl.* малочи, немногokratно; *Ross.* изрѣдка. Rzakdo to, aby medyk brał lekarstwo. *Gorn. Uw.* 182. Co rzadko się przytrafia, to się tym bardziej podoba. *Zab.* 12, 279. *Dudz.* To się z rzadka trafia. *Sk. Żyw.* 2, 29. *Groch. W.* 577. Z rzadka i nad spodziewanie te skutki zład wypadają. *Pilch. Sen. list.* 267. — §. Rzakdi względem tkania, i t. d., niegesty, niezbity; nicht dicht, nicht deucht, nicht fest, nicht derb; *Ross.* рѣдкий. Rzakda materya, rzadkie plótno *Ross.* рѣдкая, рѣд. Każą robić do swych kramów umyślnie bławaty rzadkie, cienkie, niedychtowane. *Grod. Dis. D 3.* Komuż się chce rzadko cienkich bławatów używać? *ib.* D 4. Niepodobna jest ku naśladowaniu owa pączyca tkaczownia, jak wiele to pracy, nici porządnie rozciągać? jedne na prost zapuszczone miasto gruntu, drugie z gęsta w rzadkawe krażki i oezka plecione? *Pilch. Sen. list.* 4, 186. Ptak ten ma więcej pierza niżli ciała, Tam tego rzędziej natura odziała. *Chrośc. Job.* 154. — §. Rzakdi, o miekkich rzędzach abo mokrych, o eiekliznach, płynach; dünn, fließend, nicht dick; (*Sorab.* 2. žátki; *Sorab.* 1. žitké, žitko; *Eecl.* жидкий, cf. жижá, уха; *Lat.* succus, cf. sok, cf. juha). U Bochni rzadkie błoto. *Mat. z Pod.* A 5. Rzakdo rozczynić. *Cn. Th.* 467. (*Slov. Prov.* Laené maso, rídka polewka; liche mięso, rzadki rosół; *merces pretio correspondet*; jakie pieniądze, taki towar). — §. *Transl. fig.* Coż znaczy mina rzadka i twarz pomieszana? zapewne jakąś sprawkę! *Teat.* 42. c, 20. (błada mina, eine bleiche Miene). RZADKOBRODY, a, e; *Eecl.* рѣдкобрадый; niegestych włosów na brodzie, dünnbärtig. RZADKOMERZ, a, m., naczynie do mierzenia gęstości powietrza. *Hub. Mech.* 259. der Luftdichtemesser. RZADKOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* řjdkost, ředina, ředěina, ředšina; *Slov.* řjdkost; *Hung.* ritkaság, ritkasagh; *Carn.* redkust, rahlost; *Rag.* rjėdkos, rjėdeina, rjėdkocchja; *Dal.* ritkozt; *Vind.* riedkota, (riedshina, riedkost : gąbczatość), poriedkost, poriedshina, malukedafhnost; *Croat.* redkoča, retkoča; *Sorab.* 1. rětkofěž, židkofěž, pořetkownofěž; *Ross.* рѣдкость, рѣдизна, рѣщечко; *Eecl.* рѣдкость, рѣдизна; rzadkość, mała liczba cząstek pod wielkim objęciem. *Rog. Doś.* 1, 204. Mangel der Dichtigkeit, Dünnheit, Lockerheit, Flüssigkeit; (cf. pulehność, miekkość, cienkość). — §. Rzakdość, nieliczność, niezczęstość; die Seltenheit, Rarität. Pomierne i pospolite rzeczy często fortuna wydaje; wybornym zaś samą rzadkością jedna zaletę i szacunek. *Pilch. Sen. list.* 519. RZADKOWŁOSY, a, e, rzadkie niegeste włosy mający, raripilus. *Maz.*; dünnhärig; *Eecl.* рѣдковолоый; *Sorab.* 1. rětkohwaszacž. RZADKOŻĘBY, a, e, zębów nie gęsto stojących, von weitläufigen Zähnen; *Eecl.* рѣдкозубый; *Subst.* рѣдкозубіе rzadkożębość.

Pochodz. rzadzić, rzędzić, przerzędzić, rozrzędzić, po-

rzędzić, obrzędny. — §. nadwerzędzić, nadwerzędzać. *Pocięj.* 332. *Pim. Kam.* 103. nadwerzędzić. — RZADKOWY, a, e, — rzędny, n. p. Dwurzędkowa, czteryrzędkowa pszenica. *Kluk. Rośl.* 3, 129. zweyzeittig, vierzeittig. RZADNY, RZĄJNY, a, e, RZĄDNIĘ *adverb.*; *Boh.* řadny; (*Sorab.* 1. rjané; *Sorab.* 2. ředni piękny); *Vind.* reden, poreden, v red postaulen; *Rag.* srėdan, redno-xivuuchi; *Slav.* uredan, redom; *Ross.* рядный, добропорядочный, благочинный, приборчивой; porządny, porządek lubiący, utrzymujący, ordentlich, ordnungsliebend; podług porządku, porządnie zrobiony, utrzymywany, odbywany, ordentlich, wie jichs gebührt. Urzędnik powinien się rozmyślić, co ma robić, aby tego drugi raz nie robił; bo rządna robota dwój pożytek pokazuje, a nierządna szkodę. *Haur. Ek.* 9. Widział tam wszystko rządnie odbywane. *Glicz. Wych.* K 5 b. Ezdras bibłą rządnie zgromadził a spisał. *Biel. Św.* 26. Wolałby oszaleć, niż rozkoszy nierządnej używać. *Kosz. Lor.* 125. (Nierządniczej, qu. v.). Kamyżes siostry się swęj nierządnie rozniłował. *ib.* 50. — Rządny, czysty, celny, gracki; ordentlich, macfer, gebürrig, brav. W tej bitwie starosta Rohatyński rządnie sobie poczał. *Biel.* 475. (mężnie, dzielnie, czystie). Nie może już w wodzie radzić końom, rządnie już woda gęby sięga. *Pot. Arg.* 151. na urząd, czyscie, bardzo, jęhr starf. Tym czasem się Litwie przeciw Moskiewe rządnie fortuniło. *Biel. Kr.* 516. (walnie). Cokolwiek gorzałek należli, wypili, i rządnie podpili sobie, gdy nasi na nich przypadli. *Biel.* 428. Tego chłopem dobrym być sadzimy, który rządnie wypija, a wszystkim dosiedzi. *Siar. Ref.* 55. — §. Rządny, urządzony, ujednany. *Cn. Th.* 967. bestellt, bedungen; *Ross.* рядный. RZĄDNOŚĆ, ści, ż., pilnowanie porządku, odbywanie wszystkiego w dobrym ładzie; die Ordentlichkeit, Ordnungsliebe; (*Sorab.* 1. rjanofěž decus); *Ross.* приборчивость, благочиние. Rządność, umiejętność doskonałego utrzymania i użycia dobra swego, w miarę sposobów czyli dochodów; umiejętność wyciągnięcia największych korzyści przy najmniejszym wydatku. *Pam. Warsz.* 2, 200. *Sier.* Rządność jest enotą wielce kobietom potrzebna. *N. Pam.* 22, 57. Rządność, sposób rządu, porządku; die Art der Regierung, Ordnung, Einrichtung. Różnią się państwa jedne od drugich rządnością; lecz wszystkich jest celem utrzymanie społeczeńości. *A. Zamoj. ded.* RZĄDOWY, a, e, od rządu, Regierung's. Ustawa rządowa dnia 5go maja. *Ust. Konst.* 1, 56. (konstytueya). Rządowe władze, t. j. rząd składające, die Staatsbehörden. (*Slov.* riditelni direktivus). — (RZĄDZA, ob. Żądza). — RZĄDZCA, ob. Rządzieciel. — (RZĄDZIĆ ob. Rzędzić). — RZĄDZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* řaditi zrzędzić, řiditi regere, administrare; *Slav.* řjdim, řidit gubernu, ordino, fungor, řzenj, aurad functio, urząd; (*Sorab.* 1. redžu, rjedžu, tžistžu depurgo); *Vind.* redeti, porediti, nareduvati : urządzić, řediti, rediti; *Carn.* řediti alere, nutrire; řidam ordino; *Croat.* rediti, redim ordino, dispono, inauguro aliquid saeris ordinibus; *Hung.* rendelni, elrendelem; *Rag.* řediti, datti tkomu řed sveti; *Ross.* рядить, ряжу угождать, nając; stroić, ubierać; przyrządzić, przygotować,

wygotować, перерядить, переряжать, przebierać, przestroić; cf. *Pers.* araste, arajide ornatus); rządzić, panować, rządy trzymać, sprawować, władać, władzcą być; regieren, herrschen, die Regierung führen; *Sorab.* 1. regeruy; *Vind.* gospodovat, kralovat, ladati; *Croat.* gozpodovati, rafnati, (ob. Równać); *Ross.* управить, управлять (cf. uprawić), владѣтельствовать, властную, властельственную, властительную; *Ecccl.* овладѣти, царствовать. Dobrze rządzić; czynić, aby cały naród był szczęśliwy. *Zabl. Roz.* 16. Żaden nie rządzi, gdzie wszyscy rządzą. *Fredr. Ad.* 7. Gdzie każdy chce rządzić, tam nikt nie ma chęci być posłusznym. *Zab.* 16, 241. Kiedy Venus w domu rządzić będzie, być Marsowi z kurami na grzędzie. *Rys. Ad.* 51. Gdzie sługa rządzi, a czeladka pana wodzi gdzie chce, jaki to nierząd! *Sk. Kaz.* 475. Byś nikczemnu cięciu nazbyt rządzić nie dał; tedy nadobne będzie gospodarstwo twoje. *Rej. Zw.* 114. U białych głów pospolita, że rady wiele rządzą. *Biel.* 416. zrządzą, viel kommandiren, hofmeisteru. — *Transit.* Rządzić kogo, rządzić kim; panować nad kim, kierować kim; einen beherrschen, regieren, leiten, lenken. Rycerz ten przykładnie ogromnym państwem rządzi. *Teat.* 46. d, 6. Król wolnych, ludźmi rządzi, despotą bydlęty. *Kras. W.* 46. Wielą rządzić potrafiysz, jeśli tobą rządzić będziesz rozum. *Pilch. Sen. list.* 292. W narodzie naszym stan rycerski inszemi stanami rządził. *Kurp.* 7, 6. Jegomości parlamentem rządzi. *Boh. Kom.* 4, 75. Nie tak sromota, gdy mąż sam przez się błdzi, jako gdy niewiasta mężem swoim rządzi. *Petr. Ek.* 19. Żeglarze okrętami rządzić i władać nie mogli. *Warg. Ces.* 99. Nie zabłądzi, kogo wnota rządzi. *Rys. Ad.* 45. Wszak się tak dzieje na świecie, że skarby rządzą sercami. *Zab.* 15, 80. Ja mam w moey bogactwa; ja bogactwy rządzę, tobą bogactwa. *Cn. Th.* 668. — Żegarmistrz rządzi zegar. *Tr.* nakreca i rychtuje, die Uhr aufziehen, stellen. — §. *Recipr.* Rządzić się dobrze albo źle, sprawować się dobrze, źle. *Cn. Th.* 967. sich aufziehen, betragen. Swoim się rozumem rządzi. *Teat.* 24. b, 26. daje się rozumowi rządzić, kierować, wedle rozumu się sprawuje; er läßt sich von der Vernunft leiten, betragt sich vernünftig. Wiem, że nie uporem, ale się rozumem rządzisz. *Boh. Kom.* 5, 440. Kto rządzić chce sam drugich, rządzić się ma sobą. *Jabl. Tel.* 551. (über sich selbst herrschen, sich selbst beherrschen). — Rządzić się u siebie; rząd wprowadzać i utrzymywać u siebie; bey sich wirthschaften, regieren, Einrichtungen treffen. Każdy lud rządzi się albo prawy pisaniami, albo zwyczajami za ustawę wziętymi. *Modrz. Baz.* 16. Naród nie mający prawa rządzić się u siebie, nie jest narodem. *Ust. Konst.* 1, 1. Rządzić się u kogo; w rządy u kogo się wrywać, bey jemanden herrschen, kommandiren, sich die Herrschaft anmaßen. Rządzić się nad kim albo kogo. *Tr.* — § Rządzić sługę, najmować sługę, jednać sobie sługę; einen Diener aufnehmen, sich mit ihm ordentlich verdingen. U ziemiaństwa jest ten obyczaj, dzieciom rządzić a chować bakalarza. *Glicz. Wyeh.* K 5 b. Panowie rządzą sobie prokuratorów, aby ich spraw pil-

ni byli. *ib. N.* 4. Rządzić się u kogo; najmować się komu do czego, przystawać do niego, bey einem ordentlich in Dienste treten. Słudzy, którzyby od panów swych naumyślnie na hultajstwo odeszli, a dorocznie się nie rządzili... *Vol. Leg.* 2, 1405 RZĄDZICIEL, RZĘDZICIEL, a, m., RZĄDZCA, RZĄNCA, RZANCA, y, m., który rządy trzyma, rządzi, panuje, władca, sprawca; der Herrscher, Regierer, Verwalter; *Boh.* ředitel, řjditel; *Slov.* řiditel; *Sorab.* 1. regerwař, regenta, poměrnořezer; *Carn.* krayluvanz; (*Ross.* радецъ, радникъ dostojnik, dygnitarz); *Ross.* властелинъ, властитель, влагодержецъ, владѣтель, владѣлецъ, обладатель, державецъ, (cf. dzierżawca, dzierżec). Gdzie nie jest rżanca, tam lud upadnie. *Leop. Prov.* 11, 14. (rządca. 5 Leop.). Chrystus jest rządcielem i wodzem kościoła. *Bial. Post.* 145. Najdują się i insze w piśmie ś., nazwiska rzedzicielów albo sprawe kościelnych. *Rej. Post. C* 2. Łodzia na morzu bez żeglarza albo rzedziela, tam i sam się tułając zatonie. *Cresc.* 570, (cf. sternik). Czy to należy do rżance Rzptej, czyli nie? *Petr. Pol.* 57. Zwierzchni rzedzicielowie. *Modrz. Baz.* 78. Wszystkiego złego przyczyna, iż rzedzicielów poważność zginęła. *Sk. Kaz.* 216. Kurator, opiekun nad dorosłym, właśnie rzedziela albo sprawca. *Sax. Tyl.* 126. Rżanca Galiejski. *Groch. W.* 288, (cf. wielkorządca). Rżanca wesela. *Sekl. Joan.* 41, (cf. marszałek). Rządca statku, szyper, *Chmiel.* 1, 80. Rządca szkolny, rektor. RZĄDZICIELKA, RZĘDZICIELKA, i, ż, RZĄDCZYNA, RZĄNCZYNA, y, ż, rządy trzymająca, die Regiererin, Herrscherin; *Sorab.* 1. regerwarka, regentzina, nawodźwarka; *Ross.* владѣтельница, обладательница, вадѣльчица, державица; *Ecccl.* владѣтельница, управительница. Z tytułu lechomościowie dla oka dobrani, A Jejmość tylko w domu rządzcyna i pani. *Kras. Sal.* 75, (cf. my rządzim światem, a nami kobiety). Rżplta matka i rządzcyna nasza. *Swad.* 1, 19. *Fr.* Rządzcyna, rzedzicielka, moderatrix. *Macz.* Matko moja, przecz chcesz porzucić mię, światło oczu moich, i rzedzicielko duszy mojej. *Steb.* 118. Venus szczęścia rządzcyna. *Zabr. Zw.* 170. Róztropność jest najlepszą życia rzedzicielką. *Modrz. Baz.* 28. RZĄDZIK, a, m., dem. Nom. rząd; linijka, listewka; eine kleine Reibe, Linie, Reife. Wyjmie z gęby dróciany rządzik, w którym wprawne tkwidy zeby. *Min. Ryt.* 4, 256. — §. Rządzik, na konia, małe szory; ein kleines Pferdegen. Osłowi szpetnie w rządziku z koncerzem. *Wad. Dan.* 5. *Pot. Jow.* 208. Pałasików, rządzików pełno nad łózkim wisi. *Zab.* 15, 194. — §. Rządzik na lampę, alic do rządzika I do Jejmości inszy się przymyka. *Bratk. E* 4 b. RZĄDZIOCHA, RZĘDZIOCHA, y, ż, zrządna kobieta, die gern hofmeister, tadel, critisiert, eine Tadelstüchtige. Miał Władysław żonę rządziochę wielką. *Biel.* 90. RZANY, a, e; (*Boh.* režny; *Sorab.* 1. rżané; *Carn.* er-shen; *Bosn.* rasgni; *Riy* rāxni; *Vind.* ershen; *Croat.* hersen, herseni; *Dal.* rasen, (cf. razowy); *Hung.* roz-bol-valo); od rży, (ob. Reż), żytny; Roggen, von Roggenform. *Syr.* 919. Reż jest żyto każdemu znajome, od którego rżany chleb zowią. *Cresc.* 160. *Syr.* 921. *Pasz.*

Dz. 125; *Vind.* ershenjak, ershen kruh; *Croat.* heršenjak. Od chlebów, tak rzanych, jako i białych, płaćca... *Vol. Leg.* 5, 185. Rżana czyli żytna słoma (*Vind.* ersheniza, ershna flama). Rżana mąka *Ross.* ррпа.

1. RZAP', ia, m., ogon będlęcy z mięsa i kości złożony. *Dudz.* 56, *caulis caudae.* *Cn. Th.* 967, der Eturnz im Eshwanze der Thiere. (*Carn. rep.* rép; ogon, repata sveda; kometa; *Vind.* rep; ogon, repast; ogoniasty, rezpizhi; koniuczki od rzep; *Rag.* rép; cauda; *Croat.* rép, (repaela zvezda; kometa); *Dal.* rep; *Bosn.* rép; *Hisp.* raba; (*Ross.* ррпца ogoniasta rzepa, cf. *Gracc.* *ῥεπω propendo;* *Sorab.* 2. řep pacierze grzbietowe). Pióro na zadzie końskim, na grzbiecie podle rzapia samego, znakiem jest dobrego konia. *Hipp.* 11. *Końsk. Lek.* 8. — *Transl. obscoen.* Strzeż się panno, ma on długie rzapie. *Pot. Jow.* 59; (*Vind.* moshki fram, rep, kurz, slpiza).

2. RZAP' ia, m., [ilir. rupa; pieczara; *chorw.* rupa; dziura 2]. Rzap wodny, kryuica, skrzynia wodna, studnia nieżywej wody, ale dżdżowej albo zkad inąd wlanej. *Włod. Dudz.* 56 *Cn. Th.* 967. eine Cisterne, ein Wasserbehälter. Studnie, rzapie i wszelkie zebranie wod. 1 *Leop. Levit.* 2, 36. Cysterny, rzapie do zachowania wody dżdżowej. *Petr. Pol.* 2, 228. Teraz o rzapiu mowa, do którego od rzek rurami przyprowadzają wodę. *Haur. Ek.* 17. Gdy wodę masz zinąd przywieść, potrzeba rzapie dobrze opatrzyć, aby tam wody dostatek się zastanawiał. *Cresc.* 653. Rzap' bywa z marmuru abo z inszego kamienia. *Cresc.* 35. Rzapie miewają z wody deszczowej; do takich trzeba nasadzić ryb, aby swoim ruchem bronily zatechnienia. *Cresc.* 655. Wody chować w rzapiach albo w jakich fasach z piasku kamienistego. *Cresc.* 655.

RZASA, RZASKA, ob. Rzęsa.

*RZAWA, y, ż, rżenie końskie i zład wrzawa, daß Gemehere, daß Wiehern. Dalej ni gwara, ni sie końska rżawa zdała, Lecz jakby kto przydrzeźniał, nakoniec zarżała. *Żebr. Ow.* 47; *sonus simulantis equam.*

RZAZ, u, m., rżany karb, cios, rżnięcie; ein Schnitt, Sieb, Einschnitt; *Boh.* řez, říz; *Bosn.* riz, rizotina; *Croat.* rez; (*Vind.* res, ries, oistru; ostrze; *Rag.* rjez; linia, ob. Rys; *Ross.* obs. ррзезъ zraz). W drzewie tym cieśla uczyni piłką rzazów 14 głębokich na półtora cala. *Solsk. Arch.* 84. Rżazy piły w tartaku sprawuje woda spadająca na koło. *ib.* 104. Latorośl z zrazu wszczępionego wypuszczona *Sekl. Luc.* 1. RZAZAĆ, ob. Rzezać. RZAZAK, ob. Rzezak. RZAZAWKA, ob. Rzeżączka.

RZDZEŃ, ob. Drzeń. RZĘ, ob. Rzęd.

RZÉC, rzekł, rzecze, rzekę cz. niedok, Rzeknąć, f. rzeknie jedntl; Rzekać *contin.*; (*Boh.* řek, řekl, řku, řeknu, řeyti, řkl, řey, řeciti, řjkati, řjkawati; (srějm zapożyczam, ob. Rok, cf. zrok); *Sorab.* 1. retžu, řekam, riecež, riecežu, riecežim, (friežniwy gadatiwy); *Sorab.* 2. raknuseh; *Carn.* rezhi, rezhem, f. porěžhem, (rezhenie *dictum*, ob. Rzec); *Vind.* rézhi, rézhem, rickati, rekal, reku, rekla, f. porezhem; *Croat.* rechi, rekel, rechem, rekelszem, velelszem, velim; *Rag.* rjéti, reechi, roeitise; *Bosn.* rjeti, receli, (rocitise, srocitise pacisci, rocenje, srocenje *conventio*; *Slav.* rechi, rekao, rekla,

-o, reese, reko, veh, velish, velim; *Ecc.* ррци, ррхъ, реку, (cf. пореченіе skarga, роченіе przysięga, cf. рота, ротити са, рочуся przysięgać się); *Ross.* реченіе wyraz, słowo, реченикъ słownik, (cf. rzeczownik); рекомши; rzeczony, cf. rzkomo, порещи, пореку, поричать naganić, zarzucić; поришатель naganiacz; роковий losowy, szczęściem przeznaczony, cf. wróg; (cf. *Gracc.* *ῥεων;* *Lat.* reor; *Anglos.* reccam narrare; *Isl.* röda; *Svec.* reda, cf. *Germ. obsol.* rehen, sředhen; *obsol.* *Ross.* рѣти płynąć, ciec); mówić; *Ross.* говорить, jagen, reden. Te rzeczy, nie mogą inaczéj rzec, jeno, że są wielkie. *Gorn. Dw.* 584. Jeszczem zapomniiał rzec słówka Panu. *Boh. Kom.* 4, 50. Jesli Polakowi, który był za granicą, rzeczesz, żeby swym językiem mówił, to powiada, iż zapomniiał. *Gorn. Dw.* 42. Rzeczeież hogu, jikós wielki i straszliwy. *Ryb. Ps.* 122. Wołał nań: z któregoś ty miasta? a on rzekał: z tego a z tego. *Budn.* 2 *Sam.* 13, 2. odpowiadał, er jagte, antwortete. Tylko rzeknij słowem (*observa Instrum.*): a stanie się. *Sk. Kaz.* 55. (rzec słowem. 1 *Leop. Luc.* 7, 6. tylko rzeczy słowem. *Rej. Post.* II 7; przemów tylko słowo, sриді nur ein Wort). Swatopelk chciał się poddać, ale król na słowa nie dał rzec, bo się nań gniewał. *Biel.* 81. i nie dał sobie o tym mówić, wpominać, nie chciał o tym słyszeć, er ließ sich davon kein Wort jagen). Iż tak rzekę: tak mówią; so zu jagen, so zu reden; (cf. *Ross.* сирѣчь c'est à dire). Rzczony, wzwyz rzczony, wspomniany; bejagter, benannter; *Boh.* předřečený *supra dictus*, (předijkawam *praeo alicui voce*); *Vind.* popreiržhen, sgorarezhen, sverha spomenjen, preisanjen; (preispomeniti, popreispounati, preirzhi; przedrzec); *Ecc.* предвоспомяутий, преддереченный, вышеноказанный. — 2. Rzkę, rzkę *contractae, cum particula negant'e usurpantur*: nierzkąc, nierzkąc, což dopiero: zu geschweigen, geschweige denn. Tego myśl ani pojmie, nierzkąc, żeby się to mogło wymówić. *Karnk. Kat.* 97. Abym bliźaiemu ani myślą, ani skiniemniem, nierzkąc uczynkiem nie szkodził. *Kat. Gd.* 44. Ani pojrzy na te towary, nie rzekąc, aby ich miał potargować. *Grod. Dis.* D 4. — 3. Rzec kogo czym, mianować, nazywać, nennen. Jest ziemia na wśchód słońca, Indya rzekaja. *Kmit. Spit.* A 2. Władysław Herman rzczony. *Biel.* 64, *Ross.* еловымъ. Meletius Smotrzycki rzczony archnepiskop Połocki. *Smotr. Ez. pr., nominatus.* RZECZENIE, ia, n., *Subst. verb.* mówienie, co się mówiło, wyrok, gadka; daß Reden, der Ausspruch, der Spruch; (*Ecc.* реченіе *dictio* frazes, речениіе frazeska, *dictiuncula*). Za twoim rzeczeniem, z niezgo stał się świat. *Suszyc. Pieśn.* E 2 b. — (*Rag. prov.* Od reccna do stvorená, kako od lijsta do korena; Mèghju reecenjem i steccnjem, goraje po srjedi; *Ital.* dal datto al fatto, vi è un gran tratto; cf. daleko zład do owąd; między rzeczeniem czyli słowem a skutkiem, wielki jest przestwor). Wyszło to rzeczenie ze szkoły Stoickiej. *Gorn. Sen.* 122. Czytający koeha się sam w sobie, kiedy ono trefne rzeczenie, nad którym się był troszkę zabawić musiał, przez się tam wyrozumie. *Gorn. Dw.* 45. — *Aliter*: Otrzymał od niej obietni-

ę i rzeczone słowo na przyszłą noc. *Pot. Jow. 2, 45.* przyrzeczone, dane; zugesagt, verheißen. — *Ż. Transl.* Nie wie, co z tym rzec. *Groch. W. 2.* co z tym robić, począć; was damit zu machen oder zu thun sey. Nie wiedzieli naostatek co z nim rzec, musieli się nóżad wrócić. *Biel. 168.* Dalej nie wiedząc co rzec, miasto poddali. *Gwagn. 422.* Szczęśliwy ten, kto wie, co z tym rzec, co ma. *Pot. Syl. 245.* Leszek nie wiedząc, co z biskupem rzec, kazał go pojmać. *Biel. 165. Gorn. W. U b.* Księżna nie wiedząc, co dalej rzec sobie, uciekła. *Gorn. Dz. 156.* jak sobie radzić, się wußte nicht, wie sie sich weiter helfen sollte.

Pochodz. *dobrorzeczyć, złorzeczyć, złorzecznictwo; od-rzekać, narzekać, narzekalnica, przrzekać, przrzeczony, przyrzekać; rzecz, rzeczka, rzecznik, rzecznictwo; (cf. rzechotać, rzekotać; cf. rzeć; cf. wrzask, wrzeszcząć); rzezpospolita; rzezywisty; do rzeczy, ku rzeczy, grze-czny, grzeznosc, od rzeczy, niedorzeczny; *rzek, urzekać, urzekać; urok; — *Ż. wróg, wróżyć, wrozek; — wyrzeć, wyrzekać, wyrok; rzekać się; *zrok; sroka; rzekomo, rzkomo, wrzkomo: rok, roczek, roczny, rocznica; obrak; uroczysty; rokować; — *Ż. 2) rzeka, rzeczka, rzeczny, rzezyko.***

RZEC, rzał, rze, rżę *med. niedok.*, Rżać *contin.*; (*Boh.* řehati, řhtam, řehtám, řehcy; (*ijgi, řjti rancare*, o jeleniach, *ijgi bekowisko* czyli rykowisko jelenie, řigen paždziernik); *Slov.* řežy jako kůň, řehtanj; *Sorab. 2.* rigotasch, (*risch ryezeć*); *Sorab. 4.* rehotam kaž koň, rehotano; *Carn.* regetám, reshgázhem, reshgetám, (*erjówem, erjoviti rugire*); *Vind.* ersgital, arsgital, arsatánje, resatanje, hersanie, ersatanje, ersgetanje, vitezhenje; (*reshim - beczę*); *Croat.* herzati, hěrsem, viselium, vischati, herzanye, (*resim, erehim ringor*); *Dal.* arsem, arzati; *Bosn.* rrisgitali, resgjeti jako lav *rugire*; resgjeti jako pas *freudere*, rrisgjeti jako kogn, visetiti *linure*; *Rag.* arxatti, arxitti, visetiti; *Ross.* ржать, ржу, cf. ryezeć, cf. rzygać; (*cf. Graec. ῥῶω; Hebr. אָרָג arag, clamavit; אָרָר ar, leo*); *Eecl.* хрпегати, хрпегу, ржу, хрпегатие, ржаніе конское, *ob. Chropot*); porzyać, wiefiern. Który koň nie rze, abo żadnego głosu nie daje, znak pewny głuchości. *Crese. 526.* Moeno i eiaęle rżać, *Ross.* razorжаться. Konie i łosie rżały. *Banial. J 2.* Pies szczeka, geś kryra, wielbład rze. *Eraz. Jez. H h b.* Rżanie, *ob. Rża, rżawa. RZECHOT, RZECHOTAC, ob. Rzekot.*

RZECZ, y, ź.; *Boh.* řeč, (*řečnowati perorare*); *Slov.* reč dictio, sermo; *Sorab. 4.* riecž, retž, yazěk jezyk, mowa; *Sorab. 2.* rěz; *Vind.* riezli sermo, sreka lingua; *Carn.* rezhenje dictum; *Croat.* réch verbum, vocabulum; *Bosn.* rječ, rie verbum, dictum, rječca verbulum; *Rag.* rječ dictum, verbum; *Slav.* ries verbum; *Ross.* рѣчь, (2. słowo; wymowa; *Eecl.* рѣчь [sermo 2], skarga, žaloba; порѣчи, слово въ слово, тѣмже рѣчьми); (*Elym.* rzeć); (*cf. Lat. res; Graec. ῥήμα*); *§. 1)* rzeczenie, mowa, die Rede. Bolesław uczynił rzecz do wszego rzeerstwa w te słowa... *Biel. 57.* Skanderbek do żołnierzów w ten sposób rzecz uczynił. *Baz. Sk. 55.* Mo-

dzieniec spodobał się jej, a jemu takż Medea, wstąpił z sobą w rzecz, a z rzeczy w przyjaźń. *Biel. Św. 9 b.* (w rozmowę). Zabawia każdego, kto się z nią w rzecz wda. *Gorn. Dw. 250.* (w rozmowę, wer sich mit ihr inž Gespräch einläßt). Tak Mentor rozmawiał, a Telemak stał przy nim, ani się w rzecz wdawał. *Jabl. Tel. 102.* Żona powinna być mileżąca, bo iż mniej baczenia ma, mniej też w rzecz się ma wdawać. *Petr. Ek. 68.* (mniej gadać). Natychmiast rzecz pańska stała się do niego, rzeknąc... 1 *Leop. Genes. 15.* przemowa, odezwa; Rede, Arede. Ta tedy przyczyna snów Józefa, i takie rzeczy zawiści zapalę dodawały. 1 *Leop. Genes. 57, 8.* (takie słowa. 5 *Leop.*, selbste Worte, Reden). Nie o tym rzecz. *Cn. Ad. 577.* (ja o Pawle, a on o Gawle). Decius szeroko i dowodnie o Gotach rzecz czyni, wywodząc ich z Rusi. *Stryjk. 41.* (rozprawia, traktuje o nich, er handelt von ihnen umständlich). Jeśli chcesz dostateczniejszą rzecz spraw Litewskich, czytaj Dusburka. *Stryjk. 560.* opisanie, rozprawę, rozwiedzenie, rozwód; Beschrëibung, Anzeigenderfügung. Widzę, iż to w rzecz długą idzie. *Dwor. J 2.* przewleka się, es zieht sich in die Länge. Na rzeczy kogo trzymać. *Dwor. G 5.* słowami, obietnicami utrzymywać, mit Worten hin halten. Wiele o dziejach swych rzecz z rzeczy plotąc, nieprawdziwie bają. *Kosz. Lor. 91.* (trzy po trzy). Rzecz od kogo sprawować, *ob. Orędować, poselstwo sprawować, im Namen jemandes sprechen.* Miał Bolesław rzeczniki, którzy od ludzi prostych rzecz mówili. *Biel. 45.* — Rzecz, sposób mówienia, jezyk; die Rede, Sprache. Mojżesz był potężny w sprawach i w rzeczy. *Gil. Post. 250.* (*Slov. Prav.* Gaki človek, taká reč; jaki człowiek, taka mowa; *Slov.* ne hled na reč, ale na wee; nie patrz na mowę, lecz na rzecz; mnoho reči, uđinku ništ; mnoho słów, rzeczny nie). Ulises rzecz abo mowę głośną miał. *Eraz. Jez. D 2.* Nie chciała zatym gadać; ni by była chciała, Rzecz jej więcej służyła, szyja okamiała; *nec vocis habuit iter.* *Zebr. Ow. 52.* Prusowie z Litwą rzecz jednaka mieli, jedno przez obey naród zmienili jezyk; jam *slychał ich, gdy m bywał w Gdańsku, bardzo podobna Litewskiej. *Biel. Św. 169.* — *Ż.* W rzeczy - rzekomo, wrzkomo, pozornie, zum Scheine. Kiejstut, rozchorował się w rzeczy na śmierć, aby się tym bardziej Krzyżacy na to ubezpieczyli; a on tym czasem eicho wpadł do Prus. *Biel. 214.* Tyran w rzeczy mu dziękował, w rzeczy poprawę w rychle obiecował, Lecz po odejściu biskupa na potym, On bezbożny pan ani myśli o tym. *Groch. W. 251.* — *Ż.* Rzecz, materya do mówienia wzięta, przedmiot mówienia; der Gegenstand, die Rede, die Materie, daš Thema. Pierwsza księga łatwiejszą rzecz przed się miała. *Pileh. Sen. gn. 174.* O tej rzeczy będę mówił. *Cn. Th. 968.* Do rzeczy przystępuj; mów co do-rzeczy służy. *Cn. Ad. 201.* Cośmy trochę z rzeczy ustąpili, wróćmy się zasię na drogę do niej. *Glicz. Wych. C 4 b.* Wracam się do rzeczy. *Cn. Ad. 202.* Komu rzeczy nie staje, słowy dokłada. *Cn. Ad.-556.* (rzecz podła słów wspaniałych potrzebuje). Słowa według rzeczy; słów miara, rzec; słowa z rzeczy idą. *Cn. Ad. 1052.* Odsta-

pił od rzeczy. *Cn. Ad.* 576. Cobyśmy tu z rzeczy mógł przywieść o tłumaczeniach, to dawno przełożył Naruszewicz. *Pilch. Sen. list. praef.* stosownie do materyi, *schicklich*, *passend*. I to nie z drogi i nie od rzeczy będzie, powiedzieć też tu i o powinnościach przychodniów. *Budn. Cye.* 65. — *Generalius*: Do rzeczy, nie od rzeczy, k rzeczy, służąc do pewnego celu, stosownie, (cf. grzeźny), *passend*, *tauglich*; *oppos.* nie do rzeczy, nie do rzeczy, *unpassend*, *untauglich*. Jeśli chceś, żebyśmy mu do rzeczy się tłumaczyli, mówże otwarcie i do zrozumienia. *Teat.* 15, 57. Wielki on półgłówek, ale widzę, nie od rzeczy gada. *Teat.* 52, d, 80. niht ungeremt. Niz co nie do rzeczy masz gadać, lepiej mierz. *Teat.* 29, e, 7. Co mówisz, wszystko jest nie do rzeczy. *Teat.* 17, e, 56. Gadanie nie do rzeczy jest w ten czas, kiedy kto nie znając czego dobrze, zaczyna zaraz źle o tym sądzić. *Teat.* 55, e, 50. Ten napis wcale nie do rzeczy; trzeba inszy zawieść. *Teat.* 52, d, 49. One jego dowody były bardzo nie k rzeczy; bo daleko stromiły od pisma ś. *Baz. Hst.* 171. Łapają grosza zewsząd, a podobno k rzeczy, Bowiem kto ma pieniądze, ten ma wszystko w ręku. *J. Kehan. Dz.* 25. Wszystko tu nie do rzeczy na tym naszym świecie, Bogaty ubożego ciemnieży i gniecie. *Węg. Org.* 21. — *Similiter*: Nie rzecz to nie do rzeczy, nie do rzeczy, (cf. półrzeczy), nie przyzwaito; (cf. ist keine Sache), es taugt nicht, ist ungeremt, unschicklich. Nie rzecz, gdy wielki cesarz na motyla go dzi, Nie rzecz, gdy srogi olbrzym z karłem za łeb chodzi. *Pol. Saut.* 25. Zwyczaj odmiennie przeciwnym prawem, nie rzecz; nagrodą i przykładem wykorzystanie je należy. *Mon.* 68, 461. Piszą, żeby Słowaki podbić miał Karol, ale i to nie rzecz. *Biel.* 27. (bajka). Wróćmy, żkad nie rzecz było pierwój występować. *Bardz. Trag.* 252. (głupstwo). Przed ludźmi złym mniemaniem napojonemi mówić co o bogu, nie sądzę za rzecz. *Zab.* 7, 255. *Koss.* (nie à propos). Nie rzecz ci w inszym mieście gościć dalej. *Bardz. Luk.* 155. (nie wypada). Rzekł Dawid: cożem teraz zgrzeszył, aza to nie rzecz? *Budn.* 1 *Sam.* 17, 29. — Wielka rzecz nie półrzeczy, wielkiego co; etwas Großes, eine große Sache. Pospolity człowiek ma sobie za wielką rzecz, mieć kogo u siebie na ezi. *Budn. Apoph.* 28. — *Iron.* Przez ciebie nabawilem strachu uczeźwego człowieka; a jak on dostanie febrę? R. Wielkie rzeczy? to się ulęczy. *Teat.* 24, e, 80. (co to szkodzi? mniejsza o to!) — §. Małą rzeczą namówisz mię, żebym był chrześcianinem. 1 *Leop. Act.* 26, 28. bez mała, nie wiele trzeba; es braucht nicht viel, ja... — §. Rzecz, sama treść, sam sens, jędro; der Inhalt, der wahre Gehalt, der Sinn. Nie wymowie ale rzeczy samej w tłumaczeniu wygadać należało. *Ktok. Turk.* 85. To przełożenie sens abo własną rzecz, ile mogło być, wyraża. *Groch. W.* 27. Krótkie słowa Platonowe, ale rzecz w sobie mają bardzo poważną. *Warg. Wal.* 257. — §. Rzecz, rzeczywistość, sam skutek, uczynek; Sache, That, Wirklichkeit; (cf. *Carn. res*, resnizln: prawdziwy); *Carn.* resniza: prawda, cf. rzetelność; *Vind.* refnizza: prawda, sarefs, riefen, sarefnizo:

zaiste; *Bosn.* od rjeci ejoviek *verax*, (ob. Rzetelny); Opinia tylko, nie rzeczą samą bogatemi jesteśmy. *Star. Mon.* A 5. To są słowa, a rzeczy nie wiele. *Boter.* 162. Gdy kto co może rzeczą pokazać, a co mu po świadectwie! *Ezop.* 55. Rzecz to pokaże; rzeczą to pokazać; mowę rzeczą potwierdzić. *Cn. Th.* 1018. Stoików z rzeczą słowa się nie zgadzają. *Gorn. Sen.* 509. Zabijacie przy stole nieprzyjaciela, a kiedy w rzecz przyjdzie, Nie widzę nic umiecie. *Opal. Sat.* 129. kiedy przyjdzie orzech zgrzyć, menn es zur That kommt. Zdali się ludziom nabożni; a w rzeczy obłudą paelnęli. *Dambr.* 562. Oni słowa nas przywitani, i wszego wieszowali, rzeczą i skutkiem nieszczerze nam sa chutliwi. 1 *Leop. 5 Mach.* 5. Rzeczą samą, rzeczywistością, skutkiem co pokazać. *Cn. Th.* 968. mit der That; *Sorab.* 1. skutkownie; *Croat.* isztino, isztinszko, (ob. Isty); *Ross.* naestonne; *Ecd.* konenub, (cf. koniecznie). W dzień ten rzeczy wykonały się i wypełniły wszystkie prorocstwa. *Żarn. Post.* 5, 755. Jabłonowski rzeczą hetman wielki. *Suszye. Pieśn.* 5 J 5 b. w samej rzeczy, w samej istocie, in der That. W samej rzeczy; zwyczajna odpowiedź: tak jest, nie inaczej. *Ld.* We Pan podobno nie wiesz, jak niepiękne to słowko, «w samej rzeczy», ma u nas znaczenie. *Mon.* 71, 602. — Nie w tym rzecz jest, co nam dają, ale jakim umysłem. *Gorn. Sen.* 21. (nie na tym zależy, nie od tego zawisło). — §. Rzecz, sprawa, uczynek; Sache, Handlung. Piękna i poeźwa rzecz jest, o ojezyźne walezące obumrzeć. *Krom.* 291; (*honestissimum est*). *Elliptice*: Arcyehwałebna sercem, i ręką tłumić tych nieprzyjaciół. *Psalmod.* 70. — Rzecz, sprawa, interes, okoliczność: eine Angelegenheit, ein Geschäft, ein Handel, eine Sache, ein Umstand. Za trzy dni najdalej rzecz całą zakończymy. *Boh. Kom.* 4, 751. Polacy szczęśliwie rzecz prowadzą i wależą przeciw Węgom. *Styjk.* 187. Nadwatłone pokrępiwszy rzeczy swoje, nową wojnę rozpoczął. *Krom.* 265. Wiele osób w upadłych rzeczach potężnie wydzwigał. *Petr. Ek. ded.* Jeszcze w skrzydle lewym była nadzieja, gdzie wszystka już stała sumia rzeczy. *Tward. W.* 81. Codziennie prawie gorzej rzeczy idą. *Zab.* 6, 554. Lepiej, żebyś mierzła, i cała rzecz. *Teat.* 15, 18. Co tu różnego gadania! musi pójść za niego! i cała rzecz. R. Otoż nie pójdzie! i cała rzecz. *Teat.* 56, 105. (i koniec, i po wszystkim). Nie była rzecz można pogrześć go dla licznych cudów. *Wys. Kat.* 457. niepodobna było, nie można, es war keine Möglichkeit. A to dyabelna rzecz, że jak człowiek raz umrze, już więcej nie wstanie. *Teat.* 15, 56. (to po dyable sprawa). Nasienie to czyni skłonność ku rzeczom cielesnym. *Sienn.* 62. (ku cielesności). Sara dozwoliła rzecz mieć Abramowi z Iagar, dlatego, aby z niej mógł potomka dostać, gdy go sama nie mogła mieć. *Glicz. Wych.* B 2 b. Abraam miawszy rzecz z dziewczką, dostał syna Izmaela. *ib.* B 5. er halte mit ihr zu thun. Bóg z świata wziął onego syna, którego Dawid dostał z żoną Uryaszową, w ten czas, gdy ją był wziął, i rzecz popełnił. *Glicz. Wych.* B 4. (sprawę z nią miał). Brzemienne jeśli swa rzecz odbywa, nie może być aby plodu zdrowego doniosła. *Spicz.* 181. (sprawę cielesną odbywa). Lekarstwo to rzecz przyrodzona

paniom wywodzi. *Sienn.* 71. (miesiączki). — 2. Pospolita rzecz, *ob.* Rzeczpospolita, państwo, stan, rząd, kraj. *Similiter*: Spólna rzecz, n. p. Obmyślając spólnę dobro rzeczy, Myślisz, jakoś zwykł, w radzie uprzejmie Na trudnym sejmie. *Miask. Ryt.* 2, 6. daß allgemeine Beste. — 2. Lata 1526 Gdańszczanie nowe rzeczy stroili, wiare i prawa sobie inne wymyślali. *Biel. Św.* 287, (cf. *Lat. novae res moliri*). Wojewodzie Gdański począł nowe rzeczy myśleć, przystawszy ku margrabiemu Brandeburskiemu. *ib.* 240. — 3. Taką rzeczą: takim sposobem, takim kształtem; auf solche Art, auf solche Manier. Taką rzeczą lepiej się nie zemieć. *Sk. Kaz.* 51 b. To takowa rzeczą nie należałoby z chorego i oka spuszczać. *Perz. Lek.* 65. Taką rzeczą nie nigdyby na świecie nie było, gdyby... *Kluk. Diosoł.* 2, 81. Sława nie zawsze jest rekojmnią zacności; taką rzeczą i szynka Westfalska byłaby zaena. *Zab.* 5, 108. — 4. Moja rzecz, twoja rzecz: powinność, należytość, mnie, tobie przyzwoito: meine Sache, deine Sache, Pflicht, Gehühr. Jestem poddany króla, moja rzecz jest słuchać jego rozkazów. *Ossol. Boh.* 1, 461. Twoja rzecz w ten czas się odzywać, kiedy ja się ciebie zapytam. *Teat.* 52 b, 117. Kapłańska rzecz pismo wykladać, a nie moja. *Sk. Żyw.* 2, 60. Nie moja rzecz, gdy wichry maszt zatrzeszą z jodły, Na płacziwie z bojaźni udawać się modły; non est meum. *Hor.* 2, 192. *Min.* Twoja rzecz kądziel i wrzeciono. *Otw. Ow.* 490. Hardego rzecz nie wierzyć mądremu *Karnk. Kat.* 11. Pójdź przecz, smarkaczu, twa rzecz w piasku gmerać. *Gaw. Siel.* 581. Duchownych to rzecz, pana upominać i karać. *Sk. Żyw.* 286. Nie biskupia rzecz złoto chować. *Sk. Ds.* 571. Nie wzgardzisz, Najjaśniejszy Panie, imieniem ojca, który tak chwalebnie rzecz jego pełnisz. *Dyar. Grod.* 525. Winiarza jest rzecz pilnie obaczyć przyrodzenie maciey. *Crosc.* 515. *Ellipt.* Chłopska to jest, jeśd sła, szlachecka zaś pić więcej. *Dwór. C 1.* — *Similiter*: Skutek nie zawsze naszej rzeczy bywa, Ale nadzieja nigdy nie upływa. *Chrośc. Ow.* 290. w naszej mocy, in uniter Macht. — 5. Na rzecz czyją, na niego, na jego skarb, rejestr, rachunek, imię; für jemanden, auf jemandes Rechnung. Fabryka ta założona jest na rzecz króla. *N. Pir.* 12, 287. — 6. Niezmierna, sroga rzecz czego: wielka liezba, wielka moc, siła; große Menge, Zahl. Łodzi niezmierna rzecz. *Kłk. Turk.* 22. Niezliczona rzecz rycerstwa w domowych rosterkach poginęła. *Stryjk.* 71. Niezliczona rzecz tego, czego ani myśl ludzka pojąć może. *Stryjk.* 71. Takich rozrzutników ja rzecz niezliczoną widziałem. *Star. Ref.* 76. Przez rzekę przeprawiwszy się, silną rzecz nieprzyjaciół pohrali. *Krom.* 7. Koni wiele naszym podrychało, zkład smród był wielki, i much niepodobna rzecz w wojsku. *Biel.* 296. — 7. 2) Rzecz, istność jakakolwiek, mimo człowieka, to, co własnością być może; ein Ding, eine Sache; Carn. rezh; *Vind.* riezh, rezh, roba, (cf. rob, roboty); (cf. *Arab.* ryzk: dobra, majątek); *Boh. et Slov.* węc, (cf. wiece); *Sorab.* 2. wěz, facha; *Sorab.* 1. wiez, wecz, węcuzka; *Croat.* sztar (cf. twor, stworzyć), dugovanye; *Dal.* szatvar; *Hung.* dologh; *Rag.* stvaar, satvar, poso

-sła; *Bosn.* stvar, stvarca; *Slav.* stvár; *Ross. et Eccl.* вещь, вещьца. Rzecz w prawnym rozumieniu znaczy to wszystko, co z natury swęj w majątkach ludzkich mieścić się, albo z istoty swęj ku użytkowi człowieka służyć może. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 95. Wszystko, co się tylko od osób różni, i do ludzkiego służy używania, w prawnym rozumieniu rzeczą się nazywa. *Gal. Cyw.* 2, 5. Osoba bez stanu cywilnego w prawie Rzymskim rzeczą nazywa się, jacy bywają niewolnicy. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 21. Rolnik w dobrach szlachezca stał się rzeczą dziedzica, a niezrozumianym ludzkości gwałtem przestał być osobą. *Koll. List.* 2, 48. Rzeczy na przedaj, towary, sprzęty; *Sachsen, Ocräfte* u. Wojewodze powinności około ustaw rzeczem. *Gost. Gor.* 72. W pierwiastkach rzeczy na rzeczy zamieniano. *Mon.* 69, 250. Targ na rzeczy stare, które już były w używaniu. *Star. Dw.* 12, (ob. Tandeta, wendeta). Hej dziatki, wnoście rzeczy. *Teat.* 21, 91. Do wojny monarchowie czterech rzeczy potrzebują: pieniędzy, ludu, rynsztunków, żywności. *Star. Vol. D 4 b.* (czterech artykułów). — (RZECZĄDZ, *ob.* Wrzeczadz.). — 1. RZECZKA, i, ż., *dem. Nom.* rzecz; (*Croat.* rechieza, mala rech; *Bosn.* rječica *verbulun*); ein Sächelchen, eine kleine Sache, ein kleines Ding; *Boh.* wjeka; *Sorab.* 1. weczuzka; *Vind.* zausa, zauciza, (cf. caca); *Bosn.* stvarca, mala stvar; *Ross.* вещьца. Nosił chorym rozynki, jaja, pomarańcze, a unierając drugiego na takie posługi namówił, zostawując mu rzeczki one dla chorych. *Sk. Żyw.* 2, 595. Dawał mi chusteczki i kwiatki, i wstążki, i inne rzeczki. *Nar. Ds.* 5, 218. *Sk. Ds.* 586. (drobiazgi). Przybyli mytnicy, którzy nasze rzeczki mieli przegładać. *Warg. Hadz.* 461. Umysł jego lada rzeczką bywa poruszony; *paulo momento.* *Maz.* (lada fraszka). Szedł tam dla odprawienia rzeczek od towarzystwa sobie zleconych. *Wys. Ign.* 50. *Wys. Aloj.* 557. Moje dziecię, czemu sobie tych rzeczek ku górze nie pociągniesz, a toś się pomarszczyły. *Falib. H.* (tych porteczek). — 2. RZECZKA, i, ż., *dem. Nom.* rzeka; *Boh.* řjeka; *Sorab.* 2. rězka, zera, (cf. zlrój); *Vind.* riekiza; *Bosn.* rječica, potoleja; *Rag.* rječiza, trčejak volu; *Croat.* rechieza, mala reka; *Ross.* рѣка, pyeekъ, pyeii, *obs.* pyaui; strumyk, ein kleiner Fluss, ein Flüsschen; (cf. *Germ.* Rösche, reifen). — RZECZNICTWO, a, n., stan prokuratora, patronostwo; *Vind.* oblastnia, poskerbaia, oblastnost; *Ross.* прокуратство, daß Advociren, Sachwalten; (*Boh.* řečníctw krasomowstwo, řečnowati *perorare*; *Sorab.* 1. rěčniewoleže hutžwa retoryka). Syn Emiliusza nie przykładal się do stawiania w sprawach czyli rzecznictwa. *Zab.* 5, 7. On tam prawnych spraw i rzecznictwa pilnuje. *Sk. Żyw.* 1, 4. Kiedy syn czego z nauk swych, jako z mistrzostwa albo z rzecznictwa nabędzie, tego z bracia dzielić nie powinien. *Szczerb. Sar.* 429. *ib.* 576. RZECZNICZKA, i, ż., orędowniczka, prokuratora, patronka; *Sorab.* 1. rěčniewca; *Basn.* parčica; *Croat.* zagovornica, die Sachwalterinn. Najświętsza panna, rzeczniczka nasza, jak matka sędziego, potężnie odprawować będzie sprawę naszą. *W. Post. Mn.* 529 Rzeczniczka i obronicielka grzesznych panna Marya, ubłaga srogi gniew bo-

zy. *Bzow. Roż. 2.* Rzeczniczka i przyczynicielka do panna. *Zarn. Post. 5, 654.* Staną rzeczniczki przed nim, sprawiedliwość z miłosierdziem, jedna na stronę sędziego, a druga wedle grzesznego, *causidicae. Pieśń. Kat. 16, 9.* RZECZNIE, ob. Rzeczny, RZECZNIK, a, m., RZECZOMOWCA, y, m.; (*Boh.* řečník krasomowca; *Slov.* řečník, wimluwnik *rhetor, causidicus; Sorab. 1.* rětnik *rhetor, locutor; Carn.* rezbnik; *Vind.* riekavez, govornik; *mówca; Eccl.* рѣчникъ, сильный во глаголаніи; wymowny; (*реченикъ, речникъ* słownik); *Eccl. et Ross.* речоточецъ, краснословецъ, вѣтня krasomowca; *Ross.* рѣченикъ słownik); orędownik, prokurator, sprawomowca, rzecz od kogo sprawujacy, der Sachwalter. (*Recher. Удѣл.*); *Carn.* besednek, (*ob.* Biesiada); *Vind.* oblastnik, oskerbnik, poskerbnik, prauduvauz, praudofrednik (ef. prawnik), patron, pomocznik, sagovarnik, sagovoritnik, savetnik, (ef. sowietnik); *Croat.* zagovornik, prokurator; *Dal.* govorechin, govoresin, paracz (ef. pierca), pravdoznanaec; *Hung.* proccator; *Slav.* odvtnik, govorecin; *Bosn.* parač, odvtnik, bronitegl; *Rag.* odvjetnik, pãraz; *Ross.* дѣлецъ, ходатай, стряпчей; *Eccl.* соглазобникъ, винословець, (ef. vma). Orator abo rzecznik. *Petr. Et. 7.* Rzecznik jest ten, który albo przyjacielski albo swój umysł sędziemu oznajmia, i mówi przeciwko tym, którzyby się onemu umysłowi jego przeciwiłi. *Szererb. Sax. 574.* Rodzice, którzy chcą doczekać się po synie swym, aby dobrym oratorem albo rzecznikiem ostał, niechaj o to się postarają, aby w prawie, jeszcze w pieluchach będąc, uczyć się począł. *Glicz. Wych. K 2.* Wywał się jakiś rzecznik, statulem szermował. *Biel. S. M. B. Z.* Aleksandryi postów do cesarza wyprawiono, i z nimi Appiona, jako rzecznika, żałując się na żydy. *Sk. Dz. 24.* Miał Bolesław rzeczniki, którzy od ludzi prostych rzecz mówili. *Biel. 45.* Dobrzeby było, żeby same strony sprawy swe sprawowały, a rzecznikówby nie potrzebowały, którzy swemi farbami wielokroć sprawy zatrudniają. *Modrz. Baz. 584.* Krystus rzecznik i postrzednik nasz do boga. *Zarn. Post. 15.* Jeśli kto zgrzeszy, mamy rzecznika u ojea, Jezusa, tenże jest ubłaganiem za grzechy nasze. I *Leop. I Jean 2, 1.* Wujek. *ib.* Niepobożne rzeczomowce, co psują ludzom ich sprawiedliwość. *Groch. W. 440.* RZECZNIKOWY, a, e, RZECZNIKI, a, ie, od rzecznika, Sachwalter; (*Sorab. 1.* rětniczki; *Boh.* řečnícký krasomowski). W duclawnym prawie ma każdy czasu trzy dni, w których może odmienić słowa prokuratora swego; ale ludzie Saskiego prawa tak długiego czasu jak tamci do wsteczenia słów rzecznikowych nie mają. *Szererb. Sax. 578.*

1. RZĘCZNY, a, e, Rzecznie *adverb.*, w samej rzeczy, rzeczywiście; (*Boh.* řečný; *Ross.* рѣчный; wymowny), in der That, wirklich; *Boh.* wecnaty; *Eccl.* věcný, věcný. Sprawiedliwość nie mniemana, ale rzeczna i prawdziwa. *Sk. Kaz. 549.* Już dali sobie w zamienione dobra istotne wwiązanie i rzeczne dzierżenie. *Herb. Stat. 510;* (dzierżenie w rzeczy samej. *ib.* 511). Masz rozkazanie rzeczne i istotne, które jest większe, niż słowne. *Hrbst. Odp. 1 i 7.* Nowi wieku naszego doktorowie sami

rzecznie to wyznawają, jakiej ważności są ich świętości. *Hrbst. Nauk. U 4 b.* (skutkiem, uczynkiem). Aza ty tego nie wierzysz, że rzecznie jest ciało Krystusowe w chlebie takie, jakie się z panny narodziło? *Baz. Hst. 58.* Sakrament, który na ołtarzu bywa, jest rzecznie i naturalnie ciałem Krystusowem. *ib.* 70. *Gil. Post. 189 b.* — 2. RZĘCZNY, a, e; *Boh.* řjčný; *Sorab. 1.* riečný, rěčzný; *Bosn.* rječni; *Vind.* potoken, potozhen, (ef. potok, potoczny); *Croat.* rečni; *Rag.* greeki; *Ross.* рѣчный, речеинный, ручениый; od rzeki, řluř. Znalazł tam 200 Kozaków rzecznych, którzy tylko ryby łowią, ustawicznie tam między rzekami mieszkając. *Papr. Ryc. 105.* Rybitw wędę zarucił w rzeczne głębokości, Aby sobie dostał ryb nędznik na żywności. *Papr. Koł. J 2.* Różność między wodą dżdżystą, rzeczną, źrzodelną, jezierną, morską. *Syrz. Szkl. 18.* Żaba szeczurka na brzegu rzeczonym obaczyła. *Papr. Koł. T.* Włwina czyli rzeczna wierzba. *Mon. 74, 757.* — RZECZOMOWCA, ob. Rzecznik. RZECZOWNIK, a, m., *Nomen substantiv.* *Kpcz. Gr.*; istotnie. *Tr.*; *Slov.* podstatné, podstatlivé měno; *Carn.* samasveja beseda, samsvoje; *Vind.* sammustojzha befeda; *Slav.* samostavno ime; *Ross.* существительное имя, das Hauptwort. RZECZOWNY, a, e, do rzeczy się sięgający, Sachen; *Boh.* wecnaty. Prawo służące osobom na rzecz, zowie się prawem rzeczownym. n. p. prawo posiadania własności, zastawu, służebności, dziedziczenia. *Gal. Cyw. 2. 16.* Prawa rzeczowne dzielą się na prawa na rzeczy, i na prawa do rzeczy. *ib.* 1, 10. — §. *Gramm.* Imiona rzeczowne, rzeczowniki, przymiotni, przymiotniki. *K. z. Gr. 2. p. 106.* Wyrazy rzeczowne. *ib.* 5, 2. — RZECZOWNE *adverb.*, jako rzecz, jak rzeczownik, substantivisch. Imiona przymiotów, wziętych rzeczownie, kończą się jak rzeczowniki, n. p. moc, życie. *Kpcz. Gr. 5, p. 158.* RZECZOWY, a, e, n. p. Rzeczowe pismo, hierogliczne, daleko było niewygodniejsze od głosowego. *Kpcz. Ukl. 157.* die Sachenschrift, Sienrglyphenchrift. RZECZPOSPOLITA, (*contr.* RZPLTA), ej, z, a) rzecz pospolita, pospolita rzecz, *spólna rzecz, społeczność, obec; die Gemeinschaft, Gefellshaft. Nasza rzeczpospolita jest w niebiesiech. *Bibl. Gd. Phil. 5, 20.* (nasze obcowanie. *Wyjek.*, mißer Wandel. *Entf.*). Byli niektórzy na odpór, drudzy też tę wojnę Turecką radzili, dla pospolitej rzeczy chrześcijańskiej. *Biel. Św. 276, ob.* Pospolity. — b) Rzeczpospolita, rząd, państwo, stan, der Staat; *Slov.* obec, (*ob.* Obec); *Vind.* ilohitvu, stalihitvu, deshelje; *Carn.* gmanya (ef. gmina), opelina, lyuczstvo, juk, (ef. lud, pułk); *Eccl.* народное управление. Rzplta jest zgromadzenie ludzkie porządnie zebrane, ku dobremu życiu postanowione. Imieniem Rzpltej jedna familia albo dom jeden nie bywa nazwan, gdyż jest rzecz osobna, jednemu należąca, która własnym imieniem zowią rzeczą domową. *Modrz. Fr. 8.* Takową Rzpltą za najlepszą mają, gdzie królewska władza wszystko rządzi; osobom zacnym celniejsze urzędy dawają, a wszyscy zarówno pod prawem. *ib.* 11. Rzplta jest, gdy spólnie w jednym zgromadzeniu ludzie mieszkając, porządnie, obyczajnie i sprawiedliwie żyją. *Gorn. Wł. D b. Petr. Pol.*

86. Przełożony i sam o się, i o pospółstwo i o wszystkie rzeczpospolitą radzić musi. *Kosz. Lor. pr.* Rzeczpospolita tak postanowili, żeby się każdy swęj powinności trzymał, a tą drogą łacniej dobra pospolnego i zgody mógł bronić sąsiedzkiej. *Janusz. Oksz. G.* Gruntowna stoi Rzecz Rzymska pospolita poddana jednemu. *Żebr. Ow. 375; (res Romana).* Czytaj, w jakiej Katylna, albo i inisi burzyce a skażce pospolitej rzecezy, sławie zostawali. *Rej. Zw. 58.* Zewsząd rzecz pospolita była zawiechrzona. *Biel. Św. 61.* Obmyślając spólnęj dobro rzecezy, Myślisz, jakoś zwykł, co radzie uprzejmie Na trudnym sejmie. *Miask. Ryl. 2, 6.* Rzymsey hetmanowie Scypio, Attilius i Katonowie Skarby wzgardziwszy, spólną rzecezy mnożyli. *Stryjk. Gon. E.* Kto króla zdradza, ten Rzplta. *Petr. Ek. 62.* Królowie są śmiertelni, lecz rzeczpospolita nieśmiertelna. *Leszcz. Gl. 161.* Że każda familia mieć powinna swojego przełożonego, to jest prawidłem wszystkich na świecie rzecezypospolitych. *Zab. 16, 245. Psalm. 29.* — c) Rzeczpospolita, die Republik, stan polityczny państwa, w którym albo wszystkim, albo część z ludu wybrana, ma rząd i najwyższą władzę. *Kras. Żb. 2, 458.* der Freystaat; *Sorab. 1.* swobodné město, swobodné kray; *Vind.* republikanstvu, vkupfioshtvu, skupnovladanje, povesodafstvu; *Rag.* skupnovladanje; *Ross.* республика. Państwa rządzące się rządem arystokratycznym albo demokratycznym, nazywają się rzecezypospolite. *Wyrw. Geogr. 121.* Freystaaten. *Gorn. Dv. 555.* — RZECZYSKO, a, m.; *Boh.* řeciště, řecisko; RZECZYSZCZE, a, n, koryto dawne rzeki jakiej, daš Altwasser, ein Weystrom, der ehedem daš Hauptbette deš Flussē war. Rzeka albo potoczek, jeśli opuściwszy pierwsze rzecezyisko przez inšie miejsca swoje ście obróci, tedy przecie pierwsze rzecezyisko, kędy pierwęj woda szła, ma być za prawdziwą granicę. *Herb. Stat. 226.* Galyby rzeka mocą swą z starego placu inszym się miejscem obróciła, tedy jednak ono stare rzecezyisko graniczy. *Tarn. Ust. 2.* De fluvii aut rivuli fluxu seu alveo novo et antio, alias rzecezyisko hereditates limitante. *Vol. Leg. 1, 5.* — 2. Rzecezyisko, brzydka rzeka, ein häßlicher Fluss. Narymunt bratu, poczawszy od Wilny rzeki, aż do Korabla. błotnego rzecezyisca, dał udział. *Biel. 127. Stryjk. 505.* — RZECZYWISTOŚĆ, ści, ż, prawdziwa istotność; *Ross.* действительность; *Eecl.* рѣснота, die Wirklichkeit. Dzieci, co teraz dla was zabawką, będzie w czasie rzecezywistości. *Gas. Nar. 1, 310.* RZECZYWISTY, a, e, RZECZYWIŚCIE adverb.; *Carn.* resnizhn (*verus*); *Vind.* refnizhen, refnizhno, refnizno, sa refnizo, sa rifnizno, sarefs, riefen, refnizhau; *Slov.* skutečně, w skutku, (*ob.* Skutecznie); *Rag.* djelom (*ob.* Dzieło, dzielnie), istinom, (*ob.* Isty); *Ross.* действительный (*ob.* Dział), настоящее; *Eecl.* въ рѣсноту, истинно, конечно (*cf.* koniecznie), вещь; w rzecezy samęj będący, rzecezą samą taki, niezmysłony, niepodrzucony; *wirlich*, in der That. (*Eecl.* речевето, неправный выговоромъ рѣчей, рѣчисто : wymownie, *ob.* Rzecz, *ob.* Rzecz). Rzecezywista prawda. *Cn. Th. 969.* (istna prawda). To jest rzecezywista prawda, co naoeznie sami widzieli. *Pociej. 174.* — *Grammat.* Wyraz rzecezy-

wisty, który znaczy rzecz jaka lub przymiot prawdziwie czyli rzecezywiście w niej znajdujący się, n. p. człowiek, rozum etc. *Kpec. Gr. 5, 4.* (*cf.* względny).

RZĘDEM, *ob.* Rząd. RZĘDNOŚĆ, *ob.* Zrzedność. RZĘDNY, a, e, od rządu, Reihe, Ordnung; *Ross.* очередной, строчный. Linie wymierzające odległość punktu od drugiej linii stosunkowej, nazywają się rzednemi; *ordinatae.* *Jak. Mat. 2, 515.* — 2. Rzędny, najety, najemniczy, płatny; *gemiethet, Mietz, Lohn.* Sara dozwoiła rzecezy mieć Abramowi z dziewczką rzedną Pagar. *Glicz. Wych. B 2 b.* Abraam miawszy rzecezy z dziewczką rzedną, dostał syną Izmaela. *ib. B 5.* RZĘDOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, w rzedę stawić, in Reihen stellen, reihen, ordnen. Wiśniacy sami siebie rzedują, jak mogą nasladują żołnierzów. *Stas. Num. 1, 174.*

RZĘDZIC, RZADZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* zřediti; *Slov.* zředim, rgedim; *Croat.* rédkim; *Hung.* megritkítom; *Carn.* rählam; *Ross.* рѣдить, рѣжу, жить, живу; *Eecl.* рѣдо, рѣдко дѣлаю; *przerzedzać, dünn machen, verdünnen.* *Raro, rzadzę, rzedzěj czynię, co gesto było.* *Mącz.* Na nie się zdało, rzedzić zgeszezone szeregi. *Przyb. Mill. 197.* Rzedzenie *Eecl.* рѣднїе, рѣдкотвоpенїе. RZĘDZIEC, RZADZIEĆ, RZEDNIEĆ *neutr. niedok.*, zrzednieć, zrzadzić *dok.*; *Boh.* řednanti; *Sorab. 1.* rětki biwam, židnu; *Slov.* řednu; *Hung.* megritkölök; *Ross.* рѣдѣть, порѣдѣть, порѣдѣный; *rzadczym się stać, dünner werden.* *Raresco, rzedzeję, cienzeję.* *Mącz.* On zaś o mściwęj myślaey zapłacie Wypadł w tłum dziki, który coraz rzedział. *Kras. Woj. Ch. 75.* Zrzadziałyę wprawdzie niektóre złe nałogi, ale nie można mówić, że ustały wszędzie i ze wszystkiem. *Mon. 75, 404.* Mgła, która umysł osiadła, albo opadnie, albo zrzedzieje. *Pileh. Sen. gn. 508.* RZĘDZIEJ *comp. adverb.*, Rzadko, *ob.* Rzadki. RZĘDZIĆ, *ob.* Rządzić, *cf.* zrzedzić. RZĘDZICIEL, *ob.* Rządziiciel. RZĘDZICHA, y, m., zrzeda, ein Tadelstüchtiger. On rzedziela się głupstwem gospodarskim cieszy. *Klon. Wor. 60.* RZĘDZIOCHA, y, ż, rządziocia, zrzędna kobieta; *cine Tadelstüchtige, Herrschstüchtige, die gerne foumandirt, hofmeistert; (De ster r. Siemaudel).* I maż nie-jeden będzie głupi tak dalece, że do reku rzedziosze żenie puści lece. *Pot. Pocz. 69.* Obżarstwo, gniew, te panie bardzo cie też rządzą; Jam to już wszystko wzgardził; dawno pod nogami Ta twoja rzedziocia u mnie, i twa pani. *Pap. Kol. C 4.* Jakby te rzedziocia powściągnąć. *Pap. Przyk. B 5 b.*

RZĘDZIUCHNY, RZĘDZIUTENKI, *ob.* Rzadki.

RZĘGOTAC, *ob.* Rzekotać. RZEK, u, m., zgłoska, die Sylbe; *syllaba*, osiążenie kilka liter jednym głosem a *przerzeczeniem*, rzek zowią niektórzy. *Mącz.* Gramatyka obiera się około uczenia abecadła, i sylab albo rzeków słów, i wszęgo języka. *Mącz.* Skrócenie sylaby albo rzeku, *correptio.* *Mącz.*

RZĘKA, i, ż, Rzecezka *dem.*; *Boh.* řeka, potok, (*ob.* Potok); *Slov.* réka; *Sorab. 1.* rěka, ryka, rjka; *Sorab. 2.* rěka; *Carn.* rëka; *Vind.* reka, rieka, potok; *Croat.* rěka, potok; *Dal.* rika; *Rag.* rjeka; *Bosn.* rjeka; *Slav.* rika; *Ross.* рѣка; (*cf.* *Græc.* ῥεῖν; *Ross.* obs. рѣту;

Eecl. ριναῖτι, ρβῆτι; *Graec.* ὄναξ *profluvium*; *Riederf.* Rife, rivulus; *Goth.* richa; *Angl.* riw; *Gall.* riviere; *Aeth.* ἤρῆ *exilus aquarum*; *Lat.* Rhenus; *Germ.* Rhein, rinnen, rennen), der Fluß, der Strom. Rzeka jest woda korytem biegnąca, i w biegu nieustająca, póki nie złączy się z drugą rzeką albo z morzem. *Wyrw. Geogr.* 16. *Kluk.* *Kop.* 1, 87. *Kluk. Zw.* 3, 229, (cf. strumień). W jeziorze woda stoi, rzeka zawsze bieży. *Simon. Siel.* 59. Gdyby kto rzekę, która graniczy, dowiepsem swym obrócił łożyskiem inszym pod swą dziedzinę, tedy ta nowa rzeka graniczyć ma. *Taru. Ust.* 2. Po rzece, po wodzie, z rzeką płynąc. *Włod.*, mit dem. *Etrome.* — *Transl.* Rzeka, strumieniem; strömend, strömweise. Hojnie nad sobą, i prawie rzeką wylane miłosierdzie odniósł. *Sk. Żyw.* 54. W to nie mogli potrafić Midas, Kresus, choć im rzeką majetności na łono ciekły. *Petr. Ek.* 120. — *RZEKAĆ, RZEKNAĆ, ob. Rzec. — *RZĘKOBZEGNI, ia, ie, n. p. Rzękobrzegnie wierzby. *Otw. Ow.* 395. po brzegach rzecznych rosnące, flüßufige Weiden. — RZEKOMO, ob. Rzkomo.

RZĘKOT, RZĘGOT, RZĘCHOT, *RZĘKT, u, m., rzękotanie, odgłos chrapliwy; *Croat.* rogatanie, krekatanie, krechanye, (cf. krzyczęć); *Dal.* krakotanye, karkochanye; *Hung.* regetés, ein rauhes Getöse. Rzękotanie czyli głos żab chrapliwy. *Otw. Ow.* 252. das Gequäde der Frösche. Sroka, ktokolwiekby tam wniósł chciał, gdzie się osiedli, tedy go swym rzękotaniem wydawa. *Spicz.* 152. Chrapliwy wypuszcza rżękt, miasto słów; *raucum murmur.* *Zebr. Ow.* 506. Po łopatkach z chrapliwym rzękotem cieka śliny; *cum raucio stridore.* *ib.* 197. RZĘKOTAĆ, RZĘGOTAĆ, RZĘCHOTAĆ, -ać, -ość, med. niedok., Rzękotać *contract.*; (*Boh.* hletati ržec); chrapliwy głos wydawać, skrzeczeć; *Boh.* řehotati o srokach, řehotám, křehotám o żabach; (*Slov.* řehotim *cachinnor*); *Sorab.* 2. rägotasch, o srokach i żabach; (*Carn.* regetam *hinuio*, *effuse rideo*); *Vind.* reglam : o żabach; *Croat.* regetati, regéchem, kvekehchem, kreschim, krechim; *Hung.* regetek; *Dal.* krakoehem, szkvarchim, (cf. skwierzeć); *Ross.* стрекотать, стрекоту, (o srokach), rauß tönen, ein rauhes Getöse von sich geben. Sroka rzekee. *Rej. Wiz.* 55. Rzęgoeąca sroka, wrona chrapliwa. *Toł. Saut.* 56. Gdy jednego wiewrza kto uderzy; inne głośno rzechoą, grunzen, gurren. *Haur. Sk.* 295. My tu doma siedzimy by kwoczki, Upstrzywszy się, rżęgoeą by sroczki. *Biel. S.* N. 6. Żaby rżęgoeą. *Dudz.* 21. dukają, skrzeczą, die Frösche quafen, (quäfern, wredfefefé). Żabki rzekeą w jeziorze. *Klon. Fl.* A 4 b. Zwykle żaba na deszcz rzekee. *Pot. Arg.* 556. Żaby te znaczą ludzie, eo rżęgoeą, eo się sadzą w słowach. *Leszcz. II.* S. 109. Dziś dobrodziejka jak sojka rżęgoe. *Popr. Pr.* D 2 b. Świągotliwym nie przywłaszczają aby mówili, ale że uszy zagłuszają, zanieprężniają ludzi, rzekeą, szękekają. *Eraz. Jez.* D 5 b, 6. Rżęchotanie, gruchanie, wielomowność, *garrulitas.* *Mącz.* Obraca się na stronę z rżęgotaniem i śmiechem. *Teat.* 49. d, 17. *Zab.* 7, 57, cf. parskać, cf. grzęgotać, klekotać. — [RZĘKOTAĆ się, Rżęgotać się, *transl.*, *rusk.* rehotaty sia, głośno się śmiać, laut lachen 2]. Wszystkobyś się Jadwi-

go z chłopy rżęgotała. *Burl. C.* gziła, tukała, herum balgen. RZĘKOTKA, RZĘGOTKA, i, ż., RZĘGOTECZKA *dem.*, grzęgotka, eine Klapper, Kimerflapper, eine Schnarre. W wielki piątek u nas nie nie słyhać, prócz niewdzięcznego głosu rżęgotek i klekoteczek. *W. Post.* W. 254. W prawdzie, że to mała rzeczka, Ale głośna rżęgoteczka. *Groch.* W. 572. Rżęgoteczka pospolicie Rado więcej gra każde dziecko. *Groch.* W. 572. RZĘKOTLIWY, a, e, — ie *adverb.*, wrzaskliwy, chrapliwy; rauß tönen, schnarrend; *Vind.* reglazli, verketazh, verkazli, verkavez. (*Slov.* řehotnik *cachinno*). Rżękothwa sroka, *garrula.* *Mącz.* Rżękotliwe skrzypce, głośne. *Włod.* *RZĘKOTOMIR, a, m., *Graec.* ζαογοαῖδης *Przyb. Balr.*, miano żaby.

RZĘMIEN, ia, m.; (*Boh.* řemen; (*Slov.* řemen *corium*, řemenář *rymarz*); *Sorab.* 1. řemen, rehmen; *Sorab.* 2. remen; *Carn.* jërmen, jërmenz, (jërmenar : rymarz); *Vind.* remen, jermen, jermenzi, arjemen, erjemen, jëremen; *Croat.* remen, reménecz (*corium* : skóra, remenar *coriarius*), bagaria, terkia (cf. troki), vulaka, (cf. wojłok); *Bosn.* remik; *Slav.* kaish; *Eecl.* οϋριμῆν, ρεμῆν *rzemień, skóra*; *Ross.* ремѣн; *Germ.* der Riemen; *Niederf.* reem; *Grace.* ῥιμα; *Finn.* ruoma; *Svec.* rem, cf. *Lat.* remus); obdłużny kawał z skóry ukrojony; n. p. Nie idzie o rzemień, ale o całą skórę. *Rys. Ad.* 45. Rzemień trzewiczny *Ross.* кюма. Z cudzego się szeroko kraje rzemień, ze swego szęzupło. *Dwor. B.* 4. (kiedy z cudzego, tedy nu nu, a kiedy z swego, tedy nie nie!). Z cudzej skóry szerokie rzemienie albo pasy kraja. *Eraz. Ob. G.* Na cudzej strawie hojno sobie poezynać, a z cudzej skóry szerzej rzemień krajać. *Kosz. Lor.* 41 b. Pijanice dworsej tak opatrnie piją, jakoby się nie dłużyli; bo na cudzej strawie żywiąc, nie swój rzemień ciągną, choćby się przerwał, nie nie dbają. *ib.* 118 b. Tak trzeba rzemień ciągnąć, jakoby się nie zerwał. *Rys. Ad.* 66. Wyprawuje się, by rzemień w ogniu. *Rys. Ad.* 75; (*Slov.* remen sa w ohni ně poprawi, mali *verberilus non emendantur*). Nie gryź rzemienia. *Burl. A.* 5. (nie czyń, co się na nie nie zda; nie psuj sobie darownie zębów). Jął się gryźć rzemienia. *Rys. Ad.* 18. U Niemców prawie zapalają się na nauki uczeiwe, i rzemienia nie żałują tam ojcowie synom swym poeigać. *Glicz. Wych. M.* 2 b. nie żałują mieszka, worka, pieniędzy, kosztów. — §. *Transl.* Ma w rzemieniu, ma w kalcie. *Cn. Th.* 969. ma w mieszk, w trzosie, ma dzięgi, er hat was im Bentel. — §. Rzemień nierobiony, z którego rzemyki albo eo innego robią, skóra wyrobiona. *Cn. Th.* 969. Leder, Zell, Haut. RZĘMIENICA, y, ż., Sufzriemen, kamień żelazny pospolicie ugrowaty. *Kluk. Kop.* 2, 218. RZĘMIENNY, a, e, z rzemieni, skórzany; *Sorab.* 1. řemenané; *Ross.* ремешый, von Riemen, ledern. Paski u szabli rzemiennie. *Kras. Pod.* 2, 145. — Odkąd świat światem, nie był takiemu nigdy ni kądzielnym, ni rzemiennym bratem. *Zab.* 14, 262. po miecezu, Schwertmagen.

Pochodz. *rzemyk, rzemyczek, rymarz, i t. d.* RZĘMIŚLICTWO, a, n., trudnienie się rzemiesłem, daß Handwerkswejen. Trzy liczymy prawe zbożacenia kraju spo-

soby: rolnictwo, rzemieślnictwo i kupiectwo. *Mon.* 67, 115. RZEMIEŚLNICZEK, czka, m., czeladnik rzemieślniczy, towarzysz; *Ross.* подмастерье, der Handwerksgefelle, Handwerksbursche. Rzemieślniczowie, albo towarzysze u rzemieślników robiący. *Vol. Leg.* 5, 595. RZEMIEŚLNICZKA, i, ż.; *Boh.* řemeslnice; *Ross.* ремесленница; *Eecl.* ремесленица, die Handwerkerin. Ujrzysz lada rzemieślniczkę łańcuszno i w sobolach. *Jeż. Ek. F* 5. RZEMIEŚLNICZŹY, RZEMIEŚLNICZY, RZEMIEŚLNY (*Petr. Pol.* 44), a, e; *Boh.* řemeslnický, řemeslný; *Vind.* rokodelni, (cf. rękodzielny); *Ross.* ремесленный, ремесленничій; od rzemiosła, Handwerk, bandwerksmäßig. Po-spolite są sztuki rzemieślnicze, które odbywa ręka ku samej potrzebie życia ludzkiego, żadnej nie zamierzając sobie przystojności i cnoty. *Pilch. Sen. list.* 5, 15. Narzędzia rzemieślnicze, jako to: stolarskie, kowalskie etc. *Jak. Art.* 5, 257. Robota rak rzemieślniczych. *1 Leop. Jer.* 10, 9. Rzemieślny czyli mechaniczny rozum, nie dosyć na cyrulika. *Perz. Lek.* 552. X. Ignacy Konarski, Piar, szkołę rzemieślniczą w Opolu założył; a na sejmie 1764 ustanowiono, żeby wyzwoleni w niej uczniowie we wszystkich cechach w zupełnej z innemi rzemieślnikami równości przyjmowani byli. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 226. *Vol. Leg.* 7, 575. eine Schule für Handwerker, Handwerkschule, Professionistenchule. — 2. Sztuka rzemieślnicza albo mechanika. *Boh. Dyab.* 77. RZEMIEŚNIK, RZEMIEŚLNIK, a, m.; *Boh.* řemeslník; *Slov.* řemeslník, řemeselník; *Sorab.* 1. ruczne dělnoik, hantwarski; *Carn.* rokodelz (cf. rękodzielnik), antverkar; *Vind.* delazh, rokodelauz, rokar; *Hung.* tseináló, (cf. czyniciel); *Ross.* ремесленникъ, ремесленикъ, рукохудожникъ, мастеровой человекъ; *Eecl.* хитрый, (cf. chytry); rzemiesłem bawiący się, der Handwerker, Professionist; (*Etym.* ramie). Rzemieślnik wyrobionym już i zebrany od rolnika pożytkom, różne dając ułożenia i kształty, czyni je udatniejsze, i ku użyciu ludzkiemu więcej sposobne. *Mon.* 67, 114. Tak potrzebny jest wzór rzemieślnikowi, jako gnyp, dłubaczka, piła, bez których nie porządnie nie może. *Pilch. Sen. list.* 2, 78. Umiejętny rzemieślnik naprzód stosuje dzieło swoje do kształtu i prawidła, podług którego zrobionym być ma. *Mon.* 64, 451. Dobry rzemieślnik dobrego naczynia potrzebuje. *Cn. Ad.* 185. Dobry rzemieślnik z leda czego uczyni co dolrego. *ib.* 186. Dobry rzemieślnik mało ucinków i okrawków czyni. *Cn. Ad.* 186. Rzemieślnik niewolnik u tego, co mu robi. *Rys. Ad.* 60. Rzemieślnik dobry na swym zdaniu przestaje. *Cn. Ad.* 1019. Rzemieślnika nie trzeba uczyć. *ib.* Rzemieślnikami miasta stoja. *ib.* Rzemieślnicy. *Vol. Leg.* 5, 52; rzemieślnicy. *ib.* 55. — 2. *Transl. fig.* Kazałem szukać przekłętego rzemieślnika wszystkich tych sztuk. *Nag. Cyc.* 61. autora, Urheber, Aufstifter. Polifont na tronie! ten szerszy rzemieślnik występku i zdrady. *Teat.* 44. c, 41. RZEMIEŚLNIKOWY, a, e, od rzemieślnika, Handwerker. Ręce rzemieślnikowe. *Groch. W.* 122, ob. Rzemieślnicy. RZEMIEŚŁO, RZEMIOSŁO, a, n., RZEMIOSŁEK O dem.; *Boh.* řemeslo; *Slov.* řemeslo; *Sorab.* 1. ruczne džewo, hantwark, ruczna dělnofeč, hantwarstwo; *Carn.* roko-

delnost, rokodelstvu (ob. Rękodzieło), delnya, antverh; *Vind.* rokodelstvu, rokarfhina, rozlnia, antvarh; *Croat.* mestria, (cf. majster, mistrz); *Dal.* mestria; *Hung.* mestersegh; *Slav.* rukotvorje, zanat; *Ross.* ремесло, рукомесло, (cf. ma w ręce rzemiosło); *Eecl.* хитрость (cf. chyłość), ремество, хитрость; trudnienie się ręczą robotą rzemieślniczą, robota rzemieślnicza; das Handwerk, die Profession. Krawiectwo, szewstwo, garbarstwo, i inne rzemiosła. *Hrbst. Odp. P p.* (NB. zakończenie - stwo właśnie służy do wyrażenia rzemiosł: n. p. słósarstwo, sklarstwo i t. d.). Bekartowie dawniej rzemiosła nie mogli robić. *Ulicz. Wych. B* 4 b. Rzemiosło umieć, a rzemiesłem nie robić, ubóstwa jest przyczyną. *Sk. Żyw.* 1, 19. Rzemiosło robić, ein Handwerk treiben, *rzemieślniczyć; *Ross.* ремесленичать. Przez rzemiosło nabywamy, kiedy jakim rzemiesłem bawimy się, a z niego pożytek mamy. *Gost. Gor. proef.* Rodem był z Włoch, rzemiesłem malarz. *Birk. Sk. E* 5. Czym lepszy rzemieślnik, większy pijanica. *Pot. Jow.* 70. Nieprzyjaciółmi sobie wszyscy rzemieślnicy. *Pot. Zac.* 59. Niechby każdy pilnował swojego rzemiosła. *Zab.* 15, 277. *Treb.* Każdemu w swym rzemiesle wierzyć trzeba. *Cn. Ad.* 556. *Pot. Arg.* 507. Każdy w swym rzemiesle biegły. *Cn. Ad.* 345; (non omnia possumus omnes). Siedm rzemiosł, czternaście nieszczęścia. *Rys. Ad.* 65. Kto siła rzemiesł umie, robi mało. *Pot. Jow.* 70. — Rzemiosło, prawo robienia rzemiesłem; das Handwerksrecht, Zunjrecht, das Handwerk. Nieposłusznego urzędowi majstra mają z rzemiosła zrzucić. *Sax. Porz.* 26. Na rzemiosło znowu przyjać. *ib.* Jesliby w cechu który był sporny, takowego mistrzowie mają rajcom opowiedzieć, a oni go mają według występku karać, albo i z rzemiosła złożyć; a jesliby się i potym przeciwil, tedy już do śmierci rzemiosła nie będzie mógł robić. *Szczerb. Sax.* 185. Któryby oskarżony rzemiosło utracił, a rajceby mu znowu rzemiosło robić dopuścili, takowy acz je robić może, ale przedsię prawo swe traci, tak że do cechu chodzić nie może. *Szczerb. Sax.* 185. — *Fig. tr.* On stary mistrz czart od początku świata na tym rzemiesle usiadł, aby nas odwoził od prawdziwej nauki. *Rej. Post.* L 4. Te-gośmy rzemiosła ludzie, co i ty. *Zab.* 15, 265. (jednej klasy, godności). Złączył dawno rozdzielone rzemiosła, pokój z wojną. *Birk. Zamoj.* 25. żołnierskie rzemiosło, das Kriegshandwerk. Nieszczęścia nasze są własnym naszym rzemiesłem. *Zab.* 5, 152. są naszą sprawką, naszym dziełem, unser eigen Werk.

RZEMPOLIĆ, RZEPOLIĆ cz. niedok., mizernie grać na skrzypcach; *Boh.* šumařim, (cf. surma); *Vind.* fidlati; *Ross.* варганить, пилкать, fiedeln, elend geigen, schra-pen auf der Bioline. Tobie tylko po szynkach rzempolić. *Teat.* 20. b, 184. Skaczą wesoło ochoce parobki, Fałszywym tonem skrzypiciel rzempoli. *Kras. List.* 27. Usłyszysz tam niekiedy, jak skrzypiciel rzempoli dla rozruchania jakiej służącej. *N. Pam.* 11, 167. Rzempolenie, *Ross.* гудение, погулка. RZEMPOŁA, i, m., skrzypek podły, rzempolący, ein fiedler; *Boh.* šumař; *Vind.* slab, godez, koritinizar; *Ross.* погудало, гудельщикъ, рудил о.

RZEMYK, a, m., **RZEMYCZEK**, czka, m., *demin. Nom. rzemięć*; *Boh.* řemýnek; *Carn.* jërmenz; *Croat.* reménecz; *Rag.* remik; *Bosn.* remik, volaka, (cf. wojłok); *Ross.* ремешекъ, райтанъ, ein Riemchen, ein kleiner Riemen. Od najmniejszej mię snowanej, do rzemyka najpodlejszego, nie weźmę z wszystkich rzezy, które twoje są. 1 *Leop. Genes.* 14, 21. (od nici wątkowej aż do wstęgi. 5 *Leop.*) Rzemyk u obuwia. *Cn. Th.* 969. *Carn.* slitogli. — 2. *Transl.* Rzemyk, mieszek, Geldbeutel. Gęby z mieszkim nie zgadzają, nie tak jak rzemyka stawa. *Lek. B. 4.* (kalety, mieszka, trzосу). Co marnotrawstwo twoje ich nie tyka? Owszem porciagną na zysk swój twego rzemyka, Łudząc twoje nadzieje. *Hor. Sat.* 170 Kto codze lyczko zgubi, rzemykiem swoim przypłaci. *Rys. Ad.* 28. (za podłęszą rzecz musi lepszą dać). Od rzemyka do kozika, od kozika do konika, a potem na szubienicę. *Rys. Ad.* 52. (stopniami, nie od razu złodziejem zostać). **RZEMYSKO**, a, n., rzemięć niekształny, ein häßlicher Riemen; *Ross.* ремнище.

RZENIE, **RZANIE**, ob. Rzeć, Rza.

RZEP, u, m, świni rze; *Boh.* řepk; *Ross.* репей, репейникъ; *Xanthium*, kleine Klette, rodzaj mniejszy łopianu. *Kluk. Rosl.* 2, 251. (*Ross.* репина, яворъ *platanus orientalis*). Rzep wielki, ob. Łopian; *Carn.* erpie; *Ross.* репейникъ, рептанъ. Rzep i oset wyrośnie na ich ołtarzach. 1 *Leop. Ozea.* 10, 8. *ib.* 9, 6. *ib.* 4 *Reg.* 14, 9.

RZĘPA, y, ż; *Boh.* řepa, řipa; *Slov.* řepa; *Sorab.* 2. řepa, řěpa; *Sorab.* 1. řěpa, řěpka; *Carn.* řepa; *Vind.* repa, (repizli: końce rzep, cf. rzap; *Croat.* řepa; *Dal.* rippa; *Hung.* répa; *Bosn.* rjeppa, rippa; *Slav.* rípa *Rag.* rjeppa, rippa; *Ross.* рѣпа; *Graec.* ῥάπυς, ῥάπυς; *Lat.* rapa; *Ital.* rapa, rava; *Gall.* rave; *Angl.* rape; *Svec.* rofwa; *Germ.* die Rübe. Rzepę pospolitą sieją w polu, sieją i w ogrodach; przełmniejsze są, Toruńska albo Pruska, Stettńbren, Huga, i Brandeburska, Märkische Rüben. *Kluk. Rosl.* 1, 206. *Vind.* merkva. Rzepa podługowata słodka lub kolnik, kwaki, karpiele, Stettńbren. *Krup.* 3, 59. Rzepę podługowatą słodka kolnikiem, a w Krakowskim Bytomku zowią. *Syr.* 1011. et 1015, *Ross.* рѣпница; *Sorab.* 1. řěpka. Rzepa tarta *Vind.* ribanza. Rzepa kisiona, *Vind.* kifelza, kifela repa; pieczona, *Vind.* pezhka, fmoika; duszona, *Vind.* fmodnize, fmodunize; siekana, *Vind.* fiekanze, nat, (cf. nać) Rzepy całkiem gotowane, całki; *Vind.* oblize, (ob. Obli). Rzepa sucha *Sorab.* 2. nisanza, *Slov. prov.* Dobra psu mucha, a chlupowi repa; dobra psu mucha, a chlupowi rzepa, cf. takiemu takie. (*Slov.* Slowák jako repa, čiri Slowák; *verus genuinus Slavus*). Próžnaš uczynil droge, lapiejbyš byl rzepę w domu kopał. *Teat.* 1. b, 62 Wlazł na gruszkę, kopał rzepę; cf. miotta w kacie, będzie deszcz i nie klei się, nie idzie jedno za drugim; weil der Löwe ein grimmiges Thier ist, so sollen wir in einem neuen Leben wandeln; das paßt, wie die Faust aufs Auge. Zajął go na rzepie. *Rys. Ad.* 28. Im więcej liście na rzepie obrywa, tym większa roście, dlatego przypowieść Polska: zajął, jako na rzepie; iż nie trzeba zajmować z rzepy

bydła, jeśli cheesz, by rosła wielka. *Urząd.* 262. — W edukacyi przez ten czas wiele profitował; po Niemiecku, po Francuzku, jak rzepę gryźć. *Boh. Kom.* 1, 119. jak orzech zgryźć, łacniechno mu przychodzi, es ist ihm ein Nirschenessen. — 2. Rzepa płonna, rozponka, rozszponka, ziele na sałatę jesienną używane. *X. Kam.* Raynzjel, ob. Kolnik. — Rzepa świni, ob. Świni rzepka, Lwi list. — Rzepa leśna, ob. Głufa. Rzepa wodna, *Boh.* wodnice. Gatunek rzepy wodnej *Boh.* okraublice. **RZĘPAK**, o, m., *brassica napus*, der Rübefamen, Rübjen, Ręps, liście ma rzeptym podobne, z ziarn jego wyciskają olej. *Kluk. Rosl.* 5, 349. **RZĘPAKOWY**, n. p. olej, Rübjenöl. *Kluk. Rosl.* 2, 349. **RZĘPIASTY**, a, e; *Ross.* рѣпчатый; do rzepy podobny, rübjenartig. Grunt twardy, gęsty, niegębczysty, nierzepasty, *conspissatum et colligatum herbarum solum.* *Cn. Th.* 1163. niemiecki. **RZĘPIK**, a, m.; *Boh.* řepiček; *Carn.* repihk; *Ross.* репята, печеночникъ; *agrionia eupatoria*, Odermennig, wiatrobne ziele, wiatrabnik. *Urząd.* 12. et 151. et 155. *Kluk. Rosl.* 2, 252, *Ślesch. Ped.* 420. **RZĘPIKOWATY**, a, e, — o adverb, na kształt rzepika, wie Odermennig. Psie języzki ziele, owce mają rzepikowaty. *Syr.* 1298. **RZĘPISKO**, **RZĘPNISKO**, a, n.; *Boh.* řepišť; *Slov.* řepišť, řepowišť, mįsto kde se řepa sege; *Hung.* repa-föld, repasfold; *Vind.* repilthe, repna gnive; *Carn.* repishe; *Croat.* repische; *Ross.* рѣпнище, рѣпникъ; ziemia, gdzie rzepę siewają, rapina. *Marz.* ein Rübenaßer, Rübensfeld. Na rzepisku co smać. *Haur. Sk.* 155. et 10. Na grochowisku, na rzepniku, na jęczmieniaku siewają ozimią pszenicę. *Haur. Ek.* 52. **RZĘPKA**, i, ż; *Boh.* řepka; *Slov.* řepka; *Hung.* repátska; *Croat.* repičea; *Rag.* rjeppiza; *Ross.* рѣпка; *demin. Nomin.* rzeпа, eine kleine Rübe. — 2. Świni rzepka. ob. Lwi list — Zajęcza rzepka, oset niski, *cardopatum*, weiße Eberwurzel. *Comp. Med.* 22 **RZĘPNICA**, y, ż. 1) *rapistrum* *Cn. Th.* 970. Seidenrettig. Tr. Z rzępnicy i ze lnu olej biją do limp. *Zaw. Gosp.*, (ob. Rzepak). *Croat.* repnoza: nać rzepna, repniza, jameza: loch na rzepę; *Carn.* repněza: kwasna rzepna woda *aqua rupicia* *Vind.* repniza, repna shupa: polewka rzepna; (*Vind.* riepenza, repishe, repna jama, ob. Podruna). — 2) Rzępnica, kapustnica, gatunek gruszek. *Cresc.* 225. eine Art Birnen; (*Vind.* repla: gatunek jabłek, Rübenaßel). **RZĘPNICZEK**, czka, m., *pseudobaniou.* *Syr.* 613, eine Art Stettńbren. **RZĘPNIK**, a, m., *bunton lulo-castanum*, gatunek orzecha ziemnego, zdolny na pokarm dla ludzi w popiele przypiekany, jak kasztany. *Kluk. Dyke.* 1, 89. Gręłastanie, Gręmß. *Syr.* 613. **RZĘPNY**, a, e; *Boh.* řepnj; *Croat.* repni; *Hung.* repabolva-lo; *Ross.* рѣпный; od rzepy, Rübena. Rzepna kapusta liście na kapustne włusne, a korzeń rzepty, Rübenaßel. *Syr.* 1116. Rzepna nać, ob. Nać; *Vind.* meleniza, nat; *Croat.* repněza. Siemię rzepty, *Vind.* rippu seme, ogerfliza; *Carn.* ogershiza. **RZĘPOSIEK**, a, m.; *Croat.* rēposzek; *rapicida*, Rübenaßer. **RZĘPSKO**, a, n., rzepa brzydka, eine häßliche Rübe; *Rag.* rjeppina, rippina.

RZĘPÓLIC, ob. Rzepohé.

RZĘSA, y, ż; (*Rag.* rési *fimbria*, *laciniæ*; *Bosn.* rese

figmenta, lacinia, resciti, naresciti ornare; Carn. resakoniec kłosa; *Ecel.* рѣсниця, вѣжда powieka; *Ross.* рѣсниця, вѣжда, вѣжди; §. 1) der Augenwimper. Powieki po brzegach opatrzone są rzęsami czyli włosami, dla ochrony oka od pyłów. *Zool.* 47, *Boh.* řasa, chlaupky na wjėku oka; *Slov.* obrwa, brwė neb chlupy na wjėku oka; *Croat.* viè, pleve ochne. Rzęsy przeszkadzają, że proch, kurz, i robaczki nie łatwo w oko wpaść mogą. *Wejch. Anat.* 168. et 160. Oczy czarne wielkie, rzęsy długie. *Teat.* 48. b, 49. — §. 2) Rzęsa, rząsa, Rząska *dem.*; (*Boh.* řasa; *Ross.* рѣса; *Croat.* řesza *alga*); rodzaj ziela, rząsa wodna, *lenticula palustris*. Wasserlinsen, pływa i rośnie na stojącej wodzie. *Kluk. Rosl.* 2, 251; drobniuchne listeczki na wodzie, co kaezki jedzą. *Dudz.* 56; żabia żob, mech wodny, dzierzęga. — Rząsa skalna, *adiantum rubrum*, Wiberthon, rośnie po starych murach i miejscach ciemnych wilgotnych. *Kluk. Rosl.* 2, 251. *Syr.* 590. *Kluk. Dykc.* 1, 59. — Rząsa wietrzna, *cotyledon umbilicus Veneris*, gatunek rozłogu, rośnie na starych murach. *Kluk. Dykc.* 1, 161. *Trancumabel.* — §. Rząsa, rząsa leszczynowa, szyszka podługowata miękka. *Cn. Th.* 970. die lange weiche Züffel der Haselnüsse; *Sorab.* 1. woreschnowe habelki. Rząsa, która orzech włoski kwitnie. *Sienn.* 541. der lange Blütenstengel der Wälschen Nüsse. Rząsa wierzhowa, łagnowa, kotki, owieczki, bagniatka. *Cn. Th.* 970. *Croat.* muezice na drzewu, brahranki; die Raßenpöfchen, z. B. an den Weidenbäumen. Rząski wierzby. *Marz.* — §. 3) Rząsa, rzesistość, mnogość; reichliche Menge, Vielheit. W odbitych blasków rząsie mnogiej. *Przyb. Młt.* 225. Z jego najeżanych włosów krwawa rząsa Srogie mory i wojny po ziemi roztrząsa. *Przyb. Młt.* 59. — (RZEŚCIA, ob. Rysć). — RZESNY, a, e, od rzesy ocznej, Augenwimper; *Ross.* рѣсниця. — §. Rzesny, RZESISTY, a, e, RZESISTO *adv.*, gesty w kupie, gesto następujący jeden po drugim, częstotliwy, obfity, mnogi, liczny; häufig, zahlreich, reichlich, häufig. Sala balowa rzesisto była oświetlona. *Gas. Nar.* 1, 292. *Kras. Pod.* 2, 259. Księżyc króluje nad gminnemi gwiazd rzesistych grony. *Przyb. Młt.* 92. Lasy rzesiste. *Pasz. D.* 125. Nad nim leje ły rzesiste. *Odyn. Św.* 2, K k 5 b. Z niebios lunęły najrzesistsze deszcze. *Przyb. Ab.* 49. Niech daje rzesny owoc jabłoni Aleyona. *Hul. Ow.* 71. Dźbła rzesnego bróg duży uścielo. *Hul. Ow.* 59. Posag obiecują jakiś tam rzesisty. *Opal. Sat.* 25. Dostatkami otoczony jest rzesistemi. *Pociej.* 194. Ochoczy gospodarz nakłamał mi, żebym z nim rzesiste kielichy spełniał. *Kras. Pod.* 2, 11. Jagódki rzesiste jak perłeczki zwiesiste. *Dur. Lot.* 15. RZESISTOŚĆ, ści, ż, gestość, liczność, mnogość; die Menge, Vielheit, Reichthait.

4. RZESKI, a, ie, RZESKO *adv.*; (*Ross.* рѣзкій, рѣзокъ rzący, ostry, przenikliwy, pżako szybko); rzeżwy, rączy, darski, krzepki, żwawy; *Ger. m.* rāsch; *Svec.* rask, rysk; *Angl.* rash; (cf. *Græc.* ῥάδιος; *Ital.* ratto; cf. *Arab.* رزسان. cf. rześcia, rysć); hurtig, flink; *Boh.* říly, (cf. czuły). Rzeski albo ochotny. *Fredr. Ad.* 187. Tatarowie trwali na wszelkie niewczaszy rzesey, do ciągnięcia

i używania łuku. *Boter.* 5, 89. Na rzeskim hasze koniu. *Rak. Pob.* A 5. Rzeski Francuz, Anglik małomowny, Polender pełen ciała. *Zab.* 8, 85, (cf. zwinny). Człowiek rzeskiego dowcipu. *Petr. Et.* von aufgewecktem Geiste. Odpowiedział mu w bród krótko i rzesko. *Nag. Cyc.* 65. Powiedzieć trzeba rzesko, nie przez zęby, nie umizgając się, co myślisz. *Gorn. Sen.* 71. frisch weg, von der Leber. Rzeskie starania, narażenia się na niebezpieczeństwa, przeniósł nad próżnowanie. *Nag. Fil.* 78. Cieszę się, iż We Pana widzę tak rzeskim i ezerstwym. *Teot.* 35, 42. RZESKOŚĆ, ści, ż.; (*Ross.* рѣзкость ostrosć); darskość, rzeżwość; die Raichheit, Munterheit; *Boh.* čilost. Zbytнім opychaniem ciała duch słabieje, i rzeskość swą traci. *Pilch. Sen. Ist.* 112. *Cn. Th.* 970.

2. RZESKI, a, ie; *Boh.* řísky; od rzeszy, Reichs-, das Deutsche Reich betreffend; *Vind.* nemshokralestni; *Ross.* имперскій. Książęta dwojakie są; jedni są prostemi książęty; drudzy zaś Rzeskimi. *Szererb. Sax.* 196. Książęta Rzeskie. *Biel.* 111. Król Czeski na ten czas jachał na sejm Rzeski, obierać nowego cesarza; gdy też jest jedynym elektorem Rzeskim król Czeski. *Biel.* 167. Posłowie Rzeskich książąt. *Biel.* 692. Komu winna jest rzesza poprawę Rzeskiego sądu. *N. Pam.* 5, 294. Wojna Rzeska. *Birk. Exorb.* G 5 b. Talary Rzeskie. *Star. Vol.* B 4. — (RZESNY, ob. Rzesisty). — RZESZA, y, ż, gromada ludzi, tłum; *Vind.* množliza, trupa, množltvu (ob. Mnóstwo), thop, karděla; §. 1) ein Haufen Leute, eine Schaar, Heerjhaer. Szły za Jezusem wielkie rzeszy, od Gahlei. *W. Math.* 4, 25. Pan na górze siadłszy, nieprzejrzana Obaczył rzesza, która szła do niego. *Odyn. Św.* D d 5. Stągła przy onym aniele wielkość rzeszy niebieskiej. *1 Leop. Luc.* 2, 15. W pośród meżnej rzeszy, W pośród pocisków lotwy duch się mój uceszy. *Kras. Oss.* E b. Konni opanowali pagóki; a piesza W dół się puściła prosto ku przedmieściu rzesza. *Zimor. Siel.* 246. Na powrót wiosny Ożył w ptaszęcej rzeszy i słowik nałosny. *Teat.* 45. c, 69. Orła spóistego honor królestwa w rzeszy powietrznej potyka *Mn.* 71, 547. Na zwierzechności Fulkona wszystka rzesza Krakowska poległa, conventus. *Krom.* 209. — §. 2) Rzesza Niemiecka, imię to właściwie służy stanom Niemieckim. *Wyw. Geogr.* 201. *Boh.* říše; *Stor.* riša, *Ger. m.* Reich; *Ross.* имперія, das Deutsche Reich, das Reich. *Strykowski Kron.* n. k. 52 rozumie, że rzesza książąt Niemieckich od Rugii zwana. RZESZANIN, a, m, jeden z rzeszy, t. j. Niemieckiej, einer aus dem Reiche, ein Reichsälnder. Pojmali Jana Saskiego kurfirstom, i przywieśli przed cesarza; zkąd wszystkim rzeszanom serce upadło. *Biel. Św.* 115.

RZESZOTO, a, n, RZESZOTKO, a, n, zdrbn.; *Boh.* říčice, řevce, řeštko; *Morav.* řevce; *Sorab.* 1. reschetu; *Carn.* reshëtu, řęhta; (reshëtãrem, reshetareti *cribra vendere*, reshtam *cribro*); *Vind.* reshetu, reshetize, reshltu, (reshetva-krata), reita, reitra, reiterzh; (reshetwãti, rehrãti, reitrãti *cribrare*); *Croat.* resseto, resheto; (ressetka *cancelli*, ressentnicza *crates*, ressetãr *cribrarius*, ressetam *cribro*); *Dal.* reseto; *Hung.* rosta, (cf. roszt

rostélyok cancelli); *Rag.* rescetto, (rescettati vannare); *Bosn.* resceto; *Slav.* resheto, reshotto, (reshétka - kraty); *Ross.* pemetó; (pemetka, pemetka, pemetocuka kraty, rozst, sztakiety, kostka w haftowaniu, pemetchatyj w kostki ułożony, pemetina lata, pemetny łatami pokładac; pška sieć o szerokich okach); cf. *Ger.* Räder, Reuter; cf. *Hebr.* רֶשֶׁת rescheth; *Lat.* rete; sito z wielkimi dziurami, ein Sieb mit großen Löchern, ein Bastnet, ein Räder. *Sleszk. Ped.* 420. Próżna rzecz, wodę czepać rzeszotem. *Min. Ryt* 3, 555. *Petr. Ek.* 76. *Teat* 52. d, 29. *Slov.* w riciu wodu nosit. Wszystko im się inaczey tworzy, a niżli chce; bo mają wola uczyni miske, alie się im uczyni przetak, albo rzeszoto. *Zarn. Post.* 5, 719. (rzecz płoża, wiatr, bez fundamentu). Demonax widząc dwóch głupich w dyspacie, rzekł: jeden z nich kozła doi, a drugi pod nim rzeszoto trzyma. *Kras.* 7, 299. (jeden głupi, a drugi niemądry; obadwaj nie wiedzą, czego się trzymać). Nie ostoi się woda w rzeszenie. *Cn. Ad* 629. (języczony nie zatrzyma tajemnicy; przeciecie przez niego). Wino mógł nazbyt subtelny czyni, za czym na języku rzeszoto *Petr. Ek.* 81. Z dosadnością czyni drugich przez rzeszoto jej języka przechodziły. *Mn.* 72, 424. (przez przetak, pytł) (*Prov. Slov.* Słepi ge, kdo pres riciu ne widi; ślepy jest, kto przez rzeszoto nie widzi). RZESZOTARZ, a, m., co rzeszota robi, der Bastnetmacher; *Boh.* řesětár; *Morav.* řěšětár; *Garn.* resheta; *Vind.* reshetar, reitavez, rehtar; *Ross.* pemetnikъ RZESZOFNY, a, e, od rzeszota, Bastnet. Kość sitna albo rzeszotna, tak rzeczona, że jest drobnych dziurek na kształt sita albo gębki polna. *Mn.* 69, 676.

RZETELNY, *RZETELNY, a, e, RZETELNIE adverb.; *Boh.* et *Slov.* zřetelný; *Ross.* et *Ecl.* зрительный; (*Ety.* 'zreć; zkad żzenia, pojrzeć); §. a) w oczu wpadający, widzialny, oczywisty; in die Augen fallend, sichtbar, einleuchtend. Córy nasze niech kwitną, tak jako żrzetelne Rzezane święcą słupy kościelne. *J. Kchan. Ps.* 207. Żeby ci to żrzetelnie ukazał na oczy... *Klon. Wor.* 3. Pismo ś. żrzetelnie i nie z jednej miary ducha ś. bogiem mianuje. *Satin.* 54. Te tu słowa żrzetelnie są napisane, przystosowane do syna bożego *ib.* 24. W tych słowach także się to żrzetelnie zamyka. *ib.* 4, 65 — §. b) Rzetelny, nieobłudny, nieładawy, szczery; wirlich, werthätig, nicht trügend, aufrichtig, fehd; *Garn.* resnizhn, res, sareš; *Vind.* refnizhn, refnizhno, sa rifnizno, refen, sareš, sarefnizo; *Croat.* zrész, z isztine; *Slav.* pravi, (ob. Prawy); (*Bosn.* od rjeći cjoyek verax); *Ross.* збйствительный, настоящий, прямо; *Ecl.* въ рѣсноту, зетинно. Każda rzecz rzetelna zda się być młodzieży, lekko ufa każdemu. *Jabl. Tel.* 6. Niech się minta złość na cie, i chytróść bezczelna, Ty mów prawdę, mów śmiało satyro rzetelna. *Kras. Sat.* 12. Pójdę tam, abym się nierzetelnym nie pokazał. *Teat.* 9, 6. (niesłownym). RZETELNOŚĆ, ści, ś., §. a) oczywistość; (*Boh.* zřetelnost), daß Einleuchten, der klare Augenlicht. — §. b) Szczerość, nieobłudna, dotrzymanie wiary; [die Redlichkeit 4], die Solidität, Werthätigkeit; *Garn.* resniza; *Vind.* refniza, refnizza, refnizhnost, nesapelazhnost; *Ross.* дбйствитель-

ность; *Ecl.* рѣснота. Rzetelność strzeże, aby nie fałszywego nie było, i ściśle się trzyma granic prawdy. *Pam. Warsz.* 4, 59. *Niemc.* Świat cały o mojej rzetelności wie; moje słowo stanie za kontrakt. *Boh. Kom.* 4, 61. Nierzetelność w słowie i przyrzeczeniach *Teat.* 19, 6, 75. Drügligkeit, Trug, Betrug. Nierzetelnością jest, kiedy piszący nie tak rzeczy opowiadają, jak są w istocie. *Kras. List.* 55.

RZĘTYCA, ob. Żentycza.

RZĘWNIĆ kogo cz. niedok., rozrzewniać, rzewnie go poruszać, rzewnym go uczynić; einm bis zu Thränen rühren, ihn bewegt machen; (cf. *Ross.* pemetovat usłowac, copevovatъ wyslygac się z kim, uprpevovatъ zazdrostnym być, nopervovatъ nasludovatъ, noperovatъ poruzać gwałtownie). Na skargi rzewniące już się do łności skłaniać dawał. *Przyb. Łuz.* 104. Uragania, nasmiwiania wielce serca rzewnią. *Wys. Kat.* 50. Gdy Joba nawiedził, rzewniąc swemi namowami, odpowiedział, niemasz tak wielkich plag, któreby mię od pana odbiły. *Bel. Św.* 11 b. (dogrzewając; dokuczając, dojeżdżając, doskwierając). Wołali płacząc, rzewniąc, a mówiąc... 1 *Leop. Apoc.* 18, 19. (rzewnie płacząc) Płaczcie a rzewnijcie wszys y. 1 *Leop. Jel.* 4, 5. (kwilicie. 3 *Leop.*; płaczcie; rzewnie). RZEWNIE, RZEWLIWIE adw, z przeknieniem serca, bardzo czule, żłobnie; *Vind.* ramiino, febr gerührt, bewegt, bitterlich weinend, mit Thränen. Płakał rzewnie; był to płacz bardzo gorzki, i nietyko z oczu, ale i z serca pochodził *Dinar.* 855. (*Bosn.* grozni płac). Magdalen z nabożństwa rzewnie płakała, gdy pana nie znajduje w grobie, a jeszcze poczęła rzewniej płakać, iż... *Birk. Krz. Kw.* 28. Rzewnie zapłakawszy, rzekł: o boże, tożem z-wsząd opuszczony. *Tward. Wł.* 59. Siedział Jeremiasz łoząc, i rzewno kwilł to płaczące narzekanie nad Jerozalem. 1 *Leop. Lam.* 4. (żałował. 3 *Leop.*). Każdy rzewnie narzeka, jakby już zginął. *Ja. 2. Tel.* 144. — §. Rzewnie, serdecznie, z całym sercem, ochotzo, pilnie; mit Fleiß, mit Ernst, von Herzen; (*Ecl.* pbenno pugno (tr). Kto miłuje rzewnie, ten szaleje pewnie. *Lys. Ad.* 25. Przysłać mu obiecał ezłeka, który mu rzewnie, jak sam zechce, na wszystko odpowie. *Jabl. Ez.* 6 5. Belziewa wam radzi, zjście, wypijcie, co wim się rzewnie spodoba. *Ossol. Str.* 4. RZEWNY, RZEWLIWY, RZEWNIWY, a, e, poruszony, rozrzewniony, serdecznie żłobny; gerührt, bewegt, bis zu Thränen, bitterlich, schmertzlich; *Vind.* riuno anxius, riva m'seri). Za czas staroży, żłd uczynić rzewny *Zab.* 15, 225. Pan żewniwy i mszający się. *W. Nch* 1, 2 (rzewliwy. *Farn* 4 zapależwy. *Bibl. Gd.* leicht aufzubringen) Wzowiecie niewiast żewniwych, niechże imą nad nami lamentować. 3 *Leop. Jer.* 9, 17. (rzewliwych. 1 *Leop.*); ob. Narzekalnice, płaczki, flagenweiber. Pies gończy ma głos rzewliwy, kiedy się daje słyszeć, jakoby go urażdo co, i rozkłada go. *Ostror. Myst.* 44. eine flagende, weinerliche Stimme. Dziecię roztropne, obyczajne, nierzewniwe, *P. Kchan. Dz.* 119. niepłaczliwe, nicht weinerlich. — §. Rzewny, serdeczny, ochotczy, rzewny; munter, frisch. Rzewne kroki. *Tr.* Ludzie chwa-

ły bożej rzewliwi, wydali się na imię Chrystusowe. *Smotr. El. 14.* (gorliwi o chwałę bożą). RZEWNÓ mi *impers.*, serce mię boli, serce mi się kraje, bardzo mi żalosno. *Włod.* das Herz thut mir weh, das Weinen kommt mir an. RZEWLIWOŚĆ, RZEWNIWOŚĆ, RZEWNOSC, ści, ż., wzruszenie serdeczne, serdeczna żalosość; *Rüh- rung, Bewegung, Herzhilffheit, innerer Schmerz.* (*Ross.* pe- wniwość żaluzya, zazdrość). Wyszedł a płakał z rze- wniwości serdecznej; umywszy twarz, zadzierzał rze- wność, i przyszedł k nim. *Biel. Hst. 17.* Na rzewność pfaczu pańskie względy padły, Dał się przebłagać. *Kras. Woj. Ch. 40.* W rzewniwości mojej, w ogniu gniewu mego mówilem. *W. Esch. 58, 19.* Ziarła mię rzewni- wości moja. *Buda. Ps. 119, 159.* — Rzewliwość, Eifer, Eifrigkeit. Ta jest przyczyna nie zajatrzenia naszego, bo się jątrzyć nie umiemy, ale rzewliwości po panu bogu i po świętęj jego prawdzie, którąśmy mieć powinni. *Smotr. El. 16.* W Kozakach dziś bojazń boża już okazalsza, rzewność w wierze gorętsza, karność większa. *Smotr. El. 14.* Ślepa rzewniwością poganie i żydzi prawdę niebie- ska prześladowali i prawdziwe nauczyciele zabijali. *Żurn. Post. 5, 552 b.* Gdzie przystąpi ślepa rzewniwość, a nieopatrzna tradycyji miłość, tam cięższego prześladowa- nia kościoł doznawać musi. *Żurn. Post. 5, 552 b.*

RZEŻ, i, ż.; (*Ross.* рѣзь; *Boh.* řez, cf. rżaz; *Germ.* Reiß, Riß, rýsa, raz; *Rag.* rjez = ostrze; *Vind.* restiva = czas obrzynania winnej macicy); bicie bydła, rzeźnictwo; daß Schlachten, Messeln, die Schlächterej; *Vind.* kolna, (*ob.* kole, kłóć); *Eecl.* колитва; *Ross.* убои, (cf. ubić). Po- datek skór ma być zamieniony w opłatę pieniężną od rzezi. *Gaz. Nar. 1, 117.* Woły i krowy do ukarmienia na rzeż, powinny być zdrowe, żartkie. *Kluk. Rosl. 5, 277.* Garkuchniarze i utrzymujący rzeż mięsa. *Gaz. Nar. 2, 67.* Rzeż bić, rżnać bydło. *Dudz. 56, Vind.* klati, kolek, saklati (*ob.* Zakłóć), sadaviti, (cf. udawić); *Eecl.* зарезаю, macinajo; (cf. mięso); Vich schlachten. — §. Rzeż, mięsne jatki, zabicie, mordy; *Ross.* ежа, ежь, (cf. siec, cf. siez); Blutbad, Niederlage, Meßel, Gemegel, Schlachtbank. Rzeż była, nie wojna, Gdy bezbrojnym śmierć niosła ręką nieczem zbrojna. *Zub. 5, 450.* Idą na śmierć, prosto jak na rzeż odłączeni Barankowie, niewinni oni dwaj rodzeni. *Groch. W. 508.* Godziż sie, aby bracia na rzeż braci rece uzbrajali? *Ossol. Mow. 59.* Wydał go na rzeż. *Rys. Ad. 72.* (na sztych). Pewnie na rzeż swych ziomek, za kraju po- żogi, Hołd mych pochwał odbierać będzie Syls srogi! *Nar. Dz. 1, 76.* — §. Rzeż, u, m., n. p. Gromada Siarska w trazu nie płacida od jednego rzezu tramów budowych, tylko po półgrosza. *Akta w. Siar. 1555 r. Mskr.*, od jed- nego rznienia, von einem Schneiden, von einem Schnitte. RZEZAĆ, RZAZAC, -ał, rzeżę cz. niedok.; *Boh.* řezati; *Sorab.* 1. rjzu, rjżem, rjżam; *Vind.* resati, resal, rejschem, (resati, rieshem, sresati, sreshuvati, shagati = piła trzeć, piłować); *Croat.* rezati, (rásam macto); *Slav.* riza- ti; *Rag.* rëzati, izrezati; *Ross.* рѣзать, рѣзы; (cf. *Germ.* reffen. *Udlg.*; cf. *Chald.* ܪܕܪܩ *conduit*; *Hebr.* רסס *re- sisim, scissurare, fragmenta*); rżnać, krajać, ścinać. *Osła, acz sama rzeaż nie umie, wżakże inne naczynia*

do rżazania ostrzy. *Modrz. Bas. 5.* Latorośli ku szczepie- niu mają być rżazane ze strony drzewa wschodowej. *Cresc. 122.* odrzynane, abgechnitten. Ziemia ostrym lemieszem rżazana. *Ólw. Ow. 8.* przerzynana, próta, durchchnitten. Bańki rżazane. *Cziach. Prz. 94.* (po których skórę prze- cinają). W koszu się rżazać. *Popr. Pr. E 2 b, (ob. Kosz).* — Rżazać kabat, płótno, trzewik, karbować, sztucznie wyrzynać; fünftlich auschnneiden, ausnäßen. Chodzą w sza- tach aksamitnych, albo rżezanych, albo złotem przypię- kszonych. *Modrz. Baz. 565.* Trzeba nam ujać tych pie- szczot, tych rżezanych axamitków. *Rej. Zw. 187 b.* Nie wiem, co za wory i miechy wymyślają, rżęzą, bramują, bryzują. *Hrbst. Nauk. d 8 b.* Krawcy, którzyby jedwabne rżeczy kłóh, rżezali, a szwaczki, coby płótno rżezaly, niech pfacz strofu złoty 10. *Lek. C 2.* Rżezany bram, *fimbria. Macz.* Przyjechał z Paryża w kabacie rżezanym. *Dwor. E 2.* Księża, aby trzewików rżezanych, ani ostróg pozłocistych nie nosili. *Szczerb. Sar. 195.* Rżezać obra- zy, figury = ryc, strugać; *Ross.* черашить, (cf. ezekan); auschnneiden, ausgraben, schnigeln. Rżezany przez Mojżesa cherubin, *sculptus. Sk. Dz. 768, Ross.* рѣзаный. Stały tam bożki rżezane staroświecką robotą. *Pot. Arg. 510.* Rżezanie słuów lub obrazów z drzewa, z srebra. *Petr. Pol. 2, 515, (Dal. rżazane).* Poślesz mi człowieka, któ- ryby umiał ryc rozliczne rżezania. *1 Leop. 2 Paral. 2, 7.* Umiełi malarstwo, rżezanie, architekturę. *Boter. 158.* Wszystko to budowanie dziwne rżezania miało na ścia- nach. *Star. Dw. 26.* rżębę, Schneiterej. *ib. 6.* Dyamenty dwa rżezane w tryanguł. *Kłok. Turk. 25.* — Rżęze cy- rulik chorego. *Cn. Th. 971.* odrżyna mu jaki członek, albo przerżyna; abchnneiden, aufchnneiden, durchchnneiden. Rżę- zać chłopa, mężczyznę = trzebić, kastrować, *Bosn.* sekopi- ti; *Croat.* zkopiti, zkáplyam, (cf. skop); verchnneiden, castriren, entmannen. Justynian zakazał, aby chłopięta rżezane nie były. *Sk. Dz. 515.* Niektórzy sami się rżę- zali, chęć się przy czystości zostać. *Sk. Żyw. 2, 411.* Najlepszy czas rżezania żrzebeów w trzecim roku. *Hipp. 27.* — §. Rżęzać, zabijać, mordować; würgen, morden, töden. Po gospodach zbuntowani rżęzą, zabijają, jako by- dło. *Tward. Wł. 20.* — *Fig. transl.* Żeby rżęzał z nas każdy ślepa zazdrość. *Biel. S. M. A 2.* wytepiął, wyrę- gował; verbanen, entfernen von sich. — §. *Recipr.* Rżęzą sie zęby = dobywają się, kłują się, puszcżają się, bę Ząbne bręden durđ. Najczęściej w czwartym roku zęby poboczne u konia rżężę się poczżożają, chociaż u dru- gich aż w piątym roku się rżężę. *Hipp. 25.* — *Fig.* Nie- zmiernego wesela ona sercem nie obejmie, Znać go po niej, i ledwie bokiem się nie rżężę. *Pot. Arg. 157.* — RZEZĄCZKA, §. 1) rżezanie w kroku, niemoc, gdy kto nie może wody puszcżać, *stranguria. Macz.*; *Vind.* vo- dostaja, vode sapertnost, daß Schneiden und Brennen beyu Uriniren. Mający rżężęczkę lub trypę, *gonorrhæam,* cier- piący, często urynę puszcżać muszą. *Krup. 2, 124. Syzt. Szkl. 270. Perz Lek. 2, 6; Boh.* řezavka, der Harn- zwanz, uryny trudność z bolem. *Cn. Th. 971.* — §. 2) Rżężęczka, ziele, *ob. Łącz. RZEZAK, RZAZAK, (Cresc. 471.), a, m; Boh.* řezak, řezáček, kragidlo, krogidlo,

kragak, (cf. krajać); *Sorab.* 1. rżak, dōwpaczk, prēnka, wobrezwaczk; *Vind.* sresalu, resazli, resalu, resalze; *Bosn.* makglica, obrucgnak; *Ross.* рѣзецъ; strug, ein Schneidmesser, ein Schladtmesser, Messgermesser, großer Meßer. Wyrzniesz większy otwór rzezakem. *Kęck. Pas.* 21. Skoro tylko do rąk swych wziął rzezak krzywy, Alić z niego ogrodnik i wniarz prawdziwy. *Otw. Ow.* 590. Gärtnermesser, Winzermesser. Rzezak w ręce kapłańskić na zabicie ofiary. *Otw. Ow.* 527. daß Opfermesser. — §. Rzezak, rzezanie moezu. *Sienn.* 377. rzeżączka, der Hautjwang. Polej rzezak oddala, i uryne obficie wypęda. *Sienn.* 123. et 126. RZEZANIE, *ob.* Rzezać. RZEZANIEC, *ńca, m.*, trzebieniec, ein Verschnittner; *Boh.* řezanec, kleštěnec, (*ob.* Kleszczyć); (*Boh.* wagčak, *ob.* Jajca); *Carn.* rėsanz spado, kapłun; *Vind.* riesan, toushen, kapunan, resanik, skoplenik, skopfen zhlouek, kopun, kapun (*ob.* Kapłun), (riesanek = wól); *Bosn.* sekopag, usekopgljen; *Eecl.* холостецъ, скопиль, каженникъ, (*ob.* Kazić). W niebie przyjmą koronę ci trzebieniecy albo rzezańcy, którzy sami się rzeżali dla królestwa niebieskiego, nie ciało, lecz pożądliwości wyrzeżują. *Galat. Alf.* 525. Rzezanice, rządzca saraju. *Węg. Marm.* 1, 61. Soliman przywołał do siebie najpierwsze z rzezańców. *ib.* 62. RZEZANŹCZYNY, *a, e,* od rzezańca, Verschnittner, Castratten, Ciunichs. Wydrżij rżady z ręki rzezańczynę. *Bardz. Luk.* 119. RZEZANSTWO, *a, n., collect.* rzezańce, Verschnittne. Niepoczesne rzezaństwo śmiało się mocą kusić o Rzymskie państwo. *Petr. Hor. F* 4, *not.* «Kleopatra około siebie miała rzezańców nie mało, dlatego wojska Antoniego rzezaństwem zowie». — (RZEŻATEK, *tku, m.,* [ZERZATEK; *Eecl.* жератль 2]; *n. p.* Jak wagiel w rzeżatku, a drwa na ogniu, tak swarhwy łatwo roznieci zwađe. *Radz. Prov.* 26, 21. (wagiel martwy. *Bibl. Gd., ob.* Rzeżewie). — RZEZAWKA, RZAZAWKA. *Cresc.* 481, *ob.* Rzeżączka 2), *ob.* Łącz. RZEŻBA, *y, ż;* *Boh.* řezba; *Ross.* рѣзба, выпѣзка; §. 1) rycie figury, rycie, rzeźbiarstwo; geſchnittte Arbeit, Schnitzwerk, Bildhauerey. Rzeźby różne sznicerskie bywają hipowe. *Klok. Rosł.* 2, 164. Nie szkluił się tam marmor w kunsztownej rzeźbie. *Zab.* 6, 212 Rzeźba i malarstwo zdobyły pokoik. *Nieme. Król.* 4, 104. Fidyasz, sławny w kamiennej rzeźbie artysta. *Mon.* 71, 886. — §. 2) Rzeż, rzeżanie, mord, zabijanie; daß Schladten, Mordtu, Mordtu, Gemele. Ofiara u nich zawisała na rzeźbie baranów. *Klok. Turk.* 195. Człek się na świat nie rodził dla rzeźby swych brać. *Zab.* 12, 175. Ten nieszczęśliwy lud już zaowu na swoje rzeźbie miecza dobywa. *Štas. Num.* 2, 161. RZEŻBIARKA, *i, ż,* która się rzeżbą trudni, die Bildhangerin, Bildhangerinn. RZEŻBIARSTWO, *a, n.,* sztuka rzeźbiarska, die Bildhangerkunst, Bildhauerkunst; *Vind.* podobuska dlietovina, isesuvanstvu; *Eecl.* изятельное художество, ваятельство, ваяние. W malarstwie, rzeźbiarstwie, w budownictwie, i innych kunsztach. *N. Pam.* 5, 297 RZEŻBIARSKI, *a, ie;* *Ross.* рѣзчикъ, od rzeźbiarza, Bildhauer. RZEŻBIARZ, *a, m.,* sznicerz; *Vind.* spohuvauz, solletuvauz, bronzaresez, sresuvauz; *Ross.* ваятель, рѣзчикъ, der Bildhanger, Bildhauer. Le

Brun sławny w Warszawie rzeźbiarz królewski. *Zab.* 15, 580. Na głazie rzniety cudna rzeźbiarza robotą. *Zab.* 15, 577. *N. Pam.* 15, 56. *ib.* 4, 62. *ib.* 51, 51. RZEŹE, *ob.* Rzezać.

*RZEŻEWIE, *ia, n.;* [*Eecl.* жератль 2]; zarzewie, rozpalony popioł, *ob.* Rzeżatek, Gluth, glühende Asche; (*Boh.* řezawy rozpalony). Postawże garniec na rzeżewiu, aby się rozpalil. *Radz. Ezech.* 24, 11. Noge tę trzymać trzeba nad gorącym rzeżewiem. *Ostror. Myśl.* 25. Rzeżewio rozpalilo się. *Budn.* 2 *Sam.* 22, 9.

*RZEŻEĆ *cz. dok., n. p.* Rzezić przez sen, chirapać, *ducere ronchos. Macz.,* schmarzen. Niech twe Pegaza Muzy rozkulbaczą, Pięknie porzyzał dawniej, teraz rzezi. *Nar. Dz.* 2, 96.

RZEŻYMIESZEK, *ob.* Rzeżymieszek. RZEŻNICA, *y, ż;* *Sorab.* 1. schlachtwancza, zaróżwania; *Vind.* mełnica, (*ob.* Mięso); *Rag.* komarda; *Croat. barb.* kassapniza; *Ross.* рѣзница: rzeżmicy warsztat, gdzie biją rzeż, oprawują, mięso rąbia, kutłof, szlachtuz; der Schladthof, Suttelhof. Niechaj mészczanie Grodzienscy Iżnie i rzeżnice nad Niemen przeniosą, żeby się miasto lepiej budowało. *Vol. Ley* 5, 625. Browary, rzeżnice, jatki. *Sejm. Grodz.* 2, 81. RZEŻNICTWO, *a, n.;* *Boh.* řeznictwj; *Sorab.* 1. rżnistwo; *Carn.* mesarstvu; *Rag.* komardarstvo; *Croat.* meszaria, meszarsztwo; *Ross.* мясничанье, мясничество; rzemiesło rzeżnicze, daß Fleischhandwerk. Nie traci honoru i sławy, kto takie prowadzi rzeżnictwo, zabijając juvenes, non juvenes, krew' rozlewać mieczem na polu Marsowym, nie w jatkach. *Chmiel.* 1, 569. RZEŻNICZKA, *i, ż;* (*Boh.* řeznice); die Fleischerm. RZEŻNICZY, *a, e,* od rzeżnika; *Boh.* řezniky; *Sorab.* 1. rżnikowy; *Carn.* mesarske; *Rag.* komardarski; *Croat.* meszarszki, meszarov; *Hung.* mészáros; *Ross.* мясниковъ, мясничій, мяснучесій, Fleischer, Fleischhauer. Rzeżniczy warsztat, kutłof, szlachtuz. *Dasyp. E e* 4 b. RZEŻNIK, *a, m;* *Boh.* et *Slov.* řeznik, masar, (*ob.* Mięso); *Sorab.* 1. reznik, rżnik, mjasznik; *Carn.* mėsar, klavz, (*ob.* Klóć); *Vind.* mefsar, mefar, fleishkar, saklauz (*ob.* Zakłóć), sakolovez, kalduvauz, kalduvannik, (*ob.* Kaldun); *Croat.* meszär, (rasavecz maetator); *Dal.* komardar, meszar; *Hung.* mészáros; *Rag.* komardar; *Slav.* mesar, barb. kasap, kaszap; *Bosn.* komardar, bekar; *Ross.* мясникъ; *Eecl.* закалатель, мясникъ, мясoppдавецъ; eo bije rzeż na przedaj mięsa, der Fleisch, Fleischbauer, Messger. Rzeżnik bydło nieme bije. *Bardz. Trag.* 287. Rzeżnik, kolybyk *Mor.* 75, 589. Rzeżnik, który ma owce, woły, i inszy dobytek, któryby na jatki bił. . . Szczerb. *Sax.* 142. Rzeżnikiem być, *Boh.* řezničiti; *Croat.* meszarin; *Dal.* komardim; *Slav.* kaszapim, kasapiti; *Rag.* komarditti; *Ross.* мясничать. Patrzy na niego, jak krowa na rzeżnika. *Mon.* 71, 109. (niechętnie, z bojaźnią). Chciałem się bawić zielnikiem, będąc z natury rzeżnikiem. *Zab.* 15, 277. Tręb. Maie stworzył rzeżnikiem Bóg, a ja głupi chciał być cyrulikiem. *Jabl. Ez.* 40. RZEŻNY, *a, e,* RZEŻNO *adverb.,* ostry, rzeżający; schneidend, scharf; *Boh.* řezacký; *Sorab.* 1. rżny. Wino miękkiego i słabego smaku, jak rzeżnym uczynić *Sleszk. Ped.* 575. Rze-

żny głos, *acuta vox*. *Macz.* Aryon zagrał rzeżno żalną pieśń na lutni. *Esop.* 50. — §. *Pass.* Rzeżne bydło, do rzezi; *Ross.* убойный скотъ, Schlächtwieh. *RZEZNOŚĆ, ści, ż, ostrość, die Schärfe. Niektórzy do morselatów przykładają więcej imbiru dla rzeżności. *Sienn.* 557. RZEŻUCHA, y, ż; *Boh.* řežicha; *Sorab.* 1. žerchei, žerchwa, krasza; *Sorab.* 2. krasza; *Vind.* krelha, krelhiza, bobovez; *Croat.* hrèn, (cf. ehrzan); *Dal.* garbach; *Slav.* torman; *Bosn.* garbachel, trava, ren, turma; *Rag.* gâr-bach, hrèn; *Ross.* рѣзуха, бронкресъ; *Eecl.* жируха; *nasturtium*, die Kresse, Gartensresse; jest dzika i ogrodowa. *Kluk. Rośl.* 1, 218. et 2, 252. Rzeżucha wodna, ob. Potoczniak, Brunnenkresse. Rzeżucha polna, *iberis*, wilde Kresse. *Urząd.* 165. Rzeżucha polna, psia, Włoska, ob. Pieprzyc. *Syr.* 875. Rzeżucha zimowa, *erysimum barba-rea*, gatunek gorczycznika. *Kluk. Dyk.* 1, 208. die Winterkresse. Rzeżucha Turecka, pierna, sal-za, *nasturtium orientale*, Türkiſche Kresse. *Syr.* RZEŻUCHOWIEC, wea, m., *Daucus Cardamines*, motyl budy, mnożący się na rzeżusze i kapuście. *Kluk. Zw.* 4, 576. der streifen = Schmetterling. RZEŻUSZANY, a, e, od rzeżuchy, Kressen. S emię rzeżuszone. *Groc.* 214. — RZEŻWY, a, e, RZEŻWÓ *adverb.*, RZEŻWIUCHNY *intensiv.*; *Ross.* рѣзвий, рѣзокъ; rażoy, rzeski; *Germ.* raſch, munter, frisch. Rzeżwy chłopiec. *Teut.* 5, 19. Tu junak rzeżwy, tu jeszcze rzeżwiejszy, Tu mąż ogromny, a tu ogromniejszy. *Groc.* W. 416. Człowiek spracowany, wypyszki kieliszek wina dobrego, rzeżwiejszym się staje. *Krup.* 5, 117. Gdy chorey całą noc spokojnie przespał, rano rzeżwiejszym wyglądał. *Perz.* *Cyr.* 5, 60. Koń między zwierzęty ma bieg rzeżwiejszy. *Pap.* *Kol.* Q 4. Rzeżwiuchnych myśli wyraz przyjemny. *Zab.* 14, 22. — §. Kto szrodek trzyma w gniewie, rzeżwym go zowią. *Petr.* *Et.* 109. żwawość, lebbajt. (*Ross.* рѣзвость, f. рѣзвуха swawolnic; рѣзакъ, рѣзакъ wprawny w eo, ówik, bęgły). RZEŻWIĆ kogo *cz. niedok.*, orzeżwić *dok.*, orzeżwiać, krzepczyć; *munter machen*, ermuntern, beleben. Two mi ualky umysł słowa orzeżwiły, Jak gausne rzeżwi stare wino żyły. *Zab.* 15, 545. Łaki ty strumiczek żywą zielonością rzeżwił i kształcił. *Zab.* 6, 214. Wino rzeżwi i rozwesela człowieka. *Krup.* 5, 121. Rozrywki umysł i serce rzeżwiacie. *Pir.* *Wym.* 96. RZEŻWIEC *neutr. niedok.*, rzeżwiejszym się stać, munter werden. (*Ross.* рѣзвиться, рѣзвиться swawolować). Na pieśni bardów, rzekł wódz: duch rzeżwieje, Młó jest słuchać ojców naszych dzieje. *Kras. Oss. D.* RZEŻWOŚĆ, ści, ż; (*Ross.* рѣзвость 1. swywola, rozpustność, 2. rzeżwość); rzeskość, żwawość; die Munterheit, Lebhaftigkeit. Rzeżwość i zwrotność pochodzą z ruchawości dobrowolnej i chętniej. *Plech.* *Sen. Ist.* 4, 176. Kto szrodek trzyma w gniewie, rzeżwym go zowią, a sam ten szrodek rzeżwość, przystojność rozgniewania. *Petr.* *Et.* 109. — RZEŻYCIEL, a, m., który rzeże, der etwaß ſchneidet; (*Boh.* řezač; *Bosn.* ri-zač; *Rag.* rezàc, f. rezacizza; *Croat.* rezàch, f. rezacizza; *Vind.* resar). Rzeżanieów rzeżyciel, castrator. *Cn. Th.* 971. RZEŻYMIESZEK, RZEŻYMIESZEK, szka, rzeżnik mieszków, urzynač, wypróżnimieszek, *zonarius.*

Macz., der Beutelschneider. *Pol. Arg.* 505. *Boh.* taškař; *Sorab.* 1. mosechnow rubežnik; *Vind.* moſhnoresar, moſhnoresauz; *Croat.* torborezec (ob. Torba), sèporesecz; *Rag.* ehjesezia; *Bosn.* varaveina; *Ross.* мошенникъ шильникъ, цыганъ (ob. Cygan), обироха, окута; *Eecl.* мытарь, мошенникъ, мошенорѣзецъ. Rzeżymieszek, wypróżnimieszek, wypróżniworek. *Volck.* 851. *Mon.* 75, 591. Owi *saccularii* abo rzeżymieszki daleko surowiej niż inni złodzieje u Rzymian karani bywali. *Ostr. Pr. Kor.* 1, 529. Złodziej, który we dnie kradnie, jako są rzeżymieszkwowie, ma być u prągi bit młotami. *Szerzb. Sax.* 521. W *rods. żeńsk.* Rzeżymieszka, die Beutelschneiderin; *Ross.* мошенница. RZEŻYMIESZNICTWO, a, n., oszustostwo rzeżymiesznicze, Beutelschneiderer; *Ross.* мошенничество, шильничанье, мытарство, (ob. Myto). Rzeżymieszniactwem się bawić, rzeżymieszniczyć, beutelschneidera; *Ross.* мошенничать, мытарить, шильничать. RZEŻYMIESZNICZY, a, e, od rzeżymieszki, Beutelschneider; *Ross.* мошеннический. *RZEŻYPERKOWA, ój, ż, n. p. Sokrat był jedney rzeżyperkowej syn, żebrak, w więzieniu umarł, a przecie był szcześliwym. *Petr.* *Et.* 19; *Croat.* puporezka, puporezna baba: baba położnie pilnująca, dzieci odbierająca. *Schamne, Wehmutter, Kinder Mutter.* *RZKĘ, RZKAĆ *contr.* rzeke, rzekać, ob. Rzeć. *RZKOMO, RZKOMO *adverb.*, wrzкомо, w rzeczy, jakoby, na pozor; *ſchambar, zum Scham.* *Dulz.* 17. (*Ross.* пенковый речззонь). Pamiętaj rzkomo w goła rękę brać nie chce; ale do mieszka daj przedsię. *Rej. Post. A a 6.* Rkomo nie chce, i kosztując, za kilka dni wypiją beczkę wina. *Petr.* *Ek.* 81.

RZNAĆ, rznął, rznąli, rznąć, rznąć *cz. jedn.*; *Boh.* řezati; *Sorab.* 2. rězash; *Sorab.* 4. rěze, rězam, rjznu, rjznoa, rjzu, rjzem, rjzam, (riefačz bydło bić); *Vind.* resati, rieshem, (riesht solve); *Carn.* reshem, resal, resati, (reshem: wybawiam, resata: czas obrzywania winnic); *Rag.* rëzati; *Bosn.* rízati, rízati, prizati; *Croat.* rezati, rësem, rezalszem; *Ross.* рѣзать, рѣкы; rzeżić; (*Etym.* raz; cf. *Graec.* ῥάσσω *frangere*, χαράσσω *sculpo*; cf. *Germ.* reſſen, reißen, cf. *obs. Germ.* raunen, cf. *Ramen*; cf. *Chal.* רצה *contadit*; *Hebr.* רציסם, *resissim, s. issuræ*); *ſchneiden*. Nie zaraz trzeba całą rznąć dla wrzodu. *Pol. Arg.* 166. Korymbuty dla Cybeli rznąć cało. *Birds.* *Luk.* 14. — Przez czułość serca, nie może patrzeć, kiedy kurecze rzną. *Teat.* 19, e, 90. Młóje, kiedy kurecze rzną. *ib.* 19, e, 155. zarzynają, den Hals abſchneiden. Król Trački chętwości dogadziły swojej, rznąć mordercko młodego Polidora. *Przyb. Luz.* 261, zarzyna, zerzucuje, zabija, tödten. Rznąć, *ſchneiden*; *Vind.* rieshez, resezh, resajozh, oister, (ob. Ostry) — Rznąć eo: przerzynać, *pr. et transl.*, durchſchneiden. Rznąć powietrze pierzchliwymi piórv Stanał skrzydłasty przed sklepem Merkury. *Zab.* 14, 160. Strzały się rzną powietrzem smutne grające świsty. *Przyb. Luz.* 122. Złoto się szrodkiem rznąć przez straż żołnierzy. *Hor.* 2, 115. Min (przedziera się, drängt sich durch); cf. złota szwajca, cf. złoty orzeł wszędzie doleci). — § Rznąć figury w drzewie, kamienu. *Tr.* wyrzynać; *Vind.* dleeteti (cf. dłóto), ſpehuvati, sresuvati,

spohnit, sdlietuvati; *Ross.* валять, избавять, фигуру аусschneiden, graben, stechen. Rznięty, rzezany, wyrzynany; aúsgeschnitten, gestochen, gegraben; *Eecl.* избаванный. Pieknie rznięty *Eecl.* благоустыканный. — ξ . Rznąć kogo czyin, palnąć go, płaćnąć, nagle uderzyć; einen Streich versetzen, einen Stieb geben, einen Riß oder Schmiß geben. Lub mu wasy wyskubię, lub w łeb rznę trzewikiem. *Teat.* 45. c, 151. Wyb. Tak mu rznął w pysk, aż z łózka spadł na ziemię. *Teat.* 22. b, 64. Dopadł go tam xiadz pleban; lecz nim doń przyskooczył, Tak go rznął bręwiarzem, że aż się potoczył. *Węg. Org.* 24. Zajęty złością wielką, Już chciał o mur rznąć butelką. *N. Pam.* 9, 565. (grzmoinąć) — ξ . Rznąć na skrzypcach etc., brań łos siedeln, macer łos strichen, brau zu spiclen, scharpen, (cf. rzępolić). Kapela rznie; tańcują weselo. *Zab.* 15, 212, (cf. *Lat.* chordas radere, cf. rasores). Biegaj po skrzypce, basette, wiola, arfy, lutnie, cytry, trąby, waltornie: hędziemy zaraz rzucił tę arykę. *Boh. Kom.* 1, 296. RZNAŹKA, i, ż., rznączka, trąpa, gonorrhoea. *Krup.* 2, 146. der Tripper. RZNAŹKA, i, ż., carex acutu, gatunek turzycy; trawa bardzo pospolita na mokrych łakach, byłu szkodliwa. *Kluk. Dyke.* 1, 107. cine Art Nieschraß; *Ross.* ежа, палочьян трава. RZNIĘCIE, ia, n., subst. Verbi rznąć; *Sorab.* 1. rezneno; *Vind.* ries, vres; *Croat.* resēny; daß Ausschneiden, Etchen, Ausschneiden, Ausgraben, (cf. rzeźba). Nakazane rzniecie kaniadów, jest do skutku przyrządzone. *N. Pam.* 4, 103. U mularzów, rzniecie na facyatach i innój wyprawie, na kształt kamieni ciosowych, nazywa się lumie. *Magier. Mskr.*

Pochodz. sub Nom. raz.

RZODKIEW', kwj, ż., RZODKIEWKA, i, ż., dem.; *Boh.* řetkew, řetkwička; *Morav.* ředekwa; *Slov.* řetkew; *Hung.* rétek; *Sorab.* 1. rietkei, rietka; *Sorab.* 2. ratkej; *Carn.* rētku, rētkwa; *Vind.* redkou, rōdkou, rētku, rēkva, rēkva; *Croat.* rōtkva, povrtnicza; *Slav.* rōdkva, andārka; *Bosn.* rōdāqua, rōtqua, andrīqua; *Slav.* rōtkva; *Ross.* рѣдка, рѣдича, рѣдича; *Eecl.* рѣпка; *Ger.* der Rettig; *Lat.* Græc. radix; *Ital.* radicho, ravano; *Angl.* reddish; *Lat.* raphanus; rodzaj, korzenie zażywają się surowo z solą. *Kluk. Dyke.* 5, 9. Są małe miesięczne rzodkiewki, Rēdicēden, które pospolicie sadzą na inspektach. *Kluk. Hist.* 1, 208. et 2, 251. Rzodkiew' zamorska, *Columensis*, *Chinesischer Rettig*; funt jój daje więcej jak pół funta oleju. *Kluk. Hist.* 5, 549. — *Prev.* Nie jedz rzodkwi, aż się zapoci; nie pij po niej, aż się przewróci. *Rys. Ad.* 49. RZODKWIANY, a, e, od rzodkwi, Rētidō; *Boh.* ředkwový; *Croat.* rētkvin; *Hung.* réteki; *Ross.* рѣдичный. List rzodkwiany *Ross.* рѣдикобенъ. RZODKWIAMBZ, a, m., przekupień od rzodkwi, ein Rettigsbändler; *Boh.* řetkwař, ř. řetkwařka.

RZONCA, *Oeck. Przym.* 14. ob. Rządzca.

RZUC' cz. *nudok*; *Boh.* řvati; ryczyć, brüßen. *Fremuit leo*, ryczy, rzuje też niektórzy mówia. *Marz.*

RZUCALNY, a, e, — ie *averb.*, do rzucania snadny; *Slov.* vyhōditedný, co se nūže vyhōditi, (cf. wygodzić); *Sorab.* 1. eziskanité, eziskaczné, (cf. eiskać); *Ross.* бро-

саемый, видный, видокъ; zu werfen, Wurf. Greco używali także małej broni rzucalnej. *Papir.* W. 1, 557, cf. rzutny. RZUCAWKA, i, ż., choroba, s. Walentego niemoc. *Sienn.* 261. die fallende Sucht. *Spicz.* 151. ib. 152. RZUCIĆ cz. *niedok.*, Rzucać *contin.*, [cf. *Eecl.* ουραττιμ subvellere; *ruth.* runtaty quater 2]; eiskać, miotać, werfen; (*Elym.* fortassis ręka *Ross.* pyra, cf. poruczyć); *Boh.* hoditi (ob. Godzić), hazeti, házým, házývám, wrey, wrhl, wržeš, wihu, (inde wrheab wareab); *Slav.* hádzati; *Sorab.* 2. chisehisch, chittasch, (cf. chwyć); *Carn.* urēzbi, vērshtëm, luzhām; *Vind.* versi, vrezli, vershem, luzhati, mezheti (ob. Miotać), zrzniiti; *Croat.* hititi, hitati, hitam, Lcznać, mechem, berczam; *Hung.* hajitom; *Bosn.* vrrechii, varechii, verechii, hititi, metati, metnuti; *Slav.* hititi, hāciti; *Ross.* кинуть, кидать (cf. kinać, kidać), вурзить, вургать, вургнуть (cf. wierzgnąć), бросить, бросать, брасывать (cf. proca), швырнуть, швырять, устремить, устрелять. Trzy kroć losy rzucano, jeśli by go spalić abo zachować. *Warg. Cez.* 55. O odzieniu moje rzucali los. 1 *Leop. Joan.* 19, 24. Kostki o co rzucić. *Bardz. Trag.* 219. um ctwas würfeln, (ob. Koska). Między tyła rzuceniami ziarnem (*Cser. Instrumentalem*), jedno tylko padnienie było pożyteczne. *Lach. Kaz.* 1, 555. (między tyła rzutami, unter so vielen Würfen). Z moździerzów rzucać się zwykło kamieniami. *Jak. Ant.* 2, 105. et 5, 515. (strzelać, mit Steinen aus dem Mörser schießen). Pakę listów odebrawszy, nie czytawszy, rzucił w ogień. *Ptech. Sen. gn.* 252. er warf sie ins Feuer. Rzuć między nas tę kwestyą. *Mon.* 65, 54. er warf die Frage auf. Rzuć kose między drugich, ob. Kość. — Aby raz spojrzysz na mnie, aby raz rzuć słodkie wejrzemie na wiernego przyjaciela. *Teat.* 50. c, 157. — Rzuć kogo przez nogę, ob. Noga; ein Bein unterstlagen, über daß Bein werfen. Nikogo przez nogę rzuć nie chcemy, abyśmy sami pod nogi rzuconemi nie byli. *Ptech. Sen. Hist.* 104. Pywszy na najwyższych dostojństwach, od młokosa Cezara przez nogę był rzucony. *Ptech. Sall.* 81. — Ja który zawsze pokoju życzyłem, po Farsalskiej bitwie, nie już złożyć, ale rzuć broń radziom. *Siem. Cyc.* 378. — Wypwszy, czasę o ziemię rzuć. *Ptech. Sen. gn.* 165, ob. uderzyć o ziemię, an die Erde werfen. Słoń i lew, skoro przeciwnika swego o ziemię rzuć, zaraz go poniecha. *Ptech. Sen. Łusk.* 24. (skoro go dłali, wyróci). Zardzość złych ludzi, o ziemię go rzuć. *Sł. Dz.* 558. (zrzuć go z dobrego bytu). Za wezasa masz, nim cię o łózko rzuć choroba, lekarstwy zabieć. *Haur. Ek.* 148, (cf. *Gall.* tomber malade). Żołnierz u Turków rzuca swoje ciało, jak prostą ziemię, na zarzucenie okopów. *Kłk. Turk.* 144. Rzuć za się, a przed sobą najdziesz. *Jag. Gr. A.* 4. (trzeba co ważyć, żeby co wygrać). Panowie nie powinni się targować, tylko rzucać, jak plewy, dukaty. *Teat.* 52. c, 25. (rozsycać, sypać). Za moich czasów pieniądze bez potrzeby nie rzućano, Skromne były ludzkie żądze, Na czas przyszły uważano. *Kras. List.* 124. (nie wyrzućano, trwoniono; daß Geld anwerfen, wegwerfen, vertun). Ziemia się zazieleni, lasy rzuć cienie. *Zab.* 15, 160. w koło szerzą, sie wrzeń Schalten.

Miesiąc rzucił po świecie promieniem. *Auszp.* 11. (rozsypuje promienie, streut seine Strahlen aus, wirft sie nieder). — Pod miastem rzuciliśmy kotwicę. *Warg. Radz.* 22. (wyrzuciliśmy kotwicę w morze, wir warfen die Anker). Flota pod Abukir kotwicę rzuciła. *N. Pam.* 2, 254. — 2. Rzucić komu co w oczy, podsować pod oczy; einem etwas in die Augen werfen, vor Augen legen. — 2. Rzucić okiem, rzutem oka spojrzeć, einen Blick hinwerfen. Przez okno rzucę na świat okiem. *Zab.* 15, 155. Okiem miłym i pełnym miłości rzuciła na Telemaka. *Jabl. Tel.* 45. Baraszkuje, rzucam okiem po wszystkich kątach. *Teat.* 20. b, 54. Rzucić oczyma i tam i sam, strzelać oczami, oglądać się szybko na różne strony; die Augen hin und her werfen, laufen lassen. *Cn. Th.* 972. — 2. *Similiter.* Rzucić piórem, krótko szybko kreslić co: entwerfen mit der Feder, einen Entwurf, Abriss machen. Rzuć piórem, łatwo dójdziesz, licząc po 20 chłopów na jednego lokaja. *Teat.* 19. b, 41. Rzucić myśl, uwagę, krótko natrącać, einen Gedanken hinwerfen. Te uwagi w tym miejscu tylko rzucone, lepiej się w dalszym ciągu dzieła uczuć dadzą. *Pir. Wym.* 211. — 2. Rzucił wnet sługę po te, co łapają; którzy przyszedłszy pojмали zbrodnia. *Gorn. Dz.* 147. prędko wysłał, pełnał, wyprawił, kazał mu ruszyć, eilends abhelfen. — 2. Rzucić kim, rzucić kogo, szarpać kogo: einen herumreißen, herumwerfen, hier und dort hin werfen. Jednorozec na pojedynku rzucił bykiem okrutnym, jak piłką niejaką. *Birk. Chmiel. C.* Po rozbiciu się okrętu, łalą rzucały, już prawie tonie. *Teat.* 55. b, 5. Gdy kaduk kogo rzucił, zaraz zrywano sejmy. *Boh. Dyab.* 2, 195. Daje się wino pić, ale rzuci. *Cn. Ad.* 148. (wino chłopa obala). — 2. Rzucić szanec, rowy, okopy: kopać, bić; Schanzen werfen, aufwerfen, graben. Szanców żadnych ani blokadów około nich nie rzucono, jak po stole Turczyn poszedł do nich. *Birk. Zamoj.* 29. Rzucić rów ku miastu. *Tr.* rów bić, einen Graben aufwerfen. — Rzucić most, naprzecde wystawić most, eine Brücke auflegen. Wiele ci trzeba czasu do rzucenia mostu? *N. Pam.* 4, 87. Tam gdzie skały przez głębokie rozpadliny oddzielone były jedne od drugich, mosty rzucono. *ib.* 2, 255. — 2. Rzucić kogo: porzucić kogo, einen verlassen. Ja cię rzucam, i ty mnie porzucaj. *Jabl. Tel.* 97, (cf. żegnać). Ten niewiernik wie rzucę, umieram z rozpacz. *Teat.* 48. b, 46. Z miasta wychodzą, a wszystkie świeckie zabawy rzucając, na pustyniach mieszkają. *Sk. Żyw.* 1, 256. Dla niecheci ojca, Grecy rzucędem. *Dmoch. II.* 258. — 2. Rzucić, zrzucić z żołądka, womitować; brechen, von sich geben. Krew rzuca. *Tr.* RZUCAĆ się *recipr.*, ciskać się, miotać się, padać; sich hinwerfen, hinwürfen. Rzucił się do nóg moich, wierne czyniąc śluby. *Teat.* 48. b, 6. er warf sich zu meinen Füßen. W miłościach jak na pół obumarła, o łóżko się rzuci. *Zab.* 15, 191. Jie wirft sich aufs Bett. — 2. Rzucić się do czego, na co: porwać się do czego, sich über etwas herwerfen, sich sählenig drüber machen. Antek postawiwszy garnek, jak piorun rzucił się na ratunek nieboraka. *Teat.* 54. c, A 2. Do oreza się rzucili. *Sk. Dz.* 1069. Wszystko, nawet kobiety i dzie-

ci, gotowe jest rzucić się do oreza dla obrony ojezyny. *Gaz. Nar.* 1, 249. I jam się do tej pracy rzucił. *Ryb. Ps. praef.* (jam jej się chwycił). Kto nie oszczędza swego, rzuci się do cudzego. *Cn. Ad.* 588. Chcąc uczeiwsze obrać sobie rzemieślo, rzuciłem się całym sobą do teatru. *Teat.* 20. b, 209. udałem się całkiem do teatru, całkiem mu się poświęciłem, oddałem. — Rzucili się do niego uczeni, jako do uczonego; rzucili się żołnierze, jako do walecznego hetmana. *Birk. Zamoj.* 25. (udali się hurmem do niego, cisnęli się do niego, sie drängen sich zu ihm). Sąsiedzi, o budowaniu klasztoru dowiedziawszy się, wnetże się rzucili, ten cegłę, ten wapno, ten piasek woził. *Sk. Żyw.* 1, 209. (chcicie się tego chwycili, tego się jeli, ruszyli się koło tego). — 2. Rzucić się do kogo, na kogo, przyskakiwać na niego, miotać się na niego, sich über einen her werfen. Poznawszy, że to był rodzony brat jego, wnet się do niego rzucił, a obłapił go. *Sk. Dz.* 2, 198. — *Alter:* Rzucić się na kogo, targać się nań; über einen herfürzen, sich über ihn hermachen, ihn anfallen. Pies się na mnie rzucił. *Cn. Th.* 972. Pospółstwo rozjątrzone chciało się rzucić na karę, i rozszarpać zdrając. *Gaz. Nar.* 2, 159. Któryby się na hetmana ręką albo słowy nieuczciwemi rzucił, ma być na gardle karany. *Gwagn.* 504. I na słońce się i gwiazdy rzucę. *Sk. Kas.* 45 b. (nie rzucaj się z motyką na słońce, cf. motyka; cf. nie miec się kotku na niedźwiedzia). Gdy ustało szemranie, P. Burke znowu się na rewolucyę Francuską rzucił. *Gaz. Nar.* 1, 177. — 2. Rzucić się *absolute*; miotać się, ciskać się z gniewu, sich werfen, z. B. vor Verdruß. Lata po izbie, paznogie gryzie, rzucę się po kanapie. *Teat.* 29, 5. Im się bardziej zwiierz rzucę, bardziej w sieć wkle. *Pol. Arg.* 258. Mucha pał go w szyję między klaki, Lwisko się rzucę, jak szaleniec jaki. *Zab.* 15, 282 *Třeb.* Ktożby wierzył, żeby ta mała gadzina tak się rzucić mogła? *Teat.* 1. b, 52. — 2. Rzucę się choroba między obywatela, *invasit.* *Cn. Th.* 972. eine Krankheit überfällt die Gemehner. Rdza się rzuciła na zboża. *ib.* (ob. Rdza). Rzucę ma się siwizna: siwieje, die grauen Haare brechen durch. — Rzucić się komu płacz, die Thränen brechen ihm durch, die Augen geben ihm über. Łzy ma się rzuciły, i dobywały z oczu. 1 *Leop. Genes.* 45. Gwałtem łzy podobne dżdżowi rzuciły się człowiekowi. *Groch. W.* 559. Trochę przychodzi z tego zachwyecenia; ale łzy ma się rzucę, znaki utrapienia. *Jabl. Tel.* 555. *Teat.* 55. c, 9 — *Similiter:* Krew' ma się rzucę, er fängt an zu bluten. Cyrulik mi zakazał sukni zdejmować, żeby się krew' nie rzuciła przez jakie dotknięcie nieostrożne. *Boh. Kom.* 5, 214. Gdy do zabitego przyprowadzą tego, który go zabił, tedy się krew' zabitemu z ran rzuci. *Sak. Probl.* 102.

Pochodz. *rzut, rzutnia, rzutny; dorzucić, narzucić, obrzucić, odrzucić, odrzutek, podrzucić, podrzutek, porzucić, przerzucić, przyrzucić, rozrzucić, rozrzutny, rozrzutność, urzucić, wrzucić, wyrzucić, zarzucić, zarzut, rzucić.*
RZUMPLE *plur.*, (cf. *Germ.* Gerumpel, rumpeln); w górnictwie, wyrzuty, odchód kruszcowy, unntige Steine und

Erde, die vom Erze abgehen. *Tr.* RZUMPLARZ, a, m., górnik rzumplie uprzatający, der Snappe, der die unnütze Erde und Steine wegschafft. *Tr.*

RZUT, u, m., rzucenie, rzucanie; daß Werfen, der Wurf; *Boh.* wzvrh; *Carn. et Vind.* luzhaj; *Croat. hit*, hitacz, (cf. chwyt); *Hung.* hajlás; *Ross.* бросокъ, metanie, швырокъ. Siła rzutu, *vis projectilis*, siła wystrzału; n. p. kuli armatniej. *Słud. Jeog.* 28. Wody pod rzutem kołtwy pieniać się tryskają. *Przyb. Luz.* 14. Miota nieprzyjacieli oszczep; im straszniejszy był ten rzut, tym więcej bogom dziękuj za swoje ocalenie. *Stas. Num.* 1, 150. Na rzut bowiem kamienia ledwie sięgnie oko, Tak się tuman rozciąga z pod ich nóg szeroko. *Dmoch. II.* 68. Postrzegł to przez rzut oka chyży. *Przyb. Mill.* 45. Tej tkliwej czułości nie umie pojmować, tych rzutów serc do siebie, tego rozrzewnienia. *Nieme. P. P.* 60. RZUTKI, a, ie, zwinny, zwrotny, rzeski; flinf, hurtig. Chłopiec żywy, rzutki, zna świat. *Teut.* 19. b. 49. RZUTNIA, i, ż., trajectory, linia miejsca, która rzucone w górę ciało spadając przebiega. *Hub. Mech.* 52. et 54. die Wurfflinie. RZUTNY, a, e, RZUTNIE *adverb.*, rzucający, werfend, herumflendernd, (cf. rzucający); *Boh.* hodmo; *Ross.* бросовой, метательный. Morze salami rzutne. *Hor.* 2, 57; *mare ventosum.* *Petr. Hor.* 2, E 2 b. O gdyby wiersze moje były rzutniejsze, niżeli wiatry, które poginają trzęcąc na brzegach. *Karp.* 3, 79; (*plus legers. De Lille.*). Wichry poczęły dać w żagle okrutnie, Czarne wały bić okręt, i nosić go rzutnie. *Jabl. Tel.* 47. Rzutny koń. *Jabl. Buk.* G 5 b. Wężów rzutne ogony chrzęst czynią niezmierny. *Min. Pars.* 16. Niżeli palcem stron potraci rzutnie. Narwie się motków, i naciska lutnie. *Mon.* 71, 719. (lecko, szybko, skoeczno).

RZYĆ, i, ż.; *Boh.* řít, řit, zachule; *Slov.* řit, zadek, obrtně ljec; *Sorab.* 1. riez, poszedk, (ob. Pośladek); *Sorab.* 2. risel, rijsel, rijka; *Carn.* rit; *Vind.* rit, sadniza; *Croat.* rit, guzicza, zadnyicza, (richem = wierzgam); (*Bosn.* zričajca = enema, cf. *Turc.* ard posterior pars); kuper, zadek; der Steiß, der Hintere. Kozieł rzyć przycisnął do ściany. *J. Kahan. Fr.* 77. Dosyć sarnie ogona po rzyć. *Hys. Ad.* 10. *Pot. Pocz.* 698. Myśl w niebie, a rzyć w popiele. *Hys. Ad.* 40. Wszystko się wszystkim podobą do siebie, Ano rzyć w piasku, choć lata myśl w niebie. *Rej. Zw.* 219. Chceszli sławnym być Daj nie-enoicie w rzyć. *Rej. Zw.* 257 b. rzuć ją o ziemię. (*Vind.* Jidi pefizi v' rit = idź do kaduka!). Nie drzewiej pies popłynie, aż mu się wody w rzyć nalinie. *Hys. Ad.* 45. (z musu enota). *Slov.* Pekni, gako řit na opak, absurdus.

Pochodz. rzytly, posoryt, półrzyć, półrzytek.

RZYGAC, ob. Rzygnąć. RZYGACZ, a, m., co rzyga; *Vind.* regavez; *Rag.* rigalaz uzrigalaz, der Rülpsfer. RZYGACZKA, i, ż., ru tabra. *Maz.* Rülpsferim; *Vind.* rigavka, rigaviza; *Rag.* uricobaa. — (RZYGADŁO, ob. Zygadło). — RZYGNAĆ *med. jell.*, Rzygać *contin.*, (*Boh.* řihati, (cf. řiti, řigi *ruicare*), kuckati, krkati, krkán; (*Carn.* rigam ructare, 2 rudira); *Vind.* rigati, rrigavati, kouzuvat, sa-zukuvat, koflati, se tergati, zhresdati; *Croat.* rigam,

(cf. resin, erchim ringor); *Rag.* rigati, uzrignuti, odrighnuti, izrigati, (cf. rêxati *fremere*, revati, rudire); *Bosn.* rigati, uzrighvati; *Ross.* рыгнуть, рыгать, рветь, рвать, вырвать (cf. rwać), рыгнется, рыгаются; *Ecel.* рыгаю, вырыгаю, изрыгаю; *Graec.* ἐρύγω; *Lat.* ructo, eructo); głośnie żołądka odbijanie mieć, rülpsen, sich würgen. Gdy objadłszy się czosnku abo rzodkwi na człowieka rzygnie, tedy prawie aż go zaraża onym sprosznym dechem. *Sak. Probl.* 49. Nie godzi się, sposobem niektórych ludzi, za trzęciem słowem rzygać. *Ezaz. Ob. d. a.* Rzodkiew' czyni smrodliwe rzyganie. *Cresc.* 241, *Sorab.* 1. przeszędwano, zowtka hoře storkano: *Bosn.* odrighnutuje, riganje; *Vind.* riga, kouzanje; *Rag.* rigottina; *Ross.* рыгание, рыгота; *Ecel.* рыгание; *Graec.* ἐρύγμος; *Lat.* ructus; *Turc.* arugh. Rzyganie i wiatrów przez usta odchodzenie: ructus et flatus. *Comp. Med.* 197. Na kwaśne rzyganie lekarstwo. *Sleszk. Ped.* 141 *Sienn.* 572. — 2. Rzygnąć, rzucić z żołądka, womitować; brechen, jeyen. Jedli wiele, a napełniwszy się, zaraz jednym rzygnieniem, nie w żołądku nie mieć. *Sk. Dz.* 1148. — *Fij.* Etna rzygająca kaminie. *Pot. Arg.* 284. Rozpadliny gruntu rzygają wysoko płomieniami. *Przyb. Ab.* 159. Urągając się z niego naśmiewali, Błuznierstwa z gęby rzygając przekłętą. *Odyn. Św.* 2, 1 i, (cf. bluć). Scerbhat z dziesięciu tysięcy rzygnął duszą. *Stryjck. Gon.* X 5, wyzionął duszę, zginał. RZYGLIWY, a, e, — ie *adv.*, ructuosus. *Cn. Th.* 975 *Cn. Syn.* 780. rülpsend; *Sorab.* 1. przeszędwate; *Rag.* uzrigniti. RZYGLIEC, iea, m., rzygacz, ein Rülpsfer. Wszystkim rzygulcom, łakomskim, darmotrąskim, wytrzesikufłom, łapisztukom. *Dzwon. Stat. A 2. Bies. roz.* B 5.

Pochodz. odrzygnąć, porzygnąć, wyrzygnąć.

RZYM, u, m., (u dawnych *in Genit.* Rzym; n. p. Warg. *Wal.* 121. *Biel.* 451) Roma, stolica państwa papieskiego. *Dyke. Geogr.* 568, die Stadt Rom; *Boh.* Rim; *Slov.* Rim; *Sorab.* 1. Rom; *Sorab.* 2. Romy; *Carn.* Rim; *Vind.* Rim, Rimsku mestu; *Croat.* Rim; *Hung.* Róma; *Bosn.* Rim; *Slav.* Rim; *Rag.* Rijn; *Ross.* Римъ. W Rzymie być, a papieża nie widzieć. *Cn. Ad.* 1262. Gdzie papież, tam Rzym. *Sk. Dz.* 548. I w Rzymie świat; i w Rzymie ludzie. *Cn. Ad.* 284. i w kapię wełny, anąj unter den Heiligen findet man Zadel. Kto w Polsce albo w Rusi głupi, Ten w Rzymie sobie rozumu nie kupi. *Fund.* 81, (cf. w Paryżu). Nie zaraz Rzymu zbudowano. *Glicz. Wych.* J 8, (cf. Kraków). Jezyk i do Rzymu doprowadzi; *Ross.* языкъ и до Киева доведеть. Czas uczy, że gdzie enoty zbrodnie przeważają Kraj rośnie, a gdzie zbrodnie, i Rzymy padają. *Zab.* 10, 242. (i największe państwa). Siedmiopagórkowy Rzym. *Kców.* 344. RZYMIANIN, RZYMCZYK, a, m., z Rzymu rodowity, der Römer; *Boh.* Rjman; *Slov.* Riman; *Sorab.* 2. Romař; *Carn.* Rimlar; *Vind.* Rimlar, Rimlan, Remlan; *Croat.* Rimljan; *Hung.* Rómaj ember, Rómaiari; *Rag.* Rimgljanja; *Bosn.* Rimghianin; *Slav.* Rimljanin; *Ross.* Римлянинъ. Rzym widział w osobie Brutusa ostatniego Rzymianina. *Zab.* 7, 24. Dumny Rzymczyk. *Zab.* 5. *Bardz. Luk.* 186. et 2, 56. — 2. Katolików Aryanie zwali Rzymia-

nami, papistami, papieżnikami. *Sk. Dz.* 443. Trudności bywają w pożyciu małżeńskim Rzymianina z Ruską, Ruski z Rzymianinem. *Sak. Kal. E 1 b. t. j.* katolika z Greczynką. RZYMIANKA, i, ż., z Rzymu rodowita, die Römerinn; *Slov.* Rimanka; *Slav.* Rimljanka; *Croat.* Rimljanka; *Ross.* Римлянка. Obrano sto białych głów ze wszystkich Rzymianek. *Warg. Wal.* 310. RZYMSKI, a, ie, od Rzymu, Römisſch; *Boh.* Řimský; *Slov.* Rimski; *Carn.* Rimske; *Vind.* Rimski, Rimlarski; *Rag.* Rijmski; *Slav.* Rimski; *Croat.* Rimszki, Rimzki; *Hung.* Római; *Ross.* Римский. Miętka Rzymska abo Włoska. *Cresc.* 255. Poczet Rzymski, *ob.* Poczet. Wszystkie wycierpieć po Rzymku gotowi. *Chrośc. Luk.* 295, jak Rzymianie. (*Eccel.* Римствую, *Graec.* ῥωμαῖος, *Romanas partes foveo*). Imperium Rzymsko-Niemieckie. *Chmiel.* 1, 495. Römisſch-Deutſch.

RZYSKO, a, n., od rży; żytnisko, pole na którym żyta, daß Roggenfeld; (*cf.* *Bosn.* rrit, rát, art, rt = *cuspis*). Ściernie na rżysku i pszeniczysku podorać. *Zaw. Gosp.* — §. Pole żęte, koniuczki słomy po żęciu na polu w ziemi pozostałe, ściernisko; (*Boh.* strnjsko, strniště; *Vind.* sternifhe; *Sorab.* 2. rschischežo, dschischežo, žischežo; *Ross.* жниво, *cf.* žniwo); die Stoppeln, daß Stoppelfeld. Wiele pomaga roli, gdy się rżyska do gnojenia w jej dostatną wnętrzości. *Kluk. Rośl.* 5, 156. Rżyska są znaczną pomocą do paszy bydła. *Haur. Sk.* 57. Zać się powinno czysto, równe i nizkie czyniąc rżysko. *Kluk. Rośl.* 5, 216. *Haur. Sk.* 9.

RZYTNY, a, e; *Boh.* řitni; od rzyci, zadkowy; *Čteiš* = *Alter* = *Hinter* = . Wrzód wychodny, który z gruba rzytnym zowią. *Śleszk. Ped.* 205, (*ob.* Fik, figa).

S.

S, litera siedemnasta alfabetu Łacińskiego. *Kras. Zb.* 2, 462.

1. Podługowate *f* wtenczas powinny się pisać, kiedy się dwa *ss* schodzą. *n. p.* *Kossya*; z początku i w środku słowa, które chcąc pisać można; ale na końcu słowa, lepiej się pisze *s* niż *f*. *Dudz.* 7. *S* troje, Łacińskie, *n. p.* *Samson*, co wymawiamy jak Niemieckie *š*, (*Niemcy* zaś *s* wymawiają, jak *ny z*); drugie *š* z krešką, *n. p.* *oš*; trzecie: *sz*. *Gdzie* po *sz* następuje *cz*, *Jan Koehanowski woli pisać sz niż szez*, *n. p.* *szo-dry*. *Januszowski miasto sz woli pisać š* abo *sz*; *Gornicki ss*; *Orzechowski przekłada Niemieckie seh*, i pisze: *prosehe*, *wascha* = *proshe*, *wasza*. *Nowy Ch.* — Wiele jest słów poczynających się od *sz*, (*ob.* *Sz*, które zвычайnie piszą przez *š*, *n. p.* *šklonka*, *škło*, *šlub*, *šnieg*, *šle*. *Dudz.* 13. W słowach wyjętych z Niemieckiego, lepiej sądzi zachować *sz*, odpowiadające Niemieckiemu *š*: *n. p.* *šluchta*, *šnicierz*. — 2. *š* terminatio secundae personae Singularis praesentis Verbi *być*, et praeteriti omnium Verborum, saepenumero *avulsa*, adjungitur nominibus et adverbis: *n. p.* *Dobryś jest*: vel *omisso jest*: *dobryś*, *dobryeś* = *dobry jesteś*. — *Tyś to sprawił*: *ty to sprawiłeś*. *Dziecko małe*, *ty wiesz*, *gdzieś jest*, *coś jest*. *Karp.* 7, 64. (*gdzie jesteś*, *co jesteś*). In Plurali; -*ście*, *n. p.* *Wyście tam byli* = *wy tam byliście*. *Mysmy to kazali*: *my to kazaliśmy*, *my to kazali*. — 3. Terminatio secundae personae Singularis praesentis omnium verberum exiti in *sz*, (excepto *jesteś*): *n. p.* *Czytosh*, *lubisz*, *słyszysz*, *umiesz*; *cf.* *Lat.* *amas*, *legis*, *audis*, *doces*. — 4. *š* encliticum incertitudinis: *n. p.* *Jakieś wczwsczenia*, *jakieś poniewolne czucie ostrzegało*, *że takie życie winienem*. *Stas. Num.* 2, 151. Praecedente consonante, adjungitur, -*siś*: *e. gr.*: *Obadwcy czymśis zniekezeni*, *wpadli w myśli smutne*. *Stas. Num.* 2, 97, (*cf.* enclit. affirmationis — *ž*, *e. gr.* *jakoś*, *jakož*, *qu. v.*, *cf.* *sz* =

ž interrogationis). — 4. Praepositio Latinorum *cum* in nostra lingua unica litera *s* exprimitur, et non *z*; ut quidam scribunt; *z* enim est *ex*. *Macz.* — *Observant hoc discrimen veteres, n. p.* *Bać się nie będe*, *boś ty jest se mną*. *Biał.* 257. *Inde sejm* = *syem* a verbo *zjadć*, *zejmować*, quod scribendum esset *sjadć*, *sejmo-wać*. *Invenitur hoc discrimen apud Bohemos etc. n. p.* *s octem git*; et *z wozu padnaut*; *Vind.* *f mano*, *f tabo*, *f niem* = *ze mną*, *z toba*, *z nim*. *Apud Russos cum sz, ex sz* — *š*. *S* compositis quibusdam praepositur, loco *z*, ex usu pronuntiationis et scribentium, praesertim ante *e*, *k*, *p*, *t*; *n. p.* *schodźić*, *skoneżyć*, *spasć*, *stęsknić*; in quibus et nos indulgebimus consuetudini, quia aliter nonnunquam ideam verbum distractendum esset duobus variis scribendi modis; *e. gr.* *Schodźić się z kim* (ubi praepositio *s* = *cum*), et *schodźić z góry*, (ubi praepositio *z* = *ex*); *šciec*; *Slov.* *stěkati*, społu *těcy confluere*; *zeiec*; *Slov.* *zěkati*, dołutěcy *defluere*. — 5. Similiter *z* cum Accusativo, *n. p.* *Jest mi z to sily*, *ma z tysiac złotych*, *deberet scribi s*, ut Bohemicum *s* *co*, *seč*; sed vide praepositionem *Z*. — 6. Abbreviate *s* = *święty*; *s. p.* = *świętej pamięci*.

S A.

SA! interjectio appellandi canes: (*cf.* *sam!* adverbium); *te!* *te!* *Tomu her*, (wenn man einen Hund ruff), (*appos. zasie!*) *Sa tu piesku*, *sa!* *Boh. Rom.* 5, 413, (*cf.* *szaszek*). — Wrzeszczy; myśliwskim głosem, czyniąc brzanie żwa-we: *Sa sa!* *ma wierna trzodo!* *dalej me brytany!* *Tot. Saut.* 107. — §. *Na woły*, *miasto k sobie*, *na lewą rękę*, *woją sa sa!* *Haur. Sk.* 50. — *Prov.* *Jedno sa sa*, a *drugie do losa*; *disparibus bolus*, *non bene trañitur curruc.* *Bys. Ad.* 19. *Zegl. Ad.* 99. *Zabł. Zab.* 66. *Teat.*

29, 26. (nieszorność). Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie dobrze sa sa, a drugi młody do lasa; potrzeba sworności. *Gil. Post.* 127.

SA, ob. Być.

SĀBAS, ŚĀBAT u, m., n. p. Sabas żydowski. SABASZ, ob. Sobota.

SABAUDYA, yi, ż.; *Bosn.* Savoia; *Slav.* Safojska; księstwo między Francją i Włochami. *Dyke. Geogr.* 3, 3. SAVOYEN. SĀBAUDZKI, a, ie, SAVOISCH, von Savoyen. Księstwo Sabaudzkie. *Wyrw. Geogr.* 245. SĀBAUDCZYK, a, m., ein Savoyarde; *Slav.* Safojac.

*SABELEK, lka, m., kurzyka, kokorzyka, młody kurek, pullaster. *Mącz.* ein junges Hähnchen.

SABINA, y, ż., SABINKA, i, ż., *zdrbn.*, imię kobiece, ein Weibename. — 2. Sabinka, z dawniej Sabinii, eine Sabinerin. SABINA, SAWINA, SZAWINA, y, ż., choinka klasztorna, jałowice szawina, *juniperus sabina*, rośnie krzakowato u nas w ogrodach. *Kluk. Dyke.* 2, 67. der Säbenbaum, *Sorab.* 1. žanlaw; *Ross.* артыш, козачий можжевельникъ. Zakonnicy pospolicie szawinę sadzą w swoich wiydzarzach. *Cresc.* 439. Sabina nieplodna, nietota, *eu-pressus Cretica.* *Cn. Th.* 975. der wilde Sadelbaum.

*SACY: ssący, ob. Ssać.

SĄCZEK, czka, m.; *Boh.* sauček; *Ross.* сучокъ, сучечикъ; *dem. Nom.* sęk; mała sękowatość w gałązkach, w źdźbłach; ein kleiner Knorren, Knoten, Knötchen, Knötchen, Knörren. Sączki na drzewie. *Cresc.* 665. Rozszcześcić różeczkę od dołu do kolanka albo sączka. *Syr. Hej.* Zboża niektóre mają sączki gęste, jak pszenica, jęczmień i t. d. *Cresc.* 51. — 2. Sączek u wedy żab. *Cresc.* 648. der Stachel, Hafen oder Zahn bei der Jüßnagel. — [*Transl.* Sączek, pniak z zęba, ob. Łączek 2].

SĄCZYĆ *cs.* niedok, kapiąc z siebie wyladować, kroplami wypuszczać; *Germ.* siefern, siefend von sich geben, tröpfeln, in Tropfen fließen lassen; (cf. *Itag.* suzitti lacrimare, suza: iza. *Croat.* szucek lacrimosus, szucechi lippus, szuza: iza; cf. *Lat.* succus, cf. sok, suczysty). Wszystkie drzewa wydające owoc pestkowy, zwykły sączyć gumę. *Fors.* 4. W świetne jutrzienka odziana szkarłata sączy łyzy srebrne na spragnione kwiaty. *Zab.* 1, 206. *Nar.* SĄCZYĆ się *ree.*, kapać, herab siefern, träufeln. Z białej się brzozy smaczny etok sączy. *Zab.* 8, 503. Bezcza, póki w niej nie niemasz, pōty nie znać, by gdzie eice miało, a skoro ja naleją, ali się wnet z kilku stron sączy. *Gorn. Dw.* 560. W nawie, przez którą się sączy, jednej albo drugiej szczelinie zabezpieć nietrudno. *Pilch. Sen. list.* 245. Nie kroplami tu się sączy, ale płynie nieprzerwanie i nierozdzielnie. *Pilch. Sen. list.* 270. Mała tam utrata, gdzie się tylko sączy. *ib.* 2, 145. Nie chce ja ani tego, aby się mowa powoli, jakoby kroplami sączyła, ani też aby pędem leciała. *ib.* 505, cf. cędzić słowa. *SĄCZYPIWOSZ, a, m., *Pot. Jow.* 72, SĄCZYKWATERKA, i, m., *Mon.* 75, 591, wydmiakufel, wytrzęsikufel, ein Bruder Saufaus.

Pochodz. osączyć, wysączyć, zsańczyć, nasączyć.

SAD, u, m.; (*Boh.* sad; *Ross.* садъ, садикъ, саднице; (*Ecel.* садъ [hortus 2], roślina; *садовие* ogrodowiny; *Sorab.* 2.

szad; *Carn.* sad, sadje, sadjovina: owoc, owoce, frukta, sadnishe: owocarnia; *Vind.* fad, fadje: owoc, owoce; fadovitnost, fadlivost: urodzajność; fadoviten, fadliu, faden: urodzajny; fadoviti, fad pernesti: płodzić, rodzić; (*Croat.* szadovenicza *plantarium*, szadonöszien *fructifer*: *Itag.* sād *plantatio*, *pastivum*): *Bosn.* sād, mjesto posagljeno mladigami *plantarium*, mladi vinograd; sad, der Baumgarten; *Carn.* dreyje, drevnek, pashgröd; *Vind.* fadouni vert, pungart, vertflic, (cf. wiydzarz), jabuken vert, lekoufflic; *Croat.* ternacz; *Bosn.* jabucisete (ob. Jabłko), vocchgnak, perivoj; *Slav.* vochnjak, (ob. Owoce); *Ross.* овошница. Ogrody, na same tylko drzewa urodzajne, sadami nazywają się. *Kluk. Kóst.* 1, 59, (ob. Sadzić). Stróż sadu *Ecel.* садохранитель.

1. SĄD, u, m.; *Boh.* soud; *Slav.* sud, suhlitelna; *Sorab.* 2. szud, richia; *Sorab.* 1. fud; *Carn.* sólba, richia; *Vind.* lodba, lojenje, prauda (ob. Prawda), sposnjajuje, (cf. poznać, rozpoznać); *Croat.* szud; *Itag.* sūd, sūdba, sudbina; *Slav.* sūd; *Bosn.* sud, pravda; *Ross.* судъ; cf. *Siles.* Zandgericht, cf. Sąd, cf. Zent; *Goth.* saum; *Kero suana*, cf. *Germ.* söhnen; cf. *Hebr.* שֹׁד sod, consilium, coetus, שֹׁד confideravit; sadzenie sprawy, das Gericht, das Richten, das Gerichtshalten. Na każdym sędzie trzy osoby mają być: powodowa strona, obżetowany i sędzia. *Modr. Baz.* 555. Sad niesłuszny, gdzie sam sędzia instyguje. *Cn. Ad.* 1020. Sad bez drugiej strony nie lobry. *ib.* 1019. (pierwej obu stron wysłuchaj, toż dokrot rozsądnie wydaj). Sad skwapliwy, rzadko sprawiedliwy. *Cn. Ad.* 1021. — 2. Sad, sprawa, prawo, proces; Gerichts-proceß, Rechtsstreit. Sad o to nie będzie żaden, upominać się swego próżno. *Gorn. Sen.* 165. Sami Rzymianie niektóre trudne sady do Arcopagu posyłali, radzając się. *Sk. Dz.* 40 — 2. Sad, wyrok sądowy; *Slav.* rozsudek, (cf. rozsądek); *Slav.* sūd, odluesak; *Vind.* lodba, refol, refoja, odłoda, odłoka, lod, das Rechtskenntniß, Urtheil, der Ausspruch. (*Ecel.* правосудие, правосудие, правосудіе судъ, *Grec.* δικαιοσύνη, juris prudentia, justum iudicium). Podają teraz sobie ludzie przez ręce sądy na piśmie zasnego Gobba, które sady równają się mądrości Salomonowej *Gorn. Wł. J. 4 b.* Mądrość przedwieczna chce, abyśmy nie pogardzali wzajemnym o sobie sądem. *Zabł. Roz.* 140. (zdaniem, immeniamem, opinia, cf. imię). — 2. Sad, miejsce sądowe. *Vind.* lodna lisha, fodnishe; *Slav.* sudnica; *Ross.* приказъ; czas sążenia, obecność sędziów; das Gericht, die Gerichte, der Gerichtsort, die Gerichtszeit, Gerichtspflege, Gerichtsbarkeit. Niechaj po trzy sądy przyjdzie do sędziego i ławników u sadu, i niechaj się skarży. *Chelm. Pr.* 167. Sądy zapowiedzieć, obwołać. *Cn. Th.* 974. Sądy zawiesić *ib.* 975, (cf. sądy zawiązane, cf. kadencya, rok). — 2. Sad, urząd sądowy; das Gericht, die Gerichtsbarkeit. Karany za to będziesz w swoim sędzie. *Teat.* 46, 45. Niższy sąd; *Vind.* podlodba, ob. Podśudek. Wyższy sąd, ob. Apelacya. — 2) *Transl.* Sad ostateczny sąd pański, sąd boży ostatni. *Karnk. Kat.* 58. das jüngste Gericht. Jak świat światem, aż do sadu pańskiego, jeden drugiego oszukiwać będzie. *Teat.* 15, c, 16. Sad

pański, a srogość jego, najpierw się pocznie od kościola jego. *Rej. Pst. X x 4.* Sady boskie, sądy wiekuiste, opatrność, przejrzenie, los, *Latinorum fatum*; *Ross. судьба, судьбина, die Gerichte Gottes, das Verhängniß, die Schicksung, Vorbestimmung.* Tak sądy boskie chciały, zwykli ludzie mówić, kiedy nie wiedzą przyczyny, dla której się co stało. *Otw. Ow. 109.* Dziwne sądy boże, że za złych cesarzów takich plag nie było, jak za Tytusa. *Sk. Dz. 61.* Sady wiekuiste, *fatum. Gorn. Wz. B. Gorn. Sen. 284.* — 2. Sąd czynić z sobą = sprawować się przed sobą, mit sich selbst rechnen. Codzień czynię sama z sobą Sąd własny boże przed tobą *Groch. W. 594.* Nie nasza rzecz w boskich sprawach o was sądy czynić. *Sk. Dz. 1158.* — §. *Philos.* Sąd, wyrok, ein Urtheil. Cała ta myśl: słońce jest świetne; nazywa się sadem, póki jest u mnie wewnątrz. *Kpec. Gr. 5, 41, (cf. zdanie).*

Pochodz. sub Verbo sądzić.

2. **SAD**, *G. sędu, m., SADEK, dka, m., dem.; Boh. sud, saudek, saddeck, (osudj, osudjeko, nadoba = naczynie. posudniko platiti od fasy placie); Slov. sud, sudek: Sorab. 1. sud, szud, fudowo, fudk, fudowezko; Sorab. 2. szudk, szudaschk; Bosn. súd od mleka, vode, sudiech; Vind. pofsodva, pofsoda, pofoda, fodje; Cern. sod, sódz, posodá; Croat. súd, sudiech, poszuda, poszudieca; Rag. súd, sudiech, súdiech, súdak, sudacjaz; Slov. súd, sudiech, posuda; Ross. судъ, судно, посуда, посудина, сосудъ, судокъ, суденко, суденшко, суденно; (Ecccl. суды = корабль, лодин окрет; Ross. ob-sol. судъ. суденко = pojazd, cf. korab'); fasa, naczynie do chowania mokrych rzeczy, ein Faß. Gdy sąd winny ma być otworzony albo berowany, wino w pośrodku sadu lepsze jest, niż wierzchnie albo spodnie. *Crese. 545.* Z młodego brzości bywają obręcze na drewniane sedy. *ib. 458.* Jarzyny zachowują w bani albo w sędzie olejowym. *Crese. 170.* Grona winne chować w jakiegokolwiek sedy albo faski. *ib. 550.* Onój niewieście, która Heliasza nakarmiła, sędów już nie stawało, w cohy olej lać miała. *Rej. Post. O o 4.* Weźcie sobie czystych użytków ziemi w sedy wasze. 1 *Leop. Genes. 45, 11.* (w naczynia wasze. 3 *Leop.*). Stało tam sześć kamiennych sędów wodnych. *Sekt. Joan. 11. Refundere cervisiam in aliud vas; piwa przelać w inny sad. Macz. Przelać w inne sedy. ib. Zbrali drobne ryby do sędów. Budn. Math. 15, 48. (w naczynia. Bibl. Gd). 1 *Leop. 2 Ezdr. 15, 5.* Kazał, aby ten sądek był co rychlej wypróżnionym, a potem winem nowym napełnionym. *Wys. Kat. 158.* Kazał sobie nasypać sądek mąki. *Budn. Apoph. 22. Wys. Kat. 159.***

Pochodz. *sudzina, sudno, sudenny. Carn. sodar; Vind. sodar, todovesar = bednarz; Ross. посудникъ, сосудо-хранительница szelbiąg; Ecccl. сосудохранитель, сосудо-дѣлатель, сосудохудожникъ vascularius.*

- SADEK**, *dka, m., SADECZEK, czka, m., dem. Nom. sad, ein fleiner Baumgarten; Boh. sádek; Ross. садикъ; (Ecccl. садокъ, вертоградецъ hortulus).* Możesz nadobnych przechadzek użyć około stawków albo po sadeczkach swoich. *Rej. Zw. 164.*

SADLICZKA, *i, ż.; Ross. пюктная; ziele, rzeczono od sadła, któremu podobne pozorem i dotknięciem, alysson. Syr. 57. Эфмерwurj; (cf. Ross. сальной корень żywokost pospolity). SĄDŁO, a, n.; Boh. sadlo, tuk, (cf. tuez); Slov. sadlo; Sorab. 1. sadwo; Sorab. 2. szadlo; Carn. salu, sallu; Vind. falu, mast (cf. masć), toustina, toustnina, (cf. tłuszcz); Croat. salov, szálo; Dal. szaló; Bosn. et Rag. sallo; Ross. сало, сальцо = łój, салить łoić; 1) sadło, der Эфмер; tustość z wnętrzości wieprza zebrana, i w siatkę, czepek, w podobieństwo Holenderskiego sera zwinięta, zowie się sadłem. *Kluk. Zw. 1, 290. et 54.* Sadło wieprzowe dobre jest, świeżo przetopione do potraw, jarzyn, do kiszek. *Wiel. Kuch. 427.* Sadło zajęcze, ob. Skrom. — Psiem sadłem boki mazać. *Rej. Zw. 105 b, (ob. Psi).* Nie miec sadła na psa, bo je zje. *Rys. Ad. 42; (Slov. slaninu na psa zwerit; okaza czyni złodzieja).* Wie pies, czyje sadło zjadł. *Rys. Ad. 70; (Slov. wi pes, čige sadlo zedol; czuje się, summienie go strofuję).* Czuję pies, że zjadł sadło, a bojąc się kija, Choć mu i chleb pokażesz, z daleka cie mija. *Pot. Arg. 184. Opal. Sat. 121.* Chodzi między ludźmi, jako pies, podtulając pod się ogon, czując to na się, że komu sadło zjadł. *Rej. Zw. 65 b.* Panna śmietaną zlizwała, a młodzieniec sadło zjadł. *Sak. Probl. 51.* (oboje nieprawice). Jak w komorze sadła, w nim nauki. *Cu. Ad. 295.* Jak sadła w raku, tyle w nim statku. *Pot. Syl. 454.* Ile w szczygłe sadła. *Opal. Sat. 50. (Slov. O sadlo komarowe, de lana caprina; (Slov. Kto ma sadlo, temu snadno; bogatemu snadno). — Głupi jak sadło. Min. Ryt. 5, 202. (jak sak, dum wie ein Esel). Boh. Kom. 4, 425. Teat. 25. c, 45. Pojętny, jak sadło. Boh. Kom. 2, 106. Obaczę jeśli teraz wygrzechniał, przedtym bowiem wielkie z niego było sadło. Boh. Kom. 1, 500. (osieł, głupiec) — 2) Zie - mne sadło, mumia, ciało kopalne, tuste, lekkie, białe, pospolicie na wodzie pływające. *Kluk. Kop. 1, 208. Erbrsch. SĄDŁOGRYZ, a, m., mysz; Graec. πτεροσαύρος. Przyb. Batrach., (cf. półcioszarp, szynkodrap). SĄDŁOWATY, a, c, — o adv., ia kształt sadła, schmeericht; Sorab. 1. sadwoyité. Trzecia powłoczka ciała naszego jest błona sadłowata. *Verz. Cyr. 1, 16. die Fetthaut. SĄDŁOWY, a, c, od sadła, Эфмер; (Ross. сальный ложов, салотопный od topienia sadła, салотопня lojotopnia, салотопъ lojotop); Boh. sadlnj sadłowy przekupień).****

SADNIC, **SEDNIC** cz. dok., zasadnic, zsednić *nie dok.*, sadna nabawiać, skórę przecierać; wund drücken, wund reifen: Nieprzywykłe konia sadni siodło. *Pot. Syl. 101.* Zsednio - ny osieł stęka. *Zab. 15, 177.* Kochają przyjaciele, jak żołnierz konia, żeby na nim jeździł; taka przyjaźń sedni grzbiety przyjacielom. *Fredr. Ad. 108.* — (**SADNIENIE**, *Eraz. Jez. y 2 b, ob. Sumnienie).* — **SADNISTY**, **SEDNISTY**, a, c, — o adv. przetartej skóry, ranny, pełen sadna, wund gerieben. **SADNO**, **SEDNO**, a, n., *Sorab. 1. zetfeno, wélk; Bosn. sadno ulcus; Ross. садно; przetarcie skóry na ciełe od kulbaki, od obuwia; das Wund - reiben, eine wund geriebene Stelle, der Wolf vom Reiten.* Przydawa się koniowi uraz na grzbiecie od siodła, co

sadnem zowią. *Cresc.* 540. Quetichwunde am Wiederrißf deß Pferdeß. Na sadno lekarstwo. *Hipp* 117. *Prov.* Ostrożnie tykaj koniowi niezgojone sadno. *Żegl. Ad.* 209. Ruszył go w sedno, tknął go w sedno, trafił gdzie boli. *Cn. Ad.* 1161. W sadno. *Smotr. Ex.* 8. *Zabl. Fir.* 81. poczuł, er hat ihn empfindlich getroffen. *Rys. Ad.* 60. *Pap.* *Przyk. C 3 b*; *Slov.* nekomo do živego sáhat. Są ludzie, gdy go dotkną w sadno w obyczajach jego, w których się on kocha, chocia nie o nim rzecz będzie, tedy się przecię nadzieja, iż to nań przymówki. *Rej. Żw.* 91. Ale cyt! prawda tyka w sadno. *Kchow.* 152. *W. Post.* *W.* 407. (w oczu kole).

SADNY, a, e; *Boh.* soudni; *Slov.* soudenský, k saudu přislušíny; *Sorab.* 1. sudny; *Vind.* fodni, foden, fodnistki, fodnikou; *Carn.* sodne; *Rag.* suudni, suudgni; *Croat.* szudni; *Ross.* судный; *Ecl.* судитель, который судитъ; od sądu, Gericht. Sady wasze do sadnego dnia były odłożone. *Birk. Zamoj* 50. — Sadny dzień: ostateczny sąd, ostatni dzień świata; *Vind.* posljedni den, fodni den, daß jüngste Gericht, der jüngste Tag. Co tu za huk, co za tumult straszny, Jakby sadny dzień przyszedł na mię własny. *Jabl. Ez.* 101. Bóg żegnał, na sądny dniu chyba z sobą się obaczmy. *Pot. Arg.* 750.

SADOWIĆ *cz. dok*, usadowić *niedok.*, 1) posadzać kogo, einen sitzen machen, ihn placiren, ihn setzen. Król kazał gości, którzy się byli zesłali na gody, przeciwko sobie sadowić. 1 *Leop.* 5 *Mach.* 5 Gdy przyszło siadać do stołu, sadowiono każdego wedle rangi. *Kras. Pod.* 2, 150. U stołu, nim się ceremonia sadowienia skończy, potrawy ostygną. *Mon.* 65, 148. Sadowić się, siadać gdzie, sich setzen. Zioła te przyłoż na stolec ciepło, abo usadow się na tym, pomoga ku stolcowi przyrodzonemu. *Sienn.* 160. usiądz. — §. Sadowić kogo na jakiej ziemi, na jakim gruncie, osadzić: einen wo ansiedeln, ihn etabliren, ihm einen Wohnplatz bestimmen. Sadowić się *rec.*, osiadać, sich niederlassen, sich etabliren. Własność najpierwszych sadowiła ludzi. *Przestr.* 144. Wieś targowa nie ma być blisko drugiey sadowiona, boby to było ze szkodą drugiey. *Szczerb. Sax.* 246. Ułożyliśmy sobie sadowić się w kraju Marsów. *Stas. Num.* 2, 128. Nakazał, aby się tam sadowili. *Otw. Ow.* 496. Radzi się go, aty się tu podle niego sadowił. *Falib. P.* — §. *Transl.* Fusy się sadowią, osiadają, opadają; sich setzen, auf den Boden fallen. *Tr.* — 2) Sadowić się na czym: zasadzać się, gruntować się, sich voran gründen. Cnota na rozumie się sadowiąca. *Petr. Et.* 152. My się na tym świecie tak sadowiny i gruntujemy, jakobyśmy tu wieki przeżyć mieli. *W. Post.* *W.* 15. Niebezpieczno sadowić się na jego nauce. *Podw. Syon. M* 4. — §. Sadowić się na co: usadzać się, koniecznie nalegać, nacierać, steif und fest voran besteben. On się sadowi widzieć się z nim; czego tak cheiwie żąda, bóg mu sprawia. *Leszcz. H. T.* 207. — 3) Sadowić co na hare, narażać, ważyć; etwas dran setzen, auf Spiel setzen, dran wagen. Upominał króla, aby boga nie pokusił, mało ludu przecie wko nieprzyjacielowi wielkiemu na hare sadowiąca. *Orzech. Tarn.* 62. SADOWINA, y, ż., [z *rusk.* sadowyna = owoc, Frucht 2]; biedny sad,

ein ärmlicher Baumgarten. Gdy od złych wiatrów i od nagłej rudy Ochraniał sadowinę, kozieł mi się obłąkał. *Simon. Siel.* 34. SADOWISKO, a, n., zasada, der Grund, die Grundlage, der Grundpfeiler. Przegnite martwemi wodami domów sadowiska, fundamenta. *Nar. Tac.* 5, 99. — §. *Aliter*: Nowe Sarmatów, odleglejsze od morza sadowiska. *Nar. Hst.* 2, 525. siedliska, Wohnsitze. (*Ross.* садные wielki sad).

SADOWNICTWO, a, n., *Ross.* судопроизводство; sadowość, władza sadowa, [postępowanie sadowe; daß richterliche Verfahren 4], die richterliche Gewalt. Zburzywszy władze konstytucyjne, pod siebie i prawodawstwo i wykonawstwo i sadownictwo podgarneł. *Ust. Konst.* 2, 164. SADOWNE *adverb.*, sadowym sposobem, gerichtlich. Mówił do niego sadownie. 1 *Leop. Jer.* 59, 5.

SADOWNIK, a, m., SADOWNICZY, ego, *Subst.*; (*Ross.* садовник, садовникъ; *Boh.* sadař; *Carn.* drevnekar; *Vind.* dreun vertnik, branjovez, sadjar; *Croat.* dervar; *Bosn.* jabuejar); sadowy ogrodnik, der Baumgärtner, Obstgärtner. Sadowniczy wedle natury drzewa, jedne owoce reką swoja zbiera, drugie trzęsie, a insze kijem objia. *Sk. Żyw.* 55. Rzadkie, żeby i wewnątrz i po wierzchu cało Sadownikowi na czas jabłko się dostało. *Pot. Pocz.* 587. SADOWNICZKA, i, ż., die Obstgärtnerin; *Vind.* bragnarza, braniouka; (*Croat.* szadovenicza plantarium). SADOWNICZY, a, e, od sadownika, Baumgärtner; *Ross.* садовниковъ, садовничій, садовнической. SADOWNICTWO, a, n., chodzenie kolo sadów, sadowniczy kunszt, die Baumgärtneray. *Gaz. Warsz. Ross.* садовничество, садоводство; *Ecl.* садоводство, насаждению растений или разведение винограда. Sadownictwem się bawić, sadownikiem być, *Ross.* садовничать.

SADOWOŚĆ, ści, ż, sadownictwo, gerichtliche Gewalt. Władza komisji skarłowej eo do sadowości. *Sejm. Grod.* 2, 121. *Czark. Pr.* 69. SADOWY, SADOWNY, a, e; *Boh.* soudny; *Sorab.* 1. sudniczki; *Vind.* fodni, fodnichen; *Ross.* суденный, присутственный; od sądu, od sądenia, Gericht. W sadowym mieście nieraz to postrzegłem. *Mon.* 65, 60. (w trybunalskim). Sadowy nacelnik, prezes *Ecl.* суденачальникъ. Sadowy kodex Iwana Bazylewicza *Ross.* судобникъ. Sadowy wyrok; *Vind.* odsjoja, resfoja, resfod, fodni reslozhik, fodna narka, (cf. szpruch). Sadowe miejsce, sadowy plac, *Sorab.* 1. sudženezza, sudne město; *Vind.* fodnu mestu, mertvilthe; *Ross.* добное мѣсто. Stolec sadowy, *Carn.* sodniza; *Vind.* fodnizza, fodni stol, Richterstuhl. Piłat usiadł na stolecu sadowym. *Sekl. Joan.* 19. Sadowa izba, sadowy dom, *Boh.* soudnice; *Ross.* судище, судилище, судейская расправа, палата. Sesya sadowa *Ross.* присутствие. Uszkosza sadowe: *Ross.* проторъ, протори, *ob.* Przesady, peresudy. — *Medic.* Sadowe dni choroby, krytyczne dni. *Krup.* 5, 454.

SADOWY, a, e, od sadu; *Boh.* sadowý; *Ross.* садовый, den Baumgarten betreffend. (*Croat.* szadoven, szadovit fructuosus).

SADYBA, ob. Sadziba. SADZ, u, et a, m.; *Boh.* sadka, haltýř; *Sorab.* 1. rěbnik, wobwarnuwaneza, haldař; *Carn.*

półtar; *Croat.* poltar; *Ross.* садокъ, садочекъ, прорѣзь; miejsce, naczynie, w którym się chowają różne rzeczy żyjące, ryby, ptaki etc. *Włod.*, ein Behälter, wo man lebendige Thiere hinein setzt. Sadz rybny, sadzawica ruchoma; ein Fischbälter, Fischkasten. Sadze na utrzymywanie ryb żywych na każdą potrzebę, są skrzynie drewniane, wodą napełnione. *Kluk. Zw.* 5, 276. Po ułowionych rybach mało, gdy rządowego sadzu nie będzie. *Hi p.* 55. Sadz na ptastwo, kójec, ptasznik, kurnik, ein Käfig. Kociec albo sadz kaczy. *Macz.* Sadz, albo kociec, gdzie kury sadzają. *Kosz. Lor.* 70. Krogulczeta chować potrzeba w sadzu, oplecionym gietkami chabimami. *Haur. Sk.* 270. — Sadz świni-karmnik, ehlew. *Cn. Th.* 975. ein Schweineestall. SADŹ = szron, ob. Szadz. SADZA, ob. Sadze. SADZAC, ob. Sadzić. SADZAWICA, y, ż., sadz ruchomy na ryby. *Cn. Th.* 975, *Ross.* садкавка, ein Fischbälter, Fischkasten, Behälter. *Haur. Sk.* 157. SADZAWKA, i, ż.; *Boh.* rybnik; *Vind.* ribnjak, ribnik; *Sorab.* 1. rěbnik; *Croat.* ribnyak; *Slav.* ribarnica; *Ross.* купель, езеро, прудъ, садокъ; 1) der Saßteich, Besetzteich, Ständer, Bälter. Sadzawki daleko mniejsze są od stawu; w stawach ryby się chowają dla mnożenia; w sadzawkach zaś dla przedkiego ulowienia do zażycia. *Kluk. Zw.* 5, 189. et 274. *Haur. Sk.* 144. Sadzawki zowią się rowy szersze niż cztery sążnie, ale nie tak długie jak kanały, wypełnione wodą przychodzącą i odchodzącą. *Swilk. Bud.* 579. — *Transl. fig.* Sadzawkę uczynić w izbia, *humi aquam fundere.* *Cn. Th.* 464. — 2) Sadzawka, kłoda, ciemnica, więzienie. *Sax. Rej.* ein Gefängniß. SADZAWKOWY, a, e, od sadzawki, Садѣтѣчъ. SADZAWNIK, a, m.; *Boh.* sadecky; dozorca sadzawek, der Teichwächter, Fischmeister. *Cn. Th.* 975. SADZCA, y, m., założyciel, der Gründer, Stifter, Anseher. Antenor sadzca Padwy. *Ossol. Sen.* 9. Tros pierwszy sadzca Troi. *Otw. Werg.* 421. SADZE plur.; (nam sadza Singular. inusitatum); *Boh.* et *Slov.* saze; *Sorab.* 1. zafe, sały; *Sorab.* 2. zafe, kopsch, (ob. Kopeć); *Carn.* saje; *Vind.* fajje, faja, fajovina, fajniza, zhernota v' dimniki, shushou fajje (cf. żużel), (fajdje = mloto); *Croat.* szaja; *Rag.* ejaghja; *Slav.* esagje; *Bosn.* saghje, ejaghje; *Ross.* сажа, (cf. чадъ = ezad, swąd); *Ecel.* conyxa, saja; proch czarny z dymu w kominach. *Włod.* der Ruß, Stenruß. Każdy dym robi sadze. *Kraj. Pod.* 58. Częstki spalonych ciał, jedne się po ścianach wieszają, i robią sadze, a drugie rozlatują się po prószkokragu. *Torz.* 117. Sadzami pobrukać, pokopcić *Vind.* obfajati, pofajati. Sadzami pobrukały *Ecel.* осажеествованъ, зачерненъ, замаранъ сажею. Pelen sadz, 'sadzisty, *Carn.* sajast; *Bosn.* ejaghjav; *Rag.* ejadjav, ejadgliv; *Croat.* szajav. SADZE, ob. Sadzić. — (SADZE, ob. Sadzić). — SADZEL, a, m, rana, guz, wrzód, generale nomen; Wunde, Beule, Schwäre, Geschwür. Sadzele są wrzoły tak ezeze, jako i drzeniste. *Sienn. Rej.* Fistuły albo sadzele dziurkowate. *Urzel.* 291. Cyrulik leczący wrzoły, rany, sadzele, a to za radą doktora. *Petr. Pol.* 414. Tym lekarstwem mają być wszelkie takowe zwierchne sadzele leczone. *Śleszk. Ped.* 206. Gdyby był na skórze jęgo sadzel trądu . . . *Budn. Levit.* 13, 2. W.

Levit. 13, 54. Leżał żebrak u wrót bogacza, po ciele którego całym sine osuły sadzele. *Min. Rył.* 5, 281. — *Transl. fig.* Czas najlepiej leczy ogniste na sercu sadzele. *Pot. Arg.* 747. *Pot. Syl.* 169. Ach jak ciężkie miłości sadzele, nie może ich żadne zleczyć ziele. *Chrosc. Ow.* 67. rany miłości, Wunden der Liebe. SADZIBA, SADYBA, y, ż., [siedziba 2], siedlisko; Wohnsiß, Wohnung, Сіжъ. (*Boh.* sadba płonki). Wypłoszona część Jazygów w ziemi Chełmskiej, szukała sobie u dolnego Buga bezpieczniejszej sadziby. *Nar. Hst.* 4, 86. Kalisz miał być niejako stolicą tej części sadyby Germanów. *Czack. Pr.* 1, 6. *N. Pam.* 6, 299. SADZIC, -il, -i cz. niedok., Sadzać *contin.*; *Boh.* saditi, sazeti; *Sorab.* 2. szajzisch; *Sorab.* 1. szadzicz, sadzam; *Carn.* sadim; *Vind.* fadit, sa-fajat, safaditi, wladiti; *Croat.* szaditi, szadim, zepiti, (ob. Szczepić); *Rag.* saditi, usaditi, posaditi, nasaditi; *Bosn.* saditi, usaditi; *Ross.* садить, сажу, сажать, сажаю, посадишь; *Ecel.* сажды; posadzić kogo, sadłowie go, przykładać się do tego żeby siedział; einen sitzen machen, einen placiren, einen wehru setzen. (ist Niederd. faten; *Angl.* set; *Isl.* seta; *Svec.* saetia, saetta; *Anglos.* sattan; *Goth.* satian; *Kero.* sezzan; *Græc.* ἕζαιν, ἕζειν; *Hebr.* שׂוּ collocare, שׂוּ posuit; cf. *Germ.* Saß, cf. sitzen = siedzieć). — Na ojcowskiej ją stolicy sadzają. *P. Kehan. Orł.* 1, 235. Znajdź dobrze, kogo chceś wysoko sadzić. *Zab.* 14, 102. *Nar.* U nas te merchy najwyższej sadzają, A tę, co nie ma złota, do kąta wepchają. *Pap. Kol. C.* 2. Pozłocistego, by też nie umiał i kozie ogona 'zawiezać, alić go na urzędy sadzają. *Rej. Zw.* 70 b. Sadzenie *Vind.* salaja, faditje. — §. Sadzić, wsadzić, einsetzen. Szwał sadzał do więzienia i bijał wiernych. *W. Orł.* 22, 19. Zydzi biczowali, sadzali, wyganiali apostołów. *Biał. Post.* 240. emsetzen, gefangen setzen. Urząd powinien dobrze opatrzyć komorę, gdzie sadzają. *Sax. Art.* 51. Sadzan żaden szlachcie być nie ma, jedno prawem przekonany. *Herb. Stat.* 241. Trzeba, żeby kostyry przednik publiczny miał i sadzał. *Motrz. Bas.* 140. Żaden dla długów nie ma być sadzan, ale dobr swych wierzycielowi ma odstąpić, a nie iżby miał do ciemnicy być wrzucon. *Szczerb. Sax.* 87. Dłużnik bywa sadzan, że nie chce się 'obowiązać, jako chce wierzycielowi płacić, by się jedno zapomógł. *Szczerb. Sax.* 87. Iż kmiotek wołku nie może należeć, a już go też bić, albo mordować, albo sadzić za to? *Rej. Zw.* 80 b. — §. *Oeconom.* Kurę sadzić na gnieździe, die Henne auf die Eyer setzen. Czasem do sadzenia kur najprzystojniejszym jest wiosna. *Kluk. Zw.* 2, 104. W maju kury i gęsi sadzić, odsadzać cielęta, a pod owieczki stare podsadzać jagnięta. *Jeż. Ek. F. I.* — §. Sadzić gniazdo, pościelać gniazdo, budować gniazdo, daß Nest bauen. Orłowie tam gniazda sadzą. *Tr.* — *Similiter.* Miasto Jerozolimskie bóg znowu sadzi, A wygnańce do własnych domów prowadzi. *J. Kehan. Ps.* 210. sadowi, osadza, zakłada; ansetzen, gründen. — *Conquinar.* Sadzone jajca, gęśczę Eger. — *Hortulan.* Sadzić płonki, kapustę, flancować; Pflanzen setzen, stecken, pflanzen. Noe począwszy sprawować ziemię, sadził winnicę. *Dambr.* 115. Flancowanie czyli sadzenie ziół do ziemi

bez korzenia, rozszepiwszy różeczkę od dołu do kolanika. *Syr. Rej.*, *Ross.* садка, присадка. (*Boh.* sadba plonki). Nowo sadzony *Ecol.* повонасаженный, *Graec.* ρεόφυτος. Cebula sadzona *Ross.* саженець. — 2. Sadzić co czym, wysadzić, mit etwas besetzen, einpflanzen, ansetzen, einlegen. Szable dyamentami sadzone. *Teat.* 4. b, 54. (kameryzowane). Zbroja szmaragdy sadzona. *P. Kchan.* Orł. 1, 166. Posadzka cudownym rzemiosłem sadzona. *Star. Dw.* 6. Sadzić ściany marmurem, alabastrem. *Cn. Th.* 975. wykładać, mit Marmor ansetzen, einlegen. Niebo nadobnem gwiazdami słęcznie sadzone. *J. Kchan.* Fr. 15. Sadzenie: sadzona robota. *Cn. Th.* 976. eingelegte Arbeit. — Sadzić w co: wsadzać, wstawiać, wkładać; hinein stellen, setzen, legen, (cf. *Ross.* сажальщикъ wsuwacz, сажальный od wsuwania, сажальная лопатка piekarska łopata). Sadzić cegłę, u mularza, na wapno ją kłaść murując. *Magier. Mskr.* Próżno sadzę w swój wiersz długie słowa. Gdy tego nie wypowie i najmędrsz głowa. *Puszk. Dz.* 55. Słowa w tym piśmie tak są potrzebnie sadzone, że nie może być żadne opuszczone. *Opal. Poet.* — *Aliter absolute:* Sadzić, n. p. Wielkiemi krokami w pole mężny Hektor sadi. *Dmoch.* II. 2, 75. (macha, śpieszy). Otoż to drugi Kato, samemi sentencyjami sadi. *Teat.* 7. d, 45. (strzela, wali). — 3. Sadzić co na co: wazyć na co, dran setzen, auf Spiel setzen. Co na to sadsisz, o co się chcesz ze mną założyć; *quo mecum pignore certabis?* *Marz.* Koniecznie z nim chciał zakładu, za oną przymówką, sadząc gardło swe. *Budn. Apoph.* T 2. Uczciwy człowiek nie sadi ładajako chudoby swej na szaniec. *Falib.* F 5. — *Recipr.* Sadzić się na czym: fundować się, gruntować się; sich auf etwas gründen, stiften, fußen; *Sorab.* 1. sadzuyu szo. Cnota na woli ludzkiej sadi się, i tam mieszka. *Petr.* Et. 127. To jest najpiérwszy fundament, na którym się sadi wszystko. *Bzow. Roz.* 121. Często podrwi, kto na swym rozumie się sadi. *Pet. Arg.* 585. Sła się na naszych nadziejach sadząc, oszukiwamy. *Falib.* R 5. W samych nam sobie mieć nadzieję trzeba, Bo się na sobie samo męstwo sadi. *P. Kchan.* Jer. 261. — 4. Sadzić się na co: usadzić się, przesadzić się na co; durchaus etwas erreichten wollen, daß Neufferste daran setzen, sich auf etwas capriciren. Im się bardziej na co sadzim, tym niepewniejszy skutek zabiegów naszych. *Mon.* 65, 165. Nikt się piędzią nie mierzy, i każdy się sadi więcej czynić niż może. *Jabl. Tel.* 509. Sadzący się na co *Vind.* presheln, hlopenzhen, tert.

Pochodz. 1) notionis activae: sad, sadownik, sadowić, sadze, sadzawka, sadszciel, sodno, sadło, sadz, szadz, szadzić; osadzać, oszedzić; szedzina, szedziuy; dosadzić, dosadny, nasadzić, nasad, obsadzić, osadzić, osada, osadny, odsadzić, posadzić, podsadzić, przesadzić, przysadzić, przysada, rozsadzić, rozsada, usadzić, wsadzić, wysadzić, zsadzić, zasadzić, zasadzka. — 2) notionis passivae: siedzieć, sieść, siadać, siadło, siedlisko, siadło, siedlarz; dosiedzieć, nasiedzieć się, przesiedzieć, wysiedzieć, usiedzieć, zasiedzieć się; — 3. biesiada, biesiadować; nasiadać, nasiadka, nasiadły; sieć, siadło, sielanin, sielanika, sielski; siedziba; siadlak, nowosiedliny; osieść, osia-

dać, osiadły, posieść, posiadać, przysiodać, przysieść, rozsieść, sąsiad, sąsiedztwo, wsiadać, wsięść, wysiadać, wysięść, zsiadać, zsięść, zsiadaly, zsiadac, zasieść, zydel. SADZIĆ, *SĘDZIĆ, -i, -i, cz. niedok., osadzić dok., Sadsziwać frequ.; (*Boh.* sadiiti; *Slov.* suditi; *Sorab.* 1. fudzu; *Sorab.* 2. szuzisch, (sze szuzisch, *Germ.* sich setzen); *Carn.* soditi, sodem; *Vind.* foditi, odfojati, odfo-diti, obfoditi, rihtati, reloditi; *Croat.* szuditi, szudein; *Dal.* szuditi; *Mag.* sūditi, ossuditi, ossudivati; *Siar.* sudi; *Bosn.* sūditi, einiti sūd, einit praudu; *Ross.* судить, сужды, сужы; cf. *Ital.* giudicare, giudizio; *Lat.* iudicare; cf. *Germ.* sūhen, sūnen; *Svec. et Isl.* sona; *Kero* suanon; sądzić o czym, rozsadek czynić, zdanie swe dawać prywatne, urtheilen. Sądzić o rzeczach jest znosić z sobą rozmaitych rzeczy wyobrażenia. *Zab.* 1, 200. Z tej próbki można sądzić o ostatku. *Kłok. Turk.* 158. Ludzie wedle dokończenia każdą rzecz sądzą, i sobie wykładają. *Baz. Sk.* 408. Przed czasem sadsisz, od prawdy bładzisz. *Bratk. B* 4, (ob. Uprzedzenie). W ten czas cie sądził weale za inszego. *Jabl. Tel.* 196. za inszego cie miał, weale insze miał o tobie zdanie, inszą opinią, er hielt dich für etwas ganz anderš. Choć zła będziesz, niech cie dobrą sadze. *Hul. Ow.* 251. (niech cie mam za dobrą). Z twarzy Maciejowskiego niceś innego sądzić nie mógł, jeno szczęry umysł. *Gorn. Dw.* 2. Tak cie sądzą, jak cie słyszają. *Mon.* 74, 145. (z mowy o człowieku sąd). Ludzie sądzą i bładzą. *Zab.* 15, 512. *Zabl.* — 2. Sądzić urzędownie sprawy, sądy odprawować, sądzić co, koga; richten, Gericht halten, Recht sprechen. Jutro będzie sadzona sprawa. *Teat.* 9, 55. Sądzia musi kilka kreć roki sędzić do roku; sobie dobrze czyni, iż pamiętnego bobrów i liszek nabierze, ludziom, iż krzywdy rozsądzi. *Rej. Zw.* 94 b. W Korczyniu Władysław przez cały wielki post sejm sadił. *Krom.* 551. (sejmowe sprawy sądził, sejmował). Roki ziemskie w miasteczku sądzić się mają parafij tych, które się tam przedtym sądziwały. *Herb. Stat.* 451. Sądzić kogo niewinnym czego: skazować za kim, für einen ansprechen. Sądzić kogo winnym czego: skazować przeciw komu. *Cn. Th.* 976. Sądzić nieprzytomnego, nie jest sprawiedliwego. *Cn. Ad.* 1019. Przyjdzie Chrystus sędzić żywe i umarłe. *W. Post.* W. 2, 46. *Gal. Kat.* 242. *Śp.* 169. Swoje summienie każdego ma sądzić. *J. Kchan.* Dz. 64. — SADZIĆ się recipr., sprawować się, richten, procciffiren. Z panem poddanemu sądzić się, nie jest rzecz bezpieczna. *Biel.* 586. Na toby wielu sarkadło, gdyby musieli się z poddanemi swemi sadszić. *Leszcz. Gł.* 105. Święte to czasy w one lata były, Gdy z enoty, nie z praw ludzie się sadzili. *Rej. Zw.* 225. Patryarchowie niezym się inszym nie sadzili, jedno prawdą świętą, a słowa ich były: jest, jest! niemasz! niemasz! *Rej. Zw.* 70.

Pochodz. sad, sądny, sądowy, sędzia, sędzina, sędziak, sędziuy, sędzić, sędzianka, osadzić, odsadzić, posadzić, przesąd, przesadny, przysadzić, podsadek, rozsądzić, rozsadek, rozsądny.

SADZICIEL, a, m., SADZCA, y, m., który co sadi, zasadza, osadza; *Rag.* saditegl; *Croat.* szaditel; *Vind.* vlad-

- javez, sadadnik, vsajar; *Bosn.* saditegl, koji sadi; *Eecl.* всаждатель, der Ceger, Anseger, Hüfeger, Beseger. Sadzca miasta. *Zab.* 6, 575. *Nar.*, conditor urbis. — 2. Sadzi-
ciel, pyszny, wysoko a wystawnie się noszący, postawa, *affectator.* *Maćz.* ein affectirter Mensch. SADZIEC, dzca, *m.*; *Ross.* конопельникъ; ziele, wodna konop' s. Kune-
gundy trunk; *Eupatorium.* *Krup.* 5, 202 Wasserdoß. *Śleszk.* *Ped.* 420. *Sadziec. *Cresc.* 255, (cf. szadawy). SADZNIK, *a, m.*, szczepnik, ogród, miejsce, gdzie odchowawają
szczepy. *Maćz.* eine Pfanzschule, cf. sad; *Boh.* sadba
płonki; *Croat.* szadovenicza plantarium; (*Bosn.* sadillo,
motika za saditi vinograd *pastinum*).
- SADZISTY, *a, e.* — o *adverb.*, pełen sadz, ruśig, voll
Ruß; *Vind.* fajast. SADZOWY, *a, e.*, od sadz, Ruß; ;
Eecl. сажный. SADZONY, *ob.* Sadzić.
- SADZONY, *ob.* Sadzić.
- SAFANDUŁA, [cf. *niem.* Safander, gaduła 2], *n. p.* Jak da-
leki od tego jest mój safandula, Ni on świeci, ni grze-
je, wierutny kłoc drewna. *Zabl.* *Amf.* 55.
- SAGAN, *u, m.*, SAGANEK, *nku, m.*, *zdrobn.*, [z *tureck.*
sagan catinum. *Men.* 1, 462 — 2], w kuchni, naczynie
żelazne, miedziane, w którym gotują wodę, lub na wiel-
ki rozchód do jedzenia. *Wiel. Kuch.* 427. Miedziak albo
sagan, w którym różne grube mięsiva gotują. *ib.* 416.
Küchenfessel, Wasserfessel, Zleischfessel.
- SAGAPENSKI kopr, *ob.* Zapaliczka ziele. SAGIETA, *ob.* Sajeta.
- SAHAJDACZNY, SAHAJDAK, *ob.* Sajdak.
- SAJA, *i, ż.*, materyjka Włoska cienka lekka; *Germ.* die
Soje; *Ital.* soja; *Gal.* soje; *Lat. med.* essajum, eine Art
Rafsch. Muchajery, saje etc. *Vol. Leg.* 4, 81. Nie w pie-
rzu, nie w sai pieszczony, Za pracą i duże poty W gó-
rze palma i nagroda cnoty. *Tward. Misc.* 95. Saje wzo-
rzyste. *Otw. Ow.* 214, cf. sawka. SAJETA, SAGIETA, *y,*
ż., szata z sai, ein Kleid von Soje. Król w błękitnej sa-
jecie na czele pułku staje. *Kchow. Wied.* 22. To sukno
w sagiecie Angielskiej, jak rozumiesz, co kosztuje prze-
cię? *Zabl. Fir.* 10.
- SAJAN, *u, m.*, SAGAJ, *ju, m.*, SAJANIK *demin.*, *Grec-*
kołac. sagum, sukna żołnierska; (*Ital.* saione); *Bosn.*
zubun, zubunich, der Waffencod, Kriegsmanuel. Kto we
Włoszczyźnie się kocha, niechaj zbytnie krótka sukien-
kę, sajan przed sobą niezawarty, zarzuci. *Gorn. Dw.* 115.
Dworzanie w sajanikach, w biretkach z szpadami. *Rej.*
Wis. 167. Czuby, falsarnehy, stradyotki, delie, żupany,
one rozliczne Włoskie, Hiszpańskie wymysły, one dzi-
wne płaszcze, sajanya, kolety, obereuchy! *Rej. Zw.* 57 b.
Sajan Andromache Julowi darowała, *chlamys.* *A. Kchan.*
77. *Rej. Wis.* 55 b. Maury na brzeźnych piaskach stały
uzbrojone W tarczce, sagaje, w łuki i strzały. *Przyb. Luz.*
25. [Sagaj u Malajów rodzaj sztyletu; i wyraz ten tu nie
należy 2]. SAJANOWY, *a, e.*, od sajana, Waffencod. S.
Szkarałną sajanową maś pierze porwało; *purpureum*
chlamydis pennae traxere colorem. *Żebr. Ow.* 539.
- SAJDAK, SAHAJDAK, *a, m.*; *Ross.* сайдакъ, карайдакъ; sło-
wo Tatarskie, obejmujące w sobie i łuk z cięgiwą, i koł-
czan i taktaj, łubie. *Czart. Mskr.*, Köcher, Bogen und Pfei-
le; *Boh.* taul; *Sorab.* 1. kwókwowna, kwokowna tobowa;
- Carn.* tol, (tolovaj - rozbójnik); *Dal.* karkas). Oto wycią-
gnęli łuk, nagotowali strzały w sajdaku swoim. 3 *Leop.*
Ps. 10, 2. (w tule swoim. 1 *Leop.*). Sahajdak, strzał
większych pełny. *Birk. Chmiel. B* 5 b. Już Apolon prze-
pasał sajdak pełnostrzały. *Tward. Daf.* 3. Kołczan, część
sajdaku. *Otw. Ow.* 519. Pełno tam wszystkiego, jak w
sahajdaku. *Rys. Ad.* 56. SAJDACZNIK, SAHAJDACZNIK,
a, m.; *Ross.* сайдашникъ; łukiem zbrojny, ein Bogen-
schuß. Rzymianom wielki pożytek dobrzy sajdacznicy przy-
nosili. *Pap. W.* 1, 18. SAJDACZNY, *a, e.*; *Ross.* сай-
дашный; od sajdaka, Köcher; w sajdak opatrzony, mit
einem Köcher versehen. Sajdaczna Dyana. *Otw. Ow.* 172.
Kupidynek sajdaczny. *Zab.* 9, 557. *Zabl.* Bohaterka kró-
tko ukasana, Na złotym wozie sajdaczna jechała. *P.*
Kchan. Jer. 428. — 2. Sajdaczny hetman Kozacki. *Birk.*
Chodk. 12; niby to polny hetman Kozacki; wielki zaś
hetman ich zwał się buńczuczny. *Czart.*, ztąd popra-
wie trzeba następujące miejsce: Konaszewicz, nazwany
pospolicie od Kozaków, którzy swoim pobratymom przy-
imki radzi nadawać, sajdaczny. *Nar. Chodk.* 2, 578.
- SAK, *u, m.*; *Boh.* sak, saček; (*Morav.* žoch; *Boh.* žok
wor słomiany, siennik); *Sorab.* 1. zak, szak; *Sorab.* 2.
szak rybi sak; *Carn.* sak, sakēza nassa, sakina, *Lat.*
sagena - niewód, shākl saccus; *Vind.* shak - rybi sak, sha-
kel - wor; *Croat.* szak verriiculum, szak - kobierzec, ki-
lim, peregr. sakel, sākely, sep - wór do złoza, dem. sāk-
klynecz sacculus; *Ung.* zsak, saak, 'zak, zsakotska;
Bosn. sağma, mjeszga za ribbu - sieć niewód; *Ross.*
сакъ; *Germ.* der Saß; *Graecolat.* σάκκος; saccus; *Lopp.*
tsakes; *Hisp.* sacco; *Gall.* sae; *Ital.* sacco, saccoccia;
Svec., *Dan.*, *Finl.* et *Bely.* saeck; *Angl.* sack; *Chald.*
ܣܟܟܐ; *Hebr.* סַך; §. 1) wor, miech; *Bosn.* gep, sgep;
Carn. arshat; *Ross.* артарь, кыль, der Beutel, der Saß;
(cf. sakiwka). Już miał sak pełny zwierzyń wszelakiej.
Jabl. Ez. 79. Gebę jak sak rozziwiał. *Sak. Persp.* 22. —
2. Sak, gatunek przestronnej szaty kobiecej, ein weiteß
Frauenkleid. (*Ross.* cакoцъ zwierzelnia szata arcybiskupia).
Gdy się z żonką pobrałem, jakież to materye w owych
sakach były, A tak to je krajały, tak to sztucznie szyły!
Teat. 45. c, 80. *Wyb.* Jakaż ja nieszcześliwa, czemuż
ja nie włożyła mego saku różowego? *Teat.* 24, 121.
Czart. Żonki krotosilne na swe adryany, na wolanty, ażu-
sty, saki i robrany, wyciągnęły z śpiichlerzów korce, z
stodoł snopy. *Mon.* 70, 79. — 2. Sak. sieć na ptaki,
na ryby, czerzeniec; daß Saßnetz, Wurfsack. Kuropatwy
sakiem łowią. *Cresc.* 688. Kuropatwa niejedna w sak
dziany wnijdzie. *Zbil. Żyw.* A 2. Ryby łowią też siecią,
którą sakiem zowią; bywa na kształt namiotu, z przed-
ku szeroka, a na końcu wązka. *Cresc.* 644. Sak, gatu-
nek sieci wązkiej, na długim kiju, na białe ryby, wy-
ciąga się po spodzie wody. *Magier. Mskr.* Rybitw jeden
ułapił rybkę w bystrzej rzęce, a wyjawszy ją z saku, za-
trzymał ją w ręce. *Pap. Kol. J* 4. — *Fig.* Sak, klatka,
łapka, sieć, sidło, kleszcze; Schlinge, Netz, Käfig, Stan-
en. Mógł Cezar zginąć w ten czas, lecz bez krwi rozla-
nia, Jako w sak uchwycony. *Bardz. Luk.* 189. Baszom
fałszywe delacye w sak wpędzają dobra ludzi majątnych.

Kłok. Turk. 63. Niejeden wpadł w jego sak. *Pasz. Bell.* B. Czyha, jakoby porwał nędznika zdradnie, i porwie, jeśli jako w jego sak wpadnie. *J. Kehan. Ps.* 15. Prawiebyśmy do saku zapadli im sami. *Zimor. Siel.* 254. Zwiesił nos, widząc się być w saku. *Pot. Syl.* 459. Będziesz ty u mnie w saku, zjesz mi kata. *Jak. Baj.* 210. Być ci prędzej kiedy w saku abo w sieci. *Cn. Ad.* 30. (nie uchronisz się, wpadniesz w łapkę). — §. Saki, gra, ein gewisses Spiel. — §. Głupi jak sak. *Teat.* 56, 65. jak sadło, dum, wie ein Esel. Syn szaleje, a ociec głupi jak sak. *Teat.* 55. b, 1. Głupia, jak sak. *Teat.* 51. b, 81. — Sak, głupiec, osiel, rura; ein dummer Esel, ein Hindreich. Któż więc ma zdrowy rozum? ten, kto nie jest sakiem! *Zab.* 9, 67. Tobie widzę, saku, Moja ręka i kije przypadły do smaku. *Zabl. Amf.* 51. Toż to głupiec! sak! *Mon.* 70, 55. — *SAK, SIĄK, *adverb.*; [*Boh* sic: *Eecl.* снѣж 2]; cf. *Ross.* сѣкъ; *Lat.* sic. Czy tak, czy sak, wszystko od ciebie zawisło. *Teat.* 25, 56. (czy tak, czy inaczej, ja rter ja, ja oder anders; (*Ross.* u tak u сѣкъ = wszelkim sposobem). Abo tak, abo sak; *vel ojas, vel neges.* *Cn. Ad.* 1154. Ni tak, ni szak wierzył. *Birk. Zyg.* 44. Równie oszukuje ten, który powiada, że to tak abo siak jest lub było, jak ten, który obiecuje, a nie wypełnia. *Mon.* 75, 609. — *Adjective:* Chwyć się postępków i takich i siakich. *Mon.* 71, 444. ledajakich. — SAKIENKA, i, ż., worek podwójnokoinczaty na pieniądze; *Vind.* thakelz; ein Geldbeutel mit zwey Fächten, ob. Sakwy.

SAKRA, y, ż., papieskie potwierdzenie biskupa, die päpstliche Bestätigung eines Bischofs. Legat złożył z urzędu biskupa krakowskiego, a to, iż sakry nie mając, biskupstwo trzymał *Biel.* 71. Śląc po sakry do Rzymu. *Rej. Post. C e c 4.* SAKRAMENT, u, m., świętość, daß Sacrament; *Carn.* svetstvu; *Vind.* sakrament, svetstvu, skriunost, (cf. skrytość); *Croat.* szvetozkrovnost, szvetotayshvo, bosanzlvo, (cf. boże ciało); *Bosn.* otajstvo, (cf. tajć); *Ross.* таинство. Rzecz niejaka święta, która jest skryta i niewidoma, znak widoczny rzeczy niewidomej, to jest, darów bożych. *Kras. Zb.* 2, 465. *Kurnk. Kat.* 99. Sakrament, rzecz myślom poddana, która z ustawy bożej nie tylko znak świętobliwości i sprawiedliwości, ale też i moc skuteczną w sobie zawiera. *Kucz. Kat.* 2, 269. Sakrament najświętszy; świętość ciała pańskiego, daß heilige Abendmahl, wieczerza pańska. — *Meton.* Kapłan mając mszą, upuścił na ziemię sakrament. *Biel.* 456. (t. j. hostyą, opłatek poświęcony). SAKRAMENTALNY, a, e, od sakramentu; *Croat.* szvetotayni; *Vind.* sakramenski, skriunosten, sakramentalni, Sacramentis. Bóg przez sakramentalną pokutę grzechy swe zmywać nakazuje. *Zach. Kaz.* 1, 195. SAKRAMENTARZ, a, m., hydne przezwisko protestantów, że się sakramentami od katolików różnią; Sacramentirer, ein Ehelname der Protestanten. Pamięć sakramentarzów, to jest kalwinistów, musi być w przekleństwie. *Birk. Chodk.* 59. Kazanie przeciw kalwinistom, sakramentarzom i innym odszczepieńcom. *W. Post. W.* 244. Pikarci świętym czynią Husa swego, luterani Lutra, sakramentarze Kalwiną, każdy swego. *Hrbst.*

Nauk. L 6. Niechaj zaleca jako chce luteran Lutra, sakramentarz Kalwiną, bratrzyk Husa. *Hrbst. Odp. U 5.* reformowany, kalwinista; ein Reformirter, Calviner. SAKRAMENTARSKI, a, ie, od sakramentarzów, kalwinski, reformowany; Sacramentirer, Reformirten. Szedł do synagogi sakramentarzkiej do kalwinistów. *Hrbst. Nauk x 6.* SAKRYFIKOWAĆ *cz. niedok.*, poświęcać na co, oddawać na co, anferfern. Gdy o przysługę swój ojczyźnie chodzi sakryfikować, by rzecz najdroższą, się godzi. *Min. Ryt.* 1, 70. Łatwiejsza sercu ludzkiemu dziesięć prawd ważnych sakryfikować, niż jednego przyjemnego wyrzec się błędu. *Zab.* 15, 72. SAKRYSTYA, yi, ż., szatnia kościelna, die Sacristey. *Birk. Lxorb. G 4;* *Boh.* sakrista, kapla, kaple, (cf. kaplica); *Carn.* shagred; *Vind.* shagrad; *Croat.* sakrestia, szvetoszramba; *Hung.* secreteste; *Bosn.* sagristia, sakristia. SAKRYSTYAN, a, m., dozorca sakrysty, der Sacristan, Sacrist, (Müfter, Kirchner). Biskup posłał sakrystyaną do księdza... *Zab.* 15, 89. *Boh.* kapelnik, (cf. kapelan); *Carn.* shagredar, meshnar, (cf. mszarz); *Vind.* müsbnar, kluzhar, (cf. klucznik); *Croat.* sakrestian, sikutor, ezemester; *Bosn.* sagristan, sakristan; *Hag.* zarkvoresnik.

SAKSONIA, SAXONIA, ii, ż., prowincya Niemiecka, *Cerm.* Sachsen; *Sorab.* 2. Saxka; *Slav.* Saksoma; *Carn.* Shavshje; *Vind.* Shauzhje, Saksianska deshela; *Croat.* Szasianszka zemlya; *Hung.* Szasz-ország; *Ross.* Cakconia. *Dyke. Geogr.* 5, 25. Saxonia wyższa, niższa. *ib.* — U dawnych zawsze: SASYA; n. p. Odjechał do Sasyi. *Biel.* 465. *Gwagn.* 455. *Boh.* Sasy, ob. Sas, Saska, Saski. SAKSON, SAXON, u, m., §. 1) prawo ziemskie Saskie. *Sax. Porz.* 5. der Sachsenriegel, daß Sachsenische Recht. Saxon, lub prawo Cheelmińskie, niezym się nie różni od Magdeburzkiego, tylko przydaniem nowych wolności. *Ust. Konst.* 1, 255: zowią go *speculum Saxonum*, zwierciadłem Saskim, iż służy Saxonom, i wszystkim ludziom, którzy prawa tego używają, aby prawo swe, jako we zwierciadle widzieli. *Szererb. Sax.* 417. — §. 2) Saxon, ob. Sas. *Szererb. Sax.* 75.

SAKWY, 6. sakiew *plur.*, wór podwójny, który przez bark dźwigają, der Querschiff. Myśhwey z sakwanami napełnionymi zwierzyzną. *Kras. Pod.* 2, 65. Garby jak sakwy miał Ezop i z przodu i z tyłu. *Jall. Ez.* 8.

SALA, i, ż., SALKA, i, ż., *dem.*; (*Sorab.* 2. fol, pschetsch; *Vind.* polost, palazh (cf. palac), lopa; (sala, predurje, sien); *Croat.* polacha, palacha; (*Bosn.* sala aula); *Hag.* dvoorniza, dvornicza; *Ross.* залъ, zala; *Ital.* sala, salone; *Gall.* sale, salon; *Hisp.* sala); wielki przestronny pokój, der Saal, ein großes geräumiges Zimmer. Sala ta wiele przyjać może ludu. *Bardz. Trag.* 522. Pokój ten wielki, jest to sala dla gromadzących się moich parafianów. *Atadz.* 75. Proszę pójść do sali, bo kolacya już gotowa. *Teat.* 7, c, 32. Spicijal; cf. jadalnia, (cf. wieczernik). Sala tańcowa; *Vind.* raini prestor (cf. przestwor), plesanjilhe, (cf. płasac); *Tanzsaal.* Sala na broń powinna być na wolnym powietrzu. *Jak. Art.* 5, 258.

*SAŁACHA, SAŁOCHA, y, ż., [z *rask.* imię żeńskie, *Salomea*; porów. *ross.* солова pskow. niechlujnica 2], n. p.

- Choć nie ma pieniędzy młodzieńce, sałacha Meżowemi pieniędzmi podejmuje gacha. *Klon. Wor. 59.* Leżą grace, motyki, brony, tyeh sałachy dopadłszy burmem na Orfea poszły. *Zebr. Ow. 268; ferae mulieres.*
- SAŁACIANY**, a, e, sałtowy, od sałaty: *Croat. salatni, Salat.* Mlecz sałaciany, *endivia. Lud. H. N. 56.*
- SALAMACHA**, y, ż, (*Ross. [салмаха 2]*). салмаха papa z maki, ein Papp, Brey; [krupy owsiane lub jęczmienne wypiekane na sadle, transl zagęszczona zacierka, ob. Szałamach 2]. Kiedy który z Moskali chce lepiej zjeść, sztuczke stoniny do krup uwarzonych wrzuciwszy, one sałamachę omaści. *Gwagn. 317.* ono jadtło, warzywo, jenes Gefesse, Gericht. [Gdy im ani tołokna, ani sałamachy stawało. *Pot. Woj. Choc. 274 — 2].*
- SALAMANDRA**, y, ż, § 1) ogniozyw. *Boh. ohnižyl, ohniživ, ohniwal, ohniwárek; Carn. mazhàrad; Vind. salamander, mazharad, der Salamander, z Greck. Jaszczurka ogniowa, znajduje się w krajach południowej Europy; obfitą wilgoć przez dzimkowatość wypuszczając, gasić może mały ogień. Zool. 208. Gwagn 455. — §. 2) Salamandra, herb; zwierze większe od jaszczurki między płomieniami, na hełmie pawi ogon. *Kurop. 5. 46, ein Wappen.**
- SALAPA**, y, ż, *convolvulus Jalappa*, die Salape; gatunek wilec, roślina Amerykańska; korzeń jej jest owa sławna sałapa w aptekach, zażywana na laxowanie. *Kluk. Dyke. 1. 154.*
- SALASZ**, ob. Szałasz.
- SALATA**, y, ż, SAŁATKA, i, ż, dem; *Boh. salat; Slov. salát; Sorab. 2. fallat; Sorab. 1. folota, folotka; Carn. solata, salsha, (cf. salsza); Vind. salata, folata. fovata, fhahla; Croat. shalata, salata; Dal. szalata, lochika; Hung. salyata, salata; Bosn. et Slav. salata; Ross. салатъ; Ital. salata, insalata; Gall. salade; Angl. sallet; Pers. salat; Germ. Salat; §. 1) sałata z loda czego, sałatne zioła i insze rzeczy, które z octem i oliwą zimno jedzą, Salat. Włoska potrawa sałata, gdzie nie tylko z laktuki, abo z endywii, ale z lada trawy, mając sól i ocet, sałate robią. *Uwor. D 5* Włoch się sałatą karioi, Polak na nią zeludnie. *Ferd. Ad. 77.* Sałata ogrodowa, Garten-Salat, wieloraka, głowiasta letnia, Joczysga, kędzierzawa, głowiasta zimowa etc. *Kluk. Rosl. 1. 216. et 2. 238. — §. 2) Sałata, miano, które sukcom dają, ein Name der Gündinnen. Suka, która pilna swego gnaia, daj jej przewzisko sałata. *Bielaw. Mysł. C. SAŁATKA, i, ż, gatunek kozłka, valeriana locusta. Kluk. Dyke. 5, 147, eine Art Baldrian SAŁATNY, SAŁATOWY, a, e, od sałaty, Salat, cf. sałaciany. Misczka sałatna, SALATELKA; Ross. салатникъ, салатница.***
- SALAWA**, ob. Szaława.
- SALCESON**, SALSESON, u, m, kiszka wędzona, (z *Franc. saucisson*), eine geräucherte Würst. Na salesony pokrojona mieszanina włoży się w pecherz wieprzowy, i dobrze się odgotuje; potem surowo zażywa się, krając w listeczki. *Kluk. Zw. 1, 292, Zab. 15, 412.* Z Włoch nam przymiesiono paszlety, torty, salesony. *Petr. Pol. 2, 542. Salecce. Oczk. Przym. 425.* Lubo w domu każdy kucliarz powinien zrobić dobry saleson z mięsa wieprzowego, z tustością i korzeniami; atoli Włoskie salesony, dla dobrej w nich uprawy, są zachwalone. *Wiel. Kuch. 427.*
- SALĘTRA**, SALITRA, y, ż; *Boh. siliter, saneytr, sanytr; Sorab. 1. faliter, falpeter, swoné kamen; Vind. saliter, fhahliter, fhaniter, semelska sou; Croat. sáliter, szalnitler, szólnitra, zemlyszka sól; Hung. salétran; Dal. salnitar; Slav. shalitra; Rag. soo nitarska, sanitar, sanitra; Bosn. sejalitar, salitra, saltra, solnitar; Ross. селитра; Germ. der Salpeter, vulg. Saliter, Salmiter; (Lat. sal nitrum, sal petrae). Salitra jedna z materyi wchozących w zaprawę prochu; jest naturalna i kunsztowna. *Jak. Art. 5, 515.* Saletrę robić *Ross. селитровати.**
- SALITARNIA**, SALETARNIA, i, ż; *Boh. sanytrna; Vind. fhahltraria; Ross. селитреница* miejsce, gdzie kunsztowną saletrę zbierają. *Jak. Art. 1, 47, die Salpeterhütte.*
- SALETARNIA**, i, ż, ziemia saletrzana, saletrę wydająca. *Kluk. Kóp. 1, 175.* Salpetererde. **SALETARAN**, u, m., nitras, sól z kwasu saletrowego i z zasady solnej złożona. *Śniad. Chem. 2, 47.* Salpeteriał. **SALETARNIK**, a, m., który saletrę robi, der Salpeterfabricant; *Boh. sanytrajk. U powinnościach saletarników i prochnowników. Aqu. Mscr. SALETARNOSĆ, ści, ż, przymioty saletrowe, falpeterartige Wejen. Cwikła ma nieco w sobie saletarności, jednak warzona saletrność wszystkie traci. *Syr. 449.**
- SALETORÓD**, u, m., SALETROCZYŃ, u, m., *N. Pam. 6, 549.* Saletroród, nitrogenium, pierwastek, który jest częścią kwasu saletrowego; zowią go także azotem. *Śniad. Chem. 88.* Salpeterstoff. **SALETROSOLNY**, a, e, falpeterjaer. *Mscr. Mskr. SALETROWY, SALETZRZANY, SALETZRZNY, a, e, od saletry, Salpeter; Boh. sanytrowy; Rag. samtarski, sanitarni; Vind. fhahtrast, ihanitrou; Croat. sálitren; Sorab. 1. salpetrané. Destylowanie kwasu saletrzanego. *Kruml. 270.* Kwas solny robi się z soli pospolitej, jak kwas saletrzany z saletry. *ib. 295.* Woda saletrzana. *Archel. 5, 46.* Gaz saletrowy, gas nitrosum, gatunek powietrza, które się otrzymuje przez rozkład kwasu saletrowego mociniejszego, za pomocą ciał palnych. *Śniad. Chem. 202.* Saletrzna szlba. *Cn. Tł. 977.* cine Salpetergrube. Ziemia saletrzana. *Boter. 245.**
- SALETZRZYSTY**, a, e, pełen saletry, salytrig, voll Salpeter; *Boh. sanytrný, sanytrowitý; Sorab. 1. falpetroyté.* Ziemia saletrzysta daje się poznać po smaku saletrzonym. *Kluk. Kóp. 1, 174.*
- SALKA**, i, ż, dem. *rom. sala, das Sältsen, ein fleiner Saal.*
- SALMIAK**, u, m., sal ammoniacus; *Vind. amoniaka sou; Ross. машатиръ, Salmiak; sól te robią z sadzy, które powstają z gnoju zwierzęcego, napojonego dostatkim soli pospolitej. *Kruml. 545. et 299.* SALMIAKOWY, a, e, Salmiak; *Ross. машатирный.**
- SALNITRA**, ob. Sałetra.
- SALOMEA**, i, ż, imię białogłowskie, ein Weifername. *Panno Salomeo! Teat. 16. b. 155.* SALOMON, a, m.: *Boh. Salomon; sławny przez swoje mądrość król żydowski, der König Salomon. — §. Mędrzec, ein Weiser. SALOMONEK, nku, m.; *Boh. šalomonek; ziele bardzo jadowi-**

te, zły mniszek, mordownik, *napellus*. *Syr.* 1386. *Teufelwürzel*, *Eijensüttlein*.

SALOPA, y, ż., SALOPKA, i, ż., *zdrbn.*, gatunek wierzchniej odzieży kobiecej; *Carn.* oggrinálu, (cf. ogarnąć); die *Saloppe*. Nie potrzebuje też Jejmość Dobrodziejka mantylków, salopek, dmisalopek, kryzów? mam wszystko bardzo piękne! *Teat.* 22. c, 51.

SALSEFINY *plur.* SALSIFY. *Tr.*, *salsify*, owsiane korzonki, *Spanische Haberwürzel*, rodzaj ogrodowin, których się korzenie zażywają; najlepsze są pod imieniem skorzone-ra *Kluk. Rosl.* 1, 210.

SALSESON, *ob.* Salsecon.

SALSZA, SALSA, SZALSZA, y, ż., *Germ.* die *Salse*; *Ross.* соевъ; *Ital.* salsa; *Gall.* sauce. (cf. sos, cf. sól); (*Carn.* salsha; *Vind.* thaltha, folata), (salata); *Bosn.* salsa, osława; eine *Tunfe*; *Morav.* maczka; *Boh.* omazka, (cf. maczać); *Rag.* omaka; *Vind.* mozhika, smok, namak, sok sa namakanje); w czym co maczają, przysmak, szalsza. *Macz.*; kwasowaty przysmak. *Dudz.* 56; przyprawa, podobna do mięsa. *Włol.* Z liścia tego ziele czynią salsze i polewki. *Syr.* 87. Pieprzna salsza, którą dają kucharze do pieczystego, czyli sos z octem pieprznym robiony. *Wiel. Kuch.* 421. et 428. Nie kładź przed mięsami sałaty, salsy i saporu. *Pot. Jow.* 208. *Syr.* 64. *Garum*, rybna polewka albo szalsza. *Macz.* Z przasnymi chleby i z szalszą polną będą tego baranka jeść. *1 Leop. Num.* 9, 11. (z gorzkim ziołem. *Bibl. Gd.*). — *Figur.* Godne żydów bajki, godne do mięsa tego wołu z pod ogona szalsze. *Pot. Poz.* 251. Tak przykrego saporu i niesmacznej szalsze. Za brzydkie wszeteczeństwa, zdrady, zbytki, fałsze, Zażywać nam należy. *Pot. Zac.* 12. — §. Pierna salsza, *ob.* lizeżucha turecka. SALSERKA, i, ż.; *Gall.* sauciere; *Ross.* соевник; naczynie na salsę, sosyerka, daś *Sauceschüsselchen*. — §. Solniczka, daś *Salzfaß*. Salserka z solą. *Erasm. Dw. E* 2.

SALT, u, n, z *Włok. Jac.* skok, ein *Spring*. Widziatem pijanięć mikusia i inne salty po ulicy odprawującego. *Mon.* 71, 268. SALTARELA, i, ż., z *Włok.* taniec, plasy, skoki; daś *Tanzen*, *Springen*. Tam *Hymen* krotolił wodzi i uciechy, *Saltarele*, muzykę i wzięte śmiechy. *Zimor. Siel.* 220. Dla saltareli *Herod* Jana zabił. *Pot. Zac.* 85.

1. SAM, SAMY, sama, samo, SAMIUCHNY, SAMIUCZKI, SAMIUCZKI, SAMIUSZKI, SAMUSTKI, SAMIUTEŃKI, SAMIUTENECZKI *intens.*; *Boh.* sam, samy, samičky, samotný; (*Boh.* osaměti, osamju samotnym się stawać. osierocić); *Slov.* sam, -a, -o *ipse*; samí *solus*; *Sorab.* 2. szam, szami; *Sorab.* 1. szam, famitki, szamlutki; *Carn.* sam, -a, -o, samědin; *Vind.* sam *solus*, *ipse*, samu *adv.* *solus* tylko, jedynie; (*Vind.* sammu *bardzo*, samstvu, *wfcbstvu*, *ofoba*, *perfhona* *osobą*); *Croat.* szám, -a, -o; (*Croat.* szamo *tylko*); *Rag.* sàm *jedyny*; *Slav.* sàm; *Bosn.* sám *jedini*, sám *bez druga*, sami; *Ross.* самъ, самий; *Goth.* sama, samo; *Isl.* same, samr; *Svec.* samne; *Angl.* same *ipse*; (*Goth.* sams *unus*; *Svec.* som; *Isl.* sam; cf. *Lat.* semel, cf. *ultima syllabam* in *Germ.* einfam). — *Apud Russos* самий *adjectivo praemis-*

sum, *habet vim Superlativi*; человекъ самый ученый *najuczeńszy*, cf. *Eccel.* самоблагодь, саможизнь, самосовѣсть, самосущество *najwyższa istność*. (W składanych *Ross.* сам-*свое*; *своевольникъ*, *самовольникъ*); — a) sam bez drugiego, sam jeden; *Slov.* samogedini; *Carn.* samědin, allein, ohne jemand. Gdy z nagła około siebie pojrzel, nie widzieli dalej nikogo, ale samego Jezusa z sobą samym. *Sekl. Marc.* 9. Kto z ludźmi sam żyć może bez męża, bez żony? *Pot. Arg.* 317. Pierzelają z pułków rycerze zmieszani, Sami na placu zostają hetmani. *Kras. Mys.* 29. Lżej nędznemu nie samemu. *Cu. Ad.* 457. (Lżej ból cierpiemy spólny z drugimi). Nie dobrze człowiekowi być samemu. *Radz. Genes.* 2, 18. Sam sobie żaden nie dostatni. *Cu. Ad.* 1052. (jeden niewiele może). Już czas, żebyś się uczył sam bez mnie chodzić. *Jakl. Tel.* 340. (o swojej mocy, bez cudzej pomocy). Na wielkiej ziemi żyli samiuteńcy. *Przyb. Ab.* 40. Samiuchna biega po pustyniach. *Past. Fid.* 195. Dokadze te twoje kroki obracasz samiuchna? *ib.* 98. Chodźcie synowie, bom ja samiuzka zostawiona. *1 Leop. Bur.* 4, 19. Przewiozłszy wszystkie rzeczy, pozostał samiustek. *1 Leop. Genes.* 52, 25. Jedyna i samuczka. *W. Post. W.* 5, 27. Ty zostaniesz samuczki i opuszezony. *W. Post. Mn.* 322. Samiustek tam był. *1 Leop. Math.* 14, 24. (sam tam był. *3 Leop.*). Jestem sam, lecz nie samotny. *Teat.* 25, 4. Scypio nigdy mniej nie próżnował, jedno gdy próżnował, nigdy mniej sam nie był, jedno gdy sam był. *Kosz. Lor.* 168. Jakożei samo siedzi miasto tak ludne! *Radz. Lm.* 1, 1. (opuszezony). Ja osierociła i samiuchna! *1 Leop. Jez.* 49, 21. Nigdy jedno złe nie przyjdzie samo. *Teat.* 26. d, 5, (cf. jedna bieda nie dokucza). Przygoda nigdy sama nie przyjdzie. *Rej. Zw.* 159 b. Prawdziwa jest powieść, że błąd sam być nie może, i gdzie uczynisz jeden, wnetze ich nastąpi więcej. *Bial. Post.* 7. Kapiel sama przez się, bywa z samęj wody. *Comp. Med.* 540. (*Vind.* zlust, gol, sgolen, nesmiehan, sam). Nie sam-ci ja taki. *Cu. Ad.* 599. Tyłkoż wy jesteście ludzie sami, co macie rozum? *Chroś. Job.* 45. Pies chleba samego nie będzie jadł. *Fuñb S* 2. bez jakiego przysmaczku, Brot allein, etel Brot, troffen Brot. Sam wybor, kwiat *Eccel.* самозбранный. Złoto, i jeszcze samo obrączkowe. *Teat.* 55. b, 12. wszystko obrączkowe. niemasz inszego, lauter *Näuderdufalen*. Samym odzieniem filozof; samą brodą prorok. *Cu. Th.* 978. tylko po odzieniu, po brodzie: bloß der Kleidung, dem Barte nach. — Sam a sam *sam na sam*, jeden z drugim sam, samowtór, dwóch samych pojedynczo, Mann gegen Mann, zwey mit einander; *Sorab.* 1. szam a szam: *viritem*. Włodzimierz żywał sam a sam na ręce hetmana. *Stryjk.* 185. na pojedynku, Zweykampf, Duell; *Ross.* самопоперство. Gdyśmy się sam na sam z sobą zamknęli, tak do mnie mówić począł. *Kras. Dż.* 71. tête à tête, unter vier Augen. Sam na sam, gdzie tylko cztery oczy są świadkami. *Teat.* 22. b, 57. *Treb. S. M.* 128. Jesteśmy tedy teraz z sobą sam na sam. *Zib.* 14, 508. Mówię co komu sam na sam *Nieme. Król.* 1, 146. — *Substantive*: Skryte schadzki, potajemne sam na sam etc. *Teat.*

52. d, 26. ein heimliches Tête à Tête. Prosił jęj o sam na sam. *Teat.* 52. b, 49. Półgodzinne sam na sam. *Teat.* 55. d, 52. Dzień naznaczony do naszego sam na sam. *Nieme. Król.* 2, 166, cf. 'zrok. — §. 2) Sam, osoba, nie kto inszy, (*oppos.* drugi); *Vind.* perfhonski, vprizhen, selbst, in Person, kein anderer. Sam nie zażywa, i drugim nie dopuszcza. *Cn. Ad.* 1024. Sam się osądził. *ib.* 1027. Sam się sobie podoba. *ib.* Sam się czei, kto drugiego czei. *ib.* Sam siebie żaden nie zna. *ib.* 1026. Sam się szpeci; sam sobie szkodzi. *ib.* 1028. Drugiego chcąc oszukać, sam się oszukał; co drugiemu myślił, to samego potkało; kto drugiemu dół kopie, sam weń wpadnie. *Cn. Ad.* 215. Sam sobie winien; sam sobie tego nawarzył. *Cn. Ad.* 1051. Kto przez kogo co zrobi, jakby sam zrobił. *Teat.* 12, 115. Sam sobie gęde, sam wesoł będę. *Cn. Ad.* 1050. Sem-eś taki. *Cn. Ad.* 1022. Łęsz, abym ja miał być złodziej jaki, Sameś raczj taki. *P. Kchan. Orl.* 1, 50. Sam w piecu lega, a drugiego ozogiem sięga. *Cn. Ad.* 550. (kociel garcowi przygania, a oba smola). Jaki sam jest, takie drugie chce mieć. *Cn. Ad.* 298. Samo się zle trawi. *Cn. Ad.* 1025. Prosta jest mowa prawdy, nie potrzebuje wielkich zalotów, sama się zaleca i okazuje każdemu. *Gil. Post.* 99 b. Samo się dobre zaleca. *Cn. Ad.* 1025. (cnota sama się zaleca, dobremu piwu nie potrzeba wiechy). Sam nie mam, a tobie dać mam *ib.* 1025. (samemu mi tego potrzeba, sam-em temu rad). Każdy sam najlepiej wie, co go boli. *Pot. Arg.* 527. Jak innych uczył, tak sam żył, iż mu nikt rzec nie mógł: złe-z sam pierwej siebie. *Sk. Żyw.* 1, 249. Żem sobie tylko ufał, żem sam siebie lubił, Samem też siebie za to nędzny Narcys-zgubił. *Nar. Dz.* 5, 78. Trudniejsza zwyciężyć siebie samego, aniżeli nieprzyjaciół swoich. *Ustra. Kruc.* 2, 115. Jak trudno litość temu pokazywać. Kto się sam nie chce nad sobą zmiłować. *Past. Fid.* 144. Pomówię ja sam z nim. *Gorn. Sen.* 545. Domicyan był sam w sobie. *Sk. Dz.* 65. (zamknięty, sekretay, tajemny, miłozący). Idź tam, jak żeby sam z siebie. *Teat.* 45. b, 17. (nieposłany, od siebie samego). Od siebie samego to mówisz, czyli tobie inisi o mnie to powiedzieli? *Olym. Śv.* 2, E e 4. Sam nie swój, zabawny bardzo, rozerwany. *Cn. Ad.* 1025. Każdy król nie jest sam swój, ale wszystkich. *Biel.* 304. Sam do siebie gada. *Mon.* 65, 165. Sam swój, sobie pan, *Carn.* samsvoj. (samsvojne substantivus); *Vind.* samivoi, svoinik, svojovolnik, (cf. swawolny); *Eecl.* самоциникъ; Sam swoim być, sobie panem być; *Ross.* самоцнствовавь. (*Slov.* samoswognost krnabrność). — 2. Sam, z siebie, dobrowolnie, o swojej mocy, *Vind.* sam od sebe, samutesh, von selbst. Samo się nawinęło, samo to przyszło. *Cn. Ad.* 1025. Śmierci szukać nie trzeba, sama przyjdzie. *Cn. Ad.* 1070. Nie żyez, przyjdzie śmierć sama. *Pot. Syl.* 40. Same się drzwi otworzyły. *Cn. Th.* 978. (o swojej mocy). — Ten sam-tenze; *Vind.* tisti, testi, teisti, tote, te, der nämliche, derselbe. Temu kolerikowi pochlebiać, toż samoby było co zorzeczyć. *Pilch. Sen. gn.* 297. To samo zdrowie, co i mój żaż

pił. *Teat.* 8, 45. Kula w kulę, toż samo słyzałem od Salusi. *Teat.* 16. b, 52. — Taki sam-takuteńki, gan; derselbe, der nämliche. Chłop Polski jest takim samym człowiekiem, jakim jest chłop Niemiecki. *Przestr.* 245. — Sam-jegomość, sama-jejomość; er (der Herr), sie (die Frau). Pan Krakowski, i sama. *Zab.* 15, 507. Coprzedź wziąwszy na kolasy dzieci I samę (i żonę), także trochę domowych rupieci, Ujechałem do Lwowa. *Zimor. Siel.* 244. — 2. Sam-prawy, wierutny, isty, *ipsis-simus*; gerade, gan; genau, just. Kto na 'samy wierzeh góry wnijdzie, iż wyżj iść nie może, ten gdy postąpi z miejsca, na doł iść musi. *Gorn. Wł. T.* 4. Wnijdę na 'samy wierzeh wysokości jęj. *1 Leop. Jes.* 57, 25. Ubrany był w długie suknie z rękawami do samej ziemi. *Kras. Hst.* 184. Nowinę tę do miasta prawie w 'samy wieczor przyniesiono. *Warg. Wal.* 304. *P. Kchan. Orl.* 1, 80. Cnaty w samo południe teraz trzeba szukać z pochodnią. *Teat.* 29. c, 4. Właśnie w sam czas przychodzi. *Teat.* 29, 27. gerade zur rechten Zeit. Postrzał mi w same oczy wystrzeżiła Miłość, a przecie w serce uderzyła. *Past. Fid.* 68. gerade in die Augen. W samej sprawie i potrzebie dopiero rady szukają. *Warg. Cez.* 111. mitten in der Affaire selbst, wenn sie schon mitten drin sind. Do samego wieczora czekać; przy samym końcu uciąć; na samiuchnym wierzchu siedzi ptak; na 'samy koniec pópelnij etc. *Cn. Th.* 978. — 'Wielmi silny złoczyńca, sama niecnota. *Macz.* (ob. Wierutny) die Gasterhaftigkeit selbst. Sam czart musiał w wymyśleć, czart to wymyślił, *emphasim tantum adlit.* *Cn. Th.* 978. chyba czart. — 2 SAM; *Boh.* sem, zde; *Slov.* sem; *Sorab.* 1. szim, szem, zim; *Carn.* sëm, semkej, lësëm; *Vind.* fem, femkai, tofem, tofe, tufem, tuknifem, stufam, safem, cf. sa; (*Vind.* famuz-lecz, lepak); *Croat.* szëm, szim; *Rag.* sjemno; *Slav.* ovamo; *Ross.* сямъ (cf. sasiad, sasiel, сюдя, сюдя; (*Hebr.* שם scham, ibi; *Chald.* שם tam, *Syr.* ܫܡ teman, ibi); sam, *adverbium loci*, tu, tedy; hier, hierher. Pójdź jeno sam. *Past. Fid.* 115. Dobré piwo pij sam, a zły miód daj sam. *Rys. Ad.* 15. Sam, sam świata monarchowie. *Brud. Ost. B.* 2, (*Sorab.* 1. tuh hëw, tuh szëm, ob. Haiwo, hajno, adeste). Łacno rozprawiać z daleka przez ściane; Sam jeno, gdzie ręka dostane. *Past. Fid.* 255. Sam sam rżęni żołnierze, cni junacy pójdziecie. *Bardz. Trag.* 117. Jeden tam, drugi sam *Cn. Ad.* 544. jeden sasa, drugi do lasa, nieswor-ni; einer dorthin, der andere hierher, einer rechts, der andere links. Ani nie tam, ani nie sam, nie wiem, co mam począć. *Macz.* *Cn. Ad.* 5. między młotem a kowadłem, iś sam weder aus, noch ein. I tam wre i sam wre. *Rys. Ad.* 76. Wody morskie jako dwa mury tam i sam stanęły. *Zarn. Post.* 256. (z jednej i drugiej strony). Prawa ręka ni się sam, ni tam ruszyć dała. *Otw. Ow.* 187. Z miejsca na miejsce tam i sam jeździli. *P. Kchan. Orl.* 1, 408, *Carn.* semterkje, temtertam, gorindoli; *Vind.* ta nu fem, pried inu sad; *Sorab.* 1. tam a szym, tam a sem, ta ha szëm, hoře ha dëhle; *Croat.* szim ovam; *Slav.* ovamo onamo; *Ross.* сюдя и сюдя, тамъ и сямъ. To tam to sam biegają. *Zbil. Chr. A.* 2. To tam to sam

się kręci, Sama nie wie, gdzie bieży bez pamięci. *P. Kéhan. Jer.* 545. — ♀. Nie wiele się z tego sam kąta spodziewać. *Ossol. Boh.* 2, 47. z tego kąta tu, auts dem Winkel hier. — [SAMAR, a, m, 2], SAMARA, y, ż.; *Bosn. samar phalerae, elitellae*; [*Ecel. самаръ* 2]; juki, *Samfattel*. Naprzód szła ledwie podobna do wiary. Moc tureckich wielbłądów z ciężkimi samary i szpiza obozowa. *Tward. Wł.* 122. [Układali sucharów Turcy niedojadki, Małki, krupy i inne prowianty różne, Ci w skórzane samary, drudzy w wozy przężne. *Pot. Woj. choc.* 414. — 2]. — (SAMBIA, u, ż., prowincya Pruska, od Sajma, syna Wedemunta, księżęcia Pruskiego nazwana, *Samland in Preußen. Biel.* 45. et 46). — SAMCOŁOŻNIK, a, m., z chłopcami cielesna sprawę miewający, *pederastē, ein Snabenjchänder*; *Boh. samecoložnik*; *Ross. мужеложецъ*; *Ecel. мужеложникъ, мужелителъ*. Nieczyści, cudzołóżnicy, samecołóżnicy. *1 Leop. 1 Cor.* 6, 10. SAMCOŁOŻTWO, a, n., *pederastie, Snabenjchänderrey*; *Ross. мужеложество*; *Ecel. мужелоганіе*. Samecołoztwo popełnić *Ross. мужеложествовать*. SAMCOWY, SAMCZY, a, e; *Ross. самцовъ*; od samea, vom männlichen Thiergeschlechte. Nasienie męskie u zwierząt samecwe, do poczęcia potrzebne. *Krup.* 2, 150. Imiona zwierzęce, które znaczą płęć sameca, są rodzaju męskiego. *Kpéz. Gr.* 2, p. 51. SAMCZYK, ob. Samiec. SAMICA, y, ż., SAMICZKA, SAMKA, i, ż., *dem*; *Boh. samiec*; *Sorab.* 2. szamiza; *Sorab.* 1. faneżka; *Carn. samiza*, (+ samotnica); (*Vind. samiza* + hafka); *Croat. szamieca*; *Rag. mattiza*, (ef. mać); *Ross. самка, самочка, матка*; ♀: 1) zwierzę albo roślina żeńskiej płci, das Weibchen, ein weibliches Thier, (ef. *Germ. die Cic*), eine weibliche Pflanze. Powiadają o hyenie, że bywszy samecem, bywa i samiecą. *Otw. Ow.* 625. Widziałem walkę byków o śnieżną samieczkę. Sama krówki przytomność podniecała sprzeczkę. *Hul. Ow.* 58. Słowik miłosny się kwapi samieczkę bawić spiewaniem. *Teat. 55. e, 5.* Gołąb pieszczonien samkę w dzióbek bodzie. *Hul. Ow.* 129. Samieczka nieutulonym Rzewliwie gardłkiem chodząc szczebiecze, A pobocz skrzydła spuszczone wlecze. *Miask. Ryt.* 88. Kwiaty samice, *foeminei*, same tylko mają słupki. *Bot. Nar.* 115. — ♀. *Transl. ad homines*: Lepiej się swoją własną cieszyć samiecą, a cudziej nie rozłączać pary. *Haur. Sk.* 199. — ♀. 2) Samica, główne koryto rzeki; der Hauptstrom eines Flusses, im Gegenfasse der Arme. Wisła dwojaka, jedna samica, druga lacha. *Klon. Fl. E* 3, not. «*naturalis alveus samica, torrens lacha.*» SAMICZY, a, e; *Ross. самичицъ*; od samicy, weiblich, das Weibchen der Thiere und Pflanzen angehend. Imiona zwierzęce, które znaczą płęć samiecą, są rodzaju żeńskiego. *Kpéz. Gr.* 2, p. 51. SAMIEC, mca, m., SAMCZYK, a, m., *dem*; *Boh. samec*; *Sorab.* 1. fanez, faneżk; *Sorab.* 2. szamak; *Carn. samz*, *Vind. famez, famiz*, (2. chłopiec); *Croat. szamécz*; *Ross. самецъ, самичицъ*; zwierzę lub roślina męskiej płci, (der Er), das Männchen bey Thieren und Pflanzen. Powiadają o hyenie, że bywszy samecem, bywa i samiecą. *Otw. Ow.* 625. Podługowate jajca lepsze, bo ich skorupa twardsza i smaczniejsza nasienie sameczyka zamyka. *Hör.*

Sat. 216. Sameczyk roczny. *W. Exod.* 11, 5. (sameczek. *1 Leop. Exod.* 12). Samiec ptak, *Croat. ochák*; *Rag. oechják*. Kwiaty samece, *masculi*, w sobie mają same tylko pręciki z główkami. *Bot. Nar.* 115. — ♀. Do gliny na cegłę dodaje się trochę piasku mialkiego, samiec zwanego. *Ajg. Ceg.* 20. feiner Sand, zum Ziegelformen. — (SAMIT, u, m., die Sammetblume, Laufensichön, *amaranthus caudatus*, gatunek szarlatu; u nas bywa chowany w ogrodach. *Kluk Dykc.* 1, 28). — SAMIUCHNY, SAMIUCZKI, SAMIUTENKI etc., ob. Sam. — (SAMNIENIE, ob. Sumnienie). — SAMOBÓJCA, y, m.; *Ross. самоубійца*; zabójca siebie samego; *Vind. lam fvoi vboinik, lastni vbijenik, der Selbstmörder. Mon.* 75, 591; *samokatca. Dudz.* 57. SAMOBÓJSKI, a, ie, SAMOBÓJCZY, a, e, *selbstmörderisch. SAMOBÓJSTWO, a, n.*; *Vind. lastni vboi, lastno fvoie vbijanje, lastnu vbijte*; *Ross. самоубійство*; *der Selbstmord*; *samokaetwo. Dudz.* 57. (siebiebójstwo, siebiebój). Samobójstwo, dobrowolne z desperacyi jakikolwiek sposobem życia sobie odjęcie. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 550. *Mon.* 75, 591. Wydierać sobie życie jest obrzydłym w oczach boskich samobójstwem. *Pileh. Sen. list.* 1, 19. SAMOBROTNIK, a, m., *Tr., samoruch*, silnia sama się obracająca, eine sich bewegende Maschine. Zegar kuchenny, ein Bratenwender. SAMOBRZMIACA litera *Tr.*, samobrzmiaczka, samogłoska, *vocalis*, ein Selbstlauter. SAMOBYTNY, a, e; *Croat. szamobitni*; *Ross. et Ecel. самобытний*; przez siebie będący, *selbstständig*, durch sich bestehend. O samobytny, o istności dawna, z siebie poczęta, nie mająca granic. *Zab.* 10, 129. *Koss. Smotr. Lam.* 28. SAMOBYTNOŚĆ, sei, ż., istność z siebie samego, die Selbstständigkeit; *Croat. szamobitje*. SAMOCHCĄC, SAMOCHOTNIE *adverb.*, *Gerund. chcący, dobrowolnie, nieprzymuszenie; selbst wollend, freywillig, aus eigenem Willen*; *Boh. samochtē*; *Ross. самохотно*; *Ecel. самохотнѣ*. Gdy szkoda samochęć stanie się... *Gal. Cyw.* 1, 14. Prawdziwie samochęć się dręczysz. *Teat.* 58, 128. Samochęć szukaliście guzów. *Teat.* 18, b, 27. Zrzec się jej dobrowolnie; utracić na zawsze samochęć tę, którą czeze równo z bogi! *Stas. Num.* 2, 6. Myśmy samochotnie oczy zamrużywszy, ślepym wodzom prowadzić nas powierzyliśmy. *Smotr. Apol.* 47. SAMOCHCĄCY, a, e, SAMOCHCĘTNY, dobrowolny, *freywillig, selbst wollend*; *Ross. самохотный*. Miłość własna krzywdy samochetnej zdrady broni naturze. *Zab.* 14, 28. Bezpieczniejsza samochęcącym, niżli zniewolonym rozkazywać. *Pileh. Sall.* 299. SAMOCHLUBIEC, bea, m., SAMOCHWALEC, lea, m., SAMOCHWAŁ, a, m., SAMOCHLUBCA, SAMOCHWALC'A, y, m., SAMOCHLUBSKI, iego, m.; *Vind. hvala Peter, samohvalez*; *Croat. hvala Peter, hvala Janusz*; *Ross. самохвалъ*; sam siebie wynoszący, ein Prabler, der sich selbst rühmet, Prabilbanš. Madrego zwykłość pochwałami zdobić, wstyd płata dla samochlubea. *Zab.* 12, 84. Podły samochwalec, co prócz tego umiałeś? *Zab.* 2, 91. Ten samochwalec wyperswadował sobie, że był najpiękniejszym między wszystkimi ludźmi. *Mon.* 64, 501. Samochwał. *Mon.* 75, 591. Zagaścił się u nas darmopyszkwicie i samochlubsey. *Mon.* 75,

105. SAMOCHLUBNY, SAMOCHWALNY, a, e; *Vind.* flavogovorliu, hvalnogovorjohz; *prablerisch*, *prablernd*. *Grek* samochlubny. *Zab.* 14, 101. SAMOCHLUBSTWO, SAMOCHWALSTWO, a, u., popisowanie się czym, chwalenie siebie samego; *Carn.* samohvalnost; *Vind.* flavogovorlivost, lastna hvala, lastnu hvalenje, famofvoja hvala, famohvalnost, pohvaluvanje, snashajozhnost, bahaunost, bahatitje; *Croat.* samohvalnost, *Selbstlob*, *Eigenlob*, *Prablererey*. Co za czoło, kochanki mi swoje wyliczać; ha i to z samochwalstwa mógł uczynić. *Teat.* 21, 81. *Mon.* 75, 591. SAMOCHOTNIE, ob. Samoehege. SAMOCIĄŻ *adverb.*, wciąż ciągnąc, in einem fort ziehend. Kazał Jagiełło szkuty ze zbożem przeciwko wodzie Niemnem rzeką do Litwy samociąż prowadzić. *Krom.* 459. SAMOCZWART, a, e; *Boh.* samčtvrty; *Slov.* samoštvrty; (*Vind.* samofsterti - cztery razy tyle); *Ross.* самъ четвертъ; sam z trzema, *Selbst vierle*, mit drey andern. Puścił się noga Władysław tylko samoczwart. *Biel.* 69. Samoczwarta, to jest, wzięwszy z sobą sługę jednego i żonę jego i kapłana, puściła się na morze. *Sk. Żyw.* 1, 544. Na biesiedzie każda potrawa musi przyjść, jako kasztelanka, albo samotrzecia, albo samoczwarta. *Herj. Zw.* 59. SAMODRUGI, ob. Samowtór. SAMODWUNAST, a, e, z jedynastą drugimi, *Selbstwölftle*. Starosta Bydgoski sam, samodwunast tylko, Krzyżakom się zastawił. *Biel.* 268. SAMODZIAŁ, u, m., sukno lub płótno własnej domowej roboty, sukno, płótno proste. *Włod. Cn. Th.* 978. *Uch* oder *Ueinwand* von eigner Arbeit, *Hautsch*, *Hautleinwand*. Samodział, sukmana z przedzy grubej wełny. *Mon.* 75, 591. Ten do lemieszka, ten do berła zdalny. Temu samodział, a ten pan bławny. *ib.* 71, 155. SAMODZIELNOŚĆ, ści, ż., dzielność przez siebie, ob. Udzielność; *Selbstwirksamkeit*, *Selbstkraft*, *Selbstständigkeit*. I w stanie społecznym przedziera się jakieś uczucie własnej samodzielności człowieka, że jest w sobie przeświadczony, iż odebrał od natury dosyć darów, któreby mu wystarczyły były do utrzymania jego szerególniej istoty mimo związku społecznego. *N. Pam.* 20, 184. — *Ross.* самодѣятельный; *Eccel.* самодѣятельный, *Graec.* αυτοεργητικός. *Eccel.* самодѣятельникъ, который дѣйствуетъ въ чемъ, дѣлаетъ что самъ; самодѣтель, который самъ творитъ. SAMODZIERCA, y, m., SAMODZIERZ, a, m.; *Bosn.* samodraggar, monarka; *Rug.* samodargaz, samowładca; *Ross.* самодержецъ, самодержавецъ; samowładzca, jedynowładzca, cf. monareha; *Selbstherrscher*, *Selbsthalter*. Fryderyk II. najdoskonalszy samodzierzów nauczyciel. *Przestr.* 75; *Eccel.* самодержавегую; *Ross.* самодѣствовать. *Graec.* μονάρχων. Samodzierzec. *Mon.* 75, 591. SAMODZIERZAWCZY, SAMODZIERZAWNY, SAMODZIERCZY, a, e; *Ross.* самодержавный; samowładca, jedynowładny, *Selbstherrschend*. Między królami samodziawcami tój ziemi naszej rachuje się Perymel ostatni. *Przyb. Luc.* 211. Proz roina samodzierzawna Plutona żona. *Zab.* 12, 408 Samodzierze domy. *Przestr.* 69. Samodzierczo *adverb.*; *Ross.* самозаконно. SAMODZIERZYCA, y, ż.; *Ross.* самодержица; samowładna pani, die *Selbstherrscherin*, *Selbsthalterin*. Katarzyna II. imperato-

rowa i samodzierzyca całej Rosyi. *Vol. Leg.* 7, 560. SAMODZIERSTWO, a, n., samowładztwo, *Selbstherrschafft*, *Alleinherrschafft*. *Mon.* 75, 591. SAMODZIESIET, iata, iate, sam z dziewięcią drugimi, *Selbstehente*, mit neun andern. Sam Szujski samodziesiet tylko uszedł cało. *Pasz. Bell.* A 5 b. SAMOGŁOSKA, i, ż.; *Slov.* samohlasná, zwučka, samozwučka, hláska; *Carn.* samoglasnek; *Vind.* glafnik, lamoglafez, *fammoglafnik*; *Ross.* гласная буква, самогласная буква; samobrzmiaca, der *Selbstlauter*, *vocalis*; od głoski, *ltery*. *Kpec. Gr.* 1, p. 4, ob. Spółgoska. SAMOGŁOSKOWY, a, e, od samogłoski, wokalisowy, *Selbstlauter*. SAMOGŁOSNY, a, e, — *ie adverb.*, przez się brzmiący, *Selbstlautend*; *Boh.* samohlasný; *Carn.* samoglasn; *Vind.* famoglasfen. SAMOGWAŁT, u, m.; *Ross.* магарка; psota z samym sobą pełniona, die *Selbstbestimmung*, *onania*. *Perz. Lek.* 197; samołoztwo. *Tr.*, ob. Samołożnik. SAMOIŚCIEC, śca, m., egoista, sobek, samolub, siebielubiec, o sobie tylko samym myślący; der *Egoist*, *Selbstsuchter*. Samoiściecie przy tronie nigdy nie zaśpi; osobliwość zawsze go cuci. *Stas. Num.* 2, 195. SAMOISTWO, a, u.; *Boh.* sobětnost; egoizm, [samolubstwo 2], die *Selbstsucht*. Z tym samoistwem szlachty, już odpadały od kraju najbogatsze miasta. *Przestr.* 49. (*Vind.* famostojezhnost, famofvoinnost - udzielność istoty, *Selbstständigkeit*). SAMOISTNY, a, e, — *ie adverb.*, pełen samoistwa czyli prywaty, egoizmu; *Selbstisch*, *Selbstständig*; *Boh.* sobětný. Samoistne dusze. *Stas. Zamoj. pr.* (*Vind.* famstojezh, famfvoin; *Eccel.* самостоятельный, samoistny, udzielny co do istoty, *Selbstständig*). SAMOJEDNY, a, e, jedyny, ciniąg. Kaimskie ręce krwią braterską zbroczyć; Samojednego w pole wyprowadzić usiłował. *Kulig. Her.* 154. SAMOJEDYNAST, a, e, sam z dziesięcią drugimi, *Selbstiste*, mit zehn andern. Każdy samojedynast przyjechał. *Wary. Ges.* 28. SAMOJEDZ, SAMOJAD, SAMOJEDNIK, a, m., SAMOJEDZCA, y, m., ludojad, ludojedca, ludożerca; *Sorab.* 4. famohyédzk; *Carn.* ludysiertnek; *Rug.* gljudojghja; *Croat.* lyudojed, (szamojedecz *monophagos*); *Ross.* людоядъ, лодоядъ; *Eccel.* человекоядецъ, челоѡвѡкожрецъ, челоѡвѡкожиратель. Samojedz. *Mon.* 75, 591. Bajeczne powieści o samojednikach, o wilkołakach, i tym podobnych dziworodach. *ib.* 70, 74. SAMOJEDZ, i, ż., jedzenie zwierząt swego rodzaju, daß *Fressen* der Thiere seines eignen Geschlechts, daß *Aufressen* einer den andern. Wielkie sowy mniejsze sowieta wyjadają i samojedzia się żywią. *Haur. Sk.* 277. — Samojedz, ludojedz, *Menschenressererey*. Radzi byli pasterze i bliźcy sąsiedzi, Ze ich zbawił Herkules takię samojedzi (Kakusa). *Klon. Wor.* 24. — *Transl. fig.* W Wołoskiej samojedzi ani wiary poddanych przeciwko panu, ani sprawiedliwości pańskiej przeciwko poddanym niemasz żadnej. *Orzech. Qu.* 141. — 2. *Collect.* Samojedz, 4. SAMOJEDY, dziec, kraj, gdzie ludzie ludzi pożerają, ludojedczy, ludożerocy; die *Menschenresser*, daß *Land* der *Menschenresser*. Samojedz, *anthrophagi*, ludzie, którzy drugie ludzie jedzą. *Macz* [2. SAMOJEDY, z *czudz* samebagnisty kraj, i jets-mieszkaniec; naród właściwy w Rosyi. 2]. Samojedy, naród północny państwa Rosyjskiego wzdłuż morza aż do Syberyi; jest

to naród dziki i t. d. *Dykc. Geogr.* 3, 15. Samojeđen. — §. Lud dziki, bałwochwalski, i Samojeđz, który sąsiadów i ojców swoich jedzą. *Sk. Żyw.* 2, 80. Ziele to rośnie w Arabii albo Samojeđzi. *Syr.* 898. SAMOJEDNY, a, e, SAMOJEDZKI, a, ie, od samojeđzi, ludożerny, menſchenfreſſeriſch; *Boh.* ludogodský; *Ecll.* человекоядний. SAMOJETNY, a, e. — ie *adverb.*, osobno odłączony, abgeſondert. Gruczolki samojetne, *conglobatae.* *Krup.* 3, 115. Dwa gruczolki poduszowe są z wielu innych gruczolków samojetnych złożone. *Krup.* 2, 542. (*Carn.* samojeja *flos pascuus*). SAMOKATCA, ob. Samobójca. SAMOKACTWO, ob. Samobójstwo. *Dudz.* 57. SAMOKUPEC, pea, m., sam jeden jakim towarem handlujący; *Vind.* ſamotershez, ſamokupcz; *Rag.* ſamoprodávaz, der Alleinbändler, Monopolist, der allein einen gewiſſen Handel führt. Wenetowie na ów czas bogatych towarów Indyjskich samokupcy. *Nar. Hst.* 6, 542. Nazywano ich głódotórcami, samokupcami, monopolistami *Czack. Pr.* 1, 526. SAMOKUPSTWO, a, n.; *Vind.* ſamokupzhna, ſamotershtvu; *Sorob.* 1. yenoh szamolo pzedahwacztwo; *Croat.* szamoterstvo; *Rag.* samoprodaja; *Ecll.* оркунмуецино; monopol, handel jednemu tylko pozwoiony; zaś Monopolium, der Alleinhandel. Monopolium albo samokupstwo pochodzi tylko z łakomstwa, z zazdrości. *Haur. Sk.* 254. Pozwalając osobnego przywileju albo samokupstwa jednemu człowiekowi lub towarzystwu, pozbawia się przez to wielu osób pożytku. *Mon.* 74, 175. *ib.* 75, 591. Do rozszerzenia handlu wydano edykt, w którym samokupstwo czyli monopolium w handlowaniu zniesiono. *Pam.* 84, 649. — "SAMOKWIŁEY n. p. Hymet. *Żebr. Ow.* 182: *semper florescens* SAMOLOT, a, m., ptak Fenix, który ma być jedyny na świecie, umiera i znowu się rodzi. *Gwagn.* 696. der Pfünur, ogniawcz, wyczyniec. SAMOŁÓWKA, i, ż.; *Ross.* самоловь, самоловня снасть, слопецъ; łapaczka, w której kto sam się łowi, dół, dołek, *prop. et transl.*; eine Falle, Fallgrube, ein Fallstrich. (*Croat.* szamoloverz *iesz vertagus*). Wilk, gdy w gotową gdzie nade wsia samolówkę wpadnie, Nazad mu z niej wyjść niesładnie. *Tward. Wł.* 246 wilezy dół, Walfgrube. *Mon.* 75, 691. Sami w swoje samolówkę wpadli. *Białob. Od.* 24. *Kłok.* 78. *Pot. Syl.* 259 Da bóg unyśl stateczny, żelým w tój wędrowce Zadnej się zwrześ nie dała świeckiej samolówce. *Tward. Pasq.* 48. Samolówki sądowe, wykrety, któremi schytrzają drugich w prawie; *anfractus juveniorum.* *Mącz.* Wykrety czyli słowne samolówki, *sophismata.* *Pileh. Sen. list.* 4, 54. SAMOŁOWNY, a, e. — ie *adverb.*, verfünglich. Zdała się Polakom przysięga Kazimierza podejrzana i samolowna. *Stryjk* 594. SAMOŁOZTWO, Tr., ob. Samogwałt SAMOŁOZNIK, a, m., Tr., onanista, sam z sobą psotę pełniący, der Selbstbefreder. SAMOLUB, ob. Siebielubiec. SAMOLUBNOŚĆ, ści, ż.; *Vind.* lastna lubesen, samofvoje lubljenje, velku na se dershanje; *Ross.* самолюбие; naganna miłość własna, die Eignliche, Selbstliche. Samolubność mniema, iż nie trzeba się przymuszać, ani trapić dla nikogo. *Zukl. Roz.* 196. SAMOLUBNY, a, e; *Ross.* самолюбный; siebie kochający, eigenlich, selbstlich, in sich selbst verliebt; *Boh.* samoljbe-

zný. Tam się samolubny Narcys z sobą pieści. *Zab.* 10, 54. *Koss.* Część brzegów Afryki podlega rządowi samolubnemu. *Pam.* 85, 2, 294. arbitralnemu. SAMOŁUSK, a, m., wąż mejadowity, bez tarczy, samemi łuszekami cały okryty. *Zool.* 205. eine ganz schuppige Schlange. "SAMOŁADRÝ, a, e; *Ecll.* самолудрый, который самъ о себѣ мнитъ, что онъ умнѣе, cf. pedant. SAMOÓSMY, a, e. sam z siedmiu drugimi, selbadt, mit sieben andern. On Noe, który jedno samoósm został żyw. *Rej. Post.* S s 6. Samoósmego Noego bóg zachował. *Leop.* 2 *Petr.* 2, 5. Pojmali go: potem samoósmego go ścieli. *Gwagn.* 644. SAMOPAL, u, m.; *Rag.* samopallo, samokres; *Dal.* samokresz; *Ross.* самопалъ, (cf. samostrzał, ein Selbstschuß); gatunek dawniej strzelby, eine Art alter Feuergewehr, [eine Funtenflinte 2]. *Mon.* 75, 594. Kozacka pirchota strzelby, samopaly nazwane miała. *Papr. Wł.* 2, 115. Kozacy prażyli Turków z samopalów. *Nar. Chodk.* 2, 401. Jednych działa raża, Drugich Dońcy ukryci z samopalów praża. *Tward. Wł.* 244. Muszkiety nasze dalej nad Osmana samopaly i trzcinny sięgały. *Tward. Wł.* 159. Ręka jego od postrzału z samopalu Moskiewskiego zdziurawiona. *Birk. Arz. Kaw.* 56. Samopalem zbrojny *Ross.* самопальникъ SAMOPAS *adverb.*, sam osobno się pasący, allein weiden. (*Sorab.* 1. samopastné, zamopastné; *Boh.* prostopášný, rozpustilý. *Vind.* samupashien; *Carn.* samapash, samapashne ragus, *dissolutus*). Kóń ten samopas się nad brzegiem to tam, to sam pasie. *P. Kichan. Orł.* 1, 15. Jednorożec tak dziki, że i swojej samicy nie rad widzi; bo odszedłszy od niej samopas po pustyniach chodzi, aż się miłością zapali, i znowu do niej przychodzi. *Birk. Chmiel. C.* 2. Owca chodzi samopas, nie jęj nie zatrzyma, Znać tu ani pasterzów, ani wilków nie ma. *Karp.* 1, 89; (cf. Kto nie ma przyjaciela, jest jako on żubr odyniec, eo go od siebie stado wyłbie, iż jedno sam pastopas chodzi, a żadnego spółku z innymi zwierzęty nie używa. *Rej. Zu.* 88 b). — *Transl.* Samopas, rozprószenie, pojedynczo, osobno, bez dozoru; zerstreut, allein, ohne Aufsicht; cf. *Ross.* самовольный, своевольный. Samopas wałesali się, gdzie je noc zagnała, tam swe siadła mieli. *Pileh. Sall.* 151. Ludzie ci, chociaż tak chodzą samopas i tu i owdzie, mają jednak każda ich horda głowę, której słuchają. *Boter.* 250. Nieprzyjaciel wsząd ścisłiony, daje się nogom samopas. *Tward. Wł.* 440. pierzcha, w rozsypkę idzie, entflieht zerstreut. — Samopas kogo puścić, bez dozoru, einen sich selbst ohne Aufsicht überlassen. Edukacya, jak złą naturę przełamuje, tak dobra, kiedy ją samopas puścisz, w żyj się zwyczaj obraca. *Falib. H.* — *Miler:* Stolec, samopas odchodzący. *Perz. Lek.* 100. wstrzymać się nie dający, mimowoli chorego odchodzący, unwillkührliche Entble, die sich nicht verhalten lassen. SAMOPAS, a, m., samopasny człowiek, rozpuszczony, swywolny, ein Aufgelassener. Poczekajcie, poczekaj, panie samopasie. *Zabl. Amf.* 77. Ludzie nazbyt dworscy, nieuważni, samopasni. *Falib. A.* 1. SAMOPASKA, i, ż., błakająca się niewiasta, małpa, *ambubaja.* *Mącz.*, (eine Heruntreibern, awanturnia). (*Serab.* 1. zamopastnosc; *Carn.* samopastnost = swawola, swa-

wolność). SAMOPIET, a, e, sam z czterema drugimi, selbstjünfte; *Slov.* samopáti. Rycerskiego stanu człowiek może łupieżce pokonać samotrzeć, mieszczanin samopiet, a prosty chłop samosiódm. *Szczerb. Sax.* 442. SAMOPŁYNNY, a, e, dobrowolnie płynący, von selbst fließend. Samopłynną węgą lane rymy. *Min. Hyt.* 5, 544. SAMOPPSZA, y, ż., *triticum amyleum*, Amelforn, pszenica krocymalna, za jedno biorą z orkiszem, Epel; Dinfel; jedno że mniej pokarmu ciała daje, niżli orkisz; ziarno podobne pszenicznemu, jedno w łupince jak orkisz zawarty. *Syr.* 955, (cf. gołka, ploskur). et 950. et 927. et 436, (cf. jarka). SAMORODNY, SAMORODY, a, e, SAMORODNIE *adverb.*; *Eecl.* самородный; (*Boh.* samorostlý *sponte sua natus*; *Eecl.* саморасленный); nierobiony, naturalny, nie sztuka lub ręką wystawiony; selbst erzeugt, von sich selbst gewachsen, von Natur, natürlich, nicht künstlich, nicht gemacht. Nil ma odnog samorodnych 5, a dwie przemysłem uczynionych. *Boter.* 215. Złoto, jako burzące działo, skały samorodne łamie. *Birk. Exorb.* B b. Karmią się ziołami, korzónkami, i innymi samorodnymi owocami. *Klok. Turk.* 74. Miejsce to samorodne miało zasklepienie. *Otw. Ow.* 108. Skrył się za płotem samorodnym. *Zab.* 41, 88. Samorody. *Przyb. Milit.* 510. Produkt samorodny. *Vind.* samorashniza; *Ross.* самородка. — *Transl.* Wiersze Homera zdają się samorodne, z taką łatwością zrobione, iż jak się zdaje, nie kosztowały ani trudu ani pilności. *Pir. Wym.* 545. bardzo naturalne, niekunsztowne, lub też oryginalne; natürlich, originell. SAMORODNOŚĆ, ści, ż., naturalność, die Natürlichkeit. *Tr.* Samorodność czyli oryginalność. *Teat.* 24. die Originalbeit, das Originelle. SAMOROST, ob. Winne ziele. SAMORUCH, u, m., SAMORUCHNIA, i, ż., 1) samobrotnik, silnia sama się obracająca, ein sich selbst bewegendes Werk; *Eecl.* самодвижество. Obrót kółek w jakiej samoruchni, *automa. Hub. Mech.* 15. Gdy w jakiej samoruchni jedno koło w tę, drugie w przeciwną obraca się strone . . . *ib.* 15. — 2) Samoruch, SAMORUSZNOŚĆ, ści, ż., *Cn. Th.* 979. władza ruszenia siebie samego, die Selbstbewegung. Przytoczył się niebieski pojazd samoruchem. *Przyb. Milit.* 218. SAMORUCHY, SAMORUSZNY, a, e, *Cn. Th.* 979; *Eecl.* самодвижный; sam się obracający, sich von sich selbst bewegend. Zbiega pod niebieską samoruchą bramę. *Przyb. Milit.* 150. Samoruszne silnie, *automata. Hub. Mech.* Samoruszne woskowe obrazki. *Mon.* 69, 1052 SAMORZADCA, ob. Samowładca. SAMORZADNOŚĆ, ści, ż., samowładność, udzielność; die Selbstherrschafft, Souverainität. Upadła samorzadność narodu. *N. Pam.* 14, 254. SAMORZADNY, ob. Samowładny. *SAMOSADKA, i, ż.; *Ross.* самосадка; sól na jeziorach sama się krystalizująca. *SAMOSADNY, a, e, — *ie adverb.*; *Eecl.* самосудный, *Graec.* ἀυτόδικος; selbstrichtend. *SAMOSILNY; *Eecl.* самосильный, ob. Samowładny. SAMOSIÓDM, a, e, sam z szczęścia drugimi, selbstlichte, mit sechs andern. Tego żałuje, iż nie sam, ale samosiódm z żoną i z dziećmi zginać mam. *Orzech. Qu.* 174. Wyszedł oskarżony samosiódm przysiągłszy. *Gorn. Wł. J 2.* Rycerskiego stanu człowiek mo-

że łupieżce pokonać samotrzeć, mieszczanin samopiet, a prosty chłop samosiódm. *Szczerb. Sax.* 442. *ib.* 158. SAMOSŁANIEC, ica, m., nie od drugiego lecz od siebie samego posłany, samozwaniec; ein von sich selbst Gesandter, der von niemanden einen Auftrag hat, sich selbstlich für einen Abgesandten ausgibt. Ci nowowiernicy, samośłańcy, którzy bez porządnego powołania na urzędy kościelne sami się wdzierają. *W. Post. W.* 12. Uchowaj nas od chytrych samośłańców. *Sk. Kaz.* 88. SAMOSŁANSTWO, a, n., udawanie poselstwa od kogo, vorgebliche Absendung von jemanden. Nie idą odszczepieńcy od apostołów, ale od swej woli i samośłaństwa swego. *Sk. Kaz.* 201. et 206. SAMOSOB *adverb.*, samopas, osobno; allein, ganz allein. Pasąc przy morzu pastereczka łoża Liczne samosob bydełko bez stróża. *Zab.* 16, 510. SAMOSTRZAŁ, u, m., (*distng.* samopał), der Selbstschuß. Samostrzał zastawuje się tak, że na miejscu, gdzie się zwierz dobrze już wnącił, nabita flinta się osadzi, od cyngla aż do zanęty sznurek, aby gdy zwierz za netę ruszy, fuzya wystrzeliła. *Kluk. Zw.* 1, 407. — 2. Kusza, łuk z cynglem; *Vind.* famoistra, famoistru, strelak, famoistrel, (samokresz: pistolet); *Croat.* szamosztrél, *adject.* szamosztrélai; *Dal.* szamosztril, (szamokresz *scopus*); *Hung.* szamszerigy; *Bosn.* samostril; *Rag.* samostriel, (samokresz *terzetta*); eine Armbrust, ein Drückbogen. Samostrzały na wystrzelanie strzał. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 51. *Wujek. ib.* (kusze. *Bibl. Cd*). Czyńcieś panie mocne ramię moje, jak łyeczysko samostrzału niedzianego; *ut arcum aereum.* *Wrobl.* 57. Z drzewa laskowego najlepsze obręcze bywają na achtele, także samostrzały dzieciom ku krotoli. *Cresc.* 405. *Prov.* Wszystkiego pomoże, z kuszy i z samostrzału. *Rys. Ad.* 72. SAMOSTRZELNIK, a, m, co samostrzały, łuki, robi, der Drückbogenmacher. Z palniku czynią też łyeczny łuki mocne, także samostrzelniczy kusze. *Syr.* 791. SAMOSZÓST, a, e, sam z pięcią drugimi, selbstschifter. Drugich niewolników z sobą namówiwszy, uciekł samoszóst ztamtąd. *Pasz. Dz.* 54. *Biel.* 116. SAMOTNY, *SAMOTY, a, e, SAMOTNIE *adverb.*, osobny, sam bez ludzi, einjam; *Boh.* samotny, osamělý; *Slov.* samotni, samotně, osamělý. (samotliwe słowo *singulare verbum*); *Sorab.* 1. famotné, famitkowné; (samotné *proprius*, właściwy); *Carn.* samótne; *Vind.* famoten, safeben, pufhaun; *Liag.* samotni, samoxiv; *Ross.* уединенный, молчаливый; *Eecl.* единствеуемый. Jestem sam, lecz nie samotny. *Teat.* 25, 4. Nie jest dla człowieka dobrze, żyć samotem. *Przyb. Milit.* 250. żyć samotnie; *Vind.* ofubnuvati; *Eecl.* единствовати, особствовати, особитися, уединятся, молчальствовати. Samotnym uczynić, osierocić, *Boh.* samotnjm, osamotnjm; *Croat.* oszamoelnjem. Samotnym się stać, osierocić *Boh.* osaměti, osamjnm. SAMOTNOŚĆ, ści, ż., SAMOTA, y, ż.; *Boh.* samotnost, samota, samotina; *Slov.* samotnost, osamělost, (samotnost, panietw *coelibatus*); *Sorab.* 1. famitkolež; (*Sorab.* 1. famotnošez *proprietas*); *Carn.* samóta, samizhe; *Vind.* famota, famotnost, pufhaunost, ofebnost, bresludnost, odludnost; *Croat.* szamoča, puschina; *Rag.* samocchja; *Ross.* уединение,

одиначество, особенность, особливость, молчание, за-
холустье; *Eecl.* одиначество, оди́нени́е, особность;
(*Eecl.* *παύλαμνινα* cela dla samotnego bogomyśla); oso-
bność, bezludność. *Dudz.* 57. die Einsamkeit. Niecierpliwy
trwać dalej w samotcie nielubiej Bez urciech oblobieńczych
i ojcowskięj elduby. *Zab.* 15, 7. *Kniaż.* SAMOTNIK, a,
m., samotnie żyjący, ein Einsamer; *Sorab.* 1. samszétk;
Carn. samoshlyzhi; *Vind.* bresludnik, odluden zhloyek;
Rag. samóxivaz; *Loss.* osobnikъ, одинецъ (cf. odyniec),
удивяеникъ, молчалыникъ; *Eecl.* osobnikъ, безгра-
дникъ, инокъ. Nie wesolyś, choć w szczęseiu, pókiś
samotnikiem. *Przyb.* *Mitt.* 248, cf. samozýjec. SAMO-
TNICA, y, ż., samotnie żyjąca, eine Einsame, die einsam
lebt; *Carn.* samiza; *Ross.* удивяеница; *Eecl.* инокыня.
SAMOTAKI, a, ie, tautologiczny, tautologif. Podania
samotakie, gdzie to samo słowo w tym samym znacze-
niu twierdzone bywa o sobie samym. *Cyank.* *Log.* 158.
SAMOTOK, u, m.; *Rag.* samotok, sirovaz, oról, mu-
stum pratropum; *vina* *virgine, che esce dall' ura non tor-
colata.* *Verprung.* SAMOTRESĆ, ści, ż., wino z suchych
jagód *Tr.*, trédner Beeren - Wein. SAMOTRESĆIOWY, a,
e, ib. SAMOTRZASK, u, m., ein Fingeläftig, ein Käfig
die Vögel zu fangen. Samotrząsk. Łapka na ptaki. *Mon.*
75, 591. Szczygły łowią się też na webika w klatki,
samotrząski zwane. *Klak.* *Zw.* 2, 224. U klatki samotrze-
ski wieko tak się podeprze, aby ptak wpadający same-
go siebie zamykał. *Klak.* *Zw.* 2, 585. Słowa jego za sa-
motrząski stana. Kto nieostrożny na ich lepie więźnie.
Zab. 14, 35 SAMOTRZEC, ia, ie, sam z dwoma dru-
gimi, feldritter; *Boh.* samřej; *Slov.* samotřeti; (*Vind.*
lamotretji = trzy razy tylki). Wierszowie był na gardle
skaran samotrzeć i z syny. *Biel.* 74. Przyszła do niego
matka boża samotrzeć (*adverb.*) *Sk.* *Zyw.* 1, 117. Rycer-
skiego stanu człowiek może łupieżce pokonać samotrzeć,
nieszczannu samopięt, a prosty chłop samosiódm. *Szczerb.*
Sax. 442. Każda potrawa na stół musi przyjść, jako ka-
szelanka, albo samotrzecia, albo samoczwart. *Hej.* *Zw.*
59. SAMOTRZYNASTY, a, e, sam z dwunastą drugimi,
feldfreyebnter, mit zwölf andern. Zebrał towarzyszyów dwa-
naście, tak iż samotrzynasty szedł na ono miejsce. *Sk.*
Zyw. 1, 569. SAMOU CZNY, a, e, SAMOUK, a, m., z
siebie samego uczoney; *Graec.* *αὐτοδιδαστος*; *Ross.* са-
моучка; *Eecl.* самоучный, самоучный. (*Vind.* famovuk
= partacz). Onych samoucznych, w sobie mądrych świad-
ków słuchać nie zaniechamy. *Smotr.* *Apol.* 178. SAMO-
WIAREK, rka, m, SAMOWIERNIK, a, m., na samęj
wierze bez uczynków zasadzający zbawienie, hydne prze-
zwisko protestantów, der auf den Glauben allein die Erlig-
keit baut. (*Eecl.* самовѣрный, *Graec.* *αὐτοπίστος*, per se
fidei faciens). Przestroga samowiernikom, którzy się
tylko listem okrywają Wiary, a dobrych spraw zaniedby-
wają. *Ody.* *Sr.* 2, N 5 b. Wy mili samowiarkowie!
Smotr. *Lam.* 152. Ci samowiernicy, nieprzyjaciele wszech
uczynków dobrych. *W. Post.* *W.* 2, 66. Szata ta swa-
dziebna nie znamionuje wiary, jak samowiernicy wykre-
cają, ale miłość i uczynki dobre. *W. Post.* *Mn.* 565.
SAMOWŁADCA, SAMOWŁADZCA, *SAMOWŁAJCA, y,

m.; *Carn.* samoblastnik; *Vind.* famokraluvauz, famobla-
stnik; *Croat.* szamoladavec; *Rag.* samovládaz, samo-
daraz; *Slav.* vlastelin; *Sorab.* 1. famokkncziczér; *Ross.*
самовластитель; samodzierz, jedynowładea, nieokreśle-
nie panujący; der Selbstherrscher, unmittelbare, alleinige
Beherrscher. Samowłajca meba i ziemi. *Groch.* *W.* 195.
Potomek Jagiella enego Samowłajcy Sarmackiego. *Groch.*
W. 475. Krol nasz nie samowładzca, ale ojcem i głó-
wą narodu być powinien. *Gaz.* *Lar.* 1, 170. z konst. 5.
maja (nie despotą). *Sak.* *Kal.* E 4. *Mon.* 75, 591. SA-
MOWŁADCZYNA, y, ż., samodzierzycia, samowładna pa-
nia, nieokreślenie panująca; die Selbstherrscherm, alleinige,
unmittelbare Beherrscherm. U Pensylwańczyków, równość sta-
nu jest ich samowładczyng. *Zab.* 12, 176. SAMOWŁA-
LNY, a, e, SAMOWŁADNIE *adverb.*; *Vind.* famoblasten,
famogospodzen, famokralski, lastnomozhen, last od
sebe, l' lastno mozho; *Rag.* samovlastni; *Croat.* sza-
mowlaszten; *Ross.* самовластный; *Eecl.* самоповелитель-
ный, самосильный; samodzierzyca, nieokreślenie panująca,
selbstherrschend; in malam partem despotyczny, despotif.
Rząd despotyczny albo samowładny, gdy najwyższa wła-
dza żadnemi nieokreślona prawami od jednej panują-
ego zawisa woli. *Wyw.* *Geogr.* 115. W państwach sa-
mowładnych wola rządu jest prawem. *Mon.* 65, 255.
Samowładnym być, samowładnie panować, *Rag.* samo-
vlastiti, vlastiti; *Loss.* самовластвовать. — §. Oza-
dzenia nie według przepisanego sądowego sposobu pó-
stępowania, samowładne wyroki. *Gal.* *Cyw.* 1, 16. ei-
genmächtig, willkürlich, samowolny. (*Slav.* samowlastne
słowo *ancienta* var. *ch.* Nieforemny). SAMOWŁADZTWO,
o, n., SAMOWŁADNOŚĆ, ści, ż., jedynowładztwo.
Wład.; *Carn.* samowlastnost, samoblastvu; *Vind.* famo-
vlastnost, nepodlastnost, famoblastvu, famogospodztvu,
famokralestvu, lastna muzh; *Sorab.* 1. famokknczétwo;
Croat. samovlastnoszt; *Rag.* samovlastitos; *Ross.* са-
мовластие; nieokreślona władza, unmittelbare Gewalt.
Samowładztwo. *Mon.* 75, 591. Utrata samowładności na-
rodowej, nie może być na przeszkodzie do ćwiczenia
się w pozytywne nauki. *N. Pam.* 5, 187, *ob.* Sa-
morządność, udzielność. — §. Niewolno, aby skrzy-
wdzony sobie zadosyć uczynienia sam poszukiwał; sa-
mowładztwo nie zgadza się z publicznym bezpieczeń-
stwem. *Gal.* *Cyw.* 1, 15. Eigenmächtigkeít, samowelstwo.
SAMOWŁAZŁY, ego, m., wtroc, wtroczeń, intruz, wdzer-
ca, cf. samozwaniec, samosłaniec, der sich selbst aufge-
drungen hat. Iż na urząd nie będąc powołany, ani po-
słany, sam się weń wdał i wtrocł, dzisiejszy go na-
zwali samowłazłym. *Zorn.* *Post.* 18. Może bóg sobie praw-
dziwie apostołskie sukcesory wzbudzić z tych, którzy
a was są zwani heretyki a samowłazłymi. *ib.* 18. *ib.* 5
b, 625. SAMOWOLNY, a, e, SAMOWOLNIE *adverb.*,
z własnej woli pochodzący; *Croat.* samovoljen *pertinax*;
Rag. samovogljan *inobsequens*; *Bosn.* samovogljan *contu-
max*; *Eecl.* самокопиль, самоутиль; *Graec.* *αὐτοβωλιος*;
Ross. самовольный, свособольный; według upodobania
i woli postępujący, arbitralny; eigenwillig, selbstbeliebig, ei-
genmächtig. Gdyby magistratury, nie podług prawa, ale

podług samowolnego sądziły zdania... *A. Zamoj. 9.* Gdy jedna część społeczności samowolnie pracą i osobami drugiej części zarządza, takowy stan rzeczy nosi imię niewoli. *N. Pam. 15, 287.* Religia monarchów czyni enotliwymi; a jeżeli ich władza okaże się samowolna i sroga, czyni znowu poddanych cierpliwymi. *N. Pam. 10, 28.* Zdziwienie nad samowolnym postępowaniem rządu Angielskiego. *ib. 5, 362.* Zwierzęta się samowolnie poruszają. *Zool. 1.* Cięża samowolnie w próżni spadające. *Hub. Mech. 20.* z siebie samych, von selbst, von freyen Entfren. Samowolne spadanie ciała. *Hub. Mech. 16. et 45. et 71.* Judasz z matką swoją samowolnego dopuścił się kazirodztwa. *Pociej. 25.* nie wymuszonego, dobrowolnego. (*Eecl. самовольству спонте ефера*). SAMOWOLNOŚĆ, sci, ż., arbitralność, die Eigenwilligkeit, Freyheit deß Willens. (*Croat. samovolnost pertinacia; Rag. samovoglas inobedientia*) Samowolność obcych kupców. *N. Pam. 19, 124.* SAMOWTOR, a, e, sam z jednym jeszcze; *Boh. samdruhý*, (samodruhá ciężarna, brzemienna); *Slov. samodruhí; Bosn. samodrug*; (*Vind. samadruh, duoja versta = podwojny*); *Ross. самъ - другъ*, (= 2. podwieselony), selbander. Złó wsi był powiem z pachółkiem samowtor zbrejno na koniu stawać. *Star. Ryc. 15.* Pojadł samowtor za nim. *Biel. 110.* Zjechali się prowinycyalowie samowtorzy do Rzymu na obieranie generała. *St. Żyw. 2, 250. Mon. 64, 191. Sk. Dz. 1045.* Arko zlocista, uciecho świętego Króla psalmisty, w trudne czasy jego, Kiedy przed Saulem z tołą samowtory Uciekał w góry. *Groch. W. 598.* SAMOZERCA, ob. Samojad, Ludojad. SAMOZWANIEC, ica, m., samosłaniec, nie od drugiego wezwany, fałszywe wezwanie od drugiego udający; *Ross. самозванецъ; Eecl. самозванный, der sich selbst berufen hat, den niemand anders berufen hat, der fälschlich vorgiebt, als habe man ihn berufen.* Krzyżacy sedziów od papieża na rozstrzygnięcie zatargi ich z Polską postanowionych, samozwanicami tytułowali. *Nar. Hist. 5, 578.* Dymić samozwaniec. *Nar. Chodk. 1, 506.* SAMOZWAŃSTWO, a, n.; *Eecl. самозванство; die Selbstberufung.* SAMOZYJEC, ica, m., w niektórych województwach bezceniec. *Czart. Mskr., der Hagestolze, der ohne Weis löbt.* SAMPAN, a, m., jespán, jegomość pan, der hochgeehrte Herr. Powiedz wróżko natychmiast jasno, zwieźle, krótko, Rok, dzień, porę i miesiąc narodzin sampána. *Zabl. Zab. 71.*

SAMPIERZ, ob. Sampierz. SAMSIAD, ob. Sąsiad. SAMSIEK, ob. Sąsiek.

SAMSON, a, m., sławny przez siłę swoje żydowski Herkules, Симсон. Jużbym się teraz i z Samsonem sprobował. *Teat. 27, 109.* — ? Samson herb; cin Wappen. Samson lwowi paszęce rozdziara; na hełmie trzy pióra strusia. *Krup. 5, 46.*

SAMTEN, samato, somoto = sam ten, ten tu, (oppos. tam ten), tiefer Bier. W żadnej ogroda samtego kwaterze Fiolkom miejsca czemuś nie dała! *Kehow. 144.* SAMUCHNY, SAMUCHNY, ob. Sam.

SAMURA, y, ż., [świnia; *ross. самуръ astr. wieprz 4*], n. p. Tam Merkuremu przy zwykłej ofierze Prośnej samury,

którą na rzeź daje, Takie z pokorą wylewa pacierze... *Pot. Syl. 559.* Niemasz dziwu, Iwa abo żołnierza na murze Widzieć; ale eo też tam było po samurze, Którój i przez płot ciężko, bo jej koły wadzą. *Pot. Poc. 655,* (cf. *Ross. замуриться доматorem być*).

SAMY, ob. Sam.

SAN, u, m., rzeka na Rusi. *Dykc. Geogr. 5, 24,* cin Żuż in Galizien, ob. Sandomierz.

SANCYT, u, m., termin prawa Polskiego, na wyznaczenie wyroków sejmów lub konfederacyj; — od słowa *sancire. Kras. Zb. 2, 471.* cin Reichstags- oder Conföderations-anstpruch. Tysiące wydanych od generalności sancytów, to jest wyroków. *Ust. Konst. 2, 254.* SANCYTOWA deputaeya. *Sejm. Grodz. 64.* roztrzasająca sancyta.

SANDACZ, ob. Sedacz.

SANDAŁ, u, m., §. 1) [rodzaj obuwia składającego się z samej podeszwy 2], pantofel zakonników, cin Sandal; *Croat. sandalea lignea solea; Ross. сандалии; Eecl. казллий, сандалиа, псеиница, (плесня podeszwa nożna). — §. 2) Drzewo sandałowe, Sandelholz; *Ross. сандалъ; (сандалець nawa lekka).* SANDAŁOWY, a, e, od sandału, Sandel; *Ross. сандалый; (сандальть, насандальть farbować sandałowemi drzazgami).**

SANDARAKA, i, ż., farba cynobrowata, Sandaroth, Waßblei-derfarz. Żywica jałowcowa. *Sienn. 559;* nie tylko do przednich wchodzi malarskich pokostów, ale i do lekarstw. *Kluk. Rosl. 2, 222.* SANDARAKOWY, a, e, von Sandaroth.

SANDOMIERZ, a, m., [*russ. Sandomyr; Etym. sąd 2*]; miasto niedaleko tego miejsca, gdzie rzeka San do Wisły zmierza. *Kpec. Gr. 5, 55.* SANDOMIRSKI, a, ie, n. p. województwo Sandomirskie. *Dykc. Geogr. 5, 25.* SANDOMIRKA, i, ż., najprzedniejsza pszenica w Sandomirskim rosnąca, Sandomirer Weizen, eine der besten Gattungen. Pradziad mój płynął z sandomirka do Głubiska. *Teat. 7, d. 52.*

SANICA, y, ż., sanna droga. *Włod., SANNA, y, ż., die Schlittenbahn; Croat. sanik; Carn. seninz; Vind. fanienz, gasithe, gas, gashnia, (cf. gać); Star. saonik; Bosn. savnik, prrit, pút po snigu. — ? Plur. Sanice. płozy sanne, Boh. sanice; Ross. полозь, полозокъ, полозки, копани, die Schlittenfussen.* SANIE plur.; SANKI, SANECKI plur. dem; *Boh. saně, sanký, plsz (cf. plazać), (2 saně zuchwa; saň smok; Saně jedze; Slov. saně, (sána, čelist čelustě, zuchwa); Sorab. 1. lana, fane, fanki; Sorab. 2. szanki; Carn. seny, sumke, (sumkni cradere, zeuknąć); Vind. fani, derkalize; Croat. száni, szaone; Hung. szán; Rag. saðne, saðnize; Slav. saonice, szaonice; Bosn. savne, savnice; Ross. сани, санич. саночки, салазки, салазочки; pojazd do jazdy śnieżnej, na płozach, der Schlitten. Przodek sanek Ross. головашки, головашки, заголовокъ. Szyna pod sankami Ross. тормазъ. Sanki pośpieszne; Vind. funke, Rennschlitten. Sanki szerokie lubiane Ross. обшивни. Sanie od wożenia drzewa Ross. дровни, дровешки. Chłopskie sanki obłazaste Ross. розвальни. Małe sanki chłopskie Ross. пошевники. Sankami jeździć, Vind. fanienzhati, se lanni vositi, fanienkati; Croat. sanjkatizze, szaukamsze, szanchemsze. Jeżdżenie sankami, jazda sanna,*

ślitada, *Vind.* fanienzhanie, fanineska voshnja, fanienkaije; *Ross.* katanie. Sankami jeżdżący; *Vind.* fanien-ski vosnik, fanienzhar, fanienzhavez, der *Echslittenfahrer*. Wyjeżdżać sanki *Ross.* обкатать, обкатывать. Sanie za saniami, dziek dziek dziek dziek! *Teat.* 56. c, 10. Kto-by komu ogankę posłał w największe mrozy, albo o ś. Janie sanki, mianoby go za niemądrego. *Gorn. Sen.* 58. — *Prov.* Jak sanie się skrzywi. *Pot. Zar.* 189. — 2. Sanie do przeprowadzenia ciężarów. *Jak. Art.* 5, 515, chociaż mimo śniegu, same moene bardzo sanice; die *Echleite*, *Easten* wegzufleiten. Sanie służą do przeprowadzenia armat przez ciasne drogi. *Jak. Art.* 5, 49. — 2. *Anatom.* Sanki; kość ramienna, kluczycz, kluczka. *Dudz.* 56. das *Echlschifflein*. SANKOWY, a, e, od sanek, *Echslitten*, *Echslitten*; *Boh.* sanový. SANNY, a, e, od sanien, od sanny; *Echslitten*, *Echslittenbahn*; *Ross.* санни; (санничей u dawnych carów urzędnik nad zimowemi pojazdami).

SANKCYA, ob. Ustawa. SANTUZ, ob. Zanituz

SAP, u, m., sapienie, das *Schnauben*, *Schnauben*, *Geziude*; (*Vind.* sapa, veiter, dub, odih wiatr, oddech, dech; *Carn.* sapa halitus, spiritus; *Croat.* sapa chuch, sápi konyszki *elunes*; *Bosn.* sápi od kogná; *Ross.* кана *cyprinus ballerus*, *Germ.* die Zeve. Gdy znieasz ogień z wodą będzie sap; gdy przyłożysz ogień do prochu rumieczego będzie trzask *Zarn. Post.* 225. Jak się organy roztrzęsą, to też już będzie więcej sápu a kołatu, niżli cudnego piskania. *Rej. Zw.* 71. — Sapy, dasy gniewliwe; *Schnauben*, *Teben*, *Brausen* vor *Zorn*. Skorom to mówił, aż ten w sapy. *Pot. Jow.* 161. Nie wiedzieć zkąd się wzięły te dasy; sapy. *Pot. Arg.* 745. — 2. Sapy, SAPOWISKA, sapiska, sapowate miejsca. *Emmpfland*, *Meraßboden*. Atolin przecie zwyciężył te sapy, A już za lasem postawił nogi. *Jak. Buk. O.* Na łaś, sápac, glinaś, nie sieją, bo są ziemie ciężkie. *Haur. Ek.* 52. SAPAĆ, ab. Sapiać.

SAPIENA, y, m., imię książeczej famili w Polsce; zkąd się robią imiona ŚAPIEŻYNA, ŚAPIEŻANKA *Kpec. Gr.* 2, p. 149.

SAPIENT akademicki, *bidellus*, *bedell*; *Vind.* shulni *strie-shaunik*, nosnik *shulne palize*, *der Pedell*, *Univerſitätsdiener*. Sapientowie, sludzy rektorowsey, noszą przed rektorem insygnia albo scypra srebrne pozłociste. *Falib. P.* 5. Zwykl zawsze sér zrana jadać: ponieważ mu *bedellus* czyli sapient akademicki powadał, że sér rozumu dodaje. *Mon.* 70, 104.

[SAPIERZ, a, m., 2] *SAMIÉRZ, *SZAMPIERZ, [2. 1] strona pozwana, *Gegeupart. adversarius*; *Boh.* super; cf. *Ecol. сатурь* przeciwnik; *Etym.* prz. 2]; cf. *Gall.* champion. [Gdy aez sampierz na roku zawitym nie stanie, powód ziszcz mienionej dziedziny pieniądze. *Wociesz. Stat. Wisł.* 1, str 15. reus. 2] — § 2) *Transl.* Spółzalotnik, *der Nebenbuhler*. *Competitor*, szampierz w staraniu o jaką dostojność, gdy się dwa do jakiej dostojności ubiegają. *Mącz.* Szampierz, *rivalis*, *Urs Gr.* 164. — 2. 5) Szampierz w szachach: rycerz. *J. Kchan. Dz.* 95. *der Springer* im *Echschifflein*. *W rodz. żeńsk.* *SAMPIERKA, i, *Szampierzka, *competitrix*. *Mącz.* *Sampierzka. *Stas. Nam.* 2, 155.

SAPER, ob. Hawerz.

SAPERDA, y, m., *scialus*. *Mon.* 75, 590. mędek, z *Lac.* sapere, *iron.*, ein *Klügling*. Nie z pisma świętego, twój takaowa odpowiedź, mły saperdo, ale z twojej to głowy jak z pustej stodoły wyleciała. *Pan. Kam.* 255. Znajdzie się choć jeden saperda, wszystkim innym przeciwny. *Teat.* 55, 54.

SAPIASTY, a, e, — o *adverb.*, sápkę mający, *idmuffig*, mit dem *Echmpfen* behaitet. *Tr.* SAPIAC, -iaś, -i, *med. niedok.*, *Sapać jedak*, *Sapać contin.*; (*Boh.* *sapati dilacerare*); *Boh.* *supati*; *Carn.* *sopsti*, *sopem*, *sópem* *athelare*, *soplivost* dychawiczność; *Vind.* *lapati*, *sapapsti*, *sapapivati*; *Rag.* *sopitti naribus respirare difficulter*; *Ross.* *саниль*; ksykający odgłos wydawać, einen *Zißer* von sich geben, *zißten* (von brennenden Körpern). Żelazo rozpalone w wodzie sápie. *Dudz.* 21. Krew jego, jak gdy ogrósta w wodzie się pociera szyna, *sapi*, *stridet*. *Zebr. Ow.* 222. Płomień ku górze się ciągnie, kiedy do niego dobięły drzew przykładają; ale jeśliże mu mokrych a sápiących przyłożą, tedy się wlezie po ziemi z dymem pójspół. *Rej. Zw.* 41 b. Pochodnia, która mu w ręku gorzeć miała, żalosnym tylko dymem kurząc się sápiła. *Otw. Ow.* 389. Pochodnia, z która był w ręku, sápiła płazliwym dymem; *la-rimoso stridula fumo*. *Zebr. Ow.* 245. — 2. *Sapać*, parskać od piersi albo przez nos; *Schnauben*, *idm* *idnarów*. Westchnieniem jej pierś napelniona, gwałtownie sápi. *Teat.* 56. b, 58. ihre *Brust* röhelt. Zerwawszy się z ziemi, zapalony krwawym na całej twarzy rumieniem, odetchnął i sápnął. *Ursol. Str.* 2. er *idnaufrte*. Koń sapa. *Tr.* parska, das *Herd* *braust*, *idnaufrt*. Wól gdy się zapali, będzie chrapał, sápnął, rogani trzęsali. *Weresz. Rej.* 125. Uciekają ludzie, gdzieby usłyszeli sinokowe albo wężowe sápienie. *Eraz. Jez. B.* b 4. (ksyk). 2. *Sapać* z gniewu, *dasac* się; (*Isl.* *snubba*; *Stec.* *snaesa et snubba*; *Angl.* *snib*, *snub*; *Boh.* *sapati se furere*); vor *Zorn* *idnaufrn*, *teben*. Gniewa się i na swą niefortunę sápi. *Pot. Nyl.* 516, (cf. sarkać na co). On sapa przeciwko swym wszystkim przeciwnikom. *Be'z. Ps.* 10, 5. Saul sápijąc grzbnami i mordy na apostoły, prosił aby mu były dane listy do Damazku. *Zarn. Post.* 5, 550. SAPISKO, a, n., miejsce mokre, ziemia wilgotna bagnista, *sumpfiges Erdreich*. Sapiska, przez które woda chodzi na wiosnę ze śniegów i deszczów, mogą być obrócone na stawki. *Stroj. Staw.* A 4 k. Dla wółów dobra pasza na bagnistych miejscach, tudzież na sapiskach, które częstokroć, gdy deszcze panują, wody zalewają. *Haur. Sk.* 56. Gdzie susza czy sapisko. *Przyb. Milit.* 265. SAPKA, i, 2: *Slav.* nácha; *Hung.* nátha; *Vind.* *naszhitje*, *shnudla*, *sefuki*, *nahod*, *keuffleh*; *Slav.* *hunjavica*, zatvorenie nosa; *Ross.* *капъ*; *katar*, *der Echmpfen*. (*Croat.* *sapka*, *arakebin pileus Turcicus parvus rotundus*). *Nieżyt albo sapka. *Sienn.* 224. Ryma, sapka, nieżyt, i innemi imiony zowiemy wilgoć zbytnią, która z głowy płynie, *niegdy jedno w noszdrze, *niegdy w czeluści, *niegdy w płuca i insze członki. *ib.* 550. Lekarstwa przeciw katarusowi, t. j. nieżyłowi

- albo sapce. *Spiez.* 127. *ib.* 246. Sapkę i zaległość w głowie, co inni rymą zowią. *Syr.* 402. Leczenie sapki, to jest, zatkania nozdrzy. *Sienn. Rej.* — *Fig.* Jakiż tam też rząd w domu, gdy z onego swaru Pan bez sapki, a pani nigdy bez kataru. *Pot. Arg.* 315. Niejednemu w kościele przydaje się sapka z kazania. *Pot. Arg.* 226, (cf. chrapka). Nadgrodzimyc to, cośmy zmordowani Nabyli często szukając cię sapki. *Morsst.* 85. SAPLIWY, a, e. — ie *adverb.*, sapiący, żyjący, bransend, jhnaubend; *Vind.* sifapaenik; *Ross.* сапливъ, f. сапливья. Ogień saplwy. *A. Kahan.* 158. Z krwią saplwe piany puszcza społem; *stridentem spumam.* *Żebr. Ow.* 201. — (SAPOR, -u, m., SAPOREK, rka, u, m., dem., z *Enc.* przysmak, salsa: ein Pfefferbissen, eine Pfeffer, eine jhnauffajete Sauce. Szalszom i inszym przysmakom abo saporkom, dobrze to ziele przydawać. *Urzed.* 188. Zawki nie darmo dziś przeważ saporcy. bo sapia. *Rej. Wiz.* 15. Owe rozmaite przysmaki, co je saporcy zowią, a prawie saporcy; bo chłop po nich sapi, ożarłszy się. *Rej. Zw.* 58 b. Konew' piwa lepsza, niż wszystkie saporcy, bo sapia. *Lek. C 2 b.* — SAPOWATY, a, e. SAPOWATO *adverb.*, wulgotny, bagnisty; *журягъ, моратгъ.* Pomościana potrzebna na miejscach sapowatych, układając w poprzek drogi drzewa. *Os. Żel.* 81. — 2. Twarz sapowata, gniewliwa, opryskliwa, ein ärgerliches Gesicht. SAPY, ob. Sap. *SARABAJTA, y, m., u p. Dłategoć się i to jak sarabajcie nie podobalo. *Vim. Kam.* 557. mniich, włóczęga: ein Sarabait, ein herum streifender Mönch. *Encyclop. Wörterbuch* 7, 510.
- SARABANDA, y, 2, pewny taniec, ein gewisser Tanz. Księżniczka tańcowała sarabandę Hiszpańska. *Niemc. Król.* 2, 48. Krakowiaka, byczka, sarabandy, drabant. *Teat.* 24. e, 74. Gdy swą słońce jasność gasi, Sarabandy chce grać Basi. *Kichow.* 281.
- SARAFAN, a, m., [z *persk.* sarapan 2]; *Ross.* сарафанъ, szlafrok, długa suknia kobieca; ein Weiber-Schlafrock, langer Weiberrock. Zdaje mi się, że w tym samym codzień chodzić musiałś sarafanie. *Teat.* 19, 27. Sarafan tego-roczny czarny, kunami podszyty. *Osol. Boh.* 11.
- SARAJ, ob. Seraj
- SARBAT, u, m., u p. Zabrał Chodkiewicz Szwedom dwa okręty z niemalą hezbą sarbatów; a potem spalił dwa okręty z wielą sarbatów. *Nar. Chodk.* 1, 278.
- SARDELA, i, 2, słodków małych rodzaj; *Vind.* fardela, fardeliza; *Curn.* svöja; *Croat.* laszka, mossoly, mussuli; *Rag.* sardlun, sardjella; *Bosn.* sardiella, sridella, laska; *Ross.* анчоусъ, салакума, салакушка; *Boel.* селдь, (cf. sledz); die Sardelle, *clupea encrasiocolus*, mała ryba morska, podobna do sledzia; w wielkiój hezbie łowią się około Sardynii, zkąd się też sardelami zowią. *Kluk. Zw.* 5, 295. *Zool.* 187. *Krup.* 3, 72. Male sardele *Bosn.* glhrimme, oglighe.
- SARDONIK, a, m, kamień drogi cielistój maści. *Cn. Th.* 979. ein Edelstein, Sardonir. SARDYK, u, m., kamień drogi, karmol, der Carniol. — *Fig.* Chrystus jest sardykiem, który utrapionym i frasobliwym wesele przynosi. *Odym. Św. B b 2 b.*
- SARDYNIA, ii, 2, wyspa znaczna na morzu śródziemnym. *Dykc. Geogr.* 5, 18: *Bosn.* Sardegna, die Insel Sardinien. SARDYŃSKI, a, ie, von Sardinien. Król-Sardyński ma swoje rezydencją w Turynie. *Wyrw. Geogr.* 245.
- SARGAN, a, m, miano psie, u żydów używane, ein Hundnamen bey den Juden. *Bielaw. Mysl. C.*
- SARK, u, m, sarkanie, sarknienie; das Schürzen, Schnaudfen. (*Carn.* sêrk, poshirk - lyk; *Rag.* sârejak; *Bosn.* srikuć, serkuć, *Ital.* sorzo). Ktoż ty jesteś? potwora na to bez odwołki Odpowiada, wydajac z piersi sark głęboki. *Przyb. Luz.* 157. SARKAĆ, SZARKAĆ *med. contin.*, Sarknąć *jedntl.*; (*Boh.* srknauti, srkati, sřebati; *Slov.* sřebu, smrkâm; *Sorb.* 1. řěbam; *Carn.* sêrbam, sêrkam, sêrkâm, sřebam, sřeblâm, sřeblâm, sřebati; *Vind.* shrepat, serkat, zhrepati, zhreplem, zhrepluvati, řěhati, řěblem; *Croat.* szêrkati, szêrkam, szêrchem; *Hung.* szürtsölöm; *Rag.* sarkatti, sarknutti, semârknuti; *Bosn.* sarknauti, sriknuti, sarkati, serkauti, serkati, sriknuti, semarknuti; *Lat.* sorbere; *Oberd.* jurphen; *Niederd.* lufen, flubberu; *Sorb.* serbać, chraplwie nosem lub gębą wciagać, jshlirien. — *Absolut.* Sarkać nosem. *Cn. Th.* 980. — *Transit.* Sarkać co nosem, gębą, etwaš einshlirien. Wódka ta, nosem ją sarkajac, zaziębłość głowy rozgrzewa. *Syr.* 107. — 2. Tr. *fig.* Sarkać na co, uskarżać się, narzekać, sykać; über etwas flagen, weřflagen. Jeszcze nie sarkasz na nieludzkosc ojezyny? *Teat.* 46. e, 11. Cieżko na to nie sarknąć, zdrąca mým był synem. *Teat.* 45, 59. Na nieszczęście z woli opatrności, nie należy sarkać. *Teat.* 49. e, 2, (cf. sapać na co). — 2. Sarknąć, szarknąć, drgać z bólu, żuđen ver Schmerz. Tr. Szarka, boleję, każdy, kto zraniony. *Past. Fil.* 117. Choćby nawet umierała, Niebym na twoich rękach nie szarkała. *ib.* 250. SARKNY, a, e, — ie *adverb.*, styśkliwy, narzekający, weřflagend. Rzeczy z kłaniami sarknemi, pełni bolesnych uczuć. *Przyb. Ab.* 54. (*Bosn.* sarknivi, serknivi, koji se mogu sriknuti *sorbilis*; *Vind.* ferkavez - sarkający co, wsarkający w siebie) Pochoz. *wsarkać, wysarkać.*
- SARKOKOLA żywiec, ob. Łysy sok.
- SARMACJA, yi, z, Sarmatien. Dwojaka Sarmacja; jedna Tatarska abo Azyatycka na wschodnim brzegu Donu i Wolhy, w której mieszkają Tatarowie Zawolsey; druga Europejska, w której Polacy, Ruś, Litwa, Mazurowie, Prusacy, Pomorzycy, Inflantezyki, Moskwa, Gotowie, Alani, Wołosza i Tatarowie na tym brzegu Donu. *Gwagn.* 2. Rozmaite derywacye: *Biel.* 1. *Stryjck.* 94. et 95. *Gwagn.* 6. — 2. *Poet.* Sarmacja - Polska. SARMACKI, a, ie, Sarmatish. SARMATA, y, m., ein Sarmat; *poet.* Polak, der Vöste. Jeszcze chwala bogu nie schodzi Sarmatom na mężach dobrych, na rozumiech bystrych i dostatkach wojennych. *Star. Pob. C 2 b.* — *In malam partem:* Człowiek grubych obyczajów, nieokrzesany, junak staroświecki; ein grober altmodischer ungehobelter Mensch, nach dem alten Sarmatishen Schlage. Ach coż to za Sarmata, jużem też dawno nie widział takiego antyka. *Teat.* 15. e, 15. Sarmaty, jak dopadną, to potną, pokraja. *Teat.* 45. e, 22. Wyb. SARMATYZM, u, m., nieokrzesanie oby-

czajów, grubiaństwo, grundychwałstwo; grubeš, ungeho-
belteš Wofen. Sarmatyzmem zwano szlachetca prostotę i
szczerłość. *Przestr.* 92. Zaczyna gust brać górę, niemasz
jednak dosyć zachęcenia do tego; jeszcze i tu sarma-
tyzm przebija się. *Teat.* 19. c. 11. Powraca się znowu
zwietrzaly sarmatyzm. *Mon.* 75, 189. To pachnie sar-
matyzmem. *Teat.* 55. c. 21. Obyczaje nasze moeno je-
szcze zadawnionym oddają sarmatyzmem *Mon.* 64, 195.

SARNA, y, ż.; (*Boh.* srnee, srna; *Slov.* srněe, srna;
Sorab. 1. szorna, forna; *Sorab.* 2. szarna; *Carn.* sěrna,
sěrniza, sěrnak; *Vind.* ferna, fierna, fernza, fezna, fer-
njak, fernak, fernski kosel, fernski famez; (fiern, fern-
daniel, f. ferna, fierna); *Croat.* szěrna, szěrniec, szěr-
niecza; *Slav.* sěrna; *Bosn.* sarna, serna, srrina, srrinač,
(sarnuti, srrinuti, hoditi najbrissge ruere, ob. Runać);
Rag. sarna dama; *Ross.* серна; *Syber.* козуля, косуля,
косулька, изюбрь, (cf. żubr); SARANKA, SARNECZKA, i,
ż., dem.; (*Boh.* sinka); 2. 1) daš Reš, der Rešboč, die Reš-
žige; *cervus capreolus*, podobny do jelenia, lecz mniej-
szy i kształtniejszy; samiec ma rogi gęziste; zowią go
kaziem. *Zool.* 572. *Kluk.* Zw. 4, 557. Sarny, leśne kozki.
Cresc. 625. et 618. Nie wybiegaly się przed ich
zapalezywością prośne maciory, cielne łanie, kotne sar-
ny. *Mon.* 68, 187. Jeleń i sarna piszcza. *Baniol.* J 2.
Lekliwe sarny. *ib.* J. Sarneckza bojaźliwa, na głos ka-
żdy pierzehlwa. *Past. Fid.* 195. Ot, dwie kobiety, jak
sarny młode. *Teat.* 52. d. 102. łowe. — *Prov.* Dosyć
sarnie ogona po rzyć. *Rys.* Ad. 15. Wysilił się w ro-
zumu, by sarna w ogon. *ib.* 72. Włóczy się z nim
państwo, by za sarną ogon. *ib.* (nie wiele, weale nie).
— §. 2) Sarna, miano charcie, cui Name der Windpiefel-
bündel. *Bielaw. Mysl.* C. SARNI, ia, ie, od sarny;
Boh. srnj, srněj; *Vind.* iernou, ierni, iernski; *Slav.*
sěrnechji, Rebe; Sarni korzeń, ziele, ob. Gorzysz.
Syr. 195. SARNIE, iecia, n, SARNIATKO, a, n, dem.,
młode sarnie, daš Rešžifel; (*Slov.* sriatko; *Carn.* seraz;
Bosn. srrinciech, mali srrinač). Za mife doniesienie w
nagrodę weźmecie Sarne, do której przydam sarniatko,
jój dziecię. *Toł. Saut.* 55. Sarnusie *Bielaw. Mysl.* D
5. (*Croat.* szěrniacha fungus damcus).

SAS, a, m., *SASIN, *SAXON (cf. Sakson), *SASEK, ska,
m.; 2. 1) z Saksomii rodowity, der Sächse; *Boh.* Sas,
Sasye; *Vind.* Sakanan, Shruzhjar; *Croat.* Szassian; *Hung.*
Szász; *Slav.* Saks; *Ross.* Саконецъ. Sasowie, Sasowie
abo *Saskowie. *Macz.*, (ob. Saska). Przez Sergiusza pa-
pieża sprawę, *Saski nawrócono na chrześcijańską wia-
rę. *Biel. Św.* 74. Sprawa Sasina przeciwko Słowiani-
nowi, i Słowianina przeciwko Saxonowi jak ma być są-
dzona. *Szczerb. Sax.* 75. Było to za króla Sasa *Ossol.*
Str. 5. (za Augusta). — *Prov.* Za króla Sasa, było
chleba do pasa. *A. Biel.* — 2. 2) Sas, herb; miesiąc
do góry rogami, na każdym rogu gwiazda, w szrodku
strzała na hełmie ogon strasi, strzała przeszyta. *Ku-
rop.* 5, 46, cui Wappen.

SASA, ob. Sa.

SASANKA, i, ż, ziele, *Colchicum*, die Zeitloje, Herbjstume.

Paluchy abo późne sasanki. *Sienn.* 77, *adj.* n. p. SA-
SANKOWY kwiat. *Sienn.* 552.

SASECZKA, ob. Saska.

SĄSIAD, °SAMSIAD, a, m., Sąsiadek, dka, m., *zdrbn.*;
Boh. et *Slov.* saused; *Sorab.* 1. fuszot, bodlan; *Sorab.*
2. szused; *Carn.* sosed; *Vind.* fofed, fofed, mejach,
(cf. miedza); *Croat.* szűsed, blisnik, mejach; *Hung.*
szomszéd; *Slav.* sűsid, komslna, komsia, (cf. kum,
kmoťr); *Bosn.* susid, blisznak, (cf. lhbźniak); *Rag.* su-
sjed; *Ross.* соседъ, соседяться spűsiedzieć; *Ecc.* со-
едьти, соедьду; *Ecc.* [саседъ 2], присемникъ; bliz-
ko kogo mieszkajacy; (*Ety.* siadae, siedziec, ob. Sa-
dzieć) (*in Genit. et Aecusat. Pluralis, loco sąsiadów*,
frequenter occurit sąsiad n. p. Star. Ref. 15, et 17. Za-
dnego z sąsiad nie widziała. *Sk. Żyw.* 81). Ościenny
sąsiad, o scianę z kim mieszkajacy, (ob. Ściennik).
Przejeżdżajac zatrzymał się dni kilka u państwa Cześni-
kowskwa, naszym sąsiadów. *Teat.* 16, 11. Niepewny
jest swego państwa, dla Turczyja, który mu *samsiadem
jest. *Janusz. Oksz.* M 4 b. Iż mi sąsiadek z niechcenia
uczyni, a już wnet siodlać? *Ref. Żyw.* 80 b. Lepszy
jest sąsiad blizki, niż brat daleki. *Rats. Prov.* 27, 10,
Rys. Ad. 55. Sąsiad dobry za brata stoi. *Cn. Ad.* 1052.
Nie kupuj majetności, kup sąsiada. *Zegl. Ad.* 161. *Rys.*
Ad. 48. Sąsiad zły za nieprzyjaciela stoi. *Cn. Ad.* 1052.
Sąsiada złego abo skup abo uchodź; sąsiada, gdy masz
poteźnego, a k temu złego, odbieź wszystkiego. *Cn. Ad.*
1055. Zły głód, wojna, powietrze, gorsi źli sąsiedzi.
Kras. Baj. 112. Ciężki sąsiad we wsi, w domu i na
wozie, ale najcięższy w łozku. *Rys.* Ad. 6. Zawsze są-
siada sąsiad w oczy kole. *Pot. Syl.* 151. (sąsiedzkie
wszystko lepsze, cudze piękniejsze; zazdrość). Wiedzą
sąsiedzi, jak kto siedzi *Zab.* 11, 588. *Zab. Boh. Kom.*
4, 554. *Smotr. Er.* 7. Sam się chwaliż, znać, że masz
nie dobre sąsiady. *Simon. Siel.* 49. Masz doma, a u
sąsiada prosisz. *Cn. Ad.* 480. Nie po wszystko, bracie
mój, chodź do sąsiada. *Simon. Siel.* 57. Nie pożyczam
u sąsiada rozumu. *Cn. Ad.* 479. Ten, kto nie gasi
ognia u sąsiada, Jego się ściana prędko zajmie rada.
Kehow. 511 (sąsiedzka trwoga, twoja przestroga). SA-
SIADA, y, ż., SĄSIADKA, i, ż.; *Boh.* sausedka; *Sorab.* 1.
fuszoda; *Vind.* fofeda; *Croat.* szuseda; *Ross.* соседка;
która blizko kogo mieszka, die Nachbarinn. Pójde od-
wiedzać słałą sąsiadę. *Hul. Ow.* 105. W niej obywa-
tel miał dobrą sąsiadę. *Zab.* 9, 180. Sąsiada Rzymian
Galja. *Klon. Wor.* 15. SĄSIADOWAĆ, med. niedok;
Ross. соседиться, соседствовать; *Ecc.* приобщаю; w
sąsiedztwie czym mieszkać, in der Nachbarhaft wohnen,
jemandes Nachbar sein. Rusini z dzieża Polowców sąsiadu-
jacy. *Nar. Hst.* 5, 75. SĄSIEDZKI, *SĄSIECKI, SĄSIE-
DŃI, a, ie; *Boh.* sausedský; *Slov.* sausedný; *Sorab.* 1.
fuszodski; *Vind.* fofeden, fofedfhen, fofedfki, fofedfki;
Croat. szusedzski; *Hung.* szomszédusagi; *Ross.* соседний,
соседний; *Ecc.* приобщенный; od sąsiada, od sąsiedz-
twa, (cf. ościenny); Nachbarlich, benachbart, Nachbar;
W swoim smak jeden, a w sąsiedzkim dwa. *Surl.* A 5.
Sąsiedzkie wszystko lepsze. *Cn. Ad.* 110. (cudze krowy

dojniejsze). Sąsiedzka pełniejsza krowa nosi wymię. *Mon.* 64, 542. Oko sąsieckie zazdrościwe; zazdrość sąsiecka wada. *Cn. Ad.* 784. Sąsiecka zgoda rzadka. *Cn. Ad.* 1055. Sąsiedzka trwoga, twoja przestroga. *Cn. Ad.* 115. Od Kartagińczyków miały sąsiednie miasta Rzymskie trudności dosyć. *Biel. Św.* 54. SASIEDZTWO, a, n.; *Boh. et Slov.* sausedstwj; *Sorab.* 1. fuszodstwo, fuszodnofeż; *Carn.* sosedshëna, sosëska; *Vind.* fofedshina, fofeshina, fofeszlina, fofeshka, fofeshka, fofedstwu; *Croat.* szusedztwo, jednoszelstvo; *Hung.* szomszédság; *Dal.* blisika, (cf. bliskość); *Slav. Turc.* komsiluk; *Bosn.* susistuo; *Rag.* süssjestvo, blisika; *Ross.* соседство, околоток; §. 1) bliskość mieszkania, die Nachbarschaft. W sąsiedztwie mieszkam z kim, sąsiad jestem komu. *Cn. Th.* 980. Pojechał z wizytą w sąsiedztwo. *Teat.* 41, b, 254. — §. 2) *Collect.* Sąsiedztwo; *Boh.* sausedstvo = sąsiedzi, die Nachbarn, die Nachbarschaft.

SASIEK, SAMSIEK, u, m.; *Croat.* saseka, hambar; *Ross.* засебъ, сусебъ, (сусебъ = 1. skrzyńca mączna; *Eecl.* сусебъ vas frumentarium); (*Etyim.* sice); die Banje, zu beyden Seiten der Tenne; (*Vind.* kran). Przedziały albo sąsieki w stodółach służą na układanie każdego gatunku zboża osobno. *Kluk. Rosl.* 5, 225. Zboże pierwój w izbie tam wysusza, a potym w guranie wymłóciwszy, do samsieków zsypują. *Gwagn.* 428. Wymłóciwszy zboże do samsieków spiżarnych zsypują. *Gwagn.* 556. do przegród w spiżarni, die Abföhrungen im Kornspeicher. Pacha, połowa sąsieku, przedzielona od drugiej przez klepisko. *Srbk.*

SASIETNICE, ob. Łągi. SASIN, ob. Sas.

SASINA, y, ż, gehäctes Schilf zum Düngen der Aecker. Przyczyniają sobie niektórzy nawozu z sasiny, albo z posieczonej trzciny na stawie. *Haur. Sk.* 51.

SASKA, i, ż, SASECZKA, i, ż, dem., die Sächsin. Z Saxonii młoda Saseczka. *Teat.* 56, c, 15. Młoda Saska, Drezenka. *Teat.* 56, c, 15. SASKI, a, ie; *Boh.* saský; *Carn.* shavske; *Ross.* Саксонскій; Сächsisch. Prawo Saskie, jest prawo Magdeburgskie, rozciągnięte do wszystkich miast Saskich. *Ust. Konst.* 1, 255, (ob. Sakson). — §. Wiara Saska. *Żebr. Zw.*, luterska. SASY, SASYA, ob. Saksonia.

SASMY = jesteśmy, ob. Być.

SASZEK, ob. Szaszek. SASZOR, herb; (ob. Orla 2), ob. Szaszor.

SASZUŁKA, i, ż, n. p. Bukiew' ma ziarnka w saszułkach albo w strachu szarym. *Urząd.* 541, ob. Czaszułka.

SATURN, SATURNUS, a, m.; *Boh.* Hladolet; *Slov.* Hladolet; *Carn.* Grudn, Krodn, Krode, (cf. grudzień); (*Carn.* grudem = rodo); *Eecl.* Кронъ; najstarszy z bogów, ob. Dzieciożerca, synojedzca. — §. Saturn, najwyższy między planetami. *Sienn.* 428.

SATYR, a, m., dziki leśny mąż czyli bożek z koziami nogami. *Otw. Ow.* 14. *Jabl. Ez.* 155, *Eecl.* дивій мужъ, швиі, ein Satyr, Waldgott. — §. Satyr, myślnskie narzędzie. *Chmiel.* 1, 80. ein gewisses Jagdwerkzeug. — §. Satyr, SATYRYK, SATYRZYSTA, SATYROPIS, a, m.; *Ross.* сатуръ, сатурникъ; satyrą się parający, der Satyr-

rifus, Satyrerndreiter. Satyr, dzieło Jana Kochanowskiego w którym przygania zepsowanym obyczajom. *J. Kochan. Dz.* 29. *Kras. List.* 85. Sławny satyropis. *Hor. Sat.* 150. Nieobraźliwy satyryk, i dowieipowi i sereu swojemu zaletę czyni. *Gal. Wym.* 407. — §. Ciszej mi hultaju, jak mi satyrzysta. *Teat.* 28, 51. przymawiacz, szydceca. SATYRA, y, ż; *Rag.* pjesan zlorekka; *Ross.* сатура; ryio z materyi uszczypliwej, tak nazwany od Satyrów bożków swawolnych. *Nar. Tac.* 2, 245. die Satyre, ein Gedicht. Satyra prawdę mówi, względów się wyrzeka, Wielbi urząd, czei króla, lecz sadi człowieka. *Kras. Sat.* 3, (cf. paszkwil). *Gal. Wym.* 406. Najślawniejszy w naszym narodzie pisarze satyr: Kochanowski, Opaliński, Naruszewicz, Krasieki. *Ld.* — §. *Vulg.* Satyra, przymówka, przycinek, przytyk, eine Schidelrede. SATYRYCZNY, a, e, SATYRYCZNIE adverb., jatoryfch, uszczypliwie dowieipny; *Rag.* zlorek, (cf. zlorzyć); *Ross.* сатурическій, насмѣшливый. Persyusz satyryczny tymopis. *Mon.* 69, 62. autor satyr. SATYRYCZNOŚĆ, ści, ż., sposób satyryczny, przytykowy, satyrifch Wesen; *Ross.* насмѣшность. SATYRYJSKI, a, ie, n. p. Satyryjska choroba, pryapism, kiedy męski członek nad przyrodzenie się wznosi, i nader się ciągnie. *Syr.* 455. od swywolnych Satyrów bożków zwana.

SATYROWAĆ, raczej Saturować, cz. niedok., u malarzów, farby przydawać, przymieszać; mit einer Farbe versehen, eine Farbe beymischen. Na bergrynie satyrować albo tuszować zawgryem, feryować blagielem. *Haur. Sk.* 565.

SATYSFAKCJA, yi, ż., dosyć czynienie, za dosyć czynienie; *Ross.* удовлетворие, Genugthuung. Za tę krzywdę dam mu z siebie satysfakcyę. *Teat.* 21, 177. — §. Ukontentowanie, uciecha, Vergnügen. Na tej komedyi będziesz miał zupełną satysfakcyę. *Teat.* 22, 18. Uczynim satysfakcyę dla czytelnika, gdy tu niektóre z tych listów wypiszemy. *Nar. Hist.* 4, 501.

SAWA, y, ż, rzeka w Wegrzech, w Austrii. *Wyrw. Geogr.* 21; *Slav.* Sáva; der Fluss Sau.

SAWANT, a, m., z *Franc.*, literat, sensat, uczony; *Rag.* kgnixnik, inudroznanaz, razumnik, (ob. Księga, mędrzec, rozumny); *Croat.* knyisevnik, knyisnik; *Ross.* книжникъ, грамотѣй, грамотникъ; *Eecl.* грамотной, ein Gelehrter. SAWANTKA, literatka, sensatka, uczona; *Ross.* грамотница, грамотница, eine Gelehrte.

SAWINA, ob. Sabina.

SAWKA, i, m.; (*Ross.* савка gatunek kaczek); [Sawa, Sabba 2], imię Kozaka, ein Kosakenname. Chodzi z fajką Sawka po majdanie. *Zab.* 16, 125. *Nar.* — §. Sawka, alias, jedwabiu sztuka. *Instr. cel. Lit.*, sed cf. saja.

SAXON, ob. Sakson.

SAŻEŃ, SEZEN, żni, ż., et żnia, m.; *Boh.* sah siag, lätro; *Morav.* saha; *Sorab.* 2. sežezan; *Carn.* sëshen, klastra; reshta; *Vind.* kvastra; *Croat.* szesày, szeseny, klastar; *Rag.* scëxagn; *Slav.* šat; *Ross.* сажень; miara trzyłokeiowa lub 6 stóp. *Jak. Art.* 5, 515. *Łesk.* 2. Sażeń kwadratowy = 56 stóp kwadratowych. *Jak. Mut.* 4, 417. der Saßen, die Klastar. Sażeń jest, kiedy człowiek obie ręce jak może najlepiej wyciągnie; taka miara bywa w

górach; zowią ją też klaffer abo łatr. *Haur. Ek.* 25. Sażniami, sięgami, po sażniu *Ross. посаженно*. Sażeńi kopalny ma w sobie półczwarta łokeia. *Kluk. Kop.* 2, 290. — *Fig.* Ja widzę na trzy sażnie w ziemi. *Boh. Kom.* 1, 505. (bardzo błystro i głęboko). Najbardziej się szerczem Żeniać się, i chociażby za ostatnią zapiać, Ciagnie drugi na sażeń, a ledwie go na piądz. *Pot. Arg.* 619. SAŻENISTY, SAŻNISTY, a, e, gruby, pleczysty, doży; vierfüßrig, groß, dick, stark, breitfüßlerig. Osi karety ugiwały się pod ciężarem sażenistych bajduków. *Kras. Dos.* 55. Sażniste woly. *Teat.* 51, c, 50. Sażeniste ramiona. *Stas. Num.* 1, 122. Mnie z ramion sażeniste skrzydła wystają. *J. Kahan. Dz.* 254. — §. W każdej rzeczy sażenistej, mogącej się na kasy swoje dzielić, możemy wziąć część małą i wielką. *Petr. Et.* 102, która może być miarą osiągnięta, dochodzona, męfbar. — §. *Fig.* Rzucz mowę nadetą, słowa sażeniste. *Kor. Hor.* 7, szerokie, breite Worte, großfluerigste Reden. SAŻNIOCAL, a, m, cal sażnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1, et 119, ein Quadrattflasterzoll. Cal sażnia sześciociennego = SAŻNIOSAŻNIOCAL. *Jak. Mat.* 1, 11, ein Sechseckflasterzoll. SAŻNIOKRÉSKA, i, ż, punkt sażnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1, der Quadrattflasterpunkt. Krésa sażnia sześciociennego = SAŻNIOSAŻNIOKRÉSA. *Jak. Mat.* 1, 11, Sechseckflasterpunkt. SAŻNIOOLINIA, ii, ż, dwunasta część sażniocala, linia sażnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 119, et 1, 1, eine Quadrattflasterlinie. Linia sażnia sześciociennego = SAŻNIOSAŻNIOOLINIA. *Jak. Mat.* 1, 11, eine Sechseckflasterlinie. SAŻNIOSTOPA, y, ż, stopa sażnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1, ein Quadrattflasterfuß. *ib.* 1, 119. Stopa sażnia sześciociennego = Sażniosażniostopa. *Jak. Mat.* 1, 11, ein Sechseckflasterfuß. SAŻNIOWAĆ *cz. niedok.*, sażniami mierzyć; *Vind. kvaftrati*, nad ślasterm męfjen. *Jak. Mat.* 1, 117. SAŻNIOWY, a, e; *Boh. sahový*; *Ross. посаженый, посаженный*; trzylokeiowy, na sażeń wielki; ślaster, eine ślaster enthaltend. — *Fig.* Obłuda sażniowe przebiera pacierze, a dobra cudze gwałtownie hierze. *Zab.* 10, 67. *Ross. przedługie, flasterlange Gebete*. SAŻNIOWE, ego, n., *Subst.*, zapłata od mierzenia sażniami, flastergeld; *Ross. посаженное*. Sażniowego nie zapłacił. *Tr.*

*SAŻYCA, y, ż, żyto na pół z pszenicą. *Syr.* 914, et 942. Gdy się komu na polu miasto pszenicy sażyca urodzi, a takie na nasienie nie jest sposobne ziarno, bo w dalszym siewie jużby się w żyto obróciło. . . . *Haur. Sk.* 8. halb Roggen, halb Weizen.

S C.

SCALKOWAĆ, *ob.* Całkować. SCAŁOWAĆ, *ob.* Całować. SCARTABEL, *ob.* Schartabel.

SCEDZIĆ, zcedzić *cz. dok.*, Scedzać *niedok.*, zupełnie odcedzić, wycedzić, cedząc wylać, zlać, *pr. et tr.*; abścić, wycięć. Kiedy Jezus na krzyżu ostatki krwi scedzi. . . . *Pot. Zac.* 191. (*Ross. сцѣдить, сцѣживать* stoczycie płyn).

*SCELOWAĆ *cz. dok.*, złatać żeby było całe, połatać, (*cf.*

podcelować); zusammen flühen, anstücken. Zdarte scelowawszy sieci, Rzućcie je kędy Bootes wam świeci. *Miask. Rył.* 2, 60. Lepiej każdą rzecz starą sobie scelować, a nową czekać, niżli ani nową, ani starą nie mieć. *Rej. Zw.* 172. Wyleciały orzeł w górę, Scelowawszy białym skórę, Tak podarła pierzem znowu Wabiąc dzieci do obłowy. *Miask. Rył.* 279. Ty też na warcie wytelnij sobie łodzi. Aż cię sceluje tartem dęby Neptun trojzębny. *ib.* 2, 99.

SCENA, y, ż., z *Grecki.*, znaczy miejsce reprezentacyj dramatycznych, die Scene, die Bühne, Schaubühne; *Slov. diwadlo*; *Rag. prizor*; *Bosn. sjennica*, (*cf. sien*); *Ross. зрѣанище*, (*ob. Źrzeć*), Teraz rozdziały aktorów nazywają się scenami: nadchodzący lub odchodzący aktor nową scenę zaczyna. Jak więc komedya z aktów, tak każdy akt z scen składa się. *Kras. Zb.* 2, 477. der Austritt in einem Aufzuge, die Scene; *Boh. weystup*, (*cf. wystąpić*); *Ross. явленіе*. — §. *Transl. fig.* Scena, widowisko, udawanie na pozor, spektakl, rola; ein Schauspiel, Auftritt im menschlichen Leben, eine Gansley, Komödie. August scenę złożyła rządowi, co lat dziesięć punktualnie wyprawiał. *Kras. Hst.* 155. Ja nie gram sceny, tak mówię, jak myślę. *Teat.* 28, b, 56. (nie udaję). Bardzo już wiele scen zabawnych widziałem między hrabią i hrabinią. *Teat.* 52, d, 74. Co za scena pełna trwogi. *Teat.* 55, b, 77.

SCHAB, u, m., zióbro, osobliwie wieprzowe; *Carn. krazha, gnad*, (*cf. gnat*); *Bosn. zarebarnik*; *Croat. zarebernyak*, das Rippensteck, der Rippenbraten, beiderseits von einem Schweine, petaso. *Cn. Th.* 980. Pożytki z ukarmionych wieprzow, mięso, słonina, szynki, kiełbasy, kiszki, kempie, schaby. *Lad. II. N.* 185. Sąsiedzi obsyłali się to pieczenią, to głową, kiszką, schabem. *Pot. Jow.* 115. — *Transl. fig.* Tam Mars, u nas Wenera, rzadko widziedź, aby który z młodzi szlachetniej końskie cisnął schaby. *Nar. Dz.* 5, 161. (holki). SCHABOWY, a, e, Rippenbraten.

SCHADZAC, SCHODZIĆ, *ob.* Zejsć. SCHADZKA, *SCHADZKA, ZCHADZKA, i, ż.; *Boh. schůze, schůzka*, (schůdce klubista); *Slov. schuzka, scházenj, sgiti*; *Sorab. l. zandzeno, zromadnizečo*; *Carn. shod, shodische, sbiralshie*; *Vind. kupei shazanje, sberische, spraulithe, fhod, bratoufflina, sbiralshie, vkupspravishie, sbor*; *Croat. zhodische*; *Ross. сходъ, сходка, сходница, собрание, сомя*, (*cf. sejm*); *Evel. снѣтѣ, снѣшесствѣ, снѣшествѣ, снѣпаннѣ*; schodzenie się do kupy, zgromadzenie się, skupienie się ludu, abo miejsce skupienia, schodzenia, zejścia się; die Zusammenkunft, Versammlung. Rada schadzki mieszczan nakazuje, a cokolwiek się stanowi w pospolitej schadzce, to niechaj wszyscy zachowują. Ktoby do pospolitej rady nie przyszedł, niechaj za to winy odłoży złoty; a jesliby komu mianowicie nakazano przyjsć do schadzki, niechaj odłoży winy czwartą część. *Chelm. Pr.* 5. W kościele ś. Piotra była wielka schadzka albo synod, na którym areybiskupi zasiedli. *Sk. Dz.* 876. (zbór). O postanowieniu sobie króla, schadzki pozešli miewać, gdzie zjadł i zowad rozmaicie o tej rzeczy rozprawiali. *Stryjk. 45.* Schadzkiśmy zakładali najeżęściej w

wieczorze. *Zab.* 15, 159. Z nim rozmowy i schadzki często sekretne miewała. *Teat.* 5, 89. (*rendez-vous*, 'zrok'). Jesliby kto czynił schadzki przeciw rządowi. . . . *Chełm. Pr.* 6, (cf. klob). — 2. Schadzka pierwszego piwa w browarze. *Tr.* odchód pierwszy, der Mößß, Meißß, das erste Bier im Braubause.

SCHARTABEL, SKARTABEL, a, m., nowy szlachcic, jakoby rzekł *ex charta bellicus*. *Petr. Pol.* 241. *Herb. Stat.* 255. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 76; *vid. Steiner exercitationes ad jus Polon. de scartabellis*. Szlachtę nową kreowaną Grzymułtowski wojewoda Poznański nazywa *scartabellos*, i inni politycy toż czynią. Słowo toż pochodzi od Greckiego *σχαρτης*, co znaczy rzeskiego; inni wywodzą z *Lac. scara* chorągiew, *bellans* wojująca, niby *scarbellsans*. Innych opinia jest, że ten termin skomponowany jest na wyrażenie nowej szlachty, niby z charty *bellans*, t. j. z prawa na szlachectwo sobie danego wojujący, i często ją, gdy im nieszlachectwo zadano, prezentujący. Innych opinia, jako to Szezerbica, że *scartabellis* są to szlachta pod prawem miejskiem żyjąca. Zgoła dawny to w Polsce termin, jeszcze za Kazimierza Wielkiego. *Chmiel.* 1, 578. *Scartabellis* trzymał średnie miejsce między dawnym szlachcicem, i tym, który z chłopca przychodził do tej świętnej stanu różnicy. *Czech. Pr.* 265. *cin* Buchadelmann. SKARTABELAT, u, m., *Zab.* 14, 274. *der* Buchadel, Briefadel, Papieradel.

SCHEDA, y, ż, z *Lac.*, karta, kartka: *Croat. séda*, *czedula*, *sédieža*, (*ob.* *Cedula*), *cin* Zettel. — 2. Osobliwie: dział majątku z zapisu, *der* Erbtheil an dem Vermächtnisse.

SCHEMA, atu, m., z *Greckołac.*; *Ross. схема* 1) obraz, kształt, forma; 2) kaptur mnichów najsurowszego zakonu, *схимникъ* mnich tego zakonu, *схимить* oblec na takiego zakonnika; *Vind. Thema*, larva, (*ob.* *Larwa*). — 2. Wzór przepisany dawania raportów etc., *cin* *Schema zu* *Rayorten* u. s. w.

SCHIZMA, y, ż, z *Greckołac.*, oderwanie się członków od głowy powszechniej. *Smotr. El.* 17, *ob.* Odszczepieństwo; *Ross. расколъ*, *ob.* Rozkolnik. SCHIZMATYK. *Smotr. Ex.* 54, *ob.* Odszczepieniec, Oderwaniec.

SCHLEBIC cz. *dok.*, Schlebiac *niedok.*, w chleb przeistoczyć, *in* Brot verwandeln. Pańskie ciało nie przemienia się z chleba cielesnie, ani się z chlebem cielesnie łączy i schlebia *Zarn. Post.* 2, 289. Schlebienie nie jest przystojne świętemu ciału naszego pana. *ib.*

SCHLEBNY, a, e, — *ic adverb.*, pochlebny, *schmeichelhaft*. Schlebne zwierciadło. *Zab.* 16, 295.

SCHŁONAĆ cz. *jednł.*, nagle pochłonać, *plötzlich verschlingen*, *verschlingen*. Kto w przestronnej czczości stawi kroki Rozdziew bezistnej nocy schłonie go szeroki. *Przyb. Milit.* 50. Srogie, ah srogie Ninify, krzyknęła w zapale. Ah! nie zwłoczcie mój śmierci, a schłoniecie mnie fale! *Chodk. Gesn.* 70. *Przyb. Milit.* 10.

SCHŁOPIEĆ, *ob.* Chłopiec. SCHŁOSTAĆ, *ob.* Chłostać.

SCHŁYRNAĆ cz. *jednł.*, chłyrnać wypić, *abschlürzen*, *zujammen schlürzen*; *Ross. хлѣбнуть*.

SCHMURZYĆ, n. p. Schmurzone czoło. *Zab.* 15, 12. *Kniaź.*, *ob.* Pochmurzyć, chmurzyć.

SCHNAĆ, 'schnať, sechl, sehnie *med. niedok.*; *Boh. schnauti*, *sechnauti*, *smahnauti*, *chladnauti*, *sehrádu*; *Slov. sehnuf*, *sehnú*; *Sorab.* 1. skńócz, sknu, na mjaszu hinu; *Vind. fehniti*, *fehuvati*, *vfehuvati*, *fe vflshati*, *obnemagati*, *opelhati*; *Croat. sehnem*, *zgblyem*, *zgbati*; *Dal. szusitisze*, *szuhubiti*; *Rog. sahnutti*, *ussahcutti*; *Bosn. sehnuti*, *usahnutti*; *Ross. сохнуть*; *Eecl. сохну* *отъ воды, сохну или чахну*; (*ob.* Suchy suszyć; *Lat. siccus*; *cf. Gall. secher*, *see*; *Ital. seccarsi*); *osychać* z wody = mokrości, wilgotności pozbywać, *troffen*, *trennen*, *troffen werden*. Rodne schły zagony. *P. Kchan. Jer.* 222. Ciagnie wapno, u molarza, gdy narzucone na ścianę zaczyna schnąć czyli tężeć. *Magier. Mskr.* — 2. Schnać, jak drzewo żywe, zioła = wiednać, welfen, *troffen*, *vertroffen*. Drzewa schną, na jego zórzeczenie. *Cn. Ad.* 217. (strasznie klnie). Buxszpany jak schną tak schną u nas. *Kras. Pod.* 2, 52. — 2. Schnać na ciele, jak człowiek, bydło, chudnieć, słabieć, z ciała spadać; *Ross. исцыхнуть, чезнуть, маяться*, *wager werden*, *abnehmen*, *abfallen*, *vom* *gleitende kommen*. Kome schną i chudnieją z różnych przyczyn. *Końsk. Lek.* 19. I koń na konia patrzac, kiedy nie je, tedy sehnie. *Rys. Ad.* 176. Człowiek, gdyby sechl, jak go ratować. *Haur. Sk.* 404. (w suchotach). Ciało sehnie od frasunku, czerstwość odbiega mie. *Kulig. Her.* 90. Sehnie, chudnieje, i oczywiście z ciała opada. *Mon.* 70, 110. Sehnienie, *ob.* Suchoty; *Vind. fehnjenje*, *fushenje*, *fusha*, *ginenje*, *vadnenje*, *tovanje*. — 2. *Transl. fig.* Schnać z pragnienia, z tęsknoty; *verdorren*, *verschmachten*, *vergehen*. Od tego czasu, jakem się rozkochał, sehnę jak szczepa. *Teat.* 15, 26. Sehnie, mdleje, obumiera z miłości i kona. *Zab.* 15, 189. Prawdziwie, że już sehnę z tęsknoty. *Teat.* 52, d, 44. Ustawicznie sehnie z umartwienia. *Teat.* 28, 45. W tak długiej dotąd obietnicy sehnęli oczekiwając. *Tward. Wł.* 59. Nieszczęście mniejsze na tym, co cierpiem, zawisło. Bardziej sehnie i trapi się człek troskliwą myślą. *Jabł. Tel.* 69. Sehnie z niecierpliwości oglądania córki swojej *Stas. Num.* 1, 208. Schnać będziesz, nie widząc dziełek swoich. *Gorn. Dz.* 120. On nie nie myśli nigdy, tylko o niej. Tak sehnie nieborak, i tak tęskni po niej. *P. Kchan. Jer.* 15. Niech źli schną widząc enotę, że jej odstąpili. *Dmoch. Szl. R.* 54. Schnell na to, że musieli się kłaniać swoim dobrodziejom. *Lach. Kaz.* 1, 275. Szum ten tak bardzo ludzi potwoży, iż od tego schnać będą, czegoś jeszcze gorszego czekając. *Sk. Kaz.* 5. (truchleć).

SCHÓD, ZCHÓD, u, m., 2. 1) sebyłek, nachylenie, *de loco et tempore*; *der* *Abhang*, *Abgang*, *Herabgang*, *die* *Neigung*, *Herabnehmung*, *das* *Ende*; *Boh. zehod*, *zehodek*, *schodak*, *schúdek*; *Sorab.* 1. skhod; *Vind. dolhod*; (*shod*; *Carn. shod* = schadzka; *shodisbe* = miejsce schadzki; *Croat. zhodische* = schadzka); *Ross. ходъ*, (*ходка*, *ходбише* zgrupowanie); *Eecl. пагнше*, *сигтше*, *сисшествоше*, *сшшествоше*. Przybliżył się już Jezus ku schodowi góry oliwnej *Sekl. Luc.* 19; ku ześciu abo dołowi. *ib. not.* Na schodzie roku, *sub finem anni*. *Krom.* 626. *gegen den Ausgang* *des* *Jahrs*. Drugiego potym roku ku schodowi

maja. *Krom.* 575. Schód księżycy, księżycy kwadra po-
słednia, księżycy połowica na schodzie. *Cn. Th.* 550.
— §. 2) Schód, SCHODEK, dka, m., SCHODECZEK,
czka, m., dem., *vel potius* SCHODY, SCHODKI, SCHO-
DECZKI *in plur.*, któremi schodzą na dół, (jak wscho-
dy na górę, właściwie mówiące); *Boh.* schod; *Sorab.* 1.
zkhód; *Sorab.* 2. trěpa; *Vind.* stopniza, stopifhe, nastop,
lesniza; *Carn.* lesniza, lęstva, lęsniza, (cf. leziwo, lezy,
leże); *Croat.* stenge, (D b d. Stiege); *Ross.* стѣпниа, стѣ-
пнина; (еходня drabina okretowa), die Stiege, die Trepp-
e. Schody okrągłe czyli dane w ślimaka lub śrżbę.
Switk. Bud. 159. die Schuedenstiege; *Sorab.* 1. wihypte
zkhod. Schód kręcony. *Cn. Syn.* 191. die Wendeltreppe.
Schodczki sekretne. *Teat.* 19. c, 64. Trzeba ją wpro-
wadzić małemi schodkami, żeby się z nią nie spotkał.
Teat. 58, 83. — *Milit.* Schodek, podnóżek, ławka, lan-
kiel w przedpiersiuni, schodek ziemny, daný ze strony
wnętrznej, dla wyjrzenia na pole, i dla postawienia się
tam do strzelania. *Jak. Art.* 5, 500. et 515. der Austritt,
die Stufe. — §. Pojedynczy schód wschodów = gradus,
stopień, die Stufe; *Boh.* schůdek, schodek; *Ross.* стѣ-
пенъ. SCHODZIC, ob. Zejść. *SCHODZIEN, dnia, m.,
Eurus. Zebr. Ow. 5 raezj wshodzien, der Ostwind.
SCHODZISTOŚĆ, ZCHODZISTOŚĆ, ści, ż., pochodzi-
stość, declivitas. *Mag.*, *Ross.* наклонность (cf. sklon-
ność), unaxowanie, (cf. еходателность, еходство po-
dobieństwo, pochodzenie na co, stosowność, zgodność),
der Abhang, ein abhängiger, allmählig abwärtsiger Ort. SCHO-
DZISTY, a, e, SCHODZISTO *adverb.*, pochodzisty, na-
chylony; abhängig, abwärtsig; *Vind.* dolhoden; (*Boh.* scho-
daŕy któredy chodzą, wychodzą). Gdzie grunt bardzo po-
chyły i zchodzisty. *Stroj. Stam. B.* Na pagórku niewiel-
kim schodzista mogiła. Leży w gruncie obitym. *Bardz.*
Luk. 55. Bzėki schodziste. *Otw. Ow.* 5. W prawaŕyber
wypada z wierzchu schodzistego. *Bardz. Luk.* 27. Ne-
ptunie, niech do morza nie płyną schodzista strumienie.
Niechaj je nazad morskie wraca zaburzenie. *Bardz.*
Luk. 56.

SCHOLASTERYA, yi, ż, urząd scholastyka, daš Amt eines
Scholasters oder Scholasticus. SCHOLASTYCZNY, a, e,
n. p. Filozofia scholastyczna, gatunek filozofii z pedant-
ska subtelnoŕ, scholasticus, s. B. die scholastische Philosophie.
SCHOLASTYK, a, m., kanonik kapitulny, szerególnoŕ
mukami i szkołami z urzędu swego się bawiący, der
Scholasticus, Demischolaster. SCHOLASTYKA, i, ż., wie-
ksza i mniejsza w drukarni; gatunek pisma mniejszy od
submytlu. *Magier. M-kr.*, eine gewisse Art Gettern.

*SCHOPIĆ się, *ZCHOPIĆ się *recipr. dok.*, [rusk. schopyty
się, zchwycić się; mit Faust anstehen; *Elym.* chopać, cf.
po-chop 2], n. p. Gdy tam wjeżdżała, zchopiła się z
osła, a rzekł jej Kalew: co tobie? *Budn. Joz.* 15, 18.
(zsiadła. *Bibl. Gd.*); zeskoczyła, nie sprang herunter. (*Boh.*
schopnost zdolność). *Elym.* chopnąć.

SCHORZAŁY, ZCHORZAŁY, a, e, bardzo chory, febr. franf.
Schorzała gałazka odema ogrodnik. *Teat.* 46. d, 44.
Lekarze leczące schorzałego czlowieka, nie wszystko ciał-
o, ale schorzalsze zawsze leczą miejsca. *Janusz. Lig.* A 5.

SCHOWAĆ, ZCHOWAĆ *ez. dok.*; *Boh.* schowat; *Slav.* scho-
wati, schowávám; *Sorab.* 2. schowaseh, skowaseh; *Sor-
rab.* 1. zehowam, schowaež; *Croat.* obchuvati; *Bosn.*
spremiti, sabraniti, ostaviti; *Ross.* приберечь, приберече-
рать, прятать, прячу (cf. sprzatać), спрятать, выпра-
тать, выпрятывать, хоронить, схоронить, (cf. chronić,
schronić); *Eecl.* класти, блюду; (cf. *Hebr.* שׁוּחַ schewa
posuit, disposuit; cf. *Graec.* ἀπέχειν; cf. *Germ.* Zurücken,
Zurücksetzen); odkładając na bok schraniać, verwahren, auf-
heben. Kładuje swoje pieniądze, nie żeby wydał, ale że-
by schował. *Kras. Pod.* 2, 254. Schować zawsze co, nie
wadzi. *Cn. Ad.* 1054. (zostaw co na potem). Schować
nie szkodzi, co się nagodzi. *ib.* (co bóg da, do kobiał-
ki). Nie to złodziej, co ukradnie, ale ten co schowa.
Rys. Ad. 43. Kto umie kraść, umie i zehować. *Pot. Arg.*
551. Na słowo komenderującego: schować pałasz! pa-
łasz do pochew się kładzie i wsuwa. *Kaw. Nar.* 505.
— *Z przytykiem:* Niechaj wielebni doktorowie swoje tra-
dyce niepisane schowają, teraz już tych ich kupi nikt
nie kupi w światłości jasnej słowa miłego boga. *Żarn.*
Post. 90 b, cf. pod ławę, w kat. — SCHOWAĆ się,
1) ukryć się, schronić się; sich verbergen, verdecken. Pana
nie było, czyli się schował. *Teat.* 55. d, 27. Schowaj
się! kapitan idzie. *Teat.* 15. c, 59. — §. *Transl. fig.*
Schowaj się sobie z takimi radami. *Boh. Kan.* 4, 585.
Idź sobie w kat, pod ławę, vertriebe dich mit deinem
Rathgeben. Schowaj się z twojami oświadczeniami. *Teat.*
21, 78. Schowajcież się z wiarą waszą odszczepieńcy.
Birk. o Exorb. 4. Ni drugi raz się z waszą łaciną scho-
wajcie. *Teat.* 50, 18. — §. *Alter:* We grze trzeba wie-
dzieć co schować, a co odrzucić. *Lub. Ho.* 108. które
karty zachowywać, welche Karten man behalten, einnehmen
soll. — 2) Schowawszy matkę, precz wyjechał, nie chce
przestać na sprawach domowych. *Orzech. Tar.* 25. po-
chewawszy, pogrzebwszy: begraben, beerdigen. Zszedłszy
na brzeg, znaleźli młodzieńca pięknego, Bez siły i bez
ruchu w piasku leżacego; Trzeźwiał go, jak mogli, gdy
nie nie wskórał, Ciało jego żyz roniac, na brzegu scho-
wał. *Chod. Gesu.* 618. — 2) Schować się gdzie albo
w czym, lawić się tam, chodzić koło czego; sich wo
aufhalten, sich womit verweilen. Schowawszy się tak daw-
no w Polsce, możesz o prawie naszym sądzić. *Gorn.*
Wł. Q 5 b. Wiadomoŕ z pospolitowania między ludźmi
siły bierze, gdy się kto między ludźmi schowa. *Głiz.*
Wyeh. L 5. Schował się na dworze Zygmunta. *Star.*
Zad C 4. Młez prostaku, coŕ się zehował w domu.
Popr. Kol. I 4. Partowie odebrawszy króla Wonona,
schowanego w Rzymie, nieznamie enoty za pewne wy-
stępkę trzynali. *Kłok. Turk.* 107. wychowanego, erzogen.
Jak w to tralić, jam się w tym nie schował. *Alb. na*
Woj. A 5. niećwiczony, nie biegły w tym; nicht geübt,
unkwandert. Schować się na czym. *innutiri disciplinis.*
Cn. Th. 982. SCHOWALNY, a, e, do schowania, doja-
ey się schować, verwahrbar. — §. Schowaniem służący,
gdzie schować można co: wo man was verwahren kann,
Verwahrungs. Szafa schowalna, rozchodowa, wydawal-
na, *armarium promptarium* *Cn. Th.* 982. SCHOWAL-

NIA, i, ż., SCHOWANIE, ia, n., SCHOWKA, i, ż., gdzie co chowają, daß Behältniß, die Verwahrung; *Sorab.* 1. khowanca, zkhow; *Sorab.* 2. schow, skow; *Carn.* hramba; *Vind.* sahranva, sahranenje, (ob. Schronienie); *Croat.* szramba; *Rag.* primalisete, (ef. przyjąć); *Ross.* схранение, хранение, блюдение, хранлище, въѣстилище (ef. mieścić), чуланъ, чуланчикъ, чуланецъ; *Eecl.* мѣстлище, сѣкровъ, (ob. Kryć, skryć). Niektórzy wodę po potopie wpuszczają w wielkie schowanie w porządku ziemi. *Kluk. Kop.* 1, 29. Nazwan jest apostoł Paweł naczyniem wybranym, przeto że był prawie zakonu mocnem schowaniem. 5 *Leop. Hier.* 4. (jakoby almara). 1 *Leop.* Trudno znaleźć schowanie czasu niebezpieczeństwa. *Ezop.* 19. (schronienie). Gdy się masz modlić, wniądź do schowania twój, i zamknąwszy "dzwierzy twoje, módl się. *Sekl. Math.* 6, (ef. złożenie, stanęca, pokój, łomnata). Stodoły, stajnie i tym podobne schowki. *Gal. Cyw.* 2, 159. "SCHOWANEK, nka, m; *Boh.* schowance; wychowamec, der Zögling; (*Boh.* schowawać, schowawatel *depositarius*, schowatel *depositor*.) Ktoż cię na świętym zgoni Aonie Schowanka mądrych cór Mnemozyny? *Przyb. Luz.* 1

SCHRONIĆ się *rec. dok.*, Schramić się; *Boh.* schraniti, schranowati; *Vind.* shranit, ohranit; *Croat.* szranujem; *Dal.* zhraniti; *Bosa.* sahraniti; *Rag.* sahraniti, sahranivati, shraniti; *Ross.* хронить, схранить; 1) schraniać się gdzie, *rel.* przed kim, schować się, tać się, uchodzić, ukraść się; *Sorab.* 1. podwuczekuyu; *Rag.* uklo-nittise, sīb in Sīcherheit bringen, entfliehen, entgehen, sich verbergen. Schroni się do tego gabinetu. *Teat.* 56. d. 24. Słyszę go, że idzie, schroni się, żeby cię nie postrzegł. *Teat.* 24. e, 45. — 2) W zad ustępowaniem schraniać się sztychowi. *Otw. Ow.* 105. ochraniać się od sztychu, uchodził mu. er jadtē dem Stiche zu entgehen. — §. *Ai-ter*: Schraniać się lud onego dnia iść do miasta, jak się zwykł schraniać lud porażony i uciekający z bitwy. *W.* 2 *Reg.* 14, 5. chroni się, wystrzegał się; sich hüten, in Acht nehmen. — 2) *Active*: Schronić co utaić, skryć, skrycie schować; verbergen, aufbewahren. Zebrane tam widzieli, co ziemia schronić w łonie swym najskrytszego mogła. *Twind. Wt.* 149. SCHRONIENIE, ia, n., "SCHRONA, y, ż., SCHRONKA, i, ż., "SCHRONEK, nku, n., miejsce do schronienia, sklonienie; *Boh.* zachow; *Sorab.* 1. zakhōw, wuczek; *Carn.* pervejshalshe; *Vind.* hranva, sahranva, ohranstvu, sahranenje, vtezhilne, mestu segurnosti, per-jemnistvu; *Croat.* pribešishe, obramba, szramba, szranenye; *Rag.* vklonisete, primalisete, zaklon, zaklonisete, skroov, skrovisete, zataja; (*shranua depositum*); *Bosa.* pribjegisete, utecisete, primisete, mjesto koje prima; *Ross.* убѣжище, схранение (1. pogrzeb, схраненіи погrzebowy); хранлище; *Eecl.* притонъ, Sīcherheit, Zu-flucht, Zufluchtsort; (*Boh.* schranka schowalnia, ef. *Germ.* Schranf, Schrein, ef. skrzynia). W obcych krajach szukał schronienia swę głowie, Bo mieścić się nad nim chcieli Herkula wnukowie. *Dmoch. II.* 55. Ja wygnaniec szukam schrony u ciebie. *Stas. Num.* 2, 37. Gotują tam na łące Chłodny schronek, gdy parzy południe gorące. *Przyb.*

Ab. 20. Schronek bór najgęstszy czyni. *Przyb. Milt.* 297. — 2. Anat. Stek lub schronienie młeczne, jest to mlecznych naczyni złączenie się, *receptaculum chyli*. *Krup* 2, 65. SCHRONICIEL, a, m., który kogo schronił, der Verwahrer, Bewahrer; *Bosa.* sahranitegl, f. sahraniteglica *servator*; *Rag.* shranitegl, sahranitegl, f. -iza; (*shranitegl depositarius*, sahraniv *servabilis*). "Schronny. *Chodk. Kost.* 89. SCHROPIEĆ, SCHROPOWACIEĆ, ob. Chropowacieć. SCHROSTAĆ, ob. Chróstać. SCHRZYPIEĆ, ob. Chrapieć. SCHUDZIĆ, ob. Chudzić.

SCHWALIĆ, ZCHWALIĆ *cz. dok.*, "Schwalać *niedok.*; *Boh.* schwaliti, schwalowati; (*Slov.* schwalugi *collaudo*); mocno pochwalić, jebr anloben, anpreijen. Gdy ujrzeli Sarę, iż była bardzo piękna, zchwalił ją przed Faraonem. 1 *Leop. Genes.* 12, 15. Usty i pismem boską schwalał matkę. *Chodk. Kost.* 15. Wszystkie te rzeczy czasu swego będą schwalone. 1 *Leop. Syr.* 59, 40. Kupido, tyś mógł Marsa wyrazić matce, Mógłś Adonida i nieznaną zchwalić Dafnę Apolinowi. *Tward. Pasq.* 55. (zchwalić mu ją, zalecić, przywabić go do niej). SCHWALENIE, SCHWAŁ, "SCHWAŁA, wielka chwala, zaszczyt najwyższy; außereordentliches Lob, Preis, Auszeichnung. Koszę darami nad schwał ludzki kosztownemi ubłagał. *Warg. Radz.* 175. Kostka błogosławiony nowa Rzymska schwała, zjadł ten schwał w Rzymie dawny. *Chodk. Kost. epigr.* Calejby mi potrzeba sięgi ku ich schwale. *ib.* 82 — 2. Pompa, popisywanie się; Praugen, Gepränge, Aufbuhrediglein. Potrzebie, a na zchwalać, nie przygodnie, ani z trefunku, takowe jakie są białołowy, natura na świat daje. *Gorn. Dw.* 259. Na schwał tylko co mieć, kupić, *praedicatione hominum ad aliquid emendum induci*, ob *praedicationem aliquid habere*. *Cn. Th.* 982. błoś dęś Rufes wegen, der Ehre wegen. Na schwał odkładają dalej swe obietnice, aby za niemi chodzono. *Gorn. Sen.* 57. — §. Na SCHWAŁ, na WSCHWAŁ; bardzo wybornie, tak że nie można się tego odchwalać; gar ungemein, überaus, über alles Lob, ganz ausnehmend; *Boh.* schwalně, na schwale; (*Slov.* naschwāl *sponte*, *data opera*). Przykrył dom kamieniem drogim na schwał. *Radz.* 2 *Chron.* 5, 6. *Budn. ib.* Był na zchwalać mądrym, dziwnie mężnym, bardzo powściągliwym. *Gorn. Dw.* 397. Na schwał cudne niewasty. *Biel.* 158. Na zchwalać moena zbroja. *P. Kchan. Jer.* 279. Miał kilka koni na schwał dobrych Arabskich. *Biel.* 754. Rozumie jakoby to było na zchwalać dobrze. *Gorn. Dw.* 45. Na schwał są duży. *P. Kchan. Jer.* 19. *Gorn. Sen.* 165. Słop bardzo wielki, który na schwał był wywyższony. *Radz. Dan.* 2, 51. SCHWALNY, a, e, bardzo chwalony, przesławny; jebr gerühmt, hoch gepriesen. Zchwalny Fabiusz w tym, że miał wielkie szczęście w ociąganiu i przewłocze czasu. *Janusz. Lig.* 65. SCHWYCIC *cz. dok.*, Schwytac *niedok.*; *Ross.* схватить, схватать, схватывать; uchwycić, pochwycić; ergreifen, zu faßen fügen. Jam dopuścił, że przebiegł mój wiek nie schwytany. *Kulig. Her.* 128. (nieużyty, nieobrócony na co dobrego, unbenutzt). SCHWYCIC się *recipr.* porwać się nagle, plötzlich aufbrechen, Reißaus nehmen. Przepiórka chwyta się. *Teat.* 51. e, 26. Schwycił się gnia-

dosz, i dalej z jarmarku Przez pole ze mną wypuści jak strzała. *Kniaź. Pocz. 2, 198.* SCHWYT, u, m., łopka, różga chwycająca ptaka, der Vogeliprenfel. Na ptaki ze krza zgiąć morną sprężynę albo schwył, u którego u wierzchu uwiąż sidło z powrozka. *Ciesc. 651.* Skoro ptak padnie na prątek, chce ponęty dosiądz, tedy się klinik ziemskie, a schwył albo sprężyna siodeł ptaka za szyję albo za nogę pochwyli. *Ciesc. 652.*

SCHYBIĆ, ob. Chybić. SCHYDZIĆ, ZHYDZIĆ ob. Hydzić.

SCHYL, u, m., SCHYLEK, łku, m., nachylenie ku końcowi, wyjęciu, zejściu, reszta, schöl; *Boh. náklonek; Sorab. 2. wegga; Vind. fraga, fragiza, die Reige gegen das Ende, der Ablauf, das Abnehmen, der Reif.* Szalasz wysoko zbudował na pagórku schyle. *Przyb. Ab. 215.* na pochyłości jego, auf dem Abhänge. Już dzień był na schylku, a słabo oświecał sklepy. *Vst. Konst. 1, 159.* Gdy czas przyjdzie schylku dnia, zauroczy się. *Knac. Gd. 552.* Przeszedłszy do schylku życia swojego. *Teat. 50. c, 117.* Przesładowania tych ostatnich czasów, na schylku tego świata. *Baz. Hst. 260.* Co ci się stało, nieszesesny Mityh, Czy two zdrowie i cały dobytek na schylku? *Zab. 9, 212.* Ejsymy. Nie rychli na schylku oszczędność. *Fredr. Ad. 35.* Na schylku piwa, beczka. *Cn. Th. 982.* daß Bier, die Tonne ist auf der Reige. *Boh. počepj. — (SCHYLAWY. Eraz Jes. 5 b, ob. Szylawy. — SCHYLIC ez. dek, Schylać niedok; Boh. schyliti; nachylać, nakłaniać, skłaniać, naginać, neigen, beugen. Porzucił się na ziemię głęboko schylony, Wybije czołem pokorne ułkny. Przyb. Ab. 109.* Schylé się, *Vind. pognitiše, pozhapniti, pokloniti; Croat. prigouzu-tuze, (cf. przygiąć); Bosn. prighnutise, chjuechnuti; (Ecl. пригнутии, припукати, претавило смотрѣти schylwszy się przypatrywać). Encasz zebrał członki, do ziemi się schylił. *Dmoch. II. 2, 221.* Upuścił kapelus, żeby miał po co schylé się. *Teat. 41. b, 57.* Już nadz cwaś būditi. Przed zleżeniem brzemienna ma lekko pochadzać, schylając się często ku ziemi. *Sie.n. 112.* Zehyl się do niej z różanemi uściskami swojemi. *Grosk. W. 514.* Musi się zlamać, kto się nie chce zehylić. *Pol. Arg. 51. — §. Racz zostac panie z nami, gdyż się dniowi Schyliło, i ma się ku wieczorowi. Olym. Św. 2, M m 5.* dzień już na schylku, der Tag hat sich geneigt, ist auf der Reige. — §. *Gramma.* Ja wszystkie cudze imiona na końcu schylam, t. j. deklinuję. *Budn. Bibl. praef, abändern, decliniren.* SCHYLIC się, Schylać się recipr. : spuszczać, skłaniać, zniżać; herablassen, erniedrigen. O jak ł skawa rozmowa, a jak bóg do naszych się ludzkich obyczajów schyla. *Sk. Żyw. 202.* Którzy się do ich przyjaźni schylił, panowanie skromniejsze nad sobą upatrował. *Wary. Cez. 153.* "SCHYLEY, a, e, schylony, nachyły, pochylły; geneigt, gekenft, abjdußig. Rzeki schyle krzywemu ogrodził krajami; *flamini declivia. Żebr. Ocz. 2.**

SCHYNAĆ, ob. Chynać.

SCHYTRZEĆ, ob. Chytrzeć. SCHYTRZYĆ, ZCHYTRZYĆ ez. dok, Schytrzać niedok, chytrze oszukać, podstępnie przechytrzyć; überlisten, listig betrügen. Wykretami zehytrzają drugich w prawie. *Macz. Przeczeście nas zehy-*

trzyli, rzekąc, dalekośmy od was bardzo, a wy w po-
szrodku nas mieszkacie! *Budn. Joz. 9, 22. Absolute:*
Nastal król, który nie znal Józefa; ten schytrzał na nasz
naród, a wilem złego uciskał go. *Radz. Art. 7, 19.*
nd, schytrze wynajdował brzemiona niecznośne.

ŚCIAĆ, ZCIAĆ, ściać, ścięci, f. zetnie, zetnie ez. dok., Ści-
nać niedok.; *Boh. stji, setnu, stjnati, stal, stnu, srau-
bit; Slov. stiti, zetnem; Sorab. 1. zežinam; 1) odciać,
odsice; abhauen, abjduciden, wegbauen.* W lato sierp
ostry z słoną ścina kłosy, I dojrzałe z grząd rzyna ka-
pusty poczasy. *Zab. 9, 50. Kiss.* Drzewo ścinają, i na
klocki tna. *Os. Bul. 582.* Starodrzewny gdy dąb zetną
w lesie. Potężniej runie, im wyżej wierzch nieśie. *Kchow.
Roż. 107.* Ścięcie, ścinanie, *Boh. stěj; Ecl. yč-
kuobenie.* Dabrzo ułożone drzewa ścinanie, jest nader
pozyteczne. *Mon. 71, 701, cf. wrab; Vind. druvarjenje,
druvaritje, druv napraulenje. — §. Math. Ostrokrąg ścię-
ty, conus truncatus. Geom. 2, 185. — Ścinac się z kim-
bó się na nieczce, sidi mit cinander herumhauen.* Masił
król zpieszyc jezdaych i wracz zetnac się z nieprzyjacie-
lem. *Nar. Hst. 5, 151. — §. Ścinac kogo, gardlem go
karać, Sorab. 1. hwo-wu zrubnu, zežinam; Vind. oglav-
viti, glavo vseti, odglaviti, glavo odklati, glavo odvse-
ti; Hag. odsjeceli glavu, Ecl. обезглаво, обезглавлен,
обезглавлю, Gracc. ótzezeqákw, cinen löyfen, enthaup-
ten. Możobójca ma być ścięty. *Sax. Pocz. 141.* Ścięty,
Boh. staty; Ecl. главоотсечень, главоубеженій. Ścięcie
Vind. odglavenje, odklanje te glave. Miejsce ścinania;
*Boh. stjadlo, (2. gilotyna. Miejsce ścinania białych
głów Carn. friskkovz. Synowska reka łeb jej ścinała.
Bards. Trag. 581.* Według woli cesarskiej wszyscy
postepują, każe zabić, zabić, zetną i zewiertują *Stryck.
Turk. B 5.* Ścieta śmierć-gardłowa, nieczowa kara;
die Schw rdtstraße, das Enthaupten, die Hinrichtung mit dem
Schwerdte. Na ścieta go śmierć skazano. *Sk. Żyw. 2, 67.
Sk. Dz. 96.* Karzą jeszcze grzechy ścieta śmiercią,
ogniem, więzieniem, i nie wiem czym: a ten grzech
uchodzi *Opal. Sat. 185. — §. O ścieta szyję, na zł-
maną szyję, do gardła, do ostatniego, do ostatniej kro-
pli krwi, biś auf den letzten Blutstropfen. *Mordicus tener,
zabami trzymać, o ścieta szyję nie chce puścić. *Macz.
Wiary chrześcijańskiej o ścieta szyję przyjąć nie chcełi.
Biel. 106. żadną miarą. — §. Jakoby go z nóg ściać-
jakby go obalił, als wenn man ihm die füße wegnehmen
hätte. Jakby go z nóg zciał, padł n d samym łóżkiem.
Teat. 45. c, 76. Wyb. Te choroby, właśnie ty z nóg
ścinają, przytomność odbierają choremu. *Perz. Lek. 56.*
Złośliwe te choroby z nóg ścinają. *Perz. Lek. 50* (o
łóżko uderzają). — §. *Transl. fig.* Zębami ścinac, kosić;
mit den Zähnen abmähen, abfressen, abbaßen, abnagen. Tu
węłnonośnych owiec drużyna, Młodzieńcze trawki zęb-
kami ścina. *Zab. 4, 188. Nar. Bano, nim trzoda się w
pole oddali, w koło chałupy rosa okryta ścina trawkę.
Weg. Mam. 1, 277. — Assimil.* Kieliszki gładko ściać.
Teat. 5, 61. Łykac, spólnie: bünnter schlucken bünnter
fürzen, einblucken. Kieliszki gładziuteńko ścinać. *Mon. 71,
125.* Wino szampańskie ora ścina, jak tego potrzeba.****

Teat. 8. c, 16. Gorzałeśmy ścinali. *Teat.* 16, 54. Ide skosztować szampana, na którego-szumne ścinanie smak sobie od rana zaostrzam. *Teat.* 6, 26. — *Improp.* Niebo pioruny bez przestanku ciska, Grad ścina trawy i piękne pszenice. *P. Kchan. Jer.* 194. zwała, zbija; zuſammen ſchlagen, nieder ſchlagen. — §. Z gniewu zeby ścina. *Pot. Syl.* 527. mocno ścisnąć zęby, die Zähne zuſammen reißen. Ściąwszy gniewem zęby. *Pot. Zac.* 100. Czego krzywego gdy kto z predka, a jakoby ścinając zęby, a nie z lekka napraszeza, rychłej złomi, niż naprości. *Głoz. Wych.* G 1. Ust czyli zębów do kupy zeicie. *Perz. Cyr.* 2, 189. (mocno zamyka, stula). Zęby ściał; umarł. *Tr. er hat ins Graß gebißen.* — 2) Ścinać, ścięzać; freiß machen, gerinnen machen, ſtarrn machen. Słońce gorącym swoim sół morską ścina. *Wary. Rudz.* 27. Mróz wodę ścina, der Froſt macht das Waſſer freiß, gerieren. Mróz wodę w lody ścina. *Wary. Rudz. pr.* Ścina się woda, rzeka; marznie, das Waſſer gefriert. Wody się ścinały, kwiatki więdły, liścia zółkniały. *Mon.* 65, 172. Śmiertelny mróz ścina krew w żyłach. *Weg. Marz.* 1, 158. Nie trapi mnie ta młoga, która mi krew w żyłach ścina. *Nicm. Kłol.* 2, 189.

ŚCIAĞNAĆ, ZACIĄGNAĆ, *f.* ściągnie, *cz. jednł.* Ściągnąć niedość; *Boh.* stahnauti, stahowati; *Slov.* ziahugi, (stahatelka contractio); *Sorab.* 1. zežahnu, delezžahnu, delezžahan, romadzežahan, romadzežahan; *Sorab.* 2. feschagansch; *Vind.* stegnit, dolpotegniti, istegniti, predstegniti; *Croat.* zegnati, zteseni, szleguyen; *Hag.* steghnuti, usteghnuti; *Bosn.* steghnuti, zgarcati, zghrećiti, zgherećiti; *Ross.* стянуть, стягивать, стяжать, стягивать (обыч); §. 1) ściągnąć co, ciągnąć ścieśkać, zwięzywać mocno; zuſammen ziehen, zuſammen binden, jeßt binden, zubinden, mangarten. Dejopeja płacze, że kształ ik pisany Ściągnąć nie może piersi już tykanej. *Twór. Daf.* 10. Ściągniesz sukna pas u złoty a. 5 *Lisp. Ewol.* 29, 6 (ściesziesz. 1 *Lisp.*). Wierzeł szaty Po jej biodrach ściał pas bogaty. *Ow. Ow.* 514. Skronie swe Febus ściał lata galakamr. *Ow. Ow.* 27. (w.cieżył). Nogi swe purpurowy obwień ściał, 1 *Kłol.* 15. — *Simil.* Wina ściałające, *asringata.* *N. Pan.* 1, 15. — §. *Transl.* Ściągnąć wojsko; zgrupować, do kupy zbierać, die Truppen zuſammen ziehen. Ściałają się rot; zchołżają się, zgromadzają się; die Truppen ziehen zuſammen, verjammeln ſich. Do boju sposobnym kazał się na jedno miejsce ściągnąć. *Wary. Cz.* 82. Rozkał nieprzyjaciół harcami zahwiał, ażby mu się lud wszystek zściagnął. *Wary. Wil.* 82. (*observes ościetem Plusquamperfectum*; ściałnął był). Kościół na różnych miejscach naszedziwszy, potym wszyscy się do jednego ściałają. *Paszk. Dz.* 85. Ściągnięcie wojsko tam miewa, gdzie betman naznacze. *Kłol. Turk.* 207. miejsce ściałnienia się, der Sammelplatz. — *Simil.* Perszusz więcej myśli w wiersz, niż słów ściał. *Dmoch. St. R.* 54. pakuje, wkłada, Goezy; binia; zwängen, zuſammen drängen. — §. Czyszcza kraina nieba, nigdy się w obluki nie ściał. *Płch. Sen.* gn. 290. oblukami się nie zachmurza, ſie bezieht ſich nie mit Wolken. — §. 2) Ściągnąć, potiasz zciągnąć co albo kogo

zkał, zwłoczyć; herabziehen, herunter ziehen, abziehen. Zwłocze kogo, ściałgam na dół, *detraho e tribunal.* *Cn. Th.* 1457. Ściałgnąć pieczęcią z rożna. *Tr.* Ściałgna z ciebie ten obwód, to zawicie, aż do ostatniej skóry. *Płch. Sen. list.* 5, 525. Ściałgnąć wodę z rol. *Cn. Th.* 982. zaprowadzić, das Waſſer von den Feldern ableiten. Ściałgnąć wino z beczki. *Tr.* (ztoczyć). Ściałgnąć wilgotność z głowy. *Cn. Th.* 982. Ściałga się woda, spływa. *ib.* das Waſſer fließt zuſammen. — *Similiter:* Jozafat ściałgnął błogosławieństwo boskie na całe królestwo. *Zabł. H. T.* 215. (obrócił). Winszuje ci, ściałgnąć na sibeie łaskę króla jegomości. *Teat.* 8, 117. Konstytucya Polska zaeżęła ściałgnąć uwagę państw Europy. *Ust. Konst.* 4, 196. — *Aliter:* Gracze więcej zwykli w ręku miewa, niż rzetelność: kartę ściałgnąć lub skrupkować, to się dżas nazywa fortunę zrobić. *Teat.* 14, 100. — §. Ściałgnąć rękę, palec na co; wyciągnąć po co, sięgnąć; anſtrecken die Hand etc., langn nach etwas; *Boh.* oprahnauti se. Jako me bafes się, ściałgnąć rękę twej na pomazanie Jehowy. *Budn. 2 Sam.* 4, 14. Przyrządzona rzecz, częściej tam rękę ściałgnąć, gdzie boli. *Ośol. Sen.* 28. Ściałgnąć szyję; podawać szyję. *Cn. T.* 282. den Hals hinſtrecken, den Kopf dem Schwerte hinhalten. — §. Ściałgnąć co do czego, na co; stosować co do czego; *Vind.* napotegniti, mayzhuvat, etwas werauf beziehen, binden. Nie ściałgaj tych słów na to, ku temu. *Tr.* Jako ludzie ściałgają się do pana boga, jakoby do ostatniego końca swojego, tak też tym sposobem ściałgają się dobra żywota ludzkiego do dóbr niebieskich. *Kucz. Kat.* 5, 552. Ściałga się co do czego; murzy do tego, godzi na to; Bezsz baffen, ſich beziehen auf etwas, dabu zulen, abwecken. Część obrazu ściałga się do osoby, którą obraz znacze. *Sk. Dz.* 741. Żalna takowa scena nie powinna się znajować w sztuce, któraby się nie ściałgła i nie wpadała naturalnie do celu sztuki. *Teat.* 54. b, 11. Nie wadź jeszcze, do czego się to ściałga. *Teat.* 56. b, 11. Jam nie głupi, rozumem, co się do czego ściałga. *Boh. Kom.* 1, 501. Chocbyś o potopie świata gadał, to on powie, że ta mowa do niego się ściałga; jemu przy-mawia. *Boh. Kom.* 1, 501. — Ściałgnąć się, rozciągnąć się; *Vind.* se istegniti, dostegniti se, ſich erſtrecken. A też ta przysłowka może się ściałgnąć na każdy stan i na każdą osobę świata tego. *Rej. Post. U u* 5. Zdanie: że królestwo towarzysza nie cierpi, szczerzej się ściałga niż do królestwa. *Budn. Cyr.* 11. rozciąga się, es hat eine noch weitere, weitausſtigere Beziehung. — Wieluński powiat przedtym do Wielkiej Polski się ściałgał, *pertinebat.* *krom* 259. należał, zu etwas gehören. — §. *Verb. medium:* Ściałgnąć gdzie, dążyć gdzie, ciągnąć gdzie, wohin ziehen. Ściałgnąłem do wsi na nocleg. *Niedz.* 51. — *Moral.* Wieriej ku złemu, niż ku dobremu ściałgają niedne sprawy człowieka. *Rej. Ap.* 2. dają, ſie cilen mehr zum Bösen hin, als zum Guten. Skazone przyrodzenie ludzkie zawsze ku złemu, niż ku dobremu bardziej ściałgnąć musi. *Rej. Ap.* 1. ŚCIAĞACZ, *ob.* Ściągnacz.

ŚCIANA, *y.* 2.; *Boh.* stěna; *Sorab.* 1. težena, (scjna; *Gracc.* *oxiri tentorium;* *cf. Lat.* scena); *Sorab.* 2. lżo-

na; Carn. stena, (stenar, stenovz + cieśla); Vind. stena, stena, (steja, stieja, ściana wewnętrzna piecowa; stena, skala, veli kamen + skala); Croat. ztena, sztóna, (cf. stonacé, stancya); Star. stina, dihar, duvar, (stina ù mórnu, shkolj + skala; Bosn. stina, stjena; Dal. szina; Rag. stjéna + skala; cf. Germ. Stein; cf. apud Aetherium steinzun + mur; [Graec. στεῖνός + fauces 2]; Ross. стѣна, стѣдъ; [Eecl. стѣна murus 2], стѣнъ (cf. stien, cf. stien), стѣнѣнѣ, шатѣръ, шатѣръ; стѣнѣ, тѣнѣ, стѣнѣ umbra, стѣнѣнѣ; woszczany w ulu, оствѣнѣнѣ, оствѣнѣнѣ, оствѣнѣнѣнѣ; obslonicé; стѣнѣнѣнѣ obmurowany; cf. Hebr. חָבַט habitare); sciana, generosius nomen, habet sub se: mur, przegroda, przepięczenie etc., die Wand. Meczec ludowany na 6 gram; cztery faicyaty albo ściany mając większe, a dwie mniejsze. Star. Inc. 5. Cisnął Saul oszczepem, myśląc przebić Dawida k ścianie, (ku ścianie, do ściany). Budn. 1 Sam. 18, 11. Jedwabnymi kółkami ściany ozdobione. Paszk. Dz. 111. Wisi ściana, wyraz mularski, gdy ściana jest od góry nachylna. Magier. Mkr. Ściana cała, gruntowna. Lez nam-bug, lochów albo murków, ckień, die Spinnmauer. Ściana z frambugami, albo na frambugach, cin Edwiktörögen. Ściana przeczna, dzieląca mieszkanie, cine Seitenwand. Ściana spólna z sąsiadem, cine Brantmauer. Ca. Th. 982. — Inq. rpr. Bóg morzu dno otworzyć i dwie ścienie (dwal. ściany) uczynić kazał. Sk. Kuz. 578. Przejście Egiptu, morze i Jordan, ścianami stały. Poezj. 57. Niech mury między nami a nami będą ściana. Nag. Cyr. 28. przegrodą, Zwischenwand, Scheidwand. — 2. Iliad. et prov. Kęznodzieja czasem przez godzinę tylko ścianom wrzeszczy. Schl. 110. próżnym ławom kęścichym, den leeren Wänden predigen. Mów ty ścienie. Ab. z Woj. 10. Rys. Ad. 59. (tobie z ust, jęmu mimo uszy szust). Jakoby kto przemówił do ściany. Pol. Syl. 254 (do słupa) (Vinc. Bob. wystano metal; rakam shvishgaty) Moje słowa, jak groch na ścianie. Chwał. Ow. 55. nie chwycą się pęzo, maßen keinen Eindruß, fruchteten nichts. Wygadacie, on swoje czyni, i nagany Wszelkie są to groch próżno na ścianę rzucany. Zab. 7, 152. Wen. Wszystkie one przestrogi, jak groch na ścianę. Pol. Syl. 9. Prosił, abo jakoby na ścianę groch miodał, nie mu nie ponogło. Berk. Gł. Ken. 45. Komuż ja te słowa powiadał, do kogoż te słowa moje, do żelzrój ściany, albo raczej na wiatr puszczałam! Smotr. Lem. 15. (próżno, darmo) — Gudny, choć wie i umie, puzecie podpięcia ściany. Pol. Wioś. 62. (pod płetm leży, żelzrze, ulęgi, wzgardzony). Biea nie czuł, jakoby w ścianę bito. St. Dz. 571. Miod ten był tak słodki, jakoby ścianę lizał. Tuor. B 2 (teczy, bez smaku). Poswarków między małżeństwem nie ma nikt wiedzieć, tylko same ściany domowe. Petr. Lk. 18. Dzis i ściany się strzedz trzela i własnego cienia. Pol. Arg. 259. (żelzy koszula moja wiedziada, spalibym ja). I ścianom mieszkania swego nie wierzył. Gwizn. 156. — 2. Metonym. rynced. Nizeł cudzi, blhśza swoja ściana. Jalt. Buk. N 4 b. (dom, pomieszkanie, majętność i t. d.). — 2. Aliter: Ściana + granica, die Gränze. Jest w każdej rzeczy nier-

ność, i są pewne ściany, Między któremi umysł ma być zatrzymany. Hor. Sat. 10; certi fines. — O ścianę + o granicę, ościennie, granicząc, stykając się; Ross. смежно, neben an, gleich daneben, in der Nachbarschaft, angrenzend. Jakim już kosztem, choć o ścianę, wino Węgierskie opłacamy! Falib. N. — 2. Aliter: Ściana, szczyt, przedmurze, ochrona; die Schutzwand, die Bedeckung, die Schutzwehr. Kamieniec jest ścianą królestwa Polskiego. Tr. Za ścianą, pod szczytem, pod obroną, hinter der Schutzwand. Za tą naprzelżyta góra, jak za ścianą, bezpečnie siedzieć ułoga. Jalt. Tr. 225. Snadniej mu przyszło za cudzą ścianą z nieprzyjacielem czynić. Biel. S M B 4 b. — Aliter: Zacharyasz, z żoną swoją, a Jan jęszere za ścianą, umieli przywitac pana. Birk. Kaz. Ob. A 5 jęszere przed urodzeniem, noch vor der Geburt, noch im Mutterleib, cf. Germ. Säusden im Keller. — 2. Ściany w prasie drukarskiej. Łelki bozre, utrzymujące całą prasę. Magier. Mkr. die Seitenwände, Seitenbalken der Buchdruckerpresse. — 2. Mathem. Ściana, Lok figury. Solsk. Geom. 6 die Seite einer Figur. Ściana, paries, o bryłach: Lok o linach i figurach. Germ. Nar. 2, 40. Ściany lezby, radi quadrata. Solsk. Geom. 6. die Quadraturzeit. Ściana lezby kwadratowej, liczba która w się multiplytowana daje produkt sobie przyzwoity. Ściana lezby pełnej, Cultivurzeit, bezła, która lezby pełna rodzi. Solsk. Geom. 5, 80. Wyragnąc ścianę z danego stopnia. U. rz. Alg. 2, 20. ŚCIANKA, i, 2, *ŚCIANEK, iku, m., dem.; Boh. stínka; Croat. szteniezo; Ross. стѣнка; 2. 1) cine kleine Wand. Strachając z ruszniczy do sąsiada przez ścianek, człowieka zabił. Mógł on wędzić, iż tam za ściankami ludzie mieszkają. Petr. Pol. 164. Ścianka w orzechu włoskim, przegrodka Tr. — 2) Ścianki pur, międzyscienie, między domami, andron. Ca. Th. 985. die Schlipre, die Brantgasse zwischen zweien Häusern. Iliad. ścianki: bo ciasność czyni między dwoma mierzani. Magier. die Meerenge. — Ścianki, gra w ścianki, uderzając pieniądzem o ścianę. Tr., das Aufschlagen, cin Ausrücken, wann die Kinder mit Pfeimigen gegen die Wand werfen und dann die Würfe ansmessen. (Ross. стѣнкою бросая, cf. murołom: стѣнкобитный murołomny, стѣнкобитный *ścianopis, malarz ścian). *ŚCIANWA, y, 2; Boh. stániec, stínka; S. rob. 1. leżenwa; Sorab. 2. leżónwa; Vind. et Carn. steniua; Croat. szteniezo; Star. stinica; Ross. коны: pluskwa; die Wanze. Wódka ta zabija pluskwy albo ściany, gdzie na ich miejsce będzie wlewana. Gre. c. 176.

ŚCIBIĆ rz. med, wściliac nos, dziób, szyję; ten Ednabel, die Schwärze, den Hals, die Nase in etwas hincan stecken. Bozan do wazkiej flachy szyi szyje swoje ścibi. Kniaż. Poez. 5. 147. (Nag. scilati inga caedere).

*ŚCIOR, a, m., teraz przeczwiśko: początkowa imię poganiście, Czeiber, Świeciber, Swantolor. Jalt. Her., cin Name.

ŚCICHNĄĆ, ob. Cichnąć, uwerhngé.

ŚCIE, *SZCIE, a, n, iście, chodzenie, chód, droga, (cf. Ścieżka, cf. ścież, oścież); B. h. cęsta droga; Eecl. [мнестник, cf. 2] чрста, оулига [platea 2], особливо предъ

лавками торговыми); [*Etym. szedł. 2*]: der Gang, der Weg. Obawiam się, abyć na bezdrożach strudzonemu, do ścieia prawdziwym gościńcem stawało się. *Bardz. Boet. 150. ib. 145.* Bieg i ścieie gwiazd. *Warg. Wal. 90.* Jesliby woda sobie nową drogę albo ścieie znalazła, i tymby grunt twój rozwarła... *Szczerb. Sax. 485.* Mał młyn, a przy tym wolne ścieie wody. *ib. 248.* Ścieiek, koryto, łożysko). Strzała rozdzielone powietrze, tudzież się zaś zbiegło, że żaden nie wie ścieia onej strzały. *1 Leop. Sap. 5, 12.* (ślądu). Serce człowiecze wymyśla drogę swoje, ale pan sprawuje ścieie jego. *Radz. Prov. 16, 9.* Pan patrzy na drogę waszę i na ścieie, którym idziecie. *W. Jud. 18, 6. Birk. Dom. 165.* W labiryńcie tym wiele jest lochów i ścieia podziemnego. *Warg. Radz. 25.* Najtrudnięj raz z drogi prawdy spaść, potym im dłużej ścieia, tym dalej w las. *Smotr. Ex. 91.* (tym dalej, tym gorzej). Wolne ścieie przez państwo. *Warg. Ces. 6.* prześcieie, Durchgang, Durchzug. Nimówił ich do opuszczenia świata a ścieia do zakonu. *Wys. Aloj. 555.* Wiele mówiono o tym ścieiu jej za mał, o tym pójściu jej za mał, o tym zamęczeniu, małżeństwie, (ob. pójść za mał); die Verheiratung, Heirat (von Frauenjüngern). — 2) W szachach: Ścieie, jazda, ciąg, ein Gang, ein Zug im Schachspiel. W szachach jedno ścieie przegładac trzeba z drugiego. *J. Kchan. Dz. 81.* Uczyniwszy kilka ścieia bardzo misternego, dał mu met. *Gorn. Dw. 159.*

— ŚCIE, *terminatio secundae personae pluralis Perfecti, e gr.* Dalście, pisaliście etc., *ob. Annotat. de litera S.*

ŚCIEBAC, *ob. Naściebać.*

ŚCIEC, ścieki, *f. scieczu med. dok., Ścieknać, f. scieknie jedntl., Ściekać niedok.:* Boh. stecy, stekati; *Slov. stě-kati, spofu tēcy confluere, ztekati, dofu tēcy defluere;* *Vind. odtezhi, doltezhi;* *Ross. стечъ, стечать;* — 1) ścieika *vel potius* zeieka co zkad, zplywa, zpada; herab fließen, herabströmen, hinab sich ergießen, ablaufen. Dachy są dlatego, iżby łatwuj deszczowa woda ścieikać mogła. *Gorn. Dw. 411.* Wody, które z dołu były, zeiekiły a spływały do morza. *1 Leop. Jos. 5.* Tam strumyk mruzcąc z daleka Na zieloną trawkę zeieka. *Teat. 55, b, 4.* *Leszcz. Class. 18.* Woda Družbacka ścieika do bliżkiej rzeki. *Petr. Wod. 6.* Ściekanie, *ob. Ściek.* — *Allegor. Krew* Chrystusa na nas ścieikają, grzechy nasze obmywa. *Karnk. Kat. 211.* Na kogo czyja wina jakim sposobem spływa, temuć się przywłaszcza; bo jesliby się nie przywłaszcza, toć nie spływa; jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieika. *Salin. 4, 587.* — § *Verb. neutr., tr. fig.* Wszystkam od łez prawie ścieikła. *Chrośr. Ow. 148.* prawiem się rozplynęła, idy jersliby jaś in Tbränen. Na coź mie chowa śmierć, wziąwszy synów obu? Na to żebym ja łzami ścieikł do grobu. *Pot. Syl. 75.* in Tbränen in's Grab herab fließen. Tu bracia nasi krwią ścieikli do kropli. *Jabl. Buk. S, b.* (krew' z nich kapala). Krwią droga ona ścieikła. *ib. R, 5 b.* Już zbroję, już ma potłuczone skromie, Już krwią ścieikł, a wždy nie znać tego na nim. *P. Kchan. Jer. 195.* Spocone mu w bluszczu ścieika czoło. *Zab. 10,*

66. *Koss. die schwebende Stirne träufelt.* — 2) Ścieika co dokąd, abo gdzie ścieika się, do kupy się zbiega, zusammenfließen. Ściekanie rzek wespół: zbieganie. *Cn. Th. 985.* Wszystkie rzeki ścieikają się ku morzu, a wždy morze nie pełne. *Radz. Eccles. 1, 7.* Wytrwaj, na koniec razem wszelką pociecha na ciebie się ścieicze. *Pot. Syl. 225* — 3) Ścieikać na nieprzyjaciela, wyciekać, wycieczkę robić, wypadać; einen Mißfall machen, über einen herfallen. *Ne quis extra ordinem in hostem pugnaret;* aby kto z wojska na nieprzyjaciela nie ścieikał, nie walczyl. *Macz. Nasi ścieikajac z zamków, często nieprzyjaciela trwożyli. Syjpk. 756.*

ŚCIECIE, *ob. Ścieić. ŚCIEG, ob. Ścieg.*

ŚCIEGACZ, ŚCIAGACZ, *a, m, żyła klejowata; Vind. Liela shila, nategnowa shila, stegnoshila, krepna shila, kita; Ross. стеновая жила, (cf. sucha żyła); die Sehne einer Musfel; n. p. Ściegacz myszek, tendo musculorum. Krup. 4, 2. ŚCIEGACZKA, i, ż, binda, die Binde. Ściegaczka wiazala mu oczy. *Zib. 5, 247. Min., Mon. 69, 597.* ŚCIEGACZOWY, *a, e, die Musfelsehnen betreffend. Błona ściegaczowa. Krup. 4, 2. ŚCIEGNAĆ, ob. Ściegnać. 1. ŚCIEGNO, ŚCIEGNO, a, n., ŚCIEGNĘCZKO, a, n., dem., od ściegania; sprzęzta skórka, która w ciełe kości z kościemi związuje, ligamentum. Krup. 4, 153. wiazadło, die Sehnen der Gliedmaßen, Spannadern. Tych zwierząt pożywać macie, które w nogach mają ściegneczka przydluzsze ku skakaniu po ziemi. *Radz. Lev. 11, 21. Bibl. Gd. ib. — 2. Aliis. Sciegnu est ud, der Schenkel, aliis kirsć, daß Hüftbein. Cn. Th. 985. Krup. 5, 49; Boh. stehno femur; Slov. stehno; Sorab. 1. feżeno; Sorab. 2. feżogno; Carn. stegnu; Vind. stegnu, bedru, glieshna, korp coxa; Bosn. stehno coxa, coxendix; Rag stēghno, stegānze coxendix, (stjēgn eylechniv); Croat. sztegnu, coxa; Dal. sztegnu; Slav. stegual; Hung. tzomb; Eccl. [creruo 2], негесы ледзвие, (остегня, остегны spodnie dlugie, стегна uica). Ściegno, coxendix. *Urs. Gr. 185.****

2. ŚCIEGNO, ŚTEGNO, STEGNISKO, *a, n., [Goth. stags, Germ. Stag; Etym. sagać 2]; od scia: ślad, trop; [Eccl. стегна plater 2]; Ross. втечка, die Spur, der Fußstapfen. Ściegna wołów, ślady, tropy. Klon. Wor. 25. Drogi tam już me było, tylko trop zwierzęcy i stegna udeptane, któredy do wody chodzili. *Tward. Pasz. 49.* Gdzie tylko pójdzie, snalec jej stegna cechuje. *Zab. 6, 161. Min. Po stegnach, po drogach, chodili by jakie mary. Tward. Misc. 101. Tward. Wł. 185.* Niech cie ustraszą przeszłe interegna, Mokre krwią Polską pokazując ściegna. *Kehom. 261.* Wysłał ściegna znakami zwycięstw, gdzie się tylko obrócił. *Psalm. 15, (cf. seigać, inde ustęgnić.* ŚCIEK, *a, m.; Boh. ztok, otdok, (cf. stok, stek); Bosn. vodotoeje; Carn. otdek, otdėkånje; (Vind. stekva: cyster-na); Ross. стечение, истокъ, водопеча, водотечие, водомечь;* — 1) *potius* ZACIEK: zeiekanie wilgotności zkad dokąd, zplyw, splyw; der Abfluß, Ablauf. W dołach bez ścieiku woda gnije. *Stas. Buf. 44.* Ulce w Londynie mają ściek do Tamizy. *Pam. 85, 1, 9.* Zadziwiając dawnych Rzymian ścieiki podziemne. *N. Pam. 11, 226.* (kanały, Wasserleitungen). Abdachów albo ściekania*

wody, nie może żaden na sąsiedzki grunt puszczać. *Szczerb. Sax.* 56. (*Boh.* samotě potropan). — 2. Wieszczą słotnych ścieków kawka. *Hul. Ow.* 127. pluty, *Regengüsse*. — 2) Ściek, do kupy ściekanie, zbieganie się wody, (*unde stek*), zlew; daś *Zusammensimmen*, *Zusammenfließen*. Tygrys i Eufrat, gdyby się zeszyły, i w ściek jeden się zebrały, i gdyby swe wzajemne wody pomieszaly... *Bardz. Boet.* 155. (w jedno koryto, łożysko, cf. prad). — *Pr. et fig.* Miasto ściekiem rozmaitej gawiedzi napchane. *Nar. Tac.* 2, 452. — *Anat.* Ściek mleczny, z błonek utkana pustość na ściek czyh na skład mleka w tyle brzucha. *Perz. Cyr.* 1, 45. Stek mleczny. *Krup.* 2, 65 *receptaculum chyli*, daś *Milchbehälter am Rückgrate*. ŚCIEKAĆ, ob. Ściec. ŚCIEKŁY, a, e, mokry od czego, kapiący czym; von etwaś fließend, triefend, naß. Głowa cierniem ukłóta, twarz krwią ściekła i polzechkami odrapana. *Sk. Kaz.* 175. Ściekła żrzenia od wina *Hul. Ow.* 64. — 2. Tęgim mrozem ściekłe rzeki, spławne wody, Stanawszy, w kryształowe zmieniły się lody. *Zab.* 15, 155. płynące rzeki, strömende Flüße.

ŚCIELE, ob. Śtać. ŚCIEMNIEĆ, ob. Ciemnieć. ŚCIENŹCZYĆ, ob. Cięńczyć.

ŚCIENNIK, a, m., 1) ościenny sąsiad, ościennik, der Gränz-nachbar. Sąsiedzi stykający się z sobą, *colleieroles*, w prawie zowią się ściennikami. *Zabor. Geom.* 558. Ścienniki, które mają przyległe ściany z dobry czyjemi. *Herb. Stat.* 220. et 250. *Czech. Pr.* 2, 205. — 2) Ściennik, czterdzieści pasm nieci lub przedziwa. *Tr.*, ein Sträßen oder eine Gasse. *Carn.* ŚCIENNOŚĆ, ob. Ościennosć. ŚCIENNY, a, e, od ściany; *Ross.* стѣнный. Wand. Duży zegar ścienny. *Gaz. Nar.* 1, 12. *Zab.* 7, 76. *N. Pam.* 14, 188. Ściennym wałem oba brzegi Osuszył pan, aż zbrojne Mojżesz przeprowił szeregi. *Miask. Rył.* 19. — *Math.* Rachunek ścienny, *calculus radicalis*. *Ustrz. Alg.* 2, 28. die Quadraturwurzelrechnung. — 2. Ścienny, ościenny, graniczący, stykający się; angränzend, Gränz. Ścienne kopce, sypane na samej ścianie stykających się z sobą dwóch granic, *collaterales scopuli*. *Zabor. Geom.* 558. Gränzbügel.

ŚCIENSZYĆ, ŚCIENŹCZYĆ, ob. Cięńczyć. ŚCIEPLIĆ; *Dalm.* sztepliti, ob. Ocieplić.

ŚCIERAC, ZCIERAC, ob. Zetrzeć. ŚCIERACZ, a, m., który co trze, ściera. *Wald. der Reifer, Abreifer*; *Croat.* szteritel, ribáč, f. ribachiezo; *Hung.* törö; (*Ross.* стиральный пралы). ŚCIERKA, i, 2.; (*Ross.* стирка pranie, bielzna); szmat jakikolwiek do ścierania, obcierania czego; *Boh.* lawienk, omuce, omučka, wemuce, (cf. obmyć, wymyć); *Sorab.* 1. wojnischezo; *Carn.* brisálu, adra, otternálu; *Vind.* zota; *Croat.* ponyava; *Bosn.* otarak, ubrus (cf. obrus), karpina; *Ross.* стиралка, утирка (ob. Utrzeć), отыралка, судомойка, тряпичка, трипичка, пражка, доскуть, доскутокъ, доскуточикъ, ein Wischlappen, Reibelappen, ein Stück Seilwand oder Tuch zum Reiben, ein Scheuerlappen. Ścierka łaźnienna, ob. Botuch. Ścierka z łyka lipowego; *Ross.* мыльница, (cf. wieleć). — Bolesław Chrobry, gdy miał kogo ukarać z młodzieży szlachectkiej, brał go z sobą do łaźni, gdzie ocia-

wszy ręką swoją różgami, z nową suknią do domu odprawiał. Zgad podobno weszło starożytne przysłowie: dać komu ścierkę po łaźni, to jest, ociawszy pogłaskać. *Nar. Hist.* 7, 294. Ścierka gruba do drapania ciała, grzebło, drapaczka. Ścierka do potu, czoła, twarzy, nosa, ob. Chusta, Chustka. Józef ścierki rozpięte miał, by na nie spuścili ciało od drzewa Jezusowe. *Odym. Sw.* 2, K k 5. chusty, płachty. ŚCIERKOWY, a, e, od ścierek, Wischlappen; *Ross.* тряпичный.

ŚCIERN, i, 2., ŚCIERNIE *plur.*, ŚCIERNISKO, a, n., końce żdźbieł po zżęciu w ziemi pozostałe, die Stoppeln; (*Boh.* strn: (*Carn.* stern = czas żniwa); *Vind.* stern, slitnu steblo, steblo, sternje, steblojje; *Croat.* sztern, ztern; *Bosn.* strin). Po zżęciu kłosa ścierni palają. *Otw. Ow.* 29. Tam były snopki zboża i ścierni świeżo żeta. *Przyb. Mił.* 561. Ściernie na rżysku i pszenicyzysku podorać. *Zaw. Gosp.* Ściernia z rol nikomu nie przedawać, bo przez to plonnieją role. *Haur. Ek.* 49. Chwaściste rżyska albo ścierni na przyczynek karni każ kosić. *Haur. Sk.* 57. Rozszedł się lud zbierać ścierniska. *Budn. Ezod.* 5, 12. — 2. Ściernisko, rżysko, pole zżęte, na którym ściernie; *Boh.* strujsko, strniště; *Slav.* strniště; *Hung.* tarló; *Sorab.* 1. zżerničežo; *Sorab.* 2. žisehežo; *Carn.* sternischo; *Vind.* sternishe, starnishe; *Rog.* starnischo; *Bosn.* strnišete; *Croat.* szternische; *Ross.* живое, соломешные стебли, (cf. żniwo); die Stoppeln, daś Stoppelfeld. Zbierane po ścierniskach kłoski. *Leszcz. II.* S. 154. ŚCIERNISTY, a, e. — o *adverb.*, pelen ścierni, stoppläst; *Vind.* sternjast, sternisfen, sternoujast.

ŚCIERPICĆ *f.* ścierać, i *med. a 2*; *Vinc.* sterpeti; *Ross.* стирпнъ, утерпнъ, утерпнью; *Ecel.* подъяти, подъялю. (cf. podjać); znieść, cierpieć wytrzymać, wytrwać; erdulden, ertragen, aushalten, aushalten, leiden. Umieć i niedostatek cierpieć: umieć znieść dostatek wszystkiego. *Zypr. Gon.* 554. Dziwne excessa czyni; już tego i swo pan bóg ścierpieć nie może. *Star. Rył.* 21. Nie mógł Jękłowa więcej ścierpieć złości spraw waszych. *Budn. Jer.* 41, 22. Często cierpieć, trafia się, co ścierpieć nie możesz. *Min. Rył.* 4, 154. Ścierpieć tego nie mogę. *Teat.* 25, b, 40. Wszysey są tobie podobni, jeśli cię ścierpią u siebie. *Teat.* 2, c, 52. Jeczmięń ścierpi wszelkie powietrze, tak zimne jak gorące. *Crese.* 164. — *Cusa Dativo*: Ścierpieć komu, folgować mu, pobłażać mu; einem nachgeben, mit ihm Geduld haben. Śmierć nie ścierpi żadnemu. *Kanc. Cd.* 295. Łajal Melsztyski Głowaczowi: wszakże mu to ścierpiał dla zamieszania Rzpltej. *Biel.* 507. Ścierpieć też i mnie, że też będę mówił; a gdy odmówię, śmieje się, będzie-li się wam zdało. *1 Leop. Job.* 21, 2. et 56, 1. — *Intrans. medium*: Głogowe drzewo na wszelkiej ziemi się rodzi, i w każdej krainie ścierpi. *Crese.* 429. (wytrzymuje). ŚCIERPNY, ŚCIERPIANY, ŚCIERPLIWI, a, e; *Ross.* стерпный; znośny, mogący być ścierpianym; erträglich, leidlich, aushalten. Pehły kasanie nieścierpliwe. *Ezop.* 77. Gdy nieścierpnymi razy kłócia serdecznego cierpiał, s. Kostkę prosząc, folgę utrzymał. *Chodk. Kost.* 74. W niescierpianych ciężkościach Nie ustał pan w swych lu-

tościach. *Kanc. Gd.* 66. ŚCIERPNAĆ, ŚCIERPŁY, ob. Cierpnać.

ŚCIERW, a, u, m., padło, martwe zwierzę; (*Eym.* ścierac, zetrzeć, trzeć, cf. czery; *daš* łaś; *Sorab.* 1. zčerzb, mordwe cžewo, flaknenez, mrcyenez; *Sorab.* 2. zerwisch-čžo; *Boh.* mreha, mršina (ob. Mercha), umrlčina; *Slov.* mršina; *Carn.* mërha, mershina, merlatina; *Vind.* merha, merlatina, merletina, merflina, merzina, mertvo, truplo (cf. trup), mertvu truplu, zerklina, fmerdina, sefmrajena merha, deratnina, dertvina; *Croat.* mërha, merzina, (mercvarium *carnificio*); *Bosn.* mričina, telesina; *Rag.* marzina, martaz, sopsaltna; *Ross.* естерво, естерва, естерватина: (естервентъ, остервентъ wściecie się z gniewu), мертвечина, мертвячина. Orły na ścierwy padają, jako są marchy końskie. *Cresc.* 625. Tam się orłowie zlatują, gdzie ścierw czują. *Rys. Ad.* 66. Kruk, gdy ścierwu dopadnie, naprzód się do oczu rzuci. *W. Post.* W. 2, 124. Nie inaczej się pochlebniey zbiegają do tych, gdzie czują co wziąć, jako krucey do ścierwu. *Koss. Lor.* 41 b. Ścierwie smrodliwy, obrazie szpetności. *Past. Fid.* 114 — ½. Ścierw, n. p. koński, mięso na kościacu, to co o ludziach mówiac, emło, Euder auf den Knochen, Jstijch. Koń przepalczisty, ścierwa przepadzistego, łatwo nabierający ścierwa, i opadający z niego. *X. Kam.* ŚCIERWIK, a, m., *zdrobn.*, n. p. I wrona ma przekwinty, to ścierwik, to żółwik. *Bielow. Myśl.* E i i j i. ŚCIERWISKO, a, n., miejsce, gdzie ścierwy wyrzucają, der Schindanger. *Tr.*; *Boh.* mrehowište, mršnjak. ŚCIERWISTY, a, e, — o *adverb.*, otyły, lejbowaty; jett, dif. Kawalkator powinien hyc ciała nie ścierwistego, ani wróblego. *Hipp.* 58. (*Sorab.* 1. zčerbané, zčerboyité *cadaverosus*). ŚCIERWOWIEC, wea, m., mucha lśniaca się, jakby była miedziana; najwięcej na trupach i ścierwach się pokazująca, *musca cadaverina*. *Kluk.* Zw. 4, 392. *Lad. II. N.* 412. die łašťiege. ŚCIERWOWY, a, e, od ścierwu, łaś +, von łaś. *Tr.*

ŚCIESAĆ, SCIOSAĆ, *cz. dok.*, ciosać obrobić, zjammen jimmern, abjimmern; *Ross.* естечать, естечывать.

ŚCIEŚNIĆ, ZCIEŚNIĆ; *Slov.* stěsnugi; *Sorab.* 1. zklutžu, ob. Cieśnić.

ŚCIESZKA, ob. Ścieżka. ŚCIETY, ob. Ściąć.

ŚCIEŻA, (*Boh.* stežege; *Carn.* tezhaja; *Vind.* durja zhegel, yratni tezhai + cardo); na ŚCIEŻA, na ŚCIEŻAJ, na ŚCIEŻ otworzyć, na rozcież, na oścież; *Ross.* на ерѣшь, на ерѣжь, ferrweit, angchweif aufmachén; (*Carn.* steshaj *expansis manibus pedibusque*). Tak szefclnem w podwój uderzyła, Aże się drzwi na ścieżaj otwarły strażniono. *Otw. Ow.* 95. Otworcie drzwi pokoju na ścieżaj. *Bardz. Trag.* 160. W prawą i w lewą bogów przedniejszych pokoje stoja, mając na ścieżaj otwarte podwoje. *Zubr. Ow.* 6; (*valvis apertis*). Niedbalstwo wszystko na ścież otwiera nieprzyjacielowi. *Zab.* 11, 179 — (ŚCIEŻAŁY, ŚCIEŻEC, ob. Cieżec). — ŚCIEŻKA, STECKA, STECZKA, STEDZKA, STEŻKA, i, z., ŚCIEŻECZKA, i, z., *zdrobn.*; (*Boh.* stezka, stežnjak (cf. cesta droga), chodnjak, chodniček (cf. chodnik), pěšina, pěšinka; *Slov.*

chodnjak, šlepege, (cf. šlepié); *Sorab.* 1. zežežka; *Sorab.* 2. fežaschka; *Carn.* stesa, (zesta via); *Vind.* stesda, stesa, pohojen pot; *Croat.* štěza, zteza, (sztitzka, jěz septum); *Slav.* staza; *Bosn.* stazá, pút tiesni, klanac, uličica; *Rag.* staza, pútaž, drúm, vulj. klánaz; *Ross.* ережа, ережка, трона, тропина, тронка, тропинка, (cf. trop); *Ecel.* [стыжа *semita* 2], тропинка, цѣста, оуац-ца, особлнво предъ лавками торговыми). (*Eym.* ście, iscie, isé; cf. *Germ.* Steig, Steg; [*Goth.* staigs 2]; *Svec.* stig; *Finsl.* tie; *Esthl.* te); droga dla pieszych lub konnych ciasna, der Fußsteig. Ścieżka przez śnieg; *Vind.* gas, stesda po fnegi; *Carn.* gäs, (cf. gacie). Ścieżka poboczna, manowie *Ross.* заулокъ. Ścieżkami, nie gościńcem bitym się puścili. *P. Kchan. Orl.* 4, 105. On przecię zdrowy na koniee przychodzi, Gościńiec mija, ścieżkami uchodzi. *P. Kchan. Jer.* 252. Na ścieżkę ty z gościńca nie boz dla zlej drogi. *Zab.* 15, 279. *Treb.* Dla ścieżki gościńca nie opuszczaj. *Rys. Ad.* 9. (pewniejszego się trzymaj). Uduje się przeciwną od gościńca ścieżka. *Psalm.* 55. Zewsząd otoczony jestem rola bogacza; ledwo sam wazka ścieżeczka przejść może. *Siru. Qu.* 4. Drogi tam nie widać, prócz między łozina ściezka ciasna była. *Tward. Pasq.* 55. *Vestigia recentia*, nowe świeże tropy, dopiero uczyniona ściecka. *Macz.* Jordan wód swych cofnął, a ściekę przestroną działał udacym. *Kanc. Gd.* 417. Śtedzka. *Bardz. Trag.* 367. Szedł swą ścieżką do chaty. *Przyb. Ab.* 88. Gotujeie ścieżki panu swemu. *Rej. Post. D d d b.* Boże nie daj nam z ścieżki niebieskiej na gościńce piekielny nigdy zstepować. *Hrbst. Nauk.* J 5. Odstąpili ścieżek prawdy. *Psalm.* 50. — ½ Ścieżka hisowska, ob. Tril. ŚCIEŻKOWY, a, e, od ścieżki, Fußsteig +. *Cn. Th.* 984. ŚCIEŻNIK, a, m., co ścieżki naprawia, *semitarius*. *Macz.* ŚCIEŻYSKO, a, n., niewygodna, przykra ścieżka, ein ūbler, unbehewer Fußsteig. Obwiódł lud swój ścieżyskami; a potym na ciasnym i trudnym ścieżysku przysiała; *callis, trames*. *Krom.* 580

ŚCIEŻYC *cz. dok.*, obciążyc, beřaweren, belasten. Widzisz te cienne płonkowe pniaki, Winnemi grony w koło ścieżone. *Chod. Gesn.* 7.

ŚCIG, ŚCIEG, u, m., dziurawienie igłą szyjac, miejsce między jedną a drugą dziurką igłą przekłóta; *Germ.* der Stich im Nähn; *Bosn.* zadivgljaj; (*Rag.* stjégh + chora-giew); *Ross.* ережка шzew, естернуть, естерать ściegami szyć; *composita* наестегать, пзетегать, перестегать, перестегивать, простегать, простегивать, подестегать, подестегивать, подетегать, подетегивать, естерать, естеривать, естерникъ шzewczyk. Ścieg u krawca i szwaczek znaczy za każdym sztychem zaciagnienie nitki w szyciu. *Magier. Mskr.* Polskim ściegiem, Francuskim ściegiem szyć, u krawca i szwaczek sposób odmienny zakładania brzegów materij lub płótna do zszywania. *ib.* Przyhaftował cyrułk konice przeciętej kieszki kilkoma ściegami iglanemi do brzegu rany brzuchowej. *Perz. Cyr.* 2, 27. Haftować tę ranę szwem kuśnierskim rzadko dając ścig od ścigu. *Perz. Cyr.* 2, 26. Filis smutnemi ściegi wyszywa kleski Dorydy. *Karp.* 4, 57. Piękna chora-

giew'; Polka z córkami Spartańskim ściegiem ją szyła. *Kniaź. Poez.* 1, 147. et 86.

ŚCIGAĆ *med. niedok.*, Ścignąć *jednli.*; *Boh.* sijnhati; *Bosn.* et *Rag.* stignuti; (cf. *germ.* stichen, einem nachstehen, gehen kommen, Stiefbrief; *Lat.* stigare, instigare; *Græc.* σιγαιν); gonić za kim; *Carm.* deivum; *Vind.* preganjati, pretirati, prepojati, poditi, pohilati, nahiluvati, lutati, nahiluvati; *Ross.* усаждать, надѣжен, надѣжен, einzuführen suden, verfolgen. Wstań, a ścigaj te męże; a gdy je pościgniesz, mówże im... 1 *Leop. Genes.* 44. (ruszaj, machaj za nimi). Kto wiele ściga, mało dogoni. *Lach. Kaz.* 1, 561. Uciekającej nie chęć żony ścigać. *Pot. Syl.* 509. Ściganie, ob. Pogonia; *Ross.* сыгонка, сыгонъ. Ścigać kogo przez listy, einen Etäbrief nachschicken. — *Fig. et transl.* Nie mogę ku Jorkowi wasz zapęd Marsowy Ścigać po wielkim morzu; ale powróconych Śluz ma witać ledzie w ogrodach zielonych. *Karp.* 5, 68; (*suivre. De Lille*). Zawsze na wojnie tych największe niebezpieczeństwo ściga, którzy najbardziej pierzeją. *Płeh. Sall.* 115. Nie mogąc cnotą zrównać, chciał ich ścigać męstwem *Jabl. Tel.* 278. (nasładować, nadciągnąć).

— §. *Alter*: Ścigać kogo przed sądem instygować nań, anj einen vor Gericht instigiren. Zalecamy instygatorom, ścigać w sądach sejmowych osoby wżwyż oskarżone o występki popełnione. *Caz. Nar.* 1, 551. Ścigać czego na kim patrzeć czego na kim, mścić się czego na kim; sich wegen etwas an jemanden halten, ihn dafür anfechten, ihn in Ansehung nehmen. Cokolwiek panu zginęło, na Śludze tego ścigaj. *W. Genes.* 51, 59. (z ręki jego tego szukał. *Bbl. Gd.*). — *Similiter*: Czy przeto, że wiarołomea korzysta może z przemocy, ściganym być nie ma na sławie! *Usk. Konst.* 1, 58. karaym na sławie, przez ogłoszenie zdrady jego hańbiącym; an feiner Ehre gestraft, geabndet. — §. Ścignąć; *Boh.* stihnati; *Ross.* стигнуть; dogonić, dosięgnąć; einholen, erjagen, erreichen. Gonić te lotrzyki; bo bez wątpienia ścigniesz je. 2 *Leop.* 1 *Reg.* 50, 8. (dosięgniesz). (Orzeł) Gdy słońca niemal śmiałym sięga lotem, iż go nie ścigną, wrzeszcza w dale wrany. *Zab.* 15, 14. *Zehl.* Tu stań, by co się tam dzieje ścigaj twoje oko. *Przyb. Młt.* 211. — Ścigniony, ścigniony; *sed potius negative*: Nieścigniony, nieścigniony • którego dogonić nie podobna, unerkleubar, unerreichbar. Tak teżo biegły nieścignione konie, Ze mogły równać z przedkimi orłów lotem. *P. Kaban. Jer.* 255. Kto nieścignione wiatrem przyprowadzi skrzydła? *Zm. n. Scl.* 215. Orzeł nieścigniony *Zab.* 15, 14. *Zehl.* Punkt nieścigniony okiem. *Suszye. Piesn.* 5, T 2 b. Cud rozumem nieścigniony *Z. b.* 15, 29 *Kniaź.*

ŚCISKAĆ, ob. Ścisnąć ŚCINACZ, a, ŚCINAJ, ja, m, miano charta. *Fig.*, Name eines Windrädels. Pedzi konno przez zwierzynice; a za nim capaj, łapaj, ścinaj, dołoż, dwa sinyze chartów *Teat.* 20 b, 52.

*ŚCISŁO! n. p. Wól, gdy do niego mówia ścisł! zaraz rozumie *Haur. St.* 50; *Ross.* сѣла, то! бѣрбер!

ŚCISK, n, m, iacisk. tłuczenie się ludzi, lub rzeczy, Gedränge; *Sorab.* 1. cūžezencza; *Čern. stis.* (stiska, stiskavnica, přesha • prasa; *Vind.* tish, tishanje, stifs,

stisk, tlazh, saklep, klupa, stisnilu, vlikernilu, preziep. (stiska, stiskalu, stiskauniza, přesha • prasa); *Bosn.* stisg, (tjesk, ujesk; *Rag.* tjes • prasa); *Ross.* затопъ, сватка, давка, (cf. dawić). Ścisł wielki, każdy się drze, jak kto może, jeden drugiego popycha, lokcie się w ścisłku wycierają. *Teat.* 20, b, 121. *Suszye. Piesn.* 1, D 2 W wielkim ścisłku *Ross.* затопю. — §. *Transl.* Ścisł, ucisk, uciemiężenie, bieda; *Vind.* stiskvanje, obtulhanje, te-shava, nadluga, riva, Drang, Gedränge, Noth. Choć pod czas ścisłku i dolegliwości Wzdychać do jego będzie łaskawości. *Chrośc. Job.* 98. Ścisł teraz na mnie zewsząd; uczynię-li to, śmierć mi płać; nie uczynię-li, nie ujdę rąk ich. 1 *Leop. Dan.* 15, 22. Napelnione są biodra moje boleściami, zdźzymanie a ścisłk mnie zdjął, jako zdźzymanie tej, co rodzi. 1 *Leop. Jes.* 21, 5. iacisk. 1 *Leop.* 1. Ścisłk, krzywdy i gwałtu ludzi. *Wisn.* 462. Nie chcesz, aby ścisłk poddanych twoich wciął na cie do licha? obchodźże się z nimi sprawiedliwie. *Hils. Auk.* n. 5. Ścisłk niedostatni żywności wojska naorażł; *victus inopia.* *Krom.* 620. ŚCISKAĆ, ob. Ścisnąć. ŚCISKACZ, a, m., ściszczający co, der Zusammendrücker, Präfer. Ścisłacz stalowy, sprężysty do żyły rozdętej albo rozprężonej seśmienia. *czew.* 15. ŚCISŁY, ŚCISŁY, ŚCISŁLIWY, a, e, ŚCISŁIE, ŚCISŁO, ŚCISŁI, ŚCISŁIWI *adverb.* mocno spojony, szczelny, ciasny; enge, genau an einander. Ścisły szyk *Tr.* Tak ścisłe się skupili i eżni wojownicy; jak ścisłe łączownik spaja ścisły w murze. *Imach.* 1, 2, 105. Byłam ścisła złączona z tołą przez przyjaźń, spojczewam się złączyć jeszcze ścisłej przez związek małżeński. *Zab.* 14, 542. Ziemia twarła i ścisła. *N. Jan.* 17, 205. Hęga, zbita, gęsta. — §. Ścisły, ważki, nieścierki, niewielki; śmal, niem. gering. Równina między górami w szerz karzo ścisła. *Wary. Raaz.* 428. Skłny swój Troina, powiadając ją być droga ścisła i trudna, od swata odwożać. *Zinn. Tot.* 2, 406 b. Azż nie widzimy, jako ścisła jest umiejętność nasza, jak mało tych rzeczy, które umiemy! *Tel. Kł.* 71. Ścisła. *Jer. Tel.* 158. et 2, 46. W ścisłych granicach siedze. *Wag. Cz.* 4. Moje rzeczy bardzo ścisłe. *17. n. W.* 18. Umajtek bardzo mały, ciasno koło mnie) — §. Ścisły, nieszczodry, nieyglód, brzyki, ja. *Vind.* stücker, skop, tad, taraviton, derslich, targ, genau, filjje, fer präsem. *Ross.* сучелать, сучелать cf. odłowić, cf. *Čern.* *Čysljo.* Jan ś bardzo skrony i ścisły żywet wiół. *Zinn. Tot.* 12 b. wstrzemieszliwy, surowy. Na swego żyw skąpy i ścisły, a na obcego doły, hojny i rozruty. *K. m.* 250: *residus*. Luzie ścisli zbierają z wielkim usłowaniem. *Budin. Aspat.* 68. Ścisłego ślepeca nigdy nie widziałem. *Zeln. Zw.* 155. Nam trzeba przyćcia, któryby cudzego nie pragnął, a swego nie był ścisł skąpy. *Carm. Sem.* 210. (żeby nie był skąpy). O sobie samym myśle, ścisł jest i łakome sroce. *Sł. Koz.* 157. Nie mamy być tak ścisłi w jałmużnach i miłosiernych uczynkach. *W. Post.* W 196 — *Similiter*: Dla wielkości szarańczy był ten rok bardzo ścisły. *Lopr. Ry.* nieurodzajny, ubogi, skąpy; ein febr unfruchtbares, dürftiges, fnarrsch *Sabr.* — §. Ścisły, akuraty, na piędz nie chy-

biący; accurat, genau; Carn. almatne, stuprav; Vind. marlivu, tinku, doskerbnu; Ross. исправный, исправень, исправно, точный, точень, точно, точехонько, въ обрѣзъ; Eccl. жатый, жато, испытно, испытнѣ. Oddasz ścisły rachunek bogu za najostatniejszego kmiotka. *Kras. Pod. 2, 200.* Od służących ścisłe usłużenia wyciągamy. *Kras. Pod. 2, 56.* Każdą literkę w piśmie ś. każą ścisliwie zachowywać. *Biał. Post. 9.* — §. Ścisłe znaczenie lub branie słowa którego: najwłaściwsze, genau bestimmt, eigentlich, eigentümlich. Słowo to właśnie i ścisła wzięwszy. *Petr. El. 207.* Niewola przez się, to jest, ścisłe wzięta, nie ma u nas miejsca; ale... *Kras. Pod. 2, 228.* — §. Ścisłe prawo, ostre, twarde, surowe; hart, scharf, strenge. Klasztor najścisłego zakonu. *Tr.* — 2) Ścisliwy, mogący być ścisłym, zusammenpreßbar. ŚCISŁOŚĆ, ŚCISKŁOŚĆ, ŚCISLIWOŚĆ, ści, ś., ciasność, nieprzestronność, szczelność; die Enge, die Genauigkeit. Ścisłość przyjaźni. *Past. Fid. 92.* Ścisłość czasu krótkiego. *Krom. 254.* Ścisłość w robocie, w postępowaniu, akuratność; Genauigkeit, Accurateſſe; Vind. marlvost, doskerbnost, tinkust, pounost; Ross. точность, исправность, определенность. — §. Ścisłość, skepticismo; Vind. stifajenost, terdust, dershlivost, terdovinnost, Genauigkeit, Rargbeit. Ścisłość jest, gdy ochramamy grosza, nie dajemy gdzie potrzeba i przystoi. *Petr. El. 256.* Gdzie ludzie wolni, tam o szkodliwosci królewskiej rychłój, a niż o ścisłości jego radzą. *Orzech. Qu. 9.* — §. Ścisłość, ubóstwo, niedostatek; Armut, Dürftigkeit. Bolesław Łysy o ścisłość, o niedostatek, o mierzanie ludzi swych przyszedzcy, ledajako błąkał się. *Kron. 258.* Szalństwo sądowic się na tych ziemskich ścisłościach, i rozszerzać dzierżawy swe na tej nędznej ziemi. *W. Post. W. 3, 199.* — §. Ucisk, ucimieżenie; Gedränge, Bedrängniß, Drangsal. Po śmierci Atyli, Hunowie od pogranicznych zwojowani i do wielkiej ścisłości przywiedzeni byli. *Krom. 15.* — §. Ałter: Ścisliwość, n. p. powietrza; compressibilitas. *Hüb. Wst. 190.* ścisłość by być ścisłym, die Preßbarkeit. ŚCISNAĆ, f. ścisnąć, ścisnąć cz. *pal. itl.*, Ścisnąć *niedok.*; Bos. stisknati, stjskati, stiskovati, so-wjiti (cf. zew. zed), snati; Sorab. 2. sch'sche'zsch; Sorab. 1. zeziz'zu, z'klotzau; Vial. stisati, ostisati, stiskati, stiskavati, tishiti; Ciru. stisneti, stisnem, stiskam; drukować, (ob. Wycisnąć); Croat. zlisnati, zliszkat, zliszkan, zliszama; Dal. ztisknu; Bag. stisnuti, stiskati, stisajvam, stisajvym, sjesetit; Bosn. stisnuti, izmeenti; Slav. stisnuti; Ross. ctnenyrb, ctnenubar; Eccl. коммуна, акунато; ciskajac ścisnąć, stlo-zyc, sprasować; zusammen drücken, zusammen pressen, vengen. Ścisnąć, narzędzie cyrulicze do ściskania żyły rozdętej albo rozprężonej. *Czerw. 15.* Ścisnąć rękę w pięść. *Cu. Th. 985.* Trzeba mi wiedzieć, kiedy mię wycisnął, czy miał rękę rozwartą, czy w kufak ścisnął? *Teat. 31, 57.* Kleszczami co ścisnąć. *Cu. Th. 985.* Gdy mu ptak rękę poznaktami mocno ścisnąć porwał, rzucił go. *Sk. Dz. 1148.* Kobiety trzymają się ścisnione i szlochają. *Teat. 13, 78.* (w kopie). Tak byłem ścisniony u stołu mię-

dzy osobami, zem bokiem siedzieć musiał. *Kras. Pod. 2, 151.* (w takim tuku, ścisnu, w takiej prasie). Szedł Jezus, a za nim szła tłuszcza bardzo wielka, i ścisnęła go. *1 Leop. Marc. 5, 24.* Widzisz, że cie tłuszcza ścisnęła, a powiadasz, kto się mnie dołknął? *1 Leop. Marc. 5, 31.* Do kupy ścisnąć, zbijać; zusammen haufen, zusammen drängen. Co jeno miał sił w onej dobie, Wszystkie gromadzi, i w kupę je ścisnęła. *P. Kehan. Jer. 145.* Ścisnąć grosz ku groszowi, skąpić. *Macz.* zbijać grosze, zusammen sparen, finansern. Co ociec twój niemały czas zgromadzał, ścisnął, palce oblizował, głodu przymierał, tyś tego wszystkiego do roku nie miał. *Falib. R. 5;* (Slov. otec stiskał, a syn wiskał; *prodigus est natus, de parco patre creatus*). Iż się kurczątka zwabił nie dały, gdy je kokosz wabiła, gdy skrzydła swoje rozciągała, więc też teraz już skrzydła swoje ścisnęła, kurczęta niewdzięczne opuściła. *Zarn. Post. 5, 550.* To pełoc, to szermując skąpe czynili sztychy, To wyciągnięni, to w się ścisnieni i zbieci. *P. Kehan. Orł. 4, 52.* skurezeni, zebrani; eingegogen, in sich hinein gebüßt. — *Similiter:* Dzień się i słońce przed chmurami ścisnęła, które wychodzą z piekielnej ciemnicy. *P. Kehan. Jer. 194.* Ścisnąć co związkim, ścisnąć mocno. *Cu. Th. 985.* jest zusammen ziehen. Ścisnąć suknią pasem złotym. *1 Leop. Exod. 29, 6.* (ścisnąć. *5 Leop.*). Ja jestem mocno ścisniony, popuść, zmiały się. *Teat. 17, b, 48.* Ścisnął konia ostrogami. *Boh. Dyab. 5, 181.* Zwał go ostrogami, er gab dem Pferde die Spornen. Ta szata mię pod pachą ścisnęła. *Tr.* Ból mię ścisnęła: gniecie, der Eufel drückt mich, Ross. трытань, трыуу. Kto wiele obejmuje, mało ścisnęła. *Cu. Al. 405.* Ścisnąć wargi, zęby: ścisnąć, die Lippen, die Zähne zusammen beißen. Ścisnąć zęby, krzyknął gniewem poruszony *Uw. Ow. 520.* Z gniewu już dłużej nie wytrzyma, już ścisnąć zęby, już oka przymruży. *Pot. Arg. 179.* Powiem wam i uczynie, że się zadziwicie, I że wargi ścisnąć i brwi nakrzywicie. *P. Kehan. Orł. 4, 259.* — Ścisnąć słowa, z przymusem i powoli mówić; die Wörter zusammen beißen, gezwungen und nicht frey fort sprechen. Tak mówią ścisnął w zębach słowa, dla udawania spokojności. *Stas. Num. 2, 11.* — *Gramm.* Samogłoski á, é, ó, gły są ścisnione, piszą się z znakami prawym. *Kpez. Gr. 2, p. 212.* gdy się nieotwarto wymawiają, gedämpfte, nicht hell ausgesprochene Selbstlauter. — §. *Int-to L. l.* Tyś mię ścisnąjącego w domu tę pracę, a me ścisnąjącego na świat ją wydać, napominał. *Petr. Ek. dal.* (cf. *nonum prematur in animum*). — *Aliter:* Z mrozu ścisnęła, ciepło rozrzedza. *Stas. Buff. 41.* stęża, die Kälte drückt zusammen, verdicht, z. B. die Luft. Ścisnione mrozami bagniska i rzeki, ułamały przystęp do fortecy. *Nar. Hist. 5, 45.* gdy się ścisnęły od mrozów, zmarzłe, gefroren. — §. Ścisnąć kogo, cieść mu czynić, w szranki go kłaść, ciemnić go; einen drängen, drücken, in die Enge treiben, einreiben, bedrücken. Ścisnąć rozchody: ujmować. *Cu. Th. 985.* Ścisnął go niedostatek, długi i wzgarda. *Sk. Dz. 1150.* Wierność poddanego Oswobodziła pana ześcisniętego. *Przyb. Luz. 78.* Moźniejszą ubogiego ścisnęła. *Biel. 211.* Na państwo Tureckie

mają ze wszystkich stron uderzyć i ścisnąć go zewsząd. *Pam.* 85, 2, 75. Miasteczko to było w srogim oblężeniu, a już mocami onemi i głodem onym bardzo było ścisnione. *Rej. Post. N n 5.* Nikogo nie ścisnąć, ale przedstawiać na 'zoldziech waszych. *5 Leop. Luc.* 3, 14. (nikogo nie rzedzić. *1 Leop.*). Faraon ścisnął lud. *5 Leop. Eud.* 3, 25 (znieśli. *1 Leop.*). Nie chciał podanych ścisnąć podatkami. *Sk. Dz.* 65. Bliźniego swego ścisnął. *Sk. Kaz.* 450. Tak oni sami i dobra ich mogą być od kredytorów ścisnione. *Chelm. Pr.* 148. Jestem bieda ostatnią ścisniony. *Kulig. Her.* 41. Ludzie święci, im więcej smutkami bywają ścisnieni, tym więcej niebieskiego dobra żądają. *Wróbl.* 6. Nie zażywaj złe łaskawości, aby cię moc nie ścisnęła. *Sk. Dz.* 4127. — Ścisnąć co serce dolega, boli serce, serce się nad tym kraje; co dróżki cwaś daś Herz, co maść dem Herzen Ewmerzen, tbut dem Herzen weße. Ból mi mocno ścisnął serce. *Teat.* 7, 25. Odchudzą z sercem żalostia ścisnionym. *Stas. Num.* 2, 96. *Węj. Marm.* 1, 145. Ścisnione miałem boleścią serce, patrząc na domy miszerne. *Kras. Pod.* 2, 16. Ścisnęły zewsząd serce trwoży. *Olym. Św.* 2, K k 3. — 2. Ścisnąć kogo, uścisnąć go z przyjaźni, 'obłapić go: tianc umarmen, an sein Herz drücken, die Hand drücken u. j. w.; *Boh.* objíti, (cf. objąć); *Srab.* 1 wóbpżimnu, wóbošam; *Vind.* objet, objemati, okuli gerla past, ogerliti, okul kragua perjeti, obratiti, obramiti; *Croat.* obimati, obimlyem, gerlim, gërhtli, garliti, (cf. garliło, cf. gardłować; *Dal.* zogariti; *Rog.* garliti; *Bosn.* prigrliti; *Slav.* gërhtli, zagërhtli; *Ross.* обнимать, обнимать, обнимать; *Eccl.* обнимю. Na znak wiecznej przyjaźni, ścisnijmy się po bratersku. *Teat.* 29, 68. Niechże mi się choć ścisnąć cię godzi, na zadatek przyszłej pieaszoty. *Teat.* 14, 85. Słuznie l'anno Czekmo, tak się całować i ścisnąć z żołnierzami! *Teat.* 54, 66. Jeszeze sie, jeszeze ścisnąć (dual. ścisnąć) miluehno. *Groch. W.* 542. Jak się ze mną ścisnąć, jak z bratem. *Teat.* 56, 57. Ścisnąwszy go imię, darował mu cztery waxle. *Zab.* 11, 247. Nie każdy, co ścisnąć, prawdziwie lubi. *Zab.* 15, 527. *Zab.* Jak prawieć moje ścisnąć na dowód prawdziwego braterstwa. *Zab.* 8, 65. Czulość jej moja odpowie ścisnieniem ręki. *Kniaż. Perz.* 1, 14. Durf cinen Händedruck. Dane słowo, ścisniona ręka, wiele u niego waży. *N Pam.* 16, 57. Menakas ścisnął rękę moję. *Ched. Gesn.* 258. Ona go 'obłapiła, ścisnęła go za szyję. *P. Kehan. Ort.* 1, 19. Padania do nóg, ścisnąć za nogi, całowania w ręce, podłość w sobie mają. *Zab.* 11, 69. — 2. Ścisnąć ramionami. *Teat.* 54 b, A 2. zżymać się, die Abjekt jaden. Ścisnąwszy ramionami, i westelnąwszy, wyszedł. *Boh. Kom.* 5, 90. Za tak wdzięcznymi słowami ścisnął ramionami, Bo się tak wiele zdziwował. *Pieśn. kat.* 445.

SCISZYĆ, ob. Ciszyć, Ciszyć. SCZMIĆ, ob. Szczmić. SCMIEL, ob. Cmiel. SCOFNAĆ, ob. Cofnąć. SCUDZOŁOŻYĆ, ob. Cudzołozyc. SCUDZOZIEMCZYĆ, ob. Cudzoziemiec. SCWICZYĆ, ob. Cwiczyć.

SCYATYKA, i, ż., z *Greckotoc* ischiadicus + kulszowy ból. *Perz. Lek.* 471. *Perz. Cyr.* 2, 159; denna boleść. *Sienn.* 46; białrzna choroba, dna, *Carn.* krishnëmör; *Croat.*

ledovnicza, daś Hüftweh. Kto ma scyatykę, t. j. denna boleść, ma pić ten trunk. *Spicz.* 26. SCYATYCZNY, a, e, *ischiadicus*, Hüftweh, daś Hüftweh leidend.

SCYENTYFICZNY, a, e, — ie *adverb.*, naukowy; *Eccl.* оддательный; ob. Wiadomość, cf. umiejętność.

SCYZORYK, a, m., z *Franc.* eisor, nożyk do temperowania piór, skrytualik; *Boh.* cyzorálek, skrypturálek, řezáček; *Carn.* shoftrijálz; *Croat.* pioronos; *Liag.* hri-tviza zá përa; *Bosn.* nosgicel; *Ross.* перочинной ножичек; *Eccl.* перочинник, daś Federmesser. Scyzoryk złamał, i nie może sobie pióra poprawić. *Mon.* 65, 250. Poprzerywał te papiery scyzorykiem. *Zol. II. T.* 250.

*SCZEK, ob. Szczek. SZAROWAĆ, ob. Czarować. *SCZCIĆ, *SCZEDŁ, ob. Czczyć, 'czędł - czytać.

*SCZKOCKI, a, ie, [ze Szczek cma 2], u p. Widząc na Mazurku Szekočką turkę... *Kchw.* 206

SCZERNIĆ, ob. Czernić. SCZERSTWIC, ob. Czerstwić. SCZERY, ob. Szery.

SCZESAĆ, f. szesze; *cz. dok.* Verli Czesně, *qu. v. u. p.* Głowę szesze. *Eraz. Ob. J.* uczesze, wczesze. — 2. Szeszać, *vel potius zczeszać dok.* Zaczesywać *contin.* zczeszać ściągnąć; *Srab.* 1. zżeszać; *Ross.* чечать, чечывать, abfämmen, herab fämmen. Czarnie wżę z włosów swoich zczesywały. *Otw. Ow.* 160.

SCZKAĆ, SCZKNAĆ, ob. Szczkać. SCZPIBIĆ, ob. Czubić, Poczubić. SCZYPAWY, ob. Szczypany

S E.

*SE, ob. Się. SE, SSE, ob. Szac.

SABASTENA, SEBESTENA, y, ż., *cordia Linn.* jedwabne śliwki. *Syr.* 795, Sebescen, Brufbüren. *Szczek. Ped.* 420.

SEBASTYAN, a, w., imię świętego, patrona od morowego powietrza. *Furn. pr.* Sebastian; *Def. Baftel*; *Srab.* 2. Basto.

*SEBBANIE, *Bul. Św.* 254, ob. Zebranie, Zbór

*SECINA, y, ż., n. p. Uplynie kwartał, rok jeden i drugi, nim żołnierza jaka cpatrzę secina. *Jak. Buk. C.* 4.?

SEDACZ, SENDACZ, SANDACZ, SADACZ, *SADECZ, a, m., ryba, *perca lucioperca Linn.*; *Boh.* cendat, cendat; *Srab.* 2. zandor; *Slav.* smügj; *Ross.* судакъ, судачекъ, судачице; *Germs.* der Sander, Zander, Sandaal; *Din.* sandart, sandat; *Angl.* sandel; *Def. fr.* der Sâfil; ryba, wąż; śnią głowę podobna do szczupaka, reszta do okucia *Kluk. Zw.* 5, 182. *Zool.* 181. SEDACZY, a, e, od sędacza, Sander; *Ross.* судачинъ. Sédacze mięso *Ross.* судачковина, судачина — 2. Sądecz, Sandecz, namsto w Krak. *Dykt. teogr.* 5, 5. et 11

*SEDENTARYA, yi, ż., (sedenoryya. *Cmiel.* 1, 255), z *Lat.*, życie siedzące, daś viele Sigen, figende Lebensart, figendes Arbeiten. Życie 'sedyntaryya, to jest, zbytecznym siedzeniem się bawiące. *Krup.* 5, 744. Ci, którzy się 'sedyntaryya bawią, rozmaitym podlegli chorobom. *Comp. Med.* 45. Może mu szkodzi zbytnia 'sedyntaryya. *Kras. Doś.* 19. Upominam, aby sobie tak bardzo nie psuli nad 'sedyntaryya zdrowia; ale też zażyli potrzebnej agitacyi. *Mon.* 70, 152. Tkaczey synowie od rodziców mają

skłonność do 'sedentaryi. *Torz.* 104. Sedenterya bawiący się *Ross.* сидѣльничъ, *f.* сидѣльница.

SEDLICE, *ic*, *plur.*, miasto Czeskie, sławne przez wody, które od niego Sedliczkiem zowią. *Dykc. Geogr.* 3, 34. *Krup.* 5. 214. Seidlitz in Böhmen, Seidlicher Wasser.

SEDNO, SEDNIC, *ob.* Sadno. 'SEDWASER, *ob.* Serwasser. 'SEDY, *ob.* Sad, sędu. SEDYK, *ob.* Sydyk, *ob.* Sedzia.

SEDYMENT, *ob.* Fus, Ustojny, Szlam.

SEDZIA, *iego*, *et* sędzi; *Boh.* saudec, sudec, sudj, rychtar; (*Sudice*, *Sudička* *Parca*, *Przadka*); *Slov.* suděc, saudec, richtár; *Sorab.* 1. fudnik; *Sorab.* 2. szudnik; *Carn.* sodnik; *Vind.* fodnik, richtar, fodez; *Croat.* so-dez, sudaz, szúdecz; *Bosn.* sūdać; *Slav.* sūdać; *Rag.* sūdaz, suditegl, sūghja; *Russ.* судя, судья, *Erel.* сѣдша, судитель; *der* Richter. Sędzia jest osoba, która rozsądek wydawa, o jakiej sprawie między dwoma spór wiolącemi. *Sax. Porz.* 6. Sędzia jest mówiącym prawem *Gorn. Wl II 4 b.* Zład rzeczony jest sędzią, *judex*, *quasi* jus dicens, iż sądzi i dekreta prawne wyrzeka. *Szczec. Str.* 407. Sędzia ziemski. *Kris. Pod.* 2, 143. *der* Landrichter. Sędzia miejski, *der* Stadtrichter, (*cf.* wójt). Sędzia kryminalny (*Vind.* kervofodnik). Sędzia zapasników *Erel.* страгоположникъ, подвигоположникъ, утрижатель. Zaden w swój sprawie sędzią być nie może. *Von* 64, 412. *Rys. Al.* 79. *Sax. Al.* 27. Każdy na się łaskawy sędzia. *Ca. Ad.* 342. Nie masz człowieka więzszkiel jego postępkach bliższego i sprawiedliwszego sąduka i 'sędzi nad swoje każdemu sumnie. *S. tr.* 6. Niewiniechna, jak stały sędzia. *Test.* 20, b, 10. (sumnie nie przestronne). Sędzia sprawiedliwy; *Erel.* праводудецъ, *Graz.* δικагоудецъ, *arab.* neprawodudецъ Sprawiedliwym sędzią jestem; *Erel.* праводудцуо *Graz.* δικагоудцею. — Sędzia od stron obrany, *ob.* de l'avez, rozprawa, polubowy; *Erel.* судя извольный, *der* Schiedrichter. — Sędzi wszelaki, rozsądnik, *der* Richter (überhaupt). Jak się ty z ludem swym sprawisz, takim 'sędziom sędzią nad sobą uczysz. *Grech. W.* 231. Ktoż mnie postawił sędziem albo dziełca nad wami? *Sokl. Luc.* 12. On jest 'sędziom (sędzią). *Mosst.* 144. Izak był sędzią nad swą i wszystkich Egipczyków *Hebr.* Nauk. B 4. — 'Sedyk, (*ob.* Sydyk); sędzia, *n. p.* Jedy z nich opłonawszy jelyk. Prosi, tój kłótni balżle We Pan sedyk. *Zab.* 15 185. 1. 'SE-DZIAK, SENDZIAK, *a, m.* sędzia, *der* Richter. *Petr. Pol.* 197. Pierwój żydzi byli bez królów, tylko mając sędziaki. *Sk. Kis.* 613. Księgi sędziaków w biblii, *libri juliani* *Sk. Kis.* 5. Rzecz Mojżesz do 'sędziaków Izraelskich... 1 *Leop. Num.* 23, 5. (do sędziów Izraelskich. 3 *Leop.*) — [2. SEDZIAK, *z* *tureck.* sandżak *n. p.* 2] Sędziaki u Turków. *Gwagn.* Sędziak, rzadca jakiej prowincyi, właśnie jak u nas wojewoda. *Warg. Radz.* 32. — SEDZIANKA, *i, ż.* córka sędziiego, *deß* Richters Tochter. SEDZIC, *a, m.* sędziiego syn, *deß* Richters Sohn. 1. SEDZINA, *y, ż.* sędziiego żona, *abo* też; która spór jaki rozsądza; *Boh.* rychtarka; *Slov.* richtárka; *Vind.* fodnica, *die* Richterinn. Niech We Pana głowa będzie se-

dzina. *Zab.* 15, 185. — (2. SEDZINA, *od* sędu, (*ob.* Sad, *G.* sędu), faska, ein Fäßchen. Grona ku zachowaniu kłaść w niejaka sędzine czysta, przytłaczając dobrze. *Cresc.* 551). — SEDZIECKI, SEDZIOWSKI, *a, ic*, 'SEDZINY, *a, e*; *Ross.* суденский, судный; do sędziiego należący, *Richter*; *den* Richter angehend. Sędziecka stolica. *Modrz. Baz.* 553. Sądząc zarobić, więcej wygrać, niż strona, co zyskała dekret, to sędziowski sekret. *Kras. W.* 21. Na twarz nie nie dano sędzina; za pokojem 'byto bez sędziiego. *Zebr. Ow.* 4. SEDZIELIZNA, SEDZIOŁ, SEDZIŹWY, *ob.* Szedziwy. SEDZTWO, SE-STWO, *a, n.*, §. 1) urząd sędziecki; *Slov.* rychtářstvj; *Vind.* fodnia, fodstvu; *Croat.* szudechia; *Rag.* sūdstvo; *daß* Richteramt. Na to sędztwo postanowił syna jego. *Weresz. Reg.* 56. Sestwo najwyższe Rzymskie, *praefectura praetorii.* *Sk. Dz.* 521. Sestwo ezestokroć fabryki i korupciji profesya. *Zab.* 16, 166. Pompejus przyjaciel Cycerona do sęstwa w tój sprawie nie miał przypuścić. *Siem. Cye.* 442 (do sążenia tój sprawy). — §. 2) *collect.* Sędzia z sędziną, *der* Richter mit seiner Gemahlinn.

SEGETA, *y. ż.* lektyka, die Sänfte, der Dragejeffel. *Tr.*

SEJM, *a, m.*, 'SIEM, 'SIEM, (*Pap.* Gn. 5 *Petr. Pol.* 245), 'SIEM (*Warg. Oz.* 19); *Boh.* sejm, (*cf.* snátek pobranie się w stan małżeński; *Slov.* sněm, zhromaždeni; *Carn.* sejm, semejn, smejn; *jarmark*, *semmische*; *plac* taneczny *kiermaszowy*; *Vind.* seim, femen, linjm; *jarmark*; *fem*, *femenj*, *fenjem*, *zerkouni* *obhod*; *kiermasz*, *femifho*; *targowisko*); *Croat.* sezejm, szajam, szəjəni, *Dal.* szajam, pazar; *jarmark*; *Ross.* сеймъ, сеимъ, сеимне *schalzka*, *zbor*; (*сеуель*, *суймъ* *utarczka*, *spolkanie* się, *zajęnie* się; *Erel.* съиманне, събранне, съборъ — (*Бра.* jęć, zjęć, zjęty, 'sjęty; *zbieram* *elle al e. e. de litera s: z*); — 1') sejm, jakiegokolwiek zgromadzenie, *gro* *nada*, *zebranie*, *schalzka*, *zjazd*; *Dzi.* *zkupselina*; *Croat.* sz, *ravische*, *zkupische*, *szkupelina*, *zbor* *orzechki*; *Erel.* тръжницто, тръжнице, *cf.* *targ*, *targowisko*), *die* *Verjamlung*, *Coetus hominum celebrare*; 'sejm *abo* *zjazd* *jaki* *trzymać* *abo* *zebrać* *Marz.* Przyzwali Jacobowi, *zjedawszy* się na 'siem, i ustawili go królem. 1 *Leop.* 5 *Reg.* 12, 29. (zgradowiwszy lud. 3 *Leop.*) Ludwik cesarz z Eugen uszem papieżem w Akwisgranie 'siem położył. *Biel. Św.* 79. (zjazd) (kongres). Król wyjechał na 'siem Lubelski. *Hist. Ody* 273 (*ty-bund*). Sejm świętych ludzi w Nie nie. *Biał. Post.* 3. (synod, zbor). Był sejm *abo* *synod* w Szmalcaldzie, dla usmierzenia i zgodzenia sekt. *Baz. Hist.* 15. Będą was sądzić na swych 'synodziech *abo* 'sejmiech. 1 *Leop. Math.* 10, 16. będą was wydawać do rady. 3 *Leop.*; (do sądu). Na dniu ostatnim, przed sejnem 'wszystkiego świata. *W. Post. W.* 177. Ządajcie sobie tego błogosławieństwa przezystej panny, wszyscy się z stron dalekich i zamorskich na on czas zeszli. O jaki to był sejm, tak miłym na przezystą dziewięć patrzeniem wstawiony. *Sk. Żyw.* 2, 115. — § *Wszystcy* ci są cudzołźnicy, sejm zdradziecki. *Buda. Jer.* 9, 2. (zgraja przestępników. *Bibl. Gd.*), Izali prawdziwie sejmie sprawie-

dłiwość mówić będziesz? *Budn. Ps.* 58, 1. (o zgromadzenie! *Bibl. Gd.*). — § Z-terazniejszych częstych głównych sejmów planet zwierzchnich, dziwne rzeczy czasem terazniejszym opowiadał. *Podw. Wroź.* 54. (z potykania się, zejścia się). Pisali o dziwnym sejmie planet zwierzchnich, i o konstytucjach ich, które na swych sejmach stanowią. *ib.* 55. — 2) *Polit.* Sejm, zgromadzenie trzech stanów, całą Rzpłtą reprezentujących, to jest, króla, senatu i rycerstwa czyli szlachty, pod imieniem posłów w pewnej liczbie od ziem, województw, powiatów wybranej. *Nar. Hst.* 7, 66. *Krom.* 689. *Herb. Stat.* 257. *Sorab.* 1. rayske habo krayowske zkhadzowano; *Vind. deshelski den*, *kralestveni den*, *der Reichstag*. Sejm konwokacyjny, elekcyjny, koronacyjny; sejm ordynaryjny, extraordinaryjny; sejm walny; konfederacyjny. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 95. et 255. Sejm doszły, sejm przzerwany, zerwany. *Ld.* "Sejm niewieści, wiersz Mare. *Bielskiego*. Apelacja ma być na wielkie roki, albo na sejm walny. *Tarn. Ust.* 71. "SEJMIE, "SEJME: zdejmie, zdejmę, *ob.* Zdiąć. SEJMIK, u, m., zjazd szlachty na miejsce wyznaczone w województwie lub ziemi; *Vind. desheln* vkupsbor, *deshelsku spravilhe*, *der Landtag*. Sejmik przedsejmowy, sejmik posejmowy czyli relacyjny, sejmik deputacki, sejmik gospodarski. *Biel.* 246. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 226. *Krom.* 456. *Vol. Leg.* 5, 171. *Herb. Stat.* 257. Na zjazdach powiatowych czyli sejmikach. *Pan.* 84, 756. SEJMIKOWAĆ *med. niedok.*, sejmik odprawować, *Landtag halten*. SEJMIKOWY, a, e; (*Croat.* szejmieszki, szenymien; jarmarkowy; *Cara.* smajne dan, dzień jarmarczyny; od sejmików, *Landtag's*; *Croat.* orszachkoszpravitsehiny, zborni, (cf. orszak, cf. zbor. SEJMOWAĆ, -ał, -uje *med. nielok.*; *Boh.* sněmowati; (*Croat.* szenymijem, szejmijem *nundnior*, *mercatum exerceo*); 1) sejm odprawować, *Reichstag halten*. O czymże innym teraz sejmują, jeśli o dzwignieniu królestwa nie radza? *Orzech. Qu.* 9. — §. Papieża w Rzymie nie nslazi, z którym sejmować i o dobrem pospolitym rodzić pragnę. *Sk. D.* 1107. (kongres mieć). — 2) Sejmować. *Siean.* 592 zdejmwować, *ob.* Zdiąć. SEJMOWY, a, e; *Boh.* sněmowni; od sejmów. *Reichstag*. Lba sejmowa. *Ld.* Gły kaduk kogo rzucił, zaraz zrywano sejm; dlaczego choroba ta nazwana sejmowa; *morbus emittialis*. *B. h.* *Dyab.* 2, 195.

"SEJWAN, u, m, z *Persk.*; sajban; namiot z przodu otwarty. *Czirt. Mskr.*, ein vorne offene Zelt.

SEK, u, m.; *Ital. secco*; wino słodkie Hiszpańskie, lub z wysp Kanaryjskich. *Krup.* 3, 106. *der Sect*. Od kufy Malwazyi, Alekantu, Kanaru, Seku po 4. *zH. Vol. Leg.* 5, 561. Wina, które morzem przychodza, Francuzkie, Hiszpańskie, Seki, Madery. *Vol. Leg.* 2, 1255.

SEK, u, m., (*dem* Sączek *qu. v.*); *Boh.* suk, stonek; *Sorab.* 1. szuk; *Srab.* 2. szuk, szuk; *Vind.* fok; *Carn.* gęzha; *Bosn.* ghriciejo, frisk, szvor; *Ross.* cyrk, (czyło gęziet; *Erel.* сачуць; (*Riebers.* Začć, gaża; §. 1) początek gałęzi w drzewie, największa i najtwardsza część drzewa, cf. konar; *der Auerren*, *der Auswuchs* *der Aeste*, *das Aitelch*. Z seków obcinać, pasenkować, trze-

bić, szlucować. *X. Kam.* Sek trudny do rozbicia. *Zab.* 5, 258. — §. *Inde*: Sek: trudność, przeszkoda; *Echwierigkeit*, *Hinderuiss*, *feiter Aueten*. Tu sek; tu twarda kostka. *Cn. Ad.* 1180. *da fiedts*, *da fiedt* *der Hund begraben*. W tym sek, jak go poznać. *Teat.* 2. b, 118. To jest sek i główna przyczyna owęj wielkiej trudności, której doznajemy w zbywaniu płodów naszych. *Pan.* 85, 1, 756. Jeśli szkota uwiąznie na haku, Joż tu sek na cie łisie nieboraku. *Klon. Fl.* II 2 b. Teraz mi sek zadatek, którego nie rusze. *Zabł. Amf.* 50. Wielka zmyślność i język pohanować żony. Trzynasty tu Herkula sek niezwyężony. *Zab.* 8, 564. *Kniaź*. Rychlejby się być spodziewała w grobie, niż w takim niebezpiecznym seku. *Pol. Syl.* 68. Tak twardego trudno dobyć seku. *Pol. Arg.* 250. Nauka ta ich zdaje się coś, lecz gdy przyjdzie do seku, rozum jej przeciwny jest. *Zib.* 45, 67. (gdy na orzech przyjdzie, gdy przyjdzie orzech zgryź, wenn es zum Treffen kommt). *Verzor*, *ne isthuc fortitudo in nervum erumpat denique*; obawiam się, aby ta śmiałość na sek nie trafiła; abyś tak wysoko nie naciągał, aż się stronka spala. *Mącz.* — *Vulgar.* J chał was sek, *Man.* 64, 725. (niech was kaci weźma). *Teat.* 54. b, 75. — §. W sici, w sitowiu seki szukać: zrzedzać, ganić, gdzie nie ma przyczyny, tużności wynajdować bez potrzeby; *heimleichen*, *tadelu*. *Uchwierigkeiten auffuchen*, *ohne Notz und Ursache*. Kto w sici seka szuka, niechaj go obeszka. *Pol. Law.* 252. Najlą starzy i w sici seki i skrupały. *Pol. Arg.* 715. I o twym zdrowiu zamysłała sroga matka, i niżej kredyty u męża, seku szukała w sitowiu. *Pol. Sol.* 100 (weźła w sitowiu szukać) — §. 2) Czarne ziele albo sek; *ancione pulatilla*, *gudunek zawleca*, *zielono nior* ni; *Fabrycj. Kluc.* *Dyab.* 1, 56; *Ross.* *conz traba*, *eine Gattung Nacmenen*. — §. 3) Seki, komuski u jeleniego rogu; *die Zaufen*, *Sprossen am Hirschgewelde*. *Tr.* SEKATY, SEKOWATY, a, e, — o *alverb*, pełen seków, *Enarrig*, *Artig*, *Inerig*; *Bot.* sokowaty; *Carn.* gerzh-st; *Bosn.* friskiv, *serghly*; *Hor.* cykowatny, *ропннетыя*. Sekowata podła. *Chros.* *Luk.* 85. Nagotowałem sobie dobry kę sekaty i gilki. *Teat.* 5. b, 62. Maczaga sekowata. *Pol. Fl.* 11, *Gau.* gerjázov, *gerjázhovza*. Sekowata buława. *Ch. se. Op.* 176 — *Uj. tr.* Twardy a sekowaty piń radzić i myśli o tym. *Zehr.* *Zw.* 41 b. — *Yter*: Rozpieszczonemu każda rzecz zaszkodzić więcj będzie mogła, niżli owemu sekowatemu, co przywykne z miodu i złemu i dobremu. *Uj. Zw.* 7.

SEKOWATOSC, ści, ż, *nodatio*, e. gr. *abietis*. *Cn. Th.* 986. *die Auerrigkeit*, *Artigkeit*.

SEKATURA, y, ż, utrapienie, utrapiona rzecz, *eine wahre Plage*, *eine Secatur*, *Beidwahrheit*. Nie słychano znosić musadeń sekatury i przśledowania od dymatorów, którzy stolej nie znają. *Man.* 70, 244. Pomysł, żebym wolny był od tój sekato y. *Teat.* 19. b, 15. SEKATOR, SEKATORKA, ob. Sekut, Sekutnica

"SEKIEL, n. p. Kon Sekiel. *Kehow* 51, t j kon z pogranicza Siedmiogrodzkiej ziemi, ein Pferd von der Siebenbürgischen Gränze; nazywają się n. p. mihye pograniczne Siedmiogrodzkie Szekelij Fő Darubanok. *Sekhely* w Wę-

gierskim języku granica; a książęta Siedmiogrodzkie brali tytuł *Siculorum comites*, t. j. narodu nad granicą mieszkającego. *Czart. Mskr.* — Jest na stajni sekiel farbowany. *Kchow.* 95, ob. Farbować. SEKIELCZYK *dem.*, n. p. Niech jeno ociec raczej przyniewoli Syna do trąby, a nie do wioli, Niechaj go raczej widzi w siedle Na dobrym siekielczyku, a nie przy zwierzedle. *Kchow.* 59. SEKRET, u, m.; (*Boh.* sekryt, pečet - pieczęć): § 1) tajemna, sekretna wiadomość, tajemnica; *Carn.* skryvnust; *Ecel.* таинна, даš Geheimniß. To tylko, co dwóch wie, sekretem się zowie. *Węg. Org.* 7. Święta rzecz nader sekret, skarb to niezrównany, Bo nie z nabytej bryły, jak pieniądz ulany, Lecz częstką duszy naszej i z tamtąd dobyty, O czym sam jeden bóg wie, a z nim i ty *Nar. Dz.* 5, 101. Sekretu się zwierzyć, jest wolność stracić. *Żegl. Ad.* 222. Sekret powierzony zamykaj pieczęcią. *Zab.* 15, 545. Sekret ten, między nami tylko wiadomy być powinien. *Teat.* 21. b, 15. Miałbym sekret pewny ci objawić. *Teat.* 45. d, 92. Wyb. Wszak ty wiesz, że ja do sekretu dobry. *Teat.* 15. c, 40. Pewnie jestem, że mi tego sekretu dotrzymasz. *Boh. Kom.* 2, 519. Że się o tę pannę stara, to nie sekret. *Teat.* 26. c, 40, (cf. baby na treści o tym gadają). Twój dowcip może nam wiele wydać sekretów natury. *Boh. Kom.* 4, 145. — Sekret, sekretność, tajemność, die Heimlichkeit, daš Geheimniß. Przy lehrze Panach to mówię; nie ma tu żadnego sekretu. *Mon.* 64, 50. Radzimy bez sekretu, ani go chowamy, Choć wiemy, że sekret jest duszą dobrej rady. *Opal. Sat.* 191. Być obowiązany do sekretu. *Niemc. Król.* 1, 62. (do milezema). Zalecam ci jak najściślejszy sekret. *Teat.* 55. d 55. Więcej nie powiem, bo mi sekret nie dopuszcza. *Boh. Kom.* 2, 181. Ale proszę o sekret, proszę ciebie, aby Nikt tego nie mógł decieć, osobliwie baby. *Zabl. Zab.* 9. proszę o milczenie, Verschwiegenheit. Jak na spowiedzi, miej to w sekrecie *Jabl. Ez. B* 5. Mieję w sekrecie, com mówił. *Teat.* 55. c, 18. No no no! dajże pokój, przynajmniej w sekrecie Między sobą to miejmy, gdyby się na świecie O tym miano dowiedzieć... *Zabl. Amf.* 8. Powiedział mi to, lecz w wielkim sekrecie. *Jabl. Tel.* 180. ganz in Geheim, aš cin großer Geheimniß. Chciałem z tobą mówić w sekrecie. *Teat.* 41, 121. sam na sam, unter vier Augen. — Pod sekretem mogę ci powiedzieć. *Teat.* 19. c, 18. pod obowiązkiem sekretu, mit Bedingung der Verschwiegenheit. Mówiła to się przed dobrym tylko przyjacielem, i to pod sekretem. *Zach. Kaz.* 1, 215. Tylko pod sekretem, bo też i mnie pod sekretem jest powierzono. *Teat.* 19. c, 18. Tak ta niesława pod sekretem rozesła się już może po wszystkich sąsiadach. *Zach. Kaz.* 1, 214 — 2. *Eccles. Ruth.* [Sekret, *sreda. luc.* secretum missae, xięga zawierająca porządek jakim msza ma być odprawiana. *Du Cange* 2] Twoim zdaniem nie po gradułach, po traktach, po ofertoryach, po sekretach, po konuniach i po postkomuniach; bo tych wszystkich w ewangelii nie napisano. *Pim. Kam.* 124. — 2. 2) Sekret, przywet, ganek, dwór, garderoba, kancelarya; der Abtritt, daš Häufel, daš Brewet, daš

geheim Gemach; *Ross.* пужникъ, пужное мѣсто. *Forica*, pospolity sakret albo domek do potrzebowania: *latrina*, domowy albo osobliwy sakret. *Maz.* SEKRETARKA, i, ż, od sekretów kobieta, wiernisia, die Secretairinn. *Hor. Sat.* 250. — 2. Od sekretnego pisania, od pióra kobiety. SEKRETARSKI, a, ie, od sekretarza, Secretair's. Sekretarski urząd: SEKRETARSTWO, a, n., daš Secretariat. SEKRETARYA, yi, ż, izba sekretarska, die Secretariat'stube. — 2. Sekretary, sekretarstwo, sekretarski urząd, daš Secretariat, (cf. pióro). August ofiarował Horacyuszowi sekretaryą w swoim gabinecie. *Mon.* 70, 538. SEKRETARZ, a, m, od pisania rzeczy wszelakich, sekretu nieraz wynagajacych; der Geheim'schreiber; der Secretair's, Secretair; *Boh.* tajemnyk; *Carn.* skryvnovedesh; *Croat.* otajnik; *Rag.* potajnik; *Bosn.* potajnik, koji pisce postajne stvari gospode, (2. potajnik, koji knje); *Ecel.* таинникъ [qui sacris est initiatus 2]; *Ross.* obs. дякъ, (cf. dyak). Dla wielości sekretarzów, gdy każdy z pisarzów i komorników, chodząc do komory królewskiej (do gabinetu), sekretarzem się zowie, postanowiono, aby jeden był zawždy sekretarz, który ma wiedzieć tajemne odprawy Rzpltej *Herb. Stat.* 52. Sekretarz Wielki Koronny, Krongröfsecretariné. SEKRETER, u, m., gatunekbiórek do pisania i schowania papierów, eine Art Schreibefasten, Schreibetische. *Teat.* 19. b, 11. SEKRETNIK, a, m., człowiek sekretny, cin Geheimnißveller. Mospanie sekretniku, mów bez bojaźni. *Teat.* 20, 81. SEKRETNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* saukromný, saukromj; *Slav.* otajni, otajini, potajan; *Bosn.* potajni, skroviti; *Ross.* тайкомъ, таемъ, уходомъ, уходокою; *Ecel.* таи. *Sk. Zym.* 1, 215, ob. Tajemny. SEKSTERN, SEXTERN, u, m., papieru arkusz w sześcioro składany; *Vind.* dvanaistina, dvanaistnost, cin in sechs Theile gebrochener Bege. Papier do pisania w kształt mniejszej książki zszyty, cin Heft Papier zum Schreiben; *Ross.* тетрадь, тетраи, тетрада. Napisałem lekcya moje bez żadnej omyłki; otoż mój sextern. *Teat.* 21. c, 29. Rozdziera swój sextern. *ib.* 51. To, co ty mówisz, na moich sexternach przyszedło mego kazań jest. *Orzech. Qu.* 192. SEKTA, y, ż.: *Slov.* strana w nauce jakiej rozrózniona, eine Secte; *Slov.* sekta; *Hung.* szakadás; *Rag.* následba; *Croat.* následeda, rázdel, (ob. Nasładować, ob. Rozdział); *Ross.* толкъ, (ob. tłumacz). Filozoficzne zgromadzenia, zwane sektami, zaszczyciły się nazwiskiem mistrzów swoich. *Kras. Pod.* 2, 152. — § *In malum partem.* Odszczepieństwo, kacerstwo, eine legerliche Secte; błędliwa nauka, osobliwa rola, mająca osobliwe mniemanie, naukę i wiarę w wielu rzeczach. *Maz.* SEKTKA, rotka. *Maz.*, *dem.* SEKTARSKI, a, ie, odszczepieński, kacerski, heretycki, secterisch. SEKTARSTWO, n. p. Pietyzm, Zinzendorfanizm, skłonność do sektarstwa, rozpostarły się daleko. *N. Pam.* 9, 299, ob. Odszczepieństwo, kacerstwo, heretyetwo. SEKTARZ, a, m., naśladowca czyjej nauki, zwolennik czyj, der Anhänger einer Secte. Zeno nauczał na miejsce nazwanym Stoa; od którego sektarze jego rzeczeni byli stoikami. *Mon.* 70, 786. — 2.

- Odszczepienie, kacerz, heretyk; ein Sectirer, ein Ketzer. Sektarze uporne. *Sk. Dz.* 244. Sektarze, świętokupcy, świętokradcy. *Biał. Post.* 250. *Sk. Dz.* 509.
- SEKULARYZOWAĆ *cz. niedok.*, przenosić z stanu duchownego na świecki, säcularisiren. Opactwa i prelatury w Szwabii sekularyzować się mają. *N. Pam.* 15, 124. SEKULARYZACYA, yi, ż, przeniesienie do stanu świeckiego, die Säcularisation.
- SEKULEC, lea, m, kół z sękiem, który się wbija przy końcu bartuflu dla utrzymania onegoż. *Magier. Mshr.*
- SEKUNDA, y, ż; §. a) połowa minuty, eine Secunde, die Hälfte einer Minute. — §. b) Sekunda, sekundowanie, pomoc; Beystand, Hilfe. Wkrótce nam Cezar w sekundzie przybędzie. *Chrośc. Luk.* 177. Niech w bogu swoje miejsce. *Pol. Zec.* 56. SEKUNDANIA, ii, ż, n. p. Pożyteczniejszą jest dać na wielkie miejsce syna na nauki, niż go w miasteczku przy bakałarzu bawić, kiedy się jeno na rybakdy albo sekundania sadzi, a o nauki nie dba. *Glicz. Wych. M. I.?* SEKUNDANT: pomoennik pojedynku. SEKUNDOWAĆ: pomagać pojedynkowi.
- SEKUT, SEKUTNIK, SEKATOR, a, m, utrapienie, dokuczający drugiemu, z którym tylko sekatura; der cinen züßelt, warm macht, ein lästiger Mensch. Patrzaj, jak ten sekut *Cz. Teat.* 16. b, 120. SEKUTNICA, y, ż, SEKATORKA, i, ż, utrapiona baba, dokuczliwa; ein mahrer Plagegeist, ein lästiges Weib. Te sekutnice dziś jeszcze różgamii otne. *Teat.* 27, 47. Żona mi kością w gardle stawa, Bedac najgorszą w świecie baba sekutnica. *Zabł. Amf.* 28. *Treb. S. 4.* 128. SEKUTNY, a, e, — ie *adverb.*, dokuczliwy, utrapiony; lästig, beschwerlich, plagend, einem züßend. Za coż tak sekutna, za coś taka jedza? *Treb. S. M.* 61. Baba sekutna. *Pol. Arg.* 155 *Klon. Wor.* 44. *Huur. Sk.* 104
- SEKWANA, y, ż, rzeka we Francyi. *Wyw. Geogr.* 21, die Seine in Frankreich, ein Fluß.
- SEKWELA, i, ż, konsekwencya, skutek, wniosek z czego, wypadek, co za czym idzie; die Folge, die Folge von etw. Przykład ten niebezpieczny był dla sekweh szkodliwej *Tward. W. D.* 59. Podejrzany poseł białejgłowie, Podejrzana godzina, podejrzana mowa. Sekwela pewnej śmierci z tych przyczyn gotowa. *Min. Ryt.* 2, 180. Nietylko czas, ale i miejsce i okoliczności i sekwele narodzenia mojego, od boga z największą oznaczone były mądrością *Mon.* 74, 60. — *Jurid.* Pójdzie to w sekwele, res hanc offeret iudicataris exemplum, quod sequantur. *Cu. Th.* 986. *Sekl.* 40, (cf. prejudykata).
- SEKWENS, z *Lac.* następujący, lub też następstwo, kolej; der Folge, Sequenz, die Nachfolge, die Reihe, n. p. Mego pana do kozy zapakowan; teraz na mnie sekvens. *Teat.* 22, 151, jetzt ist die Reihe an mich. — §. Ciąg pewnego następstwa kart we grze, n. p. Sekwensy, honory *Mon.* 76, 728. SEKWESTR, u, m., SEKWESTRACYA, yi, ż, odłożenie spornej rzeczy albo osoby do ugody. *Cu. Th.* 987. Gdy sam sąd przez się bierze, albo komu innemu zleca, rzeczy jakowej doczasną opiekę, tój prawo daje tytuł sekwestru. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 2, die Sequestrirung; *Boh.* důvěrník, (cf. dowierzyć). — *Fig. tr.* Język mieć w sekwestrze. *Pol. Arg.* 75. (trzymać język za zębami). SEKWESTRATOR, a, m., sekwestrem albo na sekwestr co biorący, na sekwestr co przyjmujący, der Sequester; Kwiernoręcznik. *Marz. (qu. v.)*. Jeżeli rzecz, o którą spór idzie, strony sporne albo sąd komu bez właściwej ugody składu do zachowania daje, wtedy ten zachowujący zowie się sekwestratorem. *Gal. Cyw.* 2, 65. SEKWESTROWAĆ *cz. niedok.*, na sekwestr podawać, sequestriren. *Cu. Th.* 987. SEKWITO *indeclin.*, ze swią, mit Gefolge, im Gefolge. Masz przyjaciół sekwito, gdy szczęście blask nieci, Tak jak zwykł cień za sobą iść, gdy słońce świeci. *Min. Ryt.* 5, 195. Sekwito dobre ma za sobą. *Tr.*
- SELEBA, y, ż; *Slav.* celer; *Carn.* séléna; *Vind.* feler, epili; *Croat.* zeller; *Rug.* selen, séléna; *Ross.* селепей; *Ital.* celeri, secleri; *Angl.* celery; *Lat.* apium selinum; die Sellerie; należy do rodzaju pietruszki, i czasem za jedno się bierze z pietruszką rzepną *Kluk. Dyke.* 1, 45.
- *SELECA, y, m., (*Elym.* slae); posłaniec, der Abgesandte. Jeśliby kto rekojmie albo posły, które zowią selce, posłane do siebie w rzeczach urzędu ziemskiego, które tak z dawna zowią, aresztujac było, ubi... *Vol. Leg.* 2, 916; (z zwycz. Mazow.).
- *SELEDEC, dea, m; (*Ross.* селедка = śledź; kosa na głowie w warkoczach upleciona, eine Haarflechte. Seledec z czoła, głowa wciąż gola, Was, broda, Byłaby teraz wyróżniana nieraz ta moda. *Mon.* 75, 59. Kozaczek z zaplecionym czerwona wstążka seledcem. *Kras. List.* 76.
- SELINA, ob. Szelina. SELO, ob. Sioło. SELTERSKE wodę; od miasta Seltz w Alsaeyi. *Dyke. Geogr.* 5. Etlinger Wasser. *Krup.* 5, 211.
- SEMINARVUM, z *Lac.*, ob. Szczępnik, nasiennik, płonnik. SEMION, ob. Półion
- SEN, G. snu, m., SENEK, nku, m., dem., SENECZEK, czku, m., dem. ser.; (*Boh.* sen; *Sorab.* 1. fon, spiar, spar, spano; *Sorab.* 2. spane, tana; *Carn.* sèn, snà, spanje; *Vind.* fən, feij, fui, sjanje, spietje, spatje, spanjanje; *Croat.* szèn, szenya, szény; *Illyr.* szünnyo lozás; *Itig.* sän; *Bosn.* san, drimesg, (cf. drzymać); [*Ecl.* сѣлкъ 2]; *Ross.* сѣль, уромѣнь; *Ital.* sogno, sonno; *Hisp.* sueno; *Isl.* sneli; *Svec.* sönn; *Lat.* somnus; *Ukr.* сѣньchenach, dormitto); §. 1) sjanie, 'spik; der Schlaf, daß Schlafen. Każdy człowiek pewnego czasu odpoczynku od dzieł potrzebuje, który suem przyrodzonym zwiemy. *Krup.* 1, 627. Sen jest uspokojenie wszystkich zmysłów powierzehownych. *Sak. Prohl.* 225. Sen, zmysłów wszystkich związek, rzecz szrednia między śmiercią a żywotem. *Biał. Post.* 121. Sen śniereci bratem *Katig. Her.* 67; *Ecol.* сонъ смерти братъ. O miła śniereci zmysłów, złości zapomnienie, Sure, ty dajesz w pracach ofsetchnienie. *Zab.* 11, 119. Śnieć pożalany, co rzeżwisz człowieka, I mdle sposobnym dziełu czynisz zmysły, Gły osłabiona uspieniem powieka Działac nie zdoła obowiązek ścisły. *Kras. List.* 2, 149. Gdy sen padnie na ludzie, leżą a spą. *Sk. Kaz.* 302. Nynaj dziecię drogie moje,

Niech zwiąże sen oczki twoje. *Groch. W.* 567. Senku ludzie pokojący, Przyjdź senku usypiający, Lekarzu myśli strwożonych, Ciał lekarzu utrudzonych, Przychodź senku, przychodź rączy, Przychodź senku, przyjdź pieczęcący! Przeszedłeś senku, a twemi Okryłeś skrzydłki ezarnemi Oczki memu dzieciączku, Senku, o wdzięczny senceczku. *Groch. W.* 566. Pacjent sen czy spokojny miewa, czy lekki, czy ciężki, czy się często przebudza, czy się zrywa, czy leży jak pień? *Perz. Lek.* 78. Sen południowy, spanie południowe; *Boh.* południček, ob. Południować. Sen ich marzy. *Tward. Wz.* 90. Snem zmorzony powieki zasnuwa. *Hul. Ow.* 210. Zaędniony przez niesien. *Stas. Num.* 1, 205. niespanie, bezsenność, Schlaflosigkeit. Niech mu płodzi ta choroba niesny. *Chodk. Kost.* 16. Pod czas głębokiego snu zginął kulig. *Her.* 67. Łatwa bezzbrojne i pobię ospale, Od snu do śmierci przeżyście bardzo małe. *P. Kehan. Jer.* 227. Sen zapomniany, spanie twarde. *Sienn. Rej.* nieprzebudzony nieprzerwany, letarg; *Rag.* martvillo, märtvi sän, (el. śpiak); ein Todeschlaf. Sen ustawiczny i bezmierny, subet z Arabskiego zowią. *Syaf. Szkl.* 251. Pod własną tarczą Kaost mniej bezpieczny, Mężny Kukulin wprawił go w sen wieczny. *Kras. Oss. C* 2 b. (śmierci go nabawił). — §. 2) Sen, to, co się śni, marzy, widowisko senne, der Traum; *Boh.* sen; *Sorab.* l. szohn, lén, fno, dżeczó, (el. dziać); *Curn.* sajne; *Vind.* fenj, fni, fenjanje; *Croat.* szénja; *Bosn.* san, sagn, sagnanje, snenje; *Ross.* сновидѣніе, сонъ. Sen albo śnienie jest widzenie rozmaitych rzeczy pokazujących się we śnie. *Sak. Probl.* 253. Starowie wasi będą we śnie sny miewać. *1 Leop. Act.* 2, 17. (im Schlaf Träume haben, träumen; *Croat.* szenyati, szenyãm). Sny przychodzą albo z tych rzeczy, które człowiek widzi, słyszy, albo z tych, o których myśli. *Biał. Post.* 121. Sny są w dzień wymalowane obrazy, cieniem nocnym zepsowane. *Past. Fid.* 48. Jakowe sprawy, takie i sny bywają. *Budn. Apoph.* 50. Co na jawie, to we śnie. *Zub.* 1, 102. *Nar.* Co kto miłuje, to i we śnie czuje. *Cn. Ad.* 575. (co we dnie kto w głowie warzy, o tym mu się w nocy marzy). Sny lekkoskrzydłe. *Zub.* 2, 596. *Nar.* Jak sen przedko z oczu ginie, Tak przedko twoja młodść i uroda minie. *Simon. Sicl.* 46. Wszystko to sen, wszystko jak znikome cienie, Co solnie człek niebaczny ma za szczęse mienie. *Groch. W.* 527. Sen okropny trafił mię całą noc. *Węj. Marm.* 1, 15. Układam się wczornie, ale miałam sen straszny. *Mon.* 64, 286. Sen (Schlaf) miewa przerwany, wizyj raczej, niżli snów straszliwych pełny. *Uzk. Przym.* 525. Śnie mój, ba nie śnie, raczej cię widzeniem Nazwę prorockim, boskim obwieszczeniem. *Past. Fid.* 311. Chciał zasnąć; porwał się strwożony, Sny nad zyceraj dziwnomi ze snu przebudzony. *Pap. Bye.* 27. O nieba! senże to, czy na jawie słyszę te dziwy! *Teat.* 27, 44. Leszek miał we śnie Michała archanioła widzieć. *Nar. Hst.* 5, 177. Powiedz nam sen, a wykład jego oznajmiemy. *W. Dan.* 2, 4. Wykład snów w piśmie, nie ma nas wzywać do szukania wykładów snów naszych. *Sk. Kaz.* 505. *Biał. Post.* 120. Wykładanie snów, Traumdeuterey; *Ecl.* соніе-

рѣшеніе, сонрѣшительство. Snów wykładacz, Traumdeuter; *Ecl.* соніерѣшитель, сонмосудецъ. Sny niechaj snami będą, ja im wiary nie dawam. *Past. Fid.* 44. Kto snom wierzy, oszukawa się. *Rys. Ad.* 55. Sen mara. *Cn. Ad.* 1054. Mówiąc o śnie, powinno się wprzód mówić: pfe! sen mara, pan bóg wirra! a potym dopiero: śniło mi się, iż... *Mon.* 74, 559. — Przez sen śpiąc, marząc, drzymając; im Träume, im Schlaf, träumend; *Ross.* впрѣсновѣ; (просонки, прѣсновѣ lekki sen, drzymanie). Pragnąc przez sen pić, a gdy się acui, drszczeze pragnie. *1 Leop. Jes.* 29, 8. To co teraz do mnie mówisz, złaże mi się, że przez sen powiadasz. *Teat.* 50. b, 15, *Ross.* прогнрѣзъ. Pałace kosztowne budują przez sen. *Birk. Kant. B* 5. O bogu żadnej wiadomości nie mieli, o czym, jakoby przez sen mówili. *Falib. O* 2. — §. Sen, urojone; Traumerey, Hirngespinnst. Komoby się wszystkie sny alkoranu podobaly? *Klek. Turk.* 168. Pisali też nasi przodkowie czasem leda sny w kroniki. *Biel. Św.* 200. Pochodz. senlwy, senny, sennik, śniarz, snowidz, sennodajny, sennorodny; śnić się, przyśnić się; bezsenny; usnąć, zasnąć.

SENA, y, ż., SENES, ziółko, sena, Senesblätter. *Syr.* 857; *Vind* Sena, fenetni listek; *Bosn.* sena, el, siano.

SENAT, u, m., w Łacińskim języku od starości zwany. *Prot. Kont. C* 5, der Senat; *Rag.* vječehje; *Bosn.* vječehnići, (ob. Wiec). Rzymianie nazwali senatem wybór najpoważniejszych swych starców. *Mon.* 76, 875. Słowo rada nadzdiady nasze senatowi dawały. *Czack. Pr.* 217. (stara rada *Biel. Św.* 287 b, ob. Rada) U nas niegdy dwunastu wojewodów panowało, z których potym stał się senat. *Leszcz. Gł.* 45. Senat tedy, zgromadzenie najznakomitszych państwa ohywatelów na radę i rządy państwa; senat Polski był średnim stanem królestwa. *Kras. Zb.* 2, 186. S-nat, urząd senatorski. SENATSTWO, SENACTWO, SENATORSTWO, a, n., Senatorenwürde, Senat; *Croat.* vechnichtvo; *Ecl.* бѣзречество. Cyneynnat od pługaku senactwu przyzywany. *Grece.* 700. Senat, persony, senatowie; die Senatoren, der Senat. Dla dostojności zwano ich ojeami, a dla wiku senatorami, senatem. *Pilch. Sall.* 15. — § Senat, miejsce, radziecki dom senatorów; die Senatsstube, der Senat, das Rathhaus. SENATOR, a, m., członek senatu; *Croat.* shenator, vechnik; *Bosn.* vječehnik, starosilla; *Rag.* vječehnik, starovječehnik, ein Senator, ein Reichsrath. Uznawam chęci i rozsadek Ich M. PP. braci moich starszych i młodszych, Ich M. PP. Senatorów i Posłów. *Warg. Wal.* 115. Doprosić się nie można widzenia tego kowala, jakby jakiego senatora. *Teat.* 52. e, 58. SENATORKA, i, ż., die Senatorin, Reichsräthinn. Dziś nie ma w kraju różnicy mydlarki od senatorki. *Mon.* 69, 595. SENATORSKI, a, ie; *Croat.* vechnicki; *Senat*. Zasiadanie w senacie i wotowanie przy boku pańskim, ten jest senatorski urząd i powaga. *Pim. Kam.* 571. Zwolna postępuje senatorskim krokiem. *Jak. Baj.* 187. Senatorska ulica w Warszawie.

SENDACZ, ob. Sędacz. SENDYK, ob. Syndyk. SENDZIAK, ob. Sędziak. SENEK, SENECZEK, ob. Sen. SENES, ob.

Sena. SENESOWY, a, e, od seny ziółka, *Senes*. Liście senesowe. *Syr.*

SENLIWY, a, e, drzymliwy, śpiący, pełen snu; *Slav.* sanan; *Rag.* sangniv; *Ross.* сонливый, сонливецъ, śchlāfrig, voll Schlaf. Na łożu gnuśnym sen drzymie leniwy, W okół niego mak ńroście senliwy. *Zimor. Roz.* 315. Gdy senliwy głodny je, kiedy wstanie, próżna dusza jego. *Budn. Jes.* 29, 8. SENLIWOŚĆ, ob. Śpiacność, drzymliwość; *Ross.* сонливость, die Schlaftrigkeit. SENNIK, a, m., snów wykładacz. *Cn. Th.* 987; *Eecl.* соннесудитель, сонносудецъ, der Traumdeuter; książka sny wykładająca, das Traumbuch. Małem sennik, który mi książd pleban odebrał, mówiąc, iż to jest książka zakazana. *Teat.* 16, 55. — §. Sennik, bōżek snów, der Gott der Träume. — §. Sennik, któremu się często co znacznego śni, abo który sny swe rad powiada, śniarz, snowidz; *Sorab.* 1. dżeczcz, dżeczczerski; *Vind.* senjanz, der Trummer, der oft träumt, der oft von seinen Träumen spricht. Bracia, gdy z daleka ujrzeli Józefa, mówili, już go nie Józefem zowiąc: ono, sennik idzie. *Sk Żywo.* 520. — *Fig.* Plato i filozofem był najpiérwszym co do sławy, i najbledliwszym sennikiem, co do wymysłów. *Mon.* 69, 50. SENNODAJNY, SENNORODNY, a, e, sen sprowadzający, śchlābringend. Sennodajna czarownika różga. *Przyb. Milit.* 550. Merkury ciemne mgły sennorodnym spędza palcatem. *Zab.* 15, 11. *Kniaz.* SENNY, a, e, od snu; *Croat.* sznēn, Schlaf, Traum; Jezus mówił o śmierci Łazarzowej, iż zasnął; uczniowie zaś rozumieli to o spaniu sennym. *Budu. Joan.* 11, 15. Omamienie zniknie, jak mary senne. *Węg. Marm.* 208. Traumgesichter. — Senny, do snu podobny, znikomy; *Eecl.* сонливый, подобный сонному мечтанию, маловременный, скоропреходящий. Senna nauka, do snów wykładania służąca. *Cn. Th.* 987; *Traumdeuterey; Eecl.* соннесудительство. — §. Senny, pełen snu, senliwy, zaspany, śchlāfrig; *Bosn.* sanan, komu se drimglje; *Slav.* sanan; *Rag.* sagniv; *Ross.* сонный. Z nóg zwaleni, senni, i rzygający wzbraniać się będą przepijania twego. *Pilch. Sen. list* 2, 570.

SENS, u, m., znaczenie, rozumienie, wyrozumienie, znamionowanie, treść; der Sinn, Verstand, die Bedeutung, der Inhalt; *Ross.* смыслъ, смыслъ, толкъ. Na niektórych miejscach, gdzie wykład według litery nie bardzo smakował, sens albo rozumienie duchowne brać się musiało. *Groch. W.* 25. Daje mi sprawę o sobie, mała nie temi słowy, abo w taki sens... *Groch. W.* 558. Na ten sens mówił, na tę notę coś... *Cn. Th.* 988. der Sinn, der Inhalt seiner Rede war der... er sprach obngesähr so... W ten sens mu odpisał. *Zab.* 11, 255. Bajka częstokroć sens moralny mieści. *Kras. Mysz.* 42. der moralische Sinn, die Moral einer Fabel. Coż warte piękne sensa tam i sam na szczęście rzucone! *Zab.* 8, 145. piękne senteneye, schöne Gedanken. Tłumacz niech uważa, żelby wszędzie sens gładko wypadł i równy. *Pilch. Sall.* W tej powieści sensu niemasz. *Nar. H-t.* 5, 129. es ist kein Sinn, kein Menschenverstand darin. SENSAT, a, m., sawant, literat, uczony; *Rag.* kgnixnik,

mudroznanaz, ein Gelehrter. Ani żaden doktor, ani mądry sensat tego zgadnie. *Chmiel.* 1, 176. Córki naszój nie damy nigdy za sensata. *Nieme. P. P.* 66. Nie zdarzyło mi się jeszcze widzieć, żeby w miłości sensat był szczęśliwym. *Teat.* 1, 9. SENSATKA, i, ż., sawantka, literatka, uczona, eine Gelehrte. Widzisz ją, jaka sensatka. *Teat.* 14, d, 6. SENSYPERDA, y, m., bałamut, ein Wälscher, Schwäger. Zdaje mi się, żeśmy się razem uczyli u bakałarza. *R.* Pewnie u owego sensyperdy! *Teat.* 50, c, 20. — §. *Transl.* Upiwszy się gorzałką, gdy ich ten sensyperda zmoże... *Pot. Jow.* 115. trunek pozbawiający sensu, t. j. rozumu, przytomności. SENTENCYA, yi, ż., SENTENCYJKA, i, ż., dem., powieść poważna do obyczajów życia słożąca. *Cn. Th.* 988, cf. przypowieść, eine Sentenz, ein Sittenspruch; *Boh.* propowéd, propowjodka; *Sorab.* 1. pżistoyné wuřekněno; *Vind.* savjetik, spomenski sgovor, vukni sgovor, pripoviest; *Rag.* mudrogovōrak; *Ross.* нарекание (cf. wyrzec), поговорка; *Eecl.* мудрословіе, унѣтованіе. Sentencyami mówił oieie święty. *Birk. Dom.* 57. Ojciec mój idzie, posłyszę ja tu nie jedną sentencyjkę od niego. *Boh. Kom.* 1, 208, (cf. moral, cf. łacina, cf. kapituła). Sentencyami sadzący. *Sorab.* 1. lodnorētžniwé; *Rag.* svjesnobessjedni, mudrogovōrni. — §. Senteneya, zdanie, mniemanie; die Meinung, das Erachten. Libo miał miasto Romanowo zbudować; którój senteneyi jest dłużesz i inni kronikarze nasi. *Biel.* 125. — §. Szedł do okna i czytał ten list, a senteneya tego listu ta była... *Baz. Hst.* 87. sens, treść, osnowa; Inhalt. — §. *Jurid.* Senteneya w prawie, wyrok zwierzchności, czyniącej sprawiedliwość. *Kras. Zb.* 2, 489. ortel, das Urtheil, der Ausspruch. Senteneya za nim padła. *Birk. Syn. Kor.* C 5 b. SENTENCYONARZ, a, m., księga, zamykająca ogólne sędziów zdania o sprawie, podług których pisarz dekretowy dekret pisać obligawany. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 45, (cf. dekretarz), das Stimmenprotokoll der Gerichtsbeyfizer. SENTENCYONOWAĆ *med. niedok.*, zdanie swoje o sprawie opowiadać, głosować; seine Stimme geben, stimmen. Jedną mieli sentencyonowania aryngę; idę in sensum pryneypala mojego. *Mon.* 65, 65, (cf. potakiwać). SENTYMENT, u, m., uczucie serea, die Empfindung, das Gefühl des Herzens; *Ross.* вочувствование. Różność humorów w jeden sentyment zawierać, Dwojaką wolę jednym godzić rozumieniem. *Zab.* 14, 149. Jā kiedy co powiem, to mnie z mego sentymentu żaden nie zbije. *Boh. Kom.* 1, 516. Wspaniałość sentymentów. *Kras. Dōś; Eecl.* благочувствие. SENTYMENTOWAĆ *cz. niedok.*, sadzić sentymentami; *Ross.* вочувствовать. mit Sentiments sein Weien treiben, empfindeln. Tacy filozofowie, którzy sentymentować umieją, a nie czynić, podobni są do tych, u których postawy siła, a wątku nie. *Pilch. Sen. list.* 599. (Eecl) благочувствую, *Graec.* καλῶς ἀισθάνομαι). SENTYMENTOWY, a, e, od sentymentów, Empfindungs. SENTYMENTALNY, sadzący sentymentami, empfindend; (Eecl) благочувственный, *Graec.* εὐαίσθητος. Po owych piérwszych bohaterских pismach nastąpiły romanse sentymentowe, a te najszkodliwsze, po-

nieważ w dowiecipnie ułożonych intrygach, w wyrazach wdzięcznych, zawierają jad, nieznacznie zarażający umysł, trujący obyczajność. *Kras. Pod. 2, 247.*

SEP, *G. spu et spi, spy, m. et z., osep, zsep; (Etym. sypać);* pewna miara ziarna, którą panu niby podatek oddają, małdr, małdrat; *Römerabgabe, Römerzehend; Boh. osep, (syp = sypanie, seypka granorium; Carn. jspa profusorium, cubile, tecta; Vind. lep, salip, nalip = grobla; Croat. sèp; Slav. csep; Hung. zseb = mieszek, kieszeń).* — Po dziesięć groszy poboru płacić mają, bądź gdzie są snopowe dziesięciny, albo meszne, spy albo małdry. *Vol. Leg. 2, 662. Vol. Leg. 3, 49. Spy, alias osepy. Vol. Leg. 7, 352.* Wietrzne młyny, które są na spi, płacą po gr. 10. *Vol. Leg. 3, 51.* Podwyższa knieciom na sep miary. *Groch. W. 565.*

SEP, *a, m.; Boh. sup, kaně, (ob. Kania); Slov. kaňa; Hung. kánya; Sorab. 1. krawolz, (cf. krogulec); Carn. kajuz; Vind. kajna, kanja, sakolz (ob. Sokół), jastran, jastreb, (cf. jastrząb); Bosn. sep, súp, kostisgar; Rag. sèp, kostoxer, dobrohran; Croat. kanyuh; Ross. сипъ (cf. spinac); Eccl. сипъ, z Greck. γύψ. Церк. Слов. 3, 141; (Eccl. сипъ, ногъ потка gryf, nog); der Oeyer, król sępów, vultur papa, der Kuttengeyer, ptak wielkości indyckiej, żywi się szeszurami, węzami; znajduje się w Ameryce. Czy u nas prawdziwe są sępy, pewności niemasz. *Zool. 273.* Sępy drapieżne. *Banial. J 2 b.* Sęp mięsożerny. *Przyb. Milit. 87.* Sęp pazurowaty mijałszy kłapa głosem. *Banial. J 3 b.* Ślepy sep, ob. Ślepkugiel. — *Allegor.* Srogi sęp zaczął go płatać na summieniu. *Pot. Zac. 57.* (aluzja do Prometeusa: mól go gryzie, robak). — *Ż.* Aliter: Słuchaj, ty dziki sępie. *Zab. 13, 558.* — *Ż.* Sępa pokazać, kozła postawić na czele, posepiać twarz, sepić się; *Ross. сунуться, cin fusteres Geficht maßen.* Ponuro patrzy, sępa umarzczył na czele. *Przyb. Ab. 98.**

Pochodz. *sepi, sepić, nasepić, posepić, zasepić, posepny, posepność.*

SEPIA, *y, z., SEPIA, i, z., z Lac. sepia, pław morski, kałamarcz, der Tintenschiff, robak mięsisty, mający kilka maćków na przodzie; ścigany od ryb, wypuszcza z siebie sok czarny, i tak uchodzi. *Zool. 95.* Sepia się w swój inkaust kryje. *Klon. Wor. 2. Sienn. 518.* Arystotelesa przeciwnicy sepią nazywali. *Stryjk. ded.**

SEPARACJA, *yi, z., die Separation der Eheleute.* Separacja małżonków tylko od łoża rozdziela, z wolnością zawsze wspólnego pojednania się; w czasie trwającej separacji korzysta żona częścią dochodów umówioną. *Ostr. Pr. Cyw. 1, 225, (cf. rozwód).* Zdaje mi się, że nie zgodzimy się z sobą; boję się, żebyśmy nie byli zaraz po ślubie przymuszani żyć w separacji. *Teat. 22, 153.* SEPARATKA, *i, z.,* żona z mężem nie mieszkająca, chociaż nie mająca rozwodu, eine von ihrem Manne Separirte. *Ostr. Pr. Cyw. 1, 225, cf. rozwódka.*

SEPET, *u, m., SEPECIK, a, m., dem., [z tureck. sepet = cista. Men. 1, 186 — 2];* kufec, ein Koffer; *Rag. sepet; Viná. skrinja f koshó ali visinjam obdana; (Bosn.*

sepetiech *panariolum; Slav. sepetar, kosharexia = koszarz; Ross. сундукъ, сундучекъ, сундучище, бауль, баулецъ, баульчикъ.* Pakowane sepety metalem ciężarnym. *Mon. 70, 193. Pot. Jow. 217.* Przyjechałszy woła na służącego: zdejm prędzej sepet, nieś go przede mną. *Zab. 13, 188.* Siada na sepecie pod oknem. *Teat. 10, c, 88.* Rzemieślnik od sepetów, der Koffermacher; *Ross. сундучникъ, баульчикъ.* — *Fig.* Sepet = stara pani, zadek, chałupa, panewka, indermach, cymbał, dupa, *qu. v.;* der Hintere, das Gefäß, der Allerwerteste. SEPETOWY, *a, e, od sepetu, Koffer; Ross. баульный, сундучный.*

SEPI, *ia, ie, SEPOWY, a, e; Sorab. 1. krawolczowé, (cf. kroguleczy); (Eccl. сунувъ, птичій = ptaszki);* do sępa należący, albo z sępa, Oeyer. Rodzaj sepi należy do rzędu jastrzębiego. *Zool. 273.* Ścieżki tej nie widział ptak, ani na nie poglądnęło oko sepowe. *1 Leop. Job. 28, 7.* SEPIĆ *cz. niedok.; Ross. сунуть, насунуть, насунить брови, насунуться, сентябрь смотрѣть; (сентябрь; Eccl. септемврий September, wrzesień);* zasepiać, zaciemiać, zachmurzać; *fustet maßen, fauer maßen, verfußtern, trüben.* Sepiło się mglistym powietrze szronem. *Mon. 76, 1.* Dla niej ciemniemi darmo się chmurami Sepiá niebiosa, srożą obłokami. *Past. Fid. 96.* Gdzie chce przychylna, uprzejmość wesola, Nikt się nie krzywi, nikt nie sepi czoła. *Zab. 16, 187. Kniaź.* Nie przestają sepić się na trzodę pańską. *Herbst. Art. 144.* (kwasić się). Daleki jestem od tego, abym najmniejszym punkcikiem prześwieatnych domów miał sepić lustry; rzetelnością ide, ale bez uszczerbku każdego chwały. *Nies. 1, przestr. (czernić).* SEPIŃY, SEPOWATY, *a, e, — o adverb.,* posepny, pochurny; trübe, fustet, unwölft. Widać na sepnym niebie bitne wojsk orszaki. *Przyb. Milit. 55.* Jak straszny, mrukliwy, mściwy, sepowaty, Nigdy mu takie kozły na czole nie siadły. *Przyb. Ab. 188.*

SEPOWY, *a, e, od sepu, Schiff; Boh. osepny; (Croat. sepi = kieszonkowy, mieszkowy).*

SĚR, *a, m.; (Boh. seyr; Sorab. 1. fëder, fsyder, fedreczk; (cf. fëra, huste mlöko po pohrodze siara; fyry aridus; Hebr. שׁוֹשׁ siccandum exposuit soli; Graec. ξηρος aridus); Sorab. 2. twaroseh, (cf. twarog); Carn. et Vind. fir; Croat. šiz, šizëcz, šizëk; Dal. szijr; Rag. sir; Bosn. sir, sirac; Ross. сыръ; Eccl. сыръ; cf. Lat. serum; Graec. τρώς; Helvet. Sirpen; cf. etiam surowy; Ross. сырный, сырий = niewarzony, wilgotny; сыр = wilgoć);* der Käse. Z twarogu robią się sery. *Kluk. Zw. 1, 227.* Zgrzewszy kwaśne mléko, wlewają je w rogi worków dla wysączenia serwatki, i tak się robią sery workowe. *Kluk. Zw. 1, 227.* Ogrzewać mléko, sér robić, grzejąc przy ogniu zsiadłe mléko. *X. Kam. Grudka, gatunek séra owczego z przegotowanej żyntycy robionej. X. Kam. Sér garncowy (Carn. möhaut, möhövt). Sér z kwaśniały; (Croat. kizhelyak (cf. kisnac), cf. krajanka). Sér stary ostry Sorab. 2. fzydr. Co séry robi, przedaje; Boh. seyrař; Bosn. sirniejar, koji cini sir, ob. Sérnik. — Prou. Sól na séry, a séry na sól. Rys. Ad. 65, (cf. ręka rękę myje). Croat. Vidi - sze iz kojega mleka more šzir biü; de fructu cognoscitur arbor, ex unguibus leo.*

Kto sér jada, pies go nie ukąsi, złodziej go nie ukradnie, i nie starzeje się. *Rys. Ad.* 29.

Pochodz. *serek*, *sernik*, *serowy*, *serzeć*, *serzysko*, *serwatka*; (cf. *siara*), cf. *surowy*, cf. *szory*. (Ross. сыроуеъ, сыроуеіе *ostatni dzień karnawału*; сыроуеіа *недѣля людзей запустыи*).

SERAF, a, m., anioł przedniej rangi, der Seraph. W niebie na serafy patrzy i cheruby. *Przyb. Mill.* 17. SERAFICKI, a, ie, seraphisch, anielski, englisch. SERAFINEK, nka, m., imię, eine Name. Idźże Serafinku, macierzyn kochanku. *Rys. Ad.* 18.

SERAFAN, a, m., z *Persk.* ser a paj; odzież kobieca od głowy do stóp okrywająca. *Pers.* ser głowa, a paj noga. *Čart. Mskr.*, eine Frauenkleidung vom Kopfe bis auf die Füße herab.

SERAJ, ju, m., SARAJ (*Kłok. Turk.* 55), pałac Sullana, w którym ustawnie mieszka, po Turceku szaraj, to jest dwór nazwany. *Star. Iw.* 2; *Ross.* сараиъ, (сарай, сараецъ szopa); daś Serail. SERAJOWY, a, c, od seraju, Serail. Nie jestem Turczyn, nie przychodzę do kochanki z obyczajem serajowym, ale z chęcią zasłużenia się. *Teat.* 11. b, 46.

SERB, SYRB, SORAB, a, m.; *Boh.* Srb; *Sorab.* 1. Szerb, Szorb; 1) ein Serbe, ein Wende. [Z Łużyc lub północnej Serbii pochodzący, ein Lausitzer 2]; (*Elym.* [pa-sierb-pa-synek 2], cf. sierp). Syrbia, kraj niegdyś od Słowianów Syrbów posiadany, zawierał w sobie część Łużacyi, Śląska, Czech i Miśnia terażniejszą. *Nar. Ill.* 3, 287. Serbów zowią 'Windisz. *Biel. Św.* 114 b. — [2] Serb, mieszkaniec Serbii, ein Serbier 2]. *Croat.* Szërbylanin *Rascianus*; *Bosn.* Srribghn, Serbgl, Srribgli; *Slav.* Sërbljin. Wiele rzeczy szkodliwych dzieje się w państwach naszych za przechowaniem Wołochów i Serbów nieosiadłych i lóźnych: przeto zakazujemy przechowywać ich, pod winą, która jest w prawie o przechowaniu cyganów. *Vol. Leg.* 3, 468. — 3) Serby, instrument muzyczny, ein musikalischer Instrument. Dosyć szlachcie na starych, chłop nie dba o herby. Byle mu w karamie dudy albo grały serby. *Pol. Pocz.* 415. Widziałem, kiedy w wieńcu przechodził ulicę, Przed nim Menalka w Włoskie przygrywał skrzypice, Za nim niesiono serby. *Zimor. Siel.* 174. SERBIA, SERWIA, ii, ż.: *Lat.* Servia, [Serwien 2], królestwo Serbskie; prowincya Turcka. *Dykc. Geogr.* 3, 41; *Croat.* Szërbszka zemlya *Rascia, Servia*; *Bosn.* Serbska zemglja, Srribska zemglja; *Slav.* Sërbska. SERBSKI, a, ie, Sorabski, Serbisch, Wendisch; *Boh.* srbský; *Sorab.* 1. szerski. Serbska ziemia, *Serbia, Sorabia.* *Cn. Th.* 988; *Boh.* Srbsko. — [2] Serbski, Serbii się tyczący, Serbien betreffend. 2]. Królestwo Serbskie. *Dykc. Geogr.* 3, 41. 'Serbskie gęśle = serby, ein musikalischer Instrument. Jużem był pogardziwszy Kutnarskie piszczele, Począł przy Serbskich gęslach śpiewać, jako wiele Kantymir z hordyneami znajomej drużyny Nagle z Pokucia zagnał w Tatarskie dziedziny. *Zimor. Siel.* 179. (wyższy gatunek poezyi od siclanek, wiersze heroiczne, epiczne).

SERBAĆ, ob. Sorbać.

SERCE, a, n.; (*Boh. et Slov.* srdee; *Carn.* serzę; *Vind.*

ferze; *Croat.* szèrze; *Slav.* sërdee; *Bosn.* sarçe, serçe, sriçe; *Rag.* sarze, sardacze; (sarze, il mezzo); *Sorab.* 1. wutroba (cf. wątroba, cf. wnętrze), hutroba; *Sorab.* 2. hutschoba, wutschoba, wutroba; *Ross.* сердце, (cf. nostrum śród); *Germ.* das Herz; *Svec. et Dan.* hierta; *Angl.* heart; *Goth.* hairto; *Anglos.* heard; *Niederf.* Hart; *Graec.* καρδια, χείρ, χήρ; *Lat.* cor); §. 1) ciała naszego najgłówniejsza część, do poruszenia krwi służąca. *Zool.* 9. *Wejch.* 116. *Kirch. Anat.* 29: przez swoje na przemian nadymania i stolania, krew z żył wszystkich części do swoich komorek przyjmuje, i znowu ją przez żyły rozrzuca. *Kluk. Zw.* 1, 59. — 2. Serce *moraln.* = uczucie, umysł, sentyment, dusza; Herz, Gemüth, Gemüth, Seele. Serce jest jako wójt wszystkiego ciała, które inne członki wszystkie snadnie uspokoić może. *Rej. Zw.* 141. Z płazem mię całował, aż mi było miło na sercu. *Teat.* 19, 65. (uczulem ukontentowanie). Serce się kraje, patrząc na płacz srogi. *Groch. W.* 559. Szlochala, aż się serce krajało. *Teat.* 38, 227. (*Ecll.* сръдоболие [dysenteria 2], 'sercobolenie, litość; сръдоболийн htościwy). Serce żałością scisnione. *Stas. Num.* 2, 96. Scisnione miałem boleścią serce, patrząc na domy miserne. *Kras. Pod.* 2, 16; *Ecll.* тяжкосердствую doleo, moereo; *Graec.* βαρυκαρδιος έλιμ. Sereuby się padać od wielkiej żałości. *Kotlak. Cat. B.* 5. Serca ich z gniewu się padają, *rumpuntur.* A. *Kchan.* 556. Puka się z żalu serce, że ich nie widzimy. *Łącz. Zw.* 5. Trzeba mieć serce nieunoszone, żeby taką kobietę zdradzić. *Teat.* 4, 15. Serce niewdzięczne. *Teat.* 30, 101. Złe serce, *Ecll.* злосердие; złego serca będący, *Ross.* злосердый, злосердственный; złego serca jestem, *Ecll.* злосердствую. U boga zawždy jest płatniejsze serce wierne, pokorne, unizone, miłosierne, niżli wszystkie ofiary święta tego. *Rej. Post.* 1 i i 2; upokorzone serce. *ib.* N u n 3; skruszone. *ib.* 1 i i 5. Dobre serce; *Ross.* благосердие, (благотробие miłosierdzie, cf. wątroba). We Pana serce wspaniale. *Teat.* 8, 118. Kto wielkiego i dobrego jest serca, nie szuka pożytku z dobrodziejstwa, ale w samym się dobrze czynieniu kocha. *Gorn. Sen.* 9. Dobrej rzeczy, ale nie dobrym sercem prosił. *Sk. Dz.* 816. (w niedobrej intencyi). Napominał papież króla, do uspokojenia się z Węgryzmem; a to tym sercem czynił, że radzić o Matyaszu pragnął. *Krom.* 702. tym umysłem, in der Absicht. Poczeiwa Marysia, niech jej bóg płaci za dobre serce. *Teat.* 54. c. A 2. (za życzliwość, gute Herz, gute Gefinnung). Serce do kogo brać, abo mieć = przychylność, skłonność; Herz zu jemanden, Neigung, Zuneigung lassen oder haben. Wielkie serce do wiary chrześcijańskiej brał. *Sk. Dz.* 177. Ofiaruje mu wielkie dobra z swoją córką; ale on, że nie ma do niej serca, nie chce ją uczynić nieczęśliwą. *Mon.* 64, 259. Waleryan miał serce do Cecylii. *Groch. W.* 274. Maż począł serce tracić do żony. *Mon.* 68, 312 (przywiązanie). Do kogo serce raz stracimy, ten cokolwiek czyni, wszystko złe czyni. *Mon.* 64, 292. Książęta Śląskie serca do Bolesława nie mieli, iż im to był ojca wygnął. *Biel.* 98. Ksieża nawet złego serca byli na ś. Chryzostoma. *Sk. Dz.* 557. (nieżyczliw

mu byli, (je warem ihm nicht gewogen). Żołnierze brali do Gordyana złe serce. *Sk. Dz.* 122. (niechęć). Gdybym był królem, lub jaśnie wielmożnym, Chciałbym mieć serce sług albo poddanych *Kras. Mysz.* 95. (być kochanym od nich). Powiedz, z jakim jest sercem twoja panna dla mego pana? *Teat.* 27. c, 20. (co czuje dla mego?). Dla ciebie jedynie żyję, Dla ciebie me serce bije. *Teat.* 55. e, 16. (tobiem całkiem oddana). Ludzie serce za światem i starymi zwyczajami obracają. *Żarn. Post.* 91 b. Izraeelycykowie już na puszczy będąc, do Egiptu zasię sercem obrócić byli. *Gil. Post.* 252 b. Dał im bóg króla wedle serca ich. *Rej. Post.* U u 5. (według życzenia). — 2. Serce, tajnia uczuć, myśli, sentymentów; Herz, geheime Gefühl, Empfindungen, Gefinnungen. Pełno słów gładkich wdzięcznych w głębie, a zdrada w sercu. *Birk. Kant. C b.* Oby była do serca człowieczego szyba! *Pot. Arg.* 545. Z serca pełnego do ust wypływa. *Simon. Siel.* 99. *Gaw. Siel.* 566. Co ła sercu, to i na języku. *Cn. Ad.* 94; *Slov.* čo w ustách, to w srdci. Pókiś w oczach, pótyś w sercu. *Brud. Ost. A.* 10. Kommst mir auß den Augen, kommst mir auß dem Sinn. Nie mam żadnej niechęci przeciw bliźniemu na sercu swym. *Karnk. Kat.* 451. Otwórz nam serce całe. *Teat.* 49. b, 70. Wielką łaskę u króla miał, i sercem pańskim władał. *Falib. Pp.* 5. — Brać w serce, do serca nie puścić mimo się, nieobojetnie się zastanawiać; zu Herzen nehmen, zu Herzen fassen, beherzigen; *Vind.* vserzhiti, k' ferzu vsoti; *Evel.* вперени, внутри себя принять, или вложить въ сердце свои, (ob. Piersi). (*I. cl.* оуеръ дитъ, встанливъ, прилъженъ къ дѣлу pilny, gorliwy). Czemuż tego sobie nie wziął w serce swe, co jest przysługo, ale tylko, co jest niniejszego? 5 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 16. (w rozum. 1 *Leop.*). Jednak to wzięła w serce, i poszła wierzyć temu, bo... *Wys. Aloj.* 41. Medrey kładli cudowne zaćmienie słońca przy mecie pańskiej do swego serca. *Sk. Dz.* 57. Królowi do serca nie padła ta mowa. *Dmoch. II.* 1, 4. nie była mu do smaku. — Z serca, od serca etc, serdecznie, szczerze, uprzejmie; von Herzen, aufrichtig. Ponieważ z serca i łaże miłość i zakochanie, o toż rzecz każdą ukochaną i umiłowaną, do kochają jej i miłującej przyłączamy, i z tad owo mówią, z serca się w nim kocha. *Sok. Probl.* 117. (*Carn.* Serzhék, Lubizhk = Kupido). Od serca jestem jej przyjacielem. *Teat.* 11. b, 45. Płaczą nie z serca i pewnie zmyślają *P. Kohan. Orl.* 1, 20. Z sercam na to pozwoliła *Teat.* 48. k, 8. Przyjął mnie z wszelką ludzkością, i pewny byłem, iż z serca pochodziła. *Kras. Pod.* 2, 11. Bądź zdrów kochany przyjacielu, ale od serca, prawdziwie od serca. *Teat.* 50. e, 28. Znowu teraz jestem We Pana przyjaciel od serca. *Zabł. Zabł.* 10. Całą nadzieję położyłem w kompanii kilku poufanych od serca przyjaciół. *Kras. Doś.* 104. Sercem serdecznie ukochana Anusia. *Teat.* 9. b, 48. Całym sercem, bardzo dobrze. *Teat.* 26. d, 59; *Vind.* zieleferznu, od zielega ferza, globokoferznu; *Ross.* вседушно. (*Evel.* преусерданыи bardzo rad). Z całego serca We Pana proszę *Teat.* 17. b, 58. Ucieszyłem się

z całego serca z tak chwalebnej odmiany. *Mon.* 64, 714. — 2. Serce, wnętrze, dusza, n. p. Pospółstwo biedne, by za skórą, albo pod sercem wziąć, z wielkim skwierkiem swym, składać a dawać musi. *Kosz. Lor.* 127. — 2. Serce, animusz, odwaga, męstwo, *Slav.* sardecnost, (ob. Serdeczność); (*Ross.* сердце гнев, сердить, серджу, осердить, осерчать rozgniewać, cf. sierdzisty); *der Muth, daß Herz, die Tapferkeit.* Serce brać, meźnieć, Herz fassen; *Boh.* zsrdatim, znužiti se; *Ross.* разбодриться, разбодряться. Serce brać, nie tracić trzeba, Komu przyjazne są nieba. *Jag. Wyb. D 5 b.* Święty z mak do męczeństwa jeszcze większe serce brał. *Sk. Dz.* 155. Wziął wielkie serce na swoje nieprzyjaciół. *ib.* 581. Czy nie łwie serce było w Chodkiewiczu? *Birk. Chodk.* 15. et 16. Wszystkie niebezpieczeństwa pod nogi sobie włoży, sercem nad serce człowiecze. *Gorn. Dw.* 551. Kto ma mieć kiedy serce, ma go zaraz z młodu. *Morszt.* 150. Kto w serce ubogi, Głowe ma na skrpuły, na ucieczkę nogi. *Morszt.* 552. Coż to, serce ustaje, groźby z siebie składa, Już gniew ustal! *Bardz. Trag.* 451. Serce stracił poganiec, i ustąpił z wojska. *Groch. W.* 558; *Slov.* srdce pod lawicu upustił Lechowe plemię, czyś już zaginęło, Czyż się łwie serce w tchórze obróciło? *Rak. Pob. B 5.* Leżąc na ziemi, na sercu nie upadł. *Palch. Sen. list.* 1, 88. Upadło im zatym serce, tak że tył podali. *Warg. Cz.* 225. Takżeś to małego serca? *Past. Fid.* 81; *Boh.* chaulostivý; *Subst.* chaulostivost. Wojenna trąba serca nie wzbudzi małego. *Jag. Wyb. E b.* W którym synu kiedy Spartanka zajęce serce widziała, nie znała się k niemu. *Gorn. Dw.* 265. Tak mało serca ma, iż zajęć go zastraszy. *Past. Fid.* 195. Gdzie serce, tam i szczęście; *awleces fortuna juvat. Cn. Ad.* 259. Posiłki Saraceńskie królowi Perskiemu wielkie serce czyniły. *Sk. Dz.* 595. Sam mu serce czyni, i bać się nieprzyjaciela nie kazał. *Sk. Dz.* 1151. *Kulig. Her.* 59. Serca dajawać. *Ca. Th.* 989. (tuszyć, *Vind.* naserzhiti, poferzhiti, vjunazhiti, ferze storti, gorpoferzhiti, obferzhiti). Serce komu pować. *Gwagn.* 146. — 2. Blande: Serce, moje serce = kochasiu, rybko; mein Herz, mein Herzeu, mein Schag. Lecz moje serce, trzeba... *Past. Fid.* 85. Aż nie często słuchamy onych pozłocistych słów: mój złoty, moje serce, mój serdeczny! *Klon. Wor. ded.* — 2) *Transl. ad alius res:* Serce, e. gr. u dzwona; *Carn.* kembél; *Vind.* kembel, knebel, knöbl, svonska butiza, bet, tukazh, tonkazh, (ob. Tłuk); *Boss.* klepesallo (cf. klepadło), jezuzjac, (cf. jezyczek); *Ross.* азыкъ, der Klöppel in der Glocke. Poszedł do dzwona, i z samego serca, które we dzwon uderza, po truszcze uskrobał metalu. *Haur. Sk.* 454. Moździerzowy tłuk, serce, pilus. *Mącz.* die Mörserfeute. Dziura w gardle matni, w sieci w matnią wpuszczona i rozpięta, zowie się serce *Cresc.* 644. Serce w więcierzu lub skrzydlaku jest to sieć ściągająca we środku onegoż, przez którą gdy ryba przejdzie, dla wężyzny wrócić się nie może. *Skrb.* Serce w flecie, w piszczałce, *der Stern in der Zölte. Tr.* Serce w roślinie; *Boh.* mačisté, *folia intima,*

die Herzblätter. — 5) *Botan.* Serca skrycie, *Momordica*, gatunek balsamowego jabłka; Balsampfeil. *Kluk. Rosl.* 2, 255. *Kluk. Dyk.* 2, 127; nasienie w jagodach zamknięte, kształt ma serca ludzkiego. *Syr.* 1575. "SERGOCHWYTY, a, e, za serce chwycący, herzergriffend. Snem serochochwytytym zemdlony leżałem. *Hor.* 2, 40. *Nar.* "SERCOKOJNY, a, e, — ie *adverb.*, serce uspakajający, herzberuhigend. Sercekojne balsamy. *Zab.* 5, 288. "SERCOŁOMNY, a, e, — ie *adverb.*, nad czym się serce łamie, kraje, pada, puka, herzbrechend. Troski sercołomne. *Ryb. Geśl. C 5 b. Nar. Dz.* 2, 20. "SERCOLUBNY, a, e, — ie *adverb.*, serdecznie ulubiony, herzliebgefielt. Tyś w sercolubnym tkwiła mi pożarce. *Hor.* 2, 281. *Kniaź.* "SERCOPRZEJMY, a, e, — ie *adverb.*, serce ujmujący, przemiakający, herzdruckdringend. Serceprzejmy Amor. *Zab.* 10, 391. *Zabł.* "SERCORUCHNY, a, e, serce poruszający, herzrührend, herzbewegend. W każdej krainie, Sercoruchnej Wenery cześć i chluba słynie. *Zab.* 15, 26. *Kniaź.* Zawsze szepać mi do ucha, Radziła grać załoty Weaus sercorucha. *Zab.* 9, 555. *Zabł.* "SERCOTYCZNY, a, e, w serce trafiający, herztreffend, herzberührend, herzverwundend. Kupidowe strzały sercotyczne. *Zimor. Siel.* 195. et 274. Kupid potrząsa kołczanem już na łuk napięty, Szykuje między palce sercotyczne pręty. *Zab.* 1, 181. *Nar.* "SERCOWĘDNY, a, e, — ie *adverb.*, serce troszczący, wędzający, herzwelfend. Wolę Meeno, prostym siedzieć doma, Niż bym szkarlaty nosił sercowedne. *Hor.* 2, 118. *Nar.* "SERCOWŁADNY, a, e, — ie *adverb.*, nad sercem panujący, herzbeherrschend. Amorka też spytaście, na co łuk napięty Z sercowładnemi nosi w swym kołczanie pręty? *Zimor. Siel.* 272. Cożem ci winien, bożku sercowładny, Żeś mi swą bronią zadał raz szkaradny? *Mon.* 75, 6. Pieśni sercowładne. *Simon. Siel.* 65. "SERCOWIEDCA, y, m.; *Eecl.* сръдъкъвѣдць; *Ross.* таинověдъ; świadomy serca, (o bogu), der Herzenskundiger. Są takowy pan bóg, jak sercowiedca, samemu sobie zostawił. *Smotr. Apol.* 27. SERCOWY, a, e, do serca należący, herz-, herzen-; (*Bosn.* sarćjan; *Rag.* sarćjan, sarćjami). Worek sercowy, który serce całkiem osłania, *pericardium*. *Wejch. Anat.* 124. Ty tylko bożku sercowego bractwa, Śmiejesz się w duchu z Boreja dziwaetwa. *Zab.* 16, 522. SERDAK, a, m., SERDACZEK, ezka, m., *dem.*, (cf. *Eecl.* сорочка, срашница; koszula); katan, spodnie odzienie; *Croat.* zolün, zobunecz; *Bosn.* imroseciech, zubaniech; (*Ross.* сёрдукъ surdut); [sukmana, siernięga; ein Bauerroß 2], daß Brusttaß, der Brustlaß. Przemysł od chłopskiego serdaka promowany do Czeskiej purpury. *Chmiel.* 1, 555, (cf. siernięga). Coż czynisz chłopie opily, Już ci brzuch na poły zgniły, Szpetnieś serdak pobramował, Znać żeś gardła nie żałował. *Rej. Zw.* 254. Miał na sobie serdaczak z płótna czarnego wszystek podrapany, sukienkę krótką i wytartą z sukna podłego. *Wys. Ign.* 29. — 2. *Transl.* Mars żelaznym serdakiem odziany. *J. Kchan. Dz.* 158. (kirysem, zbroją). Żadnemu się w serdaku żelaznym jeździć nie podoba. *Star. Ref.* 19. SERDECZKO, a, n.; *Ross.* сердечко; *Boh.* srdečko; *dem. Nom.* serce; serduszko, daß herz-

heu. Śmieję się dziecięczo z serdeczka całego. *Groch. W.* 559. Zonko, serdeczko twoje mieć w dobrym baczaniu. *Pap. Przy. B 4 b.* Jedna drugiej piękniejsza, aż się dziwno zdało. Co było miodo pojrzeć, aż serdeczko dergało. *Rej. Wis.* 25. SERDECZNIK, a, m.; *Boh.* srdečník; *Ross.* сердечник; 1) ziele, *cardiaca*; herzgeßpinn, ein Kraut, serdeczny korzeń, jeleni korzeń czarny, jelenie oko, ptasze gniazdo, polna marchew', świniak; ziele to dolegliwościom serdecznym, osobliwym jest lekarstwem. *Syr.* 155. et 155; gesia stopa. *Kluk. Rosl.* 2, 255. — 2. Serdecznik, kamień drogi, *encardia. Plu*; mający kształt serca, der Herzstein, ein Edelstein. *Cu. Th.* 989. — 2) Serdecznik; *Ross.* сердечник; sworzeń, der Vorstreichagel, Spannnagel. Nie łatwo na Rusi żelazny serdecznik najdzie, O drzewianych przyprawach kołaska jak najdalej zajdzie. *Gwagn.* 450. SERDECZNOŚĆ, ści, ż., uprzejmość serca; *Croat.* serzhnost; *Vind.* ferzhnost, ferzopertnost, perferzhnost, refzhilivost; *Rag.* sarćjanstvo; *Ross.* простосердечіе, простосердичность, утроба, (cf. wątroba; *Ross.* усердіе, усердство, усердность gorliwość), die Herzhiligkeit. Między nami były wielkie serdeczności. *Teat.* 10, 54. Zbyt poufałe za rękę mię chwytła, a z wielką serdecznością pyta... *Hor. Sat.* 119. Pochlebniemi serdecznościami ludzka. *Mon.* 71, 701. — 2. Serdeczność, serce, męstwo, sierdzitość, *Boh.* srdatost; *Vind.* ferzhnost, smicunost, podstoplivost, ferzhilivost, junahost. (ferzhnost *efficacia*); *Croat.* szerehenoszt *animositas*; *Dal.* szarezenoszt; *Slav.* serdeosnost; (*Bosn.* sarćjanost, jakost *fermitas, robur*); *Ross.* сръдностъ, храбростъ, die Herzhiligkeit, der Mutb. Serdecznością nasi, niezba nieprzyjaciele przechodza; *audacia. Krom.* 642. SERDECZNY, a, e, SERDECZNE *adverb.*; *Boh.* srdečný; *Sorab.* 2. hutzobné, (cf. wątroby); *Carn.* serzhné, perserzhne; *Vind.* ferzhan, ferzni, ferzhen; *Bosn.* sarćjan, srrićjan, od sarća; *Slav.* sêrdesan, sêrdesano; *Ross.* сердечный; od serca, sercowy; herz-, herzen-. Duchy ożywiające, czyli serdeczne. *Syr.* 502. die Lebensgeister. Dwie komórki serdeczne. *Tr.* Serdeczna żyła *Boh.* srdečnice. Dołek serdeczny *Ross.* душка. Serdeczna boleść *Slav.* sêrdesena bollést. Serdeczne pukanie; *Slav.* sêrdeseno kucanje, herzklapfen. Serdeczny korzeń, *ib.* Serdecznik. Czwarty palec u ręki, serdeczny *Perz. Cyr.* 21. *Pot. Arg.* 484. pierścieniowy, wierny; *Eecl.* сръдочермий, перстечный, der Herzfinger. *Hor. Sat.* 246. Ghsta tasiemkowa lub serdeczna. *Perz. Lek.* 187. der Bandwurm, (herzwurm). — 2. Serdeczny, uprzejmy, z serca; herzhilich, von Herzen; *Vind.* ferzoperten, perferzhen, refzhilich; *Croat.* szereheni; *Ross.* простосердечный, задумевный, усердный, усердно; *Eecl.* прпенѣ. Dziekując serdecznie. *Teat.* 48, 59. Płacz serdeczny. *Zbil. Lam. A c.* rzewny, bitterliches Weinen. Naprzód się na serdeczny płacz wszystka udała. *Otw. Ow.* 552. Kto obu was serdeczny żal może wysłować? *Groch. W.* 515. Ioni z wielkiego smutku lub płaczu w serdeczny śmiech wpadają. *Zab.* 12, 289. *Dudz.* ein herzhiliches Gelächter. Serdecznie im to przypadło do smaku. *Teat.* 52. d, 7. (rze-

wnie). Mamy o tym myśleć serdecznie, kiedy co sprawujemy. *Pap. Kol. 2 b.* — Serdeczny, serdecznie kochany, *Herzlichkeit*. Mojej serdecznej żonie bardzo do smaku to będzie. *Teat. 52. d. 7.* Ah serdeczna Filido, rzucam cię! *Zab. 14, 151.* Bądź łagodny, bądź mi grzeczny, W ten czas Błażejku serdeczny Nad wszystko kochać cię będę. *Teat. 52. d. 45.* Choiseul, brat serdeczny Xcía Kaunica. *Pam. 85, 1, 766.* Pan pułkownik Bachusiewicz, człowiek serdeczny i poufały. *Mon. 64, 77.* Ah mój serdeczny, luby, nieoszacowany! *Teat. 55. d. 22.* Aż nie często słychamy onych pozłocistych słów: mój złoty, moje serce, mój serdeczny? *Klon. War. ded.* — *§.* Serdeczny, żwawy, ochoczy, pełen serca, sierzysty, *Boh. srdnaty*, stateczny, (cf. stateczny); *Slov. srdnatý*, zmužilý; *Sorab. 1.* hutrobwaté, zmosno-leżiwé; *Vind. ferzhan*, ferzhen, poferzhen, ferzhlju, junaken; *Dal. szaresen*; *Slav. sêrdesan*; *Bosn. srricjan*, sarcjan, jaki, *Herzhaft*, mulbig, friif. W te czasy najmężniej i najserdeczniej bili się wszyscy. *Wurg. Cez. 116.* Bili się nasi serdecznie i mężnie. *Jabl. Buk. O 2 b.* Przymuszeni do rozprawy z bliźni, serdecznie poszli do szabel. *Warg. Kure. 29; impigre.* Nieprzyjacieli z samych porażek coraz serdeczniejszy. *Faliss. Fl. 54.* Amazonki nie mniej były serdeczne, jak mężczyźni. *Petr. Pol. 157.* Tyran boi się duchów serdecznych *ib. 2, 117.* Leszek Czarny był pan serdeczny, z nieprzyjaciół wojny wielkie miewał. *Pap. Ryc. (chrobry).* Był potym tak serdecznym w przedsięwzięciu, jak przedtym był słabym. *Birk. Dom. 66.* — *Similt.* Rozumiesz, że nie pojadę, oj pojadę i serdecznie pojadę. *Boh. Kom. 4, 250.* (na urząd). Ależ temu filutowi dałem serdecznie. *Boh. Kom. 1, 275.* Serdecznego im sigła wyrzadzimy. *Teat. 5, c. 28.* (poczuj-ja-ć). SERDUSZKO, a, n. 1) blande, serdeczko; *Boh. srdyčko*; *Slov. srdečko*; *Sorab. 1.* hutrobka, (cf. watróbka); *Vind. ferzhlize*, farzhize; *Croat. szêrdasce*; *Rag. sardasce*; *Bosn. sardasce*, srridasce, daš Herzden. W serduszku jej jakie upragnienie. *Haur. Sk. 259.* Odkryj mi twoje serduszko, wynurz swe myśli przede mną. *Teat. 26. d. 7.* Wiem jak łechtać ich nieugłaskane serduszko. *Teat. 7, 45.* Nowość powinna by tve serduszko słodkim do siebie ciągnąć powabem. *Teat. 52. d. 22.* — 2) *Aduland:* Serduszko, SERDENKO, SERDYŃKO: kochane serce, rybko, *Herzden*, *Herzden masc. et fem.* Ale z tobą serdeńko, co się dzieje teraz? *Teat. 54, 96.* *Czart.* Nie zapalaj się bardzo moje serduszko, żebyś sobie żółdaczka nie zalterowała. *Boh. Kom. 1, 401.* Żebyś serdeńko wiedziała, kto to jest... *Teat. 15. c. 45.* O moje serdeńko! *Teat. 50. b. 417.* Moje serduszko, mój serduszko, (do mężczyzny). Moje serduszko, moja serduszko, (do kobiety). *Tr. — 5) Transl.* W środku kwiatu lilowego są jakoby szczecinki żółte, serduszkami nasi zowią. *Syr. 751 die Staubfäden in der Lilie.* — 4) *Transl. fig.* Serduszko, watróbka, chrap, wark, gniew. *Cn. Th. 1228.* Entrüstung, Aerger, Aergerniß. SERDUSZKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt małego serca, wie ein *Herzchen* gestaltet. Liście serduszkowate u fiołków; *cordatum folium.* *Bot. Nar. 55.*

Jundz. 505. et 444. SERDYT, ob. Sierzysty, Sierdzić się. (Derivata osierdzie; cf. deriv. sub. *szrod.*)
 SEREK, rka, m.; *Boh.*, seyrek, syrček; *Carn. sirz*, sirzhèk; *Ecol. сирецъ*; *dem. Nom. sér*, ein kleiner Käse, ein Käsechen. — *Transl.* Sérki kwiatowe kalafioru zdrowe są; ale prety nadymają. *Kluk. Dykc. 1, 81.* pączki kwiatowe.
 *SEREMSKI a, e, [z Syrmii, anš *Syrmien. n. p. 2*]. Ani w mym lochu Seremskie wina stawają. *J. Kchan. Dz. 256.* Seremskiego wina ku picciu było dosyć. *Ezop. 52.*
 SERENATA, y, ż, z *Lac. włosk.*, ponocna muzyka; (*Rag. nocchnodojka*). Dawać serenatę *Rag. nocchnopjetti.*
 *SEREPCZYŻNA, [właściwie Sierebszczyzna 4], ob. *Sierpszczyzna.
 *SERGETY ezyli surgoty, strój kobiecy. *Haur. Sk. 519?*
 *SERGIEL, [gla, m.; z niem. *Scherge 2*], usnacht, stróż domowy, parobek podły, który leda co robi, posługuje a pilnuje domu. *Cn. Th. 1077. der Hausfnecht.*
 SERIO *adverb.*, z *Lac.*; do prawdy, bez żartu, żart na stronę, w samej rzeczy; im *Ernfte*, ernsthaft; *Boh.* ważně, cf. poważnie, oprawdu, oprawdowé, *Subst.* oprawdowost, *Germ. Ernsthaftigkeit*, *adj. Boh.* oprawdowý; *Germ. ernsthaft*, *zdoprawdowość, *zdoprawdowý; *Slov.* oprawdowý, přjsný, *Subst.* přjsnost; *Sorab. 1.* woprahwdofezně, nezortně, woprahwdžne, woprahwdže, bezžortně; *Vind. reflnizhno*, pres shale, pres fherza, reflnizhen, terd reflnou, riečnost, reflnoba; *Croat. nazbil*, zrész, serposhen, serpust; *Bosn. nazbigl*, brez sejade, *sprave*; *Rag. na sbigl*, nazbigl, zbiglja, sbijglja; *Ross. nemyta. Węg. Marm. 1, 51. Teat. 28, 57.* W rzeczach boskich żartuje, serio się nie obchodzi; ale wszystko odprawuje w poryweż. *Smotr. Ex. pr.*
 SERNIK, a, m.; *Boh.* syrnik, seyrnik (syrnicie; *Bosn. sirnica*, mjesto od sirra caseale); *Vind. lirna kamra*, (fiernik owarz, f. fiernica owarzarka); *Rag. sirniza*; (*Ross. сырник* pączek nadziewany twarogiem); die Käsebröde, der Käseforb. W serniku świeżo robione séry suszą. *Kluk. Zw. 1, 228.* — *§.* Sernik, co séry robi, sprzedaje, *Boh. seyrar*; *Bosn. sirnicjar*, koji cini sir, der Käsemacher, Käsebändler. Postanowieniu miejskiemu podlegają wszyscy, którzy miejskie kuchnie dzierżą, serniki, sledziowniki, i insi, którzy rzeczami śniednemi przekupują. *Szczerb. Sax. 582.* SERKOSZ, a, m., ptak wielkości kwiczoła, mający kolory sroki łowi drobniejsze ptaki, *Ianius excubitor.* *Kluk. Zw. 2, 261.* der große grane Würger, Krieffelster, Bergelster, große Neuntödter. SEROKOSZEK, szka, m., *lanius collurio*, mniejszy od pierwszego i błękitny. *ib. der rotköpfige Würger.* *SEROMIOT, a, m., który sera nie jada. *Petr. Hor. 2 N 2 b.* ein Käseverräther. *SEROSKROBEK, bka, m, mysz; *Gracc. τυρολόγος.* *Przyb. Batrach.* SEROWIEC, wea, m., *acarus sero*, owad drobny, na kształt pyłku jakiego, znajduje się w chlebie, sérze, maće. *Kluk. Zw. 4, 570.* die Käsemilbe. — *§.* Serowiec. *Torz. 184, ob. Surowiec. 1.* SEROWY, SERNY, a, e, od séra, Käse; *Boh.* seyrowý; *Sorab. 1.* fedrané; *Vind. firmi*, firou; *Rag. siran*; *Carn. szirni*; *Ross. сырный.* Zebrawszy z mleka śmietanę, pozostaje część serowa. *Krup. 5, 78.* Serna polewka *Vind. kañhrad.*

Serowy kołacz. *Tr.* serny kołacz, ein Käsefuchen. Serna niedziela; *Ecc.* сырная неделя, сырпустаая, сыропустаая, od postu nazwana, który przez ten tydzień zachowuje cerkiew', die Käsewoche, eine gewisse Fastenwoche. Potrzeba aby zakonniccy poświęcili śródę i piątek 'syrdnej niedzieli. *Pim. Kam.* 316. (*Ecc.* сырпостъ suszenie, wstrzymywanie nawet i od mléczna). — 2. SEROWY, ob. Surowy.

[SERPANKA, i, ż., 2], Serpanki, ów, plur. [letnik, der Rittell, theristrum; porówn. *rusk.* serpanok, ob. Serpanka 2]. Serpanki należą do stroju białogłowskiego. *Sax. Tyl.* 6. Odejmie Pan córkom Syońskim igielki i zwierciadła i serpanki i czepec. *W. Post. W.* 2, 62. Na on dzień odejmie pan ozdobę trzewiczków, i zaponki, i czapki, i rabeczki, i pończoski, i 'kreczone łańcuszki, i jabłuszka 'woniające, i kołstki, i 'piérzeionki, i perły na czele 'wiszące, i bryze, i płaszczyki, i 'przeszcieradła, i igielki, i zwierciadła i serpanki. 4 *Leop. Jes.* 3, 18-22. [i tkanki i letniki. 1 *Leop.* i czechy i letniki. *Zarn. Post.* 3, 622.— 2]. wężyki do zapinania z *Lac.* serpens.

SERPENTYN, u, m., kamień pospolicie zielonawy. *Kluk. Kop.* 2, 89. der Serpentin, Serpentinstein; *Ross.* змиевнкъ, (cf. żmija). SERPENTYNA, y, ż., 1) działo wyrzucające 24 funtów żelaza. *Archel.* 15. śmigownica, die Zeldschlange. — 2) Serpentina, krzywa szabla, ein frummer Säbel. Kordy, pałasze, kręte serpentyny. *Kchow. Wied.* 6. Już podobno do swojej serpentyny rwie się, ja bez ceremonii fugas. *Teat.* 45. c. 424. *Wyb.*

SERWASER, 'SEDWASER, 'SZEDWASER, u, m.; *Boh.* šedwaser, lučwka; *Vind.* lozhitna voda, oistrugrisna voda, lug sa odlozhenje; *Croat.* ostrogrizna voda; *Ross.* крпкая водка; *aqua fortis*, das Scheidewasser, płynność ostra, rozpuszczająca kruszce, robi się z koperwasu i i saletry. *Kluk. Kop.* 2, 356. et 344. *Krup.* 3, 95. Szedwaser, 'rozrewna wódka. *Sienn.* 605. Stychwaser. *Tr.* 2278. Sztychwaser. *ib.* Żydzci monetę psują, moczeniem w sedwaserze. *Petr. Pol.* 75. Fusy z szedwaseru. *Sienn.* 317. SERWASEROWY, a, e, n. p. Serwaserowa woda. *Krup.* 3, 89.

SERWATCZANY, a, c; *Rag.* surutni, vodeni; *Croat.* szirotkaszt; *Ross.* сывороточный; od serwatki, Melken. Mleczna albo serwateczana barwa. *Spicz.* 204. Białość serwateczana. *Cziach. Prz.* e 2. Serwateczane naczynia, rasa serosa. *Kirch. Anat.* 17. Żyły pulsowe serwateczane, humor żółtawy zamykają. *ib.* *Krup.* 3, 97. et 2, 195. SERWATCZANOŚĆ, ści, ż., podobieństwo do serwatki; *Boh.* syrowatečnost; *Rag.* surüstvo, vdaost, Molfid-fett, molfigeš Wejen. SERWATCZEC *neutr. niedok.*, w serwatkę się obracać; *Croat.* tsziritsze; *Ecc.* сырница, zu Woffen werden. Mleko w cieple gestnie, na zimnie serwateczeje, *screscit.* *Marz.* SERWATKA, 'SYROWATKA, i, ż.; *Boh.* syrowatka, žinčice, (ob. Żynczyca; *Bosn.* sgetiča); *Sorab.* 1. szrywotka, feruwatka, kapaleza; *Sorab.* 2. szrowadka, kapaliza; *Carn.* syrotka, sirähka; *Vind.* frotka, frotika, frotka, frotki, fmetki (cf. śmietana), skuta, martrano mleku; *Croat.* szirdtka, smètek (cf. śmietana), sztèpki; *Rag.* sùrutka,

sùrutva, mlachjeniza; *Ross.* сыровотка, простокваша, простоквашка; *Ecc.* сыроватка, сыворотка, Käsewasser, Woffen. Kapalka, serwatka. *Ern.* 848. Po zebranej z mleka śmietanie zostaje się twarog, cześć zgęstniała, i serwatka wodna. *Kluk. Zw.* 1, 227. *Krup.* 3, 79. — §. *Anat. Krew'* ma także w sobie serwatkę, serum, to jest, cieczę żółtawego koloru. *Zool.* 7. *Krup.* 3, 95. *Kirch.* 14. der dicere gelbe Theil, der sich vom Blute abfondert. Pokarm zamienia się w likwor, podobny do mleka, ten w krew', krew' w 'syrowatke, 'syrowatka w wodę, woda w kości i ciało. *Boh. Dyab.* 141. *ib.* 2, 35. SERWATKOWY, a, e, od serwatki, z serwatki, von Melken. SERWET, u, m., *Servesta*, miasto, Zerbst, w księstwie Anhaltskim. *Dykc. Geogr.* 3, 211. SERWETSKI, a, ie, od tego miasta, Zerbster, von Zerbst. Serwetskie piwo, Zerbster Bier. *Ern.* 65.

SERWETA, y, ż., z *Franc.* (*Elym. Lat.* servire); *Carn.* shät, (cf. szata); *Vind.* misna haderza, misni fazonetel, fiat, talierski pertizh; *Croat.* sztolni rubecz, ztolni rubecz (cf. rąbek), obriszachicz, (cf. obrus); *Rag.* rucincich, rucinič; *Slav.* otäresich (cf. obetrzeć), salveta, *Bosn.* otark, ubrus (cf. obrus), rucincich od tarpeze, (cf. ręcznik); *Ross.* салфетка; chusta stołowa, die Serviette, ścierka stołowa. *Cn. Th.* 989. Niósł kosz serwetą obwiązany. *Kras. Pod.* 2, 154. Wychodzi zapięty serwetą. *Teat.* 55. d, 82. Alie już kredenczerze stoły nakryli, już serwety łomią. *Pot. Arg.* 719. Już było po wieczery, już serwety zbierał kredenczerz. *Pot. Arg.* 9. Tuzin serwet Kolońskich, Holenderskich, adamaszkowych. *Vol. Leg.* 4, 558. *Gost. Gor.* 111. SERWETNY, SERWETOWY, a, e, od serwet, Servietten; *Ross.* салфеточный — (SERWIA, ob. Serbia). — SERWIS, naczynie srebrne, porcelanowe lub inne, które na śródku stołu stawiają. *Wiel. Kuch.* 428, ob. służba stołowa, Tafeljerriß. — §. Serwis kwaternkowy, obowiązek dawania najpierwszych potrzeb kwaternkowym, lub płacenia od nich; der Serviß, Quartierjerriß. SERWISOWY, a, e, n. p. Serwisowa komisya, ob. kwaternicza komisya. SERWITORKA, i, ż., zakonnica dozor nad stołowemi potrzebami mająca, der Tischzengerwadrerim in Frauenlöfjern. *Tr.* SERWITORYAT, u, m., SERWITORAT, przywilej dawany od króla nieszlacheic, mocą którego miani byli za zostających w służbie królewskiej, a przed samym królem odpowiadać powinni byli. *Vol. Leg.* 3, 460. *Swad.* 3, 95. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 52 ein königliches Dienstprivilegium, wodurch ein Anseherlicher bloß vom Könige abhängig wurde. Serwitoraty albo monopola są prawdziwą zarzą handlu. *Mon.* 74, 175.

SERYARZ, a, m., z *Lac.* rejestr, poczet, spis dekretowy, Urtheilsprotokoll. Na końcu każdej kadencyi seryarz dekretów ma być spisany. *Vol. Leg.* 7, 325, (cf. dekretarz, senteneyonarz). Podkanclerzy czytał seryarz sędziów sejmowych. *Dyar. Grod.* 525.

SERYNET, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.*, eine gewisse Stimme in der Orgel.

SERYWSKI n. p. sok, w aptekach. *Serapium*, z ziela zamorskiego, *sagapenum.* *Sienn.* 227. et 336. et *ib.* *Rej.* SERŻANT, a, m., z *Franc.*, przedniejszy podoficer; *Croat.*

sérg, (cf. szereg); *Dal.* barabanat, (cf. baraban); *Slav.* straxmeshnar, (cf. strażnik); *Ross.* сержанъ, der Sergeant. **SERZEC**, ob. Sér, ein Käse. **SÉRZYĆ** cz. *niedok.*, zserzyć, userzyć *dok.*, w ser obrócić, zu Käse machen; *Boh.* syřiti, posyřiti, *coagulare*, posyřalý; *Sorab.* 1. zeszedřtu; *Carn.* sireti, sirem; *Vind.* mlieku vřiruvati; *Croat.* szirim, uszirujem; *Rag.* siriti, ussiriti; *Bosn.* siriti, usiriti; *Ecel.* усыряю, сыстаю яко сыръ; (*Ross.* et *Ecel.* усыряти zwilżyć, сыртьъ zwilgnąć). **SERZYSKO**, a, n.; *Boh.* syřistě; *Vind.* řirřbe, řirřřzhe, řafol, t' zhem se mlieku vřiri inu řitřni; *Sorab.* 1. ředřiřeřo, ředřeno; *Croat.* szerische, podlev; *Rag.* sirisete; *Bosn.* sirisete, kojim se sirri; *Ecel.* сырине, сыстившееся млеко, твароргъ; даъ řаб, řäřeläb. Podpuszczadło, podpuszczkę, mleko zsiadłe w młodego zwierzęcia żołądka, serzy-kiem zowią, *coagulum.* *Sienn.* *Wykl.* *Mącz.* *Syr.* 670. Podpuszka або serzysko. *Haur.* *Ek.* 178. Serzysko zajęcze. *Sienn.* 286. *Haur.* *Sk.* 299. řafenläb.

SESAM, ob. Łogawa cudzoziemska. *Syr.* 1014. **SESEM**, ob. Zezem.

SESTWO, ob. Sędztwo. **SESYA**, ob. Posiedzenie, Zasiadanie.

SET, *Genit. plur. numeri Sto, qu. v.* **SETKOWAĆ** cz. *niedok.*, na sto rozkładać; *Croat.* sztotimim, zu hundert einteilen. Setkować, setnego karać, *centesimare milites.* *Cn. Th.* 990. immer den Hundertsten strafen. Setkowanie, *centesimatio.* *ib.* **SETNIA**, 'SOTNIA, i, ż., liczba ze stu złożona; *Ecel.* сотня, сторница, ein Hundert, eine Zahl von hundert Stück. Romulus cały lud swój wojennym trybem na setnie i pułki podzielił. *Faliss. praef. Pot. Zac.* 151. Ukraina po trzy kroć tysięcy ludu wyprawiała na wojnę, a teraz i na zupełną sotnią zdobyć się nie może. *Psalm.* 41. Porachuj czas, uznasz, że po siódmój lat setni ona jedynowładna pani słabiej poczeła. *Psalm.* 77. **SETNICTWO**, a, n. *centurarius.* *Cn. Th.* 990; przełożenstwo nad stem, die Hauptmannschaft über 100 Mann. Na wyższe miejsce z dziesiątnika, to jest, na setnictwo nastąpił. *Sk. Dz.* 141. **SETNIK**, 'SOTNIK, a, m.; *Boh.* setnjk, f. setnice; *Slov.* setnjk; *Hung.* százados; *Sorab.* 1. stoternik; *Carn.* stüglar; (*Vind.* stuinik, poglavar, glavvar-kapitan); *Rag.* stotnik; *Croat.* sztotnik *centurio*; *Bosn.* sottinik, vojevoda svrch sto junaka; *Ross.* сотникъ, сотенной голова, (сотской дозореа над stem члорów lub чапур); *Ecel.* стоначальникъ; 1) przełożony nad stem ludu, der Hundertmann. Setnik або rotmistrz, był to kapitan jazdy Rzymskiej ze sta ludzi złożonej. *Papir. W.* 1, 479; *centurio.* Solnik i koszowy sicyz Kozaekiej. *Zib.* 16, 125. *Nar.* (*Ross.* сотничей капитаński). — §. Jeden lekarz od bogatych nie brał, jedno po stu czerwonych złotych; i dla tegoż go insi medycey Krakowszej nazwali setnikiem. *Biel.* 450. — 2) Setnik żołnierzów, *centurin.* *Cn. Th.* 990. (ut dziesiątek), hundert Stück, setnia. **SETNOREKI** dziewięć. *Simon. Siel.* 56. *centum geminus Briareus*; • **SETNORECZNY** Tyfon, *centimanus.* *Zebr. Ow.* 64. **SETNY**, a, e, **SETNIE** *adverb.*; *Boh.* stý; *Slov.* stý, stí; *Hung.* századik; *Sorab.* 1. stotý, stoteré; *Sorab.* 2. hunderti; *Carn.* stujne, rajmno, samu stu;

Vind. stuiní, sturedni; *Croat.* ztotni, sztotni; *Dal.* sztoti; *Bosn.* stoti; *Rag.* stóti; *Slav.* jedan od stotine; *Ross.* сотый; [*sanser.* sat 2]; (*Pers.* sad-sto); w rzędzie po dziewięćdziesiąt dziewiątym następujący, der Hundertste. Pierwszy, i drugi, i setny. *Gorn. Sen.* 267. — §. Setny, *Boh.* stonasobný; *Ross.* сотенный, сторичный, сторичною; sto w sobie mający, hundert enthaltend, hundertstättig. Polifem z jedném, Argus z setným okiem. *N. Pam.* 22, 107. Setne lata sobie zamierzamy. *Psalm.* 50. Jedno ziarno przyniosło trzydziestny, a drugie sześćdziesiąt, a drugie setny owoc. 1 *Leop. Marc.* 4, 8. *ib.* *Math.* 13, 8. (stokrotny. 1 *Leop.*). — *Transl.* Bardzo liczny, bardzo wiele; sehr viel, stark, zahlreich. Wielka a prawie bezmierna a jakoby setna liczba. *Otw. Ow.* 257. Te setne pytania bardzo mi się uprzykrzyły. *Teat.* 11, 124. Bądźcie setnie błogosławionemi za te dobrodziejstwa. *Ba's. Niedz.* 1, 40. Koeba cię twój braciszek, bo cię setnie złupił. *Nar. Dz.* 3, 128. (porządnie, na urząd). Miła mu jest czarność tej noocy, radby setnie ciemności jej przymnożyć. *Teat.* 2, 3. *Bars.* Z nim gadać nie może, choćby setnie rada. *Hor.* 2, 101. *Nar.* mocno pragnie.

SETYNA, ob. Atyna.

SEWERUS, imię własne; *Boh.* Šebřř, cf. siewierz.

SEXALTERA wielka, Sexaltera mała, w muzyce takty, które się tak wyrażają: $\frac{6}{4}$, $\frac{9}{8}$. *Magier. Mskr.* sęřšvörtel Takt, sęřšadřtel Takt.

SEXTERN, ob. Sekstern.

S F.

'**SFAŁK**, u, m, n. p. Mąkę przesiać dobrze z otrąb i z sfałków, jak piekarze zwykli czynić. *Syr.* 457. wyrzutek, brak, co odpada, (cf. defalka, cf. szuszfalki). *Abfallfel.*

SFAŁDOWAĆ, ob. Fałdować. **SFAŁSZOWAĆ**, ob. Fałszować. **SFATYGOWAĆ**, ob. Fatygować.

SFERA, y, ż, **SFERKA**, i, ż, *dem.*, w geografii, ułożenie cyrkulów, wystawujące obroty planet. *Kras. Zb.* 2, 495. *Wyřw. Geogr.* 59. cine Sphäre. Co są te niebios przestronne sfery lub sferki zwinione? *Dar. Lot.* 25 — *Fig.* Trwał jeszcze ta uroda, te żywych sfery oczu? *Ustrz. Troi.* 45. kregi, okregi. — *Transl. fig.* Każda rzecz ma się zostać w swojej sferze. *Mon.* 64, 128. w swoich granicach, Gränze. **SFERYCZNY**, a, e, **SFERYCZNE** *adverb.*, sřřřřřřřř; *Ross.* клубоватый; *Ecel.* пулоокруглый, na мяч или клубъ похожий круглостью.

'**SFOL**, u, m, [*czesk.* swal = wrzód 2]; piega, der Commeriproffe. Brodawek i sfolów zganianie. *Sienn.* 314. et 315.

SFOLGOWAĆ, **SFOLŻEĆ**, ob. Folgować, Folżec. **SFORA**, ob. Swora. **SFORCOWAĆ**, ob. Forcować. **SFORKA**, **SFORNY**, **SFOROWAĆ**, **SFORZEN**, ob. Sworka, Sworny, Sworować, Sworzeń. **SFORSTOWAĆ**, ob. Forstować. **SFRANCUZIEĆ**, **SFRASOWAĆ**, **SFRYZOWAĆ**, **SFUKNAĆ**, ob. Francuzieć, Frasować, Fryzować, Fuknąć. **SHAFTOWAĆ**, ob. Haftować.

S I.

SI SI, ob. Sio.

'SIABR, a, m., [Eecl. себры plebejus; Ross. себры zdro-
we dzieci kursk., шебры сѣсiад r i a z. 2]; druh, towa-
rzysz, brat, kolega, spółnik; der Gesährte, Gesellschafter,
Bruder, Mitgenosse. Rusini Połowców dla częstych przy-
mierców i sąsiedztwa, w języku swoim zwali kumami
czyli kmotrami, siabrami, pobratymcami. *Nar. Hst.* 3,
85. Chociajby też i kilka albo kilkanaście uczestników
albo siabrow w jednej rzeczy było . . . *Stat. Lit.* 121.
Jak bracia niedzielna abo uczestników, to jest, siabrow
pozywać. *ib.* 190.

SIAC, siał, sieje cz. niedok., Siewać *contin.*; *Boh.* sýti,
sati, syl, sal, sel, segi; *Slov.* sať; *Sorab.* 1. lěhyu,
lěhmenu, (sayu); *Sorab.* 2. szasch przesiac, (cf. sito);
Carn. sejāti, sejaj, sejem, sejem, (*Carn.* Seja *Dea se-
mentis, Segesta*); *Vind.* sĵāti, sejem, sĵaj; *Croat.* szejati,
szejalszem; *Dal.* sziyati; *Hung.* szitalni, szétálok; prze-
siewać przez sito; *Rag.* siati; *Bosn.* siati, usiati; *Slav.*
siati, (sĵati *lucere*); *Ross.* сѣять, сѣю (2. przesiewać,
ситиѣй pyłowy); *Eecl.* сѣю; (ситомъ сѣю przesiewam;
Græc. σῆσω, σῆτω, σείειν; *Lat. obs.* sao, seo, unde
sevi, praeter. Verbi serere; *Sec.* sã, sada; *Angl.* sow;
Anglos. sawan; *Germ.* säen; ziarna po roli dla wznijścia
przyszłego zboża pewnym porządkiem rozrzucić; siewbę
odprawować. — *Propr. et fig.* Na grochowskiu siewają
ozimią pszenicę, dobrze jednak sprawiwszy pole. *Haw.*
Ek. 52 Ktokolwiek skąpo sieje, niech się obfitego nie
spodziewa żniwa. *Zab.* 15, 79; *Croat.* Kak bus szejaj,
tak bus sel; *Slov.* čo si nasegaš, to zať budeš; kdo ně
sege, ten ně wege. Darmo pracujesz, jak ten, który
sieje w piasku. *Past. Fid.* 86. Próżna rzecz, siać na rzé-
ce. *Min. Ryt.* 3, 555. Sieję na zasianej roli, posiewam
drugi raz. *Cn. Th.* 993; *resemino.* Ten jegomość ani sie-
je, ani orze, a wszystko mu się rodzi. *Boh. Kom.* 1, 9.
Jam siał, a drugi żnie. *Cn. Ad.* 284. Gdzie nie siał,
jednako ze mną zbiera. *Groch. W.* 565. Sieje wiatr,
wiatrem żyć będzie. *Dar. Lot.* 12. Głupich nie sieją, sami
się rodzą. *Yeat.* 12, 13. *Mon.* 70, 200. *Cn. Ad.* 669.
— *Transl. fig.* Sieją między niemi zazdrość, jednemu
przy drugim większą łaskę pokazując. *Gorn. Dw.* 510.
wysiewają siemię zazdrości, sie streuen den Samen der E-
iferſucht an. Matka twoja wszystko złe w dom nasz siać
poczęła. *Sk. Żyw.* 1, 525. Niechaj gdzie indziej zwady
takie sieje. *P. Kehan. Jer.* 122. Gęste wojny i spory sie-
ją. *Pilch. Sall.* 61. Sieje wino łagodne rozmowy. *Miask.*
Ryt. 2, 127. (mnoży, przysparza, leje). Ludzie się biją,
łatam śmierci sieje. *Tward. Wł.* 158. Sieje żołnierz nie-
przyjacielski niebezpieczeństwa, groźby i gwałty. *Ist.*
Konst. 2, 158. szerzy, verbreiten, ausbreiten. Tak te dzie-
je starożytność w bajkach sieje. *Jak. Boj.* 115. Co się
tam dzieje, Tu uprzedzające sława wieści sieje. *Tward.*
Wł. 93. Na sianej gęstym trupem ziemi. *Przyb. Luz.* 83.
(posianej, pokrytej). Już czarnymi skrzydłami gęste noc
siała ciemności. *P. Kehan. Jer.* 173. (wysypała). Weho-
dzi słuszny rodak z pacholiki dwoma, wasy kręci, to

gwizdże, to sieje rekoma. *Mon.* 70, 168. macha, siecze;
mit den Armen fechten, um sich herum schlagen. — *Cum*
Instr. Szafuj dostatkami, sięj marnie pieniędzami. *Suszyc.*
Pieśn. 3, N 3 b. sypać pieniędzmi, mit Geld um sich wer-
fen, daß Geld wegwerfen. Śmieszna, gdy chłop łacine
sieje. *Min. Ryt.* 4, 217. wenn er mit Latein um sich wirft.
Biesami sieje, gniewa się i sierdzi. *Zab.* 16, 218. —
Recipr. Jak się za gromotem deszcz rzęsiły sieje. *Pot.*
Arg. 57.

Pochodz. *dosiać, dosiewać, nasiać, nasiewać, nasienie,*
osiać, osiewek, odsiać, odsiewać, posiać, posiewać, pod-
siać, podsiewać, przesiać, przesiewać, przysiać, przy-
siew, rozsiać, rozsiewać; siemię; siew, siewacz, siewba,
siejba, siewny; sieć, siatka; sito, sitko, sitarz, sit, si-
łowie; siano, sianożec, sienny, siennik; — ½. jesień; Boh.
osen, osenij; — ½. wiosna; Boh. wesna; [Sanscr. va-
santa, cf. wesoly 2]; wsiać, wsiewać, wysiać, wysiewać,
wysiew, zasiać, zasiewać, zasiew, zasiewca.

SIADAĆ, ob. Siedzieć et Siesć. SIADACZ, a, m., sessor;
Germ. der Sitzer; *Sorab.* 1. lědař; *Rag.* sĵedálaz; (*Ross.*
сѣдокъ pasażer na statkach, sankach; сидѣльщикъ,
przesiadający noc, (cf. biesiadnik); f. сидѣлица; си-
дѣлецъ 1) kupiecki pisarz; 2) obs. obłączony. SIADAL-
NY, a, e; *Sorab.* 1. lědaté, lědatczné; *Eecl.* сѣдальныѣ;
na którym siadają, sessilis. *Cn. Th.* 990. zum Sitzer.
Grzbiet siadalny, tergum sessile. *Żebr. Ow.* 506. SIADAN-
KI, zowią się deski dla każdego z łisów, na których
siedzą, kiedy pojazdami rolnia. *Magier. Mskr.* SIADŁO,
a, n.; *Boh.* sedadlo, sydlo, (cf. zydel); 1) siedlisko,
der Sitz, Wohnstz, Wohnort, Ruheort. Bóg stwarzając
świat, od ziemi wody odłaczysz, Zamierzonomi ujął
je brzegami, Zkąd już każda rzecz własną postać brała,
I w należytem siadle zostawała. *Ody. Św.* 2, Q 3 4.
(w swoim miejscu). Pan na wysokości niebieskie wstą-
pił; także nas za sobą wabi, abyśmy tym siadłem mi-
zernego świata wzgardziwszy, o rzeczach duchownych
myślili. *Żarn. Post.* 5, 527 b. Nie mając pewnego sia-
dła, tam i owdzie tułał się. *Pilch. Sall.* 12. Samopas
wałęsali się: gdzie je noc zagnała, tam swe siadła mieli.
Pilch. Sall. 151. Przodkowie nasi siadło swoje między
ludzkimi narody założyli. *Modrz. Baz.* 410. Wandali
straciwszy dawne siadło swoje w Afryce, i królestwo
sławne . . . *Klon. Wor.* 7. W Rzymie siadło panowania
wszystkiemu światu być miało. *Faliss. Fl.* 14. Nie pó-
jdzie żadne z nas na swoje siadło, Zaden swojego nie
ogląda dachu. *Zab.* 15, 275. Wśród trzeba, aby siadła
i mieszkania miały Tam pszczoły, gdzieby ani wiatry do-
chadzały. *Otw. Wirg.* 454. (pasiekę, ule). Długo buja-
wszy orzeł spoczywa na siadle. *Pot. Poc.* 15. (na gnie-
ździe) Z ciernistego wyleciawszy siadła, Bystrym pędem
sęp głodny pośpiesza do padła. *Zab.* 6, 160. *Min. Żarn.*
Post. 5, 527. Gdy wieczor przychodził, ptaey na siadło
lecieli. *Ezop.* 111. (na grzędę). — 2) Siadło, siadł, sia-
dła, ob. Siesć. SIADŁOŚĆ, ści, z., krepość, zawią-
łość ciała; Interjekttheit, eine interjektte Figur. Posagi da-
wne mają przy wydatnych muszkulach, siadłość i cieli-
stość. *Mon.* 69, 652. SIADŁY, a, e, krępy, karłowaty,

zawiązały; unterfest, von Gestalt. *Cn. Th.* 990. Zsiadły, krępy. *Siadz.* 52. W Azji konie są siadłe, niewiele jedzą, a jednak bardzo są pracowite. *Boter.* 198. *Praefractus*, cieżki, twardy, surowy, który się nie da nakłonić, siadły. *Mącz.* SIADOWAĆ, SIADUJE *ob.* Siedzieć et Sieść.

SIADZ *ob.* Siegnać. SIADŹ, SIADZENIE, *ob.* Sieść.

SIĄG, *iegu, m.,* sażen; *Boh.* sáh; *Morav.* sáha; *Sorab.* 2. íčezžan; *Carn.* sêshém; *Croat.* szesây, szeseny, klofter; *Rag.* scèxagn; *Ross.* саженъ; (cf. *Hebr.* צַחַח chozsen, sinus, brachium), die Kloster, der Jaden. Siąg ma łokci 5. *Solsk. Geom.* 3, 157. Drzewo ścinają, na kłocki tną, z nich siągi układają. *Os. Rud.* 582. Siąg, stos drzewa długi i wysoki na 5 łokcie, szeroki na 5 ćwierci łokcia. *Os. Żel.* 85. SIAGNAĆ, *ob.* Siegnać.

SIĄK! *in phrasi.* Ni tak, ni siak. Ni taki, ni siaki, *ob.* Sak. SIĄKNAC, *ob.* Sieknać.

SIANIE, *ob.* Siac, *ob.* Siewba. — SIANO, a, n.; *Boh.* et *Slov.* seno; *Sorab.* 1. fëno, szyno, fsenno; *Sorab.* 2. szëno, szene; *Carn.* senú; *Vind.* fenu; *Croat.* szëno; *Dal.* szeno; *Hung.* szëna; *Bosn.* sjeno; *Rag.* sjeno; *Slav.* sieno; *Ross.* сѣно; cf. *Ital.* fieno; *Lat.* foenum; *Graec.* ένω; *Germ.* das Heu. Skoszone trawy ususzają się na siano. *Kluk. Rost.* 3, 293. Do gumna na siano spać. *Dwor. J.* Daj siana wołowi, a cukru papudze. *Mon.* 70, 256. Ej siano, siano, mogliby je księża jeść. *Rys. Ad.* 15. (specyalne). Fura siana mu w głowę zajęchała; dumne marzenia. *Wolsk.* Jakby siano włókł przez niego, poszło przezeń mrowie. *Pot. Arg.* 728. et 779. Próżno siano młóci. *Pot. Arg.* 586. Nieprzyjaciela potarli nasi jak suchie siano. *Biel. Kr.* 85. *Biel. Św.* 181. By pies na sienie, sam go nie je, a krowie go nie da. *Rys. Ad.* 5. (sam nie używa, a drugiemu nie daje). Nie grab' dudku siana. *Dwor. C* 2. (nie porywaj się na rzecz nie twoją). Nie grab' dudku siana, ulgniesz po kolana, Bezdiesz - li tak zuchwały, Uwiązniez jako mały. *Bies. roz. A* 4. Nie wykrećisz się sianem. *Rys. Ad.* 50. nie wyfiglujesz się, du wirst' dich nicht herauswiefeln, herausdrehen. *Grod. Dis. C* 4 b. *Mon.* 64, 725. *Simon. Siel.* 113. Już mu nie stało na wykrety siana. *Pot. Syl.* 86. SIANKO, a, n., dem., n. p. Jagnięta można w stajni karmić otrębami albo drobnym siankiem. *Spicz.* 153. — 2. Sienne żdziebelko, ein Heupflitter, Heubalmen. Czemu widzisz sianko w oku brata... *Sekl. Math.* 7. — 3. Wiązanka czyli kupka siana *Ross.* сѣно. Siedli wszysey na trawie i na sianku. *Rej. Post. O* 4. — 4. Sianko, potraw. *Cn. Th.* 991. Rådhen, Herbschen, Grummet. 1. SIANOŻEĆ, i, ż.; *Croat.* szinokosas, livada; *Vind.* fnoshet, traunik, (cf. trawnik); *Ross.* сѣножать; łąka do koszenia siana, der Heusflag, die Wiese. Panowie urodzają i sianożęci rolnikiem wypasowali; *agros et prata.* *Krom.* 191. Posiadacz sianożęci *Ross.* поженьный. — 5. Sianożęć, sianożęcie, ia, n., foenisecium. *Mon.* 73, 591; *Carn.* snosbet, kosete; *Vind.* fenofezhenje, fenospraulenje, fenofezha, kofitva, fiezhje, kofhni zhaß; *Croat.* szinokossa; *Bosn.* sjenokosej, kosidba; *Slav.* sinokosha, sienokossje, kosidba, sjenisete; *Ross.* сѣнокосъ, пожня; koszenie siana, der Heusflag, das Heumähen. Przyjdzie

czas sianożęci, kiedy wyniosłe zielsko, wraz z pozioma trawą padnie od ręki koszącego. *Psalm.* 57. — 6. Bujna sianożęć po łąkach się ścięła. *Zab.* 16, 185. *Kniaz.* sianokoszone, Heu. 2. SIANOŻEĆ, ia, m., foeniseca. *Mon.* 73, 591; kosiarcz, der Heumäher; *Vind.* kofez, fiezhnik, fenofek; *Rag.* sienokosaz; *Ross.* сѣнокосецъ. SIANOŻETNY, a, e, Heusflag, den Heusflag betreffend; *Ross.* сѣнокосный.

SIANY, *ob.* Siac.

SIARA, y, ż., nieczyste mléko krowy po ocieceniu, (*Etym.* szary); die Bieftmilch, die Bieft, die erste Milch nach dem Kalben, collustrum. *Mącz.* *Cn. Syn.* 198; *Slov.* kulastra; *Sorab.* 1. féra, huste mléko po pohrodze; *Carn.* mle-sva, smlesva; *Ross.* молоко. — 7. De feminis: Nie zła rzecz jest tego dnia, gdy się dziecię urodzi, nie dawać mu matezynego mléka pożywać, bo przy tym czasie niewiastom siara albo plugawość niejąka gęsta z pierśsi odchodzi. *Sienn.* 466. *Spicz.* 185. — 8. Siara, mléko krowy ociecié się mającej, im jest bielsza, tym bliższe ociecenie. *Kluk. Zw.* 1, 205. die Milch vor dem Kalben. SIARCZAN, u, m., sulphas, sól z kwasu siarczanego i z zasady solnej złożona. *Śniad. Chem.* 1, 46. Schwefelsaure Salz. Siarczyk. *N. Pam.* 6, 319. Siarczyk, sulphuretum, nazwisko dane związkom, między siarką a innymi ciałami zachodzącym. *Śniad. Chem.* 309. Siarcznik. *Mier. Mskr.* SIARCZANY, a, e; *Boh.* syrnaty, syrny; *Ross.* сѣрпный; od siarki, Schwefel. Zedra siarczana. *Kruml.* 587; (wątroba siarczana. *ib.* 204; siarczak. *Mier. Mskr.*). Kwas siarczany, acidum sulphuricum, kwas składający się z siarki i kwasorodu. *Śniad. Chem.* 229. Deszcz siarczany. *Ryb. Ps.* 18. Pan spuścił deszcz na Sodomę siarczany i ognisty z nieba. 1 *Leop. Genes.* 19, 24. (siarkę i ogień. 3 *Leop.*). Te słowa siarczanemi snopkami pachną. *Baz. Hst.* 62. (stosem). Piekło siarczane. *Przyb. Milt.* 104. SIARCZYĆ *cz. dok.*, SIARKOWAĆ, siarka przyprawiać, powlekać; *Boh.* sýrkowati; *Vind.* fhveplati, pofhveplati, fhveplanje, fhveplaria; *Croat.* sveplim; *Ross.* сѣрнить, sѣwefeln, mit Schwefel annahmen, überziehen. Winiarze winą ipsynujac, hałunujac, białkujac, siarkujac, plastrujac, psują. *Syr.* 1219. Siarkowany, inductus sulfurac. *Cn. Th.* 991, *Ross.* жупельный. SIARCZYSTOŚĆ, sei, ż., sulfuratio. *Cn. Th.*, die Schwefelung, sѣwefeliges Wefen. SIARCZYSTY, a, e, — o adverb.; *Boh.* syrny; *Slov.* syrnatý; *Vind.* fhveplan, fhveplast, pofhveplan, fe fhveplan fmieplan; *Croat.* svèplen; *Eecl.* жупельный; *Ross.* сѣрпчатый; voll Schwefel, sѣwefelig. Kamienie siarczyste wielorakie są, najgłówniejsze kizy. *Kluk. Kop.* 1, 219. Kapiel siarczysta; *Boh.* smrdawka, (cf. smród). Siarczysty, siarkowy korzeń *botan.*, *ob.* Wieprzyniec. — 9. *Transl. fg.* Siarczysty, gorący, ognisty, zapalczywy, hętyg. Wkłada w dyszel Alekto siarczyste woźniki, których dobrze spaśł swemi Koeyt pastewniki. *Zab.* 13, 53. *Kniaz.* SIARKA, i, ż.; *Boh.* syra; *Slov.* syra, sirka, živi obeit; *Sorab.* 1. schwabel; *Vind.* fhveplu, fumpor; *Croat.* svèplo; *Dal.* szumpor; *Rag.* sumpor; *Slav.* sumpor; *Bosn.* sumpor; *Ross.* сѣра (2. żywica, 3. сѣра въ ухахъ gnój uszny; cf. сѣрпный szary, cf. *Croat.* sar žar); *Eecl.* поу-

селя, (cf. sopel); der Schwefel; Musta ziemna żywica, mająca w sobie kwas kuperwasowy; pali się błękitnym płomieniem. *Kluk. Kop. 1, 217. Jak. Art. 1, 64. et 515*; ciało żółte elektryczne, wolném ciepłem topniejące, które się łatwo od ognia zapala. *Siad. Chem. 75*. Siarka żywa, surowa, lebendiger Schwefel. *Sienn. Wykl. Siarki białogórej. Otw. Ow. 598. (Eecl. nekto, єбра рогоу-чая, иногда смола, cf. piekło).* — Siarka do krzesania ognia, siarczasta nitka, papierek, heblowina, siarczyste zapaly, podpały. *Cn. Th. 991*; SIARNIK. *Boh.* syrka; *Carn.* shveplenka, shvepleniza; *Vind.* shveplenka, fvi-zhiza od shvepla; *Croat.* sveplénka; *Slav.* sumporaca; *Ross.* євренька, євртильна, євралая спичка, der Schwefelsaden, das Schwefelböhlchen. *Kruml. 587*. Siarniki, nieci w siarce maczane. *Magier. Mskr.* — §. *Transl. allus.*: Siarka, gorączka, popędliwy; *bisföpfig, Hiföpff.* Predki jestem jak siarka. *Teat. 8. b, 85*. I ja tak byłem w leciech We Pana, jak siarka. *Teat. 24, 89. Czart.* SIARKOWAĆ, ob. Siarzyć. SIARKOWY, a, e; (*Boh.* syrny; *Rag.* sumporni); od siarki, Schwefel. Kolor siarkowy *Slav.* sumporita boja. Siarkowe naczynie, do topienia siarki *Ross.* євртница. Siarkowy rzemieślnik, górnik albo zlewacz. *Cn. Th. 991, Bosn.* sumporar, koji eini stigne od sumpora; *Rag.* sumporär; *Croat.* sveplénár. Siarkowa huta = SIARKOWNIA, i, ż, chyz albo warsiat, gdzie siarkę sprawują, warzą, *sulphuraria. Macz.*; *Vind.* shveplénihé, shvepleniza; *Croat.* sveplénieza; *Bosn.* sumporisete, mjesto od sumpora, die Schwefelhitte. — Siarkowy korzeń, ob. Wicprzyniec.

SIASĆ, ob. Sieść.

SIATCZANY, SIATCZYSTY, a, e; *Rag.* mrexast; *Ross.* євртчатый; na wzór siatki, dziurkowaty: neßförmig, wie ein Neß. Siarczyste budowanie; *reticulata structura. Cn. Th. 991*. SIATKA, SIATECZKA, i, ż, dem. *Nom.* sieć; *Boh.* sytko; *Sorab. 1.* fěika; *Sorab. 2.* fěitka; *Ross.* євтка, євтовка; (cf. *Carn.* sětkám = pończochy dzierzgam); das Neßchen, ein kleines Neß; (*Croat.* mresieza, tréz; *Rag.* mrexiza; *Bosn.* mrisgija). Siatki na ptaki, ryby, etc., Vogelnetze u. Siatki przepiórezane są małe, na lascezkach osadzone. *Kluk. Zw. 2, 349.* — *Fig.* Umyslili też go siatką, którą on z karków ich zrzucił, przykryć. *Birk. Dom. 150.* (cf. sidło). Młodym siatka jest uroda. *Dar. Lot. 18.* Szczęście wyskoczyło mu z siatki. *Morszt. 69.* (z klatki, jak ptaszek). — Siatka, czepek niewieści, worek siarkowy; eine Neßhaube, ein Neßsack. Siedząc obiedwie przy stole, jedna siatką, druga haftowaniem się zabawia. *Teat. 2, 3. Bars.* — Siatka w oknach, żeby much przez otwarte okna nie wpuszczać, Fliegengatter. Siatka w budowaniu miasto okien albo kratak. *Cn. Th. 991*. Poczynił dwie siatce [dual. 2], które miały okrywać a ozdabiać ono dwoje obtoeczenie, które było na wierzchu słupów. *1 Leop. 5 Reg. 7, 41.* Siatka pajeczka = pajeczyny, Spinnweben, Spinnweben. Jako pajeczka siatka, jest ufanie głupiego. *Pociej. 80.* Złe kiedy prawa podobne są siatce pajecznej. *Petr. Pol. 534.* (bąk się przebija, a mucha uwiąznie). — *Anatom.* Siatka w oku, retina. *Kluk. Zw. 1, 43.* die Neßhaut. Siatka w pustości brzuchowej,

pokrywająca kiszki, omentum; *Ross.* сальникъ, das Neß im Leibe, die Neßhaut. *Perz. Cyr. 1, 47. et 48. Krup. 2, 15.* — §. Siatka czyli czepek, drugi żołądek zwierząt przeżuwających. *Cn. Th. 178. Kluk. Zw. 1, 41. Zool. 27.* der zweyte Magen der wiederkäuenden Thiere, das Gann, die Haube, die Mäge. SIATKOKRUSZ, u, m., gestrichter Kobald; niby jak siatką abo gałazkami poznaezony kru-szcz kobaltowy. *Kluk. Kop. 2, 218.* SIATKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt siatki, neßförmig, genezt. Siatkowane, siarczyste budowanie, *reticulata structura. Cn. Th. 991*. SIATKOWAĆ, -ał, -uje cz. *niedok.*, siatki robić, lub na kształt siatki dzierzgać, krajać. (cf. szatkować); Neße machen. *Tr.*, neßhühlich wirfen, fñeiden; (*Carn.* sětkám = pończochy dzierzgam). SIATKOWY, a, e, od siatki; *Rag.* mrexast; *Bosn.* mrisgjast, Neß. Kawal ten może być oplatany albo kratkowym węzłem albo też siarkowym. *Jak. Art. 2, 95.* (w siatkę, jak siatka). — *Anat.* Błonka siarkowa wnętrzości obejmująca, omentum, dzieli się na wielką i małą siatkę. *Krup. 2, 15.* Żyła żołądkosiatkowa. *Krup. 5, 86.* SIATNIK, a, m., co siatki lub sieci robi; *Croat.* mresár; *Rag.* mrexár; *Bosn.* mrisgjár; *Ross.* євртникъ, f. євртница, der Neßmacher, Neßstricker. *Cn. Th. 991.* — §. Siatnicy u Rzymian, zapasńnicy, mieli sieć na łowienie przeziwnika, *retiarum. Nar. Tac. 2, 241, ob. Sidlnik.* die Neßstricker bey den Römern. SIATNY, a, e, w siatce będący, od siatki, Neß; n. p. Siatne abo w sieciach oka. *Cn. Th. 991.*

SICINA, ob. Sit.

SICZ, ob. Siecz.

*SIDALEN, ob. *Siedalen.

SIDLIC cz. *niedok.*, (cf. *Germ.* seideln. *Adlg.*), usidlać, *pr. et fig.*, verstricken, fangen in einer Schlinge. Ile mamy bogactw, tyle mamy sidła, w których się sidlimy, i na których, jako ptacy na lepie łgniemy. *Zarn. Post. 2, 509.* Cheez mię pochlebnemi sidłie słówkami. *Past. Fid. 112.* SIDLNIK, a, m., który usidla, der in der Schlinge fängt. Sidlniki u Rzymian przeciwnika powrozem zadzierzgnawszy, o ziemi rzucali. *Pilch. Sall. 57, ob. Siatnik.* SIDŁO, a, n., SIDELKO dem.; (*Boh.* osydlo, lječka, lečka; *Slav.* osydlo, skłonka, plětka; *Sorab. 1.* koszedwo; *Carn.* pēkla; *Vind.* shilu, shiuo, saders (cf. zadzierg), klank, kvank, progla, progou, nastava, vjetoniza, klupa, mresha; *Croat.* prüglo, szprusnica, zanebicha, zanka (cf. zankiel), zadérska; *Slav.* zanka; *Bosn.* zancija, tonot, pleniça; *Eecl.* сило, осилъ, давило, удавка (cf. dawie), прыгло; *Ross.* силокъ, удаца, удавка, давило, перля, перелка, перлице (cf. pellica), навѣтъ, ковѣ, (cf. knuë); cf. *Germ.* Seil, Sille; *Svec.* sele; *Graec.* σήλωρ); — na ptaki i zwierza połapa, pomek, potrzask; die Schlinge, die Dehne, der Jallsirich. Podług wielkości ptaszków z mniej lub więcej końskich włosów razem wziętych, nakręca się sidła. *Kluk. Zw. 2, 582.* Na ułowienie ryb w wodzie, ptastwa na powietrzu, zwierza po lasach, ukryte sidła rzucac nam pozwolono. *Mon. 64, 517.* Zajęczka w sieci myśliwice dostanie, Jarzabek w sidle na drzewie zostanie. *Zbil. Żyw. A 2.* Jak kuropatwa bywa przywiedziona do szlaku, albo kózka lesna na

sidło, tak i serce pysznego. 1 *Leop. Syr.* 11, 52. Temu ptakowi nie kładłem sidła; a widzę, że się wnet ułowi. *P. Kchan. Orl.* 1, 569. Kręć się, figluj, jako raczysz, Abyś miał w sidelka twoje Wolne wprawić serce moje, Tego nigdy nie obaczysz. *Past. Fid.* 728. Kto na kogo sidło stawia, sam się w nim ułowi. *Radz. Syr.* 27, 28. kto drugiemu dołki kopie, sam w nie wpadnie, wer andern eine Grube gräbt, . . . Sidła stawiać, dołki kopać *Ross. навѣтовать, пропекать, пропекывать.* Ludzie ci łatwo w zastawione sidła wpaść mogą. *Teat.* 17. b, 17. Adwersarze własnym sidelkiem samych siebie ułowili. *Salin.* 5, 96. Katylna najwięcej ludzi młodych w sidła swe schwytał. *Pilch. Sall.* 29. Czartowskie sidelka. *Bals. Niedz.* 1, 5. — 2. *Prov.* Sidło widłu. *Dudz.* 56. gadu gadu, ni sidło ni padło, ni w pieć ni w dziewięć; wlaźł na gruszkę, kopał rzepę; cür ewigcs Schwagen, nicht gehalten, nicht gestochen; wafch mir den Pelz; und mach mir ihn nicht naß. SIDŁOWY, a, e, od sidła, *Echlingen*; *Ross. сплужовый.*

SIE *Pronom. Sing. et Plur., — Genit. siebie, Dat. sobie, vulgar. se, (n. p. Kupię se drzewa. Teat. 16. c, 64. Mon. 70, 597), Accus. się et siebie, Instr. soba; Boh. se; Slov. sa, si, sebe; Sorab. 2. sze, szebe; Sorab. 1. szo, szebe; Carn. sê, sêbe; Vind. fe, febe; Croat. szebe, sze; Eccl. ca, cacc; Ross. себя; Lat. se, sibi; Grocc. s; Germ. sich; 2. 1) Omnibus personis Latinis et Germanis redditur; e. gr. myję się, idź wafche mi; myjesz się, du wäichst dich; myje się, er wäichst sich; myjemy się, wir wäichen uns; myjecie się, ihr wäichet euch; myją się, sie wäichen sich. — Cum prima persona, e. gr. Czasem mówimy: dziękuję sobie, nie mogę ni na kogo skarżyć, jedno sam na się, i sam się skarże: emierzlen sobie. *Corn. Sen.* 542. das danke ich mir selbst, ich kann über niemanden klagen, als über mich; ich bin mir selbst zum Eckel geworden. Dozwól mi z sobą płakać. *Groch. W.* 155. mnie samemu, na samotności; laß mich mit mir allein weinen, allein in der Einsamkeit weinen. Mam, ale nie sobie tylko; wszystko, co m m, wasze jest. *Sk. Kos.* 551. nicht für mich allein. Nie mogłem tobie, ledwo sobie. *Rys. Ad.* 51. Pierwój sobie, potym tobie. *Rys. Ad.* 57. Pierwszy punkt szczęścia, taicć drugiego siebie. *Zab.* 15, 228. drugie ja, sein zweites Ich. — Cum secunda persona, e. gr. We Pan patrz siebie. *Teat.* 50, 55. sich dich selbst recht an. Sobą mi rz. drugim. *Cn. Ad.* 1075. na swą słabość patrzac, zrozumiej drugim, nach dir mich andere. Sobą nie mi rz. drugim. *Cn. Ad.* 1075. (nie wszyscy mogą, co ty). Nie chciej z siebie o innych brać miarę. *Teat.* 47, 15. urtheile nicht nach dir von andern. Sobie pierwój dobrze uczyn, potym drugiemu. *Cn. Ad.* 1075. pierwój Sobkowi, potym Dóbkowi; thue dir selbst zuerst Gutes, dann dem andern. Ty nikomu tak nie wierz o sobie, jak sobie. *Zab.* 8, 555. traue niemanden in Nichtsicht deiner mehr, als dir selbst. Gdziebyś od siebie uciekł, ponieśiesz wszędzie za sobą swoje skłonności. *Teat.* 27. c, 44. — Cum tertia persona, e. gr. Jak sobie posłał, tak się wyspi. *Teat.* 21, 55. Trzeba tu o sobie pomyśleć, to me przelćwki. *Teat.* 15, 102. (o własnym ratunku).*

Kto sobie zły, a komuż dobry? *Rys. Ad.* 22. Niż suknia, bliższa koszula przy ciele, Miłość bliźniego, od siebie się rodzi. *Jabl. Buk. II b.* od swojej własnej osoby, die Liebe deß Nächsten machet von sich den Anfang. Sobie dobry, sobie gali. *Cn. Ad.* 1075. Co mi po mędrku, co sam żyje sobie. *Zab.* 15, 57. O tój dobie, Każdy sobie. *Żegl. Ad.* 189. *Rys. Ad.* 52. Człowiek się nie dla siebie tylko rodzi, Żyć mu też tylko sobie się nie godzi. *Pilch. Sen. list.* 56. Pszczółka nie sobie miód zbiera, Wól jarmem dla drugich kark sobie naciera. *Teat.* 46. b, 22. Nie sobie ptaszek miłych dziątek rodzi, Lowca w wełnie nie dla siebie chodzi. *Stryjk.* 257. Kreza syn sobie był niemy, ojcu na zdrowie począł mówić. *Warg. Wal.* 171. Cnota sobie nagrodą, enota sobie zyskiem. *Pot. Arg.* 507. Cnota się sobie samej sobą płaci. *Kchow.* 57. Miał z sobą co czynić. *Biel.* 102. Nie wie, co z sobą ma czynić, stanął jak wryty. *Nag. Cyc.* 42. (z swoją figurą, z swoją osobą). Dżbanem leje w się, aż mu po uszach ciecze. *Rej. Zw.* 59 b. (przez gardziel). Któraż była tak potężna sła, Któraży sobą się nie obaliła? *Tward. Misc.* 115. swoim ciężarem, durch sich selbst, von sich selbst, durch ihre eigene Last. Ta pani się nie obejrzęzy, chyba wszystkiej sobą, jak wilk. *Corn. Dw.* 54. całą swoją osobą, sie kann sich nicht anders umsehen, als mit ihrer ganzen Person; sie muß sich ganz umdrehen, sie hat ein heisses Genie; (Vind. vfebstvu, ofoba; Slav. sobstvo; Carn. uscbstvu, osób obses, zakładnik; Croat. szobsztvo, osoba = osoba; Rag. bez sobstva, bezsobni impersonalis). — Sobie pan, pan sobie, swobodny; *Corn. samsvoj, (samsvojne substantivus), Vind. sam svoi, svolvolen, svoinik, svojovclnik; Eccl. самовольник, sein eigener Herr.* Gospodarz jeden był sobie panem i oraz pastuelem. *Jabl. Ek.* 81. Sobiepan, hetman łakomstwa i zazdrości. *Rej. Wiz.* 168 b. Sobiepanstwo, swoboda, wolność. *Włod. (Boh. osobiti sy sobie przywłaszczyc; Slov. samsownost, swěownost knabrnost; Ross. самовольство панем sobie być, czynić coś się podoba). Sobie co czynić, ut leżeć sobie, chodzić sobie, spicwać = gwoli sobie, für sich, zu seinem Vergnügen, gemüthlich, walgemüth. On sobie spiewa, er singt sich ein. Ja tu sobie będę siedział. *Zab.* 16, 191. Mam się dobrze, żyję sobie wygodnie. *Teat.* 51 b, 40. Lep-zój rozkoszy używa, eo sobie w ciepłej izbie siedzi, a grzanki s-bie do piwa kraje, niż ten, co po szel nie biega. *Rej. Zw.* 67. Jem sobie, piję i używam. *Teat.* 15, 67. — Similiter: Nuże, idź sobie przez zład. *Teat.* 14. d, 15. idź swoją drogą, geh deines Weges. Nie potrzebuje ciebie, pójż sobie. *ib.* 41. c, 555, (cf. won!). — Od siebie, von sich; u furmanów: od siebie: na prawą rękę, bey den Führerlen: bett! rechts; opposit. k sobie, na lewą rękę, schwude! links. Od siebie, k sobie wyraz stangreta i forszpana, który mając po prawej ręce konia dyszlowego, kieruje nim ku sobie i od siebie, czyli na prawą i na lewą stronę. *Magier. Mskr.* Od siebie, *Slov.* od sebe, na prawau stranu; *Boh.* hat; *Sorab.* 2. hot; k sobie; *Sorab.* 2. k' szebe, tshwo; *Sorab.* 1. hotte tenet dextram, retinet sibi, schwude, sinistram. K sobie, *Eccl.* ошую, ошуюю, съ лева, на левѣ, (шуюя,*

моуна lewica, мою lewy). Musi być gdzieś drugi in-
szy gościniec, k sobie abo od siebie, którym mijają tę
topiel. *Żarn. Post.* 5, 750 b. Koń ten k sobie (ku so-
bie), czy od siebie, wszelako dobrze ciągnie. *Teat.* 52,
10. Ciągnie starego ziemia k sobie. *Kotak. Wiek.* C 1,
(ku sobie, do siebie). — Po siebie, po sobie, *ob. Po.*
— *Exempla de plurali Pronominis* się, *significatione vi-*
cissitudinis duarum partium, się *einander*. Bądźmy jak
dawniej sobie przyjaciele. *Zab.* 14, 256. Szym. wzaje-
mnie, *Freunde von einander seyn*. Jesteśmy sobie siostry
kochające się. *Teat.* 15, 3. Ruś sama między sobą nie
mogli się z sobą długo zgodzić o ten Halič. *Biel.* 116.
die *Reußen unter einander*, konnten sich mit einander nicht
lange vertragen. Ruskie książęta poczeli między sobą wal-
czyć, i jedni drugich wypędzali. *Biel.* 115. A tak te-
raz dajmy sobie ręce z tymi ludźmi, i uczynmy sobie
z niemi pokój. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 58. Oni są bardzo
w dobrej z sobą przyjaźni. *Teat.* 21, b, 44. Nie zawsze
z sobą będziemy; prędko przyjdzie nam z sobą się roz-
stać. *Teat.* 21, 6. nicht immer bey einander, bald von ein-
ander. — §. 2) Sie, *ut Particula multis Verbis in omni*
genere, numero et persona est perpetua socia, sie ut sine
illa nunquam proferantur, *e. gr.* boję się, ich fürchte mich,
dziwoję się, ich wundre mich. — *Observandum, Polonos ma-*
jorem numerum habere talum reciprocorum, quam Ger-
mani, *e. gr.* Śnieje się, ich laufe; targuje się, ich handle,
ich dinge; pukam się, ich beste u. s. w. — Sie, *subau-*
ditur aliquando, cum proxime praecessit, e. gr. Gnie-
wasz się? R. Nie gniewam. *Cn. Th.* 991. *Periphrasis*
hacc locum tenet Galli on, *Germanici* man, *on dort*,
man schläft, *on marche*, *man geht*. Będzie się o tym
myślało. *Teat.* 56, b, 58. man wird daran denken. Panam
miał groźnego; wzięło się może więcej jak w szkołach,
ale mi tego nie żal. *Kras. Pod.* 2, 115. (więcej plag
wzięłem, więcej mnie bito). Nigdy się za bogatego uda-
wać nie trzeba, kiedy się jest ulogim. *Teat.* 4, b, 96.
wenn man arm ist. Będzie się mocno żałowało, że się
tak wiele czasu darmo strawiło. *Mon.* 75, 159. Gdyby
znało się dobrze siebie samego, wiedziłoby się, co się
ma złego a co dobrego. *ib.* 70, 255. Bawi się często-
króć z ludźmi występnie; ale w rzeczy samej gardzi
się nimi. *Zabl. Roz.* 114. Nie żyje się z niemi, ani
ich się słucha i uważa; nasza banda górę bierze. *Teat.*
19, c, 11. — §. Sie, *Verbo activo saepissime vim pas-*
sivam tribuit, *n. p.* Słowo to na tym miejscu bierze się
całe w innym znaczeniu, eś wird genamnet. *Nun-*
quam passivum et reciprocum unum idemque valent, *n. p.*
Pragnieniem rzeczy, a wielu zarazem, Umysł się psu-
je, serce balamuci. *Zab.* 12, 79. daß Gemüth verderbt sich
oder wird verderbt. Pieniądze się wydadzą, nim się po-
strzeżesz, daß Geld wird ausgegeben, oder geht sich aus,
ehe als man merkt. Mógł się być ten człowiek wypu-
ścić, by był nie apelował do cesarza. 1 *Leop. Act.* 26,

52. (mógł być wypuszczonym, możnaby go było wypu-
ścić). — §. 5. Sie: dusza, myśl, umysł, przytomność du-
szy, reflexyi, *n. p.* Przy sobie być: przytomnym sobie
być, przytomność swoje mieć; bey sich seyn, sich gegen-
wärtig seyn, bey Gegenwart des Geistes seyn. Szalałam
urazona, nie wiem, com mówiła, Mogłes wiedzieć, że
w ten czas nie przy sobie była. *Morszt.* 556. Zdawał
się odchodzić od siebie. *Zab.* 14, 545. zmysły tracić;
Eecl. нежданна, von Sinnen kommen. Niektórzy na ten
postrach od siebie i od rozumu odchodzili. *Birk. Dom.*
20. Powiadamy o gniewliwym, że od siebie odszedł,
że sobą nie włada, że uchyłł rozum i przytomność.
Pulch. Sen. gn. 145. Odeszły od siebie, i srodze nie-
spokojny. *Zab.* 6, 217. außer sich. Zasmucony od
rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk.*
Dz. 570. Z siebie: sam, z swojej głowy, *n. p.* Tacy
tłumacze dzieła te z siebie napisać byli zdolni. *N. Pam.*
15, 106. (oryginalnie). Jozue nie miał tego sam z sie-
bie, ale od boga. *Birk. Zyg.* 4. (nie z własnego domy-
ślu). Łokietek dosyć z siebie czynił zawady. *Biel.* 187
(ile od niego zależało). — Przez się, *ob. Przez.* — Przy
sobie, *n. p.* Babko dajże mi pokój, nie mam nie przy
sobie. *Teat.* 24, 101. Czart. w kieszeni z sobą, na do-
rzedziu, ich habe nichts bey mir. — *Aliter*: Powiem ci,
ale proszę, miejże to przy sobie. *Biel. Hist.* 62. (niech
to lędzie między nami, nikomu nie powiadaj). — Na
się, *n. p.* Gdy Annibal miasto obległ, mieszczanie wiel-
ki głód na się mieli. *Kosz. Lor.* 156. głód im dokuczał,
dał mi się w znaki, musieli wielki głód wytrzymać, *ob.*
Na. — Po sobie, *(cf. Eecl.* пособство, пособие, со-
собствование *posidek, pomoc)*, *ob. Po.* — Z sobą, ra-
zem, mit sich zugleich; (*Sorab.* 1. sobu, zpowu spólnie,
razem). Jeżeli Pan chce co jeść, to proszę z sobą.
Teat. 55, b, 50. Wśródzie córke swoje z sobą bie-
rze. *ib.* 50, b, 26. To tedy nie mam mówić, cho-
ć i yu ich razem kiedy z sobą nadybali. *ib.* 10, b, 51, *(cf.*
Eecl. совохожду, вхожу съ кѣмъ куда *razem z kim*
wchodzę; совоетати собою стоје z kim razem; со-
вохваляти, вѣдетъ съ кѣмъ хвалитъ razem chwalić).
— §. 4. U siebie: w stancyi swojej, in jcinum Regis, bey
sich zu Hause. (*Bosn. et Slav.* sobba: izba, pokój; *Slav.*
sobni: pokojowy; Eecl. своя, своен помieszkanie).
Poslanowilem jeść objad u siebie z garkuchni. *Zab.* 5,
205. Czekał tedy Pana mego u siebie. *Teat.* 45, b,
58. et 24, c, 15. Tu mój pokój, myśl, jak gdybyś u
siebie była. *Teat.* 48, d, 56. Sans façon, bez ceremo-
nii, bez subiekcyi, tak jak u siebie. *ib.* 21, 8. (jak w
domu). Proszę do siebie, tam mi resztę dopowiesz.
ib. 26, 62. Wziąwszy pisma moje, poszedłem do sie-
bie, gdzie zastał brata. *Mon.* 61, 651. do domu, nadł
Hause, in mein Regis. Poczętą zabawiony, do siebie od-
szedł. *Kras. Pod.* 2, 229. do swego pokoju, in sein Zim-
mer. Pójdźcie do siebie dzieci, zmartwionemu tyle Po-
trzeba mi spokojnej osobności chwile. *Zabl. Zab.* 95.
Nie być u siebie w stancyi: *Vind.* vunbiti, vunpostati,
aus seyn. SIEBIEBÓJ, *ju, m.*, samobójstwo, Selbstmorb.
Zgub się siebiebojem. *Przyb. Ab.* 127. SIEBIEBÓJSTWO,

a, m., *Przyb. Mill.* 559. SIEBIELUBCA, y, m., egoista, samolub, sobek, samościece; *der Selbstludler, Egoist.* Zła Ludwik władzą swą na ludzi złych i w społeczności ludzkiej żyć niegodnych siebielubców. *Nar. Hst.* 7, 6. SIEBIELUBNY, a, e, samolubny, egoistyczny; *Boh.* sobětný. Siebielubna pycha. *Nar. Dz.* 2, 152. SIEBIELUBSTWO, a, n., SIEBIELUBNOŚĆ, ści, ż., egoizm; *Boh.* sobětnost.

Pochodz. *przedsięwziąć, przedsięwzięcie; sobek, sobić, posobny; sposób, sposobny, sposobić, przysposobić, przysposobiac, sposobność; podsobny, przedsobek, zasobny; zasiać, zaś; — 2. osoba, osobny, osobność, osobliwy; przedsię, przecię, przecięż; — 2. swój, swojak, swojski, swojstwo, swojszczeń; oswoić, oswajac; swoboda, swowola, oswobodzić, wyswobodzić.*

*SIEBIERKI Moskiewskiej, od 1000. *SIEBIERSKIEGO sukna od postawu... *Instr. cel. Lit. (Ross. vulg. сѣверскій zimny; Eccl. сѣверскій północny).*

SIEC, siekl, siece, siekę cz. *niedok.*, Siekać *contin.*; *Boh.* seči, sécy, sýcy, seeti, sekl, sekám, seku, seknauti, sekati, sekawati; *Slov.* sekati, sěcat, sáčem; *Sorab.* 1. fěkam, fěczžu; *Sorab.* 2. szěz, szěkl, szěku, szekaseh; *Carn.* sękati, sękal, sękam, (sěklám = posiekiwam); *Vind.* siezhi, fielim, fiękla, fięzhem, fekati, fekuvati, fecat, shagat; *Croat.* szech, szechem; *Bosn.* sječehi, siechi, prisječehi; *Rag.* siechhi; *Slav.* sichi; *Ross.* сѣчь, сѣкать, сѣкы; cf. *Lat.* seco; *Graec.* αἰζίζω; *Germ.* haßen; *Angl.* haek; *Svec.* haeka; *Ital.* acciare, cf. segare; cf. *Germ.* fügen); siekać eo siekierą, rąbaczem, rąbać, posiekać; haßen, haßend haßen, zerhaßen. Swoją szablą hartowną siekłeś Turkieś czola. *Bies. roz. B* 1. Siec mieczem = ciąć, haßen mit dem Schwerte. Miecz ostry, na obie strony siekący. *Rej. Ap.* 14. (obosieczny). Okrutnie się bili i siekli na się. *P. Kehan. Orl.* 1, 7. W tym pójdą do pałaszów, i nielutościwie Imą siec na się. *Simon. Sieł.* 44. Niemcy siekli się z Polakami. *Zbil. Dr. B* 4. (ra-bali się). Sieczenie się z kim *Eccl.* рукосѣчienie. — Siec łake = kosić, die Wicje haßen, mßben. Kiedy łaki sieką, tedy nie siecz dzień poile dana trzech dni; bo kto tak siecze, tedy wszystko rad zgnoi. *Haur. Ek.* 76. Niezahamowana Śmierć siecze wszystko kosą zagniewana. *Past. Fid.* 25. Ziola na łakach sieczonych pasterki zbierają; *tonsus in vallibus. Ow.* W. 465. Siec owies, kosić na grabki, den Haber schneiden. — *Phrast.* Człowiek fałszywy, i tak i owak słowa odmienią, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stojąc, insze siedząc. *We-resz. Reg.* 118. — Sieke kamienie = łamie kamienie, łupam, cieszę. *Cn. Th.* Steine brechen. — *Similit.* Siec kogo różgą, biczem = chłostać, smagać, ćwiczyc; einem Streiche geben, ihn peitschen, ihn die Ruthe geben, ihn haßen, streichen. Z różgami się rozszykują, żeby go siekli. *Wys. Ign.* 44. Wyświecając z miasta zbrodnia kat siekl miotłami. *Dwor. G* 4. Siekali się nago różgami. *Kolak. Wiek. B* 2. Nielutościwie, jak bydłę jakie go siekli. *Teat.* 8, 94. Trzykroć się na każdy dzień siekl żelaznym łańcuchem, aż do krwi wylania. *Zygr. Pap.* 78. — 2. *Aliter*: Sieką muchy konia. *Cn. Th.* 996. kołą, gry-

zą, kásają, die Fliegen fressen das Pferd. Wiatr siecze = ostry jest, der Wind ist schneidend. *Tr.* — §. *Tr. fig.* Galera ta długimi daleko siecze wiosły wodę. *Bardz. Luk.* 47. bije, porze wały, sie schlägt mit langen Rudern die Wogen. Na deskach płyną, siekąc morskie wody. *Bardz. Trag.* 549. Wybili się na morze, mocno je siekając. *Otw. Ow.* 451. Siec powietrze, die Luft durchschneiden. Są owe ptaszetom skrzydła, któremi wiatr sieką po powietrzu. *Kulig. Her.* 251. Biedna ja ptaszyna, nie mogę lotem jak przedtym siec powietrzne kraje. *Toł. Saut.* 71. Hipogryf przedko skrzydłami machał i tak przedko siekl powietrze, jak piorun. *P. Kehan. Orl.* 145. Gdy szybko wiatry siekla, głóg ją w biegu strzymał, Gdy za suknią fałdzistą kolcami poimał. *Nar. Dz.* 55. Nie uciekaj, woła, przede mną! (bo siekla nogami). *Żebr. Ow.* 20; (*fugiebat enim*, cf. ezesze). — §. Włosy się sieką = leżą, die Haare fallen auß. Jeśli się której białejgłowie włosy sieką, a temu nie rada, potrzeba naprzód wziąć na laksans; bo z cholery przypalonej najbardziej włosy się sieką. *Sleszk. Ped.* 12.

Pochodz. *siecz, sieczka, sieczna, siekacz, siekanina, siekanka, siekiera, siekierka, siek, sieknie, sieczysty; dosiec, dosiekać, nasiec, nasiekać, obsiekać, odsiecz, obosieczny, pasieka, posiekać, przesiekać, przysiek, rozsieka, rozsiekać, wysiekać, zasiać, zasiać, zasiać.*

SIEĆ, i, ż., (siatka *dem.*); *Boh.* sýt, lěč, teneto, keser, (cf. *kaserz); *Morav.* tenata; *Slov.* sýt; *Sorab.* 1. fetz; *Sorab.* 2. szösch; *Carn.* mřesha, (*ob.* Mrzeżna); *Vind.* mřesha, mřeshiza; *Croat.* mřesa, mřesieza; *Dal.* mřixa; *Rag.* mřexa, mřexiza; *Slav.* mřixa; *Bosn.* mřesgja, mřisgja; *Ross.* сѣть, мережа, мережа; *Eccl.* мрежа, мрежца, прыго, бредникъ; daß Netz. Sieć rybia, sieć ptasza, sieć na zwierza; *Жидернег, Вагелнег, Тьернег.* Sieci oczyste. *Bardz. Trag.* 122. Sieci są najwłaściwszym narzędziem łowienia ryb; mając oka, wodę przepuszczają, a same ryby otulają. *Kluk. Zw.* 5, 241. Dryga, sieć na jesiotry. *Magier. Mskr., Carn.* drąga; *Ross.* килданъ. Podrywka, sieć mała do łowienia ryb, o dwóch pałkach na krzyż, na długim kij, która się do góry podrywa. *Magier. Mskr.* Stronna sieć, sieć pomierna, służy na białe ryby. *ib.* (*Carn.* pirotneza, nozhniza; *Ross.* бережникъ, свинчатка gatunki sieć i rybactkich), (*ob.* Nie-wód, włoka, drugubica, mrzeżna). Wielką siecią nie łów, gdzie wycierzem ułowie możesz małą rybkę. *Opal. Sat.* 51; (*quod fieri potest per paucam, fieri non debet per plura*). — Sieci myśliwskie robią się z sznurów konopnych, z mniejszemi lub większemi okami; tak się zastawiają, aby zwierza wpadłego okrywały i poplatały. *Kluk. Zw.* 1, 596. *Ross.* тенето, тенето, тенета. Stawiający sieć, *Carn.* mřeshnik; *Croat.* mřesar; *Eccl.* мрежевержець, мрежникъ, сѣтникъ; *Ross.* тенетчикъ. Zajączka w sieci myśliwiec dostanie. *Zbil. Żyw.* A 2. Sieci na ptaki, bardzo subtelne, pajęczyny zowią. *Cresc.* 659. Sieć lotowa do okrycia kuropatw. *Haur. Sk.* 284. Gdy ptak na sieć patrzy, darmo sieć zastawiasz. *Birk. Kaz. Ob. K* 2. — *Pr. et alleg. fig.* Zbierajcie sieci, bo już ptacy nie lecą. *Rys. Ad.* 77. Dobry łowiec wie, jak

sieci zakładać. *Corn. Sen.* 275. Był wilk w sieci, i przed siecią; *vulpes iterum laqueo non capitur.* *Rys. Ad.* 5. (szczwany, sparzony na zimno dmucha). Nie jednego hordyńca rycecz w sieć nagnał. *Pasz. Chor. A* 5. wsadził go w kozi rozek, w ciasny kąt wegnał; er hat ihn in die Enge getrieben, in's Beckhorn gejagt. Latasz zblakana sarneczko po lesie, Samaś zostawszy bez matki, jak w sieci. *Zab.* 15, 209. jak w saku, jak w matni, wie im Saße. Z płocha przyszedł podstawa, by się z sieci wyrwał. *Rej. Wiz.* 170. Do sieci wpadnie, kto z głupiem kradnie. *Rys. Ad.* 11. (w dół). Już to za siecią. *Pot. Syl.* 505. już klamka zapadła, łyżka po obie-dzie; schon vorbey, schon zu spät. Gdy mu gniew serce tyka i rozpada, Nie już za siecią, onym odpowiada. *Chrośc. Luk.* 52. Widzicie sami, co to za sieci na was. *Nag. Fil.* 267. (sidła, łapki, dołki). Wszędy łakomstwo a swawola tak szeroko rozbiły sieć swoje, że trudno i niewinnemu, aby się z nią wybić miał. *Rej. Zw.* 78. Prawa nasze, sieć pajecza, z której się bak wykręci, a mucha uwiąznie. *Pasz. Dz.* 114. *Rej. Zw.* 224 b. (siatka pajecza). SIECIOWY, a, e, od sieci, Netz; *Boh.* tenetnj; *Croat.* mresni; *Ross.* съточный; *Eecl.* мрежный, пережый.

SIECZ, SICZ, y, z, zasiłek Kozacki, Hajdamacki; *Ross.* съча, съчь, cin Kofafen, Hajdamafenverhan. Siez Zaporo-wska jest horda Kozaków Sieczowych, mających swe w Sicyz Naddnieprskiej siedliska, aż ku granicom Oczakowskim. *Dyke. Geogr.* 5, 46. Siez, Kozacy Sicyz. *Zu-bienisk. G.* 454. Duchy owe zuchwałę tej co wódz dzi-czy Zaprawione w Smoleńsku krwią północnej Sicyz. *Teat.* 45. d, 66. Wyb. — §*. Samson w polu zapalił Filistynów siecza. *Pot. Jow.* 2, 78. SIECZBA, y, z, sieczenie, koszenie zboża; *Boh.* sečba; *Vind.* fezha, fiezha, fiezhenje, kofhja, kofitje, kofenje, daš Hanen deš Getreideš. Po deszczyku najlepsza sieczba zboża, bo się nie tak mierzwi zboże. *Haur. Sk.* 81. (*Eecl.* сечь cios, plaga). SIECZCZANY, e, a, do sieczki należący, Häffel, Häffelingē. *Os. Zel.* 66. SIECZKA, i, z. 1) *Ross.* съча; *Boh.* seč - siekanie, rabanina, rzeč; daš Hanen, Mečeln, daš Getrečel. Pierwój tam będzie okrutna sieczka, ani-żeli koronacya królewska. *Órzech. Qu.* 158. — 2) Sieczka; *Morav.* sečka; *Boh.* sekanina, řezanka; *Sorab.* 2. haxel; *Vind.* riesanje, drobnina; *Croat.* szechka; *Ross.* съчка, рѣзка; słoma drobno pokrajana dla koni, der Häffeling, (Häffel). Sieczka najlepsza pszenna, potym żytna z słomy pogodnej; owsiana chyba w wielkim nie-dostatku. *Kluk. Rosl.* 5, 115. SIECZKARNIA, i, z, ko-mora od sieczki, die Häffelfammer, Häffelingšfamer; *Boh.* řezárna. Sieczkarnia, w której w ziemie rzną sieczkę. *Swit. Bud.* 62. Przy stajni powinny być sieczkarnia, schowanie na kulbaki, szory etc. *Kluk. Zw.* 1, 180. SIECZKARZ, a, m., co sieczkę rżnie, der Häffelfünder; *Croat.* szlamorezec, szlamoszek; *Hung.* szetska-metsző, szalmametsző. SIECZKOWY, a, e, od sieczki, Häffer-lingš, n. p. Słoma sieczkowa. *Tr. SIECZNA, Math.*, li-nia dotykająca koła, we dwóch punktach części swoje mająca zewnątrz tego koła, secans. *Jak. Mat.* 1, 29. et

25. *Lęsk.* 2, 145. Linia sieczna trójkatmierska, secans trigonometrica. *Geom.* 1, 509. SIECZONY, ob. Siec. SIE-CZYSTY, a, e, siekaący; *Boh.* sečný; *Rag.* sjeejasti; *Croat.* szechlyiv, řaucnd, řaucend. Kwiat polny od sie-czystej stali Sicyty na pokos się zwali. *Nar. Dz.* 1, 28. Pałasz sieczysty. *Pot. Arg.* 575. Sieczyste dzięki. *Nar. Dz.* 2, 84.

*SIEDALEN, *SIDALEN, lna, m.; *Ross.* сѣдаленъ, pieśń kościelna, w ciągu której siedza, cin Kirchenlieb, bey dem man sigen darf. *Pim. Kam.* 241. ib. 244 etc.

SIEDLARZ, ob. Siodlarz.

*SIEDLECZKA, i, z, n. p. Duch jego jest, jak nawałność rzeki zabierającej aż do gardła, ku przewiewaniu naro-dów siedleczką próżności. *Kadz. Jes.* 50, 28. wiejadło, wiejaczka, ob. Sierleczka, die Wirtshausel. Na początku ewangelia miasto siedleczki albo wiejaczki, plewę od-wiewała, a pszenicę zostawiała. *Zarn. Post.* 5, 87 b.

SIEDLIĆ się recipr. uiedok., usiedlić się dok.; *Carn.* selem sē, seliti; *Croat.* szelitisze; *Bosn.* selitise; (*Rag.* selititi - osadzić; *Ross.* селиться, ob. Siodło, cf. *Germ.* sieden, ansiedeln); siadło swoje założyć, seinen Sitz nehmen, sich niederlassen. Orzeł siedli się na drzewie bardzo wysokim. *Sienn.* 290. gnieździ, nisset. Jastrzab' na górach się wy-soko rad siedli. *Sienn.* 291. Usiedlił się orzeł na drze-wie wysokim. *Ezop.* 126. et 47. et 65. SIEDLIŠKO, *SIEDLIŠCZE, a, n.; (*Boh.* sydlo, adj. sydelnj; *Sorab.* 1. fedližežo, fedližečko; *Vind.* fedliſhe, fedliſhe; *Croat.* szed-alische, poszadische; *Hung.* szeck; *Bosn.* sidalisete; *Rag.* sjedalisete, sjedisete, pszadisete; *Eecl.* селити, селител; *Ross.* сѣдало, сѣдалище - zedel, stołek); sia-dło, miejsce osiadania; der Sitz, der Aufenthaltort, der Wohnsitz, pr. et tr. Mózg musi być siedliskiem duszy. *Zool.* 45. — Siedlisko, plac, area. *Cn. Th.* 992. ein offner, freyer Platz.

SIEDM', iu, m., *SIEDM', i, z, Num. card. *Boh.* sedm, sedmi; *Slav.* sedem; *Sorab.* 2. szedim; *Sorab.* 1. fedem, szydem, szedmo, ssydm; *Carn.* sedm, sedem; *Vind.* fedem; *Croat.* szedem, szedem; *Rag.*, *Slav.* et *Bosn.* se-dam; *Ross.* et *Eecl.* седмь, сѣмъ; *Tatár.* sevene; *Nie-ders.* seven; *Angl.* seven; *Svec.* sju; *Lat.* septem; *Ital.* sette; *Hung.* heeth; *Graec.* ἑπτέ; *Hebr.* שבע sheba; *Ind.* sapta; *Germ.* sieben. *Pam. Warsz.* 10, 1, 107. Grób Artemizya mężowi tak kosztowny urobić dała, że go między siedm cudów świata, albo między rzeczy siedm, które świat za niejaki cud ma, liczą. *Warg. Wal.* 157. Siedm' święceń kapłańskich, siedm sakramentów, siedm grzechów głównych, siedm godzin kanonicznych, siedm psalmów pokutnych, siedmiu braci śpiących i t. d. *Pam. Warsz.* 10, 1, 111. Od siedmiu boleści, (ob. Boleść). Doskonale się Lukan wszystkich siedmiu nauk, które Łacinnicy liberales, t. j. swobodne zowią, nauczył. *Kosz. Lor.* 2 b. (siedem nauk i sztuk wyzwolonych). Wziął Jagiello księciu Opolskiemu za siedm dni siedm zam-ków; ale pod zamkiem Bolesławem siedm lat Polacy le-żeli, aż się na ósmy rok poddał. *Stryjk.* 472 (*Eecl.* седмьна - siedm lat, albo siedm dni). Umiał dobrze grać, albo w jedenaście siedm miotać. *Glicz. Wych.* L 8 b.

(pewna gra w kostki). — 2. Gdy zapalisz lampy, tedy 'wszystka 'siedm' gorzeć mają. *Radz. Num. 8, 2.* (wszystkie siedm razem). Siedm' kłosów wyrastała z jednego źdźbła bardzo pięknych; a druga siedm' także ze źdźbła jednego zwiedłych. 1 *Leop. Genes. 41.* SIEDMDZIESIĄT, G. siedmiudziesiąt, *Num. card.*; *Boh. sedmdesat*; *Slov. sedemdesat*; *Sorab. 1. fédemdeszat, szydomdeszat*; *Sorab. 2. szedmižaszet*; *Carn. sedmdeset*; *Vind. fedemdeset, fedemred*; *Croat. szedemdeszet*; *Rag. Bosn. et Slav. sedamdeset*; *Eecl. седмьдесят*; *Ross. семдесят*; dziesięć razy siedm, sześcig. Siedmdziesiąt i siedm kroć. *Sk. Dz. 850.* Siedmdziesiąt kroć, siedmdziesiątkrotnie *Eecl. седмьдесяткратно, седмьседмерицею.* — §. *Poena, quae consueverit nostro fisco applicari, siedmdziesiąt dicta, in his casibus applicetur: pro incendio, pro spolio stratae publicae, pro praesumendo gladio coram iudicio, pro nan pruestita iudicio satisfactione. Vol. Leg. 1, 14.* wina pienieżna, etne Geldstrafe. *Siedmnażesta. *Vol. Leg. 1, 55.* Wina, którą siedmnażestą zowią, w tych czterech przypadkach ma być dawana etc. *Herb. Stat. 547.* Kto przed arcybiskupem miecz wyjmie, winą siedmnażestą, to jest ezternaścią grzywien, ma być karana. *Herb. Stat. 128. et 171.* *SIEDMDZIESIĄTNICA, y, ż., der Semntag *Septuagesima*; *Rag. sedmdesetizza*; *Croat. szedmdeszetizza*; *Boh. dewětójk*; *Slov. dčwátnik.* Dla dni siedmiudziesiąt, które do postu i przyprawy do święta wielkanocnego starzy brah, niedzielą starozapustną siedmdziesiątą albo siedmdziesiątnicą zowią. *Sk. Kaz. 86.* SIEDMDZIESIĄTNY, a, e, siedmdziesiąt mający w sobie. *Cn. Th. 992, Vind. fedemredni, sześcig enthalten.* SIEDMDZIESIĄTOLETNI, ia, ie; *Boh. sedmdesatnjak*; lat 70 mający, z siódmym krzyżykiem. *Mon. 76, 801. Sak. Persp. pr. B 2*; *Vind. fedem defet lét star, sześcigjábriq.* Żołkiewski przy Cecorze mężnie się potykając, dokonał życia swego, starzec siedmdziesiątoletni. *Kras. List. 40.* SIEDMDZIESIĄTY, a, e, *Num. ord.* po sześćdziesiątym dziwiątym w rzędzie, w liczbie; *Boh. sedmdesaty*; *Slov. sedemdesatni*; *Sorab. 1. fédemdeszaté, szydomdeszaty*; *Sorab. 2. szedmižaszeti*; *Carn. sedemdesetè*; *Rag. sedamdeszeti*; *Slav. et Bosn. sedamdeseti*; *Eecl. седмьдесятный*; *Ross. семдесятый, der Siebzigste.* *SIEDMIOŁOWNY, ob. Siedmiogłówny. *SIEDMIOBRAMY n. p. gród Tebański. *Dmoch. II. 102.* siefenthörig. *SIEDMIOCHODY n. p. Nilus. *Otw. Ow. 187.* siedmionogi, siedmiorgiem odnog wychodzący, der siefenarmige Nil. Nilu papiernego rzeki siedmiochodne. *Zehr. Ow. 597*; *septemfluae.* SIEDMIODNIOWY, SIEDMIODZIENNY, a, e, tygodniowy, siefentägig, wöchentlich. *Cn. Th. 992, Croat. szedmerodnevni.* *SIEDMIOGÓRNY n. p. Rzym. *Żarn. Post. 5, 10 b. Chodk. Kost. 55, Eecl. седмохолмный, ob. *Siedmpagórkowy, siefenberqig.* Grody siedmiogórne. *Mon. 70, 556.* Rzymskie. SIEDMIOGRÓD, SIEDMIGRÓD, u, m., Siedmiogrodzka ziemia; *Boh. Sedmhady, Sedmibradska zemè*; *Carn. Erdelje, (disting. erdelzh ruber russy)*; *Croat. Erdély, (Morovlaska zemlya)*; *Vind. Erdelje, Erdelska deshela, Erdelnja semla*; *Hung. Erdély*; *Rag. Erdègl*; *Slav. Erdélj*; *Bosn. Erdegl*; *Ross. Семиградская земля*; *Trans-*

silvania, Siebenbürgen. Huni położywszy się w Siedmiogrodzkiej ziemi, rozdzielił się na siedm ufów, a w każdym mieli swego książęcia, z których każdy tam sobie zamek założył, i od tego czasu Panonia Siedmiogrodzką ziemię przewano. *Gwagn. 661.* SIEDMIOGRODZIANIN, a, m., *Mon. 75, 591*; *Boh. Sedmibradčan*; *Slov. Sedmohradčan*; *Vind. et Carn. Erdelz*; *Slav. Erdélyac*; *Croat. Erdelec, der Siebenbürger.* Obaczmyż się, budzą nas swojami przykłady bliżej Siedmiogrodzianie. *Pasz. Dz. 111.* SIEDMIOGRODZIANKA, i, ż., die Siebenbürgerin; *Slov. Sedmohradčanka.* SIEDMIOGRODZKI, a, ie, od Siedmiogrodu, Siebenbürger, Siebenbürgisch; *Croat. Erdelszki.* *SIEDMIOGĘBNY n. p. Don. *Bardz. Trag. 182.* na 7 odnog się dzielący, siedmiochody, siefenmächtig. *SIEDMIOGŁOSY, a, e, n. p. Siedmiogłosa piszczałka. *Otw. Ow. 90.* siefenstimmig, o siedmiu tonach. SIEDMIOGŁOWNY, a, e, n. p. Siedmiogłówna Hydra. *Jabl. Tel. 254. Chmiel. 1, 15.* (siedmiobista, siefenföpfig; *Vind. fedemglaven*; *Croat. szedmoglav.*) Siedmgłówny smok. *Bzow. Roż. pr. Nil siedmiogłówny. Hor. Sat. 97.* siedmiochody, siedmiogębny, siefenarmig. *SIEDMIOJEZYK, a, m., siedm języków umiejący. *Mon. 75, 591.* der siefen Sprachen fann. SIEDMIOKĄT, a, m., heptagon, figura o siedmiu kątach. *Solsk. Geom. 7. Jak. Mat. 1, 52.* ein Siebeneck. SIEDMIOKĄTNY, a, e. siefenckig; *Eecl. седмоугольный.* SIEDMIOLATKA, SIEDMIOLETKA, i, ż., gatunek cebuli. *Ład. II. N. 20. Kluk. Rośl. 1, 211.* SIEDMIOLETNI, ia, ie; *Boh. sedmiletý*; *Sorab. 1. fédemlètnet, fedemak, szodmak, (cf. siódmak)*; *Vind. fedemljeten*; *Croat. szedmeroletni, szedmak*; *Rag. sedmeroljetni, sedmoljetni, sedmerogodni*; *Bosn. sedmák, od sedam godina*; *Ross. седмилетный*; *Eecl. седмолетный*; lat siedmiu, siefenjábriq. *SIEDMIOLECIE, ia, n.; *Eecl. седмолетие, septennium.* *SIEDMIOŁBISTY, a, e, *Siedmiobiany n. p. Siedmiobiana Hydra. *Chroś. Luk. 2, 54. Zab. 14, 262. et 269. Zab. 10, 155. Zab. Siedmiobiste kręgi. Chroś. Ow. 120.* siefenföpfig. *Subst. SIEDMIOŁBICA = Hydra. Brud. Ost. D 5. Mon. 75, 591.* *SIEDMIOLICZNY n. p. rok, hebdomaticus annus. *Chmiel. 1, 180.* das Wochenjahr. SIEDMIOMIESIĘCZNY, ob. Siedmimiesięczny, SIEDMIONOGI n. p. Nil. *Otw. Ow. 586. et 648, Croat. szedmonog = SIEDMIONURTNY. Hul. Ow. 154, septemflus = SIEDMIORA rzeka. Otw. Ow. 64.* SIEDMIORAKI, a, je, SIEDMIORAKO adverb.; *Boh. sedmery*; *Sorab. 2. szedimoraki*; *Sorab. 1. szydomory, fédéméré, naszédémere*; *Vind. fedemgubi, fedempreinni, fedemverstni, fedémstrozni, fedem barti telkai, fedemfortni, fedemvifhni, fedmirni, fedem fort*; *Croat. szedmeropeldni, szedmerosztruk, szedmeri*; *Slav. sedmerostruk*; *Rag. sedmeri, sedmerobrazni, sedmeroslieni*; *Ross. седмичный, семерично, (седмерикъ miara siódmu ezetwercików)*; *Eecl. седмочастный, седмичный*; z siedmiu złożony, siefenjábriq. Siedmioraka liczba zawżdy się najwięcej s. duchowi podobała; tak czytamy w piśmie o siedmiu trąbach, siedmiu pieczęciach, siedmiu baniach gniewu bożego etc. *Rej. Ap. 6.* Duch s. darami siedmioraki. *Pieśn. Kat. 87.* O siedmiorakim syna bożego objawieniu. *Farn.*

17. Obławac krainy niedźdzyste Zwykł odnogami Nil siedmiorakiemi. *Olym. Św. G 4 b.* Siedmiorako pomnożył *Eecl. yceдmopичати.* SIEDMIORAŻNY, a, e, siedm razy się dziejący, *ŷiebenmalig.* *Moto* dopiero swą bierze ozdobe. Gdy w ogniu wytrwa siedmiorażną probe. *Kehow. 271.* Nil siedmiorażną odnogą wystaje: *septem discretus in ostia. Żebr. Ow. 115.* Nil siedmiorażny, *septemflaus. ib. 14.* (siedmionurtny, siedmionogi, siedmiory, siedmioraki, siedmiochody, siedmiogłowny, siedmiousty, siedmiogębny, siedmiorogi, siedmiorzeczny) Ajax, pan tarczy siedmiorażny, *clupei septemplexis. ib. 514, ob. Siedmioskóry.* SIEDMIORNASOBNY, a, e. — o *adverb.*; *Boh. sedmarnasobny;* *Ross. седемично,* (2. tygodniowo); siedm razy powtórzony, *ŷiebenfältig, ŷiebenmal so viel.* W siedmiornasob *adverb.*, siedm razy tyle, *ŷiebenfach. Tr. Oczy szalonego siedmiornasobne sa. 1 Leop. Syr. 20, 14.* (siedmiorakie, 5 *Leop.*). Siedmiornasób pomnożył *Eecl. yceдmepити, yceдmepати.* SIEDMIORO, rga, n., siedm sztuk czego osobliwie różnej pici; *Slav. sedmoro;* *Vind. fedmiru;* *Slav. sedmero;* *Ross. семеря, семеро,* *ŷeben Stück, ŷeben verschiedener Geschlechts.* Siedmioro dzieci. *Leszez. H. T. 255.* Z zwierząt czystych weźmiesz siedmiorgo a siedmiorgo, samca i samice. *W. Genes. 7, 2.* (siedmioro a siedmioro, 1 *Leop. ib.*). Wiele eileba macie? Oni powiedzeli: siedmioro! *Schl. Math. 15.* W siedmiore. *Otw. Ow. 499.* w siedmiore, *ŷebenfaß.* SIEDMIOROGI n. p. baranek. *Suszye. Piesn. 5, D 3 b, ŷebenhörig.* — *Impr. transl. Nil siedmiorogi. Mn. 71, 584, ob. Siedmiorażny.* SIEDMIORZEDNY, a, e, n. p. Siedmiorzedne mury Tebańskie. *Zab. 11, 534. ŷebenrüb.* SIEDMIORZECZNY n. p. Nil. *A. Kchan. 175.* SIEDMIORZEKI. *Otw. Ow. 25, ob. Siedmiorażny, septemplex. Żebr. Ow. 110.* siedmionurtny, *ŷebenflößig, ŷebenarmig;* *Sorab. 1. fedemhrebiszwaté.* SIEDMIOSKORY, SIEDMIOSKÓRNY, a, e, *ŷebenbäutig.* Tarcza Ajaxa siedmioskóra; spodkiem podprawiona była skórą wołową w siedmiore. *Otw. Ow. 499, (ob. Siedmiorażny).* Pan siedmioskórnej tarczy. *Hul. Ow. 59.* SIEDMIOSTOPNY, a, e, na siedmiu stopniach, *septempedalis. Marz., ŷebenfüßig, ŷebenstüßig.* Siedmiostopny *Cn. Th. 995.* SIEDMIOSTRNY, a, e; *Ross. седемиструнный;* o siedmiu strunach, *ŷebenfältig.* A ty o cytro, co wice siedmiustronem słodko ujmiesz słuch dotkliwy tonem. *Hor. 2, 91. Kniaż. SIEDMIOTELNY, a, e, n. p.* Siedmiotelnia łajara. *Zab 9, 248. Ejsym. Zal. 10, 251. Zell, siedmiogłosowa, ŷebenstönig, ŷebenröbrig.* SIEDMIUSTY n. p. Nil *Przyb. Luz. 129, ob. Siedmiorażny.* SIEDMKROĆ, siedm razy; *Boh. sedmkrat;* *Vind. fedembarti, fedemkrat;* *Ross. семью, седмью;* *Eecl. седмьрицка, седмици, седмьды, ŷebenmal.* SIEDMKROTNY, a, e, — ie *adverb.*; *Vind. fedemkraten, fedembarten;* *ŷiebenmalig.* Siedmkrotnego kagańce lichtarza. *Olym. Św. G 5* o siedmiu odnogach, siedmrażny. SIEDMLIST, u, m., ziele, *ob. Pępawa, kurcze ziele, tormentilla, Weibheilwurzel. Krup. 3, 155.* SIEDMŁOKCIOWY, a, e, na łokci siedm, *ŷebenfüßig.* Siedmłokciowa szata *Mon. 74, 557.* SIEDMMIESIĘCZNY, SIEDMIOMIESIĘCZNY, a, e; *Boh. sedmiměsýčný;* *Croat.*

szedmeromeszechi, ŷebenmonatlich. Siedmmiesięczny. *Cn. Th. 992.* Siedmiomiesięczny przeciąg czasu. *Mon. 74, 150.* SIEDMNADZIESTA, ob. Siedmdziesiąt kara. SIEDMNAŚCIE, astu, *Num. card.; Boh. sedmnast;* *Slav. sedmnást;* *Sorab. 1. szydornaczé, fedemnatzo;* *Sorab. 2. szedimnacezo;* *Carn. sedmnajste;* *Vind. ledemnaist, fednaist;* *Croat. szedemuajst;* *Slav. et Bosn. sedamnaest;* *Ross. семнадцать;* *Eecl. седмнадцать;* siedn nad dziesięć, *ŷiebzehn.* Xerxes miał ludu do boju 1,700,000, to jest, siedmnaście kroć sto tysięcy. *Buda. Apoph. 102.* SIEDMNAŚCIORO, rga, n., siedmnaście różnych sztuk, różnego rodzaju, *ŷiebzehn Stück.* SIEDMNASTOLETNI, ia, ie, lat siedmnaście, *ŷiebzehnjährig;* *Boh. sedmnačtiletý.* SIEDMNASTY, a, e, *Num. ord.;* *Boh. sedmnasty;* *Slav. sedmnásti;* *Sorab. 2. szedmnasti;* *Sorab. 1. szydornasty;* *Vind. ledemnaisti;* *Slav. sedamnaesti;* *Ross. седмнадцать, семнадцатый;* w rzędzie, w łaźbie poszesnastym następujący, *der Siebzehnte.* SIEDMNASTNY, a, e, siedmnaście zamykający, *ŷiebzehn enthaltend.* SIEDMNASTNIK, a, m.; *Boh. sedmnačtík;* *Carn. patiza;* *Sorab. 2. polpětník;* pieniądz 17 mniejszych wartający, *der Siebzehner.* SIEDMNICA, y, ż., tydzień: *Lat. septimana;* *die Woche. Buda. Dan. 9, 24;* *Eecl. седмница;* (sedmna siedm lat, albo siedm dni) SIEDMNIEDZIELNY n. p. czas. *Groch. W. 81.* wielki post, *die ŷeben Zästenwochen.* SIEDMPAGÓRKOWY n. p. Rzym. *Kehow. 544, septicolis, ob. Siedmiogórny, ŷebenbürgig.* SIEDMPALCZNIK, a, m., *Comarum,* rodzaj rośliny. *Kluk. Dyke. 1, 146;* *Vind. fedmiroperstna trava, fedemperstniza, daß Gänskraut, Siebenblatt, Siebenfingerkraut.* SIEDMRACKI, *septemvir,* jeden z siedmiu najwyższych rządców. *Marz. SIEDMSET, G. siedmuset, Num. Card., siedm razy sto;* *Sorab. 1. fedemo stoterni, szydorn stow;* *Slav. sedam stó;* *Bosn. sedam stotini, ŷeben Hundert.* SIEDMSETNY, a, e; *Boh. sedmisty;* *Sorab. 1. sedemostoterné;* *Vind. fedemstutni;* *Croat. szedmosztotni, szedmerosztotni;* *Eecl. седмьсотня;* *Num. ord. der Siebenhundertre;* albo też siedmset w sobie mający, *ŷebenbundert enthaltend.* *Cn. Th. 995.* SIEDMSTOPNY, ob. Siedmiostopny. SIEDMTRYŃSKI, a, ie, n. p. Co samym stronem Ausońskim służyło, *Głoszono i po miejscach, siedmtryońskich. Żebr. Ow. 5 b. septemtryońskich, północnych.*

Pochadz. *siódmy, siódma.*

SIEDŹ, i, ż., gatunek grzybów. *Jundz. 565. eine Gattung Pilze, Erdschwämme.* SIEDZA, y, ż., siadło, siedlisko, siedziba; *der Sitz, Aufenthalt, Wohnung;* *Boh. sedirna;* *Carn. seja;* *Vind. feja, fela (ob. Siolo), fedelsh, fedlu, fedetje, fedek;* *Rag. sjedniza, sjedisete, sjedalisete;* *Croat. szedalische, széd, poszadische;* *Eecl. седитва* Nigdy ziemia w swęj siedzy spoczywa *Przyb. Mill. 258.* Siedza godniejsza bogów. *ib. 262.* W eilebój swojęj siedzy niewzruszony. *Przyb. Mill. 256.* Spoczyнку siedza. *ib. 9.* Jaz abo siedza jesietrza. *Stat. Lit. 217.* Iż bohatorska duszo do siedzy pokoju. *Przyb. Luz. 298.* SIEDZENICZKO, a, n., *dem. nom. siedzenie, (ob. Siedzicé); Rag. sjedniciza, daß Sitzben, ein fleiner Sitz, sedicula, stoleczek. Marz. SIEDZIBA, y, ż., siadlisko, osada, der*

Wobuff. Słowiańskie narody prawie od pierwiastków siedzib swoich w Europie poczęły być celem obcej przemocy. *Nar. Illst.* 2, 49. W spokojnych siedzibach swoich. *ib.* 158. Brak sposobów w obronie swych siedzib przeciw garście najezdników. *N. Pam.* 6, 567.

SIEDZIEĆ, -iał, -ieli, siedzi, siedzę *med. niedok.*, Siadać (*sed distng.* siadać a Siesć) *contin.*, Siadywać *frequ.*; *Boh.* seděti, sedati, sedawati, hačeti, hačim; *Slov.* sedět; *Sorab.* 1. szejdźić, szejdźim, szejdźu, sčdžu; *Sorab.* 2. szejżesch, szejżim; *Carn.* seisti, sedem, sedim; *Vind.* fedeti, festi, fedim, fedem, zhizhati; *Croat.* sediti, sedim; *Rag.* sidjetti; *Slav.* siditi; *Bosn.* sjediti, sisti, sjesti; *Ross.* сидѣть, сидѣ; *Ecl.* сѣдѣ, сѣдѣ; *Lat.* sedere; *Graec.* ἴζειν, ἴδος; *Svec.* sitta; *Angl.* sit; *Germ.* sitzen, (cf. sieć, siąć, sadzić; cf. *Hebr.* שׂוּחַ schath, posuit; שׂוּחַ schuth, collocavit); siedzieć, *opposit.* stać, leżeć, chodzić. Fałszywy człowiek słowa odmienia, inше mówi stojąc, inше siedząc. *Weress. Reg.* 118. Siedzieć podle kogo; siedzieć niżej u stołu; siedzieć po prawej ręce; siedzieć u stołu, za stołem; siedzieć na koniu; siedzieć na poły, na pół stojąc, albo wisząc, siedzieć na półłanku, *ob.* Półłanek; siedzieć po Turceku, przysiadłszy nogi. *Cn. Th.* 995. et 4. Siedzący, *Sorab.* 1. sčdanski; *Ross.* сидящий; *Ecl.* сѣдѣщий; (*Ross.* сидеть niemogący jeszcze chodzić; сидѣлый zasiedziały). Siedzący na wyższym miejscu; *Ecl.* первосѣдникъ, (cf. przydujący). *Ecl.* высѣдѣние pierwszeństwo w siedzeniu, wyższe miejsce. Na koniu dobrze siedzi. *Njadz.* 209. er sitzt gut zu Pferde. Siedzieć w wannie, w ciepłej wodzie. *Sienn.* 279. (naparzać się w wannie). Kokosz na jajcach siedzi. *Cn. Th.* 995. — *Fig.* Siedzę jak na szydłach. *Cn. Ad.* 1056. *Glicz. Wych. K 6 b.* (stojąc jak na igłach). Siedzinam na łodzi. *Groch. W.* 568. (bardzo szybko). Wszystko nam się opak wiedzie, Siedzimy tu jak na ledzie. *Pieśn. Kat.* 168. (niebezpiecznie). — §. *Inactuose, otiose:* Siedzieć, cicho siedzieć, siedzieć w domu; sitzen, still sitzen, zu Hause sitzen. Trzeba podobno w domu siedzieć, nie mając czym szumieć po mieście. *Teat.* 22, 9. Niby pies na łańcuchu przywiązany siedzieć trzeba. *Teat.* 29, e, 25. Pożyteczniejsze mądrego siedzenie albo próżnowanie, niżli głupiego zakręć albo robota. *Plech. Sen. list.* 1, 46. My siedzimy sobie, tym się tylko szczygąc, co przodkowie czynili. *Pasz. Dz.* 111. (legartujemy). Siedzieć, niż ustać lepiej w półzawodzie. *Pot. Syl.* 55. (nie podejmuj się szaszku legawego pola). Siedz ty, milez, daj pokój. *Cn. Th.* 994. By ten był dał pokój, by był siedział, nie wtrącał się. *ib.* Choć u sąsiada gore, rozruchów tu się żadnych nie bojem, Ale zgoła w swych państwach siedziem za pokojem. *Groch. W.* 598. (mieszkamy bezpiecznie, cf. stanęca, cf. pokój). Odważ część majątku na jałmużnę, a przedź się z bogacisz, niż siedząc na złota milionach. *Psalmod.* 55. (duszając je w skrzyżni). Siedzą nad tym, co teraz na przyszłość nie waży. *Jabl. Tel.* 511. Paryski kościół siedzi w smutku bez pastera. *Sk. Dz.* 1158. (oddaje się smutkowi). — Siedzieć z kim, w posiedzeniu z kim być, w kompanii jego siedzieć, mit einem in Gesellschaft seyn; *Ross.* соедѣться

(соедѣться w sąsiedztwie mieszkać, cf. sąsiad сосѣдъ). *Ecl.* сосѣдѣти, сосѣдѣ. Do domu godownego nie wchodzi, byś miał z nimi siedzieć, i jeść i pić. *1 Leop. Jer.* 16, 8, (cf. biesiada; *Boh.* beseda, poseda, poseděnj społeczna). Gdy im z poczciwymi białemigłowami siedzieć przyjdzie, używają słów niewstydlivych. *Gorn. Dw.* 150. Jeden dla swój kochanki, by z nią tylko siedział i siedmiu na się grzechów śmiertelnych powiedział. *Nar. Dz.* 5, 99. — §. *Laboriose:* Siedzieć robiąc, siedzieć na czym, nad czym, faldów przysiadac; sitzen und arbeiten, bey etwas sitzen, über etwas sitzen. Siedzieć mi musi, robić, modlić się. *Teat.* 50, b, 16. Siedzieć nad robotą. *Teat.* 45, b, 5. Jak mól w księgach zawsze siedział. *Jabl. Ez.* 71. Najdłuższe w noc siadania nie wam nie pomogą. *Ryb. Ps.* 262. (lukubracze). Człowiek umysłem pracujący, i na siedzeniu życie prowadzący, bywa humoru kwaśnego. *Perz. Lek.* 545. (na sedentaryi). Siedziana zabawką się bawi. *Ostror. Myśl.* sedentaryja się bawić, eine sitende Lebensart führen. Rzemieślnicy ci do siedzianej przyzwyczajeni zabawki. *Tr. Tel.* 256. — §. *Poenae causa:* Siedzieć w więzieniu, wsadzonym być; sitzen im Gefängnisse, zur Strafe sitzen. Taki niech winę popada, rok siedzenia w więzi. *Star. Vol. C 4.* Siedział w kozie za zmyślony wexel. *Teat.* 29, 91. Na gardło siedzi związany. *Groch. W.* 175. O onego, co w więzi albo w łańcuchu siedzi, wszyscy się starają, by był uwolniony. *Rej. Zw.* 148 b. — §. *Fig. transl. Interesse:* Ten w głowie mi siedzi. *Teat.* 45, b, 50. tkwi mi w głowie, za uchem szczeka, es steht mir im Kopfe. — *Aliter:* Wy nie wicie, co to za dyabeł w tym siedzi. *Teat.* 11, d, 58. kryje się, tai się, tkwi, was dahinter steht. Serce ludzkie tylko sam pan bóg wie, co w nim siedzi. *Petr. Ek.* 64. — §. *De situatione, collocatione:* Siedzieć = położonym być, leżeć, mieszkać; gelegen seyn, liegen, wohnen. Starosta Podolski wziął Litwie niektóre zamki, ku Podolu i Wołyniu siedzące. *Stryjk.* 585. Miasto to przedtym na górze siedziało, teraz wszystko rozwalone. *Warg. Radz.* 160. Alexandria siedzi nad brzegiem morza Włoskiego. *Boter.* 216. Przy krawędzi góry, miasteczko Emaus siedziało. *Warg. Radz.* 155. Gdyby ta wieś miastem była, domby siedział podle domu. *Hrbst. Odp. Y 5 b.* Jak niebo od ziemi, tak prawda od tej powieści daleko siedzi. *Zebr. Zw.* 114. (odległa, odstrzelona). Abo to Polska najbliżej Turków siedzi? czy nie bliżej są Turków Wenetowie? *Gorn. Wł. II b.* Pommisz, kiedyśmy byli pospołu na żniwie? Pszenicę w ten czas żęto na siedzianej niwie. *Simon. Siel.* 81. — Pod prawem jakim siedzieć = pod nim żyć, podległym czyli poddanym mu być; unter einem gewissen Gesetze oder Rechte leben, wohnen, ihm unterworfen seyn. Miasta za własnym prawem siedzące, miały przystęp do dostojęstw w Rzymie. *Warg. Cez.* 240. Miasta, które za prawem Majdeberskim siedzą, prawo swe z Hali odnosić mają. *Szerzb. Sax.* 220. Wszyscy pod tymże prawem siedzimy, Śmierci dług równie płacimy. *Dar. Lot.* 2. — Siedzieć, mieszkać, rządzić się; wohnen, swalten und walten, Herr seyn. Wkrótce jedziesz w tamte kraje, w których

Rozyna siaduje. *Karp.* 1, 42. Ci na tym siedzieli, eo z dziadów mieh. *Lib. Hor.* 22. Moi rodzice ubodzy szlachta byli, siedzieli na czynszu. *Teat.* 22. b, 47. Człowiek stanu rycerskiego na dobrach czynszowych siedzieć nie ma. *Szczerb. Sax.* 53. Przodków naszych mestwu powinniśmy, iż tak szeroko siedzimy. *Gorn. Wł. ded.* Żeby krzywdy nie mieli od ehciwych sąsiedzi, Ale żeby spokojnie siedział, jak kto siedzi. *Jabl. Tel.* 151. Wiedzą sąsiedzi, jak kto siedzi. *Cn. Ad.* 647. *Rys. Ad.* 75. *Zab.* 11, 588. *Zabl. Teat.* 53. d, 44. (jak się ma, w jakim jest pierzu). Sąsiad wie, kto pfocho siedzi. *Haur. Ek.* 27. — §. *Fig. de variis rebus:* Żab w dziastlach siedzi. *Tr.* Suknia ta dobrze na nim siedzi. *Tr.* (dobrze leży). SIEDZENIE; *Boh.* seděnj, sed, poseda; *Carn.* sęja; *Vind.* fedetje, feja, fedek, fiedesh, fiz, zhizh, zhi-zhanje, fellu, (cf. siodło); *Croat.* szed, szedalische; *Bosn.* sjedisete; *Ross.* cnybnie; *Subst. verbale, praeter significaciones enumeratas, exprimit:* §. a) *tempus sedendi,* posiedzenie; *die Sitzung.* Na pierwszym siedzeniu synodowym, uchwalono . . . *Sk. Dz.* 406. (na pierwszej sesyi). — §. b) *locum, ubi sedent, sedem, der Sitz, Ort des Sitzens.* Chłodniec a letnie siedzenia. *Cresc.* 495. (stanki). Siedzenie na widokach, dziwowisko, miejsce ku patrzeniu na widok. *Cn. Th.* 169. miejsce, ein Sitz bey den Schaniptelen. Siadanie gąsietom na noc ma być przegradzane na ziemi. *Cresc.* 579. Siedzenie na koniu = siodło, kulbaka; *der Sattel, der Sitz im Sattel.* Siedzenie na koniu ma się utrzymywać w równowadze, i miarkować z stojeniem w strzemionach. *Kluk. Zw.* 1, 185. Wziął konia z siedzeniem. *Kras. Sat.* 58. Siedzenie w koniu, sam szrodek konia, gdzie kulbaka nalega; *daß Kreuz des Pferdes, worauf der Reiter sitzt. Cn. Th.* 991. — Siedzenie, siedlisko, siadło; *Wohnsitz, Sitz.* Jak się opuszczają nasze narodne siedzenie! *Przyb. Mill.* 555. — Siedzenie w ciele ludzkim, posładek, zadek, zadnica; *sed* siedzenie *honestius dictum. Cn. Th.* 785; *Slov.* seděnj, zadek; *Hung. segg,* *der Hintere, daß Geiß.* Siedzenie u ubrania, pludry, *foeminalia, quae foemora tegunt. Cn. Th.* 1171, *der Hofentbeden.*

Pochodz. in Verbo *sadziē.*

SIEG, *ob.* Siag, Sažen. SIEGNAĆ, SIAGNAĆ, *contr.* Siadz, sięgnął, *contr.* siagl, *cz. jedul.* Siegać *contin.*; *Boh.* sáhnutí, sahati, sahnu, sýhnu, sýey; (*Sorab.* 2. sehëgnusch, sehënsusch ciągnąć); *Carn.* sezhi, segl, sešhiem, segam; *Vind.* fezhli, fegeu, fegla, feshem; *Ross.* cnytyt, cnyat, cny, cnyat; (marnyty, marat kroczyc); rękę po co wyciągać, by dostać, by dosięgnąć; *nađ etwas reiden, langem, die Hand anstrecken.* Siegnij ręką swoją, i węzła za ogon; sięgnął, jał go, i obrócił się w łaskę. 1 *Leop. Ezod.* 4. (wyciągnij rękę. 5 *Leop.*). Sięgam czego, wysoko albo głęboko leżącego. *Cn. Th.* 994. Skąpy po onę w worek nierad sięga. *Patr. Jab.* 6. Łakomstwo ludzkie i do grobów sięga. *Sk. Dz.* 19. Kto wielu sięga, i nad zamiar łaknie, Zawsze mu czegoś w niedostatku braknie. *Hor.* 2, 125 *Kniaz.* Po coż tam sięgać, gdzie dosiada ciężko? *Mon.* 75, 722. Do cudziej kieszeni sięgali. *Mon.* 68, 206. (kradali). Nie-

sięgniona głębina. *Pileh. Sen. list.* 513. nie do dosięgnięcia, unerreichtbar. — *Recipr.* Sięgnąć się, n. p. Zawsze bóg opatrzy, aby czasu przygody było się do czego sięgnąć. *Żarn. Post.* 3, 347 b. (zkaż bracie, do czego się udać, czego się chwycić). Miał się założyć skarb polspolity, aby pod czas potrzeby, było się sięgnąć do czego. *Biel.* 422. (żeby było co brać z niego). Zygmunt do wojny się, jak pan baezny, nigdy nie sięgał, aż za wielkim przyczyną daniem. *Biel.* 315. — §. *Transl.* Siegać głosem, trąbą. *Cn. Th.* 994. mit der Stimme erreichen. Siegać strzelbą, donosić strzelaniem, mit dem Gewehre erreichen. Umiej łuk ciągnąć, umiej bronią władać, Nieprzyjaciela sięgać, a sam siebie składać. *Star. Vol. C 3 b.* Muszkiety nasze dalej nad Osmana samopały sięgały. *Tward. Wł.* 159. — *Similiter:* Każę cię zbatogować od głowy do pięści, Od pierwszej po dziesiątą także sięgnąć skórę. *Zabl. Anf.* 82. macać w nim dziesiątą skóry, biß auf die gehute Haut durchgerben. — Siegać kogo powinowactwem = dotykać się go powinowactwem, in der Verwandtschaftslinie an einen angränzen, anstoßen. Gneusz Anka króla krwią sięgał. *Warg. Wal.* 124. — Siegać kogo listami. *Cn. Th.* 995; *epistola petere,* pisać do niego, posyłać list do niego. — §. Siegnąć się na kogo, rzucić się na kogo, sich über einen machen. Ktoby zgwałcił albo sięgnął się na tego, któryby dzerzał miejsce cesarskie, jakoby się na cesarza sięgnął. *Eraz. Jez.* S 5. Łajaniem, mówieniem sięgają się na stany przelożonych panów. *ib.* S 5.

Pochodz. *dosiadz, dosięgnąć, osiadz, osięgnąć, osięgać, posięgać; posay, posażny; przesięgnąć, przysiędz, przysięgać, przysięga, przysiężny; krzywoprzysięstwo, krzywoprzysięca; wyprzysięgać się, zaprzysięgć się, sprzysięgać się, sprzysięgły; zasięgać, zasiadz.*

SIEGNIĘW, a, m., Dziwisz, Dionysius. *Jabl. Her.*

SIEJBA, *ob.* Siew, Siewba.

SIEJĘ, *ob.* Siac. SIEJOSŁOWCA, y, m., próżny gaduła; *Slov.* darmotlich; *Ross.* eyeslovoec, byeslovoec, nyctozobov, ein Wortemacher, Raufmacher. Mówili jedni: coż ten siejosłowca chce powiadać? 5 *Leop. Act.* 17, 18. (święgot. 1 *Leop.*). SIEJOCHA, y, z., ptak pewny, [siewka, posiewka; *Bradvogel, Herbstvogel* 2], ein gewisser Vogel. Gęsi, także kaczory, siejochy, kulgi, Kuropatwy, potarguj, nieśże do Jadwigi. *Bielou. Mysl.* E 2 b.

SIEK, u, m., §. 1) sieczenie, rąbanina; *daß Hauen, Hacken, Meßeln.* Nie tylko z janczarek nośnych gesto szyją, ale w sieki się rąbia. *Leszcz. Class.* 76. Rycerska sława, imię swoje, z nieprzyjacielem w polu chodząc w sieki, Ręka na przyszłe światu podać wieki. *Pot. Pocz.* 299. — §. 2) Siek, cios; *Dal.* szik, ryz; *Vind.* vlick, vlar; *Bosn.* sik, riz, *der Hieb.* Jednym siekiem przeciął. *Tr.* — §. 3) Siek, ryba; *Boh.* sekawec, cobitis taenia, *der Steinbeißer, ein Fisch; aliis idem quod Ostropysk, Iglia, qu. r.* — §. 4) Siek, oguzie, mięso przy ognie bydlęcica, barana, wieprza. *Włod., absejmer carnis cum cauda. Cn. Th.* 648. *daß Schwanzstück von einem geschlachteten Viehe.* SIEKAC, *ob.* Siec. SIEKACZ, a, m.; *Boh.* sekac; *Sorab.* 2. łęczk; *Vind.* fiezhnik; *Rag.* sjecjaz; *Croat.*

szekách, *f.* szekachieza; *Ecc.* сѣкучь; który sieczę, rąbie, rebacz, wysiekacz; ein Häner, Häfer, Eshläger, Häufer. *Cn. Th.* 995. — 2. Siekacze, zęły przednie. *Perz. Cyr.* 1, 50, *incisores*, die Schneidezähne, die Häner. — 3. Siekacz, SIEKACZKA, *i. z.*; *Boh.* sekaček; *Carn.* sekálu; *Vind.* fekalze, fekauni nosh, nosh za siekanie; *Bosn.* sje-kać, obistranica, prosjek; *Slav.* siecsivo; *Ross.* сѣка (cf. sieczka), сѣбечал; (cf. der Schneef. Bd 1 g.); narzędzie do siekania, n. p. siekacz kuchenny, ein Hackmesser in der Küche. Siekacz do siekania mięsa, flustości, jarzyny i t. d., w kuchni jest potrzebny. *Wiel. Kuch.* 428. Siekacz żelazny, do siekania gliny przyprawnej. *Torz.* 404. Siekacze zaczęły ućmać skrzydła ptaszat. *Teat.* 55. d, 85. Siekacz ogrodniczy, nóż. *Cn. Th.* 995. ein Gartenmesser, eine Hippe. Kiedy winorodne różeczki obcinają, Okrutne im rany siekaczem zadają. *Tot. Saut.* 99. Macjory winne Krzywym siekaczem ostro zacinają. *Odym. Św. D 2 b.* Siekaczka, die Zehnhaut, do obcinania różnych głąbów, osobliwie kapusty. *Kluk. Rosł.* 1, 80. SIEKALNICA, *y. z.* 1) deska, na której siekają, das Häffret; *Vind.* siekauniza; *Croat.* koszaci. SIEKANINA, *y. z.*, rabanina, rzęć; *Čemegel, Mękeley*; (*Boh.* raubenina, (sekanina, rezanka - sieczka); *Carn.* saséka, (cf. zasieka); *Vind.* saféka, (2. słonina siekana; siekanie - rzępa siekana); *Rag.* izsjezkaniza; (*Croat.* obánieza). Szczeście twoje, że ja mam rozum; inaczej byłaby tu wielka siekanina między nami. *Teat.* 15. c, B. — 2) Siekanina, SIEKANKA, *i. z.*, potrawa drobno posiekana; *Sorab.* 1. na drobne fiekana yędź; *Ross.* сѣлникъ, Сѣфактѣс, Ха-д. Ptaszki te na siekanke drobno posiekać. *Haur. Sk.* 589. Z ziela tego rzezanice albo siekanke czynią na zawarcie żołądka. *Syr.* 29 SIEKĘ, *ob.* Siec. — (SIEKIEL, SIEKIELCZYK, *ob.* Sekiel). — SIEKIEM, SIEKME, SIEKNIE, ciętym sposobem, *caesim. Macz*; *Boh.* sečmo, sečně, sekmo; (šikmo. na šikmo - przeko-, *adject.* šikmy); *Slov.* sečným způsobem; *Bosn.* sikuechi; *Rag.* sje-cimze; *Dal.* szikom; *Croat.* szekieh; *Ecc.* сѣкучьно, mit einem Siebe hand; *oppos.* pachmie, sztychem. SIEKIERA, *y. z.*, SIEKIERKA, SIEKIERECZKA, *i. z.*, *dem.*; *Boh.* sekera, sekyra, sekerka, kladnj sekera, kladnice, (cf. kłoda); *Slov.* sekera, sekerka; *Hung.* szekertze, szekertzetske; *Sorab.* 1. fěkerez, szekera, fsekera, fékera, fekerka; *Sorab.* 2. szekera, sekeraz; *Vind.* fekira, fe-ziera, fekiriza, fhirozhka, Unaidaka, zimbraka, zieple-niza, (cf. szczepać); *Carn.* zimbära; *Croat.* szekira, szekiricza, sziroelika; *Dal.* szikira; *Slav.* sikira; *Bosn.* sikirra, sjekirra, sjekirrica, nagjak (*ob.* Nadziak), bradva (cf. barta), keser; *Rag.* sjekirra, sjekiriza, sjekiricza, brádve, bradviza, magnarra, tesla, tesliza, (cf. cieśla; *Rag.* tessatti - ciosac siekiera); *Ecc.* сѣкара, сѣкара, сѣчиво; *Ital.* secure, seure, scura; *Lat.* securis; (*Succ.* sküra *falsz.*); narzędzie do rabania drzewa, die Art. Siekiera, narzędzie miesielskie. *Jak. Art.* 5, 513, (cf. topor, cksza; *Ross.* шляхта gatunek siekiery, cf. szlachta, bindas). Nie raz siekierą trzeba w dąb uderzyć, kto go chce wyciąć. *Birk. Kaz. Ob. K 5 b.* Izba zimna, dREW niemasz, słułka się siekiera. *Rej. Wiz.* 92. Spadła mu

z toporzyska siekiera w rzekę. *Sk. Żyw.* 2, 229. Opak idzie, *Russi dicunt*: sokira pływajet, toporzysze utonulo. *Cn. Ad.* 787. Tępa siekiera niewiele narąbiez. *Sak. Probl.* 212. Zła siekiera nigdy nie zginie. *Cn. Ad.* 1555. (złego nikt nie chce). Najgorsza siekiera u kowala. *Cn. Ad.* 529. (najgorsze hóty u szewca). Wszystko stracił; dano mu kija za siekierkę. *Falib. G 5.* stracił na frymarku; (cf. *Croat.* konya za svęglyu datij). Siekierze się sek umknie, kamień kosie. *Pol. Syl.* 52. Wydarł mu siekierkę z ręku. *Sk. D.* 469. *Lib. Hor.* 94. (wytracił mu broń). Już nieprzyjacieli stoi z siekierą nad głową twoją. *Rej. Ap.* 56. Dobrzeć się jest na przyszłe rzeczy rozmyślać, ale się nie tak trwożyć, jakooby już tuż z siekierą nad głową stano. *Rej. Zw.* 87 b. Czym go oni podstąpić a ułowieć chcieli, tym się sami ułowili, a prawie się siekiera swą, jako ono mówią, poucinali. *Rej. Post. P 5*; (*Vind.* náiskaka bukva k' svojemu konzu topar da; cf. bicz na siebie). — 2. Siekierni w klawikordzie, blaszki mosiężne, które uderzają o struny, ztąd się mówi: klawikord na siekierki. *Magier. Mskr.*, die Hämmel im Slavier. — 3. *Transl. fig.* Najdziesz przy młodych dworach galanty, przechyry, i wronami karmione i stare siekiery. *Klon. Wor.* 55. ewiki, szezwane, kute; bešwlagen, gebekt, fšlan. SIEKIERNICA, *y. z.*, ziele, *ob.* Wyka wonna, wlezy groch. SIEKIERONOSZY n. p. Pirakmon. *Otw. Ow.* 490; *securifer*; *Rag.* sjekironossaz; *Croat.* szekiron-osz, szekironoszeć; *Hung.* szekertzét, artragend. SIEKIEROWATY, *a, e.* — o *adverb.*, siekierze podobny, *securicatus. Cn. Th.* 996. artjörmig. SIEKIERZ, *herb*; strzała z jęczmiami i krzyżem. *Kurop.* 5, 47, ein Bap-pen. SIEKIERZYSKO, *a, n.*, zła siekiera, eine fšlechte Art. Tr. — 2. Dzierżak siekiery, toporzysko; *Vind.* te-kurni topar, der Auenstiel.

SIEKNAĆ, SIAKNAĆ *med. jednt.*; *Croat.* uszeknuti, uszek-nujem; *Ross.* сѣкнуть; osiąkać, Uerm fšctru, (cf. siekać), verjegen; (*Vind.* zhašhati). Jak woda siaknie w ziemie. Tak miszezeje ludzkie plemię. *J. Kaban. Ps.* 155. — 3. *Atw. transb.* Nos siaknął na ziemie, i noga zatarł. *Teat.* 15. c, 58. wysiaknął, die Raie mit den Jüngern fšncufen. *Teat.* 15. c, 11; *Vind.* se vseknu, uuel vseknu, se obrisat; *Rag.* usšekauti, usšekautise; *Ross.* сощитен, выощитеня, (cf. sok, soezysty). SIAKŁO-WŁOSY, *a, e, n. p.* Siakłowłosa wełna. *Otw. Ow.* 215. wilgoć zachowująca i wydająca, trichend.

Pochodz. osiąkać, wsiąkać, wysiakać, zasiąkać, zsiąkać. SIEKOMY, *a, e.*, mogący być rozsiekanym, rozdzielny; *Croat.* szechlyiv, poszechlyiv, *Ross.* сѣкомый, zeršaubar, zertheilbar. Niesiekomy, *inseparabilis. Cn. Th.* 525, de atomis. SIELANIN, *a, m.*; *Bsh.* sedlak, niwań, (*ob.* Niwa); *Slov.* sedlak; *Carn.* seläk; *Croat.* szelyän, (selyar *inquilinus*; *Hung.* zseller); *Slav.* seljanin; *Rog.* segljan, segljanin, sebar; *Bosn.* segljanin, kmet, segljanicah; *Rag.* segljanin, segljanicah; *Dal.* texäk; *Ross.* сѣлянинъ; (*Ecc.* сѣлянинъ, житель, обитатель, обыватель mieszkaniac, 2 поселанинъ, врестьянинъ, деревенскій мужикъ wieśniak); siodlak, wieśniak, der Landmann. Mieszczanie i sielanie wszyszey pewnych dni poeżę, do książęcęj spiżarni no-

- niea, sienna stodoła. *Volck. 524. Cn. Th. 996.* — §. 2) Siennik, *vel potius słomnik*, miech słomą napchany do legania na nim, *der Strobfad*; struzak. *Mon. 71, 75, Morav. zoch; Boh. žok*, posłamka; *Vind. flammni shakel*, flammnena zieha; *Croat. szlamnyak; Slav. slamnjaesa; Ross. соломеникъ*. Nadzłem w izbie sienik na kształt materaca. *Kras. Doś. 121.* 1. SIENNY, a, e; *Boh. senný; Vind. fenski; Croat. szenov, szenszki; Hung. szénás; Ross. сѣнный*: od siana, von *сен, сен*. Przy dobrym weseląc się winie Sienne wili korony. *Bards. Luk. 58.* Sienna stodoła, siennica. *Volck. 524.*
2. SIENNY, a, e, od sieni; *Ross. сѣнный*, (cf. сѣнный, сѣновный, сѣннотый cienisty); *daß Vorhaus oder die Scheune betreffend*. Jeden z odźwiernych czyli siennych. *Min. Ryt. 4, 24.*
- *SIENKO, 1. SIENIUTA: u Rusi Szymon. *Nies. 1, 145. Pot. Pocz. 476, Simeon.* — 2. SIENIUTA, *herb*; chorągiew kościelna, z której krzyż wisi kawalerski. *Kurop. 5, 47.*
- SIEPACKI, a, ie, od siepacza, ceklarzski, szarpacki, *Šāřer*. Plemie olbrzymów, chcąc wyrugować dziełne z nieba bogi, Siepackie niosło mordy i pożogi. *Zab. 12, 9, katowskie.* SIEPACZ, a, m., szarpacz, łapacz, ceklarz, uprawca; *Boh. biřic; Vind. šhibavez, łepstnik; Dal. szatnik*, (cf. szata); *der Šāřer, Senfersnecht*. Kaźdy z tych urzędników ma przy sobie 40 siepaczów, z którymi obchodzi część swoje miasta, dogładając, jeśli się jakie hultajstwo nie znajduje. *Star. Dw. 49. Pot. Syl. 527.* O siepaczach Rzymskich *Chrośc. Fars. 164.* W dom szatański czarni go porwa siepacze, *satellites. Brud. Ost. D 7.* SIEPNAĆ *cz. jedlt.*, Siepać *contin.*, podsiepać *dok.*, szarpać, rzucać kim; *einen herum reißen, rütteln, schütteln; (Ryt. zjepati vlase s glaveo' lacerare crines; cf. Vind. topsti' rozgami smagó, chlostać).* Wilk ten rozjuszony wszystkie dobytki siepał wielkim gwałtem i nieprzyjaźnieliskim je słał na ziemię kształtem. *Otw. Ow. 447.* Nieszczęsna siepa wjeżone swe włosy. *Otw. Ow. 551.* szarpie, rwie, *je rausf ihr Haar.* Siepa, dlabi, neka mię mdła białogłowska reka. *Chrośc. Ow. 101.* Wielka potęga w jej warkoczu, który jak raz oko z serca siepnie, Przyjdzie się łapać i paść od impetu. *Zab. 15, 224.* (machnie, uderzy). Złodzieje miru nie mają, Wszędy gonią ich i wiążą, wszędy ich siepają. *Klon. Wor. 57.* Przybiegli w posiepanym a podrapanym odzieniu. 1 *Leop. 1 Mach. 5, 15.* — §. Ból, wrzód, rana, siepa mię: piecze, dreczy: *die Wunde brennt, jřřtřt, řřmerzt.* Kwiat ten na dymienie przyłożyć, siepanie i targanie w niej usmierza. *Syr. 682.* Proch ten, gdy na wrzód przyłożysz, wszystko bolenie i siepanie ulży. *Sienn. 275.* alleš řřmerzen und Reißēn. Otręby pomagają przeciwko kłóciu, na bolączki i na bolesne siepanie w cieple. *Spicz. 155.* Ból wielki w żołądku siepający. *Comp. Med. 191.* ein jřřfender řřmerz. — *Recipr.* Siepać się, usiepać się: szarpać się, pasować się, mocować się, walczyc; *řřngen, kämpfen, řřh herum reißen.* Rozrywa sobą więzy, siepa się daremnie. *Bards. Trag. 285.* Z niebem trudno się nam siepać. *Pot. Arg. 511.* W sworach, kiedy psy idą, nie trzeba im nie ciskać, bo się usiepają, powikła... *Ostrov. Myśl. 46.*
- SIERADZ, a, m., miasto w W. Polsce. *Dykc. Geogr. 5, 48, eine Stadt in Großpolen.* (cf. [Thracoulytr. Serety 2], *Ture. seradium, serrai arz*). SIERADZKI, a, ie, n. p. Województwo Sieradzkie. *Dykc. Geogr. 5, 48.*
- SIERAK, a, u, m., [siermiega, sukmana 4], gatunek sukni, (cf. serdak, cf. sierć, siraczany), eine Kleidung. Sierak wytartý, w którym w domu chodziła. *Min. Ryt. 2, 189.*
- SIERBSZCZYŻNA, *ob Sierp'.*
- *SIERĆ, SIERŚĆ, SIERCHL, i, ż: *Boh. srst; Sorab. 1. Ierstka, Iertze seta, cf. szorstki; Ross. шерсть, шерстка (wełna); Rag. dlakka; Vind. dvaka; §. 1) daš furze Haar auf den Fellēn der Tiere. Ze skóry ciało zwierzęce otulającą wyrastają albo włosy długie, albo sierć krótka, albo wełna, albo futro. Kluk. Zw. 1, 50. Siercią bydlęcą wytykają się poduszki do siedzenia na krzesłach, na pojazdach. Kluk. Zw. 1, 258. Sierć końska, Carn. et Vind. fhima, końska dlaka; Rag. kostrēt. Sierć krowia, kozia; Croat. arovza, (arovník: materac). Sierć zajęcza po myśliwsku Turzyca, (qu. v.). Gdy koźle do owcy przysadza, urosię na nim miękka wełna albo 'sierchl. Glicz. Wych D 4. Postawy z sierści kozić. 5 Leop. Exod. 25, 5. (z wełny kozić. 1 Leop.). Skubanie 'sierchli. Glicz. Wych. Sierść z jego kożucha za relikwie skubli. Sk. Dz. 1001, ob. Runo, Jlefen von Wolle. Wilk siercią owczą pokryty. Bark. Zbar. D. (skóra owczą, runem owczem). Była mi nie zostało ani jednę sierci. Zimor. Siel. 229. ani jednego kopyta, auch nicht eine Klaue von meinem Viehe ist mir übrig geblieben. — §. 2) Sierść, masć, farba konia, wolu etc., *Ross. шерсть, die Farbe eines Pferdes, Schiens u.* Sierści albo masci koni są wielorakie; główne są czarna, biała, czerwona i brązowa. Kluk. Zw. 1, 165; gniają, eisawa, wronia, bulano, kara etc. *Końsk. Lek. 5.* Żelazna sierść, żelazny koń. *Rys. Al. 79.* — *Prov.* Znajmy się po sierść. *Rys. Al. 81.* Znam cię wskróś, znam po sierci farbowany lisie. *Min. Ryt. 1, 228.* Znać po sierci zwierza, z mowy człowieka. *Zygr. Pap. 154, Slov. po sršti wěcka poznáš.* Nie twojej sierści, któregoś pragneła Młodzieńca, już go sobie insza wzięła. *Petr. Hor. 2. Mb. nierównia ci, nicht deineš Gleichen.* Jezus wskrzesał Łazarza, wierę nie po sierci, Gdy Łazarz Jezusowi okazał śmierci. *Pot. Zac. 7.* nie na rękę, niedogodnie. SIERCISTY, SIERŚCISTY, a, e; *Boh. et Slov. srstnatý; Hung. sertés; pelen sierci, voll furzer Haare.* (Sorab. 1. ferstzoyitē fetusus, cf. szorstki; *Ross. шерстистый wełnisty, шерстяной wełniany*). Skóra sierściasta. *W. I Reg. 49, 15.* Włosiennica siercista ostra. *Sk. Dz. 1005.* Dżkie i 'szerściste wory, chea mieć znakiem ostrój enoty. *Nar. Hst. 5, 455.**
- Pochodz. 'siraczany, sierak; nasierszaly; siermiega; sierszen', szorstki.
- SIERDZIĆ się *recipr. niedok.*; (*Boh. zsrđnatēti animum capere; Carn. serdim se, (serd) ira; Vind. fard, ferd ira, ferditi, gnjievati: gniewać kogo; Croat. sderditisce, lyutimsze; (szērdim kogo iratum facio); Bosn. sercitiše,*

srriditise, srricitise, serdittise, sardittise, gljuttitise; (srrieba ira; *Rag.* sarduti = gniewać, sargba, sarditos ira; *Sarde Furiar;* *Slav.* sêrdba ira); *Ross.* сердиться; (посердиться, поосердиться, приосердиться rogniewać się; осердить, rozżłościć, осерчать rozgniewać się, сердить, serżyć gniewać); (*Elym.* serce = gniew); gniewać się, srożyć się, srożyć; (*Ecl.* полотъвати), sif er-jürnen, sif ärjern. Sierdzi się, a nie ma na eo. *Cn. Ad.* 1056. Basami sieje, gniewa się i sierdzi. *Zab.* 16, 218. Poeta obyezaje zle u chłopiat widząc, Poczał się na nie sierdzieć, do ludzi ich hydząc. *Groch.* W. 580. Niemasz się o eo sierdzieć, swarzyć. *Cn. Ad.* 617. (nie wielka szkoda). — (SIERDZIENIE czopowe, *boulons*, nazwisko okowu łoża. *Jak. Art.* 1, 272, der eiserne Beschlagn der Fawette. SIERDZIENIKI, n. p. Legary w obu końcach są opatrzone sierdziennikami, na zawiąskach przynitowanemu do legara. *Jak. Art.* 2, 501). — SIERDZISTOŚĆ, *SIERDZITOŚĆ, ści, ż., gniewliwość, opryskliwość, zapał; *Boh.* srdnatost; *Carn.* serditnost; *Vind.* ferditje, divjoferdenje, ferditnost, hitroferdnost; *Croat.* szêrditoszt; *Bosn.* srriditost, srrieba, serditost, sergba, srrieba, sarditost, sareba; *Rag.* sarditos, sargba, rã-sargba, rasarda, jáher žern, Grimn, Hige, Higgjkeit, žerun. Tak wielką moc miały łagodne słowa, iż owa sierdzitość w ludziach ugasła. *Budn. Apoph.* 145. Grozi lwa najeżona grzywa i siedzistość. *Przyb. Ab.* 141. Same dzikie zwierzęta, przestając z ludźmi, łagodnemi stają się, i najśrodsze bestye sierdzitość swą składają. *Pileh. Sen. gn.* 295. Przeciwno nieprzyjacielowi niech żołnierz używa sierdzitości swój. *Gorn. Dw.* 25. SIERDZISTY, *SIERDZITY, SIERDZIWI, *SERDZIWI, a, e. — ie et o adverb.; *Boh.* srdnatý; *Carn.* serdit, sirdit; *Vind.* ferdit, fardit, ferditliu, hitroferden; *Croat.* szêrdit, szerdito; *Bosn.* sardit, serdit, srridit; *Rag.* sardit, sargbën, sercjan, sãrdan; *Ross.* сердитый, сердитка; *Ecl.* аровидный; (*Ecl.* оуеръдиль pilny), (cf. *Gall.* hardi); opryskliwy, gniewliwy, zapależywy; bigig, grimmig, žerunig. Jastrzebie łeeno się rozniewają a sierdziwi są. *Crese.* 688. Rozdrażniony będąc sroźce zwierz sierdzisty, Nie lżej sam sobą rzuca nad piorun ognisty. *Otw. Ow.* 516. Sierdzity gniew. *Rej. Zw.* 78. Sierdzisty Mars stał tnie, co potknie. *Zab.* 6, 146. *Min.* Mars serdziwy gwałtem się wdał w towarzystwo dobrotliwych planet. *Mon. pr.* B 6. Sierdzista Białogłowa w dzień i w nocy przynagła mężowi, aby Piotra zgładził. *Krom.* 166. Każdy się brata swego krwi sierdzistym sercem pomścić chce. *Gorn. Dz.* 69. Moskiewski z wydania królowny za księcia Finlandzkiego bardzo sierdzisty był, a tym gniewem obostrzony ku Litwie się oburzył. *Biel.* 555. W każdój się rzeczy bardzo sierdziwym a przykrym i nieubłaganym pokazuje. *Kosz. Lor.* 55. Nie dotkaże moc nigdy sierdzista, eo łagodność i dobroć. *Jabl. Ez.* 56. Po głosie spornym a sierdziwym, po głosie spokojnym i wolnym, poznać umysł. *Budn. Cyc.* 76, *Kosz. Cyc.* 94. Zważpiwszy o sobie, tym się sierdziwiej a uporniej potykał. *Kosz. Lor.* 154 b. Machabeusz sierdziście wojnę podniósł przeciwko nieprzyja-

cielom. *Gil. Kat.* 111. Trzeba do tego ludzi śmiałych, meźnych, sierdzistych. *Petr. Pol.* 2, 275, gorliwych, cifrig, bigig. Skauras był człowiek surowy, mowca sierdziwy. *Kosz. Cyc.* 67. Gotowy fryd, gdy trafi na serdya serdyt. *Kekow. Fr.* 46. (kosa na kamień). Będę ja wiedział, jako przytępić mu rogi, I choć serdyt, przecięz go ja go nabawię trwogi. *Morsz.* 154. Porwał się, ale zginał, serdyt, a nie duży. *Pol. Arg.* 548. (gniew bezsilny, nie jest silny; *vana sine viribus ira*). Niechaj też ma lwie serce, kogo starość znuży, Coż o min ludzie mówią: serdyt a nie duży. *Pol. Arg.* 410. *Russ.* *Sierdya sobaka wołkom strawa. *Birk. Chodk.* 41.

*SIEREBRZESZCZYŻNA, (cf. srebro), ob. Sierpszczyzna. *SIERLECZKA, i, ż, SIERLECZA, y, ż., wiejadło, wiejadło, wiejaczka, die Wurjhaufel, (cf. siedlecza). W ręce jego sierlecza, a wycześci bojowisko jego. *1 Leop. Math.* 5, 11. (kopata. *Bibl. Gd.*). Rozmiece sie sierlecza. *1 Leop. Jer.* 13, 7. (wiejaczka. *5 Leop.*). Bo w ręku jest jego (Chrystusa) Sierlecza, a ta będzie chędożone Przeu bojowisko zboża rozheznego. *Odyn. Św.* 1 2 b.

SIERMIEGA, *SZERMIEGA, i, ż., SIERMIEŻKA, i, ż., dem.; *Ross.* сермяга, ермага; proste chłopskie suknioko, grubie Bauerntuch; gruba chłopska suknia, gunia, sukmana, ein grubtuchener Bauerntittel; *Ross.* зиниць, зинунчикъ, (cf. żupan). Chodzi on w siermieźce, by jako chłopsko. *Pap. Przyk. C* 2. Za pługiem chodzi w łapciach a w siermieźce. *Stryjk. Turk. e.* Wodę wazi bosy w zlej siermieźce. *Pasz. Dz.* 51. W chłopskim odzieniu i siermieźce grubej. *Pol. Arg.* 60. One wory grube a žalobne siermiegi. *Gil. Kat.* 284, (ob. Part). Ubić iński porzuca, a siermieżkę wieśniaka prostego frymarkiem bierze. *Baniał. K* 5 b. Cnota w podłej siermieźce, występki w purpurze. *Kras. W.* 4 — 8. *Transl.* Chrystus siermiege człowieczeństwa na się przyjąć raczył. *Psalm.* 101. SIERMIEŻNY, a, e; *Ross.* ермажный; von groben Bierbaaren, grub zusammen gewebt. Sukno proste siermieżne. *Sat. Lit.* 595. Siermieżne suknie. *Budn. Apoph.* 90.

SIEROCIEĆ kogo cz. niedok., osierocić dok., sierotę kogo uczynić, pozbawić go rodziców, lub dzieci, zgoła o samotność go przyprowadzić; *Vind.* srotiti, safrutiti, pofrutiti; (*Hay.* osiromãsciti, dovësti na siromãsetvo pouperare), einen verwaist machen, einen der Seinigen herauben. Juze ich sierocię nie będziesz. *Budn. Ezech.* 56, 12. (więcej ich nie osierocięz. *Bibl. Gd.*). Wojny sieroca niedożęzne rodzice. *Przestr.* 49. Jak osierocił miecz twój niewiasty, tak osierocięje matka twoja. *Budn. 1 Sam.* 15, 52. Popilius posłany do Antyocho, aly wojsko jego z Egiptu wyprowadził, a synów Ptolomeusza żeby nie sierocił. *Pap. Przyk. B* 2. (nie ubożył, pozbawił dziedzictwa). SIEROCIEĆ neutr. *niedok.*, zsierocić, osierocić dok.; *Ross.* еиротить; sierota się stać, swoich postradawszy samotnym się zostać; verwaist werden, nach Verluste der Seinigen verlassen und einsam bleiben. Daj, aby jego synowie zsierocieli, a żona jego wdowa była. *Wróbl.* 200. Przerzchym ja biedna matka miała osierocić po obu was jednego dnia. *Budn. Genes.* 27, 45. Ojezyżnę

w stanie zsierociałym wziął w opiekę. *Bardz. Luk.* 151. Mało nie rok osierociała stolica papieżka, aż Bonifacyusz obrany. *Sk. Dz.* 616. SIEROCTWO, a, n.; *Boh.* syroba; *Sorab.* 1. férótstvo, dżeczi zhubeno, nana ha ma-czeře zhubeno; *Rag.* sirotinstvo, sirotigna; (cf. siromasctvo; *Croat.* szirimàstvo pauperies); *Croat.* szirotin-sztvo; *Ross.* сиротство, сиротствованіе; §. 1) osierocenie dzieci po utracie rodziców, (ob. Ojcosieroctwo), rodziców po utracie dzieci; małżeństwa, po utracie męża lub żony; die Verwaisung, der Waisenstand, Wittwenstand, Wittwenstand. *Kanc. Gd.* 298. O jak żalose sieroctwo człowiekowi, Kiedy w podaszłym dzieci straci wieku. *Morszt.* 268. Patrzy, jakie było sieroctwo tój ubogiej matki. *W. Post. Mn.* 546. — §. 2) *Collect.* Sieroty, Waisen. SIEROCY, SIEROTSKI, SIEROCIŃSKI, SIEROTNY, SIEROTCZY, SIEROTCZYN, a, e, od sierot, Waisen; *Boh.* syrotčj; *Sorab.* 1. férótžiné; (*Vind.* frofhen, fromazhen - nędzny, potrzebny; *Rag.* siromäh, siromaseni pauper; *Croat.* szirimach); *Rag.* sirotinski; *Croat.* szirotinški; *Ross.* сиротскій; *Eccl.* сиротиніи. O sierocińskie i o wdów ubogich sprawy usilnie zastawował się. *Krom.* 585. Sierociej intraty rachunek. *Ustrz. Alg.* 2, 129. Każdy sąd opiekuński ma księgę jednę opiekuńską czyli sierocińską trzymać. *Gal. Cyw.* 1, 85. Czyja to ta wieś tak nieporządna? zwyczajnie, sierocińska odpowiedział. *Kras. Pod.* 2, 19. Osła sierotycznego zaganił, i brał w zastawie wofu wdowiniego. 1 *Leop. Job.* 24, 5. (sierotczego. 5 *Leop.*). Sierotskie dobra na drapież okrutnym tyranom podają. *Birk. Zyg.* 18. Pobijają go sierocę ży wyłane rzewnie. *Pot. Arg.* 568. Sierotny dom, orphanotropheum. *Mącz;* *Sorab.* 1. férótow dom, férótneneza, ferótowna; *Ross.* сиропитальня, сиропитальный домъ. SIEROTA, y, masc. et fem., SIEROTKA, SIEROTECZKA, i, ž, dem.; *Boh.* syrotek, syrotček, syrůbč; *Sorab.* 1. féróta, ferotka; *Sorab.* 2. fyrróta; *Carn.* siróta, srota, srotéz, sroteza, srotiza, edinžčl; *Vind.* frotta, frotle, firrotta; *Croat.* sziróta; *Slav.* siróta, (siroma - ubogi); *Rag.* sirotta, sirotizza; *Bosn.* siróta, sirotiča, (siromah - ubogi); *Ross.* сирота, сиротина, сиротня, сиротника; (*Elym.* *Eccl.* сиръ; *Boh.* syry - opuszczony; cf. *Chald.* ܣܝܪܝܐ zerich, indigus opis; cf. *Hebr.* ܫܪܚ sarach, residuum esse, superesse); §. 1) któremu lub której rodzice zmarli, der Waise, die Waise. Sierotami nazywają tych, którzy ojca nie mają. *Groick. Obr.* 291. Sierotą być *Ross.* сиротствовать. Zład nazwany sierotka, żeś z małoletności swojej, ojca z matką utracił *Steb. pr.* Gdzież ten jest, któryby ogarnął sierotkę błędnego? albo tołaka opatrzył w nędzy jego? *Rej. Żw.* 190. Jestem uboga sierota, opuszczona, nie wiem nawet jakich rodziców miałam. *Teat.* 54, 6. Młoda dziewczyna rodu szlacheckiego, i sierota. *Teat.* 20, praef. Gdy sierota do lat zupełnych jeszcze nie przyszedł... *Gal. Cyw.* 1, 109. Sierota dziurę zatkać wszędzie. *Pot. Syl.* 121. Kto ma być sierotą, lepiej się nie rozdzić. *Pot. Arg.* 560. Sierota cięższa niż kamień *Rys. Ad.* 65. Mężu! ty chcesz uciec w pusty świat daleko I pod moją sierotki zostawić opieką? *Przyb. Ab.* 228.

Płaczcie stróża swojego panieńskie klasztory, Ubogie sieroteczki i szlacheckie cory. *Groch. W.* 126. — §. Sierota, po stracie dzieci osierociały lub osierociała; ein verwaister Vater, eine verwaisite Mutter. Wezoram był ojcem, a dzisiaj sierota, Miałem, ach miałem w swym domu skarb drogi. *Zab.* 15, 266. Emil Paweł, który tak wiele miał synów, że ich darował innym familiom, sierotą z nienagła został. *Warg. Wal.* 184. — §. 2) Sierota po żonie - wdowiec, der Witwer; sierota po mężu - wdowa, die Witwe. Świeżo po mężu zostawszy sierota. *Pot. Arg.* 7. — §. Sierota, aliquando pro egeno et mendico usurpatur. *Cn. Th.* 997. ein armer Verlassener. — §. 3) Sierotki, pory, dziurki potowe, die Schweißlöcher. Powietrze wilgotne pory, które drudzy sierotkami zowią, w ciele otwiera. *Cresc.* 4. *Syzt. Szkł.* 67. et 75. et 242. W wodzie tak długo siedzieć, póki się skóra nie zacerwieni, i sierotki się na nią nie wydadzą. *Petr. Wod.* 41.

SIERP, a, m., SIERPIK, a, m., demin.; *Boh. et Slov. srp;* *Sorab.* 1. ferp, ferpik, szerp, szerb; *Sorab.* 2. szerp; *Carn.* sèrp; *Vind.* ferp; *Croat.* szèrp; *Dal.* szarp; *Hung.* sarlò; *Rag.* sarp, sarpich; *Bosn.* sarp, serp, srip, sarpicel, sripicel; *Eccl.* сръпъ, сръпчикъ, сръпикъ; *Ross.* сръпъ, сръпикъ, горбуша; cf. *Gall.* serpe, sarpe, echarper; *Lat. med.* sarpere; *Germ.* scharben, farben, farje; *Graec.* ἄσπις; cf. *Germ.* der Usherper; *nostr.* szarpak, szarpać; cf. *Germ.* scharf; cf. *Lat.* scirpus; *Carn.* serpiza; (cf. *Serb.* Sorab); sierp, naczęłzie zębate do żęcia zboża, die Sichel. Sierpy do trawy mniejsze są i bez zębów; do zboża zaś większe, i mają nieznaczne ząbki. *Kluk. Rośl.* 2, 164. et 5, 121. Sierp od trawy *Boh.* kosalec, klepanec. Ziola zdarzone, część z korzeniem zdrowym Wyrywa, część sierpikiem skrawa mosiądzowym. *Żebr. Ow.* 167. Teśak abo sierp na obcinanie ciernia lub ostu potrzebny. *Bt. Nar.* 4, 440. Sierpik ogrodowy *Ross.* бороздникъ. Sierpa trzeba ozimnie, kosa się zejdzie jarzynie. *J. Kehan. Dz.* 262. Owdzie ze rżyska powracają żeńcy, Ci ostrozebe kłosistemi więncy Obwodząc sierpy, płasą... *Zab.* 9, 17. Grad zboże tak pobił, iż nie było po co z sierpem wychodzić. *Gorn. Sen.* 116. — §. 2) Sierpy, herb; trzy sierpy do góry końcami; ręka z obłoku trzyma je. *Kurop.* 5, 48, ein Wappen. — (SIERPANKA, i, ž., *Ross.* сёрпанка; tkanka cienka, niby siatki od much w oknach, [letnik, Rittel, ob. Serpanka 2]; *Schleyer, Zillegentuch, febr dünne Gewebe.* Za łokieć sierpanków sześć groszy. *Stat. Lit.* 595.) — SIERPIEŃ, imia m; *Boh. et Slov.* srpen; ósmy miesiąc w roku, *Augustus. Haur. Sk.* 488. der Merdigungnat; *Sorab.* 1. ženez, žneyska męszacztwo (ob. Żać), prażne męszacztwo, prażnik (ob. Prażnik); *Sorab.* 2. jazmenski (ob. Jęczmień, *Sorab.* 2. jazmen; cf. żnojski - lipiec, ob. Znoj); *Carn.* serpan male *Julius*, serpan velike *Augustus*; *Vind.* ferpan, fedemnik *Julius*, olemnik, gospojnik *Augustus*; *Croat.* szèrpèn. jakopovsehak *Julius*, velikomeshnyak, věrssan, kimovč, kolovoz *Augustus*, (malomessnyak *September*, klaszen meszcz *Junius*, cf. kłos); *Dal.* szarpan *Julius*; *Rag.* sarpagn *Julius*, kolovoz *Augustus*; *Bosn.* serpagn,

lugl, sripagn *Julius*, kolovoz *Augustus*; *Slav.* sèrpanj *Julius*, kolovoz *Augustus*; *Ross.* Аврустъ.) Sierpień od sierpa rzeczony, bowiem tego miesiąca już wszelkie zboża sierpa a żniwa potrzebują. *Cresc.* 695. *Chmiel.* 4, 192. Sierpień kłosa kosi. *Min. Hyt.* 4, 191. Zima nie przynosi pożytku; ale bez niej nie zbiera sierpień. *Mon.* 64, 255. (żniwo). SIERPNIOWY, a, e, od sierpnia; *August.* SIERPSZCZYŻNA, y, ż., [właściwie serebszczyżna: danina w srebrze początkowie jako pogłównie Tatarom z Rusi opłaćana, którą później i wiele książęta litewscy z ziem ruskich pobierali. *Lachowicza Pamiętnik str.* 100, 101, 107, 279. — 4] n. p. Niepobożnymi podatkami, winami, sierbszczyżnami ludzi w swych imionach obciążył. *Stat. Lit.* 255. Serebszczyżna, sierbszczyżna, *ib.* 215. *Contributio generalis super universam Lithuaniae inst'uta, alias serepszczyżna 360 grossorum.* *Dub.* 50. Nie będziemy mogli ani sierbszczyżny, ani płatu żadnego i nijakiego poboru ustanawiać aż na sejmie. *Stat. Lit.* 59. et 87. Podatki ziemskie, to jest, pogłównoszczyżna, serepeczyżna. *Vol. Leg.* 2, 794. Na sejmie Wileńskim r. 1551 serepeczyżnę na wszystkie ziemię Litewską, Ruską i Zmudzka, na trzy lata, od sochy po 3 groszy, uchwalono. *Stryjk.* 750. Jagiello dobra duchowne wyzwolił od wszelkich podatków, serepizn, podwad etc. *Stryjk.* 446. podatek sierpowy, *Eidfelgeld*, eine Abgabe. Imię tego podatku od srebra wywodzi, i pisze Sierebrzeszczyżna *J. W. Czacki*, n. p. Pieniężna danina, dla różnicy od danin *in natura*, nazywała się w Litwie od słowa sierbro śrebro, sierbrzeszczyżna. *Czack. Pr.* 1, 202, cf. pokonewskie. SIERPIK, a, m., §. 1) *dem. nom.* Sierp, *qu. v.*, daß *Eidfelchen*. — §. 2) *Botan.* Sierpiak; *Boh.* srpek, ziele, jeleni trank, ma liście zakłowane ostrokolące i rzeżące, jak sierp, *serratula*, *Echartenkraut*, *Echarte*. *Syr.* 1159. et 1254. *Sienn.* 78. *Kluk. Dyke.* 5, 74. *Kluk. Rosl.* 2, 255. *Vind.* ierpiza. SIERPNICA, y, ż., *Sium Fulcaria*, gatunek Morka. *Kluk. Dyke.* 5, 84. *Sienn.* *Eidfelkraut*, *Eidfelmarf.* SIERPO-DZIÓB, a, m., ptak, *Tantalus falcinellus*; *Ross.* kapa-bauka, der *Eidfelchnabel*, *Eidfelchnäbter*. SIERPOWATY, a, e, — o *adverb.*, na sierp pochodzący, *siedelsförmig*; *Ross.* серповидный, *falciformis*. *Perz. Cyr.* 1, 155. Pierwszy oddział błony mózgowej. sierpowaty, *ib.* 58. SIERPOWY, a, e, od sierpa; *Vind.* ferpen, *Eidfel*. Sierpowy trzonek. *Kluk. Rosl.* 2, 164. Kowal sierpowy; *Boh.* srpujk; *Vind.* ferpac, ferpni kovazh. SIERPOŻEŃCA, y, m, sierpem zboża żyznający, der *Eidfelshütter*. Tamteżne trawy znają sierpożeńców. *Otw. Ow.* 550. (*Rag.* *sarponossaz falcifer*).

SIERSZĆ, *ob.* Sierć.

SIERSZEN, SZERSZEN, ia, *et* sznia, m.; (*Boh.* sršeň, sršan, (*verb.* sršjm, sršeli bęczeć); *Slov.* sršeň; *Sorab.* 1. scherschen, scherschlyn; *Sorab.* 2. scherschen; *Carn.* sershen, zhmèl; *Vind.* ferhen, ferchen; *Croat.* szerssen, ztershen, kebèr; *Dal.* starmel; *Slav.* stèrshèn; *Bosn.* strisce, strimegl, starmegl; *Ross.* мепиуъ, cf. *Dhd.* שרייפער, cf. *Hebr.* זראש, *crabro*; §. 1) die Hornß; *vespa crabro*, gatunek osy, ale wielki, ża-

dłem i szczekami rażąc, nabrzniałość znaczną z bólem sprawuje. *Zool.* 129. *Kras. Baj.* 17. Kadzę tych sierszeniów nie drażnić. *Birk. Zyg.* 12. (nie budzić licha, nie jatrzeć sierdzistego). Ma sierszenie w nosie. *Dudz.* 61, *Slov.* gako sršeň, kokotliwy, osa, opryskliwy, ezopurny; aufbrausend, hügig. — §. 2) Mniejsze działko, sierszeń, wyrzuca 2 1/2 uncji żelaza. *Archel.* 11. eine Art kleiner Samen. SIRSZENIOWY, a, e, od sierszenia, Hornissen; *Boh.* sršnowý.

SIERZP, *ob.* Sierp. *Dudz.* 29.

SIEŚĆ, SIAŚĆ, siadł, siedli *f.* siedzie, siadę *med.* niedok, Siadać *contin.*, Siadywać, siaduje *frequ.*, (*sed* cf. siedzieć); *Boh.* sýsti, sednauti, sedati, sedawati; *Sorab.* 1. szejnucž, fèdam, szejdacž; *Sorab.* 2. sze szèdnuseh, sze szidnuseh, szinuseh; *Carn.* sèdam, sèsti, sèdl, sèdèd, dolzhikam; *Vind.* festi, fèdèu, fèdla, fèdem, dolfesti, dolzhizhati; *Croat.* szeszti, szèdam, poszagujem-sze; *Rug.* sjesti, sjedam, sjedati; *Bosn.* sisti, sjesti, sjediti, posaditse; *Ross.* сѣсть, сяду, усѣться; *Ecol.* сѣдаюся, сядуюся, разсѣдаюся rozsiadać się, padać się, pękać); siadę po staniu albo przyszedłszy gdzie zinać, usiadać; sich nieder setzen, nieder lassen, sich setzen. Czy się im siadę podoba nad źródłem przejrzystym, Czy na podłożonym wzgórk, czy w gaju cienistym. *Przyb. Milt.* 74. Niech pani sjada do fryzowania. *Teat.* 25. c, 11. Siadajmy do stołu. *Teat.* 51, 65. Gdy przyszło siadać do stołu, sadowiono każdego wedle rangi. *Kras. Pod.* 2, 150. Chodźcie, obiedwajcie! i siedli i jedli. *Biał. Post.* 110. Xiądz pleban siadł do konfessionału słuchać spowiedzi. *Niedz.* 55. Przez dłuższy czas siadła do karety, niż do odprawienia eżej drogi było potrzeba. *Mon.* 64, 71. wsiadywał, er vertändelte mehr Zeit mit dem Einsitzen, Einsitzen, Aussteigen in den Wagen, als... W kole senatorskim, gdy siadywał, mógł się każdy zadziwić mądrości jego. *Birk. Choch.* 58. gdy zasiadał, wenn er seinen Sitz nahm. Na karku komu sieść przysięść go, opanować go: sich einem auf den Nacken setzen, ihn überwältigen. Nie będziesz królem, narodom zwyciężonym na karku nie siadiesz. *Bardz. Trag.* 218. Chłopy podwiódl, aby siedli na karki panom swoim. *Birk. u Exorb.* 10. Bładość mu siadła na jagody. *Bardz. Trag.* 519. przykryła mu lice, Gleide deckte seine Wangen. Gdy się w swęj nadziei odrwią, to im siada Najeześcię w usciach owo: ab niestety, biada! *Min. Rgt.* 1, 291. (to w usciach ich bywa). — Siadzenie, siedzenie = siedzenie, na czym siedzą, der Sitz. Seytowie kochali się w pięknych siadzeniach, i konie uzbrajali do wojny. *Nar. Hist.* 2, 522, (cf. siadła, kulbaki). Siedzenie od złota na koniach. *Tward. Wł.* 211. — §. Czuję nieprzyjaeielskie, lub w grobie siadł, grozy; *tumulo quoque sensimus hostem.* *Żebr. Ow.* 551 choć legł, poległ, pochowany jest. — §. *Transl.* Siadłem, zginałem, już po mnie, *disperii.* *Marz.* przepadłem: es ist aus mit mir, ich bin verloren. Siadles, jako sól; *actum est de te.* *Cn. Ad.* 1055. Jeśli Zawiszy nie będzie, siadłem. *Orzech. Tar.* 17, cf. zostać na koszu; (cf. *Rag.* sjudilka, usidjeliża = któręj się nie dostało męża, eine Sitzengebliebene).

Na pogrzebie hetmana nie usłyszałeś głosu innego, jedno: jużemy siedli, jużci nie będzie do Rusi biegł nas bronić. *ib.* 111. wir sind verlesen. Jak skoro się dwaj tak wielcy panowie Złączycie, siedli Turey i Persowie. *P. Kchan. Jer.* 45. Bez pochyby siedlibyśmy byli, by się był Annibal z bratem złączył. *Faliss. Fl.* 77. Niemasz cię; i ja w mej nadziei siadła. *Chrośc. Ow.* 128. Wnet połowica miasta i z traskiem upadła, A z swoim budowaniem i ze wszystkim siadła. *Prot. Jat.* 17. obaliła się, sie strürzte zusammen. Jeslibyś co z tych tajemnie wyzionął, to twoja głowa siadła. *Kosz. Lor.* 100. Alexander wziął przymierze gorzkie z Moskiewskim, Siewierskie państwo bo siadło, Litwie nabladdo. *Stryjk. Gon. R.* 5. Już tam siadło zbawienie, i nadzieja polepszenia zginęła, gdzie sobie za pośmichek mają cielesną żądę wypełniać. *Kosz. Lor.* 65 b. Jeśli nie powstajemy, siadło wszystko. *Hrbst. Nauk. N 2 b.* — 2. Ni siadło ni padło. *Rys. Ad.* 48. na jednej nodze, jak z biega, (cf. ptaki gdzie padają), nie wiedzieć zkąd, jak; wir nicht, dir nicht. I tak ni ztąd, ni z owąd, ni siadło, ni padło, Kilkoro tych bestyjek razem mnie ujadło. *Zabl. Fir.* 70. Nie syna zostawuję, ale łotra, który jeszcze, ni padło, ni siadło, a już pracą rodziców swych rozlewa, depee. *Falib. J. Sami,* ni padłszy, ni siadłszy, czynią konstytucye. *W. Post. W.* 5, 555.

1. SIESTRZAN, u, m., podejąg, balka, na której się wspierają poprzeczne balki. *Dudz.* 57. der Unterbalken, Unterzug, auf dem die Querbalken liegen.
2. SIESTRZAN, SIOSTRZAN, a, m., SIESTRZENIEC, SIOSTRZENIEC, ňea, m., SIESTRZANEK, nka, m.; *Boh.* sestřenec; *Vind.* festrizh, festerni fin, festern otrok, festrizhek, (cf. bratanek); *Croat.* szeztrich, szeztrich, szeztria szin, nechjak; *Dal.* nechyak; *Rag.* sestrich; *Bosn.* sestrieck, nethjak, sin sestre; *Ross.* сестриничъ, негій, vulg. уецъ, (cf. wuj); *Eccel.* сестриничъ, сестринъ сынъ, братанецъ, братанокъ, der Schwesterohn. On mój siostrzan rodzony. *Teat.* 24, 167. *Chart.* Miły siostrzeńca. *Teat.* 55. e, 61. Justyn, siostrzeniec Justyniana, syn siostry jego Wigilancyi. *Sk. Dz.* 561. Oddał ją w ręce siostrzana. *Zab.* 11, 55. *Steb.* 159. Potomstwo Grachowe a siostrzankowie Afrykanowi. *Warg. Wal.* 198. *Boter.* 187. Siostrzeńcy; *Carn.* sestrinzi; *Vind.* fiestrizhi, festrizhi, fiesterni otrozi, festrizhni, festrizhne; *Dal.* szeztrichi, Oešwišterfinder. — 2. Siostrzyn małż albo siostrzanek, niektórzy z Niem. zowią szwagier. *Maqz.*; *Vind.* fiestern mosh; *Croat.* svak, der Schwestermaun, der Schwager. SIESTRZENICA, SIOSTRZENICA, y, 2., SIESTRZANKA, i, 2.; *Boh.* sestřenice; *Slov.* sestrenica, tetčena sestra, mogég matki sestri čera; *Carn.* sestrizhna; *Vind.* festrizhka, festrizhna, festerna lzhi; *Bosn.* sestricina, kechi sestre; *Rag.* sestricina, brattuca; *Croat.* szeztrichna; *Ross.* сестреница (siostra przyrodna), сестрична (= siostry córka); *Eccel.* браранка, (cf. bratanka) (*Eccel.* сестреница = siostra), die Schwestertochter. Miał siostrzanke Justyniana za żonę. *Sk. Dz.* 541. et 155. Miła siostrzenico. *Teat.* 55. e, 61. SIESTRZENNY, SIESTRZYNY, SIOSTRZYN, SIESTRZYCZNY, a, e, SIE-

STRZYŃSKI, SIOSTRZYŃSKI, a, ie; *Slov.* sestrin; *Sorab.* 1. fotžině, szoziny; *Carn.* sestřen; *Vind.* festerni, fiestern, festerski; *Croat.* szeztrzin; *Ross.* сестринъ, сестрицинь; od siostry, do siostry należący; *Schwester*, Schwesterlich. Juno lehee Jowisza siostrzycznym uściskiem. *Zab.* 15, 14. *Kniaz.* Miłość siostrzyńska. *Chrośc. Ow.* 197. Całowania siostrzyńskie. *Otw. Ow.* 574. Nie chciała powiedzieć, choć na pilną prośbę i usiłowanie siostrzyne. *Gorn. Dw.* 281. Wszystko pokłócił; jam ztąd zdradziyna siostrzyzna. *Zebr. Ow.* 154. (siostrę zdradziłam). Brat siostrzyczny. *Stryjk.* 294. Siostrzyn to grzech. *Bardz. Trag.* 246. SIESTRZEŃSTWO, a, n., pokrewieństwo siostrzyczne; *Vind.* festrina, festrushina, die Schwesterchaft. — *Fig.* Moralista uważa, jak się cnoty z siebie rodzą, co za siostrzeństwo i powinowactwo z sobą mają. *Lub. Roz.* 16. Verwandtschaft. SIESTRZYCA, y, 2., SIESTRZYCZKA, i, 2., dem. nom. siostra; *Boh.* sestřička; *Carn.* sestřiza; *Ross.* сестрица, даš Schwesterchen. Nie myśl siostrzyco Marto o potrzebach moich. *Groch. W.* 250. *Bardz. Trag.* 8. *Łącz. Zw.* 54. Panu bogu się poleć ma miła siostrzyczko. *Biel. S. M. B.* 5. Siostrzyczki świątobliwe. *Groch. W.* 559. Dziewiętne nadobne siostrzyce. *Mon.* 76, 600. (Muzy). Wyschle siostrzyce Wątek dni twoich wezmą w swe nożyce. *Mon.* 70, 725. Parki, Prządki.

SIEW, u, m., SIEWBA, SIELBA, SIEJBA, y, 2.; *Boh.* setj, syge, setba, setina; *Carn.* sejtva; *Vind.* fietva, feitva, ljanje, nafietva; *Croat.* szetva, szejanye, ztern (cf. ściernie); *Rag.* sjedba; *Bosn.* sidba, zemglja posiana; *Ross.* сѣвъ; *Eccel.* сѣява; sianie, czas siania, siewka; daš Saen, die Saat, die Saatzeit. Siewba rana pod czas omiły, późna zawsze. *Cn. Ad.* 1056; (*Slov.* skorá segba často zmili, a pozdna wđicki; cf. co w czas, to z nas). Omieszkałeś orania i siejby, żać też nie nie możesz. *Sk. Kaz.* 92. Siejba lnu zaczyna się pierwszych dni maja. *Przed.* 7. Taką wojnę sprawił siew Kadmów. *Bardz. Luk.* 65. Do żon po poćęciu, już się nie przybliżają, a siejby na siejbę nie dają. *Sk. Dz.* 94. — 2. Co wysiano, die Aufsaat, die Saat auf dem Felde; *Ross.* посѣвъ, на сѣвъ. Spasienie sielby. *Herb. Stat.* 70. Podeptanie sielby. *ib.* 559. SIEWAC, ob. Siac. SIEWACZ, SIEWIARZ, SIEWNIK, a, m., SIEWCA, y, m., SIEWIEC, wea, m., który sieje, wysiewacz; der Saer, Saemaun; *Sorab.* 1. sehwez; *Vind.* fejazuz, nafievauz, nafievar; *Croat.* szejach; *Bosn.* siač, koji sie; (cf. *Rag.* sèbar rusticus); *Ross.* сѣятель. Siewacz powinien mieć rękę dobrze wprawioną do chwytania nią nasienia podług potrzeby. *Kluk. Rosl.* 3, 195. Wielką szkodę czynić mogą ospali siewiarze. *Haur. Sk.* 55. Nasiał ten piekielny siewacz gorszącego kakolu. *Chmiel.* 1, 1098. Siewca ten jest dyabeł. *Farn.* 154. Stankar, kaeerstwa zwingliańskiego siewca. *Steb.* 124. Przyłożył się też do tego drugi siewiec Philalet, a po nim Ortolog; swojemi błędami jeszcze bardziej niżew zaplewili, tak iż już niemał w polu zkałolała. *Smotr. Apol.* 60. SIEWALNIA, ob. Siewnia. SIEWIER, u, m.; *Vind.* fever, pounozhna strona svieta, pounozhishe, pounozhje = północ, strona świata półno-

ena, fever, bura, burja (cf. Boreas, cf. burza), samurjan, Niemez, slanjak, garbin, pounozhni veter = wiatr północny; fevernik, fevernjak, pounozhnodeshelnik = północny; Carn. garbin, gerbin = północny wiatr, (sevar Auster); Croat. szever, bura aquilo, szevěrni septentrionalis; Bosn. sjever, siuer, burra Boreas; Rog. sjever aquilo, septentrio, sjeverni borealis, septentrionalis; Ross. сѣверъ = północ; (vulg. сѣверко zimno, (cf. Syberya); der Norden, die Mitternacht. Wiatr północny przodkowie nasi zwali siewierem, Nordwind; to dlatego przypisują, iż tego słowa, jako i innych wiele Polacy zapominają, tak iż już nie mają czym wiatrów zwać. *Budn. Eccles.* 4, 16. et *Prov.* 25, 22. SIEWIERNY, a, e, północny eo do położenia, mitternächtylić. W cerkwi u ołtarza drzwi siewierne. *Sak. Persp.* 25. SIEWIERSKI, a, ie, od Siewierza, von Siewerien. § 1) Księstwo Siewierskie, Siewierz, w państwie Moskiewskim, graniczy z księstwem Smoleńskim; stolica Nowograd Siewierski. — § 2) Księstwo Siewierskie, Siewierz, o mil 8 od Krakowa, przez Oleśnickiego do biskupstwa Krakowskiego przyłączone, z kąd biskupi Krakowscy byli Siewierskimi książętami. *Dykc. Geogr.* 5, 49. SIEWIERSZCZYŻNA, y, ż., SIEWIERZ, a, m., Siewerien, kraje do księstwa Siewierskiego należące; n. p. Tak w koronie, jak w Siewierszczyźnie. *Vol. Leg.* 5, 606. Stefan król waleczny stracone Siewierszczyzny odzyskał. *Tward. Wz.* 10. t. j. Siewierskie księstwo w Moskwie.

SIEWKA, i, ż., § 1) siewba, sianie, siew; даś Сѣен, die Saat. W schadzkaeh rzucano rozmowami pierwszą siewkę rozruchów. *Klok. Turk.* 199. zasiew, Сѣме. — § 2) Siewka, gra kalkułów. *Dudz.* 25. ein Spiel mit Steinen; permutatio similis vel eadem calculorum in ludo; vel duplex ordo calculorum vincentium e. gr., siewkę nam, bifariam calculis vinco. *Cn. Th.* 997. ich habe eine Zwiefmühle. — Translate sonat inconstantiam, elusionem, collusionem duorum, repetitionem ejusdem rei; Veränderlichkeit, Unbeständigkeit, Dreßerey, Außflüchte. Boga się opatrnością ta siewka dzieje, że ubodzy a niskiego stanu, wzgórze wstępują, wysoey na dół upadają. *Zarn. Post.* 5, 640 b. (przemiana). Po zabiciu wielkiego księcia o zamki Litewskie rozmaici urzędnicy rozmaite siewki grali. *Stryjk.* 561. Przez długą szczęścia obojogo siewkę. *Pot. Syl.* 227. Ach obłudna na świecie obojętnym siewka. *Pot. Arg.* 515. Przystojność upatruje, żeby się na dwoje rozerwawszy z miłością, nie był jako siewka rozumienia u ludzi. *Tward. Pasq.* 28. Żebyś znowu z miłki była dziewczka Daremny zawód, nie idzie ta siewka. *Pot. Jow.* 2, 54. Już zabit, on już swojej nie otworzy siewki. *Pot. Arg.* 728. Na nas te chytre siewki, przez swe geste a płonne nowiny, zastawiali. *Smotr. El.* 27. (siedła). — § 3) Siewki, siejki, siewniezki, ptaki, w jesieni tylko u nas się pokazujące, wielkością indyczetom równe. *Kluk. Zw.* 2, 527. Herbstvögel, Braubvögel, ob. Posiewki. SIEWNIA, SIEWALNIA, i, ż.; Carn. sevavniča; *Vind.* fejauniza; *Bass.* сѣвальня. Płacząc poniesie siewnią z nasieniem. *Budu. Ps.* 126, 6. not. siewalnja abo siewnia po Słowiańsku zowią naczynie, z którego sieją. U nas,

iż z płachet sieją, musiałyby płachta przełożyć, даś Сѣен. SIEWNY, a, e; *Sorab.* 1. Sēwné; *Vind.* lietni, lietouni, lietveni; *Croat.* szetvėni; *Ross.* сѣятельный; sianiu służący, zur Saat dienend, Saat. Od wigilii panny Maryi narodzenia ozimy siew poczynają, a dlatego tę uroczystość mianują dniem siewnym. *Haur. Sk.* 7.

SIEWRUK, a, m., [Siewierzanin, ein Siewerier; *Ross.* сѣврукъ *kursk.* 2], n. p. Moskwa Siewruków Litewskich rozbiła i kadź miodu im wzięła; A o te to Siewruki sroga wojna się wszczęła. *Stryjk.* 486. O Siewruki Litewskie wojna się wszczęła, Którym miód Moskwa odjęła. *Stryjk. Con. Q* 5 Cmc Siewruków i szlachty pobrano, Ziemi ośmdziesiąt mil Ruskiej urwano; *ib.*, może bartników? (*sed Ross.* севрюга *accipenser stellatus*, ryba w morzu Kaspijskim, na 6 stop długa).

SIEZA, y, ż., [przyrząd szerególnego rodzaju do połowu ryb, eine Vorrichtung zum Fischfange. *Русск. областн. слов. qu. v.* 2]. n. p. Jesliby kto komu jaz, sieżę, bądź też gać jaką porąbał, takowy ma onemu zapłacić gwałt. *Stat. Lit.* 512.

SIKAWKA, i, ż.; Carn. bésgalza; *Vind.* kropiza, kropiuniza, flverkaliza, refluniza, besgalza, bozou, tershou; *Croat.* bizikalka, bizikalyka, spriczalka, spitbalka; *Ross.* шприцъ, насосъ, поливальная труба; § 1) sprycę, strzykawka, die Spritze. Sikawka składa się z rurki, u dołu niewielką dziurkę mającej, w górze zaś otwartęj, i z stepla w rurce. *Hüb. Wst.* 206. Sikawki do ognia. *Vol. Leg.* 7, 546. Zuerstsprigen. Nie wspomina Modrzewski w urzędzeniu swoim do gaszenia ognia sikawek, znać, że tamtych czasów, (koło 1555 roku), nie były jeszcze znajome. *Modrz. Baz.* 556. not. Sikawka do enemy. *Czerw.* 56. *Perz. Cyr.* 2, 6. et 521. *Krup.* 5, 288. die Sphätersprige. — § 2) Sikawka, ryba morska, physeter. *Plin.*, ein Sefisch; jak kolumna przed okrętami podnosi się, i jak sikawka albo fontana na okręty wodę leje. *Chmiel.* 1, 651. *Croat.* bolén. — § 3) Sikawka morska, die Meerboje, Wasserboje, die Hoje; *Eccel.* сикавница, сирпы, смершь, облакъ дождевный. Płynąc na morzu widziałem sikawkę groźnego przekazu, Ta skupiona od wiatrów, lekka para z razu, Wnet się słup wysokości niezmierny rozwodzi A grubością największe maszty naw przechodzi; Zda się, że jej podpora na wodach osiada, Gdy jej wierzeł niebieskiego sklepienia dopada; Widziałem jak się wzniosła i znowu spuszczała, A w miarę poruszenia fali się ruszała, W górze zaś nad nią elmurę tak się w grubsz szerzyła W miarę, jak jej sikawka morskich wód starezyła. *Przyb. Luz.* 149-50. SIKAWC med. jedntl., Sikaé *contin.*, § 1) jak z sikawki głośno ciurknąć, strzyknąć, sprigend berber sprudeln. Gdy z drżącego sztylet wyjmie ciała, Krew' nań gorąca oną raną siknie. *Żab.* 15, 255. Sikający *Boh.* strjkawý. — § 2) Sikaé sikawka active, z sikawki gdzie wody napuszczać; *Vind.* flverkali, flterkati, mit der Sprige sprigen. *Cn. Th.* 997. Za ołowiu zepsowaniem, dziury cewka dostawszy, sika gwałtownie wodami, ejaculatur. *Żebr. Ow.* 82.

SIKORA, y, ż., SIKORKA, i, ż.; *Boh.* sykora, sykorka, strakoš, aupolnik; *Slov.* sikora, sikorka; *Sorab.* 1. szy-

kora; *Sorab.* 2. szikora; *Carn.* plasheza, gavgarza, shapelza, gôrshnëk; *Vind.* feniza, fenza, plafiza (cf. pliszka); *Croat.* szenieca; *Slov.* sinica; *Hung.* tziatze; *Ross.* зинка, синешейка, синезобка, синица, синичка, (*Elym.* синій), князекъ, московка, чайка (cf. czajka), боро-довка, долгохвостникъ, варакушка; §. 1) *parus*, ptak, należy do rządu wróblego; żywi się robaczkami, gnieździ się w lasach; w zimie wyjada gąsienice zasklepione. *Zool.* 228. die Meise, Koblmeise, ein Vogel. Sikorka pospolita, *parus caeruleus*, błękitna. *Kluk. Zw.* 2, 272. die Blaumeise, (cf. bargiel). Do głosów tych sikora tarara przydaje. *Bunial. J* 5 b. Ptaszki, zimnem spłoszone, przec od nas zleciały, Widzieć tylko gdzie niegdzie osobną sikorę, która śpiewa na przykrą nieuważną porę. *Chod. Gesn.* 13 Dvoraa sikora. *Bunial. J* 5. Sikora dworny ptak. *Rys. Al.* 62. — §. 2) *Transl. fig.* Ciszęj ty sikoro, myślisz, że ja o twoich figlach nie wiem. *Teat.* 10. b, 23. plotko, Schwägerinn. — §. 2) Sikora, sikorka, obrywka, co się komu okroi, zysk; ein Profitzen, ein fleiner Rebengewin. Dwa słaby, dwie sikory, a jeszcze przy jednym zapaleniu świece. *Teat.* 16, 111. Ja się z niego nie śmieję, to nasz sikorka. *Teat.* 46. b, 46. Nie wdawaj się z jurystami; ci lechność dyabelnie łakomi są na sikorkę. *Teat.* 22. b, 56. Suseptant-ten lada rzecz rozwleka na kilka akuszy, wszystko to dla sikorki. *Treb. S. M.* 17.

S I Ł A, y, ź, S I Ł K A, S I Ł E C Z K A, i, ź, *demin.*; *Boh.* syla, sylëka; *Slov.* sila; (*Girn.* sila = gwałt, nędra, siłność = gwałtowność; *Vind.* sila, permureoie, persilnost, pailje, *vis* gwałt, bieda, potrzeba; *lit. nimium*; *Croat.* szila = gwałt; *Rag.* silla = maństwo, liczba; *Bosn.* sila, usilnost *impetus*, *conatus*, *violencia*, *multitudo*, *vis*, *potentia*, *silla*, koja se čini dragomu = gwałt; cf. *Bosn.* sgilla = korzeń, cf. żyła; *Ross.* сил; (cf. *Graec.* σίλη, ἰσχυρῶς, σίλην πραδου; *Hebr.* חַיִל chajil, robur; *Aeth.* חַיִל hil, *validus* fuit; cf. *Hebr.* שָׁחַל schal, *spoliavit*; cf. *Germ.* Seele, Seele. Adlg., cf. viel wiele; 1) siła, moc na co skutkująca, die Stärke, die Kraft; *Cira.* kerkar; *Groat.* jakost; *Rip.* jakost; *Bosn.* jakost, hrabrost, snaga, moeh; *Ross.* моруерво; *Ecel.* моруааеть. Siła jest przyczyną danego ciała ruch, albo dążąca do poruszenia go. *Jak. Mut.* 5, 255. et 227. Siła *vis*, władza *potentia*. *Hub. Mech.* 63. Siła, moc zwaną też działającą. *Pan. Wzr.* 5, 525 *Lip.* Siła w mechanicz, cokolwiek w stanie lub pozbawienia ciała ołmarnę sprawić może. *Świad. Jęz.* 10. — Pan jest skała moja i siła moja. 3 *Lip.* 2 *Rej.* 22, 2. (opaka mi, moe a dżoś ma. 1 *Lip.*, wsparcie moje) Bożek siły, mocy; *Cira.* Jodūt Zedūt, Jolute. Gdzie siła, tam i moc. *Rys. Al.* 14. Siła bez głowy szalje, a rozum bez siły malleje. *Ca.* Al. 1056. Siła bez rozumu suni się kizi. *Rys. Al.* 65. Siły gładnie wielkością swoją upalają, ale skromni bogowie bardziej podwyższają. *Lib. Hor.* 63. Rada, nie siła; rozum siłę przechodzi. *Ca.* Al. 989. Siły rozdwojone słabieją. *Ca.* Al. 1057. Siły złazone mocniejsze. *Cn.* Al. 1080. (dwaj więcej mogą). Nie nad siłę. *Fretr. Al.* 8; (*quid valeant humeri*). I koń nad siłę nie skoczy. *Rys. Ad.*

17. Przeciw mocy potrzebna jest siła, A siła co innego, jeno, gdzie ich siła? *J. Kchan. Dz.* 175. Bez siły próżny gniew. *Tward. Wł.* 15, (cf. serdyt, a nie duż, *vana sine viribus ira*). Kiedy siły niemasz, tam i żyć niesnadnie. *Simon. Siel.* 40. Siły w ciele, duchy ożywające; *Lebensträfte*, *Lebensgeister*. Siły ze krwi uchodzą. *spiritus. Cn. Th.* 997. Trzeba mi spocząć trochę i nabrać sił. *Teat.* 35. c, 24. *Kräfte sammeln*. Siły krzepić, rozruchować, *exercere vires. Cn. Th.* 997. Siły na chorego biją. *Perz. Lek.* 10. gwałtowne poruszenia cierpi, der Kranke leidet heftige Bewegungen, Wallungen. Gdy o tych okropnych rzeczach mówił, przez strach pocid się, a siły nań były i w największe zimno. *Sz. Żyw.* 1, 98. Gdy go ujrzysz, westchnęła, biją na nią siły. *Jabl. Tel.* 97. — Wedle siłek mych ubogich. *Czech. Tr.* A 5. (podług przemożenia, podług możności). Sławić cie chce panie, wedle drobnęj siłeczki mojęj. *Sk. Kaz.* 576. Ta zbroja święta nie osłabi ich, lecz siłeczki ich pokrzepi. *Bals. Niels.* 1, 65. — Przez siłę, *Vind.* po sili; *Carn.* posili, *couete*; *gwaltem*, *gwałtownie*, (posileti *cojere*), *gewaltig*, *gzwungen*, *erzwungen*. Przystosowania przez siłę należące. *Mn.* 71, 588. — 2) Siła czego *adverbia-liter*, *et Substant.*, *Gen.* siła, *Dat.* siłom, *Acus.* siłę, *Instr.* siłą, *Loc.* w sili; wiele czego, mnogó; (cf. *Lat. vis*, cf. *nostrum* moe czego); *eine Menge*, *wiel.* (*Vind.* *litu nimium*; *Ecel.* *зрло* wiele, mocno). Gdzie siła głów do rąk, i siła rąk do wykonania, sprawy oporem idą. *Kluk. Turk.* 8. Kto siła pragnie, temu nie dostaje. *Lib. Hor.* 77. Siłaśmy siali, a mało się wzięło. *Groch. Wł.* 558. Siła magi momenta. *Lib. Roz.* 465. Kto może siła i wielom rozkazać, Tego chce, czego nie może dokazać. *Pot. Syl.* 20. Siła to, gdy dwa na jednego. *Tward. Wł.* 106. Siła złego, dwóch na jednego. *Boh. Kom.* 4, 255 *Teat.* 19. b, 76. (cf. jela) biła nie dokrzy) Już się na cie siła zbiera złego. *Bardz. Trag.* 451. Siła to na cie, ciężko to na cie, nie sprostaż temu i nie będzie ci z to (cf. Z). Wszystkich lezyć, na wiersz mój siłaby. *Kehow. Wiel.* 12. Na niewolnika mech kludą kładany, Już też to siła Tankredzie na pny. *P. Kchan. Jer.* 117 (to z granie wychodzi, daś ijt gar za arg, za wiel. W każdej sprawie siła na tyn należy, jako się co mówi albo czyni. *Girn. Sm.* 59. W trefności jedo naród niewa przed drugim siła. *Girn. Dw.* 158. — §. Jużoś wszystko powiedział? spyta mnie który z was; Siłkę jeszcze tego man. *Opul. Sat.* 45. jeszcze trochę, noh ein wenig, noh etwad. — 5) *Interrog.* Siła ich? = jak wiele? ile? wie wiel? *Carn.* kolkajn, kalku, (cf. kaka); *Vind.* kuliku, kolkain; *Groat.* kulko; *Rag.* kali; *Ross.* сколько. S I Ł I Ć *cz. nielk.*, *Silować contin.*; (*Boh.* syliti *posilać*); *forso*wać, *usilnie nateżać*; *Sov.* sylim, *prinucugi*; *Vind.* siliti, *tishati*, *natishati*, *nafiliti*, *persiliti*, *posiliti*; *Croat.* szilina, *szilujem*, *sziliti*; *Dnl.* szilovati; *Rag.* siliti; *Bosn.* sillovati, *usillovati*, *anstrengen*, *stark anspannen*, *zwingen*. Nie dobrze nie zrobimy, Gły talenta siłujemy. *Jak. Baj.* 255. Warunkowano, aby cerkwi Ruskich nie pustoszono, i do wiary Rzymskiej nikogo nie siłowano. *Krom.* 325, (cf. *Carn.* silnek; *Groat.* szilnik; *Rag.* sil-

nati, zsynaletti; *Sorab.* 1. womodfam; *Ross.* синѣть, по-синѣть; sinym się stać, blau werden auf der Haut, vor Kälte, von einem Schlag u. Chłopiec cały zsiniał. *Perz. Lek.* 315. Stał jak słup, zdrzął, zsiniał i struchlał. *Przyb. Mill.* 290. Posiniały, zsiniały, *Boh.* přisynaly; *Slov.* zsynalý; *Ross.* синеный. *SINIĆ cz. *niedok.*, posinić *dok.*, sinym uczynić, blau anlauffen machen, blau schlaggen; *Sorab.* 1. zmōdrzenczyu; *Bosn.* omodritti; *Croat.* omodrujem, omodreszlem; *Ross.* синить. *Sinienie; *Ross.* синение farbowanie sino, t. j. błękitno, modro. SINIŁO, a, n., ziele, farbownik, urzet, der Weiß; *Ross.* вайда; *isatis*, sieja go dla sukienników do błękitnego farbowania. *Kluk. Kośl.* 2, 254, et 5, 351. *Sznidło. *Mącz.* *Sznidło. *ib.* Czynią spusty do Gdańska żelazem, fladrem, *sienidłem na farby. *Biel. Św. E 2 b.* SINO *adverb.*, modro, błękitno, za skórą, blau, unter der Haut. Kolor nienaturalny, sino czerwony, sino blade, sino popiełaty, znakiem raka. *Perz. Cyr.* 1, 121. Ziele to lice wągrowate albo sino czerwone goi. *Sienn.* 87. Sino krwawy, blutrußig. *Sino t. j. błękitno farbujący; *Ross.* синильникъ, синильщикъ farbierz, der Blaufärber. SINO-CINA, SINOWIZNA, y, ż, sińce na skórze, siniaki, siność skóry, blaue oder branne Flecken auf der Haut. Ukażały się na ciele zbitego szkaradnie sinowizny i dęgi albo blizny. *Strujk.* 301. On zranion za występki nasze; sinocina jego jest nam lekarstwem. *Budn. Jes.* 53, 5. SINO-GARLICA, SYNOGARLICA, SYNOGARDLICA, y, ż, (*Budn. Levit.* 12, 8). SINORARLICZKA, i, ż, *dem.*, od gardła sinego; *Boh.* hrdlička; *Slov.* hrdlička; *Carn.* gerlicza; *Vind.* gerliza, ptutika, ptutuika; *Croat.* gerlicza; *Hung.* gerlitze, gerlitze, gellicze; *Rag.* gärliza, garliciza; *Bosn.* gherlica, ghrillica; *Slav.* gërlica; *Ross.* горлица, горлицъ, горлицы, вяхиръ, (синошейка, синезобка *parus caeruleus*, cf. sikora); die Raßtaube, *eolumba risoria*, mało się co różni od turtawki; po bokach szyi ma kresę łekowatą, czarną, koloru bywa euglastego. *Zool.* 227. *Vulgar.* idem *qu.* turtawka, die Turttaube. Gorli synogarlica. *Banial.* J 4. Płochie synogarlicie. *Cresc.* 590. Jęczy ona ustawicznie jak synogarliczka. *Teat.* 13, c, A. Kochały się jak synogarliczki. *ib.* 28, 20. SINO-GARLICZE, ecia, n., *dem.*, daß Raßtauben, Turttauben. SINO-GARLICZY, a, e, od synogarlicy, Raßtauben, Turttauben; *Carn.* gerlezhnè. Sinogarliczym jękiem lament nuci, Ze się do meża więcej nie powróci. *Zab.* 15, 364. SINOSĆ, ści, ż; *Boh.* zsynalost; *Sorab.* 1. modrencza; *Carn.* mudrzst, (*ob.* Modrość); *Croat.* modricza, chernyavka; *Ross.* смелость, смелая, смелая, смель, смелька; modrość zaskórna z uderzenia, z zimna; die Blauheit der Haut von Schlägen, von Kälte. Ubiczował go, aż do siności. *Sk. Dz.* 722. Plaga albo raz od bicia czyni siność, ale raz od języka łamie koci. 1 *Leop. Syr.* 28, 21. SINY, a, e; *Boh.* synalý; *Slov.* zsynalý; *Bosn.* signe; *Croat.* blyatav; *Sorab.* 1. modrenczoyite, modře zaběžané; *Ross.* смий, (смелый ciemnobłękitno farbowany; *Ross.* смелъ dyabel); modry za skórą, blau hinter der Haut. Lekarstwo na sine razy z uderzenia. *Haur. Sk.* 398. Rana za ra-

nę, siny raz za siny raz. *Radz. Exod.* 21, 25. Z zajądłości siny. *Zab.* 14, 255. Bardzo siny, siniutki *Ross.* синенькѣ. — *Poet.* Siny mróz ku nam kroczy, a życzliwe lato preez się bierze. *Ryb. Geśl. B 4.* (twarz czyli skórę sino czyniący mróz, der die Haut bläuernde Frost).

Pochodz. *posinieć*, *pośsinieć*, *podsiniały*.

SIO! SIO! SI! SI! płosząc kury. *Cn. Th.* 715, sch! sch! (die Hühner wegjagend), (cf. si!); *Croat.* ess, oss; *Ross.* шип, шить, згяд шпкнуть, шикать пłoszyć ptaki, cf. ksyknać.

SIODEMKA, *ob.* Siódemka.

SIODŁAĆ, cz. *niedok.*, osiodłać *dok.*; (*Boh.* sedlati; *Carn.* sédlam; *Vind.* fedlati, fedlupati, ofedlati; *Bosn.* sedlati, osedlati; *Croat.* szédlam; *Ross.* сѣдлатъ; *Ecc.* сѣдлаю; (*Ety.* *ob.* Sądzić); *Germ.* fatten; *Angl.* saddle; *Spec.* saddla; *siodłać*, siodło kłosać, kolbaczyć; n. p. Precz pierzchliwa bojaźni, co żywo w pogonie, Siodłajeie zbrojna młodzi wiatronogie konie. *Zab.* 4, 548. *Ross.* — *Fig.* Głębokie rzeki, co przejściu wstręt dają, Mosty siodłają. *Kehow.* 311. (pomoszcza, bebrüden). — *Aliter:* Gdy mierzonego smoka orzeł zoczy, siodła go, I by gębą nie kręcił nieczystą, W szyję wkleszcza pazury sponiste łuszczysta. *Zebr. Ow.* 101; *occupat*, chwytą go, uchwycą, podbija sobie, nimmt ihn in seine Gewalt. Iż mi sąsiadek co z niechęcenia albo z nieobaczenia uczyni, a już wnet siodłać? *Rej. Zw.* 80 b. najeżdżać, überfallen, überjehen (mit Reibe). Zawsze do boskiego źródła Dusza dąży, ale ją ciężar ciała siodła. *Hor. Sat.* 48. uciemieźza, wstrzymuje; belästigen, zurückhalten. SIODŁACKI, *SIODŁACKI, a, ie, od siodłaka, osadniczy, sielski, Landmann's. Woda ku pożytku ludzkemu albo siodłackiemu. *Cresc.* 9. *Vannus*, siodłaczka wiejatka. *Urs. Gr.* 127. *SIODŁAK, *SZEDŁAK, a, m., (*Orzech. Qu.* 38.). SIODŁACZEK, czka, m., *zdrbn.*; *Boh.* sedlak; sielanin, wieśniak, włościanin, der Landmann. Mięso, chleb, owies drogo przedawają, tak iż siodłacy dalej tego nadażyć nie mogą. *Gwagn.* 678. Gdy widzi siodłaczek, iż pan bóg dawa wzrost zbożu, które z pracą rozsiewał, iście z weselem na to pogląda. *Gil. Pat.* 200 b, cf. chłopek, kmiolek; (cf. pełen nadzieje, rolnik się śmieje. *J. Kehan*). Łupi rzemieślnik siodłaka, siodłak zaś przyrywa rzemieślnika, jeden z drugiego prawie łupem żywie. *Gil. Post.* 34 b. Ze psami po polu wiatr goni, Albo z siodłaczkami ladaco błazgoni. *Mon.* 74, 37. W lud się dobrze opatrzyć, i ewieżyć siodłaki, Łacno z takich poczynić piesze i Kozaki. *Biel. S. M.* 4 b. — 2. Siodłak, koń od siodła, od kulbaki, podsobny, wierzchowy; daß Sattelpferd, Reispferd. Pan brat prawie z Magierska szaty sobie sprawił, Ale dla nich nieborak siodłaka zastawił. *Bies. roz. D 1.* SIODLARZ, SIEDLARZ, a, m.; *Boh.* sedlar; *Slov.* sedlár; *Sorab.* 1. zotlar, fedwatžinik; *Sorab.* 2 latlar; *Carn.* sedlár; *Vind.* fedlar, fotlar, fotlar; *Croat.* szedlár; *Slav.* sedlár; *Bosn.* sedlar, koji sedla cini; *Rag.* sedlár; *Ital.* sellaro, sellajo; *Ross.* сѣдельникъ; rzemieślnik od siodeł, der Sattler. *Birk. Exorb. C 4 b.* SIODLARCZYK, a, m., der Sattlergeselle. SIODLARSKI, a, ie, Sattler; *Slav.* sedlarski; *Ross.* сѣдель-

НИКОВЪ. Siodlarskie rzemiosło, SIODLARSTWO, a, n., daß Sattlerhandwerk; *Rag.* sedlárstvo. SIODLARKA, i, ż., żona siodlarza, die Sattlerin; *Boh.* sedlářka. SIODŁATY, a, e, niby siodło na sobie mający; *Ross.* седлатый, gleichsam wie mit einem Sattel auf dem Rücken. Gęsi szarawe siodłate i pstre, nie tak są użyteczne, jak białe. *Haur. Sk.* 124. *Crese.* 579. Siodłata wronka. *Klon. Fl. E* 4 b. SIODEŁO, a, n., SIODEŁKO, a, n., zdrbn., siedzenie co się kładzie na koniu, od siodlarza sporządzone, cf. kulbaka, jareczak; *Germ.* der Sattel; (*Boh.* sedlo, ozjdlj; *Slov.* sedlo; *Sorab.* 1. szedlo, fedwo; *Sorab.* 2. zodlo; *Carn.* sedlu; *Vind.* fedlu, fedla, (fedilu, felu, fellu, feja, fedefh, fedefli, fiz = siedzenie, *Ital.* sedia); *Croat.* szedlo, szedenicza, szamár; *Slav. et Bosn.* sedlo; *Rag.* sédlo; *Ross.* седло, седельце; *Eecl.* седло; *Wallis.* sadell; *Island.* sadul; *Angl.* saddle; *Svec.* sadel; *Ital. et Lat.* sella; *Groec.* σέλλα; *Gall.* selle; *Hisp.* silla; *Etyrn.* ob. Sądzieć, Siedzieć). Siodło nie ma być, ani zbyt przestronne, ani ciasne, dobrze i równo wysłane. *Hipp.* 59. Siodło pod człowiekiem nieczystym, nieczyste będzie aż do wieczora. 5 *Leop. Levit.* 15, 9. (pokład. 4 *Leop.*). *Prov. Slov.* Sedlo na každého koňa; res communis omnibus circumstantiis; (swińa swińi, bi na sebě zlate sedlo mala; tak sluši, gako swini sedlo, cf. szory). — *Meton.* Siodło, jazda konna, n. p. Trzeba dobierać koni, innych do siodła, innych do zaprzęgu. *Pam.* 85, 1, 207. pod wierzch, unter den Sattel, zum Reiten. Skoczek nogę wywinał, nie można go brać pod siodło. *Teat.* 19. b, 67. — *Fig. allegor.* Kto się na ten harc najmoeniejszy kusi, Ujrysz, alić za siodło każdy wypaść musi. *Iej. Wiz.* 28 b. (zbitym będzie, er fällt auß dem Sattel, zieht den Kürzern). Widzisz, jako tu wypadł z siodła na harcu? *Orzech. Qu.* 188. — *Aliter:* Podbić ich chciał, i włożyć na grzbiet swoje siodła. *Pot. Arg.* 615. *Mon.* 71, 546. (jarzmo, żoń, Sclaverey). — *Transl. ad alia:* Siodło u armaty, kawałek balu mocno okuty, na którym spoczywa dno armaty. *Jak. Art.* 5, 515. der Sattel an einer Kanone. Siodło nazywają w kancelaryach, papier w kilkoro złożony, do którego wzywają się arkusze. *Magier. Mskr.* daß Rüdtenstück, worin die Aeten eingehet werden. Siodelko u smuklerza, do robienia sznurków Węgierskich lub plecionek. *Magier. Mskr.* daß Schmürfättelchen der Posamentirer. U flisów siodło, pniak wiejący, który wbijają na kleszcze dla ich ściśnienia. *Magier. Mskr.* der Nlemmstoff. — *Anatom.* W tyle głowy dołek, sella Turcica, siodło Turckie. *Krup.* 1, 99. SIODEŁOWY, a, e, od siodła; *Vind.* fedlouski, fedlaun; *Croat.* szamárni; *Slav.* jashiehi; *Ross.* седельный, Sattel. Siodłowy koń, ob. Podsobny.

SIÓDMAK, a, m., SIÓDMACZEK, czka, m., dem.; *Boh.* sedmak, sedmik, sedmerka; (*Sorab.* 1. szodmak siedmioletni chłopiec); *Carn.* sedmiza; *Vind.* fedmak, fedniza, fimar; *Rag.* sedmák; (*Croat.* szedmák septennis); liczba siedm zamykająca *Cn. Th.* 998. eine Zahl von Sieben. — §. Pieniądz 7 mniejszych wartający; *Ross.* седмёрка, der Siebener. — §. *Botan.* Siódmaczek, *trientalis*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dyke.* 5, 421. SIÓDMKA, SIÓDEMKA, i,

ż.; *Boh.* sedmička, sedmjk; *Carn.* sedmiza (sedmina = siódmy dzień; *Vind.* fedmina = exekwie, fedronik = miesiąc i piec); *Croat.* szedmieca; *Bosn.* sedmina, (sedmina, nediglja dáná = tydzień); *Ross.* семерка, (семеркъ czwartek siódmego tygodnia po wielkiej nocy, majowa uroczystość obchodzona od pospólstwa); na kartach lub kostkach etc., liczba siedmiu wyrażona, die Sieben. Ciagnąć bank, mówi: siódemka przegraje, ósmka wygra. *Teat.* 22, 4. karta z siódmką. — §. Siódmka = siódma część czego; *Slav.* siedmina, daß Siebentel. $\frac{2}{7}$, dwie siódmki. *Jak. Mat.* 1, 60. Pieć siódmych części abo jednym słowem pięć siódmek $\frac{5}{7}$. *Jak. Mat.* 1, 45. SIÓDMY, a, e.; *Boh.* sedmý; *Slov.* sedmi; *Sorab.* 1. szodmy, fedémé; *Sorab.* 2. szedimi; *Carn.* sedmè; *Vind.* fedmi; *Croat.* szedmi; *Rag.* sedmi; *Bosn.* sedmi; *Slav.* sedmi; [*Eecl.* седмъ 2], *Ross.* седмый; *Ind.* saptami; *Num. ord.* w liczbie lub rzędzie po szóstym idący, der Siebente. Siódmy rok. *Gorn. Sen.* 497. Jużem się z szóstym pożegnał lat krzyżkiem, A z siódnym witać zaczynam. *Mon.* 76, 801. Już mi na siódmy krzyżek poszło. *Sak. Persp. pr. B* 2. O siódmój, (se. godzinie). *Teat.* 58, 15. um Sieben, um sieben Ubr. O już po siódmój, a miałem tam być o szóstej. *Teat.* 50. b, 109.

SIOŁO, SIEŁO, a, n.; *Carn.* selu, dushela; *Vind.* fellu, (feliti = osadzić); *Croat.* szęło, (szelinsze migro, muto stationem, szelyar inqilizus); *Slav.* selo, sello, seoce; *Bosn.* selo; *Rag.* selo, seoce oppidum, quantita di case cinte di muraglia; *Ross.* село, сельно, (sekanie, kolonia osada); *Eecl.* село [fundus 2], сельце; wieś, daß Dorf; (*Etyrn.* siedlić, siadło, sadzić). Nie tylko stare puste role naprawili, ale i sioła albo wsi na surowym korzeniu wyrobili. *Stryjk.* 562. Wszystkie krainy, sioła, miasteczka i dwory palił. *Stryjk.* 154. Ktoby na dom, na sioło abo na grunt najechał... *Stat. Lit.* 175. Vol. Leg. 4, 652. Gdy już zboże na Zmudzi zwożą, tedy sobie kolacje czynią, na które się czasem ze czterech sioł składają. *Stryjk.* 146. Kazał prosić wszystkich, co w onym siele mieszkają. *Stryjk.* 148. Pasterz przygrywa, huk się rozlega po siele wesołym. *Tward. Daf.* 82. — *Fig.* Jakoby w głowę zaszedłszy, ladao ni 'k selu, ni 'k horodu plecie. *Pim. Kam.* 520. ni w pięć, ni w dziewięć. — §. "Lizbona, śliczne światła sioła, Mownego Ulisesa nieśmiertelne dzieło. *Przyb. Luc.* 84. siedlisko, siadło, osada; Anſiedlung, Colonie.

Pochodz. siodluk, siedlić, sielanin, sielanka, sielski; ob. Sadzić.

SIONKA, i, ż.; *dem.* Nom. sień; (*Boh.* synče, syňka); ein kleines Vorhaus, ein Vorfäßchen. — *Anat.* Sionki żyłowe; odnożki żył po ręce rozchodzące się, zostawiają między sobą próżne i wolne miejsca, które się sionkami żyłowymi zowią. *Krup.* 5, 75. areolae venosae.

SIOSTRA, y, ż., SIOSTRZYCZKA, SIESTRZYCZKA, SIOSTRUNIA, dem.; *Boh.* et *Slov.* sestra; *Sorab.* 1. sotra, szotra; *Sorab.* 2. schotscha, fzotscha; *Carn.* sēstra; *Vind.* festra; *Croat.* szcztra, szésztra; *Slav. et Bosn.* sestra, sestrica; *Rag.* sestra; *Ross.* сестра, сестрина; *Eecl.* сестра, сестрина; [*Sanscr.* svasr 2]; *Lith.* scho-

stro; *Svec.* syster; *Angl.* sister; *Lett.* sessu; *Finl.* sisa; *Isl.* suskin; *Nieders.* Custer; *Germ.* die Schwester; rodzona, die leibliche Schwester. Dwie siostrzeczki ode mnie. *Teat.* 25, 8. Ach ty to siostruniu! *Teat.* 12, b, 9, (cf. bracišku!). Ulubiona siostrunia. *Teat.* 25, 8. Stój siostrunia, tak nie powinnaś mówić. *Teat.* 50, b, 26. *Prov. Slav.* Z gednu sestru dvoch šwağrow dostat; una fidelia duos inalbare porietes. — *Transl.* Siostry sobie podobne, cf. bracia. *Cn. Th.* 948. Śmierć siostru snu, bo nie podobniejszego do umarłego, jak śpiący. *Budn. Apopht.* 75. Medycyna tak jest złączona z filozofią, że są jakoby dwie siostrzeczki rodzone. *Syxt. Szkl.* 57. — §. W klasztorach, u zakonnie, siostra, n. p. Siostra Fortyanka. *Mon.* 70, 744, cf. brat. — §. *Botan.* Brat i siostra, brat z siostrą, wódki, kwiatek podobny fiołkowy, *flos trinitatis.* *Urząd.* 505. *Syr.* 1452. Die Dreifaltigkeitstafel, Stiefmütterchen. SIOSTROBÓJCA, y, m., *sororicida.* *Cn. Th.* 998; *Sorab.* 1. fotré zamordować; *Vind.* festreymorecz; *Ecl.* cecropybiina, der Schwestermörder. SIOSTROBÓJSTWO, a, n., zabójstwo siostry, der Schwestermerd; *Vind.* festernorstyn, festernu ubijanje. SIOSTRZAN, SIOSTRZENIEC, SIOSTRZENICA, ob. Siostrzan, Siostrzeniak. SIOSTRZYN ob. Siostrzeński.

*SIPOSZ, *SZYPOSZ, a, m.; *Hung.* sipos, (sijp = piszczałka. sipolni = piszczałki); *Croat.* sipus, (sip tibia); *Ross.* сиповщикъ, (сиповка let pasterski), сопелъ, (сопель, сопелка piszczałka, cf. sopel); cf. *Gall.* siffler, souffler; na piszczałce grający piszczałki, der Pfeifer, Rohrpfleifer. Dodawali Turkom postrachu, przeraźliwe zewsząd piszczałek, surinaków, siposzków, brzękaczów i bębniarzy odgłosy. *Nar. Chodk.* 2, 594. (*Ross.* cunnyть chrypnąć, sipnąć, ob. Zasiplność). W szalamaje szyposzom przygrawać rozkazał. *Paliss. Fl.* 55. *Biolob. Od.* 45. — §. Szyposz, instrument dęty, ein Blasinstrument. Faunów suriny krzykliwe, Szposze wielogłośne i rogi myśliwe. *Zimor. Sied.* 150. *SIPKOŚĆ, sci, z., ochrypliwość, Heiserheit, Raubigkeit der Stimme; *Vind.* sipivost, neduha, (sipiu, neduhan dychawiczny); *Croat.* szip, sziputanye *astma, anhelatio*; (sziplyem difficulter respiro, szopem anhelu; *Dal.* szopem tibia cano); *Rag.* sijp astma, (sipgliv, sipavaz chipatisce d' asma, verb. sipati; *Bosn.* sipati, mučno odihati graviter respirare); *Slav.* sipot, adj. sipotljiv; *Ross.* сипота, сипучесть, осплность; (сплный, сплзъ, сплучий, сплный ochryplu, сплнуть, осплнать ochrypnąć, шипнуть, шиплю, шиплю сыкнать; *Ecl.* сипль scarabaens melolontha). Dla wrzodów w gardle *sypkosć przypada: bo wilgotności ztąd pochodzące, rozmiękczują części one głosowi służące. *Sak. Probl.* (disting. sypkosć). SYPNIEC, SYPNIEC nijak, niedok, sipkosci nabyć, ochrypnąć, heiser werden. Gdy wilka kto obaczy, sypnieje. *Sak. Probl.* 100.

SIRACZANY, a, e, z siereci, [z grubego sukna: von groben Luch 2], von furzen Ueberhaaren. Wicniacy Litewscy po wielkiej części i teraz za odzież siermię siraczanych używają. *Krom.* 415, ob. Sierak.

SIROTKA, ob. Sierotka.

— SÍS, enclitic., ob. — ś, enclit.

SIT SIT! *Graec.* σίττα et σίττα, vox pastorum greges pellentium. *Cn. Th.* 998, (*Lat.* ite e. gr. agnae, caprae); głos pasterzów stado poganiających. *Wod.* der Ruf der Schäfer auf die Schaafe, um sie vorwärts zu treiben; (cf. sio sio! *Ross.* шш, шштъ, (шккштъ, шккштъ płoszyć ptaki). SIT, u, m., SITOWIE, ia, n., SICINA, y, z.; *Boh.* syti; *Slov.* sýtj, šasina, syk, rakyta, (cf. rokić); *Sorab.* 1. léczo, léczina, léczinka, rézena; *Sorab.* 2. fische, schische; *Carn.* serpiza, biz, läh; *Vind.* fitje, fitina, bizhje, lazhje, paludje; *Croat.* szit, szitena, szitje, suje, sas; *Hung.* sas, szittyó, sip; *Dal.* cziv, (cf. cew); *Slav.* sita, sielika; *Bosn.* sit, sita, sgjukka vodena, sitov; *Rag.* sita, xuk, *barb.* barra; *Ross.* ситникъ; *juncus, Vinfen,* spław, rośnie na miejscach wodnistych. *Kluk. Rośl.* 2, 254. Sit gładki, laevis. *Syr.* 1547. Sit kwiatnica, *floridus, Moesfeldten.* *Syr.* 1547. Sit, sitowie ostre, między którym się zające chowają, *carex.* *Cn. Th.* 998. Niedgraś. Koszałka z siciny. *Zab.* 40, 52. *Koss. Prov.* Węzła w sitowiu szukasz, t. j. nazbyłeś pieczołowity, nieczemną sobie pracę zadawasz; *nodum in scirpo quaeris.* *Mącz.* (zbyteczne trudności wynajdować, übermäßige Schwierigkeiten aufstöbern; *Rag.* zakidivati rannu na zdravu mesu; *Croat.* isches rānu v celom meszu). Rzecz niepodobna; w siecie sęku szukać. *Pol. Syl.* 494. Najda starzy i w siecie sęki i szkrupuły. *Pol. Arg.* 715, (cf. sieci). O twym zdrowiu zamyślała sroga macocha, i mając kredyty u męża, sęku szukała w sitowiu. *Pol. Syl.* 400. W sitowiu sęku szuka, kto na rokosz woła. *Pol. Arg.* 416. *SITAK, a, m., żaba, *Graec.* ζαλακίδιος. *Przyb. Batrach.* SITARZ, a, m.; (*Boh.* sytkar, sytar; *Vind.* fitinar, fitodelauz; *Croat.* szitar); co sita robi, der Siebmaßer. Za chwost mego siodłaka miałem od sitarza dwa szelagi. *Alb. z Woj.* 5. *Vol. Leg.* 5, 179. SITNY, SITOWY, a, e; *Ross.* ситный; od sita, Sieb; (*Rag.* sitni minutus). Sitny lub. *Cn. Th.* 999. Sitny, pyłowany, przesiewany, durchgeschiebt; *Ross.* ситный — Anat. Kość sitna czyli rzeszotna, iż drobnych dziurek na kształt sita albo gąbki pełna. *Mon.* 69, 676. SITO, a, n., SITKO, dem.; *Boh.* sýto, seyto, sytko, prosywadło; *Slov.* sito, syto; *Sorab.* 1. kžida, leha, feya, wozana kžida; *Sorab.* 2. ksehida, fəbba; *Carn.* situ, sijtu, sytu; *Vind.* fitu, fitto, fitize, mihenu fitu; *Croat.* szito; *Dal.* szito; *Hung.* szita; *Slav.* sito, sitto; *Bosn.* sitto; *Rag.* sitto, siallo, siatniza; *Ross.* ситро, ситечко, ситне; (cf. *Svec.* siekt; *Angl.* sieve; *Angls.* syfe; cf. *Germ.* sieben, sichten; *Graec.* σίφον, przesiewać; *Graec.* σίτρον; cf. siac, sieje); naczynie do przesiewania, z gęstszymi dziurkami niż przetak albo i rzeszota, das Sieb, *cribrum densum.* *Śleszk. Ped.* 420. Różne są sita, mniejsze i większe, rzadsze i gęstsze, z włosia końskiego robione, których do przesiewania mąki, przedczadania gąszców i sosów, i t. d. potrzebują. Sita dubeltowe: od spodu skórzane; włosiane i t. d. *Wiel. Kuch.* 428. Sita do przesiewania mąki mają boki sosnowe, jodłowe. *Kluk. Rośl.* 2, 165. Proszek czysty przesiewa się przez sito gęste. *Krumł. Chym.* 45. Przesiewać przez sito; (*Sorab.* 1. layu; *Vind.*

preſjati, prefejati, litati, skus fitu tozliiti, pretozliiti). Najlepsze sito Węgierskie lub Bułgorajskie. *Torz. Szk.* 285. Daremna praca sitem czerpać wodę. *Haur. Sk.* 174. *Petr. Ek.* 11. Żydówka mi z nożyczek wróżyła na siecie, że mam leżąc na łożku moje skończyć życie. *Zabl. Zab.* 68. — 2. Sitko, gra dziecinna, ein Kinderſpiel. Jak dzieci zamieniają miejsca, grając sitko, i gracze ciągnąc karty swe frymarchą wszystko. *Kehow. Fr.* 145. Radzi-by panem, jako grają sitkiem. *Pot. Syl.* 258. Jakoby właśnie sitko grali. *Biel.* 15. — Zmówili się, sitko grają, gałą sobie. *Cn. Ad.* 1559. (zna swój swego; ty cyt, ja cyt), SITOWIEC, wea, n., 1) Sitowa trawa, ob. Kościeniec. — 2) Sitowiec pliszka, *motacilla schoenobenus*, gnieździ się nisko w sitowiu. *Kluk. Zw.* 2, 345. eine Art Binfjeljen. SITOWI, ia, ie, do sitowia należący, albo też z sitowia, Binfjen, aus Binfjen. *Cn. Th.* 999; *Boh. et Slov.* sýtěnný; *Sorab.* 1. fěczlinowé, fěczinané; *Bosn.* sgjuccin; *Eecl.* ситиий; *Ross.* ситниковый. SITOWINA, y, ż, scirpus, rodzaj trawy. *Kluk. Dyke.* 3, 61, Binfjengraß. Ostra sitowina. *Otw. Ow.* 155. SITOWATY, a, e, — o adverb., na kształt sita, siebartig, wie ein Sieb. — *Anat.* Kość sitowata, jest z jednej bardzo cienkiej błonki złożona, która wiele komoreczek w sobie zamyka. *Krup.* 1, 46. *Perz. Cyr.* 1, 28. SITOWISKO, a, n.: *Boh.* sytiště; *Sorab.* 1. fěczinina, rézenina; *Carn.* bishje, bishovje, lozhje; (sijtuyje *materia pro cribris, varia cribra*); *Croat.* s'assevje; *Hung.* s'asashely; *Rag.* sitisce; *Ross.* ситие, ситовие; miejsce sitowiem zarosłe, ein mit Binfjen bewachsenener Ort. *Cn. Th.* 999. *Cn. Syn.* 541. SITÓWKA, i, ż, n. p. Młode poznasz owce, sitówki, jarlaezki, kiedy dwa zęby naprzód u spodu mają. *Haur. Ek.* 126. ein zweyzahniges Schaaf. (*Ross.* ситиуекъ, ситиуечекъ chleb pyłowy). SITOWY ob. Sitny.

SIU BZIU. *Dudz.* 50, próżne słowa, wiatr; leere eitle Worte, Wind. Ni SIUDA, ni tuda; ni SIUTKI, ni tutki, (*Ross.* еюда tutaj); ni tędy, ni owędy; ni w pięć, ni w dziewięć; weder gehalten noch gestochen. Prawi, jak mówią, ni siuda ni tuda, Jak mu chmiel nadmie, gra głowa jak duda. *Brath. H* 2, b. Ni me tutki, ni me siutki. *Rys. Ad.* 47. SIU SIU! psi psi! słowo dziecinne, wyrażające potrzebę na mały dwór. SIUSIAC cz. *niedok.*, po dziecinnemu, to co szezać; D est err. wijsjelt, (tšidulcu). U Jeżyk wielkich pytałem Mazura, Coby za rzęczka? rzekł mi: dzieweża dziura: Wiece nie wiem, takli; lecz rzęczka malusia Do Wisły siusia! *Klon. Fl. G* 1.

SIWIEC, wea, m., SIWALEC, lea, m., SIWASZEK, szka, m., SIWCZYK, a, m., dem., człowiek siwy, szedziwy, ein Graufopf; *Boh.* šediwec; *Carn.* sivz, (sivora = siwa skała; siwa kobieta); *Vind.* sivez, fiuz, (fivora, prestara baba); opleśnielec. *Bies. roz. D* 5. Gdy tak już on siwaszek dokończył swej rzeczy... *Itcj. Wiz.* 22. Nie nowina siwcowi wojna. *Rys. Ad.* 48. — 2. Siwosz, siweczyk, koń siwy, *Boh.* brüna, (sywák = gołab' siwawy); *Vind.* sivez, liu konj; *Bosn.* siuaç kogn; *Rag.* sivaz, (sivaz, sokó = sokoł); *Slav.* sivac, zellen, ein Schimmel. Potraf tam dosięć jakiego siwosza. *Kniaż. Poez.* 2, 190. Oho jarmarku dawno u mnie czeka Nosaty siweczyk i kobył-

ka wrona. *ib.* 3, 189. Siwosz, osieł siwy. *Zab.* 15, 274. *Třeb.* SIWAWY, a, e; *Vind.* fiukast; *Carn.* shavtov; *Slav.* sivast; *Bosn.* prosid, napo sid; *Ross.* сѣдоватый; na siwość poszły, trochę szedziwy; graulicht, etwas grau. Oko w żrzenicznym humorze siwawe. *Suszyc. Pieśn.* 5, F. 4 b. SIWIĆ cz. *niedok.*, osiwieć *dok.*, siwym uczynić, grau machen, grauen. Późna szedziwość wiek wszystkich siwila. *Mon.* 71, 416. SIWIEC *neutr. niedok.*, osiwieć *dok.*; *Slov.* šediwegi; *Bosn.* sidit, osidit; *Croat.* szedeti, *Ross.* сивѣть, посивѣть, посивѣть; siwym się stawać, szedzieć; grau werden, graue Haare bekommen. Siarzy gdy siwieją, szaleją. *Teat.* 55, 80. Czyż to chodzi przywilejem, Być rozumną siwej głowie, Głupniem często, gdy siwiejem, Wybaczcie mi staruszkowie. *Zabl. Bal.* 56. Nad księgami siedząc, osiwieł. *Wad. Dan.* 26. SIWIOSNKA, i, ż, ziele, siwe główki, *polium.* Bergreue. *Syr.* 705. SIWIZNA, y, ż; (*Ross.* сивизна o siwej maści końskiej); siwy włos, szedziwość; *Bosn.* sjedina, sidina, bilochja od vlási, sidine, vlasi bieli; *Croat.* szedina; *Ross.* сѣдана, graueß Haar, Graubheit. Siwizna czyni nas starszymi, nie żeby siwizna miała być przyczyną starości, bo z starości siwizna idzie, nie starość z siwizny, ale iż o starości naszej jaśnie znać dawa i świadczy. *Zarn. Post.* 3, 598. Jakże mojej wstyd mi jest siwizny, gdy młodzieniec mędrszy, niż ja starzec. *Teat.* 42, d, D. Siwizna nie mądrości znak jest, ale starości. *Cn. Ad.* 1057. Frasunki siwiznę przed czasem przynoszą. *Cn. Ad.* 792. Wspanialsza niż złoto siwizna. *Pot. Arg.* 275. SIWOBRODY, a, e, siwa broda mający, graufärtig. Neptun siwobrody włajca wód. *Zbil. Dr. C* 5. Charon siwobrody. *N. Pam.* 4, 99. Bogów ociec siwobrody. *Dmoeh. II* 2, 46. Maż jej stary, siwobrody. *Morszt.* 20. Mleczalbyś lepiej dziadu siwobrody. *Třeb. S. M.* 17. Pod rękę ją prowadzą ochmistrze siwobrodzi. *Pot. Arg.* 125. SIWÓBRODA, y, m., *Subst.*, der Graubart. I temu też siwobrodzie zachciało się na starość młodziej żony. *Teat.* 52, b, 118. SIWÓGŁOWY, a, e, głowy siwej, grauföpfig; *Corn.* sivoglav, sivoglavz. SIWOJABŁKOWITY n. p. koń, gorczykowaty, ein arselgrauer Schimmel. *Menišk.* 1, 24. SIWOKLESK, a, m., n. p. Siwokleskowi. *Kehow. Fr.* 75. — SIWOKRUSZ, u, m., Graufupfererz, kruszec siwy, bardzo kruchy, wiele w sobie przy miedzi żelaza mający. *Kluk. Kop.* 2, 182. SIWONAKRAPIANY n. p. koń; *Ross.* сѣпонутый, ein Schimmelflecke. SIWOOKI, a, ie, oczu siwych, graufaugig; *Croat.* szivoochni. SIWOŚĆ, sci, ż, kolor siwy, die Graubheit; *Sorab.* 1. schedziwoč, ob. Szedziwość; *Rag.* sjedine; (*Ross.* сивость szarość). SIWOWASATY, n. p. Kochanek siwomasaty. *Teat.* 7, 55. mit einem grauen Schimmbarte. SIWY, a, e, SIWIUCHNY, SIWIUSIENKI, SIWIUTENKI, SIWIUTKI *intensiv.*; — o adverb.; (*Boh.* sywy caeruleus); koloru między białym a czarnym będący; *Slov.* šediwý; *Vind.* lu; *Carn.* siv, (sivn = okrutny); *Croat.* šed, (szivo = brunatno); *Rw.* sjeđ, sjěvo, sjěgli; *Bosn.* sid; *Hung.* ősz; *Sorab.* 1. schedziwé, *Ross.* сивий; *Eecl.* сѣданный; cf. *Pers.* sipid, sidid, grau. Siwe wody. *Tward. Wł.* 174. Siwe skały. *Pasz.*

Bell. B 4. Siwa sierć końska, Schimmelfarbe, rozmaite, jedne konie są brudnosiwie, drugie siwojabłkowite, Apfelschimmel, trzecie białe prawie i śniegowi podobne; drugie dropiate, mrozowate, gorczykowate. *Końsk. Lek. 5*; cf. *Ross. чадонбриі.* Harcuje enotą swą, jako siwym na Kleparzu. *Rej. Zw. 57 b.* (wyjeżdża na popis). — Człowiek siwy, 'szedziwy, ein grauer Mann, mit grauem Haaren. Siwa gdyby gołab' baba. *Teat. 42. c, 45, Carn. et Vind. fivora.* Wszak to pan siwiuchny, jak gołabek. *Teat. 53, 6. Bratk. R 2 b.* Siwiuchne starce. *Kmit. Spyt. C 4 b.* Na tę brodę przyrzekłeś mi siwą. *Teat. 45. c, 157.* Ani włoska u niego siwego. *Past. Fid. 292.* Miłość nie jest zrobiona dla ludzi w siwe obrosłych włosy. *Teat. 7, 34.* Nie wszyscy ludzie mądry, chociaż starzy, Ani się rozum w siwym włosie darzy. *Chrośc. Job. 120.* — *Fig.* Jeszcze młoda w ciele była, ale bardzo siwą na umyśle. *Wys. Kat. 61.* dojrzała, reif am Verstande. Owoż rozum siwy! *Teat. 42. d, B.*; (*oppos.* stara głowa, rozum młody; siwy a głupi, cf. zielony).

Pochodz. nasiwieć, osiwieć, posiwieć, podsiwieć, zasiwieć.

SK.

SKACZE, *ob.* Skoczyć. SKACZYDŁO, *a, n.*, skakanie, podskakiwanie; das Springen, das Hüpfen. Strumyczek loda kto tamą zawiera, Choć się też gwałtem skaczydła napiera *Pot. Syl. 51.*

SKAD, *ob.* Zkąd

SKADŁUBINA, SKAŁUBINA, SKALINA, *ob.* Skała.

SKAKAĆ, *ob.* Skoczyć. SKAKANTERYA, *yi, ż.*, wiercipiętostwo, aluzya do słowa galanterya; Springerey, Windbeutelley. Żebyś się nauczyła gładkiego sposobu pisania listów, a nie terażniejszą skakanterya, co to więcej w liście zobaczy kresek, pauzów, kropek, aniżeli słów. *Teat. 16. b, 75.*

SKAŁA, *i, ż.*, z *Łac.* miara na mapach i abrysach, w piędzi, w łokcie, w łaski, w staja, w łany albo w mile. *Solsk. Geom. 7*; *Vind.* merna paliza; *Carn.* nastop, (cf. następ); die Scala, *z. B.* auf den Landarten. Długość tę poznać możesz ze skali na tablicy przyłączonej. *Switk. Bud. 55*, cf. *Eecl. скалы, пороги, ступени*, z *Łac.* scala. *Черк Слор 5, 65.*

1. *SKAŁA, SKALINA, SKAŁUBA, SKAŁUBINA, SKADŁUBINA, *y, ż.*, SKADŁUBINKA, SKAŁKA, *i, ż.*, *dem.*; (*Ross.* скала skóra z brzeziny odarta; *Eecl.* скала = 2) skała; cf. *Ross.* сколокъ, сколочекъ trzaska; *Etym.* сколотъ, скалвать, skłóć, skałać); rozpadlina, szczelina, rysa; *Boh.* skaula, skulina, roztrzenina; *Slov.* skałubina, štrbina, škára, rozsedlina, štrbinka, skałubinka, škarička; *Sorab.* 1. skaloba, zkawba, rozkawótžo, kwékencza; *Sorab.* 2. rizina; *Carn.* poprask, shprajna; *Vind.* sprauska, poklei, spok, shrimf, poprask, poklina, sianje; *Croat.* proliska, spok, klufft; *Bosn.* čipotina, sekrappa, puklina; *Ross.* скважина, щербина, щербинка, (cf. szczyrbina); *Eecl.* жланжа, скважина, скважина, die Spalte, der Riß. Rozszczepiwszy gałąź, w to rozszczepienie na-

sypawszy prochu woniejącego, zasię czyście związawszy woskiem z obudwu stron, zalepić mięszko onę skałę; tedy... *Cresc.* 78. Gdy się drzewa szczepają, tedy rozpadlina albo skałuba pospolicie do rdzenia bywa, rzadko głębsza. *ib.* 55. W ulu trzeba żeby najmniejszej dziuryczki i skałubinki nie zostawało. *Kack. Pas. 27.* Rima, skała, rozpadlina. *Macz. Volekm. 307.* Rimula, skała. *Macz.* Subtelną skałubina rozpadła się była ściana ta, która domy obadwa dzieliła. *Otw. Ow. 144.* Niekiedy wilgoć z drzewa wychodzi skałubami, choć ranami w drzewie nasieczonymi. *Cresc.* 50. et 559. Piorun skałubinę sobie w zasklepieniu przeprół. *Krom. 375.* Przestrzegł, aby palców nie kładła w skałę przyprawioną, A ostremi gwoździami srodze przystrojona; Ta wetknie rękę, a na gwoździe zaraz trafiła. *Papr. Kol. Q 5 b.* Patr, jak pszczoły woskiem drobne skałuby domów swych zalepiają; *spiramenta. Otw. Wirg. 455.* Stojąc za ścianą będzie słucał przez skałubę, co ja będę czynił. *Baz. Ist. 252.* Kozłę rzekło, aczkolwiek wrzask kozi słyse, ale skałubina wilka widze. *Ezop.* (przez szparę). Okrutny szatan ludzkiej pilny zguby, I w klasztorze wymaca grzechowi skałuby. *Pot. Jow. 73.* Próznowanie wszech grzechów skałuba. *Pot. Arg. 772.* Ta skałuba dojrze statecznych przyjacioł. *Pot. Arg. 34.* — 2. SKAŁA, *y, ż.*; *Boh.* skala; *Slov.* skała; *Sorab.* 1. skala, skawa, skalnina; *Carn.* skála, skalovje, pezhovje, pezhovina, (cf. pieczara, cf. opoka); *Vind.* skala, pezhouje, pezhina, pezh, rupazha, veli kamen, stena, (cf. ściana); *Croat.* pechina, pechinica, dèrn, (cf. dereń; cf. skulya specus); *Dal.* grebeni (cf. grzebień), kars, krasz, grich; *Hung.* köszikla; *Rag.* stjèna, stjeenu, kùk, kámmen (cf. kamień), grèben, hrid, klissura, gljút, golét; *Bosn.* stina, stjena, kamen, stjenica, hrid, grebeni, sekke, krrisc, kerse, klissura; *Slav.* stina ù mòru, shkòlj, pechina, kamenito bèrdo; *Ross.* скала, валунъ; *Eecl.* прологъ, скала, проломъ; (*Græc.* σκάλα scopulus. *Joan. Tzetzes Chil. 7*; cf. *Germ.* Rißel; *Lat.* silix; cf. *Hebr.* סֵלַה sela, petra; סֵלַה, sakal, lapidarvit); skała, saxum altum et praeceptum. *Cu. Th. 655.* rupes; (*distng.* opoka petra), eine Felsen Spitze, ein abföhligiger Fels, ein heber einjeln hervorragender Felsen. Kazali mu z skały skoczyć. *Kłok. Turk 10.* Skała podwodna z wody wyglądająca, murex. *Cu. Th. 999.* *Ross.* луда, лудка, kopra, eine Klippe. Skały po obu brzegach rzeki, morza; *Ross.* шокa, (cf. szczęki). Medea barana z złotą welną zawiesiła w trudnym a ciasnym miejscu między dwiema skałoma na morzu. *Biel. Św. 9 b.* Skała przykra, urwista; *Ross.* утесъ, (cf. ucios). Skała siwa; *Carn.* sivora, (*ob.* Siwiec). — *Allegor.* Rodzice nie mają serc takowych, któreby jak skała twardemi były. *Teat. 50. b, 45.* Uparty, nieczuły, właśnie jakby skała, ani lzy ani prosby ruszyć go nie mogą. *Teat. 42. d, B.* SKAŁAĆ, *ob.* Skłóć. — (SKAŁAĆ, *ob.* Kalać). — (SKAŁDA, *y, ż.*, rzeka w Niderlandzie. *Wyryw. Geogr. 21.* die Schelde). — (SKALÉCZYĆ, *ob.* Kaléczyć). — SKALIC się *rec. niedok.*, padać się, pukać się; Risse bekommen, bersten, (*ob.* Skała = skalina). Cedrowe się drzewo nie szczepa, nie skali; *rimam non capit. Macz.* SKALINA,

ob. Skała 1). — SKALISKO, a, n., [augm. Nom. skała, ein großer Felsen. 2]; urwa skały, urwisko. W tym skalisko w najszerszym rozluku uderza o dwa dęby. *Stas. Num. 1. 149.* ein abgebrochener Felsenstück. 1. SKALISTY, SKAŁUBIASTY, a, e, SKALISTO adverb., rimosus. *Macz.*; *Sorab. 1.* zkawboyité; *Ross.* скважиноватый, voll Rissen, Bersten. *Praeruptus*, przerwany, stoczysty, skalisty, załomiony, zawieszisty. *Macz.* *Praeruptum saxum*, podruzgana, skalista opoka. *ib.* jðroff, abhångig, abhångig. Skalubiate gmachy pieszól ciepłem waruj; *rimosa cubilia. Otw. Wirg. 455.* — 2. SKALISTY, a, e, pełen skał; *Boh.* skalnaty; *Slov.* skałnati, skałnatý; *Sorab. 1.* skawuwaté, skawoyité; *Carn.* skalowitn; *Vind.* skalast, pezhoun, pezhoujast; *Croat.* pechinàsz, pechinzki, grébenit; *Hung.* kösziklás; *Dal.* griehewit; *Rag.* kammenit, grebenit, hrijdni, karsegliv; *Bosn.* hridan, grebenit, kammenit; *Eecl.* прадльнъ [celer 2], (cf. prad): felfig, voll Felsen. Skalista Arabia. *Tr.* Miejsce skaliste. *Cn. Th. 1000.* Tam skaliste mury Dziwna wszechmocność boska sprawiła z natury. *Pasz. Dz. 17.* — 2. Skalisty, na kształt skały; felfigt, wie ein Fels, Stein. Skalista saletra, stwardniała niby skała. *Jak. Art. 3. 316.* Skalisty szmelc. *ib.* Kość skalista skroniowa, os petrosom. *Perz. Cyr. 1. 26.* Rudy skaliste, twarde, w płatkach długich, szero- kich i grubych. *Os. Żel. 31. Os. Rud. 7. et 58.* — *Moral.* Skalisty, nieużyty, felfigart. Ta skalistych wnętrzo- ści poczwarą, której zguba i ludzkiej krwi checiwość do- gara. *Zab. 1. 168.* O serce skaliste, tyś to przyczyną wszystkiego. *Teat. 55, 55.* Nie wszystkie serca są ska- liste. *Teat. 18, 104.* Zgrzybiałe lata nadeszły, nie one złote albo tłuste, ale to są lata żelazne, skaliste, twar- de, trudne, których nieledajako pożyć; już tu wszystko jako z kamienia kował. *Podw. Wroz. 24.* SKAŁKA, i, ż., dem., saxulum. *Cn. Th. 1000,* ein fleiner Felsen; *Boh.* skalka; (*Ross.* скалка wałek). Nad brzegami tego jeziora znajdują się skałki, madrepores, w różnym stanie. *Pam. 84, 790.* Skałka, góra w Krakowie, na której klasztor Paulinów. *Dykc. Geogr. 3, 55. Twor. Okul. C 1.* — §. Skałka, krzemień do fuzji, do strzelby, kurkowy ka- mień; *Carn.* ognènk; *Vind.* ognenik, ognienni kamen, ognjik, krefaunik, krefauni, krefni kamen; *Slav.* kremen, kamen; *Eecl.* огневикъ, der Flintenstein. — 2. *Medic.* Łuski lub skałki na oku, albugo, leucoma, nebula. *Perz. Cyr. 2, 175.* ein weißer Fleck auf dem Auge. SKAL- NY, a, e; *Boh.* skalnj; *Sorab. 1.* skalné; od skały, Fels, vom Felsen. Od północnego morza lodowatego, aż do morza Włoskiego skalnego południowego. *Biel. Sw. 157 b.* Imię Piotra opoczystym albo skalnym, wykładają. *W. Post. Mn. 495.* Pietrze, ty jesteś skalnym, a na tej skale zbuduję zbór mój. *Budn. Math. 16, 18.* Kto Pio- trowej stolicy nie zna, ten gruntu skalnego wiary nie ma. *Biał. Post. 41.* — *Hist. nat.* Skalny, na skałach się znajdujący, rosnący; auf Felsen befindlich, wachsend. Olej skalny, Steinöhl. Nafta, z niektórych skał ta tłustość się poci. *Sienn. Wykl.* Opich górny skalny, na górach skal- nych znajduje się, Bergessig. *Syr. 1082.* Mech skalny kamienny. *Urzed. G.* Skalna rutka, ob. Ruta skalna, ob.

Włoski P. Maryi. Skalna rzesa, ob. Rzesza. SKAŁUBA, SKAŁUBINA, ob. Skała 1). SKAŁUBIASTY, ob. Skalisty 1). SKAMIAĆ cz. niedok., skamiałym czynić. *Cn. Th. 1000.* ver- steinern, zu Stein machen. Skamiałą twarz Meduzy, sa- xificus vultus. *ib.* SKAMIAŁOŚĆ, ści, ż., petrification, die Verfeinerung. Zbiór nalezionych po najwyższych gó- rach skamiałości. *Stas. Buff. 126.* SKAMIAŁY, SKAMIE- NIAŁY, SKAMIEĆ, SKAMIEŃC, ob. Kamieć, Kamienieć. SKAPAĆ, skapał, skapie med. niedok., 1) kroplami spadać; *Vind.* dolskaplati, dollfousiti; *Carn.* skąplem, skapiti; *Ross.* неканать, herabrånjeln. Mieszales i lzy przy wdzie- cznym obłapie, któremi twoja twarz i moja skapie. *Chrośc. Ow. 20.* W serdecznym żalu oba się obłapia i Jez obli- tych strumieniami skapia. *Chrośc. Fars. 247.* — 2) *Transl.* Skapać, skapieć, skapieje + skawęczeć, znikczemnieć, w sobie upadać; etend werden, vergehen, schwinden, ganz von sträften kommen; (*Slov.* kapati interire; *Carn.* kapati, skąplem + wyschnąć, skapanje + suchoty) Od prac, od trudności nieskończonych prawie skapieją i na zdrowiu schodzą. *Kosz. Lor. 71.* Niniejsza bitwą ród ludzki ska- pieje. *Chrośc. Luk. 249.* Pułki te bardziej niewygodą ska- pia, niżeli temi walki, co ich trapią. *Chrośc. Fars. 266.* Skapał zgoła na oczekiwaniu zakończenia sprawy swojej. *Nag. Fil. 90.* — *Vulgar.* Bodajbyś skapał, jak pies na powrozie.

SKAPAC, ob. Kapać.

SKAPCA, *SKEPCA, y, m., SKAPIEC, *SKEPIEC, ера, m., SKAPEK, pka, m., SKAPIGROSZ; *Boh.* skupec, hauzka, haużwička, stuchlj (cf. stęchły), neužilce, (cf. nie uży- je); *Carn.* skoporiti; *Vind.* stífjnjenik (cf. ścisnąć), der- schlivar (cf. dzierżyć), hranovec, hranjar, (cf. ochraniać); *Rag.* skupaz; *Croat.* zkúpecz; *Ross.* скупецъ, скопи- домъ, скряга, колотырникъ; liczykrupa, sknera, szper- ka, smażywiecheć, wędzigrosz, zmindak; ein Silz, ein Karger, ein Geißhals; (*Elym.* kupa). Pod takim sknera, skępcą i śmierdziuchem. *Chrośc. Fars. 100.* Ty skępcze łakomy, Skupujesz wsi, domy, Geste folwarki i przestro- ne sioła, Półświata na cie dzisiaj ciasne zgoła. *Kchow. 178.* Skępiec jest jako na skale jagody, Ludziom nie po- nich, jedno wronom gody. *Rej. Zw. 217.* Niech wszyscy dyabli wezmą skapstwo i skapców. *Teat. 7. a, 14.* By- to dobrze uważali ci skapkwie, nie takby twardo po- czynali. *Birk. o Exorb. 27.* SKAPIC, *SKEPIC med. nie- dok.; *Boh.* skapiti, skrbiti, (cf. skarbić); *Carn.* skupū- jem; *Vind.* dershuvati; *Ross.* скупиться, скопить, ско- плять (cf. kopa), алтынничая, алтынничать, скряжи- чать; skapo się obchodzić, fnaufern, fargen, fñjen, geit- zen. Nie skapmy na własne swoje potrzeby. *Koll. List. 1, 69.* (nie żalujmy sobie). Dobry gospodarz, chce być całym od szkody, nie skapi na opłatę stróża. *Koll. List. 1, 111.* Skępisz, gdzie dać potrzeba, gdzie nie trzeba, przepelniasz. *Cn. Ad. 1059.* On skapi więcej, niż przy- stoi, a wzdry ubożeje. *Radz. Prov. 11, 24.* — *Activ.* Skę- pic ezego, cf. skarbić ezego. SKAPIEC, *SKEPIEC ne- utr. niedok., skapym się stać, farg werden. Przysłowie: stary skapieje. *Ossol. Str. 4.* Dziś on albo skapiał, albo chce być hardy. *Rej. Wiz. 95.* SKAPICA, *SKEPICA,

y, ž., kobieta skąpa, eine fülige Weibsperson; *Boh.* skupkyně; *Ross.* колотырка, колотырица. SKĄPSTWO, *SKĘPSTWO, a, n., SKĄPOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* skauptost, skrbnost, haużewnost; *Sorab.* 2. geż, gż; *Carn.* skapadya; *Vind.* stfjnjenost, stfjnoba (cf. scisłość), dersblivost, terdust; *Croat.* zkúposzt, szpornósz, (cf. sporność); *Rag.* skúpos, spornos, setédgna, setedechstvo, (cf. szczędzić); *Bosn.* skupochja, lakomóst; *Ross.* екупость, скржаество; sknrstwo, die Skarheit. Skąpstwo jest niegodziwe i podłe, oszczędność chwalebna i pożyteczna. *Kras. Pod.* 2, 256. Terazbys ludzie niektóre moźne tak skape ujrzał, że się przed skąpością zebranych worów pieniędzy, jakoby świętości napatrzeć nie mogą, jedno nad nimi leża. *Kosz. Lor.* 175. Skępstwo z szaleństwem w towarzystwie chodzi. *Jabl. Ez.* 97. Nieco skąpości, *Ross.* скуповатость. — ż. Skąpość czego = brak, niedostatek; *Rag.* skupochja, Skappheit, Mangel, Abgang an etwās. Dla skąpości spowiedników przeszkadzało się niekiedy duchownemu pragnieniu jej. *Wys. Kat.* 545. SKĄPY, *Compar.* SKĘPSZY, a, e, SKĄPIE, SKĄPO adverb; *Boh.* skaupty, skauptě, skrbný, haużewný; *Slov.* skauptý; *Sorab.* 1. skupy, skupé; *Carn.* sköp; *Vind.* skop, terdoviten (cf. twardy), derslihu (cf. dźierzeń), stfjnjen, (cf. scisły); *Croat.* zkúp, szkúp, szłiszniruk, szpören; *Bosn.* skúp, lakom; *Rag.* skúp, spör, spörni, stisnút, tjesan, setedechi; *Ross.* скупой, скуповатый, скупый, скупъ, скрагиня, крѣпкій, крѣпокъ, колотыриной, турій, (cf. tegi); *Ecccl.* съкоупиль [conjunctus 2]; nieszczodry, nichojny; *farg.* füljig, geifig. Skąpy *Subst.* = skąpiec, skąpożyjski, der Geißbalß. Pan Skąpożyjski kilka kwadragezym na rok odprawiał, a pieniądze zbijał. *Mon.* 71, 404. Skąpego nie obieraj sobie za przyjaciela. *Rys. Ad.* 62. Skąpy dwa razy traci, dwojako płaci. *Rys. Ad.* 62. *Pot. Arg.* 651. *Leszcz. Gl.* 120; *Slov.* skupí, wźdieki wie trati. Chciał się skąpy obwiesić, że talara stracił, Żeby jednak za powróz dwóch groszy nie płacił, Ukradł go pokryjomo. *Kras. Baj.* 108. — Każdy będzie skąpie żał, kto skąpie rozsiewa, lecz który hojnie sieje, hojne żniwo miewa. *Patr. Jan.* 7. I *Leop.* 2 *Cor.* 9, 6. Skąpo bogu dają. *Birk. o Exorb.* 27. — ż. *Puss.* Skąpy = nieobłity, niemnogi; nicht reichlich, iparjam; (*Slav.* skúpo = drogo). Skąpy obrok bierze. *Birk. o Exorb.* 27. Małe i skąpo ciekące źródło. *Warg. Radz.* 115. To pełne, to zmyślone i skape czynili sztychy, Znać, że się oba szermować uczyli. *P. Kchán. Orł.* 1, 52. U króla naszego człowiek ma skąpo; ale jednak nie zatrzymują żołdu ani na godzinę. *Pam.* 83, 4, 125. Skąpo o co = braknie tego, trudno o to, schwer zu bekommen. Skąpo teraz o zboże. *Tr.*

SKĄPTOWAĆ, ob. Kąptować. SKARAĆ, ob. Karać.

*SKARASKAĆ się kogo *rec! dok.*, zbyć się kogo, *odkaraśkać się kogo, fűf einen vom Hals schaffen, einen los werden. O gdybym się skarskał tego natręta. *Pot. Arg.* 626. Nie mógł on się skaraskać fatalnego kruka. *Pot. Syl.* 145.

SKARB, u, m., [z *hebr.* karbon, ob. Karbona 2]; (*Boh.* krabice karbona; *Carn. et Vind.* skerb; *Croat.* szkərb,

skerb; *Bosn.* skerb = cura, diligentia; *Ross.* скарбъ = sprzęty); skarb; (*Boh.* poklad, (ob. Pokład); *Slov.* pokladnice; *Sorab.* 1. pokwad, schocz; *Sorab.* 2. schaz; *Carn.* saloga, salega, (cf. załoga, cf. zakład); *Vind.* saklad, saklada, saloga, kiuzh, fhaz, vkupspraunu blagu; *Croat.* kiuch, blago; *Hung.* kénts, kints; *Dal.* blago, (cf. błogo); *Bosn.* blago, hazna, azna; *Slav.* blāgo; *Rag.* blago, blagohranisce, blagaoniza, blagohranna; *Turc.* hazna; *Ross.* сокровище (*Etym.* kryć), кладъ; *Ecccl.* кладъ, или съкровище скрытое въ землю, газа, сокровищное хранило, газохранилище); ukryte drogie rzeczy, ein Schatz, verborgne Kostbarkeiten. Gdy rzeczy znalezionych przeszłego właściciela dociec nie można, zowią się skarbem; na które powszechność krajowa ma najpierwsze prawo. *Gal. Cyw.* 5, 59. Skarb, pieniądze od nieznanymych ludzi i niewiadomych z dawnych czasów skryte. *Szczerb. Sax.* 411. Pospolicie powiadają, iż oracje na roli skarby znajdują. *Ezop.* 64. Skarb znalazł. *Cn. Ad.* 1059. nagle się zbożacił. — ż. Skarb, rzeczy drogie, które w skarbnicy chowają, der Schatz in der Schatzkammer. Skarb = skarbnica, miejsce, gdzie co drogiego chowają. *Cn. Th.* 1000. die Schatzkammer, der Schatz. Skarb Rzpłtej, gdzie chowają co; skarb Rzpłtej, to co chowają. *ib.* Nie było przedtym osobnego Rzpłtej skarbu, ale królowie, posiadając znaczne dochody, sami o wszystkich potrzebach wiedzieli. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 557. Pospolity skarb Jan Łaski na sejmie w Piotrkowie założyć radził. *Modrz. Baz.* 485. Skarb kościelny, miejsce, skarbnica. *Cn. Th.* 1000. — ż. Skarb, fiskus; der öffentliche Schatz, der Jiētē; *Ross.* казна, казначейство. Król wziął na skarb dobra jego, ale mu wyznaczył przyzwoitą pensją. *N. Pam.* 4, 67; (cf. poginiecie, i doiny wasze na rzecz pospolitą pobiorą. I *Leop. Dan.* 2, 5. skonfiskują). — ż. *Transl. fig.* Rzecz droga, kosztowna, nieoszacowana, kosztowność, klejnot; Steinod, Schatz, Kostbarkeit. O jako się zdradzać dacie, Którzy błoto za skarb macie, Skło za drogie kamienie. *Biel. S. M.* 81. Co się kolwiek skarbow na świecie znajduje, względem skarbow niebieskich cyfra są. *Kulig. Her.* 261. Gdzie skarb, tam i serce. *Pot. Jow.* 2, 45. To skarb, to serca pociecha mojego. *Groch. W.* 551. Swój najmniejszy pokaz łaski, cheą iżby za nader drogi skarb przyjmowano. *Gorn. Dw.* 509. Skarb to jest rzadki, dobry, zdolny i przywiązany sługa. *Kras. Pod.* 2, 58. Jam skarbu dopadł, takiego człowieka. *Teat.* 10, 25. (nieoszacowany). Ten pan marszałek, to skarb, nie człowiek. *Teat.* 26, b, 28. *Past. Vid.* 555. SKARBK, bka, m., SKARBNIK, a, m., 1) który skarby zbiera, chowa. *Włod.* ein Schatzesammler; (*distng.* podskarbi). — 2) Skarbek, cacodaemon, zły duch, który według mniemania pospólstwa nad kruszcami i skarbami przełożony jest. *Włod.* der Schatzgeist, Schatzgott, Pluto. SKARBIC, -i, -i, cz. *niedok.*, uskarbić dok.; (*Boh.* skrbiti se skąpieć, skrbnost skąpość, skrbný skąpy; *Croat.* zkerbeti = staranie mieć); *Boh.* uskrbiti, uskauptiti; *Ross.* сокровищовать, сокровиществовать, Schätze sammeln. Podskarbiowie, opuściwszy dobre szafowanie powierzonych pieniędzy, sami sobie i domom swym skar-

bią. *Sk. Dz.* 541. Nie powinny dzieci rodzicom skarbić, ale rodzice dzieciom. *Budn. 2 Cor.* 12, 17. Dla was em zbierał, na was robiłem, dzieciście moje, wam em skarbił. *Sk. Kaz.* 551. Sobie skarbił minister z podatków, a na króla nienawisć zwał. *Pot. Arg.* 588. Wolal raczej skarbić w rzezech niebieskich, a niż na ziemi. *Birk. Dom.* 129. Nie skarbiecie sobie tam, kędy złodzieje Wykopują, i kradną pokłady, Gdzie skarb od mólów, i od rdzy niszczeje, Lecz w niebie, gdzie się nie trzeba bać zdrady. *Ody. Św. U* 2. Pan nie każe sobie skarbić tu, gdzie mól a rdza wszystko pogryzie; ale tam na górze, gdzie skarb wieczny a nigdy nieprzebrany jest. *Rej. Zw.* 48 b. — §. *Cum Accusat.* Skarbić co, zbierać co, etwas sammeln. Srebro i złoto skarbią sobie drogie. *Kulig. Her.* 217. Skarbiecie sobie skarby w niebie. *Sk. Dz.* 574. Biesiadami i ucztami przyjaźń sobie skarbić. *Pileh. Sall.* 125. (kaptować). Ta sama reka, której ja przyjaźń skarbiłem, krzywdę mi uczyniła. *Boh. Kom.* 5, 209. Czestemi jałmużnami niebo uskarbiła. *Nies.* 1, 90. SKARBICZEK, ezku, m., dem. *Nom.* Skarbić ein fleiner Schatz. Nie mam najmniejszego skarbieczku. *Teat.* 11, 67. SKARBIEC, beu, m., miejsce chowania skarbow; *Boh.* pokladnice; *Slov.* pokladnice, (cf. pokład, pokladnica); *Sorab.* 1. sehoczowna komora, schockkomora; *Carn.* trna; *Vind.* sakladna hranva, salogna kamra, sakladni vomar, salogna sehranilhe, kafa, denarska hranva; *Dal.* tarua kuchya; *Hung.* taar haz; *Rag.* pjenezniza; *Ecol.* скарбицица, die Schatzkammer. Skarbiec, w którym się chowały ozdoby królewskie i niektóre Rzpltej klejnoty, był na zamku Krakowskim. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 185. Skarbiec kościelny *Ecol.* ризниця. Nieprzyjaciel zabierze skarby po skarbcach złożone. *Wad. Dan.* 198. Skarby niebieskie, które zachowuje bóg świętym w skarbcu wiecznej chwały swojej. *Kulig. Her.* 261. SKARBNICZA, y, ż., skarbiec, die Schatzkammer. (*Ross.* скарбница, кладовая skład, sklep składowy). Jest tam skarbnica cesarska, kędy przede drzwiami zawsze leżą wielkie wory pieniędzy. *Star. Dw.* 25. Eliazyb uczynił sobie skarbnicę niemą. 5 *Leop.* 2 *Ezdr.* 15, 5. (pokladnice. 1 *Leop.*). — §. Skrzynia do chowania kosztowności, der Schatzkasten. Skarbnica w domu skarbu. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 10, 58. Na skarbnicę drogiech klejnotów pełną, zawsze dybia złodzieje. *Petr. Pol.* 529. Rzucili się do skarbnicy, pieniędzy szokać. *Sk. Dz.* 1094. Skarbnica kościelna, der Gotteskasten. *Sk. Dz.* 64. Karbony albo skarbnice gotowych zawsze pieniędzy w pierwszym kościele na ubogie. *Sk. Dz.* 29. — *Fig.* Cała darów boskich skarbnica stoi wam otworem. *Bals. Niedz.* 1, 152. SKARBNICZEK, ezka, m., staroświecki gatunek pojazdów, niby to wóz skarbay, eine altmodiche Art von Wagen. Przyjechało się dawniej na skarbniczku prostym; ale za każdym razem skarbniczek z miasta pieniądze przywoził. *Kras. Pod.* 2, 115. Skarbniczkiem czyli telegą przejeżdżających widziałem. *Mon.* 65, 60. Woli jego żona, Aby ją na sprężynach giętkich zawieszona Po balach, po asambalach karetą wiozła, Niż gdyby do kościoła skarbniczkiem jeździła. *Węg. List.* 8. SKARBNICZKA,

SKARBUSZKA, i, ż., puszka do zbierania w niej pieniędzy, karbonka, die Sparbüchse. *Tr.* SKARBNIK, ob. Skarbek. SKARBNIKOSTWO, a, n, urząd skarbnego, (cf. podskarbi), daß Amt eines Schatzmeisters. *Tr.* SKARBNIK, SKARBOWY, a, e; (*Boh.* skrbyny skapy; *Ross.* скарбовый sprzetowy); od skarbu, Schatz; *Vind.* sakladni; *Ross.* сокровищный. Komora skarbnia. 1 *Leop. Ezech.* 40, 45. Podskarbi ma kwitować pod swą pieczęcią skarbną. *Herb. Stat.* 65. Z skarbnemi wozy nie jeżdżą do nieba. *Rej. Wiz.* 105 b. *Suszye. Pieśn.* 4 b, (ob. Skarbniczek). Pisarze skarbowi. *Vol. Leg.* 5, 429. SKARBNIK, SKARBOWY *Subst.*, nad skarbem przełożony, (podskarbi), der Schatzverwahrer, Schatzmeister. Skarbný W. X. L. *Vol. Leg.* 5, 429. SKARBOKRADZTWO, a, n., n. p. Jeśli co pospolitego wezmą, to skarbokradztwem nazywają. *Kucz. Kat.* 5, 162; *peculatus*, kradzież skarbu publicznego, Diebstahl öffentlicher Gelder.

SKARBOWAĆ, ob. Karbować. SKARCIĆ, ob. Karcić

SKARGA, i, ż., (*Etym.* kara), uskarżanie się, obwinienie, žaloba; die Klage, die Anklage; *Sorab.* 2. skarżba; *Boh.* žaloba; *Slov.* žaloba; *Carn.* toshba, (cf. 'tazyć); *Vind.* toshba, toshva, toshvanje, toshenje, satošenje, satoshba, natoshba, potoshba, potoshenje; *Croat.* túsba, obtusenje, oszvada, (ob. Obwadzić); *Dal.* ukor; *Slav.* osvadenje, (cf. zwada); *Rag.* óbada, osvada, (cf. kar-gliv litigious); *Ross.* жалоба, жалобница, взыскъ; *Ecol.* рывъ (ob. Rzeez), поречение, оглавление. Zdadza się correlative nędza i skarga. *Birk. Sk. D* 4. Janusz książę Mazowiecki ojca xiędza Skargi, dlatego Skargą przezwał, iż się często przed nim uskarżał na krzywdy sobie uczynione, mówiąc mu: wszystko się skarżysz, miły Pawełski, mogłbyśmy cie Skargą nazwać. *Birk. Sk. D* 4, ob. Skwierczek. SKARGOWY, a, e, od skargi, klage. Sądy staroświecne skargowemi zowią. *Herb. Stat.* 209.

SKARŁUPA, y, ż., (cf. skorupa, skarlupa); łuska, szczeżoża, n. p. krokodylowa, cataphractum. *Cn. Th.* 1000. skóra czyli łuska węzów, żółwiów i tym podobnych. *Wład.*, harte Schuppe, z. B. eines Krokodils, einer Schlange u.; (cf. *Boh.* škralupa = kora na chlebie; *Ross.* скорлупа łuska orzechowa). Skarłupa smocza węzowa. *Cn. Th.* Skarłupa żółwia, żółwia skorupa. *ib.* ein Schildkrötenedel.

SKARMIC, ZKARMIC co, ez. *dok.*, zjeść, strawić; *Ross.* скормить, скармливать, verzeeren, anessen. Nie miej nikogo za konfidenta, póki korea soli z nim nie skarmisz. *Fredr. Al.* 68. Rozmiotł w pole kawalec, Święte ciało, święte palec (ś. Stanisława), Cheze, by to marnie strawiono, Przez psy, przez ptaki skarmiono; ut rararetur. *Pieśn. Kat.* 112. Mysliwcy ubogich nieboraków majetności psy skarmiają. *Kosz. Lor.* 154.

SKARPA, y, ż., fortific., pochyłość wału, z *Franc.* escarpe; die Abdammung, die Böschung, płaszczyzna spadzista przedpiersienia i tarasu wałowego, zamykająca jedną stronę rowu fortecznego. *Jak. Art.* 5, 516. Przez równe pola, przez skarpy, przez doły Weiaż uciekają przed nieprzyjaciół. *Pot. Arg.* 64. — §. Tym się też utwierdzają mury, kiedy je na skarpe murują, t. j. coraz cieniiej od

fundamentu aż do samego wierzchu wywodząc. *Haur. Ek. 7.* (cf. *Germ. scharf*). — §. *Fig.* Liszki w głębokiej grzebią jamy skarpie. *Pot. Pocz. 425.* (w dole, Grube). Złęknie się, uciec trudno, skryć w tąż w onej skarpie. *ib. 151.*

SKARPEŃA, SZKARPEŃA, y, ż., SZKARPEŃKA, i, ż., *dem.*, z *Włok.*, krótkie zwierzehne pończochy, *Źuſſerſe*; *Boh.* škarpetle, (škarpál trzewiczysko); *Vind.* škarpetel, stopalu, podzhreuliza, podnogaviza, kopiza, kauzhina, fhok, fhokje; *Croat.* skarpetula, skarpetlini, skerpétlin, kopicliza; *Bosn.* navlake (cf. nawlec), mestve, kaleine; *Slav.* návlaesi; *Ross.* карпетка, карпеточка, носки. Szkarpetki mu dają na nogi. *Star. Dw. 25.* Pończoch szkarpetek małych... *Instr. cel. Lit. Vol. Leg. 4, 359.*

*SKARTABEL, *ob.* Schartabel. SKARTOWAĆ, *ob.* Kartować.

SKARŻYĆ, SKARŻYĆ się *niedok.*, uskarżać się na kogo, obwiniać kogo; flagen, anflagen, sich beflagen über jemanden; *Boh.* žalovati; *Sorab. 2.* skarżizsch; *Sorab. 1.* wobskorżuju szo; *Carn.* tōshem, toshujem, (cf. 'tażyje'); *Vind.* toshit, toshiti, satoshit, natoshiti, potoshitife, fe pertoshiti; *Croat.* tusiti, tūsim; *Slav.* tūxti; *Bosn.* tusgitise, potusgitise; *Dal.* oszvadujem, (*ob.* 'Obwadzić); *Ross.* жаждоваться. Skarżyli się na nie przodkowie nasi, skarżymy się my, i którzy po nas nastaną, skarżyć się będą, jak dobre stare obyczaje zginęły. *Gorn. Sen. 28.* Król Zygmunt skarżył się na Lubczany cesarzowi Maxymilianowi (u cesarza Maxymiliana). *Stryjk. 709.* Panu bogu ja tój krzywdy, mnie dziś uczynionój, skarżę się, że mię niewinnego zabić chcecie. *Baz. Hst. 28.* SKARŻEWÓ, a, n., Ščūntſ, miasto Pruskie w Pomeranii, w powiecie Stargardzkim. *Dyke. Geogr. 3, 55.* SKARZESZOW, a, m., miasto w Sandomierskim. *Dyke. Geogr. 3, 54.* SKARŻYCIEL, a, m., skarżący się na kogo, oskarżyciel, powód; *Slav.* žalobnj; *Carn.* toshnik; *Vind.* toshnik, natoshnik, satoshnik, shaluvauz, plakavez; *Croat.* tusbènik, tusitel; *Ross.* жалобникъ, жалобщикъ, ищикъ, истецъ, der Kläger. SKARŻYCIELKA, i, ż., die Klāgerinn; *Vind.* toshniza, shaluvauka, plakaviza; *Ross.* жалобница. Ty śmiesz być skarżycielką. *Przyb. Milt. 300.* SKARŻYCIELSKI, a, ie, od skarżyciela, Kläger; *Ross.* исковый, истцовый, (cf. iściec). SKARŻYCIELCZYN, a, e, od skarżycielki, die Klāgerinn betreffend.

SKARZYK, a, m., tak bartnicy zowią wiaz woskowy abo pierwsze wiązanie pszczeine w ulu, *commosis. Macz.*, wiąza, waza, pierzga, ulicznik, 'przedmieście, der Vorstoß im Bienenstoffe.

SKASAC, *ob.* Kaśać. SKATOWAĆ, *ob.* Katować.

SKAWA, y, ż., rzeka w Krakowskim, ein Fluß im Srafanisſchen; (cf. *Sorab. 1.* skawa skała). — §. Gończym psom dają miana od rzek, n. p. wisła, dunaj, raba, skawa, ein Name der Stånberhunde. SKAWINA, y, ż., miasto i rzeka w Krak. *Dyke. Geogr. 3, 54.* Stadt mit Fluß im Srafanisſchen.

SKAWAŁKOWAĆ, *ob.* Kawałkować. SKAWEŃCZEĆ, *ob.* Kawęczyć.

*SKAZ, u, m.; (*Carn.* skāsa *demonstratio*; *Vind.* skasa, skasanje - oświadczenie, okaz okaz; *Rag.* skāza, prikazanje - reprezentacya); ukazanie, pokazanie; daš Zeigen, Anzeigen. Skazu i gąbki godną popadł winę; *indicio lingua.* *Żebr. Ow. 112.* — §. Skaziń, skazanie, wyrok; der Ausspruch, die Sentenz, daš Urtheil. Urząd ma według statutu skaz przeciw takiemu uczynić, i żalobnikowi wypis skazania swego dać. *Stat. Lit. 146.* Jeśli kto za pozwem nie stanie, tedy urząd ma przeciw niemu skaz dla nieposłuszeństwa na upad uczynić. *ib.*, (*ob.* Wskaz).

SKAZA, y, ż., §. 1) to, co kazi drugie, daš Verderbniß, Sittenverderbniß. Dobrodziejstwo niecnotom uczynione jest skaza dla dobrych. *Nar. Hst. 4, 77.* — §. Skaza, uszczerbek, szkoda, zepsucie, stan skażony, nadwreżony; Nachtheil, Schaden, Verlegung, Verderbniß; *Boh.* skaz, n. p. w platně, w sukne, zkāza; *Slav.* zkāza *perditio*; *Sorab. 2.* skas; *Sorab. 1.* pokażeno; *Carn.* skāsa *corruptio*; *Vind.* skasa, skasba, poguba; *Bosn.* scetetta, quar, pomankanje; *Ross.* пльжина, (cf. pleśń); *Eccl.* тьхине, тил. Wzroku skaza, i w innych osobach wszystko mu na opak pokazuje. *Moa. 64, 297.* Sprawiedliwy po śmierci nie ogląda zatracenia abo skazy. *1 Leop. Ps. 48, 11.* Woda morska jest słona, aby powietrza nie zarażała; bo niemasz nic, coby się przeciwiało skazie, jak sól. *Boter. 11.* Co czynię, nie czynię ku skazie xiędza Podłodowskiego, ale iżbyś W. K. M. skazy jakiej w Rzpltej nie uczuł. *Gorn. Dz. 37.* Śmierć moja zmyje skazę, którą oczerniłam tę familię. *Teat. 4, 111.* plamę, Źleden, Schandflecken. Nie chciałem, żeby to nierówne małżeństwo jakiej skazy nie przyniosło. *Boh. Kom. 4, 352.* Plastrzyk na skazę przyłożył. *Haur. Sk. 402.* na ranę, Wunde, Schaden, verletzte Stelle. Skaza na skórze garbowanej, cienkie miejsce *Ross.* пашина, пашинка. — Skaza, skazitelnosc, ułomność; Verderbarkeit, Verderblichkeit. Tak się ma powstanie z martwych: bywa siano w skazie, wstaje w nieskazie. *Budn. 1. Cor. 15, 42.* Musi skaza ta przyblec nieskazienie, a śmiertelnosc ta przyblec nieśmiertelnosc. *Budn. 1. Cor. 15, 55.* — Ty kochanych rodziców podobny obrazie, Któryś wszystek ich cnot zbiór dochował w nieskazie. *Zab. 15, 105.* nieskazienie, nieskazitelnie, nienaruszenie; unverletzt, unverfehrt. — §. 2) *Botan.* Skaza, ziele, lwi ogon, zioła blisko siebie będące zaraża i kazi. *Syr. 1252.* Löwenſchwanz, wilk zielny.

SKAZAĆ, f. skaże *cz. dok.*, skazuje *pr.*, Skazować, Skazywać *cont. frequ.*, (*Sorab. 1.* zkazuyu *indico*, zkazwaté *indicativus*; *Vind.* skasati, skashuvati, pokazati - okazać, oświadczyć, świadczyć; *Rag.* skāzati, skazivati *narrare*, *demonstrare*; *Ross.* сказать, сказывать; *Eccl.* съблзати, съблзвати - powiedzieć, wyrazić; кажу, казую *ostendo*); §. 1) palcem wytykać, pokazać, ukazać co niby palcem; *Croat.* izkazati, izkasujem, mit Fingern weisen, zeigen. Patrzącemu ludowi paleem go skazałem. *Jabl. Tel. 75.* Cała wieś teraz mię palcem skazywać będzie. *Teat. 8, 95. et 4. b, 125.* Co żywo będzie palcem skazowało, Otoż tój się pani fochów chciało. *Wad. Dan. 258. et 79.* Skazujący palec, wtóry palec. *Macz. ró-*

žen, der Zeigefinger, ob. Palec; (Carn. kasin, kasinz, sarpavzhnek; Rag. kazaz; Slav. kazipūt). Wenera, której żadna inna nie zrównywa w kunszcie zwodzenia, więcej w twarzy nie skazywa, Tylko słodkie omdlenie. *Przyb. Luz.* 46. Potym wyrzekli a skazali pospolitym przykazaniem i wyrokiem, wszemu narodowi żydowskiemu... 1 *Leop.* 2 *Mach.* 10, 8. oznajmili, ogłosili; hebraunt maßen, fiind thun. Skazać do kogo, obwieścić kogo, uwiadomić kogo o czym, zwłaszcza przez nadarzonego, nie przez umyślnego posłańca. X. Kam. einem wissen lassen. Skazać do kogo po co, o co. — §. 2) Dekret skazać = skazać, dekret wydać, wyrok uczynić, wyroczyć; ein Decret fällen, den Auspruch, daß Urtheil sprechen, entscheiden, (cf. najdować). Jesliby kogo o dekret pytanie, a onby skazał taki, jakiby rozumiał, choćby nie był według prawa, żadnej szkody ztąd nie odniesie. *Szczerb. Sax.* 75. Gdy kto dekret skáže, nie może od niego odstąpić, bez przyzwolenia onego, za którym skazał. *ib.* 75. Skazuje za kim, dekret wydaje po kim, osądzam kogo niewinnym czego. *Cu. Th.* 1001. für einen entscheiden. Azaby nie skazano za mną, gdybym ja nie mając pisanego dowodu, wiele świadków za sobą postawił? *Hrbst. Art.* 54. Klaudyan o żydziech skazał, i dał im wolność mieszkania w Rzymie. *Sk. Dz.* 40. Nie rozrznajmy téj sukni utkanéj, Lecz cała niechaj będzie z nas jednego, Komu ja skáže los o nią miotany. *Ody. Św.* 2, I i. Skazuje przeciw komu, osądzam być winnym czego, potępiam dekretem; einen verdammen, verurtheilen; *Vind.* obfodit, perfodit, pogubit; *Ross.* осудить, осуждать, приговорить, приговоривать; (cf. *Eecl.* показати ukarać na życie). Nero Piotra na krzyż, a Pawła pod miecz skazał. *Sk. Żyw.* 457. Nie skazujcie, a nie będziecie skazowani. *Rej. Post. F f 5.* (nie potępiajcie). Dobra sprzedać tych, którzy są skazani, *proscriptio.* *Siem. Cyc.* W prawie jest opisano, do którego dnia skazywać i przedawać wolno. *ib.* 144; (*proscribere*). Życie jego wielka nagroda otaxowane, a prawie skazane było. *ib.* 498. Skazanie abo dekret. *Herb. Stat.* 422. der Auspruch, der Richterpruch, die Sentenz; *Boh.* oderčenj, (cf. odrzec). (*Vind.* skasanje, storjenje = świadczenie, dokazanie; *Ross.* сказание, сказывание opowiadanie, tłumaczenie się z czego; сказка powieść, wyluszczenie). Gdy kto skazaniu sądowemu dosyć nie uczyni... *Sax. Porz.* 15. Mocą tego prawa, które mamy o skazaniu, dobra Rosejusza sprzedać można było. *Siem. Cyc.* 142; (*de proscriptio*). Ty w tymże skazaniu jesteś. *Żarn. Post.* 171 b. w tymże potępieniu, teźże kary godny.

1. SKAŻCA, y, m, SKAZICIEL, a, m, kaziciel, który co psuje, niszczyiciel; der Verderber, Vernichter; *Boh.* kazyc; *Sorab.* 1. skazene, zkaschene, pokażene; *Croat.* habitel; *Dal.* izopachitel, izstetene; *Vind.* svratauz, skasnik, spazhuvauz; *Eecl.* нечиститель, релититель. Wy skaziciele cnoty *Zab.* 14, 559. Pokój a próżnowanie, wieley to są skażce człowieka. *Gorn. Dw.* 568. Matyasza powiadali być wielkim skażcą królestwa Węgierskiego, który jeno lupi poddane. *Gwagn.* 87. Naprawce zakonu, mieli żydzi za skażcę zakonu. *W. Post. W.* 285. Czy-

taj, w jakiej Katylna albo insze burzyce a skażce pospolitej rzeczy, sławie zostawali. *Rej. Zw.* 58. Ktoby z naszych został skażcą i przestępcą tego przymierza, tego my jako złochnicę karać będziemy. *Baz. Hst.* 540. Żydzi u nas żadnego nie robią rzemiosła; a przecie rzemieślnikom skażcami są. *Petr. Pol.* 75. (szkodą). Prac naszym skażca, niespokojny Achilles. *Otw. Ow.* 496. Atreowicz skażca Troi. *ib.* 557. (burzyciel). Król ów mężny skażca Daryuszów. *Pap. Tr.* 2 b. Skajsce swego narodu. *Petr. Hor.* C 4.

2. SKAŻCA, y, m, SKAZICIEL, a, m, który skazuje, pokazuje co; der Weiser, Zeiger, Anzeiger. (*Slov.* ukazatel, ukazowatel index zegarowy; *Sorab.* 1. skazwawz *indicativus*; *Carn.* kasin, kasinz = palec skazujący, rożen; *Croat.* kazitel; *Dal.* kazalacz *monstrator*; (*Croat.* kazilo, kazalo, kazęcz, czegar; *Dal.* kazalo = index u zegara; *Rag.* skāzalaz, powjēdalaz = opowiadacz: kázala, skázala; *Bosn.* kazallo = index); *Ross.* указатель, (сказыватель opowiadacz, сказочникъ bajarz; *Eecl.* сказатель wykładacz). Karał tych srogo, co zbiór swój kryli; skażcom zaś za pracą Naznaczył pewną nagrodę i placę. *Chrośc. Fars.* 219. (donosicielom, wydawaczom). Zbójcy, siepacze, oprawy, skażcowie, Wszędzie nos wraź, by się nie skrył który. *Chrośc. Fars.* 255.

SKAZIĆ, 1. SKAŻENIE, ob. Kazić. 2. SKAŻENIE = skazitelność, podleganie skażeniu czyli zepsuciu, die Verderblichkeit. Skazitelne to ciało musi przyoblec nieskażenie. *W. Post. Mn.* 7. Sieje się, mówi apostoł, w skażeniu, powstanie w nieskażeniu. *Kucz. Kat.* 256. SKAZICIEL, ob. Skażca. SKAZICIELKA, i, ż., która co skazi, zepsuje, die Verderberin; *Boh.* kazycčka; *Sorab.* 1. pakażenieza. Spiewaczki, swywolne niewiasty, skazicielki dobrych obyczajów. *Sk. Dz.* 515. SKAZIŠTY, SKAZITELNY, SKAŻNY, a, e, skazie podległy; verderbbar, dem Verderbnis außgesetzt, verlegbar; *Boh.* porušitedlný, (cf. poruszý), *Vind.* skasiten, svratliu = zgubny, (strohlu, segnitliu); *Croat.* habilyiu; *Ross.* тланный, бранный, вредный, вреденный, ничтожный, гублемый, скорогубельный, нечланный, скудельный; *Eecl.* нечлнень, разчлнннй. Niechaj się skazitelna materya rozsyruje w proch. *Psalmod.* 101. Masi to skaziste ciało przyoblec nieskazitelność, a to śmiertelne nieśmiertelność. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 15, 55. Ciało umiera, dusza jest nieskazitelna. *Karuk. Kat.* 86. Nieskażna jego enota. *Przyb. Ab.* 21 Wina te w nieskażnych kryształowych czarach się pełniły. *Przyb. Luz.* 292. Ciało Chrystusowe nieśmiertelne, nieskazitelne, *impassibile*, to jest, cierpieć nie może. *Birk. Gr. Kon.* 57. Pan bóg urodził nas ku dziedzictwu nieskazistemu. 1 *Leop.* 1 *Petr.* 1, 4. Nieskażone jest to królestwo, zginąć nie może, ani być zepsowane. *Wisn.* 448. — §. Skazisty, skażony, naruszony; verlegt, verderbt. Mówisz, żeś jest w słowach czysty. Ześ przed obliczem boskim nieskazisty. *Chrośc. Job.* 42. Nieskazitelny, od wszech zbrodni czysty Nie dba o puklerz ni pocisk kończysty; *integer vitae Hor.* 1, 104. Skazista czyli skażona rzecz: *Carn.* skasba, ob. Skaza. SKAZITELNOŚĆ, ści, ż., SKAŻONOŚĆ, ści, ż., podległość skazie, zepsu-

ciu; die Verderbbarkeit, Verlegbarkeit; *Vind.* strohlivost, segnitlivost, skashenost, svratanost, (skasitnost + zgubność); *Ross.* ничтожность, тлѣнность, переменяемость, вредимость, брешность. Skazitelność jest rozsypanie się rzeczy na części, z których się składa, jak ciała i drzewa zgniłe w proch się obracają. *Boh. Dyab.* 244. Stworzonych rzeczy skazitelność. *Psalm.* 77. Czasie! rzeczy pochłono, i brzydka dawności. Wy prowadzicie wszystko do skazitelności. *Zebr. Ow.* 582. Czeka nas nieskazoność i nieśmiertelność. *W. Post. W.* 5, 534. Przejdziemy z skażoności do nieskażenia. *W. Post. W.* 525. Wnet na żywego Będiesz z uciechą oczu twych patrzyła, W dziwnej ozdobie ciała i jasności Niepodległego już skazitelności. *Ody. Sw.* 2 L 1 2 b. — §. Skażać, zepsucie, Verderbnis. Sławny był ten mąż dla nieskazitelności obyczajów. *Zab.* 14, 7. Unverdorbenheit. Stanisław strofuje Bolesława, aby obyczajów i skazitelności tak sprośnej poniechał. *Krom.* 106. Trwając w dobrym uczynku szukają chwały, i ezei i nieskazitelności. 5 *Leop. Rom.* 2, 7. (nieskazitelności, 1 *Leop.*).

SKAŻŃ, i, ż, wyrok, dekret, skazanie, skaz, ortel; *Bosn.* ossuda; (*Ecl.* pokaznitn skazac na śmierć), daš Decret, der Aušprüch, Richterprüch, daš Urtheil. Mówił mu, aby się o swoje osobę nie bał; skażń żadna nań nie wyjdzie, aby tylko dał o sobie sprawę. *Sk. Dz.* 1155. Sentencyi i skażni bożej nie chcą dosyć uczynić. *W. Post. W.* 270. Oskarżony, kiedy się zaprzy, a podług skażni przysięże, to wolen. *Gorn. Wł. L b.* Skażni na winnych czynił, i karać ich kazał. *Sk. Dz.* 311. Każdy przed obliczem pańskim stanąć, a ze wszystkich słów liezbę czynić, a potem skażń sędziego odnieść musi. *Kuc. Kat.* 149. (zdanie sędziego. *edit. rec.*).

SKAŻONY, *ob.* Kazić. SKAŻONOŚĆ, *ob.* Skazitelność.

SKAŻÓWKA, i, ż, SKAŻYCIEL, a, m., (*ob.* Skażca), index; *Boh.* nawěstj; *Sorab.* l. pokazwaczk; *Bosn.* kazallo, skazallo; *Rog.* kazalo, skazalo; *Croat.* kazilo, kazalo, kazčec, zegar, (cf. zegar); *Dal.* kazalo; *Ross.* указка, der Weiser, der Zeiger. Cień skazówki na kompasie. *Hub. Wst.* 24. Obrót zegarkowych skazówek czyli indexów. *Ustrz. Alg.* 109. Skazyciel zegarkowy. *Bais. Niedz.* 1. 336. Skazówka godzinna i minutna. *Jak. Mat.* 1, 62. *Rog. Dos.* 2, 9. — *Fig.* Konarski przewodniczą skazówką był poprawy rządu. *Zab.* 7, 190. przewodnik, Reg-meifer. SKAŻUJE, *ob.* Skażać.

SKEPCA, SKEPIĆ, SKEPSTWO, *ob.* Skapca, Skapić, Skapstwo.

— SKI — CKI; terminacja zwyczajna Polskich przezwisk szlacheckich; wyraża niby, że to pan tych dóbr, od których kto przezwany, czyli Niemieckie: Herr von.... Szlachta od miast, wiosek, zamków nazwana; do tychże sylabę - ski albo - cki przydawszy, n. p. do słowa Koniecpole przyłożywszy - ski, będzie Koniecpolski; a tak eo się miało mówić *per Substantiva* pan Koniecpola, mówi się *per Substantivum et Adjectivum* pan Koniecpolski. *Chmiel.* 1, 378. Dobrze rzemieślnikowi mieć przezwisko na - wie, nie na - ski; szlachecka to. *Jeż. Ek. D.* Da wnet tysiąc, da i dwa, byle mu - ski dano. A k te-

mu miłościwym panem nazywano. *Popr. Gn. praef.* Nie tak ci mnie zowią; nie Janajże mi, nie Piotraj mi; bom ja - ski abo - cki; jegomość; pan starosta. *Cn. Ad.* 664. Nie każdy szlachcic, co się na - ski kończy. *Bies. C* 1. — *Observ.* W Polsce przydomki na różne się kończą terminacye, przewiska zaś pospolicie na - ski; w Litwie przeciwnie przewiska różne mają terminacye, a zaś przydomki wszystkie na - ski, n. p. Pocięj kórzeniowski, Tyszkiewicz Iohojski, Wojna jasieniecki; co znaczy dóbr tych pana. *Jabl. Her.*

SKIBA, y, ż. SKIBKA, i, ż, *dem.*; *Boh.* skywa, skywka; *Slov.* skywka *bucella*; *Sorab.* 2. szkiba, szkibka, cf. *Germ.* Scheibe; (*Ecl.* скибы, груди, кучи); (*Isl.* skyfa; *Svec.* skifwa - w talarki pokrajać); — §. 1) skiba, cienko pokrajany zraz, n. p. chleba, eine Brotscheibe, eine Scheibe von einem Brote. (*Angl.* shive). Daj mu, aby skibkę chleba. *Bal. Sen.* 65. Job nie jadł skiby chleba sam, żeby ję z nim sierota jeść nie miała. *Żarn. Post.* 129 b. Przynieś mi skibę chleba w ręce twój. *Budn.* 1 *Reg.* 17, 12. Przyjdź a jedz chleb, i rozmoż skibkę twoję w oczie. 1 *Leop. Rut.* 2, 14. Niech ziem skibkę chleba. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 2, 56. — §. 2) Skiby z obu dwu stron brózd; *Bosn.* gliha; *Croat.* odrèdek, szlog (cf. złozyć), liha, gliha, der Furchenrain, die Erdfurche, der Remel, der Balgen, die zu beyden Seiten der Furche aufgebauete Erde. Pług rysuje w ziemi brózdę, i skiby odwala. *Dmoch. II.* 2, 50. Oracze dobrzy skiby albo bryły wielkie zwykli młotami rozbijać. *Cresc.* 89. "SKIBOKRAJNY n. p. pług. *Nar. Dz.* 1, 120; "SKIBOWALNY n. p. pług. *Nar. Dz.* 2, 159; der furchenscheuende Pflug. Lemiesz skibowalne. *Zebr. Ow.* 120; *vertentia glebas aratra.*

*SKIDAC, *cz.* niedok.; *Rag.* skidati, skinuti *avellere*; *Bosn.* skidati *laccrare*, skinnuti *auferre*; *Ross.* скинуть (cf. skinać, kinać), скидаты; zrzucić, zmiatać; herab werfen, abwerfen, *pr. et tr.* Traktat się zatym rozzerwie i skida. *Chrośc. Fars.* 395. I na coż się to Hpeliecie przyda. Z Dyana włoczyć, aż się młodość skida? *Chrośc. Ow.* 46. (aż ta upłynie). — §. Samymby siebie trzeba się uzalić. Nim się wiek wiecznej niepamięci skida. *Pot. Syl.* 241. nim się ten narzuci, nim spadnie, napadnie na was; ebe er einbricht, über euch herfällt, sich über euch herwirft. *SKIEŁA, y, ż, [cf. *Ross.* скеля loch lub kleć na rybę 2]; n. p. Gdzie kora drzewa przytykana, tam powinna być ona na skiele rznęta. *Gaz. Nar.* 1, 574.?

SKIELET, u, m.; *Boh.* kostliwec; *Carn.* reberneck, rebrenča, rebrenek, (cf. żebro); *Vind.* reborouje, hrod, hrodje; *Rag.* samoköst, okostniza; *Croat.* szamokoszt; *Ross.* костякъ, оставъ, *ob.* Kościotrup.

ŚKIEŁKO, SZKIEŁKO, a, n., *dem.* skło; *Ross.* стеклыцо, стеклышко; n. p. Szkiełka do zegarków. *Torz.* 125. Ugrläßer. Śkiełko, nie wielkie - sklone narzędzie do patrzenia przez nie, lornetka, perspektywka; ein fleisches Glas zum Durchsehen, ein Ferngesehen. Śkiełka w przziernikach na kształt soczewicy, zowią soczewkami. *Hub. Wst.* 242. Nie mogłem dobrać szkiełka do mojej perspektywy. *Mon.* 64, 58. Mając wzrok dobry, ani zaży-

wam szkiełka, które przyczynia, ani tego co zmniejsza. *Kras. Pod. 2, 157. N. Pam. 13, 124. — Allegor.* Znam co szkło, a co szkiełka, Za moich czasów były światła, nie światelka. *Kras. List. 124. — §. Kawalek skła, ein Stückerl Glas. Tr. ŚKIELNY, ob. Sklany, Sklorodny.*

SKIEŁZNAĆ się, ob. Kiełzać się. SKIEŁZEM *adverb.*, krzywo, *oblique. Czart. Mskr., shtëj, cf. ukosem.*

SKIEROWAĆ, ob. Kierować.

SKIK! [*interj. hyc, husz 2*], smyk, furt; fort, weg. Jedzą pija i skaczą, A w punkcie skik do piekła! *Brud. Ost. C 10, cf. skok, skoknąć.*

SKIN, u, m., skinienie, der Winf, daß Winfen. Cud na skin boskiej potęgi się stanie. *Przyb. Mill. 218.* Stały czartów gminy, Zważając na straszego komendanta skiny. *ib. 25. et 95.* SKINAC, ob. Kinać.

SKIPIEĆ, ob. Kipieć. SKŁAĆ się, ob. Lśnić się.

SKŁAD, u, m.; *Boh.* sklád; *Carn.* skláda; *Ross.* складъ; składanie, złożenie, złączenie, spojenie; *Vind.* sloshba, sloshenje, perkladjenje, pergodenje, pergoditje; *Basn.* slōga, slosjenje, naloga; *Croat.* nalog, (cf. nałog); *Dal.* zsasstavlyenje, (cf. zastawie); *Ross.* сложность; *Eecl.* составъ, составенъ; §. 1) daß Zusammenlegen, Zusammenstellen, Zusammenfügen; (*Rag.* sklád, sklados *concordia*, zgoda, zgodność; *Carn.* sklád: fogowanie; *Vind.* sklád popirja: ryza papieru; sklád, poklad: piętro; *Croat.* zkladny: kętnary, legary; *Eecl.* складение *gromada* (kupa). — Ciała, mające pewny i stateczny sklád wewnętrzny, organizaeyá, nazywamy organizme. *Bot. Nar. 1.* — Skład ciała, twarzy: figura, kształt; die ganze Zusammenstellung, Figur, Gestalt, der Ban, Miß. W seraju staranie jest osobliwe, ażeby młodź trzymać grzeczną dobrego skládu, *Klok. Turk. 55.* Piękna jest, i sklád twarzy tak u niej szczęśliwy, że kto ją zna, jej obraz nosi w sercu żywy. *Szym. Ś. W. 46.* eine glückliche Gesichtsbildung. — Mieć z kim sklád: nakładać z kim, mieć z nim społeczeńność, społeczeństwo; Gemeinschaft mit einem haben, (cf. Gefüge). Mieli go za człowieka, który ze złymi sklád i towarzystwo trzymał. *W. Post. W. 285.* Nie miejże z nim żadnego skládu, aby się wstydał. *1 Leop. Tess. 3, 14.* Tak żebyśmy też właśnie i my czynić mieli, Nigdy z podejrzanymi skládów nie dierzeli. *Papr. Kol. D 2 b.* Żadnego skládu z białemi głowami mieć nie chcieli. *Kosz. Lor. 67 b.* By się syn twój nie ku ledajakięj białej głowie wdawał, a nie z każdą niewiastą towarzystwa a skládu miał. *Glicz. Wych. B 1 b.* Jeśliś chrześcianin, mićj sklád z chrześcianu. *Popr. Kol. D 2 b.* Gdzie rozum z cnotą, dobry sklád. *Itys. Ad. 15.* — *Similiter:* Z ustanowieniem rządu spieszyć potrzeba, póki pomysłny sklád okoliczności dozwala. *Gaz. Nar. 1, 15.* zlewek, spływ, zbieg, Zusammenfluß der Umstände. — Skład jakiego dzieła, wierszów: kompozycya, spisanie; *Ross.* составъ, die Compositien, Verfertigung, Zusammenstellung. Nemasz biesiady, ani słubnego obiádu, Kędyby nie spiewano pieśni twego skládu. *Zmor. Siel. 159.* Proste te sklády, wierszem zwiázane Ślę-é poufale, eny generale. *Zab. 11, 181.* Pieśni pierwszěj sklád

pierwszy. *P. Kchan. Orł. 1, 1.* strofa pierwsza, Strophe. — §. Po skládu, po sklądzie: sklądnie, rymownie; in Reimen, gereimt. Insza pisać po sklądzie, insza wiersz. *Pot. Jow. 2, 15.* — Skład gramatyczny, ob. Składnia, konstrukcya. — §. Skład apostolski, ob. Spolek apostolski, *symbolum apostolicum*, daß Apostolische Glaubensbekenntniß; *Slov.* zněsěnj apostolsko; *Sorab. 1.* zkwadwano. Pierwěj niżeli się rozeszli apostołowie, 12 członków wiary chrześciańskiej wydali, a wyznanie to, z wielu części złożone, którą każdy apostoł przydawał, zowią skládem apostolskim; inaczej Wierzę w boga, od pierwszych słów. *Karnk. Kat. 9.* Mówił głośno sklád apostolski: wierzę w boga etc. *Nar. Hst. 6, 542. Zach. Kaz. 1, 60. Kat. Gd. 52.* — §. Skład, skládka, skládanie się na co, skládane pieniądze na co; daß Zusammenstücken, Zusammenlegen, der Zusammenfluß, zusammengefloßene Gelder. Jesliby zmarły był niedostateczny, Tedy na pogrzeb z próshy bywa sklád społeczny. *Pasz. Dz. 95.* Skład miłości, z którego nie na podpijanie, ale na pokarm ubogich wydają. *Sk. Dz. 29,* (cf. góra miłosierdzia, *mons pietatis*). *Glicz. Wych. F 1.* może sklád, die Wette. — §. 2) Skład, aut potius sklád, pokład; daß Niederlegen, Depozitum. Kontrakt depozytu abo skládu, ma za cel rzecz ruchomą, która się powierza straży cudzej bez użytku tejsze. *Ostr. Pr. Cyw. 250.* — §. Skład, miejsce, gdzie co skládają; die Niederlage, der Ort, wo etwas nieder gelegt wird. Skłády, gdzie się przechowują potrzeby artyleryczne, szanćowe etc. *Łesk. 286.* Skłády papierów prawnych. *Kras. Pod. 2, 208.* — Skład towarów, rzeczy magazynowe, magazyn, *Boh.* zbożnice, (cf. zboże); *Carn.* saloshnishe, saloshniza (cf. załoga), blagahranishe, tersina, (cf. targ); *Vind.* dolpoklad, dolpokladishe, dollfoshitke, saloshifhe, saloshniza, svrazhitke, hranitke, (cf. chronić); *Rag.* póbrana, sbraniza, spremma, spremniza; *Ross.* кладовая, кладовой амбаръ, погаражнише, хранилище, екарбница, (cf. skarbniec). W Syryi nad gólem znajdują się wielkie sklády kupieckie. *Boter. 204.* — Skład kupi, sklądne miasto; der Stapel, die Stapelgerechtigkeit, der Stapelplatz, Stapelort. Niektórym miastom naszym były od dawnych królów nadane przywileje. Kupcy nie mogli tylko w przywilejach wyrażonemi drogami jeździć, a na tych skládach towary swoje skládać, i mieszczanom tylko przedawać. *Skrzet. Pr. Pol. 2, 216.* W średnich wiekach dawano miastom przywileje na sklády, *emporia*, Niederlagen; nikt nie mógł z naznaczonym rodzajem towarów te miasta minąć, i musiał kilka dni bawić podług danego rozkazu w przywileju, a towary swoje wystawić przedaży. *Czech. Pr. 528.* Przywilej na sklád miastu Lublinowi. *Herb. Stat. 528;* Krakowowi. *ib. 522;* Wrocławowi. *Stryjk. 708.* Wrocławianie uprosili byli sobie sklád wolny u króla, z wielką szkodą naszą i Niemców, którymby było nie wolno dalej po towary z obu stron jeździć, jedno do Wrocławia na sklád. Było tego zamknięcia cztery lata, gdzie już Wrocławianom było bardzo teszno bez Polskich towarów, a Polacy przez Czeską ziemię sprawowali do Niemiec kupie swoje jak chcieli. *Biel. Św.*

269. — §. 5) Skład, składanie się, obrót ciała, zapęd; die Wendung des Körpers, der Anlauf beim Rämpfen. Orzeł na pewne obłowy Już śmiałym składem uderzyć gotowy. *Suszcz. Pieśń. 5 J 2.* SKŁADAC, ob. Złożyć. SKŁADACZ, a, m.; *Boh.* skladač, skladatel; *Slov.* skladatel; *Rag.* skladitegl; *Carn.* sokup; *Vind.* skladavez, saslaga-vez, vkupsloshnik; *Ecc.* сложитель, составитель; (*Ross.* кладчик co drzewa lub cegły układa); złożyćel, składający co, der Zusammenleger, Zusammensteller; składacz w drukarni, który litery składa, z *Niem.* zecer, zycer, der Cezer in der Druckerey. *Tr.* *Ross.* наборщик, cf. nabrač. — §. Składacz, który co w naukach sam składa, autor, pisarz, *Sorab.* 1. zpotžječer; (*Rag.* skladnik - rymotworca); *Ross.* слагатель, писатель, der Verfasser, der Autor, Schriftsteller. *Mačz.* Zywoi ś. Katarzyny od niemianowanego, ale wiernego składacza wypisany. *Sk. Żyw.* 1, 184. *Wys. Aloj.* 5. Składacz historyi. *Radz.* 2. *Mach.* 2, 51. 1 *Leop.* 2. *Mach.* 2, 29. Iż równa sobie każdy pojąć ma, radzi też to jeden składacz, na imię Quidius. *Glicz. Wych. Q 2.* To pisał sługa dyabelski Focius, składacz matactwa, nowy Symon. *Sk. Dz.* 829. Czemu wyschła zazdrości zowieś próżne lata Składaczów wierszopisów, jakby to utrata! *Ryb. Gęś. B 5.* Ty Febe na Węstą, i ty Jupiter, i które składaczowi pomienić się zejdzie; *quosque alios vati fas appellare.* *Zebr. Ow.* 401. — §. Składacz, składający się na co, do składki należący; *Ross.* складчик, der mit zusammen schieft, der Theilnehmer. *Cn. Th.* 1002. — §. Składacz, raczej zkładacz, który z siebie składa; *Vind.* dolpoloshnik, der Ableger, Niederleger. — *W rodz. żeńsk.* SKŁADACZKA, złożyćelka; *Slov.* skladatelkina, skladatelka; *Rag.* skladitegliza. SKŁADACZOWY, a, e, od pisarza, autorowy; *Autor's*, *Verfasser's*. Nie mogę wyrozumieć mniemania składaczowego; *mentem autoris.* *Mačz.* SKŁADALNY, a, e, składzisty, złożysty. *Cn. Th.* 1005, *plicatilis*, zusammenlegbar. *Cn. Th.* 1005. SKŁADANY, złożony, ob. Złożyć. SKŁADKA, SKŁADANKA, i, ż., składanie się na co, składanie pieniędzy, i to, co składano lub złożono; *Sorab.* 1. zkwadwano; *Slov.* snůška (cf. znieś), zbječka, (cf. zbiór); *Boh.* snůška; (*Boh.* skladanka, skladanice, skladanička - kołacz składany); *Vind.* vloshba, noterpoloshba; *Ross.* складка, складка, сметная, daš Zusammenheften, Zusammenlegen, zusammengehoffenes Geld. Składanki cechowe nie gózie indziej maja być oddawane, jedno do skrzynki magistratowej. *Dub.* 206. et 201. Rzemieśnikom klucze od ich przywilejów i składanek podbierano. *Weryf. pr.* Dla utrzymania wojska składka powszechna jest koniecznie potrzebna. *Gaz. Nar.* 1, 277. Ubogich ludzi do niepotrzebnych składanek i kosztów przywodzą. *Vol. Leg.* 5, 754. — §. *Aliter*: O jednym prawie starcu myślę wierszów składką. *Zab.* 15, 199. składem wierszów, małą kompozycyjką, kleine Composition. — §. *Aliter*: Niech odtał będzie daremna na naturę składka, Wstyd wspomnieć, że część winy przypisują sereu. *Zab.* 8, 267. zwalenie, składanie winy; daš Abwälzen der Schuld, daš Ablehnen. SKŁADKOWY, a, e, od składki, Zusammenheft; Collecten; *Ross.* extra-

дочный. SKŁADNIA, i, ż., sztuka składania; *Carn.* skupskladanje, die Zusammenfügungskunst. — *Grammat.* Układ czyli zjednoczenie części mowy, zowie się składnia, konstrukcyą, syntax. *Kpec. Gr.* 1, p. 167. et 5, 40, *Slov.* slowspogeni, slowspoyugičnost, spowspogenost; *Vind.* befedesloshnost. — *Math.* Składnia równań, sposób rozwiązania zrównań za pomocą linij prostych lub krzywych, *constructio aequationum.* *Świad. Alg.* 2, 158. SKŁADNOŚĆ, ści, ż.; *Carn.* skladnost, shloshnost *concordia*; *Vind.* lloshnost, perkladnost, perstoinost, perrozhnost, edintlvost, sdrushlvost, sedinlvost; *Croat.* szlosznozt; *Bosn.* skladnost, pogojay, mir; *Rag.* skladnos, skladnomjêrje, skladnorêdje, urednos; *Ross.* складность, согласность, согласие, (нескладница bezsens, nieład, złożoność obrachunek); *Ecc.* благосочленение, благоключничество; spoistość, harmonia wzajemna pojedynczych części, proporceya, symetrya, wzajemność całego ułożenia, układność; schicklicher Zusammenhang und Harmonie der einzelnen Theile unter einander, Uebereinstimmung, Gleichförmigkeit, gehöriges Verhältnis. Związku Jezuckiego składności dziwiły się wszystkie narody. *Gaz. Nar.* 1, 196. Składność rytmów lepiej rzeczy wpaja w pamięć. *Kras. Dos.* 154, (cf. kadencya). Ach, jak ona piękna, jak przyjemna, co za ułożenie, jaka składność. *Teat.* 54, c, 25, cf. kibitność, sudanność. SKŁADNY, a, e, SKŁADNIE *adv.*, §. 1. dobrze ułożony, zręcznie spojony, pomiernie połączony; *Sorab.* 1. zwožne; *Vind.* lloshen, perloshen, perkladen, perstoin, perrozhen, edinitliu, seditlu; *Rag.* skladni, skladnoredni; *Bosn.* skladni; *Slov.* sloxan; *Ross.* складный, складно, согласный, согласно, составный, сводный, (cf. zwieś); *Ecc.* сложный, добросложный, благосложный, благосоставный, благостройный, благоуочный, zusammenpassend, wohl zusammen klappend, übereinstimmend, harmonisch, symmetrisch, geschickt. Taliżka składna, minka fartyczna, czaruje człowieka. *Teat.* 21, 110. (kibitna, sudanna). Człowiek głupi, nieskładny. *ib.* 12, 27. niezgrabny, ungeschickt, tölpelhaft. Dziewczyna ładna i składna. *Teat.* 54, c, 58. zręczna, udatna; geschickt, niedlich. Wdzieczna, miła, hoża, składna, luba wszystkim dziewczeczka. *Teat.* 55, 76. Nieskładne wiejskie tańce; *incompositi motus.* *Otw. Wirg.* 589. Nieskładnie w poskoku padnie, Związane mając nogi pętliskiem. *Zab.* 11, 265. *Zabł.* Jak uskakuje każdy, jak się składnie chroni. *Hor. Sat.* 255. Między enotami zupełna panuje zgoda; niektóre atoli z nich osobom niektórym składniej przypadają. *Pilek. Sen. łask.* 19. Zrobiłem pieśni, i to dość składnie, Lecz nie pamiętam piękniejszej nad nie. *Chod. Gesn.* 115. (dość gładko, zręcznie, szczęśliwie). Wiersz twardy i nieskładny, szedł mu jak z kamienia. *Hor. Sat.* 141. niezgrabny, ciężki, niesmaczny, unbeholfen. Składny wiersz, rymowny, ein ſich reimender Vers. Wiersz nieskładny. *Min. Fars.* 21. Składnie, do składu, rymownie, rymem. *Cn. Th.* 963. gereimt. — Trudne, bezdrożne, nieskładne drogi. *Burdz. Trag.* 161. nieprzetarte, nietorowane, ungebahnte Wege. — §. Składny, składalny, składzisty, *plicatilis*, zusammenlegbar. *Cn. Th.* 1005. — §. 2) Składny - składany,

złożony, spojony, zusammen gefest. Jednostajne te słupy wyższe są nad owe słupy składne. *Star. Dw.* 6. Części składne w każdej rzeczy są te, które inszych nie składają, a z pierwszych nieskładnych są złożone. *Cresc.* 55. — *Math.* Reguła trzech prosta i nieskładna; *regula trium directae simplex.* *Jak. Mat.* 1, 155. — §. 5) Składny active, składający, zusammensetzend, componierend. Udawał się do muzyki składnej, a pieśni piękne z wierszami i śpiewaniem składał. *Sk. Żyw.* 2, 244. er legte sich auf Componiren. — §. Składny, SKŁADOWY, *vel potius* zkładny, zkładowy, od zkładu, złożenia towarów gdzie, Niederlag; *Boh.* skládnj. Składne *Subst.*, płać od zkładu, Niederlagsgeld, Lagergeld. Czopowe płać od piwa, składne od wina. *Vol. Leg.* 3, 516. Od komagi albo piwy win tych składnego po zł. 8. *Vol. Leg.* 3, 564. Składowe przywileje różnym miastom dawane. *Skřzet. Pr. Pol.* 2, 216; *Vind.* ladjalifna, brodifna, praviza; Stapelprivilegien. Składowy, ego, *m.*, *Subst.*, dozorca składu, magazynowy; *Eecl.* житохранитель, der Magasinier. *SKŁADYWAĆ, *ob.* Złożyć. SKŁADZISTY, *ob.* Składalny.

SKŁAMIAĆ, *ob.* Kłamać. SKLAMROWAĆ, *ob.* Klamrować. SKLANECZKA, *i, ż.*, *dem. Nom.* sklanka, sklenica; *Boh.* sklancečka, sklenička; *Ross.* скляночка, сткляночка, ein fleines Gläschen, Biergläschen. Sklaneczka od ratafii. *Teat.* 28. b, 96. Podawano nam po 100lej sklancecze piwa lekkiego. *Zab.* 5, 109. — (SKŁANIAĆ, *ob.* Skłonić). — SKŁANKA, *i, ż.*, *dem. Nom.* sklenica, ein Glas, Wasserglas, Bierglas, Trinkglas; *Carn.* glash, glashk; *Vind.* pitni glash, smulg; *Slav.* kupica, (*cf.* kufa, kubek); *Croat.* kupicza; *Ross.* скянка, сткянка. Sklanka wody. *Teat.* 22, 25. ein Glas Wasser. Sklanki Weneckie. *Spicz.* 115. *Szlanka od piwa. *Boh. Pr.* 2, 257. ein Bierglas. *Szlanka piwa, ein Glas Bier. Człowiek pracą bawiący się, nawet przy skłance mówi o swój robocie. *Zab.* 5, 240, (*cf.* przy kieliszku). *Saepissime voces hae* sklanka, sklenica *subaudiuntur sub adjectivo* pełna; *n. p.* Kto pije, czapki rusza, a pijąc powstaje, Dwie ma być karany pełnemi *Dwor. P.* 2. (*ob.* Pełny). SKLANOWSKI, *a, ie, n. p.* Sklanowska woda; od wsi Skło. *Comp. Med.* 580. Skłana woda. *Syxt. Schk.* 5. et 208. Effleer Wasser. SKŁANY, *a, e,* od skła, ze skła; gläsern, Glas; *Boh.* sklenny, sklenný; *Sorab.* 1. žklenezžané, sehlenezžany, sehklenezžany; *Sorab.* 2. glažani; *Carn.* glashovnat; *Vind.* glashen, steklonu, glashoun, glashov, steklen; *Rag.* zkleni; *Bosn.* zakleni, stakleni, skleni, çkleni, çaklen; *Croat.* stéklen; *Slav.* stakleni; *Ross.* стекляный, стклянный, стекольный, Glas, gläsern, ein Glas, *pr. et fig.* Naczynie skłane. *Syr.* 856. Huta skłana; *Vind.* stekleniza, glasharia, *ob.* Skłarnia. Porzucić szklany handel, i zrobił się jubilerem. *Mon.* 69, 404. handel ze skłem, Glashandel. Zdradliwe szczęście! skłane jest wszystko, gdy łni się, wnet się złamie. *Petr. Ek.* 120. Nie, nie tego trzcinowego szczęścia, i skłanego wesela tu szukał ten święty pański. *Wiśn.* 555. Nasza miłość nie jest szklana. *Teat.* 2. b, 125. trwała, gruntowna. — §. Woda Skłana abo ze Skła. *Syxt. Schk.* 208. et 5, ob.

Skłanowska, *ob.* Skło *nom. propr.* — §. W handlu zbożowym, pierwsze gatunki pszenicy są: skłana, wysokopstra, i wcale biała. *Magier. Mskr.* Glasweizen. SKLANOKRUSZ, *u, m.*, Glasertz, jest między srebrnymi kruszczami najobfitszy. *Kluk. Kop.* 2. 162. SKLANOŚĆ, *ści, ż.*, własności i natura skła, die Glasartigkeit. Porcelana w przełamaniu niejaką skłaność pokazuje. *Kluk. Kop.* 1, 509. — (SKŁAPAC, *ob.* Kłapać). — SKŁARKA, *i, ż.*, żona skłarza, lub też kobieta skłarstwein się bawiąca, die Glaserin; *Boh.* sklennarka; *Croat.* szteklárnica; *Vind.* steklariza, glashariza; *Rag.* zklaarniza. SKŁARNIA, *i, ż.*, warsztat skłarski, die Glaserwerkstatt, die Glaserei; huta skłana; *Vind.* stekleniza, glasharia, die Glasbütte. — §. W ogrodach, skłarnia, rośliniarnia, das Glashaus. Gdy roślin niektórych powietrze w gruncie zachować nie może, kunszt je w skłarniach, umyślnie na to sporządzonych przechowuje. *N. Pam.* 10, 81. et 5, 159. SKŁARSTWO, *a, n.*, skłarskie rzemiosło, robienie koło skła; *Croat.* steklaria, das Glaserhandwerk, die Glasmacherei. SKŁARSKI, *a, ie,* od skłarza, Glaser; *Vind.* steklarski, glasharski; *Slav.* staklarski. SKŁARCZYK, *a, m.*, skłarski czeladnik, lub syn skłarza; der Glaserjunge, Glaserbursche, der Glaserjohu. SKŁARCZANKA, *i, ż.*, córka skłarza, die Glaserstöchter. SKŁARZ, *a, m.*; *Boh.* et *Slov.* sklennar; *Sorab.* 1. žkleneczžer; *Carn.* sklynar; *Vind.* steklar, glashar; *Slav.* staklar; *Croat.* szteklár, zteklar, oblochnik, (*cf.* oblok); *Rag.* zklár, zaklár, xmulár; *Bosn.* staklár, sklenar, çklenar, çaklar, koji čini çkla; *Ross.* стекольщикъ, оконящикъ, (*cf.* okno); *Eecl.* маизеръ, стклянодѣлатель, стеклотворитель; rzemieślnik od skła, (*cf.* skłodziej); der Glaser, der Glasmacher, Glasfämel; *er.* SKŁASŁ, *ob.* Klesnąć. SKŁAWINSKI. *Sk. Dz.* 761, *ob.* Słowiański. SKŁASNAĆ, *ob.* Kłasnąć. SKLECIC, *ob.* Klecieć. *SKLECZYĆ, *ob.* Kleczyć. SKLEIC, *ob.* Kleić. SKLEJNY, *a, e,* dający się skleić, *pr. et tr.*, zgodny, zusammenverhindbar, verträglich; (*Slov.* kský glutus). Niesklejny jego z bratem umysł. *Nar. Hst.* 5, 415. SKLENICA, *SKLEŃCA, *y, ż.*; *Boh.* sklenice; *Sorab.* 1. schlenza, žklenezža; *Carn.* sklén; *Ross.* склянница, стклянница, стаканъ, стаканчикъ; duża sklanka, ein großer Glas, Bierglas, Wasserglas. Pełna sklenica wody. *Stroj. Stow. C 2 b.* U nas interes zakończy sklenica. *Teat.* 45. c, 106. Wyb., (*cf.* pijatyka). Dobrze skleńce wytrząsa. *Cn. Ad.* 844, (*cf.* kufel). Sklenica kurowa, *ob.* Kurowy. SKLENICZNIK, *a, m.*, gatunek pomurnego ziela; naczynia skłane wyciera ebedogo, *parietaria officinalis.* *Syr.* 856. *Kluk. Dykc.* 2, 168 das Glasraut, Wauertraut. SKLENICZNY, *a, e,* od skła, od sklenicy skłany; Glas; *Ross.* скляннный. Piec skleniczny. *Sienn.* 544. Napój ten w sklepienych flaszach dobrze zaszrubowanych chować. *Syr.* 276.

SKLEP, *u, m.*, SKLEPIK, *u, a, m.*, *dem.*; (*Boh.* sklep, sklpek, piwnica; sklepnik, piwniczny; *Slov.* sklep, kle-nutj, sklepienie; *Carn.* sklép conclusio, conclusum; *Vind.* sklep, skllep membrum; sklep, sklenik, sklenenje (*cf.* członek), sklenitva, sklenifhe, zamknięcie; saklep, za-

wora; (*Bosn.* zgłob = staw w ciebie; *Rag.* sklòpnize = *scri-nium*); — sklep, sklepienie, budowanie zasklepione; *Boh.* klenutj, sklenutj; *Sorab.* 1. welb, hwelb; *Sorab.* 2. wòlba; *Hung.* bólt; *Croat.* bóltá; *Dal.* bóta, chyemer; *Ross.* сводъ, сводецъ, (cf. zwiesć, cf. wzwód); daß Gewölbe, die Wölbung. Sklepy bywają tak różne, jak piwnice, tylko że te zwyczajnie dają się na wierzchu, piwnice zaś w ziemi. *Świtk. Bud.* 318. Przywileje te po dziś dzień zostają w sklepie królewskim; *in archivo. Krom.* 246 Sklep kupiecki, n. p. korzenny, bławatny, żelazny; *Croat.* staczun, ein Kaufmannsgewölbe. Kto chce sobie stawić kram, albo też sklep do składania towarów, powinien płacić pewną sumę na rok. *Boter.* 3, 155, *Ross.* скарбница, кладовая. Każde pismo moje chce mieć na kształt kupieckiego sklepu, w którym między innymi towarami są też i rozmaite burki większe i mniejsze. *Mon.* 71, 499. Teraz mamy sklep cały korzenny, sprzedajemy pieprz, imbir, gałgan, goździki. *Teat.* 19, e, 97. Sklep podziemny, doiny, krypta, ein unterirdisches Gewölbe. Pod kościołem jest sklepów niemało w ziemi, gdzie kaplice miewali i grzebli się tam sami. *Star. Dw.* 7. — *Milit.* Sklepy podwalne. *Jak. Art.* 3, 316. — *Transl.* Sklepiki albo komorki w mózgu. *Syr.* 1086. *Syr.* 745. Dziegiel ziele sklepy w mózgu zatkane otwiera i wyędaża. *ib.* 87. *SKLEPIA ziele, ob. Stosił. SKLEPAĆ, ob. Kłepać. SKLEPIC cz. niedok., zasklepiać; *Boh.* klenu, klenuti; *Slov.* sklepiiti, sklepjm; *Sorab.* 1. wel-buyu, hwelbuyu; (*Carn.* skleniti, sklënem, sklepam claudere, skleplem, sklepujem combinare, tundendo ac-tere, ob. Kłepać); *Vind.* lukati, lok delati, (ob. Łak, łek, obłak); *Croat.* boltati, persznicham, (zklöpiti, zklaplyem = skuć, sklepać); *Bosn.* sklopitti conjungere; *Rag.* sklopiti, sklopitti, sklãpati copulare, connectere, chjemëriti; *Dal.* chyemeriti; *Hung.* bóltozom; *Ross.* свестъ, свель, свожу, сводить; *Ecll.* ськодити, свожду (cf. zwiesć), (*Ross.* складывать, скелпаты зантować); wölbem, umwölbem, jermölbem, pr. et fig. Skrzące i sklepiące się rany na nowo rozkrwawiają. *Pilch. Sen. list.* 2, 398. (zamykające się). Krzące go spożynek sklepi mu oczęta. *Przyb. Ab.* 217. Burzliwość krwi snowi żrzenie sklepić nie da. *Zab.* 15, 355. — Sklepiony, *Boh.* klenutý; *Croat.* zbòltan; *Ross.* сводный, (cf. zwodny). Sklepienie actio, zasklepowanie, daß Wölbem. — 2. Sklepienie opus, sklep, sklepienie budowanie; (*Boh.* klenutj; *Slov.* klenutj; *Carn.* bolta, vòlta, gvëlb; *Vind.* gvëlb, bolta, luk, lok, oblok, (ob. Łak, łek, obłak); *Croat.* bolta; *Dal.* bulta; *Hung.* bolthaitas; *Bosn.* bóta; *Ross.* перемычка, пупынь), die Wölbung, daß Gewölbe. Sklepienie przez układ kamieni w krag nieznacone pomykanych, wiąże się z szczyzną *Pilch. Sen. list.* 3, 72. — Pr. et fig. Tysiąc złotych gwiazd zdobi niebieskie sklepienie. *Dmoch. Szt. R.* 5. SKLEPISTY, a, e. SKLEPISTO adverb.; *Slov.* sklepiť; *Sorab.* 1. hwelbwané; zasklepiony, sklepiiony, ze sklepieniem, na kształt sklepu, gewölbt. Jaskinia sklepiasta. *Otw. Ow.* 274. Jama w skale sklepiasto była wykowana. *P. Kchan. Orł.* 1, 556. Gdy pod sklepiстым usiądę drzewem, Cień mię od słońca zasłoni; *Zab.* 14.

Strona przednia oka płaskawsza jest, tylna sklepiściejsza. *Krup.* 2, 295. SKLEPIZNA, y, ż., podły mizerny sklep, ein elendes Gewölbe; (*Boh.* sklepina smród piwniczny). — *Transl.* Żółwiowa sklepizna. *Jabl. Ez.* 46. skorupa, skarłupa, die Schiffbrötenfalle. SKLEPOWY, a, e; *Boh.* sklepowý; od sklepu, Gewölbe =, Wölbung =. Sklepowa cegła, do sklepienia, bywa z jednego boku klinowata. *Kluk. Kop.* 1, 302. Sklepowy słup *Ecll.* крѣпостный столпъ, на коемъ съ четырехъ сторонъ своды утверждаются. Sklepowy rzemieślnik, robotnik *Boh.* sklepař. Sklepowy towar, po sklepach sprzedawany.

SKLESNAĆ, SKLESŁY, ob. Klesnać.

SKLIĆ cz. niedok., zesklić dok, w szkło obrócić, verglasen; *Ross.* стекловать. Materya się *szkli, vitrified. *Torz.* 53. (szkłem się staje). W hucie niektórzy, aby się tylko przysada rozeskłała, zaraz ją rozrabiają; przez co części niektóre solne zostają się w pół tylko zesklone. *Torz.* 162. Skleniony; *Ross.* стеклованный, (cf. skłodziejny, skłodziejstwo).

SKLIMKOWAĆ, ob. Klimkować.

SKLISTY, *SZKLISTY, a, e, — o adverb., lśnisty, lśniący się; glänzend, blühend. Sklisty kamień. *Lad. H. N.* 63. Podniósł głowę na świat *szklisty pod polewą deszczu. *Przyb. Ab.* 49. *SKLNIĆ się, ob. Lśnić się.

SKŁO, a, n., [z got. stikls; *staropolsk.* šeklo. *Falim.* 2]; *Boh.* sklo, stklo; *Slov.* sklo; *Sorab.* 2. glaschk; *Carn.* staklo, sklën, sklyn; *Vind.* steklu, glash, glashik; *Croat.* zteklo, szteklo, sztaklo, ztko, zaklo; *Bosn.* čaklo, ćklo, staklo; *Slov.* staklo, sërësá, (cf. zwierniadło); *Rag.* zæklo, ztko; *Ecll.* стькло; *Ross.* стекло, (*Etym.* стекать, стечь = ściekać, ściec = ściek, cieć); [*litew.* stikals; *wołosk.* stikle 2]; 2) 1) *Germ.* daß Glas. Szkło jest rzecz przezroczysta, twarda ale krucha; najgłówniejsze jego materye są ziemię i kamienie, w szkło się obracające. *Kluk. Kop.* 1, 316. *Kruml.* 523. *Szkło jest masa z piasku lub kamienia, pod pewną proporcją złożona. *Torz.* 129. Podobny do szkła; *Ross.* стекловатый, glashartig — 2. Szkło = szklane rzeczy, Glasjer, Glas. U nich wyrobienie szkła do tej doskonałości doszło, iż niektóre sztuki trudno rozróżnić od Angielskich, szkoda tylko, iż niewiele tych szkielew wyrabiają. *N. Pam.* 13, 58. Im bardziej kto szkła szanuje, tym się więcej rychlej zepsuje. *Cn. Al.* 524. Żmnie szkło, choć w nie gorzałki naleje. *Pot. Jow.* 156. Jak w szkłe sekret w pijaku; wino zdradę rodzi. *Hor.* 1, 97. *J. Kchan.* Przez *szkła obserwują gwiazdy. *Teat.* 7, 70, (ob. Przejerniki). Pałacym szkłem ściągają promienie światła niebieskiego. *Mon.* 67, 91. Brenn-glas. — 2. *Fig. transl.* Niby po szkłe równina wsząd się otwiera. *Toł. Saut.* 82. (gładko, jak po mydle, jak po stole; *oppos.* jak po grudzie). — 2. Szkło kamienne, kamień przejrzysty, jak Moskiewski. *Cn. Th.* 1004. Frau-englās; *Ross.* слюда, *adject.* слюдяный. Szkło ziemne, smoczy mech, jaszczurczy mech, Frauenciß; kamień łupny i kruchy, w ogniu nie zgorze. *Steszk. Ped.* 421. — 2) 2) Szkło, *szkło, wieś, między Janowem i Jaworowem, sławna wodami mineralnymi. *Dykc. Geogr.* 3, 92. *Kras. List.* 37. *Krup.* 3, 225; od Jaworowa milę, a od

Lwowa pięć mil. *Syzt. Szkl.* 1; woda ta dlatego jest przezwana Skłem, iż tak przezroczysta, jak szkło najsubtelniejsze. *ib.* 208; nazywają tę naszą wodę Jaworowską, wodą Sklaną, albo ze Skła. *ib.*, (ob. Sklanowski).

Pochodz. *skielko, sklanka, sklenica, skleńca, sklancezka, sklarz, sklarstwo*; (cf. *łnić, skłnić, szklnić*): ob. *Ciec. SKŁÓC, skłól, f. skłuje cz. dok., Skłać niedok., mocno przekalać, zerstehen, starr durchstehen; Boh. zpjchati, (cf. zepchnąć); Ross. изколоть, изкалывать, (сколоть, скалывать odkłóć, odsieć); — pr. et fig. Izaż człowiek ukole boga, iż wy mię ukalacie? A rzekłże się do kowmżeśny cie skłóli? 5 *Leop. Mal.* 5, 8. (w czymżeśmy cie ukalali albo odzierali? 1 *Leop.*). Ojcowie śś. nazywają skruczę skłóciem serdecznym. *Karnk. Kat.* 221.*

*SKŁÓCIĆ, ob. Kłócić.

SKŁODZIEJ, *SZKŁODZIEJ, ja, m., eo *szkło robi, topi, der Glasmacher, Glasförmelzer, (*distng* sklarz). Naczynia rzadko dobrze wychłodzone bywają od *szkłodziejów. *Kruml.* 55. SKŁODZIEJNY, *Chem., vitrificatorius. Kruml.* 52. skłacy, verglasend. SKŁODZIEJSTWO, a, n., *vitri-ficatio. Kruml.* 523. die Verglasung, zeszklenie.

**SKŁON, n, m, pokłon, ukłon, die Verbeugung. Zaszedł, czyniąc mu grzeczne a pokorne skłony. *Przyb. Mill.* 154; (*Boh. sklon, łapka, sidło*). SKŁONIC *cz. dok., Skłaniać niedok.; Boh. skloniti, sklonowati; Slov. sklonugi; Rag. skloniti, sklonitti, sklagnám; Ross. склонить, склонять, преклонить, преклонять; (подклонить podbić sobie, podjarznić); nakłaniać, nachylać, schylać, phys. et mar.; Hinneigen, hinbeugen. Eliaszkłonił się ku ziemi, tak że zchylił oblicze swe aż do kolan swych, modląc się. 1 *Leop.* 5 *Reg.* 18, 42. (ob. Pokłon, pokłonić). Bojąc się skłoniły ku ziemi oblicza swoje. *Olym. Św.* 2, *Ll* 5 ó. Racz boże ku nam skłonić swoje uszy. *Groch. W.* 65. Niech się skłania myśl wasza k temu, iż moc z wysokości niebios odniesiecie. *Olym. Św.* 2, *O o.* Jednak oni jeszcze do wierzenia nie skłaniali się. *ib.* 2, *M m* 4 b. Do czego kogo przyrodzenie skłoni, Niepotrzebnie się z tego wyłamuje. *Pot. Syl.* 42. skłonnym uczyni, geneigt macht, Neigung giebt. Nadeń hetmana sobie żyezliwszego Nie znali, co ich tak dobrocią skłonił. *Chrośc. Fars.* 452. kierował, przychylnymi uczynił, mit Güte lenken. Dzień się skłonił ku wieczorowi. *Sekl. Luc.* 24. przechylił, der Tag hat sich geneigt gegen Abend. Wyszedł na pole dla rozmyślenia, gdy się już skłaniał dzień. 1 *Leop. Genes.* 24. Gdy już blade słońce się skłaniało ku zachodowi. *Olym. Św.* 2, *K k* 2. Przy bramie ku południu skłonionej. *Krom.* 595. gegen Mittag liegend. Ogień połowicę prawie Krakowa ku południowi skłonioną wyniszczył; *ad meridiem vergens. Krom.* 658. Kościół skłoniiony do ruiny. *Niads.* 86. nachylony, zum Verfall geneigt. — Skłaniać się gdzie z drogi * występować; *Erel. встати, (cf. witać, zawitać); sich wohin vom Wege abwenden, einfehren, eintreten. Gdy w drodze byli, sklonili się do kościoła poblższego. Lirk. Dom.* 60. Chodź, proszę cie, skłoniemy się do miasta Jebuceów. 1 *Leop. Jud.* 19. — *Aliter:* Skłonić gdzie głowy, skłonić się gdzie albo do kogo, schronić się; sich wohin wenden, begeben, Schutz suchen.*

W domach własnych i głowy gdzie skłonić nie maja. *Pasz. Dz.* 49. sie haben nicht, wo sie ihr Haupt hinlegen. Przyjechawszy pytali się, jeżeliby tam był który chrześcianin, do którego by się skłonić jako goście teje wiary mogli? *Sk. Żyw.* 1, 259. Nie wiem, gdzie się z małżonką skłonić mam? do gościnnego domu nie puszcza, miasto wszystkie ludu pełne. *Sk. Żyw.* 1, 176. Łokietek do Węgier uciekł, i do Amadei wojewody się skłonił. *Biel.* 172. Izaśław do nas się skłonił, i prosi nas o ratunek. *Biel.* 57. (do nas się udał, do nas się uciekł). Temu, któryby się do domu twego skłonił, nie potrzeba krzywdy czynić. *Petr. Ek.* 8. Skłonił się Elizeusz do pokoika, i odpoczął w nim. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 11. (udał się, cofnął się). — a) Sklonienie *Subst. verb.*; (*Ross. еклонение*; 2. spadkowanie, deklinacya). — b) Miejsce sklonienia się, miejsce uciezki, schronienia, der Zufluchtsort. *Cn. Th.* 1004; *Sorab.* 1. zakłhōw, wuczek; *Vind. podstrehovsetje, gostniza; Bosn. primisote, mjesto, koje prima; Rag. zaklon. SKŁONNOŚĆ, ści, ż, przychylność, chęć; Boh. naklonnost, zaljbenj; Slov. náklonnost; Carn. nagenga, (cf. nagiąć); *Vind. nagnost, nagnenje; Croat. nagibanye; Rag. priklonsvo, priklonitos, priklon; Ross. склонность, благосклонность, преклонность, наклонность, благопривѣтливость, возлюбленіе, любительство, снисходительность, преданность, благоволеніе, доброжелательство; Erel. сѣхладеніе, die Neigung, die Lust, der Trieb, die Zuneigung. Do czego kto skłonność czuje, w to się niechaj zaprawuje. *Cn. Ad.* 191. O skłonności człowieka przyrodzonej, albo o jego instynkie. *Mon.* 70, 161. Mody książę znamienitą skłonnością, cnotą i ludzkością swoją, serea ludzkie sobie zniewolił; *egregia indole. Krom.* 111. vortreffliche Anlagen. Skłonność przyrodzona jednej rzeczy do drugiej, *sympatria. Cn. Th.* 1005. SKŁONNY, a, e; *Boh. náklonný; Slov. náklonný, nachilní; Vind. nagnjen, dovo-len, dobrovolen, perpraulen, pripraven, podan; Croat. nagnjen; Rag. prighibglu, skloniv; Slav. prignut; Bosn. spravan, prignut za koje djello; Ross. склонный, благосклонный, наклонный, благопреклонный, благопривѣтливый, (склоняемый declinabilis), благоволительный, благоприятный, снисходительный, поподзновенный, доброжелательный, * доброхотный; Erel. сходительный, (cf. zejść się); nakloniony, przychylny, geneigt zu etwā. Za kim skłonna fortuna, za tym także ludzie. *Tward. Wl.* 16. Dobrze mówimy: że kto skłonnny do śmiechu, gniewu, do politowania; ale nie mówi się: skłonnny do nadziei, radości. *Zab.* 12, 280. *Dudz.* Każde słówko skłonne jej wysoko sobie waży. *Gorn. Dw.* 251. — *Aliter:* Słonie niesklonne. *Banial. J* 2. niezgięte, nie-gibkie, nieobrótnie, unbiegjam.***

SKŁOPOTAĆ, ob. Kłopotać.

SKŁORODNY, a, e, n. p. Skłorodne ciała, skielne ciała, *Chem* które się w skło obrócić mogą, *vitrescentia. Kruml.* 14. et 525. sich verglasend, ob. Sklić.

W SKŁOŚ *adverb., n. p.* Szelegną brzytwą balwierz zarywa go w skłoś. *Duar. K* 2. pod włos, zamaszysto; gegen daß Haar, gegen den Strich des Bartbaars.

SKŁÓTY, *ob.* Skłóć. SKŁUCIĆ, SKŁÓCIĆ, *ob.* Klócić. SKLUCZKOWAĆ, *ob.* Kluczkować. SKLUCZYĆ, *ob.* Kluczyć.

*SKLUT, *a, m.*, gatunek topora, (*cf.* skłóć); eine Art Beil. Za topor wielki, sklut i inszy topor ciesielski, bednarski etc. *Stat. Lit.* 395. Tam nad kądziela, owdzie nad sklutem, nad radłem Pracują, albo w księgach abo za zwierciadłem. *Zab.* 9, 20.

SKNERA, *y, m.*, skapiec, kutwa, mrzygłód, liczykrupa, szperka; ein Fiß, ein Knifer, Knaufer; (*cf.* *Isl.* niugr, nauggur; *Angl.* niggard, (*cf.* *nostrum* gnarować, gnera); *Vind.* stisfenjenik, stiskovez, stiskuvauz (*cf.* scisnąć), der-shlivar (*cf.* dzierżeć), kleshar, terdin (*ob.* Twardy), hranovez, hranjar (*cf.* ochraniać, chronić), shparavez; *Croat.* sztizniruk, penczoderecz, nedajrad; *Hung.* penznyűz; *Ross.* скопидомъ, скрага. Tego humoru są sknerowie elcivi. Sam nie użyje, gościa nie pożywi. *Zegl. Ad.* 256. Dochód wydany płacz w sknerze wzbudza. *Ilul. Ow.* 79. Ów stary sknera, dla grosza, o który się czeladnik dopomina, ledwie ze złości nie pęknie. *Pilch. Sen. gn.* 565. Zbiera bez przestanku pieniądze i bieduje sknera. *Zab.* 8, 557. *Teat.* 7, c, 70. SKNEROWAĆ, *a, e*, SKNEROWATO *adverb.*; *Ross.* скрапяць; skapy, kniferig. *Tr.* SKNEROWAĆ, *sci, ż.*, *Tr.*, SKNERSTWO, *a, n.*, skapstwo, kniferey, Kargheit; *Vind.* stisnoba; *Ross.* скряжество. Sknerstwo jest córka starsza łakomstwa. *Zab.* 5, 79.

SKOBEL, SKOBL, SKUBEL, *bla, m.*, SKOBLICE *plur.*; *Boh.* skoba; (*cf.* *Boh.* skoby, łek u siodła); *Ross.* скоба, скобка, скобочка, (*cf.* скобки zawiasy, klamry, parenteza: скобель strug, siekacz; скоба klamra, cybant, szpona; скоблить, скобаивать poheblować, poskrobać); haczyk u drzwi, o który wrzeczadź zakładają; daß Kettenhäfen an der Thüre (in Bauerhäusern), der Hafen, auf den das Bürtfettel gelegt wird, auch der Riegelhäfen. Skoble, wrzeczadze, z dobrymi kłódkami sporządzić. *Haur. Sk.* 19. Otworzyłam najmilszemu mojemu; a z palców moich płynęła mira przez skoblące rógła. *Badz. Cant.* 5, 5. *Kadz. Exod.* 26, 24. (rekojęś zawory. *Bibl. Gd.*)

SKOBUZIEĆ, *ob.* Kobuzieć. SKOCHAĆ się, *ob.* Kochać się.

*SKOCINA, *y, ż.*; *Ross.* скотина, (*ob.* Skot); bydło, ein Stück Vieh. Niech wezmą sobie każdy skocinę wedle domów ojców, skocinę na doin, którą między barany abo kozłety obierzecie, abo jagnię abo kozłę. *Budn. Exod.* 12, 5-5.

*SKOCIEC, *SKOJEC, *SKOJCIEC, *jea, m.*, *Scotus*; *2 grosze Prazkie, rachując 24 na grzywnę. *Summ. B.*, *Germ.* daß Schott, Karat. Scotus czyli skojec, jest dwudziestą czwartą częścią grzywny, czyli dwoma groszami. *Czack. Pr.* 159. Trzydzieści i dwa lotów, a 48 skojey, mają mieć jeden funt. *Herb. Stat.* 178. Całe jego jedzenie ledwie pięć skojców, to jest, dwie uncy nie pełna ważyło. *Sk. Zyw.* 2, 280. Skojciec, trzecia część uncy, grzywny 24; waży groszy 10 ceną, waga ośm półgroszków starych, nie piorunków. *Grzyp. Skojey* półtora w łocie, w uncy trzy skojce srebra i złota. *Cn. Th.* 1005.

Skojec albo scotus r. 1520 . *zl.* 9; r. 1568 . *zl.* 2, gr. 17. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 503.

SKOCZAWA, *y, ż.*, miasto na Szląsku; *Boh.* Skučow; *Germ.* Esotichau.

SKOCZEK, *czka, m.*; *Boh.* skočec; *Vind.* skakavez, skakar, poskakuvauz, vstrielar, vstrielavez; *Rag.* skocejaz, skakalaz, skakutavaz; *Croat.* szkakavecz; *Bosn.* skocitegl, koji skace; *Eecl.* скакатель; *Ross.* скакунъ, попрыгуяъ, попрыгунчикъ, прыгунъ; §. 1) skakacz, który skacze; der Springer. Jakie ten skoczek koziołki wywraca! *Zab.* 12, 92. Na rynku tym wszyscy skoczkwie i kuglarze swoje figle wyprawują. *Star. Dw.* 11. Staje się skoczkiem, niżeli się rodzi, jakby z umysłu tańcem na świat idzie. *Suszye. Pieśn.* 2, C 4. Skoczkwie u Rzymian, *salii*, die Gallier bey den Römern. W tym, biegli w ptaszek głosach sypią się wieszczkwie, I siedm męże bankietni; za nimi skoczkwie. *Vardz. Luk.* 15. — §. Skoczek, skoczny koń, częstokroć jako miano końskie; ein munteres Pferd, ein Springer, der Springer, alß Name des Pferdes. Każ mi okulbaczyć skoczka. *Teat.* 19, b, 67. Skoczek nogę wywinał, i jeszcze chroma, nie można go brać pod siodło. *Teat.* 19, b, 67. — §. Skoczek, *acrida*, owad tak podobny świerzom, że go też Linneusz razem pomiescił pod niemi. *Kluk. Zw.* 4, 64. daß Heupferd, der Grasshüpfer, die Feldgrille; *Sorab.* 1. skotzk; *Croat.* szkakavieza, łobilieza; *Dal.* prùg, kriez; *Ross.* прыгунчикъ; (*Sorab.* 1. skocz, skocz; *Slav.* skakavac, szarańcza; *Vind.* poskok, preskok - owad skokliwy). — Skoczek, *mus jaculus*, wielkości większej niższy w Arabii, Egipcie, Syberii, skacze jak ptak. *Zool.* 351. *Ross.* тутквичикъ, eine Art ausländischer Mäuse. — §. Skoczek, kroczek, średni karp'. *Tr.* ein Mittelkarpfen, ein Karpfen mittler Größe. — §. *Botan.* Skoczek większy, kleszczowina, *vicinus*, Wunderbaum. *Syr.* 225, *Boh.* skočcowý strom. Skoczek mniejszy, *impatiens noli me tangere*, trliczek, gatunek rzeżuchy; strączki, gdy dojrzają, za najnniejszym dotknięciem pekają się. *Kluk. Dykc.* 1, 101. *Urzed.* 75. *Cresc.* 280; *Bosn.* smljeco; *Springfrant.* — 2) Skoczek, *dem. Nom.* skok, podskok; *Ross.* скачекъ, ein kleiner Sprung, daß Hüpfen, Gehüpfe. Podrosła skoczkwów Jońskich dzieweczyna Uczy się z checią; *motus Jonicos.* *Hor.* 2, 62. *Kniaz.* Exercycya w Paryżu miałem te: Kawalkacya, lutnia i skoczka. *Boh.* *Ossol.* 1, 50. tańców; *Boh.* skočná tanec skoczny, (*cf.* plesy). SKOCZKA, *i, ż.*; (*Croat.* szkakavieza *cicada*); *Rag.* skakaliza; *Bosn.* skociteglja; *Eecl.* скакательница; *Ross.* скакунья, прыгунья, (skaczka - skakanie, tańcowanie; *Boh.* skočná tanec skoczny); która skacze, die Springerrin. Skoczka ta jak pięknie skacze. *W. Post W.* 5, 356. Jan prorok święty, W nagrodę dany jest skoczce przekleństw. *Odyn. Św. D d b. Papr. Pr. E* 2. *Dambr.* 749. Jejme pp. Tańcolubskie, owe to wysmukłych kibici i bystrołotnych nówek skoczki. *Mon.* 70, 152. SKOCZKOWY, *a, e*, od skoczkwów, *Springer*. Ku Herkulesa chwale będą deptać ziemię, Jak zwykło czynić skoczkowe plemię. *Petr. Hor. J* 4 b, *not.* «skoczki, *salii*, przy ofierze Herkulesa odprawowali zbrojne tańce». SKO-

CZNY, SKOKLIWY, *SKOKNY, *SKOKOTLIWY, a, e, SKOCZNI, SKOCZNO *adv.*, od skoczenia, podskakują-
cy; *Spring*, *springend*, *hüpfend*, *springerisch*; *Boh.* sko-
čný; *Sorab.* 1. poskakuyně; *Bosn.* skočni; *Ecel.* skö-
chen; *Ross.* скакальый; *Ecel.* скакательый. U niektó-
rych ptaków z palców przedzielonych dwa są na prze-
dzie, a dwa w tyle stopy, takowe nogi zowią skoczne,
scansorii, *Springfüße*. *Zool.* 215, (*ob.* skoki u zajęcia).
Siedzi rumiany *Bachus*, i co słowo bęknie Ledwo mu
skoczny kałdun od śmiechu nie pęknie. *Zab.* 1, 188.
Tępne abo skokne żyły. *Sienn.* 558; pulsowe, *Pulsadern*.
Sienn. 540. Skoczno przygrawały muzyki. *Haur.* Sk.
518. *Lascivus*, skokliwy, rozpustny. *Mącz.* Koń szpako-
waty z młoda skokotliwym bywa. *Hipp.* 8. Koń nadto
bystry i skokotliwy. *ib.* 55. Człowiek skokotliwy. *Fredr.*
Ad. 94. Pieszczona lania płocha i skokliwa. *Teat.* 54.
d. 21. *Galatea* nad kozłą młode skokotliwsza. *Otw. Ow.*
544. *Milet*, *Fehem* ojcem i męską siłą skokotliwy; *ro-
bore superbus*. *Zebr.* *Ow.* 231. (pyszniący się zuchwale).
SKOCZOSON, a, m., *podura aquatica*, podobny do pchły,
po wodach stojących, które okrywa latem, skacze wzo-
sząc się ogonem. *Zool.* 108. *der Wasserfloh*. SKOCZYĆ,
f. skoczy *med.* niedok, Skoknąć *jednł.* Skakać *contin.*;
Boh. skočiti, skakati; *Slov.* skákám; *Sorab.* 2. skoziseh;
Carn. shozhiti, skakam, skazhem, skaklám, skakati;
Vind. skakati, skozhiti, skazhem; *Croat.* szkochiti, szká-
chem, zkakati, zkachem; *Hung.* szököm, szeükni; *Rag.*
skákati, skoccitti, sköknuti; *Slav.* skákati; *Bosn.* sko-
citti, skakati, skakinati; *Ross.* скокить, скокнуть, ска-
кать, прыгнуть, прыгать (*cf.* *prad*), прыгнуть, пры-
гать, спрыгнуть, спрыгивать; *Ecel.* ристати, ристаю,
(*cf.* *Graec.* *κίχλω salio*, *cf.* *σκάζω titubo*; *cf.* *Lat.* *scandere*); skoki wyprawować, *springen*, *Springe ihm*.
Rozebrawszy się do koszuli, gorzej skoczył, niż póki ska-
kał w kabacie. *Corn. Dw.* 16. Skaczą od jednego koń-
ca do drugiego. *Kłok. Turk.* 315. Lubi gwarzyć jak sro-
ka, skakać jak wróbel na nici. *Mon.* 70, 758. Koni-
czka karmimy, wycieramy, ale też koniczek musi za to
skakać, kiedy mu każą. *Rej. Zw.* 95. — Skakać wesoło,
od wesela wyskakiwać, podskakiwać sobie, *hüpfen und sprin-
gen*. Kto nie wesoł, niech nie skacze, Komu bieda niechaj
płacze. *Teat.* 21, 52. Czech śpi, Włoch rozkoszy strze-
że, a Francuz sobie skacze. *Puszk. Dz.* 110. Są drudzy,
co skacząc umieją rządzić, a drudzy i skakać i rządzić
nie umieją. *Lub. Roz.* 502, *cf.* na jednej nodze. — Ska-
kać tańcząc, skacząc tańcować, *tanzen*, *springen*, *hüpfen*,
herum tanzen, *herum springen*; *Ecel.* ликовствовати, ли-
ковати Skakanie, *Vind.* skakaria, poskazhina; *Ross.*
скачка. Poszaleli ci panowie, całą noc skakać. *Teat.*
36, c, 5. Załóż się, kto lepiej skoknie na brzek cyta-
ry! *Anakr.* 77. Piskaliśmy wam, a nie skakaliście. *Zarn.*
Post. 5, 621. (wyście nie tańcowali, *Budn. Mach.* 11,
17). — *Cum Accusativo*: Szkoła tańieczna, gdzie ga-
lardy skakać ucza. *Petr. Pol.* 2, 590. Nauczył się grać
na lutni, spiewać, galardy skakać *Opal. Sat.* 5. Prze-
dziwnie koziołka skacze. *Zab.* 5, 70. (koziołka wywraça,
Burzelbaume springen). — *Allegor.* Jeśli komu nie godzi

się szatańskiego tańca skakać, tedy człowiekowi chrze-
ściańskiemu dopieroż nie godzi się o nim ani pomyśleć.
Gil. Post. 28. (szatanowi nadskakiwać). Skoczyć psiego,
ob. Psi. — Ktoż większą pychę ku górze skoczył? *Zygr.*
Pap. 240. (podniósł się, podwyższył się). Jak grają, tak
skaka. *Cn. Ad.* 501. po cudzej woli żyć, skakać, *nach*
femandes Pfeife tanzen. *Puszk. Dz.* 50. Tak widzę skakać,
jak zagrają dudy. *Bratk. L 5 b.* — Skakać przez kij,
plagi brać; *Stodfläge bekommen, über den Stod springen*.
Ty będziesz najpierwej skakać przez kij. *Teat.* 5, 11. —
Aliter: Skoczyć z gniewu, rzucić się; *springen vor Zorn*,
herum springen, sich werfen. Skoczyłam jak osa, Gdy się
kto dotknął choć nosa. *Comp. Med.* 801. *Kupidyn* w
boki, wrzeszczy, płacze, Matka go porwie, jak sparzo-
na skacze. *Jabl. Ez.* 17. — *Fig.* Skoczyć do głowy po
rozum. *Ossol. Str.* 1. ruszyć conceptem, *seinen Kopf zu*
Rathe ziehen. Czekaj *We Pan*, trzeba nam tu skoczyć
do głowy porozum. *Teat.* 22, b, 75. — *Similiter*: Sto cu-
dnych interesów zewsząd mnie obkoczą, Te mi przez
głowę skaczą, a te z boków tłoczą. *Hur. Sat.* 257. (*die*
Gefährte geben oder laufen mit durch den Kopf). — *§.* *De*
variis rebus varie skoczyć, *usurpatur, significans motum*
celerem majoremque ordinario, n. p. Ręka mu od rado-
ści skacze. *Boh. Kom.* 4, 256. drga, *die Hand springt*
oder *zittert ihm vor Freude*. Wróżka: jeżeli oko skacze,
wesoła nowina. *Pot. Jow.* 205. Tchną żyły jeszcze, ska-
cze serce strachem zdjęte. *Bardz. Trag.* 528. Już mo-
je serce od radości skacze. *Boh. Kom.* 4, 156. Dusza
w nim skacze od radości. *Teat.* 56, c, 152. Serce w
ochotnych mężach skacze do potkania i nieśmiertelnej
sławy mestem otrzymania. *Stryjk.* 495. — *Transl.* Wre-
jąc skacze żywica. *Brud. Ost. E 5.* *springeln*. Woda ska-
cząca abo wytryskująca. *Sekl. Joan.* 4. — *§.* Lekka ja-
zda, zwarłszy ostrogami konie, skoczy za rzekę. *Bardz.*
Luk. 29. przeskoczyła za rzekę, *die Reiterey springte über*
den Fluß. — *Similit. tr.* Kujawy między się podzieliłi,
tak iż na stronę *Władysława Brzeskie* dzierżawy sko-
czyły, a *Ziemomysłowi* przypadły *Włocławskie*. *Krom.*
276. — *§.* Skoczyło zboże abo cena, poszło w górę.
Cn. Th. 999. *schnell steigen*, i *die Höhe geben*. Latoroś
od swej matki *odstrycliniona*, Skoczy wzgórze tym buj-
niej, kiedy przesadzona. *Tward. Wł.* 145.

Pochodz. *skok*, *skokiem*, *w skok*; *doskoczyć*, *naskaki-
wać*, *nadskakiwać*, *obskoczyć*, *odskoczyć*, *odskok*, *podsko-
czyć*, *podskok*, *poskoczyć*, *przeskok*, *przeskoczyć*, *przy-
skoczyć*, *rozskoczyć się*, *uskoczyć*, *uskakiwać*, *uskok*,
wyskoczyć, *wy-skok*, *wskoczyć*, *zskoczyć*, *zaskoczyć*.
*SKOFIA, *SZKOFIA, ii, z., *med. Graec.* *σκονία*, *birretum*.
Du Fresno Gloss. Graec. 1400; czepok, *pileolus noctur-
nus linteus*. *Cn. Th.* 1005. eine linnene Schlafhaube. *Dudz.*
57; (*Ross.* *скупья* czapczka duchownych, samo ciemnie
tylko okrywająca). — *§.* *Pokrowiec*, *der Ueberzug*, *die*
Decke, *das Jutteral*. Wielkie pod drogą skofia Nie bar-
dzo wiatrom posłuszne chorągwie się wija. *Pot. Arg.* 267.
Chrośc. Fars. 245. — *§.* *Aliter*: n. p. Patrz na hełmie
jego, jak świeci dwoista szkofia; *erista*. *Herberusf. A.*
Kchan. 174. Hełm trzy szkofie mający; *jubas. ib.* 208.

Oszelep jemu wierzchołek od szyszaka stracił, A pierze i szkofią od wierzchu odtracił. *A. Kchań. 354.*

SKOJARZYĆ, *ob.* Kojarzyć. SKOJEC, *ob.* Skoćcie.

SKOK, *u. m.; Boh. et Slov.* skok; *Carn.* skok; *Vind.* skok, skak, poskok, skozhitje, poskozhenje, skozhina; *Croat.* szkók, zkok; *Hung.* szeikeülles; *Bosn.* skók; *Rag.* skook; *Ross.* скокъ, скачекъ; skoczenie, der Sprung. We Włoszech tańców, skoków, maszkar nawykl. *Birk. Kaw. Malt. 55.* Scypio przy muzyce ciała swe rycerskie skokami ćwiczył, nie z postawą tańcząc. *Kosz. Lor. 126.* Niektóre bydła trzy albo cztery skoki ku górze uczyniwszy, na ziemię padłszy zdychały. *Zabk. M. 155.* Rys jeżeli pierwszym skokiem nie porwie zdobyczy, więcej się nie kusi. *Radz. Z. M. 44.* zapędem, rzutem, napadem, Anfall. Skoki albo drganie jakiego członka. *Petr. Wod. 22.* Skazówki zegarkowe przez skoki idą, i choć za każdym skokiem nieco odpoczywają, przecięż małemi temi odpoczynkami ciągły ruch ich nie przerywa się. *Ustrz. Alg. 109.* Skok szruby, odległość od jednego paska szruby do paska przyległego. *Jak. Mat. 4, 549.* Wielki to jest skok, odmiana życia. *Past. Fid. 99.* Jest to skok trudny. *Tward. Wł. 64.* (przeskok, przerzut). Ale to tu za się na nas drugi trudny skok. *Rej. Post. U 2.* (cf. sęk). — *Math.* Skok liczb, postępik liczb przez przydawanie albo moltipkowanie jednę liczbą terminów ostatnich, *progressio*; skok arytmetyczny, geometryczny; skok dziwny, *progressio monstrosa.* *Salsk. Geom. 5, 80.* — *Adverb.* W skok, skokiem, 'wskokiem' skacząc, biegiem, pędem, prędko; *Vind.* skoknu, skakajozhnu, na skok, shtakama, na vse preterganje, im Sprunge, schnell, schnell, schnell, schnell, schnell. Skoro pod góry przyszł, woły się one skokiem wzięły. *Kosz. Lor. 154.* (skacząc biegl). Rozpłoszeni w skok prawie na koniec miasta bieżeli. *Warg. Cez. 169.* W skok więcej przybiera półków, a w zamku się zawiera. *Białob. Odm. 14.* Gdy choroba następuje, do doktora w skok uciekamy się. *Petr. Pol. 552.* Posłał hetman skokiem do króla, prosząc o ratunek. *Biel. 579. Biel. Św. 258.* Biegła skokiem do grobu, *currit cito.* *Pieśń. Kat. 159.* Broń proszę, niech mi wróca wskokiem. *Bardz. Trag. 64. et 250.* (natychmiast). — *§.* Skoki zajaca = nogi zajaca, u myśliwców. *Otw. Ow. 51.* die Läufe des Haasen, die Füße des Haasen. — *Simil.* Czy tak rączce, jak sarna, masz w podziale skoki? *N. Pam. 15, 589.* Skoki przypiekać, *ob.* derkacze wabić, frycem w czym być, nowicyat odbyć. — *Allegor.* Niebezpieczeństwem często człowiek kupuje moment krótki rozkoszy, i za skoki chwytą swej pociechy. *Pot. Arg. 151.* (za nogi). SKOKLIWY, SKOKOTLIWY, SKOKNY, *ob.* Skoczny.

SKOLAŁY, *n. p.* Skolałe ciało. *Siru. Qu. 207.* skłóte, *ob.* Skłóć, Kłóć.

SKOŁATAĆ, -ał, -ce, *cz. dok.* utłuc, roztrząść, zbić; *ger.* schlagen, erschüttern, zusammen stoßen, zerrütten; *Ross.* колотить, сколачивать. — *Pr. et fig.* Kroguleom można dawać jajca skołatane na misie. *Cresc. 614.* Na brzeg ściągają okret skołatany, By nie zalały go morskie bałwany. *Zab. 15, 205.* Rozruchy trybunów potężnie Rzplta

skołatały. *Pilch. Sall. 185.* Skołatane życie w ostatnim pędzie odmiecie. *Mon. 65, 95.* Skołatany wiekiem i na zdrowiu ocięć, chciał mieć syna w domu. *Nar. Hist. 5, 81. et 5, 291.* Skołatany rozmaitemi przypadki monej uculem słodycz spoczynku. *Kras. Doś. 269.*

SKOLIC, SKOMLIC, SKULIC *med. niedok.; Boh.* skoliti; *Croat.* ehevcati, (cf. szczekać); (*Sorab. 1.* zkiwlu ejulo); *Sorab. 2.* žalobisch, (cf. żalować); *Ross.* сколѣтъ; wydawać głos taki, jak pies łaszający się, albo rozcheiwiorny; *minjeln.* wie der Hund wenn er schmeißt oder vor Begierde schmachtet, (cf. skowyczeć). Kondel bity, gdy się żre jadem, Choć go odpędzą, po staremu skoli. *Jabl. Buk. li 4 b.* Psy spuszczone głośno skola. *Zab. 5, 517.* Lub polem, lubo pójdziesz skałą ostrą Na skolenie psów, zwierz goniących rączy. *Pot. Syl. 42.* Nicto, skole, pośledziwszy zwierz albo ptaki, jak psy czynią. *Mącz. Romul* ssał sobakę, co za zwierzem skoli. *Pot. Syl. 419.* Pies skoli, skuli, skomli, gdy się łasi. *Dudz. 21.* Skomlenie, *Vind.* zvizh, zvizhanje; *Croat.* ehèvk. Paw' ma skolenie krzykliwe, uszy przerażające. *Zab. 1, 195.*

SKOŁOŻRZY, *ob.* Skorożrzy, Skorożrzywy.

SKOMA, -y, -z, SKOMINA, oskoma, oskamina, oskominy, piszczenie zębów na to, co drugi je, slińka na co, apetyt wielki; (*Boh.* laskominy; *Carn.* skomine 1) *appetentia*, 2) *stupor dentium*; *skominost acerbitas*, *skominast acerbus*, *skominam concupisco*; *Vind.* skomina, *skominost*, *skominenje* = dretwienie zębów, sobi skomijo, *skominajo*, *molijo* = dretwieją zęby; *Croat.* skomina *stupor dentium*); daš Wässern des Mundes nach etwas, großer Appetit, starkes Verlangen, so daß einem gleichsam die Zähne nach etwas wässern. Jak z ciebie luby chłopczyca, Na twarzy czerstwe kwitnie ci zdrowie, Aż mię na niego bierze oskamina. *Teat. 56. b, 16.* Wielkaś nam chwaleńniem uczynił skomę tej cnoty. *Gorn. Dw. 56.* A tobie skoma; *rumpes invidia*, *idem faceres*, *si tibi esset credita cella vinaria.* *Cn. Ad. 8.* Skoma-ć, bolejesz. *Cn. Th. 1005.* diß plagt der Neid.

SKOMLIC, *ob.* Skolić.

SKOMOROCI, *a, m.; Ross.* коморохъ; *Ecl.* коморахъ; §. 1) kuglarz, śmieszek: ein Gaufler, Spaßmacher. Wasze to okazowanie równać można owym lalkom; co je skomorochowie zwykli ludzjom na śmiechowisko ukazować, a potom z niemi w pudło. *Falib. U 2.* — §. 2) Niedźwiednik, der Bärenführer. Niedźwiedników w Moskwie skomorochami zowią. *Gwagn. 557.* Dudarze skomoroszy, płacą każdy od siebie po 20 groszy. *Vol. Leg. 2, 996.* SKOMOROWSKI, *a, ie; Ross.* коморошный, коморошеский; *Ecl.* комрашеский; figlarny, kuglarski, krotochwilny, Gauflern, Kurzweil; od niedźwiednika, Bärenführer. Znać, żeś metylko dyakiem, ale i skomorochem bywał, ponieważ i kolendować umiesz; zacyzm i odpowiadać ci na te twoje skomoroskie szyderstwa nie trzeba. *Pin. Kam. 507.* Ten zwyczaj, na który ty niewstydliwie po skomorosku gdziesz, niewczorajszy jest. *ib.* (*Ross.* коморошны бавіе таңцем, спіеваніем, зартати, кротохвиліе, кугловаць; коморошество figle, żarty, krotochwile, kuglarstwa).

SKOMOSIĆ, *ob.* Komosić. SKOMPONOWAĆ, *ob.* Kompowować.

SKON, *u, m.*, zgon, skonanie, ostatni życia koniec; (*Etym.* konice, gonic); daß letzte Ende, daß Lebendende, ihr letzte Stand. Pamiętnie wstydu do skonu ochroniała. *Ow. Ow.* 528. (dozgonnie). Dotrzymał jej wiary, aż do ostatniego skonu! *Star. Zad. B 5.* Za blizkim skonu mężem czuła żona nagle. Chce zaś umrzeć; śmierć we drzwi, aż żona błednieje. *Zab. 9, 51. Zabl.* Jest skonu blzka. *Past. Fid.* 205. Jako Madia na głowę jego obie dłonie. Jak ręce wyciągała przy ostatnim skonie. *Zamor. Siel.* 256. Niemasz zaś w śmierci, wierz mi, tak straszego Nie, jak myśl sama skonu ostatniego. *Past. Fid.* 219. Ja nędzny ziebnę, iedwo nie do skonu. *Hor. 2, 87. Nar.* Przetrwaj dzieło to aż do świata skoru. *Pol. Pocz.* 43. Nie chciał porażonych nieprzyjacieli znieść do skonu. *Chrośc. Fars.* 409. do szerep. SKONAC, SKONANIE, *ob.* Konac, Konanie. SEŃCZONOŚĆ, *sci, z*, ograniczonosc, die Begräntheit; nieskończoność, nieokreśloność, die Unbegräntheit, die Unendlichkeit. Z ustawicznego liczb dodawania przychodzi nam wyobrażenie nieskończoności. *Cyank. Log.* 55. Zawsze człowiek bałamuctwa prawid o nieskończoności, bo tylko pozwolono mu patrzeć na rzeczy skończone. *Stat. Buff.* 16. Puść myśl w nieskończoność ludzką nieprawość. *Kulig. Her.* 34. SKOŃCZONY, *partic. Verbi* skończyć, *ob.* Kończyć, — *z*. Skończony, ograniczony, określony, mający koniec, granice; begränzt, eingefränzt, befränzt, enclit. *Stat. Buff.* 6. nieskończony, nieokreślony; *Poln.* bezkoniec; *Ross.* некончаемый, unbegränzt, unendl. Gdzieś miał winę nieskończona, nieskończona też za nim każda szła. *Kark. Kat.* 25. Byłym nieskończony, gdybym to wszystko chciał wybieżyć. *Lech. Kaz.* 1, 53. Trzeba mieć nieskończoną wdzięczność, nieskończone obowiązki, dla tych, którzy nam nie dobrego nie uczynili. *Moh.* 74, 2. Za tę dobroć jestem We Pani nieskończenie wdzięczna. *Teat.* 35, 127. Nieskończenie *adverb.*, bez końca, nieograniczenie; unendl. unbegränzt. Kocham cię nieskończenie. *Teat.* 22, 12. SKOŃCZYCIEL, *a, m.*; (*Sorab.* 1. zkonczuwar *interfactor*, *f.* zkonczuwarika); dekonwreż, dekończyciel, der Beschäftiger *Producter*, dowodzieciel. *Magz.* Patrzyć na przodka i skończyć wiary Jezusa Krystusa. *Zam. Past.* 5, 199 b. SKOŃCZYWAĆ, *ob.* Kończyć.

SKONFEDEROWAĆ, *ob.* Konfederować. SKONFUNDOWAĆ, *ob.* Konfundować. SKONYWAC, *ob.* Konac

SKOP, *a, et u, m.*, SKOPEK, *ika, m.*, *dem.*; *Boh.* skopee; *Slav.* skopee; *Sorab.* 1. skop; *Sorab.* 2. szkop; *Vind.* kashtrun (*ob.* Kastrat), cashtrun, cyen (*cf.* owca, ovez, (skoplenik, skoplen zhlovek, resanik, kopun, kopun + trzebieniec); *Cain* koshtrun; *Croat.* kastrat, skopčez, oven porbiselan; *Rog.* sekopaz, sköpiz, (skopaz + wieprz); *Bosn.* sekopac, ovan, brav asekopgljen, (sekopac, asekopgljen = kastrat); *Ross.* баранъ, (*ob.* Baran); *Ross. et Lech.* кроныъ = trzebieniec, *unique*; *z*, 1. skop; *Germ.* der Schöpps, (*cf.* lappen = schneiden, skopie, *cf.* nostr. kopać) = baran czyszezony, der Hammel. Baranki, które

nie mają być do rozmnożenia, pokładajae porozumia sie skopami. *Kluk. Zw.* 1, 262. Łojatka skopu, (*Genit.*). 5 *Leop. Num.* 6, 19. (plec barana. 1 *Leop.*) Tęgo skopu (*Accusat.*) spalisz. *Ladz. Exod.* 29, 18. Baranek albo skopek, *agnellus. Magz.* — *z*. Skop na niebie, ten niebieski wiesieny. *Zelr. Zw.* 25. J. Kahan. Dz. 9. Der Widder am Himmel. Skoro wiesieny skop w pręg przyjął domowy słońce... *Bardz. Luk.* 54, — §. 2. Skoki, siolki biale. *Syr.* 398. weße Weideln. Zure skopki albo siolki *ob.* 4284. Graunviefeln — (SKOPIEC, SZKOPIEC, *ica, m.*, SKOPEK, *dem.*; *Bch.* škopok, škopjk, škopječ, slevak, *ob.* Zlewck); *Slav.* škopitár, čegocý ná-doba, spušk; *Moran.* lrotek, lrotečok; *Cain.* skaf, shehtárz; *Vind.* škaf, škaf, fed, neutra, (škalator = šednarz, škalez = korzec), šchtaroz, šchtariz, šchtar, nbezhni šod, moufnjak, moulni šod; *Star.* škaf; *Cr. at.* škaf; (*Bosn.* sekif; *Lit.* sehfo; *Let.* seapha + bst; *cf.* *Germ.* Schif); *Bosn.* siglo, vetro od nalyka; (*Ross.* мягъ, мягъ, мягъ, мягъ, мягъ; *Germ.* Schaff, skazyňa); *Ross.* закрутъ, (*cf.* donica); (*cf.* *Old.* Schaf; *Hung.* skf; *Svec.* sköppa; *Lat.* seapha, seaphala; *Graec.* σκίφος; *Pabr.* ш, шп; (*Cain.* šeben; *Let.* cavy); szefel, szefik, naczyne do dojania, *mulcium. Magz.*; ead Weidhōf, Weidhōf, Schaff, die Gēde, *ganc.* *Dudz.* 57, ein Dorf. Statek, który podał wirny, gdy co cieżce, podstawek, skopce, miednica, *czista. Gn.* 71, 404. Wode z kożyta skopkiem leja ra żelazo zły rozpalore. *Os. Rud.* 279. Ojere Bachašca, Wlekae za soba skopce i czoty toidē przy swych ciaroch popy. *Nor. Dz.* 1, 124. Szkopac mlča. *Lack. Jud.* 4, 19. Mōrze wstrzebujaj trzkwōw, celrōw, szflōw, szkpkōw. *Kak. Rusl.* 2, 170. *Letra vinetō*, celny albo skopce, *Wōre-m vino z wōny do piwy mōsznje. Magz.* — SKOPAC *cf.* *čik*, Skopywē *contin. et part.*; *Bch.* skopati, skopawati; *Sorab.* 1. zkopani; *Ross.* кропати, кропать; kopaniem zgrածածի, lub rzucic; *zřfenmenčien*, abgreifen. Przy tych wozach ma kōzy mied kōwch, rydel, motyka, sickro, dla skopawania i wszelkij potrzeby. *Tern. Ut.* 277, *cf.* wskopac, w SKOPEC, *ob.* Wskopec. SKOPIC, *cf.* miedka, barany czysoc, *šammir eridmeiden = zu Schöffen machen*; (*Slav.* škopiti; *Vind.* kopiti, skopiti, re-ati, is-oshiti; *Croat.* kopim, zkopiti, zkoplyam, (skopilo *fer am, quo tes arē ob. nōmō*; *Dal.* skopati; *Rog.* sekopitti; *Poln.* sekopiti, uskopiti; *Ross.* кропить; (*cf.* *Graec.* κόπτω *winde*; *Let.* skopniecystro, nesnesocnost' iz dōtōworenio rzeziat'wo). Barany skopie cokol wiekij rcey. *Zaw. Gop.* SKOPOWINA, *y, z*; *Bch.* skopowina; *Sorab.* 2. szkopowina; *Croat.* Travinā; *Vind.* kashtrun *ceva* pezlanka, ouzlja pr-ta, kashtrunecy, ouzljū mefu, ouzljūna; *Ross.* баранна; *Italaanina*, nāgo czyszezonygo barana czyli skopa; *Schöppenfleisch, Hammelfleisch. Magz.* 77. SKOPOWY, *i, e.* (*Boh.* skopowý; *Sorab.* 1. skopazc; *Rog.* skopew; *ed skopa, Schöffen = Skopowa* pieczonia zadnia, eine bintere Schöppenkule. *Tr.*

SKOPUL, SZKOPUL, *u, m.*, z *Lac.* skula z morza wyglądajaca, podwodna, eine Rippe in der See. Błogo muie,

żem nie rozbił się o skopuł który. *Kulig. Her.* 52. — *Fig.* Tu był szkopuł dla tych, co się tej pracy podjęli. *Pir. Wym.* 184, cf. sterk.

SKOPYCENIE, ZKOPYCENIE, ia, n., choroba końska; wtedy koń stawa na przodzie rogu, a staw ostatni tu i owdzie się porusza. *Kluk. Zw.* 1, 200. die Hüferschütterung.

SKÓRA, y, ż.; (*Boh.* skořice, cynamon; *Sorab.* 1. zkora cortex; *Sorab.* 2. szkorka, schkorka, corium; *Carn.* skorija cortex; *Vind.* skorja, skorijza, skurja; *Slav.* korica; *Ross.* скара, skopa, futro, шкура, шкурка skóra zwierzęca; cf. *Lat.* scortum, scortus, scortea, corium; (*Omnia ex pellibus facta scortea appellantur. Festus*; quae ex corio et pellibus sunt. *Varrro*); *Ital.* scorza; *Gall.* scorie; cf. *Lat.* cortex, ob. Kora; cf. *Graec.* σκωφία, cf. skorupa, cf. *Germ.* Эсфёр); — §. 1) cutis, powłoka przyrodzona ciała ludzkiego, a w ogólności zwierzęcego, wszystkie powierzchne części ciała okrywająca. *Zool.* 69. *Perz. Cyr.* 1, 15. *Krup.* 2, 5. *Wejch.* 59. *Kirch.* 10. die Haut, daš žell; (*Boh.* kůže; *Slav.* koža; *Sorab.* 1. koža, kožka; *Carn.* et *Vind.* kosha; *Croat.* kōsa, košica; *Rag.* koxa, (skorjettise arescere cutem); *Slav.* koxa; *Bosn.* kosga; *Ross.* кожа, ob. kožuch). Skóra na ciele twarzą, stwardniała. *Croat.* škūla; *Ross.* япна. — *Variae loquendi formae*: Jedno go skóra, a kości. *Cu. Ad.* 70. przejrzał go na obie strony, chudy, nur Haut mid Außen. *Czech. Tr.* L 5. Do skóry: do żywego, biš auf die Haut, biš auf žell. Nie do żywego, nie do skóry; łaskawie; strzyż, nie odzieraj; pobory nośne stanów; dość wełnę strzydz, a skóra cała, co rok ci będzie wełnę dawała. *Cu. Ad.* 592. Nie trzeba skóry łupić, bo insza nie zroście, Ale wełnę strzydz, bo insza poroście. *Falib. N.* 2. Łupi poddanych aż do żywej skóry. *Pot. Arg.* 654. Czynniliście im wielkie krzywdy, łupiąc ich ledwie nie ze skóry, rozbijając ich z majątnostek ich. *Birk. Kant. C.* 2 b. Pienie sprawie krótką z natury Ciągłą, drą do trzeciej skóry. *Ja. Baj.* 41. Przyrzekliśmy go bronić aż do skóry. *Chrośc. Fars.* 10. (do ostatniego). Tajemnie ubożego drze ledwie nie ze skóry. *Groch. W.* 15. Sasiedzi z obojętnością patrzaliby, choćby cie kto ze skóry odzierał. *Teat.* 24. c, 75. Ichinden, die Haut über die Obrut jeßen. Profesor ten za najmniejszą oowłkę skórę z uczniów zdiera. *Pilch. Sen. Łask.* 57. Wyciągaliby mię ledwo nie ze skóry, Pókiby jeno w waćku czuli pieniądz który. *Alb. na Wój.* 4. Nie mam nie, i chociażby mię obdzierano jak węgorza ze skóry, to i feniczka przy mej duszy nie znajda. *Teat.* 11, 67. Pospółstwo biedne, by za skórą, albo pod sercem wziąć, składać się musi. *Kosz. Lor.* 127. By miał i pod skórą, tedy musi dobyć. *Rej. Wiz.* 72. — Znać człowieka po skórce. *Rys. Ad.* 80. z daleka zaraz poznać, cietu von weiten glied erkennen. Czułem ich przez skórę. *Teat.* 55. e, 58. Poczciwi ludzie przez skórę się znają. *Teat.* 7. c, 46; *intus et in cute norunt. Mon.* 70, 705. Chciał być zakonnikiem; na co rad przyzwolił kapłan, znając go już, jak mówią, po skórce, iż się do doskonałego stanu miał. *Sk. Żyw.* 1, 51. — *Aliter*: Przez skórę go znać: przemiakać go wskróś, einen durchsfahren, in sein In-

neres jeßen. Ten, co nas zna przez skórę do ostatniej żyłki, Z naszych sądów, i z naszej śmieje się omyłki. *Pot. Zac.* 154 — Ledwom już nie wyskoczył z skóry. *Past. Fid.* 199. gwałtownie byłem poruszony, ich wäre fajt auß der Haut gesprungen. Człowiek ze skóryby wyskoczył, słysząc dobre słowo od pani. *Teat.* 10, 85. Z radości ona ledwie ze skóry nie wyskoczy. *Pot. Arg.* 614. Krewkość to ludzkiej przynosi natury, Do lubieżności wyskoczyć ze skóry. *Burl. B.* 5. — W skórę dostaniesz. *Teat.* 17, 84. du wirst was auf den Pelj kriegen. Skórę mu należycie wytrzepał. *Teat.* 22. c, 65. et 29, 60. Po [staroświecku, skórę złoje ci batem. *Teat.* 45. c, 5. Wyb. W skórę wziął od żołnierza. *Teat.* 8, 70. Po skórce oberwała od matki. *Teat.* 14. d, 14. Skóry im wezbrano. *Jabl. Buk. J.* 4 b. Obieście warte po skórce. *Zabl. Z. S.* 58. (oberwać). Skóra będzie w robocie. *Teat.* 22. b, 8; (*passive*, to co *active* kij będzie w robocie). Skórą odpowiadać. *Teat.* 29. c, 24. Gdy język nieuważnie gada, skóra za niego odpowiadać musi. *Zabl. 12, 270. Dudz.* Nie jeden człek to swą skórą płaci. *Jabl. Ez.* 115. mit seiner Haut bezahlen. Jesliby kto ukradł mniej niż trzy szelagi, na skórce i na włosiach bywa karan, t. j. u prągi różgami weźmie chłostę, a włosy mu na wierzchu głowy zawiąza i urzna. *Szczerb. Sar.* 176. *ib.* 174. Taką rzeczą źle będzie koło wazszej skóry. *Teat.* 7. c, 56. Skóra w strachu. *Teat.* 7, 105. *ib.* 22, 85. et 15, 40. I na skórce dłużnika, wolno satysfakcyi szukać. *Teat.* 7. c, 20. Wracę się nazad, lecz z skórą niecała. *Suszye. Pieśn.* 5, H 2. O skórce i o zdrowiu jego myśl. *Sk. Dz.* 54. (o gardle, o śmierci, o życiu jego). Prawdziwie nie chciałbym być w skórce twojej. *Teat.* 54 b, D b; *Slov.* něcheel bich w geho kozi sedet: na twojem miejscu, za ciebie cierpieć, ich möchte nicht in deiner Haut stecken. Chciałbym widzieć tych ledmościów w skórce naszej, choć przez tydzień. *Zabl. Roz.* 186. Lżej o cudzej skórce wojować. *Tward. Wł.* 26. Trzął się, stapał jak w nieswojej skórce. *Zabl. Anf.* 42 jak gdyby nie wszystkich miał doma, alš wenn er nicht recht bey sich wäre, zu Hause wäre. Zawszad mądrego wypłoszają, i radziby go w własną skórę zaszyli. *Pilch. Sen. list.* 61. (*Slov.* Mä tvrdu kožu; ma twardą skórę, wygarbowany, nieczuły). Siedzi pod figurą, dyabła ma za skórą; cf. obłudnik, licemiernik, wilk w owczej odzieży. — Za skórę komu nalać, dokuczyć, wiele złego komu narobić. *X. Kam.* Ubolewam, że takiego masz ojca, zalał on i mnie za skórę. *Teat.* 55. e, 44. (doskwierał mi). Obranaś z ozdob ojczyzny, lecz i to mało, Bo się za skórę więcej nalało. *Chrośc. Job.* 172. — Polacy Zygmunta cnot naśladować poczeli, tak iż się prawie od jego czasu w inszą skórę byli przyoblekli, i znowu z grubych obyczajów wypolerowane odrodzili. *Stryjk.* 718. (tinszymi się stali). *Slov.* zemre w swęg koži, a suo modo agendi non deflectet; już tak umrze. — §. 2) Skóra odarta z ciała, ze zwierzęcia, z bydłęcia; daš žell, die Haut; *Ross.* шкура, шкурка. Opuszczać skórę, u rzeźnika, zdejmować skórę z bydłęcia. *Magier. Mskr.* (*Ross.* свѣжвать, освѣжвать, свѣжую, cf. świe-

zy). NB. *In nonnullis ayalectis skóra hac significatione exprimitur sola terminacione* - ma, *qua opud nos significatur caro, e. gr. cielecina; Carn. telecina, non caro sed pellis vituli, (cf. abelek); sed terminatur etiam in* - ovna, - ena, - ice, n. p. Skóra jelenia, *Boh. gelenice; Carn. jelenovna; Vind. jellenov'na; Ross. оленина, (attamen Ross. оленина etiam carnem cervinam significat). Kozia skóra, Carn. kosina, koslizhovna; Vind. koslizhov'na; Ross. козлиня; Eccl. козлиня. Owca lub barania skóra, Boh. beranice; Ross. овчина, овчинка. Wyprawiać skór baranich, Ross. овчинникъ. Wołowa skóra, Carn. volovna, vovzhnina; Vind. volov'na; Eccl. воловня, воловая кожа. Krowia skóra Boh. krawina. Niedźwiedzia skóra, Carn. medvedona; Vind. medvedov'na. Lisia skóra; Carn. lisizhovna, (cf. lisiura, łosica, wilezura, niedźwiedzia). Wężowa skóra, ob. Łupież; *Croat. olilénye kahe, (ob. Linicé). Biała psia skóra, Ross. лайка, adj. лайковой. Na sobola więcej waży, niż na tełozra, bo lepszą skórę ma. Rej. Zw. 103 b, (cf. futro). Skóra obwisista, która wołom pod szyją wisa. Volchm. 638; Łałok bydłocy. Dasyp. R r 5, b, Ross. дужчатый. Po śmierci osła skórę na bęben obróca. Prot. Jabł. 50. Lepszy jest zawsze żywy głos, niż zdechła skóra, co ją na pargamin wyprawia. Rej. Zw. 15 b, (cf. lepszy łęczany żywot, niż jedwabna śmierć). Trudno z jednego wołu dwóch skór łopić. Pot. Zac. 11; dwie skórze (dual.) zedrzeć. Rys. Ad. 66. I na wołowej wówią, skórze się nie zmieści. Mługa rzecz opisując, wedle przypowieści. Pot. Poc. 256. es bat auf einer Ochsenhaut nicht Platz. Com przez półroka ucierpiał, nie spisałbyś wszystkiego na wołowej skórze. Zimor. Siel. 258. Nie pij na żywego niedźwiedzia skórę. Jabł. Ez. 78; (Slov. ně predávaj z medvedá kožu, prv, nežls ho chvil; prv kožu predáváš, nežls medvedá zabil; už kožu predáváš, a ešte vlk za humni; cf. jeszcze skóra na baranie, a już kuśnierz pije na nią; cf. ptacy w polu, a on rożeńki na nie struże; daleko zjad do owad). Gdzie nie staje wileczj skóry, tam lisić nadstawić. Cn. Ad. 1012. jako się moge. Jeśli nie siła, tedy przez nogę; wenn die Löwenhaut nicht gilt, muß der Judschalz gelten. Czego nie możesz sprawić lwia, tam lisią nadstaw; co się porzeziwie sprawić nie może, to chytrością a krzywoprzysięstwem przelomić. Kosz. Lor. 165 b. Na lwiej skórze mało miewali; przydawali k niej i lisią, t. j. czego gwałtem nie mogli, fortelem a chytrością wydzielali, a zasie też gdzie chytrości nie płaciła, tam mocy używali. ib. 54 b. *Jrussz. Lig. A 4. Ezop. 29. — Słucha psiej skóry. Nizds. 51. t. j. belna jest żołnierzem. — § Skóra wyprawna, das Leder, die Haut, das Fell; Carn. usóne; Vind. ufsenje, ufsenje, vulinje, leder; Eccl. оуца, оуцникъ, ремени, (cf. rzemień; оуцларъ garbarz). Wygarbowana skóra wołowa; Ross. выростокъ, (cf. wyrostek). Puntowa skóra; Ross. пумпа, *adject. пумповый, (disting. jumpa). Surova skóra, niegarbowana Ross. сыромать. Becować skóry; Ross. дубить, дублю, (ob. Debić, debianka). Becowanie skór Ross. дубка, дубачице. Skóra na cholewy. Pot. Poc. 506. Z cudzej skóry szerzej rzemień krajać; na cudzej strawie hojno sobie poczynać. Kosz. Lor.****

41 b. *Eraz. Ob. G. Szwiec, kiedy się na skóry zadłuzży, tedy podszwami wypłaca. Rej. Zw. 167 b. — §. 5) Skóra na drzewie zwierzechnia, na niektórym kora; Polonis cortex asper et crassus dicitur kora, tenuior skóra, die Baumrinde. Skóra albo łub na drzewie. Cresc. 665. Pierwszą skórę na drzewach wierzechną a grubą łubem zowią. Cresc. 54. Trzeba skóry z drzewa, żeby z bydłocy była do bóta cholewa, Ktoby rzekł, że wyprawie miała skóra skórę? Pot. Poc. 506. (kora dębowa, Giftenrinde, garbarzom potrzebna). — §. Trausl. varie: Skóra na chlebie, opieczenie, die Rinde auf dem Brote; Boh. skralaup, (ob. Skorłupa); Vind. krushna skorja, kranik; Rag. brustaliza, korra; Ross. корка, корочка. Skóry mu chleba szkoda, nie karmnego wołu. Falb. D 2, (cf. dobra psu mucha). Skóra na mleku, skórka, kożuch. — Skóra na śniegu po odwilży Ross. масть. — Mineral. Skóra górna albo ziemna, alata montana, Bergleder, kamień lekki, niby z nitek w siebie splecionych złożony, mający podobieństwo do grubej skóry Kluk. Kop. 2, 100. SKÓREK, rka, m., scolopendra, die Affel, der Kellermurm, robak z wielą nogami, ein vielfüßiges Insekt. Muchy, pchły, płoskwy, skórki, stonogi. Haur. Sk. 549. Ukaszony od skórka, którego scolopendra zowią. Syr. 590. Skórek morski, Meerassel, kształtem ziemnemu skórkowi bardzo podobny. Sienn. 521. Skórki, które bywają w uszu. ib. 155. Ohrwürmer. SKÓRKA, SKÓRE CZKA, i, ż., dem, błona, błonka; eine dünne Haut, ein Häutchen; (Boh. kórka, kúrdička cienka kora, skorupka); Boh. kožka; Slov. kožka, kožička; Carn. kosheza; Sorab. 1. koselika, kožka; Croat. kosieza; Bosn. kosiga; Ross. кожа, кожура, кожурина, кожуришка. Skórki są miękkie pokrywy z nitek złożone, niektóre wewnętrzne części otulające; tak koszulki otaczają żyły, błonka mózgu, czepek tłustość. Kluk. Zw. 4, 55. Skórka, która zewnątrz okrywa skórę, cuticula, jest substancją bardzo cienką, przezroczystą i nieczującą. Kirch. 9. Krup. 2, 4. die Oberhaut, das Häutchen. Cienka powierzchnia skóreczka, pokrywa wszystkie zewnętrzne części roślinne, wyjąwszy gdzie jest jaki otwór. Bot. Nar. 9. Obrzeżować bedziecie skóreczkę członka męskiego. I Leop. Gencs. 17, 11. (skórkę członka tajemnego. 5 Leop., ob. Napletek, obrzezek, nieobrzezek). — Skórki z jakiego zwierzęcia mniejszego odarte, wyprawne; Jelle, Jellchen, Valfge. Skórki popielicze, wiewiórcze. Biel. 175. Skórka cienka jagnięcia Boh spratki. Skórka na owocach, die Schalen des Obstes. Skóreczka jagody winnej. Birk. Sk. A 4 b. die Hülle, die Schale, der Balg der Weinbeere. Skórka na drzewie cienka, miękka pod korą; skórka albo skóra na drzewie zwierzechnia; na niektórym kora (qu. v.). Cn. Th. 1007. Skórka na chlebie. ib. die Bret-rinde. Skórka na mleku, ob. Kożuch, der Pelz auf der Milch. — §. Vulgar. Skórka na bity Mon. 64, 725. grzeźniejsze wyrażenie Niemieckiego hundsfoß, bo hundsfoßami zwano skóreczki z tyłu bótów na samej pięcie, do podpierania ostrog; vim vero habet Germani, Gau-dich. SKÓRKOWATY, a, e. — o adverb., na kształt skóry, lederartig. Liście skórkowate, folium membran-*

ceum, jakoby ze skórki suchowatej, mało soczyste. *Bot. Nar.* 61. SKÓRKOWY, a, e, od skóry, *Haut* s, n. p. Substancja skórkowa, jest zgromadzenie niezliczonych naczyń bardzo subtelných. *Krup.* 5, 121. SKORŁUPA, ob. Skorupa, Skarłupa. *SKORNIJA, i, z, [*SKORZEN, ia, m., 2], Skornie, skorznie *plur.*, obuwie na goleń zachodzące, sztyble, kamasze. *Włod. ocrea. Cn. Th.* 1007. *Strifeten, Samaschen, bóty, Stiefeln; Boh.* skorně; *Sorab.* 2. sehkorna; *Carn.* shkorna, shkorněza; *Vind.* skornize, (obskornizati, skornizati, skornize obuti, obkniešhati, naskornizati s obuá w bóty); *Bosn.* skorgna; *Croat.* skornja; *Hung.* szekernye. Skornie noszące na nogach, obuty w skornie; *Vind.* ofhkornizhan, f' fukornizami obút; *Croat.* s'kornyaszt, skornat; *Hung.* szekernyész, *ocreatus. Cn. Th. ib.* *Skorznie z ostrogami. *Stryjk.* 675. Obuwszy się w *skórnice. *W. Post. W.* 2, 55. Te skornie nie dobrze wam na nogach leżą. *Wys. Aloj.* 512. Chocia śmierdzi dziedzieć, nie on tego nie czuje, Rozciagnawszy za piecem wnet skornie smaruje. *Rej. Zw.* 241 b. Między innymi mękami ta była osobna; kazali lać mustość w *szkornie, albo w bóty gorącą, które obuwać kazali na nogi. *Baz. Hst.* 60. — §. Skórnia katowska, n. p. W ciasnym miejscu zamknionym być, gdzie ani leżeć, ani spać nie można; używają kaci tę mękę skornią albo nogawicą; bo jest z dołu wązkie, a z wierzchu szerokie, jak naczynie aptekarskie. *Baz. Hst.* 94 — §. Skorzienka, *plur.*, Skorzniki *dem.*, n. p. Przyniesiono mi skórzienki, które miał obuwać na nogi. *Wys. Aloj.* 512. Kazal nogę sobie pilować, aby mógł skorzniki samelne nosić. *Wys. Ign.* 5. Gładka skórzienka na nodze. *Simon. Siel.* 50. — §. *Aliter:* Zeszłyby mi się jeszcze te skórzynki stare, mam-cie ubiory z płótna, lecz w płóciennym źle na koniu. *Al. n. Woj.* 11. pludry skórzane, lederne *Hofen.* SKORNIK, a, m.; *Boh.* koželuh, smradaž, (el. smród); *Sorab.* 1. kožnik; *Vind.* vufnjar, ledrar, stroinik; *Slov.* koxar, *Croat.* kosar; *Eecl.* екoпamиnиkъ; (*Ross.* екoпamиkъ бiaoлcoкopниkъ, kusznierz); 4) rzemieślnik od skór, garbarz; *der Lederarbeiter, Gerber.* Gospodę ma w domu Symona skórnika 1 *Leop. Act.* 10, 52. (w domu garbarza. 5 *Leop.*) — Skórnik, handlujący skórami, *der Lederhändler.* — 2) Skórnik, skórnay lub skórzany sęd, ein lederner Schlauch. Młodego wiora nie zlewają w skórniki stare, bo inaczej pukają się skórniki, wino się rozlewa i skórniki w utratę idą. *Schl. Mit.* 9, not. *skórzane sęły albo dzbany. *Schl. Luc.* 5. SKORNI, a, e, od skóry, *Haut* s, *Jell* s, *Leder* s; *Ross.* kožный. (*Rag* skóren *sicans, distny* skórn recens, ob. Skory). Bywają też wszy po ciele w skórze, sprosnie je Polacy zowią (menileweszki), ja je zowią skórniami. *Sienn.* 502 *Hautläuse, Jitzläuse,* (ob Zaskórnay podskórnay). — Skórnay handel, t j. handel skórami, *der Lederhandel. Tr.*; *Vind.* vufna predaja; *Ross.* торгъ кожейо. Skórnay kolor; *Vind.* karbina, Lederfarbe; (*distny.* skórzany). — §. Pochodz. pod: Kora.

SKORO *adverb.*, Skorzéj *comparativ.*, Skoruczko *intensiv.*; (*Boh.* skoro; *Slov.* skoro *illico, pene, circiter, fere, vix non,* skoršeg *cilius; Sorab.* 1. skero, skerie *nunc,* zkoro,

skoro *max, cito,* najsikeri wkrótce, zkorož *nimahle fere; Sorab.* 2. szkoro, ned wnet, szkoro ledwie nie, szkerrej rychlěj, przedźej; *Carn.* skorej *brevi; Vind.* skori *statim,* wnet, sker, skori, skoro, skoraj, skorei, sdaizi, naipoprei taku; *Croat.* zkoro, szkoro *subito, pene, vix non; Slav.* skoro s niedawno; *Rag.* skoro *modo, brevi; Bosn.* skoro; *Ross.* skopo; (вскopъ wnet, поскopъ przedźej, наскopo natychmiast); *Eecl.* skopo, легче *латwo; cf. Germ.* sčier; *Ditfr.* scioro); skoro jeno, zaraz skoro. **Žle qu. v.,* fo bald, fo bald als mir; *Vind.* kaker hitru, taku furt, kaker jadernu, sdaiz kaker, taku kmalu da; *Slav.* dok; *Bosn.* netom, onejas, sparvom, prigodom; *Ross.* лишь; *Eecl.* повнегда, поскъ какъ, погомъ кода, какъ скоро, лишь только. Skoro nasi do lasu weszli, nieprzyjaciele wypadli na nich. *Krom.* 561. *Biel.* 418. Skoruczko się wytrzeźwią, zapomnią wszystkiego. *Papir. Pr.* 1 4. — Skoro zaraz, fo gład. Skoro po śmierci Krzywousty, odstali od Polski Prusowie. *Biel.* 97. *Kucz. Kat.* 2, 360. *Rej. Post. C c e* 1. Skoro z młoda, znaki przyszłej świętobliwości taie się w nim nie mogły. *Sk. Żyto* 209. Naród Słowiański nie skoro z początku swego tak jest nazwany. *Biel.* 10. Skoro na wiosnę okręt przywieźé kazal. *Sk. Dz.* 520. (zaraz z początkiem wiosny). *Biel.* 454. — §. Skwapliwe, prędko, nagle; *Carn.* obrat, na obrat, sčnell, slugš. Izraelitowie, gdy przeczuwali jaką klęskę, uciekali się skoro do arki pańskiej. *Bals. Niede.* 1, 155. Kto działa skoro, nie bywa mu sporo. *Rys. Ad.* 27; *Slov.* kdo ne skoro chodi, sam sebe škodi; kto niewczas przychodzi, sam sobie szkodzi. — §. *Aliter:* Skoro takowa i ona była trefność... *Corn. Dw.* 192. prawie takowa, fašt, bynaže. *SKORODOKTOR, a, m, który na przedce doktorem został, ein Frühdoctor, unreifer Doctor. Aza nie lepiej na onych sędach dobrze umięjętanych przestać, niżli na te skorodoktory spuszczać! *Urbs. Odp.* 6 8 b. — (SKOROMOS, m., *forsan* skomoroch, niedźwiednik, der Bärenjäger. Najwięcej u Kozaków było ochotników z skoromosów, leśniczych... *Zamor. Siel.* 252.?) — *SKOROPIS, SKOROPISM, u, m, z tytlami pismo prędkie, abrewiacya, włóczka; *Eecl.* cкoпoиcъ, Счnellšchrift, Abbreviaturen. — §. Skoropism na weselo przyjacielskie. *Zab.* 9, 555. *Zab.* pismo lub wiersz na przedce, cine in der Geschwindigkeit verfasste Schrift. — §. OO. Bazylianie uczą języków Greekiego, Słowiańskiego, skoropism zwanego. *Vol. Leg.* 7, 415. pisma literami kościeloiemi Ruskimi z wielą abrewiacyami pisane, die Rußische Kirchenšchrift, Kirchenprahe. Strykowski polega na świadectwie Ruskich skoropisów, bez nazwiska autorów i dat od niego cytowanych. *Nar. Hst.* 4, 318 SKOROPISZEC, sca, m; *Ross.* cкoпoпaсeцъ; szybko piszący, tytlami piszący, ein Geschwindigreiber, Schnellšreiber. SKOROPŁYNNY, a, e, — je *adverb.*, szybko płynący, sčnellfließend; *Ross.* cкoпoтeкyицъ, (= 2. szybko biegnący; *Eecl.* cкoпoтeчeцъ goniec). Krew w nim skoropłynna i burzliwa. *Pilch. Sen. list.* 1, 75. SKOROŚĆ, sci, z, nagłość, prędkość, szybkość; die Geschwindigkeit, Schnelligkeit. *Tr.*, *Ross.* cкoпoпeгъ, cкoпoтeчнoсть; *Eecl.* cкoпoстъ, поспeхъ, по-

спрѣшьство, торопѣ (cf. trop, drop). скороходность. SKOROŻRZY, 'SKOŁOŻRZY, SKOROŻRZYWY, 'SKOŁOŻRZYWY, 'SKOROŻLIWY, a, e; *Ross.* скорозрѣлый, скороспѣлый; rano dojrzały, rany; frühreif, schnell reifend, zeitig. Skołożrzywy, *praecox. Urs. Gr.* 188. Skołożrzywe owoce. *Pol. Arg.* 595. Na cytryny, gruszki, wiśnie, Ge-stry przez gwałt list się ciśnie i wszystko rodzaj skołożrzy. *Kehow.* 166. Gruszki rano albo skołożrze. *Cresc.* 587; (*Vind.* korofliwa, tepka, odleżalka. Owoc skołożrzy rzadko bez robaka. *Bart. B.* 5. Rodzaj ten jęczmień-ka bywa skołożrzy, bo prędzej dochodzi, niżli pszenica. *Cresc.* 162. Tam naprzód widzieć ranych kwiatków pierwociny. Łakocie jare, fruktów skołożrzy nowiny. *Zamor. Szel.* 156. W ten czas, gdy poezynają okwitać ogrody, Wypatrzyszwy na trześniach skołożrze jagoly, Obiecałem je zerwać... *ib.* 176. Bedzie kwitnęła, jakoby skołożrza jagoda winna. *Leop. Syr.* 51, 19. Owies jest zmostradny, skurożliwy. *Huur. Sk.* 11. Figi skołożryte. *Leop. Jer.* 24, 2. (dojrzałe. *Bibl. Gd.*) — 2. *Fig. vaasl.* Prełki, zawczesny; frühzeitig, schnell. Skołożrza śmi. *re. Bardz. Traj.* 412. Skołożrzała nalioja, *praematura sp. s. Min. Ryt.* 2, 90. Zawsze fortuna ślizka, dopiero przedka, skołożrzywa. *Pol. Syl.* 94.

*SKORTACYA, yi, ż, z *Lic.* porubstwo. *Sureren.* Złwot przykryetwem i skortacya pomazany. *Baz. Hst.* 28

SKORUPA, y, ż, SKORUPKA, i, ż, *dm.*; *Boh.* škorpka, škralup, škralup; skarłupa, skorłupa; *Slov.* škřupina; *Croat.* skorup, skradlyu *superficies e. gr. terrae*; *Rag.* skorup *superficies*, skorup mljeka *fl. lactis*; *Dal.* skorup; śmiotana; *Bosn.* skorup od mljeka z kożuch na mljeku; *Ecol.* skorupna *cortex*; *Ro. c.* скорупна, скорупка, = SKORUPA, *ob.* Skarłupa, kora, *ob.* Skurlat; *cf.* *Germ.* Scherbel, Scherbe; *Suez.* skor-f; *Anqł.* shard; *cf.* *Germ.* Schar. Skorupa, kawalek rozbny glinianego naczynia, ulupek, die Scherbe von einem zerbrochenen Gefäße; *Boh.* střep; *Slov.* střepina, střep; *Sorab.* 1. cžrop, korpina, zkorodija; *Sorab.* 2. zröp, selkorpina; *Corn.* zhröp (urynał), zhirpinja, zherpina; *Vind.* zhrep, zherpina, zherpinia, zhrepinja; *Croat.* chřep, chřepina, chřepnya, chřepčez, chřepchřez, chřepovje, chřepje, *Hung.* chřep, tsčřep, tsčřepetske; *Bosn.* grjep; *Dal.* cšrip; *Ross.* черепина, (cf. черепица cegła, черепь czasa główna, черепуха żółw); *Ecol.* червь, черепь, черепокъ, отломокъ глиняго сосуда, (чрпъ главный czasa główna). Jako się raz obróci garnek na skorupy, W błoto ilzie, już go nikt nie zlepí do kupy. *Pol. Pocz.* 249. Już stłuczony, już go jedno skorupki. *Birk. Zyg.* 1. Jako skorłupa wzgardzony, wszysdy mnie urągają. *Ryb. Ps.* 54. — 2. Skorupa gliniane naczynie, osobliwie słabe, podłe; ein irdneš Gefäß, ein Scherben. Srebrna służba, stołowe naczynie, Tureckie skorupy. *Petr. El.* 49. Która skorupa tustości zawre, już tak do skonu śmierdzi. *Falib. H.* 2. Czego się nowa skorupa nawarzy, Tego już żaden nigdy nie wyskwarzy. *Bies. roz. B.* 5. Czego się skorupka za młodu napije, tym i na starość traci. *Boh. Kom.* 1, 414; *Sorab.* 2. kak szyn jaden wot mlodošči naloži, tak sze poteni na stare dni žarži. Skorupa się o

skorupę uderzyła. — *Cn. M.* 1577. (niema się z czego cieszyć po wygranej, zwycięstwo obu stronom żalność. — §. Skorupa jajowa, die Eyerhaale; *Vind.* jajna lufina, (*ob.* Łuszczyzna); *Ross.* c. Ecol. занортокъ, скорупна яичная, (cf. zaparstek). Jaje otacza skorupa wapni-sta. *Zool. Nar.* 214. Ptaszę, gdy się już ostoi w jaju, teoty pokarmu szukając, w skorupę kolace i kłuje noskiem. *Sak. Probl.* 179. — §. Słumacza skorupa, żółwia skorupa, skarłupa; *Croat.* koritnyacha, selva; *Slov.* skorupachia; *Bosn.* spaznica, Majfaeln, Schaelen. Skorupa pław; morskiego, nieskludna, jednostronna, *coucha. Cn. Th.* 1007. (małżowina). Z Oceanickich tumultów wypieniane znajdują się różnych farb skorupy po brzegach. *Twart. Wł.* 209. Stronom skorup po połowie, Ostrygo jedzą sedziow. *Atk. Baj.* 11. — §. *Fig.* Duszę ja mian pieniądzy, dowó tych złotych skorupiek. *Teat.* 12, 42. Goldsüberden. — §. Skorupki, *plur.* gra, gdań się rzucają skorupy na wodę, i czują dalej zaleci i częściej podskoczą, ten wygrają; co i kamykami się dzieje. *Wid.* daß Scherbelpiel der Kinder. — 2. *Arch.* Skorupa, część kapiteli, podwalek; *Lat.* uvola; *Lat.* echines. *Callit.* SKORUPI, ia, ie, od skorupy, Lupiny; Scherben, Schaal, Schaal; *Boh.* škorpj, škralupový, škarpupový; *Croat.* chřepni, škralupna; *Rag.* skorupni; powierzchowny; *Hung.* tsčřepi; *Ross.* скорупный, черепный SKORUPIANY, a, e, z skorupy glinianej; irden, von Scherben, Scherben; *Boh.* střepnatý. W domu nie tylko są naczynia złote i srebrne, ale i drewniane i skorupiane. *Batu 2 Tim.* 2, 20. SKORUPIASTY, SKORUPIATY, a, e, skorupie podobny, jak skorupa, ze skorupa; färbenförmig, fäalig; *Sorab.* 1. korpnaté, cžropané; *Ross.* черепоконный; *Ecol.* черепоконный Żółwki morskie skorupiate. *Op. Ow.* 217. Wrzody skorupiate. *Syr.* 1218. SKORUPIĆ *cz. niedok.*, skorupa powlekać, skłópie; mit einer Schale überziehen, überhaalen, überinden. Śmierząca woda płośnie skorupion. *Przyp. Ab.* 211. Jest ten chałupa okrągły, z błota ulepiona, Skorupinana z jajec ptaszyc skorupiona. *Kmit. Sypł. C.* 5 b. SKORUPIEĆ *neutr. niedok.*, z skorupieć *dok.*, na kształt skorupy twarznąć, za tiner Scherle oder Schale werden, hart werden. Już skóra skorupieje a oczy i daja, Lico znać zapalone o gorącece daja. *Bardz. Luk.* 95. Słona wargi przemożone, język skorupieje, więdną żył. *ib.* 63. Ono tak szlachetne ciało wisi na gorącoš i słonecznej, na okrutnym drzewie rozpięte, już ześle, już zoskorupiate. *Rej. Post. S.* 5. SKORUPINA, y, ż, SKORUPINY *plur.*, mż, skorupy; Schaal, Scherbe; *Boh.* škorpina, škorpinka Skorupiny z jajec. *Kmit. Sypł. A.* 5. Skorupiny od włoskich orzechów. *Huur. Sk.* 587. Nie mógł słumaka dobyć z skorupiny. *Es p.* 5. daß Hans der Schneck. Na odnodze Meksykańskiej są tak duże żółwie, iż na skorupie jednego sześć mężów stało. *Boier.* 68. SKORUPOKRUSZ, u, m., der Scherbenkrust, kruszec arsenikowy. *Kluk. Kop.* 2, 244. SKORUPSKO, a, u, szpetna skorupa, ein häßlicher Scherben. Skorupska z ostryg. *Teat.* 29 b, 120.

SKORY, a, e, (*ob.* Skoro adverb); *Boh.* skorý; *Hung.*

gyors; (*Rag.* skòrni recens); *Ross.* скорый, скоросый, скорослабный, скоронорий, скорохватъ; prędki, skwapliwy, nagły; schnell, geschwind, eilig, bastig. Nie chce ja być skorą do obnowy. *Teat.* 6, 20. Mowa twoja skora, z rzeczy w rzecz, jak strzała z łuku do celu bieży. *Orzech. Qu.* 144. Młodzież próżna nauki, a rozpusty cheiwa, skora do rozwiozłości, do enoty leniwa. *Kras. Sat.* 15. Niechaj cię próżnej chwały nie zwodzą pozory. Nie szukaj z tego chluby, żeś w pisaniu skory. *Dmoch. Szt. R.* 18. Skore rzeczy nietrwałe. *Cn. Ad.* 102. (co nagle, to po dyable; co się prędko wznieci, niedługo świeci).

SKÓRZANY, a, e, ze skóry wyprawnej lub niewyprawnej; *Boh. et Slov.* kożenny; *Sorab.* 1. kożané; *Carn.* usenat; *Vind.* ufsenat, vufnjen, vufnjast, ledrast; *Croat.* kosni, kosnati; *Bosn.* kosggni; *Ross.* кожанный, (кожевенный garbarski); *Eecl.* оуслышь, ledern, von Haut. Skórzany miech, skórzana flasza, ob. Sunki, Sunki, suna. — *Aliter:* Domawiającemu się skórzaną kazał dopłacać moneta. *Mon.* 65, 424. (skóre mu kazał wyłoić). Nie płaca długów swoich skórzaną monetą. *Mon.* 75, 485. — 2. Skórzany, z kory, korkowy, korzany. *Cn. Th.* 1008. von Baumrinden. SKORZENKA, SKORZYŃKA, SKORZNIĘ, ob. Skórnia.

*SKORZEŃ, ia, m., SZKORZEK, [*sorab.* 2. škore; *chorat.* škoric; *chorwat.* skwore; *serb.* ćworak; *ros.* скворецъ 2]; szpak, ptak, ob. Szabr. *Tr.*

SKORZONERA, ob. Salseliny, ob. Weżymord.

SKORZYĆ *med. niedok.*, śpieszyć się, eilen; *Eecl.* скоплю, епшыу. Jak najspieszniej z rzeczą skorzył. *Pot. Arg.* 729. SKORZYPIETA. *Tr.*, ob. Storzypieta.

SKORZYŚCIEĆ, ob. Korzyścieć, Korzystać. SKOŚCIEĆ, SKOŚNIEĆ, ob. Kościeć.

SKOSIĆ, ob. Kosieć. SKOSISTY, SKOŚNY, a, e, pochodzić, abhängig, abhängig. Grunta przykre, górne, krete, skosiste, jak mierzyć. *Haur. Sk.* 47. Kominny mają być skosiste. *Haur. Ek.* 9. Ugór w brózdzy skośne kraje lemiesz krzywy. *Tom. Rol.* 42. SKOŚNOCLAG, u, m., Fortific., die fuzje Entwärdne. *Tr.* SKOŚLAWIONY, a, e, koślawy, frummeinig. Syna za powrotem zastał skoślawnym. *Teat.* 56. ó. 61.

SKOSZÓKOPNIK, a, m., sapeur. *Jak. Art.* 1, 545. et 576. SKOSZTOWAĆ, ob. Kosztować.

SKOT, u, et a, m., (*distng.* Szkot); *Boh.* skot, skút; *Sorab.* 1. skót, skoczó; *Sorab.* 2. szkot, szkoschi; *Croat.* szkót; *Rag.* skoot; *Bosn.* skotje, sgivine; *Ross.* скотъ; (cf. *Arab.* كوث koth, *grec* in specie ovium; *Chald.* קוטי קוטי kothin, greges); [*Etym.* kocić: *rusk.* kotyly + toczyć 2]; daś Wieb, die Viehheerde. Tobie Sykulskie skot tysięczny kraje i stada tuza, i liczne sprzężaje. *Hor.* 1, 284. Drobny skot owiec. *ib.* 2, 55. *Kniaź.* fleines Vieh, Schäfervieh. Dla bydła ich i dla dobytku ich, i dla wszego skotu ich. *Budn. Num.* 55, 5. «not. dla wszegh zwierząt ich.» Ofiara z skotu, z owiec abo z koz. 1 *Leop. Levit.* 1, 40. *W. Levit.* 5, 1. Wystrzegaj się od jedzenia głów wszelkiego zwierzęcia i skotu. *Spicz.* 201. Doma chowanie ni ku czemu, jedno albo do skota, albo do kozicy. *Glicz.*

Wych. H 6. — 2. Skot = kocina, bydło, ein Stüf Vieh. Wiem weżu, że najchytrowszym w polu jesteś skotem. *Przyb. Milt.* 278. *SKOTAK, *SZKOTAK, SKOTARZ, SKOTOPAS, a, m.; *Boh.* skotak, skotaček; *Ross.* скотникъ, скотопасъ; pastuch, pasterz, koło skotu czyli bydła chodzący, der Viehhirt. (*Ross.* скотоводець znający się na hodowaniu bydła, скотоводство hodowanie); *Eecl.* скотопитатель. (скотопитательный pasisty dla bydła; скотопитание hodowanie). Skotopas, bubulcus. *Mon.* 75, 591, (cf. wolarz). Owczarów i skotaków dozierać. *Zaw. Gosp.* Niż takim królem, skotakiem być wole. *Pot. Syl.* 245. Poczciwych skotarzów uciechły. *Dmoch. Szt. R.* 15. *W. Amos.* 7, 14. Ledwie z życiem uciekły zlekane skotaki. *Przyb. Milt.* 569. Czujny skotarz. *Zab.* 6, 552. *Sak. Chrośc. Ow.* 10. Skotopas Podolski. *Zimor. Siel.* 208. Jednej jałówki Argus nie ustrzegł stoaki, A mnie bydła dogląda szkotak jednooki. *Kehow. Fr.* 154. *Wez. Zap. C 2.* Krzyczeń jak skotarze *Boh.* skotačiti. SKOTNIK, a, m., SKOTNICA, y, z., wygon, der Viehweg, Treibweg, die Trift. Bielun roście w wsiach, na skotnicach, przy drogach. *Syr.* 1565. — *Fig.* Nauka ta jest większa skotnicą do wszęj rozpustności a grzeszenia. *Gil. Post.* 21. (gościńcem utorowanym); *Sorab.* 1. skotnicza chlew; *Rag.* skótniza oris foeta; *Ross.* скотница, dziewczka od bydła. SKOTNY, a, e, od skotu, bydłecy zwierzęcy; *Heerde* =, *Vieh* =; *Boh.* skotský; *Sorab.* 1. skotzaczé; *Eecl.* скотный, скотиный; *Ross.* скотекін; (*Rag. et Bosn.* skótni praegnans, gravidus). *SKOTOKRAJKA, y, m., *Klon. Wor.* 22, der Viehpieb. (*Ross.* скотство bestyjalstwo). SKOTOPASKA, i, z.; *Boh.* skotačka; *Ross.* скотница; 2. 1) która skot czyli bydło pasie, die Hirtinn, Viehhirtinn; pasterka, die Schäferinn. Gdy siedział pod lipą nad brzegiem strumyka, Przechodziła tamtędy nadobna skotopaska. *Zab.* 15, 55 Nieczuła, ale piękna skotopaska. *Zub.* 11, 89. Godna kochania skotopaska. *ib.* 92. — 2. 2) Skotopaska, sielanka, wiersz pasterski: Daś Hirtenlied, Schäfergedicht. Jeśli co ważne jest świadectwo moje, Porebski złoty, skotopaski twoje, W tej wadze u mnie, żeby się mógł do meh Teokryt przyznać; tak ja trzymam o nich. *J. Kehan. Fr.* 41. *Mon.* 75, 591.

SKOWAĆ, ob. Skuć. — (SKOWĘRA, ob. Skowyr). — SKÓWKA, i, z.; *Ross.* скотка; obrecz, okucie; der Beschlag von Eisen um etwas herum, der Reifen. Paznokcie służą paleom zamiast skówek, bronią ich od częstego obrażania się. *Perz. Cyr.* 1, 17. Kij krzywy bez skóWKi. *N. Pan.* 15, 587. U niecznika skóWka, oków na końcu poehew. *Magier. Mskr.*

SKOWRONEK, nka, m., SKOWRONECZEK, ezka, m., dem.; *Boh.* skřivan, skřivanek, křivan; *Slov.* skriwánek, škowránek, škrowanek; *Sorab.* 1. škowřencz; *Carn.* slikerjanz; *Vind.* skurianz, flkorianz, gorianz, (cf. *Etym.* góra); *Croat.* škérlec, skurjaneč, cheperlyuga, (cheperlyati scabere), vahulaha; *Dal.* polulyaha, kukuglava, valulyaesa; *Bosn.* srrinadiča; *Slav.* esevěrljuga, shěva; *Rag.* vidulinka, sardaniza, kukugljava, bahugljaveja; [*Eecl.* скорпань 2]; *Ross.* жаворонокъ; (cf. *Graec.* κόρυς; *Arab.* كبر kabor, *alanda*; كوبر cristata avis); die Schafe;

rodzaj skowronków, *alaudae*, należy do rzędu wróblego. Skowronek polny, rolnik, *arvensis*; *Ross.* подорожникъ, die Gelblerche, na wiosnę wylatując, na powietrzu śpiewa. *Zool.* 227. *Kluk. Zw.* 2, 242. et 243; *Boh.* linduška, *alauda silvestris*. Skowronek ezobaty, *ob.* Dzierlatka. — Już skowronek na górze pięknie przepioruje, Słowiczek we krzu krzyczy, gzęgżożeczka kuje. *Rej. Wiz.* 51 b. Skowroneczek ku niebu w górę polatuje, I garłeczkiem krzykliwym wdzięcznie przepioruje. *Simon. Siel.* 105. Wszak też i skowroneczek od ziemi powstając Swym podłym głosem śpiewa, słowiki wzbudzając. *Końsk. Cat.* 2. Jastrząb wrzeszczy, kokosz krekorze, żóraw krera, Orzeł kwili, skowronek inile gorgi zbiera. *Toł. Saut.* 89, *Croat.* skerlecz popeva. Skowronkowie wdzięczni. *Banial.* 15. Po mojej śmierci niech chce-li i niebo upadnie a skowronki potłucze. *Rej. Zw.* 57 b. niech się dzieje co chce. SKOWRONCZE, ćcia, n., piskłe skowronków, daß Junge der Lerchen. Skowronczęta. *Jak. Baj.* 267. SKOWRONCZY, a, e, od skowronków; *Boh.* skrablawý; *Vind.* skorianiski; *Ross.* жавороночный, жаворонокъ, Lerchen. Niektórzy z bojaźni łacniej się poddają, jest to coś jak skowroncze pole przy kobusie. *Lub. Roz.* 105. Lerchenjaß, Lerchenfang, Lerchenstreichen.

SKOWYCZEC, -al, -y, *med. niedok.*, Skowycić *contin.*; (*Etym.* [kwik 2], wyć); skolić, jak pies uderzony lub uderzenia się bojący. *Dudz.* 21. *Cn. Th.* 1008. winjeln, wie ein geschlagener Hund, oder der sich vor Schlägen fürchtet; *Boh.* skučeti; *Croat.* szokovishem; (*Carn.* saskovinzham vociferor, ut *aves dum capiuntur*). Jaki to żal, kiedy psina kochana skowyczy? *Boh. Kom.* 5, 46. Nie pójdzie tam pies, gdzie drugi skowyczy. *Pot. Syl.* 4. Kondel skowyczy. *Brud. Ost. B.* 4. Pies, coé owo tylko nie milcząc skowyczy. Niech ci się w poczet myślistwa nie liczy. *Bielaw. C.* 2. Pocznie się gniewać małpa i skowycić srodze. *Zab.* 16, 65. SKOWYRA, SKOWERA, y, m. et ż., gdyraez, rzęda; *ein* Gurrer, Brummbar. Wójt chociaż się widzi prosta skowera, Da czasem chlytym poboreom o ziemię. *Rej. Zw.* 59. — ż. Skowyra, w wielu okolicach u chłopstwa pies, ein Hund. *X. Kam.* SKOWYRAC, SKOWERAC *cz. niedok.*, rzędać, gdyrać; gurrer, brummen, tadelndichtig seyn. (*Ross.* ковырять дуба́ть, wydłubać, popsuć).

SKOZACZYĆ się, *ob.* Kozaczyć się.

SKRA, *ob.* Iskra.

SKRAB, u, m, chrapowatość, n. p. kory drzewnej, skropawość; die Ungleichheit, Höckerigkeit, z. B. der Baumrinde. SKRABOWATY, a, e, — o *adverb.*, skropowaty, skropawy, chrapowaty, n. p. o korach drzewnych; höckerig, nicht glatt, z. B. von der Baumrinde. Lepiej pniak wyżej szczepić, gdzieby skóra gładka była, a nie skrabowata. *Crese.* 127. Na drzewie starym skóra skrabowata a chropawa. *ib.* 127. Drzewo to list ma szeroki a skrabowaty dla gęstości żyłek. *Crese.* 457. U konia dobrego nogi mają równe być, a nie skrabowate. *ib.* 525. *SKRABAC, *SKRABNAĆ, *ob.* Skrobać.

*SKRACAĆ, *ob.* Skrócić. SKRACAĆ, *ob.* Skręcić.

SKRADAC, *ob.* Skraść. SKRADKA, i, ż., co się ukrad-

kiem dzieje, etwas Verstoßene. Snadnie zatrzcć imieniem bratkiem lubę skradki, Jest mi z tobą dowora mówienia w ukradki. *Zebr. Ow.* 254; furta, że się skradamy, ukradkiem schodzimy.

SKRAJAC, *ob.* Skroić. SKRAJNY, a, e, SKRAJNI, ia, ie, na kraju będący, brzegowy, końcowy, ostatni; *Boh.* pokragný; *Sorab.* 1 zkomné, (*cf.* skromny); *Hag.* krajni, (krajjanin, kraienik = granicznik, *cf.* Krainczyk); *Ross.* крайний, (крайность — ostateczność), крайний; *Eccel.* крайний, крайголиць, (*cf.* *Graec.* ἄκρος); am Rande gelegen, äußerst. Skrajnie wszystkie tej tkaniny strony, Subtelną listwą w okrąg były zobrabione. *Otw. Ow.* 220. Skoro nasi do lasu weszli, Wołochowie drzewa niedorabane ze pniów spychają, począwszy od skrajnich. *Krom.* 561; *ab extremis. Modrz. Baz.* 418. Oboźny ma wiedzieć, wiele wozów rynkowych, a wiele skrajnych; jeżeli będzie w rynkowym rzędzie sto wozów, trzeba w skrajnym dwieście. *Tarn. Ul.* 293. Skrajna deska, *Vind.* koushizhe, krajez; *Ross.* горбыль, ein Schwartenbret. — *Math.* Pierwszy i ostatni wyraz proporeyji nazywają się skrajne, *extrema*; drugi zaś i trzeci średnie. *Jak. Math.* 1, 159. *Ustrz. Alg.* 2, 178. *Geom.* 1, 187.

SKRAPIAC, *ob.* Skropić.

SKRAŚC. skradł, f. skradnie *cz. jednpl.*, Skradać *niedok.*; *Ross.* красть, крадывать, своровать: okraść, bestehlen. Gwałtu! skradnie mię. *Teat.* 24, 101. Kto cudzego nie oddaje, ten jako może skrzywdza, albo raczej skrada. *Grod. Dis. D. b.* Skradzenie kizplłtj. *Petr. Pol.* 2, 46. — SKRADAĆ się zkad; *Boh.* skrasti se, skradati se; uelodzie tajemnie, wykradac się; sich wegstehlen, heimlich wegstehlen, wegmachen. Quo te surripis; dokąd chcesz, dokąd się skradasz? *Mącz.* Postrzegłszy matkę, skrada się i chce uciekać. *Teat.* 50. b, 54. — Skradać się gdzie, wkradać się; sich einschleichen, heimlich wehin schleichen. Skrada się po ciehu na paleach, aly je mógł podsłuchać. *Teat.* 52. d, 14. Skradł się ciehu pod obóz nieprzyjacielski. *Pap. Gn.* 1095. Skradać się muszę, jak wilk wchodzący do wsi. *Teat.* 52. b, 87. Do okna ciehom się skradła, i wszystkim widziała. *ib.* 54, 57. Ci dwaj przed sobą często się skradali. A o królowę króla nalegab. *J. Kchan. Dz.* 83. Mahomet, iżby go nie poznano, choć jawnym mataczem był, do prorockiego się płaszczyka skradł. *Zarn. Post.* 79 b.

SKRAWAC, *ob.* Skroić SKRAWEK, wka, m.; *Boh.* skrogek; okrawek, ein Abzweigsel, ein abgechnittenes Stückchen. Skrawek czystego białego płótna. *Perz. Cyr.* 1, 26.

SKRAZYC *cz. dok.*, Skrazać *niedok.*, 2. 1) w krążki, lub talarki pokrajać, in runde Scheiben zerschneiden. Włożysz funt róży świeżej nożem skrażanęj. *Crese.* 496. — ż. Skrażyć ziarno jakie na przetaku. *X. Kam.*, okrągłym uczynić, ründen, abrunden. — ż. 2) Skrażyć jakie miejsce, okrażyć, schodzić, okolić; einen Ort umkreifen, umzirkeln, umwandern, durchwandern, durchstreifen, durchkreifen. Skrażyłem ziemię, i schodziłem ją. *W. Job.* 2, 2. Szatan przechadzał się, skrażył ziemię. *Budn. Job.* 1, 7. 1 *Leop. Joz.* 18. On-ci całą Afrykę skraży i Libyą, Chcąc fortunnie odprawić swoje legacya. *Pot. Arg.* 710.

SKRĘCIĆ *cz. dok.*, Skrecać, Skraeać *niedok.*; *Sorab.* 1. ro-madu szukam; *Bosn.* issukati, sukati; *Ross.* скрутить, сечуить, сечивать, стростить, строщу, стращивать, свернуть, свертѣть, свершивать; krecące spoić, spleść, zjajmiej dreben. Skrecony *Eecl.* сосканный, витый, сканный, сученый. Znak dobrze skreconej nici, kiedy gładka, ścisła, i wszędzie równa. *Jak. Art.* 5, 225. Nie skraeanemi włosami ma się zalecać kobieta. *Korn. Kat.* 348. — § Skrecić, bokiem odkrecić, na bok schylić, odwrócić, *phys. et tr.*; wegdreben, wegwenden. Kary godzien, iż swe skrecił od Klarysy do Sylwii serce. *Zab.* 15, 491. Bót wielki skreca, mały ciśnie nogi. *N. Pam.* 25, 247. ściera, gdy się noga w nim kreci. — §. *Transl.* Skrecić co komu: smykać, zemknać, zrecznie ukraść; stiebiegen, manjen, gefchiffit entwenden. Oto chustka twoja, któraś niedawno dla mnie skrećła gładko twój pani. *Teat.* 29, 85. Na wykierowanie zamysłów We Pana kieskę skrećilem. *Teat.* 5, b, 15. — §. Skrećić kark etc.: zlamać kark etc., daš Geniſſ dreben. Lecząc na gnidoszo, ledwo nie skrećilem karku. *Kniaz. Poez.* 2, 198. Nogim mało nie skrećil, łaząc za turkawki na drzewo. *ib.* 5, 208. — §. Skrećić się: ambarasowanym być, rady sobie nie dać; siſ dreben, werden, miſt zu helfen wiſſen. Ile razy chrześciane byli w równej sile, Turcy się zawsze skrećili. *Kłok. Turk.* 241.

SKREPOWAĆ, *ob.* Krepować. SKREŚLIĆ, SKRESOWAĆ, *ob.* Kreslić, Kresić.

SKRET, *n, m*, SKRETKA, *i, z.*, krecenie, krecącego co, albo też kreconego co; daš Dreben, der Dreber, etwas Gebrehtes, etwas, daš siſ drebt; *Ross.* сечуение, сечука; *Eecl.* сосание, сучокъ, верпна, сученое чтоибудь, Postronek bywa o dwóch i o trzech skretach, skretkach: dwudrotowy, trzydrotowy; zweydrätzig, dreydrehtzig. Skrety włosów. *Hul. Ov.* 87. pierścienie, kędzierze, bukły, loki, kesy; die Krümmungen der Haare, Locken. Skrety węzowe. *Przyb. Mitt.* 129. zwołganie się węza skretne, daš gekrümmte Strichen der Echlinge. Skrety zawile strumienia. *Karp.* 5, 86. węzłowatości, die Krümmungen des Bachs. Drożne skrety. *Hul. Ov.* 162. Skretka pieniędzy drobnych. *X. Biel.* (trabka). — Na skret: chyłkiem, gefchiffit. Ktoś leży, nie jak śpiący z wczasami zwyklemi, Lecz na skret obalony, i twarzą do ziemi. *Przyb. Ab.* 165. — §. Skret pojazdowy. *Jak. Art.* 2, 288. ramię sznie, trzymające dyszel. *Tr. der Arm, worin die Wagen-drehsfel steht.* — §. *Anat.* Drugi paćierz karkowy zowie się zwrotnym albo skretem; *epistrophus seu axis.* *Perz.* *Cyr.* 1, 51, *Bosn.* sgjurića, pologšaj, zgloh od vrata; *Ross.* позвонокъ, der zwerte Rückenwirfel, der Drehwirfel. Skrety piszczela udowego, *trochanteres femoris.* *Perz.* *Cyr.* 1, 21, et 55 — §. Skret, powrozek raz albo po prostu krecony. *Cn. Th.* 1008. ein einfach gedrehter Striſſ. Są to trzy skrzety (liny), które w największej szardze trzymają okrety. *Pot. Poez.* 609. SKRETNY, *a, c.* (disting. skrzetny), krecący się, krecony; *Ross.* позвоночный, drehend, windend, gedreht, gefchlangelt. Reka Jehowy uczyniła węza skretnego. *Budn. Job.* 26, 15. SKRETOWA-
TY, zwrotny, *epistropheus.* *Perz.* *Cyr.* 1, 155.

SKREWNIĆ się z kim, *recipr. dok.*, pokrewnić się, siſ mit einem verſchwägern. Miał z niemi skrewnienie. *Radz.* 2 *Mach.* 5, 9. pokrewnienie, pokrewienstwo; Verſchwägerung, Schwägerſchaft. Ligi wodzów skrewnieniem zawarte. *Radz. Luk.* 2. Boga z ludźmi zkrewnienie. *Medl. Cd.* 11.

*SKRÓB', *iu, m*, *SKROBIA, *i, z*; *Pol.* skrob: *Ross.* скробо; §. 1) krochmal, (das Kräftmehl, die Stärke, das Stärkemehl zur Wasche. *Syr.* 957. Nasi krochmal zowią skrobiami; a to właśnie Polskie słowo, nie od pierwszego skutku, który się przez krochmal rozumie, ale od skrobienia pranych chust lnianych. *Syr.* 957. — §. 2) Skroby, krosty świerzbujące, juckende Blättern. Wszelkie paruchy i skroby wódka ta goi, gdy nią będą wymywane. *Cresc.* 180. Lekarstwo pomocne przeciw skrobom, świerzhom i wszelkiemu oszpaceniu skóry człowieczej. *Urzed.* 51. SKROBAC, -ał, -ie, *cz. niedok.*, Skrobnać, *Skrobnać *jednit.*; *Skrabać *contin*; (*Boh.* škrahati; *Słow.* škrahu; *Sorab.* 1. skrabacz, skrabnuć, žkrabam, lodacz, wodacz, (cf. gładac); (schrofa grzebło); *Sorab.* 2. krasch, kschabach, schkrabach, (schrofa grzebło); *Corn.* shkreiblām, shkreibam, shkértam, (shicrlz: nóż kieszonkowy, shkërba: szczyrbaj); *Vind.* shkerblati, skubiti, strugati, praskati; *Croat.* szerbeti, szertim, cheszati, cheshom; *Ross.* скрестъ, скребу, соскобытъ, соскабливать; *Cerm.* sbrapen; *Bretag.* serabat; *Svec.* skraba; *Isl.* sgrabam; *Angl.* scrape, (cf. nostr. skrzypać, skrzyp, skrzypnać; cf. *Germ.* jdroff; cf. *Lat.* scaber); laut sbraten, sbrapen. Skrobać złoto. *Teat.* 46, 18. Skrobać drzewo. *Cn. Th.* 1008. (oskrobywać). Język zamulony daje poznać, że żołądek należy przeczyszczyć: bo język skrobać, na nie się nie przyda. *Perz. Lek.* 72. — Skrolać ryby, czesać, czeżować; *Boh.* pletwati, (cf. pletwaj); *Corn.* shlérām, žičje šcuppen. Czeżu łoskę z ryb skrobaj? niemam k temu pono, Ze gdyby pierze miały, toby je skubano. *Kehow. Tr.* 15 — Skrobać co pisanego na papierze: wyskrobywać, rediren. *Tr.* — §. Skrobać się w głowę, drapać się w głowę. siſ im Kopie fassen; *Słow.* za ucho sa skrulat. W głowę się skrobie, konceptów dabywa. *Jabl. Ez.* C 5. Poglądajac na to, w łeb się skrobie. *Jabl. Buk.* J 5. Myśłi co rzecz nieborak, stojac się w łeb skrobie. *Rej. Wiz.* 84 b. Pługo się skrobie chłop, nimo się ruszy. *Alb. na Woj.* 17. *Słow.* I tam sa skrabe. Kdó ho nê swibi; *solicitar etiam de eo, quod curare non deberet.* — §. *Transl.* Skrabnać kogo, skrabać kogo: przytykać nań, przymawiać mu, ganić go; auf einen stibeln, ihn durch die Hechel ziehen, ihn tadeln, ihm Verwürfe machen. Szalona rzecz jest skrabać a dotykać słowy tych, którzy mogą na przedce to odpłacić. *Eraz. Lec.* J 4. Skoro ty kogo skrabniesz w jego poczciwości, Wierz mi żeć też przyczyni niemałej pilności, Aby się gdzie dowiedział też twoich przypadków. *Rej. Wiz.* 188. — §. Skrabać się, drzeć się, przedzierać się, siſ mit Reib durcharbeiten. *Fluctuari*, po wodzie się skrobać. *Mącz.* Niechże się za mna na dach pałacu skrabaja. *Radz. Trag.* 117. SKROBACZ, *a, m.*, który co skrobie. *Cn. Th.* 1008, *Vind.* shkerblauz, shkerblar, praskavez, derkavez, strugavez, fhe-

bovez, strugar, der Schrauper, Schaber, Rabirer. SKROBACZKA, i, ż., która co skrobie, die Schrauperin, Schaberin, Rabirerin; *Vind.* flikerblauka, strugauka. — 2. *Aliter*: Skrobaczka: SKROBAŁO, a, n.; *Sorab.* I. żółta; *Carn.* stergüla, shóbar; *Vind.* vustergezhka, sobazhiza; *Slav.* strugaesa; *Bosn.* strugaceja, rakatesgia; (*Ross.* скребища grzebło); narzędzie od skrobania, radula, ein Schraupeifen, Schabeifeifen. Skrobaczki do zeszkrobania nadpróchniałej kości. *Czerw.* 18. Skrobaczka u moździerzów i armat, łyżka żelazna do wyskrobania z komory wszelkiego nieochołostwa. *Jak. Art.* 3, 316. Żołnিকowi trzeba skrobać żelaznych, na kształt motyczki kończastej, ku wydrożeniu rynienki w formie. *Śleszk. Ped.* 345. Używali Rzymianie w łaźniach swych skrobaczek czyli drapaczek, na kształt grzebła, któremi upconych skrobano. *Vilch. Sen. list.* 4, 193. SKROBAK, a, m.; *Ross.* скребокъ, скребочекъ; rzezak, nóż od skrobania. *Cn. Th.* 1008, daß Schabemeffer. SKROBANINA, SKROBINA, y, ż., oskrobina, oskrobanego co, ein Abschäbhel. Skrobiny z skórek melonowych. *Syr.* 1483. 2. Skrobanina, skrobina w pismach, wyskrobanie; ausgekrachte Stellen in einer Schrift, radirte Wörter. Uchyła się testament, gdy poprawy i skrobaniny w istotnych punktach w sobie zawiera. *Ostr. Pr. Cyw.* 4, 175. SKROBICZKA, niedok., skrobica czyli krochmalem zaprawić.

Pochodz. doskrobać, naskrobać, oskrobać, oskrobiny, odskrobać, poskrobać, podskrobać, przeskrobać, przyskrobać, rozskrobać, uskrobać, wskrobać, wyskrobać, zaskrobać, zeszkrobać.

SKROCHMALIĆ, ob. Krochmalić.

SKRÓCIĆ *cz. dok.*, Skracać *niedok.*; *Boh.* skrotiti, skratiti; *Slav.* skrotiti, skroengti; *Sorab.* I. wokuseham; *Carn.* okkrajsham; *Vind.* odkratkiti, odkrazhiti; *Croat.* zkratiti, zkrachijem; *Bosn.* skratiti, uskratiti; *Rag.* skrätti; *Ross.* екрючить, екрючивать, прекратить, прекращать, окоротить, окорачивать, емирить, емирать, прошколить; *Ecc.* ськратити, свращаю, сократитъ, укоротитъ, убавитъ, прикрочаю, укрочаю; krótszym uczynić, *pr. et fig.* fürzen, fürzer machen, verfürzen, abfürzen. Rzecz skracając, nie wspomina dalszych szczegółów. *Groch. W.* 195. Nie skracaj mąk dla niej. *Teat.* 3, 153. Dla rozpustnych niewieścichów służbę bożą skracać, i jakoby na jednój nodze stojąc odprawować. *Pan. Kam.* 90. Praca lata skracca. *Mn.* 71, 397. Boże, nie chciej odwracać Twarzy od ubożego, ani rękę skraccać. *Prot. Jul. B.* 2. *Kan. Gd.* 14. (rękę skurczyć, stuhć, nie otworzyć jej na wsparcie). Nieskrócona w eułach, ani osłabiała w potędze ręka boska. *Psalm.* 72. nieukrócona, niehamowana, nieokreślona; unbegränzt, unbefüränkt. — 2. Skracać, hamować, ukrać, hängen, händigen. W munsztuku a wędzidle czeluści ich skróć. *Leop. Ps.* 31, 9. (uzdą czeluści ich zewrzyj. *3 Leop.*). Skrócić mieczem becznych ludzi. *Tr.* SKRÓCENIE, *Subst. verbi*, (*Slav.* sužugienost, sużowatelka, stohatelka konstrukeja); *Croat.* krochénnye, ukrocheze; *Bosn.* krateina; *Rag.* krateina, skratiza, skracchja; *Ross.* сокращение, сокращенность; §. a) daß fürzen, abfürzen. — 2. b) Compendium,

krótki zbiór, ein fürzer Inbegriff. Rzym był wszystkiego świata skróceniem; co jedno po wszystkim świecie było, to się w Rzymie znalazło. *Sk. Dz.* 28. SKRÓCICIEL, a, m., który skracca, der Abfürzer, Befürzer, Befüränfer, Hänger, Bänderger; (*Slav.* skrotitel domitor, krátitka, kratitelka *syllapsis*); *Rag.* kratitegl, skrachjalaz; *Croat.* szkratitel, krotitel, ukrotitel; *Ross.* сократитель. Kromer skrócicielem jest Długosza. *Czart. Myśl.* 6. abbreviator, wypisnik.

SKRÓDLIĆ, SKRUDLIĆ *cz. niedok.*, [rusk. skorodyty; *ross.* скородить *riaz*; *Etym. sanser.* kr- rznac 2]; (*fortassis* a gruda); włóczyć ziemię bronami, bronować, den Affer eggen. Oko mieć trzeba, gdy chłop skrudlił abo bronami włóczy, wiele razy na jeden zagon obróci brone. *Huur. Sk.* 12. Przewraea i skródli ziemię, aby siał. *Radz. Jes.* 28, 24. Rolnik radli, skródli, ugorzy, odwraca, *Klon. Wor.* 77.

SKRÓIĆ *cz. dok.*, Skrajać *niedok.*, Skrawać *contin.*; *Boh.* skroiti; *Rag.* skroititi; *Ross.* екроить; wedle miary ukroić, krajać do miary przystosować, zschneiden. Jak chcemy, tak skrojemy materya, która pod nasze dostanie się rękę. *Teat.* 18, b, 65. Ziola złączona, część z korzeniem zdrowym Wyrzywa, część sierpkiem skrawa msiądzowym, succidit. *Zebr. Ow.* 167. odrzyna, abschneiden. — *Fig.* Skrój się Dorotko na model tych ptaszków, którym powszechnie imię dajem gaszków. *Zab.* 10, 402. Zabł. ułoż się, uformuj się, buďte diš nad dzielem Muster. — 2. *Aliter*: Kartę komu skroić, psikus mu wyrządzić, einem eiten Streich feilen. Nie tak to łatwo teraz komu kartę skroić. *Teat.* 15, c, 156. Wyb.

SKROM, u, m., sadło z zajaca, który nie tak w kuchni używany, jak bardziej w aptekach, lub w domu gospodarze euowają; ten przykladają do rany jakowej, żeby ogień wyciągał i goił. *Wiel. Kuch.* 428. Hefenbücher auf die Wunden zu legen, (*ob.* Skromny zajac: *Musty*; *cf. Ross.* скорпль potrawa w poście zakazana). SKROMIĆ *cz. niedok.*, uskramić, behälftigen, mäßigen; (*Boh.* skrowajm, uskrowujm umniejszyć, *cf.* skrócić; *cf. Ross.* екоромитъ, екоромитъ dawać komu z mięsem w postny dzień), Wrodzona zapaleczność Marsową mięczycę, błagać, skromić i usmierzać mają. *Ber. Dek. A i b.* Banie gorące skromią, i pragnienie gaszą. *Crese.* 227. Trzeba, żebyś skromił wszystkie zbytki. *W. Post. W.* 3, 485. Pół wielkich trzól, przecie się nie skromi. Na jednę tylko eułzą się łakom. *Leszcz. H. S.* 259. Są grozy, są urzędy na to wyznaczone, aby te wszeteczni się wzięli były skromione. *Rej. Wz.* 102. Abyśmy skromiali a króćili w sobie nadętą myśl swoję. *Rej. Post. P p* 4. Kto chce być tylko za możnego misy, Niech skromi afekt na gniew wyuzdany. *Bardz. Boet* 74. SKROMNIŚ, ia, m.; *Ross.* екронникъ; człowiek skromny, eichy, ein stiller, beheldner Mensch. Strzeżcie się tego skromnusia. *Zab.* 15, 286. Trzba. (ciha woda) SKROMNOŚĆ, ści, ż; (*Boh.* skrownost *parvitas*, *parsimonia*; *Slav.* skrownost, chatnost *exiguitas*; *Sorab.* I. króma margo, (*ob.* Kroić, skroić); *Boh.* mjenost, setrnost; *Sorab.* I.

zmęromność, (cf. mierność, pomierność, cf. mir); *Carn.* pohlevshena, rasbor, resbor, (cf. rozbiór); *Vind.* pohle-
unost, resberitnost, reslozhliivost, reslosheznost, mo-
drust, zhednust; *Croat.* Croat. razlóg; *Ross.* скромность, сми-
ренность, смиренность; umiarkowanie, układność w oby-
czajach, łagodność, (oppos. zuchwałość); die Bescheiden-
heit, Eittsamkeit. Wdzięczna jest skromność; gdy postać
ułoży, Zda się, iż nowych z nią wdzięków przybyło.
Kras. Ant. 45. Skromność wielkim towarzyszy, Małych
najzuchwalsze kroki; Siedzi nie raz słowik w ciszy,
Kiedy w lesie krzeczą sroki. *Kras. List.* 2, 40. — Skro-
mność w życiu, mierność, umiarkowanie, (oppos. zby-
tek), Maßigkeit. Nieskromność, niestwora, intemperies.
Ch. Th. 525. Skromność w dostatku poznać, nie w
nędzy. *Cn. Ad.* 1045. Skromność w życiu, zdrowiu
dogadzająca, miarkowanie zdrowia życiem, *dieta.* *Cn.*
Th. 1009. SKROMNY, a, e, SKRÓMNIUCHNY, a, e,
SKRÓMNIUSIĘŃKI, SKRÓMIUTKI, a, ie, intensiv., SKRO-
MNIĘ *adverb.*, SKRÓMNIUCHNO, SKRÓMNIUSIĘŃKO,
SKRÓMNIUTKO *intens. adv.*; (*Boh.* skromný, skromněj-
parvus, exiguus, parvus; *saukromný separatus, secretus*;
Slov. skromný *exiguus*; *Sorab.* 1. zkromně *marginus*,
(ob. Skrajny, skroić); *Ross.* скромный, (cf. skrowity, *Elym.*
krój); (cf. *Ross.* скромный w poście zakazany do je-
dzenia; *Eecl.* скромный zewnętrzny, ob. Skrajny); w oby-
czajach, postępkach niezuchwały, niepyszny, niehar-
dy, umiarkowany; *Boh.* mjrny, šetrny; *Sorab.* 1. po-
měrnofěžiwé, zmeromně, lutowné; *Carn.* pohlevn; *Vind.*
molter (nędzy), rezlosezhen, reslozhliu, resberiten, zhe-
dn; *Ross.* et. *Eecl.* смирный (ob. Smierzyć), смирен-
номуудрый, цѣломудръ, bescheiden, fittsam. Odpowiedział
im skromniusięńko. *Bania.* O 2 b. Panna skromni-
uchno płakała. *Muszp.* 24. Skromniuczko. *Zaw. Gosp.*
Przypomnieć dobrodziejstwo niektórego czasu możemy,
ale ze wstydem, skromniuchno. *Gorn. Sen.* 557. Lża
boga na każdy dzień bluźniercy nieskromni. *Kanc. Gd.*
178. — §. Skromny, skrowity, niezbytni, mierny, umiar-
kowany; mäßig, gemäßig. Skromne opatrzenie żywno-
ści; skromne życie; skromny bankiet, obiad, wieczera;
skromne życie lepsze, niż lojne. *Cn. Ad.* 1040 *etc.*
Dzieci przyzwyczajé zimnu skromnemu; bo zimno mier-
ne zdrowsze je czyni, niżli gdy ustawicznie w ciepłe
kiszni. *Petr. Ek.* 94. — Skromny w życiu, skromno,
trzeźwo żyje. *Cn. Ad.* 1045, *Ross.* скромничая, скром-
ничать, смиренномудретвовать; *Eecl.* цѣломудрствую,
mäßig, mäßigteru; obeszły, mierny. — Nieskromny, nie-
stworny. — §. *Venator.* Tlustego zajaca myśliwy zowie
skromnym. *Klon. Fl. E.* 2. *Kchow.* 26. *Kras. Pod.* 60,
(cf. kuropatwa piezna). Skromny zajac, u myśliwych
tłusty; od skromu: tłustość zajęcza. *Magier. Mskr.* Sar-
na i zajac skromne się mówi, a nie tłuste. *Chmiel.* 1. 80.

SKROŃ, i, z, SKRONIĘ, plur., [z łac. cranies 2]; *Boh.*
žldawiny, žlowiny; *Slov.* židowiny, židowini, sluchi,
sluchy, spánek; *Sorab.* 1. žkrona, spano, *dual.* žkrona,
spani; *Sorab.* 2. psiki, (cf. pieski); *Carn.* sēnz, (cf. sen);
(*Vind.* skranja, podbradek: podbrodek, skrenje, brada:
broda, mentum, skranjŃhe: zuchwa); *Vind.* fenz; *Croat.*

szlepe oko, szlepodohje; *Rag.* vezi, sljepoenize, sleepe
oko; *Slav.* slípe ocsi; *Bosn.* sljepe oči, mjesto u gla-
vi, ghdje su vezovi, (cf. więzy); *Ross.* високъ, висо-
чекъ, vulg. виски; *Eecl.* скрания, скраний, обочіе; (cf.
Graec. ὑπόρον, ὑπόρον caput, cf. *Graec.* ὑπόρος); części
boezne głowy, tempora. *kirch.* 5, der Schläf, die Schläfe
zu beyden Seiten des Hauptes. Raczcie mię w łasce i
w swój zachować obronie Aż do późnego wieku i do
białej skronie. *J. Kchan. Ps.* 102. Od dzieciństwa, aż do
siwych skroni, żył światobliwie. *Birk. Chodk.* 55. Od
pierwszej młodości, Aż do swój białej skroni i późnej
starości. *Groch. W.* 552. Dwie żyły na piaskach albo
na skroniach z obudwu stron. *Spicz.* 192. SKRONIO-
WY, a, e, od skroni; *Ross.* височный, zu den Schläfen
gehörig. Kości skroniowe. *Krup.* 1, 52. Myszka skronio-
wa. *kirch.* 120.

SKRÓPAWY, SKRÓPOWATY, a, e; (*Ross.* скропки - łata-
nina, kawałki źle spojone); skrabowaty, chrapowaty,
chropawy, (ob. Skrab); felpferig, höckerig, nicht glatt. *Du-
meta Stoicorum*; miejsca skrapowate a ciężkie, niekrze-
czne. *Macz. Levis*, gładki, nieskropowaty. *ib.* SKRÓ-
PAWOŚĆ, ści, z, chropawość, die Raufigkeit. *Ferri ri-
gor*, skrapawość, surowość. *Macz.*

SKRÓPIC *cz. dok.*, Skrapiać niedok.; *Boh.* skropiti; *Carn.*
shkropim, shkrofin; *Croat.* skropim, kropim, oskroplju-
jem, skropenye; *Bosn.* sekropiti, sekrappati, (sekrappa
macula); *Rag.* setrpati; (*Ross.* скропить polatać parta-
czo); pokrapiać, polewać; besprühen, besprengen, begießen;
Ross. окропить. Zadrzał, jakby go zimnym mrozem
skropił. *Pot. Zac.* 192. Skrapiam oblicze łzami, które
płacz wasz z oczu moich wyciska. *Zab.* 14, 522. Bę-
dziecie mieli dosyć chleba, Ale go potem ciężkim skro-
pie trzeba. *Jubl. Tel.* 174. Wielkie podleżności Syam-
skiej korony Krętym strumieniem skrapia Mena rzeka.
Przyb. Luc. 521. i. j. wilży, der Fluß mäffert das Land.
— §. *Tr. fig.* Psa tak skropił harapikiem, że skowyc-
zał. *Boh. Kom.* 3, 65. tak zbił, skórę mu zloził, wy-
garbował, er gerbte ihm das Fell durch. — §. *Aliter. fig.*
Nie skropisz tego święconą wodą. *Rys. Ad.* 42. *Budn.*
Apoph. 42. nie zmyjesz tego, nie przepiecze-ć się to,
nie odrze-ć się sucho; den Schandfleck wirst du nicht weg-
sprülen, den Fehler nicht gut machen.

SKRÓPKOWAĆ kartę, to się dziś zowie fortunę zrobić.
Teat. 14, 100?

SKROŚ, ob. Wskroś.

*SKROWISZCZE, a, n., [z *cerk.* сѣкровице 2]; *Ross.* co-
кровице; skarb, der Schaß, die Schaßkammer. Mówią,
zkad ma pieniądze ten pan? a on iszcze Do zamku się
wrywając, Grabine skrowiszcze. *Klon. Wor.* 17.

SKRÓWITY, a, e, SKROWITO *adverb.*; *Boh.* skromny,
(*Elym.* krój); niezbytny, mierny, skromny; mäßig, nicht
übertrieben, fohledt und recht. Opusca meza cale dobre-
go i skrowitych wiele obyczajów. *Mon.* 69, 414. Wy-
miosłość nieskrowita krwawe stanowi prawa. *Zab.* 1, 121.
niepohamowana, niestworna; ungemäßig, übertrieben. Nie-
skrowitą nadęty pycha. *Zab.* 1, 115. Nieskrowita swy-
wola ni płci ni latom przepuszcza. *Zab.* 1, 152. Wie-

czystym być poddanym żądź nieskrowitych i gnuśnego ospalstwa. *Zab.* 1. 161. — §. Nieskrowity, nieobyczajny, nieskromny; ungefittet, unbescheiden. Od rozumu odeszłego nieskrowite słowa. *Pitch. Sen. gn.* 345. Czas nieskrowity, Aby stał przed sąd boży dał mu rok zawity. *Kółak. Cat. B* 5. Szpak nieskrowito po gałązkach lata. *Banial. J* 5.

SKRUCHA, y, ż., skruszenie serca; *Boh.* skraußenj, skraußenost *contritio*, zerfnirridung das Herzens, Reue und Leid für die Sünde; *Sorab.* I. rolkaczi, (rolkajem *poenitentiam anxie ago*, cf. kajac się); *Carn.* skruzhenje, grevenga; *Croat.* zkrússenje; *Rag.* skrússenie; *Ross.* сокppyшение, (кppyшение згрызота), повинная, повинность, (cf. powinność, cf. wina). Kiedy człowiek za grzech żałuje, a go sobie obrzydzi, to zowiem skrucha. Ta skrucha jest zmiekczenie serca dobrowolne. *Sk. Kaz.* 110. Wzięli to słowo na podobieństwo od rzeczy widocznych cielesnych, które kamieniem albo czym twardym skruszone bywają. Żadnej inściej żalości, czy to z śmierci przyjacioł, czy dzieci, czy żkąd inąd pochodzących kłopotów i frasunków, skruchą nie zowieiny, jedno żal z utracenia łaski bożej. *Karn. Kat.* 220.

SKRUDLIĆ, ob. Skródlić.

SKRUPIC *cz. dok.* ziemię grubo, jak krupy. *Włod.* szrotować, das Getreide idroten, gróblidh maßen. — *Prov.* Jednemu się zmiele, tobie się skrupi; komuś ci się zmiele, tobie się skrupi. *Cn. Ad.* 511. na wilka okrzyk, a wrona świnię bezpiecznie skubie; *ille cruceum pretium sceleris tulit, hic diadema*; dem einen geht es für genossen hin, der andere muß es büßen. Starosta może dociec tajemnicy; jejmości się to skrupi, a maie zmiele; ją polają, a mnie z domu wypędzą. *Teat.* 51, 56. Ta-li snadz cności twój będzie obrada, że tobie skrupi a innym się zmiele. *Chrośc. Luk.* 42. Niech się to na tobie skrupi, jeśli Zofia kołasz ezule, idź na miecz, idź na kule. *Zabl. Zab.* 72. Tak się rozbój Atysowi skrupi. *Pot. Syl.* 545. Fortuna spytluje złemu, niż dobremu skrupi. *Pot. Syl.* 51.

SKRUPUŁ, ob. Szkrupuł.

SKRUSZEĆ *neutr. niedok.* kruchym się stać, mürbe werden. Tatarowie mięsa nie gotują, tylko pod kullbakę włożą, a gdy tak cały dzień między potem szkapim a ciepłym ludzkim skruszeje, dopiero jedzą. *Kłok. Turk.* 74. Tylko zwierzyna skruszała dobra. *Fretr. Ad.* 18. — *Fig.* Skruszała minka. *Zab.* 16, 160. minka rzadka, pokorna, eine demüthige Miere. SKRUSZYĆ *cz. dok.* Skruszywać *contin.*, pokruszyć, zdruzgotać, rozbić na drobiazg; *Carn.* smenzam, zerfnirriden, zermalnen, zerbrófelu. W wiosnie trzeba bryły. Aby na drobniechny proch skruszywane były. *Otw. Wirg.* 411. Wymierzone drzewo o jego tarcz skruszył. *P. Kchan. Orl.* 1. 554. Duńczyki wielką kłęską polid, i ono mocne i srogie ich wojsko skruszył. *Sk. Dz.* 858. — *Fig. transl.* Mąż w rycerskich sprawach skruszony. *Czark. Tr. A* 1. skruszały, ówczony, przetarty, zrobiony; gefibt, abgearbeitet in etwas. — §. Skruszyć się skruche mieć, żalować, żoś zgrzeszył; *conteri*, *compungi*. *Cn. Th.* 1009. skruszyć serce, ein zerfnirrides

Herz haben, Reue und Leid empfinden. Skruszmy serce swoje żalem prawdziwym, wołajmy do pana o odpuszczenie grzechów. *Damb.* 401. Skruszony, skrucha przejęty, *Croat.* skrússen; *Rag.* sarmessen; *Slav.* razglavljen; *Vind.* sgrivan, griuny, ogrivan; *Eecl.* благомысленный. Nie do skruszenia, zatwardziały *Ross.* неразкаянный. SKRUSZYCIEL, a, m., podruzgotacz, który co skrusza; der Zerfnirrider, Zermalner. Zbawiciel nasz, węża starego skruszyciel. *Bial. Post.* 75; skruszyciel zdraycy rajskiego. *ib.* 20.

*SKRUTNY, a, e, SKRUTNIE *adverb.*, Okrutny *qu. v.*, srog; graufam, schrecklich. W skrutnych ranach spiekle krwi srogie wszędzie bryły. *Kchow. Ros.* 59. Nie postrzegł przed nogami skrutnego węża. *Otw. Wirg.* 472. Nowym strachem potwożona skrutnie. *Otw. Wirg.* 468. Zapłakała skrutnie. *Otw. Ow.* 465. Uderzył go w szlachetne pierś skrutnie. *ib.* 481. Sisyphus dźwiga kamień skrutny. *Otw. Ow.* 500. Nad wielorybami Leżae, przycisca skrutnie ich grzbiety łokciami. *ib.* 49.

SKRUTYNIUM = wywiedzenie. *Stat. Lit.* 546, wywód.

SKRWAWIĆ, ob. Krwawić, Pokrwawić.

*SKRYBENDA, y, ż., bazgranina, Gschreibsel, Schreiber. Ktoż mi moję skrybendę nagrodzi? (mówi instygator). *Teat.* 7, 125. Drwie ja ze wszystkich lekarzów, z ich rad, z ich skrybendy. *Zabl. Amf.* 65. z ich receptów, *SKRYBA, *SZKRYBA, y, m., *SKRYBENT, a, m, pisarz, pismicznik; *Vind.* pisavez; *Ross.* писавоуи, der Schreiber. — *Apud. Judaeos*: W pisaniu uczony, der Schriftgelehrte. Skrybowie i Faryzeuszowie. *Zabl. Test.* 401. Skrybowie żydowscy, a skrybentowie dzisiejsi. *W. Post. W.* 5, 124. Na stolicy Mojżeszowej zasiadali skrybowie, t. j. w zakonie uczeni wykładowcy. *Bial. Post.* 105.

SKRYĆ *cz. dok.*; *Boh.* skryti, skreyti, skrywati; *Vind.* skriti, sakrivati; *Croat.* skriti, skriti, skryvam, zkriti, zkryvam; *Rag.* skritti; *Bosn.* skritti, sakritti; *Dal.* zakritti; *Ross.* скрыть, сокppyть, скрывать, сокppyвать; kryjąc selowac, ukryć; verbergen, verdecken. Trudno skryć, co na wierzchu. *Pot. Juv.* 86. Skryty, *Slav.* skryty, skriti; *Vind.* skrit, skriven; *Carn.* skryyn, skryvaj; *Croat.* skróvven; *Rag.* skrovni, skrovit, skriven, z kloznen; *Dal.* skroviti; *Ross.* сокpповенный, (сокpповните скал); *Fael.* сокpповать, сокpповенный. Nie ma me skrytego, żeby się me odkryło. *I. Lep. Luc.* 12, 2. (*Vind.* kar tyet ima sdai pokritu, bo zhes malu vsem ozbitu). Skryła się do altany w ogrodzie. *Teat.* 52, b, 41. Skrytemi drzewami wychodzą. *ib.* 5, b, 11. (tajnemem, skrytemem, heimlich, Büren). Skryta rana naculeczona. *Cn. Ad.* 1015, (cf. tajemny ból cięższy). Skryte rzeczy niepożyteczne. *ib.* (enota zakryta nie wie wazy, świeca pod korcem). — *Fig.* W ciachu kąpek, gły się skryje. Wdzięcznej świebody żayje. *Birdz. Tray.* 510. (gdz się colam od światła). Nadzieja się w ką skryła. *Bral. Ost. I* 1. znikła, die Hoffnung ist veridwunden. — §. *Aliter*: Skryte miejsce, gdzie się można skryć, *latebratus locus*. *Cn. Th.* 1010. wo man sich verbergen kann, verdeckt, heimlich. §. *Moral.* Skryty, n. p. człowiek, który swe myśli, zamysły kryje, nieotworzysty, zawarty, w sobie zamknięty,

ein verschlossener, versteckter Mensch; *Vind.* skriun, skriuchen, mouzheun; *Bosn.* skrovni, potajni; *Ross.* скрытый. (*Boh.* škřitek, křistek *lar, lares*, božek domovy). Pan Dorymo nadto skryty oczom moim, znać, że leka się ukazać tym, czym jest. *Teat.* 49. b, 7. — SKRYCIE, ia, n., *Subst. verbi*, §. a) *actio*, krycie, daś Verbergen, Verstecken. — §. b) Skrycie, skrytość, skryte miejsce, tajnik. *Cn. Th.* 1009; *Bosn.* skrovise, mjesto potajno, ein verborgener Ort. — §. c) Skrycie, *Adverb. partic.* skryty - skrytym sposobem, tajemnie; heimlich, versteckt; *Vind.* skriunu, skriuno, skriufnu, naskriunem, skriufni, skriwoje, natibem; *Slav., Bosn.* sakriveno, skrovito; *Croat.* szkròveze; *Dal.* szkrovito; *Ross.* сокровенно.

SKRYPT, u, m., SKRYPCIK, a, u, m., *dem.*, pismo komu dane; *Ross.* кагата, (cf. kabałaj); eine Schrift, schriftliche Ausstellung. Ten skrypek mój. *Żebr. Zw.* 144. SKRYPTURAE, SZKRYPTURAE, u, m., SKRYPTURALIK, a, m., *dem.*; (*Boh.* skrypturálek; *Vind.* skriptural; sezyryk, daś Federmesser, (Wayer. Schrifterádel; *Tatian* scripsachs; *Monsee* scripmesser). Skrypturał, nożyk, którym pióra temperują albo rzezą ku pisaniu, *scriptorius gladius.* *Mącz.* S. meczennika poganie zacząłom zawiesili, i skrypturalikami kłóć i rznąć kazali. *Sk. Żyw.* 192. *Petr. Et.* 4. Rezerwał karty skrypturałem pisarskim. 1 *Leop. Jer.* 56, 25. *Radz. ib.*

SKRYTKA, i, ż.; *Boh.* skrytše; tajnik, miejsce skryte; der Schlafwinfel, der Verbergungsort. Napadł ją w skrytce. *Zab.* 15, 185. SKRYTOPEŁCIOWE rośliny są te, których części owocowania są niepewne, *cryptogam* *Bot. Nar.* 160. mit verborgenem Geschlechte. SKRYTOŚĆ, ści, ż., rzecz ukryta, miejsce ukrycia, ukrycie, nieotworzystość, nieotwartość; die Verborgenheit, daś Verborgene, Versteck, die Verschlossenheit, Heimlichkeit; *Boh.* skrytost; *Vind.* skriufnost, skriufniina, skriunost, skriunust, skriune rezni, sakriunost, sapertajenost; *Rag.* skrovitas, skrovnos, ukrád; *Ross.* скрытность, сокровенность. Bóg objawca skrytości. *Farn.* 154, (cf. przykrytość). Tobie są wiadome wszystkie skrytości nasze. *Stas. Num.* 2, 101. Zawsze bywa, że się wszelaka skrytość nakoniec odkrywa. *Treb. S. M.* 125. Skrytości, trudne rzeczy, od prostaków zakryte. *Petr. Hor. F.* 5. Chytra skrytość. *Past. Fid.* 18. Skrytość tylko złości sprzyja; niech ją moralna nauka między grzechy główne położy. *Stas. Zamaj.* 20. SKRYTY, ob. Skryć.

SKRZĄCY, ob. Skrzyć, Iskrzyć. SKRZĄTWA, ob. Skrzętwa.

SKRZAWY, a, e, jaskrawy, skrzący, iskrzący się, funfeln. — *Fig.* Przypadek ten i z skrzawych żrzenie perły miękkie leje. *Zab.* 14, 270. z iskrzących się od gniewu.

SKRZECZEĆ, -ał, -e, -y, *med. niedok.*, SKRZEKOTAC, krzekać, skrzek wydawać; *Boh.* škřeceti, škřehci, křehotati, křehotám, křehocy, řehotam, řehotati; *Sorab.* 2. rägotaseh; *Carn.* ragotati, ragôzhem, raglám; *Vind.* reglam; *Croat.* regechem, reschim, křehim, kverachem; *Dal.* krakoehyem, skvarehim; *Hung.* regetek; *Bosn.* křeckehjati kako sgjabbá; *Rag.* skvarejati,

skvarejatti, krakechjati, krakoehjatti, karkoehjatti; *Ross.* скрежатаь, стрекотать, стрекочу; cf. *Graec.* κρέζω; (*Elym.* vide sub krzyzeć); einen Inarrenden von sich geben. Zołny nie miło skrzeczały. *Banial. J.* 5 b. Orzel ogromnie skrzeczy, nie jak gołab' grucha. *Przyb. Ab.* 22. Bąk beczy, kacza kwaka, gęś gęga, łabędź skrzecze. *Tot. Sant.* 89. Sroka skrzekocze. *Fredr. Ad.* 116. *Chrośc. Fars.* 14; (sroka krzekee. *Simon.*). Skrzeczą tam nietoperze. *Tward. Wł.* 29. — Skrzecza żaby, rzegocą; *Ross.* квакнуть, квакать, заквакать, die Frösche quäden, (wredetefš). *Haur. Sk.* 590. *Dudz.* 21. Kiedy żaby z rana skrzecza, będzie deszcz. *Kluk. Rosl.* 5, 90. Małpa, gdy ich ujrziała, Tak jako ona zwykła, na nie skrzekotała. *Pap. Kol. T.* 2 b. — §. *Fig. transl.* Darmo się kaehna gryzie, darmo na mię skrzeczy, Nie mówię ja, że szpetna, gdyż jest w samej rzeczy. *Kehow. Fr.* 18. SKRZECZEK, czka, m.; *Boh.* škřeček, křeček; *Carn.* kërshèk; *Sorab.* 1. schurk; *Dal.* kriez; *Croat.* kobilica, (cf. kobyłka); *Ross.* хомакъ, карбышъ; §. 1) mysz ziemna wielka, chomik, *mus cricetus* *Linn.*, der Hamster. *Zool.* 548. — Skrzeczek jaszczurka. *Lad. II. N.* 54. eine Art Eidechsen. — §. 2) Skrzeczek - krzaczek wyschły, różgi suche, susz, dürre Stäbe. Kości moje jako skrzeczki we mnie uschły, *sicut crenium.* *Wróbl.* 254. — §. 3) Skrzeczki, skwaraki, gepregelte Spedgriefen. *Tr.*, *Ross.* вытопки, cf. wytopić. SKRZEK, u, m., §. 1) skrzeczenie, raupš, Inarrendes Getöne; (*Boh.* škřehot; *Sorab.* 1. reskot; *Croat.* křeckanye, regetanye, krekotanye; *Dal.* krakotanye, krakoehanye; *Hung.* regetés). Orłowy skrzek, *clangor.* *Mącz.* Skrzek żab, skrzeczenie, rzekot żab. *Dudz.* 72 daś Gequädere der Frösche. — *Aliter.* Żabi skrzek, (*Dudz. marvult* kzek), jaja żabię Hegmą ślizką odziane. *Zool.* 75. et 204. Fröschlaid. (*Ecol.* скряки, харкотина). — *Fig. transl.* Rzym na trzech panów pozwolił bez skrzeku. *Chrośc. Luk.* 5. nie mruczac, ohne Murren. Skrzeczenia, szemrania, obmowy sławy ujmujące monarsze, są największa zbrodnia. *Mon.* 75, 592. — §. 2) Skrzek, krzak; Gebüsch, Strauch. Nad brzeźnemi skrzeki światią znajdziesz. *A. Kehan.* 74. "SKRZEKOŁAJ, *Gracc.* κρηκόλας, żaba. *Przyb. Babr.*

SKRZELE *plur.*, oskrzele, u ryb, otwory rogową pokrywka okryte, pod którymi się naczyinia oddychalne znajdują. *Kluk. Zw.* 5, 87; *Croat.* křelca ribja, křelyuti; *Bosn.* křilca, křehjuti; *Dal.* křelyuti, (ob. Skrzydło; *Elym.* kryć); die Stemen, Rißhöhren, (*distng.* płetwa). — "SKRZEŁONOSZY, a, e, n. p. Skrzelonosza ryba. *Otw. Ow.* 552. — SKRZEŁOWY, a, e, n. p. Skrzelowa pokrywka. *Kluk. Zw.* 5, 87.

SKRZEMIENIEĆ, ob. Krzemienieć. SKRZENIE, ob. Skrzyć, Iskrzyć.

SKRZEPIĆ, ob. Krzepić. SKRZEPEŁOŚĆ, ści, ż., skrzepnienie, stężenie, zdrętwienie; daś Erstarren, Erstarrwerden. Ziele to skrzepłość i zbieżenie krwi rozgania. *Syr.* 245. SKRZEPNAĆ, SKRZEPEŁY; *Ross.* окрѣплии, n. p. Nie zagrzaże się skrzepły od zimnego. *Mon.* 71, 794, ob. Krzepnąć. SKRZEPT, u, m., n. p. Obsyłali się sąsiedzi, to pieczenia, to głowa, kiszka, schabem, skrze-

plem. *Pot. Jaw.* 115, *ob.* Pokrzept, pochrzept, pochrzeczina, *ef.* grzbiot.

SKRZESAĆ, *ob.* Krzesać. *SKRZEŚLIĆ, SKRESLIĆ, *ob.* Kreslić. SKRZESZ, a, m., [rodzaj placków, *eine Art Kuchen*; *ef.* *Sorab.* 2. skresz topić; *niem.* fröjßen skwarzyć 2], u. p. Sama skrzyszów napiekła, on też zabił skopu. *Pot. Jaw.* 2, 31.

*SKRZET, *ob.* Skret. *SKRZETA, *SKRZETWA, SKRZĄTWA (*Biel.*), y, z., zatrudnienie, uwijanie się, staranność: die Beschäftigung, die Emsigkeit, Eregiamkeit, Eregfältigkeit. Dozór wewnętrzny miasta, ochędostwo, ozdoby i tysiączne domowe skrzety, których sami obmyślać już nie zdołali, drugim zostawili. *Mon.* 65, 55. Macoszyna skrzeta. *Pot. Syl.* 50. Ludzka skrzeta dziwna, ustaw nawydziałała, *cura. Żebr. Ow.* 255. — §. *Aliter*: Kamiętności skrzety nie dajac rozumowi, zaślepiają człowieka. *Petr. Et.* 194. (pozbawiając go dzielności). Gdy kogo tak zdybia, iż mu nie dadzą skrzety, to obieca, ale nie rad. *Gorn. Sen* 3. wybiegu, *Insüßlicke*. SKRZETNOŚĆ, ści, z., uwijanie się, pilna czynność z łakomstwem i sknérstwem: Emsigkeit, Beschäftigkeit, mit Gewinnlichkeit und Anajerey. Skrzetność, chęć zbioru, mniej czynna w zbieraniu, jak troskliwa w wydatkach. *Pam. Warsz.* 2, 200. *Sier.* Zbytek paniczów w lat kilka rozprószy, to co wiekami skrzetność przodków zgromadzała. *Kras. Pod.* 2, 45. Nadto skrzetności łakomstwem się zowie. *Nar. Dz.* 1, 54. — *In maiem partem*: Skrzetność, nierozumność, naleganie. *Cn. Th.* 1010. ungehörnes Zudringen, ungehörig. SKRZETNY, a, e, SKRZETNIE *adverb.*, krzający się, okrzety, uwijający się koło czego, uwinny; (*Elym.* krecić); *Bosn.* okretan, obrritan, gejdäftig, emüg, jüß hummeln, täftig. Chociaż akt weselny przypadał po jutrze, przecieź ludzi skrzetnie biegających nie widziałem. *Kras. Pod.* 2, 50. Masz sługi skrzetne ku posłudze swojej. *Kanc. Gd.* 509. Skrzetnogospodarny; zaczął się krztać, Azely jak najprzedziej mógł łaki posprztać. *Kchev. Fr.* 120. Utałem skrzetnie moje urodzenie. *Stas. Num.* 2, 116. pieczołowicie, troskliwie, sorgfältig. Przyjechał legat papieski dla skrzetniejszego wyrozumienia sprawy; *ad cognoscendam diligentius causam.* *Kiom.* 489. Dziś się ludzi skrzetnych namnożyło, którym potwarzy i prawo ustawiczne miodo. *J. Kchan. Dz.* 55. (piemaczów). — §. Nieco skąpy, fnańcig. Gdy kto przyskapo żyje i przychwie skrzetny, Mówmy, że jest oszczędny i jutra pamiętny. *Hor. Sat.* 35. Przodkowie nasi byli skrzetni na swoje, a bojni na publiczne potrzeby. *Mon.* 64, 262. — §. Skzetny, porywezy, nalegający, niewczesny, nierozumny. *Cn. Th.* 1010. häßig, dringend, zudringlich. Nie bądźcie skzetni przeciwko bogu. *1 Leop. Num.* 14, 9. (nie bądźcie odpornemi. *Bibl. Gd.*) Człowiek, że się przeciwko panu krąbnym a skzetnym stawiał, zaginie z ludu swego. *1 Leop. Num.* 15. Strofował ją, iż była harda i skzetna. *Zabk. M.* 117. SKRZYBAC, -ać, -ie, *cz. niedok.*, wykrobujać zamiatać błoto, gnój. *Włod.*, skrobać co przezrazliwie. *Dudz.* 57; Koth abdrapen, fraßend wegfehren. Błoto po ulicach skrzybać będziesz do śmierci. *Teat.* 29, 107. *et* 14, 15. *et*

4. b, 78. *et* 50. b, 85. SKRZYBACZKA, i, z., łopatka do skrzybania, ein Schrapfen, den Koth damit wegzufrapen. *Tr.*

SKRZYC się, *ob.* Iskrzyć.

SKRZYDŁKO, a, n, *dem. Nom.* skrzydło; *Boh.* křidylko; *Rag.* křilze, křilze; *Ross.* крылатко; *Ecl.* крыльцо, das Flügelchen. Przyszedłś senku, a twemi Okryłś skrzydłki czarnemi. *Ózki memu dzieciateczku. Groch. W.* 566. SKRZYDELNY, *ob.* Skrzydłowy. *SKRZYDLACZ, a, m.; *Sorab.* 1. křidwak; skrzydła mający, ptak, ein (Flügler), Vogel. Orzeł płoszy błędne po lasach skrzydlaczów orszaki. *Nar. Dz.* 2, 85. Zbrykani skrzydlacze górnego Syonu. *N. Sam.* 22, 111. — §. *Aliter*: Wsiadł na skrzydlacza, i brząkał na lirze. *Kniez. Poez.* 2, 169. (na skrzydłolotnego Pegaza). SKRZYDŁAK, a, m., gatunek wycierza z poboczniemi sicciami, które się rozwiało jak skrzydła na płytkiej wodzie kijami zatykają. *Skrb. Mskr.*, das Flügelack. (*Croat.* skřilak = kapelus). SKRZYDLANY, SKRZYDLASTY, SKRZYDLATY, a, e; *Boh.* křidlatý, křidylkovaný, křidlatý; *Slov.* křidlatý; *Sorab.* 1. křidwaté; *Carn.* perutast; *Vind.* pereten, operjan, habast; *Croat.* perutaszt, křilat, křelyutaszt; *Dal.* křilaszt; *Rag.* křilat, křilast, křilastat; *Bosn.* křilät; *Ross.* крылатый, крылатый; skrzydła mający, křilügel, Flügel habend. Skrzydł ści aniołowie. *Groch. W.* 561. Skrzydlaty Pegaz. *Kraj. Chim. B. b.* Skrzydlaty syn Wenery. *Żab.* 11, 594. Miłość skrzydłata. *P. Kchan. Oil.* 1, 171. Trudno sieci kłazę przed oczy skrzydlanych, to jest ptaków, wnet je spłoszysz. *Sk. Kz.* 565. Skrzydlatym się stęć, skrzydł dostac. *Ross.* крылатый, крылатый. — U nłyna koło skrzydlaste, które woda podływając porusza, ma na czele deski albo łopatki, które woda pchając obraca. *Os. Liz.* 558. das Schaufelrad in der Wassermühle. *SKRZYDLIC *cz. niedok.*, w skrzydła opatrzyć, *tr.* przyspieszyć, křilügelu. Zaitko biegł, co siły, Necierpliwość i radość stopy mu skrzydłły. *Przyb. Ab.* 112. Obie śpieszą, a radość skrzydłła im nogi. *ib.* 55. (*Croat.* křilim, schatim, brannu protego, křilmsze, křila raszřiram; *Dal.* szterem křila alas expando; *Bosn.* křiliti protegere; *Ecl.* скупляться, крыльями соединяться). SKRZYDŁO, a, n.; *Beh.* křidlo, křidlo, perut, pernutka (*ob.* Pióro), brk (*ob.* Park), kosyaka, (skřidla řupny kameň); *Slov.* křidlo, křidlo; *Sorab.* 1. křidwo, křidlo; *Sorab.* 2. kschidlo, kschelo, kschivo; *Slov.* křilo; *Rag.* křilo, křegljüt, křilze, křilze; (*křilo, sküt = sono, gremium*); *Bosn.* křilo, křegljüt, leto, (křilo, sküt gremium, sinus; raskřiliti křila expandere alas, rozczepierzyć); *Dal.* křelo, křilo; *Croat.* křelyüt, perüt, perutnyacha, (křilo sinus, gremium, Lřilca senszka = fartach); *Carn.* perutniza, perutniza, peruta; (skřidla = nakryvka; křel piecowy; křillu; *Vind.* křellu, nakřellu gremium); *Vind.* perutniza, perete, haba, peretna meliza; *Ross.* крыло; *Ecl.* крыло; (*Elym.* kryć); §. 1 a) der Flügel. Skrzydła są części samym tylko ptakom najwł.śewsze, kteremi rozciagnionemi, jak jakiem wachlarzami przebijając powietrze, na nim się unoszą i latają. *Kluk. Zw.* 2, 10. Ptaśtwa i większa część owadu lata skrzydłami; leez te

ларише, ларенъ, ларчикъ, сундукъ, сундучекъ, сундучише, поставецъ, поставчикъ, ящикъ, ящичекъ, (cf. postaw, cf. jaszezyk); *Eecl.* рака, раунца, скрышка, кивотъ, кивотець, крлннх, крлннц; *Lat.* serinium; *med.* serena, eserinium, erineum; *Gall. ols.* eserin; *Ital.* serinio, serigno, eiseranno; *Lett.* skryne; *Wallis.* ysgrin; *Bretag.* serin; *Isl.* skrijn; *Svec.* skrin; *Angl.* serine; *Germ.* der Schrein, der Schrank, (cf. *Hebr.* קרן karan - chronie, cf. szranki; cf. *Boh.* skreyše, skreyška; *Etym.* skreywati, skryti, skryć); — der Kasten, die Kiste, der Kasten. Mączna skrzynia. *Szczerb. Sax.* 125; *Ross.* за-кромъ, сусѣкъ, (cf. sąsieć) Skrzynia mączna w młynie; *Ross.* корецъ, (cf. korzec). Skrzynia długa; *Ross.* зала-вокъ, (cf. lawka) Skrzynka podglówna *Ross.* приголов-вокъ, подголовокъ. Skrzynia przymierza *Ross.* кивотъ, кивотець, кивотка. Rumusowa skrzynia, która wprzód wody nabiera i drugim skrzyniom przez rury rozdaje, *castellum, receptaculum. Cn. Th.* 955. Skrzynia wodna, w którą z rumusu woda cieciez, *labrum. Cn. Th.* 1010, der Möhrkasten, Wasserkasten. Skrzynki u koła wodnego młyna, na które z góry woda bije, im głębsze, tym lepsze. *Solsk. Arch.* 78. et 80. die Jäder in dem Jäderade an der Wassermühle. Skrzynia, sztukowanie hamuleca z pałakiem, które jest mocno spytowane. *Magier. Mskr.*, der Windkasten. W bucie sklaněj tasle zwykły się pakować po sztuk 120, w paki, które się nazywają skrzyniami. *Torz.* 172. *Magier. Mskr.*, (ob. skrzyniowa tasla). Skrzynia wapienna do rozczynienia, moczenia *Cn. Th.* 1225. der Kalkkasten, das Kalkbett, wo der Kalk eingebrüt wird. — *Aliter:* Skrzynia wapna, pewna miara wapna, 12 taków zawierająca. *Solsk. Geom.* 5, 157. — Skrzynia w fryszeree, pięć grubych wpośród wydrożony, oboczami obity, w który kowało wprawują. *Os. Zel.* 85. der Ambosslog, der Ambosskasten. — Skrzynia, skrzynia do schowania pieniędzy etc., cf. szkatula, der Geldkasten. Szpetnie, gdy kupny język za niewinnym gada, Niedłunie, gdy trybował wiele w skrzynie składa. *Hul. Ow.* 70. Skrzynia kościelna. *Sekl. Math.* 27. (karbona). Nim poczynasz budować, radź się swojej skrzynki. *Pol. Jow.* 190 Z jednej skrzyni obadwaj dobrze się miech *Zab.* 9, 195. Biercie ode mnie kolende, a zawrzyjcie je w skrzynusze sero waszych, abyście jej czasu potrzeby dobyć mogli. *Dambr.* 60. Skrzyneczka białogłowska do rupieci, *viscus. Cn. Th.* 1011. Nastawiał różnych rzeczy, blaszek, naszerek, pudełek, skrzyneczek. *Teat.* 19, 25, (cf. pu-zderko). Skrzyneczka pisarska, ob. pisarska szkatułka. Skrzyneczka wotowa, puszka na tabliczki, kartki, gałki wotowne. *Cn. Th.* 1285. das Stimmenkästchen, werden die Stimmen gesammelt werden. SKRZYŃCZASTY, a, e, — o *adverb.*, z skrzynkami, skrzyneczki mający: mit Kästchen oder Jädern versehen, gefadit. Koła młyńskie skrzyneczaste od wody z góry na nie spadającej poruszają się; koło takie na czele ma skrzyneczki, w które woda wpadając, ciężarem swoim koło obraca. *Os. Fiz.* 558. das Jäderad in der Wassermühle. SKRZYŃNY, SKRZYŃIOWY, a, e, od skrzyni, Kasten, Kade, n. p. Skrzynna mysz. *Ezop.* 98. (w skrzyni się znajdujaca). Skrzyniowa tasla sklana,

ma być tak wielka, jak półarkusza regalowego papieru. *Torz.* 172, ob. skrzynia skła.

Pochodz. przyskrzynąć, uskrzynąć się.

SKRZYP, u, m., 1) skrzypnienie; *Boh.* škripeni; *Slov.* zubow skripeni stridor dentium, zgrzyt; *Sorab.* 1. kžipot sonitus cardinum stridentium; *Vind.* škrip, škripanje; *Croat.* skripanje, skergatanye; *Bosn.* sekrippa, sekripanje; *Rag.* sekripna; *Ross.* скрипя, скрипящая, скрипя, скрипъ, (cf. *Germ.* schräpen, skrobać, skrzybać; *Lat.* erepitus; *Gracc.* ζογγή; *Lat.* stridor); *Germ.* das Knirren, Knarren, Geknarre. Zapory więzienia z żalosnym otwierają się skrzypem. *Zab.* 10, 176. Z zatrudnionego furmaństwa, z rozlicznych rzemiosł, jaki skrzyp, jaki kołat na każdój ulicy. *Rej. Zw.* 70 b. Trzeszcząca szruba przykre gdy skrzypy wydaje, że ją tyka mój ucisk bolejąco wyznaje. *Tot. Saut.* 100. Silnego lwa ledź skrzyp zastraszy. *Pileh. Sen. gn.* 205. — 2) *Botan.* Skrzyp, *equisetum palustre*, gatunek końskiego ogona; od skrzypania, gdy go mnie w rękę, także, gdy co nim wycierają, jest rzeczony. *Syr.* 1559; przesiłka *Krup.* 5, 156. das Saunenfrant, der Schachtelohm; *Ross.* хвощъ, (ob. Chwost). (*Ross.* екуннага агарикус extinctorius). Ziele koni ogon jest dwójakie, jedno zowią przasłką, drugie skrzypem. *Urząd.* 78 Szachtynować u lakiernika, dawać ostatnie gładzenie gruntu skrzypem lub mokrym płótnem do pozłoty. *Magier. Mskr.* Na jej mogile nie zrośnie trawa, ale zrosta skrzypce. *Pol. Arg.* 498. SKRZYPAĆ, ob. Skrzypieć, Skrzypnąć. SKRZYPCY, ów, plur., *SKRZYPCIE intensiv., *SKRZYPKI SKRZYPECZKI *dim.*: *Boh.* housle, (ob. Gesle); *Carn.* gosle; *Sorab.* 1. hulle; *Sorab.* 2. fiddle; *Vind.* golle, goll, fioln, koritnize, burne golle; *Croat.* gusle; *Bosn.* eghedde, gusle; *Ross.* екунна, екуннага, (die Geige mit 3 Saiten hieß bis ins 14te Jahrhundert Rebec. *Fayolle notices sur Corelli etc.*); 1) narzędzie muzyczne (gędziebne), na którym smyżkiem przez struny przeciągając grają, die Geige, die Violine. Grać na skrzypcach: *Slav.* hegedati; *Croat.* guszlati, cf. gędzieć, getgen. Mówił m. ci mały sto razy, żebyś mi nie rypał na tych przeklętych skrzypcach twoich. *Teat.* 21. c, 20. Skrzypców i wszystkich instrumentów muzycznych, na których są struny, wierzeh bywa jodłowy. *Kluk. Kosl.* 2, 164. Arfy, lutnie, skrzypce. *W. Post. W.* 517. Wskok się do skrzypie rzucisz, Po skrzypcach w puzany. *Bies. roz. C.* 2. Tylko loga a skrzypie. *Rys. Ad.* 65. (o nie więcej nie stoi). Już smyżek i skrzypki me niepożyteczne Powieści na czasy stary muszę wieczne. *Petr. Hor. G.* 5 b. Małym dzieciom bębenek albo skrzypczki u nas dają, żeby się zabawiały. *Petr. Pol.* 2, 525. — 2) Skrzypce na niebie, gwiazd złożenie skrzypcom coś podobne. *lyra. Cn. Th.* 1011. die Feyer, ein Geitirn. — 5) Skrzypca, ryba morska. *lyra. ib.*, ein Seefisch. SKRZYPCOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt skrzypców, geigenförmig. — *Botan.* Liście skrzypcowate, panduriforme folium, okrągławe zakończone, ma boki na kształt skrzypców wycięte. *Bot. Nar.* 35. SKRZYPCOWY, SKRZYPCZNY, a, e, od skrzypców, Violin; *Boh.* houslický; *Sorab.* 1. huszlacze; *Vind.* gollen; *Ross.* скри-

чный, скрипичный, погудошный, n. p. Struny skrzy-
peowe. *Ld.* Skrzypieczne pieśni, *lirica carmina*. *Cn. Th.*
1011. SKRZYPEK, pka, m.; (*Boh.* hauslaß; *Slov. hude-*
dec. (ob. Gędziec); *Sorab.* 1. hudżewz; *Sorab.* 2. gǎrz,
(cf. gracz); *Vind.* godez, violinar; (*Vind. et Carn.* go-
flar = co skrzypec robi); *Haug.* hegedüs; *Slav.* hege-
dúsh, (hdgedar = co skrzypec robi); *Ross.* скрипачъ,
vulg. погудало; *Eeck.* смычкикъ, играющій на мусккѣ-
скомъ орудіи смычкомъ, ob. Smyczek); 1) grający na
skrzypcach, karezemny muzyk; der Geiger, Violinpieler,
Sierpfler. Karezmarz ma mieć muzykę zwyczajną, Du-
de i skrzypka, którym tanecznicy płacą. *Haug. Sk.* 156,
(ob. Rzepolc, rznac). Gdy deszcz szedł biedny musiał
skrzypek skończyć, gdy mu struny odwilżały. *Pam.* 84,
1155. — 2). Muzyk, poeta, śpiewak; Русскій, Сѣнгер,
Dichter. W szkole Pytagoresowej śmieszna to rzecz mo-
dy, niżli być filozofem, zostać skrzypkiem wprzody. *Min.*
Ryt. 1, 501. Na głos Orfeusza, skrzypka Trackiej gó-
ry Wyzwala się z dziakiej tygrysy natury. *Dmoch. Sz.*
R. 96. Stań mi tu sławny Tasio. Włoskiej skrzypku
ziemi. *Zab.* 12 169. *Zabl.* — 2) Skrzypek, pku, m.,
dem. Nomín. skrzyp, ein kleines Sitarren. Ostatni oddech
skrzypkiem z piersi się dobywa. *Zab.* 16, 559. daß No-
delfn der Brust. Skrzypek w piersiach konającego gra.
Tr. SKRZYPIEĆ, pea, m.; *Boh.* škřípec; naczynie, do
czajnienia złozyńców, dla wyciśnienia czegoś od nich;
ein Soltersinstrument, (šiedel). Gdy jej ten junak opowia-
dał, jak wiele głów zabił, jak jest mężny; była w ten
czas jak na skrzypcu, bojąc się, aby jej też tak nie za-
bił. *Gorn. Dw.* 89. ſie war wie auf der ſeſter. Wie zło-
dziej, iż wilk nosi, a potom go też poniosą, iż mu być
pewnie albo na skrzypcu, albo na gałęzi. *Rej. Zw.* 154.
SKRZYPIEĆ, -iał, -ieli, skrzyp, skrzypie *med. niedok.*
Skrzypnąć *jedn.* Skrzypnąć *contin*; *Boh.* škřípěti, škřka-
ti, škřkam, škřlam (cf. krtań), wrzati, (cf. wrzawa, cf.
wrzeć); *Slov.* zubanu škřipm, zaškřipm *friend*), ob.
Zgrzytać; *Sorab.* 1. kžipu, žžeržžu; *Carn.* shkřniti,
grenzhäti, shkřiplēm, shkřipati, shareblom; *Vind.* ſha-
ripat, ſhkrípem, ſhkrípam, zvizhati (cf. kwicać), ſhker-
betati, ſhkergutati; *Croat.* skřipati, skřiplyem, skřobo-
chem, tverkukam, bechati, (cf. beczeć); *Bosn.* sekřipati;
Rag. sekřipati, (sekřipati zubima = zgrzytać); *Ross.* ер-
пѣтъ, скрипуть; (*Etym.* cf. *Germ.* ſdrapen, nostrum
skrobać, chryпка, chrupka, chrup etc); ton wydawać
przykry, uszy rażący, ſtirren, ſnarren. U Zmudzkiej ko-
lasy oś nigdy mazi nie uzna, dlatego koła dziwnie wrze-
szcza, takżeż i na Rusi, i ztał ona przypowieść: skrzy-
pi by Ruska kolasa. *Gwagn.* 429. Koło najgorsze naj-
bardziej skrzypi. *Esop.* 127. Co szpetnego, to i złego;
im gorsze koła, tym bardziej skrzypia. *Glicz. Wych.* P
8 b. Otoż ja będę zgrzytał na was, jako więc skrzypi
wóz bardzo nałożony siana. 1. *Leop. Am.* 2, 15. Pre-
dziej dziś, niżli chory, zdrowiem płaci duży, Wszak
skrzypieckiego koła, mówia będzie dłużej. *Kehow. Fr.* 79.
Drzewo, które skrzypi, dłużej w lesie stoi. *Rys. Ad.* 15,
(cf. łatane zdrowie dłużej). Drzwi wydają złodzieja,
gdy skrzypną. *Pol. Jow.* 40. Drzwi skrzypnęły. *Bardz.*

Trag. 448. Skrzypi piła, lina. *Cn. Th.* 1011. Kto wy-
trwa, kiedy stół i drzwi skrzypia, wytrwa, kiedy i łó-
żko będzie skrzypiało. *Rys. Ad.* 27. Skrzypiące zawi-
sy. *Brud. Ost. D.* 5. — Śnieg skrzypi pod nogami, kie-
dy i aróz, der gefrorne Schnee ſtirret. Na dworze dziś z
mrozem ostry wiatr uszy szczypie, skrzypi pod bótami.
Opal. Sat. 70. Skrzypiące mrozy. *Tward. Wł.* 240.
Technienie skrzypiące umierającego. *Wys. Aloj.* 452. daß
Nodelfn des Sterbenden. — Drozdy skrzypia. *Banial. J*
5 b. Zórawie skrzypia. *Sk. Dz.* 504. Kania skrzypi,
kawka kwaeze. *Pol. Saut.* 89. — 2). *Tr. fig.* Skrzypi
sprawa, skrzypiać idą rzeczy, oporem, opoką, niesmaro-
wnie, niegladko, nierzesko, jak po gradzie; die Sache
hinft, will nicht recht fort, es geht nicht wie es soll, nicht
geschmiedt, nicht vorwärts. Na dobrej wodzy chłopstwo
trzymające, wszystko porządnie, a nie skrzypiać idzie.
Koss. Lor. 55 b. Nikt bez wady; skrzypiać świat z da-
wna idzie i stać będzie. *Fredr. Ad.* 109. *Similiter*:
Wszystko skrzypi temu, co łąduje pieniedzy. *Pol. Arg.*
102. (kto smaruje, ten pojedzie). *Similiter*: Kto pier-
wsze targi opuszcza, często musi z swoim do domu na-
zad skrzypać. *Pol. Arg.* 514. (nazad się wlec). — 2)
Activ. Skrzypać, skrzypieć czym; mit etwas ſnarren, ein
Gefnarre machen. Ktoś skrzypał drzwiami. *Teat.* 57, 84.
Bramę jedną odemknęła tak, że zawiasami najmniej nie
skrzypnęła. *Otw. Ow.* 599. Stanąłem pod drzwiami,
słucham, skrzypnięto. *Teat.* 16. b, 24. Skrzypało było,
dając znać. *Groch. W.* 419. — 2). Skrzypać na skrzypi-
cach = rzepolc, grać; streichen die Violine, (šiedeln), geigen,
(šdrapen). Skrzypcy, gdy przed nim skrzypali, w niemo-
cy go pocieszał. *Pieśń. Kat.* 152. Próżno temu skrzy-
pieć, kto nie chce tańcować. *Rys. Ad.* 59. Próżno te-
mu skrzypać, kto nie chce wykrzykać. *Cn. Ad.* 954,
(cf. inów ty ścieńcie). Choćby dziś i Orfeusz skrzypiał,
co całe piekło usypiał... *Pol. Arg.* 766. — 3). *Aliter*:
Ktoś tu skrzypnął = trzasnął, pierdnął głośno, ciunen ſar-
ger jahren laffen. *Cn. Th.* 1211. SKRZYPIOTAĆ, SKRZY-
POTAĆ, -ać, -ość, *med. niedok.*; *Sorab.* sehkripotaseh;
skrzypliwie krzyzeć, ein ſtirrendeß, Gefſrey bören laffen.
Jerowie skrzypotały. *Banial. J* 4. Zre lew, rozdziera a
krwawą paszczeką skrzypocę. *A. Kehan.* 251. *Čuodk. Kost.*
17, cf. zgrzytać, ſtirſſen. SKRZYPLIWIY, SKRZYPNY,
n, e, SKRZYPLIWIĘ *adv.*; *Boh.* škřipawy, wrzawý, (ob.
Wrzawa); *Sorab.* 1. kžipaté; *Vind.* ſhkrípau; *Ross.* ер-
пучиѣ, скрипливиѣ; skrzypiący, skrzyp wydający; ſnar-
rend, ſtirrend. Wóz skrzypliwy. *Zab.* 10, 46. *Koss.* Skry-
pliwe derewo i zdrowe preskřypajet; *Russor.* zły do-
brego zepsuje. *Cn. Ad.* 1551. Skrzypne wiehry. *Przyb.*
Ab. 160. Pont wiatry skołatany wre skrzypliwie. *Bardz.*
Luk. 77. Morze to dzieli od skrzypnych Trynakiyi brze-
gów Kalabrya. *Przyb. Milit.* 57. SKRZYPLIWOŚĆ, ści,
ż, własność skrzypienia, daß Gefnarre, Gefnirre; *Ross.*
скрѣпучесть.

SKRZYWDZIĆ, ob. Krzywdzić. SKRZYWIĆ, SKRZYWIAĆ,
ob. Krzywić. SKRZYŻOWAĆ, ob. Krzyżować.
SKUBAĆ, ob. Skuć. SKUBACZ, SKUBAK, a, m., SKU-
BEK, bka, m., który co skubie, wskubuje; der Zupfer,

Rupfer. SKUBACZKA, i, ż., która skubie, die Zupferinn, Zupferinn. SKUBANKA, i, ż., wełna lub inna materya skubana, etwas Gezurpfe, gezurpfe Wolle u. SKUBISKO, a, n., miejsce skubania, der Ort, wo etwas gezurpft oder gerupft worden. Skoro oskubie jastrząb drapieżny par-dwe, co mu zbyło z pysku, Jedno wiatr rozniósł, drugie widzieć na skubisku. *Pol. Pocz.* 214. — 7. Skubią orła naszego sąsiedzi, ale da bóg, przypłacą swym własnym jego skubisk pierzem. *Pol. Pocz.* 8. (jego skubanie). SKUBLICE, plur., u miecznika dwojakie, okrągłe i graniaste, do wybierania drzewa. *Magier. Mskr.* dlubaczki, Helleien, Ieym Edwertfeger.

SKUĆ, SKOWAĆ, ob. Kuć, Kować. SKUDLIĆ, ob. Kudlić. SKUKŁAĆ, ob. Kukłac. SKUKSAC, ob. Kuksać. SKULIĆ, ob. Skohć, Skomlić.

SKUP, u, m.: *Carn.* skopa; *Ross.* екунъ: skupowanie, kupieniem nabywanie wielu rzeczy, der Zusammenkauf; kupienie od kogo, der Kauf, das Kaufen. Soltystwa na skupie bywały. *Vol. Ley.* 4, 408 na przedaży, zum Verkauf. Miłny, dające trzeci miarkę staroście, mają być na skupie, t. j. do wykupienia. *Os. Żel.* 18. Verkauf, Verkauf. SKUPIĆ cz. dok. Skupić niedok.; (*Boh.* skupiti - skapić; *Rog.* skupiti, skupglivati, colligere, congregare, (*Mag.* sküp - zbiór, ob. Kupa; skuppa, skuppo - razem, wspólny; *Carn.* skup - pospólstwo, razem); *Dal.* skupiti congregare, zkusphina - zbiór; *Croat.* skupim congrego, skupčina congregatio, zkuća, skup - razem; *Bosn.* skupiti, skupiti, nakupiti colligere, skup, skupstina covarstvo, skupno simul; *Ross.* екунить, екунять згарыwać, skapić, екуниться, закупиться skapiće zbierać, совокупить, совокуплять połączyć, совокупienie połączenie; *Eccel.* сообъяти, сообъему połączyć, ob. Objąć; do kupy zbierać, zgrupować. (cf. skupować); kaufen, aufheben, zusammenkaufen. Rosłiny w gromady skupiać. *Bot. Yar.* 196. Pospólstwo jedz-gane skupia się Humnie. *Gaz. Yar.* 4, 250. Moc skupiona i zjednoczona zawsze mocniejsza niż rozdzielona. *Herb. Stat.* 655. Zły naród skupił się około ładźnego Mahometa. *Rej. Ap.* 82. Gwiazd senat na niebie skupiony. *Dar. Lot.* 5, 14. Gałęzie skupione, conferti, gęsto ze wszech stron pięć okrywają. *Jandz.* 2, 11. Skupienie, aggregatio, związek cząstek jednorodnych. *Smad. Chem.* 2. — Nie okucza jedna nieda człeku, aż się wiele skupi. *Teat.* 24. b, 70. (zbiegnę się do kupy). SKUPIEŃ, pnia, m.; *Boh.* skupowatel, *Ross.* екунщик: który skupuje co, n. p. potrzeby strawne, episcopus, pararius. *Mag.* z, cin Zusammenkauffer, Aufkauffer; (cf. przekupienie); *Lan.* skupitegl, skupglivaz, skupionuk, skupóz, skupaz - zbieracz, f. skupitegliza, skupioniva; *Bosn.* kupitegl. SKUPNOŚĆ, ser. ż., pokupność, odbył, guter Abgang einer Waare im Verkauf. *Maugonium.* nauka wysmuknienia a ku skupności przyrządzenia. *Mag.* Nie skupność, nieodbył albo zły odbył kupi, *Græc.* ἀπάσια. *Cn. Th.* 526 — §. Skupność, przedajność, die Verkauflichkeit. SKUPNY, a, e. SKUPNO adv., pokupny, dobry odbył mający; gut abgehend, leicht zu verkaufen, viel und leicht Liebhaber und Käufer findend. (*Bosn.* skupgliv,

koji se mosge skuppiti - sposobny do zbierania; *Ross.* совокупный połączony, spólny). Skupne rzeczy gdzie: dobry odbył na co. *Cn. Ad.* 1046. Futro rysie, im bielsze i cynkowatsze, tym skupniejsze i droższe jest. *Naur. Sk.* 508. Cnota skupniejsza niżli złoto i drogie kamienie, i słodsza niżli miód w plasterzech. 1 *Leop. Ps.* 18, 41. (pożądliwsza, 5 *Leop.*). Nieskupny, nieodbyty, invendibilis. *Cn. Th.* 526 Skupnemu winu nie potrzeba wiechy. *Kchaw. Fr.* 115. *Pasz. Dz.* 38. *Maugonizo*, wysmukuje, pięknie, formno a skupno czynię. *Mag.* — §. Skupny, mogący być kupionym, przedajny, veräußlich. *Venatis*, skupny, co oa dary łatwo się da przedaować. *Mag.* — §. Skupny, kupiony, skupowany; *Ross.* екунный, gekauft, zusammen gekauft. Odborysz skupnych wiesek i domu pysznego. *Lib. Hor.* 44. SKUPOWAĆ, -ał, -uje, cz. niedok., Skupić dok.; *Boh. et Slov.* skupowati; *Sorab.* 1. romadu kupnyu; *Carn.* sküpjem, skupujem, (skupiti mercando lucrari); *Croat.* skuplyivati, skuplyavam; *Ross.* екунить, екунать; *Lat.* препкупяти, прекунать, екунать; *Mag.* kupać zbierać, zusammenkaufen. Koni wiele skupowano. *Bok. Pad.* 15. Kto-by zboże na drogość skupował, aby je drożej przedał, ma być karan dwudziestą złotych. *Szerzeb. Sax.* 177. Potrawy skupują, also. *Cn. Th.* 1012. Skupowanie *Eccel.* екунка — § Skupić sąsiada, pellere vicinum agris preho. (*Cn. Th.* 1012. cinen ankaufen, ob. Podkupić

SKURCZYĆ, ob. Kurczyć. SKURCZYWAĆ czestl., zwyciężnie świągać; *Croat.* zkekljati, zafarmen zu leben pflegen. Żoładźk rozciąga się za włożeniem w niego potraw, i zaś skurezywa głodny będąc. *Sok. Trall.* 159

SKUBAĆ, u, m.: (cf. *Ross.* екунная колба); skora stara, do latania. *Dudz.* 57; skurat. *Smotr. Ven.* 58. *Smotr. Lam.* 205 ein alter Lederfuß. Skurłaty starych lótoch. *Uczed.* 452. Psi skulać. *Pol. Arq.* 405 (jsia jucho).

SKURWYSYN, ob. kurwa. SKURWYSYNSIWO, a, n., zadowanie od matki, łajanie, żeś nieuczeiwój matki synem, Unschickheit von Mutterseits. Gdy szlachcie szlachcie wi zada skurwysynstwo, tedy t. kęwy swowelny ma dać owemu, co mu rządz. 60 grzywien. *Tarn. Ist.* 124.

SKUBZYĆ, ob. Kurzyć.

SKUŚĆ, skuli, skubie cz. dok., Skubnąć jedntl. Skulać czestl.; *Boh.* škubi, škubi, škubim, škubam; *Sorab.* 1. skolbac, skolbu, skolbim, skowlu, skowbim; *Sorab.* 2. skubsch; *Carn.* skubsti, skulem, jletti et. pleśe, pipera, zsedram; *Vind.* skubsti, skubel, skulem, (skubat radere, skubiti, strugati - strugać, szczypać, p. ali, epipati, piplem; *Croat.* skubszt, skulem, skubsti, skubzti, skubem, (chupati erlere); *Rog.* skubsti, izkubsti; *Bosn.* einkati, izemkati, setinuti, usetinuti, ejuppatti, guhti; *Ross.* мунать, апать, (cf. екунить, екунь); szczypiąc wyrwać, zupfen, rupfen. Czemu łuskę z ryb skrobą, mniemam k temu pono. Ze gdyby pierze miały, toby je skubano. *Kchaw. Fr.* 15. Jedne ptaszki skubie, a drugie na rożenek wśchbia. *Falib. R.* 2. Najslabszy może skusć lwu zdechlemu brodę. *Pol. Pocz.* 554. Sierć z jego kozucha za rekwie skubli. *Sk. Dz.* 1001. *Ustrz. Krac.* 1, 64. Kogoż smaczniej skusć, jedno gąsiora,

co ma gesty mech? *Falib. M.* Skuść go z piórek i z skrzydeł odzierać. *Birk. Dom.* 88. Strzyże, mówią, nie skubie dobry pasterz owce. *Pot. Jow.* 2, 21. *Petr. Ek.* 29. Złoto skubię; *Carn.* refnām, Gold zupfen. Flejtuszki z skubanych nitki z białego płótna. *Perz. Cyr.* 1, 69. *ib.* 2, 7. Nie skubać po głowie, poprawując forbotków, brzyzków albo wianeczków. *Rej. Post. Fff.* 2. nie skrobać się po głowie. — §. Skubać kogo: ogołać, einen rupfen, zupfen, plündern, ausziehen, entblößen. Miasto pomocy i miasto obrony, Skubie on te niedźniki, jako jastrząb' wrony. *Rej. Wiz.* 125 b. Choć cie tam nie zagniotą, jednak przedsię skubią. Nie każdy tam wyleci, jako przyszedł z szubą. *Rej. Wiz.* 104. Nie patrzając winniejszego, ale nieboraka, Gdy widzi, iż jest co skuść, skubie więc prostaka. *Klon. Wör.* 18. *Sak. Kal. D 2 b.* Widząc, iż tam nie było co skuść... *Gorn. Dw.* 194. Kład się tak stroi służąca, nie inaczej, tylko mię skubnie musi. *Teat.* 7, 14. SKUBAĆ się *rec.*, burdać się, kustrać się; langjam tändeln, z. B. beim Aufleiden. Skubę się, leniw) się ubieram *Dudz.* 22 Gły jest godzina wstania, nie skubże się 1 *Leop. Syr.* 52, 15. Wierąc się, skubią się o koło regestrów, nie wiedząc, jak mają co czynić. *Glicz. Wych.* J 4.

Pochodz. *doskubać*, *nadskubać*, *oskubać*, *podskubać*, *poskubać*, *przyskubać*, *rozskubać*, *wyskubać*; *skubanka*, *skubacz*, *skubisko*.

SKUSIĆ, *ob.* Kusie. SKUSZNOŚĆ, *ści, ż.* pokusność, gdy kto bywa pokuszonym; *Boh.* zkušnost; *Carn.* skushnāva; *Vind.* skushnava; *Croat.* zkúsnaya, die Versuchung, das Unterliegen den Versuchungen, die Schwachheit. Panie, pomóż mej skusności. *Ryh. Ps.* 25.

SKUTE CZNOŚĆ, *ści, ż.* dzielność w skutkowaniu, die Wirksamkeit; *Boh.* aučinitivost, (skutečnost rzeczywistost, istota); *Slov.* pronikawost; *Sorab.* 1. wudźelnofč; *Vind.* ferzhnust; *Croat.* kreposztinoszt, nachinayenoszt; *Rag.* tvoraos; *Ross.* дѣятельность, дѣйствование; *Ecl.* дѣятство, дѣйствительность, дѣлательство. Sam nie wiem, co za moc a skuteczność jakąś tajemną mi żywy głos. 1 *Leop. Hier.* 2. Ta przyczyna mniej lub więcej ma w sobie skuteczność. *Mon.* 76, 40. SKUTE CZNY, *a, e*, SKUTE CZNIE *ab.*; *Boh.* skučny, aučiny (cf. uczynny), aučalivý; *Slov.* pronikawy (cf. prznikawy), skutowně, skutečně, wskutku *reapse*; *Sorab.* 1. walźelné, fruktowné; *Croat.* kreposztča, (cf. krzepić); *Dil.* chitovat; *Rag.* cineechi (cf. czynny dzielny), tvoreechi, (cf. tworzyć); *Ross.* дѣятельный, дѣлательный, самодѣятельный; *Ecl.* дѣйствительный, дѣлательный, самодѣлательный, дѣлательный, дѣлательно, содѣлательный; skutek przynoszący, dzielny, wirksam. Nieskuteczne są umowy, gdzie oręz prawo daje. *Nr. Hist.* 5, 10. Skuteczna przyczyna, *causa efficiens*. *Karak. Kut.* 275. Skuteczny do wyperśwadowania orator. *Mes.* 1, 59. We wszystkim pilny, wierny, użyteczny i skuteczny był panu swemu. *Mon.* 70, 619. (nie darm ja!). Arystoteles we wszystkich swych dyskursach jest skuteczny, *utilis*. *Syxt. Skł.* 15. niepróżny, nieczczy. Skutecznym uczynić *Ecl.* обдѣлать, обдѣлывать. "SKUTE CZNIC *cz.* niedok, uskuteczniać, ziszcząć;

wirklich machen, vollführen. Skutecznić się, pełnić się, in Erfüllung gehen. Tak on wróżył; nam teraz wszystko się skuteczni. *Dmoch. II.* 41, *Ecl.* збывається. SKUTEK, *tku, m.*; (*Boh. et Slov.* skutek factum; *Sorab.* 1. skutk, skutzik dzieło, skutzam broje, skutzenik *patrator*); §. 1) skutek, wypadek z jakiej przyczyny, działanie jej, *Vind.* nahaja, dogod, ishaja; *Rag.* tvor (*ob.* Twor), djello, (*ob.* Dzieło), porod, (*ob.* Porod); *Ross.* дѣйствие, дѣйство, посредство, (*ob.* Posledz); *Ecl.* збывіе, (*ob.* Zbyć), die Wirkung. Jakie przyczyny, takie też i skutki. *Modrz. Baz.* 225. Gdzie jednakowa zachodzi przyczyna, tam skutek powinien być jednakowy. *Rog. Doś.* 1, 217. Skutek każdy od pierwszej zawisł przyczyny. *Zib.* 8, 47. *Ab.* Gdzie niemasz przyczyny, tam też ani skutek być nie może; *sublata causa, tollitur effectus*. *Zygr. Ep.* 77. Nie bierzmy nadziei za skutki. *Koll. List.* 2, 14. daleko zjad do ową! (*Croat.* Od rechenca do stworena, Kak od lista do korena; med rechenyem y ztechenyem gora je posrzed: od rzečenja, (od słowa), do czynienia, jak od listia do korzenia; między słowem a ziszczeniem jest góra w pośrołku). Dla dobrych skutków źle czynić się nie godzi. *Teat.* 42, c, 69. Kto się do cudzego dobiedzie domu w myśl kradzieży, czyli to zamysł jego bierze czy nie bierze skutek, pod też karę podpada. *Ostr. Pr. Kar.* 1, 509. Po prawie nie, kiedy skutku swego brać nie ma. *Gorn. Wl. Q 2 b.* (kiedy wykonania nie ma). Chciał dalej mówić czaroksięznik stary. Lecz poznał, że już skutek brały czary. *P. Kchan. Jer.* 555. już skutkowały, i te wirkten schon, thaten schon ihre Wirkung. To na ten czas do skutku nie doszło. *Stryjk.* 182. eš fan niht zu Stande. Będąc na nowym państwie, umyślił pokazać zarazem skutek mniemania o dzielności swojej. *Stryjk.* 518. Wieszże, żkał nasze miody? Skutkiem są pracy i zgody. *Niemn. P. P.* 114. — Spór o skutku albo dostojności ś sakramentu. *Baz. Hist.* 565. o skuteczności, dzielności, Wirksamkeit. — Skutkiem, w skutku, w samej rzecz, rzeczywistości; *Slov.* skutečně, w skutku, skutowně, *reapse*. in der That, mit der That. Występek ten nie tylko groził, ale i w skutku krwi rozlewa był przyczyną. *Ostr. Pr. Kar.* 1, 264. Iż niepodobnie mówię, w skutku obaczysz obietnicę moje. *Teat.* 25, a, 55. Cokolwiek zlewisz, skutkiem to chętnie wypełnię. *Teat.* 42 d, D. Nie miłujmy słowem tylko albo językiem, ale skutkiem i prawdziwie. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 5, 18. (uczynkiem i prawdą. 5 *Leop.*). — §. 2) Skutek; *Boh. et Slov.* skutek; dzieło, uczynek, rzecz; *Werk, Handlung, That, Sache*. Pójdźcie a oglądajcie skutki pańskie, co za euda uczynił na ziemi 1 *Leop. Ps.* 45, 9. Wszystkie skutki, które uczynił bóg, trwają na wieki. 1 *Leop. Ecl.* 5, 14. Gdym się obrócił ku wszem skutkom, które uczyniły recc moje, ujrzalem we wszec rzeczach marność. 1 *Leop. Ecl.* 2, 11. Kain zabił brata, że skutki jego źle były, a jego brata sprawiedliwe. 1 *Leop.* 1. *Joan.* 5, 12. Poznawaj nie po słowach

człowieka, ale po skutkach. *Rej. Zw. 146 b.* Spania-
łem uczynił skutki swoje, nabudowałem sobie domów,
naszczepilem winnie, naczynilem ogrodów, nadziałem
sobie stawów. *1 Leop. Eccl. 2, 4—7.* SKUTKOWAĆ
cz. *niedok.*, skutecznym być, skutek czynić, działać, do
skutku przywozić, dokazywać, wykonywać; *Wirten, Wir-*
fung thun, bewerfflügen, ausführen; Boh. aučinkovati,
působiti; Sorab. 1. skutkuyu, dżewam, (skutzu perpetto);
Vind. delati; Rag. uzrokovati; Ross. дѣйствовать. Przy-
pisować komu sprawę, jest to głosić, iż on jest jej
skutkująca przyczyna. *Mon. 76, 58, Ross. дѣйствиюиі.*
Skutkowanie *Eccl. содѣяніе.* — Skutkować, o lekar-
stwach *Ross. поцѣлить.* — *?* Biegaj czym prędzej,
skutkuj to przedsięwzięcie. *Stas. Num. 1, 195.* (uskute-
cznij, doprowadź do skutku).

SKUTNEROWAĆ, *ob. Kutnerować.* SKUTY, *ob. Koć, Ko-*
wałc. SKWADRA, *ob. Węgielnica.* SKWADRON, *ob.*
Szwadron. SKWADOWAĆ, *ob. Kwadować.* SKWA-
MA, *ob. Łuszczasty kamień.* SKWAPIĆ się, SKWAPLI-
WOŚĆ, SKWAPLIWY, SKWAPNY, *ob. Kwapić się etc.*
SKWAR, *u, m., SKWARA, y, ż., (Etym. warzyć, wrzeć,*
cf. skwierczeć); Eccl. клръ солнечный, (ob. War); 1)
parność, parne gorąco słoneczne, ogniewe; sčmüle sčpę,
Sčmüle, sčmelynde sčpę (jo daš alleš frejšdt eder fröjšdt).
Croat. kvár datum; Rag. ozkvar, zquarna, zquarnos,
zkvar macula; Bosn. quar lakes, defectus, detrimentum;
Bosn. equar, equarnost: plugastwo; Carn. squôr: wesz
uszna; ob. Skwarna, poskwernić; Ross. сквара, сквер-
ность, сквернота, скверна plugawość; скворецъ szpak;
Eccl. скверства разные виды сквернодѣйства plugastwa;
(cf. Graec. σζωό stercus). Chmura na powietrzu dżdży-
sta, gdy słońce jej przypiecze skwara swą ognistą, wę-
głem zda się. *Tward. Wł 195* Wino się męci, gdy
bywa wielka skwara lecie albo mróz wielki zimie. *Cresc.*
548. W krajach wilgotnych lecie nie bywa skwara wiel-
ka. *Cresc. 15.* Róża skwarem zwiędła w suchy liść się
zmieni. *Zab. 9, 29. Zabł Mngły słońca letniego skwary,*
Łaskawa jesień dzieli swe dary. Nar. Dz. 2, 188. Przy-
kre psa wściekłego skwary. *N. Lam. 25, 246. kanika.*
— *?* *Tr. fig.* Skwara na mię, skwarno mi, dogrzewa mi,
duszno mi, ciasno mi. *Cn. Tb. 152* mir ist heiß, fange,
es wird mir warm, man macht mir warm, sejt mir zu. —
Fig. Wszeteczny zawždy podoba się sobie. Chociaj go
zawszad szpetna skwara skrobic. *Rej. Zw. 200 b.* (ze-
psuta krew, świerz i t d). — 2) Skwara kruszców, zu-
żel, łuska. *Włod., Sčblaczen; Ross. шквара, шкварина,*
шкварка, шлакъ; (Gall. seories; Lat. scoria); des Sčsfür,
(cf. Germ. Sčfürren). Stalna, mosięzna skwara, *squama.*
Cn. Th 1059. — *Fig.* Teofil Ortolog skwarów luteran-
skich dymem okopcały, do Litwy przybył i Ruś tymże
czadem zaraził. *Smotr. Apol. 96.* SKWAREK, *rka, m.;*
(Boh. škwarek; Carn. ozwirk, ozzwirk; Croat. oezvirek).
Kawał tustości lub tustej skóry skwarzonej, szperka;
ein gefröjštes Stük Fett, eine gepregelte Fettstware. Na
sparzonym miejscu cała skóra chorego podobieństwo mia-
ła do skwarka lub strupu. *Perz. Cyr. 1, 121* Kości
moje jako skwarki wyschły. *Smotr. Lam. 2 — SKWAR-*

KI, SKWARECZKI, SKWARCZKI, ów, *plur., szperki,*
skrzeczki, szwedy, skwarzone okajki słoniny; Ross. ем-
тонку, gepregelte Sčpfgriczen. Są tacy pieszczoszkwowie
jako lisowie, co je skwarzki karmią; a potem ulogi
lis ani się obaczył, kiedy w stępieć wypadnie. *Rej. Zw.*
159 b. Kości moje, jako skwarzki wyschły. *1 Leop. Ps.*
101, 4. — *?* Suche różgi, susz, türre prasselnd brennen-
de Reiser. Do chatki trafił jeden z owych rozestających,
I tam króla przy skwarzkach wiódł miasto kagańców.
Pot. Poc. 241 SKWARCZYĆ, *ob. Skwierczeć.* SKWAR-
LIWY, SKWARNY, *a, e; (Vind. skurn; Ross. скверный,*
скверный brzydki); jainy, duszno gorący, sčmül;
(Sorab. 1. žkréć friusz). Upał lwa skwarnego srogi.
Mon. 76, 6. Skwarliwe lato. *Nar. Tac. 2, 251.* Skwar-
ne-li słońce mdlemu zbożu szkodzi, Mróz-li kwiat wa-
rzy, nie mnie nie obchodzi. *Hor. 2, 5. Kniaz.* Pijań-
stwo zamienia się w skwarną niestrawność. *Ital. Sen.*
list. 2, 568. w spiekle niestrawienie, w zapiczeniu,
verfachte, verfarřtete Unverdaulichkeit. SKWARNA, *y, ż.,*
SKWARNE, (Cn. Th. 1012), lekarstwo na wonity dla
ptaków myśliwych. Włod. Brechmittel für cinen Sčpfregel.
Próżno mi skwarnę dawasz, ja nie będę gonił, bym też
najbardziej piwa wieczniejszego zronił. *J. Achen Dz. 221.*
— *?* Skwarna, niestrawność, zapiczenie, Unverdaulich-
keit, verfarřter Eustlgang, verfarřtete Reiffesjung. Opisz-
szy się, przewraca a jeży, a dwa palce siebie w gębę tka,
aby co rychłej skwarnę zrzucił. *Rej. Zw. 144 b.* Ożrza-
com syropy w gardło leją, skwarny od trzeciego dnia
w żołądku macają, a ono im w brzuchu pełno, a w mie-
szku nie nie masz. *Rej. Zw. 59 b.* — *?* Skwarna, *ex-*
crementum accipitris. Macz. *ob. Dyakta pod Skwar.*
SKWARNO mi, *ob. Skwara na mię.* SKWARZYĆ cz. *niedok.;*
Boh. skwariti; Stor. skwarim; Sorab. 1. žkru;
Croat. czvrcti, czvrem, frigati, (kvariti, kvarim destruo,
izkvariti, izkvarujem corrupo); Dal. prigati, (cf. prażyć);
(Rag. zquarnitti: brudzić; Bosn. cvriti, cvrjeti, svriga-
ti, poprigati, (quariti labefacere, equarniti, eqquarniti
inquinare, polluere; Ross. сквернить мезыстим учыиі,
ob. Poskwernić); tustosc jak prażyć, Iröjšden, Iröjšden,
etwas Jettes prägen oder über dem Feuer zergeren lassen, jo
daš es fröjšdt. Rozpalone naczynie na żarze ognistym
Skwarzy tustosc, i rzuca wyłuchem pienistym. Dmoch.
II. 2, 247. Łój skwarzyć. Teat. 14, d. 25. — *Tr. fig.*
Falaris srogi skwarzył lite z miedzi cielec z ludźmi. Zab.
6, 585. Nar. Węgle skwarzyć. Os. Żel. 45. palić, du-
sić, lić węgle, sčhlen brennen. Piec na skwarzenie wę-
gli ziemnych. Os. Rud. 577. Sčmleblen rösten. — *Fig.*
Człowiek skwarzy mózg na wymyslenie różnych wyn-
iazków. *Zab. 15, 285. suszyć mózg, głowę łamać, sčd*
den sejt bröřen. Rozkochany skwarzy się. Żebr. Ow.
152. pała.

SKWASIC, SKWAŚNIEĆ, *ob. Kwasić, Kwaśnić.*

SKWEROWAĆ cz. *niedok.*, broń prezentować, dać Owebr
präntiercu. Szylwach skwerował; warta stanęła do bro-
ni. *Mon. 65, 501.*

SKWIERCZEĆ, SKWIRCZYĆ, SKWARCZEĆ, *-ał, -y, med.*
niedok. Skwierknąć jednił., (*Etym. cf. skwar, ob. Wrzeć); 1)*

S L.

skwierk wydawać, ein raffelndes Geräusch von sich geben, prasseln, zischen, wie glühend Eisen im kalten Wasser; (*Boh.* skwřejm; *Vind.* zverzhati, zverzhii; *Croat.* skvarehim; *Rag.* skvarsejati, skvårsejati; *Bosn.* sqvrriejati, qvrriejati). Ze-lazo rozpalone w wodzie skwierczy. *Dudz.* 21. Skwierczy ze-lazo gorące w ogniu, woda w ogniu, olej abo ogień w lampie. *Cn. Th.* 1012. Leją wino na wapno niegaszzone; jeśli w nim woda, tedy będzie skwierczało, puszczając z siebie bębele, i rozpadnie się. *Cresc.* 542. — §. Jemiołuchy skwierczą. *Banial. J 5 b.* Skwierczy w dymnym dachu jaskółka. *Kane. Gd.* 291. Skwierkoce, zwiřfjern, girren. — 2) Skwierzeć, uskarżać się płaczliwie; wimmern, jammern, winseln, flagen. Ukrzywdzony skwierczy. *Cn. Ad.* 548. (nędza miłszeć nie umie). Stał ś. męczennik jako słup, ani skwierknął, ani ruszył się, gdy go kaci drapali. *Sk. Żyw.* 2, 10. — §. Płaczliwie prosić, weinend bitten, anflehen. Rusacy ratunku Kazimierza przeciwko gwałtowi Odrowąza skwierczeli; *implorabant. Krom.* 503. Prusacy przeciw Krzyżakom ratunku u króla skwierczeli. *Krom.* 451. SKWIERTCZEK, czka, m., skwierczący, utyskujący. *Włod, querulus. Cn. Syn.* 745.; *Sorab.* 1. wobskorżuynó, wobskorżuýt, (cf. skarga), ein Wimmerer, Greiner, beständig ger Kläger, Winster. SKWIERTLIWOŚĆ, ści, ż., skłonność do płaczliwego narzekania, Weinerlichkeit, beständige Wimmeren, Klagen. Cierniemy chorego skwierkliwość. *Pileh. Sen. gn.* 545. *Pileh. Sen. list.* 2, 96. SKWIERTLIWY, a, e, — ie *adv.*, utyskliwy, uskarżliwy, zawsze narzekający; greinerisch, wimmernd, beständig flagend. Skwierkliwym nigdy nie dogadzisz *Fretc. Ad.* 61. Co jeno z natury niedołęznego jest, wszystko to skwierkliwe jest. *Pileh. Sen. gn.* 146. *Pileh. Sen. list.* 570. SKWIRK, u, m, 1) skwierzenie ognia etc.; dař Prasseln, Zischen. Skwierk ptaków, świerkot; dař Zwiřfjern, Girren. Wróbbk przeszkadzał kazaniu piskiem i skwierkiem. *Birk. Dom.* 88. — Skwierk, styk, utyskowanie, uskarżanie się; dař Wimmeren, Klagen. Ani łapięstwa, ani skwierku ubogiego ludu za grzech sobie nie masz. *W. Post. W.* 2, 121. Pospółstwo biedne, by za skórą albo pod sercem wziąć, z wielkim skwierkiem swym, składać się a dawać musi. *Kocz. Lor.* 127. Panowie wiele rozpraszania z wielkim nakładem, a z uprzykzeniem i z skwierkiem podłnych czynią. *ib.*; z skwierkiem ich żalobnym *Weresz. Kij.* 14. Ustawicznym skwierkiem na nio to wymogli. *Krom.* 89. Skwirk, w nędzy stękanie. *Pasz. Bell.* A 4. — 2) Skwierk, drzewo, *ob.* Świerk.

SKWIERNIC, *ob.* Poskwiernić.

SKWINANCYA, yi, ż., ślinogorz. *Syr. qu. v.*; *sed potius* świniego z. *Syranché. Cn. Th.* 1013. węzół w gardle. *Wól.*; *Bih. ziti*, (cf. zgigi); *Sorab.* 1. brayna; *Carn.* diwa (ob. Dawie), gerlovizi, gerlovni, (ob. Gardlo); *Venk. zhefaiuh, kofaiuh*; *Croat.* kuscher, guschari, garlavica, gerlovicza, za lsnicza (ob. Za lusić), zadavicza; *Dal.* garlavica, zudusnica, zadavicza; *Bosn.* davnice, zudavnice, skelentia; *Lal.* sehilancia; *dte.* Hühbrünne. Choroba w paszczekach nieznośna, popopolita psom, wilkom, czasem świniom. *Dudz.* 58, *ob.* Świnie wrzody.

ŚLA, *ob.* Szla. *ŚLA = szla, *ob.* Iść. ŚLABAN, *ob.* Szlaban. ŚLABIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* trmaceti, trmacým; *Carn.* slabim; *Croat.* szlabiti, szlabim; *Bosn.* raslabiti; *Rag.* raslabiti; *Ross.* разслабить, расслаблять, томить, томлю, скрючить, скрючивать; (слабить, слаблю = laskować, слабителное purgans, послабить przez szpary patrzeć, послабитель ulegający); słabić, osłabiać, słabym czynić; schwächen, schwach machen. Niemasz nigkad posiłku, owszem ich słabi narzekanie nad stratą swoją. *Jabl. Tel.* 48. Starość wszystko słabi, nadwiera i niszczy. *Stas. Num.* 1, 201. Takie swady bezprawoie przemysł niszcza, a razem ojezygnę ubożą i słabią. *Pam.* 88, 1, 519. ŚLABIEĆ *neutr. niedok.*, ŚLABNĄĆ *jednł.*; *Slov.* slabnu; *Carn.* slabim; *Vind.* llabuvati, omahati, omahiti; *Croat.* szlabem, hahlyati; *Ross.* слабеть, слабууть, расслабнуть, расслабеть, изнемочь, изнемогать, одряхлеть, тощать, отощать; słabym się stać, z sił spadać, schwach werden. Oczy im słabieją, chwieją się nogi. *Mon.* 64, 96. Trwoży się serce we mnie i truchleje, i ręka czemuś nad zwyczaj słabieje. *Past. Fid.* 280. Zmysłów słabną sprężyny. *Teat.* 45, d, 99. *Wyb.* Zbytciem opychaniem ciała duch słabieje i rzekosć swą traci. *Pileh. Sen. list.* 112. Kto bywa wielkiego umysłu, ten serce swe zmocni, że mu nie słabieje z bojaźni, a takiego za mężnego mamy. *Jer. Zbr.* 555. Już mniej o bogach swoich rozumieć i do służby ich słabić począł. *Sk. Żyw.* 2, 507. letnieć, zimniejszym być opuszczając się; schlaf werden, erfalten in seinem Eifer. Od tego czasu, jak obrócił lud swój na chrześciany, począł słabić i chorować, w której chorobie umarł. *Biel. Św.* 205 b. Ciężką chorobą będąc zjęty, od przyrodzonej mocy i duzości opuszczony, już słabieję, już ustawam. *Baz. Sk.* 609. W srogim więzieniu począł ten nieborak pomału słabić. *Baz. Hst.* 52. ŚLABIZNA, y, ż.; *Boh.* slabina, slabizna; *Sorab.* 1. lwabina; *Carn.* slapina, llam; *Vind.* podpał, podpastilho; *Ross.* брюшина; wyższego brzucha hoki. *Kluk. Zw.* 1, 48. die Weichen an den Seiten deř Körper, die Dämmung, die Wamme, Planke, Plähme. *Syr.* 1221. *Kirch.* 5. Cięty w slabiznę. *P. Kchan. Jer.* 251. — §. Slabizna, słabość, słaby stan rzeczy, słabe miejsce; die Schwäche, schwache Seite. Znać trzeba słuszny państwa, za któreby go najposobniej ujmować i psować. *Kluk. Turk.* 62. ŚLABO *adverb.*, ŚLABIUCH-NO, ŚLABIUSIENKO, ŚLABIENKO, ŚLABIENKO, ŚLABIUTKO, ŚLABIUFENECZKO *intensiv.*; *Boh.* slabě; *Ross.* слабо, слабехонько; niekrzepko, niemocno, nietego, schwach. Slabo myślący człowiek. *Zab.* 16, 129, *Ross.* слабоумственный, слабоумный. Nad głębiną, jakoby w nią już wpaść miał, słabo stoi, drżący i strapiony. *Sk. Ds.* 44. Aż mi słabo, w głowie mi się kręci. *Teat.* 28, 84. nudzi mię, ekliwo mi, mir ist nicht wohl. Ach jak ja jestem pomieszany, jak mi jest słabo! *Teat.* 41, 54. — Jeśli on skarb niebieski, co mądrością zową, Nie będzie nam nalany, słabo z naszą głową. *Ref. Wis.* 62 b. nie wiele dokażemy, es wird nicht viel werden. Slabośmy

się w drogę opatrzli, letnieśmy się wybrali; *aestive viaticati sumus*. *Cn. Th.* 442. SŁABOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* slabost, slabota; *Sorab.* 1. szlabofeż, fwabofeż; *Sorab.* 2. szlabofeż; *Vind.* slabuest, slabota, slabotnost, nemozhnost, mlahavost, slibkost, rahlost, opotieklivost, bologlenost, bolesnivost, betesh, beteg, lesanje, tovanje, nedoshje; *Carn.* beteg, betesh, beteshnost; *Bosn.* slabos, nejakost; *Rag.* slabos, slabost, mlahavos, mlahavstvo; *Croat.* slaboszt, mlahavoča, gingavoča; *Ross.* слабость, томность, маломощие, хлипкость, тшедушие, щедушие; niemoc, niepotęga, brak siły, niekrzepkość, mdłość; die Schwäche, Schwächheit. — *Pays. et mor.* Słabość właściwa, niedostatek pobudek fizycznych; niewłaściwa, która ze zbytku władz pobudzających się rodzi. *Śniad. Teor.* 235 - 4. Niewiadomoś, błąd i wykreazanie są słabościami ducha. *Zabl. Roz.* 93. Epikur nie byłby jak Seneka chwaleą rozpaczy Katona, za słabością to poczytał. *Mon.* 71, 804. Wielki jest przedział między słabością, która ulega, a bezwstydem, który swój upadek rozgłasza. *N. Pam.* 16, 85. Bez światła rozumu dobroć słabością się staje. *N. Pam.* 24, 323. — 2. Słabość: niezdrowie, choroba, cf. niemoc; Kupāšlāšfeit, Krānšlāšfeit, Kraufšheit. Słabość jest sama choroba, często innych różnych chorób gatunków przyczyna. *Krup.* 5, 386. Przez słabość rozumiemy ułożenie części całych takio, iż te nie są zdolne do wykonania dzieł i czynień, fabryce dobrze ułożonej przyzwolonych. *Krup.* 5, 387. Powrót do zdrowia po długiej słabości. *Zab.* 9, 229. Słabości biją na mnie, kiedy widzę umarłego. *Teat.* 55, 42, cf. siły na mnie biją, zemdlowam, Ohnumādt ūberfāst mid. SŁABY, a, e, SŁABIUSIENKI, SŁABIUTENKI, SŁABIENKI, SŁABIUTKI, SŁABIUTENECZKI, SŁABIUCHNY intens.; *Boh.* slabý, slabaučky; *Sorab.* 2. szlabi; *Sorab.* 1. slabý, szlabý, fwabý, fwabé; *Carn.* slab, beteshliv, beteshne; *Vind.* slab, opotiekliv, veihlau, veihlast, rahel, slibek, okorn, bologlen, bolesniv, beteshlin, beteshlin, lesast, jezlast, tovast; *Bosn.* slab, nejakí, mlahavi; *Slav.* slab; *Rag.* slāb, mlahav; *Croat.* szlāb, lagoten (cf. lagodny), mlahav, gingav; *Ross.* слабый, слабевкий, немощный, немощень, чаломощный, хлипкий, хлипок томный, томень, захирлый, тшедушный, щедушный, больоватый; (cf. *Ger.* schlāg; *Ross.* слабкий, слабоек; *Svec.* slapp; *Angl.* slow; *Angl.* slow; *Angl.* slow; *Angl.* slow; 1) niepotężny, niemocy, niesilny, niekrzepki, mdły, wwały; [schwāch, nicht stark. Co kto może wykonać, w tym jest możny, a co kto nie może, w tym ma być za słabego miany. *Barth. Boet.* 115. Głoby Samsona się hnią powrozów związane, tak będzie słabym, jako inni ludzie. 3 *Leop. Jud.* 16, 7. (tak nie będzie [duż. 1 *Leop.*). Jeżeli słaby fundament, słaby też i budynek; jeżeli słaby dowód, słabe też być musi i zdanie na nim zbudowane. *Boh. Pr.* 15. I słaby oręż czasem ubezpieczy. *Kras. Mon.* 50. Słaba pomoc, podpora. *Cn. Ad.* 1017. Słabemu i spracowanemu wszystko ciężko. *Cn. Ad.* 1017. Puls słaby, ledwie się namacać dający. *Krup.* 5, 576. Piersi mdłe, słabe, ciasne. *Syr.* 1435. Słabego głosu. *Ross.* скудогласный; *Ecl.* xy-

догласный, худогласенъ. Słabego wzroku; *Ross.* приглядный, (ob. Slep, ciemnowidz). Słaba nadzieja. *Rej. Post. M m 2. Wiśn.* 523. Słaba jest sprawiedliwość bez pomocy oręza. *Nar. Hist.* 5, 536. Niemasz nic tak potężnego, co by niebezpieczeństwa nie mogło uciec od słabiuchnej jakiej kreatury. *Birk. Chodk.* 15. Narzekamy na terażniejszy wiek, iż ludzie są w nim słabsi niżeli przedtym byli, a zatem krócej żyją. *Kras. Pod.* 2, 182. Człowiek, słabiuchne dzieło natury. *Zab.* 16, 192. Słabe zdrowie modne. *N. Pam.* 15, 122. Słabiuchnie zdrowie. *Pot. Jow.* 2, 29. — *Moral. intell.* Słaby w wierze Greczyn. *Jubl. Buk. E 2.* (Vind. slaboveru, vu veri veihlach). Słabiej pamięci, *Ross.* ослабопамятный. Słabiej duszy, *Ross.* слабодушный. Słabego umysłu, *Ross.* слабомушленый. Słabego rozumu, *Vind.* slaboumen, poslabou; *Ross.* слабоумный. Kobiety słabe, lekkomyślne, płocze. *Teat.* 50, c, 57. Ku słabiej stronie serca atak przypuszczać. *Teat.* 26, c, 72. — 2. Aliter: W tak zącną wigilią, słaby nam dał objad. *Star. Ref.* 144. mierzny, lichy, niesuty, gering. — 2) Słaby, nieco chory, niezdrów, cf. niemoc; unpāšlāš, franf. Cóż to Panu jest, czy Pan słaby? *Teat.* 55, 72 *et* 55 d. 50. Pójdę odwiedzić słabą sąsiada. *Hul. Ow.* 103. Słabym być, nie domagać, *Ross.* не домогать, немочи, неморы. Nieco słaby, SŁABOWITY, skłonny do słabienia, [schwāchlich; *Vind.* slaboviten, slaboten; *Rag.* slababan; *Ross.* слабоватый, припадчивъ, перепадчивый, хилый, (ob. Chylić). SŁABOWITOŚĆ, ści, die Schwāchlichkeit; *Ross.* хлность.

Pochodz. *usłbić, nadłbić, osłbić, zastłbnąć.*
 1. SŁAĆ, słać, ści, cz. niedok., usł é dok., usciacé *ant.*; *Boh.* stlati, stlal, steli, dostlati, dostlal, dostelu, dostlawam; *Sorab.* 2. szlaseh, obs. fezelěsch; *proes.* fezelu, szlal; *Sorab.* 1. slaju, ilajem, pollaju, polliem, polflam, vulg. fwaju, fwajem, fcelu, fcelem, polfwam, polfcelu, polfcelam; *Vind.* stlati, stlau, stelem, nastielati, zellati; *Dil.* salyem; *Carn.* possilyam, poszlati; *Bosn.* prostriti odar, strati, ob. Prześcieradło, ob. Przestrzenie, rozprzestrzenie; *Ross.* стлать, стелю; pościelac, po-stłanie robić, słać łożę, łożysko, gniazdo, *sternere*; *hinstreuen, hinstreuen, eine Strene oder Lägerstätte machen, hinbeiten, das Bette machen.* Pol było, a zwłaszcza woly, aby pilno słano. *Cresc.* 57. (słone, mierzwe, barłóg podłożono). Na gołej ziemi albo na deskach, nie nie ścielac sypiał. *Sk. Żyw.* 1, 255. Pójdę naszczykać kwiatów i łożę uscielę. *Przyb. Ab.* 47. Na łożu nie było ani słomy, ani żadnego usłania. *Ezop.* 52. posłania, pościeli, piernata, Osette. Sanna się ścielę, cś wird Schlitzenbahn — *Simil.* Na debie gniazda usłoty gołębie. *Nyg. Wirg.* 494 sie haben sich ein Nest gemacht. Ptaszek pod dachem cudzym gniazdko sobie ścielę. *Wad. Dan.* 188. — *Transl.* Słać drogę, most pokładac, pomóc, brukowac; den Weg bereiten, bahnen, brücken. Słā na Hlesponcie goś iniec mostowy. *Przyb. Milt.* 514. Tak most słano. *ib.* 69. — *Simil.* Uciekę na łokiec usłah drwami. *Sk. Dz.* 1041. — *Fig.* Słać komu drogę do czego, torowac, gotowac mu sposób dojścia, ciem den Weg zu etwas bahnen. Dzieci te, którym fortuna do wielkich urzędów dro-

ge ściele . . . *Kłok. Turk.* 52. Tym sposobem nie panu Chrystusowi, ale jego przeciwnikowi droga się ściele. *Hrbst. Odp. L 1 3 b.* — *Simil.* Większą sławę zład sobie uściele. *Bardz. Trag.* 501. (przygotujemy). Ta mi jest prawdziwa spokojność, którą dobre sumnienie uściele. *Pilch. Sen. list.* 2, 7. (gruntuje). — Słać sobie koncepta, pretensye = układać, roić sobie, rościć; *Einjälle, Prätensjonen ausdenken, entwerfen.* Różne sobie koncepta i imprezy ściele. *Jabl. Tel.* 242. Zygmunt August przyjął obronę Inflant przeciw Moskwie, ścielejąc do niej pretensya. *Pap. W.* 2, 52. (roszcząc pretensya). Bano się, aby Moskwa dla tytułu imperatorstwa całej Rosyi, nie słała prawa jakiego do Rosyi Polskiej. *Wyrw. Geogr.* 297. — §. Słać się, słać kogo = położyć mostem, *hinstreifen, hinwerfen.* — Pokorna szlachta bogatym dzieciom do nóg się ściele. *Zab.* 15, 205. Do nóg mi ściele. *Teat.* 45. c, 7. *Wyb.*, (do nóg upadam). Całuję nogi, upadam do stop, unizam się pod stopy, ściele się pod nogi, i t. d. *Mon.* 69, 458. Niechaj ci tak bóg wszystkich niewdzięczników ściele. *Pot. Arg.* 297. (podda, podbije). Słać pod swe nogi nieprzyjaciela. *Mon.* 70, 690. Koni i wielbłądów nieprzyjacielskich w polu mostem ściele. *Suszyt. Pieśn.* 5, II 5 b. Nasi w śródek Tatarów śmiecie Przebili się; każdy dwu, trzech ściele. *Stryjk.* 716. Antyloch Echepola, który stał na czele, Jednego z pierwszych mężów, silną dzidą ściele. *Dmoch.* II. 104. — *Botan.* Łodyga ścielejąca się, *procumbens*, kiedy się po ziemi rozciąga, n. p. u poziomek. *Bot. Nar.* 59. Łodyga ścielejąca się, rozestłana, *repens*, na ziemi całkowicie leży, i ze spodka korzonki w ziemię puszcza. *Jundz.* 2, 15 — §. Ściele się komu = powodzi się, zdarza się, wiedzie się, udaje się; *es gelingt, glückt.* Gdzie się szczerzość nie ściele, Nie wadzi iść przez fortele. *Jag. Wyb. C* 4, (cf. gdzie nie staje wilczej skóry, lisięj nadstawić). Kiedyć się ściele, znaj przyjaciele. *Rys. Ad.* 50.

Pochodz. *dościelać, dostać, naścielać, nastać, naścielnik, naścielnisko, obścielać, pościelać, postać, pościel, pościelka, postanie, podścielać, podestac, prześcielać, przestac, rozścielać, uścielać, ustac, wyścielać, wysłać.* — §. *Stoma etc.*

2. SŁAĆ, słał, śle, śle cz. *niedok.*, SYŁAĆ *contin. frequ.*, („in aliis dialectis Slavicae simplex hoc jam obsoletum, nisi in compositis *посплатъ, apparel*”. *Durich.* 1, 74; *sed vide; Ross.* шлатъ, шлю; *Eccl.* сляю; *Sorob.* 2 szlasch, szlał; *Sorab.* 1. szlać, flaju, feclu, fcelem, fezewu; *Rag.* slatti, segljem; *Slav.* slati; *Boh.* slati. *Dalemil.* 272. et 514, 515, 529; cf. *Carn.* sël; *Vind.* tel, poslan; *Croat.* sell = poseł; *Croat.* selstvu = poselstwo; cf. *Graec.* σπλο; *Hebr.* שָׁלַח schalach, misit); — słać = posyłać, *schicken, senden.* Nie słałem ich, a przecię bieżeli. *W. Post.* W. 58. Po żywność słać, jako to zowią w pieowanie. *Tarn. Ust.* 278. Geste śle posły, listy częste pisze. Prosi i radzi, aby się zjeżdżali. *P. Kchan. Jer.* 6. *Biel.* 424. Upominali Matyasza, *przechby to czynił, iż mistrzowi śle ludzi przeciw królowi? Biel.* 425. Śle a śle, abys przyszedł na wieczkę, *rogitat. Macz.* Chowam was w miłości, Choć was śle znosić różne doległości. *Odym.*

Św. 2 N n, (cf. apostoł, rozesłaniec). Ażebyście słuchali proroków, którychem ja syłał do was. 1 *Leop. Jer.* 26, 4. Pod osobą poselstwa śpiegi syłają. *Kosz. Lor.* 170 b. W Rzymie złoczyńców nie tracono, ale za morze syłano. *Biel. Św.* 121.

Pochodz. *dosyłać, dostać, nasyłać, nastać, nadsyłać, nadesłać, obsyłać, obesłać, odsyłać, odesłać, posyłać, posłać, posłaniec, posłanica, poseł, poselski, poselsiwo, posłować, podsyłać, podesłać, przesyłać, przesłać, przysyłać, przysłać, rozsyłać, rozesłać, wysyłać, wysłać, zasyłać, zesłać, zasyłać, zasłać.* — b) cf. derivanda a *Nomine ucho*, ut *słuch, słuchać, słuszny*; — §. *sługa, służyć; słyszeć*; — c) Etymol. confer *śli, szły, szła, szedł Verbi iść*; — cf. *szlad, szlak.*

ŚLACHCIC etc., ob. Szlachcie. ŚLACHTAWA, ob. Szlachtawa. ŚLACZEK, ob. Szlaczek. ŚLAD etc., ob. Szlad. ŚLAK etc., ob. Szlak. ŚLAM etc., ob. Szlam. ŚLANIE, ob. Słać, ściele, et Słać, śle. ŚŁAP etc., ob. Szłap. ŚŁASK, ob. Szłask.

SŁAWA, y, ż.; *Boh.* slawa; *Carn.* sláva, (slavu, slovu *valedictio*, ob. Słowo; *slova fama*, slavenje *valedictio, gloria*; *Vind.* slava, svitlust, hvala, zhast, (slavenje, flavitje = żegnanie); *Croat.* sláva, slava, dika, glasž, (cf. *dzięka, głos*); *Rag. et Slav.* slava; *Bosn.* slavva, cjust, (ob. *Cześć*); *Ross.* слава; §. 1) der Ruhm, głośna i rozestła wieść wszedy, z wielu spraw znacznych uczynionych. *Nag. Cyc.* 151. Sława jest dana od cnotliwych pochwała cnotliwemu. *Pilch. Sen. list.* 5, 512: rozgłoszenie jakieś rzeczy, albo imienia z podziwieniem. *Lub. Roz.* 244. Sława urasta z zdań wielu, chwała z dobrych. *Pilch. Sen. list.* 5, 518. Sława, jest to rzecz tak słodka, że też dla niej wazą ludzie zdrowie swoje. *Biel. praef.* Przodkowie nasi, że się w sławie kochali, tedy synom swoim pospolicie imiona dawali złożone z sławą: *Przemysław, Stanisław, Mieczysław, Władysław, Bolesław, Wacław etc.* *Stryjk.* 402. *Star. Ryc.* 12. Kto przed sławą ucieka, tego ona gori. *Gorn. Sen.* 528. Cnota sławą się płaci. *Groch. W.* 552. To piękna sława, kto ją z cnoty znajdzie, Zinąd nabyta równo z słońcem zajdzie. *Rej. Zw.* 226. Żywot krótki, ale sława wieczna. *Macz.* Do nieba sława trakt uściele ładnie. *Bardz. Trag.* 552. — Sława, honor, reputacya, dobra sława, dobre imię; *Ruf, Ebre,* guter Name. (*Vind.* dobra slava, naslava, napolhvala, pohvalite = sława pośmiertna). Sława i zła i dobra, jest bardzo głośny dzwon, a brzmi na wszystkie strony szeroko. *Rej. Zw.* 56 b. Zaenemu dobra sława największym dziedzietwem. *Min. Ryt.* 4, 156. Sława dobra, rzecz nieoszacowana, nieskazitelna, stoi za bogactwa. *Cn. Ad.* 1048. (dobre ludzkie rozumienie, stoi za wyborne imienie). Sławę dobrą nade wszystko przekładaj; wszystko utraciwszy, sławy dochowaj. *Cn. Ad.* 1048. Każdemu miłsza być ma sława bez zdrowia, niżli zdrowie bez sławy. *Warg. Wal.* 78. Więcej się poruszają ludzie zaeni zlemi słowy, niż niedobremi uczynki, i łacniej się może zjednać, gdy mu szkodę uczyni, albo ranę na cieie, niżli na dobrej sławie a powieści. *Eraz. Jęz.* A a 2. Straciwszy aż do sławy, cierpiąc takie męki,

Już już nie raz od własnej miałem poledz ręki. *Treb. S. M.* 103. Ujmujący drugim sławy, będą wyniszczeni. *Zach. Kaz.* 1, 214. (potwarey). — Niedobra sława, zła sława, niesława, (cf. osława), niceześć, dyshonor; böser Ruf, Unehre, Schande; *Ross.* огласка, (cf. ogłoszenie). Odjazd ten byłby z wielką niesławą J. K. M., ze złą sławą Korony tej i szkoda. *Gorn. Dz.* 123. Zniósł przeszłego króla niesławę. *Jabl. Tel.* 289. On wyświadcza życzliwą i wdzięczną postawę Zwierzchu, a wewnątrz godzi na śmierć i niesławę. *Kulig. Her.* 243. (obmowę, uwładzanie dobremu imieniu). W statucie Litewskim ludzie złej sławy są, którzy się trzy razy w rejestrze złooczyńców znajdowali. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 47. (ludzie bezczci, infam). — §. Sława, wieść, słuch, pogłoska; *Carn.* slova, resgläs, (cf. rozgłosić); *Vind.* glafs, hirup, daß Gerücht, der Ruf. Sława o złości świata otarła się o uszy nasze. *Olv. Ow.* 13. Po tym cudu, rozeszła się ta sława po wszystkiej ziemi onęj. *W. Post. Mn.* 380. Czasu onego usłyszał Herod sławę o Jezusie. *1 Leop. Math.* 14, 1. Sławę puszczonego o Auguście, żeby miał pojąć żonę Barbarę. *Gorn. Dz.* 15. *Bas. Hst.* 31. Starożytna sława i jednostajne rozumienie opiewa, że Lech z Czechem z Karwackiej ziemi wyszli. *Krom.* 29. (podanie, tradycya). Z dawnych pisarzy, względ mając na czasy, miejsca, i na sławę statecznie od wielu wieków przyjętą, tę historją zebrałem. *Krom.* 27. — Sława, Fama, n. p. Sława zwiększa to wszystko co głosi, Istu gębami wieści trwożne plecie. *Kras. Woj. Ch.* 18; *Vind.* vezli flava, kaker krava = większa sława, niż krowa, (cf. więcej huku, niż puku). — §. 2) Sława, miano ehareic, ein Name der Windspielbündinnen. (SŁAWAK, ob. Słowak). SŁAWETNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* slowutný, (*Subst.* slowutnost *celebritas*); *Slov.* slowutný; *Sorab.* 1. slowotny, fwowotny, (*Subst.* slowotnosez, fwowotnofe); sławny, berühmt. Miasteczko sławetne składy kupieckimi. *Biel. Hst.* 291. — §. Sławetny, tytuł zwyczajny ławnikom, (cf. szlachetny), der Titel der Schöppen, (in Thorn hatten die Schöppen im Deutschen den Titel: Ihre Nambaste Reichheiten). Pobiegl na skargę do wójta; zgromadził się cały urząd; karczmarz dla sławetnej ławicy stawiał garcami wszelaki trunek. *Ossol. Str.* 1. *Moa.* 65, 569. SŁAWKA, i, ż.: *Rag.* slawiza; *Bosn.* slavica; *Eecl.* слава, малая слава; (*distn.* *Carn.* slavka = ostryga); reputacyjka, ein fleiner Ruhm, *famella.* *Marz.* Dla kesa sławki, jako trawki, żołnierz zdrowie waży. *Rys. Ad.* 41. SŁAWIĆ cz. *niedok*, usławić *niedok*; *Boh.* slawiti; *Slov.* slawjm; *Vind.* slawiti, poslawiti, poslawlati, povsdiguvati, (slawiti, slawiti = abszytować, żegnać, flavenje, slawiti = pożegnanie; *Carn.* slavim = 1. sławym jestem, słynę; 2. żegnam *valideo*); *Grout.* szlaviti, szlavim, dichiti, (cf. dzieka; slawiti = cześć); *Dal.* csesstuti, ob. Czcić; *Bosn.* slawiti, slawiti, slawiti; *Rag.* slawiti; *Ross.* слава; wślawiac, rozsławiac, sławnym uczynić, głosić, wielbić; rühmen, preisen, erheben, berühmt machen. Dowody dobroczynności twojej potomność sławić będzie. *Teat.* 4. b. 25; *Vind.* naposlawiti, naposlawiti = po śmierci czyjej chwałę sławić, nadrühmen. Mieszkańcy ziemi sław-

cie Jehowę. *Buda. Jes.* 24, 13. *Eecl.* словословити, словословлю. Cierpiemy z Chrystusem, abyśmy z nim i usławieni byli. *Buda. Rom.* 8, 17. Które bóg usprawiedliwił, te i usławił. *ib.* 8, 30. ob. Uwielbić, verflären. Wojnę okrutną sławie Pigmeolów małych, którzy klęskę popadli od żorawców śmiałych. *Kmit. Spyt.* A 2. głoszą, opiewam; laut machen, fund machen, verflären. Sławić się *rec.*, słynąć, sich berühmt machen, berühmt seyn. — §. Sławią on, wieść jest, gadają, gruchnęło; man sagt, es soll, man spricht, man erzählt; *dicunt*, *agunt*, *serunt*. Dziś też jeszcze, powiada Karyon, sławią, iż w Tauryce Gotowie mieszkają, którzy języka Niemieckiego używają. *Stryjk.* 41. Romulus i Remus od wilezyey wychowani, jak sławią, Rzym założyli. *ib.* 353. — §. *In malam partem*: Sławić, rozsławiac, rozgadać co z ujmą sławy, osławiac; rühbar machen, ausbreiten, ins Geführe bringen, berühmtigen. Józef bardzo rad zapomniał krzywdy swojej, i rzeczy onęj nie sławił. *Sk. Żywu.* 322. Wnet się grożą chceć o nich mówić, chceć sławić. *Gorn. Dw.* 286. Józef, nie chceć sławić Maryi, że hrzemienna była, umysł ją opuścił. *Bial. Post.* 62. *1 Leop. Math.* 1, 19. Lud cie pierwwej błogosławił, A potym cie bezczecie sławił. *Kanc. Gd.* 26. Postronni królowie sławią koronę Polska, jakoby tu siła pieniędzy rozdać mieli. *Gorn. Wł.* 3 b. SŁAWICIEL, a, m., wychwalecz, *praedicator.* *Marz.*, der Rühmer, Preijer; *Vind.* slavitnik, hvalovez, pohvalnik, polavitnik; *Rag.* slavitegl; *Croat.* szlavitel; (*Eecl. et Ross.* славильникъ spiewak w boże narodzenie do domów chodzący z pieśniami na cześć Chrystusową; славникъ pieśń: «Sława ojeu, i synu i duchowi s.»). SŁAWICIELKA, i, ż., die Rühmerin, Preijerin; (*Carn.* Slawina = Juno, bogini). SŁAWKOW, a, m., miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 5, 55. der Name einer Stadt im Krafauischen. (Sławkow, Austerlig [na Morawii 2], Schlafenwald, w Czechach. *ib.*; *Carn.* Slavkovje, Austerlig, (slavka = ostryga). SŁAWNO, SŁAWNIE *adverb.*, pełn = sławy, rühmtlich, berühmt, voll Ruhm. Sławno jest bardzo u boga i u ludzi, między zymy żyć dobrze. *Sk. Kaz.* 77, cf. płatno. *SŁAWNODAWNY, a, e, n. p. Sławnodawnych mistrzów malowania. *J. Kehan. Dz.* 163, cf. dawnosławny, altberühmt. *SŁAWNOGŁOŚNY, a, e, n. p. Sławnogłośne miasta *Zob* 16, 152. głośnosławne, lautberühmt. *SŁAWNORADNY n. p. konsyliarz. *Teat.* 32, 49. przez madra radę swoje sławny, durw wiefen Rath berühmt. SŁAWNOŚĆ, sci, ż.: *Boh.* slawnost; (*Slov.* slawnost uroczyście; *Carn.* slawosa, slavu raedictio); *Sorab.* 1. swatocznosez, (ob. Świetność); stan sławny uwielbienia, sława; Berühmtbeit, Ruhm, Ehre. Ci co mnie wernie służyli, Ażeby z mojej sławności Wieczne czerpali radości. *Kanc. Gd.* 228 Herrlichkeit. — §. Nie będziecie ście, ani żać, dla sławności młodościwego lata. *1 Leop. Levit.* 23 (dla świętobliwości, uroczyści jego). SŁAWNY, *SŁAWIEN, wna, e; *Boh.* slawný; (*Slov.* slawný uroczysty); *Sorab.* 1. slowotny, fwowotny (ob. Sławetny), swatocznó (ob. Świetny), pzewosobné (ob. Osobliwszy), obwowané (ob. Obwołany, zawołany), menakrasné; *Carn.* slavn, i néntno, (ob. Inie); *Vind.* slavitiu, poslawitjen, poslawiten, sliman (cf. styma),

glafoviten (cf. głośny), poglaſen, poſhtiman, jimeniten; *Croat.* szlaven, imnenit, imenuvan; *Dal.* prozvan, cesstit, (cf. czcić); *Bosn.* slavan, slavni, naglasni, uzglaſcen, koji se svud cijnje i zna; *Rag.* slávni; *Slav.* slavan, glaſovit; *Ross.* славный, славень, благоначитый; *Eecl.* словимъ, сльвизь, обносимый, повсюду славимый, вездѣ хвалимый звятомый, парочитый; §. 1) sławę mający, chwalebnie głośny, berühmt. Sławien Oktawi bardziej przez uzcone meże, Nż przez wojny zwycięskie i krwawe oręże. *Zab.* 15, 506. Mąż zuchwały i bardy i więcej synów swoich cnota, niżeli swoją sławny. *Otw. Ow.* 7. Wielce sławny, przesławny *Ross.* великославный, великоименный, благосодѣянный. Sławny jestem, słynę, *Carn.* slavim. — §. Titul: Obiecujemy (Jagiello) za sławne syny nasze, iż gdy jedea z nich rząd obejmie, monety bez rady panów nie dopuści kować. *Herb. Stat.* 79. — § Sławny we złym, n. p. lotr, znaczny, pamiętny. *Cn. Th.* 1015. osławiony, berüchtigt, verrufen. — § Nie-sławny, co nie ma sławy, niesławetny, inglorius. *Cn. Th.* 526. unberühmt. — §. b) *Aliter:* Niesławny, zły sławy, niesławę mający, bezecny, osławiony; berüchtigt, ehrlos, von ſüßeln Rufē, infam. Czy pojałeś jaką żonę bez urodzenia, abo też niesławną kobietę. *Teat.* 25, 96. Censor mógł, postrzegłszy występki jaki w kawalerze, niesławny go ogłosić. *Zab.* 5, 89. *SŁAWOCHCIWY, a, e; *Vind.* slaveshelen; ruhmbegierig; *Subst.* slaveshelnost, *sławocheiwość, die Ruhmbegierde. *SŁAWODBAŁY, a, e, n. p. Sławodbały pociotwie. *Otw. Ow.* 542. o sławę dbający, ruhmbergt. *SŁAWOGODNY, a, e, wart sławy, ruhmwürdig; *Ross.* достославный, достохвалный. *SŁAWOLUBNY, a, e, — je *adverb.*, lubiący sławę; *Ross.* славолубивый, славилубивый; *Eecl.* славлюбенецъ, ruhmliebend; *Ross.* славлюбие, славлюбество *sławolubność, cf. *czcihuć. (SŁAWON, ob. Słowak SŁAWONIA, Sklawonia, ob. ziemia Słowiańska). *SŁAWOSŁOWIE, ia, n.: *Eecl.* славословие; pieśń pochwalna, ein Lobgesang, n. p. Sławosłowie na zwiastowanie panny Maryi, *Pim. Kam.* 555. — SŁAWOSZ, a, m., vel SŁAWIEC, *Slavossus. Jalt. Her.*; *Boh.* Sławoś; (cf. *Carn.* jmenitník; *Vind.* jmenitnik); starodawne imię, ein alter Name.

Pochodzi sub słowo.

SŁAZ, SŁAZOWY, ob. Szlaz. SŁAZAK, SŁASK, ob. Szlajak etc. ŚLĘ ob. Słac.

ŚLECZEĆ *med. niedok.*, bez odpoczynku z udrczeniem nad czm siedzieć, duleżyć, ślepiac; (*Eecl.* славити krzywie, kureczyć; *Germ.* schleudern), śić mornit plagen, placten; *Ross.* шпылять. Niech kto chce, dla śleczenia w noey we dnie drzymie. By podał potomności swoje w pismach imię. *Zab.* 12, 577. Śleczy u łózka chorego. *Gorn. Sen.* 155. (Biedny pasterz), Czy daleki, czy śleczy przy srogiej niewieście, Jedno jest, bo jest zawsze kochanie bez skutku. *Zab.* 12, 584. Przede dniem wstaniesz, i śleczysz u drzwi możnego. *Gorn. Sen.* 197. Przed ubogiem i drzwi zawieramy, i przed wroty śleczyć im dopuszczamy. *Zarn. Post.* 5, 659. Mamże zawsze, o nędzny, u twój groty śleczyć, Piszczęć, spiewać, żebrzący, skarżyć się i jęczeć? *Chod. Gesn.* 115. Choć się do niej

powrócił, chociaż przy niej śleczy, Ta przecię jak w te-sknocie skarży się i jęczy. *Zab.* 9, 259. *Ejssym.* W przeraźliwym całego ludu śleczeniu tylko słowo Numa roz-rznie było. *Stas. Num.* 2, 19. — ŚLEDNY, a, e, od śledzenia, szladowania, Spür. Psz ślednego częstym za uszy ciągnieniem na myślistwo zwyczaj. *Ezop.* 112; *Boh.* sljdný pes; *Vind.* slednik, sledni pefš, vohon, ovohli (cf. węc, wachać), savohliivi pefš; *Carn.* vishla, (ob. Wyżeł); *Croat.* sledni pész, czuczek (cf. czuć, cf. cuch), vishil; *Bosn.* pas sljednik; *Sorab.* 1. slednik; wyżeł; *Ross.* ишая собака, ищейная, ищия, ищейка. (*Vind.* sledni, fleni, polhedni, posledni sadni: posledni, zadny). ŚLEDZ, ia, m., ŚLEDZIK, a, m., *zdrbn.*; (*Ross.* сельдь, селедка, селедочка; *Eecl.* сельдь: sardela); *Dan.* sild; *Svec.* sill, (cf. nostr. sól, sóldek; *sed conferas odhuc nostrum* szlad, ślad, śledzić); *Boh.* herynk, slaneček, slaneček, slanečka, okolesk; *Slav.* herynk, harinek; *Sorab.* 2. herëg, jerëg; *Sorab.* 1. yerëy; *Carn.* arënk; *Vind.* aring, renga, flarik, ferdun; *Croat.* szerdun, szerdúniez, *vulg.* haring, harinecz; *Dal.* szardun, ringariba, inehyum; *Hung.* hering, heringetske, sóshal; *Rag.* renga, inehjün; *Slav.* aringa; *Bosn.* renga, oglghe, gbrimme, glisgice; *Germ.* der Häring; (*Lat.* halec, z *Greck.* ἄλις sól); *clupea harengus* *Linn.*; trze się w morzu, i wychodzi z pod lodu północnego morza w niewypowiedzianym mnóstwie. Śledzie przedniejsze Holenderskie, podlejsze Szwedzkie. *Zool.* 186. Wędzony śledź, bydlinek. *Wißlinf. Volck.* 592; *Vind.* v' foli ovlaſten flarik. — *Ross.* желѣзница *clupea alosa*, Clje. — Śledź Kamczadałski *Ross.* бѣлугъ. Śledzi ciąg, stado *Ross.* юпа. Zamiast ostryg, po pradziadowsku dawano śledziki. *Teat.* 55. d. 20. Będzie, nie będzie moim Atyś zięciem, Jak na wielkanoc tyle dbam, o śledzia. *Pot. Syl.* 595.

ŚLEDZIĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* sljiti; *Slav.* sljaim; *Sorab.* 1. sledžu, naszladuju *indago*, (ob. Naszladuje); *Carn.* sledim; (shlätam = macam); *Vind.* slediti, oflediti, ovohati, ofledovati; (safflediti, oflediti, fzhuiti, obzhuiti = pomiarkować; *Croat.* slediti, sledćiti, szledem sequor (ob. Naszladuje), *investigo*; *Bosn.* sliditi, shediti, nasledovati sequar, assector, persevero, sljedeechi perpetuus, assidus; *Slav.* sliditi sequi; *Rag.* shediti sequi, imitari, continuare; *Ross.* слѣдить, слѣжу, слѣдовать, послѣдить; (*Eecl.* послѣдую насладую); szladować, szladem szukać, isć w też tropy za kim; spüren, der Spür nachgeben. Czego po Podolu, jako psi śledzący, nie zbadała Wołosza! *Tward. Wł.* 110. Czystego przy dworze nie najdzie; by go też i ze psy śledzić miał. *Glicz. Wych.* 13. Chwałę nienawisć śledzi. *Pilch. Sall.* 215 (s-iga, przesladuje). Niekiedy mnie śledzono. *Teat.* 18, 152. (spiegowano). Śledzenie; *Ross.* слѣдование; śledztwo, indagaoya. ŚLEDZICIEL, a, m., który śledzi, der Auf-spürer; *Boh.* slednjik, sljdnik; *Slav.* wyhledawatel; *Sorab.* 1. sledźiczeř, naszledować. *Vind.* slednik, sledavez, jiskauz; *Croat.* sleditelj; *Bosn.* sljeditegl, sljednik, (sljednik sluga assecla, sljedeechi, sljeditegl, sljednik: naszladowca). W *rodz. żeńsk.* ŚLEDZICIELKA, *Sorab.* 1. sledźnicza, naszledowarka. (ŚLEDZIARZ a, m., ŚLEDZIO-

22. e, 4. Czuję nieugaszony apetyt do ucałowania ślepiąt twoich. *Teat.* 16. b, 6. Bystre ma ślepięta. *Zab.* 13, 285. *Treb.* ŚLEPKUGIEL, gła, m.; *Boh.* slepičak; sęp ślepy, bardzo młodego wzroku, *ossifragus*, der Goldgeyer. *Sienn. Wykł.* ŚLEPNAĆ; *Boh.* slepnacti; *Croat.* szlepem, oszlepel; *Ross.* слѣпнуть, ослѣпнуть; *ob.* Oslepnać, Olsnać. ŚLEPO *adv.*; *Boh.* slepě; *Vind.* flepu, flepotnu; *Croat.* szlepěčki, naszlepce; *Bosn.* na šipačku, šlpački; *Ross.* слѣпо; nie widząc, bez widzenia; *blind*, *ohne zu sehen*, *pr. et fig.* Niektóre zwierzęta ślepo się rodzą, jako psi, lwiąta, kocięta. *Sak. Probl.* 31. Ten, który za drugim ślepo idzie, nie nie znajduje, owszem ani szuka. *Pileh. Sen. list.* 275. Możesz to ślepo podpisać. *Teat.* 38, 249. bez zastanawiania, *blindlingš*. Ślepo się w niżej kocha. *Teat.* 52. d, 91. (zapamiętałe). Kobieta ta ślepo lgnie do oficerów. *Teat.* 21, 74. Ślepo się przywieszujesz, szalenie zakochanym jesteś. *Węg. Marm.* 1, 157. Ślepo, jak bydła, krew swoje wylewają. *Teat.* 45, 41. Pieniądze ślepo roztrwonione. *Teat.* 49. b, 60. Kupować na ślepo, kupować kota w worze *Rag.* kupovatti na slipeaku. ŚLEPONARODZONY, a, e, ślepy od urodzenia, *blindgeboren*. Rzecz niesłychana, aby kto otworzył oczy śleponarodzonego. *Rudz. Jan.* 9, 52. *Rej. Post. H h h* 6. ŚLEPONOCNY, a, e, który po zająściu słońca, choć przy świecy nie nie widzi. *Syr.* 199, *et Rej.* bey Licht blind. ŚLEPOPEDNY, a, e, bez rozważi ślepo pędzący, machający; *blindlingš* zujagend, *hinfürzend*. Kiedy przepaść ognista swą paszeczke rozwiiera, A dusze ślepopedne okrutnie pożera... *Zab.* 6, 176. *Min.* ŚLEPORODY, ŚLEPOROD, ŚLEPORODNY, a, e, ślepo narodzony, *blindgeboren*. Kret śleporody. *Tward. W. D.* 69. *Tward. Wl.* 178. Śleporodne sowy. *Kulig. Her.* 94. Śleporodowie Jezusa nie człowiekiem prostym być uznawali. *Bzow. Roz.* 68. — § Śleporod albo Śnieporod, *herb*; na mogile strzała z krzyżem między dwoma proporcami. *Kurop.* 5, 48. ŚLEPOTA, y, z.; *Boh.* et *Slov.* slepota; *Sorab.* 1. slepotež, (ślepcstwo *incitae*, ślepczina ubóstwo); *Carn.* slepotta, slepotya, slepust, *Vind.* flepota flepust; *Croat.* szlepōta, szlepōst; *Di.* szlipota; *Raz.* sljepos, sljepocchja, sljepillo, sljepomstvo; *Bosn.* sljepochja, sljepcha, sljepōst; *Ross.* слѣпота; *Ecol.* слѣпотствованіе; niewidomość, die *Blindheit*. Ślepota jest albo osłabienie, albo zdrętwienie żyły suchej ocznej, albo zgęstwienie, zsiadłość, wyschnięcie humorów wodnistej krystalowego i skłnogo, albo osłabienie lub stwardnienie błonki rogowej, jagodowej, siatkowej *Boh.* *Dyab.* 2, 164. Ślepota, ociemnienie człowieka przez zepsucie się skłannej wilgoci w oku, *glaucoma*. *Perz. Cyr.* 2, 172. Jasná slepota, *gutta serena*, der scharfe Staar, kiedy oczy są jasne, żadnąc najmniejszej zasłony na nich nie będzie, a przecie nie widzą *Syr.* 382, *Ross.* темная вода. Kurza ślepota, *nyctalopia*, gdy chory przy świecy nie nie widzi. *Comp. Med.* 16. (*Boh.* slepice; *Slov.* slepka, slepica = kura). — § *Fig.* Ślepota, osłepienie, zasłepienie; die *Blindheit*, *Verblendung*. Z pasy ją i ślepotą kocha. *Jabl. Tel.* 39. ŚLEPOWŁADNY, a, e, —

ie *adv.*, na oslep władnacy, *blindherrschend*, n p. Ślepowładna fortuna. *Pileh. Sen. list.* 298. ŚLEPOWRON, a, m., §. 1) nocny kruk, der *Nachtrabe*, die *Nachtschwalbe*, der *Ziegenmelker*. Jaskółka ślepowron, *hirundo caprimulgus*, ptak nie większy jak kos, kształtem podobny do kukulki; wieczorem tylko lata. Dawni mniemali, że on kozom mleko wysysa, zkąd go kozodojem nazwali. *Kluk. Zw.* 2, 264. Przed ślepowronem mały ptaszek leci, prowadząc go w noc. *Haur. Sk.* 108. Ślepowrony none. *Banial. J* 2 b. Ślepowrony kraczą. *ib.* J 5 b. Człowiek kłamliwy, jako ślepowron, światłości ścierpieć nie może. *Weresz. Reg.* 115. — §. 2) Ślepowron, *herb*; podkowa barkiem do góry, na niej krzyż, na tym kruk w pysku pierścien trzyma. *Kurop.* 5, 48. ein *Wappen*. ŚLEPUCHA, ob. Ślep'. ŚLEPY, a, e.; *Boh.* slepy, slepooký; *Slov.* slepi, slepý; *Sorab.* 1. slepé; *Carn.* slep; *Vind.* fliep, flep; *Croat.* szlep; *Dal.* szlip *Rag.* sljep; *Slav.* slip; (chorav, cf. chory); *Bosn.* slip, sljep; *Ross.* слѣпый; (*Elym.* forsau lep, cf. *Ross.* слѣпый; *Lat.* lippus; *sed. cf. Germ.* Schlaf; *Angl.* sleep); niewidzący, niewidomy, ciemny, *blind*, *phys. et moral.* Ślepy żebrak, daje się psu prowadzić. *Teat.* 20. b, 161. Chore to oczy są, które na światło patrzeć nie inogą; ale te ślepe, które nie widzą. *Gorn. Sen.* 157. Niechaj cię skarże pan, abys szród biała dnia macał, jako ślepy maca w ciemnościach. I. *Leop. Deut.* 28. (po omacku chodzić). Ślepym być *Ecol.* слѣпотствовати, слѣпотовати. Ślepy nikomu drogi nie pokaże. *Budn. Apoph.* 25. Ślepy wódz niedobry. *Cn. Ad.* 1019. *Slov.* slepe slepeho wedě. Ślepy, jeśliby ślepego prowadził, obadwa w dół wpadają. *W. Math.* 15, 14 *Sk. Kaz.* 275. *Slov. Prov.* Medzi slepimi silhawi kráalom biwa; między ślepymi zezowaty królem jest, (cf. trafi głupi na głupszego, co mu się dzieje). Ani ślepy o farbach, ani głuchy o dźwiękach sędzić mogą. *Modrz. Baz.* 548. Tak pleciesz właśnie, jak gdyby ślepy z przyrodzenia dawał zlanie o kolorach. *Torz.* 155. Nie ślepego po zwierciadle *Mącz.* Heretykowi pomaga imię chrześcijańskie jako łysemu grzebię, ślepego zwierciadło, głuchemu piszczek. *Birk. Exorb. E* 4 b. Muszę mu oczy otworzyć; musi być ślepy, że tego nie widzi. *Teat.* 22, 64. Gdzie jestem, nie widzę drogi, idziemy jak ślepe krety. *Teat.* 55 c, 108. Ludzie by kretowie ślepi na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *Sekl.* 27. Nowokrześcienie ślepszymi są niżeli kretowie, do ziemi oczy kryjąc, widzieć nie chcą, głuchszymi niżeli skała. *Gil. Pst.* 60 (Vd. *Phras.* Ślepi káker stiena = ślepy jak ściana). Ślepy dalej ujrzy. *Cn. Ad.* 1049. (chromy dalej zajdzie; wrzкомо nie widzi). Rzadki ślepy widzi. *Rys. Ad.* 60. To i ślepy jawno. *Modrz. Baz.* 457; *Ecol.* u sljepemu jawno cie. (*Slov. Phras.* Ślepi ge, kdo pres ričicu nē widi; ślepy jest, kto przez rzeszoto nie widzi). I ślepij kokoszy ziarno się nadarzy. *Pot. Arg.* 245. *Cn. Ad.* 1168. *Rys. Ad.* 55. Z trafunku ślepa kokosz na ziarno trafi. *Syxt. Szkl.* 200. I ślepij kurze trafi się ziarno. *Teat.* 14 b, 4; (*Slov.* i slepa kura nekdi na zrnko trafi; cf. *Slov. et Boh.* slepka, slepica = kura); szczęście ślepe; trafunek pod czas lepszy

niż rozum, samo się nawinęło). Czasem ślepa fortuna tam trafi, gdzie roztropność daleko się odstrzeli. *Pot. Arg.* 78. Ślepe szczęście w ręce lezie tym, którzy się na nim nie znają. *Teat.* 11, 159. *Slov.* ślepe szczęście. (*Vind* le mu je vřlepilú, nallepilú ślepe miał szczęście). Ślepa miłość. *Teat.* 5, 7. (zapamiętała, na oślepu idąca, nierozważna). Ślepy upor *Warg. Wal.* 185. Sprawy z ślepego zwyczaju pochodzące. *Bals. Niedz.* 1, 365. (z nierozumnego nałogu). Ślepy na umyśle, *Eecl.* цабноумный. Ludzie ci trzymają się ślepych swych zabobonów. *N. Pam.* 10, 7. (ciemnych, nieobjaśnionych). Noc ślepa. *Siem. Cyc.* 490. ciemna, niewidoma, eine finstere Nacht. Ślepa babka, gra, ob. Cinciu babka, blinde stih; *De f. err.* blindes Mäusel; mrzyk. *Volck.* 589. On z memi dalej w ślepą babkę, dalej w mrużka. *Teat.* 25, 14. Fortuna ślepa babkę grać z ludźmi lubi. Dziesięciu minie, jednego ułapi *Mm.* 70, 625 — 2) *Translat. varie:* Śkło nieprzeźroczyste, po naszymu mówiąc ślepe. *Torz.* 254. Śkło ślepe, tak wyglądać będzie, jak oblok biały. *ib.* 248. Hutnicy nazywają takie szkło, które brzydnieje, jakby po nim kto mleko polał, ślepym. *ib.* 147. Ślepy zamek, skryty, sztuczny z sprężynami, n. p. Po-ezeiwemu człowiekowi ani ślepych zamków, ani psa na łańcuchu, ani stróża nigdy nie trzeba; bo już stróżem u niego cnota. *Rej. Zw.* 155 b. Ślepa podłoga, ta, na której się daje druga podłoga, gładka lub talłowa. *Magier. Mskr.* der Blindboden. Kiszka ślepa, że tylko jedno ujście ma. *Krup.* 2, 40 der blinde Darm. Ślepe złote żyłki, nabrzmiałe, nie ciekące, zawarte. *Syr.* 687. die blinde goldne Ader. Ślepe ładunki, woreczki prochem tylko napełnione. *Jak. Art.* 1, 565. bez kul. Blinde Patronen. Ślepe rowy, przysute reduty. *Tward. Wł.* 181. Ślepe reduty. *ib.* 8. ukryte, skryte; blinde verdeckte Gräben und Reduten.

ŚLERA, SZLERA, SZLIRA, y, ż., n. p. Gruzły i zolzy pod szczekami na ślerach twarde. *Syr.* 1204. Gruzłom na ślerze pomoena gorezyca. *ib.* Zolzy za uszyna i pod szlerami. *ib.* 1299. Szlrom nabrzmiałym i napuchłym lekarstwo. *ib.* 885.?

ŚLIEZA, y, ż., SŁOZA, iza, eine Zähne; *Boh.* slza; *Eecl.* слъза; *Ross.* cleza. Iże wytargł dusze moją ze śmierci; oczy moje od ślez (*oculos meos a lacrimis eripuit*) *Ps.* *Mały.* str. 69. Nie masz przecz gościeu zles nad nami tracić. *J. Kchan. Fr.* 29. wyd. z r. 1584. A pomści się wzdychania i moich zles na niej *ib.* Borys skoro usłyszał brzęk zabójców swoich, począł ślozy puszczać, jak strumienie. *Stryjk* 152. (zły romić, l).

SLEZAK, SLEZACZKA, ob. Szlajak. ŚLEZIENNY, ob. Szlazowy. ŚLĘZENIE, ob. Złężenie, zlegnąć. ŚLIAZ, ob. Szlaz. ŚLICHA, ob. Szlech. ŚLICHTA, ŚLICHTOWAC, ob. Szlichta.

ŚLICZNOŚĆ, sei, ż.; *Boh.* slíčnost, lepota, krasa; (*Bosn.* slicnost, prilika *similitudo*; cf. podobny, cf. podobać się; *Rag.* slicnos, slikka forma, figura, slikka, sleje, lize, oblieje lice, twarz. slikkotvorstvo, malarstwo; *Eecl.* сличіе, приличность, пристойность, согіаціе *convenientia*, *congruitas*; *Ross.* приличіе, приличество, приличность, przystojność); (*Etym.* lice, oblieze, cf. *Ger.* gleifien

lśnić; *Notfer* glizeme; *Boxhorn* elizzan); piękność; (*Rag.* ghizla; *Carn.* salost), die Schönheit. Cokolwiek miał okrasy w sobie świat wesoly, Cokolwiek zdobyć mogły śliczności żywiły, Wszystkie na twą osobę przyrodzenie złało. *Zimor. Śiel.* 190. Stańca panienska bardzo piękna przed sądem, wnet się sędzia ślicznością jej w nieuczeziwą myśl uwikłał *Sk. Życ.* 1, 505. Pełnaś łaski, pełna wdzięczności; na żądanej ci śliczności nie schodzi. *Sk. Kaz.* 557. *Warg. Wal.* 94. Młodzieńcy i panny porozniemagały się, a ona śliczność niewiast ich, zimentowała się. *Leop.* i *Mach.* 1, 27. Topaz jest kamień osobnej piękności, który wszystkich kamieni ma w sobie śliczności. *Pap. Kol. D.* ŚLICZNY, a, e, ŚLICZNE adu., ŚLICZNIUCHNY intens.; *Boh.* slíčný, heský, hezký, bezaunký; *Carn.* sale, salu; *Rag.* ghizlav; *Ross.* благообразный; piękny, jódni; (*Sorab.* 1. lefny ozdoby, lesznó blandus, ob. Oblesny; *Carn.* lizhne, perlizhne, obliezne, przyjemny; *Bosn.* shejan, prilijan *similis*; *Rag.* slicjan, slicni *congruens*, prilieni, pristojni *conueniens*; *Ross.* добротный kształny, слншый stosowny; *Eecl.* сличный, приличный *conueniens*, idoneus, вселичный, весьма приличный, согласный и приятный bardzo przystojny). Ciesła rzeźniął prawidło, i wyformował go piłą, wymierzył go węgielnicą i cerklem otoczył, i uczynił obraz mężki, jakoby ślicznego człowieka. *Leop. Jez.* 44, 15. (kształtnego). Gdy śliczne oczy swoje ku mnie zwraca, Przyjemna zaraz sercu spokojność przywraca. *Szym. S.* W. 66. *Żebr. Ow.* 559. Śliczny, choć małuski. *Pieśń. Kat.* 50. Dzewezyna ślicznuchna. *Teat.* 11, 40. Legat przystojną chwałę u wszystkich z ustanowienia tak ślicznego pokoju odniósł; *pulchra pax.* *Krom.* 678. — §. *Iron.* Śliczne, śliczne, w oczy mi mówisz, że się w inszej koehasz. *Teat.* 55. b, 56. Za życia chesz mi jeszcze wydzierać majątek, Ah to przesliczna miłość, to piękny początek. *Nieme. P. P.* 91. A śliczny ptak z Jegowości, śliczny! odpowiesz mi We Pan za wszystko. *Teat.* 14, 169.

ŚLIFA, ob. Szlifa. ŚLIFOWAĆ, ob. Szlifować.

ŚLIMACZY, a, e, ŚLIMAKOWY, a, e, od ślimaka; *Boh.* hlemeyzdový; *Rag.* spuuxij, Шпудецу. Ślimacza skorupa *Cn. Th.* 1016, *Bosn.* spusgnica; *Rag.* spuuxniza; *Carn.* povshova lopina, daš Špudcebanuš. Ślimaczy sad *Croat.* pusarnicza. Linie ślimakowe, spirales, od swęj figury, podobnej do skorupy ślimaka zwane. *Snad. Aly.* 2, 188. *Ross.* улитковый. ŚLIMACZYĆ *med. nietok.*, ślinić, salgoć wypuszczać ślinna; *šleimen*, Шлеим von jib gellen. Świerzb bywa też wilgotny, ślimaczacy. *Haur.* Sk. 591. ŚLIMAK, a, m, ŚLIMACZEK, czka, m., dem.; *Boh.* slimak, hlemeyzd, šnek, plž, (plžki *lubricus*, slizki, ob. Pełzać); *Sov.* slimak, slymak, sliniak, zemský hlemegžd; *Sorab.* 1. flinik, flink, sehlnk; *Sorab.* 2. fehnikka, *Carn.* povsh, polsh, (povske, slizki); *Vind.* pouth, th-novez, hishonofez; *Croat.* pús, pusek, pušiez; *Dal.* szpux, szpus, zpuus; *Bosn.* púsg, spúsg, spusgjak; *Slav.* púx; *Rig.* spúx, spuxiech, vótk, narikla; *Ross.* слизень, улитка, улитка; *Eecl.* зелвь, зельв, слизень, (*Ross et Eecl.* зельв, žólw); cf. *Lat.* limax; *Ital.* lu-

maca; cf. ślizki, ślizgać, cf. ślina); (cf. *Lat.* limus; cf. *Germ.* Schlamm); die Schlamm, besonders Erdschlamm. Ślimaki nagie bez skorup żyją na łąkach przy miejscach wilgotnych. *Zool.* 93; te od niektórych pomrowie zwane. *Kluk. Zw.* 4, 495, (*Rag.* gollu spůx, gollch, slinavaz, balavaz) Ślimak morski (*Bosn.* volujak, spůsg morskij). W domu jak ślimak siedzisz zasklepiiony. *Teot.* 52. d, 19 (domator). — *Fig.* Ja chociażbym do śmierci miał być mizerakiem, Wolę być lwem w nieszczęściu, niż w szczęściu ślimakiem. *Węg. Mskr.* czołgającym się, podłym. — *Ż.* Pewny bieg na koniu. ślimak. *Hipp.* 44. (wężykowate wybieganie). **ŚLIMAKORODNY n. p. Abyd. *Otw. Wieg.* 385. Schneckenzeugend.

ŚLINA, y, ż., ŚLINKA, i, ż., *demin.*; *Boh.* slina; *Slov.* slina, šlam; *Sorab.* 1. slina; *Sorab.* 2. szlina; *Carn.* slina, shlem, plunk, *Vind.* slina, fline, shleme, slinouje, flemovina, plavotina, plunek, pluez; *Croat.* szlina; *Slav.* slina, pljunka, rakotak; *Bosn.* slinna, pgljuotina; *Rag.* slinna, sopolina, (cf. sopol); *Ross.* слюна, слюна, слюнка, мокротина, охракъ, (cf. mokrość, cf. charkocina); (cf. *Græc.* σάλωv; *Lat.* limus; *Germ.* Schlamm; *Nied.* Schlamm; *Svec.* sleni; *Angl.* slim; cf. szlam); der Speichel, saliva, wodnista i nieco mydlasta cieczka, która z gruczołków w gębie będących ustawicznie się sączy. *Zool.* 50. *Kirch.* 49. (plwociny). Szurowanie gębusi, uśmiechanie, podrygi i cedzenie ślunki, nie wprawia nas w dobrą opinią. *Mon.* 70, 159. Mówi leda co, co ślina do gęby przyniesie. *Cu. Ad.* 320: *quidquid in buccam venit; er redet, maş ihm vorş Maul fommt*; *Sov.* co na gazik pridę. Bez haczenia, co im ślina do ust przyniosła, pisal. *Stryjk.* 254. *Simon. Siet.* 99. *Ossol. Dyar.* 29. *Chrośe. Ow.* 168. Gęba jego paple szumnym tonem, Co jej przypłylnie z ślinami, *Zab.* 12, 84. Oboje beszta, tantę klepą zowie, Tego też także jakoś, co zła ślina powie. *Zab.* 9, 66. Prosi, aby jej snu nie miał za lada Płonny progostyk i znakomą ślinę. *Chrośe. Luk.* 2, 90. za dym, wiatr, bajkę, fraszkę, lerer Dumst. — *Ż.* Ślinka na co, apetyt wielki do czego, skoma, oskoma, piszczenie zębów na to, co drugi je, (ob. Oskoma); großer Appetit zu etwas, wenn einem der Mund wenaß wäffert; cf. *Carn.* slady se meni; cf. *Slov.* až mi slini na to z ust tēu. — Ślinę połykać. *Pot. Arg.* 759. Japę lizać, apetyt wzbudzony w sobie tłumieć, gryźć się wewnątrz z uchybionego skutku; den Speichel verschlucken, sich hürnen wegen fehlgeschlagener Hoffnung. Niech ślunki połyka, Kto zaspal; a kto odniósł, niech ma i wykrzyka. *Simon. Siet.* 19. Straciwszy bez profitu wstyd, połknęła ślunki. *Min. Ryt.* 5, 123. Czeze ślunki połyka. *Pot. Syl.* 295. Skąpiec on, żeby pełnej nie uszczuplił skrzynki, Wulzac gdy drudzy jedzą, czeze połyka ślunki. *Pot. Jow.* 25. O głodzie ślunki połykają. *Teat.* 6. b, 80. Darwo tylko ślunki połykają. *Past. Fid.* 5 ŚLINIAK, a, m; *Vind.* slinovez; *Bosn.* slinnavaç; *Rag.* slinnavaç; *Ross.* слинный, слюный, слюняна; co się ślini mówią; plwacz. *Cu. Th.* 716. ein Geiferer, Speyer. Plwacz nie obycajny, śliniak. *Cu. Ad.* 860. ŚLINIANY, ŚLINIASTY, ŚLINNY, a, e, od śliny, pełen śliny; Speichel, voll Spei-

chel; do śliny podobny, speichelartig; *Carn.* shlemast; *Vind.* slinast, slinou; *Croat.* szlinav; *Rag.* slinnav, sopolast; *Ross.* слинный, слюноватый, мокротный, мокротный. W bokach gardła są dwie ślune jagody albo migdały śliniaste. *Kirch.* 49. *Wejch.* 178. Gruczołki śliniane ślinę oddzielają. *Krup.* 2, 542. Guziki albo gruczołki śliniaste. *Kirch.* 48. (mandle). Ślune ziele, ob. Zębne ziele. *Syr.* 160. ŚLINIĆ cz. *niedok.*, uślinić *dok.*; *Boh.* sliniti; *Sorab.* 2. szlinisch, (slinisch sparzyć); *Sorab.* 1. slinu; *Carn.* slineti; *Vind.* sliniti, sline zediti, shleme mati, shleme narediti; *Croat.* szlinem; *Rag.* et *Bosn.* sliniti; *Ross.* слинить, слюнить, (cf. *Lat.* linio); slimaczyć, ośliniać; bespeicheln, mit Speichel beugen, begeistern. Pies rzucony kamień, nie mogąc zgryzć, ślini. *Pot. Zac.* 65. Kieł uślinił, jak wieprz dziwoki. *Miask. Ryt.* 2, 42. Uślinił mię, gościami żwawemi natryksał, naszturchał. *Mon.* 70, 65. Tam morze ziemię albo nurza w szumie, Albo rościna i w brzegach ją ślini. *Chrośe. Luk.* 68. Duch nieczysty rzucać ją, ślinić, rozdzierać i dusić począł. *Sk. Żyw.* 2, 558. Żły duch porywa go i roztrąca z uślinieniem. *W. Luc.* 9, 59. ŚLINIĆ się *rec.*, ślinę około siebie wypuszczać, się begeistern, vor dem Munde schäumen. Upadłszy na ziemię, przewracał się, ślinąc się. *W. Mare.* 9, 19. Współ z świeżą krwią, pianą szumiącą się ślini. *Otw. Ow.* 518. Te staropolskie dzięki perory, co to się śliniac krzyczą, że za ich pradziadów więcej bywało szczęścia. *Teat.* 48. b, 29. Pacierz trzepioce, uślniwszy się, bez wszelkiej uwagi. *Opal. Sat.* 119. — *Medic.* Ślinienie, sposób kuracy śliniaciej, salivatio. *Perz. Lek.* 2, 21. et 24. die Speichelfeur. ŚLINO-GORZ, u, m, dawica, wrzód, który gardło zalega. *Sienn.* 519. et 565. *Śleszk. Ped.* 75. *angina.* *Syr.* 719; bolaćka w gardle, skwinanęca. *Urzed.* 425. *Synauche.* zgaga, ślinogorz niektórzy własniej zowią. *Marz.* Nabrzniałość gardła w ślinogorzu przychodzi czasem do takowego stopnia, że zatkawszy gardło pacjenta, udusić go potrafi. *Perz. Cyr.* 2, 205. *Boh.* záha (cf. zgaga), přym w hrdle; *Slov.* založenj, otečenj hrdla; *Carn.* gerloviza, gerlovna, kushar; *Vind.* zhefluh, kefluh; *Croat.* gusebani; *Dal.* garłowicza; *Rag.* garloviza, zádaviza, záduseniza; *Ross.* слюмотечение, die Speichelfrantheit, Bränne, (cf. srebrogorz). ŚLINOGORZOWATY, a, e. — o *adv.*, ślinogorzem zarazony, die Bränne habend. Lekarstwo świniom ślinogorzowatym *Syr.* 719.

ŚLIPIE, ŚLIPIETA, ob. Ślepie. ŚLISKI etc., ob. Ślizki. — (ŚLISZĘ, arefacio. *Marz.*, forson suszę). — ŚLITADA, ob. Szechtada.

ŚLIWA, y, ż., ŚLIWKA, i, ż., ŚLIWECZKA, i, ż., *demin.*; *Boh.* sliva, slivka; *Morav.* karlátka; *Sorab.* 2. slüwa, szluwa, szlöwa; *Sorab.* 1. slówka, szłowka; *Carn.* sliva, (shv, slivast sublividus), zheshpla (Obd. Zweischepe), zibara; *Vind.* sliva, zibara; *Croat.* szliva, szhvieza; *Hung.* szilva, szilvafa; *Dal.* szliva; *Bosn.* sliva; *Rag.* sliva; *Slav.* shljiva; *Ross.* слива, сливка, сливочка, сливина, (*Etyl.* cf. *Germ.* Schlebe; *Svec.* slä; *Angl.* sloe; cf. *Ross.* слевный 1. zlevny zlavny (cf. zlewać, zlać), 2. slivny); *prunus*, drzewo, ŚLIWINA, (*Slav.* shljivovo dërvo; *Vind.*

liwnik, Miunu drevo; Sorab. 1. sloweżžina); i owoc, die Pflaume, der Baum und die Frucht. Śliwy w południowych stronach Kraju naszego za dzikorosnące poczytane być mogą; drzewo mierniej wielkości; stolarze drzewa tego do wysadzanych robot używają. *Kluk. Rosl.* 2, 46. Za granicą różnice czynią między Zwetschen (cf. śwestka, szczwaczka), a Pflaumen; u nas to wszystko idzie pod jednym imieniem śliw. *Kluk. Rosl.* 1, 146. Owoce śliwy, śliwką zwany, mięsiasty i soczysty, zawiera w pośrodku płaskowatą pestkę nasienną. *Kluk. Rosl.* 2, 46. Śliwka leśna, Carn. slweza. Śliwki zielone, Carn. verdähe. Śliwka końska, kobyła, Boh. bluma, liušice; Carn. slhterbönel, Reßpflaume. Śliwy suszone Ross. чепноцавз, adj. чепноцавнуи, Psie śliwy. *Perz Lek.* 157. (psiaraki, Hundepflaumen, cf. lubaszki). Nizae ci śliwa, gdy otrzęsa śliwy. *Biak D 4 b.* (półki z ciebie korzystać mają, półki twoje ciebie znają). Wzdy to u nas, jak śliwkę połknąć. *Rej. Post. L 1 1* (gładziuteńko odbywają, za miła, łatwa rzecz mają). On to jak najśłodsza śliwkę, tak nadobnie połknie. *Rej. Zw.* 96. (Slov. Prov. Pitali sa ho o slivach, a on odpovedel o lubach; pytali się go o śliwki, a on odpowiedział o lubkach: cf. ja o Pawle, a ty o Gawle). W głowie jak po śliwkach, znać ci wino sprawiło te we łbie zawroty. *Zabl Amf.* 83. *Teut.* 18. b, 25. ib. 24. c, 68. wäfte, öde im Kopfe; (cf. Boh. bluma; głupiec). — § Jedwabne śliwki sebasteny. *Syr.* 795. et 978. Sebesten, Brustbeeren. Węgierskie śliwki, Damasceny *Urząd* 375. Damascener Pflaumen. Śliwki, które jujubami zowią. *Syr.* 1055, (ob Jujuba). Szpacze śliwki, cornus, Herlifen, Kernenblau. *Sienn. Wykl.*, ob. Dereń. ŚLIWCZANKA, r, ż., połówka śliwczana, garus, galas śliwczany. X. Kom., Pflaumenuppe, Pflaumentrey. ŚLIWCZANY, a, e, z śliwki, von Pflaumen, Zwetschen. Wina jabłeczane, śliwczane. *Krup.* 5. 695. Śliwczane powidło, Carn. zheshplorz. Śliwczana wódka, Croat. szlivovicza; Oester. Schliwowitz. ŚLIWIĆ się recipr.; Boh. slivat se; zlewać się, o krostach, zusammen fließen, von Blattern. Od parchu będzie się psu śliwka skóra. *Ostrov. Mysl.* 25. Jesliby się pecherze na języku śliwki, tedy tym lekarstwem zgosisz rychło. *Senu.* 469. Ze krosty i wrzody śliwkie, tak francowate, jako i inne, to lekarstwo goi. *Syr.* 456. Krosty śliwkie sprosno, jako w trędowatych. *ib.* 865. ŚLIWINA, ob. Śliwa drzewo, Pflaumenholz. ŚLIWKA, ob. Śliwa owoc; ŚLIWCZKA. — ŚLIWNICA, y, ż., gatunek wafki, ulva pruniformis. *Kluk. Dykc.* 5, 140. die pflaumenartige Wasser-gallerte, die See-pflaume. ŚLIWNIK, a, m.; Ross. славнякъ, prunclum, *Cn. Th.* 1017. der Pflaumengarten; Sorab. 1. Hlowkowna; Rag. slviseto; Slav. slivovik; Croat. szlivnik, szhivovje, szhivische; Hung. szilvas. ŚLIWNY, ŚLIWOWY, a, e; Boh. slwowy; Ross. славный; od śliw od śliwek, Pflaumen. Płoty z drzewa śliwego. *Cresc.* 591. Jagody śliwne mało tuczą człowieka. *Cresc.* 591. ŚLIWOBRUNATNY, a, e, n p. Śliwobrunatna barwa. *Syr.* 15. brunatnoblawa, pflaumenblau. ŚLIWORZECH, nuciprunum *Plin. II. N.* 15, 15

ŚLIŻ, a, m., ŚLIŻYK, a, m., dem., cobitis, mała ryłka, mniejsza od kielbna, jemu bardzo podobna. *Kluk. Zw.* 5, 175;

kadłub ma walcowaty. *Zool.* 182. die Schmerle, der Schmerling, ein fleiner Fisch; Slov. sliz, slizak; Boh. mřenek; Sorab. 1. szlisch; Carn. karhela; Vind. kazuela; Ross. роэль. Brzegi moje Tagus liże, Gdzie po kruszcu grają śliże. *Miask. Ryb.* 2, 150. ŚLIZAC się, ŚLIZAC się recipr. niedok.; Boh. klauzati, klauzavam, klauznauti; Sorab. 1. finëkam szo, (cf. mknąć); Carn. dërkam, dërsam sê, povseti, povim; Vind. derkati, derzham, derzhati, derknti, sderknti, spodleteti; Bosn. s lizato, popustise, popuznati, puznati, (ob. Pożnać); Croat. zklizamsze, szmeczamsze; Ross. скользить; Eccl. пополазюца; igrając po ledzie się posuwać, auf dem Eise gleiten, (glitfen; Gall. glesser; Niederl. slijden, slijdren). Gdy rzeki ujmą kryształowe lody, Dzieci się po nich bezpiecznie ślizają. *P. Kaban. Jer.* 565. — Śmilitter: Wąż chyttry najszteczniejsz się ślizga. *Przyb. Milt.* 115. (posuwa się ślizgając). — Ślizać się nicieże, z trafunku, uslizgać się contin, sliznąć się jednok. niedok., usliznać się dok., gleiten, ausgleiten. Bez kroku upewnionego nie potrafisz tylko się ślizgać ustawicznie. *Teat.* 49. b, 51. Kiedy się pijanemu zachce w tanek, alisci się śliza, jako kozieł po ledzie. *Rej. Zw.* 62. Nie się nie ślizaj na tej gołodzi, stój przed się mocno przy oym przedsięwzięciu swoim. *Rej. Zw.* 26 b. Skarże z rąf na rafe, w tym noga mu się uslizga, pogrąza go woda. *Stis. Num.* 2, 47. — Moral. Często człowiek się w rozumie swym usliznie. *Pot. Porz.* 27. poszkapi. ŚLIZAWICA, ŚLIZGAWICA, y, ż., ŚLIZAWKA, ŚLIZGAWKA, i, ż., gdzie się ślizgają, miejsce ślizkie na ledzie: eine glatte Fläche auf dem Eise zum Gleiten, (die. Glitfläche; Bon. klauzaka; Carn. drizh; Vind. derkalza, derkalithe; Ross. каторк. Będzie im droga ich, jako ślizawice w inroku. *Budu. Jer.* 25, 12. Niech będzie droga nieczłowieczna ciemnością i ślizawka. W *Ps.* 54, 6. *Indz. Jer.* 25, 12. *Buk. Koz. Ob. L.* 2 b. Niech ślizawice i dmy niespełzone ich drogi będą. *J. Kaban. Ps.* 46. Przez czyste ślizgawice nogi sobie zrywają. *Torz.* 24. (przez czyste ślizganie się). ŚLIZEC neutr. niedok. Ross. езвзть; szkzikim się stać, wilgnąć; schlüpfzig, feucht werden. Po wieprzach buczygą karmionych słonina się w długim dymie umniejsza i śliżeje. *Kluk. Zw.* 4, 289. ŚLIZIRN, herb; na tarczy świat, na nim krzyż, na bełnie ręk, w łokciu strzala przeszyla. *Kurcz.* 5, 48. Name eines Wappens. ŚLIZGACZ, a, m., który się ślizga, der Gleiter, Glitfder auf dem Eise; Ross. катализатор. ŚLIZKI, ŚLIZSKI, a, ie, ŚLIZKO, ŚLIZKO *altreth*; Ich. slzký, slzký, plzký (plż śluzak, ob. Pożnać), klzký; Slov. slský, klzký, plský; Sorab. 1. smëkwo, (cf. smyk, mknąć; Carn. povske, (povsh; Śluzak qu. r); Vind. pousek, pouisko, puskki, spuslin, sderkln; Croat. szkuzek, sekalen, zklizzek, puzek, zklizhy, glizek, sekalek, puzyiv, pulserhe, popuzlyiv, poskalyiv, szkuzek; *Iicq.* puzyiv, puzyhy, plaziv; Bosn. puzyiv, puzyvo, popuziv, sklizvo, sklizo; Ross. славкий, склизкий, скользкий, скользот; Eccl. славкий, еволзкий, ползкий, ползокъ, поползочевенн; *Ltym.* cf. liznã, lsmé, cf. leze, zlezé; cf. *term.* alenun, glatt; cf. *Græc.* γλισχρός, λείος; *Lat.* laevis); schlüpfzig, glatt,

propr. et transl. Gdzie stąpi, owo wszędzie ślizko. *Tward. Wł.* 56. Po ślizkich uboczach koniem się rozpierać. *ib.* 87. Już chorob dusznych pozbyli; ale jeszcze namietności nie podbili, i na śliskim jeszcze stoją. *Pileh. Sen. list.* 2, 252. (na niepewnej drodze, na słabych nogach). Z każdej nam strony było bardzo ślizko. *Chrośc. Job.* 200. niebezpieczny, miślić, gefährlich. Ślisy jesteśmy bardzo w naszym rozumieniu *Bach. Ep.* 61. płytey, niegruntowni; oberflächlich, schwankend. ŚLIZKOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* plzkost; *Carn.* polskust, opposlust; *Vind.* pouuskust, sderklivost, spuslivost; *Croat.* zkliszkocha, glizkocha, skł; *Ross.* слизкость, сколькость: 1) gładkość drogi, gdzie się pośliznąć można; die Schlüpfrigkeit, Glätte. Ślizkość lodu. *Tr.* Ślizkość abo ślamowatość bywa wyciążniona z nasienia ślazu. *Syr.* 820. — *Transl.* Niepewność, die Unzuverlässigkeit, Mangel der Festigkeit. O Moldawii jakoby nie dbali, uprzykrzywszy niewiarę i ślizkość narodu. *Tward. Wł.* 56. Wszyseyśmy grzeszni, a ciałem i ślizkością do grzechu obłożeni. *Sk. Żyw.* 2, 21. (przedkością do grzechu). — 2) Ślizkość, rzecz jaka ślizka, n. p. mustość; etwas Schlüpfriges, Schmieriges, Fettes. Smarowanie ślizkościami wszelkimi na goździec pomocne. *Petr. Wod.* 22. ŚLNIAK, a, m., grzyb, borowik, podhrzeźniak. *Jundz.* 564. eine Art Pilze oder Erdschwämme. ŚLNIC, ob. Lśnić.

SŁOBODA, ob. Swoboda. SŁOCHIAĆ, ob. Szlachać.

SŁÓD, u, m.; *Boh.* slad; *Slov.* slad; *Sorab.* 2 szlod; *Sorab.* 1. fwód; *Vind.*avad; *Carn.* melya; *Ross.* солодъ, (солодъть, разсолодъть 1) dostać smaku przykrosłodkiego, drożkiego; 2) mdleć z goraca): słód, daś Mał. Słód jest zboże zmoczone, a gdy kiełki puści, ususzone, najpospoliej jęczmień, często pszenica etc. *Kluk. Rosł.* 5, 266 et 156. Jęczmień przerabiają na słód, t. j. moczą go naprzód w wodzie zimnej najśłodziej i najlżejszej. *N. Pam.* 6, 507. Słód roszeć, ob. Roszeć. SŁODECZNY, a, e, *mulseus. Macz.*, słodyczą zaprawny, pełen słodyczy, süß angenehm. SŁODEK, dka, m., rodzaj ryb małych, do którego sardale należą, eine Art Fische, wormiter die Sardellen geboren. (*Etym.* cf. sledz). Od beczki sładrów, słodków po gr. 6. *Vol. Leg.* 5, 658. SŁODKAWY, SŁODKOWATY, a, e, — o *adverb.*; *Sorab.* 1. naszwólk; *Vnl.* sladkoviten, oflasten, sladkoten, naflasten; *Bosn.* na latki, poslatki, posladak, poslatko, naslatko; *Ross.* сладковатый, сладковатый, сладкий; *subdulcis. Cn. Th.* 1018, süßlich, etwas süß. Wywają niektóre potrawy słodkawe, ale nie zgoła słodkie, drugie gorzkawe, drugie też bardzo słodkie. *Syxt. Szkl.* 101. SŁODKAWOŚĆ, ści, ż., mierna słodkość, die Süßlichkeit; *Vind.* sladkovitnost, sladkota, naflastnost, oflastnost; *Ross.* сладковатость, сладимость. SŁODKI, a, ie, SŁODSZY *Compar.*; SŁODZIUCHNY, SŁODZIUCZKI, SŁODZIUTKI, SŁODZIUTENKI *intensiv.*; SŁODKO *adverb.*, SŁODZIEJ *Compar. adverb.*; (*Boh.* sladky, sladce; *Slov.* sladki, slatký; *Sorab.* 2. szlotki; *Sorab.* 1. szlotki, fwódkki, fwódkuzki; *Carn.* slatk, slajshie, (sladn voluptuosus, slady se meni = pożalliwość mam); *Vind.* fladek, flaisli, flatko, sterden, sterdenast, lubesniu, (cf. lubie-

żny); *Croat.* sládlék, szlaszten, szlajshi, szlaji; *Bosn.* sladak, slatki; *Hag.* sládak; (*Slav.* nasladjiv = rozkoszny); *Ross.* сладокъ, сладкий, сладенький, сладехонный, сладковый, (cf. сладостный wdzięczny); (cf. *Germ.* süßlich; *Svec.* sleka; *Isl.* sleika lizać, leffen; cf. *Graec.* γλυκός; *oppos.* kwaśny); słodki, süß. Słodki miód. *Dwor. B.* 2 Studnie te mają wody takie, iż gdy morze ustępuje, tedy są słone, a kiedy wzbiera, bywają słodziuchne. *Boter.* 242. Potrawy bardzo słodkie nazywają niektórzy po Polsku drojkie. *Syxt. Szkl.* 101. Słodki jak chrzan. *Cn. Ad.* 1050. (słodkogorzki). Słodki korzeń, ob. Lakryeya, Lukreya. — Słodkie drzewo, ob. Obrotnica. — Słodkie strącze, ob. s. Jana chleb. — Słodki strup, ob. Strup. — 2. *Transl. fig.* Miły, przyjemny; *Ross.* манящий, (cf. manna, cf. mamić); süß, lieblich, angenehm. Ma dyabeł dosyć eukru, i grzech czyni słodkim. *Pot. Arg.* 401. Słodko pamiętać, co gorzko było cierpieć. *Żegl. Ad.* 225. Co niegdyś było gorzko wytrzymywać, to pospolicie słodko opowiadać. *Pileh. Sen. list.* 2, 281. Nadto mi jest słodko ciebie słuchać. *Teat.* 41, 55. Słodko umierać dla całości narodu. *Stas. Num.* 2, 52. Słodka kompania. *Mon.* 64, 14. Jakoż to słodki pan każdemu i miłosierny. *W. Post. Mn.* 581. Najśłodszy Jezusie! — Nieczuły, ani lzy, ani prosby słodkie mogą go wzruszyć. *Teat.* 42, d, B. Kładzie jej w ucho słodziuchne słoweczka. *Teat.* 55, b, 55. Słodziuchny, *dulciculus. Macz.*; *admodum dulcis. Cn. Th.* 1019. Mna słodziuchna. *Teat.* 17, 151. Słodkie karteczki od amantów. *Teat.* 39, 7. Słodki bilecik. *Teat.* 14, 6 i. Uszu naszych żaden głos słodziej nie pieści. Jak chwalebne o naszych uczynkach powieści. *Przyb. Luz.* 168. "SŁODKOBZRMIĄCY, a, e, süßtötend; *Erel.* сладкоразный. Panu na słodkobrzmiących cytarach grajcie. *J. Kaban. Ps.* 211. Słodkobrzmiąca lutnia Amfiona. *Hor.* 2, 90. *Min. Zimor. Siel.* 285. *Zab.* 7, 151. *Weg.* Febie, na lutni mistrzu słodkobrzmiącej. *Mon.* 70, 552. Kaljope słodkobrzmiące struny wielkim przebieży palecem. *Zebr. Ow.* 115 (*Erel.* сладкоразие harmonia). "SŁODKOCUKROWY, a, e, n. p. Słodkoeukrowe słowa. *Auszp.* 94. zucker süß. SŁODKOGORZKI, a, ie, SŁODKOGORZKO *adverb.*, bitter süß, süß und bitter. Żywot dworski słodkogorzki. *Cn. Ad.* 222 (świetna niewola, nędza; strojno, ale głodno) Słodkogorzko, gorzkosłodko; słodzi, ale szkodzi; słodki jak chrzan. *Cn. Ad.* 1050. SŁODKOGORZ, botan., gatunek psinki; *solanum dulcamara. Kluk. Dyk.* 5, 35; *Ross.* ясликъ, полевая, еорочья ягода. несея гроздь, дьямляка, Bitter süß, Je länger, je lieber, süßlichaiten. "SŁODKOGROŃNY, a, e, n. p. Słodkogroone wmo. *Stryjk. praef.* süßbeerig, süßtraubig. "SŁODKOGROŹNY, a, e, n. p. Słodkogroźna mina. *Teat.* 14, 152 süßbräunend. "SŁODKOJEKI n. p. Eolskiej cytry brzek. *Hor.* 2, 215 *Kniaź.*, süßeritzend. SŁODKOKORZÉNNY, a, e, *Mon.* 75, 440. süßwurzlig, süßgewürzt. SŁODKOKWAŚNY, a, e; *Ross.* сладковислый, süßsauer, sauer süß. "SŁODKOMÓWNOŚĆ n. p. Grecka. *Pileh. Sall.* 226; *Ross.* сладкоречие; *Erel.* сладкоразгование, сладкостазие Wohlredenheit, Süßredenheit. SŁODKOMÓWNY, *dulciloquus*, wdzięcznomówny. *Macz.*, *Ross.* сладкоречи-

мый, сладкоглагольный: *Ecl.* сладкословесный, медо-
 лзычный, süßredend, süßtönd. Słodkomowny hymn. *Zimor. Siel.* 172. Chceć za belym Nazonem Zmiećczyć
 Cezara Słodkomownym tonem. *Zab.* 14, 384. Człowiek
 słodkomowny, *Ecl.* вретель, сладкоглагольный чело-
 вѣкъ; (cf. *Croat.* szlادkobuzecz = *parasitus*, *f.* szlادkobuzka, (cf. buzia); szlادkobuzni = *pochlebnij*). "SŁODKOMRUCZNY, a, e, n. p. Słodkomruczne wód potoki. *Bud. Ost. A* 5. Iieblid mirmelnd. Strumyk mały słodkomrucznym szemrze biegiem. *Zab.* 7, 286. Słodkomruczna wiola. *Kchow.* 155. "SŁODKONUDNY n. p. ogień miłości. *Zab.* 13, 27. *Kniaż*, Iieblid quälend. SŁODKOPACINACY, SŁODKOWONNY, a, e; *Ecl.* сладкодумный, сладкоуханный, süßdunstend. "SŁODKOPHENNY, a, e, n. p. Słodkopienne usta. *Zehr. Ow.* 269. mle spiewające; *Ecl.* сладкопѣшный *dulcisonus*, сладкопою *dulce cano*. "SŁODKOPŁODNY, a, e, n. p. Słodkopłodne drzewa. *Nar. Dz.* 1, 64. słodki owoc noszące, süßbefruchtete Bäume; *Ecl.* сладкоплодный *Græc.* ἰδὲζαροπος. "SŁODKOPŁYNNY, a, e, n. p. Słodkopłynne dni trawie. *Zab.* 15, 294. süß darin fließend. Z ust jej nie trudno dostać Słów słodkopłynnych, w których jadowna Niespodziewana trucizna ukryta. *Mon.* 75 694. "SŁODKORYMNY, a, e, n. p. Słodkorymne głosy z ust wdzięcznych Muzy wychodziły. *Zab.* 9, 582. süßdichtend. Wszakże pomiędzy rozrywki miłemi i słodkorymnej Muzy nie pomniataj. *Hor.* 1, 51. *Kniaż*. SŁODKOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* sładkost; *Slov.* sladkost; *Sorab.* 1. swodkofez; *Carn.* sladkust; *Vind.* fladkuest, fladkust, (fladkust *desiderium*, *voluptas*); *Croat.* szlادkócia, (naszladnozt = rozkosz); *Bosn.* sladost, slatkost, slát; *Rag.* slatkos, sladost, naslada, slaas; *Ross.* сладкость, сладостность, умилность, прѣеность, (cf. przaszny); przymiot rzeczy słodkiej, die Süßigkeit. Słodkość zhytna w gorzkość się obraca. *Cn. Ad.* 1031. (zbytne rzeczy nieprzyjemne). Słodkość bez jakiej ostrości nieprzyjemna. *Cn. Ad.* 1050. Amoniusz, gdy uczniowie jego na obiedzie jeno potrawy słodkie jedli, synowi swemu kazał chłostę dać, mówiąc mu, iż ku słodkości trzela niekiedy kwaśnego. *Glicz. Wych. F* 8 b. "SŁODKOSTROJNY, a, e, n. p. Słodkostrojna lutnia. *Hor.* 1, 166. *Nar.* słodkojeka, süßtonend. "SŁODKOTOCZNY n. p. gym. *Hor.* 1, 206. *Nar.*, słodkojłynny, Iieblid fließend. "SŁODKOWDZIECZNY n. p. wiersz Homera. *Stryjk praef.*, Iieblid jaß. Polihymnia retarów królowa Słodkowiedczna jest zalecona mową. *Kchow.* 148 Instrumenta słodkowiedcznie brzmiące. *Auszp.* 100. SŁODKOWITY, a, e. — o *adverb.*, bardzo słodki, sehr süß. Na słodkowitym gdy winie zasięde, Kto wina kupi wychwalać go będzie. *Bratk. B* 4. "SŁODKOWŁADNY, a, e, n. p. Słodkowladna seream wymowa. *Zab.* 11, 55. süßberührend. SŁODNIEĆ *neutr. niedok.*, SŁODNAC *jedn.*, zśłodnieć *dok.*; *Boh.* sladnauti; *Slov.* sladn-uti, sladnut; *Sorab.* 1. swodnu; *Ross.* сладить, соладить, (соладить, разсоладить 1) nabycie smaku przykrośłodkowego, drojkiego, 2) młec z gorąca, *ob* Słód); słodkim się stawać, słodyczy nabierać, *phys. et transl.* süßwerden. Chmiel według proporeyi dobrze smażyc, tak

długo, póki chmiel nie zśłodnieje, aby piwo nie było gorzkie. *Haur. Ek.* 106. Przyniosła i orzechów i fig słodniejących. *Otw. Ow.* 552. O jak słodniały podniebieniu memu wyroki twoje, nad mój ustom moim. *Budn. Ps.* 119, 105. słodko zasmakowały, süß schmecken. Wyroki twoje więcej aniżeli miód słodniły ustom moim. *Żurn. Post.* 526 b. Oby nam tak słodniło słowo pańskie, jak Dawidowi. *Biol. Post.* 287. Dotąd im ta pamięć w sercu słodnie. *Pot. Syl.* 155. W rozkoszach życie im słodło. *Chrośc. Job.* 90. Tak mu słodniało w sercu niasto niebieskie, że rad umierał. *Sk. Dz.* 171. Serce się kocha w olejkach, a dusza słodnieje dobrimi radami. 1 *Leop. Iror.* 27, 9. (dusza się cieszy. 3 *Leop.*), rozkoszuje, ergötzt sich. SŁODNY, a, e, — o *adverb.*, słodem zaprawny, gemalt, mit Malz angemacht. Przestrzegać tego, aby piwo z kadzi jak najśłodniejsze zlewano do beczek, i żeli na kadzi jak najśłodniej było. *Haur. Ek.* 107. SŁODOWNIA, i, ż.; *Boh.* sladowna; *Vind.* fernazha; *Ross.* соладовня; miejsce robienia słodu, das Malzbenz, die Malzbarre, (cf. ozdowia, oznic). Grnie znaczna jest propinacya, muszą być wielkie mielechy i słodownie. *Swth. Bud.* 265. Słodownie być powinny w mielechu *ib.* 268. SŁODOWNIK, a, m.; *Ross.* соладовникъ; *Boh.* sladownik, sladomeł, sládek, piwowarnik; *Sorab.* 1. swodownik, mielecz, der Malzer, Malzbrenner. Słodowników i piwowarów dosyć wszędy mały. *Syr.* 942. Słodownicy, co słody robią, a piwa nie warzą, płaca po zł. 2. *Vol. Leg.* 2, 986. Na czeladź domową, wyjąwszy słodowników, browarników i furmarów, nie wolno żydom trzymać osób religii chrześcijańskiej. *Shzet. Pr. Pol.* 2, 76; *Boh.* sladownictw piwowarstwo, sladownický piwowarski. SŁODOWY, a, e; *Ross.* соладный. SŁODYCZ, y ż., SŁODZ, i, ż., słodkość, die Süßigkeit; słodkiego co, n. p. słodkie picie. *Cn. Th.* 1018; etwas Süßes; *Carn.* sladzhiza; *Vind.* fladkust, fladzhoz, fladzhiza, fladkovina, flast, flastje, obusek, osbenzhni grishlei, flatki pischni, (fladkina, latverga = latverga); *Bosn.* slást, sladöst, slatkost, slastje, stvari slatke cakara; *Rag.* slatcizza, slacizza, slaas, slasti, slaast, slastje, slaastje; *Croat.* szlást, szlادkócia, sladzhiza, slaslicza, czukoria; *Ross.* сладсть, сладсти; *Ecl.* сладсть, сладострастие, утѣха, забава, раскoнь rozkasz, сладостное rozkoszność. Napoje słodkie *Ecl.* сладостнопитная, напитки вкуемые, сладкие. Słodycze lubiany, jajinkarz; *Vind.* fladkoshelen, fladkovecz, fladkoutik, fladkogoloz; *Rag.* sladciar. — 2 *fig* Słodycz, przyjemność; *Amnik.* Süßigkeit. Słodycz, dobre skłonności natura w nią wiała, W oczach moich w urodę i enoty wzrastała. *Nieme P. P.* 25. Dla niego ta żona piełanem, a dla mnie byłaby Słodyczą. *Teat.* 9 40 SŁODYS, a, m, SŁODZUSZEK, szka, m., słodziutki człeczek, ein süßes Herrchen. Widziałem u niej jakiegoś słodysia, garzka, umzusia. *Teat.* 52 b, 7. Matka myszece rzeczce: ten słodzuszek, jest to kot, lies na nas w tym świecie. *Jak Boj* 178 SŁODZIC *cz. niedok.*, Osłodzić *dok.*, *qu v.*; *Boh.* sladiti; (*Sorab.* 1. szlodzićz smarować); *Vind.* fladzhiti, flastiti, olladiti, ollajati, fladkavati; *Croat.* szlasztim; *Bosn.* sla-

diti; *Rag.* slāditi, oslāditi, raslāditi, slāciti, oslāciti, naslāditi; (*Dal.* szladiti *delectare, oblectare, szladitisse delectari*; *Ecccl.* сладу, слашу, наслаждаю, сладити, наслаждать, веселити, веселити, сладитися, утѣшатся, довольну быти używać, bonować; *Ross.* наслаждаться, наслаждаться delectować się); *Ross.* солодить, соложу 1) słodzić, 2) słod robić; — słodzić, osładzać, słodkim czynić; süß machen, verführen, *phys. et transl.* Dostyc grzech słodki, nie trzeba go słodzić. *Pot. Arg.* 163. (przymilać, przywdzieczać). Usty swemi me usta słodziła. *Past. Fid.* 76. Gofred syt świata, świecką zostawuje Rozkosz, a niebo tylko sobie słodzi. *P. Kochan. Jer.* 125. (cukruje). Wiek, w którym żyjemy, panowanie, pod którym sobie słodzimy, jest epoką naszego oświecenia. *Mon.* 74, 521. (pod którym słodkiego bytu doznijemy; *oppos.* sobie przykrzyć). Człowiekiem, od którego dobrodziejstwa idą, słodzą się dobrodziejstwa. *Gorn. Sen.* 46. — 2) Słodzić piwo, słodem zaprawić, dać Bier maljen; *Ross.* солодить, соложу, подмолодить, подмолочивать, ob. Młodzie, podmłoda. SŁODZINY *p'ur.*, wyrzutki siodu po warzonym piwie, młoto; *Srab.* 2. szłodina; *Vind.* mlata, mlatu; *Ecccl.* рошки, рожицы, Treber vom Bierbrauen. Jeśli siod bardzo będzie gruby, pójdzie wiele dobrego w słodziny. *Kluk. Rosł.* 3, 270. Słodziny od piwa dają wieprzom. *ib.* 276. *Świk.* Bud. 268. Syn marnotrawny z wieprzami jadł słodziny. *Kulig Her.* 11. Słodziny litus młoto, lupiny ledajakie, które świniom rzucają. *Cn. Th.* 1019. allerley Hülsen für die Schweine. SŁODZIUCHNY, *etc.*, ob. Słodki. SŁODZIUSZEK, ob. Słodyś.

SŁODZONA, ob. Słodzona. SŁOFARNIA, ob. Szularnia.

SŁOJ, *ju, m.*; (*Ross.* czoń warstwa; *Etym.* złożyć,łożyć); słojowatość. flader w drzewie; *Vind.* shile, shilouje, (cf. żyła); §. 1) daś Geäder, Gsflader im Holze. Jaworowe drzewo stolarze bardzo szacują dla pięknego sioju. *Eal. H. N.* 53. Kły słoniowe dla białości i osobliwszego sioju są bardzo łagodne. *Zool.* 294. Jarząbek z wierzchu popielaty z kasztanowatemi siojami i czarnemi plamkami. *Zool.* 240. — 2) Słój, siojek, sioiczek aptekarski, malarski na olejki *etc.*, puszka, etue Apothekerbüchse. (*Ross.* сундль, сундлик = szaska). Sioje toczone bywają bukowe. *Kluk. Rosł.* 2, 163. Aptekarz wychodzi, trzymając sioj w ręku. *Teat.* 29. b, 91. Obmyli naprzód spieklą krew z ran jego. A pożyła sioje z puder swych wyjąwszy, Mirha i sokiem balsamu wonnego Napoili je. *Olym. Św.* 2, K k 3 b.

SŁOJARZ, *a, m.*, *ampullarius*, eo sioiki robi, ezaszarz. *Mącz.*, ein Apothekerbüchsenmacher, Arzneibüchsenmacher. SŁOJEK, *ika, SŁOIK, a, m.*, *dem. Nom.* sioj; SŁOJECZEK, SŁOICZEK, *czka, m.*, *dem. secund.* = mała puszka aptekarska, malarska, ein Apothekerbüchsen, Arzneibüchsen, (cf. dziobanki) Do naczyn chemicznych należą także skła walkowate, Zuffergläser, po Polsku siojkami zowią. *Kruml.* 57. Siojek na olejki albo na wonne rzeczy, jak aptekarzyów, cyrulików, *myrothecium*. *Cn. Th.* 1019. Miała siojek alabastrowy olejku nardowego, a słukłszy on siojeczek, wylała olejek na głowę jego. 1 *Leop. Marc.* 14, 3. Przynies maści nardowej siojeczek. *Lib. Hor.* 104.

Niewielki siojek nardu. *ib.* Myślę z strachem, w co pójdą sioiczki, Co kraserodne przywożą barwiezki. *Zab.* 10, 595. *Zabl.* Godne wieczko na taki sioik. *Mącz.* SŁOJOWATOŚĆ, *ści, ż.*; *Ecccl.* жила во древе, сioеватость; sioj w drzewie, jak w sosnie, w modrzewie. *Cn. Th.* 1019. die Flader, daś Geäder im Holze. SŁOJOWATY, SŁOJOWATY, SŁOJERZOWATY, SŁOJRZOWATY, *a, e*, — o *adverb.* fladowaty, fladridyt, gefladert, gedert; (*Ross.* сioеватый, сioенстый z warstw złożony, сioение warstwowanie, сioеный hcieisty, o cieście, сioпть ciasto liściesty robić). Siojowaty kamień, który ma flader regularny w poprzecz idący. *Os. Żel.* 85. *Pantherinace mensae*, siojierzowate albo siojowate stoły, jakoby flader. *Mącz.* *Polymitus*, wzorowata, siojierzowata suknia, która z rozmaitych wzorów i rozmaitej farby nici jest tkana. *Mącz.* *Scutulata vestis*, siojierzowata suknia, t. j. kręski, strefy a cyrkle okrągłe na sobie mająca, jak bywają tarze, albo misy malowane. *Mącz.* *Segmentata*, siojrzowata, szrotowana, pstra robota, t. j. z małych sztukek spojona, jak bywają skrzynki. *Mącz.* (mozaika). Konie same eisawe albo gniade, a czoko, nozdrze, ogon, grzywa, nogi wszystkie białe, Włosi nazywają lebero, my siojorowatemi. *Hipp.* 10. — 2) Siojowate spojenie, jak w rurach wodnych, w puzanach, dudlach, *pyxidatae commissurae*. *Cn. Th.* 1019. büchsenförmig.

SŁOMA, *y, ż.*; (*Boh.* slama; *Slov.* slāma; *Sorab.* 2. szloma; *Sorab.* 1. szloma, *vulg.* swōma; *Carn.* slāma; *Vind.* flama, lūama; *Croat.* szlāma; *Hung.* szalma; *Slav.* slāma; *Bosn. et Rag.* slamina; *Ecccl.* сlama; *Ross.* солома, *cf. Etym.* złomić, łom; *sed cf.* słac, ściele, ślanie, *Hebr.* סלם salah = stravit; ut à sterno stramen, et à streuē Stroß, ita à ślanie slōma; *Turc.* saman = slōma); daś Stroß. Żdziebła przestale slōmą zowiemy. *Bot. Nar.* 175. Slōma potrzebna na poszycie dachów, na sieczkę, na maty. *Kluk. Rosł.* 3, 153. (W Windyjskim dyalekcie na wyrażenie slōmy jakowego gatunku służy zakończenie -niza, -enza, -ina, -usa, n. p. slōma pszeniczna, pszenianka; *Vind.* pshenizhenza; żytna, rżana, ersheniza, ershena flama; owsiana, owsianka, oufeniza; prosiana, prośnianka, profeniza; browna, bereniza, berouza; hręczana, hreżanka, ledouhina; jęczmienna, jęczmianka, jezheniza, jezhenza; grochowa = grochowi, grahovina; bobowa = bobowiny, bobouhina; soczewiczna, lezhovina). Wiazka slōmy *Vind.* slōpa. Slōmą pomierzwić *Rag.* poslāmmiti. Slōma prosta, równa, równianka, *oppos.* mierzwianka, mierzwa. Slōma siano zjadła, niedobra to sprawa. *Jug. Gr. A* 3 b. Slōmą chceć zgasić ogień, szaleństwo. *Mon.* 64, 549. Slōmę przynosisz na ogień, nie wodę. *Pot. Syl.* 19. (oleju do ognia). *Prov. Slov.* Slāmu mlāt; *aërem verbarare, slōmę młocić.* SŁOMIANKA, *i, ż.*, slōmiana kadź albo kosz. *Cn. Th.* 1019; *Vind.* flamniza, krushen korpizh, krushna pleteniza, platizh, ein Gefäß von Stroß, ein Stroßferb. (*Vind.* flannilu, flannu sedilo = stołek slōmiany; *Bosn.* slammīna, slamnīca; *Rag.* slammīna, slammusetina, slamniza stramen; *Carn.* szlamnīca = mata; *Boh.* slamotrus; *Slov.* slamnīca; *Croat.* szlamoyak; *Ross.* соломенник sien-

nik). Fasa abo słomian dziesięć wiertelci w sobie mający, *decemmodius*. *Macz.* — §. Słomianka, słomiany kapelus. *Tr.*, ein Strohhut; *Boh.* slamenec, slameneczek, slamenka, kopaljn; *Carn.* slamnèk; *Vind.* flamnèk, flammnik, flammjak, flammni klobuk. SŁOMIANY, a, e; *Boh.* slamènný; *Slov.* slamenný; *Sorab.* 1. szlomiany, lomiany, *vulg.* swómiany; *Carn.* slamnát; *Vind.* flamen, flammnast, flammen, flammát, flammnaten, flammnasto, flammnienu; *Croat.* szlamni, szlamen; *Hung.* szalmás, szalmá ból való; *Rag.* slámni; *Slav.* slamný; *Ross.* соломенный; ze słomy, von Stroß, strobern, Stroß. Kapelus słomiany. *Teat.* 48. b, 13. Predko giną i rosną ognie słomiane. *P. Kchan. Orł.* 1, 260. — *Transl.* Słaby, niewytrwały, niestrawny; (schwach), nicht fest, nicht dauerhaft. Miłość mężczyzn słomianym ogniem w sereach świeci. *Teat.* 25. c, 52. Grabcie i wiążcie moena, aby nie rzeżono, Słomiany to robotnik, płacę tu stracono. *Simon. Siel.* 50. Słomiane raeye obrońcy starego kalendarza. *Sak. Okul.* 18. Słomiane argumenta. *Teat.* 56. b, 68. Lepszy słomiany żywot, niż jedwabna śmierć. *Rys. Ad.* 55. SŁOMIASTY, a, e, — o *adverb.*, pełen słomy, voll Stroß, stroßig; *Boh.* slamnátý. Nawóz słomiasty na ozime role lepszy. *Haur. St.* 51. Każ nawozie świeży i dobrze słomiasty gnój koński. *Kluk. Rośl.* 1, 195. Słomiasty kolor; *Slav.* slamosliesna, blida boja, Stroßfarbe. SŁOMKA, i, z; *Bosn.* slammica; *Rag.* slammiza; *Ross.* соломна, соломника; 1) ździechło słomiane, der Stroßhalm. Burzszyn ciągnie do siebie słomki. *Rog. Doś.* 1, 20. *Birk. Krz. Kaw.* 17. Neptun okręt burzą, jak słomkę pokruszył. *Jabl. Tel.* 8. Słomka w oku codzym zawadza. *Teat.* 56. b, 42. — 2) Słomka, *scelopax rusticola*, gatunek bekasów, gnieździ się na błotach między mchem. *Zool.* 249. *Slov.* sluka, śnep; *Croat.* szluka; *Hung.* szolonka, eine Art Schnepfen, Waldschnepfen. Słomka z zemszczykiem lekliwa. *Banial. J* 5 b. Słomka po eichu krzeczala. *Banial. J* 4. SŁOMISKO, SŁOMSKO, a, n., paskudna słoma, cf. mierzwa, idŕlechtŕ Stroß. Mnie tylko słomisko przytechle dają. *Pap. Kol. T* 4 b. (*Bosn.* slamisete, miejsce od slammè + skłád od słomy). SŁOMNY, a, e, od słomy, Stroß, daß Stroß betreffend. *Dudz.* 65. *SŁOMOSIEK, sieczkarz; *Croat.* szlamorèczecz, szlamoszek; *Vind.* flamosesauz; *Hung.* szalamometszö, szetka-motszö. SŁOŃ, ia, m.; *Boh.* slon; *Slov.* slon, slon; *Sorab.* 2. helefant; *Sorab.* 1. helephant, heflant; *Carn.* slòn, elfont, (sloneti *incumbere*, slajnam *obsol.*, naslajnam se; cf. *Germ.* lehnen); *Vind.* flon, fluen, ellefont, elefont, (*Vind.* flonja, naflon, naflonja + porèczce; floniti, gornaflonitiŕe, gorpollonitiŕe + oprèd się o eo); *Croat.* lefant, elefant, belokosztchak; *barb. figl.* lefagn; *Hung.* éléfánt; *Dal.* lefont, et szlon, stoli naszlomivsisze na drevo szpi; (*Croat.* naszlanyam sze *innitor*); *Rag.* slòn; *Bosn.* slòn, figl, lefagn, (prislonitiŕe, nasloniti se *nitor*); *Slov.* elefant, silj; *Ross.* слонъ. (*obs.* слонить, слоню zakopać, слоняться tulać się); *Pol. absol.* *WOSŁOŃ. *Biel. Kr.* (*Wslonowie. *Biel. Św. B* 2) [*Etym.* sloniec *Kopit. Glag.* 82. — 2]; 2. 1) słoneczny, t. j. wschodowy zwierz; *elephas*, między czworonogami największy, do kilku ło-

kci wysokości dochodzi, kilkanaście cetnarów waży. *Zool.* 292. der Elefant. Słoń nieruchawy. *Przyb. Milt.* 115. Chrapie, gdyby słoń. *Teat.* 10. b, 74. (*Vind.* ruzhiti kaker flon, flnerati, obflnergati). O słoniu ten słuch dawny, iż nierychło rodzi, Ale niedziw, bo silną rzecz światu przywodzi. *Chodk. Kost. epgr.* Z muchy słonja robia. *Min. Ryt.* 1, 351. *Jabl. Tel.* 528. Z komara słonja. *Birk. o Exorb.* 15. *Fur. G* 5 b. — 2) Słonie, rochy, w szachach; *Boh.* broch; *Eecl.* ладия. (cf. łódź); die Elephanten, Thürme, Roßen im Schachspiele. Na skrzydła szachownicy srogie słonie postawiono, A z nich się rochom bronie polecono. *J. Kchan. Dz.* 88.

SŁOŃCE, a, n.; (*Boh.* slunce, gasèn; *Slov.* slonce, slace; *Sorab.* 1. szlonzo, słónczo; *Sorab.* 2. szlünzo, szwünzo; *Carn.* sonze; *Vind.* sonze, funze; *Croat.* szuncze; *Rag.* sunze, sunacze; *Bosn.* sunasacze, sunge; *Slav.* sunee; *Ross.* солнце; *Dan.* soel; *Lett.* saule; *Siev.* sol; *Lat.* sol; (cf. *Germ.* Sahl); [*Sanscr.* suare; *Zend.* huare 2]; *Græc.* ἥλιος, cf. ἄλι; (*Lat.* sal; *nostr.* sól; cf. słoń, kłnie); *Kym.* son, sune; *Angl.* sun; *Angls.* suna; *Niederl.* Sonne); *Germ.* die Sonne. Słońce jest niezmiernym globem ognistym, przeszło milion razy większym od naszej ziemi, nie tylko własnym świeci światłem, lecz onym planety oświeca. *Lesk.* 2, 52. *Wyrw. Geogr.* 55. Słońce jest naszą gwiazdą światłą i stałą. *Sniad. Jeog.* 5. Promieniste słońce. *Teat.* 8. c, 67. Słońce po Rusku derżat. *Sak. Okul.* 15. Słońce tak na dobre, jak na złe wschodzi. *Prot. Jan.* 10. Słońce zachodzi, zapada, ob. Zapadać. Wschód słoneca poprzedza zorza zaranna, zachód, wieczorna *qu. v.*, cf. jutrenka. — Od wschodu słoneca początek dnia; od zachodu noey. *Kamk. Kat.* 168. *Ostr. Pr. Kor.* 1, 504. Z południa coraz do wieczora Słońce niżej, starszy dzień każdy niżli wezora. *Kulig. Ilr.* 291. Obbieg ziemi koło słoneca, ob. Rok. Stanie słoneca, *solstitium*. *Spicz.* 155, ob. Przesilenie słoneca, *Croat.* szunczosztaja — Już trzecie słońce rybami rok skończyło. *Otw. Ow.* 592. (t. j. trzy lata już minęły). Pod słońcem niemasz większego sknery. *Teat.* 1. b, 7. (na całej ziemi, na całym świecie). Równiej piękności trudno pod słońcem znaleźć. *ib.* 54, 61. Niemasz nic nowego pod słońcem. *Kras. Pod.* 2, 56. Słońce górolotne. *Groch. W.* 206. Jedno słońce dość na niebie. *Cn. Ad.* 516 (panowanie towarzysza nie lubi, dwaj ministrowie w jednym zborze się nie zgadzają). Nie miec się z motyka na słońce. *Rys. Ad.* 45. *Pot. Jow.* 80. nie miec się kotku na niedźwiadka; o niepodobne rzeczy się nie kuś; cf. *Slov.* proti mesácu šekkat, plamy w słoncu szukać; *Slov.* i galowégı krawe tela bi podstrèil — Rzecz tak pewna, jak słońce na niebie. *Teat.* 54. c, 4. (pewniuteńka). To pewniejsza nad słońce. *Teat.* 29, 100. To tak jest rzecz pewna, jako że we dnie słońce świeci. *Mon.* 70, 160. Czemu ja to nie mam patrzeć na to, jak na słońce? *Laeh. Kaz.* 1, 214. (widzieć, jak na dłoni, własnymi oczami przekonać się). Kiedy nam słońce świeci świeci swoja twarzą jasną, Niechaj się zaćmi księżyc, niechaj gwiazdy gasną. *Pot. Arg.* 258. Mniej dba o gwiazdy, komu słońce

świeci. *Pot. Poez.* 696; *Slov.* ne dbám na mesác, keď mi slunce switi. Morzu wody przylewać, słońcu przydawać pochodni. *Chmiel.* 1, 75. Zna gwiazda słońce, które ją oświeca. *Zab.* 14, 100. *Nar.* Słońca, mówią, i ognia używać nie żałuj. *Simon. Siel.* 19. O jak piękny, gdyby słońce. *Teat.* 30, 17. Będzie i przed naszymi wrotami słońce. *Żegl. Ad.* 12. (będzie dobrze, gdy zło ominie; i do nas szczęście zawita). Jeśli do końca bóg zginąć nam nie przejrzał, nie wszystkiego słońca jeszcze odjął, i je przed naszymi wroty kiedyż wdy ustanowi... *Tward. W. D.* 2, 220. Pubacz nie rad w słońce patrzy, woli za krzem siedzieć. *Rej. Wiz.* 29. światła się strzeże, lichtschu. — Słońce, miejsce na słońcu, słońce mające, nastoneczne, słonecznym promieniem objęte; ein sonniger Ort, ein Ort an der Sonne, die Sonne; (*Boh.* et *Slov.* slunečnost; *Rag.* sunecjanizza, vulg. ojadák). Gołębie na słońce z gołębieńca wychodzą. *Cn. Th.* 4020. sic fommen an die Sonne hervor. Nigdy nie wychodzi na słońce, które nie sądzi godnym, żeby mogło jego twarz oświecać. *Pam.* 85, 647. Na słońce wystawiam, na słońcu bielę, szusze, mam, trzymam, *insolo.* *Cn. Th.* 447. (*Vind.* fonzhzati, fonzhzuvati, nafonzhzati, na fonzi prefahzati, paliti). Na słońcu rad bywam, bawię się, *solicular.* *Cn. Th.* 447, ob. Słońcie się. — *Fig.* Cudze zło na słońcu, swoje w cieniu stawiany. *Fredr. Ad.* 25. na widoku, ans licht stellen. — *Transl.* Na słońcu co mieć, przed oczami mieć, nastadować. *Cn. Th.* 447. etwas vor Augen haben, nachahmen. "SŁOŃCONOŚNY, *solifer.* *Cn. Th.* 1021, sonnentragend. "SŁOŃCOWODNY, *soligera.* *Cn. Th.* 1021, ein Sonnenfund. SŁOŃCOWY, a, e, do słońca należący, od słońca, der Sonne; słoneczny, Sonnen-. I to, co rzeczom słońce nażywa światłości, Grzała miłość: słońcewe powiedzmy miłości. *Żebr. Ow.* 85. Studnia słońceowa w ziemi Tebrńskiej; *jons solis.* *Żebr. Zw.* 5. SŁOŃCZYSTY, a, e, na kształt słońca, *solis similis.* *Cn. Th.* 1021. wie eine Sonne, sonnig; *Ross.* солнечный. — "SŁOŃCZE, goja, n., młode słońce, ein junges Sonnen. Tak siła słończat bagniska wysusza, A żaby zdychać bez swęj wody musza. *Jabl. E.* 55. — SŁOŃCZKO, a, n., dem. *Nom.* słońko, słońce; *Boh.* sluncečko; *Ross.* солнышко, daš Sonnen, eine kleine Sonne. Słoneczko, śliczne oko, dnia oko pięknego. *Simon. Siel.* 107. Już słoneczko z wody morskiej ślicznie wejrzędo. *Nar. Dz.* 5, 50. Obaczmy wkrótce, że ci słoneczko dogrzeje. *Zab.* 15, 160. Słoneczek małych zład tyle, Kto je utoczył tak mile, Znać, że je słońce złościło, I przez swe ciepło spłodziło. *Dar. Lot.* 14. SŁONECZNICA, y, ż., 1. SŁONECZNIK, a, m., choroba oczu od słońca, zamierzel w oczach; der Sonnenstich, Sonnenglanz, die Sonnenstiche der Augen. (*arn.* sonzlinék = wiatr wschodowy). Słonecznica w oczach, gdy kto na światło patrzeć nie może. *Syr.* 51. — 2. Osobliwie szkapia choroba, der Sonnenfleck bey den Pferden. Słonecznik abo kaduk jest, kiedy koń idąc w drodze, albo stojąc, głową poeznie trząsać, wszystkim ciałem drżeć etc. *Końsk. Lek.* 20. Koń bywa lunatyk; nazywają tę chorobę rostrucharze słonecznik. *Hipp.* 14.

2. SŁONECZNIK, kompas, zegar na słońcu uczyniony, godzinnik na murze, die Sonnenuhr. *Haur. Sk.* 188. — 3. Spustosze ołtarze wasze a połamię słoneczniki wasze. *Budu. Ezech.* 6, 4, not. «obrazy słoneczne», Sonnenbilder. — 4. *Hist. natur. botan.* Słonecznik ziele, brodawnik wielki, *heliotropium*, za słońcem się obraca. *Sienn.* 61. *Urząd.* 165. *Boh.* slunečník; *Sorab.* 1. welki słoneczowné kwět; *Vind.* fonzhziena, fonzhzna rosła, safonzhniza, safonzhnjak; *Croat.* szunehnyak; *Bosn.* sunecjanik; *Rag.* sunecnik, sunecgnák; *Slav.* sunecokrèt, die Sonnenwende, eine Pflanze. — *Miter:* Strączystry słonecznik, *lupinus*, żęigłobne; *Sorab.* 1. wonaczé dżeczéł; od obrotu za słońcem. *Urząd.* 195. *Syr.* 1059. Słonecznik, *flor solis*, die Sonnenblume, daš Sonnenform. *Kluk. Kośl.* 2, 255. *Boh.* slunečnice; *Ross.* солнечник Angielki słonecznik, roślina podobna zwyczajnej. *Kluk. Kośl.* 1, 265. Słonecznik Peruwiański, ziele największe, słońce Indyjskie, Großsonnenblume. *Syr.* 1527. Słonecznik mleczysty, ob. Kozia broda. Słonecznik gronisty, ob. Klezczowina — *Paras.* Słonecznik obrotny. *Zab.* 16, 507. Jak słonecznik się do słońca obracam. *Wad. Dan.* 219. Słonecznik ze snu powstaje I słońcu pokłon oddaje. *Dar. Lot.* 17. — 5. *Mineral.* Kamień słonecznik, *heliotropium gemma.* *Plin. H. N.* 57, 10, ein Edelstein. SŁONECZNY, a, e; *Boh.* slunečný, slunný; *Slov.* slunečni, slunečni; *Sorab.* 1. słoneczowné; *Carn.* sonzhne; *Vind.* fonzhni, fonzhen, funzhen; *Croat.* szunehen; *Slav.* sunecani; *Bosn.* sunecani; *Rag.* sunecani; *Ross.* солнечный; od słońca, Sonnen-. Wiele tysięcy komet w naszym układzie słonecznym, *systema solare.* *Hüb. Mech.* 550. Sonnenystem. Świat słoneczny, zbiór wszystkich ciał, około słońca krążących, wraz ze słońcem wzięty. *Śniad. Jeog.* 5. Pod czas zarania Zorza runiana znak na wszystkie strony Wydawać zwykła, swym światłem, nim wdzęca Lampa na niebie rozświeci słoneczna. *Odym. Św. M.* Słoneczny groch. *Cresc.* 82 et 174. Słonecznik strączystry, żęigłobny. Słonecznym mleczem Kozia broda bywa zwana, że kwiat tego ziela za biegiem słonecznym ustawicznie się obraca. *Syr.* 1240, ob. Kozia broda. SŁONI, ia, ie, od słońca, słońcowy, Elephanten-. Z pysku słońiego wychodzą dwa kły wielkie. *Zool.* 295. SŁONIAWA, y, ż., grunt suchy słony. *Cresc.* 154. *Ross.* солончакъ, ein trocken salziger Boden. Miejsca górne lub też w równi, bywają nieplodne, kiedy zbyt suche i słone, a te płoninami albo słoniami zowią. *Cresc.* 156. et 92. et 95. et 97. SŁONIAWY, a, e, — o adv. nieco słony; *Ross.* солонобатый; ciwaś salzig. Woda tam jest słoniana, i tylko ją piją w czasie oblężenia. *N. Pam.* 4, 55. Ryby w morzu igrając słonianą rosą zioła przy brzegach pluskały. *Otw. Wirg.* 471. "SŁONIĆ *cz. niedok.*, osłaniać, zasłaniać, zatulać, od słońca; bedečen, verdecken, (gleichsam vor der Sonne). Każdy z tych ryerczów lewe ramię puklerzem słońi. *Przyb. Luz.* 215. Okrutna! w tymże przyjaźni, że mi prawdę słonisz, Mnie cieszysz, radość dajesz, a sama lży romisz! *Teat.* 45. d, 46. *Wyb.* — SŁONIĆ się, wystawiać się na słońce, n. p. Nie słoń się, nie pal się na słoń-

cu. *X. Kam.*, sich sonnen, sich der Sonne aussetzen; *Vind.* profonzhati, profonzhuvati, nafonzhati, na fonzi profuzhati, pahiti: na slohen trzymać, grzać, suszyć; *Boh.* sloniti świecić jak słońce; *Ross. obs.* слонить, слоню zakopać, słonię się, слоняться, слоняюсь tułać się; sed cf. *Vind. Croat. etc.* sloniti, pod słowem Słoń.

SŁONICA, y, ż., Samica słonia, die Elefantinn. Jak długo nosi w żywocie, jest niewiadomo. *Kluk. Zw.* 1, 68. — (*Vind.* slanica, slona voda, slana voda: slona voda).

SŁONIE, ia, n., słońce, die Sonne. I ledwo nam zaświeci złotogrzywe słońce, aż go już w grubej chmurze widzimy zasłonią. *Pot. Arg.* 599. Kto chce zostać sławnym, raz niech go całonocnie upali słońce, drugi noc zimna, głód, pragnienie przemorzy. *Pot. Syl.* 50. Gdy dojmie słońce... *Nag. Wirg.* 495.

SŁONIEC neutr. niedok.: *Ross.* солонить; słonym się stać, solig werden. *Cn. Th.* 1021.

SŁONINA, y, ż., SŁONINKA, i, ż., dem.; *Boh.* slanina; *Slov.* slanina; *Sorab.* 1. swonina; (*Lava.* slanina: 1. solone mięso, 2. słonina); *Vind.* slannina, slanina, boh, slpeh, swinski sabiel, slpah, (*ob.* Szpek); *Croat.* szlanina, szlaninzko mész: wieprzowina); *Dal.* szlanina; *Hung.* szalonna; *Bosn. et Slav.* slanina; *Rag.* slaninna, possoglje, praasecja pretillina, larad; *Ross.* солонина; 1. (gefalzner) Speck. Mustosć wieprzowa eigla owa po bokach zowie się słonina. *Kluk. Zw.* 1, 54. (cf. poleć). Kimin z každemi słoninami, to jest, z rzeczami nasolonemi, strawność naprawia. *Cresc.* 220. Słonina posiekana; *Vind.* safeka, (cf. zasięk). Słoniną spikować *Vind.* slaniniti, pomastu, ollaniniti, spikati, se slanino sapchati, natekniti, prebosti. Mysz trochę słoninki obaczywszy w łapce, życie traci. *Birk. Kaz. Ob. L. b.* Przodkowie Słoninkę się zabawiali, nie bażanty. *Falib. P. 2* (t. j. skromnie żyli). *Slov. Prov.* Słninu na psa zwerit, *crem lupu committere*; sadlem na psa rzucić. — 2) Słoninka *dermestes ladarinus*, chrząszczyk, którego samica składa jaja w skórki różnych zwierząt, osobliwie łustych. *Kluk. Zw.* 4, 554. der Speckfläher. **SŁONNIK**, a, m., Hiszpańska kreda, Speckstein, Schmeerstein, kamień z którego mieszawszy go z gliną, robia bardzo mocne tygielki złotnicze. *Kluk. Kop.* 2, 89. **SŁONINOWY**, a, e, od słoniny, Speck: Słoninowy skład *Vind.* slaninthe. Słoninowy przekupień *Vind.* slumar, slpehni kupez, bohni barantauz.

SŁONIOWATY n. p. trął. *Syr.* 1420; *elephanticus* SŁONIOWY, a, e, od słonia, Elefanten: *Boh.* slonowy; *Slov.* slonový; *Sorab.* 1. helfantski; *Bosn.* lefagni; *Rag.* slonski, slonówni; *Croat.* elefantov; *Dal.* szlonov, lefantov; *Ross.* слонопый. Słoniowy jeździec, rząca, *elephantistes*. *Cn. Th.* 1021, *Ross.* слонопачальникъ, der Elefantenföhrer. Słoniowa wesz *Carn.* epätka. Kość słoniowa, *Sorab.* 1. helfantske zube; *Carn.* slonokost; *Vind.* slonokust, ehfantova kust, slonoua kuest, bielokozhaka; *Croat.* belokosztaka, elefantova kost; *Hung.* elefantetem; *Bosn.* slonova kost; *Rag.* kost slonovna, slonski zub, bjelokust; *Ross.* слононая кость, das Elfenbein. Z pysku słoniego wychodzą dwa kły wielkie,

co nazywamy słoniową kością. *Zool.* 205.; słoniowe zęby *1 Leop.* 5 *Reg.* 10, 22. Słoniowy, z kości słoniowej, *eburneus*. *Cn. Th.* 1021, *Carn.* slonokostę; *Vind.* slonokosten; *Croat.* belokosztim, elefantokosztim; *Rag.* bielokostni, elfenbeinern.

SŁONKO, a, n, dem. Nom. słońce; *blende.* das Sonnen, die liebe Sonne; *Slov.* slunko; *Sorab.* 2 szwünzko W lecie slonko bywa gorące. *Cresc.* 82. Już slonko wysoko. *Teat.* 52, 17.

SŁONOSĆ, ści, ż.; *Boh.* slanosi; *Sorab.* 1. swonofez; *Carn.* slanota; *Vind.* slanota, slonost, folitnost; *Croat.* szlanoszt; *Rag.* slanobchja, slanos; *Bosn.* slanost; *Dal.* szlanosz; *Hung.* sozei; *Ecol.* сладость; *Ross.* солоность, солоноость; słony przymiot, słony smak czego, die Salzigkeit. Kopalnia sól od warzonej sporniejsza, t. j. większą słoność wydaje. *Kluk. Kop.* 1, 172. Trudno człowieka takiego z słoności tej, t. j. ze zwyczaju złego wymoczyć. *Glicz. Wych.* E 1. Słoność niewielka, umiarkowana; *Ross.* солоноватость, sloniawosć. Służbę przez z języka swego one marne gorzkości i słoności. *Rej. Post. M m 5.* (one plugastwa). Przemienia bóg ziemię rodzajną w słoność dla złości mieszkańców jej. *Budn. Ps.* 107, 54. (w niepłodną. *Bibl. Gd.* ob. Słoniawa). **SŁONY**, a, e. **SŁONO** adv; *Boh.* slany; *Slov.* slány; *Sorab.* 1. swoné, szelané; *Carn.* slán; *Vind.* solni, loven, foliten; *Croat.* szlan; *Hung.* sós; *Bosn.* slán, sogheno, nasogljen; *Rag.* slan; *Ross.* соленый, солонъ; *Ecol.* солидный, слашь, сольный, (*ob.* Solny); solony, solą przeszły sól zawierający, solig. Jesli sól nie solna będzie, czymże ją przyprawicie! *Budn. Marc.* 9, 50. *Sekl. ib.* Słone wody. *P. Kchan. Orł.* 1, 68. W miesiąc od kraju morza oddalonych woda jest słodsza, aniżeli przy brzegach *Krup.* 5, 89. W morzu woda jest słona, a inne wody nie są słone. *Syxt. Skł.* 19. W Ruskich krajach po wszech najlują się słone wody, z których prasłowice warzą sól. *Syxt. Skł.* 104. Nieco słony, sloniawy *Ross.* просоленный. Nieco słono *Ross.* просоль. Słono czynić, *cf.* przesalać. — *Fig.* W sercu mu słono. *Brud. A b, curis exedetur*, *cf.* gorzko.

***SŁOPIEC**, pea, m.; *Ross.* сапоус; (*Elym.* łapad; łapka na zwierzęta, eine Art Thierfallen. W grudniu możesz łowić ptaki i insze zwierzyny słopcami albo potrzaski. *Cresc.* 699. Słopce albo słopce na wilki. *Cresc.* 658.

ŚLÓSARZ, SZLÓSARZ, a, m., zamecznik, z *Neb.* der Schloffer, der Schlüssel; *Boh.* záměčnik; *Carn.* kluzhanzar, (*cf.* kluzcznik, klucz); *Vind.* thlofar, kluzhenzar, plahar, plehar, (*cf.* blacharz); *Croat.* klyuchar, kluchenhar, selezar (*cf.* zelaz), lokotar, spolar; *Bosn.* klyucjar; *Rag.* klyucjar; *Slav.* klucsar, bravar; *Ross.* сдесарь, сдъсарь, замочникъ. Ślósarz piątą robi etc. *W. Jes.* 44, 12. Pyta ślósarza, ma-li mocną kłódkę? *Rej. Zw.* 4 b. Ludzie okrom rzemieślników samych, eoby poczeli, jeslhy ciestłów do domu budowania, ślósarzów do zawiś mi było? *Glicz. Wych.* G 6. **ŚLÓSARKA**, i, ż., żona ślósarza lub ślósarstwem trudniąca się, die Schlofferin; *Boh.* záměčnice. — 2. Ślósarka, ŚLÓSARSTWO, a, n.; *Boh.* záměčnictví; *Vind.* kluzhenizharsku

rokodelstwu; *Ross.* слесарство; rzemieślnictwo ślósarskie, daß Schlofferhandwerk, die Schlofferey. Farbiernie, złotnictwo, ślósarsstwo i t. d. *Mon.* 75, 550. Zna wszystkie sztuki od malarstwa aż do ślósarki. *Teat.* 6. c. 45. ŚLÓ-SARCZYK, a, m., czeladnik ślósarski, der Schloffergefelte. ŚLÓSARSKI, a, ie; *Boh.* zámečnický; *Slav.* kljuesarski; *Ross.* слесарский, слесаревъ, слесарный; od ślósarza, Schloffer. Ślósarski warsztat *Ross.* слесарная, ślósarnia. ŚLÓSTRAM, u, m., z *Niem.* Dbd. Schlußtram; belka czyli tram główny, der Schlußbalken. Ślóstrazy w domach tych cedrowe a stropy jodłowe. *Radz. Cant.* 1, 15. (balki. *Bibl. Gd.*). Jodła najlepsza na ślóstrazy w domiech. *Urząd.* 525. Widziałem niemal w każdym staroświeckim domu Na śród izby jelenie rogi u ślóstramu. *Pot. Pacz.* 228. Szlóstram, na którym w kościele stawa wysoko w pośrodku kościoła krucyfiks. *Baz. Hst.* 252. — §. On straszny ślóstram. *Pot. Zac.* 161. (Łrzyż Chrystusowy). SŁOTA, y, ż.; *Boh.* slota, clota; *Ross.* слота, сякота, непасть; szarga, szaruga, pluta, niepogoda, pluskota; naffe Witterung, Regenwetter; (cf. *Carn.* slôta = fugowanie darszne, ryna, kanał; *Ger.* Schlot; *Nieders.* Elot). Wieszczka przykrój słoty, kawka okopcona. *Toł. Sout.* 70. Przykre ci drobiu kochany, Wiatrów, słoty z spiekotą przemiany. *Zab.* 14, 84. SŁOTLIWY, SŁOTNY, a, e. Słotno, Słotliwie *adv.*, plutny, dżdżysty; regnerisch, naß (von der Witterung); *Boh.* slotný, clotný; *Ross.* ненастный, ненастная. Z gęstym śniegiem flagi slotne. *Hul. Ow.* 65. Pora czasu nad zwyczaj słotna. *Ust. Konst.* 2, 181. Słotliwe chwile i inne niewygody. *Vol. Leg.* 7, 194. Słotliwe dni. *Mon.* 67, 212.

SŁOWAK, SŁAWAK, SŁOWIANIN, SŁAWIN, SŁAWON, a, m; *Boh.* Slowak, Slowajn, Slowenj; *Slavonius*, Slawan *Slavus*; *Slav.* Slowák; *Carn.* Slavenz, «alibi a flava gloria, (*Bohoritz*), alibi qui scriptum volunt Slovenz, a flavu vox; *Marcus* vult a Carniolicis postulavit se = pożegnać się, forent igitur pożegnani, Beuerlaubte; [*Safarzik*. *Slov. starožit.* str. 479, wywodzi nazwę Słowian od słowów czyli żuław. 2]; *Vind.* Slovenez, Slovenz, Slovienz *Venedus*; *Croat.* Slavonecz *Scalvonius*, Szlovénecz *Slavus*; *Hung.* Tót; *Bosn.* Slovin, iz Slavonii, Slovinac, Dalmatin *Illyricus*, *Dalmata*, *Macedo*; *Rag.* Slovin *Slavus*; *Slav.* Slavónac *Scalvonus*; *Ross.* Славянинъ; *Eccl.* Словянинъ; *Ger.* der Slave. Sarmatowie nazywali się Słowakami, od sławy mestwem zasłużonej, lub od słowa, którego wiernie dotrzymywali, (cf. Czeskie słowo, ob. Czech); lub od słowa, w znaczeniu mowy. *Krom.* 2. et 25. *Stryjk.* 102. *Star. Ryc.* 12. *Klecz. Zdan.* 17. *Dar. Lot.* 1, 27. *Psalm.* 15. Dawni Słowaki nas nazwaliby Słowakami od słabości, bośmy bardzo osłabiali. *Stryjk.* 102. *Cromerus* probat Slovos non esse Illyrios, neque Dalmatas, neque Vandalos, ut quidam senserunt, sed Sarmatas; qui Venedis, Dalmatis et Illyriis pulsís, sedes ipsorum accuparunt, Vendas vel Vindas olim dictos, Venedis cognatos. *Cn. Th.*, s. v. Słowak, Słowak p. 1021-22. Dziś u nas Słowianin lub Słowianin powszechnie służy wszystkim szczepom Słowiańskosarmackim = *Ger.* der Slave; Słowonczyk, Skłowonczyk,

mieszkańcowi Sklawonii, der Sclawonier, (ob. Słowiańska ziemia); Słowak, Słowak, mieszkańcowi rodu Słowiańskiego w Węgrzech nad Dunajem, koło Presburga i t. d. — *Pro. Slav.* Slowák jako repa; čiri Slowak, verus genuinus Slavus; cf. szczery Polak. — §. Słowak ob. Słowien. SŁOWIANKA, i, ż.; die Slawinn, Slawafinn, Slawonierinn; (*Slav.* Słowacka, Słowenka; *Croat.* Szlovénka; *Vind.* Slovenka, Slovienka; *Rag.* Slovinka, Slovinkigna). Potomstwo z Słowianki urodzone za ojcem idzie, jeśliby też był Słowakiem. *Szczerb. Sax.* 568. SŁOWACKI, SŁAWACKI, SŁOWIAŃSKI, SŁOWIENSKI, SŁAWIAŃSKI, a, ie; *Boh.* Slowanský, Slawanský; *Slav.* Słowanski; *Vind.* Slovenski, Slavenski; *Croat.* Szlovenszki; *Bosn.* Slovinski *Illyricus*, *Dalmaticus*; *Ross.* Славянский, Славенский; *Eccl.* Словянский, Славонійскій, Славонійскій, Славійскій. *Krom.* 2. Słowiański, *Scalvonicus*, *Slavonicus* *Cromero*; *Illyricus* *aliis*. *Cn. Th.* 1022. Pannom Słowiańskim abo Sklawieńskim. *Sk. Dz.* 761. Słowiańskim naszym wyrozumianym językiem nabożeństwo sprawowali r. 1594. *Teof. Zw.* C 5; cerkiewnym Słowiańskorosyjski *Ross.* Славено-російский. Słowiańska ziemia *Ital.* Slowansko, Slowaky, Slowensko, Slawany, Slawansko; *Basn.* Slavonia, Slovinska zemlja *Illyricum*, *Dalmatia*, *Macedonia*; *Croat.* Szlovenszko kralyestvo; *Hung.* Tót-ország; *Slav.* Slavonia; *Ross.* Славонія. Słowiańska ziemia *Scalvonia*, *Slavonia* *Cromero*, olim dicebatur *Illyricum* et *Dalmatia*, antequam a Sclavis occupata fuisset; cf. *Græc.* σκλαβον, σκλαβονειν in servitute redigere. *Cn. Th.* 1022. Słowiańska ziemia, Sklawonia, Slawonia, prowincja Węgierska, między Dunajem, Drawą i Sawą. *Dyke. Geogr.* 5, 54. Slawonien. — (SŁOWECZKO, a, n., dem. Nom słowko; słowo, daß Wörtchen, daß kleinste geringste Wörtlein; *Boh.* slowicko; *Sorab.* I. slowečićko, slowečićko; *Ross.* словечко. I słoweczka przemówić do siebie nie dała. *Jabl. Tel.* 18. Łatwiej jest niebu i ziemi przeminać, niż z zakonu je jednemu słoweczku upaść. *Leop. Luc.* 16, 18 (jednej kresce. *Bibl. Gd.*). Gdzie wdy choć jedno słoweczko o tej daninie? *Smotr. Lam.* 179. Jak się masz, moja Regineczko? R. Coż to za słodkie słoweczko! *Zabl. Zab.* 11.) — SŁOWIACZYĆ *cz. niedok.* na Słowiańskie tłumaczyć; *Vind.* saslovenskuvati, inß Slawijſche überſetzen. Bardziński, Otwinowski rytmem wymienionych Słowiańskich dawnych, pięknej doszli chwały. *Dmoch. Szt. R.* 14. polszczać, na Polskie przekładając, verpolnijſchen, inß Polnijſche übertragen. SŁOWIAŃSKI, ob. Słowacki. SŁOWIANSZCZYŻNA, y, ż., cokolwiek jest Słowiańskim, daß Slawijſche, Slawijſche Sprache, Gebräuche, Geſetze, Kleidung u. ſ. w. *Ross.* славянщина. Słusznie nam przy Grecyźnie, Słowiańszczyźnie, Polszczyźnie, i po Łacinie umieć. *Pim. Kam.* 575.

SŁOWIC *cz. niedok.*, mówić, ogłaszać, wyrażać, (cf. wysłowić); reden, verkünden, ausdrücken. (*Carn.* słowim, słowiti sonare, słowim = abszyt daje, żegnam; *Vind.* floviti, flaviti = żegnać, abszytować, flovitje, flavenje = pożegnanie; *Rag.* slovitti celebrare; *Basn.* sloviti, slaviti; *Boh.* slauti, słowu vocari, ob. Słynać; *Ross.* словыщи rze-

ezony, zwany). Górnio i myśli i słowi. *Przyb. Ab.* 99. Nie umie dusza słowić swej wdzięczności panie, Tylko przez czucie, tylko przez poszczeliotanie. *Przyb. Ab.* 209. Nie dba, gdy go zowią ludzie głupim i prostym uszczepiwić słowia. *Bach. Ep.* 64. Słowili lud taki błogosławiony, którego jest pan, bóg jego. 1 *Leop. Ps.* 145, 15. wielbili, uwielbiali.

SŁOWICZEK, ezka, m., dem. Nom. słowik, daß Rachtigallföhen; *Boh.* sławicek, sławicec, sławicátko; *Rag.* slawieich, slawiciaz; *Sorab.* 1. foworieczk. Nędzny słowiczek póki był w lesie, lada czego się obawiał; skoro się do klatki dostał pana bogatego, i czegoż się boi. *Birk. Kaz. Ob.* 2 b. Słowiczek lamentował. *Banial. J* 5 b. SŁOWICZY, a, e; *Ross.* соловьиный; od słowika, Rachtigallen. Dama z hystem dowiecipem i słowiczym głosem. *Morszt.* 18. Muza słowieza. *Min. Aus.* 69. Musi mieć słowicze kamień pod językiem: wiem zapewne, że jest, a widzieć go nie mogę. *Teat.* 11. b, 58. — (*SŁOWIE adv., [cf. *Ross.* слово; nibyto, niejako, fast 2], n. p. Graecyan uciekł do węglacza, ten w jakiejś tam pieczarze ukrywszy go słowie. Wnet zdradziérko zabił. *Tward. Wz.* 85. Trąbiecie w trąby, a to słowie Na pięknym miesiącu nowie. *J. Kchan. Ps.* 120. To jestród Ezau, który słowie jest Edom. 1 *Leop. Genes.* 56. Jako bożą matkę, matkę słowie nad niebo wyższą, prosta pogańska robota wymalować śmie? k temu tyeli, którzy z Krystusem kołować będą, jako słowie, tych świętych nie wstydzą się pogańska robota wyrażać? *Żarn. Post.* 5, 614 b. — SŁOWIEN, wnia, m., słowak *Przędz.* 108; len późniejszy, nie tak łatwo nasienie rozpraszający, jak praglec. *Kluk. Rosl.* 5, 524. *Syr.* 1020. *Przędz.* 26. der Epátfladß. Dwojaki jest Inianego nasienia rodzaj, jeden się zowie słowień, drugi przeżec abo przeżec. *Haur. Ek.* 178). — SŁOWIK, a, m.; *Boh.* slawjk; *Slov.* slávik; *Sorab.* 1. foworik, szywobik, foworieczk; *Carn.* slavz, melius slóvz, slovitzh, a resonantia vocis nominatum; *Vind.* slavizhek, flavizh, nahlgál; *Croat.* slawieh, slawiehek; *Dal.* szlawieh; *Rag.* slawiz, slawieh, slávoj, slawieich, slawicjaz; *Bosn.* slawiech; *Slav.* slávilj, slávak; *Ecll.* слави; *Ross.* соловей; 1) ptaszek spiewaniem sławny, die Rachtigall, gnieździ się w zaroślach, żyje owadem i mrówczemi jajami, wdzięcznie spiewa od maja do końca czerwca. *Zool.* 250. Słowik nóci wdzięcznie pienia w gniaździe osiadłej samicy A zbyt czule rozrzewnienia Podawając w okolicie, Czyli zwalnia, czyli śpieszy, Bawi, ludzi, smuci, cieszy. *Kras. List.* 2, 10. Słowik nie zapomniawszy starodawnej skargi Kwilac pieśni całą noc, ptastwo drobne głośzy. *Zimor. Siel.* 150; *Solowik. *ib.* 127. Między gałęziami słowicy rozkosznymi gardły wdzięcznie przebierali. *P. Kchan. Orł.* 1, 116. *Prov.* I Słowik tylko po s. Wit spiewa. *Cu. Ad.* 282. (rozkosz krótka rzecz). — Niewinni słowikowie. *Banial. J* 5. Słowika ubić, zasmęcisz anioła. *Bielaw. Myśl. E i i j b.* — 2) Słowik, piszczałka wodna, słowik robiony. *Cu. Th.* 705. eine Pfeiffe, die den Gesang der Rachtigallen, nachahmt. — 2) Słowik, sławny błazen nadworny, ein berühmter Hofnarr. Słowikowi Krakowski kazał wojewoda, Że jego

dworu błaznów na rejestrze poda.... *Pot. Zac.* 112. — 3) Słowik, miano psów gończych, Name der Stäubehunde.

SŁÓWKO, a, n.; *Boh.* slowec, slůwko; *Sorab.* 1. flowko, swóweczko, floweżiczko, fswoweżiczko; 2 szlowko; *Hung.* szovatska; *Ross.* слово; dem. Nom. słowo, daß Wörtchen, Wörtlein; *Bosn.* rječca; *Croat.* rechieza, mala rech, (cf. rzecz; *Rag.* slovíze, slówze literae minutae, literki). Tylko mi słówko piśnij, to.... *Teat.* 1. b, 72. Powiedział o niebezpieczeństwie swoim; ale o tym ani słówka, kto go ratował *Corn. Sen.* 316. Oni na to zamleżeli, ani odpowiedzieli mu ni słówka 1 *Leop. Jes.* 56, 20. Nicelże sobie Jmé gada, ja i słówka odtąd nie przemówię. *Teat.* 54 b g i j. (ani geby otworzę). Powiedziawszy sobie niektóre przykre słówka, zaindyezyli się. *Teat.* 50. b, 5. Dziś i o piemadz, albo o pełną, i o słówko, brata zabijamy. *Schl.* 88. (o lada fraszkę). Wyleci słówko ptaszkiem, trudno się mu wrócić. *Bach. Ep.* 58. (wypnie się). Słówko wyleci wróblem, a wróci się wołem. *Cu. Ad.* 1055. Słówko raz wyrzeczone, nigdy nieprzywrócone. *ib.* Słowkiem stracisz, słówkiem zyszczesz *Schl.* 61. Z przyjacielem słówkiem rzadko, a rączką nigdy. *Rys. Ad.* 78. Z przyjacielem igraj słówkiem rzadko, ale rączką nigdy. *Rej. Zw.* 72 b. (rzadko się z nim umawiać, a bić nigdy). Słówki jedwabnemi psie sztuki pokrywa. *Post. Fid.* 115. Słówka zbierane, łagodne, pochlebne, są podejrzane. *Cu. Ad.* 1055. Postawą i twarzą łagodną miódowe albo jedwabne słówka tworzyć, a zdradliwym sereem, co być może najgorszego myśleć. *Kosz. Lor.* 49 b. Acz były słodkie słówka; ale gorzki piółun był pod językiem ich. *Rej. Post. U u* 1. Słówek, ofertów i tytułów siła Mają, lecz w rzeczy skąpi są i w zdzia. *Post. Fid.* 262. Słówka piękne, jedwabne, a dalej nie. *Cu. Ad.* 1051. — Mos Panie Leandrze, proszę na słówko. *Boh. Kom.* 4, 556. (na momencie na bok). Wszystko to pilnie do jednego słówka zachował. *W. Post. W.* 68. (do litery). Bodajbym się rozpęł, jeżeli rozumiem słówko bajów jego! *Teat.* 7. c, 76. (najmniejsza rzecz) Po słówku to rozbić bedziemy. *Bial. Post.* 76. słowo po słowie, Wert für Wert, mermeiße. SŁOWNIK, a, m.; *Boh.* slownjk, slówna; *Rag.* slovník; *Slov.* riesnik, (ob. Rzecz, Rzecznik); *Croat.* rechnicza; *Carn.* et *Vind.* befedishe, (ob. Biestiada); *Ecll.* реченикъ, речникъ; *Ross.* словарь; dykeyonarz, (cf. mownik); daß Wörterbuch. Słownik powinien mieć ile można wszystkie wyrazy języka i ich znaczenie, czy są jednoznaczne, czy wieloznaczne. *Kpecz. Gr.* 5, p. 57. Słownik narodowy *ib.* 5, p. 75. Towarzystwo to nowo ustanowione będzie miało najpierwsze staranie a ułożenie Polskiego dykeyonarza albo słownika; wolno im będzie jak chce nazywać ten zbiór słów Polskich. *Mon.* 64, 251. SŁOWNIKARZ, *SŁOWNIKOPIS, a, m., układać słownika, lexikograf, der Vericograph; *Boh.* slowař. Omyłek takich niemożna wybaczyć słownikarzom. *Kpecz. Gr.* 5, p. 75. SŁOWNIKARSKI, SŁOWNIKOPISARSKI, a, ie, od słownikarza, Vericographen. Najeelniejsze przedmioty i zalety słownikopisarskiej roboty.

N. Pam. 20, 215. SŁOWNOŚĆ, ści, ż., dotrzyma-
nie słowa, rzetelność; daß Worthalten, die Wahrhaftigkeit,
Erfidität. Słowność w traktowaniu interesów, i ludzkość
w obcowaniu są to ogniwa, z których składa się łańcuch
porządnego społeczeństwa między ludźmi. *Mon.* 65, 264.
Odeszła od nas starożytna szczerłość, prawda i słowność.
Haur. Sk. 225. Taka jego niesłowność, że na jego się
przysięgi nie spuszcza. *Jabl. Tel.* 150. Wypowiedział
im wojnę, dla niesłowności ich. *Ustrz. Kruc.* 5, 122.
SŁOWNY, a, e, SŁOWNIE: *Slov.* słowotliwi; *Ross.* сло-
весный, словесно; 1) z słów złożony, ustny; mit Wor-
ten, mündlich. Słowo boże jedno jest na piśmie a drugie
słownie i ustnie, jakoby przez ręce nam podane. *Karnk.*
Kat. 6. On tylko jest moeny około gadek i słownej bi-
twy, z których pochodzą zazdrości, swary, bluźnierstwa.
1 Leop. 1 Thim. 6, 4. Słowny pozew, testament, dekret.
Cn. Th. 1022. Od podziału Polski między syny
Krzywoustego pierwszeństwo w kraju, lecz słabe i słow-
ne było przy Krakowie. *Nar. Hst.* 5, 210. Słowne mi-
łosierdzie jest, nie posądzać, i nie potępiać; uczynko-
we nie tylko dawać, lecz i winy odpuszczać. *Żarn. Post.*
2, 522. — §. Tłumaczenie słowne literalne, słowo do
słowa przekładające. *Kluk. Zw.* 2, 55. eine wörtliche, buch-
stäbliche Uebersetzung. — §. Słowny = słowom służący, Wor-
te =, Wörter =. Słowne przydatki, słów przydatki, *prae-*
positiones inseparabiles. *Cn. Th.* 1022. — 2) *Moral.*
Słowny, *in bonam partem*, słowa dotrzymujący, pewny,
rzetelny; *Ross.* yerойичивый, worthaltend, reel, solid, zu-
verläßig. Jakżeś jest słowny, mój Panie Bartłomieju. *Teat.*
52, e, 54. Wielomowny rzadko słowny. *Cn. Ad.* 403.
Laban w mowie niesłowny. *Kulig. Her.* 256. Cośmy wam
raz dali, słowniśmy, nie odbieramy. *Smotr. El.* 46, cf.
Ruski podarunek. — §. *In malam partem*: Słowny, co
mówi a nie uczyni, *verbosus.* *Cn. Th.* 1022. (wieł Worte
machend, versprechend, doch ohne zu halten; *Boh.* słowný;
Sorab. 1. sfowaté, 'cf. złote góry obiecuje).
SŁOWO, a, n.; *Boh.* slovo; *Slov.* slovo, slovo; *Sorab.*
1. szlowo, flowo, fwoów; *Sorab.* 2. szlowo; *Carn.* be-
seda, (cf. biesiada, slovo, slavu = abszyt, pożegnanie,
slova fama, ob. Sława); *Vind.* bešeda, (fłova, spulhen-
je, doldatje, odpulhenje, fłowodanje, polfoulenje, fło-
vovsetje = abszyt, żegnanie, pożegnanie, fłowodati, po-
floviti, prostupustiti = abszytować kogo, żegnać, fłovo-
vseti = abszyt wziąć, pożegnać się); *Croat.* rečel (cf.
rzcęc), (szlôvo litera, verôbum, szlowoznanost literatura);
Hung. szoo, szó, szólás, beszéd; *Dal.* beszeda; *Rag.*
rjee, (slôvo litera, vocabulum, slovize, slôvze literue
minutae); *Dosu.* rjee, ric, rjeggia, besjeda, (slovvo, na-
ein pisma character, forma, verbum, dictio, slovce li-
terula, slovka syllaba); *Slav.* ries, (slovo litera); *Ross.*
слово, рѣчь, реченіе, рлаголь, (in Plur. слова; *Ecc.*
слова; cf. *Graec.* Lat. syllaba; cf. *Hebr.* מְשָׁלָה interro-
gavit); §. 1) cząsteczka mowy, z liter czyli głosek zło-
żona, z jednej zgłoski lub też z więcej, daß Wort, wy-
raz. *Kpzc. Gr.* 1, p. 6. Mowa roście z słowa; przodek
mowy słowo jest. *Biał. Post.* 85. Nie zawsze jedna mo-
neta idzie, i słowa nie każdemu wiekowi jednakie słu-

żą. *Budn. Apoph.* C 5. *Gorn. Sen.* 351. Słowo cudzo-
ziemskie w Polszczyznę wtrącone, ob. Makaronizm. Ni-
gdy żadne daremne a próżne słowo nie wyszło z świę-
tych ust jego. *Rej. Post. N u n* 6. Słów dosyć, rozumu
nie wiele. *Cn. Ad.* 1051; (*Slov.* mnoho řeči, učinku
ništ; słowa czeze, plonne, prózne). Słowa to tylko, nie
będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 519. *Rag.* Od recena do
stvorena, Kako od lišta do korena = od słowa do uczyn-
ku, tak daleko, jak od liścia do korzenia; *Rag.* megħju
recenjem a steccenjem, góra ie po srjedi = między sło-
wem a uczynkiem góra jest w pośrodku; *Ital.* dal detto
al fatto, vi è un gran tratto; (cf. daleko ztąd do owad).
Fałszywy człowiek słowa swoje opakuje, tak i owak sło-
wa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze
mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. Rzecz
podła, słów wspaniałych potrzebuje. *Cn. Ad.* 556. O tym
nie trzeba słów wiele, co każdy bacz. *Gorn. Sen.* 410.
Mądrój głowie, dość dwie słowie (*dual*). *Mon.* 71, 324.
Słowa według rzeczy; słów miara rzecz; słowa z rze-
czy idą. *Cn. Ad.* 1052; *Slov.* ne hled na řeč, ale na
vec. Słowa do rady, ręce do zwady. *Cn. Ad.* 1052. Sło-
wo nie ukasi, mów choć do woli, od słów nie boli.
Cn. Ad. 1054. Słować ja wytrwam, dalej nie. *ib.* Słowa
za słowa, wszak nie droga mowa. *ib.* Konia munsztu-
kiem zatrzymasz; lecz słowo, gdy się wynknie, już go
nie ża nakierować. *Budn. Apoph.* 55. Plotkaś! usłyszysz
słowo, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbłąda zrobisz.
Mon. 70, 586. Pomył się, jako człowiek; w słowie
mogłem. *Teat.* 42, d, D. Poceziwego człowieka i złe sło-
wo boli. *Teat.* 8, 89. Słowa sobie mówić nie dasz, nie
trzeba być tak porywczym. *Teat.* 25, b, 5. Ś. Małgorzata,
gdy jej za mąż chciał książę Polskie, słowa na to rzec
nie dała. *Sk. Żyw.* 115. Od słów do mieczów. *Cn. Ad.*
771. Od słowa do słowa, aż boli głowa. *ib.* (od żartów
do prawdy). Słowo do słowa, nakoniec się poczabili.
Zab. 15, 279. *Třeb.* Ostrożnym być trzeba, słowa wy-
dają, słowa potępiają, słowa obowiązują, słowa mięczą,
słowa łowią, słowa wiążą, siła ich narzekało, iż mówić
umieli. *Lub. Roz.* 102. Chwilę cieszył słowy łagodnemi.
Odym. Św. 2, O o. (łagodna rozmowa). Głuchemu pró-
żne słowa. *Sk. Dz.* 771. (daremnna nauowa). Jeśli mi
jeszcze słowa pieszysz, to . . . *Teat.* 8, b, 84. Do mnie
nie powiedział i słowa. *Teat.* 7, d, 25, (ob. Słówko).
Tak na te słowa ten doktor napisał . . . *W. Post. W.*
212. prawie temi słowy, temi wyrazy, obngesähr mit die-
sen Worten. Nie dosyć jest, mówi Teodoretus na te
słowa . . . etc. *ib.* 212. Myślą to raczej godzi się poj-
mować, niż słowy albo piórem opisować. *Odym. Św.* 2,
L t 2 b. Słów siła o przeczytaniu tych xiąg czytelniko-
wi płodzić nie trzeba. *Smotr. Lam. pr.* Nie chce więcej
słowy was bawić. *Hbst. Odp. A a 6 b.* Powiedz mi
rzecz całą krótko we dwóch słowach. *Teat.* 58, 15. Ja
się z nim w czterech słowach umówię. *Teat.* 1, 18. Kró-
tko mówiąc ztarguję do trzeciego słowa. *Pot. Jow.* 166.
Trzemi słowy, t j. kilkiem słów, jako najkrócej; *tribus*
verbis. *Mącz.* Słowem, jednym słowem, krótko mówiąc.
Cn. Th. 1022. Do słowa pierwszego, dał zań asprów 10.

Pasz. Dz. 29. od razu, gleich aufß erste Wert, aufß erste Gebot gab er 10 Myer. Powiedz nam do słowa, żebyśmy o tym dłużej nie wąpili, jeśli ty Chrystus? *Ody. Sw.* 2, *E e* 2. (otwarcie, bez ogródki). Króla na słowo wszyscy słuchają. 1 *Leop.* 5 *Ezdr.* 4, 11. (byleby najmniejsza rzecz wyrzekł). — §. Słowo, wyrok; *Mušsprud.* Wert. Za wszystkie prawa, sułtan jedno słowo swoje kładzie. *Klok. Turk.* 5. — *Me:calor.* Dajcie złotych 12. a chcecie słowo słyszeć, jeno 11. *Alb. na Woj.* 12. (ostatnie słowo, ostatnia cena). Słowo w słowo, słowa nie ehybiać, nie odmienając, wiernie; *Eecl.* по рѣчи, слово въ слово, тѣмже рѣчи, Wert für Wert. Słyszałem te arya w Rzymie, słowo w słowo ja pamiętam. *Teat.* 55. b, 65. Wszystkie prawa dawne takiej mory mieć chcemy, jakoby tu słowo od słowa pisane były. *Herb. Stat.* 7. Słowo w słowo przełożyć na Polskie, byłoby niezrozumiane. *Nag. Cye.* 22. literalnie, słownie; *Sorab.* 2. wot słowa k' słowu; *Eecl.* рѣчь въ рѣчь, wörtlich, buchstäblich übersezen. Symmachus przetłumaczył pismo ś. na Grecki język, nie słowo do słowa, ale samo rozumienie. *Sk. Dz.* 105. Oni ztąd wszystko i słowo po słowie Tak jako trzeba obadwaj słyszeli *P. Kchan. Jer.* 261. każde słówko, ein Wert nach dem andern, jedes Wort, jede Sylbe haben sie vernommen. Co do słowa spełniał rozkazy We Pana. *Teat.* 29. b, 54. co do litery, punktualnie, aufß genauheit. — Słowo dobre, ujmujące, ein gutes Wert. Słowo dobre stoi za datk. *Cn. Ad.* 180. Lobrego mu słowa żaden nie rzecze. *Cn. Ad.* 170. Cnota na dobre słowo u pogan samych. *Birk. Krz. Kaw.* 24; (*bene audit*, chwale ma, zaletę, słynie). Dajcie mi dobre słowo, wspomnijcie mi miłe. Pamiętając na moje przeszłe krototile *Zimor. Siel.* 188. On ich jakby nie poznał, i czapki nie chciał rzącać, i słowa dobrego nie dał. *Teat.* 19. 24. (żadnej grzeczności nie oświadczył; *Ross.* красное слово, слово pochlebstwo, grzeczność; *Eecl.* честно-словіе комплимент). Na to moje wołanie słowa mi nie dała i takem ja jęć, tak mnie ona postradała. *Zimor. Siel.* 171. (nie odezwiała się, nie odpowiedziała choć słowem). (*Vind. Prov.* Rahla befieda slobnost wtolashi: łagodne słowo gniew uśmierza; *Ross.* отъ учтивыхъ словъ языкъ не отсохнеть, od grzecznych słów język nie uschnie). Spodziewam się, że We Pan za nami dasz dobre słowo. *Teat.* 8, 19, cf. instancya, przyczyyna, rekomendacya. ein gutes Wert für jemanden einlegen. Ludziom żebyśmy się dobrze poecieha postawili, z nas aby im słowo dobre i poecieha dobra urosła. *Glicz. Wyeh. O 1 b*, cf. *Eecl.* достоsловіиый; *Græc.* ἀξιώλογος. Słowem, w słowie: słownie tylko, nierzetelnie, nieprawdźwie, rzkomo, pozornie, na oko; błoś dem Worte nach, dem Gerde nach, błoś zum Scheine, nicht wirklich, nicht im Ernst. Odeszli do swych nannatów posłowie, jakoby w słowie chcąc preez ojciebać. *Stryjk.* 778. Słowem tylko albo tytułem są chrześciane, nie samą rzeczą. *Sekl.* 51. Nie miłujmy słowem tylko, albo językiem, ale skutkiem i prawdziwie. 1 *Leop.* 1 *Joan* 5, 18. — §. Słowo boże: pismo ś, Gottes Wort. Ja słowo boże, jak umiem, tak wam opowiadam. *Birk. Dom.* 50. Słowo

boże, jedno jest na pismie, a drugie słownie i ustnie, jakoby przez ręce nam podane. *Karnk. Kat.* 6. *Theol.* Syna bożego zowiemy słowem, iż przezeń wszystkie rzeczy, jakoby za wyrzeczeniem słowa jednego bóg ociee stworzył, i woła swoje przezeń nam objawił. *Herbst. Nauk.* B 5. — §. Kzania w Ruskiej cerkwi pospolicie zowią słowy. *Smotr. Ex.* 7. Predigten. — §. Słowa, sposobność mówienia, inowa; *Herb.* Sprache, Fähigkeit zu sprechen. (Jezus) dał słowa niemym, słyszał i głuchy, Przekłete z ciał on wyganiał duchy. *Miask. Hyt.* 105. — §. Słowo obowiązujące, przyrzekające: przyrzeczenie, obietnica; Wert, Versprechen, Zusage. Bijac rękę w rękę: słowo!! *Teat.* 56. c, 99. (zgoda! ein Wert!). Niechże i tak: słowo! *ib.* 55 d, 91. Daje w tym moje słowo, a jesteście kontenta! *Teat.* 12 b, 74. Dała mi słowo, i na wzajem moje przyjęła. *Teat.* 7, 111. Dałem słowo, i muszę go dotrzymać. *Teat.* 27, 107. Już on tu nie ma swojej woli; raz dał słowo. *Pilch. Sen. list.* 285. Obiecał to cnotliwym słowem. *Klok. Turk.* 120, (cf. na poezliwość, na honor, i a charakter). Słubujemy przed legiem, dobryn, uczciwym, szlacheckim i chrześciańskim słowem naszym, iż to trzymać będziemy. *Herb. Stat.* 92. Wiecew on czas ledwie co ważyły księgi. Słowo szlacheckie był to zapis tegi. *Grod. W.* 255. W Statucie Litewskim zlecono słowem dobrym, to jest daniem w zakład uczciwości własnej, zaświadczyć chorobę. *Czech. Pr.* 1, 250. Przyrzekam to słowem poezciwym. *Teat.* 14, 115. (jakim poezciwym! Zaręczam słowem honoru. *Gaz. Nar.* 1, 451. Na moje słowo! *Teat.* 17 b, 26. Na honor i poezciwość: ci mówię, wielkie słowo! *ib.* 21, 188. Słowo jedno jak tysiąc. *ib.* 51, 78. Dane słowo, ścisniona ręka, wiele u niego waży. *N. Pam.* 16, 57; *Vind.* bodi tebi befieda mosh, ein Wert ein Mann. Słowo kupieckie i wiara nie tak wazy. *Grod. Dis. C 4 b.* A słowo kiedy? *Żegl. Ad.* 9. Ja poezciwemu na słowo wierze, a ziemu i na kartę nie wierze. *Boh. Kom* 1, 536. Słowo wiatr, karta grunt. *Teat.* 29. c, 64 (cf. czarne na białym). To przyjaciel, co na słowo pożyjeza, u żyda na zastaw dostanie. *Dwar K 5.* Siebie i królestwo swe na słowo oddał. *Pilch. Sał.* 224. Nie mogąc dostać zamku, wziął na słowo obleżonych, a gdy mu bramy otworzono, wszystkich potracił. *Nar. Hist.* 4, 500, (cf. kapitulacya). Nierzetelność w słowie i przyrzeczeniach. *Teat.* 19. c, 75. Na słowie się nie uścisł. *Chelm. Pr.* 107. Szczerze się w swoim słowie stawil. *Ustrz. Kruc.* 1, 14. Trzymam komu słowo, wiarę, umowę: dotrzymuje słowa. *Cn. Th.* 1162. Ma się żemie z jakąś bogazką; wiem, że twojój pani słowa nie dochowa. *Teat.* 48 b, 15. Pierwej gdy co znacnego i w Polsce zamawiano Tedy to Czeskim słowem zdzierzeć obiecano. *Ref. Zw.* 241, (cf. abo to ja Czech?). Nie da bóg, abym został miła w słowie i nie być wdzięczną służy tak znacnego! *P. Kchan. Jer.* 129. (żeby nie dotrzymała obietney). Nie dał mu tej ziemi, ale go jeszcze na słowie i dalszej odwołce zostawił. *Sk. Żyw.* 200. Posłał Polacy do Elżbiety, aby ich więcej na słowie nie trzymała, a Jadwigę przysłała. *Stryjk.* 458. Cięższego niemasz nie jak kiedy: kogo dłu-

lubovati, obetuvāti, obetūjem, (ob. Obiecać); *Vind.* ob-lubiti, obezhati, saobezhati, obetati, naoblubiti, saoblubiti; *Croat.* zagovárjamsze; *Dal.* zavitujem; *Bosn.* obe-tovati, uciniti zaviti, zavichjatise, zavjetovatise; *Rag.* ob-jetovati, obitati, obeechjattise, zävjettovatise; *Ross.* обещаться, изповѣдать; *Eecl.* ОБЕЦОВАТИ, ОБЩАВАЮ; § 1) bogu ślub czynić; *Gerin.* geloben, angeloben, ein Gelübde thun. Syrakuz dobywszy, ślubił kościoł boginiom Czei i Cnoćie postawić. *Warg. Wal.* 4. Ofiarowali ofiary pa-nu, i obietnice ślubowali. 1 *Leop. Joan.* 1, 16. Które rzeczy poświęcaś i ślubisz dać panu, bedziesz je ofia-rowaś na tych miejscach. 1 *Leop. Deut.* 12, 27. Lepiej nie ślubować, a niżli ślubniejszy nazad się oglądać. *W. Post. W.* 5, 182. — § 2) Ślubować eo komu, obiecować dobrym słowem, przyrzekać, ręczyć mu za eo; *ver-sprechen, angeloben, verbürgen.* My gospodar ślubujem jed-naką sprawiedliwość czynić wszystkim. *Stat. Lit.* 107. Ślubuję, że tym sposobem, trwałości sejmików się za-bezpieczy. *Leszcz. Gł.* 74. — Ślubować chromotę, ślepotę powinien, kto konia sprzedaje. Tr. ręczyć za te de-fekta, gut stehen für etwas. Przy targu pospolicie za ko-nia ślubują, że nie dychawiczny, nie nosaty, a nie kra-dziony. *Szczerb. Sar.* 180. Kto konia sprzedaje i zań ślu-buje, tedy powinien za to ślubować, jako się nie zasa-dza, jako choć ma cudne oczy, nie jest ślepy, i jako nie jest licowany ani kradziony, ale wolny. *ib.* 180. — § 2) Ślubować, ślub brać, ślubem małżeńskim się zwią-zać, żenić się, iść za mąż; *ehelichen, freyen, heirathen, sich trauen lassen, sich antrauen lassen.* Potajemnie ślubować sobie bez pozwolenia rodziców. *Teat.* 29, 65. Ah męża trzeba mi koniecznie, Jemu, ojeu lub tobie chce ślubo-wać wiecznie. *Treb. S. M.* 46. O mój mężu drogi, eze-mum ci ślubiła, jeśliś cię miała zgubić. *Bardz. Luk.* 155. Ślubić nie myśli nikomu panieństwa swego. *Suszye. Pieśń.* 2, B 4. Ślubiać panienkę Józef bogobojny, Wszczął związek stađu takiemu przystojny. *Suszye. Pieśń.* 2, C 2. ŚLUBINY, ŚLUBOWINY *plur.*, zaręczyny małżeńskie, daś Verlöbniß, eheliche Verprechen. Rękowiny albo ślubiny są obietnicą przyszłego małżeństwa. *Hrbst. Nauk.* F 8. Na aktach weselnych, zaręczynach i ślubowinach, nie-masz już tych ceremonij, eo przedtym bywały. *Mon.* 75, 145. Często są w historyach przykłady o ślubowinach (*spousalia*) niedorośłych jeszcze książąt. *Nar. Hist.* 5, 159. — § 1. Nie potrzebuje król ślubin, jeno sto odrzekków Filistyńskich. *W. 1 Reg.* 18, 25. (nie dba król o wia-no. *Bibl. Gd.*). ŚLUBNIK, *a, m.*; *Boh.* slibec; *Vind.* oblubnik, oblubovez, obezhar, obetavez, (ob. Oblubie-nice); *Ross.* обещаникъ, *f.* обещаюцца; eo ślub uczynił. *Włod.*, ślubiaący, qui votum facit. *Cn. Th.* 1025. der etwas angelobet. ŚLUBNY, *a, e*, ŚLUBNIE *adverb.*, § 1) od ślubienia bogu, bogu obiecały; *Gelübde-, gelobt, an-gelobt;* *Sorab.* l. szwėtoszlubenski; *Vind.* oblublen, po-rozhni; *Croat.* zagovórni, zaruchni; *Rag.* zävjetni; *Bosn.* zavjetni; *Ross.* обетный. *Votivus*, ślubiaący, ślubny też mówią niektórzy. *Macz* Ślubne drogi na cudowne miej-sea. *Groch. W.* 264. Wielkim krzykiem wzywają ślubnie łaski bożej. *Przyb. Luz.* 145. mit Gelübden. Ślubne zawi-

szenie, ślubny podarek, *votiva tabula. Cn. Th.* 1025. (poślubione). Grób świętego ślubnemi tabliczkami uczcił i przyozdobił. *Chodk. Kost. pr.* — §. Tak śług swych ślubnych opatrują nieba. *Zab.* 12, 502. *Nar.* śług so-bie oddanych, poświęconych; *geweiht, ganz ergeben.* — §. 2) Ślubny, od ślubu małżeńskiego; *Vind.* sakonski, vdajadni, sheninski; *Ross.* подвѣчный, Ehe-, ehelich. Co nam to szkodzi, czy ona ślubna żona, czy nie? *Teat.* 55. e, 47. Pisarza sprowadził do uczynienia kon-traktu ślubnego. *Boh. Kom.* 4, 167. Dziś ślubnym się łączą dwa serea łańcuchem. *Zab.* 15, 227. Pierścionek ślubny; *Vind.* sheniten perstan, nevsten perstan, sa-konski perstan, vdajadni, sheninski perstnik, viestnik, viestnik, der Trauring. Dziecię, które się nieślubnie uro-dzi, może być dobrym, zwłaszcza jeśli się z takięj bia-łęgłowy rodzi, któraby ojeu jego ślubną żoną być mogła. *Szczerb. Sar.* 16. ŚLUBODAWCA, *y, m.*, który sta-dło oddaje, ślub małżeństwu daje, der die Trauung ver-richtet. Hymen starzy ojeowie nazywali sprawcą Małżeń-skiego przymierza albo ślubodawcą. *Zimor. Siel.* 271. ŚLUBOŁOMNY, *a, e*, — *ie adverb.*, niedotrzymujący ślubu lub obietnicy, *ef.* wiarołomny, gelübdebrüchig. Myśl ślubołomna. *Janusz. Ok. E* 2; *Subst.* Ślubołomea, *ob.* Wiarołomea.

SŁUCH, *u, m.*; *Boh.* sluch, hluch, (*ef.* głuchy); *Slov.* sluch, sluch, sluch; *Sorab.* 1. szlyschani; *Sorab.* 2. szluschane; *Carn.* poshlush; *Vind.* poslulh, poslulh, flulshanje, poslulshanje, zlutje, zhujenje, (*ob.* Czuć, czucie); *Croat.* chujenje, (chutenye = czucie); *Dal.* szliħ, szlüh, chujen-nye; *Hung.* hallás, (*ef.* hałas, *ef.* głos); *Rag.* slüh, slih; *Bosn.* slüh, ejuvenje; *Slav.* chütenje; *Ross.* слухъ; (*ef.* *Etyim.* ucho, *ef.* sę, słac. *Darich.* 1, 77. et 78. *nautius aurium*); słyszenie, jeden z pięciu zmysłów. *Zool.* 54. daś Gehör, daś Hören. Słuchem albo uszyna bedziecie słuchać, a nie zrozumiecie. 1 *Leop. Math.* 15, 14. Dobrego słuchu *Ross.* слышнй, слышекъ. Nie mam słu-cho. *Jabl. Ez.* 126. (ogłuchłem, oślełem). Po tej nie-mocy bywa niesłuch *Sienn.* 558. głuchota, Taubheit. — Słuch, ucho, słuchanie, uwaga; daś Ohr, aufmerhames Ohr, Gehör, Anhören. Gdy ciekawy słuch każdy nadsta-wia, Ta odpowiedzia przybyłych odprawia. *Zab.* 11, 172. Otoż nakładam słucha, Powiedz prawdę do ucha. *Petr. Hor. E b.* Miałem uszy zamknięte, zem tych nie chciał wieści w słuch brać. *Kulig. Her.* 55. W słuch nam nie idzie nauka Chrystusowa. *Eraz. Jez. A a b.* (*ef.* w akcep-tacya, nie jest nam wzięta). Godny słuchu, słuchania, uwagi; *Eecl.* доерослышнй. *Graec.* ἀκούω. — *Ve-nator:* Słuchy zajecze etc.; *Boh.* slech = uszy zajecze, psie etc., daś Gehör, die Ohren des Hufen, daś Gelärre, Gehänge der Hunde; (*Slov.* sluchi, sluchy, žudoviny, spá-nek = skronie). Ucho zajecze myśliwi zowią słuchem. *Klon. Fl. E* 2. Zajac swe słuchy przymuszał. Legnie pod mie-dzą, i usnął. *Kniaz. Poez.* 5, 72. — §. Słuch ziemny; *Boh.* slug; otwor w ziemi, przez który słysza, ein Loch in der Erde zum Hören, ein Hörloch in den Rienen, Hörstellen, Tagestollen. Chcieli nasi przez podkop zamek wziąć; ale Moskwa mając wszędy około murów słuchy ziemne,

skoro poczuli zkad się nasi kopia, popprzedzili ich pod-
sademem prochów. *Zotk. Mskr.* 75. — §. 2) *Passive:*
Słuch, to co słyszymy, co się słyszeć daje, daś, maś
man hört. Zład tysiąc krzyżów wzorki, tysiąc dzwonów
słuchy Przerażające budzą człowieka do skruchy. *Pot.*
Jow. 29. dźwięki, głosy; *Zönc*, *Slang*. Gdzieś pojrzał
wszędzie różne były słuchy, Szumy, szczechania, gwizdy,
zawieruchy. *P. Kehan. Jer.* 416. — §. Słuch, pogłoska,
wieść, sława; *Vind.* *flifh*, *flifhanje*, *safhlifli*, *resglafs*,
ogłafs; *Ross.* *наслышка*, daś *Gerücht*, *der Ruf*. Nie, sy-
nowie moi, nie dobry to słuch, który o was słysze.
Budn. 1 *Sam.* 2, 24. Przyszędłem wywiadować się, je-
śliżebys tak sobie niemądre poczynął, jak o tobie słuch
jest. *Eraz. Jez. E* 3 b. Często o nich przychodziły słu-
chy, Ze ci po drodze siła rozbijali. *P. Kehan. Jer.* 254.
Frasunek na frasunek przyjdzie, i słuch na słuch. 1 *Leop.*
Ezech. 7, 26. Słuchy doszły hetmana, iż nieprzyjacieli
miał mieć pomoc. *Budn. Apopht.* 127. Fenix na wonnym
gniaździe, jeśli słuchy O tym prawdziwe, ma grób i pie-
luchy. *P. Kehan. Jer.* 423. Słuch odległych rzeczy wię-
kszy niż są, bywa. *Cn. Ad.* 1034. (bęben za górą coś
wielkiego). Nankier, trucizną, jak słuch był, umorzony.
Krom. 347. Był ten słuch w hordzie Tatarskiej o Janu-
szu, jakoby dwie głowy nosił na ramionach. *Gorn. Dw.*
155. O nim były słuchy chwalebne. *Pieśn. Kat.* 141.
Wszystkie Ruś za zdrajcy wszystkim w słuch publikował.
Smotr. Ul. 6. (głośno, że wszyscy słyszeli). Słuch pu-
szczać : rozgłaszać. *Dudz.* 58. *ein Gerücht außgeben lassen*,
verbreiten, cztwaś słuch machen. Opowiadaje między na-
rody, a puścić słuch. *W. Jer.* 50, 12. (rozgłaszaście. *Bibl.*
Gd.). Kto uwierzył słuchowi naszemu? *W. Jes.* 55, 1.
(kazaniu naszemu. *Bibl. Gd.*), temu, co od nas słyszy.
SŁUCHAĆ cz. *contin.*, Słuchawać, Słuchywać *czestl.*; (*Boh.*
slychati, *slychawati*; *Sarab.* 1. *szluchać*; *Curn.* *poslul-*
sham, (*ob.* Posłuchać); *Vind.* *safhlifhuvati*; *Croat.* *poszlul-*
hnuti, *poszlussati*, *poszlüssam*, *poszluhnulszem*; *Dal.*
szlisati; *Bosn.* *slusejati*; *Rag.* *slusjati*, *poslusejati*; *Slav.*
slushati, *pochútiti*, (*cf.* poczuć); *Ross.* *слышатъ*; (*E-cl.*
послушательствоу świadczyć, *послушательство* świadectwo);
cf. *Germ.* *lauschen*; *Obd.* *lofen*; (*cf.* *nostr.* *slychać*);
słuchać czego, kogo; *longiore actionem et voluntariam*
significat; *słyszeć brevem, naturalem, contingentem et*
contra voluntatem. Cn. Th. 1024. (*similis differentia est*
inter patreć et widzieć); *cf.* *bażyć*, *uważać*, *zważać*,
ucho dawać; *anhören*, *zuhören*, *sein Gehör oder sein Ohr*
auf etwas richten, *aufmerksam hören*, *hórchen*. W głębo-
kim ponurzony milczeniu zdawał się patrzeć i niewidzieć,
słuchać i nie słyszeć. *Teat.* 2, 121. Umilkł głos; Na-
ma jak wryty słucha długo jeszeze; ale już głos nie
odzywa się więcej, daremno pilnego nadstawia ucha.
Stas. Num. 2, 190. Tak mówi pan: kto słyszy, niech
słucha. *W. Ezech.* 3, 27. Porwę się ze snu, a słu-
cham pilnie ucha nadstawiwszy. *A. Kehan.* 40. Wie-
le słuchać rzecz bezpieczna, wiele mówić rzecz wszete-
czna. *Rys. Ad.* 74. Słuchając, mądry mędrszym będzie.
Budn. Prav. 1, 5. Słuchaj mnie We Pan przynajmniej.
B. No! słucham. *Teat.* 22, 70. Słuchać kazania, mo-

wy, mszy; *eine Predigt, Rede, Messe anhören, hören*. Gdy
chcemy, aby nas słuchano mówiących, bądźmy cierpli-
wi w słuchaniu i drugich. *Dyar. Grod.* 460. Czworaki
rodzaj ludzi, którzy słuchali i słuchają, i potem słuchać
będą świętych słów a nauki Chrystusowej. *Rej. Post. L*
2. Jagiełło tak nabożnie słuchawał mszy, że chociaż już
nieprzyjaciele najeżdżali, nie chciał się ruszyć, aż pier-
wej wysłuchał wszystkiój mszy do końca. *Twor. Okul. E* 4.
Xiadz pleban siadł do konfesyonału słuchać spowiedzi.
Xiadz. 55. Słuchać spraw czyich. *Cn. Th.* 1024. (*Vind.*
safhlifhuvanje, *safhlifh*, *sbarenje* : *indagacya*, *sledztwo*).
Komisarz dla słuchania rachunków, dobra obejdzą. *Kras.*
Pod. 2, 23. *Rechnungen abnehmen*, (*cf.* *liczbę kłaść*). Słu-
chać lekeji jakiój, mistrza; *einen Lehrer hören*, *jemandes*
Unterriht hören, anhören, bejuchen. Pitagoras był profe-
sorem fizyki; tój pod nim słuchał z innymi Numa. *Otw.*
Ow. 607. Czytanie nie stoi za słuchanie. *Cn. Ad.* 159.
Słuchać miło czego, *inquit aliquid in aures. Cn. Th.*
1024. *es ist angenehm zu hören*. — Król słucha posłów :
audyencya, *słuchanie daje*; *Audienz geben*; *słuchanie* : *au-*
dyencya, Vind. *offhlifhanje*, *priedpritie*, *die Audienz*. Pro-
szę królu, abys mnie cierpliwie słuchał; daj mi tajemne
słuchanie, a ja tobie powiem, co się dzieje. *Sk. Żyw.*
1, 17. Dostawszy słuchania, opowiedział królowi przy-
czyny swego przyjazdu. *P. Kehan. Orl.* 1, 202. Przy-
puszczony do słuchania u cesarza... *Sk. Dz.* 290. Pa-
nowie ci spraw urzędu swego pilnowali, i łaskawie pod-
danych swych słuchywali. *Kosz. Lor.* 101. przystępnymi
dla nich byli, *sie hörten sie gnädig an*. — Słuchać, ucho
dawać, *baeczność mieć*, *uważać* na czyją mowę, *stoso-*
wać się do niej, Gehör geben. Nie słuchać całej, i nie
przestawać z takimi świegotami. *Mon.* 64, 52. Nie żyje
się z nimi, ani się ich słucha i uważa. *Teat.* 19,
c, 1. Kto słucha pochlebce, Mądry być nie chce. *Rys.*
Ad. 27. Wszystkich się radź, a jednego słuchaj. *Rys.*
Ad. 75. Jak źle nigdy, tak źle zawsze słuchać żony.
Pot. Zac. 127. Nie słuchaj chytrności niewieściej. 5 *Leop.*
Prov. 5, 5 (nie przystaj na zwodzenie niewiasty. 1
Leop). Płacz, żalności, ciężkie narzekania Miejsca nie
mają u niej, ni słuchania. *Past. Vid.* 22. Więc kiedy
u ciebie wolnego ucha nie mam, Niechaj w niebie bo-
gowie, ludzie na ziemi słuchają. *Past. Vid.* 289. (niech
ich głos mój wzruszy). — Grzesznych bóg nie słucha;
ale jeśli kto bożym chwaleą jest, tego wysłuchywa. 1
Leop. Jow. 9, 51. wysłuchuje, usłuchuje, *erhören*. — §.
Słuchać kogo w czym, usłuchać go, posłusznym mu
być; *einem gehorchen*, *gehörjam seyn*; *Boh.* *uposlechnauti*;
Sarab. 1. *poszlucham*, *szlyschim*; *Vind.* *bogati*, (*cf.* *bać*
się); *Curn.* *vogam*, *vugam*; *Croat.* *poszlussati*, *po-*
szlüssam, *poszluhnulszem*; *Rag.* *poslusejati*, *slisejati*;
Ross. *слушаться, послушаться, покорствоватъ*, (*cf.*
pokora). W stanie żołnierskim taką moe ma rozkazanie
starszych, iż być musi wszystko, co każą; ja słucham
hetmana, a mnie słuchają towarzysze moi. *Star. Rye.*
38. Cheć być należyicie słuchanym, trzeba rozkazywać
przyzwocić. *Zabl. Ros.* 74. Tak mnie to słuchasz, i w
takiój powadze było u ciebie moje rozkazanie. *Morszt.*

72; *Sorab.* 2. chtoż nozo szlusehasch, ten dej zuseh; kto nie chce słuchać, ten musi czuć, (cierpieć). Nie słuchać; *Ross.* ослышаться, (cf. tobie z ust, jemu mimo uszu szust). Kto ludzi nie słucha, ten i boga nie słucha. *Rys. Ad.* 22. Mądry rozumu słucha, jak mąsu. *Cn. Ad.* 467. Więcej trzeba słuchać boga, aniż ludzi. *W. Act.* 5, 29. Poddani w tym nie słuchali panów swoich. *Stryjk.* 525. Słuchanie, posłuszeństwo; *Ross.* покорство, доś Oberfürst, der Oberfürst. W wojsku sprawy żadnej, ani słuchania nie było, przeto nie mogli udzielać. *Biel. Św.* 249. żadnej subordynacyi, karności; *Rag.* neposluh = nieposłuszeństwo; neposlusnik = nieposłuszny. — § Słuchanie = słuch, słyszenie, zmysł, das Gehör, das Hören, der Sinn doś Gehör. Niememu mowę, głuchemu słuchanie przywrócić. *W. Post.* W. 2, 187. SŁUCHACZ, a, m., który czego słucha, der Zuhörer, Anhörer; *Boh.* posluchač; *Slov.* poslušac; *Sorab.* 2. poslusehar; *Vind.* posluhohtau; *Croat.* poslušitelj; *Dnl.* szlismik; *Rag.* shesejala; *Bosn.* slisenik, shisejalać, slusejalać, koji sluseja; *Russ.* слушатель, слушатель. Byłem słuchaczem sławnego profesora de Haen. *Krup.* 5, 557. Zaczęła się komedia, słuchaeze umilkli, każdy uważa. *Boh. Kom.* 2, 241. SŁUCHACZKA, i, ż., która słucha, die Zuhörerin; *Cern.* poshlushavka; *Croat.* poszlusstitelica; *Ross.* слушательница. Miał dosyć pojetnych słuchaezek swojej lekcyi. *Mon.* 69, 586. SŁUCHALNIA, i, ż., sala, miejsce do słuchania, auditorium. *Cn. Th.* 1024. der Hörſaal; *Slov.* poslušatelna; *Sorab.* 1. posluchancza; *Rag.* shesjeaozi; *Carn.* besednishe, (cf. biesada); *Vind.* posluhhalithe, besednishe, (posluhhalniza, sathlihalnithe, sprahovalithe; indygaeyna izba); *Ross.* слушальня; *Ecc.* прослушальня, некто гдѣ слушаютъ чтение. SŁUCHALNY, SŁUCHOWY, a, e; *Ross.* слуховой; do słuchania służący, do słuchu należący; *Hör.*, *Gehör.*. Kanał słuchalny w tyle zamknięty jest bębnem. *Kluk. Zw.* 1, 44. Meat słuchowy. *Krup.* 1, 99. Otwór słuchowy. *Hüb. Mech.* 204. — (SŁUFOWAĆ, ob. Szlufować).

SŁUGA, i, m. Słudzy plur.; (*Boh.* sluha, slauha, chasnjk, čedeln, (cf. chasa, cf. czeladź); *Slov.* sluha; *Sorab.* 1. szluzobnk, (cf. służebnik); *Carn.* sluga (= niewolnik, *Carn.* slushabnck = sluga), blaz, (cf. elupiec); *Vind.* flushaunik, blapez, strieshaunik, (cf. strzedz, stróż); *Croat.* szluga pl. sluzgi, monak, blapecz; *Hung.* szolga, szloga; *Rag.* sluga, sluxbenik, sluxitegl, mōmak, (suxagan, sūx captaus); *Slav.* sluga; *Besn.* sluga, slugbonnik; *Ross.* слуга, пауз, (cf. 'rab, 'rob, porolek; cf. *Germ.* Schaff. Adlg.); § 1) służący, w służbie czyjś stojący, der Diener. Sluga służy. *Mon.* 67, 594. Sluga ma być wierny, nie leniwy i nie pyszny. *Rys. Ad.* 65. Kto nie ma slugi, niech sobie sam służy. *ib.* 25 Sluga panu ma dogadzać; sluga nie ma rozkazywać; sluga eo z rejestru czyni, zły, chocia nie nie przewini; sluga nad którym stać trzeba, ni płacy godzien, ni chleba. *Cn. Ad.* 1058. Sluga wiedząc wola pańska, a nie czyniąc jej, sroższonoi plagami będzie karan, niż niewiadomy. *Rej. Post. U u 6.* Sluga pana rozumie. *Cn.*

Ad. 1059. Jaki pan, taki sluga. *Boh. Kom.* 4, 18. Jaki sluga, taki pan, jaki pan, taki kram. *Petr. Ek.* 111. Kto panu rad, i sluge jego powinien uczestować. *Haur. Sk.* 515. Ani panowie, ani sludzy ieh. *Vol. Leg.* 5, 647. Sludzy go zjedli; więcej panów sludzy, niż psi pojedli. *Cn. Ad.* 1058. (kto czeladź wielką chowa, zubożeje). Starego slugi z jedną winą nie gardzić, aby nowotnego z dwiema nie dostać. *Haur. Ek.* 2. *Slov.* staremu psowi a staremu sluhowi jeden plat, (ob Stary). Sluga miejski, poseł urzędowy, ob. Wozny; *Vind.* berzh, herich, feihitel; *Ecc.* отъводитель, разсмысликъ. — Sludzy urzedu marszałkowskiego maja go pojmać. *Vol. Leg.* 5, 647. (oprawce, ceklarze). — §. Slugami własnibyśmy mogli zwać, którzy są albo na wojnie jęci, albo za pieniądze kupni, (servi, niewolnicy). *Petr. Ek.* 115. 'Rab boży, t. j. sluga boży. *Pim. Kam.* 7. Są też tacy, co słuza nie jako sludzy, ale jako przyjaeiele: jak u wielkich panów, których dworzanie zowiemy. *Petr. Ek.* 114. To pan, to pan, to dobrodziej nasz, a my jego sludzy. *Teat.* 45. c, 164. Przodkowie nasi z panów wszelką nienawisć, a z slug wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana ojcem czeladki, a slug domownikami. *Pilch. Sen. list.* 554. — §. Dziś na radzie obiera król synowi starzego sluge. *Morszt.* 106. (oclmistrza, guwenera). — §. Sluga damy jakiej = służbę jej swoje oddający, poświęcający jej swoje usługi, adorator, amant, der einer Dame die Gehr macht. Miewają lialeglowy biesiadki nietrefne lada z kim, a sluga poczciwy będzie na stronie. *Corn. Div.* 509. Rozumna panna, która ma slug wiele, tak się stawi każdemu slucze, iż żaden z nich nie jest, któryby nie rozumiał, że coś ma przed drugimi. *C. rn. Sen.* 45. Wzgardzony był od pewnej wdowy, której się oświadczył sluga. *Mon.* 72, 16 — § 2) Oświadczaając grzechność: sluga, uniozony sluga, pokorny sluga, najniższy sluga; *Diener.* guberiamter Diener, unterkänigtjer Diener, (cf. podnóżek, cf. *Vind.* dolre flusze = podzwienie) Przechodząc: Sluga Mospanie! • *Teat.* 50. c, 15, *Ross.* yczaynik. Ja nie potrzebuję patrnow; sluga We Para! *Teat.* 50. c, 14. (Mawam!) Przodkowie nasi nie podpisywali się w listach, jak tylko kratem, potym powolnym sluga; dzisiejsi zaś najniższemi slugami. *Men.* 64, 461. Jegomość, który za honor poczytał pisać się moim sluga i podnóżkiem, gniewally się, gdybym go nie nazywał dolrodziem moim, a jeszcze oschliwym. *Mon.* 64, 461. — Owe s. pisze się sluga slug pożycz. *Sekt.* 108. Sluga słowa bożego = predykant, minister. SŁUGA, i, ż, die Dienerin; *Slav.* slauka. Panni markotna; ale pan nie gani. Gdy sluga będzie piękniejszą od pan. *Am. Byt.* 5, 510 SŁUGOWAĆ *med. contin.* Slugować *freq.* słuza się żywie, Diensie thun, dienen, sich durch Bedienen ernähren. *Tr.* Kucharzowi w kuchni slugował. *Chodk. Kost.* 88. usługował Slugował po różnych miejscach. *Teat.* 22. c, 64 SŁUGUS, a, m., *contemn.* sluga podły, posługacz; *verächtlich* der Bediente, der Nachtreter. Tu w tym domu tak wielu jest slugusów. *Teat.* 52. d, 74. Jest to slugus tutejszego panna. *Teat.* 45. b, 48. Slugus, nie slugus, chłop, cham-

czyk, nie chama, Mieszczanek, Iyk, nie Iyczak, wszys-cyśmy od Adama. *Teat.* 43. c. 4.

Pochodz. sub Ucho.

SŁUP, a, m.; (*Boh.* slaup, (slaup przegierz); *Slov.* slaup; *Sorab.* 1. stowp, stolp, stup; *Sorab.* 2. szlup; *Carn.* stebr, (posłópie = pałac); *Vind.* steber, stok, stop, stolp, stup, podpertek, podporna, (cf. podpora); *Croat.* szlúp, sztorbor; *Hung.* oszlop, ozlop; *Dal.* sztulp; *Bosn.* stup; *Rag.* stúp; *Ross.* столб; cf. *Germ.* der Stellen; *Graec.* στύλος, στύλη; *Lat.* stela; cf. *Graec.* στήλη; die Säule, Säule, Niederf. Säule; *Angl.* syl); der Pfeiler; (*Graec.* πύλη, nostr. filar); słup wspierający budowanie, kolumna. *Chmiel.* 1, 77. *Rog. Bud.* Słupy ordynaryjne bywają sosnowe, dębowe. *Kluk. Rosl.* 2, 165. Słup kamienny w budowaniu, filar całkowity. *Cn. Th.* 1025. Słupów architektonicznych jest pięć rodzajów, Toskański, Dorycki, Jonicki, Korantyacki, Rzymski albo składany. *Solsk. Geom.* 3, 1, die fünf Säulenordnungen. Słupy w okolo czego, *peristylum*; *Eecl.* kpyrocrounie. Słup wkopany w ziemię dla przesłania płotu, pal, der Zaunpfahl. *Cn. Th.* 1025. Słup w wileczym dole. *Kras. Doś.* 86. Górnik kopiąc pod ziemię zostawuje słupy, aby na nich ziemia utrzymywała się. *Os. Rud.* 41. Na słupie zawiesić, wspierać. *Eecl.* возстоити. Słup czworogiasty pochodził ku górze, ob. Ostrosłup, piramida. Chrobry ku wiecznej sławie Polaków postanowił żelazne słupy w rzekach wszędzie na znak zwycięstwa i granicy. *Biel.* 57. *Nar. Hst.* 2, 162. — *Fig. allegor.* Słup jest rzecz doczesna; wolę ja tych słupów nabudować okolo siebie, co się nigdy nie obalą, t. j. jeden z enoty, drugi z sprawiedliwości, trzeci z dobroci, czwarty abym każdemu zachował, co czyje jest; a gdy się ja temi słupy ostawiam, to jest pewna rzecz, iż się nigdy nie obalą. *Rej. Zw.* 50. filary, podpory; Pfeiler, Stützen. Lud ten jest prawie jak słup chrześcijańskiej wiary. *Baz. Sk.* 68. przedmurze, Vermauer. — *Tr. fig.* Słup, rzecz nieruchoma, pal, kół, kij, sztywłość; eine Säule, etwas Unbewegliches, daß Starren, Erstarren. Żona Lotowa słupem się soli stała. *Sk. Zw.* 1, 205. Jie wurde zur Salzfäule. Stał jak słup wryty. *Przyb. Milt.* 290. Mów, będę już milezał, jak słup. *Teat.* 31. b, G 2. Do słupa wolałbym mówić. *Teat.* 2, 26. (do ściany). Oczy w słup poszły, strętwiało. *Syr. Rej.* starrende Augen, stierer Blick. Jakże on jest moeno zmieniony; oczy w słup. *Teat.* 8, 62. Bydło tę chorobę mające stęka, nadyma się, oczy mu w słup stawają wytrzeszczone. *Haur. Sk.* 58. Z patrzenia ledwo mu w słup nie szły żrzeniec. *Zab.* 188. Oczy ma nie ruszał, ani oczu zmrzuł, jedno niemi jako w słup na jedno miejsce patrzył. *Kosz. Lor.* 151 b. — §. *Assimil.* Czarny słup dymu. *Przyb. Alb.* 146. Przed ludem Izraelskim był słup obłoczysty przez dzień, a słup ognisty przez noc. 1 *Leop. Exod.* 15. Wolfensäule, Feuerfäule. SŁUPA, y, ż., miasto w Chełmińskim, od słupów żelaznych Chrobrego, w rzece Osie pod miastem stawianych. *Nar. Hst.* 2, 162. *Dykc. Geogr.* 5, 56. eine Stadt im Kulmischen. SŁUPCA, y, ż., miasto w Kaliskim. *Dykc. Geogr.* 5, 56. SŁUPCE, a, n., miasto w

Kujawskim. *Dykc. Geogr.* 5, 57. SŁUPEK, pka, m., ob. Słupik. — §. *Pistillum*, der Staubweg, der Stämpel, botan., które pyłek z główek do zarodku doprowadza. *Bot. Nar.*, 111; stępel. *Kluk. Rosl.* 2, 11. SŁUPIARSKI, a, ie, szni-cerski, Bildhauer. Uczynił Mojżesz dwa cherubiny robotą słupiarzką. *W. Post. W.* 5, 219. SŁUPIASTY, a, e, z słupami, mit Säulen, von Säulen. — *Fig. tr.* Od Tu-scyjskich narodów przejęli Rzymianie owe szaty słupia-ste. *Fallis. Fl.* 10. z wyłogami, w bramowaniem, bra-mowane, bebrämt, *praetexta*. SŁUPIATKA, i, ż., ziemia szarawa, glina tłusta ciągliwa nad samą rudą pokazują-ca się. *Os. Żel.* 31. et 55. graue Leimerde auf dem Erze. SŁUPIĆ cz. *niedok.*, zdrewniałym czynić, kamienie, staaren maßen. Niech cię to zadziwem nie słupi, Świat za zwyczaj nie ludzki, niewdzięczny i głupi. *Zab.* 9, 108. *Zabl.* SŁUPIEĆ, słupiać, słupieje *neutr. niedok.*, zslu-pieć *dok.*, drewnieć, trupieć; starren, erstarren; *Ross.* исколѣть, (cf. kół, kołem stanać). Zsłupiały z strachu, zapomniał o swój pysze. *Zab.* 10, 165. Zsłupiało oczy. *Przyb. Ab.* 192. w słup poszły. SŁUPIEC, pea, m., podpora w kształt słupa, filar; ein Tragepfosten, eine Säulenstütze, ein Pfeiler, Pfosten. Słupiec w podkopach, stę-pel wżyczny podpierający jaki ciężar na nim spoczywa-jący. *Jak. Art.* 5, 516. Słupiec w wiazaniu, co od wierzebu krokwy do płatew albo do balki środkiem idzie i buntę trzyma, *arrectaria*. *Cn. Th.* 1025. die Dachstuhl-fäule. Wschodu kreconego słup, okolo którego stopnie idą. *Cn. Th.* 1292. die Spille an einer Wendeltreppe; *Ross.* тетива, (cf. ciężawa). Zawiasowy słupiec, część drzwi przy zawiasach. *Cn. Th.* 1599. der Angelpfosten an der Thüre. Słupiec u lichtarza, der Schaft eines Leuchters. Sprawisz lichtarz ze złota, którego słupiec i prety z jed-nej materyi będą. *Radz. Exod.* 25, 31. *Budn. id.* Słup-piec, słup w tyle statku, w którym jest rudel wprawio-ny. *Magier. Mskr.* der Sturrunderpfosten. — §. Słupiec, słupcowa skóra, najgrubsza skóra wołowa od krzyża. *Magier. Mskr.* daß dicke Ochsenleder vom Kreuze. SŁUPIK, a, m., dem. *Nom.* słup, SŁUPECZEK, czka, m., dem; *sec.*, ob. Słupek; *Boh.* slaupek, slaupček, slaupec; *Slov.* slaupok; *Sorab.* 1. stowpik; *Croat.* sztipich, sztipichek; *Hung.* oszlopotska; *Rag.* stúpaz, stupich; *Bosn.* stu-pcech; *Ross.* столбикъ, столбечъ, столпечъ, баласна, (cf. balasy); *Eecl.* столпикъ, eine kleine Säule, ein Säul-fuß, *columella*. *Cn. Th.* 1025. Palec w młynach pro-chowych są słupeczki płaskawe, przechodzące przez os waleca, na obie strony równo występujące, które zaczy-piając o bródki tłuków, podrywają one do góry. *Jak. Art.* 5, 507. Oliwne słupeczki. *Groch. W.* 555. SŁU-PISTY, SŁUPNY, a, e, na kształt słupa, wie eine Säule; *Boh.* slaupkowaty. Figura okrągło słupiasta. *Boh. Prog.* 2, 72. — §. W słup poszły, zdrewniały; star, erstarrt. Już w tych słupistych oczach, co na wieki kosną, Ah niepodobna ujrzeć powodź łez radosną. *Przyb. Ab.* 171. Zawsze ja widzieć będę te zmrzone powieki, oczy słu-pne i zgasłe! *Przyb. Ab.* 197. SŁUPKOWY, a, e, n. p. Słupkowa sól. *Vol. Leg.* 6, 514: w bałwanach,

Steinsalz in Blöcken. SŁUPNIK, a, m., na słupie mieszczący, *stylites*, der Säulenbewohner. Symon słupnik na onym 40 letki wysokim słupie trzydzieści lat wycierpiał, umarł. *Sk. Żyw.* 1, 22. *Fund.* 85. *Sk. Kaz.* 558, *Ross.* столпникъ. SŁUPOBUWIE, ia, n., noga słupa, *basis*. *Rog. Bud.* 24. der Säulenfuß. SŁUPOGŁÓW, u, m., *capitelum*, na którym się balkowania osadzają i gzem-sy. *Rog. Bud.* 24. das Capital einer Säule. SŁUPOPIEŃ, pnia, m., głównia słupa, *scapus*, sama część w słupie okrągła. *Rog. Bud.* 24. der Säulenschaft. SŁUPOPIS, u, m., SŁUPOPISMO, a, n.; *Eecl.* столпописание, lapidarne pismo; *adj.* столпописемый lapidarny. SŁUPOSTAWCA, y, m., *Eecl.* столпоздатель, który słupy stawia. SŁUPOSTOLEC, lea, m., podslupie, *stylobata*. *Rog. Bud.* 24. der Säulenstufe. SŁUPOWY, a, e, od słupa, Säulen-; *Ross.* столбовый, столповый. Z obrazu słupowego Jowisza zdjął Dyonizy szatę złota. *Warg. Wal.* 10. Fidyasz obrazu słupowe robił. *ib.* 289. statuy, posągi. SŁUPEK, a, m., miasto w Pomeranii, die Stadt Stolpe. *Nar. Hst.* 4, 15.

SŁUSARZ, ob, Słószarz.

SŁUSZ, u, m., SŁUSZA, y, ż., słuszność, należność, przy-zwoitość; *Sorab.* 1. zprahwne; *Vind.* praviza, pravizhnost; *Croat.* pravica; *Dal.* pravda, (ob. Prawda, prawica); *Recht* und *Billigkeit*, gebörige Befugniß, Jug und Recht. Słusza, *fas. Urs. Gr.* 158. Gdzie gwałt panuje, rząd, słusz ustępuje. *Cn. Ad.* 257. Nadgrody za usługi wierne każdemu według słuszu naznaczajcie. *Chrośc. Fars.* 252. Słusz i wzgląd, *ius et fas.* *Chrośc. Luk.* 261; *Eecl.* nправедно и право. Na Pompeja się targnąć nie bez słuszu Musimy wszyscy. *ib.* 262. Stało się wielkim zaiste niesłuszem. *Chrośc. Iars.* 485. (krzywda) Nierychlej niż podobno była słusza, między święte był policzony. *Birk. Dom.* 118. Słusza nie jest, wziąć chleb dzieciom a szepiętom rzucić. *Sekl.* 7. (es ist nicht fein, daß... Entb.) SŁUSZEĆ *med. niedok.* Słuszyć, Słuszać *contin.* słusza, słuszył 'słusze, Słusz *praes.*; *Boh.* słušeti; *Slov.* słuši, słuši licet, *convenit, decet*; (*Croat.* szlissam *petineo, specto*); słusznym czyli przyzwoitym być, należeć się, wypadać, obowiązkiem być; *für* geziehen, gebühren, gehören, der *Billigkeit gemäß, erforderlich sein*. Ty, coś bóg dał siłę i serce po temu, Uderz się z poganinem, jako słusze enemu. *J. Kchan. Dz.* 250. Pamiętam was, jako się godzi i słuszy bracią pamiętać. *Radz.* 1 *Mach.* 12, 11. Noc tę świętą, nie na modlitwie, jako słusza, ale na pijaństwie strawili. *W. Post. Mn.* 50. Także słusze człowiekowi Odejmać się fransunkowi. *J. Kchan. Dz.* 247. Nie słuszałoby to tobie, abyś taka rzecz uczynić miał, nie, to nie słusza na cie. *Radz. Genes.* 18, 25. Co tylko słuszało oznajmić królowi, ja mu okazałem. *Radz.* 2 *Mach.* 11, 18. Przyjął je wdzięcznie i czestował, jako na takie słuszało. *Biel. Św.* 9 b. *Farn.* 59. Jeśli pohamujesz szablę twoję od mordów, uczynisz, co słusza; bo nie godzi się tobie pomsty szukać. *Birk. Zyg.* 50. Na mnie to nie słusza, abym z tobą miał walezyć. *Ezop.* 4. Obrzydność broił, co i mówić nie słusza. 1 *Leop. Ezech.* 22, 11.

Dobre słusza za dobre oddawać. *Ezop.* 50. Urzędnik, żeby umiał rozkazać, co słusza na gospodarstwo i na sposób roli. *Cresc.* 57. Z koniem płochym łaskawie się obchodzić, aże się ukróci, jako słusz. *Cresc.* 518. Wino zdrowe jest, gdy go kto będzie pożywał, jak słusza, albo ile potrzeba, albo ile służy latom. *Cresc.* 369. Porta na pakta patrzy przez szpary, Ani hamuje, jako słusz Tatarsy. *Kchow.* 509. — §. Wszystko nam z boskiej mocy, co słusza ku żywotowi i pobożności darowano jest. *Gil. Kat.* 56. co służy, pożytecznym jest. SŁUSZKA, SŁUZEK. SŁUSZNIĘ *adv.* SŁUSZNO; *Boh.* słušně; *Vind.* saflusheno, spodoben, po spodobi, popravi-zi, pravizhno zhastiten; *Sorab.* 2. podobne; *Slav.* dostojno; *Eecl.* Старозаконно; przyzwójcie, należyćie; auf eine rechte und billige Art. recht und billig, gehörig, wie sich gebührt und gehört. Nie czyni, o czym wątpisz, jeśli jest słuszno albo niesłuszno. *Budn. Cyc.* 16. Co jest słusznie i dobrze, to jest i sprawiedliwie. *Gorn. Wł. K.* 2. Obwinać kogo niesłusznie. *Teat.* 15. 69. Nie tylko sprawiedliwie, ale też i słusznie z słuźcami postępować mają. *Zab.* 16, 51. Mało historyków, którzyby chronologia słusznie zachowali. *Kłok. Turk.* 42. Pobożność, tak jako potrzebuje prawdziwe nabożeństwo, słusznie pana boga wzywa. *Rej. Post. D.* 4. Tak ubogim umarł ten rycerz, że nie miano, czymby go słusznie pochowano. *Buch. Ep.* 29. SŁUSZNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* słušnost; *Slov.* słušnost; *Sorab.* 1. pžiprahwnoř; *Carn.* pravizhnost, (cf. prawność); *Vind.* praviza (cf. prawica), pravizhnost, spodobnost, pravednost; *Dal.* pravda (cf. prawda); *Bosn.* pravda, pravica, rozlož, (cf. rozkład); *Slav.* pravdnost; *Eecl.* прямина, (cf. uprzejmość); *Ross.* упрямость, przyzwoitość, należyćość, die *Billigkeit, utairliche Gerichtigkeit*. Słuszność zamyka się pod prawem przyrodzonym, a sprawiedliwość pod prawem pisanim. *Gorn. Wł. K.* 2. Słuszność coś zaniejszego jest od sprawiedliwości; bo pochodzi z baczania przyrodzonego i z prawa przyrodzonego. *Petr. Et.* 577. W bogu jest wrodzona taka miłość, która *acquitudo et rectitudo*, a po polsku słuszność i prawność nazwana być może. *Salin.* 4, 164. Sama słuszność tego wyciąga, aby każdemu co jest wypłacano. *Pilch. Sen. list.* 2, 517. Słusznością państwa stoja, nieprawością giną, Przedzaj późnij złoćyńcy Twe kary nie miną. *Zab.* 10, 26. *Skrzet.* Ja mam słuszność za sobą, on bezprawie prawa *Zab.* 7. Wszystkie słuszność w szabli swój położył. *P. Kchan. Jer.* 44. Ani w prawą ani w lewą nie uniosła się, a pod sznur słuszności krzywiznę prostowała. *Psalm.* 50. Masz słuszność, masz racya, du hašt *Recht*. Nie bez słuszności powiedział Seneka, żadne zwierze nie jest tak niedogodliwe jako człowiek. *Mn.* 71, 52. nie bez racyi, nie bez fundamentu, słusznie, niht ohne Grund. Słuszność wzrostu, należyća dużość; geböriger Wuchs, gebörige Größe. SŁUSZNY, SŁUŻNY, a, e; *Boh.* słušný; *Slov.* słušný; *Sorab.* 1. pžiprahwné; *Vind.* praveden, pravizhen, pravi, spodoben, dostoin, (cf. dostojny); *Slav.* prilicni; *Bosn.* raslogit; *Ross.* ходный, (cf. schodzić się); sumnieniu dogodny, sumienny, wedle sumnienia; billig, laut Gemü-

fen, natürlich gerecht. To co jest słusznego, samo naka-
zuje summienie. *Zab.* 16, 25. Panowie, to co jest spr-
awiedliwa a słuszną, sługom dawajcie. 1 *Leop. Col.* 4, 1.
Wiele fałszywych świadków mówią, a nie były świade-
ctwa słuszne. *Zarn. Post.* 168. — §. Sprawiedliwy, praw-
y, przywoity, należity; gerecht, rechtmäßig, geziemend,
gebührend, gehörig. Słusznie ten traci sławę, kto jej nie-
słusznym szuka sposobem. *Boh. Kom.* 268. Gniewasz
się, masz słuszną, (se. racyą, przyczynę); bom cię obra-
ził. *Zab.* 15, 82. Nie daj mi ubóstwa, ani bogactwa, ale
daj mi słuszne i ożywienie. *Radz. Prov.* 50, 8. (w sam
raz). Mielłi pożywienie słuszne w klasztorze, i nie byli
mu ciężkimi. *Birk. o Exorb.* 22. Słusznej strażi na nich
nigdzie nie trzymał. *Jabl. Tel.* 225. Ma słuszne wojsko
z sobą, i Kozaki. *Jabl. Buk. II* 2. (regularne, liniowe).
Prośby nasze słusznego czasu będą wysłuchane. *Birk.
Kant. C b.* (swego czasu). Judasz szukał, jakoby słu-
sznego czasu wydał Jezusa. *Budn. Marc.* 14, 11. dogo-
dnego czasu, swego czasu, bequeme Zeit. Pod niebtyność
królewską, baczył czas służny, aby skutek swego for-
telu zdradliwego okazał. *Stryjk.* 189. Gdy był wieczor,
przyszedł Jezus ze dwunastą, a gdy był czas słuszny,
siadł do stołu, i dwanaście z nim. *Zarn. Post.* 165 b.
(czas wieczery). Prosilłi posłowie Węgierscy, aby Ja-
dwiga po koronacyi inogła mieszkać przy matce do słu-
sznego czasu, dla jej młodych lat. *Biel.* 225. Póki-
by do lat słusznych młodzieńców nie przyszedł. *Sk. Dz.* 867.
(do pełnych lat). Człowiek słusznego wzrostu. *Niemc.
Król.* 4, 192. ani mały, ani przerosły, von gehöriger
Größe. Kasia dostała męża Austryaka słusznego, gdy-
by deba, wojaka. *Teat.* 42, c, 29. dužegn, einem großen,
starfen Mann. Wchodzi słuszny rodak z pacholki dwor-
ma, wąsy kreći, sieje rękoma. *Mon.* 70, 168. Gdy im
co człowiek słuszny, jak oni zowią, t. j. z wielkim brzu-
chem i długimi wąsami, doniesie, wtedy jak w ewanie-
lią wierza. *Mon.* 71, 209. — *Moral.* Człowiek szłuszny,
uczciwy, ein hümmter Mensch. Nadstaw ucha na głosy całej
słusznych ludzi. *Niędz.* 168. Nie mógł za granicą do po-
znania przyjeść z kim słusznym. *Kłok. Turk. pr.* — §. Słu-
szny czemu, ku czemu: służący ku czemu, dienlich, taug-
lich. Słuszny, potemny, przytrafny, godny, habilis. *Volck.*
588. Jagnięce mięso nie jest ku jedzy słuszne, bo jest
niestrawne. *Sienn.* 270. Na miejscach miernych, gdzie jest
słuszną materyą szczepom albo ziołom, tam się też naj-
więcej koehają. *Crese.* 155. Nie wiem co lepszego; uczynię
wszystko, co słuszniejszego być zbawieniu memu ukazesz.
Sk. Żyw. 1, 254. Kasztelan ma wojsku swemu miejsce
naznaczyć; i na miejscu ku tej sprawie słusznym namiot
swój rozbić. *Herb. Stat.* 185. Bacząc miejsce ku zdradzie
słuszniejsze, niż ku czemu innemu, w noey je swojemi
buciami zasadził. *Kosz. Lor.* 154. — (ŚLUZA, ob. Słóza).
SŁUŻACY, SŁUŻĄCA, [Subst. sługa 2], ob. Służyć. SŁUŻAL-
CZY, a, e, słuźalców się tyczący, dla słuźalców, słuźeb-
niczy; *Ross.* служительский, für die Suedte, Diener.
Miejsce słuźalczym mękom wyznaczone. *Nar. Tac.* 2,
366. niewolniczym, dla niewolników, für die Sclaven.
Ciało utrzymujemy dla duszy, w duszy zaś części słuźal-

cze, za których pomocą ruszamy się i dajemy sobie wy-
żywienie. *Pilch. Sen. list.* 3, 99. posługujące. SŁUZA-
LEC, lea, m., SŁUŻAŁY, ego, m., słuźący, pacholek,
słuźebnik, *zgrubiale*: der Diener, Bediente, Suedt. Słuźal-
ce stół zastawiają. *Teat.* 15, 54. Pod czas tej sceny, słu-
źalec gaszą kagańce. *ib.* 15, 66. Słuźalców trzymają dla
okazałości i bezpieczeństwa osoby, *Mik. Obs.* 100. Słu-
źali różni. *Jabl. Ez. A* 4. SŁUŻAŁA, y, ż., słuźąca,
dziewka, *zgrubiale*: die Aufwärterin, Dienstmagd. *Tr.*
SŁUŻAŁY, a, e, w słuźbie doświadczony, biegły, prze-
tarty; *Ross.* служилый, gedient, im Dienste erfahren. Na-
sza strona męstwem i biegłością słuźącego żołnierza, *ve-*
terani militis, przemogła. *Krom.* 159. Niesłuźący żołnierz
nie wiele zwojował. *Mat. z Pod. A* 2. Onych czasów,
kiedy się żołnierz pacholek słuźący ukazał, bardzo go
szanowano. *Falib. N* 2. Przyszło mu dwa tysiące słuź-
ących żołdatów. *Pot. Arg.* 691. Znaczny książę chowa po-
czet jazdy i piechoty słuźącej przy dworze swym. *Vol.*
Leg. 5, 419. — §. Słuźący, w słuźbie będący; dienend,
im Dienste stehend. Słuźała czeladź. *Tr.* SŁUŻALSTWO,
a, n., = słuźalec, *collect.*, gromada słuźących, Diener-
schaft, Suedtschaft, Diener, Suedte. Niezmierna liczba zbie-
głego od Greków słuźalstwa. *Nar. Hst.* 2, 189. (nie-
wolników). SŁUŻBA, y, ż.; *Boh.* służba, słuźbička; *Slov.*
służba; *Sorab.* 1. fwuźba; *Sorab.* 2. fzuźba; *Carn.* slu-
shba, poslushba, (shlusva = urząd); *Vind.* flushba, flu-
shlu, flushva; *Croat.* szlúsba; *Hung.* szolgálath, szol-
gálás; *Rag.* sluuxba, slunxto; *Bosn.* slusgba, slusgenje;
Ross. служба; §. 1) actio vel conditio, słuźenie u kogo,
stan słuźącego, der Dienst, im dem man steht. Przyjmuję
u kogo słuźbę = przystaje do jakiego pana, bey einem
Dienste nehmen, im Dienste treten, ob. Przystać. Słuźbę wy-
powiedzieć. *Past. Fid.* 7. Odstać z słuźby, (ob. Odstać).
Co sześć tygodni, to słuźbę odmieniam. *Teat.* 46, 50.
(pana odmieniam). — Bez słuźby będący, (ob. Luźny).
Przybiegli do domu, gdzie słuźbę słuźyli, a pani swojej
to oznajmili. *Gorn. Sen.* 185. (gdzie w słuźbie zosta-
wali). Przekładają znośną słuźbę nad ubogą swobodę.
Kłok. Turk. 85. poddaność, poddaństwo, podległość;
Unterwürfigkeit, Unterthänigkeit; (*Vind.* doushna flushba,
dovshnost, sadershba = powinność). Słuźba rycerska, żoł-
nierska, Kriegerdienst. Bolesław roku drugiego słuźbę do
Pomorzan przypowiada rycerstwu. *Krom.* 140. (wypra-
wę). Prusowie rozgniewali się na Konrada, iż im nie
zapłacił słuźby albo żołdu, gdy byli z nim przeciw Bo-
lesławowi. *Biel.* 141. (wysłuzoną płacę). W słuźbie być,
na słuźbie być. słuźbę odbywać, n. p. u dworu; *Ecol.*
yczyrobatn, usłużyć. — *Aliter*: Marya siedziała wedle
nóg pańskich; ale Marta zabawiała się około rozlicznej
słuźby. *W. Post. Mu.* 525. kofo usług, posługi; Dienst,
Bedienung, Bewirbung, Aufwartung. Bóg wywodzi trawę
i ziele na górach ku słuźbie ludzkiej. 5 *Leop. Ps.* 146,
8. (ku słuźebności ludzkiej. 1 *Leop.*); ku usłudze, ku
pożytkowi ludzi; zum Dienste, zum Gebrauche, zum Nutzen.
— §. Słuźba boża, chwala boża, nabożeństwo, der Got-
tesdienst; (*Vind.* bogu flushnost, poboshnost). Co za słu-
źba boża była w Grecyi, aż to ze strachem a wstydem

człowiek musi czytać. *Biel. Św.* 16. Służba boża, czyli religia, jest to u Amerykanów wewnętrzna powinność ludzi ku bogu, która ma być wolna *Pam.* 83, 2, 227. Służba boża, *κατ' ἑξοχήν*, msza, die Messe; *Eecl.* словесная служба, евхаристія, жертва безкровная, литургия, служба церковная самимъ Христомъ на тайной вечери уставленная; (cf. służebnik, mszał). Ruś msze swoje zowie służbą. *Hrbst. Odp. H h 5. Teof. Zw. a 4.* W Wilnie oprócz nabożeństwa zwykłego, trzy służby boże odprawują się na każdy dzień. *Sowit.* 79. Kapłani i słudzy boży na służbach bożych przy ołtarzach i mszach świętych gardła dają. *Janusz. Pos. A 4 b.* Polacy obyczajem dawnym przed następującą bitwą służby bożej słuchali. *Nar. Hst.* 5, 157. — § Służba, abo w potkaniu z drugim niektórzy mówią, abo w liście piszą: moja służba, *vel W. M.* moja służba, *per praecisionem scilicet*, jest gotowa, powołana; *seine geborsamsten Dienste entbieten, seinen dienstfreundlichen Gruß entbieten*; *Vind.* dobre flusve, dobro vsdajanje, posdrauljenje i pozdrowienie; (dobre flusve poslat *salutare*). Jest teraz ten obyczaj siebie i swoje służby, bo tak mawiamy, każdemu zalecać. *Modrz. Baz.* 257. Najniższe służby moje z wiernym poddaństwem łascie W. K. Mości zalecam. *Lew. Sapięha. Stat. Lit. ded.* Jaśnie Wielmożnemu Panu a Panu Mikołajowi Zebrzydowskiemu etc., Jan Januszowski powolne służby swe w miłościwą łaskę zaleca. *Janusz. Lig. A 2.* Rozkazał ei się kłaniać, swą służbę powiedzieć, *nuntiare salutem. Macz.* Powiedz mu służbę ode mnie, służby me zaleć. *Cn. Th.* 1026. Szli do dworu, każdy ich służbą przywitał. *Dwor. G 2.* — *Similiter:* Spiewam miłostki pieśzzone, Grzeczne żaloty, ofiary, i one Pochlebne pieśni, słowa pełne chęci, Służby, ukłony, któremi więcę neci Młodz dziewczynę. *Opal. Sat.* 4. przymizgi, *Careffen.* — §. Służba kmicca, pewna miara gruntu, z której pańszczyznę robi, lub się opłaca, *ein gewisses Stück feld, wovon der Bauer Grunddienste thut, oder Abgaben zahlt.* Różne były wymiary służb, t. j. ziemi, z której powinność odbywano. *Czack. Pr.* 222. *ib.* 2, 169. W Kijowie i na Wołyniu, gdzie włok mierzonych niemasz, jeno służby, z każdej służby osiadłej po półzłotemu poboru. A iż na innych służbach bywa po kilka dymów, tedy dwa dymy na jeden złoty składać się mają. *Vol. Leg.* 5, 49. Kmieci z służby każdej mają płacić po dziesięć groszy. *Vol. Leg.* 2, 796 — §. *Collect.* Służba i służący, die Dienerschaft, die Bedienung, die Bedienten. Niceli ma za sobą tytuły dumne, Liczne bogactwa, i służby tłumne. *Zab.* 12, 208. *Zabl.* Jechali bez żadnej służby po nad brzegiem rzeki. *Niemr. Król.* 2, 201. Książę Kondusz z liczną służbą przejeżdżał tedy do Koblenz. *Gaz. Nar.* 2, 111. — §. 2) Służba stołowa, gdzie kładą srebrne stątki, i samo srebro stołowe; *Vind.* misnu fodje, jedne polode, frebernia, frebrovina, (*ob.* Srebra); *Bosn.* slusgba, stol peharni; *Eecl.* серебряная, der Credentisch, Schenkisch, und das Service, Besährte, Silbergeräthe zum Schenkische, *abacus. Macz.* (*Ross.* службы izba dla służących). Wodnego naczynia stół albo służba w kuchni, na który dzbany, kottły etc. z wodą

stawiają, *urinarium. Macz.* Stojąc u służby, sklenicę stątki. *Weresz. Reg.* 152. Na służbie stał antwas z wodą, i ręcznik. *Biel. Hst.* 455. Na służbie stołowej, czyli kredensie. *Mon.* 75, 605. Zjednał sobie kubki i kuffki złote na służbę, aby wina w nie nalewano. *1 Leop. Eecl.* 2, 8. Rozkazał jej doprowadzić tam, gdzie była jego służba srebrna, aby jej dali potraw jego i wina jego. *Radz. Judit.* 12, 7, (cf. bufet, kredens). Wysłał dla nich wszystkie srebrną stołową służbę. *Sk. Dz.* 831. Że jeden senator Rzymski srebrną sobie służbę sprawił, zaraz go o to z senatu wyrzuciono. *Star. Ref.* 42. Służba jednego pana dziś więcę waży, niż srebro trzydziestu kościółów kanonicznych. *Star. Ref.* 125. *Star. Hyc.* 41. SŁUŻBISTY, a, e, w służbie zostający, służący; *Rag.* sluxbeni, sluxni; *Ross.* служительский, dienend, im Diensten stehend. Pani służbiste panny wprzódy wysłała. *Mon.* 75, 691. SŁUŻBISTA *subst.*, SŁUŻBICA, y, ż, służebna, służąca; die Aufwärterin, die Dienstmagd. Nuż też owa służbica co będzie kosztować! Ano pani narzeka, iż u drugich wida; Zawždy panna ubrańsza, niżli u niej bywa. *Ref. Wis.* 57 b. Do Witołda do więzienia jeno żenie wolno było chodzić ze dwiema służbistami tylko. Żona ubrała go tedy w białogłowskie odzienie, a na jego miejsce służebną pannę posadziła; tak że za żoną wyszedł rano, miasto służbistej panny. *Biel.* 220. Służbista woła na pania swoje. *Chrośc. Fars.* 506. Ta świetna strojem, owa służbistemi. *Groch. W.* 567. *Star. Dw.* 46. *Chrośc. Ow.* 592. SŁUŻBICZKA, SŁUŻEBKA, i, ż, *dem.*, *abaculus. Macz.*, kredensik, ein Credenzschen, Schenkischschen. SŁUŻEBNA, SŁUŻEBNICA, y, ż, SŁUŻEBNICZKA, SŁUŻECZKA, i, ż, *dem.*, służąca, w służbie zostająca; die Aufwärterin, Dienerin; *Boh.* služebnice; *Slov.* služebkině, služebna djwka; *Hung.* szolgáló, szolgálotka; *Srab.* 1. služobniza, služownica, služowna; *Srab.* 2. služabniza; *Vind.* flushabniza, slusauniza, slushauniza, dekla; *Croat.* szluskinya, szlusbienica, dekla; *Dal.* szluskina, szlusbienica; *Slov.* sluxbenica, szluskina; *Rag.* sluxbëniza, sluxizza, sluxniza, sluxna, godiseniza; *Bosn.* slusgbenica, slusgjavkigna, godisenica, godisetnica, raba; *Eecl.* служебница, служительница. Powinność slug i służebniczek, aby czeli pany swe, służąc im pilnie, wiernie, pożytecznie. *Gil. Post.* 90 Proszę, nie racz wzgardzać prośb służebniczek twojej. *Wys. Kál.* 407. Policzona w poczet służebniczek jego. *W. Post. W.* 5, 155. Owo ja służebniczka pana mego. *Żyw. Jez. B 5. Biał. Post.* 258. (siehe, ich bin des Herrn Magd. Entb.). — §. Służeczka, wyraz unizoności i najniższy sluga, unterthänige Dienerin. Najniższa służeczka Jejmość Dobrodziejki. *Teat.* 20 b, 19. et 28, 99. SŁUŻEBNICZY, a, e; *Boh.* služebnický; *Srab.* 1. služowniczki; *Vind.* flushjazhen; *Croat.* poszlusen; *Rag.* sluxbeni, sluxni; *Ross.* служительский; ku slugom należący; *famularis. Macz.* Diner, Bedienten, Knecht. Zakazał pan bóg wszelakiej roboty służebniczej w świętu. *Hrbst. Nuk.* 9 b. SŁUŻEBNICZE *alverb.*, służebniczym sposobem, Knechtisch, e. gr. *famulare timens. Cn. Th.* 1027. SŁUŻEBNIK, a, m.; *Boh.* služebnik; *Slov.*

służebnik; *Sorab.* 1. szluzobnik, swuzownik, wotrocik (cf. otrok); *Sorab.* 2. szluzabnik; *Vind.* flushaunik, flushabnik, hlapcz (cf. chłopiec), strishaunik, (cf. strzedz, stróż); *Carn.* slushabnek; *Croat.* szlusech; *Hung.* szolga; *Bosn.* slusgbenik; *Rag.* sluga, sluxbenik, sluxitegl; *Ross.* служебникъ, (2. urzędnik); sluga, der Diener. Służebnik boski stateczny Zawsze wesoły i bezpieczny. *Groch. W.* 386. Wszakżem obiecał tak jak świat zapłacić, który zwykł swoich służebników tracić. *Jal. Ez.* 28. — §. Służebnik, niewolnik; *Eclave*, *Leibeigner*. Jeśliby ławnicy w którym grabstwie wymarli, tedy król Rzymski może służebnika przez dekret wolnym uczynić, i w onym grabstwie go do ławicy obrać. *Szczerb. Sax.* 202. — §. Ustanowił Mieczysław stary, po prowincjach, a mianowicie ziemi Krakowskiej, niesłychanych w kraju instygatorów, czyli jak na ów czas nazywano służebników. *Nar. Hst.* 5, 566. Justigatoreu, öffentliche Antläger. *Officiales vel ministeriales, alias* służebniki nullus nisi palatini iudicare habent potestatem. *Vol. Leg.* 4, 42, (r. 1547). woźnych, Gerichtsdienner. — §. Służebnik; *Eecl.* служебникъ, книга церковная, по которой священникъ отправляетъ службу божественную, (ob. służba boża). Napisałi schismatycy w swoich mszałach albo służebnikach bluźnierską naukę. *Sak. Persp.* 26. *Pim. Kam.* 75. Te dowody z ich służebników, trebników, t. j. mszałów i agend są wybrane. *Sak. Persp.* 4 pr. Weź służebniki w Kijowie drukowane, a znajdziesz w nich takową naukę. *Pim. Kam.* 59. SŁUŻEBNOŚĆ, ści, ż., *servitus*. *Gal. Cyw.* 2, 116; SŁUŻEBNICTWO, a, n., (cf. podległość, poddaność), die Dienstarbeit; *Boh.* služebnost; *Slov.* služebnost; *Hung.* szolgaság; *Sorab.* 1. swuzownocęz, roboczanstwo; *Carn.* slushabnost, sushnost, hlapzhuvanje; *Vind.* flushaunost, flushanstvu, hlapzhuvanje, flushjastvu, flushnost; *Rag.* suxanstvo; *Eecl.* работа, (cf. robota, cf. rab). Robić jest służebnictwo cielesne. *Hrbst. Nauk.* 9 b, (jest powinnością ciała). Bóg wywodzi na górach trawę i ziele ku służebności ludzkiej. *1 Leop. Ps.* 146, 8. (ku służbie ludzkiej. *5 Leop.*); ku usłudze, zum Dienste der Menschen. Klucze pańskie są własna służebność mocy Chrystusowej, służebnikom a cerkwi do skonania świata powierzona. *Hrbst. Odp. N n* 2. (urząd, officium, atrybucya). Gdyby wszyscy równie byli oświeceni, nie potrzebaby żadnej służebności słowa bożego w kościele; która służebność przeciw Chrystus ustanowił. *W. Post. W.* 544. (subordynaacya, hierarchia). SŁUŻEBNY, a, e, w służbie zostający, służący; *Boh.* služebny; *Slov.* služebni, (służebny officiosus, uslužny); *Bosn.* slusgivi; *Rag.* sluxbeni, sluxni; *Eecl.* служебный, работный, который служитъ, покорный; *Ross.* послужный, dienend, in Diensten stehend. Tak same Estere, jako fraucymer albo służebne panny jej kazał król ozdobić. *1 Leop. Esth.* 2, 9. Jaki ojciec, taki syn, jaka pani, taka służebna panna. *Kosz. Lor.* 70, ob. Panna, garderobianka, młodsza, Kammerjungfer. Aniołowie są służebni duchowie, posłani na posługę. *W. Post. Mn.* 566. (dienstbare Geister. *Entf.*). Grunt emfiteutyeczny, albo służebne dobro. *Gal. Cyw.* 2, 88. Służebny żołnierz,

lud; żołnierz pieniężny, *Söldnsoldat*, *Mietßsoldat*, *Söldner*; (*Ross.* служивый; żołnierz). Alexander posłał do Czech lud służebny zbierać za pieniądze przeciw Moskiewskiemu; nad temi żołnierzami był potem Czech starszym. *Stryjk.* 659. Służebnym żołnierzom, którym się byli Albrecht i Alexander zadłużyli, zapłacił król Zygmunt. *Stryjk.* 692. Człek jest służebnym żołnierzem w komplecie I najemnicze dni jego na świecie. *Chrośc. Job.* 29. *Omisso substantivo* żołnierz, n. p. Nasi przysiędzą Tatarskiej więcej nie chcieli wierzyć, poczeli służebnych więcej przyjmować a chować na Podolu. *Biel. Św.* 281 b. (żołnierzy). SŁUŻEBNY *Subst.*: służebnik, służący, sluga, der Diener. SŁUŻEBNA *Subst.*, ob. Służebnica. — (SŁUZEM, Słozem, ob. Słoz). — SŁUŻKA, SŁUSZKA, i, ż., *dem. Nom.* sluga, SŁUŻECZKA *demin. secund.*; §. 1) Diener, Kuchst; (*Ross.* служка; klasztorny sluga). Rzadko na dobrego, wiernego, posłusznego służkę trafisz. *Sk. Kaz.* 52 b. Mów panie, bo słucha służka twój. *1 Leop. 1 Reg.* 5, 10. Ja słuszka twój panie. *Wiśn.* 258. Zbawiciel mówi to słuszkom swoim ku pociesze. *Baz. Hst.* 510. Nędznego słuszkę twego pojмали nieprzyjaciele. *Raz. Hst.* 224. Słuszkowie, kucharze, masztalercze, woźnice rzucali się do bramy. *Biel.* 566. Ci słuszkowie. *Pap. Przyk. C.* Pan ten solennie sejmik uczestwował, aby swe do urzędu służki wykierował. *Nar. Dz.* 5, 155. Ich każdemu podnóżkiem zwał się, drobniutkim służeczka. *Mon.* 70, 160. — §. Bujarowie jedni byli putni, drudzy służkowie, do usług zamkowych, do wożenia listów, wyciskania podatków, i tym podobnych obowiązków używani. *Czech. Pr.* 1, 506. — 2) *Femin.* Służka, służebniczka; die Dienerinn, die Magd; *Boh.* služka. Bóg wejrział na pokorę służki swej. *W. Post. W.* 5, 274. Otom służka pana mego, stań się według słowa twego. *Pieśn. Kat.* 20, et 15. ancilla. SŁUŻNY, a, e, od służi, do służi należący, służebny; *Carn.* slushne; *Rag.* sluxni, sluxbeni; *Ross.* служивый, Dienerъ. Apriusz przywdział służnego żupana, sluga zaś jego. *Chrośc. Fars.* 189. Sam im w służnej postaci służyć pozwolił. *Smotr. Lam* 202. — §. Służny czas, ob. Służny ku czemu. SŁUŻYĆ, -ył, -y, *med. cont*; *Boh.* slauziti, slauzjwati; *Slov.* slaužiti, slaužim, slaužit; *Sorab.* 1. szluzić, swuzić; *Sorab.* 2. szluzisch, szwuzisch; *Carn.* slushiti, slushem; *Vind.* flushit, flushiti, strezhi, strieshem, (cf. strzedz, stróż); *Croat.* szlusiti, shlusim; *Dal.* szluziti; *Hung.* szolgalmi, szolgálok; *Bosn.* slusgiti, (slusgiti-tise utor); *Rag.* sluxiti; *Eecl.* оуполномочити; *Ross.* служить, поработать, (cf. parobek, cf. robota); §. 1) w służbie czyjej zostawać, posługować mu; bey einem dienen, in Diensten stehn, Dienste thun. Sluga służy. *Mon.* 67, 594, (ob. Pacholkować, pacholezyć). Kto służy, wolność traci. *Banial. L* 2 b. *Leszcz. Gl.* 70, *Rys. Ad.* 50. Służże tu dalej takiemu panu! *Teat.* 25, c. 49. Za długi czas służony na dworze, dał mu: król starostwo. *P. Kchan. Orł.* 1, 594. Kto dobrze służy, dosyć się upomina zapłaty. *Petr. Ek.* 11. Zawsze u dworu dziesięć na jednego służy. *Rys. Ad.* 76. Nie dobrze mówią: służonym być dobrze, źle, gut, schlecht bedient werden. *Col.*

Wym. 208. (mieć dobrą posługę). Panowie najgroźsi, najgorzej bywają służeńi, i najbardziej oszukiwani *Zab.* 16, 18. — *Particip.* Służący *masc.* służeńnik, sługa; służąca *fem.*; służeńnica, sługa osoby służące, od usługi czyjej będące, Diensthofen, der Diensthofe, Bediente, Aufwärter; die Aufwärterinn, Dienstmagd; *Boh.* slaužejcy, čedjedn; *Vind.* slushaunik, hlapez, strieshaunik, postriesbnik; slushaunica, dekla, strieshaunica; *Croat.* szluserch, szlusbenicza; *Bosn.* slusgbenik, djetiech, momak, *fem.* moma; *Ross.* služajščij, služajščika, челядинецъ, челядинка, отрокъ, отроковица. Każde prawie gospodarstwo potrzebuje osób służących, które za wyznaczoną płacę część domowych zatrudnień na siebie przyjmują. *Gal. Civ.* 1, 121. (cf. czeladź). W czasach naszych uskarżamy się na złych służących. *Zab.* 16, 5. Panowie nie są lepiej dlatego służeńi, iż mają nstawicznie słuźących swoich. *Zab.* 16, 5. Służący czyj, ob. Człek, człowiek, cf. lokaj, hajduk, strzelec, pajuk, laufer, murzyn. *Teat.* 55. b, 14. — Służycie *cum Accusativo*, n. p. Wojnę służyć. *Star. Ref.* 165 Artegdienste thun. Służyłem wojnę, pod czas pospolitego ruszenia. *Teat.* 27. c, 70. Z chęcią ja będę tę i wszelką służyć wojnę. *Mon.* 70, 555. Bojarowie putni z gruntu wojnę służyli. *Czech.* Pr. 1, 506. Wszystkie obywatel służbę ziemską służyć mają. *Stat. Lit.* 57. do pospolitego ruszenia należę, im allgemeinen Aufgebote oder Landsturme dienen. Carz Tatarski każda prawie wojenną potrzebę sam Litwie z hordą służył. *Stryk.* 519. Służyć piechotę. *Dudz.* 65. za żupę dienen. *Cum Accusat. Adjectivi, omisso Substantivo* służba; n. p. Żołnierską kilka lat służył. *Stryk. preef.* W Witebsku półtora lata żołnierską służyłem. *Stryk.* 474. Służyć na kon uszańską. *C. Th.* 4026. Służyć hajducka. *Dudz.* 65. Dworzarską służyć. *Vopr. Ryc.* 158. Se dienen thun. Kto służy dworską, nie ma opatrzenia, Takowy każdy godzien obieszenia. *Rek. Pob. a i j.* — §. Służyć damie, usługami jej się zalecać; ciner Dame die Cour machen, sich um ihre Gunst bewerben. Służył jeden piękniej i zwięziej Rzymianie czas służyć, pokazując wielką przeciw niej miłość. *Gorn. Du.* 285. Osoba ta, której służył, obruszyła się przeciwko mnie: zdoło jej się widzieć we mnie mierała wiare przeciwko sobie. *Gorn. Du.* 41. — §. Już też dawno, jak miedliszy honor Pani służyć. *Teat.* 15. c, 21. atencya oddać, poklonić; aufwarten, sein Compliment machen, seinen Besuch abwarten. — §. Służyć bogu, nabożnym i pobożnym być; Gott dienen, gettesfürchtig seyn. Służyć bogu we dnie i w noc, znaczy, chwalić boga bez przestanku. *Smotr. Ex.* 55. W każdym stanie służyć panu bogu jest to być szczęśliwym. *Kras. Pod.* 2, 149. Służ bogu, a czarta nie drażnij. *Cu. Ad.* 1059. Konstantyn na początku pograńskim bogom służył. *Sk. Dz.* 170 (im się kłaniał, ich czcił, er diente heidnischen Göttern). — Służyć służyć mszy s mszą odprawować, (cf. służeńnik, cf. służba boża), Messe halten, (di-st.) służyć do mszy s posługować księdzu przy mszy, zur Messe dienen, den Priester bey der Messe bedienen. Rozkazab, aby żaden mszy s. nie służył, oprócz papieskiej wiadomości. *Sk. Dz.* 482. Pop albo władyka z dyakona-

mi służy. *Pim. Kam.* 119. Tu żadna nieprzystojność nie dzieje się, gdy dyakoni nie jako ofiarujący, ale jako słuźący, nie dotykając się najświętszego sakramentu, patynę i kielich podnoszą. *Pim. Kam.* 119. Służył on tam liturgią z patriarchą u bożego grobu. *Sak. Kal.* 65. W kościołach, gdzie kwaśnym chlebem słuźą... *Sk. Dz.* 179. W przasnym chlebie słuźy u ołtarza. *Sk. Dz.* 1025. Przy władyczych cerkwiach znajduje się, że popi takimi bułkami słuźą. *Sak. Persp.* 12. Chce pop kwarta wina do półroka albo i dalej słuźyć. *ib.* 15. U ksiu w poście mszy nie mają jeno w sobotę a niedziele, a gdy pop słuźy w inszy dzień, pod jedną osobą w niedziele poświęconą pożywa. *Sk. Kaz.* 192 b. — §. Służyć komu s usługi, posługi mu wyrządzać, zasługować s łie u niego; einem dienen, Dientje thun, Dientje erwidern. Nie jest słuźyć ojezynie, zjeżdżać na sejmiki etc. *Mon.* 65, 257. Ubolewam, że nie mogę w tym słuźyć, ale w czym innym, całym sercem. *Mon.* 64, 458. Jeśli mogę w czym słuźyć, proszę mi poutale rozkazać. *ib.* Uczynię wszystko, w czym sobie słuźyć każesz. *Teat.* 29, 65. Mówzę, w czym ci mogę słuźyć. *ib.* 41, 122. Służ, jeśli chcesz, aby ci słuźono. *Jull. Ez.* 69. Przebacz, iż nie taką rzecz daruję тебе, Któraby należała tak zwięziej osobie, Nie mogę-ć prze chudobę słuźyć w większej słu. *Rek. Pob. preef.* — *Similitur:* Nicch Panu słuźy ta tal karkka, ten zegarek etc., racz go przyjąć od swego słuźi; lassen sie sich dem dienen, anwarten, beliben sie es anzunehmen. — §. Służyć do stolu s posługować do stolu, bey Tische aufwarten. *Xads.* 199. Słuźono nam do obradu po jedrzej petrowie. *ib.* 76 (czestowano nas, nan bewirthete uns zu Nitroze mit...). Słuźono mi kłk wami i zakaską z konfitur. *Xads.* 64. (Hug. słux ti tkumu vino, naslux u ministrare). — *Similitur:* Córka na fobie zachorowała; a matka nad nią słuźyć j. k. k. *Sk. Dz.* 1, 264. t. j. pielęgnując, den Kranken warten, pflegen. — §. Służyć piesek, umie słuźyć, pisać. *Cu. Th.* 1027. der Hund wartet auf. Szarmotka umiała słuźyć, t. h. o. w. e., warować i szczeleć. *Mon.* 64, 110. — §. Służyć czasowi s stosować się do okoliczności, sich in die Zeit fügen, nach der Zeit fügen. Foretyy za szesćm szli, czasem tylko słuźą. *Sk. Dz.* 247. Człowiek przomny słuźyć czasowi powymien. *Nig. Cyc.* 110. — 2) *Verb. neutr.* Służyć mi co s bywa cde mnie używane, es dient mir etwas, wird von mir gebraucht. *Bosn. slusgbenik.* Ponieważ cie do tych czas nazywał starościem, n. słuźy i na potom słuźy ci ten tytuł. *Teat.* 14, 178. — Słuźy mi co za co, stoi mi za co, sein etwas dienen. Perzeiwie imię słuźy mi z największe bogactwo. *Teat.* 8, 45. Roztropność moja może ci słuźyć za zarczenie. *Teat.* 1, 68. — Słuźy co do czego, ku czemu. *Dudz.* 15. używa się do czego, pomaga do czego, za etwas dienen. To żelazo do polerowania miedzi, róz do krajania słuźy; lekarstwo do tej choreby, na te choreby słuźy. *Tr.* Skwaplwy dawcip do pisma s. wkładu nie słuźy. *Sk. Dz.* 115. Słuźyć komu, pożytecznym mu być, pożytek przynosić; *Bosn.* pruditi, ucinati korist; *Vind.* dopriditi, dolizhuvati, perpriduvati, h'pridu bitu; *Ross.* пользовать,

упользовать. — *Physice*: Służy mi co zdrowo mi; (*Boh.* dužiti), eš dient mir, išt mir gesund. Nie wszystkim jedno służy albo zdrowo *Cn. Ad.* 605. Porozumieć się trzeba z swym żołądkiem, jakowe mu jadło służy. *Perz. Lek.* 127. Ta potrawa mi służy *Vind.* jedba dobru dopride, dobru sda. Służący zdrowiu; *Boh.* dužiwý, (cf. duży), *Vind.* flusben, flusbezhen. Mleczne potrawy suchotnikom służą. *Krup.* 5, 578. Wino każdemu przyrodzeniu służy, gdy go pożywasz miernie. *Cresc.* 570. Służy mi tu powietrze. *Cn. Th.* 1026. — Nie służy mi zdrowie, głowa, nogi, język, niesposobnie mam zdrowie; *affecto sum corpore. Cn. Th.* 526. nie zdarza mi się, nie sprzyja mi zdrowie, nie mam zdrowia, nie jestem w używaniu swoich zdrowych członków: eš will mit der Gesundheit nicht fort, išt kann den Kopf, die Füße, die Zunge nicht recht brauchn. Służy mi szczęście: zdarza mi, sprzyja, faworyzuje; *Vind.* mi tazhi, tezhi, meni h'teku gre; daš Glůtt išt mir gůnstig, bold, eš glůcht mir. Co tobie, to we grze szczęście służyło. *Teat.* 47, 2. W bogu nadzieja, że fortuna służy. *Auszp.* 46. Szczęście-mu służy; on sam w nieszczęście się niesie. *Bardz. Trag.* 515. Życie długo, niech wam szczęście służy. *Teat.* 44, 106. *Klok.* *Turk.* 57. Śmiałym służy fortuna. *Zab.* 8, 552. *Koss. juvat.* — Póty mi dobre służyły czasy, póki worek do-starczał. *Teat.* 50, b, 105 zażyłem dobrych czasów, išt hatte gute Zeit, genůß der guten Zeiten, so lang der Beutel reichete. Matyszowi nie do końca szczęśliwie przeciwko Jerzemu zaciągi służyły; *minus secundo successu utebatur. Krom.* 694. niebardzo mu się wiodły, sie giengen ihm nact sehr vca Statten, nicht sehr nach Wunsch. — *Similiter*: Wiek komu służy, lata służą; przy czerstwości jest, krzepkim jest, żwawym, jarym: die Jahre sind einem noch gůnstig, erlaubeu noch etwas mit zu maßen. Zażył świata, póki służą lata. *Teat.* 10, 28 *Bals. Św.* 2, 105 Pókiś ty młody, póki służą lata, zażywaj świata *Marszt.* 240. Póki mi służyły lata, Małem wygodę i łaskę u świata. *Jabl. Ez.* 29. Każ wino nosić, póki beczka leje, Póki wiek służy, a śmierć nie przyspieje. *Hor.* 4, 196. — § Służy co komu: przynależy nam, przystoi ma; eš dient ihm, gehůrt ihm, išt ihm zůstāndig, angemessen, passend. Bogu spanie nie służy. *Bial. Post.* 556. Przez pana naszego Jezusa Chrystusa, któremu służy wszelka moc, pokłon i chwala, teraz i zawsze. *Sł. Żyw.* 2, 168. To mi służy *Croat.* to me ide. Nie wszystko wszystkim służy co służy jednemu. *Gaw. Siel.* 597. Nie służy to temu, nie temu po tym, nie tegoby mu trzeba. *Cn. Ad.* 648. — § 5) Służyć komu: poddałym jego być, podległym mu być; einem unterworfen, untertānig sein. Gaha poim Rzymskiej mocy służyła. *Stryjk.* 52. — § Należć do kogo, własnością jego być; einem zugehůren, sein Eigenthum sein. Zonie Eryka dziedzicznym prawem służyło księstwo Szczecińskie; *ejus haereditarius erat principatus. Krom.* 655. Przemyskie włości za Kazimierza Sprawiedliwego już ku Polsce służyły. *Stryjk.* 205. (przysłużyły, przynależały). 'SŁUŻYCIEL, a, m., służebnik; *Ross.* служитель, der Diener. Przełożeni słuźyciele są boży. *Budn. Rom.* 15, 6. *Smotr. Lam.* 68. 'SŁUŻY-

CIELKA, i, ż.; *Ross.* служительница, die Dienerinn. Zalecam wam Febę, siostrę naszą, która jest słuźycielka zboru. *Budn. Rom.* 16, 1.

'SŁYCH, u, m., słuch, słuchanie; daš Gehůr, daš Ohr. Tak wiele razy w slych mi podawano mową i do czytania drukiem wyrażono, jak grzechy brzydkie. *Kulig. Her.* 54. — § Słych, co słycać, wieść, pogłoska; daš Gehůrte, die Sage, daš Gerůcht. Niemasz slychu; bo gdzież jaka powieść stara, By się kiedy w tych grunciech wy-legła poezwara! *Zab.* 9, 240. *Ejssym.* — *Prov.* Zapadł gdzieś; ni slychu, ni widu. *Ca. Ad.* 1500. (man hůrt und išt nicht von ihm; *Ross.* нечуть, (cf. czuć); nie słycać, jak kamień w wodę wrzucił, nie dowołasz się, daremna nadzieja). 'SŁYCHAĆ cz. cont., 'Słycaływać *frequ.*, słycać często, ciągle; *Boh.* slychati, slychawati (cf. *Graec.* zřévo); etwas oft hůren, nach einander hůren. 'Słycałem częstokroć takie rzeczy, wszyscy jesteście bardzo ciężcy cieszycciele. *Leop. Job.* 16, 1. Przywodzi słowa te z ust twych do mnie mówione, a w uszy moje slychane. *Smotr. Nap.* 75. Słycałem mowę Pruską, gdy w bywał w Gdańsku; bardzo podobną Litewskiej. *Biel. Św.* 169. I jam o waszych dziełach slychawał też. *Pot. Arg.* 544. W tragediach haniebne i nieznosne rzeczy slychamy. *Petr. Et.* 58. Tego ucho człecze nie slychało. *Past. Fid.* 259. Od niegom często to slychawał. *Warg. Wal.* 278. Kto kiedy slychał lichwę większą nad tę! *W. Post. W.* 194. Nie slychano tego od wieków, ani to do uszu przychodziło. *Dambr.* 724. *Hodie frequentissime usurpatur in infinitivo, absolute;* (*Ross.* слышно). Słycać straszne pukanie u drzwi po trzy razy. *Teat.* 55, b, 69. (daje się slyścić). Coż tam slycać, Elwiro! *Marszt.* 106. Co nowego? waš hůrt man Neues? (cf. widać). Coż tu slycać dobrego? *Teat.* 17, c, 44. Dobry dać, panie kumie, co tu slycać? *ib.* 52, c, 15. Powiedz mi rzetelnie, jak też o mnie na świecie slycać? *Teat.* 2, 58. *Bars.*; (*quomodo audio?* co też o mnie galają? cf. slynać). Dobre daleko slycać, a złe jeszcze dalej. *Rys. Ad.* 9. Ej pieknaż to wolność, bodaj o takowej nie slycać *Falib. R.* O Orygimesie, jakoby miał dyabłom ofiarować, nie slycać ani u Rufina, ani u Jeronima, ani na koncyljach. *Sł. Dz.* 125. (wzmianki, śladu niemasz). Słycać: gruchnie, gadają, wieść jest, siawa, pogłoska, słuch. — *Partic.* Slychany, o czym kiedy slyszano; *Ross.* слышанный, erfůrt, wovon man schon gehůrt hat; nieslychany, o czym nigdy nie slyszano, praktyki tego niemasz, bez przykřadu, niebylica, nier-hůrt; *Sorab.* 1. neszwusehané; *Vind.* neufhlheno, kirnej bilu nikuli hlifhat; *Slav.* neesujen; *Ross.* неслыханный; *Ecl.* неслышанный. Ta rzecz przedtym zgola nie slychana była i prawie nowiną. *Smotr.* 197, (*opposit.* *Ross.* видальщина, cf. widać). Czy slychaneż to rzeczy, które nam naprawił! *Jabl. Tel.* 82. Rzecz tak sroga i nieslychana. *Gorn. Dw.* 251. Tatarowie, lud u nas przedtym nieslychany, 1220 r. przeprawili się przez Wclhę. *Biel.* 116. Używają mak srogiach w kryminalach, i śmierci nieslychanych. *Boter.* 99. (bez przykřadu). Tarnowscy wszystkim slychane i znajome waleczniki. *Warg.*

Cez. A 4. (wszystkim wiadome). — (SŁYK *ob.* Szłyk).
 SEYNAĆ, *SEYCHNAC *med. jednl.*, sławnym być, berühmt
 sein; *Carn.* slavim, (cf. sławić); *Vind.* slaviti, slitiman
 biti, (cf. styma); *Rag.* slovjetti, (cf. słowić); *Ross.*
 слыть, слыву, прослыть, прославять; *Ecol.* слыу. Sły-
 nie Alexander, że pół świata nieszczęśliwym uczynił.
Aras. Dos. 166. O eny młodzieńcze, który w sławie
 słyniesz Godnym potomkiem Aleyda wielkiego. *Last Vid.*
 225. Mężnym zapasnikiem żyćzy sobie słynać. *Lib. Hor.*
 17. Ktokolwiek z was jest, eo poetą słynie... *Opal.*
Poet. Wszak widzisz, jako z czasem wszystko marnie
 ginie, Jedno eo jest poezeiwe, to na wieki słynie. *Rej.*
Wiz. 52. Królewska rzecz jest, dobrze czynić, a źle
 słynać. *Petr. Pol.* 2, 114. SŁYNNY, a, e. słynący, sla-
 wny, berühmt. Cezar po kręgu ziemi łagodnością słyn-
 ny. *N. Pam.* 22, 109.

*SŁYPLIK, a, m., n. p. U spreżyny zastawionej na plaki
 ma być przywiązany na sznurce słyplik albo klinik. *Cresc.*
 651. ein kleiner Keil. Powrozek siłłowy słyplikiem mo-
 żesz rozpiąć przy oblaku. *ib.* 652. Prątek przywiążesz
 słyplikiem przy przeżynie wiszącym jednym końcem. *ib.*
 652.

SŁYSZALNY, *SŁYSZNY, a, e. SŁYSZALNIE *adv.*, w słych
 wpadający, słyszeć się dający; *Rag.* shsciv; *Ross.* слы-
 мый, слыбат. Niemoty, nie mogące myśli swoje wyra-
 zić słyszalnemi znakami, do mig udawać się muszą.
Kpez. Gr. 5, p. 55. et 17. Bóg przy światł dokonie
 do łubego syna słyszalnie przerzeka... *Przyb. Mill.* 228.
 W kościele nie był słyszny *gomon. *Chodk. Kost.* 58. (nie
 był słyszany). SŁYSZĘĆ, -ci, -ai, -y *med. niedok.*, usły-
 szeć *dok.*; (*Boh.* slyseti, uslyšiti; *Slav.* slyšat, slyšim,
 čuť, čauti, (cf. czuć); *Sorab.* 1. szlyshacz, szlyshcu,
 szlyschim, fwuselnu; *Sorab.* 2. šlyšehaseh, szlyshaseh;
Carn. shlyshati, shlyshëm; *Vind.* shlyshat, pošlyshati,
 zhuti, zhujem; *Croat.* chuti, chujem; *Dal.* zhlyšati, shly-
 šiti, shlyšati; *Hung.* hallak; *Bosn.* shlysejati, shlysejati,
 čjatti; *Rag.* shlysejati, shlysejati, shlyseiti, čjatti; *Slav.* ely-
 šiti, esuti; *Ross.* слышать, чутъ, почувать, вышптъ,
 вышптъ, (ob. Ucho); *distig.* slychać, quod longiorem
 actionem et voluntariam significat; slyszec vera brevem,
 naturalem, contingentem et contra voluntatem. *Cn. Th.*
 1624. (similis differentia inter videlicet et patreć; — ab-
 solut slyszec, slych mieć, nie głuchym być: hören, ein
 Gehör haben. Tak mówi pan: kto słyszy, niech slycha.
W. Ezech. 5, 27. W głękokim ponurzony młezenim,
 zdawał się patrzeć a nie widzieć, slychać a nie slyszec.
Teat. 2, 121. Slyszenie = slych, zmysł; daš Gehör, daš
 hören. Straciwszy slyszenie, do spraw jest mesj osobny.
Ryb. Ps. 70. Głuchym slyszenie, a niemym mowę przy-
 wrócił *W. Post W.* 2, 195 — 2. *Transl.* Slyszę eo,
 dochodzi mię: hören, vernemen, erfahen. Pytał go, je-
 śliby eo slyszal nowego? powiedział że nie. *Eraz. Jez.*
 7. Com slyszal, to powiadam. *Cn. Ad.* 96. (jakem kú-
 pił, tak przedaje; nie wyszaleo tego z palca). Nie nie
 wie, kto nie nie slyszal. *Ossol. Str.* 7. Kto mi mówi,
 eo chce, uslyszy, czego nie chce. *Cn. Ad.* 582. *Eraz.*

Jez. G g 2 b. Jeśli rzeczesz źle, uslyszysz jeszcze go-
 rzęj. *ib.* Tak cię sądzą, jak cię slyszą. *Mon.* 74, 115.
 Slyszę słowa, ale rzeczy nie rozumiem *Orzech. Qu.* 64.
 Slyszalem jak przez sen, *ob. Sen.* — Już tu go slyszę;
 pono nie, to chód nie jego. *Teat.* 45, b, 15. Slyszale-
 m to temi uszami, na te uszy. *Dudz.* 15. Bądź ist
 tój pocieszliwej nowiny, jakobys ja w uszy swoje sly-
 szal. *Rej. Post.* 1 t 4. Czy slyszysz? czy czujesz? *Cn.*
Th. 1028. hörst du? Nie slyszę *wkrzomo, nie slycham.
Cn. Th. 527. Slyszac nie slychamy. *ib.* Aby tylko sly-
 szeć, nie slychać. *Lach. Fuz.* 1, 565. Slyszę! t. e. ro-
 zumiem! dobrze! *approbantis.* *Cn. Th.* 1027. ich höre!
 gut! Nie slyszę, odpowiadając na eo, czego nie chcroy
 dać, uczynić, t. e. nie zezwalam, nie przyzwalam. *Cn.*
Th. 527. ich höre nicht, ich mag nicht! Slyszę *irridentis*,
 szydzac, bardzo, wej bardzo, zgadłeś, ale. *Cn. Th.* 1155.
 das gesthe ich! freylich, natürlich (ironisch). — Dać się sly-
 szeć. *Tur. Uw. F 3.* sich hören lassen, sich vernemen lassen.
 Slyszec o tym, slycie to. *Cn. Th.* 1027. slychać o tym,
 man spricht davon, es ist ruckbar. Uslyszenie, powzecie wia-
 domości; das hören, erfahen, die Nachricht. Mochowiusz
 opisuje roku 1206 pierwsze objaśnienie i uslyszenie imie-
 na Litewskiego. *Stryjk* 211. — Slyszec u kogo, od kogo,
bene vel male audire, dobrą lub złą sławę mieć, kiedy
 dobrze lub źle o kim gadają; im Ruf stehen, berüchtigt
 sein. Dobrze slyszy u ludzi. *Birk. Chodk.* 21. Ci se-
 natorowie źle od szlachty slyszeli o dekret Zygmunta
 między Jagiłem i Krzyżakami. *Biel.* 277. Tego gdy
 zamiecha, lepiej od nas slyszec będzie, i u swych na
 *wiegszą się począstkę sposobie może. *Smotr. Et.* 9. —
 Slyszysz! *particula est vocantis et vocantis, nem exci-
 tantis attentionem et comminantis.* *Cn. Th.* 1027. höre!
 hörst du! Slyszysz-ze to zawzięty odszczepieńcze! *Lib.*
Niedz. 1, 9. Slyszales! a nie slyszysz! tibi ego dico,
 an non! *Cn. Th.* 1027. — § *Obsol. consuetudo:* Siny
 mroz ku nam kroczy, a żywe lato Pręc sę bierze,
 ecz nie rad każdy slyzy la to! *Ryb. Cez.* B 4. *SŁY-
 SZNY, *ob.* Slyszalny.

S M.

SMACISKO, *ob.* Smacisko, szmat.

SMACZNY, a, e. SMACZNIUCHNY *intensiv.*, SMACZNIE,
 SMAZNO *adv.*; *Boh.* smačný, chutny, pochoťny, (cf.
 chuť, pochoť); *Sorab.* 1. schmakné, iwodźeczé; *Sor-*
ab. 2. smakni; *Carn.* schmähtne; *Vind.* shmahen, sma-
 hnoduben, dushez, dobroduben, salladjen, dilyzhen,
 dobrudilhez; *Rag.* slastan, sladostni, (cf. słodko; *Croat.*
 smāhen, téchen; *Ross.* смакный, приятный; *Ecol.* сла-
 коприятъ; smakowity, w smak będący, schmackhaft; (ob.
 geschmack). Głodnemu wszystko smaczno. *Cn. Ad.* 246.
 Potrawy mniej smaczne, i mniej wytwornie warzone,
 głodnemu żołądkowi przypadają do gustu. *Pich. Sen. list.*
 128. (głodny nie przebiera, przysmaków nie szuka).
 Smaczniuchna potrawa. *Grod. Dis. F b* U pańskich sto-
 łów smaczno i okazałe jedzą. *Kras. Pod.* 2, 71. Niemasz

nie rozkoszniejszego, jak u stołu tak smacznego, wśróód powszechniej wesołości pociągać winka starego. *Teat.* 55. b, 41. Smaczne winko. *Falib. M.* Każda mu potrawa, choćby najwyśmienitsza, niesmaczna. *Zab.* 15, 57. Choćby najsmaczniejsze rzeczy same w sobie były, a język nie byłby sposobny do przyjęcia smaku ich, tedy żadnego smaku nie uczuje. *Sak. Probl.* 87. — *Transl. et fig.* Wdzięczny, miły, słodki, przyjemny; schmackhaft, angenehm, süß, mild. Smacznego ci snu życzę. *Teat.* 55. b, 76. Ich wünschte dir eine angenehme Ruhe. *Jabl. Tel.* 41. O tej porze już smaczno spać będzie. *Teat.* 55 d, 25. Smaczno po trudach zasypia. *Ossol. Str.* 2. Smaczne kradzione. *Burl. A* 5. (w cudze dwie łyżki dyabeł miodu włożył, a w swoje łyżkę; culzy chleb najsmaczniejszą). Mówił, nie uważając co smaczno, ale co zdrowo. *Pilch. Sen. Lusk.* 89. Chcecie, żeby wam kaznodzieja zawsze smaczne rzeczy powiadał. *W. Post. W.* 5, 455. Rytm się niesmaczno takiemu kojarzy, Co się z swym szczęściem pasuje i swarzy. *Past. Fid.* 264; (Ross. недально, niedłoko) Król się ociągał, chociaż smaczne mu kondycje podawał nieprzyjaciel. *Gorn. Dz.* 151. Smaczna to rzecz rządzić, dzierżyć miasta, wieś, włości. *Gorn. Dz.* 94. Starościna idzie coś z niesmaczną miną. *Teat.* 28, 45. (z kwaśną, ponurą). **SMACZNOBRZMIĄCE** strumyczki. *Gorn. Wz.* 552. słodkobrzmiące, ślicznych marmelad. **SMACZNOŁUDNE** pochlebstwo. *Krom.* 551. *Naj. Fil.* 150. **SMACZNOŚĆ**, ob. Smakowitość, die Schmeckhaftigkeit; (D b d. Geschmecktheit).

*SMAD, ob. Swąd.

SMAGAC cz. *niedok.*, siec biczem, różgą etc., measkać, chłostać, (cf. smigać; *Etym.* mgnąć; cf. smuga, smuk; *Sorab.* 1. smaha *novale*; *Vial.* smagat, smagovat; *Carn.* smahati; *Ger.* schmähen *lycé*); mit der Peitsche oder Ruthe freichen, mit etwas laugen und schlanken schlagen, häuseln, schmähen; *Boh.* sláham, sléham; *Vind.* tepsti. Katy do smagania chutne. *Olym. Śv.* 2, F 4. Żaden woźnica nie będzie ustawicznie konia smagał. *Pilch. Sen. Lusk.* 58. Lew, gdy go ta męczy plagą Ogonem się w boli smaga. *Jak. Baj.* 69. **SMAGACZ**, a, m., który kogo smaga: der Stämper, Peitscher. *Tr. Sorab.* 1. schwikař. **SMAGANIEC**, *nea*, m.; 1) smagany, wysmagany. *Cn. Th.* 1028. ein Geschämpter, Gepeitscher, Außgepeitscher; *Sorab.* 1. schwikané. Zbrońnie świata czas wyjawi, I wszęch zbrodni smagańce. *Brad. Ost. C* 2; (*patronos*). Ono sławny Bęzary, Ow tryumfów smaganiec. *Bal. Sen.* 65. — 2) Kara smagania, dař Stämper. Kara u cyganów, tańczyć smagańca, przy czym drudzy na dromlach grają. *Knirš. Pocz.* 2, 185.

SMAGLAWY, a, e, śmiadawy, czarniawy; *Ross.* смуглый, смугловатый; *Eecl.* smuglennyj, темноватый, смурый, урлыз, schwärzlich, schwarzbraun. Potrzebowałaby bielidla, gdyby tysiączne wdzięki nie nagradzały płci nieco smaglawej. *Kras. Doś.* 122. Filan smaglawy, jak cień miesięczny. *Kras. Oss. D* 4. Był on twarzy melanchoicznej, płci smaglawej, włosów czarnych. *Ustrz. Kruc.* 2, 101. Patrzac się we zwierciadło, a widzac się białą, Lubia go smaglawą, że jej pochlebiało. *Kras. Baj.*

105. U ludzi chuderlawych, smaglawych, zatwardzenie żołądka ze skąpości żółci pochodzi. *Perz. Lek.* 176. **SMAGLAWOŚĆ**, *sci, ż.*; *Ross.* смугловатость, смуглость; śmiadawość, schwärzbraune Farbe.

SMAGLICZKA, i, ż., ziele, od smagłego wzrostu rzezione, cienkie a wysokie na cztery łokcie prace miewa, *Moly. Syr.* 555. *Urs. Gr.* 189. *Otw. Ow.* 569. Säufraut, Rahtschatten. **SMAGŁY**, a, e, Smagle, Smagło *adv.* smukły, wysmukły, gębki, cienki a długi; schmächtig, (schmeckend), geschmeidig, dünn und lang, schlank, schwank; *Boh.* konopaty, (ob. Konop'); *Vind.* flunaidik; *Carn.* prâshin; *Ross.* тончайшй. Zaraz z różeczki daje znaki drzewko, Smagłą sięgając prosto w górę cewką, W jaki urosnie dąb za czasu przejściem. *Zab.* 12, 2. *Sak.* Różeczka to ona, co tak smagło rosla, Ze wierzchem cedrów na Libanie doszła. *Miask. Rył.* 144. W lesiędz ciemnych drzewa bardziej na wwyż rosta, niż na niższa, też smagle bywają, nie wiele galezi u dołu miewając. *Cresc.* 56. Zydzie, kup' ten kij, widzisz jak smagły. *Rys. Ad.* 81. Te smagle drzewka, te drzewa ruchawe, których głowa poslušna jest powianiu wiatrów. *Karp.* 5, 16. Niejakis młody, smagły Mars, wysokiego i wspaniałego wzrostu. *Stas. Num.* 1, 119, (cf. wzrost strzelisty). Wzrost kobiet Angielskich jest smagły, a strój wieity. *Pam.* 85, 1, 14. — 2. Każdy na osła do bieża się bierze, I smagło zatnie. *Zab.* 14, 279. śmigając, so peitschen, daß bloß die Spitze der Peitsche trifft. **SMAGŁOŚĆ**, *sci, ż.* gębkość, cienka długość lub wysokość; die Geschmeidigkeit, Schlantheit.

SMAK, u, m.; D b d. Schmak; *Nieder d.* Smak; *Svec.* smak; *Angl.* smæk, smatch; *Finl.* maeu; *Boh.* smak, chuf, (ob. Čině, cheč); *Slov.* chuf; *Sorab.* 1. schmak, swardzeno, szłodzenie, wopytanie; *Sorab.* 2. schmek, schmekowane, hopütane; *Carn.* smah, pokus, okus; *Vind.* flunah, dub, dluk, okufs, pokuls, dlfhanje, pokulhnja, pokufitje, kofhtanje; *Croat.* smah, tehnoszt, (szmok; *Besn.* smók *oponium*; *Hug.* smäse, släst, okuscenje; *Slav.* okusanje; *Ross.* вкус; *Eecl.* коуец, (cf. kusić); 1) smak w potrawach, w trunkach, *objective*, der Geschmack einer Sache etc. Język jest narzędziem ukuszenia, dlategoż aby smaki pokarmów przez niego łatwiej przenikały. *Sak. Probl.* 78. Woda, im jest czystsza, tym więcej jest bez smaku wszelkiego; a bez smaku być powinna, jeżeli ma być zdrowa. *Kluk. Kop.* 1, 114. Gnoj kazi smak w jagodach winnych. *Cresc.* 174. Który z tych dwóch fruktów ma smak wyśmienitszy, pomarańcza czyli brzoskwinia? *Weg. Marm.* 5, 16. Czy nie ucho słów rozsądza, a smaku usta jedzącego? *Leop. Job.* 12, 10. Nie wiem, jaki to smak być może w zielonym jeszcze owocu! *Teat.* 7, 51. Smak, dobry smak, smakowitość; der Wohlgeschmack, die Schmeckhaftigkeit. Im czego bardziej pragniem, to smak prędzej traci. *Pot. Arg.* 147. (przyjmość). Smak zdrowia nieprzyjaciel. *Cn. Ad.* 1060. (nie wszystko zdrowo, co smakuje). — 2. *Transl.* Smak, ukontentowanie, rozkosz, słodycz; Geschmack, Wohlgeschmack, Vergnügen, Ergögen. Serca zarazone smaki świata tego. *Sk. Dz.* 297. Cnotą jest odbiedz tego, co sma-

kuje, Jeżeli ten smak eną poczciwość truje. *Past. Fid.* 145. Usta piękne pięknych ust smaczniej się tykają, Lecz złaczone z czarnemi smaków swych nie mają. *Gaw. Siel.* 576. Z takim smakiem o rzeczach niebieskich rozmyślał, iż dla słodkości, którą na duszy czuł, ży z oczu jego wypływały. *Sk. Żyw.* 416. Gdy pismo ś czytając począł, taki w nim smak miał, iż mu żadna inna nauka smakować już więcej nie mogła. *ib.* 517. Już to przypowieść jest na świecie stara, Gdzie smak w języku, tam w sercu przywara. *Mon.* 71, 795. (słowa słodkie, serce fałszywe). Znalazła smak w rozmowach z colnikami. *Węg. Marm.* 1, 109. Z smakiem umiera, kogo swój płaczą. *Morszt.* 247. Powinien im dogadzać i do smaku być. *Krup.* 5, 227. Jej postęпки nie zawsze mi były do smaku. *Teat.* 26, d, 4. Nie w smak szły jegomości częste wexle. *Kras. Pod.* 2, 48. nie do gustu mu były, nie warami nicht nań jcinem Gęjśmaße. Modlitwa odszczepieńcom w smak nie pójdzie. *Birk. Kaz. Ob.* 4. Już mi sieciami knieje krażdy nie miło. już mi łuk z strzałami nie w smak idzie. *Ustrz. Klud.* 56. Nie idzie mu, w smak kazanie, gdzie jego występku dotkna. *Biał. Post.* 294. Naszym to bardzo nie w smak było; jeli narzekać na króla. *Biel.* 105. *Lib. Hor.* 108. — Niesmak, dyzgustowanie, nieukontentowanie, niechęć, przykrość; *ñbler Gęjśmaß, Unannehmlichkeit, Widrigkeit; Boh.* nechuf. W niesmak było Moskwie, że Polska zrzucała się z jej gwarancji. *Gaz. Nar.* 2, 260. Ten postępek lubo będzie w niesmak wierzytelom, atoli bardzo dogodny bankierom. *Pam.* 85, 418. Czasem ubóstwo rodzi zbyteczna obfitaść, i tam niesmak nastąpi, gdzie zupełna sytaść. *Dmoch. Szl. R.* 66. Co nam łatwiej przychodzi, to prędko niesmak w nas rodzi. *Teat.* 54, 54. Szły im w niesmak dyskursy moje. *Kras. Dos.* 210. Z niesmakiem wielkim to przyjmowała. *Otw. Ow.* 559. Janeczkarowie bardzo prędko swój niesmak wydają. *Kłok. Turk.* 228. Czyniono mu różne niesmaki, których znieść niemogąc, uszedł z kraju. *Nar. Hist.* 5, 55. Nie śmie mu żadnego niesmaku uczynić. *Kłok. Turk.* 10. — 2) *Subjective:* Smak, smakowanie, czucie czyli zmysł smaku, *ukuszenie; der Sinn des Gęjśmaßs, daß Gęjśmefen, der Gęjśmaß.* *Kluk. Zw.* 1, 47. Smak zależy z części rzeczy smacznych w usta wchodzących; bo choćby najsmaczniejsze rzeczy same w sobie były, a język nie byłby sposobny do przyjęcia smaku ich, tedy żadnego smaku nie czuje. *Sak. Probl.* 87. Smaku zepsucie, gdy inшы chory smak ma, niżby powinien mieć z rzeczy, która kosztuje. *Krup.* 5, 515. — *Aesthe:* Smak, gust, przedkie uczucie piękności; *der Gęjśmaß, der Gęst, daß Gęfühl des Gęhönen.* Prędkie owo uczucie smaku w tym co pożywamy, powodem jest, iż ten wyraz przeniesiono do znaczenia, owego przedkiego, niby bez uwagi i zastanowienia się, w dziełach nauk i kunsztów rozeznania, co jest dobre i piękne. *Pir. Wym.* 7. Żeby smak dobry sobie sprawić, ma się czytać nie wiele, a dobrze. *Przyb. Luz.* 8. Łączący smak z nauką. *Węg. List.* Smak ten, który uszy czują, jest z zwyczaj. *Gorn. Dw.* 50. — 3) *Oeconom.* Smak rybi, przysmak, rosół rybi, sałsza;

Žišchbrüße, Zunft, Łafe. Zbił o to pachotka, że on znosząc ze stołu, chlipnął z półmiska smaku od ryb lub rosolu. *Zab.* 8, 522. *Łyck.* Z łakomstwa smaku z ryb napił. *Hor. Sat.* 57. SMAKA, i, ż., apetyt, chęć do jedzenia. *Perz. Cyr.* 1, 145. Gdy poczuje chory smakę czyli chęć do jadała, znak, że się choroba przesila. *Perz. Lek.* 75. *Łyckit, Gęst.* Niesmak do jadała. *Perz. Lek.* 126. (niesmaka). SMAKARZ, *ob.* Smakownik. SMAKOWAĆ *med. niedok.;* *Sorab.* 2. schmakowasch; 1) uczucie smaku mieć, *šmefen.* Gęjśmaß haben, den Sinn des Gęjśmefens haben. Chory jeszcze smakuje. *Tr.* Smakowanie, smak, zmysł, daß Gęjśmefen. Widzenie, słyszenie, dotykanie, smakowanie, powonienie. *W. Post. Mn.* 211. — 2) Smakować czego, kosztować czego, smakiem kosztować, dochodzić; *etwas šmefen, foßen; Sorab.* 1. szłodziej, swodžu, (cf. słodzić); *Ross* вкуенть, вкушать, откушивать, отвѣдать, отвѣдываю, прихлебнуть, прихлебывать. Smakując delikackie jem, *ligris;* smakując popijam, kosztuję trunku, *libo. Cn. Th.* 1028. — *Fig.* Smakując owego panowania Jeroboam, sercem do niego przystał. *Sk. Żyw.* 2, 192. Na tym przestać mają, aby takie pisma czytały tylko i smakowały. *Zab.* 10, 65. *Jak.* — *Transl.* Rumak jego wdzięcznym głosem porzyża, wędziła smakuje, nogami ziemię kopa. *J. Kahan. Ds.* 158. (w gębie przewraca, gryzie wędziła, er fant das Gęst). — 2) *Objective:* Smakuje mi co dobrze, źle, es *šmefit mir etwas gut, šlecht ic.;* *Boh.* chutnauti, (cf. chuć, chęć). Wszystko co tylko jem, smakuje wyśmienie. *Teat.* 2, 122. Jeżeliś głodny, będzie ci dobrze ten objad smakował. *Teat.* 8, 58. Cebulą to smakuje - traci. *Tr.* nań *etwas šmefen.* — Smakuje - dobrze smakuje, es *šmefit, šmefit gut.* Co smakuje, to kosztuje. *Żegl. Ad.* 45. Nie wszystko zdrowo, co smakuje. *Cn. Ad.* 725. Nie wszystko jednym smakuje. *Bies. roz. E.* 4. Człowiek, kiedy co ma, nie wie, jak to smakuje, Aż dopiero gdy to straci, toż to eukruje. *Haur. Ek.* 5. Gdzie wykład według litery niebardzo smakował, rozumienie duchowne brać się musiało. *Groch. W.* 25. (gdzie niesmaczny był). — *Joral.* Smakuje mi co, do gustu przypada, podoba mi się; es *ist nań meinem Gęjśmaße, gefällt mir, ich finde Gęsthaft daran.* Nie niednemu nie smakuje, Srogą gorycz wszędzie czuje. *Zab.* 11, 207. Nam prace bardziej nad ich bankiety smakuja. *Pileh. Sall.* 269. *Buk. Krz. Kaw.* 55. Gnuśne próżnowanie im smakuje. *Gorn. Sen.* 256. *Tward. Wł.* 18. Wszystkim zdanie smakowało Tęczyńskiego, *plucuit.* *Krom.* 597. W siódmym roku już świat jej gorzkim być a smakować rzeczy boskie poczęły. *Sk. Żyw.* 1, 555. Zawždy nam więcej smakuje każdy zakazany owoc tego świata, niżli te święte dobrodziejstwa. *Rej. Post.* LII 4. Śmiech niż płacz komuż bardziej nie smakuje? *Past. Fid.* 520. Gdy to posmakowało, weszło w zwyczaj. *Eraz. Jez. N.* 7. (gdy przypadło do gustu). — 3) Smakować sobie co, kogo, upodobanie w tym mieć, polubować; *Wohlgefallen an etwas oder an einem haben, lieb gewinnen.* Pospolicie lepiej sobie smakuja ludzie słodkie rzeczy, niżli gorzkie. *Sak. Probl.* 95. Pan ten bardziej sobie pokój, niżli woj-

nę smakował. *Ustrz. Krac.* 2, 185. Odpowiedział cesarz z łaskawością, wynosząc i smakując sobie prace moje. *Boh. Ossol.* 1, 428. Ciebie nad innych smakuje, i bardziej cię, niż temu dowierzasz, miłuje. *Otw. Ow.* 591. Rynald smakuje sobie Angielikę i okrutnie miłuje. *P. Kchan. Orł.* 1, 50. Selenisa króla Sardyńskiego smakuje nad Poliarcha. *Pot. Arg.* 559. Serca ludzi wielu Leszka Czarnego nie smakowały. *Krom.* 281. Grunta tych panów, których pryneypalami w smakowaniu sobie Władysława być rozumiano, pustoszyli. *Krom.* 560. — *Simititer:* Smakował sobie w czym, *Geischnaß oder Wohlgefallen an etwas finden.* Umysł mój smakował w tym, co by go odrażać powinno. *Teat.* 2, 89. *Bars.* Mądry ludzie w dowcipnych żartach smakują. *Zab.* 12, 267. *Dudz.* — 4) *Activ.* Smakować komu co, przyniósł mu co: einem etwas angenehmen machen, ihn Geischnaß daran gewinnen lassen. Czarnoksiężnik w miłości utopił myśli Rugierowe, i Aleynie smakował delicye nowe, Żeby go nigdy z swego nie puściła dwora. *P. Kchan. Orł.* 1, 182. **SMAKOWITOŚĆ**, ści, ż., smak dobry potraw, trunków, etc., die *Smackhaftigkeit*; (S b d. die *Geischnaftigkeit*). *Cn. Th.* 1028, smaczność: *Boh.* chutnost; *Vind.* duszheznost, dobroduschnost, sallahadnost; *Ross.* смачность, вкушность. **SMAKOWITY**, a, e, SMAKOWITO, SMAKOWICIE *adv.*, dobrego smaku, smaczny, pełen smaku; *Vind.* smahnoduchen, duszhez, dobrodulich, sallahaden, dishezhen; *Ross.* вкушний, їдмацтваі; (S b d. *geischnaftig*). Winne grona smakowite. *Otw. Wirg.* 418. Wino zaraz z bani smakowite, cale nietrawne jest. *Pilch. Sen. list.* 285. Szczep smakowity, a owoc przykry, gorzki jadowity. *Past. Fid.* 67. Wina smakowite. *Bauval. B.* 5. Miody smakowite. *Otw. Ow.* 550. Smakowita pasza. *Lib. Uor.* 24. Nie smakowitszego niemasz nad polewkę dworską. *Brk. Koz. Ob. L.* 2 b. **SMAKOWNICZEK**, czka, m., SMAKARZ, a, m., przebiegający, papinkarz, ein *Recherchant*. Jeżeliś jest z owych smakowniczków, co owo cudzym przygarnają potrawom, takich nie lubię. *Opal. Sat.* 158. Smakarzów, którzy delikatny gust pański przejęli, aby miał przysięść do stołu swego, tego na sobie przewieść nie może. *Pilch. Sen. list.* 550. **SMAKOWNY**, a, e, — *ie adv.*, wdzięczny, miły, dobrego gustu, gustowny, *objective et subjective*, liebliß, *geischnaftvoll*. Głos smakowny. *Otw. Wirg.* 475. Prawda sama smakowne porywa rozumy. Nadetość ślepe tylko może uwieść tłumy. *Dmoch. Śt. R.* 10.

SMALC, *ob.* Szmalec. 1. **SMALCOWANY**, **SMALEC**, *ob.* Szmalec. 2. **SZMALCOWANY**, *ob.* Szmalcowany. **SMALCIGA** *ob.* Szmalcenga. **SMALIĆ** *cz.* niedok., osmalieć *dok.*, (*ob.* Osmohć), opalać, kopać; *fómarz breunen.* *fómarzen*; *Sorab.* 1. *finalu*; *Sorab.* 2. *szmaliszeh*. Piorunowy płomień, i trawy na niwie i krzaki w koło smalić: swąd się rozszedł polem. *Przyb. Ab.* 158. Zład piecze, zład smali: tam obito, tu o mal, co nie przyszło do tego. *Teat.* 54, 49. Ani mnie w nieuczciwych miejscach hańba smali. *Hor. Sat.* 98. — *ż.* *Burlesque:* Smalić cholewy do kobiety: umizgać się do niej, służyć jej, stroić kopereczaki; *einer die Geur machen, ihre Gmih zu gewinnen*

finden. Doszły mnie nowinki, że Waś smalisz cholewy do panny Reginki. *Zabl. Zab.* 84. Porzuć Telefa; Telef mizguś metki Smalac cholewy do innej kokielki; Niełatwo k tobie hartowne o Fili Inną miłością serduzsko przyebyli. *Hor.* 2, 271.

SMALTA kolor, *ob.* Lazur. *Kruind.* 497.

SMAR, u, m., hustość do smarowania miechów; robią ją mieszając tran z olejem. *Os. Żel.* 85. *Schmierfett.*

SMARCYSTY, a, e, — *o adv.* pełen smarku, *Reiz.*, roşig; (*Boh.* sopliwý; *Sorab.* 1. *wozriwé*, (*cf.* *wozgrzywy*); *Carn.* smerkov, shnodrast, shmukelnast; *Vind.* smerkou, shnodrou, shnodrast; *Croat.* smèrkäv; *Rag.* mossurast, sopolinast, sopolinav, (*cf.* *sopel*); *Slav.* sakagljiv). Gruczołek smarczysty. *Krup.* 5, 126.

SMARD, u, m.; *Eccel.* смєрдъ, смєрдъ: smród, rzecz plugawa; *Unflätb.* *Miff.* Córko, chowaj wstyd w mowie, bo to twoje skarby. *Złote tkanki, lańcuszki, toć bez tego smardy.* *Pap. Przy. B.* Nie dba o biesiady, ani o te smardy. *Rej. Wiz.* 95. *Scelerosus*, *Łotrowski*, niecnota, smardy podszyty, przypowieść Polska. *Mącz.* — 2) Smard, **SMERD**, **SMERD**, a, m., człowiek śmierdziuch, plugawiec, smród, smoła; [*Eccel.* смєрдъ *ignobilis: staropolak smard; starorusk.* смєрдъ, rodzaj służebnych mieszkańców po wsiach i miastach osiadłych, ein *Art Stütigen*; najpodobniej od Mordwy, szczezu czudzkiego, *got.* Merdeus, porówn. *persk.* mard *maz* 2]; *Ross.* смєрдъ, ein *unflätiger Mensch*. Gdy się ubogi człowiek do prawa uciecze, zaraz mu mówią: nie dla was to piszą statuty smerdowie, ale dla panów. *Star. Ref.* 25. *Petulus sturra*, złyj a plugawej geby, smard. *Mącz. Hagro*, śługa, który bicie zasłużył, smard, nogieć. *Mącz.* Z szubienicy się urwał, smard, nogieć, kija godny. *ib.* Wszystkim tam gniewno było na te sprosne smardy, którzy osobę króla tak podło poważali. *Pap. Tr. D.* 4. Wspomnij na Olgierda, jak przywitał śmierda. *Strujk. Gon.* N 5. Odmienićby nam trzeba dobrze dumy harde. A nieschodźcie nam z święta takowemi smardy i tako niedbalami o sprawy poezciwe. *Pap. Gn. praef.* Pycha owo na świecie blaźni owe smardy. Co chodzą wzniósłszy gebę, ty boga nie znali. *Rej. Wiz.* 168 b. **SMARDOWSKI**, a, ie, plugawy, *unflätig*. *Vernilis*, śludze przyzwoiły, smardowski. *Mącz. Vernitas*, niewolnicza przyzwoiłość, **SMARDOWSTWO**, *Łotrowsstwo*. *Mącz.*, *Unflätigkeit*, plugawość.

SMARDZ, **SMARZ**, a, m; *Boh.* smrze, smrz; *Morav.* smrha; *Stor.* hoika huba; *Carn.* mavroh; *Sorab.* 2. *morchel*; *Vind.* zhnerzhok, mavroh, mleizbniza, kugmak; *Ross.* сморчєкъ; *Lat. med.* morucla; *Gall.* morille; *Angl.* moril; *Svec.* murkla; S b d. *Maurache*; *Germ.* die *Morchel*; *phallus*, rodzaj krytopleciowy bedek, po wierzchu siatkowanych, od spodu przysklepionych. *Kluk. Dyke.* 2, 176. Smarze albo piestrznice. *Syr.* 1595. Grzyby i smarze suszone; rydze kwaszone. *Kluk. Rośl.* 2, 185. *Hour. Sk.* 281. Nad piestrzyce albo smarze jeszcze rydze lepsze. *Syr.* 1595.

SMARGNAĆ *ob.* Szmernać.

SMARK, *v, m.*, SMARKI, SMARKOTY, SMARKOCINY *plur.*: (*Elym. cf. Germ. Mark. Edmer; Hebr. מַרְקָם* mark, *tersit*); (*Boh. smrk, sopel, (ob. Sopel); Slov. soplel, sopel, wozher, (ob. Wozgrza); Sorab. 1. wozer; Sorab. 2. barskel, hoehel; Carn. smerk, smükel, slinodr; Vind. fmerkel, lhraszhek, fhnoder; Croat. smčikely; Bosn. sopolina, slinna od nosa; Slav. sopolj; Rag. sopolina, mossur, mossurina; Eccl. смаркъ, возгря; Ross. позгря, возгрю); pługastwo w nosie, der Neg. W blonce, która pokrywa wewnątrz nozdrza, znajdują się gruzełki, które oddzielają smarkoty. *Kirch. Anat. SMARKACZ, a, m, SMARKATY*, pełen smarków, smarczasty; ein Negier, der voll Neg ist; *Boh. usmrkanec, soplwec; Slov. soplavý; Carn. smerkovz; Vind. fmerkóuz, fmarkovz, fmerkovez, fmerkovuz, fmerkavez, fhnodravez, fhnodravuz; Bosn. sopolinar, slinava; Ross. соплицецъ, соплякъ, возгрявецъ, возгрявикъ, возгрякъ; Eccl. сморкачь, сморкатель. — §. Plugawiec, smród, smard, ein Unflätiger; mfokos nieurtary, ein Neglöffel, Neghube, Gelfschubel. Matka mi tę naukę, gdy m jeszcze był smarkaczem, zawsze do głowy wbijała. *Boh. Kom. 1, 175 Smarkaty koň, ob. Nosaty. SMARKACZKA, SMARKATKA, i, ž.*, a) dziewczyna flejtuchowata, ein reißiges Mädchen; *Vind. fmarkovka; Ross. возгрявица, соплицца. — b) Smarkatka, świeca z podłego czarnego łożu; ein Refellicht, schlechtes Licht von schwarzem Talge. Tr. SMARKNAĆ med. jedntl., Smarkać conti.; Boh. smrkati, smrknauti; Carn. smérkam; Vind. fmerkati, fmerkuvati; Bosn. semarknuti; Ross. сморкнуть, сморкать, соплицать; mucum naribus trahere. *Cn. Th. 1029. schmeßeln, den Neg in die Nase ziehen. SMARKOCINOWY, a, e, od smarkocin, Neg. : Wewnętrzna smarkocinowa błona nosa, membrana pituitaria. *Perz. Cyr. 2, 185. et 1, 155. Gruzełek smarkocinowy, ob. Smarczysty. SMAROWAĆ cz. niedok.; Boh. šmarjm; Sorab. 2. schmirowasch; Ross. подмазлить, подмазливать, смазать, смажу, смазывать, (cf. zmazać, cf. masło); Germ. schmieren; (Isl. smyria; Swee. smörja; Angl. smear; Anglos. smeran, smyran); mazać, namazować, pomazować czym osobliwie tłustym; schmieren, ein schmieren. Takem zbity, będąc się musiał przez kilka czasów smarować. *Teat. 50. c, 64. Pędzel do smarowania w gardle. *Czerw. 11. Osi smarują jaką tłustością, n. p. mydłem, łożem. *Reg. Doś. 5, 155. Oś smarują, by suche koło nie skrzypiało. Patronowi dłoń smaruj, by nie mówił mało. *Min. Był. 5, 218. Smarować, darani sobie ujmować; schmieren, die Hände einem schmieren, ihn bestechen. Kto smaruje, jedzie. *Rys. Ad. 24. Zegl. Ad. 121. Teat. 24. c, 82; Slov. kdo masti, ten gidč. Tak to kochany sąsiedzie, kto smaruje gładziej jedzie. *Zab. 15, 57, (ob. Smarownie). Kosztu trzeba, idzie wóz smarowany przedź. *Pot. Arg. 112. Sedziom ręce smarować. *Ostr. Pr. Kor. 1, 175. Smaruj ręce prawnika, aby mówił śmiało. *Mon. 76, 285. Smarowanie subst.; Ross. смазка, das Schmieren, smarowidło linimentum, maść rzadsza, gęstości średniej niedziej olejem i maścią. *Krup. 5, 508. eine Schmierfalbe. — §. Smarować, smolić, powalać; beschmieren, beschudeln, vernu-***************

reinigen. Kiedy sami sobie jeść gotują żołnierze, smarują i drą odzienie. *Pap. W. 1, 385. — 2) Smarować kogo kijem, wzbierać go, skórę mu łożić; einen durchschmieren, abschmieren, durchwalfen, abprügeln. Tatarzyn kiedy żonę nahajką smaruje, Rozum do głowy żenie przystępuje. *Bratk. II 2 b. Bogatszych oskarżonych książ knutami tak długo smarować każe, aż się mu opłacać musza. *Gwagn. 511. SMAROWNIA, i, ž., do smarowania miejsce, unctorium. *Cn. Th. 1029, das Salbe oder Edmier = Stübchen, 3. B. in Bädern. SMAROWIDŁO, a, n., maść, czym smarują, die Schmiere, (ob. Kołomaż). Cyrułk wysmaruje za grosz abo za dwa, a weźmie czasem kilka złotych od smarowidła. *Sak. Sob. A 4 b. (za maść). SMAROWNIE adverb., ochotnie, pomysłnie, prędko a dobrze, jak po mydle, jak po stole, lodem idzie, (oppos. z opoki, oporem, jak na grudzie); wie geßmiert. Co aby szło smarowniej, facilius. *Krom. 162. Tak ci wszystko pójdzie smarowniej. *Pot. Arg. 26. Lekkie i pomniejsze sprawy smarownie idą. *Pilch. Sen. gu 295. Polska mowa Krukberka Krupskim przechrzeża, a polym smarowniej niejako Krupka mienie się przyzwyczaiła. *Krom. 749. (gładziej). SMAROWNIK, a, m., unctor. *Cn. Th. 1029, co smaruje kogo. *Wed., der Salber, Einßmierer. Smarownik łaziebny. *Pilch. Sen. list. 2, 5. SMAROWNY, a, e, jak smarowany, szybki, lekki; geßmiert, leicht, heßend. Leci smarownemu równy okrętowi. *P. Kchan. Orł. 1, 59.*************

SMARSK, SMARSZCZYĆ, *ob. Zmarsk, Zmarszczyć. SMARZ, ob. Smardz.*

SMATRUBZ, *a, m.*, buda kopiecka, ein Stramladen. Smatruzy i kramnice szródrynkowe Krakowskich sukieników i przekupniów, Kazimierza Wielkiego jest budynku pamiątka; *tabernae. Krom. 568. Takich pełne i hańtek na smatruzie weźmie, sześć tuzinów. *Falib. L 5.**

SMATEK, SMĘTEK, *ob. Smutek.*

SMAŻARZ, *a, m.*, który co smaży, der Fregler, Röster, Edmerer. Nie było w ten czas tak wymyślnych piekarni, tortarów, smażarów. *Rej. Zw. 60. SMAŻYĆ cz. niedok.; Boh. smažiti; Slov. smažjm; Vind. zverti, zverem, ozvirati, (cf. wrzeć); Groat. frigati; Ross. пражить, упряжить; prażyć, gąszez lub tłustość jako warzyć, reifen, prägen, schmieren; (*Elym. cf. schmazen. Adlg.; cf. Miß*). Smażyć jaja, ryby, ciasta, w masle lub w tłustości, albowi też w oliwie. *Wiel. Kuch. 429. Smażony w masle. *Ross. непражениый. Pasztet w masle smażony. *Ross. праженець, праженичъ. Smażone mięso. *Slav. përchno mēso. Smażona ryba; Vind. zverta riba, ozverta riba, Baffrid. Smażyć rybki w masle. *Tr. Smażone kureczeta, gębacine hühner. Smażony w oliwie; *fictus ex oleo. *Cn. Th. 1029. Z różnych owoców powidła smażą. *Kluk. Rosl. 1, 171, (ob. Szmelcować, Salze fessen, schmelen). Wino smażone, moszcz aż do trzeciej części wywarzony. *Sleszk. Ped. 424. — §. Transl. Płowije, dostawa się, smaży się żyto, *flavescit. *Maqz., das Getreide reift, wird gelb. — §. Figur. Nieprzyjaciół przeloczny nas tu, będzie jak w rossole smażyć. *Jud. Buk. O 5 b. dogrzewać, dopiekać nam, niż wam maßen. W butach majstrowie żalą się,*************

że się cały dzień smaży w ogniu. *Torz.* 52. że się pieka przy ogniu, roztopiają, rozplwają; sic schmeltzen, zerhmelzen vor dem Feuer. — §. Smażyć się, głowę sobie suszyć, forsować się, męczyć się; sich den Kopf brechen, sich quälen. Zakonnicy po ambonach smażyli się w pochwały enoty tych, którzy największe mienoty pełnili. *Przestr.* 91. Choć się też sforeuje, choć się drugi smaży, Próżno to, gdzie natura enocie nie pobłąży. *Pol. Arg.* 624. — *Aliter:* Srożej się zgonu bojaźnią smaży, kto bardziej rozkoszy syty. *Zab.* 15, 258. lęka się, stracha się. sich ängstigen. — *Active:* Smażyć koncepta s z wielką pracą roić, mit vieler Notz Gintalle ansetzen, brüten. Mając w głowie tyle, Maluczka przede drzwiami wstrzymałem się chwile, Smażyć bujne koncepta, i rozumne treści Na okrasę poselskiej o wojnie powieści. *Zabl. Amf.* 42. SMAŻYWIECIEC, cheia, m., liezykrupa, szperka, wędzigrasz, skapiec; ein Stitz, Smidder. Zostawił jemu ociec, smażywieciec szczyry, Jedząc chleb za pieczyste, rzodkiew za selery, Kółka włości obszernych. *Nar. Dz.* 5, 152. SMECIC się, ob. Smucić. SMECIEN, ob. Smutny. ŚMED, Śmad, ob. Śwad. SMEDZIC, ob. Śwędzić. SMELC etc., ob. Szmélc.

SMERDA, [y, z., młokos natrętny i zarozumiały, ein nafe-meijer Gelfhahnabel 2]. Ten kausyperda, Uczciwszy uszy pańskie, jeszcze chłopiec smerda, Już tak sławny był pieniaz. *Teat.* 45. c, 24. Wyb. Patrzeciono, eo za pofalność, gdyby nie był smerda bez konsekwencyi. *Teat.* 20. b, 24.

SMEREK, u, m., ŚMEREKA, i, z., n. p. Justyno patrz, ta smereka Jak bardzo w górę się wspina. *Karp.* 1, 4. W rozległych lasach, kedy smereki wierzehy swe kołyszą. *Niemc. Król.* 5, 118. Smrek, w górach Krakowskich s świek. *Å. Kam.*

SMERZYĆ, ob. Smerzyć. SMETEK, SMETNY, ob. Smutek. ŚMIAĆ się, śmiać się, śmieci się, śmieje się, śmieje się recipr. *niedok.*; Boh. smati se, smęgi se; *Slov.* smati sa; *Sorab.* 1. smejn, smajen, smegu szo; *Sorab.* 2. sze szmasch; *Carn.* smejam se, reshim, reshati; *Vind.* se smejati, smejal, smejum, smejum se, smejanje; *Croat.* smejatisze, smejenisze; *Bosn.* smiatise, girritise; *Slav.* smiatise, smijatis. *Rag.* smiatise; *Ros.* смѣяться, смѣются, (cf. *obsch.* Oberd. smaten; *Angl.* smile s usmie hać się; cf. *Germ.* Schmaß, Schmähcn; *Vind.* smedhati, cf. Schmähcn; *vid. nost.* um Mig, migi, Mgnęć): śmiać się s śmiech wydawać, lachen; *toppos.* [lakae). Człowiek jest zwierze, które się śmieje; bo żadne insze zwierze śmiać się nie może. *Gorn Dw.* 142. Oj będęz się śmiał ha ha ha! *Teat.* 54, 52. Jak ten głupi, który się zawsze śmieje: tak i ten nie bardzo godzien nasładowania, który nigdy. *Kras. List.* 1, 129. Kto się rano śmieje, w wieczor płacze. *Cn. Ad.* 595. (po weselu płacz). Daj pokój żartom, nie śmiać mi się już. *Teat.* 22. b, 28. (do płaczu mi). Chea żehy się drudzy śmieli, A nie daja nic śmieszego. *Kras. List.* 2, 70. Drudzy sami nie wiedzą, czego się śmieją. *Zab.* 12, 268. *Dudz.* Zaczął się śmiać, aż się za boki brał. *Teat.* 7. b, 51, ob. do rozpuku; cf. chybotać się; *Carn.* grubotam, krohozhem. Śmieje się

w chustkę *Carn.* fāzam. — Śmiać się z kim s wesoło się z kim bawić, mit einem fröhlich seyn, mit ihm scherzen. Gdy król postrzegł Izaaka, iż się śmieje z Rebeką, domyślił się, iż była żoną jego. *Sk. Żyw.* 1, 245. — Śmiać się komu, arridere, usmiechać się do kogo. *Maz.* einu anlācheln, anlāchen. Pijaństwo z statecznych ludzi czyni błazny, że się im muszą śmiać. *Biał. Post.* 199. śmiać się z nich, naśmiewać się; *Vind.* se is kogo sefnelu-vati, siber einen lachen, einen anlāchen. Demokryta uczniami dziś ziemia okryta, Gdyż się śmieją i z płaczu nawet Heraklita. *Zab.* 15, 175. Z mądrego śmieje się bogaty. *Kras. W.* 25. Niech się śmieją do woli, równie to los dzieli, Przyjdzie czas, gdy się i z nich drudzy będą śmieci. *Kras. Sat.* 125. Niech się świat cały ze mnie śmieje; a ja się z świata całego śmiać będę. *Teat.* 51. b, 51. Jałowię się śmiać, ob. Jałowy. — Śmiać się, radować się, kontent być z czego, cieszyć się; sich über etwas freuen, fröhlich seyn. Nieprzyjaciele aby się nie śmieli z upadku naszego. *5 Leop. Esth.* 14, 11. (aby się nie chychcłali z upadku naszego. *1 Leop.*). Nie śmieję się z cudzego nieszczęścia: tu nie o śmiechu, ale o radości mowa, która śmiechem bywa wyrażona. *Zab.* 12, 276. *Dudz.* Jak się temu panu oczy śmieją! *Teat.* 10, 49. jak wesoło ma oczy!

ŚMIADAWY, ŚMIADY, ob. Śniady.

ŚMIAŁEK, lka, m, §. 1) śmielec, nieroztropnie narażający się; ein Wagehals, (cf. junak); *Boh.* smělák, odważliwiec; *Carn.* vāgrét; *Ros.* смѣльчакъ, смѣленекъ, нахаль, f. нахалка, удача (cf. udac się), удалецъ; *Ecel.* proderzaczal. Wszystkiego radzi śmiałkowie probują. *Lib. Hor.* 15. Śmiałek przed czasem wykrzyka, a w rzeczy samęj truchleje. *Fredr. Ad.* 44. Wzrok jej gromił każdego śmiałka, eo na jej twarz spojrzeć się ważył. *Stat. Num.* 2, 15. Śmiałka wszędzie byja *Rys. Ad.* 65. Śmiałków psy kasaaja. *Zegl. Ad.* 227. *Pot. Zac.* 26. — §. 2) Botak Śmiałek, awa, rodzaj właściwej trawy; u nas jest gatunek błękitny, caerulea, wodne pro.: pastewny. *Fluk. Dybe.* 1, 18. eine Graßart, Edmellen, Schmieden. ŚMIAŁKOWAĆ *met. uel h.*, junaczyć, śmiałością narażać, nierozważnie się narażać: den Wagehals maden, sich drein wagen. Nazłyt śmiałkujac zgnął. *Pot. Arg.* 285. *Pot. Pecz.* 188. Nie nadaloc się Pietrze śmiałkowanie z panem. *Pot. Zac.* 26. junakorya. ŚMIAŁOŚĆ, ści, z.; *Boh.* smělōst, opoważliwość; *Slov.* smělōst; *Sorab.* 1. pżezważnofež, krobwofež, (cf. chrobrosć); *Carn.* nabojezhnost; *Vind.* smeunost, smieunost, ferzhnost, podstojnost, prevupazhnost, prevsetnost, obre-nost, nemarastnost, samirnost, samera, samiera, prevstje, prevupnost, prevuplivost, verbestnost, nereslosnost; *Croat.* szmjenje; *Dal.* zmiznost; *Ros.* smirnost; *liag.* smionos, smjenstvo, smionstvo; *Slav.* sloboda, (ob. Swoboda); *Ros.* смѣлость, смѣлство, дерзновение дерзость, дерзкость (ob. Dziarskość), удаль, удалство (cf. uda się), предприимчивость, нахальство, наступчивость; *Ecel.* деранутіе, продерзнутіе, продерзаніе, озорничество, збойство, (cf. zbój); wielka odwaga, przewaga, in bonam et malam partem: Kühnheit, Dreuzigkeit, Verwegen-

łci. Męstwo czyni odwagę do podjęcia się rzeczy trudnych; śmiałość do polkania się z nieprzyjacielem. *Staf. Wój. A 2 b.* Śmiałość z wielkiego sereca pochodząca, wykorzystania z człowieka przyrodzone doległości. *Gorn. Dw. 568.* Śmiałość zhytnia, szkodliwa. *Cn. Ad. 1061.* Śmiałość pokrywka złości: śmiałość choć winna, ujdzie za niewinność. *ib.* (niewinny śmiele mówi). — Nieśmiałość, bojaźliwość, *Undreustigkeit, Zurschtamkeit.* Jedna nieśmiałość i uderzenie się w piersi zasłużyło u boga na odejście usprawiedliwione. *Lach. Kaz. 1, 55.* ŚMIAŁY, a, e, Śmielszy *Compar.*, ŚMIAŁO, ŚMIELE *adverb.*, wielce odważny, niebojaźny, przeważny, nacierający; *Boh. směly, směle, opowážhly;* *Slov. smělý;* *Sorab. 1. přezważně, krobwě* (cf. chrobry), krobli, zinosznoščiwě; *Sorab. 2. szkobodne, po szkobože,* (cf. swoboda); *Carn. podstopliv, podstopne, tersatu: Vind. smieun, smeun, ferzhen, ferzhan, podstopliu, nemarasten, prevesten, bresobrasen, obresen, junazhki, prestern, prevupazhen, prevupen, samern, samerliu, presavupliu, verbelhen, nereslozhen;* *Dal. szaresen,* (cf. serdeczny, serce); *Rag. smidn;* *Slav. slobodan* (cf. swobodny), opak, (cf. opak); *Ross. смѣлый, смѣло, дерзкій* (ob. Dziarski), дерзновенный, дерзостный, нахальный, предприимчивый; *Eecl. дрѣзь, дрѣзосръдъ, продерзивый, храбски: in tonam et malam partem, fūbu, dreist, verwegen.* Siedzi na koniu śmiało. *Teat. 59, 116.* Po nieśmiałym jęczeniu konia, a po śmiałym mężu wdowy szkoda dostawać. *Rys. Ad. 59.* Śmiały, co się z dwoma bije; ale śmielszy, co się żeni, a nie ma nic. *Rys. Ad. 62.* Śmiałym krokiem postępuje. *Teat. 49. b, 16.* Śmiałym szczęście sprzyja. *Ossol. Str. 2.* Śmiałem szczęście dopomaga. *Cn. Ad. 1061;* (*audaces juvat fortuna; śmiało, choć sił mało*). Zuchwały to jest azard, jednak tym świat stoi, Mniej czasem śmiały traci, niż co się zbyt boi. *Kras. List. 125.* Bolesław II. dla walecznego sereca nazwany był śmiałym. *Nar. Hst. 2, 567. Krom. 109, (ob. Chrobry).* Śmiałemu najrychlejsz się w łeb dostanie. *Cn. Ad. 1060.* Śmiały bez przeciwnika; śmiały na bruku. *Cn. Ad. 1061.* (samotrzęd na pustki uderzy; wilka szuka, a ślad jego ujrzawszy umyka). Śmiały za płotem. *Cn. Ad. 1062.* (bezpieczniej za murem, pies na swych śmieciach śmielszy, i baba za murem bije). Łacno śmiele mówić w bezpieczeństwie. *Cn. Ad. 415* (łacno wyzywać nieprzytomnego). — (ŚMIANIE się ob. Śmiać się). — ŚMIEC, śmiać, śmieci, śmia (Śmieja), śmieć *med. niedok.*; *Boh. smjti, směl, smjm;* *Slov. smjti, snažim se,* (cf. snadny); *Sorab. 1. smém, wokrobli szo,* (*distag. Sorab. 2. smeu a będe mał, a verbo mieć;* *Sorab. 2. szwesch; Carn. smeti, smem audere, (= licere); podstopem, podstopiti; Vind. smeti, se podstopiti, se popustiti, se vupati, odnehati, odheniati, se ferhegati; smeti, smiem, oblasi smeti = mieć z to, mōdz; Croat. smeti, smiet, smem; Dal. smiti; Bosn. smitti, uzlatise; Rag. smjetti, smjem, slobodittise; Ross. смѣть, смѣю, дерзать, дерзнуть, нахалиться, понахалиться; Eecl. дерзаю; odważać się, wagać, s'ich trreuffen, s'ich unnerleben, s'ich erlūben. I śmie, i nie śmie. Zegl. Ad. 95.* Tylko chciej, a śmieć. *ib. 257.* Wszystko

tam znajdzie, czego serce pożąda i gęba śmie prosić. *P. Kchan. Orł. 1, 95.* Nienawidzę tych serc lekkłych, które dla większej przezorności nie przedsiębrać nie śmia. *Teat. 56, 96.* Czyńcie sobie skarb trwały w niebie, kędy złodzieje nie śmieją. *Prot. Jan. 7.* ŚMIEC, 1. ob. Śmieć. 2. ob. Śmieci, Śmiecie. ŚMIECH, u, m; *Boh. smjeh, řehot; Slov. smjeh; Sorab. 1. smjeh, směch; Sorab. 2. směch; Carn. smeh; Vind. smieh, posmiehovanje, (smeithati; Germ. schmähen, lzyć); Croat. směh; Bosn. smjeh, smjh, smjanje; Rag. smjeh, smjeh; Ross. смѣхъ, грехотъ; (cf. Germ. Schmach, schmeicheln; cf. Hebr. שמה samach, hilaris fait; Samarit. שמח, risit, v. nostrum Migi, Mgnać); śmianie się, (oppos. płacz): daš řačeu. Sam ze wszystkiego stworzenia, Człowiek ma śmiech z przyrodzenia *J. Kchan. Dz. 258.* Śmiech, jest to skłonność ludziom tylko własna, na wieźelch wydająca się, od obiektu śmiesznego wzruszona. *Zab. 12, 280. Dudz. Parskną śmiechem. Mat. z Pod. Parsknął od śmiechu głośno. Mon. 74, 541.* Śmiechem parsknął. *Baz. Hst. 44.* Poki pozrywasz od śmiechu, gdy ci powiem o wszystkim. *Teat. 12, 102.* Dobrze nie zdechł od śmiechu; śmiechu do zderchu (do rozpuku). Poznać głupiego po śmiechu, bo z leda czego się śmieje. *Zab. 12, 267. Dudz. Nie każdy śmiech, śmiechu jest godzien. ib. 257.* Co się komu nie podoba, to mu nie do śmiechu. *Zab. 12, 269.* Tobie śmiech, a mnie nie do śmiechu. *Cn. Ad. 1162.* Tobie do śmiechu, a mnie do zderchu. *Rys. Ad. (a mnie do płaczu).* Nie do śmiechu mi teraz. *Teat. 54. e, j i.* Głodnemu nie śmiech; *Vind. katiři kruha stradajo, fe smieha hitru navezhzajo, ob. Głodny.* Pomylił się nowy patron w słowie; sędziowie w śmiech; szlachcić, o którego wioskę szło, w płacz. *Kras. Doś. Śmiechu komu dopomagać. Zab. 12, 268.* Śmiech zwyczajnie jest naturalnym znakiem niejakiegoś ukontentowania. *Zab. 12, 260.* świadkiem dobrej myśli. *Gorn. Dw. 142.* Śmiech lata po twych ustach, a wesołość żywa, Na rumianych jagodach przyjemnie spoczywa. *Chod. Gesn. 2.* Śmiech jałowy, ob. Jałowy. Śmiech szyderski. *Cn. Ad. 1065.* Gelächter, Spott, Höbnelächter, Verladen; *Eecl. плямы, шутку, смѣхъ, нры* Pomrość jego chytróść, a śmiech wzgardę wraży. *Teat. 46, 7.* I śmiech niekiedy może być nauką, Kiedy się z przywar, nie z osób natrząsa. *Kras. Mon. 79.* — Śmiech z siebie uczynie, dać się na pośmiech. *Cn. Th. 1051.* s'ich dem Gelächter řrejš geben, s'ich lächerlich machen. Śmiech sobie z kogo stroić = szydzić z kogo, einen veripotten, seinen Spott mit ihm treiben, sein Gelächter mit ihm haben. Dla swojej uciechy Gotów i z przyjaciela stroić sobie śmiechy. *Zab. 10, 559. Łyck. Nieprzyjaciele wzięwszy ma duszę w niewola, śmiech stroją z jej wstydem. Kalig. Her. 72.* Na śmiech, śmiechem, na żart, na pośmiewisko; zum Spaß, zum Spott. Cesarz swego blazna za patryarchę udając, kazał mu na śmiech kapłany świecić. *Sk. Dz. 814.* — 2. Śmiech, śmieszność, die lächerlichkeit. Więcej w sobie śmiechu, niżli prawdy mają, aż mię wstyd o nich pisać. *Pasz. Dz. 76.* — 3. Śmiech, rzecz pośmiechu warta, śmiechowisko, fraszka, bagatelka, szyszka; etwaš zum Be-*

lachen, eine Steingfett. Miecz; nie to jest: To ogień! i to jeszcze śmiechy. *Bardz. Trag.* 303. Widzi mu się to śmiech, *ridiculum*. *Mącz.* Śmiechy, swe grzechy. *Rys. Ad.* 63. Tu nie o śmiech gra im szła, ani o rzecz małą, Leez o zdrowie Turnowe, o jego krew' cała. *A. Kchan.* 364. Święte ustawy u nich śmiech. *Groch. W.* 566. — §. *Poet. personif.* Wyjda (za Wenera) Chiehotki, wyjdą trefne Śmiechy, Lube Źmizgi, powabne Uciechy. *Zab.* 16, 353. ŚMIECHLIWY, a, e, — ie *adverb.*, uśmiechający się łagodnie; *Ross. смѣхливый, lächelnd, fröhlich, freundlich.* Na jej niwaci śmiechliwa świeżość się zieleni. *Przyb. Ab.* 154. Śmiechliwe rano. *Przyb. Milit.* 147. ŚMIECHOTWÓRCA, y, m.; *Ross. смѣхотворецъ; śmie-szek, ein Spaßmacher.* Wszetecznicza, rufian, błazen szachowany, Śmiechotwórca, ci płuza między temi pany. *Klon. Wor.* 57. ŚMIECHOTWÓRSTWO, ŚMIECHOWISKO, a, n., pośmiech, wyśmianie, szydzenie; *Gelächter, Spott, Hoßn; Boh. ausměšky; Ross. смѣхотворство.* Jestem śmiechowisko, *opprobrium*, a wzgardzenie ludzkie. *Wróbl.* 47. *Baz. Hst. pr.* 2. Za śmiechowisko nas z pierwu sobie mieli nieprzyjaciele, *ludibrium*. *Krom.* 675. Pozbawiwszy nas oczu, patrzeć pozwalają; nie jawneż to z nas śmiechotworstwo, nie widocznaż to z nas nagra? *We-ryf.* 67. Wszystko to próżnością i śmiechowiskiem jest, *ridiculum*. *Zygr. Gon.* 504. Pisma śmiechowiska godne. *Zebr. Zw.* 105. *Falib. P. Petr. Pol.* 245. 1 *Leop. Jer.* 10, 15. Młodego rada a starego wojna śmiechowisko. *Falib. R.* 3. (śmiechu godna). Kasandry proroctwo za fraszke i śmiechowisko Trojańczykowie sobie mieli. *Falib. O.* 2. *Modrz. Baz.* 245. ŚMIECHOWY, a, e, od śmiechu, *lach*; Śmiechowe dołki na twarzy. *Cn. Th.* 1051. *Grüb-chen in den Waßen.* Śmiechowe zęby, *ob.* Śmieszki. ŚMIECI *plur.*, ŚMIEC, i, ż, ŚMIECIE, ia, n., (*distng.* śniec); *Boh. směti, smet, wymětky, (ob. Wymieś; smě-tak miotelka); Sorab. 1. změtze, Imětze; Sorab. 2. mä-tlině, humätlini; Carn. smet, (smět - kupa); Vind. smet, smieti, smietje, smetje, (smiet, prah - proch, smietje, kotje - brud); Croat. szmět, szmetjé; Hung. szemét, szemeth; Dal. szmetje; Bosn. smetje; Rag. smecchja, izmět, smetlisete; Eccl. смѣтис, ометина, оуцетъ, (cf. umieś); (Ross. смете otręby, plewy); Ross. отрѣбу, отрѣбіе, соръ, дермо; (Elym. mee, miotać, zamiatać, cf. Germ. Mist, Schmutz); wyrzuty zmiotane, Rebrig, Anšrebrig. *Porta stequilini*, brama śmiecia, która śmiecie z miasta wywożono. *Warg. Radz.* 82. Kamień nigdy się płomieniem nie zapali, jedno marne śmieci, które się ninacz nigdy przygodzić nie mogą. *Rej. Zw.* 57 b. Śmiecie to nie jest cerkwi, ani z cerkwi, ale wyście je z nadworea w cerkiew' wnieśli. *Smotr. Ex.* 5. Zarzucić eo w śmiecie. *Kulig. Her.* 58. inš Rebrig werfen. Śmieci = rzecz podła, wzgardzona, brak; *Anšwurf, Mist.* Ceny pozbędziecie i równo siedziecie jako i podle śmieci, i wy drogie kamienie. *Suszye. Pieśn.* 5, E 5 b. Już mu za śmiecie te tu ziemskie stoją dobra. *Leszcz. Class.* 5. *Phras. Slov.* Komu predawate waše smeti? s kim howorite? komu przedajesz swoje śmieci? wiesz, z kim mówisz? — *De hominibus:* Nikolaity, Walentyniani i inne szkaradne śmie-*

ci, którzy się ważyli zwać chrześcianami. *Sk. Dz.* 102. gnojki, smrody, smerdy, smardy, unflätige Leute. — Śmieci, śmiecie, ŚMIECISKO, a, n., kupa gnoju, wyrzutów; ein Misthaufen, Haufen Rebrig; (*Boh. et Slov. smetlište; Carn. smetlishe; Croat. smetlische; Bosn. smetlisete, bunisete, varpina, varpisete; Rag. smetlisete*). Robaczek, barwą pyszny, w śmiecisku się kryje. *N. Pam.* 14, 265. Patrz na niezliczone Ognie pod niebem wzniecone, Zda się to ziemskie świecisko Szczéry gnój, podle śmiecisko. *Dar. Lot.* 5, 6. Gdy pies śpi na śmieciu, nie następuj mu na ogon, by cię nie ukusił. *Rej. Zw.* 146 b, (cf. licha nie budzić). Każdy pies na swym śmiecisku śmiały. *Rys. Ad.* 25. Zawsze pies śmielszy na swój śmieci. *Pol. Arg.* 478. Kur na swych śmieciach śmielszy, niż na cudzych wrotach. *Cn. Al.* 107. *Rys. Ad.* 65; *Slov.* kohut na swém smetlisku smelši. Ja jeden, i on nie dwóch; on zdrów, ja nie chory. Dom tuż -, na swoim śmieciu biją czasem wióry. *Zabl. Anf.* 17. Na swoich śmieciach albo w swojej ziemi nieprzyjaciele śmielszemi będą. *Stryjk.* 515. (cf. każdy w swoim domu pan). Co w swych śmieciach jest, to nie zginie. *Cn. Ad.* 107. (doma nie nie zginie). (*Slov.* Dwa kohuti na gednom smetlisku ně zrownawagu sa; dwaj koguci na jednym śmiecisku niezgodni). — Na stare śmieci się wrócił. *Cn. Ad.* 541. wrócił się na stary byt, do dawnych nałogów; er febrt wieder zu seinem vorigen Gewerbe, oder seiner Gewohnheit zurück. Jeszcze nie są w sobie zabezpieczeni, mogą jeszcze na dawne powrócić śmiecisko. *Pilch. Sen. list.* 2, 255. ŚMIECIC *cz. niedok.*, zaśmiecić *dok.*, śmieciami paskudzić, mierzwieć, plugawić; *Unratъ маѣчен, verunreinigen mit Rebrig; Carn. smétum; Vind. smietiti; Croat. smetiti. ŚMIECIOWY, a, e, od śmieci, do śmieci, Rebrig; ŚMIECISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen śmieci, voll Rebrig; *Boh. smetawy; Slov. smetliwi, nečisti; Slov. smetliwi, nečisti; Ross. сорный, copao. ŚMIECIUCH, ob. Gnojek. ŚMIECIUCHA, ŚMIECIUSZKA, skowronek, ob. Dzierlatka. *Dudz.* 29.**

ŚMIEDZIEC, *ob.* Śmiedziec. ŚMIEJE się, *ob.* Śmieć się. ŚMIELE, *ob.* Śmiały ŚMIELEC, *lea, m.*, wiele o sobie i swoim męstwie trzymający, *praesumptor*. *Cn. Th.* 1050. junak, śmiałek, ein Eijensresser. Podbiegl śmielea, i kędy śmieci nasnadniejsze przeście, łono mu przejął wieprz dwiema zębami. *Zebr. Ow.* 201; (*occupat audicem*). ŚMIELIC *cz. niedok.*, śmieciac, *istbn maßen.* Śmiecić się *reicipr.*, odważać się, *istbn erklüben.* Na eo się żaden z śmiertelnych nie śmiechl, on przedsięwzięł. *Przyb. Luz.* 120. ŚMIELKA ziele, *ob.* Sporysz. ŚMIEM, *ob.* Śmieć. ŚMIERĆ, i, ż; *Boh. smrt, bezhrdij, bezziwotj; Slov. smrt; (Slov. usmrcugi leto, cf. uśmierzyć); Sorab. 1. smerež, szmerez, wumětžo, zamětžo; Sorab. 2. smersch; Carn. smert; Vind. smert; Croat. szmért; Hag. smärt; Slav. smért; Bosn. smert, smrit, smrit, smart; Ross. смерть, погубель, (cf. zguba, poguba); Eccl. [сирть 2], прѣстакленице [transpositio 2], cf. przestać, оуспитице [obdormitio], (cf. uspić); (radix m-r, ob. Mrzeć; Lett. smertis; Lat. mors; Ital. morte; cf. Graec. μετεω; Germ. Schmerz; ból; Angl. smart; Svec. smaerta); koniec życia,*

zgon, umarcie, *der Tod*. Śmierć i żona każdemu od boga naznaczona. *Teat. 24. b, 5*. Śmierć koniec wszystkiego. *Cn. Ad. 1065. Rej. Post. X x 5*. Nie nie jest pewniejszego nad śmierć, a nie niepewniejszego nad czas jej. *Rej. Post. M m m 2*. Śmierć wszystko równa. *Cn. Ad. 1070*; wszystkim pospolita. *ib. 1069*; nie brakuje, nie przebiera, nie folguje, w zęby nie patrzy. *ib. 1063*; *Slov. s každím smrt taneováł budě*. W tym wszystkich śmierć jest równa, że kończy życie. *Pilch. Sen. list. 2, 111*. Śmierć co lepsze bierze; śmierć złego nie chce. *Cn. Ad. 1064*. Nagła prędka śmierć *Ross. кропостижная смерть*. Nagła śmierć, apoplexya. *Sienn. 155*. Śmierć i najprędszego dogoni. *Cn. Ad. 1063*; szczęsnych goni, od nędznych uchodzi. *Bardz. Trag. 442*; nieubłagana, nieuchronna, wszędzie najdzie. *Cn. Ad. 1066*, (cf. *pójdźże ty goły, cf. goły, cf. kto ma umrzeć i w cebrze utonie; komu bóg śmierć nazaczył, bez wojny i moru umrze*). Śmierć za pasem, śmierć wszędzie na czleka dybie. *Cn. Ad. 1070*. Śmierci szukać i wzywać nie trzeba, sama przyjdzie. *Cn. Ad. 1070*. Waleczmy, gińmy, śmierć gońmy! ale dla ojczyzny. *Zab. 12, 177. Nagł. (narażamy życie)*. Śmierci w kłopotach wzywamy, a gdy przyjdzie zawieramy. *Cn. Ad. 1071*, (cf. *Jabal. Aesop*). Śmierci uchodzi każdy jak może. *ib.* (życiów najmilszy, i biedny robak śmierci się odejmuje). Śmierć straszna. *Cn. Ad. 1069*. Śmierć niestraszna, nieciężka dobremu, mężnemu; śmierć dobrego łagodna. *ib. 1066*. Kto śmierć wzgardzi, panem jest wszystkiemu. *Pot. Syl. 410*. Śmierć spoczynek po trudach; wszystkie nieszczęścia umarza. *Pilch. Sall. 91*. Śmierć, przejście z czasu do wieczności. *Pilch. Sen. list. 2, 111*. Sen brat śmierci *Ecel. couz śmierci oparz*. Kto się umrzeć boi, temu śmierć w oczach ustawicznie stoi. *Past. Fid. 219*. Komu śmierć straszna prawie w oczach stoi, nie ucieszy go nie, nie uspokoi. *Cn. Ad. 1069*. *Slov. smrt mu pri dverách stogi, ma smrt medzi zubami; śmierć przed jego drzwiami, cf. jedną nogą w grobie. Slov. Wihledá gako smrt; wygląda jak śmierć, chodzący trup*. Tego się bardziej niż śmierci boje. *Teat. 55. e, 15*. Równo z śmiercią go nienawidzę. *Teat. 27. b, 59*. Za śmierć to stoi, gdy tego miłować potrzeba, kto mi się nie podoba. *Corn. Sen. 95*. Ja dworu na śmierć nienawidzę. *Niemc. Król. 5, 147*. (równo śmierci). Niepewność losu za sto śmierci stoi. *Morszt. 525, (observes Pluralem)*. Mor był tak okrutny, że liczby śmierci codziennych nie było. *Past. Fid. 27. Todesfälle*. — Śmierć a śmierć; mało na tym, gdzie cię pogrzebią. *Cn. Ad. 1065*. (co umarło, nie żyje, *tott ist tott; cf. lepszy żywy pies od zdechłego lwa*). Śmierć każda musi mieć jaką przyczynę. *Cn. Ad. 1064. Hys. Ad. 80*. Śmierć opilego; utonął w flaszy wina, w dzbanie piwa. *Cn. Ad. 1067. Slov. Ze smrtú žaden oldomášu né pil. Śmierć otwiera, co kto zawiera; śmierć oczy, głębę zawiera, skrzynie i bez klucza otwiera. Cn. Ad. 1068. Slov. Gaki žiwot, taká smrt, smert žiwotu podobna; jakie życie, taka śmierć. Śmierć rana, wielom pożyteczna. Cn. Ad. 1069. (masz-li złym być, raezj umrzyj co rychj; oby się pan bóg nad tobą*

zmiłował!). Szkoda młodzieńca pięknych nadziei, że je śmierć w samym przecięcia wroście. *Teat. 18, 72*. Śmierć, kosowładna królowa. *Brud. Ost. B 5. Carn. smrt, rebreněza, (cf. zebro)*. Śmierci ręka kosowładna. *Mon. 71, 157*. Śmierć z kosą swoją tam nie idzie, gdzie proszą, idzie gdzie się boją. *Pat. Arg. 517. Vind. Prov. Smert ima kofó, ne lekíro; smert te stare í kofó ponolí, te mlade te sa moístram vstreli; śmierć ma kosę, nie siekiere; śmierć starych kosa ponosi, młodych z za magistra ustrzeli*. Śmierci nieubłagana, czarna grobów pani, Wiem, żeśmy twym wyrokom od boga poddani. *Nar. Dz. 3, 65. Croat. Ne jos v vertu trava znikla, Kábi prótsze szmertí zdigla; Nit ú szvetu nayed trave, Ke od szmertí lyude bave; nie znajdziesz ziela przeciw śmierci. — Po śmierć go posłać. Cn. Ad. 520. leniwy, powolny, żółw, ciu langfamer Bette. — (Slov. Mnoho chrtov zageča smrt, wiele psów zajęca śmierć, t. j. zgoba). Karanie śmiercią. *Zab. 15, 284. gardlem, die Todesstrafe. Ktoby złorzeczył ojeu abo matce, śmiercią niechaj umrze. Sekl. 7. (der soll des Todes sterben. Entf.). Zabić kogo na śmierć. Teat. 15, 55. śmiertelnie, do śmierci, tödtlich. Wojsak Strojnata na śmierć zamordował. Krom. 275. Jeden drugiego krwi pragnie, mąż brata swego na śmierć łowi. Sk. Kaz. praef. (o śmierć go przypawuje, śmierci go nabawia). — On teraz w więzieniu na śmierć siedzi. Pam. 85, 2, 182. (do skazania na śmierć). Przeznaczony na śmierć; *Ecel. nacemprukz, ob. Śmiertelnik. Do śmierci; aż do śmierci, dogonnie, biß in den Tod. Ten ezłowiek szczerose serea aż do śmierci nam chował. Zab. 12, 379. Przyjaciółką ei do śmierci serdeczna. Past. Fid. 150. Do śmierci mu tego nie zapomnę. Teat. 55. c, 50. — Aliter: Zapomniałem do śmierci. Teat. 11, 98. Na śmierć zapomniałem jej zpytać kędy mieszka. Teat. 15. b, 25. ze wszystkim zapomniałem, idę habe eß in den Tod vergesen. — ? Bóg pana Jezusa trzeciście dnia z śmierci zbudził, i pan Jezus z śmierci wstał. Farn. 95. z martwych, von Tode, von den Toten. — ? Śmierć, plur. Śmierci; sposób śmierci, gatunki umierania; die Todesart, der Tod. Żydzi mordowali proroki, i rzadki u nich swą śmiercią umarł. Bial. Past. 101. śmiercią przyrodzoną, natürlichen Todes sterben. Nie swoją zejść śmiercią, znaczy śmierć gwałtowną. Pilch. Sen. list. 2, 141. Tacytus cesarz, swą abo poniewolną (gwałtowną) śmiercią umarł, nie wiedzieć. Sk. Dz. 156. Słudzy tyrana wszyscy złemi śmierciami poginęli. Sk. Dz. 179. (gwałtownemi, haniebnemi). Żeby wszyscy się zbraniali urzędu katowskiego, któż tedy zoczyńcę będzie wieszal albo seinał, abo inszemi śmierciami tracił? *Moarz. Raz. 585*. Straszyc go rozmaitemi śmierciami począł. *Sk. Żyw. 1, 59*. Komu się umrzeć nie chce, żadna mu się śmierć nie spodoba. *Cn. Ad. 556*. Żegluga napelniła naród ludzki nowemi śmierciami. *Bardz. Luk. 40*. Powstała na chrześciany wielka burza, iż je zabijano, topiono, spychano, i rozmaitemi śmierciami gubiono. *Sk. Dz. 905*. U żydów nie było między gwałtownemi śmierciami pospolitszej nad kamienowanie. *Zach. Kaz. 55*.***

Bluznierca od śmierci kamienną ginał. *Leszcz. H. T. 154.* Todesstrafe der Steinigung. Szubienice wystawiwszy śmiercią obieszoną na przegrażali. *Krom. 518. i. qu.,* śmierć postronkowa *Haur. Sk. 261.* Hinrichtung mit dem Stränge. Śmierć zabita, od mieczów, od szabli, zabój; Tod durch Schwert, durch die Säbel, Bajonette u. j. w. Jabym wolał w grób, na brzytwy, na noże, Na śmierć zabita, niżli z nią na łożu. *Pot. Syl. 51.* On na zabita śmierć nie dbając cale, Gwałtem się włamie, i ujrzy na wale. *Chrośc. Fars. 255.* W rozpaczy nieprzyjaciele drą się w zabite śmierci. *Chrośc. Luk. 110.* Między gestemi mieczami i śmierciami Bieży przez mokre i krwią ściekłe role *P. Kehan. Jer. 256.* Hetmana swego, w pierwszych półkach bitwę wzbudzającego, przez śmierć zabita traca. *Krom. 275.* Ci zabita śmiercią w bitwie giną, a tych mokra śmierć czeka. *Pot. Arg. 244.* w falaeh, w wodzie; ein nasser Tod, Tod im Wasser, Ersaufen. Róseislaw z tej porażki uciekając, w rzęce śmierć połknął. *Steb. 77.* (utonął). "ŚMIERCIOGROŻA starość. *Otw. Ow. 614.* todbräuend. "Śmierciogroźnie chorować. *Chodk. Kost. 21.* niebezpiecznie, śmiertelnie. "ŚMIERCIOLOTNY, a, e, n. p. Śmierciolotne boły Łowisza. *Zab. 12, 241.* schnell-tödtend. "ŚMIERCIONOŚNY, "ŚMIERCIONOSZY, "ŚMIERTONOŚNY, "ŚMIERTONOSNY, a, e; *Ross. смертоносный, todbringend.* (*Boh. et Slov. Smrtonos Mars; Ross. смертоносие, смертоубийство* zabójstwo). Śmiercionoszym przebił ją żelazem. *Otw. Ow. 79;* śmiercionosnym. *ib. 226.* Śmiercionośna trzeizna. *Zab. 15, 175.* Śmiercionosny proch. *Zab. 5, 436.* Śmiercionoszy miecz. *Otw. Ow. 491.* Śmiercionośna kosa. *Zimor. Siel. 195.* Słowa śmiercionośne, jako żądło ludzimu wiernym szkodzą. *Gallat. Alf. pr. Zaraza śmiercionośna Eccl. тлетворство.* Śmiercionoszne rozkoszy. *Petr. Hor. A b. not.* «przed eżasem śmierć przynoszące. "ŚMIERCIOPLATNY n. p. wieńiec zwycięzey. *Hor. 2, 102.* *Nar. morte renalis laurus,* mit Lebensgefähr erkauft. ŚMIERCIORAZ, u, m., w górnictwie, Bergschwaden, böses Wetter in der Grube (im Bergbau); zbiór najszkodliwych żyein ludzkiemu rozparów w kopalniach, gdzie nie dochodzi wolny ciąg powietrza. *Mier. Mskr. "ŚMIERCIORODY n. p. oreż. Hor. 2, 288.* Śmiercioroda żółé Hydry. *Zab. 6, 149.* *Min. toderzeugend, todbringend.* "ŚMIERCIOKRZYDŁY n. p. oszezep. *Nar. Dz. 2, 51.* toßgefügel. ŚMIERCIOWY, a, e, od śmierci, Todes-; *Vind. smertni.* — "ŚMIERD, ob. Smard.

ŚMIERDŃAĆ *neutr. jedull., smrodem przejść; Boh. zsmraditi se; Bosn. usmardittise, usmrdittise, uzvojnattise, stinfend werden.* Kto jest w smrodzie, niechaj dalej smierdnie. *W. Post. W. 254.* ŚMIERDZIADŁO, a, u., smród, śmierdzącego co, etwas Stinkendes. Dziś gnojem życie, swedem, śmierciadłem i dymem *Pot. Jow. 65.* ŚMIERDZIEĆ, -iał, -ieli, śmierdzi, śmierdze *med. niedok.; Boh. smrděti; Slov. smrdim; Sorab. 1 smerdžu, smerdžu, szmerdzim; Sorab. 2 szmerzaseh; Carn. smerdjeti; Vind. smerdeti, smerdlati, smerdejti, smerdim, hududifhati, hudo ddhet, vaqjati, (cf. wonia); Croat. szmerdeti, szmerdim, voqyati, vonyam, zlo dissim; Bosn. smarditti, smrditi, smrditi, smerditi, zlo vognatti; Rag.*

smardjeti; *Ross. смердѣть, смержу; Eccl. смердѣю, смердю, злоухаю* (cf. wachać), *зловонствую, воняю злѣ, зломсрадствую*; smród z siebie wydawać, (*oppos. pachnać*); stinken, einen Gestank von sich geben. Nie chceś śmierdzieć, nie tykaj się smoły. *Pot. Arg. 787.* Mógłbyś, mówią, siekiere zawiesić, tak okrutnie śmierdzi. *Pot. Jow. 2, 46.* (gęste powietrze). Śmierdzacy, *Slov. smerdutý; Sorab. 1. smerdzacez, smerdzacezk; Slav. smêrdljiv; Bosn. smrdiceh; Croat. vonjav.* Śmierdzacy sierw, (*Vind. smerdlina, zerklina, femrajena merha, merhatina; Rag. smarduglja.*) Kamień śmierdzacy, Stinkstein, Sausstein, kamień wapnisty; tarty eżyni smród koeiego mocz. *Kluk. Kop. 2, 95.* — *Alleg.* Własne zajęze łajno, ni śmierdzi, ni pachnie. *Rys. Ad. 71.* (ani pomoże, ani zaszkodzi, barszczyk). Ni ty śmierdzisz, ni pachniesz. *Mon. 70, 176.* (ni ciepły, ni zimny, obojętny). — *Fig.* Te żarty, co śmierdzą, lub boła, nie są zdrowe. *Boh. Kom. 5, 285.* (tłuste żarty, stinkende schlüpfrige Scherze). *Croat.* Riba iz glave szmerdi-ryba z głowy śmierdzi lub śmierdnie: *in vulgus manant exempla regentium.* — Śmierdzieć czym oddawać lub tracić czym smrodliwym, nach etwas stinken, *pr. et fig.* Gorzałka śmierdzi. *Tr. Nauka* jego o trójcy ś śmierdzi Aryszem; a o osobie Chrystusowej traci Nestoryszem. *Sk. Dz. 1155.* Stolica Carogrodzka kalwinem śmierdzi. *Birk. Exorb. E 4.* Zbory te bałwochwalstwem i dyabelstwem śmierdzą. *Birk. Exorb. B b.* — §. Śmierdzi co u mnie, śmierdzi mi co: nie poloba mi się, przykro mi, brzydzą się tym; es stinkt mich etwas an, ist mir zuwider, ist mir zum Efel. Przez twoje zhytnia hardość u ciebie śmierdzą dary moje. *Simon. Siel. 16.* Już mu i Polska śmierdzi, i wszystko w niej gani, O Franeyi powiada, o domach, baletach etc. *Opal. Sat. 5.* Nie ma się do niczego, śmierdzi mu robota. *Klun. Wor. 55.* *Slov.* Smrdi mu škola; śmierdzi mu škola, nie chce mu się uczyć. — §. Robacy się w miesie zaległy i śmierdziło się. I *Leop. Exod. 16.* śmierdnieło, es wurde stinkend. ŚMIERDZIUCH, ŚMIERDZUCH, a, m.; (*Boh. smrdoch; Vind. smerdliuz, smerdubnik, smradinz vsmradnik, smerdliuka, klatnjak, (smerdub, duhur-tchórz zwierze); Corn. smradlivz; Rag. smraditegl;* §. 1) smard, smoła, smród, smrodliwy eżowiek, *phys. et moral. pligawiec; ein Stänker, ein stinischer, unflächtiger Mensch* Żydz w eudzych krajach nie są tacy śmierdziuszy jak w Polsce. *Comp. Med. 591.* Sam pan, choć dwór jego ledwo chodzi z duchem, I sobie i drugiemu brzydkim jest śmierdziu hem. *Nar. Dz. 5, 45.* — §. 2) Śmierdziuch, *scarabaeus stercorarius, der Mistkäfer, Roßkäfer,* zowią go miejscami żukiem, miejscami krówką; ehrsaszcz czarny; składa jaje w gnój. *Kluk. Zw. 4, 587.* ŚMIERDZIEL, a, m., *buprestes,* rodzaj ehrsaszczów pieknie się kłnących, lecz na smrodliwych błotach się bawiących. *Kluk. Zw. 4, 50.* der Stinkkäfer. ŚMIERDZIONUCH, a, m., *hemerobius, die Stinkfliege,* rodzaj owadów, mających podobieństwo do much. *Kluk. Zw. 4, 115.* ŚMIERDZIUCHA, y, ŚMIERDZIUSZKA, i, z, *zdrbn., smrodliwa flejtuchowata kobieta, smredza, ein schmutziger Weib.* Idźże przez ty śmierdziucho, urodzona z kału. *Zab. 15, 281.*

Treb. — Ż. Gorzałka prosta, prościucha. *X. Kam.* ordinarer Brauntwein.

SMIERTELNIK, a, m., człowiek śmiertelny, der Sterbliche; *Carn.* mertvaszhék, mertváz; *Vind.* vmerliunik, vmertelnik, mertvaszhik, mertvafhnik; (*Ecccl.* намертвникъ skazany na śmierć). O waiłi śmiertelnicy, gdzie się ucieciecie! *Przyb. Luz.* 51. *Dmoch. Sad.* 25. Wszysey śmiertelnicy ślepi. *Przyb. Milt.* 29. Biedny śmiertelnik. *Przyb. Milt.* 585. Mamże ja wierzyć, że śmiertelników kroki, Mogły przed zgonem zwiędzić śmierci kraj głęboki. *Teat.* 45. c. 29. Ale jakże ów niedzlik, śmiertelnik półżywy, Ludzkiego miłosierdzia cel zbyt obrzydliwy, Trup chodzący, możeż się szczęśliwym mianować? *Weg. List.* 12. **ŚMIERTELNÓGRZESZNIK**, a, m., *Smotr. Nap.* 19, śmiertelne grzechy pełniący, der Todjünder begibt, cf. ja-wnogrzesznik. **ŚMIERTELNOŚĆ**, ści, ż.; *Boh.* smrtedlnost; *Slov.* smrtedelnost; *Carn.* mertvazhnost, umiraj-zhnost, umerjezhnost, umerjozhnost; *Vind.* vmerlivost, vmerlnost, mertvafhnost; *Croat.* mertelnoszt, vmeratelynost; *Rag.* umarlost, pomoorlost; *Bosn.* umarlost, umrrilost, pomorstvo; *Ross.* смертность; podległość umieraniu, poddaność śmierci, die Sterblichkeit. Różnią się majestaty od poddanych zwierzenością, ale się śmiertelnością równają. *Psalmod.* 100; *oppos.* nieśmiertelność, die Auferblichkeit. Iskra owej nieśmiertelności Adamowej zawždy się w nas odnawia, iż nam się zda, jakobyśmy tu już tak zawždy na świecie rozkoszować mieli. *Rej. Ap.* 5. Nieśmiertelność i nieskazitelność. *Smotr. Ex.* 59. — §. Wszystkie śmiertelności w szablach stoją i w dziedach, powietrze się śemiło pod strzałami. *Bardz. Luk.* 122. groźby śmierci, niebezpieczeństwa życia, Lebengefährden. **ŚMIERTELNY**, a, e, **ŚMIERTELNIE** adv.; *Boh.* smrtedlny; *Slov.* smrtedelni, smrtedlný *fatalis*, smrtelni *mortifer*; *Sorab.* l. szmertny, směrtné, smertliwé, skonczwarski; *Carn.* smerto; *Vind.* smerten, k' smerti, merthvafhki, mertvafhki, vmerliu, vmertelen, smerti pod-vershen; *Croat.* smertni, merteln; *Dal.* umarli; *Rag.* smartni, umarli; *Slov.* uměrlí; *Bosn.* smrtitni, smartni, smrtitno, mrritacki, umarli, umrrili; *Ross.* смертнѣй, смертельно; §. a) *passive*, śmierci podległy, sterblich. Jan Zamojski tu leży, co miał śmiertelnego. *Groch. W.* 551. Co jest śmiertelnego, to powstaje i upada, wzrasta i osiada, wycieka i napełnia się. *Pileh. Sen. list.* 2. 95. Nieśmiertelna istota jest, która zawsze żyć może. *Boh. Dyab.* 244. Malżeństwem rodzaj ludzki, śmiertelny będąc, przez potomki potomków staje się nieśmiertelnym. *Petr. Ek.* 20. Sława nieśmiertelna w żadnym się grobie nie zawiera, nigdy nie umiera. *Falib. R.* Dokazał coś więcej tu nad śmiertelnego *Leszcz. Cass.* 2, nadludzkiego, Übersterbliches, Übermensliches. — §. Śmiertelny, blizki śmierci, umierający; dem Tode nahe, sterbend. Bolesław, gdy się widział być śmiertelnym, przyjął pańskie świętości *Biel.* 45. Kiedy się już który śmiertelnym czuje, tedy każe prosić przyjaciół, i żegna ich. *Stryk.* 148. — §. Śmiertelny, od śmierci, śmierciowy, grobowy; Todeś, Orab, Leichen. Śmiertelna koszula *Tr.* Leży na śmiertelnej pościeli. *Szererb. Sax* 61. Wzlycha na

śmiertelnym łożu. *Mon.* 75, 581. auf dem Todebette. Gdy kto na śmiertelnym łożu dokonywa, Wszystkiej siły, wszystkiej krwi z arteryj dobywa, Żeby serce ratować. *Tward. Wł.* 158. Włosy siwe śmiertelnym ciszem opasuje. *Bardz. Trag.* 572. Po konającego ciała rozjezdzie się strach i zimno śmiertelne. *Tward. Wł.* 84. Todeśchwēiß. Śmiertelne na mnie uderzają poty. *Teat.* 55, 49. Gdy to sobie przypomnę, śmiertelne przechodzi mi zimno. *ib.* 55, 50. (*Slov.* Smrtna neb černa neděla *dominica passionis*). — §. b) *Active*: Śmiertelny, śmierć przynoszący, nagle ako rychło morzący, szkodliwy; tödlich, Tod bringend. Szablę śmiertelną przypasał do boku. *P. Kechm. Jer.* 117. Lekarzby ważył swe potomstwo Jowisz, by na jej obronę nie zażył śmiertelnego piorunu. *Ustrz. Trci.* 55. Naraża się na sztych śmiertelny. *Boh. Kon.* 4, 225. Śmiertelna choroba *Vind.* smertna boljesen. Rany śmiertelne, które żadnego opatrzenia do siebie nie przynoszą, jako to rany sercu zadane, mózgowi etc. *Perz. Cyr.* 1, 67. *Perz. Lek.* 295. Nie śmiertelnie ponabjał pistolety. *Teat.* 11. b, 10. Jesliby co śmiertelnego pili, nie będzie im szkodliw. *Lcop. Marc.* 16, 18. (jadowitego co, trucizny). Sedm grzechów śmiertelnych. *Zab.* 7, 509. Nar. die 7 Todjünder. Uzynkowe grzechy jedne są śmiertelne, nieśmiertelne drugie; nieśmiertelne grzechy są powszednie. *Urbst. Nauk.* h 8 o. Nie ma nic tak śmiertelnego na dowcipy ludzkie, jak cielesność. *Birk. Dom.* 76. Śmiertelnie się ten rok 1264 w Polsce obszedł z książęty; *fatalis fuit principibus.* *Krom.* 275. Pojrzał krzywo, i na nas zajadł się śmiertelnie. *Jabl. Te.* 17. Tży śmiertelne kwadransie musimy przeczekać. *Teat.* 52 b, 50. męzcae, tödtliche, pe-nigende. **ŚMIERTNONOŚNY**, ob. Śmiercionośny. **ŚMIERTUSZKA**, i, ż., blande, śmierć, der liebe Tod, (Grund Sait. Pewnikiem pani starcy, po trzech mężach duszec, Młasto miłosnych łochów, myślę o śmirtuszee. *Pocz.* 555. — **ŚMIERZCH**, **ŚMIERZK**, ob. Mierzch. **ŚMIERZYĆ** cz. *niedok.* Śmierząc *contin.*, uśmierzać, łomić, upokajać, koić, umiarkować, mierniejszym czynić; mäßigen, befähigen, dämpfen, hemmen; *Boh.* smjřiti, smřiti; *Sov.* smertugi, srownawam, (usmireugi leto); *Sorab.* l. změru, změrnosčam, změromnosčuz; *Carn.* myruvati, myrim *pacificare*, myru *pacifcus*, myr, ob. Mir; *Vnd.* promirnati, smiriti; *Cicut.* zmirtujem; *Dal.* zmriti, smiriti; *Rag.* smiriti; *Bosn.* miriti, umiriti, utagiti; *Ross.* миротворить, умиротворить, миротворствовать, мирить, помирить смирить, смирять, умирить, умирять; (*Etym.* Mir *qu. v.*, cf. miara, mierzyc) Wycieczka tego, który zabił, śmierzy gniew powiniących zabitego. *Birk. Gl. Kon.* 60. Sok ten w uszy wpuszczony, boleść ich śmierzy. *Sienn.* 104. Jesliby się (przypadek puszenia żywota) nie śmierzył, lepiej wodzie dać pokój. *Petr. Wod.* 58. Neptun śmierzący morskie trojzłem igrzy-ska. *Pot. Jow.* 44. Kastor z Poluxem, Co morze śmierzą zbytnim rozruchane fluxem. *Pot. Pocz.* 578. Żywioły, któremi na świecie ludzie żyją, spolem jeden drugi śmierzy a ko dobremu wspomaga. *Eras. Jez.* S 4 b. Śmierzmy zapędy, niech w nas zółé nie puka, Najła-

niej jest strofować, przysposabiać sztuka. *Zab.* 9, 115. *Zabl.* Zmarłby był głodem, lecz go żywił rozum, Tym śmierzył swój srom. *Stryjk. Gon. f.* 5. ŚMIERZYCIEL, a, m., co śmierzy, uśmierza, der Befänftiger; *Boh.* smjree; *Slov.* smjrece, srownawatel; *Sorab.* 1. změromnik, zme-romné; *Bosn.* smiritegl, pomiritegl; *Rag.* smiritegl, pomiritegl, umiritegl, mirotvoraz; *Ross.* смиритель, сми-реникъ, умиритель. *W* *rodz. żeńsk.* ŚMIERZYCIELKA, i; *Bosn.* smiriteglia; *Rag.* smiritegliza, pomiritegliza, umiritegliza; *Ross.* смиреница.

ŚMIESZEK, szka, m., ŚMIESZECZEK, czka, m., *domin.* *Nom.* śmiech; §. 1) śmiechowisko, uśmiec; daß Geläch-ter, daß Lächeln, ein kleines Lachen. Nas i matkę dziecie śmieszkiem uweseli. *Groch. W.* 555. Swym tak rozko-sznym śmieszkiem, By i cały dzień, nie będziesz nam ciężkim. *Groch. W.* 552. Coż gdy swemi usteczki Pu-szczysz swoje śmieszeczki. *ib.* 555. Wdzięczne śmiesz-ezki. *ib.* Śmieszkami obłudnemi, słowy zmyślonemi ser-ce oszukała. *Past. Fid.* 108. One śmieszki niech się płaczem nagradzają. *Sk. Żyw.* 99. Żartowne słowo i śmieszek świecki od dobrego ich odwiedzie. *Sk. Kaz.* 108. (szydzenie, śmiechowisko; *Spott.* Gelächter; *Boh.* weysměšky). Takowe rzeczy w śmieszki obracają, i im wiary nie dają. *Lat. Kom. D* 4. w żart obracają, sie ma-ßen ein Gelächter, einen Spaß daraus. — Śmieszki sobie z niego stroili. *Radz. Luc.* 25, 55. szydzili z niego, sie trieben ihren Spott mit ihm. Po cożś tu przyszła, że-byś sobie przede mną śmieszki stroiła! *Teat.* 56, b, 107. — §. Śmieszki, zęby, *incisivae.* *Dykc. Med.* 2, 682. przednie śmiechowce zęby; *Vind.* predsobje, predsobilhe, priedni sobi, die Schneidezähne. — §. 2) Śmieszek, *Boh.* smišek; *Sorab.* 1. smischiczež; *Vind.* smielizh, smiel-hizh; *Croat.* szmeslyiv; *Rag.* smjeesenik, smieesenik; *Ross.* смѣшникъ, шутъ, чудакъ, чудесникъ, *vulg.* треляю; *Eecl.* смѣхливый, смѣшливъ, веселого права человекъ, другихъ смѣшаций, скomoraxъ (cf. skomoroch), кошуниакъ, кошуль, глауциръ, глаумоловецъ; śmiechotworec, rozśmieszający, trefniś, żartowniś; ein Spassmacher, Possenreißer, Haas Würst. Papethun, dower-pny cesarza śmieszek. *Nieme. Król.* 2, 28. *Jag. Gr. B* 4. — §. Śmieszek, *reddi potest herba Pl i n i i gelotophyllis.* *Cn. Th.* 1055. ŚMIESZKA, i, ż.; *Boh.* smjšenice; *Eecl.* кошуница; *Ross.* шутиха, смѣшница; rozśmieszająca drugieh, eine Spassmacherinn. ŚMIESZNOŚĆ, ści, ż.; *Sorab.* 1. směschnofez; *Rag.* smjesenocchja; *Ross.* смѣшливость; szydność, zbiór przymiotów śmiesznych, die lächerlichkeit. Śmieszność najstraszniejszą jest dla miłości własnej bronia; częstokroć ludzie wolą być godni naga-ny, aniżeli śmiechu. *Nieme. P. P. praef.* ŚMIESZNY, a, e, ŚMIESZNIĘ, ŚMIESZNO *adv.*; *Boh.* smešn; *Sorab.* 1. smiszny, směschné; *Carn.* smëshn; *Vind.* smeifhen, smeih, smieha vrieden, smehliu, posmehliu; *Croat.* szmessen; *Rag.* smjesejan, smjeesejan, smjeesenj, ta-mäsejan; *Bosn.* smisejan, smjesejan, koji cini smjati; *Ross.* смѣшный, осмѣятельный, смѣхотворный, скомо-рошный, скomoromeskij, *Eecl.* смѣховный, смѣха до-стойный, скomorameskij; śmiechu godny, śmieszający; lä-

cherlich, belachenwerth, Lachen erregend. Rzecz śmieszna jest materyą śmiechu. *Zab.* 12, 260. *Dudz.* Śmiech wzruszony bywa od obiektu śmieszego. *Zab.* 12, 280. *Dudz.* Gdy co poczenie mówić śmieszego, śmiać się do rozpuku trzeba. *Zab.* 12, 262. *Dudz.* Z poważnemi poważny, z wesołemi śmieszny, Każdą brał na się po-stać, był wszystkim pocieszny. *Jabl. Tel.* 224. Śmieszny bardzo, arcyśmieszny *Eecl.* всесмѣхливый, всеглумный. *Phras. Slov.* O człowiece hriśni, wśak si smiśni; *quam lepidus frater es.* Śmieszny jesteś, mój kochany. *Teat.* 17, 82. dziwaczny, du bist wunderlich, sonderbar, artig. Obietnica śmieszna. *Teat.* 7, 109. Śmieszna to = to śmie-szna rzecz. *Cn. Th.* 1055. Śmieszno mi to. *ib.* Ukłoni-wszy się śmiesznie, wychodzi. *Teat.* 15, 17. Śmieszno wyniosłe szyje bogaczów. *Zab.* 9, 545. *Zabl.* — *Botan.* Opich leśny zowią śmieszny opich, bo czyści melanco-lia, z której smutek pochodzi. *Cresc.* 275. der Waldsp-rieh. — §. Szkoda, nie mamy w naszym języku wybi-tnego słowa do wyrażenia *le ridicule*; nie jest to rzecz śmieszna, bo *risible* i *ridicule* nie jest jedno; ale jest to, czy nałóg, czy przysada, czy nieprzywoitość, któ-ra składa materyą do drwienia, *quae risum parit*; (cf. śmiechotworny, *Ross.* смѣхотворный, *Subst.* смѣхотвор-ство); w niedostatku Polskiego biorę Słowiańskie szy-dny, człek szydny, *un homme ridicule*, szydność *le re-dicule*. *Czart. Panna na wydaniu praef.* ŚMIESZYĆ *cz.* niedok.; *Ross.* смѣшить; *Eecl.* смѣхны, смѣхотворствую; rozśmieszac, do śmiechu pobudzac, rozweselać; lachen maßen, zu Lachen bewegen; (*Vind.* smeifhati - lzyć; *Germ.* schmälten). Wulkan z szczęścia swojego niezmiernie się cieszy, *Venus* wierność przysięga, a bogów to śmiesz-y. *Szym. Ś. W.* 8. Byś jeno sam nie płakał, gdy chcesz inszych śmieszyc. *Pot. Jow.* 251. Na umor się siekli Rusz z Węgrami; fortuna równym losem wszystkich śmie-szy. *Stryjk.* 219. pociesz, trjtenen. Bóg przez ducha swego w sumnieniu cieszy i śmiesz-y, i w onym żywo-cie wiecznym okwieci cięszy. *Jarn. Post.* 5, 707. — §. Śmieszyc, śmieszki stroić, krotchwilić; furzweilen, Kurz-weil treiben. Zawołajcie Samsona, aby nam śmieszyl; i przyszedł, i śmieszyl przed nami. *Budn. Judic.* 16, 25. Widząc nieszczęście nasze, Oczyście, duszę cieszy, Sobie i z swym równym śmiesz-y. *J. Kekan. Ps.* 147. Służebna od pani, iż z młodzianem śmieszyla, ubita. *Sk. Żyw.* 2, 442.

ŚMIETANA, ŚMIOTANA, y, ż., ŚMIETANKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* smetana; *Sorab.* 1. smiatana; *Carn.* smetana, smetana, verhnje, (cf. wierzeh); (cf. *Vind.* smetki - serwatka, smedki, smedeniza - mleko pokłócone, Nährmilch; smetenik - owece masło, mesti, medem, masło robić); *Croat.* věrhnye, (smetek - serwatka); *Dal.* skorup, skralyp (cf. skorupa, cf. kożuch na mleku); *Bosn.* smetana, sme-tena; *Slav.* skorupa, kajmaka, kajmak; (smětno - zmie-szano); *Ross.* сливки (cf. zlać), смѣнка (cf. zdiac), сме-тана, сметанка; *Etym.* miotać, miec. (cf. *Hebr.* שֶׁמֶן schemen, oleum); *Höhm. Deutsch der Schmitten, Fie-fländ.* Preuß. n. f. w. Schmant; der Rahm, Milchrahm. *Čechj.* die Saune; *Obd.* das Oberö. Śmietana, Msta

część mleka, dobywa się i osiada na wierzchu. *Kluk. Zw.* 1, 223. Mleko przez dzień postawisz, na wierzchniej swojej części pokryte bywa materyą tłustą, śmietana nazwaną do robienia masła służącą. *Krup.* 5, 78. Kto tłucze śmietanę, masło z niej wyłącza. *Radz. Prov.* 50, 55. Dobra lecie śmietana. *J. Kchan. Fr.* 42, *Ostror.* 22. Ryż warzyć w słodkiej śmietanie. *Spicz.* 125. Choremu mleka, śmietany, serów młodych, i wszystkiego nabiału nie jeść potrzeba. *Sienn.* 480. *Cresc.* 564. Achilles, Cezar, wielej ludzie byli, Jednakże kawy z śmietanką nie pili. *Kras. List.* 2, 150. — *Allegor. obsc.* Panna śmietaną zlizala, a młodzieniec sadło zjadł. *Sak. Probl.* 51. (oboje nie niewiniątka). ŚMIETANKOWY, a, e, od śmietanki, *Раһм*; *Ross.* сметанный, сливошный. Śmietankowy garnuszek *Ross.* сметанный. Śmietankowy przekupień *Ross.* сливошникъ, f. сливошница.

ŚMIGA, SZMIGA, i, ż., smagły przecik etc. (*Etyrn.* mgnąć, *Germ.* schmächtig, schmiggen, cf. smuga); eine schlanke Gerte, smagłego co do bicia, etwas schmächtiges zum Schlagen, zum Peitschen, die Schmitze. Tych zgody powszechniej kłótników, Wynajdę pewnie na biece, na śmigi. *Chrosc. Fars.* 99. — §. Skrzydła wiatrakowe, według młynarzów śmigi. *Os. Fiz.* 345. die Windmühlensflügel. — §. *Architect.* Śmiga, gatunek węgielnicy, z *Niem.* die Schmiege, der Winkepasser, das Schrägenmaß. W reku architektka topor śmiga, sznur. *Kehow.* 125. Szmiga, z *Niem.* Schmiege, węgielnica z bokami składanemi dla naznaczenia różnej ukosności; zład: przyrznać na szmige, t. j. na ukos. *Magier. Mskr.* Progi poprzek łoża armatnego mają być bardzo ciasne, i na węgielnicy i śmige robione, i zdjęte dobrze sworniami. *Aqua Mskr.* — §. Szmiga naderznęły kij do ciskania kamieni. *Tr.* 2551. ein aufgeschaltener Stoß zum Steinwerfen. Szmiga kamień ciskać. *ib.* Przerznąć co na szmige. *ib.* od końca naderznąć, etwas am Ende aufspalten. — §. Śmiga, miano charcie. *Bielaw. C.* ein Name der Windbündeln. ŚMIGŁY, a, e, smagły, schlank, schmächtig. Szedł Abel w tej śmigłej piękności postawie. *Przyb. Ab.* 8. ŚMIGNAĆ cz. *jedn.* śmigać *contin.* smagać, bić końcem czego smagłego, samym końcem ciąć; *Germ.* schmigen. *Idlg.*; mit der Spitze von etwas Schläufen schlagen, mit der Peitschenschnurspitze oder Schmitze anbauen; *Boh.* švihati, spraskati; *Ross.* стегнуть, стегать (cf. ścieg), прихлестнуть, прихлестывать, Za pierwszym zaraz biega śmignięciem, konie mu się zbrzykały. *Ossol. Str.* 5. Którybykolwiek z żołnierzy bez broni chodził, powrozem ma być śmigany. *Gwagn.* 507. Kogo doścignie Uwitym z gadu bieciem śmignie. *Zab.* 6, 154. *Min.* U prągi śmigają o kradzież, o łupiestwo. *Szezerb. Sax.* 582. (smagają, chłostają, merskają). Złodziej taki ma być śmigany u prągi. *ib.* 520. — §. Jednym machem śmiga na drugą stronę rzeki swój maczugę. *Stas. Num.* 2, 256. eisnie, miota, rzuca: bin überwerfen, schleudern. — §. Smagać z łuku, szyc z łuku, strzelać, mit dem Bogen schießen. Stoł Juno przeważna, i co złoty dzwiga Łuk Apolo strzałami bez ustanku śmiga. *Hor.* 2, 45. Ledwo oko mille dościga, Jak on rażnie z łuku śmiga. *Anakr.* 18. ŚMIGOWNICA, y, ż,

die Zehlschlange, eine lange dünne Ranne. Armaty od 10, od 8, od 5 funtów zowią śmigownicami. *Papr. W.* 1, 259. et 248. Śmigownice albo węże. *Jak. Art.* 1, 212. ŚMIGURST, ŚMIGUST, u, m., podarunek, który w drugie święto wielkanocne dają, przy czem też chłopcy z dziewczętami wodą się z nienacka leją; ein OSTERGEHENK, wobei man auch wohl mit Wasser bespritzt wird; (in *Thern*: Schmaßosteren; *Boh.* šmerkaus, ślehačka, (cf. *Carn.* tepeshkati virgam offerre in festo innocentium). Damom po koledzie, po śmigurście, kawaler taką różą przysłużę się może. *Haur. Sk.* 71.

SMIŁOWAĆ się, ob. Zmiłować się.

SMIŁSTWO, a, n.; *Boh.* smilstwo; kurewstwo, Surerey, Unzucht. Z bałwany swemi śmiłstwo stroili. *Leop. Ezdr.* 25, 57.

SMIŁADY, Sniady, ob. Śniady. SMILEDZIAŁY, ob. Śniedziały. SMŁOD, ob. Zebrzyca, ziele.

SMOCZE, ecia, n., płód smoków, ein junger Drache. Smoczeta po ziemi pełzają. *Pilh. Sen. gn.* 255. Smoczeta te nie innego nie są, jeno gatunek węzów. *ib.* ŚMOCZEK, czka, m., *dem. Nom.* smok, *qu. v.* — §. Wiaderko w pompie podobne do kociołka, za zwyczaj mosiężne. *Swilk. Bud.* 545. der gewöhnlich messingene Cimer in der Pumpe. SMOCZY, a, e, od smoka, Dračen; *Slov.* drač; *Boh.* drakový; *Rag.* zmajev, (cf. zmija); *Ross.* змѣиный. Zebry smocze przez Kadnia w ziemie wsiane. *Otw. Ow.* 126. Smocza krew, sanguis draconis, Dračenblut, sok czerwony drzewa jednego Afrykańskiego. *Krup.* 5, 134. *Sienn.* 227. *Śleszk. Ped.* 421. Smocza głowa, dracocephalum *Linn*; *Croat.* pozozna trava; Dračenkopf, rodzaj rośliny. *Kluk. Dyke.* 1, 195. — Zadajesz mi kłanstwo w żywe oczy, Poczekajno języku smoczy! *Zab.* 45, 273. Treb potwariny, cf. jaszczureczy. SMOCZYCA, y, ż., SMOKIŁA, i, ż., samica smocza, die Dračica, ein weiblicher Drache; (*Boh.* dračice; *Sorab.* 1. zmiyeneza; *Slov.* dračica; *Bosn.* drokunica, zmajica; *Croat.* pozdieza). Echidna, smokinia. *Otw. Ow.* 165; ta Echidna była dziwem, panna połowica, a druga połowica smoczyca; z niej się urodziła smoczyca Lerneńska. *ib.* Smoczyca, bestya sroga, wiele głów mająca. *Otw. Ow.* 56. et 276. — §. *Pythius Apollo*, SMOCZYŃSKI *Otw. Ow.* 25. Igrzyska *Pythia*; SMOCZYNY. *ib.* — SMOK, a et u, m., (*Etyrn.* mknąć), dziw bajeczny, bestya ra kształt węza skrzydlastego, okrutna, niezwalczona, der Drache; *Boh.* drak, zmek, obniwý drak w powětj, sah; *Mandewill* 114, 162; (*Boh.* Sané jedza); *Slov.* drak, gedowatý had; *Sorab.* 1. smig, smi, (ob. zmija); *Sorab.* 2. plon; *Carn.* drakon, premóg (cf. przemódz), samjet, lintvorn; *Vind.* drakon, smiet, posoi, lintvarn, lintvorn, lintvorn, premog; *Croat.* pozój, zmaj, zmajehich; *Dal.* drakon; *Rag.* drookun, zmaj, zmajeh; *Bosn.* dracon, drokun, drokunich, pozoj, zmaj, zmajeh, sajac; (*Bosn.* cmoglobak; smók opsonium, ob. Smoktać); *Slav.* axdaha; *Ecll.* смокъ, водный драконъ • вить; (*Ross.* драконъ, z *Greckolac.*). Okrutny mok leżał utajony, Czubem i pstroinami złotem upstrzony. *Otw. Ow.* 102. Smocy w łomielach zakrywają się, i dziwne węzły i krety i powikłania ciałem swym wyprawują. *Weresz. Reg.* 115.

Z korzenia węzowego wyjdzie bazylipek, a płód jego będzie smok ognisty latający. *Bibl. Gd. Jes. 14, 29. et 50, 6.* Zabił ogromnego smoku. *P. Kchan. Jer. 185. Eraz. Jęz. X 8 b. — Fig.* Biedna dziewczyna, zawsze od tego straszego smoka, matki swój, strzeżona. *Teat. 50, b, 8. — 2. Astron.* Smok na niebie, gwiazdy między wozy niebieskimi. *Otw. Ow. 105. der Drače am Himmel.* Podobien rzęce smok się wije, A ogon zatokami zład i zowad kryje, Gdzie ma głowę Helice, tam ogon położył, Potym się sam ku głowie Cynozury złożył. *J. Kchan. Dz. 5. — 2. Hist. nat.* Smok, *draco volans*, rodzaj gadu, podobny do jaszczurki, lecz skrzydlasty i cokolwiek podlatuje; w Afryce i w Indyi; nie jest to jednak taki smok, jakiego bajeczne powieści wystawiały. *Zool. 209. eine Art fliegender Eidechsen.* Smok morski, *draco marinus*, der Meerdrače, ryba o ościstym grzbiecie i obłaczastym brzuchu; u Francuzów w używaniu. *Krup. 5, 75. — 2. Smok* albo trąba morska. *Boh. Prog. 2, 116, ob. Trąba. — 2. Artill.* Smok, działo, dupelkoluwrzyna: wyrzuce kulę o 40 funtach. *Archel. 9. eine Doppelpartante, ein Drače. Tward. Wł 257. — Jak się ma smok latający sporządzić. Archel. 5, 52. pewny gatunek ognia puszkarzkiego. — 2. Gdyby się sztytu koniec z nadworu palił, jak smokiem ciągnąć będzie w piec płomień. Torz. Škl. 112. smoktajac, wsarkajac, wciagajac się, gleichsam bimein schürfend. SMOKORODOWIE, n. p. żołnierze z smoczym zębów przez Kadma wysianych, powstałi; ziemiorodni bracia. *Otw. Ow. 106. Dračensjöhne.* Waleczne smokorodów plemię. *ib. 126. SMOKOWY, a, e, od smoka, Dračen.* Przed studnią smokową ku bramie gnojnej. *1 Leop. 2 Ezdr. 2, 15. Smokowe drzewo, dracaena, rodzaj rośliny, do którego należy krwawosok. Kluk. Dyke. 1, 194. die Dračensplanze. SMOKTAĆ, -ał, smokec, smokeże cz. niedok., Smoknąć, Smuknąć *jelutl.*, Smokać, Smukać *contin.*, (cf. *Germ. schmaffen, schmecten, smakować*): ustami lub językiem klaskać; *Carn. zmakam, mit dem Munde oder der Zunge klatschen.* Smoknął na konia *Ld. Stangreci smukają koniom, nianki niemewłotom. X. Kam. — 2. Chlpać, schürfen;* *Bosn. semarknuti, sarknuti;* (*Bosn. smocutti, jisti s' smokom = przysmaki jeść, smók opsonium, smocenje, oslastica = przysmak mokry, szałsza; Rag. smook dapes, smokva = figa; Croat. szmok opsonium; Slav. smokva = figa; Croat. smokvenica = figowe drzewo; Ross. умкнуть, умкать klaskać, смоква figa, смоквинь figowe drzewo; Ecl. смоковльница [ficus 2], morwa).* Kiedy winne smokeże soki. Natychmiast mię pod obłoki Nie sie Baehus krasny *Anakr. 54. Poczawszy od staruszka włóczobrony wolka, Aż do pstrego, co matki pierś smokcze koziołka Zab 9, 560. Ejszym. Uważ, jak ta ziemia jest smokeżąca w siebie wodę; taka się w ogniu zapewne na wapno upali. Torz. Škl. 77. absorbens. — 2. Wszystkich parobków kochała, i Pawła i Gawła głaskała, cackała, smoktała, seiskała. *Teat. 51. b, 15. (całowała).* Nigdy tak siostra brata nie smokeże rodzona, Lecz tylko lubieżnego męża czuła żona. *Hul. Ow. 116. SMOŁA; y, z; Boh. smola, (smolina, smolnice = łuczwo;****

*Slov. smolka, żywica); Sorab. 1. szmola, fsmola, fmo-wa; Sorab. 2. fzmola, mahs, (cf. maż); Carn. smola; Vind. fmola, fmolla resina, (fmoleniza, zbinouje = łuczwo); Croat. szmola, dvěka, pěkěl, (smolenicza = plastr); Dal. pakal; Rag. smola gummi; Bosn. smola, smola tvrřida, pakao, smola od duba; 2) żywica; Ross. смола, смола, смола, (cf. *Germ. schmelzen, Schmalz*; cf. *Ecl. лон, варъ [calx 2], или смола*). Żywica przez ogień przepuszczona; jedna sama wycieka z sosny, a tę prawie zowią żywicą, *Harz, Sichtenharz*; druga, którą zowią smołą bywa twarda, a te wypalają z drzewa w piecach, a potym w kotłach warzaje czynia twarda. *Urzed. 370. daš Pěč; Carn. pęgla; Rag. pakko; Lat. pix.* Miętką albo rzadką smołę mazią zowiemy, daš *Heer. Sienn. 224. Smoła biała Carn. tiph. Smoła okrętowa; Vind. kleg, klegje, (ob. Klěj). Smoła szewska; Ross. варъ, (cf. war). Paląca się smoła; Ross. пекло, (cf. piekło). Kto smoły się tyka, ten też smołą cuchnie. *Bach. Ep. 41; zmaże się. Radz. Syr. 15, 1 Šk. Kaz. 580; Slov. kdo sa blatom univa; zamaže sa; Ross. кто грязью прагает, рыку замагает. Zazdrość z światłości ciemność robi, z śniegu smołę. Birk. Zbar. C 4 b, (cf. czernić). Sława tu jest o tobie, jakobyś był czarniejszy niż smoła. Ezop. 6 (wierutny złoczyńca). Złodziej, smołę ma w ręku, Ignie mu wszystko do reku. *Cn. Th., (ma długie palec). Cożem ja wniem, leda mówię smoła, W stroju, w pojeździe, w aksamitnej szacie, Równa się z pany. Bratk. H 5. Smoła ta nie znała go. Pol. Arg. 78. ta chałastra, Lumpengesinde. — 5) Miano psa, osobliwie u żydów w używaniu. Bielaw. Myśl. C. SMOLAK, SMOLARZ, SMOLNIK, a, m.; Boh. smolař; smolarz, co robi smołę, i co smołą polewa. *Cn. Th. 1955. Pěchweršmıeter, Pěpıcher; co z drzew smołę wypala; Ross. который топит смолу, der Pěchbrenner, Heerbrenner. Towarzysze smolników. Vol. Leg. 2, 997. Smolarze. ib. — 2) Ziemia Halicka na zapłatę smolakom ku ubezpieczeniu Podgórze od opryszków, podatek podymnego obraca; lecz ci smolacy *ad privatos usus* zażywani być nie mają; a prócz komend przez ziemie naznaczonych, komisya wojskowa za najwyższą władzę znać. *Vol. Leg. 7, 556. eine Art Gränzmiltz in den Wäldern; (Boh. smolnjk, smolnjček gatunek odzieży rycerstwa dawnego Czeskiego). SMOLANKA, i, z., ziele, *ros cuculi, Ruffschßblume, Gausßblume, pret do rak przyłipa. Sienn. Wykł. SMOLANY, a, e, ze smoły, Pěch, Heer, von Pěch; Ross. смолёный. Krażki smolane, rodzaj wojennych ogniów. Jak. Art. 3, 297. Poehodnie smolane. Tward. Wł. 175. Pęki smolane. Jak. Art. 3, 507. Upiory w smolanych beczkach żywcem palono. *Mon. 75, 179* w beczkach od smoły, smołą wylanych. Smolany dół; *Ross. копоть, (cf. kopiec, kopeć).********

— Smolany piec, huta. *Cn. Th.* 1055. do palenia smo-
ly, smolarnia; daß *Wesphen*, die *Wesphütte*. SMOLANY,
SMOLNIANY, plur., miasto w Orszańskim, w Rosyi. *Dykc.*
Geogr. 5, 57. Name einer Stadt. SMOLARNIA, i, ż.,
huta smolana, die *Wesphütte*, n. p. Osoby w smolarniach.
Vol. Leg. 5, 179. SMOLEŃSK, a, m., wielkie miasto
Rosyjskie, stolica xięstwa. *Dykc. Geogr.* 5, 57; Stadt
und Fürstenthum in Rußland. SMOLEŃSKI, a, ie *adject.*,
n. p. Wielkorządztwo Smoleńskie. *Dykc. Geogr.* 5, 58.
SMOLEŃSZCZANIN, a, m., ze Smoleńska, einer aus
Smoleńsk. Wojna ze Smoleńszczanami. *Steb.* 159. ib. 55.
(cf. *Evel. Кривичи, Русскій древній народъ, Смоленск*).
W *rodz. żeńsk.* SMOLEŃSZCZANKA. SMOLIĆ, usmalać
cz. *niedok.*, usmolić *dok.*; *Boh.* smoliti; *Sorab.* 2. smo-
lisch; *Sorab.* 1. smolu: *Vind.* smoliti, osmoliti, posmo-
liti, sasmoliti; *Carn.* smolim; *Croat.* smolim, peklim,
opaklivam; *Bosn.* pakliti, opakliti; *Rag.* smolitti, osmo-
litti, paklitti; *Ross.* смолить; nasmalac n. p. beczkę. *Cn.*
Th. 1055. pićien, mit *Wesph* befehmieren. Smolony, smołą
napuszczany albo polewany, nasmalany. *Cn. Th.* 1054.
A w ciągłych bokach usmolone łodzie, Wnet się na
morskiej obaczyły wodzie. *Chrośc. Ow.* 58. Morska winna
zawierucha Gdy nam okrętu fala nadwreży, Nim nowe
ławy wstawia, nim usmoła. *Pot. Syl.* 80. Wziawszy ko-
szyczek z sitowia, okleiła go, i zasmoliła z wierzchu. 1
Leop. Ezod. 2, 5. (obmazala go smołą. 5 *Leop.*). — 2.
Brudzić, śmieren, śmnußen, śmnußig machen; *Sorab.* 1.
wotbarbu; *Croat.* odsarbávam; *Evel.* брудю, смолю. Gar-
nek kociolowi przynawia, a oba sinola. *Zabl. Amf.* 8.
Zażę wszystkiego pobożnie na świecie, Coż koło smoły,
usmoli się przecię. *Bratk. H 4 b.* SMOŁKA, i, ż., 2. 1)
Smołki smolaney, smołki grubey funt; smołki Hiszpań-
skiej funt. *Instr. cel. Lit.*? — 2. *Botan.* Smołka, *ly-*
chnis viscaria, gatunek sirlutki; na korzeniach jego jest
wilgoć lipka. *Kluk.* *Dykc.* 2, 101; *Carn.* smilka; *Ross.*
дрема, мыло Татарское, боярская смѣзь, die *Wesphü-*
nelle, Wesphelne, Wesphlume; (*Vind.* smole, smolni germ,
smolou germ, smolovez, brinje: jałowcowe drzewo; smo-
lna bobeka, smole, branzhur, bringov u sernu: jałowcowa
jagoda). SMOLISTY, a, e, — o *adverb.*; *Boh.* smolnaty;
Carn. smolnat, smolnè; *Vind.* smolen, smolnast, smolen-
ski; *Croat.* szindlen; *Rag.* smolast; *Ross.* смолнатый;
pełen smoły, voll *Wesph* und *Harz*. Piekla oteblan smoli-
sta. *Przyb. Ab.* 97. Głównie smoliste *Ustrz. Troi.* 26.
SMOLNA, i, ż., smolna głównia, ein *Sienbrand*; (*Boh.*
smolina, smolinka, smolnice: Łuczywo). Czarownice
chwytają smolnie, widła, motyki i już już leą na niego.
Kniaz. Poez. 1, 15. SMOLNICA, y, ż., maźnica *Dudz.*
58. die *Ibeerbüchse*, daß *Smierjaß*. (*Carn.* smolnak, gar-
nek smolany). SMOLNOŚĆ, ści, ż., pełność żywicy, die
Harzigkeit, Wexigkeit, Harzette. Suchość i smolność w
drzewie jest sposobnością do spalania. *Rag. Dos.* 1, 265.
SMOLNY, a, e, SMOLNO *adverb.*; *Boh.* smolny; *Vind.*
smolen, smolast, smolou; *Ross.* смольный; na kształt
smoły tłusty, smołę zawierający, żywiczny; barzgi, fett,
pexig. Smolna sosna dodawa żywicy. *Groch. W.* 158.
Woda smolna suchotnikom pomocna. *Krup.* 5, 822. Smol-

ne drzewo *Ross.* смольчукъ. Smolne drzewa służą do
rozjarzenia ognia. *Gorn. Du.* 285. *Bardz. Trag.* 5, 19,
(ob. Łuczywo). — *Fig.* Smolna chmura z ognia się wy-
dała. *Bardz. Trag.* 528. — 2. *Transl. fig.* Wybić kogo
smolno. *Mat. z Pod. B* 5. tego, einen wasser durchschmie-
ren. Wybić, wywalić, opalać poddanego smolno kijem.
Ern. 21. SMOLUCH, a, m., smard, smród, plugawiec,
ein Unflätbiger. Na coż się zda ten smoluch niezgrabny
(Dyogen)? czyba to Żeby kuchnią wycierał, lub robił lo-
pata! *Min. Ryt.* 1, 505.

SMORGONIE, ia, n., miasto w powiecie Oszmiańskim, ksią-
żąt Radziwiłłów. *Dykc. Geogr.* 5, 58; sławne niedzwie-
dnikami, którzy tam niedzwiedzie łapią, ćwiczą, przy-
siadów i tańców ucza, potem z nimi na świat się roz-
chodzą; eine Stadt der Fürsten Radziwill in Litthauen, be-
rühmt durch die Bärenführer, die dort die Bären jagen, aus-
lehren, und dann damit in der Welt herum ziehen. Aż od
Smorgonii wala się niedzwiedzie. *Jabl. Ez.* 9. SMORGO-
NIA = SMORGONSKA akademii. SMORGONSKA szkoła,
(eine Bärenakademie). Litwin ten musiał w Smorgońskiej
terminować akademii. *Teat.* 9, 57. Rozbiega się wszystek
ród zwierzęcy dla rhorego lwa, za doktorami, co ich
mieć mogą Libejskie knieje i Smorgońska szkoła. *Zab.*
12, 504. Gagatek Smorgoński, wyćwiczony w akademii
Smorgońskiej, gać niepocieszny, nieoskrobany, gap.
Ossol. Wyr., ein ungeflüßner Tölpel. Ten gaszek Smor-
goński mógłby się podobać Izabeli! *Teat.* 15, 26 A ty
Smorgońska dudo, znaj zem z ciebie drwiła, Właśnieś
też wart zazdrości. *Zabl. Zab.* 14.

SMRÓCZYNA, ob. Świerk, Swierczyzna, Skwierk
SMRÓD, a, m., SMRODEK, dka, m, dem.; *Boh. et Slov.* smrad;
Sorab. 1. smerdzeno; (*Sorab.* 1 et 2 sinrod, hówno, noy,
stercus); *Vind.* smard, smrad, smerdenje, llab dah, smra-
ditje, smraja, smradenje, nasmrad; *Carn.* smrad, smer-
dzhina; *Croat.* szmrád, vónyba, (cf. wonia); *Rag.* smrad,
(smradotocje colluriorium); *Slav.* smrd; *Bosn.* smrad,
zao vogn; *Evel.* смрадъ, зловоние; *Ross.* смородъ, зло-
емрадие; 1) śmierdzenie, der *Geruch*. Sosnowe rury dają
wodzie smrodek żywcowy. *Kluk. Kop.* 1, 124 Sinród
podpaszny, ob. Parkot. Matka dzieciątka dla smrodu nie
zamieta, ale smród on ociera i omywa. *Żarn. Post.* 5,
668 b. pługastwo, nieczystość, Unflätb. — 2) Sinród
translat. ad hominem: śmierdziuch, smerda, smard;
(*Desfer. Mißsiech*). Stäufer, Unflätb. *Sau*; *Ross.* смрадъ,
емрадъ Smrodowie i plugawcy. *W.* 2 *Petr.* 2, 15. Gdy
się na męża rozgniewa, nazywa go smrodzie! *Biel. S.*
N. 10. Złóżcie z siebie tych nieczemnych smrodów (Ta-
tarów) brzydliwe jarzma. *Pasz. Bell.* B 5 b. Konstantyn,
jako się z młodu okazał plugawym, także i na starość
smrodem był; bowiem był łakomy, fryjowny, okrutny.
Biel. Św. 75 b. SMRODZA, y, ż., śmierdziucha, eine un-
flätbige Weibsperson, eine *Sau*; (*Boh.* smrdawka siarczasta
kapiel). Jeśli się dusza nazad do tej wróci smrodzy (prze-
śmiardłej baby). W sądny dzień, niech poradzą o tym
teolodzy. *Pot. Jaw.* 58. SMRODLIWOŚĆ, SMRODNOŚĆ,
ści, ż., własność tego co śmierdzi, die *Stinfigkeit*; *Vind.*
smerdliwost; *Croat.* szmradnósti; *Ross.* смрадность. Li-

ście mirtowe dział smrodność oddala. *Cresc.* 447. SMRODLIWY, SMRODNY, a, e, SMRODLIWIE *adverb.*; *Boh.* smrdlawy, smrduty; *Slov.* smrdlawý; *Sorab.* 1. smerdżawé; (smrodoyité gnoisty, smrodowé *stereore-us*); *Carn.* smirdezh, smerdliv, smradliv; *Vind.* smerdliu, smerdzhen, smerdliuo, smerdzho; *Croat.* smradin, vonjav, (cf. wonny); *Rag.* smraadni; *Slav.* smêrdljiv; *Ross.* смрадный, зосмрадный, зловонный; smierdzacy, stinfend. Do smrodliwych kul, oprócz zwyczajnych materij, trzeba dodać naraszpłowanego końskiego rogu. *Jak. Art.* 2, 93. Jeżeli dym z piłek ognistych będzie smrodliwy, nazywają się smrodliwe kule. *ib.* Smrodne wonie bardzo zarażają ciała zwierząt subtelných. *Cresc.* 78. SMRODNIK, a, m., zadek; der Hintere. U pregięria jednej wszetecznicy naczosano świerzbjącego smrodnika. *Pasz. Dz.* 127. SMRODYNIA, i, z., ezeremcha, Kampelbere. *Kluk. Rosl.* 2, 50; kocierpka, *vel potius* poeierpka, bo cierpie po niej język, *ribes nigrum*, krzewina do rodzaju porzeczki należąca, jagody jej smierdzą. *Kluk. Dyk.* 3, 18. die Beckbere, scharze Johannisbere; *Boh.* třemcha; *Ross.* черемуха. (smorodina porzeczka). I jagoda nie każda malina, bywa czasem i smrodynia. *Dw. F* 2. (nie wszystko złoto, co się świeci). SMRODZIC *cz. niedok.*, zasmrodzić, nasmrodzić *dok.*; *Boh.* smraditi; *Carn.* smraditi, smradem; *Croat.* smraditi, smradim; *Ross.* смрадить; *Ecl.* смрадио, смрадъ чню; smrodem napelniać, stänfern, einen Gestanf maßen. Zasmrodziłes czosnkiem *Cn. Th.* 1054, (cf. posmrodzić). SMRODZICIEL, *ob.* Śmierdziuch. SMRODZIENIEC, *ob.* Czartowski łajno.

SMROK, *ob.* Świerk.

SMUCIĆ, *SMĘCIĆ *cz. niedok.*, usmęcić, usmucić, zasmucić *dok.*; *Boh.* smutiti, rmautiti, kormautiti; *Vind.* shalit, arshalit, obshahiti, shaluvati, (cf. żałować), (smotiti, obmotiti, kaliti, skaliti = macić, zmacić, kalić, *ob.* Met); *Croat.* zmutiti; *Bosn.* pecjalliti (cf. piecza), sgjallostiviti (cf. żalony), (smutiti, smesti, izmutiti *perturbare*, cf. pomącić, cf. zmieszać); *Rag.* smütiti, smüchjati, smëtati, smësti, zamësti, smuchivati, smuechjevatti, (mütiti, smütiti, izmutiti, zamütiti, pomütiti = macić, zamacić, pomącić); *Ross.* печалить, крушить, крушу (cf. kruszyć), кручинить, окручинить, (смутить, смучаю, смущать zmacić, klócić, poklócić, płotki robić; *Ety.* met, mętny); zasmucac, betrüben; *Ecl.* бережу. W pomyslnym szczęściu boję się odmiany; w przeciwnym tuzę, że ten, co smuci smutek odwróci. *Zab.* 8, 209. *Pr.* Smucić się, zasmucac się, sich betrüben; *Slov.* rmautij se, smutek nesu; *Sorab.* 1. rudžu szo; *Croat.* tuguvati (*ob.* *Tażyć, tesknąć), saloztitisze, (*ob.* Żalony); *Bosn.* pecjallitise; *Rag.* mucitise; *Ross.* печалиться, печаловаться, груетиться, груетить, егруетить, егрущу, зауныть, горевать, пригорюниться, скорбеть, скорблю, болеть. (cf. boleć); *Ecl.* смятатися, драхльствова-ти, драселовати, драселую, поболѣти, потужить, сожалѣть. Mieszkałem tam siedm dni, smecac się między nimi. 1 *Leop. Bar.* 5, 15. SMUCICIEL, *ob.* Zasmuciel. SMUCIEN, *ob.* Smutny.

SMUGA, i, z., *SMUG, SMUK, u, m., miejsce wazkie a długie; (*Sorab.* 1. smuha, smuzka *stria*, *linia*, smuzkuyu liniję; *Sorab.* 2. szmuga, szmuzka rząd, wiersz, linia; *Carn.* smuga *linia*, smugävnek = linia; smugam = liniję; *Vind.* smuga = strych; (*Slav.* smúg = sandacz); cf. smagly, cf. smigly; *Germ.* Schmiegen; *Ety.* mgnąć; — smuga, strefa, ein langer schmaler Streifen. Smuga u malarza, strych, który się od pęzła zostaje, gdy się kolor nawodzi. *Magier. Mskr.* W wybielonym płótnie pozostają niektóre smugi, niezupełnie dobielone. *Przedz.* 86. Smugami. *Torz. Skł.* 55. (pasami, w pasy). Z żywota matkim wyszedł, i przez taką smugę I mnie i mego wyprowadził (bóg) sługę. *Chroś. Job.* 144. ciałnina, die Güge. Wetulinus wyróżnawszy się smugiem Koło Regium nowy bunt zapalił. *Chroś. Fars.* 177. (wymknawszy się przesmykami). Postrzegł, że chłopiec od pasa, jak długi, Okryty w jakieś niezwykajne smugi. *Pulp.* 10. w pasy, strefy; Streifen, Borten, Smugi od żyłek pulsowych zrobione. *Krup.* 5, 125. Żyłowata smuga. *Wejch. Anat.* 210. Grzbiet sinieni znazony smugi. *Hul. Ow.* 152, et 41. szmary, Schmüelen, Striemen. — *Oecon.* Smuk. *Cn. Th.* 1054. smuga, półko długie wazkie, łaka wazka a długa między rolami lub lasami; ein schmaler langer Weichenstück, ein Gänge, ein Getel, ein Strichel. (N d l g.). (*Sorab.* 1. smuha *novale*, nowizna; *Vind.* skrivauni smuk = przesmyk). Przy zdroju był smuk piękny zielony. *P. Kehan. Orł.* 4, 206. Na tych smugach znajdować się miały liczne trzody. *Nar. Hst.* 5, 530. Woli jałówka pulehne deptać smugi. *Hor.* 1, 211; *virentes campos.* SMUGOWATY, a, e, — o *adverb.*, wazki a obdłużny, schmäl und lang. (*Sorab.* 1. smuhaté, szmuhaté *striatus*). Ziemia smugowata. *Cresc.* 633 — (1. SMUKAĆ, SMUKAĆ, *ob.* Smoktać, smoknać). — 2. SMUKAĆ *cz. niedok.*, Smuknąć *jedn.*, ręką głaskać, pogłaskać, gładzić gałazkę ścierając ręką liście, obmorgać; glatt streifen, streifen, abstreifen; *Sorab.* 1. wotzmekam *detero*, *ob.* Osmykać; *Sorab.* 2. žernusch; *Vind.* smukati, smuzhen, olmukniti, omufniti, odsmukati; *Carn.* smukam, (cf. *Germ.* schmiegen). — 2. Smukać się, smykać się, wymykać się, psnąć się; sich fortkewegen, fortmaßen, wegmaßen, rüßren; (*Carn.* smukniti *evadere*; *distng.* smoke = smyki, sanki). Mara za drzewem cieżała; lecz na to miejsce coraz się wyżej w górę smukała. *Ossol. Str.* 2. Kiedy się król na wózku wymknął z szród orszaku, Wszystkim smukać zabroni, sam charty na smyczy trzymał. *lot. Jow.* 154. — 2. Ależ mu w poczciwości równego poszukać, Łepak i przyjacielski, choć się nie rad smukać. *Zab.* 8, 529. *Łyczek.* głaskać, stroić; streifen, schmüden, pügen. Uczosane włosy, usmuknione, *capillus compositus.* *Macz.* SMUKARZ. *Cn. Th.* 1054, *SMUKARZ, a, m., piekaszciel, *Germ.* der Schmüder, Püßer, Aufpüßer, (cf. szmuklerz). *Mangones*, wszelakich rzeczy poprawiacze, smukirze, gremplarze. *Macz. Cosmeta*, smukarz, który panie przyochedaża, piekroszka. *Macz.* SMUKIERSKI, a, ie, oł smukierza, Schmüderer, Püßer = *Mangonicus*, smukierski, co ku wysmuknieniu należy. *Macz.* SMUKŁY, a, e, wysmukły, smagły; *Boh.* konopatý, (cf. konop'); *Rag.* tankovit, (cf. cienki); schlauf, geschmeidig,

schmädigt. Patrz, jak niesie pod obłoki Jodła smukła wierzch wysoki. *Dar. Lot. c.* Pod nim smukły Arabczyk dla bodzca ostrogi Zwinawszy się, obalił kilku w rynsztok z drogi. *Zab. 12, 168. Zabł.* — §. Wymuskany, gładki; geföhneget, glatt. Tedy na starosć wygolé się, tedy i smukłym gaszkiem byé mi wypada. *Tward Daf. 49.* Koń wszystek gładki, smukły. *Pot. Pocz. 145.* Smukłe korki. *Pot. Arg. 69.*

SMUKOWNY, a, e, gładki, glatt, schön. Czoło jej smukowniejsze nad alabastr gładzony. *Tward. Pasq. 6.* Smukowne nogi. *Żebr. Ow. 49.*

SMUSIK, SMUZYK, a, m., SMUSZEK, szka, m., *pellis pilosa laevis agnelli. Cn. Th. 1054;* die Schmaße. Adlg., ein fein ausgegerbnēs Schimmerfellchen. (*Vind. finuzhka, lamushek* = fałd buchasty = smuzhkaty = buchastym czynić). Cło płacą króliki, smusiki, skóry niedźwiedzie. *Vol. Leg. 4, 82.* Śmuszków od sta... *Instr. cel. Lit.* Staremu młoda, jakby do kożuszka Z starych skór przyszył młodziuchnego smuszka. *Bratk. L 4 b.* — *Adject. SMUSZKOWY, a, e, Smuszkowe futro. Instr. cel. Lit.*

SMUTEK, 'SMĘTEK, 'SMATEK, tku, m.: *Boh. smutek, zámutek, zármutek, trudnost, (cf. trudność); Slov. smutek, zármutek; Sorab. 1. mutnica (cf. męt), zrudźba, frudoba; Carn. jamer; Vind. riva, shalost, shalovanje; Croat. salozt, (cf. żalósć); (Croat. zmútnya; Dal. zmetnya conturbatio); Hag. smútgna, smécihja, smétgna, (2. zgorzenie), pecejaj, pecjao, (cf. pieczołowitość, piecza); Bosn. zlota, tuga, zlavoglja, sgjalost, (Bosn. smuchja, smechja, smetgna, smuchjenje perturbatio animi); Ross. napaсть (cf. napaść), печаль, (смутность = zmet; *Etyrn. męt*); niewesołość, żalobliwość, żalósność; *Eccel. драхлость, драхловинне, таженине, (смута rozruch, смутки plotki, potwarze); die Betrübniß, die Traurigkeit. Frasnnek, długie troski, niestanne smutki, Swéj moey na méj twarzy wyraziły skutki. Tréb. S. M. 105. Co jest sól w oku, to smętek w sercu. Żarn. Post. 5, 595. Serec mądrych, tam gdzie jest smatek, a serec głupich, tam gdzie wesele. 1 Leop. Eccel. 7, 5. W smętku będziecie płakać i narzekać. Damb. 255. Cierpiał Jezus na świecie trud, troski, smetek. Pieśn. Kat. 62. Wielka smutnemu pociecha, gdy mu kto smutki i płakania pomaga. Sk. Kaz. 385. Syn głupi smętkiem matce swej. Budn. Prov. 10, 1. W smętku nie nie smakaje. Hys. Ad. 71. Smutkowi się nie poddaj. Cn. Ad. 1072. Stara przypowieść, iż po smętku wesele, a po wielkiem zaburzeniu radość bywa. Rej. Post. S. 6.**

SMUTLIWY, 'SMETLIWY, a, e, *tristificus. Cn. Th. 1050.* zasmucający, smucący; betrübend, betrübt machend. — §. Smutny, traurend, traurig. Jezus użrząwszy matuchne smutliwą, pobieżał do niej. *Żyw. Jez. 49.* 'SMUTNODUR, u, n., melancholia. *Perz. Lek. 195. die Melancholie, Schwermüthigkeit. 'SMUTNODURSTWO, a, n., Perz. Lek. 197. SMUTNOŚĆ, sci, ź., zostawanie w smutku, daß Traurigkeit, die Traurigkeit; Boh. smutnost; Sorab. 1. frudnosć; Ross. смущенность, смутность; *Eccel. драхлость. "SMUTNOWROGI n. p. puszczczyk. Hor. 2, 177. kntaż., traucyprophezeibend. SMUTNY, 'SMĘTNY, 'SMUCIEN, 'SMĘCIEN, tna, tne, SMU-**

TNIE, 'SMĘTNIIE *adverb.; Boh. smutni, smuten; Sorab. 1. zrudně, frudny; Carn. dolipovyt; Vind. shalosten, obshalen, tugast, roun, ricvern, nevoljen, nadlushen; Bosn. zlotan, zlovogljan; (smuchjen, izmuehjen, smeten, rasarcen perturbatus); Hag. smuchjen, sméten; Ross. смущенный, смутный, заунывный, заунывленъ, заунывно, кручинный, грустный, грустивый, скорбный, скорбелъ, скорбно; *Eccel. смутный, смутительный, драхлы, драхель; a) smutku pełen, żalósny; betrübt, traurig. Smutnemu trudno śmiech przychodzi. J. Kchan. Pr. 18. Pytał się go, czemu by był smucien? Ezop. 72. Zkadem został nie po mału smęcien. Wys. Kat. 596. Ociec mój rachuje sobie dni; jeżeli dłużej zamieszka, tedy będzie bardzo smęcien. Kadz. Tob. 9, 5. Z tej nowiny bardzo był smucien. Stryjk. 287. Biel. 560. Widziałem tych wielu, których miłość smętne czyniła. Gorn. Dw. 10. Smętne sinogarlice. Banial. J 5. Głosy smętne słyssałam. Teat. 46, 26. Smutna twarz. Sekl. 24. Całe cy-cerstwo Rzymskie, w smutnej sukni było przytomne. Siem. Czc. 552, cf. part. — b) Activ. Smutny, smutliwy, zasmucający, smucący; betrübend, traurig machend, traurig, betrübt. Smutny przypadek. Ld. Po chwili smutnej pogoda. Zabł. Z S. 79.**

SMYCZ, y, ź.; *Boh. smečka; Vind. golb, hosh; Ross. смычка, смычок; (Etyrn. inknać);* rzemień, na którym charty na polowanie prowadzą, a potem je z niego zmykają, (cf. swora); die Koppel, der Hegeriem, der Strick, an dem die Windhund geleitet werden. Na smycz brać psy myśliwe. *Bardz. Trag. 122, Ross. сомкнуть, смывать. Psy spuścić z smyczy, wysworować. Chmiel. 180. Smyczy ze psów zemiłiono; copula detrahitur. Żebr. Ow. 184. Sam król trzymał na smyczy meźna i sokoła. Banial. A 2 b. Niejeden zajaje miął nieposzczwany. Choć mu go pod smycz ogary rażona. *Pot. Syl. 254. Barana na smyczy prowadzi. Jabł. Ez. 159. Myślny smyca karzą. Chmiel. 1, 80. (ćwicza rzemieniem). — §. Mcion Smycz chartów = para chartów, eine Koppel Windspiele. Chartów smycz, góńczych psów sfora, a nie para mówi się. Chmiel. 1, 80. Pedzi konno przez zwierzyniec, a za nim capaj, łapaj, ścinaj, dołóż, dwa smyze chartów. Teat. 20, b, 52. Trzydzieści swor ma w psiarni, chartów kilkanaście smyzy. *Opal. Sat. 150. — §. Fig. tr. A gdzie Dyana plon ubity liczy, Tam serec moje uwieźło na smyzy. Zab. 46, 115. Nar. w pętach, in Jeseffu. Taki człek na świat nasz wychodzi, który wszystkich meszczęścia jak na smyzy wodzi. Jabł. Tel. 255. pastem, an einander gereißet. Zawsze zazdrość przy enoście na smyzy. *Pot. Syl. 167. w parze, in einem Paare, neben einander, einander zur Seite. Ah, kto mi ich ukaże, kto mi ich dogoni, Kędy mi te oszusty zdarły się ze smyzy? Tréb. S. M. 117. z rak mi się wymknęli, z łapki; sie find mir entwist, auß den Händen, auß der Falle. Coż zuchwalszego nad człowieka, gdy mu jako ze smyzy szczęście łaski zmyka, Zadarłszy karku, przeciw niebu bryka. Mon. 71, 546 (hojnie ciągle zdarza). — On na to, jak ze smyzy rzeze... *Pot. Jaw. 145. (jak z biczka, ex nunc, auf den Fleß). SMYCZEK, czka, m.;*****

Boh. smyčec; *Slov.* slaček; *Sorab.* 1. sméczk; *Carn.* lovk, (cf. luk, łak); *Vind.* lok, gollen lok, lozhez; *Croat.* lúcheez; *Rag.* lúejaz; *Ross.* смычокъ; narzędzie do grania na skrzypcach, der Ziedelbogen. Smyczek bywa z drzewa zamorskiego, albo klonowy, trzmielowy, jabłonkowy. *Kluk. Rosl.* 1, 164. Ciągnąć smyczkiem tam i sam *Ross.* смыкать, смыкаю. Już smyczek i skrzypki me niepożyteczne Powiesić na czasy stary muszę wieczne. *Petr. Hor.* 6 3. Więcej skrzypek na smyczek, prządka na wrzećciono, niż husarz na kopią weźmie. *Psalm.* 78. SMYKOWY, a, e, od smyczka, Ziedelbogen; *Ross.* смычечный. *SMYCZNIK, a, m, skrzypek, lub też co smyczki robi; der Ziedler, der Ziedelbogenmacher; *Ross.* смычникъ, пращикъ на мыснкійскомъ орудіи смычкомъ. SMYCZOWY, a, e, od smyzy, Zeitriemen -, n. p. Smyczowy pies; *Vind.* sledni pefs, vodni pefs. SMYK! *interjectio*, *motum repentinum significans*: szast, szust! Płóg! Pług, Schust! Widząc, że to nie przelewki, do domu smyk! *Mon.* 64, 723. (zemknąłem). Pan mnie potrzebuje, da znać, smyk! trzy susy, i już ja u jego mości. *Teat.* 20. b, 4. — § *Actum rapientis furtim aliquid*: Smyk - chabias! ripp! rapp! *Cn. Th.* 1054. stibig! schripp! (cf. *Germ.* schmuggeln. Adlg.). SMYK, a, m., rzezimieszek, porywacz, przylgnie mu wnet do palców; *Carn.* smikavz; *Vind.* smulnik, mosnovez, smuknovez, smukuvauz, vmekniunik; *Ross.* щечило, крохоборъ, f. крохоборка; 1) ein Mauser, der schncll etwas entwendet, stibiget, ein Stibiger, Schnipfer. Wielu żebraków znajdziesz opitych, rozpustnych, smyków. *Klon. Wor.* 50. — 2) Snyk, tetki niestały człeczek, pędziwiatr, niestatek; ein unbeständiger, leichtsinuiger Windbeutel, ein Schnipfer. O wy smyki, smyki! wszystko też na łeb idzie. *Teat.* 43. c, 99. *Wyb.* Kokietka ta, gdyby sobie przynajmniej jakiego wolnego obrała smyka, mniejszym się dziwiła, ale to żonatego! *Teat.* 16. c, 12. — § *Smyk circumforaneus eoutor*. *Cn. Th.* 1055. (cf. rybalt), ein Bänfelsänger; wesolek: — § *Smyk*, miano psa. *Græc.* ζοπαξ. *Cn. Th.* 695. Name eines Hundes. — 3) Smyk, zgrubiałe smyczek, der Ziedelbogen; (*Boh.* smyk traha; *Carn.* smuke - sanki). Trzeba poboru Dla tego choru, U którego oprócz smyka, Nie ma w worku i tenika. *Zab.* 11, 287. *Zabl.* Weź zatym swoje lutnią, weź struny i smyki, Niechcę odtąd ni pochwał, ani znać krytyki. *Zab.* 12, 170. *Zabl.* SMYKAĆ, zmykać, ob. Zemknąć. SMYKEY, ob. Zmykły. SMYSE, ob. Zmysł.

S N.

*SNA, SNAĆ, SNADŹ, *SNAŚĆ *adv.*; *Boh.* snad; *Slov.* snad, asnad forte; *Sorab.* 1. sznacž; *Sorab.* 2. sznaseli, sznaktko forsan; *Vind.* flasti scilicet; (*Ross.* звать видać, zapewne, ou. Znać, znać dlatego. *uily.* знаи przecież); znać, wedle podobieństwa, podobno, może; vielleicht, wahrscheinlich, es ist möglich. Proś boga, owabyć sna była odpuszczona ta myśl serca twojego. 1. *Leop. Act.* 8, 22. (owabyć snadź. 3 *Leop.*). Pójde, owa sna się potka ze mną pan, a co mi rozkaże, powiem ci. 1 *Leop.*

Num. 23, 3. Mają tego sna dziś za złego człowieka, który broniąc praw ludzkich, sprzeciwia się niegdy panom, aby ich nie złamali. *Eraz. Jęz.* U 5. Przyszedł do mnie jakiś mąż z piękną siwą brodą, Snadźby zwiódł i świętego ona swą urodą. *Rej. Wiz.* 36. Snabym też rzekł sprawiedliwemu, że żywotem będzie żył... 1 *Leop. Ezech.* 33, 13. Snadź żadnego obłoku na niebie nie było, przecież pod czas południa słońce się mroczyło. *Bardz. Trag.* 470. (prawie żadnego, fast keine). — §. Snadź, domyślić się można, oczywiście; leicht zu errathen, offenbar, augenscheinlich. On srogi Turecki lud snadź i bogu nienawisny jest. *Baz. Sk.* 128. Czego krzywego, gdy kto z prędką napraszcza, rychłej snadź złomi, niż naprosi. *Glicz. Wych.* 1. Ze względem ziół tych gruby ten błąd aptekarski nikogo nie struł, to sna czyni mała miara tego jadu. *Sienn.* 552. Tak się tego gorliwie uczyć mamy, gdyż nam snadź jeszcze więcej tego potrzeba. *Rej. Post.* D 5. — Śliczne na rzeki brzegach stało snać pacholę, Skwapliwa w letnich wodach pływać mając wole. *Toł. Saut.* 47. widocznie, na widoku, sichtbarlich. — §. By snadź nie - by uchowaj boże nie, broń boże żeby nie; Gott behüte, Gott bewahre. Matka każe podłożyć co miękkiego dziecieniu w głowy, i to opatrzo, żeby go snadź nie obudzono. *Glicz. Wych.* E 5 b. Uczy się pływać przy pławie, aby snadź nie utonął. *ib.* O 2. Nie rzyńcie tego w dzień święty, by się na rozruch nie stał w ludu. 1 *Leop. Marc.* 14, 2. Sybarytezyki kury wyгнаły, aby snadź sen ich nie był przerwany. *Zab.* 6, 360. Aniołowie mu przytomni byli, aby snadź pokrzywdzony nie był. *Kucz. Kat.* 3, 277. — §. I w ogień sna nie boi się wskoczyć. *Glicz. Wych.* E 4 b. nawet i w ogień. — (*SNAĆ, ob. Śnić się). — SNADNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* et *Slov.* snadnost, (cf. *Boh.* osnadnost ulżyvam, ułatwiam; *Sorab.* 1. fmadnosž gracilitas, tenuitas, vilitas). Łatwość, sposobność; die Leichtigfeit, Fertigkeit. Już w Polskim tłumaczeniu taka wdzięczność i snadność wierszów nie idzie, jaką snadnością, krótkością i wdzięcznością oryginal jest przyczukrowany. 1 *Leop. pr. Zott.* (płynność, gładkość, łatwość wierszów). Wódka ziela paralizowego niepieszne ruszanie albo niesnadność ruszania członków leczy. *Sienn.* 241. (trudność). Lewandowa wódka od niesnadności ruszania członków jest pomocna. *Sienn.* 239. Wesole żarty ukazują dobrą na umyśle snadność. *Petr. El.* 280. SNADNY, a, e. SNADNIUCHNY, SNADNIUCZKI, SNADNIUTENKI, SNADNIUSIENKI, a, ie, *intens.*, SNADNIE, SNADNO *adv.*; *Boh.* et *Slov.* snadny, snadnický, snadne facile, nullo negotio, (snadnjéce, na snadę praesto, na doredziu); nietrudny, łatwy, sposobny; leicht, fertig, geschickt zu etwas; (*Sorab.* 1. fmadne, sznadné gracilis, tenuis, vilis, exiguus, exilis). Woda czyni ziemię snadną do przyjęcia wszelakich rzeczy postaci. *Syxt. Schk.* 7. aptam, zdatną, gotową; geschickt, fertig, bereit. Snadniejszym staraniem możesz to wszystko sobie zjednać u niego. *Rej. Post.* M m 5. Kto głowę schyli, porazić go snadnie, Snadnie ułowić, kto w ptaki sam wpadnie. *Tward. Daf.* 22. Ty panie wszystko możesz, wszystko

tobie snadnie. *Pasz. Dz.* 42. Snadniuczko, *facillime*. *Macz.* Snadniuchno. *W. Post. W.* 3, 300. Pan bóg znajdzie snadniuczka drogę, gdy chce pokarać złościwego. *Rej. Zw.* 201. Sposób snadnusięni. *Solsk. Geom.* 125. Gdziekolwiek posłyszysz, jakkolwiek mowę Snadniuchteńko pojmuje wszystkie jej osnowę. *Tol. Saul.* 45. Snadniuchno próg wylamał. *Ryb. Ps.* 217. Snadniej o łabędzia czarnego i o kawkę białą, niż o dobrą żonę. *Opal. Sat.* 40. Przytrafił się dzień snadny do tego. *Sekl. Marc.* 6, dogodny. *śńidłiđ, geśńidłt.* Już mieli ojca po sobie snadnego. *Auszp.* 75. (powolnego, skłonnego, *geneigt*). *SNAŚĆ, ści, ż.; *Ross.* снасть; narzędzie, daś *Верфъег.* Po snaści rzemieślnika poznać; *instrumenta declarant artificem.* *Rys. Ad.* 56. (*Ross.* снастить, снастить okręt w potrzeby opatrywać, *Germ.* tafeln). — §. Snaść, *adverò*, ob. Sna.

*SNAŻNOŚĆ, ści, ż.; (*Boh.* snažnost *sedulitas*, snaže usiłowanie, snaženstwj pilnowanie, pilność, nesnaz, nesnaža przykrość, przeciwięństwo, nieszczęście; *Slov.* snažnost, wynaszazowanj *accuratio*, *industria*; *Carn.* snąga: ozdoba, snashnost: ozdobność; *Vind.* snaga *ornamentum*, snashnost: ozdobność, piękność, chędogość, ochędestwo; *Croat.* snąga *mundities*, snaga: ozdoba; *Dal.* snaga: moc; *Rag.* snąga, snaaxnos *robur*, *vis*; *Bosn.* snaga, snagnost: siła, silność, męstwo); snažność, czystość, ochędożność; die *Sauberfeit*, *Reinigkeit*. Wstrzymują się niektórzy od miłości dla snažności i pożytku duszy swej. *Petr. Ek.* 56. Zbytni pokarm i picie przeskadzają zdrowiu i snažności ciała. *Petr. Et.* 246. Chwalmy boga wszelaką snažnością a czystością i duszy i ciała. *W. Post. W.* 252. Świadom był jego sumnienia snažności i czystości duszy jego. *Wys. Ign.* 78. Jan ś. aniołem był nazwan dla świątobliwości, dla snažności i czystości żywota. *Biał. Post.* 45. Judyt snažność a czystość miłowała. *1. Leop. Jud.* 15, 11. Niewinnością i snažnością te, co przywary miały, wyprzedziła. *Bzow. Roz.* 55. Biała szata snažności świadectwo, *ib.* 70. *SNAŻNY, a, e, *SNAŻNIE, *SNAŻNO *adv.*; (*Boh.* snažný *sedulus*, nesnažny przykry, nieszczęśny; *Slov.* snažny *industrius*; *Carn.* snąstun: ozdobny, strojny; *Vind.* snashen: piękny, chędogi; *Croat.* sznasen *mundus*; *Bosn.* snąsgjan *strenuus*, *fortis*; *Rag.* snaaxni, snaaxan *rubustus*); snažny: czysty, ochędożny; *sauber*, *reinliđ*. To najpotrzebniejsza w ubiorze, aby był ochędożny a snažny. *Gorn. Dw.* 114. Oblubienie moje we krwi mojej oplókałem, i snažną bez zmayı i bez zmarsku zostawiłem. *Bzow. Roz.* 91. Poczciwy przestawa na swoim sumnieniu snažnym. *Petr. Et.* 267. Człowiek na umyśle i na ciele snažny i rzadnie sposobiony. *Petr. Pol.* 18. Cnotliwy będzie miał serce spokojne i sumnienie snažne od bogą. *Petr. Ek.* 25. — §. Snažny, snadny; *leđt*, *leqnem*. Nauka ta służy ku snažniejszemu nabyciu majetności. *Petr. Pol.* 40. W długiej sukni do tańca niesnažna. *Jeż. Ek. E.* 1. Wziawszy też i sam kogo tam do boku, bije jej czołem i w snažnym poskoku On i pozorne pary przed nim płyną. *Miask. Ryt.* 2, 127. *SNAŻYĆ się *recipr. niedok.*; *Boh.* snažiti se; *Slov.* snažim se *conor*;

(*Carn.* snąshem, snasheti; *Vind.* snashiti *ornare*; *Croat.* sznasiti *purgare*; *Dal.* ussnaxiti *ornare*; *Rag.* ussnaxiti *confirmare*; *Bosn.* posnasgiti *confirmare*); silić się, mocno się starać; *šreben*, *ših* *anstrengen*. Lili tój staręj.nowe kwiatki, choć się snažą, nie dogonia. *Pot. Poc.* 400. Niemniej ochoce snažą się szeregi W takt odprowadzając z panami pobiegi. *Miask. Ryt.* 2, 127. W ogniu zlej żądzy ciągnie się i snažy. *Pot. Syl.* 7.

SNE, ob. Śnić się.

*SNESZKA, i, ż.; *Carn.* synąha, synaka; *Vind.* sinova shena, sneha, snaha, sinaha, linka, fetinja, neveta; *Croat.* szneha, szinova sena, snaba, sanozhniza; *Slav.* snaha, sinowa xena, (bratova xena, snaha); *Eecl.* *мръкъ* (ob *Jatrew'*), *сноха*, *дъверня жена*; *Ross.* сноха; synowa żona, synowa, *nurus.* *Macz.*, ob. Niewiastka; *дѣ* *Сопнѣ* *фрау*, *die* *Семегертефтер*, *die* *Сенур*. Tu leży w jednym grobie córka sławna ona Alexandra szóstego, Tais, sneszka, żona. *Zygr. Pap.* 352. *nurus*.

ŚNI się, ob. Śnić się.

ŚNIADĄC *cz. niedok.*, Pośniadać *dok.* (*qu. v.*); *Boh.* snjdati; *Slov.* snjdám; *Sorab.* 1. szniedacz, snédam; (*Etym.* jadać, jeść; *cf.* śnieść, śniadł); *Carn.* sajtrékujem, sajtreqvam (*cf.* jutro, jutrenka), kosiizam (*cf.* kasek), frushtëkam; *Vind.* kosiim, kofiti, kosiuzhati, kafeuzhati, brueshtikat; *Croat.* predobedujem (*cf.* przedobiedni), predručam, frostuklyam, frostuklyati, frostukyati; *Hung.* felestökömezek; *Dal.* rucham, ruhevam; *Bosn.* rucjati, priducjak jesti, porucjati; *Rag.* rucjati, pridrucjati; *Slav.* dorueskovati; *Eecl.* *заутреннюю*; *Ross.* завтракать; *jentare*; *Macz.* śniadanie jeść, *frühstücken*. Kolo ósmej siedliśmy do stołu, i do tych czas śniadaliśmy. *Teat.* 7, d, 12. Wieczerać i śniadać. *Sekl.* 15. Chłopy, gdy zechodzą z roboty, urzędnik powinien liczyć, a dziesiątkami mają obiadować i śniadać. *Haur. Ek.* 107. Śpią ledwie nie do południa, a wstawszy, to wnet śniadać, pośniadawszy zaś obiad, po obiedzie do kart. *Kosz. Lor.* 24 b. ŚNIADANIE, ia, n. *Subst. verb.*, a) *actio*, daś *frühstücken*; (*Ross.* сѣданіе, сѣденіе; *Eecl.* сѣданіе, сѣденіе *zjadanie*, *zjedzenie*). — b) Śniadanie, to co śniadamy; *Boh.* et *Slov.* snidánj; *Sorab.* 1. szniedani, snédano; *Carn.* sajtrëka, sajtreniza, frushtëk, fruestek; *Vind.* juterni kruh, koliuza, kofilu, kosiuzhanje, perva, mala vushina (*cf.* jurzyna), saitemniza, fruihtuk, brueshtik; *Croat.* predobedje, kossilu, frostukely, frostuk, ruchak, preduchak; *Hung.* felestököm; *Dal.* ruchak; *Rag.* rucjak, pridrucjak; *Bosn.* rucjak, pridrucjak; *Slav.* doruesak; *Eecl.* *заутренникъ*, *завтракъ*, *раволеніе*; *Ross.* завтраканье, завтракъ, daś *frühstüđ*. Śniadanie dawać. *Zab.* 15, 201. Najgorsze śniadanie najlepszy obiad psuje. *Rys. Ad.* 41. — Śniadany *partic.*, który śniadał, śniadanie zjadł, *gefrühstüđt*. Niechaj was dzień nie budzi miłe dzieci rany, Nie pojedziesz ode mnie pewnie, nie śniadany *Pot. Jow.* 159. Śniadany = ŚNIADANNY, a, e, od śniadania, *frühstüđt*. Zda mi się, iż czas jest śniadany. *Teat.* 45, e, 76. *Wyb.* Mgłość Jejmościna o godzinach śniadanych przypadła. *Cziach. Prz.* F 2. *ŚNIADEK, dku, *ŚNIATEK,tku, m, n, p. Przestańcie ludzie śniadkiem ciał smro-

dzic brzydliwym, *dapibus*. *Żebr. Ow.* 577. zjedzeniem, jadem, *Ecccl. смѣдъ*. Nie tak smaczne, cokolwiek śniatku zima w cenie Zdaleka nam przyżenie. *Petr. Hor.* 2, N 2 b. ŚNIADNY, ŚNIEDNY, a, e; *Boh.* gedlý; *Sorab.* 1. yedné; *Vind.* jedliu, k'jedi; *Croat.* pojedliv, jedliv; *Rag.* jediv, jestiv; *Ross.* ядный, ядомый, състанный; *Ecccl. съмѣднѣ*, ядный, что ѣсть можно, брашный; (пожѣданный *semiesus*); co się zajdzie jeść, jadalny; *эфбар*, zum *Ефен*. Rzeczy rzemiosłem uczynione zamieniają na śniadne. *Petr. Ek.* 126. Śniedne rzeczy, potrawy, pokarm, żywność, strawa. *Sax. Rej.* Ta która gierać bierze, do strawnych albo śniednych rzeczy domowych nie ma. *Szczerb. Sax.* 156. Rajce mogą sądzić wszelakie miary, kwarty, wagi, i wszystkich śniednych i pitych rzeczy fałszowanie. *ib.* 542. Śniednemi rzeczami przekupować. *ib.* 552. Śniedne chować oliwki, marynowane. *Dudz.* 58. Nieśniedny, niedobry do jedzenia. *Włod.* W ogrodach nasadzić ziół rozmaitych, tak śniednych, jak i lekarskich. *Cresc.* 509. Owoc śniedny. *Cresc.* 156. Śniadna oliara będzie z pszennej maki. *Radz. Levit.* 2, 1. (*Срѣдѣсѣр. Вутѣ*), gładna ofiara. 1 *Leop. Exod.* 50, 9, jedna. 5 *Leop.*), ob. Oblata, Obiednia.

ŚNIADAWY, ŚMIADAWY, a, e; *Boh.* snědávý; *Ross.* смугловатый; brunatnoczarniawy, braunfchwärzlich. Kto się na słońcu bawi, dostaje śniadowego na twarzy koloru. *Pilch. Sen. list.* 4, 4. (cf. opalony). W innych chociaż mniej gorących krajach, niewiasty pospolite są śniadawe. *Mon.* 70, 25. Mnie biała, jego śniadawa zachwycą uroda. *Hul. Ow.* 125. (brunetka). Twarz jego śniadawej barwy, naksztalt pszenicy dojrzałej. *Sk. Żyw.* 1, 457.

ŚNIADOŚĆ, ŚMIADOŚĆ, ści, ż., ciemnobrunatność; *Ross.* смуглость; smaglawość, dunkelbraune, fchwärzbraune Farbe; *pallio. Cn. Th.* 1050. *Syxt. Szkl.* 241. ŚNIADY, ŚMIADY, a, e, *ŚNIADO *adv.*; *Boh.* snědý, smědý; *Slov.* snědý *fuscus*; (cf. *obsol. Germ.* fchwaden, inde *hodiernum*, fchwungen *Abdg.*, brudzić); brudno-brunatny, smaglawy; fchwunghraun, dunkelbraun. Dziewczyśko niezgrabne i płeć śniadój. *Teat.* 15, 25. Był oblicza ciemnego albo śniadego. *Pap. Ryc.* 622. Nie baczcie na to, żem śniada, bociem ogorzała od słońca. 1 *Leop. Cant.* 1, 6. *Wujek. ib.* Nie dbał on na słoneczne w południe przyskwarki, Co im śniade obnażnym przypalały karki. *Przyb. Ab.* 255. *Flaccidus*, śniady, zwiędły. *Mącz. Hyacynty* śniade. *Zimor.* 194. Niektórzy Rusaków chcą mianować od płeć i barwy śniadój albo rumianoczarnej. *Stryjk.* 109, (ob. *Rusy*, rysawy, rydzy). Tam między niemi jeździ książę jakieś blade, Oczy mu podsiniały, i lice ma śniadec. *Rej. Wiz.* 64. Zawisć i lakomstwo śniade. *Nar. Dz.* 1, 50. A słońce patrząc na twarz jego bladą, Twarz też powlokło swoją barwą śniadą, Bo miesiąc ciemnym podbieżał je kołem. *Miask. Ryt.* 159. Tatarka czerwona dzika albo śniada, kwitnie czerwonym kwiatem. *Cresc.* 179. Śniadoczerwony, gniady, ciemnoczerwony, *rubidus*. *Mącz. ob.* Śniedzieć, Śniedź, Śnieć.

ŚNIARZ, a, m., sennik, któremu się często co znacznego śni, abo który sny swe rad powiada; *Boh.* snář; *Croat.* shenyávez; *Rag.* sanglivaz, der Traumert. Rzekli bracia

Jófowi jeden do drugiego: oto ten pan śniarz idzie. *Budn. Genes.* 70, 20 *not.*, «snowidz». — 2. Śniarz, wykładacz snów, der Traumdeuter. Bóg mówi u Jeremiasza, nie słuchajcie śniarzów waszych, ani wrózków. *Bial. Post.* 121. Nie słuchajcie proroka onego, albo śniarza, snów wykładacza. *Żarn. Post.* 5, 614.

ŚNIAT, u, m., pniak, pień drzewa, (*Etym. forsan* ziąć, zdiąć, zdiety; *Ross.* снятый; *sed. cf.* zaśniad); der Stamm eines Baums. Śniat zowie się oziomek u drzewa. *Zab.* 15, 247. (cf. die *Щаат*, na Śląsku: szczep. *Abdg.*). Blisko jabłko pada śniatu. *Pot. Syl.* 505. Tu złote pomarańcze gładkie wznoszą śniaty. *Pot. Arg.* 210. — 2. *Transl.* Śniatem, jak drewno, jak kłoz; mie ein *Stück Holz*, mie ein *Kloß*. Miłość cię postawiła śniatem, Zdrewniałeś, ani możesz wynieść się z bułatem. *Pot. Jow.* 43. Odbiega jej zmysły i zbledną jej skronie, Że padnie na twarz, jako długa śniatem. *Pot. Syl.* 540. Przez drogę śniatem upadłszy, miłosierdzia żebrze. *Pot. Poc.* 180. (mostem). Jam jest, bezpiecznie Chrystus odpowie; a za tym Jego strasnym tytułem padli wszyscy śniatem. *Pot. Zac.* 59. Śniatek, ob. Śniadek.

ŚNIĆ się, śniło się, śni się komu co, o czym *rec. niedok.*; *Boh.* snjti, snjm; *Sorab.* 1. szo dżecz, mi szo dżiyo, mam dżecz; *Sorab.* 2. sze zowasch; *Carn.* sajna se meni; *Vind.* senjati, meni te je fenialo, snijati, sanjati; *Croat.* shenyati, shenyam; *Bosn.* sognatti, snitti, viditi ú sni; *Rag.* snjettise', snjévati; *Ross.* снится, мечтаться, грезниться, пругрезниться; marzyć się, przez sen się pokazywać; einem träumen, im Traume vorformen. Kto na poły śpi, różne się onemu snują widziadła, a niekiedy we śnie samym śni się mu, że śpi. *Pilch. Sen. list.* 410. Łączącemu się śni, żeby jadł, a gdy ocknie, czeza jest dusza jego. 1 *Leop. Jes.* 29, 7. O tym człowiku, troje śniły się jej dziwy. *Pot. Zac.* 125. Nie dbajcie na sny wasze, które się wam śnią. 5 *Leop. Jer.* 29, 8. (które marzycie. 1 *Leop.*). Mówią, żeby złe we śnie pieniądze znaczyły, Bodajby się mułe groszyki i śniły. *Jag. Gr. A* 4. Potępiona szczyrna wasza łodaj się ani śniła tak szkarada rzecz. *Birk. Exorb. C* 5. Sprone opilstwo, w co go tam wprawiło, *Daj się nie śniło. *Kanc. Gd.* 504. (bodajbyśmy o tym wyobrażenia nie mieli). Śni-ć się, pleciesz. *Cn. Th.* 1055. — *Śnić sobie, marzyć sobie, n. p. O tym jako żywo ani śnili sobie. *Zygr. Gon.* 288. Namniej o transakcyi nie śniąc sobie owej Zaczętej przez Radula szturin przepowie nowy. *Tward. Wł.* 158. (ani myśląc). — Sen abo śnienie jest widzenie rozmaitych rzeczy pokazujących się we śnie. *Sak. Probl.* 255, daš Traumten; *Ross.* сновидѣние, соніе. NB. *Verbum* *Śnać, śnie, *hodie non reperitur nisi in compositis*, zasnąć, usnąć, posnąć, *de piscibus solummodo dicitur*: ta ryba śnie a szczupak już usnął. *Tr.* zdycha, der Fisch fřebet ab; *Ross.* снетъ.

ŚNICIA, ob. Sznica. ŚNICERZ, ob. Sznicerz.

ŚNIEĆ, i, ż.; *Boh.* snět; (*Slov.* snět, kaulok *lolium*); *Sorab.* 1. szniecż, fneez; *Sorab.* 2. sznesch; *Carn.* snēt, (2. łożysko dziecięce, snětivje = kupa plew); *Vind.* fnet, fniet, zhernz; (fnet = plewy, fnetinje, fnetje, fnetouje,

kup pleu, fnetni kupez + kupa plew); *Ross.* ГОЛОВНЯ, (cf. głównia); *Eecl.* ЗЛАТЕНИЦА; śnieć, (*Elym.* śniady), we zbożu, ziarno czarne zepsowane, we śródku jak sadze. *Dudz.* 58, ob. Spor, Sporysz, mącznica, rdza; ein Brandforn, Mutterforn, Brand im Getreide. Śnieć w pszenicy, owa w ziarnach spalona mąka, niczym nie jest jak gnojem robaetw. *Kluk. Rośl.* 5, 207. Śnieć zład bywa, gdy się zboża na polu nie dostoją, albo mokro będą zebrane. *Haur. Sk.* 6. Zarazliwa śnieć w pszenicy, jest wtedy, kiedy albo wszystkie kłosa z jednego wyrastające nasienia, albo niektóre z nich, smrodliwy proch wewnątrz zamykają. *N. Pam.* 2, 155. ŚNIECIĆ *med. niedok.*; *Boh.* snětiwjm; śniecistym się stać, brandig werden (vom Getreide). Proso od częstych deszczów zwykło śnieć. *Haur. Sk.* 34. — 2. Trzy z Sztokholmu orłowi przybieramy snopy, Zygmunta, Władysława, Jan Kazimierz trzeci. Gdzie więcej niż ośmdziesiąt lat nożyki śnieci. *Pot. Pocz.* 5. — ŚNIECIORODNY, a, e, rodzący śnieć, Brandforn erzeugend. Z posianych śniecistych ziarenek, śnieciorody wylądźszy się owad, dojrzewającym zdrowym pszenicy ziarnom nowęj udziela zarazy. *N. Pam.* 2, 155. ŚNIECISTY, a, e, — o *adv.* śniecią zarazy; *Boh.* snětiwy; *Vind.* fnetliu, zherzhast, zhenzhou, brandig (vom Getreide). Śnieciste zboże, gdy młockowie młóca, zdaje się, jakoby kominy wycierali, i do domu jak kominiarze powracają. *Haur. Sk.* 20. et 6. *Kluk. Rośl.* 5, 192. ŚNIECISTOŚĆ, ści, ż., zaraza śnieciowa, die Brandigkeit; *Boh.* snětiwost, snětiwina.

ŚNIEDEK, ŚNIODEK, dka, m., 1) ziele, *ornithogalum*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dyke.* 2, 155; Vogelmilch, Akerzwiebel; tak rzecony, że i nasienie i korzonki się używają, równie jak ziemne kasztanki. *Syr.* 1254. — 2) Ószloch *qu.* v. ziele. ŚNIEDNIK, a, m., nad śniadnymi rzeczami, przełożony, podstoli, der Speijemeister. *Tr.* ŚNIEDNY *ob.* Śniadny.

ŚNIDO ziele, *ob.* Śniło.

ŚNIEDŹ, i, ż, 1) śniady kolor, rdza; Rostfarbe, Rost. Twych dzieł pamiętniki nie stęchną w śniedzi. *Hor.* 2, 260. — 2) Śniedz, *ob.* Śnieć. ŚNIEDZIEĆ, ŚMIEDZIEĆ, ŚMLEDZIEĆ *med. niedok.*, zśniedzić *dok.*, kolor tracić, płowić, śniadym się stać, pełnać, verfärbet, die Farbe verlieren; czernieć, rdzewieć. *Włod.*, schmutzig und rostig werden. Co tu robisz zśniedziały od wstydu mi-trażka, Żółty do czerwonego rzekł kruszec pieniążka. *Zab.* 16, 160. Nie chcę od was więcej ani złota, ani srebra śmledziałego. *Bzow. Roż.* 55.

ŚNIEG, u, m.; (*Boh.* snjh, sněhu; *Slov.* sneh; *Sorab.* 2. sněig; *Sorab.* 1. sně, snie. žně; *Carn.* sneg, sneg; *Vind.* snieg, sneg, snieh; *Croat.* sněg, sněk; *Slav.* snig; *Bosn.* snig, snjeg; *Rag.* snjěgh; *Ross.* снѣгъ; *Isl.* snio; *Svec.* snö; *Angl.* snow; *Ger.* der Schne, bey den Jägeru, daß Neue, [nostr. ponowa 4]; *Ital.* neve, nive; *obsol. Gall.* noif, nois; *Gall.* neige; *Lat.* nix; *Graec.* νεγάς). W pierzaste części zmarzły deszcz upadający jest śniegiem. *Kluk. Rośl.* 5, 95. Wodne pary, gdy na powietrzu marzną, odmieniają się w małe kule; potem w płatki zebrane z chmur spadają. *Hub. Wst.* 165. Ma-

ły śnieg, śnieżek, *Boh.* snjěk; *Vind.* sneshizh, sniegei; *Ross.* снѣжокъ. Pierwszy śnieg jesienny; *Ross.* пороша, (*ob.* Prószyć). Deszcz ze śniegiem; *Bosn.* susnigica, (*ob.* Śnieżnica). Śnieg się kurzy, prószy *Boh.* chumeliti se. Na ten czas wszystko było śniegiem przypadło. *Baz. Sk.* 59. (es war alles verschneet; *Vind.* presneguati, se snegam obfuti + śniegiem pokryć). Sypkie śniegi. *Karp.* 1, 50. Droga po śniegu, sanna *Bosn.* prrit, savnik, pút po snigu. Biały jak śnieg. *Sekl.* 28. Ktoż będzie umiał śnieg bielić, albo lilią zdobić? *Birk. Sk.* D 5 b. Zazdrość z światłości ciemność robi, z śniegu smołę. *Birk. Zbar. C 4 b*; (*Rog. Prov.* Hájem zagn, koliko za lanski snjěgh + dbam o niego, jak o Toński śnieg). Śnieg pada, śnieży, *Boh.* sneži se; *Sorab.* 1. snee dze; *Vind.* snieh grě, pade, sneshi; *Croat.* sněgyi; *Ross.* снѣжить, es śnieiet. ŚNIEGOWY, a, e; *Boh.* sněhowý; *Sorab.* 1. sněhowé, sněhowski, sněhuwaté; *Eecl.* снѣжаный, снѣговый, изъ снѣга состоящій или снѣгу близкою подобный; *Ross.* снѣговой; od śniegu, do śniegu należący; Schne-, den Schne betreffend. Góry wieczne śniegowe. *Jabl. Tel.* 18. Śnieg z dachu rzucac dla ciężaru śniegowego. *Haur. Ek.* 10. Śniegowe płatek, *Vind.* sneshna muha, sneshni plahmez; *Ross.* снѣжинка, eine Schneeflocke. ŚNIEGULA, y, ż., ŚNIEGULEKA, ŚNIEŻNICZKA, i, ż. *dem.*, emberiza nivalis, Schneeammer, Schneesperling, gatunek trzgnadłów, chowają się w śniegu; z Laponii do Szwecyi, Inflant i Litwy przylatują. *Zool.* 220. *Kluk. Zw.* 2, 528. (*Sorab.* 2. sněgula gil). Z śniegiem przylatują śnieguły. *Banial. J* 5. Śnieguły piszcza *ib.* — *Allegor.* Próżno starodawnemi szczytą się tytuły, Nie salamandry w herbach, nosić im śnieguły. *Pot. Pocz.* 602. — 2. *Aliter*: Śnieguła, *lagopus Rabatino*, daß Schneehuhn. *Tr.* ŚNIEGULIK, a, m., podura nivalis, owad w marcu na śniegu na kształt pchłów się pokazujący. *Kluk. Zw.* 4, 595. der Schneefloh. — (*ŚNIEŚĆ, *śniadł *cz. dok.*; *Boh.* snjsti, snědl; *zjęś*; *Ross.* съѣсть, съѣль, съѣдать; *Eecl.* снѣсти, снѣль, снѣдати, aufessen, essen. W wannie się myć śniadzy nieco pierwěj, albo siedząc w wannie możesz jeść. *Sienn.* 568, *ob.* Śniadać, Śniadny. — ŚNIETRZ, *ob.* Kąkol). — ŚNIEŻNICA, ŚNIEŻYCA, y, ż., śnieżny czas; *Croat.* szenenicza, szusznienicza; *Rag.* susnixiza; *Bosn.* susnigica, das snjegni + śnieg z deszczem; (*Ross.* вьюга wijadł, zamieć, miecielca), Schneewitterung. *Tr.* — 2. Woda śnieżna, Schneewasser. Śnieżnice albo lodowe wody. *Crese.* 652. — 2. Śnieżnica, góra śnieżna. *Mier. Mskr.* ein Schneebegg; *Carn. et Vind.* sneshna gora, sneshnik; *Ross.* сугробъ, сугробные, сугеть (cf. zamieć), сугробный, сугробистый, pełen śnieżnic. ŚNIEŻNY, ŚNIEŻYSTY, a, e, ŚNIEŻNO *adv.*; *Boh.* snežny, sněžitý, sněživý; *Sorab.* 1. sněčki, sněhoyite; *Carn.* sneshn, sneshn; *Vind.* sneshen; *Bosn.* sniesgjan, snjesgni; *Croat.* sněšen, snesni; *Rag.* snjexan, snjexan, snjexni, snjegovit; *Ross.* снѣжный; od śniegu, pełen śniegu; Schne- von Schne, snieig, voll Schne. Dzień panny Maryi śnieżnej, bo tego dnia w wielkie upały w Rzymie śnieg spadł na tym miejscu, gdzie miał być ko-

ściół budowany. *Sk. Żyw. 2, 92. Radz. Z. P. M. 408.* Luty mroźnośnieżysty. *Jeż. Ek. D 5.* — *§.* Śnieżny, śnieżysty biały jak śnieg; *Vind. fniegobiel, fñneicig, fñneicmiß.* Pierś twoja śnieżna jak łabędzie puchy. *Kras. Oss. F 1 b.* Śnieżysty łabędź nie urodzi kruka. *Żegl. Ad. 184.* Grzywacz śnieżysty. *Zab. 9, 251. Ejssym. Śnieżne gołębie. Zab. 16, 85. Węg. Śnieżnoszarłatny. Brud. Ost. G 2.* ŚNIEŻKI plur., kulki z śniegu ugniccone, pigułki śnieżne; *Carn. kepa; Vind. fneszna kepa, fniegna zhepa, flanzat; Sorab. 1. posk; Ross. снѣжку, Снѣжебѣлѣ.* Kiedyśmy razem w śnieżki igrali, nie byłoż zimniej! *Tzat. 1. c, 7.* Śnieżkami ciskać, *Vind. le kepati; Carn. kępam, fñf fñneeballen.* ŚNIEŻYĆ *cz. niedok.; Vind. fnesshiti, fnesshuvati; Rag. snjèixiti; Bosn. snjesgiti, snisgiti; Croat. sznesim; Ross. снѣжить; śnieg spuszczać, ningere. Macz., Снѣе fallen мафен, фñneyen.* — *§.* Tam, gdzie Atlas wysoki wierzch śnieży. *Pot. Arg. 65.* śniegiem bieli, śniegiem powleka; mit Снѣе bedekt, überweist. — *Impers. Śnieży, Carn. sneshy; Vind. fnieh grè, fneshi; Croat. sznesgyi; Ross. снѣжить; śnieg pada. Tr. cè fñneyet. ŚNIEŻYCA, y, ż., galanthus, rodzaj rośliny. Kluk. Dykc. 2, 17. Снѣецтрофен, eine Pflanze.*

ŚNIT, *ob. Sznit.*

ŚNIWY, a, e, często sny miewający, *somniosus. Macz., träumerisch.*

SNOP, a, m., SNOPEK, pka, m., SNOPECZEK, czka, m., *dem., *SNOPIE, ia, n., collect.; Boh. snop, snopek, snopček; Sorab. 1. sznap, fnóp; Sorab. 2. sznop. lono, (cf. lono); Carn. snòp, snòpje, narozhnèk, shkùpa, shkupnèk; Vind. fñop, fñopizh, fñopizhek, fñopci, fñopje, otòpi, kupizh, kopa, (cf. kupka, kopa); Croat. sznòp, rukòvet, (cf. rękòjeśé; Rag. snòp, snopich, snopaz, rukovetaz, rukovèt, kitta (cf. kita), bremmc, (cf. brzemie); Bosn. snòp, snopaz, rukovet, rukovetaz; Ross. снопъ, снопикъ; (cf. Hebr. עָרַב circumvolvit; Rabb. עָרַב conjunxit); wiązań zboża niemłóconego, die Garbe. Snopy nie mają się wiązać, tylko z suchego zboża. *Kluk. Rośl. 5, 217.* Z nie dobrze suchego zboża małe wiązać trzeba snopki. *ib.* W snopy wiązać (*Rag. snopitti*). Wiażący snopy (*Vind. fñopovesaz, fñopni vesauz*). Manases stał nad tymi, co snopie wiąźali na polu. *1 Leop. Jud. 8, 5.* (nad żniwiarzami). Snopów kopa; *Ross. одонье, одоньце, (cf. stog, stożek).* Snopów dziesiątka *Vind. fñopna defetina.* Rok od roku gorszy, mało w polu snopów. *Wad. Dan. 92.* (nieurodzaj, nie kopuje zboże). Jeden ziarno, drugi snopek bierze. *Zab. 12, 119. Nar.* (jednemu łyżką, drugiemu garścią). Otoć też ten z niwy swój snopeczek nosę. *Grach. W. 160.* (owoc pracy). — *Fig. Ci, którzy drugich grzebią, jak snopy padają. Bardz. Trag. 548.* (jak muchy). Bitwa sroga; lecieli jak snopie z koni Turcy. *Biel. 657. Birk. Sk. E b. Ossol. Boh. 27. et 1, 105.* — Kiedy mu eo rzuca, to kijem jak w snopek. *Pasz. Dz. 51.* młóci go, garbuje; er schlägt auf ihn los, als wenn er Getreide dräufte. — *Kupido powiaźał świat w snop zgody wzajem użyteczny. Zab. 5, 554. Koss. (w łańcuch, związek).* — I złoźnycy, stojąc już przed snopem na placu, miewają jeszcze nadzieje. *Órzech.**

Qu. 177. już pod mieczem katowskim będąc; *Bund Stroß, worauf der Missethäter zum Gericht niederkniet.* — Tatarowie na snopkach z różg uplecionych przez rzeki przepłyną. *Stryjk. 223. Reißbündel.* Drewnka, które na sobie do miasta niósł Protogoras, w snopek ułożył. *Kasz. Lor. 2.* w wiązankę, *Bündel, Holzbündel.* Starzec nosąc na sobie z lasa brzemie drzew, gdy się spracował, snop on położywszy, śmierci wołał: abys mi ten snop drzew na ramię założyła. *ib. 184 b.* — W szkatulce miał upominkowe snopki włosów, dane w zakład przyjaźni. *Teat. 11. b, 5.* loki, kosy, pierścienie włosowe; *Haarbündel, Locken.* — *§.* Snop żelaza, ein Bund eiserner Schienen. Wóz żelaza ma snopów 2; snop żelaza ma szyn 12. *Salsk. Geom. 3, 157.* — (SNOPKA, *ob. Sznupka*). — SNOPOWY, a, e, od snopów, *Garben; Boh. snopnj; Vind. fñopni; Croat. sznòpni; Ross. сноповый.*

SNOW, u, m., snowanie się, pasmo; daß Entwideln, der Faden, der Zusammenhang. Z obu stron płomienie, co zagarnął w tyły (szatan) Wlokąc śpiczaste snowy bałchanem się wily. *Przyb. Milt. 14.* Nie zapomni i Dyany Twój rym wdzięcznem snowem tkany. *Petr. Hor. 2, J b.* SNOWAĆ, *ob. Snuć.* SNOWIDŁO, a, n., motowidło, cf. snuwalnia; die Garwinde, die Weife. *Tr.; Vind. fñovavniza; ezolnek tkaczy; Carn. snuvavnèza alabrum, rhombus; Boh. snowadlo.*

SNOWIDZ, SNOWNIK, a, m., sniarcz, sennik; *Vind. fñenjauz; Eccl. сновидецъ, der Träumer, Traumseher.* Przebóg, co teraz za świat z swemi maxymami, Ludzi wierzących bacznie przezwiał snowidzami. *Zabl. Zab. 47.* Czyś pokusa, czyś mara, wariat, czy snowidz! *Zabl. Anf. 81.* Oto snownik (Józefa tak braci zwali) idzie, zabijmy go. *Birk. Zbar. B 4* SNOWIESZCZEK, szczka, m., n. p. Snowieszczków przepowiadania fundują się na samym tylko filutostwie. *Boh. Dyab. 2, 97.* Traumprophet, Traumdeuter; *Boh. snopravec. SNOWY; Boh. snowý, ob. Senny.*

SNOZA, y, ż., poprzecznicza w jarzmie, daß Seitenholz im Joch, Querholz. *X. Kam.* Wyrebuja też lekką zawczasu lipinę Na jarzma, i wysoką na snozy buczynę. *Otw. Wjrg. 582.*

SNUĆ, snuł, snuje *cz. niedok.* Snować *contin.; Boh. snowám, snugi, osnugi, snowati; Carn. snuvati, snujam; Vind. fñuvati, fñovati, fñnovati; Croat. sznújem; Rag. snovatti, osnovatti, (ob. Osnowa); Bosn. snovati ordiri telam; Ross. снопать, сную; zwiąć nici z kłębka, den Faden abwickeln, ein Knäuel abwickeln, wickeln, einen Faden ziehen, winden, propr. et transl. Snują niepewne nici czule Parki, Gdy się rycerze porwali za barki. *Kras. Mysz. 94.* Jedwabne robaczki jedwab' snują. *Mon. 70, 164.* Pająk znowu kleci zdarta swą przędzę, i z siebie ją snuje. *Ody. Św. J 4.* Ci, co materye jedwabne robią, lecie tam w chłodzie snują jedwabie swoje. *Star. Dw. 7.* Nie snowana. *1 Leop. Genes. 14, 21.* (nie wátkowa. *5 Leop.*). — *Simil.* Z żelaza panczerze W gęste snują ogniwa subtelní płatnerze. *Ustrz. Troi. 126.* (ciągną, wyrabiają). Jemu teatru budują, Jemu bobkiem obeliszki snują. *Tward. Misc. 6.* obwijają, bewinden, umwinden. Gdy słyszę tak*

laskawe wyrazy. Mniemam, iż sen mi snuje kłamiwe obrazy. *Teat.* 45. c, 55. wében. Zrzebiec ochoczy pochrapuje, Uchem strzyże, i nozdrzą dym gorący snuje. *Zab.* 10, 61. *Koss.* ciągiem wypuszcza, *Dampfwolken wunden sich aus seiner Nase.* Snowała fortuna w sąsiednych narodach nowe dla Polski wojen przyezyny. *Nar. Hst.* 2, 572. przedła, neue Urfaßen spinnen, entspinnen, auffinden. W tajemnej zgodnie wszyscy rozmowie, Na pańskie snują przyezyny zdrowie. *Miask. Ryt.* 59. knuja; *Croat.* sznujem *machinor*, sznovanye *machinatio*. SNUĆ się, SNOWAĆ się = wieć się, pasmem się suwać; *sich wunden, sich fortwickeln, sich weiter entwickeln, entwunden, entspinnen.* Wszystko się dotąd snuje jak z kłębka. *Teat.* 28. b, 18. (zdarza się, powodzi się, idzie smarownie). Snułem się po najwyższej sośnie dla podebrania gniazda. *Stas. Num.* 2, 45. Teży języki smokowi z srogiej snowały się gęby. *Otw. Ow.* 102. Snuje się wąż, wiję się, *sinuat.* *Cn. Th.* 1056. — Tysiąc myśli snuje mi się razem. *Teat.* 25, 85. przebiega głowę, tausend Gedanken entspinnen sich in mir zugleich. Tysiąc smutnych myśli snuło mi się po głowie. *Stas. Num.* 1, 45. roją się, geben mir durch den Kopf. Różne mu w myśli projekta się snuły. *Kras. Woj. Ch.* 82. Snować się w iroaginaeyi poczęły rozmaite projekta. *Kras. Dos.* 62. — Snuć się, przebiegać się, tułać się, uwijać się; *wimmeln, haufenweise herum streichen, sich tummeln.* Smutne widoki snujących się figur okropnych, li eznego ubóstwa. *Niads.* 54. Snujący się po drogach próżniak. *ib.* 125. Snują się Fenikowie, część prowadzi mury, Zamek wznosi, część ciągnie kamienie na góry (Kartaginę budując). *A Kehan.* 16. uwijają się Gumnie, gedraugt tummeln sie sich. W lecie gospodarze dobrzy po polu się snują. *Haur. Ek.* 69. — 2. W rozzerwaniu, gdy Węgry między sobą się snują, też ani Czechowie pokoju nie zażywali; *dum ita dissident.* *Krom.* 554. *sich mit einander herum tummeln, herum kalgen.* Korona Polska, po królu odowiała, w gwałtownym niebezpieczeństwie snuje się; *in moximo versar discrimin.* *Krom.* 596. befindet sich in der größten Gefahr. — 2. Snuje mi się przed oczami, w oczach mi stoi, es schwebt mir etwas vor Augen. Zdawało jej się, że postać jego snuje jej się przed oczami. *Zab.* 14, 505. — Snuło mi się na języku. *Niads.* 28. kręciło mi się na języku, es schwebte mir auf der Zunge. SNUWALNIA, i, ż., u tkacza służy do snucia osnowy ze szpułek z drabki. *Magier. Mskr.*, cf. snowidło, die Weberweisse.

S O.

SOBACZY, a, e, od sobaki, suczy = psi; *Boh.* čubčín; *Ross.* собакин; von der Hundin, hündisch, Hund's =. Eby mieli sobaeze i bestwalskie. *Birk. Erorb. E* 2 b. SOBAKA, i, ż., SOBACZKA *dem.*, [z *persk.* spako = pies. *Herod.* 1, 2 — 2]; *Ross.* собака, собачка; *Germ.* die Bätzze; *Sorab.* 2. beja, boja, tselula; *Sorab.* 1. czula, czulka, (cf. czuć, cf. szezuć); *Boh.* čuba, čubka, čubička, (cf. szuba); *Rag.* psizza, kucka; *Croat.* kusza; *Dal.* kuseka, psieca; *Bosn.* psića, kućka, *barb.* vaseka; [pies 2], suka, psića, die Hundin; (*Svec.* byckja; *Gall.* bi-

chon; *Angl.* bitseh; cf. *nostr.* biędz, pies; *Obd.* Zauče, Zauče, Zuce, Zude, ob. Suka). Nie mieszaj się sielska sobako między dworskie. *Cn. Ad.* 645. (nie składaj się z dworem, bo przypłacisz worem; nie równia mi z tobą). Domowe sobaki, choć się kasają, wilka ujrzawszy nań się rzucają. *Cn. Ad.* 199. (znają się oni, zna swój swego, nie wtykaj palea między drzwi). Sierdzista sobaka wilkom strawa *Birk. Chodk.* 11. Sobaka szczenna, *Eecl.* menuna; (*Ross.* собака kurek strzelby). — 2. Sobaka = psisko, verächtlich; ein Hund. Trójgłowiasta sobaka Cerber. *Bardz. Trag.* 575. *Otw. Ow.* 270. — 2. *Transl.* Sobaka, psia jueha, skórka na bóty, *indignationem, saepe numero etiam merum jocum exprimunt.* Fora z świętego miejsca sobaki, czarownicy, mężobójcy. *Birk. Chmiel.* A 2 b. Bawie się W. Państwo we dwóch, a ja pójde się umizgać do tej sobaczki. *Teat.* 5. d, 25. (cf. bestyja). SOBEK, bka, m., §. 1) [samoiściwie, samolub 2], siebielubiec, sobierad, sobieradzki, sobiedobrski, sobiegarn, egoista; ein Selbstfüchtler, ein Egoist. Sam sobie tylko dobry, to jest sobek, przyjaźni nie nabędzie. *Fredr. Ad.* 24. Różnej zapominamy, wszystko sobie, a pospolitym delrem nie. Tak się wiele tych sobków rozmnożyło, iż każdy tylko sobie gali z uciesnieniem bracięj. *Sk. Kaz.* 400. *Dwcr. D* 4. Pierwej Sobkowi, potym Dobkowi. *Cn. Ad.* 1075. (pierwej sobie, potym tobie; dam rad drugiemu, dogodziwszy sobie samemu). — 2) Iloć Sobek, *Sebastianus.* Sobek z Wojciechem. *Teat.* 54. d, 25. Błaziej silny, i Sobek rubaszny. *Weg. List.* 10. *SOBIĆ się *recipr. niedok.*; (*Boh.* sobiti = sobie przywłaszczać; *Ross.* cobrar, cobrar odkładać, oszczędzać, zbierać); przysposabiać się w co, opatrować się w co; *sich mit etwas versehen, versehen.* Król nasz o koronę nie nie dba, w sławę się nie sobi. *Pot. Arg.* 160. Zawsze mądre i dobre ztąd chwailono pany. Gdy się w takież jak sami sobili dworzany. *Pot. Arg.* 458. — §. Sobic się na co = przycgotować się na co, *sich zu etwas bereiten, zubereiten, verberiten.* Choć słaby jeszcze, prezentuje się żołnierzom, na mowę się sobi. *Pot. Arg.* 751. — 2. Sobic się gdzie = rozpoczynać się, rozgaszczać się, rozlokować; *sich we künstlich einzurichten, seine Wirtschaft aufschlagen.* Niemcy po kąku Ren przechodzą, Francya Hemem nasiadają, i tam się sobia. *Warg. Cz.* 22. W najokwitszych miejscach osiedli, i tam się zsobili. *Warg. Cz.* 441. Za Kazimierza Wielkiego już lepiej miasta poczęły się sobić rosadzać w Polsce, aniż pierwej. *Biel.* 196. Gdyby nieprzyjaciel udał się na dobywanie zamków, iż wiele należy na tym, aby w ręce jego żadne municye nie przyehodziły i nie miał się gdzie sobić, postanawiamy, aby... *Vol. Leg.* 2, 1529. Czemuż się tak sobia na świecie, jakoby żyć wiecezni mieli na nim. *Pot. Poez.* 424. SOBIE, ob. Sie. *SOBIEDOBRSKI małodobrski = sobie nazbyt dobry, nikomu nie lędzie szezodry. *Cn. Ad.* 502. Sobierad, Sobieradzki. *Mon.* 75, 591, (ob. Egoista, Sobek). *SOBIEGARN, a, m., sobie tylko garnący, ein Zusammenfarrer, Aufstreicher. Na zamku tym starostę Sobiegarnem zową, Ten sobie zawsze ręce tłusci, Ba nie ten na swe skrzydło nigdy nie opuści. *Ref. Wiz.* 75. SOBIEPAN, SOBIEPANSTWO, ob. Sie.

SOBOL, a, m.; (*Ross.* собо́ль, собо́лекъ; *Boh.* sobol; *Slov.* sobol; *Hung.* zobel; *Ital.* zibellina; *Isl.* safala; *Svec.* sabel; *Angl.* sable; *Lat. med.* sabelum; *Jornandes* pelles Saphirinae; *Germ.* der Zobel; *Croat.* nyuszt; *Hung.* nyuszt, nuszt); sobol, *mustella sibellina*, podobny do kuny, ale mniejszy; włos ma ciemnokasztanowaty; najpiękniejsze w Syberyi, w Kamszacie, gdzie niewolnicy pewną ich liczbę ubiwszy, rządcom swoim oddać muszą. *Zool.* 521. *Kluk. Zw.* 1, 550. *Gwagn.* 476. Sobol jesienny krótkowłosy; *Ross.* недосо́боль, niedosobol. Drogokupiec sobole. *Banial. J* 2. Znam się na lisach farbowanych, na kopconych sobolach. *Mon.* 70, 64. nie dam się oszukać.

SOBOL, a, e, od sobolów, Zobel; *Ross.* собо́лий, собо́лный. Futro sobole jedno z najdroższych. *Zool.* 521.

SOBOLNO *adverb.*, w sobolach, in Zobel. *Chodk. Kost.* 26.

SOBOLUBIEŻNOŚĆ, *sci.*, *z.*, *philautia*. *Fredr. Ad.*, die Selbstliebe, Selbstsucht. SOBOLUBIEŻNY n. p. umysł, to jest, w sobie się kochający. *Fredr. Ad.* 95. voll Eigenliebe, Selbstsucht.

SOBOPOLNY, *ob.* Zobopolny. SOBOR, SOBORNY, *ob.* Zbor, Zborowy.

SOBOTA, y, *z.*; *Boh.* et *Slov.* sobota; *Hung.* szombat; *Sorab.* 1. sobbota, (sabbat, swatok, sobbota szabas); *Sorab.* 2. szobota, szobbota; *Carn.* et *Vind.* sobòta, fabbota, pozhitek, pristaja dela; *Croat.* szobota, szubota; *Bosn.* subota, sedmi dan; *Slav.* subota; *Rag.* subotte; [*Eecl.* са́бота 2]; *Ross.* суббо́та, (cf. ша́башъ szabas); *Ital.* sabbato, sabato, z *Hebrajsk.* שַׁבָּת; *Graec.* σάββατον; znaczy odroczenie albo przestanie od pracy; między żydowskimi świętami najprzedniejsze; chrześciance zamiast soboty, Sabbath, święca niedziela. *Karnk. Kat.* 521. *Sł. Kaz.* 588. et 590. Sobota jest imię żydowskie, które wykładając po Łacinie cessatio, t. j. przestawanie zwiemy; a zład święcie sobotę, znaczy przestać roboty, i odpocząć. Z tego zaś znaczenia to nastąpiło, że dzień siódmy sobotą zwiemy, iż pan bóg dokonawszy stworzenia świata, od wszelkiej sprawy, którą uczynił, odpoczął. *Kucz. Kat.* 5, 85. Strzeżcie soboty mojej; ktoby ją pomazał, śmiercią niech umrze. *Bróst. Nauk.* p 7. (szabasu, święta, cf. niedziela, cf. przasnik). Sobotę nie z Hebrajskiego, lecz ze słów Słowiańskich sobie robota wywodzi *N. Kollataj w rozpr.* 5, 718, *mskr.*, cf. Sabot, bożek Szlezaków, czczony na górze Zebtenberg; cf. *Arab.* sebaut; *Etyop.* shabatu; *Mezogoth.* sibun; *Lith.* septini; *Kymr.* sevene; *Samoj.* seiba; *Germ.* jeben siedm *Pam. Warsz.* 10, 1, 107. U chrześcian dziś sobota, ostatni dzień w tygodniu, przedniedzielny, der Sonnabend; Oberd. Samstag; *Gall.* samedi. — *Prov.* Dłuższa sobota, niż niedziela. *Cn. Ad.* 161. (większa przedmowa, niż księga, większa sień, niż dom; *Slov.* dłuższa sobota, než nedòla; dłuższa kosèla, než kabat; *ordo inversus*). *Slov.* Sobota książka robota. — *z.* Wielka sobota, wielkotygodniowa, wilia wielkonocna, der Sonnabend in der Charwoche; (*Slov.* bilà aneb welka neb swatà sobota; *Vind.* kerstniza, velika fabbota). W sobotę wielka ognia i wody naświecić, było nią kropić, i wszystkie kąty w domu poczarować. to też rzecz pilna. *Ref. Post. P p* 5. — *z.* Sobota, mia-

sto w Łeczyck; miasto w starostwie Spiskim. *Dyke. Geogr.* 5, 58. Name verschiedener Städte. Sobota, Sobotka, miasto i góra na Szląsku; *Germ.* Zebten, der Zebtenberg. SOBOTKA, i, *z.*, daś Zehannisfeuer, Sonnenwendfeuer; (cf. *Ital.* sabatina; *Carn.* sebbotnya coena sabbathina). U nas w wiliu ś. Jana niewiasty ognie paliły, tańcowały, spiewały, dyabłu cześć i modłę czyniąc; tego obyczaju pogańskiego do tych czasów w Polsce nie chcą opuścić, ofiarowanie z bylicy czyniąc, wieszając po domach, i opasując się nią, czynią sobotki, paląc ogień, krzesząc je deskami, aby była prawie świętość dyabelska, spiewając pieśni, tańcząc. *Urząd.* 52; (cf. *Croat.* krész ignis festivus, ad quem saltus nocturni fieri solent, cf. krzesać). Pieśń święto-jańska o sobotce: «Gdy słońce raka zagrzewa, A słowik więcej nie spiewa, Sobotkę, jako czas niesie, Zapalono w Czarnym Lesie. *J. Kchan. Dz.* 255. Tak to matki nam podały, Same także z drugich miały, Ze na dzień ś. Jana Zawždy sobotka palana. *ib.* Kiedy sobotkę, jako zwyczaj niesie, Zapalicie na błoni równym, lub przy lesie... *Zimor. Siel.* 188. SOBOTNI, ia, ie, SOBOTNY, a, e; *Boh.* sobotnj; *Croat.* szobotni; *Ross.* суббо́тний; od soboty, Sonnabend; *Defterr.* Samstag. Siódmy dzień sobotni jest, to jest, odpocznienie boga twojego. *Leop. Deut.* 5, 15. szabas, Sabbath. Apostołowie odmienili dzień sobotni w niedzielę. *Bial. Post.* 10. Dni sobotnie poszcza. *Smotr. Lam.* 45. — *Prov.* Sobotnim sztychem. *Rys. Ad.* 65. (z soboty do niedzieli nietrwala robota, nietęgi szew). SOBOTNIK, a, m.; *Croat.* szobotnik, szobotar; *Hung.* szambatos; *Rag.* subottar; *Ross.* суббо́тникъ Judaei. Sabbatharii; sobotnicy, t. j. sobotę za święto trzymający. *Macz.*, Sabbathseverer. — *z.* [Sobotnik, pomiannik, spis zmarłych 4]. Ruskie sobotniki, jak żydowskie Thorah, około kija okracają, nie wwiezując ich, jak my nasze księgi. *Budn. Ps.* 40, 7. czy nie soborniki, *ob.* Zbor, Sobor. SOBOTOWAĆ *cz.* niedok.; *Eecl.* суббо́ествовати; sobotę czyli szabas obchodzić, den Sabbath jejern. Sobotuj sobotę panu. *W. Levit.* 25, 2. Sobotowanie *Eecl.* суббо́ество. — *z.* Odpoczywać, ruhen. Jezus w w. piątek umarł, nazajutrz sobotował i odpoczywał w grobie. *W. Post. W.* 528. Siódmego roku będzie sobotowała ziemia. *W. Levit.* 36, 55. *not.* «odpoczywała», *Hebr.* שַׁבָּת. W ten czas sobotować, święcić i odpoczywać będą. *Dambr.* 720.

SOCHA, y, *z.*, SÓSZKA, SOŻKA, i, *z.*, *dem.*; (*Boh.* socha colossus; sochor, sochürek vectis, soška soszka; *Slov.* sochor; *Sorab.* 1. fochor, szochor trudes); *Croat.* szòha furca, soha; szubienica, (sohar; gatunek chrząszczów); *Bosn.* soha, sossica, drivo rasohasto; *Rag.* sòha, drvo rasohasto lignum bifurcatum; furca bicornis, soszica furcinula; *Eecl.* соха, 1) рало radło, 2) подпорка чего bifurca tigna; *Ross.* сошка rozsocha, сохатый los, koło Krasnojarska, посохъ, посошек laska, *ob.* Posoch, сошникъ, земешъ lemiesz, *ob.* Sośnik; cf. *Gall.* sòc, socquet; *Germ.* Soch, Pfingst; *Lat. med.* soccus, (cf. secare, cf. nostr. siec, siek); *z.* 1) rozsochate drzewo do podporcia, dzwigania, rozsocha; *Carn.* rogovilze; *Lat.* cervus, daś Spriet, (cf. spic), ein gabelförmiger Stamm, Ga-

belstrück, Gabelholz, Gabelstange. Sochy przy studniach postawione dla ciągnięcia wody, albo w szopach dla podpory dachu, bywają debowe. *Kluk. Rośl. 2, 166. Warg. Cz. 197.* Już na parkany duże goni świnię, Już siccii na soszkaeh w doły, W stegnach nieeie ukrytą zdradę na kwiezoły. *Tward. Misc. 109.* (widły łowcze do sieci). Płótno do bielienia rozpięte na soszkaeh za petelki. *Przed. 84.* Grabarze do rozstowania potrzebują sozków; do pobijania w ziemię sozków, szlaci. *Kluk. Rośl. 2, 170.* Nowokrzeńcy błędowi swojemu radziby sochę podparli; aleć im ta socha nie nie płitna do ieh błędu. *Gil. Post. 112.* (podpora, wsparcie, filar). Olbrzymowie, ludzie wielcy a wysoey, by jakie sochy. *Glicz. Wych. E 2,* (cf. dragal, cf. drabina). Saszka, stołek, stolce, drażek. *Volck. 578. Dasyp. A a.* szeszda, szeszble, Szetke; *Sorab. 1.* woczeczki; *Ross. ходун.* — *Fortif. Sochy. contregardes. Eesk. 281. et 285.* — *Aliter:* Dał je obiesić na pięci sochach. *I Leop. Jos. 10.* (na szubienicy). Samnitowie przy ciałniami Kaudyjskich Rzymian przez zelżywe sochy przeganiali. *Zab. 4, 289;* (*per jugum miserunt, sozszki żołnierskie sromotne.*) — *Prov. Bijze socha, boć ieh trocha i to płocha. Rys. Ad. 2,* (cf. nahażką nieprzyjaciela spedzić). — *Ż. 2)* Socha; *Ross. coxa;* gutunek pługa czyli radła, eine Art Hufenpflug. Socha na tegie grunta zdalniejsza jest od pługa; składa się ona z dwóch sośników żelaznych; reszta cała jest z drzewa. *Kluk. Rośl. 5, 117.* Najmować chłopca z sochą do wyorania. *Mon. 64.* Sieje się pod sochę, gdy się posiane nasienie pługiem, lub sochą orząc płytko zagrzebuje. *Kluk. Rośl. 5, 196.* Które pola niszczył Mars płochy, Teraz bezpiecznie ryje kmieć sochą. *Hor. 2, 50. Kniaz.* — *§.* Socha ziemi, hak ziemi, *urus,* ein Haken Landes, so viel man mit einem Ackerbaken in einer gewissen Zeit bestellen samt, die Hakenbude. Kazimierzowi Jag. po 9 groszy z każdej sochy pobor Litwa postąpiła. *Stryj. 626.* Sochagia w Szkoeyi przypominają nam wspólność imienia sochy. *Czack. Pr. 219.* W średnich wiekach soccus i socca w Angli i Szkoeyi toż samo znaczyło, co u nas socha; posiadający nazywali się sokmani, a nadający te ziemię brali imię soccus. *Czack. Pr. 275. N. Pam. 6, 501,* (cf. *Ross. nocoxa* gatunek pańszczyzny). SOCHOWY, a, e, od sochy, Gabelholz, Hufenpflug; *Ross. сошны.*

SOCYNIANIN, ob. Aryanin, Rakowianin, Nowochrzezeniec.

SOCZEK, ob. Sok. SOCZENIE, ob. Soczyć SOCZEWICA, SZOCEWICA, y, ż, SOCZKA, SZOCZKA, i, ż; *Boh. šocowice, čočka, čočekka; Slov. šošowice; Sorab. 1.* zoečk, *Sorab. 2.* szok, szozk; *Cyrn. lezha, (Cyrn. sozhiva, sozhivje legum-na, a sok qu'u pro pul'ibus deser-viti); Vind. lezha; Croat. lecha, lechjeza,* (szochliwo legumen); *Ung. lentske, lentse, lednek, lentsétske; Bosn. lechja, soeivo, soeivica, (soeivo, kakokti grah, bob etc. jarzyna); Slov. soesizig; (Dal. soeivo legumen); Dal. lechy; Raz. soeivizza, lechja, (soeivo legumen); Eecl. сохакъ, сохакниця, чечевича, по Сербски лашъ, лашъ; Ross. сочивый, чечевича, у Сербовъ сочиво; (cf. Ger. Sohje; *erum lens Linn.*, die Linje, gatunek gęsięj wyki, zasiewa się w polach; ciężka do strawienia. *Kluk.**

Dyke. 1, 206; większa u nas grochem Pruskim zowią. *Kluk. Rośl. 5, 140. et 2, 256.* Soczka. *Macz. Ezau* za garnek soczewicy prawo pierworodne przedał. *Sk. Żyw. 244. Budn. Genes. 25, 54. et 2, 150.* — *§. Optic. Soczewica w szkielkach Hüb. Wst. 242.* soczka, die Linse in einem geistlichen Glaße. SOCZANY, SZOCZANY, SOCZEWICZNY, SZOCEWICZKOWY, a, e, od soczewicy, na kształt soczewicy: Linjen-, Linseförmig; *Boh. šocowičny; Ross. чечевичный, сочивичный, сочивый.* Soczewiczna słoma *Boh. čečelina, čočkováina.* Soczewiczne pole *Boh. čočeliště, čočkoviště. Lenticularis forma,* kształt soczany. *Macz. Skielko soczewiczne. Rog. Doś. 1, 76.* Soczewiczkowe kamienie, *pierres lenticulaires. Stas. Buff. 154.* SOCZEWICOWATY, grochowaty, pisiformis. *Perz. Cyr. 1, 177.* Linseförmig. SOCZEWKA, i, ż, Soczewki plur., Linsegläser. Skielka w przeczornikach na kształt soczewicy robione, nazywają soczewkami. *Hüb. Wst. 242.* Soczewka, czyli skła w lunecie, *lens. N. Pam. 19, 85.* — SOCZNICA, y, ż, *Ż. 1)* czas puszczenia soku, oskoły. *Cn. Th. 1057.* die Baumsaftzeit, wenn der Saft in die Bäume tritt; (*Rag. söcniža, eseneya.*) — *Ż. Transl. fig.* Niech kto chce chwali Egipt i Nilową płodną socznicę. *Klon. Fl. B.* wylew, Ueberfluthung des Nilä. — *Ż. 2)* Socznica ziele, Powój zamorski, szkamonia. *Syr. 4477; Eecl. сочница, Winde. Windfrau. 1.* SOCZYĆ cz. niedok, sok wytaczać, sokiem napełniać, posoczyć; Saft abzarfen, mit Saft füllen, befeuchten; *Ross. сочить, высочить.* Pod ołtarzem rzezana ofiara nóż soczy wrażony; *icta conjectos incalfacit hostia cultros. Zebr. Ow. 597.* Soczyć się recipr. niedok; *Ross. сочиться, высочиться;* sok puszczać, sączyć, w sok się obracać, rozpływać. *Cn. Th. 1057.* Saft säuwigen, Saft tröpfeln, in Saft zergehen, sich in Saft auflösen. — (2. SOCZYĆ cz. niełok., sieci, sidła zastawiać, podchodzić, (cf. osoczyć), Jagd machen darauf. Biade głowy, jakoby zwierz, soczy a łowi. *Glicz. Wych. J 2 b.* Niewinnie soczą a podszechuwają możniejsze świata tego na niewinne pańskie. *Rej. Post. y y 4.* — *Ż. Soczyć; Boh. sočiti;* potwarzać kogo, (ob. Osoczyć, osoka, osocznik), einen verläumden. Niech pyszni nie soczą na mnie; *ne calunnientur me. Wróbl. 291.* Wymyślali na mnie fałszywe sozenie. *ib. 62* potwarze, Verläumdung. Człowieka będą złe uczynki same soczyć i sądzić. *ib. 18* (oskarżać, anklagen). — SOCZYSTY, a, e, — o adverb.; *Boh. štávnatý; Slov. miazový,* (cf. miazga); *Sorab. 1.* mazzotné, (cf. mięsisty); *Cara. sokov; Vind. vlashen,* poun loka, poun vlage, fokoviten, fokrou; *Croat. šoč hen; Bosn. soejan; Ross. сочный, многосочный, габшечный; Eecl. сочивый;* pełen soku, sokiem płynący; jařta, voll Saft. Owoe miły soczysty. *Przyb. Milt. 114.* SOCZYSTOŚĆ, śc., ż, mnogość soku, die Saftigkeit; *Vind. vlashnost* (cf. wilgotność), fokovitnost; *Ross. сочность.*

SODA, y, ż, [z łac. sodi 2] n. p. Liście to na głowę przykłałane oddała sodę, to jest zbytne spanie. *Grese. 447.?* letarg, śpiak, śpiączka, Záváknut. — *§.* Soda z Hiszp.; *Gall. soule Soli, Chem.,* sól ługowa, gatunek potaszu, Soda, Sod. *Światl. Chem. 2, 47. et 65 i t. d.* SODOMA, y, ż, miasto żyłowskie, które razem z Gomorą

- dla zbytłych cielesnych grzechów siarczystym z nieba deszczem wygubione. *Bibl. Gd. Genes. 19.* die Stadt Sodom. — *Fig. transl.* Wzgardziwszy te wszystkie głosy pańskie, bujasz sobie po tój nędznej Sodomie świata tego. *Rej. Post. X x 6.* w grzechach, rozpustach. SODOMIA, ii, ż., SODOMSKI grzech, cielesność przeciwprzyrodzona, Sodomitery; *Vind. fodomitaria, mutasti grieh; Eccl. skotolożstwo, skotolażnie.* Obrzydliwość grzechu Sodomskiego. *Kłok. Turk. 102.* Zakon nie jest dla sprawiedliwego postanowiony; ale dla niesprawiedliwych Sodomskich grzeszników. I *Leop. I Thim. I, 10.* SODOMCZYK, a, m., obywatel miasta Sodomu, ein *Gemeinuer von Sodem.* Sodomczycy chcieli zelżyć goście Lotowe. *Bibl. Gd. Genes. 19.* — 2. Sodomczyk, co się grzechem Sodomskim bawi. *Cn. Th. 1037.* der *Sodomitery treibt;* *Vind. fodomitar.* oframotnik enakega spola, f. *fodomitarza;* *Sorab. 1.* hóltyżi lubez: *Eccl. содомлянинъ, скотоложникъ, скототлитель, безсловствовавшии.* Sodomczyk, *praederastes. Cn. Syn. 658. Zygr. Pap. 289.* Cudzołóżnicy, sodomczycy. *W. Post. W. 2, 555.*
- SOFA, y, ż., SOFKA, i, ż., *zdrobn.*, gatunek niby kanapy, daż *Сорфа;* *Boh. lehatka;* *Curn. lenishe.*
- SOFONIASZ, a, m., prorok żydowski, współczesnik Jeremiasza. *Zal. Test. 521.* der *Prophet Sophania. 21b.*
- SOJA, i, ż., SOJKA, i, ż., *dem.*; (*Boh. sogka Piva vulgaris. Kłok. Zw. 2, 295;* *Slov. sogka sojka, kawka;* *Morav. soje;* *Sorab. 2.* kabeja; *Carn. shōga, shoja;* *Vind. lho-ga;* *Croat. shojka, sojka, (soyka, soja, chōka, cha-vka, kavka graculus); Hung. szajko (cf. czajka), choka, tsōka = sojka, kawka;* *Dal. szojka;* *Bosn. sojka;* *Rag. so-va, sovka, sojka, svrakka;* *Ross. соя, сойка, сояка, дерпба, спворонка, спневоронка, кедровка;* cf. *Ital. chiosa;* *corvus glandivius,* ptak mniejszy od sroki, gnieździ się na dębach; naśladować może słowa ludzkie. *Zool. 261.* der *Grüßhäber, Raßhäber;* (cf. orzechówka, kraska). Rozdrażne sojki. *Bunial. J 3 b.* Dziś dobrodziejka jak sojka rzęce. Nie pamięta, iż to bardzo szkodzi enocie. *Pap. Pr. D 2 b.* Człowiek świegotliwszy nad garliczkę, która zawsze buezy swym głosem, nad sojkę, nad kobyłkę, która świerkoce ustawicznie, blegotliwszy. *Eraz. Jez. D 6 b.*
- SOJUSZ, ii, m.; (*Ross. союзъ, соузь, въх haec compositi custodit radicem юзь, cf. uzd. Der. I, 264. nisi corrumpi e Lat. socius, sed cf. etiam Eccl. соузь swaz conjunctio, conjugium, cf. wiazć;* przymierze, alians; daż *Виндніѣ, die Vindnā.* Sojusze, traktaty, przymierza. *Dud. 58.* Rzadko fortuna z enotą zawiera sojusze. *Nr. D. 4, 51.* Ty, z którym w wierne weszłam przyjaźni sojusze. *Zab. 1, 45.* SOJUSZNIK, a, m.; *Ross. союзникъ, f. союзница;* (*Eccl. союзникъ spółwieźnō;*) sprzymierzeniec, aliant, der *Bundesgenosse.* Czyńcie teraz to, czego po przyjaciółach i sojusznikach króla mego, spodziewać się godzi. *Ossol. Mow 52;* (*ab socius*) Niemco sojusznikom naszym miast nałowil *Jabl. Tel 157.* SOJUSZOWY, a, e, sprzymierzeński; *Ross. союзный, союзнический;* (*несоюзный niezłączony*)
1. SOK, u, m., SÓCZEK, czku, m., *dem.*; *Boh. štáva,* mija, (cf. miazga); *Slov. saft, mija;* *Sorab. 1.* maszota, (cf. mięso); *Sorab. 2.* loga; *Carn. shōnft, sokrowza, (sòk pultes, sozhiva legumina); Vind. fok, fuk, lit. shonft, vlaga (cf. wilgoć), (Vind. fokrouza = sok drzewowy, fozhei, fukezh = soczek); Croat. szòk, lit;* *Rag. sook, sò-cniza = eseneya); Bosn. sòk;* *Ross. сокъ, (obs. сокальница kuchōia), глѣнь;* *Eccl. глѣнь, глѣнецъ (cf. gleń), жижка, уха, жижка, ужика, (cf. jucha; Lat. jusculum); cf. Lat. succus; Ital. succo, sugo, cf. sos;* cf. sączyć, *Germ. saugen, saugen);* rzecz ciekąca rzadka, der *Saft.* Oliwę i sok balsamowy na krzyżmo święcą. *Groch. W. 597.* Gdy kto kwiecie tój rośliny ściśnie, zaraz palce jego krwawym się sokiem zlarbują. *Otw. Ow. 400.* Sok jagodowy *Boh. keistny.* Sok winogronny; *Sorab. 2.* suppa, (cf. supa). Sok wyprasowany *Ross. морсѣ.* Sok wyciskam *Eccl. глѣню.* Soku wytoczenie z drzewa; *Ross. сочень, (ob. Soczyć).* Sok drzewa jest wilgotą, którą korzeń podaje drzewu ku jego żywności. *Cresc. 49.* Komuż miłej kiedy czas zbieżał opłynny, Jakoż gdy leżąc w chłodku lyał soczek winny? *Zab. 1, 188.* *Nar.* Sok brzożowy, *ob. Oskola.* Napuszczony sokiem *Croat. nassochen.* Sok stawowy, *Glückwasser. Sienn. 594.* Sok do potraw, *ob. Sałza,* przysmak mokry. — (2. 'SOK, a, m.; *Boh. sok;* potwarca, obmówca, osoczniak, der *Verländer.* Jesliby kto go obmówil, że Rzplta zdradzić miał, a takowy powiadacz i sok, jesliby jawnym świadectwem nie dowiódł, gardłem ma być karan. *Stat. Lit. 6.*) — 'SOKASTY, a, e, *succosus,* wilgotny. *Mącz. so-czysty, jaitig.*
- SOKODYNIEC, Źca, m, na dziki czyli odyńce polujący, (*ob. osoczyć zwierza*), ein *Schwärzwildpretjäger.* Jesli pole nawiedzi i tam go nie uprzedzi Z myśliwym łukiem żaden sokodyniec. *Nr. 2, 102.* *Nar.*
- SOKOŁ, a, m.; (*Boh. sokol;* *Slov. sokol;* *Croat. szokol, kragol, (cf. krogulec); Dal. szokol;* *Hung. sólyom;* *Slav. sokol;* *Bosn. sokol, soko;* *Rag. sokó, G. sokola; sivaž, (cf. siwiec); Sorab. 1.* falk; (*Carn. sèkòlz = jastrzab*); *Vind. jastran, jastreb (cf. jastrzab'), fakolzh, falk, (fakolzh, kanja = kania, fekolzhi accipiter); Ros. соколъ;* cf. *Germ. Saferfalk, Zofferfalk. Adlg;* cf. *Arab. سكر; sakir, falco;* cf. *Lat. sacer;* cf. *Arab. سكر; sakara, acute vidit); 2. I) falco gentilis, der Jalf, ptak drapieżny wielkości miernej kury, samea układają do połowu koropatw i innych ptaków. Zool. 276.* Sokół Podolski wielkie ma skrzydła i nogi. *Kłok. Zw. 2, 206,* (cf. białożor). Rozmaite gatunki sokółów w *Ross. кречеть (ob. Krzczot), дербничекъ, балабанъ, лунь, перепелятникъ* — Prawo mienia sokoła tak oznaczało szlachcica, jak noszenie szabli, lub szpada. *Czack. Pr. 2, 245,* (cf. szlachectwo). Sokóły górnotłone. *Bunial. J. 2 b.* Nienawidzi kaczka sokoła. *P. Kaban. Orł. 1, 27.* (zazdrość). Sowy z sokołem w jedu rząd nie włożysz. *Wad. Dan. 27.* Sowa chochy pod niebiosa latała, sokołem nigdy nie będzie. *Cn. Ad. 1074.* Po głosie cie każdy pozna, żeś sowa, choć się za sokoła udajesz. *Pim. Kam. 557.* *Slov.* Sowa nē wisiedi sokoła; sowa nie wylęgnie sokoła; *Slov. sokol* skrz sowu wisedéni; *ingratus flius.* Sokół, kiedy ze-

psieje, biedna wrona mu dogrzeje. *Cn. Ad. 1074.* na pochyłe drzewo i kozy skaczą. *Ross. Олѣ голѣ какъ соколѣ.* (*Ross. Олѣ былъ какъ дубъ свиутѣнкі*). Ten który chciał sto sążni bujać nad sokołem, Potknął się i w szkaradnym błocie ryje czołem. *Zab. 16, 87, cf. Rag. sokolittise gloriari, (ob. Prawie). — § 2) Sokół*, miano chartów, ein Name der Windspiele; (chart mówi o sobie:) Pókim był młody, zwano mię sokołem, Dziś, gdy mi lata nogi odebrały, zowią sową *Pot. Jow. 92. Bielaw. Myśl. E. — 5) Artill. Działo*, wielki sokół, czwarta część koluwrany, wyrzuci trochę więcej niż pięć funtów. *Archel. 10. Tward. Wł. 257.* Sokoly, *(auc-us,* z gatunku śmigłowic albo węzów, do 6 funtów kule strzelają. *Jak. Art. 1, 212. SOKOŁKI*, falkonety. *Zesk. 2, 241. Falken, Falkennen, Falkenett, Gattungen von Raubvögeln; Croat. taraszka. SOKOŁA, herb*; niedźwiedzia połowa od ogona, druga połowa od głowy wieprza dzikiego z przęgą czerwoną na grzbiecie; na hełmie półniedźwiedzia. *Kurop. 5, 48, ein Wappen. SOKOLARNIA*, i, ż., miejsce chowania sokołów, der Falkenhof; *Ross. сокольник*. Niedaleko stolicy swojej ma wielką sokolarnią. *N. Pam. 14, 169. SOKOŁĘ*, eia, n., piskle sokole, daś Junge der Falken. Sokoleta nadobnych ptaszków w młodu używają, a potem sobie po wysokości powietrza rozkosznie bujają. *Rej. Zw. 148. SOKOLI*, a, e; *Boh. sokolový; Rag. sokolby; Ross. соколии*; od sokoła, Falken-. Ktoby komu sokole gniazdo skaził, abo umyślnie sokoly pod gniazdem podkłół, abo z gniazda sokoly rołode pobrał, zapłaci sześć rubli groszy. *Stat. Lit. 512.* Obaczysz niedźwiedzi, gdy im obetniesz te pióra sokole. *Wad. Dun. 152. SOKOLNICA*, falkoneta, *ob. Sokół 5). SOKOLNIK*, a, m.; *Boh. sokolnjak; Carn. kregulshar, (cf. kregulec); Croat. szokolasz; Hung. sólyomfőgo; (Ross. сокольникей łowczy wielki); Ross. сокольникъ*; nad sokolim polem przełożny, koło sokołów chodzący; der Falkentier, Falkenmeister. Mieli dawni książęta swoich myśliwców nazwanych sokolnicy, *falconari. Nar. Hst. 4, 245.* Niektórzy sokolnicy insze jeszcze obyczaje rządzenia się z sokołami wiedzą. *Cresc. 622.* Dogandzi basza, najstarszy sokolnik. *Kłok. Turk. 57.* Sokolniki zaczęli należeć pierwiej do liczby sług, potem do urzędników dworu. *Czack. Pr. 2, 245. SOKOLNICTWO*, a, n, chodzenie koło sokołów, polowanie sokołami, die Falkerey. *Tr. Boh. sokolnjettaj; Croat. lów z sokoli; Hung. sólyomfogás. SOKOLNICZY*, a, e, od sokolników, Falkentier-. Sokolnicze xięgi. *Czack. Pr. 2, 245.* Sokolnicze sprzęty *Ross. сокольникей путь. SOKOLIK*, a, m., drzewiec, *salvo subhateo*, mniejszy od sokoła ale jemu zupełnie podobny. *Kłok. Zw. 2, 505. der Baumfalk. SOKORA*, y, ż., *populus nigra*, gatunek topoli. *Kłok. Dykc. 2, 221.* die schwarze Pappel; *Ross. райское дерево. SOKOWY*, a, e; *Rag. soeni; Ross. соковыи*; od soku, Саft-. Pokaram sokowy, który drzewa przez pory z korzenia biorą. *Cresc. 19.* Sokowy kołacz *Ross. сочень*, sokiem pomazany. *SOKOWATY*, n. p. Fruktá sokowate, jako to pomarańcze. *Boter. 514, ob. Soezysty. SÓL*, i, ż.; *Boh. sůl, soli; Slov. sol; Sorab. 1. szol, fol,*

ful, fél; *Sorab. 2. szol; Carn. soll, sol; Vind. fol, fou; Croat. szòl; Hung. soo, só; Bosn. só, kojim se soli; Rag. sool, soo, G. solli; Slav. sòl; Ross. соль; Svec. et Isl. salt; Angl. sealt; Niederd. Salt; Holl. sout; Gall. sel; Lat. sal; Ital. sale; Tatar. Krim. salz; Graec. ἄλς, (cf. Germanica nomina plurium urbium Halle); Germ. daś Salz, (cf. salsza, Salse, Sülze, Seble), mineral rozmaitego gatunku, w wodzie się roztopiający, bardzo ostrego smaku. — Sól jest tresć albo istota w wodzie topniejąca. *Boh. Dyab. 2, 20.* Zkąd się sól wzięła, w to się obraca. *Kosz. Lor. 151.* (z wody w wodę). Soli zieranėj kamiennėj, kopalnej, w Wielceze i w Bochni dobywają. *Nar. Hst. 4, 282. Biel. 145; Vind. Vogerska fou, (cf. Węgierski); Ross. соколя соль.* Sól Wieliczka nazywa się w dawnych przywilejach *magnum sal*, dla różnicy od toniejszėj szyby Bocheńskiėj. *Nar. Hst. 4, 260.* Bałwan soli, *ob. Bałwan.* Chyba furman sól wozic taką szkapę kupi. *Alb. na Woj. 12.* (bałwany solne). — Sól suchodniowa, *ob. Suchy.* — Kwiat soli, perła, sól oczkowata, jara. *Kłok. Kop. 1, 168. Lud. II. N. 161.* daś wejše reine Steinfalz. Sól warzona, *ob. Warzonka.* Warzonka sól Astrakańska, (*Ross. сарепаракъ, z Tatar.*). Sól morska. *Syr. 1109, Vind. morska fou; Ross. моряника. Sól jeziorna Ross. бузурь.* Sól na jeziorach sama się krystalizująca *Ross. сароцаца.* Z słonych wód prasołowio warzą sól, i tołpy formują. *Syxt. Szkl. 104.* Warzyciel soli, przedawacz soli tub słonych rzezy, solarz, solnik, *Boh. solnár, slancec, soliwarič, f. solnarka; Sorab. 1. félnik; Carn. solár; Vind. folnar, tonnar; Croat. solár; Rag. slanár; Bosn. solinar, foji só prodaje; Ross. плавальникъ, солъщикъ; Eccl. солитель.* — Sól dziwna Glaubera. *Kruml. 296.* daś Glauberische Wunderfals. Sole istne roślinne, *salia essentialia vegetabilia, ib. 116. et 117. Augenfalze.* Winna sól, *cremor tartari. Perz. Lek. 258. Weinfalz.* — §. Sól, zaprawa potraw; Salz, Salzwürze. Zła potrawa bez soli, zła i przesolona. *Pot. Jow. 104.* Bez towarzystwa, jakby mięso bez soli, zażywać myślistwa. *Pot. Arg. 590.* (*Ross. недолозь brak soli.* Chlebem i solą przyjaźni łowią i ludzi niewolą. *Jabl. Bz. 155.* czapka i papka, ezestowaniem, *ob. Chléb; (cf. Ross. хлѣбосоль gościny człowiek, хлѣбосольство gościnnost).* Z nim więcej zjadł soli, niż korzec *Birk. o Erorb. 8.* dawną zażyłość i znajomość miał; *cf. Prov. Rag. trjebaje dosta s' gnim solli izjesti za poznatti jednoga; cf. Prov. Croat. jajeze od jedne vure, kruh od jednega dneva, priatelj od trideszet lét, jeszu tri dobra dogovanya, ob. Korzec soh. Zdybiem się u soli. Rys. Ad. 77.* u stołu, przy obiedzie). Z tym, co z kąta goli, Zdybiemy się gdzie u soli. *Czackr. K 5.* (choć w gar-kuchni). Pamiętamy na sól, którąśmy na pałacu królewskim jedli. *Leop. I Ezdr. 4, 14.* (na chleb, żywność, pokarm). Bez piędzdy do targu, bez soli do domu, *ob. Pieniądze, targ; (Slov. bez peněz do trhu, bez soli do domu).* Za sól przyszło, za sól wyjdzie. *Kosz. Lor. 151.* (na cie przyszło, na mycie odeszło; jak nabyte, tak odbyte). (*Slov. Młada koza sól lubi, a stará gu ze solnicku uchicuje; młoda koza sól lubi, a stara**

ja ze solniczki wyjada; cf. czego się nowa skorupa napije, tym na starość trąci. — 2. Solą być komu w oku: kością w gardle, nienawidzonym być od kogo, ein Dorn im Auge. Cnota zawsze złemu solą w oku. *Pilch. Sall.* 45. Miłoś mi, jak sól w oku. *Cn. Ad.* 499. *Rys. Ad.* 67. (kole mię w oczy, blask mi od niego, patrzeć nań nie mogę). *Chrośc. Fars.* 174. Co jest sól w oku, to smetek w sereu. *Żarn. Post.* 5, 595. Każdy się wam spowiednik solą w oczach staje. *Mon.* 76, 866. Innych powodzenie solą w oku mu było. *Pilch. Sen. list.* 425. Któryż z pokojem król na tronie siedzi? Sola są w oczu każdemu sąsiedzi. *Pot. Syl.* 522. *Pot. Arg.* 576. Nieprzyjaciele tak ich w oczy kołą, Jakby zasypał ich solą. *Pot. Arg.* 167. (wiercą się, jak piskorze, jak węgorze solą posypane). — *Fig. tr.* Mowa wasza niechaj będzie zawsze solą potrzesiona. *Birk. Dom.* 56. rozsądna, cure Rede sey mit Salz gewürzt. *Luth.*, (cf. *Rag.* ne imatti solli u gläve, ob. Olój w głowie). Kładą przy exorcyzmie sól święconą w asta. *Hrbst. Lek. E.* — 2. *Botan.* Babia sól, *crithmum*, ziele, Meerfenchel. *Sienn. Wykl.*; jest to ziele liścia miąższego, pełnego soku słonego, od czego też babia sola nazwane. *Syr.* 1159. *Bosn. mattar.* mattar, schjulać, konmorag. — 3. W robieniu prochu, sól, bliskość od saletry pozostała, plugastwo. *Aqu. Mskr.* ostoiny, Bodenstaß heym Schwefelpulver.

Pochodz. *solici*, *dosolici*, *nasolici*, *presolici*; *solnica* i t. d., *slony*, *sloność*; — 2. *slina*; — 2. *lca*, *solzy*.

SÓŁ, u, m., SOŁEK, *ika*, m., dem.; [*Etym. suć, suł 2*]; spizarnia czyli komora chłopska, die Speisefammer in einem Bauerhause. Żyta trzeba dobrze suche do solu albo do spizarni znosić. *Crese.* 668. Soły albo spizarnie mają być w równi budowane, w którychby się chowało naczynie piwne, winne albo też olejowe. *Crese.* 19. Złodziej stara się odemknąć solu i komory. *Klon. Wor.* 5. Sołek czyli sklepik na mleczywo. *Świt. Bud.* 25. et 58. Sól, *granarium*, szpiechlerz, gdzie żyto zsypują. *Mącz. der Speicher.*

SOLAN, u, *Chem.*, *murias*, sól z kwasu solnego i z zasady solnej złożona. *Świad. Chem.* 2, 47. *Sauerjaltstoff.* SOLAN CZANA sól, *alkali.* *Sienn.* 594. SOLANKA, SOLÓWKA, i, ż., 2. 1), beczka solna. *Włod. eine Salzremte.* Wapna solanka. *Instr. cel. Lit.* — 2. *Botan.* Solanka; *Ross.* солянка, селянка, *salsola*, daß Salzfrucht, rodzaj rośliny, smaku słonego; z niego popioł tegi robią *Kluk. Dykc.* 5, 45. *Sleszk. Ped.* 421. *Przędz.* 81. *Syr.* 1109. SOLANKOWY, a, e, od solanki, *botan.*, Salzfrucht; *Ross.* соляножный, селяножный. SOLARNIA, i, ż., miejsce solenia mięsiva, ein Ort, wo daß Fleisch eingekalt wird. Gdyby w Tryeście była solarnia na Węgierskie woły, pewnieby Francya tu wolała solone mięso kupować, niż miliony sypać do Irlandyi. *Wyryw. Geogr.* 496. SOLARZ, a, m., solnik, prasol, der Salzführer; *Boh.* solár, solnar, slanec, soliwaric, f. solárka; *Sorab.* 1. fělnik; *Carn.* solár; *Vind.* folnar, founar; *Croat.* szolár; *Rag.* slanár; *Bosn.* solinar, koji só prodaje; *Ross.* пѣловальникъ, солильщикъ; *Eecl.* солитель.

Do piekła gościniec jako solarzom do Śląska. *Pot. Pocz.* 629.

SOLECYZM, u, m., wykroczenie przeciwko prawidłom mowy, ein Solécismus; *Slov.* ebibnomlów.

*SOLENNIK, a, m, n. p. Solennicy Wileńscy na tymże trybunale, co do czopowego, sprawić się mają. *Vol. Leg.* 5, 421. ?

SOLENNY, SOLENNIE, SOLENNIZACYA, ob. Uroczysty, Uroczyste, Uroczystość, n. p. Solenne obiady. *Hor. Sat.* 166. SOLENNIZANT, a, m., foem SOLENNIZANTKA, i, ta osoba, której się uroczystość, imienin, urodzin i t. d. obchodzi; die Person, deren Tag (Namenstag, Geburtstag) celebrirt wird; (Oester. der Namenstägler, Geburtstägler); (cf. *Ross.* именинникъ, имянинникъ, f. именинница, имянинница). Jaśnie Wielmożnego solennizanta zdrowie. *Kras. Pod.* 2, 24. Dał się widzieć ogród cały w iluminacyi i cyfry solennizantki różnego koloru ognia palące się. *Kras. Pod.* 2, 259.

SOLIĆ cz. *niedok.*, osolić, posolić *dok*; *Boh.* soliti; *Slov.* solit; *Sorab.* 2. szolisch; *Sorab.* 1. fělu; *Carn.* solim; *Vind.* foliti, ofoliti, pofoliti; *Croat.* szoliti, szolim; *Rag.* solitti; *Bosn.* soliti, nasoliti; *Hung.* sozni; *Ross.* солить; *Ital.* salare etc.; solą przyprawiać, *Germ.* salzen. Aby się mięso długo zachować mogło, albo się soli, albo wędzi. *Kluk. Zw.* 1, 255. — 2. *Fig.* Joż wojska Rzymskie na Party ruszyły; już król Medyjski dobrze rece solł. *Chrośc. Fars.* 475. ? — (*SOLIMSKI, ob. Jerolimski, Hierolimski. — SOLITER robak, 1. ob. Tasiemiec. — 2. ob. Brylant soliter. SOLITERKA, i, ż., *Teat.* 19. b, 8. pojazd na jedną osobę). — SOLINOWY, a, ie, n. p. Solinowe szkło w lucie, gatunek średni szkła między białym i zielonym, do którego roboty zamiast saletry soli używają. *Magier. Mskr.* Salzglas, wozu fein Salreter gebraucht wird. SOLNICA, y, ż., SOLNICZKA, i, ż., *demin.*; *Boh.* slanka, (solnicie skład solny); *Slov.* slanička, (solnica dom solny); *Sorab.* 1. szlonka, szwonka, (2. szlonka *pronuba*, quoniam mensam sale atque zingibere instruere assolet); *Sorab.* 2. szolniza; *Carn.* solniza; *Vind.* solniza, founa polodiza, folenka, solnik; *Croat.* szolenka, szolenchica, (szolenica *salina*); *Dal.* szolnienica; *Hung.* so-tartó; *Slav.* solnica, solenica; *Bosn.* solnica, sosir, (cf. sosyerka); *Rag.* solniza, solniza, sosjër; *Ross.* солонница, солонка; *Eecl.* солло; naczynie kuchenne lub stołowe na sól, die Salzmaße, daß Salzfaß. Solnicę na stół postawił chędogą. *Eraz. Dw. E. Haur. Ek.* 59. Dobrze ten żyje, komu się błyszczy na skromnym stole ojcowska solnica. *Mon.* 70, 655. Broń boże! żeby się solniczka na stole nie wyrwała! *Mon.* 75, 182. (wróżba niepomyślna). — 2. *Anat.* Solniczka, staw, *acetabulum.* *Perz. Cyr.* 144. die Gelenkpfanne; *Ross.* вездугъ. Wybicie proste, wyskoczenie ze swego stawu czyli ze swojej solniczki główki jakowego piszczela. *Perz. Cyr.* 1, 98. SOLNIK, a, m.; *Sorab.* 1. fělnik; 2. 1) koło soli ehodzący, ob. Solarz, der mit Salz zu thun hat; solą kupejący, prasol, der Salzverfäufer, Salzbede. *Cn. Th.* 1058. Solnik albo solniczy albo solny pospolity, pi-

sarz komor solnyeli, dozorca solny. *Cn. Th.* 1058. *Włod.*, der Salzinspector, Salzschreiber. — 2) *Botan.* Solnik, solne ziele, *anthyllis*, rodzaj rośliny; u nas jest jeden gatunek jego *Wełnica*. *Kluk. Dykc.* 1, 42. *Salzkrant*, Салцкрант. *Wyrw. Geogr.* 560, *Eecl.* СОЛНИКЪ. SOLNY, a, e, *Boh.*; solný; (*Vind.* solni, fovea, foliten; *Croat.* szolni; *Rag.* solni; *Eecl.* солный, салитъ słony); *Ross.* соляной; *Salz*: Solna góra, żupa, (*Slov.* slaná báně, solaj důl; *Hung.* sóbánya; *Dal.* szolinne; *Croat.* szolenka; *Rag.* solhla). Solna panew', *Ross.* ерена, цырена; *Eecl.* пренъ. Solna luta, *ob.* Karbarya. Skład solny, *Boh.* solnice; *Rag.* slanizza; *Vind.* founaria, folnische, (Shaulfberg; *Croat.* Szelograd, Szolenszko = Saleburg). Solny górnik. *Cn. Th.* 1058. Za Bolesława Wstydliwego znaleziono kruszee solny u wsi Boehni, która dziś miastem jest. *Krom.* 261. Wody solne łatwo się poznają po słonym smaku. *Kluk. Kop.* 1, 95. *SOLOCHWALCA, m., [ehwalcia soli, ehwalący sól, der Salzpreiher 2]; n. p. Do czegoż te pochwały, któremi każdy *solochwalcia zdroju jakiego sól wynosi! *Kruml.* 298. SOLOWARNIA, i, ż., solowarny gmach, Wieża (*qu. v.*) *Nar. Hst.* 4, 288, *Ross.* соловарня, die Salzfiiederey. *SOLOWAR, a, m., który sól warzy, der Salzfieder; *Boh.* soliwarň; *Ross.* соловаръ. SOLOWATOŚĆ, ści, ż., słoniawość, mała słoniawość, eine geringe Salzigkeit. SOLOWATY, ob. Słoniawy.

SOŁTAN, ob. Soltan. SOŁTYS, ob. Szoltys.

SOPEL, *SZOPEL, pla, m.; (*Boh.* sopol = smark, sopliwee, sopliwy pełen smarku, *wozgrzywy; *Slov.* sopol, sopol mucus, soplawy mucosus; *Rag.* sopolina mucus, sopolinast, sopolinav pituosus; *Slav.* sopol = smark; *Bosn.* sopolina, sliana od nosa = smark; *Bosn.* sopolinar, sliनाव mucosus; *Ross.* сопли smark, *wozgrza, сопливецъ, сонлякъ, f. сопливица smarkacz, сопливить, засопливить, posmarkać; cf. сопель, сопелка piszezel; *Eecl.* сопля flet, (cf. *siposz); cf. жопцель siarka; cf. *Germ.* Zopf, Zipfel, Zapfen; *Ital.* zaffo, zipolo); sopol, śpiczasty kawał lodu na dół wiszący, okiś, der Eiszapfen; *Boh.* ropauch, (cf. ropueha); *Styr.* rapaueli; *Slov.* wisýcy krupep, čap ledový; *Hung.* tesépp, jég-tsap; *Sorab.* 1. lodowa wot tzeeli wiszaeza łwězka; *Corn.* raga, ragist; *Vind.* zoffel, zögel, zegel, striesh, leden zhep, leden-ski zhep; *Croat.* sztrëss, sztrëssina, (*ob.* Strzeż); *Rag.* mossúr, mosúr ledeni; *Ross.* сосулька, висулька. Zawisły mrozem sople spięte; *glacies adstricta pependit.* *Żebr. Ow.* 5. Kto zheży w marcu wiszące z dachów mroźne sople? *Kulig. Her.* 17. Na kark chłopeu, który szedł pod rosistym dachem, Sopol z lodu ukuty z wielkim spadł zamachem. *Min. Ryt.* 5, 88. Często im wisza po brodach sople lodowate. *Pasz. Ds.* 15; szople. *Ćkrośc. Job.* 150. — *Fig. tr.* Sopol u nosa zmarzły wiszący. *Cn. Th.* 1058. — *Transl.* Bursztynowe sople. *Zimor. Siel.* 201. Mleko szoplem pada. *Ossol. Wyr.* (ciągnie się). — Sopol w zamku, w Klódece, który w klucz wchodzi. *Tr. der Dem im Schlosse, im Schloßfellede.* SOPLENIEC, ńca, m., kamień ciekący, gatunku wapni-stego; *Einter, Treppstein*; staje się z ziemi rzadkiej cie-

kaczej i kamieniającej; kształt ma pospolieie sopla zimowego od dachu wiszącego. *Kluk. Kop.* 2, 95.

*SOPRZNAĆ, [Sparznac *qu. v.* 2]; n. p. Pilecki, gdy szlachta go jawnie nienawidziła, soprznał on przed zazdrością, a starostwa odstąpił; *cessit invidiae.* *Krom.* 574. (cf. *Ross.* соперникъ przeciwnik).

SORAB, ob. Serb, Sorabski, ob. Serbski.

*SORBAC, *SERBAC, *SARBAC *cz. medok.*; (*Lat.* sorbere); sarkac w się, einflürfen; *Slov.* strëbati, strëbu, smrkám; *Sorab.* 1. frëbam, (srebaoczko *sorbittuncula*, srebaoczne *sorbilis*); *Carn.* srebam, sreblóm, sreblám, sër bam; *Vind.* frëbati, frëblein, frëpät, ferkat). Moskale krup solą rozmąciwszy i uwarzywszy serbaja, Іепаа, i by świnię piją. *Gwagn.* 517. *Dudz.* 51. Sucharki w święto z baraninka sorba. *Stryjk. Turk. B.* 5. Pijac eedzą abo sarbaja, aby ezezo szkodliwego nie wypili. *Sekl.* 112. (przez wargi niby precedzają). SORBET, u, m., u Turków, piecie przednie z soku limoniowego. *Star. Dw.* 29; — *Croat.* serbet; *Slav.* sherbet = miód pity.

SORBY *plur.*, gatunek jabłek. *Czerw.* 15, (*ob.* Serb), eine Art Äpfel.

SOROK, a, m.; (*Ross.* сорокъ 40). Sorok soboli ma sztuk 40. *Solsk. Geom.* 5, 157. ein Bund Zobelstelle von 40 Stüd. Soroka sobolów przednich drożej nie mają przedawać nad zł. 200. *Vol. Leg.* 5, 571. *Cost. Gor.* 78.

*SOROMIOT, a, m., srom miotający, bez wstydu, bezczelnik; ein Unverfämter, Schamlofer. Skoro bóg Soromiot (Bachus) trunkiem gorącego wina, Ruszył mówić, eom miał tajemnego. *Petr. Hor.* 2 P 2 b, not. «o wstydnie dbajacy, imcece wstyden na stronie».

SORTYMENTOWY, a, e, Sortiment. W piasek leją blachy, kowadła, buxy, capy i inne sortymentowe żelazo. *Oss. Rud.* 92.

1. SOS, u, m, z *Franc.* sauce, *ob.* Sałsza; *Boh.* omačka, (*ob.* Moczyc); *Morav.* mačka; *Bosn.* smocenje, oslastica; *Rag.* omaka, umök, slaezza; *Ross.* соусъ, die Sauce, Bratenbrühe u. s. w. Różne sosy sporządzają się do potraw. *Wiel. Kuch.* 429. Szezupak z żółtą polewką czyli sosem. *ib.* 425. — 2. *Transl.* Humor dobry, zły; *Summer Lunne.* Nie w dobrym sosie. *Zabl. Fir.* 56. Kiedy nie jest w złym sosie, to się i przechodzi. *Teat.* 25, 45.

2. SOS, ob. Szos.

3. SOS, u, m. SOSIK, SZOSIK, a, m., dem., wypustek rośliny, z *Niem.* Schöß, Schuß, Schößling, ein junger Zweig Z korzenia ziele tego obduźne sosik; abo pączki klinem wychodzą. *Syr.* 177. Szosiki albo wierzecholki kopru. *Syr.* 579. Z kapusty głabia papie, jak sosiki wyrastajace, żoładkowi dobre. *Syr.* 1111. Sosiki albo wypustki szparagów, aby były grube, co robić trzeba. *Kluk. Rosl.* 1, 215. *Palmes*, wiuny sosik i mszych drzew latorośl; *palmö*, winne sosiki przywieszują do tyczy. *Mącz. Fruticare*, wiele małych szosików i gałazek puszczać, rozrastać się. *Mącz.* W spragnionej ziemi żyłach wyschły żyzne sosy. *Zab.* 8, 505. *Nar.*

SOŚNA, y, ż.: *Boh.* sosna, borowice, smrk, (*ob.* Świerk); *Slov.* borowice, (cf. bór, borówka); *Sorab.* 1. khoyna, (cf. choina); *Sorab.* 2. chojza, kojza, chojzka; *Carn.* bór,

borovz; *Vind.* borovez, borouz; *Slav.* bōr; *Bosn.* bōr; *Rag.* boor; *Ross.* cocua, cocenka; borowa, leśna, chojka, *pinus silvestris*; die Kiefer, die Föhre, die Fichte, drzewo po debie najpożyteczniejsze i pierwszój wielkości; kolce ma na kształt nitki, na zimę nie odpadające. *Kluk. Rosl.* 2, 52. Sosna tusta, w łuczywo obrócona, der Stenbaum. *Cn. Th.* 1058. Góra zdrzała; Zdało się, że moc debów i sosen spadała. *Jabl. Tel.* 19. Sosna sadzona, ogrodna, linba, jądrka w szyszkach mająca. *Cn. Th.* 1058. die zahme Fichte, der Fignolenbaum. — (SOŚNIK, a, m., *Ross.* сошникъ, лемехъ, лемешъ, (ob. Lemiesz). Narogi, sośniki, żelaza, któremi są okute końce wideł u sochy. *X. Kam.* Sośniki u sochy, są dwa żelazne, któremi się ziemia porze. *Kluk. Rosl.* 5, 117. die Hafenschaar, die eisernen Pflugschaaren am Hafensfluge. Sośniki do orania ziemi są lanc, a ztąd kruche; lepiej by się robiły z żelaza sztabowego. *Kluk. Kop.* 2, 225. Ktoby na cudzym gruncie sochę i brone zrabiał, i sośniki wziął... *Stat. Lit.* 501. Ziemia sośnikiem podniesiona od zakroju spuszcza się do okładnicy, która ją układa. *Kluk. Rosl.* 5, 118. — SOSNINA, i, ż., sosnowy las, bōr. *Cn. Th.* 1058; *Vind.* borje, borouje; *Rag.* bōrje, borovisete; *Bosn.* borovisete; *Ross.* сосняк, соснячекъ; *Ecc.* соснина, сосняк, боръ, или сосновый дѣсъ, или Fichtenwald. — ? Drzewo sosnowe, Fichtenhölz; *Vind.* borovu drevu; *Rag.* et *Bosn.* borovina; *Ross.* соснина. Sosnina dobra powinna być jasnożółta i ciężka. *Kluk. Rosl.* 2, 52. SOSNKA, i, ż., zdrbn., mała szczupła sosna, ein Fichtchen, Kieferchen; *Boh.* borowička, borůwka (ob. Borówka), smrček. — ? Ziele, Wilczy nilecz, kołowrot, *esula* *Syr.* 1490. Gattungen der Wolfsmilch. *Urzed.* 185. *Boh.* chwogka; *Ros.* прострѣль, (ob. Przestrzał). Sosnka wodna, ob. Płodzieniec. SOSENKOWY n. p. kolor. *Comy. Med.* 705. ? "SOSNORODNY, SOSNORODY, a, e, *pinifer*; *Rag.* borovit, fichtentragend. Sosnorodna góra. *Nag. Wirg.* 525. Osa sosnorodna. *Chrośe. Luk.* 19. Atlanta głowa sosnorodna. *A. Kehan.* 96. Bor sosnorodny. *Zab.* 6, 170. *Min.* SOSNOWE-CZKA, i, ż., *Hippuris*, roślina podobna do chwoszczki, rośnie przy zdrojach. *Kluk. Dykc.* 2, 41. Zaunenwedel, Eshachtelbalm. SOSNOWKA, i, ż., *parus ater*, ptak wielkości sikorki, gnieździ się w dziuplach drzew sosnowych. *Kluk. Zw.* 2, 273. die schwarze Meise. SOSNOWY, a, e, od sosny; *Boh.* borový, smrkový; *Slov.* borový; *Sorab.* 1. khóynané; *Rag.* borov; *Ross.* сосновый, Fichten-; Sosnowe drzewa. *Kluk. Zw.* 2, 273. Sosnowy las, ob. Bor. Sosnowa żywica, ob. Smoła. SOSNOWY, a, e, od sosu, sałszowy, Saute; *Ross.* соевый. Sosowe naczynie. SOSYERKA, i, ż., der Saucenapf; *Ross.* соусникъ; (*Vind.* fofir = solnica; *Rag.* so-sjēr = solnica). SOSZKA, ob. Socha. *SOTMAS, a, m., n. p. Dawne miano (jego) przytaje, poźniejszym zaś czasem Zwali go szydercy Sotmasem. *Zab.* 8, 94. *Treb.* *SOTNIA, *SOTNIK, ob. Setnia, Setnik. SOWA, y, ż., SOWKA, i, ż., dem.; (*Boh.* et *Slov.* sowa;

Sorab. 1. szowa; *Sorab.* 2. szowa, (szowka grosz, pieniądz); *Carn.* sóva, (sove = wrózek, soveti *auditari*, tentare, sonare, cf. zwać, zowie, odezwać), zhofink, zhük, hitap; *Vind.* fova, soviza, zük, (soviza = ptak wabiący, wab', fovjak, velika, grosna fova = sowa leżna); *Croat.* szòva, ehük; *Dal.* jéy; *Slav.* ehük; *Bosn.* sova, sejoja, kalus, kalaus, sgeglna, kukaviča (cf. kukawka), kukavika; *Rag.* sova, sejoja, kukuvikka, chjük, (sova, so-vka, sojka, svraaka *pica glandaria*); *Ross.* сова, плюкъ, канюкъ; *Ecc.* ношникъ, ношница, несъстать [*pellicanus* 2]; cf. *Hebr.* שׁוֹן zabua, noctua; cf. *Ital.* civattia, zuitta, coccoveggia; *Gall.* chouete); 1) strix ulula, die Eule, Rahtenle, ptak wielkości kury, gnieździ się w starych domach. *Zool.* 279. Sówką nazywam tego ptaka, którego pospolicie sową nazywamy, dla różnicy od owej wielkiej sowy leśnej, puhaczem zwanój, Bergcule, Yuhay, Huhay. *Kluk. Zw.* 2, 228, (ob. Łężna sowa). Ptaka wesolego nie widać, prócz puhacza i głosu smutnego leżnej sowy. *Bardz. Luk.* 2, 29. *Kchow. Wied.* 25. Chrapliwe sowy. *Hul. Ow.* 79. Sowy hueza. *Gaw. Siel.* 569, (*Croat.* chuk ebuvika). Krzyczy głośno sowečka. *Banial. A 2 b.* daš Kūšfen. Sowa, gdzie śpiewa, tam źle się dzieje. *Petr. Hor.* 2, H 4. Unglücksvogel, Ledtenvogel. Sowa na dachu kwili, komuś umrze po chwili; sowka woła: pójdź! *Cn. Ad.* 1075. — *Transl. ad homines*: Zadać na co sowe = ton spuścić, smutnie się odezwać; den Ton sinfen lassen, traurig antworten. Zadeli na to sowę posłowie. *Pot. Syl.* 248. Słyszac to, zwiesił nosa i niedarmo zadał sowę. *Pot. Arg.* 266. — Sowa dnia nie lubi, sowa śleporodna. *Kulig. Her.* 94. Chroni się, jak sowa światła. *Biel. Kr.* 450. Orłowi południe, noc sowie przystoi. *Mon.* 69. 590. (każdemu swoje). *Slov.* I sowa na słońce hledi; i sowa na słońce patrzy, (cf. gada jak ślepy o kolorach). Sówka słoźna światłości. *Past. Vid.* 151. Marszczy się, wzrok nurzy, jak sowa. *Zab.* 9, 560. *Ejssym.*, (cf. sęp, posepny, ponury). Jak wróble na sówkę, na mię biją; wszyscy na mię jada, kraczą. *Cn. Ad.* 1269. Za swym szedł zdaniem, jako ptak na sówkę, Niemasz też dziwu, że wpadł w samolówkę. *Pot. Syl.* 421. Sowy z sokołem w jeden rząd nie włożysz. *Wad. Dan.* 27. Po głosie cię każdy pozna, żeś sowa, choć się za sokoła udajesz. *Pim. Kam.* 557. Nie urodzi sowa sokoła. *Rys. Ad.* 45; (*Slov.* sowa nē wisedi sokoła; ojca złego zły syn). To jest doświadczona, iż nie urodzi sowa sokoła, sikora słowika, jastrząb' gołębia. *Żarn. Post.* 2, 276 b; *Slov.* sokoł skrz sowu wisedeni, ingratus filius. Kiedy sowa jastrzębicje, wyżej lata niż sokoł. *Fredr. Ad.* 55: nie widzi słońca, ale oślep lata i bardziej niż sam jastrząb' odyma się: tak szczęśliwi wnet spysznieją. *Lub. Roz.* 57. (pan z nędznika ciężki; *Croat.* Chuvay od nosa ostroga, Jos bolj od musa chasztogaj; Goszpon od pluga, ostraje kuga; *asperius nihil est humili, cum surgit in altum*). *Pot. Arg.* 596. Sowa choćby pod niebiosą latała, sokołem nigdy nie będzie. *Cn. Ad.* 1074. Sowa nie odrodzi się w sokoła. *Fredr. Ad.* 52: (*naturam furca expellas*). Z pustej stodoły rady leca sowy. *Fredr. Ad.* 22, (cf. pustki w głowie). Pokaż przed światem, że nie sowy płodzisz w głowie. *Teat.* 16, b, 46. (żeś

głowa nie dla kształtu). — 2) Sówki, zanoconie, motyle, głowy mają sowom podobne, *noctuae. kluk. Zw. 4, 98. eine Art Schmetterlinge, Nachtvogel, Eulen.* — 3) Sowka, tajemny odciek czyli dziura, którą w dymaree w piecu robią, w tę dziurę wpyła żelazo i napełnia ją. *Os. Zel. 85. ein verbergneß Abflußloch im Schmelzofen.* SOWI, ia, ie, od sowy, *Eulen*; *Boh. sowj*; *Ross. совиный*. Rodzaj sowi należy do rzędu jastrzębiego. *Zool. 278.* — *Russ. Z sowieho linzda, choł sokoł wyletit, soroki na joho skrehotaty budut. Cn. Ad. 4141.* (zarzut z urodzenia). Nos ma mopsowaty, oczy sowie. *Teat. 18. b, 18.* (małe, ciemne). Sowie oczy, ślepe, zmurzone, blinde Augen. Sowie oczy rodziców w dzieciach. *Pol. Arg. 485.* Sowim dniem wszystko robił; *lucē nihil gestum. Zabr. Ow. 517.* (w nocy, ukradkiem). Chce on sokoły zalecieć, ale podobno rychlej pójdziemy sowiego. *Rej. Wiz. 90.* (cf. psiego). — §. *Botan.* Sowie strzała, ziele, Różyczki panny Marii, Krownik, Płowogłów, *poterium sanguifolba*, gatunek Żylica, dobra pasza dla bydła. *kluk. Dyko. 2, 228.* eine Art Beckertume, Pimpinelle. Sowie zółb, sowi groch, *Jaba silvestris. Sienn. Wykl., Waldbohnen.* SOWIEC *neutr. niedok., osowiec dok.,* jak sowa pomurym, ociągającym się stać, (cf. sep, posępny; *oppos. jastrzab', jastrzębiec'*); nie eine Gaste traurig sein, die Hülfe hängen lassen, fasser und matt da sitzen. Ptaki, gdy cierpią jakąś dolegliwość, zaraz sowieją. *Haur. Sk. 274.* Gołębia, gdy sowieją, na deszcz. *Haur. Sk. 105.*

*SOWERSZENNY, a, e; *Ross. совершенный*; doskonały, dokładny, vollkommen, (cf. wierzeł). Liturgia święta sowerszenna albo dosł onafła. *Pim. Kam. 222, ib. 76, ib. 85.*

*SOWIETNIK, a, m.; *Ross. советник, f. советница*; radca, konsyliarz; der Rath, Rathmann, Conseiller; (*Ross. советники radzie, советоватеельство radziecstwo; Eccl. советоватеельство ratusz; Carn. posvjatuvavz, svjetuvavz*; konsyliarz, svjetujem = radzę, svjetuvalishe = ratusz; *Vind. fvitnik, polvituvavz, fvitni gospud = radny, fvit, fvituvanje = rada, savetnik = patron, fvitna lišha, fvituvalishe, fvietuvalhe = ratusz; Creat. včehnik, szvétnik = konsyliarz szvetujena = radzę się; Dol. vichnik = radca; Bosn. vjechnik = radca, odvítik = patron, svitovati, svjetovati = radzić; Slav. vichnik = radca, odvítik = patron; Rag. vjechnik, svjetnik = radca, odvjetnik = patron, vjechjatti, svjettovati, posvj-ttovati = radzić, vjechje, vjechniza = ratusz, svjet consilium, (ob. Wiece). Święty ten konsultorem albo sowietnikiem zakonu umarł. *Steb. pr.**

SOWITY, a, e, SOWICHE, SOWITO, w SOWIT *adverb.*; *Ross. cyrybny, cyrybo* (jak *Pol. sowity*, od winąć, wieć, tak *Ross.* od ginać, ginać, gibać); podwójny, we dwoje; doppelt, zwiejacj. Olejek ten ma być tylko chustą sowitą nakryty. *Syr. 800.* Chusteczkę trzy- i czworosowitą maczać. *Syr. 1291.* — §. Tyle dwoje, drugie tyle wynoszący; noch einmal so viel, doppelt, zwiejacj. *Duplus*, dwójki, sowity. *Mącz.* Od beczki miodu po groszy 42, od miodów starych sowito po gr. 24. *Vol. Leg. 5, 396.* Zowiecie abo we dwojnasób, tyle dwoje. *Sekl. Moth. 25.* Oddajcie jemu, a sowiecie we dwójnasób oddajcie; w kubku, w którym on wam mieszał, odmieszajcie jemu dwo-

jako. 1 *Leop. Apoc. 18, 6.* W sowit kawy wyspałam, jak zwyczajnie. *Teat. 19, 65.* Kto się w błędnej wierze urodził i w niej trwa, ten tylko jest prostym synem piekła; ale kto urodzony w prawdzie do niedowiarstwa się przenosi, sowito będzie synem piekła. *Birk. Exorb. D 4 b.* — Kociel aptekarski ukropu wrzacego, my sowitym naczyniem zowiemy. *Syr. 829.* — §. Sowity, okwity, hojny; reichlich, überflüssig. Dobrodziejstwo sowiecie oddawaj. *Cn. Ad. 180.* Owa ani olaczysz, jako to bóg sowito zawetuje. *Rej. Zw. 27.* SOWITOŚĆ, ści, z, dwójnasobność, hojność; Reichlichkeit, Verdoppelung der Entgeltung. Obaczyła. Ze się jej z sowitością pszenica wróciła. *Prot. Jan. 19.* Widzisz, jak się jałmużna wraca z sowitością! *ib.* — §. Prowizya, die Interessen vom Capital, die Zinsen. Zapis na zapłatę sumy iszczyn, sowitości, szkód, nakładów. *Stot. Lit. 265.* Powinni potomkowie iszczyn i z sowitością zapłacić. *ib. 266.* Jeśliby dłużnik przed rokiem w liście opisanym zmarł, tedy potomki więcej nie mają płacić jedno iszczyn jemu pożyczarza, a sowitości, win, ani nakładów nie nie mają płacić. *ib. 266.*

SOWIŹRZAŁ, a, m., wietrznik, postrzelony; *Boh. sowj* zreadło, śibal, kopa, šasek; (cf. źrzec = widzieć), ein Eulenpiegel. Ten sowiźrzał dom cały przewrócić gotowy. *Nieme. P. P. 4.* SOWIŹRZAŁSKI, a, ie, SOWIŹRZAŁOWY, a, e, wietrzny, niestateczny, culenpieglerisch. Gach z mima sowiźrzała. *Zab. 9, 109.* *Zab. 109.* Sowiźrzałowe żarty śmierdza. *Dwor. A 1.* SOWKA, ob. Sowa.

*SOWOKUPLENIE, ia, n.; *Ross. совкупление*; połączenie, społeczenie; die Verbindung, Vereinigung. Rodzenie się potomstwa z sowokuplenia się męża i żony. *Sak. Dusz. 116, ob. Sjół, współ.*

SOZKA, Soszka, ob. Socha.

S P.

SPAĆ, spał, spi, śpieć *med. niedok.,* Sypiać *frequ.*; (*Boh. spati, spjm, halam; Slov. spať, spjm; Sorab. 1. spač, spu, spju, spju; (spaně, zkrone skronie); Sorab. 2. spaseh; Carn. spāti, spjm; Vind. spāti, spāl, spim, spajati; Croat. zpat, zpati, zpal, zpim, szpati, szjim; Rag. spatti, spāvati, spjmi; Bosn. spatti, spavati; Slav. spāvati; Ross. спать, емть, снаю; cf. Niederl. slapen; Angl. sleep; cf. Graec. ύπναιω, ύπνος; Lat. sopio; Arab. نائم sopore corruptus est; cf. Hebr. שבת quiet, cf. szabas; sed cf. etiam nostrum sep. sypać); Germ. schlafen, (cf. drzymać). Spanie, das Schlafen, der Schlaf, sen, jest odpoczynkiem natury naszej. *Haur. Sk. 399.* Chłopi w grochowiach śpią po pracy głęboko. *Zab. 12, 278.* *Tręb. (Slov. Keč spi, ani chleba ně pitá; bonus est dum dormit).* Snem związany, Śpi jak zaręczany. *Groch. W. 355; jak zarzniety. Pol. Jaw. 2, 59.* Śpią tego, jakby ich porzezał; nie dowołasz się nikogo. *Cn. Ad. 1078.* Kto na poły śpi, różne mu się snują widziadła; a niekiedy we śnie samym śni się mu, że śpi. *Pilch. Sen. list. 410.* Gdy się spać kładę na łożę, bezpiecznie odpoczywam. *Ryb. Ps. 4.* Kto snąc w nocy spać nie może, kup' sobie dłużnika łożę. *Col. Wym. 195.* Jakże mi się*

masz, spałżeś dobrze w noey? *Teat.* 22, 68. Dobrze mu się na tym łożu spało. *Buda. Apophl.* 83. Nigdy wcześniej spać nie idzie. *Teat.* 35. b, 2. Idź spać, powiadam temu, który poziewa. *Teat.* 20, 93. Spać długo gospodarzowi sromota, i helmanowi. *Cn. Ad.* 1075. (nie do spać trzeba, dla chleba). Spanie jest nierobotnych marne kochanie. *Cn. Ad.* 1077. (spanie, ujma żywota). Spiaćcy umarłemu podobny. *ib.* (sen obraz śmierci). Spaniem głodu pozbyć. *Cn. Ad.* 1078. (sen łaknienia lekarstwo). O siedmiu braci, których spiacyni zowią, historia. *Sk. Żyw.* 2, 67. die Siebenſchläfer. *Pam. Warsz.* 10, 1, 111. Spać po obiedzie, rzadko się powiedzie. *Cn. Ad.* 1076. Tam śpij, gdzie się upijesz. *Rys. Ad.* 12. Mielży myrtami, przy Idejskim dole Wdzięczny sen spało nadobne pachole. *Zimr. Roz.* 133. Wiedział na szrodek okrętu, i spał snem ciężkim i *Leop Jun.* 1, 5. (ciężko spać). Spać się chceć *Ross.* спаться. спать. Czego bardzo pragniemy, o tym i śpiąc myślimy. *Cn. Ad.* 375. (co kto miłuje, to i we śnie czuje). Chodzenie spiac, choroba lunatyków *Krup.* 3, 643. Czujny, śpi nie spiac. *Cn. Ad.* 156. Nie każdy śpi, co chrapi. *Teat.* 29. c, 21. A on śpi; nie śpi! tylko chrapi. Czy śpią, serce do niezynku kwapi: Tak frant śpi, jak kot, kiedy się uciszy, Śpi kot, spróbujcież w ten czas biegnąć myszy! *Bratk. G* 3 b. (licha nie budzić, kiedy licha śpi). Spiaćcy, który śpi, przez sen, śpiąc; (*Croat.* snen; *Bosn.* sanan, sneechi, ü son, ü sni). Spiacęgo lwa budzić. *Teat.* 53. d, 39. Nie budź psa spiacęgo, nie drażnij: *Slov.* ne zburzaj psa, keď spi. — *Alter:* Spiaccy, drzymliwy, senliwy, ospały, śniący. — *§.* Noc ta mało spania wszystkim była. *Tward. W. D.* 2, 157; (*observes particip. pass.*). Dni i noce prowadził niespane. *P. Kaban. Jer.* 325. ungeschlafen, bezsenne, śpiąc. W ciężkim płaczu strawił noc niespana. *Pap. Ryb.* 27. Zawrzyj sam oczynki małe, Często czujne, rzadko spałe. *Groch. W.* 566. (*observes participium* = które rzadko spały. — Niespanie = bezsen, bezsenność; daß nichtſchlafen, die Schlaflosigkeit. Niespanie jest rzecz ciężka i ekliwa. *Haur. Sk.* 390. Wspominałem cię na pościeli mojej, czasu niespania rozmyślałem o tobie. *Budn. Ps.* 63, 6. W niespaniu był bardzo cierpliwy, tak iż czasem od zachodu słońca aż do wschodu w modlitwy się nie ruszył. *Sk. Żyw.* 2, 41 — *§.* *Inactuose:* Spać, nieczynnym być, nie dbać: śpiąc, untätig, mifejert sein. Nie spaćby tu trzeba; pilności, czujności potrzeba. *Cn. Ad.* 619. Na wszystkie te pobudki, lepiej niż on Endymion spał. *Warg. Wal.* 112. Nie frasuj się o to, śpij na to dobrze. *Cn. Ad.* 394. *Dudz.* 63; *de hoc quietus esto.* *Marz.* Pan na to z daleka przez palce patrzy, a prawie śpi. *Rej. Post. M m* 2. Śpij na oboje ucho bezpiecznie. *P. Kaban. Orł.* 1, 49. Zrobię ja to, a ty sobie tym czasem śpij na obie uszy. *Teat.* 42 d, B. Wolny od bogactw śpię na uszy obie, Oddawszy wiatrom smutki i kłopoty. *Anakr.* 79. Tym czasem nie spał Jugurta, wszędy obiegał, zachęcał, utarczke wznawiał. *Pileh. Sall.* 207. (nie próżnował). Obawiam się, by nasza waleczność, od nieprzyjaciela walna, do swego się spania znowu nie wróciła. *Warg. Wal.* 252. (letarg, spiaczka). — Boska

sprawiedliwość nad złoczyńcą onym nie spała. *Sk. Żyw.* 2, 279. (nie minęła go, nie chybiła). — *§.* Spać z kobietą, przespac się z nią, leżeć z nią, mieć do czynienia z nią; eine beſchlafen, mit ihr ſchlafen. Któryby spał z macochą swoją, śmiercią umrze. 3 *Leop. Levit.* 20, 11. (któryby obywatel z macochą swoją. i *Leop.*). — *§.* Spać w grobie, leżeć w grobie, odpoczywać, umarłym być; im Grabe ſchlafen, ruhen. Ci niegdys sławni w dziełach i ozdobia Śpią teraz w grobie. *Kras. Oss. F* 4.

Pochodz. spiaczka, śpić; dospać, dosypiać, naspać, nasypiać się, ospały, pierwospny, przespac, przesyypać, rozespac się, rozespany, uspić, usypiać; sypialny, sypialnia; wyspac się, wysypiać, zaspac, zasypiać, — cf. snąć sub vocabulo Sen.

SPACER, u, m., (z *Lat.* spatari); przechadzka, daś Spatzierengehen, der Spaziergang; *Carn.* sprehod; *Vind.* pohaja, prehoja, sprehod; *Croat.* setanye; *Rag.* scētigna, prošćeta; *Bosn.* prosectanje, setgna; *Ross.* прогулка. Pani poszła na spacer. *Teat.* 23. b, 5. — *Fig.* Sumnienie trzeba posłać na spacer, a ja się tylko z odwagą zostanę. *Teat.* 22, 45. (wyprawić, odłożyć, oddalić). I u najlepszej kobietki idzie czasem na spacer cnotka. *Teat.* 29. c, 4. (pryśnić). — *§.* Spacer, miejsce spaceru, miejsce przechadzki, ob. Spas; der Ort zum Spazierengehen, der Spaziergang; *Carn.* vojdshe; *Vind.* pohajalish, prehajalish, hodiſhe, voidish, hadalish, obhodish; *Croat.* setalish, pressetno meszto; *Rag.* scētatis, scētizza, scētalo, proscētizza; *Bosn.* prosectniča, mjesto od scetgna; *Ross.* гулянье. Po spacerach jeździć. *Teat.* 27, 97. po miejscach przechadzki, Spazierörter. SPACEROWAĆ cz. *intransit.* niedok., pospacerować *dk.*, przechodzić się na przechadzkę, spazierun, spatzieren gehen; *Sarab.* 2. schpazirowasch; *Carn.* sprehajam; *Vind.* spanzirat, prangat, prehajat, se pohajati, se sprehajati, prevetruvatish (ob. Przewietrzyć się), shpranzirati; *Croat.* pressechujemsze, shetatisze, shechem, korazhiti, (cf kroczyc); *Dal.* setati; *Hung.* setalni; *Bosn.* setati, prosectatis; *Slov.* shetatis; *Ross.* гулять. Spacerujący, spacerownik; *Vind.* pohajavez, prangavez; *Croat.* setavez; *Bosn.* scetgnik, koji seta. f scetalica; *Rag.* scetalaz, f scetaliza, der Spaziergänger. SPACEROWY, a, e, od spaceru, Spazier; *Ross.* гуляющий. Spacerowy ogród. *Teat.* 43. b, 4. do przechadzki służący, ein Spatziergarten.

SPACHAĆ, ob. Pachac.

SPACHAĆ co, poezuć jak piesz węchem. *Cn. Th.* 1059; *Croat.* pridihavam, pridelnulszem, etwas spuren, wittern, durch den Geruch erfahren, *propr. et transl.*; zwęszyć. SPACHAĆ się z kim, spiknąć się, stowarzyszyć się, popachać się; sich mit einem verbinden, verbrütern. Spachawszy się z ludźmi swojej faryny. *Pot. Syl.* 164. Już buntownik z podobnymi sobie spachał się. *Pot. Arg.* 546. Mógł się staruch z babą sobie równą spachać. *Pot. Syl.* 8. — *§.* Spachać się od kogo = zarazić się, sich von einem anstecken. W Krakowie posłów Husyckich nie chcieli mieć duchowni, aby nasi od nich się nie spachali. *Biel.* 278. Racki język, Serbski, Charwacki, Bułgarski, już maja

coś pogańskiego, bo się od Turków spachali. *Corn. Dw.* 50.

*SPACHACZ, a, m., w spak idący, cofający się, ein Rückgängiger. *Tergiversator*, spachacz, który nie chce zostać. *Mącz.* *SPACHNAĆ *med. jedntl., tergiversari*, wspak iść; *Ross.* спятить, rückwärts gehen, zurück gehen; trwożyć sobą, opierać się. *Mącz.* — *Tergiversatio*, opieranie, spachnienie, podanie tyłu. *Mącz.*

SPACYUM w jakim piśmie, próżno zestawione. *Teat.* 21. b, 76. ob. Okienko. — § Spacyum u zecera, którym przekłada słowa i wiersze. *Magier. Mskr.*, das Spatium im Schriftfaßen. — SPACZKOWAĆ, ob. Szpaczkować.

SPACZNY, a, e, paczący się, krzywiący się; sich frummen werfend, wie ein Bret von der Sonne, frummen werdend; (*Boh.* zpatečný wspanny, zpateczność, zpátek wspanność; *Vind.* spazlnost = przeskoda). Nie chowali umowy, jak ich ojcowie, obrócili się w łuk spaczny. 1 *Leop. Ps.* 77, 57. (jak łuk omylny. *Bibl. Gd.*, wie ein loser Bogen. Gut b., niedobrze nateżony). SPACZYĆ się *rec. dok.*, Spaczać się *niedok.*, paczyć się, wspak się wracać; (*Etym.* pak, opak); sich werfen wie ein Bret von der Sonne, sich frummen, zurück treten; *Ross.* бухнуть, разбухнуть (cf. buchnać), перекоробить, раскоробить. (*Boh.* zpěčiti se, zpěčovati se przeciwie się, zpáćm, zpáćm na wspak obrać; *Carn.* spazhiti, spazhem = psuć; *Vind.* spazhiti id; *Croat.* zpachiti, zpachujem scandalizare, seducere; zpáchnik, zpachitel seductor, zpachka scandalum). Tak wielka w tej rzęce liczba ludzi i koni została, aż się woda w niej spaczyła i hamowała. *Biel.* 474. Wody, które na dole są, zbieżą i opadną, a które z wierzchu cieką, w jednej kupie się spacza. 1 *Leop. Joz.* 5, 15. — *Fig.* Jesliby spaczyło się serce twoje, tak żebyś nie chciał słuchać boga, zginiesz. 1 *Leop. Deut.* 50, 17. jesliby się upierało.

*SPAD. SZPAD, u, n; *Ross.* сундъ; pewna miara zbożna, ein gewisses Getreidemaß. Biskup Chełmiński wymówił sobie u Krzyżaków, że 200 włók podatki, to jest z każdej włoki spad pszenicy i żyta każdy rok. *Biel.* 120. W bitwie tej klejnotów a pierścieni nabrali piętnaście spadów. *Biel. Św.* 54. Nabrawszy we Włoszech dziesięć spadów srebra, udał się do Węgier. *Gwagn.* 662.

SPAD, u, m., SPADEK, ZPADEK, dku, m.; *Boh.* spad; *Slov.* pád, *Carn.* pad, padz; *Vind.* dolpad; *Ross.* падъ; spadanie, spadnienie z wyższego miejsca na dół; der Abfall, Herabfall, Herabsturz, Ablauf, Fall. Zostaje w górach, aż do spadku śniegów. *N. Pam.* 14, 189. (póki śnieg nie spadnie). Woda nie ma spadku. *Teat.* 8. b, 44. (ścisku). Oddalenie wierzchu rzeki od linii poziomej w długości danej, spadkiem wód nazywamy. *Hub. Wst.* 75. Rzeki płyną za spadkiem, który dla siebie znajdują. *Kluk. Kop.* 1, 100. Wysoki spadek, gdy grobla znacznie podniesiona, i woda z znacznej wysokości na koło płynie. *Os. Żel.* 88. Spad wody przykry, wysoki, cf. prog, katarakta, kaskada, der Wasserfall; *Carn.* sláp; *Ross.* надувъ. Spady wód mniejsze *Ross.* переборы. Ościelali wierzchy domów słomą z taką pechyłością, iż przy wy-

godnym dżdżów spadzie, przebywali zimę bezpiecznie. *Pilch. Sen. list.* 5, 58. przy dobrym ścieku wody deszczowej z dachu, Abfluß. — Spadek wilgotności w cieple, descens, der Abfluß der Feuchtigkeiten im Körper. Bolenie gardła pochodzi też z głównego spadku. *Haur. Sk.* 407. — Spadek tonów, spuszczenie tonu, das Einfallen der Stimme. Pilnie uważny, jakie ewolucye tonów, jakie spadki, formaty i trele robi. *Teot.* 55. b, 65. — Spadek, kadeneya rymowa; *Vind.* befedni spadek, rim, slosluk, befedeslosnost, der Rím. Sposób pisania wierszem nierymym czyli bezskładnym, albo do spadków nieprzywiązanym, nie nowy. *Mon.* 75, 241. Spadki u armaty, stopnie cieżnienia jej ku otworowi; die Abfänge an einer Kanone, wo sie nach einem jeden dünner wird. Obreże pierwszego i drugiego spadku armaty. *Jak. Art.* 158. — *Gramm.* Spadek, przypadek, casus declinationis. *Dudz.*; *Slov.* pad; *Carn.* prigba; *Vind.* progyb, ishod; *Rag.* narajena; *Ross.* падежь. ob. Przypadek gramatyczny. — Spadek, upadek, utrata, zguba; Fall, Verlust, Untergang. Pokaże wielkie utraty i spadki, które on na wojnach popadł. *Orzech. Tur.* 55. Ludzie podobni w spadku do żeńczego Mosa, który sam się do sierpa na zgubę nachylił. *Wud. Dan.* 217. — § Spadek majątności po krewnym, sukcesya, dziedzictwo, puścizna, wzięcie po kim pozostałości: Erbfall, Erbfolge, Erbnahme; *Boh.* napad, napadnost, dědiectw, (napadnyk, dědie dziedzic); *Sorab.* 1. herbnofeż; *Vind.* dieullnost, dieudiznost, dieulbina, dieu, erbflina, dieulhen pergod; *Rag.* basetna; *Ross.* достояние, наследство, наследие. Zbiór wszystkich rzeczy i wszystkich praw zmarłego, nazywa się jego spadkiem, puścizną, a względem dziedzictwa dziedzictwem. *Gal. Cyw.* 2, 146. Jeśli własność nabyta od moich potomków na ich dzieci przyjdzie, tedy ją spadkiem albo własnością przymarłą zowią *Szczerb. Śar.* 485. Spadek po kim brać, dziedziczyć; *Vind.* dodiellhati, podiellhati, doerhati, poerhati, *Ger.* beerben; *Ecl.* пренту (cf. przejać), преемлю, ужичествовати, (cf. użytkować). Po mnichu żaden spadku nie bierze. *Sax. Porz.* 129. Pragnąc spadków po stryju, nie życzył mu żywota. *Otw. Ow.* 267. SPADAĆ, ob. Spaść 1). SPADKOWANIE gramatyczne, ob. Przypadkowanie. SPADKOWY, a, e, od spadku, Abfall 1. Prawo spadkowe = sukcesyjne, Erbfallrecht, Erbrecht; *Ross.* наследственный. Król, iż książęta Mazowieckie żadnego męskiego dziedzica nie odumarli byli, prawem spadkowym albo kadukiem pozostałe majątności sobie przysądzał *Krom.* 657. SPADLISTY, ob. Spadzisty. SPADŁY, SPADNIENIE, ob. Spaść 1). — *SPADOCIRON, u, m., parachute; płachta wielka z sznurami, ochraniająca od szwanku w spadaniu. *Magier. Mskr.*, ein Fallschirm. *SPADOWCHÓD, u, m., sliowstep, influeneya niebieska. *Żebr. Zw.* 170. SPADYMENT, u, m., cień spodny od wysokości u malarza. *Magier. Mskr.*, der Abfall des Schattens im Gemälde. SPADZISTOŚĆ, sci, ż, pochodzistość, pochylność, stoczystość; die Abhängigkeit, Abhängigkeit, der Abhang; *Ross.* сходъ (ob. Schod), откосъ, касогоръ, отлогъ, отлогость, уклонъ (cf. ukłon), взкатъ, скатъ, скатець, крутость (cf. krętość), крути-

zna, покатоеть, понурность, (cf. ponurość). Góry mają większą spadzistość ku zachodowi, niżeli ku wschodowi. *Stas. Buff.* 165. Góra się jakaś z wolna zaczynała, Długa spadzistość wstęp na nią czyniła. *Karp.* 1, 118. SPADZISTY, SPADLISTY, a, e, SPADZISTO adverb., pochodzisty, pochyły, połogi, stoczysty na dół, położysty; abhänfig, abhängig; *Ross.* отлогий, отлогистый, отлогобереный, пологорисный, скатистый, покатый (cf. pekaty), покатыстый, понурный, наклонный. W miejscach spadlistych nawozy nie długo trwać zwykły. *Haur. Sk.* 51. Prosto spadziste góry, skały, przepaściami zowią. *Łesk.* 81. Wiemy, jak dumne Tytanów zawroty Ukrocił Jowisz spadzistemi grotty; *fulmine caduco.* *Hor.* 2, 46. Kniaź, uderzającami, schändernde Blitze. Stroje spadziste i weinane. *Mon.* 70, 155.

SPAJAC, ob. Spoić. w SPAK, ob. Wspak.

SPAŁ, SPALI, ob. Spać, śpi

SPALENIEC, Ńca, m, spalenia godny, *ustulandus.* *Cn. Th.* 1040. der das Feuer verdient hat. — (SPALERA, ob. Szpalera). — SPALIĆ *cz. dok.*, 'Spalać *niedok.*; *Boh.* spáliti; *Slov.* spalugi; *Sorab.* 1. spalicz, zpalim, zpalu; *Sorab.* 2. spalisch; *Vind.* seshgati, sanietiti, seshgati, poshagati; *Slav.* saxeobi, (ob. Zażęgać); *Ross.* спалить, сожечь, сжечь, сожигать, сжигать; *Evel.* пспалю: 1) w perzynę obrócić, ogniem zniszczyć, pałac strawić, verbrennen. Ogień gore tak długo, póki stawa drow; jak skoro spali one, a nie przyłożysz, natychmiast gaśnie. *Slov. Szkl.* 162. Co to u nas lasów spalają ci proście hutnicy dla popiołów, których w lepszym gatunku bez szkody lasów można przysposobić. *Torz. Skł.* 214. Mała iskierka całe miasto spalić może *Kłok. Turk.* 118. Miasto złoczyńca spali; król go ledwo, zbuduje. *Fredr. Ad.* 74, (cf. Herostrat). Krawiec igły szukając, za grosz świecy spalił. *Rys. Ad.* 27. (większy koszt, niż pożytek). — *Ezeck.* Żeby cię jasne pioruny spaliły! *Teat.* 24. e, 60. Niech piorun spali i książki i łacinę! *Teat.* 24. e, 51. Spalić co na proch, na popioł. *Cn. Th.* 1040. 'Skępiec, żeby rdza nie gryzła talarów, przecierał je kawałem sukna zawsze jednym, który za kluczem także chował, myśląc go kiedy na srebro spalić. *Ossol. Str.* 4 (srebro z niego wypalić, zu Silber brennen, daß Silber anß ihm außbrennen). Spalić się powinnabyś ze wstydu. *Teat.* 52. d, 17. (płonąć, opłonąć, cf. raki piec, rumienieć się) — 2. Pistolet na panewce spalwszy, nie wystrzelił. *Kłok. Turk.* 25. pstrzyknąwszy, bramte von der Pfanne ab. — 3. Spalony, rozpalony; verbrannt, entbrannt, erbißt, bißtig. Kapusta, którą leciec zbierają, spaleńsza krew' czyni, niżli ta, którą w ziemi zbierają *Spicz.* 24. — 2) *Transl.* Osieć włazłszy w zboże, tam jak je, tak je, cały zagon spalił, Potym jak świnia, w zbożu się obalił. *Jabl. Es.* 144. skosił, er fraß ein ganzes Kornbeet fast, mätte es fast ab. SPALISKO, a, n.; *Boh.* spalenistě; zgłiszczę, miejsce spalenia czego; die Brandstätte, wo etwas verbrannt worden. Oeta góra śmiercią i spaliskiem Herkulesowym sławna. *Ow. Ow.* 553. SPALNOŚĆ, SPALISTOŚĆ, sci, ż., przymiot tego, co może być spalonym, die Verbrenbarkeit. Stahl przyznawał flogistykowi, że jest przyczyną spa-

lności metalów. *N. Pam.* 1, 15 SPALISTY, SPALNY, a, e, do spalania, verbrennbar; *Ross.* сгораемый.

*SPAŁOŚĆ, sci, ż.; ospałość, śpiączka; die Schlaftrigkeit, Schlafjudt. Kolyszcie się i cholebcie się, bo wam pan przymieszał ducha spałości. *Leop. Jes.* 29, 10. *SPAŁY, a, e, który spał, lub śpiący; geschlafen, schlafend. Nie spałego smoka snem twardym zmorzyli. *Zebr. Ow.* 167. (czujnego).

SPAMIETAĆ *cz. dok.*, pamięcią objąć, gedenken, inß Gedächtniß fassen, sich merken; (cf. *Bosn.* spametnost = rozsadek). Prawa powinny być jasne, krótkie i do spamiętania łatwe. *Dyar. Grod.* 554. Od niespamiętanych czasów sądzą się trybunały w Piotrkowie i Lublinie. *Koll. List.* 1, 117. od niepamiętanych, seit undenklichen Zeiten.

*SPAMPANATA, y, ż.; *Ital.* spampanata = junakierya, fanfaronada; Aufschneiderci, Prablerci. Ludzie gołni nie mieliby takich spampanat ani pisać ani mówić; (mowa o makaronizmach). *Lub. Roz.* 56. Jeszcze wielu piszących czynią jakieś spampanaty z pism swoich; t. j. nadzieją swoje ramoty takimi peryodami, że ledwie się na papierze ostoja. *Mon.* 75, 203.

*SPANIAŁY, ob. Wspaniały. SPANIE, ob. Spać.

SPANOSZYC, ob. Panoszyć. SPANY, ob. Spać.

1. *SPAR, u, m, sparzenie, upał, die Hitze. Pragnące napoi, na zimnie ogrzeje, na sparze ochłodzi. *W. Post. Mn.* 508.

2. *SPAR, u, m., SPARA, SZPARA, y, ż., przedział między paley obo kopytem, rozpadlina międzypalcowa. (*Elym.* cf. *Germ.* Sparre, sperren; *Angl.* spar; *Svec.* sparra; *Ital.* sbarrare, barrare; *Gall.* barrer); 2. 1) die Spalte zwischen den Jüngern, zwischen den Jēhen, zwischen den Klauen. (*Sorab.* 1. spara pazur). Wódka ta odejmuje smród między sparami u nóg *Spicz.* 99. *Sienn.* 254. *Unguem ostendere atium*, ni' zvez kogo nie mieć, albo jak my mówimy: palec mu przez spary ukazać: naści koeik. *Maz.* (się komu pokazać). Dmuchać w spary = w garść, w palec, in die Jinger hauchen. Ten dziś brat, z kim grosz idzie, Gdy kogo 'ocz poprosisz, pójdiesz wzdł dmac w spary. *Ryb. Geśl. C 5 b* — Przez szpary patrzy, widzi nie widząc, przegląda. *Cn. Ad.* 951. durch die Jinger jēhen, überjēhen; *Carn.* persanāsham; *Vind.* sanesti, pregledat, perpusitil, skus perste gledati, sinehati; *Ros.* поворить, поворетвовать, попоровить, поровить, поровлю, (cf. narowie). Napominam was, abyście na taka niegodziwość przez spary nie patrzali. *Pileh. Sall.* 175. Sprawiedliwość nie patrzy przez szpary. *Past. Fid.* 158. *liyb. Ps.* 164. *Bardz. Trag.* 255. Zawsze Turcy przez szpary patrzyli na nierząd Egiptu. *Kłok. Turk.* 218. A my co na to! czy tylko przez szpary oglądać mamy, a on tak naciera! *P. Kehan. Jer.* 80. *Nar. Hist.* 2, 599. *Biel.* 102. — 2. Spara między klepkami w biecec, w ścienie między deskami, rozpadlina, skałubina, rysa; ein Riß, ein Spalt; *Boh.* spara. Spary, sparunki między ławami, z których jest okret zbudowany, musza być ubita dychtem. *Ow. Ow.* 454. Strzała jego znalazła szparę w kiryście moim, zraniony jestem. *Teat.* 11. b, 41. Waziuchna była spara; *tenuis rimu.* *Zebr. Ow.* 80. Zagon otwarł, i nasienie

w ziemskie kinał spary. *Zebr. Ow.* 57. Kompozyeya ta wysycha bez rysów i szpar. *Tarz.* 64. Rysy w armacie, szpary pochodzące z nienależytęj spoiwości metalu, lub też z przesilenia działa nabojem. *Jak. Art.* 3, 515. Chuda myszka do skrzyni wazką szparką wlaża. *N. Pam.* 20, 255. — 2. *Transl.* Nieprzyjaciel na sparze im zawsze siedzi. *Vol. Leg.* 2, 4084. na karku, dogrzewa im, er fißt ihnen auf dem Nacken. Buntownik już przedrwiwa, i sieje potwarze, Ze król w strachu, że go ma, jakoby na szparze. *Pot. Arg.* 11; (cf. *Lat.* sparum; jak gdyby go już w ręku miał). Przytrzymami, chcą nam umknąć z szparu. *Pot. Arg.* 186. (z klatki). Łaskawym okiem i mową pieszczoną Nadzieje jego na sparze trzymała. *Past. Tid.* 21. na słowie go trzymała, sie hielt ihn mit seiner Hoffnung hin. Iż obyezaje dworskie są jako w sparze, każdy się im więcej przypatruje. *Modrz. Fr.* 47. na widoku są, w oczy biją; den Augen ausgestellt, in die Augen fallend. U ludu płaci język mić na kolowrocie, doueip mić na sparze. *Pot. Arg.* 106. — 2. Spar, [SPAREK, rku, m., dem., drażek, na którym znajduje się ptak wabiący, z niem. Sparre 2]; klatka wabiacza, cf. potrzask, der Lockkäfig. [Uczyń wielki spar na sążeniu albo piętnaście przecz w pole ku ptakowi, zkąd ptak idzie, a tam na tym sparze wielkim mają być trzy ptaszki, chociaż za nogi uwiązane; na sieciach ma być mały sparek, a ptaszek na nim za ogon uwiązany. *Mysl. ptasz. II* 5 — 2]. Ptasznik pierwsze ptaki żywo zachowują i na spary abo waby Je obraca, aby drudzy spadali na znane powaby. *P. Kehan. Orł.* 1, 248. Tak się wykrecił, jak ptaszek z szpary. *Jabl. Tel.* 252. — Fig. Powabnym ich sparem zwabieni, *successu eorum invitati.* *Krom.* 442. — 2. 5) *Hist. natur.* Spary są krystalizowaniem, które podobnym sposobem robią się z ciał wapiennych, jak kryształy kamienne układają się z ciał wskłomienych. *Stas Buff.* 21. 1. SPARAC, ob. Spróc. — (2. SPARAC się, ob. Parac się. SPARCIE, SPARŁ, ob. Zeprzec). SPARNY, a, e, od spary, między sparami palców znajdujący się, (cf. sparzysty), auf dem Spalt, zwischen den Fingern, Zehen, Klauen befindlich. Sparnym rozpadlinom lekarstwo. *Syr.* 1523. Sparnym wrzodom. *ib.* 299.

SPARSZYWIEĆ, SPARSZEĆ, ob. Parszywieć. SPARUNKI, ob. Spara.

SPARZELINA, y, z., miejsce na cieple sparzone, od ognia skażone; *Boh.* spalénina; *Vind.* preshganiza, preshganishe, vshganu sname; *Ross.* okora, (cf. ozoga); eine Brandwunde, Brandverletzung, ein Feuerfahden, Brandfahden. O sparzelinach, gdy się kto ogniem oparzy. *Sienn.* 556. *Sleszk. Ped.* 224. Rozgorzały wosk na swe ciało pnszczała, i sparzeliny i rany one nosiła. *Sk. Żyw.* 2, 75. W rozpalonym obuwiu chodził, bez najmniejszej jednak sparzeliny i oczernienia. *Mon.* 68, 18. Okrutnik kazał mu rozpalone rożenki między rany kłaść, a potym sola dręczyć sparzeliny. *Sk. Żyw.* 2, 10. *Cresc.* 467. *W. Exod.* 21, 24.

*SPARZNAĆ *med. jedntl.*, [odstręczyć się 2], prysnąć, pierzchnąć; Reißaus nehmen, ausreißer, entfliehen. [Pochlebej

się któremu w kołnierz wszyją, Toż gdy sparznie z przyjaźni za lada niesmakiem, Aż z faworyta będzie zabijakiem. *Pot. Wojn. choc.* 525 — 2]. Jeśli tych to buntowników weźmiemy, sparznie najpotrzebniejszy, i tak sploszyny-ptaki. *Pot. Arg.* 184. Już do jednania z królem szli; lecz gdy się inaczey wszystkiego dowiedzieli, sparzli predko. *Biel.* 661. Gdyby się był z tą wiadomością otworzył hetman, sparztałby był naród Moskiewski, a inszego za pana byłiby wzięli. *Żołk. Mskr.* 72. *Krom.* 440. Zaraz od zawziętku zparzneli, destiterunt. *Krom.* 754. Coć cię ten kontempt w żywe serce zarztał, Wzdys się kochać nie przestał, z miłości-s nie sparztał Przez to swej Argienidzie. *Pot. Arg.* 851.

SPARTY, ob. Zeprzec.

SPARZYĆ, ob. Parzyć 1. et 2.

SPARZYSTY, a, e, — o *adv.*, spary mający, *mu'tifidus e. gr. pes. Ca. Th.* 1040. gespalten, Spalten habend, gefingert.

SPAS, 'ISPAS, i, z., 'ISPASZ, y, z., spazienie, szkoda w zbożu, w łacie; (*Croat.* pászische ager compensuus), der Schaden im Getreide durch Abbüttung, Viehschaden, Weideschaden, (cf. spaśnie). Kto by jadąc drogą zboże komu wypastwił i wydeptał kołniami, a za ispasz pograbieć się nie dał, takowy będzie winien szkody, eo ludzie stronni na ispaszy oszaczują płacić. *Stat. Lit.* 108. Z kawalka roli wyciska sasiada, i o najmniejsza ispasz pozwami oklada. *Hor. Sat.* 109. — 2. Kąkol świntom w żyr podali, i n.łoto na też spaś pusćili. *Smotr. Apol.* 47. na tę karń, Jutter, Jütterung. — 2. Zabićcie nieprzyjacielom od spasi, przedsięwzięcie ich wytrącić; *conatus adversariorum infringere. Macz.* dem. Zolide den Rauf ablanen, einen Raufen vorbeugen, (cf. pomylić szyki). *Eludere alicujus machinationem;* wyrozumieć czyje kuszenie, zabićcie mu od spasi, bywa mówiono. *Macz.* Zaskoczono mu od spasi. *Rys. Ad.* 77. *Jabl. Buk. J.* 5 b. Na babę dawno czarny rycerz godzi, Jeno że mu pop (w szlachach) od spasi zachodzi. *J. Kehan. Dz.* 93. Patrz, jak ta ewangeliia wszystkim obłudnym chrześcianom od spasi zabiega, a prawie im usta zawięzuje. *W. Pest. W.* 2, 505.

*SPAS, u, m., spacer, miejsce przechadzki, der Spaziergang. Ganki tam w okolo bluszczem posnowane, Umbry czynią w południe i spasy koeliane Mile się przechodzącym. *Tward. Pasq.* 4. Ujrzała go po spasiu wieczornym się przechodzącego. *ib.* 92. W gaju tym przechodzonego spasu sobie zażywa. *ib.* 118.

1. SPASĆ, spadł, f. spadnie *mel. jedntl.*, Spadać *niedok.*, Spadywać *frequ.*; *Boh.* spadnauti, spadati; *Sorab.* 1. spadnec, zpadam, padnu dehle; *Carn.* zepâm, (*Carn.* spasem, pasti *comprehendere*, uchwycić); *Vind.* dolpasti, dolpadati, odpasti; *Croat.* izpadam, izpaszti; *Ross.* снасть, снадять; *Ecc.* испасти, иснадти, ипаднуги, дозой угасть; spadać z czego, spada *rel potius* zpada eo zkąd na co, n. p. na dół; herab fallen, herunter fallen, wo hin fallen. Kto spada z wysoka, natracca boka *Cn. Ad.* 404. (bezpieczniej dołem). Jabłka dojrzafie same spadują. *Budn. Cyc.* 55. Obrona, gdy deszcz gwałtem spadywa. *Otw. Wirg.* 411. Wealesmy się ciebie nie spodziewali;

prawdziwie, jakby z obłoku nam spadł. *Teat.* 2. c, 40. Czy z deszczem spadł? *ib.* 24, 10. *Czart.* Witajże nasz enotliwy Miłoszu! dla boga a zkadżeście tu spadli? *Zimor. Siel.* 154. (zkadżeście się wzieni tak niespodzianie?). Machaut przedko od Sułtana spadnie dniem i nocą, żeby wezry nie odkładał i wskok rzeczy docierał. *Tward. Wz.* 270. przybiegł, kam herbey geeilt. Jak deszcz spadać mi będa dukaty, we wszystko opływając, będa bogaty. *Teat.* 54. b, 11. es wird mir Dufaten regnen. Oglądając się muszę zawsze, jeśli zkad kij albo batog nie spada na plecy. *Teat.* 29, 51. Echlüge regnen. Ma długa siwa broda, aż po pas spadająca. *Teat.* 28. b, 65. na dół wisząca, herabhängend. Komuby włosy z głowy lazły i spadywały, lekarstwo. *Syr.* 1048. wypadawały, wyłaziły, die Haare fallen aus. — §. Spadać, upadać, umniejszać się; fallen, abnehmen, in Abnahme geraten. Jakaż to będzie cena, do której czerwone złote spadną? *Pam.* 84, 195: (oppos. w górę iść, płacić). Spaść z tonu. *Xiadz.* 25. Spadło mu z grzanki; omyła go nadzieja, tańszy teraz. *Cn. Ad.* 1077. spościł, er hat den Ton herabgestimmt. I najlepsza komedia, skoro się nie podoba damom, musi spaść z teatru. *Teat.* 54. b, B 11. — Spaść, chudnąć, *Ross.* перепачаться; *Eecl.* nichtet, nichten, abfallen, mager werden. Rozgniewał się Kain bardo, i spadła twarz jego. 1 *Leop. Genes.* 4, 5 (i spadł na obliczu swoim. *W. Genes.* 4, 5). Spaść z sił, z nóg, siły, władzę stracić, an Kräfte abnehmen. Ze z nóg spadł, że sobą nie władnie Z naglęj ucieczki, na ziemi się kładnie. *Leszcz. H. S.* 186. — §. W hucie: im Hüttenwejen. Gdy kiedyś piec wielki mniejszą wagę wydaje surowcu, kuzniacy mówią, spadł piec. *Os. Rud.* 109. *Os. Zel.* 84. der Hohenen ist gefallen, wann er weniger Hohenen lieft als gewöhnlich. — §. *Mathem.* Funkeya spadająca, descendens. w której się potęgi ilości nieznaniej postępując zniżają. *Sniad.* 1, 292. — §. Spadać na kogo = przychodzić na kogo, napadać na kogo, trafić nań; auf einen fallen, auf einen kommen, auf ihn treffen. Bodaj krew' jego na moje głowę spadła, jeżeli... *Stas. Num.* 2, 27. Oto jest zbrodzień, córka twoja niewinna, niechaj na mnie tylko gniew twój spadnie. *Teat.* 50. c, 98. Gwałtowna jakaś nieszczęśliwość spadła, i mniej przeczorne umysły ludzkie opanowała. *Siem. Cyc.* 510. Spada na kogo majętność, spadkiem mu się dostaje, die Erbhaft fällt einem zu. Na niego cały ten majątek spadnie. *Teat.* 18. b, 56. Dzielnica takiego spadywa na Rzplta. *Stat. Lit.* 7. — §. *Rec.* Spadać się = rozpadać się, pękać się, padać się: *Bosn.* prosistise, propasti; *Ross.* переколотся, перелопаться, полопаться; *Eecl.* просядаюся, zerfallen, zerbersten, zertrünnen. Zasłona kościelna od wierzchu aż ku dołowi spada się na dwoje. *Groch. W.* 215. Gdy się komu miecz skrzywi, woli go o ścianę zawadziwszy łamać, a napraszczać, a choćby się i złamał, woli na ten czas szkodę mieć, niżliby mu się czasu potrzeby spadać miał. *Rej. Zw.* 76 b. Świat, niebo i ziemia wszystko się spadać i odmieniać musi. *Rej. Ap.* 42. Trudna rzecz mieć cię mądrym, choćbyś się chciał spadać, Lecz głupim mógłbyś nie być, gdybyś

nie chciał gadać. *Kehow. Fr.* 56. Serce się spada od żalu. *Gorn. Dw.* 279, (cf. kraje się). Lekarstwem tym spadały język u dzieci gdy namażesz, ulęczy. *Spirz.* 25. popekały, zerborsten.

2. SPAŚĆ, spaść, f. spasio, spase cz. *dok.* Spasać *niedok.*; *Boh.* spasti; *Vind.* dolpopasti; *Ross.* притравить; (*distng.* enacni, enacaty zbawić, wybawić: n. p. Spasy hospody! *Stryjk. Gon.* X. (zbaw' panie!); — wypaść łake, zboże. *Cn. Th.* 1040, abweiden, abhüten. — *Transl.* W kagańcu olej światło karmi; a jeśli wszystkie oliwę płomień spasio, zaraz gaśnie. *Birk. Chodk.* 25. (strawi, verzehren). — *Rec.* Spasł się, wypasł się, er hat sich dief getroffen. Tak zażywał paszy bojnie, że się spasł i styl. *Jabl. Ez.* 159.

*SPASICIEL, a, m., który spasio, przyczyna spasionia lub spasio, spasio; der Abweider, Abhüter, Urheber des Weidejähens. Imieniem tylko byli pasterzmi, lecz rzeczą samą, depastores, spasicielmi; potym już rzeczą samą pasterzmi porządnyimi stali się. *Zygr. Ep.* 55.

SPASKIE wody, od miasta Spa, w biskupstwie Leodyjskim, *Krup.* 5, 211. *Dyke. Geogr.* 5, 67. Spaer Wasser von der Stadt Spa.

SPASŁY, a, e, SPASŁE *adv.* wypasły, tuczny; fett, gemästet. Koń spasio, i wieprz karmny. *Zab.* 15, 411. Miliony nierządu naszego strawić się nie mogły, a kilku-nastu jak najspasłej się onym powytuczalo. *Gaz. Nar.* 1, 307. SPASNY, a, e, *active* paszę dający, obfity w paszę, paszący; weidend, fruchtbar an Weiden. Spasny Epir. *Otw. Ow.* 515. — §. *Passiv.* Bóg Nabuchodonozora straciwszy, zmienił w sianem spasio marekę. *Kehow. Wied.* 50. sianem się żywiaca, siano jedząca, heufressend. SPASNE, ego, n., *Subst.*, zapłata od spasionia, od paszy; Weidegeld, Fütterungsgeld. Spasnego od wołu czyli konia od ludzi kupczących, gdzie będą popasali, grosz jeden. *Vol. Leg.* 7, 161. et 55.

SPASZOWAĆ, *ob.* Paszować. SPATELA, *ob.* Szpatela.

SPATRZYĆ *cz. dok.* Spatrzeć *niedok.*, patrzeć, obaczyć, oglądać; sehen, jhauen. Idźcie a spatrzajcie. *W.* 4 *Reg.* 7, 14. Nie wiem, jeśli tak wiele mam? spatrze! *Glicz. Wych.* J 1. Wędę z robaczkami, gdy ujrzaly, rzekła szczuka do lina: potrawię rozkoszne, Ale za to gardło dać. robaczysko sprosne; Lin rzekł: spatrzam, jeśli smaczny! wnet połapał robaczka na wędzie. *Tapr. Kol.* J 2. (zobacze). Nie spatrze, jeśli to zrozumiesz. *Hrbst. Nauk.* f 8. Spatrzać kogo, doświadczać kogo; einen versuchen, probieren. Tych osób, co najbliższe panieńskiego ucha Złotem spatrze, aza się i mnie udobrucha. *Pat. Arg.* 555. Szedłem, abym spatrzył mądrości, błędów i szalenstwa. 1 *Leop. Eecl.* 2, 12. (abym się przypatrzył im. 5 *Leop.*). — §. *Rec.* Spatrzać się z kim = doświadczać się z kim, sich mit einem versuchen, mit ihm messen. Radby się był z nieprzyjaciołmi spatrzył; wszakże nad zakazanie hetmańskie nie chciał się tego ważyć. *Biel.* 591. Rycerz mniema, że to maż jaki doświadczony, Nie myśląc, aby biała płcią być miała, Chce się z nią spatrzyć. *P. Kehan. Jer.* 514. *P. Kehan. Orl.* 1, 79. Łuk porwawszy,

- krzyknął: ze mną się spatrzaj! *mecum tibi sint certamina*. *Zebr. Ow.* 106.
- SPAZM**, u, m., z *Greck.* kurez; *Sorab.* 1. żywow zpinaao; *Ross.* дергота, Krampf, Krämpfung; ciągnięcie gwałtowne części myszczastych, tak iż część naturalnie miękka, twardnieje. *Krup.* 5, 631. Lew, król zwierząt, leżał chory Na spaziny, czy na wapory. *Jak. Baj.* 214. **SPAZMOWY**, a, e, n. p. Spazmowe ruchy. *Krup.* 5, 631: konwulsye.
- SPECYAL**, u, m., **SPECYALIK**, a, m., *dem.*, przysmaczek osobliwy, delikacki, łakotek, ein ganz besondrer Leckerbissen; (*Vind.* hsi drobizh, hladzhiza). Osobki, strawa, albo życie różne od pospolitego życia drugich, z którymi kto mieszka; specyalami niektórzy zowią. *Cn. Th.* 642. Strzeż się, by twe specyaly, wraz ci się śmiercią nie stały. *Lib. Hor.* 16. Mięso bażantowe do jedzenia jest osobliwym specyalem. *Haur. Sk.* 130. Za specyala te frukta mu dano. *Jabl. Tel.* 79. — § *Transl.* Sto kijów, niewielki specyala! *Teat.* 24. c, 81. (niepocieszna uczta). — § *De homine*: Wierz mi, drogi serca mego specyale. *Teat.* 16. b, 6. theurer Herzenshaß. Jaki mi specyala, rozumie, że do tej jego przebrzydłej mąszkary wzdychać nie przestanę. *Teat.* 29, 85. Co! dla ciebie? jaki mi specyala. *Teat.* 14. b, 69. **SPECYALNY**, a, e, — *ie adv.*, osobliwy, szczególny; *Special*, besonder. Nie stawil się jako komisarz, tylko jak specyalny plenipotent. *Zab.* 15, 194. — § Osobliwszego delikackiego smaku, delicat, schmackhaft, herrlich. Tort specyala. *Jabl. Ez. B* 4. Arcy specyalaie potrawy; odjeść się ich nie mogą. *Teat.* 55. d, 85. **SPECYFIKACYA**, *ob.* Wyszczególnienie. **SPEKTATOR**, *ob.* Patrzaacz, Patrzyciel, Przyglądacz, Poglądacz, W.dz.
- SPEDZIĆ** *cz. dok.*, Spędzać *niedok.*, a) do kupy zganiać. *Cn. Th.* 1010; *Vind.* spodit, zusammen treiben, auf einen Haufen zufammen jagen. Spędzony do kupy; *Ross.* eronnyit, (cf. zgoniny). — b) Spędzić, *vel potius* zpedzić, precz odzongać, rozpędzić; wegtreiben, weggagen. Kto ciska kamieniem na ptaki, spędzi je. *W. Syr.* 22, 25. Ziele to ma moe rozbijać i spalzać bolaczki ogniste. *Urzed.* 236. Spędzić na dół, herabtreiben. Precypitować, na dół spędzić. *N. Pam.* 6, 518. — § *Transl.* Jak skromnych wznosi, tak bóg pysznych spędza. *Leszcz. H. T.* 10. (zrzuca, poniża). — § *Aliter*: Swa młodość na czytaniu spędził. *Mon.* 69, 615. przepędził, strawił; hinbringen, zubringen.
- SPEKAĆ** się, *ob.* Pekać się.
- SPEKTAKL**, u, m., das Schauspiel, Schauspielhaus, *ob.* Teatr, teatralnia, komedyalnia, widowisko; *Boh.* diwadlo, činohra; *Sorab.* 1. hrayaneza, pžilhadwaneza; *Carn.* gledahishe, gledishe, resgledarna, presha; *Vind.* vidlu, iskasa, flipetackel, gledahisnu mostu, resgledahishe, perkasahishe, gledahisni goder, gledahishe, skasahishe, resgledarna; *Croat.* gledalische, peldokaza, peldoigra; *Ross.* pozorische, zřehishe, licezhüenie; *Eecl.* шрлшисе. **SPEKTATOR**, a, der Zuschauer, widz, patrzacz, przypatrownik; *Boh.* djwak, (cf. dziwak, dziwieciel); *Carn.* gledovz; *Croat.* gleditel, gledaverz; *Dal.* gledalacz; *Rag.* gledalaz, (*ob.* Gładać); *Ross.* смотритель зритель, вз-
- ратель, (*ob.* Żrzyć, wzierać); *Eecl.* позорати, (cf. pozor). *W. rodz. Żeńsk.* SPEKTATORKA; *Carn.* gledovka; *Croat.* gleditelicza; *Dal.* gledalicza; *Ross.* смотрительница, зрительница; die Zuschauerinn.
- SPEKULACYA**, *ob.* Przemysłowanie, Przemysł
- SPEŁNA**, *ob.* Pełno. **SPEŁNIĆ**, *ob.* Pełnić. **SPEŁNY**, a, e, **SPEŁNIE** *adv.*, cały, nienaruszony, zupełny, dostateczny; völlig, gänzlich, vollkommen. Ci nauczyciele nie życzą tego uczniom swym, aby się czego dobrego nauczyli, je-no żeby od nich kwartaly dobre a spełne brali. *Giez. Wych. L* 8 b. Mąż spełnego rozumu. *Budn. Tit.* 1, 8. Człowiek niespełnego rozumu. *Sax. Tyt.* 161. Baba ta była niespełnego rozumu, a przecie ją stracono. *Pam.* 85, 2, 150, (cf. niewszystkie doma, klepki brak). *Jer. Zbr.* 94. Dobrze mienie, zdrowie, zawždy z żonką spełniejsze. *Rej. Wiz.* 60 b. Przyszłoby nam, i to tu spełnie powiedzieć, co... *Sekl.* 77. (dokładnie).
- SPEŁZNAĆ**, **SPEŁZAĆ**, *ob.* Pełznąć.
- SPEŁANDA**, y, z, zysk spodziewany, ein gehoffter Nutzen, (z *Zac.*) Odwołując się do znacznej sperendy, która kredką na stole doskonale wypisał. *Zab.* 15, 194. **SPEŁANS**, u, m., n. p. Nasienia najpewniejszego swego własnego oka, uchodząc w tym daremnego speransu. *Haur. Ek.* 50. zawodu, zwodniczego starania; vergebliche Umstände, Weittäufstigkeiten.
- SPEŁAĆ**, *ob.* Pełać.
- SPEŁA**, y, z, z *Włosk.*, expens, koszt, wydatek; die Ausgaben, Kosten. Dla chwwały niecznośne spezy na bankiety czynimy. *Star. Ref.* 71. Zawsze on się broni kosztem albo speza. *Pet. Arg.* 71. *Caw. Scl.* 492. *Cost. Gor.* 20. Mało mając spezy, Nie mógł zacząć dobudować wieży. *Odyn. Św.* 2, N 4 mało funduszu.
- SPI**, *ob.* Spać. **SPI**, spy, *ob.* Sep.
- SPIAĆ**, śpiąc, śpieli, śpieję *med. niedok.*, naspiąć, do-śpiąć *dok.*, nadażać za kum. *Cn. Th.* 1010. nachkommen, einholen, nachstellen; *Eecl.* епю въ дль proficio, progredior, *ob.* Śpieszyć; *Eecl.* сплетъ плодъ maturescit; *Ross.* подоспѣть, подоспѣвать, podźrzewać. — *Zacno* mi, *Ja-cen* -em, śpieję, *varo.* *Cn. Th.* 542. idy babe Muße. Nie śpieję, zabawionym, nie zdażę. *Cn. Th.* 527. et 545. Pochoz. śpiech, pošpiech, śpieszyć, śpieszny, śpieszność, przyspieszyć, dośpieszyć, dośpiąć, naśpiąć.
- SPIAĆ**, *ob.* Śpiewać.
- SPIAĆ**, śpiąc, śpieli, f. zepnie, spnie, zepnę, spnę *cz. dok.*, Spinać *niedok.*; *Boh.* sepnauti, spjuati, (spenak pęto końskie); *Slov.* spať, spjuati, zepněm; *Sorab.* 2. špinasch, spesch; *Carn.* speinam, spnem, špiledi, špiledem, (*ob.* Spilić, cf. špilka, *Germ.* spülen); *Vind.* speniti; *Croat.* špěti, špinjam, skup-špinjam, zapinjam, kopelim, kapelim; (szpechujam *cohibeo*, szpět *compeditus*); *Bosn.* speti, sapeti; *Rag.* spēti, spignem; *Ross.* et *Eecl.* сплати, сплнати; na znak obalé, hamować, przeszkadzać); spiać, połączyć zapinając *ete.*, *pr. et fig.*; zusammen knüpfen, zusammen besten, jest an einander haften, verbinden. Spiać *co.* spzaczka. *Tr.* Aby pęteliczka jedna z drugą mogłaby się spiać. *5 Lecp. Exod.* 26, 5. (aby przeczka sznuikowa jedna ku drugiej mogła

się przygodzić. 1 *Leop.*; zejść się, zetknąć się). Bóg z przybytku, kórtynami spiętego, Mojżeszowi wołą swoją opowiadał. *Zarn. Post.* 5, 91. Opony podzielasz, aby się mogły jedna z drugą spinać. 1 *Leop. Exod.* 26, 4. (spajac. 5 *Leop.*). Srebrną haftką na nogach kształny koturn spina. *Dmoch. II.* 2, 100. (*Carn.* afklati). Ciężarne chodząc powinny w przestronnych szatach, aby się kształtami nie spinały. *Czach. Przy.* h 4. Wyka rżesna spina zboże, którym spięciem zadusza je, a złąd spięń zwana. *Syr.* 768. Żelaziem spinają okrety. *Ustrz. Troi.* 126. Nawę spięli do nawy. *Tward. Wł.* 155. Okop wziął czynić, wozy spinać, po wozach strzelców rozstawiał. *Warg. Cz. prof.* G. Spięci ścisłym miłości małżeńskiej ogniwem. *Min. Rył.* 2, 249. W moim dworzaninie mają być te dwie rzeczy pospołu spięte, nauka z rycerskim rzemiosłem. *Gorn. Dw.* 65. Spięcie *Subst. verb.*, a) *actio*, spinanie, daß Zusammenhefteln. b) Spięcie, n. p. Kita zamknięta w bogatym spięciu, na którym wielka liczba dużych brylantów. *Grz. Nar.* 1, 81. *Spange.* — §. Feb. siadł z dala, łuk spina. *Dmoch. II.* 5. napina, er spannt den Bogen. — §. Spięć konia ostrogami, n. p. Gdy konia spiął ostrogami, koń się wspiął. *N. Kam. die Sporen geben.* — §. Spną się rumaki, nie cierpiące sfory. Targa ich dzikość i zhukana pieni. *Kniaż. Pocz.* 2, 252. wspinają się, die Rosse käumen sich.

ŚPIĄCY, *ob.* Spać. ŚPIĄCZKA, i, ż; *Sorab.* 1. spar, spiar; *Vind.* spanjavitnost, terdospanjost, saspajozhnost; *Ross.* спячка; choroba, subet, śpiak srogi, letarg, die Schlafsucht. Letarg albo śpiączka pochodzi z zamulenia albo zastanowienia się krwi i humorów w mózgu, które że nie przepuszczają duchów zwierzęcych, człowiek w tej chorobie bez zmysłów zostaje. *Boh. Dyab.* 2, 165. Chory na śpiączkę, *Vind.* saspanobotun, terdospanliu, terdospietzen, saspajozhen, spanjaviten, śchlafjüchtig. Medyk jeden chce chorego na śpiączkę uleczyć.... *Petr. Et.* 177. — §. Tu mi pierwszy raz śpiączka zawiera powieki. *Przyb. Mil.* 245. sen, der Schlaf. Cheiał ich do śmiertelnej przywieść śpiączki. *Zab.* 7, 265. snu wiecznego, Tedschlaf. — *Adverb.* W śpiączki, we śnie, przez sen; im Schlaf, schlafend; *Boh.* we spēčky. Strojnat Mindaka we śpiączki zabł. *Biel.* 152. *Rej. Zv.* 65 b. Chociaż w śpiączki jedzenia się napiera. I próżną gębą rusza, i zęb o zęb ściera. *Ow. Ow.* 540. Jam go na jawie widział, nie w śpiączki. *Pol. Arg.* 575. Co im mówi, gdy ich w śpiączki zastawa. *Birk. Chmiel. B b.* Jeśli człowiek dobry albo zły, w śpiączki poznać nie możemy. *Petr. Et.* 42.

*SPIAŃCZYĆ się *rec. niedok.*, n. p. Chmiel, gdy z podobna grzeczną młodą tańczy, Szczupnie, przyciśnie, umyślnie się spinać. *Bratk. D 5.* *Ross.* спянуться ehwiać się, manfen. SPIĆ się *rec. dok.* Spijać się *niedok.*, mocno się upić; *Croat.* zopiamsze; *Ross.* спиться, спиваться, sich stark bejaufen. Leżał, spiwszy się srodze. *Birk. Chmiel. B 5.* Kazaliśmy dać wina, walnieśmy się spili Za zdrowie Niemców, co się w onych bitwach bili. *Niemc. P. P.* 8. Rozeszli się wszyscy spać, bo się byli wszyscy bardzo spili. *Radz. Jud.* 15, 2. On się spił, rozum, zmysł

wszelki, Zostawił na dnie butelki. *Jak. Baj.* 102. Walnieś się bawiła spijając za moje zdrowie. *Teat.* 55. b, 42, (*ob.* Pełnić). Obietnicami ich upaja, którymi spijają się tak bardzo. *Birk. Exorb. H 5.* — § Zjadło się, spiło się; już po wszystkim, poszło wszystko. *Cn. Ad.* 910. wszystko przehulano, es ist alles durch die Gurgel gegangen, man hat alles verjeffen. (*Boh.* zpji, zpigi przepić). Dobrze wam zgotowana smakuje biesiada, Dobrze się wino spija, dobrze mięso zjada. *Dmoch. II.* 108. wypija się, pije się: der Wein trinkt sich gut, geht glatt hinunter. Na ucztach spijają się folwarki, wsie i włości. *Jez. Wyr. sie werden verjaffen.*

*SPIĆ, n. p. dzieci uspić, usypiać: schlafen machen, einschläfern. Pieśniami teni mamki dzieci spily. *J. Kahan. Dz.* 112. *Przyb. Mil.* 45.

ŚPICA. SZPICA, y, ż; (*Boh.* špie, špička, (špice sprych); *Slov.* špic, swršek, (*cf.* wierzeł); *Sorab.* 1. zpicza, zpitzta, wotré koncżk; *Sorab.* 2. schpiza, schpizizza; *Carn.* shpiza, ojt (*ob.* Osć), nawad, nawada, (*cf.* naboś, nabadać); *Vind.* spiz, špiz, art, (špiza = paždzior), oistrina, oisterz (*ob.* Ostrze), bođa, naboda, bodeshi, bodei, špizhei, nabodlei, verhezh, verhotez; *Croat.* spicza, nabada, rät, ostrina; *Dal.* art, raath; *Basn.* rät, rrit, rrito, (2. wojna); *Rag.* rät, seip, varh, bodežan; *Slav.* bērrk; *Ross.* спица, шпиль, кончикъ, (спицы визальныя дрóты роңезоchowe, сѣрпная спичка сиарник; оръ каъъ спичка chudy jak szczapa); *Sec.* spets; *Lat.* spica; *Ital.* spizzo; *Lat.* cuspis; koncżatość ostra, koniec ostry kołacy; *Germ.* die Spitze, (*cf.* Spitze, Spitze). Byk z bykiem na rogów szpicę biorą się o jałowice. *Jak. Baj.* 51. Spica daehu, wierz; die Daehspize, Thurmspize. Wieże w niebo przesławieni wdzierają się szpicami. *Tward. Pasq.* 110. Stołica ozdoba w obeliszki i wieżowe szpice. *Przyb. Mil.* 91. Polus albo spica na niebie, axis. *Macz.* Na głowie ezubek storezy, na którego szpicy Gwiazda złotym ómi blaskiem wzrok bystrzej żrzenicy. *Tel. Saut.* 35. Spica kapelusza (*Boh.* tytlk apex). Špice trzewików *Ross.* носки. — Spica wojska = czoło, die Spitze des Heers. Straszna, jak wojenna spica uszykowana. 1 *Leop. Cant.* 6, 5. Wojenna spica uszykowana. *W. Post. W.* 5, 579. Ostatek wojska ku półnoocy spicę miał. 1 *Leop. Jez.* 8, 15. Wyszedł z wojskiem, i obrócił szpicę ku puszczy. *ib.* 14. Stanie kapłan przed szpicą wojska. 1 *Leop. Deut.* 20. Procarze szli przed wojskiem, i byli na śpicy co momencie mężowie. 1 *Leop. 1 Mach.* 91, 11. *Slov.* Na spieu sa dostal; *summo periculo expositus*, (*ob.* Szańc). — Na śpicy, na czele, na widoku; an der Spitze, recht sichtbar. Niemasz u nas urzędu, któryby na śpicy siedząc, patrzył na postępkę z was każdego. *Gorn. Wł. E b.* Człowiek doskonały, którego nam ten wiek wystawił jako na szpicy ku okazaniu, że jest i teraz człowiek. *Gorn. Sen.* 518. O święta wiaro, ciebie wszyszey wielbia, i wysoko na śpicach stawiają. *Kosz. Cyc.* 227. Aryusz przez 40 miejse z pisma przeciwko bóstwu pana naszego na śpicę wystawował. *W. Post. W.* 2, 142. — §. Spica u koła; *Boh.* špice; *Sorab.* 1. stpica, stwizo,

kolena stnicza, (cf. sznicza); *Vind.* špizpa, kolna špizpa, jįgla, kolefna prezhka; *Bosn.* spica od kola, zbice od kola, paoci; *Ross.* косякъ, die Spicche, Madspicche; *Angl.* spoke; *Ital.* spiga; *Fries.* Spręge; sprycha. Śpica kołowa, *radius.* *Volck.* 796. Koła te były takowe, jak u wozu, i wszystko było lite, osie, piasty, szpice, dzwona *Radz. 1 Reg. 7, 55.* (špice. *W. 3 Reg. 7, 55. 1 Leop. ib.*) Na jednym miejscu złamana cś leży; w tej stronie špice się z kół porozmiatywały. W tej tylko znakli wozu zbitego zostały. *Otw. Ow. 90* — 2. Śpica Montawska, der Wentantjide Winkel, kat sam Wisły i Negatu, część żuławy Malborskiej. *Dyke. Geogr. 2, 174.* Od utrzymania tam na Wisle, a najbardziej szpicy Montawskiej defluitacya do Gdańska zależy. *Vol. Leg. 7, 647.*

•SPICHRZ, SPIKRZ, SPICHLERZ, SPIKLERZ, SZPICHLERZ, a, m; *Boh.* seypka (cf. sypać), obilnice; *Slov.* sypowné, obilnice, žitnjk; *Sorab.* žitnicza, žitna wuba. Brożna, brożnicza, (cf. bróg); *Vind.* kasha (cf. kasza), koesht, kasha, bran (cf. chronić), šlitnica, šlitni pod, nafutenza (cf. 'suc), našpishe (cf. nasypać), našpne tle; *Carn.* kasza; *Croat.* hambar, šitnicza, šitnik; *Rag.* xitniza; *Bosn.* šgitnica, hambar; *Ross.* житница, житохранище, лабазъ, лабазикъ, лабазня; *Niederl.* Spicfer; *Germ.* der Spicfer, (ob. Żytnica, ob. Sol). Spicrz jest to budynek, w którym osuścone ziarna zboż i wychędożone, każdy gatunek osolno w przegrodach zsypują się do przechowania *Klak. Rosł. 5, 255.* Szpiklerze dla składow zboż *Vol. Leg. 7, 372.* Przetr, gdzie żyto sypują, spicchrz. *Volck. 580.* W pewnym spicchlerzu mającego pana, były złożone wielkie leguminy. *Zob. 16, 59.* — *Transl.* Śycyła i Egipt zwano spicchlerzami Rzymu dla swojej żywności. *Kras. Pod. 2, 165.* spizarnia, Spicfchammer. Dawniej Polskę spicchlerzem całej Europy, jak niegdys Egipt i Sycyła spicchlerzami Rzymu nazywano. *Skřzet. Pr. Pol. 2, 202. Boter. 50, et 51.* SPICHLERSKI, a, ie; *Ross.* лабазный; od spicchlerzów, od żywności, prowiantowy, Proviant-, n. p. Spicchlerskie statki. *Warg. Cz. 98.* SPICHLERZNIK, a, m., eo się spicchlerzem opieką, *horrearius.* *Maçz.* der Spiccherantfieber. (*Ross.* лабазникъ, медуншникъ pan spicchlerza)

•ŚPICZAK, a, m., *parectatus*, n łodzińczyk, który już brodacieje, okrzos, špiczak niektórzy mówią *Maçz.* ein junger Menich, der anfangt einen Bart zu bekommen. 'Szyjczak. *ib.* (*Boh.* špicak jeli u młody; psi zab). ŚPICZASTY, 'SPICZATY, a, e, ŚPICZASTO *adverb.*, kończysty; *Boh.* špicaty; *Slov.* špicati; *Sorab.* 1. žpicžtē, koncžtē; *Sorab.* 2. seipzno; *Carn.* špizbast, ojtne; *Vind.* spizast, špizbast, arspizhen, ospizhen, pobodhu, oister, verhuzbast, štitulast; *Croat.* spichaszi, *Slav.* zasluljast; *Rag.* ratast; *Ross.* спичный, острокопечный, остроносый косячатый, *Germ.* ſpigig. Latorośl do szczępienia szpiczasto zaostrzona na końcu. *Crese. 126.* Špiczasto graniaste ślopy Egipskie. *Rag. Dis. 2, 44.* Kragło špiczasta kapa. *Torz. 71;* (*oppos.* kragło płaska). Etna špiczata. *Otw. Ow. 146.* Špiczasto zaostrzyć. *Boh.* špicatiti, ošpicatiti; *Carn.* špizhati, ojtim; *Vind.* špiziti, ošpizhati, peršpizhati, oistriti; *Croat.* spichiti, spichim. ŚPICZASTO-

GŁOWY, a, e; *Carn.* štitulaglavne; špigšpfig. ŚPICZASTOGRAN, u, m., *pyramis.* *Rog. Bud. 20.* ostrosłop, eine Pyramide. — 2. Špiczaste koło. *Cn. Th. 1121.* špice czyli sprychy mające, Spicchen kabernd. ŚPICZASTOŚĆ, ſci, z., ostrość zakończema, die Spigigkeit; *Soral. 1.* žpitžitofez; *Ross.* колючесть. (ob. Kolacość).

•SPIDWAS, u, m., 'SPIDWASEK, ska, m, dem szata, ein Spind, ein Edranf. *Capsula.* spidwasek albo skrzyneczka, szafka. *Maçz.*; *riacus.* *Maçz.* *Verula pulpita.* almariye, spidwaski, w których poganie chowali obrazy swoich bogów. *Maçz.* Spidwas, szafa. *Cn. Th 1041.*

•SPIE - spy, ob. Sop. ŚPIE, ob. Spać.

SPIEĆ, spiekł, f. spieczce (z. dok., Spiekać *med k*; (*Carn.* spēzhi; *Vind.* spēzhi; *Visigoth.* speka); goracém zlepić, dard špice zusammen haften maßen. Słońce ziemię spiekło. *Tr.* Spieć się rec; *Bosn.* specehise, ogvarnoli; *Ross.* спечья, спекается; twardieć i zlepnąć od gorąca, zusammen haften von der Hitze. Obmyli spiekła krew z ran jego. *Odym. Św. 2, K k 5 b.* Sucha chwila nie dobra ku oraniu, bo w ten czas ziemia się spieczce, a tak suche gruzły nie mogą się zdroić. *Crese. 88.* Kęś łłocka spiekłego, mówie śmie do tworey swego *Dar. Lot. 5.* — 2. Cmy koło światła się snują, aż się też i same pod czas nieopatrznie spieką. *Mon 60, 242.* sparzą, spala; verriengen, verfranten.

SPIECIE, ob. Spiać.

SPIECH, u, m.; *Sorab.* 1 spēch; *Eecl.* спехъ, шощехъ; *Ross.* спѣхъ; cf. *Greec.* σπεύω, (*Olym.* spiac); pośpiech, śpieszenie się, die Eilfertigkeit. Wielkim śpiechem nocą i dnieniem się kwapił. *Warg. Cz. 25.* Na ratunek droga daleka dziwnym śpiechem towarzyszowi bieżeł i przybieżał *Warg. Wal. 246.*

•SPIEG, 'SPIEGARZ, 'ŚPIEGUN, a, m.; (*Boh.* špichr, zwjdać (ob. Zwiędzić), wywodać, (cf. wywiadywać się); *Slov.* špeliar, zrader; *Sorab.* 1. wuhladnik (cf. wyglądać), skuschwar (cf. skusieć), dopotw nik, (cf. dotykać się); *Vind.* spegavez, špion, špioniravez, sveduvanz, vungsleduvanz, sbaranz, lukavez, skruungledavez, kakavez; *Croat.* spivčez, špion, uhoda, vohoda, (cf. niehodzić); *Rag.* vioda; *Bosn.* uhoda, oušica; *Slav.* uhoda; *Eecl. et Ross.* спходникъ (cf. schodzić, zejść), неходникъ, сьглядати (cf. oglądać), сьглядатель, сьглядывникъ, подзорникъ (ob. Podzorać), подзираати, шпюнь, лазутчикъ, преллгати, выведывальщикъ, выведыватель, подматривальщикъ, подмоторщикъ; cf. *obsolet Germ.* Spic, Spicfer, *reiba* špāben; *Lat.* speculator; *Angl.* spy; (*Lat. med.* espia); wywiadownik, podśluchacz, cryptator. *Maçz.*; *Germ.* der Spion. Posłał Jozue dwóch špiegierzów potajemnie, i rzekł im: idźcie a obaczcie ziemię i miasto Jerycho. *1 Leop. Joz. 2, 1. Krim. 17.* Jesteście łazekowie a špiegowie; dlategoście tu przyszli, żebyście nieobronność ziemi wyšpiegowali. *1 Leop. Genez. 42. 9.* Špieczy wróciwszy się oni... *Ukreś. Pars. 81.* Conquistadores, špiegunowie, którzy się wywiadują, co się między ludźmi dzieje, co mówią *Maçz.* Špieg, wyżeł. *Cn. Ad. 1078.* (*Gal.* mouche; *De ſerr.* ein Raderer, ein Spigel, ein Felzgerren). Ocucić się na te špiegierze,

którzy postępkı wasze wyjawiają, A zdrajcom cicho rady dodawają. *Pasz. Bell. A 4 b.* Śpiegowie, jako psi śledzący, przeniknęli i wymacali każdy kącik. *Boter. 4, 58.* ŚPIEGI plur., = śpiegowanie, daś Spioniren. Których mogli dostać na śpiegach, wieszali. *Jer. Zbr. 247.* W śpiegi kego posłać. *Cn. Th. 1041.* (ob. na wywiadki). Ten człowiek widzę, na śpiegi przyszedł. *Teat. 4. b, 7.* ŚPIEGARSTWO, a, n., ŚPIEGOTA, y, ż., śpiegowanie, daś Spioniren; *Ross. подзоръ, подсмотръ, подльскъ; Eccl. соглядатайство.* Śpiegoty. *Eraz. Jez. B, 68 b.* Śpiegowstwo, *collect.*, śpiegowanie, Spieuc. Wdzierało się wszędy nasadzone śpiegarstwo, i o wszystkim sądowi donosili. *Nar. Hst. 5, 567. Nar. Tac. 5, 85.* ŚPIEGIERSKI, a, ie, ŚPIEGOWNICZY, a, e, od śpiega, Spieñ; *Reg. uhodni; Croat. vuhodni; Ross. подзорный; Eccl. подсматривательный.* W śpiegierskiej osobie cały obóz przepatrzył. *A. Kchan. 549.* Śpiegowniczy, *speculatorius.* Macz. ŚPIEGOWAC *cz. niedok;* (*Boh. špehowati; Carn. špegam,* lukam, kukam; *Vind. špionirati, špehat, pošpeguvati,* merkat (cf. miarkować), napolukati, pošlegduvati, nasgleduvati, nazevati, iszevati, nasozhituvati, lukati, spriungledati, kukati, svoduvati (cf. zwiedzić), resgleduvati, starati, starkuvati; *Croat. spiam; Bosn. et Slav. uhoditi* (cf. uchodzić, wchodzić); *Rag. vhaditti, traxiti; Ross. подльскать, подльскивать; Eccl. подръти, подльрлти, сыладати;* cf. *Germ. spähen; Dbd. spegen, spehen, speigen, spiefen; Nidersf. et Holl. speen, spien; Angl. spy, espy; Ital. spiare; Svec. speja; Hisp. espiar; Wallis. yspio; Lat. speculari; Hebr. שָׁפַח zapha, ex spelunca observavit); sekretnie śledzić, podsłuchiwać, wywiadywać się. *Germ. spioniren.* Oni śpiegują kroki moje. *Teat. 7, 41.* Pani nadehodzi zapewne śpiegować, gdzie jestem, i z kim przestaje. *Teat. 6, 8.* Bede śpiegować z jęj słów jęj umysł. *Past. Fid. 107.* ŚPIEGOWNICZKA, i, ż., indagatrix. *Macz., die Spionini; Ross. лазутчица, подсматривальщица, выведывательница.**

ŚPIEJE, ob. Spiać.

ŚPIEKA, i, ż., ŚPIEKOTA, y, ż., upał spiekający ziemię, Dürre, große Hitze; *Ross. некъ; (Boh. spekhna lava Wezuwiuszowa).* Dla gorącości i spieki okrutnej słonecznej wiele rzek w toniach swoich powysychało było; *aestu et ardore.* *Krom. 709.* Zupełne trzy miesiące spieka i posuchą srogą gorając, do szczytu urodzaj spaliły. *Krom. 148.* Od spieki lasy i ziemia gorzały. *Chmiel. 4, 119.* Niemasz Palmiry, co wraz z mną piła, Gdy spieka była. *Karp. 1, 24.* Przykre ci, drobiu kochany, wiatrów, sfoły z spiekotą przemiany. *Zab. 14, 84.* Krąży Feb w górę, susz w gardle niezmierna, Ej czas Wirgili tę zwilżyć spiekotę. *Hor. 2, 277. Zab. 9, 278.* ŚPIEKAC, ob. Spieć. ŚPIEKŁOŚĆ, sci, ż., zlepla susza, Dürre Zusammenbaßen, Zusammenfleßen vor Hitze. Wodą spiekłość ziemi się odmiekoza. *Cresc. 8.* ŚPIEKŁY, ob. Spieć.

SPIEN, ia, m., SPIONEK, nka, m., dem., (*Elym. piac;* *Boh. spinadlo; Ross. спенекъ; kolec u sprzączki. Wód, trzpień, der Dorn in der Schnalle; (Boh. spēnák pęto na konie).* Uczynisz pięćdziesiąt spieniów miedzianych. *1 Leop. Exod. 26, 41.* (iglic. *5 Leop.*). Spieñ albo śpilka

czołnka tkackiego dla cewki, *panuellium. Cn. Th. 1042.* die Junge am Weberschiffe zu der Spuhle. — §. *Botan.* Wyka rżesna, Spieniem zwana, że spina zboże, a tym je zadusza. *Syr. 768.* eine Art Weifen.

SPINIĆ, ob. Pienić.

SPINIĘZYĆ *cz. dok.,* Spinieżać, pieniężyć *niedok.; Boh. speněziti, spenězým;* w pieniądzu obrócić, za pieniądze sprzedać; zu Gelde machen, in Geld umsetzen. Spinieżywszy, co się sprzętów zostało, wyjechał. *Kras. Doś. 106.* Gdyby było miast wiele, miałyby ziemianin, gdzie swoje rzeczy spienieżyć. *Gorn. Wł. S. 5 b.* Abyś zład nie odjeżdżał, ażbyś tę swoją kupia spienieżył. *Budn. Apoph. 41.* Złe się (skoro się) zboże spienieżyło, zaraz postawy przybyło. *Cn. Ad. 62. Rys. Ad. 82.* (ma chleb rogi, drogo pszenicę sprzedał). — §. Spienieżyć komu co = drogo mu sprzedać, gut anbringen, thener verkaufen. Często kalekonia w cudnym deku Nieuważnemu roztrucharz spienieża. *Pol. Syl. 268.* — SPINIĘŻEĆ *neutr.,* w pieniądzu być obróconym, in Geld umgesetzt seyn. Już prawda spienieżała; już się prawda całe sprzedała. *Lub. Roz. 282.*

1. SPIERAC, ob. Zeprzeć. SPIERAC się z kim *recipr. niedok. (dok. deficit)* [Zeprzeć się 2]; rozpierać się, sprzeczać się; *Sorab. 1.* zperam szo, zapęram szo; *Carn. prepiram se; Vind. preparati fo; Eccl. conpřtenja, spnřakosa, scoritřsa, tgarřsa, mit einem streiten.* Tak spierały się te dwie niewiasty przed królem. *Budn. 1 Reg. 5, 22.* Przed laty zwyczaj był u królów, że się z sobą o wiele rzeczy spierali; a gdzie kto sparł kogo, tam bryłę złota drugi dać musiał. *Podw. Wróś. 12.* Spieramy się o to, jakby o coś poważnego, podniosłszy brwi do góry, sfaldowawszy czoło. *Pilch. Sen. list. 4, 62.* Nie spieraj się słowy, boć to niczemu nie jest pożyteczno. *1 Leop. 2 Tim. 2, 14.* Prawo niech rozkazuje, nie zaś roztrząsa i spiera się; *lex praecipit, non disputat.* *Pilch. Sen. list. 5, 156.* Cnota i miłość, dwaj rycerze mężni, Spierają się w niej, a oba potężni. *P. Kchan. Jer. 152.* Człowiek jeśliby się chciał z bogiem spierać, nie odpowie mu na jedną rzecz z tysiąca. *Radz. Job. 9, 5.* O ciału tego męczennika dwa miasta tak się spierały, iż do wojny mało nie przyszło. *Sk. Żyw. 2, 8.* Wiatry nawalną zgrają wypadłszy z Eolii, z sobą się spierają razem. *Tward. Wł. 50.* Spierał się z nim i o patryarchostwo. *Sk. D. 876.* Zawsze kłopot z weselem się spiera. *Otw. Ow. 276.* Każdy z nią się biegiem spierał, ktoby ją wyśięgnął. *Otw. Ow. 417.* 2. SPIERAC, SPIERE, spiorę, ob. Prać.

SPIERWU, *vel potius* zpierwu, *adverb.; Boh. sprwu;* z początku, z razu, anfänglich. Jarosław przykro zpierwu i rzeźwo się potyka. *Krom. 71.* Mieczysław zpierwu udał się był do zięciów. *Biel. 102, ob. Pierw.*

SPIERZYĆ, ob. Pierzyć. SPIEŚCIĆ, ob. Pieścić. SPIESZEĆ, ob. Pieszeć, Psieć.

*ŚPIESZEN, ŚPIESZNY, a, e, ŚPIESZNO *adverb.; Boh. spēšny, spēšně, na spēch, chwatawý, (ob. Chwytny); Slov. spēšný, spšieğ, skoršeg; Carn. hitr (cf. chytry), spēšnu; Sorab. 1.* spieschni, spēšchné, zpischny, kwatayné, fkwatom; *Sorab. 2.* spēšchne, nachwatu; *Vind.*

hiter, hitern, hitast (cf. chytry), bersen, jadern; *Dal.* hitar, barz, vdlye; *Bosn.* hrilli, harli, brriz, potesgjan; *Slav.* ù hitnji, bërzo; *Ross.* спѣшный, поспѣшный, поспѣшливый, скороспѣшный, скоросый, успѣшный, вррушт; *Eecl.* спѣшительный, (предпоспѣшно, предъспѣшно *praepropere*, спѣшу, скорю skorzę, cf. *Graec.* σπρωτικός, μετὰ σπρωδῆς, cf. śpiał, śpřeje, śpiech; cf. *Germ. Pruss.* spuden; (cf. biedz, cf. pieszy). Śpieszny, z pośpiechem, prędki; eilend, eilfertig. Przysłano karetę, mówiono, że ten interes przewłoki nie cierpi; i śpieszno i śpieszniej, ledwo mi eokolwiek czasu zostało do włożenia salopy. *Teat.* 7. b, 56. Śpieszen. *Eraz. Jez. B.* ŚPIESZNOŚĆ, ści, ż.; *Boh. et Slov.* spěšnost; *Sorab.* 1. speshnofež, speshkwatynofež; *Carn.* bershina; *Vind.* hitanje, hiternost; *Dal.* hitroszt; *Ross.* спѣшность, поспѣшность, поспѣшительность, поспѣшливость; *Eecl.* торопъ, (cf. trop); kwapliwość, predkość, die Eilfertigkeiti. Wielkie hufy Jaropek z popedliwa śpiesznością wiedzie. *Stryjk.* 191. Śpieszność rzadko kiedy na dobre wychodzi. *Kras. Pod.* 2, 51. *Kosz. Lor.* 95 b. ŚPIESZYĆ *med. niedok.*, Śpieszyć się *recipr. niedok.*; *Slov.* pospjcham; *Boh.* chwátam, chwátawám (cf. chwatać, chwytac), ewaleti, ewaljm, (cf. ewalać); *Sorab.* 1. szo spychowacz, kwatam, spèchuyu; *Sorab.* 2. spëshisch; *Carn.* hiteti, hitim, hitat, bershim, (cf. barzy); *Vind.* hititi, hitim, hitati, hitati; *Croat.* hiteti, hititi, berzeti, setvjem, setuvalszem, sùrimsze, unapredkujem; *Dal.* hitriti, barzitisse; *Rag.* barzitti; *Bosn.* harliti, pospiscitise, pospjesciti, potesgitise, hititi; *Slav.* hititi; *Ross.* спѣшить, (спѣть, спѣю dośpiał, doźrzed, ob. Śpiał), успѣть, успѣвать, свернуть, свертѣть, свертывать, проворить, торопиться, поторопиться, *vulg.* юрить, заюрить; *Eecl.* спѣшу, итти спѣшно, благотещи; uwijac się, kwapić się, eilen; *Niederl.* sijn spuden; cf. *Graec.* σπρωδῆ, σπρωδῆν). Dokąd śpieszysz? *Teat.* 45. d. 5. Wyb. Dokądże to śpieszycie? co was tak zapala? *Dmoch.* II. 211. Z radą i pomocą drugim śpieszył. *N. Pam.* 5, 529. Śpieszyć za kim, seigać; *Vind.* pohilati, nahiluvati, hitati, nahituvati, eitem nachellen. Cała woli ludzkiej intencya do szczęśliwości śpieszy. *Baráz. Boet.* 115, (cf. dążyć). Kto nagle śpieszy, drogo kupi. *Pot. Arg.* 168, (ob. Przyspieszać, naglic). Śpiesz się powoli; śpieszyć się trzeba do tego, co czynić przynależy; ale czynienie powinno być z uwagą i bez porывczej nagłości; *festina lente.* *Kras. Pod.* 2, 51. eile mit Weile. Im się kto bardziej śpieszy, tym nierychlej skończy. *Opal. Sal.* 54. Kto się nazbyt śpieszy, później dojdzie. *Cn. Ad.* 591. (pomału dalej ujdiesz, skwapliwość szkodliwa). (*Eecl.* предъспѣшваю *progredior*, предъспѣшнѣ *progressio*).

ŚPIESZYĆ, *vel potius* Zpieszyć *cs. dok.*, ob. Pieszyc, n. p. konnych. SPIETY, ob. Spiał.

SPIEWAĆ. -al, -a, *cs. niedok.*, 'Spiał *dok.*, Spiewywał *frequ.*; (*Boh.* zpjvati, zpivati, spjwám, zpjwam; *Slov.* spjwám; *Sorab.* 1. spiewacz, spëwam; *Carn.* spëvam, pejtii, peil, pójem, popëvam; *Vind.* peti, pojem, sapeti, popievati; *Croat.* popëvati, popevam, pëvam, poim; *Dal.* peti, pevam; *Bosn.* pietti, pjevati, popivati, spjevati,

spitti, zacinati, bugariti, (cf. Bułgarya); (pojiti, polti, giuberiti jako ptęce, ob. Piał); *Rag.* spjevati, pjevati, pjetiti, pojatti; *Slav.* pivati; *Ross.* спѣвать, спѣть, пѣть, пѣль, поешь, пою; cf. *Graec.* ποιῆν, ob. Piał, pieje); głosem muzyczne tony wyrażać, sungen. Kmieć w gorące dni, gdy śpiewa sobie o lipce, mniej pracy a potu czuje. *Gorn. Du.* 69. Śpiewać, jak pastuchy *Vind.* orokati. Żle śpiewać *Vind.* kroliti. Dobrze śpiewający *Eecl.* благопѣсенный, добропѣсенный. Lubiący śpiewać *Ross.* пѣвунъ. Młó słuchać, kto śpiewa z duszy, Kogo płomień i pienie miłości nie ruszy, Musi być lód i kamień, musi być bez duszy. *Jag. Wyb.* B 4 b. Śpiewaj tę tryą z obojętnością, to jest, śpiewaj, jak gdybyś śpiewał tylko dla śpiewania. *Teat.* 20, 29. Ptastwo śpiewana z sobą wojnę wiodą zgodną niezgodą. *Zeb.* 4, 596. *Pir.* Gesangtreit, Gesangampf. Kto w łaźni a przy stole śpiewa, trzeba mu po stu złotych płacić. *Rys. Ad.* 55. Wpodle mnie siedząc piosnkę śpiewywał. *Teat.* 55, 27. Pomniac na młode swe lata, rozliczne pieśni śpiewywałem. *Nag. Wirg.* 525. Oeet ten tak długo warzyć, jakoby trzy pacierze 'spiał. *Sienn.* 205. *Spicz.* 117. Śpiewanie słyszałem, t. j. głos śpiewających, eitem Gesang. *Cn. Th.* 1045. Śpiewanie wyraża i działanie i samo dzieło. *Dudz.* 21, (*Sorab.* 1. spëvano; *Vind.* petje, pojenje, pietje; *Carn.* petje). Śpiewanie wdzięczne *Ross.* сладкопѣне. — *Transl.* Śpiewając to sprawisz. *Cn. Ad.* 1019. grając, śpiąc, bez pracy, jak wianki wól, hielend wirft du's verrücht. Śpiewa po niewoli, choć mu się nie chce, wolałby płać. *Cn. Ad.* 1079. z płacemby o tym weselu powiadać, er möcht lieber weinen, als sungen. Każdy ptak według nosa swego śpiewa. *Cn. Ad.* 545. (mowa wydaje, ludzkie obyczaje). Na czym wózkz siedzisz, tego piosnkę śpiewaj. *Cn. Ad.* 526, (cf. jaki pan, taki sługa). On jego piosnkę śpiewa. *Rej. Wis.* 155. Niedługo przyjdzie nam jego piosnkę śpiewać. *Pot. Arg.* 449. z jednego tonu z nim, auß eitem Tone mit jemanem pfeifen. Pięknie śpiewa, kto ptaki łowi. *Sk. Kaz.* 19. (jedwabne słówka). Inszą teraz śpiewa. *Cn. Ad.* 527. puścił z kwinty, tańszy, er pfeift auß eitem andern Tone. Bardzobyście cienko śpiewali, gdyby nie moje piemadzo. *Teat.* 10. b, 16 (cienko czyli gołoby było koło was). Co przedtym cienko spiewał pod oknem z kawalek chleba, teraz dmie, jakby zjadł sto dyabłów. *Mon.* 75, 589. Jeśli Turcy morskie już wyspy wojują, I ty na lądzie bystry Francuzie nie śpiewaj. *Pasz. Dz.* 58. (nie wykrzykaj, nie tryumfuj) Brzytawami go rzezali, aby śpiewał o hetmanie; ale on nie nie wydał. *Birk. Ul. Kon.* 34. (aby odkrył, wyznał). — §. Po poetycku śpiewać, opiewać, wiersze składać: besungen, sungen, im Gedächten. Petrak spiewał rozum Laury i powaby. *Teat.* 24, 25. *Chart.* — §. Kogut śpiewa: pieje, der Hahn fräht. Kogut, gdy ma śpiewać, skrzydłami się bije, aby był ku śpiewaniu ochotniejszy. *Sienn.* 290. Kur śpiewa na grzędzie. *Rej. Wis.* 87. SPIEWACZKA, i, ż, która śpiewa, die Sängerin; *Boh.* zpëwakyne; *Sorab.* 1. spëwarka, spëwarniczža; *Carn.* pëvka; *Vind.* peuzlina, peuka; *Croat.* popevācha; *Bosn.* pjevalica, spjevalica, zacinalica; *Rag.* pjevaliza; *Ross.* пѣвница. Śpiewaczki i tań-

cowniczkę wstawiają w nas, iż złoto i klejnoty są jedynym miłością dowodem. *Mon.* 68, 269. *Pam.* 85, 2, 184. SPIEWAK, a, m.; *Boh.* zpěwak, spěwák; *Slov.* spěwák; *Sorab.* 1. spěwař; *Carn.* pevz, pejviz, (koleduvavz = barda): *Vind.* pieuz, pevazh, peuz, pievavez, poink, pojez; *Croat.* pēvecz, pesznik, popevách, (pevecz = pietuch); *Dal.* pevalacz; *Bosn.* spjevalaç, pievalaç, zacinalaç; *Rag.* pjevalaz, spjèvalaz, spjèvalaz, pjesnik, pjesni-vaz; *Slav.* pīvács; *Ross.* пѣвецъ, пѣвчій, (пѣвунъ lubiący spiewać); *Eecl.* пѣсннвецъ, пѣвчъ, (cf. подьякъ); §. 1) który spiewa, der Sānger. Na początku lud wszystkim z księżą spiewał; ale gdy nieskładne głosy wdzięczność spiewania odejmowały, spiewaki po kościołach ustanowili. *Sk. Dz.* 46. kantorów, Vorsānger, (cf. rybał). Ledwie nie wszyscy spiewaczy pijacy. *Chmiel.* 1, 64, (cf. organista). Spiewak, niżli pieśń uczoną Przy jakiejż zanej biesiedzie rozeczyna, Wprzód cichym głosem drużynę zwiedzoną Do harmonii gotować poczyna. *P. Kchan.* *Jer.* 409. Nie dosyć spiewakowi mieć głos piękny, jeżeli go udziałaniem muzyki wdzięczniejszym jeszcze nie uczyni. *Kras. List.* 2, 118. — §. 2) Spiewak, poeta; der Sānger, Besānger, der Dichter; (*Slov.* spěvoročnik, spěvomluvník, wazomluvec, wazomluvník, weršovník, wazospěvník; *Carn.* spěvoročnik; *Rag.* pjesnopjevalaz). Spiewak monarchów, sam spiewaków książę, Za cel obrawszy pochwały Augusta, Tak ton przyjemny w biegle taktu wiąże, Iż mu potomność chwaly stawia busta. *Zab.* 12, 19. — §. 3) Pospolite kartanny spiewakami, piszczałkami zowią. *Archel.* 8. *Chmiel.* 1, 258. eine kleine Kartbanne. — §. 4) Spiewak, miano psów gończych, ein Name der Stāuberhunde. SPIEWACKI, a, ic, od spiewaka, Sānger; *Vind.* peuzhen, pojezhen; *Rag.* pjesnicki; *Ross.* пѣвецкій. SPIEWALNIA, i, ż., miejsce, gdzie spiewają, spiewać się uczą; die Gesangsstube, der Gesangsaal; *Sorab.* 1. spěwanca odeum; *Riz.* pjevaliseto; *Ross.* пѣвческая. (*Sorab.* 1. spěwarstwo psalmodia). SPIEWALNY, a, e, n. p. Spiewalne mi były czyny twoje. 2 *Leop. praef.* (były mi snadne ku wyspiewywaniu. 1 *Leop.*), singbar, besingbar, cantabilis. SPIEW, u, m., "SPIEWKA, i, ż., pieśń, piosenka; ein Gesang, ein Lied, ein Liedchen; *Boh.* zpěv; *Slov.* spěw, mluwospěw, spěvomluwa, spěwonec, spěworoček, wazospew, spewohlas, spewovní; *Carn.* popevka; *Rag.* pjevka; *Croat.* popevka; *Bosn.* kanāt, bugarstića, (ob. Bulgarya). Spiewy historyczne Juliana Niemcewicza. Niemasz czasu do spiewek. *Przyb.* 45, 47. Nie żal na spiewec świeżość noc przeczynać całą. *ib.* 6 (*Boh.* zpěwobra opera). SPIEWLIWOŚĆ, ści, ż., tok mowy lub głosu na ton spiewający, sīngertīchē Wesen. Harmoniczny słów układ, by się w twardość lub tęskną nie zmienił spiewliwość. *St. Pot. Kr.* 15. SPIEWLIWY, a, e, — ic *adverb.*, toku lub głosu spiewającego, sīngertīch. SPIEWNY, a, e, do spiewania ochoczy; *Rag.* pjevni; *Ross.* пѣвунъ, geru sīngend. Grób spiewnej Syreny. *Min. Petr.* 25. Spiewny ptak. *Urs. Gr.* 140. ein Sīngvogel, Gesāngvogel; *Boh.* zpěwawý.

*SPIEZARKA, ob. Spizarnia.

ŚPIGLE, ów *plur.*, szlifowane listki na robotach złotni-

czych, z *Niem.* Spiegelchen, polirte Platten auf Goldschmīd-arbeiten. Szabla z złotymi śpigłami i takowymi paskami. Tr. ŚPIGLICA, ob. Śpikulec. SPIJAC, ob. Spić.

1. ŚPIK, u, m., śpiączka, szubet, letarg, die Schlafsucht; *Boh.* záchwat, (cf. zachwat); *Sorab.* 1. spar, lpiar, sapsanstwo, sparna khoroleż; *Vind.* spanjavitnost, terdospanjost, saspajozhnost; *Slav.* uměrtvenje, měrtvi san; *Eecl.* mroroconie. Co chorują na letarg albo śpiączkę, choć ich kto wzbudzi, tedy wnet zasię do tego śpiku się nawracają. *W. Post. W.* 5, 492. Strzeż boże, abyśmy kiedy w tym śmiertelnym śpiku nie pomarli. *ib.* — Noc tym smaczniejszym śpikiem obdarzyła, Komu nie strzegą worków zamki, kłódkę. *Chrosc. Luk.* 153, t. j. snem, Schlaf. — §. *Personif.* Śpik, ospały, niedbały w swych rzeczach, dormitator. *Macz.* ein Schlafēr, schlāftriger Menich, eine Schlaftrüge, ob. Śpioch.

2. ŚPIK, SZPIK, u, m.; (*Slov.* špik, mózgi w kostach, mozek w kosti, (cf. mózg); *Boh.* mozak, mozek; *Sorab.* 1. mozowki; *Sorab.* 2. morsga; *Carn.* musk; *Vind.* musg, musik, (moshgani = mózg); *Croat.* mozg, mozag, (mosgyam; *Dal.* mosdani cerebrum; *Bosn.* mozak; *Rag.* mōzak; *Ross.* мозгъ); śpik; (*Etyim. cf. Germ.* Speck, spicēn); tłustość w kościach, tucz, tuk, daß Marf in den Beinen; miękka olejna tłustość z krwią pomieszana, od której częściej płynniejsze rozchodząc się po kościach, utrzymują gębkość ich. *Kluk. Zw.* 1, 54. Dęte kości rozmaite mają drobne komorki, a w nich szpik, który kości zasila. *Zool.* 64. Śpik woławy bierze się do różnego nadzienia, do pasztecików, torcików. *Wiel. Kuch.* 429. Śpik człowieka grzbieta. *Otw. Ow.* 625. Śpik pacierzowy, mlecz pacierzowy, *Ursinia* świeczka. — Członki całe zniszczały, śpiki wygorzały. Od jadu, same kości tylko się zostały. *Bardz. Trag.* 495. Łatwo rozumować, kiedy nie czuje kto we śpikach palu, Ani ciężkiego w sercu czuje żalu. *Pot. Syl.* 47. Głód aż do śpiku dojmujący. *Pilch. Sen. list.* 5, 156. (wskróś). — W kaganku tak długo się świeci, jeżeli ma dostatek albo oleju albo śpiku. *Syxt. Szkł.* 162, ob. Tłuszcz, fett. — § Śpik kamienny, margiel, tłusty, tęgi, gładki, daje się nożem skrobać. *Kluk. Kop.* 1, 249. Steinmarf.

SPIKAĆ się, ob. Spiknąć się.

ŚPIKA NARDOWA, ŚPIKANARDA, SZPIKANARDA, y, ż., "SZPIGNARYA, yi, ż., spica Nardi, gatunek lawendy; *Boh.* nard, špikanard; *Sorab.* 1. žpikenard; *Croat.* spikinarđa, kvenda; *Dal.* despik; *Carn.* shpikanarda; *Vind.* špikinarđa, narda; *Rag.* despikij; *Bosn.* despik, Spief, Spiefenard. Miała słoje alabastrowy, maści śpiki nardowej. 1 *Leop. Mure.* 14, 5. (olejek spikonardowy. *Wujek. ib.*). Dziewki zbierały hyacynty śniade, Szałwie plawę, szpignarye blade. *Zimor. Sicl.* 194. ŚPIKANARDOWY, a, e; *Boh.* nardowý; *Bosa.* despikni; *Sorab.* 1. žpikenardowé.

SPIKLERZ, ob. Spiehlerz.

SPIKNAĆ się *recipr. jednł.*, Spikać się *niedok.*; *Boh.* spiknauti se, spikati se, spiknu, shluknu, shluknauti; *Vind.* skrotitife, vkupperfezhi, vkupfrotitife; *Bosn.* urotitise, cketise; *Ross.* заговаряться; *in bonam et malam partem,*

sprzymierzyć się, złączyć się, sprzysiądz się przeciw komu; sich verbünden, vereinigen, verchwören. Zie, gdy wraz na jednego dwie się spikną siły. *Gaw. Siel.* 391. Żle będzie temu mnóstwu, spikającemu się na mię. *Budn. Num.* 14, 55. Nikt się tak przy wolności nie popisał, a przeciwko Turkom nie spiknął, jak Skanderbeg. *Baz. Sk.* 60. Zspiknął a przysiągł się Jehu przeciwko Joram. *I Leop. 4 Reg.* 9, 14. Spiknęli się z sobą i konspirowali; lecz przekłeta jest zgoda takowa, która się dzieje ze zgobą czyją. *Dambr.* 489. Światło chwały wiekuistej Z okiem wewnętrznym się spika. *Bal. Sen.* 91. Herod z Piłatem zjednali się i spiknęli na śmierć Jezusową. *Dambr.* 451. (zmówili się). Równie winnym jest, który na życie królewskie spika się, jak i ów, co te dopełnia zmwłki. *Ostr. Pr. Krym.* 1, 58. Tak się był z przyjaciółmi spiknął, że wszyscy z rąk prawych krew' sobie puścili, i spólnie spili. *Warg. Wal.* 555. Z heretykami spiknęli się byli na to, aby z tej unii nie było. *Birk. Sk. C* 4. Jak się na nich spikniemy, każdy od nich stronić będzie. *Teat.* 1, b, 50. (jak złącznie, spólnie powstaniami przeciwko nim). — Spiknienie, spisek, *Boh.* zpjčeni, piksa, (pikans buntownik); *Slav.* spiknutj. spuntowanj; *Vind.* saratenje, vkuppersega; *Ross.* соговорье, сговоръ, заговоръ, совѣщанье. Turek się bał spiknienia obudwu królów przeciw sobie. *Biel.* 452. (łgi, sojuszu, konfederacyi, sprzymierzenia, przymierza, aliansu).

ŚPIKOWAĆ, SZPIKOWAĆ, -ał, -uje, cz. *niedok.*, naspi-kować *dok.*, pokrajają słonia natykać, n. p. Zajaca spikować, z Niem spidien, j. B. einen Hasen. *Tr.*; *Slav.* špikugi; *Hung.* spēkelem; *Vind.* slaniniti, pomastiti, oflaniniti, obnastiti, spikati, se slanino sapehati, natekniti, prebosti; *Croat.* spēkam; *Ross.* шпиковать. Spikowanie *Ross.* шпикованье, шпиковка. Słoninę cienko w paski pokrajesz, i potym kapłana, indyka, sarny udziec lub inną zwierzyne naspikujeasz, szpikulem do tego zrobionym. *Wiel. Kuch.* 450. — § *Fing.* Na dzika nikt nie naciera, Tylko z daleka go spikujemy łukiem. *Pot. Syl.* 28. (spilujemy). Hareownik tylko szpikował się z łuku Lub z pistoletów strzelając ku sobie. *Jabl. Buk. O* 5. ŚPIKOWATY, a, e, — o *adverb.*, spiku pełny. *Cn. Th.* 1045. marfig, voll Marf; *Ross.* мозговатый. ŚPIKOWY, a, e, od spiku, Marf; *Ross.* мозговой, (cf. mózgowy); n. p. Rura spikowa. *Tr.* ŚPIKULEC, SZPIKULEC, lea, m., ŚPIGLICA, y, ż., igła do spikowania, n. p. zajęcy, dte Spidunadel; *Boh.* špička; *Carn.* shpikavnèk, vuzeka, knosłeza; *Vind.* slaninezna jigla, spikauna jigla, spikal-ka, spikauniza; *Croat.* spekálka; *Slav.* slaninnjaesa, igla za slaninu; *Ross.* шпикованная игла Szpiglica. *Ern.* 1085. Szpikulec przeleciały przez piersi indyków. *Teat.* 53 d, 85.

ŚPIŁA, SZPIŁA, i, ż., ŚPIŁ, u, m, (cf. *Ital.* spillo; *Angl.* spill; *Germ.* Spille; *Niederd.* Spiele; *Hořd.* Speiler); spiczasta kolęca broń, spisa, cta spijęsz *Opwehr*, ein Spieß u. s. w. (*Vind.* spila, spiza = drzazga, paździor; *Ross.* шпиль spica, spieczasty koniec). Tych z wału drągiem, owych spycha dzida W piersi kończyste zawodząc im szpile. *Chrośc. Luk.* 178. On otworzywszy

do obozu drogę, Drze się na szpile, na dardy widomie. *Chrośc. Fars.* 237. Barbarzyńce jednych z nas na szpil wtykają, drugich pieką na różnie. *Kchow.* 116. *Brud. Ost. G* 9. Husarz kopie jeno co swe złoży, Nie jeden na szpil zostaje wtechniony. *Kchow. Wied.* 27. (na grot, na śpiec). — § Spila rzeźnicza, do rozpinania bitego bydlęcia; *Boh.* špeyl, špjlek, špeylèk, špeyleček, špjleček; *Vind.* shpevelza, knosłiza, buzika, daš Šperrelz, ein geflächteres Bieb damit offen zu halten. *Tr.* Spila do spikowania, ob. Spikulec — Spile do obrony miejscea jakiego = ostrze, palisady, kobylenie, cf. czosnki, rogatki, Spanijske Reiter. — § *Fig. transl.* Wiem, jakiel pełna twoja łbieca szpili, W buntę to ufasz. *Zab.* 13, 249. pełna sztuk, figłów, psikusów; *Schelmstreiche.* Ränfe. ŚPIŁANKA ziele, ob. Psia eebula. SPILART, SZPIŁART, u, m., szydło czworograniaste szewskie proste. *Magier. Mskr.* Speillert, ein vierediger gerader Schusterpfeim. ŚPIŁ-GE, ŚPIŁCOWE ziele, ob. Hyacynt ŚPIŁCZANY, ŚPIŁ-CZASTY, a, e, spieczasty jak špilka, kolęcy, spijęsz und stehend wie eine Nadel. Bieze te miały spilezane haczki ostre. *Budn. I Reg.* 12, 11. Ociece irój karał was biezmi, a ja was będę karał biezmi spilezastemi. *Kadz. 2 Kron.* 10, 11. — (ŚPIŁFLET, SZPIŁFLET, u, m., głos pewny w organach. *Magier. Mskr.* Speilflöte, ein gewisser Ton in der Orgel. — SPILIĆ, SZPILIĆ cz. *niedok.* Spilować, Szpilować *contin.*, przekalać, durčsteden. Skoczywszy na brzeg jazda pociskiem i strzałą Szpilować pocznie nieprzyjaciela. *Chrośc. Luk.* 55. Niechże świat żyje lub go wrogi szpila. *ib.* 251. Pelida lod Trojański szpilował, stera bat. *Zebr. Ow.* 515. — § *Intransit.* Szpilować, błyszczyć się, *pr. et tr.*; *Germ.* spileu, glänzen, brilliren. Škłu dodawszy kolor purpurowy, tak będzie szpilować jak rubin. *Torz. Škł.* 518. Potrafię tak szpilować na pokojach i wszędzie, iż nie jeden będzie rozumiał, że mię na świat wydała fortuna. *Mon.* 74, 367. ŚPIŁKA, i, ż., ŚPILECZKA, i, ż., *demin.*; (*Boh.* špendlk (cf. spiac, spiał, spnac; *distng.* spilka wpu-szczanie piwa w beczkę, spłati *cerevisiam in dolia immittere*, ob. Pić); *Carn.* sapon, sapunek, sapejnek, sapejnalu (ob. Zapiać), estanka, (cf. halčka); (*Sorab.* 4. zpinka hafka, ob. Spinka); *Vind.* sapehniza, saklepouniza, sniza, safadiza, vtekniza, vtekniona jigla (cf. vteknąć), kouternza; *Croat.* zapinyacha, pripinyacha (cf. przypięć), gumbashieza; *Slav.* bumbaca; *Ross.* шпилька, шпильчка, булавка, булавка, булавочка, (cf. buława); *It.* spillo; *Oberd.* Spingel, Spangel, Spangelnadel, Spän-nadel); głowiasta igła, špilka miedziana, miedzianka, dte Stedunadel. Bonończyk w izbie, a kunlel do psiarni, Špilka w pułtyнку, a widły w masztarni. *Mon.* 71, 515. Špilka niemasz gdzie zakłóć, żeby boleś nie była. *Brud. Ost. E* 2. (całkiem zbolowały). Obiecał mi dać połowę mego posagu na szpilki. *Mon.* 72, 695. (stroje kobiece). Wszystko opuściła, i do špilki najmniejszej rzezy z sobą nie zabrała. *Teat.* 51. d, 55. (zgoła nie). Rozbiera ją szpilka po szpilec. *Teat.* 20. b, 25. (do nitki). Kto nas odrwi na špilec, oddamy na igle. *Zabl. Fir.* 82. (sowiecie). Tak wartki, iż na końcu špilki anglezia wy-

wijać potrafi. *Teat.* 28. b, 9, auf einer Stednadelspize. Siedzieć, stać, jak na śpilkach. *Teat.* 33. d, 76. et 30. b, 117. et 10, 46. (jak na brzytwach). Gdyby o śpilke, byłoby utonęli. *Teat.* 23. b, 27. o włos, o mały włos, um eine Haar. — Śpilka od włosów, śpilka, die Haar-nadel; *Carn.* rogovilze; *Slav.* kosne igle; *Ross.* шпилька. Anetka napiawszy włosy śpilkami, ogląda się w zwierciadle. *N. Pam.* 11, 234. Śpilka do zębów, zębna śpilka, ob. Zębodłub, dŁubizab, der Zahnstocher. Z kŁacza rozmarynowego czyni śpilki do wychodożenia zębów. *Syr.* 168. Spilka drewniana, spina. *Cu. Th.* 1121, *Bosn.* spilka od zubi, zubatka, ein Speiler, ein zugespitztes Holz. Ptaki na drewnie dŁugim po jednemu powdziewa, i tak ich dŁugo wtykać nie przestawa, Aż wszystko wypęta, i śpilki nie stawa. *P. Kchan.* *Orl.* 1, 219. (roženka póki stawa). — *Ž. Fig. tr* Jednako i lwy, niedźwiedzie i wilki Na strzał kończystych szybkie bierzesz śpilki. *Pot. Arg.* 209. śpile, końce, śpice, groty, Speßen. — *Ž.* Śpilka żywicznego drzewa, sosnowa i t. d.; *Ross.* хвоя, (ehoja, ehoina), eine Tangel, Nishtentangel u. f. w. SPILKARZ, a, m.; *Boh.* špendlkař; który śpilki robi, przedaje, der Stednadelmacher, Stednadelmann; w *rodz. żeńsk.* *Boh.* špendlkarka śpilkarka. SPILKOWAĆ, SZPILKOWAĆ *cz. niedok.*, śpilkami spinać. *Włod.*, steffen, mit Stednadeln arbeiten. Cytrynę śpilkowaną w beczkę wpuścić. *Haur. Ek.* 180. (*Boh.* śpilkowati, špeylowati; *Carn.* shpileti, shpilem; *Germ.* speilen); śpilami spiać; (*oppos. Boh.* rozšpilkugiti). — *Ž.* Śpilkować zajaca, pieczenie, etc. słonia - natykać. *Cu. Th.* 1121; śpikować *Tr.* einem Hasen u. f. w. śpicen. SPILKOWY, SZPILKOWY, a, e, od śpilki; *Ross.* булавочный, Stednadel-, Nadel-. Drzewa śpilkowe: jodła, sosna, modrzew, jałowiec etc. *Kluk. Dyk.* 1, 10. Nadelböljer; (cf. żywiczne drzewa), Śpilkowy, SPILKOWATY, a, e, n. p. Nadaremna byłaby praca, gdyby kto razem na jednym gruncie śpilkowale drzewa z liściowemi mieszał. *Mon.* 74, 770, *Ross.* иловатый, хвойный; cf. красной дбсь. Szpilkowate drzewa pełne są żywicy. *Mon.* 743. Do śpilkowatego, czyli jak u nas zowią, do czerwonego drzewa należą sosny, jodły i jałowiec. *ib.* — (SPILKO się, ob. SPIC. — SPILSNIĆ, ob. PILSNIĆ). — SPILUZA, SZPILUZA, y, ż., narzędzie na kształt dŁoła, którym dychtują statki. *Magier. Mskr.* daš Speileisen.

SPINA, y, ż., spina dorsii; *Ross.* спина, спина; grzbietowe pacierze, daš Rückgrad. U dobrego konia grzbietowa spina jakoby na dwoje się rozdziela. *Hipp.* 15. — *Ž.* Rzecz napięta, etwaš Aufgespanntes, *pr. et fig.* Skarb pospolidy byłby jako jedna spina albo ciężciwa wojny na każdego nieprzyjaciela. *Modrz. Baz.* 91. SPINKA, SZPINKA, i, ż., (*Elym.* piac; cf. *Ital.* spona; *Germ.* Spange); *Boh.* spinadlo, zápona, zapinadlo; *Slov.* sponka; *Sorab.* 1. zpinka; *Vind.* shpanga; *Rag.* sponna; (*Ross.* спенець spień w sprzączce;) guziczek u kofnierza koszuli, daš Hemdenknöpfchen. Szpinki, taśmy, guziki różne. *Zib.* 7, 153. Tyłem się wymknął, śpinke i pierścień brylantowy do kieszeni spuściwszy. *Zab.* 15, 205. Szpinczka *zdrbn.*; *Mon.* 71, 595.

SPINAK, SZPINAK, u, m.; *Boh.* špinák, bljt; *Carn.* shpi-

náza; *Vind.* shpenat, shpinaza; *Croat.* spinácz; *Rag.* spinách; *Dal.* blitva; *Slav.* shpinat, shpanák; *Bosn.* spinocch, spanacch, spannacch; *Ross.* спинитъ, шпинатъ; *Turc. et Pers.* ispanak, isfinag; *Ital.* spinacci; *Linn.* spinacia; *Angl.* spinage; *Germ.* der Spinat; liście jego zażywiają się na zieleninę. *Kluk. Dyk.* 3, 96. *Kluk. Rosl.* 1, 217. Szpanak. *Cu. Th.* 1120.

SPINELLI, Spinellen, rubiny białoczerwone. *Kluk. Kop.* 2, 40, *Lat. med.*

SPINET, u, m., z *Włosk.*, instrument muzyczny na kształt małego klawikordu, daš Spinett. Krucze pióra potrzebne są do spinetów, instrumentów muzycznych. *Kluk. Zw.* 2, 290.

SPINKA, ob. Spina.

SPIOCH, a, m., SPIOSZEK, szka, m., *zdrbn.*, ospalec, człowiek senliwy, drzymliwy, śpiący, śpik, leń; ein Schlaf-er, schläfriger Mensch, eine Schlafmüge. *Slav.* spavác; *Bosn.* spavač; *Vind.* spavec, spajar, spajavez; *Croat.* szpavavec; *Hung.* szunyodó, szunyadozó; *Ross.* сонливецъ, сонупа. W *rodz. żeńsk.* SPIOCHA, SPIOSZKA, i.

SPIONEK, ob. Spień. SPIORE, piore, ob. Prać.

SPIR, u, m., SPIRY, ów *plur.*, z *Hol.* lub *Niem.* Spriet, poboczne maszty, osobliwie na okrętach wojennych, powinny mieć wysokość od 15 do 18 sażni. *Kluk. Rosl.* 2, 177. *Ład. II. N.* 104. Seitenmasten. Niezmierne mnóstwo sosnowego drzewa, pod imieniem masztów, spirów, balów i t. d., do portów Bałtyckich spławione bywa. *Jundz.* 465.

SPIRA, y, ż., dawne miasto wolne Niemieckie. *Dyk. Geogr.* 3, 68, die Stadt Speyer. SPIREŃSKI, a, ie, n. p. Spireńskie biskupstwo, daš Bisthum Speyer, w cyrkule Renu gornego. *Wyrv. Geogr.* 207.

SPIRYTUS, ob. Wyskok.

1. SPIS, u, m., SPISA; y, ż., z *Niem.* der Speiß, kopia; (*Sorab.* 1. žpiz, kawatž; *Carn.* shpeis; *Vind.* shpiel, bodefh, sbodalu, lanza). Upatrzywszy czas, pepadłszy spis, skoczył do namiotu Seewola, i zabił kancelerza, co podle króla siedział. *Weresz. Reg.* 145. *id. Ref. Zw.* 86. b. Prusaki trzymali z sobą poplecione w pół spise. *Tward. Wł.* 108. Hajdamaki na koniach ze spisami. *Teat.* 26, 41. Drzewo od spisy, ratyszczce. *X. Kam.*; *Eecl.* parunie, poratuna, ob. Rohatyna.

2. SPIS, u, m., spisanie, spisek, napisana rozprawa o czym, pismo; daš Verzeichniß, Schriřt; *Boh.* spis; *Slov.* spis; *Rag.* pripis; (*Ross.* списание, списывание kopia, przepis, odpis); *Ross.* опись. Nie mogę w zystkim w tym naszym spisie dosyć uczynić. *Modrz. Baz.* 2. Andrzej Frycza *Modrzewskiego* spisów o poprawie Rzpltej księga pierwsza. SPISAC, f. spisze *cz. dok.*, Spisować *niedok.*, Spisywać *frequ.*; *Boh.* sepsati, piši, spisowati; *Slov.* spisowat; *Sorab.* 1. zpizuyu, romadu; *Carn.* spisat, spisujem; (*Vind.* spifsat, odpisać, przepisać); *Croat.* zpizati; zpissujem; *Rag.* izpisati, pripisati, (cf. przypisać); *Ross.* списать, списывать (= przepisać, odpisać); spisać, na pismie zebrać, popisować, rejestrować; zusammen schreiben, verzeichnen, zusammen eintragen. Co lepszego spisował i w pamięć brał. *Warg. Cz. C.* (kon-

notował). Aten z Spartą inędrców *spiszła (*dual. spiszcie*). *Kehow.* 525. Nikomu się inszój wiary o Krystusie spisować nie godzi. *Kat. Ud.* 87. napisać, aufsetzen, aufschreiben. U Rzymian, *partes conscripti*, ojcowie spisani. *Groch. W.* 265. — 2. Spisać się z kim na kogo, przeciw komu: spisek nań uczynić, spiknąć się, sich gegen jemanden verschwören. Emburonów król z Amboryxem się na wojnę spisał. *Warg. Cez.* 144. Czechy się przeciw Polsce z Krzyżaki spisował. *J. Kchan. Dz.* 169. Dowiedział się król, że się nań spisują; Ale łatwo poradzić tym, co pokój psują. *Jabl. Tel.* 149. Baczyl Wojdyło, iż nań był nie łaskaw Kiejstut, namówił Jagiełła, iżby się spisał z Pruskim mistrzem przeciw Kiejstutowi zawždy być. *Biel. Św.* 225. Od was samych słyszymy, że się spisiecie, wszystkich pobuntujecie, i na króla nastąpiacie. *Sowit.* 50. Posłali nas ku wam, abyśmy z wami postanowili przyjaźelstwo i pokój, ażebyśmy się spisali z wami, żeśmy towarzyszu i przyjaźelmi naszymi. *1 Leop. Mach.* 8, 20. — 2. Spisać się czym: popisać się, pokazać się czym pamiętnym: sich heroor thun, sich andeichnen. Ah spisałeś się pięknie! *Ld.* SPISEK, sku, *zdrbn. rzeczown.* spis; *Boh.* spisek; *Sorab.* 1. wopisz, zapismo, register; (*Carn.* spis: przepis, kopia): *Vind.* sarifs, sasnamin; *Rag.* upis; *Ross.* списокъ, роспись, нторъ; *Eecl.* приустъ; zebranie czego na piśmie, rejestr, konnotowanie, konnotatka, notatka, poczet, pismo; daß Verzeichniß, der Aufzags, die Schrift. Nie chciał się obiecać na obiad, aż mu pierwej gości proszonych spisek posłał. *Star. Ref.* 77. Chcieliśmy od nich mieć imiona przedłożonych na spisku. *1 Leop. 5 Ezdr.* 6, 12. Spisek imion żołnierzy do apelu *Ross.* переключка. Obózny ma mieć na spisku wszystkie wozy, aby wiedział, wiele rynkowych, a wiele skrajnych. *Tarn. Ust.* 295. Mam na spisku tysiącami przykładów, ale mileżeć muszę. *Star. Ref.* 75. *Star. Vot. D* 4. Oharuje ci ten spisek żywota ś. męczennika. *Wys. Aloj.* 2. Krótki spisek albo krótki zbiór rzeczy. *Pilch. Sen. list.* 236. Pan rozkazał Mojżesowi, aby im to dał wszystko na spisku, aby się tego pilnie uczyli. *Rej. Post. R* 6. (krótko na piśmie). *Gal. Post.* 26. b. Mają być deputowane osoby, żeby popisały wielkość imion; a takowe spiski aby były na sejm zniesione, a tam z takowych spisków rozsądzić się będzie mogło.... *Herb. Stat.* 50. Spisek czyli inwentarz majątku *Ross.* данная. Myśmy się na to obietnicami, spiski i przywilejami obowiązali, że.... *Herb. Stat.* 2. (podpisami, skryptami, dokumentami). Wezmij spisek twój, a siadłszy, napisz 50. *W. Post. Mu.* 514. (cyrograf). — Spisek przeciw komu, na kogo: spiknienie, przysięga, bunt; eine Verschwörung, heimliche Verbindung gegen jemand; *Boh.* zpjeenj, piksa; *Slov.* spiknutj, spuntovánj; *Vind.* sarotenje, vkupperfega; *Rag.* okletva, vrok; *Ross.* ссловіе, заговоръ, стговоръ, совѣщаніе; *Eecl.* сдохновеніе, единодышаніе, съгласеніе. To co oni postanowili, niech będzie zbrodnią i spiskiem; a to, co rozkażę, będzie prawem. *Niem. Bibl. Targ.* 5.

SPISEK, u, m., z *Niem.* daß Spießglas; *Vind.* stekleni-

na, steklenofvetel kamen; *Ross.* цыма; antymonium, oczna przyprawa. *Cn. Th.* 588; półmetal bardzo kruchy, białego koloru, wewnątrz nitkowaty i promienisty. *Kluk. Kop.* 2, 259. SPISGLASOWY, a, e, n. p. Spisglasowe masło. *Kruml.* 408. Wątroba spisglasowa. *ib.* 211, ob. Wątroba.

*SPISK, u, m., *spik, śpiączka, Schlafsucht. Ociężność i spisk jakiś wszystkich serca objął był; *torpor et veteranus. Krom.* 714.

SPISKAĆ cz. *niedok.* [ozimnąć, anbauen; *chorw.* spikuehem anhello, ob. Piskać. 2]. n. p. Los, gdy pomstę zamierzysz, czy z dala, czy z bliska, Zawsze dyabeł patrona lub powoda spiska. *Zabl. Zab.* 58. Gdzie się owe podziały gry szumne, parady, Wszystko to kaduk spiskał, wygaś to z pamięci! *Treb. S. M* 60. Niech was tu kat spiska, mnie staremu na takie wynisć pośmiewiska! *Teat.* 45. c, 128

SPISKOWY, a, e, od spisku, Verschwörung; Spikowy *Subst.* sprzysiężony, buntownik; *Boh.* pikanš; *Vind.* saperfeshnik, vkupperfeshen.

SPISNE, ego, n, zapłata od pisania, Schreibegeld, Ein-schreibegeld. Połorea spisnego niech nie bierze; od kwitów niech nie nie bierze. *Herb. Stat.* 89, (ob. Wpisne, Napisne, Zapisne). Starostowie, burgrabiowie, poborcy, nie mają brać spisnego. *Tarn. Ust.* 79. *Czack. Pr.* 1 521. *N. Pam.* 14, 214.

SPISNICZY, a, e, spisami zbrojny, bespiecht, mit Spieken bewaffnet. Spisnicze legie Rzymskie. *Pap. W.* 1, 24; pilatae legiones. SPISNIK, a, m., żołnierz pod spisem służący, ein Spißsoldat, Lanzenfedt. Spisnicy u dawnych trzymali każdy po siedm spisów w ręku, które jeden po drugim w potrzebie ciskali. *Pap. W.* 1, 295.

1. SPISOWY, a, od spisu, kopii, włócznie, Spieß; *Ross.* копійный, копійный.

2. SPISOWY, a, e, od spisu, rejestru, rejestrowy; Verzeichniß, Register; *Ross.* перечисный. SPISOWNIK, a, m., który spisuje, registrator; der Verzeichner, Registrant; *Slov.* spisowatel; *Croat.* zpiszavec; *Ross.* списатель; *Eecl.* списатель. Spisownik, kompilator. *Chodk. Kost.* 71. der Zusammenstreiber. SPISUJE, ob. Spisać.

SPIHAL, ob. Szpital.

SPIYMIERZ, a, m., [SPICIMIERZ 2], Spytak, nomen proprium, Rogatianus. *Jabl. Her.*

SPIWRZÓD, u, m., ziele, Pieniężnik, Stowrzodowiec, służy do gojenia wrzodów, Wężownik, *Lysimachia*, Pfeifnigfrant. *Syr.* 505. *Sienn.* 140. Uspiwrzód. *Urzed.* 81.

SPIŻ, a, m., SPISKI powiat, *Boh.* Špis, Špiska země; *Cebusia*, *Scopusia*; *Germ.* Zipš, die Zipser Gespaunschaft, kraj na pograniczu Polski i Węgier. *Dyke. Geogr.* 5, 68. *Nar. Hst.* 5, 156, ob. niżej Szpizania. (*Boh.* Spiska Sobota w Uhřich, miasto Georgenberg w Węgrzech).

1. SPIŻA, y, ż; (*Boh.* spjže; *Sorab.* 2. spjža; *Vind.* spisha, jed, jesteina, jedba, spenda; *Carn.* shpendija; *Croat.* brasshno, pizha; *Ross.* брашно; *Svec.* spis; *Ottfried* zpisno, cf. nostrum *pica); co w spizarni naspiżowane jest, strawa, żywność wszelaka; *Germ.* Speise, Speisen, Speisaren, Mundvorrath, Proviant. Gdy z woj-

skiem jechał przez ziemię ich, posłali mu moc spiży, jako to mąki, gęci, miodowników, i innych rzeczy, które ku stołowi należały. *Kosz. Lor.* 125. Zabrali im wszystkie spiże. 1 *Leop. Genes.* 14, 11. (wszystko co ku żywności przysłuży. 3 *Leop.*). Panowie sami do gumien, spiklerzów i spiżarni włamawszy się, wszelaką spiżę zabierali. *Krom.* 191. Strzelba zamkowi mało wadziła, jednak iż spiże na nim mało było, głodem go wymorzono. *Gwagn.* 419. Będąc w obleżeniu, spiży nie nie mieli. 1 *Leop.* 1 *Maeh.* 6, 49. Niż z brzegu zepchniesz pilnie o sobie radź, Cobysz przeżywił, i tam i sam czeładź. Na trzy miesiące mieć spiży przynajmniej. *Klon. Fl. E 1 b. Biel.* 236. et 456. Spiży nie było w mieście; już wytrawili byli on ostatek, co było schowane. 1 *Leop.* 1 *Maeh.* 6, 55. et 3 *Reg.* 4, 7. Głód wziął moc w mieście, a spiże nie dostało ludowi. *Rodz. Jer.* 52, 6. (chleba. *Bibl. Gd.*). — §. "Spiża, ob. Spiżarnia. 2. SPIŻA, SPIŻ, y, ż, lub u, m., miedź z innymi metalami, osobliwie z cyną mieszana, z której się dzwony i armaty leją. *Kluk. Kop.* 2, 188. *Germ.* Głódenpfeife, Speife, Głófengut, Brenze. *Jak. Art.* 5, 316. Na większe działa wziął z sobą spiży albo miedzi, żeby ich tam ulano, gdzieby mu je potrzeba było. *Baz. Sk.* 280. Przywiózł z sobą spiży bardzo wiele, na lanie dział i wszelkiej strzelby. *ib.* 590. Arsenal spiż napeliony. *Tward. Wz.* 163. bronią spiżaną, działami etc. — (SPIŻANIN, a, m., z Spiża rodowity, ein Zipfer. SPIŻANKA, i, ż., eine Zipferinn). — SPIŻANY, a, e, z spiży kruszcu ulany, von Głódenpfeife, von Erz, eferu. Działa spiżane. *Zbit. Dr. B 3* Żelaznych dział używano, aż gdy poczęto spiżane odlewać. *Archel.* 8. Przyłbica spiżana 3 *Leop.* 1 *Reg.* 17, 5. Cymbale spiżane. *ib.* 1 *Paral.* 15, 19. (miedziane 1 *Leop.*). Podniósł wzrok srogi i żelazną broń Dwa kroć obejrzał i wrota spiżane. *P. Kehan. Jer.* 498. Wrota żelazne, progi spiżane. *J. Kehan. Ps.* 162. *Groch. W.* 222 *Tward. Wz.* 19. SPIŻARNI, iego, m., SPIŻARNIK, a, m.; (*Boh.* špižrník; *Carn.* shpendir; (*Vind.* shpishar; *Germ.* der Speijer, Aufspeijer, Eijer, jadaec); *Vind.* shpendir, m. f. oskerbnik, jestvinski resdeliuz, perpraulavez; *Rag.* nadspremnik, f. nadspremniza); przełożony nad spiżarnią, szafarz; der Speijemajster, Edafijer. *Promus.* spiżarnik, obroczny, klucznik *Marz* SPIŻARNIA, i, ż., "SPIŻA, y, ż. SPIŻARKA, i, ż., dem.; *Boh.* špižrna, pobrawnice; *Slov.* spižirně; *Sorob.* 1. y-dzi khówanca; *Carn.* shpishirna, shpendishe, smuk; *Vind.* shpishirna, shpendishe, sprema za jedbe, jedna hranya, spenda, kalha, speiskamra, perpraulshna hranya; *Croat.* odélnicza, safranicza; *Slav.* komorica, dispenza; *Bosn.* klit (cf. kletka), kljer, spremma; *Hung.* spremma; *Ross.* чуланъ, кладовая для припасовъ; skład na spiżę, żywności; die Speijefammer; (*D e s t e r r.* die Speife). Żyta dobrane suche do sofy albo spiżarni znosić. *Cresc.* 668. (do spiklerza). Czyż twe spikrze lepsze od mojej spiżarki? *Zab.* 8, 320. Kotka czestokroć miasto myszy spiżarkę splondruje. *Haur. Sk.* 278. Na spiżarnie starości zima sposobi ziemię, zasiewa wiosna z jesienią, a ładuje lato. *Mon.* 64, 255. Wlecze mró-

wka, co zdoła do swęj spiży dziubkiem, *Baczna* na przyszłą porę, w stoż układa z ezubkiem. *Zab.* 8, 319. *Iżek. Slov. Prov.* Co kto ma w komore, to widawá do kuchni; co kto ma w spiżarni, to wydaje do kuchni; *os ex abundantia cordis loquitur*; co w sercu, to bywa i na języku. SPIŻARNY, SPIŻARNIANY, a, e; *Boh.* et *Slov.* spižnj; do spiżarni należacy, die Speijefammer betrefend. Odwiedzać wnuków do ich spiżarnych szalazy. *Przyb. Ab.* 81. gdzie składy żywności chowali, Speijebütten. — "SPIŻOKUTY, a, e; n. p. Spiżokute strzały. *Nar. Dz.* 2, 118. *Zab.* 6, 377. *Nar.* spiżane grotty mające, mit efernen Speijen. "SPIŻOLITY, a, e, n. p. Spiżolite szczyty *Pot. Jow.* 2, 7. z spiży ulane; von Erz gegoffen. SPIŻOWAĆ cz. *niedok.*, w spiżę, to jest w żywność opatrować, (cf. picować); mit Eßbenmitteln versehen, verproviantiren. (*Carn.* shpisham; *Vind.* shpishati, ospishat; *Sorob.* 2. spiżowasch; *Germ.* speifen, karmić). Spiżować, dawne to i przez najlepszych pisarzy Polskich używane słowo, znaczy, obficie napelniać, opatrzyć. *Pam. Warsz.* 3, 169. Tego dnia, gdy się galera spiżowała żywnością, nie mogliśmy się wybrać. *Warg. Radz.* 317. Król obóz żywnością jak największą spiżować każe. *Krom.* 102. Żywności tylko tyle brać mają jak przez noc wychować się może, nie spiżując wozów. *Vol. Leg.* 3, 46. Kto wóz spiżuje, głód mu nie dokuca. *Rak. Pob. A 3.* — *Latius:* Spiżować, zbierać; sammeln, verwahren. Domy pełne majetności, którychś ty nie spiżował. 1 *Leop. Deut.* 6, 40. W dołach tych tak długo przeszli spiżowali cesarze niezmierne zbiory bogactw. *Tward. Wz.* 149. SPIŻOWY, a, e, spiżany, z spiży ulany, von Głófengut gegoffen. Piasty kół do armat ciężkich mają buxy spiżowe. *Jak. Art.* 1, 290.

SPLACHIEĆ, SZPLACHIEĆ, chcia, m., SZPLACHCIE, ia, n., (*Etym.* ob. Płachta, płaszcz, płaski); szmata, co się oderwie od sukni, ścierka, sukna uboga wytarta. *Dudz.* 62; gałgan. *Slov.* splacanin; *Croat.* lap, plat sukna, ein Fader, ein Jegen, ein abgeriffenes Etüß. Chłopotacholski splachć. *Mon.* 75, 594 — Wielka w sobie wzięczność rzemiosło ję miało, lub w pierwsze splachcie wełnę niesprawną staczała, lub rączemi palcami przedzę rozprawiała. *Otw. Ow.* 215 w pierwszą osnowę, daś erste Gewebe. — § Splachć, sztuka oderwana, odłamana leda czego, kołacza, chleba, ein abgetroffenes Etüß. Roku 1569 ostateczna splachć (*obs. femin.*) Szlaskiej ziemi królestwu Czeskiemu przypadła. *Krom.* 363. — Splachć roli, ziemi, niewielki, ubogi kawał ziemi; *Carn.* lap, plat zemlye, ein Heines Etüßchen Geld, ein Jlid Afer. Kmiec, co ubogi splachć radłem porze. *Hor.* 1, 157. *Nar.* Ojczysty splachć swemi wołmi sprawuje. *Kchow.* 10. Granicami splachcia swego małego kontentował się, przestawajac na maluchnej osiadłości swojej. *Warg. Wal.* 250. Chłopek dawac musi ustawnie z ubogiego szplachcia. *Opal. Sat.* 15. SPLACHETEK, tka, m., dem, ein Heines Jlidchen, pr. et tr. Lepiej było przy skromnym splachetku zostawać, niż szukać figlem zbioru, który czesto chybia. *Opal. Sat.* 61. SPLACIĆ cz. *dok.*, Splacać *niedok.*, zupełnie się wyplacać

z czego; *Boh.* splatiti, splacowati; *Vind.* doplazhati; *Croat.* zplaititi, zplacham, vöslig anszahlen, abzahlen, ganz bezahlen, abtragen. Wszystkie długi przodków swoich spłacił, dobra zastawne wykupił. *Kras. Pod.* 2, 29. Majętność po ojcu brat mój objął, mnie spłacił, siostry wyposażył. *ib.* 2, 145. Gdyby kilku na jednych dobrach mieli długi, mający większy kapitał ma prawo spłacić mającego mniejszy kapitał, albo jeżeli spłacić nie zechce, tedy mniejszej sumy właściciel większego spłaci. Gdyby zaś obadwa nie chcieli siebie spłacić, mają się zgodzić, aby komu trzeciemu przestawili, a pieniądze między sobą podzielili. *Czack. Pr.* 2, 175. — §. Czas drogi złotem niespłacony. *Kulig. Her.* 127. niedokupny, nicht zu bezahlen, nicht käuflich, nicht feil. SPŁACICIEL, a, m., który wypłaca, der Anzahler, Abzahler; *Croat.* zpláchnik. SPŁADZAC, SPŁODZIĆ, ob. Płodzić.

SPŁAKAĆ się *recipr. dok.*, moeno wypłakać się, rozplakać się, sich ganz zerweinen; spłakany, wypłakany, moeno rozplakany, sehr zerweint. Porwał się starzec spłakany, i zbladły, Na głos z bożego, co słyszał, natchnienia. *Kras. Woj. Ch.* 88. Chciałem tam, życia złożywszy ostatki, Spłakany starzec być pogrzebiony. *Pot. Syl.* 240. Wydarł bogactwa spłakany ubogim. *Chod. Gesn.* 148.

SPŁAMIC, ob. Plamić.

SPŁASAC co *cz. dok.*, zemknąć co, ukraść; wegrasfen, manfen, stehlen. Na gardło siedział, że był trochę spiżę spłassł. *Budn. Apoph.* 51.

SPŁASZAC, ob. Spłoszyć. SPŁASZCZAC, ob. Płaszczyc.

SPŁATA, y, ż, wypłata, spłacenie kogo, wypłacenie mu; das Abbezahlen, Anszahlen, Abfinden. Jak uniknąć spraw nieoddzielnych od współwłaścicieli jednej wsi, kiedy ani spłata, ani przestawienie jest podobne? *Czack. Pr.* 2, 175.

SPLATAĆ, ob. Platać, pleść. SPLATAĆ, ob. Platać. SPŁATAĆ, ob. Platać.

SPLATANKA, i, ż, plecionego co, etwas Geflechtes, eine Flecht. U czapek były ze wstążek splatanki. *Kniaź. Pocz.* 2, 164.

SPŁAW, u, m.; *Boh.* splaw; §. 1) spadek rzeki, zlewek; der Abfall, Abfluß des Wassers eines Flusses. (*Sorab.* 1. zplahw, zplahwano ród, plemię, zplahwniski gentilitius). Staw na spławiu, to jest, pierwszy od rzeki zaczynający się, zwykł się prędko zamulać. *Haur. Sk.* 145. Braiłów nad spławem Seretu z Dunajem. *Krom.* 467. nad zbiegiem, Zusammenfluß. — Nawa widzieć nie mogła towarzyskiej nawy, Przez morskie błakając się spławy. *Bardz. Trag.* 259 fale, wały, flukty, Fluthen. — §. 2) Cło nowe w W. X. L. i spław wodny, na tak gwałtowną Rzpłtęj potrzebę ustanawiamy na lat dwie. *Vol. Leg.* 5, 569. et 4, 65. desluitacya, spust żegluge, Schiffahrt. — §. 2) Spław, spławik *zdrbn.*, Spławy u sieci, die Schwimmlöcher am Fischernetz; (*Carn. krevlez;* *Sorab.* 2. spław, ob. Pław, *oppo.* grąż). Na sznurze zwierzeźnim niewodu osadzają się co stopa spławy pływające, z suchej wierzby, osiny lub brzeziny robione, któreby sieć w gorze utrzymywały. *Kluk. Zw.* 5, 241. — §. 3) Spław ziele, ob. Sit, Sitowiec. SPŁAWIĆ, SPŁAWIAC, ob.

Plawić. SPŁAWICIEL, a, m., który spławia, pławi, spuszcza wodą, der Holzflößer; topiciel, który stapia, der Schmelzer, Einflmelzer; *Ross.* сплавщик. SPŁAWISKO, a, n., miejsce spławu czyli spadu wody, der Ort des Abfalls des Wassers. Role, które są na spławisku, bardzo bywają urodzajne. *Haur. Sk.* 46. SPŁAWKI w browarze, n. p. Zbierać spławki ze słodu, t. j. ziarna zepsote, słomę lub barłog, który się na wodzie unosi. *Magier. Mskr.*, was oben auf dem Malze schwimmt, tanke Körner, Strohhalmten u. s. w. SPŁAWNOŚĆ, ści, ż; *Boh.* plawnost; sposobność rzeki do żeglugi, die Schiffbarkeit eines Flusses. Przekładano potrzebę ułatwienia spławności na rzece Dniestrze. *Gaz. Nor.* 1, 21. Rady patryotyczne względem ułatwienia spławności rzek naszych. *Pam.* 85, 1, 517. Niewolno z rzeki takiego szukać pożytku, któryby tamował publiczną spławność. *Przestr.* 11. SPŁAWNY, a, e; *Boh.* plawny; sposobny do żeglugi, spustny, schiffbar; *Bosn. et Rag.* brodiv, (cf. brod); *Vind.* ladjovosliu, brodhu; *Ross.* судходный; *Slov.* plawitedlný, kdež se plawiti může; (*Ross.* сплавный, сплавенный do spławienia, od spławienia, сплавленный ледъ tratwa, 2. сплавленный stopiony). — Spławna Wisła. *Zab.* 12, 19, cf. portowa rzeka. *Torz. Skł.* 2 SPŁAWNE, ego, n., *Subst.* zapłata od żeglugi, die Schiffsteuer. Poborca spławnego od kupoń wybrać nie mógł. *Vol. Leg.* 5, 47 — §. *Tr. fig.* Spławne jęj aż za pas warkocze. *Zab.* 10, 66. *Ross.* spadające, spływające; herabfliegend, herabfließend.

SPLĘC, iu, m., SPLECENIE, ia, n., SPLECZENIE (*Haur. Ek.* 155), §. 1) choroba końska, psia *Ostror. Myśl.* 26. eine Krankheit der Pferde, Hunde u. s. w., eine Lähmung, Verrenkung des Fußes. Gdy koń kładąc się, albo i w biegu, poruszy z miejsca w stawie chrząstek także i żył suchych onym przyległych narazi, splecieniem to zowia. *Hipp.* 115. Sposób na zastarzały spleć. *Hipp.* 114. — §. 2) Splecienie, spleciony, ob. Spłesć. SPLECZNY, a, e, spleciony, spleciem chorobą naruszony; verrenkt, gelähmt (von Pferden und Hunden). Na spleć niemasz sposobu, jeno żył te spleczną trzeba karać zacięć. *Hipp.* 115. 1. SPLECZYĆ się, [dostać spleć 2] Spleczy się koń. *Lek. Końsk.* spleć cierpi, das Pferd hat eine Lähmung oder Verrenkung bekommen; *Ross.* неплечница Spleczyć się, o koniach, nabyć pewnego gatunku choroby, wypleczyć się, zład koń spleczony, wypleczoney. *X. Kam.* 2. SPLECZYĆ się, ob. Pleczyć się.

SPLENDECA, y, ż, SPLENDÓR, u, m, z *Lac.*, blask, rzecz błyszcząca, pompa, wspaniałość; Glanz, Pracht, Herrlichkeit. W grobach nawet, do których na każdy dzień, leca, Jeden drugiego głupia wyściga splendeca. *Pot. Pocz.* 580. Rozpścieraj się, jako cheesz, pieszczochu, Zgaśnie w grobowym ta splendeca lochu. *Kchow.* 71. Sileie wy się panowie, na koszty próżne, Budując splendee różne. *Kchow.* 202. Choćbyś też miał największe splendury, I nożycie obcinać pazury, Choćbyś chodził w złotym axamiecie I poganiał seś koni w karycie; Chybabych też mere osalała, Abych ciebie kostyro kochała. *X. Kam.*, *P. Kowal. z Krakow.* Nieszczęście wielkim ludziom splendoru dodaje. *Jubł. Tel.* 298.

SPLEŚĆ, spłotł, *f.* splecie, spłotę *cz. dok.*, Spłatać *nie-dok.*; *Boh.* splesti; *Rag.* splësti; *Bosn.* splesti, isplesti; *Croat.* zplestiti, zplëtiat; *Ross.* сплести, сплести, (cf. *Ross.* сплотивъ, сплочивать); przeplatając jedno z drugim połączyć, zusammen flechten. Sznury splecione. *Jak. Art.* 5, 225. Drobne drzewa nasadzone między płotem, gdy wzrasta, można je spłatać, nawodząc jedno ku drugiemu, z którego splecenia zrasta się płot mocny. *Cresc.* 22. Tam kędy lipy z jaworem gałęzi Splecenie na cień jedną z drogą więzi, Tam znieść każde wonie. *Mon.* 67, 614. Do splecenia; *Ecdl.* комплетательный, *spletny. Pierwój, niż się goła splecie. *Cn. Ad.* 4015. (prędko, nagle, jak pióro opadł). — *ż.* Kania przedza len spłata. *Przedz.* 25. spina, sie sicut sicut um den flachs herum. Len ma być pilnie wyplewiony od chwastu, zwłaszcza od karniej przedzy, która len spłatając, bardzo mu szkodzi. *Cresc.* 188. — *ż.* *Fig.* Oni się splekli i upadli. *Wróbl.* 42. sami się złapali w swych siłach, sie haben sich verwickelt, selbst gefangen. — *ż.* *Transl. fig.* Spleść bajki, gawędzić; schwägen, wäpfen, fädeln. Ludzie pod czas leda co mówią, trzęsą, spłotą. *Cn. Ad.* 719. (nie wszystko prawda, co ludzie mówią). W rozumie nie raz potknie się, ustanie, zmyli, splecie, jakoby trzy po trzy bajał. *Głoz.* *Wych.* K 7.

SPLEŚNIEĆ, *ob.* Pleśnieć. SPLIN, z *Angielsk.*, *ob.* *Smu-tnodur.

SPŁODEK, *dku, m.*, eo jest spłodzonym, plód, daś Erzeugte. Który kiedy rodzic swego spłodku wstydzil się, jak się ci swoich zrodków wstydzali, że się do nich znać nie zezwolił. *Smotr. Apol.* 25. SPŁODZIĆ, *ob.* Płodzić. SPŁODZICIEL, *a, m.*, rodzic. *Tr.*, der Erzeuger. Ślęzakom się mniej przeciwko spłodzicielom swoim Polakom powstawać, aniż Krzyżakom, godziło. *Krom.* 615; *contra progenitores.*

SPŁÓKAĆ, *vel potius* zplókać, *f.* spłócze *cz. dok.*; *Vind.* dolpropłakniti; *Ross.* сплоснуть, сплоскать, сплоскивать; plócząc zmywać, abspülen, wegsprühen, herunter sprühen.

SPŁONAĆ, *vel potius* zplónać, *med. jedntl.*, nagle zgorzeć, w perzynę się obrócić; *Vind.* splahniti, schnell aufbrennen und im Feuer aufgehen, abbrennen, verbrennen. Ogień pod miasto podłoży, którym spłonie zarazem. *Tward. Wł.* 65. Choćby ręka wezdrnęła, odważnie wykonam, Kościół będę łupił, i od ognia spłoną. *Bardz. Luk.* 10. Miasta ogniem spłonię. *Palch. Sen. list.* 66 — *Fig. transl.* Za Kazimierza W. kruszce srebrne w Bytomskich górach spłoneły; *evanuerunt.* *Krom.* 565. znikły, verschwanden, verloren sich.

SPŁONIEĆ, SPŁONIC, *ob.* Płonić. SPŁOSZYĆ, *ob.* Płoszyć.

SPLOT, *u, m.*, SPLOTKA, *i, ż.*, splecenie, cokolwiek splecionego, *n. p.* splecione włosy, kosa pleciona, Flechte, geflochtene Haar. (*Carn.* spleténiza; *Vind.* spleteniza = krata, spletenzhiza = koszyk; *Boh.* spletka zamieszanie). Tegim się członki ociągnęły spłotem; *complexu coierunt.* *Zebr. Ow.* 90. Rozczebrały spłoty swych warkeczy. *Przyb. Ab.* 205. Splot złotowłasy. *Ilor.* 2, 197. Książ. Wiesnia-

cką spłotkę zmieniono w fryzurę. *Zab.* 10, 595. *Zabl.* SPŁOTE, *ob.* Pleść, spleść.

SPŁÓTNIEĆ, *ob.* Płótnieć. SPŁOWIEĆ, *ob.* Płowić.

*SPLOZNAĆ *med. jedntl.*, spełznąć, verschließen, die Farbe verlieren. Cera z pierwszej krasy spłozła. *Chrośc. Fars.* 186. — *ż.* Spłoznąć się *recipr.*; *n. p.* Helle od strachu zkozła się spłozła. *Pot. Syl.* 109, (cf. płozić, plzić się), zszliża się, spadła, sie glitt herab.

SPLUGAWIĄĆ, *n. p.* Więcej splugawia człowieka źle czynić, a niżli mięso jeść. *Żurn. Post.* 105. Błogosławieni, którzy zachowają Czystość serdeczną, i co śmiertelnemi Grzechami duszy swęj nie splugawiają. *Odym. Św.* S 5, *ob.* Plugawić.

SPLUNAĆ, Spluwać, *n. p.* Spłonię precz z języka swego one marne gorzkości i słoności. *Rej. Post. M m* 5. plując rzucić; *Rag.* izpljivati, wegspucken. Spluwać począł dość często, jakby w aktualnej zostawał saliwacyi. *Mon.* 71, 490. wypłuwać, ausspucken, *ob.* Pluć.

SPLUSKAĆ, SPLUSNAĆ, *ob.* Pluskać, Plusnąć.

SPLUWAC, *ob.* Pluć, Splunać. SPLUWACZ, *a, m.*, plwacz, spu'tor. *Mącz.*, ein Speier, Spuder.

SPŁYNAĆ, ZPŁYNAĆ, *f.* spłynię *med. jedntl.*, Spływać *niedok.*, ściekać, herab fließen, hinab fließen, zusammen fließen; *Boh.* splyváti, splyvám; *Ross.* сплыть, сплывать, *pr. et tr.* Wody, które na dole są, spłyną i zginą, a nie będzie ich. 1 *Leop. Joz.* 5, 15. (zbieżą a opadną. 5 *Leop.*). Sultanowie wynysłdi sposób osuszać złą powódź, która tak często do szkatuły wezyrowej spływa. *Kłok. Turk.* 61. Z tą żoną wielkie w dom jego spłyną bogactwa. *Boh. Kom.* 2, 102 On bałwan z lekka, jak воск od ognia rozpuszczony spłynął. *Birk. Exorb. D* 2. Nieprzyjaciele niech napadną, niech zewsząd spływają; ale aby spłynęli i zginęli od oblicza twego, jak płynie воск od ognia. *Pociej.* 574. (niech się zbiegają, by stopnieli, rozpułnęli, zginęli). Padłszy na ziemię, zplynał krwawym potem. *Bzow. Roz.* 21. obłany był potem, er zerfloß oder ranu über von blutigen Schweiß. Żydzi odpowiedzieli: krew jego niech na nas spływa i na nasze syny. *Odym. Św.* 2, G g 4. niech przyjdzie na nas, wina niech spadnie na nas, sein Blut komme über uns. Na kogo czyja wina spływa, temuć się przywłaszcza; jeślić się nie przywłaszcza, toć nie spływa; jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieka. *Salin.* 4, 587. Szata z ramion jego do kostek spływała. *Odym. Św.* 2, M 3. z lekka spadała, daś kleid floß von den Schultern herab. Z ręku eugiel się wywinał. Sam po prawej łopatec (konja) bokiem na dół spłynął; *defluit.* *Zebr. Ow.* 144. przeszywał się, lauf herab. — *ż.* Spływać, pływając się spuszczać lub zbiegać; herab schwimmen, zusammen schwimmen. Ład był niewarowny, niespłynione brody; *innabilis unda.* *Zebr. Ow.* 1. gdzie jeszcze nie spływano, spławiano, než umbeschwommen, umbeschiffet. SPŁYN, ZPŁYN, *u, m.*, orchit, apophygis, łączy dwie części płaskie, z których jedna nad drugą występuje. *Rog. Bud.* 55; tak dwa członki płaskie wiąże, żeby się wydawały jedną i nierozdzielną sztuką. *ib.* 56 Eäufenanlauf. SPŁYW, *u, m.*, spływanie, spłynienie, zciek, der Abfluß; *Boh.* nános, *pr. et fig.*

Powrót wiosny nie sprawił wesołości tyle spływy swemi. *Przyb. Ab.* 88. SPŁYWACZ, a, m., pływacz ziele, krwawnik cudzoziemski, korzenia nie ma mieć a po wodzie tylko spływa, *stratiotes aquaticus peregrinus*, fremde Wasserfentdel. *Syr.* 609.

SPNE, SPNA, ob. Spiąć, Spinać. SPOCIĆ się, SPOCONY, ob. Pocić się.

SPOCZAĆ, spoczął, *spoczywał, f. spocznie med. jednł., Spoczywać, *Spoczywać niedok., odpocząć sobie, wytechnąć, ruhen, ausruhen, sich erholen; *Boh.* odpočivati, oddech-uati sobě; *Carn.* pozhyti, pozhyem, pozhyvam; *Vind.* pozhitu, pozhyvati, (pozhyvati, prebivati *habitare*); *Croat.* pochivati, pochivam, pochivanti, pochuhnujem, (*distng.* pochinyam, pocheti *incipere*, ob. *Począć); *Rag.* poeivnuti, poeivati; *Slav.* poeivati; *Bosn.* poeivnuti, odabnuti, (poeti *incipere*); *Eecl.* почити, поцію; *Ross.* поживать, започивать; (*Eecl.* спочиваю, купно спно *concombo*). Na co się wam przyda tak wiele sypialnych pokojów, kiedy w jednym tylko spoczywacie! *Pilch. Sen. list.* 5, 45. Trzeba mi spocząć trochę, i nabrać sił. *Teat.* 55. c, 24. Jejmości spocząć trzeba, po takiej podróży. *ib.* 5. b, 59. Pójdź spoczni. *Teat.* 18, 11. (hegeß dich zur Ruhe). Wszyscy ptacy i zwierze różne uciekły i ludzie od prac swych ciała spoczyli. *Kmit. Tr. C. 4. Birk. Zyg.* 55. (spoczynek ciała pozwolili). Jeleń okrutnie zgrzany, obiegł na murawie, i pod drzewem spoczywał, w cieniu chłodnym prawie. *Zebr. Ow.* 247. Wnet nie spoczawszy dotąd, choć nie unużył Twórcę spoczął, i wracał od dzieła stwarzania do nieba niebios. *Przyb. Mitt.* 229. Spocznicie *Subst. Verb.* SPOCZYNEK, nku, m., odpoczynek, wytchnienie; (*Boh.* odpočivnuti, odtušeoj, od-tucha, oddechnuti; *Carn.* pozhynek, pozhytek; *Vind.* pozhytje, pozhytek, (pozhyvalshie, pozhyvnu mestu); *Bosn.* poeivallo, injesto għdi se poeiva; *Croat.* pochivalo *quietorium*; *Ross.* попочиваніа, опочивальня sypialnia; *Eecl.* попочище, ob. Pokój); *Croat.* pochinek, die Ruhe, daß Ausruhen, Ruhen. (*Ross.* попочинок pole podle wsi). Śnie mój luby, spocznicia świętego obrazie. *Zab.* 11, 184. Po wysługach pracowitych, nigdzie przytulku i spocznicia nie znajdzie. *Liqd.* 205. Czestokroć niespokojny bywa spoczynek. *Pilch. Sen. list.* 2, 8. Spoczynek siły związane przywraca. *Chroś. Ow.* 46. Spoczynek wszystkie biedy leczy. *Barcz. Trag.* 99. Że już późno było w noc, poszedłem na spoczynek. *Kras. Pod.* 2, 55. (poszedłem spać, cf. do złożenia, ich hegab mich zur Ruhe). — *Mechan.* Spoczynek, zachowanie stateczne jednakowej odległości ciała od rzeczy, które go obtaczają. *Rag. Daś.* 2, 15. Spoczynek jest taki stan ciała, w którym części jego nie tylko nie są z miejsca poruszone, ale nawet od żadnej siły nie są nagabane. *Jak. Mat.* 5, 238. Zadne ciało samo przez się ani spoczynku na bieg, ani biegu na spoczynek zamienić nie może. *Hub. Mech.* 17. SPOCZYNKOWY, a, e, od spoczynku, Ruhe. Miejsce gdzie siedział, było spoczynkowe łóżko. *Przyb. Luz.* 219. *Vind.* pozhytkouna postel, lenische, Ruhebett. — *Artill.* Druga szpona łożowa, spoczynkowa; *de couche. Lesk.* 2, 41. — *Chem.* Powinowactwo spoczynkowe, *affinitas quie-*

scens, jest to, które w dawnych już związkach ma miejsce. *Śniad. Chem.* 1, 25.

SPÓD, u, m., SPODEK, dka; *Boh. et Slov.* spodek, spodček, (spodek, spodnjk niżnik w kartach; *Vind.* spudnjak, (pod, dnu, tle = dno, Ho; i spudni pou, poddiel = spodnia część; pod *granarium*; *Croat.* pòd, tle = Ho; *Bosn.* pòd dogni nakon se stoji *pavimentum*, pod gorgni *inquar*; *Ross.* исподъ, исподокъ; (сподъ *gromada* ludzi n. p. obozujaca); spodnia czyli dolna część lub stro-na, dno; der Untertheil, daß Untere, daß Unterste, der Be-den. Spodek u pieca wielkiego, kamień ciosowy. *Os. Zel.* 81. Spodek w fryszeree, blacha gruba odlana. *ib.* 84. Spodek w górze rudnej znaczy ostatnią rudę albo ostatni płaskur rudy. *ib.* Spód domu drewnianego *Ross.* подклетъ, подклетъ. Kilka materaców, jeden na drugim leżących, były spodkiem tego łoża bardzo miękkim. *Pam.* 85, 156. Unterlage. Spód u karety, u pojazdu, dragi na których pudło spoczywa, daß Gestell eines Wagen's, einer Kutsche. Cały rok jedną jeździłem kareta, a tylko wierzeh kazałem odnowić, i spód dać inszy. *Mon.* 75, 765. — *Adverb.* Na spodzie, na spodku, spodem = na dole, unten auf dem Boden; *Boh.* spod, ze spodu, we spod, na spod; *Sorab.* 1. pod, zpodě, podzpodě, spotka, spova, wotspotka; *Sorab.* 2. pod, spod, spodi, spofi; *Carn.* spod, spodej, odspod, odspud, odspodej; *Vind.* spoda, spodai, sdolei, odspodai, ispod, tuspada; *Croat.* pòd, zdola, ozdol, zpoda, odzpoda; *Eecl.* исподъ. Na spód, czyli pod spód brać na siebie suknią, podwlec; *Ross.* подить, подить, ein Kleid unterziehen. Zawsze mocny na wierzchu, a słaby na spodku. *Bies. roz. A 4.* To bywa spodem, co było na wierzchu. *Wad. Dan.* 201: (*Sorab.* 2. to spodne k' werchoju; do góry nogami). Spodem, spodkiem, od spodku, od spodu, od spodz, ode *spodz, od dołu, von unten. Spodkiem ziemia drży; nieba zaburzone z góry huk srogi na niego spuszcza. *P. Kchan. Jer.* 457. Pójdiesz środkiem, być skrzydła, gdzie się kiniesz spodkiem, z wód nie nagrzły, górą ogniem nie zetlały. *Zebr. Ow.* 194. Piramidy cegła ode *spodz podmurowane. *Star. Dw.* 11. Wielka te mury wieża była z góry, A ode spodku rogata tarany. *ib.* 288. Pod donicą od *spodz maja być węgle. *Cresc.* 493. Listki te z wierzchu zielone, ode *spodz przybielsze. *Urzed.* 255. Pod spód, *subtus. Cn. Th.* 746. nad unten, unterwärts. Pod spód jestem, *subsum. ib.* — (SPODLEĆ, ob. Podleć. SPODLIĆ, ob. Podlic, upodlic). — SPODNI, ia, ie; *Boh. et Slov.* spodni; *Carn.* spòdn; *Vind.* spodni, spudnji, spudneifli; *Rag.* ispodogni; *Ross. et Eecl.* исподни, исподни; odspodni, na spodzie będący; unter =, der die daß untere. Spodnich rzeczy ałasowych żaden hetman nie miał, wielka była ozdoba, gdy wyłożki takie miał u rękawów. *Star. Hyc.* 44. Spodnia suknia meza, ob. Zupar, ob. Spodnik. — Z kraje spodnich ludzi, *antipodum. Podu. Wróż.* 48, ob. Przeciwnogi. SPODNICA, y, ż., SPODNICZKA, i, ż., dem., spodnia suknia kobieca, der Unterrock der Weiber; (*Boh.* spodnice pierzyna spodnia); *Boh.* rubáš; *Carn.* interfat; *Vind.* interfat, spudnja jopa, podjopa, podfuknja, podoblazhilo,

podobiek; *Croat.* podhálnicza; *Slav.* zobún; *Ross.* исподница. Widziałam wiele takich, co w jednej spodniczce przedtym, dziś w sukniach, w salopach, szubach paradnych chodzą. *Teat.* 22. c, 8. — 2. Nadziałasz dla lewitów spodoie lnianych. 1 *Leop. Exod.* 28. (suknie spodnie). — 3. Spodnica: spodnia czyli dolna część czegokolwiek. *Cn. Th.* 1044. der untere Theil, die untere Region. SPODNICZNY, a, e, od spodnicy, Unterrock; *Ross.* исподничный. SPODNICZYSKO, a, n., *contemt.*, paskudna spodnica, ein häßlicher Unterrock. Zaraz zrzedziocha brudne spodniczysko wdziała. *Jak. Baj.* 185. SPODNIĘ, i, plur., ubranie męzkie, pludry, portki; *Boh.* nohawice (cf. nogawica), ctmustky, poctiwice; *Slav.* nohawice, gáloti, *Sorab.* 1. kolowy, kholowé, kholowki (cf. cholewy), howfy; *Sorab.* 2. cholowi, lez; *Carn.* hlazhe; *Vind.* hlazhe, klazhe, hlazhize; (*Croat.* hlacha, hlache, laese: spodnie Węgierskie; gache: gacie Węgierskie, gege: Niemieckie spodnie, svitice, szvitlice *perizoma*, szvitovak *ligula perizomium*); *Dal.* bicsva, hlacsa, biseve, laese; *Slav.* laese, esakshire; *Bosn.* benevrecke; *Ross.* штаны, исподница; (*Ecccl.* остерня, остерны długie spodnie, cf. ściegno); die Beinleider, die Hosen, (Niederwand. *Lut. b.* 3 *Mos.* 6, 10) Nie ma tyle rozumu, żeby uważał, czy ta osoba, z którą w rzecz się wdaje, spodnie lub spodnie nosi. *Mon.* 64, 17. (czy mężczyzna, czy kobieta). Ubrany w spodnie, w spodniach. *Sorab.* 1. kholowaté; *Carn.* hlazhar, (hlazhâm *braccatus incedo*). SPODNIK, a, m, szata spodnia, ein Unterleid. Sprawił żonie ze złoto tego tabinu spodnik. *Opal. Sat.* 59. SPODNIOWY, a, e, od spodni, Hosen; *Vind.* hlazhni; *Ross.* штанный. SPODNIKA plur., *contemt.*, brzydkie paskudne spodnie. *häßliche Hosen*; *Ross.* штанишки.

SPODOBAĆ się, *ob.* Podobać się.

SPODOBELK, u, m., *archit.*, nadstępie czyli spodobelk *epistylum*. *Rog. Bud.* 25. der Architrab, cf. szrodobelk

SPODZ, *ob.* Spod.

SPODZIAĆ się, *f.* spodzieje się *rec. dok.*, Spodziewać się *niedok.*, nadziewać się, nadzieje mieć, (cf. dziać); oczekiwac pomysłnego, hoffen, Hoffnung haben; *Boh.* nadati se, naditi se, daufat, (*ob.* Ufać); *Sorab.* 1. zpodziwam szo; *Sorab.* 2. nažasch; *Bosn.* nadatse; *Rag.* nâdatise; *Slav.* uffatise; *Vind.* vupati, upat, dovupati, savupati, (cf. zaufać); *Carn.* vapati; *Croat.* jasze ufam, jasze nadjam, (nadamsze, nadejemsze, vidimisze *praesagio*, spero); *Ross.* надѣяться, надѣюсь, чаять, чаю, (cf. czekać). W Podgórzu mówią zdziwać się, zamiast spodziwać się. *X Kam.* Gdzie się czego nie spodziejesz, tam często najdziesz. *Cn. Ad.* 259. Daremnie się spodziwać *Ross. et Ecccl.* суетствовать. Przypadnie na was on dzień ostateczny, gdy się nie spodziejecie. *W. Post. W.* 191. Ani się spodziejesz *Zegl. Ad.* 7. Nie spodziwałem się tego! słowo jest czeka głupiego. *Cn. Ad.* 649. Ktoby się był spodział, że... *Teat.* 5 b, 64. *Modr. Baz.* 425. *Sk. Kas.* 252. Mądry zawsze na obiedwie stronie [dual. 2], spodziwa się. *Fredr. Ad.* 44. Czego kto sobie życzy, tego się spodziwa *Teat.* 52, 56. Lub się mógł spodziać ujęcia, padł w bitwie zabity. *Bardz. Luk.* 71.

Spodziewaj się śmieie, póki dusza w ciele; póki jeno człowiek ziewa, wszystkiego się niech spodziwa. *Cn. Ad.* 1079. Niech się mej córki nie spodziwa. *Boh. Kom.* 4, 77. To przezorny dyabeł, ktoby się tego o nim spodziwał? *Teat.* 50, 92. wer hätte daß von ihm gehofft, erwartet! Niech się po bracie moim niezego nie spodziwa, bo go wydziedziczył. *Teat.* 7. c, 7. (scil. wziąć spadkiem). — Herman nie chciał się pisać królem, iż się spodziwał jeszcze brata przyjechać na swoje królestwo. *Biel.* 64. (*observ. Accusativum cum Infinitivo, ad exemplum Latini: speravit, fratrem reversurum*). — Spodziewanie się, nadzieja; daß hoffen, die Hoffnung; *Ross.* чаяние. SPODZIANY, SPODZIEWANY, SPODZIEWAŁY, SPODZIEWNY, a, e, *partic.*, czego się spodziwają, spodziwać mogą, do spodziwania; *Slav.* nádanj; *Ross.* чаемый, чайтельный, verhofft. *Oppos.* Niespodziewany, niespodziany, *adverb.*, niespodzianie; *Boh.* nenadaly; *Slav.* nenadále; *Sorab.* 1. nepotnené, předknwidžené, newadki, (cf. bez wieści); *Carn.* naglêma, (cf. nagle); *Slav.* nepadaa; *Rag.* neaadaa, nenâdni, nenaadni, nenaadani, (*ob.* z niepacka); *Ross.* нечаянный, нечаянно, неожиданый, неожиданный, неожиданно, неожиданно, внезапный; *Ecccl.* ненадежно, ненадежь, незанно, висзапоу, пльз, naglo, naprasno, (cf. napróžno). Niespodziane dobro przyjemniejsze. *Cn. Ad.* 649. Im gość niespodziwańszy, tym wdzięczniejszy bywa. *Pot. Arg.* 220. Im niespodziwana, tym większa radość bywa. *Teat.* 27. c, 71. (im niespodziwańsza). Zdziwiał się naglój odmianie niespodziwanego zbawienia. 3 *Leop. Sap.* 5, 2. (nie nadzieiałego zbawienia. 1 *Leop.*). Patrzy na tak naglę a niespodziwaie skarcanie jego, które nań przypadło. 1 *Leop.* 5 *Mach.* 2. Niespodziwały nosił na sobie koronę. 1 *Leop. Syr.* 11, 5. Rozruch niespodziały. *ib.* 5 *Mach.* 5. Nie niemasz u boga niespodziwałego, z czego pospolicie dziwowanie pochodzi *Bial. Post.* 223. Grotem go ugodzi, dając raz niespodziwany. *Anakr.* 47. Zab. 13, 502. — *Adverb.* Spodzianie, non ex insperato. *Cn. Th.* 1044. Przychodzi zły los niespodzianie. *Karp.* 1, 126. Litwa niespodziwale na Tatory ubezpieczone wpada. *Gwagn.* 102 (bez wieści). Niespodziwale przypadłszy. *ib.* 119. Tatarowie, iż niespodziwale przyszli, wielkie szkody poczynili. *Biel.* 517. — 2. *Active:* Gliński, oskoczywszy Zabrzezińskiego w dworze, niespodzianego takich gości, kazał do niego drzwi wybić. *Stryjk.* 695. (nie spodziwającego się takich gości).

SPODZIWI, SPODZIWNY, *ob.* Podziw, Podziwny. SPOGANIEC, *ob.* Poganiec. SPOGLĄDAĆ, *ob.* Poglądać.

1. SPOIĆ kogo *cz. dok.*, upoić; *Ross.* спонтъ, einen besaufen, ihn betaufst maßen. Tacza się; jakby miał być winem spojony. *Otw. Ow.* 620.

2. SPOIĆ *cz. dok.*, Spajać *niedok.*; *Boh.* spogiti, spogowati, spogim, pogjm, pripogiti; *Slav.* spogiti, pripogugi, spoguzi; *Sorab.* 1. zwozugu, (*ob.* Związać); *Carn.* fêgâm, (*ob.* Fugować); *Rag.* spoitti, spaajam; *Bosn.* spojiti, pripojiti, pripajati, zglobiti, sastaviti, (cf. zastawić); *Ross.* спясть, спанвать, паять, плотить, плочу (cf. pleść, plote), спѣпнтъ, сѣплять, сварнтъ, сварлять,

(cf. zwarzyć); *Eecl.* спаяю, спаиваю, (cf. спояти, споемлю z sobą wziąć); skleić, zlutować, ściśle połączyć, spiąć; *zujammen löthen, zujammen fügen, zujammen heften.* Czaszę onę zdruzgotaną tak spoić, iż i rozpadlin znać na niej nie było. *Sk. Dz.* 1024. Ule bywają z deszczek albo z łat grubych dychotownie spojone albo zbite. *Haur. Ek.* 159. Odszczepieństwo od kościoła potym weale się naprawić i spoić nie mogło. *Sk. Dz.* 814. Rząd najlepszy, gdy się królestwo z kapłaństwem spaja. *Sk. Dz.* 1095. Wiemy o ich jednemysłnej zgodzie, a prawie w jedno spojonej w prawdziwie braterskiej równości. *Siem. Cyc.* 552 Przyjaźń wszystkich nas ze wszystkimi wzajemności ogniwiem spaja. *Pileh. Sen. list.* 563. Małżeństwa, które interes spaja, łamią czasem związki niłe. *Teut. I.* 88. (kojarzy). Łodzi do przebycia rzeki sprjali. *Warg. Cz.* 7. (spinali). Lada zwierze ma lepiej spojona skórę, niż człowiek. *Gorn. Sen.* 117. spoilszą, tejszą; *differ, derber.* SPOICIEL, a, m., który spaja, *der Zusammenfüger; Carn.* fegân; *w rodz. žensk.* feganka, spoicielka; (*Slov.* spogitelka, spogugičnost, spogonost, sklonawatelka konjugacya, wgednospogilka *synaeresis*). SPOIŁOŚĆ, SPOISTOŚĆ, ści, ż., spojność, związek wewnętrzny cząstek ciała; *die innere Verbindung, der Zusammenhang der Theile.* Większa lub mniejsza spojność czyni większą lub mniejszą mocność ciała. *Jak. Art.* 1, 475. Spoiłość jest wszędzie jednakowa, kiedy wszystko ciało jest złożone z jednorodnych cząstek, które równie mocno trzymają się między sobą. *Jak. Art.* 1, 475. *ib.* 5, 515. SPOIŁY, SPOIŁY, a, c, SPOIŁO, SPOIŁO *adverb.*, złączysty, składny; *fugbar, vereinbar.* Niespoiły, *insociabilis.* *Cn. Th.* 528. — §. Spojony, złączony; *zujammen gefügt, zujammen hängend.* Drzewo takie jest twardsze, spojilsze, ważniejsze, i mocniejsze. *Jak. Art.* 5, 157. (tejsze, *dichter.* — §. *Active:* Spoiły, spajający *Cn. Th.* 1045. *zujammen fügend, zujammen ziehend.* SPOJ, *imperativ. Verbi* Spoić. SPOJ, oju, m.; *Rag.* spōja *ferminatio; Croat.* szpoyka, szpóna *pedica, compes,* (cf. szpona); (*Ross.* снаи, снайка *lótowanie*); spojienie, związek, złączenie; (*Ross.* снѣвка, снѣпъ, (cf. czepić, zacząć); *Bosn.* zglob, zglobbi; *Slov.* wazalka, (cf. wiązadło); *die Zusammenfügung, Verbindung, das Band.* Twa ręka spojem takowych węzłów się trudzi. *Zab.* 15, 525. Nawa puściwszy spoje, gęsto w się wodę bierze. *Pileh. Sen. gn.* 201. (nity puściwszy). W spruclniałej ehalupie wszystkie spoje rozwalniają się, a za zmocnieniem się jednych rozsiadają się drugie. *Pileh. Sen. list.* 245. Nie pstrzyli Stoicy piśm swoich przynętnemi kwiatkami; cały onych spój i tok ma w sobie coś stałego. *Pileh. Sen. list.* 267. (skład, układ, związek). — SPOJENIE; (*Rag.* spōja; *Sorab.* 1. zwozeno, (cf. wiązanie); *Ross.* снайка, снѣвка, сварка); a) *actio,* spinanie, połączenie, *das Zusammenfügen*; b) *opus,* związek, spój, *die Zusammenfügung, Verbindung.* Spojenie duchowac, od wszelkiego odszczepieństwa i sporów wolne, jeden w Chrystusie kościoł. *Sk. Dz.* 827. *Pociej.* 259. Spojenie dachu *Carn.* shłota. — *Phys.* Siła, przez którą ciało opiera się rozzerwaniu, zwiemy siłą spojenia; *vis cohaerentiae.* *Hub. Mech.* 210. Wszystkie ciała mają siłę spo-

jenia. *Hub. Wsi.* 382. — *Anatom.* Spojenie, *symphysis,* złączenie kości za pomocą części miękkich. *Wejch. Anat.* 29. *die Juge der Gelenke, Gelenke.* Nie ich kazał tak, iż się im kości otwarzały, i prawie wszystkie się stawy i spojenia ukazały. *Sk. Żyw.* 1, 102. Spojenie piszczela ramiennego z łopatką i z obojczykiem nazywa się spojeniem płytkim. *Perz. Cyr.* 1, 24. — SPOJMOWAĆ, *ob.* Pojąć. — SPOJNIA, y, ż., łącznia, atrakeya; *Ausziehungsfahrt, Attraction.* Złoto zmieszane z miedzią, włożone w merkurysz, łączy się z merkuryszem, miedź zaś osobno zostaje; skutek ten sprawuje spojnia wybierna. *Os. Fiz.* 29. *affinitas electiva, Wahlverwandtschaft.* Jeżeli cząstki jednorodne się łączą, n. p. z wody kropelczek większa robi się, takową spojnią zwiemy łącznią. *Os. Fiz.* 28. SPOJNIK, a, m., *Grammat. Conjunctio,* *das Bindewort,* pomaga innym wyrazom, aby jednę i zwięzłą czyniły mowę. *Kpiz Gr.* 1, p. 65; *Boh.* spogka, spogewka, spogenee, pogłowce; *Slov.* spogka, spogowka, spogitelka; *Carn.* skupsvesliva beseda; *Vind.* sveshiva beseda; *Slav.* sastavak; *Ross.* союзъ. SPOJNOŚĆ, ści, ż., spojność, spoistość, związek wewnętrzny cząstek jakiego ciała, *der Zusammenbau der Theile eines Körpers.* Włókna spajają się roślinnym klejem, a tak czynią i mają między sobą spojność, *anastomosis.* *Bot. Nar.* 10. Spojność w ciałach, *cohaerentia.* *Hub. Mech.* 594. et 209. Bezprze-stanna spojność od natury we wszystkich jej częściach jest zachowywana. *N. Pam.* 20, 487. związek.

SPOJRZEĆ, *ob.* Pojrzeć.

SPOKOIC, *ob.* Pokoic. SPOKOJEM, *ob.* Pokój, z pokojem, spokojem. SPOKOJNOŚĆ, ści, ż., uspokojenie, pokój; *Boh.* spokojeni; *Carn.* pokojnost; *Vind.* pokoinost, pozhilivost, pohleantost, mirnost, dopuflnost, mirovitnost, mirovolnost, radomirnost; *Ross.* спокойность, спокойство, спокойствие, безмятежность, утомонъ; *Eecl.* безбурье, *die Ruhe, die Ruhe.* Spokojność nie czasu, nie miejsca, nie okazji, ale swego własnego umysłu jest darem, kiedy umysł od bojaźni, żądzy i wszelkiej trwożliwości daleki, ukontentowaniem cieszny się swoim. *Lub. Roz.* 519. Nie zna spokojność gmachów okazałych, Częściej sen słaczny w lepińkach się mieści. *Kras. Wój. Ch.* 7. Spokojność przynoszący, *Sorab.* 1. pokoyofčiwé, zpokoyofčaté; *Eecl.* упокоительный, мироударный. Spokojność lubiący, spokojniś; *Vind.* pokoinik, miralubnik; *Ross.* любобезмятежный, смиренникъ, / смиренница. Nie-spokojność, *Vind.* nepokoi, nemir, randa, raska; *Rag.* nepokoj, nemir, (*ob.* Mir); *Ross.* безпокойство, смущение, забота. SPOKOJNY, a, c, SPOKOJNUCHNY, SPOKOJNIUTKI, SPOKOJNUSIEŃKI, a, ie *intensiv.*, SPOKOJNIE, SPOKOJNUCHNO *etc. adverb.*; *Boh. et Slov.* pokogný; *Sorab.* 1. wotpotżwaté; *Vind.* pokoin, miren, miegn, smiran (*ob.* Mir), th (*ob.* Cichy), pozhililn (*ob.* Spocząć), gmachen (cf. gmach), mirovolen, radomiren, miroviten, pohleant, dopuflnen, (cf. dopuścić); *Croat.* pokdjen; *Slav.* miran, (pokojni + nieboszczyk); *Bosn.* pokojan, miran; *Rag.* pokojni, pokojan, miran; *Ross.* спокойный, (покойный, покойникъ, nieboszczyk, покойная, покойница, nieboszczka), смирный, смирно, мирный, мирный, безмятежный, безп-

щный, угомонный, угомонливый; *Eecl.* безбурный, тишествующий, тихообразно; (*Etym.* koić, [cf. *lat.* quies 2]); 'z pokojem będący, uspokojony, ruhig, *pass. et act.* Był Konrad z Bolesławem w pokoju przez niejaki czas; wszakże nie mógł być 'z pokojem (spokojnym) długo. *Gwagn.* 51. Kto sam 'spokojem siedzi, nie wdawa się w żadne mordy, w żadne okrucieństwa świata tego. *Rej. Post. I y 4.* Maslaus, chociaż porażon, przedsię nie chciał być spokojem (spokojnym). *Biel.* 52. et 104. Spokojnym być, spokojnie żyć, *Bosn.* mirovati, bitti miran; *Croat.* mirovati; *Ross.* смиренномудрствовать; *Eecl.* мировати, мирствовать, жить мирно. Królwi temu bóg, dał pokój wielki, tak iż spokojnym zwany będzie. *Sk. Żyw.* 2, 161. friedfertig. Spokojniuchne przyjsie Chrystusowe. *W. Post. W.* 15. Spokojniuchno i wesoło panu swemu ducha odada. *Sk. Żyw.* 1, 425. Spokojne morze, i żadną chmura niezamięniono niebo, szczęśliwą nam wrozą żegluge. *Teat.* 49, 51. Dunaj niespokojny szumi za uchem Bulgarom. *Tward. W.* 240. Pałasz jego bardzo spokojnej natury. *Boh. Kom.* 4, 240. (niebitny). Niespokojna głowa i w pustkach zwadę czyni. *Rys. Ad.* 49. niespokojnik, warchoł, swarliwy, wietrowaty; *Vind.* nepokoin, nemiran, vertazh, ein unruhiger Kopf, Brausekopf. Zdajesz mi się być niespokojnym. *Teat.* 18, 4. Bardzo niespokojny *Ross.* многмятежный.

SPOKREWNIC, ob. Pokrewnić.

*SPÓŁ, we spół, 'współ, 'SPOŁU, pospołu, SPOŁEM, 'Spolek, społecznie *adverbialiter*; *Boh.* spolu, naspolek, wespolek, pospołu, pospołem, pospółku; *Slov.* spolu; *Sorab.* I. fobu, (ob. z sobą), zpowu; (*Carn.* spol: rodzaj, pleć), *Carn.* skup, (cf. w kupie, na kupie); *Vind.* vkup, skup, vkupe, kupci, vred, svred (cf. rząd), (spół, rod, rodovina: rodzaj; *Croat.* skup, vkup, zkup, zkupa, (szpół, zpol *genus*); *Bosn.* skupno, (spół: rodzaj); *Rag.* zajedno, skupna, skupno, (spół *szesus*); *Eecl.* коупно; (*Ross.* полъ rodzaj); (*Etym.* pól); mit einander, zusammen. Urząd ziemski z starostwem spół stać nie może. *Herb. Stat.* 175. Zie i dobre spółu nosić. *Rej. Post. H 5.* (jedno przy drugim). Było na ten czas spółu osób o sto i dwadzieścia. *ib. C e c 1.* (w kupie zgromadzonych). Leć parecżka we spół zgodliwa. *Zab.* 8, 59. *Nar.* Szczęście z nieszcześciem spół grają, Ludźmi jak piłka rzucają. *Dar. Lot.* 6. Zmówił się lew z owcą, eobykolwiek spółem ułowili, aby szło w równy dział. *Ezop.* 5. Ziół to spółu, a rób jedno z nich. *W. Post. W.* 552. Te trzy cnoty rzadko się u ludzi spółem znajdują. *W. Post. W.* 515. Zaczeli się wymawiać spółem wszysecy. *W. Post. Mn.* 285. Dziecię gdy z cudzego, a nie matki własnej pokarmu używa, spółem też bierze w się zwyczaj żywota a obyeczajów cudzych. *Glicz. Wych. D 5 b.* *Eraz. Jez. Ob.* Na to 'spolek zgodzić się nie mogli. *Glicz. Wych. J 5.* (pospołu, z sobą). — §. Wzajemnie, wechselfertig. Odkrywają sobie spół swe miłosne skargi. *P. Kchan. Orł.* 1, 164. Gdy rozniawiali i spółu się pytali, Jezus się przybliżywszy, szedł pospołu z nimi. *Sk. Kaz.* 189. — §. *Not. in compositione Nominum exprimit Latinum con-*, *Germ.* Mit-, *Boh.* sau-; *Morav.*

sü-; *Vind.* sraven-, vkup-; *Eecl.* coc- (cf. z), covo-; ob. Spółuczeń *condiscipulus*, Mitsthüler; *cum Verbis non necesse est spół sive wespol jungere, sed seorsim scribi potest*: spół bieżec, non spółbieżec, simul currere, mitlaufen; spół handlować, non spółhandlować, am Handel Anteil nehmen; spół jechać, mitfahren. *Cn. Th.* 1045. Współ jednoczy nas z bogiem, umysł pobożny. *Zab.* 7, 229. *Koss.* spół królować, mitregieren, spół pływać, connatere, spół prosić, competere. — *Composita vero, cum spół-, sive wespol-, nonnulla eaque praecipua, hic ponemus: quae vero in dialectis inveniuntur, asterisco notamus.* *SPÓŁAPOSTOŁ Piotra ś. Paweł. *Smotr. Lam.* 56. kolega w apostołstwie, Mitapostel. SPÓŁBISKUP, a, m., n. p. Konstantynopolski biskup zwierzchności na insze trzy spółbiskupy swoje sobie nie przywłaszcza. *Smotr. Lam.* 80. Mitbischof. *SPÓŁBEYSZCZEC; *Eecl.* еобсблнстатн, mitblisen. SPÓŁBOJOWNIK, a, m.; *Eecl.* снлодвнжннкъ der Mitfeldat, ob. Spółżołnierz; *Eecl.* снлодвнжати ел: *spółbojować, ob. Spółwojować, *spółwalczyć. SPÓŁBRAT, WSPÓŁBRAT, a, m., (*distng.* Półbrat), der Mitbruder; *Vind.* sravenbrat; *Ross.* plur. собратя Sprawy te tobie i twój spółbraci przypisują. *Obr.* 58. Król ten co w ludziach swoich uznaje spółbraci... *Kras. List.* 2, 104, *Ross.* собратство spółbractwo. SPÓŁBANKIETNIK, SPÓŁBIESIADNIK, SPÓŁGODOWNIK, a, m., współpulo. *Cn. Th.* 1045. der Mitstmannier, Mitgast; *Slov.* spoluřadownjk; *Sorab.* 1. zpovu hostž; (*Ross.* еобсбдннкъ, собесбдователь: compagno, towarzysz; еобсбдовать rozmawiać, bawić się). Spółbiesiadnik powoli kolege swego zmiełczy. *Pilch. Sen. list.* 1, 41. *Spółbiesiadowanie *Eecl.* еонпршертво. *SPÓŁBRZMIENIE, ia, n. p. Gdy rozliczne instrumenta zabrzmia, staje się z tylu rozlicznych i wspacznych wdźwięków spółbrzmienie. *Pilch. Sen. list.* 2, 578. harmonia, zgłośność. SPÓŁCECHOWY, a, e, mitzünftig, Subst. ein Mitgenos; *Eecl.* снлнкобннкъ, снлнцнннкъ, товарищ, класкеть, единого съ кнлн лнка. *SPÓŁCIELEBOJEJCA, y, m., spółnie z drugim żywiący się, Mitgenos, Mitesser von einer Tafel. Dom się składa z spółlebojejeów, to jest, z jednej spiżarni żyjących. *Petr. Pol.* 6. SPÓŁCHRZEŚCIANIN, a, m., *W. Post.* 2, 198. der Mitstift. *SPÓŁCHWALIĆ cz. niedok., razem z kim chwalić, mitloben; *Eecl.* еовосхвалити, внбеть съ кнлн хвалить. SPÓŁCIERPIEĆ med. niedok., mit leiden, ob. Spółbolewać; *Ross.* еострадать, еостражду, еострадать. Na wielu spółcierpiących boleść podzielona Nie tak gryzie, a łatwiej bywa poniesiona. *Tol. Saut.* 27. *SPÓŁCIESZYĆ się; *Ross.* еовохититься, еовохнцаться, ітъ mitfressen. *SPÓŁCwiczenie; *Eecl.* сообучение, Mitübung. SPÓŁCZŁOWIEK; *Vind.* sravenzblovek; *in Plur* SPÓŁCZŁUDZIE, Mitmenschen. *Kras. List.* 2, 104. *SPÓŁCZCZONY; *Eecl.* еполчсэмий, mitverschrt. SPÓŁCZESNIK, a, m., adj., SPÓŁCZESNY, a, e, — ie *adv.*, jednego z kim czasu żyjący, gleichzeitig; *Ross.* еднновременнкъ, современнкъ, f. еовременица; *adj.* еднновременный, современный. SPÓŁCZYNNIK, a, m., w algiebrze, znak pewny, wyrażający, ile razy wzie-

ta ilość. *Alg. Nar. 5. Ustrz. Alg. 12. coefficients. Jak. Mat. 2, 5. Śniad. Alg. 1, 12.* "SPÓŁDYMNY, a, e, n, p. Spółdymnych zawiera dom, to jest jednego ogniska używających. *Petr. Pol. 7. Heerdägenossen, die einen gemeinschaftlichen Heerd haben; ob. Spółmieszkaniec. SPÓŁDZIAŁAC* cz. *niedok.*, dzielnie się przykładając, mitwirken; *Vind. vkupostoriti, skupedelati, vkuppomujašite, miyo perdjati; Ross. содѣйствовать. Spółdziałanie, daš Mitwirken; Ross. содѣйство, содѣйствование. Spółdziałacz, uczestnik, Vind. vkupdelauz, podpomagavez; Ross. содѣйственникъ. SPÓŁDZIEDZIC, WSPÓŁDZIEDZIC, a, m., der Mitterbe; Slov. spoludědi; Vind. vkupdieudizh; Carn. rajmnoodejdzih; Ross. снаслѣдникъ, снаслѣдникъ. Dziedzie powinien drugiego współdziedzica bronić, i zastąpić o dobra spadkiem nabyte i jemu odstąpić. *Szczerb. Sax. 122. Pracowałem, abym się z wami dzielił i was do nabycia mego przypuścił i spółdziedziami uczynił. Sk. Kaz. 551. Spółdziedziczyć, Vind. vkuperbatı, skupdieuflhati; Ross. снаслѣдствовать, снаслѣдовать, снаслѣдовать. SPÓŁDZIERZEĆ; Vind. vkopdershati s kundershati, mitbalten, mitbejßen. SPÓŁECZEŃSKI, WSPÓŁECZEŃSKI, a, ie, od społeczeństwa; Croat. obehinski, Gesellschafts-, Societäts-. Mocne trunki miłe są ludzior, nie ukształconym jeszcze społeczeńską obyczajnością. *Czack. Pr. 1, 274. (cywilizacya). Myśl w materji społeczeńskiej. Mon. 70, 664 SPÓŁECZEŃSTWO, SPÓŁECZNICTWO, WSPÓŁECZEŃSTWO, a, a, n, SPÓŁECZNOŚĆ, ści, ź; Boh. společenost, společenstvj, obecnstvj, obec (ob. Obec, w obec), zdjlnost; Sorab. 1. pozpolnolež, zromadnoscz, (cf. gromadny); Sorab. 2. gmejustwo, (cf. gmin); Carn. opzhina, zakr; Croat. občina, pajdastvo, baratanye, terstvo, drustvo; Dal. opčina; Ross. общеніе, общество, общечитіе, общечителство, совокупность, сословіе, spólnost, spolek, spolekowanie, towarzystwo, die Gemeinshaft. Mamy społeczeństwo i towarzystwo z Krystusem, a z ewanelią i członkami jego. *Baz. Hist. 156. Wielką społeczeństwo ma syn z ojcem swoim. Farn. 111. Liberyusz papież społeczeństwo brał z heretykami. Sk. Dz. 258. Z Rusią nie widzę, aby za Hermana Polacy społeczeństwo taką wiedli, któraby ich do podniesienia przeciwko Węgom wojny zjednoczyć mogła. Krom. 112. — 2. Oeconom. Owcom do społeczeństwa i rodzaju biedy ma być czas. *Haur. Ek. 178 do spółkowania, pobiegania się, zum Bespringen. — 2. Ludzie z sobą łączący się, żeby podług pewnych przepisów do społecznego kresu doszli, zowią się społeczeństwem. Gal. Cyw. 1, 5. towarzystwem, Gesellschaft. Społeczność jest jedną moralną istnością, której członkami są obywatele. Stas. Zamoj. 19. Słowność w interesach, ludzkość w obeowaniu, są to ogniewa, z których się składa łańcuch porządnego społeczeństwa między ludźmi. Mon. 65, 264. Ich nie obiecał król, ani biskup, ani podawca, jedno wszystka społeczeństwo, przez ducha ś. sprawiona. *Rej. Post. E 5. (cała gmina). Kontrakt społecznictwa fabryki krajowej płociennej. Przedz. 116. Gesellschaftcontract. — 2. Społeczność ś., komunja, die Communien. Po społeczeńści s,******

cokolwiek z ofiar zbywało, w kościele pospolitą wieczera jedząc, społecznie trawili. *Zygr. Gon. 254. SPOŁECZNIE* adv.; *Boh. společně; Slov. spoločně, wespolek; Ross. купно; spólnie, spolem, gemeinschaftlich. Cokolwiek im z ofiar zbywało, w kościele pospolitą wieczera jedząc, społecznie trawili. *Zygr. Gon. 254. Daję wam nowe przykazanie, abyście się zobopolnie miłowali; jakim ja was miłował, abyście się i wy tak miłowali społecznie. 1 Leop. Joun. 15, 54. wzajemnie, wechselseitig. *Cn. Th. 1045. SPOŁECZNIK* cz. *niedok.*, Spółeczniac, uspołeczniac. *contin, uspołecznić dok.*, wzajemnie połączyć, wechselseitig verbinden; *Boh. spolčiti; Slov. spoľčugi. Obyczajów podobieństwo społecznia i utrzymuje przyjaźelstwa. Ossol. Mow. 50. (generat). Przykłady honoru uspołeczniac z umysłami dzielniejszemi. *Zabl. Roz. 179. Spółeczniac się Eccl. совпадані, сообщаться съ кѣмъ. съподружати сѧ. SPOŁECZNIK, WSPÓŁECZNIK, a, m.; Boh. společnj; Slov. spoločnj; Rag. vkupdeleshnik; Ross. сподвижникъ; Eccl. приобщивый, участникъ, сподвижникъ, товарищ; kolega, który eo z kim dzieli, spólnik, towarzysz; der Mitgenosse, Geselle, Zbeilnehmer. Jest to w biedzie pociecha, miac społeczników biedy. *Teat. 54. b, B 2. (socios malorum). Oto jest współcznik losów moich. Teat. 4. b, 168. W domu razem wychowani, w wojsku społecznicy, potym spokrewnieni, w całym nakoniec życiu jednomyślni. *Siem. Cyc. 516. W rodz. żeńsk. SPOŁECZNICA, y, SPOŁECZNICZKA, i, Ross. сподвижница, SPOŁECZNY, SPOŁECZNISTY, a, e; Boh. společny, spolity, obecnj, (cf. obec, w obec, obecnj); Dal. opeln; Star. opelniski; Ross. общезительный, купный, (cf. w kupie); spólny, gemeinschaftlich. Jestem społecznym sługa z toba. 1 Leop. Apoc. 19, 10. (spółsluga twój *Bibl. Gd.*); Mitfuclit, Mitfuclener. Miejsce społeczne ma być bezpieczne. *Cn. Ad. 492. (publiczne, pospolite, wszystkim służące). Społeczne, pospolite dobro; Ross. община, (cf. rzeczpospolita). Judasz dał im społeczny znak, rzeknąc, którego pocałuje, teni jest. *Sekl. Marc. 14 (ogólny). Ludzie niespołeczniście a niepospolite imię kamieniom i drzewom wkładali. 1 Leop. Sap. 14, 21. święte; cf. niespólny, niespołkujący, nieudzielny, niepospolity; incommunicabile nomen Dei, uczestnika nie przyjmujące, którym żadnej rzeczy nie godzi się nazywać. *Cn. Th. Najwyższemu kapłanowi jeśli nie będzie dana niespołeczna moc, będzie wiele odszczepieństw. *Hrbst. Art. 114. (exors, niepospolita, nadzwyczajna). Społeczna i zobopolna miłość. *W. Post. W. 224. wzajemna, wechselseitig. — (SPOŁEGAC, ob. Polegac). — SPOŁEK, 2 1. ob. Spółka. — 2. Spółek, Spolem, ob. Spól. SPOŁEGOSKA, i, z., consonans. *Kpez. Gr. 1, 4. der Mitlauter; Boh. sauzvuk, sauzvuček; Slov. spoluzvočka, spolovučka, suzvučka, spoluhlaska, spoluhlasná; Star. ssobuhlōsne; Carn. skupglasnèk; Vind. vkupglasnik, sravenglafez; Rag. ghljhoslovo; Ross. сопряженіе буквъ; appos. samogłoska. SPOŁGŁOŠNY, a, e; Boh. spoluhlasný; Carn. skupglasn, mitlautend. SPOŁGNIECIE, ia, n., spoitłość, Zusammenfügung. Spółgniecie i lipkość cząstek jednego cia-************

1a. *Rog. Doś.* 3, 76. *SPÓŁGOŚĆ; *Vind.* sravengost, ob. Spółbieszadnik. *SPÓŁGRANICZNY, a, e, — ie *adv.*; *Ross.* сорубежный, сопредельный, ob. Ościenny, ograniczny; *Ross.* сопределье, *spółgranicze. *SPÓŁGRZEBAĆ; *Eecl.* споредбао simul sepelio, mitbegraben. *SPÓŁGRZESZYĆ; *Eecl.* споргъшаю, mitfündigen. SPÓŁHANDLOWAĆ, handlować z kim. *Cn. Th.* 1045. et 225. gemeinschaftlichen Handeln führen; *Eecl.* сокупечествовати. Spółhandlujać; *Boh.* saukop, spolukupec. SPÓŁHETMANI, iego. m., *Subst.*, *Græc.* σπυράττης; *Cn. Th.* 1045. der Mitbefehlshaber, Mitcommandierende. *SPÓŁHODOWNY, n. p. Goście spółhodowne. *Chodk. Kost.* 20, ob. Spółbieszadny. SPÓŁJADAC; *Eecl.* спюдаю, gemeinschaftlich essen, mitessen. Komensal, który u kogo do stołu chodzi. *Volck.* 1097; *spółjadacz, ob. Stołownik. — (*SPOLIAŁY. *Ustrz. Troi.* 41. *Chrośc. Job.* 46. *Chrośc. Fars.* 219, ob. Łupy. Łup). — SPOLIĆ *cz. niedok.*, uspolić *dok.*, pospolu łączyć, spajać; mit einander verbinden, zusammen vereinigen; *Boh.* spoljm, spolějm. Statków 50 w most spolił. *Warg. Cz.* 188. (spinał) Z jego nogą spolił swoje noge. *Otw. Ow.* 316. *Żebr. Ow.* 2. Szwedzi spolił siły swe z Moskwą. *Tward. W. D.* 2, 260. Było naturze roztropnej miło wszystkich uspolić wsrzód siebie ludzi. *Zab.* 15, 325. SPOLIĆ się *rec.*, związać się; *Eecl.* возобштитися, sich verbinden. Widzisz jak buntownicy z sobą się kleją, jak się z sobą spoli! *Pot. Arg.* 519. Wojewoda Wołoski spoliwszy się z Tartary, Braclaw ubieżał. *Biel.* 558. Mszczuj posłał do Bolesława, aby się oba spolił przeciw margrabiom. *Biel.* 155. Do czego przyjdzie, jeśli tak wielkie mnóstwo z nieprzyjacielem się spoli. *Warg. Cz.* 177. SPOLENIE, spojenie, związek, die Verbindung. Przyjaźni związek społeni krewnemu równa. *Warg. Wal.* 157. SPÓŁMIENNY n. p. wyraz. *Pir. Wym.* 243. blizkoznaczny, jedno znaczący, synonym: gleichlautend, gleichbedeutend, ob. Spółznaczący. *SPÓŁJESTESTNY, SPÓLISTNY, SPÓLISTY, SPÓLISTOTNY, a, e, — ie *adv.*, jednej z drugim istoty; *Rag.* jednobitni, jednosueni; *Ross.* соестественъ; *Eecl.* существенный, сирисъносацинъ, gleichen Wesens. W trójcy s. trzy osoby są spolistne. *Kat. Gd.* 55. Chrystus był spolistotnym i przyrodzonym ojca wiecznego, bogiem prawym z boga *Odym. Św. J.* 5 b. Wierzem Chrystusa za spółjестestnego z ojcem. *Sk. Dz.* 195. Chrystus jest spolistny ojeu swemu. *W. Post. W.* 599. *Pim. Kam.* 586. Słowo jest i wieczne, i z ojcem spolistne, t. j. jednej a spólniej istności. *Żarn. Post.* 27. Syn jest spolisty z ojcem. *Żarn. Post.* 26. Dziwnie w myśli wiekuistej Wiecznego począł rodziciel spolisty. *Odym. Św. A b.* Bóg własnemu synowi swojemu nie sfolgował Choć spolistotnie jednorodzonemu. *ib. L 5 b.* SPÓŁJESTESTWO, a, n, SPÓLISTNOŚĆ, sci, z, Gemeinschaft des Wesens, Wejeneinheit; *Rag.* jednobitje, jednosüccjanstvo, jednobitnos; *Eecl.* соестетвие, (cf. вышествовlenie, *Græc.* συνούσιασι; *subsistentiae acceptio*; вышествовляюся, *Græc.* ὁμοούτου consubstantior, *subsistentiam accipio*). Współjестestwo, consubstantialitas. *Sk. Dz.* 195. Spolistności i spólrówności boskich osób bronimy

przeciw Aryanom. *Kat. Gd.* 57. *Smotr. El.* 25. Spólistność mieć, *Vind.* sraven biti, ravensnatife; *Eecl.* сбыти, съемъ — (SPOLITYCZNIĆ, ob. Politycznić). — SPÓŁKA, WSPÓŁKA, i, z, SPOŁEK, Iku, m.; *Boh.* spolek, obecenstwj; *Sorab.* 1. zpowudżerżeno, szpowki, zjednaño pactum; *Bosn.* opechma; społeczność, spólnosć, spółkowanie, die Gemeinschaft; towarzystwo, Gesellschaft. Z bluźniercami nie mamy czynić żadnych spółków towarzystwa. *Petr. Pol.* 2, 412. Niesłusznie do spółku ludzkiego przychodzą, Ci którzy mogą, sobie podobnych nie rądzą. *Zimar. Siel.* 272. Chce żyć tylko dla siebie, nie dla spółku ludzi. *Zab.* 16, 207. Chroni się, jako sowa od spółku ludzkiego. *Prot. Jał.* A 3 b. Jak odyniee sam pustopas chodzi, a żadnego spółku z innymi nie używa. *Rej. Zw.* 88 b. (nie obcuje). Każdy ucieka od spółku i od towarzystwa jego. *Rej. Post. t t 5.* Zabronił mu towarzystwa i spółku wszego z ludźmi. *Warg. Wal.* 55. Racz nas w spolek swych wiernych wliczyć. *Kanc. Gd.* 127. (w poczet, w liezbę, gromadę ich). Co twoje, to i moje; wszystkiego na spółkę używać bedziemy. *Teat.* 5, b, 47. spółem, na połowę, ań die Hälfte. O współkach czyli towarzystwach ludzi kupeczących. *Jabl. Tel.* 166. Kontrakt spółki abo kompanii, ugoda wzajemna, z obowiązkiem korzystania z zysków wspólnych. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 281. Gesellschaftscontract. — *Arithm.* Reguła spółki, die Gesellschafterechnung, dzieł zysk cały na części w stosunku składki każdego. *Łesk.* 2, 77. *Jak. Mat.* 1, 161. — ? Wszystkie członki wiary chrześcijańskiej, wedle spółku apostołskiego wierzą. *Baz. Hst.* 52. et 92, (ob. Skład, symbolum apostolicum). Dziełki nasze modlitwę pańska i spolek apostołski mówić umieją. *Rej. Post. H 8.* — ? *Vulg.* Spółka, pecać z grochem pomieszany, jadło prostacka. *Ryd. Oraupen mit Erbsen vermisch.* SPÓŁKOLEGA, i, m.; *Boh.* saudruh; spółak, Mitbruder, Mitgenosse. Po ubiorze We Pana znać, że musisz być owego doktora spółkolegą, albo przynajmniej substytutem. *Teat.* 22, 50. Kochany spółkolego nieszczęścia. *ib.* 51. c, 57. SPÓŁKOMPAN, WSPÓŁKOMPAN, a, m., towarzysz, n. p. Na odgłos projektu powstałi wszysey spółkompanowie moi z miejsc swoich, i nastąpiła zgoda. *Mon.* 75, 590. SPÓŁKOSTERA, y, m., callusor, spółgrajacy. *Cn. Th.* 1045, der Mitspieler. SPÓŁKOWAĆ *med. niedok.*, społeczność mieć; *Ross.* участвовать, соучаствовать, (cf. uczestnik), Gemeinschaft haben. Z heretyki spółkował. *Sk. Dz.* 756. Ja spółkować chce z tobą w śmierci. *Post. Fid.* 25. Spółkujący *Ross.* участвующие. Niespólny, niespółkujący, nieudzielny, niepospólny, n. p. *Incommunicabile nomen Dei*, uczestnika nieprzyjmujące, którym żadnej rzeczy nie godzi się nazywać. *Cn. Th.* (ob. nie społeczniste). — Spółkowanie, społeczność, towarzystwo; die Gemeinschaft, Gesellschaft. W wierze i w lasce spółkowanie. *Kanc. Gd.* 152. Nawet w codziennych posiedzeniach dusza wszelkiego spółkowania jest wiara. *Lach. Kaz.* 1, 202. Spółkowanie nerwów. *Krup.* 5, 252. Gdy białogłowa mężczyzną do spółkowania przypuszcza... *Krup.* 2, 187. do małżeńskiego uczynku, eheliche oder fleischliche Beywoh-

nung, Vermischung; (cf. *sowokuplenie się męża i żony. *Sak. Dusz.* 116). Niewstydnie z sobą spółkowali. *Wad. Dan.* 231. (wszetečności płodzi). — *Recipr.* Spółkować się z kim, spolić się, łączyć się; sich mit einem verbinden, Gemeinshaft machen. Przyrzekł Ziemiomysł, że już więcej z Krzyżakami spółkować się nie miał. *Krom.* 276. Kto na się krzyża brać jest niesposobnym, i mnie, znosząc go, mężnie nasładować, Ten nie jest godnym ze mną się spółkować. *Olym. Św. C e 4.* (der hat keinen Theil an mir. *Eutb.*). Tytares nie chce się spółkować z żadną rzeką. *Bardz. Luk.* 100. Wilej w lutym kupą chodzą, i spółkują się. *Haur. Sk.* 515. die Wölfe sind lauffig, in der Brunn. *SPÓŁKRÓLOWAĆ; *Eecl.* сопартствовати, mitherrschen, mitregieren; (ob. Spółpanować, spółwładac). Spółkrólowanie *Eecl.* сопартствование; spółkrólujący *Eecl.* единоцарственный. *SPÓŁLEZEC; *Vind.* sravenleshati, vupleshati, perleshati, vkupleshati, sravenspati, ukuspati, zusammen liegen. *SPÓŁLGAĆ; *Ross.* полыгать, miltfagen. *Spółlgarz; *Ross.* полыгала, der Miltfager. *SPÓŁMECZENNIK, a, m; *Eecl.* състрадальць; der Mitmartyrer. SPÓŁMIEKNY, a, e, n. p. Spółmierne ilości, mogące się pomierzyć, *commensurabiles.* *Ustr. Alg.* 2, 159. Niespółmierna liczba, *incommensurabilis, irrationalis.* *Alg. Nar.* 204. et 180. *Łesk.* 2, 51. SPÓŁMIESZCZANIN, a, m., spółobywatel, der Mitbürger; *Vind.* finiestaunik; *Ross.* согражданинъ. Aniołowie miłują nas, jako tych, którzy mają być spółmieszczanie ich. *W. Post. Mn.* 567. Spółmieszczaniem być *Eecl.* спригражданствовати, быть сообщникомъ, согражданиномъ. SPÓŁMIESZCZKAĆ, *Cn. Th.*; *Eecl.* сообитати, спребываю, спребываю, слжити, соживу, слжителствовати, совоздворитися, совоздворятися; zusammen wohnen. SPÓŁMIESZKANIE, ia, n, *contubernium.* *Cn. Th.* 1046, daß Zusammenwohnen; *Sorab.* 1. zpowu bodleno; *Ross.* сожителство, сообитаніе, сожитіе; *Eecl.* сожитство, сѣпрѣжство, (cf. małżeństwo). SPÓŁMIESZKANIEC, ica, m., *contubernalis.* *Cn. Th.* 1046, der Mitbewohner, (der Stubenbursche); *Sorab.* 1. zpowu bodlenk; *Hug.* zajednostaanik; *Ross.* сообитатель, сожитель; *Eecl.* сообитательникъ, слжитель, сожитникъ, совесельникъ, схражникъ, единохрамный. Już nie jesteście goście i przyehodnie, aleście spółmieszkańcy z świętymi i domownicy boży. *Smotr. Ex.* 19. W rodz. żeński. SPÓŁMIESZKANKA, i; *Ross.* сожительница, совесельница. *SPÓŁMIEOSNICA, y, ż., *Morszt.* 518. rywalka; *Ross.* совѣтница, die Nebenbuhlerin. SPÓŁMIEOSNIK, a, m., rywal, der Nebenbuhler; *Vind.* sravenlubnik; *Croat.* tekiočez; *Hug.* natjézalaz; *Ross.* солюбовникъ, совѣтникъ. Kto widział w dziwośleby słać współmieszkańca! *Morszt.* 508. *SPÓŁMIEOSNICI, rywalki; *Ross.* совѣтниковъ, совѣтничій, совѣтническій. *SPÓŁMIEOSNICZTWO, rywalstwo; *Ross.* совѣтничество. SPÓŁMÓDLCA, y, m.; *Ross.* смялебникъ. der Mitbeter. SPÓŁMÓWIĆ; *Eecl.* соглаголити, mitreden. SPÓŁMÓWIENIE; *Eecl.* соглаголаніе. SPÓLNICA, y, ż., ryba, *ama*, dobra, łatwa do strawienia. *Krup.* 5, 75; *non singulatim sed gregatim eunt; Plinius etiam*

ait, piscis huius incrementa singulis diebus intelligi; quare Rostnica etiam reddi posset. *Cn. Th.* 1046, ein Seefisch, der Seewels. *Tr.* — Spółnica rzeczna, ob. Sum. SPÓLNICTWO, t, n., uczestnictwo; *Vind.* deleshnost, deleshntvu, tovarshina, sdrushnost, die Theilnahme, die Gemeinshaft. Rzadka nader zgoda między bracia w spółnictwie władzy. *Nar. Ist.* 2, 595. *SPÓLNICZKA, i, ż.; *Boh.* spoločnice; *Vind.* drushiza, tovarshiza; *Ross.* половинаща; uczestnictwo majara, dzieląca eo z kno; die Theilnehmerin, die Gemeinshaft an etwas hat. Król mianuje ciebie królewskiego łoża i tronu spółniczką. *Ossol. Now.* 49. *Zebr. Ow.* 189. SPÓLNICZY, a, e, spółny; *Ross.* сообщнический, сообщничій, gemeinschaftlich. Pękły związki między zwierzęty spółnicze. *Przyb. Ab.* 46. Spółnicza tego rodzaju połowa. *N. Pam.* i4, 265. SPÓLNICZYĆ *med. niedok.*, społeczeństwo mieć, spółkować; *Eecl.* сѣлковати, сообщаюся, Gemeinshaft haben, Theil nehmen. Z słabością prawie zawsze okrucieństwo spółniczy. *Stas. Num.* 2, 124. *SPÓLNENAWIDZIEC; *Eecl.* совраждовати, mitbaßen. SPÓLNIEWOLA, i, ż, *conserutum.* *Cn. Th.* 1046, die Rusflaverey; *Sorab.* 1. Ipolne wotrocztwo. SPÓLNIEWOLNIK, a, m., *conservus.* *Cn. Th.* 1046, der Mitflave; *Sorab.* 1. zpowuwotrocżk; *Eecl.* сѣлнѣльникъ, купшорабный, срабъ срабный, сѣлвотъникъ. SPÓLNİK, a, m., Spółcznik, *qu. v.*, der Mitgenosse; *Vind.* deleshnik, tovarh, tovarsh (cf. towarzysz), drushnik, spremnik, povodnik; *Croat.* zpólnik, szpólnik, kettus, paydas ù tergovine; *Dal.* ortak; *Ross.* общникъ, сообщникъ, половинчикъ; *Eecl.* сѣловѣрникъ, сообщникъ, соучастникъ, обществуещій, общеникъ, смясленикъ, сѣлковникъ, сѣдвѣтничень, сѣдвѣтничель. SPÓLNİKOSTWO, a, n, spółnictwo, spółka, die Mitgenossenschaft. Dla pokrewieństwa, kumostwa, spółkustwa. *Haur. Sk.* 228; SPÓLNOŚĆ, WSPOLNOŚĆ, sei, ż, *idem.*; *Boh.* obecnstwj; *Sorab.* 2 gmejstwo. Łaska pana Jezusa, i miłość boża, i wspólność ducha s miach będzie z wszystkichi wami. *Kucz. Kat.* 169. SPÓLNY, a, e, — *ie adv.*, wspólny, społeczny, gemeinschaftlich; *Boh.* obecny (cf. obecny, pospolny *simultaneus*, pospolu, pospolem, pospolku *simul*; *Slov.* pospolu *simul*); *Sorab.* 1. pozpólné; *Vind.* savseun, sdrushen, vseun, deleshnosten; *Dal.* opchen; *Hug.* opchjeni; *Bosn.* opchjeni; *Slav.* opchenj; *Ross.* общій, общъ, общественный, совокупный, соединенный, соединенно, соединительно, совокупно, (cf. сполье między); *Eecl.* обще, общно, вообще. Cheesz z nierównym panem żyć, musisz mu swój własności ustąpić, ale z równym spólna gra bywa. *Ezop.* 5. U przyjaciół wszystkie rzeczy spólne. *Pot. Jow.* 158. *Pilch. Sen. list.* 561. Przyjaźń wszystko czyni między nami spólne, niemasz między nami ani powodzenia, ani nieszczęścia pojedynkowego, żyjemy za jedno. *Pilch. Sen. list.* 562. Biskupi z synodu list spólny, który *synodicam* zowią, pisali do cesarza. *Sł. Dz.* 501. (powszechny, zborowy). Obmyślając spólnej dobro rzeczy, Myślisz, jakoś zwykł, co radzić uprzejmie Na trudnym sejmie. *Miask. Rył.* 2, 6, (*pospolitej rzeczy, rzeczypospolitej). Rzymscy hetmanowie, Scy-

pion, Atylus i Katonowie, Skarby wzgardziwszy Spólna rzecz mnożyli. *Stryk. Gon. E.* I gdzie się oni tych czasów podzieli, Co dla spólnych spraw, swych za nie nie mieli? *Hej. Zw. 223.* (dla spraw rzeczypospolitej, kraju, ojczyzny). *SPÓŁOBIADOWAĆ; *Eecl.* сообѣдати, mit zu Mittag essen, zugleich Mittag halten. *SPÓŁOBJĘTNY, a, e; *Eecl.* сообъятний; *Graec.* συνεχδοχικός, comprehensibilis, mitenthalten. *SPÓŁOBWINIĆ; *Eecl.* сообвиня, mitbeschuldigen, cf. powołać. *SPÓŁODCHOWANIEC, ńca, m.; *Carn.* perdojnizhcz; *Vind.* perdoizhek, perdoinizhez, skupdojen, perdoizbe; *Croat.* pridojen, skupdojen, pridojek, pridajehe; *Rag.* jednomyjecnik, jednodojen; *f.* jednomyjecnica; *collectaneus.* Mitfbruder, ob. Spółwychowaniec. *SPÓŁOPIEKUN, WSPÓŁOPIEKUN, a, m.; *Eecl.* соскорбящий, der Mitvormund. *SPÓŁOZYWIĆ; *Eecl.* сооживляти, mitbeleben. *SPÓŁPANOWAĆ; *Vind.* vkupgospodovati, mitberriegen, (ob Spółwadać, *spółkrólować). *Spółpanowanie; *Eecl.* совладичество, сопрестоліе, die Mitberrienschaft. *Spółpanujący, *Vind.* vkupkraluvauz, fravengospodnik, tovarsh v' kraluvanji; *Ross.* сопрестольный, сопрестольник; *Eecl.* сопрестольствованный, mitberriehend, der Mitberrieger, ob. Spółrząda. *SPÓŁPIJACY, der Mittrinker; *Sorab. 1.* zpowupitżk; *w* rodz. *żeńsk* zpowu pitżczena; *spółpijak, *Slov.* korhelský bratr; *Vind.* vinski brat, pitni drush, pitni bratez, der Saufbruder. *SPÓŁPŁACIĆ; *Vind.* vkupplazhati, mitbezahlen. *SPÓŁPŁAKAĆ; *Eecl.* сплачествовати, mitweinen. *SPÓŁPOCHWALIĆ; *Eecl.* спохвалаю, collaudo, mitloben. *SPÓŁPOCHWYTAĆ; *Eecl.* совозхищаю, спохищаю, *Graec.* συνιραζω, corrpio, mitfangen. *SPÓŁPODRÓŻNY; *Ross.* спутникъ, f. спутница; *Eecl.* спнослъдникъ, der Mitreisende, Reisegefährte. *Spółpodróżować *Eecl.* спутешествовати. *SPÓŁPOGRZEBAĆ; *Eecl.* спогрести, спогрести, mitbegrahen; (spogrestien, spogrestien moeno żalować umarłego). *SPÓŁPOKOLENIK, a, m., *W. 1* *Thess. 2; 14.* (ziomek. *Bibl. Gd.*), z jednego pokolenia pochodzący, aus einem Stamme; *Eecl.* сплхленичникъ, *spółplemiennik. *SPÓŁPOMAGAĆ; *Vind.* vkupromagati, perpromagati; *Eecl.* спмагаю, спомоществу, mitbesen. *SPÓŁPOMOCNIK, a, m.; *Vind.* perpromagauz; *Eecl.* сппомощникъ, der Mitgebülfe; *spółpomocnica; *Eecl.* сппомощница, die Mitgebülfinn. *SPÓŁPOSIADACZ; *Vind.* vkupposednik, der Mitbesitzer. *SPÓŁPOSŁANIEC, ńca, m.; *Graec.* ó συνπρόσβυς, der Mitgesandte. *Cn. Th. 1046.* *Eecl.* спсылаю, *Graec.* συνεκλήπιτο, *spółposyłam. *SPÓŁPOSTNIK, a, m.; *Eecl.* спостникъ, der Mitfaster. *SPÓŁPRA-COWNIK, a, m.; *Slov.* spolupracownik; *Ross.* сотрудникъ; *Eecl.* спдънствитель, der Mitarbeiter; *spółpracownica *Ross.* сотрудница; *spółpracownicy *Ross.* сотрудники, сотрудиическій; *spółpracować *Eecl.* сотруждаюся, mitarbeiten. *SPÓŁPRZEDWIECZNOŚĆ, ści, ż.; *Ross.* сопредвѣчность; *adject.* *spółprzedwieczny *Ross.* сопредвѣчный. *SPÓŁPRZEMIANA, y, ż.; *Eecl.* сопзмѣненіе, die Mitveränderung; *Eecl.* сопзмѣняться, *spółprzemienić się. *SPÓŁPRZEWRACAĆ; *Eecl.* соппревращаю, mitumfehren. *SPÓŁPRZYJACIEL; *Sorab. 1.* zpowupżecz. *SPÓŁPRZYNOŚĆ; *Eecl.* сопринишу, mitbringen.

*SPÓŁPRZYTOMNY, a, e; *Eecl.* соприсущій, сосуествующій. *SPÓŁRADOSĆ, ści, ż.; *Ross.* сорадованіе, die Mitfreude; сорадоваться, *spółradować się, sich mitfreuen. *SPÓŁRADCA, y, m., der Mitrathe, College im Rathe; *Sorab. 1.* zpowu radziecz, zpowu sedacz. *SPÓŁREKOJ-MIA, i, m.; *Ross.* споручникъ, f. споручница; *consponsor,* der Mitbürge. *Chelm. Pr. 147.* *SPÓŁROBOTNIK, a, m., der Mitarbeiter; (*Eecl.* сьработникъ, срабъ spółniewolnik). Apostołowie zowią się sługami nowego testamentu, i spółrobotnikami bożemi. *Zarn. Post. 18.* *SPÓŁRODAK, ob. Spółziomek, ziomek. *SPÓŁRÓWNICA, y, ż., równieniczka, die Gesspielinn, gleichen Alters. Twoje cię spółrównice beda czeić panią i oblubieniec. *Teat. 44. b, 53.* *SPÓŁRÓWNOŚĆ n. p. boskich osób. *Kat. Gd. 58. et 57; coaequalitas.* *SPÓŁRÓWNY, compar. *Urs. Gr. 148.* Głos był z obłoku w te słowa słyszany, którym zalecał syna spółrównego, ten jest mój miły syn . . . *Odyt. Św. J 5.* *SPÓŁROZKAZOWAĆ; *Eecl.* сповелѣти, сповелѣвати, mitbefehlen, ob. Spółpanować. *SPÓŁROZPOŚCIERAJĄCY się; *Eecl.* спостраемий, sich mitausbreitend. *SPÓŁRURNIK, ob. SPÓŁWODNIK, wodę z drugim spółwiodący, rivalis. *Cn. Th. 1026,* Wasserbachern, die einen Wasserbach oder eine Wasseröhre mit einander gemein haben. *SPÓŁRZADCA, y, m., der Mitregent, ob. Spółpanujący. *SPÓŁRZĘCZNIK, *Spółpatron; *Eecl.* сопронеходатайствующій, der Mitgeschäftwarter. *SPÓŁRZEMIEŚLNİK, a, m.; *Eecl.* единохудожникъ, der Mitbandwerker. *SPÓŁSADZIC; *Eecl.* спносадти, спосаждати, mitsetzen. *SPÓŁSEDZIA, WSPÓŁSEJZIA, iego, m.; *Vind.* sravenfodnik; *Eecl.* сеудень. Dekret nie jest ważny, jesliby sędzia miał insze współsędzie i towarzysze, a opuściwszy je, samby skazował. *Szerzb. Sax. 75.* *SPÓŁSIEDZIEC *med. niedok.; Ross.* сосѣдаться; *Eecl.* сосѣдѣти, сосѣжду, сосѣдаю, сосѣдагельствую, (ob. Sasiad); mitsetzen Geseite spółsiedzacy Przeciwno panu, po ciehu szemrali. *Odyt. Św. Zb.* *Spółsiedzenie *Ross.* сосѣданіе; *spółsiedziciel; *Ross.* сосѣдатель, der Mitsetzer, Besizer, cf. asesor. *SPÓŁSŁAWIENY; *Ross.* сславимый, mitgloht. *SPÓŁSŁUGA, i, m., *SPÓŁSŁUŻEBNIK, *SPÓŁSŁUŻYCIEL, a, m.; *Croat.* szkupszluga; *Hung.* szolgatárs; *Ross.* сослужитель; *Eecl.* срабъ, срабный, купнорабный, der Mitknecht. Jestem spółsługa twój, i braci twojej. *Bibl. Gd. Apoc. 19, 10.* (spółeczny sluga. 1 *Leop.*). *Boh. Dyab. 5, 54.* Cześć boską oddają stworzeniu, i opuściwszy pana, spółsługi chwają. *Zygr. Gon. 582.* Zadają ci to własni twoi terażniejszego dworu spółsłużebnicy. *Smotr. Lam. 75.* Patriarcha ten w duchu ś., miły nasz brat i spółsłużyciel. *Weryf. 16.* *SPÓŁSŁUŻBA, y, ż.; *Croat.* szkupszlustvo; *Hung.* szolgaitarsaság, conservitium, der Mitdienst; *spółsłużyć; *Ross.* сослужить, mitdieneu. *SPÓŁSPIEWAĆ; *Eecl.* совоеспѣваю, mitlingen. Spółspiewający, przyspiewujący, wtórujący; *Eecl.* сппоющій. *SPÓŁSPRAWCA, y, m., należący z kim do jakiego uczynku, der Mitvollbringer. Bóg jest, który sprawuje w nas chcenie; bez onego albo sprawce, żebyśmy eheieli, albo spółsprawce, gdy ehecemy, do dóbr pobożności nie nie możemy. *Zygr. Gon. 81.* *SPÓŁSTAĆ; *Eecl.* совостати, совостаю, consto. *Cn. Th.* razem stać,

spólnie stać, mitstehen. *SPÓŁSTANAĆ; *Eecl.* съпрѣдѣсти, сопредѣтаны, sich zugleich stellen, mit einstellen. SPÓŁSTADNIK, a, m., *aries rivalis.* *Cn. Th.* der Mitbescheerer. SPÓŁSTARSZY, ego, m., der Mitsorgesehler. Presbyterów albo starszych proszę ja spółpresbyter, albo spółstarszy, paście trzodę bożą. *Zyjr. Pap.* 46. SPÓŁSTOŁOWNIK, WSPÓŁSTOŁOWNIK, a, m., *commensalis,* der Tischgenosse; *Eecl.* единотрапезникъ, соестдѣль. Dworzanie, współstołownicy moi, nigdy mnie nie odstępowali. *N. Pam.* 12, 275. SPÓŁSTWÓRZENIE, ia, n., das Mitgeschöpf. I ja cię czezę pieniem, z drugim spółstworzeniem. *Suszye. Pieśń.* 5, F 5. *SPÓŁSWAT, a, m.; *Vind.* sravenvat, skupvatuvauz, der Mitsewerber, f. sravenvatinja. *Spółswatać; *Vind.* sravenvatiti, skupvatuvati, mitwerben. SPÓŁŚWIADOK, aka, m.; *Ross.* свидѣтель, der Mitzeuge. SPÓŁŚWIADCZYĆ; *Ross.* свидѣтельствовать; *Eecl.* сподумствовати, mitzeugen. *SPÓŁŚWIĄTKOWAĆ; *Eecl.* спраздествовати, спразднуго, купно праздуго, *Græc.* συνέορταζω, festum concelbro, mitfeiern. SPÓŁŚWIEKIER, kra, m., *consocer.* *Cn. Th.* 1046, der Mitshwiegerater. SPÓŁSRZODKOWY, a, e, n. p. Spółsrzodkowe koła, *concentrici circuli.* *Geom.* 1, 225. *SPÓŁSYPIAĆ; *Eecl.* спочиваю, купно сплю, *Græc.* συκοιμάομαι, condormio, concumbo, ob. *Spółżeć, mitšlafen. SPÓŁTANČZYĆ; *Ross.* сплястаться сплясывать, mittanzen. SPÓŁTOWARZYSZ, WSPÓŁTOWARZYSZ, a, m, n. p. Spółtowarzysza nikt nie chce na tronie. *Chrośc. Luk.* 5. Mitgenosse; *Slov.* spolutowaris; *Ross.* товарищъ. *W rodz. żeńsk.* WSPÓŁTOWARZYSZKA, i, n. p. O współtowarzyszkę upraszałem bogów. *Teat.* 30, d, 8. *SPÓŁTOWARZYŚTWO; *Ross.* сотоварищество. *SPÓŁTOWARZYSZYĆ; *Ross.* сотовариществовать. SPÓŁU, ob. Spół, ob. Pospołu. SPÓŁUBIEGAĆ się, konkuruować, rywalizować, emulować, wyścigać się; *Ross.* соревновать, sich mitbewerben. Spółubieganie się, współubieganie się, konkurs; *Ross.* соревнование, n. p. Współubieganie czyli usilne staranie się o równość. *N. Pam.* 20, 185. Współubiegający się *Ross.* соперническии, соперничии. *Spółubiegacz, ob. Spółzawóda; *Ross.* соперникъ, соревнователь, соревнитель, f. соперница rywalka, соревновательница. SPÓŁUBOLEWAĆ, cf. spółcierpieć; *Ross.* соболѣзновать; *Eecl.* споболѣти, сраспятися, сраспнатися, mitbedauern, mitflagen. *Spółubolewanie, kondolencya, *Ross.* сострадательство, сострадательность; *Eecl.* сострадание, соболѣзнование. Spółubolewający, *Ross.* сострадательный; *Eecl.* спострадательный, сострастенъ, стѣрадательный. Spółubolewacz *Ross.* соболѣзнователь, сострадатель. SPÓŁUCZEŃ, sia, m., kondyseypul. *Włod.*, der Mitshüler; *Slov.* znowa ućedlnik; *Sorab.* 1. znowu hutżownik; *Vind.* vkupvu-zheunik; *Ross.* соученикъ. Był on jego przyjaciel i spółuczeń w akademii. *Mon.* 70, 621. *W rodz. żeńsk.* SPÓŁUCZENNICA, y; *Sorab.* 1. znowu hutżownicza. SPÓŁUCZENICTWO, a, n., *condiscipulatus.* *Cn. Th.* 1046, die Mitshülerschaft, Schulcammeradschaft. SPÓŁCZESTNIK, a, m.; *Ross.* сопричастникъ, спричастникъ; dzielący co z kim, der Theilnehmer, Mitgenosse. Wojny, uciezki mej

spółuczestnicy. *Chrośc. Luk.* 252. SPÓŁCZESTNICTWO, a, n., wechselseitige Theilnahme. *SPÓŁUDNY, ZPOŁUDNY, a, e, popołudny, *meridianus.* *Macz.*, nachmittäglich; popołudniowy. *SPÓŁUMIERAĆ; *Eecl.* соумрети, соумирати, mitsterben. SPÓŁURZEDNIK, a, m., kolega. *Włod.*, der Amtgenosse; * SPÓŁURZEDOWY, ego, m., Oktawiusz przymusił konsula swego spółurzędowego do ustąpienia z Rzymu. *Nag. Cyc.* 76. SPÓŁUSZYKOWANY, a, e, n. p. Spółuszykowane stosunki, *coordinatae.* *Sniód. Alg.* 2, 5. spółrzędne, (cf. podrzędne). SPÓŁUSTANOWICIEL, WSPÓŁUSTANOWICIEL, a, m., der Miterrichter, n. p. Towarzystwo złożone po części z meżów, którzy tej magistratury byli współustanowicielami, i najwięcej w niej pracowali. *N. Pam.* 25, 242. SPÓŁUWIELBIAĆ, mitpreisen; *Eecl.* съпрославити, съпрославляти. *SPÓŁUZYWAC; *Vind.* vkuposhlatai, mitgenießen; *spółużywacz; *Vind.* skupvshiular, der Mitgenosß. SPÓŁWALCZYĆ, ob. Spółbojować, mitstreiten, mitkämpfen; *Eecl.* споборати, споборствувати; *spółwalezenie, spółwalka; *Eecl.* споборствование, споборение, (споборство positek. romoc); spółwalczący; *Eecl.* споборительный, споборственный; *Subst.* споборитель, споборникъ, f. споборительница, споборница. SPÓŁWEDROWAĆ; *Vind.* skupbandrati, s kum drogą odhajati, mitwandern. SPÓŁWIECZNY, SPÓŁWIEKUISTY, WSPÓŁWIEKUISTY, a, e, — istic, *adverb.*; *Eecl.* съприсносочникъ; jednakowa wieczność mający, gleich ewig. Ojca, syna i ducha s. jedno jest bóstwo. spółwieczny majestat. *Kat. Gd.* 37. *Groch. W.* 21. et 298; *coeternus.* *Pim. Kam.* 586. *Ody.* Św. 2. L 1 b. ib. J 2 b. Syn boży jest spółwiekuisty ojcu wiecznemu. *Kant. Gd.* 20. ib. 33. SPÓŁWIEDZĄCY co, *consciens.* *Cn. Th.* 1046. mitwissend; *Vind.* skupriednik; *Eecl.* етайникъ. *SPÓŁWIEDZIEĆ, mitwissen; *Vind.* skupvedeti, s kim vred vedeti. SPÓŁWIEZIEN, żnia, m, *concaptivus,* der Mitgefangene; *Vind.* sravenjetnik; *Ross.* соплѣжникъ, f. соплѣжница; *Eecl.* соузникъ. Spółwieźniowie spółnie z sobą płakali. *Sk. Dz.* 726. SPÓŁWIŃNY, mitshuldig; *Vind.* vkupdoushen; *Ross.* сообщничии, сообщническии; *Subst.* *spółwinowajca; *Vind.* vkupdoushnik; *Ross.* сообщникъ, соумышленникъ; *spółwinnym być *Ross.* соумышлять, соумыслить; *spółwina *Ross.* соумышление. SPÓŁWŁADAC, ob. Spółpanować, spółkrólować; *Eecl.* сообладати, сообладо, mitwalten, mitregieren. SPÓŁWOJOWAĆ, ob. Spółbojować, spółwalczyć; mitstreiten, mitkämpfen, mitstreiten, n. p. Bóg spółwojuje z żydami przeciw Filistynom. *Pociej.* 86. SPÓŁWSKRZESAĆ; *Eecl.* совоскрешаю, совозсталяю совоздвигаю; miterwecken. *SPÓŁWSTAWAĆ, mitaufrichten; *Eecl.* сопозетати, совозстаю; *spółwstawanie *Eecl.* сопозетание. *SPÓŁWYBIERAĆ; *Eecl.* сонзбираю, coeligo, miternählen. *SPÓŁWYCHODZIC; *Eecl.* сонхожду, mitaußgeben, mitheraußgeben. SPÓŁWYCHOWANIEC, hca, m., *collactaneus.* *Cn. Th.* 1046, der Mitzögling, Mitbruder; cf. spółodchowaniec; *Sorab.* 1. znowuczeschenik; *Ross.* совоспитаникъ; *Eecl.* совоспитомецъ; *spółwychowywać *Eecl.* совоспитавою, совоспитывати, съвъспитати; *spółwychowanie *Ross.* совоспитание; *spółwychow-

wany *Eecl.* совоспитательный. SPÓŁWYCHOWANICA, y, ż., die Mitschwester. *SPÓŁWYGANIAĆ; *Eecl.* сопрогнать, mitwejagen, mitverweisen; spółwygnany *Ross.* соизгнанный; spółwygnaniec *Ross.* соизгнанникъ. *SPÓŁWYLICZYĆ, mitauszählen; *Eecl.* соизчеляю. SPÓŁWYZNAWCA, y, m., *Weryf.* 52. jednego z kim wyznania, der Mitbekenner, Glaubensgenosse. SPÓŁWYZWOLENIEC, ica, m., *collibertus*, der Mitbefreyte, Mitfreygelassene. *SPÓŁWZDYCHAĆ, mitsenften; *Ross.* совоздыхать. *SPÓŁWZDŹWIGNAĆ; *Eecl.* совоздвигнути, совоздвигзати, mit in die Höhe beben. *SPÓŁWZNOŚCIĆ; *Eecl.* съвзъзшти, совосходшти, mit aufbeben. *SPÓŁWZRASTAĆ; *Eecl.* съвзъзрати, съвзъзрзштати, mit aufwachsen. SPÓŁZALETNIK, SPÓŁZALOTNIK, a, m.; *Sorab.* 1. zpowu lubez, zpowu lubk; spółalotnik, rywal, der Nebenbuhler. *Teat.* 55. c, 22. et 52. b, 56. SPÓŁZALOTNICA, y, ż., SPÓŁZALOTNICZKA, i, ż., *dem.* die Nebenbuhlerin. *Teat.* 48. d, 46. Obawiasz się współzalołniczki. *Teat.* 52, 78. *Zab.* 9, 554. *Zab.* SPÓŁZALETNOŚĆ, ści, ż., die Nebenbuhlerey. *Teat.* 52, 90. *SPÓŁZARECZYĆ, mitverbürgen; *Ross.* споручиться, споручаться. SPÓŁZAWODCA, y, m., *Stas. Num.* 4, 416. razem z kim ubiegający się, ob. Spółubiegacz, der Wettseiferer. *SPÓŁZAŻYWAĆ, mitgenießen; *Eecl.* сподучаю, соуспаждашис. SPÓŁZEZWAŁACZ, a, m., der Mitbewilliger; *Eecl.* соизволитель. SPÓŁZIEMIANIN, WSPÓŁZIEMIANIN, a, m., z jednej ziemi, krainy, der Landchaftsamtad, aus einer Landtschaft; *SPÓŁZIOMEK, WSPÓŁZIOMEK, mka, m., jednego kraju, der Landemann; *Sorab.* 1. zpowu krajownik; *Rag.* n. j. setanin. (cf. mieszczanin); *Ross.* соотчественикъ, соотичъ. Jedni współziemiańie pracowali koło ustawy rządu; drudzy wewnątrz i zewnątrz kraju. *N. Pam.* 12, 559. SPÓŁZNACZNY wyraz, synonym. *Kpec. Gr.* 2, 5. gleichbedeutend, cf. blizkoznacny. SPÓŁŻOŁDOWANIE, ia, n., *commilitium*. *Cn. Th.* 1047. die Kriegscammeradschaft, ob. Spółbojowanie; SPÓŁŻOŁNIERZ, a, m, *Pileh. Sen. gn.* 162, *commilito*, der Waffenbruder; *Vind.* skupvoinik, shoudni drush; *Ross.* совоиственникъ; *Eecl.* славоничникъ, товарищъ въ военной службѣ. *SPÓŁŻYWIĄCY się; *Eecl.* купшопитателень, ѿѣдъ митнѣрнд. SPÓŁŻYWI, a, e, zugleich lebend. Jezu z ojcem spółwiczny, spółżyw. *Kanc. Gd.* 48.

SPOMINAĆ, SPOMNIEĆ, ob. Wspomniec. *SPOMIANKA, ob. Wspomnienie, Wzmianka. SPOMODZ, ob. Wspomodz. *SPOMOŻYCIEL, ob. Wspomożyciel

*SPOMYKAĆ *cz. niedok.* n p. Bolesław, cheąc ozłobić Krakow, mieszczanom wójta ustawił, który spomykał, zwmierzał ulice, rynek, aby to rządu w okręgu swoim rozdzielone było. *Biel. Św.* 198 b. rozszykował, auftrümen, in Ordnung rüsten.

SPOXA, SPONKA, SPONISTY, ob. Szpona. SPONIEWIERAC, ob. Poniewierac.

SPOPAŚĆ, n p. Spopadł sobie, spopadłi sobie, in malam partem et in vitio usurpatur; *invasit eos vel eum libido, consuetudo hoc faciendi, loquendi etc.* *Cn. Th.* 1047. w zwyczaj wzięli. *Włod. Dudz.* 58. sie haben die Markt, die ible Gewohnheit, sie haben sich angewöhnt. A co nam tu

swawolne żywoty niektórych duchownych spopadli wyrzucać, na to taka odpowiedź. *W. Post. W.* 67.

SPÓPIELENIENIE, ob. Popielenie.

SPÓR, u, m., *SPORA, y, ż., SPORKA, i, ż.: *Boh.* spor, rozpor (cf. rozpor), rozepře, por, pře, (cf. 'prza, 'rozprza); *Slov.* rozepře, hadanj, (cf. gadanie); *Hung.* pör; *Sorab.* 1. žtret, wurežwano; *Carn.* prepir, prepirenga, sltrit, sltritenga, kreg; *Vind.* prepir, prepiranje, prepiringa; *Croat.* karka (cf. kark), pravda, (cf. 'prawda, 'prawo); *Ross.* споръ; (*Elym.* przeć, cf. 'prza; *Ross.* оспорить, оспоривать = zaprzeczać), распра, котора, ссора, задоръ (cf. zadrzeć), перекоры (cf. przekora), схватка (cf. schwycić), стычка (cf. zetkać, stykać, cf. protyczka), пожевщина; *Eecl.* ссприа, талъба, споръ, сопръние, обоюдная распра, ссора, прска, реть; § 1) spieranie, sprzeczenie, sprzeczek, cf. kłótnia, swar, zwada; eine Streitigkeit, ein Wortstreit, Disput. Nie byłoby mi trudno, na wszystkie twoje słowa dać nową odpowiedź; ale iż spór, że nie rzeke swar, nie ma końca, zaniecham. *Gorn. Wł. K 1 b.* Stał się między apostołami spór bez zwady, zdanie różne bez nieprzyjaźni. *Sk. Żyw.* 1, 578. Zwołennicy poczęli się spierać między sobą, kto był między nimi największy; którą dysputacya albo sporkę i przedtym czynili. *W. Post. W.* 258. Kto każdą rzecz dowodnie powiada, temu się nikt nie waży sporu trzymać. *Gorn. Dw.* 15, (*Ross.* перекоряется, поспорить; dysputować się z nim, 'gadać się z nim). Ani w tym sporu trzymać będę, żeby rozsadek mój miał być lepszy, niż czyj inny. *Gorn. Dw.* 17. Ma to do siebie szczęście, że przebryka, Gotowo z samym iść w spory Jowiszem. *Mon.* 71, 551. (*observes numerum pluralem*). Spór wiode, sprzeczam się, spieram się z kim. *Cn. Th.* 1055. Nieprzyjaciele grozą nam, wiode swoje 'spore. *Kanc. Gd.* 175. Nie wojna, ani mieczem, ale złośliwemi uczynki spór trzymał. *Kosz. Lor.* 61 b. Spora urosła między nimi. *Żarn. Post.* 5, 665 b. Daremna jest spora naprzeciwko prawdzie. *Gil. Post.* 252. O sprawiedliwości rozmaita jest u ludzi sporka. *ib.* 510 b. Ta dziwna sporka się skończyła. *Past. Fid.* 272 Spór puszczaemy do prawa, do sądów, gdzie się strony między sobą rozpierają. *Kosz. Cyc.* 85. *Slov. Prov.* Kdè není rozepre, tu ně treba sporu; *ubi non est bellum, ibi non opus tumultu.* — §. 2) *Oecon.* W kłosach żytnych ujrząysz ziarna czarne nad insze większe, sporem nazwane; niezym one nie są, jak gniazdkami robaczków i zdrowiu szkodzą. *Kluk. Rośl.* 5, 207, ob. Sporysz, śnieć, mącznica, Weßmutter, Mutterhorn, Kerumutter, Aiterhorn; *Eecl.* спория въ хлѣбѣ, *granum frumenti corniculatum*. SPORCZYWY, a, e, sporny, sprzeczy; *Ross.* спорный, Streitig, strittig. Legat papieski sporeczywe trudności i niesnaski między książęciem Pomorskim a Krzyżakami rozsądził. *Krom.* 291. SPÓREK, rka, m, *spergula*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 5, 94. Sparf, (Süßerich); *Ross.* торпиа; *adject.* sporkowy, торпичный. SPORKA, ob. Spór. SPORNIK, a, m.; *Ross.* спорникъ, спорщикъ, задорщикъ, (cf. zadrzeć); sprzecznik, przeciwnik, kłótnik; der Streiter, Gegner. Coż tedy na to rzekną spornicy! *Sk. Kaz.* 142. W duchu się na te

sporniki żalujemy. *ib.* 144. Dwojaki mól was gryzie, jeden co doma rzeczy miesza, drugi postronny spornik albo zawisnik. *Jannsz. Lig. F 5.* SPORNOŚĆ, *sci, ż., pugnacitas*, skłonność do sprzeczenia się i zwady. *Cn. Th.* 1047. *die Streitfähigkeit*; *Boh.* způrnost; *Carn.* prepirnost; (*Vind.* spornust = plugawość, potworność; *Slov.* spaura, spurnost *contumacia*; *Croat.* szpornost *parsimonia*; *Rag.* sportos *parsimonia*). Perdykas zabít w Egipcie od własnych ryerczów dla jego sporności. *Biel. Św.* 29 b. — §. Sporność. SPORNOSTKA, *i, ż., dem.,* sprzeczką, *der Streit.* Krom wątpienia i sporności, *ex confesso.* *Macz.* Trudno mi wasze zwawe pogodzić spornostki; *tantas lites.* *Nag. Wirg.* 495. Aby mąż raczej żonę swą opuścić, niż w ustawicznej z nią mieszkał sporności. *Odyn. Św.* 2, F 2. SPORNY, *a, e,* SPORNE *adverb.,* sprzeciwny, swarliwy, kłótlivy, zwadliwy; *zünftich, freitüchtig, zunftend, freitend, sich widerlegend*; *Boh.* zpurny; *Sorab.* l. zperacziwé; *Carn.* prepirn, prepiriv, (spórne; *Vind.* sporn *abominandus*; *Creat.* szpören; *Rag.* spór, spórni *pareus*); *Ross.* спорный, задорливый, сдорливый, вздорливый (cf. *zadrzeć, ceornyy.* Karz dzieci, aby snadź potym jako niekarani nie sprzeciwiali się a sporni nie byli, a tobie jakiego żalu nie nawarzyli. *Glicz. Wygeh.* E 6 b. Nie bądź odpornym, jako jest naród ten sporny. *Radz. Exod.* 2, 8. Nie chcecie spornemi być przeciw panu. *W. Num.* 14, 9. Poddani się krnabrnie a spornie opierają, i wszystkiego zbraniają. *Kosz. Lor.* 55. On jest naszym najgłówniejszym, najadowitszym a nasporniejszym nieprzyjacielem. *Zurn. Post.* 245 b. Ja nie chcę być sporny, zezwalam na to. *Tworz. Wiecz.* 27. (niechcąc się sprzeczać). Dobry a niesporny czytelnik. *Sk. Dz.* 390. Po głosie spornym a sierzdiwym, po głosie spokojnym i wolnym, poznać umysł. *Budn. Cyc.* 76. O dostojenstwo spornie się w Rzpltej starać, jest rzecz niegodna. *Kosz. Cyc.* 54. Niesporny, nierad się spierający. *Cn. Th.* 528. Niespornie, bez sporu. *Włod.* Kardynałowi pokój z Turkiem, nie bardzo k myśl był; lecz nie do końca był w tym sporny. *Biel.* 551. (przeciwny z uporem). — §. *Oecon.* Kopalna sól od warzonej daleko jest, jak mówią, sporniejszą, t. j. że mała jój część większą słoność wy-daje. *Kluk. Kop.* 1, 172. ostrzejsza, *daß Salz ist härter, ergiebiger.* — §. 2) *Pass.* Sporny, o którego spór jest. *Cn. Th.* 1047. *strittig.* Niesporny, o którego nie masz sporu. *Cn. Th.* 528. — SPORO, *SPORZE *adverb.;* (*Ross.* *enopc* = zyskownie): znacznie postępując, korzystając, *ergiebig, ausgiebig.* Nie zawsze sporo, co bywa skoro. *Cn. Ad.* 1046. *Havr. Sk.* 520. (po mału dalej zajdziesz). Spólnie lęć, sporzćj, lepićj. *Cn. Ad.* 1080. Sporo rośnie; jak konop' rośnie. *Cn. Ad.* 1081. (cf. jak grzyby). Nie sporo kwiatki, jagody, poziomki zbierać; nie sporo drobne rybki skrobać. *Cn. Th.* 528. zmudnie, *langweilig, faumfelig.* Niesporo mi; *parum vel nihil proficio.* *Cn. Th.* 528; *Eecl.* не споритъ, не спорится; *es geht mir nicht von Statten, es will nicht fert.* Rozciąga słaby członki ociężałe, Choć pilnie trzeba, wszystko mu niesporo, Służyć mu nie chcą nogi osłabiały. *P. Kchan. Jer.* 556. Nauczę cię sporo chodzić; *grandibo tibi gradum.* *Cn. Th.*

1047. *ich will dir größere Schritte machen.* Z swą się fantazyą biedzę, nawet ruszyć się z miejsca mi nie sporo. *Barz. Trag.* 511. Zją powiadać wieść, każdemu nie sporo. *Past. Fid.* 266. (nieśpieszno, ociąga się). Nam ku wykonywaniu pobożności, nie z miejsca nie sporo, czego przyczyna mieszczęśliwe żądze nasze. *Zarn. Post.* 5, 554 b. Gdy się mu zamysły nie sporo wiodą... *Pilch. Sall.* 154. Waleczym z sobą, i co jeszcze gorzej, Waleczym i z samym bogiem, i tym nam nie sporzćj. *Pasz. Dz.* 410. — §. Niesporo, nie prędko, nie wezas, późno; *nicht geschwinde, nicht bey Zeiten, spät.* Jednak się nie sporo Zdała wybierać, nie chcąc skwapliwie i skoro Nie poczynać. *Tward. Wł.* 106 Z Tatarami było bić się nie sporo. *Alb. z Woj.* 27. Niesporo naszym było się gotować; podobno na to się spaszczali, że Krzyżacy mieli pokój ofiarować. *Biel.* 560. Nie sporo już, gdy się wrzód zapali. *Rej. Zw.* 190 b. — Sporo, hojnie, obficie; *reichlich, überflüssig, vollauf.* Ziarno, co padło na dobrym ugorze, Wydało z siebie owoc sporze. *Odyn. Św.* A a 2. (stokrotnie, sownie). Za moim pilnym staraniem sporo było w domu. *Buln. Apoph.* 14. U Jakomego nigdy nie nie sporo. *Falib. R.* 5. Wszystko idzie sporo z rąk boskich. *Zab.* 6, 577. *Nar.* Zbytek, byś najsporzćj natkał, jak morze wszystko pożre. *Star. Ref.* 40. SPOROŚĆ, *sci, ż.,* spory postępek, spory wzrost, obfitość; *glücklicher Fortgang, Wachsthum, Ergiebigkeit, Ausgiebigkeit*; *Ross.* спорная; (*Boh.* *sporota parsimonia*). SPORY, *a, e;* *Ross.* спорный; *Eecl.* *blaroyushnyy*; (*Boh.* *sporota parsimonia, cf. Germ.* *ivaren*); znacznie postępujący, *ergiebig, ausgiebig, von Statten gehend.* Nie spory to chleb, nie spora taka kasza; *non facile implet hominem.* *Cn. Th.* 528. *geht nicht aus.* Z sagu czynia makę i chleb sporszy i sytniejszy, niż z ryżu bywa. *Boter.* 55. Spora droga, *via commoda, facilis, expedita.* *Cn. Th.* 1047. Niespora droga, *impedita.* *ib.* 528 *zmudna, jaumfelig, langweilig.* Niesporo poziomki, które zbierac niesporo. *ib.* 528. Niespora praca, *faumfellige Arbeit.* *Przyb. Milt.* 266. Niespora praca, gily lcha p'aca. *Cn. Ad.* 454. (leniwo każdy pracuje, gdy pożytku mało czuje). Jakim w południe będziesz, abo do wieczora, Jeśli zaraz z poranku robotą nie spora! *Simon. Siel.* 28. Niespora to literatura; *in hujuscemodi literis scribendis aut legendis mora longa est.* *Cn. Th.* 528. Niesporo takie drwa; *lulibus lignis combustis parum calescit.* *Cn. Th.* 528. *Ještěs Sól geht nicht viel aus.* Spory, względem używania; *diuturni, longi usus.* *Cn. Th.* 1047. *geraume Zeit dauernd.* Spory, względem wielkości, wielki, obszerny, przestronny; *groß, geräumig, etwas betragend, ausgehend.* Wino uspić umie, kto go sporą czaszą pije. *Gorn. Dur.* 279. Spore pulhary wysuszał. *Pilch. Sen. gn.* 260. SPORYSZ, *a, m.,* §. 1) ziarno wielkie czarne podługowate w zbożu, *ob.* Spór, mącznica, *daß Asterform, Mutterform.* — §. 2) Sporysz wielki, ziele, samiec, wróble jeyczki. *Syr.* 521; mokrzee, muszee. *Ursin. polygonum mas, Wegegras, Wegetritt*; *Boh.* truskawec, rdesno, wrbka; *Carn.* truskawez, (cf. truskawka); (*Carn.* *sporish*; *Croat.* *sporis*; *Hung.* *szapora*; *Rag.* *sporisc*; *Bosn.* *sporisc verbena*, *koszysko*

ziele); *Rag.* släk, (cf. slaz); *Vind.* briszavek; *Sorab.* 1. fwinacza trawa; (*Ross.* енопишъ rdest ptaszy); sporysz drugi, płonnik rolny, wodny, *sanguinalis*, Blutbirse. *Syr.* 525. Sporysz nilęczny, *Euphorbia peplus*. *Kluk.* *Dyke.* 1, 211. cine Art Cyperbium. Sporysz trzeci, żabie gronka, *heriniaria*, Garufrant. *Syr.* 525. Sporysz w Krakowskim, to samo ziele, co Śmielka na Wołyniu. *Pam.* *Warsz.* 10, 1, 4. *Kortum*, cf. śmiałek. — §. 5) Sporysz, szkło powiększające rzeczy widome. *Włod.*, das Vergrößerungsglas, cf. drobnowidz.

SPORZĄDZIĆ *cz. dok.*, Sporządzać *niedok.*; *Boh.* spořadati; *Slov.* sporádám; *Sorab.* 1. zpoředzam; rozrządzać, rozprawiać, rozporządzać; anordnen, einrichten, zuriichten, zubereiten. Ojezycznie, rodzicom, świątnikom i domom swym wojnę sporządzali. *Pitck.* *Sall.* 96. W księgę sporządzoną zapisywali imiona nasze. *Niędz.* 92., Zapłacił od kufferka starego ślusarzowi, że mu go sporządził. *Teat.* 28, 51. że go wyreparował, naprawił, ausbessern. Sporządzenie, rozłożenie, porządek, przygotowanie; die Einrichtung, Zuriichtung, Anstalt. Liturgia ś. postylami i wszelkim innym zbawiennym sporządzeniem cerkiewnym opatrzył. *Weryf.* 52. (wszelkimi rekwiizytami). **SPORZĄDZI-CIEL**, a, m., przyprawiciel, der etwas einrichtet, anrichtet, der Veranstalter. Ótruty umarł bez żadnego potym sporządziela tak szkaradnego uczynku wyjawienia. *Ustrz. Kruc.* 2, 28.

SPORZE, *ob. Spróć.* **SPORZUCAĆ**. 1 *Leop. Math.* 9, 56, *ob.* Porzucei.

SPORZYĆ *cz. niedok.*, zdarzyć, błogosławić (o bogu), przysparzać; gedeihen lassen, gelingen lassen, segnen; (*Boh.* spořiti *parcere*; *Germ.* sparen, szcedzić). Skarbem, któryć bóg sporzy, szafujesz hojnie. *Strykk.* *Henr.* Bóg kres życia zapisuje, Dobrym sporzy, złym ujmuje. *Suszye.* *Pieśn.* 5, L 4. Bóg mój łaskawy, Sporzy me rymy i wszystkie sprawy. *Petr.* *Hor.* *D b.* — §. Twoja prawica gdzie otworzy, Nie zawrze żaden; i zaś nie sporzy Odwieść drzwi, gdzie twój zamek zapadnie. *Miask.* *Ryt.* 2. nie zdoła, ist nicht im Stande. **SPORZYĆ** się *recipr.*, mnożyć się sporo, sich reichlich vermehren. I w mieszku i w koinorze, i na zdrowiu i w dobrej sławie wszystko się sporzy, za pocziwemi zasługami. *Rej.* *Ap.* 11. Poruczyły wszystko w opiekę panu, a mieć tę nadzieję, iż się nam wszystko sporzyć po myśli będzie. *Rej.* *Post.* *M* 1. zdarzać się, wieść się, powodzić się, wöhl gedeihen. Gdy kto dobrze panu wierzy, Hojnym funtem wszystko mierzy, A naczą się kolwiek oborzy, Dziwno mu się wszystko sporzy. *Rej.* *Zw.* 251 b.

SPOSÓB, u, m., §. 1) kształt, foza, gatunek, rodzaj, tryb, maniera; die Art, die Weise, die Gattung, die Manier; *Boh.* způsob, způsob; *Slov.* spôsob (*habitus, conditio*); *Sorab.* 1. waschno, waschnie, waschni; *Sorab.* 2. wisa, (*Germ.* die Weise); *Corn.* visha; *Vind.* vilha, furm, mera, meha, guba; *Croat.* nachin (cf. naczyńie), fela; *Bosn.* nacin; *Rag.* cin, nacin, püt; *Slav.* nácsin, hód, (cf. chód); *Ross.* образъ, (cf. obraz); (*Eecl.* способствование, носокне pomaganie, pomoc, cf. po sobie). Każdy ma swój sposób myślenia. *Teat.* 22. c, 19. Nic

z dawnego uchwalenia i sposobu dla własnego frasunku nie upuszczał. *Warg.* *Wal.* 185. W jaki sposób do nich odezwę się! *Teat.* 47. b, A 5. Zaczął w tym sposobie . . . *Chod.* *Gesn.* 91. (tak). Generał w dobry sposób mówi. *Teat.* 48, 55. (dobrze). Widzę że prawda, jeden rodzenia Sposób człękowi, tysiąc zginienia. *Kchow.* 142. Uprzykrzyło im się być zawsze na jeden sposób szczęśliwemi. *Ossol.* *Baj.* 2. Na sposób, na ten sposób, na sposób; *Rag.* na nacin, auf Art, nach Art. Jakim sposobem? na jaki sposób? *Sorab.* 1. na kaike waschni? Tym sposobem *Eecl.* правомъ симъ — §. Ci, którzy się w naukach kochają, pierwszy pożytek ten mają, że sposób dobrych cnót wezmą. *Kosz.* *Lor.* 10 b. kształt, piękność, ozdoba; Zierde, Schmuck. Godny koń jest, który ma sposób wielki a długi, gdy też insze członki ku jego wielkości rymują się. *Cresc.* 683. kształt, wzrost; Gestalt, Wuß. — §. Zmysły mają się przez sposób sług i dworzan. *Sak.* *Duss.* 60. niby na kształt, nach Art, gleichsam wie. — §. Sposób do czego, droga, szrodek; *Vind.* frednina, fredik, friedstwu, pomuzhna frednina, podpomuzh, pomagaviza, Weg, Mittel, Gelegenheit, Hülfsmittel. On jakiś podaje sposób? zmiłuj się, powiedz, czy jeszcze zostaje nam który! *Teat.* 49. b, 45. Pospolicie mawiają: mam ja swe sposoby; trudno sposobem się ratować, kiedy grosza niemasz; pewniejszyby tu był sposób, abyśmy do tego przyjsć mogli, cośmy zgubili. *Falib.* *P* 2. Lecz mi pozwolicie, Dać wam sposoby, że wolność i sławę sownie Utrzymacie. *Jabl.* *Tel.* 145. Na wszystko można znaleźć sposób. *Teat.* 22, 64. (każda choroba ma swoje lekarstwo). Wziąć się na sposób, wziąć się na sposoby = szukać fortelów; Mittel und Wege finden. Chciał piękną kobietę uwieść; ale więcej w tym miał odwagi, niżeli sposobu. *Teat.* 45. c, 55. sposobności, zręczności, Geschicklichkeit. Pragniesz pokazać swej dzielności próby. Jest miejsce i sposób, jaki się ryeczowi z dawnych lat nie trafił. *P.* *Kchan.* *Orl.* 1, 101. (sposobność, okazy). — Sposób do życia, majątek, fortuna, Lebensunterhalt. Która miała o mnie staranie, umarła; więc stracilem wszelki sposób do życia. *Teat.* 58, 51. Będąc bez szeląga, nie ma sposobu do życia. *Teat.* 51. b, 15. Ta enotliwa panienka była bez sposobu, czy możnaż ją było opuścić! *Teat.* 58, 50. — §. Nie sposób! *Teat.* 55. b, 64. nie można, niepodobna, niepodobieństwo; keine Möglichkeit, unmöglich; *Ross.* нельзя, (cf. nie lza); *Eecl.* поуховъ. Nie sposób ustawnie przegrywać, trzeba kiedykolwiek i wygrać. *Teat.* 1, 64. Ale czy sposób? maszże przyczyny rozumieć, że cię kocha! *Teat.* 1, 59. *Ross.* не ужели, не ужли, не ужо? Zadnym sposobem, żadną miarą, *Slov.* nigako, żadnim způsobom; *Croat.* nikak; *Eecl.* никакo; *Ross.* никакъ, bynajmniej. — §. 2) *Grammat.* Sposób, *ob.* Tryb, *modus.* *Tr.* **SPOSOBIĆ** *cz. niedok.*, Sposabiać, usposabiać *contin.*, usposobić *dok.*; *Boh.* způsobiti; *Hung.* szabom; (*Boh.* působiti *agere, efficere*; *Slov.* působim *formo*); *Ross.* способствовать; §. 1) sposobić kogo do czego, ku czemu-sposobnym, zdatnym uczynić, przygotować, przyrządzić; vorbereiten, zubereiten, zuriichten,

geschickt zu etwas machen. Jan ś. sposobiał ludzi ku przyjęciu Mesjasza. *W. Post. W.* 57. Krystus na świat przyszedł, nie z miejsca na miejsce przyszedłszy, ale sobie człowieczeństwo sposobiwszy. *Żarn. Post.* 88 b. Winnica, niżeli się sposobi, siła kosztuje, siła czasu i pracy bierze. *Dambr.* 115. Sprawami enotliwemi codzien więcej się sposobiał na przyjęcie nowych łask z nieba. *Wys. Aloj.* 72. Pan Jezus niech do tego sposobi, i przygotuje uszy i serca wasze. *Dambr.* 211. Mając wolniejszy czas, poczęła więcej niż kiedy sposabiać się do nabożeństwa. *Wys. Kat.* 27. Szkoda wielka, żeś się nie sposobił do nauk, daß du dich nicht auf die Wissenhaftent gelegt hast. Człowiek usposabia się do społeczeństwa przez edukacya. *Mik. Obs.* 405. Kiedy kto dobrym wychowaniem a ćwiczeniem jest usposobion. *Glicz. Wych. A 3 b.* Ciężka, mówią, rzecz człeka na sławę zarobić, A ja mówię, że lekka, byle rzecz sposobić. *Kras. W.* 50. sporządzić, ukartować, cf. brać się na sposoby; man muß es nur recht anstellen, die Sache recht einleiten. Deputowali go, żeby żywność sposobiał, gdzie będzie mógł najsmadniej i do wojska odsyłał. *Vol. Leg.* 3, 522. przygotował, dostawiał; aufschaffen, herbey schaffen. Rady szuka, w którejby ziemi miał swe sposobiać mieszkanie. *Otw. Ow.* 102. zakładać swe mieszkanie, osiadać, seinen Wohnsitz gründen. — Sposobiać kogo w co: opatrywać go w co, womit versehen, versorgen. Nowych wojsko zaciągów w obozy wprowadził, Miasto w żywność sposobił i porty do bitwy. *Pol. Arg.* 259. — Sposobiać się z kim: przywykać komu, sich an einen gewöhnen. Mejnhard do Infant zajechał; gdzie z nienacka z ludem się sposobiając, języka się nauczył. *Stryjk.* 248. — §. Sposobili sobie nieco z onych rzeczy zebranych. 1 *Leop. Joz.* 7, 1. (prywatnie, sie eigneten sich zu; cf. sobie, ob. Sie). Potrzeba, aby ten, który sposobia albo prywatnie dziecko, był gospodarzem, i takim, któryby mógł płodzić. *Szczerb. Sax.* 417. (który przysposabia, adaptuje). Gdy Ester ojca i matki nie miała, tedy ją Mardocheus sposobił sobie za własną córkę. 1 *Leop. Esth.* 2, 7. Sposobienie, *adoptio*, jest wybor prawny, ku pociesze tych, którzy dzieci nie mają, wynaleziony i do przyrodzenia skłonny. *Szczerb. Sax.* 417. Chlubimy się w nadziei i sposobieniu synów swoich. *W. Post. W.* 5, 111, (ob. Przysposobienie). — §. 2) Sposobić słowo *Grammat.*, czasować, *conjugare*, ein Zeitwort abwandeln. *Tr.* SPOSOBIK, a, m., dem. Nom. sposób; *Sorab.* 1. waschniczko; *in malam partem*, sztuczka, fortel, ein Kunstgriff. Śliczne sposobiki; wykwinne wybiegi. *Teat.* 9, 62. SPOSOBICIEL, a, m.; *Boh.* působce; czyniciel, działacz; der Thäter, Urheber; (*Ross.* способствователь protektor, способствовательный protegujący). Imiona tych ludzi, co byli sposobiciele albo sprawcy onego budowania. 1 *Leop. 1 Ezdr.* 5, 4. (przyczyncami. 5 *Leop.*). SPOSOBNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* způsobnost, způsobilost; *Slov.* spůsobnost *habitus*, spůsobilost *habilitas*; *Sorab.* 1. pžikwadnosc; (cf. przykładność); *Vind.* perloshnost, perkladnost; *Eecl.* удобизна, способность, удобство,

удобность, удобіе, (cf. doba); *Ross.* способность; zdadność do czego, potemność, snadność, zrecznosc; die Tauglichkeit zu etwas, die Fähigkeit, die Geschicklichkeit. Narody wynoszą się do inszych krain, albo sposobnością lepszą gruntów uwiedzione, albo też potrzebą przyciśnione. *Krom.* 6. Sposobnością miejsca i położeniem obronnym zabezpieczony. *Star. Woj. A 2.* Niektórzy sposobnością od natury większą obdarzeni, rozumu ludzkiego granice rozprzestrzeniają. *Zab.* 1, 29. *Alb.*, Talent. Niezgody chrześcian podają sposobność Turkowi do rozszerzenia potegi. *Kłok. Turk.* 78. okazują, Gelegenheit. SPOSOBNY, *SPOSOBISTY, a, e, SPOSOBNIĘ *adverb.*; *Boh.* způsobny, způsobily; *Slov.* spůsobny, spسوبni; *Sorab.* 1. pžikwadně (cf. przykładny), kmajny; *Vind.* perloshen, perkladen; *Eecl.* удобезпенъ; *Ross.* способенъ, способный; zdadny czyli służący do czego, dogodny, potemny; tauglich, tüchtig, geschickt zu etwas. Polacy są równie, jak i inne narody, sposobni do wyuczenia się wszelakich umiejętności. *Mon.* 65, 506. Hetman upatruje sposobne czasy, sposobne miejsca, sposobne sztuki (stratagemata, fortele) i sposobne okazy do bitwy. *Star. Woj. A 2 b.* W miejscu sposobistym zasadzki założył. *Krom.* 465. Opowiem ci to w sposobniejszym czasie. *Teat.* 24. b, 58. Nie mają wiadomości miejsce bitwy sposobnych. *Warg. Cz.* 60, (obser. Datum). Zeby przyrodzenie nasze mogło być sposobniejsze ku chwale boskiej... *Modl. Gł.* 123. Łódka niesposobna wielkich nawałności. *Bardz. Luć.* 151, obs. Genitiv., untauglich in Seejürmen. Wyspy te dla swęj ostrości nie są sposobne dla ludzi, tylko dla węzów. *Boter.* 245. nieprzydatne; *Boh.* nespůsobny, nemotorny. — Dowodzi to bardzo sposobnymi przykłady. *Otw. Ow.* 656. dobitnemi, dosadnemi, sehr schicklich, passende Beispiele. Piotr, acz był młodszy, wszakoż dla sposobniejszych obyczajów wszystkie mu państwa życzyli. *Pap. Ry.* (dla większej zdadności). Bolesław nie mogąc przez zimę nie sposobnie sprawować, rozpuścił żołnierza. *Krom.* 155. recte, nalezyćie, cf. *czyścić; gebürlig, ordentlich. X. Maciejowski, przez nie bardzo sposobne zdrowie nad Prądnik odjechał. *Gora. Dw.* 4. nie bardzo ezerstwe zdrowie, słabowitość; nicht recht frische Gesundheit, Kränklichkeit. Przez niesposobną wymowę i przyrodzoną wadę języka swego, potrzebował biskup namiestnika. *Sk. Żyw.* 49 a. (ciężką, niełatwą mowę). W świecie zamykają się sposobnie i bez ciasnoty, morze i ziemia i wyspy i lądy. *Boter.* a 2. wygodnie, bequem. O tych tak niecznośnych rzeczach, ani sposobnie mówić, ani się poważnie użalać, ani wolnie wołać mogą. *Siem. Cyc.* 14. (à propos, przyzwocie).

SPOSOCZYĆ, ob. Posoczyć. SPOSPOLITOWAĆ, ob. Pospolitować.

SPOSTRZEĆ się *recip.*, (oppos. rozprzestrzeć się), zmieścić się, pomieścić się; Platz haben, Raum haben. Niepodobienstwo, żeby w tak małej ziemi tak wiele narodów spostrzeć się mogło. *J. Kchan. Dz.* 191.

SPOSTRZEDZ, SPOSTRZEGAC, SPOSTRZEZENIE, ob. Postrzedz.

SPOTEŻNIEĆ, *ob.* Potężnieć. SPOTKAĆ, SPOTYKAĆ, *ob.* Potkać.
 SPOTLIWOŚĆ, *ści, ż.*, śatwość spocenia się, starość Schwitzen. Woda z rudy żelaznej ciekąca, ku spotliwości ciała pobudza. *Cresc.* 12. SPOTNIEĆ, *ob.* Potnieć.
 SPOTWARZYĆ, *ob.* Potwarzyć. SPOUFALIĆ, *ob.* Poufalić. SPOWAŻNIEĆ, *ob.* Poważnieć.
 SPOWIADAĆ się *recipr. niedok.*, wyspowiadać się *dok.*; *Boh.* zpovjdati se; *Sorab.* 2. sze spowédasch; *Sorab.* 4. zpowédam szo; *Carn.* spovdujem se, spovédati; *Vind.* fe spovedat, spovefife, spovedetife; *Croat.* zpovedatisze, zpovédamsze; *Bosn.* ispoviditise; *Ross.* исповѣдаться; spowiedź czynić, wyznawać grzechy przed spowiednikiem, beichten. Człowiek spowiada się grzechów, upadłszy u nóg kapłańskich, i złożwszy pokornie ręce. *Kornk. Kat.* 250. Jeśli nie grzeszysz, jako mi powiadasz, Czego się miła tak często spowiadasz? *J. Kchan. Fr.* 8. Chciał Wacław od ś. Jana wiedzieć, z czego się królowa spowiada? grożąc mu, albo ty zginiessz, albo wszystkie grzechy, których się żona moja przed tobą spowiadała, wyjawisz. *Sk. Żyw.* 1, 507. SPOWIADAĆ kogo *cz. niedok.*; *Boh.* zpovjdati; *Sorab.* 1. zpowiedam; *Carn.* spovdujem, spovem, spovédati; *Vind.* spovedeti, spowiedati; *Bosn.* ispovidati, slusojati ispovjesti; *Rag.* spovjedati, ispovidjeti; *Slav.* ispovidit; *Croat.* jzpovedam, zpovédam; *Ross.* исповѣдаты, исповѣдывать; spowiedzi czytać, beichten hören. *Tr.* — ('SPOWIEĆ, *ob.* Powieć, Powinać). — SPOWIEDNIA, *i, ż.*, SPOWIEDNICA, *y, ż.*; *Boh.* zpovédnice; *Carn.* spovdniza; *Vind.* spoveidnizza, spovedniza, spovedni stol; *Croat.* zpovedalnica; *Slav.* ispovidalnica; konfesyonał, der Beichtstuhl. Z płaczem prosił, aby usiadł kapłan w spowiednicy, a uszy podał spowiadającemu się niednikom onym. *Birk. Gl. Kon.* 9. SPOWIEDNIK, *a, m.*, ociec spowiedny; *Boh.* zpovédnjk; *Sorab.* 1. zpowiednik; *Carn.* spovdnik; *Vind.* spovednik; *Croat.* zpovednik, izpovednik, izpovidalaz; *Dal.* izpovednik; *Rag.* jspovjednik, ispovjedalaz, posnik; *Bosn.* ispovjednik; *Slav.* ispovidnik; *Ross.* духовникъ; któremu się spowiadają, der Beichtvater. *Cn. Th.* 1049. *Vind.* spovedni otrok, daś Beichtfind; *Ross.* исповѣдникъ który się spowiada, f. исповѣдница; *Eccl.* исповѣдникъ confessor, meczennik, f. исповѣдница. SPOWIEDNICZY, SPOWIEDŃY, *a, e.* do spowiednika lub spowiedzi należący; *Boh.* zpovédni; *Sorab.* 1. zpowiedny, zpovdny; *Croat.* zpovédni; *Ross.* исповѣдний; Beicht-, die Beichte betreffend, Beichtvater-. (*Ross.* исповѣдничей od spowiadającego się, Beichtfindes-). Surowe kary na gwałtowników pieczęci spowiedniczej. *Bals. Niedz.* 1, 294. Spowiednia pieczęć, sigillum confessionis. *Birk. Gl. Kon.* 44. Spowiedny ociec powinien te pieczęć milczenia zachować. *Birk. Gl. Kon.* 46. *Sk. Dz.* 1028. SPOWIEDŹ, *i, ż.*; *Boh.* zpovéd; *Slav.* spovéd; *Sorab.* 1. spowiedź, zpovedź, zpovedz; *Sorab.* 2. spowież, spojěž; *Carn.* spovéd, spovd; *Vind.* spoved, sposnanje; *Croat.* zpoved, szpoved, jzpoved; *Dal.* izpoveszt, izpovedanye; *Bosn.* ispovjed, ispovjest; *Rag.* ispovjés; *Slav.* ispovid; *Ross.* исповѣданіе, исповѣдываніе, исповѣдь, die Beichte. Spowiedź jest grze-

chów naszych żaobliwie przed bogiem wyznanie, i pokorne odpuszczenia ich żądanie. *Hrbst. Odp. C c c 6.* Wyznaje człowiek grzech przed bogiem i namiestnikiem bożym, to zwiemy spowiedzią. *Sk. Kaz.* 140. Spowiedź tajemna albo do ucha. *Sk. Dz.* 155. et 292. die Sprenbeichte. Spowiedzi słuhać. *Cn. Th.* 1649. (spowiadać kogo). — *Prov. Phras.* 1. Jaka spowiedź, takie rozgrzeszenie. *Rys. Ad.* 20. (jaka praca, taka płaca). Wyznaj wszystko, jak na spowiedzi. *Ossol. Str.* 1. Jak na spowiedzi mieć to w sekrecie. *Jabl. Ez. B 5.* Sekret mnie poufany, jest sekret spowiedzi. *Zabl. Zab.* 74. — *Fig.* Chce się już zwierzyć mu swojej miłości; lecz z bojaźni zachował na czas sposobniejszy tę spowiedź tak trudną, *aveu. Stas. Num.* 1, 85. (wyznanie). Nie chciej z głupim zasiadać na spowiedzi. *Pap. Pr. D 5 b.* wdać się w sekreta. SPOWIEDZIEĆ, powiedzić, sagen; *Vind.* spovedat, ponedat nuntiare; *Rag.* spovjédati narrare; *Bosn.* spovjediti, pripoviditi narrare, spovidalaz, koji pripovida narrator; (*Ross.* исповѣдаты ślubować, przyrzec). Dam ten podarunek prorokowi, a spowie nam drogę naszą. *Budn. I Sam.* 9, 8. — SPOWIEDZIEĆ się *recipr.*, przyznać się, wyznać; gestehen, eingestehen, bekennen. Spowiedział się był jeden, skoro prawdę uznał, iż jednego czasu na szyderstwo w tyle ojeu ś. wiecheć słomy był uwiązał. *Birk. Dom.* 15. Dostawszy wrzodu na wstydlwym miejscu, boją się spowiedzieć lekarzowi. *W. Post. W.* 180. Chory, szukający ratunku, niech się wszystkich dolegliwości swych spowie. *Oczk. Przym.* 15. — *Ż.* Spowiedzieć się, opowiedzieć się, imię swe powiedzić; sich melden, seinen Namen sagen. Spytał kto? spowiedzieli się, pojął ich. *Birk. Zamaj.* 29. Do bramy przyszedłszy, spowiedział się, z której był strony. *Pasz. Dz.* 45. On się im spowiedział być żydowinem. *I Leop. Esth.* 5, 4. Niespowiedziany, co się nie spowiedział, aby 'zac był, inconfessus. *Cn. Th.* 529. unangemeldet, unangefagt. Nie spowiedziała się, inconfessa, quid esset. *Cn. Th.* 1049. (bez wieści).

SPOWINOWACIĆ *cz. dok.*, Spowinowacąć *niedok.*, powinowactwem połączyć, verchwägern. Spowinowacie się z nami, dawajcie nam córki wasze, a nasze bierzcie sobie. *Budn. Genes.* 34, 9. W tym stopniu spowinowacony jestem z żoną, w którym z mężem jej spokrewniony. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 68. Kto się spowinowac z zaciniejszemi, niż sam, zamiast przyjaciół, nabędzie panów. *Petr. Ek.* 58. Z nieprzyjaciół stali się przyjaciółmi, i spowinowacili się. *Warg. Wal.* 117. — *Ż.* Spowinowacie sobie kogo; obowiązywać go sobie, obligować, zjednać, ujać; sich einem verpflichten, verbindlich machen. Spowinowacony; obowiązany, obligowany; verpflichtet, verbunden. Nic się im miłszego nie zdało, jako to, aby sobie tak szlachetnego króla jakakolwiek chutliwą czynnością spowinowacili. *Baz. Sk.* 105. Nie mogę sobie nigdy boga spowinowacić, aby nam co wedle sprawiedliwości był winien. *Sk. Kaz.* 89. Wola pańska nikomu nie spowinowacona; on nikomu nie nie winien; nie daje z przymuszenia, ani z powinności, jeno z szczo-

drobliwości. *Sk. Kaz.* 467. Niezmierna łaska nikomu nie spowinowaconego boga światu się zjawiła. *Sk. Żyw.* 1, 1.

SPOWSZECHNIEĆ, *ob.* Powszechnieć. **SPOWSZEDNIEĆ**, *ob.* Powszednieć.

SPOŹNIC *cz. dok.*, Spóźniać *niedok.*, opóźniać, verspäten, durn Verpätung verspäten. Tę szczęśliwość, której on tak cheiwie pragnie, jakaś zbyt długa spóźnia przewłoka. *Teat.* 2, 11. Bież już bez spóźnienia. *Teat.* 45, c, 120. *Wyb.* ohne Verspäten. Co spóźni godzina, lata nie zagają. *Pol. Arg.* 620. Niemasz do poezliwości ezasu spóźnionego. *Bardz. Trag.* 252. **SPOŹNIC** się *recipr.*, opóźnić się, sich verspäten. Deputat trybunalski spóźniający się godziną na sesya, utraci z pensyi 9 złotych; spóźniający się dwiema godzinami, utraci 18 złotych etc. *Gaz. Nar.* 2, 85.

SPOŻYĆ, **SPOŻYWAĆ**, *ob.* Pożyć.

***SPOŻYCZAĆ** się, *n. p.* Na stroje się *spożyczają albo zadłużają. *Gil. Post.* 240. pożyczkami obeiżać się, sich mit Anleihen belasten, Schulden häufen.

SPRAC, **Spierać**, *ob.* Prać.

SPRACOWAĆ kogo *cz. dok.*: *Boh.* upracowali; z mordować, bardzo sfatygować: sehr müde machen, ermüden, (*ob.* Praeować kogo). Wiedzie mię po przykrych górach, eo mię spraeowaly. *P. Kchan. Orł.* 208. Spracować się *recipr.*, z mordować się, moeno się sfatygować, zrobić się: sich abarbeiten, müde arbeiten, müde machen, sich ermüden. Starzec niosąc na sobie brzemię drow, gdy się daleko niosąc spraeował, śmierci wołał. *Kosz. Lor.* 184 b. Lud stał tak zsykowany, a konie ich bardzo się spraeowały. *1 Leap. 1 Mach.* 10, 81. (bardzo się zrabiały. *3 Leap.*). Bili się tak mężnie, aż się wszyscy spraeowali; zawołał jeden na odpoczywanie. *Biel. Św.* 252 b. Spraeowany, zrobiony, z mordowany, moeno sfatygowany; müde gearbeitet, ermüdet. Daj mi jeść, bom bardzo spraeowan. *3 Leap. Gones.* 23, 50. (bom się bardzo zrobił. *1 Leap.*). Pójdźcie do mnie wszyscy, którzyście są spraeowani; a ja ochłodzę was. *Rej. Post. C c e l.* Spraeowanie *subst. verbi*, z mordowanie, die Ermüdung. *Cn. Th.* 1049.

SPRAGNIONY, *a, e*, upragniony, bardzo pragnący, *pr. et fig.*: sehr dürstend, schmachkend. Spragnione oczy moje eiekawie go wyglądają będą. *Teat.* 6, 16. Słwko pieszczone, ożywia chęci spragnione. *ib.* 52. b, 76.

SPRAKTYKOWAĆ, *ob.* Praktykować. **SPRASZAĆ**, *ob.* Sprosić.

SPRAWA y, ż.; (*Boh.* zprawa naprawa, poprawa; *Carn.* sprawa pax, reconciliatio, zgoda; *Vind.* sprawa, pogodba, spraulenje = ugoda; *Croat.* zprava, szprava apparatus, przyprawa, zaprawa, szpravisehe = sejm, zbór; *Bosn.* spravva, sprava apparatus, machina, expeditio bellica, wyprawa, sprava od kognaa = rząd na konia; *Rag.* sprava apparatus; *Ross.* cnpava = sprawowanie się z czego, usprawiedliwienie, odkazanie prawne majątku, wwiązanie, podpis kancelaryi; (*Ross.* cnpava, cnpavka poprawa błędów drukarskich); *Eecl.* nenpavzenie polepszenie); — 1) sprawa, in-teresus, potrzeba, rzecz która się powinna sprawić; die Angelegenheit, die Verrihtung, der Handel, das Geschäft;

Vind. opravilu; *Croat.* poszel, (cf. poseł); *Bosn.* posal, poso, posao; *Rag.* oprava, eignenje, poso, possáo, posla; *Eecl.* вежи, (cf. wiec). Co ty tu masz za sprawę, nie możesz w przedpokoju czekać! *Teat.* 28, 78, eo ty tu porabiasz, eo tu masz do czynienia; maś baśt du pier zu thun, zu suden. Jechał w sprawie jakiej. *Cn. Th.* 1049. (interesem, w interesie). Maciejowski kancelerz miał na sobie wielkie sprawy. *Gorn. Dw.* 1. Ja z umarłym nie chcę mieć sprawy. *Boh. Kom.* 4, 251. ich will mit ihm nichts zu thun haben. Zakazali biskupi, aby nikt z niemi sprawy nie miał, ażby chrzest ś. brah. *Sk. Dz.* 905. (by się nie wdawał). Trudna z głupim sprawa. *Cn. Ad.* 256. (głupiego trudno uczyć, głupiemu daj pokój, ustap' mu). Zła sprawa z nim. *Cn. Th.* 1049. mit ihm ist's schwer zurecht zu kommen. Sna-dniej dójść sprawy z jednym, niżeli z dwoma. *Klok. Turk.* 55. Z poczeiwemi ludźmi zawsze dobra sprawa. *Teat.* 27, 57. Dobra sprawa, krótka odprawa. *Dwor. E.* 5. Wypędzić tego kutwę, dziwaka, z którym sprawy dójść nie można. *Teat.* 19, b, 6. Ładu z nim nie dój-dzie, do końca nie trafi. — *Observ. saepenumero Substant.* sprawa *subintelligendum e. g.* dobra nasza, *n. p.* Hajże, haj! dobra nasza, dobra nasza! wiedzie nam się myśmienicie. *Teat.* 24, 105. *Czart. similiter* przy nas sprawiedliwa; *similiter.* Równa, nierówna, *qu. v.* — 2. Sprawa, rozprawa, rozbiór jakiej rzeczy, jakiego intere-su, jakiej materyi, die Verhandlung. Krótka sprawa abo rozmowa między biskupem a llahzeuszem. *Baz. Hst.* 191. Nie na tym status *controversiae* spolega, o której sprawa między nami idzie. *Salin.* 4, 145. Na pierwszej moiej sprawie abo obronie, żaden przy mnie nie stał. *1 Leap. 2 Thim.* 4, 16. — 2. Sprawa sądowa, kauza, proces: Rechtshandel, Rechtsjaft, Proceß; *Boh.* pra, (*ob.* Prza); *Sorab.* 1. sudniezka węc, (*ob.* Wiec); *Carn.* prava, (cf. *prawda); *Vind.* prauda, prazefs; *Croat.* právda; *Dal.* pria; *Rag.* právda, pára, pravdanje; *Bosn.* pria, parba; *Ross.* дело (cf. dzieło), тяжба, *obs.* тяжа, (cf. ciągnąć); *Eecl.* потяkanie, судное дело, при. правжъ, споръ, (*ob.* Spor). Sprawy, nie osoby sądzić się mają. *Fredr. Ad.* 118. Sprawa każda czyli actio jest, gdy kto w sądzie własności swej lub jakiego pokrzywdzenia swego dochodzi. *A. Zamoj.* 2, 4. Już idzie sprawa na stół. *Teat.* 56, 87. (*ob.* Stół). Ktoż w swej sprawie sedzia? *Kras. W.* 50. Sprawę odbieżaną łano wygrać. *Cn. Ad.* 1082. Jaka sprawa, taka odprawa. *Cn. Ad.* 286. — 2) Sprawa, dzieło, uczynek: die Handlung, die That; (*Vind.* djanstvu, npraulenje, opravilnu djanje, opravilu, oprava; *Ross.* дѣйствие, дѣйство, (cf. dzieje). Sprawowanie, sprawa, czyn, uczynek, za jedno czasem bierzemy. *Petr. El.* 120. Z spraw człeka lepiej poznasz, niżli z ust dobrego. *Bach. Ep.* 62. Dobrą naukę nauczyciela złe sprawy niszczą. *Cn. Ad.* 525 (inaczej uczy, inaezej żyje, cf. Mości sięże prałacie, insze nauczacie, insze działacie). Złe sprawy rodzą dobre ustawy. *Cn. Ad.* 168. Pisać o sprawach i porządkach narodów. *Krom.* 6; (*de rebus gestis*). Tak czytamy w sprawach apostołskich. *Kucz. Kat.* 165. (w dziejach apostołskich. *edit. recent.*); in

actis apostolorum, in der Apostelgeschichte. Dziwne sprawy boskie. *Rys. Ad. 9* Bałwany pogańskie, srebro i złoto, sprawa rąk ludzkich. *1 Leop. Ps. 154*, 15. robota, Arbeit, Machwerk. — Sprawa, skuteczność; die Wirksamkeit, Mitwirkung, Einwirkung. Influenca, skuteczność, albo sprawa niebios, gwiazd na ziemi. *Co. Th. 552*, (ob. Siłowstęp). Sylwiusz pracował wiele koło narodu Litewskiego; wszakże wszystkie sprawy i pożytek jego pracy ten tylko jest, że miejsca onego położenie więcej, niż początek narodu opisał *Stryk. 51*. (cały skutek czyli owoc jego pracy, der ganze Erfolg der Arbeit). Rozkosz mu nigdy dobrej sprawy nie przyniesie, ani końca pochwalnego. *Glicz. Wych. E 4 b*. Sprawa, za sprawą, *adverbialter*: za pomocą, pośredniczo, przez pośredek; vermittelt, mit Hilfe. Cedry sprawą gestego łęścia używały gorąca słonecznych promieni. *P. Kchan. Orł. 1*, 146. Bazyli posłał do Rusi biskupa, za którego sprawą jawnie wiare Chrystusowa przyjęła. *Krom. 57*. — 2. Ziemia gdy bez sprawy leży, sama z siebie skłonna jest do mrożenia ciernia. *Gł. Post. 75*. bez uprawy, Acker ohne Bestellung, unangebaut. — 3. Sprawa, wewnętrzności zajęcia, które się zaraz w kniei psom gołozym dają. *Skrbk. Mskr. das Eingewide des Haisu, das den Jagdbunden gegeben wird; ob. sprawić zajęcia, cf. trzewa, trzebić.* — 4. Sprawa, postępowanie, zachowywanie, sprawowanie się; die Auführung, das Betragen, Benehmen. Chory się źle w niemocy zachował, nie chowając lekarskich ustaw; opat dowiedziawszy się jego złej sprawy w chorobie, modłił się za niego czynić zakazal. *Sk. Żyw. 2*, 26. — *Auer*: Gdyby was Faraon pytał, jaką się sprawą bawicie, odpowiedźcie: myśmy pastuchami. *Rudz. Genes. 46*, 35. jakim sposobem do życia, jakim zatrudnieniem; Gewerbe, Handtierung, Beschäftigung. — *Similiter*: Wszystkie członki ciała nie jedną sprawą rząda. *N. Pam. 14*, 4. nie jedną funkcją, Berrührung. — *Allier*: W tragedyi: Jedną posłową Greekich, sprawa jest w Troi. *J. Kech. D. 62* rzecz, czyn, die Handlung des Stückes geht in Troja vor. — 5. Sprawę mieć z którą: spółkowanie cielesne, uczynek małżeński: Crout, hotintzto, (cf. chuć); Begißtat, Begwohnung, da man mit einer zu thun hat, fleißliche Vermittlung. Krzywdą się dzieje żenie, gdy mąż z obcą ma sprawę. *Petr. Ek. 8* Jesliby mąż wolny z cudzą żoną sprawę miał, tedy cudze łóżce nierządem cudzołożnym może się. *Kucz. Kat. 5*, 145 Sprawa małżeńska wszelkiego czasu bez grzechu być może, a to kiedy się dzieje, albo w namiętności płodu, albo dla uwarowania się cudzołóstwa. *Szczerb. Nar. 221*. I bez sprawy małżeńkiej może być małżeństwo. *Karnk. Kat. 277*. Gdyby kto z bydłami przeciw przyrodzeniu sprawę miał... *Saz. Porz. 59*. Przez głudkość i piękną postawę Chciała go zażyć i mieć z nim potajemną sprawę. *Kraj. Chim. A 3*. — 5) Sprawa, Boh. zprawa; Slov. zprawowanj, władařstwj; radzenie, sprawowanie, rząd; Ross. правительство, das Regiment, Herrschen, die Regierung, Leitung. (ob. Sprawa). Konstantynopolskie cesarstwo było pod sprawą Łacinników 50 lat. *Biel. 157*. Leszek Kraków murem obtoczył, i sprawę miejską sa-

mym Niemcom poruczył. *Biel. 164*. (rząd nad miastem). Lud swój w sprawie dobrej rządził. *Weresz. Reg. 1*. Gordyanus cesarz był dobrej sprawy i śmiałości. *Biel. Św. 54 b*. (dobry rządcą i żołnierz). Gdzie jest rada rozważna, a sprawa chwieszona, więcej jeden radą swą poradzić i sprawić może, niżli ich wiele, co nie nie umieją. *Rej. Zw. 165 4*. (doświadczone dowództwo). Kiejstut hetmana mądrą sprawą, i rycerza mężną prawią urząd wypełniając, żywy w ręce Krzyżackie przyszedł. *Stryk. 402*, mądrym komenderowaniem, rządzeniem wojska, Huges Commanditu. Nastąpił drugi pułk za sprawą Opolskiego księcia i Zulisława idący. *Krom. 245*. *praeerunt*, pod komendą, pod dowództwem; unter Auführung, Commando. Sprawa czyli rząd jak w Osieku; obiesiwszy, dopiero po ortel, ob. Osiek. — Na dobrą sprawę: podług sprawiedliwości, podług słuszności, gdyby sprawiedliwie, słusznie postąpiono sobie, n. p. Na dobrą sprawę powinienby raczej być ukarany, niż nagrodzony. *X. Kim memi es mir rechten Dingen zugeht, nach Recht und Gerechtigkeit.* — 6. Sprawa, porządek, ład; Vind ordnunga, nadretha, red, versta, die Ordnung. Sprawa wojenna, szyk; die Schlachterdunnig, Ordnung der Reihen und Glieder. Lud szykował i przed obozem w sprawie stał. *Warg. Cez. 52*. Nieprzyjaciela gotowego czując, hetman lud pogotowiu uszykowany ma, w sprawie stoi, strzelby nasadza, straży czuć nakazuje. *Zarn. Post. 2*, 451. Nieprzyjaciel w sprawie czeka. *Birk. Pod. 8*. Do sprawy przyjść nie mogli, ani też jeden do drugiego przejść. *Biel. 456*. Gdy Polacy bez sprawy szli, jako doma bezpiecznie sobie poczynając, Wołochowie zasadzkę na nich uczynili. *Biel. 456*. Wojewoda wciągając do Rusi, sprawą szedł, tak iż we dnie i w nocy koni nie rozpuszczano. *Biel. 155*. Gdy się o blizkim nieprzyjacielu dowiedział król, jechał sprawą. *Gwagn. 55*. *Biel. Św. 168*. Gdzie tylko Skanderbeg się ruszył, wszędzie sprawą jechał, jako ku potkaniu. *Baz. Sk. 124*. Zapomnieć rozsyпки, ale sprawą uchodzili. *Birk. Chmiel. B 4*. Dziesięcioletni Leszek napadł się z wojewodą jechać, aby wzięł ludzi w polu i sprawę wojenną. *Biel. 110*. Wyszłaś, wyrozumiawszy o wielkości i potężnej sprawie wojska naszego, niekiel z wojska swego. *Stryk. 165*. Z nieprzyjaciel Saraceni tam byli najzaciejsi, i sprawę wadną umieli. *Biel. Św. 169 b*. wojnę morską, nie verstanden den Seekrieg. — Bałam się, aby twoje dla jakiej niesprawy Nie zatoneły w siwych nurtach nawy. *Chrośc. Ow. 15*. dla jakiego nieładu, nieporządku, niedbalstwa, błędu; Unordnung, Versehen, Verstoß. — 7. Sprawa, sprawność, zdatność, sposobność; Fähigkeit, Geschäftlichkeit etwaß auszuführen. W areybiskupie Przerebskim sprawa wielka była. *Gorn. Dw. 5*. Modlił się za przełożone, żeby im bóg dał dobrą sprawę na przełożeniu. *Karnk. Kat. 586*. — 8. Sprawę komu dawać, sprawować się komu o co, wywodzić się z czego, wymierzać się, Rechenschaft geben. Przyjmuję twoją sprawę, wymówkę, *purgationem* Macz. Rechtfertigung; Vind. razun, ratinga; *Ecl. отчеть, взыскание, выправка*. Sprawę z czego dający; *Ecl. винословець*, (cf. liczbę da-

jący). — 2. Sprawa, wiadomienie, wiadomość; *Boh.* zprawa; *Ross.* докладка, докладъ. (cf. dokładać); die Nachricht, Wissenschaft, der Bericht. O znaćcach pogotowanych sprawę wziął. *Warg. Cz.* 106. (raport). O tym od swoich śpiegów sprawę miał. *Sk. Dz.* 172. Nie byli przy tym, ale dostateczną o tym mają sprawę. *Gorn. Wł. L.* Ty do tego powodem byłeś, jak ja mam sprawę. *Gorn. Dw.* 4. SPRAWCA, y, m; (*lit.* spravitegl, opravitegl, opravnik; *Croat.* opravitel, upravlyavec, traetator, curator, vestitor; *Bosn.* jspravitegl, corree-tor, opravitegl administrator, dem., opravitegliech; *Ross.* управитель regent; *Ecel.* управитель auctor, factor, instructor, справщик corrector, rector, правилщик rządca); sprawiciel, czyniciel, wykonywacz; der Urheber, Stifter, Thäter; *Sorab.* 1. wuyednař, (ob. Wyjednać). Nie słuchaez, ale sprawę zakonu u boga są światobliwymi. *Hrbst. Nouk.* O 8. Błogosławieństwo wam da, sprawea zakonu. 1 *Leop. Ps.* 85, 8. (zakonodawca. 3 *Leop.*), Geseßgeber. Rozruchów niewiadomy sprawea. *Teat.* 46 e, 109. Bojaźń zawsze do swych sprawców powraca. *Pilch. Sen. gn.* 202. — §. Sprawea, przez którego co wykonywają, komisant; der Commissionair, der Bestellte. Żadali Polacy, aby mogli przy dworze Turckim swego agenta albo sprawę chować. *Gwagn.* 125. Kupcy, którzy na ten jarmark przyjadą, abo sprawę swe posła. *Vol. Leg.* 2, 685. — 2. Zawiadywacz, dozorea, rząda; *Boh.* spráwee; *Slov.* zpráwee, spráwee; *Slov.* nastojnik, der Verwalter, Verweiser, Regierer. Kościelny ekonom albo sprawea. *Sk. Zyw.* 119. Winnicę najął innym spraweom, którzy mu oddadzą owoc czasu swego. *W. Post. Mn.* 520. Dziedzie jest pod opiekuny i sprawcami, aż do zamierzonego czasu od ojca. 1 *Leop. Galat.* 4, 2. Vormünder. Do okrętu, do zamku, do winogradu mądrego sprawę szukać każe, a coż do éwiewienia dziatek! *Falib. G.* 2. Sprawę okrętu. *Zbil. Dr. E.* 2. Schiffscapitaine. Sprawea domu królewskiego, major domus. *Sk. Dz.* 665. (marszałek). Zbytki kościoła i sprawice jego. *Rej. Ap.* 55. rzadców kościelnych, przełożonych; Vorgesetzte, Aeltesten. Najdują się różne w piśmie świętym nazwiska rzędzi-cielow abo sprawę kościelnych. *Rej. Post. c.* 2. Gdy sko-sztował sprawea onego wesela wina . . . *Bial. Post.* 191. (marszałek weselny, dozorea, der Speisemeister. Cui h.). Pan wezwawszy Szafarza albo sprawę domu swego, Ka-zał, by wszystkich parobków zwoławszy, Ukontentował za pracą każdego. *Ody. Św.* 2, G b. Jaki jest sprawea miasta, tacy są i obywatele. *Sk. Kaz.* 26. *Radz. Syr.* 10, 2 *Budn.* 4 *Ezdr.* 9, 17. gubernator, der Gouverneur, Regent. Jagiełło Skirgiełona na miejsce swaje wielkim sprawę Litewskim przełożył. *Krom.* 414; *summae rerum praefecit*, wielkim książęciem Litewskim, Großfürst. Ju-liana miano za dobrego sprawę Rzpltej. *Sk. Dz.* 249. (władę). Saturn syn urodzony nieba szerokiego i sprawea najdawniejszy pałacu górnego. *Pap. Tr. B.* 4. Spraweo kofa słonecznego, Tyś dał dniowi jasność. *Groch. W.* 46. (twórcę). Sprawea wojska, komenderujący; der Commandirende, der Anführer. Każdy sprawea ludu rycerskiego i rotmistrz z historyi Maryusza nauzeyć się może

szkowania wojska. *Stryk.* 56. Porażkę tę przypisano niezgodzie sprawców naszych. *Biel.* 525. Przywódzca i sprawea. *Warg. Cz.* 68. Na sprawach wszystkich moc walki należy, Bo gdzie tych niemasz, wszystko się wspak jeży. *Rej. Zw.* 228 b, (cf. wojsko lwów pod jelemem hetmanem). SPRAWCZYNA, y, ż., 1) sprawicielka, czynicielka, wykonywaczka, rządczyni; die Veriditerinn, Stifterinn, Urheberinn, Regiererinn, Verwalterinn; *Boh.* spráwčowa; *Croat.* opraviteglieca; *Rag.* spravitegliza; *Bosn.* opravitegliza; *Ross.* управительница; *Ecel.* оуправительница. Tyś jest sprawczyną wszelkiej nieprawości, której złość białogłowska męskie siły dała. *Bardz. Trag.* 84. Bierze mię za sprawczynę uciech Wasz Pani. *Teat.* 15, 75. Rzeczy ludzkich i boskich Fortuno sprawczyni. *Bardz. Luk.* 2, 5. Ah ciebie, szczęścia naszego sprawczynę Wspólną rak naszych pracą będzimy żywić. *Kniaz. Poez.* 2, 259. Szlachta Polska jest stanowicielką praw, sprawczyną sądów. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 190. — 2) Sprawczyni, mała niewiele znacząca sprawa, procesik; eine Heine Rechtsjade, ein unbedeutender Proceß. Wygrał nieberak sprawczynę swoją. *Kras. Doś.* 91. SPRAWIĆ, SPRAWIĆ, ob. Prawdzić. SPRAWIĆ, ob. Sprawka. SPRAWIĆ cz. dok, Sprawiać niedok, Sprawować, spra-wująć *contin.*; (*Boh.* zpravit, zpráwováti, zpráwugl, zprá-rare, referere, regere, dominari; *Sorab.* 1. param, Lat. paro, praeparo; *Vind.* spravit congregare, conciliare, spravithe conventus; *Croat.* szprávyti, szpraviticomponere, congregare, zprávyti colligere; *Bosn.* spravit, pripraviti apparare, opravgljati negotiari, expedire, ispravit, upraviti dirigere, corrigere; *Rag.* správit, správgljati parare, opravgljati negotium agere; *Slov.* spravit, upakovat; *Ross.* справити, справлять, sprostowat, napravít, przyznać komu; справителю, справлять radzić się; *Ecel.* справимо corrigo); — 1) sprawić, effective, uczynić, udzielać, uskutecznić, wykonać; machen, bewerkbrigen, wirken, ausrichten, bewerkstelligen; *Boh.* pojřdit; *Sorab.* 1. dokonat, wurcyhtowat; *Čern.* opraviti; *Vind.* opravít, dopernesti, spráuti, vunopravit, spo-pravit, vunspeleti, dokonzhati, sarozhit; *Croat.* opraviti, opravit, opravlyam, zvershiti, zvershujem. (cf. wierzech); *Bosn.* uposlovati; *Rag.* spravit, správgljati, opravgljati poso; *Slov.* opraviti; *Ross.* исправить, исправлять. Sprawiać, użyć swojej lub obcej władzy, by uskutecznić cel jaki. *Pam. Warsz.* 5, 514. Nieme. Wszystkie skutki na świecie są według wymiaru sił sprawujących. *Rog. Doś.* 5, 179. skutkujących, działających, wirfende Urtheil. Moje mię serce i ta reka sprawi Niezwyjęzonym, póki dusza żyje. *P. Kehan. Jer.* 258. Oni w rzeczy naszej wielkie staranie czynili; ale jeśli co sprawili, abo uprosili, nie wiemy. *Baz. Ist.* 141. Więcej ty sprawisz jednym słowem, niż ja dziesięcią. *Cn. Ad.* 640. (insza mnie, insza tobie). Jest, który kształtem próżnującego, najwięcej sprawuje. *Fredr. Ad.* 1. Spiewajac to sprawisz. *Cn. Ad.* 1079. Siła sprawi, który co mógł to czyni. *Hipp.* 51. Kto chce dobrze sprawić, trzeba się zabawić. *Teat.* 10, 26. gut Ding will Weile haben; maś langam wirt, wirt gut. Gdzie żołdacy mało posłuszni, tedy też niemi mało

sprawi. *Budn. Apoph.* 155. Nie mógł nic sprawić. *Warg. Cez.* 42. (dokazać, wskórać). Jak mi tego nie sprawisz, to sto kijów, chłopeze. *Teat.* 6. b, 42. Wszystko, cokolwiek jest złego, błąd sprawuje. *Bardz. Trag.* 476. Tym się zatrudniajmy, co rozkosz nam sprawić zdoła. *Teat.* 25. b, 17. Gdy się uczniom kochanym zjawił, Wielką pociechę w sercach sprawił. *Odym. Św.* 2, *M m b.* (wzbudził, wskrzesił). Jak na nas byliście sprawiedliwymi, niemniej też sprawiedliwość sprawujcie nad niemi. *Jabl. Tel.* 150. (wyrządzać). Noe w obu obozach sprawiła milczenie. *Tward. Wł.* 77. Jezus był bardzo nadobny, jako duchem świętym sprawiony z panny. *Wróbl.* 103. utworzony, hervorgebracht. Serce czyste spraw we mnie, mój miły panie! *Rej. Post. Y y* 14. (zrządz). Zakradłszy się komu wiatr w ucho, sprawuje w nim szum. *Perz. Cyr.* 2, 182. Poty sprawujące lekarstwo. *Krup.* 5, 204. *Echweiß treiben.* Lekarstwo można wszystkie niemoc odegnać, raz przyłożone wszystko sprawuje, tak że więcej nie bywa przykładane. *Zygr. Gon.* 285. wirft alle. — Wiele z własnej chęci na wojnę się spisało, tak dalece, że blisko 12,000 człowieka z siebie samych sprawili; *ut confecerent.* *Krom.* 656. wystawili, sie machten so viel aus, ihre Zahl betrug 12,000. — Sprawować wesele, bankiet; eine Hochzeit anrichten, ein Gastmal geben. Skoro tu przyjedzie, wnet na sprawić wesele. *Boh. Kom.* 5, 215. Kilka razy w rok sprawował bankiet, na który zapraszał przyjaciół swoich. *Zab.* 11, 254. Sprawuję igrzyska, widoki, ob. stroić igrzyska. — *Similiter:* Sprawuję, sprawiam komu, sobie, szatę, wóz etc. *Cn. Th.* 1032. każe robić, aufpassen, machen lassen. Patrz, jakie mi suknie sprawia, ze starzyzny tylko przerabiać każe. *Teat.* 50. b, 27. — §. Sprawuję urząd, urząd mam na sobie, wypełniam obowiązki urzędu, piastuje urząd; ein Amt führen, verwalten, verrichten. *Cn. Th.* 1200. Anastazyusz sprawował *stolec papieski rok jeden. *Biel. Hst.* 161. — *Similiter:* Prokurator od sprawy jednego dnia przed sądem bierze 4 grosze, a tak ile dni sprawuje, tyle kroć 4 grosze ma wziąć. *Sax. Porz.* 25. (ile dni przed sądem czyni, broni, czynnym jest). Sprawować mszą ś., Messe halten. Przywrócił księdzu mszy ś. sprawowanie. *Sk. Dz.* 757. Utrzymują, że się tej świętej ofiary inaczey sprawować nie godzi, jeno pod oboją osobą. *W. Post. W. praef.* Ja też tego sam pragnę, aby *kupie obudwu nas wolno po naszych państwach wozieć, a handie sprawować *możono. *Baz. Sk.* 529. handel prowadzić, Handel treiben. Na ratuszu mieszkał urząd pogański, Piłat, i sprawowane były wyroki na gardła ludzkie. *Zarn. Post.* 5, 773 b. ferowane, wskazane, die Urtheilsprüche wurden gefällt. — §. Sprawować się dobrze, źle = zachowywać się dobrze, źle, postępować sobie dobrze, źle; *Croat.* baratati, ponashatisze; *Vind.* sadershatise, sich auführen, sich betragen, sich verhalten. Sprawuj się tylko tak, jak dotąd, to będzie wszystko dobrze. *Teat.* 8, 49. Dobrze się sprawować, *Vind.* se dobru sadershati, dobrudjati; *Ross.* благочинствовать. Jako się kto sprawuje, takie szczęście uczuje. *Cn. Ad.* 345. Sprawowanie, sprawowanie się, *Vind.* sadershnost, sadershba, sadershik; *Slav.* dërhanje; *Ross.*

поведение, die Aufführung, das Betragen, Verhalten. Dobre sprawowanie się *Ross.* благоповедение. Sprawowanie jest czynienie skuteczne, które pochodzi z nałogu. *Petr. El.* 29. Wstyd człeku złego *sprawienia się. *Teat.* 18, 161. — §. Sprawować *Verb. med. intransit:* skutkować, skutek czynić, działać; wirfen, seine Wirkung thun. Wszystko się dzieje mocą gwiazd, jako sprawujących na te niskości ziemskie. *Lat. Kom. B.* influencją mających, wpływających, działających; Einfluß haben, mitwirken auf etwas. Nie dać mu jeść, aby to lekarstwo lepiej w nim sprawowało. *Cresc.* 555. damit die Arzenei besser in ihm wirft. Weź na raz pigułek trzy; a jeśli te nie sprawią, tedy na drugi raz weź pięć. *Syxt. Szkl.* 245. — *Transitive:* Sprawuję albo sprawiło mię lekarstwo = rusza mię, die Arzenei tarirt mich, wirft. Gdyby zbyt nie kogo lekarstwo sprawowało, aż do młodości, jak to zastanawiać. *Syr.* 525. — 2) Sprawować, przyrządzać, sporządzać, nagotować, przygotować; *Vind.* porediti, rediti, naredovati, verstiti, poverstiti, verstuvati, vraunati, vrediti, poredivati, ponapraviti, zurichten, zubereiten, bereiten. Ś. Jan sprawował drogę pańską. *Bial. Post.* 55. Przyjdzie głos wołający na puszczy: sprawujcie drogi panu. *Rej. Post. B* 6. Przed ruszeniem w drogę, konie przynajmniej kilka dni mają być przeczyścione i sprawione. *Hipp.* 56. W dzień ś. Szczepana wszelkie konie sprawują, krwi upuszczają, zęby im chędożą, potym jęczmieniem w piwie umocznym posilą. *Haur. Ek.* 178. die Pferde innerlich reinigen. Uszczypliwemi, na rozruchy sprawionemi książkami ziemię napełniają. *W. Post. W.* 410. Umysł źle sprawiony, serce żądzami zakazone. *W. Post. W.* 281. Duszę swą źle sprawili, albo postanowili. *Rej. Post. E e e* 1. Wpadł w niemoc; sprawiwszy się chwalebniemi *świętościami umarł. *Pap. Ryc.* opatrzywszy się, nachdem er sich mit den Sacramenten versehen hatte. — Sprawić wojsko, żołnierze, rotę = uszykować, in Ordnung stellen, in Reihe und Glied stellen. Soliman pedem na straże przypadnie Jeszcze do końca nie dobrze sprawione. *P. Kehan. Jer.* 228. Nasi przedko się sprawiwszy, z Wołochy potkali się. *Biel.* 456. Przyciągnąwszy do Macedonii, trafił na sprawione wojsko. *Rej. Zw.* 149 b. (na uszykowane, w sprawie czyli szyku będące). — §. Jupiter Satyrem się stawił kształtnym, gdy Niktejonę na bliźnieta sprawił; *cum eam implerit gemino foetu.* *Żebr. Ow.* 140. gdy jej nabawił bliźniat, alś er sie mit Zwillingen schwängerte. — §. Sprawować, sprawować ziemię, rolę, ogród = uprawiać, das Feld, den Acker bestellen. Na grochowisku siewają ozimią pszenicę, dobrze jednak sprawiwszy pole. *Haur. Ek.* 52. Noe począwszy sprawować ziemię, sadił winnice. *Dambr.* 115. das Feld bauen. Tam zastał żyzne, ale nie sprawiane role. *Jabl. Tel.* 171. (nieuprawne, nieorane). Litwa w ten czas w niesprawionych puszczech żyła. *Stryk.* 561. Chłopów tam osadzono, aby grunta, przez wojny w rolnika ogołocone, sprawowali. *Krom.* 80. Sprawiać gnojem ogród, gnoić ogród. *Cn. Th.* 1050. Rola miękka nie trzeba na jęczmień sprawować. *Haur. Ek.* 55. — *Aliter:* Gdy już sprawicie z pola wszystko zboże wasze. . . . 1 *Leop. Levit.* 23. gdy sprzątniecie, uprzątńiecie, zwiecziecie; vom

gelbe abräumen, wegräumen, in die Scheuern einführen. — §. Dla składu Wrocławskiego Polacy przez Czeską ziemię sprawowali do Niemiec kupie swoje. *Biel. Św.* 269. wyprawowali, expedyowali, posyłali, sie spedirten sie durch Böbmen. — §. *Culin.* Sprawiać ryby, płatać; (einen Fisch reissen), spalten, aufschneiden und annehmen; *Vind.* spraviti, triebiti, stricbiti, potrebiti (*ob.* Trzebić, *cf.* trzewa), ispotiti; *Ross.* обрядить, обрывать. Sprawiać ryby, do warzenia albo nasolenia, płatając wynętrzać. *Wiel. Kuch.* 428, (*ob.* oporządzić ptaka, oprawić wołu, bydlę, zwierzyne). Kto ryby sprawnia i płata, może się wywiedzieć, jaką karmią żyją. *Cresc.* 646. Rybę sprawniając, znalazła w niej piękny kamień. *Sk. Żyw.* 59. — Wołu, ptaka sprawniać. *Tr.* Zabitego wieprza sprawniano. *Ezop.* 45, (*cf.* oprawić wieprza). Sprawnić zajaca, sprawnić z niego wyjąć i dać psom w kniei. *Skrbk. Mskr.* den Hasen außwürden. — *Assimil.* Sprawnić człowieka, rozplatać, rozsiękać, zabić; einen zerpalten, zerhanen, zusammen hauen, umbringen. Posłani w łożnik siepacze, sprawnili go okrutnie. *Tward.* *Wł.* 11. Gdy ją już mieli do końca sprawnić kaciekowie, nie mogli powroza dostać, którymby ją uduślili. *Kłok. Turk.* 26. da sie ihr das Garauß machen sollten. Będę ogniem grody tyra kurzyła, A zdrając Tereusza szród zapalu sprawnię; *mediis immittam terrea flammis.* *Żebr. Ow.* 156. zgladzę, aufreiben. — § Sprawniać kogo, informować kogo, oznajmować mu, uwiadomić go; *Vind.* skasati, einen unterrichten von etwas, ihm Bericht erteilen, benachrichtigen, Nachricht geben. Sprawnili służebnicy Saula, mówiąc: tak a tak nam mówił Dawid. *1 Leop.* 1 *Reg.* 18, 24. Z porażki uszedłem ja tylko sam, żebym cię w tym sprawnił. *1 Leop.* *Job.* 1, 19. We wszystkim ja nauczę i sprawnię. *Past. Fid.* 160. Szamotulski sprawnił Władysława o wielkim ludu Krzyżaków, ale nikczemnym. *Biel.* 184. (doniósł mu o tym). Kiedyby go o tym kto wcześniej sprawnił, niepochylnieby przybiegł. *P. Kchan.* *Orl.* 150. Ty mnie sprawnić chcej, dokąd się mam obrócić. *Tward.* *Daf.* 54. O tych zamysłach nieprzyjacielskich od zbiegów sprawniony, uprzęda je. *Pilch. Sall.* 215. *Sk. Dz.* 64. Możesz się o tym i od innych sprawnić. *P. Kchan.* *Jer.* 121. Acneas Sylwiusz, może od Czechtów źle sprawniony, tak napisał; *male edoctus.* *Krom.* 67. et 29. Zład się łaćno sprawnić możesz, jak czestokroć niebezpieczna... *W. Post.* *W.* 2, 290. nauczyć się, lernen. Jesli słowom moim nie wierzycie, tedy wždy sprawnijcie się temi dziwy i cudami, które czynię. *W. Post.* *W.* 5, 202. przekonajcie się, sich überzeugen. — 3) Sprawniać, rządzić, panować; regieren, verwalten, die Regierung führen, herrschen, beherrschen; *Ross.* правительствовать. Podbiwszy Czechy, starosty, aby ci imieniem królewskim ziemię Czeską sprawniali, postanowił. *Krom.* 66. Leszek Słowakom, Panonią na ten czas sprawniającym, na pomocy był; *imperium tenentibus.* *Krom.* 42. Cyrenius Syrią sprawniał. *Sekl. Luc.* 16, not. «był starostą abo gubernatorem Syrii». — Sprawniał chwalebnie państwo bronią i sprawniałością. *Kłok. Turk.* 182. Sprawnianie, rządzić, rząd; *Boh.* sprawnianj *dominatus*, (sprawniana nauka rządzięcia); *Ross.* правительство, правление.

W sprawnianiu abo gubernacyi poddanych srogość z sładkością miarkował. *Wys. Aloj.* 242. On konnych sprawniał. *Warg. Cez.* 15. (komenderował). Turcy nie mieli ludzi, coby umieli flotę porządnie sprawnić. *Kłok. Turk.* 247. Helikońska bogini sprawnij pióro moje. *Zbil. Chrz.* A 2. kieruj, prowadź; regiere, lenke, leite, führe. Człowiek rozmyśla sprawnię swoje w sercu swoim, ale pan sprawnię język jego. *Rej. Post.* *D d d 6.* Wieczny twórco, co swą mocą Dzień sprawniasz z ciemną nocą. *Groch.* *W.* 51. Wolności ten nie godzin, kogo ciała, a nie dusza sprawnia. *Gorn.* *Wł.* *C 5 b.* Bóg sprawniał w nich niewiedomie duszach. *Zal. Test.* 568. Jak zawiasami drzwi się sprawniają, tak poważnością stolicy apostolskiej wszystkie się kościoły rządzają. *Sk. Żyw.* 2, 28. We wszystkich rzeczach przystoi rozumem się sprawniać. *Kłok. Turk.* 168. Szczęśliwi, którzy się pańskim zakonem sprawniają, którzy pana i wyroków jego naśladowują. *J. Kchan.* *Ps.* 177. die nach dem Gebote des Herrn wandeln. A zażby też tobie nie przystało sprawniać się cnotami a sprawniami pana swego. *Rej. Post.* *T t 5.* — §. 4. Sprawniać się o co komu, abo czego, wywodzić się z czego, odpowiadać na co, wymierzać się, tłumaczyć się, liczbę dać; *Ross.* выправить, выправлять, (*cf.* wyprawić); Rechenschaft geben, sich rechtfertigen. Nie mam racji sprawniać się We Pani gdzie idę. *Teat.* 52. d, 108. Z utraconego siostry majątku do szeląga sprawnić się musisz. *Teat.* 2, 94. *Bars.* Kornelii sprawniać się nie dopuszczano. *Sk. Dz.* 65. Oczu podnieść nie śmiejąc, stoją jako niemi, Nie mogli się na żadne zdobyć sprawnianie. *Pot. Arg.* 253. Si per plures deos juret; by mi się sprawniać i nads; *rawiał Mą z.* — §. *Activa:* Aza teraz nie sprawnię krwi jego z rąk waszych? *Budn.* 2 *Sam.* 4, 11. (aza nie mam szukać krwi jego? *Bibl. Gd.*), dochodzić, patrzeć zabójstwa jego po was? an euch abnden, mich an euch halten. **SPRAWICIEL.** a, m., *ob.* Sprawniać czego, działacz, czyniciel; der Thäter, Verriächter, Urheber. **SPRAWICIELKA,** i, ż., *ob.* Sprawniczyna, die Thäterinn, Urheberinn. Dobrego zdrowia najprzedniejszą sprawnielką jest wątrobą zdrowa. *Petr. Wod.* 2. ***SPRAWIEDLIWIĆ** *cz. niedok.,* usprawniedliwiać *contin.,* usprawniedliwić *dok.,* rechtfertigen; *Boh.* osprawniedlniti, osprawniedlnowati; *Sorab.* 1. lupsehawisch, (*cf.* uprawić); *Vind.* popravizhati, prom dat, pravizhniga delat; *Bosn.* opravdati, osvittati; *Ross.* оправдать, оправдывать, выправить, выправлять. Król wyrozumiaemy sprawnię, sprawniedliwić się we wszystkim ukrzywdzonemu kazał. *Krom.* 78. sprawniedliwie mu krzywdę nagradzać kazał, er ließ ihm Recht wiederfahren. — *Theol.* Bóg nas usprawniedliwia, w piśmie ś. znaczy, że nas od winy i karnia wolnemi czyniać, sprawniedliwemi osądza. *Zygr. Con.* 122. Usprawniedliwienie, die Rechtfertigung; *Vind.* popravizhenje; *Ross.* оправдание. **SPRAWIEDLIWOŚĆ,** ści, ż.; *Boh.* sprawniedliwost, sprawniedlnost, (Prjsněna Nemesis); *Slov.* sprawniedlnost; *Sorab.* 1. zprawniedlnosc, prawniedlnosc (*cf.* prawda), prawniedlnosc; *Sorab.* 2. pschawiedlnosc, pschawiedlnosc; *Carn.* praviza (*cf.* prawica), (pravizhnost *aequitas*); *Vind.* praviza, prawniedlnost, pravizhnost (*cf.* prawość), spodobnost (*cf.* podoba), spodobna, praviznu,

spodobnu; *Croat.* pravica, pravichnoszt; *Dal.* pravda; *Bosn.* pravda, pravica, razlög; *Rag.* pravda, pravizza, pravnost, pravednös; *Ross.* праведливость, правосудие, правотолубие; *Eecl.* правда, правость, правота; cnota moralna, u dawnych jedna z czterech enot kardynalnych, die Gerechtigkeit, die Tugend der Gerechtigkeit; nałóg czynienia podług prawa. *Kprz. Gr.* 5. p. 99. Sprawiedliwość jest stateczny, nieodmienny, a prawie wieczny umysł, każdemu to, do czego prawo ma oddawać. *Szczerb. Sax.* 524. Sprawiedliwości własny jest urząd, każdemu przywłaszczać co jego jest; osobliwie w zapłatach i w karaniu. *Modrz. Baz.* 69. Sprawiedliwość każdemu, co jego jest, dać każe. *J. Kehan. Dz.* 195. *Wróbl.* 201. Sprawiedliwość jest dobrowolnie oddać każdemu, co czyje jest. *Wiśn.* 461. Największe prawo, a największa sprawiedliwość, przywłaszczać to każdemu, co komu należy. *Rej. Post. T t 6.* Sprawiedliwość nie tylko każdemu przywłaszcza, co komu właśnie przynależy, ale też nie nikomu nie wydziera; owszem rzeczy swaje własne sprawiedliwie rozdaje. *Rej. Post. D 4.* Z dobroci wypływa poczciwość, czyli co jedno znaczy, sprawiedliwość, przez którą szanujemy innych należytości. *N. Pam.* 24, 526. Sprawiedliwość każdemu jego zaerność i zasługi przyznawa. *Szczerb. Sax.* 524. niesprawiedliwość na świecie panuje, a miejsce nie tylko u monarchów, którzy biorą państwa, królestwa, nie mając do tego prawa żadnego, ani chce podlegać prawu; ale i u ludzi równiejszych stanów. *Görn. Wł. N 2 b, Vind. gollia.* Cnota zamordowana, sprawiedliwość potłumiona. *Birk. o Exorb.* 11. Sprawiedliwość jedna jest prawna, druga rozdawna *distributiva*, która wedle godności tak czeja, jak też i hańbą w Rzpltej szafuje. *Orzech. Tar.* 85. Sprawiedliwość kemu czynić = słusznym jego żądaniom prawnie dosyć czynić, einem zu seiner Gerechtigkeit, zu seinem Rechte verhelfen. Leszek objeżdżał kraj od starostwa do starostwa, czyniąc wszędzie sprawiedliwość poddanym. *Biel.* 116. Sprawiedliwość czynimy, kiedy dobrego i słusznego umiejętność skutkiem wyznawamy, i uczymy słusne od niesłusznego, godne od niegodnego rozeznając, a dobre ludzic nietylko bojąnią karania, ale też i nadzieją pewnej nagrody mnożąc. *Szczerb. Sax.* 524. Sprawiedliwość jak bogacza, tak sierotę sądzi. *Strujk. Gon. B 2.* Żaden sobie sam sprawiedliwości nie może czynić, ale do urzędu powiniennien się udać. *Sax. Tyt.* 129. Żaden sam sobie sprawiedliwości czynić nie ma. *Szczerb. Sax.* 450. Nie oszczędzali i życia, pokazali, iż są ludzie kawalerskiego serca, umiejący czynić sobie sprawiedliwość za krzywdę. *Mon.* 75, 5, (cf. satysfakcyą, cf. pojedynek). — Sprawiedliwość na co, do czego = sprawiedliwa pretensya, prawo do czego; gerechtfer Anspruch, Recht zu etwas. Wszyscy Leszka obrali, mówiąc, że ma na królestwo sprawiedliwość, które mu bóg dawno nazaczył. *Biel.* 112. Goworek do Leszka mówi: dla mnie jednego nie opuszczaj królestwa, bo masz do niego sprawiedliwość nad inne. *Biel.* 115. Jeśliby kto inny chciał być królem, nad bliskość i sprawiedliwość Kazimierzową, będzie go miał za nieprzyjaciela. *Biel.* 558. Sprawiedliwość i słusz; *Eecl.* праведно

и право, jus et fas, *Graec.* ἰστος καὶ δικαιοσ. — 2. Sprawiedliwość, urząd, prawo, urzędniczy sprawiedliwości dostrzegający; die Gerechtigkeit, das Gericht, die Polizey. Zebys mnie przynajmniej z sprawiedliwością nie pokłócił. *Teat.* 56. b, 58. Grożą mi sprawiedliwością. *Teat.* 54, 85. — 2. Sprawiedliwość, wyroczenia sprawiedliwości, szubienica, miejsce stracenia złooczyńców; das Hochgericht, der Galgen. Złodziej, odwiązany od szubienicy, nim ten, co go odwiązał, zszł z wysokości sprawiedliwości, uciekł. *Dwor. II 5.* — 2. *Theolog.* Sprawiedliwość, usprawiedliwienie przed bogiem, niewinność, świątobliwość; die Gerechtigkeit, Rechtfertigung, Unschuld, Heiligkeit. Sprawiedliwość zakonna, sprawiedliwość wiary, sprawiedliwość życia. *Sekl. Phil.* 5, 9. — 2. Nie wchodzę w to, czy sprawiedliwość mają, żartujący z wspomnianego zwyczaju. *Mon.* 74, 504. czy racya mają? ob sie Recht haben? **SPRAWIEDLIWY**, a, e, **SPRAWIEDLIWIE** *adverb.*; *Boh.* sprawedliwy; *Slav.* sprawedliwy; *Sarab.* 1. zprawné; *Sorab.* 2. prawi (*ob.* Prawy), psehawi; *Carn.* pravizhn; *Vind.* pravizhen, praveden, spravizhen, pravi, spodoben, dostoin (cf. dostojny, przyzwoity), prau, po pravizi, pravizhno, po spodobi; *Croat.* pravichen; *Rag.* prav, vpravni, (cf. wprawny); *Bosn.* prav; *Slav.* pravdan, pravo; *Ross.* справедливый, правосудный, правотолубивый; *Eecl.* благозаконный, благозаконно; wedle sprawiedliwości czyniaący lub czyniony, prawy, gerecht. Kto sprawiedliwość czyni, sprawiedliwy jest. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 5, 7. Nieba sprawiedliwe! *Mon.* 70, 745. Rozbójnicy niesprawiedliwie wydzierają a sprawiedliwie się dzieła. *Cn. Ad.* 285. (i w nierządzie jakiś rząd być musi). Sławy prawników wyrok: sprawa sprawiedliwa, ale nieprawna, na tym zasadza się, iż majątek może być nabyty sprawiedliwie, płacąc zaś właścicielowi umówioną sumę; ale dla niedopełnienia prawa solenności w tej sprzedaży, nieprawnie posiadać się będzie. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 254. Cudzy majątek przez pieniacstwo prawnie a niesprawiedliwie posiadać spodziewa się. *Pileh. Sen. list.* 10. Cokolwiek się prawnie dzieje, sprawiedliwie się dzieje. *Szczerb. Sax.* 56. Sprawiedliwy *masc. Subst.*, der Gerechte; *Ross.* праведникъ, f. праведница. Sprawiedliwy, jakakolwiek śmiercią zachwycon będzie, nigdy nie zginie zapłata jego. *Rej. Post. X x 5.* Kazimierza Sprawiedliwym, den Gerechten, nazwano, że Konarskiego nie dał ściać o pogębek, gdy kostki z nim grał. *Biel.* 107. et 101. Sprawiedliwy sędzia; (*Eecl.* правосудецъ, *verb.* правосудствую, *Graec.* δικαιοδοτέω, sprawiedliwie sądzę). Najbardziej zmiękeza rozgniewanych bogów, Trochę zboża z sprawiedliwych bragów. *Lib. Hor.* 82. (poczciwie zebranych). (*Slav. Prov.* Geden nesprawedliwi groš, sto inieh spravedliwi s kapsi wihaná; jeden niesprawiedliwy groz sto sprawiedliwych z kieszeni wygania, cf. źle nabyte, źle odbyte). Niesprawiedliwy, *Vind.* goliuf; *Ross.* неподълный, напрасный, напрасно; *Eecl.* неправдивый. Niesprawiedliwy człowiek *Boh.* nespravedlivec. Niesprawiedliwy sędzia *Eecl.* неправосудецъ. Niesprawiedliwie czynić - *Eecl.* неправдовати. Waży funtów sprawiedliwych Gdańskich 54. *Teat.* 16. b, 22. słuszných, dobrze wa-

zonych, richtig gewesen. — 2. Sprawiedliwa *Subst.*; scil. sprawa: słusz, słuszna, sprawiedliwość; die gerechte Sache, die Gerechtigkeit. Sprawiedliwa wygrywa. *Zegl. Ad.* 256. Przy sprawiedliwej zawsze niebo stawa. *Pot. Arg.* 504. *Budu. Apoph.* 59. Żeby on miał sprawiedliwą, czyby sprawiedliwości nie dochodził? *Falib. L. 5. Chedm. Pr.* 55. *Simon. Siel.* 41. Odważnieśmy się bili przy naszej sprawiedliwej. *Leszcz. Class.* 75. Sprawiedliwsza o boskiej pomocy nam tuszy. *Bards. Luk.* 118. Pracujecie, a co sprawiedliwa będzie, dam wam. *Sekl. Math.* 20. (waż recht ist. *Eut. h.*) Panowie, to co jest sprawiedliwa a słuszna, sługom dawajecie. 1 *Leop. Col.* 4, 1. Prokuraci z stronami foremnie kuglują Onemi wykrytały, onemi dekrety. Byś miał najsprawiedliwszą, a nie miał kalety, Albo lisa w zanadru, albo wuja w prawie, przegrasz. *Pasz. Dz.* 114. **SPRAWIENIE, SPRAWIONY, ob.** Sprawić. **SPRAWKA, SPRAWECZKA, i, ż.**; (*Ross.* справка dopytywanie, dochodzenie, poprawa błędów w diuku); *dem. Nom.* sprawa: interesik, sprawuńcezek, sztuczka; kleine Angelegenheit, Heiner Handel, ein kleiner Streich; (*Rog.* posalak; *Croat.* poszlèk; *Bosn.* posalak). O lada sprawe sto lat się prawujemy. *Star. Vol. E* 4. — By najmniejsze spraweczki, które czynił, wielką dostojność brały. *Wys. Aloj.* 180. Coż znaczy mina rzadka, i twarz pomieszana? Zapewne jakaś sprawkę? *Teat.* 42. c, 20, (cf. figiel, psia sztuczka). Sprawki dziecinne. *Zab.* 15, 409. Już wiem o wszystkim, to jego sprawka. *Boh. Kom.* 1, 241. et 2, 251. **SPRAWNOŚĆ, ści, ż.**; (*Boh.* nésprávnost *negligentia*; *Sorab.* 1. zpráhnofeč *aequitas*; *Vind.* opravilnost, opravilnost: pilność, czynność; *Croat.* zpravnost: koszt, nakład; *Rag.* správnos *habilitas*; *Ross.* несправность *nedbálost*); ochota, skłonność, biegłość, prędkość w sprawowaniu rzeczy, zreczność, zdatność, obrotność; die Anständigkeit, Gefählichkeit, Gewandtheit. Moja sprawność tego dokazała, że to się tak stało. *Boh. Kom.* 4, 392. Od marszałka sprawności po większej części, zawiśl pomyślny skutek sejmowych obrad. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 275. — §. Rzkodkiew czyni wiatry i niesprawność żołądka. *Cresc.* 241. nieposobność, niewczesność, *incommodité*. **SPRAWNY, a, e, Sprawnie adv.**; (*Boh.* zpravný *rzádný, nesprávný negligent*; *Slav.* nezpravný *inconditus*; *Sorab.* 1. zpráhné *aequus*, spravný muž *poceziwý*; *Vind.* opraviln, opraviln, opravilosten *negotiosus*; *Rag.* spravn *pracprávn*; *Croat.* szpráven *paratus*; *Bosn.* spravn, priglnút za koje djello *propensus, dispositus*; *Ross.* несправный *nedbály*; *Ecl.* неправо *perite, recta ratione*); a) zreczny do sprawowania czego, obrotny, zdatny; *Croat.* poszlèn, anständigkeit, anständigkeit, gefählich, gewandt. Sprawna główka do wszystkiego. *Teat.* 52. b, 55. Sprawny z Waści płaszek. *Teat.* 55. d, 89. ein verständigster Vogel. Gdy chcesz być sprawnym, folguj czasowi, darmo go nie puszczaj. *Haur. Ek.* 6. Do interesu pieniężnego za katy sprawny; jakże dowcipnie umie kredytorów odprawiać, lichwiarzów ujmować, kupców namawiać. *Teat.* 7. c, 51. Kto sprawniejszy ten lepszy, poceziwość nie płaci. *Weg. Org.* 21. Sprawny toż jeden sam, co z wielką asystencją spra-

wić może. *Budu. Apoph.* 125. Najsprawniejszego z całej korony Polskiej mam stangreta, szalenie ze mną pedzi. *Teat.* 7. c, 28. Sprawnego posłę kuryera z listem, Ze się do króla szczęśliwie dobierze. *Jabl. Buk.* O 4 b. Podaj kartę sprawnie. *Hul. Ow.* 74. Jam taki niedzny i niesprawny, jakbym ja twoje poselstwo sprawował. *Sk. Kaz.* 270. Od tego czasu, niesprawniejszego i nierychlejszego języka się stał. 1 *Leop. Exod.* 4. jakającego się, itittend. — 2. Sprawny, w sprawie, porządny, w dobrym porządku, szyku; ordentlich, in guter Ordnung; *Boh.* zpravný. Nieprzyjaciele porwali niesprawnie bronie. *Kron.* 58; tumultuarie. Nie zwykli nigdy Turcy sprawnie ustępować. *Kłok. Turk.* 242. — 2. Ołtarz kościoła jest umysł nabożny, wiarą sprawną. *Zirn. Post.* 2, 459. rządzący się wiarą, von Glauben regiert, gelenkt. — 2. Sprawny, należyty, gehörig. Sprawniejszy dowód. *Kron.* 47. Sprawnie wysłuchawszy, rzekła posłowi... *Liesn. Kat.* 6. (*attent*). Dobry jest zakon, jeśliby go kto zakonnie a sprawnie używał. 1 *Leop.* 1 *Thun.* 1, 8. (cf. czyście). Ta ewanielda ku wielkiej radości wszemu narodowi ludzkiemu, na on czas i potem sprawnieby miała być. *Rej. Post.* B 5. własciwie, recht eigentlich. — Rozkoszą cieleśną sprawnie gardzić mamy. *Kosz. Cyc.* 66. *Dolet hoc cordi meo*; jest mi tego sprawnie żal. *Mącz.* rzewnie, moeno, duszno; recht sehr, recht stark. Przełożeni wszyscy sprawnieby się mieli dobrych nauk rozmilować, a za nie się obiema rękoma ująć. *Kosz. Lor. pr.* (gorliwie, na urząd, uprzejmie). Cyrusa wszyscy sprawnie milowali. *ib.* 111 b. (serdecznie). — 2. Sprawnie, sprawiedliwie, gerecht. O sprawiedliwy sędzio, ty każde_o Sprawnie oddzielasz według zasług jego. *J. Kchan. Ps.* 8. Nieprzyjacieł mię w nienawiści ma niesprawnie. *J. Kchan. Ps.* 54. (bez przyczyny, niesłusznie). Wszystkim światem sprawnie rządzi. *Ryb. Ps.* 190. — b) Ziemia ona niesprawna stała się ogród rozkoszny. *W. Ezech.* 56, 55. niesprawiona, nieuprawna, unbehautes Feld. Ta część Afryki jest nieurodzajna, pusta, piaszczysta i niesprawna. *Boter.* 212. niezdatna do sprawienia, nie do uprawy; nicht anzubauen, nicht urbar. — 2. Na tym miejscu o wszystkim doszły go sprawne listy. *Chrośc. Fars.* 64. sprawiace go, donoszące, informujące, oznajmujace mu, awizacye; Berichte, Instructionsjreiben. ***SPRAWOMOWCA, y, m, patron, rzecznik, rzeczomowca, causidicus; der Sachwalter, Medner.** Polskiego sprawomowcę uczy stawać ładnie Dowcipny Kwintylian Humaczon dosadnie. *Zab.* 10, 227. W wielkiej sprawomowców trzodzie, wymownych niewielka jest liczba. *Siru. Qu.* 1 b. (kausyperda). **SPRAWOTA, y, ż.** sprawa, spraweczyna; ein Handel, eine Affaire. Tak się skończyła moja sprawota. *Boh. Ossol.* 77. Słuchajże sprawoty tych zloczynców. *Pot. Arg.* 255. — §. [Jurid. Sprawota, procedura sądowa, gerichtliches Verfahren. ob *Hecla Starodawn. prawn. polsk. pomn.* str. CLXXXIII — 1]. sprawowanie się, usprawiedliwianie, die Rechtfertigung. Jeśli czytają, uporowi swemu więcej u siebie miejsca dają, niż tej ich w obrobie niewinności sprawocie. *Smotr. Apol. pr.* Ze na twe skargi, żale i sprawoty Nie odpowiada jednej nawet jo-

ty. *Chrośc. Job. 124.* Wielka krzywda poddanym, wielka w królu wada, Kędy skarga sprawowie uszy pozakłada. *Pot. Arg. 10.* Wiesz, kogo potwarz wpisze do metryki, Niewinność ani sprawota wyskrobie. *Pot. Syl. 49.* SPRAWOWAĆ, SPRAWUJE, *ob. Sprawić.* SPRAWUNEK, nku, m., SPAWUNECZEK, czka, m., dem., interes, potrzeba; die *Angelegenheit, Berrichtung, daß Geschäft; Carn. opravk, opravilu; Vind. opravilu, oprava, opravlenje, djanje; Sorab. 1. schaft, předkmětžo, schaftžik.* Wysyła ją czasem na sprawuneczki. *Teat. 24, 104.* Wysyłać, wychodzić na sprawunek, za sprawunkami, po sprawunkach. *X. Kam.*

SPRĘŻNY, *ob. Sprężysty.* SPRĘŻYĆ; *Croat. szprusujem, z-prusujem explodo, zprusiti, zprusavam emitto, evibro, displodo, ob. Prężyć.* SPRĘŻYK, m, *elater, chrząszczyk płaski, tak w grzbiecie silny, że gdy go na wznak położy, sprężystością swoją do góry się rzuciwszy na nogi pada. Zool. 170.* *per Springfäjer.* SPRĘŻYNA, SPRĘŻYNA, y, ż., SPRĘŻYNKA, i, ż., dem., *prężyna; (Ross. пружина, пружинка; (Boh. pružina prega, pret), Boh. přero, (Etym. cf. přec, pret, cf. pióro): Slov. pero; Vind. peretniza, rok, spelefní lok, podertlivi, sproshlivi lok na vdarjenje; Slov. pero, tetik); laska czyli żelazo zgięte gwałtem, jako w zegarze bez wag, w kłótkach, w zamkach żelaznych. Cu. Th. 1052. die Springfeder, die Feder z. B. in einer Uhr. Części zamku są: rygiel, klamka, zasuwka, deka, sprężyna. Teat. 6. c, 58.* Gdyby mi się ten interes poszczęścił, wkrótcebym mogła na sprężynach jeździć. *Teat. 14, 56.* na resorach, in einem Wagen auf Federn. — §. *Tr. fig.* Sprężyna, powód, pobudka, bodziec; *Triebfeder, Antrieb.* Intryga, interes, to jest sprężyna wszystkiego. *Teat. 49, 27.* Zazdrość i miłość własna, w sereach kobiet dwie najmocniejsze sprężyny. *Teat. 52. d, 90.* Tyrańskich ruszywszy sprężynek, Potrzeba wymówił dyabelski uczynek. *Przyb. Mill. 114.* Wszystkich sprężyn ruszymy, mamy głowy po temu. *Teat. 29, 49.* Dalejże, natęż wszystkie sprężyny twojej wybiegłości. *Teat. 1, 82.* (die ganze Spannkraft deiner Verschlagenheit). — §. W głowie pekła sprężynka. *Teat. 7. c, 65.* nie wszyscy doma, przesadził, klepki mu nie staje; es rappelt in seinem Kopfe, es hat übergeschwappt. SPRĘŻYNNOŚĆ, SPRĘŻYSTOŚĆ, SPRĘŻYNNOWATOŚĆ, *sci, ż.:* *Ross. упругость; własność zawarta w najdrobniejszych cząstkach ciał, której pomocą odpychają się wzajem, skoro ściśnienie się ich zagnalnym było. Mir. Mskr. elastyczność, die Elasticität, die Federkraft, Schnellkraft.* Sprężystość ciał, jest usiłowanie które mają pewne ciała ściśnione, przywracać się do pierwszego stanu po ściśnieniu. *Rog. Doś. 1, 226.* Sprężystość powietrza. *Hub. Wst. 290.* Żelazo ma nad wszystkie metale największą sprężynowatość. *Kluk. Kop. 2, 208.* Serce mocą odpierania swojego albo sprężynności wyrzuca humory do żyły bijącej. *Boh. Dyab. 34.* Zdźbła na słońce i powietrze wystawione, twardeją, a tak nabierają większej siły i sprężynności. *Brzost. Duch. 524.* SPRĘŻYNNY, a, e. od sprężyny, *Feder-, Schnellfeder-, Springfeder-; Ross. пружинный.* Sprężynny =

SPRĘŻNY, SPRĘŻYSTY, SPRĘŻYSTY, a, e; *Ross. упругий; Eccl. наляцательный; elastyczny, elastisch.* Ciała, które odmieniwszy kształt swój w ściśnieniu, gdy to ustaje, do swojej pierwszej pory przechodzą, zowiemy sprężystymi od sprężyny, która nam to widoczniej pokazuje. *Rog. Doś. 1, 226.* Powietrze jest rozcięciem dozwolnym i sprężystym. *Jak. Mat. 5, 353.* Ciała niesprężyste po uderzeniu nie mają mocy wrócić się do swego kształtu. *Rog. Doś. 5, 192.* Woda nie może być ściśniona, jak powietrze, i zbywa jej na tej własności sprężynnej, której nie ma żadne inne ciekące ciało, oprócz powietrza. *Mon. 74, 565.* Lawa stopiona zaczyna wrzeć, wznosić się, ale skoro moc ognia zwolnieje, gazy sprężne nikną lub tracą swoje sprężystość. *N. Pam. 9, 542.* Z truneków robiących, płyn sprężny się wydobywa. *N. Pam. 1, 15.* Z żędry żelaznej prędko się wydobywa płyn sprężny, saletroczyn. *Os. Fiz. 1, 249.*

SPRÓBOWAĆ, *ob. Próbować.*

SPRÓC, SPRUC *vel potius* zpróc, zprół, f. *zporze cz. dok., Sparać, zparać niedok.; Vind. dolsportgati; Ross. спороть, спарывать; rozpróc, odpróc; jetrennen, abtrennen, auf trennen pr. et fig. Spróta powłoka Ross. спорокъ, спорочекъ.* Spróc pończochę, t. j. nici z niej wysnuć. *Magier. Mskr., aufrippeln.* — Kto wolność spara, Zakon go ani ubezpiecza wiara. *Chrośc. Fars. 54.* Nie miał mocy spróc wolą Jowiszową; *rescindere. Żebr. Ow. 48.*

SPRÓCHNIAŁOŚĆ, *sci, ż.;* (*Boh. prachniwost, zprachniwělost; Slov. zprachniwělost; Sorab. 1. prochniwofcz; Vind. strohlivost, strohljtje, strohnetje, strohlenje, kerhkovitnost, okerhnost, perhkovitnost, zhervojedina); spróchnienie, zbutwiałość; die Morjsheit, Würbigkeit von Säulniß.* Poznasz spróchniałość, gdy kość niegładka, owszem poprzegrzyzana. *Perz. Lek. 155.* W chorobie zaraziły go wrzody i sprosne spróchniałości robaki rodząc. *Sk. Dz. 174.* SPRÓCHNIAŁY, SPRÓCHNIEĆ, *ob. Próchnieć.* SPRÓCHNIZNA, y, ż., spróchniałego eo, -morsz, morszatość, etwaś Morjsheß; (*Boh. čerwotočina; Dal. esarvotoesina).* Patrz w tej spruechniznie kóza odpoczywa mała, Jakże sobie spokojne schronienie obrała. *Chod. Gesn. 266, cf. dup', ein ansgesauttes Loß.*

SPROFANOWAĆ, *ob. Profanować.*

SPROSIĆ, f. *sprosi cz. dok., Spraszać niedok., wielu poprosić; Vind. I vabiti, (ob. Zwabić); Ross. созвать, созывать, (cf. zazwać), mehrere zusammen einladen; (Vind. isprahlati, sprahuvati; wypytywać; Ross. спросить, спрашивать; pytać, sproshivanie pytanie, sproshitsja, sprashivatsja radzić się kogo).* Niechaj się wszyscy moi domownicy cieszą, niech sproszą wszystkich sąsiadów. *Teat. 28. b, 155.* Sproszenie *Ross. созывъ.* Spraszący *Ross. созывательный, sprosiiciel Ross. созыватель, sprosiicielka, созывательница.*

SPROŚNICA, y, ż., sprosna nieczysta kobieta, nierządnicza, wszetecznicza; ein unzüchtiges Weib, eine Bettel; (*Sorab. 2. profniza; wszeteczne gadanie).* Rozkosz odpedził i sprośnice zawstydził. *Sk. Dz. 125.* Sprośnicę do tego przywiódł, iż przysięgła iść na pokutę. *Sk. Dz. 819.* SPRO-

SNIK, a, m., sprosny nieczysty człowiek, nierządnik, wszetecznik, plugawiec, ein unzüchtiger Mensch; (*Eccel. по-роушникъ [vituperans 2]*), występnik). Niewstydlive postępkę sprośników. *Sk. Żyw. 1, 92*. Ten sprośnik, ten dowódca szalonej młodzieży, Kiedy już chce, niech się żeni, jak należy. *Zabl. Fir. 80*. SPROŚNOŚĆ, *SPROŚTNOŚĆ, ści, ż.; (*Boh. sprostnost simplicitas, vulgari- tas, vilitas*); psota, wszeteczność, nieczystość, plugawość; Unzüchtigkeit, Unzucht, Unflätigkeit, Schändlichkeit; *Sorab. 1*. roznoś (cf. różność), grosnoś (cf. groźność); *Carn. praznoszt, praznovanye fornicatio*, cf. próżność, próżnowanie; *Ross. сквернотворение*; *Eccel. стовдохомство, нечистота, непростство*. Ubrał się w one szate sprośnościami pokalana. *Warg. Wal. 95*. Zaprowadzili ją na miejsce sprośności. *Bals. Św. 1, 54*. (do nierządnego domu, do zamtuza). Nieobyczajność zamyka w sobie inne występki a sprośności, jako pijaństwa, fryjerstwa i t. d. *Glicz. Wych. L 8 b*. Ustawiczością grzeszenia ludzie się w bydlecą *sprośność obracają. *W. Post. W. 96*. Sprośność grzechu. *ib. 54*. — ż. *Sprośność człowieka wywraca drogę jego. *Budn. Prov. 19, 5*. (głupstwo *Bibl. Gd.*); zdrożność, Ungereimtheit, Verfehrtheit. Chociaż oboje to, i ochędożnym być, i nie wydwarzać się, jest dobre w sobie: jednak kiedy kres swój przejdzie, już się w sprośność obrócić musi. *Gorn. Dw. 48*. SPROŚNOMOWNY, ob. Błazgon. SPROŚNOMOWNOŚĆ, ob. Błazgonienie. SPROSNY, *SPROSTNY, a, e, — ie *adv.*; (*Boh. sprostný simplex, plebejus, vulgaris, vilis*; *Hung. parazna libidinosus*); psotny, nieczysty, nierządny, wszeteczny, plugawy; unzüchtig, unflätig; *Sorab. 1*. rozné, rofny, roznużki; *Sorab. 2*. profni (cf. próżny), grofni (cf. groźny); *Ross. порочный*. Sprosny ad mores pertinet; plugawy ad naturalia sine peccato; szpetny et zdany ad aspectum, esto aliqui confundant haec. *Cn. Th. 1052*. Ludzie sprośni, złościami wszystkimi pomazani, w nieczystości żyjący. *Sk. Żyw. 1, 105*. Zbrodzień i sprosny cielesnik. *Sk. Dz. 245*. Lupanar, *prożny dom, nierządny. *Urs. Gr. 147*. (sprosny, ob. Zamtuz). Puścili się synowie Israelscy za marnościami, i *sprośnie czynili. *1 Leop. 4 Reg. 17, 15*, *Croat. praznujem fornicor*, (cf. próżnować); *Ross. сквернотворить*. Grzech *sprostny i *szkarady. *Karnk. Kat. 226*. Która rzecz jest ku uczynieniu sprosna, ta i ku mówieniu nieuczciwa. *Modrz. Baz. 59*. Sprośnie raniony. *Chebn. Pr. 167*. baniebnie, szkaradnie, schändlich. Co może być *sprośniejszego nad rozniewanego człowieka? *W. Post. W. 2, 121*. szkaradniejszego. abscheulich. Sprosna burza powstawszy, ostatnią zgubą utonienia przegrąza. *Birk. Dom. 111*. haniebną, szkaradną, okrutną. ein abscheulicher, schredlicher Sturm. — ż. Zadałeś posłom naszym nieumiejętność, jakoby oni tak *sprośni byli, aby radzili o tym, czego nie znają. *Orzech. Qu. 59*. tak nieokrzesani, tacy prostaicy; je albern, tölpisch. Bardzobym ja temu rad, aby się tych gier rozmownych, jako we Włoszech ludzie zaćniejsi mają, też u nas ludzie niesprośni jeli. *Gorn. Dw. 5*. okrzesański, die cultivirteren, gebildeteren Klassen. Korzystał w przyjaźni tej białogłowy, jako i pięknej i

młodej, niesprosny młodzieniec jeden. *Gorn. Dw. 274*. nieczęgo, grzeczny. ein artiger, junger Mann. SPROSTAĆ czemu *med. niedok.*; *Boh. zastati*, (cf. zastac); mieć z to siły, wyrównać czemu, wydoływać; einer Sache gewachsen sey. Kraft und Fähigkeit genug zu etwas haben. Nie napieraj się czemu nie sprostasz. *Petr. Hor. 2, M b*. Czemu ty nie sprostasz, temu nikt inszy nie sprosta; czego ty nie będziesz mógł uczynić, tego też iście nikt nie uczyni. *Męcz. Potrzeba*, aby sam siebie człowiek dobrze znał i swoje siły, czemu sprostać, a czemu nie może sprostać. *Gorn. Dw. 104*. Możesz-li sprostać, podejmuń się; a nie możesz sprostać, daj pokój. *Bial. Post. 154*. *Chebn. Pr. 91*. Na to się pokuszajmy, czemu sprostać możemy. *Ezop. 7*. Trudniejszych rzeczy, niż im sprostać możesz, nie badaj się. *Kodz. Syr. 5, 22*. Ty sam sprostać nie możesz sprawom ludu tego. *Rej. Post. B b 4*. Nie tak nauka, jak biegłośći wszystkimu sprostał. *Fapr. Ryc. 225*. *Krom. 171, et 519*. *Modrz. Baz. 176*. Gdy pan będzie miał na darować, ma pierwej sobie rozważyć majątność, a dostatek i sprostanie swoje. *Kosz. Lor. 114*, (ob. Przemoga, przemożenie, możność). SPROSTAŁY, a, e, wydoływający, wyrównujący, mający z to siłę, gewachsen einer Sache. Na miejsce tego urzędnika, innego szlachcica osiadłego ku odprawowaniu tych roków obrać mają. *Stat. Lit. 170*. — (SPROSTNY, ob. Sprosny). — SPROSTOWAĆ, ob. Prostować.

SPRÓSZYĆ, ob. Prószyć. SPRÓTY, ob. Spróc.

SPROWADZIĆ *cz. dok.*, Sprowadzać *niedok.*, zkad przyprowadzić, przywieść, przyciągnąć, ściągnąć; herbeiführen, herbeyleiten, herzu ziehen; (*Slov. sprowázeti, sprowázým deduceere*, (sprowadzani concomitatio; *Croat. szprevajam comitari*, szprevod commitatus, *funus*, szprevoditel, szprevagyavecz assecla, comes, szprevodni funebris, ezequialis; *Ross. спровадить, спроваживаю* sekretnie na bok sprztać). Sprowadź go na dół z góry. *Tr. Przeudnieby było, gdyby ją tu można sprowadzić. Teat. 52, d, 87*. Zakładał kosztowne ogrody, kazał wycinać perspektywy, sprowadzać wody. *Zab. 14*. Profesorów do jakiej nauki, gdy komisya edukacyjna w kraju znaleźć nie może, sprowadza ich z zagranicy. *Dyar. Grad. 154*. — ż. Sprowadzić do mniejszej liczby, redukować. *N. Pam. 6, 518*.

SPRUCHNIAŁY, SPRÓCHNIAŁY, ob. Próchnieć.

SPRYCA, y, ż., strzykawka, z Niem, die Sprüze, sikawka. *Czerw. 9, et 56*. *Perz. Cyr. 2, 521*. Vind. krépieza, kropiuniza, shverkalza, reskuniza, besgalza, bozou, tershou; *Carn. besgalza*; *Croat. spriczalka, sprihaka*, (sprigham spargo), bizikalyka, bizikalka; *Rag. sepirliza*; *Ross. шприцъ, насосъ, пожарная заливная труба*, ob. Sprycować.

1. SPRYCH, u, m., SPRYCHA, y, ż., śpica u koła. (*Etym. cf. Germ. spritzen, ob. Sprys*), die Speiche im Rade, die Radspeiche; *Boh. špice*. W kołach promień każdy czyli sprych jest niby dragiem etc. *Rog. Dos 5, 154*. — ż. Anat. Sprych, sprycha, mniejszy piszczel, fibula. *Perz. Cyr. 55*. przeczaka, die kleinere Weintröhre. Sprych, kość

mniejsza łokcia. *Krup.* 1, 140. die kleinere Armböhe. — [2. SPRYCH, rzut, skok; *ross.* прыгъ, *cf. niem.* Spriet 2]; Widok ten zostrzył sprych wzrokowy pod czarta powieka. Tak iż różnił przedmioty daleko. *Przyb. Milt* 94. (ostrość wzroku, promień oczny; *den Strahl des Blicks, des Auges*). — *Aliter*: Ktożby Nilu rzekł, na tak twój bieg cichy, że w powoził takie miałbyś czynić sprychy Gwałtownie! *Bardz. Luk.* 184. (takie zbytki, susy, skoki, übermüthige Springe). — §. Clo od wiosła i sprychy statku tym kanałem pławionego. *Vol. Leg.* 7, 846. [przewoźniczy drag, *ob.* Sprys 2]. SPRYCHNIE, [*Adverb.* rzutnie, skocznie, *ipornjtrichs*; *cf.* pierzchnąc 2]. n. p. Juno narzeka: Jowisz po coż się z Kalistą nie kuma? Junone małżonko! Przech cierpi? przech lożnice nie odleci sprychnie? Przech sobie Lykaona teściem nie wystrychnie? *Żebr. Ow.* 45; *cur non et pulsa ducat Junone, meoque collocat in thalamo*. — SPRYCHOWY, a, e, od sprychu, *Spriehen*. *Anst.* Sprychowa kość. *Krup.* 5, 70, *ob.* Sprych, sprycha, piszezel.

SPRYCOWAĆ *cz. nielok.*, z *Niem.* sprützen, strzykać, sikać, z sikawki napuszczać; *Sorab.* 2. schprizowasch; *Vind.* sliprizat, sliverkati, lhterkati; (*Croat.* sprihan *spergo*). — Sprycowanie n. p. gardła. *Czerw.* 9, *Vind.* na kropiel, pokröp, slverklet. SPRYCOWNIK, a, m.: *Vind.* kropnik, ofhterkavez, slverkavez, polivar, *cf.* polewacz; *der Sprüger, sprycmajster, Niem., der Sprützenmeister, dozorca sikawek.*

SPRYS, u, m., SPRYSA, y, ż. (*cf. Germ.* spritzen, Spriet, *ob.* Sprych); §. 1) przewoźniczy drag, die Spreißtange der Botenschaft, der Botshafen, die Schifferstange; *Carn.* sôra; *Boh.* rozpěrak. Flis z kowanym spryssem. *Klon. Fl.* B 5, *not.*, «coatus, tudis seu pertica, qua navis impellitur». *Sprysa. Pot. Jow.* 2, 55. — §. 2) *Archit.* Sprys, zastrzał, podpora z drzewa albo z muru dla umocnienia ścian. *Dudz.* 58. *Pot. Arg.* 55. ein Spreißpfeiler, Gegenpfeiler, Strebepfeiler, die Spreiße. SPRYSZ, u, m., powierzchne wyrzuty na roztopionym srebrze. *Tr., Germ.* Spriß, Auswurf der sich auf dem geschmolzenen Silber aufwirft. SPRYSZCZEC, *ob.* Pryszczec, Prysznać.

SPRYT, u, m.; z *Frane.* esprit, *cf. Lat.* spiritus; (*Ross.* спиртъ wyskok, spirytus). Spryt, żywość umysłu, która szybko rzecz każdą chwytą, zrozumiewa, domysła się, jak ma być wzięta, przywłaszcza ją sobie, równie tak nazywamy iskrzenia się własnej myśli i koncepców; spryt odzieniem dowcipu. *Czart. Myśl.* 69. Ociit, Wispigkeit, Lebendigkeit des Wises. SPRYTNOSĆ, ści, ż., własność tego, co wydaje spryt, geistreichs Wesen. SPRYTNY, a, e, — *ie adverb.*, od sprytu, pełen sprytu, *cf.* dowcipny, geistreich, wispig, voll Ociit; *Vind.* duhapoun.

*SPRAC, *SPRAŁ, *eb.* Sprzycać.

SPRZĄCZKA, i, ż., przączka, przęcka, przęcza; *Boh.* přeska, přaska; *Slov.* přezka, sponka; *Sorab.* 2. schnela; *Carn.* karije, saponki, (*cf.* zapiąć); *Vind.* sader-sliniza, kopzka, saponki; *Croat.* kopcha, shnola; *Slav.* pregjice; *Ross.* пражка, пражечка, die Schnalle. Sprzączki srebrne, miedziane, mosiężne albo z kompozycji białej, leją w formach w piasku wyloczonych. *Os. Rud.*

539. SPRZĄCZKARZ, a, m, rzemieślnik od sprzączek, der Schnallenmacher; *Boh.* přeskař, *f.* přeskařka. SPRZĄCZKOWY, a, e, od sprzączki. Schnallen-; *Ross.* праженный. Sprzączkowa kość. *Krup.* 5, 229, *ob.* Sprych, sprycha, piszezel. SPRZĄDZ, *SPRZĄC, sprzągi, *f.* sprzęże *cz. dok.*, *Sprzagnać, Sprzęgnąć, *f.* sprzęgnie jednł., *Sprzagać, Sprzęgać, *contin.*; *Boh.* spráhnũ, spráhl, spráhnauti, spráhám, sprahugi; *Sorab.* 1. pžaham rómadu, zapžaham; *Sorab.* 2. fřesch; (*Ross.* сопрячь, сопрягать; *słowo czasować, konjugować, сопряжение konjugacya; сопрячь, сопряши, сопрягать połączyć, złączyć; еупружество; Eccl. свъръжство małżeństwo, свъръжнъ małżeński*); bydło, bestye jedno z drugim razem zaprzegać; zusammen anspannen, zusammen spannen. *Cn. Th.* 1055. Bardzom kontent, żeś We Pani tak piękny cog koni sprzęgła. *Teat.* 11. c, 25. Sprzężenie, sprzężanie, zaprzęganie razem, daś Zusammenspannen; sprzężenie, sprzęż, daś Geißpann, die Anspanne. Nałazi syna orzającego dwanaściami wołów, a on między tym dwanaściami sprzężeniem wołów był sam jeden. *1 Leop.* 5 *Reg.* 19, 19. — §. *Transl.* Płaszcz mocno haftkami srebrzystemi sprząga. *Dmoch.* II 2, 205. spina, zapina; zfinówien, zubačen. — §. *Tr. fig.* Sprzęgac, łączyć, sworować, kojarzyć, zwiezować; verbinden, vercinigen. Konrad z Krzyżaki sprzągłszy się, wojnę przeciw Prusakom podniósł. *Krom.* 254. Zawsze musi szkodować, kto się ze złym sprzęże. *Simon. Siel.* 94. Tylko ta wolność prawdziwa, która się sprząga z rozumem. *Petr. Pol.* 2, 161. Będiesz szczęśliwa, jeśli sprzęgniesz z miłością wierność ogniwo. *Zab.* 12, 57. *Gawdz. Pileh. Sall.* 201. Takie jest złączenie, sprzężenie i zjednoczenie w trójcy, iż syna od ducha, albo ducha od syna, lub od tegoż ojca odłączyć nie może. *Smotr. Lam.* 125. (związek, węzeł). — §. *Venat.* O sprząganiu psów. Myśliwiec ma je umieć tak sprządz, żeby wszystkiego miał dosyć, a niczego nazbyt. *Ostror. Myśl.* 42. sworować, die Hunde zusammen fuppeln. — *Similit.*: Raz dwóch sporych węzłów pod piękną dąbrówą sprzęgłych laską był grzonoł. *Żebr. Ow.* 64. splątanych, verflochten, in einander geflochten. SPZĄG, egu, m., SPRZĘG; *Boh.* spēž; cog, bydłeta zaprzężone. *ob.* Sprzężaj, daś Geißpann, die Anspannũ, der Zug; (*Vind.* vřega konjou = para koni; *Eccl.* свъръжъ, свъръжъ, еупризи, пара, две пара, двое: свъръжъ; *Ross.* сопрягъ małżonek, *f.* еупрыра małżonka). Kmieciowi nowo osadzonemu trzeba dać sprzężaj wołów według zwyczajnego sprzęgu. *Haur. Sk.* 42. Do orania, odwracania, bronowania, zasiewania i gnojenia, jest sprząg folwarczny, do którego są fornale i parobey. *Pam.* 85, 554. Potrafię i słowy, i zwykłą groźbą pędzić sprząg wołowy. *Zab.* 15, 589. Bacchus swą sztuką ujął tygry w sprzęż niepospolicity. *Hor.* 2, 25. *Nar.* — §. *Fig.* Związek, daś Bündniß, die Vercinigung, Verbindung. Oktaw gotów był z Antonim nowe mieć sprzęgi, byle on się z nim koroną dzielił. *Chrośc. Fars.* 481. Gdy się w sprzęgu trzymają trzy woły pospołu, Żadnego z nich nie może lew pokonać. *Min. Rył.* 4, 115. SPRZĄGŁOŚĆ, ści, ż., zgodność, wzajemna pomoc; Eintracht, wechselseitige,

Śiśle. Tam sprząłości w urzędowaniu, tam szczerzej pracy spodziewać się trzeba, gdzie przywiązanie ku rządzący umysły kieruje. *Dyar. Grod.* 250, ob. Sprzęzysty. *SPRZĄSĆ, *f.* sprzedać *cz. dok.*; *Rag* zapresti, zaprèdem, auffpinnen, ob. Prząś, uprząś.

SPRZĄTAĆ, ZPRZĄTAĆ, *cz. jedntl.*, Sprzątać, zprzątać *niedok.*; (*Ross.* прятать, прячу, спрягать schować, на-прятать podziwać gdzie, опрачу, опрятьвать умарле-го ubierać, опрятьваться uchodzić, wymykać się; *Eecl.* спрятаю *summoveo*); uprzątać, poprzątać, sprząty lub inne rzeczy na swoje miejsca odstawić, odkładać; anfräumen, abräumen, wegräumen; *Boh.* klájm, kliditi, klidjám, klizenj, skljditi, skljeti, ukliditi, uklizeti; *Vind.* spraulat, spraviti (cf. sprawić, prezhspraviti, prezhspraviti, triebiti (cf. trzebić), striebiti, potriebiti, ispotiti, gorstribiti, dolpopraviti, dolspraviti, dolsnalhati; *Slav.* pokupiti (cf. pokupić); *Ross.* собирать, сунать. Czasu nie było do sprzątań obozu. *Warg. Cz.* 178. — Sprzątać z pola, zbierać; die feldfrüchte abräumen, einräumen, einführen. Pogoda mierna a sucha rolnikowi do sprzątańia we żniwo z pól bardzo służy. *Eur. G* 2 Sprzątańie z pola rychło niemały pożytek uczyni, że się w czas byłło rozpuści. *Haur. Ek.* 69. Markotny, że nie sprzątań, jak rozumiań z pola, Coż było sprzątać, kiedy płonna rola? *Min. Rył.* 5, 551 — §. Sprzątańe eo, sztucznie ukraś. *Cn. Th.* 1055. smykać, zemknać; *Ross.* припрятать, припрятьвать, спровадить, спроваживаю, (cf. sprowadzić); (шпріфен, шпріфен, мауфен, einwenden. — §. Sprzątańe kogo zgładzić, zabić; einem aus der Welt schaffen, aus dem Wege räumen. Nie jednę już żonkę z świata zprzątań, niektóre arsenikiem, drugie z miłości podawiszy na żółku. *Opal. Sat.* 29. SPRZĄTACZ, *a, m.*, który sprząta, poprząta, der Aufräumer; *Vind.* spraulavez, striebnik; *Ross.* прибиратель, (прибиратель który eudze smyka).

SPRZĘC, ob. Zsprzęc, zprań. *SPRZĘCHODZIC, ob. Przęchodzić, Przejsić.

SPRZĘCIK, *a, m, denm. Nom.* sprzet, ein kleines Gerátbe. Nicchaj, eo który ma sprzęcików swoich za wezasa sprzedawa. *Chrośc. Fars.* 56.

SPRZĘCIWIĆ się, ob. Przeciwić się. *SPRZĘCIWIA, ob. z Przeciwiwia. SPRZĘCIWIENSTWO, ob. Przeciwiństwo. SPRZĘCIWNIK, ob. Przeciwnik. *SPRZĘCIWNY, *Rej. Post. E* 5, ob. Przeciwny. SPRZĘCZAĆ się z kim *ree. niedok.*, spierać się, spór wiesić; mit einem streiten, Streit führen, einen Streit, Wertwedsel haben; (Dhd. mit ihm wörteln); *Boh.* přiti se, odporovati, odpor, odhog činiti; *Sorab.* 1, zawożam szo; *Carn.* prepiram se, besèdem se, (cf. biesiałować); *Vind.* se sprekarjat, spreba:kuvat, prebarkovat, se prepirat, se ardrati; *Croat.* oprechujemsze, pregovarjamsze, inadimsze; (*Croat.* zprechiti, zprechujem *impedio, inhibeo, zpriehavatisze* ; sprawiedliwie się); *Rag* srječitise; *Bosn.* srječitise, skarutise, karatise, prirechise, isprječitise, (isprječati in transversum pono), priječitise; *Ross.* спориться, сдорить, vzdорить, vzdорничать, противорчить, состязаться, стязаться, пре-

ксловить, воспрексловить, посчитаться; *Eecl.* прспрати [suadere 2], сопрѣтися, спираюся, есоритися, тягаться, словопрюся, противовѣшати, противоглаголати, отборствовати. O słówko się najmniejsze sprzeczta, jak zajadły. *Zab.* 16, 115. My się sprzecztałi, nie wiedząc o eo. *Teat.* 55, e, 59. Żawsze z kinkolwiek sprzeczta się, kłóci, pojedynkuje. *Teat.* 21, 85 — §. Przeciwnikowi waszemu dyabłu, sprzeczajcie się moeni w wierze. *Zygr. Pap.* 172. odpierajcie, odrór dajcie, widerstehen. SPRZECZANIE się, SPRZECZANIE, SPRZECZKA, *i, z.*, spór, spieranie się; der Streit, die Streitigkeit; *Boh.* hadka (cf. gadka), rozpor; *Sorab.* 1, žitět, wuretżwano; *Carn.* prepir, prepirenga; *Vind.* prepiranje, prepirung, pripinga, sprekarjanje, prebarkovanje; *Croat.* pregovarjanje, isáda; *Ross.* противорчїе, побравка, слятка, перекоры, состязаніе, стязаніе, стычка; *Eecl.* сопрѣніе, обоюдная распра, есора, сспира, тажлж [hs 2], споръ. Sprzeczanie wielkie prawdy ustępuje. *Cn. Ad.* 1084. Po długim w tej rzeczy sprzeczaniu, obaczywszy prawdę, nie chciał dłużej dysputować. *Paszk. Dz.* 149. Bywa o tym sprzeczanie między ludźmi. *Petr. Pol.* 194. O eoby między ludźmi była sprzeczka, gdyby wszyscy jednakowo o rzeczach rozumieli. *Teat.* 52, e 17. Młozec i nie wdawać się w sprzeczkę. *Teat.* 19, e, 79. Ażebyśmy z prawami boga i natury nie byli w sprzeczce. *Koll. List.* 2, 51, w przeciwnstwie, im Widerstunde. — §. Wy słuchajcie dyabła bez przeczki: i owszem słuchajcie go. *Twar. Wiecz.* 58, bez odporu, ohne Widerstand. SPRZĘCZLIWY, SPRZĘCZNY, *a, e.* — je *adverb.*, sporny, swarliwy, sprzeczający się; zänflich, streitüchtig; *Boh.* pŕtkliwý, swárlwý; *Sorab.* 1, zperáčně, zperáčne; *Carn.* prepirliv, prepirn; *Vind.* prepiren, prepirliv, praudliu, prauduvatliv, sprekarren, sprekarjoviten, spehžen; (*Rag.* priprječni = przeciwny); *Ross.* противорчїный, едорливый, vzdорливый, прекословный, прекорчївный, любопричїельный отрицательный, разнорчївный, составительный; *Eecl.* прѣвословить, любопрѣтельный, любоврительный прительный, на есору выданъ или въ споръ соотавиий, (прѣтельный, прѣмательный закауяеу) Baba ta sprzeczna, jak dyabel. *Teat.* 6, 18. — §. Przeciwny, przeciwiający się; widrig, entgegen, widerstehend, streitig. Głos drugi, sprzeczny pierwszemu, szepce mi, nie wierz temu. *Teat.* 52, d, 99. Zdanie We Pana sprzeczne z moim wszedzie. *Niemc. P. P.* 17. — §. Sprzeczna odpowiedź skłóma pokusić się o przejście rzeczonej cieśniny. *N. Pam.* 4, 126. odmówienie, abflehige Antwort. — §. Sprzeczny, o którego spór jest, stritig. Jest to prawda niesprzeczna i maxyma niezawodna. *Mon.* 67, 506. (niezaprzeczona). Niesprzecznie *Ross.* безъ отрицательно, безслова. Wszczęły się sprzeczliwe zajęcia między biskupem a szlachtą o dziesięcinę. *Krom.* 559. SPRZĘCZNOŚĆ, *sci, z.*, skłonność do sprzeczania się, die Streitüchtigfeit; *Boh.* pŕtkliwost, swárlwost; *Slov.* odpor, (ob. Odpor); *Sorab.* 1, zperáčnosc; *Carn.* prepirnost; *Vind.* prepirnost, praulivost, prepirlivost; *Ross.* любопрѣніе, противословіе, прекословіе. — §. Przeciwność, przeciwiństwo, der Widerwuch. SPRZĘ-

CZNIK, a, m., sprzeczący się z kim, przeciwnik, ob. Sprzeka, der mit einem streitet, der Gegner; Boh. odpirać; Vind. sprekarjavez, sprekarjar, prepiravez; Rag. oprjecitegl; Croat. oprrechitel; Ross. противословесникъ, поперечикъ, состязатель, сутага; Eccl. совопросникъ, противологатель. W sądzie dozwalają sprzecznikowi mówić, co mu się zda, o świadkach, o sprawie. *Modrz. Baz. 545. et 552. W rods. żeńsk. 'SPRZECZNIKA, 'SPRZECZNICZKA; Carn. prepiravka; Vind. sprekarjarza, prepirarza; Rag. oprjecitegliza; Ross. поперекица.*

SPRZEDAĆ, ob. Przedać. SPRZEDAŹNOŚĆ, ob. Przedajność.

SPRZEG, ob. Sprząg SPRZEGAC, ob. Sprządz. SPRZEGACZ, a, m., który byłoby sprzega, der Zusammenspanner, Anspanner, Einspanner; jugarius, poganiacz. *Cn. Th. 1055. Włod. — Transl. Kojarzyciel, połączyciel, der Ertjter einer Verbindung, e. gr. conjugator amoris. Cn. Th. 1055.*

SPRZEKA, i, m., spreczny, wybrzydlik, wybrzydający, niedogodek, hyrny. *X. Kam. ob. Zrzeda, cf. gdyra, ob. Sprzecznik, ein Wörter, Widersprecher, Anstößtlicher.*

SPRZEKRAWAĆ, ob. Przekroić. 'SPRZEŁAJ, ob. Przełaj.

SPRZET, 'SPRZĘTR, u, m., SPRZĘTY plur., wszelakie meble, graty, naczynia, narzędzia, porządki domowe; Geräte, Geßhirre, Handrath, Einrichtung; Boh. nábytek (cf. nabycie), swrsky (cf. wierzel), zbożj, (cf. zboże); Carn. domážhya, polishlvtu, (ob. Dom, 'hyža); Vind. roba, imanje, napraulshlvtu; Croat. pohistvo, pratés; Dal. pokuchstvo; Rag. pratés, pokuechje, pokuehstvo; Bosn. pratese od kuchje, pokuehsete, prritsete; Ross. скарбъ (cf. skarb), утворъ (cf. utwor), оубходъ, (cf. obchód). Sprzet domowy, naczynia, jako są kadzi, achtle, sedy, prasy etc. *Cresc. 59. Majątek między nie podzielła; sprzet i ochędostwo im rozdała. Warg. Wal. 47. Cały swój sprzet kawalerski sprzedał. Boh. Kom. 4, 561. Oto nasze sprzety, Cztery kąty i piec piaty. Teat. 55. d. 11. Ojcowie nasi lepij się od las mieli, choć drewnianych sprzetów używali. Teat. 6, 62. Mówi o zbytecznym i wymyślnym sprzecie albo ochędostwie domów, t. j. jak dziś modnie mówią, o meblach, które z Paryża sprowadzamy. Mon. 67, 622. Dwór świetny, świetne statki, szaty i wszystek 'sprzetr. Kosz. Lor. 75. Xiążę na 'sprzetrze rzeczy swych prostym, ale jednak ochędoznym przestawajac, bukowych mis, drewnianych łyżek używał. ib. 104. Teraz żadnego prostego takiego mieszczanina nie masz, któryby się drewnianym 'sprzetem nie brzydził, a na srebrze albo na złocie nie jadał. ib. — Sprzety upakowane, obłogi; Geräte. Bagage. Slonie sprzet cesarski nosące. Tward. Wł 122. Na granicy Turcy nasz sprzet oględowali. Warg. Radz. 161. SPRZĘTNY, a, e, skrzętny, geßhäftig, wirtshäftlich, ämfig, sich tummelnd. Zatem sprzetna gospodyni O wieczery pilność czyni. *J. Kehan. D. 270. SPRZĘTOWY, a, e, od sprzetów, Handrath, Geräte, Meubel; Ross. скарбовый, (ob. Skarbowy).**

'SPRZEWRAĆ, ob. Przewrócić.

SPRZEŻA, y, ż., SPRZEŻAJ, ju, m.; Boh. sprzezeni (ob. Sprzeżenie, sprzegać), přjprež; Sorab. 2. pschög; Sorab. 1. pżażne skotžo, zpówu pżażne; (Carn. preprega

rzad koński; Bosn. vres od kogna, sprava od kogna); Ross. упряжъ, (= szory; упряжка zaprężony pojazd, stójka; снаряжение, konjugacya, czasowanie); byđło i naczynie wozowe, pługowe. *Cn. Th. 1055. daß Gefpann, die Anspanne. Na wozie zręcznie ruszać będziesz sprzeżak ptaków. Hul. Ow. 12. Sprzeżaj wszystkie słoneczny pod Faetonem nie miał swęj zwyczajnej wagi. Otw. Ow. 61. — §. Transl. fig. Majac tak wielu świętych męczenników sprzeżaj, Nie tylko nam krzyż pański, ale suknie cięża. Pot. Zac. 140. (pasmem, pospołu, na kupie). 'SPRZEŻ, a, m., n. p. Ubogiego z Cyreny męża Na ratę dadza panu za "sprzeża. *Miask. Ryl. 68 za pomocnika, towarzysza; zum Gefäßfen, Gefäßften. SPRZEZENIE, sprzeganie, ob. Sprządz, sprzegać. SPRZEŻNY, a, e, do sprzeżenia, = SPRZEŻYSTY, a, e; Sorab. 1. zpówu pżażné; (Ross. супружеский, супружій, супружественный); §. 1) dający się sprzegać, łączyc, kojarzyc; zusammenspannbar, vereinbar. Tr. Sprzeżne zebro, przy łopatach wołu, die Spannrithte bey den Schulterblättern des Ochsen. Tr. — §. 2) Sprzeżysty, ob. Sprzeżysty.**

'SPRZODKU, z przodku, ob. Przodek.

'SPRZYCZYNIĆ *cz. dok.*, uskutecznić, przyczyna być skutku jakiego, verursachen. Ze zmartwychwstały Tytus Lecha berłem włada, Wszystko to twa roztropna sprzyczyniła rada. *X. Pam. 21, 564.*

'SPRZYDAWAĆ *cz. iter. dok.*, n. p. Wiele nad słowo boże wypisane sprzydawali i nawymyślali. *Gil. Kaz. C e 7. przyczynili, pododawali, nađ cinander hinzu thun, ob. Przydać.*

SPRZYJAĆ, *contr.* 'SPRZAĆ *med. niedok.*, przyjażnym czyli przychylnym lub zychliwym być komu; einem gewogen seyn, ihm wohlwollen; Boh. popřiti, popřál, popřegi; Slov. práť, pregem; Sorab. 1. pžeyu, popžacz; Carn. pervóshiti; Vind. dobrovoshiti, dobrosheliti, pomiluvati; Ross. приятствовать, благоприятствовать, благоволить; Eccl. приятству. Szczęście raz sprzyja jednym, innym drugi. *Teat. 45. b. 16. Jeśli ci szczęście sprzyja, waruj się nadymać. Mn. Aus. 45. Każdy sprza człowiekowi darujacemu. Budn. Prov. 19, 6. Kto swoim nie sprzyja, nikomu nie sprzyja. Cn. Ad. 402. Zprzyjałeś mi młodemu; teraz gardzisz starym. Ezop. 11. Konstancyusz był zarazyony sekta Aryusową, i nie sprzał chrześcianom. Biel. Św. 60. Biel. Hst. 156. Pan nasz nieuczonym kaplanom nie 'sprzyjae. Kosz. Lor. 41 b. Bóg mi 'sprzyjae. Petr. Hor. D b; (Sorab. 2. komuž bogh žůzi, tomu pschižo řpizi; komuž bogh ně žůzi, tomu pada f žůze = komu bóg sprzyja, temu przyjdzie (spiża) chleb; komu bóg nie sprzyja, temu spadnie z łyżki). Sprzyjanie, ob. 'Sprzyjażność, przychylność, zychliwość, die Gewogenheit. — Transl. Przyjemniój w nocj piosnkom i Cyterze, Sprzyjać niżeli na się brać panczerze. *Chrośc. Ow. 55; vacare cantibus. — §. Sprzyjać; Boh. dopřiti, dopřati; dozwałać, pozwalać, vergönnen, erlauben, gestatten. Przed sądem burgrabskim, nim kto pocznie swoje rzecz, bierze dozwoleńie, mówiac: Panie wójcie, sprzyjaj mówić, albo jak indziej jest zwyczaj: dopuść sprawę. Sax. Porz. 57. Panie sędzio: 'sprzyjajesz Waszmość sprawę? N.**

żałuje na *A. Szerb. Sax. 579.* Ten, który rzeznika potrzebuje, ma oń żądać sędziego temi słowy: Panie sędzio, sprzyjaj mi Waszmość człowieka, któryby u sądu rzecz moję sprawił. Rzecz sędzia: 'sprzyjaję. *Szerb. Sax. 580.* — 2'. Sprzyjać komu czego: życzyć mu czego dobrego; einem (etwas Guteš) wünſchen, anwünſchen, (gönnen, vergönnen). Sprzyjam ci szczęśliwej nocy; *precor tibi f. n. Macz. Opto,* żadam, życze, 'sprzam albo sprzyjam, n. p. Żadam ci albo 'sprzam ci dnia dobrego. *Macz. Jaśnie Oświeconym Panom* wszego dobrego i szczęśliwego panowania z umysłu a życzliwie 'sprza i 'winszuje. *Glicz. Wych. A 2.* Antyochus żydom i zdrowia i mienia i szczęścia dobrego 'sprzyja. *1 Leop. 2 Mach. 9, 19.* Byś syna takiemu nauczycielowi nie poruczał, któryby jedno zapłatę chciał mieć, a tego dyscypułowi nie sprzyjał, żeby z siebie nauczonym się stać mógł. *Glicz. Wych. L 8 b.* er gönnt es ihm nicht. Sprzyjają sobie społecznemu szczęśliwego dnia wielkanoanego. *Pasz. Dz. 85* SPRZYJAŹNIC, SPRZYJACIELIĆ, *ob.* Przyjaźnić. 'SPRZYJAŹNOŚĆ, *sci, z.,* przyjazna przychylność, sprzyjanie; die Gunſt, Günstigkeit; (*Sorab. 1.* pžeyono; *Carn.* pervoshlivost; *Vind.* perjasnost, dobrovolnost, dobroznagnost, pomiluvanye). Oni swą chuć a sprzyjaność i wiare królom nienaruszenie zachowywali. *1 Leop. 3 Mach 5.* przywiązanie, Anhänglichkeit. SPRZYJAŹLIWY, SPRZYJAŹNY, *a, e, — ie* *adverb.,* sprzyjający, przychylny; günstig, gewogen; *Boh. přjn;* *Sorab. 1.* pžeyenité; *Carn.* pervošhne; *Vind.* perjasen, dobrovolen, dobroznagnjen; *Ross.* благовольтельный; *Ecel.* приятствуемый. Gdy go nie widziano, wszczęła się wielka trwoga, a zwłaszcza między onymi, którzy mu przychylniejsi i sprzyjaniejsi byli. *Baz. Sk. 405.* *Substant. Boh.* přjniwec; *Sorab. 1.* pžeyer, *f.* pžeyerka; *Carn.* pervoshlivz, pervoshnik; *Ross.* благовольтель, *ob.* Łaskawca.

'SPRZYKRA, *z* przykra, *ob.* Przykró. SPRZYKRZYĆ, *ob.* Przykrzyć. 'SPRZYJAJE, *ob.* z Przelaju, Przelaj.

SPRZYMIERZENIEC, *nea, m.,* aliant, w przymierzu z kim zostający, der Bundeſgenosse, 'conjuratus. *Nar. Tac. 2, 559, ob.* Sprzysiężnik; *Boh.* spoluspiklý; *Vind.* vesodelshnik; *Rag.* uvjetovnik; *Ross.* союзникъ, *f.* союзница, (*ob.* Sojusz). Być czyim sprzymierzeńcem *Ecel.* pripračtovanu. SPRZYMIERZEŃSKI, *a, ie,* aliantski, Bundeſgenosse; *Bosn.* uvjetovni; *Rag.* uvjetni, uvjetovni; *Ross.* союзный, союзнический, союзно. Sprzymierzeńska wyprawa. *Nar. Hst. 6, 128. sociale bellum.* SPRZYMIERZYĆ się, *ob.* Przymierzyc się.

'SPRZYPRAWIAĆ, 'SPRZYPRAWOWAĆ, *ob.* Przyprawić.

SPRZYSIADZ się *recipr. dok.,* Sprzysięgać się *contin.,* spiknąć się pod wzajemną przysięgą, sich verſchwören; *Slov.* spřisahati se; *Sorab. 1.* zepřisaham szo; *Vind.* vkup prifezhi, se pogovoriti, vkupsrotitiſe, sarotitiſe; *Croat.* zaprišesemsze, oklinyamsze, okleszemsze, rochimsze, dogovarjamsze; *Bosn.* nrotitiſe, okletise; *Rag.* okletise, oklignemsze, (*ob.* Klnać); *Ross.* заклинаться, зарекаться. Sprzysięgli się z innemi na zgbę Rzpltej. *Přch. Sall. 40.* Zspiknął a sprzysięgł się Jehu przeciwko Joram. *1 Leop. 4 Reg. 9, 14.* Już i chłopstwo przeciwko nam

sprzysięga się, i wojuje nas. *Star. Ryc. 29.* Zbrali się niektórzy z nich, i sprzysięgli się. *5 Leop. Act. 25, 2.* (i zaślubili to pod klatwą *1 Leop.*) SPRZYSIĘGA, *i, z.; Sorab. 1.* zepřisahano; *Vind.* sarotenje, vkupperferga; *Croat.* zaprišesenyje, okletva, urochenje, dogovor; *Bosn.* urotta, okletva; *Ross.* сговоръ; *Ecel.* сдохновение, сдохновение, сдѣланіе, сооклинаніе; związek pod przysięgą, spisek, spiknienie, die Verſchwörung, conjuratio. *Nar. Tac. 2, 560.* Sprzysięgi tak częste chrześcian na Turka. *'Ossol. Mow. praef.* (sprzymierzenia). Odchodzi, aby się dowiedział onę sprzysięgi. *P. Kchan. Jer. 509.* *Chrośc. Luk. 5.* Co za sposób tej sprzysięgi? *P. Kchan. Jer. 506.* SPRZYSIĘGLEC, *glea, m.,* SPRZYSIĘŻCA, *y, m.,* SPRZYSIĘŻNIK, *a, m.,* SPRZYSIĘŻLY, do spisku należący, der Verſchwörer; (*Vind.* saperfezhnik, vkupperfešhen, vkupperfešnik, vkupsaperfešhen, vkupsaroten, perfegodrushen, delëshen, saperfege; *Croat.* okletnik, urochnik, dogovoritel; *Rag.* okletnik, urocnik; *Bosn. plur.* okletnici, urotnici). Wszystkie sprzysięgłe pojmano. *Sk. Dz. 756.* (*Vind.* perfegodrushnost, delëshnost' saperfege, perfegnu drushtvu, Eidgenossenſchaft). Kara na sprzysięglców. *Nag Cyc praef. et 74.* Łokietek postraszyć umyślił Mazurów, sprzysiężników Krzyżackich. *Stryjk. 562.* (sprzymierzeńców). Na Rzym się zawzięli sprzysiężnicy. *Chrośc. Luk. 201.* *Birk. Sk. C 2 b.* Sprzysiężnicy na prawa narodów. *Przestr. 21.*

'SPRZYSIĘŻĆ, *ob.* Ptaszeć.

SPUCHLINA, SPUCHNAĆ, SPUCHLNIC, *ob.* Puchlina etc. SPUKAĆ się, *ob.* Pukać się, Puknąć. SPULCHNIC, SPULCHNIĆ, *ob.* Puchnić, Puchlniec.

'SPUMA, *y, z., z Lac.* spiana, der Schaum. Wenus w morskiej spumie urodzona. *Pot. Jow. 159.* Próżność myśli ludzkiej wodnej równa spumie. *Pot. Arg. 264.*

SPURPURZYĆ, *ob.* Purpurzyć

SPUŚCIC, *f.* spuścić *cz. dok.,* Spuszczać *niedok.; Boh.* spuštiti, spauštiti; *Sorab. 1.* zpužežu, zpužežam, zpužežuju, zpušežu, zpušežim; *Vind.* spustiti, dolspuſhati, prezhpustiti; *Croat.* zpúšham, izpúšham, izpusztiti; *Bosn.* spustiti; *Rag.* spùstiti, spùschti, spùsctati; *Ross.* спустить, спускать; *Ecel.* изпусчтати, визпущати; — 2. 1) spuszczać, *vel potius* spuszczać co z góry, von oben herab lassen, herunter lassen. Spuszczać co po powrozie. *Cn. Th. 1055.* Z ganku drabinę plecioną spuszczała, i po niej przystęp do siebie dawała. *P. Kchan. Orl. 1, 129.* Kapłani ku nam już się tu spuszczała, Leez już nam czas iść, ono się ruszają. *Past. Fid. 275.* (ku nam schodzą, zstepują, sie steigen zu uns herab; *ef.* walić się). Spuszcza się z drzewa, złaże. *Cn. Th. 1055.* Matko 'zwolona Marya, ziścisz nam, spuscisz nam, twego syna zbożny czas. *Biel. 19.* (z bogarodz. zeslesz nam). Spuścić pion, doświadczać pionem, czyli ściana stoi do pionu. *Magier. Mskr.* Kapelusik spuszczoney. *Teat. 24, 94.* (niestosowany). Znalaziono drzwi spuszczone jak do piwnic, po wejściu zamykające się wewnątrz na rygiel. *Boh. Dyab. 2, 144.* spust, eine Falltür. Spuszczać żagle, opuszczać. *Cn. Th. 1054;* strychować. *Haur. Ek. 574.* die Segel freituen. Wszystkieśmy kotwice spuszcili. *Warg.*

Wal. 12. die Anfer außwerfen, fällen. Spuszczać drzewo - scinać, einen Baum fällen. Gdy pomiędzy wielkimi drzewami wiele będzie młodych drzew, potrzeba przy wycinaniu pierwszych wielkiej dołożyć ostrożności, ażeby tym drugim nie szkodzić; tym końcem trzeba u wielkiego drzewa gałęzie poobeinać, a dopiero cały pień po woli spuścić. *Mon.* 74, 780. Spuszczanie drzewa (*Vind.* druvarjenje, druvaritje, druv naprauljenje). O sposobie wycinania i spuszczenia drzewa, wiedzą ci, którzy się z siekiera obchodzić umieją; drzewa po brzegach miejsc zgórzystych nie z góry, ale na górę spuszczać trzeba. *Kluk. Rosl.* 2, 147-8. Drzewa spuszczać mają na tym miejscu, którego ludzie nie zwykli chodzić. *Chelm. Pr.* 195. Gdyby kto podcięte drzewo przy drodze spuścił... *Chelm. Pr.* 195. Stajnia z drzewa dobrze spuszczonego budowana być powinna. *Hipp.* 54. Spuszczać co z rąku, wypuszczać, upuszczać, auß den Händen fallen lassen. Oka w późnosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. *Magier. Mskr.* Puszczać psa z łańcucha, odwiązać, von der Kette lassen, loslassen. Póki pies na łańcuchu uwiązany, przypadek stać się może, że zerwie łańcuch, albo kto szalony spuści go. *Mon.* 76, 549. Spuścić z smyczy, wysworować. *Chmiel.* 1, 180. Trzymam parę chartów na smyczy w chroście, a gdyby trzeba spuszczać albo zajęć się zajężdzać, niktby mnie nie uprzędził. *Zbil. Żyw. B.* 5. Spuszczać cięciwę, sprężynę, zamek, strzelbę; *Croat.* oprusujem, loslassen, losdrücken, abdrücken. Sznurek wyprężony tego, spuszczoney. *Jak. Mat.* 1, 6. Trzeba zamek spuścić! bieży do drzwi i zamyka. *Teat.* 20, b, 62. daß Schlüssel ablassen, abknappen lassen. Już mamy pokój, spuść łuk po potrzebie. *Bardz. Trag.* 256. spann den Bogen ab. Tatarowie łuki swe spuścili, z pół ustąpiłi. *Lib. Hor.* 72. Spuszczony łuk, nienaciągany; abgepannt, nicht wieder angezogen. Wziawszy flintę, wymierzywszy do ptaszka, gdy spuścił, nabój fuzya rozdarł. *Perz. Cyr.* 5, 156. da er die Flinte abdrückte. Kiedy bóg dopuści, samo ostró spuści. *Rys. Ad.* 25. wystrzeli, schießt los, geht los. — Spuszczać staw; *Ross.* pacпы-дуть, pacпыживать. einen Teich ablassen. Spuszczanie stawów, wypuszczenie wody z nich, przez otworzenie mniichów lub upustów dla łatwiejszego wyłowienia. *Kluk. Zw.* 5, 219. — Spuść sierp swój i żnij. 5 *Leop. Apoc.* 14, 15. (zapuść sierp swój. 1 *Leop.*), laß die Sichel thätig seyn, seße sie in Bewegung. Obłudnicy chcieli, żeby on ubezpieczywszy się, tym się bezpieczniejsz słowem spuścił. *Zarn. Post.* 2, 452 b. żeby język puścił, językowi folgował, er sollte der Rede den Zügel schießen lassen. — Spuszczać co rzeką, wodą; mit dem Strome herab lassen, herab schiffen, herunter schiffen. (*Ross.* спущивъ rotman). Nie mam po blizku rzeki portowej, którąbym mógł spuszczać drzewa do budowli okrętowej. *Torz. Skł.* 2. Roku 1629 do samego Gdańska spuszczać czyli spławiać zboże, pozwolono. *Czack. Pr.* 1, 528. Gdy spuścisz zboże do Gdańska szkatami, Musisz je przedać, jako ustanowią sami. *Star. Vol. B.* 2 b. — *Frumentor.* przekupuję zbożem, spuszcza do Gdańska *Mącz.* Spuszczanie Wisła płodów różnych do Gdańska i Elbląga, idzie żywo. *Pam.*

85, 1, 468, (cf. fryor) — Spuszczać krowy - doić. *Cn. Th.* 1055. die Kühe melken. *Dudz.* 58. (lecz obacz niżej: spuścić ogiera, klacz, krowę). Spuszczać wosk, löj - rozpuszczać, roztopiać. *Cn. Th.* 1055. Włód; *Vind.* spuflati liquefacere, zerlassen, zerflömelzen (Wachß, Zinfelt). Spuszczanie wosku, ob. Topienie. Spuszczanie kruszczu, ob. Zlewanie. Rzeczy kościelne nie mają być żydom przedawane, wyjąwszy by pierwój spuszczone albo zszmelcowane, i do pierwszój materyi przywrócone były. *Szczerb. Sax.* 554. — Spuszczać, zniżać, *phys. et moral.*, herab lassen. Nasza rozmowa musi się nieco niżej spuścić, iżby tym porządniej do wyższych coraz niżey postąpić mogła. *Pilch. Sen. gn.* 178. Spuszczać ton, spuszczać z tonu, den Ton herab stimmen. Nie jest to pierwszy ton, który ona podnosi i spuszcza. *Teat.* 19, c, 100. Tak na kwintę spuścił, że trudno jego pomieszanie opisać. *Teat.* 1, b, 65. Spuszczam z basu na kwintę, jak osielek, gdy na niego ciężkie tłómoki kładą. *Zab.* 7, 205. Otoż to przecię teraz spuści z tonu. *Teat.* 54, b, 26. et 17, c, 9. Spuszczam głos, półgębkiem mówię. *Cn. Th.* 1055. leintaut werden. Spuścił ogon. *Cn. Ad.* 1575. obwiesił skrzydła, zwiesił nos; er ließ den Schwanz hängen, die Flügel hängen. Nie raz chcę się przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, Lecz widząc szczupłość miejsca, znowu one spuszcza. *Toł. Saut.* 69. Spuszczam uszy, zwieszam *Boh.* klepjm uši. — *Similiter intransitive:* Nieprzyjacieli z owej żwawości w bitwie spuścił. *Pilch. Sall.* 222. stolgował, popuścił; er ließ nach, gab nach. Wiek zeszyły trochę go hamował, że z pierwszój nieco spuścił okrutności. *P. Kehan. Jer.* 25. Ona cieszona i ubezpieczona z bojaźni spuściła. *ib.* 88. — Spuszczam cenę - tańsz je jestem. *Cn. Th.* 1055. *Mon.* 76, 5. ich lasse vom Preije nach, gebe es wohlfeiler. — *Neutr.* Spuszcza zboże, tanieje. *Cn. Th.* 1055. daß Getreide schlägt ab, wird wohlfeiler, fällt im Preise. — *Fig.* Chan słysząc o tej rezolucyi naszej, spuszcza taniej, i nie tak, jak pierwój straszy. *Tward. W. D.* 2, 111. er zog gelindere Saiten an. — *Aliter:* Spuszczam, lżej, wolniej postępuję w czym, upuszczam. *Cn. Th.* 1054. opuszczam się, nachlassen in seinem Eifer, er fallen, nachgeben. Spuszcza mróz, zima - folguje, (oppos. bierze), die Kälte läßt nach, wird gelinder. — Spuszczać twarz, głowę etc., zwieszać, daß Gesicht, den Kopf hängen lassen; *Boh.* chlypti, ochlypti; *Ross.* приохлится. Ujrzał go z twarzą spuszczoną a smutną. *Sk. Dz.* 1169. Spuściłem głowę, jak osielek leniwy. *Hor. Sat.* 121. — Spuszczać oczy na dół, w ziemię patrzeć, die Augen nieder schlagen; *Ross.* потупить, потуплять; *Ecel.* поникнути, поникати. Oczy w ziemię spuszczone trzymał i głowę skłonioną. *Star. Dz.* 59. To słysząc posłowie, spuściwszy oczy na dół, ze wstydem wyszli. *Nar. Hst.* 5, 409. Spuść oczy, zawstydz się. *Teat.* 47, c, 84. Oczka spuszcza dla skromnej bojaźni. *Hul. Ow.* 121. Spuszczała oczy ze wstydem i poniżeniem. *Teat.* 48, d, 74. Nie spuszczać oczu z kogo, nie spuszczać z oczu kogo, kein Auge von einem abwenden, einen nicht auß den Augen lassen. Nigdy z męża swego oczu nie spuszcza. *Teat.* 52, d, 107. Królowa ta nigdy nie spuszczała czujnych oczu z narodu

swego. *Przyb. Luz. 39.* Uważaj pilnie, nie spuszczaż z oka. *Teal. 53. b. 12.* — Spuszczać co drugiemu, odstępować mu: *Vind. odpustiti, dopustiti, einem etwas überlassen, abtreten.* Spuszczać co za pieniądze, *e. gr.* Spuść mi korzec pszenicy. *Cn. Th. 1033.* Spuszczać komu majątność, wzdawać. Spuszczać komu dług, wlewać na niego dług. *Cn. Th. 1272.* Przysięgę komu spuszczaż; *defero alicui iusjurandum. Cn. Th. 887. Dudz. 54.* einem den Eid antragen, ihn auf den Eid treiben. Spuszczać komu urząd, porzuczać mu swój urząd, einem sein Amt übertragen. Spuszczać urząd, porzuczać, składać, sein Amt fahren lassen, nieder legen. Papieża prosił, aby mógł biskupstwo spuszciewszy, w komorce na modlitwie się zamknąć. *Sk. Dz. 698.* W Kluniaku opactwo spuszczył, i w Jeruzalem przemieszkował. *Sk. Dz. 1117.* Urzędy czasem dobrowolnie spuszczać mamy. *Budn. Cyc. 57.* Namawiali go do spuszczenia państwa. *Sk. Dz. 1050.* do złożenia rządu, zur Abtretung der Herrschaft. Spuszczenie dostojności. *Sk. Dz. 827.* — 2) Spuszczać komu, ustępować, pierwszeństwo dać; weichen, nachgeben, den Vorrang lassen. Uroda jęj białością śniegowi nie spuszcza. *Ustrz. Troi. 55.* — 3) *Verb. recip.* Spuszczać się na kogo; polegać na kim; *Rug* spūstīse na tkōga, spūstetīse; *Vind. le* na koga sanesti, sanastati, tagati, vilonjati; *Croat.* zaneztisze; zanasham; *Ross.* понаждаться, sich auf jemanden verlassen. Na jedną się broń nie spuszczaż. *Cn. Ad. 529.* (dobrze mieć wiele drzew w domu). Pilnuj sam zawsze swego, nie spuszczaż się na drugiego. *Cn. Ad. 850.* — (kto okiem nie dojrzy, mieszkaniem dołoży; cf. pańskie oko konia tuczy). *Ezop. 40.* Spuść się na mnie zupełnie. *Teal. 34, 42. et 56, 101.* Nie straci, kto się spuści na boga samego. *Bach. Ep. 56. Jabl. Ez. 82.* — 4) *Conjungendo:* Spuszczać kogo z kim, przypuszczać; zusammen lassen, an einander lassen; *Boh.* sklopiti, sklopovati; *Sorab. 1.* pučezam romadu. Deszczki gładko spuszczone. *Torz. Skl. 13.* zflugowane, zusammen gefalgt. Nagotował żelaza wiele na gwoździe do drzwi i na spuszczenie. *1 Leop. Paral. 22, 5.* na zrab, die Juge. Spuszczać psa ze psem. *Cn. Th. 1003.* naszczuć, zusammen begen, auf einander loslassen. — *Fig.* Dawno o tym myślał, aby go był z kim spuścił i powadził. *P. Kehan. Orł. 1. 119.* — *Oecon.* Spuszczać ogiera z kłaczą, beifpringen lassen, belegen lassen, beifahren lassen. Spuszczenie, daß Befpringen, Befahren, Belegen. Koń ku spuszczeniu ma być pięcioletni. *Cresc. 682.* Kłacz do spuszczenia nie ma być przymuszana; lecz sama przez się rozegrzana, jeżeli spuszczenie nie ma być nieskuteczne. *Kluk. Zw. 1. 169.* Koń Daryusza poczuł ono miejsce, gdzie był spuszczone z kłaczą, i zarżał najpierw. *Biel. Św. 24.* Czas ku spuszczeniu świeżopiek z końmi najlepszy, gdy się noc ze dniem na wiosnę zrówna. *Cresc. 515.* Miesiące przed spuszczeniem, krowę w mierności karmi chować. *Końsk. Lek. 2. 21.* Spuszczenie owiec z barany. *Cresc. 559, (ob. Bykować).* Świnia czy we cztery miesiące po spuszczenie oprosi, bowiem cztery miesiące nosi. *Cresc. 566.* SPUŚCISTY, SPUSTNY, a, e. pochodzisty, połogi; abhängig, sich anstehen. Brzegi nie mają być przepaściste, ale po-

chyłe i spusciste. *Hub. Wst. 90.* — 2) Spuszcisty, o napiętych i naciągniętych rzeczach, łatwy do spuszczenia, spreizty; leicht abzurufen, voll zerbrucht, Schnellkraft. Szybko spuscista sprężyna. *Zab. 4. 266. Mn.* — 3) Spustne drzwi; spuszczenie drzwi, do spuszczenia na dół, Falltüren. Spustne kraty, Fallgitter; *Ross.* onycknait. — 4) Spustny staw, spustna sadzawka, z których się woda spuszcza, ein Teich zum Ablassen. Włód. — 5) Spustny, żeglowny, navigabilis. *Menin. 1. 246, (ob. Spławny, cf. portowy).* Spustna rzeka, spławna, na której statki iść mogą. *Włód. ein schiffbarer Fluß.* SPUŚCIZNA, y, z, dopuszczenie, dopust; die Zulassung, daß Verbängniß. Może za nader szczerą wyroków spuszczną Będzie tobie lekarstwem, co drugim trucizną. *Kras. W. 55.* — (SPUSKATY rozmaryn. *Hor. Sat. 220.?*) — SPUST, u, m.; (*Boh.* spaušt fissura, spaušta světa machina mundi); *Ross.* onyck; *E. cl.* onyck; spuszczenie, varia significatione, daß Herablassen, Ablassen. Spusty i podwyższenia głosu. *Weg. Marm. 5, 73.* zmiezenie, daß Fallenlassen der Stimme. Spust rzeką, morzem, spuszczenie, spław, pławienie; das Herabföhren auf einem Fluße, daß Stromabföhren. Chciał spustowi zboża z Egiptu przeszkody czynić. *Sk. Dz. 207.* Pieniądze z Niemiec przychodzą niemałe tym, którzy spusty do Gdańska czynią. *Biel. Św. E 2 b. (cf. fryor).* Nie bronię spustu do Gdańska. *Gost. Gor. 88.* Śmelbarze, którzy do spustów smoty pała. *Vol. Leg. 2, 1248.* Ryga ma spust ze wszystkięd Białej Rusi Dżwina. *Biel. 546.* — 6) Spust wody, spadek wody, zlewek, zplaw, zplynnienie wody, der Abfluß des Wassers. Jezioro to spustu nie ma. *Tr.* Lecz też często moeny spust nie strzyma powodzi. *Kchow. 154.* Spusty Dnieprowe. *Tward. Wł. 5.* — 7) Spust, spuszczenie stawu, sadzawki. *Cn. Th. 1034.* daß Ablassen eines Teichs. Spust żelaza, wypuszczenie z pieca wielkiego żelaza roztopionego. *Os. Żel. 84.* daß Abgassen des geschmolzenen Eisens auf dem Hochofen. — 8) Spust, rzecz do spuszczenia, n. p. Spust w bramach, krata żelazna do spuszczenia. *Cn. Th. 1034, Boh.* brlenj; *Carn.* lesa, grebenesh, daß Fallgitter. Spust z drzwi spustne, eine Falltüre. — Spust u łuku, cyngiel, za którego ruszeniem łuk spuszcza; der Schnell, der Abdruck bey einer Armbrust. Litwin znalazł kuszę napiętą, którą gdy włożył sobie na szyję, z przygody dłuhać trafił na spust, tak mu ciężciwa zaraz szyję ucięła. *Siryjk. 252. Gwagn. 576.* Spust u stawu *Sorab. 1.* zpuszczadlo. SPUSTOSZYĆ, ob. Pustoszyć. SPUSTYNIA, ob. Pustynia.

*SPY, ob. Sep. SPYCHAĆ, ob. Zepchnąć.

*SPYLIC, ZPYLIC *cz. dok.*, w pył obrócić, skruszyć, zerzeć na pył, zu Staube zermalmen. Hydrze Herkul łbów tysiąc jednym razem zpył. *Hor. 2. 224. Kniaż.*

SPYSKLIĆ, ob. Pysklić. SPYSZNIĘĆ, ob. Pysznieć.

SPYTAĆ, ob. Pytać. SPYTEK, tka, m., 2) 1) który się pyta, dowiaduje, der Frager. Coż ci do tego spytku ciekawy? *Anakr. 14.* — 2) *Nomen proprium;* Spytek; Spytymierz, *Rogatianus. Mes. 1. 105. Jabl. Her.* Co sobie Spyttek nagotował, to zjadł pan Krakowski. *Opal. Sat. 101.* (urzędy bez dochodów zubożą człowieka).

SPYTKOWAĆ *cz. niedok.*, powrozem dla mocy tego okre-
cić, jak skrzynią u rudla. *Magier. Mskr.*, mit einem Stricke
fest umwickeln.

SPYTLOWAĆ, *ob.* Pytlować.

S R.

SRAC, sram *cz. niedok.*; (*Boh.* srati, seru: *Sorab.* 2. szrasah, szral, szäru, szärom; *Sorab.* 1. fracž, seru, žiwot poloehscham; *Carn* sräti, siejém; *Vind.* frati, se-rjem, vřrati se, se sefrati, se vykdati, trebuh, zhrovu sprasniti, odbalati, kakati, zbekati; *Croat.* szëram; *Dal.* srzati; *Hung.* szarni; *Rag.* govniiti, izgovniiti, (*ob.* Gówno); *Ross.* испражняться; (*cf.* *Syr.* סרס sra, soetuit; *Chald.* סרס serach, metuit; *Syr.* סרס cacavit; *Arab.* سراسر, سراسر; *Hebr.* סרס podex; *Graec.* ασχος; *Germ.* Uršch); §. 1) wypróżniać się, żołądek wypróżniać, łajno zadkiem wypuszczać, sejsać, sfcyßen. Szeląg dam od wychodu, nie zjem jeno jaje; Drożęj sram, niżli jadam, zle to oby-ezaje. *J. Kchan. Fr.* 55. Kto serdeczny, krew' leje; a ten sra, kto tehörzy. *Pot. Jow.* 2, 29, (*cf.* bzdić). Srać, nie wojować. *Rys. Ad.* 62. (kozy paść). — §. 2) Srać, srać, srać! kaezki zwoływując. *Urm.* die Aenten zu rufen. SRACZ, a, m.; §. a) *Boh.* srać; *Sorab.* 2. sestranz; srajacy, der Scharfer. — §. b) Prywet, potrzebne miej-sce, daš Scharfhaus; *Boh.* sroñ, srać; *Sarab.* 2. szralna; *Sorab.* 1. wotstup (*ob.* Wychód), fracž; *Vind.* srališu, sralniza, heiselz, franski kotez, sahod; *Croat.* szralniza, SRACZKA, i, ż., §. a) *cacatrix. Macz.*, die Scharferinn. — §. b) Sraczka, biegunka; die Scharfe, die Scharferey, der Durchlauf; (*Boh.* sračka; *Vind.* franjaria, franstvu, hiterza, shvigla, shifa, grisha; *Rag.* eestosërniza). Stolec bar-dzo rzadki, sraeczka nazywamy. *Perz. Lek.* 121. Majacy sraeczke *Slov.* zadřstanec, kdo ma zračku. — (*SRAĞA, *ob.* Sroka) — SRAKA, i, ż., zadek, der Scharfer, der Sinterer. Piardł Litwin, a tak nie wiele mówiac, mówia-ła zañ sraka. *Opal. Sat.* 150.

SREBERKO, a, n., *dem. Nom.* srebro, Silberchen, kleines Silber; *Ross.* сереберко; *Eecl.* ереберце. Macie zape-wne jakie sreberka, których się wam pozbyć trzeba. *Teat.* 26. d, 6. sprzeciki srebrne, kleine silberne Geräth-schaften. Dam jój sreberka, dam jój klejnociki. Wraz do szkatołki mieć będzie kluczyki. *Teat.* 10. c, 58. SREBR-NIK, a, m.; *Ross.* серебряникъ; *Eecl.* еребряникъ; §. 1) pieniadz srebrny, ein Silberfing, eine Silbermünze. Srebr-nik wielki, sykiel żydowski, póstalera nasze stare niemal. *Cn Th.* 1055. Srebrnik mały, poezwórný grosz; *quanquam potest sic vocari et potrójny, et szóstak stary, quia argento bono olim constabant. Cn. Th.* 1056. ein Silber-groschen. §. 2) Srebrnik, rzemieślnik od srebra, der Sil-berarbeiter; *Boh. et Slov.* strjbrnjk; *Sorab.* 1. flëbornik, flëborniežer; *Vind.* frebrnik, frebenar, frebouni skovazh; *Croat.* szrebernár; *Eecl.* еребродъзатель, еребрникъ, еребреникъ, ереброкозълицецъ, ереброликтель, еребродъзъ, ереброковлхъ, ереброслухъ. Niektóry imieniem Deme-tryusz srebrnik, który robił obrazy z srebra odlewane. *W. Act.* 19, 24. Przedawać to złotnikom i srebrnikom. *1 Leop. Sap.* 15, 9. — §. 3) *Botan.* Srebrnik; *Boh.* strjbr-

njk; złotnik, rzepik leśny, ziele, *potentilla*, Gänserich, gesie ziele; listy ma od spodu białe jak srebro. *Syr.* 289. *Urzed.* 255; może i od znamienitych skutków swych to nazwisko otrzymało. *Syr.* 294. *Kluk. Rost.* 2, 256. — §. Srebrnik Włoski, ziele, białawiec, ziobro białe, szcze-rzyca, leuce, Wälfch Silberfrant. *Syr.* 516. — §. 4) Srebr-nik, kamień drogi, *androdamas. Plin.* der Silberstein. *Cn. Th.* 1056. SREBRNICZY, a, e, od srebrnika, Silber-schmid, Silberarbeiter; *Eecl.* ереброкозъмении. SREBRNO-KRES, a, m., motyl o żółtych skrzydłach, od spodu srebrnymi kreskami ozdobionych. *Kluk. Zw.* 4, 590, *nym-phalis Paphia. Lad. II N.* 110. ein silberfarbig geprenkel-ter Schmetterling, der Silberstrich. *SREBRNOŁUSKI, a, e, n. p. Srebrnołuskie ryby. *Anakr.* 81. *Nar. Dz.* 5, 42. silberschnuppig. *SREBRNONOGI, a, ie, n. p. Tak rzekła wód morskich pani srebrnonoga... *Dmoch. II.* 1, 257, silberfüßig. *SREBRNOPIÓRY n. p. ptak. *Min. Fars.* 10, silberfederig. Skrzydła srebrnopióre. *Zab.* 16, 512. Ła-będź srebrnopióry. *Zab.* 5, 559. *Nar.* *SREBRNOPEŁYNY n. p. kryształ, krztusząc się wywnętrzają pieczary. *Zab.* 9, 112. *Zabl.* silberweiß fließend; *ob.* *Srebrnopłynny. *SREBRNOŚWIETNY n. p. księżyc. *Kulig. Her.* 9. sil-berstimmernd. *SREBRNOSZATY n. p. miesiąc. *Zab.* 9, 118. *Zabl.* silbergekleidet, im Silbergewande. *SREBRNO-TOKI n. p. księżyc. *Zab.* 14, 165. *Nar. Dz.* 5, 172. *Srebrnotoki blask po niebie. *Zab.* 12, 212. silberschwim-mend. SREBRNY, a, e; *Boh. et Slov.* strjbrný; *Sorab.* 1. szlyberny, flëberné; *Sorab.* 2. szlãbrnë; *Carn.* srebern, srebrné; *Vind.* freberni, frebern, frebren, frebroun, frebrenu; *Croat.* szreberni; *Dal.* szrebari; *Slav.* sreber-ni; *Rag.* srebari, srebrino; *Ross.* серебряный, сере-бряный; ze srebra, silberu, Silber. Srebrny serwis, *ob.* służba srebrna Kredens srebrny, *Rag.* srebarniza, srebrohraniza, srebroshranna, srebroshranisete; *Eecl.* ереброхраннище. Trunek jeno dobry daj, o kubek sre-brny nie nie dbaj. *Cn. Ad.* 1179. Na koniach przy koronacyi były nitły srebrne, pozłociste, z drogiemi ka-mieniami. *Biel. Hist.* 528. Moneta złota, czerwona, moneta srebrna, biała; zdawkowa czarna. *Czack. Pr.* 165. Są ludzie którzy przychodzą na świat ze srebrną ły-żką u gęby, a drudzy przychodzą z drewnianą. *N. Pam.* 2, 2, 152, (*cf.* w czepku się urodził; *cf.* jed-nemu się krupi, drugiemu się zmiele; *cf.* jednemu szy-dła gołą, drugiemu brzytwy nie chcą). Srebrna szu-mowina. *Sienn.* 262. Srebrna piana. *lithargyrium. Krup.* 5, 695. Silberstaum, Silberglätte. Srebrna ruda, Silber-erz, Silberstaufe. *Cn. Th.* 1055. Srebrna góra. *ib.* ein Sil-berbergwerk. Srebrnego koloru, *Slav.* srebrosliseni; *Rag.* srebrosheni; *Ross.* еребровидный, silberfarben, silberfarbig. SREBRO, a, n.; *Boh.* strjbro; *Slav.* strjbro, srebro; *Sorab.* 1. flëbro, szlybero; *Sorab.* 2. szlobro; *Carn.* srë-brü; *Vind.* frebru; *Croat.* szrebro; *Rag.* srebro; *Dal.* szrebro; *Bosn. et Slav.* srebro; *Ross.* серебро; *Eecl.* еребро; *Kimr.* silvir; *Svec.* silfwer; *Anglos.* seoffer, sul-fer; *Ricdš.* sulver, zulver; *Goth.* silbur; *Angl.* silver; [*Lith. sidabras* 2]; *cf. Lat. Etyim.* sulphur; [*e sansc. shvë-ta albus et abhras aurum. Miklosich. Radic.* 85 — 2];

Germ. das Silber, metal biały, lśniący, trwały, po złocie najcięższy, dźwięk mijaący. *Kluk. Kop.* 2, 160. Srebro mierzbiene, w blachach, w osłkach. Srebro szczerze, czyste, *ob.* Brant srebra. Srebro robione, srebro stolowe, srebrne stłki, srebrna slizba, *Carn.* srebrenena; *Vind.* srebarna, srebrwina, sreberrina, Silberzeug, Silberfilber. Umierając srebro mu zapisad. *Gal. Uyw.* 2, 209. Srebro malarskie, płatkowe, Silberblättchen. — ½. Żywe srebro, rtęć, Quecksilber; *Boh.* rtuď; *Slav.* żywe srebro; *Sorab.* 1. żywe srebro; *Vind.* slivni srebru, kolhubarg, kolhubarg; *Ital.* xivo srebro; *Bosc.* srgno srebro srgnaia; *Ross.* ргуть; półmetal, płynny, a nie przerię nie macza; przez najmniejszą siłę, dzieli się na drobne kuleczki. *Kluk. Kop.* 2, 227. Żywem srebrem pokładac; *Ross.* ргуть, ргучу. *Sov.* Ma żywe srebro w hlavie; *vertumnus*, żywe srebro, żywe srebekko, wietrznik, niestatek. — § Przedtym handlowy odprawowali skórkami popieliezami i wiewiozemi i srebrem czarnym. *Sum.* A 2 b. srebrną rulą nieczystą, unieciś Silberer, *cf.* czarna moneta, *expos.* biała moneta, srebrna, *cf.* srebreszczczyzna. "SREBRODAJNY, a, e; *Ecol.* среброданецъ, silberergiebig, silberhaltend. SREBROGŁÓW u, m, materya z srebrnych nitok utkana, jak złotogłowy z złotych, Silberstoff; *Boh.* stějbrohlav; *Ross.* газеть. Ci w złotogłowy, ci w srebrogłowy, ci w bisary, ci w jedwabie się przybierali. *Guagn.* 145. Nazajutrz upominki pannie ml. dój oddawane były. *Embassy* złotogłowy, srebrogłowy na szaty. *Guagn.* 179. SREBROGŁOWY, a, e, z srebrogłowy; *Ross.* газетовый, von Silberstoff. Posłał mu szaty złotogłowe i srebrogłowe w dary *Baz. Sk.* 568. W białej srebrogłowej szacie haftowaney w złote różgi. *P. Kehen. Or.* 1, 125. "SREBROGORZ, e. gr. Gardło mu srebrogorz zasiadł; przedarowano go, zatkało mu zęby, *cl'uditur ad slynogorz. Ca. Ad.* 959. er hat ein Silbergeldwür im Halse, man hat ihm mit Gelde das Maul gestopft, man hat ihn bestochen, daß er schwäge. "SREBROLUBSTWO, a, n; *Croat.* srebrolubnost *philargyria*; *Ross.* сребролюбие; die Silberlust. "Srebrolubny, *Ross.* сребролюбивый, silberlustig; *Subst.* сребролюбец, srebrolubnik, ein Silberlustiger; *Verb. Ecol.* сребролюбствую. *Graec.* ἀγαργωδ, silberlusteln. "SREBROPAWĘŻNIK, *argyrespis, argenteum clypeum generis. Macz.* der Silberbeißer. "SREBROPEŁYXNY, a, e, płynący srebrem, silberfließend, *ob.* Srebropłynny. Królowa srebropłynnych toni *Dmoch. P.* 2, 168 (morska). "SREBROUZÓNY, a, e; *Ecol.* среброузна, silberzannig. SREBROWY, a, e, od srebra, Silber, zum Silber dienned; *Ecol.* среброузн. Srebrwe ostro czyli puzdro, ein Silberbestck. *Ca. Th.* 1056. SREBROWY, ego, m, *Subst.*, kredenczer *Włod.*, der Silberbeißer, Credenzler. SREBRZYĆ *cz. niedok.*, usrebrzyć *dok.*, posrebrzać, zasrebrzać; *verfilbern, befilbern; Croat.* sreberrim; *Ross.* сребрить; *Ecol.* сребрю, посребряю. Sztuka złocenia i srebrzenia zasadza się na dziurkowatości kruszców, w które przez dziurki przenika zrobiona mieszanina z zolta albo srebra i merkuryuszu. *Rog. Dos.* 1, 154. Choćbyś i grosz usrebrzył, jest jakowa panna, Co sama

przez się kania, z farbiczka Dyanna. *Jaq. Gr. B.* — *Fig.* Z jej twarzy każdy żywszych naciąga promień, X reys w lżejszniej się srebrzy a róża czerwoni. *Nar. Dz.* 2, 19. SREBRZYSTY, a, e; *Ross.* сребристый, *Ecol.* сребристый; pelen srebra albo też koloru jak srebro; *voll Silber, silberfarbig.* Przebyła się srebrzysta światłość między rozłożyste gałęzie *Kios. List.* 150 *Impul. Ost. A 2* Promienie się dyntły z wód oddymywały, a srebrzysta się barwę w nurtach miedź zdawały. *P. b. Lsz.* 1.

ŚREDNY, *ob.* Szredni. ŚREŻ, *ob.* Szreż. ŚREŻUGA, *ob.* Szreżuga. SROCIK *ob.* Szroek, Szroel.

SROCZKA, *demim.*, *ob.* Sroka. SROCZY, a, e; *Boh.* strach; *Vind.* frazłji; *Carn.* strážer; *Ross.* соповий, сопоникъ; *Nestern.* Piaty rząd ptaków srocy. *Zool.* 217. — *B. tan.* Guizdo srocy, pasterak albo pelna narciwów, wilde Röhren. *Scenz.* 128. SROCZE, *evia, n.*, młode sroczatko, piskle srocy, ein Junges der Kestern. Mięso sroczat młodych dobre jest dla naprawienia wzroku. *Spicz.* 152. SROCZNIK, a, m, *herb.*; sroka na usłdłej gałęzi. *Tr.* ein Wippen.

SRODA, SRODEK, *ob.* Szroda, Szrodek.

SROG, SROGI, a, ie, SROGÓ, SRODZE, *adverb.*; *Ross.* срого, срогой, (*Lym. cf.* [wołosk. рѣз; *Germ.* raub, rob, *cf.* 2]. *Germ.* järedet, *cf.* *Vind.* trashes magrus); surowy, nieużyty, nieluzki, straszny, jatrzący się; grimmig, heilig, iureng, unentfelig, fürdralich; *Sorab.* 1. yere, furrowiladaczne; *Vind.* oister, oistoben, nomifen, terden, oistroviten; (*Ross.* круты, крутъ, люто, звърувидный; *Ecol.* [срлгъ 2]. лютъ, *cf.* luty). Gdybyś mógł widzieć, jak w sereu jest ranna i smutna Ta, która zowiez srogą i okrutną. *Past. Fil.* 149. Bałem się, iżeś człowiek surowy, trudny a srogi. *Sekl. Luc.* 19 (dziwny. *ib.*). Żolmerz nasz rozbukany srog jest ludzjom wiejskim. *Klon. Wor.* 50. Dobry, rozgniewany sroższy. *Ca. Ad.* 185. (cierpliwy, poruszony gniewliwszy). Lew srogi. *Benial. J.* Na sądzie ostalecznym Obraci Krystus twarz swoje surową Na tych, co będą po lewicy stali, Twarz już nie cicha one barankową, Ale lwia sroga. *Olym. Sw.* 2 7 5. Nie tak srogi lew, jak go malują. *Ca. Ad.* 665. (straszniejszy dyabeł w farbach, niż w samej istocie) Srogi miedzianego byka wynalezca. *Warg. Wal.* 320 (okrutny). Numa mniej od Romula okrutny, ale równie srogi, nie pastwi się tylko nad temi, którzy się bionia. *redutable. Stas. Nari.* 1, 155. Pijanemu wszystko równo się widzi, a czasem i wielki pan srog mu nie będzie. *Žirn. Post.* 5, 528. (nie będzie go miał w poważaniu. Niechaj będzie srogi nieprzyjacielowi, a sąsiadowi niech na zdrowie nie następuje. *Warg. Wal.* 262. Sprzymierzeńcom bez przyczyny wojną srog nie będzie. *Warg. Cez.* 24. Machabejczyk widząc, że się mu Nkanor przyozstrzym stawi, i coś srożej się okazuje, rozumiał, że ta nieochota z dobrej myśli nie pochodzi. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 50. (simponując, kwaśno, przykro, górnio, niełagodnie). Odpowiedział król ludowi srodze. 5 *Leop.* 5 *Reg.* 12, 15. (dał mu twardą a ciężką odpowiedź. 1 *Leop.*). Srogi,

straszny na wejrzaniu. *Cn. Ad.* 1084. Że mu przerwał onę sprawę, Krzywo patrzy i srogą czyni mu postawę. *P. Kehan. Orł.* 1, 21. groźną, dręczącą. Pospolicie srogimi takich nazywają, co mają przez twarz paragraf; sroższy to psinieć, co rozciął, niż co ma rozciętą gębę. *Bies. roz. B* 4. Niestraszny, niemasz się czego bać; nie srogeś mi, srogi jak miśa ryb albo grochu. *Cn. Ad.* 656. (strach dzieciński, bobo, ugrozisz mi, uczynisz mi, zajmiesz mi kaczkę na błocie). Piękny początek, ale srogie dokończenie tej przypowieści. *Rej. Post. T t* 2. (groźne, okropne). — Ż. Srogi, 'haniebnie wielki, 'okrutnie duży, 'straszny; *schredlich* groß. Rana głęboka na paznogieć, za sroga bywa poczytana. *Chelm. Pr.* 166. Srogim sumptem kazał cysterny po drodze z ciosanego kamienia porobić. *Star. Dw.* 64. Rozdawał posłom upominki drogie, Czeladź też wzięła podarunki srogie, Każdy z osobna z worki bogatemi. *Auszp.* 24. Wysła się zład serów i masła sroga wielkość do inszych krajów. *Boter.* 92. (bez liku). Moschea ta pięknie zrobiona, mając srogą rzecz słupów marmurowych. *Star. Dw.* 8. (co nie miara, niezliczoną wielość). Ogórki srogie i bachurowate. *Haur. Ek.* (dziwnie wielkie, 'strasznie wielkie). — *Aliter*: Sroga rzecz, *immane dictu.* *Cn. Th.* 1056. *daß ist schredlich! abscheulich!* — Srodze *adv.*, jak najbardziej, gar febr, redt febr, zum Extremen. Panua ta srodze jej była podobna. *Pot. Syl.* 408. Jezus powiedział, że nie przyszedł łamać zakonu, a owszem go jeszcze więcej wszędy srodze potwierdzał w każdym rozkazowaniu swoim. *Rej. Post B* 4. O tym 'srodze pisze Josephus a Casta. *Syxt. Skł.* 6. *Justus*, dokładniej. "SROGOMOWNY, a, e, — *ie adv.*, *sacridicus.* *Cn. Th.* 1056. voll Dröhungen, dröhenden Reden. "SROGOKKI n. p. Abas. *A. Kehan.* 275. dröhenden Blid; *Ecccl.* *логозрачный.* SROGOSĆ, *sci, z.*; *Ross.* *строгость*; srogowość, okrutność; die Gränzigkeit, die Strenge, die Härte; *Sorab.* 1. *yěrofež*, furwoliładačeznofež; *Vind.* oistroba, oistrust, nemilnost, terdnost, oistrovitnost; (*troshnost* = bieda, ubóstwo); *Ross.* *жестокость*, *логость*, *obs*, *жестотом*. Na coż się przyda okrutnemu lwowi srogosć! *Past. Fid.* 155. — §. Roku 1440 zima w Polsce straszna i wielka była; z czym srogosć niewymowna żywności urosła. *Stryjk.* 561. srogi brak, srogi głód, sroga drożyzna; *schredlicher Mangel*, *Thenerung*. "SROGOSTROJNY, a, e, n p. Srogostrojnej wrzask trąby. *Nar. Dz.* 4, 156. groźno głośnej, *fürchterlich tönen*.

Pochodz. *srožeć*, *srożyć się*, *rozszrożyć się*.

SROKA, 'SRAGA, i, z, SROCZKA, i, z, *dem.*; *Boh.* et *Slov.* straka, (cf. pstry); *Sorab.* 1. szroka, froka; *Sorab.* 2. szroka; *Carn.* sraka; *Vind.* fraka; (fraka, ropotez, klopotez = brzękadło, grzegotka); *Croat.* szarka; *Hung.* szarka, (cf. szary); *Dol.* strakaa; *Slav.* svraka; *Bosn.* svrakka; *Rag.* svrakka, chjola; *Ross.* *сорока* (gatunek ubioru na głowę u chłopek; *Ecccl.* *сорока*, *небкомое что*, *частица самая малая*, *пунить* = atom); (cf. *Chald.* et *Syr.* *שרקיקא* serákreka, *pica*; *Hebr.* *שרק* *silavit*, *שרק* sarki; *Arab.* *serak avis praedatrix*, cf. *Germ.* Raße; *Sorab.* 2. rakajza); *corvus pica*, die Aelster, ptak

mający głowę, szyję i ogon czarne, brzuch i nadlotki białe; ogon długi; pielegnowany niektóre przejmując słowa. *Zool.* 261. Sroka pstra wszędzie, choćby i za morze poleciała. *Pilch. Sen. list.* 5, 559. Sroka [zawsze pstra zostaje, w którekolwiek leci kraje. *Cn. Ad.* 565. (miejsce rozmaite odmiany, nie uleczają dusznej rany; *coelum, non animum mutant, qui trans mare currunt.* *Hor.*). Od puku tego *sragi z kukułkami rozleciały się. *Haur. Sk.* 405. Niech też srokę kto wsadzi w klatkę pozłocistą, Przykryje ją kitajką albo kamehą czystą, By też i ustawiczne figi tam jadła, Przecię niceli czyni co chce, wdy będzie śmierdziała. *Rej. Wiz.* 46. (namaż ty go masłem, on przecię śmierdzi dziegiem). (*Slov.* Straka swieh skokow něchať ně može; sroka swoich skoków nie zaniecha). Sroka ze krza, a dwie w kierz. *Tward. Daf.* 15. *Cn. Ad.* 669. *Rys. Ad.* 65. (dosyć tego wszędzie, nie trudno o to, nie drogie to rzeczy) Sroki szczebiejące. *Banial. J* 5. Sroki szczegotały. *ib.* *J* 5 b. Sroki za sową latają, Narzekawszy się darmo, nie za to nie mają. *Rej. Wiz.* 55. Sroka bije na jastrzębia i skrzekocze; przecięż jastrzab' jastrzębiem, a sroka sroka. *Fredr. Ad.* 116. Skrzekocze nad wróblami sroka. *Chrośc. Pars.* 14, *Boh.* řehotati. Srocza krzেকে na płocie, będą goście nowi, Srocza czasem omyli, czasem prawdę powie. *Simon. Siel.* 72. Sroka przyleciała, będą goście. *Petr. Hor.* 2, *H* 4. Spiewa, jak sroka. *Teat.* 50. b. 16. (aż uszy boła). Tańcując hasasz, jak sroka spętana. *Zab.* 9, 558. *Zabł.* Człeka takiego przyrównają sroce, Który co ślna do ust przyniesie bełkocce *Pot. Pocz.* 596. Lubi gwarzyć jak sroka. *Mon.* 70, 758. Sroka brzechocce. *Popr. Ryc. praeł.* Jak sroka rozpieszczona brzechotał. *ib.* Sroka po Włosku gada, przecięż ona brydzi. *Fredr. Ad.* 57. Biskupy niemądre zowie Nazywanen sroki kraczące. *Sk. Dz.* 502. — Nie sroccem z ogona, wypadł. *Rys. Ad.* 46. (i ja nie podlego rodu). Wiedzą ludzie, żeś ty z ogona sroce nie wypadł. *Pim. Kam.* 559. Toś ty jeden pan, a my wszyscy sroce wyszli z ogona; tegośiny rzemiosła ludzie, co i ty, darmo dźwigasz chwosty. *Zab.* 15, 265. SROKACINY *plur.*, SROKACINKI *dem.*, pstre plamy, bunte Flecken. Sarneczka srokaciny upiększona *Zab.* 46, 85. *Węg.* Ułapiłem sarneczek parę; jeszcze mają Srokacinki na grzbiecie. *Simon. Siel.* 16. SROKACIZNA, y, z, kolor srokaty, pstry; bunte Farben, *Schnefigkeit.* (*Boh.* strakatina pstre plótno). Rozumita na bydle bywa srokacizna. *Pot. Pocz.* 618. SROKACZ, a, m, SROKOSZ, a, m, bydlę srokate, ein *schnefiges Tier.* Idzie ku mnie mój srokosz, cielec, zasepiony. *Zab.* 9, 245. *Ejssym.* Srokacz, koń; eine *Schefe*, ein *schnefiges Roß.* *Tr.*, *Boh.* straka. SROKATOSĆ, *sci, z.*; *Boh.* strakatost = pstrosć, *Buntheit.* SROKATY, STROKATY, a, e, SROKATO *adverb.*; *Boh.* strakaty; *Vind.* pikast, vprishan, fhekast, bresast; *Ecccl.* *пелець*; pstrokaty, pstry; bunt, *schnefig.* Odłączył barany barwy odmiennęj i srokate; a wszystko stado jednostajnej barwy poruzył w moc synom swoim. 5 *Leop. Genes.* 50, 55. (pstre i nakrapiane. 1 *Leop.*). 'Crokaty srokaty, tarantowały koń, *gejshcft.* *Menin.* 1, 25. Sro-

kate włosy, srokacizna *Ross.* проѣдана, проѣда. — *Alluz.* Jeśli będzie miał w głowie trochę mniej srokato, Jeśli przestanie burdy robić. . . . *Treb. S. M.* 140. wichrowato, murłóg im Kępcę. SROKOSZ, a, m.; *Vind.* frakoliza, frakipar, fietniza; *Carn.* srakopér; *Ross.* сопоропытъ, сопоропытка, жуланъ, кукша; rodzaj srokoszów, *lanius*, należy do rzędu jastrzębiego. Srokosz, *lanius collurio*, der rothföpfige Würger, große rotte Reuntödter, ptak wielkości gęła; małe ptaszki zabija, wsadzając je na ostre gałęzie, jakby na pal. *Zool.* 278. ob. Dzierzba. — 7. Swobodny srokosz płacze, mój dobytek luby, Ah nie czas, pewna wróżka niepozbędnej zguby. *Zab.* 9, 243. *Ejssym.*

SROM, u, m.; *Carn.* srám; *Vind.* fram, framust; (mashki *frama*, członek meżki, wstyd; sbienski *fram*, wstyd kobiecy; [*listng.* 2] *framak*, ubogi, *framazlnost*, bieda, ubóstwo, *framazhen*, *framazhki*, ubogi, potrzebny; [cf. *sićrota* 2]; *Croat.* szráni, (szram *szrameshve* sztráni; [*Hung.* *szemeren test inuen*; *Bosn.* sram, *srameshg*, *stid*; *Rag.* srám; *Ross.* срамъ, cf. *Pers.* azereu); sromiężliwość, wstyd, wstydlwość; *dić* Scham, Schamhaftigkeit. Srom jest oną przednią enotą, która jest wszystkich enot stróżem. *Gorn. Dw.* 271. Za dyamencik srom druga przeda. *Gorn. Dw.* 588. Kto się na złe udawa, zwłaszcza ku frejowi aho ku psocie, już taki traci srom, enotę wysoką, wstyd przyrodzony. *Ezop.* 90, (*Eecl.* обезсрамнѣнїа srom czyli wstyd wyzuc). *Niesrom*, niewstyd *Croat.* neszramnost, Schamlosigkeit. *Niesrom*, sromotność, sromotna rzecz, haniebnność; Schändlichkeit, Schandbat. Kiwawym potem poddanych swoich oplaca bezezne swoje niesromy, *ses plaisirs infames.* *Stas. Num.* 2, 125. — §. Srom mię *imperson.*, wstyd mię, wstydzę się, sromam się, idź *scháme* mię. Nie byłoby mię srom wyznać, iż czego nie wiem. *Gorn. Dw.* 145. Panie jestem zawtydzon, i srom mię obliczności twojej. *Radz.* 5 *Ezdr.* 8, 75. Nie srom was tych bezeznych ludzi wymysły. *Birk. Ezorb. D.* 4. Srom kota. *Cn. Ad.* 1085, *amissa cauda*, (cf. *vulpes Aesopi*). SROMAĆ się *recipr. niedok.*; *Carn.* sramujem se; *Rag.* sramovatise; *Vind.* se sramoval, sramuvatise, sram biti, od *framote* erdezh grati; *Croat.* szramuvatisze, szramujemsze; *Dal.* sztidimsze, (wstydzę się); *Bosn.* sramitise, sramovatise; *Eecl.* срамлюся, стыжуся; *Ross.* срамыться; wstydzę się, *schämten*. Bardzo się sromać i słusznie wstydać musiał. *Wisn.* 276. Sromać się, jakoby jakich nieczystości, rzeczy złych i szkodnych. *ib.* 275. Boże mój, wstyd ci mię, a sromam się podnieść obłęza mojego do ciebie. *Dambr.* 705. Czestokroć panowie tak wiele o sobie plotą, iż pochlebca, by najniewstydlwsi, sromać się musi. *Gorn. Dw.* 65. Ludzie się tych grzechów nie sromają, w których mają siła towarzystwa. *Gorn. Sen.* 168. Sromajiny się wždy. *W. Post. W.* 278. Rzymianie nie sromali się tego, posłać do Grecy po prawa; a wy, czemu się wstydzicie mieć posłać do cudzych ziem po dobra rade? *Gorn. Wz. F.* 4 b. SROMIĘŻLIWOŚĆ, *SRUMIĘŻLIWOŚĆ, *sci.* ž, (*Macz.*) wstydlwość, srom, *die* Schamhaftigkeit; *Carn.* sramoshlivost; *Vind.* frameshlivost,

framoshlivost, framnost, framujezhnost, framovanje; *Croat.* szrameshlyvoszt, szrameshivost, szrameshlyvozt; *Hung.* szemérem, szemertetesség; *Rag.* sramexhlyvost, sramexhlyvos, sramexhlyvost; *Ross.* стыдливость. Nie odlehdź od niewiasty rozumnej, bowiem wdzięczność sromiężliwości jej jest nad złoto. 1 *Leop. Syr.* 7, 21. SROMIĘŻLIWIY, a, e, — *ie* *adverb.*, wstydlwy, *verfchämt*, *schamhaft*; *Carn.* sramn, sramoshliv; *Vind.* frameshlo, frameshliu, framushliu, framen, framujezhen; *Croat.* szrameshlyiv; *Dal.* sztidan, (cf. wstydlwy); *Rag.* sramexhlyiv, srámmi, (cf. skronny); *Bosn.* srameshgh, posraman, stideech; *Slav.* posraman; [*Eecl.* срамнѣнїа 2]; *Ross.* стыдливый. Łakomstwo natury ludzkie mieni, z łaskawych okrotne, z sromiężliwych wszeteczne czyni. *Sk. Kos.* 529. *Panienkom* sromiężliwym panice ochotne Sposabia w towarzystwo llyncn dożywotne. *Zimor. Siel.* 271. Sromiężliwą twarz odkryła. *Otw. Ow.* 245. *Marya*, jako panna sromiężliwa, nie była przez czas porodzenia Elżbiety. *Zyw. Jez.* 17. Jako ku latom przyszedłszy ma wstydlwym lzyć, który, joki jeszcze mówić nie umiał, a już go ku niesromiężliwej nieczystości sposoliono? *Kosz. Lor.* 77 b. SROMOCIĆ *cz. niedok.*, hanbić, sromu lub sromoty czyli hanby nabawie; *Sorab.* 1. szromosehisch; *Vind.* sramotiti, oframovati, saframovati; *Croat.* szramotiti; *Rag.* srámmi, sramotitti, osramotitti, osámmi; *Bosn.* srámmotiti, oznglasiti; *Ross.* срамыть, срамлю; *Eecl.* срамлю, срамлюю; *schänden*, Schände machen; lzyć, lästern. Sromocił go, że chciał mieć królestwo jego. 5 *Leop.* 1 *Mach.* 11, 40. (zganil a obrzydil go. 1 *Leop.*). Sromocić poczeli Dominika ś., słowa mu dobrego nie dając. *Birk. Dom.* 46. Gdy ty z innych szydysz, azaż też kto ciebie sromocić nie ma? *Radz. Job.* 11, 5. Sromoca mię przeciwnicy moi, mówiąc: gdzież bóg twój? *Budn. Ps.* 42, 10. Nie sromocę miana boga twego. *Budn. Levit.* 19, 42. (nie lzyj imienia boga twego. *Bibl. Gd.*) — 7. Kazał ja żołnierzom swoim sromocić, i nieczystość z nią pełnić. *Sk. Dz.* 1079. gwałcić, hanbić; eine schänden, schänden, ihr Gewalt antun. SROMOTA, y, ž., hanba, rzecz wstyd czyli srom czyniąca, zelżenie, zelżywość; *Sorab.* 2. szromota, szromotota; *Carn.* sramota; *Vind.* sramota, sramota, saframota, oframotnost, (sramastuo : ubóstwo); *Croat.* szramota; *Dal.* szramota; *Hung.* szemirem; *Rag.* sramota, sramotta; *Bosn.* sramota, *die* Schände, Schändlichkeit, Schandbat. W rzeczach uczerwych, gdy się jeden na drugiego sil, niemasz sromoty żadnej, dać się zwyciężyć. *Gorn. Sen.* 529. Co kedy indziej chwalebna enota, Tam jest występkiem, wstydem i sromotą. *Past. Fid.* 262. SROMOTNIK, a, m.; *Vind.* saframuvauz, smirjavez; *Croat.* szramotitel, psanitel; *Eecl.* стыдодѣи; *Ross.* срамникъ; *corruptor. Macz.* plugawiec, sprosnik; ein schändlicher Kerl, ein Schandkerl. Sromotnik w mowie *Ross.* срамное слово SROMOTNOŚĆ, *sci.* ž., haniebnność, naruszenie sromu czyli wstyda, *die* Schändlichkeit; *Croat.* szramotnost; *Eecl.* стыдоложество, стыдодѣиство. Sromotność w gadaniu *Ross.* срамное слово. SROMOTNY, a, e; *Vind.* sramoten, saframen, saframoten, saframliu, oframen; *Rag.* srámmotni, sramo-

tan, sraman: *Bosn.* sramotan, neposeten; *Ross.* срамный; *SRMOTNIE* *adverb.*, haniebny, zelżywy, hańbiący, schändlich; *Carn.* sramotna kost: wstydliva, haniebna kość, Schambcin. Nie tak sramotna rzecz jest nieszlacheicowi, nie czynić spraw poezewiyeh, jak szlacheicowi. *Gorn. Du.* 17. Sramotny w mowie *Ross.* срамословный. Sramotnie gadać *Ross.* срамословить. *SRMOWATY*, a, e, *Bies. roz.* B 5. sromieźliwy, schambast.

**SRMOWATY*, *ob.* Szramowaty. *ŚROT*, *ŚROTOWAĆ*, *ob.* Szrot.

SRÓŻEĆ *neutr. niedok.*, *SRÓŻYĆ* się *recipr. niedok.*; (*Vind.* froshen + ubogi, potrzebny); srogim się stawić, srogo postępować, srogością narabiać, jatrzyć się, gorszyć się, sierdzić: ergrimmen, grimmig wütben, tobem; *Ross.* мръзѣть. W prawą Seyla, w lewą Charybdys srożeje. *Otw. Ow.* 512. On srożeje tym więcej srodze rozgniewany. *Otw. Ow.* 105. W takim mu srozeniu się z ust iskry padają, A z gniewu oczy ogniem niecałym palają. *A. Kehan.* 340. Niechaj się niebo, jako elce sroży, Czystego serca nie nie zatwoży. *Nar. Dz.* 2, 187. Nie każdy sromiły, eo się zwierzełnie sroży. *Kras. Mon.* 1. (nie każdy kasa, eo wasami trząs: sedyt a ne duż). *SRÓŻNY*, a, e, groźny, srogi na wejźzeniu; dräntend, fürchterlich. Ziemi skich tych łogów postać srożna. *Zab.* 46, 583.

SRÓŻ, *ob.* Srzeż.

SRZEDNI, ia, ie, (*cf. Elym.* rzed; *Vind.* red); *Sorab.* 2. 2. sredni, szreni; *Sorab.* 1. frēdni, szredni, szrēni; *Cara.* sreda; *Vind.* friedni, fredni, friednji, frednen, frieden; *Croat.* srednye; *Bosn.* srednji; *Rag.* srednji; *Slov.* sridnji, osridnji; *Ross.* средний, середный, ередный, средственный, середовый, незадорный; *Ecl.* междный, состояний между двумя вещами (*cf.* między, *cf.* międza); (*Boh.* středny, středny mierny, wstrzeźnielhy); pośredni między drugimi, nie sam jeden, wśród drugich się znajdujący; mittel-, mittlere, mittelste, in der Mitte befindlich. Trzeci palec średni, medius. *Perz. Cyr.* 4, 21. der Mittelfinger. Średnią się brzydzi Draga serec, lub kocha, lub nienawdzi. *Morsst.* 295. Mittelweg, Mittelstraße. Średnich lat człowiek. *Cn. Th.* 1057. średniego wieku, in den Mitteljahren; *Ross.* середовичь. Kobiety średniego ciała, t. j. ani bardzo tłustego, ani suchego. *Spicz.* 181, (*cf.* mierny, pomierny, w miarę). W historii, średni wiek, przeciąg przegradzający historią dawną a terażniejszą, das Mittelalter. — *Gramm. Vocabula media*, słowa średnie, które mogą być ku złemu i ku dobremu ciągnione, dobrze i źle zrozumiane. *Macz.* — Średni punkt w okrągłych rzeczach, centrum, der Mittelpunct. — Średnie przyczyny, pośrednicze, śródki, pośrodkki, Mittelursachen. — *§.* In deterior. Średni, po-dlejszy, ut średnie pivo, średni chleb. *Cn. Th.* 1057. nie najlepszego gatunku, mittelmäßig, nicht von der besten Art, von der Mittelforte. *ŚRZEDNICA*, *ŚRZEDZINA*, *ŚRZEDZIZNA*, y, z, środek, lub rzecz we środko się znajdująca, die Mitte, etwas in der Mitte befindlich; *Vind.* fredina, friedthina, friednja riezi; (fredniza + pośredniczka); *Croat.* sredina; *Rag.* srjedina, srjedicza; (sredustaniza, srjedniza + pośredniczka); *Ecl.* срѣдъ, срѣ-

дѣна. Pień w średzinie wypróchniały. *Pilch. Sen. list.* 5, 51. Czynie weście szerokie a wązką w średzinie dziurę. *Pap. Gn.* 1095. Sklepienie, przez układ kamien w krag nieznacznie pomykanych wiąże się z średziną. *Pilch. Sen. list.* 5, 72. Dojrzałość młodość i starość średzina podziela. *Otw. Ow.* 614. — *Math.* Średnica koła, diameter. *Łesk.* 7; *Rag.* srjedomjerra, der Durchmesser. Linie, które przechodzą przez środek koła, kończąc się z obu stron na okręgu, zowią średnicami. *Jak. Math.* 1, 8. *Jak. Art.* 1 280. et 5, 516. Średnice, linie proste, przez środek koła przechodzące. *Śniad. Jeog.* 15. Kiedy ciężciwa przechodzi przez środek okręgu, nazywa się średnicą *Geom.* 1, 7. — *§.* Średnica, naczynie do należenia środka, mesolabium. *Cu. Th.* 1057. der Mittelmeffer. *ŚRZEDNIE ŚRZEDNIO* *adverb.*, miernie, nie bardzo, nie nazbyt; *Vind.* fredniu; *Ross.* средственно, незадорно, mittelmäßig, nicht sehr. Ludzie, jeśli się średnie zachowują, tedy godzi się pomagać k temu, aby się lepszy. *Eraz Jez.* 8 5. Jeszcze ja bardzo średnio ufam temu przywiązanu. *Teat.* 56. b, 92. *ŚRZEDNIK*, a, m., senie tan, znak pisarski, mysl zawieszający. *Kpec. Gr.* 5, p. 154. Na średniku, in media nota, to jest w pośrodk sensu, przestaje się dłużej, i zawiesz się glos podniesiony. *Kpec. Gr.* 1, p. 55; śródznacze. *Dudz.* 9. das halbe Colon. (*Vind.* frednik; *Rag.* srjednik, srjedustaynik; *Croat.* sredostaynik mediator, *ob.* Pośrzednik) **ŚRZEDNIOGŁĘBY*, a, e, n. p. Średniogłębey wody jezioro. *Otw. Ow.* 251. we środku głębokie, in der Mitte tief. **ŚRZEDNIOMIERNY*, a, e, n. p. Średniomiernych ludzi klasa. *Petr. Pol.* 450. miernomajetnych, mittelmäßig begütert. *ŚRZEDNIOŚĆ*, ści, z., przymot tego eo jest średnim, mierność, niezbytność, die Mittelmäßigkeit; *Sorab.* 1. sčdkofez; *Vind.* friednost, perfriednost, posrednost; *Bosn.* srednost, sridnost; *Rag.* srednós. *ŚRZEDNIOŚOLNY*, a, e, n. p. Średniosolne wody, neutrales, majace sól średnią między pospolitą i ługową. *Kluk. Kop.* 1, 95. mittelstälige Waffer. **ŚRZEDNIOWIETRZNY*, a, e, n. p. Średniowietrzne niebo. *Przyb. Mlt.* 25. w śród powietrza bedace, mitten in der Luft befindlich, von Luft umflossen. *ŚRZEDNIOŹKA*, i, z, środek wiersza, zgłoska ostatnia, która dzieli wiersz na dwie prawie równe części. *Kpec. Gr.* 5, 89 die Mittelstbe in einem Verse, die Cäsur; *Slov.* prednalka, (*cf.* przeciąć); *Carn.* predahnčnje, (*cf.* przedec).

**ŚRZEDZIŃSKI*, *ŚRZEDZKI*, a, e, n. p. Średzińskie prawo, prawo Teutońskie, Niemieckie, Saskie, Magdeburskie, którym wiele miast się sądziło. *Krom.* 285: nie wiadomo nam, zkad się wzięło to nazwisko, kiedy o nim dawniejsi od nas kilkaset wiekami nie wiedzeli. *Nar. Hst.* 6, 204. das Deutsche, Sächsische, oder Magdeburger Recht. *De jure Polonico in jus Teutonicum, quod* Średzkie dicitur, transferimus etc. *Pap. Ryc.* 469. W Szrodzie, w W. Polsce musiało być najpiérwój prawo Magdeburskie wprowadzoném, kiedy w tej części krajo nazywało się jus Szrodense, prawem Szredziem. *Czack. Pr.* 1, 285. et 547.

**SRZENIAWA*, y, z, herb; rzeka biała, na okos wężyko-

wato płynąca, na wierzchu krzyż; w helmie między dwiema trąbami myśliwskiemu lew; inaczej: Drużyna. *Kurop.* 5, 49, ein Wappen; (*Sorab.* 2. szcienawa szrednia dziewczka, następująca po pierwszej czyli starszej w rzędzie słuźacych). ŚRZENIEĆ *neutr. niedok.*, oszrenieć *dok.*, szronem być obsypanym, pełnym szronu, szedzieć: voll Reif sein, befrühen. *Prunosus*, pełen szronu, oszreniony. *Mącz.* ŚRZENISTY, *ob.* Szronisty. ŚRZEŻ, ŚREŻ, ŚRYŻ, i, ż., woda samająca się w cienkie płatki lodu, które mróz cięższy w coraz większe sztuki lodu kształci, i te z sobą spaja, aż cała rzeka zamrznie. *N. Kam.*, das Grundeis, erste dünne Eis. (*Boh.* strż lodu łamanie; *Sorab.* 2. schresch, szresch = dolne kry; *Vind.* friesch, kora = kra; striesch, leden zhep = sopol, friesch, smers: ost, smers, mras = mróz; frieschen hod, hod friescha, kore lom = kry łamanie, puszczanie, der Eisgang; *Croat.* szrēs gelicidum, pralina, crustae concretæ fluminis, fibre glaciæles; *Croat.* sztrēs, sztressina = sopol). Zrasta się na bystrościach rzecznych śryż marznąca. *Otw. Ow.* 455. [Ż. Śrzeż, szron, Reif 2]. Zima śniegiem by welną pola odziewa, A śrzeż po ziemi jak popiół rozsiewa. *J. Kahan. Is.* 211. Ukazała się na puszczy manna drobna, jako śrz ż na zi mi. *5 Leop. Exod.* 16, 14 (jako śrzeż 1 *Le p.* ŚRZEŻNY ŚREŻNY, a, e, od śrzezi, Reif =, Grundeis =. — Ż. *S. Solt.*: Osep była dań powszechna, w Krakowskim nazywała się szrzana. *Czech. Pr.* 66. Schůtahgábe, Šörnerahgábe. [Porówn. *cerk.* срапані occursus 2]. ŚRZEZOGA, ŚRZEZOGA, i, ż., zwarzenie albo uschnięcie od zimna kwiecica, liścia. *uredo. Cu. Th.* 1057. der Frostbrand, der Frost, wenn Blumen und Blätter vom Frost verdrampft sind. Gdy przez śrzeżogę i śmiegi przelęzi, Zastań lato i piękne pogody. *P. Kahan. Jer.* 592. Wy rosy i śrzeżogi dobrorzeczenie panu. *Rudz. Ps.* 5, 68. Choć szyper morza wiadomy przestrzega, Najmniej o one nie dbając przestrogi Każde odępniad na wietrzne śrzeżogi. *Pot. Syl.* 57. — Ż. Śrzeżoga zda się być dymem farby niby błękitnej, a jest rozwlektą i wieszającą się po powietrzu. *Tr.* Z daleka już poznawa Sycyljskie strony, Ile szare wzrok jego puściły śrzeżogi. *Pot. Arg.* 587.?

ŚRZÓBA, *ob.* Szruba.

ŚRZÓD: wśrząd, wpośrząd, na śrzod, *reg. Genitiv.*; (*Boh.* šrad; *Sorab.* 2. szreže, heszreže; *Croat.* sred, szredi; *Slav.* srid; *Bosn.* ū srid, meghju; *Ross.* cepeu, cf. *Etym.* rzęd; *Vind.* red; cf. *Germ.* jbröten, Šbrut, *ob.* Szrotować); mitten. O śrząd noey wstawiałem. *1 Leop. Is.* 118, 62. o półnoey, mit Mitternacht. Na śrząd do południa. *Cresc.* 556 ŚRZODA, y, ż.; *Boh.* středa, střednj den; *Slav.* sreda, sreda; *Sorab.* 1. szreda; *Srab.* 2. szrōda, szrōda; *Caru.* sreda; *Vind.* sreda, freda; *Croat.* sreda; *Hung.* serda, szerda, szereda; *Rag.* srijēda; *Slav.* srida; *Bosn.* srijēda, srida, trećna dan od nedilje; *Ross.* cepeja, cepeja; 1) der Mitternacht, die Mitternacht. Wstepną śrządę na popielec pójde. *Pot. Jow.* 158. Wstepna szreda, popielec; *Slav.* popelēc, popelna aneb škaredá strada; *Croat.* popelnicza, chisžta sreda; *Rag.* cista srijēda; *Slav.* esista srida. — 2) Szroda, miasto w Poznańskim. *Dyke. Geogr.* 5, 70. eine Stadt. *Meditullium Poloniae Ma-*

goris, pośrzodek wielkiej Polski, gdzie Śrzoia miasteczko leży. *Mącz.* ŚRÓDBELK, u, m., n p. Belkowane trzy części w sobie zawiera: nad: lupie czyli spodobek *epistylum* tablica albo śróżbelk *sophorus*, gżenisz czyli górnokryw *coronix. Rag. Bud.* 25 der Griech. ŚRZODZIENNY, a, e, — ie *adverb.*, w szród dana, miten am Tage, (cf. połdnowy); *Eccel.* средодневный, *Graec.* μεσημεριος. ŚRZODEK, dka, u, m., szrdzina, szrednia, szredzina, pośrzodek; *Boh.* prostředek, prostřed; *Srab.* 1. trēdk; *Sorab.* 2. szroz, szreže; *Caru.* sreda, sredk; *Vind.* freda, vfredai, fredje, fredina, posfrojje; *Cr. at.* szredma; *Bosn.* srida, srijēda; *Dal.* sreda, *Rag.* srijēda, srijēdizza; *hoss.* cepeina, cepeioyka, cepeina, *Eccel.* cepeja, cepejuux, die Mitte oder Saße. Środek rzeczy zowią, który równie odległ od obu pobocznych granic. *Petr. Et.* 105. — Śrzodek koła, szredni punkt; *Sorab.* 1. sredni punkt wa kola, trēdk; *Vind.* sredk, sredna pla; *Ross.* cepeioenie, der Mittelpunk. Punkt od okręgu zewsząd równo odległy, zowie się go śrzedkiem, *cent. m. geom.* 1 7. Śrzodek ciężkości ciała, *centrum gravitatis. Hub. Mech.* 90. *Jak. Mat.* 5, 298. der Schwerepnt. — Śrzodek w czym zachowany, miara, miarność umiarkowanie, szredni stopień; die Mitterstraße, der Mittelweg. Śrzodek trzymający, t. j. ani bardzo logot ani bardzo ubodzy, najlepsi i najgodniejsi są do urzędów. *Szczerb. Str.* 544. Wspaniale umysły zwsze się trzymają śrzedka. *Pelch. Sen. list.* 206. Śrzedka się trzyma. *Ca. Ad.* 1086. miara we wszystkim potrzebna; co wczas, to z nos, pomierz się). Śrzedkiem przez sam śrzodek, w śrząd; mitten durch, die gute Mitterstraße. 1. Jdziesz dziecię śrzedkiem, być skrzyżła gdzie się kimesz spodkiem, z wód nie nagrzęły, górą ogniem nie zetlały. *Zbr. Ow.* 194. Życie jego było bardzo mierne; ani bardzo podle, ani bardzo drogic, śrzedkiem szedł, ani na te, ani na owe stronie nie skłaniając się. *Sk. Żyw.* 2, 150. *Sk. Dz.* 106. die Mitterstraße geben. Wynależe drogę, którą śrzedkiem męskiego statku i sromotnego pochlebstwa bezpiecznie poważała. *Włó. Turk.* 60. Śrzedkiem każda cnota isę powinna, skoro bowiem za granicę swęj drogi wyboczy, zaraz przestaje być cnota. *Men.* 67, 50. — ½ Śrzodek do czego, sposób, droga do czego; *Caru.* sredina, imejsk; *Vind.* sredina, sredik, sredstvu, pomuzhna sredina, podpomuzh, pomagaviz; *Ross.* cepectbo, Mittel und Weg zu etwas. Chwydę się prawa! otoż to śrzedek, co zniszczył nie jednego do szczetu. *Teat.* 25, 42. Śrzodek którego użyłem, stał się dla mnie gorszym nad złe samo. *Teat.* 25, 42. lekarstwo gorsze od choroby). Przez śrzodek = pośredniczo, za pomocą, za pośrednictwem, przez; vermittelt, mittelbar durch, mit Hilfe, unter Vermittelung. Swatopelk musiał się jednać z Krzyżakami, przez śrzedek posła papieskiego. *Biel.* 145. Dał mi znać przez śrzedek znajomej osoby *P. Kahan. Orł.* 1, 562. et 547. Nauka obyczajów ma człowieka uczynić doskonałym, przez śrzedek dobrych spraw. *Petr. Et.* 2. — *Oppos.* Łącuchem się żelaznym po całym ciele, bez śrzedku żadnego opasowała. *Wys. Kat.* 45 bezpośrednio, bez przekładania żadnego; unmittelbar, ohne Dazwischenlegen.

ŚRZODKOBÓJNY, n. p. ruch ciała, *centrifuga vis*, jakoby bojący się środka, zmierzający do oddalenia od średniego punktu. *Jak. Mat.* 4, 150; *oppos. wśróżmierny, centripeta vis.* ŚRZODKOŚĆ, ob. Śrzedniość. ŚRZODKOWAĆ, ŚRZODOWAĆ *med. niedok.*, we środku być, środek trzymać; *Vind. freditati; Eccl. средствую*, die Mitte halten, in der Mitte sein. *Quaquam via interjacet; aezkolwiek droga w pośrodku była, albo szrodowała. Macz.* Szrodowała rzeka między nami. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 16, 5. (była w pośrodku rzeka między nimi. 3 *Leop.*). Barwa szrodująca między czarną a białą, t. j. szadzawa. *Urzel.* 155. Mądrze szrodował między bojaźnią a zbyteczną śmiałością *Tr.* Szrodokują, a ciepłymi być chcą. *Gil. Post.* 265 b. letnimi są, obojętnymi, na dwoje. — §. Szrodokować, pośrednicować; *vermitteln, Vermittler sein; Vind. frediti; Eccl. средьствovati, посредственнoмъ быть, взходатайтвую.* Tak szrodkował i usiłował, że ich pogodził. *Vary. Cz. praef. C 4.* ŚRZODKOWNY, a, e, — ie *adverb.*, pośredniczy, za pośrednictwem, *mittelbar.* Sny boskie są, które od boga lub szrodkownie, lub nieśzrodkownie wlewają się. *S-k. Probl.* 256 Język *immediate* nieśzrodkownie smak pojmuje. *Sak. Probl.* 86 (bezpośredniczo). Duch ś odnosi się do ojca, jak do produktora nieśzrodkownie. *Smotr. Apol.* 70-71. ŚRZODKOWY, a, e, ŚRZODKOWO *adverb.*, pośredniczy, w środku będący, średni; in der Mitte befindlich, Mittel; *Sorab.* 1. Iredkowné. Linia szrodkowa słońca i nieżyca łączy środek nieżyca i słońca. *Saiad. Jerg.* 199. Siła ciężkości jest oraz siła szrodkową. *vis centralis.* ib. 24. Jeżeli kierunek przechodzi przez środek ciężkości ciała uderzającego lub uderzonego, na ten czas uderzenie jest szrodkowe, *collisio centralis.* *Hub. Mech.* 10; (*oppos. mimoszrodkowy*). W kulę niemożna uderzyć inaczej, jak tylko szrodkowo, *centraliter.* *Hub. Mech.* 162. ŚRZÓDLETNI, ia, ie, wpołletni, w środku lata będący; *Ross. межениый*, (mezeńś środek lata), *mitten im Sommer sich ereignend.* W upały i szrodletnie znoją Obiegać dla ochłody zdroje. *Zab.* 15. 265. ŚRZÓDMIEŚCIE, ia, n.; *Eccl. ере,урпаде*; środek miasta, die *Stadtmitte.* ŚRZÓDMORSKI, a, ie, n. p. Szrodmorskie skały. *Zab.* 11, 305. wśróżd morza się znajdujące, *mitten im Meere befindlich.* O brzegi nie stoi Cyteryjskie, w szrodmorskim Pasie nie postoji; *non alto repetit Paphon aequore cinctam.* *Zebr. Ow.* 260. ŚRZÓDNOCEN, enia, m., wiatr, *Boreas.* *Zebr. Ow.* 5. północny wiatr, der *Nordwind; oppos. połdzeniec.* ŚRZÓDODWIECZERZ w połowe odwierzera, początek zmierzchu, szrodwieczorz, die *Mitte der Abenddämmerung.* Gdy chcesz ptaki łowić wieczor, sieć przytrząś piaskiem na szrododwieczorz, a gdy chcesz w zarań, w wieczor. *Cresc.* 627. ŚRZODOPOŚCIE, ia, n., połowa postu, *Mittasten; Boh. středopostj, středopüst; Slov. prostred posta; Vind. friedoposta; (Croat. sredjoj ostrinica quadragesima); Slav. sridopostje; Rag. srjedopostje, (srjedopostniza; Bosn. sridopostniza, cetvrita nediglja korizme dominica quarta quadrage.); Ross. преполовение, крестополовнная недѣля.* Raz na szrodopoście, drugi po ś. Bartłomieju. *Vol. Leg.*

5, 42. ŚRZODOPOSTNY, a, e, *Mittasten*, die *Mittasten betreffend; Boh. středopostnj.* Szrodopostna niedziela, *laetare; Boh. družebna neděle.* W szrodopostna niedziela kto się nie wypowiada, już źle. *Rej. Post. P p 5.* Gdy niedziel po ś. trójcy miewamy więcej 24, szrodopostna na ten czas ewanelią powtarzamy. *Arbst. Nauk. O 5.* ŚRZODOŚŁONECZNY, a, e, (cf. szrodziemny), *heliocentricus.* *N. Pam.* 19, 86. im *Sonnenmittelpunct.* ŚRZODOWAĆ, ob. Szrodkować. ŚRZODOWIECZNY, a, e, średnicznym wieków, vom *Mittalter.* Patrzmyż na szrodowieczne i dzisiejsze czasy. *Papr. Gn.* 1002. ŚRZODOWIEKI, a, ie, w środku wieku swego, *mitten in seinem Lebensalter.* Cnotliwie i pobożnie żył tu na świecie, Śmierć go nam udusiła w szrodowiekim lecie. *Papr. Gn.* 1019. ŚRZODOWY, a, e, od szrody, den *Mittwoch betreffend, Mittwoch; Boh. střednj.* ŚRZODOZIEMNY, a, e, (*distng. szrodziemny*), n. p. Położenia planet i komet szrodziemne (*locus geocentricus*), i szrodosłoneczne, *heliocentricus.* *N. Pam.* 19, 81. vom *Erdmittelpunct.* ib. 19, 86. ŚRZÓDPAŁ, u, m., *optic. focus.* punkt, do którego zbiegają się wszystkie promienie światła. *Jak. Mat.* 5, 316. ib. 2, 575. der *Brennpunct.* ŚRZÓDPIERSIOWY, a, e, n. p. Szrodpiersiowa blena, płaca podłużnie przegradzająca, *mediastinum.* *Zool.* 17. daż *Brustfell.* ŚRZÓDPOŁUDNIE, około ósmej, dziewiątej w lecie; dziewiątej, dziesiątej w zimie. *X. Kam. halboermittags.* ŚRZÓDRYNKOWY, a, e, w środku rynku będący, *mitten auf dem Markte befindlich.* Kramnice szrodrynkowe *Krakowskich sukienników*, są dziełem *Kazimierza.* *W. Krom.* 568. ŚRZÓDWIETRZNY, a, e, średniowietrzny, w środku powietrza będący, *mitten in der Luft befindlich.* Na szrodwietrznym niebie. *Przyb. Mill.* 225. ŚRZÓDWAGA, i, z., z *Niem.*, die *Schretzwage, die Bleyoder Segwage;* krokiewka, od podobieństwa do krokwy. *Cn. Th.* 1058; *Boh. závažj; Vind. fvinzlni raunik, visha, raunaviza, plaiba, fodna mera, merna šhnura; Ross. урoвeнь.* Szrodwaga, instrument do ważenia długości i szerokości, jeżeli tak równo stoją, jak woda cicha w sadzawce. *Solsk. Geom.* 4, cf. szynwaga. — *2. Szrodwaga, ryba, ob. Szalka. *Chmiel.* 1, 628. *libella* ŚRZÓDWIECZERZ, ob. Szrododwieczorz. ŚRZÓDZIEMNY, a, e, *mittelländisch; Boh. et Slov. prostředzemnj; Sorab.* 1. *fradźzemacze, dahloko wot mora wowozobnené; Vind. friednodeshelen; Eccl. средоземный.* Morze szrodziemne jest niejako w środku globu ziemnego, między Europą, Afryką i Azją. *Dyke. Geogr.* 5, 185, ob. *Międzyziemny; Boh. středzemne more; Rag. sredzemaglsko more; Slav. sredzemaljsko more; Ross. средземное море, (cf. szrodziemny).* ŚRZÓDZNACZE, ob. Szrednik.

ŚRZON, u, m., szej, szadz; *Boh. gijnj, ginowatina, ginowarka; Slov. mraz, mraz padli, (ob. Mróz); Hung. zu-marata; Sorab.* 1. *mróz; Sorab.* 2. *mros, hobmārflina, wivowilna; Carn. yje, iyje, slāna, (cf. slony); Vind. slāna, mersla rofsa, mras, biela rofa, (frien bariš, szorstki); Croat. mraz; Rag. bjelocrossa, slāna; Slav. slana, rosa smrriznuta; Slav. mraz; Ross. облой (cf. obli), иней; [rusk. serēn 2]; Eccl. слик, роса смерлая, иней, der*

Reif, gefrorner Thau. Szron jest rosa albo mgła roślin się czepiająca, i na nich marznąca. *Kluk. Rośl. 3, 95.* Bóg dawa śnieg jako wełnę, szron jako popiół sypie. *Budn. Ps. 147, 16.* Srożyła się zima, i sepiło mglistym powietrzu szronem. *Mon. 76, 1.* Gałęzie lasu obsypał szron siwy. *Karp. 4, 50.* Szron padał: *Vind. je llana padla, verb. flanti.* SRZONISTY, SRZENISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen szronu, oszedziały, ośzieniały; *vell Reif, bereift.* O jak mię trapią zimna noce, poranne mgły, mrozy szroniste. *Tot. Saut. 56.* SRZONOWATY, a, e, — o *adverb.*, e. *gr.* koń mrozowaty, pleśniwy, pleśniwej maści. *Cn. Th. 710.* ein Brantstümmel mit weißen Züpfeln; na cisawej maści, mający kropki i cetki białe. *Włod. SRZONOWY, a, e,* od szronu, Reif; *vom Reif.* Listy lauru zielonego, które się strzał nie boją grudnia szronowego. *Ryb. Geśl. B 5.* szrenistego, der bereifte Christi-monat.

SRZOT, *ob. Szrot.*

S S.

SSAĆ, ssać, ssie, sse *niedok.*; *Boh. ssati, ssal, ssu, ssa-gi, cęcati (ob. Cęc), cęcati 'cęcać;* (*Westerr. jzgen;* durmati, durmám; *Slov. su, sgen;* *Sorab. 1. cjeam, cze-czam, czówmam;* *Carn. zusam, (cf. Lat. sugo; Angl. suc-can; Isl. sugham; Gall. sucer, cf. Lat. succus, (ob. Suk; Carn. zusek, sész = cęcek); sēsām, sisaati; Vind. zifat, zufat, sulsat, safati; (ńfek, zifei, zefek = cęcek); Croat. czeezati, cziezati, czeezam, szeszniem, (szészšecz, cze-czèk = cęcek); Dal. ciezam, szasznem, czeeznem, (ezi-cza, ciezak, doyka, szaszacz = cęce); Hung. szopok; Bosn. sissati, sasnuti; Rag. sissati; Eccl. съсати, ссать, ссѣ; Ross. ссать, ссѣ, сосеть, сосекъ, сосемекъ, cęcek); Isl. siuga; Svec. suga; Germ. jangen, (cf. cędzić). Zwierzęta ssące: *Ross. сосущающія животныя, die Säugethiere, dzieci swe karmią cęcami. Kluk. Zw. 4, 25.* Baranek ssący kożę wełnę na szorstka. *Mon. 72, 277.* Dzieatki ssące piersi matek swoich. *Gil. Kat. 559.* Ssący jeszeze, *ob. Sysak, sysun, osesek; Boh. cęcawý, cęcawý, posaćek; Vind. doizhe, doizhek, łefni, perlui otrok, łefijozha mladina, mlieknu diete, doinizhefzh, doinu diete, łefnazhek; Croat. szeszni; Rag. sissalaz, f. sissal-liza; Eccl. ссущи, младенецъ грудной; już nie ssący, ob. Odsadzony, odchowany. — Ssać dawać, karmić pier-siami, cf. 'doić; jangen, jangen lassen.* Rano wstawszy, gdym chciała dać ssać małemu dziecieniu, znalazłam go umarłym. *Zal. Test. 192. — Transl. Człowiek ten pu-szczał się w wodę stojącą, i dał się ssać cały pijawkom. Pam. 85, 2, 447. (dał sobie krew' wyciągać pijawkom). Leżeć jak niedźwiedź mrucząc, a łape ssać, nie przy-stoi. *Rej. Zw. 161 b, (ob. Łapa, ob. Niedźwiedź). — §. Fig. transl. Ssać, wysysać; jangen, außjangen.* Zazdrość wewnątrz ssie, a przeto zdrowiu szkodliwa. *Kras. Pod. 2, 184.* wewnątrz gryzie, nagt innerlich. Zniewieściałego pana faworyci, Harpie państwa, krew' poddanych ssały. *Kras. Mysz. 5.* SSALNY, a, e, od ssania, *vom Saugen, Saugen.* Ssalny, syt ze ssania, *fellebris satietas. Cn. Th. 1058.***

Pochodz. *dossać, nassać się, nasysać się, ossać się, osesek, wyssać, wysysać, wysysać; sysak, sysun.* SSTA; *abbrev. Starosta, qu. v., Gaz. Nar. 4, 215.* SSTA-PIĆ, 'SSTEPIĆ, *ob. Zstąpić.*

S T.

ST! odgłos, nakazujący milczenie: cyt! ft! jiffle! St! milez! taka jest wola moja; st! milez, wszakżem jest pani two-ja. *Teat. 56. d, 16.*

STABA, STABNIK, STABNY, *ob. Sztaba.*

STAC, stać, 'stojąc, stoi, stoję *med. contin.*, 'Stając, Sta-wać *frequ.*; (*Boh. stati, stal, stogim; Slov. stáf, stogim; Sorab. 1. stacz, stawiu, staham, stawam, stam, stejiu, stoju, stonu, stejem, stojem; Sorab. 2. stojasch; Carn. státi, stojim; Vind. stati, stal, stotati, stojim; Croat. sztati, ztati, ztal, ztojm, sztoim, sztájem; Slov. stjati; Bosn. stati, statti, stjati; Rag. státi, stojáti; Ross. сто-ять, стоять, стою; Graec. στῆναι, στῆναι, ἵσταναι; Lat. stare; Svec. sta, standa; Isl. standa; Angl. stand; Germ. stehen, stand, gestanden); — §. 1) stać na nogach, *aetus cor-poris, ut leżec, siedzieć, stehen, auf den Füßen stehen.* Pijany na nogach stać nie może, taeza się to tam to sam. *Dambr. Kuz. 12.* Ostatek krwi z siebie tocząc, je-dnak na nogach stał. *Gorn. Sea. 177.* Sarna na nogach by człowiek 'stojąca. *Wud. Dan. 149.* Kogo nogi nie bo-ła, bodaj zdrów stał. *Pim. Kam. 45.* (niech sobie stoi). Człowiek fałszywy i tak i owak słowa odmienia, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Rej. 418.* Przed kim stać *Ross. ипе, стоярь, иредетою.* Stanie, *qu. v.,* daś Stáhen. — *Fig. Na nogach stać, na dobrych nogach stać, w dobrym być położeniu; auf den Füßen stehen, fejt stehen.* Gdyby niewiast nie było, światy nie stał na nogach. *Burl. A 4.* (nie utrzymałby się). Na jednej no-dze stojąc sprawić co. *Cn. Ad. 1015.* prędko, igrając, jak pióro opalił, auf einem Beine stehend. Starzy, co jedną nogą w grobie stoją. *Bardz. Luk. 20.* którym śmierć w oczy zagłada, mit einem Beine im Grabe stehen. Pod lata moje stare, pod zeszyły mój wiek, już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nop. 24.* Człowiek stoletni, który była dzień na mary pójdzie, i jedną nogą na łodzi Char-onta stoi. *Kulig. Her. 179.* Nie każdy wie, kto za nim stoi. *Alb. z Wj. 50.* (ogładaj się za sobą). Stojąc, *ob. w Stojaczki: n. p. Aktor i pozwany w sędzie siedzieć nie mają, ale stojąc mają sprawy swe ucieżwie odpra-wować. Szezerb. Sar. 9. — §. Stoję, bądź nogi mam, bądź nie mam; nie ruszam się z miejsca, stehen, nicht gehen. — Pr. et stj. Stoi Ceres' zdumiada. Ustrz. Klud. 58.* Czego ty stoisz, jak pień zamysłony? *Teat. 22. c, 64.* Próźniactwo woli stać i nie nie robić, niżeli się dać do roboty nając. *Lach. Kaz. 4, 524.* Wy tylko stoicie, I nie rusza was i gniew i sromota. *P. Kehan. Jer. 185.* Otoż mileze, już stoję jak niemy. *Teat. 54. b, G 2.* Już żeby więcej nie otworzę, będę stał jak głupi. *Boh. Kom. 4, 507.* Otoż stoi ciebie! mówże co masz mówić. *Teat. 50. b, 55.* Głębę rozdziawił, i stoi jak wryty. *ib. 3, 51.**

Będę do stołu stał, wzięwszy widelec. *Pot. Syl.* 555. będą usługiwał do stołu, bey Tische aufwarten, mit dem Teller hinter dem Speisenden stehen. Gdzie stoje, tam zaraz i mieszka, bo wszystko z sobą nosze. *Teat.* 7, d, 14; (*cf. infra* stanęca stać). Tak pojedziecie, jak stoicie. *Teat.* 52 b, 21. z tym tylko, co macie na sobie, wie ihr geht und steht. Sługa, nad którym stać trzeba, ni płaćy godzin, ni chleba. *Cn. Ad.* 1058. (którego przy robocie pilnować trzeba, przynukać, napędzać; dem man auf dem Halbe stehen muß, *cf. przystaw*). Czeładzi wiele żywił, o którą się bardzo starał, stojąc czterestokroć nad memi, gdy się uczyh. *Kość. Lor.* 70 b. Nieprzyjaciel już nad szją nam stoi. *Star. Rye.* 55. (tuż nad karkiem). Przekleństwo pańskie zawždy stać musi nad głowami ich, a opatrność święta jego już zawždy musi być złożona z nich. *Rej. Post. Y y 5* unasza się nad nimi, wieś nad nimi, schwebt über ihren Häuptern. Stać u prawa stawać, stanąć, vor Gericht erscheinen. Obiecałem mu stać u prawa i poinagać mu. *Gorn. Sen.* 512. Choć sąd nie najdzie obwinionego winnym, przecię w prawie stać musi, iż za czasem może się nań co pokazać. *Budu. Apoph.* 126. Stoj! stęje! halt! Duszą jest exerceerunku kawaleryi, ażeby na słowo: stoj! koń jak wryty na miejscu stanął. *Kaw. Nar.* 589. *Lesk.* 2, 216. — *Fig.* Stoj, nie mów tak wiele. *Teat.* 45, 4. *Mon.* 65, 557. (wstrzymaj się, *cf. stul!*). — *Assimil.* Zegar stoi. *Cn. Th.* 1068. nie idzie, stanął, nie pomyka indexu, die Uhr steht. W hucie mówią: piec idzie, gdy w piecu ruda topnieje, przeciwnie stoi, gdy w nim ognia niemasz, gdy ruda nie topnieje. *Os. Żel.* 80. (próżnuje, świątkuje). Woda stojąca, spływu nie mająca, stehendes Wasser. Wody stojące, są jedne stawowe, drugie błotne, trzecie jeziorne. *Kluk. Kop.* 1, 89. *Pam.* 85, 2, 447. I woda stojąc gnije. *Ossol. Baj.* 2; *Slov.* stojąc woda hniże a smrdi. Przy przejściu z Egiptu morze i Jordan ścianami stały. *Poeiej.* 57. — *Similit.* Podpił sobie, często mu w gębie strawy stały, nie chcąc isć w usta. *Bardz. Trag.* 529. tkwiały, sie stieben ihm im Munde stehen. — *Aliter:* Stoi rzeka, jezioro = zamarza. *Cn. Th.* 1068. der Fluß steht; ist gefroren. — Stać na kotwicach, vor Anker liegen. *Warg. Radz.* 165. *Tom. Rol.* 108. Otworem co stoi, otworzono co. *Cn. Th.* Dom ich stoi mi otworem, i tam mam wolny przystęp. *Dambr.* 445. zawsze dla mnie jest otwartym, ihr Haus steht mir offen. Tym tylko wieściom do wschodu droga otworem stała. *Siem. Cye.* 554. Skarby me ci stoją nieobronnym otworem. *Nar. Dz.* 1, 25 — *Ellipt.* Obywatel, którego i serce, co do czułości, i dom co do przyjęcia otworem, skarbi sobie miłość powszechną. *Kras. Pod.* 2, 92. (otworem stoi). — Stojące dobra, leżące, nieruchome, liegende Güter. *Ostr. Pr. Cyn.* 1, 28. Wierzyciel długu swego dochodzić ma wprzód na ruchomych rzeczach dłużnikowych, potem na stojącym imieniu jego. *Sar. Porz.* 70. Majętności stojące, role, winnice, domy; ruchome, sprzęty etc. *Petr. Ek.* 129. — Jagoda winna nie więcej tylko sześć dni ma stać na macicy, gdy się dostoi. *Cresc.* 554. (wisieć, zostać na niej).

Wielkie państwa stoją fortunie na celu. *Bardz. Trag.* 546. wystawione są, sind ausgelegt. Łzy mu w oczach stoją. *Teat.* 45, b, 64. Łzy mu się w oczach kręca, die Thränen stehen ihm in den Augen. Kto się umrzeć boi, Temu śmierć w oczach ustawicznie stoi. *Past. Fil.* 219. snuje się, der Tod steht ihm vor Augen, schwebt ihm vor Augen. Karbona śmierć, przed oczyma ludzkimi będzie stała zawsze. *Warg. Wal.* 160. Ustawicznie mi na myśli stoi; tęsknię za nim. *Teat.* 10, 55. To jest przyrodzenie człowieka, iż zawždy krzywdą jego tuż ustawicznie stoi u progu jego, a przed oczyma jego. *Rej. Post. U u 2* (złe się długo pamięta). Odkąd droga Dąbno nazywasz mię twoino, Odtąd przyszłość błyszcząca stoi oczom moim. *Chod. Gen.* 2 (snuje się przed oczyma). — 2. Stać, sterczeć, wzgórze stać, in die Höhe stehen. Komu żołnierz nie stoi, Niech tych żartów nie stroi, W strojnych się dziś kochają. *Dwor. K 3.* żołnierz stojący był w modzie, znać był modnych, ein stehender Stragen. — 2. Stoi w piśmie etc.; pisano jest, es steht geschrieben. Dalej stoi w piśmie, iż wyznawali świadectwo jego. *Rej. Ap.* 61. W piśmie s tak stoi, że gdy... *Biel. Hst.* 4. W gazecie lipskiej stało, że między Prusami a Austryą stanął traktat. *Pam.* 85, 1, 520. Pisze Jozephus o tym tak, jak wyżej stoi, *Biel. Hst.* 68. Ta kapitula na ten czas stała na końcu xiąg. I *Leop. Esther.* 10. (znajdowała się). — 2. *Durationis:* Stać, trwać; dauern, stehen, bleiben. Bitwa ta była sroga i długo dosyć stała. *Biel.* 109. Stała bitwa od południa do zachodu. *Warg. Cz.* 205. Poki bitwa stoi, więźniami się nie bawić. *Tarn. Ust.* 162. W tym roku mrozy stały, aż do świątek od marca. *Biel. Św.* 287. Sejm 40 dni stał. *Biel.* 405. Koneylium Bazylijskie stało osm lat. *Biel.* 510. Maxymilian od Władysława był porażon; stała ta waśń między nimi kilka lat. *Biel. Św.* 275. We dni jarmarkowe, póki jarmark będzie stał, przedawać im wolno. *Herb. Stat.* 525. Jeszcze w rozmowie stali. *Żebr. Ow.* 190; (*nondum memoratis omnibus*, jeszcze nie skończyli był). Stoi trybunał, agituje się. — Stać lata u kupca, u rzemieślnika, seine Lehrjahre ausstehen. Tr. terminować. — Ospa stoi, die Blätter stehen. Dobrą ospę zowiemy, która podług zwyczajnego biegu, czasy lub stajnia swoje odprawia. *Krup. 3,* 552. — 2. *Perseverantiae:* Stać w czym, na czym, przy czym *phys. et mor.*, nie ruszać się: fest stehen, stehen bleiben, beharren. Stać w mierze, nie wahać się, kroku nieodmieniać; im Gleichgewicht stehen bleiben, in einerley Lage bleiben. Proszę Wo Pana, stój w mierze, nie ruszaj się (fechtując). *Teat.* 26, c, 118. Ze strachu tak drzę, że stać nie mogę w mierze. *Teat.* 45, b, 55. Księżyce nigdy w mierze Nie stoi, raz szczypleje, drugi cere bierze. *Pol. Jow.* 215. Stoi cena w mierze. *Cn. Th.* 1069. W swęj klubie stoja. *Rej. Zw.* 18. (nie przestępują, nie przekraczają). Stoi w brzegach. *Cn. Th.* 1098. (nie przelewa). Nieprzyjaciele położyli się obozem niedaleko od nas, ale tego dnia Polacy w pokoju stali. *Stryjk.* 592. Stojecie podpasani w prawdzie, przyobleczeni w pancierz sprawiedliwości. *Gil. Kat.* 517. Obiecaliśmy się do Chry-

stusa na wiceczera jego; stojmy w słowie i w powołaniu naszym. *Sk. Kaz.* 294. (*stare promissis*). Paganie mieniej w swoich obrządkach stoją, niżli chrześciance. *Sk. Dz.* 1039. Patriarcha Jakób stał czasu utrapienia swego mocna wiarą, na obietnicach bożych zasadzoną. *Zarn. Post.* 3, 595. Gdy złodziej, który powołał, na tym, co wyznał, do końca stoi, a z tym i na śmierć idzie. . . . *Sax. Porz.* 7. Czyń co chcesz, ja w tym stoję, co słyszysz, i stać będę. *Sk. Żyw.* 72. Stoję przy tym, i nie odmienię zdania mego. *Pilch. Sen. list.* 1, 68. Siedm dni trwał na męczeństwie, przez które w cierpliwości wielkiej przy tymże stał, co i pierwszej i drugie siedm dni wytrwał i jeszcze go statecznym znalazł. *Sk. Żyw.* 2, 241. Dzierżę to mocno, stoj przy tym mocno, nie unoszę się za czym innym. *Rej. Ap.* 40. Jak mur moony przy enocie stał. *Sk. Dz.* 864. Stał do skonania przy słowie swoim. *Gorn. Sen.* 552. Piłat stojąc przy swym zdaniu stałe, rzekł, com napisał, tom napisał. *Odyss. Sw.* 2 II h 4 b. Przy swoim zdaniu stoi żarliwie. *Past. Fid.* 29f. Zajuszeni przy uporze stoją. *Zbil. Dr. C.* Stoją w onych uporzech swoich. *Rej. Post. R r b.* (nie ustępują, nie ulegają). Ofiaruje-ć on pokój, lecz przy bronij stoi. *Jabl. Tel.* 151. Pokaże to każda jego sprawa, że stał zawsze przy sprawiedliwości. *P. Kchan. Jer.* 120. Stać przy kim zdaniem, obroną, pomocą, trzymać za kim, pomagać komu, stronę jego trzymać; jemandes Seite halten, es mit ihm halten, bey ihm stehen, ihm beystehen. Stoj mocno przy mnie, wierny kolego. *Hor.* 2, 115. Ci co przy Michale stali, puścili się na burde. *Sk. Dz.* 825. Na dobrego pasterza należy, żeby pasł owieczki, druga żeby przy nich stał. *Dambr.* 641. (żeby ich nie opuścił). Położenie przy pierwszym książęciu swoim statecznie stali, nie chcąc przyjąć Skirgajla. *Stryjk.* 429. Bolesław sprawował królestwo dobrze; i dlatego mocno przy nim stali wszyscy, ani ich ustraszły sąsiedzkie poselstwa. *Biel.* 95. Bil na tych, co przy cesarzu stali. *Sk. Dz.* 1094. Skoro szczęście zfałuje, jakoby nie znali, Odliczą, co przy tobie stać obiecowali. *Budn. Apoph.* 152, (cf. odstac). — *Simil.* Potepiają drugich, jakoby prawda za nimi stała. *Sk. Dz.* 511. (na ich stronie była, za nimi świadczyła). Nie tylko te przykłady za naszą rzeczą stoją; ale też. . . . *Glicz. Wych. B 4 b.* Te słowa za naszą sentencją stoją *Glicz. Wych. K 5.* (jej dowodzą, za nią mówią). — *Ź.* Stoi co dobrze, pięknie; wydaje się dobrze, es steht gut, läßt gut, sieht gut aus. Naczynia z drzewa jaworowego pod pokostem bardzo cudnie stoją. *Cresc.* 466. We dwa rzędy sadzony ogród kształtniej stoi. *Zimor. Siel.* 282. Niech się nie kwapi na białą głowę, która-by pięcią albo brwiami dobrze stała, ale co by była enotliwa. *Glicz. Wych. A 5.* (co by pięknie wyglądała). — Stać na czym, stać czym, polegać na czym, wspierać się na czym, zasadzać się; worauf beruhen, sich worauf stützen, gründen, durch etwas bestehen, sich dadurch erhalten. Piękność na umiemy stoi. *Gorn. Dw.* 51. Pan poddani a poddani panem stoją. *Rys. Ad.* 54. Miasta nie domami, ale ludźmi stoją. *Opal. Sat.* 179. Usta-

wami i mężami miasta stoją, nie murami. *Cn. Ad.* 4215. Ludzie ludźmi stoją; człowiek się bez człowieka nie obejdzie. *Lub. Roz.* 95. Jesliby mocarz powstał sam przeciwko sobie, toć się już rozdwoił, i nie będzie mógł stać, ale już koniec ma. *Leop. Marc.* 5, 26. Wojskami państwa wszystkie stoją i stały. *Karp.* 7, 61. Tatarowie niezym inszym nie stoją, jeno predkością swą; a druga, że wielką nędzę ścierpieć mogą. *Biel.* 577. Dwoma rzeczami Rzeczypospolite stoją, wojennych ludzi męstwem, a uczonych rozumem. *Gorn. Wł. ded.* Temi dwoma rzeczami Rzplta stoi, nagrodą przeciwych spraw, a złych karaniem. *Gorn. Dz.* 104. Słusnością państwa stoją, nieprawością giną. *Zab.* 10, 26. Bez rządu żadne państwo długo stać nie może. *Star. Mon.* a 2. Nierzadem Polska stoi; lepij, żeby rządem stała, i mowieniejby stała, i bogatszą była. *Lek. C. Dyar. Grod.* 296. Ogień ma materyą, którą stoi, to jest, drwa, które trawi. *Karuk. Kat.* 211. Otom rodzica wasza, was dwojkiem stojąca; *vestra parens, vobis animosa creatis.* *Żebr. Ow.* 145. szczycać się wami, stoji auf euch. Gottarda urodzajem, bydłem, i innymi rzeczami dobrze stoi. *Gwagn.* 454. płuży, opływa, dobrze się ma; befundet sich wohl, im Ueberflusse. W ten czas świat może dobrze stać, kiedy by go mądrzy ludzie sprawowali. *Glicz. Wych. K 8.* Kmita ludzie uczone przy sobie bawil i niemi stał. *Biel.* 542. przez nich słynał, er blühte durch sie, wurde durch sie berühmt. Rozumnie rozmowy, toć to zabawy są ludzi sędziwych; temi oni, krom tańca, okrom muzyki, dobrze stać mogą. *Gorn. Dw.* 96. sie können dabey wohl bestehen. Jeszcze w skrzydło lewym była nadzieja, gdzie wszystka już stała suma rzeczy. *Tward. Wł.* 81. (wszystko na nim się opierało, od niego zawisło, na nim się zasadało, gruntowało). Aby wszystkie wody z samej pary miły pochodzić, to żadną miarą stać się nie może; *non est concedendum.* *Synt. Szkl.* 27. (utrzymać się nie może, upaść musi). A jakoż to stać może, że kaplan uczynkani boga się wyrzeka? *Smotr. Lem.* 40. (jak się to zgodza?). — *Similiter:* Swawola z dymem obezyciem stać nie może pospołu z szlachectwem. *Star. Rej.* 29. isć z sobą, können nicht mit einander, bey einander bestehen. A jak to z sobą stoi, w mniejszej rzeczy obawiać się prawo przestąpić, kiedyś je w większej nierównie zgwałcił? *Pilch. Sall.* 92. Chcę w jej sercu wyczytać, jak stoi względem swoj powinności. *Teat.* 46, 15. jak się ma, wie es sich verhält. — *Ź.* Stać stanęją, gospodą, mieszkac, *Slov.* stajati; *Bosn.* stati, stanoyiti, pribivati; *Eecl.* существовати; (*Ross.* существовать wędrować, podróżować; постояеть, постояльщик komornik). Nie daleko od tej staneyi stał sławny bogacz. *Zob.* 15, 206. Pokaże We Plnu pokoje, w których stać będącisz. *Teat.* 17, 20. Jak dobrze stoisz szabelame! *Teat.* 55, d. 55. Śmierć podróżnie w jednym gościńcu i Kupido stali. *Wad. Dan.* 218. Kto do mnie zajędzie na nocleg, musi tak zajłacieć, jak gdyby cały tydzień stał na Krakowskiem przedmieściu. *Teat.* 28, b. 6. Ten to jest mąż święty boży, co to u nas stawa często. *Leop. A Reg.* 4, 9. Do tego domu wstąpmy, gdzie gości-

nę z wygodą zawsze stawał. *Teat. 42 d. B.* Gdzież stoi gospoda twój kapitan? *Teat. 24. c.* 96. Mój pan stał garnizonem o dwie mile od wspomnionego zamku. *ib. 44. b.* 176. — *Simil.* Wojska obozem stoją. *Łesk. 97.* obozują, obozem leżą. *die Armee steht im Lager.* — § Stać za co, ręczyć, zareczać, odpowiedzieć, odpowiedzialnym być za co; *woşür stehen, gut daßür stehen, gut seyn;* (*Vind. sa koga stati, se salosluti*). Pan nam pewnie obiecuje się stać za szkodę. *Rej. Post. O o 4.* — §. Zastąpić, vertreten, ersetzen. W domu nie pytaj chłopca czy kucharki, Sam stał za wszystko, za wszelkie szafarki. *Jabl. Ez. 46, ob.* Stanąć, n p. Głód stanie za kuchmistrza. — §. *Pretii, valoris:* Stać, wartać, ważyć; *Ross. стоить, стоить, цюю, worth seyn, (im Preise stehen.)* Pruski Mistrz chciał Łokietkowi Pomorską ziemię zapłacić, jako stoi. *Biel. 177.* Stoi więcej, niż jako przedano. *Gorn. Sen. 427.* Mądry wierny przyjaciel, więcej królom stoi, Niż wojska tryumfalne. *Jabl. Tel. 101.* Pokazał im dyamenty, pytając się, czegoby się mogły stać. *Kłok. Turk. 26.* Lewkowy taler 66 groszy stoi. *Dow. A 2 b.* Ona kotlinka nie stoi 20 groszy. *Gost. Gor. 6.* Prosiłem, aby na te rzeczy dał sto sztuków, jakoż, że stały więcej, rad uczynił. *Warg. Radz. 349.* Wziąwszy z sobą, co więcej stało, mniej ważyło, ujechali. *P. Kchan. Orl. 1.* 240. Stoi za tyle, waży tyle, warta tyle; *es steht so hoch im Preise, ist so viel werth.* Kazał zapłacić one drwa, za co stały. *Baz. Hst. 140.* Agnus Dei, drzewo ś. krzyża w złoto oprawne i dyamenty, stało to przynajmniej za dwieście sztuków, krzyżek na szyi stał czterdziestu czerwonych złotych. *Warg. Radz. 349.* Ziemia ta stoi za cztery sta złotych srebra. *1 Leop. Genes. 25, 14.* Leda co przed się wzięwszy, co nie stoi za grosz, mogą sobie za tysiąc złotych oszacować. *Rej. Zw. 155 b.* Strzałka, która za grosz ledwo stoi, człowieka zabija. *Falib. N 2.* Jest tak dłużny, że jego majątność za to nie stoi. *Gorn. Wł. D 2 b.* tyle nie warta, tyle nie wynosi; *beträgt nicht so viel, macht nicht so viel aus.* I z żoną i z dziećmi za to nie stoisz, czym zapłacić masz. *Rej. Post. Tt 4.* (wszyscyście tyle nie warci). Nędzniku, ciężkażby to była zapłata twoja, ty sam i z duszą i z ciałem, nie stoisz za przestępek swój, a tu się zapłacić obowięzujesz. *Rej. Post. Tt 4.* Po czwartej żonie Jagiello żalnego posagu nie wziął; ale stała za niego, gdy mu dwóch synów porodziła. *Stryjk. 320.* powetowała, nagrodziła mu to, sie vergütete ihm daß. Podparę starości naszej odjąłeś nam, a te pieniądze za to nie stoją; za bogactwa nara stało, patrzeć na syna naszego. *Sk. Żyw. 2, 554.* Gdyby na to świadectwa z pisma nie było, zezwolenie w tym świata wszystkicho stałoby za rozkazanie; bo wiele rzeczy, które się za podaniem kościelnym chowają, za pisany zakon stoją. *Sk. Żyw. 2, 225.* Jeden mądry stoi za dziesięć głupich. *Cn. Ad. 505.* Każdemu zwyczaj stoi za drugie przyrodzenie. *Rej. Zw. 28.* Tysiąc rozkoszy nie stoją za jedną mękę. *Burl. A 4.* Ach ty sama możesz mi stać za wszystko. *Teat. 58, 189.* Dla miłości za fraszkę stoi i rzecz niebezpieczna. *Zbil. Lem. A 5.* Nie stoi za mo-

je. *Cn. Ad. 656.* *es hat sich nicht verlobnt.* Stoi za moje, *est operae pretium.* *Cn. Th. 1068.* Każdemu śmierć jego stoi za dzień pański. *Rej. Ap. 40.* Już umiejętność za nic prawie stoi. *P. Kchan. Jer. 145.* Każda za nic nie stoi, i każda nie płaci, która cnotę i czystość raz utraci. *P. Kchan. Orl. 1,* 209. Sokrates i Kato i wszyscy filozofowie za nic nie stoją u niego. *Gorn. Dw. K.* Nauka dopomaga nam, abyśmy u pana boga dobrze stali. *Glicz. Wych. G 7 b.* dobrze położeni byli, przyjemnymi mu byli, *gut bey ihm stehen.* Wiele rzeczy, chociaż są przez się dobre, jednak kiedy je kto nie na czas czyni, za nic nie stoją. *Gorn. Dw. 70.* Tytuł w chorobie nie stoi za jaje. *Bies. roz. A 5.* Serce, męstwo, uroda, dzielność, obyczaj, Te rzeczy w niedostalku nie stoją za jaje. *Czach. Tr. B 1.* Błaż. *Tłum. B 2 b.* — §. Więcej mię stoi, niż gdybym był w kramie kupił; *constat mihi carius.* *Mącz.* więcej mię kosztuje, *es kommt mir mehr zu stehen, als wenn...* — §. Stoję o co - dbam o co, *irwam o co; sich weran etwas machen, etwas achten;* *De sterr. anstehen um etwas.* Co ja tam stoję o twego ojca? u nas żołnierzy krótka ceremonia. *Teat. 55, 65.* Chcę We Pani pokazać, jak o jej łaskę stoję. *Teat. 6, 61.* Nie stoję ani o tysiąc Augustynów, ani o tysiąc Cypryanów, by przeciw mnie staneli. *Birk. o Exorb. 12.* *Teat. 57, 165.* Kto o pieniądź nie stoi, za pieniądź nie stoi. *Jag. Gr. A 4 b.* To mam, o co nie stoję, nie mam, o co stoję. *Groch. W. 229.* Nie stoję o twą łaskę. *Cn. Ad. 656.* O nie, byłem się zemściła nie stoję. *Obmów, osławy żadnej się nie boję.* *P. Kchan. Jer. 417.* — Stać o co - starać się o co, *sich um etwas bewerben, bemühen, darnach trachten, umthun.* *Ambire puellam;* stać o którą pannę, t. j. w małżeństwo pożądać. *Mącz.* Prawodawca mniej powinien stać o ukaranie, jak raczej o zapobieżenie zbrodni. *Ostr. Pr. Krym. 1, 40.* Niech dzieci z dziecinstwa poznają, o co mają stać, a czego się wystrzegać. *Modrz. Baz. 57.* Eleazar zawždy stał o to, aby szkodził Symeonowi. *Jer. Zbr. 171.* Prześladowanie gwałtowne było od tych, którzy na tym stali, aby zafundowali wiarę chrześcijańską. *Biał. Post. 240.* (sadzili się na to). Przyciągnął k niemu, i o tym stał, aby dobył miasta. *1 Leop. 1 Mach. 6, 5.* Kochamy się w świeckich marnościach, pożądlwie po nich stojąc. *Fur. Um. E b.* *In malam partem:* Stać komu na gardło, i t. d., następować na gardło, o zdrowie stać; *einem nachstellen, ihm nach dem Leben stehen.* *Facere insidias,* stać na kogo. *Mącz.* Wyraźnie mu wszystko powiedziano, Jako na zdrowie Gofredowi stano. *P. Kchan. Jer. 510.* Nie ma w głowie Tęj myśli, żeby sobie sam miał stać o zdrowie. *P. Kchan. Orl. 1, 155.* (żeby się zabił, zdrowiu swemu szkodził). Postanowili między sobą bracia, aby jeden drugiemu na gardło nie stał, ani majątności najeżdżał. *Stryjk. 372.* To dziw, stać temu na śmierć, co cię tak miłuje. *P. Kchan. Orl. 1, 109.* Saul przeciwił się Dawidowi, i stał na to moeno, aby go stracił. *Jer. Zbr. 90.* Z każdego próżnego, nierzekając kłamliwego, i na krew stojącego słowa, liczbę oddamy w dzień sądny panu. *Weryf. 42.* (śmiercią gro-

zaeego). Syna, jakby mu po koronie stał, udawieć ka-
zał. *Fur. Uw. G.* Wacław oglądać się musiał na Zyg-
munta, który pod nim stał o jego państwo. *Biel.* 246.
Absalon ojca niepomalu trapił, i o królestwo jego pod
nim stał. *Gil. Post.* 128. Weź dziecię i wróć się do
ziemi żydowskiej; jużci zmarli oni, którzy stali o śmierć
dzieciatka. *Żyw. Jez.* 44. (die ihm nach dem Leben standen.
Lut h.). Już wszyscy zmarli, którzy stali o twój żywot.
1 *Leop. Exod.* 4. — §. 2) Stać; stało, staje *impr. nie-
dok.*, *zstać *dok.*, stanie *f.*, Stawać *contin.*, staje czego-
jest tego dosyć, dostawa, dostaje, wystarcza, jest z to,
nastarcza, starczy; zureichen, zulangen, hinreichend seyn, an-
kommen, anreichern. Ogień gore tak długo, póki stawa
drew, jako skoro spali one, a nie przyłożysz, natychmiast
gaśnie; także i w kaganku tak długo się świeci, pokąd
ma dostatek oleju. *Syxt. Schk.* 162. Drugiemu na rok
stałoby namysłu i roboty, co u mnie w momencie. *Teat.*
19. b, 7. ein anderer hätte ein ganzes Jahr damit genug
zu thun. Raz staje, drugi raz nie dostaje. *Haur. Sk.*
179. Na przysmaki musi stawać; a na ojezyczne nie-
masz. *Star. Hef.* 41. Filonie, póki tych oczu stanie,
Póki mi serce bić nie przestanie, Póty mi będziesz nad
wszystko miły. *Karp.* 4, 5. póki te oczy widzieć, trwać,
nastarczać będą; so lange meine Augen hinreichen, dauern,
leben. Chwalić będę pana, póki jednom żyw, a będę
spiewał bogu, pokąd mię jedno stawa. *Radz. Ps.* 146,
2. Będę ci wielbił mój panie, Póki mię na świecie
stanie. *J. Kechan. Ps.* 58. pókim żyw, so lange mein Le-
ben reicht, dauert. Następcy posłuszeństwa winni być nie
mieli, dokądby było zstawało w żywocie króla starego
ojca. *Herb. Stat.* 6. (póki by on żył). Teraz się ucz,
gdy czas masz, pókié czasu stawa. *Pasz. Dz.* 47. Coé
gardła staje, ryczysz. *Simon. Siel.* 57. Na świecie ten
wyżej siedzi, kogo więcej staje. *Bratk. K 2 b.* kto ma-
jetniejszy, bogatszy, możniejszy; vermögender, begüterter,
wohlhabender. Jak kogo *zstaje; jak kto przemoże. *Cn. Ad.*
501. Dosyć ci jest mieć jedną suknię szarą, albo wię-
dwie, jeśliby ojca w tym *zstać mogło. *Glicz. Wych. F*
2 b. Tak krawiec kraje, jak mu materyi staje. *Teat.*
20, 99. (jak go sukna staje, cf. podług stawu grobla,
cf. piędziesiąt się mierzyć). — *Negativ:* Nie staje czego-
nie wystarcza, braknie, zabrakło; es geht ab, es man-
gelt, reicht nicht zu, ist nicht hinreichend. Gdzie wilezej skó-
ry nie *zstaje, lisiej nadstawić; rozumem dopiąć, gdzie
siły nie *zstaje. *Cn. Ad.* 1012. Nie staje mi głowy, nie
wiem co na to rzeć. *Bardz. Troy.* 561. Py się to wszyst-
tko wyliezać miało, słówby mi nie stało. *Gorn. Wl. R*
4. Zaprawdę dniaby nie nie stało, bym wszystko wy-
liczyć miał. *Boz. Sk.* 58. *Kosz. Lor.* 28. *Hrbst. Nauk.*
L 5. Kiedy ci Polskich słów nie stanie, pożycz z Cze-
skiego języka. *Gorn. Dw.* 47. Hetman obawiał się, by
mu zboża nie *zstało. *Warg. Cez.* 145. Tego tylko do-
nędzy Trojanom nie stało. *Bardz. Troy.* 225. Gdy mu
swego nie stało, na cudze się rzucił. *Biel.* 475. — Sta-
je mię na co mam *z to, zdobywam się na to, wy-
starcza mi na to; ich habe dazu Straß genug, ich kann es
zu Wege bringen, ich bin im Etande, es übersteigt nicht

meine Straße. Nie mały upominek daje, kto daje, co
może, i na eo go staje. *P. Kechan. Orł.* 1, 2. Zobaczy
gdzie nową szatę, binde; wnet ją na to stanie. *Jez. Ek.*
F 5. Przypatrując się twojemu rynowi, i mnie się pi-
sać zachciało, oddaję memu nauczycielowi Wiersz, na
jakie mię stało. *Karp.* 1, 175. Słucham pytań jego,
i jak mię stanie, odpowiadam na nie. *Teat.* 2, c, 22,
so gut ich kann. — STAĆ się, *f.* stanie się, *rec. niedok.*,
*Zstać się *dok.*, Stawać się *contin.*, staje się *pr.*; *Boh.*
stat se, stal se, stane se; *Sorab.* 2. sze stasch, sze
dostaseli, dostanuseh; *Sorab.* 1. stalmu szo; *Carn.* zik-
kam; *Ross.* cralca, crancica; dzieć sie, geßeßen,
verfallen. Co jest to, co już było, jeno to, które jeszcze
będzie; co jest to, co się już stało, jeno toż, co się
jeszcze stać ma? 1 *Leop. Eccles.* 1, 9. Co się już stało,
Trwoży ją, jakoby się stać dopiero miało. *Ustrz. Klaud.*
58. Co się dziś nie stało, jutro się stać może. *Ossol.*
Str. 7. *Gorn. Sen.* 210. Co się stało, rozstać się nie
może. *Cn. Ad.* 105. *Nur. Tac.* 5, 15. Co się stało, od-
stać się nie może. *Gorn. Dw.* 542. *Gorn. Sen.* 598. *Teat.*
29, 69. *Gorn. Dw.* 104. Co się stało, to się stało.
Teat. 54, c, D 2. (geßeßen, ist geßeßen). Ha! stało się.
Przyb. Ab. 145. (darmo). Co nie chcesz, być się sta-
ło, nie czyn to drugiemu. *Teat.* 42. Ja się troszę,
by się co nie stało. *Teat.* 42, D b. (nieszczęścia się
loje). Coż ci się w łeb stało! *Bardz. Troy.* 254. (czy
ci się w głowie pomieszało). Amen! niech się stanie!
Groch. Wl. 20. es geßeße also! es werde wahr! Stań się
wola pańska. 1 *Leop. Act.* 21, 14. Nie stawaj się wo-
la moja, ale twoja. 1 *Leop. Luc.* 22, 42. Pilnować bę-
dziem, aby się stało, co się tu umówi. *Jalt. Tel.* 147.
(żeby do skutku przyszło) *Factum*, *stana rzecz, t. j.
która się stała. *Marz.* Naród nasz żadnej wiadomości o
tęj takięj na synodzie *stał się tyranii, nie słyszał.
Smotr. Apol. 88. (udziałnej, uczynionej). — §. Stać się
czym zostawać czym, etwas werden; *Slov.* stávám se;
Sorab. 2. wordowasch, herdowasch; *Ecel.* содѣлать,
содѣлывать. Siostra jego matką mi się stała, a mąż
jój ojcem. *Teat.* 54 d, D 2. Skoro choć jedną winą
butelkę wypije, wnet staje się miłym i wesolym. *Mon.*
69, 76. Poświęcajcie się, a stańcie się świętymi 1.
Leop. Levit. 20, 7. (bądźcie świętymi. 5 *Leop.*) Z świę-
tym świętym się staniesz, a z przewrotnym przewro-
tniejsz. *Zarn. Post.* 5, 685 b. Z jakim kto przestaje,
takim się sam staje. *Boh. Kom.* 1, 56. Na te słowa:
bóg *zstał się człowiekiem, przyklekamy. *Sk. Kaz.* 554.
Słowo stało się ciałem, t. j. wcieliło się, przywzięło
ciało, t. j. z ciałem się zjedoczyło. *Gil. Kat.* 202. Jan
ś. pisze o wcielenu się syna bożego, albo o jego stan-
niu się ciałem. *Salin.* 2, 149. Fleischwerdung, Menschwer-
dung. NB. na wyrażenie stania się czym, służy u nas
zakończenie czasowników nijakich wychodzących na — *te,*
n. p. Stać się czerwonym: czerwienieć; podobnie: czer-
nieć, drożeć, tanieć, sprzewrotność i t. d. — §. *Cum*
Nominativo: Rzeka bóg, niech będzie światłość, i stała
się światłość. *Bibl. Gd. Genes.* 1, 5. (es werde Licht,
und es ward Licht. Lut h.). Rozumie ś. Jan przez słówko

stania się wszystkich rzeczy, stworzenie. *Salin.* 2, 455. daß Werden, Entstehen, die Schöpfung. I stał się wieczor, i stał się zaranek, dzień pierwszy. *Bibl. Gd. Genes.* 1, 5. "Zstał się wszystek wiek Lamechów 777 lat. 1 *Leop. Genes.* 5, 30. (było wszystkich dni jego. *Bibl. Gd.*). — Stać się w co = przemienić się w co, stać się czym innym, niż pierwój, przejść w co, iść w co, przewierznąć się, przeobrażać: zu etwas werden, sich in etwas verwandeln. Spiewał, jako się w-stok Cyanna w okamgnieniu stała. *Pot. Arg.* 287. — §. Natchnął bóg w twarz Jadama technienie żywota, i stał się człowiek w duszę żywiącą. *Sk. Kaz.* 208. nabył duszy, obdarzonym został duszą. — §. Łukasz ś. świadczy, iż się do niego stało słowo pańskie. *Żarn. Po-t.* 5, 77. działa się, dało mu się słyszeć, zjawiało mu się.

Pochodz. *dostać, dostawać, dostałość, dostały; dostojny, dostojność, dostojenstwo; nastać, nastawać, obstać, obstawiać, ostać; ostatni, ostateczny, ostateczność; odstać, odstawać; postać* Subst. et Verb. *postać, postawać, postoj, podstać się, przestać, przestaniek, nieprzestannie, poprzestawać, przystać; przystojny, przystojność; przystawiać, rozstać się, rozstajnia, ustać, ustoiny, wstać, wstawiać, zmartwychwstać, zmartwychwstanie, odwstać, odwstawiać, powstać, wystać, wystawa, zastać, zostać; — stanąć, stawiać, staje, stajnie, stajnia, stajenny; jedno-stajny, jednostajność; — (z stał, stalić): — stały, stałość; statek, stateczny, stateczność, statkować, dostatek, niedostatek; stado, stadnik, stadło; — z. stog: stągiew; stół, stolik, stolek, stołowy, stolarz, stolnik, podstoli, stolec, stowica, stoweczny, nastółka; — stawić, staw, stawka, stawiaczka, stawiarz, stawidło; dostawić, nastawić, nadstawić, obstawić, postawić, postaw, postawa, podstawić, podstawek, przestawić, przystawić, rozstawić, ustawić, ustawa, ustawiczny, ustawiczność, wstawić, wystawić, zastawić, zastaw, zostawić; — § stan, stańczyk, stancya, stancya, sturivy; Stanisław, stanowieć, stanowiciel, stanowisko, postanowić, ustanowić, zastnowić. — §. Sto, stami, dwieście, trzysta, pięćset, etc.*

STACH, a, m., zgrubiałe dem. Nom. proprii Stanisław; Stenzel, Stanislaus. Przebaez Waś; rozumiałem, że do Stacha gadam. *Teut.* 52, 11, ob. Staś. STACIWIY u krosien, *Ubcines et jadera textoria. Cn. Th.* 1058. daß Stellwerk, die Stäckböljer deß Webersinbl; *Basn.* stan, krosna za tkactw *textura*. STACYA, yi, ż., 1) postojenie, miejsce zastanowienia, przystawo; die Station, der Standort, Verweilungsort; *Boh.* stawunk; *Sorab.* I. leliwo; (*Vind.* stau-njalbe = kwatery; *Croat.* stacyun = kram, sklep kupiecki; *Ross.* станъ (cf. stan), stanija (ob. Stancya), постои: (*Erd.* станция karczma). Wybrawszy się z puszczy, po mieszkaniach albo stacyach swoich bawili 40 lat. 5 *Leop. Erod.* 17, 1. Stacya pocztowa, die Poststation; *Ross.* ямъ, (cf. stojka). Stacya, miejsce, gdzie geometra z instrumentem stanie w rozmierzaniu gruntów. *Sotsk. Geom.* 7. stanowisko, der Standpunkt, Standort. Stacya kościelna, postojenie: die Befehlsart, der Befehlsstand, die Station bey einer Procession. Mowy publiczne czyli kazania, i stacye pod czas adwentu i postu, nie będą miewane tylko od

kapłanów. *N. Pam.* 21, 509. Stacya okretów, stanowisko, die Schiffshede. *Tr.* — 2) Stacya, powinność żywienia i opatrowania przejeżdżających dworzan lub żołnierzy; daß Ablager, die Anspann, die Ag, die Anzung, daß Anzungrecht, daß Recht deß Landesherrn, bey seinen Untertanen einzuföhren und sich und seine Leute verpflegen zu lassen. Stacya, statia, albo stan, wolność panującemu, lub dawniej fundatorowi, albo panu, bawienia bezpłatnie w dobrach, przez które przejeżdża. *Czack. Pr.* 67. Ubogim chłopkom po wsiach stacyą naszym dragonom, hajdukom wydawać każemy, lubo to na wesele, lub na odpust do Częstochowy, lub na sejm do Warszawy jedziemy. *Star. Ref.* 29. mir zwingen die armen Bauern unsern Dragonern u., die Anzung zu geben. Wydaliśmy tak wiele poborów, tak wiele stacyj, że nam wsi i miasteczka bez ludzi zostały. *Star. Ref.* 12. et 18. Stacyi, która teraz ojezyzną wniwecz obróciła, żaden żołnierzowi dawać nie powinien. jako jej też za ojeów naszych nigdy nie dawano; dopiero to Stefan piechocie swojej Węgierskiej kazał dawać chłopom jeść, ale przecię do wozu nie od chłopu nie brano. *Star. Ref.* 19. Żadnych stacyj albo rozkazowania albo zstępowania w dziedziectwach nieczych nie będziemy czynić; a jeśli potrzeba nas do tego przycisnie, żebyśmy stanie tam czynili, tedy wszystko chcemy zapłacić. *Herb. Stat.* 261. (*Jog.* 1455). Zamieniono za Piastów na pieniądze powinność nazwana stan, *hospitatio principum*, czyli stacye, to jest, obowiązek włościanów do żywienia i utrzymania dworu książęcego we wszystkich dobrach ziemiańskich, przez które książę przejeżdżał. *Nar. Hist.* 2, 259. et 86. ib. 6, 260. — z. Aliter: Stacya, pewny wyznaczony obrok, ordynarya, prowizya; *Rundrevision*, außgejęrter Unterhalt an Lebensmitteln. W wielkich domach potrzeba oddzielić stacyą na rok, na miesiąc etc., co zostanie na zwyz od rocznego wychowania, to sprzedać może. *Petr. Ek.* 14. "STACYONARZ, a, m., cudzym się kosztem żywiący, der auf fremde Kosten lebt. Ci szarpacze, stacyonarze, pobereźnicy, zarębacze. *Birk. Krz. Kaw.* 58. STACYOWY, STACJNY, a, c, od stacyi, Station; *Tr.* — (STACZAĆ, ob. Stoezyć. STAD, ob. Zjad. STADHUDER, ob. Sztadhuder). — STADKO, ob. Stado STADŁO, a, n., para, samiec z samiecą; ein Paar, Männchen und Weibchen. (*Sorab.* I. stadło, *vulg.* stadwo = stado. Wszystkie mnożące się zwierzęta, albo żyją z sobą ciągle w stadle, jak gołębie, albo czasowo, jak większa część ptactwa. *Zool.* 75. — z. Stadło, małżeństwo, die Ehe. Osobliwa to jest łaska od miłego boga, gdy małżonkowie w stadle a w przyworze małżeństwa swego dziatki mają. *Glicz. Wysh.* C 7. Wielka miłość jest w niebie, choć tam niemasz stadła, Wiele stadł na ziemi, a miłość przepadła. *Min. Ryt.* 5, 218. Zjad ei teraz fenixem prawie zgodne stadło. *Kras. Sat.* 15. Znajdują się i w naszym kraju biaległowy, Co umieją szanować święte stadła związki, I pełnią dobrych mattek i żon obowiazki. *Niemc. P. P.* 19. — z. *Mystyc. teolog.* Kościół boży ma trzy stadła; pierwsze było jako by ciemność a noc, aż do przyjsia Jezusowego; wtóre stadło jest światłości a łaski; trzecie wiecznej chwaly.

Wróbl. 180. STADNICZY, a, e, od stadnika, den Bespringer, Beschäler betreffend. Stadnicze, ego, n., *Subst.*, myto od stadnika, *equimentum, pretium pro admissione equi.* *Cn. Th.* 1038. Beschälungsgeld, Bespringgeld. STADNIK, a, m., $\frac{1}{2}$. 1) pokładacz stada, ogier, byk, kierzoz; der Bespringer in der Herde, der Hengst, Zuchtengst, Stößer, der Zuchtschje, Stammochse, Bull, der Zuchteber, das Stammschwein; *Boh.* pušták, hynšt kún; *Sorab.* I. pžipučeztė kon, pžipučezanitė kon; *Dam.* pastúk, pastuh, (cf. pastuch); *Vind.* pastuh, poskakozhen konj, srebiz (*ob.* Zrzebiec), zelak (*ob.* Caly), rainišher, rainišhar, postuh; *Croat.* pasztüh; *Dal.* passtuh; *Bosn.* pastuh; *Rag.* bazdüh, pazdüh; *Ross.* приуеской жеребець; (*Eecl.* стадирикъ, вождь стада *ductor gregis*). Klacz rodziła żrzebieta podobne stadnikom ojcóm swoim. *Petr. Pol.* 89. U wołów samice cały zowie się byk albo stadnik. *Kúk. Zw.* 1, 202. Jak stadnik z pojedynku uchodząc pierwsze-go, bieży w las na pustynia. *Bardz. Luk.* 52. Do stada dziesięciu maciorek jeden zdołać rooże stadnik albo kierzoz, a do sta dziesięć. *Haur. Sk.* 61. Stadnik albo kierzoz wielki. *Haur. Ek.* 152. — $\frac{2}{2}$. 2) Stadnik, dozorca stada, stadny, stadowy parobek; der Stuttereymeister, Viehhirt, Heerdenhirt; (*Vind.* kobilar, kobilni moister, kiri pastuha k' kobili pušha; *Eecl.* стадопасаъ, стадопашальникъ; *Ross.* табунищикъ, шгутмейстеръ; *Eecl.* стадоначальствую, *Graec.* ἀγλαοζεύς). Stadnik czyli pastucha. *Jabl. Ez.* 99. koniuch. *Cn. Th.* 299. STADNINA, STADZINA, y, $\frac{z}{z}$, [stado koni dla chowu, eine Stutterey 2], stado z młodych bydlat złożone, eine Herde junger Viehs; (cf. jałownik, jałowizna). Ma swoje na paszy stadnie. *Zab.* 9, 88. *Izyk.* Lekowałem przez dwa lata całą a całą jego stadnie. *Teat.* 52. c, 21. STADNISKO, a, n.: *Eecl.* стадище, стадопашальце; *stabulum gregis, locus in quo pascentur armenta*, die Viehweide; cf. pastwisko. STADNY, STADOWY, a, e, od stada; *Boh.* stadnj; *Slov.* stadnj, co w stadě bywa; *Sorab.* I. stadlaeze, stadwowski; *Rag.* stadni; *Ross.* стадный, табуный, (стадный od cugu czyli stada ptaków); die Viehherde betreffend, Heerden, Stutterey. Byłto rogata, owezarne, stadne, chlewne. *Haur. Sk.* 65. (woły, owce, konie, świnię). Co tak posępne stadne moje woły? *Zab.* 52, 598. *Ross.* Kozły stare a stadne. *Budn. Ezek.* 51, 15. Stadowe konie, które się w stadach po dworach chowają, tym bywają lepsze, im pan stada większym jest miłośnikiem dobrych koni. *Kluk. Zw.* 1, 162. STADO, a, n., STADKO, a, n., *zdrobn.*: *Boh.* stádo, stádec, hauf (cf. huf), hromada (*ob.* Gromada), zástup (*ob.* Zústep), heyno (o ptakach, cf. hej!); *Slov.* stádo; *Sorab.* I. stadwo, staddo, (*ob.* Stadho); *Vind.* kobilstvu, konjsku, redišhe, kobilnišhe, (*ob.* Kobyla); *Croat.* jata, játo, chreda (*ob.* Trzoda), gylèp; *Hung.* tsorda, (*ob.* Trzoda); *Dal.* sztado; *Bosn.* stádo; *Rag.* staddo, jatto, (*ob.* Jata); *Slov.* staddo, galja; *Ross.* стадо, табуны, табуицыъ коньскій заводъ, (cf. заводъ); (стадица stado wilków, dzikich gęsi i t. d., osada Dońskich Kozaków; *Eecl.* стадо, стадествую *congrego*, стадиця, стаюсь w stada się zgromadzić, стаия stado ptaków, отстадия *segrego*); staddo by-

ła, koni, gęsi; eine Herde Vieh, Pferde, Gänse. Staddo kuropatw, ein Wolf Nebhübner. Tysiąc trzód i tyle stad w paszach mu chadzalo. *Otw. Ow.* 170. Zostawił wielkie bogactwa i majątności w stadach wołów, w trzodach owiec bardzo wiele. *1 Leop. Jud.* 8, 7. Położyli się synowie Izraelsey, jakoby dwie małe stace (*dual.*) koz. *ib.* 5 *Reg.* 20, 27. Jednej świnię się kondys, przypowieść powiada, Naskubie; nie natrze wilk i niedźwiedz do stada. *Pot. Pocz.* 628. (gdzie zgoda, tam i siła). Jeden kot stada myszy się nie boi. *Cn. Ad.* 507. Zdrowym wzgardziwszy rozumem, Idzie jak ptak za stadem, jak ryba za szumem. *Pot. Zw.* 51. mit dem Strome fortschwimmen. Ptaki drapieżne radoję same, niżli w stadzie latują. *Cresc.* 688. Stadem, stadami, *gregatim*; heerdenweise, in Heerden, *Boh.* stadně; *Eecl.* стадо, стадоу, стадоуидуб. Job byłta tysiącami i wielbiładów miał stadami. *Piesn. Kat.* 15. O gromnicach wilki stadem chodzą. *Gorn. Dzw.* 158; kupa chodzą. *Haur. Sk.* 515. die Wölfe geben in Hantien, sind künstj. Udatne dziwoje od matek stadem pędzono do szaraju. *Psalm.* 44. Tatarowie dobywszy Sandomierza, ostatek gminu stadami nagnawszy, w Wisłę potopili. *Stryjk.* 285. — §. [Stado, *ros.* толпа *Suzgiew.* Рук. праэд. 1, 120 - 2]. Pisza *Ulugosz*, że jeszcze za jego o świątkach zwykli się byli ludzie schadzać po wszech, i tańce wymyslać k woli bożkom; a zwali to pospolite stado. *Biel.* 54. *Gwagn.* 50. *Nar. Hst.* 2, 52. (zgromadzenie, schadzka). — Od jednosci świętej, od stadka wybranych pańskich ludzie tłumem odłęczali się. *Wiśn.* 128. (od zgromadzenia, gromady zboru). — $\frac{2}{2}$. Stado na konie, die Stutterey. Dzikie stada są, gdzie kaczce i ogiery podług upodobania własnego rozmnażają się; lepsze są chowane stada, gdzie jak ogiery, tak kaczce od roku do roku chowają się na stojni. *Kúk. Zw.* 170.

*STAFIER, *STAFIR, *SZTAFIER, a, m., z *Włosk.* stafiere; lokaj, der Lackey. Za nim szli pacholat w barwie, sześciu i sześciu staliów. *Ossol. Boh.* 1, 247. *Stryjk.* 619. *Falib. E.* 2. Król będzie brał syny wasze do swych wozów, i poczyni z nich jezdne i stafiry albo diabanty. *1 Leop. 1 Reg.* 8, 11. *STAFIR, u, m., sztafirowanie, muskanie; das Fügen, Zmniegeln, Staffiren. Muszę przestać sztafiru nieszczęśliwy golec. *Pot. Jow.* 56. *STAFIRROWAĆ, SZTAFIRROWAĆ *cz. niedok.*, wystafirować *lok.*; (*Gall.* estoffir, *Ital.* stuffare); muskać, stroić; *Vind.* itafirati, peraanati, napraviti, vštantati, perpraviti; *Geim.* stafiren, [mniegeln, niedok. rufen. Sztafiruje grzelykiem szpakowatą brodę. *Pot. Jow.* 56. Wszetecznicę już pysk stafiruje, brew' rauszeze, wlas plocie. *Pot. Syl.* 58. Patrz, jak ona się klaia i stafiruje. *Haur. Sk.* 526. *Bac.* *Lp.* 53. — Sztafirować, obsztafirować u krawca, sposób przyszywania polszewki brzegiem do sukna lub matery. *Magier. Msk.*

STAGIEW', *STAGWIA, gxi, $\frac{z}{z}$, STAGIEWKA, i, $\frac{z}{z}$, *zdrobn.*, (*Sm-tr. Lam.* 65), kadź wodna stojara, ein Wasserländer, ein Ständerfaß; *Boh.* štáudew, štáudle; *Sorab.* I. štánda; [*rusk.* stábow 2]; *Eecl.* стояиць, доианъ, линарь, (cf. deszcz). Stągwia biorąca każda w się dwa albo trzy wiadra. *Dam-tr.* 83. W każdym domu ku gaszeniu ognia ma

być woda w stągwiach etc. *Sax. Art.* 60. Było tam 6 stągwi kamiennych, według oczyszczenia żydowskiego. *Sk. Kaz.* 46. *W. Joan.* 2. sechs steinerne Wasserfrüge. *Euth.* 1. STAJAĆ, STAWAĆ, ob. Stać. 2. STAJAC, ob. Taić, taje. STAJADŁO, a, n., *dem. Nom.* stajanie; n. p. Nam teraz ciężko kilka stajadł albo kroków dla boga postąpić. *W. Post. Mn.* 507. ein Paar Zeldweges. STAJANIE, STAJE, ia, n., pewna miara pola, *stadium*; ein Zeldweges, ein gewisses Zeldmaß; (*Sorab.* 1. pżezpola, honé. (cf. zagon, wygon); *Sorab.* 2. goni; *Carn.* oppesh; *Vind.* oralje, oralishe, orano). Staje geometryczne ma kroków geometrycznych 125, albo łokci 416 i całów 16; staje statutowe, łokci 84. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297. *Warg. Kurc. praef.* Staje ma w sobie kroków 125, t. j. stóp 625. *Haur. Ek.* 24. Staje powinno mieć 220 kroków. *Czack. Pr.* 1, 220. Miła Polska liezy stajai 56. *Solsk. Geom.* 3, 156. Dzielne stajanie albo płosa. *Cresc.* 81. Łan Polski dzieli się na 5 pola, w każdym polu wzdłuż jest staj 4; każde staje ma wzdłuż 150 stop. *Jak. Mat.* 1, 4. (cf. morg). Staje roli, ośmnasta część łanu. *Grzepsk.* Przez jedno stajanie, *ad unius jugeri spatium.* *Krom.* 451. *Gwagn.* 114. Nie jeden stajanie roli albo jaka niewielka majetnostke kupi w jakim powiecie, aby tam urzędu dostał. *Modrz. Baz.* 298. Betania była niedaleko Jeruzalem, jakoby na staj piecionoście. *Rej. Post.* O o 1. Stajami, *Sorab.* 1. po bonach *jugeratim.* STAJE, STAJE się, ob. Stać, stanie; *et* Stać się. STAJENKA, ob. Stajnia. STAJENNY, a, e, od stajni; *Croat.* stální, Stall-, den Stall betreffend; (*Ross.* erañnyj od stada ptaków odlatujących). Zyski stajenne nie zbogacają tak, jak zyski szafarzów, kucharzów. *Teat.* 52. c, 25. Stajenny kitel *Vind.* hlieuna jopa, hlievska janka, konjarska halja. STAJENNE, n., *Subst.*, myto od stajni, Stallgeb. *Cn. Th.* 1059, *Ross.* подворное, (ob. Podwórze). — STAJENNY, m., *Subst.*, STAJENNIK, a, m., koło stajni chodzący, służący od stajni, koniuch, der Stallfnecht; *Boh.* štolba; *Carn.* slizhitnik; *Vind.* konjar, hlievski hlapez, hlapez v' flitali, slizhitnik, (ob. Szczyt); *Bosn.* kognuhar; *Croat.* konjūk, lo-vasz; *Ross.* конюхъ, конюшенный, (cf. koniuszy). O szezęśliwy gospodarz, szezęśliwy stajennik, u którego Jezus tego chorego umieścił. *W. Post.* W. 2, 205. STAJENNICZKA, i, ż., dziewczka od stajni, die Stallmagd. Helena, dobra stajenniczka, która tak pilnie łobu pańskiego szukała. *Sk. Żyw.* 1, 274. STAJNIA, i, ż., STAJENKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* stag, stage, koniece, konjra, (cf. koniarnia, konnica); *Slav.* koniece, maštal, (cf. maštalerz); *Hung.* istáll; *Sorab.* 1. konenca, rodž, (cf. grodza); *Sorab.* 2. grož, grodka; *Vind.* fltala, stala, koiniski hlieu (cf. chlew), konjarniza, konjarnishe, fltava; *Carn.* hlev; *Croat.* stala, setala, konyarnicza; *Dal.* stala, sztaan; *Rag.* staja, kognuseniza; *Slav.* shtalla; *Bosn.* setalo, mjesto ghdi stoje imanja, kognusenica; *Eecl.* стоняло, ставляло [statera 2]; *Ross.* коненна; *Ital.* stalla; *Graec.* σταλός; *German.* der Stall, Pferdestall; (ob. Stanie, koń na staniu). Stajnia od stania nazwana, a stania końskiego; bo insze bydłeta cześcić leża, niż stoja. *Hipp.* 55, (*distng.* chlew, obora). Stajnia może być

albo pojedyncza, gdzie jednym rzędem konie stoja; albo podwójna, gdzie dwoma rzędami, w pośrodku przejście zostawiający. *Kluk. Zw.* 1, 178. Stać na stajni *Vind.* hlieviti, fltaluvati, v' hlievi stanuvati. W stajni postawić; *Vind.* v' hlieviti, v' hlieu postaviti, v' fltalati, einstellen. Stajnia zimowa ciepła; *Ross.* яшеникъ, (cf. mech). Stajnie i wozownie Carskie *Ross.* конюжною дворъ. Stajnia na krowy, chlew krowi, *Ross.* коровникъ; na osły, osłarnia *Eecl.* осларня. — 2. *Fig.* Sprawiedliwość i łakomstwo nie mogą w jednej stajni być. *Fur. Uw. F.* pospolu, bey einander. STAJOWY, a, e, na staje długi, *stadius.* *Cn. Th.* 1059, *Eecl.* поприцефратель, cines Zeldweges lang. Trzystajowy, pięciostajowy, i t. d. *Włod.* — STAKULEC, ob. Sztakulec, Sztachel.

STAL, i, ż.; *Boh.* ocel, wocel, (cf. ocele); *Sorab.* 2. stal; *Carn.* shteklu (cf. siec, cf. skło), jeklu; *Vind.* fltekle, jeklu, jequo, equo, bekle, krefalu, (cf. krzesac); *Croat.* ožel, ožel, nadu, naddo, stala; *Hung.* atzel, (cf. *Lat.* acies; *Bosn.* oçigl, oçil, bliznica, naddo, gvodje tvrdo; *Slav.* eselik; *Ross.* сталь, булатъ, cf. булат; *Eecl.* кално, калное железо, укладъ, сталь; *Saec.* stal; *Angl.* steel; *German.* der Stahl; słowo stal, toż samo w całej prawie północy miało znaczenie, jak u nas. *Czack. Pr.* 1, 216; wydoskonalone żelazo. *Kluk. Kop.* 2, 208. Stal, żelazo doskonałe z węglikiem związane. *Śniad. Chem.* 1, 525. Stal się staje z żelaza, z którego są wyprowadzone wszystkie ziemne cząstki, żeby żelazne mogły uformować masę twardszą. *Kluk. Kop.* 2, 559. *Rog. Doś.* 1, 229. Stal hartem istotnie od żelaza różni się. *Os. Rud.* 566. *Krumf.* 178. — 3. *Allus. ad duritiem.* Ach tyran, jakie serce podobne do stali! *Morszt.* 348. On ma z stali serce. *Teat.* 46. b, 19. (skamienniałe, nieużyte, nieczułe). Twardsze ma przyrodzenie nad nieużyta stal. *Past. Fid.* 98. Mówmy co chcemy, serce nie stałem, Żal zawsze żalem. *Kras. List.* 2, 55. (krew nie woda). — 4. *Transl.* Stal żołnierza, wybór, sam kwiat, der Kern der Mannschaft. Na czoło wszystkie stal żołnierza swego uszykował nieprzyjacieli; *robur omne.* *Krom.* 446. — *Similiter.* Nie wiele tam stali, co pospółstwo chwali. *Cn. Ad.* 501. nie wiele tam wątku, dobrego, chwalebnego; nicht viel Dreßfades, Gründliches, Lobenswürdiges. — *In malam partem.* Wszystko stal; wszystko łotrowie; stek łotrów; niemasz czym brząknąć. *Cn. Ad.* 1270. sie sind insgejami Rauser, Schläger, lieberliches Gefindel. — STALA, ob. Forma w kościele.

STALIC, STALO, *adverb.* *Adj.* stały; *Slav.* staše; *Eecl.* стотально, постоянно; z stałością, statecznie, mocno, nie ustępując, nie wahając się; standhaft, beständig. Trzymaj się stało, i nie daj się zwyciężyć jej wdziękom. *Teat.* 29, 75. Niemasz dobra na świecie, któreby stale człowieka przywiązywało, wszystko się przeje. *Teat.* 6, 155. (ciagle, nieprzerwanie). Niestale *Ross.* коловратно.

STALIĆ, STALOWAĆ (*qu. v.*), ustalać, ustalać cz. niedok., ustalić dok.; *Boh.* zocelja; *Vind.* jeklati, polieklati; *Croat.* oželim; *Ross.* придвлатъ стальное острое, твердымъ сдвлатъ железо; stala zaprawiać, hartować; verstähen, stählen, zu Stahl härten. Kopię ziemię motyka

stalona. *Lib. Hor.* 114. Naczynia różnie stała. *Os. Rud.* 574. Pałasze stalone. *Łącz. Zw.* 5. Szabla stalona. *Bardz. Trag.* 174. Stalone bułaty. *Wad. Dan.* 60. Miecz ustalony wziął w ręce. *Kraj. Chim. A 4 b.* Przebił dziewięćsiła mieczem ustalonym. *ib. B 2.* Hektor w lwim ryku Obracał ustalony w pierwszym oszczep szyku. *Miask. Rył.* 97. Wszysey czują stalony grot jego dziirydy. *Bardz. Trag.* 155. Oszczepy stalone w ręku kręcili. *Simon. Siel.* 44. — 2. *Simil. phys.* Już się lodem Wisła teraz ustali. *Tward. W. D.* 2, 215. (ukrzepnieje). Lodem ustalonym przez Bełt przejechał. *ib.* 246. (skrzepłym, zmarzłym). — 2. *Fig.* Stalić, hartować, kamienieć; *Bosn.* stanovititi, usanovititi, krjepiti, štählen, härten, verhärtet. U tych, co z młodu do dobrego nie sposobieni, prawa, by też stalone były, padać się musza. *Petr. Ek.* 155. Niezwalczonęj pięć nadobna Sparty, Męskiemu niedołęzną myśl staliła hartu. *Nar. Dz.* 2, 84. Laur duszę stalił w hartu męstwa. *Zab.* 14, 168. Serce stalone myślisz zmiekczyć prośbami. *Bardz. Trag.* 407. *Past. Fid.* 191. Ustalić, stwierdzić, umocnić; *befräftigen, verstärken, štählen.* Mężnie czyn, a ustaluj i umocnij serce twoje, a wytrwaj panu. *Sk. Kaz.* 156. Pragniemy ustalić rząd nasz, a oddalić bezkrólewia. *Gaz. Nar.* 1, 148. Ustalona męska stateczność. *Past. Fid.* 250. Ustala nasze władze bóg. *Przyb. Mill.* 10. Celem postanowienia tego, było ustalenie szczerój przyjaźni między nami. *Teat.* 2, c, 8. Na sejmie Piotrkowskim Zygmuntovi przywilejem królewskim księstwo Litewskie ustalowano. *Krom.* 546. (przytwierdzono). Jesteś tak ustalonego uporu, że nikomu nie uwierzysz. *Żebr. Zw.* 106. STALICA, y, ż., u miecznika, do pole-rowania stali i żelaza *Magier. Mskr.* der Polierstahl. STALISTY, a, e, — o *adverb.* pełen stali, voll Stahl, štählern. Stalista woda. *Syr.* 1266. (Stahlwasser, mająca w sobie cząstki stalne). Ktoż tak zatwardziałego a prawie stalistego serca jest, żeby go to zgwałcenie nie poruszyło? *Smotr. Lam.* 185. skalistego, skamieniałego. STALKA, i, ż., stalna ocelka do krzesania ognia, der Feuerstahl; *Boh.* ocyłka; *Morav.* ocelka; *Vind.* jeklu, ognilu (cf. ogniwo), krefalu, (cf. krzesiwo); *Slav.* ognjilo, eselk; *Ross. et Eccl.* мусать, о что точать, огниво, огниво. (*Ross.* мусать ostrzyć). Musat u rzeźnika, stalka do ostrzenia. *Magier. Mskr.*

STALMACH, STELMACH, a, m., koleśnik. *Macz.*; rzemieślnik, eo spód do pojazdu robi (cf. kołodziej), z *Niemc.* der Stellmacher, Gestellmacher, Wagner; *Boh.* kolář; *Sorab.* 1. woznik; *Carn.* kolār; *Vind.* kollār; *Bosn.* kolar; *Slav.* kolār, kolesnik; *Croat.* kolar, vozodelec; *Ross.* колесникъ, колесникъ, колымажникъ. Kowale, stalnaszy etc. *Petr. Pol.* 292. Arcybiskup ten ojca miał stelmacha, eo wozy robił. *Kosz. Lor.* 158. Kowal kradł; wykupić go od śmierci stalmachem. *Pol. Jow.* 124, (ob. sprawa jak w Osieku). STALMASZKA, i, ż., żona stalmacha, lub też kobieta stalmastwem się trudniąca, die Stellmacherinn; *Boh.* kolařka. STALMASKI, a, ie, od stalmacha, Stellmacher; *Boh.* kolařský; stalmaskie rzemieślnio, STALMASTWO, a, n., das Stellmacherbandwerk; *Boh.* kolářstvj. Telesfan stalmastwo robił, od Lidów królem obron. *Stryjk.*

Gon. J 5. — (STALNY, STALOWY, STALOWNY, a, e, ze stali, von Stahl, štählen; *Boh.* ocelowý; *Sorab.* 2. stalani; *Carn.* jéklen; *Vind.* jeklen, heklen; *Croat.* oczełni; *Ross.* стальной. Pałasze stalne *Chrośc. Luk.* 108. Brandnary stalowne. *Czech. Pr.* 1, 216. Stalna skwara, ob. Skwara. I ja sam czuję się, zem nie jest stalny, że mię także ta krzywda wszechi spólna, bardzo obchodzi. *Janusz. Oksz. R b.* nie skamieniały, twardy. — (STALO, ob. Stale *adverb.*) — STALOGRYZ, a, m., junak, rębacz, śmiałek; ein Eisenreißer, Bramarbas. Z tym starym stalogryzem nie są żarty. *Teat.* 50, 45). — STAŁOPŁYN, u, m., n. p. Co późniejsi chemicy stałopłynem, aer fixus, to najnowsi kwasem lub gazem węglistym, acidum carbonicum nazwali. *N. Pam.* 22, 69 Selenjäure. — STAŁOŚĆ, nazw. ż.; *Boh.* stalost; *Slav.* stalost, stálost; *Sorab.* 1. wóbstajnosť (cf. obstać), stajnosť; *Carn.* stanovitnost; *Vind.* stajnosť, stanovitnost, obstoinost; *Croat.* sztálnosť, ztalnosť, obztojenje, tverdnosť (cf. twardość), kreposť (cf. krępość, krępkosć), temelťosť (cf. ciemię), szegurnosť; *Bosn.* stanovitost, krepkost; *Rag.* stávnosť, stanovitosť, stanovittostvo, krępkosť; *Ross. et Eccl.* доблесть [es fortifer gesta 2], твердость [soliditas 2], постоянство, постоянное, постоянность, мужество, твердость; stateczność, statek, wytrwanie, wytrwałość; die Standhaftigkeit, Beständigkeit, Festigkeit. Upor taki, który się ku rzeczy dobrój ściąga, mamy zwać stałością. *Gorn. Dw.* 247. Z męstwa oświeconego wynika stałość, która trwa w przedsięwzięciach chwalebnych. *N. Pam.* 24, 517. Stałość, mądrość córka siódma, lecz wspaniała, Jak kamień w wodzie, w złym i w dobrym trwała. *Stryjk. Gon. B 3.* Nienaruszona wierność i potężna stałość. *Herb. Stat.* 585. Nie zwykł przypadek szkodzić stałości umysłu. *Min. Rył.* 4, 151. Mawiali Stoicy, że stałość człowieka wszystko przewyższa. *Karp.* 4, 148. Niewierni ujrzą w stałościach swych utwierdzone wierne. *Rej. Ap.* 72. Niestalość w kochaniu nad samemi tylko podłemi duszami pantuje. *Teat.* 9, b, 82. niestatek, niestateczność, Unbeständigkeit. Życie skracamy naszą niestatecią. *Polch. Sen list.* 265, *Vind.* nestanovitnost, prebernitlivost; *Ross.* коловпатность. — 2. Początki kości młodych zwierząt codziem większą biorą stałość. *Krup.* 1, 5; tęgość, Steifheit, Festigkeit. Bóg założył ziemie na stałości jej; nie pochylili się na wiek wiekom. *1 Leop. Ps.* 105, 5. na fundamencie, utwierdzeniu, gruncie monym. — STALOWAĆ cz. niedok., stawić, postawić, ustawić; *Germ.* stellen, zurecht stellen. Splawy u rybaka stalują się do niewodu. *Magier. Mskr.* Grezy u rybaka są kółka żelazne ważne; do stalowania niewodu potrzeba ich 50. *ib.* Oprotki u rybaka do stalowania niewodu, powrozy 60 sążni długości. *ib.* — 3. Stalować, stałą zaprawić, mit Stahl aumachen. Stalowana woda u kowalów. *Syr.* 1151, w której żelazo na stal hartowano, Eißwasser, Wasser aus dem Eißtrage der Schmiede, Hartwasser. Woda stalowana, abo kowalska. *Czech. Pr.* c 1. Pijać wino czerwone z wódką stalowaną. *ib. d 5.* — (STALWARKI *plur.*, w górach, pokłady z drzew do wyciągania wody z szynu, z *Niem.* Stellwerk, in den Bergwerken, das Wasser in

die Höhe zu ziehen. *Tr.*) — **STAŁY**, a, e; *Boh.* staly; *Slov.* stali, stáły; *Sorab.* l. stáiny, wobstáiny; *Carn.* stanoviten, terdan; *Vind.* stanoviten, terdn, stanoviti, terdostaun, stanoterden, nepremekliu; *Croat.* sztalén, kreposztén; *Dal.* sztanovitliv; *Rag.* stanovit, krepak (cf. krepak), stavni, stavan; *Slav.* stalan; *Bosn.* stanovit, krepak; *Ross.* матерый, матеръ; (*Svec.* stel); mocny, tegi; ícít, ícítj. Te ciała stałemi (*cohaerentia*) nazywamy, których części tak mocno są spójone, iż się nie rozlatują, choć je w górę podniesiemy, jakie są żelazo, krzemień, drzewa etc. *Hub. Mech.* 11, (cf. giętki). Ciała są stałe i płynące. *Os. Fis.* 9. Lekarz wyczyszcza ciało zawczasu z złej materji, która pochodzi z jakiego nadpsucia ciekłych albo stałych ciała części. *Mon.* 75, 548. Ład stały. *Stas. Buff.* 201. Ład tegi, ziemia stała, tęgá; *Ross.* материкъ, матерая земля, даś ícíté land; (*oppos.* wyspa). — §. Na miejscu swoim stały, miejsca swego nie odmieniający, feständig an einem Orte. Piece chemiczne, względem podstawy, dzielą się na stałe, *forni stabiles*, i przenośne, *portatiles*. *Kruml.* 25. Stały, nie błakający się, nicht herum igrund. Żołnierz nigdy swojej woli panem, nigdy stałym na miejscu, nigdy pewnym, bo zawsze pod ordynansem. *Teat.* 21, 85. Gwiazdy stałe, nieporuszone. *Wyrw. Geogr.* 51. die fixsterne; (*oppos.* błakacze, planety). Gwiazdy stałe nieruchome, przez się światłe, zdają się nam się nie mieć żadnego własnego biegu, *stellae fixae*. *Sniad. Jeog.* 5. Widzimy na niebie niezliczone roje gwiazd, nicodmienne względem siebie położenie zachowujących, które dlatego gwiazdami stałemi nazwano. *N. Pam.* 19, 65. *Ignes fatui*, ognie niestałe, pokazują się wieczorami po miejscach tłustych; z tych ogniów pospółstwo wpada w przesad, jakoby się zakopane pieniądze przesuszwały. *Zab.* 10, 157. *Zabl.* Święta nie stałe, które bywają wedle woli przelożonych przekładane i pomykane. *Maz.* — §. *Moral.* Stały, stateczny, nieporuszony, nie wahający się; standhaft, feständig; *Vind.* stanun, pomoshen, stanoviten, obstojezhen, obstoin; *Ross.* et *Ecel.* постоянный, постоянный, постоянница, стойкий, стоекъ (cf. Stoik), твердодушный, доблественный, доблин, мужедоблественный, неуклонный. Stały umysł im większe zwycięży nieszczęście, większą sławę sobie chowa. *Morszt.* 66. Stały nie traci w nieszczęściu nadziei. *Mon.* 70, 215. Badźcie stałymi a nieporuszliwi. I *Leop.* 1 *Cor.* 15, 58. *Ross.* et *Ecel.* постоянный статковаć, доблествую, мужедоблествую. Podał mu rękę, nie tak w wojnach i potyczkach, jako w obietnicach i rzetelności stała. *Siem. Cyc.* 550. Cnoty w jego młodych latach okazały się, jako w nastalszym mezu. *Biel. Hist.* 90, (*ob.* Ustalone, cf. stateczny). Niestały; *Vind.* nestanovitén, kaker veter potegne, prebernitliu; *Ross.* переметчикъ, коловратный, (cf. przemiatąć, cf. przekłócić, cf. kołowrotny).

STAMBUŁ, u, m., Carograd, Konstantynopol, stolica państwa Tureckiego. *Dykc. Geogr.* 2, 40. (*Ross.* Константинополь; *Ecel.* Константиъ градъ; *Turc.* Istanbul, Istanboi, Islambol, Konstantinije). Ktoż kiedy Konstantyna imię postrzeże w słowie Stambul! *Zab.* 7, 181. **STAM-**

BUEKA, i, ż., lukka Turecka, ein türkischer Tabakspießfenstpf. Stambulki, w handlu, lukki gliniane Tureckie. Stambulki w huecie, gatunek taszeczek, nieco pekatyeh z szyjka. *Magier. Mskr.*, in der Glashütte bandige Glashfen. **STAMBULSKI**, a, ic, Konstantynopolski; *Ross.* Константинопольский, Константинопольский.

STANCA, y, m., z *Niem.* Steinmetz; ciosacz kamienny; n. p. Sroga liczba słów zwyczajnych mularzom, stamcom, kamieniarzom, cieślom. *Solsk. Arch. praef.*

STAMENT, SZTAMENT, SZTAMET, u, m., [kamlot, rodzaj lekkiej wełnianej materji, ein Art leichten Wollzeug 4]. (*Ross.* стаметь rasa). Nie sam aksamit, nie sam atlas, ani sama przedajna w najbogatszym sklepie leży lama; Znajdziesz włóczki, stamenty i wielbłądzą przędę. *Pot. Jow.* 54. Od sztuki sztametu... *Vol. Leg.* 6, 155. *Instr. cel. Lit.* Od tuzina pończoch, sztametów i bawełnianych chust. *Vol.* 4, 559.

STANI, ob. Sto.

STAN, u, m., **STANIK**, u, m, dem.; (*Boh.* stan namiot, staw stan; *Sorab.* 2. sehtand; *Sorab.* 1. žiant, stahtžo, botžo, ob. Bycie; *Carn.* stân; *Vind.* stan; *Croat.* sztalis, ztalish. (sztón hospitium, habitatio, cf. stancya); *Bosn.* stan, stanisete *habitaculum*, stan, krosna za ikatti *textrina*, ob. Staciwy; *Rag.* stan, stanje, stanisete, pristanisete, pristanisete *habitation*; *Ross.* станъ обóz, stacya, stanowisko, zajazd, stan eiała, warszat); § 1 stan, w którym się kto znajduje, położenie, sytuacya jego, okoliczności, w których żyje; der Stand, worin sich jemand befindet, die Lage, der Zustand; *Boh.* et *Slov.* staw, cf. staw; *Ross.* состояние. Stan terazniejszy Rzpltej deklarujemy za stan aktualnej obrony przeciw wojsku i rządowi nieprzyjacielskiemu. *Gaz. Nar.* 2, 257. Zaden w swoim, ale raczej w cudzym stanie jest szczęśliwym. *Zab.* 7, 67, (cf. pierze, skóra). — §. Sposobność, możność, n. p. Jest w stanie wygodzenia bliźniemu. *Teat.* 8. c, 57; *Ross.* состоятельный, staje go na to, jest przy możności, może, cf. tantny, er ist im Stande zu helfen. — §. Stan, stosunki domowe, sposób życia; der Stand, die künftigen Verhältnisse unserer Lebensart. Stan paniński weale mi się jeszcze nie naprzykrzył. *Teat.* 7. c, 29. Kć za mał, stan odmienić. *Teat.* 2. b, 4. Jeinen Stand verändern. Już masz córko lata, które ci stan obierać każą. *Teat.* 50. b, 69, ob. Postanowienie, eine Lebensart erwählen. W klasztorze ją grzebią, by posag nie wychodził z domu; Strach słuchać, gdzie fortuna stan obiera komu. *Teat.* 46, 44. Stan małżeński, małżeństwo, der Ehestand. Rytygierz w małżeński stan domagał się Wendy. *Krom.* 57. er verlangte sie zur Ehe. — §. Stan, pleć, rodzaj, daś Geschlecht. Siostra jego strój męski wzięwszy, stan zmyśliwszy do zakonu s. Franciszka wstąpiła. *Nies.* 4, 187. — §. Stan obieraj jak najlepszy. *Cn. Ad.* 1086. stan, rzemiosło, obejście, koło czego kto chodzi, czym się trudni a razem i żywi; Stand, Gewerbe, Geschäft, Handthierung. Każdy ma się postanowić, a stan sobie słuszny wybrać. *Glicz. Wyeh.* O 5 b. Ociec aby syna swego ku czemu przywiódł, stan jaki a wezwanie onemu zamierzył a założył. *ib.* O 4. Szczęście lub nieszczęście

ludzkie zawisło od stanu życia, do którego się biorą. *Mon.* 74, 25. Zaiste ten stan, który inne utrzymuje, twierdzą ich nazwać możemy. *Siem. Cyc.* 205. (stan rol-niezy, ziemiański, ziemianstwo, rolnictwo). Rodzaj ludzki na trzy stany rozdzielony jest, na modlących się, na broniących i robiących, na księżę, rycerstwo i lud pracujący. *Sk. Dz.* 1008. *Star. Ryc.* 15. *Vebrstand, Webrstand, Nährstand.* *Kras. Pod.* 2, 251. Przed oblicznością twojej chwały każdego nabużenstwa ludzi widzę, a z me-go cechu albo stanu, *ordinis*, aeh niestetyż żadnego nie widzę. *Zygr. Pap.* 145. (*Vind.* stan, red, redstvu zakon, regula zakonna). — Stany w społeczeństwie cywilnym, klasy ludzi i rangi ich, die verschieden Stände nach ihrem verschieden Range in der bürgerlichen Gesellschaft. Stan osób, podług prawa Rzymskiego, jest własność ich, przez którą jakiegokolwiek prawa są uczestnikami. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 20. *Boh.* staw; *Croat.* verzt; *Dal.* varst, (cf. warsta); *Bosn.* varsta, versta, vrsta, bitje; *Ross.* статья; *Ecll.* статья, прасло (cf. przesło), чинъ [ordo 2]. степенъ, состояние жизни, достоинство. Bóg różne stany chce mieć na tym świecie, Króle, książęta, pany, szlachte, kmiecie. *Zegl. Ad.* 159. Na różne bóg od wieków świat podzielił stany, Dał króle i poddane, dał kmiecie i pany. *Nar. Dz.* 1, 205. *Zab.* 15, 15. *Zabl.* Klaudjus i Maxymus byli ludzie wielkiego stanu. *Sk. Dz.* 151. wysokiego urodzenia, familianci, panowie z panów, von vornehmen, hohen Stande; *Ross.* сановникъ, сановный. Wielki czyli wysoki stan *Ross.* санъ, сановитость. Człowiek niskiego stanu w gminie pospółstwa żyjący. *Mon.* 64, 710. Nie znać stanów przed zbytkiem, wszyscy się panami piszą. *Bach. Ep.* 42. Kto nad stan swój wychodzi, prędzej dojdzie szkody. *Gaw. Siel.* 364. *Teat.* 15, 5. (piedzią się mierzyć). Aby miał według sianiko swojego. *J. Kchan. Dz.* 501. Stosownie do stanu: *Vind.* stanomeren, po stani, postanski, dostojezb, standesgemäß. — *Transl.* Ziemia, niebo, powietrze i wszystkie żywioły Wystąpiły z swych stanów. *Pieśn. Kat.* 65. z swych klubów, kresów, sie sind auß ihrem Gleise heraus getreten. Stany polityczne, królestwa, Rzpltej; die politischen Stände eines Staats, die Reichsstände; *Vind.* deshelni stani, deshelski stanislhniki, staniki; *Ross.* государственные чины Stany koronne. *Gorn. Dw.* 5. Prawodawca niedobry, który nie obmyśla, żeby wszystkie stany Rzpltej w zgodzie zachowane były. *Gorn. Wł. C* 5 b. — § W tej istności dziwnego bóstwa są trzy stanowie, (bo mędrkowie zakazują mówić trzy persony), t. j. ociec, syn i duch ś. *Rej. Zw.* 9 b. — § 2) Stan, państwo, kraj z swoim rządem, *pospolitá rzecz, (cf. miasto. *Petr*), *Vind.* floshtvu, stalichtvu, deshelve; *Ross.* статья, der Staat, das Reich. W stanach monarchicznych lud dobro państwa z pożytkiem monarchy ściśle jednoczy. *Mon.* 65, 176. Trwałość i dobro całego stanu, końcem jest politycznych praw. *Zab.* 6, 221. Każde ustanowienie, mając za cel stan cały, razem wzięty, jest politycznym prawem. *Zab.* 6, 222 Stan musi niedołągów i kaleki żywić. *Zab.* 7, 157. Baczny jest rząd, aby się z czasem stan w stanie nie uformo-

wał. *N. Pam.* 17, 260. (*status in statu*). Rada stanu, der Staatsrath; rada stanu, ein Staatsrath. *N. Pam.* 22, 42. *Boh.* oběanský, obecanský, oběanska rada, (ob. Obec); *Vind.* floshten, floshtveni, stalichtveni, stalishien; *Ross.* cratekii. — § 5) Stan, stanie, stanowisko, stacya; *Mibeert.* Standert, Station; (*Ross.* станъ, станокъ warsztat, цошло miejsce dla koni w stajni). Król wy-prawił na pierwszą straż i rozdawanie stanów wszystkiemu wojsku Wołmińskiego. *Stryjk.* 777. Na rzekach portowych żaden stanów nowych stawić i grobel sypać ku przekazie nie ma. *Stat. Lit.* 29. zastanowienie. Anhalten, Aufhalten, der Ort, wo man stille halten muß. — §. [1] Stan, namiot, ein Zelt. 2]. W obozie Krzyżackim, albo w stankach ich, nalezione były rozmaite rzeczy. *Biel. Św.* 252 b, (*Boh.* et *Slov.* stan namiot; *Ross.* станъ obóz). — §. Stan, rodzaj daniny, ob. Stacya. — § 5) Stan ezowieka, wzróst, talia; der Wuchs eines Menschen, die Taille, die Länge des Leibes zwischen den Hüften und der Brust; *Bosn.* stan, visinna cvojeka; *Rag.* stas; *Vind.* stanizh; *Ross.* станъ, (статья uroda, postać). Stan tak piękny, i tak ma dobrze pomierzony, Jaki tylko zmaluje malarz nauczony. *P. Kchan. Orł.* 1. 171. Codnie piękna pani, Bo to stanik jak łątka, nóżka jak u łani. *Zabl. Fir.* 15. Sznorówka w stan jak najgładziej wypadła. *Mon.* 69, 1086. — Stan, stanik w sukni, ta część, która nad stanem; der Leib in einem Kleide, die Taille; *Ross.* лифъ. Stanik, gatunek niby to sznorówki pod suknią, das Leib unter einem Damenkleide; *Croat.* moderez; *Ross.* шураи, шураецъ, шураичикъ, тлорбя, тлорбика, тлорбечка, (штаны spodnie). STANAĆ, f. stanie *med. jednth.* Stawać *contin.*; *Boh.* stanauti; *Slov.* stať, stanem; *Sorab.* 2 stanusch; *Sorab.* 1. stanu, stanem, (stanu, stanem, stawam=stawam); *Vind.* sastati, sbtentatife, tibudershati; *Ross.* статья, статья, crany; przestawać isć, zastanawiać krok; stehen bleiben, halten, still stehen, *pr. et tr.* Kazał stanąć wozowi. *I. Leap. Act.* 8, 58. er ließ den Wagen halten, hält machen. Nie wie, co z sobą ma czynić, stanął jak wryty. *Nag. Cyc.* 42. Stała Wisła. *Tr.* zamarzła, die Weichsel ist zum Stehen gefommen. Dniepr w lutym trzykroć stawał, i trzykroć się roztopiał w wody. *Tward. Wł.* 46. Na ten widok krew' w żyłach moich stanęła. *Teat.* 15, 48. ścinała się, steżała, skrzepła, zdętwiała, das Blut in den Adern erstarrte. Ręce im z łukami stanęły, że razić nie mogły. *Sk. Dz.* 485. Stanąć na czyni. stanąć gdzie, *insistere e. gr. digitis.* *Cn. Th.* 1059. bey etwas, auf etwas stehen, stehen bleiben, sich darauf einstellen. Przy-zowże brata, a stańcie w *namicie zgromadzenia; szedł tedy Mojżesz i Jozue i stanęli w *namicie; tedy się ukazał pan w słupie obłokowym i stanął on słup nade drzwiami namiotu. *Bibl. Gd. Dent.* 51, 14-15. (*stanieta. *Budn. ib.*, *dualis*=stańcie wy dwaj). — Stanąć *active*, koniec czynić, ein Ende machen, stehen bleiben. Na tym pomienieni pisarze stanęli. *Krom.* 4. (przestali pisać, więcej nie pisali). Cezar zastawy odebrawszy, w pokoju z Brytanami stanął. *Warg. Cez.* 84. pokój z niemi zawarł, na zawarcie pokoju z niemi skończył, er idteß den Frieden ab. W zgodzie z nieprzyjaciółmi stanął:

Warg. Cez. 56. — §. W łucie: Stanać piecem, znaczy wygasić ogień w piecu wielkim. *Os. Zel.* 8. im Hüttenwesen: mit dem Hofofen Einhalt thun, Halt machen, ihn löschten. Dla niedbalstwa gichciarza albo szmelcerza często piecem stanać potrzeba. *Os. Rud.* 114. — Stanać *neutr.*, koniec wziąć, kończyć się; ein Ende nehmen, stehen bleiben, sich endigen. Na Wosielku stanęła familia Ryn-goltowa. *Biel.* 127. Baczeniem Pompeja, domowe niesnaski nienajgorzej stanęły. *Warg. Cez.* 158. Każn grzechu nie na samym Adamie stanęła, ale na wszystko jego potomstwo wylała się. *Kurk. Kat.* 25. Niech jeden władnie, niech was jeden sędzi, Tak staną waśni i wspólne niezgody. *P. Kehan. Jer.* 10. Nie stanęła ta zaraza na Ewie, wszystka biała pleć tym jabłkiem otruta. *Zab.* 15, 216. Zwycięstwo to w grudniu przypadło, i na tym ten rok stanął. *Sk. Dz.* 521. Na tym stanęło, existus is fuit. *Cn. Th.* 449; ea sententia tenuit, es blieb dabey, es hatte dabey sein Bewenden. — §. Stanać, skutku swego dojść, do skutku przyjsć, zu Stande kommen. Dawnoż to, jak pokój stanął! *Teat.* 4. b, 41. Przez dostanie obrazu Minery zwycięstwo nad Troją stanęło. *Otw. Ow.* 315. (od niego zawisło). Mieczysław wymierz się, że to nie nim stanęło, iż ustawom dosyć nie uczynił, ale pany Krakowskiemi; non per se stetit, Krom. 209. es wäre nicht bey ihm gestanden, auf ihn angekommen, durch ihn geschehen. — §. Stanać, przybyć; *Boh.* octaui se; *Vind.* fempriti, napriti, perhajati, dopriti, dohajati; *Croat.* dohajati, ankommen, anlangen, ein-treffen; (cf. *Ross.* стану чытать - буду чытать, będą czyta-ć; cf. *G.M.* je vais lire). I u nas wielu mówi. «jak stanie gadać» - jak zacznie, jak weźmie gadać, «stanął się kłócić» - zaczął, wziął się do kłótni. *X. Kam.* Okre-ty u brzegu stanęły. *Znl. Dr. H* 5. (przybiły). Wojsko tu dziś na nocleg ma stanać. *Teat.* 15, 6. (przyciągnąć). Ktokolwiek stanie nogą na ziemi Polskiej, używa opieki rządu. *Ust. Konst.* 1, 221. kto nogę postawi, kto się nogą dotknie, wer nur mit einem Fuße den Boden Polen's betritt. Stanęłam na ostatku u celu żądań moich. *Teat.* 56, 5. dopiąłem, dosiązłem, dokazałem, endlich habe ich das Ziel meiner Wünsche erreicht. — Stanać u kogo gospo-da, zajechać do kogo; bey einem einkehren, Quartier neh-men, bey ihm absteigen; (*Croat.* sztanovnik - gość przyby-ły; *Vind.* stanounik - komornik, stanuvati - mieszkac; *Rag.* stanovati - rezydować). Powiedz mi, jeśli jest w domu ojca twego gdzie stanać? *I Leop. Genes.* 24. Paweł s. gospoda u ochmistrza stanął, i kilka dni mieszkał. *Dambr.* 659. Stanął u mnie kwatery. *Teat.* 50, 51. Z prowincyi niejaka pani przyjechawszy, u niej gospoda stanęła. *Warg. Wal.* 129. — *Simil.* Fort czasny, nie stawają w nim, chyba mniejsze statki. *Warg. Radz.* 160. stanowisko mają, die Schiffe haben in den Häfen ihren Stand-ort, anfern dort. — §. Stanać, stawić się; *Ross.* упе-рстать, предстаю. (cf. przedstawić); sich stellen, einstellen, einfinden, erscheinen. Wstań a stań w poszrodku; a on wstawszy, stanął. *I Leop. Luc.* 6, 8. Stanać u prawa. *Cn. Th.* 1059. Najznakomitsi Rzymianie, chcąc dać do-wód wymowy, nie wstydzieli się stawac w sprawach przy-

jaciół swoich. *Hor.* 1, 180. Patron stawa w sprawie. *Mon.* 67, 594. Stawa od zaskarżającej strony Mecenas. *ib.* 76, 141. Syn Emiliusza nie przykładał się do sta-wania w sprawach, czyli rzecznictwa. *Zab.* 5, 7. Wszę-dzie go śledzi stawa, która przy boku ryerczów stawa. *Teat.* 51, 7. Stane-ć wszędy, dostawam, dostaje-ć placu wszędy. *Cn. Th.* 141. Czy nie znajdę nikogo, coby się odważył stanać ze mną w kroku, i mego że-laza skosztować? *Boh. Kom.* 4, 220. einem die Spitze bie-ten, sich ihm entgegen stellen. Odważne serce dba na strachy mało, Niebezpieczeństwu w oczy stanie śmiało. *Min. Ryt.* 1, 24. Panie, stań ze mną w potrzebie. *Ryb. Ps.* 61. stój przy mnie, pomagaj mi, stębe mir hey. Żoł-nierz tehący Marsowym duchem, do boju stawa, jako w teniec. *Mon.* 75, 267. Stanęli mężnie przy obozach, i ploszyli ufcę bisurmańskie. *Birk. Exorb. C* 2 b. Wzia-wszy się za ręce, zgodnie wszyscy w obronie ojczyzny stanęli. *Gaz. Nar.* 2, 260. Przy sprawiedliwości murem stanął. *Sk. Dz.* 817. Kto jak my przy kraju, kto sta-wa przy wierze? *Teat.* 45. d, 65. *Wyb.* Czyśmy nie odważnie stawali aż do gardł? *Bardz. Luk.* 125. Wiel-kiego właśnie króla to jest sprawa, Tak wiele czynić, choć w przek wszystko stawa. *Zab.* 8, 205. *Pir.* (choć się wszystko sprzeciwia, przeciw wstawa). — Stanać grzecznie, pokazywać się, stawić się, popisywać się. *Cn. Th.* 756. sich von einer guten Seite zeigen, sich hervor thun. Szukaj sławy, żeby z twych dzieł sądzono, czy w sro-mocie, czy staniel w pochwałę. *P. Kehan. Orl.* 1, 101. §. *Transl. fig.* Gdy się z sobą tak waży i wątpliwie kryśli, Pewny fortel na reszcie stanie mu na myśli. *Zab.* 15, 15. *Kniaź.* Stawił mu się na myśli, przy-szedł mu na myśl; es fiel ihm ein Kunstgriff ein, kam ihm in den Sinn, in die Gedanken, stellte sich ihm dar. Łzy jej w oczach stanęły, jakoby płakać chciała. *Teat.* 48, 9. kręciły jej się w oczach, die Thränen traten ihr in die Augen. — *Similiter.* Drogo nam nasza wolność stanę-ła. *Warg. Wal.* 175. drogo nam przyszła, sie ist uns theuer zu stehen gekommen. — §. Stanać czym, stać się czym, obrócić się w co, zostać czym; zu etwas werden, sich in etwas verwandeln. Niobe kamieniem stanęła, Sko-ro straconych dzieciak żalować zaczęła. *Groch. W.* 550. (skamieniała). Nie chciał pokoju, i wolał tak, że mu ojczyzna popiołem stanęła. *Biel.* 160. Kością mu w gar-dle stanął. *Birk. Zyg.* 26. *Bratk. B* 2 b, (ob. Kość). — §. Stanać komu za co - zastąpić u kogo co, powetować mu, die Stelle von etwas bey jemanden ersetzen. Głód stan-nie za kuchmistrza. *Fredr. Ad.* 8. Głód stanie za ku-chmistrza; potrawy mniej smaczne głodnemu żołdtkowi przypadają do gustu. *Pelch. Sen. list.* 128. *ib.* 4, 141. Cała ta noc stanęła mi za dzień sadny. *Ossol. Str.* 7. Ratował ich, i stawał im, jako mówicie, za rozany wie-niec; bo modlitwą jako kwiatem najwonnejszym ubłagał Boga. *Birk. Zyg.* 47. Aeneasz Sylwiusz gniewał się na Polaków, że go biskupstwem Elczberskim upośledzili, acz mu pan bóg stanął za szkodę, bo potem był papieżem. *Biel.* 148. Stane-ć za szkodę - nagradzam. *Cn. Th.* 1060. ich stębe dir gut für den Schaden, ich ersetze ihn dir. —

°? Panie, ja ciebie nie stanę, pókim żyw. *Biel.* 456. ?
 *STANA WIAĆ, ob. Stanowieć. *STAŃCA, y, ż, STAN-
 CYA, yi, ż. STANCYJKA, i, ż, zdrbn., mieszkanie,
 stanie, pokój, złożenie; daß Logis, die Wohnung, daß
 Zimmer; (*Carn.* stanuvanje = pomieszkanie; *Vind.* staniza =
 izba, stanujalibe = kwatery; *Croat.* sztan, ztan *hospitium*,
habitatio, (*Croat.* staczun, zkram = sklep kupiecki, ztena =
 ściana); *Bosn.* stan, stanicete = pomieszkanie; *Rag.*
 stan, staniza, staniciza, stanaa; *Sorab.* 1. statok = mie-
 szkanie, (cf. statek); (*Ross.* станція stacya, ерпанство-
 вать podróżować; *Eecl.* станствовать gospoda stać, ста-
 нция turma equitum, acies instructa); *Ross.* станция sta-
 do, wieś Kozacka nad Donem, nad Wolgą); *Ital.* stanza
 = staneya; *Ross.* подворное. Stańca ta abo ten pokój,
 jest na wierzchu nad innymi pokojami. *Star. Du.* 27.
 Niech się i me serce stanie tych gości godną stańca.
Suscyc. Pieśń. 2. D. Mimo nasze stańce i obozy wyprawił
 wojsko. *Tward. Wł.* 75. stanowiska, Standquartiere, Stand-
 plätze. Gdzież tedy mój syn ma staneyę? *Teat.* 27, 145.
 Tu u mnie od półroku staneyę najął. *Zab.* 13, 204.
 *STAŃCZYK, a, m., [błazen nadworny króla Zygmunta I;
transl. 4] błazen, śmiechek. *Tr.* ein Puffenreißer.
 STANDAR, *STANDUR, ob. Sztandar.
 STANGIERKA, STENGIERKA, i, ż, (cf. wstęga), chu-
 stka kobieca na szyję złotem i srebrem przetykana. *Tr.*
 ein Weiberhälsstüd, mit Gold und Silber durchzogen.
 STANGRECIC *med. niedok.*, stangretem być, powozić, ko-
 niemi powodować, futschiren. Stangrecąc kark złamał. *Nar.*
Tac. 2, 451. STANGRET, a, m, STANGRECİK, a, m,
 zdrbn, z *Włok.*, woźnica, der Kutschler; *Boh.* kočj (ob.
 Kocz), (kočár, kočárek kareta); *Slov.* kočis; *Hung.* ko-
 stis; *Sorab.* 1. kotschak; *Vind.* guzhei, guzhar, pelauz,
 vosar, vosnjak; *Croat.* kochish, kochis, kochies, ku-
 ebish; *Dal.* kochiar; *Bosn.* kociasc; *Slav.* koesiáš; *Ross.*
 кучеръ, правильщикъ, (cf. sprawa); *Eecl.* колесничикъ,
 колесница гонитель, ковергонитель. Pomiedzy wszys-
 kiemi stangretami, którzy mają honor siedzieć na ko-
 złach, żaden a żaden, ani stangret dworski, ani stan-
 gret ratuszny, ani stangret remizowy, ani na reszeie stan-
 gret od fiaków, nie może mi wydolać w moim urzę-
 dzie. *Teat.* 52, c, 47. Wasaty stangret. *Teat.* 54, 19.
 Panowie sami zostają dziś stangretami, aby się podali
 na pośmicheowisko. *Mon.* 64, 571. *Zab.* 12, 245. STAN-
 GRETKA, i, ż, die Kutschlerin. STANGRETOWY, a, e,
 STANGRETSKI, a, ie, od stangreta, Kutschler; *Boh.*
 kočowski, kočow, kočářský.
 STANIE, *tertia persona futuri*, ob. Stanać, ob. Stać, staje,
 stawa, ob. Stać się. STANIE, ia, n.; *Boh.* stanj; *Ross.*
 стойка, (cf. stojka); *Subst. verbi* stać; § 1) *stojenie,
 daß Stehen. Długie na modlitwach stanie. *Smotr. Apol.*
 64. Stanie u prawa, stanienie, stawienie się. *Cn. Th.*
 1060, *Ross.* представление, die Erstführung, Stellung, vor
 Gericht. — §. Stanie, miejsce stania, stanienia, stano-
 wisko, stacya; der Standort, Ruheort, die Einfahrt. Za-
 dnych stacyi abo zstępowania w dziedziectwach niezycich
 nie będziemy czynić; a jeśli potrzeba nas do tego przy-
 cisnie, żebyśmy stanie tam czynili, tedy wszystko chce-

my zapłacić. *Herb. Stat.* 261. Kasztelan z powiatem
 swoim ciągnąc stania albo odpoczywania swe ze szlaetą
 czynić będzie, nie we wsiach, ale blzko. *Herb. Stat.*
 186. — *Simil.* Stanie na wodzie, gdzie kotwicę za-
 puścić można. *Włod. die Schiffsbode.* — §. Stanie, mie-
 szkanie, staneya, *Carn.* stanuvanje; *Vind.* stanujalibe;
Croat. sztanyc, ztanyc; *Dal.* ztanyc; *Bosn.* stan, stanisete;
Rag. stan, staniza, stanaa, Wohnung, Logis. Król Au-
 gust stał w dworze biskupa, bo na zamku dla niego
 stanie być nie mogło. *Govn. Dz.* 11. Siana u nas do-
 statek jest, i miejsce przestronne ku staniu. 1 *Leop.*
Genes. 24. Mieszkania, w których jest komor niemało i
 stania sposobnego. *Warg. Radz.* 148. Stanie każdemu,
 zwyczajnie pielgrzymom naznaczono. *Warg. Radz.* 61. —
 §. Stanie dla koni, dla bydła, stajnia, miejsce w stajni;
 der Stall, Pferde stall, Vieh stall, der Standplatz im Stalle;
Ross. cройло. Koń tusty, na staniu w dostatku chowany.
Ezop. 74. Koń na staniu, saginarius. *Cn. Th.* 295. Ko-
 nia na staniu chował, nina go siodłu przyuczyl. *P. Kiehan.*
Orl. 1, 88. Szkapę długo na staniu próżnując, lasa.
Petr. Ek. 112. Chciał z kościoła stanie zbudować dla
 koni swoich. *Birk. Dem.* 9. Zakazał im wielu koni ku-
 pować i na staniu miewać. *Birk. Pod.* 15. Stanie dla
 wołów ma być twarde dla zachowania kopyt. *Końsk. Lek.*
 2, 25. Woły chować na staniu. *Petr. Et.* 501. — §. 2)
 stanie, stanienie, zastanawianie, zatrzymywanie się; daß
 Stillstehen, der Stillstand; *Vind.* stentanie, tibudersha-
 nje, obstajanje, prestaja, postanek, obstanek, presta-
 nek. *Solstitium*, stanie słońca. *Śpiecz.* 155. *Croat.* szun-
 czostaja, Sonnenstillstand, Sonnenwende; zawieszenie bro-
 ni, rozejm, armistitium, der Waffenstillstand. Gdy się oko-
 ło spólnego pokoju zgodzić nie mogli, stanie doczesne
 postanowili. *Stryk.* 650. Czesey posłowie wojnę mię-
 dzy Jagiełłem i Krzyżakami rozjęli w nadzieję zgody, i
 stanie postanowili do 24 ezerwca. *Biel.* 249. Uprosil
 stania pokoju na trzy miesiące. *Stryk.* 547. Na niejaki
 czas stanie otrzymali. *Warg. Ccz.* 78. *Gwagn.* 647. *Biel.*
 567. *Falib. Q.* 5. On wszystko rezuimiał, że to nie
 pokój, ale było stanie. *Chrośc. Fars.* 401.
 STANIEĆ, STANIENIE, ob. Tanieć.
 STANIENIE, ob. Stanać. STANK, ob. Stan. STANISŁAW,
 a, m., imię, znaczy tego, co sobie stanowi sławę. *Stryk.*
 402. Stanisław, stań się sława bogu i ojczyźnie. *Chmuel.*
 1, 60. Stanisław. — *Prov.* Stanisław z izby, Stanisław
 do izby. *Rys. Ad.* 62. co Polak, to Stanisław. — STA-
 NIUCH, a, m., stajenny, der Stallmecht. Żaden staniuch
 abo woźnica, świadomy tego rzemiosła, nie będzie ko-
 nia ustawicznie smagał. *Pilch. Sen. task.* 58.
 STANKALI, herb; orzeł z rozszerzonymi skrzydłami, z ko-
 roną na głowie; z korony chorągiew wychodzi, w literę
 S na proporcę zawinona. Na piersiach orła tarcza,
 na której u wierzchu miesiąc rogami do góry; od bar-
 ku spodem krzyż albo miecz. *Kurop.* 5, 49; ein Wappen.
 STANOWCA, y, m., *STANOWACZ, STANOWICIEL, a,
 m, który co stanowi, postanowił, urządził, sprawa;
 der Stifter, Ordener, Verordner von etwas; (*Croat.* szta-
 novnik hospes, diversor, adrentor, habitator). Jowisz

grzmienia i piorunu stanowiciel, przez którego wszystkie na świecie rzeczy stoją. *Gorn. Sen.* 240. Duch święty stanowicielem jest tego nabożeństwa. *Bals. Niedz.* 1, 142. Stanowca Rzymskiego grodu; *Romanae conditor urbis. Zembr. Ow.* 574. der Gründer, Begründer. Jeden tylko jest stanowicielem sakramentów. *Pim. Kam.* 177. Kościoły te z apostołów i z apostoelskich uczniów stanowce żadnego nie pokazują. *Zygr. Ep.* 74. Censor, stanowiciel obyczajów. *Petr. Pol.* 457. Najślawniejszy lekarz i nauki lekarskiej stanowiciel Hipokrates. *Pilch. Sen. list.* 5, 195. Stanowcy nowej wiary. *Petr. Pol.* 275. Stanowca praw. *ib.* 246; (*conditor legum*). Przez boga królowie, i stanowce praw sprawiedliwe rzeczy skazują. 1 *Leop. Prov.* 8, 15. (prawostawce. 5 *Leop.*); prawodawce, Gesetzgeber. Sesostrys był stanowcą tych zwyczajów. *Petr. Pol.* 2, 226. Prosił Jagiello Witołda, aby był jednacem i stanowicielem między nim a ojcem swoim. *Stryjk.* 451. układaczem zgody, Friedensstifter. STANOWICIELKA, i, ż., die Stifterin. STANOWCZY, a, e, stanowiący, stanowny, decydujący, entscheidend. Stanowce zdania. *Ld. STANOWIĆ* cz. niedok., Stanawiać *frequ.*, (*Petr. Pol.* 8); *Boh.* stanowiti; *Ross.* становить; zastanawiać, wstrzymywać bieg, hamować, robić żeby co stało, żeby stało, nie ruszało się; zum Stehen bringen, stehen machen, aufhalten. Lutnia Orleuszowa zwierze dzikie stanowiąła. *Bardz. Trag.* 50. Czarownica swą nauką stanowiąła ciekące rzeki. *Lib. Hor.* 21. Ty morza stanowisz, akwilony wrzuszysz. *Wad. Dan.* 11. Wszecchność twoja błakająca się chaos stanowiąła. *Duszye. Pieśn.* 5, M 2 b. Bieży, ani się stanowi. *P. Kchan. Orł.* 1, 197. Zima mrozem ściągając, rzeki stanowi tak, iż wóz najcieńszy po grzbiecie ich chodzi. *Groch. W.* 562. Liście te przyłożone stanowią krew z nosa płynącą. *Sienn.* 558. sie stillen das Nasenbluten. Krwi z nosa stanowanie. *Sienn.* 558. die Stillung des Nasenblutens. Żyły, któremi się płód w żywocie trzyma i stanawia. *Spicz.* 181. *Vind.* stanoviti: dzierżać, trzymać; sich halten, daran fest halten. — §. Stanowić kogo u siebie, u kogo, stawiać gospodą kogo. *Cn. Th.* 1061, *Vind.* podstrehuvati, pod streho vseti, (*ob.* Strzecha); *Croat.* nastanujem, sztanovnike priemlem; *Bosn.* ustaniti, primiti u stan, unterbringen, ins Quartier nehmen, Wohnung anweisen. Stanowania gości powinność: *hospites recipiendi necessitas. Cn. Th.* 1061. Zwykli biegli wodzowie tam swoich żołnierzy stanowić, dokąd rozumieją, że nieprzyjacieli uchodzić będą. *Siem. Cyc.* 170. mieścić, lokować, placiren. Stanowić się, stanowisko czyli stanie sobie obrać. *Bosn.* ustanitise; *Croat.* stanujem, sich einquartieren, ins Quartier einlegen, einlogieren. Nkt w dworzeczech naszych jeżdżąc drogami, nie ma się stanowić, i staeyi na się i na konie swoje z dworów naszych brać. *Stat. Lit.* 56. — §. *Venator. et oconom.*: Ranifery stanowią się w wrześniu, a w maju plód wydają. *Wyrw. Geogr.* 546. pokładają się, pobiegają, sprawę z sobą mają; laufig seyn, sich belaufen. Stanowanie albo bukowanie owiec. *Gaz. Warsz.*, das Belegen, Beipringen der Schaafe. Zubrzyce z bawolami lub buhajami Holender-

skiem i stanowane być nie mogą. *Czack. Pr.* 2, 260. — §. Stanowić, postawić, wystawić; hinstellen, aufstellen, aufrichten, errichten; (*Bosn.* stanoviti, ustanoviti, ukrjepiti stabilire, firmare; *Croat.* sztanoviti stabilio). Warują granic swoich, mury stanowiąc od granicy do granicy, jak Chińczycy. *Star. Woj.* A 5. Zamki, fortece stanowią. *ib.* Ustawicznie się nowe kościoły stanowią, jednak w jednej wierze zgadzające się, i za apostoelskie przyznane. *Zygr. Ep.* 74. zakładają się, werden errichtet, gestiftet, angelegt. Tomasz s. klasztorne słuby mnichów i mniszek stanawiał. *Żarn. Post.* 5, 519. (fundował). — §. Zwykły Hymena wzywać matki, Swoje gdy stanowią działki. *Ustrz. Troi.* 44. gdy im stan czyli postanowie obmyślają, córki wydają, synów żenia, went sie die Kinder verheirathen. — §. Stanowić co, postanawiać, ustawiać, urządać; fest setzen, verordnen; *Boh.* uręiti, (cf. wyrok, cf. urzec); *Croat.* odluchujem, odlucham, (cf. odłączyć); *Ross.* предать, предавать (cf. przedać), вручить, вручать; *Evel.* законоположити, законоположу. Prawa stanowią, uchwalać; Gesetz beschließen, verordnen, geben. W rządzie pełnomocnym naród stanowi prawa przez pełnomocników swoich. *Ust. Konst.* 1, 5 Pisał, aby wszelką pilnością ten dzień święty był stanowion na potomne czasy. 5 *Leop. Esth.* 9, 26. (aby był obstalowan. 1 *Leop.*). Terazniejsze ustanowienie o miastach za prawo konstytucyjne stanowimy. *Gaz. Nar.* 150. Stanowienie actio, uchwalanie, urządzanie, układanie; das Beschließen, Anordnen, Verordnen, Ordnen Litwa sejmy i stanowania rzeczy ma odprawić w Lublinie albo... *Herb. Stat.* 660. Po długim stanowaniu i traktowaniu, Bela miał pojąć siostrę Mieczysława etc. *Stryjk.* 220. po długiej negoeyaci, nach langer Unterhandeln. Stanowienie opus, uchwała, ustawa, urządzenie; *Croat.* odluka, die Beschließung, Verordnung, der Beschluß. Rozkazał im, aby chował stanowania apostołów i rzących. *Sk. Dz.* 56. Przymierza albo stanowania z którymkolwiek narodem przedtym uczynione, szkodliwe której stronie, dzierżane być nie mają. *Vol. Leg.* 2, 648. ugody, umowy, Verträge. — Stanowić co u siebie, umyśleć co, przed się brać. *Cn. Th.* 1061. bey sich beschließen, sich vorrichten. — §. Stanowić o czym, stanowić co, decydować, entscheiden, den Ausschlag geben. Zwycięstwo to było stanowiące. *N. Pam.* 25, 145. stanowce, ein entscheidender Sitz. Stanowiącą wydać bitwę. *ib.* 22, 158. Ty stanowisz o mym losie, Wzrok twój czyły lub okrutny, Jam szczęśliwy albo smutny. *Nieme. P. P.* 156. Ten moment u twoim losie na zawsze ma stanowić. *Teat.* 46, e, 82. Dwie godziny przedzaj lub później, to nie nie stanowi. *Teat.* 15, 69. das entscheidet nicht, thut nichts, giebt nichts an, verthätigt nicht. Lud rolniczy najliczniejszą w narodzie stanowi ludność. *Gaz. Nar.* 1, 154 składa, zawiera, obejmuje, das Landvölk macht die größte Volkmenge aus. STANOWICZNY, ob. Stanowniczny. STANOWIDŁO, a, n., rzecz służąca do stanowania, zastanawiania, utrzymywania, hamulec, cf. stawidło, *fig.*: Rückhalt, Einhalt, Hemmung. Trzeba tej rzecze przybrać stanowidła, nim zastopisz niziny. *Pol. Syl.* 161. tami, Tämme, den Fluß aufzuhalten. Natura, gdy się do czego z młodu przyzwyczaiła,

Przełamanie tamy, zerwie stanowidła. *Chrośc. Pars.* 282. służy, *Echtenfen, Wehre.* STANOWISKO, *STANOWISZCZE, a, n.; *Boh.* stanoviště; *Vind.* stalilhe, stojalilhe, strashna staja, stanujezhni kvartir, shounirsku stanuvanje, stanujalilhe, nastaja na lovi; *Croat.* sztan, nasztanenye; *Rag.* stan, stanje, stanisete; *Bosn.* stan, stanisete; *Ross.* становище (* obozowisko), станъ, стоиžo; (*Ecll.* cranića *turma equitum, acies instructa;* *Ross.* стадо trzoda; wieś Kozaeka nad Donem, Wołga); miejsce do stania, stanie; *der Standort, Ort zum Stehen, Standplatz.* Najpierzszym była Aulis stanowiskiem Greekiej flocie. *Ustz. Troi.* 127. Płaca od stanowiska; *Vind.* mestilnia, (cf. miejscowe), Standgeld. W zamku nad Połotą miał wielki kniaź stanowiszczę swoje, gdy Połocka dobywał. *Stryjk.* 255. pomieszkanie, kwatere, stanycja; *Wöbning.* Quartier. Miesiąc w skopie w ósmym domu albo stanowisku. *Syr.* 1196. Żołnierz poszedł na zimowe stanowisko. *Boh. Kom.* 5, 529; *Sorab.* 1. lěhwo; legowiska, leżyska, *Wüterquartiere.* — *Venator:* Stanowisko, miejsce, gdzie myśliwy zwierza czeka; *der Aulstand, bey den Jägern, der Ort, wo man das Wild erwartet, um es zu schießen.* Ogary zwierza napędzają na ludzi po stanowiskach stojących. *Kluk. Zw.* 4, 590. Czyhać na stanowisku *Ross.* сидѣть на чучелахъ. — *Navigat.* Stanowisko naw na wodzie. *Cu. Th.* 1061, *Vind.* brodilhe, ladjovilhe, barkalilhe, die Schiffserbede, der Hafen. Boska opatrność sporządziła porty i miejsca sposobne i tu i owdzie, jakby stanowiska i gospody statkom morskim i żeglarzom. *Boter.* 20. Stanowisko naw na lądzie, die Schiffsermerje. *Cu. Th.* 106. (warsztat). Stanowisko po drodze, gospoda, popas, pokarm, podkarm, stacja; das Futter, die Einfuhr, die Station. Opatruje żywność, przez wszystkie miejsca puste, nie żeby żołnierzom dawał darmo, jeno żeby mieli na każdym stanowisku u kogo kupić. *Star. Dw.* 65. — 2. Stanowisko, gdzie co stame, zastanawia się, bieg kończy, *der Stillstandspunct.* Punkta stanowisk słońca, w których ekliptyka jest najdalej od równików. *Sniad. Jeog.* 102; nazywamy te punkta pospolicie przesileniem dnia z nocą, albo punktami stanowisk słońca. *N. Pam.* 19, 74, (ob. stanie słońca). Kto idzie prostą drogą, ma swe stanowisko ustateczne; blakacz nie zna terminu ani mety. *Pilch. Sen. list.* 125. *Birk. Chmiel. a 2 b.* — 2. *Math.* Stanowisko, fundament, basis; die Grundlage, Grundlinie, Basis. Obieranie linii stanowiska czyli podstawy. *Lesk.* 150. O mierzeniu linii stanowiska. *ib.* 148. STANOWNICZY, ego, m., 1) gospody rozpisujący, kwaternistrz; *der Quartiermeister, Quartiermacher.* Stanowniczy nasi i marszałkowie ziemscy i dworni pod sejmem gospod nikomu w domach szlacheckich naznaczać nie mają. *Stat. Lit.* 109 Ktośy swawolnie napis stanowniczemu zmaszał, albo herb za naznaczeniem jego na gospodzie przybity, obdarł, będzie karan. *Vol. Leg.* 5, 618. *Sk. Dz.* 551. — 2) Stanowniczy i fundator zebrania świętego. *Birk. Dom.* 86. stanowca, stanowiciel; Gründer, Stifter. *STANOWLENIK, a, m., [akohł 2], n. p. Władyka nie patrzy na godność. na naukę i życie stanowlenika, *ordinandi.* *Fim. Kam.* 149. STANOWNY, a, e, — ie, *adverb, activ.,*

stanowny * stanowczy, stanowiący, entscheidend. List stanowny albo format od metropolity wzięwszy, do swego prestoła idą. *Pim. Kam.* 150. instalacyjny, Justallationē, Stiftungē. — 2. Stanowny, hamowny, mogący być wstrzymanym, zastanowionym, aufhaltbar. Niestanowny, unauhaltbar. Bóg niebo sprawił niestanowne, Ziemię okrągłą i morze żeglowne. *Groch. W.* 527. Niestanowne skrzydła wichrów. *Nar. Dz.* 5, 88. Słońce niestanownym biegiem przeciagi i dnia i nocy wymierza. *Ossol. Sen.* 65. Jeszcze promiennym stokroć nie ogonił Lat szafarz lejcem niestanownej ziemi. *Zab.* 12, 120. *Nar.* Niestanowne koło Ixona. *Otw. Wirg.* 475. — 3. Stanowny, stały, jest; (*Vind.* stanoviten; *Dal.* sztanovith; *Slav.* stanovit; *Croat.* sztanovit certus, firmus, ztanovito firme, certe, sztanovitoszt certitudo). Niedawno stanowny on umysł chwiał się począł. *Birk. Dom.* 125. stateczny, standhaft. To takowym sposobem pokazać się może z tych stanownych i neodmiennych propozycy; *ex solidis argumentis.* *Syxt. Szkl.* 149. Szczęśliwy, pod spokojnym kto wiodąc poszyciem, Wesole mógł stanownym zakonczyć dni życiem. *Zab.* 8, 400. jednostajnym, gleichförmig, einförmig. Niestanowne lodami wody dla lekkiej nader zimy, przmusiły wojsko do powrotu. *Nar. Hst.* 6, 57. niesteżale, mrozem nie ścięte; die Gewässer, die Flüsse standen nicht, waren nicht zum Stehen gekommen, nicht gefroren. Pogaństwo, do łotrowskich bardziej wybiegów, niżeli do stanownej bitwy przyezone. *Nar. Hst.* 4, 569. do stałej, zwykłej, porządnej, połowej bitwy, eine ordentliche Feldschlacht.

STAPEL, pla, m., w piecu wielkim hutarskim, kamień naprzeciw czelusci. *Os. Zel.* 46. im Hochofen, der Stein, gegenüber dem Ofenloche, cf. stępel.

STAPIC *intrans niedok.*, Stapać, *Stepać *contin.*; *Boh.* stajiti; *Sorab.* 2. stupisch; *Sorab.* 1. stupam, stupim, stupiu; *Carn.* stopiti, stöpem, stöpam, (shitapam = lekko z cicha iść, tapati colicare); *Vind.* stopiti, tepat, tstopiti, stopati, tlazhiti * tłoczyć; *Croat.* sztupam, tuhem sitek piso, pinso, ob. Stapor, stępa; *Slav.* stupallo = podeszwa, ob. Stopa); *Bosn.* stupiti, uciniti štupaj, koraciti; *Rag.* stūpiti, postūpiti; *Ross.* ступишь, ступать, топтать, топчы, шагнуть, шагать, (cf. siegnąć); (*Elym.* cf. tupać, tapać, cf. stopa, cf. *Germ.* stapeln, stäpfen, tappen, cf. deptać; *apud Notherum* stephen; *Infer. Germ.* starren ire; *Anglsax.* steppan; *Angl.* step; *Holl.* stap; *Graec.* στειψειν; *Arab.* شطى cucurrit; *Hebr.* שטי schuph, contrivit; cf. *Germ.* Tausse; stapić, kroczyć, stopę nożną gdzie indziej kłase; sdrreiten, Edritte machen, aufstreten. Dla wyruszonych ze stawów kości stapić nie mogła. *Nar. Tac.* 2, 565. Nie każdy co umie stapać nogami, umie stapać i słowami. Może drugi i na miejscu siedząc zająś tam, kędy zamierza, a drugi i z fatygą nie umie w rzeczy postąpić. Polityk słowami swemi stapa a deklaracyami postępuje: tak mu trzeba stapać słowami, aby rzeczy nie ustępował. *Lub. Roz.* 101. Stąpienie jest stopień do postąpienia, postąpienie zaś do dostąpienia. *Lub. Roz.* 101. Kto nie stapa, nie zajdzie. *Fredr. Ad.* 110. Na słowo komenderującego: Stapaj! schodzą z pomostu

i tyłem do przedpiersienia równają się. *Jak. Art.* 415. Drzy ziemia, gdy stają meze i konie. *Dmoch. Il.* 47. Nie będzie mógł stąpić abo jakiego najmniejszego znaku pokazać, aby tysiąca ludzi oczy tego nie podstrzeżały. *Gorn. Dw.* 511. Koń tłusty, pysznie stający. *Rej. Ap.* 79. Na piędz bez hajductwa, kozaetwa nie stapiemy. *Fa-*
lib. R. wir thun auch nicht einen Schritt ohne . . . Bez muzyki na piędz nigdzie nie stąpiła. *Biel.* 190. Stapa z par-
 tesów nakształt karmnego prałata. *Zab.* 15, 276. *Treb.* Czasem biegał, czasem poważnie stąpił, idąc powoli, jak za procesya. *Zab.* 15, 64. er schritt gravitairijch einher. Z gó-
 ry stapa, by wielbił, rozmierzając kroki. *Pot. Jou.* 50. Przedtym około bólów chodził, teraz nie wie, na którą nogę stąpić. *Mon.* 75, 589. *Sublime ferri*, z wysoka stę-
 pać, to jest, wysoko się nieść. *Mącz.* Wysoko stapał w fortunie, *superbum se praebuit. Mącz.* Wiedz, że wszyst-
 kich tych, których buczno stających widzisz, szczę-
 ście jest dęte. *Pilch. Sen. list.* 4, 99. Zaeny mężu, nie stają ludzi podłych śladem. *Dmoch. Il.* 56. (nie chodź drogą ich, nie naśladuj ich). Syn jego kosławy, stapa, jak przez rowy. *Zab.* 8, 550. — 2. Stąpić gdzie, zste-
 pować, wybierać gdzie; wo eintreten, abtreten, woßin auß-
 schweifen. Na tej drodze stąpić chciał do jednego klasztoru. *Sk. Dz.* 1160. Wróćmy się do Masyliensów, do któ-
 rych stąpiliśmy indziej. *Warg. Wal.* 47. Stępmo, oglą-
 dajmy, co się dzieje na ziemi. *Rej. Post. P.* 2. (spuśmy się). Wszystkie z drogi stępują dusze. *Ustrz. Troi.* 45.
 — 3. Krok ma piędz stóp w sobie, to jest dwoje stąpie-
 nienie. *Warg. Kruc. praef.* — 2) Stąpić sukno, zstąpić cz.
niedok. Stępować, zstępować *contin.* daß Thut bereiten, es einlaufen lassen, frimmen. Krawiec stępuje wprzód sukno, nim suknie weźmie do roboty. *Grod. Dis. E.* 4 b. W Anglii nie wiedzą, co to jest sukna stępować. *ib. E.* 2 b. Przy stępowaniu znacznie sukna ubywa. *ib. E.* b. Sukna stąpione być powinny. *Gost. Gor.* 18. Stępowanie sukna *Ross.* улочка, едка. Zbiegający się w stępowaniu *Ross.* садкии. Rzadkie sukno w stępowaniu zbiega się. *Wyryw. Geogr.* 419. Sukna wygładzonego i wypraso-
 wanego dosyć się stąpi. *Grod. Dis. E.* 5 b. zbiega się, kurczy się, ubywa go, daß Thut läuft ein. Na Angielskim falendyszu stąpiło się na każdój półpięta ewierci lepiej niż ewierci. *ib. E.* b. Zstępują się posagi, jak kir. *Dwor.* B 2. STAPLOWANIE w górach; *Germ.* die Stämpel im Bergbaue, starke Hölzer, die zwischen die Wandrutschen und Anfälle eines Schacht getrieben werden. Lotr jeden u Wie-
 liezki w górze solnej stąpowanie zapalił, z którego dymu w podziemnej jaskini wiele się ludzi zadusiło. *Stryjk.* 706, *ob.* Stępowanie. STAPOR, STĒPOR, a, m.; (*Boh.* stupadlo podnożek; *Slav.* stupallo = podeszwa, stopa; *Vind.* stopar, stopavez, stopnik = stający; *Croat.* sztupam, tuchem sitek *pinso*, sztuparnicza = młyn; tłuć, którym tłuca co w stępie, w moździerz. *Dudz.* 58, *ob.* Stepka, der Stämpel in einer Stampmühle, in einem Mörser; (*Boh.* pjch; *Carn.* pah, *ob.* Pehnać; *Vind.* shtesel). Stępor, tłuć, długa sztuka drzewa u spodu zaokrąglona i szpizem okuta, która podniesiona przy pomoey wału palczatego, spadając na dół tłuca materyą w stępie. *Jak. Art.* 5,

517. Choćbyś stłukł głupiego w stępie jako krupy, bijąc z wierzełu stąporem . . . *W. Prov.* 27, 22. *Budn. ib.* Słoń nogi ma jak stąpory, trąbę na kształt żerdzi. *Pat. Arg.* 650. Stąpory u pomp rumusowych. *Cn. Th.* 1061. der Pumpenfelsen.

1. STARAC, *ob.* Tarać.

2. STARAC się *recipr. niedok.*, postarać się *dok.*; (*Boh.* starati se, (stáram, štáři, *Germ.* stieren, herumstieren, szperać); pęćowati (cf. piecza), ošatriti, snažiti se, (cf. snažny); *Slav.* starám se; *Sorab.* 1. staram szo, wobstaram; *Sorab.* 2. sze starasch; *Rag.* staratise, māriti, nāstojati, rāditi (cf. nastać, cf. rad), hajatise, (*oppos.* nehajatise, *ob.* Niechać); (starati, postarati *senem facere*); *Bosn.* staratise 1) *senesco*, 2) = briknutise, maritise, hajatise, *esse sollicitus*; *Croat.* sztaramsze, szkerbimsze, zkerbiti, zkerbeti, maram, marim, tersetišze, *angor cura*, sztar bivam *senesco*; *Dal.* pomniti, (*ob.* Pomnieć); *Slav.* brinutise; *Carn.* maram, marnujem, marnuvati, skerbit (cf. marnować, dęti, dem (cf. dąć), persadęti, persadęvam (cf. przesadzić); *Vind.* skerb imeti (cf. skarb), poinujatise (cf. marlu biti, skerbiti, napoinujatise, nasheliti, posheluvati, vrezhosheluvati; *Ross.* стараться, радѣть, порадеѣть, (cf. rad); ревновать, ревную (cf. rzewny), тщиться, потщиться, потщаться; *Arab.* عَورَاف, عَورَاف schoter, *curator*); starunek mieć o co, usiłować, zabiegać; sich bemühen, sich bewerben um etwas, sich darum Mühe geben. Kto się nie stara, niech nie obiecuje. Próznując szczęście że sobie ukuje. *Past. Fid.* 92. Kto się o wszystkich łaskę stara, żadnej nie ma. *Nar. Dz.* 5, 150. Będzie jego powinnością starać się o przyjaźń pana pułkownika. *Teat.* 8, b, 29. Starac się o którą w małżeń-
 ski stan, um eine werben, um eine anhalten. Starac się o dożywnią przyjaźń jej. *Zab.* 12, 57. Ocice twój stara się o mnie. *Teat.* 55, 27. Staranie się o żonę; *Ross.* еватовство, (*ob.* Swat). Krasus czeladzi wiele doma żywił, o które się bardzo starał, stojąc częstokroć nad nimi, gdy się uczyli. *Kosz. Lor.* 70 b. o nie wielkie staranie miał, (*Ross.* попечительствовать, попешен). Staranie o co, die Bemerkung, Bemühung; *Boh.* starost, (cf. starość); *Slav.* starost, (staranj *anxietas*); *Sorab.* 2. starofcz, (cf. starstwo starość; *Rag.* staranje, ustaranje, postaranje *inveteratio*); *Sorab.* 2. żarba, (cf. piecza, cf. pieć, cf. żar); *Carn.* mar, skerb, persadetje; *Vind.* skerb, snoba, maranje; *Croat.* ztaranye, szkerb. skerb, paszka, (cf. piecza); *Bosn.* brigga, brinnutje, skérb; *Rag.* mār, hajanie; *Dal.* briga; *Ross.* етарание, попечение, ревнование; *Eecl.* тщание. Macie o to staranie czynić, aby nauczycielom słusne zapłaty były naznaczone. *Modrz. Baz.* 554. — 2. Jan ś. starał się o tym, aby uczniowie jego, już więcej Chrystusa wazyli, niż jego samego. *Bial. Post.* 55. (troszczył się). STARANNOŚĆ, STARANNY, STARANNIE, *ob.* Starowność i t. d.

STARBAĆ się, STARBOTAĆ się, starboć się *rec. niedok.*, chwiać się i tam i sam, przeważać się na tę i na owe stronę, nie stawać w kroku, nie ostać się na nogach krępeko. *Włod. Dudz.* 58. nicht fęst stęben, wanfen. Chory nogi włóczył, tylko się po udach starbojąc. *Sk. Dz.* 278.

Starba się cyga, koło, *trepidanti motu rotatur. Cn. Th. 1062.*

STARCIE, ob. Zetrzeć, ściierać.

STARCOWSKI, a, ie, STARCOWSKIE *adverb.*; *Rag.* staracchi; *Ross.* стариковъ, старіиі, старческиі, стариковскиі; od starca, do starca należący; *Greifen*, einem Greis̄ betreffend.

1. STARCZYĆ, ob. Stérczyć.

2. STARCZYĆ *cz. niedok.*, nastarczać, dostarczać; *Hürschu*, *lieseru*, *darrschu*; *Boh.* stačiti. Wsie ogromnym wojskom starczą żywność i ludzi. *Przestr. 212.* — §. Wystarczać, dostarczać, nastarczać; *ausreichēn*, *auslaugen*. Już żywi pogrzebowaniu umarłych nie mogli starczyć. *1 Leop. Sap 18, 12.* Komu dłużej pieniądze starczą, ten dłużej wojnę prowadzi. *Przestr. 251.* Ku miastu lecą konie, ile nogi starcza. *Dmoch. II. 2, 109.*

STARCZYN, STARCZYNNY, a, e, od starki, babki, gróßmütterlich. *Tr.* STAREK, rka, m., dziadek, ojców albo matczyn oicie, dziad. *Cn. Th. 460.* der Großvater; *Morav.* stajrk, stařeček; (*Boh.* starek, starček pierwszy młynarczyk). — §. Staruszek. *ib. 1065.* ein altes Väterchen; *Ross.* старикъ. STARENKI, a, ie, [*dem. Adject.* stary, bardzo wiekowy, sehr alt 2]; *Rag.* staracki; *Ross.* старенькиі. Już się iści wróżka stareńskiego Symeona. *Kehow. Roz. 26.* STARENNY, a, e, [*augm. Adject.* stary, z rusk. 2]; podstarzały, podeszły; *betagt*, *betjahrt*. Starennych patriarchów grono. *ib. 74.* Na wsi młodość w wiek stareenny bezpiecznie przechodzi, I w żywej człek czerstwości w drugi wiek zachodzi. *Zimor. Siel. 556.* Stareнна jodła. *Kehow. 572.*

STARGNAĆ *cz. jedntl.*, Stargać *contin.*, targaniem, szarpaniem osłabiać; *durch Reiben und Mitteln schwächen*, *entfräften*; *Boh.* strhati, strhnauti, strhowati, ztrhám; *Sorab.* 1. ztorham; *Sorab.* 2. stargaseli; *Vind.* doltergati, potergati, dolpotergati, podreti, dolpodreti; *Croat.* ztergávan; *Ross.* сдергать, сдернуть, сдергивать. Kiedy się już wielkimi pracami I laty stargał, i w sile ustawał, Odpasał szablę, i zbroje położył. *P. Kehan. Jer. 421.* Czując się być na siłach starganym, oddał niektóre ziemie pod rząd synów. *Nar. Hst. 5, 65.* Kiedyby był młodszym i nie tak ztarganym pracami, samby mu był wozdem. *P. Kehan. Orł. 1, 205.* (zrobionym). Powrozmi piekielnemi stargnione. *1 Leop. 2 Petr. 2, 4.* (skrepowane i szarpane). Niestargany, niestargniony, nie do stargania albo przedarcia, unzerreißlich. Chee jej się oddać przez niestargane małżeńskie związki. *Teat. 25, 59.* Chee mię przywiązać związkiem nigdy nie stargnionym do siebie. *Bzow. Roz. 55.* Zbieganie albo stargnienie konia, gdy koń zachoruje z biegania wielkiego. *Końsk. Lek. 65.* daß Ueberjagen, Uebertreiben, Verfangen des Pferdes. — §. Dla strachu stargnać się musi człowiek. *Hrbst. Nauk. S 5.* zrywać się.

STAROWAĆ, STAROWAĆ się *dok.*, zgodzić się, pozwolić na cenę; *behandeln*, über den Preis einig werden; *Boh.* stržjm, stržiti; *Vind.* skupiti, israunati, poraunati, popravititi, (cf. wyrównać, cf. poprawić); *Bosn.* ucinitise, pogoditise od čine; *Slav.* pogoditise; *Ross.* сторговать.

Spytala się o cenę konia, i nie mówiąc oń wiele, stargowała. *P. Kehan. Orł. 1, 85.* Stargował i wziął na borg od szweca bóty. *Gorn. Sen. 551.* Musiałbym — ci ukraść, gdybym tak tanio miał zbyć. *R.* To się już nie ztargujem. *Alb. na Woj. 14.* (nie zgodzimy się na cenę). Star-gowanie; *Sorab.* 1. zhandluwano; *Ross.* уторжка.

STARK, STERK, SZTYRK, u, m., [galaż 2], usterk, zawada, sterzającego co w drodze, przeszkadzającego co; *et maß*, *worüber man stolpert*, [ein Zweig 2], ein Höder, *Anstoß auf der Straße*, ein Stein des Anstoßes; (*Boh.* strk, ustrk, postrk, (roztrška niezgoda); (*Vind.* fltor, terzhék penj, pień, kloc), *Vind.* spotik, napatik, naporu; usterk; *Sorab.* 1. postark obraza; *Croat.* terchek; *Dal.* breu truncus terrae inhaerens; *Ross.* топчекъ co na storeu stoi). [Do tego kołowrotku stark przywiąż, na którym lep ma być. Ten stark ma być z liściem, bo rychle ptak pada. *Mysl. ptosz. B 5 — 2.* Nie zranieś się kedy o stark, o kamień, łani dokładając? *Past. Fid. 89.* Czasem jeździec, czasem koń padłszy na starki, Abo na rowy, często oba łamią karki. *Pot. Pocz. 625.* Zawadził o stark jakiś noga. *Pot. Arg. 155.* — §. *Transl.* Cieszył się, że im bolesny stark z oczu uprzątne. *Pot. Syl. 201.* (co im było solą w oku, kością w gardle). Teraz ci to wam godne w oczach starki. *Chrosé. Luk. 200.* — §. *Aliter.* Dan mi jest stark w ciało, i anioł szatan, aby mię policzkował. *Radz. 2 Cor. 12, 7.* *Badn.* (bodziec ciała. *Bibl. Gd.*), oścień, ein Pfahl ins Fleisch. *Entf.*, ein Stachel. Apostoł starkiem albo bodźcem, który ciała był dan, nazywa ustawiczne utrapienie. *Smule. 17.* Próżna Szawłowi wierząć naprzeciwko starkowi. *Gil. Post. 252.* — §. Sztyrk, grubość szkła w rurkach sklanych, u. p. Rurka cienka lub gruba w sztyrku. *Magier. Mskr.* die Glasdicke in gläsernen Röhren, cf. sztych.

STARKA, i, z; (*Morav.* stařenka, stařinka; *Boh.* stařena; *Croat.* sztárka, sztaricza; *Rag.* stáriza, staara, staričiza); babka, baba, matki mojej lub ojca matka, die Großmutter. *Cn. Th. 1062.* — §. Starka, staruszka, stareńka kobieta; ein Älftweib, bejahretes Mütterchen, eine Alte. Tobie starło u przeszli Lepiej, niż skakać u gęsi. *Hr. 2, 111.* *Nar.* Dziwny świat, dziwny, patrzaj co się dzieje, W pół wieku drugi z starką odmłodnieje. *Bratk. S 2.* Ta starka wyrwała go z nieszczęśliwej doby. *Teat. 51, 54.* — §. Starki w ulu, stare pszczoły, (oppos. młodki, rój młody), die alten Biener im Stofe. — §. Starka, stara kuropatwa. *Ryd.* eine alte Heppheune. — (STARNAĆ, ob. Tarnać). — STAROBLIWY, ob. Starowny. STAROBLÓJ, ja, m., stary zasłużony walecznik, żołnierz *Teat. 50.* ein alter Soldat. STARODAWNOŚĆ, ści, z., starożytność, alte Zeit, Antiquum; *Slov.* starobylost; *Sorab.* 1. staroba; *Vind.* predstarustvu, predstarflina; *Eecl.* древность. Jerozolimę sami Turcy zowią ś. miastem i pilnie tego strzeżę, aby jaka starodawność nie zginęła. *Warg. Radz. 80.* STARODAWNY, a, e, STARODAWNIE *adverb.*; (*Boh.* starodawnaj; *Slov.* starały; *Sorab.* 1. starobné, zastarofče, fstarsku; *Slav.* starinski; *Ross.* древниі (ob. Drzewiej), старобытний, стародавний, ископный, изначальный, ветарь, истари, ископн; *Eecl.* стародавний, издравкс).

Starożytny, bardzo stary; uralt, jehr alt. Jeruzalem, tak starodawne miasto. *Bial. Post.* 48. Starodni. *1 Leop. Dan.* 7, 22. (starodawny. *Bibl. Gd.*). STARODRZEWO, a, n., drzewo zrosłe stare, ein alter erwaßener Baum. Kiedy się same starodrzewa w lesie przedać mają, trzeba je przeliczyć i odmierzyć. *Kluk. Rośl.* 2, 140. STARODRZEWNY, a, e, starorodny, stary, (o drzewach); alt, steinalt, (von Bäumen). Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, Poteżniej runie, im wyżej wierzch niesie. *Kchow. Rośl.* 107. *Kchow.* 126. Sosna starodrzewna. *Otw. Ow.* 485. STARODUB, a, masc. et fem., dubiel stary, staruch głuptawy, babsko głupie; ein alter Einfältigpümel, ein einfältiger alter Kerl, ein dummes altes Weib. Ktożby staroduba życzył meć za żonę! *Opal. Sat.* 16. — §. Starodub. Starodubow, w Moskwie stolica niegdys powiatu Wdztwa Smoleńskiego. *Dyke. Geogr.* 5, 74. STARODZIEJSKI, a, ie, staroświecki, nach der alten Welt, altmodisch. Pani starodziejska. *Kchow. Fr.* 88. STAROGRÓD, a, m, Germ. Stargard, miasto w woj. Pomorskim. *Dyke. Geogr.* 5, 74. Starygrad, miasto przez synów Leszka III. założone, Niemcy Stargard wymawiają. *Krom.* 45. — §. Miasto Altenhaus w Chełmińskim. *ib.* STAROKALENDARZANIN, a, m., Sak. Okul. STAROKALENDARCA, y, m., Sak. Okul. 24. staroego kalendarza się trzymający, der nach dem alten Kalender lebt. Racye starokalendarzan w samej rzeczy nie nie waży. *Sak. Kal. B.* 1. Odpusćcie mi panowie starokalendarzanie. *ib.* D 2 Głupi starokalendarcze, dawniejsza jest wiara Rzymska, niżli twoja Ruska. *ib.* B 2 b. STAROKRATOWY, a, e, n. p. Biesiady antykowa, czy starokratowa, (bo i tak się mówi), rządzące się przystojnością. *Pam. Warsz.* 4, 55. Czart., (cf. arystokracja, demokracja i t. d.). STAROLETNY, a, e, w lata podeszły, alt an Jahren, altjährig; *Slov.* starolety, starobylý; *Sorab.* 1. starolětně. Po lesiech staroletnych pogłada. *Żebr. Ow.* 115, ob. Starodrzewny, starorodny; *Subst. Sorab.* 1. starohlětnofěz, ob. Starodawność, starożytność. STAROMIEJSKI, a, ie, od staroego miasta, altstädtisch; *Boh.* staroměstský. Imię staromiejskie. *Żebr. Ow.* 565. Ratusz staromiejski w starym mieście. STARONOWY, a, e, alt und neu junglich. Latosowy staronowy kalendarz. *Żebr. Zw.* 159 Jejmość pp. Modnożyjskie, owe to ustawicznych wielokosztownych, staronowych, nowostarych, spadzistych, weinanych strojów i sukien gustosędzine. *Mon.* 70, 155. STAROJCOWSKI, a, ie, dziadowski, pappous. *Macz.*, od staroego ojca czyli dziada, greßväterlich. STAROPISCA, y, m., pisarz starożytności, ein Altcrbumschreiber. Staropisca Wegecyusz. *Hipp.* 26. STAROPŁODZIEN, dnia, botan., Mieczyk smrodliwy, *spatula foetida.* *Śleszk. Ped.* 422, stinkende Schwertel. STAROPOLSKI, a, ie, taki, jakimi starzy nasi ojcowie bywali, prosty, szczery; *Boh.* staročech, staročeský, po staročesku; (cf. *Germ.* ein guter alter Deutscher). Ona staropolska prostota sereza i szczoerość odpada. *Sk. Kaz.* 392. To serce dobroczynne, ta dusza bez skazy, Staropolskiego czasu wystawia obrazy. *Treb. S. M.* 80. Staropolskie postęпки i enoty. *Kchow. Rośl.* 110. Staropolskiej poprzeć mamy sławy. *Jabl. Buk. E.* Ja mówię szczoerze, po staropolsku.

Teat. 9, 41. Dobrzeć było u nas, gdy wszystko z staropolska ludzie poczynali. *Opal. Sat.* 152. STAROPOLSZCZYŻNA, y, ż., wszystek zbiór staropolskich obyczajów, zwyczajów, sposobów myślenia, mówienia, daß Alt-pölnische. Pieśń Bogarodzicy słowo od słowa z wykładem dla staropolszczyżny trudnej, tu położe. *Sk. Żyw.* 1, 252. STAROPOSESYONAT, a, m.; *Ross.* старопосесыонат; dawny posiadacz dóbr, ein Altangehöriger. STARORODNY, a, e, starodawny, starowieczny, von altem Herkommen. Starorodna familia. *Tr.* STAROŠĆ, ści, ż.; *Boh.* starost, (*Boh. et Slov.* starost o něco cura, ob. Staranie, starowność); *Sorab.* 2. starstwo; *Sorab.* 1. staroba, starofeż, wulkostarobnofeż, (starofeż staranność, cura); *Carn.* starost, starust; *Vind.* starust, perlietnost; *Croat.* sztarošzt, ztarina (2 szłarosz, szkerb anzielas); *Bosn.* starost; *Rag.* staros, starina; *Slov.* starost; *Ross.* старость; die Wejhrbeit, Wohlbetagtbeit, daß Alter. Od roku pięćdziesiątego wchodzi człowiek w wiek starości. *Zool.* 284, (cf. zgrzybiałość). Dla starości, bo siedmdziesiąt lat dobrze był przeszedł, nie dojrzał. *Syr.* 1555. Dzieciństwo wiosna, lato młodzieństwo, jesień dostałe męstwo, a chmurna zima starość. *Kolak. Wiek.* A 4. Starość, dokonywanie wieku. *Budn. Cyc.* 42. Starość w grób zamyka. *Teat.* 46, 45, (cf. jedną nogą w grobie). O starości naszej siwizna znać dawa. *Żurn. Post.* 5, 598. Starość nie radość. *Teat.* 51. b, 125. Biedna starości, wszyscy cie żądamy, A kiedy przyjdiesz, to zaś narzekamy. *Rys. Ad.* 2. Starości pragniemy, gdy przyjdzie, tęskniemy. *Cn. Ad.* 1095. Starość oziębła na wszystkich przychodzi, A te wszystkie ciężary na ludzi przywodzi. *Prot. Kont. B.* 5 b. Sama starość chorobą, darmo usiłuje Doktor twój zawołany; bo choć opatruje, Jak stary kożuch lata, jedną dziurę zszywa. A druga się w też tropy za lata dobywa. *Groch. W.* 604. Starość stek ehorob i przykrości; starość nie sama przychodzi, kupe z sobą ehorob wodzi. *Cn. Ad.* 1092. Starość obraz abo owoc młodości; poznać łacno w starości, jaki kto był w młodości. *Cn. Ad.* 1092. Przyplacisz w starości rozpustnej młodości. *ib.* Jaki kto z młodu, taki na starość. *Cn. Ad.* 297. (czego się nowa skorupka napije, tym traci; znać piwo po occie). Na starość, w starości; in dem alten Tagea, auf die alten Tage, im Alter. Leniwa młodość robi na starość zebrakiem. *Min. Ryt.* 4, 119. Każdy na starość żałuje, że się z młodu nie uczył. *Rys. Ad.* 50; *Slov.* keď sa človek za mladi ně usiluge, na starost ge tažko. On już miał lata i slynał z młodości, A teraz się jał na starość miłości. *P. Kčan. Jer.* 126. Żenił się z młoda panienką na starość. *Teat.* 54. c, 57. — *Transl. fig.* Staremu młode mieć obyczaje sromota, ale w młodym piękna jest starość. *Sk. Żyw.* 2, 596. sedziwość, satek, poważne obyczaje, alteß gejeßteß Wejen. STAROŚCI, STAROŚCIN-SKI, a, ie; *Ross.* старостинь, старостинский; do starosty należący, Starosten, Landhauptmanns, Landvogts. Słudzy starościńscy. *Sk. Żyw.* 1, 42. STAROŚCIANKA, i, ż., córka starosty, eineß Starosten Tochter. Starościanceczka. *Teat.* 22. b, 55, (demin.). STAROŚCIC, a, m., syn starosty, eineß Starosten Sohn. STAROŚCINA, y, ż.,

żona starosty, die Starostinn, deß Starosten Gemahlinn. STAROSTA, y, m.; Boh. starosta, demin staruška; Slov. starosta senior in aliquo officio: Carn. starostnik, hrabia; Vind. z Polsk. starostnik, Polski perveshnik; Rag. starosta optimales; Ross. староста; Eccl. староста praefectus, major, praeses; — a) starosta, starszy, przełożony; der Bergesegte, der Aelteste. Jezus staował przed starostą, i pytał go starosta: tyś jest królem żydowskim? Sekl. Math. 27, ob. rządcą prowincyi, wielkorządcą, Landpfleger, Landvogt, Landherr. — Fig. Przez trud bóg swój lud odjął dyabłu z straży, Przydał nam zdrowia wiecznego, starostę skował piekielnego. Biel. 19, z Bogarodzicy, den Herrscher der Hölle. — Starosta weselny, n. p. Powiadasz, że się wodził pop Ruski z oblubieńcami, z drużkami, z starostami około stołka. Pim. kam. 169. — b) Polit. Rozszerzając dawni królowie Polscy dobra stołu swego, osadzili w nich rządców, którzy z nich wyznaczone daniny wybierali. Zakładali królowie w wielu takich ekonomach zamki, a straż ich z nadaną potym sądowną jurysdykcyą owym rządcom oddali. Tym rządcóm Słowiański jeszcze język dał nazwisko starosty. Kros. Zb. 2, 508. Czack. Pr. 1, 250, i t. d., der Starost, föhnigliche Burgwart, Schloßhauptmann. Grodzki starosta, sądy grodzkie sprawował, bezpieczeństwa w starostwie swoim pilnował, zamku całości przestrzegał. Skrzet. Pr. Pol. 1, 216. der Burgrichter; cf. Ross. кормление; кормление съ боярскимъ судомъ — §. W górnictwie: Starosta, Oberburghauptmann, urządził ten bywa tylko w bardzo wielkich kopalniach. W mniejszych jest tylko podstarosta. Kluk. Kop. 2, 285. — Starosta Żmudzki, ob. Żmudzki. — Hodie in Galic. Austr. Starosta cyrkularny, krejskapitan, der Kreisauptmann; Vind. okręglitni vis-hnik. STAROSTWO, a, n., 1) urząd, władza starosty, lub też kraina, nad którą starosta jest przełożony; Vind. starostia, starostnia; (Carn. starostya, hrabstwo), die Starostenwürde, die Starostey, Landvogtey. Grodowe dzierzawy nazwano starostwami, inne dzierzaw, o ad i t. d. otrzymywały imiona. Czack. Pr. 1, 250 etc. Praetura, u Rzymian starostwo. Petr. Pol. 191. — 2) Coll. Starostwo = starosta z starościna, der Starost mit seiner Gemahlinn. Przybyli w tych dniach do Rzymu hrabstwo Zamajscy i Patocey starostwo Urzędowsy. Gaz. Nar. 1, 19. STAROŚWIECKI, a, ie, starożytny, wedle dawnego świata; nach der alten Welt, vom alten Schlage, altmodisch, altväterlich; Boh. staroswětsky, (oppos. nowoswětsky); Sorab. 1. starobné; Carn. babast, (ob. Babski); Vind. babast, staroshegen; Ross. стариковский, старинный. Człowiek starościeckiej enoty. Teat. 42. b D. Po starościeku, starościeckie adverb. Cn. Th. 1065. STAROŚWIECKOŚĆ, sei, ż., Graec. ἀρχαιότης, antiquitas rudis. Cn. Th. 1065. alter Schlag, Altmodigkeit. STAROŚWIECZYŻNA, y, ż., collect, cokolwiek nie terażniejszej mody; Ross. старина, старинка, altväterliches Zeug. Z tych gratów, eo mamy, nie się nie zda, wszystko starościeczyżna. Teat. 19. b, 7. Za rytę tabin, za starościeczyżną, Sprawi sobie francuzczyżnę. Bratk E. Ta staro-

ścieczyżna pogodzi się z nowomodną nauką. Mon. 64, 528. STAROWIECZNOŚĆ, sei, ż., starodawność, daß hohe Alterthum eines Dinges. Starowieczność i nieodmienność są próbą prawdy. Psalm. 20. Rozum ich światu się wszystkiemu i starowieczności wszystkiej sprzeciwia. Sk. Kaz. 249. STAROWIECZNY, a, e, STAROWIECZNYE; adv.; Boh. starověký; starodawny, odwieczny, uralt. Starowiecznego syn Hyperykona. Tward. Dof. 66. Prace przodków starowieczne. Hor. Sat. 15. Czemu nauką starowieczną ojców gardzicie! Sk. Kaz. 144. Zakon starowiecznie od apostołów podany. Psalm. 18. Starowieczne trakty dla kupców. Czack. Pr. 2, 202. STAROWIERNY, a, e, — ie adv.; Ross. старовѣръ; staręj się wiary trzymający, altgläubig. Ociec jej był starowierny. Wad. Dan. 219, (ob. Starozakonny). STAROWIERNOŚĆ; Carn. starovirnost; Altgläubigkeit. STAROWIERCA, y, m., trzymający się staręj wiary; (Slov. starowerec; Carn. starovirz). Starowiecy, czyli Carogrodzkiej stolicy podlegli Rusini. X Pam. 12, 544. Starowiecy, czyli Filipom, Greekiej zachuby między sobą używali. Czack. Pr. 1, 84 ib. 501. STAROWINA, y, m., biedny staruch, ein armer alter Mann. Biedny starowina podweselił sobie niezabawem. Teat. 55 d, 72. STAROWNIK, a, m.; Ross. старатель, радѣтель, f. радѣтельница, взыскатель; Eccl. тшатель, попечитель; staranie mający, starający się, der Sorgfalt anwendet. Usilny we wszystkich zabiegach starownik. Mon. 65, 94. STAROWNOŚĆ, STARANNOŚĆ, sei, ż.; Sorab. 1. starofežiwofež, starofež, (cf. starość); Croat. sztaroszt, skerbliwost, marljivost; Dal. pomnivoszt, (cf. pomnieć); Carn. marnost, marhvost (cf. marność), skerbniust; Vind. skerbliwost, skerbnost, poskerbliwost, oskerbnost, skerb (cf. skarbić), maranje, obramba, oblastnia, flegaria, marnost, vanzhliwost, marlivost, pomujanje, perskerb, perskerbliwost, doskerbnost, predskerb, predskerbnost, skermust, naleshezlmnost, nadeshnost; Bosn. pámgnja, pomstvo; Ross. старательность, старательство, радѣние (ob. Rad), рачительность, рачительство, радивость, попечение, попечительство (ob. Pieczolowitość, opieka), опаство (opatrność), тшательность, тшальность, блюстительность, забота, заботливость; Eccl. тшание, тшательство, болжанованіе; pilność starania się, die Sorgfalt, die Sorgsamkeit. Dostatek kraju nie tak z rozległości gruntów jak raezej z większej lub mniejszej starowności i pracowitości mieszkańców przychodzi. Mon. 6, 268. Sama starowność i pracowitość ludzka jest najpewniejszym do zbgacenia kraju środkiem. Mon. 64, 268. Sama niestarowność i edeignienie się od pracy, jest najbliższą dohrowolnej między przyczyną. Mon. 67, 171. STAROWNY, STARANNY, STARANNY, STAROBLIWY, a, e, STAROWNIE, STARANNIE, STARANNIE adv., z wielkiem staraniem pilny, sorgfältig; Boh. et Slov. starostliwý; Sorab. 1. starofežiwé, starofežiwé, starofežne, kědžbné, mezkoyné; Carn. skerbni, márne, marliv; Vind. skerbhiten, sbatliu, vanzhliu, marn, marlu, skerbni, poskerbliu, oskerbliu, perskerben, perskerblu; Croat. marljiv; Dal. pomniv; Bosn. pomgniv; Star. brixljiv;

Ross. старательный, радѣтельный, радивый, рачительный, попечительный, заботливый, заботный, блюстительный, тщательный, тщательно, извѣстно; *Eccel.* тѣцмльць, тѣцливо, тѣцельнѣ, вотьцмльць, потѣцельный, прилѣжнѣ, исправнѣ, рачительнѣ, прилѣжно, уготованный, извѣстнѣ. Obrat Rzym za pany, starobliwe o sobie Trojany. *Mon.* 74, 651. Weźcie ten koczyk, schowajcie to wszystko starownie. *Teat.* 55. e, 27. Przodkowie nasi starynnie strzegli związków narodowych naruszyć. *Tward. W. D.* 2, 125. Ani czoła starynne zmarszczki pokresiły, Ani włosu marcowe szrony przykurzyły. *Tward. Misc.* 145 (t. j. zmarszczki od wielkich starunków, frasunków pochodzące). STAROZAKONNY, a, e; *Boh.* starozakonný, starozakonský; *Eccel.* старозаконный; *Ross.* ветхозаконный, ветхозавѣтный; wedle starego przymierza, alitestamentijf. W starym zakonie uczony *Eccel.* сѣмюмудрый. Starozakonnej i nowozakonnej cerkwi różność. *Smotr. Lam.* 5. — *Epithet.* Żydowski, n. p. Jakób starozakonny - żyd, ein Jude. STAROZAPUSTNA niedziela, siedmdziesiątnica; w naszym języku od początku wiary starym się zapustem ta niedziela zowie, iż starzy już pościć do wielkiej noey dnia 70go poczynali. *Sk. Kaz.* 85. et 86. der Sonntag Septuagesima. *Alter Slav. Dipl.* 1; *Boh.* dewětnjk, dewjtnjk; *Slav.* dewătnik. STAROZEŃ, nia, m., który się na starość żeni, der im Alter heirathet; STAROZENIA, i, ż., która na starość za mąż idzie, die auf ihre alten Tage einen Mann nimmt. Starożeniowi epigrama. *Kehon. Fr.* 59. O starożeniach: mężowi lat siedmdziesiąt, żenie tyle drugie. *ib.* 81. STAROZESZŁY, a, e, bardzo podszły, sehr bejahrt; *Sorab.* 1. wulkohstarobné Mingajto w starozeszłej siwiznie umarł. *Stryjk.* 252. STAROZYWKŁY, a, e, n. p. Imię starozywkł. *Rej. Post. N n n* 1. nienowotne. STAROŻYTNOŚĆ, STAROŻYTOŚĆ, ſci, ż.; *Boh.* starožitnost, starobylost; *Vind.* starustvu, starovitnost; *Dut.* sztaroztli; *Ross.* древноеть; starodawność, Alterthum, Criftenz von alten Zeiten her. Bóg to wam dał, że tu i starożytnością Domu i przechodzicie wszystkich majtnością. *Simon. Siel.* 45 (*Slav.* starožitnochnal archaizmus). Starożytnościąmi się hawiający, antykwaryusz *Carn.* starinar, starnik. STAROŻYTNY, STAROŻYTNY, STAROŻYWY, a, e, STAROŻYTNE *adv.*; *Boh.* starožitny, starobyly; *Sorab.* 1. starožné; *Slav.* starinski; *Ross.* старожилый, древний; (старожилець dawny mieszkaniec); starodawny, alt, uralt, von Alterß her. Przodkowie nasi na dostojenstwa wielkie ludzie starożytnie sadzali, a nigdy to nie było, iżby nowe ludzie nad starożytnie przekładać mieli. *Gorn. Dz.* 104. Starożytna enota. *Pot. Arg.* 55. Mestwo starożywe, virtus antiqua. *Żebr. Ow.* 278. Starożyta dawnych królów opatrność. *Pot. Arg.* 145. Starożytnie po ojcowsku żyć, moribus antiquis vivere. *Cn. Th.* 1065. po staropolsku. STAR-SZEŃSKI, a, ie; *Ross.* старинский, старинский; do starszych czyli starszeństwa należący, przełożeni; Vorgefeten, Aeltesten, Vorsteher. Każdy pod zwierzchnością zostający starszemu swemu powinien uznanie godności starszeńskiej i posłuszeństwo. *Bals. Niedz.* 1, 524. STAR-

SZEŃSTWO, a, n.; *Rag.* starjescinstvo, glavaarstvo, poglasstvo, vecelina; *Ross.* старинство; *Eccel.* старинство; 1) przełożenstwo, die Oberaufsicht, Oberyverwaltung, das Vorsteheramt. Staral się, jakoby mógł starszeństwo zakonne z siebie złożyć. *Birk. Dom.* 86. Starszeństwo mieć *Ross.* старинствовать, старшинствовать. — §. Wyższa starość, a zład wynikająca wyższa ranga, Vorrang nach dem Alter. Każdy wziął miejsce wedle starszeństwa albo też godności. *Jabl. Ez.* 220. Zasiadanie po starszeństwie. *Xiadz.* 158. — §. Jeden drugiego z tych bliźniat w żywocie matczynym chciał ubiedz, aby był sobie starszeństwa sławę zyskał. *Lub. Roz.* 257. pierworodenstwo, primogenitura. Criftgeburt. — 2) Person. *Coll.* Starszeństwo, STARSZYNA, STARZYNA, STAR-SZYNA, y, ż; *Rag.* starsjescine, poglavize; *Ross.* старчество, старшина, старшина; przełożeni, starsi; die Aeltesten, die Vorgefeten. Żołnierze obruszyli się przeciwko starszemu. *Atok. Turk.* 12. Starszy Menalko, moja rzecz służyć starszemu. *Nag. Wirg.* 501. Senatorowie Rzymscy, jakoby starzy. *Faliss. Fl. praef.* — (STAR-TY, ob. Zetrzeć). — STARUCH, a, m., przykry stary, ein beschwerlicher alter Mann, (cf. staruszek, starzec); *Rag.* staescina; *Ross.* старушко. STARUCHNY, STARZUCHNY, a, e, STARUCZKI, STARUSIENKI, a, ie, intens. *Adj.* stary; bardzo podszły, zgrybiały, sehr alt; (*Boh.* starički; *Vind.* ostarjen, postarn). *Peisenex,* starzuchny. *Urs. Gr.* 183. Sokrat, staruchnym będąc, na lutni się uczył. *Gorn. Dw.* 67. Staruchny ociec Jakobowy. *Birk. Syn. Kor.* 1 5. Staruczki prorok. *Sekl.* 73. Ojca mamy starzuchnego, a brata młodziuchnego. 1 *Leop. Genes.* 44, 20. STARUNEK, nku, m., staranie się wielkie frasowliwe, ängstliche Sorgen, große Sorge, Sorgfalt. Nie mnie już nie uleczy, daremny starunek. *Teat.* 46, 71. Pan o tym miał myśleć, a mnie zdał starunek. *Teat.* 45. b, 57. Pełen starunków *Ross.* многопопечительный. STARUSZEK, STARZUSZEK, szka, m., senex minime morosus, vel commiseratione dignus. *Cn. Th.* 1065. starek, ein guter alter Väterchen, Aftchen, (cf. staruch, starzec); *Sorab.* 1. staržki; *Bosn.* staracjac; *Croat.* sztarčhec; *Rag.* staracjaz; *Ross.* старичек; *Eccel.* старичек. Zawsze drżący staruszek i wątpliwy stoi, Łatwie wszystkiemu wierzy, wszystkiego się boi. *Prot. Kont. B* 2 Pomordowano staruszki na ulicach, i młodziency popadali mieczem. 1 *Leop.* 1 *Mach* 2, 9. STARUSZKA, i, ż., starka, podeszła ale nie przykra kobiecina; ein guter alte Mütterchen, Aftchen; *Boh.* stařena, stařice; *Sorab.* 1. staruška; *Croat.* sztaricza, ztaricza; *Rag.* stariza, stariciza; *Bosn.* starica, staricica; *Slav.* starica; *Ross.* старуха, старушка. — §. *Burl.* Staruszka, stara pani, chałupa, sepet, zadek, der Hintere. *Tr.* STARUSZKOWATY, a, e, — o *adv.*; *Carn.* stariskat; *Ross.* староватый; nieco na kształt starego zakrawający, ältlich, nach Art alter Leute. Gdyby tu przyszedł jeden po Polsku tak staruszkowaty, to... *Teat.* 22, 15. STARUSZKOWATOŚĆ, ſci, ż.; *Ross.* староватость; die Aeltlichkeit. STARUSZKOWY, a, e, od staruszka, Aftchen; *Ross.* стариковъ. Rozprawa miła staruszkowa. *Żebr. Ow.* 312. Z wrózek

grubo szydzi starszuskowych. *ib.* 70. STARY, a, e: *Boh.* starý, ostarůžnj, starcey; *Slov.* starí, starički; *Sorab.* 2. stari; *Sorab.* 1. staré, stary, starobný; *Carn.* star; *Vind.* star, perlieten; *Croat.* ztar, ztari, sztar (2 *mensura frumentaria apud mare, et simul salis*); *Bosn.* star, starri, staran, (2 star, mjerra za sgitto); *Dal.* sztar; *Rog.* star, staari, starra, starro; *Slav.* stari, star, -a, -o; *Ross.* старыи; (cf. *Germ.* starr; *Vind.* ofhtareti - drętwieć, starren, ofhtarenje - drętwienie, stretwiałość); — 1) stary, podeszły, sędziwy, nie młody; *alt.* bejährt, bey Jahren, uldt jung. Siwizna czyni nas starymi, iż o starości naszej jasnie znać dawa i świadczy, *Žarn. Post.* 5, 598. Nadto stary jestem dla córki We Pana. *Teat.* 52. c, 26. Biaogłowa stara i zgrzybiała, Kostnica swoich piękności spróchniała. *Past. Fid.* 155. Stary bzdyk. *Teat.* 8, 7. Stary grzyb, zgrzybialec *Ross.* хрычъ, хрычовка, старий хрычъ. Stary sługa, jak stary pies. *Budn. Apoph.* 54; *Slov.* staremu psowi a starému słuhowi gedem plat idě. Koń młody w pieniądże idzie, stary z pieniądzy wychodzi. *Cn. Ad.* 557. Stary koń do gnoju, choć przedtym służył w boju. *Cn. Ad.* 1088; (*Stor.* na starom do mlina). Stary rozum lepszy niż młody. *Cn. Ad.* 1099. Stara głowa, rozum młody: stary a głupi: wystarzał się z rozumu. *Cn. Ad.* 1087. Mieczysława starym nazwano, nie żeby tak był stary łty, jeno że był z młodu zawsze stateczny i poważny. *Krom.* 152. *Biel.* 100; *Eecl.* старчество, no старчески живу; *Græc.* γεροντιω, seniliter ago. — Stary *Subst.* starzy *plur.*; *der* Alte, ein Alter, die Alten, Greife. Stary, długowieczny, długo żyjący, dawno pamięta. *Cn. Ad.* 196, (cf. stary jak świat). Starzy sobie lat ujmują, młodzi przydają. *Cn. Ad.* 1105. Stary, starodawny, starego wieku. *ib.* 1094. Stary hardzo, zgrzybiały, jedną nogą w grobie. *ib.* 1095, (cf. przytrupiały). Kiedy się stary z młoda ożeni, właśnie jakoby w stary wóz szalone konie założył. *Rys. Ad.* 29. Staremu płasć nie przystoi; stary się nie odmłodzi. *Cn. Ad.* 1091. Staremu folguy, młodym haruj. *Cn. Ad.* 1090. Stary do dziecińskiej własności przychodzi. *Kolak. Wiek.* C 1. Starzy dwa razy dzieci. *Pot. Arg.* 347. Stary a szalony, już dwa razy młod bywa. *Rej. Zw.* 121 b. Stary jak dziecko. *Cn. Ad.* 1007. Staremu, jak dziecieniu często jeść trzeba. *ib.* Starzy pod czas dziwy broją, gdy ich czym dobrym napoją; stary łacno odmłodnieje, gdy sobie trochę podleje. *Cn. Ad.* 1102, (cf. stroi baba turnieje). Starzy się rada napijają, o jedzę nie wiele dbają. *Cn. Ad.* 1102. Stary wielomowny, swięgotliwy. *Cn. Ad.* 1100; zapamiętały, wywietrzała mu pamięć. *ib.*; przykry, niedogodny, mierzony, gniewliwy. *ib.* 1099; oszczędny, skąpy. *ib.* 1098. Staremu dobrze czynić, daremna utrata. *ib.* 1090, (cf. dobrze czyni, a wiedz komu). Staremu nie wiele trzeba. *ib.* 1091. Starego łaską a podpora zęby. *Cn. Ad.* 1089. (*victu meliori eget*). Stare pomiatają, gdy młodzi nastają. *ib.* Starego odmienić, odczyć, przeformować trudno. *Cn. Ad.* 1089. (czego się nowa skorupka napije, tym traci; *Slov.* młada koza sol lubi, a stara gu ze solničku uchieuge). Staremu żywot najmilszy. *ib.* 1092. (kto czego mało ma, oszczędza). — §. *In meliorem par-*

tem: Stary w rzeczach biegły. *Cn. Ad.* 1096. Stary, ma nad młodego. *ib.* 1099. Stary młodemu rychlej zrozumie. *ib.* 1098. Starego trudno oszukać. *ib.* 1090, *ob.* Cwik; cf. starzec, wyjadacz me z jednego pieca chleb jadł, nie w jednej był wojnie. *X. Kam.* (stary żołnierz, służył, starobój). Starych słuchać, szanować, z staremi nakładać dobrze. *ib.* 1101. Stary od rady, a młody od zwady. *Rej. Zw.* 162 b. — §. Stary *cum Substant.* dawny, *alt.* von langer Zeit her. Lasy stare, jak świat. *Jabl. Tel.* 154. Stary to zwyczaj; me za nas się to poczęło, nie za nas ma ustać. *Cn. Ad.* 1095. (starodawny, starego wieku). Stare niemocy trudno leczyć, jako i stare nałogi. *Sk. Dz.* 740. Człowiek staręj daty. *Teat.* 45. c, 109. *Wyb.* (staroswiecki). Stary gospodarz pan bóg. *Cn. Ad.* 1097. (nie dziś dopiero rządzi). Nasza nauka jest stara, jeszcze od czasów apostołskich podana. *Baz. Hst.* 582, (cf. stary jak świat). Za starych wieków był na wielkiej pieczy Ten, co wiernie strzegł pospolitęj rzeczy. *Rej. Zw.* 222 b. Dobre stare lata, a nasze lepsze. *Cn. Ad.* 167. Stare lata chwalmy, a swych zażywajmy. *Ern.* 41. Słuchajcież, co się stało przed staremi laty. *Zab.* 8, 95. *Tręb.* Złoto tak nowe dobre, jako i stare, w jednakięj cenie idzie. *Sak. Kal. B 2 b.* Stare dzieje wspomnasz *Cn. Ad.* 1087. Stara to piosuka, powieść. *ib.* — Jakem stary szlachcie, tak nie odstąpię. *Teat.* 7. d, 55; (*topos.* scartabei). W starym piecu dyabeł pali. *Teat.* 51. b, 6. (im kot starszy, tym ogon twardszy; *Sorab.* 2. starschi kosol, twarżischeli rog; *Sorab.* 1. starschi kofol, twerdszi roh). Wino stare, dobre. *Teat.* 55. k, 22. *et* 6. b, 80, (cf. wytrawne, wystałe). — *In pejorem partem.* Stary dom, stara szata, wiotcha; *alt.* mürbe, algenüst. *Cn. Th.* 1065. Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zmarzła. *Sak. Kal. B 2 b.* Ostatek tych galir oddano między stare statki. *Atok. Turk.* 248. — *Comparat.* Starszy latami, więcej lat mający; *älter, bejähriert.* Aaron beat Mojżeszow trzema laty starszy. *Sk. Żyju.* 1, 545. Im kto starszy, tym powinien być mędrzy. *Rys. Ad.* 20. Żywot starszego, uczy młodszego. *Rys. Ad.* 79. a *bona majori, discit arare minor,* so wie Alten Jungen. so jmit ferner die Jungen. Starszy, godniejszy; starszy bóg, niż ś. Marcin. *Cn. Ad.* 1094. *Rej. Post. Z z 1.* (starszy pan Kozłowski, niżel pan Baranowski). Zda mi się, iż starszy pan Jezus, niż ś. Paweł. *Twor. Wiecz.* 87. — Starsi nasi przodkowie; *Carn.* starshi; *Vind.* starishi, stareishi, predstareishi, velki stareishi; *Slav.* nasi stari, untre Vordltern, Vorfahren. Tak zachowali, i tak nam podali starsi nasi. *W. Post. W.* 69. *Parentes,* rodzice i wszyscy insi przodkowie z prawej linii pochodzący, aż do pradziadów, nasi starsi. *Marz.* — *Seniliter:* Stara matka, starka, babka; (*Stor.* stará matka, baba; *Slav.* stára mama, baba), die Altermutter, Großmutter; *Slov.* prababa, dědova baba, stareg matki stara matka prababka. Stary oiece, starek, dziadek; *der* Altermutter, Großvater; (*Slov.* stari otec neb tatik, dědo; děd; *Vind.* ozhjak, stari ozha; *Slav.* stari otac, did). Stary oiece, będzie-li opiekunem, winien liczbę czynić matce wną-

ków swoich rok od roku. *Groick. Obr.* 149. Jeśliby kto po śmierci zostawił żywych dziada albo starego (ojca), i brata przyrodnego, tedy sam tylko stary do sukcesyi bywa przypuszczony. *Chelm Pr.* 77. Stary stryj, mego dziada brat; starszy stryj albo przestryjec, mego pradziada brat. *Sax. Porz.* 125. — 2) *Superioritatis*: Starszy zwierzchnością, przełożony: der Aelteste, der Vorgesetzte, der über die andern ist; cf. Aeltermann, Altgefell, Altmeister, Altfnacht; cf. die Aelteru. Starszy szyper. *Zbil. Dr. E* 2. Zaprosił mnie do niego starszy jego sługa. *Falib. C* 1; marszałek: *Vind.* starodrushnik, starotowarlu. Przydał synowi, wyprawiając go do cudzych krajów za starszego, albo jak dziś mówią, za gubernera, Possodarego. *Ossol. Boh.* 1, 21. Starsi bracia, starsza rada-senat, der Senat, das Oberhaus. Gdy ich być winnymi naleziono, z foldrowania stariej rady, pościano je. *Biel. Św.* 287 b. Uzuwam chęci i rozsadek Ich M. PP. Braci moich starszych i młodszych, Ich M. PP. Senatorów i Posłów. *Warg. Wal.* 115. Starszy *absolute* przełożony; (*Slav.* starešina, superior; *Bosn.* starešina, pñur, iguman; *przeor Rag.* staričina, glavār, poglaviza; *Ross.* председатель; *Ecl.* прѣвосѣдѣицѣ, (старшина nalu grandior). Jako tedy Rzeczypospolite mają swoje senatory, tak też kościół boży ma swoje starsze. *Rej. Post. C* 2. — *Similiter*: Pani stara: ochmistrzyńni, die Hofmeisterin, Inspectorin. Odprawuje ochmistrze, żegna stare panie, Co się jochać dalej napierały. *P. Kchan. Orł.* 1, 405. Ja jej panią starą zawsze będę. *P. Kchan. Orł.* 1, 405. Pani stara ćwiczy panny w domu, jak się ukłonić, jak krezy szychtować. *Alb. z Woj.* 22. — *Tr. burl.* Stara pani, starszka, zudek, sepet, chafupa, cymbał, indermiech, der Hüntere. Za ten żart sto plag wziął w starą panią. *Pol. Jow.* 195, (ob. Pani). — 2) Stary, *cujuscunq; aetatis, ut Germanice de infantibus, pueris etc., dicitur*; wie alt ist das Kind, jak stare to dziecko, *quod non imitandum; sed dicendum potius*, wiele ma lat, miesięcy etc. Chrystus, gdy był obrzezany, w ten czas był osm dni stary. *Damb.* 78. Za Cesarza obrony 27 lat stary był. *Fur. Uw. G* 4 b. — 3) *Venator*: Młody chart a szary, daj mu to nazwisko stary. *Bielaw.* 4 b. Name eines grauen Windbundes. — 4) Stare; figury czyli obrazy w kartach, die Bilder in der Karte. *Tr.* — 5) *Botan.* Stare ziele, *erigeron*, rodzaj rośliny *Kluk Dyke.* 1, 255. ein Pflanzengeflecht, Altmannsfraut. — 2) *Averb.* po Staremu: jak dawniej, jak przedtym, jak zwyczajnie; *Carn.* postārsh, wie sonst, wie vormalts, wie gewöhnlich. Dano koronę od papieża otrzymanwszy, w Greekiej wierze, Rzymskiej zaniechawszy, po staremu trwał *Stryjck.* 280. (jak trwał tak trwał). I po szkodzie Polak po staremu głupi. *Oprł. Sat.* 171. Po staremu Bartosz, po staremu łotr, niekzemnik, pijanica. *Cn. Al* 95; *Slav.* staro mñru mu namerat; *mansit, ut ante fuit*. Wiedzą ludzie, co im grozi, a po staremu nie poprawują się w występkach swoich. *Zal. H. T* 14. Człowiek, choćby był najsprawiedliwszym, jest po staremu człowiekiem, podpada pod pokusy *ib.* 188. Pies psem będzie, a słońce słońcem po staremu. *Mon.* 76.

570. Wadząc o naszą się skórę, I jeden chcąc koniecznie nad drugim mieć górę, My ginieć po staremu. *Tward. W. D.* 2, 218. Przecież to cnotę wielbią wszyscy po staremu. *Teat* 46. b, 15. Jeżeli która z nich donosi dziecięcia, tedy po staremu dzieci sehną, wędnieją. *Kłok Turk.* 186. STARYGRAD, ob. Starograd. STARYKON, herb; koń biały z złotemi kopytami w polu czerwonym, w pół przepasany czarnym popregiem, ogon do góry zadarty. Na hełmie topor, końcem niższym jakby w koronie utkwiony. *Kurop* 5, 49, ein Wappen. *STARYNNY, ob. Starowny. STARZA, herb; Topor, herb ten u nas tak dawny, iż go zład Starzą zowią. Musiał tu przodek jego z Lechem przyjsć, a osieść w Krakowskićj ziemi, gdzie jeszcze ten obyczaj, że kiedy na gwałt ludzie bieją, tedy Starzą wołają. Ma być topor sam biały, w polu czerwonym, który Starzą właśnie zowią. *Biel.* 25. *Orzech. Tar.* 11, cf. Topor, cf. Kolki, ein Wappen. — (STARZAĆ, ob. Tarzać). — *STARZAŁOŚĆ, sci, z, starzenie się, inveteratio. *Cn. Th.* 1064, *Rag.* staranje, ostaranje, postaranje, (cf. staranie starać się); das Altern, Altwerden. Dano nam przestrożę na pierwszym religii wstępku, co się potym dzieć miało w starzałości i zgrzybiałości kościola. *Zarn. Post.* 5, 665 b. STARZEC, sca, m.; *Boh.* starce, starce; (*Morav.* stařk, starček dziadek, ob. Stary ociec); *Sorab.* 1. starcz, *Carn.* stariz, starz; *Vind.* starzheck, stariz, starez, dedei, diedez, (cf. dziadek); *Bosn.* star, starać; *Slav.* starac; *Rag.* stāraz, star; *Croat.* ztaracz, sztarčec; *Ross.* старецъ; sędziwy człowiek pełen powagi, ein Greis, ein ehrwürdiger Alter, (cf. staruszek, cf. staruch). Takim kazaniem zmył starowi głowę, Co za szaloną masz rzeczę ochotę... *Zab.* 14, 246. *Szym.* Witold, przytrupiałym już starcem będąc, tek cheiwie korony łaknął. *Krom.* 508. Rżęke tę starcem zowie Owidyusz, że leniwo płynie. *Otw.* 55. *Karmiciel starców; *Ecl.* старопитатель, *Graec.* γηροφάγοζ, *nutriens senes* Starzec, wyjadacz, który nie z jednego pieca chleb jadt, nie w jedacćj był wojnie. *X. Kam.*, (ob. Cwik, starobój). — 2) W którym manastyрку nie będzie braci 6 z posłusznikami, nie ma się tam ihumen zwać ihumenem, tylko za starca, i to pod naczałem inszego większego manastyru. *Sak. Sob. B* 5 b. (za starszego, ob. Stary, starszy: przełożony). — 2) *Botan.* Starzec, *Boh.* starček; *Ross.* престовникъ; *senecio*, Arcuszburz. Przymiotowe ziele, starcem dila kwiecia rzezone, które zaraz po rozkwitaniu siwieje. *Syr.* 1415. *Kluk. Rosł.* 2, 256. STARZEC *neutr.* niedok, Starzec się *recipr.*, zstarzec się, zestarzec się *dok*, *Starzywać się *cont et frequ.* iść w lata, podeszłym być; *Boh.* starnauti; *Carn.* stāram se, ostāriti; *Vind.* staruvati, postaritise; *Croat.* zstaravse; (1. szkerbimsze *angor cura*, ob. Starć się, 2. sztar bivam: starzeje); *Bosn.* staratise, postaratisse, 1. *senesco*, (2. brinnutise *esse sollicitus*); *Rag.* staratise, ustaratise, postariti, ostāriti, ovehsciatti, ovehnuti, (cf. wieczny, wiek); *Ross.* старѣть, старѣться, состарѣться, состарѣваться, ältern, alt werden, *pr. et tr.* Byłem młody, a jużem się starzał. *Wróbl.* 86. Kto się rychło sta-

rzej, długo starym będzie. *Cn. Ad.* 598. Królom przed laty starzeć się przychodzi. *Jabl. Tel.* 150. Prędzej się starzej. *ib.* Zachowaj bojaźń bożą, i starzej się w niej. *1 Leop. Syr.* 2, 7. Postanowił bóg, aby się ludzie zstarzywał a potem umierali. *Otw. Ow.* 571. Pan Chrystus obiecał ducha ś. na wieki; jeśliż na wieki, tedy się duch ś. nie starzywa, ale tenże zawždy bywa. *Hrbst. Odp. G.* 2 b. Rzym pod królni dzieckiem, pod konsulami zmężniał, pod cesarzami starzał. *Psalm.* 77. Co było starym, znowu się młodzi, A co nowego starzeje. *Nar. Dz.* 2, 197. *Eecl.* *устариваетя.* Zastarzały zwyczaj. *Sk. Dz.* 90. Nie się prędzej nie starzeje, jak radość. *Haur. Sk.* 428. Pamięć dobrodziejstwa nigdy się starzeć nie ma. *Gorn. Sen.* 16; (*Bosn.* *stariti*, ucinili da nevoqlja; *Rag.* *starati*, postarali *senem facere*). *STARZUCHNY, *ob.* Staruchny. *STARZUSZEK, *ob.* Staruszek. STARZYŻNA, *STARZYNA, y, ż.; *Sorab.* 1. staré cžapor; *Carn.* *starina*; *Vind.* *starinna*, *starina*; *Croat.* *sztarina*; *Bosn.* *starina*, *davnina*; *Rag.* *starex*, (*starexar scrutarius*); *Ross.* *стариковщина* (2 pewna sekta), *стапле*; *Wiolesz*, *stare graty*, *sprzęty*; *altés* *ženg.* *alte* *Sachsen*, *Rumpeley*, *Gerrille*. Dawniej się u nas żydzi tylko starzyżnami, wendetami bawili. *Haur. Sk.* 217. Pozabierasz starzyżnę z skrzyń i przedasz tandeciarzom. *Teat.* 56. b. 84. Jakie mi suknie sprawia, że starzyżny tylko przerabiać każe. *Teat.* 50. b. 27. Dawnych wieków starzyżny, Przerabiamy na nowizny. *Kehow. Fr.* 143. Zamek ten już starzyżna. *Warg. Rudz.* 105. Obyśmy się byli starzyżny uznanej słowa bożego dzierzeli, a dali pokój nowym wynosłym rozumom. *Gil. Post.* 27. (dawniej nauki). — Ż. Starzyżna, staryżna, grunt od dawnych czasów niesprawiony, odlogiem leża-y. *oppos* nowizna, nowina; *ein seit langer Zeiten unbefautes wüßtes Feld.* W niesprawionych puszczech a nie wyrobionych starzyżnach, jak w najpewniejszych zamkach bezpiecznie żył. *Stryjk.* 561. Po błotnych się rozbiegali starzyżnach. *ib.* 214. Po błotach i starzyżnach się rozpierzelineli. *ib.* 250. Uciekających imali po załęgłych starzyżnach. *ib.* 252. Niewiasty i dziatki na zamki, na jezierzyska, na bagniska i starzyżny nieprzeszłe zaprowadzić kazali. *Stryjk.* 591. —

§. Starzyżna, *ob.* Starzyżna, Starszeństwo. STAŚ, ia, m., STASZEK, szka, m., Staeh, *demin. Nom. proprii* Stanislaw, Stenjelßen, fleiner Stanislanß. Jina zowią Jachnikiem, Stasława Staszkiem. *Kehow. Fr.* 111. Stasiu, półroczne dziecko, czystej krwi owoc drogi. *Zab.* 10. 4. — Ż. Staś, mały Eustach.

STATECZEK, czka, m., *dem. Nom.* statek, małe jakieś naczynie, fraszka jaka; *ein fleines Gefäßlein*, *ein Schäßlein*; (*Boh.* *statček* majteczek). STATECZNIĘC *neutr. niedok.* statecznym się stać, statku czyli stateczności nabierać, ustawać się, instatkować się, statkować, *gefegt und ehrbar werden*; *Ross.* *степенился*, *остепениться*. Już w tym roku bez wiosny lato będziem mieł, Gdy młodzi statecznicją a starzy weseli. *Kehow.* 209 STATECZNOŚĆ, ści, ż.; (*Boh.* *statečnost* męstwo; *Ross.* *статность* = postać poważna); statek, stałość, powaga; *Vind.* *stanovitnost*, *obstoinost*; *Rag.* *stavnos*; *Ross.* *степенство*, *степен-*

ность, (ef. stopień); *Stätigkeit*, *Stattthätigkeit*, *Standthätigkeit*, *Geßigkeit*, *Ersüßigkeit*. Stateczność nieprzełamana w niepomyślnych przypadkach, wielki ten przymiot duszy filozofia obiecuje, religia daje. *Zab.* 15, 75. Stateczność jest, kłamstwu się a ludzkim baśniami od poznanej prawdy nie dać uwodzić. *Żarn. Post.* 142 b. Nie mogli kamiennę jego stateczności postrachami zwątlić. *Sk. Żyw.* 2, 81. STATECZNY, a, e, STATECZNIE *adverb.*; (*Boh.* *statečný* mężny, *statečnýk* posesyonat; *Slov.* *statečni honestus*; *Ross.* *статечный*, *статочный* co się przygodzić może, możny, podobny; *статный* poważnej postaci); *stateczny*, stały, swego się trzymający, przy swoim obstający; *standhaft*, *stättig*; (*Slov.* *statečný*; *Vind.* *staun*, *stanoviten*, *obstojezen*, *obstoin*, *pomosben*; *Ross.* *степенный*, *степенно*, *степенникъ*, *f.* *степенница*, (ef. stopień); *Eecl.* *стотельно*, *постоянно*). Kapłan ma być stateczny albo jedunstajny. *Glicz. Wych.* O 6. Statecznego zowią poważni ludzie pańienką, powiadając, iż czysty stateczny młodzieniec, by miał być pańienką; nazbyt poskoczne-go młokosa figle ninaez się nie przygodzą. *Rej. Zw.* 164. Stateczne męża cnotliwego serce Ani bunt gminny i krwawi morderce, Ni groźny tyran przez okropne ciecia Od chwalebne-go ruszy przedsięwzięcia. *Hor.* 2, 25. *Nar.*; (*fortem atque tenacem propositi virum*). Siedm dni trwał na męczeństwie, przez które w cierpliwości wielkiej przy tymże stał, co i pierwój; i drugie siedm dni wytrwał, i jeszcze go statecznym znaleźli. *Sk. Żyw.* 2, 241. Czy znajde cię w słowie danym stateczną? *Teat.* 44, 52. Ten jest na myłym świecie bez wątpienia stateczny, co myśl częstokroć odmienia. *J. Kehan. Jer.* 206. Niestateczny odmienia świat się co godzina, Słów swoich z obowiązkiem prędko zapomina. *Min. Rył* 4, 188. *unbeßändig*. Zaden tu me stał w swęj mierze, Ten ieh stan i obrot wieczny, w niestatku tylko stateczny. *Dar. Lot.* 6. Puste są, niestateczne, to tam, to sam biegają. *Birk. Uorb. E.* 5. *Protes mutabilior*, płochy, niestateczny, by wiatr, kuropłoch, pedzowiater, tak stateczny, jak masło na słońcu. *Magz.* Inaczij się postępuje z tymi, którzy już są dorośli i rozum stateczny mają, niż z dziećmi. *Karnk. Kut.* 152. *razum dojżrzały, einen reifen Verstand.* — Ż. Stateczny, poważny; *Germ.* *statlich*, *ehrbar*. W statecznych szatach chodzić musza, co przy kościelu słuza. *Alb. z Woj.* 53. On się po prostu i statecznie stroi. *P. Kehan. Jer.* 66. — Ż. *Ridend.* Żartem mówimy: stateczny; ni do czego się nie ruszy. *Fredr. Ad.* 51. orhoczy, by pień na plaki; *er ist standhaft, steht immer auf einem Fleße, kommt nicht von der Stelle; stüß*, wie ein Kletterer Vogel; olszowy Marein, wie ein hölzerner Peter. — Ż. *Passive*: W tym kraju nie mają obywatera statecznego mieszkania. *Boter.* 515. *ciężłego, stałego, do miejsca przywiązanego; keine fire Wobnung, keine festen Wobnunge.* STATEK, tku, m., §. a') majątek, na co kogo staje, mienie, dostatek; *Boh.* *statek*; *Slov.* *statek*, *statky*, *giměnj bona*, *fortuna*; *Ross.* *сранокъ*, *das Vermögen*, *das Habe*, *Hab und Gut*. Dziedzic póki jest w dziecinstwie, nie może szafować statkiem a dobry swojmi dziedzicznymi. *Gil. Post.* 14 b. Jam na jego posługach będąc, swój statek

utracił. *Biel. Św.* 259 b. Nie przyszli nam nigdy Krzyżacy ku pożytku, jedno zawždy z szkodą, na statki się ludzkie mieć. *ib.* 256 b. Dziedzic po mnie nie wiem, bedzieł mądry, czyli głupi, a panować będzie nad statkiem *mym.* 1 *Leop. Eccl.* 2, 19. (w pracach moich. 5 *Leop.*; w dorobku moim; *Sorab.* 1. statk = czyn, dzieło). Nie umiałem używaćumiernego statku, to mię do niedzy przyprowadziło. *Czachr.* C 1. Statek byków i drobi większy był u mnie, niż u wszystkich sąsiadów. *Budn. Eccl.* 2, 7. (stada. *Bibl. Gd.*); *Ścerdem.* Bożkowi przynosili cielę, prosię i świnkę, kokosz i kurę, i inszego domowego statku po parze. *Gwagn.* 428. dobytku, *Janowicb.* — *Fig.* Załosna, niemala Szkada mię potkała, Nie w złocie, ni w dostatku, Ale w najprzedniejszym statku, Półroka minęło Serce mi zginęło. *Zimor. Roz.* 287. w największej kosztowności, gróście *Śostbarfeit*, gróster *Schwag.* — § b) Statek, statki, naczynie domowe, *ob.* Sedy; *Geßäße*, *Geßirre*, *Geräte*, *Werkzeuge*; *Boh.* zaměrka; *Čern.* pódšda; *Vind.* pofsoda; *Croat.* poszuda; *Slav.* posuda; *Ross.* судъ, судно, посуда, сосудъ, суденко, суденшко, суденно, сосудецъ, приборъ. Statek, który podstawiamy, gdy co ciecze, podstawkę, skopiec, miednica, czasza. *Cn. Th.* 1064. Statki wszelkie powinien sternik pod kluczem mieć, jako to powrozy, pobiegi, tarcice, pojazdy, perły i t. d. *Haur. Ek.* 64. Statek, statki, w każdym rzemieśle drobniejsze narzędzia do roboty potrzebne. *Magier. Mskr.* Żony rzemieślników mają przestać na swój giera dzie, ale na statek albo cają do rzemienia należący, nie mają się targać. *Szczerb. Sox.* 141. Kupił ten ogród ze wszystkim statkiem i naczyniem. *Kosz. Cye.* 199 Z kościelnych statków wino wytrząsały. *Wad. Dan.* 125, *Ross.* сосудъ кielich. — *Kuryusz* gliniane statki swoje przelożył złotu. *Faliss. Fl.* 42. Oto masz statki i naczynia twego oczyszczenia chrześcijańskiego. *W. Post. W.* 71. Kościół relikwie świętych cześć, jako statki ducha ś. *W. Post. Mn.* 581. Ś. Jan, jako głos boży i wybrany statek ducha ś. *W. Post. W.* 51. narzędzie, instrument, *Werkzeug.* — §. Statki wodne, czołny, łodzie, promy, dubasy, szkuty, komiegi, okrety. *Klon. Fl.*; (*Sberd.* *Geßirre*, *Geßäße*, *Schiffgeßäße*, *Wasserfahrzeuge*, *Schiffe*, *besonders Fleimere*; *Vind.* ladja, ladjiza; *Siag.* brood; *Ross.* судъ, судно; *Eccl.* лодии, всякое мироходное судно, меньшее корабля воинскаго (*ob.* Łodz), пасады, суды, кордль, лодии. Statek podług wielkości i gatunku budowania bierze swoje nazwisko, jako to: galę, dubas, szkuta, jadviga i t. d. *Magier. Mskr.* Boska opatrność sporządziła porty, i miejsca sposobne i tu i owdzie, jakby stanowiska i gospody statkom morskim i żeglarzom. *Boter.* 20. Statkorozbicie, *der Schiffbruch*, n. p. O rzezach z statko- lub okretorozbicia wypłynionych. *Czack. Pr.* 2, 175. — §. c) Statek, staeya, postojenie, stanowisko: *Standort*, *Standquartier*; (*Sorab.* 1. statok, wobodleno *domicilium*). *Qui in eadem legione militabat*; który w tymże huście żołnierował, statek swój miał. *Macz.* — §. d) Statek *moral.* = stałość, stateczność, *Croat.* zlatnozt; *Eccl.* постоянство, постоянность, die *Standhaftigkeit*, *Ständigkeit*, *Beständigkeit*. Starosta, gdy widział nie-

zwyciężony statek męczennika, zagroził mu królem. *Sk. Żyw.* 1, 52. Naśladowcą Heliasza był Jan w statku na postrachy ludzkie. *Sk. Kaz.* 20. Uzbroidem się na to wszystko nieprzełamany statkiem. *Kras. Pod.* 2, 40. Mężnie mu się stawił i w swoim statku trwał. *Sk. Dz.* 1078. Udają upor za nieporuszony statek. *Leszcz. Gl.* 59. Zwyciężyłaś pokuso mój statek nieprzełamany. *Boh. Kom.* 2, 59. et 4, 171. Statek u fortuny mały. *Zab.* 15, 275. Rozumu ma aż nadto, ale statku mu brakuje. *Teat.* 3, c, 46. *Geßttheit*, *Ernsthaftigkeit*. Gdzież teraz szukać statku, kiedy ten siwieje a jeszcze szaleje? *Zab. Dz.* 84. Statek czyni dostatek. *Rys. Ad.* 62. *Gorn. Wł. P* 2 b. (statkuj, przyjdiesz do chleba; kamień na miejscu leżać obrośnie). Konia nie bij, sługi nie lży, żony nie drażnij, chceszli mieć z nich statek. *Rys. Ad.* 52. (jesli chcesz, żebyć statkowały, *ob.* Niestatek). — §. Nie dziwnie, że jestem na postaci młody, Anim statkiem osypał młodzieuchnej jagody. *Zimor. Niel.* 271. powagę, poważnością; *Gravität*, *Anerkännt.* — §. Suknią niestatkiem z nosa pomazać. *Fras. Div.* a. tym, co z nosa kapie, smarkiem. *Roß auß der Nase.* *STATERA, y, z., z *Lat.*, *bezmian*, *przezmiän*, *cine* *Schnellwage*. Zważyła ich fortuna staterą równą. *Tward. Misc.* 152. STATHUDER, *ob.* Sztadhuder. STATKOWAĆ, -ał, -uje, *med.* *niedok.*, statecznym być, w stałości trwać: *kebarren*, *standhaft sein*, *ständig sein*; *Ross.* *степенничать*, *постоянствовать*; *Eccl.* *постоянничати*, *постоянствую*. Przewrotna wola nasza nie rada statkuje, Raz odstąpi, drugi raz cnoty się ujruje. *Bach. Ep.* 56. O jak szczęście nikomu długo nie statkuje. *Bardz. Trag.* 285. et *ib.* *praef.* Fortuna statkować nie umie. *Żegl. Ad.* 72. Pijakowi nogi nie statkowały; za jeden krok wprost, zawsze to w lewą, to w prawą dwa wybaczały. *Ossol. Str.* 5. die *füße thaten nicht ihre Dienste*, wollten nicht gut thun. Po dzisiejszym obiedzie mam indigestyę; żołądek mi nie statkuje. *Boh. Kom.* 5, 402. (nie dobrze się ma). Statkuj, przyjdiesz do chleba. *Żegl. Al.* 240. dobrze się sprawuj, *führe dich gut auf*, sey *geßt*. Statkuj, masz lata. *ib.* Czas statkować w tych łeciech, czas żądze ukrócić, I do jednego celu wierne serce zwrócić. *Nar. Dz.* 5, 162, *ob.* Ustatkować się, statecznieć. *geßt werden*. STATKOWY, a, e, od statków, *Geßirre*; *Geräte*; *Ross.* *судовый*. Statekowe schowanie *Ross.* *сосудохранительница*, *ob.* Szelbłag. — (STATUA, *ob.* Posąg. STATUARYUSZ, *ob.* Posażnik. STATURA, *ob.* Postać, Postawa. STATUT, u, m., ustawa, die *Verordnung*, daß *Geßetz*; *Sorab.* 1. *postahwizné*. Ustawy nasze od Kazimierza W. aż do Zygmunta Augusta, Łacińskim językiem pisane, statutami zowią, t. j. prawami niby od samego króla za radą senatu stanowionemi, *placita principum*; późniejsze Polskim językiem pisane, konstytucyami. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 6. *Zab.* 5, 417. Statuta te zebrali Jan Łaski, Przyłuski, Sarniecki, Januszowski, Herbert. *Kras. Zb.* 2, 509. *Zab.* 5, 419; dla Litwy Leon Sapieha, pod tytułem Statutu Litewskiego. *ib.* *Geßetzammlung*. — §. *Alluz.* Ej porzućcie Herburta, tego bałamuta, Co ja zalecam zrobić, to dla was statuta. *Treb. S. M.* 52. Biegły w statucie jurysta. *Zab.* 5, 212. Gwałt prawa formował, kto mocniejszy, sta-

tuta jak chciał sobie kował. *Bardz. Luk. 6.* Wydrze, ukrzywdzi, statutem się broni. *Bies. roz. A 2.* Nikomu z swoich przestępstw sprawować się nie chcą, statut piszą w domu. *Pol. Arg. 546.* Statut jest wszystkim ludziom umrzeć. *Biał. Post. 114.* STATYKA, i, ż., z *Greck.*, nauka o miarkowaniu ciężarów. *Solsk. Geom. 7;* nauka o machinach. *Os. Fiz. 100.* die Gleichgewichtslchre. STATYSTA, y, m., polityk; *Vind. floshtvenik, floshtvasnanz,* politykar, floshtnik, ein Staatsmann, ein Staatsfluger, Politienß. Walecznyś żołnierz, statysta głęboki, Rzadko się w jednym te łączą przymioty. *Zab. 15, 15. Zabł.* Wielkie talenta tego statysty zasługują na te ulność monarchy. *Pam. 85, 2, 280.* STATYSTKA, STATYSTYCZKA, i, ż., kobieta statystyczna, statystyka, polityka się bawiąca, eine Staatsfluge. Rodzaj żartowniczek, nowiniarek, statystek, bajeczniczek, i innych tegoż gatunku oratorek. *Mon. 64, 285. ib. 68, 284.* Statystyczki, niekontente z domowej wojny, monarchów między sobą ustawicznie kłóca. *Mon. 72, 424.* STATYSTYCZNY, a, e, — ie *adverb.*, od statystyki, iezący się stanu, państwa, kraju, polityczny; *Vind. floshtvenischen, stalihki, statijitich, politijich.* Cnota, mądrość i statystyczny umysł dawno cię godnym tego miejsca uczyniły. *Nyar. Grod. 145.* STATYSTYKA, i, ż., nauka polityczna, trudniąca się aktualnym stanem państwa czyli kraju, die Statijit. STATYWA, y, ż., staeya, postojenie, stanowisko; Etandort, Ruheplatz. Wszak często też i w podłych przybytkach przebywała łaska boża, i niebu tam miła statywa. *Min. Rył. 2, 172).* — STAW, u, m.; (*Boh. et Slor. staw conditio, stan;* (*Boh. stáv, stávek* krosna tkacze); *Sorab. 1. staw caput, thesis, membrum, articulus;* *Sorab. 2. stawé rozdzial;* *Carn. stáva, stavk positio;* *Vind. stava = rozdzial;* §. 1) staw w ciełe, spojenie, złożenie kości, obrot, daß Gelenk im Körper; *Boh. klaub, klaubek,* (cf. kłab); *Sorab. 1. staw, stawczék;* *Viał. sklép (ob. Sklep), kolienz, skolenz, vuden floshtik;* *Croat. zglob;* *Bosn. zglob, zglobbi, vezi od úda, sgglob;* *Slav. prigib, eslanak,* (cf. członek); *Ross. составъ;* (*Eecl. благосоставный, Graec. εναρθρος, bene articulatus,* składny). Staw czyli kolanko jest takie złączenie kości, gdy wyniosłość, czyli wypukłość jednej wchodzi w równie wydrożone dołki drugiej. *Wejch. Aaat. 29.* Ból w stawiech. *Urząd. 15, ob. Denna* niemoc, dna; *Eecl. חשובная больнь.* Ból w stawach cierpiący *Eecl. חשובовобольнь,* въ составъх больнь имбай. Dla wyruszonych ze stawów kości stąpić nie mogła. *Nar. Tac. 2, 565.* Wybiecie, wyskoczenie ze swego stawu czyli z solniczki główki jakiej kości. *Perz. Cyr. 1, 98.* Gdy reee, które świat stworzyły, Do dziur sznurami kręćąc dociągało Bezecne plemię, z miejsc swych wypadły Stawy, a kości w barkach gruchotały. *Olym. Św. 2, II h 4.* Gdy kto rękę albo nogę wywinie, że mu z stawu swego wypadnie, tedy doktor chcąc onę rękę albo nogę znowu w staw swój wprawić, naciąga onę ręki albo nogi. *Sak. Kal. D 4 b.* Nie gwałt czyni lekarz, gdy pacyentowi swemu wywinioną z stawu rękę albo uogę, z niemalowi jego bolem naciąga. *Smotr. Nap. 60.* — *Fig. Cerkiew'* w swęj przyrodzonej klubie stanąć nie może, póki ją nie-

szczęsna schisma z stawu wywija, i na miejscu swym staoąc nie dopuszcza. *Smoir. Ex. 11. — §. 2)* Staw, obszerne miejsce dla stojącej wody w sposobnym gruncie upatrzone, gdzie się ryby chować mają, i gdzie się woda według potrzeby wypuszczać może. *Kluk. Zvr. 5, 189;* *Boh. rybnik, rybnisté, rybnjček;* *Sorab. 1. rébnik, hat;* *Sorab. 2. ribniza, gat;* *Carn. ribnik, ubert, vajer, bajer, obs. iaraa;* *Vind. ribneck, ribnjak, ribnik, vejer, vejar, bajar, ubert, vjest, polter, teht;* *Croat. ribnyak, vejer, biert;* *Rag. ribgnak;* *Slav. ribnjak, ribarnica;* *Bosn. ribgnak;* *Eecl. et Ross. прудъ [agger 2],* (cf. prąd), прудикъ, прудокъ, прудине; *Eecl. капелъ* (cf. kapiel); *повеникъ,* (cf. rów); ein großer Teich, cf. sadzawka. Stawek dem. Na stawki, gdy mróz przyjdzie, ryby wydychają. *Stroj Staw. A 4 b.* Staw otworzyć, spuścić *Ross. распрудить, распруживать.* Pozwolić stawek zająć, byle tylko gruntów nie podtapiał. *Torz. Śl. 104. Prov — Według stawu grabla. Hys. Ad. 70. Falió. II 2 Psalm. 41. Ch. Ad. 502. et 1226.* (jak kogo staje, piędzia się mierzyć). *Zemiański staw, a Cesarskie ryby. Hys. Ad. 77.* STAWAĆ, a) *freq. Verbi* stać. — b) Stać się, staje się. — c) Staje. — d) Stanąć *qu. r.* STAWACZ, a, m.; *Boh. stawać:* eo stawa, stoi, der Steher. STAWARZ, a, m., grubiarz stawowy, ein Teichgräber. Potrawy te grube ludziom wiejskim, pracowitym, siśnikom, stawarzom w używaniu są. *Syr. 1006.* STAWCZYŻNA, y, ż., płat od stawu, Teichgeb. Oczkowe, rogowe, aredy, stawczyżny *Tward. W. D. 75.* STAWIĄCZKA, i, ż., piśmo stojące, litery czyli charaktery prostie, stehende Schrift. Pięknie jest stawiaćzka pisać, tylko że dłużej do j sarnia i uprzykrzone. *Haur. Sk. 180;* (*oppos. związane litery*). — §. Stawiaćzka postawić, w stojączi, aufrecht einstellen. Korzenie te stawiaćzka pokłaść, jak widzimy drwa na palenie węgla układają. *Syr. 740.* Jaja przez rime chować trzeba w otrebach stawiaćzka do góry. *Haur. Sk. 120.* W popiele albo w suchym życie stawiaćzka grubszym końcem ku dnowi układać. *Haur. Ek. 155.* STAWIANKA, i, ż., gatunek wedy na szczupaki. *Skrbk. Mskr., eine Art Angelfisken.* STAWIARKA, i, ż., kopanie stawów, daß Teichgraben. Sucha teraz mi trzeba, deszezby mi przeskadzał stawiarce. *Pot. Jow. 2, 6.* — ? Stawiarka, szlam stawowy. *Haur. Sk. 51. Teichschlamm.* STAWIARSKI, a, ie, od kopania stawów, zum Teichgraben gehörig. Do rzeczy stawiarskich służące naczynia. *Stroj. Staw. B 2 b.* STAWIĆ *cz. niedok.,* Stawić *contin.;* *Boh. stawěti;* *Sorab. 2. stawisch, stajisch;* *Sorab. 1. stajju, stejem, stawiu, stawiem, stawiam, stalwam;* *Carn. stavěti, stavěl, stávem;* *Vind. stauit, postauit, staulati, postaulati;* *Croat. sztavim, klasti;* *Rag. staviti, stavljati;* *Bosn. staviti;* *Ross. ставить;* (cf. *Lat. statuo, sisto;* *Graec. ιστάω, ἰστημι;* cf. *Hebr. יָצַב schudh, posuit;* cf. *Germ. setzen, stellen;*) postawić gdzie, wobin stellen, wobin setzen. Erato poskakując nogi kształtnie stawia. *Zbil. Dr. G 1.* Krzepką stopką drobne kroki stawia dziecko. *Zab. 5, 404.* Bieży, i nogę nieboga pieszczona stawia po skale, po śniegu, po lesie. *P. Kchan. Jer. 408.* Konopie wysuszone z moczydła, wiążą się na nowo, i stawiają w jakim

suchym miejscu. *Jak. Art. 5, 219.* Świeczki stawiać. *Rej. Ap. 6.* (obrazom ś. świecić). Flasz puzdrowych, butel, gasiorów, kielichów wiatowych, które przedtym na stole stawiano, teraz i imienia nie zostało. *Mon. 75, 140.* Naprzód dobre wino stawia, a gdy sobie podpija, tedy podłejsze. *1 Leop. Joan. 2, 40.* (daje na stół). Na my-szy stawić łapice przy dziurach, kedyby wylaziły. *Crese. 225.* nasadzić, *Fallen aufstellen.* Im bardziej się uraża, tym skryciej pułapkę mu stawia. *Teat. 10. b, 7.* Stawić sieci, sidła, kluczki *Boh. polknauti, liceti, licým.* Stawienie sieci. *Mon. 64, 190.* Młynarz aby nie stawiał na ryby. *Haur. Ek. 142. aufstellen, 3, B. Rege.* — Woły na zimowanie stawiać około wszystkich śś. *Zaw. Gosp. na stajni postawić, auf den Stall stellen.* — §. Stawić komu pijawki. *Perz. Cyr. 2, 150. einem Blutigel aufsetzen, setzen.* Stawić komu bańki. *Perz. Lek. 246. Schröpföpfe setzen; Sorab. 1. kónki stahwam.* — §. Stawić co we grze, na przegranie, abo sadzić we grze, grać o co. *Cn. Th. 1063. aufß Epid setzen.* Na jednę kartę więcej stawia pieniędzy, niż na cały rok ma intraty. *Teat. 8, 55.* Na cóż mam stawiać? *R.* Na to, co w banku. *Teat. 9, 48.* Co z początku wygrywa, na ostatku nie ma co stawiać. *Hys. Ad. 31.* To nie stawiana mówi, Panie bracie, Ja spełnił chyżo, czemu to trzymacie? *Bratk. L 4 b.* nie taki nasz zakład, nie taka stawka, *haß war nicht so gewettet.* — *Similiter:* Niech każdy zdrowie dla spólnego stawi dobra. *P. Kehan. Jer. 340.* na szanice stawić, narażać; *darau setzen, riskiren.* Ze mię przyprowadzi, stawiał swoje szyję. *Jabl. Tel. 206.* Krzepko gardła i piersi na szable pogańskie stawiać. *Birk. Dom. 159* (ważyć na co gardło). Stawić naprzeciwko, *opponere. Cn. Th. 1065. entgegenstellen.* Stawić się; *Sorab. 1. stahwam szo obsto.* Miłosierdzie sprawiedliwości bożej się nie oponuje; ani sprawiedliwość boża stawia się na sprzeciwieństwie miłosierdziu jego. *Salin. 4, 188.* — *Simil.* Jaropek nie śmiał Włodzimierzowi pola stawiać, i zawarł się w Kijowie. *Stryjk. 125.* bitwę dawać, *eine Feldschlacht liefern, ein offnes Treffen wagen.* Radził im aby z Rzymiany i z wojskiem ich beju nie stawili. *Eraz. Jez. G 7.* Żaden rycerz nie potrafi stawiać na placu ani mocy, ani doświadczenia równego. *Stas. Num. 1, 215.* położyć, pokazać; *zeigen, darstellen.* — §. Stawić komu co, kogo, siebie, prezentować, przynosić, przywodzić. *Cn. Th. 1065, ob.* Przedstawiać, *vorstellen, präsentiren;* przed oczy stawić, *vor Augen stellen.* — *Phys. et mor.* Niech mi wyniosłość stawia wielkości wspaniałe, Niech Indy swe skarby niosą okazałe, Niech piękność powabniejsza nad drogę klejnoty Stawia mi w wdziękach swoich najmiłsze pieśczęoty. *Umoch. Sqd. 27.* Czas ów przywiedz sobie na pamięć, staw sobie przed oczyma ów dzień. *Siem. Cyc. 366.* Karać tych, którzy przewinili, a dobre przykłady na plac stawiać. *Kosz. Lor. 95. (ob. Plac).* Stawmy sobie ludzi zawsze powszechnym dobrem zatrudnionych. *Zab. 7, 269.* (wstawmy sobie, przypuszczajmy do myśli, imaginujemy, suponujemy). — §. Stawić kogo gdzie, przystawić, doprowadzić; *an Ort und Stelle hinstellen, darstellen, hinstellen, stellen.* Tymaryoci za każde 5000 asprów stawiają żołnierza konnego.

Kłok. Turk. 207. Stawić się gdzie - stawać gdzie, stanąć, *Vind. le notersnaititi, Iravensnaitife; Russ. предстать, предстаю, sich stellen, sich einfinden, erscheinen, hinfommen.* Kto kiedy mężobójca stawił się do prawa! *Morszt. 144.* Kazał mi być u siebie, stawilem się na rozkaz jego. *Mon. 64, 54.* Stawiamy się podług rozkazu We Pana i na czas, i na miejsce naznaczone. *Boh. Kom. 5, 170.* Nie spodziewałem się stawić We Pani Dobrodziejce tak po ezerkiesku. *Teat. 53. d, 54.* Stracę miejsce w chorągwi, jeśli się nie stawię wyzywającemu. *Mon. 67, 415.* — Stawiani się komu, aby mię czym trafił, za cel się stawiam. *Cn. Th. sich einem in den Wurf stellen, sich ihm darstellen.* Jeśli się myślą na miejscu nie stawi, niech swojej nieczułości xiedze, którą czyta, nie przypisuje. *Mon. 72, 542. sich in Gedanken an den Ort hin versetzen.* — §. Stawić prosto, ustawiać prosto, *aufrecht stellen, aufrichten.* Stawić budynek jaki, wystawować; *(Boh. stawěti; Slov. stawim, budugi; Bosn. staviti temegil - fundować), ein Gebäude auführen.* Mieszczanin żyjąc z rąk 'prace, Jak pan stawiać chce pałace. *Jak. Baj. 10.* Zrysowanie albo stawianie linii krzyżowych. *Solsk. Geom. 29.* — Stawiać kogo na nogi, wynosić go, wznosić, podnosić go; *einem auf die Beine helfen, ihn erheben, aufrichten.* Godność na nogi człowieka stawia. *Palib. P 5.* Prawa powinnyby być takie, któreby głupstwo wykorzeniały, a mądrość stawiały na nogi. *Gorn. Wł. N 4.* Religia swoje szabrami i kopiami stawiali na nogi. *Birk. o Ecorb. 11.* (ugruntowali). — *Simil.* Poświęcać go i stawić na patryarchostwo miano. *Sk. Dz. 759.* podnosić, zum Patriarchen erheben. Biskupów stawili i święcili. *Sk. Dz. 852.* stanowili, *Bischofe einsetzen.* Bóg sam ma wolność prawa swoje, które sam stawia, podnosić. *Sk. Dz. 54.* stanowi, ustawia, daje, *Geseze geben.* — §. Stawić kogo u siebie, gospoda stanowić u siebie. *Cn. Th. 1061. einen bey sich einlogiren, einquartiren.* Jeśli mąż zwykł gości stawiać, tak żeby łoż i pościeli wiele miał. . . . *Szezerb. Szaz. 135.* Gdyby kto na czas jakiego pana w dom przyjął, nie może być za gospodarza domu gościnnego rozumian, ale jedno tea, który przychodnie ustawicznie stawia i chowa. *id. 142.* — §. *Aliter. recipr.* Stawić się grzecznie, pokazywać się, popisywać się, stanąć grzecznie; *sich von einer vortheilbaren Seite zeigen, sich hervorthun, auszeichnen. Cn. Th. 756.* Stawiać się mężnie, poczynać sobie mężnie; *sich mutbig entgegen stellen, mutbig hervor treten.* Przez czas tego przesładowania wszystko wytrwał, inne posilił, sam się lwem stawil, do męczeństwa ochotnie się kwapiac. *Sk. Żyw. 2, 577.* jak lew, wie ein Löwe stammte er sich mutbig entgegen. Dopiero się ojeu lwem stawila, już ci teraz jak wosk topnieje, i na wszystko pozwala. *Teat. 16, 17.* Zniósł smoka, chociaż mu się ostrym grzbietem stawil. *Bardz. Trag. 480.* bronil, sich wehren, zur Wehre setzen. Stawiać się komu łagodnie, łaskawie; *sich gnätig beweisen, bezeigen, erzeigen.* Skanderbeg stawil się przeciwko więźniom dosyć łaskawie. *Baz. Sk. 150.* Wszystkim się hojnie stawia. *Ryb. Ps. 67.* Pochlebców najwięcej się trzeba ostrzegać, gdy się i postawa i mową najpowolniej stawia. *Kosz. Lor. 49 b.* Grzecznie stawil się tój damie.

Mon. 68, 345. Słmi na obie nodze chramią, a drugim w podparcie się stawia. *Smotr. Lam. 14.* (ofiarują się ze wsparciem). Stawiać się nieprzyjaeielskie, srogo, surowo. *Cn. Th. 1065.* Zawsze jej się fortuna źle stawiała *P. Kchan. Orl. 1, 299.* Niech się szczęście stawi lub źle lub dobrze, na mnie nie otręje. *P. Kchan. Jer. 258.* Trzeba mu się ostro stawić. *Teat. 21, b, 70.* Wszystkim Gofred jednako się stawi. *P. Kchan. Jer. 120.* Doświadczajmy go aż do końca, patrzajmy jak się stawi. *Teat. 39, 44.* Stawiać się komu jako abo jakim. *Cn. Th. 1065.* Głuchym się na te przekłaniańia matki stawił. *Mon. 65, 597.* Nigdy tokowej potrzeby nie było, W którejby mu się szczęście macocha stawiło. *Groch. W. 557.* wo się ihm das Glück stiefmütterlich bewiesien hätte. Cesarz nie trudnym się Polakom, o co go żądali, stawił. *Krom 89.* Znowu dziećmi stawiają się starzy. *Pot. Arg. 162.* (tak się znowu pokazują, zachowują się jak dzieci, lub raczej stawają się). Jesliś chudy pacholek, nie stawże się panem. *Klon. Wor. 41.* — 2. Stawić się w słowie: dotrzymać słowa, cf. *Lat. stare promissis, stać w słowie, seint Wort halten;* (*oppos. Ross. отгудывать*). Szezerze się w swoim słowie stawił, tak jak się ochotnie był ofiarował. *Ustrz. Kruc. 1, 14.* Zal mi, że w słowie stawić mu się nie mogę. *Teat. 11, 72.* Przyrzekł na piśmie; musi stawić się w słowie. *Teat. 24, c, 105.* — 3. Stawiać się, udawać, pokazywać po sobie powierzehownie tylko; sich stellen als etwas, *simulare.* Staw' się We Pan wesoło. *Teat. 45 b, 85.* Stawiał się w powierzehownych znakaeh katolikim *Tr. STAWICIEL, a, m., stawiaez, który stawia; der Steller, Hinsteller, Hinsteger; Boh. et Slov. stawitel budownik; Vind. stavez, postaular, postauunik, stau-lovez; Rag stävgljälaz. STAWIDŁO, a, n.; (Boh. stawa-dlo hurty; Eccl. ставило, подставка под столъ 1. podstłupie, 2. stajnia, 3. szafa); stawidło w młyna, u upustu stawów, sadzawek, zastawnik. *Cn. Th. 1065.* das Schußbret an den Teichen, das Fallbret; (*Boh. stawidlo; Slov. stawidlo; Bosn. zastavak od vodenice, kojim se voda zastavglja.*) Stawidłem młynarze wodę na koło płynącą zastawiają, gdy chcą młyn zatrzymać, albo gdy woda w stawie mała, i chcą, aby się jej uzbierało więcej. *X. Kam.,* (cf. sluz). Stawidło w upuszcie, deski grube, w fugi wpuszczone. *Os. Żel. 85. Solsk. Arch. 101.* — *Fig. Kładło prawodawstwo nasze moene stawidło między wolnością obywatelską i prerogatywami królewskimi. Ostr. Pr. Krym. 2, 148.* przegrode, Zwischenwand. STAWIENIE, STAWIANIE, 1. *subst. verbi* Stawić *qu. v.* — 2 Stawienie, przewory w stajniach, *stabulatio.* *Macz. die Stallbäume zwischen den Pferden in den Ställen.* STAWINOGA, i, z., *sic vulgus rusticorum panem vocat, stabilimentum ventris. Cn. Th. 785.* Magenstärkung, Bröt. Stawinoga, stawinówka. *Mon. 75, 591.* STAWISKO, a, n, lichy, paskudny staw, ein schledchter, unsauberer Teich. Stawiska smrodliwe. *Petr. Pol. 2, 353.* Stawisko, miejsce gózie staw, dół stawowy *Boh. rybniště. STAWKA, i, z, eo we grze stawia, der Einjaß im Spiele, die Einlage, der Saß; Boh. sázka; Ross. ставка, ставка; (Vind. stava, staviunu plazhilo, fadi na plazha - stawowe, Teichgeld). Kto po**

czudzą stawkę idzie, trzeba żeby swoją stawił. *Fredr. Ad. 52.* Żgoła gry stawka fałszywa i samolówka prawdziwa, jest ten świat. *Dar. Lot. 15.* STAWNICZY, ego, m., nad stawem przełożony, der Teichaufseher. Stawniczy miał moc łowienia i sprzedawania ryb. *Mon. 75, 181.* STAWNIKI, u bednarza, różnej wielkości obreże, potrzebne do stawienia statków. *Magier. Mskr., Stehreisen, Standreisen.* STAWNOCIĄG, STAWNOPROST - stawnoprosta czyli stawnociągła linia: prostopadła, pionowa, perpendykularna, eine perpendiculaire Linie. STAWNOCIĄGŁOŚĆ, STAWNOPROSTOŚĆ, ob. Prostopadłość. STAWNOPROSTOWNICA, Prostostawnica, Prostostaw. *Tr. die Bleywage, Wasserwage.* STAWNY, ob. Stawowy; (*Boh. stawnj stawajacy, n. p. koñ znarowiony*). STAWOWANE, ia, n., n. p. Ciążanie, abo jak mówią, stawowanie hulzi z innych państw. *Sax. Tyl. 155.* przystawowanie, dostawianie: das Herlieferu, Heberlieferu, Stellen. STAWOWATY, a, e, — o *adverb.,* ezlonkowaty, gliederig, gegliedert. Ugon u raka jest stawowaty. *Zool. 111.* Kożki na głowach owadu są stawowate, twarde. *Zool. 105.* STAWOWY, a, a, e, 2) 1) od stawu w ciele, Gelenk, Glied. Sok stawowy, Gliedwasser. *Sienn. 594.* Stawosmarowidło, rozciek klejowaty, miejsca stawowe odwilżajcy. *Krup. 4, 156. et 154. die Gelenkschwere.* Choroby stawowe, po stawach i junkturach chodzące. *Krup. 5, 110.* — 2) Stawowy, stawnj, od stawu rybiego. Teich; *Boh. rybničný; Vind. vejarni; Eccl. прудовий.* Gospodarstwo stawowe *Strejnowskiego.* Woda stawowa, aqua stagni, w stawach albo w delach. *Krup. Kop. 1, 89.*

STAZYC, ob. Tążyć, Tesknić.

STEBNIK, a, m, [podrun na pszezoly podczas zimy, ein Beinenfeller 2]. n p. Kopać loeh na stebnik. *Torz. Škl. 5.*

STECH, STACH, a, m., *Nom. propr.* Staś, Stanisław, Sten-żel. Włos ezarny w głowie, biały w wusach Stechu? Stech odpowiada: bō wasy na blechu. *Bratk. F 4.*

STECHNAC, STECHŁO, ob. Technac. STECHLINA, y, z; *Boh. stachlina, tuchlost, tuchliwost; Vind. mlaknost, mlakota, mlaka, mlazhina, jotref; Ross. тухлость, тухоль, захло, захлость, душекъ.* Wśmiardnienie, wstęchlina, wstęchłość. *Cn. Th. 1294.* dumpfiger Geuch, z. B. des Mehl.

STECKA, STECZKA, STEHZKA, ob. Ścieżka.

STEFAN, a, a, m., *Nom. propr.* Szczepan, Stephann. Stefcio! *demin. Teat. 26, 75.*

STEGI czyli sztaby żelazne. *Archel 4. Eisenstäbe.*

STĘGA, ob. Wstęga STĘGNO, STĘGNISKO, ob. Ściegno 2).

STĘK, u, m.; *Boh. ztok, šedlna; Sorab. 1. zložané nērad; Carn. stēqua; Vind. stevka, diflna literna; Croat. ztekalische, schava, napay, szmetische, (cf. śmieciško).* *Bosn. stek, potociua, kud ghnusna voda idde; Ross. стокъ (cf. stok), перокъ, еречение, водотеча, водотечие, водотечъ: ściek, ściekanie wody, zbieganie rzek, kałuża, sadzawka bez ryb, do potrzeb rozmaitych; Zufammenfluß, Zusammenlauf, Sammelklaß des Wassers, der Flüße, des Merastes u. m. Stek domowy, odbyt kuchen-ny, pomyjnik wypuszczony za dom. *Cn. Th. 1066.* Rag smradoteje, der Gußstein, der Ausguß in einem Hause, die Goffe. — Stek okrętowy, *sentina. Cn. Th. 1066.* die*

Grundsuppe in einem Schiffe. — Anat. Stek mleczny. *Krup.* 2, 65, ob. Ściek mleczny. — Stek grzbietowy namazać przed przyjsiem ograżki. *Sienn.* 559. pacierze, daś Rüdgrat. — §. *Transl.* Ściek, spływ, zbieg, Zusammenfluss; zjednoczenie, Vereinigung. Nie zda się Tyrus narodu jednego, lecz miastem świata całego i stekiem handlów. *Jubl. Tel.* 54. Starość stek chorób i przykrości. *Cn. Ad.* 1092. Ta kometa nam nie dobrego nie przyniesie, jedno mory, głody, nieurządza, i prawie stek wszystkiego złego. *Lat. Kom.* 2 b. — *In pessimam partem.* Stek Łotrów, kultajów, zbojeckw miejsce, zgromadzenie; eine Mördergrube, Mörderhöle. W mieście tym był stek rozbojców. *Biel.* 511, cf. *Ross.* набродъ. — §. *Aliter:* Już skarb nasz na stoleu *Chrośc. Fars.* 144. na zeicku, na zbytku, auf der Reige; *Boh.* stočký

STEK, u, m. jęk, stękanie; *Ross.* стонъ, стонаніе, стѣнаніе, *Germ.* daś Stöhnen. Stękiem wielkim w niebiosu kłatał. *Birk. Dom.* 85. Jęk, stek, rozrzuch, w polach się rozlega. *Chrośc. Fars.* 295. Były słyszane gwałtownych razów trzaski, i częste niewiedzieć od kogo jęki, pęki, stęki. *Styjk.* 501. STĘKAĆ *med. contin.* Stęknąć *jedall*, Stękiwać *czę-toll*; (*Boh.* stonati, bekaui, wzdychati, (stonati, stono, stůnj chorowac, odstónati odchorowac, odstónowati w chorobie stękać; *Slov.* stónat, stónem *agrodare*); *Sorab.* 1. steknam *gemo*; *Curr.* stótkom; *Bosn.* stegnati; *Evel.* cteno; *Ross.* стонать, стоную стѣною, охнуть, охать, охают, визжать, завизжать, (cf. wzdychać) кляхтатъ, закляхтатъ, кляхчу, (ob. Szlachac); cf. *Sccc.* stanka; *Isl.* stanka; *Græc.* στενειν, στενεζειν, cf. ασθενειν; *Germ.* stōnen); jęczeć, stęki i jęki wydawać; jęczyen, aŕcyen. Ciałem i duszą stękam, ledwie izem żywy. Dokad mnie chceś zapomnieć ojeże liościwy? *J. Kéhan. Ps.* 7; w moim zmartwieciu chodzę ledwie żywy. *Karp.* 5, 12. Niemasz czasu stękać, Kiedy się niestękanój śmierci przyjdzie lękać. *Pot. Aug.* 424. Łom, grom, uciekanie, Ryk, kwik koni, i rannych pod niemi stękanie. *Tward. W.* 410. Drzewo się pod ciężarem smoczym nachyńło, i na pięć, końcem chwostu chlusniłony, stękało; *flagellari gumit.* *Zobr. Ow.* 57. Czy się zdało posięknąć, czy drewno stękało? *Zobr. Ow.* 204. Góelie płochie próżne garbka maja, Po góelobacach załóśnie stękają. *Groch. W.* 56. Jeśli pod tym jarzmem mam na zawsze stękać... *Teat.* 46, 64. Ostatnie stękał. *Cn. Ta.* 1065. Iskótal, ducha wyzionł). Szpetna choroba, kto stęka, ano go jeszcze nie nie boli *Ref. Zw.* 86, (cf. skarga, płaczek). — §. Słabości takowe tym brzemionym najbardziej przypadają, które na ślezione stękiwały. *Czinka. Pr.* C 4. polobowały, chorowały; *franfen, fränfeln.* STĘKLIWY, a, e, — is *adverb.*; *Sorab.* 1. stóhnaté; jęklivy, o lada co stękający, wimmelig.

STĘLISKO, ob. Styliśko.

STELMACH ob. Stłmach. STELWAGA, i, z, z Niem., die Wage auf der Weidsef, die Bordenwage. Stelwagi u pojazdów bywają jesionowe, brzostowe. *Kluk. Rosl.* 2, 164.

STEMBLACHY, z Niem., Stämmblech, blachy okrągłe, na których majster dna od flasz skłonek i innego naczyńia

formuje; powinny być z żelaza gładkiego, a lepiej z marmuru. *Torz. Skł.* 56.

STĘPELAK, STĘPEL, STEMLARZ, STEMLIK, ob. Stępel i t d.

STENDAR, STYNDAR, ob. Sztandar.

STENGIERKA, ob. Stangierka.

STEP, u, m.; *Ross. et Eccl.* степъ; wielka pusto leżąca przestrzeń, *Germ.* eine Steppe, eine Heide. STEPOWY, a, e; *Eccl.* степенный; Степенъ. W południowej Syberyi znajdują się dzikie owoce, nazwane stepowe barany. *Zool.* 562.

STEP! n, p Woły, gdy mają stanąć, wołają na nie: sto step sto! Gdy się mają cofnąć, to wołają: step, nazad! *Haur. Sk.* 50. jurid! ein Befehlswort der Ochsentreiber.

STĚPA, y, z; *Boh.* stampa, stupnik, opicharna, (opichati *tundere*, ob. Pelnac); *Sorab.* 1. pysta (cf. piasta), stupka, mēluselik, (*Sorab.* 1. stupka tluk); *Sorab.* 2. pēsta; *Curr.* slope, (sbtupa, stłuczzone korzenie); *Vind.* stopa, (*distng. nostr.* stopa), stope, pelia, pehalu, pelahise, pahani mln, mlinska stopa; *Groat* szupa, sztuppa, szluparnicza; *Hung.* stopotska; *Rug.* stuppa; *Bosa.* stuppa, turejak, ũ koj se ture so illi popar; *Ross.* ступна, ступня. (ступна, ступна мождлоръ древниары, 2. ступка tabliczka, ступна piasta u kofa); (cf. *Call.* etampe, estamper; *Ital.* stampare; *Sccc.* stampa); *Germ.* die Stampie. Kamienie w rude ablitie tluką w stępie; u nas zamiast słowa stępa, używają tego koczka. *Os. Hud.* 40. Stępy kruszcowe, daś Wołw.rđ, zabudowanie, w którym woda poruszonemi stępami. (staporami, Stampier), kruszac tluzce. *Kluk. Kp.* 2, 296. Stępy w kuźniach, podobne do tych, w których kaszę robią. *Os. Żel.* 85. Stępa w młynie prociowym, wydrożenie, wewnątrz ogromniejsze, a ku wiezelowi węższe, w wielkiej sztuce drzewa. *Jak. Art.* 5, 516. Stępa na sukno, futusz, die Walfmühle. Sukno nie wpród się kosztownej posoki napije, aż przez stępe przejdzie w młynie. *Morszt.* 2. Zmiesł olej z drzewa oliwnego, w stępie tluzzonego. *1. Lecp. Uzd.* 27. Dellstampfe, Dellmühle. STĚPAK, a, m., jednochodnik, szłapak; *Sorab.* 1. tupolak, hustoho stupa kon; *Rug.* jerga, prusaz, ein Zelter, Paßgänger, ein Pferd, daś den Paß geht. Jednochodnik, *latiores passus fert, et minus pluvide fert sessum, quam stępak.* *Cn. Th.* 1066. Dasup A a. Za niemi jednal ryecz odziany w szaty królewskie na dzielnym stępaku królewskim; in *ambulatorio regio optivo.* *Nr. Hst.* 7, 48. Pode mnie dawano stępaka tarantowatego. *W. Pam.* 16, 47 — §. Cicero, owoce i zakładać Rzymskiego krasomówstwa, był stępak. *Pulch. Sen. list.* 508? — STĚPEL, STĚPEL, SZĚPEL, pla, m, STEPELEK, lka, m., STĚPLIK, a, m, dem, z Niem. der Stempel; *Boh.* štimpfik; *Vind.* futempel, snamik, ofatamp, sasnamik, saflitampanje; *Ross.* штампель, чеканъ. (cf. czekan); narzędzie do wyrażenia cchy na czym. u. p. na pieniądzu, na papierze; der Goldstempel, Münzstempel, Papierstempel. Pieniądz, któremu stępel dodaje ceny. *Węg. Marm.* 1, 47. Na blaszkach wykijają czasem menniczniki wyobrażenia monet; sztychowane nawet widzimy stęplów wyrazy, za wzór do

poźniej wrytych stepłów. *Czack. Pr.* 125. — Stepel, cecha steplem wyrażona: *Ross. клеймо, тама*, der aufgedrückte Stempel, das Stempelschloß. — Stempel, papier stemplowy, Stempelpapier. — *Fig. tr.* Grosz jego, czy lekkim sposobem nabyty, czy w prasie uciśnienia zebrany, zawsze na sobie mieć będzie niestarty zdzierstwa stepel. *Mon.* 71, 484. Jeśli się słowa nie zgadzają z sprawami, tedy się to tak wydaje, jak sztepel równy i dobry, ale na złym kruszeu. *Pilch. Sen. list.* 276. Którzy w zdaniach swych i słowach równą stałość i rzetelność zachowują, ci zdają się mowę swą jednakiem szteplem cechować. *Pilch. Sen. list.* 276. — *§. Milit.* Sztepel do muszkietów, do armat, wpycharz, wtykacz, der Ladestöß; *Boh.* štémpljk; *Carn.* rajmé-siél; *Vind.* ramar; *Hung.* stempelyek; *Slov.* shibka, (cf. szybować); *Ross.* шомпаль, шомпаль, шомпальникъ (cf. nalóć). шубъ, шубникъ, (ob. Cepy, cf. czepić). Stepel, narzędzie do nabijania armaty, wałek drewniany, okuty miedzianą ryłką. *Jak. Art.* 5, 517. Na słowo komenderującego: za stepel! stepel tak wysoko jak ręka wystarczyć może, do góry się wyciąga etc. *Kaw. Nór.* 210. Stepel na miejscel stepel kładzie się w pierwszy bączek, a jak prędko w drugi bączek już wnijdzie, żywo go na dół posunąć trzeba. *ib.* 242. — *Simil.* Stepel w sikawce. *Tr.*; *Ross.* топало, der Spritzenstößel, Spritzenstöß. Stepel w rurze pompowej. *Huv. Mech.* Stepel w pompie nasi rzemieślnicy behenkiem zowią. *Os. Fiz.* 525. Stepelck, steplik *Jak. Art.* 1, 455. Stepelki drewniane, żelazne. *Jak. Art.* 2, 75. Stepelki w fortepianie drewniane, które uderzają o struny; i ztąd się mówi: fortepian na stempelkach. *Magier. Mskr.*, hölzerner Hämmerchen im Fortepiano. Stepelik u sklarza, żelazko do kółków wybijania w ramach. *Magier. Mskr.* ein Stemm-eisen der Oclaser. — *§.* Stepel, w rosztowaniu, podpora. *Cn. Th.* 1125. Stempel, starke Stütze, Baum zu einem Gerüste. Stepel pod krokwanami, *capreoli. Ca. Th.* 1125. Stützen unter den Dachsparren. STEMPELAKI, w hucie sklanéj, kieliszki niskie z grubemi dnami do gorzałki. *Magier. Mskr.* niedrige Brantwein-gläser mit dicken Boden. STEPIA, i, ż., krocz, chód koński pomiarkowany, der Schritt, den ein Pferd geht. Zrazu stepią, potem Muscem zaczynaj *Hipp.* 45. den Schritt reiten. Konia obaczywszy, apytał, jeśli stepią idzie? rzekli, że bystr. On prosił o innego, któryby statecznie szedł, bo był strudzon bardzo. *Pap. Ryc.* 106. Ledwie stepią wlecezie się leniwo. *P. Kchan. Orł.* 1, 205. (noga za nogą). STEPIAŁY, STEPIEĆ, STEPIĆ, ob. Tepieć, Tepić. STEPIĆA, y, ż., łapaczka, n. p. na zajace, eine Falle, Schlagsfalle auf Hasen u. s. w. Stepieć albo żelaza na Japanie wilków; lisów etc. *Kluk. Zw.* 1, 406. Bywają stepieć albo stepie na wilki drewniane, a drugie żelazne. *Crese.* 658. Lis, chociaż chytry, ani się obaczy, kiedy w stepieć wpadnie. *Rej. Zw.* 459 b. — *Allegor.* Skryta jest w ziemi stepieć jego, a samolówka jego na ścieżce. *1 Leop. Job.* 18, 9. STEPKA, i, ż., demin. Nom. stępa, łuczka, łuk; eine kleine Stampfe, ein kleiner Stampfer, eine Wörferfente. Stepka do tłuczenia kamieni *Torz. Skł.* 10.

— *§.* Oczkas nie ma przećhodzić na obie strony ulą; ale tylko mu gniazdo albo stepkę wywiercić, żeby końcem ulą chwycił wolno. *Kac.* 8. rynienkę, żłobek; eine Rinne, Galge. — *§.* Stepka jest belka gruba z drzewa całkowitego, która wzdłuż przez środek statku idzie, i na niej moc statku zależy. *Magier. Mskr.* Stepką u szkut zowią ten dąb albo drzewo, które wzdłuż statku leżąc, potęgą jest maszowi wysokiemu, przy którym żagle wieszają *Ow. Ow.* 583. der Kiel eines Schiffes. Stepki do szkut, dubasów, bywają sosnowe. *Kluk. Rosł.* 2, 165. Stepki, ów cały fundament szkut krajowych, robią się z sosniny. *ib.* 179. STEPKARZ, STEPNIK, a, m, który w stepie robi; *Vind.* pehausz, pehazh, pehar; *Rog.* pehauka, pehauza; (*Ross.* stupar, koji cisti baghar; *Rog.* stuppár fullo, folusznik), der Stampfer, der in der Stampfe arbeitet. *Pinsor,* stepkarz, żornarz albo krupiarz, który jagły albo krupy czyni, w stepach otłuka, i w żarnach miele. *Marz. Pinsor,* żarnarz albo stepnik *Macz.* STEPLARZ, STEMLARZ, a, m, co pieniądze stepkuje czyli stepel na pieniądze wyrzyna, steplem znaczy; *Vind.* stemplavez, sahtatapar, ohtatavez, sasnaminowauz, der Stempeldneider, Stempler. Na dole tego pieniądza jest owalna tarcza, na boku imię stemplarza; w środku tarczy znak mynemistrza. *Czack. Pr.* 1, 11. STEPLIK, d-m. Nom. stepel, stepelck. STEPLOWAĆ *cz. niedok.*, *§.* 1) cechować steplem, pietnować; *Germ.* stampeln, den Stempel aufdrücken; *Vind.* sasnaminovati, sahtatapati, sahtataplavi, *Ross.* пятаць, тажнить, клеймить, заклеймить. Stepłowany *Ross.* клейменный. Papier stepłowany od r. 1775 wszedł u nas w bezbę podatków. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 288. *Vel. Leg.* 8, 145, *Ross.* гербовая бумага, Stempelpapier. Przedaż niestepłowanego towaru *Ross.* прошение. — *§.* Stepłować, steplem nabijać: laden, mit dem Ladestöcke einpressen. *Tr.* — *§.* 2) Stepłować, podierać, podpory podsadzać; mit Säumen unterstützen, Stützen unterstützen. Stepłować, podstepłować ścianę lub dach, t. j. stemplami czyli podporami ją wesprzeć w czasie podmurowania. *Magier. Mskr.* Gdy się ganek coraz dalej w podkopach prowadzi, cieślo stepłują, i cembrują go, żeby się ziemia nie osypowała. *Jak. Art.* 2, 212. Wieża oba zadnie kąta podumała, a iść nie mogła dalej; ale piechota pod nią stepłowała tramy, na których legła zawieszona. *P. Kchan. Jer.* 298. Stepłowanie w podkopach, rosztowanie dane na podporcie ziemi. *Jak. Art.* 5, 317. drzewa, którei ziemię w przebitkach wspierają, aby nie odpadała. *Os. Żel.* 85. die Stützung, Rüstung, das Stützgerüste, die Stempel. STEPLOWY, a, e, od stepła do znaezema. Stempel; *Ross.* штемпельный. Stepłowy papier, ob. Stemplowany. Stepłowy, od stepła do nabijania, Ladestöß; *Ross.* шомпольный. STEPLOWKA, i, ż., podstepłowanie, podsadzenie stepłów czyli podpor, steple podsadzone: das Unterstampeln, Unterstützen, die Stützen. Rudny powinien uważać, jeżeli cembrzyny i stepłowniki w dołach dobrze dane, jeżeli przebitki z dołu do dołu porządnie zrobione, i stepłowniki dobrze ubezpiezione. *Os. Żel.* 62. STEPOR, ob. Stapor. STEPORNIA, i, ż., wielka sztuka drze-

wa okuta, w której rzędem potrzebna liczba stóp jest powydrożana. *Jok. Art. 5, 517. der Stampfgang.* — (STEPOWAĆ, STEPNOWAĆ *cz. niedok.*, wyszywać, z *Niem.* *steppen. Tr.* Stepowanie, pewny gatunek wyszycia, daś *Geſteppe. Tr.*) — STEPOWAĆ, *ob. Stapić 1) et 2).*

STER, STYR, u, m.; *Niederl.* *Står;* *Anglos.* *steore;* *Holl.* *stuur;* *Svec.* *styre;* *Germ.* *daś Steuer;* *Boh.* *hlawni, předoj weso;* *Sorab. 1.* *tżowniska wojo;* *Vind.* *ladjou-nu drevu, tarbol na barki, rudu na lodji, timun;* *Croat.* *krét, korman;* *Dal.* *timun;* *Rag.* *timùn, barb. dumèn;* *Bosn.* *dumen, timun;* *Ecel.* [стрънь 2], *кърня, кърмыло;* *Ross.* *потесъ, руль; 2. 1) rudel, głównie wiosło całym okrętem kierujące, daś Steueruder, pr. et fig. Clavus, styr, rząd okrętu. Chmiel. 1, 79. Nawami rzeki i morza przebywamy, napiwszy dla pędu wiatrów żagle, a z tyłu przydawszy stér, którymby to w tę to w owę stronę szubując, nawy bieg zwracano. Pilech. *Sen. list. 5, 65. Szkada tym styru zwierzać, którzy nie płynęli. Rys. Ad. 65. Alb. na Waj. 6. Kieruj szczęśliwie tym styrem, który ci w ręce obywatele dali. Dyar. Grod. 14. (marszałkowsstwo, laska). Marszałek sejmowy, będący przy styrze obrad Rzpłtęj, powinien wiedzieć, dokąd kierować ta tak wielką machiną. Koll. List. i, 19. Slov. Pri pulpité sedi, clavum tenet; cf. pulpit, ob. Sternik, sterować i t. d. — 2. Transl. Styrem u ptaka zowią się dłuższe pióra ogonowe, rectrices, że latającemu ptakowi służą w locie do styrowania. Kluk. Zw. 2, 41. die Steuerfedern eines Vogels. — 3. Stér wiatrakowy, drag, którym go obracają i kierują; die Steuerdeichsel an der Windmühle, daś Weidebelz, der Sterz, die Sterze. Tr. — 4. 2) Styr, rzeka na Wołyniu. Wyrw. Geogr. 21. ein Fluß in Wolhynien.**

STERAĆ, Styrać, *ob. Tyrać.*

STERCZYĆ, STARCZYĆ, STORCZYĆ, STYRCZYĆ *med. niedok.* (*ob. Stark, cf. Germ. Sterz, Storz, Sturz*), wjeżonym być, do góry wstawać, na storezu postawionym być, *czczyć: in die Höhe starrn, aufrecht gerichtet stehen, hervor ragen; Boh. tréeti, tréel, tréjm; Slov. wystykugi se; Carn. stershim, pizhati, pizhim; Vind. sterzhati, nadvisiti, nadstati, priedfaterliti, priednohti, (stotorek = ułomek, cf. stark, store); Croat. seterehim; (Sorab. 1. storkam, storzim; Sorab. 2. starziseh sturlnac); Ross. торчать Na głowie sterczała pojeżona czupryna. O. sol. Str. 5. Na głowie czubek sterczy. Tol. Neut. 85. Część rozbitego okrętu sterczy jeszcze nad wierzchem wody. Gaz. Nar. 1, 261. Koniec strzały sterczał. Esop. 91. Śmiertelna w jej boku strzała sterczy. Jabl. Tel. 51. Po polach piki gęste i włócznie sterczały. Jabl. Tel. 279. (czczyły, tkwiały do góry stojąc). Piki, dzidy, tak gęste po polach sterczały, jak gdy obszar Sykułski w kłosach splywa cały. Jabl. Tel. 441. Jako jeź sterczy włosami albo świnia szczecinami. Petr. Hor. 2, N 4. Maszt sterczy k niebu, Klon. Fl. E 1. Już ni szronem łaki sterczą, ani krami rzeki chruszczą, ni lodami. Petr. Hor. 2, M 2. Gdzie związki i stawy mowy utaić możesz, na coż te kości sterczeć maja? Pir. Wym. 150. Uszarze straszna postać maja, dla*

piór które na ich głowach styrczą. *Popr. W. 2, 269. Galezie styrczące, erecti, które mało co od pnia odstawają. Bot. Nar. 44. Stérzając; Ross. торчмя, торчкомъ, cf. store. STERK, usterk, ob. Stark.*

STERNAL, *ob. Trznadel.*

STERNICTWO, a, n., stérwanie, sztuka sternicza, kierowania okrętem; *Germ.* *daś Steuern, Führen des Steuer-ruders; Ecel. кормицество, управление корабля, кормчество. Próżno kuszono się oświecać Turków w architekturze morskiej, hydrografii, sternictwie. N. Pam. 21, 295. Steuermannsfunft. — Transl. Rząd, dozór, dyrekcya; Zeitung, Regierung. Pod twoim, zacny marszałku, sternictwem ojczyzna została zbawiona. Gaz. Nar. 1, 518. pod twoją łaską, nnter deinem Marschallsflabe. Ta świątnica i w niej napisane fołaly świadcza, jakie pod sternictwem stryja i braci twoich sprawiedliwości rodziły się owoce. Zab. 10, 280. (pod marszałkowstwem trybunalskim). STERNICZY, a, e, od sternika, Steuermann. Burza nie pracy sterniczęj jest na przeszkodzie, ale tylko powodzeniu onej. Pilech. *Sen. list. 2, 401. STERNIK, STYRNIK, STYRMAN, a, m., Germ. der Steuer-mann; Boh. zpráwee lodj, wesařu; Sorab. 1. tżowma nawroczer; Vind. maruar, barkolizh, barkolar; Rag. dumenar; Croat. kormanik; Dal. dumenar; Ross. et Ecel. кормиць, кърмыльни, кърмыльницъ, окормитель, корабло-держецъ, штурманъ (cf. szturm), правильщикъ. Stérnik jest, co stéru pilnuje, i rudlem galere kieruje, kędy patrzeba. Ow. Ow. 520. Stérnik pilnuje rudla i nim podług potrzeby kieruje, wodę uważa, i flisami rżadzi. Magier. Mskr. Starszego stérnika gospodarzem szkolnym zowią. Haur. Et. 62. Styrnik spracowany wielką niepogoda morską, wiele lywa kontent, gdy port ujrzy. Bus. Hst. 116. Nawadność tak wielką powstała, że się i sam styrman (*Germ.*) bardzo był trwożył. Budn. Apopt. 81. — 3. Tr. fig. Rządca, kierujący czym przewodnik; der Leiter, Führer. Dzięki królowi, sternikom obrad, sejmującym stanom. Gaz. Nar. 1, 519. marszałkom sejmowym, den Stabhaltern, Reichstagsmarschällen. — (STERNOZYĆ, *ob. Trzynożyć.*) — STEROWAĆ, STYROWAĆ *cz. niedok.*, stérem kierować, *Germ.* *sternn, daś Steuer-ruder führen; Carn. governâm; Croat. kormanim; Ecel. кормитовати, управлять кораблемъ, окормялю, управляю, корабледержавствую, простовати, propr. et fig. Nauczyłem się pierwěj sterować, to jest, okrętem rżadzić albo galereą na wodach. Otw. Ow. 128. Czoiłnik długim wiosłem przewoźnik styruje. Bardz. Trag. 41. Apolo styruj łodkę, niechaj płynie sporo. Paszk. Dz. 61. Styruj, ruszaj z miejsca nagle, Wiatrom co nas wzywają wszystkie opuść żagle. Przyb. Luz. 54. Każdy się krząta w nawach, wszystkich trudni praca, Rudel w styrującego ręku się obraca. Przyb. Luz. 41. (w ręku sternika). Ryby ogonem styrują, i lekkim onego ruszeniem na każdą stronę z równą łatwością bieg swój zwracają. Pilech. *Sen. list. 5, 65. STEROWY, STYROWY, a, e, od styru, Steuer; Ecel. кормильный. Pióra styrowe u ptaków rajskich bardzo długie. Zool. 269. die Steuerfedern. STÉRT, ob. Styr.****

STĘSKNIC się, *ob.* Tęsknić. STĘŻEĆ, STĘŻYĆ, *ob.* Teżęć, Teżyc. STEŻKA, Steczka, *ob.* Ścieżka. STKLIWIĆ, *ob.* Tklwić. STLEĆ, STLIĆ, *ob.* Tlić.

STŁOCZYĆ *cz. dok.* Słaczać *niedok.*; *Boh.* słačiti; *Sorab.* 1. ztowtżu, twotżu romadu; *Vind.* stlazhiti; *Bosn.* zga-ziti; *Eecl.* нестачити; słocząc ścisnąć, przyciskać; *zusa-men* drücken, *zusammen* pressen. Tę rola, gdzie orać ma-ją, aby wprzód pasterze bydłem pasząc słoczyli i nde-pcili. *Haur.* Sk. 48. Słaczać, słać, gmatwać, jak pilśniarz, czapnik. *Cn. Th.* 1066. walfen, diß einlanjen lassen. — *Fig.* Laty słoczona i osłabła w siłach. *Teat.* 45. d. 51. *Wyb.* przyciśniona, stargana; vom Alter ge-beugt, gedrückt. STŁOCZNY, STŁOCZYSTY, a, e, dający się słoczyć, zbić; *zusammendrücken*, *preßbar*. *Tr.* — §. Słoczony, skupiony ścisłe, *zusammen* gedrängt. Ledwie-szy się wycisnęli przez opile i słoczne pospólstwo. *Xiądz.* 216. STŁOCZYSTOŚĆ, ści, z, snadność być słoczonym, *die* *Zusammendrückenbarkeit*, *Preßbarkeit*. *Tr.*

STŁUC, słuć, *f.* słuć, słuć *cz. dok.*, *słuć *contin*; *Boh.* ztlaucy, ztlauki, ztlou, zhmōditi; *Slov.* słućugi; *Vind.* stlejzhi, stliezh, stouzhi, stouzhi, streti; *Croat.* ztūchi; *Star.* istūchi; *Bosn.* istuechi, smečiti, (stuečiti, *skuppiti* *congregare*, *cogere*); *Ross.* стлоучь, стлоучь; słućąc rozbić, złamać; *zerstoßen*, *zerstlagen*, *zerbrechen*. Słuć kryształowe bardzo kosztowne naczynie. *Mon.* 72, 711. Jako jaje słuć, tak to tanie u niego, targnąć się na bliźniego swego. *Rej. Post. T 1 5* Samo się złe słuć. *Hys. Ad.* 62. — §. Zbić mocno, *stark* stoßen, *stlagen*, *prügeln*. Kto się nie chce słuć, zdrowa na to rada, Po ziemi chodzić, nie chwytając się szczybli. *Zab.* 15, 261. Im kto wyżej spadnie, tym się bardziej słuć. *Kosz. Lor.* 25. Dziecię kiedy na stół wlezie i spadnie, dwoję szkodę odniesie, bo go i raz słućony potka, i ocieć go jeszcze różgą ubije. *Zarn. Post.* 3, 515 b. Nie bój się, ja to opatrzę, iż się słućewa. *Ezop.* 58. (*dual.* słućemy). Tym zwykle sobie grożą: słuć mi on jednego, Aleć mu ich ja słućę aż do dziesiątego. *Rej. Wis.* 172 ó. Od wczorajszej hulanki jeszcze jak słućony. *Teat.* 45. c, 96. *Wyb.* wie *zerstlagen*. — §. *Transl.* Słuć kogo, pognębić, *unterdrücken*. Bojąc się król Albrecht, aby bywszego jego nauczyciela Kalimacha, zazdrośni Polacy nie słućli, słał go w dalekie poselstwa. *Biel.* 454. Lacedemończycy bardzo Meseńczyków słućali, a prawie niewolnicze jarzmo na nie włożyli. *Budn. Apoph.* 126

STŁUMIĆ, *ob.* Tłumić. STŁUSCIEĆ, *ob.* Tłuscić.

1. STO! (*cf.* stać, stoję), *Germ.* steh! halt! stoh! (*ein* *Be-fehlswort* *der* *Obertreiber*). Woły gdy mają stanąć, wo-lają na nie sto step sto, a biczem je trochę trąca. *Haur.* Sk. 50.

2. STO, *G.* stu *et* sta; *Instr.* stem; *Plur. Nom.* Sta, *G.* set; *Num. ord. Boh. et Slov.* sto; *Sorab.* 1. sto, f. sto; *Sorab.* 2. stow, hundred; *Carn.* stu; *Vind.* stu, enustu, stue, stutina; *Croat.* zto, szto, ztotina, sztotina; *Dal.* szto; *Hung.* száz; *Mag.* sto; *Slav.* stō; *Bosn.* stō, stot-tina; *Ross.* сто, сотня; *Eecl.* сотня, стотина; *Pers.* sad; (*Elym. cf.* stać, stoję). Dziesięć razy dziesięć czy-

ni sto. *Jak. Mat.* 1, 5. hundred. Wielkość dziesięć razy dziesięć, nazywa się stem. *Łęsk.* 2, 4. Powiadamy temu, który kicha, sto lat zdrowia. *Teat.* 20, 95. A do stu ka-tów! *Teat.* 56. b, 72. Ale do stu piorunów! *Teat.* 50, 59. Zjedźże sto katów. *ib.* 55, 40. By cię sto pioru-nów zabiło. *Birk. Gl. Kon.* 44, cf. kopę, beczkę, ćmę dyabłów, *Germani liberaliores dicunt*, tausend Teufel, non bundert. Jak mi tego nie sprawisz, sto kijów chłopeze! *Teat.* 6. b, 42. Nie sto razy mówidem i perswadowa-łem. *Nieme. Król.* 4, 157. więcej niż sto razy, mehr als hundred mal, (*ob.* Nie). Choćbyś na sto zamków drzwi pozamykał, przecię... *Teat.* 52. d, 45. Od tego li-chwiarza nawet krewni pieniązka wycisnąć inaczej nie potrafią, jedno sto od sta rachując. *Pálch. Sen. list.* 4, 127. po sto procentu, hundred Prozent. *Stami; Ross.* nocotennu, *centurialim*. *Cn. Th.* 1039. zu Hunderten, hun-dertweife. Było tak wiele set dzierzawców uprzywilejo-wanych. *Star. Zud. D.* Ze sta jeden złamął się wró-ci. *Falib. P.* Jakby się sto lat znali, uiłość do się mieli. *Jabl. Tel.* 198. — Sto lat, stolecie, wiek, *saeculum*, daß Jahrhundert. Gajus teolog był w drugim stu lat kościoła. *Sk. Dz.* 71. Półtrzecia sto lat, i dosyć szczęśliwie. Pod siedmią królów Rzymskie państwo by-ło. *Zab.* 15, 254. STOARKUSZNY, a, e, obejmujący arkuszy sto, von hundred Bogen. n. p. Stoarkuszne xięgi. *Mon.* 75, 567. *STOBRAMY, a, e, n. p. Stobrame Te-by. *Star. Vol. A* 4. hunderthörig. *STOBROZNY, a, e, n. p. Stobrozne gumno. *Klon. Pl. C* 4. sto brogów za-wierające, hundredfeinig.

STOCHMAL, u, m., omieciony we młynie, w piekarni, kur-zawa z maki, z *Niem.* Staubmehl, Mehlstaub; *Vind.* meo, hmiu, ndinlihi prab, meuna moka, poliska; *Carn.* poli-ska, *Lat.* pellis; *Sorab.* 1. mēwk. Sto hmal, mąka, któ-ra się we młyniech po ścianach wiesz. *Urs. Gr.* 163. Stoehmal, proch mączny, albo co najmilsza mąka, która idąc w kurzawę sadzi się na ścianach i dachach młyn-skich. *Syr.* 995. *Sienn.* 322. STOCHMALOWY, a, e, od stoehmalu, Staubmehl; *Sorab.* 1. mēwkowé: drobny jak proszek, jak kurzawa; staubig, Staub; n. p. Sól stoeh-malowa wedle taxy opisanej iść ma. *Vol. Leğ.* 4, 112, (*cf.* groźlowa).

STOCZEK, *czka, m.*, §. 1. *Ross.* сточка, der Waschstoff, (*cf.* *Germ.* Etodf). Z wosku stoczki, pochodnie i świece robią. *Mon.* 74, 85. Przy świecach i stoczkach wosko-wych pogrzeb im sprawowano. *Pálch. Sen. list.* 4, 196. Wyszłszy cicho wszyscy, stoczek zapalony Postawiwszy w kominku. *Pot. Arg.* 574. Wychodzi z stoczkiem w ręku. *Teat.* 20, 55. Cukier nad stoczkiem topiony. *Perz.* *Cyr.* 2, 209. — §. Stoczek u fryzera drewniany, na któ-rzym się peruka stawia. *Magier. Mskr.*, der Perückenstod, Perückenstöß. — §. 2. Stoczki, (*potius* ztoczki), *reliquiae vini aut cerevisiae in dolio*. *Cn. Th.* 1067. die Reige von einem Getränke im Faße. (*ob.* Stok, Stek). Piwa stoczki dla zalewania słodów. *Haur. Ek.* 109. — §. 3) Niech nie ogląda stoczków rzeki, strumieniów miodu i masła. *1 Leop. Job.* 20, 17. stoków, źródół; Quellen, Erguß. STO-CZKARZ, a, m., który stoczki robi, der Waschstoffmacher.

Tr. STOCZYSKO, a, n., miejsce koło stoku wody, kry-nica, ściekanie wody, źródło; ein Ort, wo das Wasser zusammen rinnt, eine Cisterne, ein Quell. Studnie, cysterny i wszelkie stoczyska wód. *Radz. Levit* 11, 56. (każde zgromadzenie wód. *Bibl. Gd*). Do oblewania pasz stoczyska upateują. *Haur. Ek.* 178. Dom Pehorów i stoczyska Figi. *Budn. Jos.* 45, 20. STOCZYĆ *cz. dok.*, Staczać *niedok.*; *Boh.* stočiti, stačeti; *Ross.* сточить, стачивать, стачить, стачивать. (стачать, стачивать pozszywać); § 1) staczać co na dół, tocząc zwałąc; herunter wälzen, herunter fughn. Jest im siły z łoża wstać nie dopuszczają. Na ziemię się staczają i z całeni cisły. *Oiw. Ow.* 285. O skały blagi morskie tam się rcztrącają. A znowu na szerokość swoje się staczają. *A. Kehn.* 7. Stukł zęby, przeczał język on z głośnieńi jeki, Stoczył się z wozu, lejece wypadły mu z ręki. *Dnoch. Il.* 2, 155. spadł, er rollte hinab vom Wagen. Naród mój już zginął, i stoczył się ode mnie, jakoby kuczka pasterska. *1 Leop. Jez.* 58, 12. oddał się ode mnie, hat sich von mir entfernt. Do tego naostatek rzecz się storczyła, iż słowom jasnym pańskim wierzyć nie chcą. *Hbst. Odp. L* 5 b. do tego przyszło, es ist so weit gefommen. Każda rzecz ku pobozności wiode i staczam. *Hbst. Nauk. E* 8. ściagam, daran bezleben, hinziehen, hinleiten. Stoczenie i zrównanie świętych imion. *Furn.* 45. spodlenie, znizenie, pospolitowanie, die Herabwürdigung. — *Fig. transl.* Staczać co na kogo, zwalić, zkładać na kogo; auf einen hinüber wälzen, auf ihn bringen, schieben. Stoczą a zgromadzę na nie wszystko złe. *1 Leop. Dent.* 52. Staczaj do Jehowy uczynki twoje. *Buda. Prov.* 16, 5. (włoż na niego sprawy twoje. *Bibl. Gd*). Na sejmach sprawy przez apelacye do sądu królewskiego zwykły się staczać. *Herb. Stat.* 27. odnosić. — § 2) Stoczyć piwo, wino - wytoczyć *Tr.*, abzapfen, abziehen; *Bok.* spjlati; *Ross.* сцѣдуть, сцѣдывать. Te białą wodę stoczyć, przez sito ją przeecedziwszy. *Torz. Słt.* 71. — § 3) Stoczyć go robaczy, ob toczą go robaki, die Würmer haben ihn gefressen. — § 4) Staczać na gałki masę. *Cn. Th.* 1058. tocząc w gałki przemieniać, abfügeln und fermen. Bazyliszek wnet do jeża skoczył, Ten go też obaczywszy, w gromadę się stoczył. *Pap. Kol. U* 5 b. (w kłębek zamknął). — Kalziel na kręzel staczała; glomerabat in orbes. *Zebr. Ow.* 127. koło kręzła nawtykała, rund um aufsteyfen. Co pierwój trzy wojska były, stoczyli się w jeden huf. *Jer. Zbr.* 189. połączyły się, sie vereinigtgen sich in ein Corpß. Wozy nie mają być bardzo stoczone bez potrzeby. *Tarn. Ust.* 298. jeden w drugi pousuwane, in einander gestell. — Małżeństwa też jedno z enotliwa i z dobrego domu, abys nie staczał. *Glicz. Wych. B* 1 b. byś nie zawieriał, eine Ehe schießen. Za apostołów niektórzy nawrzali fryzojska nauka, zakonne ceremonie z ewanelią staczali. *Gil. Post.* 49 b. połączyli, verbinden. — § 5) Staczać b twę, walkę, potykac się, bitwę zwodzić, scierać się; eine Schlacht liefern, sich sçhlagen, mit einander anbinden. W Węgrzech na ten czas bitwy żadnej nie staczał cesarz z Kolomanem. *Biel.* 74. Zostańże w domu, a przeczże ty się ze mną stoczyć chcesz ku twemu złemu, abys zginął, a lud

twój z tobą! *Radz. 2 Kron.* 23, 19. Stoczyły się tedy wojska, a wołanie wielkie z obudwu stron było uczynione. *Baz. Sk* 145. Gdy się wojska stoczyły, porazili Ateńczycy Lacedemonów. *Biel. Św.* 26 b. Artaxerxes z bratem swoim Cyrusem, gdy się społu stoczyli, zabit Cyrus, Artaxerxes ranion. *Biel. Św.* 26. Młdość w twym sercu walkę staczała daremna, Wyrzekłeś się nadziei złączenia się ze mną. *N. Pam.* 5, 217. walczyła daremnie, hat vergeblich gekämpft. — *Simil.* Staczać spór, spierać się; einen Streit führen, disputieren. Stoczyć spór z kimkolwiek gotów był. *Sk. Dz.* 514. Uprosić nie mógł, aby dysputacyą stoczyć mógł. *Sk. Dz.* 244. Co to za rozmowy, które staczacie między sobą? *W. Post. W.* 526. które wiedzicie między sobą, Geprüdfe, die ihr unter einander führt. — § 6) Gdy Krzyżacy za Tatarami różno a ochotnie stoczyli, wnet ci znowu się do nich obrócili. *Stryjk.* 545. gdy za niemi wabli, ruszyli, gonili; nachjagen, nachteilen, nachdringen. STOCZYSTOŚĆ, ści, ż., pochylność, pochodzistość; die Abhängigkeit, Abhängigkeit, der Abhang. Zewnętrzna stoczystość szanieów. *Łęsk.* 108. Każda gór stoczystość ostrzejsza jest od zachodu, nizeli od wschodu. *Stas. Buff.* 164. STOCZYSTY, a, e, STOCZYSTO, STOCZYŚCIE *adverb.*, pochodzisty, abhängig, abhängig, acclivis. *Marz.* Na górach i na równinach, i w polach i w stoczystych ziemiach i w puszczy. *Budn. Joz.* 12, 8. Niech zastawiają stoczyste wnki. *Burdz. Trag.* 122. Nurty przez opokę sącząc rozpadzista Wylewały się spodem w główny goll stoczysto. *Przyb. Milit.* 109. (ztażając się). Na stoczystym w gumnie boisku kilka razy ziarna zwiewają. *Haur. Sk.* 156. STODOŁA, y, ż.; *Boh.* stodola, stodůlka, obilnice; *Slov.* stodola, stodolka; *Sorab.* 2. brożna, (ob. Bróg); *Sorab.* 1. brożna, brożnicza; *Carn.* skédn; *Vind.* skeden, skedein, stueg (ob. Stog). gomno, (ob. Gumno); *Croat.* sheden, stugel; *Slav.* stodola, pojata; *Bosn.* pojatta (cf. jatta), szginića (ob. Żytńica), hambar; *Ross.* сараи, румно; (cf. *Germ.* Stadel. Hlg.); miejsce do złożenia i młócenia zboża, die Scheune, die Scheuer. Wielkość stodoł powinna być względna przynamniej średnim urodzajom rol miejscowych; u nas pospolicie się tak budują, iż podworze między niemi zabudowania na około zamykają. *Kluk. Rosł.* 5, 225. Mamy bażantarnią, a stodoły się wala. *Kras. Pod.* 2, 50. Wielka stodoła, a zboża pusto. *Cn. Ad.* 1240. (wielka klatka, a ptaków mało). Duża ma stodołę, a w niej ledwie cztery kopy. *Zab.* 11, 191. Z pustej stodoły rady leca sowy. Prosty rozum nie urodzi mądrej mowy. *Fredr. Ad.* 22. STODOLNY, STODOŁOWY, a, e, od stodoły, Scheunen, Scheuer. STODZIURNY, a, e, hundertlöcherig. Często z stodziurnej surmy piszezek jednooki Ogromne głosy na wiatr wypuszczają szeroki. *Zimor. Siet.* 275. STOFUNCIE, ia, n., reinar, bundert Pfund, ein Centner. *Cn. Th.* 1067. STOFUNTOWY, a, e; *Ross.* стoфунтовый; hundertpfündig. Brama stofuntowym rygłem zmocowana. *Zab.* 16, 515. STOG, u, m., STOŻEK, żka, m., dem.; *Boh.* stoh, stoh obilny, brah; *Slov.* stoh; *Sorab.* 2. stog; *Carn.* shtög; (*Vind.* en stug druv - sychta drzewa; stueg granarium);

Croat. szłóg, zlog, plászl, plasztnicza; *Hung.* asztag; *Rog.* stoggh sjena; *Bosn.* stóg od slamme, stóg od sjena, stógh, kopra; *Ross.* стогъ, стожекъ, подстожникъ, одоње, одољнице, скврдъ, (cf. styr); *Ecel.* verhenie, (cf. wierzech); (*Ecel.* стъгна ulica, NB. jak ulica od rzędu ulów, tak стъгна od rzędu stogów nazwana); *Volach.* szlog; cf. *Srec.* stock; *Il.* stacadh; *Pal.* stacca; *Angl.* stack; *Germ.* der Heustoß; *ob.* Stoß. 3. Adlg.; (*Elym.* [sanser. sthag + colligere 2], stać, stoje); stog, kupa wielka siana na kształt brogu; der Heustober, Heustaufen. Czasem się siano na łąkach pod gołym niebem stawia w stogi. *Kluk. Rosl.* 5, 296. *Hipp.* 118. Stożek. *Jak. Art.* 5, 165. *Jak. Mat.* 1, 154. Stogu zwierzelna warsta *Ross.* оверье Stog siana przekładane *Ross.* неперешить, перевершивать. Miejsce, gdzie stogi stoja *Sorab.* 2. stogowischczo. — 2. *Transl. fig.* Kupa, stos wielki czegokolwiek; ein großer Haufen, ein Stoß von irgend etwas. Wysokie stogi piemiędzy. *Birk. Kant. B.* 5. Nieprzyjaciel zamek drzewem w około obmiotawszy, potym one stogi drow zapadli pod murami. *Strykk.* 410. Niechaj fortuna żal, ból, strach, pełnym na mię sypie stogiem *Pol. Sjl.* 5.

“STOGEŃNY n p odgłos. *Zab.* 15, 106. die hundertmännige Gama. “STOGŁOWY n p. *Tafeusz. Zab.* 6, 575 *Petr. Hor.* 2, B 4 b. stobebny, stobisty; *Croat.* sztoglav; *Ross.* столбый. “Stogłowne oliary. *Dmoch. R.* 2, 291. *Lezatombe.* — (STOGOWY, a, e, od stogu, Heustober; *Boh.* stohový; *Ross.* столбовый. — “STOGRODY, a, e, n. p. Stogroda Kreta. *Anahr.* 67. sto grodów zawierająca, hundertbürgig. STOGROSZOWY, a, e, centenarius. *Cn. Th.* 1067. hundertgräflich.

STÓJ, *ob.* Stać W STOJĄCZKI *adverb.*, stojąc; *Vind.* stoji, stojeh; *Ross.* стойкомъ, стойма, im Stehen, stehend. *Cn. Th.* 1217. Włód. STOJAK, a, m., darmojad, próżniak, darmostój; ein Jaulenzer, der nichts da frisst. Wystręgał się luznych około siebie stojaków. *Nar. Tac.* 2, 281. Czym ci się wywięzują te stojaki, przybrane w ukłory przepyszne? *Teat.* 19, b, 45. *Jakt. Ez.* 140. [— §. *Transl.* Stojak, posąg: eine Statue, ein Standbild. Świecić albo ludziom umarłym, albo kijom, albo stojakom i obrazom niemyim. *Kiew. Apol.* 91 b. — 2]. STOJĘ, *ob.* Stać. STÓJKA, i, ż., szylwach, poczta, wedeta, żołnierz pojedynkowy, pieszy lub konny, postawiony do pewnego czasu na straż miejsca jakiego *Jak. Art.* 5, 511. *et* 508, cf. warta, die Schildwache, Bedette gegen den Feind. (*Ross.* стойка stajenie, przegrada, podpora, stajew’).

STOK, ‘SZTOK, u, m.; *Boh.* stok, štok, ztok, stoka; *Slav.* stoka; (*Vind.* stok, stor + pień); *Ross.* стокъ; *Ecel.* цстова, цстоуинивъ; § 1) stek, seiek, sciekanie wody, cysterna, krynica, źródło; der Zusammenfluß, Zufluß des Wassers, die Cisterne, Quelle. Krymezny stoku, ongi zasnalem przy tobie, Nazales mi swiergotem różnym uszy obie. *Zab.* 9, 580. *Ejssym.* Tantal pragnie, majac sztok wody przezroczystej przed sobą. *Star. Ref.* 96 Woda ludziom najzdrowsza jest, która ze stoków ziemnych dobrowolnie wypływa. *Cresc.* 9. Miejsca dla łąki nizkie dla wilgoci przy rzecie i stoku najlepsze. *Haur. Ek.* 51. Rzek

tak wiele jest, iż nie mogłoby insze źródło, ani żaden stek zatrzymać ich, oprócz oceanu. *Boter.* 4. Stok wód wilgich pełny. *Kulig. Her.* 94. Co mi po studni, kiedy się z stoku napije! *Rys. Ad.* 7. Aretoza poczyna się z stoków, nie daleko Pary. *Otw. Ow.* 200. — *Prov.* Opil się jak sztok. *Opal. Sat.* 159. Pijany jak sztok. *Żegl. Ad.* 195. (jak bela, jeżeli to tu nie Niemieckie sztok Stoß, kloc, *ob.* Sztok, cf. osztokować się: *Ecel.* стоканъ puhar). — 2. *Fig.* Co teraz zebranie chrześcian, jedno stok złości! *Sk. Dz.* 579. stek in malum partem, sentina, Grundjuppe. — *Aliter:* Z miasta chciał uczynić stok kamieni a mieszkańcom grób sprawić pod rozwalinami. *Zał. Test.* 544. stog, kopa kamieni, ein Steintaufen. — 3. Pomoż mi stokiem, praesens succurre Marz. prędko, nagle; schnellig, nachdrücklichst. — §. 2) Fortif. Stok, daß Clacis, przedpiersień ukrytej drogi, rozciągający się w pole potoczysto, aż do zjednoczenia się z potoczem okolicy. *Jak. Art.* 5, 517. *ob.* Stoczysty, Stoczystość.

STOKFISZ, u, m., z *Niem.* der Stokfisch; *Boh.* třeska; *Slav.* štokiš, drewna riba, hlupan, oshk; *Hung.* stoklis; *Croat.* stolvis; *Vind.* štoklišh, štokna riba, morski ofel, terda riba; *Carn.* štoksh; *Slav.* morski smogj; *Sorab.* 1. štokfish, zaskněna rěba; *Ross.* треска; *gadus merluccius*, ma dwie płetwy na grzbiecie, szczękę spodnią dłuższą od wierzchniej; suszony stokfisz, tak jak i kablun, znaczną jest częścią handlu północnych krajów. *Zool.* 178. *Gwagn.* 404. STOKFISZOWY, a, e, od stokfiszu, Stokfisch; *Ross.* тресковый.

STOKŁOS, u, m., STOKŁOSA, y, ż.; *Boh.* stoklas, stoklasa, spolna; *Vind.* štok klaf; (*Croat.* stl klasz orecz); *Ross.* матанка, метанка, метанца, костерь; *bromus*, die Träpfe, rodzaj właściwej trawy; u nas jest żytna polna, dachowa, leśna, pierzasta. *Kluk. Dykc.* 1, 81. Stokłos, *gramen toliaceum*, Maigras, rodzaj trawy owcom bardzo przyjemnej, sieja go na sztocznych łąkach. *Kluk. Rosl.* 5, 504. Stokłosa cws-na, owiesek, owies czyży, Zambaber. *Syr.* 991. *et* 992. — 2. Stokłosa, zielsko, zboże Humagoe, Aufrant im Getreide. I przy Maich rodzi się pokrzywa. Wraz z żytną kłok i stokłosa bywa. *Żegl. At.* 215. Żle. kedy stokłosa żyto przesiedzie. *Pol. Jaw.* 26. STOKŁOSIASTY, a, e, p. ten stokłosu. roll Träpfen. Stokłosasta sioma na dachowe snopki. *Haur. Sk.* 21. STOKŁOSNY, a, e, od stokłosy, Träpfen. Ziarno stokłosne. *Haur. Sk.* 56.

“STOKOMNATNY, a, e, n. p. Stok-mnatna Kurni-kiej Sybilibi mieszkalnia. *Zab.* 14, 159. o stu komnatach czyli komarach, hundertkammerig.

“STOKORODNY, a, e, n. p. Stokorodna Ida. *J. K’an. Dz.* 77. *Zbil. Dr. C.* 2. źródła rzek wydająca, quellenzeugend. — 2. *Passov.* Drzewo stokerodre. *Birk. Chodk.* 57. nad stokiem rodzące się, rosnące, quellenzeugend. STOKOWY, a, e, §. 1) od stoku wodnego, Quell. Woda stokowa, zdrojowa, która sama dobrowolnie płynie. *Haur. Sk.* 97. — 2) Fortif. Stokowa galerya w polkopach poprowadzona po pod stokiem. *Jak. Art.* 5, 517. die Gallerie unter dem Clacis.

STOKROĆ *adverb.*; *Boh.* stokrat; *Vind.* stukrat, stubarti;

Ross. солю; sto razy, hundert mal. Wolałbym stokroć umrzeć, niż . . . *Pieśń. Kat.* 53. Stokroć razy to gorsze, niż śmierć. *Teat.* 25, 110. Przeklinał nie stokroć dzień swojej rodziny. *Teat.* 45. b, 30. — STOKROĆ, i, ż., [STOKRÓTKA, i, ż., dem., 4], *Botan.* ziele, stokroć większa, Matecznik, Królik, Książki, Główka ś. Jana, *chrysanthemum Leucanthemum*, gatunek Złotokwiatu. *Syr.* 782. *Kluk. Dyke.* 1, 125. große Maëlieben, Gänsefraut; *Boh.* sedmikrása; *Sorab.* 1. béwé kwětk, huszaczé kwětk; *Croat.* jzskrieza; *Ross.* бѣльцы, маргаритки. Stokroć mniejsza, eudna, *bellis minor.* *Urząd.* 51. *Kluk. Rośl.* 1, 262. Maëlieben, Monatsblümchen. Stokroć wiejska romiana. *Dar. Lat.* 20. STOKROTNY, a, e, STOKROTNIÉ, STOKROTNO *adverb.*, stonasobny, tylesetny, hundertfältig; *Boh.* sionasobný; *Vind.* stubarten, stuversten; *Ross.* стократный, сторичный, сторичною. Zebrał onego roku stokrotny użytek, *Radz. Gencs.* 26, 12, not. i. j. sto kroć więcej, niżli siał. Ziarna uczyniły owoc te stokrotny, owe sześćdziesiątkrotny, a drugie trzydziestokrotny. *Leop. Math.* 15, 8. (dawały owoc niektóre setny. 5 *Leop.*). Oraz ziemię pługiem swym ostrym tak przewraca, że mu stokrotną lichwą roboty przypada. *Groch. W.* 548. Stokrotna w niebie zapłata. *Brud. Ost. B.* Bóg to nam łaską swoją nagrodzi stokrotnie, Cokolwiek tu dla niego podejmie ochotnie. *Groch. W.* 507. Stokrotno czynię, *centuplio.* *Cn. Th.* 1069; stokroć. *Tr.* verbundertfältigen.

STÓŁ, u, m.; *Boh.* stůl; *Slov.* stól, stůl; *Croat.* stol, sztol; *Dal.* sztool; *Hung.* aztal, asztal; *Slav.* stól, tarpěza, (tirciekie τραπέζα); *Rag.* stool, tarpěza, tarpeziza; *Bosn.* stól (= 1. stól, stó, za sjediti sedes = stołek; 2. stol, tarpeza, tarpezza, tripeza, stolica mensa, stolac, stoliceb scabellum, stolica scamnum); *Sorab.* 1. blido = stól (cf. *Ross.* блюдо miska), stol, stow, stolězk = stołek, (*Germ.* Stuhl); *Sorab.* 2. blido, (stol, stolk = stołek, stolczek); *Garr.* misa = stól, (ab. Misa, miska, cf. *Lat.* mensa; stol, stoll = stołek); *Vind.* mifa, tabla, (stou, klop scamnum ławka, stol = stołek) *Ross.* столъ; (*Ross.* престолъ = tron, ab. Przestól, stolica; cf. *Græc.* στύλος columna, cf. stać, stoję; *Germ.* Stuhl; cf. *Aethiop.* ስህህ sul, tabula); — 2. 1) stól, naczynie domowe stojące, by na nim co kłaść, co postawić i t. d., stól wszelaki; *Ecel.* τραπεζα, der Tisch. Stól okrągły; *Bosn.* sinia. Stól ofiarniczy; *Vind.* kaldonniflie, kaldouniza, kaldouna mifa, (cf. kałdun). Uderzył w stól, aż się nożyce odezwa. *Teat.* 7, 15. *Mon.* 75, 678, (ob. Nożyce). Poczeli nogami ziemię kopać, pięściami stól tuc. *Boz. Hst.* 59, (ob. Stolnica). Ten już pod stołem, a drugi go goni. *Pot. Syl.* 479. (już się schronił). Szańców żadnych nie było, jak po stole Turczyn poszedł do obozów naszych. *Birk. Zyg.* 29. (jak po ledzie, jak po mydle, gładko, bez zawady). — Stól do grania, der Spieltisch. Niedługo grając, jeden spadł z stołu, iż mu i pieniądz w mieszkaniu nie został. *Gorn. Dw.* 209. wszystko przegrał, we grze zbankrutował; er hatte alles verspielt, Bancrott gemacht. — Stól w izbie sądowej, der Tisch in der Gerichtsstube. (*Ross.* столоначальник pierwszy sekretarz u stołu sądowego). Już idzie sprawa na stól. *Teat.* 56, 87. już ma być sądzona,

sedziowie biorą się już do niej, już na nią kolej; die Rechtsache kommt schon auf den Tisch, kommt schon an die Reihe, wird eben vorgenommen. Otoż, sprawa już na stole, a patron sobie poluje. *Teat.* 50. b, 98. Gdy *juris* sprawa na stole się wywali, trzeba dyabelnego obrotu. *Teat.* 45. c, 17. *Wyb.* Jutro sprawa moja na stól pójdzie. *Teat.* 9, 17. W sądach *primoe instantiae*, gdy sprawa uczynkowa na stól przypada, delator osobiście czynić powinien. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 25. — 2. Stól jadalny, der Tisch, an dem gespeist wird, die Tafel. U Chrobrego było 40 stołów pospoliczych, do których szedł każdy, kto chciał. *Biel.* 45. Prosił faryzeusz Jezusa, aby obiedował u niego, gdzie też on wszedłszy, usiadł k stołu. *Sekl. Luc.* 11. do stołu, er setzte sich zu Tische; (*Boh.* stoliti coenare) Stól otwarty trzymał na 200 oficerów. *Boh. Kom.* 5, 160. Przykro, choć smaczne u stołu potrawy, Gdy niemasz rozmów rozumnych zabawy. *Zab.* 11, 148. Każ na stól dawać. *Teat.* 51. b, 49. anfragen; *Obd.* anrichten. Powiedz, żeby do stołu dano. *Teat.* 19, 25. Jedzenie już jest na stole. *Teat.* 6. c, 29. es ist schon aufgetragen. Nie zaraz jeść, choć stól nakryja. *Fredr. Ad.* 106. Stól nakryć, (*Slav.* prostěrti (cf. rozpościerać, rozprostrec, cf. prześcierać), cf. stolajak; *Croat.* sztolnyak; *Ecel.* croulechark obrus). Wiele dziś osób u stołu będzie? *Teat.* 7, 25. do obiadu, zu Tische, zur Tafel. Stól pański na osób dwadzieścia, marszałkowski na osób trzydzieści. *Teat.* 26. b, 7. Przygotuj na dzień jutrzejszy na 60 osób do stołu. *Teat.* 19. b, 28. Do stołu! proszę do stołu! zu Tische! Kto robi, pójdź do stołu, a kto próżnuje, za piec. *Bzow. Roż.* 15. Wolę gęś na stole, niż bażanta w polu. *Zoś. Zb.* 2. (pewniejsze lepszej. Nie wszyscy za stól, drudzy przed stól. *Cn. Ad.* 717. (nie wszystko się każdemu zejdzie; jedni panami, drudzy sługami). Póki lata po lesie ptak, nigdy z królni do stołu nie usiedzie. *Birk. Kaz. Ob. L.* 5. Do stołu służyć. *Teat.* 19, 49. (bey der Tafel aufwarten). Skoro odejmowano stoły . . . *Warg. Wal.* 57. so bald die Tafel aufgehoben wurde. Siadłszy od stołu na miękkiej kanapie Śpi, przewraca się i do woli chrapie. *Miń. Ryt.* 5, 555; (*Slov.* chrbotom ge k' ohnu, a bruchom k stołu; *est fortunatus*, cf. opływa jak pączek w masle). Rozłączenie małżonków od stołu i łoża. *Gal. Cyw.* 1, 46. ib. 42. die Trennung, Scheidung der Eheleute von Tisch und Bett. — Stól, potrawy na stole, jedzenie, obiad, wieczerza; Tisch, Tafel, Speisen, Essen. Małem stól wysmienity, nikt mnie potraw wylwornością nie celował. *Zab.* 2, 90. Miły mu swój stól, choć ubogi. *Bach. Ep.* 50. Cały stól przespiewał. *Zab.* 8, 526. Stołu bogów uczestniczy. *Tward. Wł.* 1. stołownicy, Tischgenossen. Z królewskiego jedli, pili stołu. *Wad. Dan.* 17. (z królewskiej kuchni i piwnicy). Dobra do stołu królewskiego należąca, stołeczne imiona. *Strzyk.* 465. stołowe dobra, königliche Tafelgüter, Kammergüter. I przed stołem i po stole modlitwę każdy pociechu czynił. *Kras. Pod.* 2, 212. vor und nach Tische. — *Theol.* Stól ś, stól niebieski, stól boży, sakrament ciała i krwi pańskiej. *Kark. Kat.* 192. der Tisch des Herrn. Kamaniem chleba zwali starzy stól pański. *Rej. Post. A* a 6. (*Vind.* boshji stól = tęcza).

STOŁA, SZTOŁA, y, ż., STOLNIA, i, ż., w górnictwie gatunek wytni poziomej. *Mier. Mskr. Germ. der Stollen*, ein horizontaler Canal, der in daß Gebirge getrieben wird; (*Slov. hornj žank, kahan; Carn. shtolenga; Vind. rudni podkop, rudna jamina, podkopalifhe*). Stolnia główna, die Erbstolle, stolnia poszukiwalna, die Suchstolle. *Mier. Mskr. Urządzenia o stołach czyli kanałach. Czack. Pr. 2, 499.* Król Hiszpański zazdrośliwy nie dopuszcza nas do tych stoł, gdzie złoto kopają. *Biel. Hst. 415.* Sztoła, rów aho kanał, który pod ziemią kopią, aby nim wody sprowadzić. *Os. Żel. 85;* rów w piecu wielkim na krzyż, aby nim wilgoć ewaporowała. *Os. Żel. 85.* Ż. Stoła, przekopa, rów, der Graben. Ziemię wilgotną naprawić przekopami, albo bródzy wielkie czyniac aho sztoły. *Cresc. 656.* Z ziemi najpierwej szanice w nowy działają. Potym stołę hawerze pod parkan kopają. *Biel. S. N. 55.* Do- bywając zamku, kusli się kopaniem pod mury; ale iż rzadka ziemia była, stoła się im wszystka zawalała. *Biel. 501.* Stolowanie *Bohomol.*, bodaj nie stęplowanie, cf. stolka.

STÓŁA, ob. Stała.

STOLARZ, a, m.; *Boh. stolař, trohlař; Slov. stolár; Sorab. 1. kźnicer (skrzyniarz, Germ. Schreiner), tēscheř (cf. cieśla), lodkař, (cf. łódka); Carn. misar, skrynar; Vind. milar, tisljar, skrinjar; Croat. skrinjar, ladieljar, tisslyar, astalos; Bosn. skrinjar, koji skrinje vini; Rag. skrinjar; Slav. shkrinjār, stolār; Ross. столяръ, древодѣла, древодѣла, древодѣлатель; Eccl. немецдѣлатель; teszarz, der Tischler. Za częstym stołw robieniem, człowiek staje się stolarzem. *Petr. Et. 152.* STOLARCZYK, a, m., czeladnik stolarski, der Tischlergesell. Tr. STOLARKA, i, ż., żona stolarza, die Tischlerin; *Slov. stolarka; Boh. truhlarika; Ross. столариха.* — §. Stolarza • STOLARSTWO, a, n., rzemieślo stolarskie: *Boh. truhlarství; Vind. mifarskn rokodelstvu, die Tischlerey, daß Tischlerbandwerk.* Chłopiec postąpił znacznie w stolarstwie, i był jedyną pomocą swojemu majstrowi. *Mon. 64, 142.* Stolarstwem się bawić *Ross. столарничать.* STOLARSKI, a, ie, od stolarza, Tischler; *Boh. truhlařský; Slav. stolarski; Croat. tisslyarszki; Ross. столярный, столярский.* Nie potrzebował roboty stolarskiej. *Mon. 64, 142.* Warsztat stolarski, *Ross. столарна • STOLARNIA, i, ż., izba w której warsztat stolarski, i stolarz rabia, die Tischlerwerkstatt. X. Kam. — STOLCOBUWIE, ia, n., Archit.; podstavek, część podslupia, basis, der Säulenstuhl. *Rog. Bud. 24.* STOLCOKRYW, a, et u, m., gżemsik, część podslupia, coronix, którym się kłoc sam czyli podstawa z wierzchu przykrywa. *Rog. Bud. 24.* daß Schaftgestimfe, der Säulenfuß. STOLCOWAĆ, ob. Stoleczyć. STOLCOWY, a, e, 1) od stolca, na który chodzą; Nachstuhl, Leibstuhl, Stuhl; Stolcowe naczynie, donica, bania. *Cn. Th. 1069.* Stolcowa aho do stolca chęć daremna, silenie się na stoleu, wydymanie się. *Cn. Th. 997.* pochodzenie, der Stuhlzwang, Stuhlzwang. — §. Stolecowy, od stolca w ciełe, zadkowy. *Cn. Th. 1070.* daß Gefäß oder den Hintern betreffend. — 2) Stolecowe miejsce, stoleczne, zwierchnie: Regierungsfiß, Oberherrschafft. Coraz nowe burdy w Ruskich pań-**

stwach nastaly o miejsce stolecowe. *Stryjk. 217.* STOLCZYĆ, STOLCOWAĆ *med. niedok.*, stolec mieć, einen Stuhl haben, öffnen Leib haben, stühlen. Hehogobal w złoty wannę stolecował. *Kosz. Lor. 107.* Gdy sokół nie może łajna zrzucić, daj mu zjęś żółe kogutową; zaś kiedyby rzadko stoleczył, daj mu pię soku biclonowego. *Sienn. 291.* "STOLEBNY, a, e, n, p. Stolebne Hydry. *Leszcz. Class. 3.* stolbiste, stogłowe, hundertfüßig. Ciebie ni Cerber strasz, ni stolbista Potwora, ni też Meduza ognista. *Mon. 75, 694.* STOLEC, lea, m., §. a) *absol.*: krzesło n. p. królewskie, sądowe, tron, stolica; der Sitz, Thron, Richterstuhl, die Residenz, der Sitz des Regierenden; *Boh. stolec, trůn; Sorab. 1. stow; (ob. Stoł): (Croat. ztolec, sztolēcz, sztolicza sedes, sella; Rag. stōlāz • ławka; Bosn. stolac scabellum; Eccl. столец • stolec); Eccl. вѣходъ (cf. wschód), сѣдлаице, пресы, или царский престолъ.* Dla Kapistrana szód tyoku Krakowskiego było uczyniono stolec podłe Łościoła ś. Wojciecha, z którego kazał. *Biel. Św. 215 b.* katedra, ambona, kazalnica; Lehrstuhl, Kanzel. Gdy na surowym zasiędziesz stoleu sądowym. *Croch. W. 52.* Stolec Dawidowy, jak stołce przed ołlieżnością moją. *Wrobl. 215. thronus Dav.* Da mu posieś pan stolec Dawidow oja jego. *Rej. Post. Z z 2.* Bóg złożył mocarze z stolca, a wywyżzył pokorne. *Biał. Post. 61.* Powstali przeciw Izasławowi insze książęta Ruskie, cheąc go z stolca Kijowskiego zrzucić. *Stryjk. 194.* Ś. Piotr stolec otrzymał wszystkiego świata. *W. Post. W. 5, 89.* zwierchność, жѣдѣи, Regierung. Chrystus do nieba nie tylko dlatego wstąpił, aby onę chwały i królestwa stolec otrzymał, ale też dla zbawienia naszego. *Kuz. Kat. 159.* (krzesło, edit. recent; cf. senatorskie krzesło). Alaryk w Tolosie stolec państwa swego postawił, ale go ruszył zjadł kłodowejus. *Biel. 17.* stolice założył, Regierungsfiß, Residenz. Popiel z Krakowa do Gniezna przeniósł stolec swój, a potem do Kruświcy. *Biel. 28.* W Kiernowie książę Kiernus stolecem mieszkał. *Stryjk. 215.* rezydował, er residire datelbst. W Bukarescie jest stolec Mutański. *Stryjk Turk. G.* stolica, miasto stoleczne; Residenz, Residenzstadt. Zelandya wyspa głowa aho stolec królestwa Duńskiego. *Biel. Hst. 292.* — *Sinit. Wdowa, która siedzi na wdowim stoleu. *Stat. Lit. 229.* Witwenstuhl, Witwenst. Konieczność cierpliwości przepisana dla wdów, (czekania półroku powtórnego zameżcia), nazywano stolem wdowim Wołyńskim. *Czack. Pr. 2, 45.* — § b) Stolec, zasada, fundament, podstawa; die Unterlage, daß Gestelle, der Stuhl, worauf etwaß ruhet. Głowa miechu kowalskiego wspiera się na stoleu. *Os. Rud. 88.* Stolec w hucie, grunt rzadki umocniony jelem i faszykami, aby pod wielkimi ciężarami nie ustępował. *Os. Żel. 85.* Na szkucie tarcica z wrębami na dwóch konikach albo stolecach, t. j. słupach, przy budzie wystawiana, na której stérnik chodzi, gdy jest przy rudlu. *Magier. Mskr.* (podpory, kozły, kobylice). Stolec, na którym się wiatrak obraca. *Solsk. Arch. 96.* daß Windmühlengestelle. W naszych wiatrakach na fundament, aho według młynarzów na stolec potrzeba grubego drzewa do bierać. *Os. Fiz. 347.* Owoc palmowego drzewa nie wisi

na szypułkach, ale ma stolce niejako, jakoby główki makowe. 445. — §. c) Stolec, stołek dziurawy, z otworem w siedzeniu, ein Stuhl mit einer Oeffnung in der Mitte. Stolec do rodzenia. *Czerw.* 56. ein Gebährstuhl. Stolec, naczynie potrzebne, (sracz.) der Leibstuhl, Nachstuhl; *Carn.* jeyshelz; *Vind.* potrebn fedehf, zhrovesa sprasnenje; *Rag.* odschniza; *Ross.* столюакъ, судно. Raz albo dwa na dzień na stolec chodzić trzeba. *Perz. Lek.* 175. Na stolec, na potrzebę, na dwór wychodzić. *Perz. Lek.* 316; na wielki dwór. *ib.* 78. (czynić sobie wczas). Stolca nie trzeba zostawiać w pokoju chorego, bo smród z niego powietrze zaraża. *Krup.* 5, 565. — §. *Metonym.* Stolec, co stolecem odchodzi; *Vind.* stol (cf. stół), maś durch den Stuhl weggeh, der Stuhlgang, der Stuhl. Stolec bardzo rzadki sraczką nazywamy. *Perz. Lek.* 121. Za pierwszym odezwanem się stolca, natychmiast isć trzeba na stolec. *Perz. Lek.* 176. Zatwardzenie stolca. *Perz. Lek.* 175. Do trzeciego i czwartego roku bardzo obfity dzieci zwykły iniewać stolec. *Mon.* 70, 69. Stolec mieć, ob. Wypróżniać się. Stolec co czyni, ob. Rusza. — §. *Tr. metonym.* Stolec w ciele ludzkim, pośladek, zadek, der Hintere. W samym stolcu (anus) znajdują się cztery muszki. *Wejch.* 211. Gdy ci jelita wychodzą, przykładaj soku tego na stolce. *Spicz.* 11. — §. *Prov.* Nie po stolcu, ab equis ad asinos. *Rys. Ad.* 50.

*STOLCE, *grallae*, nogi drewniane, na których dzieci, a zwłaszcza chłopięta zwykły chodzić. *Grallatorius gradus*, szerokie stapanie, albo na stoleach chodzenie. *Macz.*; stolec, stołek, soszka. *Volck.* 578, z *Niem.* die Stelzen, §. B. auf Stelzen gehen; ob. Soszki, szesnoga, szeszele, drażki; *Slov.* stuly, stuhly, chudy; *Boh.* štjlla, štjhla, štjhly, chudy; *Sorab.* 1. woczeżki; *Vind.* stelza, krukla, berla, bergla, streuza, lodalka, kvaka, hodalniza; *Croat.* schyale; *Ross.* ходули, ходуля. Który na stolcach chodzi, drażnik. *Volck.* 579; który chodzi po drażku wysoko. *Dasyp.* A a. der Stelzengeher, Stelzentreter; *Sorab.* 1. po woczeżkach khodzaczé.

STOLECIE, ia, n, przeciąg czasu stoletniego, wiek, das Jahrhundert; *Boh.* stoletje; *Vind.* stulietje; *Rag.* stoljé-taa; *Ross.* столетие.

STOŁECZEK, czka, m.; *dem. Nom.* stołek, das Stühlchen, Stühlchen; *Boh.* stolčeka; *Sorab.* 1. stówik (cf. stolik), stoleżik; *Vind.* stoli, stoliz, stolizh scabellum, ławeczka; *Croat.* sztolčecz sellula; *Rag.* stolicch, (scabellum); *Ross.* стуликъ, стульчикъ. Pod stołeczkiem tej dziercinki Będe zbierał odrobinki. *Groch. W.* 570; (potius stoliczek, Tischchen). Lekarstwo to czyni dzieciom stołeczki i robactwo wywodzi. *Syr.* 222. małe stolce, fleine Stuhlgänge. *STOŁECZNIK, a, m., naczelnik, na czele stojący; der Vorsteher, der an der Spitze steht, das Oberhaupt, der Bergesetzte. Przedniejsi z aniołów, stołecznicy, cherubinowie, serafinowie, którzy zawsze stoją przed stolicą boskiego majestatu. *W. Post. Mn.* 566. Po aniołach archaniołowie, potym książęta, mocarstwa, stołecznicy, cherubinowie etc. *Sk. Żyw.* 2, 218. — §. Stołecznicy miewają rozmaite monety, i komu potrzeba za nią od-

mieniają. *Sekl. Math.* 25, not., «monetarze»; wexlarze, siedzący nad stolikami swemi, Geldwechsler. STOŁECZNY, *STOLICZNY, a, e, 1) o miastach: główny, *Rag.* stólni; *Ross.* croзичный, Haupt- (von Städten). Stołeczne miasto - stolicza; *Rag.* grąd parvostólni, die Hauptstadt. Wojsko - stoliczne nie przy stolicy, ale w Polscez macie. *Birk. Zamoj.* 4. — 2) Przemysłał Witold, jakoby mógł imiona stołeczne, w onych wojnach od stołu książęcego oddalone przywrócić. *Stryjk* 465. stołowe imiona, dobra; Tafelgüter, Kammergüter. STOŁEK, lka, m., 1) zedel do siedzenia na nim, der Sessel, der Stuhl; (*Boh.* stolice, židlec, židle; (*Slov.* stołek mensula, stolik); *Sorab.* 1. stol (ob. Stól), stów, stoleżk, stoltz; *Sorab.* 2. sztol, stol, stolk; *Carn.* stol, stoll; *Vind.* stou, stol, klop, stoll, shöll, (stou, klop - ławka); *Croat.* ztolec, (cf. stolec); *Bosn.* stó, stól; *Slav.* stōlica, (ob. Stolica); *Rag.* stōlaz; *Ross.* стул; *Eccl.* столецъ; *Lat. med.* stolum; *Krim. Tatar.* stul; *Walis.* ystol; *Svec.* stol; *Angl.* stool). Już są trzy stołki: krzesło dla starosty, dla sędziego, i stołek dla pisarza; starosta tam usiedzie, a tu pisarz. *Teut.* 7. b, 47. Stołek z poręczami, krzesło; *Vind.* fedlu, fedalu, fedalniza, stol f naslonam, naslonjak, ein Lehstuhl, Armstuhl. Stołek ku noszeniu uczynił sobie Salomon. 5 *Leop. Cant.* 5, 9. lektykę, eine Sänfte; *De str.* Tragessel. Słomiany stołek (*Vind.* flammu fedilu, flammilu). Dzieci wdowę chcieli z imienia wygnąć, wystawiwszy jej stołek z kądziela przed dom. *Sax. Tyt.* 65. *Szczerb. Sax.* 465. sie stellten ihr den Stuhl vor die Thüre. — *Alluz.* Kto pod drugim stołkiem rad podrywa, Sowitym mu to odda bóg ryczałtem. *Morszt.* 70. (kto drugiemu dołek kopie). Tak napędzę w dziurę, tak im przystawię stołka, mam sposoby liezne. *Teut.* 45. c, 129. *Wyb. idy* will ihnen den Stuhl stellen, die Falle richten. Pochlebny, kiedy sami są przy pani, więc stołka radzi przystawia drugiemu, a potwarz jaką wywrą, aby sobie sami łaskę jednali. *Kosz. Lor.* 42. b. Rychlej cie dwa, nizli jeden stołek zdradzi. *Pot. Arg.* 105; *Slov.* medzi dwoma stolčkami na zem človek pada. Na dwóch stołkach siedzieć. *Pot. Jow.* 171. i z jedna i z druga stroną trzymać, es mit beyden Theilen halten; *Slov.* na dwoch stolčkách sedi. Nie masz ty z sercem dwojnym i obłudnym spółki, Nie znasz, co to pochlebstwa dwa ebrotne stołki. *Zab.* 10, 68. *Koss.* Wiele zazdrośnych, natretnych, zuchwałych, i co jak żyją na dwu stołkach siedzą. *Zab.* 11, 27. *Koss.* — 2) Stołek, krzesło, n. p. senatorskie; der Stuhl, Sitz eines großen Herrn, Senatorenstuhl, Senatorenwürde. Zasięć stołek przeświecny senatorski. *Birk. Syn. Kor. B. b.* Chodkiewicz z takich dziadów i pradziadów urodzony, z których rzadki był, któryby abo buławy hetmański nie nosił, abo stołka senatorskiego nie zasiadał. *Birk. Chodk.* 2. Duroniemu senatorski stołek wziął, iż wazył się... *Warg. Wal.* 64. Ztamtał na wyższy stołek i zaemniejszą katedrę potym postąpił. *Star. Zad C 2 b.* na wyższe miejsce, wyższą godność; höhere Würde, höheres Amt. — Stołek królewski, majestat, tron, der Thron. Po przywitaniu między gęstym gminem, Król na swój stołek sułtana pro-

wadził, i dał mu miejsce pod swym baldakinem. *P. Kchon. Jer.* 266. Porwawszy Michała, na cesarskim go miejscu i stołku posadzili. *Sk. Dz.* 775. — (STOLETNI), ia, ie, lat stu, (ob. Stolecie), n. p. Stoletnie dęby. *Zab.* 10, 42. *Koss.* hundertjährig; *Boh.* stolety; *Vind.* sto lét star, stulieten; *Bosn.* stolitgni; *Rag.* stoljetni, stogodisetni; *Ross.* столѣтний. Już też stoletnich wieków przemijało Niemal czterdzieści, jako wsze stworzenie W początkach swoich istność otrzymało. *Odym. Św. D 5 b.* (wieków po sto lat liczących). Do Dyany i Apolina wiersz stoletni. *Mon.* 70, 551; *carmen saeculare.* — *STOŁGAĆ się. *Żebr. Ow.* 581, ob. Czołgać się, ob. *Przystołać się). — STOLICA, y, ż.; (*Boh.* stolice; *Slav.* stolica ława, ławka; *Croat.* sztolica sedes, sella; *Dal.* stolicza ambona; *Slav.* stōlica stołek; *Bosn.* stolica scamnum); *stolica, siedzenie poważne wielkich urzędników, panujących, rządów; *Eecl.* востолъ, едлаише, креслы, или царскій престолъ, erhabener Beamten Stuhl, Richterstuhl, Königsstul, Regentenstuhl. Poglądał na senat, stolice sądowa, jak na miejsce cnotom swoim nagotowaną. *Mon.* 65, 155. Stolice kaznodziejską ś. Piotra w Rzymie, jeszcze ukazują. *Sk. Dz.* 50. (katedrę, ambonę). Stolica królewska, tron, majestat, der Thron. Sprawił król stolice wielką z kości słoniowej. *Budn.* 2 *Chron.* 9, 17. Po śmierci Ziemowita panowie synem jego Leszkiem stolice osadzają. *Krom.* 52. Serafinowie zawždy stoją przed stolice boskiego majestatu. *W. Post. Mh.* 566. Co jest przed ludźmi wysokiego, to jest przed bogiem obrzydliwością, a wzdry się jednak na wysokie stolice *kaszemy, a do wyniosłości, a dostojności tego świata, jeden drugiego ubiegamy. *Żarn. Post.* 22. Przyrodzenie nieszczęsne nasze, na wysokie się stolice zawždy *kasze. *ib.* 2, 509. Na wysokie się stolice *kasali, i jeden drugiego dostojnością uprzędać cheieli. *ib.* 3, 665. (wysokie miejsca, urzędy, dostojństwa). — †. Stolica, miasto stołeczne; die Residenzstadt, Hauptstadt; *Boh.* sydlo, obydlj, bydliště; *Sorab.* 1. hwovne město; *Vind.* poglavitu mestu, stannu prebivalifthe, residenza, prebivalifhtvu; *Rag.* grad poglavit, parvostolni, (stolovatti; *Dal.* sztolovati *panować); *Hung.* kiralyseek; *Ross.* столица, престолъ; *Eecl.* царственница. Stolica ś. *N. Pam.* 21, 297. (Rzym stolica papieska). Stolica młodzież psuje. *Teat.* 15, 2. *STOLICZNY, ob. Stołeczny. STOLIK, a, m, STOLICZEK, czka, m., dem. *Nom.* stól, daś Tischchen, ein kleiner Tisch; *Boh.* stolek, stolček, (stoljk szuflada stołowa); *Slav.* stolek (cf. stołek), stolček, stoliček; *Hung.* asztolotska; *Vind.* misza, tabelza, (stolizli scabellum; *Sorab.* 1. stowik stoleczek); *Sorab.* 1. et 2. blicko; *Croat.* sztolek; *Rag.* stōlaz, dessak, tarpeziza; *Slav.* stolica, (cf. stolica); (*Bosn.* stoliceh scabellum); *Ross.* столікъ, (століце wielki stól, stolisko, столішко mizerny stól, *stolina). Leżały na stoliku gazety. *Kras. Pod.* 2, 115. I ławeczkę z stolickiem oboje Z hebanu proszę, niceli ma dziecię moje. *Groch. W.* 555. Stolik mierniczny, mensula. *Jak. Mat.* 1, 289. *Łesk.* 152. *Zabor.* 85 daś Tischstücken. STOLIKOWY, a, e, od stolika, Tischchen; Tisch, Jejmość P. P. Próžno-

siedzkie, stolikowych zabaw najprzywiązańsze dogiadaćki. *Mon.* 70, 152, cf. gotowalniany.

*STOLIMAN, *STOLIM, *STOLIN, *STWOLIN, a, m., obrzym, ein Riese. *Briareus* 100 manuum, stolim; niektórzy mówią stwolin, *obryzm. *Mącz.* Carn. stramor; *Vind.* rifs, stramor, poshasni junak, orjak, goliat, gorostasnik; *Rag.* gorostasnik; *Ross. et Eecl.* исполинъ. Stolimán, wieki okrutny człowiek, stwolin albo *obryzm, niektórzy zowią stolim. *Mącz.* STOLINEK, *obryzmek, gigantulus. *Mącz.*, zdrbn., ein kleiner Riese. STOLIMAN-SKI, a, ie; *Ross.* исполинновъ, исполинскій; *Eecl.* исполинный. (исполнествую, *Graec.* γυγαντιώ, fortesco); Riesen. Walka stolimańska, gigantomachia. *Mącz.*

STOLISTNY, a, e, hundredblättrig. Stolista róża, sto liściów mająca *Włod.*, *Sorab.* 1. stowop'enata róża; *Croat.* sztolisztna trava — STOLKA, i, ż., (cf. stola, stolnia), rów cegłą wymurowany pod piecem hutarskim dla ściągania wilgoci. *Tr.* ein ausgebauerter Grafen unter dem Treibofen, die Feuchtigkeit abzuleiten. *Tr.*

STOLKARZ, a, m, co stołki robi; *Ross.* стульникъ, der Stuhlmacher. STOLKOWY, a, e, od stołka; *Ross.* стульный, Stuhl-, Ceffel-, n. p. Nogi stołkowe. *Cresc.* 258. — (STOLLA, STOLNIA, ob. Stoła). — STOLNICA, y, ż, STOLNICZKA, i, ż., dem., stołowa tablica. *Tr.*, daś Tischfret, Tischblatt; *Boh.* wal, (cf. wałek); *Vind.* testaresvalniza; (*Rag.* stolniza abacus, stolniciza dem.). Dość człowiekowi jeść chleb z solą na prostej stolnicy. *Mon.* 72, 825.

— †. Stolnica, stół kuchenny do rąbania mięsa, ryb; der Hadtsch-, Rüdentsch, daś Hadbret. Stolnica, naczynie drewniane, na którym w kuchni sieka różne iojesa i t. d.

Wiel. Kuch. 429. W piekarni pod oknem stać może stolnica do rozrabiania ciasta. *Świtk. Bud.* 295. STOLNIK, a, m., królewski albo koronny trukses, (podstoli), der Truchseß, der Tafelbecker; *Boh.* stolnik; *Vind.* truhfar, mifni nohnik; *Croat.* trizpest, vulgo krispet, jeztvino nosz; *Hung.* asztalnak, talnak; *Rag.* stolnicjar; (*Slav.* stólnjak, obrus); *Ross. et Eecl.* столникъ — †. Stolnik, stolny robotnik, od stoli, od stolni; der Stellenarbeiter, Stöllner, Steinsalzhauser. Podkomorzy ma wybierać rajce w Wieliczce i starsze stolniki, to jest, robotniki w górach, i one podług praw ich sadzić. *Herb. Stat.* 108. Prawa tych, którzy sól wycinają, to jest stolników. Ustawiamy, aby w żupie Wielickiej i Bocheńskiejk tylko robili 60 tych, którzy sól wycinają, które po Polsku stolniki zowią. *Herb. Stat.* 108. STOLNIKIEWICZ, a, m., syn stolnika, deß Truchseß Sohn. STOLNIKIEWICZÓWNA, ej, ż, córka stolnika, deß Truchseß Tochter. STOLNIKOSTWO, a, n., urząd stolnika, daś Tafeldefferamnt, Truchseßamt. — †. Coll. Stolnik z stolnikową, der Truchseß mit seiner Gemahlinn. STOLNIKOWA, ej, ż., stolnka żona, die Truchseßinn. STOLNIKOWSKI, a, ie, od stolnika, Truchseß; *Ross.* столничій. — (STOLNY, a, e, od stoli w górach, Stellen-, Bergstellen-; n. p. Stolny pisarz. *Tr.* — STOŁOKIETNY n. p. Gigas. *Chrosc. Ow.* 114, hundredtellig) — STOŁOWAĆ cz. niedok., stołować kogo, stól mu dawać, einem den Tisch geben; *Boh.* stolowati, stoliti, (stoliti; *Slav.* stolim, pri stole

sedjm *accumbo*; *Rag.* stolovatti; *Dal.* sztolovati, panować, cf. *stolec, stolica). Stołować się *rec. niedok.*, strawować się, sich *erlösigen*; *Ross.* быть у кого на хлѣбахъ. Kiedy służący się sam stołuje... *Gal. Cyw.* 2, 152. STOŁOWANIE, ia, n., stolnia. *Bohom. Kr. Biel.*, stęplowanie, die Unterstemplung, das Stollengerüste. Nie uwiodą mnie swym pozorem złościę stołowania, nie marmurowe stopy; nie przestanę być przez to pamiętnym ludzkiej niecierpliwości. *Siru. Qu.* 189. STOŁOWNIK, a, m., 1) ucześnik stołu, der Tischgenoss; *Boh.* strawnik, f. strawnice; *Vind.* perjednik, k'jedi hodez, nakolbitnik; *Ross.* нахлѣбникъ, нахлѣбница, ѣдокъ; *Ecd.* питомикъ, вскормленникъ, питомиць, притрапезникъ, контрапезникъ; komensal, klóy u kogo do stołu chodzi. *Vol. k.* 1097. Gospodarz wszystkim nam stołownikom do wieczery tylko jednę mięś dał polewki grochowej. *Star. Ref.* 44. Współstołownik *Ecd.* единоплешикъ. Postępij ze mną ze wszelką wolnością, jak gdybyś był moim stołownikiem. *Mon.* 70, 559. (stomownikim). Dworzanie, pokojowi, krewni, asystenci, Przyjaciele, sąsiedzi i plenipotenci, I ta wszystka niesyta stołowników zgraja, Co się zyskiem ołudy karni i opaja. *Kras. Sat.* 57. *Groch. W.* 155 *Kras. Pod.* 2, 67, ob. Strawnik. — 2) Stołownik STOŁOWY *Subst. diaetarius. Cn. Th.* 1070. mający sobie poruczony stół, dozorca i opatrzyciel stołu; *Croat.* sztolmester, der Tafelaußheber, Tafeldecker, der den Tisch zu besorgen hat. Przyniesł obiad królewscy stołowi. *Wad. Dan.* 8. STOŁOWY, a, e, od stołu, Tisch; *Boh.* stolový, stolnj; *Slav.* stolový; *Hung.* asztali; *Sorab.* 1. bludné; *Vind.* mislni; *Croat.* sztolni; *Ross.* столовый; *Ecd.* трапезный. Nogi stołowe. *Cn. Th.* 1070; *Boh.* trnož. Szuflada stołowa (*Vind.* mislniza, misa). Stołowa izba, jadalnia, das Speisezimmer; *Ross.* столовая, скатертная. Król, żeby godowników swego domu oglądał, do izby stołowej wszedł, i ujrzał tam człowieka jednego Co siedział, szaty nie mając godowej. *Odyn. Św.* 2, O 5. Łyżki, misy, solniczki i inne stołowe statki. *Kluk. Rosl.* 2, 161. Tischgeräthe. Nóż stołowy; *Vind.* stenjenik, Tischmesser. Bielizna stołowa. *Teat.* 28. b, 108. Tischzeug, (ob. Obrus, ob. Serweta). Służba stołowa, ob. Służba. — Dzieciom lekarstwo dają małemi łyżeczkami, dorosłym zaś stołowemi łyżkami. *Perz. Lek.* 190. Tischöffel, Tischöffel. Wina stołowe. *Haur. Sk.* 510. *Wad. Dan.* 115. Wino słabe tytułują stołowem. *Haur. Ek.* 101. Kieliszki stołowe, skłanki garniturowe. *Torz. Skl.* 125. Stołowe szkło, garniturami robione, ma się w magazynie znajdować. *ib.* 124. Insza przyjaźń stołowa, a insza gruntowna. *Pilch. Sen. list.* 1, 58. Przyjaciel stołowy opuści cię czasu nieszczęścia. *Radz. Syr.* 6, 10. *Sk. Dz.* 545. Stołowy przyjaciel jak mucha, najadłszy się precz leci. *Burl. a 5.* Dworska i stołowa wiara za chlebem idzie. *Sk. Dz.* 266, (cf. pooblewować). Bankiety i owe wymyślone stołowe utraty. *Gorn. Sen.* 29. Stołowa rozmowa. *Xiadz.* 205. ein Tischgespräch. STOŁOWE, n., *Subst.*, pieniądze od stołu, za obiad, strawne. *Cn. Th.* 1070. Kostgeld. Stołowe, stołowy dochód, pieniądze, zboże, dobra. *ib.* Tafelinkünfte.

*STOŁPIASTY, a, e, n. p. Stołpiasta sól. *Instr. cel. Lit.*, n. p. Soli stołpiastěj od 1000; soli stołpiastej małej od 100. *ib.* (*Ross.* сольнѣ соль), bałwanista sól, Stein-salz; in słößen. STOŁPOWY, a, e; *Ross.* столбовый; słupowy, Säulen. Pierwszjej i dziewiętej pieśni irmosy są stołpowe, a insze bożemu narodzeniu służące. *Pim. Kam.* 265. [szeregowe, po kolei idące 2].

*STON, u, m., cf. stan; n. p. Cezar z prywatnego urodzony stonu, lub szlachetny, zacny między swemi. *Chrośc. Fars.* 50. Wszak bliśmy się jak kawalerowie, Nie kryjąc piersi, karka ani stonu. *Chrośc. Luk.* 250, cf. szton. STONAĆ *med. jedntl.*, utonać, pogrążyć w wodzie, im Wasser untergehen. Towar stoneły kupiec może z wody wybrać, a nikt czyjkolwiek brzeg jest, nie ma oncmu stonełemu trudność zadawać. *Stat. Lit.* 506.

STONASOBNY, ob. Stokrotny.

STONKA, i, ż, *coccinella*, Żobaniśbłut, polniścher Sermeč. Owad mały okrągławy, mający pokrywki czerwoniawe z czarnemi kropkami. Ze pospolicie jest farby czerwonej, dlatego nazwano go kokeynelą imieniem robaka karmazynowego. *Zool.* 165.

STONOG, a, m., STONOGA, i, ż; *Boh.* stonůzka, beruška; *Sorab.* 1. stonozka; *Carn.* adrushka, adrushča, preszlčha, babůra, babushka; *Vind.* mirnik, stunogazh; *Croat.* stonog, ztonok babura, babuska, babieza chěru, striga, (cf. strzyga); *Slav.* stonoga; *Rag.* stonogh, stonoga, cesejagl, babúseka, baborra, babak, (cf. babuska); *Bosn.* babiča, baburra, galiča; *Ross.* стоговь, сороконожка, кавякъ, коржанъ, мокрица; owad ołowianego koloru, w wilgotnych miejscach, osobliwie w piwnicach znajdujący się; niewłaściwie stonoga nazwany, gdyż nóg ma tylko czternaście. *Zool.* 115. *Sienn.* 279. die Nisse, der Kellerwurm, der Kellerassel. — Stonog morski, robak, skorek. *Ursin.*; chiton, muszla złożona z kilku skorup, podłużnie na grzbiecie ułożonych. *Zool.* 97. die Meerassel. *Chmiel.* 1, 652. *Croat.* stonog riba. STONOGI, a, ie, centipes, hundertfüßig. *Cn. Th.* 1071, *Bosn.* stonogghi. — STONOGOWIEC, wea, m., ziele śledzionowe, *asplenium scolopendrium*, gatunek śledzionki, zachwalony na choroby śledziony. *Kluk. Dykc.* 1, 59. *Sleszk. Ped.* 422. *Syr.* 777. *Urząd.* 40. *Sienn.* 165. Milzfraut, Milzfara; *Boh.* ceterak, yelenacze yazék; *Carn.* plushz; *Ross.* многоголовникъ.

*STOOKI, a, ie, STOOCZNY, a, e, *Croat.* sztok; *Humbert-angt.* Stooczny Argus. *Zab.* 16, 95. *Kras. Teat.* 52. d, 82. *Groch. W.* 166. Stooki rozum. *Chrośc. Job.* 65. *Tward. Wz.* 74.

STOPA, y, ż, STOPKA, i, ż. *dem.*, STOPECZKA *dem. sec.* 1) (cf. *Germ.* Fußstapfen, stapeln, tappen, cf. nostrum tupać, tupać, tupać). Stopa jest sama dolna część nogi, na której się ciało wspiera. *Zool.* 57. der Plattfuß, der flache Fuß, die Fußsohle, die unterste Fläche des Fußes. *Perz. Cyr.* 1, 21; (*Boh.* podšew, podešew (ob. Podeszwa), spodek nohy, spodniplesk, pleska nohy, chodidlo, chodidko (stupadlo podnožek); *Sorab.* 1. stup, stowp, stupeg; *Sorab.* 2. stoppa; *Carn.* stopala, (stop, wschody); *Vind.* stopnja, stopao, stopina, (stopei, korak, krok, ob. Sto-

pień); *Slav.* stupálo; *Hung.* tsapas; (*Bosn.* stupaj, koraćaj, korać-krok *passus, gradus*); *Ross.* ступня, (cf. стопа, стонка pubar, rzyca papieru; стонка żerdka, kręgiełek farby, soli kamiennój i t. d.; топтать, топчы deptać). By kiedy miał stopeczki swe nad wosk jarzący bielsze obrazić, nie chce tego eierpieć. *Groch. W.* 569. Jam ei nóżeczki i stopki prostował, I w ustach ślicznych języczek kierował. *Past. Fid.* 195. Gołota, nie ma gdzieby stopę położył. *Cn. Ad.* 265. (nie ma, gdzieby stąpił; nie ma, gdzie konia rozsiadłać). Najlepszy gnój na rolę, pańskich stop ślady, t. j. pański pilny dozór. *Petr. Ek.* 12. Pański ślad albo stopy. *Kosz. Lor.* 58. (pańskie oko konia tuczy). *In vestigio occubuit*, przedziostoczek, ledwo stopę przewrócił, jak poszedł do Abrahama. *Macz. Zazdrość* w niej od głowy aż do stóp. *Pam.* 85, 882 całkiem ją opanowała, wem Kępf bię ju den żußen. Opisał go, od stóp do głów. *Mon.* 75, 615. — 2. Upadam pod stopy We Pani Dobrodziejki. *Teat.* 15. c, 11. (do nóg, idź ślad ihen ju żußen, unterthänig ster.). — Ścisłam stopy Pani. *Teat.* 45. b, 47. Upadam do nóżek, całuję stopki. *Teat.* 54. b, G 2. (stopy czyli nóżki całuje). Ludzie niły to lepiej wychowani, mają wyborniejsze wyrażenia: całuję nogi, upadam do stóp, unżam się pod stopy, ściele się pod nogi i t. d. *Mon.* 67, 458. — 2) Stopa, *Boh.* stopa, ślepęge; *Sorab.* 1. sled, stup, stopa; *Carn.* stopina; *Vind.* stopnja, stopina, stopnje, stopinje; *Croat.* sztopina, szléd; *Bosn.* stoppa; *Hag.* stupaj, stoppa, stúp, *Ross.* стѣпа, стона; ślad, szlad, trop stopy w ziemi wyrażony; die Fußspur, der Fußstapfen. Patrz na pawiment, obaczże, czyje to są stopy? 5 *Leop. Dan.* 14, 18. (czyje to są ślady? 4 *Leop.*). Widzę, że to stopy chłopic, niewieście i dziecińskie 4 *Leop. ib.* Z stopy Herkulesowój wszystkiego ciała jego wzrost i postanowienie miarkował. *Zygr. Ep.* 56. Jak raz stanął, przez kilka godzin w tejże stopie stał. *Warg. Wal.* 286; (cf. *Ross.* степениться, остепениться ustatkować się, степенничать statkować, степенный stateczny, степенство, степенность stateczność). Przypadki za człowiekiem w stopy zawsze eholdzą. *Budn. Apoph.* U 2. sie felgen ihm auf dem Fuße nach. Za nim tuż w stopy gonił. *Styjk.* 524. Postępuje jego trybem w stopę z stopy. *Suszye. Pieśn.* 5, J 5. Pilnie się jego trzyma stopy. *Star. Vol. A* 5. — 3) Mensur: Stopa, pewna miara; ein Fuß, ein Schritt, *Ross.* футъ; *Eecl.* стопа или просто шагъ. Stopa, lubo powszechnie za pół-lokeia rachować się zwykła, u geometrów atoli za 3 ćwierci lokeia Warszawskiego czyli za 18 calów pospolicie się bierze. *Zabor.* 14. et 281. *Łesk.* 2, 26. *Solsk. Geom.* 2, 144; 15 calów. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 296; czterzy dloni. *Warg. Kurc. praef.* Półtorój stopy (*Slav.* eipela). Stopa kwadratowa. *Jak. Mat.* 1, 117. Dwie stopie. *Cresa.* 507; (*dual.* • dwie stopy). — §. Stopka; *Boh.* stopka; szypułka, ogonek u owocu; Etzel, Etengel am Obst. Fiołki różgi ładnej nie miewają, tylko szypułek albo stopki długie, na których kwiateczek. *Syr.* 1416. — Kozia stopa, ob. Kozii. Niedźwiedzia stopa, (ob. Niedźwiedzi, ob. Barszez płonny). — Stopa men-

niezna, der Münsfuß. Prawidła panujących o stopie mieniezoj, w miarę napływu jednego lub drugiego kruszeu zmieniać się muszą. *Czack. Pr.* 1, 174. — 4) Stopka, piesek o czarnych łapkach, ein Hund mit schwarzen Tappfen; (*Boh.* stopka wiercipieta, brukownik). Stopka miarą psa, *melampus. Cn. Th.* 695 Tr. Dopiero dziś nie szeczeka, dopiero dziś milezy, stary stopa. *Pot. Jow.* 93. 5) Stopka regimentowy, różgonoś, profos; in We st pr. der Etppfen, (cf. stopek), der Pfrosch. Stopce regimentowemu przywrócono poczciwość przez rozkrzawienie głowy jego od oderzenia chorągwi. *Jez. Wyr.* Kiedy exekucya lub komenda jaka przyjdzie, w ten czas stopka regimentowy staje się w ich oczach generałem. *Mon.* 74, 740. — (STOPIC, ob. Topić). — STOPIEŃ, pnia, m.; *Boh. et Slov.* stupň, schůdek, schodek, (ob. Schody, wschody); *Sorab.* 1. stup, stowpen, (stupen trzewik); *Sorob.* 2. seltoffa; *Carn.* stopna, shtabla; *Vind.* stopnja, stopniza, stopalu, shtapnja, grad, vishik, stopioniza, shtapla, stolniza, istopnja, stopina • ślad, stopa, stopci • krok); *Croat.* sztopaj • krok; *Reg.* póstupaj, vztúpni • za, (stupaj, stúp • krok); *Bosn.* stupaj, priene stopne, priejaghe, (stupaj, korać • krok); *Ross.* ступень, ступенька, стенин, стенинъ; *Geru.* die Stufe, die Staffel, (ob. Tapać, tupać, tupać) Schůdów wszystkich stopnie powonny mieć wysokość na 5 calów, szerokość na 12, długość przynajmniej na 5 lokeie. *Świk. Bud.* 159. Każdy stopień, wstępując do kościoła, całował. *Sk. Dz.* 752. Usiadł u stopniów ołtarznych. *Wys. Ign.* 20. Skoro kościelnych stopniów dotkli się nogami... *Otw. Ow.* 25. Do tej jaskini przez wiele stopni po wschodzie schodzono. *P. Kiehan. Orł.* 1, 556. — 2. Stopień u karety, strzemię kareciane, wozowe. *Cn. Th.* 1079; *Vind* stop, stopina, stopinja, der Fußtritt, der Tritt an einer Stufe. Wypuścił mię przecię, ale się nie obeszło bez kielicha, i na progu, w sieni, i na stopniu karecjanym. *Kras. Pod.* 2, 125. et 14. Stał na stopniu u kolebki księżny. *Gorn. Dz.* 141. Kozieł dźwiga lokeje, hajduki łamią stopień na zadzie. *Teat.* 45. c, 55. Wyb. stopień w tyle karety; *Ross.* запятки, (cf. zapiać); der Tritt hinten an der Stufe. — 2. Tr. fig. moral. Stopień, Stufe, Staffel, Grad. Jak enota, tak zbrodnia mają swoje stopnie. *Teat.* 45. c, 58. Pycha na świecie ludziom porobiła stopnie. *Pot. Poez.* 151. (klasy, różne stany i rangi). Stopień, ranga, dostojność; *Eecl.* прасло (cf. przeszło), винъ, степеня, состояніе жизни, достоинство; *Ross.* первостепенный, первостепенный pierwszy stopnia, przedni. (*Eecl.* степенная книга хієга genealogii od s. Olgi do Iwana Wasilewicza). Wedle stopnia natury, mają miarę doskonałości. *Birk. Syn. Kor. B b.* Na wyższy stopień postąpił. *Bach. Ep.* 55. Kto stopniem pierwszy, ten dalszego od sukcesy wyłącza. *Chedm Pr.* 72, cf. bliskość. Wystrzegaj się go, bo to w ostatnim stopniu siłut. *Teat.* 55, 26. cf. arcy-, im höchsten Grade ein Epigone. Korzeń ten w trzecim stopniu (stopniu) mniej wysusza. *Urzed.* 10. Stopień ciepła, temperatura. *N. Pam.* 6, 518. Stopniami, po stopniach; nie zaraz jednym krokiem być na wierchu, ani skokiem. *Cn. Ad.* 906. stu-

feinere, nach und nach; *Vind.* po stopniach, po shtapniah, stopze, od shtapne do shtapne, korakama; *Bosn.* postupai, po stupaj; *Ross.* постепенно; *Eecl.* степенно. Stopniami trzeba postępować, jak to mówią, piano piano pianissimo. *Teat.* 19. b. 76. Nauki idą w górę, jak po stopniach. *Mon.* 65, 575, (cf. jak po szczeblach). Nie skończyło się jeszcze nieszczeście; przez nie do większych żalów ułożył się stopień. *Bardz. Trag. praef.* (przejście, przechód, gradacja). — *Arithm.* Liczba do drugiego, trzeciego, czwartego etc., stopnia (*potentia*) podniesiona, kiedy jest 1, 2, 3, 4 etc., razy raz po raz przez siebie samę rozmnożoną. *Jak. Mat.* 1, 122. et 104. *Ustrz. Alg.* 9. — §. *Divis. geometr.* Okrąg dzielią na 360 części równych, stopniami *gradus circuli* zwanych. *Geom.* 1, 9. *Łesk.* 7. *Jak. Mat.* 1, 10. der Grad eines Circels. Stopień koziorożca. *Otw. Ow.* 55. — §. *Grammat.* Stopień, *gradus*, jedna z trojakieli odmian przymiotników, co do mniejszego lub większego wyrażenia przymiotu, die Vergleichungsstafel. Stopień równy, *Positivus*; *Slov.* položitliwi; *Eecl.* положенный; *Ross.* положительной степенъ. Stopień wyższy, *Comparativus*; *Sorab.* 1. porunolčate; *Ross.* сравнительный степенъ. Stopień najwyższy, *Superlativus*. — (STOPNIEC, ob. Topnieć). — STOPNIK, a, m., ryba na stopień długa, (cf. łokietnicie ryby), ein schub-langer Fisch. Rybki, gdy już podrosły z kroczków na stopniki, dopiero je można do stawu wielkiego puścić. *Haur. Sk.* 141. — §. Stopnik, pręt mierniczy na stopnie podzielony; ein Maßstab, worauf die Schube angezeigt sind. *Tr.* STOPNIOWANIE, ia, n., die Abstufung, das Abstufen. — §. *Fortific.* Stopniowanie, umiarkowanie twierdzą do wysokości, ażeby zawsze tylna przenosiła twierdzę przodkującą. *Jak. Art.* 5, 317. — §. *Grammat.* Stopniowanie przymiotników Polskich. *Kpec. Gr.* 2, 15. das Abwandeln nach den Vergleichungsstafeln. Stopniować przymiotniki, odmieniać ich zakończenia podług stopni, nach den Vergleichungsstafeln abwandeln. STOPNISTY, a, e, STOPNISTO *adv.* 1) wschodowaty, *gradatus*. *Mącz.*; *Vind.* stopninen, shtopniast, abgestuft, stufenweise steigend. — (2. Stepnisty, ob. Topieć). — STOPNY, a, e, do stop należący. *Cn. Th.* 1071, *Boh.* stupnóvŷ; *Eecl.* степенный, die Fußplatte betreffend.

STORAKI, a, ie, — o *adverb.*, setny, stonasobny, stokrotny, hundertfältig. Nabroją ci przy takim mistrzu storako więcej. *Smotr. Ex.* 50.

STORC, STORCZ, u, m., gżems nade drzwiami. *Cn. Th.* 1071, z *Niem.*, der Sturz, der Sturz, Thürsturz. — §. W górnictwie, gatunek windy; eine Winde, bey den Bergleuten. Store, kołowrot, którym rudę z dołu na wierzch wyciągają. *Os. Żel.* 85. Do windowania rudy używają górnicy takich kołowrotów, jakimi ze studni wodę ciągną, a zowią je storee. *Os. Rud.* 7. et 40. — §. Store, strona rzeczy jakiej stercząca; die aufrechte Kante, die scharfe Seite; (*Boh.* strž przerwa; *Vind.* stor caudex, truncus, shtorezh - ułomek. (ob. Stark, sterk); *Ross.* торчекъ rzecz stercząca, торчаніе sterczenie, торчмя, торчкомъ stercząc, na store). Deska ta ma w sztorcu swoim powyżynane obręcze. *Jak. Art.* 1, 185. — Na storez, stor-

cem - krawędzią, rebem, prosto w górę, stercząc, jeżąc; gestürzt, auf den Sturz oder die scharfe Seite gestellt, aufrecht in die Höhe stehend. Nie wiedząc, co niesli, złożywszy skrzynia, postawili ją sztorcem, oparła na murze. *Mon.* 70, 744. Rohatyny w wozach były storcem poutykane. *Zab.* 5, 78. Kloce stawiać do góry storecem. *Jak. Art.* 3, 171. Bale porzniete postawione na store dla odcieku wilgoci. *Jak. Art.* 5, 171. STORCZYĆ, STORZYĆ, STORZYĆ, STORZYĆ *cz niedok.*, storecem stawić, tak żeby stercząco, nastoreczać; aufrecht aufrichten, in die Höhe stellen. Wrotosierść, choć się nie stroży, Lecz się opaczną sierścią z przyrodzenia stroży. *Kmit. Spyt. A 5 b.* Darmo się cudzoziemcy wszyscy w herby storzą, Bo ledwie na pańskie nie orza. *Pol. Poez.* 480. Przymyka się, stercząc uszy i słucha nowego języka. *Przyb. Milt.* 115. nadstawiając ucha, er spięte das Ohr. Nocną fatygą zmordowane konie, Na krzyk wojennych trąb uszu nie stroża. *Chrośc. Luk.* 152, (ob. strzydź uszyma). Srożyć się, sterczyć, jeżyć się; in die Höhe stehen, zu Berge stehen. Cerberowi na łbie węzów się stroszy trzysta. *Hor.* 2, 98. *Nar.* Stroszą się strzałami osypane dachy. *Zab.* 14, 595. Mchem poziomym ohrosłe stroszyły się sosny. *Zab.* 15, 292. STORCZYK, a, m., trzylistnik, ziele, *satyrium*; Stendel, Stendelwurzel, Snabenkraut; *Carn.* zepêtz; *Croat.* lyubodrag; *Ross.* дремликъ, кокушкины слезы; członek mezki do skutku małżeńskiego nastoreza. *Syr.* 762. Od ziela tego cała gromada zowie się ziele STORCZYKOWE, *orchideae*; pospolicie są zapachu mocnego. *Bot. Nar.* 192. STORCZYPIĘTA, STORZYPIĘTA, y, m., STORZYPIĘTKA, i, m, dem., chełpliwie się popisujący, postawę strojący; ein Großthuer, Prahlhanß. Storzypiętka *in moribus et factis*, chełpliwy *in verbis*. *Cn. Th.* 1071. Storzypięta krok jak z partytury wytwornie stawiający. *Mon.* 75, 591. Storzypięcie i natrętowi należy się tylko za boki podejmować. *Erax. B.* Pod szubienicą na anatomiach bywał doktorze storzypięto. *Pot. Arg.* 479. *Exercere caput*, storzypiętka być, pyszno się nieść. *Mącz.* *Gestuosus*, który nie ma miary kuglowania, storzypiętka niekiedy mówią. *Mącz.* Zoilusów się zawisnych nie lekam, ani hardych storzypiętków. *Stryjk. praef.* Wyrzucić z liczby domowników storzypiętów, darmostajów, darmojeżdów. *Pileh. Sen. list.* 91. STORZYSZEK, szka, m., ziele, *clinopodium*, od storzenia meżkiego członka nam rzeczono. *Syr.* 765. et 567. *Kluk. Dyke.* 1, 158. *Masyrkraut.* STORZYWAS, a, m., kręciwas, ein Schmirrtardreher. To to dobrych konsyliarzów dobra rada była, nie storzywásów. *Falib. R 5.*

Pochodz. sterczyć, nastoreczyć; styrt; dostarczyć, nastarczyć, wystarczyć; ustêrk, stark; sturczać, starckać; cf. trcica, trzcina.

**STOREKI n. p. *Gias. Petr. Hor.* 2. C 5 b. Tyfeus. *Otw. Ow.* 115. Bryareus, *obrzym storeki. *P. Kehan. Orł.* 1, 161. Olbrzymowie storeczni. *Otw. Ow.* 12. hundertärmig; *Boh.* storukŷ; *Eecl.* сторыкии. **STOROTNY, a, e, n. p. Storotne sejmy Rzymskie. *Chrośc. Fars.* 252; *comitia centuriata.* *STORZĘDNY, a, e, n. p. Storzędne filary. *Zab.* 11, 555. hundertreißig.

*STOROPIĆ, ob. Stropić.

STOS, STUS, u, m., STOSIK, a, m., Stosek, sku, m., *zdrobn.*, 1) uderzenie, pochnięcie, z *Niem.*, daß Stoßen, der Stoß; *Vind.* potisk, fłok, vdar, pośluk, fłoknienie, dregnienie; *Ross.* толчек (cf. tłum), пырокъ, совокъ, совочекъ, порывъ. *Navam impingere*, odtrącić łódź, stos wziąć. *Macz.* Wiele szkodliwych stosów wytrzymawszy, wiele ran odniosłszy, bronili się. *Warg. Cz.* 112. Stos uderzenie, Stoß, Stieb, Streich, Anfall. Cyłeńska szabla silniejszy stos zadał; *Cyllenide confodit harpe.* *Żebr. Ow.* 110. Pierwszy stos najcięższy. *Cn. Ad.* 525. Był stateczny w wytrzymaniu stosów tak od ojca, jak i od innych ludzi. *Wys. Aloj.* 106. Obracaj się, którądy wola, zewsząd tobie przykre stoski, zewsząd tobie sromotne pogębki. *Weryf. pr.* Na najcięższe dla boga stosy odważny kapłan. *Nies.* 1, 48. Osoby umiarkowane unikają siła przeciwnych stosów, w które bezrozumni wpadają. *Mon.* 76, 95. Pragnę, potym zawołał wielkim Jezus głosem, A coż pod tak nieznosnym nie ma pragnąć stosem! *Pot. Zac.* 183. Nagły stos choroby nad spodziewanie go przytrzymuje. *Jabl. Buk.* 26. (uderzony o łóżko, cf. *Gall. tomber malade*). Biegłością nasi dzieła rycerskiego stos nieprzyjacielski wytrzymali; *vim. Krom.* 114. (pęd, impet). Słowacy, którzy stali na czele, nie wytrzymali mu stosu. *Baz. Sk.* 146. — 2) Stos, w który co układają, n. p. gonty, klepki; ein Stoß zusammengehäufte Sachen, z. B. ein Holzstoß ic.; *Boh.* halda; *Sorab.* I. žtosz dŕewa; *Carn.* skladovnča, arpa, smět, (cf. śnieci, cf. zmiatać); *Croat.* verpa, nalog, naloga; *Rag.* arpa darvaa, nalogh darvaa, nalogaj, nâkup, gomilla; *Bosn.* stos darva, naloga, (ob. Nałozycie, cf. nałog); *Ross.* кладка, клѣтка, клѣточка, полатица. W drwalni ustawicznie robią około drew, rzeczając, rąbiając, układając w stosy. *Star. Dv.* 22, (cf. szychta). Zmieścić z drogi kamienie, i uczyścić z nich stosy. 1 *Leop. Jer.* 50, 26. (składzenie je w stosy. 5 *Leop.*). Mielerz, stos z drzewa na kształt stołu porządnie ułożony, z którego węgle kurza. *Os. Zel.* 79. Wlecze mrówka co zdoła do swej spiży dzióbkiem. Baczna na przysłą porę, w stos układa z ezubkiem. *Zab.* 8, 319. — *Fig.* Religia została przytłumiona tak, iż ją rozemnać nie było można pod stosem niezmiernym obrzędów bałwochwalnych. *Mon.* 70, 822, (cf. tłum, fłok). — 3) Stos drew na palenie trupów u starych pogan, u nas. złożyciów, der Scheiterhaufen, cf. zgłiszcz; *Boh.* hranice (cf. granica), hranička; *Carn.* germada, (cf. gromada); *Vind.* polenski kupcz, germada, gromada; *Croat.* germada; *Rag.* spraxniza, ogagn; *Bosn.* tripa, naloga drri-va za izgoriti koga, vatra, drri-va goruchja; *Ross.* костеръ, костерокъ; *Ecc.* струбъ въ шижке злодѣвъ жуть. On za swą zbrodnią wart ognia stosu. *Zab.* 12, 511. Stos drew nie będzie mnie czekał. *Teat.* 18. c, 5. Na stosie moje utrapienia zakończę. *Teat.* 18. c, 45. Ty ptaku Apolina, tu znasz twe odory, Niech ma maluczki stosik Arabskie honory. *Toł. Saul.* 56. — (STOSIE, u, m., ziele, wielosil, łeczywzód, wszystkim sił, wszystkim lek, to jest wszystkim niemocom służące, panax, daß Panaxfrant, *Heilmurz. Syr.* 226. et 254). — STOSOWAĆ, -ał, -uje cz. *niedok.*, 1) pchnąć, popychać; *Germ.* sto-

ßen, hinstoßen. Każdy dwurzędne do swych piersi stosują pojazdy, i raz w raz morze kraja; *reducunt ad pectora remos.* *Żebr. Ow.* 282. — 2) Stosować co z czym, do czego przyrównywać, pomierzać, przypodobywać; *Vind.* perkladiti, skladiti; *Ross.* споровить, споравливать, сообразить, сообразовать, соображаю, vergleichen, anpaßfen, messen gegen einander, gegen einander halten, (zusammenstoßen). Tylko przez stosowanie do siebie ciał nazywamy je wielkimi lub małymi. *Stas. Buff.* 15. Ktoby wielkość państwa Rzymskiego z laty stosował, nad wiekby ją jego być obaczył. *Faliss. Fl.* Rzeczy wielkie można stosować z mniejszemi. *Hul. Ow.* 166. Trzeba nam profesora, aby prawo Polskie czytał, stosując je z iaszemi. *Star. Vol. C 2 b.* — 3) Stosować co do czego *niedok.*, ustosować *dok*, zgadzać co z czym, anpaßen, nach einer Sache etwas stützen. Umiejelny rzemieślnik stosuje dzieło swoje do kształtu i prawidła, podług którego to zrobionym być ma. *Mon.* 67, 451. Leszek dobry monarcha, by był pośredniejszą sprawą według pierwszych stosował. *Krem.* 298. Wcale się tak źle życie z kształtem nie stosuje. *Hul. Ow.* 245. nie idzie to pospołu, es paßt nicht zusammen. Stosować się do kogo, akomodować się, dogadzać drugiemu; *Carn.* perlesliem se; *Bosn.* prilechli, napravitse; *Ross.* упоровить, упоравливать, подладить, подлаживать, sich nach jemanden richten, bequemen. Trzeba się nam do drugich stosować, albo drugich do nas. *Zab.* 3, 264. Ludzie radniej prawom będą posłuszni, gdy je do słuszności ustosowane być ujrzą. *Modrz. Baz.* 596. — Władysław przypochebnym zausznikom bardzo rad ucho stosował. *Krom.* 555. ucho dawał słuchał ich; er gab ihnen Gehör, ließ ihnen sein Ohr. Stosujący się do drugich, dogodny *Ecc.* снавиченъ. Stosowanie się *Ross.* упоровка, упоравливание — Patrz, do jakiej stosujesz się złości; *quantum aggrediare nefas.* *Żebr. Ow.* 162. zapuszczasz się, welcher Bosheit du dich unterjüngst. — 4) Stosować co do czego, nacigać do czego, tłumaczyć aplikować; anwenden, die Anwendung machen. Czy We Pani ten dyskurs do mego wuja stosujesz? *Teat.* 49, 23. Jeżeli We Pan stosujesz do siebie com powiedział, nie wiem, co z tym czynić. *Teat.* 49. d, 41. Zebranie i stosowanie pisma starego. *Farn.* 40. — 5) Ja z domniemaniam, ani z niepewnego zdania, nie chcę historyi stosować. *Stryjk.* 79 układać, składać; zusammensetzen, zusammentragen. Sami naw poprawują, sztuki wymiatują. Ogorzałe, dębina te miejsca stosują. *A. Kehan.* 110. Iataja, fliden, ausfliden, ausbessern. Stosować kapelusze, einen Hut stützen. Stosowany kapelusze. — 6) Nie koniecznym krwi musem, ale rozgarnionym Obieraniem człowieka stosowano, z tronem. *Pot. Arg.* 107. potykano go z troneio, man bat es ihm angetragen, angebeten. STOSOWNOŚĆ, ści, ż, mianie się do czego, die Verbältnißmäßigkeit; *Ross.* сходство, сходственность, сообразность, соразбѣрность, соотвѣтственность, соотвѣтвие; *Ecc.* благоключиство. STOSOWNY, a, e, STOSOWNIE *adverb.*, stosujący się, odnośny, odpowiadający, dogodny; sich beziehend, in Bezug, verbältnißmäßig, angemessen, entsprechend; *Slav.* prihodny, prjstusny; *Sorab.* I. pžiprah-

woc, zdóbno; Carn. perleshn; Vind. spodoben, perpodoben, perspodoben, dostoin, skladnomeren, skladnoreden, perenak; Ross. сходный, сообразительный, сообразный, сообразно, соразмерный, равномерный, сличный, приличный, относительный, согласно, съдвля, соответственный, соответственно; Eccl. ключных, благоключимый, прилично, сгодается на что. Cena pieniędzy nie jest rzeczywistą, tylko stosowną, odmienia się co kilkadziesiąt lat. Stosowna cena pieniędzy do rzeczy zniza się, a stosowna rzeczy do pieniędzy idzie w górę. *Przestr.* 159. Pestolacy uczy nas, że przedmioty przedmiotami objaśniane, i wszystkie stosownie do sił i władzy rozumu młodocianego wystawiane być powinny. *N. Pam.* 17, 512, (cf. stosunkowy). STOSUGA, i, ż, u mularza, szpara czyli spojenie między ceglami w murze. *Magier. Mskr.*, die Ritze zwischen den Ziegeln in der Wand. STOSUNEK, nku, m., stopień stosownia się jednej rzeczy do drugiej, daś Verhältnis, die Proportion, Relation, Boh. srownalost; Sorab. 1. porunitoleż; Vind. prutisadershnost, perenakost, perspodobnost, skladnomernost, perspodoba, skladnorednost; Bosn. pritač; Russ. сопровка, содержание, разměрность, соразмерность, касательность, относительность. Gdy rozum tak przyraturuje się jednej rzeczy, iż ją niby prowadzi do drugiej, i przy niej ją umieszcza, jest to stosunek czyli odniosłość. *Cyank. Log* 60. Stosunek, ratio, w matematyce, wypadek wynikający z przystosowania do siebie dwóch ilości. *Jak. Mat.* 1, 155. Gdy dwie ilości do siebie przyrównujemy, ile razy jedna zamyka w sobie drugą, takie przyrównywanie nazywa się stosunkiem geometrycznym. *Geom.* 1, 157. *Łęsk.* 2, 69 Stosunek arytmetyczny, wypadek przystosowania różnicy dwóch ilości. *Jak. Mat.* 1, 155. *ib.* 1, 158. Stosunek składany, ratio composita. *Jak. Mat.* 1, 150. Stosunek trójmnożny, ratio tripla. *ib.* 151. STOSUNKOWY, a, e, — o adverb., od stosunku, Verhältnis; Ross. возноспительный. STOSYGIEL, gla, m., gatunek hebla, eine Art Hobel, Stoßhobel. Szynwaga ma być od stolarza stosygielom prawie w miarę ustosowana, aby była prosta. *Strój. Staw. C.* STOSZYBY albo STOSZYBKŁ, zowią się na skutach kółka żelazne pod kluczami na dunalach i sworzniach *Magier. Mskr.*, z Niem. Stoßscheiben.

Contin. deriv. przystosować, zastosować; stusulec.

**STOTYSIĘCZNA wioska. *Kras. List.* 59, wartająca 100,000, hunderttausend (am Wertße). Rzadko jest wdzięczności sentiment w panie stotysiecznym. *Teat.* 45, c, 22. *Wyb.*, w posiadającym 100,000. **STOUSTA sława. *Jak. Baj.* 55. *Zab.* 14, 159. hundertmännig, — (STOWARZYSZYĆ, ob. Towarzyszyć). — STOWRZÓD, u, m., ziele, Uspiwrzód, Śpiwrzód STOWRZODOWIEC, Pieniężnik, Wężownik, ma wielkie zalecenie do gojenia wrzodów, *lysimachia nummularia*, Wfennigfrant. *Syr.* 505. *Urząd.* 81. — (STOZEK, ob. Stog). — STOZIARN ziele, ob. Molownik. STOZIARNISTY, a, e, centigranus. *Cn. Th.* 1072. hundertförmig.

STRĄBIĆ, *STRĘBIĆ cz. dok., Strębować niedok., trąbiąc zwoląć, zusammen blasen. Ledwo się przyszło obozowi w

kupe strąbić i szyk sprawić. *Białob. Odm.* 19. Kazał heiman ludzie na odwrot strębić. *Papr. Ryc.* 665. Na tę szarpaninę wszystkich zwoływają i strębiują. *Warg. Cz.* 147. Ztrąbić chorych do niego zgraje. *Miask. Ryt.* 2, 118. zwolam, ściagnę, sprowadzę, zgromadzę.

STRACENIEC, ňca, m.; Boh. ztracenee; Slov. zatratenečnik, ztracenečnik, (ztraceneč potępieniec); człowiek na stracenie czyli na śmierć gwałtowną wyznaczony, ein dem Tode Geweihter, zum Tode Bestimmter, ein Kind des Todes. Trucizny na psach, albo na straceńcach doktorowie probują. *Birk. Kaz. Ob. L b.* Każ obwołać, tyś cesarzem, on już więznie twoim i straceńcem. *Bir: Kaz. Ob. F 5.* (Schlachtopfer). Dyon dodaje do tych straceńców Lokuste. *Nar. Tac.* 2, 482. — 2 Lisowczykom, ludziom przez siebie spisany, Lisowski nazwisko straceńców dał, napawając umysły ich tym, że albo się bić, albo im ginąć należało. *Nar. Chodk.* 2, 115; eos tanquam morti devotos, perditos appellare solebat. *Kobierz.* 508. Soldaten, die keinen Pardon kennen, Todtenköpfe, Rothmäntel.

STRACH, u, m.; Boh. et Slov. strach, přšera; Sorab. 1. ztracshnolež, strożeno; (strach, strachota); Sorab. 2. tsehach, tsehachota periculum; Carn. strah; Vind. strah, pristrach, strahota; Croat. sztrah, ztrah; Bosn. ztrah, strahochija, pripadanje; Slav. strah; Rag. strah, strahos, pripast; Russ. страхъ, пенугъ, пенура, пенураие, ужаеъ; Eccl. оужасть: 1) Subject. Nagle opadajaca bojaźń, der Schrecken, daś Erschrecken, Schrecken, Angst, Jurcht. Trwoga powstaje za powzięciem wieści o niebezpieczeństwie, strach kiedy już niebezpieczeństwo przytomne. *Pam. Warsz.* 1, 50. Nieme. Jak żyje, w tak wielkim nie byłem strachu. *Teat.* 55, 49. Drzę z strachu prawie. Nie wiem, czym we śnie, czyli też na jawie. *Past. Fid.* 555. Nogi mi drżą, strach zimny po żyłach biega. *Boh. Kom.* 2, 512. Stokroć drżący przez zinne strach kości przenikał. *Stryjk. praef.* Słyszac srogi wyrok, ze strachu dretwiała. *Teat.* 46, 5. Ze strachu uchwylił się ołtarza świętego. *Parz.* *Trag.* 475. Strach wszystkich obleciał. *Pilch. Sall.* 187. Strach na mię wielki bije. *Hrbst. Nauk. C 4*, (cf. siły na mię biją). Blednieć, umrzeć ze strachu *Ross. мертвѣть, омертвѣть, помертвѣть.* Zobaczywszy tę bestyę, strach mnie odstąpił. *Teat.* 27, 109. Dyabellnie mu strachu napędził. *Teat.* 52, b, 45. (Piotra mu napędził). Strachu kogo nakarmić. *Cn. Th.* 1072. Nie powiadajze tego panu, bo skóra w strachu. *Teat.* 7, 105. Strach koło mej skóry. *Teat.* 7, c, 32. Przed moim panem nie powiem; bo i tak była-skóra w strachu, a ja nie lubię guzów. *Teat.* 22, 85. (bądź się o skórę, w skórę wziąć). — Strach dzieciński, głupi, próżny; boi się, sam nie wie czego. *Cn. Th.* 1105. ein leerer Schrecken, (cf. popłoch). Stara przypowieść: strach ma wielkie oczy. *Kras. Mysz.* 43. *Birk. Kaz. Ob. K 2 b.* Strach wielkooki. *Grach. W.* 451; wielooki. *Kulig. Her.* 70. — 2. Imperson. Strach, groza, straszno jest; es ist schrecklich, gräßlich. Strach wspominać, patrzeć groza i mówić. *Cn. Th.* 1072. Grozi mu różnemi mękami, które strach i wspominać, boże raez być z nami! *Pasz. Dz.* 116. Takie rzeczy, o których i pomyśleć strach, były mu pożądne. *Birk. Dom.* 69.

— Strach roię : stracham się, boję się; *Vind.* mene je strah, ich fürchte mich, bin in Angst und Schrecken. Mieczu samego strach mie u boku. *Bardz. Trag.* 515. Iż mam pana sobie przytomnego, Niebezpieczeństwa nie strach mie żadnego. *Ryb. Ps.* 24. — 2) *Object.* Strach. strachowisko, to eo straszny; daß Schreckbild, der Schrecken, alleß maß Schrecken einjagt; *Boh.* strašak; *Ecl.* cтpaxoBaHиe. Będą znaki i strachy z nieba wielkie. *Sekl. Luc.* 21, (not. «strachowiska albo straszliwe widzenia»). Strach boży, eo się dzieje! nie za długo koniec świata. *Teat.* 16, 71. Twarz pała Marsowym strachem i święścią. *Tward. Wl.* 114. Strachy na Łachy. *Birk. o Exorb.* 2. Gorszy strach wojny, niżli sama wojna. *Bardz. Trag.* 519; (Słor. tu sa leka, kde něni strachu; boi się bez przyczyny). Szpetny do strachu. *Jabl. Ez.* 4. (do straszenia, straszyci). Strachy noene, noenice, pokusy na jakim miejscu straszace, Schrecken; *Boh.* dās (ob. Dyasek), obłuda (chłuda), zły duh, pýstrach; *Sorab.* 1. trashedwo, sehereno, noezne seherena; *Carn.* strashnik, poshast; *Vind.* spaka, poshast, kanik, strashnik, strah, konih, fumrak, nozhnu strashilu, nozhni duh, zaperkas; *Croat.* nskaz, ztrashilo, zkazilo; *Slav.* ludoba, utvora, (cf. etudoba, potwora); *Bosn.* magiech, hudoba, koja nochjam plasci; *Ecl.* примракъ; *Ross.* привидѣніе, домовой. Na jedną Rusi jeszcze strachy i upiory znajdują się. *Teat.* 9, b, 82. Wielka chęć w dzieciach słuchania strachów. *Mon.* 65, 204. powieści o strachach, Schreckensgeschichten. Strach na dzieci, ob. Robo. — Strach we śnie, duszenie noene, mara; daß Alpdrücken, die Trut. Strachy leśne, Boruta; *Slav.* Vile, iz gore zelene, [nimfy 2]. STRACHAĆ się *recipr. niedok.*, STRACHOWAĆ się *contin.*, STRACHAĆ się *jedn!*; *Boh.* strachovati se; *Słor.* strachugi se; *Sorab.* 1. strachuyu szo, ztrachuyu szo, trachu szo, traschu szo, hoyu szo, postrožu szo. (ob. Trwożyć się); *Bosn.* straciti se, bojati se, pripadati se; *Ecl.* пpеcтpаиваюca: lekać się, bać się; sich fürchten, in Angst sein, Angst haben. Nie bojeć się zesromocenia ludzkiego, a bluźnierstwa ich nie strachujcie się. 1 *Leop. Jes.* 54, 7. (nie strachajcie się. 5 *Leop.*). Wszak to jest on sławny mąż, którego się strachala wszystko wojsko Rzymskie. *Jer. Zbr.* 108. Ona na to nie się nie strachnęła. *Gil. Kaz.* A a 6. Krywajac się i trzasku każdego strachnęac, więc śmierci leknać, i tójże żądajac, z dalekam ujrzał okret. *Zebr. Ow.* 554; (*tremiscens*). Straszny wielom, strachaj się wciuu. *Ln. Ad.* 1106. (le się ich ciebie boi, tylcć ich o żywot stoi). Spokojny i słaby, bardziej sam strachajacy się, niżli komu straszny. *Pileh. Sen. gn.* 205. Wilków się kozłowie strachaja. *Lib. Hor.* 26. Mieczów błyszczacych konie się lekaja, i samych jeźdźców twarzy się strachaja. *Lib. Hor.* 41. Będą się bać i strachować. 1 *Leop. Ecl.* 12, 5. W moenym zamku nie strachował się nieprzyjacielem zastanowić. *Crese.* 21. Strachany, w strachu będący, postraszony, erschrocken. Jak rzucaja się wiley na owce strachane, Tak żołdaki pod Dametesa sztandary zebrane. . . . *Chod. Gesn.* 220. STRACHLIWOŚĆ, ści, ż., lekliwość, bojazliwość, łatwość stracha-

nia się; die Schreckbarkeit, Schreckhaftigkeit, Furchtsamkeit; *Croat.* ztrashivozt, sztrachota STRACHLIWY, a, e, — ic *adverb.*; *Vind.* britkosten, britkoun; *Rag.* strasciv, strascivaz; *Bosn.* strasciv, plasciv, strasciviga; *Ross.* cтpaxливиый; *Ecl.* cтpaxливь, боязливь; lekliwy, strachajacy się; fürchtiam, jagend, bange. Pod przemocą wychowany, na wszystko strachliwy, jak przed nieprzyjacielem przed drugim człowiekiem kryje się. *Pzestr.* 128. Zaraza jego radość jakieś strachliwe przezwicie. *Stas. Nun.* 1, 225. STRACHOPŁOD, a, m., człowiek marnie się strachajacy, próżny strach cierpiacy, der sich und andern unmöglichen Schrecken macht. Nie jestem z liczby tych zjawieników, którzy bajki rozsiewac zwykli, ani z liczby owych, których strachopłodami zowiem. *Mon.* 75, 628, cf. strasznik. STRACHOWISKO, a, n., straszliwe widzenie, strach. *Sekl. Luc.* 21. *Krom.* 567. ein Schreckbild. STRACHOWITY, a, e, n. p. Strachowite przegroźki. *Krom.* 695. straszace, Schreckeneinjagend, schreckend.

Pochodz. sub Verbo: Straszyc.

STRACIĆ, ob. Tracić.

STRACIĆ. STRECIĆ, *potius* Ztracić *cf. dok.* Stracać *niedok.*; *Boh.* streciti; *Bosn.* dotisnuti, dorinnuti; *Ecl.* иcтpяcти, иcтpяcати, возражаю, срѣваю, ишрѣяти. ишрѣяти; *Ross.* сринуть, свергнуть, свергать, столкнуть, сталкивать, сшибить, сшибать; trącając zrzucić, berab stoßen, herunter stoßen, berab stürzen, *pr. et tr.* Jeden się o drugiego otrącajac, misy przy stole strącali. *Kosz. Lor.* 44. Złoczyńców tych z muru strącono. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 6, 10. Pycha niech twojej głowy nie zamaca. Bo takich na łeb własne głupstwo straca. *Zab.* 15, 544. *Drużb.* Układaja sposoby stracenia tego faworyta wyniosłego. *Teat.* 59, 144. (zcpelinięcia go). Straceni, zawsze na tron chcą wrócić stracony. *Teat.* 45, d, 62. Wyb. Kazał go stracić, jako sprzeciwnika swego. *Rej. Post.* K 5. Straciło takie szczęśliwe powodzenie naszych, serea Krzyżaków; *dejecerunt haec animos.* *Krom.* 674. W tyl włos stracony powietrza zganiały. *Otw. Ow.* 50. Stracić komu karki. *Cn. Th.* 266. einem daß Genide abstecken. Okrutni ludzie, nie przychodzą do starości; kiedy najbardziej poczynaja dziwy pacnać, tedy ich pan bóg straca *Bombr.* 64. (koniec im kładzie). — Szatan wszelką chytróść swoje na wiernych wypuszcza, aby jedno mógł stracić od prawdy nam na wieki pożytecznej. *Gil. Post.* 178 b. oddalić, odepchnąć (cf. wstret), abwendig machen. — 2. *Chem.* Ztracanie, praecipitatio, jest to owa praca, pod czas której ciało rozтворzone w rozтворzycielu, tak się z niego wyrwa, że oddzielone od niego na widok wychodzi *Kruml. Chym.* 458. daß Niederfällagen, die Niederfällagung. Ztracenie mokre, albo się staje dobrowolnie, albo przez dodanie trzeciego ciała, które się nazywa ztracajacyim, praecipitans. *Kruml. Chym.* 459. — 3. Gdy się tam sama uwija, z dziewoja się strąci Z Nonakru, i w lot płomieiu w kościach mu zamaci. *Zebr. Ow.* 40. styka, zdybuje się

STRĄCZE, a, n, coll.; *Boh.* straně; *Carn.* strozhje; *Vind.* strozhje; (*Rag.* struk = roślina); *Ross.* cтpучки: strąki, Scheten. *Brzost. Duch.* 6. Strącze puszcza groch = strąko-

wacieje. *Cn. Th.* 1072. treibt Schoten. — §. Stodkie strącze, Boża trawka, Turecki bób, *siliqua dulcis*, *Bođš-hörnlein*. *Krup.* 5, 65. STRĄCZASTY, STRĄCZYSTY, *STRE CZNY, a, e; *Boh.* stručný, stručnatý; *Ross.* стрывучный; peřen strącza czyli strąków, sčotig, voll Schoten und Hülsen. Strączasty groch. *Kluk. Rosl.* 5, 128. Roślina strączysta. *Haur. Sk.* 447. Słonecznik strączny, *lupinus*, *Žitgeböhen*. *Sienn.* 210. Słonecznik strączysty. *Mon.* 74, 742. STRĄCZEK, ob. Strąk. STRĄCZYNA, y, ż, strąk czezy, łuska strąkowa. *Cn. Th.* 1072. die Schotenhülse, Schotenhale, Schlaube.

STRADAĆ *med. niedok.*, postradać *dok.*; (*Sorab.* 1. tradacz niedostatek cierpieć; *Carn.* stradam; głód cierpieć; *Vind.* stradati, potrebuвати - potrzebować, biedę klepać; (*Ross.* страдать, cierpieć, znosić); — tracić, gubić; verlieren, einbüßen. Krówa jego porzuciła, a nie porzuciła; jałowica się ociułała, a nie stradała płodu swego. 1 *Leop. Job.* 21, 9, (cf. poronić). Gdy bóg dopuści ogień, wszystkie naczynia w ten czas potracić może; przy tym też albo ręki strada, albo nogi. *Glicz. Wych.* II 4. Sama enota swój nigdy trwałości nie strada, Ni czas ją strawi, ani los wydrze. *Zab.* 15, 416. Król sam w tej potrzebie ledwo życia nie stradał, gdyby go był prosty jakiś żołnierz nie ratował. *Nar. Hst.* 2, 555. Rzadko swego nie strada, kto cudzego pragnie. *Pot. Arg.* 568. On co znacznego miał nadzieje zysku, I skarbów razem stradał i otuchy. *Nar. Dz.* 4, 118. *Zab.* 5, 134. — §. Kurfirst wkrótce był pojman, a dlatego przez pięć lat był stradan żony i wszystkiój majątności od cesarza. *Baz. Hst.* 55. pozabawiony, beaufit. — (STRADAJETA, ob. Stratyotka). — STRADNY, a, e, zgubiony, stracony; verloren, nicht mehr zu retten; (*Vind.* stradoviten, potreben - potrzebny). Stradnego sługę twego mniej z twojój zaboli Umrzeć ręki, niż konać w niełasec powoli. *Morszt.* 154. Z trapienia myślą i nadzieją stradną Bieży w świat. *ib.* 80. Poznał swój błąd Erystenes stradny. *Pot. Arg.* 252. Nieboże stradny, co najprzedziej zbądź tej boleści. *Gorn. Dw.* 154. Nieboże stradny, musisz panu bogu za wszystko dziękować. *Dwor. J.* 2. verlornen Unglückseliger! Na żydów się żalujeś, którzy pana na śmierć wydali, a ty go sam nieboże stradny tylekroć na śmierć zidawasz? *Zarn. Post.* 175. 1 *Leop. Deut.* 28, 57. STRADZA, y, ż; (*Vind.* strad, stradost, potrebnost - niedostatek; *Ross.* стража труд); — nędza, Glend, Müheligkeit. *Cn. Th.* 1074. Wadził się sąsiad z sąsiadem, brat z bratem, Wpadł Turek zatém, Złyć to jest jednacz, niech nas nie rozwadza, Gdzie Bosna, Serby? też je wzięła stradza. *Strajjk. Con.* 55. Po stradzy się popisał. *Klon. Fl.* II 5, (cf. po szkodzi mądry).

STRAFIĆ się, *STREFIĆ się *recipr. dok.*, Strafiać się, Strafować się *niedok.*, potykać się, schodzić się, zdybać się; einander begegnen, mit einander zusammen treffen. Ustąpić na góry, by się z wami nie strabili ci, którzy was gonią. 1 *Leop. Joz.* 2. Czemu się oba tak prędko strafil? *Wud. Dan.* 226. — §. Strafiają się jakie rzeczy, zgadzają się z sobą, przypadają do siebie; sie stimmen mit einander überein, treffen zusammen. Nie zgadzam się, nie

strafiam się do czego, *non quadro*. *Cn. Th.* 544. W tym rozdziale jest kilka rzeczy, któreby się z tym, co teraz słyszemy, strefily. *Sekl. Math.* 8. Strafoje się jedna powieść z drugą; *coherent haec dicta inter se*. *Macz.* — *§. Strefić, potrefić, u żydów, rzeczy koszerne, czyste, których im religia używać dozwala, zrobić trefnemi, nieczystemi. X. *Kam.*, (cf. trafić), verunreinigen, entheiligen, entweihen. — *§. [Transl. 2]. *Strefnić, n. p. Laryopa błękitna, czasów ją niedawnych W swych był wodach Caephysus strefnił cichopławnych; *vim tulit*. *Żebr. Ow.* 65 zgwalcil.

*STRAJCHNADL, u, m., igła złotnicza, probierska, z *Niem.* die Streichnadel, Probierennadel. Dawniej strajchnadłów nie używano. *Kzcz. Złot. B.* 4 b.

STRAK, a, u, m., STRĄCZEK, ezka, m., *dem.*, (Strącze *collect. qu. v.*); (*Boh.* strauč, struk; *Carn.* strok, strozhe; (*Bosn.* struk, kakoti kapusa al locchike - piante d'herba); *Ross.* стрыкъ, сручки, сручекъ; cf. *Etym. Germ.* Strunk, Strang, strona, Strid, streug); §. 1) die Schote. Strąk, *siliqua*, jest okrycie tyłk z dwóch części złożone, w którym nasiona do obu szwów są przyczepione; jeżeli jest znacznie dłuższy, niż szerszy, zowie się strąkiem; jeżeli zaś długość równa się szerokości albo ją przechodzi, wtedy jest strączek, *siliqua*. *Kluk. Dyke.* 4, 59. Strączek, *legumen*, Hülfse, jest okrycie owocu, podobne łupinie, ale ziarna z jednoj tylko strony spojenia wiszą, jak u grochu. *Bot. Nar.* 126. Strąk czezy, łuska strąkowa, ob. Strączyna. — §. 2) Strączek, pewna waga. Roku 1556 denar jeden był równy kłosom 6, kłos ziarnom 9, 5 ziarna-strączek 1. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 501. STRAKOWACIEĆ *neutr. niedok.*, n. p. Strąkowacieje groch, strącze puszcza. *Cn. Th.* 1072. Schöten treiben, in die Schoten schießen. STRĄKOWY, a, e; *Ross.* стрывочный; Schoten -, sčotig. Strąkowy owoc, którego nasienie w strąkach podłużnych zawarte jest. *Kluk. Rosl.* 2, 11. STRĄKOWATY, a, e, — o *adverb.*; *Ross.* стрывочный; sčotenartig.

STRAGAN, u, m., z *Niem.* der Schragen, Brotschragen; (*Bosn.* stragn, setragu cella vinaria); budka lub stół, gdzie śniedne rzeczy przedają, jatka; der Scharren; Ob. die Schramm, der Brotscharen, Gleichscharen, die Brotbank, Gleichbank, die Brotschranne, Gleichschranne, cf. szragi, szranki, cf. tasy; (*Vind.* strazniza) Stragan, stół czyli ława z towarem przekupki na ulicy. *Magier. Mskr.* Stawią po rynekach tasy i stragany. *Nar. Hst.* 5, 451. Pod świętym Janem Przedaje baba krupy, siedzac pod straganem. *Nar. Dz.* 5, 155. Żołnierze wyuzdani leżą i rwą gdziekolwiek stragan co przedaje. *Chrośc. Fars.* 2.

STRAGARZ, STRANGARZ, a, m., balka. *Dudz.* 59, der Balken, Tragebalken. Postrzegłem wyrity na stragarzu napis: *antiquis moribus*. *Kras. Pod.* 1, 299. Skoro ślepy Samson jeden stragarz z budynku dosięże, Rzekłszy: z nieprzyjacioly giń ma duszo, leże. *Pot. Pocz.* 370. słupy, Pfeiler, Tragepfosten.

STRANGURYA, yi, ż, z *Grekolac*, uryny trudność z bolem. *Comp. Med.* 625. der Harnzwang, Harnbrand; *Creat.* vodosztaja.

STRAPIC, *ob.* Trapić. **STRAPIENIE**, *ia, n.*, utrapienie, doległość; *Heiden, Quaal, Marter.* Strata jego tkliwym dla mnie była strapieniem. *Niemc. Król. 3, 39.* Lubieżnicy mają strapienie duszy. *Bals. Św. 2, 195.* **STRAPIONY**, *a, e.* utrapiony, udęczony; *gequält, gemartert, geplagt.* Chociaż był bardzo słaby, od gorączki strapionny, jednak kazania nie opuszczał. *Wys. Ign. 49.*

STRASBURG, *a, m.*, miasto w Alsaeyi, *Argentoratum.* *Dyke. Geogr. 3, 80, die Stadt Straßburg; Bosn. Srebrinica, cf. Brodnica.*

STRASZNY, *a, e, n. p.* Straszna niedziela; *Eecl. страстная неделя, u* Rusinów wielka niedziela. *Sak. Okul. 12, die Marterwoche, die Charwoche; wielki tydzień. (Eecl. страсть* cierpienie, męka; *Boh. strast, [cf. stradza 2], ob. Trestkać, troska).*

STRASZNOŚĆ, STRASZLIWOŚĆ, *ści, ż.*, przymiot tego, co jest straszliwym, co straszy; *die Fürchterlichkeit, Schrecklichkeit; (Boh. stašljivost timidus, bojaźliwość; Rag. strahos horror): Vind. strahlivost, vstrahnost, strahnost, plashnost (ob. Płoszyć), spaknost; Croat. sztrasslyvoszt, szträssnoszt; (Ross. страшимость, страховатость bojaźliwość).* **STRASZNY, STRASZLIWY**, *a, e.* **STRASZNIE, STRASZLIWIE** *adverb.*; *Boh. strašny, strahly, 1. timidus, 2. timendus; Slov. stašljivý; Sorab. 1. trasehowné, zatrašehné, zatrašehniwé, (Sorab. 1. trasechné periculosus, trasehivé bojaźliwy); Carn. strashliv, strashnu, strahoviti; Vind. strahliu, strahoviten, strathen, strahian, plashen, splashliu, grosoviten, grosen (cf. groźny), prestrahliu, prestrathen, savseliiu; Croat. sztrassen, sztrasslyiv; Bosn. strasejan, strahovit, (straseiv - bojaźliwy); Rag. strasen, strahovit; Slav. strashan, strashno, strahovito, (strashljiv - bojaźliwy); Ross. страшный, страдливый, (страдливый bojaźliwy), ужасный; Eecl. утерпающий, грозный, устрашающий, (Ross. страховатый lekliwy, nieco straszny); strachu nabawiający, okropny; fürchterlich, erdrehlich. Straszny wielom, strachaj się wielu *Cn. Ad. 1106.* Straszniejszy dyabeł w farbach, niż w samej istocie. *Zab. 11, 388.* Teraz ludziom już dyabeł i piekło nie straszne. *Birk. Exorb. H 3.* Pisano powiada, iż straszliwa jest rzecz wpaść w możne ręce boga. *Rej. Post. F 4.* Straszliwe widzenia, strachowiska, strachy. *Sehl. Luc 21.* Ziele to dzieciom do kolebki kładą, aby na nie przestraszy nie przychodziły, i straszliwe widzenia. *Sienn. 187.* W straszliwych bojach się ówieża. *Petr. Hor. D 3.* — Straszno gdzie, okropno. *Cn. Th. 1075.* Straszno grzmiący grom. *Kanc. Gd. 310.* Odzienie straszno-czarne podobne eienowi. *Kośak. Kat. A 3.* fürchterlich śmwarz. Strasznomowyy, groźnomowyy, groźny. *Tr.* — *♀.* Strasznie, wiele, okrutnie, bardzo, mocno, łaniebnie; *Hebr. šarf, šetiq.* Nasza pani lubi strasznie jeździć po świecie. *Teat. 24. c. 6.* Żal mi go, bo go strasznie koclam. *Teat. 12. b, 116.* — *♀.* *Subijective:* Straszliwy, strachu w sobie doznawający, łatwy do przestraszenia, bojaźliwy, lekliwy; *šredčast, fürchtam.* Modła, przed którą klęczał, ruszyła się, a on będąc straszliwy, zlekl się, a w tym strachu umarł. *Biel. Św. 142. b.* Serec straszliwe, a czegoż dowiedzie,*

l sławę traeci, i guzu dojedzie. *Rej. Zw. 212.* **STRASZNIK, STRASZYCIEL**, *a, m.*, straszacy kogo; (*Carn. strashnik - strach noeny*), der einen schreckt, ihm Schrecken macht. Żeby cię zabito straszniku! *Teat. 24. c. 105* — *♀.* Człowiek strasznie szkaradny, straszydło; ein Schenjal von einem Menschen, ein fürchterlicher Kerl. **STRASZYĆ** *cz. niedok.; Boh. strašiti, dęsyti, dęsym, dęsywám; Sorab. 2. tshasehisch; Sorab. 1. strožić, strožecz, strachieć, strožan, strožu, trasehu, zrudžu; (frasech, schieć, strožan, strožu, trasehu, zrudžu; (frasech, schieć, strožan, strožu, trasehu, zrudžu); Carn. strashem, strashiti, (strahujem coerceo domo); Vind. strahliti, sestrahiti, plashiti, (ob. Płoszyć); Croat. ztrahiti, szträssim; Bosn. strasciti, plasciti; Rag. strasciti; Ross. устрашить, (страшать грозить), пугнуть, пужать, пугать, испугать, испугать; Eecl. пужаю, страшу; (cf. Graec. ταρασσω; Hebr. חָרַד charad, tremuit, parterrit; cf. Germ. Strauß 1. Adlg.).* strachu nabawiać, przestraszać; *šredčen, in Schrecken setzen.* Straszą nas odzieżą lwiej skóry. *Teat. 11. b, 8.* Równie go straszą, by kozy wilka. *Rej. Zw. 141. b.* Co straszy, stracha się. *Pilch. Sen. list. 203.* — *Culin.* Straszyc pieczenia - walkiem ją bić dla skruszenia. *Urm. den Braten schlagen, klopfen, damit er weicher werde.* — *♀.* *Ob-sol.* Straszyc gózie, pokusy tam straszyc, nocnie dokazują; *Vind. v' hishi strahuje, es jpuft, es geht um, die Feltergeister haufen wo.* Dlatego do tej karczmy nie śmiano zajeżdzać, iż tak straszyc, że nikt całej nocy spokojnie nie wyspał. *Oss-l. Str. 1.* **STRASZYCIELKA**, *i, ż.*, **STRASZNICA**, *y, ż.*, *n. p.* Hekate, Brimo, w strasznej postaci ze trzema łby sprosnemi. *Uw. Ov. 257.* die Schreckeninn, Schreckeninn; (*Carn. strashnie - Jedze*). — *♀.* Strasznieca, kobieta strasznie szkaradna; ein Schenjal von einem Weibe, ein Schreckenweib. **STRASZYDŁO**, *a, n.*, strachowisko, wszystko co straszy, figura straszaca, ein Schreckbild; *Boh. strašidlo, strašák, přjstrach; Slov. strašidlo; Sorab. 1. trasehidlo, trasehidwo, sechereho, shereni; Sorab. 2. poschadlo, tshasehidlo; Vind. trashilu, plashilu, strashina poduba; Croat. sztrassilo, ztrashilo, kazilo, nakaz; Rag. straseilo, plascilo; Ross. страшно, страшное, пугало, пужало, чучело, чучелко; Eecl. страхование, страшно, пудило Bóg, który jest bogiem pokoju, dopuszczalbyż, aby dusze od niego wybrane, stawały się straszydłami i burzycielkami spokojości? *Boh. Dyab. 3, 89, ob. strachy noene Geipensier.* Głos srogi, twarz okrutna, właściciw straszydło. *Pasz. Pz. 13.* Straszydło widome, urobione dla straszania. *Cn. Th. 1075.* Na wróble stawiają się straszydła. *Kluk. Rosl. 1, 67. Cresc. 358. eine Vögelstunde.* Szpetny, jak straszydło; mógłby nim dzieci straszyc *Cn. Ad. 1144.* bobn, Pępanj. Kobiety piękne mają mężów wierutne straszydła, mężowie piękni mają znowu koczokodany. *Teat. 24. c. 42.* **STRASZYDŁORODA** *noc.* *Tward. W. D. 88.* schreckenzeugend. **STRASZYNIEC, STRAZYNIEC**, *uca, m.*, strażnieca. *Tr. fortyf. reduta, laszta ezerwonograniasta; eine Redoute, vierckige Bastion. Łesk. 780.* Przy każdej bramie obozu był strażniec, zawsze napelniony żołnierzami. *S'as. Num. 1, 160.**

Pochodz. *strach, postrach, strachać się, strachowisko;*

nastraszyć, odstraszyć, ostraszyć, ostrachać, postraszyć, przestraszyć, wystraszyć, zastraszyć; cf. truchleć.

STRATA, y, ż; Boh. ztrata, prodělek; Slov. strata; (Carn. potrąta: marnowanie); Vind. ofhikoda, (cf. szkoda); Croat. potrošhenye; (Rag. trätgna: expens; Bosn. tratgna id.); Bosn. scetetta: Ross. истрата, (trata wydatek), накладъ, потеря, уронъ, (ob. Nakład, poterać, uronić): utrata, pomiesiona szkoda, zguba, (cf. niepożytek); der Verlust, der Schaden. Strata, rozumu uczy. *Fredr. Ad.* 50. (po szkodzie Polak mądry). Lepszą przykrość przed stratą, niżli żal po stracie. *Kras. W.* 56. Nieszczęsna strata żąda po szkodzie. *Zab.* 15, 566. O strato czasu nie-nagrodzona! *Zab.* 11, 149. STRATNY, a, e. STRATNIE adv., tracący, utratny, verihwenderijš. Omamiony nie-prawym polorem i gustem Piotr, co zaczął być stratnym, jest teraz oszustem. *Kras. Sat.* 25. Stratnie żyć lubi, że wkrótce wielkie dostaki pogubi. *Hor. Sat.* 202.

STRATOWAĆ, ob. Tratować.

*STRATYOTKA, *STRADYOTKA, i, ż, *STRADJEJETA, y, ż. *Chlamys*, jezdecka szata krótka, jak karwatka albo stradejeta u nas. *Mecz. ein Heißfeld, Jagdfeld.* Anibal Marcella w potrzebie pożywszy, włożył nań stratyotkę Punicką. *Birk. Zyg. 5.* (Graec. στρατιώτης żołnierz). Gdy sobie wspomniesz one dziwne czuhy, one salsaruchy, one stradyotki, ene z dziwnemi żołnierzami delie, one rozliczne Włoskie i Hiszpańskie wynysły, one sajany, kolety... *Rej. Zw.* 57 b.

STRAWA, y, ż; Boh. strawa; Slov. strawa, ročoj auroda (annona; Sorab. 2, zaroba, (cf. zarobek); Carn. reja, zerenga; Croat. brasno; Bosn. braseno; (Rag. strava venecijum, skati: stroć); (Ross. стравка zpasienie; *Elym.* trawa); *jedlo, karmia, pokarm, śmiedne rzeczy; Kost, Nahrung, Speise, Essen. Odpraw ich, aby szedłszy do wsi, straw sobie kupili. *Sekl. Math.* 14, (not. *pokarmów). Jana chrześciciela strawą była szaradze i miód leśny. *Sekl. Math.* 5. Stworzenie stworzenia strawą, ryba rybą żyje. *Dwor. J.* Strawa dawana mu była od króla, ustawiona na każdy dzień. *W. Jer.* 52, 54. Na strawę im ze skarbu dają, gdy w drogę jadą. *Star. Dw.* 36, (cf. obrok). Dostanie się go o cudzej strawie. *Rys. Ad.* 41. (cudzym kosztem). Żołnierzowi o strawie cudzej lżej wojować. *Tward. Wł.* 115. Na cudzej strawie hojno sobie poczynać, a z cudzej skóry szerzej rzemień krajać. *Kosz. Lor.* 41 b. z cudzej skóry szerokie rzemień albo pasy kraja. *Eraz. Ob. G.* Był pozwany o strawę albo żywność sobie dana. *Ciclm. Pr.* 152. Strawa bez roboty wiprzem służyć czyni, praca bez strawy osłem. *Petr. Ek.* 109. Pochleba z strawy służy. *Cn. Ad.* 186 (laudicoenus, pasorzyt, próżnostrawa; cf. darmochleb, darmojad). Ogrodne strawy, olera *Krup.* 5, 55. (jarzyna). — Strawa bydłeca, pokarm, obrok, pasza, *pieca, gutter. Strawa, furaz, wszelka żywność dla koni lub innego bydła. *Jak. Art.* 5, 517. et 2, 168. — *Fig.* Strawa, karmia, Nahrung. Próżnowanie strawą jest wszelakich złości, namiętności zlej żagwią, mamką nieczytości. *Kulig. Her.* 149. — § Psi obiad. psia strawa, potrawa podła, zła. *Cn. Ad.* 911. Hundefressen, feldhres fressen.

Podolski wojewoda, on senator prawy, Jako z Turków naczynił ptakom i psom strawy! *Weresz. 1ob. C* 2 b. (trupcy ieli stał na pokarm ptakom i psom). — *Aliter*: Psia strawa, kručza strawa, wisielec, szubienicznik; Raabenaas, Galgendieb. Woła nań wielkim głosem: zastanów się psia strawo! *P. Kchan. Ort* 1, 12. Tatarowie, ta psia strawa, nie raz Polskę plundrowali. *Pasz. Dz.* 15. (te psie juchy). Usłyszysz od niej co godzina, Ześ stary, kručza strawa, próchno i zdechlina. *Nar. Dz.* 5, 167. A tuś mi psu-bracie, licha strawo! *Teat.* 51, 80. — §. Niestrawa: niestrawność, Unverdaulichkeit. Woda Drużbacka niestrawę i słabość żołądka odejmuje. *Petr. Wod.* 15. STRAWCA, y, m., utratny, który marnie utracą, decoctor. *Mecz. der Verzehrer, Durchbringer, Vergeber; Eccl. usnyrpicz.* Strawca, żarłok. *Volck.* 485. Mamy w sobie wkorzonego strawcę wszystkięd duchownej siły naszęd. *W. Post. W.* 241. STRAWIĆ, ob. Trawić. *STRAWICA, y, ż, n. p. *Skepiec acz marnie tu *używie świata, Wždy mu się wlece strawica na lata; Hojny do czasu jako pan używa, A czasem z państwem i pod ławą bywa. *Rej. Zw.* 217. strawsko, licha, ladajaka strawa, feldste Nahrung. Myślar o tym, wszystkim się myśl wściekła, Jakoby się do czasu tam strawica wleka. *Rej. Wiz.* 181 b. STRAWKA, i, ż, zdrbn. rzeczowa. strawa; strawa niemnoga, geringe Nahrung. Od stawkiu matczynęd odsadził Anceja; alimenta parentis eripui. *Zelr. Ow.* 225. STRAWNE, ob. Strawny. STRAWNIK, a, m.; Boh. strawnjk, f. strawnice; Ross. нахлебникъ, f. нахлебница; eo strawę u kogo za pieniądze ma. *Cn. Th.* 1076. der Heißgänger, stołownik. STRAWNO tu, *impers., sumptuose hic vivitur. Cn. Th.* 1076. hier geht was auf, wird viel verschert, hier ist reiches Leben. STRAWNOŚĆ, sci, ż, snadność strawienia; Boh. et Slov. zażywnost, (cf. zżyć); Vind. prebauivost, sakuhlivost, pokuhlivost; Carn. utęknost, die Verdaulichkeit. Dla lepszej strawności żołądka rączycie sobie pójść piechota. *Teat.* 55, b, 55. Co się w ten czas dzieje, gdy pijaństwo zamieni się w skwarną niestrawność? *Pulch. Sen. list.* 2, 568. — §. Strawne czyli śmiedne rzeczy, Speisen. Namiesli nam chłopci bardzo wiele przepiórek, przy mszęd strawności. *Wary. Radz.* 519. STRAWNY a, e; § 1) do strawy należący, od strawy, śmiedny; Kost, Nahrung, Speis, Essen; Boh. zażywný; Vind. prebauhu, sakuhlu, pokuhlu; *Rag.* probavni, probitacni; Ross. удобоваримый, харчевый. *Penus*, spizarnia strawna *Urs. Gr.* 172. Ta, która gierady bierze, do strawnych albo śmiednych rzeczy domowych nie nie ma. *Szczerb. Sar.* 156. Kiedy ludzie więcej rzeczy strawnych na targ nie przywożą... *Sax. Tjt.* 188. Speisen. Cena trunkom i rzeczom strawnym ma być stanowiona przez urząd grodzki. *Stat. Lit.* 98. Szafarz rano na kupowanie strawnych rzeczy wychodził. *Sk. Zyw.* 2, 80. Skanderbeg Turkom dziękował, pieniądze je darował, i strawnemi rzeczami na drogę ratował. *Baz. Sk.* 58. Co tam najdują strawnego, to z sobą biorą. *Pasz. Dz.* 62 — Strawne, strawne pieniądze, pieniądze na strawę, Heißgeld; Vind. brashnja, smuk, ferat; Ross.

straszniak, mjesto odgle se pazi; (*Slav.* straxnjica - zadek); *Ecc.* обзорные, высокая башня, стражница, твержа (cf. twierdza), (стражище twierdza). Na strażnicy pańskiej jestem, stojąc ustawicznie we dnie. *W. Jes.* 21, 8, (not. «na wysokim miejscu, zkad daleko widzieć może»; na straży stoję. *Bibl. Gd.*). Zbudowałem w tej wieży strażnicę. *Ref. Post.* K 5. Upatrywać będzie, by z strażnicy wysokości, gdzieby który co najbliższy i najprędszy był obłów. *Janusz. Pos.* B 2. Z wieży wysokości albo z strażnicy, która była nad morzem, oznajmiono, że idą dwie galerze. *Warg. Radz.* 314, cf. latarnia; *Ross.* ка-ланча; *Ecc.* колонча, маяк. Strażnica na gwiazdy, gwiazdarnia, gwiazdalnia, obserwatoryum; *Ross.* наблюдательница, выша, (cf. wyższość, wyżka). — §. Strażnica, *Ecc.* стражница, стражище, domek dla warty, szulerauz, daś Schilderhaus. — §. Strażnica fortyf., ob. Straszyniec, reduta. — 2) *Activ.* Strażnica, która strzeże; *Rog.* straxniza, die Wächterinn, Hüterinn. Zgoda, najwierniejsza wolności naszej strażnica. *Biel.* 622. Stała na wzgórku potężna twierdza, strażnica miasta przyległego. *Nar. Hst.* 2, 466. *Nag. Cyc.* 78. STRAŻNICZY, STRAŻNY, a, e, od straży; *Boh.* strážnj, strážný; *Sorab.* 1. strežanski; *Croat.* sztrasi, Wacht, zur Wache gehörig. Strażne roty, praetoriana phalanx. *Brud. Ost.* B 7. Przy pobocznych drózkach strażnicze domki są stawione. *Xiadz.* 186. Strażniczy *Subst.* STRAŻNIK, a, m., straż mający, stróż; *der* Wächter, Aufseher; (*Sorab.* 1. strože hladaczež; *Carn.* stráshán, (streshnek - posługacz); *Croat.* sztraskan, (strasamester *vigiliarum praefectus*); *Dal.* sztraskan; *Rag.* straxnik, stráxaz, (nadstraxnik *praefectus praesidii*; *Slav.* straxmeshtar - sierżant). Strażniczy, *speculator.* *Cn. Syn.* 832. Z kimże cię porównać wielki bojowniku, Wielki tryumfatorze, ojezyny strażniku! *Groch.* W. 511. Górę swawola bierze, nie widać strażnika. Ani przy tym nieszczęsnym okręciu sternika. *Groch.* W. A. 2. Starszy strażnik, *Ecc.* страженачальник, *Graec.* προφάλαξ. I sam strażnik bywa w łykach. *Cn. Ad.* 282. — §. Strażnik wielki i obożny wielki są obowiązani odprawować służbę, kiedy wojsko idzie na nieprzyjaciela. *Pap.* W. 2. 233. General-Wachmeister. Strażnik wojskowy polny, *excubiarum praefectus.* *Chmiel.* 1, 81. — §. Strażnik przy rogatkach, wizytator, celnik, akcyznik; *der* Wistator, Zöllner, Wankner. Dyabli nadali tego strażnika, zabrał nam wszystko. *Teat.* 52. d. 50. — §. Strażniki dla pamięci spisane. *Sekl. Math.* 25; *ceduły.* *ib.*; przestrogi, antotacye. STRAŻNIKOWAĆ *med. niedok.*, strażnikiem czyli stróżem być; *Croat.* sztrasiin, den Wächter maßen. On mi sam i przy mistrzach wszędy strażnikował. *Zab.* 9, 87. *lzyek.* STRAŻNIKOWSKI, a, ie, od strażnika, Wächter, Wächthaber, Wachmeister. Posłane półki strażnikowskie przodem. *Jabl. Buk.* R b. STRAŻNIKOWSTWO, a, n., urząd strażnika, daś Amt eines Wächthabers, Wachmeisters. *Tr.* STRAŻYNEC, ob. Straszyniec.

Deriv. sub Verbo *Strzedz.*

STREBOWAĆ, ob. Strabić. STRECHA, ob. Strzecha.

STRÉCHAJZ, STREJCIAJZ, u, m., z *Niem.* daś Streichei-

fen. 'Strejahajze, żelazo do siekacza kuchennego podobne, potrzebne do oglądania naczyń szklanych. *Torz. Śkł.* 36. Śkło z tygla wyjmując, będzie czyste, a gdy go strechajzem żelaznym dotyka się, brzydnieje. *Torz.* 147, cf. kopyśé.

*STREĆIĆ, ob. Stracić.

Na STREĆIE, ob. Stręt. *STREĆZNY, a, e, 1) na stręcie będący, bey der Hand befindlich, zur Hand gelegen. Ci, którzy trzymali eo stręczniejsze zamki, wypędzonych z Jeruzalem przyjmowali, i wzięli się walczyć. 1 *Leop.* 2 *Moch.* 10, 15. (sposobne. *Bibl. Gd.*) — (2) Stręczny, ob. Stręczasty). — STREĆZYĆ *cz. niedok.*, nastrećzać, raie; zweisein, zůsfanzen; *Boh.* dohoditi; *Carn.* meshetáriti; meshetëti; *Vind.* perpraviti, perpraulati, perskerbeti, sakvasati, napraviti, sarozhiti, salhafati; *Ross.* подрадьтъ. Stręcze komu pana, abo służę. *Cn. Th.* 1074. STREĆZYCIEL, a, m, rajfura, jednacz kupca etc.; *der* Zumeiser, Zůsfanzer; *Boh.* dohazowač; *Carn.* meshetar; *Vind.* podkupez, pndbarantuvauz, meshet, mushetar, meshetar, predkupez, pogodnik; *Ross.* сводчикъ; *Ecc.* сводитель, посредственикъ въ торговль. — *W* *rodz. żeńsk.* STREĆZYCIELKA, i, die Zumeiserinn; *Boh.* dohazowačka; *Carn.* meshetarza; *Vind.* mushetariza, podkupzhinja. STREĆZYFURA, y, m, furmanom fracht stręczący, *der* Aufdinger, Schaffner, *der* dem Fuhrmanne die Fracht verschafft.

STREFA, y, ż., STREFKA, *STREWKA, i, ż., *dem*, z *Niem.* der Streifen, der Streif; (*Angl.* stripe); *Boh.* čara (cf. czara, czary), pruh (ob. Prag, přega), prut (ob. Přet); *Vind.* raid (cf. rzed), lřs (cf. lista, listwa), lřtrieni, (cf. strumień); *Ross.* полоса, полоска, поло-сочка; stroka, pas, pasek w materyi, kréska; n. p. Strefy papierowe, żyły jak linie jakie. *Dudz.* 59, (cf. smuga). Strefa na szacie, breta, stroka. *Cn. Th.* 1075. Strefa świata, *zona mundi*, kraj świata różniący się ciepłem lub zimnem. *Dudz.* 59, *Vind.* semlishe, lřtrieni semle, podnebye, eine Erdzene, ein Weltstřif; pasy, Erdgürtel. Dawniej mniemano, że strefa zagorzała jest niezamieszkaną. *Stas. Buff.* 209. Strefa podgorzała, ogorzała. *ib.* 259. — Pas umiarkowany dzielił na pomniejsze pasy, nazwane strefami *climata*, mniemając, że miejsca na jednej strefie ziemi położone jednakowe niewąją ciepło. *Hub. Wst.* 52. Strefami *Ross.* пополюсно. — §. *Transl.* Strewka, przekreszenie, kréska, któraśmy zwykli czynić, gdy co piszemy. *Mecz.* Linie, Střif, Střeif. *La-tronem aliquem describere*, lotra własnymi jego strefami, jaki jest, wstryehnąć. *Mecz.* STREFIĆ *cz. niedok.*, §. 1) strefami oznaczać; *Boh.* pruhovati, prutowati, cf. přega, cf. přet; *Vind.* preslřtrieniati, oslřtrieniati, obraidati; *Ross.* полосовать, разнополосовать; streifen, mit Střeifen bezej-dnen. W misterne szła wzory cud dzieła nieścisły. Zlotęj ciągiem igły, Tu żywioły porządkiem floryzując w cie-nie, Dom ojezysty strefła. *Zab.* 15, 29. Dwa zład, dwa zowad niebiosa streflują pasy, *secant.* *Zebr. Ow.* 2. dzieła, przedzielają. — §. 2) Strefić się, ob. Strafić się. — STREFISTY, STRYFIASTY, a, e, strefowany, pełen stref; streifig, gestřeift; (*Carn.* shřahast; *Vind.* raidast, lřtrie-

- mast; *Ross.* полосатый, дорожчатый, cf. dereszkwaty). Jowisza zwierzyniec w koło wieńczy strefistym opasem. *Zab.* 15, 15. *Kniaz.* Złotostrefisty, złotem bramowany. *Cn. Th.* 1075. Matonog przedziwo nawet czyni pstre i płótno stryfiaste. *Haur. Sk.* 57. Kareiof ma pret długi, laskowaty abo stryfiasty, pobielawy. *Syr.* 669. *el* 85.
- STREFNIC**, *ob.* Strafić.
- STREGONIA**, *herb; ob.* Kościeszca.
- STREKOWAĆ** *cz. niedok.*, z *Niem.* strecken, anâdehnen; wyciągac, rozszerzac, n. p. Nad szurlochem zostawi dziurę, gdzie stoi strekujący czyli rozprawiający cholewy. *Torz.* 47.
- STRENGIEL**, *gla, m.*, [z *niem.*, zołży 2], choroba końska, eine Strañheit der Pferde. Koń, któryby miał strengiel, wpuszczać mu w nos i w gębę parę jęczmienia wywarzonego etc. *Syr.* 976.
- STRESKTAĆ**, **STRESTAC**, *ob.* Tresktać.
- STRET**, *u, m.*, na stręcie, na razie, na dorędziu; gleich bei der Hand, gelegen. *Dudz.* 59. Na razie co jest, na stręcie. *Cn. Th.* 447. Po zejściu bezpotomnym Leszka Czarnego państwo stało wielom na stręcie; in medio erat. *Krom.* 299. **STRĘT**, *ob.* Wstręt. **STRĘTNY**, *ob.* Wstrętny. Pochodz. stręczyć, nastęrczyć, stręczyciel, stręcny, (cf. ręka), wstręt, wstrętny.
- STRĘTWA**, *ob.* Dretwik. **STRĘTWIEĆ**, **STRĘTWAŁOŚĆ**, *ob.* Dretwieć.
- STROCZKI** od tuzina. *Instr. cel. Lit., dem. Nom.* stroka, pasaman, fleine Worten; *Ross.* строчка szew dla ozdoby, przeszycie. **STROCZYĆ**, *ob.* Troczyć.
- STROF**, *u, m*, kara, ukaranie, mianowicie pieniężne, cf. grzywny, z *Niem.* die Strafe, Geldstrafe; *Sorab.* 1. straffa, ztrafa; *Sorab.* 2. sehtroffa; *Carn.* shtrafenga; *Vind.* shtraffa, shtrafonga, straffa, straufunga, pena; *Ross.* штраф. **STROFARZ**, *a, m.*, który drugich strofuje, der Sittlenrichter, der andere mit Worten strait, zuredite weißt; (*Sorab.* 1. naszwañeżer; *Vind.* shtrafavez, kashligavez, f. shtrafarza, kashligarza; *Bosn.* pokoritegl. (cf. pokorzyć); *Croat.* karavčz, pokaravčz; *Dal.* pokaralacz). U Greków pewnych przedłożonych zwano ποροφύλακας abo strofarzmi, którzy nie tylko pisanych praw, ale też i obyczajów dogladali. *Modrz. Baz.* 125. *et* 128; u Rzymian cenor, szacunkarz.
- STROFOWAĆ**, -ać, -uje *cz. niedok.*, zestrofować *dok.*, ganiąc napominac, zadawajac, zarzucajac upominac, słowami karcić, z *Niem.* strafen mit Worten, verweisen, einen Verweis geben, tadeln; *Boh.* domlauwati, domlúwiti, (cf. domówić); *Slov.* káram; *Sorab.* 2. sehtroffwasch; *Sorab.* 1. požtrafuyu, zeszwaru, naszwaru, ze swówami požtrafuyu; *Carn.* shtrafam, karam, premsam, svarim (cf. swarzyć); *Vind.* strafat, shtrafat, postrafat, shtrafati, shtrafuvati, krigat, fuarit, f. befido shtrafat, popraulati, vunpopraulati; *Croat.* pokarati, karam; *Slav.* karati; *Bosn.* karati, iskarati, pokarati, pokoriti, (cf. pokorzyć); *Ross.* штрафовать, отштрафовать, напѣть, напѣвать, пѣнать, прошколпть (cf. szkoła), вызвѣждать, вызвѣживать. Jeśli zgrzeszy przeciw tobie brat twój, idź i strofoj go między sobą i nim samym; jeśli cię posłucha, zyskaeś brata twego. *Budz. Math.* 18, 15. Każ słowo boże, na-
- legaj pogodnie, niepogodnie, strofuj, proś, grom, we wszelkiej cierpliwości. 1 *Leop.* 2 *Thim.* 4, 2. Dobry nauczyciel nie często znajduje się w potrzebie strofowania, a dopieroż karania. *Pir. Pow.* 59. Kto drugiego chce strofować, Nie ma się sam w tym najdować. *Cn. Ad.* 577. Kto sam kiedy nie szwankował, Słuszna by drugich strofował. *ib.* Grzechy strofować, a osoby szanować. *Cn. Ad.* 277. (cf. Satyra w szczególności nikomu nie łaje, Czołem bije osobom, gani obyczaje. *Kras.*). Kogo summienie nie strofuje, Przed sąd wołany żartuje. *Fredr. Ad.* 10. (kogo summienie nie gryzie). Gdzie wstyd strofuje człowieka, nadzieja poprawy. *Min. Rył.* 4, 166. Surowo się sam strofuje. *Zab.* 14, 217. sam sobie wyrzuca, sich selbst Vorwürfe machen. — Strofować kogo w czym, ganić mu co, einem etwas verweisen. Gdy przyszedł Cefas do Antyoelnu, zastawidem się inn w twarz; bo było go w czym strofować. 1 *Leop.* *Galat.* 2, 11. — Strofowanie, napominanie; die Ermahnung, Strafrede; *Boh.* domlúwa; *Sorab.* 1. naszwañenski; *Carn.* svar (cf. swar), premsa; *Croat.* pokaranye; *Ross.* оштрафованіе, напѣваніе, напѣраш. Strofowania godny *Vind.* shtraffiu, polvaritliu, svaritliu, polvarliu. — §. Strofować na pieniądzach, karać; *Croat.* birshati, strafen um Geld u. i. w. NB. quamquam substantivum strof involvit significationem punitionis pecuniariae, attamen verbo Polonico strofować magis involvitur significatio punitionis verbalis. **STROFOWY**, *a, e*, od strofu, Straf; *Sorab.* 1. ztrafować, ztrafawarski, (ztrafanité plectibilis); *Vind.* shtrafini.
- STROGATY**, *ob.* Strokaty.
- STROIC**, -ić, -i, *cz. niedok.*, ustroić *dok.*; *Boh.* strojiti; *Slov.* strojiti parare; *Carn.* strojiti, strojem, skórę wyprawiać; *Vind.* stroijt honorore, stroi, strojenje, światkowanie; *Croat.* sztroim concinno pellem; *Dal.* sztroiti, przesiewać; *Bosn.* ustroiti, uskopiti castrare, strojiti kosju, napiniti kosju concinnare coria, pelles; *Hag.* stroitti coria perficere; *Ross.* строить budować, состройство, состроиваніе budowanie, устроить, устроить, устроить urządzić, tworzyć, stworzyć, устройство porządek, строений przyprawy, strojny o instrumentach; *Eed.* строю gubernu, dispenso, gero, moderor, строению szafarstwo, устроиться, приготавливаться przygotować się, устройство, украшение, украшение ozdobiemie, kunszt, rozrządzenie; строителствовати кого, припрѣиіе нмѣть o komъ opiekować się kim, строительство rozgorność, пристройство, устройство, чинное разположеніе, строительство rozporządzenie; cf. *Lat.* struere, struo; cf. *Graec.* στερεώω. *Durich.* 1, 471, cf. *Graec.* στερεών sternere); §. 1) stroić, nagotować, nastrajac, narządzać, przyrządzać; anrichten, zu rechte richten, aufstücken, zubereiten, bereiten. Abyście gotowali a stroili drogę ku przejściu pana swojego. *Rej. Post. B.* 6. Strojże sobie przyprawy wedle rozkazania jego. *ib.* S s 5. Na lizki, tchórze i insze zwierzęta trzeba w noey nasiadki stroić *Crese.* 582. Dowiedzial się Dawid, iż Saul złe nań stroił 2 *Leop.* 1 *Reg.* 25, 9. (że tajnie złe nań stroił. 1 *Leop.*; że nań dybał, czatował). Lękam się, gdy rozważam to, co na wieczną zgubę naszą bisurmaniec zdradliwie stroi i wymyśla Ja-

nusz. *Lig. D.* Już gardło stroi na tę zdobytą zwierzynę. *Jak. Baj.* 154. (apetyt sobie ostrzy). Ten unizguś stroi sobie apetyt na naszą jéjmość. *Teat.* 17, 54. (zęby ostrzy, oskome ma, ślinka mu przychodzi) Stroić się do czego, dokąd, na co, gotować się dokąd, na co, wybierać się, wyprawić się, n. p. Morawski król stroił się wygnąć Krzesomysła z ziemi. *Biel. Hist.* 521. *Biel. Św.* 142 b. Dusza się ma najmniej nie boi, Chociaż się na nią smereć straszliwie stroi. *Ryb. Ps.* 40. Nie tylko abys mu dufać miał, ale się nań stroisz, jako na prawo z prokuratory. *Rej. Post. A a 8.* Bretysław stroił się do Krakowa, aby go z gruntu wyrzucił. *Biel. Św.* 146 b. Wacław się stroił z wojskiem do Polski na Łokietka, iż mu ojczyznę posiadał. *Biel. Św.* 150. Ogień grubszy w gęsiejsze powietrze się stroi, to w wodę, ziemia z wody obrzniętą przystawa. *Żebr. Ow.* 585. (wzbija się, wybiera się, przemienia się). — Ukazali się Wołosi z lasów, strojąc się ku bitwie. *Biel. Św.* 267. (gotując się, szykując się). — Stroić wojny, bunty, fakeye, praktyki nagotować, wyprawować; *Rrieg, Mentherer, Uurnhe stiten, anstiften, anstellen, anrichten, machen.* Same jelecie ciężkie wojny stroją, Jeśli o miłą samiec się boją. *Bards. Trag.* 156. bitwy staczają, sie liefern Schlachten. Rzymianie poczeli sami z sobą wewnętrzne walki stroić. *Biel. Św.* 102. Chłopstwo bunty wnet stroić będzie. *Gost. Gor.* 118. *Biel.* 291. Luboś się zgarbił, Mości Panie wójcie, Przecież, jak mówią, fakeyi nie strojeie. *Bratk. C 2 b.* Komendor Pruski jakies praktyki ciche z Jagiellem stroił. *Biel.* 296. Roku 1526 Gdańszczanie nowe rzeczy stroili, i prawa sobie inne wymyślali. *Biel. Św.* 287. Przeciwno Rzeczypospolitej rady albo bunty stroją. *Szezerb. Sax.* 15. Dobra bez dziedzica zostają, gdyby co przeciwno Rzeczypospolitej stroił. *Szezerb. Sax.* 120. Krzyżacy i z Zygmuntem W. X. L. traktaty jakies zaraz chcieli stroić. *Biel.* 299. (wciągać go w negocjacje). Który pomruka okiem, stroi złości. *1 Leop. Syr.* 27, 25. knuje, etwas Bűses schmeiden, im Schilde führen. Francuzi przednieho rady sobie stroją. *Warg. Cez.* 76. (umieją sobie radzić). Elżbieta, wzgleilem przesłania Jadwigi z jednej coraz drugą wymówkę stroiła. *Krom.* 401. (wynajdowała). — Stroić kłótnie, dziwy, okrucieństwa, mataczyny etc. wyrabiać, wyrządzać, wyprawować; *Sündel anbeben, Graujamfeiten n. f. w. verüben, anstellen, treiben, i nad dziećmi w powieciu okrucieństwa stroją. Bards. Luk.* 20. Łostrostwa stroili. *Biel.* 171. Śmilstwo stroić. *1 Leop. Ezech.* 25, 57. (ob. Śmilstwo). Przez świat cały mam stroić z szczęściem mataczyny. *Bards. Luk.* 154. (ob. Mataczyny). Wiele jest nierządnie żyjących, nie nie robiących, ale chytrze metlarstwo strojących. *Gil. Post.* 191 b. Alehimii nie strój. *Mon.* 67, 445. (nie bałamuć się nią). Turnieje

stroić, ob. Turnieje. — Piany, Po brzegach swych ocean stroi rozigrany. *Tward. Wł.* 204. (piane wyrzeca, pieni się). — Bankiety, igrzyska, widoki i t. d. stroić, sprawować, wyprawować, narządzać, dawać; *Gaßmäler, Spiele geben, anstellen, veranstalten, anrichten* Szlachta teraz bankiety rozpustne stroi. *Star. Ref.* 51. *Star. Zad. C 4.* Widzę, w domu królewskim stroją bankiet miły. *Bards. Trag* 282. Każdy z nich co tydzień bankiet stroił, I w domu swoim traktował i poił *Chrośc. Job.* 7. Nie godzi się w święta wesela tak stroić jak tu u nas, że i mszy ś. omieszkać muszą. *W. Post. Mn.* 551. Antoniusz u Kleopatry stroi bankiety, pompy, pijatyki. *Chrośc. Fars.* 471. Igrzyska długo w noc stroili. *Gost. Gor.* 125. Igrzyska emir cały tydzień doma stroił. *Warg. Radz.* 175. Nero komedye stroił, i między woźnicami jeździł. *Sk. Dz.* 48. Niepotrzebne sobie rozkosze stroimy. *Sekl. Math.* 104. Żadnych wymysłów dla rozkoszy w starości nie stroisz. *Prot. Kont. D b.* Rodzice aby przysmaków takich dzieciom nie stroili. *Glicz. Wych. F 5 b.* Z wielkimi aparaty pompy stroją. *Sekl. Math.* 111. Pompy dziwne pogańskie stroimy. *Herbst. Nauk. E 7 b.* Nikt bogobojny na to nie zezwoli, aby miało być wolno zbytki stroić. *ib. B 8 b.* Dla lepszego bytu nie ma ezuba podnosić nad drugiego, ani sam dumy sobie stroić. *Gil. Post.* 105 b. Te Deum spiewano, tryumfy strojono. *Biel.* 509. Jałmużny dawał i pogrzeby stroił. *1 Leop. Tob.* 2, 16. (wyprawował, kosztem swoim podejmował). Bankiety, kostyretwa i krótofile stroili. *Krom.* 168. Hłasy z nimi wielkie stroją. *Glicz. Wych. j 7 b.* Lud z pociechy Radośne stroi huczki, gżiki, śmiechy. *Zab.* 12, 77. Dzień po dzień hula, stroi gzy, i pije. *Jabl. Buk. M b.* Strumyczek, co pierwój stroił gzy z piaskiem, Teraz ciekuchno płynie. *Zab.* 10, 201. *Zabl.*, (ef. giez). Piękne tańce i płasy pojedynkiem i parami stroili. *Jog. Wyb.* A 4. Począł kuglować, plesy stroić z szyderstw wespół. *Birk. Dom.* 88. Przechadzki stroić. *Klon. Wór.* 55. (marnować czas przechadzkami). Wolno po dworze chodziła małpa strojąc figle. *Zab.* 13, 509. Fryje stroić, Kopereczaki, Kortezy, Komplementa, Koncepty, *vide sub his.* Zarty, żarciki i t. d. z kogo stroić. *Sk. Żyw.* 1, 156. *Mon.* 64, 189. *Tward. Wł.* 21. *Teat.* 4. b, 87. seinen Scherz mit jemanden treiben, seinen Spaß mit ihm haben. Zły zwyczaj strojenia żartów w rzeczach świętych. *Mon.* 76, 555. Igrzysko z nas stroją. *Wad. Dan.* 79. Drwinki stroić. *Teat.* 45. b, 75. Gotów z przyjaciela stroić sobie śmiechy. *Zab.* 10, 559; śmieszki. *Teat.* 56. b, 107. Posłali do królowej, aby więcej śmiechów z nich nie stroiła, a królowę posłała. *Biel. Św.* 224 b. (zęby dłużej z nich nie żartowała, nie drwiła). Teraz abys się pomścił onych pośmiwisk, które on sobie stroi. *Baz. Sk.* 95. Naśmiewiska komu stroić. *Vol. Leg.* 5, 607. (ogon komu przyszywać). Błazna sobie ze mnie stroiła, I jak na urząd za nos mię wodziła. *Past. Fid.* 109. Przeczże się Pollichem człowiecze mianujesz, Bajkę stroisz, i z ludzi oto tych żartujesz. *Pot. Arg.* 87. — Stroić minę = minę układać, eine Miene annehmen, eine Miene machen, Gesicht machen, Gesicht schneiden. Przyjmuje mię z zimną twarzą,

i stroi miny rozpostarta w krzesle. *Teat.* 22, 22. Nastroi dziką minę. *Teat.* 25, c, 14. Kwaśną stroi minę. *Teat.* 51, c, 55. Stroi minę miłą i poważną. *Teat.* 55, c, 59. Miłosne stroic minki. *Teat.* 5, d, 27. — Powagę stroić, upraszać sobie postawę, stapać jak z tabulatury, jak paw: *ich ein Ansehen geben, ein Auftsegeicht machen, eine gravitâtische Miene annehmen.* Powagę stroimy starców, a przywary mamy chłopiat. *Pileh. Sen list.* 1, 13. Stroić powagę Storkuj sekty. *Nur. Tac.* 2, 417. Szła z predkością, nie bawiąc się w drodze, ani strojąc postawek. *W. Post. Mn.* 501. Faryzeuszowie umieli postawkę stroić świętobliwości, zdali się ludziom nabożni, a w rzeczy obłudą pachnuli. *Danbr.* 562. *Rej. Zw.* 19 b *Rej. Post.* 177 2. Maszkary stroi, na oko czyni, powierzelhowaie, na pozór. *Cn. Th.* 445. Czyniąc sobie dobrą myśl, alec to z wierzeli postawę tylko stroją, daleko serce od postawy mają, na które trudno się zebrać, kto je raz straci. *Piel.* 59. *Zebr. Ow.* 251, tylko nowierzelhownie tak udają, sie stellen sich nur so âusserlich. *Kehow.* 287. — *Simil.* Podobieństwo ubioru i postawy ustroiwszy sobie, za komendatora Elbląskiego udał się. *Krom.* 606: *eum habitum assimilassen.* Ustroiwszy sobie zmyślone medbalstwo, aż do murów przytknąć się nieprzyjacielowi dopuścił. *Krom.* 607: *simulata negligentia* — *De gravioribus, sceleribus:* Nie chcą pokuty stroić, mając się za święte. *Schl. Math.* 99, pokutować, Buße thun. Niemisz żalnego, któryby stroił pokutę za grzech swój. I *Leop. Jer.* 8, 6. Strójcie pokutę, *Bo. ... W. Post. W.* 59. *Jer. Post.* 1 a a 2. W popiele i włosi nicach pokutę stroili. *W. Post. W.* 2, 61. *Rej. Post. B.* 2, c 5. Skruszony wnet prawą pokutę stroić zaczął. *W. Post. W.* 569, (*Vind.* pokuro delat, pokuro storit). — Z wielką rewerencyą chwale bożą stroją. *Schl. Math.* 111. Boga chwalić, i zawsze mu dzięki stroić. *Schl. Math.* 105. Rusacy po zamku kadzili, ezarując i modlitwy swe jakieś strojąc. *Biel.* 206. sie verrichteten ihr Gebet. Bólachwalstwo jawne stroją. *Sk. Żyw.* 40. sie treiben Abgötterey. Marlochus nie chciał bálwochwalstwa, ani zabobonów stroić. *Warsz. Rej.* 86. Wasi ministrzy niepoświeceni wicką u was stroją idoiolatryą. *Hbst. Odp.* 1 a. Kacerz nie wierzy, i bálwochwalstwo stroi. *Hbst. Nauk.* D 8 b. Grzechem jest, osobne zbory sprowadzać, nowe nabożeństwa stroić. *W. Post. Mn.* 255. Żalostnym głosem rozlicznie lament stroją. *Schl. Mare.* 5. Wtedy to będą lament stroiły wszystkie pokolenia. *Schl. Math.* 21. Żalost stroić. *ib.* 59. — Handlowaie i kupiectwa stroic. *W. Post. W.* 2, 170. prowadzić, Handelshafft treiben. Od niego to rzeczy kupowali, a drugim zaś przedawając, kupiectwo stroili. *Boz. Hst.* 15. — §. 2) *Musie.* Stroić, nastajać, pogadzać naczynie muzyczne, ein Instrument stimmen; *Boh.* stemmwaui; *Carn.* shtimam; *Vind.* glafs raunati, strone nategnti; *vsttimoti;* *Croat.* szlagati, szlasem; *Ross.* струить, струю, подладить, подлаживаать, ладить, лажу, (*ob.* Lad). Stroić lutnia, harfe, regal, organy. *Cn. Th.* 4075. Ta stroi lutnia, ta cytre brzeżać, Owa zaś kornet, któraś arfe brzinięca. *Zab.* 4, 595. Doskonały graec każde skrzypce zgodnie nastroić potrafi. *Zab.* 7, 219. Sobek i Woj-

ciech skrzypki stroją. *Teat.* 54, d, 25. Muzyka wdzięczna świętych pieśni brzmiała, którą mistrz i dźwięk niepojęty stroi. *P. Kehan. Jer.* 238. (kieruje, dyryguje). — *Zegar stroić.* *Pot. Jow.* 176. (rychtować). — *Fig. transl.* Nie uwierzywszy świętych naukom jego, na co uszego stroją wymysły swoje. *Rej. Post. F.* 5 (obracają, kierują; richten, lenken). Ustawicznie tu sobie po swęj myśli stroi te naśladowniki swoje. *Rej. Post. K k k 5* (robi z nimi co mu się podoba). Matka Ruska synów Ogięrdla ku Grackiej wierze stroili. *Biel. Se.* 225 b. (skłaniała). — §. 5) Stroić się, stroić kogo: stroićno ubierać, anpučen, ausziehen, ankleiden, idmaden mit Kleidern und Putz; *Boh.* strogiti; *Slav.* stpeckati; *Srab.* 1 poschniez; *Vind.* lepotiti, zhiditi, zcati, klati, sklanacati; *Ross.* ядять, ризы cf. rząd, rzádzic, oporzádzic, иарядить, иарязать (cf. narzádzic), красть, крашу (*ob.* Krań, razubraty, razubiraty. Na głowę się stroi do twarzy. *Teat.* 57, 129. Kto lubi stroić się jak nie wstała, sławę z enotą zgubi. *Jall. Tel.* 6, *Ross.* хвалиться. Dobrze się laźdy stroi, który chodzi w enocie. *Pot. Arg.* 89. Stroi się, a przecie szpetny. *Cn. Ad.* 1107. Skoro chłopca naczynie ustroił i każesz mu brać pałacu pilnować, wnet staje się szwajcarem. *Mn.* 67, 269. — *Fig.* Ustroiłny rozmaitością nabytych umiejętności dowcip. *Zab.* 14, 100. (złowaczony, ozłobiony). — *Transl.* Kokosz kupię pani swojej, która ją bardzo predko w bogactwo ustroi. *Pap.* *Kł. B.* 4 b. (bogata uczyni, ehogaci). STROICIEL, a, m., STROICIELKA, i, f., cf. *Boh.* strójez structur, auctor, mchani us; *Wislitzer.* Berichteriger; (*Ross.* строитель будоуник, f. строительница; *E. cl.* строитель, управитель rector, sprawa, rzaden), Sztuczny stroiciel kształtu: simulator figurae. *Zebr. Ow.* 287. (udawacz, zmyślicz). Streinel, ubrać: *Boh.* уборщикъ, убиратель, der Putzer, Anpuher, Anpuher. Streinel instrumentu: *Vind.* raunanz gl. B. vsttimacz, vsttimar, der Instrumenzkammer. *STROHPOSTAWA, y, n., heemiernik, vers p. tres, chytcy, lis. *Maes.* ein Gleispaer. STROISZ, a, m., Stroisz, preciki, którym zhoże ni statku otykają i ni imi zakładają. *Magier. Mskr.* Szredfráble. Stroisz na statki z zbożem płynące, bywa sosnowy. *Aluk. Hst.* 2, 166. *Pow. Ek.* 171. Stroisz u rybaka, kije grube w ziemie wbite na okół jazu, popłtą grabową przeplatane. *Magier. Mskr.*, (cf. szyk). Chmielowi dać trzeba goste zityczenia, stroiszów nie żalując. *Harr. Sk.* 77, (*ob.* Tyk). Oś ni ryby żelazni osadzona ni długim stelski lub stroiszu. *Magier. Mskr.*, cf. trzonek, dzierzak, Zitel. STROJ, ju, m.; (*Boh.* strog structura; *Carn.* stroj maceratio, becowanie garbarskie; *Croat.* sztrój faha, sztroj kosnyarzki *livium corbariorum;* *Ross.* строй чина, szereg, stroka); — a) narzádzenie, uklad, sposób; die Veranstaltung, Anordnung. Regula pańska od początku Swinta jedna jest, i jeden jej strój, jeden sposób. *Schl. Math.* 109. — Niektórzy mając wszystek strój na odpieranie, usieklu na dwie wieże obronne. I *Leop.* 2 *Mach.* 10, 18. (narzádznia, naczynia, orzeża, gotowość wszelaką). — b) Strój, nastrojenie naczynia muzycznego, strony czyli struny; die Saiten eines musicalischen Instruments, das Be-

jaßen, Besieheu mit Saiten, Stimmen der Saiten, Saitenspieler. Póki sáit ukaże się dzienny. Dzwonić palcami w słodki strój lutenny. *Chrośc. Ow.* 55. Już ci się sprzykrzyły rozkoszne cytry, i lutni strój miły już nie do smaku. *Ustrz. Troi.* 51. Więc i ja ciągnę kobzy mojej stroje. Nie żeby grała Jugurtowe boje. Ale... *Kchow.* 244. Mleń gra reka wprawiona do stroju. *Zab.* 8, 28. — Strój u surmy, *ligula tibiae. Cn. Th.* 1076. munsztuk, daß Mundstück. — e) Strój, ubiór strojny, strojenie się, ubieranie się strojne: der Putz, Anzug, die Kleidung; *Boh.* krog a stróg w oddawu; *Vind.* lepótina, lepótinstvu; *Croat.* szvita; *Ross.* нарядъ, наряджаніе, нарядженіе. Strój nie czyni człowieka zasnym. *Boh. kom.* 5, 422. Szalony strój, szalona głowa. *Gorn.* *Dw.* 114. (suknia często wydaje, czeka obyczaje; jak cię widzą, tak cię piszą. O zbytku strojów! *Falb. M.* 2. Nasładować potrzeba modę: dziś strojem tylko podobac się można. *Teat.* 14, 109. Polakom każdy strój wolay. *Cn. Ad.* 888. Polski strój corok iusz. *ib.* Ni ubam o strój, tylko o pożytek swój. *Rys. Ad.* 45. — Strój na konia, ob. rzad koński, ubiór. — d) Siroje, moszna, jajca, mała; die Heden, die Geiten. Pasterskiemu dożkowi jajca końskie, wolowe, kozłowe i inszego bydła stroje ofiarowali, kiedy ich walażyli *Stryk.* 145. Bobrowy strój, *Boh.* bobrowý stroj; *Carn.* pibrovna; *Vind.* pibrou proshu, pibrovina, pibrovu jajce; *Croat.* brebrova jajca, Bibergeit; Hustość gestawa, przykroj woni, w osobnych torebkach tuż przy odchodku znajdujące się. *Zool.* 541. Stroje bobrowe abo muszenka. *Ustr.* *Sk.* 504. Gdy bobra gonią, tedy sobie uciekając ugryzie stroje. *Urząd.* 155. Iż bobrowe stroje ku lekarstwom są dobre, przeto bobr gdy widzi, iż go łowcy gonia, chce się odkupić, bacząc przez co go łowcy gonia, sam sobie urywa jajca, i rzuciwszy je uchodzi w zdrowiu. *Ezop.* 56. Stroje męskie. *Ezop.* 108. STROJNAT, a, m, STROJNIS, ia, m, lubiący się stroić; *Rag.* pójepúseja, ghizdelijn, der jib gerne putz, ein Putzarr. O strojnacie: patrzcież jak wszystkim w lamie etc. *Kchow.* *Fr.* 62. STROJNISIA, i, z, lubiąca się stroić, cine Putzarrina. Gotowalnia cała jej zabawka, Ob patrzcie tej strojnisii jaka teraz sprawka! *Zab.* 15, 196. Nał! Damy w stohey są z Litnice, kałowice, próżniaczki, strojnisie, zdytńickie *Ustr.* 71, 600. STROJNIK, a, m, narzędzie do strojenia muzycznych instrumentow, der Stimmer, Stimmbammer. *Tr.* 1, 62. *Ross.* строеніаща. STROJNOŚĆ, sci, z, ozdobne wystrojenie. *Страшкіт;* *Ross.* et *Eccl.* уборность. (*Ross.* строіность harmonia, pomierność. STROJNY, a, e, STROJNIE, STROJNO adverb., ustrojony, wystrojony, ozdobnie ubrany; *gerüst, angedungt, jierlich geledit;* *Boh.* strogny; *Sorab.* 1. poisehný; *Carn.* snáshin; *Ross.* et *Eccl.* уборный, уборно, благоуварный, нарядный, нарядно; (*Ross.* стройный, стройно proporcjonalny. Przy koronacyi Zygmunt) najstrojniejszy był ze wszystkich panów, porztem okazałym, Michał Gliński *Stryk.* 689. (najparadniejszy). Niech się przestzeza mewiaasty strojne, które się do kościola abo na obidy idac dlatego ubierają, aby je z urydy chwailono *Sk. Kaz.* 626. Do grzechu pomaga wydorny stroj-

ny ubior białogłowski. *Karnk. Kat.* 548. U ciebie wszystko strojno, choć dłużków po uszy, Kamerdyner, Węgrzynek, strzelec i konuszy etc. *Nar. Dz.* 5, 46. (po pańsku, paradnie). Strojno a głodno; świetno a chłodno. *Cn. Ad.* 1117. (buczno, buczno, a w pięty zimno). Strojno ubranemu ludzie się kłaniaja. *Ezop.* 94. — §. Konie do stada mają być obierane szerokiego ciała, postawne i we wszystkich członkach strojne, a dostateczne. *Cresc.* 515. (pomierne, proporcya mające; *Ross.* строіный; *Eccl.* благостроіный). — §. Strojny music. strojony, co do tonu zgodny, harmoniczny; *Ross.* строеный, gestimmt, harmonierend, harmonisch. Muzyk grający na instrumencie nie-strojnym, czuje w sobie nieukontentowanie: przeciwnie zaś na instrumencie strojnym, czuje ukontentowanie, lubo strony ani reki jego nie wzbudzają, ani palcami wodza i kierują. *Boh.* *Dyab.* 40. Strojne skrzypce. *Pot. Arg.* 766. W strojne organy zagraja. *Tward.* *Wl.* 140. STROKA, *STRZÓKA, i, z, STROCZKA *dem;* (*Ross.* строкa, строкка linia, wiersz, szereg. строї id.); strefa odmiennego koloru, cin Streifen von einer andern Farbe. Stroka jedwabna na szacie, pasamon, strefa. *Cn. Th.* 1076. cine Borte. Owe rozliczne petlice, strizoki, knaflę wymyslnie, dziwne sznury, a u nich kutasy. *Rej. Zw.* 58. — *Transl.* Stroka morza, *bande. Stas. Buff.* 242. Meerstrizki. STROKATY, *STROGATY, a, e, strofisty, pstry, srokaty, jak sroka; *geitreit, geitreit, idetig.* Odłaczę z trzody każde bydłę pstre i strokate. *Katz. Genes.* 50, 52. Srokaty wól. *Teat.* 52, 9. W jednym wozie były konie białe, a w drugim konie strokate. *Budn. Zach.* 6, 5. *Edicten.* Galenus pisze, iż bazyliszek ma trzy na głowie guzy strogate, na kształt korony ułożone. *Boh. Prgo.* 290. STRONA, y, z, STRONKA, STRONECZKA, i, z, *dem;* (*Boh.* strana, stranka, stranečka; *Slav.* strana; *Sorab.* 1. strona, bok, stroniečka; *Sorab.* 2. strona, strāna; *Carn.* strān; *Vind.* stran; *Croat.* sztran, ztrān; *Slav.* strāna; *Bosn.* strān; *Rag.* strāna, tel. prostran = przestronny; *Rag.* prostrānt; *prostrjēti* = rozprzestrzenie, rozpostazęć; *Eccl.* strana; *Ross.* сторона; *cf. Chall.* 772 *latas*); 1. strona jakiej rzeczy, bok pój, die Seite einer Sache. Dwoje drzwi po stronach jedne dla zwyczajnego wejścia, drugie sekretne. *Teat.* 11, b, 57. zu den Seiten, auf den Seiten, zu beiden Seiten. Po drugiej stronie drzwi, ma być komorka zapierzona. *Torz.* 16. Stroneczko tyła była z nadru pozornego. *Groch. Wl.* 555. Strona skóry odmienna, die Aasseite, Fleischseite; *Ross.* оухлара. Prawa strona, prawica, cł. reka; (*Vind.* defniza, defna roka, defna stran). Po prawej stronie ledący. *Sorab.* 1. poprawohstronski *dextimus*. Lewa strona, lewica *Vind.* lewiza. Po lewej stronie będący *Sorab.* 1. polhwostronski *sinistimus*. Czujesz zawsze po prawej ręce cmirowi stał, gdyż ta strona u Turków jest podlejsza. *Warg. Radz.* 172. Prawa strona, ob. Lice; lewa strona, ob. Nice. — Wojska Rzymskie stanęły, z jedną stroną Oktawiego, z drugą Brutusowe. *Warg. Wal.* 19 (z jednej strony, z drugiej strony). Z tej strony, *ritschreit, cis;* (*Sorab.* 1, z teje strōné, (*adj.* hēwstronski *citerior*, ob. Haiw); *Carn.* ovak (ob. Owaki), annak; *Croat.* z ove ztrani; *Slav.* s ovu

stranu. Tam-ta strona, druga strona *Eecl.* оня поль, другая сторона рѣки. Przewoźnik przewiół ich na drugą stronę. *Rej. Zw.* 94 b. (na drugi brzeg). Na tam-tęj stronie; *Vind.* преик (cf. 'przeko), na drugim kraju, na lunei strani. Z tam-tęj strony; *Sorab.* 1. z tameye stroné *trans.* jensfeitš; *Carn.* kumak, unak, *Vind.* преик; *Croat.* z one ztrani; *Slav.* s onu ztranu; *Eecl.* обонноль; *adj.* *Vind.* hunostranski, drugokraini; *Ross.* бережевий забрежны, jensfeitig. Mieli swoje gwardye i przed sobą, i za sobą i stronami. *Star. Dw.* 52, *Ross.* посторонъ: po bokach, zu den Seiten. Chmura się nagle stroną ukazała. *P. Kchan. Jer.* 248. z boku, von der Seite. Wóz czekał go przy stronie. *P. Kchan. Jer.* 255. Drugie hufce chytro oderwawszy, posłał Ferybasza stroną, by Skanderbegowi na tył zasła. *Baz. Ss.* 251. Stroną rota się ukazała. *P. Kchan. Jer.* 59. Od strony wszędzie zasadzki. *Teat.* 41. c. 41; *Ross.* сюды и сюды, тамъ и сямя; na około, rund herum, von allen Seiten. — Niezgodę Numeczów z textem po stronach zauczyłem. *Budn. Bibl. pruef.* po brzegach, po krajach; an der Seite, auf dem Rande anmerken. — *Moral.* Strona jakiej rzeczy, z której się uważa, lub rozumowi pokazuje; die Seite, von der man etwas betrachtet, anseht, die Aufsicht, der Sinn. Z dobrej zważa się strony, czego serce życzy. *Zab.* 15, 187. Serce dobre rzecz wszelką na dobrą stronę bierze. *Mon.* 70, 704; (*oppos.* brać za źle). Najzrotręniejsza, gdy na ten przypadek z dobrej strony patrzeć będziesz. *Teat.* 7, 16. Mówiłeś We Pan niby na obiedwie strony. Lecz widzę za nowością zawsze uprzedzony. *Niem. P. P.* 22 W każdej rzeczy można na dwie strony mówić przeciwie. *Pilch. Sen. list.* 5, 28. (*pro et contra*). — Z strony, ze strony, 'strony' ze względu, względem, względnie do; in Rücksicht, in Ansehung. Szukali przyczyny, aby należli na Daniela z strony króla. *W. Dan.* 6, 4; *nat.*, «co by się króla i rządu dotykało». Uczynił wzmiankę stronom powrotu Marcela. *Nag. Cyc.* 107. Ziele to bardzo szacowne dla osobliwych skutków, a zwłaszcza strony naprawienia wzroku. *Syr.* 896. — Na swoje stronę każdy ciągnie, na swoje koła, na swój pożytek, awantaż; auf seine Seite, auf seinen Nutzen. Każdy to mówi i czyni, eo ku jego stronie służy. *Ezop.* 41. (każdy sobie gali). Venus Jowisza błagała na stronę Eneasza syna kochanego. *Przyb. Luz.* 97. za Eneaszem, für den Aeneas. Prawo Semproniusza postanowione za stroną obywatelów Rzymskich. *Nag. Cyc.* 91. Lewek ten już z ojcowskiej obroku nie wygląda gęby, ale już na swą stronę ugama i sobie już łowi. *Tward. Wz.* 48. na swą rękę, auf seine eigne Faust, auf seine Hand, für sich. — §. Strona ludzi rozdwojonych, różnica, partya; *Vind.* stran, partya, diel, die Partbey. Miała Moskwa zawsze mocną stronę w Polsce, bądź w osobie króla, bądź w osobach możnych. *Ust. Konst.* 1, 65. Rozumiesz, że się skłonić da na naszą stronę? *Teat.* 45, 27. Grozili nie tylko tym, którzy szli za stroną Cezara, ale nawet i tym, którzy się do żadnej strony nie wiazali. *Nag. Cyc.* 125. Przeciwna strona (*Vind.* su-perstwu, napructstwu). Stron uchodzić, ni do tej ni do

owej przystawać, neutralistą być, neutralizować. *Cn. Th.* 1076. Strona u prawa; strona powodna, *ob.* Powód, Aktor; strona odporna, pozwana, *ob.* Obwiniony. Strona stronie grzywien czternaście płacić ma. *Mon.* 76, 142. Poseł Węgierski, rodzony Polak, radził Krzyżakom ku zgodzie z Jagiellem; ale mu przymówił mistrz: mówisz jako strona, rzes Polak. *Biel.* 252. (nie jesteś bezstronny). Wózny przy wszelkiej sprawie, dla której posłał będzie, ma mieć przy sobie stronę dwóch szlachciców dla podpory. *Stat. Lit.* 25. towarzyszących mu, zur Begleitung. — §. *Amotioms. longinquitatis rometoc:* Strona, bok, oddalenie; Seite, Abseitigung, Entfernung. Będzie się komu zdało, że zbaczam, i z gościenica w stronę uchodzę. *Pilch. Sen. gn.* 527. Miej oko na to, eo ze stołu zejdziesz, żeby eo na stronę nie paszło. *Teat.* 7, 57. Namawiam ich do chwały bożej, a oni w stronę idą do książąt. *Birk. Kant. B.* Ze strony mu to doniesiono. *Pilch. Sen. gn.* 246. (z boku, obocznie, pobocznie, postronnie). Pod warunkiem, jeśli eo z strony nie przyjdzie, eo by przeszkodziło. *Corn. Sen.* 509. To jest wielki przysmak w rozmowach, gdy eo dworskiego z strony przypadnie. *Rej. Zw.* 15 b. (niespodzianie, z nienacka). Pytano go, czyli to prawda była, eo o nim po stronach powiadano? *Kosz. Cyc. A b.* Na stronie, na stronę, *Sorab.* 1. stronu; *Carn.* strāni; *Vind.* nastran, nastrani, postrani, perstrani, nastransku; *Croat.* na ztran; *Ross.* ребромъ, (cf. żebro). Na stronę! na bok! precz! weg, daniit! auf die Seite! Precz swywole, precz igraszki, Zarty, śmiechy na stronę! *Brud. Ost. B.* 2. *Teat.* 1, 9. Zart na stronę, prawda ta, że człowiek jest, dowodzi się tak pewnie jak teorema Pytagory. *Mon.* 76, 208. Na stronę te uklony, nakryj głowę. *Teat.* 2, c. 12. Wojsko tych białych głów bardzo płochó stało, Stroną wszystko chodziło, jakoby się bało. *Biel. S. M. B b.* (stroniło, z daleka się cofało, nie nacierało). U mnie bezpiecznie być możesz na stronie, Aż w nim gorącość powoli opłonie. *P. Kchan. Jer.* 119. na ustroju, in der Entfernung, auf der Seite. Tam przyjechawszy sługi odprawuje, Panny od siebie odsła na strony. *P. Kchan. Jer.* 417. Ryxa Polaki na stronę odkładała, a Niemcy do rady sadzała. *Biel.* 48, *Ross.* устронить, устраниать, sie jeb sie auf die Seite, entfernte sie. Nie bawiły go na stronie łolwarki, ale ustawicznie przy boku był W. K. M. *Gorn. Dz.* 55. (abseitig). — §. Strona świata, kraju, kraina, okolica, die Gegend; *Rag.* strāna; *Croat.* strana, (prisztranchiti - przybliżyć, zbliżyć); *Ross.* сторона; *Eecl.* страля, поль (cf. pole), (cf. *Ross.* странствующий wędrowny; *Eecl.* наместранецъ, наместранецъ z naszej strony albo ziemi, naszyniec, krajowiec, rodak, *oppos.* чужеземець, чужестранецъ cudzoziemiec; cf. *Gall.* etranger; *Eecl.* чужестранный cudziemski, *ob.* Postronny; коестранецъ, *Graec.* ποδατός, *cujas?* *cujus nationis*, z której strony, ziemi, krainy, lub kraju?). Cztery krainy albo strony niebieskie, *regiones.* Магг. Himmelsgenden. Cztery strony główne świata, t. j. wchód, zachód, południe i północ. *Sniad. Jeog.* 71. Posłał Izak Jakóba do onej strony, z której był dziad je-

go wyszedł. *Sk. Żyw.* 245. Rozjechali się w swoje strony. *Arad.* 199. Jeżeli kiedy będziesz przejeżdżał naszą stroną, proszę nas nie minąć. *Teat.* 55. d, 62. Opuściwszy ojczyste strony, do grobu jego poszła. *Sk. Żyw.* 2. 15. okolice, die vaterländischen Gegenden, Gefilde, Gauen. Miał syna, ale ten w cudzej stronie dawno się dawił. *Pot. Lew.* 155. za granicą, in der Fremde. O tych, którzy, nie mając osiadłości w powiecie którym, a tam przyjechawszy z strony szkodę czynią. *Stat. Lit.* 145. z sąsiedztwa, z zagranicy, z inszego powiatu: auß der Fremde, auß einer fremden Provinz. — Na stronie, po stronach, nie u siebie, nie doma, w cudzym miejscu, za granicą, foris; nicht bey sich, nicht zu Hause, an fremden Orten. Z celi wychodził, i tułił się po stronach. *Sk. Żyw.* 2. 258. I doma i na stronie bóg takich ludzi karze. *Ref. Wiz.* 70. I doma wielkie doły bywają kopane majetnościom naszym, a po stronach bywamy zagubieni od nieprzyjaciół. *Marz. Łaz.* 409. Rządzili i doma rzadzili, i po stronach jej bronili *ib.* 520. — 2. *Strona, ob. Struna. (STRONCZEK = Stracek, ob. Strak). — STRONIC med. niedok., ustronie dok., w stronie uchodzić, uciekać, oddalić się; sich auf die Seite machen, entfernen, fliehen, meiden; Boh. straniti, (ustraniti, ustranowati zemknąć co); Rag. odstranitise; Bosn. uklagnatise, uklonitise, (ef uklonić); (Croat. sztrajam abstineo, parco, jejuno: Vind. strohnit evanesce; Ross. сторониться, осторониться, посторониться, отшатиться, отшатнуться. Stronisz Chloe ode mnie, jak jelonek, który Szukając łani, bieży przez bezdrożne góry. *Har.* 1, 112. *Min.* Nie dla zarazy jakiej od razonego poronem stronili, ale dla uszanowania. *Plech. Sen. gn.* 559. Przyznaje się do winy, kto od sądu stroni. *Min. Ryt* 5, 155. Zdaje się, jakoby mowa moja znacznie od przedsięwzięcia swego ustroniła, lecz w rzeczy samej bliźniachno onego chodzi. *Plech. Sen. łask.* 18. Tym Hadryan od przedka swego ustronił. *Sk. Dz.* 829. Żyzaniów naszych błędy i herezje od ewangelickiej prawdy ustronili. *Smotr. Apol.* 176. Ustronić od stanu swego nie możesz, on cię wszędzie otacza, *Plech. Sen. łask.* 27. — 2. Ustronić czego: ująć czego, uniknąć; vermeiden, entgegen. Chętnie to czyn, czego ustronić nie można. *Plech. Sen. list.* 2, 49. Sternik stara się ustronić burzy i nawałności. *Plech. Sen. list.* 1, 105. Życia takiego mi żądać, ani stronić nie należy. *Plech. Sen. list.* 5, 111. STRONICA, z. część postronna czego, die Seite, die Hälfte von einer Seite; Carn. stranize = część boczna; Vind. straniza = deska boczna; Croat. ztran = stronica xięgi; Bosn. liče od kgnighe pagina; Ross. сторона, страница. Stronica każda pisanego arkusza ma mieć wierszów 50. *Vol. Leg.* 7, 404, *Czack. Pr.* 1, 71. Lokaj złął jej całą stronice modnej amazonki; poszła wziąć lewitkę. *Teat.* 45. c, 79. STRONNIK, a, m., zastronnik, do strony czyli partyi jakiej wiążący się, partyzant; Eccl. смысленикъ, лицемеришикъ, (ef. licemiernik); der zu einer Parthey gehört, der Partheygänger. *Dudz.* 59, (Vind. nastranski istekavez, na partie hodez; Rag. stranaz factiosus, (stromitegl) eversor); Bosn. stranik, innostranzę, tughija peregrinus, advena; Slav.

stranputnicy, osebnie partyzanei w wojsku; Ross. наездникъ, ob. Najezdnik; (Ross. странникъ wędrownik, f. странника). Nie jestem, ani dworskim, ani hetmańskim, ani Potemkinowskim, Pruskim, cesarskim, ani Moskiewskim; ale jestem najprzysiężnym stronnikiem narodu Polskiego. *Przestr.* 17. STRONNOSC, ści, z., STRONNICTWO, a, n., wiązanie się do jednej strony, parzialność, die Partheylichkeit; Vind. enostranost, enopartianost, partianost; Ross. лицемерие, пристрастие; (странность dziwaństwo, cf. stronić). Przemoc przeciwnika, stronność sędziów. *Teat.* 45. b, 96. — Niestronność, bezstronność, die Unpartheylichkeit. Sędzia z roztropnością i niestronnością powmien czynić sprawiedliwość. *Zabł. Roz.* 54. Powiedz niestronność, jaki zład pożytek, że wszystko traci zbytek! *Zob.* 11, 19. *Koss.* STRONNY, STRONNICZY, a, e, STRONNIE adv, za stronę czyją, parzialny, partheylich; (Oppos. bezstronny); Boh. strannj; Vind. enostranski, enostranosten, enopartian, partianast, (stranski, postranski, vstranjen = postronny); Ross. лицемерный, пристрастный, (странный dziwayczny, стронный cudzy, странствующий wędrowny, страннический obcy, podróżny: Eccl. лицемерный: (Eccl. странник postronny). Ludzie zahobonni, niewiadomi, stronni w sądzie. *N. Pam.* 9, 296. — 2. Stronna sieć u rybaka, sieć pomierna, służy na łapie ryby. *Magier. Mskr.* ein Zücheres mittlerer Größe. — 3. *Witer:* [Stronny, postronny, obcy, fremd 2]. Listy nasze dawane być mają przez woźnego przed ludźmi stronnemi szlachtą. *Stat. Lit.* 25. (towarzyszacemi mu, die ihn begleiten; ob. strona woźnego, asysteneya). — 3. Stronny, od kogo stroniący, meidend, abweidend. — STRONOWY, ob. Stranowy.

Reliqua derivata Verbi stroic: stroj, strojny, strojaie; nastroic, nastrajac, odstroic, przestroic, przystroic, rozstroic, ustroic, bezstronny, bezstronność, obostronny, postronny; postronek, postronkowy, przestroenny, przestronność; przestrozeń, przestroczestwo, rozprzestronic.

STROP, u, et a, m.; (Boh. strop; Carn. strop, (ef. naströppe = pietro, stropnëza = postes); Vind. strop, verli strelie, (naströppe = pietro; Eccl. стропъ = da li, chór kościelny, стропове, верхи стропения, стропила, потолки; Ross. стропило, стропила, стропильная кровля); — pułap, pietro położone: die Decke eines Gemachs, die Zimmerdecke; Slav. podnebj w świątyni; Sorab. 1. zdeskwane, wërch wobedlena; Bosn. pöd od kuchje gorgni, nebbo, (ef. niebo; Croat. persznicze; Ross. потолок. *Tabulatura*, astrych z tarcie uczyniony, przetr. strop, *Volck.* 978. Strop wytworny, futrowany, zlobkowany, podsiebitka, sufit, eine verzierte getäfelte Zimmerdecke. Przykrzył dom bôży stropem cedrowym. *1 Leop. 5 Reg.* 6, 9. Stropy kościoła Salomona były złotem pokryte. *Mon.* 76, 556. Nie od kości słoniowej Domek mój, ani świeci złotogłowy, Nie strop Pymetski szumny Gdzieś Afrykańskie dźwigają kolumny. *Twarł. Misc.* 110. Już on do stropa pluje, już nie po ziemi, lecz po ludziach depce. *Pot. Arg.* 596. (w sufit plunie, nadęty, wyniosły, dumny, butny). — *Fig. poet.* Spójrzyj na ten strop bezmierny niebios, który nas otacza. *Zab.* 6, 100. *Min.*

na to sklepienie, daß Gewölbe des Himmel's. Tam góry pna się pod niebieskie stropy. *Nag Wirg.* 317.

*STROPIĆ się, *STOROPIC się *recipr. niedok.*: *Ross.* топотръ, (cf. trup); truchleć, sich entsetzen, (*distug. Ross.* стронить, остронить strop dawać, krokwie postawić). I sam się nieprzyjaciel, patrząc na to stropi. *Pot. Arg.* 292 Stropi się, kiedy te słowa zobaczy. *Kniaź. Pocz.* 1, 244. Nie wczas się dole zwierz w upadku stropi. *Wad. Dan.* 225. *Pot. Arg.* 741. Psyche wśdzie Kupidyna tropi. Raz się spodziewa, drugi raz ztropi. *Morszt.* 70. Żeby słońca tak brzydkim nie stropić widokiem. *Pot. Syl.* 19 (żeby mu wstrętu nie czynić). — 2. Na zodyaku stropi się potwór szereg wiecznotrwały. *Kniaź. Pocz.* 1, 17. sklepia się, niby jak strop.

STROSKANY, a, e, utrapiony, troskami obalony; *Croat.* drészal, saloszen, gefrúft, gebeugt, betrübt, befümmert. Stroskany, ani łez zatrzymać, ani języka połamować nie mógł, w przygodach nader dotkliwy. *Pulch. Sull.* 251. Strapionego, żal m ztroskanego syna, gdy jeszcze nie ze wszystkim ojcu swojemu pogrzeb sprawił, z domu wypędzają. *Nem. Cyc.* 26, ob. Troszczyć się.

STROŚZYĆ, ob. Storczyć, strożyć.

STRÓŻ, a, m.; *Boh.* strážce, ostráž, hljlač, f. hljdačka, (ob. Gładać; *Slov.* stráž e; *Bosn.* strasjanin; *Mag.* stráxa, straxaz, straxanin, stráxník, (ob. Strażnik); *Hung.* strása; *Croat.* chovar, (cf. czuwacz, sztrás *canis catenarius*); *Sorab.* 1. wobwainuwař, wachwař; *Vind.* varch, varih, varuvauz (ob. Warować), (striéschaunik, postrieslnik - posługiwacz, służący); *Ross.* сторожь, бжежатої, зберегатель, оберегатель, блюститель, f. блюстительница; 1) straż mający, strzeżący czego, strażnik, *pr. et fig.*, der Wächter. Amol stróż, Schutengel; *Vind.* angel varih, ajnauz varih, obyaini angelz; *Ross.* ангель покровитель Według ich zdania, każdy człowiek ma swego duclta stróża. *Wyw. Geogr.* 145. Schüggeist. Stróż w więzieniu strzegł Pawła s. *Sa in.* 6, 166. Stróżowie przy grobie Chrystusowym. *W. Post.* W. 519. Stróż nocny, der Nachwächter; *Boh.* hlásný, ponočný; *Ro s.* бдатель, f. бдительница, бышшникъ Noeni stróże krzyca: ostrożnie z ogniem! *Mn.* 68, 298. Na szkucie stróż bywa na nbe po kolei jeden z flisów, który w noccy strzeże od złodzieja. *Magier. Mskr.* Stróż wózewy *Carn.* zhuvaj. Stróż drogowy *Eoch.* nytexpannem, нутчичитель. Stróż ogrodowy *Boh.* hotář, hltař. Stróż wianiczny, *Croat.* pudar; *Bosn.* puđar, koji čuva vinograd. Stróż polny *Croat.* polvochwár. Stróż nad stróżem, a oba kradną. *Rys. Ad.* 65. Pies, stróż domowy. *Cn. Ad.* 810. Kur, stróż grzebiemsty. *Grach.* W. 52. Już się stróż nocny ozywa, Co przeją dzień obwoływa. *Grach.* W. 51, (ob. Pieluch). Pokora stróżem jest wszystkich cnót. *Birk. Dom.* 85. Bojaźń ludzka żył stróż długowieczności; młodość, byś na wieki chęci, jest stróżem wieczności. *Budu. Cyc.* Posłów zowią stróżmi Rzpltej. *Rej. Zw.* 56. Rzeczpospolita pigdy większej szkody Nie miewa, jedno z swych stróżów niezgody. *Rej. Zw.* 222 b. — 2. Stróż domowy, parobek podły, który leda co robi, posługuje a pilnuje domu, *sergiel, *usnacht; *Boh.*

nadwornik, f. nadwornice; *Bosn.* zliur, slusgbenik gospode, der Hausknecht, Dienbeiger. Czestokroć dla niezdatności drzewa niewinny stróż piecowy musi co oberwać. *Kluk. Hořl.* 2, 132. W większej wadze jest co niepalec albo stróż, niż kiedy człowiek uczony. *Glicz. Wych.* V 8. — 2) Stróż u kuszy, *manuela, quasi* rączka. *Cn. Th.* 1077. Die Ruß in der Armbrust, je den Abzug anhalt und ablösnapp. *Tr.* Stróż wozowy, sworzeń, der Deichselmagel. *Cn. Th.* 1077. STRÓŻA, y, ż, 1) powinność strażnicza chl pów, odprowadzających kolejno straż nocne w dworach pańskich. *Nar. Hst.* 2, 200. das Nachtrachen der Bauern an den Adelshöfen. Prócz pańszczyzny odbywają chłopci także stróże całonoczną. *Utr. Tr.* *Cyw.* 1, 52. Skoro chłop na stróże przyjdzie, zaraz w tym albo w owym kącie odzywa się. *Boh. Dyab.* 2, 297. — 2) Stróża, STRÓŻNE, ego, n, podatek dawny, zbożowy, potym pieniężny, na utrzymywanie straży zamkowej. *Krom.* 79. *Nar. Hst.* 2, 86 et 258. eine Abgabe zur Unterhaltung der Burgenwachen. Kramarze w mieście, chociażby szosy, stróżne i inne podatki miejskie odprowadzali, jeśli... *Szczerb. Sax.* 135. — 3) Stróża, ob. Straż. STRÓŻOWA, ej, ż, stróża żora, lub która stróża powinność odbywa; die Wächterin, Hausknechtin. *Baz. Hst.* 56. STRÓŻOWAĆ, -ać, -up. *STRÓŻYĆ *med. uerok,* stróżem być, Wache halten, Wächter sein. Często przy moim domu stróżował. *Teat.* 51, b, 127, (cf. strażnikować). — 2. *Strożyć się, n. p. Toć co było to, czegom się strożyła; *quot timelam.* *Zebr. Ow.* 289. (czegom się strzegła). — STRÓŻYĆ, ob. Storczyć, Stroszyć.

*STRÓŻAŁY [plur. kół do gradzenia, ob. Ostrożyć 2]. Stróżyny w lepionych kominach bywają sosnowe. *Kluk. R. s.* 2, 165.

STRUC, ob. Truć.

STRUCHAŁOŚĆ, ści, ż, struchlenie, zdrętwiałość z bojaźni; *Ross.* оtopнлoсть, das Starren vor Furcht und Bangigkeit. Traskliwe królów wzruszenie u wszystkich półków powszechna sprawa struchłałość. *Tr. Tel.* 515. STRUCHAŁY, STRUCHLEĆ, ob. Truchleć.

STRUCIA, i, ż, STRUCIELKA, i, ż, *zdrbn.*, der Striegel, Strigel, die Stosle, der Weß; (*Boh.* vánočnice, hauska; *Carn.* shtrúza, shtrukel, (shtruzast - splezasty na dwóch końcach: V. d. shtrúza, shtruzlei, shtruzhek, kersh, kershesh, povalnik, posterganik, potiza, krapuza, gibauza, pozaluzza); pirog duży podługowaty, w pośrodku wzdłuż kręcony. *Budu.* 59. (cf. plotka). Na wsi jażyły, wyborny, szczaw, i jarmusz mnogi. Dalej strucle sążniście, kołacze, pirogi. *Zib.* 9, 575. *Ejssym.*

STRUDNA - z trudna, ob. Trudny. STRUDZIĆ, STRUDZONY, ob. Trudzić.

1. STRUG, a m., *STRUCH; *Ross.* стругъ; gatunek wielkich barki czyli galer eine Art großer Barken. Od lichtona, struha, płacą po złotemu. *Vel. Leg.* 2, 850. Alabastry, i inne materiały, aż z Inflant wożono strugami rzeka Dźwina. *Steb.* 149. Nas kilku w struzo jechało do Dynamentu, tamszym strugi do brzegu przypelnawszy, nocowali. *Stojk.* 255. Majtek na struhach *Ross.* струговщикъ.

2. STRUG, a, m., od strugania, rzeźak; *Boh.* struhadlo, strauhadlo, struhadko *radula*, struh gnyp, škoble strugadlo, cf. skobel; *Slav.* struch, struhadlo; *Vind.* strugalu, strushni nosh, derkulu, (strugalu, strugalka, pogladlu, hobou hebel, strushilu, strugalu, strugazlia, strugazlniza - raszpla); *Croat.* sztrug, fer sztrugarszki, strugacila; *Slav.* strugaesa; *Rag.* strugh, plagna *dolabra*, strugaecia *radula*, ostrugh, *vulg.* cekark; *Bosn.* strug, plagna, kom se strusgu i gladde daske; nosg za strugati, strugaecja, strugallo *radula*, ostrug *torvus*; *Ross.* скобель, стругъ, стружек hebel, das Schneemesser. *Scalper*, nóż do rzezania, strugadlny nóż, strug. *Mecz.* — STRUGA, i, ż.; *Boh.* struha, struha, struška; *Slav.* wodnj struhy *colliquiae*; *Sorab.* 2. tshuga; *Carn.* struga - odnoga rzezcna; *Vind.* struga, tezlihle - prad, nurt, koryto; *Croat.* sztruga *brachium fluminis*, *alveus*, (sztruganya - koryto; (*Rag.* struja *lenis crispato maris*); *Ross.* струя, струйка; (струйный, струйный pelen nurków; *Ecl.* струити - lać, wylać, струиться cieć. płynąć, pluszczyć); potok, strumień: ein Wasserstreif, Wasserbach, Bach. Uczył Eliasz około ołtarza jakoby dwie strudze, (*dual.*) aby woda zbiegała. 1 *Leop.* 5 *Reg.* 18, 52. (udziałal przykop wodzie, jakoby na dwie bródzkie. 5 *Leop.*). Płynęła woda około ołtarza, aż były pełne one strugi wody. 1 *Leop.* 5 *Reg.* 18, 55. (one przykopy. 5 *Leop.*). Strumyk albo podług pospolitego mówienia, częstokroć bez imienia, struga, woda wytryskująca ze drojów, i małym korytem płynąc, w rzeki lub strumienie wpadająca. *Kluk. Zw.* 5, 229. Jeśli kto widział przezroczyście strugi między lasami pieknymi płynące. *P. Kochan. Jer.* 547. Dłoń z prowincji Rzezańskie strugę swą wywodzi. *Gwagn.* 5. źródło, Quell. — *Transl.* Na śmiertelną do Charonta iść strugę. *Chrośc. Ow.* 574. do Styxu, der Todtenfluß. — *Fig. poet.* Rzeka i rzewną zalała się strugą. *Zab.* 10, 28. *Tränenfluß.* Łzy jej płyną strugą na jagody. *Bardz. Trag.* 448. Jan od złotociecznych strug niebieskiej jego do pokuty nauki, złotousty mianowany. *Smotr. Lam.* 4. (Chryzostom). STRUGAĆ, ob. Strużyć. STRUGACZ, a, m., który co struga albo struży, cf. śnicerz, der Schneiger, Schaber; *Boh.* struhač; *Vind.* strugar, strugavez, shkerblar, shkerblauz, derkavez, shobovez, (strugar, strugavez, strushnik - tokarz); *f.* strugauka, shkerblauka; *Croat.* sztrugar (= tokarz); *Bosn.* strugar, koji strusge okrugom, bgljudar; *Rag.* strugac, *vulg.* cekarkar. STRUGADLNY, a, e, od strugania, Schneiß, zum Schneigen; *Vind.* strugarski, strugalni, (= heblowy); *Croat.* sztrugarszki, (= tokarski). Strugadlny nóż do rzezania. *Mecz.* Strugadlny warsztat; *Vind.* strushniza, die Schneißbank. STRUGAŁEK, Ika, m., STRUGAŁKA, i, ż., struzona figura, rzezany obraz, ein geschnitztes Bild. Nie mów: bałwani moi sprawili to, a strugalkowie i ulani bożkowie moi rozkazali to. *Radz. Jes.* 48, 5. Złotnik zawstydzili się za strugałkę, bo bałwani ich są matactwo. *Radz. Jer.* 10, 14. Odbiegli Filistynowie strugałek swoich, które zabrał Dawid. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 5, 21. (ryte obrazy. 5 *Leop.*, ob. Ryciny). *Ba. Hst.* 28. "STRUGOSTRZEGA, zaba, *Graec.* ἰδρωμένον. *ryzb. Batrachiom.*, ob. Wodomir.

STRUKAĆ *intr. niedok.*, n. p. Żóraw' strukał. *Banial. J 5 b.* kread. schreyen, wie ein Stranich.

STRUKCZASY, ego, m.; *Germ.* der Truchseß, Tafeldecker; stołowy, co do stołu nakrywa. *Dudz.* 59, (cf. stolnik, podstoli). Strukeczaszch, którzy jeść noszą sultanowi aż do pokojów, jest 150. *Star. Dw.* 52.

STRUKTURA, y, ż., z *Lat.* budowanie, budowla; *der Bau*, das Gebäude. W półgaju ponury Wznosi się dawnej gmach wielce struktury. *Zab.* 15, 551. Zastanowmy się nad strukturą, nad ułożeniem powszechnym całego świata. *Zab.* 6, 100. *Min.* W tym świętym zgromadzeniu założył głębokie fundamenta na przyszłą wielorakich cnót strukturę. *Sk. Żyw.* 2, 45.

STRUM, u, m., [z *lat.* struma 2], wole u gardła, der Ströpf am Halße. Prutowa woda strumy na gardłach rodzi. *Tr.*

STRUMIEN, ia, m., ein reißender Bach; (*Germ.* Strom. 1. Adlg.; *Anglos. et Angl.* stream; *Spec.* ström; *Vind.* strüem - strefa, promień, cf. *Germ.* Strieme; *sed. cf. Boh.* strom drzewo). Rzeki owe główne, które w samo morze wpływają, Niemcy mają za strumienie, Ströme; w naszym języku, mniejszą wodę rozumiemy, jak jest główna rzeka, i nieco bystrzejszą. Strumieniami więc są one wody płynące, które mając mierną znakomitość, z równymi sobie się nie łączą, lecz tylko z drobnymi strumykami i w rzeki w padają, n. p. Nurzee na Podlasiu, Liwiec na Mazowszu etc. *Kluk. Zw.* 5, 229. Strumienie *torrentes*, płyną szerszym kanałem od strumyków i w płynieniu znaczną bystrość mają, co 1000 stóp mają spadku od stóp 4 do 6: w godzinie upływają od 6000 do 12000 stóp. *Kluk. Kop.* 1, 88. Strumieniem, strumieniami; *Vind.* popotozhnu, strömweite, strömend, in Strömen. Strumieniami Izy lała. *Teat.* 28. b, 48. Krew' z pod serca strumieniem mu pluszczy. *Tward. Daf.* 58. Widział lud płynącą krew' strumieniami z ciała meczennika na ziemię, i rzeczkami po ziemi ciekącą. *Sk. Żyw.* 1, 29. Na zawrót głowy pomaga woda Drużbacka, osobliwie, kiedy jej kto strumieniem zażywa, to jest kąpiąc nią na głowę. *Petr. Wod.* 15 STRUMYK, a, m., STRUMYCZEK, czka, m. *dem.*, STRUMYSZCZEK, strużek, rzeczką; *Slav.* potociel, ein Bächlein, ein kleiner Bach. Strumyki *rivi*, płyną bardzo wąsko i nie głęboko. *Kluk. Kop.* 1, 87. Schodząc się zdroje czynią strumyk; ze skupionych strumyków stają się rzeki. *Kluk. Kop.* 1, 99. Z czystego źródła metny strumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zab.* 9, 7. Smaczno brzmiące strumyczki. *Groch. W.* 552. Strumyk po kamyczkach mrużący. *Kras. Oss. G b.* Strumyszczek jakiś, jednak z wielkiego źródła wynikający. *Birk. Sk. E b.* Pomiedzy łaki, ogrody, Płyniesz rozkoszny strumyku. Idą śpiesznie twoje wody, Mrużysz sobie na kamyku. *Kras. List.* 2, 155. *Karp.* 5, 85. "STRUMISKO, a, n., ein slender Bach. — §. Z oczu mu się gorących łez potok wyciska, Krew' pod jego ciosami pocieczy w strumiska. *Przyb. Luz.* 299. STRUMIENNY, a, e, od strumienia, Bach. Zasiadłszy w chłodniku przy strumiennej wodzie. *Zbil. Żyw. B b.* — §. Strumienny, strumienisty, pelen strumieniów, voll Bäche. Miejsca

strumienne. *Chrośc. Job. 409.* Co okretów po strumienistym pływa oceanie. *Przyb. Mill. 15.* (w który wiele strumieniów, rzek wpadają).

STRUNA, y, ż., STRONA; *Boh.* struna, strunka; *Slov.* struna; *Sorab.* 1. truna; *Sorab.* 2. tshuna; *Carn.* struna; (shtrena, *Germ.* Stráhné pasmo przedz; tresyti sternere); *Vind.* struna, struniza, (sztrena = pasmo, trosit sternere); *Croat.* ztruna, sztruna na guszlah, sieza, (sztrunoigra psalterium); *Bosn.* strunna, cetina (cf. szczeń), seta, strunna koguska; strunna, tetva (cięciwa), sgięca corda, (strunnav setosus; sgilla żyła), sgięca, sgięca = struna muzyczna; *Rag.* xizza; *Ross.* струна, струнка, (cf. *Germ.* Strang; *Lat.* strangulo; cf. postronek; *Sorab.* 2. sehtrank); struna do lutni, skrzypie, die Saite auf einem Saiteninstrumente. I najlepszy lutnista, kiedy ma złe struny, Bardzo się nie zgadzają wnet jego barduny. *Rej. Wiz. 419.* Wdzięcznemi strunami cześć bogów. *Lib. Hor. 58.* (wdzięczną muzyką). Co struny robi, *Boh.* strunař, f. strunařka; *Carn.* strunar; *Vind.* strunar, strunodelauz, der Saitenmacher. Pusić go nie chcą, żeby strona jego słuchał. *Zbil. Dr. 64.* grania na strunach, sein Saitenspiel. Vereor, ne isthaec fortitudo in nervum erumpat denique, obawiam się, aby ta śmiałość na sęk nie trafiła, abyś tak wysoko nie naciągał, aż się stronka spada. *Mącz.*, (cf. przesadzić). Padły się jako strony żyły stargane gwoździemi. *Udym. Św. 2, II h 4.* (*Slov.* Trhagu sa mu struni, pedet, ob. Popuścił, mity puściły, zamki). — 2. Suche strony w ciele, suche żyły, nerwy. *Urzed. 244.* — STRUNOWY, a, e; *Vind.* strunski, strunen; *Ross.* струнный; od strun czyli stron do naczyń muzycznych, Saiten. Instrumenta muzyczne stronowe, jak skrzypce etc. *Kpez. Gr. 5, p. 12.*

STRUP, a, u, m., STRUPEK, pka, dem.; (*Boh.* strup, straupek, straupeček; *Sorab.* 1. trup, (cf. trup); (*Vind.* sirup = trucizna, jad); *Ross.* струпь = blizna); strup na wrzedzie, na ranie skóra chropawa; der Grind auf einem Geschwür, auf einer Wunde, der Eßerf. Strupu nie oddzieraj gwałtem, ale warzonego słazu przykładaj na strup, aż zmięknie. *Sienn. 468.* Strupy ciekące na głowie, der Grind auf dem Kopfe. Kie parchy ma, włosy mu z głowy wypadają a skóra brzydkiem strupami oblewa się. *Perz. Cyr. 2, 160.* Mierzonego strupu, jeśli ropą płynie bez krztuszenia cerulik biedny nie zawinie. *Pot. Pocz. 684.* Słodki strup, najczęściej dzieciom się przytrafia. *Perz. Lek. 141.* *Slessk. Ped. 21, meloeris,* die Hautgeschwulst; *Ecel.* бѣлый струпь, вѣлмъ, проказа. Dzieciom strupki po ustach się robią. *Mon. 69, 106.* krosty. — 2. Strupy końskie, die Maufen, die Kuppe, eine Pferdekrankheit. *Hipp. 120.* Strupy nie tak się szerzą, jak parchy, przeto mniej zaradliwe. *ib. 121.* *Końsk. Lek. 48.* — 3. *Fig. transl.* Boże, po tym uczynku, zawał oczy strupem, I między dzikie wyżeń mę gdzie Fauny. *Pot. Syl. 45.* bielmem. STRUPIASTNY, STRUPLIWI, STRUPIASTY, a, e, crustatus. *Cn. Th. 1077.* grindig, schorfig; (*Vind.* strupovit = jadowity; *Ross.* струповатый parchowaty). Myć głowę tym ługiem, zdrapawszy głowę strupliwą, wiele pomoże. *Spicz. 19.* Gdy komu namięszeją brwi od wil-

gotności strupiastrnych, pomazuj tą maścią. *Spicz. 154.* STRUPIĆ es. niedok., strupem nakrywać, mit Eßerf oder Grind bedecken. Strupiaćy, crustam induens. *Cn. Th. 1077.* — 2. Strupić, zstrupić, trupem położyć, zabić; tott hinsetzen, tödten, umbringen. (*Vind.* strupiti = złamać). Czemu mnie, gdy cię złość myśla zstrupić, Nie godziło się twoich lat odkupić? *Chrośc. Fars. 45.* STRUPIEĆ neutr. niedok.; *Ross.* струпить; strupem się nakrywać, sich mit Eßerf oder Grind bedecken, sich beschorfen. Rany jedne strupiąde, drugie świeżą krwią zboczono. *Sk. Żym. 1, 598.* STRUPIESZAŁOŚĆ, STRUPIAŁOŚĆ, ści, ż., okrycie strupem, pr. et tr., Eßerfigkeit, Raupfigkeit, Eßerf. Lekarstwo to puszyswość na małych dzieciach i strupiałość spędza. *Syr. 1412.* Opuszczony gmach siwa strupieszalność nagnie. *Hul. Ow. 55.* — Strupieszalność kości, sprina ventosa, próchnienie kości wewnętrzne zaczynające się od spiku. *Perz. Cyr. 2, 102.* immerliche Morichkeit des Knochen.

STRUŚ, ia, m.; *Boh.* pštros; *Slov.* pstros; *Sorab.* 2. seltrusz, strusz; *Sorab.* 1. žerawa, (cf. żoraw); *Carn.* sltius; *Vind.* fltruf, fltrofs, fltranf, zhuk; *Croat.* struez, pštrošz, shtruz; *Hung.* strutz-madár; *Rag.* strüz, pštrös; *Bosn.* struç, pstros; *Slav.* gvoxidaxder, (ob. Gwoźdź = żelazo-żer); *Ecel.* струѡъ, струѡионъ; *Ross.* струсъ, стройсъ; *Lat.* struthio; *Lit.* struzzo; *Anglos.* struthia; *Secc.* struts; *Angl.* ostrich, estrich; *Germ.* der Strauß, Straußvogel; (cf. *Graec.* στρουθός; *Chald.* ܫܪܘܿܝܿܐ); najwiekszy z ptaków, skrzydła w miarę ciała małe, nogi wysokie; ciężki do latania, ale w biegu szybki. *Zool. 242.* Struś silnie. *Panial. J 2 b.* Struś krzyczał. *ib. J 5 b.* STRUŚ, ia, ie, Strauß =, Straußen =; *Ross.* et *Ecel.* струции, струсовий, струсовый. Rodzaj strusi należy do rzędu bocianiego. *Zool. 242.* Pióra strusie do różnych ozdób służą. *ib.* Strusi żołądek. *Zab. 8, 590.* mocny, tęgi, strawny żołądek; ein Straußenmagen, ein eiserner Magen. Goretzkyby miał żołądek niż strusi, gdyby to strawił. *Pot. Syl. 495.* Teraz mi się trzeba zdobyć na żołądek strusi. *Pot. Arg. 412.* (niestrawny to kasek) — 2. *Botan.* Strusie pióro, zgasiówka, gatunek błogoszu, *Osmunda struthiopteris*, rośnie w lasach wilgotnych. *Kaz. Dyke. 2, 164.* Flügel-farren, eine Art des Farrenfrantš. Strusiove pióro. *Urzed. 140.* STRUSOWAŁY, a, e, — o *adverb.*, buchasty, na kształt strusich piór tylnych, wie Straußfedern. Zboże Indyjskie kłos ma kłosiasty, strusowaty a gałęzisto rozłożony. *Syr. 962.*

STRUŻ, y, ż., strużenie; *Rag.* strugotina, daš Eßerfigeln. Nie złotniejszej roboty, nie stolarskiej struży. *Pot. Pocz. 267.* — (STRUŻAK, a, m., z *Nam.* der Streifack, sieni-nik słomą napelany; n. p. Śpi na słomianym bez naspy struzaku, Lemiesza pracą rolnik utrudzon; *Mon. 71, 75.* — STRUŻEK, żka, m., STRUŻKA, i, ż., dem. *Nam.* struga = rzeczka, ein Bächlein, Bächelchen, Heiner Bach; *Boh.* stružka; *Ross.* струйка. Strużek buży przez łąkę, rybki w nim igrają, kamyczki młowane w wodzie się błyskają. *Simon. Siel. 58.* Tam między drzewy wartki strużek płynie. *Zab. 9, 16.* Wązkie strużka korytko. *Zab. 9, 112.* *Zabl.* Natura wasze pobrzejca, strużki, kwecistym

pezlem odnawia. *Zab.* 10, 205. *Zabł.* Niedaleko bramy strużka ciecze. *Wary. Radz.* 104. STRUŻYC *cz. niedok.*, ustrużyć *dok.*, Strugać, ustrugać *contin.*; *Boh.* straubati, strauham, strauž iskrobać; (*Boh.* struěně *strielim*); *Sorab.* 2. tshugasch; *Carn.* stergati, sterslém; *Vind.* stergat, (strugati, strushiti = toczyć, strugati, strushiti, strizhi = raszpłować; strugati, lhkerblati, skubili = skrobać; strugati, ostrugati, hefs poglajati, hebvati = heblować, oheblować; *Rag.* strugati, plagnati; *Bosn.* strugatti, ostrugatti; *Slav.* strugati, struxem; *Ross.* ерружать, еррурать, еррорать, еррорать heblować, еррорітъ srogi; *Elym.* cf. ścierać, zetrzeć; (*cf. Boh.* truhla; *Germ.* Truße; *Boh.* truhlař = stolarz); — 1) nożem rzezać, obrzeczować, wyrzeczować; *Ross.* скоблѣть, скоблѣю, сѣнітелу мѣт dem Messer. Wolę tryantówkę naturalną, niż z drzewa ustruganą, choć jak najpiękniej pokoszowaną. *Rej. Zw.* 156. Ku czemuż jest pożyteczny ryty obraz, który ustruże rzemieślnik jego? *Hudz. Hb.* 2, 18. Strugać, podłużne z drzewa krajać wiory, jako nożem, ośnikiem, heblem; wystrugać czyli odheblować deskę, u stolarza wygładzić. *Magier. Mskr.* Struż, ale wiruj przestrugać. *Petr. Hor.* 2, F 4 b. Strugał, strugał, aż przestrugał. *Cu. Ad* 1108. (chlustał, chlustał, aż koń ustał; miara we wszystkim potrzebna). Nie strużmy już dla boga więcej tej wolności, bo zginiemy prędzej. *Tward. Misc.* 115. Wolan strugać każdemu kłny na twój głowie. *Mon.* 70 172. (ciosać kółki, dokuczać z imponowaniem). Niestrugany, nieokresany, ungehobelt Myśli sobie, pewnie te niestrugane kółki Nie są to dzieci mojej przyjaciółki. *Jak. Baj.* 225, (cf. beben). — §. 2) Strugać, *ruisseiller*. *Protz.* 2, 5174; *Eck.* ерружѣся, strugać cieć, ciaroz-ć, strömend fließen, (ob. Struga). Jak krew' bucha z tej skroni, i struży szeroko *Pczyb. Ab.* 145. Krew' rzesista struży w szkarłatnym roztopie. *ib.* 144. STRUŻYNA, y, ż., oskrobiny, odpadki od strużenia. *Bosn.* strugottine, strigottine, stargottine; *Rag.* strugottina; *Ross.* ерружка, Epäne vom Säniteltel. Wyciąwszy drzewo, urobił sobie mczynię, a one strużyny spaliwszy zgotował sobie potrawy. *Radz. Sap.* 15, 12. *Buda. ib.* Pożytki świata tego za szkodę u siebie i strużyny jakie niepożyteczne mieć. *Wiśn.* 412, cf. śmieci, szyszka

*STRWOGAĆ, *STRWOGANY, STRWOŻYC, *ob.* Trwożyć. STRYCH, u, m., §. 1) kresa, kréska, linia, z *Niem.* der Strich, die Linie; *Sorab.* 2. sehtrich; *Vind.* raid i ob. Rzęd, rząd), potesai (*ob.* Pociąg), potes, brasdzia (*ob.* Brodaj, pobriřs, sbrifs, smuga, (*ob.* Smuga). Strychy ciągnąć u malarza, t. j. linie ciągnąć pezlem. *Magier. Mskr.* Smuga u malarza, nazywa się strych, który się od peźła zostaje, gdy się kolor nawodzi. *ib.* — §. Strych na skrzypcach, der Violinstrich, Strich mit dem Zittelfogen. Liga znaczy, iż bez uniesienia ręki następnie jedną po drugiej notę uderzyć potrzeba na klawiszach, na skrzypcach zaś jednym strychem. *Magier. Mskr.* Jeden strych mają wszystkie wiolny, jedno zadęcie instrumenta wszystkie, tak iż słysząc około 40, myślałem, że jeden tylko nadzwyczajny instrument. *Pam.* 85, 1, 868. — §. Flisi, gdy statek uwięźnie na haku, to albo na strych biją,

albo laskami dobywają, albo kołują. *Haur. Ek.* 174. w prost biją. — §. Strych, strychowanie zboża w miarach strychuleem; *Germ.* das Streichen, Abstreichen der Getreidemaße = strychulec, das Streichholz. Jednym kir łokciem mierzyć z karmazynem, Jednym pszenicę z owsem równać strychem. *Zib.* 13, 275. Wymiar zboża przez przedającego, i to strychem czynić się ma. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 315. pełną miarą strychowaną, bez czubka, bez wierzchu, pod strych, nie wierzehowatą, nie nadoezoną; gestreichen voll, nicht über, nicht unter den Strich das Streichholz. Zboża mierzyć mają równo, bez żadnego wierzchu, to jest pod strych. *Herb. Stat.* 314. W beczce ma być cztery korce równych bez wierzchu i bez trzęsienia, ale pod strych. *Stat. Lit.* 99. Beczka Wileńska ma cztery korce Krakowskie w strych. *Czack. Pr.* 1, 195. — *Allegor. fig. transl.* Nie Zmudzką beczką furji mierzą, Krakowskim korcem, i to pod strych. *Bys. Ad.* 47. (furya granie nie zna) Jeden jesteś, co strych czynić może, Nizkich wynosisz, wielkich gnebisz boże. *Mon.* 64, 54 równać w miarę, w kluby wprawić; nach dem Maße ebenen, gleich machen. Skapa zawsze natura, kiedy swoje dary Na kogo sypie, patrzy, by nie nad strych miary. *Zab.* 9, 5. *Świętoz.* by nie nadto, nicht über die Maße. Natura wszystko pod wagę i strych słuszności i sprawiedliwości ułożyła *Plech. Sen. list.* 5, 216. Wszystkie, których ziemia nosi, pod równy strych prawa iść muszą. *ib.* 5, 95. (sprawiedliwość musi być równo wszystkim wymierzona). Ta w oczy wpada nierówność, która z pod miary i strychu znacznie w górę wysadza. *ib.* 267. Wszystko równo jak pod strychem. *ib.* 269. Satyry, które wszystkich ludzi pod jeden strych biorą, nie mogą być użyteczne. *Mon.* 70, 87, (cf. na jeden błęję, jednym sznurem). Nie wie jakim strychem swe radości mierzyć. *Pot. Arg.* 819 w granicach jej wstrzymywać, ograniczać, hamować nie może; in Schranken halten, begränzen. Nie radziłbym ci głowy podnosić nad korzec, Żebyś nie wziął w nią według przypowieści strychem. *Pot. Ocz.* 115. (strychuleem). — §. Strych, łoża, sposób, tryb, kształt; die Art, die Weise, die Manier. Murzy te dawnym strychem budowane. *Cwaga.* 174. Łukul nie strychem Rzymskim w budowaniu zachował się. *Warg. Cz.* D 4. Powinni budunek swój odprawować Pruskim strychem, pod jedną proporcją. *Weresz. Kij.* 18. Kozackim strychem po Moskiewsku się ubierają. *Zbil.* A 5 b. Duchowni strychem pogańskim, boskich i ludzkich rzeczy opisy najdą. *Warg. Wal. praef.* Cheż, żeby koń w ten czas co czynił, kiedy mu jeździec każe, i tym strychem, jak go on wieździe. *Gorn. Dw.* 550. Na świecie nie wszystko jednym strychem idzie, ani fortuna na miejscu przebywa. *Gorn. Dw.* 84. Ostatnia to, kiedy kto chce tymże strychem jak i drugi iść. *Gorn. Dw.* 105. Eurypides więcej oratorskim strychem pisze, niż Sofokles. *Macz.* Względem zachowania, którymby obycajdem a strychem miałby się młodzieniec mieć przeciwko ludziom. *Glicz. Wych.* N 5. Tym obycajdem a strychem ten młodzieniec z ciężkością się do ludzi uda. *ib.* K 6 b. *Bzow. Hoż. pr.* Izraelczykowie przyszli z błędów niewielkich do zabobo-

nów grubych; też tymże strychem wszystkie zabobony wszczęły się i rozmnożyły. *Gil. Kaz. A a 6 b.* — §. 2) Strych, Strécha, Strzécha, *qu. v.* — §. 5) Stary stryech, (*Gen. strycha*), dziad, zgrzyb, zgrzybiały; ein alter Snafter, Snafterbart. Blaskiem nizezmemnej omamieni pychy Wydają (rodzice) sam kwiat wieku za stoletnie strychy. *Nar. Dz. 3, 80. Zab. 4, 58. Nar.* Czy ja to już mam mine strycha, stariej baby, Zeby mnie nie uścinać? *Zabl. Amf. 37.* Zebrak, stryech ubogi, rogator. *Mącz. Pójdź do najędzniejszych strycków, przy kościele albo w szpitalach żebrzących, izah którego z nich pan bóg opuszcza? Hrbst. Nauk. E 7 b. Zebr. Ow. 48.* — §. 4) Strychly, w górnictwie, drewna naksztalt półkieszyca koło miechu ogniowego; die Striche, Hölzer im halben Monde am Bläßbälge. *Tr. STRYCHA, y, z., n. p.* Strycha garbarska, glutinum. *Urs. Gr. 188. Reim, Gärferleim. STRYCHARZ, a, m.,* który strychulecm korec równa, der Kornstreicher, Scheffelstreicher. *Tr. STRYCHARSKI, a, ie,* od strycharza, Ziegelfreicher, n. p. Strycharskie rzemiosło: STRYCHARSTWO, a, n., daß Ziegelfreichen, Ziegelbrennen. STRYCHARZ, a, m., cegielnik, der Ziegelfreicher. Z dobrze przysposobionej gliny robią strycharze cegle. *Kluk. kop. 1, 502. STRYCHNAT, u, m., n. p.* Strychnatem zaszycić u krawca, wskrós ścięciem przesywać gesto, jak jest szew w rękawach. *Magier. Mskr., die Streichnath bey den Schneidern. STRYCHOWAC, -ać, -uje, cz. contin.,* Strychnać jedntl.; (*Germ. freichen; Sorab. 2. schtriehwasch; Carn. shtriham; Angl. strike; Svec. stryka: Ital. stricare, strisciare; cf. Lat. stringere;* strychulecm miarę równać, mit dem Streichholze freichen, abfreichen, z. B. den Scheffel. Ten co sprzedaje, sam mierzyć i strychować ma. *Gost. Gor. 77.* Niedobra miara, którą ci strychował ten szalbierz. *Birk. Exorb. G 2.* — §. Fig. transl. Pomona sierpem krzywym częścią wilków zrżyna, i różgi strychuje ledajako rozlazle. *Zebr. Ow. 567.* (zrównywa). — §. Strychować sukno, cenę mu naznaczać, taxować: daß Tuch freichen, tariren. Strychowanie sukien cudzoziemskich na jarmarkach głównych przez wojewodzy urząd nie ma bywać; bo to się tylko do ziemskich sukien referuje; a strychowanie ziemskich sukien, także szacunek inszych rzeczy przez urząd pierwszego dnia jarmarkowego sprawion być ma, tak żeby drugiego wolno kupcom przedawać. *Vol. Leg. 2, 1242. Zyg. III.* — §. Strychować nieprzyjaciela z armat, befreichen, beschießen; z boku razić, von der Seite anfreichen. Działobitnie strychujące, batteries d'enfilade. *Jak. Art. 1, 569.* Nasi czaili się w dołach z rusznicami, zkał z boków przebiegające Turki strychowali. *Nar. Chodk. 2, 414. Lub. Roz. 537.* Tak ich strychowali miernie, że znaczną w nich zrobili dziure. *Jabl. Buk. S 4.* Dobrze z armat strychował i palił. *Jabl. Buk. L b.* Kula, chociażby tylko strychnęła po głowie, może być wielkiego niebezpieczeństwa przyczyna. *Perz. Cyr. 2, 14,* (cf. kontuzya), wenn die Kugel nur beym Kopfe vorbey streift. Obóz stawia na górze, zład mu się godzi strychować wszystkiego pola. *Bardz. Luk. 2, 56.* von dem Berge kann er alle Felder befreichen. Okiem ziemię strychuje. *Bardz. Luk. 92.* mit den Augen durchfreichen. Bodaj się

poglądać nie zdarzy na Emat i strychować pól kleską okrytych. *Bardz. Luk. 128.* Cheiwy zwycięzca strychuje dziedziny oczami liackie. *Bardz. Trag. 182.* — Strychować, przebiegać, przesledzać; durchfreichen, durchstreifen eine Gegend. Dobry popadzca, strychuje wszystkie miejsca, żadnego krza nie mijając. *Ostror. Myśl. 50.* Czasem nad nurtem siedzie, czasem lasu ciemnego gestwinę strychuje. *Bardz. Trag. 144.* — *Similit.* Rybak po wodzie wędą strychuje, rychło co pojma. *Bardz. Trag. 9.* i tu i ówdzie wędą zawadza, er streift mit der Angel auf dem Wasser herum. — §. Strychować, kreski czyli linijki porobić; stricheln, Striche machen. Rysując rów, jeśli wodą jest napelniony, strychuje się, jeśli zaś suchy, to punktuje się. *Lęsk. 55.* — §. Strychować żagle, spuszczać żagle, opuszczając, die Segel freichen. *Tr. Magier. Mskr.* Gdy wichler abo szarga, strychować potrzeba, t. j. żagiel spuścić. *Haur. Ek. 174.* STRYCHOWNICA, y, z., Szródwaga *qu. v.* STRYCHOWNOŚĆ, ści, z., STRYCHOWNE, horyzontalne, poziome położenie, die Horizontalage. *Tr.* W sztandarach sterczących nad strychowne czuby, Znac było malowidła różne pełne chluby. *Przyb. Mill. 178.* — § Strychowność, ob. Deniosłość. STRYCHOWY, a, e, pod strych, wedle strychu; mit dem Streichholze abgestrichen, gestrichen. Wymierzenie korców strychowych. *Vol. Leg. 3, 200.* STRYCHULEC, lea, m.; Sorab. 1. žtrechowcz; Carn. shtrihavnek; Vind. shtrihalu, shtrihaunik, gladkuvalu; Croat. shtrihomer, zgrinyach; Rag. ravnillo; Bosn. zghrrinac, kojim se sgitto zghrringnuje, kad se mirri, (cf. zgarnywać); Ross. ррбѣо, ррѣоѣъ, (cf. grzebło); §. 1) deszczka lub walek, którym zboże strychują mierząc, aby miara równa była z brzegami, a nie nie było nad strych. *Dudz. 59.* daß Streichholz, daß Gerreidemaß glatt zu freichen. — *Fig. poet.* Nikt pod strychulecm śmierci głowy nie podniesie. *Pat. Arg. 600.* (śmierć wszystkich równa). — §. 2) Ściany na wsi robią z blochów, z strychuleców i z słomy w glinie wlanej i między strychulecami moeno ubijanej i przepłataniej. *Świtk. Bud. 66.* Streichpflöcke in den Keimwänden der Bauernhäuser.

STRYCZEK, czka, m., powrozek niegruby, ale krzepki i moeny, z Niem. der Strich; ein dünner aber fester Strich; Sorab. 1. žtrék, stryk, žtréczk, pówrestwo, (žtrekownik: powroznik); Sorab. 2. schtriek; Vind. strik, thtrizhek, thtrizhei, spletenizhiza, vesilze, kouopez; Croat. strango, veru; Rag. trak; Bosn. trák, traccac; Ross. веревка, веревочка, вервица. Na złodziejów u nas sąd surowy; zaraz strycek na szyję, i na szubienice. *Boh. Kom. 2, 212.* W Turczach stryckiem duszą. *Boh. Kom. 4, 265.* Te figle stryckiem pachną. *Teat. 8, 110.* szubienicą, nie riefchen nad dem Galgen. Uciekając w strycku wpadł oprawców noonych. *Hor. Sat. 15.* w peta, w sidła, Zschlingen. Wszystkich do strycków napędzą ogolem, szczególny kto się z obroży umyka. *Jabl. Buk. Q.* STRYCZKOWATY, a, e, — o adverb., jak strycek, nie ein Strich, strichartig; Ross. веревчатый. STRYCZKOWY, a, e, od strycka, Striche; Ross. веревный, веревочный. STRYCZNY, ob. Stryjeczny.

STRYFIASTY, *ob.* Strefiasty.

STRYJ, *ja, m.*, *STRYK, *a, m.*, STRYJASZEK, *szka, m.*, *blande*: *Boh.* streyc, streyček, streyciček; (*streycenee* stryjeczny brat); *Slov.* strik, striček, stric, otcow brater; *Sorab.* 1. trék, nanowé bratr, (*cf.* wuj); *Carn.* striz *patruus* ezh *frater patris mei*; *Vind.* striz, strizei, ozhen brat, (*striz*, strizhiz, striniz, strizou fin, bratrow fin ali h'zhi, ozhiniga brata diete; *Croat.* ztricz, sztriez; *Dal.* dundo; *Bosn.* dundo, strig; *Rag.* strijz, diundo; *Slav.* stric; *Ross.* стрій; *Ecc.* дядя; (*cf.* *Graec.* θεϊός, *cf.* dziad); ojcowy brat *Chelm. Pr.* 76, deß Vaterß Bruder, der väterliche Oheim, Vetter, (*disting.* wuj, wujaszek). Stary stryj, mego dziada brat, starszy stryj abo przestryjec. (*Boh.* prastreyc); mego pradziada brat. *Sax. Porz.* 125. Stryjaszku! *Boh. Kom.* 1, 376. lieber Onfel. Rzekł stryk Saulowy do niego: gdzieżeś ty chodził? 1 *Leop.* 1 *Reg.* 10, 15. (stryj. 3 *Leop.*). — 2. Stryja się bać, strofowania się wystrzegać: bo ciężsi są napominacze stryjowie, niżeli ojcowie; zład przypowieść: nie bądź mi stryjem, nie napominaj mnie, nie łaj, nie grom, jak stryjowie zwykli. *Petr. Hor.* 2, G b; nie stryjaj. *Zab.* 9, 62. *Kłk.* — 3. Kiedy wiatr wieje, stryjem go flis wita. *Klon. Fl.* 4 b. den günstigen Wind nennt der Bootsfuecht: Herr Vetter! STRYJASZKOWY, *a, e*, od stryjaszka, Vetterß. STRYJECZNY, *STRYCZNY, *a, e*, — *ie adverb.*; *Boh.* streycency; *Vind.* strizhen, strizhizhni; *Sorab.* 1. bratróvski; *Ecc.* стрйечный, двоюродный. Julian był stryeczny brat Konstaneyusza. *Biel. Hst.* 157, *Bosn.* brattuceed. Stryjezni bracia albo siostry, które się rodzą od dwóch braci. *Sax. Porz.* 125. Bruderßfinder, Geschwisterßfinder von der väterlichen Seite, Vetteru; (*Slov.* strični bratri, dwoch bratrow sini). Stryjechnostryjechny brat. *Sieb.* 77. (przestryjea mego syn). Stryjechny syn, *Boh.* streycenee; *Vind.* striz, strizhiz, ozhiniga brata diete, bratrow fin, strizou fin; *Croat.* ztrichieh, sztrichieh, striniz; *Slav.* striesieh, Vaterßbruderßsohn. Stryjezna córka, *Croat.* ztrichiehna; *Slav.* striesichna, Vaterßbruderßtochter; (*Vind.* strizhnost, striznia = stryjeczność). STRYJENKA, *i, ż.*, STRYJNA, *y, ż.*, siostra ojea, meines Vaterß Schwester; żona stryja, meines Vaterßbruders Frau; *Slov.* strina, striczkowa manželka; *Sorab.* 1. trékowa, *adject.* trékowski *amitinus*; *Croat.* sztrina patris soror, uxor potru; *Vind.* striznja, strizhka; *Rag.* strina; *Bosn.* strina, stricena sgena; *Slav.* strina; *Ross.* стріна. Ktoby spał z stryjną swoją, i odkryłby sromotę stryja swego. *Budn. Levit.* 20, 20. STRYJOWSKI *a, ie, patruelis. Cu. Th.* 1078, Oheimß, Vaterßbruder; *n. p.* Stryjowskie cnoty. *Tr.*

STRYKNAĆ, *ab.* Strzyknąć.

*STRYNOŻYC, *ob.* Trzynożyć.

*STRYSZ, *u, m.*, lód na rzecce gęsto zatkany. *Ryd., Kozik.*, *ob.* Srysz, szez; dißß gehende Gießschollen auf einem Fluße, die sich stopfen, der Gießgang.

STRYSZEK, *szka, m.*, *dem. Nom.* stryela. — 2. Dziadek, orzecholom, der Nuffnacker.

STRZAŁ, *u, m.*, wystrzał, strzelenie, der Schuß. Strzał, wystrzelenie z jakiegokolwiek strzelby. *Jak. Art.* 5, 317. Jednym strzeleniem raniony, drugi jeszcze strzał do sie-

bie wymierzony widział. *Gaz. Nar.* 1, 256. STRZAŁA, *y, ż.*, STRZAŁKA, STRZAŁECZKA, *i, ż.*, *dem.*; *Boh.* střela, střelka; *Slov.* střela, šip; (*Slov.* střela fulmen; *Germ.* Donnerstrahl, Blißstrahl); *Sorab.* 1. schipa, klock, kwok; *Carn.* střela (1. fulmen, 2. sagitta), pshiza; *Vind.* střela, střelza, střella, streile, pshiza, sulza, (grumski střel, grumski střela = piorun); *Croat.* sztréla; (*Croat.* střela = piorun. *ob.* Trzaskawica); *Bosn.* strila; *Rag.* strjéla, strjelizza; *Ross.* стрѣла, стрѣлка, стрѣлочка; (*Ecc.* громовая стрѣла, перун); (*Notker.* strala; *Anglos.* strael; *Svec.* strala; *Ital.* strala; *Dal.* strilla; *obsol. Germ.* der Strahl = der Pfeil); pocisk do kuszy, do łuku, der Pfeil zum Schießn. Strzały żelezce, *ob.* Grot. Strzała przyłomna, bez grotu, *ob.* Wereszka, *ob.* Brzechwa. — Strzałą poległ miernie ugodzony. *Lib. Hor.* 67. Kupidynek w jednej ręce trzyma łuczek, w drugiej dwie strzałeczki drobne. *Pot. Arg.* 464. *Simon. Siel.* 22. Strzałki i pochodniczka, Kupidyna sprząły. *Mon.* 76, 2. Dwie strzele (*dual.*) *Pot. Pocz.* 475. Poleciał jak strzała. *Teat.* 18, 155, (*cf.* lotem, ptakiem, piorunem; *cf.* *Rag.* strjelovit relax, strelovitós velocitas). Strzała pierzasta, *ob.* Pierzasty, (*cf.* birkut). Ś. Michał pokazał się nad wojskiem, piorunistą strzałą goniący Chmielnickiego. *Chmiel.* 1, 217. Strzała proca, spora, cestrosphendone. *Cu. Th.* 1078. Schleuderpfeil. Proczne strzały. *Zab.* 6, 155. *Mia.* Strzały przyprawne dla strzelania z łuku i z łaski prostej dla zapalenia jakiego miejsca nieprzyjacielskiego. *Aqu. Mskr.* Brandpfeile. — *Fig. poet.* I cieri sam mały prostuje w niebo swe strzały. *Dar. Lot.* 12. swe kolce, seine Stacheln. — 2. Strzała na niebie. *J. Kehan. Dz.* 12. ein gewisses Sternbild. — 3. *Math.* Strzała w cyrkule, linia między ciecivą a między lunety wysokością. *Solsk. Geom.* 7. der Pfeil, ein Theil von dem halben Durchmesser eines Circels. — 4. Strzałka magnesowa, igła magnesem natarta. *Solsk. Geom.* 1. die Magnetnadel; *Ross.* стрѣлка, *n. p.* магнитная стрѣлка index zegarowy. — 5. Strzałka, plama na skórze, na sierści na kształt strzałki, gwiazdeczka; ein Strahl, ein Stern, ein Flecken von anderer Farbe auf der Haut, auf dem Felle. Syn mój strzałkę ma na lewej pawsze. *Kniaz. Pocz.* 2, 250. Strzałka biała na łbie końskim. *Tr.* — 6. Strzałka, średnia część kopyta końskiego, strzelica; der mittlere Theil des Hufes eines Pferdes, der Strahl, die Gabel. Apertura najczęściej w pięcie nie przypada, gdy się koń tratuje, abo też w strzelicy. *Hipp.* 152. Skarży się koń wilkowi: w strzałce mam wrzód spory. *Jak. Baj.* 211. — 7. *Botan.* Strzałka, sagittaria, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 5, 38. daß Pfeilkraut. Wodna strzała, uszyca. *Syr.* 775. — Strzały, strzali jad, noeny cień, psinki, *Doryenion*, ziele tak rzezone, iż strzały sokiem jego napuszczano. *Syr.* 1574. eine Art Nactschatten; *Ross.* стрѣлка bobrek trójlistny. STRZALISTY, *a, e*, STRZAŁOWY *n. p.* Strzałowe spojenie, szew strzalisty, satura sagittalis, spaja kości przodku głowy. *Pers. Cyr.* 1, 27. et 29. *Krup.* 5, 110. die Pfeilnaht in der Hirschnale. STRZAŁOWY, *a, e*, do strzał należący; *Sorab.* 1. kwokowé; *Rag.* strjelni; *Croat.* sztrélni, Pfeil. Strzałowa trzcina. *Cu. Th.* 1078. STRZAŁKOWATY, *a*,

e, — o *adverb.*, na kształt strzałki, wie ein kleiner Pfeil gestaltet. Kukułka język ma strzałkowaty. *Zool.* 265. Liście strzałkowate, *sagittatum*; trójkątne, z wycięciem przy osadzie węglastym. *Bot. Nar.* 55. "STRZAŁOCHYBKY, a, e, n. p. Strzałochybka bogini, *dea pharetrata*. *Gwagn.* 617; strzelczyna, *Diana*. — "STRZAŁO-NOŚNY, *sagittifer*. *Cn. Th.* 1078, pfeiltragend; *Rog.* strzelonosni, strzelonoszaz; *Croat.* sztrełondszeec.

Pochodz. *strzelać, strzelić, strzelec, strzelczy, strzelba, strzelecki, strzelnica; dostrzelić, nastrzelić, ostrzelić się, odstrzelić, postrzelić, postrzał, przestrzelić, rozstrzelić, ustrzelić, wystrzelić, zastrzelić, zastrzał.*

STRZASKAWICA, *ob.* Trzaskawica. STRZASKIEM, *ob.* z Strzaskiem. STRZASNAĆ *cz. jednpl.*, Strzaskać *niedok.*; *Boh.* ztroskotati; zgrzmotnąć, z trzaskiem rozbić; *jeršmettern, jertřimern*. Uchodząc nazad działka swoje porzucili, nasypawszy w nie pełno prochu dla strzaskania. *Gwagn.* 154. Łeb mu na kawalki strzaskam. *Teat.* 9, 135. I dyamentowy zapór strzaska pocisk piorunowy. *Zab.* 15, 297. — §. *Transl. fig.* Zginęliśmy, i jeśli nas nie wesprze łaska Twa, možny królu, wszelka nadzieja się strzaska. *Min. Ryt.* 2, 270. pięknie, rozbije się, zniknie, alle Hoffnung schreitet. Otarganego żwawość Iwa musi się strzaskać. *Zab.* 8, 598. *Kor.* musi uledez.

STRZASNAĆ, STRZESNAĆ, strząśł, *f.* strząśnie *cz. jednpl.*, Strząsać, Strzęsać *niedok.*, trząsaniem rzucić, herunter schüttern, abjchüttern, *pr. et fig.*; *Boh.* strāsti, strēsī, žtrāsti; *Vind.* strestī, postrestī; *Bosn.* strestī; *Dal.* sztesstī; *Eecl.* сотрясаю; *Ross.* стрясти, стрясать, стряхнуть, страхивать. Po strząśłych owocach następują świeże. *Przyb. Ab.* 59. Łakoma śmierć owoc niedożrzały strzęsła. *Groch. W.* 401. Złóż włosienicę, strząśnij popioł z głowy. *Miask. Ryt.* 2, 58. Przez ten oręż strząśnałem narody, i wytraciłem królestwa; strząśnałem przez niego konia i jeźdźca. *Budn. Jer.* 51, 21. Ruszono niektórych wsi gromady do strzęsienia lasów, w których się huliłaje kryli. *Gaz. Nar.* 1, 259. do przeszedzenia, anšferšden, duršjuden. — §. *Cum Instrum.* Wól, gdy się zapali, będzie chrapał, sapał, rogami strzęsał. *Weresz. Reg.* 125. będzie rogami miotał, ciskał, rzucał.

"STRZEBEK, *ob.* Strzępek. "STRZĘC, 'zrzec, *ob.* Zetrzec. STRZĘDZ, strzegł, strzeże, strzegę *cz. niedok.*; (*Boh.* stržecy, stržehł, stržehu; *šetřiti něčeho, hljdati, dohljdati se.* (cf. glądać, doglądać); *Slov.* ostřihám; *Srab.* 1. swarnowacz, wobwarnuyu, (cf. warować, obwarować); *Vind.* strezh, stregl, strešhem, variti, varjem, varuvati (cf. warować), obarovat, obranit, vanzhati, povanzhati, savahat, (strezhi, striczhem, strieshem = posługiwac, uslugiwac, streshba, obstreshba = czekanie, oczekiwanie; strezhi = oczekiwac; *Carn.* strěžhi, strešhem ministrare); *Croat.* sztrasim; *Hung.* strāsálok; *Ross.* стеречь, стерегу, беречь, сберечь, збергать, береры, оберечь, оберегать, (cf. brzeg); *Eecl.* стрегу, оуасаю (cf. opatrzyć), брѣщи, берѣа, вюости, вюда); *cf. Graec.* τηρέω, τηρίσω; — strzędz na strażnicy stojac, straż trzymac. *Cn. Th.* 1078. wachen, Wache halten. Stróż, który strzegł w więzieniu Pawła s.... *Salin.* 6, 166. der ihn bewahre.

Miasto odzwrotnych drzwi strzegą dłużnicy. *Groch. W.* 565. leżą przede drzwiami strzegąc, sie halten Wache vor der Thüre, hütten die Thüre. Strzedz czego, kogo pilnować, oko mieć, żeby co nie zginęło etc.; bewachen, hütten. Strzegący czego *Ross.* наблюдатель. Koni pańskich, jak oka w głowie strzegę. *Teat.* 19, b, 51. Na nie więcej się nie zdam, jak tylko strzedz twoich owieczek. *Teat.* 51, c, 47. Strzedz ją pilniej, niż oka mego, byłem winien. *P. Kchan. Orł.* 1, 220. Cnoty, prawdy, strzeż pilnie, jako oka w głowie. *Rej. Zu.* 25 b. Strzedz niewiasty, nalewać w piasty. *Rys. Ad.* 65. (daremna praca). Nie mniejsza jest chwala nabytych rzeczy strzedz, jako i nabywać. *Petr. Ek.* 77. zachowywać, konserwować; erhalten, bewahren. Jakem zebrał tysiączek, powiedziałem sobie, strzeż-no ty tylko dobrze pierwszego, a i drugi do niego przyjdzie. *Kras. Pod.* 2, 144. Złym strzeżeniem, złodziejów kraść ucaz. *Pol. Syl.* 597, (cf. okazały robi złodzieja). — Strzedz od czego, zachowywać od czego; ver etwas bewahren, behütten, vermahren, in Acht nehmen. Niech bóg strzeże cjezyżne od takich obrońców praw jej. *Gaz. Nar.* 2, 272. Napominał Apolo Filipa, aby zdrowia swego strzegł od wozu poezwornego. *Warg. Wal.* 28. — *Omissa* od czego, subaudiendo od niebezpieczeństwa, szkody, zguby etc. Pijanego a dziecięcia bóg strzeże. *Rys. Ad.* 54. broni, beschützen. Dziwnie bóg strzeże niewinnego. *Rys. Ad.* 9. Strzeżonego bóg strzeże. *Sax. Art.* 59. *Pol. Arg.* 505. (chęćcego zginąć, nikt nie ustrzeże; kto się sam zginąć napiera, darmo stróż przed nim zawiera). Ust swych kto strzeże, strzeże duszy swojej. *Brat. G h.* Boję się, że są pojmani; Albo czego strzeż boże, pozabijani. *P. Kchan. Orł.* 1, 84. uchowaj boże! Gott behüte! Gott bewahre! da sey Gott für! daß wolle Gott nicht! Nierównie lepiej łaskawość, niżeli oręż strzeże panowania. *Ossol. Sen.* 41. — §. Strzedz się czego, kogo = chronić się, wystrzegać się; sich hüten, sich verziehen, sich in Acht nehmen; *Boh.* stržehu, stržehnuti se, hljedt se; *Vind.* ogibatife, opustiti, togibatife, vgenitile, se sogniti, se vogibati, sojibatife, ogenitife; *Croat.* ehuvatisze, habatisze; *Slav.* pazitise; *Ross.* охраняться, внимать отъ кого, оуасаться, оберечься, оберегаться, оуагать чего, блюстися; *Eecl.* бергуся, огрестися, оубратися, отгребатися, оуаиваться. Kto się czego choć pilno strzeże, przedsię nie zawsze się ustrzeże. *Cn. Ad.* 595. Lepiej się człowiek sam strzeże, niżli się go ludzie strzegą. *Rys. Ad.* 55. Każdy się nie swego wiatru strzeże. *Sk. Kaz.* 69. Kto się zawsze strzeże, ten bezpiecznie chodzi. *Budn. Apophl.* 61. Bezeonych ludzi strzedz się jak ognia. *Ezop.* 21. Z niewstydliwemi strzegła się obcowania, zawsze gorzej niżli psa, niżli węża. *Teat.* 12, d, B. Strzegą się ich, jak morowej zarazy. *Mon* 64, 19. Niech chłopiec słucha prawdy, niech czasem się obawia, a zawsze się strzeże. *Piech. Sen. gn.* 226. — § Sześciłwi ci, co inszych strzegą się pyzgodą. *Weresz. Pob. C.* 4 b, ob. Kajać się czym, przykład, przestrożę sobie z czego wziąć; sich eine Warnung, eine Lehrere meraus nehmen, sich daran siegeln. Wejrzyj na insze

państwa, a karz się szkoda, Szczęśliwy, co się strzeże inszego przygodą. *Stryjk. Turk. E 5.* — §. Strzedz czego = dopilnować czego, dochowywać, przystrzegać, na oku mieć; in Augen haben, in Acht nehmen, beobachten. I w mo- wie i w milczeniu zawsze strzeż pomiaru. *Min. Ryt. 4, 174.* Jeśli długo myślisz być szczęśliwy, Strzeż tylko uciech niewinnej natury. *Zab. 15, 405. Zabł. Przodko- wie nasi, co sławy strzegali, dla Rzeczypospolitej i gar- dła dawali. Rej. Zw. 246 b.* (pilnowali, szukali, pra- gnęli). Więcej strzegą powagi, okazałej mowy, niżli coby przyniosło nam pożytek zdrowy. *Biel. S. N. 5.* Serce zdrady nieumiejętne, słowa strzeże. *Gorn. Sen. 165.* dotrzymuje, jejn Wort halten. — §. Strzedz na ko- go, pilnować na kogo, zasadzać się na kogo; auf einen passen, lauern, auf ihn halten. *Insidiari, czuhać, strzedz na kogo. Macz. Śmierć na cie strzeże. Groch. W. 527.* Wszyscy na krew 'strzegają, maż na śmierć brata swego 'czuha. 1 *Leop. Mich. 7, 2.* Pochlebey przewrotno- ścią chytrą swą na to strzegą, ku czemu się przyrodze- nie pańskie najwięcej ściągą. *Kosz. Lor. 40.* tego pilnują.

Pochodz. *stróż, stroża, stróżować; straż, strażnica, strażnik, strażniczy, strażnikowstwo; ostrożny, ostrożność; ostrzegac, postrzedz, postrzegac, postrożca, przestrzedz, przestrzegac, przestrzegacz, przestroga, podstrzegac, pod- strzegacz, przystrzegacz, ustrzegac, ustrzedz, wystrzegac, zastrzegac.*

STRZECHA, STRECHIA, *y, ž.* STRYCH, *u, m.*; *Boh.* stře- cha; *Sorab. 1.* cžjecha, tžecha, krėw; *Sorab. 2.* tseh- cha; *Carn.* streha, streiha; *Vind.* streha, strehiza, (strie- lhenza = deszczowa woda); *Croat.* sztroha *protectum*, sztrošina *stillitidum*; *Dal.* sztroha; *Rag.* strėha; *Bosn.* strehha, pokrov od kuchje; *Slav.* striha; *Ross.* стрѣха; w innych dyalektach znaczy dach w ogólności; w Pol- skim zaś dziś dach słomiany, poszycie na chłopskim do- mu, *Germ.* das Strohdach, ein schledtes Dach, wie auf ei- nem Bauernhause; dawniej w czasach mniej przekwin- tnych za każdy dach wzięte, sonst jedes Dach überhaupt. Przodkowie *W. K.* Mości nie pod strzechą leżać, ale w polu się potykając, budowali-ć tak wielkie państwo. *Janusz. Oksz. L 5 b.* Buduje-li kto co ku szkodzie są- siada swego, jako gdyby mu 'strzechę albo abdach na jego dworzec wpuścić chciał... *Szerzb. Sax. 56.* Wiatr gwizdze, dmucha, nawałnie z domów zrywa strzechy. *Jak. Baj. 157.* Nieładno dom pod zgniłą nowy stoi strzechą. *Pot. Jow. 17.* Ptak siedząc na strzesze. *Zab. 11, 5. Koss.* — §. Strzecha, miejsce pod strychem, poddasze: der Ort unter dem Dache, der Boden, der Söl- ler; *Sorab. 2.* pschětsch, zurla; (*Sorab. 1.* podžeschně poddaszny); *Vind.* nahife. (podstrechina, podstrelje, podstrefnik = wiązanie); *Carn.* svisle; *Ross.* застрѣха, подволока, надпѣвица, чердакъ, чардакъ, чердачекъ. Pomogłem Bartłomiejowi złożyć furę siana pod strych, *Teat. 24. e, 21.* auf den Heuboden. Jako lis na kury pod strzechą się tai. *Rej. Wiz. 159 b.* Ptak pod strzechą się kryje. *Zab. 15, 156.* Letki jak wróbel w strzesze. *Teat. 52. b, 101.* Nieszka pod strychem. *Teat. 18, 26.* unter dem Dache, auf dem Boden, in einem Dachstuhl

nohen; (cf. *Vind.* podstrechuvati, pod streho vseti: do domu swego przyjąc, stanowić u siebie, gościć u sie- bie; cf. *Slov.* k streše sa pritiknut; *sub aliena umbra latitare*). Fortuna mię z gmachu w ciasny strych prze- niosła. *Teat. 45. b, 96.* (w ciasne podle pomieszkanie). Przed miłością, i strych nas nie schroni. *Teat. 45. b, 11.* chałupa, chata, eine Hütte. Nikt pod strzechą nie nabył doświadczenia. *Ossol. Baj. 2.* (doma siedząc, za piecem, legartując, cf. domator). — §. Kazała im wsta- pić na wyższy strych domu swego. 1 *Leop. Joz. 2.* na wyższe pietro; cf. *Germ.* Strich. *Idig.*

STRZEGE, *ob.* Strzedz. STRZEKAĆ, *ob.* Strzykać.

STRZELAĆ *cz. contin.,* Strzelić *niedok.*; *Boh.* střeliti, stř- leti, střljevati; *Sorab. 1.* tželam; *Sorab. 2.* fezelisch, fezelasch; *Carn.* strelam, streilati; *Vind.* strielati, stre- liti, streilat, striellat, ognjati, ognjuvati, (*ob.* ognia da- wać); *Croat.* ztrėlati, ztrėljam, ztrėliti, pukhati, (cf. puszka, cf. puścić, cf. pukać); *Slav.* pucati; *Rag.* strj- liti, strjėgljati, strjėglivati; *Bosn.* strilati, strigljati; *Ross.* стрѣлнуть, стрѣлять; (*Elym.* strzala); z łuku, z działa, z strzelby pocisk wyrzucać; schießen, abschießen, losschießen, abdrücken, feuern, abfeuern. Kiedy żołnierz każdy osobno strzela, nazywa się to ogniem sztachetowym. *Jak. Art. 2, 456.* Chłop strzela, a pan bóg kule nosi. *Zegl. Ad. 28. Jabł. Buk. R. 2 b.* Z armat pospolicie strzela się albo kulmi, albo kartaczami. *Jak. Art. 1, 244.* z armat bija kulami, auß Kanonen wird geschossen, gefeuert; oder: schießt man, feuert man mit... W Krakowie rzemieślni- cy kurka strzelali przed miastem, gdy... *Biel. Św. 246, ob.* Kurek, nach dem Vogel schießen. Strzelanie do kur- ka, daß Vogel schießen. Mówić bez myśli, jest to strzelać, bez ładunku. *Zab. 11, 54. Nagł. Baki strzelać, ob. Bąk; Ross.* кубарить. Pilnie do szkoły chodźcie, nie strze- lając bąków po ulicy. *Damb. 572.* Lepiej syna dać do szkoły, niżelby miał po polach, ulicach, baki strzelać. *Glicz. Wyeh. K, 2 b.* (waleśać się). — Jak strzelił, pred- ko. *Cn. Ad. 928.* jak pióro opalił, lotem, piorunem, z trzaskiem; jak z bieżą, wie ein Blitz, schnell. — Jelenie strzelają się przed psami. *Kluk. Zw. 1, 544. Passive,* die Hirsche werden geschossen vor... Strzelać się *recipr.*, pojedynkować się na strzelbę, na kule; sisch mit einem herum schießen, auf den Schuß duelliren. Szlachcice o zel- żywe słowo zaraz gotów strzelać się. *Jez. Wyr.* Nie w Achillesie tak Homer nie chwali sławnie. Jako że się on dla Patrokla strzela. *Chroś. Fars. 67.* — Działą strzelić. *Tward. Wł. 8.* cisnąć, den Wurfspieß werfen. Wielka ró- żnica, jeżeli jednym oszczepem ze wszystkij moey strze- lono, a drugi ładajako wypadł z ręki. *Gorn. Sen. 60.* — W obozie więcej ognia piekielnego, niż strzelanego. *Bals. Św. 2, 455.* więcej grzeszenia, niż strzelania; es wird im Lager mehr gesündigt, als geschossen. — *Allegor. fig.* Modlitwami do nieba strzelać. *Birk. Dom. 107,* (cf. modlitwy strzeliste). Nazyanzen z pustyni listami strze- lając wiary bronil. *Sk. Dz. 511.* Tylekroć napięte na- dzieje strzeliły wiatrem próżnym. *Tward. Wł. 154.* pękły, seine Hoffnungen zerstoßen. Strzeliła skała strumieniem. *Cn. Th. 1078.* (wytrysnął strumień z skały). Runął na

wznak o ziemię, krew strzeli do góry; *cruor emicat alte*. *Żebr. Ow.* 82. buelia, strómt emper. — Wre zemsta wszystkim w sercach, gniew im z oczu strzela. *Dmoch. II.* 2, 8. wypryskuje, wyziera, iskrzy się, sprübt auß den Augen. Gdy syn groźny Saturna gromy z nieba eiska, Razi ludzi okropną światłością i trzaskiem. Takim z ramion królewskich miedź strzelała blaskiem. *ib.* 2, 12. odbiła, Schimmer werfen, schimmern. — Złoto strzelające, *aurum fulminans*. *Kruml.* 476. Knallgeld, Maggeld, Praxselgeld. — 2. W górnictwie: Kamień strzelać, prochem rozsadać. *Os. Żel.* 51. einen Stein mit Pulver sprengen. Kamienie kruszcowe prochem rozsadać, nasi górnicy zowią strzelać rude. *Os. Rud.* 40. — *Simil. neutr.* Ziemia rysami strzela. *Żebr. Ow.* 55; (*dissilit*, pada się, rozsiada się, pęka). — *Aliter*: Strzelać do kogo, zaczepiać go, uwijać się koło niego; sich an einen machen, ihm beyzufommen jucheu. Strzelali do Jezusa żydowie, strzelali i poganie. *W. Post. W.* 47. — *Aliae figurae*: Strzelać oczyma, (cf. strzydz oczami); *Boh.* čumjm, lelkugi; *Carn.* sijam, fiati, okulliat, pomeštkuvati, mit Augen herum schießen, die Blicke herum fliegen lassen. Nie będziesz u mnie póki się dobrze szafować oczyma, i niemi nie strzelać nauczysz. *Sk. Żyw.* 2, 595. Umie mleć językiem, i strzelać oczyma niesornie. *Przyb. Milit.* 568. Czego ty strzelasz raz tu, drugi raz tam temi ślepiami? *Teat.* 55. b, 49. Pan porucznik strzela oczkami na pania moje. *Teat.* 55. b, 55. Strzelaj zapalczywie oczami. *Teat.* 56. b, 58. Strzelanie oczami *Carn.* syalost. Strzelający oczami *Carn.* syálu, sijalu. — *Similiter*: Po coż człek marny na dal myślą strzela? *Hor.* 1, 285. *Nar.*: (*quid brevi fortes jaculamur avo multa?*). Przeez w krótkim wieku po świecie strzelamy. *Petr. Hor.* 2, C 2 b, not. «Włóczenie po świecie strzelaniem zowie Horacy, dla przedkij odmiany, dziś tu, a jutro gdzie indziej będzie». — Strzelać gdzie, *Verb. med.*, bieżć gdzie, cesać; woßin schießen, eilen, rennen, laufen, fliehen. Dafnida się porywa, Nie utrzymana, ani uproszona, Jako sarneczka strzeli w las pierzeliwa. *Tward. Daf.* 58. Strzelił chyłkiem od podwoja. *Brud. Ost.* A 6. — *De plantis*: Strzelać, prędko wzgórze wyrastać, schnell emper schießen; (cf. wzrost strzelisty). I drzewo młodościane bujniej strzela w lesie. *Nar. D.* 1, 4. Tu pomiędzy wysokich kablaków roztwory strzelają cienkie drzewka, dereńki i świrki. *Zab.* 9, 570. *Ejssym.* Ten kwiatek złotym szmelcem malowany, Dziś z pączka strzela, a jutro usycha. *Zab.* 9, 505. *Zabl.* — *Similiter*: Włósy, Nie wiem, z jakiej przyczyny strzelają w niebiosy? *Mn.* 70, 172. nagle się podnoszą, wzięją, sie jrauchen sich plöglich emper. — Strzelenie, strzelanie, *Subst. verbal.*, daß schießen, daß Geschüße; *aliter* strzelenie, ut na strzelenie dwoje, troje, jedno, z łuku, z kuszy, z armaty, z rusznicy, jest co ode mnie. *Cn. Th.* 1028. einen, zwey, drey Schuß weit, einen Büchsenfuß, Kanonenschuß. Wegenjhuß weit u. i. w.; *Ecol.* стрельба, расстояние мѣста сколько стрельбы достигнуть можно. Zstąpiwszy z drogi w lewą na jedno z łuku strzelenie, oglądaliśmy studnią. *Warg. Radz.* 58. Ztamtąd na strzelenie z łuku

jest drugi pagórek. *Pasz. Dz.* 50. Dziś w zad cofniemy na strzelanie z działa. *Jabl. Buk.* O 5 b. strzelbiszcze. STRZELBA, y, ż.; *Boh.* střelba; *Sorab.* 1. tzelba; *Vind.* strelna puklija, puflika, (ob. Puszka, puszkarz), strelilo, strelaslatvu; *Croat.* puška; *Dal.* szamokresz, (cf. samostrzał); *Ross.* стрельба, ружье, (ob. Oręż); narzędzie jakiegokolwiek do strzelania, ob. Fuzya, rusznica, działo, armata i t. d.; daß Gewehr, Schießgewehr. Gończy pies napędza zwierzę na strzelbę. *Zool.* 506. (na strzeleżą rękę). — *Plerumque*, strzelba *collective* - strzelby, wszelkie gatunki strzeleckich broni, Geschüß Mała strzelba, rusznice i muszkiety; wielka, działa, armaty. *Arehel.* 61. Strzelba polna różni się od dział wielkich burzających. *ib.* 2, 15. Strzelbę rozsadziliśmy, i jedną na kościele, a drugą z tamtej strony rzeki rozrychłowaliśmy, mury tuka; *bombardis distributis*. *Krom.* 457. Kościół strzelba osadził. *Biel.* 152. Mury dobrze obwarowane i i strzelba ziemną i zwierchną. *Gwagn.* 568. Zwieziono działa i inszą strzelbę ku zbijaniu murów. *Baz.* 88. 164. — § Strzelba: strzelanie z strzeiby, biece z dział, ozien strzeleeki; daß schießen, Beschießen, Feuer, Abschießen. Często i gęsta strzelbę z zanku na miasto wypuszczać każe: *crebras globorum a bombardis ejectiones*. *Krom.* 616. gesty, tegi ogień, er ließ auß der Burg ein trüugeß Kanonenfeuer auf die Stadt machen. Z dział strzelba długo trwała. *Stryjk. Henr. C.* Strzelba gęsta szła na obleżonych, aby ich z blanków mógł spędzić. *Biel.* 81. Wprzód strzelba z daleka, Polacy z kuszy, a Rusacy z łuków bitwę zwodzili. *Krom.* 274. Strzelba nastąpiła na Turki, jako grad gęsta. *Birk. Choik.* 54. Jakoby strzelbę gwałtowną z jak największych dział wypuszczano. *Wes. Zap.* A 4. STRELBMISTRZ, a, m., puszkarz, co robi rezerwną strzelbę. *Jak. Art.* 5, 518. *ib.* 515. der Büchsenmacher. STRZELBMISTRZOWSKIE naczynia. *Jak. Art.* 5, 257; puszkarskie, Büchsenmacherwerkzeuge. STRZELBISZCZE, a, n., strzelenie, dalekość doniosłości strzelania: der Schuß, die Schußweite. Oba wojska, gdy się jako na dwóm strzelbiszczu z łuku nad rzekę ściągaly... *Stryjk.* 545. STRZELBNY, a, e, od strzelby, Schießgewehr, Gewehrflinten; *Ross.* ружейный. Niedawnych wieków wynalezony proch strzelbny. *Chmiel.* 1, 254. Schießpulver, strzelecki proch, strzelniczy. STRZELCZY, a, e; *Boh.* střelčý; *Ross.* стрельный: od strzelania. Schuß, Schieß, Schüßer. Wielki to na Moskwie strzelezy urząd, jako u Turków Janczar Aga; nigdy go carowie nie powierzają, jeno abo braciom, abo bardzo dużalym. *Zoll. Mskr.* 65. Oberbüchsenamt. Amior, strzelezy ów pachołek. *Morszt.* 76. Schüßerhufe, kleiner Schüßer. — Strzelcho ręką doniosłość pocisku, die Schußmächtigkeit, wenn etwas dem Schießenten schußmächtig oder schußgerecht ist. so daß er's treffen kann. Broniła się nasi, strzegąc największ tego, aby nieprzyjacielom na strzeleżą rękę nie przychodzili. *Biel.* 682. Krzyknął hetman na swoich, aby Tatarom strzeleżą rękę odjęli. *Pap. W.* 2, 589. Nie wiedział, iż złe kozakowi na strzelżą rękę przychodzie. *Pap. Gn.* 1164. STRZELCZYK, a, m., młody strzelec, ezelałuk strzelecki, der Jägerhelfer. Z strzelezyków i

masztalerzów na łowczych i koniuszych awansowali. *Teat.* 19. b. 6. STRZELCZYNA, y, z, bawiąca się strzelaniem; *Rag.* strigeljaliza, die Schützin, die sich mit Schießen beschäftigt. Strzelczyzna Dyana. *Otw. Ow.* 197. STRZELEC, lea, m.; *Boh.* strelec; *Slov.* strelec; *Sorab.* 1. tzelec; *Sorab.* 2. schutza; *Carn.* strelz; *Vind.* strelz, streliz, strielavez; *Bosn.* strigljac, strilaz, metalac; *Rag.* strjegljalaz, strjegljaz; *Croat.* sztrélec, metalacz; *Eecl.* стрѣльць, стрѣльницъ; *Ross.* стрѣлецъ, стрѣлокъ; strzelający, strzelaniem się bawiący, der Schütze. Strzelec łuczny, der Bogenjchütze. Strzały nieprzyjacielskie wracały się wstecz, i strzelec swoje biły i na głowę poraziły. *Wys. Kat.* 98. Partus pewniejszy strzelec, niż Gnosijski. *Bardz. Trag.* 445. Strzelec kulny z muszkietu. *Cn. Th.* 1078, ob. Puszkarz, der Büchsenjchütze. Strzelec na zwierzę, der Jäger, (*distng.* myśliwiec). — Strzelec do posług, der Büchsenpanner; (*Vind.* pukfhen napenjar, napenjavez). Mamy lokajów ezterech, hajduków dwóch, laufra, strzelca, pajuka. *Teat.* 26. b. 41. — §. Strzelec, znak niebieski jesienny, między niedźwiadkiem i koziorożcem. *Otw. Ow.* 57. *Zehr. Zw.* 25. *J. Kchan. Dz.* 12. der Schütze am Himmel, ein Sternbild. — §. Strzelec, wąż, na ludzi się jak strzała rzucający. *Dudz.* 24. die Pfeilschlange, die sich wie ein Pfeil über einen bewirft, jaculus; *Graec.* ἀσπίδιος, die Schießschlange. Wąż, którego zowią strzelec, jakoby strzała skoczy z daleka na człowieka. *Eraz. Jez.* P 2. STRZELCOWA, ej, z, żona strzelca, der Schützen Frau; *Sorab.* 1. tzeleowa. STRZELECKI, a, ie; *Boh.* střilecý, střelecký; *Sorab.* 1. tzeleowóné; *Ross.* стрѣльчикъ; od strzelców, Schützen. Jest w Krakowie i w Poznaniu szkoła strzelecka. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 129. Strzelecki proch, ob. Strzelniczy, strzelbny. STRZELENIE, STRZELIC, ob. Strzelać. STRZELICA, ob. Strzałka u konia. STRZELISKO, a, n, strzelanie, strzelba, *contemn. ridic.*; der Schuß, daß Schießen. Nabrawszy w gębę flegmy, chciał przez stół strzelisko Uczynić, a on w kaszę, która stała blisko. *Pot. Jow.* 2, 17. (pluć komu w kaszę). STRZELISTY, a, e, — o *adv.*, pełen strzał, od strzał; Pfeil, voff Pfeile. Strzeliste grady owe czołna gniotą. *Przyb. Luz.* 27. Pfeilbagel. — *Metaph.* Strzelisty, na kształt strzały, pocisku się wzbijający; wie ein Pfeil in die Höhe fliegend, empor steigend; *Rag.* strjelovit: predki, (*ob.* Strzała). Łzami oblewa dziecinne pieczęty, Siegnając niebios strzelistemi grotą. *Zab.* 9, 11. Modlitwy strzeliste. *Weg. Org.* 5. (bardzo gorące, inbrünstige Gebete; *ob.* modlitwami do nieba strzelać; *Rag.* modlitve strielatne preces jaculatoriae). Pisałem ojcu jego, i przesłałem listy, w których mi syn oświadczał swój afekt strzelisty. *Treb. S. M.* 40. — *Aliter:* Wzrost strzelisty, szybko w górę się wzbijający, smugły; schlanf, empor schießend, schmächtig gewachsen; (*ob.* drzewa do nieba strzelają). Teutoboch był wysokości urody i strzelistego wzrostu. *Stryjk.* 54. Kazimierz Jagiełłowic był wzrostu strzelistego, długiej a suchej twarzy etc. *Stryjk.* 641. STRZELNICA, y, z, *Cn. Th.* 1079, miejsce, gdzie się w strzelaniu ćwiczą; die Schießstatt, der Schießgarten, Schießgarten. *Włod.*; *Boh.* střilnice, (2. arsenał, zbrojownia. Lo-

dereck). (*Vind.* strelniza, strelna bispa, strelauna huta, resziep sa strielanje, resklon na strel, strelishe, strielavishe). Strzelnica, wyrznięcie, oko, albo dziura w przedpiersieniach, w murach, w okrętach, przez którą strzelają. *Jak. Art.* 5, 518. *Łęsk.* 2, 229. *Pap. W.* 1, 479, *Slav.* puškarnica; *Ross.* збрѣ. — §. Strzelnica; *Ross.* стрѣльница, стрѣлостоятельница, бойница; wieża ruchoma, z której na obleżonych strzelano; ein Schießthurm, beweglicher Thurm, von dem man auf die Belagerten schieß. Rozkazał zatoczyć strzelnicę, baszty i inne machiny swoje, bijąc z nich tak dobrze do miasta, że przejście sobie sprawił w murach. *Ustrz. Kruc.* 2, 554. STRZELNICZY, a, e, od strzelnicy, Schießplatz, Schießschar: — §. Proch strzelniczy. *Rag. Doś.* 2, 357. *Scheidt.* 12. strzelecki, ruśniczy, Schießpulver; *Vind.* pukfhen purbel. STRZELNY, a, e, od strzelania, Schuß; *Boh.* střelneho platiti strzelnego plácit, od wolności strzelania, Schußgeld.

STRZEMIE, ienia, n, STRZEMIONKO, a, n, *dem.*; *Boh.* střmen, třmen, třmeniště; *Sorab.* 2. tschmen; *Vind.* stre-men, sthengraf, jesdarska podnogniza; *Carn.* frëmen! stegrafft, lédnik; *Croat.* sztrumènek, sztrumenische; *Rag.* stre-men, stremenik; *Slav. Turc.* uzengyja, usengia; *Bosn.* stre-men, strimme; *Ross.* стрѣмя; (*Elym.* [trzmie 2], trzymać); §. 1) u siodła wiszący na poślisku niby to stopień dla jeźdźca; der Steigbügel, *obs.* Steigreif. Strzemiona tej mają być długości, żeby zniosłszy się na nich jeździec, cała ręka między nim a siodłem przejść mogła. *Kaw. Nar.* 594. Już cugle ma w rękę, już w strzemieniu stoi. *Pot. Arg.* 746. — *Allegor.* Kto jedną nogą w niebo, drugą mierzy w ziemię, i tam i tu nie dojdzie, zerwie mu się strzemie. *Pot. Arg.* 781. (nie dojedzie, nie dokaże, nie dopnie). — §. *Fig. moral.* W strzemie czyje wstępować, naśladować go, iść za jego przykładem, wzór z niego sobie brać; in jemauchē Fußstapfen treten, ihm nachahmen, seinem Veyspiele folgen. On kiedyś w swojego stryja walecznego wstąpi strzemie niedługo. *Leszcz. Class.* 79. Coraz to gorzej płyniem, ani plemię Wstępuje w ojca jak należy strzemie. *Min. Ryt.* 1, 256. *Pot. Arg.* 521. Tegoż rodzaju pierwszego złe plemię Potomek nieszczęsny wstąpiłem w toż strzemie. *Kulig. Her.* 60. Pięknie go napominają, aby w strzemiona przodków swoich stąpił, a rzplą miłował. *Biel.* 555. Dziwnaby rzecz, jeśli się nie miał ku panu wrócić, i zląkwszy się złości swoich, w enotliwe strzemie wkroczyć, widząc co pan cierpi za to, co on sobie lekce waży. *Sekl.* 121. (poprawić się). — §. *Aliter:* Czemu tych nie karać, co rozmyślnie w cudze strzemie wstępują, ludzkie domy wyzerują? *Lek. B.* 5. w cudzą własność, fremdes Eigenthum. Niezgoda jedność dzieli, Śmiała trąbić na trwożę, i kłase w różne strzemie noge. *Miask. Ryt.* 2, 78. — §. *Aliter: In amore temperari;* ukrać strzemion swemu gamractwu, powściągać od miłości. *Mącz. Einhalt thun, den Zügel kürzer anziehen.* — §. 2) Strzemie wozowe. *Cn. Th.* 1079. stopień wozowy, kareciany; der Tritt, Fußtritt an einem Wagen, einer Kutjhe. — §. 3) Strzemie, strzemionko

u bóta, ucho u góry cholewy do wciągania bóta; die Strippe, das Ziehband am Stiesel. *Tr.* — §. 4) Anatom. Strzemie w uchu za bębnem, kość strzemieniowa w uchu, stapes. *Kirch.* 100. et 94. *Kluk.* *Zw.* 1, 44. der Stegereif im Ohr. — §. 5) Strzemie, herb; strzemie złote w polu ezerwonym; na hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 3, 49, ein Wappen. STRZEMIENNY, STRZEMIENIOWY, a, e; (*Boh.* třemený; *Ross.* стреманный, 2. masztalercz); od strzemiön, Steigbügel, Bügel. Strzemienny irok. *Banial.* C 4. Strzemieniowa kość uszna. *Kirch.* 100.

STRZENOŻYĆ, ob. Trzynożyć.

1. STRZEPACĆ, ob. Trzepać. — 2. STRZEPACĆ, vel potius ztrzepać cz. dok., Strzepywać *contin. frequ.*, trzepiąc zrzucac; *Rag.* strépati, strepatti, abflopfen. Mroźną odzież strzepywali w sieni. *Karp.* 1, 52. Już nasze barany Strzepują krople wody z wełny deszczem zlanej. *Chod. Gesn.* 55.

STRZEP CZYSTY, a, e, fimbriatus, a quo pendent villi, nodi. *Cn. Th.* 1079, *Boh.* strápený; pelen strzepków, faferig, voll Jaferrn. STRZEPKA, STRZEP CZKA, i, ż., ziele, gatunek końskiego ogona, *equisetum arvense, equisetum limosum.* *Kluk. Dyk.* 1, 202. et 203. Arten des Samenfrants, Schachtelhan; ob. Przesłka, Skrzyp, Kocie Ogonyki. STRZEPK, STRZEBEK, pka, m.; (*Boh.* trápee kutas; (*Boh.* třepenj fimbria); *Slov.* štrébina, narezánj zubkované crena; *Rag.* struja *crispatio*; *Ross.* obsol. стряпчей szatny carski, kamerdyner, hodie prawnik, czepnik; kosmatość na kobiereach, kocach. *Dudz.* 59. Trause Jaferrn; *Sorab.* 1. žmot, žmak. Arabowie, gdy jeżdżą na koniach, zdobią ich głowy strzepkami i dzwonekami. *Warg. Radz.* 58. Mamelucey głowę konia zdobią strzepkami i dzwonekami. *Gwagn.* 690. Nuż pojazdy nasze, koń za pięćset złotych, rząd za drugie, nuż owe alzbanty, nuż owe kutasy, nuż owe dziwne muchry, strzepki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rej. Zw.* 58. STRZĘPIA, i, ż., sztraba, n. p. Murować w strzępią czyli w sztraby, t. j. ustępki w murowaniu zostawiać, wypuszczając cegłę, aby można na potym do niej przymurować. *Magier. Mskr.*, beim Mauern Einschnittziegel geben. STRZĘPIĆ cz. *niedok.*, ustrzępić *dok.*; *Boh.* třepiti *retexere*; (*Rag.* strójati *erispari*; *Ross.* стряпати warzyć, gotować; proces prowadzić); strzępić, ustrzmić, strzepywystym czynić, kędzierzawić; *Croat.* braskati, faferig machen, auffaferrn, Frauen, auftrauferrn, frans machen. Strzępić płótno, wyciągam nitki. *Dudz.* 60. Bram hałkowany, pięknie ustrzępiony. *Rej. Wiz.* 25. Ta gaza strzępiona, wstążki w wybornym guście, ta fryzurka modna, coż to dziś znaczy! *Teat.* 55. b, 52. Zywemi kwiaty strzępią się perłami. *Zab.* 5, 404. *Nar.* Kobiety, skoro włosy po ezole ustrzmią i pokreca, W ten swój na dożywotne więzienie dól nęca. *Pot. Poc.* 511. Wierzeh głowy ich łysy będzie, miasto strzępionych włosów będzie łysina. *Sk. Kas.* 580. *Otw. Ow.* 590. Ustrzępiła się, ubiór obejrzał, Twarz wyciągnęła. *Żebr. Ow.* 88; (*composuit se*). Strzępi wiatr wodę. *Dudz.* 60 wzdyma wodę, wirft Wellen. Strzępić głos, wyewerkować, trelować, trelami spiewać. *Dudz.* 60.

triffeln, mit der Stimme Triffler und Käufer machen. Przedtym głos mój strzępiąc, przedziwniem trelował, Głośna trzodę leśną gorganim celował. *Tol. Saut.* 68. — *In malam partem*: Uprząść postawę, ustrzępić i ustrojć mowę. *Pilch. Sall.* 49. W przygodzie niech się tyle łez wylewa, ile serdeczna żałość wyciska, nie zaś strzępione udawanie. *Pilch. Sen. list.* 5, 271.

Pochodz. *nastrzępić, nastrzępiac.*

STRZĘSNAĆ, ob. Strzasnąć. STRZESTAĆ, ob. Treskać. STRZĘWA, STRZĘWOWY, ob. Trzewa. STRZĘŻ, ptak, ob. Strzyż. STRZĘŻENIE, ob. Strzedz. STRZĘŻUGA, ob. Strzężoga. STRZĘŻOPRAWOWIE, ob. Prawostrzężec. STRZNADEL, ob. Trznadel. STRZOKA, ob. Stroka.

STRZOSOWAĆ cz. *niedok.*, eunować, przybiwszy do ładu statek u hantfala uwiązać. *Magier. Mskr.* das Schiff am Hantfahl anbinden.

STRZYDZ, strzygl, strzyże, strzygę cz. *niedok.*, Strzygać *contin.*; *Boh.* střilnauti, střilati; *Sorab.* 1. zřiham, řiham, truam; *Sorab.* 2. sežigasch; *Carn.* strizli, strishim; *Vind.* strizh, strizhi, strishem, ostrizhi, (strizhi, strugati, strushiti - raszpłowac, ob. Strużyć); *Croat.* sztriseim, siskam; *Rag.* stricchi, stixem; *Ross.* стричь, стрипы; (cf. *Lat.* stringo, strictus, strigilis, strigor; *Ger.* Striegel); nożycami przerzynać, rzynać: mit der Schere schneiden, jferrern. Strzygę co, papier, płótno. *Cn. Th.* 1079. zerfchneiden mit der Schere. Strzydź owce, postrzygać, die Schaafe jferrern; (*Vind.* ouzhe strizh). Owce się albo raz tylko na rok strzygą, albo też i dwa razy. *Kluk. Zw.* 1, 271. die Schaafe werden geferrern. Każ tego czasu, gdy jeno czas mierny, owce strzydź można. *Cresc.* 559. Czas strzyżenia owiec. *ib.* 559. die Zeit der Schaafferrn. Drzy na baranie wełna, kiedy owce strzygą. *Mon.* 74, 558, (cf. lewek się boi, gdy pieska biją). Dość wełnę strzydź, a skóra cała Co rok ci będzie wełnę dawała. *Cn. Ad.* 592. Strzyż, nie odzieraj. *ib.* Nie skóry lupić, bo insza nie rośnie, ale wełnę strzydź, bo insza porośnie. *Falib. Dis.* N 2. W ten czas się wełna strzydź może obficie, gdy poroście. *Opal Sat.* 181. Ziemski pan strzyże, a niebieski strzęże. *Chmiel.* 1, 61. (bóg ubożiego obrona). — Strzydź komu brodę, głowę, (*oppos.* golć); mit der Schere den Bart, den Kopf beschneiden, die Haare beschneiden, verschnneiden. Strzygał Absalon włosy raz w rok, bo mu ciężały. *1 Leop.* 2 *Reg.* 14, 26. Najpodobniejsza do prawdy, że Polacy głowę sobie strzydź i golć poczęli po klęsce w Bukowinie, kiedy z nich wielu na gałęziach długimi włosami zawieszonych, Wołosza pokłóła. *Nar. Hst.* 2, 280. Duchowni przez ostrzyżenie włosów bogu posłubieni bywają; strzygą więc włosy na podobieństwo korony, (cf. pleśz); a im na wyższy stopień godności wstępują, tym więcej włosów ucinac powinni. *Kucz. Kat.* 2, 614. Pierwsze strzyżenie kleryckie, jakoby niejaki przygotowanie do święcenia. *Karnk. Kat.* 262. Po pierwszym strzyżeniu pierwszy stopień jest do święcenia odzwiernego. *Kucz. Kat.* 2, 616. Strzyżenie włosów przy krzcie, i zalepianie ich w wosk. *Sak. Persp.* 2, (ob. Postrzyżyny) — Mła żono, gdy ja rzeknę golono, nie mów ty strzyżono! *Pap. Przyk.* B 2.

nie bądź mi sprzeczną, widerſprich mir nicht. *Gorn. Dw.* 247. A golono? golono! strzyżono? strzyżono! *Rys. Ad.* 1. (a biało? biało! — potakiwać). Nieszczęry, obłudny, insze mówi, insze myśli; i strzyże i goli. *Cn. Ad.* 658. der einem nach dem Manne redet. Człowiek fałszywy, słowa swoje opakujący, i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. — 2. Są brzegi poblíž łąki zielonej, których nie dochodziły tak krowy rogate, Jak owce, ani kozy strzygły ich kosmate. *Żebr. Ow.* 545; *non carpserunt*, nie ścinały, kosiły zębami, spasały, abfressen, abmeiden. Mól, robak co strzyże: gryzie, toczy. *Tr. die Schaben, die Würmer fressen etwas, zernagen es, als wenns zerschnitten wäre.* — 2) Strzydz uchem, uszyna: storezyć uszy, nastroyć uszy, die Ohren spigen, (o koniach etc., von den Pferden). Ćwiczony rumak w żartkim kroku wyrzucą cugle i uszyna strzyże. *Kehow. Wied.* 16. Drapieżny próżno na nią uchem strzyże zwierz. *Suszye. Pieśn.* 2, B 4. Patrz, bonończyk jak uszkami strzyże, i ogonkiem dzwoni. *Mon.* 75, 664. — 2. Strzydz oczami, strzelać oczyma, z pod oka patrzeć, schneidende Seitenblöße auf etwas werfen. Lis, jak się układa, jak łże, Jak chytrze oczyma strzyże. *Kniaź. Poez.* 5, 150. Zazdrość prosto nie patrzy, zezem tylko strzyże. *Nar. Dz.* 5, 184. Patrz jak siedzi, wąs kręci, a oczyma strzyże. Na bót sobie pogląda, oczesuje bryże. *Pap. Przyk. C.* Tak piękna była, iż gdzie się jedno obróciła, wszyscy za nią oczyma strzygli. *Kosz. Lor.* 65 b. STRZYGA, i, ż., STRZYGONIA, i, ż., gatunek pokus, noenie, upiorów, eine Art von Nachtgepenstern; (*Lat.* strix, striga; *Graec.* στροίξ; *Ital.* striga *soga*; *Carn.* slitrigōn: upior; *Croat.* striga: stonog; *ob.* Strzyż ptak). Upiory, strazydła, mory, dyabły, strzygi i pokusy. *Teat.* 11. b, 406. O upiorach czyli podług innych, strzygoniach, zmoraach. *Krup.* 5, 621. Upierzyca czyli strzyga. *Chmiel.* 1, 59. — 2. *Transl.* Karcie się starzy tak bezczepną strzyga, Nie równą laty nie wiążcie się liga. *Pot. Syl.* 46. STRZYGACZ, a, m., który strzyże, der Scherzer; *Boh.* stržice; *Vind.* strishnik, strishovez, *f.* strigla, strishniza; *Croat.* sztrisitel, *f.* sztrisiteli-cha; *Rag.* strixalaz, strixitegl, *f.* strixniza, strixitegliza; (*Ross.* стригунъ, стригунецъ ogierek z przystrzyżoną grzywą); *cf.* postrzygacz. STRZYGALNIA, i, ż., miejsce do strzyżenia, golenia. *Włod.*, barwiernia. *Cn. Th.* 15; die Scherzstube, Barbierstube; *Eecl.* постригальня, цирюльня, *cf.* postrzygalnia.

Pochodz. *dostrzydz*, *dostrzygać*, *nostrzydz*, *ostrzydz*, *ostrzygać*, *ostrzyżek*, *odstrzydz*, *postrzydz*, *postrzygać*, *postrzygacz*, *postrzyżyny*, *przystrzydz*, *przystrzygać*, *rozstrzydz*, *wystrzydz*, *ustrzydz*, *strzyż*, *strzyżek*, *strzyżyny*. STRZYKAĆ, STRZEKAĆ, STRYKAĆ *med. contin.*, Strzyknać *jedn.*; *Boh.* strjknauti, strjkati; siknąć, ciurknąć, jak z sikawki: sprudeln, sprigen; (*Ross.* стрекнуть, стрекать, стрекую, стрекчу боё). Krew' jej promykiem z obu piersi strzyka. *Chrośc. Fars* 512. Stryknęła woda z cewki. *Tr.* Jestem siwy, jestem stary, Ale m czerstwy, alem jary, I tak mi krew' w żyłach strzyka, Jak nie lepiej u młodzika. *Zabl. Bal.* 16. *Teat.* 56. b, 17. zwa-

wo krąży, daß Blut sprudelt in den Adern. Strzykający, sikający *Boh.* strjkwawý. — *Active:* Choremu temu czynione ma być kichanie, pieprzem albo ciemierzycą tarta w nos strzykawszy. *Spicz.* 178. strzykawką wpuściwszy: *Vind.* shverkati, fhterkati, einſprigen. Strzykanie *Vind.* nakrop- lei, shverklei, pokrop. Wąż ten, gdy strzyknie na człowieka, zaraz otruje. *Haur. Sk.* 526. gdy nań prztyknie, gdy go ozonie, wenn die Schlange den Menschen anjpru- delt. — 2. Strzyka mię co, *palpitationem pungentem sen- tio.* *Cn. Th.* es kneipf, sticht, zwist mich was innerlich, macht mir einen pfehenden, zwifenden Schmerz; *Ross.* стрекнуть, стректатъ. Ból głowy strzykający. *Krup.* 5, 605. Łamanie i strzykanie w kościach. *Haur. Sk.* 506. Tegie cibiragry strzykanie. *Zab.* 15, 128. Bolesci i strzekanie skroni. *Sienn.* 225. *Spicz.* 127. Strzekanie boków. *Sienn.* 85. *Spicz.* 109. *et* 176. Od tego gwaru, aż mi w mózgu strzyka. *Hor. Sat.* 129. — 2. Trznadle strzykały. *Banial. Jb.* Chrościele strzykały. *ib.* strzykający w uszach głos wydawały, jirpen, einen die Ohren gleichsam zwifenden Ton von sich geben. STRZYKAWKA, i, ż.; *Boh.* strjka- čka; *Carn.* bęsgalza; *Vind.* kropiza, kropiuniza, shverkaliza, resliuniza, bisgalza, bozou, tershou; *Croat.* bzikulyka, bizikalka; *Rag.* sopirliza; (*Eecl.* стрикало, стрекало: бодило, бодецъ bodiece, oścień); sikawka, spryca, die Spritze. Mleka w strzykawkę nabierać i wstrzykać w macicę. *Sienn.* 401. *et* 577. *Spicz.* 205.

*STRZYMAC, *f.* strzyma *cz. dok.*, a) objąć, w sobie trzy- mać; umfassen, halten, enthalten. Nakładł jeden okręt, że- by dwa dosyć były miały Onych towarów, ledwie żeby je strzymały. *Pap. Kol. R.* 4. — 2. Dotrzymać, halten, erfüllen, z. B. sein Wort. Męczenników czcimy, jako tych, którzy wiarę panu swemu strzymali. *Żarn. Post.* 5, 555. Obiedwie stronie na to się udały. Aby to, co on rze- cze prawdziwie ztrzymały. *Pap. Kol. P.* 4. Regulus Kar- tagińczykom wiarę strzymał, rozumiejąc to być rzeczą lepszą, niżliby nie strzymawszy słowa, miał ujęć śmierci. *Modr. Baz.* 84. Słowa strzymanie. *Star. Ref.* 49. Wiary niestrzymanie mogło im być dowiedzione. *Szczerb. Sax.* 46. — 2. Jestże dziś taka żona, abo i mąż taki, Aby strzymał przysięgi swojej takie znaki? *Pap. Kol. O* 5 b. aby wytrzymał, anhalten, festhalten. — b) strzymać, strzy- mawać, *ob.* Wstrzymać. STRZYMAWAŁOŚĆ, STRZY- MIEŻLIWOŚĆ, *ob.* Wstrzemiężliwość.

STRZYŃADŁ, *ob.* Trznadel. STRZYŃOZYĆ, *ob.* Trzynożyć. STRZYŻÓW, a, m., miasto w Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 5, 82. [teraz w obwodzie Rzeszowskim 4]. — 2. Miasto w Witebskim. *ib.* der Name einer Stadt. STRZYŻOWIANIN, a, m., einer auß dieser Stadt. Strzyżowanie w lesie ob- skoczyli cyganów. *Falib. U* 2.

STRZYŻ. STRZEŻ, a, m., STRZYŻEK, żka, STRZYŻYK, a, m., *dem.*; (*Boh.* stržicek; *Rag.* strjexiz, setárko, orusejaz, trochilus; *Bosn.* strise, oruscjaj, kraglicch: królik ptak; *Vind.* strizhoka: szczygiel; *Eecl.* стрижъ troglodytus regulus; *Ross.* стрижъ hirundo riparia, *cf.* *Lat.* strix, striga, *cf.* strzyga); ptaszek, trochilus, daß Gölhähndchen. Ma- ły ptaszek, podobny do królika. *Dudz.* 60. Malusienki strzeż skacze po płocie. *Bielaw. Myśl. F. Banial. J.* 5.

Strzyżyk najmniejszy ze wszystkich ptaszków. *Otw. Ow.* 305 Strzyżyk ci ci spiewa. *Banial. J 5 b.* — §. Strzyżyki, *ob.* Nożyczki. *Klecz. Zdan.* 37. STRZYŻENIE, *ob.* Strzydz. STRZYŻENIEC, *ńca, m.,* mający włosy ostrzyżone, *einer mit abgeſchnittenen Haaren, (ein ſitueſopf).* Włosy nie mają być zbyt długie, ale co by je mógł słusznie nazwać strzyżenicami, albo włosami męskimi. *Eraz. Ob. a.* STRZYŻYNY *plur.,* postrzyżyny, strzyżenie; *die Schur, Schaaſſchur; Boh.* strž, stržba; *Bosn.* stargotine, strigotine; *Ross.* стрижа, (2. dziecię strzyżone). Gdy były strzyżyny u Absalona, wezwał przyjaciół. *Budn. 2 Sam.* 15, 25.

STUĆ, STUCIEC, *ob.* Sztuciec. *STUCZKA, *ob.* Sztuczka, sztuka.

*STUDENT, *a, m.,* STUDENCIK, *a, m., dem.,* poczynający poświęcać się naukom, na nauki oddany, (*cf.* żak); *der Student, Etudiant; Carn.* marovt, (*mar diligentia, cura*); *Vind.* študent, študent, listmarnek, marout; *Sorab.* 2. schtudant; *Ross.* студентъ. Mości Panowie studenci, Życzcie większej do nauk wam przykładacie chęci. *Nar. Dz.* 3, 212 Grzegorza s. studenci puścić z Aten nie chcieli, prosząc, aby im nauk swych skarbi otworzył. *Sk. Żyw.* 1, 291. STUDENTSKI, *a, ie;* *Vind.* študenten, študentovski, študent. — *Botan.* Studentskie ziele, *ob.* Żakuła. *Syr.* 597. *STUDOWAĆ *intr. cont.,* nauką się bawić, oddać się naukom, uczyć się pilnie; *Sorab.* 2. studirovasch; *Vind.* študirati, navuzhivatiſe, ſe svuzhivati, vuzhitiſe, *cf.* szkołować, z *Łac.* študieru; (*Gall.* etudier). Cycerona syn Markus w Atenach studował. *Glicz. Wych. J 8.* Dydaskal pospołu z Gerganem w Witemburgu Saskim studowali, i tam się tego, czym tu dychali, napili. *Smotr. Apol.* 121. Między gromadą jaką studentów studują. *Glicz. Wych. K 4.* Człowiek młody nie do samęj śmierci ma studować albo bursować. *ib.* O 1. (studentem być, żakować. Niechaj mu nie dopuszcza wszystko studować, gdy nieco postępkowi w nauce uczyni. *ib.* O. 2 b. Żaczek bez chęci do studowania jest by zaletnik bez pieniędzy. *Fur. Uv. F.* 2 b. Pokój do studowania; *Vind.* jįpa sa študiranje, vuzheniſhe, študiralniza, daš študierzimmer; uczelnia. *X. Kam,* *cf.* *uczylisko.

STUDNIA, *i, ż.,* STUDZIENKA, STUDZIANKA, *i, ż., dem.* *Boh.* studnice, studňka, studynka, studanka; *Slov.* studňa, studňka, studnice, studněka; *Sorab.* 1. studžen, studna, studnia, studzenka; *Sorab.* 2. studna; *Carn.* studenz, studenzhena, stud castitas, *cf.* wstyl, studn = czysty, klarowny, studnost = czystość, štirna, *cf.* cysterne); *Vind.* studenz, sdenz, štirna, (ſhtepih = studnia otwarta do czerpania, Schöpffbrunnen, toterman = pompa); *Croat.* sztudenicz, zdeneecz, zděnceecz, zdenchina, hladenacz, (*cf.* chłód); *Dal.* sztudenać, bunar, cheszma; *Bosn.* studenać, hladenag, kladenag, bunar, puć, izvar, (*cf.* wywar); *Rag.* studënaz, bunar; *Slav.* bunar; *Ecccl.* студеньць, кладзь, кладеньць, кладязецъ, колник [fovea 2]; *Ross.* колодезь, колодець, (*cf.* kole, klóć); *der* Brunnen. Studnia, miejsce w ziemi wykopane i obmurowane albo ocembrowane, gdzie się wo-

dy zbierają dla potrzeby ludzi. *Aluk. Kop.* 1, 125. Chędożenie studzien. *Switk. Bud.* 538, (*Genit. plur.*). Studnia żywej wody. *Kulig. Her.* 25. (krynica, źródło, źródło). Dopiero dziś pierwszy raz taką widzę modę, Żeby kto drwa do lasa, w studnią weził wodę. *Pot. Jow.* 168. Tym więcej wody w studni przybywa, im więcej jej czerpamy. *Mon.* 75, 686. I studnia może być wyczerpana; *Slov.* baňa ge baňa, a predee sa prebere, keď sa wźdi do nęg idę; i baňa sa preberu. Studnia w pedkopach, dół kwadratowy wycembrowany. *Jak Art.* 5, 518. Wpadliśmy jak kozioł w studnią. *Teat.* 55. d, 15. (w dół, w sińdo, w ambaras). Coś mi powiedział, tak dobrze, jakby kamień w studnią wrzucił. *Teat.* 10. f, 7. (sekret niedocieczony). — Do napoju używają stoków albo studzianek. *Weresz. Kij.* 11. Pokryli się do jaskni i do studzianek. *Budn. 1 Sam.* 15, 6. (do cysterne). Studzienki płytko brane. *Suszye. Pieśn.* 5, K 2 — Fig. Potu w ciele studzonym nakoniec nie staje, I która żyzy przywodzi studzienka ustaje. *Bardz. Luk.* 168 — Ż. Studzienki, plece, łopatki, *die* Schulterblätter. Staw banki na plecach, albo jak łalwierze mówią, na studzienkach. *Syxt. Skł.* 261. STUDNIARZ, *ob.* Studziennik. STUDNICA, *y, ż.,* STUDNICZKA, *i, ż., zdrobn.* studnia pełna, nad zdrojem, w wodę obfita, *der* Brunnentell; *Slov.* studnice, studnička = studnia, studzienka). Zebrze wody u studnicy. *Suszye. Pieśn.* 1, D 2 d, (*cf.* Tantalus). Plerumque allegorice, figur. Świątość jest jakoby studnica łask bożych. *Karnk. Kat.* 187. Rodzice chrześni za te dzieci, które dzierżą przy świętej studnicy, ręczą bogu. *Hrbst. Nauk. T.* 5 b. (które do chrztu trzymają). Chrystus ma studnicę żywą, z których kiedyś pięć będziecie. Wieczna ochłodę weźmiecie. *Kanc. Gd.* 262. Hipokrates, studnica wszystkich lekarstw. *Urzed.* 2. Bezmiernie rozdawanie majątności studnicę suszy. *Kosz. Cyc.* 158. Bóg studnica wszęgo dobra. *W. Post. W.* 91 Dary zmienione od wiekustej studnicy dobroci wykakają. *Kucz. Kat.* 172. (od wiekustego źródła, *edit. recent.*). Pan Chrystus jest łaska prawdziwa, i wszystkich darów studnicę w sobie zamyka *ib.* 2, 401 (źródło, *edit. recent.*). Uwieczysz się do głębszych studniezek pana swego i do czerpaczów ich. *Rej. Post. a G.* — Ż. W powiecie Sion pokazała się jedna studnica solna r. 1541 *Boier.* 109. zdroj, źródło, eine Salzquelle. STUDNICZYSKO, STUDNISKO, *a, n,* dół nad studnią wykopany, cysterne, lub też z raganą: studnia niedobra, szpetna; *die* Brunnentelle, *der* Brunnengraben, *die* Verneigung zu einem Brunnen, oder auch ein sälehter, eleuder Brunnen. W onęj równinie było wiele studniczysk ilowatych. *Radz. Genes.* 14, 10 Tu macie studnice żywe, nie szukajcież studnisk nowych. *Kanc. Gd.* 262. Wrzucił Józef bracia jego do studniska próżnego. *Budn. Genes.* 57, 21 (do studniczyska. *Rodz.*) STUDZIANY, STUDZIENNY, *a, e;* *Boh.* et *Slov.* studničňý; *Sorab.* 1. studnać; *Vind.* studenski, studenzhni; *Croat.* zděnelni; *Bosn.* bunarski; *Ross.* студенничьяй, студенцовый, колодезьяй; *Ecccl.* кладезьяй; od studni, Brunnen =. *Włd.* Studzienne wicko, nakrywka. *Cn. Th.* 1080. Studzienny drag, *Sorab.* 2. fwohđ; *Vind.* ſhte-

piłna monga, tromba, (cf. trąba). **STUDZIC** *cz. niedok.*; *Boh.* studiti; *Sorab.* 1. studžu, (wostudnē *taediosus*, wostuda *taedium*; *Vind.* studen *frigidus*; *Carn.* studn = czysty, klarowny; *Croat.* szuden *frigidus*; *Dal.* szudeni = listopad *October*; szuden = mroźny; *Bosn.* studen *frigidus*, studen, zima (*frigus*); *Bosn.* ostudeniti, uciniti studeno; *Rag.* stūden *frigidus*, (studēni = listopad, cf. styczeczeń; *Slav.* studen = zimny); *Ross.* студить, стужа, устудить, устужать, устуживать, (студиться стыгнаć, студеный zimny, стужа zimno); *Eecl.* стужу, простужаю, хладю, (стоудъ zimno); robić, że co stygnie, ostudzić, chłodzić, wychładzać; *falt maßen*, *abfließen*, *anfließen*, *fließ maßen*. Nie studź izby, i zamku nie psuj. *Teat.* 21, 202. (nie przetwieraj się). Zapalenia serca nie studza. *Bals. Św.* 2, 240. **STUDZIENKA**, *ob.* Studnia. **STUDZIENNIK**, **STUDNIARZ**, *a, m.*, co studnie kopie, rzemieślnik od studni, grabarz studzienny; *Slov.* studnikar, który studnē kopie; *Sorab.* 1. studniczer; *Vind.* studenski moister; *Rag.* bunarnik; *Eecl.* кладзіннкъ, кладзеконатель, (кладзеконательство = studniokoparstwo, studniarstwo); §. a) der Brunnengraber, putearius. *Maecz.* Jak wielu studzienników, studnie stare czyszczących, kopaczów miner, znagła wypadające kurzawy na miejscu położyły! *Boh. Pr.* 282. — §. b) Studziennik, Wątrobne ziele. *Sienn.* 56, *ob.* Płucnik.

Pochodz. *dostudzić*, *nastudzić*, *ostuda*, *ostudzić*, *wystudzić*, *zastudzić*; *stydnać*, *stygnać*, *ostydnać*, *ostygnać*, *wystygnać*.

**STUGŁOWNY, **STUGRODY, *ob.* Stogłowy, Stogrody.

STUK, *u, m.*; *Vind.* thok, poshok, vdar, ropot; *Ross.* стукъ; (*Eecl.* цюкъъ шум); kołat, daś klopfen, Geklopfe. Coż tu za stuk słyszę! *Teat.* 20. b, 70. Stuk jakiś słyszę, nie wiem, co to ma znaczyć? *Teat.* 55. b, 71. **STUKAĆ** *cz. niedok.*, Stuknać *jednł.*; *Boh.* štauchati, štaukati stuknać, (cf. *Germ.* stauchen, verstauchen); *Carn.* terkam (cf. tryksać), klukam; *Vind.* terkati, thiekati, tlezhi, klotiti, pekətati, touzhi, (cf. tūc); *Croat.* kuchiti, bubati; *Rag.* klappati (cf. klepać), (stūchi, stuzam *verberibus ossa comminuo*); *Ross.* стукать, стучать, стукнуть, (cf. *Germ.* stücken, daś Geküpfere); uderzyć w co z łoskotem, kołatać; klopfen, anklopfen, anerschlagen. Żołnierze stukną razem kolbami w podłogę. *Teat.* 52. b, 94. Stukanie; *Ross.* хлопотня, (cf. kłopot). We drzwi przyszedł stukać. *Bardz. Trag.* 521. Idź ku ehacie, stukają we drzwi, otwiera im pasterka. *Stas. Num.* 2, 90. Rolniczy stan przekłada prawnik, gdy mu z kwitem Cheac rady, we drzwi stuka pacyent przed światem. *Mon.* 67, 558. Stukanie długie we drzwi *Ross.* стукотня. Motek do stukania czyli kołatania we drzwi; *Ross.* стукальцо, *stukadło, der Hausthürenklopfer.

STUŁA, **STOŁA**, *y, ż.*, z *Greckotac.*; *Vind.* ihtola, duhou-ska nadramenza; *Croat.* nadramenića; *Rag.* nadrameniza, okorāmeniza, rjēza, rīza; *Ross.* епитрахиль, опрапій, опаръ, *vulg.* оларъ, уларъ; binda kapłańska, kościelna; die geweihte Priesterbinde, die Stole. Stuła służyła u Rzymian konsulom, cesarzom. Cesarze chrześcijańscy używali duchowieństwu ozdób swoich, więc i no-

szenia stuły. *Nar. Hst.* 2, 280. Postrzegłem x. plebana przybranego w komżę i stułę. *Xiadz.* 55. Prawa stuły. *Mon.* 76, 569; *Vind.* ihtolinga, ihtolna spoduba, naredba, Stollgebühren. Stoła biała, znak nadziei. *Rej. Ap.* 68, cf. szlak. — §. *Transl. fig.* Małżeństwo podległe odmianom; stuła częstokroć najżywszą miłość oziębia. *Teat.* 7. c, 12. slub, die Trauung, Copulation. — §. Kobiety strojów niezwykłych nie mają wymyślać, stuły od szczy do ziemi. . . . *Petr. Pol.* 2, 197. chusty, rańtuchy, Szawl. **STULEJKA**, *i, ż.*, choroba, gatunek szankru, *phymosis*, pokrywa żołądz przedskórkim, czasem tak bardzo, że z ciężkością przychodzi mocz puszczać. *Perz. Lek.* 2, 18. eine Art Schanker, der die Vorhaut über die Eichel zusammen spannt; (cf. załupek). Zbyt ciasny przedskórek czyli stulejkę może kto przynosi na świat. *Perz. Cyr.* 2, 240. **STULIĆ** *cz. dok.*, Stulać *niedok.*, ścisnąć, n. p. gębę, oczy, zawierać; zusammen drücken, zudrücken, zuschließen, schließen, z. B. die Augen, den Mund u. s. w.; *Rag.* stūliti; *Ross.* сжывать, скутывать, (сжываться garbić się). Oczy sen stuli strudzone z płakania. *Bardz. Trag.* 559. Noey trawię bezsenne, a kiedy na chwilę stulę oczy, marzenia mię łudza. *Teat.* 44. d, 25. Oczy mu na sen się stulają. *Bardz. Trag.* 54. Na sen ciężki powieki mu się stulają. *Bardz. Luk.* 55. Póki mego wzroku Parka nie stuli powiek. *Kulig. Her.* 507. Konew' piwa, aż się oczy stulą, lepsza niż wszystkie saporzy. *Lek. C.* 2 b. daś die Augen übergehen. Od niego perfuma pieczenia z cebula, A potym konew' piwa, aż się oczy stulą. *Rej. Zw.* 241. Palce z paley u rąk obudwu stuliwszy, mocno ją dzierżała. *Otw. Ow.* 562. W ręku piastuje łuk krzywy, A róg z rogiem stulając pociąga ciężki. *Otw. Ow.* 27. Nogi stulone. *ib.* 168. Serce, gdy się rozszerza, przyjmuje krew' w komórki; gdy się stula, wpędza ją do żył pulsowych. *Zool.* 15. wenn sich daś Herz zusammen preßt. Ziele to stula mocno rany. *Spicz.* 501. (ściaga, ścisła, zasklepia). Gałęzie stulone, *coarctati*, wierzchołkami do pnia nagiete. *Jundz.* 2, 11. Stula ogon pies. *Cn. Th.* 1080. pod się go skrzywia, spuszcza; der Hund läßt den Schweif hängen streckt ihn unter sich. — Dwa wojska tak się były stuliły, że armata o armatę się stukała; *ita cohaerebant.* *Warg. Kure.* 29. die beyden Heere waren so in einander gerathen. Panna ta stula wargi dosyć małe, tak że jedząc ledwie tylko tyle łyżki włoży w usta, ile w dzióbek ptaszy. *Mon.* 75, 524, cf. pucek, sie spigt ju den Mund. W wymówieniu b, wargi oboje piérwej stulić, potym rozwieść musisz. *Sok. Probl.* 69. — Stulić gębę, umilknać; schweigen, den Mund verschließen. Zamilknał, stulił wnet gębę. *Maecz.* Stul gębę, nie praw więcej. *Bardz. Trag.* 198. balt daś Maul; *Sorab.* 1. stulei hubi; *Sorab.* 2. żarż guhu. Stulże rostryho pysk, a niepotrzebnie nie gdakaj! *Pim. Kam.* 225. Stulże pysk, panie mudrohelu. *ib.* 142. (*Slov.* Taki tí dám stulipisk, *percutiam te per labia*). Stul gębę nieprzyjacielu, Chrystus ci mileżeć każe. *Sk. Żyw.* 1, 172. Moje dziecię, dobrzebyś zrobiła, Gdybyś trochę szerokich usteczek stuliła. *Třeb. S. M.* 26. **STULISZ**, ziele, *ob.* Wrzodowiec.

STULETNI, *ob.* Stoletni.

*STUMIEC, *mea, m.*, pewny gatunek rzemieślników. *Tr.*, *Germ.* der Steineß, kamieniarz, śnicerz kamieni. *Bandtk.*
 *STUPAĆ, *ob.* Stapać; *ob.* Tupać. *Stupaj! *Ross.*, ruszaj, marsz! *STUPAJKA, Rosyjski piechura. STUPEK, *pkā, m.*, oprawa, (ef. stopka, profos); der Häßler, Hensers-fneßt. Osman posła naszego wprowadzić kazał do miasta przez mistrza stupków i katów swoich. *Nar. Chodk.* 2, 306. Wielu żebraków znajdziesz opitych, rozpustnych, stupków, piecuchów. *Klon. Wor.* 50.
 STUPURCZYĆ się *recipr. niedok.*, (ef. czupurny), kokoszyć się, pawić się; sich brüsten, stoljieren. Zbądź tego, co się stupurezy indyka, Powiedz mu we drzwi niech nosa nie wtyka. *Pulp.*
 STURBOWAĆ, *ob.* Turbować. STURMAK, *ob.* Szturmak.
 STUROTNY, *ob.* Storotny.
 STURSAĆ, SZTURCHAĆ, SZTURKAĆ *cz. cont.*, Stursnąć, Szturknąć *jednł.*; (*Etym.* stark, sterk, store); *Boh.* strkati, strčjm, štakati, štachati, (*ob.* Stuknąć); *Sorab.* 2. starziseh; *Sorab.* 1. storkam, storžim, (nastorkuju stimulo); *Carn.* dregniti, dregnem, dregam, drögam (ef. drag), zebniti, zebnem, zebām, perliniti, perbnem, pahlniti, (*ob.* Pelnąć); *Vind.* porinit, porivat, dregniti, dregati, pahñiti, perlñiti, potifñiti, potiskuvati, fhokñiti, fhokati; *Croat.* rivati, berezati; *Rag.* zalaktiti; *Ross.* толкнуть, пыхнуть, наткнуть (ef. natknąć), *vulg.* пырнуть, пырять; *Eecl.* рнжати, рлати, рбю; боść, klóć, na przykład łokciem, trącić; stoßen mit etwas spitigen, z. B. mit dem Ellenbogen. Kijem szturkajae ziemię bije. *Zab.* 8, 595. Czego się szturchacie, czego się klóciecie? *Teat.* 52, 75. Zaczeli mnie niektórzy stursać pod bok, i szepać do ucha. *Mon.* 75, 60. Sturknienie, *Vind.* potisk, fhok, polfhok, dregnenje, fhoknenje; *Ross.* толчекъ, колотокъ, пырокъ, совокъ, совочекъ. Siniec z szturknienia się. *Perz. Cyr.* 4, 81. STURSACZ, *a, m.*, stimulator. *Cn. Th.* 1080, der Aufstößer, Antreiber, der einen stößt, antreibt. *Włod.*; *Sorab.* 1. nastorkwar, *f.* nastorkwarka.
 STUSULEC, *lea, m.*, u rzeźnika, służy do odbijania skóry od wołu. *Magier. Mskr.*, daß Stoßholz, zum Abhäuten des Schafschwischs, *ob.* Stos.
 STUTYSIĘCZNY, *ob.* Stotysięczny.
 STUZINY, sznurki na bokach żaglu; które się pod czas hysu przywiązują z tego boku, z którego wiatr wieje. *Magier. Mskr.*, gewisse Seitenfchnüre am Seeegel.
 STWARDNAĆ, STWARDNIEĆ, STWARDZIEĆ, STWARDNIAŁY, STWARDZIAŁY, STWARDZIĆ, *ob.* Twardnieć. STWARDNIAŁOŚĆ, *ści, ż.*, zatwardzenie, die Verhärtung; *Rag.* utvårdoś.
 STWARZAĆ, *ob.* Stworzyć.
 STWIERDZIĆ *cz. dok.*, Stwierdzać *niedok.*; *Boh.* stwrditi, zgistiti; *Sorab.* 1. zkrutzam; potwierdzać, utwierdzać; befräftigen, befestigen. Sam on wybranego cesarza stwierdza, albo odrzuca, albo już koronowanego z urzędu składa. *Smotr. Lam.* 55. Przywilej ten moea tego sejmnu stwierdzamy. *Vol. Leg.* 5, 154. Wieczne stanowi pokoju stwierdzenie Przez stron obudwu panów przysiężenie. *Chelch. Przyj.* A 2. Boreas czyni kryształowe mosty przez

niezbrodne rzeki, On oparzysta stwierdza w lato niedochodne. *Baniał. K.* 2. Wiatry północne stwierdzają śniegi. *Otw. Ow.* 249.

STWOLIN, *ob.* Stoliman.

1. STWORA, *vel potius ZTWORA*, *y, ż.*, potwora, ein Ungeheuer; (*Boh.* stwóra, stwórka *fabricatum*: *Sorab.* 2. stwarka budowla; *Carn. et Vind.* stvar : tvor, stworzenie, (ef. twarz); *Croat.* stvar, stvar res, ens, creatura; *Dal.* szatvar res; *Rag.* stvaar, satvor res, stvor factum; *Bosn.* stvar res, negotium, *dem.* stvarca, mala stvar recula, stvorra, stvar velika i teseka moles, machina; *Bosn.* stvar, djello opus; *Slav.* stvár res; *Ross.* творъ, twór, stworzenie; створиы skrzydła drzewiczne). Bezład feudalny, ta nieprzyjazna towarzystw cywilnych stwora. *Gaz. Nar.* 4, 299. Zdawało mi się widzieć stworę samego piekła, która radaby wytepić plemię człowieka. *Przestr.* 59. — Nieprzyjacielskiej stworze zadumany przypatruje się zwycięzca. *Żebr. Ow.* 57; spatium victor victi considerat hostis, niestwornej ogromności smoka, ungeheurlichte Oröße. — 2. STWORA, *y, ż.*, stworność, zgoda, zgodliwość; Einigkeit, Eintracht, gute Harmonie. Jeden ten naród krnąbrny burzy w nam poddanych ziemiech stworność i pokój. 1 *Leop. Esther.* 15, 5. Moc i strach u niego jest, który czyni stworność na wysokościach swoich. *ib.* Job. 25, 2. (zgodę. 5 *Leop.*; utrzymuje spokojność). *Plerumque cum negatione*: Niestwora, niestworność, niezgoda, niestworność, rozterk; Zwietracht, Uneinigkeit. Turkowi jedno królestwo nie podola, chyba by go pan bóg niestworą w ziemi jego skarał. *Gorn. Wł. T.* Dla niestworności i niezgody sług, Abraham z Lotem pospołu mieszkać nie mogli. *Sk. Żyw.* 1, 205. *Bals. Niedz.* 4, 191. Niestworność w moich wielka, niesporo obronie. *Biel. S. M.* 5 b. — §. Niestwora, nieskromność, niezbyte naleganie, natrętność; Unbescheidenheit, Ungeßim, Zudringlichkeit. Taka jest ludzka niestworność, że chociaż i bardzo wiele wzięli, mają to jednak za krzywdę. *Pileh. Sen. gn.* 558. Zjednaj nam zbawiciela świata tego Czystość, i miłość i pokorę Naszę gładzącą niestworę. *Pieśn. Kat.* 21. Niestwora muchy. *Cn. Ad.* 658. (*musca importunitatis symbolum*). Pomsta wielka krzywdzącego, pogardzić niestworą jego. *Cn. Ad.* 893. contumeliam, Unßide, Unßug. STWÓRCA, *ob.* Twórcą, stworzyciel. STWÓRCZY, *a, e*, od stwórey, tworzący, Schöpfer; *Ross.* зшждательный, зшждатель. 1. STWORNY, *a, e*, sworny, zgodny, zgodliwy, skromny; einträchtig, verträglich, beiseiden. *Cum negat.* Ukazał się Nalewajków brat, pop niestworny, i zawołał na odszczepieńców: za mną, za mną! *Birk. Exorb. D.* Tarkwiniuszowi nazwisko pysznego z niestwornych obyczajów dano. *Faliss. Fl.* 12. Niestworny, niezbyty: przykry w naleganiu. *Cn. Ad.* 658. (natrętny). 2. *STWORNY, *a, e*, stworzony, geschaffen. Niektóre rzeki od świata stwornego wyniknęły z wstrząsienia ziemnego. *Bardz. Luk.* 185. STWORZONOŚĆ, *ści, ż.*, rzezy stworzone, stworzenia; daß Geschaffen, die Geschöpfe, die Schöpfung. *Cum negatione*: Niestworzonność, chaos, stary odmet, daß Chaos. Tam gdzie się chyłac natura upadła, Twarz niewidzianą odsłoniła wiara, Wieczność

dziedziczne przepaści posiadała I niestworzonosc rozeziaga sie stara. *Karp.* 2, 79. STWORZYĆ *cz. dok.*, Stwarzać *nie dok.*; *Boh.* stvořiti, stvořovati, *Slav.* stvorugi; *Sorab.* 1. stworicż, ztwořu, (ztwořam buduję); *Carn.* stvati, stvarem, (sturim; działam); *Vind.* stvariti, stvariti, storit, storiti *agere, facere, parare*; *Dal.* tvoriti, (sztoriti *condere*); *Bosn.* stvoriti, uciniti od niseta, sazdati; *Rag.* stvoritti, stvarati, stvaaram; *Ross.* сотворилъ, творить, творю, устроить, устроить, устроить, (cf. storoić); *erſchaffen, ſchaffen, anß Nichts hervorbringen.* Stwarzać jest, z niczego wyprowadzić jaką istność. *Stus. Buff.* 45. Naprzód stworzył bóg niebo i ziemie. *Radz. Genes.* 1, 1; *not.* «z niczego uczynił». Stworzył bóg ten świat, nie z jakiej materji, ale z niczego; rzekł, i stało się wszystko; rozkazał i stworzone są wszystkie rzeczy. *Karnk. Kat.* 19. Stworzony, *Croat.* sztorjen; *Eecl.* бытній, (cf. być, cf. byt). Stworzonym być *Eecl.* зданнодѣйствиватися. Pierwój stworzony *Eecl.* первоздаанный, cf. pierrodny. Ociec nie jest stworzony, i syn niestworzony. *Graec.* W. 21. — §. Te dwie osoby właſnie są dla siebie stworzone. *Teat.* 51. b, 48. bardzo do siebie przypadają, dla siebie zrodzone. *ſie ſind für einander erſchaffen.* — STWARZANIE, STWORZENIE, *actio*, daß *ſchaffen, Erſchaffen, ſchaffen, die Schöpfung*; *Boh. et Slov.* stvořenj; *Sorab.* 1. stvorenj, ztwořeno; *Vind.* stvarjenje; *Croat.* sztorjenje; *Slav.* stvarjenje; *Bosn.* stvorenje, stvaranje; *Ross.* творение, создание, сотворение; *Eecl.* возставање, възстаніе [*insurrectio* 2]. Stworzenie jest z niczegoż; rodzenie, gdy się z jednej rzeczy druga wypuszcza; rozmnożenie jest, gdy też jedna rzecz się sama rozszerza i mnoży. *Sk. Kaz.* 517. Stworzenie jest wywiedzenie rzeczy z niczego, t. j. bez żadnej przedłożonej materji. *Sak. Dusz.* 47. Rozumie Jan ś. przez to słówko stania się wszystkich rzeczy, stworzenie. *Silin.* 2, 455. Stworzenie świata. *Bibl. Gł. Gen., Ross.* nipo-cozanie. Bóg skończył stwarzanie, i widział co stworzył. *Przyb. Mill.* 228. Twórcą spoczął, i wracał od dzieła stwarzania Do nieba niebios. *Przyb. Mill.* 229. — §. Stworzenie, *opus*, to co stworzono, kreatura, twor, daß *Geſchöpf*; *Sorab.* 2. stvorba; *Carn.* stvar; *Vind.* stvar, stvarje kreatura; *Croat.* ztvorenje; *Ross.* творение, создание, животное, (cf. żywocina); *Eecl.* възстаніе. Człowiek, stworzenie boskie. *Bies. roz.* A 2 Stwórcę, stworzenie wsparcia twego czeka, Z niczego stworzył marnego człowieka. *Kras. List.* 2, 95. Bóg stworzył z niczego duchowne stworzenie, (*collective*), t. j. niezliczone anioły. *Kucz. Kat.* 49. Na ostatek użrzeni nowe stworzenie ptaków, gdy przywiedzeni żądliwością, żądali pokarmów godownych I *Leop. Sap.* 19, 11. (nowy ról, rodzaj, gatunek). — Panienecka wcale przystojna; tylko że to jakieś stworzenie dzikie. *Teat.* 26, 74 (dziejyczna). Może się kocha w którym stworzeniu. *Teat.* 50. b, 55 (w kimsi). — §. *Transl.* Stworzyć, utworzyć, urobić, uczynić; *maffen, ſchaffen, hervorbringen, verurſachen.* Rolnictwo stwarza przemysł. *Przestr.* 252. Na coż sama sobie bojaźń moję stwarzam *Teat.* 48. b, 41. Stwarzasz mię na nowo. *Teat.* 45. c, 150. Wyb.

robisz że jestem, jak na nowo urodzony; *du machſt, daß ich wie neu geboren bin.* STWORZYCIEL, a, m., STWÓRCA, TWÓRCA, y, m.; (*Boh. et Slov.* stvořitel; *Sorab.* 1. ztwořicżel, stworicżel, (ztwořicżel budownik); *Sorab.* 2. stworicſchel; *Carn.* stwornek; *Vind.* stvornik; *Croat.* stvoritel, sztoritel; *Dal.* sztoritely, sztoritely; *Rag.* tvoritegl, tvornik, stvoritegl, stvōraz; *Slav.* stvoritelj; *Bosn.* stvoritegl; *Ross.* творецъ (autor, pisarz), создатель, создатель, (budownik); *Eecl.* зданодѣлатель, рододѣлатель, зиждитель, сотворитель, творць wykonawca); — istność z niczego na świat wyprowadzający, *pr. et fig.*, der Schöpfer. Aniołowie stworzycielami żadnej rzeczy być nie mogą, dlatego, iż stworzenie jest wywiedzenie rzeczy z niczego. *Sak. Dusz.* 47. Stwórcę wszystkiego, *Ross.* всезидатель; *Eecl.* всехитрецъ. Stwórcę, stworzenie wsparcia twego czeka, Z niczego stworzył marnego człowieka. *Kras. List.* 2, 95. Manicheuszowie uczyli, iż dwóch było stworzycielu (*dual.* = stworzycielów), jeden dobre, drugi złe rzeczy stwarzał. *Biał. Post.* 205. STWORZYCIELKA, i, ż, die Schöpferinn; *Croat.* sztoritelica; *Bosn.* stvoritegliza; *Rag.* tvoritegliza, stvoritegliza; *Ross.* создательница. Madroś bośka, stworzycielka wszystkich rzeczy. *Biał. Post.* 157. *Sak. Dusz.* 101. STWORZYCIELSKI, ob. Stwórcę. *STWORZYSTY, a, e, który może być stworzony, *creabilis.* *Cn. Th.* 1080. *Cn. Syn.* 245, *erſchaffen*; *Sorab.* 1. ztvorenitě. Niestworzysta materja, *improcreabilis.* *Cn. Th.* 550, *Sorab.* 1. uztvorenitě. STWORZYSTOŚĆ, ści, ż., możność być stworzonym, die *Erſchaffenheit.* *Tr.*

*STYBĒL, bla, et blu, m., bót, z *Niem.* der Stiefel. Ty śpisz w styblach, w Lukuńskim śniegu na podworzu *Zab.* 9, 75. *Iżek.*

STYĆ, ZTYĆ, ztyje, ztył, ob. Tyć, tyje.

*STYCHAR, a, m.; *Ross.* стухаръ; *Eecl.* стухариѣ, [suknia funkcyjna poddyakonów, na które biera dyakonowie i presbyterowie inne suknie, odpowiada albie, ale jest w różnych jednostajnych barwach 2]. ferezya duchownych z szerokimi rękawami, ein langes Kleid der Geistlichen mit breiten Ärmeln. Na wierzech stychara dyakońskiego jerejską tyza był przyodziany *Smotr. Ek.* 15. *STYCHIERA, y, ż.; *Eecl.* стухира hymn jutrzenny lub nieźporowy, eine Morgen-, oder auch Vesperhymne; *Ross.* стухира. Po zwczejajnych stychierach albo hymnach. *Pim. Kam.* 229. Po psalmach tropar i stychiery spiewane bywają. *ib.* 245. We wszystkich stychierach najśw. paucę o pomoc proszą. *ib.* 215. *ib.* 217. Na wieczerni po stychierach spiewają bogarodzicę. *ib.* 229. Co u nas stychiery na wieczerni, to we mszy spiewanie około adoracyi krzyża. *ib.* 82. STYCHOWNA, y, ż.; *Ross.* стяховна, pewna pieśń nieźporna, ein gewisses Vesperlied. Po tym o samym pogrzebie pańskim stychiery na stychownach spiewają. *Pim. Kam.* 251. *Ross.* стяховнаголатель wierszopis, cf. *Graec.* στιχος.

STYCZE, STYCZEC, ob. Stykać, ob. Zetknąć. STYCZEN, cznia, m.; *Boh. et Slov.* leden, (cf. luty); *Sorab.* 1. hōdně mēszactwo, (cf. gody); *Sorab.* 2. fachopni, (fachopisch zacząć), wōsimski; *Carn.* prosenz, (2. Janus;

proszenia 1) *festum Jani*, 2) *prosiana słoma*; *Vind.* si-mez, profimez, profsimez, perwnik, novohetnik; *Croat.* proszniecz, (széhen *Februarius*), malibosichnyak, (velikobosichnyak, gruden *December*); *Dal.* sieczan, szechien, (szicsen *Februarius*, proszinacz *December*); *Bosn.* sje-cjan, sjeejagn, jenar, januar; *Rag.* sjeejagn; *Slav.* si-esani; *Ross. et Eccl.* сѣвень, генварь, януаріи, январь, (cf. *obsol.* студень grudzień); [porówn. *litew.* sijkis - grudzień, co ma znaczyć ciężkie mrozy. *Narbut. Dziej. staroż. nar. lit.* 1, 297 — 2]; pierwszy miesiąc w roku, *Januarius*, der Jenner, od stykania się starego roku z nowym. *Haur. Sk.* 475. *Chmiel.* 1, 192. *Kpez. Gr.* 5, 52. (podług innych dyalektów raczej od sieczenia, siekania, lub od studzenia) Styczeń ostry poczyna nowe lato. *Jeż. Ek. D.* 5. STYCZKA, i, ż, stykanie się, daś *Draustößen*, *Zusammenstoßen*; (*Ross.* стычка zetkanie, spór, potyczka, bitwa). Wszystkie gmachy bez styczki z innymi, własnymi murami otoczone. *Nur. Tac.* 2, 512. STYCZNIOWY, a, e, od miesiąca styczenia, Jenner; *Rag.* sjeegni; *Ross.* январскіи. Styczeniowe mrozy. STYCZNY, a, e; (*Ross.* стычний; złożony, zetknięty); stykający się, *berührend*, *auffönd*; *Ross.* прикосновенный, *опредѣлен-най*. — *Muth.* Gdy prosta linia jeden tyłka ma punkt spólny z okręgiem koła, nazywa się styczną z kołem, *tangens. Geom.* 1, 159. *Jak. Mit.* 1, 29. *Lesk.* 2, 144. *Sniad. Alg.* 1, 268; *ikliwościag. *Tr.*

*STYDŃAĆ, *ob.* Stygnąć. *STYDŹIĆ się, *ob.* Wstydnąć się. *STYGAR, *STYGIER, *SYGOR, a, m., pewny urzędnik żupny, ein gewisser Salzbergwerksbeamter; (może z *Łac.* instigator). Stólnicy mają słuchać żupnika i stygara; nieposłusznego stygar ma karać, i tak długo do góry nie puścić, aż od żupnika i stygara odpuszczenie uprosi. Tragarzom nieposłusznym stygar ma roboty zabronić, a drugich na to miejsce zasadzać. *Herb. Stat.* 108. Było w żupach Wielickich dwóch stygierów, którzy robotników w ziemi pilnowali. *Nar. Hist.* 4, 287. *Auffeber über die Arbeiter im Salzbergwerke.* Urzędniczy żupni, pisarze żupni, ważnikowie, sygorowie. *Vol. Leg.* 5, 176.

STYGNĄĆ, *STYDŃAĆ *neutr. jedntl.*; *Boh.* stydnanti, stydati; *Slov.* stydnanti, stydnu; *Sorab.* 1. studnu; *Sorab.* 2. stunsch; *Croat.* zimem, (*zimniec, cf. ziebnąć); *Rag.* stinuti; *Bosn.* stinuti, ostinuti, ozebsti; *Ross.* стынуть, студенѣть, студитѣя; *Eccl.* студенѣю; (*ob.* Studzić: z ciepła tracić, falt werden, fühl werden, eifalten. *fühler werden.* — *Phys. et moral.* Młodość ziebnie, stydnie nabożeństwo. *W. Post. W.* 87. W stateczności młodość stygnie. *Weg. Marm.* 1, 58. Dach mój w takowej ciężkości Dziw, że nie stydnie od żalości. *Ryb. Ps.* 285. Ze strachu stygnę. *Teat.* 46. c. 106. Żołnierz, zawiadzony w nadziejach, nie stygnął jednak w odwadze, i żywo żądał bitwy. *Ust. Konst.* 2, 114.

*STYG [u, m., nagłówek, sztyk, eine Art Mütze, cf. *lat.* stica - pęcherz 2]; u, p. Jakbym się ze lwem spotkał, albo z jednorożcem, Styg pod żórawim piórem, ferezya brzdoczem. *Pot. Jow.* 50.

STYK, u, m., *ISTYK. *Włod.* stywa; *Lat.* stiva; kozica, kij osadzony w żelazo, którym z lemieszka ziemię zgar-

nywają. *Dudz.* 60, die Pflugrente, Pflugcharre, Reute; *Slav.* styk, płużina, żelezo, którym ploh wrystrubugi; *Hung.* eszteke, (*Slav.* styka; *Hung.* tsáklya cantus); *Vind.* plushna rozliža, stegazha, noshiza, plushno stegnu, otká; *Ross.* лонаровка, (cf. łopatka) Były się im przytepiły lemiesz, motyki, widły, siekiery i styki, które było ostrzyć potrzeba. *Radz. I Sam.* 15, 21. (oścień *Bibl. Gd.*). Nie raz nosił styk w rece ogrubiałej wielce, *Rzekłbyś*, że świeżo rozprzągl porobione cielec. *Żebr. Ow.* 567. U pługá chłopiek położywszy styk przez drewno, które jest przetknięte przez rekojęści pługowe, krzyż wyraża. *Zarn. Post.* 5, 605. Jaku ten może być mądrym, który się trzyma pługá, a który się kocha w styku poganiając woły? *Radz. Syr.* 58, 26. (który się chełpi w styku kończastym? *Bibl. Gd. ib.*). Do istyka, nie do pióra sposólniejsi: paść woły, nie do mądrój szkely brać się. *Chmiel.* 1, 1118. Nauk zakazywał, radząc istyk, nie pióro trzymać. *ib.* 1, 1124. Styk porzuciwszy długi, rolnik obiaduje. *Suszye. Pieśń.* 5, II 2. Szamgar zabił Pelisztynow sześćset stykiem wołowym. *Budn. Jud.* 5, 15. Masa ta, gdy dobrze ostygnie, stykami żelaznymi wybić, i do smelugi zanieść. *Torz. Śkł.* 288, cf. kopyś *STYKAĆ*, *ob.* Zetkać, Ztykać. *STYKAĆ* się *med. niedok.*, Styknać się *jedntl.*; *Boh.* steykam se; *Bosn.* stuccitise, sastatise za jedno; *Vind.* permejati, namejati, (cf. miedza); *Ross.* сткаться, стыкаться; potykać się, trafić jeden na drugiego, *zusammen treffen*, *zusammen stoßen*; graniczyć z sobą, hart an einander gränzen, angränzen. Ciało spojone jest przez każdego stawu stykanie. *Budn. Ephes.* 4, 16. Widzisz w paszczęce koniee ogona u smoku, Każdego tak z początkiem koniee ztyka roku. *Pot. Pocz.* 685. Granice dobrego i złego stykają się z sobą. *Pir. Wym.* 287. Styka się ze złym dobre, graniczy z przykrością wygoda. *Ossol. Str.* 2. — 3. Bóg cię stykaj; *Deus tibi sit obvis, comes, feliciter proficiscere!* *Cn. Th.* 180. Gott geleite dich.

STYL, u, m, z *Łac.* u Rzymian narzędzie pisania z metalu; *Sorab.* 1. piszaczek, *Eccl.* писало; przeniesiono potym to słowo do znaczenia różnego sposobu w mówieniu i pisaniu, tak jak teraz w tymże znaczeniu biorą słowo, pióro. *Pir. Wym.* 278. *Lub. Roz.* 59 *Kras. Zb.* 2, 515. *Styl*, die Schreibart; *Boh.* pisebnost; *Ross.* стиль, (cf. złożyć). Były u dawnych tablice drzewiane, woskiem oblewane, *codicilli cerati*, na których ostrym pisano instrumentem, *vulgo* grabsztychem żelaznym *stylus* zwanym; co dało okazy, że modelusz pisania stylem nazywają. *Chmiel.* 1, 981. Starożytni ludzie, nie mając jeszcze inkaustu, ani piór zarzynanych, nie na papierze piórem, lecz żelaznym stylem na ołowianych lub drewnianych, woskiem naprowadzonych tabliczkach, pisywali xiegi i listy. *Mon.* 75, 206. Czy to pióro, czy też język czyj pięknie co wyrazi, zwykło się mawiać: pięknym to stylem napisano, dobrym stylem on mawia, albo też trudny to styl do zrozumienia, *ib.* 205. Styl dobry, gładki. *Zab.* 12, 58; łatwy, przyzwony. *Gol. Wym.* 255. Stylu wyniosłość *Eccl.* вимечовіе. Stuszniej sądziłbym to co się pisze nazwać nie stylem, lecz piórem,

i raczej mówić teraz: pięknym to piórem napisano, albo dobrego to pióra niega. *Mon.* 75, 206. — *?* Styl, stél, STYLISKO, STÉLISKO, a, n., trzonek, dzierzak; *Germ.* der Stiel, styl u penzla malarskiego, nazywa się kijek cienki a długi u penzla. *Magier. Mskr.* Ość na ryby osadzona na długim stelisku lub stroiszu. *Magier. Mskr.*

STYŁ, ZTYŁ, ob. Tyć, tyję. STYLAĆ, ob. Sztylać.

*STYMA, y, *?*, z *Włosk.* stima; *Franc.* estime : szacunek, powaga, poważanie, w którym kogo mają; *die Hochachtung*, daś *Ansehen*; *Croat.* prestimanye, (stimane : mniemanie, stimati, stimam : mniemam, rozumiem, stemam : pysznię się; *Vind.* fhtiman, poshtiman : sławny, fhtimati : czcić; (*Vind.* fhtimat, mienit *arbitrari*, prehtimatife, poshtimuvatife : pysznię się). Wewnątrz nam trzeba rzędu, u świata stymy, u przyjaciół kredytu. *Vol. Leg.* 6, 158. O w jakiejby go ludzie stymie mieli, Gdyby to byli o nim wprzód wiedzieli. *Chrośc. Ow.* 70, *Jabl. Ez.* B 4. *Jabl. Tel.* 154. *Chrośc. Fars.* 558.

STYMBLOCH, STYMBORK, ob. Sztymbloch, Sztymbork.

STYNDAR, ob. Stendar.

STYNKA, i, *?*, *der Stint*, ein *Stint*, *salmo eperlanus*, drobna rybka, błotem traci, znajduje się w rzekach. *Zool.* 184.

STYPA, y, *?*, (cf. *Lat.* stips, cf. daps, plur. dapes); pogrzebny obiad, daś *Leichenmahl*, Trauermahl, Leichnessen; *Sorab.* 1. pohřebna hostžina; *Carn.* pogrebshèna; *Vind.* pogrebshina, sedmina (cf. siódmy); *Croat.* karmina, (ob. Karm'); *Dal.* martachka gozba; *Bosn.* gozba mrritacka, (cf. *Ross.* кутя pszenica lub ryż w miodzie gotowany, co po pogrzebiu jedzą: cf. кутранъ : 1) mogiła, 2) puhar, 3) naczynie od gotowanego ś. oleju; cf. *Ecel.* тризна uroczystość na pamiątkę zmarłego rozmaitemi igrzyskami obchodzona, тризникъ zapaśnik). obiady zaduszne albo stypę zmarłemu wujowi sprawował. *Krom.* 575. Widziałem wiele razy pogrzeby krwią oblane, z których zaraz po obiedzie wysłano za umarłym drugiego zabitego do nieba, aby oznajmił, co za ludzie na stypie byli. *Star. Ref.* 78. *Star. Dw.* 62. Stypy te pogańskie dają okazją pijanicom do pijania. *Smotr. Lam.* 170. *Gil. Kat.* 228. Umrze, wnet posła dzwonić, potym psalterz spiewać, z krzyżem prowadzić, potym zaduszne msze, ubóstwu kap dawać, stypę uczynić, łaźnie na ubogie sprawować. *Gil. Post.* 212 b. Skonanie człowieka wiernego, nie potrzebuje stypy z rocznicami. *Žarn. Post.* 5, 795 b. pomniki: *Ross.* помники. U chrześcian zawsze, od początku wiary stypy albo uczty na pogrzebach bywały. *Sk. Kaz.* 640; agapy. *Sk. Dz.* 271, (z *Greck.* *Leichenmahl*, gdzie ubogich hojnie czestowano). — Onby się rad upić na We Pana stypie. *Zabl. Zab.* 92. (radby cię widzieć na marach). Wileżą stypą bywa śmierć barania *Klon. Wor. praef.* Niegrzeczną ten ma stypę, co z strachu umiera. *Zabl. Amf.* 17. (bździnami mu dzwonią). STYPNY, a, e, od stypy, *Leichenmahl* : *Threnodia*, pogrzebne, żałobne, stypne spiewanie. *Mącz.*

*STYPSEL, psła, m., zatyczka, z *Niem.*, *der Stypsel. Tr.*

STYPUŁA, y, *?*, STYPUŁKA, i, *?*, dem., STYPUŁEK,

łka, m. dem.; *Lat.* stipula; n. p. Do kościoła Krakowskiego sprawił stypułę do choru, miednicę i nalewkę, wszystko z srebra. *Pap. Herb.* 221. Jesliby robacy drzewo to psowali, mają być wygarnieni miedzianą stypułą. *Cresc.* 455. Nakreć trąbek z papieru formie udziaławszy. Zawieźuj je na końcu na stypułek wdziawszy. *Biel. S. N.* 57.

1. STYR, ob. Stér. 2. STYR, a, m., ryba, ob. Jesiotr.

STYRAC, ob. Tyrac.

STYRAK, a, m, drzewko i żywica, *styrax officinalis Linn.* *der Storax. Krup.* 5, 159. Trzciny styryk, w trzcinie go przywieziono. *Sienn. Wykl.*

STYRCZEĆ, ob. Stéreceć. STYRKNAĆ, STYRKAĆ, ob. Ustyrknać. STYROWAĆ, ob. Stérować.

STYRTA (*forsan melius STÉRTA*, od stérczenia, lecz cf. *Ross.* поцрептии rozpostarty); y, *?*, gatunek brogów, ein *Art Feimen*, *Feim*, *Stoher*; *Ross.* свирдь. Choć tego roku wszędzie stodoły sowitym Stérty, nietylko brogi nalożono żytem. *Pot. Poc.* 242. O chléb, wielmożny, prosisz pana boga; A styrt różnego zboża liczba sroga. *Bratk. K.* 2. Pasły się w gumnach szczury nieskończenie, A zboże w styrtach butwiało i gniło. *Kras. Mys.* 58. *Hipp.* 118. Obywatele widząc stérty swoje bez oddania pożytku, żalują że na nie pracowali. *Pam.* 85, 592. (cf. gumna, stodoły, spichlerze : składy zbożowe). — *?* Stérty morskie, rały, wyrostki stérczącego nad morzem ładu. *Śniad. Jeog.* 224. spizige Mängel am Seeufer.

STYRYA, yi, *?*; (*Boh.* Styrsko; *Slor.* Stirsko; *Carn.* Stajersku; *Vind.* Shtaire, Shtajerska deshela, Shtajersku (sellu); *Croat.* Staer, Stajerska zemlya; *Hung.* Staerszág); prowincja Austryacka, której stolica *Grac.* *Wyrv. Geogr.* 205. STYRYJSKI, a, ie, od Styrji, *Steyermärkisch*, *Steyerijsch*, *Steyer*; *Boh.* Styrský; *Vind.* Shtajerski; *Croat.* Staerszki; n. p. Księstwo Styrjskie, daś *Herzogthum Steyermark.* STYRYJCZYK, a, m., ein *Steyermärker*; *Carn.* Shtajerz; *Vind.* Stajerz, f. Shtejerza; *Croat.* Staerecz.

STYSK, u, m.; *Boh.* steyskanj, stjžnost; utyskowanie, skwierk; *Oeflage*, *Oewimmer*. Czemuż mi przez te styski, co uchem kwicza, Te kilka godzin sennych zaprawiasz goryczą? *Przyb. Ab.* 155. Posłyszają stysk na biedę z boku. *ib.* 92. STYSKAĆ med. niedok., Styskować *contin.*; *Boh.* steyskati; (*Vind.* stiskuvati, natiskuvati, obtiskuvati, obtishati : uciskać); utyskiwać, uskarżać się, skwierczeć; *flagen*, *sich beflagen*, *senzen*. Rozgniewał się i styskował na Labana. *Budn. Genes.* 51, 56. (fukał nań. *Bibl. Gd.*). Styskowało co mędrszych na takie nierządy. *Pot. Arg.* 617. Jorrand na Wenety styskuje, iż zewsząd okrucieństwa robili. *Krom.* 17. Na coż styskasz, małżonko moja niesześliwa? *Przyb. Ab.* 44. Tak styska z lez rzewnych ku niebu popychem. *ib.* 218. Odpowiadając Chrystus na Marty styskowanie, Rzekł: Marto, Marto, ty się zbyt frasujesz, Tego zaś myślą swą nie upatrujesz, iż o jedno być ma pieczołowanie, Co jest potrzebnobno. *Ozym. Św. P p.* 40. — *?* Styskować sobie, przykrzyć sobie, mierzić; *überdrüßig sein*, *fatt haben*, *einen Cfel an etwas haben*. Obciążeni jesteśmy nad przemoże-

nie, tak że się nam już styskowało żywo być. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 1, 8. Wszczęło się szemranie ludu przeciwko panu, niejako styskując sobie dla pracy. 1 *Leop. Num.* 10, 1. We wszystkim ucisk cierpiemy, ale niestyskujemy sobie. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 4, 8. Począł pan sobie styskować nad Izraelem. 5 *Leop.* 4 *Reg.* 10, 32. (cknąć a styskować. 1 *Lcop.*). Dosyć-ci trocha wina, śpiąc nie będziesz styskował od niego. *W. Syr.* 51, 22. (nie będzie się okliło). STYSKLIWY, a, e, — ie *adverb.*, sarkny, narzekający, cf. skwierczek, flagend. Z ich chat wznoszą się płacze i styskliwe biada. *Przyb.* *Ab.* 210. Wrzask bijących, konających jęki. Tworzą styskliwe szemry nieustannej męki. *Przyb.* *Luz.* 99.

*STYWA, y, ż., *Lat.* stiva: styk, Pflugsterze, n. p. Nie szpeciła u boku szabli w ręku stywa, Bieżał szlachcie na wojnę od sierpa, od żniwa. *Pot. Pocz.* 480.

S U.

SUBALTERN, a, m., pod drugim służący, urzędujący, podporządkowany, podkomendny; *Ross.* подчиненный, ein Subaltern. *Tr.* SUBBASZA, ego, m., *Warg. Radz.* 116, namiestnik baszy, der Unterpaşa. SUBDELEGAT, a, m., delegowany niższej rangi, ein Unterabgeordneter. Sąd grodzki ma moc wybrać sobie subdelegatów pięciu. *A Zamoj.* 21. SUBDYAKON, a, m., poddyakon, n. p. Subdyakonów jest powinność dyakonowi do ołtarza służyć, powinien święty ubiór, naczynia, chleb i wino do mszy ś. potrzebne nagotować; biskupowi i kapłanowi wodę na ręce przy mszy ś. podaje. *Kucz. Kat.* 2, 619. SUBDYAKONSTWO, a, n., stopień duchowny, dyakońskim tylko od kapłaństwa przegrodzony, porządek święcenia pierwszy z trzech wyższych. *Kark. Kat.* 265. der Unterdiakonus, daß Unterdiakon. SUBDYWIZYA, ob. Poddziałek, n. p. Subdywizyje, podziały, podziały działów. *Czart. Myśl.* 60.

SUBET, u, m., Sen ustawiczny i bezmierny subet z Arabskiego zowią. *Syzt. Szkl.* 251. *Birk. Zamoj.* 8. *Syr.* 40. *Crese.* 564, ob. Śpik, Śpiączka

SUBJEKCYA, yi, ż., przykreść inkomodująca, niewczasująca, Trudność, (*qu. v.*); *Vind.* napost, nadlega, nadleśhnost, Uragelegenheit, Unbequemlichkeit. Rzecz smrodliwa w pokoju subjecką uczyni. *Perz. Cyr.* 2, 28. Jeżeli We Panu subjecką sprawuje, odsunę się dalej. *Teat.* 9, 80. Subjecką czynić; *Vind.* nadlegati, nadleguvati, (cf. nalegać). Nie wyspałem się po wczorajszym balu, a tak co dzień i noc w tej subjeckiej człowiek. *Teat.* 10, 5. Oficer oficerowi nie czyni subjeckiej. *Teat.* 21, 9. Bez subjeckiej, ohne Umstände. *Sans façon*, bez ceremonii, bez subjeckiej, tak jak u siebie. *Teat.* 21, 8. SUBJEKT, u, m., *philosoph.* Subjekt, posiada wszystkich przymiotów ciała. *N. Pam.* 23, 252; *Ross.* подлежащее, cf. podstata, Grundlage, Grund. Subjekt w myśli, podmiot, cf. obiekt, obmiot — 2. Subjekt, a, m., człowiek używany do czego, ein Subject, ein Mensch, der zu etwas verwendet wird. Czy to tak ubogie królestwo w subjeckta, że ich trzeba z świecą szukać na jakąś funkcya? *Lub.*

Roz. 192. SUBLEWACYA, yi, ż., *dilatatio executionis judicialis in proscriptum latae, beneficio principis concessa.* *Cn. Th.* 1081, Aufschub der Execution gegen einen Geächteten. SUBLIMACYA, yi, ż., działanie chemiczne, którego pomocą nie jakie ciała suche zlotnionemi być mogą w naczyniach zamkniętych, i znowu w kształcie stałym otrzymane. *Mier. Mskr.* pędzenie suche, die Sublimation; *Ross.* возгонка. SUBLIMOWAĆ; *Ross.* возгонять, возгонять. — SUBMYTEL, tlu, m., w drukarni gatunek pisma, mniejszy od mytlu *Magier. Mskr.* kleine Mitteldrift. SUBORDYNACYA, yi, ż., karność, posłuszeństwo starszemu; *Vind.* podverstva, die Einordination. Żadne zgromadzenie bez subordynacji trwać nie może. *Zab.* 16, 241. Byłem posłuszny przez subordynacya. *Teat.* 15, 109. SUBORDYNOWAĆ, podrządzić, poddać pod wyższego; *Boh.* podrzditi, *Vind.* podverstiti, podlagati, podnaredbati, podvrezhi, unterordnen. Zawisnął od niego, albo jest mu subordynowany. *Salin.* 2, 577. — SUBORNOWAĆ kogo na co, nastrajac, ein wozu anstiften. Pospółstwo zobaczywszy, czy dobrowolnie, czy subornowani okrzykną. *Chrośc. Fars.* 24. SUBPETIT, u, m., w drukarni, gatunek pisma, mniejszy od petytu. *Magier. Mskr.* klein Petit. SUBPRZEOR, podprzeor, ob. Przeor.

SUBRETKA, i, ż., *Gall.* soubrette: pokojowa, garderobiana; Kammerjose, Kammermädchen. Gdyby to w Warszawie, można by tego użyć fryzjera, korneciarki, albo jakiej dystyngwowanej rajfureczyny; ale tu, nawet subretki nie-masz. *Teat.* 15, 15. Dziewczyną młoda żywa, ale nie z tego gatunku wesołości, która oznacza bezczelność, że tak rzekę, skażonych subretki naszych. *Teat.* 20, b, *praef.*

1. SUBSTANCYA, yi, ż., *philos., ob.* Podstata, Podstawek, Podmiot; *Rag.* succjanstvo, bivstvo. — 2. SUBSTANCYA, Substancyjka *dem.*, mienie, majątek, fortuna; Haß und Gut, Vermögen. Seneka, gorliwy ubóstwa poradnik, miał 5 milionów substancyi. *Nar. Tac.* 2, 267. Zapisała mu całą substancya, i uczyniła go dziedzicem dóbr swoich. *Sk. Żyw.* 2, 42. Łot pojmany był od nieprzyjaciół z substancją swoją. *ib.* 205. Według potrzeby substancyjke mając, na niczym nie schodzi. *Psalmod.* 11. Zguba substancyi małpa i kieliszek. *Jabl. Ez.* 151. We Pan jesteś familii dawniej, ale podupadłej; ociec We Pana nadtracił substancyi. *Teat.* 55 c, 16. Ma znaczną substancya. *ib.* 25, d, 26. — SUBSYSTENCYA, ob. Wyżywienie. — SUBTELNICZEK, ezka, m., człeczek subtelny, delikaciec; ein subtiler, feiner, zärtlicher Mensch. Akwilo pokurezył subtelniczki one, adziamskie owe ciała powarzył. *Birk. Kaz. Ob. F.* 2. SUBTELNIEC *neutr. niedok.*, subtelnym się stać, cieńcieć, *lentescere.* *Macz.* subtil werden, *phys. et metaph.* Skorupa od jaja coraz cienieje i subtelnieje, dla ustawicznego nasiedzenia ptaka: jako też ścienczeje jaje, gdyby w oocie leżało do dziewiątego dnia. *Sak. Probl.* 179. SUBTELNOŚĆ, sei, ż., *opposit.* grubość, *phys. et metaph.*; *Boh.* autloch, (cf. wąłłość); *Sorab.* 1. czenkoseż, (fnadnofeż, (cf. snadność); *Vind.* drobust, tinkust, tinkota, lizhnost, die Feinheit, Subtilität. Przyszedł zbawiciel zam-

knionemi drzwiami, Swą subtelnością one przeniknawszy. *Odm. Św. 2, N n b.* (ciałem swoim subtelnym). Damy Europejskie sądzą, że subtelność najwyborniejszym jest ich urody wydoskonaleniem; w prasę tedy ciała swe biorą. *Zab. 7, 154.* smukłość, die Schlantheit, Dünnheit deß Körperß. Subtelność rozumu ludzkiego. *Kłok. Turk. 167.* delikatność, zabiegłość, Feinheit deß Verstandeß. Subtelność dowcipu. *Boh. Kom. 4, 101.* — *In pejus:* Subtelność, troska, robota niepożyteczna; sztuka wielka, mały pożytek. *Cn. Ad. 1109.* Nie jest przeciwniejszego mądrości, jak wielka subtelność; ona we wszystkich rzeczach przeziwi się prawdzie. *Gorn. Wz. J.,* SUBTYLIZACJA, Epit̄findigkeit; Sophistery; *Vind.* sbrisanost, premetenost; *Eecl.* тонкочловіе. Najwyborniejsze dowcipy, zaprzatnione owemi wykrętnemi subtelnościami, nikczemnie się starły. *Pilch. Sen. list. 367.* Rzecz dobra nie potrzebuje subtelności. *Fredr. Ad. 6.* SUBTELNOSTKI plur.; subtylizacye, przeszybowane argumenta, Epit̄findigkeiten. Wymyślnemi subtelnościami jasne zbijał jego dowody. *Tr. Tel. 467.* SUBTELNY, a, e, SUBTELNIUCIŃNY, SUBTELNIUCZKI, SUBTELNIUTKI, SUBTELNIUTENKI, a, ie, intensiv.; SUBTELNIE, SUBTELNO i t. d. *adverb.*, niegruby, cienki, delikatny, *phys. et metaph.*, subtil, fein; *Boh.* autlý, (cf. walty); *Sorab. 1.* subtilné, czenkuzki, czenkoyité, wahodné (cf. łagodny), schwiżné; *Carn.* práshn, (cf. próżny); *Vind.* sutil, tizhken, droben (cf. drobny), sdroblen, tinek, lizhen, (cf. lice); *Eecl.* тонкочліно, тонць, подробно, подробай. Rąk swych roboty i subtelne tkania za upominki oddają. *Groch. W. 455.* Przedła subtelniechne nici. *Sk. Żyw. 2, 108.* Subtelniczka skóra. *Tward. Daf. 4.* Nie rozumie tu tych rzemiosł jedwabnych a subtelnych, ale rozumie oractwo. *Glicz. Wyeh. H, 1 b.* (sztuczne, kunsztowne). Rzeczy subtelne niemoene. *Fredr. Ad. 6.* Subtelna kompleksya ciała jego. *W. Post. W. 288.* Była Susanna subtelna i pięknego wejźżenia. *W. Dan. 15, 51,* (ob. Sudamny). Widząc We Panią czyniącą się być subtelną, starałem się z nią subtelnie postępować. *Teat. 12, b, 47.* (pieszczenie). Subtelny rozum, dowcip, przenikliwy; *Eecl.* некустыный, остроумный, cin feiner Verstand. Subtelny a delikatny ma rozum. *Teat. 8, c, 25.* Ludziom subtelnego dowcipu, wielkiego rozsądku, urzędy mają być dane. *Petr. Pol. 305.* SUBTYLIZOWAĆ *cz. niedok.*, cieniżyć; *Ital.* sottilizare, fein machen, verfeinern. Ziele to grubości zych wilgości drobi i subtylizuje. *Urząd. 54, et 549.* Subtylizuje w rozumowaniu, przesadzam rozbiorem *Eecl.* тонкочловію, подробно разговариваю. Subtylizujący, *Vind.* sbrisan, premeten, stekliu, nateklivez, spafhevez, subtilagłanni; *Eecl.* тонкочловіный, тонкочловіець *argutus,* spit̄findig. SUBTRAKCYA *arithm.*, ob. Ujmowanie. *Rag. Doś. 2, 190.* odtrącanie, odciganie; *Ross.* вычитаніе. SUĆ, suć, suje *cz. niedok.*, usucć dok., sypać; (*Vind.* futi, fujem, sipati, posuti, (thota, stutina *aggr.*, *Germ.* Schütten; *Carn.* sũjem *calco illidere*); *Germ.* schütten; *Wallach.* skuturu; *Ital.* scuotere; *Lat.* cutere, concutere, quate-re; *Kero* scutan; *Angl.* shed; *Svec.* skudda; *Græc.* σκέδαρ); aufschütten. Wysokie tamy suć niespracowane, Bro-

niąc się wodzie, co je podlewała. *P. Kchan. Jer. 459.* Książę Opolski granice sobie suć, gdzie chciał, odgraniczając się od Jagiełła. *Biel. 259.* Na zjeździe u Wielunia usuli między Prusy a Żmudzią granice wieczne. *Biel. 285.* Rzymianie meżom zaenym swoim słopy i groby wysoko usute stawili. *Stryjk. 87.* W Arabii przez noc wstają góry wielkie piaseczne, wiatrem sute i zgromadzone. *Biel. Hist. 263.* Perłami suknie suć. *Pot. Syl. 20.* (ob-sypać, hojnie obsadzać, kameryzować). Krzesła sute perłami Ormuskiami. *Tward. Wz. 45.*

Pochodz. *suty*, (cf. *sowity*, *sawitość*): *dosucć, nasucć, obsucć, osutka, posucć, przysucć, usucć, zasucć.*

SUCHAR, a et u, m.; *Ross.* сухарь; *Eecl.* паконмады, сухарь; osuch, Zwiebaß, Biscuit, Schiffszwiebaß. Na bardzo długie chowanie bochenki się przez połowę w płask przerzynają i w piecu wysuszają, i to się zowie sucharem. *Kluk. Rośl. 5, 265.* Sucharu w tajsterke włożywszy, wybrała się w drogę. *Tward. Pasq. 48.* Jadł mało, i po prostu, ażeby żołnierze Cierpliwości nauczył, suchar często bierze. *Jabl. Tel. 241.* SUCHAREK, rka, m., dem.; *Ross.* сухарикъ; osuszek delikatniejszy, gatunek ciasta; Zwiebaß, zur Ráscherey, Zuderbrot. SUCHARKOWY, a, e, od sucharka, Zwiebaß; *Ross.* сухарный. SUCHAWY, a, e, — o *adverb.*, dosycć suchy, etwaß trocken; *Ross.* суховатый. Suchawość, mierna suchość *Ross.* суховатость. U traw pospolicie korzenie są suchawe, *filamentosae.* *Bot. Nar. 50.* SUCHEDNI, SUCHEDNIOWY, ob. sub Suchy. 1. SUCHO *adverb.*, SUCHUCZKO, SUCHUTENKO, SUCHUTENECZKO *intensiv.*; *Boh.* etc. sucho; *Ross.* cyxo; niemokro, niewilgotno; trocken, nicht naß, nicht feucht. Gdzie on powie: sucho, tam po uszy ulgniesz; godzinę wiary. *Iiys. Ad. 16.* Wody arka pańska wspaczyła Jordanowe, i rozkazała tak długo czekać, ażeby najmniejszy człowiek z Izraela sucho przeszedł. *Birk. Zamoj. praef.* suchą nogą, trocken Fußeß. Morze na połę mocą swą rozsądził, Przez nie suchuczko swoje przeprowadził. *Ryb. Ps. 152* Rozstąpiły się wody, i przeszły oba suchem. *Budn. 2 Reg. 2, 8.* (sucho). Wodę tę wygotować do sucha, zostanie się na dnie sól średnia. *Torz. 166.* (żeby całkiem wyparowała). Płótno przepłó-kawszy, magluj wilgotne naprzd, potym wysuszywszy, wymagluj na sucho. *Przeds. 89.* Gdy się tęgie ciała biorą do destylowania, to nazywa się destylowaniem na sucho; *destillatto sicca.* *Kruml. Chym. 221.* — Potrzeba wszystkie czterdzieściatnieć pościć, sucho jedząc. *Pim. Kam. 297.* susząc, trocken Jastenweise essen. — *Ż. Transl.* Codzieln wołamy, i z rana na sucho, i w wieczor winkiem podraczeni mile. *Hor. 2, 254.* *Kniaż.* naczecz, niűfteru, sũne etwaß zu genießen, trocken. — Chwałaż bogu, cośmy na sucho wyszli. *Teat. 55, b, 76.* że nam się przepiekło, że nam uszło; Gotilob, daß wir so davon gekommen sind, mit einem blauen Fluge. Nie potrafiisz, żebyś ztąd na sucho poszedł. *Boh. Kom. 1, 68.* du sollst nicht mit heiler Haut von dannen kommen. Zie mi dyabła, jeżeli puszcze go na sucho. *Teat. 43, c, 52.* *Wyb.* We Pana na sucho nie puszcze. *ib. 51, b, 126.* Puszczeją tych na sucho, bez najmniejszego naruszenia, przeciw którym

największą złość mieli. *Pilch. Sen. list. 151.* Nie wyjdzie mu na sucho sztuka, którą mnie zażył. *Teat. 56. b. 113.* eš soll ihm nicht für genossen hängen. I na suchoż to jemu ujdzie! *Boh. Kom. 1, 401.* Nie zwiezie mu się tak sucho, skarży to bóg, weźmie swą zapłatę. *Mącz.* Nie sucho mu się przepieczę. *Chroś. Ow. 102.* Ma sięż mu to przepelznąć na sucho? *Pilch. Sen. gn. 546.* Występki te bez kary na sucho mu nie poszły. *Pilch. Sall. 25.* Nie suchość się odrze. *Lib. Hor. 125.* Nie odrze się to Skanderbegowi sucho. *Baz. Sk. 122.* Obaczy, żeć się mu to tylko sucho nie odrze. *Rej. Post. II h 6.* I samemu Achitopelowi sucho się tylko za tę jego pochlebną radę, nie udarło; bo się i sam rekoma swojemu obiesi. *Weresz. Reg. 112.* Czemuż Pani, tak jak msze, na sucho nie odrzucasz mężczyzn? *Teat. 22. c, 8.* bezkarnie, unętraj. — Nie tak do pokoju sucho przyjsz i lekko, trzeba krwi utoczyć. *Tward. Wł. 115.* nie bez trudności, nie suchą ręką; niđt jo leđt, niđt ofne Schwierigkeit. — *Aliter:* Mówią o białych głowach strapiionych: i ta go nieboga, sucho nie zje; (nie bez łez, nie bez płaczu), toż też mógłbyś rzec, chcąc dać znać, iż jest wielką pijanicą. *Corn. Dw. 145.* (nie bez napitku, trunku). — **SUCHO**, a, n., susza, posucha, suchość, die Dürre; (*Bosn.* suho, kopno s ład tęgi; *Slav.* na sūhu s na ładzie; *Carn.* sūha defectus pecuniae). Zno-wu Eliaszowe wracają się sucha. *Pot. Zac. 181.* Kiedy eheich, czynili sucho, a kiedy chcieli czynili deszcz prorocy. *Rej. Post. B 4.* Za sucha z zwożeniem zboża pōspieszyc trzeba. *Haur. Sk. 16.* póki czasy suche, trocne Witterung. **SUCHOBOLNY**, a, e, arthriticus, gichtig, (cf. denny, dna). Głowy ból pochodzi z ostrości płynnych suchobolnych. *Perz. Lek. 168.* Wewnętrzne przyczyny chorob są z suchobolnej materii. *ib. 80.* **SUCHOBŁIZEW-KOWY**, ob. Wiekokrzewowy: *ob. pod Suchy.* **SUCHO-OKI**, a, ie, siccoctulus, twarde do płaczu. *Cn. Th. 1081.* trockenäugig, schwer zum Weinen zu bringen. **SUCHOMEL-SZCZYŻNA**, y, ż., czynsze z wiatraków, końskich i rezynych młynów, Zins von Wind-, Ross-, und Handmūhlen. *Arendy, stawszczyzny, suchomelszczyzny...* *Tward. W. D. 75.* **SUCHORĘŻ**, y, ż., [suchoręcz 2], uszka gałaż, cin trocken abgusforbner Ast. Pojechać na suchoręż. *Bandtk. (ob. Susz), Reishofz, Reifer.* **SUCHORLAWIEĆ** neutr. niedok, suchorlawym się stać, z ciała spadać, mager und dürr werden; *Slav.* churawim, (cf. chory); *Rag.* usicjati. Od takiej karmi psi parszywieją i suchorlawieją. *Ost-ror. Myśl 17.* **SUCHORLAWOŚĆ**, ści, ż., spадanie z ciała, die Dürrjudt, das Magerwerden; *Slav.* churawost macies; *Boh.* churawiny, (churawstwo chorowitość); *Vind.* medlust, smedlelje, (cf. młodość). **SUCHORLAWY**, a, e, niegruby, nietłusty, wysebły; *Boh. et Slav.* churawý; *Vind.* medel, fuhliu, (cf. młdy); *Rag.* suherghjav; *Croat.* szuhorlyav, hager, mager. Świszcze ku końcowi zimy nader są chude i suchorlawe. *Zab. 12, 191.* Klacz, aby była cała niesuchorlawego, ale mięsistego. *Hipp. 15.* Pies suchorlawy. *Ost-ror. Myśl. 12.* Suchorlawe owce. *Wolszt. 101.* **SUCHOŚĆ**, ści, ż.; (*Boh.* suchost; *Slav.* suchota, (ob. Suchota); *Sorab.* 1. fuchota; *Vind.* fuhota,

fuhla (ob. Susza), fuhlnost, vfehnenje; *Croat.* szuhōta, szussa, szuhōcha; *Bosn.* suhochja, sucjaj; *Carn.* suhōta, (suchotina terra arida); *Haug.* aszszúság; *Rag.* suhōchlja, sūhos; *Ross.* cyxocrt, cyxota; *Lat.* siccitas; *Ital.* siccita); susza powietrza, ziemi etc., die Trockenheit. Suchość jest wielka, a dżdża pola potrzebuja. *Star. Dw. 72.* Skarżyli się na zbytnią suchość, bo do tego dnia dżdżu z nieba nie miał, a role od upalema spu-stoszone były. *Birk. Dom. 95.* — §. *Aliter:* Jeleni narzeka, iż go suchość nóg szpeci. *Zab. 15, 272.* Tręb, niegrubość, mecielisteść, niemęsiistość, chudość, cienkość, (ob. sucha noga, głowa): *Magerkeit, Dürre, Dünn-* me. **SUCHOTA**, y, ż., **SUCHOTY** plur.; *Boh.* sauchtoty, luboniny, churawiny, chradnajt; *Sorab.* 1. fusch, fuschata zēhmniza, fuschata khorecz, mjasza huceno; *Sorab.* 2. suchota; *Vind.* fuhliha, fuba bohesen, nedeha, jetika, shivota fuhhenje, ginenje, fuhla, fehnenje, vadnenje, tovanje; *Carn.* jetka, skapanje, (cf. skapać, bodajbys skapał); *Croat.* etika, omilyavica, szubi betog; *Rag.* siccia, sicija; *Bosn.* sicja; *Slav.* sūha bolēst; *Ross.* vaxotka, cyxotka, — § 1) choroba, wędwienie ciała, z ciała opadnienie, ciała wyschnienie. *Krup. 5, 570. et 568. Perz. Lek. 80.* die Schwindsucht, die Abzehrung. Suchoty albo wędwienie, kiedy się ciało nie tuczy, a zawżdy z niego nieco odchodzi, a nie nie przyływa, zład zhytnia szczerość a marskość przychodzi. *Spicz. 255.* Suchoty, kiedy kto płuca ma owrrodziła, i ustawicznie pluje. *Syrt. Szkl. 71.* Suchoty często pochodzą z zastarzałych katarów. *Haur. Sk. 597.* Suchotę mieć, *Croat.* szuhobetegujem; *Ecol.* cyxotbjo, cyxotnojo bojo burk-anio; *Ross.* прохавуть, печалуть. — §. 2) Na kształt dwóch brodawek na spodniej szczęce końskiej pod językiem zwykła niejaka ostrość narastać, co to rostricharze suchotami nazywaja. *Hipp. 107. Comp. Med.* daß Jener, die Darre, eine Pferdekrankheit. — §. 3) *Fig.* Szkatuła na suchoty steka. *Pot. Arg. 459.* duo się przedziera, der Geldbeutel hat die Schwindsucht, die Abzehrung. — §. 5) *Transl.* Suchoty, suszenie, post suchy, strenges Fasten. Zadają nam, jakłyśmy w suchotach, w krojidłach, a nie w bogu, nadzieje naszą pokładali. *W. Post. Wł. 47.* U was płańniejsza kapica, gromnica, bylica, edpusty, suchoty, kadzido, kropido, niżli szczere słowa pańskie. *Rej. Post. I 5.* Był ten pobożny zwyczaj u starożytnych chrześcian, iż wszystkie piątki suchotami odprawowali. *Pim. Kam. 501.* Suchotami w te dni powinni pościć *ib. 277.* Trzemasz chatę przed gościem obwarował płoty, Czy piątek, czy niedziela, na stole suchoty. *Nar. Dz. 5, 122.* — *Fig.* Wszystkie wytrzymać męki jestem gotów. Tylko zachowaj Tantalą suchotów. *Zab. 9, 58. Zabł* (poszczenia, pragnienia, łaknienia Tantalowego). **SUCHOTNICA**, y, ż.; *Boh.* sauchtotka; suchoty cierpiąca, cine Schwindsuchtige. Białe upławy bardziej u suchotnic zaczynają cieć. *Perz. Lek. 2, 8.* **SUCHOTNIK**, a, m.; (*Boh.* sauchtotnar; *Vind.* medluh, tovarez, nedeshnik); cierpiący suchoty, der Schwindsuchtige. Kozie mleko dobre dla suchotników. *Zool. 564.* **SUCHOTNY**, **SUCHOTOWY**, a, e, od suchot, Schwindsucht-, schwindsuchtig; *Boh.* sauchtotivý, sauchtotiny,

suchotinowaty; Sorab. 1. fusch mëyacze, szkñeyacze; Vind. fufhen, nedehen, fuchoboun, jetikast, nedeshen, fufhizhen, na pluzheh bouu, (*distng.* fuhoten = wysmukły); Bosn. siciavi; Ross. чахотный, сухотный. kaszel suchotowy albo suchot początki ukazujący. *Krup.* 5, 660. Suchotne ziele, *ob. lwa* 2). SUCHOTNIARZ, *f.* SUCHOTNIARKA; u rzeźników, kto bez opłaty podatku pokryjomo było bije, i mięso roznosi. *Magier. Mskr.*, ein verstopfner Fleischhacker. SÚCHOWIETRZYCA, *y, z.*, susza, suche powietrze; die Dürre, große Trockenheit der Witterung. Na lekkich gruntach, jeżeli jest obawa dłogich suchowietrzyce, dobrze gdy się nasiona powalczą. *Kluk. Rosl.* 5, 202. "SUCHOWODNY *n. p.* bóbr. *Bielaw. Myśl.* A 4. ziemnowodny, landwasser, amphibisch, heplebig. SUCHOŻYŁY, *nervi.* *Hub. Wst.* 259, *ob.* suche żyły, die Nerven. SUCHOŻYŁNA maść, unguentum nervorum. *Perz. Cyr.* 2, 517, Nervenjalbe. SÚCHY, *a, e,* SUCHUTKI, SUCHUTENKI, SUCHUTENECZKI, *a, ie;* (*Boh. et Slov.* suchý Sorab. 1. szuchi, fuschaté, fyry; Sorab. 2. szuchi; Carn. sub; Vind. fuh, fufhen, pofufhen; Croat. szùh, (szushec = marzec); Hung. aszszù, szaraz; Bosn. sùh; Rag. sùb, suubi, skóren, *vulg.* marsejáv, (cf. marszczyć); Ross. сухий, сухонекъ, сухопый; cf. Lat. siccus; Ital. secco; Gall. sec, seche; Hebr. ציחע zichech; Syr. ציחע zecha, siccus, aridus; cf. Germ. feicht, feigen, verfeigen, cf. fideru); 2. 1) niemokry, niewilgotny; trośnie, niódł naś, niódł feudt. Przy suchym drzewku i mokre goręje. *Bratk. R. Rys. Ad.* 54. złe przy dobrym ujdzie. *Zimor. Siel.* 254. W czasie suchego powietrza czyli posuch, panują gorączki. *Perz. Lek.* 91. Eurus suchy. *Banial. K.* 5. Suchy marzec, mokry maj, będzie żyto jako gaj. *Cn. Ad.* 1109. (marzec bez deszczów). Mam grunta dobrze uprawne, łaki niesuche. *Mon.* 74, 149. (bujne). Drzewa leśne miewają owoc drobny, ale gęsty, suższy (*Comparativ.*) i cierpejszy, niżli owoce domowych drzew. *Cresc.* 151. (mniej soczyste). Świerzb jest dwojaki, mokry i suchy. *Perz. Lek.* 157. Rzecz daremna z suchej studni brać wodę. *Min. Rył.* 5, 555. (z gołego i dziecięciu zbrojnych nie nie wezmą). Ś. Hyacynt po Wiśle suchemi nogami chodził. *Birk. Dom.* 162. mit trocken Füßen. Izraelczyki po suchu szólkciem morza przechodzili. *Budn. Evod.* 14, 59. sucho, suchą nogą, trocken Füßeš. Szalbierz, który po suchych miejscach pływał, po wodzie suchą nogą deptał. *Mon.* 63, 207. (niepodobne rzeczy udawał). Na nich nie mógł wejrzeć okiem suchym. *Groch. W.* 249. bez łez, bez płaczu; mit trocken Auge, ohne Thränen. *Birk. Gl. Kon.* 26. Patrzą suchym okiem na pogrzeby własnych dzieci, jakoby cudzych. *Mon.* 69, 803. (obojętnie, zimno). Na narzekania te suchym poglądam okiem. *Teat.* 49. b, 68. — Potarł król nieprzyjaciół, jak suche siano. *Biel. Św.* 181. (w proch, w niwecz obrócił, na głowę poraził). Abyś nie był jak wieprz w karmniku, albo jako suchy pień na roli, co się oń plugi zawadzają. *Rej. Zw.* 56. (ucięty, wyschły, uwiedły pień). Drze lya kędy może i z drzewa suchego. *Rej. Post. O o* 4. (i z uwiedłego drzewa bierze). — *Botan.* Wiciokrzew, Wisienkę, w niektórych powiatach

suchym drzewem zowią. *Jundz.* 165. *Lonicera Caucasia;* Ross. тогустанъ, жимолость, Zäunling, Bachweide, Weinholz, Hundsfirsche. — *Chem.* Rozpuszczania suche, solutiones via sicca, które się dzieją za pomocą ognia. *Śniad. Chem.* 50. auf dem trocknen Wege. — Pastele, suche farby, do malowania. *Magier. Mskr.*, trockne Farben, Pastellfarben. Sucha wanna, łaźnia, kąpiel pary, pocielnica, ein Dampfbad, balneum vaporis. *Czerw.* 57. *Comp. Med.* 546. Pły w wannach suchych pobudzone bywają. *Comp. Med.* 545. — *Fig. transl.* W pokoju i wielkie kryminały sucha wanna zmywa. *Teat.* 21, 161. (sucho ujdą, bez kary, albo letką karą odbyte). — *Aliter:* Będiesz ty wkrótce inszy, tylko suchej łaźni zażyjesz. *Teat.* 21, 69. (suchych razów, plag, cf. łaźnia). Widziałem nieraz żołnierzy przez suchy las biegających. *Boh. Dyab.* 2, 86. przez różgi, Epiešrutben laufen. — *Chirurg.* Haftowanie rany lipkim plastrem nazywa się haftowaniem suchym. *Perz. Cyr.* 2, 145; (*oppos.* haftowanie igłą, krwawą). — Suche razy = bicie niekrwawe, unblutige Stöße, Streiche, die feine offenen Wunden machen. Dajcie pokój: bez oreza przynajmniej na suche razy. *Zabl. Z.* 5. 75. Gdy już stołowe wyrzucili statki, Suchemi sobie dogadzając razy, Kończą robotę płytkiem żelazy. *Nar. Dz.* 2, 24. Jam go tylko suchemi razami bił. *Teat.* 50. c, 87. — 2. Suchy ból, arthritis, ból w stawach. *Perz. Lek.* 52, cf. dna, denna choroba, die Gicht; Sorab. 1. fucha stawow bolofez. Czasem też ból suchy w nogach nas dręczy. *Pilch. Sen. list.* 4, 164, (cf. pedogra). — Sucha żyła, sucha struna, cięciwa, nerw. *Kirch. Anat.* 78. *Wejch.* 16. *Urząd.* 244. et 217. *Perz. Cyr.* 1, 55. der Nerve; *Boh. žilna;* Sorab. 1. zpinata žiwa, napinata živka; Vind. biela shila, kita, stegnoshila, krepna shila; Ross. траповая жила. Żyły pięte albo nerwy. *Syr.* 59. *Sienn.* 92. *Spieč.* 49. Zmysły są utkaniem żył suchych, jako strun na skrzypcach rozmaicie nateżonych. *Boh. Dyab.* 51. Nie czujemy żadnej rzeczy, która żył suchych, zmysły składających, nie porusza. *ib.* 59. — Sucha noga, sucha głowa = niegruba, niemięsista, nietłusta: niódł diś, niódł feiřšig, niódł grob. Poważnym krokiem depeą drogi Białe, krótkie i suche i okrągłe nogi. *P. Kchan. Orl.* 1, 172. cienkie, dünn, feiu. Koń nogi suchej, sudannej, wszystek gładki, smukły. *Pot. Pocz.* 145. Cudność konia w tym zależy, gdy ma głowę subtelną a dobrze suchą, tak iżby się skóra od kości nie zwieszała. *Cresc.* 525. — Suchy, nieplodny; trocken, unfruchtbar. Frasunek nieplodnych a suchych rodziców. *Glicz. Wych. C 1 b.* (bezdzietnych). Konopie suche, płonne. *Cresc.* 191. (suszki, płoskonki; Zimmel, Bästling). — Suche ziele, *ob.* Szarota błotna, kocanki. — 2. Suchy post, suchoty, suszenie, poszczenie o suchej strawie; trocken Fasten, bey trocken Speisen. W ten czas suche tylko rzeczy zażywać wolno. *Pim. Kam.* 298. Msza, która się sicca albo sucha nazywa. *Pim. Kam.* 85. (bez zażywania ciała i krwi pańskiej, bez wina). Wszystkie suchoty (*qu. v.*) swoje tak bardzo zmoczy, żeby mu z pijaństwa mógł gębę wyżąć w suchy piątek, jako i w mięsopustny czwartek. *Pim. Kam.* 502. w wielki piątek, Charfreitag. — *Chronol.* Su-

che dni, cztery kroć do roku, post trzydzienny w tydzień kościelny. *Sk. Dz.* 115. die Quatemberfasten. Kwartał albo suche dni liczą miesiący 5. *Solsk. Geom.* 5. 155. ein Vierteljahr, ein Quartal; *quatuor tempora*, na Mazowszu, u prostaćwa, kantopory. *X. Kam. Slav.* kentopory; *Slov.* suche dni; kántri; *Hung.* kántor; *Croat.* kvatri, (cf. kwadra). Kalixt papież rok rozdzielił na cztery części, co zowią suchedni. *Biel. Św.* 53. Najpiérwsze suchedni trafiają się w roku w piérwszym tegodniu w post. *Szerb. Sax.* 543. Suchedniowy czas, die Quatemberzeit. W jesieni po suchedniowym czasie. *Haur. Sk.* 279. Owoce te po suchedniowych dniach ku ś. Michałowi zrywać. *Haur. Sk.* 75. Suchedniowe raty. *Vol. Leg.* 7, 459. Quatembersteuer. Sól suchedniowa, daś Quatemberjalz, ein Adelprivilegium. O soli suchedniowej bałwaniastój województwom Krak., Sandom. i inszym. *Vol. Leg.* 5, 455. Prawo szlacheckie do soli, zwanój suchedniową, z utracenem żupami zginęło. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 189. — *Aliter:* Suche dni, suchedniwe, myto kwartałowe, kwartałne, kwartał; Quatembergeld, Quatemberlohn. O wikcie, o odzieży, o suchedniach i o innych nagrodach, które się dają służącym. *Zab.* 16, 50. Służebnika chował, któremu złoty na suche dni płacił. *Giez. Wych. M.* 5. Zboża na suchedniowe służącym. *Ustrz. Alg.* 105. Za coż ty suche dni bierzesz, więc i płace doroczną i barwę i wszystko? *Opal. Sat.* 52. Nieszczęśliwy to sługa, lecz i pan nie przedni, Gdzie trzeba za odprawę odpuścić suche dni. *Pot. Arg.* 60. Dobry nauczyciel godzien jest dobrych suchedni. *Giez. Wych. M.* 5 b. Mistrz, gdy komu działki nadobnie wychowa, zda mu się, iż nie przeń nie uczynił, kiedy mu suche dni zapłaci, ano nierówno więcej on mu dał, niżli mu ten daje. *Rej. Zw.* 99 b. *Minerva*, myto od nauk, w szkołach precyrum albo suche dni zowią. *Mącz.* — §. Niedziela sucha, wtóra niedziela postna. *Herb. Stat.* 16. *Reminiscere*, der zwente Fastensonntag. — §. Sucha gra, sucha wygrana taka we grze, że drugi zupełnie zbity. *Matfjś*, im Epiele. Dać komu suchą, einen Matfjś machen. *Tr.* — §. 2) Suchy, oschły, niesmaczny, czezy, *metaph.*; trocken, mischmackhaft, leer. Niech będzie nauka jaka, jak chce, trudna i sucha, dla mnie jest zabawka. *Teut.* 59, 95. Sam Orleusz uzna, że nie sucha twa muzyka. *Zab.* 11, 155. nie czeza, nie płonna; nicht leer, nicht unfruchtbar. — *Aliter:* Suchą ręką ich nie dostanie; jeśli umrzeć przyjdzie, to pewnie nie bez zemsty. *Pot. Arg.* 77. niełatwo, nie bez wylanja krwi; nicht leicht, nicht ohne Blutvergießen. — *Herald.* Suche komnaty, herb; trąba czarna myśliwska, oprawna w złote sztuczki z nawiazaniem; na wierzchu jej krzyż. *Kurop.* 5, 49, ein Wappen.

Pochodz. *susca*, *suszyc*, *susz*, *suszalnia*, *suszalny*; *dosuszyc*, *nasuszyc*, *osuszyc*, *osuch*, *osuszek*, *posuszyc*, *posucha*, *przesuszyc*, *przysuszyc*, *wysuszyc*, *zasuszyc*; — *schnać*, *sychać*; *doschnać*, *naschnać*, *oschnać*, *oschły*, *oschłość*, *odeschnać*, *poschnać*, *podoschnać*, *podosychać*, *przeschnać*, *przyschnać*, *rozoschnać*, *rozosychać*, *uschnać*, *wyschnać*, *zaschnać*, *zeschnać*.

SUCZKA, i, ż., *dem. Nom.* suka, SUCZYNA, SUCZYNKI

bland., Begden, kleine Hündinn, Hündchen; *Boh.* čubka, čubicka; *Sorab.* 1. cžulka; *Bosn.* kuceica; (*Croat.* cžuczek, piesek); *Ross.* cyчка, (*distng.* cyчка krecenie nici). Nagrobek suchyńce Lubci. *Kniaż. Poez.* 1, 105. W locie wschodzi gwiazda, którą zowią *canicula*, t. j. suchzka albo psiczka. *Crese.* 70. SUCZY, a, e, od sukij; *Boh.* čubem; *Ross.* cyчнъ, cyчнй, Hündian. Pres sigle swe poczyna, Jak to nie trudno u suchego syna. *Jabl. Ez.* 19.

*SUDAK, *SUHAK, a, m; (*Ross.* судакъ sędacz). Jest to zwierz na kształt sarny, wzrostu wysokiego. Sierć pod brzuchem jak u barana niudego, Jada je bardzo radzi, kiedy gdzie dostają, Kozacy i Tatarzy; ale rzadko mają z nich zdobycz, bo nie najdzie nad ten zwierz przedsięgo. *Pasz. Dz.* 5. Suhak, zwierz prędkości wielkiej i dzikości, do dzikiej kozy podobny, rogami uzbrojony od natury; pasąc się nazad się pomyka, pysk włócząc po ziemi; zjad podobno subakiem nazwany, że sunie pysk, czyli też Tatarskim terminem, bo ztamtąd do Polski rodzaj swój wprowadził. *Chmiel.* 1, 584. Zwierza rozmaitego Tatarzy mają, a zwłaszcza korsaków, I w biegu przedkolotnych ostrożnych sudaków. *Pasz. Dz.* 4. Suhak, *antelope Scythica*, zwierz większy nieco od kozła; znajduje się gromadnie w stepach Tatarskich, dziwnie szybki. *Zool.* 565. Tataraka, u nas suhak. *Kluk. Zw.* 1, 545. die Tatarische Antilope.

SUDAMNOŚĆ, SUDANNOŚĆ. ści, ż., cudność, wymuskałość, nadobność, trefność, udatność, układność; Eleganz, Nichtlichkeit, Schötheit. Bolesław rozkoszami Kijowa, pięknością, sudamnością i przyjemną wdzięcznością urodziwej białej plei uwiedziony, *teneritudine*. *Krom.* 101. SUDAMNY, SUDANNY, a, e, SUDANNIE *adverb.*, (cf. *sutana*; *Gall.* soutane; *Ital.* sottana); galant, wymuskany. *Cn. Th.* 1082. eudny, trefny, nadobny, udatny, układny, *Ital.* svelto; *Gall.* svelt. *Czart. Mskr.* elegant, niedliwy, sčwyt, lichliwy. U nas Ruska ziemia ma coś nad in-sze, podobno, że blisko Grecyi jest; w której i wieśniacy są tak sudamni, iż w słowach i w postępkach, mają coś podziwienia godnego. *Petr. Et.* 297. Cztery rzeczy konieczne ma mieć w sobie pan: Zęby była wstydlawa, skłonna i sudanna, Przy tym, żeby wszelkiej przestrzegala cnoty, Tak się za nią wyrai, mając te przy-mioty. *Mon.* 76, 280. Koń nogi suchej, sudannej, wszystkie gładki, smukły. *Pot. Pocz.* 145. To ciała ozdoba najlepszą zowią, Gdy sobie twarz wymuszcze paniczek łaskawy, A nagierkę z pióreczkiem sudamnie postawi. *Pap. Prob. C.* Pas sudanny. *Banial. D.* Krótkim pascim sudannie przepasać się w pójły. *Bardz. Trag.* 158. Terazniejsza apareneya raczej się do podjazdowej z różnego zaetagu ekspedycyi, w krojach i farbach swoich, podawać nie tak poważnie, jak sudannie zwykła. *Mon.* 69, 605. Sudanne baczmagi. *Kichow* 51. Widzę modny na wierzchu partyr kilkadziesiąt szacownych łokci wymierzony, sudanno na róg i szlak terazniejszej pofałdowany, pokawałkowany i urobiony. *Mon.* 69, 586. Sudamnie co mówić. *Petr. Pol.* 2, 525. Miesiące swe niesudannie włókił po niebie rogi. *Bardz. Luk.* 84.

*SUDENNY, a, e, z sudnów, z łodzi, okrętowy; von Schiffen, aus Schiffen zusammen gefest, Schiff's. Już na przeciwniej tamtej Dniepru stronie Przeważnie sudenny ogromnie stanęły. *Tward. Misc.* 11, *Ross.* мостъ на судахъ, na łyzwach, Schiff'sbrücke. *SUDNO, a, n., in plur. *SUDNY; *Ross.* судно, судъ, суденко, (cf. *sad, *sedu); łódź, bat; ein Boot, Schiff'sboot. Zawsze bywają u okrętu sudny. *Pot. Jow.* 2, 54. Krążyli, i z daleka mijając port ludny Do rybitwiego brzegu przystawili sudny. *Pot. Arg.* 194. Kobiety pustoszą państwa, zamki burzą, Te wielkie morza zagęszczają sudny. *Pot. Syl.* 51. Mając po temn okręty i sudny. *ib.* 104. Osiadłszy sudny bez szerokich rozmyśłów pod żaglami leci. *Pot. Pocz.* 172. — *Allegor.* Kiedy burza szaleje obfudna, Dosiadajmy na ziemi tak pewnego sudna. *Pot. Pocz.* 172. *SUDZINA, y, z, wielki *sad czyli *sed, fasa, ein Saß. W Żmudzi cztery wielkie sudziny piwa na czterech rogach stołu postawia, a potem bydła na ofiarę bogu swojemu biją. *Strzyjk.* 146.

SUFIT, u, m., z *Włosk.*, strop wytworny, eine schöne Zimmerdecke, Gipfdecke; (*Slov.* podnebnj w świetnicy; *Rag.* pood, podpodisete; *Bosn.* podpodisete, nebbo, podnebnje, (cf. niebo, podniebienie), (podpoditi, uciniti nebbo coelare tectum; *Slav.* tavan; *Ross.* потолокъ, (cf. pułap). Sufit, SUFITOWANIE, pułap wapnem: a gipsem na trzeinę bitą wyprawny; bywa gładki, lub obciągany. *Magier. Mskr.* Sufity tylko dla panów się zładza. *Świtk. Bud.* 148 Z stołowej izby balki wyrzuciwszy stare, Dała sufit, a na nim Wenery ofiarę. *Kras. Sat.* 81. W sufit plunie. *Mon.* 64, 204. pyszny, dumny, wyniosły, gęba wyżej nosa.

*SUFLETA, SZUFLETA, n. p. Żywoł ten jest jako komedya, w której suflleta królem: a skoro po komedyi, suflleta zostanie suflleta. *Sk. Żyw.* 1, 168. (czy souffleur?). Głym szulleta bywał w Proszowicach z żakami. *Alb. z Woj.* 14. *Bald. Sen.* 41.

SUFRAGAN, a, m., namiestnik biskupi, biskup in partibus infidelium, der Weihbischof; *Slov.* poswaceni biskup; *Hung.* szentolő, vitezpüspök

SUFRYN, a, m., pieniądz złoty, z *Franc.* souverain, ein Souverain'd'r. *Teat.* 45. b, 75.

SUHAK, ob. Sudak.

SUJA, ob. Szuja. SUJE, ob. Sué.

*SUJECZKOWY, a, e, n. p. Wódką sujeczkową często oczy przemyswać. *Haur. Sk.* 582?

SUKA, i, z, SUCZKA dem.; *Slov.* suka; *Boh.* čuba (cf. czubić, cf. szuba), tjsta, tjska, fena; *Sorab.* 1. ezula, ezulka; *Sorab.* 2. tshula, beja, boja; *Carn.* kusla, kuséla, (*Carn.* zuzék, kushek canis); *Vind.* pefiza, pfiza; *Croat.* kusza, ezuczka, psiezca, (czuczék - pies); *Dal.* psiezca, kueska, kuchka; *Bosn.* kugka, psica, vaseka; *Rag.* psizza, kucka; *barb.* vaseka; *Ross.* цыка, цычка, жыка. (жычнi grzbietowe kości, jesiotowe, wyzino-we), (cf. sobaka, *Germ.* Zauße, Zauß; *Pers.* sek; *Hannover.* Zaße; *Kl.* tiik; cf. *Angl.* dog); psica, samica psia, die Hündin, die Bege. Suka nosi dziewięć tygodni, wy-daje po kilkoro szczeniát na raz jeden. *Zool.* 306. Suka szczenna. *Dudz.* 21, *Eccl.* memuna. Suka oszczeniła się. *Dudz.* 21. — Pies suki nie kąsa. *Rys. Ad.* 57. kruk kru-

kowi i t. d.; zna swój swego. — *Transl.* Tę wyszeze-kana sukę Na miążgę stłukę. *Zab.* 14, 276.

SUKCÉS, ob. Postępek, Postępowanie, Powodzenie, Zda-rzenie. SUKCESYA, ob. Spadek, Dziedzictwo, Następ-stwo. SUKCESYONALNY, n. p. tron. *Przestr.* 168. dzie-dziczny, spadkowy.

SUKIENKA, SUKIENECZKA, i, z, dem. Nom. suknia; *Boh.* suknička, kabátek, (cf. kabat); *Sorab.* 1. fukniczka; *Rag.* sukgniza, sukgniciza; *Vind.* obluzhtze, obliezhik, (ob. oblec); *Ross.* кафтанщикъ (ob. Kaftan), (cykonka kawa-łek sukna), даś Rōščfen. Gdy ociec synowi mądemu da według wzrostu sukienkę, on sobie za krzywdę nie ma, że rodzonym jego Dłuższe zrobiono z sukna podobnego. *Olym. Św.* 2 G 5 b. 1 szara sukienka kiedy w po-czeiwości Nadobnie umie zdobić każdego zacności. *Rej. Zw.* 6. Sukienka szarłatnia. *Groch. W.* 569. — 2. *Transl.* Wziąłem sukienkę księża w roku siedmnastym. *Niędz.* 24. obrałeni stan duchowny, cf. habit, cf. obłoczyny; ich nam den Priesterrod, trat in den geistlichen Stand. — Ob-naży się z wszystkich cnót, żeby się oblec w sukienkę wziętą u dworu *Kłok. Turk.* 105. (w dworską barwę). Sukienkę cnoty hypokryei na się obłoczą. *Petr. Et.* 269. Nie znajdziesz na grzech sukienki. *Chrośc. Ow.* 257. pilszczyka, Decmántelchen. — *Aliter:* Macocha tedy chce sukienkę mi uszyć, porzucę dom ojcowski. *Pot. Syl.* 48. (siłło stawić, dół kopać, eine Jalle legen; cf. bóty szyć).

SUKIENKO, a, n.; (*Boh.* sukynko; *Vind.* fuknice, lukenze; *Croat.* szukéncze; *Bosn.* svitica); pōlsukna, Halb-tud. Porzuciwszy falendysz i granat natkany Wiotche wzieli sukienka, ledwieby na ściany. *Pot. Pocz.* 15. 1, SUKIENNICA, y, z, skład sukna, kram na sukna; *Carn.* seknishe; *Vind.* fuknishe, daś Tuchhaus, Gewandhaus. Kazimierz w Krakowskim rynku sukiennice postawił. *Biel. Św.* 220 b. Pełny był towarów ów gmach, co na rynku Krakowskim stoi, i zowie się sukiennica, dziś je-szcze świadczący cele myślącego o trwałości handlu Kazi-mierza. *Czack. Pr.* 107. 2. SUKIENNICA, SUKIENNICZKA, y, z, bawiąca się sukiennictwem lub żona sukiennika; die Tuchmaderin, Tuchhändlerin; *Boh.* sukeniece. Tkaczki, sukienniczki, jeśliby same z dziewczkami tkactwo robiły, któregohy maż nie robił, tedy ono naczynie wszystko do gierady będzie uleżało. *Szczerb. Sar.* 111. SU-KIENNICZTWO, a, n.; (*Boh.* cf. *Slov.* saukenietwj; *Carn.* seknar'she, seknarstvu; *Vind.* fuknarstvu, fuknarishe, fuknaria; *Croat.* szuknaria); sukiennicze rzemiosło. *Cn. Th.* 1082, daś Tuchmaderhandwerk; handel sukienny, der Tuchhandel. SUKIENNICZY, a, e; *Boh.* saukenický; od sukienka, Tuchmader; Weż mydła sukienniczego, któ-rym folują szaty. *Sienn.* 368. Sukiennicze ziemie, ob. Polarskie. SUKIENNIK, a, m.; *Boh.* saukenj; *Slov.* sauknjk, sūkenik; *Sorab.* 1. pwatnik, (ob. Płat, cf. pleść); *Carn.* sēknār; *Vind.* fuknar, fuknutekauz; *Croat.* szuk-nār; *Slav.* sūknar; *Ross.* cykonщикъ; eo sukno robi, der Tuchmader. Sukiennikom do gępiowania sukien zie-le szczeć polna abo szczotki nazwane potrzebne. *Syr.* 665. — §. Co sukno przedaje. *Cn. Th.* 1082. der Tuchhändler, *Boh.* kragec sukna. SUKIENNY, a, e; *Boh.* sau-

kenny; *Sorab.* 1. pwatowé, pwatné; *Vind.* fuknen, fe-knen; *Carn.* seknen; *Croat.* szuknèn; (*Bosn.* suknen *laneus*); *Rag.* svitni; *Ross.* суконный; *Eecl.* сукняный; z sukna zrobiony, *Инд.* , von *Инд.* , *тукен.* Sukiennie spodnie. — SUKMANA, y, ż., SUKMANKA, i, ż., *dem.* żupan chłopski z sukna; *Croat.* raknich, ein *тукнер* Вапсеггоф, (*cf.* plóciennica). Sukmana z przędzy grubéj wełny. *Mon.* 75, 591. Pod czas w podlój sukmanie najdzie się pańskie zdanie. *Cn. Ad.* 875. W tak podlój płachcie i w grubéj sukmanie. *Past. Fid.* 195. Pasterska sukmana. *Zab.* 12, 500. Mając dobrą sukmanę, Janciej domówić się swego. *Ab. z Waj.* 54. Owa sukmanka dość dobra była, choć już zażywana. *Mon.* 64, 125. *Falib.* L 2. — SUKNIA, i, ż.: *Boh.* sukne, sukniice, kabat (*ob.* Kabat), raucho, (*ob.* Rucho); *Slov.* sukne; *Hung.* szoknya; *Sorab.* 1. fukna, szuknia, jaka, drasta; *Sorab.* 2. drasta (*cf.* drzeć, szukna kobieca suknia sukienna); *Carn.* sukna, gwant (*ob.* Gwent), (håla suknia długa, shampr = suknia długa kobieca); *Vind.* fuknja (męzka suknia), guant, oblozulu, obliek, (fverhna japa, sgorna fuknja zwierzchnia suknia, surdut; podfuknja, podjopa, podobljek = spodnia suknia: japa = kobieca suknia); *Croat.* szuknya *vestis, toga*, szuka szenszka (kobieca), szvita, halya, haline, oprava; *Rag.* haglina, odjeccha, sũkna, ruho korët, (sũkna xenska = kobieca suknia; *Slav.* suknja; *Slav.* hoduha, hodilo (*cf.* chodzieć, haljina = suknia zwierzchna); *Bosn.* haglina, (sũkna, sgenska haglina = kobieca suknia; suknja, korët *palla*); *Ross.* кафтанъ (*ob.* Kalfan), платье, платьеце, (*cf.* płat); *Eecl.* руза; szata, osobliwie sukienna; *der* Роф, *Инд.* роф. Chrystus rozkazał apostołom, aby nie mieli kalety i korszurów, ani dwu sukien. *Sk. Ds.* 894. Suknia znoszona *Ross.* допотъ, допотье. Po sukni umysł człowieka poznaczyć się może. *Eraz. B.* Suknia nie czyni człowieka. *Ossol. Str.* 5; (*Croat.* oprava ne elimi człowieka: nit chini ropa duga halya, nit vojnika złota szablja, nie czyni wiedza długa suknia, ni wojaka złota szablja). Częstość bardziej suknią, niż człowiekiem szanują. *Mon.* 64, 55. (jak cię widzą, tak cię piszą). Suknia grunt. *Zab.* 1, 129, (*ob.* Ubior, strój). — *Metonym.* Jakis labę chciał dla niej czarną suknią zrzucić. *Teat.* 42. c, 7. (stan dochłowny porzucić, *cf.* habit). — *Fig.* Uciwłość pod płaszczem skryta pobożności, Wydzierstwo w sukni małrej opatrności. *Past. Fid.* 265, *cf.* barwa. SUKNIANA, y, ż., biedna suknia; *Ross.* кафтаншко, ein arm-feltiger Роф. Kto sukniyny moje widział, mniemał, że z pradziadowskich mam je spoków. *Zab.* 9, 87. *Izyk.* SUKNIANY, a, e, od sukni, Роф; *Vind.* oblazinen, oblazlinski, gwante; *Slav.* hodielnii; *Ross.* ризный, кафтаный. SUKNISKO, a, n, sukno grube szpetne, hãfli-dsch, fõlechts *Инд.* Bradś na się sukniska pacholizne. *Birk. Kaz. Ob. E* 5 b. SUKNO, a, n.; *Boh.* sukno; *Slov.* sũkno; (*Boh.* saukati kręcić nici); *Sorab.* 1. et 2. plat; (*Sorab.* 1. plachta, rub lniana chusta, *cf.* płat, plachta, rub; *Carn.* seknũ, (sukam = kręć, sukanz = nici kręcone); *Vind.* fukno, fekno, (fukati, fuzhem = kręcić, toczyć, fukala, fukaunik = cewkowe kółko); *Croat.* szũ-

kno, (szukati, szũchem *torquere*); *Hung.* szoknija, possto (*cf.* postaw); *Dal.* sũkno; *Slav.* sũkno, sũkne, esoha, (*cf.* czuja); *Bosn.* svitta, (sukno *pannus vilis*, sukati *torquere, contorquere*); *Rag.* sũkno *panna di rassa rozso e vile*, svitta *pannus*, sũkati, zasũkati *torquere*; *Ross.* сукно, сучение, посучить, посучивать pokręcić, сученьий, досучить, досучивать dokręcić, сученьий; *Eecl.* сканіе kręcenie nici, сканій на nici kręcone (*NB.* jak *plótno* od słowa *pleść*, *plote*, tak *sukno* od słowiańskiego, u nas zaginęłego, *sukati*, kręcić na nici (wełnej) pochodzi. — *Z Raguz. i Bosn.* svitta, porównaj słowo zwiżać, wić; *Eecl.* портинце *pannus*, *ob.* Paré, *ob.* Portki); — sukno, tkanina wełniana na suknie etc.; *Инд.* Gewand, *Инд.* zu Kleidern. Nie trzeba złego sukna rozwijać, z brzegu poznać, jakie jest w całym postawie. *Żebr. Zw.* 89 Sukna wszelakie ziemskie inaczéj robione być nie mają, jeno na szerz dwa łokcia [*dual.* 2] koronne bez krajki, a wzdłuż łokci trzydzieści. *Herb. Stat.* 179. Podkomorzemu żupnik będzie powinien dać postaw sukna Machelskiego, abo dziesięć grzywien. *Herb. Stat.* 107 Sukno stopować, *ob.* Stąpić. Sukno strychować, *ob.* Strychować. Lice sukna, cel sukna, *oppos.* lice. Sukno grube, chłopskie, siermaga. *Vind.* lodn; *Croat.* haba, aba *pannus Thessalonicus*; *Rag.* aba; *Ross.* Туре. раба sukno grube białe Sukno jedno grube nazywają w Moskwie walmian. *Pam.* 85, 614. Flamańskie sukno *Ross.* Фламенке полотно. SUKNOWIEC, wea, m., mól, *linca vestianella*, die Kleiderfaher; iszka tego motylka wielkie czyni szkody w sukniach *Kluk. Zw.* 4, 555. *Eud. II N.* 108.

SUKURS, *ob.* Posłek.

SUKRWICA, y, ż.: *Boh.* saukrwice; ropa krwawa, otok, Blut-titer. Szkorbut, gdy się silić pocznie, działa bardzo nabrzmiewają, surkwicą ciekające i gnijące. *Syr.* 618.

*SULEJATY, *SULATY, ów *plur.*, (*cf.* *Gall.* soulders; *Germ.* Sölden), pilśniane obuwie. *Włd.*, Jylschuhe, Jylschiefel. Króla przy koronacy w sulejaty, w dalmatykę i w pluwiał złotogłowy ubierają. *Gwagn.* 595 et 185. Podagrę uwijać w sulaty. *Nar. Dz.* 2, 24. *Zib.* 2, 252. *Nar.* Ja podagra przynuszam wszystkich, by leżeć ełcheli, Nawetem nogi obwarowała, gdy sulejaty wymyślała. *Comp. Med.* 586. Sulejaty, pończochy, *tibiales*. *Cn. Syn.* 885.

SULERZ, *ob.* Szulerz.

*SULICA, y, ż.; *Boh.* sullice; *Carn.* sulza; *Vind.* sulza, falka, darda, kopje, oistrip, drog, nahhoiz, shelesni pikazh, *dem.* sulizhza, badalze, lubei, (sulizhne = trzonek kopii; *verb.* nafilizati, skusulizati, presulizati = nabość, przebość); *Croat.* sulica, sulzecha, szulichieca; *Bosn.* sulica, kopje; *Rag.* sulhza, sulliciza; *Ross.* сулиця; (*verb.* сулять, сулю, еискаć sulice); [*Etym.* sunac 2]; *poćisk*, rohatyna, dzida, *der* Вуршпич. Nie chodzi chłopiec za nim z granatą, z ruśnicą, Abo jako na wilka z okrutną sulicą *Rej. Wis.* 54.

SULIMA, *herb.*: na tarczy tarcza mała, niby w tryanguł ułożona; na tój półorla widać; na spodniej tarczy trzy kamienie; na helmie półorla czarnego. *Kurop.* 7, 49, ein *Wappen*. SUŁTAN, a, m., z Arabskiego, znaczy pana abo zwycięzcę; tak się tytułuje monarcha Turecki. *Kras. Zb.* 2, 515.

der Türkische Kaiser, Sultan; *Boh.* zoldan. — 2. Miano brytanów, ein Name, den man den Bullenheifern giebt. Nie nazywaj psa wezyrem, sultanem; bo te imiona są ludzicom znacznym służące. *Chmiel.* 1, 582. SULTANA, y, ż, SULTANKA, i, ż, nałożnica, siostra, córka lub pokrewna sultańska. *Kłok. Turk.* 89. die Sultaninn. Ta, która rodzi następcę tronu, ma tytuł wielkiej sultanki. *Mik. Obs.* 211. — 2. Miano, które dają suczkom, ein Name der Eberhündinnen. O moja luba sultanko, nie będzieszże więcej na moim legać łóżku? *Teat.* 49. d. 17. — 2. Gatunek kobiecych sukien, eine Art Damenkleider. Długie obroby, sultany. *Teat.* 54. b. 21. Sultany, józefki, strój kobiecy. *Haur. Sk.* 519, cf. sutana. SULTANICZ, a, m., syn sultański, ein junger Sultan. Nauka tych młodych sultaniczów jest bardzo osobliwa. *Pam.* 84, 797. SULTANOWSKI, SULTAŃSKI, a, ie, sultański. Wasza sultańska Mość. *Zab.* 15, 77. Natarł na nas on dum sultanowski. *Jabl. Buk. K.* 4 b. Turecki.

SUEWICA. *Bielaw. Myśl.* F. 2, rybka, ob. Sielawa.

SUM, m.; *Boh.* sum; *Slov.* sum, hrča; *Hung.* hartsa; *Croat.* szóm; *Rag.* sóm; *Lat.* salmo; *Vind.* som, bolar; *Carn.* som, vólar; *Bosn.* nosnica, sóm; *Slav.* som; *Ross.* сомъ; rodzaj ryb brzuchopletwistych, silurus, der Weiß. *Zool.* 182. Sum pospolity, silurus glavis, w wielkich rzekach, lubi wodę metną; ryba wielka, kilka łokci długa, niekiedy sto funtów wążca. *Zool.* 185.

SUMA, y, ż, SUMKA, i, ż, demin., z. *Fac.*, *Boh.* summa, sumec, saučet, (cf. poeta): *Sorab.* 2. summa; *Carn.* shuma; *Vind.* shuma, savjetje, vkupna shtetva, sberiza; *Bosn.* broj; *Rag.* sküp (cf. w kupę zebrać, glavizza, glavno, ob. Główny); *Ross.* сумма: 2. 1) rzęd liczby, zebranej z wielu rzędów. *Solsk. Geom.* 5, 80. Wartość całkowita zowie się suma. *Jak. Mat.* 1, 16. die Summe, Rechnungsumme. W każdym trójkącie suma dwóch boków wzięta jak się podoba, jest zawsze większa, niż trzeci bok. *Jak. Mat.* 1, 45. Suma pieniędzy, die Geldsumme. Sumki złożone razem a porachowane z niewypłaconym od lat kilku procentem, uczyniły kapitał kilka kroć sto tysięcy złotych wynoszący. *Kras. Pod.* 2, 44. Dobrze kiedy jest sumka, od której się procent bierze. *ib.* 254, (ob. Kapitał, isezna). Umierając wielkie oprócz dóbr sumy, i na prowizyach i w gotawiznie zostawił. *Kras. Pod.* 2, 29. Od sta złotych bierzemy, 5, t. j. kiedy nad główna sumę pożyżana bierzemy od każdego sta po pięć. *Gost. Gor. pr.* Jam w mojej sumie tę majątność objął. *Kras. Pod.* 2, 44. (w moim długu) — *Allegor.* Kto wie, jeśli bóg do sumy dzisiejszej, będzie chciał przydać godziny jutrzejszej minuty chroma! *Petr. Hor.* 2, L. 2. (do tej liczby lat). — 2. Suma rzeczy, krótkie zebranie, treść; ein furzer Inbegriff, der Hauptinhalt; krótkie osiążenie, osiągnięcie której rzeczy, suma. *Macz.*, *Boh.* obsah, wśechnost, calna, weynos; *Vind.* sapopad, sapopadek, vunnosek; *Ross.* nepechenъ; *Eecl.* возрание вемей. Z obrządków chrztu sume wiary chrześcijańskiej poznać możesz. *Kucz. Kat.* 2, 566. (zbiór. *edit. recent.*). Dziesięć przykazań bożych, są sumą i skróceniem wszystkich praw. *ib.* (zbiorem.

edit. rec.). Tych rzeczy, które powiadamy, to głowa jest abo suma. *1 Leop. Hebr.* 8, 1. To jest koniec a suma wszystkiego. *Rej. Post. Kll* 4. Owego listu ta była suma. *Baz. Hst.* 247. *W. 5 Reg.* 21, 9. Suma papieżkiego poselstwa do Zygmunta ta była, aby król przeciw Turkowi ciągnął. *Stryjk.* 705. Na końcu każdego kazania zawsze jest suma tego kazania. *W. Post. W.* 184. et 196 etc. — 2. Jeszcze w skrzydle iewym była nadzieja, gdzie wszystka już stała suma rzeczy. *Tward. Wł.* 81. cała decyzya na nim zawisła, der ganze Ausfchlag der Sache. — 3. Suma, ostatnia spiewana msza wielka; daß hohe Amt, die hohe Messe. Sumę spiewaną miał, sumę rekwalną celebrował x. biskup. *Tr.* Co się panną będąc na kilku mszach bywało co dzień, jejnością paną zostawszy, ledwie tylko w święto, i to na sumie, a czasem i nie na całej. *Mon.* 71, 711. — 2. 5) Suma, Sumka, ob. Sumki, Suna, Sunka. SUMARYUSZ, a, m.; *Ross.* оравление; krótki spisek, zbiorek, ob. Sumowanie; Auszug, furze Samlung, compendium. Sumaryusz konstytuocyi sejmowi Warsz. 1776. Sumaryusz umiarkowania monety starzej z dzisiejszą. *Krak.* 1641. Sumaryusz wszystkiego nowego testamentu, to jest, krótkie okazanie tego, co się w której kapitule zamyka, r. 1570.

SUMAK, a, m., Rhus, krzew, którego korzeniem farbować można czerwono. *Kluk. Dyke.* 5, 15. der Sumach, Eshmach, Färberbaum, Gärberbaum.

SUMIMÓZG, ob. Szumimózg. SUMKA, ob. Suma.

SUMKI plur., Sumły. *Loder., Boh.* saumar, saumarské sedlo; *Vind.* zueh, zuh, ledrast uesh, koszna vrezha; *Carn.* meh, (cf. mieh); *Dal.* szamar; *Ross.* сума, сумка, сумочка (= waliza, kieszonka, сума переметная tłumok, torba; ходить съ сумою chodzić z torbą zebrać; *Ross.* сумоватый buchasty); (cf. *Germ.* Saum, Saumbier); juki, sakwy podróżne skórzane: lederne Querciaße, Satteltaschen. Sumki, tłumoczek skórzany, bulga, hippopera. *Macz.* — 2. Wzieli stare wory na osły swe i wino w stare sunki potarte i łatane. *Radz. Jos.* 9, 4, not. « w onych krainach był zwyczaj, iż w skórzanym naczyniu miewali wina, co my możemy nazywać sunkami abo miechami skórzanemi», (ob. Suna, Sunka, Weinischlaufe).

SUMOWAĆ; *Vind.* shumati, se shumati, v' enu zhliflu sbrati, v' enu shtivilu spraviti; *Bosn.* brojitti; *Rag.* skuppiti; ob. Przydawać, Dodawać. SUMOWANIE, ob. Przydawanie, Addycya. *Solsk. Geom.* 5, 80. — 2. *Aliter:* Kazanie to jego, w krótkości je sumując, položyc tu umysłiem. *Sk. Żyw.* 2, 191. treść z niego wyciągając, inš furze zusammen ziehen; *Ross.* оравлять. Więcej pożytku sprawi mowa zwyczajna niżeli krótki spisek, który dawniej sumowaniem, summarium, breviarum, zwano. *Pileh. Sen. list.* 296, (ob. Sumaryusz). Mowa bardziej jest potrzebna uczącemu się, sumowanie zaś umiejącemu. *ib.* 297. SUMOWNY, a, e, SUMOWNIE adv., co wlaścza ku krótkiemu osiągnięciu należy, summarius. *Macz.*, summarisch; *Boh.* summownj.

SUMNIENIE, SUMIENIE, ia, n., Sądnienie (*Eraz. Jez. u 2 b*), (Sammienie. *Eraz. Jez. V*); (*Carn.* sum, sumny a podejżrenie, shin = skrupuł sumnienia; *Vind.*

fum, fumnia, lumenje: podejżnienie; le fumniti *conjecture*, *conjecturare*; *Croat.* szúmnyja *suspicio*, szumnimsze, szumnitsze, szumlyati, szumlyivati *suspiciari*; *Dal.* sumnyja *conjectura*, *dubitatio*, szumnyiti *dubitare*; *Rag.* súmgna, sumgnénje *incertitudo*, *dubitatio*, *scrupulus*, posúmgna *suspicio*, súmgniti, prosúmgniti *suspiciari*; *Slav.* sòmljiti *suspiciari*; *Bosn.* sumgna, sumgnenje *ambiguitas*, *dubitatio*, *suspicio*, *scrupulus*, sumniti *dubitare*; *Bosn.* seje-gnenje *opinio*; *Ross.* сумнѣнїе, сомнѣнїе: wátpienie, powátpiewanie, сумнѣваться, сомнѣваться: wátpić; cf. *Hebr.* זָנַן: samam, *cogitavit*; cf. *Etyim.* [cerk. цѣнѣнїе мнѣманїе 2], jać, imać, cf. 'um; *Ross.* умъ; — sumnienie; *Boh.* swědomj; *Sorab.* 1. famotne szwoye fwědomo; *Carn.* vest, viest, (cf. wiedzieć); *Vind.* viest, *Croat.* szvést, zvést; *Slav.* szviest; *Dal.* dussevnoszt *conscientia*; *Rag.* důsjeja (ob. Dusza), sarze, (ob. Seree); *Ross.* совѣсть. — Sumnienie jest prawo rozumu wolą naszą rządzące. *Psalm.* 84. daś Gewissen. Sumnienie jest rozum uważany jako wiedzący prawidło, którego się w postępkach naszych trzymać mamy. *Mon.* 75, 677. Sumnienie prawie jest to wójt od boga, Aby powśeigał, kiedy we łbie trwoga. *Rej. Zw.* 225 b. Sumnienie jest kryg twardy na swą wolą. *ib.* 225. Gdyby sumnienie nie wśeigało zgoła, Przyrodzeniely rozpuściło koła. *ib.* Wielki to fortel na złe przyrodzenie, Dać mu za mistrzą poczeiwe sumnienie. *ib.* Sumnienie jest stróż pilny poczeiwości. *ib.* Sumnienie zawždy tam radzi, gdzie enota. *ib.* Sumnienia trudno pozbyć. *Cn. Ad.* 1110. Sumnienie tysiąc świadków. *Psalm.* 85. Sumnienie świadek nieomylny, za wiele świadków stoi. *Cn. Ad.* 1111. Czy jest to sumnienie, tak z nią postępować? *Teat.* 10, 62, (cf. bój się boga). Czy macie wy sumnienie, czynić to? *Boh. Kom.* 4, 380. Już też nie trzeba mieć sumnienia, tak brzydko kogo posadzać. *Teat.* 10, 4, 28. Szczęście pobudza ka niesłusznymi rzeczom, którzy się rozumem, cnotą a sądnieniem nie sprawują. *Eraz. Jez. U.* 2 b. To cżłek bez sumnienia, bez poczeiwości. *Boh. Kom.* 1, 41. Ja się sumnieniem świadeżę. *Boh. Kom.* 1, 49, (cf. jakim poczeiwy, na poczeiwość moje). Biore to na sumnienie swoje. *Ustrz. Kruc.* 1, 250. (panu bogu za to odpowiem). Sumnieniem, abo pod sumnieniem obowiązać. *Cn. Th.* 1085. Pod sumnieniem! *Past. Fid.* 129. (na charakter, jakim poczeiwy). Postać święta, a hajduckie sumnienie. *Opal. Sat.* 47. Za sumnienie jego przysięgł *Chetm. Pr.* 55. (za sumienność jego, za poczeiwość jego). Lepsze eiasne sumnienie, aniżeli przestronne; eiasne, które i małego grzechu lekee sobie nie waży. *Sk. Żyw.* 2, 165, (ob. Skrupulatność). Jakim prawem i sumnieniem uczynić to mogli? *Teat.* 49, 2. Sumnieniem byś to dobrym zrobić mogła. *Teat.* 42, d, B. Dobrym sumnieniem własność eudzą otrzymać. *ib.* 27, c, 70. Nie wiem, czybym mógł dobrym sumnieniem z nim pojedynkować. *Boh. Kom.* 4, 257. Wielka jest moe sumnienia na obie strony, iż ani się ei boją, którzy nie nie winni; ani ustawicznego strachu karanja nie są próżni, którzy się w złym uczynku ezuja. *Gwagn.* 575. Dobre sumnienie *Ross.* добросо-

вѣстїе, благосовѣстїе. Będący dobrego sumnienia *Ross.* благосовѣстнїи. Czyste sumnienie, nie obawia się złego. *Ossol. Str.* 5. Dufanie mocne w 'najwietszych przygodaeh ezyjni dobrą myśl człowiekowi świadomeму 'sumnienia swego. *Eraz. Jez. V.* Jeśli dobre sumnienie ma, niech się nie boi. *Sk. Dz.* 819. Mur żelazny dobre sumnienie. *Rys. Ad.* 41. Sumnienie dobre, wielka uciecha i obrona, *Cn. Ad.* 1110. (niewinny śmieie i mówi i patrzy). Sumnienie wesole. *Rej. Post. M m m 2.* Kogo sumnienie nie strofuje, Ten przed sąd wołany, żartuje. *Pulch. Sen. list.* 526. Sumnienie bezpieczne, a jako kryształ przezroczyste, a które na się ani przed logiem, ani przed ludźmi nie wszetecznego nie ezuje, a jasne eczy ma na wszystkie strony, a nigdy ich 'psinną nie pokrywa. *Rej. Zw.* 114 b. Sumnienie z twarzy poznać. *Cn. Ad.* 1115. (twarz łatwo wynurzy, co się w sereu burzy). Dał Alexander W. doktorowi list, (w którym o truciznie doniesiono), czytać, patrząc, jesliby w nim jaki znak sumnienia mógł poszlakować: *conscientiae motus.* *Warg. Kure.* 22. poruszenie, Gewissenrübrung. Sumnienie go rusza. *Cn. Th.* 1085. (strofuje, karze). Sumnienie wzruszyć, upamiętać; *Ross.* совѣстїи, ево-вѣстїи, daś Gewissen rühren. O bałamutowie, niebaczne ludzie za nos wołzicie, eczyniac im sumnienie kędy niepotrzeba, a nie eczyniac, kędy potrzeba. *Tworz. Wiece.* 18. (skrupuł; *Vind.* viestna tefnoba, flin, viestna grisenja; einem ein Gewissen machen, einen Scrupel, Gewissen-ferupel machen; *Prov. Vind.* komu eno bouho vo vuhu pofaditi: 'pchłę komu w ucho wsadzić). Rachuje się, jak nigdy na spowiedź z sumnieniem, A gły żadnej przyezyny w sobie nie znajduje, Nieszczęściu ten los ealy memu przypisuje. *Zab.* 14, 222. — Targować się z sumnieniem, ob. Targować się. — Sumnienie go gryzie. *Prot. Kont. C,* 2 b. (*Slav.* hrize ho swedomi; *Vind.* viest tesli, pezhe). Myśl ei ma odkryje, Robak sumnienia w sereu moim wierci, ryje. *Mon.* 76, 809. Sumnienie gryzie, gdy na enocie brudno. *Rej. Zw.* 225. Owrzedziałe sumnienie nasze. *Rej. Post. N n 5.* Nie trzeba za morze biegać po one kosztowne zioła, na te nędzne a tak zarażone i zranione sumnienie nasze. *Rej. Post. J i 5.* (cf. *coelum, non animum mutant*). Sumnienie ustrazzone, troskliwe. *ib. M m m 2.* Sumnienie straszliwe. *ib.* Sumnienie złe stoi za kata. *Cn. Ad.* 1111. *Sk. Dz.* 827, (cf. zjadł pies sadło). — Sumnienie: sumnienie bojaźliwe, trwożliwe, podejżrzliwe, troskliwe. *Cn. Ad.* 1112. skrupuł, ein Gewissenzweifel, Scrupel. Zabiwszy go, a potym mając sumnienie o to, uciekali. *Biel.* 484. Mając sumnienie o krwi rozlanie, radzili się, jakiby ich grzech był. *Sk. Dz.* 789. Sumnienie złożyć, oswobodzić; *ezimere scrupulum.* *Cn. Th.* 1085. SUMIENNOŚĆ, sei, z; (*Carn.* sumlivost: podejżrzliwość; *Rag.* sumgnivos: wátpliwość; *Ross.* сомнѣтельность, сомнѣтельство: wátpliwość); stosowanie do sumnienia, die Gewissenhaftigkeit; *Croat.* dussevnoszt, (cf. dusza, duszność). SUMIENNY, a, e, SUMIENNE *adverb.*; (*Carn.* sumeshly, sumliv: podejżrzliwy; *sumniv, podejżrzany; Vind.* sumniu: podejżrzliwy; *Croat.* szumnyiv *suspicař, szúmnyen suspe-*

cus, szumnik, szumitel *suspector*; *Rag.* sümgniv, sümgnivaz *dubius*, *incertus*, *suspectus*, *scrupulosus*; *Ross.* сомнительный, сумнительный: wąpliwy): od sumnienia, wedle sumnienia, gewissenhaft; *Boh.* svědomitý, (cf. świadomy); *Vind.* viestoben, pravizhen; *Croat.* dussevni; *Ross.* совѣстный, совѣство, добросовѣстный. Mówiąc po sumiennemu, niemasz nic mniej sprawiedliwego. *Teat.* 55. b, 84. et 22, 52.

SUMOWY, a, e, od suma ryby, *Wetś.* *Ross.* сумовой. Sumowe mięso, sumowina *Ross.* сомовина.

SUMPT, ob. Koszt, nakład.

SUMUŁKA, i, ż, *dem. Nom.* suma; sumka czego, króciuchna treść, *furzer* *Hubalt Tr.*

*SUNA, y, ż, SUNDAK, a, m., *SUNKA, i, ż, *dem.*; (cf. sumki: *Ross.* сума); suna, rzemienna łagiew'. *Budn.* I *Sam* 28, 5, ein lederner Schlauch, (cf. szawłok). Ścaki, albo skórzany worek, w którym wino albo olej można nosić, *ascopera* *Maćz.* Suny, rozumiej flasze skórzane, w których wodę, wino i innych mokrych rzeczy noszą; niektórzy samami zowią. *Budn. Ps.* 56, 8. Wziął chleba i sunkę wody. *Budn. Genes.* 21, 14. Nabrali worów na osły i sunów winnych wiotcych, a popadałych i pozszywanych. *Budn. Joz.* 9, 4. Suny nowe pukają się. *Budn. Job.* 52, 19. Sundak wina. *Budn. Hoz.* 7, 5, *not.* «sundak albo suna jest fiasza skórzana». (*Ross.* сундукъ: kufer, sepet).

SUNAĆ, sunał, sunie *cz. jedntl.*, Suwać *contin.*, posuwać, pomykać, mknąć; *śdichen*, *šin* *śdichen*, *fort* *śdichen*, *fort* *bewegen*; (*Sorab.* I. fowam, foju, funu, fuham; *Sorab.* 2 szunuseh; *Boh.* šaupati, šaupnauti, pošaupnauti; *Croat.* súnvam; *Rag.* súnuti, (súnutise *irruere*; *Carn.* suneti, súnem, sujem: nogami trącić; *Bosn.* sumiti, dotisnuti, dorinnuti *protrudere*, *trudere*; *Croat.* rukneti, ruknem, rukam); *Vind.* mekniti, mahniti, tishati, tishim, takati, (cf. tacać, toczyć); *Ross.* сунуть, совать, суну, сую): trącić, sturknąć, włożyć, wetkać; (*Ross.* совокъ, совочекъ stos, sturknienie, засунуться zasowiwatъ za-podziać się); (cf. *Lat.* sinuo; *Germ.* jñuh, jñeb, jñichen, cf. szuffada; cf. szybować, cf. szubienica; *Hebr.* 27 sua, *movere se*), *pr. et impr.* Gdzie kroki tak śpieszne swoje suwasz? *Teat.* 42 *D, a.* Kto się ośmieli suwać wędrownicze kroki, Przez bezdenną przepaści najgrubsze pamroki? *Przyb. Milt.* 49. Suwa się wąż, smuje się. *Cn. Th.* 1085. Suwając sobą, szumno stapać. *Cn. Th.* 1127. (boki podejmując, jak z rejestru jak z partosów, jak z tabulatury). Biczem ogniste Jeno zaczyna rumaki, Te lecą, i szybkimi suwając kopyty, Ślak w śród ziemi i nieba mierzą gwiazdolity *Dmoch. II.* 440. Przebyliście Rubikon, sunicie się do tego Mostu, a poratujecie już w pół zerwanego. *Bardz. Luk.* 29. (wzięcie się do niego). — *Metaph.* Jaki szereg nieszczęść suwa się przed memi oczami! *Przestr.* 456.

Pochodz. *dosunąć*, *dosuwać*, *nasunąć*, *nasuwać*, *nadsunąć*, *odsunąć*, *odsuwać*, *posunąć*, *podsunąć*, *przesunąć*, *przysunąć*, *rozsunąć*, *rozsunąć*, *usunąć*, *usuwać*, *wsunąć*, *wsuwać*, *wysunąć*, *wysuwać*, *zasunąć*, *zasuwać*, *zusuwać*.

SUPA, ob. Zupa, Zufka. SUPAN, ob. Zupan.

SUPERARBITER, tra, m., *Xiądz.* 164, rozejmca, polubowy sędzia.

SUPERATA, ob. Przewózka; *Boh.* přebytek (cf. przebytek), nadwyżek. *SUPERFIN, u, m., z feynu, z fajnsylbru czyli z bardzo przedniego srebra, n. p. iglica, eine Safté, z. B. eine Nadel von feinem Silber. Widzi warkocz po szyi białej rozpuszczony, Piękny, choć superfinem w kółko nie spleciony. *Zimor. Siel.* 275. SUPERFINOWY, a, e, z przedniego fejau, z najprzedniejszego srebra, z brantu; vom feinsten Silber, superfein. Superfinowe z głów zdjawszy zaplotki. *Zimor. Siel.* 194. SUPERINTENDENČYA, ob. Dogładanie, Dozor. SUPERINTENDENT, ob. Dozorca najwyższy, Dogładacz. SUPEROKTAWA, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.*

SUPLIKA, i, ż, SUPLIKACYA, yi, ż, z *Łac.*, prosba unizona, osobliwie na piśmie podana; eine unterthänige Bitte, Supplique, Bittschrift; *Vind.* suplika, pri funja, profeszhu pismu, marial; *Rag.* pomolniza, pomoghenstvo; *Ross.* молительное письмо; *Ecccl.* прошение, челобитие, челобития, (cf. ezolobitność). Chłop znówu w supliki, Napętnia ziemi i obłoki kryzki. *Jabl. Ez.* 27. Gdyby była jaka na przedce suplika, mogłaby się teraz podać. *Teat.* 46. b, 54. SUPLIKOWAĆ *med. cont.*, unizienie prosić, unizone prosby zanosić, unterthänig bitten; (*Vind.* ponišnu profiti; *Croat.* sznubim). Gdy kto z pokotą o eo suplikuje, Kary podobno tym nie zasługuje. *Past. Fid.* 285. Suplikuję We Państwu Dobrodziejstwu, nie żenujcie się dla mnie. *Teat.* 9, 55. Długo za onym mizerakiem suplikował do oficera. *Sk. Żyw.* 4, 595. Suplikujący. SUPLIKANT, f. SUPLIKANTKA; *Boh.* žadostník; *Vind.* proflnik; *Croat.* sznubitel, sznobok, f. sznubitel; za; *Ecccl.* челобитчикъ, f. челобитчица.

SUPONOWAĆ *cz. niedok.*, z *Łac.*, przypuścić zdanie jakie, zdarzenie jakie, dać czyli zezwalać, żeby tak było; supponiren, voraus setzen, zugeben, daß dem so sey, den Fall annehmen, setzen; *Rag.* pridmitti; *Ross.* предположить, предполагать. Dla suponowania; *Ross.* предположительный, voraussetzbar. SUPOZYCYA, yi, ż, suponowanie czyli przypuszczenie czego, i to, co się suponuje czyli przypuszcza, die Voraussetzung. Była na niego supczywa, cf. podejrzanie. SUPOZYTORIUM, ob. czoppek lekarski.

SURCZYĆ *med. niedok.*, świeżyć, żirren, ein raubes Oerth jñ machen. Dźwiga swój ogon paw', i skrzydłami surczy *Pot. Jow.* 2, 65

SURDUT, a, m., SURDUCIK, u, m., *dem.*, blande Surducina, y, ż, suknia zwierzchnia Francuzka, z *Franc.* surtout, kapota, ob. Nasuwień; *Boh.* oděvacý sukne; *Sorab.* 2 kappa, (cf. kapa); *Carn.* poverh sũkna; *Vind.* zhresoblazhulu, sverhna jopa, sgorna sukija; *Slav.* haljina; *Rag.* nadlåglna, kabanizza, kabaan, *vulg.* japungja; *Bosn.* oggrinać; *Ross.* сертукъ; *Ecccl.* онашенъ, верхняя мужская одежда Русскаго покроя, ein Oberrock. Bardzo lekko na tę porę ubrany jesteś; niemasz porządnego surduta? *Teat.* 55 *d.*, 54. Przynies - no mój surdut, kapelus i laskę. *ib.* 52 *d.*, 47. SURDUCINA, y, ż, nędzny surdut, ein armjeliger Oberrock. SURDUCISKO, a, n., podły, nieczemny surdut, ein schlechter, elender Ober-

rod. Musiało mu jakieś z dawniejszych surducisko zostać. *Teat.* 19. c. 3. SURDUTNY, SURDUTOWY, a, e, od surduta, Oberrod; *Ross.* сурдучный.

SURMA, y, ż, SUREMKA, i, ż, *dem.*, *Serranae tibiae*, ob acutiorem sonum dictae. *Varr.*; gatunek piszczałek, fujara; *Rag.* surla, sviralla *stromento di fiato*, piva rustica di vanna; *Bosn.* surlá, sviralla, diple, sviralle; *Dal.* surla, szvirale; *Carn.* rósbenza; *Sorab.* 1. tarakawa; *Eecl.* сурма, трава, орудіе мусикийское трубъ подобное; *Ross.* сурна; [rodzaj puzanu, eine Art Posaunen 2], die Zinfe, eine Art Pfeifen. (*distng.* *Ross.* сурьма spiegelglas, насурниться, насурмяюсь poczernić sobie oczy). Surmy z wielkimi dziurami. *Otw. Ow.* 158. Krzyklwych surm i lutni głos będzie słyszany. *Lib. Hor.* 118. Pacholeta Marsowe w surmki swe małe certowały dumajac. *Tward. Wl.* 207. SURMACTWO, a, n., *tibicinium*. *Cn. Th.* 1084, die Pfeiferkunst. SURMACZ, SURMARZ, a, m., co na surmie gra, der Zinfpfeifer, Zinfpfeifer; *Bosn.* surlár, koji sviri; *Rag.* surlár, sviraz, svardoniejar; *Sorab.* 1. tarakař, f. tarakařka; (*Boh.* šumař = rzepola: šumařim rzepole, cf. szum). Grania na surmacz żeby nie były, gdyż żąd zwady między trębaczanmi i surmaczami bywają. *Vol. Leg* 5, 647. Już nie słyhać trąby dźwięku złego. Uciehł surmacza głos przeraźliwego. *Bardz. Trag.* 519. Tatarowie w swym własnym stroju, trębacze, surmarze i inni, wyjechali z Krakowa. *Biel. Św.* 276 b. Między innymi znajdowały się chóry różne trębaczów i surmaczów Polskich; muzyka, która się dobrze osobliwie na wolnym powietrzu wydaje. *N. Pam.* 7, 12. — §. Surmacz, co robi surmy. *Cn. Th.* 1084, der Zinfpfeifer. SURMACZY, a, e, *auleticus*. *Cn. Th.* 1084, Zinfpfeifer, Zinfpfeifer.

*SURMAT, u, m.; (*Ross.* сурма). Od funta *mercurii sublimati*, alias surnat. *Vol. Leg.* 6, 156. Surnatu funt. *Instr. cel. Lit.*

SUROGATOR, a, m., zastępa starosty grodzkiego, der Unterstarost, der Stellvertreter des Burggrüters. W województwach Poznańskim, Kaliskim i Gnieźnieńskim, namiestnicy starostów nazywają się surogatorami, w innych podstarostami. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 441. SUROGACYA, yi, ż, urząd surogatorski, zastępstwo, daß Amt eines Surrogaters.

SUROPIEKI SUROPIECKI *plur.*, podługowate zraziki mięsa, längliche Stückchen Fleisch. Suropieki, zrazy z surowego mięsa wołowego krajane, nasiekiwane i dobrze zaprawione, na czas słonią śpikowane. *Wiel. Auch.* 429. Pokrajać pieczenia na suropieki. *Tr.*

*SUROWIĆ *cz. niedok.*, surowym czynić, hart und raub machen. Który rzeczą przeciw obwinionemu surowi i rozszerza, *fax accusatoris*. *Mącz.* SUROWIĆ się *rec. niedok.*, SUROWIEĆ *neutr. niedok.*; *Boh.* surowěti, syrowěti; *Croat.* szirovem; *Ross.* суровѣть; surowym się stać, raub, hart, roß werden, *phys. et mor.* Surowi się nieprzyjaźń, *odium recrudescit*. *Mącz.* Od karmi ostrej i ościstej bydła surowiejał geby. *Haur. Sk* 57. W złości swojej okrutnie surowiejał. *Smotr. El.* 12. (wydziwiali) SUROWICA, y, ż, rzecz jaka surowa, etwas Roßheit. (*Bosn.* siro-

vica *lignum viride*). Surowica solna, Salzste, natürliches Salzwasser. Po odkryciu żup Bochnieńskich i w Wieliczce na tenże kształt surowicę wyrębować i w sól przewarzać poczęto. *Krom.* 261. W Wieliczce, tak jak w Bochni dawniej sól tylko warzono z surowicę czyli wody słonej. *Nar. Hst.* 4, 285. *Solsk. Arch.* 156. Pierwszy gatunek soli, która w ziemi bałwanami i kruchami kopią, drugi którą z wody surowicę na miazką białą na zbitych panwach żelaznych wywarzają. *Haur. Ek.* 178. — *Anat.* W ciele ludzkim naczyńia surowicy, czyli słonej wody, vasa serosa. *Perz. Cyr.* 1, 45. Z porchawki zastarzałej, lancetem przeciętej, surowica czyli rudowina wytryskiwać zwykła. *Perz. Cyr.* 2, 85. — Surowica, SUROWKA, i, ż, cegła surowa, niepalona, ungebranntes Ziegel. Budynki z surowki nie trwałe, skoro nie będą od wilgoci i słoty należycie opatrzone. *Świk. Bud.* 146. SUROWIEC, wea, m., SEROWIEC, (*Torz. Śk.* 184.), żelazo surowe. *Os. Rud.* 57, roß Eisen, ungegoffenes und ungecimdnetes Eisen. (*Ross.* сырецъ jedwab' surowy, miód niewarzony). Surowiec, żelazo, które z pieca dymarezanego, lub wielkiego wypłynęło. *Os. Żel.* 85. Surowiec żelazny, albo żelazo w gęsiach, żelazo z węgłem i z okrą żelazną zlane. *Śniad. Chem.* 1, 525. *Torz. Śk.* 175. Fryszerze z 7 cetnarów surowca oddają 5 cetnarów żelaza kutego. *Os. Żel.* 4. — §. Surowiec, skóra surowa, nie garbowana; roß Haut, roßes Fell, gefärbert, aber nicht gegerben. Skóry bydła, albo się wyrabiają na surowiec, a takowe najwięcej się wypotrzebują do robot rymarskich; albo się wyprawują u garbarzów. *Kluk. Zw.* 1, 258. — §. Surowiec, rzemień z surowej skóry wyrzynięty; ein roßer Riemen, Riemen vom roßem Leder. Tatarzyn niewolnika surowcem bije. *Rak. Poh. B* 5. Surowey ostremi chan niewolników naszymi biczował. *Tward. W. D.* 62. Osła maszalerz surowcem po boku tego namaca. *Zab.* 11, 278. *Rzew.* Surowiec ów tegi wołowy. *Papr. Pr. E* 2 b, cf. bykowiec. SUROWIZNA, y, ż, surowość, stan surowości, *phys.*; (*Sorab.* 1. sirovina; (*Rag.* sirovina, sirovo darvo *lignum viride*); *Croat.* szrovina, Roßheit, Roßigkeit. Póki surowizna jest w cęgach, póty dym wychodzi gęsty, gruby i ciemny przez lufty pieca. *Aych. Ceyl.* 14. Gdy się dym ukaże jasny, znakiem, że surowizna zupełnie z cęgły wyszła. *ib.* W takim zawarcu masza być zaduchy, pleśni, surowizny, wilgotności. *Haur. S.* 63. Surowizna w żołądku, *erratas*. *Cn. Th.* 1084, cf. skwarina, Crudität im Magen. Niestrawność i surowizna w żołądku. *Sak. Probl.* 147. SUROWNICA, y, ż, n p. Poślednie piwo zlewać do roboty, i na surowicę uzupełmować słody. *Haur. Ek.* 109. SUROWOŚĆ, ści, ż: *Slav.* żořivost *austeritas*, *inclementia*; *Beh.* pijsnost; *Sorab.* 1. sirova, siroba, sirovořez, sirovohladačeznořez, (frudoba smotność); *Rng.* sirovina; *Vind.* sirovina, sirovost, negodnost, nesrelost, oistroba, oistrust, nemilnost, terdnost, oistrovitnost; *Croat.* sirovost, oszornost, presznocha; *Ross.* суровость, (суроватость mala wilgotność, cf. sér), сырость (2 wilgoć, жестокость, *obsol.* жестоць; ni-lagodać, *phys. et mor.* die Roßheit, Roßigkeit, Schärfe, Strenge. Surowość nieba wygnala ich

z tego kraju. *Tward. Wł.* 104. Surowość w obyczajach, w mowie, *severitas. Cn. Th.* 1084. SUROWY, *SEROWY, a, e, SUROWIE, SUROWO *adverb.*; *Boh.* syrowy, surowý, přisny, přjstný; *Stov.* surowy, žuřiwý, (cf. žur); *Sorab.* 1. furowé, lurowý, szurowé, furowohladačné, féré; (*Sorab.* 2. žur, žurné kwašno, furow gorliwość); *Carn.* srov, osörne; *Vind.* frou, frovu, nevdelan, negoden, oister, oistoben, nemilen, terden, oistroviten; *Croat.* širòv, tesztèn, preszen, oszorni; *Dal.* širov, pris-san; *Rag.* sirov; *Bosn.* sirov; *Slav.* pris-an; *Ross.* сыровый, сырый (niewarzony, wilgotny, cf. sér; сыроватый zakalisty, wilgotawy, сыромолотый, o zbożu niesuszonym surowo zmiełym, сыромолотый мака z niesuszonym zbożem), жестокій; (cf. *Hebr.* שָׁחַר, schur; *Pers.* sciur; *Germ.* janer, cf. Schauer; *Angl.* sower; *Lat.* severus; *obs. Gall. et Bret.* sur; *Svec.* sur, cf. nostr. sér); roh; jaki z natury, nie przyprawny, nie zaprawny, unzubereitet, unzubereitet. Surowe płótno. *Cn. Th.* 1085. (*non malleatum*). Niemądry, kto gardzi zgrzebnym surowym worem, prosta a niemalowana skrzynia, w którejby było złoto. *Gil. Post.* 284. Siarka która się z rud kruszcowych otrzymuje, siarką surową nazywa się, *sulphur crudum. Kruml.* 586. (niestopiona). W tyglach materya szklana surowa się topi i w szkło obraca. *Torz. Škl.* 62. Gdy szuty tylko przyleją, w piecu zimno, i szkło serowe będzie. *ib.* 109. Był zwyczaj w Londynie dawania złota i srebra surowego czyli w sztabach, zamiast pieniędzy. *Pam.* 84, 865. Drzewo surowe, świeże jeszcze, nie przewietrzałe, *Rag.* sirovina, sirovo darvo; *Bosn.* sirovica, frjhdcs, nicht ansgewittertes, ansgetrocknetes Holz. Na galery drzewo mieli surowe, niesposobne do takiego budynku. *Kłok. Turk.* 247. — *Per excell.* Surowe mięso niewarzone, niepieczone: roh, ungeledet. *Cn. Th.* 1085. Surowo jadający *Ross.* сыроладец. — §. *Transl.* Surowy, ostry, srogí, niełagodny; roh, rauh, scharf, hart, streng, unfremdblich. Jedni z przyrodzenia swego są kwaśni, surowi i niełagodni, w których wszystko cokolwiek słyżka o innych, kwaśnieje i surowością traci. *Mon.* 67, 274. Człowiek surowy, srogí, trudny. *Sekl. Luc.* 19. (dziwny. *ib.*). Badźże wesoly. Madrość jest wesoly, odgania mrozoly. *Jabl. Tel.* 112. Na sądzie ostatecznym obróci Krystus twarz swoje surową. Na tych, co będą po lewicy stali, Twarz już nie cichą onę barankową, Ale łwią, srogą. *Ody. Św.* 2, T 5. Nie umniejszał nie z srogich pokut swoich, i życia bardzo surowego. *Wys. Ign.* 42. Hetmanów do zatrzymania dyscypliny obierał surowych. *Star. Ry.* 28. Surowe obowiązki stanu mego. *Teat.* 5, 115. Poczciwie i surowo sprawował swój urząd. *ib.* 49, 58. *Surowopoteżny Macs. *Pim. Kam. pr.* Zakazał jej to surowo. *Teat.* 56. e, 58. Surowie się z nim obchodzi. *Cn. Ad.* 1115.

SUS, *SZUS, u, m., wbyryk, ein Sprung in die Höhe, ein Satz von einem Ort zum andern, (der Schuß wohin, cf. nostr. szust) Nicierpłwy rumak różne pod jeźdźcem susy wyrabia. *Stas. Num.* 1, 99. Działy ich piękne korbety i szusy wyprawują. *Birk. Krz. Kaw.* 54. Koń susy robił. *Jabl. Ez.* 40. Przez kij pies skacząc dziwne robi

susy. *Jabl. Ez.* 19. Jak się porwał, takiego susa uczynił, o mal na drugą stronę nie przeleciał. *Teat.* 11. b, 61. Pan mię woła, smyk trzy susy, i już ja u jegomości. *Teat.* 20 b, 4. SUSEŁ, sła, m.; *Boh.* sysel, siseł; *Ross.* суслык; *Germ.* der Ziesel, Zeisel, die Zieselmaus, mus citellus, wielkości wiewiórki, kształtu lasicy. Żywi się młodem myszami; żyje gromadnie, najliczniej nad Wolgą, na Wołyniu, na Podolu. *Zool.* 345. — §. *Fig.* Wszelkie czary na człeka mają swoje gusła, Ziele go w co inszego, wino robi w susła. *Pot. Jow.* 198. SUSŁOWY, a, e, od susłów, Ziesel =. Futerka susłowe.

SUSCEPTA, y, z., ob. Przyjmowanie. SUSPENSIA, ob. Odwłoka, frysz. SUSPIR, u, m., es czyli suspir, znak muzyczny, okazujący wstrzymanie czyli milczenie tonu. *Mugier. Mskr.* SUSTENTACYA, ob. Wyżywienie, utrzymywanie.

*SUSPICA, y, z., n. p. Być twój suspiec czysta jeść będą, którą wywieją wiatrem i łopata. *Budn. Jes.* 50, 24, not. «mieszane zboże». [*Vulg. migma, żyto z plewą*].

SUSZ, u, m.; *Boh.* sauš, oklešťký; *Slav.* rýwa, ráždý, (cf. roždže); *Sorab.* 1. fuschenska; *Carn.* sushmat *vepretum*, (*Carn. et Vind.* fushèz = marzec); *Croat.* reznik; *Rag.* poxâr (cf. pożar), súho darvo; *Bosn.* posgjar, drivo suho, koje se moze lasno usgeceli, suhad, suhva, suho grozdje *wae passae*; *Ross.* сушь, хворостникъ, хворостникъ, хворостъ; *Ecl.* хвостникъ (cf. chróst), цушняк; §. 1) uschle z drzew odcięte gałęzie, durre Aeste, Zweige, durre Holzstämme. Pierwszym bądź kopać ziemię, pierwszym pozwożone Susze palić, od winnych macie odstrzyżone. *Otw. Wirg.* 415. Nakładzły wiorów różnego suszu, ściany zamkowe podpalają. *Papir. W.* 1, 214. Kazał natkać chróstu i inoć suszy w czeluści, i ich żywo popalił. *Nar. Tac.* 2, 251. (*observ. femin.*). — §. 2) Susz pszczelny, eine leere Bieneuzelle, Wabenzelle ohne Honig. Nie znajdziesz ula, żeby między plasterami suszu, to jest, pustych woszczyn nie było. *Kak. Pas.* 54. Susz wybrać, i na wosk go stopić. *Haur. Ek.* 157. Plaste miodu pod susz podłożył. *ib.* SUSZA, y, z.; *Sorab.* 2. lzusch, (fusch, mjasza lineno suchoty); *Carn.* susha, suhotina *terra arida*, suhóta *ariditas*, (súha *defectus pecuniae*); *Vind.* fusha, ufelnenje, fuhota fushost; *Croat.* szússa, szussna, suhochoa, suhota, szusha, (2 wozownia, szopa); *Hung.* aszszúság, aszály, szarassag; *Dal.* szusa; *Rag.* suseja; *Bosn.* suseja, susejaj, suhochja; *Ecl.* соуха; *Ross.* сухота, сушка, сушение, засуха, меженна; suche miejsce, das Trockene, trockner Boden, trocken Land. Miedzy dwa wodne mury słony bród przebyli, Tak jakoby po suszy najlepszej chodzili. *J. Kehan. Ps.* 158. Chwałę twój stan poczciwy, iżeś k latom przyszedł, A z srogiego okrętu na suszą już wyszedł. *Rej. Zw.* 180. Na suszy pływają; *in portu navigat.* *Rys. Ad.* 45. Na suszy kota ciągnie. *ib.* na bezpiecznym miejscu się znajduje, er hat kein Schicksen ins Trockne gebracht. Licinius dał się pojmać, aby jedno Brutus na suszy zostął. *Rej. Zw.* 93. — §. Siedzieć na suszy u pijaków, nie mieć co pić. *Bies. roz. C* 2. trocken da sitzen, nicht zu trinken haben. — §. Susz, posuchia, suchość powie-

trza; Dürre, trędne Witterung; *Eecl.* разделение. разжжение [incendium 2]. Pod czas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzwać z korzenia rozsade. *Haur. Ek.* 41. Przyszła noc z wielkim deszczem; jeli się frasować, iż się nie mogli w suszą na pokój zachować. *Pap. Kol. T.* 5 b. SUSZALNIA, SUSZARNIA, SUSZARNIA, i, ż.: *Boh.* sušarna, sušjrna; *Carn.* palishe, pajshtuva; *Vind.* fuhliza, fuhlilu, (fuhlila, fuhluniza + która len suszy); *Ross.* сушальня, овинъ, овинецъ, пира; *Eecl.* сушало, (cf. ozdownia); iniejsze suszenia, ein Ort etwas zu trocknen. W warzelni powinny być suszalnie, w których się sól suszy. *Kluk. Kop.* 1, 165. Najlepsze na suszalnie komory w górze około komina. *Kluk. Kop.* 1, 164. Najlepiej w piekarni razem mieć i suszarnię do suszenia na jesień owoców. *Switk. Bud.* 292. Takie tygle, które długo stoją w suszni, pospolicie kilkanaście niedziel trwają w ogniu; a te co się świeżo wezmą z roboty w piec, ledwo tydzień wystoją. *Torz.* 105. SUSZALNY, SUSZARNY, a, e, od suszalni, suszeniu służący. *Cn. Th.* 1085. Truge -, *Ross.* овинный. Suszalna izba. *Cn. Th.* 1085. SUSZKI plur., suche konopie, płoskonki, które nasienia nie mają. *Syr.* 822. *Cresc.* 191. der Zimmel, Bästling. — (SU-SZWAŁKI, ob. Szuszwalki). — SUSZYĆ cz. niedok.; (*Boh.* sušiti, sušyti; *Slov.* sušjm; *Hung.* süttöm; *Sorab.* 1. fuschu; *Sorab.* 2. szuschisch; *Carn.* sushim; *Vind.* fuhliti, fuhlthati, osditi. (ob. Ozdzić; fuhlunik, fulthez, osujak + marzee); *Croat.* szushiti, szussiti, szussim, szushzem, (szusseoz + marzee); *Dal.* szusiti, (szusitise, szubu biti + schnać); *Bosn.* susciti; *Rag.* süsciti; *Ross.* сушить; *Ital.* seccare, asciugare; *Lat.* siccare; *Gall.* secher, sec); §. 1) robić co suchym, czynić żeby schnęło; trocknen, trocknen. Wpadłszy w wodę suszy się teraz przy kominie, bo z sukien mu się woda leje. *Teat.* 54. c, C 2. Suszyć owoce, gruszki, śliwki etc.; Obst trocknen, dörren. Kiedy nie wszystkie owoce przechowane świeżo być mogą, suszenie jeszcze podaje sposób trwałego użytkowania. *Kluk. Rosl.* 1, 169. Suszony owoc *Vind.* fuhluba. Orzechy suszyć; *Ross.* калить, (ob. Kalić). Suszone mięso, suszone ryby *Ross.* сушанна. Po niektórych miejscach tej wyspy robią chleb z ryb suszonych. *Boter.* 2, 86. Suszący *Eecl.* сушительный. — Suszyć, chudzić; abzehren, mager machen, austrocknen. Smutny duch i głuste czasem kości suszy. *Rej. Wz.* 62. — *Transl.* Martwić, trapić, męczyc; plagen, quälen. Trzeba aby przekonany był karan; albo jeżeli ma być wolen, aby długim więzieniem nie był suszon. *Modrz. Daz.* 341. — *Moral.* Żalem i bojaźnią się susza, dzień in każdy rokiem się zdaje. *Teat.* 42. d, D. trapią się, swędzą się, schną; sie bürmen sich, sie vergehen vor Kummer. Obaczysz, że się suszysz bojaźnią daremną. *Morszt.* 107. Ten którego mylna przyszłość suszy, albo bez enoty, albo bez duszy. *Zab.* 7, 416. wem die Zukunft Kummer und Sorge macht. Ten jest szęsliwy, kogo chuć nie suszy. *Zab.* 16, 182 *Kniaź.* Suszyć sobie myśl, głowę + łamać głowę, sich den Kopf brechen. Suszenie mózgi i myśli obrotne nateżacie. *Hor. Sat.* 39. Jeśli, żebym cię dociekl, suszę myśl daremno, lub ja tępo pojmuję, lub ty piszesz ciemno. *Dmoch. Szt. R.*

16. Suszy głowę, by w gładko utoczonym rymie, Podał wiekom następnym do ksiąg zaene imię. *Zab.* 1, 108. *Nar.* Nie susz domowym o Rzym głowę trudem. *Hor.* 2, 81. *Min.* Kłopotać głowę, den Kopf warm machen. Psy-sze strach niezmierny głowę suszy. *Morszt.* 57. (mąci). Cicho! nie suszeie mi głowy. *Teat.* 25, 154. Żona moja długo o to suszyła mi głowę. *Teat.* 35, 15. Czyń co się podoba, a nie susz mi głowy. *Weg. Marm.* 5, 167. Klepał głowę swemu ojcu, mózg mu suszył. *Teat.* 24. b, 40. — 2) Suszyć *Verb. med.*, o suchej strawie pościć, trocknen fasten, bloß trockne Speisen zu sich nehmen. Mięsa nie jem, ale zawsze suszę. *Jubl. Ez.* 126, *Eecl.* сухомят, *Græc.* ξηροφάγος. Suszenie *Ross. et Eecl.* суходение, сыропустъ. Siłać ich jest między chrześciany, co susza, poszeza? *Rej. Post. M m* 4. Są co i o naturę i boga się kuszą, Ustawnie grzeszæ, kilka dni do roku suszą. *Pot. Pocz.* 555. Waszeć dobry katolik, suszysz piątki. *Ossol. Str.* 8. W piątek, jeśli się kto oberze suszyć, przecie tego dnia bez łakotek wytrwać nie może. *Pim Kam.* 502. Obecał w sobotę każda o chlebie samym i wodzie suszyć. *Gorn. Dw.* 212. Piątek suszył o grzankach, pił jak byk w niedzielę. W wieczór był na nalówkach, a rano w kościele. *Nar. Dz.* 5, 158. SUSZYKUFEL, ła, m, sączykufel. *Mon.* 71, 557, moczycas, dybidzban, ein Saufaus.

Pochodz. sub: Suchy.

SUTANA, y, ż, SUTANKA, i, ż, dem., z *Włosk.* sottana; *Gall.* soutane, (cf. sudanny); suknia duchownych, doktorów; der Leibrock der Geistlichen, Doctoren. Ten książd nie chciał nie brać z sobą, oprócz po jednej sutanie grubej na każdego. *Boter.* 4, 174. Był to książd tylko z sutana. *Pot. Jow.* 2, 82, (cf. doktor pończoszka). Ktoż animuszom prałatów porówna, kto strojom, Sutana i mantolet chwarszeza! *Opal. Sat.* 157. Czarna sutana. *Pot. Pocz.* 174. *Sk. Żyw.* 1, 598. Doktor w długiej sutanie przychodzi. *Pot. Arg.* 477. SUTANNY, a, e, od sutany, Leibrock; Suttanne rękawy. *Tr.* — 2. W sutane ubrany, n. p. Suttanny doktor. *Tr.*, mit einem Leibrocke bekleidet. — 2. Suttanny jedwab', krecony, gedrehter Seide. *Tr.*

*SUTEK, tka, m, Cyeek, piersi, sutek też niektórzy mówią od ssania, mamma. *Macz.*, (vel potius ssutek; die Brustwarze. *Sutek. *Tr.*

SUTY, a, e, partie. *Verbi* suć, suję; sypany, geschüttet, ob-sypany, beschüttet. Sute drogiemi kamieniami sajlaki. *Suszye. Pieśn.* 5 K. — 2. *Transl.* Suty, Suto adverb, sowity, obłity; reichlich, überflüssig; *Boh.* sutý. Suknia suta i bogata. *Teat.* 54, 17. Suto nas czestował. *Teat.* 8, 44. Czestuje, gra, baliki daje, suto szafuje pieniędzmi. *Teat.* 14, 107. Husarska pieczenia suto z cebulą, niech się przyrumieni. *Teat.* 45. c, 64. Niech co kosztuje to kosztuje, byle wszystko suto było. *Teat.* 6. b, 80. Suto w kieszeni. *Niemc. P. P.* 10.

SUWAĆ, ob. Sunać. SUWAŁKA, i, ż, Suwałka nazywają utarezki Tatarskie. *Czack Pr.* 255, cf. taniec Tatarski, Tatarischer Manenore. SUWALNY, a, e, od suwania, Schwel-, Schwelbar; *Ross.* сважной.

S W.

SWA, ob. Swój, swoja, swa.

SWACH, ob. Swat. SWACHA, y, ż.; *Ross.* сваха, [dziwosłabica, die Brautwerberinn 2], kuplerka, kmocha, eine Kupplerinn, (ob. Swaszka). Dobry on bardzo człowiek, by go nie psowała Domowa swacha, ta go właśnie osiodłała. *Simon. Siel.* 110. (zrzędziocha). Bachus urodzonym swachom przy Bistonie Nieszkodnym wężem zapłata kędzierze. *Hor.* 1, 507. *Nar.* SWACHINA, y, ż., swaszka, pronuba. *Mącz.*, *Ross.* сватья swata. ob. Swaszka; die Brautwerberinn, Freywerberinn, dziewosłabica. SWACIĆ, ob. Swatać. SWACTWO, a, n., swatanie, dziewosłębstwo, swaty; daß Freywerben. Brautwerben. (*Croat.* szváchtvo, szvachintvo = szwagrostwo, (ob. Swak); *Ross.* сватовство 1) swatanie, 2) szwagrostwo). To mego pana wuja swactwo. *Teat.* 24. b, 19. Gdziekolwiek rozkażecie wszędzie pojedziemy, i swactwa i wesela spólnie pomożemy. *Simon. Siel.* 45. Będą baby bogactwa Po jej śmierci pomożemy mu do młodszego swactwa. *Gaw. Siel.* 569, ob. Swadźba, Swad. SWACZYNA, y, ż., na Szląsku koło Plesny = podwieczorek. *Budtk. Mskr.*, cf. jużyna, Vesperbrot.

SWAD, SWAD, ędu, m., smród z przepalenia, Brandgeruch, Dunst, (Schwaden 2. Adlg.); (*Boh.* čmaud, smáha; *Sorab.* 1. pęczerska won; *Carn.* smòd, smoj, sasmòd, (*Carn.* smòdilu lignum adustivum); *Vind.* smodei, safnoda, olmod, perfnodenje, safnojen duh, oshgalliu duh; *Rag.* svùd, smùd, smuddtina; *Bosn.* smud, smrad od dunna; *Ross.* папелна, гарь, угарь). Zarazą głowy jest swad z pieca. *Tr.* Gdy wybierasz z banki rękę, strzeż się swadu, byś się nie zaraził. *Sienn.* 606. Usta srogi dusił smąd, vapor. *Žebr. Ow.* 56. Etna się płomieniami dwurazemni skwarzy, Parnas w tymże smędzie. *Žebr. Ow.* 54; (*ardet*). Swad od czego, fetor, smród, Gestanf. *Tr.* — 2. *Transl.* Psim swędem wyszedł sąd jego. *Ca Ad.* 1086. (*corruptus judicibus infami decreto absolutus*). Kilka razy, jak mogąc, zbyłem go psim swędem. Lecz co po cznie, gdy dłużej zechce być natretem? *Zobl. Zob.* 85. — (SWADA, ob. Zwada) — SWADLIWY a, e, — ie *adverb.*, pełen swedu, brennend, nach Brand reichend, dunstig; (*Boh.* smudlý přismudlý; *Vind.* smojenlu, za-fnodlu; *Ross.* угарный, чадный, чадно. ob. Czad). Czarny słup dymu z swadliwym osmolem, Nad pojedynczych chałup usutym popiołem Wznosi się. *Przyb. Ab.* 146.

SWADŹBA, y, ż.; (*Boh.* swadba; *Slov.* swadba, wesele; *Sorab.* 2. swadba; *Croat.* svadba, szvátha, (*Distiq. Rag.* svadba, svaghja inimit a; *Bosn.* svaditi, osvaditi *accusare*, ob. Zwada, ob. Wadzić); *Ross.* свадьба; — gody, swadzebne wesele, nuptiae. *Mącz.*, die Hochzeit. Powiedziem ją do ślubu; przyjdzie nam obchodzić Swadźbę, do stołu służyć, i w tańcu rej wodzić. *Zmor. Siel.* 147, *Stryjk.* 118. Swad, gody, wesele małżeńskie. *Sekl. Mith.* 22. SWADZIEBNY, a, e; (*Boh.* swaděbnj; *Croat.* szvatbėni; *E-cl.* свадєбный; wesełny, godowy. Hochzeitlich, Hochzeit = *Epithalamium*, swadziebna piosnka, wiersze ku

czci wesela czyjego uczynione. *Mącz.* Ruś w pieśniach swadziebnych na weselach Ladona wspomina. *Krom.* 55. Pojmał pana młodego z gośćmi na weselu małżeńskim godującymi i z wszystkim fraucymerem swadziebnym. *Stryjk.* 540. Gość swadziebny, godownik, *Boh.* swaděbnj, f. swaděbnice; *Rag.* svat, f. svátbeniza; *Croat.* szvati; *Slav.* svatovi; (*Boh.* hod swaděbný god małżeński, wesele małżeńskie, swadiebne; *Slov.* swadebna matka pronuba). Odzienie swadiebne. *W. Post. Mn.* 562. *Dwór. E 5. Kucz. Kat.* 2, 468. (godowe *edit. recent.*). Odzieniem swadiebnyim ozdobię, do stołu boskiego przystępują. *Kucz. Kat.* 2, 464. (godowym. *edit. recent.*). Odzienia swadiebne nie mając, z wesela był wyrzucony. *Biel. Hst.* 181. *Rej. Post. R r 6. ib. O o o 4.* SWAK, SWAK, a, m.; (*Boh.* swak, (ob. Swat, swatać); *Slav.* swak, otcowég sestri muž, matkinég sestri muž; *Sorab.* 1. szwak; *Carn.* svák; *Vind.* svak, festerni mosli, shene brat, mosha brat, suak, svoger; *Croat.* svak, szvak, szestrin mus, peregrin. sógor; *Hung.* sógor; *Rag.* svák; *Slav.* svák; *Ross.* своякъ (cf. swój), шуринъ; szwagier, siestrzyn mał. *Sox. Porz.* 152, der Schwester Mann, der Schwager, (cf. swiekier, cf. dziewierz). Przyjechali postowie z Wegier od króla Zygmunta, swaka Jagiellowego. *Gwagn.* 76. Lud wiejski z swoją rodziną, szwakami i drużyną do karczmy się schodzą. *Haur. Sk.* 154. — §. Swak, szampierz w miłości, rivalis. *Mącz.* spółzaletnik, der Nebenbuhler. SWAKOWSTWO, a, n., szwagrostwo, die Schwägerschaft; *Sorab.* 1. swakowstwo powinnowactwo; *Carn.* svaknost, svazhėna; *Vind.* svaknost, svathina, svazhina, svagernia, svastvú; *Croat.* szváchtvo, szvachinsztvo, peregr. shogorzto; *Hung.* sógorság. — § Szampierstwo w miłości, rivalitas. *Mącz.* Nebenbuhlerey.

SWANTOPEŁK, a, m., [ŚWIĘTOPEŁK 2], imię pogańskie, święte polko. *Jabl. Her.* Swatopelk, *cohors sancta*, a *Boh.* swaty (= święty), et polek (= pulk). *Frenzel in Westphal. Monument.* 2, 2412. SWANTYBOR, a, m., [ŚWIĘTOBOR 2], święci bor, imię pogańskie. *Jabl. Her.* SWAR, u, m, SWARKA, i, ż.; (*Boh.* swár, swáda, šarwátka, (ob. Szarwarki); *E-cl.* сварь; *Ross.* свара; *Carn.* snar *corruptio*; *Vind.* svaritje, svariltvu = zarzucanie, zarzuty; *Svec.* swara = odpowiedź; *Isl.* andwara, cf. szwargotać, warezyc, warg, wrzuc; *Kłotnia*, spór, sprzeczka, wadzenie się; *Sorab.* 1. žćet, wurežwano; *Vind.* kreel, prepiranie, (cf. krzyk, cf. przeproc); *Dul.* kara, (ob. Kara); *Zanf*, *Streit*, *Hader*. W gnuśnym pokoju tylko fakeye, tylko swary stroją. *Kishow. Wied.* 5. Co ci teraz jest ku pokaju, obróci-ć się w gorzkość swaru. *W. Post. Mn.* 521. Wielkie swary na zjeździe Florenckim. *Pociej.* 501. Po długich swarzech (swarach). *Biel.* 419. Nie ma ratusza, ni sąsiedzkiej swarki. *Mon.* 64, 526. Między pysznymi swary ustawicznie. *Sk. Dz.* 245. W równym wieku, gdy dobrana parka Żyją szczęśliwie, nie znają co swarka. *Teat.* 52. b, 142. Kancelerz ten dobra kościelne na ustawiczne swarki naraził. *Nur. Hst.* 7, 152. Z lekkich swarków srogie powstało zabójstwo. *Nur. Tac.* 2, 255. SWARLIWOŚĆ, ści, ż.

skłonność do swarzenia się, kłótniowość, die Zanktsucht; *Ross.* сварливость. SWARLIWY, a, e, — *ie adv.*; *Boh.* et *Slov.* swarliwý; *Ross.* сварливый; kłótny, sporny, zánřijř, zánřijřitig; (*Vind.* svarithu; posvarithu, posvarliu = kary lub strofowania godny). Zona swarliwa, nie-małe domu licha. *Teat.* 42. d. 5. Swarliwy, jak przepuk-pka się swarzy. *Cn. Ad.* 1114. Przyjąć nie chciał swarliwego i trudnego miejsca. *Sk. Dz.* 299. SWAR-NIA, i, ż, miejsce swarów, kłótni; ein Zankfort, wo nur immer gezauft wird. Nie jest u nas rada, ale swarnia i giełda jedno na wstyd i ruinę Rzpltej. *Lub. Roz.* 455. Do kościoła ku czci bożej chodzić mamy, nie do swar-ni. *Biał. Post.* 175. — (SWARSZLOWY koń, *ob.* Szwarcelowy). — *SWARZĄDZ, ędza, m., [SWARZEDŹ, i, ż, miasto w Wielk. Polsee, eine Stadt in Groß-Polen 2]; lubiący się swarzyć, *cf.* zręda, ein Zankstüchtiger; *Slov.* swaręce; (*Vind.* svarnik, posvarnik = wynawiaacz, zarzuciciel; *f.* svarniza, posvarniza). Przyjechała ędza do Swarzędza; *simile ducitur ad simile.* *Rys. Ad.* 58. SWARZŹĆ, *SZWARZŹĆ *intransit. contin.*, łajać, strofować; sřelten, sřmāben; *Sorab.* I. szwarieź; *Carn.* svarim; *Vind.* svācit, svāriti, posvāriti, (*cf.* *Germ.* Wort, *cf.* gwar, *cf.* szwargotać, *cf.* sřwōren. *Ad.* 13.; *cf.* *Hebr.* גָּעַר gaac, *inerepavit*; גָּר jagur; *cf.* *Lat.* jurgo; *cf.* *Hebr.* יָצַי casti-gavit). Na mnie matuleńka caluteńki dzień swarzy, zamyka mię jak niewolnicę jaką. *Teat.* 50. b. 26. Dasać się, krzywić, a potem *zswarzyć z całym światem. *Węg. Marm.* 3, 288. — †. *Transit.* Swarzyć kogo z kim, wadzić go z kim, *ob.* Poswarzyć, powadzić; zusammen begen, an einander bringen. — †. Swarzyć się *rec. niedok.*; *Boh.* swariti se, kočkować se, kočkugi se, waditise; *Slov.* zehru; *Vind.* posvāriti, svāriti, sprekarjatise, prepirati, kregati, pipat, reshati, praudati; *Dal.* karatise; *Ecccl.* еварити ся; wadzić się, sich zanken, mit einander streiten. Już teraz nie na zjazdach naszych nie czynimy, jeno się kłóćimy a swarzymy. *Star. Ryc.* 16. O majelności prokuratorowie się swarzą, o ciało doktorowie, a o duszę teologowie. *Gorn. Dw.* 182. Jest-że się tu o co swarzyć! *W. Post.* W. 229. Swarzenie się wy, a my będziemy jeść. *Cn. Ad.* 1115. Nie godzienieś, abym się z tobą swarzył. *Cn. Ad.* 558. (abym się tobą pyskłał).

SWASZKA, i, ż, [*lem. Nom.* Swacha 2]; swachna, pronuba, *Marz.* swata (*cf.* swiestka); dziewosłebica, dru-cinna, die Brautwerberinn; *Sorab.* I. swōnka, Ńonka, quoniam mensam sale atque zingibere instruere assolet; *Ross.* сватья; (*Vind.* svatina, teta, *cf.* eiotka; (*Carn.* svakēna); *Slav.* svāst, *Ross.* свестъ, сводчица; *Vind.* svaka, svaknja, svast, lvest = swieść, *qu. v.*; (*Rag.* svātbeniza = swadzielna gość, *conviva nuptialis*). Kiedy mło-dziuchne za stara ziwawiają, Za starym swaszki dobre słowo dają. *Bratk. I. 4.* — †. *In malam partem.* Szwaszka, *ob.* Swacha; *Ross.* свая, n. p. Tyś inszych swaszek pisen, a żonka też inszych *Opal. Sit.* 184. *Tward.* W. D. 2, 114. (kimoszek). SWAT, a, m; (*Boh.* swat *levir*, *ob.* Swak; *Slov.* staregři, stari swat *pronubus*; *Vind.* svat, sarozhnik = zaręczony z którą, *cf.* *żenieh; (*shounirski* svat = werbownik); *Carn.* svat = żenieh; *Croat.*

szvāt *nuptiator*, szvati; *Slav.* svatovi *convivae nuptiales*, swadzielni goście; *Rag.* svat, *f.* svātbeniza *conviva nuptialis*); *Ross.* свать = 1. powinnowaty, (*ob.* Swak, szwa-gier), 2. swat); *Ecccl.* тысячкой, дружка, певѣствово-дникъ, певѣствоводитель, певѣствоводец (*cf.* niewiasta), przedobručnik, который сговариваетъ жениха съ не-пewѣстою; dziewosłab, družba, der Brautwerber; *Boh.* snubnee; *Carn.* snubāzh, snubz, (*cf.* *Lat.* nubo; *Carn.* snubliv *nubilis*); *Sorab.* I. svoneczu, brasehka. Dziewosłab, *żerca, swat. *Volck.* 664. Ja rozumiałem się tu być panem młodym, a ja widzę, muszę tylko przestać na swacie. *Teat.* 52, 102. Rycerz Polski, jadąc sobie z przyjaciółmi po żonę, trafił na straż nieprzyjacielską, którą pogromił. A od tego czasu nastaly wielkie poczy swatów, kiedy się kto jechał żenić, obawiając się nieprzyjaciela. *Papir. Gn.* 1096. Jechać w swaty = starać się o którą w małżeństwo, *cf.* swactwo, dziewosłebstwo, anj die freye ansegen. — *Transl.* W swaty, w śpiegi, w zwiady jechać. *Cn. Th.* 1217. anj skundřhaft anstreiten. — *Prov.* Nie wyjeżdżaj przed swaty, nie bądź mądrym przed laty. *Cn. Ad.* 725. *Rys. Ad.* 49. (nie wylataj, gdyż skrzydła nie wyrosły, nie odzywaj się przed starszymi; *cf.* raniej było się crodzić, *cf.* jukko mędrsze od kokoszy). *Chrośc. Pars.* 75. *Tward.* W. D. 20. *Chrośc. Joó.* 120. Mleżą tu drudzy, choć męźniejsi, a ty Tak się skoro wprzód wyinykasz przed swaty. *P. Kchan. Jer.* 455. Piędzią się swą mierzy, nie wylata przed swaty. *Petr. Ek.* 115. najewciš jeyn, řřāř flug jeyn wollen, älteren Leuten vorgreifen. — †. Nie folgowali bratu, ani swatu, ani za-dacemu. *Biel. Sw.* 165 b. ani krewnym, ani powinnowatym. — †. Swat, szampierz, spółzalatnik, fryerz, der Nebenbuhler. Wymieniono swaty, z któreimi jakoby królowa żądliwie obcować miała. *Krom.* 498. SWATA, y, ż.; *Ross.* сватья, (*cf.* swacha, swaszka, *cf.* *swieść); która swata, dziewosłebica, die freywerberinn. Stoga Jasio i okrutna swato, Przybadź, i zemste bierz przez moje zmayı. *Chrośc. Luk.* 215. SWATAĆ, *cz. contin.* *Swacić *niedok.* (Poswatać, Wyswatać *dok. qu. v.*); dzie-wosłebić, kojarzyć małżeństwo, den freywerber maden, eine Ehe stiften, knüpfen, verbinden, zusammen bringen; *Sorab.* I. svōneču; *Vind.* svatiti, (svakuvati, se posvāziti = powinnować się); *Carn.* snubiti, snubem; *Ross.* сватать, (свевать wyswatać, свеваться ożenie się, свеватаній zrekowany, просватать zrekować, просватанная oblubienica); *Ecccl.* певѣствово-дствоу, *Graec.* πριμαγωγέω. Kto swacił i do kupy to jednoczył stadł? *Gow. Siel.* 568. Swatanie, swaty, poswatanie (*Vind.* svatije, svatuvanje). Swatać się *rec.*, sich mit eine Partie bewerben, mit einer freyen. Oskarżono Jadwigę, jakoby ona z Gwilelmoem, który się jej pierwej swatał, obcowała *Stuyjk.* 418. *SWATOWNY, a, e, swatujący, freyend. Na goly, ni się Juno swatowna stawila, ni Hymenej, ni Łaska w łóżnicy družyla. *Zebr. Ow.* 150; *pronuba.*

SWATOWIT, *ob. s.* Wit.

SWAWOLA, i, ż, SWYWOLA, *SWOWOLA, swa wola, swoja własna wola, swoboda, postępowanie wedle własnego upodobania; *Rag.* sveevòglja *suae voluntatis libi-*

do; Sorab. 1. zamopastnofež, (cf. samopas); der freye Wille, Eigenwille. Dziękuję bogu, że napominanie przyjął, a gdy tym troskliwszym był, z swęj woli szedł do was. 1. *Leop.* 2 *Cor.* 8, 16. dobrowolnie, freywillig, mit eigenem Triebe. Swa wola, że wolno płodzić co chce. *Kosz.* Lor. 26. Bez praw i rządu samopas i swęj woli. *Pilch.* Sall. 11. Tu w Polsce: jedni ludzie są w wielkiej niewoli, a drudzy w wielkiej swywoh. *Gorn.* Wl. C 5. Swawola tam być nie może, gdzie jest prawo. *Gorn.* Wl. C 5. Gdy hamowana swawola nie będzie, Już jej niecenota na trzy głosy 'gędzie. *Rej.* Zw. 225 b. Puszczono dziecię na swą wola, zawstyżda matkę swoje. *Pociej.* 27. cum dimittitur voluntati suae. Śwawola, wielka niewola. *Cn.* Ad. 1115. (wolność fałszywa jest, czynić co się podoba). Swawola każdego zepsuje. *Rys.* Ad. 64. Iż był w młodości swojej woli nawrzał, w starości się nikomu zachować nie umiał. *Pap.* Kol. O. Dziecię napiwszy się z młodu swęj woli i rozkoszy, w wszystko się złe udawać będzie. *Glicz.* Wych. E, 4 b. Dziecię ze zbytniego pieszczenia w swą się wola uda, i będzie brało na nią, jako koń na kły, gdy mu się na nie uzda zawadzi. *Glicz.* Wych. E, 4 b. — 2. Śwawola, 'SWOWOLEŃSTWO, a, n.; *Slov.* swęwolnost, samoswognost upor, krnąbrność; (*Slov. et Boh.* swemyslnost ferocia); *Vind.* fvojovolnost, lastnovolnost, lastna glava, lastnournost; *Rag.* samovoglja: kaprys; *Ross.* самовольничество, самовольство, своевольство; 1) absolutność, Eigenmacht, eigenmächtige Verfahren. Podobno byś mi dał być, o mój miły, To dobrowolnie, coć biorę swawola. *P. Kchan.* Jer. 519. Na te pochlebki a na te swowoleństwa swoje, radbyś i ostatek wełny zdarł z nędznej głowy jego. *Rej.* Post. K k 2. Uprzykrzają się spokojnym ludziom swowolenisty a lotrostwy sweni. *Rej.* Post. II 1. — 2) Swawola, swywoła, swowola, SWOWOLNOŚĆ, ści, ż, 'SWOWOLEŃSTWO, a, n.; *Boh.* swęwolnost, dowaděn; *Carn.* samapashnost; *Vind.* ispuhnost, spuhnovolnost, oshribnost, preliarnost, sanikarnost, bresobrasnost; *Croat.* objednoszt; *Rag.* sveevoglja, samovoglja, svevoglnos, svevoglstro; *Ross.* своевольство, самовольничество, вольничание, пожење, зозня, проказы, рѣзвость, блудливость, шалость, шаливость, (*ob.* Szaleć); rozpusta, swawolowanie; Uebermuth, Muthwille, Ausſchweifung, Auſgelassenheit. Swawola jest rozcheczana a bezrozumna wola, mając za koniec swój rozkosz, a do tej wszystkie swe kierując sprawy. *Gorn.* Wl. D. U Egipeyanów i malarzów i muzyków swawola karano, gdy co malowali albo śpiewali nieprzystojnego. *Petr.* Et. 187. Żadnej miary na pohamowanie swowoleństwa nie szukamy. *Star.* Ref. 6. Prawom bożym dla wolności albo raczej swowolności swojej wiązać się nie dali. *Sk.* Kaz. 464. Karania srogość złym odejmuje swowoleństwo grzeszenia. *Madz.* Baz. 286. Zaehowaj mię od swowoleństw upornych, aby nade mną nie panowali. *Radz.* Ps. 19, 14. Ustawiczne próżnowanie do takiego swowoleństwa ludzi przywiodło, że na prawa względu nie mają. *Vol.* Leg. 5 15. — § Swawoleństwo, anarchia. *Fredr.* Ad. bezrząd, Anarchie. — 2. Swawola

collet. = kupa swawolnych ludzi. *Pot.* Arg. 90. ein muthwilliger Haufen, ein Haufen muthwilliger Leute. 'SWAWOLAĆ, 'SWOWOLAĆ nijak. niedok., stawać się swawolnym, auſgelassen werden; *Ross.* извольничаться. Gdy Dawid bardzo był 'sswowałał, a już był bardzo zapłynął w sześciu swoim, wziął Uryaszowi żonę. *Rej.* Zw. 204 b. SWAWOLNICA, y, ż, SWAWOLNICZKA, i, ż, dem.; *Rag.* svevoglnoza; *Ross.* своевольница, самовольница, рѣзвуха, кудесница, проказница, шадунья: kobieta swawolna, rozpustna, pusta: ein Uebermüthige, Muthwillige, Auſgelassene. SWAWOLNIE, 'SWOWOLNIE, SWYWOLNIE adv.; *Slav.* svojevolino, *Ross.* самовольно; swoja wola, wedle swojej woli; eigenwillig, nach eigenem Belieben. Swowolnie odjechać, odstać, z swojej woli, bez opowiedzenia. *Włod.* Nie chciał mu papież dopuścić wyjść z klasztoru; wyszedł tedy swowolnie. *Biel.* 207. Swowolnie żyć = swym rozumem. *Cn.* Th. 1095. rozpustnie, übermüthig, muthwillig. Kto swowolnie żyje, ten swowolnie ginie. *Rej.* Wiz. 175 b. *Rys.* Ad; qui sine lege vivit, sine lege perit. SWAWOLNIK, SWYWOLNIK, a, m., SWYWOLNICZEK, czka, m., dem. człowiek swawolny, ein Uebermüthiger, Muthwilliger, Auſgelassener; *Boh.* swęwolnik; *Carn.* samsvoj: sobie pan; *Vind.* fvojovolnik, fvooinik, lamsvoi; *Rag.* svevoglgnik; *Slav.* svojevolnik: woluntaryusz, ochotnik; *Ross.* своевольник, самовольник, рѣзвукъ (cf. rzeżwy), воленца, кудесникъ, прокуда, прокудливый, проказникъ, острякъ, вострякъ; *Eccel.* шаль, шадунья, самочинникъ. Ludzie wyuzdani na wszelaką swawola, i z tego marnotrawstwa szukaliby sławy, gdyby postrzegli swowolniczków imiona pismem nieśmiertelności podane. *Star.* Ref. 64. Rozpustny swywolniczek. *Teat.* 20. b. praef. Wstydź się swawolnisu. *Teat.* 55. b, 82. SWAWOLNY, SWOWOLNY, SWYWOLNY, a, e, wedle swojej woli żyjący, swobodny, nach seinem eignen Willen lebend; *Slov.* swawolny, swewolny, swęmyslny uparty; *Slov.* swewolny cerebrosus; *Carn.* svojovoln, svojoglavn: krnąbrny; *Vind.* fvojovoilan, fvoivolen, lamsvoi: sobie wolny, fvojovoln, radovoln = dobrowolny, fvojovoln, lastnovolen = uparty; *Croat.* szvoyvölyen sui juris, pertinax; *Rag.* sveevogljan, samovoglj, sveevogljan suae voluntatis, (samovogljan: kapryśnik, dziwaerzy); *Bosn.* svojevoglja effrenatus; *Ross.* своевольный, самовольный. Daleś w moc ludziom wszystkie bydła polne, Daleś i lesne zwierzęta swowolne. *J. Kchan.* Ps. 9. Swowolny, bez prawa żyjący. *Włod.* iller. *Cn.* Th. 1095. rozpustny, auſgelassen, muthwillig, leichtfertig; *Boh.* prostápný, rozpustlý; *Sorab.* 1. zamopastné, wóhlné, zwolozterski; *Croat.* obiszten, (obisztni realis, obisztnje ren); *Vind.* fvojovojlén, preshérn, sanikarn, bresobrasen, spuhnovolen, oshriben, ispuhnen; *Carn.* samapashne, samapash (cf. samopas), serborit, serboritat, serboriten; *Ross.* прокудливый, рѣзвый (cf. rzeżwy), блудливый, вожевый, шаливый (cf. szaleć), игривый, (*ob.* Igrać). Za nie pismo s u swywoleonego światownika. *Wad.* Dan 105. Młody człowiek nie tam idzie, gdzie rozum chce, ale tam gdzie go nałonne a swawolne przyrodzenie ciągnie. *Rej.* Zw. 18 b. Swa-

wolny chłopiec. *Tr., Ross.* eroza. Czytał autorów swy-wolnych w materji zwodzacych intryg. *Mon.* 76, 87. — 2. Są rozbojnicy, którzy kupy ludzi swawolnych zebra-wszy, majątności najeżdżają. Przeciw tym liczne prawa pod tytułem: swawolnych kup, (cf. kozaetwo), znajdu-jemy. *Ostr. Pr. Cyw.* 4, 555. Räuberborden, Streifborden. SWAWOLOWAĆ, SWYWOLOWAĆ *med. contin.*, Swy-wolnie *niedok.*, swywolnym być, swywołą narabiać; *mutß-willig seyn, außgelassen seyn, Mutßwillen treiben; Boh.* do-wadęti, dowadźwati; *Sorab.* 1. wohlnu; *Carn.* ritam; *Vind.* nafladuwati, nafladen biti; *Rag.* svecovglji far á sua voglja; *Ross.* самовольничать, своевольничать, свое-вольствовать, куролесить, накуролесить, воляничать, завольничать, рѣзвиться, рѣзвлюсь (cf. rzeźwić), ero-zit, erożu, bludit, bluju, bludstwu (cf. bładzić), probudit, napro kudit, wozit, wozus, zadurnit, zaduracit, prokazit, prokażu, şadit, şadit, şadit, şadit (cf. szaleć), *vulg.* przyblajwaty.

SWĘDLIWIY, *ob.* Swędliwy. SWĘDNIEĆ *neutr. niedok.*, swędem śmierzdieć, swąd z siebie wydawać; *Bosn.* smu-diti, smriditi dunom, brumjeln, nach dem Brande rie-chen. Piec swędnieje. *Tr.* — 2. *Ogólniej:* Śmierzdieć, euchać; *stinken, stinkend werden.* Pastwa po zabiein, aby nie swędniały od sytości... *Haur. Sk.* 545. SWE-DRA, y, ż, zmaza, plama, ein Schmutzpflecken. Piasek wysy-pany na białe płótno, gdy nie po sobie mułu abo pro-chu, chocia swędry nie zostawi strząsniony, taki naj-czyściejszy. *Crese.* 54. Rozkoszują w splugawieniu i w swędrach. 1 *Leop.* 2 *Petr.* 2, 15, (w sprośnościach). Krok mój nie wystąpił z drogi, a na rękach moich nie została swędra żadna. 1 *Leop. Job.* 51, 7. Kto gromi niepobożnego, sam sobie swędre rodzi. 1 *Leop. Prov.* 9, 8. *Smotr. Lam.* 19. (biez na siebie dje). Pan so-bie wystawił kościół chwalebny, któryby nie miał swę-dry, abo *znarski. 1 *Leop. Ephes.* 5, 27. (bez ale). By cię snadź nie bawiło imię Alexandra, Preez gościu! boć tu leży złość i brzydka swędra. *Zygr. Pap.* 552. (*scelus et vitium*). — 2. *De homine:* Swędra, smród, gno-jek, zoindak, ein Schmutziger Kerl. Jedzie jako pan, a to swędra. *Falib. P.* Skaził mu się, nie synowie jego, swędra ich, ród niecny i przewrotny. *Budu. Deut.* 52, 5. SWĘDZIĆ *cz. niedok.*, 1) przyswędzać, swędem napeł-niać, (cf. wędzić); *Boh.* ěmuditi, ěmudim; *Sorab.* 1. smudžu; *Carn.* smodim; (w Krakowsk. smąd = swąd); *Vind.* smoditi, ofnojati, posmoditi, posnojati, safmodi-ti, (smodnik, smodei, ofnojavez = swędzieciel); *Ross.* ча-дить, начадить, einen Brandgeruch verursachen, dunsten, dunstig machen, nidorem dare. *Cn. Th.* 1086. Ziemia ke-dy najwyższa płomieniem się swędzi, i w głąb łupa, i w szczył się wymiędziszwy wędzi. *Zebr. Ow.* 55; *cor-ripitur flammis.* — 2) Swędzić, ŚWIEDZIĆ, ŚWIEDZIEĆ, swędziało = swierzbić, juden; *Boh.* sweděti; *Ross.* зы-дѣть, аззудѣть. Swędzi, czyli swędzi mię co swierz-bi mię, es judt mich etwas, verursacht mir ein Juden. Na-pada go swędzenie języka i niewczesne a razem głupie morały. *Teat.* 24 c, 108. swierzbiączka; (*Slav.* sluga, svrǎb; *Ross.* зудъ, цесота, цесотка, воща). Dłoń go

swędziała. *Ossal. Str.* 5. — 2. *Moral.* Swędzić *niedok.*, uswędzić *dok.*, iortwić, trapić, suszyć; quālen, martern, āngstigen, beunruhigen, Summer machen. Był tysiąc tro-sków mógł z myśli wypędzić, Niemniej zostanie, co mię będzie swędzić. *Zab.* 15, 545. Każdego swędzi swoja lu-bość, swoja żądza pędzi, Każdego swój mól gryzie, swo-ja nędza swędzi. *Simon. Sicl.* 16. Mie to swędzi, że żadnego towarzysza nie widzę. *Jabl. Tel.* 82. *Dar. Lot.* 4, 21. Kochanka twego załż tak niemilosierne Mogłabyś swoja śmiercia śmiertelnie uswędzić! *Zab.* 15, 195. Swędzić się, trapić się. sich hārmen. SWĘDZIWIY, SWIE-DZIWIY, a, e, lechciwy, fūglig. Swędziwe Neptuna jatrewki, Po łono panny, a ostatek ryby. *Klon. Fl. A.* 2. Nereidy. *SWESTKA, *SZWESTKA, i, ż.; *Boh.* šwestka; *Germ.* die Zwetsche, eine Art Pfäumen. Śliwki, które zowią swestki. *Sienn.* 115. Śliwki Węgierskie, szwestki. *Syr.* 1006. *Szwaczka, żółta śliwka. *Tr. Dyke.* 2555. *Szwaczka, *szwaczka. *ib.* 2568.

*ŚWIAĆCIE, ia, n., n. p. Świącia trzymał się. *Zebr. Ow.* 108. (*altaria*). Panna s. z Józefem nie przeto do Je-ruzalem chodziła, aby przykład jakiego pielgrzymowania do *świaci stanowią miała... *Zarn. Post.* 54 b. święte miejsce, swiatiość, *ob.* Świątnica, Świątynia. ŚWIADCZYĆ *cz. niedok.*; *Boh.* swědčiti; *Sorab.* 1. swědžu, swědkofezam; (*Sorab.* 2. swěstk, lub przymierze); *Croat.* szvedehim, szvedochiti; *Bosn.* svidočiti; *Rag.* svjedo-citi; *Carn.* prizham, prizhajem; *Vind.* prizhati, prizhu-vati (cf. przysiadz), skasati, dokasati; *Ross.* свидѣтель-ствовать; *Evel.* свидѣтельству, третью (cf. trzeci), послоульствовата; (*Elym.* cf. *obs. Germ.* schwaden; *Lat.* suadus, suadere; *Svec.* suassa; *Germ.* schwagen. *Udlg.*; *v. nostr.* Wiedzieć, wiadom, świadom; cf. *Arab.* شهد schahad, *testatus est*; شهد sachedh, *testis*); 1) swiadectwo dawać, czynić, zaświadczyć, świadkiem być; zengen, be-zengen, Zeuge seyn, Zeugniß geben, ablegen. Swiadezę za kim, swiadectwo daje. *Cn. Th.* 1086. Swiadeżyć u sadu pod przysięgą. *Kurnk. Kat.* 559. Fałszywie swiadeżyć *Ross.* жесвидѣтельствовать — § Swiadeżyć kim, swiad-czyć się kim, na swiadectwo brać. *Cn. Th.* 1086. *Rag.* svjedocittise, svjedocivatis, zum Zeugen anrufen, zum Zeugen nehmen. Nie bierz mnie za świadka, jeśli się maś swiadeżyć będziesz, wszystkiego się zaprę. *Pilch. Sen. gn.* 247. — 2) Swiadeżyć komu, swiadeżyć mu dobrze, swiadeżyć mu dobrodziejstwa, (cf. oświadczać); *Ross.* воздать, воздавать, послужить, einem Guteš erwēien. Swiadezysz; a na złe idą dobrodziejstwa twoje, Czemuż swiadezysz z dobroci, gdy masz niepokoje? *Kras. Sat.* 9. Bóg ma rozkosz jakowś swiadeżyć dla stworzenia, Rozradza, uszczęśliwia ludzkie pokolenia. *Karp.* 1, 189. Kto złemu dobrze swiadeży, tym gorszym go czyni. *Min. Byt.* 4, 52. Nie przestawał jej swiadeżyć dobrodziejstw. *Teat.* 5, 8. Swiadeżący drugiemu, *swiadezyciel *Ross.* послужитель, воздатель, f. воздательница. — 2. *Alit-ter:* Swiadeżyć się = oświadczać się, obiecować; ver-beißen, sich genügt erklären, sich günstig zeigen, ichne Wort-erklärungen machen. Ufadza, zwodzi, swiadeży się z ocho-tą. *Mon.* 64, 175. ŚWIADECTWO, a, n.; *Boh.* swěde-

etwj, doswęcenj; *Sorab.* fwědoma; *Croat.* szvedochánstzto; *Rag.* svjedoejânstvo; *Bosn.* svidoejanstvo; *Slav.* svidoeasánstvo; *Vind.* fvedozhastvo, prizhvanje; *Carn.* prizha, (2. przytomność); *Ross.* свидѣтельство, свидѣние, свидѣтельство, послушество; co kto zaświadcza, świadczenie, (cf. zaświadczenie); daš Zeugniss. Cokolwiek kto twierdzi statecznie k woli bliźniemu, abo na jego szkodę, lubo u sądu, lub też kędy indziej, świadcetwo jest. *Karnk. Kal.* 359; osobliwie zaś, kiedy kto u sądu pod przysięgą co świadczy. *ib.* Świadcetwem świadków obronion. *Chetm. Pr.* 41. Świadcetwem jednego żaden nie bywa przekonan. *Sax. Porz.* 90. Boga na świadcetwo wzywam. *Jabl. Tel.* 152. Bogiem się świadcę, biorę go za świadka, zum Zeugen anrufen. Dowód prawdy moralnej jest świadcetwo. *Zab.* 41, 150. *Rej. Post. L 1 l 2.* ŚWIADCZENIE *adv.*, w przytomności świadków; mit Zeugen, nicht ohne Zeugen. ŚWIADCZNY, a, e, świadczący, na świadcetwo służący; *Croat.* szvedochani, Zeugniss, zeugend, zum Zeugniss dienend. Znajdowano tam liczne kości, świadcetne kłeski nieprzyjacielskiej *Nar. Hist.* 5, 477. Długi takowe nie potrzebują świadcetnego dowodu. *Szerzb. Sax.* 80. Czeladnik nie ma być przyjęty bez listu świadcetnego. *Vol. Leg.* 5, 417. Attestat, Ründschafft. Świadcetny list, kredyt, kredencyały, formaty. *Cn. Th.* 1086. *Włod. Cn. Syn.* 295, *Sorab.* 4. loszlist. — *§.* By Jezus nie prawy i świadcetny bóg, ezemby prorok mówił: 'wyście jego od dni wieczności! *Sk. Żyw.* 2, 425. świadcetwami potwierdzony, durč Zeugnisse erwießen. ŚWIADK, dka, m.; (*Boh.* swědek; *Sorab.* 1. swědk; *Sorab.* 2. fnank; *Carn.* svjetok, pizhuvavz; *Vind.* fvedok, zaih, prizha; *Croat.* szvedok; *Rag.* svjedok, sviedoeitegl, *collect.* svjedoxba; *Slav.* svidok; *Bosn.* svidok; *Ross.* свидѣтель, f. свидѣтельница; *Eecl.* послухъ, (ob. Posłuch); cf. *Arab.* شاهدh, testis); świadcetwo dający, der Zeuge. Świadek sądowy, osoba pozwana, która świadcetwo prawdy wydawa na sądzie pod przysięgą. *Sax. Porz.* 82. Świadcetwem trzech abo dwóch świadków ma strona rzecz swą odzierać. *Stat. Lit.* 201. Świadki wieś. *Stat. Lit.* 89. stawieć. Stawienie świadków; (*Ross.* сводъ, cf. wywód). Świadek oezny; (*Ross.* видокъ, cf. widz). Podpisany świadek *Ross.* рукоприкладчикъ. Za świadka kogo brać. *Pilch. Sen. gn.* 247. Boga mam świadka. *Bards. Luk.* 2, 64. Mam boga za świadka *Teat.* 49 b, 65. Bóg świadkiem rzetelności mojej. *Teat.* 49, 88. Nie sądz o żadnym miejscu, by bez świadków było. *Min. Ryt.* 4, 152. ŚWIADOM, ŚWIADOMY, a, e; *Boh.* swědom, (swědomitý sumienny); *Slov* powědomý, powedomi; *Vind.* wiedzhen, snajozhen, *Croat.* vesztovit; *Ross.* свѣдомый, свѣдушъ, (несвѣдомый niepojetny); z doświadczenia wiadomy, doświadczony, dobrze wiedzący, znający; erfahren, fundig. Człek świadomy, od wieszeczka bieglejszy. *Min. Ryt.* 4, 51. Świadomemu wierzyć się godzi. *Cn. Ad.* 1116. Myśmy tu miejsce nieświadomi. *Boh. Kom.* 5, 158. Być świadom *Eecl.* свѣкествовати. Turek nie leceć sobie ważył Polaków, których był świadom, gdy z Wołochy czynił *Biel.* 452. (doznał ich, doświadczył,

*skosztował ich). — Świadomie, świadomo, po świadomiu; z doświadczeniem, biegle; fundig, voll Erfahrung, auf eine geschickte, fundige Art. On go omacnie mrokiem gestych cieni Wziawszy za rękę po świadomiu wodzi. *P. Kchan. Jer.* 260 — *§.* *Pass.* Świadomy, wiadomy komu; befannt, notorisch, bewußt. *Ut res multorum oculis esset testator;* bardziej świadcetna albo oświadcetna, świadomsza wielom. *Cn. Th.* 1087. — Pod świadomem, za wiadomością, bey Mitwissenchaft. Po upłynionym czasie wierzyciel może fant przedać pod świadomem dobrych ludzi. *Sax. Porz.* 81. Świadomo, świadcetnie, adhibitis testibus. *Cn. Th.* 1087. mit Zeugen. ŚWIADOMCA, y, m., wiadomy czego z doświadczenia, ein Kundiger, der einer Sache fundig ist. Pobożni panowie rady Chrystusowej, którzy przy stolicy jego sądowej zasiedziecie, świadomey jego spraw i sądów. *Sk. Żyw.* ŚWIADOMIA, i, ż., człowiek świadomy, abo ludzie świadomi, które za świadki może kto brać; cognitores. *Cn. Th.* 1087, Kenner, Sachkennner; *Slov.* znamenitel, który o druhém znamienj dává. ŚWIADOMOŚĆ, ści, ż.; (*Boh.* swedomj; *Sorab.* 1. famotne szwoye fwědomo conscientia); wiadomość z doświadczenia; *Vind.* snanost, sposnanost, sposnanje, snajozhnost, wiedezhnost, fwiadnost, wiedelh, fvedenje; *Croat.* vesztovitoszt, die Erfahrung, Kenntniß aus Erfahrung, peritia. *Cn. Th.* 1087. *ŚWIADSTWO, a, n., *Bratk. H 4 b.* ob. Świadcetwo.

*ŚWIASZCZENNIK, *ŚWIESZCZENIK, a, m.; (*Ross.* священникъ; *Eecl.* чиститель [cultor 2]. (cf. czyścić), ерей, свиренникъ, сватитель, (ob. Świecieć); *Rag.* posveechjenik (cf. poświęcony), posvetnijik, posvetitegl, redovnik, misnik, pop; f. posveechjenizza); ksiadz Ruski, kapłan Ruski, ein Russischer Priester. Pop, jako świaszczennik i pleban, miewa klucz od cerkwi. *Perz Lek.* 259 Błogosławieństwo przez kapłana, po naszymu przez świeszczennika. *Sak. Probl.* 155. I świaszczenników, chociaż do cerkwi uciekli, Przy ołtarzach jak bydło na ofiarę siekli. *Zimor. Siel.* 252. Skoro się dzieciatko urodzi, Ruśniacy zaraz posła po świeszczennika, to jest, po księdza, który pewne modlitwy przede drzwiami połoźnicy odprawuje. *Gwagn.* 505. Władykowie dziedzicom wyjmować cheć z rąk podawanie świeszczenników, i *ius collationis* sobie przywłaszczają. Ale prawo podawania świeszczennika do cerkwi, przy dziedzicach zostać ma. *Vol. Leg.* 4, 117. Świaszczennikiem być *Ross.* священствовать. Pierwszy świaszczennik, areykapłan, *Ross.* первосвященникъ; *Eecl.* священноначальникъ; *verb.* священноначальствую jestem pierwszym świaszczennikiem czyli kapłanem, священноначалие, священноначальство hierarchia. — *§.* *Poet.* Ani dziki świeszczennik w Prusiech nie mógł tego dokazać, by miał zniszczyć imienia Polskiego. *Petr. Hor.* 2, Q b. t. j. Krzyżacy, zakonnicy. *ŚWIESZCZENICZESKI, a, ie, kapłański, Priester; *Ross.* священниковъ, священнической; *Eecl.* чистительский, святительский, священнической Świeszczenniczski abo popowski. *Sak. Sob. B.* 1 b. *ŚWIESZCZENSTWO, a, n., *Sak. Sob. B.* 1 b. kapłaństwo; *Rag.* posveechjenistwo; *Ross.* священство; *Eecl.* чистительство, священіе.

ŚWIAT, *m.*; *Boh.* svět; *Slov.* svet; *Scrab.* 1. fwët; *Sorab.* 2. szwët; *Carn.* svejit; *Vind.* svjet, fuet; *Croat.* szvét, szvét; *Bosn.* svjet, svit; *Slav.* svit; *Kag.* svjët; *Ross.* свѣтъ (cf. świat), миръ; §. 1) *mir, wszystek zbiór stworzonych rzeczy, niebo, ziemia, ciała niebieskie i co na nich etc.; *Ross.* вселенная, die Welt, die ganze Welt. Himmel und Erde etc., das Weltall. Świat powszechny, *universum*, zbiór wszystkich stworzeń materialnych. *Śniad. Jeog.* 1. *Boh.* spausta světa *machina mundi*, das Weltgebäude. Świat po słowiańsku *mir. *Sak. Kal. B 2 o.* Stworzenie świata, *Ross.* мироздание; *Ecel.* мпротвореніе, мпробытіе. Świata stwórca *Ecel.* мпротворитель. Świat i wszystko, co w nim jest, stworzył bóg przez sześć dni. *Bibl. Gd. Genes.* Bóg stwórca i rządecą świata. *Bardz. Trag.* 455. Świat od światła nazwany. *Dar. Lat.* 5. Świat słoneczny, *systeme solaire*, zbiór wszystkich ciał około słońca krążących, wraz ze słońcem wzięty. *Śniad. Jeog.* 5. Stary jak świat. *Jald. Tel.* 154. (od stworzenia świata). Jak świat światem, nikt nigdy tego nie widział. *Ossol. Str.* 8. jo lange die Welt steht. Póli świat światem, wilk owcy nie będzie bratem. *Cn. Ad.* 755. *Pot. Pocz.* 12. et 425. (trudna zgoda, ogień woda; przeciwne rzeczy nigdy się nie zgodzą). — §. Świat, na którym ludzie, ziemia; die Welt, die Erde. Cztery części świata. *Wynw. Geogr.* — Mocą wiele świata Wziął za krótkie lata Król Macedoński: Lecz mu się tak zdało, że nań samego świat był jeden mały. *J. Kehan. Dz.* 206. Jednak świat, choć to tak ciasny i mały w okręgu swym, przecie w sobie wiele zawiera i zmieszcza rzeczy wielkich, iż w nim zamykają się sposobnie i bez ciasnoty morze, i ziemia, i wyspy i lądy. *Boter. a 2.* Sam chce świat pomierzyć, żeby nie samym cudzym relacyom wierzyć. *Tward. Wł.* 144. Pokreślić świat, kraje, zwiedzić, zjeździć. *Cn. Th.* 1455. die Welt sehen, bereifen. Siedm cudów świata. *Sk. Dz.* 636. Kobieta stateczna, byłby ósmy cud świata. *Teat.* 29, 60. W całymś świecie nie znalazł takiej osoby. *Teat.* 7. c, 16. W świecie takiego nie najdzie, t. j. nigdzie. *Cn. Th.* 1217. Na świecie grubiana i nieuka większego być nie mogło, jakim twój ojciec bywał. *Pim. Kam.* 125. (największy ze wszystkich). To to rozum, którego w świecie poszukać. *Teat.* 7. d, 7. *Czart.* (daleko go szukać). Dziewczyna najładniejsza w świecie. *Teat.* 56. b, 42. (wszystkie celuje). Działła, tak pięknie ulane, jakie mogą być na świecie. *Kłok. Turk.* 255. (jak najdoskonalsze). Ktoż to widział na świecie? *Teat.* 10. b, 55 (ktoż to widział kiedy albo gdzie? wer in aller Welt hat das gesehen?). Predko zniknęli, jakoby ich na świecie nie było. *Fulib. li 5.* (bez śladu, ze szczeniem). Kościół ś. jest wszystko zebranie chrześcijańskie, gdziekolwiek jest po świecie rozprószone. *Rej. Post. J 5.* (po świecie, tu i tam, gdzie ładz, tam badz). Poszedł w świat. *Cn. Ad.* 916. gdzie go oczy miosły, er ist in die weite Welt gegangen. Powódz przerwała mi groble, ryby poszły w świat. *Kras. Pod.* 1, 175. (rozprószyły się). Furze biczami i wściekłe Eumenidy swemi Gorgonami Za świat ich gdzie zastrasza. *Tward. Wł.* 47. (wszędzie przesładują, do śmierci i po śmierci). Choćby

za świat, gotów jestem iść najdalej. *Hor. Sat.* 222. (za morze, za ocean). Na puszczy żyje się jak za światem. *Lach. Kaz.* 1, 84. (na ustroju, w samotności). Nowy świat, ob. Ameryka. Wiadomości te, jakoby z nowego świata. *Warg. Kadz. praef.* (bardzo dziwne). Idziem na świat przeciwny, a z swego schodzimy. *Bardz. Luk.* 171. (na opak wszystko). Jak na inny świat przyszedł. *Cn. Ad.* 290. (zdumiony nowością). Nie wiedziałem, na którym świecie, i czy żyłem? *Teat.* 45 c, 156. Wyb. (co się ze mną dzieje?). Pijany, że o świecie nie wiedział. *P. Kehan. Orł.* 1, 160 (przytomność stracił). Pijany, o świecie nie wie, mówić nie umie, na nogach stać nie może, tacza się to tam, to sam. *Dambr. Kaz.* 12. (nie wie, co się z nim dzieje). On nie wie o bożym świecie. *Teat.* 11. b, 24. (najniejszej rzeczy nie wie, zgola nie). Drży ziemia, szumia lasy, nie znać we mgle świata. *Zab.* 12, 242 (nie nie widać na oko). Gęste wsząd obłoki świat im wzięły. *Tward. Wł.* 89. (widok). Wyłogami sobolowemi świat tylko grzeją a grzbiec ziemią. *Lch. C,* 5 b. (na oko tylko ciepłe). Gdyby to w samej rzeczy było, iż ten imię tylu ludzi zabił, czy chodziłby on do tych czas po świecie? *Mon.* 74, 47. (czy był jeszcze przy życiu, czyby jeszcze żył?). Siła dusz nieprzyjacielskich na on świat zagnał. *Paszcz. Chor. A 5.* życia pozbawił, in jene Welt binfüer. Osiadłszy na grzbiecie Śmierci cie nieubłagana na tamten świat gniecie. *Hor. Sat.* 489. Odszedł na lepszy żywot z tego świata. *Birk. Zbar. O 2.* (pożegnał ten świat, poszedł do ojców, do Abrahama, na dolną Jozafat) Pod zeszyły mój wiek, pod lata moje stare, już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nop.* 24. Oto ja już z świata idę. *Łzop.* 65. (jużem na schyłku). Słuszniej tym pomrzeć, co już mają lata, Młody na świat dopiero, a staremu z świata. *Kehou. Fr.* 81. młodego rozkosz czeka, a starego żegna, auf die Welt — von der Welt. Kto pierwój na świat, pierwój z świata schodzi. *Zab.* 15, 276. (pierwój zaczął, pierwój skończył). Ludzie w te czasy rzecezi bywają najwłaśniej przychodzić na świat, kiedy się z żywota matek swoich na świat rodzą. *Salin.* 26. Narodzić się nie nie jest innego, tylko przyjść na świat. *ib.* 2, 96. Są ludzie, którzy przychodzą na świat z srebrną łyżką u gęby, a drudzy przychodzą z drewnianą. *N. Pam.* 2, 152. Prawda jest dzieciciem, którego bez boleści na świat wydać nie można. *Zab.* 7, 45. (trudno ją wyjawić, bo w ocy kole). — §. Świat, życie na tym świecie, żywot; Erdenleben, Leben, (ob. Światować). W tym czasie Ludwik świata tego dokonał. *Sk. Dz.* 844. (umarł). Nie dajże boże długo takim światu. *Burl. A 2. Ab. z Woj.* 15. (skróć ich dni) — §. Świat, czas, wiek ludzki; Menschenalter, Menschenleben, Zeit, Zeitalter. Niech się więcej nie chlubią starodawne lata Z swojemi Helenami, jest za tego świata, która gładkością wszystkie pierwsze minęła. *J. Kehon. Fr.* 19. (za naszych czasów, za naszych dni, za naszej pamięci). — §. Świat, sprawy ludzkie na świecie, postępowanie, towarzystwo ludzkie; Welt, Leben in der Welt, Weltbündel. Świat jest wielkie teatrum, a ludzie

aktory. *Kras. List.* 2, 102. Wchodzisz na świat, krok pierwszy stawić jest nie snadno, Zewsząd cię zbojcy, zdraycy, filuty opadną. *Kras. Sat.* 61. Świat zepsuty. *Kras. Sat.* I, 12. Świat pismo zowie marną omyłką, lotrowską jaskinią, omylną samolówką, na którym nigdy nie pewnego, nie trwałego być nie może. *Rej. Post. H h h* 4. Zaż nie widamy odmienności świata? Dziś mamy z niego ojca, jutro kata. *Rej. Zw.* 119 b. (*Slov.* Swět mu kwitně, in flore fortunae est). Ej świecie, świecie! coli to ty umiesz, Tu jesz, tu pijesz, ni wiatr jaki szumisz! *Bratk. B., Slov.* tak swět idě. Wszystko się pleecie, na tym mizernym świecie. *Żegl. Ad.* 277. Równie i ja na świecie jestem, wiem co się dzieje. *Teat.* 9, 19. (nie dzisiejszy, nie wczorajszy, doświadczony). Dawno żyję na świecie, wiem dobrze świat jaki. *Teat.* 44. d, 54. Zażyć świata, póki służą lata. *Teat.* 10, 28. Świata zażyć, potem w niebie być. *Cu. Ad.* 297. Tobie na twoje lata, czas poprzestać świata. *J. Kchan. Dz.* 225. (światowego trybu życia). *Slov.* Swetom páchně; homo mundanus. Opuścić świat, sposób życia świecki, pospolity, abo towarzystwo ludzi pospolitych. *Cu. Th.* 1087. Nie Welt verlassen. Weale nie zda się do świata, najlepiej ją do klasztoru wsadzić. *Teat.* 26. d, 6. Udał się na świat, naśladuje mody. *ib.* 29, 89. Gdybym się była w świat udała, nie byłabym w takich trudnościach. *ib.* 9. b, 58. Znasz terazniejszy świat i gust, do mody stosować się należy, żeby uchodzić za ludzi umięających żyć. *Teat.* 19. b, 7. Zabrnęliśmy bardzo w świat, my chrześciance. *Hrbst. Nauk. D* 6. Nuż pojazdy nasze, koń za pięć set złotych, rząd za drugie; nuż owe kutasy, nuż owe dziwne muchry, strzepki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rej. Zw.* 58. Na świecie, mówią, jak kto chce. *Teat.* 56. c, 51. Żyła w Warszawie na wielkim świecie. *Kraj. Pod.* 149. in der großen Welt. Opuściłem świat wielki dla małego świata. *Niadz.* 8. Obyczaje wielkiego świata. *Teat.* 55. c, 5. Oszust dziś człek z wielkiego świata. *ib.* 45. c, 4. Wyb. Parafianie są łatwowierni; ale i ludzie większego świata. *Teat.* 11. b, 10. Odwołuję się w tym do pięknego świata. *Teat.* 28. b, 54. Oczy swe na tego męża obrócił i wojenny i uczony świat. *Birk. Zamoj. praef.* Każdy ze mną tęskni, cały świat ode mnie ucieka. *Mon.* 65, 348. Jak inszy świat teraz. *Żegl. Ad.* 99. Według dzisiejszego świata. *Zab.* 14, 225. — Przy dworze chłopiec ten jest najczystszy, któremu trzy światy złość wyrządzić. *Glicz. Wych. H,* 6 b. największa rozkosz, summum bonum. — Świat, widok publiczny, publika, *oppos.* dom, partycularz, prywata; Welt, Publicum, öffentlicher Verkehr. Wyjść na świat, mam zwady, w domu mam kłopoty. *Zab.* 15, 171. Ukazać się na świat, in publicum prodire. *Cu. Th.* 1087. Na świat wydać dzieło — na jaśnia, na jawnia; anß Licht geben, anß Licht stellen, herausgeben ein Werk. Aby wydać na świat jaka księga, jest o czym myśleć i pracować. *Haur. Sk.* 579. — (§. 2) Nowy świat, ulca w Warszawie, die neue Welt, eine Straße in Warschau. Pode mną, hola ludzie! ledwie pstróż włogawy z Nowego Świata zajdzie do starój Warszawy. *Zab.* 12, 168. *Zabł.* — §. 5; Świat, ob. Świat.

ŚWIATCY, ów plur., [z rusk. swiatec, Świątek *qu. v.* święty, ein Heiliger 2]; martyrologium, świątnik; n. p. Musiałyby się wszystkie xiegi nasze, światy i paschalie pomieszać. *Sak. Kal. C* 4, *Ecccl.* [СВЯТЫЕ sanctus 2], святцы kalendarz świętych cerkiewny, der Heiligenkalendar. ŚWIATECZNY, a, e; *Boh.* swatečnj; *Slov.* swatečný, swatečni; *Sorab.* 1. fwatosežné, fwatocžné, szwatočné festiwus, fwatocžnofeč festiwitas; *Vind.* fwetehzen, fwetelifhen, nedielen, nedielnodenski, ponedelin (cf. niedzielny, fwetehnost, fwetelifhnost - uroczyść); *Croat.* szwetečni; *Dal.* blagdan; *Rag.* swetacni, swecjani; *Ross.* праздничный, (святосный czas od bożego narodzenia do trzech królów); odświętny, od świąt, świątlny; Жертагъ -, Жефт -. Trzeba nam się ubrać w suknie świateczne. *Teat.* 15, 44. Gdy mu synaczek umarł, nie żałobną szatę, ale światlną na się oblokł. *Gil. Post.* 309, *Slav.* hodieha poswetačna; *Ross.* однорядокъ, однорядка. — §. Od zielonych świątek; *Slov.* swatodušni, (cf. świętoduski); *Vind.* binkulftni; *Croat.* trojački, Пшугит -. Niedziela pentekostyi albo świateczna. *Pim. Kam.* 260, (*Slov.* den swatodušni; *Ross.* тройцынь день, ob. ś. Trójca). Drugi dzień świateczny; *Slov.* ponděfek swatodušni; *Ross.* духовъ день. Z wielkim nabożeństwem obchodzą one dni wielkanoene i świateczne, w których woda chrztu poświęcona być ma. *Kucz. Kat.* 2, 565.

ŚWIATEK, tka, m., *dem. Nom.* świat, eine kleine Welt, ein Weltchen. Smakuje mu światek. *Rej. Zw.* 220. (światowość). Każdy ma swój światek, swój cyrkulik ograniczony, jedni większy, drudzy mniejszy. *Lub. Roz.* 97.

ŚWIATEK, tka, m., *dem. Nom.* święty, ein Heiliger. Ludzie swe dobrodzieje licza między światki. *Pot. Arg.* 70. — §. Obraz świętego, ein Heiligenbild. Świątokrajca wziął z kościoła światka srebrnego. *Klon. Wor.* 9. W kościele ze światków srebrne pozdzierał tablice. *Zab.* 15, 69.

ŚWIATEŁKO, a, n., *dem. Nom.* światło, ein kleines Licht, Lichtchen; *Boh.* swětylko, (swětičko światło ludzące). Wolno mu mówić, co tylko sam chce, i jak mu światelko dyktuje poznania. *Teat.* 16, 62. Tak to nowe światelka wchodzą, stare gasną. *Kras. Sat.* 52.

ŚWIATKA, i, z, karta świętna, która się świeci, der Trumpf in der Karte. Tr. ŚWIATKI, ZIEŁONE ŚWIATKI, plur., święto ducha ś., czyli zesłania ducha ś.; *Boh.* letnice, letničky (cf. lato), hoł, hody (ob. Gody), swatodušnj swátký; *Slov.* den swatodušni, den swateho ducha, zeslani ducha swateho; *Sorab.* 2. fwatki, szwatoeźniečka; *Sorab.* 1. birě; *Cara.* vinkushte; *Vind.* vinkulhti, binkulhti, linkusti; *Croat.* trojaki; *Hung.* piunkösd; *Slav.* duhovi; *Rag.* rusągje; *Ross.* тройцынь день, пятидесятница, pentkostija; *Ecccl.* пѣтъдесѣтъница; (*Ross. vulg.* свѣтки poczet dni od bożego narodzenia do 50go stroyenia); Пшугsten, das Пшугstest. Zwyczaj majenia czyli strojenia w pewne czasy zielonemi gałazkami domów, pokazuje wyraz zielone światki. *Kpcz. Gr.* 5, p. 101. Gałazkami brzozowemi na światki kościoły i domy nasze majemy. *Pam.* 85, 455. Stary kościół dorosłym pospolicie chrzest odkładał na światki; zjad dotąd jeszcze na światki wodę do chrztu gotujemy i żegnamy. *Sk. Kaz.*

260. Fałszywa przypowieść: do świątek najlepszy (z obory) wziętek; bo od świątek dopiero dobra poczyna się pasza. *Haur. Sk.* 55. W roku 1524 mrozy stały aż do świątek od marca. *Biel. Św.* 287. — Na zielone świątki, *ad calendas Graecas. Rys. Ad.* 42. na ś. nigdy, na ś. Adam; kiedy mi włosy na dłoni urosną; kiedy kije zakosztą; pierwój świat opak pójdzie; auf den Rimmeretäg, Rientalē. *Mivar vero, cur id hoc sensu usurpatur, cum dies Pentecostes semper virere soleant; sed hic ut in multis aliis. Cn. Ad.* 547. — §. Świątki, święta, uroczystość, feiertage, n. p. Oto mi dzień nad wszystkie uroczystszy świątki, Nam i potomkom sławny, z wyboru pamiętki. *N. Pam.* 22, 107. ŚWIĄTKOWAĆ cz. niedok., świętować, święcić, obchodzić święto, mianowicie obchodzić zielone świątki; ein fest feyern, besonders Pfingsten; *Vind.* povjetavati, prasnovati, strojiti, (cf. próżnować, stroić); *Ross.* празновати. Gdy czas tej uroczystości zbliży się, przez ośm dni świątkują i bankietują. *Boh. Dyab.* 537.

ŚWIATŁO, a, n.; *Boh.* světlo (Śwétło imię miasta w Austryi Zvetfel); *Slov.* svetlo; *Sorab.* 1. szwétło, fwétwo, fwjto, fwic, fwice, fwec, (ob. Świt, świcea); *Sorab.* 2. szwétło; *Carn.* luzh, (ob. *Lat.* lux, cf. Luczywo); *Vind.* luzh, kvietina, kvetlost, (kvietilo, bakla: wachla, pochodnia); *Rag.* svjetlos, sjanje, svjetlocelja, svjetlillo, sjvanje, (*distng. Rag.* svjet: rada); *Ross.* свѣтъ, свѣтло = gwiazda, luminarz; (cf. *Gall.* etoile; *Ross.* свѣтъ, вывѣтлать; *Bosn.* svitlati; *Croat.* svetlati = polerować, gładzić); — §. 1) światło, das Licht, die leuchtende Materie, Lichtmaterie. Światło jest owa rzecz, która czyni, ażebyśmy różne rzeczy ciała mające widzieć mogli. *Krup.* 2, 505. Skoro być poczyna światło, wraz rodzi jasność. *Zach. Kaz.* 1, 16. Podług Newtona światło zawisto na wypuszczeniu cząstek z ciała świetnego. *Rog. Doś.* 1, 60. Światło działając na oko nasze, jest siłą wzbudzającą czucie widzenia. *Śniad. Jeog.* 1. Światło jest ciało istotne, a ciemność jest utratą jego. *N. Pam.* 15, 557. — Światło, rzecz czyli ciało świecące, światło wydające; ein leuchtender Körper, ein Licht. Uczynił bóg dwie światła (*dual.* = dwa światła) wielkie, światło większe, aby było nade dniem; mniejsze, aby było nad nocą. *Biał. Post.* 16. 1 *Leop. Genes.* 1, 16. *Wujek. ib.*, ego redderem dwa świetniki albo świetelniki albo lampy, quia światło est qualitas; sol et luna sunt res per se subsistentes luminosae. *Cn. Th.* 1087, ob. Luminarz. — *Fig.* Wybrał z najznacniejszych stanów same światło. *Siem. Cyc.* 446. ludzi najświatlejszych, luminarze; *Eecl.* самосвѣтъ, самъ свѣтъ. — Światło okienne, światło niebieskie w okno bijące. *Cn. Th.* 1087. das Licht, Tageslicht, einfallendes Licht in einen Ort. Światło komu odjąć, zabudować okna, niebo. *ib.* einem das Licht verbauen. — Światło, oświecenie jakiego miejsca, świece, lampy, kagańce do jego oświecenia służące; die Beleuchtung, das Gelendht, die Lichter, das nöthige Licht. Światło na każdej reprezentacji teatrowej wiele kosztuje. *Ld.* Niósł światło albo latarnia przed swym panem, gdy na ten uczynek szedł. *Eraz. Jez. N.* 5 b; (*Eecl.* свѣтло [lux 2], latarnia). — Świa-

to, miejsce światłem napełnione, oświecone, światłość, jasność; Licht, Helle. Niewielkie światło *Ross.* свѣтлота-тость. Światło i cień *Ross.* свѣтлотаъ. Listy te mają być z pilnością oglądowane, i ku światłu przegładane, jeśli eo nieskrobano albo nie przypisywano. *Szczerb. Sar.* 215. gegen das Licht halten und befehen. Wynosić eo na światło, na widok. *Cn. Th.* 1087. Z tajników i ciemności na światło ich wyprowadził. *Pileh. Sen. list.* 5. Gdy kto na słońcu jest, nie może inaczej, jeno musi być na świetle. *Żebr. Zw.* 169. Kto się opóźni, a za światła sobie nie dobrego nie sprawi, już w wieczor trudniejsza mu sprawa bywa. *Rej. Post. T.* u 1. za dnia, bey Tageslicht, so lange es helle ist. Kto by zabił człowieka, takowemu patrzeć na światło, to jest żyć, nie godzi się. *Mon.* 74, 41. — *Moral.* Światło, oświecenie rozumu; Aufklärung, Erleuchtung; *Carn.* svežhava; *Eecl.* свѣтоводительство, руководство отъ умнаго свѣты, (свѣтомъ [luminis effusio 2], wylew łaski bożej). To mój urząd jest, i to mam w swój mocy. Na światło ludzie dźwigając z ciemnej nocy. *Groch. W.* 451. Prosiłem żeby rządził obszerne dawać mi światło we wszystkim. *Niędz.* 79, *Eecl.* свѣтоводительствовати, руководствовати умнымъ свѣтомъ. Wszelkie światło i wszelki duch szlachetny przeciwny jest ustawom moim; wszelkie więc światło i nauki niech wykorzenionemi będą. *Niemc. Bibl. Targ.* 7. Ze światła wypływa roztropność, która mądry wybór rzeczy robi. *N. Pam.* 24, 526. — Roztropnie gada, rzecz światła bierze, możemy się zgodzić. *Teat.* 19, 76. rzecz się wyjaśnia, die Sache klärt sich auf. — Światło oczu, moc widzenia oczu; das Licht der Augen, die Sehfraft. Lez obfitość już światło mnych oczu załada. *Kras. Oss. H.* 2. — §. Światło, światłość, blask; Licht, Glanz. Po zachodzie słońca pokazuje się czasem na północy światło, światłem północnym zwane, aurora borealis. *Os. Fiz.* 405. das Nordlicht, der Nordlichtlein. Widziałem płynące światło, które wynika na niebie, Majtek go świętym zowie, w gwałtownej potrzebie Wulać go, gdy nawałność najbardziej się sroży, A blizkie usmierzenie swym oświtem wróży. *Przyb. Luz.* 150. Światło ludzace, mamiące *Boh.* světlčko. — *Fig.* Światło sławy, fortuny i lustr, blask. Nie już w pustyniach Kapadocyi kryje się, ale w waszych osadach, t. j. w świetle Azji przemieszkiwa. *Siem. Cyc.* 190. (w najludniejszej części). — §. 2. *Transl.* Światło u stolarza i t. d., obszerność jaka wewnątrz wzięta, i w mierze oznaczona. *Magier. Mskr.* Licht, Lichtbreite, bey den Handwerfern, n. p. Czeluśniki mają być w świetle całów dziewiętnaście. *Torz.* 45; nie powinno być wyższe jak półtora łokcia w świetle. *ib.* Zostawił naczyniu łokci trzy w świetle. *ib.* Światło tu ma w okrągłości całów 64. *ib.* 58. Światło strzelby, samo ujście, die Mündung eines Schießgewehrs. Przy samym ujściu strzelby lub świetle. *Pap. W.* 1, 251. Pospolite rury strzelbowe mają dziurę równej wielkości we dnia jak w świetle. *Pap. W.* 1, 255. "ŚWIATŁODAWCA, y, m., dający światło, der Lichtgeber; *Eecl.* свѣтодавецъ, (свѣтоначалникъ początek światła, свѣтоводитель wodzący do światła, свѣтоводити, свѣтоводствовати oświecić). "ŚWIA-

TEŁONOŚNY n. p. cug Apolina. *Zab. 8, 255. Nar., Eccl. свѣтоносный, lichtbringend; Boh. et Slov. světlonos, den-nice lucifer; Eccl. свѣтоносць* jutrzienka. ŚWIATŁO-RODNY, a, e, rodzący światło, lichtzeugend; *Eccl. свѣтодѣтельный*. ŚWIATŁORUMANY, a, e, n. p. Świa-łorumiana zorza. *Kołak. Cat. A 5, lichtgeröthet, hellroth. ŚWIATŁOŚĆ, ŚWIETŁOŚĆ, ſci, ź.; Boh. světlost; Slov. světlost; Sorab. I. fwětloweż glanc; Corn. svitlust, svitloba; Vind. fvetloba, fvielloba, fvetlust, fvetluest (majestas); Croat. szvetlôst, szvetlozt; Rag. svjetlos, sjanje, svjetlocelija, svjetlilo, sivanje, zrakka, (svietlicete, sjaliscete luminare); Bosn. svitlost, svjeslost; Slav. svitlost; Ross. свѣтлость, byl światła, jasność; die Helle, daś Licht. Stań się światłości! i natychmiast stała się światłość. *Bial. Post. 219* Światłość przyrodzona, słońce, miesiąc i gwiazdy. *Rej. Post. Lll 5.* (światła, światniaki, ob. Luminarz). Bóg stworzył ziemię i niebo, i ochędożył je światłościami, słońcem, miesiącem, i gwiazdami. *Biel. Hst. 1.* Wiele jest promieniów słonecznych, a światłość przecie jedna. *Herbst. Art. 14.* Niedogodzenie tej słonecznej światłości. *P. Kchan. Jer. 142* Gdy syn groźny Saturna gromy z nieba eiska, Razi ludzi okropną światłością i trzaskiem. *Dmoch. B 2, 12.* (blaskiem) Im człowiek lepszy, tym się więcej w światłości koeha; im gorszy, tym bardziej ciemności szuka. *Birk. Zbar. B.* Mieszkał osobliwie dla wstydu, strzegąc się światłości i widzenia ludzkiego. *Stryjk. 626.* widoku, świata, er fheite daś Licht. — *Fig.* Chrystus jest bóg z boga, światłość z światłości. *Bial. Post. 79.* Wygaszają w sobie tę światłość przyrodzenia i rozumu. *Kłok. Turk. 162.* daś Licht der Verunmt. Kto jedno dotknie sumnienia swego, obaczy w nim zatkałą a zaslepioną tę światłość w sobie. *Rej. Post. Lll 4.* Światłość przyprawna, którą człowiek sobie nadaniem a oświeceniem rozumu swego przyprawić może. *Rej. Post. Lll 5.* Prawo z dziejów równieńczych mieć powinno światłość, i najpewniejsze myśli prawodawczych tłumaczenie. *Zab. 4, 78.* (światło, oświecenie, objaśnienie). — *Ż. Aliter:* O światłości Trojańska, o nadziejo Troi! o lux Dardaniae. *A. Kchan. 40.* ozdobo, gwiazdo, luminarzu; Zierde, Glanz, Licht. — *Ż.* Umie-rającemu poświęconą światłość do ręki dano. *Zimor. Siel. 197.* gromnicę świeconą, geweihte Kerze. — *Ż.* Po wzięciu światłości żył Tobiasz stary lat 42. *Sk. Żyw. 2, 555.* po odebraniu wzroku, po przejrzzeniu, nad Wiedererlangung daś Geichts. ŚWIATŁY, a, e, ŚWIATLE, ŚWIE-TLE *adverb.*; *Boh. světly; Sorab. I. fwětwe, (fwětliwe glancowny); Carn. svitlê; Vind. fviel, fuital, fvetl, fuetl* = klarowny, (fviel, prefvuel, (ef) fuetli *illustrissimus*, jasnie oświecony, jasnie wielmożny); *Croat. szvetel, jaszen, (szvetlati = polerować; Croat. szvetlavecz limator); Rag. svjeetgli, svjetao, svieetli, svjetlouseti, sjajuuehi; Bosn. svitli, jasnî, (svitao, lasetecehi = lśniący, svitlati = polerować, gładzić); Ross. свѣтлый, свѣтло; (Eccl. свѣтло свѣтны, wspaniale, Ross. пресвѣтлѣйшій, всепре-свѣтлѣйшій jasnie oświecony, (ef) prześwietny); Ross. свѣтлеть, высвѣтлеть polerować); *Eccl. свѣтообразный; jasný, błyszczący, blaskliwy; hell, glänzend. Maż stanął***

przede mną w ubiorze światłym. *Badn. Act. 10, 50.* (w odzieniu jasnym. *Bibl. Gd.*). Światła mała, jasno biała jak śnieg; (süncweiß, flar, hell. Trzy miarki światłej maki rozczyn. *W. Genes. 18, 6.* Chleb eudny i światły. *Syr. 919.* Biały i światły chleb *Far. Uw. G 2.* (Vind. fvetla voda = klarowna woda). Nieco światły *Ross. свѣтловатый*. — *W* Rosyjskim światło-, w składanych zastępuje ja-sno-, n. p. свѣтловѣтныj jasnobarwy, свѣтлобурыj jasnobrunatny, свѣтлоглѣдыj jasnogłady, свѣтлозеленыj jasnozielony, свѣтложелтыj jasnożółty. — *Ż. Aliter:* Którzy u nich najwięcej dóbr swych zutracałi, Ci się w ten czas najświetlej z poeztem okazali. *Biel. S. N. 25.* (najparadniej, auß glänzendste, prächtigste). Sroczki, prawo-wie, światło się być zdali. Ale kogutów mało, coby się z kim kłwali. *ib., (ob Świetny).* — *Ż. Metaph.* Świa-łły, oświecony, pełen oświecenia, światła rozumu; auf-geklärt, hell, helldenkend. Światły rozum. *Hul. Ow. 221.* Ma światłe poznanie. *Teat. 19. b, 44*

ŚWIĄTNICA, ŚWIĘTNICA, y, ź., ŚWIĘTNIA, i, ź., świą-tyńca, miejsce święte; *Rag. svetlicete, sveetniza, daś Heiligthum, ein heiliger Ort.* Opona będzie dzieł świętni-ęc od świętnicy najświętszej. *1 Leop. Exod. 26, 55.* Za wtórą zasłoną był przybytek, eo go zowią świątnicą świę-tych. *1 Leop. Hebr. 9, 2.* Świątnica żydowska, pogańska, *adytum. Un. Th. 1088.* ein Tempel. Będą strzedz naczyńia świątnicy. *3 Leop. Num. 5, 50.* (naczyńia kościelnego. *1 Leop.*) Naprzód idą biskupi świątnic przełożeni, Potym popi Gabijskim rzędem postrojeni. *Bardz. Luk. 15.* Do twój bożku idziem świętni. *Anakr. 66.* ŚWIĄTNICZY, a, e, od świątnicy, Tempel =. Siedm kótów na wagę świą-tnicza. *1 Leop. Num. 7, 19.* (kościelną *3 Leop.*). ŚWIĄ-TNIK, a, m., miejsca świętego stróż; słowo to w Krą-kowskim kościele w używaniu zostało, gdzie stróżów ko-ścielnych świątnikami nazywają, zład i wieś Świątniki nazywa się, = zakrystyan. *Włod., Eccl. священнохранителъ; Graec. ἱεροφυλάξ, der Kirchenwächter, Kirchenwächter, Küster.* Kościelne sługi albo świątniki. *Szerzb. Sar. 158.* Krakowski kościół na zamku lampami i świątniki opatrzon. *Biel. Św 215 b.* — *Ż.* Krystus świątniki albo świętoda-wee, którzyby szafowali świętymi bożemi rzeczami obrał. *Gil. Post. 514. (sacerdotes).* Święty Wojciech był z liczby onych świętodawców, o których powiedziano i przedtem: zfoei świętodawce drewnianych kielichów używali, a te-raz drzewiani wieża złotych używają. *Teof. Zw. a 4.* — *Ż.* Świątnik, kalendarz o świętych. *Dudz. 60.* ein Heiligenkalender; światcy; *Ross* святцы. — *Ż.* Miesto Elezkie chwaleń wielkiej Dyaoy. *W. Act. 19, 55. not.* «świątni-kiem», Anbeter, Verehrer. ŚWIATNY, a, e, Anat koś święta, nerwy światne, *sacrales.* *Krup. 5, 224.* daś heilige Wein, die heiligen Nerven, ob. Świełnokostny. ŚWIĄ-TOBLIWOŚĆ, ſci, ź., ŚWIĄTOBNOŚĆ, ſci, ź., świę-tość, światłość, bogobojność; die Heiligkeit, Gottesfürdt, Gottlichskeit; *Boh. swatost; Sorab. I. swatownoseż; Ross. святыня, преподобіе, (святѣишество tytuł duchownych składających synod). Rzadka jest w młodym wieku świą-toqliwość, należaca na życiu enot gruntownych pełnym. *Bals. Niedz. 1, 42.* Zmysłona świątoqliwość jest dwójaka*

złość. *Biał. Post.* 165. Chwalcie się imieniem świętobności boskiej. *Budn. 1 Chron.* 16, 10. (w imieniu świętym jego. *Bibl. Gd.*). Kto wstąpi na górę Jehowy, a kto stanie na miejscu świętobności jego. *Budn. Ps.* 24, 5. Przystał bóg na świętobność swoje. *Zarn. Post.* 2, 675 b. — § Papięże mają tytuł waszej Świętobliwości. *Kraj. Pod.* 115. ceter heiligheit. Konwencya między rządem Francuzkim, a jego Świętobliwością Pusem VII. N. *Pam.* 21, 296. ŚWIĄTOBLIWY, ŚWIĄTOBNY, a, e, ŚWIĄTOBLAWIE *adverb.*, bogobajny, święty; *Ross.* свѣтлѣиіи, пренѣдѣбнѣиі; *Eecl.* свѣтлодухнѣиі, геттѣліг, heilig. Świętobliwe prowadzi życie, świętobliwie żyje. *Tr.* Sakrament pański bierzemy od sługi kościelnego obyczajem widomym, powierzchnym i świętobnym. *Zygr. Gon.* 260. ŚWIĘTODAWCA, *ob.* Świątnik.

ŚWIĄTOBURZ, a, m., der Weltstürmer. Przykład zaradliwy pannażna lichbę światoburzów. *Zab.* 9, 216. ŚWIĄTODZIERZEC, rzca, m., dzierzący świat, *ob.* Światowładca; *Eecl.* миродръжцѣ [mundi imperium obtinens 2], начальникъ сего мира, богъ, (миродръжатель [władca światu 2], dyabeł); *Ross.* миродержаніе panowanie nad światem. ŚWIĄTOGROMCZY, a, e, n. p. Światogromcza ręka Rzymian. *Zab.* 14, 187. weltstürmer, westerbernd. ŚWIĄTOLUBNY, a, e, — *ie adverb.*, lubiący świat, die Welt liebend, weltlich; *Eecl.* миролюбнѣиі; *Subst.* любовпрѣство, die Weltliebe. ŚWIĄTOMADROŚĆ, *sci, z.*, philosophia, *ob.* Filozofia, die Weltweisheit. *Kruml. Chym* 1, *Carn.* svejtavednost. ŚWIĄTOPIS, ŚWIĄTOPISARZ, a, m., kosmogral; *Rag.* svjetorazpisnik; *Ross.* мирописатель, der Weltbeschreiber. ŚWIĄTOPISMO, ŚWIĄTOPISARSTWO, a, n, kosmografia; *Sorab.* 1. swęta wopisz; *Rag.* svjetorazpis; *Ross.* мирописаніе, die Weltbeschreibung. ŚWIĄTOPISARSKI, a, ie, kosmograficzny, kosmographisch. *Tr.* *Ross.* мирописательнѣиі. ŚWIĄTORZĄDCA, y, m.; *Ross.* мироправитель, der Weltberriher; światowładca.

ŚWIĄTOŚĆ, ŚWIĘTOŚĆ, *sci, z.*; *Boh.* swatost; *Slov.* swatost; *Sorab.* 1. swatolež; *Carn.* svetust, svetina, *Vind.* svetust; *Croat.* posvetihise; *Rag.* svętos, svęti-gna; *Ross.* святость; świętobliwość, bogobajność. *Cu. Th.* 1088. Gottseligkeit, heiligheit. Miesto świętości przykrytwa w mieście znalazł. *Baz. Ist.* 16. — Świętość, rzecz święta, czei godna; eine heilige Sache, etwas heiliges, ein Heiligtum. R. 1234 podniesione są kości ś. Stanisława, i rozdane do niektórych kościołów w świętości. *Biel.* 146. Miał jednę szatę axamitną, a miał kilka córek, wszystkie tedy o jednej szacie za mąż wydawał, którą jako świętość od tak zaenego aktu chowano. *Falib. M* 5. Przystęgając rękę na kłose na świętość. *Sax. Tyt.* 59. (na ewangelię ś., na krucylix). — § Świętości, sakramenta, die heiligen Sacramente; *Slov.* swätost; *Sorab.* 1. swatostwo, szwate fakrament; *Carn.* svetstvu; *Vind.* fakrament, skriunos, svetstvu; *Croat.* svetotajstvo, szvetozkrovnoszt, (bosanztro = sakrament ś. ciała, *cf.* boże ciało); *Hung.* szentség, szentesegh, szakramentom; *Rag.* svetotajstvo, svetotajnos, svetilisete, posvetihsete; *Bosn.* otajstuo, suetilisete, posuetilisete; *Ross.* тайнство, (*ob.* Tajemnica); *Eecl.* свѣща, жрътка

[sacrificium 2], приношеніе бору. Teé są pięć świętości wszystkim chrześcianom popolite: krzest, bierzmowanie, pokuta, świętość ciała pańskiego i olej święty. *Hrbst. Odp. M m* 7. Ku lekarstwu dusznemu służą świętości kościelne, chrzest, bierzmowanie, pokuta, boże ciało, święty olej. *Wróbl.* 51. Chrystus od podlejszego przyjął chrzest; ztąd niechaj się też i człek nie brzydzi od sobie równego brać świętości. *Biał. Post.* 151. Stan małżeński ma miejsce między kościelnymi świętościami. *Biał. Post.* 192. Świętość wieczery pańskiej. *Kane. Gd.* 7. Sprawiwszy się chwalebniemi świętościami umarł. *Papr. Rye* (z należytą dyspozycją). Przez spowiedź i świętości chwalebnej przyjmowanie bogu się upokorzył. *Gwagn.* 280. *Biel.* 472. Zygmunta przyjąwszy zbawienne świętości, koronowan na królestwo. *Stryjk.* 689. Złodziej chwalebna świętość z monstreańską ukradł. *Papr. Rye.* ŚWIĄTOSZEK, *ob.* Świętoszek.

ŚWIĄTOWAĆ *intrans. contin.*, żyć na świecie, anj der Welt leben, anj der Erde jejn. Bogdajś nie światowała, lat naszych sromoto; *dio te submiveant.* *Zebr. Ow.* 191. Nie godnam światować, zabij mię! *sum digna perire.* *ib.* 192. Jego równie zabójca nie dłużej światuje; *non longius illo vivit.* *ib.* 58. ŚWIĄTOWNIK, a, m., ŚWIĄTOWNICZEK, *czka, m, dem*; *Boh.* swętak, swętaček; *Rag.* svjetovnik, (svjetovnik = laik); *Ross.* мираник (2. chłop); człowiek światowy, wedle świata żyjący; ein Weltmann, Weltgeist, ein Kind der Welt, Weltkind. Za nie pisma dowody u swywołnego światownika. *Wad. Dan.* 105. Młodzi rozpustni światownikowie. *Comp. Med.* 411. ŚWIĄTOWŁADCA, y, m., władający światem, światorządca, *cf.* światodzierżca; *Ross.* мироправитель, der Weltberriher. Jest siega fatalności w dyamencie ryta. W której swym czynom przepis światowładca czyta. *N. Pam.* 22, 111. ŚWIĄTOWOŚĆ, *sci, z.*, światowe życie, postępowanie, duch światowy; *Eecl.* миродержаніе, Weltlichkeit, Weltleben, Weltgeist, Weltton. Od światowości całe oderwani, Do boga tylko byli przywiązani. *Leszcz. H. T.* 507. Noszenie długich włosów miano za niejakową światowość i znak próżności, pochodzącej z miłości własnej a przypodobania się sobie i drugim. *Nar. Ist.* 2, 278. Niewiasta pełna światowości. *Zab.* 14, 290. Wszelką od siebie światowość odrzuć. *Teat.* 55 b, 81. ŚWIĄTOWY, a, e, od świata, świata się tęczący, na świecie będący, *cf.* świecki; Welt-, die Welt betreffend, in der Welt befindlich; *Vind.* poivetin; *Croat.* svjetovni; *Rag.* svjetovni, svjetovgni; *Bosn.* svitovni; *Ross.* свѣтскѣиі, міперкиі; *Eecl.* мипуалі Światowy mieszkaniec. *Tr.* O ty, eo fatów odwiecznym wyrokiem Teczysz światowe niejednako rzeczy. *Zab.* 6, 244. Cnotę przenosi nad wszystkie światowe godności. *Teat.* 5, 57. — § Światowy, wedle świata żyjący, wedle tonu świata; nach der Welt, im Weltton, weltlich, weltlich geistig ober lebend. Była dama pięknej urody, i do tego światowa. *Hour. Sk.* 509. Ludzie światowi popolicie lekey. *Boh. Kom.* 2, 27. Na samęj rozkoszy przepędzać lata, nie wiem, choćby najświatowszy, czy mu się podoba. *Lach. Kaz.* 1, 456. Niektórych rzemiosł kunszt bardziej światowy, niż do życia

potrzebny. *Jabl. Tel.* 170. zbytkowy, mehr für den Eurs, als das Bedürfnis.

ŚWIĄTYNIA, ŚWIĘTYNIA, i, ż; *Boh.* swatyně; *Sorab.* 1. Iwatancza (= zakryśtya); *Carn.* svetishe; *Vind.* Ivetishe, Ivetustvu, Ivetinje, Ivetinja; *Croat.* szvetische; *Rag.* svetisete, sveetniza; *Ross.* святнише, чтише, (cf. czcić); *Eecl.* свѣтло [lux 2]; świątnica, der Tempel, das Heiligthum. Kapłani wzgardzili zakon mój, i splugawili świątynie moje, nie kładac różnicy między świętą rzeczą a nieświętą *Pociej.* 525 Świątynia Weneru w Knidzie, poema przekładu *Szymanowskiego.* Świątynia najświetsza. 1 *Leop. Exod.* 26, 34.

ŚWICHODZIŃSKIEGO sukna postaw. *Instr. cel. Lit.?*

ŚWIDER, dra, m., ŚWIDEREK, rka, m., dem.; *Boh.* wrta-dlo ob. Wiercić, nebozecz, nebożyczek; *Sorab.* 1. neboz, nebozch; *Sorab.* 2. nabolcz, nabofezk; *Carn.* swędr, nabushzhëzh, durgel, drëpanik; *Vind.* Iweder, Iwejder, zvéder, Iwederz, nabofiz, nabufez, nebuehiz, Ishrebelnik, durgel; *Croat.* szvéder, szvedérez; *Slov.* svêrdao, (cf. wiercić); *Rag.* svâdro, svârdlicch, provârt, vartillo; *Bosn.* sverdao, svrriado, sverdhicch, svrriidlicch; (sjedro, sidro; *Dal.* szidro anchora, kotwica); *Ross.* свердѣль, сверло, вертло, буравъ, буравокъ, буравчикъ, буравнице, ob. Berarek, (berować), чертокъ, напарье, напарнице, (cf. próc, naparać); *Eecl.* свердло, свердѣль, вертлице, буравчикъ; narzędzie od wiercenia dziur, der Bohrer, Näher. Świdry niezym innym nie są, tylko szruby wypukłe, które obracając się w drzewie, same sobie w nim wydróżają szrubę wkłesła. *Rog. Dos.* 1, 396. Pióro u świdra, sam koniec świdra płaski i zawinięty. *Magier. Mskr.* Świderkim napuścić, t. j. nawiercić dziurkę -w drzewie, mając wbić gwoździ żelazny. *Magier. Mskr.* vorbohren. Trepan, świderek cyrulicki. *Czerw.* 18. Świder w ludwisarni, wałek spiżowy o kilku ostrzach stalowych do odwiercania kanału armatnego. *Jak. Art.* 5, 518. Świder ziemny, der Bergbohrer; nim do znacznej głębokości ziemi doświadczają, co się w niej zawiera. *Kluk. Kop.* 1, 72. *Jak. Art.* 5, 518. — §. *Transl.* Świdrem patrzy. *Cn. Ad.* 1525. zezem, szydłem, różnem patrzy; schielen, mit den Augen falsche Blide thun. Lekarstwo na rozokość, t. j. aby dziecię świdrem nie patrzyło. *Spicz.* 188. Świdrem zżarte pałają mu oczy. *Chrosc.* *Luk.* 2, 55. świdrzy oczyma, ostro patrzy, er wälzt die Augen herum. Łzy spadające, głębokie westchnienie, oczy z nagłą świdrem idące, nie zawsze dowodem wewnętrznego ułożenia. *Pilch. Sen. gn.* 181. Oczy świdrem idące. *Pilch. Sen. list.* 2, 568. Trefnie świderkim z boku poglądał. *Mon.* 69, 415. — §. *Aliter:* Strzela z ambony, ale na coż to się godzi, Świdrem prosto od gęby każda strzała chodzi. *Pol. Pocz.* 412. świdrowato, kręcąc się; wirbelut, jirfelut. ŚWIDERKOWAĆ cz. *niedok.*, świdrować świderkim, wiercić, bohren mit einem fleinen Bohrer. — *Fig.* Podejrzani są, którzy nie jak siekiera głośnym ciosem rzeczy swe budują, ale ukradkiem świderkują. *Fredr. Ad.* 121. — (ŚWIDNICA, y, ż; *Germ.* Schwēidnig; *Boh.* Swjdnice, Świdnice; miasto obronne Śląska dolnego. *Wyrw. Geogr.* 257. od swie-

body nazwane. *Stryjk.* 69, cf. Świebodzyn. ŚWIDNICKI, a, ie, von Schwēidnig, Schwēidniger; *Boh.* Świdnický Świdnickie piwo. *Syr.* 947. Moneta Świdnicka wywołana. *Gost. Gor.* 50. *Herb. Stat.* 82). — ŚWIDROWAĆ cz. *niedok.*, świdreim wiercić; *Boh.* wrtati; *Vind.* Iwertat; *Ross.* сверлить, сверлю, буравить. ob. Berować, bohren. Narzędzia do świdrowania głowy, pro trepanatione. *Czerw.* Świdrujący, Świdrownik; *Ross.* сверлящій, wiercieciel. — §. *Fig.* Dobyty z smutnych piersi głos uszy świdruje, Wydają usta słowa, choć ból je hamuje. *Toł. Saut.* 98. uszy razi, przenika, przeraża. ŚWIDROWAĆ, a, e, ŚWIDROWATO *adv.*, na kształt świdra kręcony, wie ein Bohrer gewunden. Świdrowate oczy, zezowate, rozokie, schielende Augen. Rozoki, świdrowaty, który zezem patrzy. *Volck.* 507. świdrzy oczy, patrzający świdrem. ŚWIDROWATOŚĆ, ści, ż, oczu zezowatość, rozokość, świdrenie, patrzenie świdrem, das Schielen der Augen. Jeśli kto ma źrzenie na stronę obróconą, to zowią świdrowatością. *Sienn.* 474. ŚWIDROWNIA, i, ż, silnia narządona z wszelkimi należytościami, na której odwiertuja się kanały armatne. *Jak. Art.* 5, 518. et 107. die Bohrmaschine. ŚWIDRYK, a, m., kołatek, termes pulsatorium, owad mały, podobny do wszy, znajduje się w szparach domów drewnianych, kołace czasem na kształt gangu zegarka. *Zool.* 107. der Wandbohrer, ein Insect. ŚWIDRZYĆ cz. *niedok.*, świdrzyć oczyma, ostro patrzeć, oczy przerzucać; *Croat.* lukam, nalukavamsze, die Augen umher wälzen. Świdrzy oczyma prorokini. *Chrosc. Luk.* 144. Świdzące oczy, emissitū oculi. *Cn. Th.* 1088. Gniewem zapalony, gorącą krwią się oblewa, żyły napęczniałe, oczy już świdzące i łyskające, już też w jedno wlepione i zdrewniałe. *Pilch. Sen. gn.* 285. — §. *Fig.* Piorun wydarty z zadzierni gromotnej chmury padem błysknyim świdrenie krętkiwe sprawiwszy, sam się niszczy. *Chodk. Kost.* 54. — §. *Aliter:* Będą tak długo świdrzyć, aż się wykryzy Kredytor i i dług mu się i prawo uprzykrzy. *Klon. Wor.* 75. kręcić, wykretów szukać; sie werden so lange drehen, Drehereyen machen.

ŚWIDWA, y, ż, ŚWIDWINA, y, ż, cornus foemina; *Ross.* свидина, слѣпокурникъ, слѣпокуръ, курослѣпникъ; (*Boh.* swjda karmazyn drzewko); der Hundsbearbaum, der Hartriegel; dziki dereń, kwitnie biało kupkami w czerwcu. *Kluk. Rosł.* 2, 57; krzew czasem do pięciu łokci wyrastający. *Kluk. Dykc.* 1, 157. ŚWIDWOWY, a, e, od świdwy, Hartriegel. Drzewo świdwowe podobne jest dereniowemu; u nas pospolicie trzonki do kańczuków świdwowe dają. *Kluk. Rosł.* 2, 57.

ŚWIEBIECZNY, a, e, — ie *adv.*, świegotliwy, schwaghaft. Abyś był sekretu bezpieczny. Nie powierzaj go niewieście świebiecznej. *Jabl. Ez.* 61.

ŚWIEBODA, ŚWIEBODNY, ob. Swoboda. ŚWIEBODZYN, a, m, miasto w Poznańskim. *Dykc. Geogr.* 5, 89, die Stadt Schwēidnig; Świebody. *Stryjk.* 69, cf. Świdnica. ŚWIECA, y, ż; *Boh.* swjce, swjeka; *Slov.* swjce, swica, swjeka; *Sorab.* 1. Iwëtza, szwieza, swjca, swjeczka, Iwëtzka, (Iwie, Iwiec, Iwec, Iwjto = światło, ob. Świt;

śwētżkowne mōsacztwo luty); *Sorab.* 2. szwezka; (szwēzkowni luty, szwezkwōniza, szwēzkowna Maria gromnice); *Carn.* svezha, svezha, svezha, (svezhnōza + gromnice); *Vind.* sviezha, kandeava; (sviezhniza + gromnice); sviezlnik, fezhān + luty; *Croat.* szvècha, (szvechnicza + gromnice; szvechen + luty); *Dal.* szvèchya; *Rag.* svjèchja; *Bosn.* sviehja; *Slav.* svieha; *Ross.* свѣча; *Eecl.* свѣца; § 1) knot lojem lub woskiem obłany do palenia lub świecenia; daš lǐcht, die Kerze. Świeca lojowa; *Croat.* lojenicza, daš lǐcht, die Kerze. Świeca woskowa; *Croat.* dopler, die Wachsferze. Świeca jarzęca, chociaż na knot zdrowy, Płomieniem zżarta, perz z nięj popiołowy. *Burl. A* 2. Człowiek bez uwagi zapatruje się na słońce, jak na te świece, która mu w nocy światła udziela. *Zab.* 6, 101. *Mon.* Przy świecy maści nie poznali. *Burl. B* 2. (*Slov.* Ženi a plátno nēni dobre pri svići kupovae; žony i plótna niedobrze przy świecy kupovae); *Slov.* Gako svieca rawni, *rectae staturae*; prosty jak świeca; *De str.* ferzengrade. Nie najdziesz lepszego, byś go z świecą szukał. *Cn. Ad.* 628. *Pot. Syl.* 271. Igły szukając, za grosz świecy spalił. *Rys. Ad.* 27. (*Slov.* ta hra ani svički nie stogi, szkoda świecy). Lepsza jedna świeca przed tobą, niżli sto za tobą. *Sk. Kas.* 383, (*ob.* Świeczka). Szeczycami świecy nos ucierają. *Haur. Sk.* 347. Z świeca igrać, jak dzieci; *Boh.* žahati, (*cf.* żegać). Świece robić, ciągnąć; *Ross.* намакать, (*cf.* namaczać). Świeca świecōna, *ob.* Gromnica. Świece stawiać, *ob.* Świeczki. Świece na kogo rzucać, wykłinać go publicznie, z ambony, einem öffentlich in den Kirchenham ihu, (*ob.* Świeczka). Na Gwiberta wykłinając go świecę miotano. *Sk. Dz.* 1081. — *Artiller.* Sposób robienia kul i świec lanych, których ani wiatr, ani deszcz nie zagasi. *Aqu. Mskr.*, Brandlichter. — *Aliter:* Kata wółała, aby mu do boków świec przykładał. *Birk. Gl. Kon.* 44. poehodnie katowskie, Torturlichter. Pijany, nie ocukałby się, by go snadź i palił świecami. *Gorn. Dw.* 279. — § 2) Bazyliusz w., świeca światła całego. *Sk. Dz.* 274. światło, światłość, luminarz; ein Licht der Welt, (ein Kirchenlicht). — § 2) Świeca, rzeka na Rusi; zkąd zagadka: gdzie przy świecy (Świecy) orza? *Klec. Zdan.* 95. ŚWIECARNIA, i, ż., gdzie świece robia; *Vind.* sviezharja, die Lichtfabrik; *De str.* Kerzerey. ŚWIECARZ, a, m., co świece robi albo sprzedaje. *Cn. Th.* 1089, *Boh.* swicnyk; *Vind.* sviezhar; *Slav.* sviehár; *Rag.* svjechjâr; *Croat.* szechâr; *Ross.* свѣчникъ, der Lichtzieher, Lichtwerkfänger. Świecarz właściwie znaczy robiącego albo sprzedającego świece; lecz wyraża też człowieka przy świecach w czasie nieprzyzwoitym bawiącego się. *Pilch. Sen. list.* 4, 205 4. ein Lichtfueher, eine wahre Nachflampe, ein Nachflieger. ŚWIECIĆ *cz.* niedok., Świecywać *freq.*; *Boh.* et *Slov.* svjtiti; (*distng. Slov.* svečit quadrare, sveći quadrat); *Sorab.* 1. śwētżu; *Sorab.* 2. szwēslich; *Carn.* sveititi, svejtem, svejtim; *Vind.* svietit, svietiti, polvietiti; *Croat.* svzetiti, svzétim; *Bosn.* svititi; *Rag.* svjètiti; *Ross.* свѣтить, свѣчу; *Eecl.* свѣту; (*cf.* *Graec.* φωτίζω illumino, φάω luceo, σαφές dilucidum); § 1) świecić komu, poświęcać, z światłem kogo prowadzić, einem

leuchteten. Kiedy kto komu świeci, ma wprzód iść. *Erazm. Dw. E* 2 — *Fig.* Pobożnością drugim świecili. *Grach. W.* 587. Jie haben ihnen in der Trömmigkeit vorgeleuchtet. Synom swoim do światobliwości świecił wprzód sam. *Birk. Dom.* 74. przewodniczył. — §. *Ascet.* Panie boże świeć nad duszą nieboszczyka! Gott gebe dem Seligen die ewige Ruhe, Gott habe ihn da selig! *cf.* niech rozjaśni twarz swoje pan bóg nad nami. *Kanc. Gd.* 348. (Gott lasse sein Angesicht leuchten über uns. Luther). Gdyby jeszcze dziś nieboszczyka świętej pamięci matka We Panny żyła, panie świeć nad jej duszą! *etc. Teat.* 29, 154. Nieboszczyk ojciec, panie świeć na duszy jego, to był człek! *Teat.* 45. b, 15. *Kras. Pod.* 1, 70. — §. Świecić komu bakę, *ob.* Bake. — §. Gdy liszka kury wzgórze siedzące baezy, świeci na nie swemi oczyma, jak świeczka. *Cresc.* 585. strzela oczyma, wirft leuchtende Blicke, funkende Augen auf sie. — *Aliter:* Śmierć moja, u sądu oczyma świeci. *Psalmod.* 11. (w sądach bywać, prawować się, zabiegać sąłzom) — §. W nocy ogniem świecywał. *Ryb. Ps.* 209. rozświecał koło siebie, beleuchten, Licht machen. — Tybys swego ojca nie znalazł, byś go z świeczką świecił. *Glicz. Wych. B* 2. (gdymbys go jak najusilnięj szukał). — §. 2) Świecić *Verb. med.*, Świeci się *recipr.*, światło czyli blask świecący z siebie wydawać; *Sorab.* 1. szwētlu szo; *Carn.* sijati, sijem; *Vind.* svietitise, svietlivati, zhenbrati, svetlovati; *Croat.* svzetimsze, siati; *Dal.* szvitlassati; *Bosn.* svititi, svitlitse, svjetlitise, sjattise, sjatti; *Slav.* sjati; *Rag.* sjatti, sivatiti, sinuti, svjetlitise, svjetliskati, jasnitise; *Ross.* свѣтиться, свѣтлѣться, сиять, сіяю, возсіяъ, scheimen, leuchten, Licht von sich geben. Psy wyją, miesiąc świeci. *Teat.* 55. d, 59. (*Slav.* misèe sviti; *Vind.* mēsz svieti). Słońce świeci, (*Boh.* slonit; *Vind.* seje sonze, sjati; *Slav.* sūnee sja). Świecenie słońca; (*Vind.* sonzhu sjanje, sonzhna svetloba, der Sonnenchein). To tak jest rzecz pewna, jako że we dnie słońce świeci. *Mon.* 70, 160. Słońce świeci jasnie. *Klon. Wor.* 89. Mniej dba o gwiazdy, komu słońce świeci. *Pot. Poc.* 696, (*Slov.* ne dbám na mesèe, keď mi slunce sviti). Dość kiedy w oczach twoich promień prawdy świeci. *Teat.* 46, 41. Wieczny odpoczynek i światło wiekuiste niechaj nieboszczykom świeci. *Ossol. Str.* 5, (*ob.* panie świeć nad duszą ich). — Świecić, świecić się, błyszczeć, lśnić się; blitzen, glänzen, funkeln, leuchten. Nie wszystko złoto, co się świeci, Bije blask często od szychowych nici. *Kras. List.* 11. *Cn. Ad.* 725. *Jabl. Ez.* 180. (*Vind.* se svieti, bliska, zhiemra). Co się predko wznieci, nie długo się świeci. *Żegl. Ad.* 44. Na pozor tylko rzeczy ludzkie świeca. *Nar. Dz.* 4, 167. Świeci mi się, widzieć mi, luceł mihi. *Cn. Th.* 1088. Ojcowie nasi, owa szara szlachta, nie używali purpur świętych, kontentowali się suknem domowym, a cnota się świecili. *Star. Ryc.* 41. (szczyeli). Nasz żywot nie długo się świeci. *Prot. Kont. B* 5. (nie długo płuży). Zaczemsi sprawami przed ludźmi świecili. *Kořak. Wiek. B* 2. (słyneli). A Waszmość ezemu Mospanie pisarzu Świecisz się własnem ni palcat w lichtarzu. *Bralk. C* b. jak ogórek w latarni, *cf.* stracił z mi-

ny, z postaci, skrzydła zwiesił, läßt die Flügel hängen. Świecić się, pokazywać się, wystawować się oczom, obracać na się oczy, ściagnąć na siebie oczy; sich den Augen der Leute ausstellen, den Leuten in die Augen fallen wollen. Zebys się przed chałują nie świeciła, i nie wytrzeszczała ślepiów na parobków, którzy przechodzą. *Teat.* 14. d. 5. Nie świeciłem 'się po modnemu. *Kras. Pod.* 2, 145. — *Aliter*: Świecić łokciami. *Teat.* 20. c, 28. (dziurawe łokcie mieć, tak że drugim w oczy wpadają; mit den Ellenbogen leuchten, durchlöcher-te Ellenbogen haben, so daß das Unterjutter oder Hemde durchleuchtet; *Slov.* tólom blskat; *misere vestitum esse*, ciążem świecić). Bokami świecić. *Comp. Med.* 409. odartym być, abgerissen seyn, voll Lumpen und Fetten, daß die Seiten durchleuchten. Waś gołemi rękoma świecisz, a ja nie żałuję trzech złotych na rękawiczki. *Mon.* 74, 567. Ten już umarły, a ten jeszcze dycha, Ten świeci srogo przez ranę jelity. *P. Khan. Jer.* 191. kiszki mu przez ranę wyglądają, die Eingeweide schau'n ihm durch die Wunde durch. — *Aliter*: Zębami świeci; uśmiecha się każdemu. *Bach. Ep.* 59. die Zähne sehn lassen, oft lächeln.

Pochodz. sub *Świt*.

ŚWIECI, ob. Święty. ŚWIECIĆ *cs. niedok.*: *Boh.* světiti; *Slov.* světjm; *Sorab.* 1. fwětžu, fwatofežu, woszewżam; *Sorab.* 2. szwěshiseh; *Vind.* fevetuvati, poŕvezhuvati, poŕvetiti, shegnati, shegne dajati (ob. Żegnać), prasnuvati (ob. Prazdnik, cf. próznować), strojiti, (cf. stroić), *Croat.* szvetim, szvetkujem; *Hung.* szentelem, szentelni; *Rag.* světkovati; *Bosn.* suetkovati, blagh dán ejustiti, slauti; *Ross.* святить, праздничать, праздновать; §. 1) świecić święto, obchodzić święto, świątkować, świętować; seym einen Feiertag, ihn heiligen, ihn gehörig begehen. Świecenie, świątkowanie, świętowanie *Vind.* poŕvetuvanje, prasnuvanje, strojenje, stroi. Świecić sobotę *Eecl.* cybóoetvovati Świecenie soboty *Eecl.* cybóoetstvo. Jest rozkazanie boże: święć święta, t. j. święte rzeczy w święto czyn. *Urbst. Odp.* O o 5. Turcy miasto niedzieli piątek święcą. *Star. Dw.* 65. Niedzielną dzień pamiętny, abyś świecił. *Kanc. Gd.* 252. W Rzymie narodzenie pańskie świecił, a odświeciwszy, do Równy wyjechał. *Sk. Dz.* 1079. et 879. Gdzie się s. Bernardyn obrócił z kazaniem, miasto wszystkie w dni nawet powszednie świeciło, i warsztaty próznowały. *Sk. Żyw.* 1, 519. Rusaki, odprawivszy służbę bożą, do rzemiosł się się swych udawają, mówiąc: świecić a nie nie robić, pańska to jest rzecz. *Gwagn.* 501. Panowie goście, kto tu ze mną świeci, Do trzech mu wypić albo do dziewięci. *Hor.* 2, 15. *Nar. Ezop.* 89. — Świecić, próznować, (cf. prazdnik, cf. niedziela, nie działać); seym, müßig seyn. Drugi za rok, gdy dobrego nauczyciela popidnuje, więcj pochwyć może, niż drugi, któryby świecił a próznował za kilka lat. *Glicz. Wych.* N, 1 b. Człowiek gospodarny ustawicznie pracuje, a nigdy nie przestawa, ani świeci *ib.* M, 8 b. O żadne cnoty, ustawicznie świeć, nie dbają. *Kosz. Lor.* 67. — §. Świeć się imię twoje, to jest, daj abyśmy cię prawdziwie poznali. *Kat. Gd.* 49. *Radz. Mat.* 6, 9; sanctifce-

tur nomen tuum, niech będzie świecie czyli światobliwie uszanowane, poważne, geheiliget werde dein Name. Przewiednego syna świeci się wszystka miłość jego. *Farn.* 155. — §. Świecić, błogosławić wspominać, błogosławić; im Guten gedenken, segnen, im Segnetem Andenken haben. Srogi zbójca Falarys przepadł w niepamięci, Nikt brzydkiego imienia u stołu nie świeci Przy słodkiej brzętku arfy. *Zab.* 6, 525 *Nar.* — *Simil. Verb. medium*: Świecić, świecić się: płużyć, zdarzyć się, kwitnąć, błogosławionym być; gedeihen, gut frukommen, befließen, gesegnet seyn, im Segen seyn und bleiben. Chęć zysków pewnych do pochlebstwa neei, Cnota u dworu mało kiedy świeci. *Kras. Mys.* 7. Świeciło się kochanko, w naszym stanie, kochamy się bez ceremonii. *Teat.* 22. b, 72. (błogo). Bodajby świecił szcześnie wiek złoty, kiedy Astrea mieszkała na ziemi. *Kras. Mys.* 52. Słodkie wspomnienie, szacowne przykłady, Bogdajby się nasze świeciły pradziady. *Kras. Ant.* 68. Żołnierz na stan swój narzeka, wzajem kupiec: świeciła się żołnierka. *Zab.* 8, 517. *Iżyk.* (bodaj to żołnierka, to stan ubłogosławiony, wiwat żołnierka). — §. *In ludo chartarum*: Świecić, świecić się, koczera być, Trumpf seyn. Bije i niżnik pamfła, kiedy nie świeci. *Kniaź. Poez.* 5, 99. We grze, kto nie widzi, co się świeci, nie wie, co zadać, i co czym uderzyć. *Lub. Hoz.* 108. — *Transl.* Nie wiesz, co się świeci. *Teat.* 52, 24. o co idzie, co się dzieje, o co gra. *Cn. Th.* 1089. co się w tym kryje, du weißt nicht, was vorgeht, was dahinter steht, warum es zu thun ist. Rozumiem, co się świeci, już jestem w domu. *Teat.* 50. c, 79. Już wiem, co się świeci. Domyślam się urazy i przyczyn niechęci. *Zabł. Fir.* 20. Z chodzenia, śmiechu, pochutnywania z sobą, wielekroć można poznać, co się wewnątrz świeci. *Corn. Dw.* 116. — §. 2) Świecić kogo albo co: poświęcać, świętym czynić; weihen, heiligen, einweihen. Świecony *Ross.* священный, pierwój święcony, преждеосвященный. Świecić kogo, czyli ręce kłaść; od obrzadku kościelnego kładzenia rąk przez poświęcającego na poświęconych. *Sk. Dz.* 446. Gdy biskupa świecą, kładzie arcybiskup na głowę biskupa święconego ewangelią, przydając modlitwy. *Orzech. Qu.* 151, *Croat.* redim inaugurar aliquem sacris ordinibus, ob. Rząd, rządzić; *Rag.* rediti, datti tkomu red sveeti; *Ross.* рукоположить, рукополагать; *Eecl.* проручествую, рукополагаю, посвящаю. Świecenie na kapłaństwo, ob. Poświęcanie; *Boh.* svěcenj; *Sorab.* 1. woszewżeno; *Vind.* mešni shegen, mešnikovu shegnuvanje; *Slav.* sveti rad; *Ross.* священіе, рукоположеніе. Siedm świeceń kapłańskich. *Pam. Warsz.* 10, 1, 111. Świecenie pierwsze, die erste Weihe, ob. Postrzyżyny. — Ludzie, którzy nie mają żadnego święcenia, nie mają prawa do odbierania dziecięcin. *Chelm. Pr.* 125. Księża rozmaitego święcenia. *Sk. Żyw.* 1, 158. Każda rzecz, którą na kościelny pożytek obracamy, bywa w kościele święcana. *Urbst. Nauk.* R, 5 b. Dzwony nie chrzcza, ale świecą. *ib.* R 5 b. Pili z kubka święconego. *Wad. Dan.* 115. (cf. kielich). Którzy się sami zabijają, na święconych miejscach chowani być nie mają. *Szczerb.*

Sax. 592. (na ementarzach, cf. na rozstajniach). Świecenie wody; *Ross.* водосвяtie, водосвященіе, die Wasserweiße. Świecena woda, Weiswasser; *Slav.* sveta voda; *Croat.* szveta voda; *Bosn.* krrisetena voda. Nie nasza rzecz, woda święcena szalować. *Falib.* O 5. Świecena wodę mają za obronę od czarów, od pokus. *Haur.* Sk. 106. — *Prov.* Nie skropisz tego święcena wodą. *Rys.* Ad. 42. *Budn.* Apophl. 24. nie zmyjesz tego, den Schandfleß wirst du nicht wegwaschen, den Fehler nicht gut machen. Świecena jajko, święcena wielkanoene, Dsterey, geweybtes Ey, Geweybtes; (cf. *Vind.* shegnau, preitel; cf. misnjak, velikanozhni kruh). W dzień wielkanoeny kto święcena wodę nie je, a kiebasy dla węża, chrztanu dla płech, jarzabka dla więzienia, już zły chrześcianin. *Rej.* Post. P p. 5. — §. 5°) Świecić, ofiarę z czego czynić, poświęcać na co, odżałować, łożyć na co; aufopfern, dran setzen, weiben, widmen, heiligen. Serec cnotliwe powinno święcić miłość swojej powinności. *Stas.* Num. 2, 65. Świecić się trzeba na prace trudliwe, by ludzie czynić szczęśliwe. *Jabl.* Tel. 527. *Teat.* 48. b. 47. ŚWIĘCICA, y, ż.; *Boh.* světice; *Rag.* svetizza; białogłowa święta, die Heilige, eine Heilige. Relikwie rozmaitych świętych i święcie noszono. *Zap.* Wez. D 5. *Groch.* W. 251. Boga wzywają, a z nim i przy nim, wszystkich świętych i święcie, ile ich jest w niebie. *Zarn.* Post. 251. *Baz.* Hist. 158. Dziś brzydka baba święcica się czyni. *Pot.* Syl. 11. (dewotka). Mężczyznom na być wszystko wolno, a wy białogłowy święcicami ładźcie. *Gorn.* Dw. 266. Takie pokusy pod czas i święcicę ze stateczności zwiada. *Gorn.* Dw. 415. Wy gajowe święcice, Wasze dary opiewam Dryady dziewice. *Otw.* Wirg. 574. Romyßen. ŚWIĘCICIEL, ob. Poświęciciel; *Sorab.* 1. wozweteżiež; *Eecl.* прадниователь; (*Ross.* святитель biskup, святительство biskupstwo, первосвятитель tytuł pierwszego biskupa); *Smotr.* Apol. 125.

Pochodz. pod Świety.

ŚWIECIDŁO, a, n., ŚWIECIDŁEKO *demin.*, fraszka lśniaca się, bliktra; Glitter, Glittermerck, glänzende Kleinigkeiten. Wnoszę, aby te próżne świecidła, ordery, uchyłé. *Gaz.* Nar. 1. 189. Spodziewam się, iż temi dziecinnymi świecidłami poprawię mojego stanu na bruku Warszawskim. *Teat.* 49. d. 8. — (ŚWIECIE, ob. Świety). — ŚWIECISKO, a, n., paskudny świat, die miserable, elende Welt, (daß Rest). Patrz na niezhezone ognie podniebem wzniecone, Zda się to ziemskie świecisko Szczéry gnój. podle śmiecisko. *Dar.* Lot. 6. ŚWIECISTY, a, e, — o *adv.*, pełen światła, świecący, świetlisty, świetny; voll Licht, leuchtend. Z tłuczastych gromsów wiszą lampy promieniste. W nich knoty przez subtelną magią świeciste. *Przyb.* Mill. 50. Świeciste skrzele. *Przyb.* Luz. 176. ŚWIECIUCH, a, m., służący od światła, światłonosz, świecący komu; der Lichtträger, Leuchter, Jafelträger. *Tr.* ŚWIECKI, a, ie, § 1) od światła, światowy; Welt-, von der Welt. *Cn.* Th. 1089, *Boh.* et *Slav.* světský; *Sorab.* 1. śwětne; *Carn.* posvejtin; *Vind.* posuetin, desheuski; *Croat.* szvetszki; *Rag.* svjetovni; *Slav.* svitovni; *Eecl.* мирскій; *Ross.* свѣтскій, мірскій, житейскій. O święta niewinności, Mil-

szas ty mnie, niż wszystkie świeciece osiadłości. *Pasz.* Dz. 106. Jak ty śmiesz święte rzeczy z świecickimi równać? *Baz.* Hist. 80. Pańba świecka. *Kosz.* Lor. 56 b. Nieswiecko, ani cielesnie, ale duchownie, niebieską formą argumentuje. *Smotr.* Lam. 166. — §. Świecki, nie duchowny; nicht geistlich, weltlich; *Carn.* duszelske; *Rag.* svjetnik; *Eecl.* людник, людникъ, народный, свѣтскій, мірскій; *Ross.* мірскій человекъ, мірянникъ. W duchownych sprawach świeccy panowie predko pobładza. *Sk.* Dz. 860. Bogowidec Mojżesza, aby był kapłanem nie przyznawa, ale go człowiekiem świeckim być mieni. *Smotr.* Apol. 21. Świecki kapłan: nie zakonny, ein Weltgeistlicher. *Cn.* Th. 1089, *Slav.* cirkewnik, swetski kniaz; *Ross.* простецъ, (блѣецъ laik, cf. czerniec), священникъ, (ob. Świaszczennik). Po świecku ubrany. *Tr.* — §. 2°) Od świecy, świecki; Licht-, Leucht-. Kazimierz Jagiełło kazał nieposłusznych mu kanoników z Krakowa wyświecać, a od tego czasu w Krakowie ulica ta i brama nazwana świecka. *Papr.* Rye. 54, *ulgo* szewska. ŚWIECKOŚĆ, sci, ż, światowość; *Carn.* svejstvu; Weltjium, Weltten, Weltleben. Do świeckości i próżności lgną serecem. *Bals.* Św. 2, 276. Duch pokory ziemwszy się powoli w pychę i świeckość, zapragnął porównać opatów z książętami. *Nar.* Hist. 2, 559. ŚWIECOGAS, m., pyralis, rodzaj owych zanoenie, które wieczorem leca do zapalonéj świecy. *Kluk.* Zw. 4, 107. Schmetterlinge, die ins brennende Licht fliegen; *Boh.* světlůška, ob. Gasiświeczka. ŚWIECONOŚCA, y, m., nosiciel świecy, ob. Świecznik, der Lichtträger; *Liag.* svjechjonossaz; *Eecl.* свѣтценощикъ. Ordynował go na wszystkie ordines kleryckie, jak niepoświęconego laika, czyniąc zaklinaczem, świeconośca, poddziaconem. *Fund.* 74. ŚWIECONOŚNY, a, e, lichttragend; *Eecl.* свѣтценослиць. ŚWIECORADŁO, a, n., uciarczka, szczypec. *En.* 816. die Lichtrose. ŚWIECOPALACZ, a, m., który zapala świece, der Lichtanzünder; *Eecl.* свѣтцезжигатель, понамаръ, ob. Zakrystyan, kościelny. — (ŚWIECZENNIK, ŚWIESZCZENNIK, ob. Świaszczennik). — ŚWIECZKA, ŚWIECZECZKA (*Macz.*), i, ż, *dem.* Nom. świeca; *Boh.* swjčka, swička; *Slav.* swjčka; *Sorab.* 2. twězka; *Vind.* fwiezhiza; *Croat.* szvechicza; *Rag.* svjechizza; *Ross.* свѣчка, ein kleines Licht, ein Lichtlein, (D est. Lichtel), Kerzchen. W latarni jaka jest świeczka, takie światło. *Sk.* Koz. 6 b. Lepsza świeczka jedna przed sobą, niż dwie za sobą. *Cn.* Ad. 448. Słońca z świeczką szuka. *Pot.* Zac. 57. Nie znajdziesz go, byś go nie z świeczką, ale z pochodnią szukał. *Gorn.* Wz. F 4. — Świętym świeczki stawiają. *Rej.* Ap. 50. et 6. *Sekt.* 75. den Heiligen Lichter opfern, Lichter zu den Heiligenbildern hinstellen. Ze świeczkami na wielki czwartek stawają, i chrześciańska odprawują pokutę. *Haur.* Sk. 201. — *Prov.* Ni bogu świeczki, ni dyabłu ożoga. *Zegl.* Ad. 256. *Rys.* Ad. 41. (nikomu pożyteczny). Z tego Zacharka Ni bogu świeczki było, ni ludziom ogarka. *Zimor.* Siel. 226. Świeczka i dzwonek, znaki kłatwy, Zymbale deß Kirckenbaumes; przy kłębciu książd świecę zrzuca z ambouy, i trzy razy dzwoni. *Ld.* — Lada świeczka, lada dzwonek snadnie ich odstraszy, tak że samegoby się bo-

ga zaprzeli. *Rej. Ap.* 17. Obawiam się za to tysiąc exkomunik srogich i świeczek z kazalnicy. *Opal. Sat.* 154. Gasząc na nie świeczki, wykłeli je. *Sk. Dz.* 1181. — 2. Świeczki, brantki, cienkie rurki papierowe nabite maczką prochową, do podpalania podsypki. *Jak. Art.* 5, 518. et 451. Zündlichter. Głównienki abo świeczki pachnące. *Siem.* 577. trociezki, Räucherkerzen. Świeczki cyrulickie, rurki wydrożone do gojenia ran w kanale korzenia. *Czerw.* 27. — 2. Młecz w pacierzowej rurze u zwierząt, świeczka *Ursino. Cn. Th.* 417. spik pacierzowy, daß Wurf im Rüdgrade. — 2. Świeczki, ziele, Świetlik; *Boh.* světlík, těšjnka, ambrozka; *Carn.* suetlika; *Bosn.* vidač, petpristiga; *Ross.* очная трава, помощь; *euphrasia*, Augentrost, Augendienst, ein Kraut; oczom słabym bardzo pomocne. *Syr.* 1555. *Urzed.* 154. *Kluk. Dykc.* 1, 214. ŚWIECZKOWY, a, e, od świeczek, Licht; *Ross.* свѣчный, свѣшный. Knot świeczkowy. *Tr.* Świeczkowy, taniec świeczkowy. *Tr.*, der Zauffeltanz, Lichtertanz. ŚWIECZNIK, a, m., Lichtarz, qu. v., der Leuchter; *Boh.* swjeen, swjenjček; *Slov.* swjeen, switnik, swetnik; *Sorab.* 1. szwiecznik, lichtiar; *Carn.* svejzhnik; *Vind.* svietnik, sviezchnik, sveizhnik, suetelnik, sveitnak, lahtar, fvezhnyak, (fvezhnik = luty); *Croat.* szvéchnyak, svehcnjak, chirák, ezirák, (szvetnieza = lampa); *Dal.* svichjak, szvichnyak, (szvichnieza = lampa, latarnia); *Slav.* svichnjak, esirák; *Bosn.* svitgnak, kerostač, (svjetgnák, svitgnica = latarnia); *Rag.* sviétnák, svjeetgnak; *Ross.* подсвѣчникъ, (свѣчникъ świecarz, przyświecający; свѣточъ, свѣтычъ latarnia); *Eecl.* свѣръникъ, (скътъльникъ lampa). Żaden świecę zapaliwszy, nie stawia pod korzec, ale na świecznik, aby widzieć światło. *Sk. Kaz.* 645. *Bibl. Gd. Luc.* 11. Żaden nie zakrywa świecy, zapaliwszy ją, pod jakie ciemne naczynie, ale ją zawždy na świecznik stawia, aby wchodzącym w dom jasnie świeciła. *Rej. Post. Lll* 5. Oliwe lano do lamp, które stały na świecznikach. *Rej. Ap.* 90. Nauczyciele są, jako świece na świeczniku w półdomu postawione. *Sk. Kaz.* 45. Którzy na wysokich godnościach są, jako świeca na świeczniku przykładami gminowi świecić mają. *Star. Ref.* 65. — 2. Świeczniki dwa wielkowspaniałe W okregach widzieć niebieskich stworzone, Słońce światłością śliczną okazałe, Aby nade dnem było przełożone, I nieżyte, aby noce zgromadzone Rozpędzał cienie, świecać na przemiany. *Odym. Św.* 2, Q 4, ob. Luminarze, światła; Lichter, Weltlichter. — 3. Świecznik, puzderko, w którym puszkarz nosi na sobie świeczki czyli brantki. *Jak. Art.* 5, 518. die Zündlichterbüchse. — 4. Świecznik, urzędnik, co świece, latarnie opatruje. *Cn. Th.* 1089. der Beleuchter, der die Beleuchtung zu besorgen hat; w zakonach go lucernarzem nazywają. *Włod.*

ŚWIECZYĆ *herb*; ob. Świeczyce. ŚWIEDZIC, ŚWIEDZIWIY, ob. Swedzić 2).

ŚWIEGOT, ŚWIEKOT, ŚWIEGOTARZ, ŚWIEGOTNIK, a, m., = ŚWIEGOTKA, i, m., szczebiot, wielomowny, klekot, świegotliwy, nie wrzód mu w gębę, język mu jak na kofowrocie biega, świezbu go język, mówi, co ślina do gęby przyniesie, młynkuje; ein Schwäger, Plauderer.

Schwäber; *Boh.* darmotlach; *Slov.* tachač, darmotlách, tlučhuba; *Sorab.* 1. treskawcz, plampawcz, plapotak; *Carn.* fella, klepétavz; *Vind.* flhabrauz, zheblauz, trantou, branzou, lapeuf, kvantazh, pledrovez, jesikazh, lopotez, klopotez, flhabuder, trabuła; *Bosn.* tlapač, tlapra, čankavač; *Ross.* суетловець, шалберъ (cf. szalbierz), зазвонный (cf. zadzwonić), пустословъ, заговорщикъ, разговорщикъ, переговорщикъ, переводчикъ, блядословникъ. Świekot, locutor. *Mącz.* Świegotarz, gdy napadnie człowieka, uszy zanieprażniając, albo własniej blegocąc, czas truje, tak że go nie zbývá, a ledwo wycierpieć możesz. *Eraz. Jez. E* 6. Przechodzi się sekret z ucha do ucha, aż trafi na świegotę, który szeroko rozniesie i rozplecie z sporym nadatkiem. *Pileh. Sen. list.* 5, 564. Nie przestawać z świegotami. *Mon.* 68, 52. Dzisiejsi świegotarze nie idą do doktorów; ale pismo sami lepiej rozumieć chcą. *Sk. Kaz.* 519. Rozkoszniki, świegotniki i niewieściuchy od dworu odegnał. *Sk. Dz.* 212. Sługa ma być wierny, i nie świegotka. *Petr. Pol.* 21. (plotka). ŚWIEGOTAĆ, -ać, -ość, ŚWIEKTAĆ, świekce *med. niedok.*; (*Boh.* šweholiti trissare, o jaskółkach); 1) wiele mówić, klekotać, pleść; schwägen, plaudern, flhabern, schwättern; *Slov.* tlachati; *Sorab.* 1. zežebotam; *Carn.* felläm, zhénzhäm; *Vind.* flhabrati, fellati, pladrati, zheblati, faitati, trabufati, flvandratu, kvantati, berbrati, trantati, klatiti; *Croat.* chervoliti; *Bosn.* tlapiti, čankati, zanovetati, mnogo govoriti, glamazati; *Ross.* пустословить, буюсловить, многословить, калякать, шалберить, шалберничать; *Eecl.* блядословлю, празднословлю, суетсловлю. Panienska rada z tym młodzieńcem świegotą; lecz gdy się raz na onych bajkach i próżnej rozmowie z nim bawiła. . . . *Sk. Zyw.* 1, 585. Świegoce o strojach, bryżach i marności świata tego. *Birk. Zamoj.* 16. Kiedy dziecię świegotę poczyna, przykładają własnie starania, aby coraz większym stawało się szczebiotem. *Zab.* 6, 521. Przyrównywa niewiedzących co szemrzą, pastwu onemu, które też umie świegotę kilka słów, jakowi są drozdowie, szpaey, krucy, sroki. *Hrbst. Nauk.* b 5. Uczy się świegotę po Francuzku, szwargotę po Niemiecku. *Mon.* 75, 152. U człowieka świegotliwego żadnego czasu niemasz, któregoby mlezał, iż gdy już pocznie, świekce bez końca. *Eraz. Jez. F.* 5 b. — 2) Świekotać, ŚWIEGOTARSTWO, a, n., paplanie, Schwätze; *Bosn.* tlapa, čanke; *Sorab.* 1. plapotacztwo, plampacztwo; *Croat.* sheptanje, (cf. szeptać); *Vind.* pladranje, pladraria, flnodranje; *Ross.* суетловие, каляки, пустословие, буюсловие. ŚWIEGOTKA, i, z., 1) kobieta szczebiotliwa, plotka; eine Schwägerin, Wandertafel; (*Vind.* fella, flhabrauka; *Carn.* zhénzha; *Bosn.* tlapnica, čankavica). On najpięwszym jest wożnym bogini świegotki, Pod jego są pieczęcią wszystkie babie plotki. *Nar. Dz.* 5, 106. — 2) Świegotka, mascul., ob. Świegot. ŚWIEGOTLIWOŚĆ, ści, z., *Nar. Tac.* 5, 19. szczebiotliwość, die Schwäzhaftigkeit; *Sorab.* 1. plapotacznosć; *Vind.* pladrust, lopotanje, pladrachnost, jesizhnost; *Eecl.* rimecionie. ŚWIEGOTLIWY, ŚWIEGOTNY, a, e, ŚWIEGOTLIWIE *adverb.*, wielomo-

wny, szczebietliwy, pletliwy; *schwaghaft, gechwäßig, plauderhaft*; *Slov.* klewetny; *Sorab.* 1. plapotačné, plampaté, plampáčné; *Vind.* pladrarski, sflabarski, pladrazhen, pladrazben, plodrast, jesikat, jesizhen, kvantazhen, hlopoliu, sflabrou; *Croat.* chervolyiv; *Bosn.* tlapuii; *Ross.* сучасловный, пустословный, буселовный, язычный; *Ecel.* **БЛАДОСЛОВИТЬ.** Świegotliwy ezłowiek woli przyjaciela stracić, niż słowa. *Eraz. Jez. J 2.* Świegotliwa baba. *Hrbst. Art. B.* Mężni obrońce prawdy, naprzeciwko świegotliwemu kłamstwu. *Hrbst. Art. 40.* Kruk przedtym biały, przez sprawę Świegotnego języka inszą wziął postawę. *Otw. Ow. 81.* Świegotne obmowy Za najpiersza dziś ehlubę maja białegłowy. *Nar. Dz. 1, 142.* Śroki świegotne. *Kmit. Spyt. A 4.* Świegotna wrona. *Anakr. 15.* Wilgi świegotliwe. *Banial. J, 5 b.* Świegotne gniazdo. *A. Kchan. 354.* Będa się Echa świegotne swarzyły O imię twoje, będa cię wielbiły. *Past. Fid. 14.* Prawa kręte, świegotliwe. *Ryb. Cęsl. B 5.*

ŚWIEKIER, ŚWIKIER, kra, m. (*Germ.* der Schwäber, cf. Schwäger, *nostr.* szwagier; *Hisp.* suegro; *Svec.* swaer; *Anglos.* swaeger; *Goth.* swaigra; *Wollis.* chwegr; *Lat.* soeer, soerus; *Graec.* ἐνός; cf. *Germ.* Schwieger); męża ojciec; żony ojciec. *Sed aliqui volunt, mariti patrem vocari swiekier, uxoris vero tesć.* *Cn. Th. 1089,* deß Mannes Vater, der Frauen Vater, der Schwiegervater; *Slov.* sweker, swoker, tesć, żenin aneb mužow otec; (*Boh.* peatchán prosocer); *Croat.* szvěker (mężowy ojciec, tazi - żony ojciec); *Rag.* svėkar soeer, padre del marito; *Bosn.* suekar; *Slav.* tast; *Ross. et Ecel.* свекоръ. Jetro, swiekier Mojżeszów. 1 *Leop. Exod. 18, 12.* (cieść Mojżeszow. 5 *Leop.*). Amfion mąż Nioby był synem Jowiszowym; dlatego Niobe swiekrem swoim zwała Jowisza. *Otw. Otw. 225.* Świekier jest żony mej ojciec; ale dziś pospolicie ojeem zowią wedle wyczaju, a nie swiekrem. *Sax. Porz. 152.* Boniak swiekier abo cieść Swantopelka. *Stryjk. 175.* Swantopelk swiekier Bolesława krzywoustego. *ib. 179.* Rzekł do swiokra swego. 1 *Leop. Genes. 50, 24.* Iwan był Alexandrowi swiekrem, a on mu zięciem. *Biel. Św. 256 b;* (*oppos.* zięć). U Rzymian zięciowie z swymi swiekry, t. j. z ojey zón swych, nie myli się spółem w łazi. *Eraz. Jez. C e b. Warg. Wál. 278.* ŚWIEKRA, ŚWIKRA, y, ż., ŚWIEKRUCHA, y, ż., matka męża lub żony, teszeza. *Sax. Porz. 152,* *Germ.* die Schwieger, Schwiegermutter; *Slav.* swekroša, testina, małżelowá aneb małżelkina matka; *Boh.* swegruše, tchyně, (pratehyně prosocrus); *Carn.* svakera, shvagrėna; *Croat.* szvěkėrva, punieza; *Slav.* punica; *Bosn.* suekrina, punica, matti sgenina; *Rag.* svekėrva la madre del marito, púniza la madre della moglja; *Ross.* ескворъ; *Ecel.* свекры; *Graec.* ἐνός. Świekrą matkę mężową zowiemy. *Sekl. Mare. 1.* Powstanie swiekrca przeciwko synowej swojej, a synowa przeciwko swiekrze swojej. *Sekl. Luc. 12.* Swiokra. *Warg. Wál. 121.* Janusz. *Oksz. C b.* Ujrzał swiekrę jego. 5 *Leop. Math. 8, 14.* (matkę żony abo teszezę jego. 1 *Leop.*). Świekra i swiekruchę, którzy ci na mjejsu rodziców będa, abyś w ezei miała. *Teat. 42 d, D. In Plurali:* ŚWIEKRY, rodzice mężowe lub żonine, die Schwie-

gerältern. Dając córkę z domu za męża, upominali ją, aby swiekrzy swoje, to jest rodzice męża swego ezeiła. *Sk. Żyw. 2, 152.*

ŚWIEKTAĆ, ob. Świegotać.

ŚWIENCZYĆ, herb; krzyż podwójny w polu żółtym; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop. 5, 50,* ein Wappen.

ŚWIEPIET, [u, m., barć, pień pszczoł w drzewie. *porówn.* sepet 2]. n. p. Ktoby swiepiet umyślnie w czyni lesie porabał, i miód wybrał, ma za to sześć rubli groszy zapłacić. *Stat. Lit. 514.*

ŚWIERNIA, i, ż., ŚWIREN, rna, m, może zwirnina - skarbiec, sehowanie, tajnik. *N. Kam.* Za coż twoje lamusy, spichlerze i swirnie [granaria 1]. Z hańbą naszych słomianek wychwalasz obszernie? *Hor. Sat. 1.* O pokradzeniu swirna abo kleci pańskiej: Gdyby pokradziono ziemianinowi swiren skarbnny, albo spiżarnią... *Stat. Lit. 499.* Z rynku Grodzieńskiego mają być pozniesione drewniane kramy, swirny i jatki wszystkie. *Vol. Leg. 5, 821.*

ŚWIERCZ, ŚWIERSZCZ, ŚWIRK, ŚWIERCZEK, ŚWIERCZYK, a, m., dem.; *Boh.* ewrk, ewrček, (ewrčala turdus); *Slov.* swrček, čwrček; *Sorab.* 4. schwerež; *Carn.* shurk, gril, murėnz, (shvergolische organy); *Vind.* zherzhovez, zherzhėk, gril, martha; *Croat.* chwėrehėk, chwėrehėk, shmerchek, szmėrehėk, schyuriez; *Dal.* sturak, eerejak, esaresak; *Rag.* seturak, (sviralla, sveroka, suria, swardoniza - flet); *Bosn.* ejarćak, eriejak, popak, szturak, sturac, kries, crriv, koji veeer crrieti, (*Bosn.* svirna, sviralla - piszezałka); *Ross.* сверсть, сверчокъ, кузнечикъ; (cf. *Germ.* schmirren; *Svec.* swirra; *Ital.* squirrare); — 1) swierszcz *gryllus*, owad mający tylne nogi długie, skoczne; skrzydła cztery po bokach zwijane, któremi ruszając ociera je o grzbiet; tym sposobem poruszone powietrze wydaje ćwierk. *Zool. 152.* die Zirje, Zirfe, Schwirfe, Grille. Swierszcz swierzgocę, swierkece, ćwierka. *Dudz. 21;* *Ecel.* кобылки и сверчки chirкають. W wieczorne dni letnich zaeisz Polne się swierki z dala odzywaja. *Kras. Oss. B.* Ten, co języka wściagnąć nie umie, wyda się głosem swym, jako swierzekowie, którzy się oznajmują, swierkoceą gdzie są. *Eraz. Jez. M, 5 b.* Nie żal na spiewce swiercza noc przeczuwać cała. *Przyb. Ab. 6.* Wychudł jak swierczek polny. *Kmit. Spyt. D. 4 b.* (jak szczapa, jak gont, jak sledź). — *Fig. transl.* Nauczyć go niewola robić, gdy mu przyprze, a swiercze za piecem zaskwierczą. *Głecz. Wych. P, 4 b.* (cf. gdy mu psy za uchem zawyją, gdy będzie w kłopotcie). Swierszcze ma w głowie. *Kuk. Zu. 4, 561.* rupie ma w głowie, es gebr ihm im Kopfe herum. — 2) Swiercz, najmniejsze działko, wyrzuce 1) 2 uncy żelaza. *Arehel. 11.* die kleinste unter den Stanonen. — 3) Swierzek, Świerczek, herb; litera wielka N; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop. 5, 50.* ŚWIERCZNY, a, e, od swiercza, Grillen. Patrz na koniczka swiercznego; ten niewiele półmisków miał na obiad, a jako głośno spiewa, rosy trochę skosztowawszy. *Birk. Kas. Ob. L 2.* ŚWIERK, u, m., ŚWIERKA, i, ż., ŚWIERCZYNA, ŚWIRCZYNA, y, ż., smrok, smroczyzna, w górach Krakowskich smrek, ob. Smerek, die Rotbtanne; *Boh.* smrk,

smrček, smrkowina *pinus*; *Sorab.* 1. schmrók *picca*; *Carn.* smrėka *pinus*, smrezhje *pinetum*; *Vind.* smreka, smrėkauo dreuo, jel, smolnu drevu *pinus*; *Croat.* smrėk, smreka - sosna; *Bosn.* smarsja, jelića - jodlina; (smricka, smrjek; *Rag.* smrjėk, smrekka; *Slav.* smrika *juniperus*). Co u nas nazywają świerkiem, jest tylko odmianą jodły; drzewo czerwone, szyszki mniejsze; w ogniu potężnie trzeszczy i skry rozrzuca. *Kluk. Rośl.* 2, 25. Świerczyną i wyprysm ostrym osłonią. *Otw. Ow.* 108. ŚWIERGOT, ŚWIERKÓT, u, m., świergotanie, ćwierk, ćwierkanie; *Germ.* das Schwirren, Gechwirre. Konik polny słodkim żeńce ćwierkotem Iechce. *Zab.* 10, 412. Kryniczny stoku, ongi zasnęłam przy tobie, Razieś mi świergotem różnym uszy obie. *Zab.* 9, 580. *Ejssym.* ŚWIERKAC, ŚWIERGOTAĆ, ŚWIERZGOTAĆ, ŚWIERKOTAĆ, - ał, - ee *med. niedok.*, ŚWIERSZCZYĆ *contin.*; *Boh.* ewerkati, świřinkati, erwikati, (cf. terlikać); *Carn.* zhiwkam, (shvergolėti - grać na organach, terlikać jak wróbel); *Vind.* zherzhiti; *Croat.* ehverehati, ezverehim, ehverehim, gyumborėti, sũmboriti; *Dal.* stũriti; *Rag.* setũrati, (sviriti ũ sviraku *libia canere*); *Bosn.* erriėjati, (sviriti *tibiis canere*); *Ross.* чиркать, дребезжать; *Eecl.* свиряю; *Græc.* σποζω *fistulo*; (*Ross.* свирѣль piszczałka trzeinna); ćwierkać; *Germ.* schwirren; (*Svec.* swirra; *Ital.* squirrare). Świergotanie świerszcza zład sie staje, kiedy sie zadnie jego nogi ocierają o skrzydła. *Kluk. Zw.* 4, 96. *Chmiel.* 1, 86. Człowiek świegotliwszy nad kobyłkę, która ćwierkoce ustawicznie. *Erz. Jez. D.* 6 b. Ptastwo małe świergoce. *Dudz.* 21. Ptaszeta drobne koło okien jej świergoce. *Tward. Pasz.* 54. Jaskółka, po wdzięcznym drzewie się wieszając, Świerkotała na swój los narzekając. *Tward. Duf.* 80. Jaskółka świergoce, papuga świergoce, kania skrzypi, kawka kwacze. *Tal. Saut.* 89. Świerkotał ptaszek w klatce z dróceików zrobionej. *ib.* 58. Świergoła syrokosy. *Banial. J.* 5 b. Wróbel świerkał. *Banial. J.* 5 b. Wróble, gdy się kupia, świergotają a kasają się: na deszcz. *Haur. Sk.* 105. Świerszczą wróble na płocie. *Pot. Arg.* 589. ŚWIERKOTLIWY, a, e, — ie *adverb.*, świerkot wydawający, schwirrend. Świerkotliwa jaskółka. *Tr. ŚWIERKOWY*, a, e, od świerku drzewa, Мѣстѣмѣн. *Cn. Th.* 1090.

ŚWIERZB, u, m.; *Boh.* swrėb, swrb, drbanina, prařiwka; *Sorab.* 1. drape (*ob.* Drapać), praschiwofeż (*ob.* Parszywość), zwa drapa; *Sorab.* 2. drapawa, kschunna; *Carn.* garja, hrosta, *ob.* Krosta; (serbezhiba - bólaćzka świerzbiąca); *Vind.* ferbniza, frab, krasta, kröza, garje, harja; *Croat.* szrėb, szerbeehicza, szerbina; *Slav.* svrėb, shuga; *Rag.* srėb, *vulg.* srėbex, (osrėbiti, osrabglivati *koga scabie inficere*); *Bosn.* serbesg, sribesg, sarbesg, srėb; *Eecl. et Ross.* сврѣль, свербєжъ, свербота, свербляка, врдста, нешеть, чесота, чесотка, очось, восца; (*Hebr.* גרב garabh, *scabies*); świerzbiecie ciała przemijające bez krost. *Cn. Th.* 1090. świedzenie, das Juckē. — Świerzb, ŚWIERZBIĄCZKA, i, ż., choroba, gatunek liszaju, die Krätze. *Perz. Lek.* 137. Plastr na świerzbiączkę abo na gnoisty liszaj. *Sienn.* 162. Na suchy świerz b na lieu i indziej recepta. *Śleszk. Ped.* 42. Świerzb, parch koński.

Hipp. 120. Niecierpliwa świerzbiączkę paznokciami ryje. *Zab.* 6, 168. *Min.* — *Transl. fig.* Świerzbieżczka do czego, chętką Iechciwa pociągająca; die Sucht zu etwas, die Neigung, der Trieb. Przekłeta do kart świerzbiączka. *Teat.* 48, A 6. Świerzbieżczka pisania, niebezpieczna choroba. *Zab.* 7, 97. der Schreibefißel, die Schreibesucht. ŚWIERZBIĆ *imperson.*, ŚWIERZBIĆ mię co; *Boh.* swrėbiti, swrbėti; *Sorab.* 2. szwerbisch; *Carn.* serby mēne, ripim; *Vind.* ferbi, ferbeti, ferbat, prskat, zhafsat, ferbenje, ferbetje; *Croat.* szerby; *Rag.* sarbjetti; *Bosn.* serbiti, sribiti, sribitti, sarbitti; *Ross.* свербить; (*Arab.* سحر scabiosus *juit*; *Hebr.* שרש charab, *accendit*). Świerzbi, śwędzi, eř juckē. Świerzbienie nosa jest znakiem robaków w kiszka. *Perz. Lek.* 189. — §. *Fig.* Żęby mię świerzbią, żoładek mruczy. *Teat.* 42. d. A. żęby piszcza, Iakomią się; die Zähne jucken, haben Appetit zu etwas. Grzbiet go świerzbi. *Teat.* 52 d, 80. *Ossol. Str.* 1 załawia, goni na guz, na zło; der Buckel juckē ihm, die Haut juckē ihm. Świerzbi go język, świegotliwy. *Cn. Ad.* 1116. er fann sein Maul nicht halten. Dłoni mię świerzbi. *Ossol. Str.* 5. (odbiorę co pieniędzy). Świerzbiące ręce. *Birk. Gl. Kon.* 47. do których eo przedko się przylepia, Jünger, an denen gern was kleben bleibt. Świerzbiący *Boh.* swrbławý; *Eecl.* чешимъ Wolałbym przez rok pehły z worem na pastwę wynosić, niżli jednej świerzbiącego łona niewiasty strzedz przez jeden dzień. *Ezop.* 119. Owe pannie duszki, Co się przed każdym skarżą, że ich świerzbią brzuszki. *Pasz. Dz.* 127. (cielesności oddane). Według swych požądliwości nagromadza sobie uczytelów, mając świerzbiące uszy. *Zygg. Pap.* 104 (Iechciwe, piszczzone). Świerzbiał cię pokój! *Cn. Ad.* 619. obmierzł mu pokój; cf. nie miała baba kłopotu, kupiła sobie parszywe prosię, er war der Nase überdrüssig. ŚWIERZBOWATY, a, e, — o *adverb.*, świerzb mający, świerzbiączkę chorobe cierpiący, frągij; *Boh.* swrbowaty, chrastawý; *Sorab.* 1. drapoyitė, praschiwė; *Carn.* hrastov, gnojov, ripezh; *Vind.* harjast, krastou, krastau, frabliu, krözou; *Croat.* szrablyiv, szrablyivecz; *Bosn.* srabgliv, srabglivać; *Slav.* svrabljiv, strugáv; *Rag.* srabgliv, srabglivaz, srabgliviza; *Ross.* чесоточный, чесотенъ; *Eecl.* крастовый, (*ob.* Krostawy). Świerzbowaty człowiek. *Perz. Lek.* 55. Obsypanie głowy świerzbowate. *Perz. Lek.* 141, (cf. parchy, cf. ogniopióro). ŚWIERZBOWATOŚĆ, ści, ż., mienie świerzbu, krostawość, die Krätzigkeit; *Sorab.* 1. praschiwofeż, (*ob.* Parszywość); *Carn.* serbezhnost, serbėzhust, serbėzhina, ripezhust; *Vind.* ferbezhnost, ferbezhiba, frablivost, harjavina, krastavina; *Croat.* szrablyivoszt.

ŚWIERZEPA, ŚWIERZOPA, ŚWIRZOPA, ŚWIERZEPICA, y, ż., ŚWIERZOPKA, ŚWIERZOBKA, ŚWIRZOPKA, y, ż., *demin.*, (cf. żróbek, żrzebek, żrzebie); *Boh.* hřabice, hřabička; klacz, kobyła, die Stutte. (*Ross.* свирѣпный, свирѣпъ bestyalski; *Eecl.* сврѣпость, сврѣпность bestyaltstwo, zwierzęcość, сврѣпство, личина, растрѣние льное). Klacze nazywano świerzopy. *Czack. Pr.* 2, 240. Konie tylko dwa kroć przez dzień z świerzepicami spuszczać. *Crese.* 682. Świerzobka ze stada, *armen-*

talis equa. Mącz. Trzy tysiące świerzopi i ze żrzebięty, z sobą pognali. *Baz. Sk. 545.* Piękną świerzopę od wojowania wyzwolił. *Kosz. Lor. 151 b.* Klacze albo świerzopę, na którą ku potrzebie wsiadał przeciw nieprzyjacielowi, kazał wodzić pod dekiem złotogłowowym. *Biel. Św. 173 b.* Koń rżaniem długim znaczy pożądanie świerzopy. *Hipp. 5.* Cena koniom roboczym domorosłym: za konia albo za świerzopę dwie kopy groszy; za trzeciaka żrzebea od roboczych świerzop dwie kopy groszy, za trzeciackę świerzopę dwie kopy. *Stat. Lit. 595.* Tatarowie z żrzebców i świerzopek krew' puszczać żrą, jak psi. *Gwagn. 590.* W ciągnięciu się nań nie poskarży chłopce. Na podwodę mu nie wzięto świerzopę. *Kehow. 7.* Turski buńczuk świerzopy nie czyni Pegazem. *Kehow. Fr. 85.* Świerzopka trzyletnia Nie da się dotknąć, a patrzac na żrzebec Kopytem depec. *Hor. 2, 98. Nar. ŚWIERZOPI, ŚWIRZEPI, ia, ie,* klaczy, kobyli, *Stuten*. Pograbienie stada świerzopiego; gdy dzierżący to stado żrzebea albo świerzopę umorzył, nawiązka za żrzebea ośm kop groszy, za świerzopę cztery. *Stat. Lit. 591.* Stado świerzopie, było dworne przy włodwie zostają. *ib. 227.*

*ŚWIEŚĆ, *ści, ź,* siostra męża lub żony. *Sax. Porz. 152,* żółwica, *deß Mannes Schwester, der Frauen Schwester, die Schwägerinn;* *Boh.* swatka; *Sorab. 1.* swakowa, szwakowa, swagera, (*ob.* Szwagrowa); *Carn.* svakena; *Vind.* svakinja, bratouna shena, svaka, filaha po moshi, posheni svast, *Ivost;* *Bosn.* zava, sestra musgevlja; *Slav.* sväst; *Ross.* свѣтъ, сволчнина, сволченица (*ob.* Swoja), золовка, золовушка. Świeść, mężowa siostra. *Dasyp. Z. 4 b;* zelw, żółwica. *Volckm. 571.* Posłał Mendog do świeści, siostry żony swojej, aby przyjechała na pogrzeb siostry. *Stryjk. 287.*

*ŚWIESZCZENNIK, *ob.* Świaszczennik.

ŚWIETALNY, *ob.* Świateczny.

*ŚWIETLICA, *ŚWIETNICA, *y, ź;* *Boh.* světnice, světnička; (*Vind;* svietnicza = świecznik, *distug.* sviťnišie parlament), [*ob.* Wice 2]; *Ross.* свѣтлица, горница: izba, [pokój gościnny, *ein Gastzimmer, oppos.* kurna izba 2]. *ein Einbe.* Widziałem w Bukorestu obraz Stefana Wojewody Wołoskiego, na murze w świetlicy gospodarskiej pokojowej. *Stryjk. 669.* Rozwiesz cechy na pierzyny w świetlicy. *Sienn. 481.* ŚWIETLICZKA, *i, ź,* 1) ryba morską, lucerna. *Cn. Th. 1090.* *ein gewisser leuchtender Seeffisch.* — 2) Świetliczka, ziele, co w nocy świeci, albo jasnotka, ognik, *gesibój, nyctegreton. Plin.* *ein gewisses Kraut, daß bey der Nacht glänzt. Cn. Th. 1090.* *ŚWIETLIK, *ŚWIETELNIK, *ŚWIETNIK, *a, m., 1)* *ein lichtgebender, leuchtender Körper;* (*Dal.* szvitnyak, szvetnyak, szvetnicza; *Hung.* szvetnek = pochodnia, lampa; *Eecl.* СВѢТЛАЯ ЛАМПА, *ob.* Świecznik; *Ross.* свѣтъцъ żelazne narzędzie, w które chłopci zapalone luczywo wtykają). *In sacra historia luminaria vocantur sol et luna, quae ego redderem* dwa świetniki albo świetelniki, albo lampy, *non światła, quia światło est qualitas. Cn. Th. 1087.* Słońce, świetnik ten, zdaje się, iż nie je tylko okręgiem ognia najsubtelniejszego. *Zab. 6, 124. Min.* Zorza, świetnik. *ib. 155.* — 2) Świetlik ziele, *ob.* Świeczki. — 3) Świetlik, ry-

ba, ŚWIETŁUSZKA, *milvus,* język ognisty, jak pochodnia pokazuje, w nocy pływając po morzu. *Chmiel. 1, 626, ob.* Blyszczak — 4) Świetlik; *Boh.* světlomuška, světluška; *Dal.* szvitak; *lampyrus,* owad, samice w nocy się świeca. Świętojański robak jest gatunkiem świetlika. *Zool. 167. Kluk. Zw. 4, 55. et 588. der Lichtwurm. ŚWIETLI-SKO, a, n.,* białe światło, *ein elender Schein, elendeß tranrigeß Licht.* Przy tym bladym pogrzebowym świetlisku. *Stas. Num. 2, 26.* ŚWIETLISTY, *a, c.* — *o adverb.,* świecisty, pełen światła; *lichtvoll, voll Licht.* Gebezasta kula słońca, otworów pełna, które ciecz świetlista pija. *Przyb. Milt. 225.* *ŚWIETLNY, *ob.* Świetny. ŚWIETŁOŚĆ, ŚWIETŁY, ŚWIETLEJSZY, *ob.* Światły. — (ŚWIETNIA, ŚWIETNICA, *ob.* Światnica). — ŚWIETNIEĆ *neur. niedok.,* błyszczeć, świecić się; *Ross.* свѣтътъ, по свѣтътъ, ближен, leuchtend, schimmern, *pr. et tr.* Złoto, którym świetnieją bogaci. *Teat. 49, 114.* Choć głowa płocha Cnoty nie koelia, Przecię ją wielbi w tych, którzy cnotą świetnieją. *Mon. 75, 40.* ŚWIETNIC' *cz. niedok.,* uświetnić *dok.,* świetnym uczynić, *pr. et tr.,* glänzend machen, verberlichen; *Croat.* szvetlati, szvetlám; *Rag.* svjetgljati. ŚWIETNIK, *ob.* Świetlik. *ŚWIETNOGRZYWY, *a, c,* *n p.* Świetnogrzywe konie Meryon sprzęga. *Dmoch. II. 2, 296.* o grzywach pięknych, jasnej maści, glänzend. mähnige Reife. ŚWIETNOŚĆ, *ści, ź,* blask, jasność; *Glanz, Licht, Schimmer;* *Slov.* svědlost; *Sorab. 1.* swato-czność; *Vind.* svetliost, svetlota, svetlina, svetlust; *Ross.* сияние, свѣтозарность, знатность (*ef* znacznosc), лучезарность. — *Pr. et tr.* Tego zbawiciel nie mówi, aby wielkością świetności święcenia imienia boskiego na ziemi, równało się onemniebieskiemu święceni. *Kucz. Kat. 5, 505.* Gdzie to bajeczne bóstwo z swą świetnością całą Z dworem pieszczonych bożat i Nimf panowało. *Przyb. Ab. 157.* *ŚWIETNOZIELNY, *a, c;* *Eecl.* звѣтозареленъ; *virenter splendens,* glänzend grünend. ŚWIETNY, *ŚWITNY, (*qu. v.*), *a, c,* ŚWIETNIE, ŚWIETNO, *ŚWIETLNO *adv.* błyszczący, świecący, jasny; glänzend, blühend, leuchtend, erleuchtet; *Slov.* světlý, svetle; *Sorab. 1.* swetliwé, swetwefeziwé, swatofezné, przewozobné; *Vind.* sviétel, presviétel, sviétliu, vidliu, sviétloben, svietezhen, svital, svetlo; *Croat.* szvétli; *Bosn.* svitli, vlastelin; *Ross.* свѣтлыйя, лучезарный; *Eecl.* ѡларозарный, свѣтъ, свѣтло. Na tych kwiatach mnożą się *świtne robaczki, *cantharides* zwane. *Haur. Ek. 155.* W pośrodku dworskiej zgrai, choć mniej świetni ekwipażem, wszystkich oczy obracali na siebie. *Mon. 65, 65.* Ustawce synodu byli ludzie świetni, zaeni, bogaci, abowiem cesarze byli. *Wiśn. 166.* Wsiada na wóz świetny, ozdobny. *Leszcz. Class. 66.* Ojcowie nasi nie używali purpur świetnych, kontentowali się sukmem szarym, a cnotą się świecili. *Star. Nyc. 41.* Persyka chodziła w złotym odzieniu *świtlno. *Biel. Hst. 152. Biel. Św. 59.* Przy twojej splendorze *świtnolitéj szaty, Nie mogą się odprawić przedświtne roraty. *Mon. 69, 590.* Sama potomność świetne odkrywa przymioty. Kto był pełen rozumu, i kto pełen cnoty. *Zab. 15, 508.* Świetnolity kałkan. *Kehow. 268.* Żywot dworski świetnogrzki. *Rys. Ad. 81.* Świetnozłote ozdoby. *Zab. 12, 8.*

Świetnie się weselił. *Sekl. Luc. 16*, (not. «znamienie używał»); — cf. prześwietny.

ŚWIĘTNY, a, e, święcony, geweiht; (*Bosn. sujecani solennis*). — *In ludo chartar.*: Kralka świetna. *Teat. 52, 106*, która się święci, światka; *Trumpf, im. Kartenspieler. ŚWIĘTO*; a, n.; *Boh. swatek*; *Slov. swátek*; *Sorab. 1. swátok*; *Sorab. 2. szwěžen*; *Carn. prasnek* (ob. Prazdnik), gód, (ob. Gody); *Vind. god, gued, presnik, prasnik, nediel, nedeu, nedju* (cf. niedziela), fvetik, goden den; *Croat. szvétek, svetek, suetizhni dan* (ob. Świąteczny), blagdan, (ob. Błogi); *Dal. szlavni dan*; *Rag. svetkovina, blaghdan, svétaz*; *Bosn. suetkovina, god, blágdán, blaghi dan*; *Slav. svetkovina*; *Ross. праздникъ*; dzień który się uraczyście obchodzi, święci, osobliwie dla pamiętki jakiego świętego; der Feiertag, Festtag, Heiligentag. Okrom niedzieli kościoł i inne święta ustawił. *Sk. Kaz. 550*. Żle święto święci, który w nie upadłego ratować nie chce. *ib. 595*. Święto ruchome, nieruchome, nakazane. *Cn. Th. 1091*. U leniwych zawsze święto. *Rys. Ad. 69*; *Slov. kto ne rád robi, temu wzdiki swátek gest*. (hodi su). Święto do zbytku powód. *Cn. Ad. 1120*. **ŚWIĘTOBÓJCA**, y, m., zabójca świętej osoby, ein Heilgenmörder. Wykonali w nocy rozkaz dany świętobójcy; zamordowali biskupa z jednym benedyktynem. *Nar. Hst. 5, 560*. **ŚWIĘTOBURZYC**, a, m., na świętych powstający, ein Heiligenstürmer. Patrz, jak oneim świętoburzewywił gebę zatkał. *W. Post. W. 597*. **ŚWIĘTOCHRONCA**, y, m.; *Eccl. священнохранитель, Graec. ἱεροφύλαξ, sacrarii custos*, ob. Świątnik, cf. zakrystyan; *Eccl. священнохрапнище*, ob. Zakrystya. **ŚWIĘTODAWCA**, ob. Świątnik. **ŚWIĘTODUSKI**, a, ie, od świętego ducha, Heiligengist; n. p. Wileńska świętoduska archymandrya. *Steb. pr., Slov. swatodusni*; święteczny, od zielonych świat. **ŚWIĘTOGÓRSKI**, **ŚWIĘTOHORSKI**, a, ie, od góry świętej [czyli Atos, *Graec. ἅγιος ὄρος* 2], vom heiligen Berge. Zwyczaj ojców świętych dawnych Jerozolimskich i Świętogórskich. *Pim. Kam. 505*. Starożytne ustawy ojców świętych Atanazyusza i Piotra Atonskiego, które się świętohorskimi nazywają. *ib. 297*. od góry Libanu czyli Atos. **ŚWIĘTOJAŃSKI**, a, ie, tyczący się święta Jana ś., daß Johannisfest betreffend; *Boh. swatojanský*. Pieśń świętojańska. *J. Kchan. Dz. 254*, (cf. sobotka). Świętojańskie: świętojański grosz, zadatek, *arrabo. Macz. Handgeld, Drangeld*. Kontrakt takowy niech będzie utwierdzony albo zadaniem świętojańskiego abo litkupem. *Chelm. Pr. 107*, *Vind. likof.* — *Ż. Hist. nat.* Świętojańskie ziele, *Hypericum*, Johannisfraut; pospółstwo ma koło niego wiele zabobonów; osobliwie, ażeby go zbierać w południe na ś. Jan. *Kluk. Rosl. 2, 257. Kluk. Dykc. 2, 47.* (*Carn. shentianshevza*; pewny gatunek wina). Świętojańskie jabłka, ob. Rajskie jabłka. — Świętojański robak, gatunek świetlika. *Zool. 167*. daß Johanniswürmchen, (ob. Świdlik). **ŚWIĘTOJERSKI**, a, ie, n. p. Świętojerskie wino, Sanct Georgen Wein. Wino Endeburskie, Świętojerskie, Rakuskie, ida do Małej i Wielkiej Polski. *Vol. Leg. 5, 564*. **ŚWIĘTOKAŻCA**, y, m, gwałciiciel świętych rzeczy, der Entheili-

ger. Uciekaj świętokażco! Nie gwałć błogosławionych świętego siedliska. *Przyb. Ab. 215*. Ci świętokażcy śmieją przymówić ś. Pawłowi. *W. Post. W. 597. Przyb. Luz. 205*. **ŚWIĘTOKAŻNI**, a, ie, entheiligend. Święte i świętokażne imię wraz wzywają. *Przyb. Luz. 99*. **ŚWIĘTOKŁAMCA**, y, m., ślubu nie dotrzymujący, ein Gelübdebrüchiger. Gdy ociec (Agamemnon) u ołtarza świętokłameca stanie, Jak do ślubu (córkę), sam Kalchas zlął się niesłychanie. *Bardz. Trag. 248*. — *Anat. ŚWIĘTOKOSTNY, a, e, n. p. Świętokostna okolica, regio sacralis. *Perz. Cyr. 1, 20*. koło kości światnej, die Gegend um daß heilige Bein. **ŚWIĘTOKRADZCA**, **ŚWIĘTOKRAJCA**, **ŚWIĘTOKRADCA**, y, m., der Kirchendieb, der geweihte Sachsen stiel; *Boh. swatokradce*; *Sorab. 1. swatohrubeznik*; *Vind. svetokradnik*, zirkouni tat, zirkouni ropar; *Slav. svetokradlijvac*; *Rag. svetokraghjaj*; *Ross. et Eccl. священнокрадецъ, сватотатъль, сватокрадецъ, богокрадецъ, скарснограбитель*. Ktoby co z rzeczy kościelnych ukradł, świętokradztwo popełnia i jest świętokradzcą. *A. Zamoj. 105*. Ktokolwiek to, co boże jest, wziął, jest świętokradzcą. *Gorn. Sen. 514*. Świętokrajce gardłem karzą. *Gorn. Sen. 565. W. Post. W. 180. Vox Polonica* świętokradzca, ut *Latina sacrilegus, Graec. ἱερόσυλος*, non eum tantum (ut sonat) decolat; qui rem sacram aufert, sed etiam eum, qui quocunque modo violat. *Cn. Th. 1091*. — *Fig.* Nie bądź świętokradzcą przyjaźni, pospółtując dla każdego jej święte imię: ne profanez pas l'amitié. *Stas. Num. 1, 41*. **ŚWIĘTOKRADCZYN**, a, e, do świętokrajcy należący, dem Kirchendiebstahl zuständig. Do świętokradczynej łóżnicy wszedł zaraz, do Erysyhtona świętokradzcy, który boginiom chwaly ujmował. *Otw. Ow. 540*. **ŚWIĘTOKRADZKI**, **ŚWIĘTOKRAJSKI**, a, ie. **ŚWIĘTOKRADZKIE**, **ŚWIĘTOKRADZKO**, **ŚWIĘTOKRAJSKIE**, po **ŚWIĘTOKRADZKU adv.**, kirchendiebstahl; (*Sorab. 2. swatohrubezniczki*; *Vind. svetokradni*, zirkvoroparski; *Croat. szvetokradni*). Dla tego pieniądze nie są świętokradzkie, chociaż świętokradzko biorą się. *Pilch. Sen. list. 2, 456*. Oddajmy to, cośmy świętokradzko wydarli. *Koll. List. 2, 55*. Świętokrajskie. *Żarn. Post. 55*. **ŚWIĘTOKRADZTWO**, **ŚWIĘTOKRAJCTWO**, a, n.; *Boh. swátokradež*; *Sorab. 1. swatohrubenstwo*; *Carn. svetorop*; *Vind. zirkouni rop, svetokradva, zirkvena tatvina*; *Croat. szvetokragya*; *Rag. svetekraghia, svetogardje*; *Eccl. et Ross. святотатство, сватокрадетво, священнограбительство*; der Kirchendiebstahl, Kirchendiebstahl. Gdy poświęconą jaką rzecz kto na swój pożytek nieprzystojnie obraca, zowią to świętokrajctwem. *Karnk. Kat. 551. Klon. Wor. 9*. Wzięcie jakiej rzeczy świętokradztwem zowią. *Kucz. Kat. 5, 162*. **Świętokrajctwo**, **ŚWIĘTOŁUPSTWO**. *Klon. Wor. 10*, Kirchendiebstahl. Popełnić świętokradztwo, *Ross. святотатствовать*; *Eccl. сватокрадетвую*. **ŚWIĘTOKRZYSKI**, a, ie, od ś. Krzyża, n. p. w Warszawie, od kościoła ś. krzyża, zum h. Kreuz, Kreuzkirchen. Zegar świętokrzeski ma isć najregularniej. *Teat. 16, c, 25*. **ŚWIĘTOKUPIEC**, pca, **ŚWIĘTOKUPCA**, y, m., symoniak, który święte rzeczy, urzędy etc., kupuje, lub sprzedaje. *Włod.**

ob. Świętoprzedawca, Käufer, oder Verkäufer geistlicher Sachen, Weimer z.; *Boh.* swatokupec. O biskupie tym stalecznie twierdzili, iż jest symoniak albo swietokupca, iż pieniędzmi biskupstwa dostał. *Sk. Żyw.* 2, 26. Czy godzi się pod opatem swietokupca albo symoniakiem służyć? *ib.* 23. Swietokupiec ten pochlebstwem sobie biskupstwo kupował. *Sk. Dz.* 560. Papieżem on nie był, ale swietokradzca i swietokupcem. *ib.* 555. et 1049. *Zarn. Post.* 261. ŚWIĘTOKUPSKI, a, ie, die Simonie betreffend. Złości swietokupskiej i kacerstwa byś nie rozmażał. *Sk. Dz.* 1065 ŚWIĘTOKUPSTWO, a, n.; *Boh.* swatokupectwj; *Rag.* svetopródaja; *Bosn.* simonia, prodaja od svete stvari; *Eecl.* священнокупство; *Simonie*, Handel mit geistlichen Aemtern. Symoniacka zaraza i swietokupstwem na duchowne urzędy pna się. *Sk. Żyw.* 2, 23. Uczyniony jest srogi kanon na symonia i swietokupstwo, aby nikt nie śmiał za pieniądze nikogo swiecić. *Sk. Dz.* 446. et 1191. et 1017. Beneficya kościelne kupując i sprzedając, w swietokupstwo wpadają *Hrbst. Nauk. m. 8 b.* ob. Simonia. *Modrz. Baz.* 555. *Mon.* 75, 591. ŚWIĘTOMARCINSKI, a, ie, od s. Marcina, Martin's, daß Martin'sfest betreffend. Świętomarcińskie lato. *Tr.* babie lato, der alte Weiber-Sommer. ŚWIĘTOMYŚLNOŚĆ, sci, ż., sposób święty myślenia (cf. bogomyślność, heilige Gedanken, heiliger Sinn. *Chodk. Kost.* 45. ŚWIĘTOMYŚLNY, a, e, — ie *adv.* święcie myślący, heiligen Sinne. Tam uczeni przykądni, swietomyślni, ciszy. *Chodk. Kost.* 40. ŚWIĘTOPIETRZE, a, n., grosz s. Piotra, pieniądz od każdej głowy w Polsce wypłacany każdego roku na lampę w kościele Rzymskim s. Piotra. *Krom.* 89. *Biel.* 51. *N. Pam.* 13, 80. Za naszej pamięci jeszcze to swietopietrze dawano. *Sk. Dz.* 907. der Peter'spfennig. *Prov.* Podrwił swietopietrze. *Rys. Ad.* 58. ŚWIĘTOPRZEDAWCA, y, m., sprzedający rzecz święta, ob. Świętokupiec, ein Verkäufer heiliger Dinge. Świętoprzedawca przekłety. *Smatr. Lam.* 23. Narowy te posągim od Greków swietoprzedawców wzięte w Ruskich władkach się pokazują. *Sak. Persp.* 4. ŚWIĘTORUSKI, a, ie, n. p. Swietoruska wiara. *Fund.* 29. wiara święta Rusinów. ŚWIĘTOŚĆ, ob. Świętość. ŚWIĘTOŚLAW, a, m., imię męskie, niby świętej pani sława. *Chmiel.* 1, 60. ein Mañname. ŚWIĘTOSPIEWNY, a, e, śpiewający swiatobliwie, heilig singend. Cny Kostko, swietospiewnyj dodaj proszę siły! *Chodk. Kost.* 2. ŚWIĘTOSPORNY, a, e, sprzeciwny w rzeczach świętych, meinig in heiligen Sachen. Wolimy być z Jeremiaszem swietospornymi, a niżli z faleszniki psy milczącymi. *Zarn. Post.* 5, A b. ŚWIĘTOSZEK, ŚWIĄTOSZEK, szka, m.; (*Boh.* swataček; *Rag.* svetčejaz; *Ross.* святоша, пуетосвятъ, f. пуетосвятка; *Eecl.* ханка z *Tureck*); lizobrazek, ein Kopfbänger, Jrommler. Tenże to ów swiatoszek, którego z mądrości Wychwałal wszystek język i z swiatobliwosci. *Kulig. Her.* 82. Gdy go widzieli, że nie inaczej przystępował do magistra swego, tylko z ukłękaniem i żegnając się krzyżem s., nazywali go swiatoszkciem. *Sk. Żyw.* 2, 144. Drogi w naszym położeniu, dyskret, nie dyskret, skrupulat, nie skrupulat, swiatoszek, nie swięto-

szek, inniejby jeszcze podobno miał od nas dyskrety. *Teat.* 24, 182. ŚWIĘTOWAĆ *med. niedok.*, święto obchodzić, swiatkować, Świecić, *qu. v.*; fejern, feilich begehen. Zgromadzili się do Jeruzalemi wielkonoc swietować. *Leszcz. H. T.* 644. Często swietujac na wspólnej biesiadzie Wszyscy zwykliśmy z sobą cieszyć się najmiej. *Przyb. Milt.* 178. ŚWIĘTOZIOL, a, u, m., santolina. rodzaj rośliny, dokąd należy Cyprysowe ziele. *Kluk. Dykc.* 3, 50. die heilige Pflanze. — (ŚWIĘTSKI, ob. Świecki). — ŚWIĘTY, a, e, ŚWIECIE *adv.*; (*Boh.* swaty; *Slov.* swatiti; *Sorab.* 1. szwaty, swaté, swatuzki, swatumné; *Sorab.* 2. szwéti; *Carn.* svət; *Vind.* svet, svet, sveti; *Croat.* szvét, szveti; *Dal.* szveth; *Hung.* szenth, szent, szentelt; *Bosn.* sueti; *Slav.* sveti; *Rag.* sveet; *Ross.* святуй; cf. *Ital.* santo; *Lat.* sanctus); — 1) bezgrzeszny, swiatobliwy; heilig, unsündig. Wołał serafin jeden do drugiego: święty, święty, święty pan bóg zastępów. *I Leop. Jes.* 6, 3. Święty boże, święty mocny, święty nieśmiertelny, śpiewanie kościelne, które zowią trisagion trójświęta pieśń. *Sk. Dz.* 423, (*Rag.* trosvetstvo, trosvətje). Święty, przez meczennictwo: heilig, für einen Heiligen erkłart. Święty Jan, święty Marcin etc. Wypuszcze mu wieś na przyszły święty Jan. *Teat.* 22, 86. Święty Antoni Padewski, co się z tym czelkiem dzieje. *Teat.* 43. c, 9. Wyb. I świeci ludzie mają swoje niedoskonałości. *Sk. Żyw.* 2, 177. (i w kapię wełna, nikt bez ale). O święty Sokratesie, tak cię Erazm mienił, Nie byłbyś nigdy świętym, gdybyś się nie żenił. *Kras. W.* 56. — *Simil.* s. p. świętej pamięci o nieboszczykach, (cf. pamięć świec nad duszą jego), jedli gen Andulfen. Mówiac o umarłym, powinno się dołożyć: świętej pamięci nieboszczyk. *Mon.* 74, 558. Odszedł na lepszy żywot z tego swiata, świętej pamięci xiążę Krzysztof Zbaraski. *Birk. Zbar. Q.* 2. Świętej pamięci nieboszczyk pan nasz. *Kras. Pod.* 2, 28. Wiele winieniem świętej pamięci matce mojej. *Boh. Kom.* 1, 175. — 2. Święty, poświęcony; heilig, geheiligt, geweiht. Kościół jest nazwany święty, bo na chwałę bożą poświęcony. W starym zakonie szaty, naczynia, ozdoby na chwałę bożą poświęcone zwano rzeczami świętymi. *Karnk. Kut.* 74. Kościół w kredzie świętym mianujemy. *Hrbst. Nauk. B.* 3 b. Czwarły stopień święcenia jest akolitów, a ten ostatni między temi, które mniejszemi i nieświeciami nazywają *Kucz. Kut.* 2, 618, (cf. swiecki). Święte świętych, daß Allerheiligste; *Ross.* святая святых. Najświętszą część kościoła żydowskiego święte świętych zwano. *Jer. Zbr.* 329. Imię boże święte, (cf. niespólne niespółkujące, nieudzielne, niepospolite, niespółecznicze). Święte drogi. *Pam.* 85, 1, 594, (cf. ślubne drogi, cf. pątnikowanie, pielgrzymowanie, Wallfahrt). Świętych rzeczy niepospolitować. *Cn. Ad.* 1120. Świętym miejscem daj pokój, szanuj je. *ib.* 1119. Niemasz nie świętego dla gracza. *Teat.* 43. b, 9. — Rok święty. *Birk. Syn. Kor. C.* 2 b. *Petr. Hor.* 2, R 2. miłosciwe lato, jubileusz, daß Jubeljahr. — Dni święte, święta, Heiligentage, Festtage. Pospolicie ojcowie nasi tak działali, Czeładce we dni święte tańce pozwalali. *Simon. Siel.* 52.

— Pismo święte, biblia; *Croat.* szvete pismo, *ob.* Pismo. — Od Eugeniusza IV, nakazany jest sąd, nazywający się święte wybadanie. *Steb.* 55. inkwizycya święta. — Geografia święta, opisuje kraje wspomniane w piśmie świętym. *Wyrw. Geogr.* 5. die biblische Erdbeschreibung. — *Transl.* Jezioro święte, pod Gnieznem, toż ma być, w którym bałwany pogańskie topiono. *Dykc. Geogr.* 5, 89. *Lad. H. N.* 59. der heilige See. Święta, rzeka w powiecie Wilkomirskim. *Dykc. Geogr.* 5, 89. ein Fluss in Pittz. — 2. Święty, światobliwy, święcie, światobliwie; heilig, (der Geshinnung nach). Juno bogi piekielne, Tytany wymienia, Świadeżąc się, że dotrzyma obietnicy święcie. *Dmoch. II.* 2, 49. (sumiennie, skrupulatnie, ściśle). Święcie z świętym kapłanem rozprawia. *Chodk. Kast.* 52. *Slav. Prov.* Tko sveto xivi, sveto umre: kto święcie żyje, święcie umrze. — 3. Święty *varie*, błogosławiony, błogi, szanowny; heilig, gesegnet, preislich. O święte prawa *Pasz. D.* 106. Chleb święty. *Cn. Ad.* 61. Daj mi święty pokój. *Teat.* 21, 199. den lieben Frieden. Święta to wojna, mścić się swych wolności, A zaś przeklęta z niesprawiedliwości. *Pasz. Bell. A.* 4 b. Święte panowanie Jagiellowe i Kazimierzowe; tudzież dzielność i cnoty Zygmunta. *Stryk.* 688. O święty związku małżeński. *Teat.* 18, 46. Światać to rzecz, gdy dwie rece pomagają sobie. *Alb. na Waj.* 9. (dobrze mieć przyjaciela, *vel* ożenić się). Jeść, pić, nic nie robić, to święte jakies życie. *Teat.* 21, 55. O święty kiju, bądź nam na pomocy, A nie raz dać tym paniom nad nami tej mocy. *Papr. Kol. Q.* 5 b. dzielny, pomocny, skuteczny. — 2) *Substant.* Święty, *Vind.* svetnik; *Rag.* svētaz; *Ross.* святычъ *ulgo* Świątek *qu. v.*; (*cf. fem.* Święcica); ein heiliger. Czczenie świętych *Ross.* иконопоклонение; czciciel świętych, иконопоклонникъ. W poczet świętych przyjać *Eccl.* упрелодобствати, почестъ святымъ кого. Przez świętych do boga a przez sług do pana, Droga każdemu, jak mówią usłana. *Pot. Arg.* 174. *Jabl. Ez.* 14. Przez pany do króla, a przez święte do boga. *Rej. Post. Z.* 1. Próżno się ty od świętych masz pomocy spodziewać. *Ezop.* 8; (*Slav.* ně wí ku kterému swatemu sa obrátit, non reperit rimam; nie wie ku któremu światemu się obrócić, przyparto go w ciasny ką, w kozi rozek). Wszystkich świętych dzień, święto, *Slov. děn* wsech božich swatic; *Vind.* sviñveti; *Slav.* svisveti; *Croat.* vszeszvète, (vszeszvèthak *November, ob.* Listopad). Szkada się czynić świętym, kto się czuje w grzechu. *Pot. Jow.* 208. Maja i świeci swoje ulomności. *Sk. Żyw.* 1, 346. I święty tam się nie wysiedzi. *Rej. Wiz.* 64 b. Gdy go odra dłużnicy, zostanie nagi, jak święty. *Nar. Dz.* 5, 228. (*cf.* Turecki święty, derwisz, pizus, bizun). ŚWIĘTYNIA, *ob.* Świątynia, Świątlnica.

Pochodz. świecić; świaszczennik, swieszczennik, swiactczny, swiatak, swiatka, swiatki, swiatnica, swietnica, swietnia, swiatynin, swietynia, swiatnik, swiatny, swietny, swiatobliwość, swiatobliwy, swiatosc, swietosc, swietoszek, swiatoszek, swiecica; odswietny, poswiecic. (Etym. *cf. swit, swiatlo, etc.*)

ŚWIEŻEĆ *nijk.* niedak, (Odświeżec *dok., qu. v.*), świeżym

się stać, frisch werden; *Ross.* свѣжѣть, посвѣжѣть. Lub świeżeje Wspomniony żal, ścierpie wzdam napomnieć swe dzieje. *Zebr. Ow.* 362; *admonitu quamquam luctus renovantur amara.* ŚWIEŻOŚĆ, ści, ż.; (*Sorab.* 1. swiżnofec predkość); *Ross.* свѣжесть; niezwiędłość, niedawność, nowość; die Frischheit, Unverwelktheit, Neuheit, *phys. et tr.* W mieście świeżość codzienna wiadomości różnych. *Mon.* 74, 406. ŚWIEŻY, a, e, ŚWIEŻO *Adv.* ŚWIEŻUTENKI, ŚWIEŻUTENECZKI, ŚWIEŻUSIENIECZKI, ŚWIEŻUCZKI, ŚWIEŻUCHNY *intensiv.* nowy, niedawny, dawnością nienadpsuty, niezwiędły; *Boh.* swiż; (*Sorab.* 1. Iwizně predki); *Carn.* frisch (*ob.* Frysz), firsh, zverst; *Croat.* novi; *Bosn.* prisan, frescejak; *Boss.* свѣжий, свѣжехонекъ, свѣженький; *Eccl.* новократный, свѣжий, frisch, unverwelkt. Świeży kwiat lepiej pachnie. *Sk. Żyw.* 2, 249. Świeże kwiatki, żywej miłości są zadatki. *Teat.* 51, 15. Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zmarła. *Sak. Kal. B.* 2 b. Świeże mięso *Ross.* свѣжина. Świeżo solony *Ross.* свѣжопросольный. Nieco świeży *Ross.* свѣжеватый. Świeże rzeczy przyjemniejsze. *Cn. Ad.* 1121. Niech będzie rzecz mało co warta, jeżeli jednak jest świeża, staje się wnet modną, zatym drogą i szacowną. *Man.* 64, 294. Przyjaciel nie ma być jak kwiatek, który póki świeży, póty miły. *Rys. Ad.* 57. Świeże jaja, które cały swój białek zachowują. *Rog. Doś.* 1, 121. Hoży i świeży chłopiec. *Teat.* 54, 22. Chłopiec świeży, jak malina. *Teat.* 10, 51. (*cf.* jak grosz). Usta świeże. *Teat.* 25. b, 67. Wynosił księgę Minosowa, Chowaną w złotej skrzynce, świeżą jakby nową. *Jabl. Tel.* 68. Świeżobarwe kwiaty. *Przyb. Ab.* 184. Płaca im świeżemi pieniądzmj, co je dopiero z pod młota biorą. *Star. Dw.* 59. Świeżo urodzone dziecko. *Kras. Pod.* 2, 18. dopieroćko urodzonę, neu geboren. Ma żalosc w zacieczy świeżusienieczko. *Zebr. Ow.* 551. Niemasz godziny, jak świeży kurver przybył. *Boh. Kom.* 5, 198. Słuchajmyż też świeższych rzeczy. *Zabk. M.* 408. (nowszych, późniejszych). Bój się wojny narodu świeżego. *Bardz. Trag.* 581. (niespracowanego, 'dużego, czerstwego). Wpisze to, póki świeża pamięć. *Hor. Sat.* 215. We wszystkich, tak starodawnych, jak w świeżopamiętnych potrzebach, Litwa na wielkiej pomocy zawżdy Polakom była. *Stryk.* 664. — Jawny albo świeży uczynek jest to, kiedy się co świeżo stanie. *Szczerb. Sax.* 169. Czas świeżego złego uczynku niech będzie rok i 6 niedziel. *Herb. Stat.* 52. na gorącym uczynku, auf frischem That. Gdy kogo za świeża pojmają na mężobójstwie abo na gwałcie... *Sax. Parz.* 51. Rany swe za świeża pokaże ławnikom. *Chełm. Pr.* 26. ŚWIEŻYĆ *cz.* niedak, odświeżać, erfrischen, frisch machen. (*Ross.* свѣжевать, освѣцвать, свѣжую skóre zdzierać, свѣжевание zdzieranie skóry). Wy Zefiry gór wierzchołki zielone Świeżycie duchem swobody. *Kniaź. Paez.* 5, 51. ŚWINI, ia, ie; *Bah.* swinnj; *Sorab.* 1. Iwinaczé, szwiniazy; *Vind.* swinski, swinarski, (*ob.* Świński, swiniarski); *Croat.* práschyi, (*ob.* Prosięcy); *Dal.* karmechi, (*ob.* Karmnik); *Rag.* prasieni; *Ross.* свиный; od świni, свиные, Свиная maciora wydaje raz lub dwa razy

Swinka morska, *mus porcellus*, daß Meerſchweinchen, Meerjerfel, wielkości małego królika; głos wydaje podobny prosięemu. *Zool.* 544, *Boh.* morka; *Slov.* delfin, morska swina; *Vind.* morsku ſvine, ſvinja jeshovel ſhietin, pobodliwa ſvina; *Bosn.* plisnavića, duplia; *Ross.* тумакъ, тунецъ, ob. Tun, tunina. Świnka ryba, ob. Krzywoszczok. — 5) Świnka, herb; wieprzowa głowa w polu ezerwonym, której pysk ręka w błękitnym rekawie rozdziera; na hełmie półpanny z warkoczem rozczesany, pod boki się rękami trzymająca. *Kurop.* 5, 50, ein Wappen. — 6) Artill. O ławie albo świni, instrumencie sposobnym do podnoszenia którejkolwiek sztuki działa, i położenia na swęj łoży i kołach bardzo łacie. *Aqu. Mskr.*, ein Kanonenheber; (*Vind.* ſwinia - tuz; *Carn.* svinka *lusus puerorum*, pewna gra dziecienna).

ŚWINIAK, a, m., 1) *Botan.*, ob. Głufa ziemna, wieprzowy albo świni chleb, świni orzech. *Syr.* 622, *helianthus tuberosus*, Saubrot, Schweinsbrot, Grundbirn. *Urzel.* 115, *Reg.* krixalina. — 2) Marchew' polna, ptaszce gniazdo. *Syr.* 1065. — 3) Wycze wezły — 4) Kmin leśny. — 2) Świniak, ŚWINIARZ, ŚWINIOPAS, ŚWINIOPAS, a, m.; *Boh.* swinák; *Morav.* swinár; *Sorab.* 1. ſwinēr, ſwinaczé paster; *Carn.* svinár; *Vind.* ſvinjar, ſvinar; *Croat.* szvinyár; *Rag.* svignâr, prasecjâr; *Bosn.* prasecjar, svignar, koji ejuva prasce; *Slav.* kermar; *Eecl.* вепрѣнаць, вепрѣрь; *Ross.* свинопасъ; co świnię czyli trzodę pasie, der Saubirt, Schweinbirt. Świniak jeden zagnął świnię na dąbrowę, aby je zołędzia napasł. *Esop.* 95. Świniopasowie. *Petr.* *Pol.* 2, 227. Piotr ś. nie czynił inszych ſwinopasy, a samego siebie pasterzem. *Żarn. Post.* 74 b. Justynus cesarz, ſwinopas, wołopas, cieśli sługa, nakoniec cesarz. *Chmiel.* 1, 555. Którzy nie dobrego nie czynią, mógłbyś słusznie nazwać ſwinopasami Epikuruwemi. *Weresz. Reg.* 16. *Mon.* 75, 591, (ob. dobre tobie świnię pasé). — 3) Świniarz, plugawiec, głupiec. *Cn. Th.* 1092. ein Saufferl, Schweinbund, Schweinigel; *Vind.* ſvinjar, nevzhednik, ogadnik, ŚWINIARKA, i, ż., pasząca świnię, die Schweinemagd; *Vind.* ſvinjariza, ſvinarka, ſvinjarizza; *Croat.* szvinyaricza. — 4) Świniarka, niechlujowata, flejtuch; ein ſauſtichs Weib, ein Saunidel. *Tr.* — 5) Świniarka, bedłka, chrząszcz *Jundz.* 553; *Ross.* свиныха, свинушка, *agarius violaceus*, eine Art Größschwämme. ŚWINIARSKI (*Tr.*), ŚWIŃSKI, a, ie, ŚWIŃSKIE, po ŚWIŃSKU, po ŚWINIARSKU *adverb.*; *Boh.* swinský; *Carn.* svinske; *Vind.* ſvinski, nevzheden, skurn, sporn, ſviniarski, (ſvinski, ſvinarski - świni); *Croat.* szvinszki; *Ross.* свицкий; niechlujowaty, flejtuchowaty; ſauſtich, ſſweinitich. Kto żył po ſwiŃsku, niechaj ma grób u świni w zadku. *Pot. Jow.* 72, (*Carn.* svinam maculo). ŚWININA, y, ż.; *Carn.* svinina; *Vind.* ſvinnina, ſvinnina, ſvinske melsu, ſvinsku; *Bosn.* svignina, prasececina, slanina, meso prasecje; *Ross.* свинина; wieprzowina, Schweinesfleisch, Swinina w occie z czosnkiem gotowana *Ross.* буженина Świniną Tatarzy się brzydzą. *Paszć. Dz.* 5. Mahomet wziął to z starego zakonu, żeby ſwininy nie jadać. *Biel. Sw.* 71. ŚWINIOBÓJ, ja, m.; *Ross.* свиногой; rzeźnik od świni, der Schweineschlächter. ŚWINIOGORZ. *Eraz. Dw.*, ob. Ślinogorz, Skwinaneya, świnię

wrzody. ŚWINIOPAS, ob. Świniak, Świniarz. ŚWINIOPASTWO, a, n., pasienie trzody, daß Schweinethen. *Cn. Th.* 1092; *Vind.* ſvinjarishtvu, ſvinsku rejenje; *Eecl.* вепрѣнаѣ, вепрѣнаѣство. ŚWINKA, dem., ob. Świnią. ŚWINNIK, a, m.; *Sorab.* 1. ſwinerna, ſwinacze klów; *Carn.* svinák; *Vind.* ſvinjak, ſvinski hlieu; *Croat.* szvinschak, kotecz, ob. kojec; *Slav.* svinjac; *Bosn.* brilog, (cf. barlog); *Ross.* свиария; *Eecl.* вепрѣрия, свиария; ſwini chlew, der Schweinestall. *Ern.* 110. ŚWINSKI, ob. Świniarski. ŚWINSTWO, a, n., niechlujstwo, nieochłódstwo; *Vind.* ſvinjaria, ſvinarstvu, skurnoba, ogadnost, kłafaria, skurnobnost, spornut, Schweinerey, Saurey. Ale ſefe, to ſwinŃstwo wierutne. *Teat.* 19. e, 155. ŚWINTUCH, ob. Świnia, człowiek.

*ŚWIOKIER, ŚWIOKRA, ob. Świekier. ŚWIRCZEK, ob. Świerczek. ŚWIRCZYNA, ob. Świerczyzna. ŚWIRK, ob. Świerk. ŚWIRNIA, ob. Świernia.

ŚWIST, u, m.; *Vind.* ſwiſhdanje, ſwiſhganje, ſaſhwiſhg; *Slov.* sypanj; *Rag.* svixd; *Ross.* свистъ; (*Lat.* sibilus); 1) pisk, świszczzenie, gwizdzenie; der Pfeif, daß Pfeiffen, (Sausen, Zischen). Zradliwym ulowiony świstem kwiezoł. *Zab.* 40, 76. Świsty języków smocznych. *Przyb. Milt.* 321. Strzały się rzną powietrzem smutne grając świsty. *Przyb. Luz.* 122. Świszcze świstem swoim odmianę powietrza przepowiadają. *Zab.* 12, 197. — 2) Świst, gatunek materyi, ein Zeug. Świstu od sztuki. *Instr. cel. Lit.* 1 świstu czasem nie godzien pan w aksamitach. *Pot. Arg.* 512.

ŚWISTACZ, a, m., sbillator. *Cn. Th.* 1092, der Pfeiffer; *Carn.* svishgavz; *Croat.* svigavecz, zvisgavecz, (svisztav balbus); *Rog.* svixdalaz, *Ital.* fischiatere; (*Rag.* svixdak, zviydallo - piszczałka); *Ross.* свистуикъ, (свистокъ, свистулька piszczałka kruszcowa). ŚWISTACH. ŚWISTAK, a, m., ŚWISZCZYPAŁA, y, m., ŚWISZCZYPAŁKA, i, m., wietrznik, płochy, letki człeczek; ein windiger Patron, ein Schuß, ein Saufeyer, (ob. Polurniak). Bóg mię strzeże pustych świstachów, Płochych mołojców i próżnych gachów. *Zab.* 9, 545. *Zabl.* Miny trzpiotowate w łeb postrzelonych świstaków. *Teat.* 6, 6. Napaść bezwstydných pustaków. *Teat.* 48 d, 7. *Mon.* 64, 25. Pyszna świstaków gołota. *Zab.* 16, 182. *Kniaź.* Nie wdawaj się z tym świszczypałką. *Teat.* 21, 171. Ten świszczypała, co to mię tak uściskał, i tak się do mnie przyznawał, jest największy w świecie szalbierz. *Teat.* 54, 65. Syn jego grać, świszczypałką, marnotrawca. *Teat.* 7. e, 44. A coż ten dalej będzie robić świszczypała? *Zabl. Fir.* 95. *Teat.* 24. e, 42 — W *rodz. żeńsk.* ŚWISTACZKA, kobieta wietrzna, eine windige Weibsperson. — 3) Świstaczka, narzędzie od świstania, ein Pfeiffen. Wróciłem do domu, kontent z mojej świstaczki, swistałem bez przestanku, naprzykrzając się przez to całemu rodzeństwu. *N. Pam.* 2, 445. ŚWISTACTWO, ŚWISZCZYPAŁKOSTWO, a, n., płochosć, wietrzność, szum; windiges Wesen, Sauf und Brauf. Świszczypałkostwem się bawi i pustotą. *Zabl. Zab.* 40. ŚWISTNY, a, e, świszczający, Pfeiffend, zischend. Ptak nastroi świstnej szyi. *Brud. Ost. B.* 4. ŚWISZCZ, a, m., strzała świszcząca, ein Pfeiffender, saufender Pfeil. (*Ross.* свистъ, свистакъ dub', dziura w drzewie gałęziowa, dziur-

ka w czerwiwym orzechu). Strzała z szelestem lecąca, dla zabawki tylko. *Sak. Dusz.* 25. — *Transl.* Młodzi, żenicie się, macie w fraucymerze moim Jak w sajdaku! R. By nie był świszcz, tego się boim. *Kehow. Fr.* 46. (by na wietrzną kobietę nie trafić). — Świszczem, świszczkiem; jausfend, pfeiffend. Amor przyklekawszy, strzeli świszczkiem do niego. *Tward. Pusz.* 24. — §. Świszcz, powietrze świszczące, wiatr świszczący, (cf. poświst); jausfender Wind, Eausferwind. Na ten czas srogie bywają na powietrzu burze, świszczę i nawałności. *Haur. Sk.* 101. Świszczę i wichry. *Leszcz. Class.* 56. — 2. Świszcz, marmotta, daś Mürmeltier, zwierzątko w Szwajcaryi i Sabaudyi płodzące się; imię świszczów mają od przeraźliwego świszczczenia; nazywają je także szeszurami górskimi albo niedziomyszami. *Zab.* 12, 184. *Kluk. Zw.* 1, 569; *Slov. sisel*; *Carn.* godernéza, bergamazhka; *Vind.* marmota, bergamazhka, goderniza; *Ross.* бобакъ (bobak), бѣбѣкъ, цуроѣ, (*Ross.* свистунокъ, цуликъ *mus citellus*, *свищъ anas penelope*). Bobakowi Polskiemu imię świszczę dają; bobak albo świszcz Polski, moraz albo świszcz Kanadeński, kawia albo świszcz Bahamski, krycet albo świszcz Strasburski, cztery są różne gatunki. *Zab.* 12, 496. Świszczę raz tylko do roku koca się. *Zab.* 12, 194. ŚWISZCZEĆ. - ś, - y, *cz. niedok.*, Świsnać *jednł.*, Świsnąć *contin.*; *Boh.* svěčeli, (cf. fikać); *Slov.* syjpm, (cf. siposz); *Hung.* súvöltök; *Sorab.* 2. schwizasch; *Carn.* shvishgam, svishgam; *Vind.* fhvifhgati, fhvifhgati, piszkati, (ob. Piszczęć, piskać); *Croat.* zvisgati, zvisgam, svigam, (svisztam *balbutio*, *svisztav ball'us*; *Rag.* zvisdati, zazvisdati; *Bosn.* zvjezdati, zvjesgati, pisctati; *Slav.* svirati; *Ross.* свистать, свистать, свищу, (свистать psu zwierza świstem oznaczyć, свистъ, сою, свищу; *Eccel.* звиздати, свистать, звиздати, позвиздати ksykać); (cf. *Lat.* sibilare, sifilare, cf. syceć, sykać); *Dan.* swidske; *Græc.* οἰσῆν; *Germ.* jiffen); gwizdać, jiffend pfeiffen, laut pfeiffen, jausfend pfeiffen. Świszcz rozdrażniony przeraźliwie świszczę, że znieść nie można świstania jego; ale i w ten czas śwista, kiedy ma nastąpić odmiana powietrza. *Zab.* 12, 187. Waż żądłem jadowitym świszczę. *P. Kehan. Orł.* 1, 292. Gile i szpaki świszczę. *Banial. J.* 5 b. Na łuk ciężę napiał, wyciągnął, spuścił; świszczę wypuszczonego strzała. *Bardz. Trag.* 52. (leci z świstem). Tylko nad ramieniem poisk lecę świsnął. *Dmoch. II.* 2, 115. Wiatr świszczę. *Dudz.* 21. Rumak przestronnym nozdrzem świszczę i płomień pucha. *Pot. Pocz.* 145. Stangrel świsnął na konie. *Dmoch. II.* 272. Przyłożywszy pięć do ust, świsnął, zwoływając strzelec. *Baz. Hst.* 207. Świszczenie, piszczenie, szum w uszach, ob. Dzwonienie. — *Prov.* Naucecie się po kościele świstać. *Mon.* 64, 725. (ob. sub Gwizdać). *Prov. Vind.* Bob v' stieno metati, rakam fhvifhgati groch na ścianę rzucić, rakom świstać, próżną rzecz robić.

Pochodz. *naświstać się, odświstać, poświstać, poświst, przeswistać, przyswistać, wyswistać, zaświstać.*

ŚWIT, u, m., ŚWITANIE, ia, n.; *Boh.* switanj; *Slov.* switáni, uswit; *Sorab.* 1. Iwitano, (fwjtlo, fwie - świtać); *Carn.* svit; *Vind.* Iwitanje, (fwit - rada, ob. Wiece);

Croat. szvitanye, szvenutje, zarja ob. Zorza, (szvita, strój); *Bosn.* svichjanje, svanutje, zora, (svit, svjet - świat); *Rag.* osvjet, pridzorje, (pridzorni *antelucanus*); *Slav.* svit, svanutje; *Ross.* свѣтаніе, рассвѣтъ; *Eccel.* зацвѣта, зацвѣтло, (свѣтъ światło), tet brzaski; die Morgenämmerung, daś erite Morgenlicht, Tagesanbruch. Powietrzokrag, odbijając promienie wschodzącego słońca, daje nam przed wschodem owo słabe światło, świstem zwane. *Hub. Wst.* 271. Switanie codzienne, z początku mdłe i słabe, potym stopniami wzrastające światło. *Smad. Jeogr.* 526. Stare switanie dzień z nocą miesza, i tuc z białą światłością. *Post. Fid.* 16. Zajaśniał dzień on pożałany, Dzień trzeci, w którym Zbawiciel świata wstał pod świt różany Z martwych. *Ooym. Św.* 2, I, 2. Już i na ziemię i na morze słone, Złote jutrzienka św ty przewadza. *P. Kehan. Jer.* 197. Od switu do wieczora. *Groch. W.* 7. Zorza do ciebie różowa się śmieje, Świt i wątpliwe w kolo światło sieje. *Suszye. Pieśn.* 2, B 2 b. Wstawał w switanie. *Zab.* 15, 578. W świt go łudziła. *Zab.* 15, 582. (nade dniem; *Croat.* ob. zorji). Przed świstem *Croat.* przed zorjem. — *Transl.* Zycie księżycę swity. *Przyb. Ab.* 471. blask. ŚWITAC, światło, swita *impers*; *Boh.* switati, (zabřezkuje se, počjna switati brzszczy się); *Sorab.* 1. szwita, zaszwitła szo, zaszwituyo; *Vind.* fwitat, deniti fe (dnieci), fwita, den perhaja, den fe dieci, fe deni; *Croat.* szvitam, szvenujem; *Rag.* svittati; *Bosn.* svichjati, cinitise dan, suanuti; *Slav.* svanu; *Ross.* свѣтатъ; swita, rozedniawa się, swit jest; es wird Morgen, es wird licht, der Tag bricht an, es taget, es dämmeret. Swita - é to już! *Cn. Th.* 1092. Przez szybę wygląda, jeśli już swita? *Rej. Zw.* 100. Ruzeszli się, skoro switane zorze obaczyli. *Banial. G.* 4 b. (rozświtane). — 2. *Transl.* Swita w mieszku, w skrzynce, dno się przebję, pustki się zrobiły; es wird leer im Beutel u. s. w. Jak ostygnie ognisko, w mieszku poczme switać, Zaden się ze twych przyjaćciol nie zelee i witać. *Jog. Gr B* 5. Płacz czleka bierze, kiedy w mieszku swita. *Bratk. B.* 5. Zewsząd dziurawo, zewsząd bardzo swita, Nie wzwiemy, zkąd nas miecz pański przywita. *Stryjk. Gon.* 82. — 2. Świta w głowie - marzy się, snuje się dziwnie, roi się; es schwärmt im Kopfe, irrtht im Kopfe, ravellet. Swita w głowie Waszeci, Gubisz dom swój i dzieci, Ostatnieś przepiła. *Kniaz. Pocz.* 2, 201. Nieprześcannie mu w głowie, w sercu swita, Gdzie tylko ta przestawa kobieta. *Zab.* 15, 188. 1 ŚWITNY, a, e, od switu, Dämmerung; . (2. ŚWITNY, ŚWITNO, ob. Świetny).

Pochodz. *światło, światelko, światłość, świetność, światły, swietly; świeca, świeczarz, świecić, świecidło, świecidelko, świecisty; świetlisty, świetny; świeczka, świecznik; świetlica, świetnica, świetliczka, świetlik, świetnik, świetnieć, świetność, świetny, przesświetny, przedświetny; — świat, swiatek, świecki, światowy, światowość, światopis, światownik; oświecić, oświecenie, oświatać, oświt, poświata, poświecić, przyswiecić, rozświecić, zaświecić.*

*ŚWIT, *ŚWITEK, ob. Zwitek.

[1. ŚWITA, y, z, - sukmana, *rusk.* swyta; *Etym* wić: éine Art Zunfta. 2]. *ŚWITNY, a, e, (*distng.* switny, od switu); n. p. Statut drugi Litewski napisał, dać pachol-

ka, a na nim suknia świtna. *Czack. Pr.* 1, 217. not. „ten wyraz świtna, jest od słowa swita, znaczącego sukmaną”. *ib.*, cf. *Rag.* svila, sviõna raso, drappo di seta liscio e lustro, sericum rasum.

2. ŚWITA, y, ż., z *Franc.*, ob. Komitywa; *Ross.* проводы, посылдѣ, посылдѣ.

SWOBODA, *SWIEBODA, *SŁOBODA, y., *SWOBODKA, i, ż., *zdrobn.*, SWOBODNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* et *Slov.* swoboda; *Sorab.* 1. fwóbnodnofč *libertas*; (*Sorab.* 2. szkoboda śmiałość); *Carn.* svojbodnost *libertas*; *Vind.* fvojjobodnost, fvojjobodhina, flabodnost; *Croat.* szloboda, szloboschina *libertas*; *Dal.* szloboselina; *Hung.* szabadság; *Bosn.* sloboda, smírõst *animi praesentia*, *corraggio*, *immunitas*, *libertas*, *licentia*, *facultas*, sloboselina, oprosenõst *privilegium*, wolność; *Rag.* sloboda *libertas*, *animus praesens*, *audacia*; *Slav.* sloboda *audacia*, (*Slav.* sloboda, salvaguardia); *Ross.* свобода, свобода; (*Ety.* swój et będący, ut *Graec.* ἀντεξουσιότης); sobiepaństwo, wolność, (cf. swawola); *Freiheit*, *Eigenwilligkeit*, *Unabhängigkeit*, *Ungebundenheit*, *Ungezwungenheit*. Po śmierci rodziców dla zbytnej swobody, udał się za zbytkami. *Wys. Kat.* 579. Gdy widzi przełożony, że mu wolniej niż komu, że nie ma kto by go skarał, tym on więcej ma sam siebie powściągać, a im większą od ludzi łaskę a swobodność zna, tym on sam nad sobą sroższym ma być. *Kosz. Lor.* 26. Swoboda, którą ma każdy człowiek od boga, nie iść, gdy nie chce, w ogień. *Gorn. Dw.* 286. W małżeństwie będziesz gronem dziatek otoczony, W zupełniejszej swobodzie będziesz żył bez żony. *Zab.* 15, 172. W cichy kącik gdy się skryje, Wdzięcznej swiebody zażyje. *Bardz. Trag.* 510. — Swoboda od podatków. *Herb. Stat.* 9, (*Rag.* izbava). Wieki dawniejsze były wiekami swobod (*immunitas*) i przywilejów. *Czack. Pr.* 1, 190. Z nowin po zakończonej swobodzie, czyli czasie zwyczajnym, w którym karcujący odbiera nagrodę swego trudu, należy się dziesięcina. *ib.* 520. — *Fig. transl.* By wiley nie mieli tak swobodek wiecznych. *Rej. Zw.* 120. (wolności bez granic). — 2. Słoboda, słobodka, osada wolna, [Wola, *qu. v.*, Wólka, wolica 2]; ein *Freihof*, *Freigut*; *Boh.* swobodstwj; (*Ross.* слобода wieś wielka o jednej ulicy przedmieście). Wieś Tyszezy z słobdką Pachnowka. *Vol. Leg.* 4, 682. Miasta, miasteczka, wsie, słobody. *ib.* 4, 977. Chłop na słobodę za granicę wychodzi. *Perz. Lek.* 1, 260. Bardzo dalekie słobody tyeli czasów. *Pim. Kam.* 569. Osobliwie na słobodach obuchem i kijem nieboraku świąszczennikowi grożą. *ib.* 167. Nie chciał mu onęj słobodki bezprawnie puścić. *Steb.* 2, 265. — 3. Swoboda umysłu, postaci, niezienowanie, otwartość; *Freymüthigkeit*, *Offenheit*, *freyes Wesen*, *Unbefangenheit*. Gościa poważne, wesoła cera, Swoboda nieźrównana tego kawalera, Wszystko to dawało wysokiego znaki urodzenia. *Pot. Arg.* 218. — 4. Swoboda, swobodność, *swiebodność, szczodrość, szczodrobliwość; *Freymüthigkeit*, *Milde*. Między łakomstwem a między rozprasaniem srodek jest bardzo piękna cnota, umarkowana swieboda. *Kosz. Lor.* 172 b. Nie stałem się uczestnikiem twojej swiebodności, nie okazałeś mi nie łaski,

liberalitas. *Mącz.* Jezu, coś nam z swęj swobody Nagotował takie gody. *Kanc. Gd.* 248. Gdy jednego dnia żaden Alexandra o dar jaki nie prosił, powiedział: nie liczcie tego dnia, bom żadnemu swęj swobody nie ukazał. *Buda. Apoph.* 98, (cf. uczynność). — 5. Swoboda, powodzenie, zdarzenie; *Wohlergehen*, *Wohlbefinden*. Na początku zda się, iżby co niosło wesela, swobody albo słodkości. . . . *Wys. Kat.* 71. Zaraz się namnożyło tych, których swoboda bliźniego w oczy kole. *Psalm.* 21. Gdyś na swobodzie, myśl o przygodzie. *Rys. Ad.* 52. *Zegl. Ad.* 52. (czasu pogody, bój się nawałności). SWOBODNIEĆ *neutr. niedok.*, swobodnym się stać, wolności nabierać, *frey werden*. Dopiero ich umysły więcej swobodnieją, Wzbudzone do zuchwalstwa fałszywą nadzieją. *Przyb. Milt.* 52. SWOBODNY, *SWIEBODNY, a, e, SWOBODNIE, *SWIEBODNIE *adverb.*; *Boh.* swobodný, swobodnický, (swobodnik wyzwoleniec, *libertus*, *possessor praedii immunis*); *Slov.* swobodny, któryż prawnu poddán nenj *liber*; *Sorab.* 1. fwobodné *liber*; *Sorab.* 2. szkobodne, (po szkoboże śmiało); *Carn.* slobodn, svojbodn *liber*, *caclets*, (svojbodnek *liber baro*); *Vind.* fvojjoboden, prost, *frei*, flaboden, fwoje vole, ne savenan, (fvojjobodnik = baron, *f.* fvojjobodniza, baroninja = baronowa); *Croat.* szloboden, nepodlozen, (szlobodnyak *libertinus*, szlobodno = wolno, godzi się; *Dal.* szlobodno *yeft licet*; szlobodnik *libertus*); *Hung.* szabad, szabados, zabolatlan *effrenatus*; *Rag.* slõbod, slõbodan *immunis*, *sui juris*, *audens*, (slobodnik *liberator*); *Bosn.* slobodan *animosus*, *audens*, *ingenuus*, *liber*, *tutus*, *securus*; *Slav.* slobodan = śmiały, wolny; slobodni gospodni = baron, slobodno = śmiało, zuchwale; *Ross.* свободный, (сlobодские полки husarskie albo kozoackie pułki, слобожанцы mieszkający na słobodzie; *Ecc.* слободникъ sobie pan, wolny); swój, wolny sobie, nie podległy; *frey*, *unnterworfen*, *selbstwillig*, *eigenwillig*, *freywillig*, (cf. *swawolny). Chodził swiebodnie między ludźmi, bo go było nie dano pod straż do ciemnicy. 1 *Leop. Jer.* 57, 4. Ludziom swiebodnym wolność odejmuje. *Klon. Wor.* 51. Stał, nie jako więzień, ale jako swiebodny. *Birk. Kant.* A 4. Nieswobodny, w więzieniu zostający, albo nie swojej woli. *Włod Rzech* swiebodna, która wolno człowiekowi przyjąć albo preez puścić. *Wiśn.* 512. Im więcej wiara uciśniona bywa, tym więcej się na wierzech dobywa, tym wolniejsza i *swiebodniejsza bywa. *Wiśn.* 242. (swobodniejsza). Wracają się do swobodnego, albo raczej swywolnego swego życia. *Syct. Szk.* 258. Lud swój w jedno skupiwszy, i inшы swiebodny z sobą zaciągawszy. . . . *Krom.* 25. dobrowolnych, ochotników, *freywillige*. Powietrze naturalne czyli swobodne. *Jak. Mat.* 5, 597. wolne, nie zamknięte, *freye Luft*. Swobodnym i naturalnym krokiem regiment na dzień ujdzie 5 mile Polskie. *Jak. Art.* 2, 455. wolny, nie żenowany krok; ein *freyer*, *ungehinderter Schritt*. Nie trzeba zostawić sobie pozad nieprzyjaciela, iżby swiebodne było jechanie do wojska. *Biel.* 455. nieprzeszkadzane, nieprzerwane; *unverhindert*, *ununterbrochen*, *frey*. — Abram Duma na Wartemberku swobodny pan. *Warg. Wal.* 250. dziedziczny pan, *liber baro*, *Freyherr auf*. . .

Swobodne miasto, wolne od opłat; *Slov.* swobodne mesto; *Hung.* szabad város, *municipium*, (*ob.* Sloboda). Swobodny, wolny od podatków, pańszczyzny; *Ross.* бѣломѣстный, *Subst.* бѣломѣстецъ, бѣлопомѣстецъ. — Siedm nauk, które Łacinnicy *liberales*, t. j. swobodne zowią *Koss.* *Lor.* 2 b, (*ob.* Wyzwolony). — §. Swobodny, nie żenujący się, otwarty; *freymüthig*, *unbefangen*, *offen*. Odprawił to z osobliwą wszystkich pochwałą swobodnie i szczęśliwie. *Warg. Wal.* 72. Komuż tytuł róży swobodniej przystoi, Jeno tam, gdzie niewinność i wstyd w oczach stoi? *Kchow. Roz.* 101. (przyzwoiciój). Ten bōżek tak był piękny, jak twe lube oczy, Tak swobodny, tak miły, jak twój śmiech uroczy. *Chod. Gesn.* 127. Leez już nadechodzi Chłoe, jój zielona szata Na swobodnych zefraeli tu i wdzie lata. *ib.* 142. Co za radość, co za rozkosz miła Mnie całego w tej chwili swobodnie przeszyla. *ib.* 56. — §. Swobodny, szczodry, hojny, wspomniały; *freygiebig*, *großherzig*. Szczęśliwy człowiek, który swe ufanie Położył w tak łaskawym i swobodnym panie. *Kanc. Gd.* 520. Lew nad insze zwierzęta najmężniejszy, moeny, wspomniały, szczodry i też swobodny. *Sienn.* 289. Orzeł między ptaki najmężniejszy i najswobodniejszy. *Sienn.* 290. "SWOBODYNIEC, *ńca, m., Liber Bacchus.* *Żebr. Ow.* 79. SWOBODZIC *cz. niedok.,* (Oswobodzić, wyswobodzić *dok., qu. v*); *Boh.* swoboditi; *Croat.* szlobodim; *Rag.* sloboditti, (slobodittise = odważyć się, śmieć); *Hung.* szabaditó; *Bosn.* sloboditi od koga *liberare*, (sloboditi sarce, datti slobod *addere animos*); *Ross.* освободить, освобождать; *oswobadzać*, *uwalniać*, swobody nabawiać; *frey* *maßen*, *befreyen*. Siebie zawodzi, kto drugiego (ręczęc) swobodzi *Cn. Ad.* 594. (kto ręczę, tego kłopot męczy). Sobie szkodzi, kto złego swobodzi. *Rys. Ad.* 65. Prawda twa niech nas swobodzi. *Kanc. Gd.* 286.

SWOIC *cz. niedok.,* swoić co z czym, oswajać, przyczekać, wkładać; *an* *etwas* *gemöhen*, *dazu* *anhalten*. Niechaj dziecie się swoja z powinnościami obywatela. *Przestr.* 559. Rodzice już niewinne dzieci swoli z podłością. *ib.* 91. W tył pójdzie, eo się nie swoi z miłośnym Kupidyna obozem. *Hul. Ow.* 12. — §. Swoić, przywłaszczać sobie, *ſich* *zueignen*; *Carn.* *perswojiti*; *Vind.* *ſwojiti*, *vlastiti*; *Croat.* *szvoim*; *Ross.* *своить*. Świadka ni jednego nie stawił; tylko tak gołemi słowy grunt cudzy swoił. *Stat. Lit.* 205. SWÓJ, *Fem.* swoja, *contr.* swa; *Neutr.* swoje, *contr.* swe; *Boh.* *swůg*, *swá*, *swé*; *Slov.* *swóg*; *Sorab.* 1. *szwoj*, *ſwoj*, -ya, -ye; *Sorab.* 2. *szwoj*; *Carn.* *ſvoj*; *Vind.* *ſvoi*; *Croat.* *szvoj*, -a, -e; *Rag.* *ſvoj*, -ja, -je; *Slav.* *ſvoj*, *ſvoja*, *ſvoje*; *Bosn.* *ſvoj*; *Ross.* *свои*, -оя, -ое; (*Etym.* *sobie*, *soba*, *ob.* *Się*; *cf.* *Lat.* *sibi*, *se*, *suus*, *sua*; *Graec.* *σός*, *σή*, *σόν*); *Germ.* *jein*. *Pronomen hoc locum tenet reliquorum possessivorum, quoties subjectum sermonis pertinet ad personam Verbo expressam; n. p.* Pójde do swego ogroda, *in* *meinen* *Garten*; *czy* pójdziesz dziś do swego ogroda, *in* *deinen* *G.*; *poszedł* do swego ogroda, *in* *ſeinen* *G.*; *poszliśmy* do swego ogroda, *in* *unſern* *G.*; *czy* do swego ogroda pójdziecie, *in* *eueren* *G.*; *poszli* do swego ogroda, *in* *ihren* *G.* *Quando vero persona Verbi differt a persona, ad quam pertinet subjectum sermonis, una-*

quaeque earum, suo exprimenda est possessio: Prosiłem go do twego ogroda; *czyś* go zaprosił do mego ogroda? *brat* mój prosi, *żebyś* przyszedł do jego ogroda = *brat* mój prosi cię do swego ogroda etc. — §. Na swoje oczy to widziałem. *Teat.* 54, 48. *his oculis vidi*, na własne oczy, na moje oczy, *mit* *meinen* *eigenen* *Augen*. Swoją ręką, własną ręką, własnoręczny, własnoręcznie *Ross.* *своеручный*, *своеручно*. Swego czasu; *Croat.* *za* *gōda*, *zu* *ſeiner* *Zeit*. Która rzecz nie swego czasu bywa, nie trwa długo. *Ezop.* 72. nie w przyzwoitym czasie, nie w czas; *nicht* *zu* *ihrer* *Zeit*, *zur* *gebōrigen*, *rechten* *Zeit*. Pan nie w swym humorze. *Teat.* 45 *c.* 7. *Wyb.* nie w swoim zwyczajnym dobrym humorze, *nicht* *hey* *Laune*. On w sobie nie miał żadnej swj godności, Ale go zacnym tytuły czyniły. *P. hehan. Jer.* 425. (własności, osobistj; *eigene*, *eigenhũmliche*, *persōnliche* *Wũrde*; *Ross.* *своиетвенный* *власиwy*). Pan surowej a swj myśli; trzeba słuchać do najmniejszego punktu jego rozkazania. *Gorn. Dw.* 110. (absolut, uparty przy swoim; *eigenwillig*, *eigenſinnig*; *cf.* *Carn.* *ſvojuglavnost*, *ſamoglavnost* = *krnabrnosť*). Nie swoja zejść śmiercią, znaezy śmierć gwałtowną. *Pilch. Sen. list.* 2, 141. Nie swą śmiercią zeszi z świata. *Stryk.* 468. nie naturalną, gwałtowną, *nicht* *natũrlichen* *Todeſ*. Każdy takowe dziecie pokłnie, mówiac: nie będzie z tego nie dobrego, nie zginie to swą śmiercią, nie urosie. *Dambr.* 84. Wole już umrzeć swoja śmiercią, niż żeby mię doktor miał dobić. *Opal. Sat.* 68. *Bial. Post.* 101. Lepiej o swych rzeczach rozmawiać, niżli o cudzych. *Boh. Kom.* 2, 17. Wiadomość rzeczy swych i postronnych. *Gorn. Dw.* 517. domowych, krajowych, *einheimisch*. Annibal starał się, aby Fabiusza jako w podejrzeń do swych Rzymian wdawać. *Warg. Wal.* 245. (u rodaków: *Ecel.* *своя*, *своен*; ojczyzna, pomieszkanie, *ob.* u siebie, pod słowem *Się*). Słowa twoje powinny być ile możności z swojego języka, nie z obcych pożyczane. *Karp.* 2, 44 (swojskie). Nikt rzeczy swych nie kupuje. *Gorn. Sen.* 509 (za moje własność nie daję pieniędzy). Na jakimkolwiek miejscu ich znajdziesz, inierz jak swoich. *Teat.* 52. b, 107. (śmiało, dobrém prawem, dobrém sumnieniem). — *Omissa Substantivo*: Swoje, *swe*, (*oppos.* *cudze*), własność czyja, mienie, posiadłość; *das* *Zeinige*, *das* *Eigentum* *jemandes*. *Swe* traci, kto na cudze łakomy. *Kchow. Wied.* 11. Kto pragnie cudzego, postrada i swego *Cn. Ad.* 574. Swojego postradał, cudzego nie dostał. *ib.* 1121. Żyj ojcowskim trybem, który na swym przestawał, cudzego nie pragnął, nikomu nie zajrzał. *Falib. Q.* 5. Dawna przypowieść: trzymaj swoje. *Groch. W.* 456. Mam to za swe, cokolwiek tobie szczęście niesie. *Bardz. Traq.* 501. Cudze za swe udawać, błazenstwo. *Cn. Ad.* 112. Każdemu swoje miło, chociaż na pół zgniło. *Rys. Ad.* 21. *Gaw. Siel.* 587. Każdemu swoje najpiękniejsze. *Cn. Ad.* 526. (każda lizska swój ogon chwali). Każdemu swego żal. *Glicz. Wych.* D 1. — Swój, należący do kogo, swojak, będący z kim w jakunkolwiek związku; *der* *Angehōrige* *jemandes*, *der* *Zeinige*, *der* *Meinige*, *der* *Deinige*, *der* *Unſrige*, *Eurige*; *cf.* *naski*, *waski*, *naszyniec*, *waszyniec*; *Rag.* *ſvooj* *consanguineus*;

Bosn. svoj, rodjak - krewny; *Dal.* szvoy po kervi; *Ross.* свойственникъ, /, свойственника. Niechaj znam łaskę twoję, że mię liczysz swoim. *Pasz. Dz.* 92. daß du mich zu dem Deinigen zählst. Nie mam się za co wstydzic, że choć swego, ale godnego chwalił chwałę. *Jabl. Buk. praef.* daß ich meinem Angehörigen, meinen Verwandten lobe. Ona choćby i Jowisz chciał ją mieć za swoje, Nie więcej nad miłość ważyła go moje. *Otw. Ow.* 295 wenn selbst Jupiter sie zur Deinigen haben wollte. Dobrze, kto ma u dworu swojego. *Wad. Dan.* 65. konfidenta, przyjaciel; es ist gut, wer bey Hefe jemanden hat. Każdy człowiek bliźni; lecz przecie co swój, to nie obcy. *Ossol. Str.* 5. (krew' nie woda, bliższa koszula, niż kaftan). Cięższa krzywda od swego. *Rys. Ad.* 6. Krzywda od swojego, jest coś nieznośnego. *Cn. Ad.* 11. Bardziej boli od swojego. *Zegl. Ad.* 10. — *Similiter.* - Nalazł swój swego. *Cn. Ad.* 552, *Slov.* swóg swého našel; sobie podobnego, znalazła Marta Gotarta, trafił dyabeł na poganina; gleich sucht sich, gleich fand sich. Trafił swój na swego, i on - ci to był także żołnierzem. *Ossol. Str.* 1. Swój do swego lgnie. *Cn. Ad.* 1122. równy rad równemu, gleich und gleich gefellt sich gern. — *Miter.* Całym jeszcze nie swój. *Teat.* 49. b, 406. jeszcze nie zupełnie przyszedł do siebie, ich bin noch nicht ganz zu mir gekommen, noch nicht ganz bey mir. Poznała, że Miłosz coś nie swój; zgadła, z kąd to strach na niego padał. *Ossol. Str.* 9. Biedny chłopak, od tego czasu chodzi jak nie swój. *Teat.* 14. d, 40. (odmieniony, nie wolnej myśli). Nigdy sam swój nie jest, podobno połowica dyabłowa. *Rej. Zw.* 190. Sami swój, sobie pan; *Carn.* samsvoj, samsvojne, -a, -u; *Vind.* samsvoi, samsvoin, samstojezh, svoivolen (ob. 'Swawolny), svoink, svojovolnik, (*Subst.* samovoinost, samostojezhnost - udzielnosc); *Ecl.* самостоятельный, самолюбивый. Swoja wola, swa wola, ob. 'Swawola. — §. Każdy w swą. *Cn. Ad.* 544. jeden tam, drugi sam, każdy swe porze; jeder geht seinen Weg, folgt seinem Schritte. Przyszła godzina, żebyście się każdy w swą rozpierchneli. *W. Joan.* 16, 32 (każdy w inszą stronę). Pop swoje, chłop swoje. *Teat.* 20. b, 185. (temu z ust, a jemu mimo uszy szust). Skończył napominania, ów przecie swą porze; *dictis tamen ille repugnat.* *Zebr. Ow.* 50. Prawo, nieprawo, ja za swoim 'potahnu. *Rej. Zw.* 491 b. (za moją głową pójdę). Doznawajmy przygód, któremi nas bóg dotyka, przecie my w swą, przecie my codzień to głębiej w las. *Podw. Wróż.* 61. Gdym Stachowi serce dała, Tam zabawa, gdzie nas dwoje; Matka czasem pojąjała, Ona swoje, a ja swoje. *Kniaź. Poez.* 5, 186. Gdy krzyżacy przy swoim stali, aby król abo zapłacił, abo się zrzekł zamku, rozeszły się strony w uporze. *Nar. Hst.* 5, 544. przy swoim zdaniu, żądaniu obstawali, sie blieben bey ihrem Satze. Na swoje koło ciągnąć, na swój młyn wodę obracać, na swoje wijać motowidło, (ob. prywatą się rządzić, ob. Koło). Duski kot myszy zawždy po swojemu. *Zab.* 16, 61. według starego nałogu, po staremu; nach seiner Weise, Gewohnheit, Manier. Tobie-li tylko ujdzie to samemu Długie dyskursy prowadzić po swemu? *Chrośc. Job.* 42. Oto

masz, już zaczyna swoje. *Teat.* 55. b, 10. se. figle, psie sztuki, er fängt schon wieder an. Dajmy temu pokój, a wróćmy się do swego. *Teat.* 27, 6. do swej sprawy, materyi, kehren wir zu unserm Gesichte zurück. Zrobiliśrocy już swoje, wychodzimy. *Teat.* 7. d, 50. wir haben schon das Unrige gethan. Nie dbał na to odecie, swoje robił. *Jabl. Tel.* 185. (co zaczął, kończy!). Nie dokażesz swego, chyba że żyć nie będzie. *Teat.* 54, 50. (nie-dopniesz zamiaru swego, celu, widoku swego). Sprawy i męstwem czynili swemu dosyć. *Gorn. Dw.* 567. swemu obowiązku, swojej powinności; sie haben Genügelieistet, daß ihrige gethan. — Proszę za swoją, słusznie ci mawiają, Co swoje trunki na stole stawiają. *Bratk. T.* 5. prosze na mój kieliszek odpowiedzieć, ich bitte auf mein Glas Bescheid zu thun. — Masz za swe - dobrze ci tak, takiemu takie, jaka robota, taka zapłata; wie die Arbeit, so der Lohn, es geschieht dir schon recht, da hast, was du verdient hast. Dobrze ci tak, masz za swe, nie-baczny Korylu, I coż ci po twym niebie, po Dyanach tyłu! *Zab.* 9, 567. *Ejssym.* Masz za swe, kara za występkiem chodzi. *Zab.* 15, 254. *Nar. Nar. Dz.* 2, 496. Wezmiesz ty kiedy za swoje, ja ci tego nigdy nie daruję. *Teat.* 10, 85. — Wszakże też Węgrowie toieli za swe; i jeśli się naszym przykrzyła wojna, tedy i onym. *Biel.* 105. i im się dostało, i im się dało uczuć, dafo im się w znaki; auch sie bekamen ihren Theil, auch sie empfanden es. Dobra duchowne pustkami stoją, ale i szlacheckie mają za swe. *Falib. N.* 2. Aez tego nie cierpią co inni, lecz i ci mają za swe. *Pasz. Dz.* 1, 429. Chciałbym mu oddać za swoje, bo mam nań chrapkę. *Teat.* 50, 91. (odwetować na nim moją krzywdę, pomścić się, wet za wet oddać, powetować). — Wychodzić na swoje, przychodzić do swego - nie tracić, zyskać, pluzyc, kwitnąć, wskorać; auf daß seine kommen, nicht einbüßen, gewinnen, seinen Zweck erreichen. Cnota, choć jej dokuczają troski, niepokoje, Pożniej prawda, lecz lepiej wychodzi na swoje. *Kras. Sat.* 54. Nie bój się We Pan, wyjdę ja na swoje. *Mon.* 67, 4. SWOJÁK, a, m., rodak, ziomek, współziomek, towarzysz, naszyniec, (ob. Swój); der Landmann von jemanden, National, Genosse, daß Mitglied; (*Ross.* свояк swak, swiekier, szwagier, своячка swiesć, swacha; *Ecl.* своя - ojezysty dom, die Heimat). Izaława niejakiś zdrajca z ludzi Olegowych, uczyniwszy się swojakiem, zabił. *Nar. Hst.* 2, 459. Gość radością swojaków właśnie opętany, Nie czuje się z podróży, jak nią zmordowany. *Zab.* 12, 91. Królowie Polscy, dla zachęcenia swojaków do rozmaitych umiejętności zakładali akademie. *Zab.* 6, 87. 'SWOJERZ, a, m., 'SWOLK, ojka, m., [letnik, cin Rittel, theristrum 2], n. p. Tamar złożywszy odzienie wdowie, zawiła się w swoik. 5 *Leop. Genes.* 58, 14. (okryła się rabkiem. *Bibl. Gd.* wzięła na się szatę letnia. 4 *Leop. Genes.* 58, 15; sie deckte sich mit einem Mantel. *Ruth.*). Odejmie pan córkom Syońskim nauszki, pierścionki, płaszczyki i swojki. 4 *Leop. Jes.* 5, 21. (podwiki. *Bibl. Gd.*). — Swojerze należą do stroju białogłowskiego. *Sax. Tyl.* 7. 'SWOJOLUBSTWO, a, n., n. p. Uwodzić się swojolub-

stwem i zastrójstwem. *Mon.* 75, 411. stronniczym przywiazaniem do swoich, parteyische Liebe zu den Seinigen. SWOJSKI, a, ie, należący do kogo, czyj, mój, twój, jego, jej, nasz, wasz, ich, naski, waski; angehörig jemandem, mein, dein, sein, ihr, unser u. f. w. (Ross. cвои-ственнiй właściwy). Matka Machabejczyków wyprawowała synów na śmierć odważnie, jakoby nie swojskich. *Bah. Epiph.* 18. (jakoby obcych, nie swoich). Stał Bolesław więcej niżli w szupłym wojsku, Mając nadzieję w sereu odważnym po wojsku. *Pot. Poc.* 479, *Ross.* cвоицкu, по cвоицкu: по своему, по старому, jak zwyczajnie; auf seine gewöhnliche Art, wie es ihm eigen war. — §. Krajowy, domowy; einheimisch, Haus-; Zwierzęta jedne są dzikie w kniejach, lasach i t. d. się kryjące; drugie są domowe albo swojskie. *Chmiel.* 1, 574. Swojskie a domowe drzewa, które dla pracy naszej lepszy owoc dają. *C. esc.* 80. Obce drzewa w naskie niemi, Gdy ptak swojski z przywozną latoroślą żeni. *Zab.* 10, 50. *Ross.* Swojskie kakosze. *Alb. z Woj.* 16. Miała cztery swojskie krowy; potem przydała do nich pięć Holenderską. *Pam.* 81, 760. — §. Oswojony, rochmaniy, łaskawy; zahm, nicht wild. Świszcz z młodu chowany, odczuwa się przyrodzonej dzikości, a stawa się swojskim, jak znajome domowe zwierzęta. *Zab.* 12, 186. Powieść o swojskim jednorożcu przez pannę, bajką nazywają. *Birk. Chmiel. C. b.* — §. Widziałem na wszystkich twarzach zupełną obojętność; rzecz dla mnie najokropniejsza, była dla nich swojska. *Przestr.* 40. zwyczajną, z którą się oswojono, cf. oklepiana, gewöhnlich. "SWOJSTWO, a, n., własność, własność; Eigentümlichkeit, Eigenheit, Eigentum; (Sorab. 1. swójba pokolenie; *Rag.* swójstvo, swójta, ródstvo, rodlyna propinquitas, affinitas; *Bosn.* svoita, rodbina consanguinitas; *Croat.* szvoynost suitas, szvoita affinitas; *Ross.* cвоиство прzymiot, własność, повинностwo, cвоиственностъ własność; *Evel.* cвоиство, cвоиство, cвоиственностъ przymiot, własność). Daleś nam rozum i z tobą spóżyćcie. To są twe swójstwa, twój wyraz prawdziwy. *Zab.* 10, 155. *Ross.* SWOJSZCZEC *neutr.* niedok., uswojszczeń dok., swojskim, łaskawym się stać, krotnieć, rochmanieć, zahm merden. Jednorożec bardzo dziki, który nie swojszeje nigdy, jeno gdy się z samicą kuma; dawni pisarze żadnej wzmianki o tym uswojszeniu nie czynią. *Birk. Chmiel. C. b.*

Pochodz. pod Sie.

SWORA, SFORA, ZWORA, y, ź., SWORKA, i, ź., dem.; *Boh.* swóra, swúrka; (*Croat.* szwora, sworzeń; *Bosn.* svor, uzal nodus; *Rag.* svor nodo d'albero à legno); *Ross.* свора; (*Elym.* zwierać, zewrzeć); związanie psów ogarów, też eo smycz dla chartów; die Hundeseydel, die Koppel. Ogary przypuszczać do sfory. *Kluk. Zw.* 1, 590. Już jelen ustrzelany leżał, już do swory Strębiują psów myśliwey, objeżdżając bory. *Pot. Poc.* 256. Ogary w sworach, a charty na smyczy. *Kehow.* 25. — §. Swora psów, para ogarów związanych sworą, eine Koppel Jagdhunde. Chartów smycz, gończych psów sfora, a nie para mówi się; inaczej między myśliwymi albo śmiechem

albo smyżą byłbyś ukarany. *Chmiel.* 1, 80. Dobrze dla uciechy sferek kilka, albo smycz jedna druga chartów. *Opal. Sat.* 150. Psów do uciechy doskonałej dosyć jest swór dwanaście. *Ostror. Mysl.* 42 — §. Fig. tr. Sfora, spojenie, związek, złączenie, zjednoczenie, skojarzenie, para zgodna; Band, Bund, Bündniß, Verbindung, Bereinigung, Paar. Jest się czemu zadziwić, gdy kto w jedną sworę Złączył z wielką nauką skromność i pokorę. *Zab.* 1, 107. *Nar.* Rozumiłem ja na królewskim dworze W jednej z bogactwy szkodliwość sworze. *Past. Fid.* 261. Dwie rzeczy, rzadko kiedy z sobą zgodne, uniał do jednej sfory zaciągnąć, wolność i posłuszeństwo. *Birk. Zbar. A, 2 b.* Wielkie błogosławieństwo jest przyjaźń; ale w tej sworce trudno ich więcej ma chodzić, jedno dwa. *Gorn. Dw.* 119. Idzie to po sworze. *Orzech. Qu.* 76. (zgodnie, zgadza się z sobą). Dawniej przyjaźń z szczerością w jednej sforce chodziły, Ten wiek terazniejsz wszystko to rozforował. *Opal. Sat.* 72. — Swora, SFORNOŚĆ, ści, ź, zgoda, zgodność; Eintracht, Einigkeit; *Boh.* swornost. Gdy sworność jest między małżeństwem, ciesz się z tego przyjaźnie. *Petr. Ek.* 24. — *Opposit.* Niesfóra, niesfor, u, m., niezgoda, Untracht. Z samychże buntowników teraz każu więziami niesfory. *Pot. Arg.* 147. Niesfor ich miał w przepasii pograżać. *Zab.* 15, 296. W bałasie i niesforze pomieszanych głosów. *Nar. Tac.* 5, 97. SWORNOŚĆ ści, ź; *Slov.* swornost; zgoda, zgodność; die Eintracht, Einigkeit, Harmonie. Wielkiego pożytku jest we wszelkich stanach pokój, zgodliwość, sworność. *Gil. Post.* 28. Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie do rze sasa, a drugi młody do lasa; potrzeba sworności ib. 127. SWORNY, SFORNY, ZWORNY, a, e, SFORNIĘ adu, zgodny, zgodliwy; *Boh. et Slov.* sworný; *Ross.* cвопниi, einträchtig, einig, harmonirend. (*Rag.* sworni nodosus). Nieszworne woły trudno mają wóz ciągnąć. *Gil. Post.* 111 b. Niedaleko zajedziesz końmi niesfornymi, bo każdy w swoją stronę ciągnie. *Teat.* 6, b, 42. (jeden sasa, drugi do lasa). Nieszwornie; *Ross.* неспржно, (ob. Družyc). Winniśmy sobie dopomagać sfornie. *Třeb. S. M.* 75. Sfornie życie. *Suszyc. Pieśn.* 1, A b. Ma dzieci bardzo niesworne. *Teat.* 8, 26. Bylem ci i ja w młodości mojej niesforny trochę chłopak. *Teat.* 50 b. 56. SWOROWAĆ, SFOROWAĆ *cz. niedok.*, usworować dok.; (*Ross.* своровать smykać, kraść, пркворивать do swory przyuczać psy); do swory zbierać psy, na sworę brać, u swory uwięzywać, die Hunde fupfeln. Ogary powoli przyuczają się do swory; w początku sfornuje się pies z suką, potem młody ze starym etc. *Kluk. Zw.* 1, 590. Sworuj psy; a jakoż sworować, kiedy ich niema? *Brak. F.* 4. Tatarowie sfornują konie jako psy, uzdy naszją od jednego do drugiego włożywszy. *Biel.* 572. — §. Tr. fig. Spajać, spinać, sprzęgać, jednoczyć, łączyć, kojarzyć, (ob. Rozsworować); verbinden, verführen, vereinen. Trudno Marsa sfornić z Kupidynem. *Zab.* 15, 228. Jagiello Litwę do Polski przyszczepił, w jedno państwo sworował, i przysięgą obmoenił; in unum corpus redigit. *Krom.* 411. (wcielił). Powiaty Krakowskie wszystkie, wszystka

Rzplta Polska z rządami najwyższego majestatu książęcego zforowała. *Krom.* 184. Różnych przymiotów żywioły jedne z drugimi bóg usforował, że jako bystre konie w jednym cugu ciągną. *Psalm.* A 2. — 2. Abyś w pstrych a w sworowanych odzieniach sobie nie rozkoszował. *Glicz. Wyeh. E, 7 b.* w sztucznie zszytych, haflowanych. SWORZEŃ, rnia, m., stróż wozowy abo pługowy, gwoźdź dyszłowy, der Spannagel; *Sorab.* 1. sdornik, dornik; *Carn.* gridelniza, wojnek; *Croat.* szvóra; *Bosn.* argutla, arghitla; *Ross.* шворена, шворень, сердичникъ. Sworzeń w pojazdach prostych zamiast żelaznego bywa dereniowy, głogowy. *Kluk. Rosl.* 2, 165. Miał tak grube palce, Jak sfornia furmańskiego łamane kawałce. *Pot. Arg.* 590. — 2. Prędko oś nową zjeżdżisz, gdy wierzbowy sworzeń. *Pot. Jow.* 2, 18. — 2. Sworznie żelazne, któremi stępka jest do statku przymocowana, u których sa stoszyby i klince. *Magier. Mskr., Zapfen,* czopy. SWORZNIK, a, m. die Wolzenadje. *Bandth.* SWYWOLNY, SWYWOLA ob. Swawola.

S Y.

*SY; *Boh.* sy, [w mowie ludowej 2] sobie; *Germ.* sich. Czy go kaci tu przynieśli, mówiłem sy cicho. *Zab.* 7, 205. do siebie, ju mir.

SYBARYTA. *Zab.* 6, 562, ob. Pieszczoch, Papinkarz.

SYBERYA, yi, ż., *SYBIOR, u, m.; *Ross.* Сибирь, (северъ północ, cf. siewier; северка zimno); *Eibirien*; [od dawnej stolicy rzeczona 2] krama, składająca część państwa Moskiewskiego w Azji. *Dyke. Geogr.* 5, 45. Li-sy takie daleki tylko Sybior z sobolami mnoży. *Pot. Pecz.* 104. SYBERYJCZYK, a, m., der Eibirier. W powszechności Syberyjczycowie sa próżniacy. *Dyke. Geogr.* 5, 45. SYBERYJSKI, a, ie, *Eibirijšč*; *Ross.* Сибирикин; (северный; *Eecl.* северский północny). Próż luu pospolitego znany jest len nieśmiertelny albo Syberyjski. *Przędz.* 16. ct 50. Mahometanie Syberyjczy. *Dyke. Geogr.* 5, 45.

SYBILA, ob. Wieszcziarka, Prorokini, Przepowiadaczka, *Carn.* Hertha; *Croat.* Vila, Vilenicza; *adj.* vilni, ob. Szawila.

*SYC *adv.*; *Boh.* syc, syce; [*Eecl.* сичь, сичь 2] zaś, pingegen. A syc, jeśli by ten kąt był mniejszy, tedy... *Grzep. Geom.* 4 b. A syc, tedyć ta linia prosta czyniłaby więcej niż dwa proste katy. *ib.* H 5.

*SYCERA, y, ż., *SZEKAR, *SZECHAR, u, m., z *Hebr.* שָׁכָר; trunek upajający, ein betraufendes Getränk; *Ross.* сикера; (*Eecl.* оловина, питье всякое хмельное, кроме вина виноградного). Strzeż się, abyś nie piła wina i sycery. *W. Jud.* 15, 4, *not.* «nie pijanego». *W. Luc.* 1, 15. Dawajcie sycery smętnym a wina tym, których serce w gorzkości. *W. Prov.* 51, 6. Wina i szekaru pić nie będziesz. *Budn. Levit.* 10, 9, (*not.* «wszelkie picie, eo upaja, jako miód, piwo»). Szechar. *Budn. Ps.* 69, 17.

SYCI, ob. Syty. — SYCIĆ *cz. niedok.* nasycać, sytm uczy-mić, sytości nabawić; *Boh.* sytiti; *Sorab.* 1. fetzu, wóbsztéžam; *Carn.* siteti, sitëm; *Croat.* szitim; *Rag.* sittiti;

Bosn. sittiti, nasittiti; *Eecl.* сыто, насыщаю; *Graec.* σιτώ, σιτώ nutrio, (σιτός żyto, σιτία cibaria); *Germ.* sättigen; (*Vind.* fititi = pienić się koło gęby). Chuderlawym wanna zdrowie utwierdza, i ciało syei. *Haur. Ek.* 15. (tuezy). Syeić się, nasycać się *Boh.* žičm se. — 2. Miód syeić, rozsycać miód, warzyć miód pity; (*Rass.* сытитъ мiodem zaprawiać; *Eecl.* сыто, сладю słodzę; *Vind.* fet, lat, fetouje, fetje = plastr miodowy, ob. Syta), Meth brauen, den Honig zerlassen, feimen und trinfbar machen. Miód jak syeić abo warzyć. *Haur. Ek.* 141. Miodu słodkiego napij się w domu syconego. *Jeż. Ek.* D 5. Miód syeony, bez zbytnej mocy, którą ma z korzeni, staje się trunkiem miłym, zdrowiu nieszkodliwym. *Kras. Pot.* 1, 19. SYCIUCHNY, ob. Syty.

SYCYLIA, ii, ż., *Eicilien*, wyspa najznacniejsza między wyspami morza śródziemnego. *Wyru. Geogr.* 195. SYCYLIJCZYK, a, m., der Eicilianer. Przymioty Syeylijczyków. *Wyru. Geogr.* 196. Sykulijczyki. *Sk. Dz.* 1187. SYCYLIANKA, i, ż., die Eicilianerin. SYCYLIJSKI, a, ie, *Eicilianijšč.* Nieszpory Syeylijskie. *Dyke. Geogr.* 5, 46.

SYCZEĆ, -ał, -y, *med. niedok.* Syknać jednł., Sykać *contin*; *Boh.* syčeti; (*Rag.* ziejati, ciejati lamentarsi piangendo; *Ross.* сыкнуть, сыкать signo exclamationis uti); ksykać, świszczec jak waż, geś, (*Graec.* σίζω; *Holl.* hissen, kissen; *Ital.* sischare); *Germ.* zifßen, wie eine Eßflange; *Ross.* шинуть, шинеть, шинлю, (*distng.* szyplié). Waż syka. *Tr.* Człowiek, gdy mu cyrułk rany prozkciem zasypie, syczy jako geś. *Comp. Med.* 409. — 2. Sykać, sarkać; *Jeuzen.* stöbuen, flagen. Syknawszy na docisk brzemienia, zatoczył się pod strzechę. *Przyb. Ab.* 157. Trudno nie syknać i nie umartwić się, kiedy człeku wszystko szło jak z kamienia. *Teat.* 55, 6. Narzekanie, płaż i sykanie wielkie. *Sekl. Math.* 11. Nie chce cię tykać, i bez żadnej potrzeby wołę w sobie sykać. *Jabl. Tł.* 205. Cierpliwa dosyć jestem; ale muszę syknać, że nieszczęsni nie mogą zawiści uniknąć. *Tręb. S. M.* 42. Owca nie syknie, baran się nie skarży. *Jabl. Ez.* 101.

SYGNET. *W. Esther.* 8, 8; *SYGNECK dem. Teat.* 12, 82, ob. Pieczęć, Pieczątko, Pierścionek z pieczęcią; *Boh.* pečet, sekrýt. SYGILACYA sukna miastu Gdańskowi pozwolona. *Vol. Leg.* 4, 11. stęplowanie, daß Stempeln, Befegeln des Tuchs. *SYGNOWAĆ *cz. niedok.* oznaczać, oznaczać, znak dawać; bezzeichnen, anzeichnen, ein Zeichen geben. Biskup czasem w noey kapłanów budził, sam sygnuje i dzwoniąc. *Sk. Żyw.* 1, 285. SYGNATURKA, i, ż., dzwonek na wieży kościelnej najmniejszy. *Magier. Mskr.*, daß kleinste Kirchenglöcklein. SIGNUM w muzyce, znak, do którego się po skończonej jakowej części od-syła. *Magier. Mskr.*

*SYGOR, ob. Stygar. SYKAĆ, SYKNAĆ, ob. Syczeć.

SYKIEL, ob. Srebrnik.

*SYKOMORY *plur.*, *W.* 5 *Reg.* 10, 27, *not.* «plonne figi». *Budn.* 2 *Chron.* 1, 15; figi marowe, *Urzed.* 544. *Ross.* ягодична, (ягодичие owoe tego drzewa). *SYKOFANTYA, z *Greck.*, obłuda, zdrada. *Birk. Gł. Kon.* 18. *Birk. Zbar. D.* 5 b. *W. Post. Mn.* 565. *SYKOFANTA. *Bies. roz.* A 2. obłudnik, zdrajca, nieszczery, oszczereca.

SYLABA, z *Greck.*, ob. Zgłoska; *rzek, zbieranka. *Urs. Gr.* 117. Sylaba, słowa część wymowna, zbieranka. *Ursino, dura vox. Cn. Th.* 1021, *Boh.* sylaba; *Slov.* słowka; *Sorab.* 2. fylba; *Sorab.* 1. filba, piszmikow k wuřekněnu zwożeno; *Vind.* filb, filba, floga, flosa, flouka, zharzhva; *Carn.* slōsha; *Bosn.* sillaba, slovka, sloşgenje od slova, glās od slova; *Rag.* slōvka; *Ross.* слога, слогиа, складъ, (cf. skład); *Eecl.* слогиа, слогиаи, слогиаи. Pierwsza sylaba, *Slov.* predosłowka; śrzednia, medzoslówka, prostredslówka; trzecia od końca, *antepenultima*, tretopredzadna; przedostatnia, predzadosłowka; ostatnia, zadosłowka. **SYLABNY**, a, e, od sylab, *Čilben*; *Slov.* słowkowi; *Vind.* filbni, filben, filbast, flogen. **SYLABIZOWAĆ**, *slabizować, *slabizować, ob. Zgłoskować; fillabifiren, buchstabiren; *Vind.* zherkati, zberkuvati, zharzhuvati; *Croat.* slzlabekuvati, szlovkuvati, slābkujem (slābram: belkoce, slāborecz blatero). Jako nie zaraz Rzynu zbudowano, tak też nie wszystkiego razem potrzeba dziecięcia uczyć, pierwój abecadła, potem sylabizować, albo litery składać, a na ostatek czytać. *Glicz. Wych.* 1 8. Sylabizowanie *Ross.* складывание. **SYŁAĆ** frequ. Verbi słać, ślę. **SYŁKA**, i, ż, n. p. Wzięty został od Moskali w syłkę *Gaz. Nar.* 2, 50. w posyłkę, na posłanie, żum *Веришдїен*. A będziec jeszcze to czule wiejskie życie, syłką i wygnaniem mianowane? *Siem. Cyc.* 46. *relegatio*, wysłaniem, odesłaniem. **SYLOGIZM**, wniosek trójskładny; *major* objawia rzecz w powszechności, *minor* powszechność do szczególności stosuje; konsekwencya wyłuszcza, do czego się zmierzalo. *Kras. List.* 172, *Sorab.* 1. dopokazwata rětz; *Ross.* умозаключеніе; *Eecl.* змышленіе, умозаключеніе. **SYMBOLICZNY**, a, e, **SYMBOLICZNE** adv., alegoryczny, obrazowy; *Ross.* образовательный; *Eecl.* знаменательный, symbolisch. **SYMBOLIZOWAĆ** cz. *niedok.*, duchownie oznaczać, symbolicznie przeznaczać, bildlich vorstellen. Róża czerwona wstyd panny błogosławionej symbolizuje. *Radz. Żyw.* 55. **SYMBOLUM** apostolskie, ob. skład apostolski, kredo, wyznanie. — 2. Symbola, ob. Figury, alegorye. *Sk. Żyw.* 2, 558. et 559. et 577. *Vind.* pomienca, podobu, pomenik. **SYMETRYA**, ob. Pomierność. **SYMFONAL**, a, m., z *Greck.*, muzyczne narzędzie. ein musikalisches Instrument. Gdy usłyszycie dźwięk trąby i fletniów i harfy, i symfonadu i wszelaką muzykę... 1 *Leop. Dan.* 3, 5. *Wujek. ib. Bibl. Cd.* Byli tam lutnistowie, arfy, symfony. A za niemi panienki przysypiewajac stały. *Rej. Wiz.* 25. **SYMFONIA**, ii, ż., **SYMFONIKA**, i, ż., dem., pewna sztuka muzyczna do grania, die Symphonie; *Vind.* lintonia, glafafloşnost; *Carn.* społėzhnu godenje; *Croat.* szlosnoglaszje; *Eecl.* сѣмфоніе. Dam ci za to dwie symfonijki nowiuteńkie. *Boh. Kom.* 1, 212. **SYMON**, **SYMICH**, ob. Szymon. **SYMONIACTWO**, ob. Świętokupstwo. **SYMONIAK**, ob. Świętokupeca. **SYMPATYA**, skłonność, przychylność przyrodzona; *Rag.* jednodusenos. **SYMPATYCZNY**, przychylny, skłonny z przyrodzenia do drugiego. *Zab.* 14, 142. **SYMPLA**, i, ż., z *Łac.*, pojedyncza płata, einfache Zahlung. Teraz trzecią kwartę, nie półtoręj kwarty, ale symple

odać mają. *Vol.* 3, 261. — 2. Sympla we grze, przegrana, za którą się jedna stawka płaci. *X. Kam.*; *oppos.* dubla. **SYMPLAK**, a, m., prostak, nieokrzesany; ein ungehebelter, simpler Menich. Symplak jeden w zaloty przyjechał do dworki. *Pot. Jow* 125. Który prostą drogą sprawiedliwą idzie, nazywają go syroplakiem, laikiem, parafianinem, i niesposobnym do niezego. *Teat.* 22. b, 126.

SYN, a, m., od ojea spłodzony; *Boh.* syn, synek, synaček; *Slov.* syn, sin, sinek, sináček, synáček; *Sorab.* 2. szyn, szynk; *Sorab.* 1. fyn, szyn, séhn; *Carn.* syn; *Vind.* fin, finek, finzh, rojenzhizh; *Croat.* szin, szinek; *Slov.* sin; *Bosn.* sin, sinak, sinecieh; *Rag.* sijn, sinecieh; *Ross.* сынъ, сынокъ, сыночекъ; *German.* der Sohn, das Söhnlein, Zöhhnden; *Ostfriesland* sun; *Goth.* sunus; *Anglos.* sune; cf. *Graec.* υἱός; *Accus.* υἱόν; [*Itew.* sunus; *causer.* zūnus; *Elym.* su: generare 2]. **SYNEK**, nka, m., dem., **SYNECZEK**, **SYNACZEK**, czka, m., dem. *secund.* Syn w piątym przypadku, in *Vocativo*, synu! niegdys synie! *Kpecz. Gr.* 2, p. 128. Ociec niektóry miał dwu synu (*dual.*: synów). *Budn. Math.* 21, 28. Syn ojeu pospolicie podobny, ojea naśladowuje. *Cn. Ad.* 1125: (*Slov.* gaki otec, taki sin; niedaleko jabłoni jabłko spada. Nie zawsze z dobrych rodziców synowie dobrzy. *Birk. Syn. Kor. B.* 2 b. Ociec enotliwy Czasem na synach bywa nieszczęśliwy. *Jabl. Ez.* 149. Pospolicie pó złym ojeu bywa gorszy syn. *Bial. Post.* 177. (*Slo.* Otēc stiskał, a sin wiskał, *prodigus est natus, de pareo patre creatus*; co ociec zebrał, syn rozcisnął). Syn marnotrawny. (ob. Marnotrawny). Syn w dom, dziewczka z domu. *Rys. Ad.* 62. (na synach zasada się potomność). Synaczek mój matulki. *Zbil. Dr. E* 4. *Groch. W.* 552. Synek Wenery zuchwały Miece z łuku swoje strzały. *Lih. Sen.* 16. Syneczek. *Teat.* 7. c, 75. Syn jednorodzony boży, (ob. Jednorodzony). Wtórą osobę dlatego synem zwiemy, bo wieczne jej od ojea pochodzenie właśnie rodzeniem się nazywa; jako więc pochodzenie owo imieniem rodzenia znaczy się, tak osoba, która wynika, właśnie synem nazywamy. *Kucz. Kat.* 164. — Syn przysposobiony, *Slov.* pošin; *Bosn.* posignen, uzet za sina; *Ross.* усыновленный; *Eecl.* сыноположенный, сыновоторный. Przysposobić syna, *Boh.* za syna zwolit; *Carn.* pošyneti, pošynem; *Vind.* pošinuvati; *Bosn.* posiniti; *Rag.* pošinovitti, pošiniti; *Ross.* всыновить, всыновить, усыновить, усыновлять; *Eecl.* сынопологаю, сыновторю. вмѣсто сына приемлю. Przysposabiający syna, *Rag.* pošinovitegl, pošinitegl; *Bosn.* posignitel; *Ross.* усыновитель. Przysposobienie syna, adoptacya, *Vind.* pošinstvu; *Bosn.* posignenje; *Ross.* усыновление; *Eecl.* усыненіе, всыновленіе, принятіе въ сына, сыноположеніе, сыновтореніе. — Podał się w podejrzenie, że nie jest synem księcia. *Warg. Radz.* 15. chrześcianinem, ein Kind der Sünde. — Milszy tobie syn kobyli, aniżeli baski. *Sk. Dz.* 655. (koń, niż człowiek). Syn chrzesny, ob. Chrzesny. — 2. *Maledic.* Pogański synie! *Teat.* 52. b, 117. poganinie! bu Seide! Skurwysyn, ob. Kurwa. — Synowie koronni. *Herb. Stat.* 580, ob. Koronny. — *Blande:* Synu,

synku, synaczku! : mój miły, luby, kochany, moje dziecię; *Kind, Kindlein, Eöbnchen*. Z wielkiej miłości Jezus uczniów na żegnaniu nie tylko synami, ale synaczkami, jak matki z gorącego serca ku dzieciom rady mówi, zowie. *Sk. Kaz. 217. Karnk. Kat. 55. W. 1 Joan. 5.* — *♀. Balan.* W polnych gwoździkach różeczka, która pośledniej wyrośnie, była wyższa, dlatego nazywają to ziele syn nad ojcem. *Spicz. 56, Jeldnelten*. SYNAL, a, m., zgrubiałe; *objurgando*; niegodziwy syn, ein (*unge-rathner*) *Eöbn*. Mój pan synal, czego by nie dokazał! jest to ptaszek obrotny. *Teatr. 29, 69.* Z niepocześciwym synalem namawiał się. *il. 7, 97.* Śliczny synal, nie złych mu zachejewa się rzeczy. *Zabl. Zab. 95. Treb. S. M. 8.* Jakożkolwiek od przodków synal się odsadzi, Przywary spraw bezecnych jasny ród oszpeca. *Hor. 2, 225. Kniaż.* Ojcu synal głowę maści. *Zab. 14, 248. Szym.* SYNALO, a, m., SYNALEK, lka, m., dem., zgrubiałe: synek, *Eöbn-lein*. Antoś, mój młodszy synalo, jak mi zaczął płakać! *Teat. 25, 61.* Wielki będę miał pociechę patrząc na małych synalków moich. *Teat. 54. c, 20*

SYNAGOGA, ob. Bożnica, cf. szkoła. SYNAGOGANIN, ob. Zborownik. SYNAEREZYS; *Slov.* wędnošpogilka. *SYNDON z najbielszej przędzy. *Olym. Św. 2, k k 2 b, Gr. Lat. sindon, ob. Bisior.* SYNDYK, SEDYK, SENDYK, z *Greckolac.*, prokurator Rzeczypospolitej; *kolejuni jakiego, etc. *Cn. Th. 1095; sprawca. Włod.* Przestaniemy teraz oglądać prezydentów, wojtów, ławników, sendyków. *Teat. 25. c, 107. der Syndicus.* SYNDYCTWO, *patrocinium causae publicae. Cn. Th. 1095.* daš Syndicat. — *SYNEKDOCHE; *Slov.* porozumitelka; *Carn.* skupje-mnost. — (*SYNIEC, niea, m., n. p. Klitorska rzeka, *syniec Amitaonow. *Zebr. Ow. 585 natus, ob. Syn, synal).* — SYNKOPE, *Slov.* wihoditelka, prostredobranka. SYNOD, z *Greckolac.*, zbór, zjazd biskupów. *Kras. Zb. 2, 519.* Na kapitule albo synodzie zakonu swego. *Birk. Dam. 54.* SYNODALNY, a, e, — ie *adv.*, SYNODALSKI, a, ie, n. p. Wyrok synodalski. *Sk. Żyw. 1, 269.* Księgi synodalskie. *Rej. Ap. 88.* Synodalnie cerkiew wyprawiła dwóch wysłańców. *Pim. Kam. 412.* SYNO-DOPIŠCA, y, m., pisarz lub dziejopis synodalny, der *Synodenschreiber, Synodenbejchreiber.* Przyznawają im to synodopišcy. *Smotr. Apol. 59.*

SYNOGARLICA, ob. Sinogarlica.

**SYNOJEDZTWO Saturnowe sprośne. *Wad. Dan. praef., der Kinderfraß.* **SYNOJEDZCA Saturn, dzieciożerca. *Zab. 16, 405. der Kinderreißer, Eöbnreißer.*

SYNONYM, z *Greck.*, ob. Spółznaczy, spółmienny, blisko-znaczny; (*Slov.* gednotedelni, gednaki, gednowka, gednotelka, gednotedelnost, gednostagnost, (ob. Jednostaj-ność); *Carn.* enakorežnjest; *Ross.* тождество, тождество, сословъ). *SYNONIMA, y, ž., słownik, dykeyonarz, ein *Wörterbuch.* Na słowa architektońskie osobnejby synonimy potrzeba. *Solsk. Arch. praef.* Inne dziś inie na zło-dziejów w modnej synonimie. *Teat. 45. c, 49. Wyb.*

SYNOWA, y, ž.; *Carn.* synaha, synka; *Vind.* finaha, fin-ka, finova shena, setinja (cf. zięć), nevsta, finouna go-spa, mlada gospodinja, fneha, fnaha; *Croat.* sneha,

szinova sena, snaba, sarozhniza, (cf. zaręczyć); *Bosn.* nevjesta; *Slav.* sinova xena, snaha; *Ross.* сноха, не-вѣстка, невѣстуха; *Ecll.* невѣста; *sneszka, *cieść, *niewistka, syna żona; deš *Eöbnos Frau*, die *Eöbnieger-tochter*, die *Eöbnur*. Mój syn będzie We Pana zięciem, a córka We Pana moją synową. *Teat. 21. c, 86.* Hebe była synową Junony, bo była żoną przysposobionego sy-na jej Herkulesa. *Otw. Ow. 569.* SYNOWICA, y, ž., córka mego brata. *Sax. Porz. 125.* bratanka, die *Bruderstöchter*; *Vind.* bratouna lzhi, vnuzhiza, vnukinja od brata, festrizhka, brataninja, oznego brata lzhi; *Bosn.* braticna, kechi brattova; *Rag.* sinovza, bratticka; *Slav.* sinovka; (*Carn.* synkena; *Vind.* finouka, finova lzhi; finkinja, vnuka, vnozhiza = wnuczka od syna). Własną synowicę swoje za żonę wziął. *Sk. Dz. 622.* SYNOWIEC, wea, m.; *Boh.* synowec; *Vind.* bratoun fin, braticz (ob. Bratanek), vnuk, nuzhat od brata, bratranc, oznego brata fin; *Croat.* szinověcz; *Rag.* sinovaz, brattich, barb. nechják; *Bosn.* sinovac; *Slav.* sinovac; *Ross.* сыновецъ, братаничъ, братиниъ сынъ; syn mego brata. *Sax. Porz. 125, der Brudersohn, bratanek; (Carn. synovz; Vind. finouz, finovi fin, finouli fin, vnuzhik = vnuk od syna).* SYNOWSKI, a, ie, SYNOWY, a, e; *Slov.* sinowski, sinowi; *Sorab. 1.* fěhnové, fěhnowski; *Vind.* finou, finouli, finoun; *Rag.* sinovgni, sinovgli, sinovij; *Ross.* сыновый; do syna należący, *Eöbns*; dem *Eöbne eigen, zuständig.* Stał smutny ojciec na piaszczystym brzegu, Póki mógł dojrzeć naw synowskich biegu. *Groch. W. 455.* Syn nieprawości ojcowskich, ani oiece synowych nie nosi. *Szczerb. Sax. 450.* Jednego tylko ducha ś., a tego i ducha ojcowego i synowego być wyznawamy. *Żarn. Post. 250.* Wszystko co oiece ma, jest też i synowe. *Kat. Gd. 60.* — *Adverb.* Synowskie, po synowsku, *flitorum more. Cn. Th. 1094.* SYNOWSTWO, SYNOSTWO, a, n.; *Vind.* otroflzhina (ob. Otroł), polinenje; *Ross.* сыновство; *Gracc.* *h̄ viodestia, quasi filietas*; bycie synem, die *Eöbnshaft, Kindshaft*; (*Ecll.* сынопотечество kacerstwo sabelianów, poczytujaących w trójcy ś. ojca z synem za jednę osobę). Bliskość z kmotrostwa jest synostwo między okrzczonym a między tym, który go u krztu trzyma. *Szczerb. Sax. 184.* Przez chrzest nam bóg synostwo i dziedzictwo wieczne daje. *Sk. Kaz. 516.* Chrystus wy-brane swe w synostwo boże powołał. *Biał. Post. 124.* Nie względem synowstwa, ale względem albo urzędu albo tytułu, mają ojcowie podczas cziei synów. *Petr. Ek. 91.* Kranz daje Mieczysławowi dwóch synów; Adam Bre-meński nie nie pisze o tym synowstwie. *Nar. Hst. 2, 245.*

SYNTAXA, ob. Składnia. SYNTEZYS; *Slov.* zmislosćalka. SYP, ob. Sep. SYPAĆ, -ał, sypie, sypę cz. *niedok.*; *Boh.* sypati, sypěti, sypěti; (*Boh.* syp sěp, spala osypka); *Sorab. 2.* szipaseh, szippaseh; *Sorab. 1.* fěpam, fěpam, fěpu, fěpiam; *Carn.* sipam, (ispa = izba, ispize = izbica); *Vind.* fipati, futi, fujem (ob. Suć), poluti, (fep, safip, nafip = grobla); *Croat.* szipavam; *Rag.* sipati, sippati; *Bosn.* sippati; *Ross.* сыпать, сыплю, (сыпь osypka, kro-sty; cf. *Lat.* dissipo, *sipo; cf. *Hebr.* שָׁפַח saphach, ag-

gregavit, effudit); sypać eo w eo, o suchych rzeczach, toż, eo lać o płynnych, wsypywać; schütten, einschütten. Sypać zboże w wór. *Tr.* Sypać piasek na papier, nasypywać; aufschütten, schütten. *Tr.* Sypać na kupę, kupami sypać. *Cn. Th.* 1094. suç, in Häufen aufschütten, aufbauen. Sypać groble, wał, kopce, einen Dammu u. s. w. schütten, aufwerfen. Sypie czas góry, kędy był grunt płaski *Zab.* 12, 2. *Sak.* Gdy nie będziesz miał postanowionego sereca swego, wszystko jakobyś plewy sypał przed obliczność pana swego. *Rej. Post. u b.* (jakbyś plewy przesypywał). — 2. *Fig. transl.* Od gniewu z oczu iskry sypie. *Wad. Dan.* 72. rozsypuje, Jünften sprühen. — 2. Sypać eo komu = hojnie rozrzuczać, rozrzutnie rozdawać; reichlich anstreuen, ausstreuen. Gacściami na kartę złoto sypali. *Teat.* 19. b, 2. Tak był szkodry król ten na synów koronnych bez miary. Że sypał swych dobrodziejstw, nie rozdawał dary. *Min. Rył.* 2, 38. Grachus trybunem będąc, pospółstwu siła wzbyt sypał. *Warg. Wal.* 79. Do tój funkcyi potrzeba człowieka, cohy mógł sypać, byleby wiedział komu i jakim sposobem. *Lub. Roz.* 195. Prokuratorem sprawę mając, sypać musisz. *Gorn. Wł. M b.* — Sypać czym, szafować czym hojnie; spenden, spendiren, reichlich anstreuen, anstreuen. Panowie ci złotem, jak piaskiem sypali. *Auszp.* 28. Albo to jeden milionami sypie, a sereca dokupić się nie może. *Teat.* 6. b, 35. Jegomość za ludźmi się ugania, dyablami sypie. *Teat.* 6. b, 5. (dyablami liczy). — *Passive:* U nich geha jak kołowrot, a słowa sypią się jak z pyta. *Pilch. Sen. list.* 504. Sypał się grosz publiczny na gratyfikacye, pensye i zaległości. *Ust. Konst.* 2, 255. rozehodził się marnie, die Staatgelder wurden verschwendet, vergeudet, verthan. — 3. *Recipr. transl.* Sypie się lud i t. d., liczenie wychodzi, snuje się kupami, wali się; daß Volk u. s. w. wimmelt, strömt in Häufen; *Boh.* řitiťi se; *Bosn.* verviti, vrriviti mnogo oeghadi, (vrrivgljenje, navrrivgljenje concursus, frequentia, cf. wrzęd); *Ross.* толпиться, етолпиться. Gdy się szlachta i chłopstwo zewsząd za zwierzchnią głową sypali, ściagnęli się na jedno pole wszyscy. *Stryk.* 319. Poczęło się wojsko nieprzyjacielskie sypać, jak czarny las. *Pap. Ryc.* 97. Roty się zewsząd sypia. *Groch. Wł.* 559. von allen Seiten strömen sie her. Jak nasi kredytorowie zaczynają się sypać, to niewiem, co tu robić będzie. *Teat.* 22. c, 9. — *Nidificia formicarum burriebant;* wrzało, kipiało mrowisko, szmer był, sypały się mrówki z chropotem. *Cn. Th.* 1094, *Ross.* кишеть, закишеть, капышиться, копышиться. Sypanie się robactwa i t. d. *Vind.* miglanje, vervretje. — 4. Sypie się broda, was i t. d., przebija się, dobywa się, kłuje się; die Barthaare brechen durch, femmen zum Durchsein. Wasik mu się niedawno sypać zaczął. *Boh. Kom.* 1, 49. Tak się z nią цапка, jak gdyby mu się was dopiero sypał. *Teat.* 24, 97. *Czart.* (jak śpieczak, jak młokos). Milona jagody Zdobił mech delikatny sypiącej się brody. *Chod. Gesn.* 22.

Pochodz. sypień, syпки, sep; dosypać, dosypka, nasypać, nasypka, naspa, nadsypać, obsypać, osypać, osep, osypka, ospa, ospice, posypać, posypka, podsypać, pod-

sypka, przesytać, przysypać, rozsypać, rozsypka, usypać, wysypać, wsypać, wysep, wyspa, zasypać, zaspą, zasep, zsyppować.

SYPIAĆ *med. frequ. Verbi* spać, zu idlafen rffegen. Nie o to ja bito, że chodziła w żyto, ale że doma nie sypiała. *Rys. Ad.* 45. **SYPIALNIA**, i, ż., sypialny pokój, lożnica; daß Schlafzimmer, die Schlafkammer, das Schlafgemach; *Boh.* lehanice, lehaćy komora, ljhárna, (cf. ležeć); *Carn.* jespiza, (cf. izba); *Vind.* spalniza, spajalifhe, jispiza, kámra sa spanje, (spalniza, jispiza, hishiza = izdebka); *Rag.* spaavahsete; *Croat.* szpalnicza, komornicza; *Ross.* спальня, спаленька, почивальня, спочивальня, (ob. Spoczynek, odpoczynek); *Ecel.* ложница, постельная (cf. pościel), чертокъ, (спальникъ komornik). Sypialnie i gabinety dla zgiełku mają być oddalone od pokojów dziecinnych. *Świtk. Bud.* 99. **SYPIALNY**, a, e; *Ross.* спальный, спальный; de spania służący, Schlaf-. Przewi portera zasłoniłone wiodły do pokoju sypialnego. *Kras. Pod.* 2, 192. *Zab.* 13, 192. *Teat.* 9, 55. Na co się wam przyda tak wiele sypialnych pokojów, kiedy w jednym tylko spoczywacie? *Pilch. Sen. list.* 5, 45.

SYPIE, ob. Sypać. **SYPIEŃ**, pnia, m.; *Boh.* sypeň; *Ross.* сыпецъ; *ex origine sonat infundibulum rerum siccarum; passim tamen usurpatur pro haustro cerevisiariorum, longum manubrium habente. Cn. Th.* 1094. naczynie do przesypania lub przelewania, czerpaczka. *Włod.* ein Schütttrichter, Gießtrichter, Trichter, Schöpfegelte; *ob.* Lej, lejek. **SYPKI**, a, ie; *Boh.* sypký; *Ross.* сыпучий; dający się sypać, ziarnkowaty, miłki; schüttbar, heinförnig, sich schütten lassend. Widziałeś kędy mają swe noclegi Ziarniste grady, albo sypkie śniegi. *Chrośc. Job.* 150. *Karp.* 150. Sypka ziemia. *Haur. Sk.* 155. krucha. **SYPKOŚĆ**, ści, ż., die Schüttbarkeit; *Boh.* sypkost. — (§. Sypkość, ob. Sypkość). — **SYPNIEC**, ob. Sypnieć.

SYRAKUZA, y, ż., **SYRAKUZY** *plur.*, dawna stolica Syrcylii. *Wyw. Geogr.* 193, Syrafus. **SYRAKUZANIN**, a, m., der Syrafuser. **SYRAKUZANKA**, i, ż., die Syrafuserin. **SYRAKUZKI**, a, ie, Syrafusisch.

SYRB, ob. Serb.

SYRENA, ob. Piersioplawka; *Boh.* ochochula, ochechula.

SYROJEZKA, i, ż., bedłka, [Homigäubling, agaricus rusticus 2]. *Jundz.* 555 eine Art Erdbirnmücke; *Boh.* syrowinký.

SYROKOMLA, herb; Abdank zwyczajny z krzyżem na wierzchu i na hełmie. *Kurop.* 3, 30, ein Warren. — 2. Syrokomla, majetność Firlejów. *Kras. List.* 46.

SYROKOS, a, m, pewny ptak leśny, [ob. Serkosz 2]; ein gewisser Waldvogel. Syrokosy leśne. *Banial. J.* 5. Syrokosy swiergola. *ib. J.* 5 b.

SYROP, u, m., **SYROPEK**, pku, m., zdroln; *Germ.* der Syrup; *Arab.* serup; *Pers.* scherbet; *Sorab.* 2. ferrup; *Carn.* zyrop; *Vind.* zjrup, sirup, sterden sok; *Croat.* sirup; *Dusun.* szirup; *Rag.* ráztop zaharni, (ob. Roztop); *Ross.* сиропъ, патока сахарная, (ob. Patoka); sok cukrowy gęsto uwarzony. . . . *Krup.* 5, 44. W tój niemoey ani syropku, ani żadnych pigułek nie szukaj. *Weresz. Reg.* 129. **SYROPOWY**, a, e, od syropu; *Ross.* сиропный, Syrup. .

*SYROWATKA, ob. Serwatka.

SYRTA, y, ż., [z greckolac. piaszczysta odmiel morska 2], ob. Haki, Mielżny, Miela, Płyteczyna. SYRYNGA, ob. Strzykawka, Sikawka. SYRZYSKO, ob. Serzysko.

SYSAK, SYSUŃ, a, m., osesek, (Elym. ssać); ein nach fängendes Thier; Boh. cucák. Zwierzątko, póki się karmi mlekiem matki, jest sysakiem. Kluk. Zw. 4, 124. Sysuń. Dudz. 29.

SYSTEMA, ob. Układ. SYSTOLE; Slov. dlubokrátlika. *SYT! ob. Cyt! ob. St.

SYT, u, m., 1) dosyt, nasylenie, sytość; die Sättigung, Ernährung. Jadłem do sytu. Tr., ob. Dosyc, Dość. — 2) Syt, ob. Syty, a, e. SYTA, y, ż., SYTKA, i, ż., dem.: Ross. сыта; miód wodą rozpuszczony czyli woda miodem nasycona, Honigwasser, Honigtrank; (Carn. sat, satovje; Vind. fet, fat, fetovje, fetje = plaster miodowy, miód pity; Croat. szit meda favus mellis; Rag. sät = plaster miodu; Ross. сотъ, соты; cf. Graec. ζύθος potus ex frumento; Hebr. שֶׁחֶת, secheth, potus, potatio). Woda miodowa, to jest, syta Stenn. 75. Miód przasny, albo syta. Spicz. 155. Miodową brzeczke zowią syta. Syr. 501. Ul nowy wymywać syta; a ta syta ma być uboga, żeby ō częsci była wody, a tylko szosta miodu. Kack. 9. Syta miodowa z kopru Włoskiego. Syr. 594. Niegdzie z jęczmienia czynia syte albo miód do trunku bardzo przyjemny. Syr. 978. Ō sytkach lub napojach z jabłek, gruszek etc., zrobionych Krup. 3, 96. Cider, Apfelmost, Birnmojt. — 2. Sytka, ziele, od sytości. Pomorezyk, Mlecznik Pomorski, glaux, eine Alt Milchfrau, dostatek mleka mamkom dodaje, i utracone przywraca im. Syr. 598. *SYTEK, Tr., ob. Sutek. Męz. *SYTNEC cz. nielbk., stać się sytnym lub sytnym; sättigend werden, satt werden. Ushle ciepłym wieja wiatrem usta, i ciężkim powietrzem sytnieja; aurae graves captantur hiatu. Zebr. Ow. 178. SYTNOŚĆ, ści ż., przmiot tego, co sytnym jest, co sporo nasyca, nakarmia, die Nahrhaftigkeit; Ross. питательность, (ob. Pica). Sytność chleba, kaszy. Ld. — §. Sytność = Sytość qu. v. SYTNY, a, e; Rag. zasittv; (Carn. sitn = ciężarem będący; sitnek, sitnesh = przykry człowiek); Ross. сытний, питательный; Eccl. насытителный; mocno nasycający, nahrhaft, implens facile ventrem. Cn. Th. 1094. — §. Sytny = Syty qu. v. SYTOŚĆ, ści, ż.; Boh. sytost; Vind. situst, sitnost, nafitnost, dovolnost; Croat. szitòszl; Rag. sittos, sittina, najest, (cf. najest sie); Sorab. 1. sêtošez; Ross. сытость; syt, dosyt, nasylenie; das Sattigen, Sattwerden, Ernährung, die Sättigkeit, Ernährung. Chleb im zgotował do sytności 1 Leap. Syr. 45, 26 Sytość zdrowiu i enocie szkodliwa Cn. Ad. 1124. przepelnienie, przeladowanie, Ueberladung. Z sytności bajność pochodzi. Kosz. Lor. 182 b. Uprzykrozoną wzgardę sytość rodzi. Past. Fid. 58. Do sytości bogacili się publicznymi funduszami. Ust. Konst. 2, 167. Przejedzenie rozkosz, nastapi sytość po użyciu. Kras. W. 56. mierziączka, Cefl. Wszystkiego sytość bierze i snu i kochania, i skoków, i słodkiego dla ucha spiewania. Dmoch. Il. 2, 27. man bekommt alleš satt. — 2. Niesytność, nie-

sytość, nienasytek, Unerfättlichkeit. Wóz, na którym zbyttek jeździ, za staremi się woźniki grzechów toczy, t. j., za obżarstwem a niesytnością brzucha. Kosz. Lor. 66 b. — 2. Tłustość, cielistość, mięsistość; Wohlleibigkeit, Fettheit, Dicke. Tatarka śniada czyni sytność ciała i odmięcza brzuch. Cresc. 180. Nie ten jest zdrowszy, który wiele jada, ale ów, który to w się bierze, co mu w sytość idzie, i tyle, ile trawi. Pilch. Sen. list. 5, 572. (ile mu służy). Poskoezne czytania, a potrawy skwapliwieżywane i niezżute, równie w sytość nie idą. ib. pr. Prov. Wydarte rzeczy w sytość nie idą. Fredr. Ad. 41. zdrowiu nie służą, nie tuczą, unrercht Gut gedeiht nicht. — (SYTUACJA, ob. Położenie, posada). — SYTY, *SYT, a, e, — o adverb.; Boh. sytý; Sorab. 2. sziti; Sorab. 1. feté; Carn. sit, (sitn = przykry, ciężarem będący); Vind. sit, nafitjen, (sitn molestus); Croat. szit; Rag. sit, (nesit onoceratalus; Slav. nêsit); Bosn. sit, sitti; Ross. сытый; SYCIUCHNY, SYCIUTENKI intensiv.; (Ross. сытонокъ; Germ. fatt; Lat. sat, satur; Angl. sated; Ot-fried. sat; Goth. sad; cf. Germ. schütten, suc); — 1) niełaknący, pokarmem nasycony; fatt, gefättigt. Już jadłem syci. Chrośe. Jow. 190. Syt-mu nie nie smakuje. Cn. Ad. 1124. (kto nie daje, mądrze żyje). Wiatrem syt. Cn. Ad. 475. (mało jada, manną bożą żyje). Łaską syt sługa nie będzie. Cn. Ad. 428. (łaska bez datku nic nie waży). Na gładką zonę patrzeć, syt nie będziesz. Rys. Ad. 51, (cf. oczy paść). Nie wyrozumie zgłodniałemu syty. Pot. Syl. 16. Na tym zależy, aby wilk był syt, a owca zdrowa. Pot. Arg. 547. Chciwość nigdy nie jest syta. Pilch. Sen. list. 5, 158. — Syt czego być, mierzić co sobie; etwaš satt seyn, satt haben, überdrüssig seyn. Strawiony pracami, wiekiem uciśniony, syt jestem rzadu. Teat. 50, 9. Do klasztoru poszła, syta świata. P. Keian. Orł. 1, 114. — Aliter: Kto tu pomysłnych fortun syty, ten w przyszłym żywocie będzie pragoł z bogaczem. Psalm 58. (kto tu opływa, do zbytku zażywa). Każdy sobie tuszył, iż syt korzyści i zyciestwa do domu powróci. Pilch. Sen. list. 256. — 2. Syty, sytny, karwny, tłusty, cielisty; wohl bey Leibe, dick und fett. Zygmunt August Katarzynie oddał, winy mnój do niej nie mając, jeno że syta była, a potomstwa nie miała. Biel. 558. Ludzie sytego i pełnego ciała, mogą nieco ciemierzyey używać. Syr. 1405. Zarzeźcie ciele syte. Budn. Luc. 13, 25. (luste. Bibl. Gd., ein gemästetš Kalb. 2. utb.). Syciuchne kurczęta. W. Post. W. 5, 76. Koń, gdy mu wilcze zeby wyjmiesz, sytniejszy bywa na ciełe. Cresc. 525. Rostrucharz dostatek owsa koniom dawa, iżby je, gdy syte będą, co najlepiej sprzedał. Gorn. Sen. 426. Domo-we zwierzęta bywają zawsze cielistsze i sytniejsze, niżli dzikie, a to dla dostatku karmi większego. Cresc. 80. — 2) Syty, sytny, nasycający; sättigend, satt machend. Każda rzecz na tym świecie syta. Pot. Jow. 25. wszystko się przeje, man bekommt alleš satt. Jaki smak? nie znasz; dosyc byle było syto. Mon. 70, 174. duzo, suto.

Pochodz. sycić, nasycać, nasycić, dosyt, dosyc, dość, zadosyc, dosyczynienie, podsycać, podsyta.

SZ.

°SZ-; na wyrażenie złożonych tych dwóch spółgłosek, abecadło Słowiańskie osobnej używa litery, nazwanej sza, s m; Czesi [i Słowacy 2] piszą š, [Serbowie północni seh; Chorążanie fh; Chorwaci s; Ilirowie se 2]. — 2. SZ: ż; *enclit.*; e. gr. ktosz s ktoż; ob. -ż *enclit.*

SZA SZA SZA między sobą. *Teat.* 22. b, 107. szeptali między sobą, jie flüßerten unter einander; cf. szept, cf. *Niem.* jdwagen.

SZABA, y, ż, u bednarza, ośnik zakrzywiony w półokrąg, który służy do gładzenia klepek lub dna w statku. *Magier. Mskr.*, das Schabmesser der Böttcher.

SZABAS, ob. sobota żydowska; *Sorab.* 1. fabbat, fobbota, swatok; *Vind.* fabbota, pozhitek, prestaja dela; *Ross.* мабатъ; (*Hebr.* שבת schabbath, *quievit*, cf. spać). Łacno jest szabata zachować, od mięsa zakazanego wstrzymać się, umywaniem się oczyścić i t. d. *Smalc.* 69. świątkować, cf. pościć. — 2. *Transl. fig.* Kot Myszobój, gdy po dachach, w ogniu cały, szuka żony, tegoż czasu, Gdy zażywa z nią szabasu. . . . *Jak. Baj.* 40. (gdy z nią rozkoszuje). SZABASNIK, a, m., piec do chleba pieczenia, w izbie między piecem ogrzewalnym, a kominkiem, w którym się z kominka pali na chleb. *X. Kom.* eine Art Backofen neben dem Stubenofen. SZABASZNY, a, e, od szabasu, Sabbath, Schabas; *Ross.* мабашный. SZABASOWAĆ *cz. niedok.*, szabas obchodzić, świątkować, den Schabas feyern; *Ross.* мабашить, помабашить.

SZABELKA, i, ż, dem. *Nom.* szabela; *Croat.* szablyieca; *Ross.* сабелька, das Säbelfchen, ein fleiner Säbel. Konia dosięść, szabelkę przypasać. *Birk. Sk. D 4.* Dworackie szabelki nazywały się za Kazimierza Jagiellończyka mdyczkami, od podobnej do szyi indyków formy. *Czack. Pr.* 1, 217. Tak dojrzeni go po karku liźnął moja szlitowana szabelką, aż się głowa na ziemi oparła. *Mon.* 74, 45. SZABELKOWY, a, e, od szabelki, od szabelek, Säbelfchen. Ustawne szabelkowe krzesania. *Czack. Pr.* 217. SZABELNIA, i, ż, fabryka, w której głównie na szable albo pałasze robią. *Os. Żel.* 69. die Säbelfabrik; *Croat.* szablyarnieca SZABELNIK, a, m., który szable robi, der Säbelfabrikant. *Ld.*; *Croat.* szablyar; *Slav.* sabljár, ob. Miecznik. — 2. *Aliter*; Rozbukani owi szabelnicy zamordowali wszystkich *Nar. Hst.* 7, 112. szablami zbrojni, mit Säbeln bewaffnet. SZABELNY, a, e; *Slav.* sabljeni; *Vind.* krivomezlni; *Ross.* сабельный; od szabli, Säbel. Ten muszkietowa z konia leci pluća, Ów z tyłu ścięty szabelnym poehopem *Jabl. Bok. J.* 5 b. Szabelne w karku poniósł degi. *ib.* N 2. SZABELTAS, u, m., [kaleta, ein lederner Ventel 2], kieszeń szabeloa, od pasa szabelnego wisząca; *Croat.* szablyotaska; z *Niem.* die Säbeltasche. [Kiedy ja się po kalacie uulerzę, z kotreimi na ten czas Polacy chodzili, szabaltasami ich wzięto, to głębie zamknij. *Poklat. Kw.* 157 — 2]. Wchodząc huzar zawadza szabeltasem o drzwi. *Teat.* 16, 8. Na szabeltasach herb ich. *Jabl. Her.* W szabeltasie groszy mało. *Bics. B 2.* (żołnierz niepieniężny). — SZABELTASZNO *adverb.*, z szabeltasem, mit einer Säbeltasche. Owo młodź do nauk z

dostatkami oddawają, bławatno, pierno, kowane, szabeltaszo. *Falib. O 5* SZABLA, i, ż; (*Boh.* šawle; *Slov.* šabla, šable, šawle; *Sorab.* 2 fabla; *Sorab.* 1. zablá; *Carn.* sabla; *Vind.* fabla, kriu mezli, kordezli; *Croat.* szablya; *Slav.* sablja; *Dal.* szablya; *Hung.* horgas szablya, szablyutska; *Rag.* sabglja; *Bosn.* sabglja; *Ross.* сабля, корда; *Ecl.* мабля, сабля; *Finn.* sabeli; *Svec.* sabel; *Angl.* sable; *Ital.* sabla, sabra, seida; *Gal.* sabre; *vulg.* *Germ.* Säbel, Säber; *Graec. nov.* ζαβρη; *Arab.* seif s szpada, cf. *Graec.* σέβρω macto, ζαβρω curvus, ζαβρωη szabla; cf. *Hebr.* שבת sabach, mactovi?); pałasz skrzywiony; *Germ.* der Säbel. Nieoprawne szable, główne, ob. Brandnary, ob. Stal. *Czack. Pr.* 1, 216. Nasza nieco skrzywiona szabla, której i Węgrzy używają, jest z Azji. Ustawnie jeżdżący na koniu, taką szablą, oprócz mocniejszego ciężca, mają większą zasłone głowy, niżeli od prostej szabli czyli szpady. *ib.* 217. Dla kawalerji była broń, jak mówią, czyli szabla, jest użyteczniejszą od karabinów. *ib.* Szabla Węgierka, czapka magierka *Mon.* 76, 281. Szablą mu nad Ibeem machał. *Teat.* 26. b, 59. Na szable szli, tarczami się założywszy, na nie je brah; nasi zaś tarcze odejmując, z wierzchu je siekli. *Warg. Ces.* 54. Rohatyoy wyiskawszy do szabel się rzucili. *ib.* 208. Szasiedzi na się szable wyostrzyli. *Lab. Her.* 11. Szabla szablę budzi; arma armis irritantur. *Warg. Kurc. prof.* Na szablach go roznieśli. *Birk. Zbar. B 4.* na kawalki rozsiekli; *Vend.* fablati; *Boh.* pošawlowate; *Germ.* niederrißeln. Junacy w kącie szablą wiatry krają. *Pitch. Sen. list.* 2, 287. (zuchwale się odgrają). Na ulicy w pięćdziesiąt szabel na mnie napadli. *Boh. Kom.* 1, 51. *Klok. Turk.* 207. (zbrojnych szaldami, szabelników). Prowineye częścią szablą, częścią przez przymierza hołdowne sobie uczyni. *Nies.* 1, 7. (bronia, orężem, gwałtem, mocą, wojną). *Prov. Kord* do boju, szabla do stroju. *Rys. Ad.* 26. Szalchicica oznaczało noszenie szabli lub szpady. *Czack. Pr.* 2, 245. *Croat. Prov.* Nit eluni popa duga halja, nit vojnika zlata szablya s nie czyni xiedza dluga suknia, ni wojaka zlota szabla — 2. Wieprz dziki psa wali krzywą szablą, kiedy się nagodzi. *Żebr. Ow.* 101; *fulato vulnerat ense*, klein, mit dem frumazen Haut. SZABLICA, y, ż, duża szabla, ein großer Säbel. SZABLINA, y, ż, biedna, mizerna szabla, ein slender Säbel. SZABLISKO, a, u, *contemn.*, szpetna szabla, ein häßlicher garstiger Säbel. Musiał na sejmiku dobrze szabliskiem po uchu dostać. *Teat.* 22. b, 57. °SZABLONOSZEC, szał, m., noszący szablę, ein Säbelträger; *Croat.* szablyonoszeec. SZABRAKA *Tr.*, ob. Czajrak.

SZABRY *plur.*, kawalki drobne eegły lub dachówki. *Magier. Mskr.*, Ziegel - oder Dachpfannen - Stückchen. SZABROWAĆ *cz. niedok.*, zaszabrować *dok.*, u mularza, szabrami szparę w murze zaćwiekować. *Magier. Mskr.*, die Löcher in der Mauer mit Ziegelstückchen ausfüllen.

SZACH, u, m., [z *persk.* 2], (szach w całej Azji oznacza rządzącego, monarchę. *Kras. List.* 2, 87. (*Pers.* cha - król). Szach, bierka, jedna z tych, ktorymi w szachy grają. *Cn. Th.* 1095, ein Schachstein; *Boh.* šach; *Croat.* chak, chah; *Carn.* tatizhk; *Vind.* skak, shah; *Ross.* мамка,

шахешка. Podnosi rękę, bierze palcami za szach, jedzie nim, gdzie trzeba. *Pam.* 85, 1, 95. — §. Szach, słowo przestrzegające w szachach króla lub królową, że im trzeba miejsce odmienić; Шах! wenn man Шах bietet. Dać szach królowi. *Tr.*, *Ross.* дать шахъ царю. Król w szachu. *ib.* — *Fig.* Widzisz pociechy po twych żalach nowe, Ty dziś dajesz szach zlej fortunie z metem. *Pot. Syl.* 188. (zwyciężyłeś ja, шахъ matt махен; *Vind.* premagau!). Mógł im szach i met dać i ukazać wrota do rozumu. *Birk. Zamoj.* 27. Szachem pada. *Rys. Ad.* 65. (zwyciężony). Albo szach albo met. *Żegl. Ad.* 2. *Rys. Ad.* 65. entweder beugen oder brechen. Lepiejby było, aby z nim zgoła nie walczyć, albo się nań z wielką mocą oburzyć, iżby był albo szach albo met. *Baz. Śk.* 152. — Szachem o niebo. *Brud. Ost. C* 6. (grać, starać się o niebo).

SZACHER, SZACHERMACHER, słowo żydowskie, oszwabienie w handlu; daß Geschäftern, Geschäftern. Nie nie dać a wziąć, i szachermacher. *Kniaż. Poez.* 2, 189. Czynie mały szachermacher z jednym rzeźnikiem poczciwym. *Teat.* 55. c, 58. — §. Szacher, szachraj, ob. Szachrajka, Szachrajstwo, Szacherstwo, Szachrować.

*SZACHOR. *Sak. Dusz. pr.*, ob. Cukier.

SZACHOWAĆ *cz. niedok.*, 1) szach zadawać, Шахъ bieten. Rycerz króla szachuje, Pop bije rycerza, Wieża jako z więzieniem do królowej zmierza. *Żegl. Ad.* 97. — 2) Szachować, w kostkę sadzić, na małe czworogrunki dzielić; *Germ.* шахден, шахден, in Bierede theilen. Zewlekli go z onej sukienki szachowanej. 1 *Leop. Genes.* 57, 25. (przetykanój. 5 *Leop.*). Zdarli bracia z Józefa one suknią szachowaną, którą miał na sobie. *Radz. Genes.* 57, 25. (suknią z rozmaitych farb. *Bibl. Gd.*; sztukowaną. *Budn.* pstrą; bunten Koff. Lutb.). Napiersień wielkiego kapłana udziałasz robotą szachowaną. 1 *Leop. Exod.* 28, 15. (haftowaną. 5 *Leop.*), gefittet. Dworzanin miał na sobie szatę szachowaną. *Papr. Pr. C.* 5 b. Po ludziach nie patrz szachowanego odzienia; ale co się wewnątrz świeci. *Budn. Apoph.* 78. Gdy za godność, nie za groź dawano insuły, Musiał pan szachowany kłaniać się mądrymu. *Papr. Gn.* 1202. W rzezanych sukniach albo szachowanych chodzić, należy małpom i błaznom. *Eraz. Dw. B.* Treniś w sukni szachowanej. *Pot. Jow.* 195. (arlekińskiej). Błazen szachowany. *Klon. Wor.* 57. Szachowany lampart. *Nar. Dz.* 1, 121. Nie dbają dziś o rozum tylko szachowany. *Papr. Gn.* 1201. (o pstrość w głowie). SZACHOWNICA, y, ż.; *Boh.* šachownice; *Vind.* shahna tabla, pretspil; *Carn.* tatische; *Rag.* sekakniza; *Ross.* шахешная; tablica szachowa, die Geschäftafel, daß Geschäftbret. Szachownica na 64 podobnych części podzielona jest. *Kras. List.* 2, 86. Szachownica, na kształt chorągwi, z różnych kolorów w kwadrat złożona. *Chmiel.* 1, 82. — §. *Transl.* W szachownicy ułożyć. *Kluk. Dykc.* 2, 14. w kwadraci, in kleine Bierede theilen. Dobra te szachownicami między naszymi leżące, na insze zamienimy. *Vol. Leg.* 8, 647. (rozstrzelone, rozprószone i tam i sam). Mieszane dziedziny, czyli tak nazwane szachownice. *Czack. Pr.* 2, 189. *ib.* 185. — §. *Botan.* Szachownica, fritillaria Me-

leagris, gatunek korony; na kwiatkach jej są pospolicie dwa kolory w szachownicę ułożone. *Kluk. Dykc.* 2, 14. die Geschäftblume. — §. Szachownica, herb; ein gewisses Wapen. SZACHOWNICZY, a, e, na kształt szachownicy, szachowany; *Ross.* шахматный, wie ein Geschäftbret. Szachownicze rozsadzenie drzewa: w kostkę, quincunialis ordo. *Cn. Th.* 4095, cf. cynek. SZACHOWY, a, e, od szachów, Шахъ; *Ross.* шахешный. Szachowe kamienie, Geschäftsteine, (ob. Bierki). Grać szachowy; *Vind.* shahni jigratz, skaknizhar, der Geschäftspieler.

SZACHRAJ, aja, m., SZACHER, chra, m, oszwabiający po żydowsku handlarz; *Vind.* barantauz, kapzhuvauz, kamantnik, ein Geschäfterer. Człek poczciwy ścisła się z filutem, z szachrajem, Nie za skłonnością, ale za zwyczajem. *Zabl. Z. S.* 25. *Teat.* 22. b, 152. SZACHRAJKA, i, ż., die Geschäfterin, (cf. żydówka). Mojej córec kilka wstażek i kornetów kupiłem, a już mnie te przeklęte szachrajki zdarły z pięć set złotych. *Teat.* 22, 99. Bodajby przepadły wszystkie szachrajki, korneciarki, krawcowe, i te wszystkie, które są wygodne do stręczenia. *Teat.* 15, 48. SZACHRAJSKI, a, ie, od szachru, Geschäft; *Vind.* kamaten. SZACHRAJSTWO, SZACHERSTWO, a, n., szachermacher, oszwabienie w handlu żydowskie; *Vind.* kamata, barantuvanje, Geschäfterey. Żyd szachrajstwem się bogaci. *Nar. Dz.* 2, 155. Wstydz się, że takie szachrajstwa porobiłeś. *Teat.* 22. b, 128. *Teat.* 55. d, 68. Wiele biednego a samym prawie szachrajstwem bawiącego się w Polsce żydostwa. *Pam.* 85, 1, 414. SZACHROWAĆ *cz. niedok.*, oszwabiający handelek prowadzić, шахерн; (*Vind.* barantuvati, kamantati; *Chald.* ܫܚܐ; *Hebr.* שׁחׁרׁ et שׁחׁרׁ). Lepiej byś z żydkami szachrował, niż wdawał się w takie rzeczy. *Teat.* 8. c, 4. Winska Morawskie za Węgierskie szachrują. *Jeż. Ek. F* 5.

Pochodz. *przeszachrować, naszachrować, wyszachrować.*

SZACHT w górach; *Slov.* šachta, ob. Okno, ob. Szyb.

SZACHTOWAĆ *cz. niedok.*, u lakiernika, ostatnie dawać gładzenie gruntu skrzypiem, lub mokrym płótnem do pozłoty. *Magier. Mskr.* beyu Lackieren, mit Geschäftshalm polieren, die letzte Politur geben.

SZACHULEC, lea, m., gatunek budowana drewnianego w szachy, Geschäftbündwerk, geschäftes Zäpferf. Jeden dom wystawiony w szachulec, a drugi w Pruski mur. *Gaz. Warsz. R.* 7, 1459.

SZACHY *plur.*, gra szachami, daß Geschäftspiel, daß Шахъ; *Boh.* šachy; *Vind.* skakniza, shahna jigra, shohspil; *Rag.* sekakki, *Ital.* scacchi; *Ecc.* шахматы. Gra w szachy jest czysta a rozumu bystrego zabawa. *Gorn. Dw.* 122. W szachy grać; *Vind.* se skakami jigrati, na shahi jigrati, Geschäft spielen. Jak w szachy grał. *Żegl. Ad.* 97. (stracił). I w szachach przyjaciela poznać. *Rys. Ad.* 76. — Szachy, poema Jana Kochanowskiego. *Kras. List.* 84. — *Transl.* Przez powabne tego zdrajcy szachy, Posunęli się Turcy do szabel na Lachy. *Jabl. Buk. E* 2. przez jego matactwa, Durchstereyren; *Ross.* шахни kunstafty.

Pochodz. *szachować, szachowany, szachownica, szachulec.*

*SZACIĆ *cz. niedok.*, w szaty ubierać, anfleiden. Niech się

jak chce ubiera, niech się jak chce szaci. *Pot. Arg.* 89. SZACISKO, a, n., podła szata, galgan, sukniisko; *Ross.* кацаинско, ein elender Rock, ein Lumpen. *W. Post. W.* 258. Sprosnemi szaciski go zakrywała. *W. Post. W.* 276. SZACOWAC, -ał, -uje cz. niedok.; (*Boh.* šacovati; *Slov.* šacugi; *Sorab.* 1. schaczuyu; *Sorab.* 2. schazowasch; *Vind.* thazati, thuzavati; *Carn.* shszat; *Croat.* šaćzam; *Svec.* skatt, cena; *Germ.* schätzen, (cf. *Lare;* *Graec.* τήσις); — 1) szacować, oszacować dok.; *Carn.* razunim; *Eecl.* илнн-сати, илннснаю, (cf. napisac, cf. popis); taksować, cenę naznaczać, szperować, schätzen, tarieren, einen Preis setzen. Mają być wybrani mężowie na szacowanie tych majątności. *Herb. Stat.* 91. szacunek, taxaeya; *Schätzung, Taration.* Szacuje majątności, kupie etc. *Cn. Th.* 1095. Szlachta między sobą na sto grzywnien głowę przyjacielską szacuje. *Modrz. Baz.* 107. Kraj nasz mężobójstwa niekarnością mnoży, krew szacuje człowieka na obraz boży stworzonego, miawszy grzywny, zabić możesz. *Sk. Kaz.* 515. Kiedy kto sam zezna, iż na którym członku chromy jest, tedyć onego członku szacować nie potrzeba. *Szczerb. Sax.* 455, (ob. basarunk naznaczyć za członek). — *Similiter:* Szacować kogo, naznaczać mu wiele powinien płacić; einen schätzen, eine Schätzung auflegen. Serwius Tullus oszacowanie i popis wymyślił. *Faliss. Fl. praef.* Jeden drugiego najeżdza na dom, szacując a wiążąc, pałac zamki i miasta, wsie wybierając. *Biel.* 228. brandhsätzen. Ryceerstwu swemu dopuścić kupiectwa, zbytków wewnętrznych biorąc z kościołów skarby, kapłany szacując. *Biel. Św.* 208. idem *Weresz. Reg.* 45. — 2) Szacować, ważyć sobie, cenić, w szacunku mieć, za szacowne mieć, szanować, poważać; hoch schätzen, schätzen, achten; (*Sorab.* 2. achtowasch; *Vind.* thimati (cf. styma), zeniti, sa vried dershati, po vridnosti sposnati, thazati, thuzavati; *Carn.* shlemäm; *Croat.* prestimavati, prestimavam, marati; *Slav.* proshimati). Tak szacuje ojczyznę, że ją jak najdrożej sprzedaje. *Teut.* 1, 105. Drogo co subie szacować. *Cn. Ad.* 211. Drogo to sobie ludzie szacują, co więc pokorną prośbą kupują. *ib.* Lekko sobie szacujemy, czego darmo dostajemy. *Cn. Ad.* 94. (gering schätzen; co przyjdzie łatwo, nie bywa smaczno). Komu czego trzeba, drogo to szacuje. *Cn. Ad.* 555. (potrzeba rzeczy droży, u głodnego najdroższy chleb). Szacowny, czezo-ny; *Ross.* почитаемый, cf. nieoszacowany. — 3) Sądzić, osądzać; beurtheilen, richten. Nie trzeba to po minie człowieka szacować. *Teat.* 52. c, 18. Nie trzeba nikogo z postawy, ani z odzienia szacować, gdyż często pod oweż barwą tają się wilej drapieżni. *Ezop.* 121. Ludzie nie mają być szatowani z pięknych słów, ale z dobrych uczynków. *Kosz. Lor.* 47. Szacują człowieka nie z tego, co sam jest, ale czym z wierzeli upiękuszony jest. *Birk. Kant. B.* 5 b. (jak cię widzą, tak cię piszą). Z owocu trzeba drzewo szacować, nie z liścia. *Mu. Ryt.* 4, 40. Często z kilku lotrów szacują nas wszystkich. *Klan. Wor.* 52. Synowie nie bywają szacowani z domu macierzystego, ale z ojcowskiego. *Smalc.* 11. (po mieczu ranga, dostojenstwo, spadek). Ktoś słysząc, że dme tak czę-

sto wzywam, słów tych nie zrozumiawszy, Dme tak często wzywana za Nimfę szacował. Mniemając, bym się ja Nimfy rozniłował. *Otw. Ow.* 294. (za Nimfę ją brał; Nimfa ją być rozumiał). — 4) *In pejus:* Szacować kogo, niecować, krytykować; schütern, kritisieren, verunglimpfen. Nie lżyj, nie szacuj, nie obmawiaj bliźniego. *Haur. Sk.* 245. Niech się pilno przypatruje swemu, co cudze szacuje. *Rej. Zw.* 256. Szacując drugich, nie patrzysz siebie. *Pot. Syl.* 565. *Rej. Zw.* 69 b. Kto sam nie me robi, cudze snrawy rad szacuje. *Fredr. Ad.* 25. *Stonk. Pers.* 26. Zoilus Homera liadę złośliwie szacował. *Stryk. praef. Klok. Turk.* 199. Szkaradne obmówiska albo szacowania. *Rej. Post. T.* 4. SZACOWNICZY urząd, u Rzymian, *censura. Macz.* daś Cenjoramt bey den Römern. SZACOWNIK, SZACUNKARZ, a, m, szperownik publiczny albo urzędowy, *taxator. Cn. Th.* 1095, der Schätzungmeister; *Slov.* šacownik; *Sorab.* 1. schaczownik; *Boh.* šacovník, pokladník; *Vind.* thazman, thazar, thazuvauz; *Carn.* razunik; *Croat.* šaćmester; *Ross.* ценитель, ценовникъ, оценщикъ; *Eecl.* оценитель. Gdzie się wiele przedaje, tam szacunkarze aediles potrzebni. *Petr. Pol.* 457, (ob. Podkomorzy). *Reges aerarii,* szacownicy albo poborcy, którzy szacunki ustawiają i odbierają. *Macz.* — 5) Szacownicy, *censores,* obyczaje strofują. *Petr. Pol.* 2, 197. *Macz.* strofarz, der Zittenrichter, Cenjer. *Censores,* szacunkarze, albo instygatorowie wieley. *Faliss. Fl. praef.* Królby powinien obyczajów ludzkich poprawić, albo je jako szacunkarz strofować. *Modrz. Baz.* 79. — 6) *In pejus:* Szeczypacz, obroweca, oszczercza; der Splitterrichter, Criticus, Tadler, Zerrütler. Ofiaruję tę pracą W. M., aby od obmowy szacunkarzów, którzy językiem uszczępliwym zwykli się na dobre rzeczy targać, tym bezpieczniejsza była. *Gwagn.* 472. Złośliwi szacownicy i najezystsza cnota nieują. *Tr. Tel.* 555. Trudno się ustrzedz opacznych uszczypliwych szacunkarzów, którzy nietylko występki przed oczyma położony zganić, ale też i rzecz dobrze uczynioną wykretnym rozumem, a opaczny rozsądkiem, szukając leda przyczyny, w złe obrócić mogą. *Baz. Hist. pr.* Niech się pilno przypatruje swemu, kto cudze szacuje, kto tu chce być szacunkarzem, Trzeba aby nie był łgarzem. *Rej. Zw.* 226. — 7) Szacownik, szacujący wysoko, szanujący, czecciel, ceniciel, *Eecl.* любовопочтвый; *Vind.* thimauz, zenitnik, vrieda sposnauz, thazman, der Schätzer, hochschätzer. Hetman Chodkiewicz wielki szacownik heroicznych mężów. *Nies.* 4, 14. SZACOWNY, a, e. — *ie, et* — o *adv.* wart szacunku, szanowania, szanowny; *Slov.* poważitedlni; *Vind.* thimauhu, velajozhen, zenithu; *Carn.* obrajtdiv; *Hung.* drága, cf. drogi; *Eecl.* многоустьный; *Ross.* достопочитный, schätzbar, achtungswürdig. Podgórzania mezgrabny, mający dobre serce, szacowniejszy jest nad dworaka do wszelkiej podłości skłonnego. *Zab.* 16, 22. Ale jakież z We Pana najszacowniejszy człowiek! *Teat.* 14. c, 15. (nieoszacowany). Co jest rzadkiego i niepospolitego, to szacowne bywa. *Pilch. Sen. list.* 2, 324. SZACOWNOŚĆ, ści, ż., die Schätzbarkeit, Achtungswürdigkeit; *Vind.* thimanost, thimanhlost, velajozhnost, dragost, zenithhlost. SZACU-

NEK, *SZACUNEK, *OSZACUNEK, nku, m.; *Boh.* šacunek; *Slov.* šacunek; *Carn.* shazenga, zanenga, zenitva; *Vind.* fhacinga; *Croat.* preczemba; *Rag.* szjenna, (ob. Cena); *Ross.* оцѣнка; szacowanie, cenienie, ceny naznaczenie, taxowanie, taxa; das Schätzen, Taxieren, die Taxierung, Schätzung, die Taxe, der Preis. O przedawaniu jedzenia i picia w obozie, hetman polny ma szacunek wydawać. *Gwagn.* 306 Uchwalono na sejmie szacunek wszystkich majątności; a mają być wybrani meżowie godni wiary na szacowanie tych majątności. *Herb. Stat.* 91. Będzie-li chciał nabyć, nadda jeszcze ku oszacunku piątą część. 1 *Leop. Levit.* 27. Ofiarowali owce i woły, bez szacunku i bez liczby. 5 *Leop.* 5 *Reg.* 8, 5. (bez oszacunku. 1 *Leop.*, co niemiarą). Widział niedźnik szacunek długu swego. *Raj. Post.* 1 i 4. (rejestr, obrachunek). — 2. Szacunek, popis, naznaczenie poboru; *Vind.* sibra, vezba, zhienf, fhazinga, Schätzung, Festsetzung der Steuer. Bolesław Świdnicki książę najpierw szacunek do Śląska wniósł, i wyprawę wojenną pieniężną ustawił, miasto pospolitego ruszenia. *Biel.* 175. — 2. Szacunek, cena, wartość czego; der Wert, der Preis. Zaczął z damami gadać o szacunku zboża, o czynszach, o sposobie czynienia folwarki intratniejszemi. *Żab.* 16, 16. Wszyscy ten samopał chwala, powiadają, że i szacunku nie ma. *Teat.* 10, 15. że wszelką cenę przechodzi, cf. nieoszacowany; über allen Preis, unbezahlfar. — 2. *Moral.* Szacunek, szanowanie, wysoko ceniecie, poważanie, czezenie, cześć; hoher Wert, Hochschätzung, Werthschätzung, Achtung; *Vind.* polhtenje, polhtenja skasanje, polhtuvanje, framoshlivost; *Croat.* prestimanye, dostojnost, (ob. Dostojność); *Ross.* почтительность, до-стопочтение, почитение. Dobre serce dawcy dodaje szacunku darom. *Kras. Pod.* 2, 94. Często nie dla człowieka z większym nie byłoby użytkiem, jak szacunek swej własnej osoby. *Przyb. Mill.* 254. Pelen szacunku *Ross.* почтительный. Z szacunkiem *Ross.* почтательно. — 2. *In pejus:* Szacunek, szacowanie, nieowanie, krytykowanie, szczypanie, das Splitterridten. Bardzo przez takie szacunki, obmówiska, łajania, obrażana bywa miłość. *Birk Dom.* 144. SZACUNKARZ, ob. Szacownik. SZACUNKOWY, a, e, aestimatorius. *Cn. Th.* 1095, Schätzung; *Ross.* оцѣновочный. Sprawy szacunkowe, w których idzie o to, czymsby rzecz, o którą idzie, podlega była; *actiones quanto minoris.* *Szerb. Sax.* 2.

SZADKAS, u, m.; *Hung.* szuytas: u smuklerza sznurek płaski, cienki, na obie strony jednakowy, robiony na klockach. *Magier. Mskr.* bey den Vortenvirtern: ein breites dünnes geflöpfeltes Band.

SZADŹ, SADŹ, i, 2.; (*Etym.* cf. sedziwy, szedziwy; *Croat.* szedina pilus canus); szron; *Ross.* мѣчъ, der Reif, gefrorne Eisan. W zimie często rosa do ciał namarzłych przylega, i na nich osiadłszy, marznie, co sadzia czyli szronem nazywamy. *Ilub. Wst.* 165; sadź. *Kluk. Rośl.* 5, 94. Widzisz, jako śnieg mroźne góry kryje, Grudne zaś drzewa pod sadzią się zgięły. *Har.* 1, 50. *Kniaź.* *SZADAWY, a, e, (cf. szedziwy), popielasty. *Urząd.* 355; *Croat.* széd; *Ross.* сѣдоватый, aschgram. Botrys ziele

wszystko jest szadawe. *Urząd.* 57. et 76. et 89. Barwa szrodkujaca między czarnym a białym, to jest szadawa. *Urząd.* 155. SZADZIEC ziele. *Cresc.* 255, ob. Sadziec. SZADZIEC neutr. niedok., oszadzić, oszedzić, poszedzić, dok.; *Boh.* šediwěti; *Slov.* šediwégi; *Bosn.* sidit, osidit; *Croat.* szedeti; *Rag.* sjediti, ossjediti, posjediti; *Dalm.* sziditi; *Ross.* сѣдѣть, посѣдѣть; szronem przypadać. *Włod. Dudz.* 60. — *Transl.* Siwieć, (cf. szedziwy); grau werden. Każdą rzecz srebrną, którą ubielić chce, włóż do ognia, aż poszedzieje jako popioł. *Siem.* 604. Już prawie laty dojrzalemi oszedziały sługa. *Gwagn.* 195 SZADZIC cz, ob. Szedzić.

SZAFa, y, 2., SZAFKA, SZAFECZKA, i, 2. dem., *almarya, *olmorya, skrzynia przywyższa, (z Niem. das Schaff szafel, szaflik; *Niederl.* Schapp; *Angios.* sciop, cf. Lat. scapha; *Slav.* shkal: skopiec; *Graec.* σκίφος; *Hebr.* קַיִן); der Schrank, (Kiste, Almer, Spind); *Sorab.* 2. kabuż; *Vind.* vomar, fhranga, planka, vomarizb, ladizhiza, (ob. Lada); *Bosn.* spremma, polica, policica, (cf. półka); *Ross.* шкафъ, шкапъ, шкафець, шкафчикъ, поставъ (cf. postaw), поставецъ, поставчикъ; *Ecl.* ставило, поставецъ. Na mole ruty kładę między szaty do szafy. *Syr.* 558. Szafa, w niej łóżko i pościel była dla służącego. *Kras. Pod.* 2, 55. W każdej szafeczce 24 książek; nad temi szafeczkami, drugie były szafki wyższe. *Star. Du.* 28. *Okiennice albo *szawki, kędy księgi stawają; *fori. Volk.* 327. Szafa na suknie czyli szaty *Boh.* šatnjak. Niech ci stołarz zrobi szafeczkę. *Solsk. Arch.* 178. SZAFARKA, i, 2., klucznica, z Niem., die Schaffnerinn, Ausgeberinn, Haushälterinn, Beschleiferinn; (*Boh.* nadwornice, cf. dworka); *Sorab.* 1. schaftziczërka; *Sorab.* 2. fastojniza; *Vind.* oskerbniza, vkasauka, hishuvauka; *Croat.* saffaricza; *Rag.* nadspremniza). Szafarka w klasztorze. *Tr.* — 2. *Fig.* Niemasz u niewiast hamulca, gdy pozbywszy czujnego stróża, własnej woli szafarkami zostanę. *Nar. Hst.* 2, 454. (paniami, mogącemi szafować według upodobania). SZAFARNIA, i, 2., olejnia, spiżarnia; *Croat.* saffarnicza, odolnicza, die Schaffnerer, Speisefammer. Po szafarniach głód nie szpera. *Brud. Ost. G.* 9. — *Fig.* Dwory pańskie dawniej obyczajów i cnoty szafarniami bywały; *officinae.* *Kram.* 648. SZAFARSKI, a, ie, od szafarza, Schaffner; *economicus, ad dispensatorem pertinens.* *Cn. Th.* 1096, *Croat.* saffernichki; *Ross.* управительскій, управителевъ; *Ecl.* строительный; *Sorab.* 1. schaftzënski negotialis, schaftowné negotiosus. SZAFARSTWO, a, n, *SZAFAROWANIE, ia, n., włodarstwo domowe, die Schaffnerer, das Haushalten, Schaffneramt, Verwalteramt; *Slov.* šafárstwj; *Hung.* satarásag; *Sorab.* 2. fastojane; *Carn.* hishuvanje; *Vind.* oskerbnia; *Ecl.* строище, (ob. Stroić); *Ross.* управительство, (cf. uprawa). Daj hezbę z szafarowania twego, bo dalej nie będziesz mógł szafować. *Sekl. Luc.* 16 Coż uczynię, gdyż pan mój ode mnie szafarstwo bierze? *ib.* — *Latius:* Podał mi w szafarstwo, wszystko swe carstwo. *Groch. W.* 599. do zawiadywania, rządzenia, jur Verwaltung. Farao pólecił Józefowi swe szafarstwo. *Biel. Hst.* 17. — Gospodarstwo, choćby największe, nie nie pomoże, kiedy

- złe szafarstwo. *Haur. Ek. 1.* (zły rząd, zła ekonomika). — Szyper ma rachunek legumin i pomiarkowania szafarstwa wszelkich wydatków uczynić. *Haur. Ek. 172.*
- SZAFARZ**, a, m., **SZAFAR**, wódarz, zawiadywacz, z *Niem. der Schaffner; Boh. šafář, šaffar, nadworník, ratagník* (cf. rataj), rategnik; *Slov. šafár; Hung. sáfár; (Sorab. 1. schafźiczer negotiator); Sorab. 2. kohwacźer; Carn. hishnèk, nastazhila, (cf. biza, cf. przystaw); Vind. oskerbònik, vkasavez* (cf. wskazaè), hislnik, shaffar, shaffnar, shpendir; *Croat. šaffar, span, (cf. jespan, župan); Rag. nadspremik; Ross. управитель; Eccl. стронемъ, (cf. stroić).* Wierny szafar, którego postawił pan nad czeladzią swoją, aby jej dawał obrok czasu swego. *Sekl. Luc. 12. Budn. Luc. 12, 42.* Człowiek niektóry bogaty miał szafarza. *Sekl. 1 Luc. 16, not.,* «urzędnika albo sprawcę». Gdyś jest szafarzem u pana albo u króla jakiego, izali nie według woli pańskiej skarbem szafujesz? *Hrbst. Nauk. B, 7 b. (Slov. Prov. Ne biwa dobre, keď šafár swébo pána učí; nie bywa dobrze, kiedy szafarz swego pana uczy; cf. jajko mędrsze od kokoszy). Szafarz strawnny, obrocny, promus; szafarz pieniężny, pański, albo publiczny, podskarbi: szafarz pieniężny prywatny, dispenser. Cu. Th. 1096. Szafarz miejski u Rzymian oedilis. Petr. Pol. 191. Józef był sprawcą w szafarstwa państwa Egiptskiego, i jakoby miernikiem a szafarzem nad zbożem i gunny Faraona. Glicz. Wych. C 6. Szafarz klasztorny, Ross. хранительникъ, хазбодаръ; Eccl. трапезникъ. Szafarz weselny, marszałek, družba Ross. тысяцкой. Maciejowski, będąc uraczony od króla bogatym biskupstem, rozumiał się być szafarzem, a nie panem tego. Gorn. Dz. 55. Kapłan jest szafarzem sakramentu. Karuk. Kat. 255. SZAFARZYĆ *cf. niedok., szafarzem być, szafarstwem się trudnić, Schaffner jeyn; Slov. šafarugi; Hung. sáfárlak; Croat. šaffarim; Carn. kluzharem, (ob. klucznik). SZAFECZKA, ob. Szafa. SZAFEL, fla, m., SZAFLIK, a, m. dem., skopiec, wodny statek, (z *Niem. Schaff; das Wasserfahrzeug, Schifferfahrzeug* x. Szafel, naczynie bednarskiej roboty płytkie, z jednym uchem, do kuchni i t. d.; szafel mularski od wapna o dwóch uchach. *Magier. Mskr. W poblikości kotła trzeba mieć szaflik, w którymby pomieścić się wszystek fug. Jak. Art. 1, 52. Faski, wiadra, szafliki i inne statki bednarskie, bywają jębowe, sosnowe, bukowe. Kluk. Kiosl. 2, 159. Wode od ognia odjawszy, wleje w jaki szaflik. Sienn. 594. Szaflik umywalny. J. Kchan. Ps. 85. Solsk. Arch. 169. Był tam bukowy szaflik, za ucho zedany Na gwoźdz, ten z wodą ciepłą na nogi im dany. Żebr. Ow. 209. SZAFLIKOWY, a, e, od szaflika, Schafflè. Boras wylany w szaflik, zawiesi się do stron szaflikowych. Sienn. 595.***
- SZAFELIN**, ob. Szeffeln.
- SZAFIAN, SAFIAN**, u, m.; *Vind. safian; Ross. сафьянъ; Pers. sachtian; skóra Turcka, der Sařian. Szlachcie w szafianie. Falib. M 7. SZAFIĄNOWY, a, e; Ross. сафьянный, von Sař m. Szafianowe bóty; Ross. чеботы, чоботы, (cf. choboty). Szafianowy szewc Ross. чеботаръ, warsztat чеботария, szafianowym szewstwem się trudnić чеботарить.*
- SZAFIR**, u, m.; *Vind. safir; Croat. safir; Ross. сафиръ; Germ. der Sapphir; Graec. σάπφειρος; (Hebr. יָסַפִּיר, יָסַפִּיר, pięknym byè); klejnot przezroczysty różnego błękitnego koloru; w twardości mało się nie równa rubinowi. Kluk. Kop 2, 52. Pan (Jezus) jest sardykiem, który utrapionym i frasobliwym wesle przynosi, i jako beryl, myślom poświęconym Madrości, dowcip ostrzy, tępość znosi; Onże szafirem, śliczną zalceonym Barwą niebieską wdzięki swe odnosi. *Odym. Św B b 2 b. — Blonde: Dobrej dzień me kochanie, szafirku, tulipanku, najwonnejszy gwoźdźczku. Teat. 11, 10, cf. ryłko, serduszko, gwiazdko! SZAFIROWY, a, e; Vind. safirski, safiren; Ross. сафирный, Сафиръ. SZAFIRKOWAĆ komu *cf. niedok., bakę komu świecić, einem schmeicheln, jhõn thun, zu gefallen fñden. Okrutnie pannie Karolinie szafirkował. Teat. 22, b, 99. Gdy gaszek umie szafirkowaè, oho! już w respektach, i jest upragniony za węża. Mon. 75, 592. Pochlebstwo mu szafirkuje. ib. 70, 180.***
- SZAFKA**, ob. Szafa. **SZAFLIK**, ob. Szafel. **SZAFOWAĆ**, -ać, -uje *cf. niedok., (z *Niem. jshaffen; Sorab. 1 schafflzu negotior, schafft negativum, Germ. Geřhaff; Sorab. 2. schaffowasch; Carn. kshalt testamentum, reperitur in antiquissimis Slavieis manuscriptis, cf. Graec. szefew; — § a) nastarczać, przystarczać, dawać, podawać, przynosić: verjshaffen, liefern, geben. Ktoby wężniami szafował broni, narzędzia, lub inny podawał sposób wymknięcia się... Ostr. Pr. Krym 1, 166. Wenei dawniej sami wschodczym krajom szafowali towary. Wyrw. Geogr. 281. Woła do Gdańska szafować i wsie kupować, niż pod namioty kęzić. Biel. S. M. C 2. (zboże przystawiać, spuszczać do Gdańska). Szafować znaczy u flisów zboże ze statku zsympować do spichlerza. *Magier. Mskr. Niemiecki kraj obficie szafuje dobre piwa, wełnę, sukna, konie, owce etc. Wyrw. Geogr. 215. wydaje, geben, herverbringen. Przyb. Luz. 18. Zebrał pieniądze, aly je tam szafowali rzemieśnikom za robote kościcina. 1 Leop. 4 Reg. 22, 9. (aby je rozdano. 5 Leop.). Wiczerza święta pod obicima oschani przez 1000 lat dawano i szafowano. Ci. Kat. 557. (udzielano). Bóg szafuje taką miarką wiary ś, jaką komu raczy. Wisn. 158. (udziela). — §. b) Szafować co albo czym, zawiadywać czym; verwalten, jshalten und malten. Może szafować nabytym leda kto, to jest, źle szafować; ale dobrze szafować bardzo trudna rzecz jest. Petr. Ek. 121. Skarby bez szafowania słusznego Właśnie są jak miecz w ręku szalonego. Stryjk. Gon. E. Gdyś jest szafarzem u pana jakiego; izali nie według woli pańskiej skarbem szafujesz? *Hrbst. Nauk. B, 7 b. Daj liczbę z twego szafarstwa, bo dalej nie będziesz mógł szafować. Sekl. Luc. 16. szafarzem być, szafarzyć, Schaffner jeyn. Wolność nasza jest drogim skarbem, którym ostrożnie szafować potrzeba. Leszez. Gl. 60. — §. Rządzić czym, regieren, jshalten und malten. Ona sercu mojemu panuje, Ona zdrowiem i moim żywotem szafuje. P. Kchan. Orl. 1, 142. Sam stworzyciel szczęściem szafuje. Rys. Ad. 61. Niech kto, co chce plecie, Pieniadz wszystko szafuje i rządzi na świecie. Tręb. S. M. 48. — Fig. tr. Oczyma źle szafować.****

tuje, w patrzeniu się na niewiasty kocha; na białego-
wy dwornie a bezpiecznie patrzy. *Sk. Żyw. 1, 72.* mit
den Auger zügellos herumstüßen. Nieopatrznie okiem swo-
im szafując, w wielką poządliwść ku onemu młodzień-
cowi wpadła. *Sk. Żyw. 1, 55.* W kościele niech się
strzegą nieuczciwego oczu szafowania. *Sk. Kaz. 544.* —
In pejus: Szafować czym bardzo, nieoszczędnie używać,
rozrzucać, sypać; vergenden, verschwenderisch vertun, ver-
schwenden. Szastać, marnować, sypać, szafować. *Dwor. B 1.*
Szafować pieniędzmi w gwałtownych okoliczno-
ściach jest to używać ich rozumnie. *Teat. 28. b, 178.*
Czestuje, gra, baliki daje, suto szafuje pieniędzmi. *Teat. 14, 107.* Słyszymy przewoźników w czasie niepokojnym
szafujących tysiącami korców przekłętwa. *Mou. 64, 68.*
Cudzym łaćno szafować. *Cn. Ad. 141.* (cudzego nie żal,
z cudzego się szeroko kraje rzemień, z swego szeszupło).
SZAFOWY, a, e. od szafy: *Ross. мафаныи, Сафранъ.*
Szafowe drzewi.

SZAFRAN, u, m.; (*Boh. šafran; Slov. šafran; Sorab. 2.*
zapran; *Sorab. 1.* khueharszka barba, (*ob.* Barwa); *Caru.*
sehfran; *Vind.* shafran, shofran; *Croat. safran, seaffran,*
shafran; *Dak. cjafran, safran; Hung. safrány, safrány;*
Basn. safaran, cjafran, scjafran, gjufran; Rag. cjafran;
Slav. shafran; Ross. мафранъ; Ital. zafferano; Germ. der
Saffran; Arab. sahafaran; Pers. zafferon, zaffaranum);
1) szafran prawdziwy *crocus*, der gemeine Saffran, roz-
mazała się z cebulek; kwiat jego wydaje kolor pięknie
żółty. *Kluk. Rośl. 1, 221.* Szafran domowy naski, *ob.*
Krokos. Szafran polny, Turceki, Nareyszek żółty, Lilia
wielkonożna *qu. v.* Szafran dziki; *Croat. safranika, divij*
safran, ob. Zimowit. — 2) *Prov.* Lepszy funt szafranu,
niż wóz siana. *Cn. Ad. 451.* (lepszy funt złota, niż cen-
tuar ołowiu). — *Transl.* Nie każdy szlachcie, co szafran
wzuje. *Bies. roz. B 4.* żółte boby, gelbe Ciefelu. Na głó-
wie szafran, łysy, kuternoga, Jeżeli w nim krzyna eno-
ty, cud to jest od boga *Kehow. Fr. 59.* żółtowołosy,
gelbfärbig, rotförfig. — *Aliter:* Kiedy u pana zjesz w sza-
franie flaki, Gdy niaszą wina utaktoje gości, To trzeba
zaraz obrać jegomości. *Bratk. 5.* flaki szafranem zapra-
wac, speeyal, Antestflede mit Saffran gewürzt. Szafran,
wino i złoto, tyle mają siły, Ze się na jasną prawdę nie
po raz rzuciły. *P.t. Arg. 12.* uczta, biesiada, papka,
Tractament. — 2) Szafran metalowy, u chymików, pro-
szek z metalów, w kolorze nieco szafranowi podobny,
lekarstwo na zamulone wnętrzości. *Kluk. Kop. 2, 525.*
Kruml. 214. Metallsafran. SZAFRANIASTY, SZAFRA-
NOWATY, a, e, — o *adv.*, żółtawy na kształt szafranu;
Croat safranaszt, seaffranaszt; Hung. safrányozott, saffran-
gelb. Kolor szafranowaty. *Os. Żel. 55 ib. 41.* Szafra-
niasty kamień, SZAFRANEK, *crocius. Cn. Th. 1096;*
ein saffranfarbiger Edelstein. SZAFRANIĆ *cs. niedok.,* osza-
franić, oszafranić *dok.; Eccl. мафраню;* szafranem za-
prawiać, farbować, żółcić; saffranen, mit Saffran aurich-
ten. — *Pr. et fig.* Opium fałszowane łaćno poznać, bo
gdy go rozpuści, szafrani, jak szafran. *Syr. 1562.* Żyd
zbrodnie swe eukruje, szafrani, że się smaczniuchną
potrawą zładzą. *Grod. Dis. F b.* SZAFRANIĆ się *rec.,*

żółcić się. *Cn. Th. 1096.* saffrangelb werden. SZAFRA-
NICA, y, ż, ziele, Ostrzyż Indyjski. *Syr. 29;* żółcień,
Curcuma, Gelbwurz. SZAFRANIEC, ńca, m., żółtowołos,
ein Gelbhariger. Rudego Judasza poehlebnie szafraniem
zowie. *Zab. 15, 64.* Szlachcie jeden, że był żółty głó-
wa, Jego potomstwo długo Szafranićcami zowa. *Pct. Pocz. 144.* — §. Szafraniec, kupiec węgierski, rozwozący po
wsiach różne towary, a między niemi szafran, którego
zapachem wszystkie jego towary trąca. *X. Kam. ein Un-*
garischer Hantirer, Saffranhändler. SZAFRANNY, SZAF-
FRANOWY, a, e, SZAFRANNO *adv.*, z szafrana, szafra-
nem zaprawny, lub też koloru żółtego jak szafran; *Boh.*
šaffraný, šafranový; Sorab. 1. żowteye barbé; *Croat.*
saffranen; Hung. safrányozott; Saffran, von Saffran,
saffrangelb. Woda szafranna z rury wypuszczona. *Bardz.*
Luc. 169. Szafranowy ogród. *Boh. šafraniec;* (*Croat.*
safranieza, odleńnicza dispensa. Lepszy mój wždy Panie
mierny Obiad szafranny a pierny, Albo torcik z marce-
panem, Niż twój z kapustą a chrzanein. *Rej. Zw. 251*
b. Szafranno jadać. *Chrośc. Job. 197.* Szafranowy plastr.
Perz. Cyr. 2, 508. Ranna zorza Szafranym wozem
dzień przywodzi z morza. *Otw. Ow. 108.* Judasz w sza-
frannój szacie z brodą cisową. *Klon. Wor. pracf.* SZAF-
FRANOWACIEĆ *neutr. niedok.,* szafranasto się farbować;
gelbfärbig werden. Żółtaćka po niejakiu przeciagu czasu,
szafranowacieje. *Perz. Lek. 115.* SZAFRANOWATY, *ob.*
Szafraniasty.

SZAFU, u, m., szafy u tkacza, ramki drewniane z nie-
iami kreconemi, które się na osnowę zakładają. *Magier.*
Mshr. die Schafte an den Weberstühlen, Schäfte an den
Stämmen.

SZAFUJE, *ob.* Szafować. SZAFUNEK, SZAFUNK, u, m.,
m., szafowanie, władnienie, kierowanie: das Verwalten,
die Verwaltung. Król, iż go na monarchią obrali, Pro-
sił, by mu co rychłej w szafunk ją podali. *Stryjk. Henr. C.*
Ci którzy miastu liczyli z szafunku dać nie mogą, do-
bra do skarbu trąca. *Szczerb. Sax. 125.* By się każdy
swoim bawił, w powołaniu swym trwając naznaczonym,
W szafunku zwierzonym. *Stryjk. Gon. D.* Skromny sza-
funek jest wielki dochód. *Modrz. Baz. 142.* (dobra eko-
nomika, gospodarność; *parsimonia est magnum vectigal*).
Pełna była instrukcyja poselska rekomendacyi do łaśka-
wego JKMaści szafunku; *panis bene merentium.* *Kras.*
Dos. 258, (ob. Rozdawnietwo). Nie ojeze kochany Niech
też i ja, twa córka, władnę mym szafunkiem, Nie chce
się oddać tylko pod pewnym warunkiem. *Tręb. S. M. 49.*
(niechże będę panią mojej woli, mego wyboru). —
§. *In pejus:* On ani miary, ani czasu, ani końca sza-
funkowi nie ma, dobra swe nizezemnie rozprasza i utra-
ca. *Szczerb. Sax. 451.*

SZAFUNT, u, SZYFUNT, u, m., z *Niem.* das Schiffspfund;
wazy kamieni 15. *Skrzet. Pr. Pol. 2, 496. Vol. Leg. 7,*
551. Szyfunt wazy 520 funtów Kolońskich. *Os. Rud. 550.*
Solsk. Geom. 5, 516. Ostr. Pr. Cyw. 2, 515. Szy-
funt jest waga 416 funtów; w Gdańsku wazy się potaż
na tej wadze. *Czack. Pr. 292, (cf. liesfunt).* Szyfunt każ-
dy 400 funtów. *Pam. 85, 568.*

SZAJA, *ob.* Saja.

SZAJNY, a, e, n. p. Któraż to skała, która pieczęcią, Bizaknie szajnego sławą Cezara [egregii Caesaris. 4] *Her.* 2, 164. *Nar.?*

*SZAK, *ob.* Siak.

SZAKŁAK, SZEKŁAK, u, m., ciernie, *rhamnus*, *Frengdorn*, krzew mierny i prosty, liście ma ciemnozielone, jagody okrągłe. *Kluk. Rosl.* 2, 58; *Sorab.* 1. pszowa yabodżina, pszowodżina; *Vind.* framfa, framflin drevu; *Ross.* жесертъ, дерандерево, прудорожная пролка, кршинуна. Nie zbiera nikt jagod w szekłaku, Ani z ostu fig, albo owocu z bodłaku. *Kulig. Her.* 244. SZAKŁAKOWY, a, e, *Frengdorn*; *Ross.* врышшый. Z szakłakowych jagod robią zieloną farbę. *Sleszk. Ped.* 422.

SZAL, u, m., z *Angl.* cin *Schalff*, niby to rańtuch, chusta długa kobieca naszyjna z cieńkiej bardzo materji. *Gaz. Nar.* 1, 450, *ob.* Łokusza.

*SZAL, u, m, szaleństwo, szalenie, dokazywanie po szalonymu: eine Raserei, ein Unfall der Tollheit, ein raufender toller Streich. Coż z tym poczniesz? pocci zawsze są pocci, Albo im jeden taki szal przez łeb nie przeleci? *Zabl. Anf.* 4. Troski jej wielkie sprawiał mąż przez swe dzikie szały. *Przyb. Ab.* 16. Ludzie i o bogu zapętana w złym szale. *Przyb. Mitt.* 28. Szal niej orządny ich unosi. *ib.* 298, et 24. Jakis mu szal do głowy przyszedł. *Teot.* 18, 72. Na zniszczenie jego srogim godzą szalem. *Przyb. Luz.* 247, et 22. Jakiz to szal nieszczesni, zawrócił wam głowy? *N. Pam.* 5, 345. — 1. SZALA, i, m.; (*Ross.* шалъ, шалушь; cf. *Germ.* Schall). Szalony, szalenie, głupi. *Cn. Th.* 1097. szalawila, szalapat, postrzelony; ein Verriißter, der einen Schuß hat.

2. SZALA, i, ż., SZALKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* šalek, šaleček; *Sorab.* 1. ważna zkleczka; *Carn.* shala, (2. żart); *Ecel.* шрѣрка, шрѣрка; *misa*, miseczka szalna czyli ważna, z *Niem.* die Schale an der Wage, die Wagefähle; (*Svec.* skal; *Angl.* shell; *Wallis.* ysgal). — *Propr. et fig.* Na jednej rządzen świata rozłożył szali królestwo i niewawisę. *Bardz. Trag.* 455. Złoto dla próby wagi, na równiej zawiesimy szali. *Pociej.* 253. — *ln. plur.* Szale, szalki, szala - waga, *pr. et tr.*, die Wage, Wagefähle. Szalki albo ważki, których do ważenia towarów używają. *Os. Fiz.* 119. Waga większa, żeby można 100 funtów razem na nią ważyć; szale zaś do ważenia drobniejszych materyałów na łoty. *Tora. Škl.* 120. Różne także szale i szalki do ważenia powinien mieć chymik. *Kruml.* 61. Szal rękojeść, ucho, *ansa*; szal kluba, dziura w rękojeści, którą języzek biega, *trulina*; szal kołowrot, u którego końców misy wiszą, waga, *scapus*, *librile*; szal języzek, który w klubie stawa, *examen*, *canon*; szal goździk, biegun, na którym chodzi kołowrot, *agina*; szal stanie w klubie równo, *aequilibrium*. *Cn. Th.* 1097. Czym szuplejszy jest pret poprzeczny w szalkach, tym bardziej czują. *Kruml.* 62. Kłaseć co na szale. *Kras. Sat.* 11. (ważyé eo). *Prov.* Szale pokażą, co rzeczy waży. *Cn. Ad.* 1002. (trównanie rzeczy wszelkie czyni małe lub wielkie). Słowa opatrnych szalami będą ważone. 3 *Leop. Syr.* 24, 28. (gwiechtem będą ważone. 4 *Leop.*). Wszystko należy nam brać na szalę rozumu. *Pilch. Sen. list.* 3, 272. —

2. *Fig. transl.* Granice, szala, powaga i określenie władzy rady niurustającej. *Vol. Leg.* 8, 99. (balans, równowaga). — 2. *Hist. natur.* Szalka, szrodwaga, *libella*, ryba, głowę ma na obo boki rozciągniętą, jak szalki. *Chimiel.* 1, 628.

*SZALAMACH, u, m., [*ob.* Szalamacha 2], n. p. Nieżywają potraw smakowitych. Jedo teickna. szalamachy, szolodusze, pszennika, co wszystko z maki a z jagiel robia, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 57. SZALAMAJA, i, ż.: *Boh.* šalmage, šalimaj; *Vind.* thalmaja, brenzlina pshau, roshenzo; *Svec.* skalmeja; *Germ.* die Schalmee; *Angl.* shalm; *Gall.* chalumcau, chalemie; *Ital.* caunamela, ceunamela, caramela; (*Lym. Lat.* calamus); gatunek muzycznego naczynia dętego. czyli pszalki, n. p. W szalamie szypesem przyprawia kazal. *Laliss. Fl.* 35. Ojiekunowie aby nie kazal sobie za duszę w dody albo na szalamai grać. *Groick. Obr.* 202.

SZALAPUT, a, m., SZALAWILA, y, m., (*cf. Lat.* salaputium disertum. *Catull.*): szala, postrzelony, wiewrowata głowa; ein toller unruhiger Kopf, ein Schuß, Wurfkopf; *ob.* Wila, *cf.* przywilszy, przyszaleńszy *salinsulans. Macz.*, (*cf. Boh.* wila, blazen, šasek blazen, wily blazeński, Wyla, Wyle *Heeote*; *Wel* bożek; *Cern.* Vila = llecate; *shëstovilast bliteus*, *shestovilu stolo*; *Croct.* Vila, Vileniza = Muz, Nimfa, Sybita; *Bosn.* Vila, pivalica, Vilenica = Nimfa; *Rag.* Vila = Nimfa; *Slav.* Vile = lesne strachy). Szalapat komu przypadkiem na nogę nastąpi, w tańcu wypredzi, z tym wybić się musi. *Mon.* 75, 729. To jakis szalapat. *Teat.* 36, 22. Co za przeklęty szalawila. *ib.* 36, 25. Nie depez mnie; niech przynajmniej w tym schowany grobie, Gdym żywy niespokojnik był, spoczyne sobie. — Nie wierzę, jak dawno byłeś szalawila, Być i w tym grobie dłużej leżeć się zdarzyło. *Gaw. Sicl.* 594. SZALAPUTWO, a, n., szały, niespokojności, wiewry; unruhe, tolle unruhige Wirrbhafft. Rzady monarehy szalapuetwa uspokoiły. *Teat.* 52, b, 105. SZALAPUTAC *med. niedok.*, szalapatem być, ein Wirrfopf jezu. SZALASNICA, y, ż., szalajaca kobieta, dyablica, ein raufendes teuffisches Weibshütt. *Tr.*

SZALASZ, SAŁASZ, a, u, m., SZALASIK, a, m., *dem.*; *Slov.* salaš, salaš *tugurium*; *Hung.* szállás *domicilium*, *hospitium*, *obsidio*; (*salni* = osieść); *Ross.* шаламъ, кшуня; *Ecel.* шѣрк, (*cf.* sień); budka czyli kucza pełna pasterska etc., z chróstu; *Carn.* hólta; *Vind.* ouzharnitše, ouzharska huta, ouzharniza, (*cf.* owezarnia); *ciné* Jeldhütte, Landhütte. Już szalasz chróscianny odarty. Który wniarze stawiają dla warty. *Zimor. Roz.* 162. Wiosna była na ów czas, przyjaciele mili, Gdyśmy sobie na wzgórk szalasz uklecieli Z gestoliściem gęłczy. *Nar. Dz.* 3, 51. *Kniaź. Poes.* 1, 188. Pod kościołem w czasie kiermaszu szalasz były rozstawione do trunków. *Niędz.* 215. Zimowali żołnierze pod uklecionemi z chróstu szalaszami. *Nar. Tac.* 2, 300. *Bardz. Luk.* 11. Kakus woły do lotrowskich swoich szalaszów ciagnał za ogony. *Klon. Wor.* 25. *Kras. List.* 2, 139 Szalaszik liściem sklepiony. *Kniaź. Poes.* 3, 249. *Pilch. Sen. list.* 378. Szalaszik cienisty. *Przyb. Ab.* 221. — *Fig.* Progna szalaszik klecać pośród

Tomu Coraz nad lty m żałośnie nóci. *Hor.* 2, 275. *Kniaź.* (gniazdeczko).

SZALAWA, *herb*; cyrkuł żółty na tarczy; w jego środku trzy krzyże; na hełmie ręka po łokieć wyniesiona z mieczem. *Kurop.* 3, 50, ein gewisses Wappen.

SZALAWIĘA, *ob.* Szalapat.

SZALBA, *y, ź.*, ziele, gatunek dziewanny, szalwii podobny, *verbascum*. *Syr.* 1420. eine Art Wulffraut.

SZALBIERKA, *i, ź.*, oszustka, die Betrügerin; *Sorab.* 1. schibaweczina, (*ob.* Szybal); *Ross.* бездѣльница. Mataczki i szalbiarki za lekarki się udają. *Syr.* 1079. Brzydoka zdraczyno, wierutna szalbiarka. *Past. Fid.* 103. *Ktok.* *Turk.* 25. **SZALBIEROWAĆ** *cz.* *niedok.*; (*Ross.* шалберить, шалберничать gawędzić, pleść, *cf.* *Germ.* salbadern); szalbiertwem narabiać, oszukiwać, okpiwać; *Boh.* šaliti, (*ob.* Szalić); *Carn.* gelufam, golfam; *Bosn.* hiniti, varati; *Ross.* бездѣльничать, betrügen, betrüden. Który dobrze szalbiertować umie, ten najlepsze na siebie ściągają pochwały. *Teat.* 22. e, 125. Trzeba było szalbiertować, urywać, kręcić, żeby się pan nie postrzegł. *Teat.* 19. e, 68. Zdradzając i z ludzi szalbiertując. *Sk. Kaz.* 461. Onych czasów wielkie w Krakowie szalbiertowanie było. *Falib. F* 5. Szalbiertowane machlowane dryakwie. *Syr.* 550. **SZALBIERSKI**, *a, ie*, oszukujący, okpiwający; *Sorab.* 1. schibawecznié, (*ob.* Szybalski); *Carn.* golufne, golfiv, himbast, himbšhen; *Ross.* бездѣльническій, betrügerisch, betrüden. Umysł twój jest fałszywy; zwodzisz ja po szalbiertku. *Teat.* 55, 18. **SZALBIERSKIE** *adverb.*, Szalbiertskie albo kuglarskie słoiki, *acetabula*. *Cn. Th.* 1097. Schälchenpieck, becher. **SZALBIERTWO**, *a, m.*, szalbiertowanie, oszukiwanie, okpiwanie; (*Boh.* šalba); *Carn.* himba; *Bosn.* himba, varka, hila; *Ross.* бездѣльничество: Betrügerey, Betrüden, Trug. Oszustowi temu szalbiertwo z oczu patrzy. *Teat.* 48, 40. **SZALBIERTZ**, *a, m.*; (*Ross.* шалберъ plotkarz, *cf.* *Germ.* Salbader); oszust, okpiwacz, ciarlatan, cygan; *Boh.* šalitel; *Sorab.* 1. schibawecz, (*ob.* Szybal); *Carn.* goluf, gollivz, himbèz, dovshèkar; *Bosn.* hinaç, himbenek; *Ross.* щепило, бездѣльникъ, ein Betrüger, Betrüder. Szalbiert ten po suchych miejscach pływał, po wodach suchą nogą deptał. *Mon.* 68, 207. Na to trzeba być ostatnim szalbiertem. *Teat.* 3. e, 70. **SZALEĆ**, *-ał, -eje, med. contin.*; (*Carn.* shaleti jocari, shaliti offendere, shála jocus; *Vind.* shalit, se shalit = żartować, shala = żart, shalnost = żartobliwość; *Croat.* shalitisze = żartować, sála, shala jocus, shalenyje = żartowanie, shalecz = żartowniś; *Slav.* shalitisze, shallitise = żartować; *Bosn.* sejahtise jocari, sejala jocus, sejalaç, sejalivi facetus; *Rag.* seiäliti scurrare, sejalitise jocari, sejalivaz, sejalaz joculator, sejála = żart; *Hebr.* שָׁחַל, petulantia; שָׁחַל scheli, error, שָׁחַל shalah, erravit); szalonym być, waryatem, waryować; verrückt seyn, nicht recht bey Troste seyn; *Boh.* šljim, třestěti, (*cf.* treskad); *Sorab.* 2. glupisch sze; *Vind.* šjirati, šjrvati; *Rag.* māmītise, smāmītise, pomāmītise; *Bosn.* manhitati, manenovati, smāmītise, pomāmītise, hiskiti; *Ross.* буйствовати, безумствовати, безумъть, неистовствовати; *Ecl.* неистовитися, шалити, вѣснѣи сѧ, юродствовати, ярити, неистовство-

вати сѧ, изнеистовляюся, шалю. Szaleje spokojnie, bezrozumny jest. *Cn. Th.* 1097. (nie wszystkie doma, er ist nicht bey Sinnea, *cf.* zaszedł w głowę, odszedł od siebie, pękło mu coś w głowie, skaził mu się mózg). Głowa mu się zawracała, a prawie szalał z mózgu. *Glies.* *Wych.* 0, 4 b. Kto szalony, rozumie, że szaleją drudzy. *Min. Ryt.* 4, 141. Szaleć zuchwale, szkodliwie, szalenie się sprawować; rasen, toben, wüthēn, rasend seyn. Psy osobliwa mają swoją chorobę, że czasem szaleją. *Kluk.* *Zw.* 1, 501, *ob.* Wściec się, toll werden. Szaleje od strachu, *externor*, szaleje od wody, *lymphor*. *Cn. Th.* 1098. — §. *Transl.* Szaleć, rozpuszczać się, niehamownie puścić się; *Ross.* шалить, смалить, шалю; (*Etym. cf. Germ.* Schall, Schäl 1. *Udlig.*); ausgelassen seyn, rasen, tollēn. Dawny zwyczaj młodym szaleć; to gorsza, co teraz w modę wchodzi, że starzy szaleją. *Teat.* 21, 116. Żle szaleć młodości, Ale kiedy się przyda oszaleć staremu, Tam już miary nie pytaj. *Simon. Szel.* 55. Gdzie młody wystąpi, tam szaleje stary. *Kchow. Fr.* 75. Płodziła nieczystość, i szalała z gamraty swemi. *I Leop. Ezech.* 25, 5. Szaleć trochę można, *insanire juvat*. *Hor.* 2, 150. *Min.* Ej, kiedy szaleć to szaleć. *Hor.* 2, 151. *Nar.* Nie szalęj, trzymaj miarę w wydatkach. *Opal. Sat.* 51. Majątek szalejąc utracił. *Er.* 55. — Szaleć za czym, szalenie pragnąć czego; rasend nach etwas streben, jhmaçhen. Będę ja wozil po spacerach, redutach, kompaniach; a kobiety szaleją za tym. *Teat.* 22, 47. Wszystkie kobiety za moim panem szaleją. *Teat.* 11, 46. (gina). Szaleć przestawać, *ob.* Wyszaleć, Odszaleć. **SZALEJ**, *u, m.*, **SZALEŃ**, *ia, m.*, ziele, bielun, *hyoscyamus*. *Sienn.* 80, daš Wilfenfraut, Tollfraut; *Boh.* kuljk; *Ross.* голололомъ, омеръ, дягиль собачий, петрушка собачья. Szalej mały czyli ogrodowy. *N. Pam.* 15, 64. Szalej nakrapiany. *ib.* Szalej szkapi, *hippomanes*. *Ursin.* Szalej wielki, *ob.* Psinki. Szaleń jadowity, *cicuta*, Schierling. *Kluk. Dyke.* 1, 129. — Szaleń bkekot. *Kluk. Dyke.* 1, 11, *ob.* Bkekot. **SZALEJOWY**, *a, o*, od szaleju, Wilfen = Plastr szalejowy. *Perz. Cyr.* 2, 517. **SZALEŃIE**, **SZALONO** *adverb.*, **SZALENIUTENKO** *intensiv.*, z szaleństwem, do szaleństwa, szalejąc; rasend, toll. Dzieciom zostawił młodzika, nie tylko zapamiętał, ale i szalenie zbytniego. *Warg. Wal.* 512. — §. Bardzo, wiele, mocno, haniebnie, okrutnie, strasznie; sehr, stark, heftig, jhdrecllich. Jakżeś się We Pan szalenie omylił! *Teat.* 55, 126. Oh szalenieć on dobrze znał kobiety. *Teat.* 1, 114. Szalenie się uczy; *insano amore literarum tenetur*. *Cn. Th.* 1098. **SZALEŃIEC**, *ńca, m.*; (*Rag.* sejalaz scurra; *Ross.* шаль, шалунъ pustak); szala, szalony, ein Rasender; *Boh.* třestětk, třřestěněc; *Croat.* ludjak, norcz; *Ross.* безумецъ. Szaleniec porwał się z motyką na słońce! *Pim. Kam.* 519. Rzucił się, jak szaleniec jaki. *Zab.* 15, 282. *Treb.* Nie dasz się opatrzyć szaleńcze! *Cn. Th.* 1098. Nazwałbym takich szaleniecami. *Warg. Wal.* 47. **SZALENIUTENKI**, *ob.* Szalony. **SZALEŃSTWO**, *a, n.*; (*Ross.* шалость, шалливость swawolność); szaleństwo spokojne, głupie, odejście od rozumu. *Comp. Med.* 92. waryacya, die Verrücktheit, der Wahnsinn, Wahnwiz; *Boh.* šljenost, nesmyslnost; *Sorab.*

1. nezmószność, wiyawé, tornofeż, dziwofeż; *Vind.* nevum, siranje, sžiranje, sžiranost, smiefhanje; *Croat.* lyutozt, ludoszt, pomàma, mahnitost; *Dal.* mahnitost; *Rag.* pomama; *Slav.* pomàmnost, (*ob.* Mamić); *Bosn.* mahnitost, obist, pomama; *Ross.* безуміе, безумство, неистовство, бѣшенство; *Eccel.* шаловство, безумство, глупость, дула, шаль, безоуміе, стυμαзбродство, дурачество, злобѣіе, бѣснованіе. Przez szaleństwo rozumie my wyobrażenia, nie zgadzające się z obiektami, pochodzące z ułożenia mózgu zepsutego. *Krup.* 5, 606. Szaleństwo pochodzi z przymnożonego albo opieszalego obrotu humorów w mózgu. *Boh.* *Dyab.* 2, 79. — Szaleństwo dzięki popedliwie, die Raiferey, die Wuth, Zellbeir, durnowatość dzika, mania, natężenie największe smutno-duru, aż na dzikość, złączona z zuchwalstwem, z wszelkiej przytomności ogołocona. *Perz.* *Lek.* 195-201. Szaleństwo psie, *ob.* Wściekłość, Wściekliwość. — 2. *Transl.* Gniew bez rozmysłu nie zowią gniewem, ale furją, a szaleństwem. *Rej.* *Zw.* 80 b. Nowiny te szaleństwem się i plotkami zdały. *Odym.* *Św.* 2, L 14. — 3. Szaleństwo, szalenie, pustowanie, pustota, rozpusta; *Ross.* шаловство, шалость, die Außgelassenheit, das Töben. Najkrótsze szaleństwo jest najpiękniejsze. *Lub.* *Ros.* 515, les folies les plus belles sont les courtes. SZALEŚNIK, ziele, *ob.* Sytka. SZALIC *cz.* niedok, (*idistng.* zalec), szalonym czynić, rozumu pozbawić; einen verrückt machen, raifend machen; (*Boh.* šaliti oszukać, odwić); *Slov.* ztręstiiti; (*Croat.* salim drugoga rezo); *Ross.* безумити, обезумити; *Eccel.* иназумити, ипечистовляю. Wszystko matka w dzieciach chwali, Nie dziw, bo ją miłość szali. *Pot.* *Arg.* 758. — *Cum Instrum.* Szczęście które szali światem. *Kchow.* 54. głowę mu przewraca, cinem den Kopf verrücken. Poehlebea marnie poehlebujać, panem szali, od dobrej go drogę odwodzi. *Koss.* *Lor.* 46 b. Baby do odbierania płodu, nie nie pomoga, jeno ludźmi szalą. *Glicz.* *Wych.* 14. Bezwstydnie szalisz ludźmi, Paulinie! *Zygr.* *Pap.* 279. — 4. Szalić kogo: omamić, oszwabiać, oszukać, einen betriegen. Matacze ludzi fałszywym udawaniem szalą dla pieniędzy. *Sienn.* 106. Co winami ludzi szalą. *Jeż.* *Ek.* 15. Strojem Ryany szalić bez pochyby i ujęć za Latonią można było. *Żebr.* *Ow.* 25; *fallere.* — SZALKA, *ob.* Szala. SZALNY, a, e, od szali, Wągićszale. Szalne sznurki, misa szalna. *Cn.* *Th.* 1097. — SZALON, u, m., gatunek materyi jedwabnej, z *Franc.* Chaloné, ein Seidenzeug. *Mon.* 74. 566. — SZALONOŚĆ, *sci.* 3; *Boh.* šjlenost; szaleństwo, bezrozumność, waryacja; Verrücktheit, Wahnwitz, Zellbeir, Raiferey. Melankolia, szaloność, odstępowanie od rozumu. *Urząd.* 178. Cożkolwiek z mierności Wynijdzie, już podobno bardzo k szaloności. *Rej.* *Wiz.* 42. O szaloności ludzka! *W.* *Post.* *W.* 2, 179. SZALONY, a, e, SZALONIUTEŃKI, SZALENIUTEŃKI, SZALONIUTKI *intensiv.*, zaszyły w głowę, odeszły od siebie, waryatski, bezrozumny; verrückt, wahnwitzig, wahnwitzig; *Slov.* šalený; *Boh.* šjlený, ztręstěný, nesmyslný; *Sorab.* 1. nezmószné, torné, dziwi; *Vind.* siran, sžiran, smeknjén, omeknjén, smiefhan, vertaglau, smozhen, magnjen, nevumen; (*shalen, shalaviten* : żarto-

bliwy); *Croat.* lud, (*cf.* ludzić); *Dal.* prespametán, (*cf.* bez pamięci); *Bosn.* mahnit, obistan, manen; *Slav.* pomaman, prezhuman, lud; *Ross.* шальной, (шаливый swawolny, pusty), неистовый, бѣшенный; *Eccel.* изумленый, изумитель. Nieraz pogroźka i chłosta szalonych powściągnęły; rozumiem tu owych szalonych, którzy cierpią niejakię pomieszanie na rozumie, nie zaś owych, którzy całe z rozumu wyszli. *Pitoh.* *Sen.* *list.* 3, 135. Za szalone i bezrozumne je sądzą. *Wiśn.* 265. Czyli nam nie dostawa szalonych, żeście tego przywiedli, aby szalał przy mnie? 1 *Lesp.* 1 *Reg.* 21, 15. Wiele plotek, jako szaleni i od rozumu odeszli mieszali. *Sł.* *Dz.* 247. Szaloniuteńka, w głowie jej się pomieszało. *Teat.* 14. 81. Szaloniuteńki, oglupiał nieborak. *Teat.* 27, 50. — *Transl.* To szalona mowa, nie się z nią dorozumieć nie potrafię. *Teat.* 5, b, 15. Szalony strój, szalona głowa. *Gorn.* *Dw.* 114. (szata często wydaje człeka obyczaję). — 2. Szalony zuchwale, wściekły; raifend, wützig. Szalonymi zostali i biegali po lasach, po polach, szaty na sobie drapając, ciała swe kasać. *Sł.* *Żyw.* 2, 242. Miecz w ręce szalonego, którym ojca, matkę, brata, dzieci zabija. *Birk.* *Zimój* 24. — Szpital szalonych *Haur.* *Sł.* 153. dom waryatów, czubki. *Carn.* protje. rashpovs, das Narrenhaus. — *Fig. transl.* Szalone dżdże nań uderzyły. *Birk.* *Dom.* 85. wielkie, gwałtowne, niehamowne, naniebne, szkaradne; raifende, gewaltige Regen-güsse. Szalone tania morze, dlatego przeprawa niebezpieczna. *Birk.* *Kaw.* *Mal.* C, 2 b. burzliwe, niespokojne; unruhig, ungestüm. Szalona rzeka. *Birk.* *Dom.* 162. Coż znaczy ten szalony wrzask i narzekanie? *Birdz.* *T.* *rg.* 145. — W młynach bydlęcych krom dyszla dają kolo gładkie bez paleców, szalone zwane. *Solsk.* *Arch.* 95. in den Reismühlen, ein glattes Rad, woran die Deichsel fohmt. — 3. Szalony, pustý, pustujący, rozpuszny, dokazujący; außgelassen, rebend, schwärmend. Panna Karolina coś ma minę szalonej pałki. *Teat.* 52, d, 75 Szaleniuteńka kobieta. *Teat.* 55, b, 5. Dni Bachowe szalone. *Tward.* *W.* 19.

SZALOTKA, i, 3, gatunek cebulek eudzoziemskich. *aliun ascalonium* *Lin.*, *Kuk.* *Rosl.* 1, 211. *End.* *H.* *N.* 20, *Gall.* escalotte, escalotte; *Ital.* scalogna; *Hisp.* escalona; *Angl.* scallion; od miasta Askalon w Palestynie. *Germ.* die Schalotte, Schalott, Gschalott; *Bosn.* gljutika, lok ke-seerou, (*cf.* szczypior).

SZAŁSZA, *or.* Salsza. SZAŁSZANOWE ziele, *ob.* Czosnkowe.

SZALUPA, y, 3, mały statek zdolny do małej przeprawy i do komunikacji między sobą. *Pap.* *W.* 1, 557, *Germ.* die Schaluppe; *Gall.* chaloupe; *Angl.* shallop; *Holl.* sloep; (*cf.* nostr. chałupa).

SZAŁWIA, ii, 3; *Boh.* šalwěg; *Sorab.* 2. žalbija; *Sorab.* 1. žalbiya, želbiya; *Carn.* shajbel, shalvei; *Vind.* shaubei, kihalja, bielostenez, shabel; *Croat.* šalfia, kús, kadulya; *Dal.* kadulya; *Hung.* sallya, zalya; *Slav.* xalfia; *Rag.* salvia, kaduglja; *Bosn.* sgjal, sgjal, kaduglja, slawuglja, pelin, (*cf.* piołun); *Eccel.* шалвея; *Ross.* шалвей; *Lat.* et *Ital.* salvia; *Germ.* die Salbey; ziele, szalwia dwo-

jaka jest, większa, u pospolitych ludzi nazywa się piwnia; mniejsza zwyczajna. *Kluk. Rosl.* 1, 271. Szałwia leśna, *stachys. Syr.* 694, *Reßpfeil.* Szałwia czarna, - *ob. Zwiesinosek.* Szałwia Rzymska, *ob. Mietka Grecka.* — *Prov.* W szałwią pokrzywy odmiennają. *Rej. Zw.* 2. czarne w białe, aus jęwar; weiß maßen. Może pochlebea parzącą pokrzywkę Szałwią nazwać, włożywszy pokrzywkę. *Rej. Zwierc.* 225 b. Wejmiesz pokrzywkę, alić piolunek miasto szałwii w garnku. *ib.* 56 b. SZAŁWIOWY, a, e, *Calbey.* Wino szałwiowe bardzo zdrowe. *Sleszk. Ped.* 588. *Cresco.* 255.

SZAMBELAN, a, m, z *franc.*, podkomorzy, der Kammerherr. *Blande:* Szambelaneńku! *Teat.* 55. d, 78. SZAMBELANIC, a, m, syn szambelana, der Kammerherrn Sohn. SZAMBELANKA, i, ż., córka szambelana, der Kammerherrn Tochter. SZAMBELANOWA, y, ż., żona szambelana, die Kammerherrin, der Kammerherrn Gemahlin. SZAMBELANŃSKI, a, ic, do szambelana należący, dem Kammerherrn zuständig. SZAMBELANSTWO, a, n, podkomorstwo, godność szambelańska, die Kammerherrnwürde. — *Collect.* Szambelan z szambelanową, der Kammerherr mit seiner Gemahlin. Scena w domu szambelanstwa. *Teat.* 16. c, 2. Państwo szambelaństwo. *Teat.* 49. b, 1.

SZAMBRAN, u, m, n. p. Najprawdziwiej ten sam się stroi w szambran złoty. Kto żyje sprawiedliwie, i przestrzega cnoty. *Pot. Jow.* 15? SZAMERLANY, manty, suknie kobiece. *Comp. Med.* 705? SZAMERLUKI, n. p. Tak były godne śmiechu żułmanty, i szamerluky, jak terazniejsze robronty i szusty. *Mon.* 72, 511?

SZAMERÓWAĆ *cz. niedok.*, bramować, *cf.* kameryzować, befräumen. Suknia złotem szamerowana. *Zab.* 2, 180. Suknia szamerowana kwiatkami brzoskwiniovemi. *Teat.* 57, 148. Łańcuszki w szmuklerskiej robocie słuza do szamerowania sukien. *Magier. Mskr.* Bywałem w Wiedniu na szamerowanej w nowy rok gali. *Ossol. Str.* 8. *Teat.* 48. b, 18. Szamerowanie, SZAMERUNEK, nku, m; *Ecl.* pachy; hafty kosztowne, lśniece, Schamrerung. Po sklepach zebrałi wielki lecz lekki kosz blondyn, garnitur, szamerunków. *Mon.* 72, 506.

SZAMET, mtu, m., gatunek raszy, *Αρουραϊφ. Tr.*

SZAMŁOT, *ob.* Czamlet.

SZAMOTAĆ, - ał, - oee, *cz. niedok.*, szarpać kogo, rzucić kim, rwać i tam i sam; herum reißen, hier und dort hinreißen, rütteln; (*Carn.* shemetati vacillare). Świat się wszystek prawie kazi. Gdy go wiehry szamocą. *Bal. Sen.* 82. Nieprzywoita szamotać ramiony. *Pileh. Sen. list.* 1, 112. Delia się umazała, o koło się szamocąc. *Dwor. K.* Wilk od bydłęcej krwi nie zawściagniony Dobytek wzybt szamotał, srodze zajuszony. *Zebr. Ow.* 280. SZAMOTA, SZOMOTA, y, ż., szamotanie, szarpanina, daß herumreißen. Wiek nasz żelazny, z szranek ludzkości i chwały wzyuty, Cały się poddał w hołd dzikiej szmocie. *Zab.* 14, 165.

SZAMPANATA, *ob.* Spampanata.

SZAMPAN, a, m., SZAMPANŃSKIE wino; *Germ.* Champagner. Między winami Francuzkami najslawniejsze są Burgundzkie i Szampańskie. *Wyrw. Geogr.* 518. *Krup.* 5, 104. Może nam się dziś jaka butelka ukroi szampana.

Teat. 17, 158. Szampan, ren, węgrzyn, dodaje wesołej miny. *Zab.* 8, 510. *Nar.*

SZAMPIERZ, *ob.* Szpierz.

SZAŃC, SZANIEC, lieu, m., szanće *plur.*; (*Slov.* šanec; *Boh.* zakopy; *Hung.* sántz; *Slav.* shanac; *Sorab.* 2. schantz; *Sorab.* 1. schaneca, woheraneca, předwóbroneca, předpaženo; *Carn.* sasip, sagreb, sashap, nasip; *Vind.* safip, shanza, postaina, branishe, obkop, sahrifernishe, predkopishe, hribernishe, predkop, prekop, sagreb; *Croat.* šanec, šanec, ogradya; *Dal.* sanacz; *Ross.* шанцы, занонц); *Germ.* die Schanze, die Schanzen, die Verschanzung; (*Ital.* scanso; *Angl.* sconce; *Svec.* skans). Szaniec, okop jakiegokolwiek postaci, złożony z przedpiersienia i rowu. *Jak. Art.* 5, 518. Jak sobie szaniec wysypie z darnu zielonego, Śpi bezpiecznie żołnierstwo wśród namiotu swego. *Bardz. Luk.* 15. Dla męstwa zrobił go król starszym nad szanćami. *Papir. Ryc.* 166. — *Fig.* Szanieństwo w szanie skłany dufać. *Mon.* 70, 586. obrona z piasku. — *2. Transl.* Szaniec, hak, sztych, zły raz, niebezpieczeństwo; Gefahr, Risiko. Pierwszy Władysław pod Buczyną za Polską koronę szaniec krwawy stawiwszy, przeciwnika zraził. *Tward. Wz.* 4. Dwaj ci sąsiedzi nie śmieli z sobą się na szanie wojenny puszczać. *Nag. Fil.* 115. Na szanie przyszedł. *Chrośc. Job.* 19. w niebezpieczeństwo, ar ist in Gefahr gerathen; *Slav.* na špicu sa dostal. Twoja w wątpliwym i ciasnym stoi szaniec tak sława, jak i cnota. *Bardz. Trag.* 67. Na szanie stawić, kłaść, nieść, narażać, wystawiać na niebezpieczny raz, ryzykować; der Gefahr außsetzen, in die Schanze schlagen, dran setzen, dran wagen. Radzono Daryuszowi wojsko rozdzielić, a nie na jeden fortuny szanie wszystkie siły stawić. *Warg. Kure.* 25. Wszystko sadzi na szanie dufając szczęściu. *Budn. Apoph.* 151. Drugi na szanie szczęścia i wszystko wysadzi, jedno to jego, co na grzbiecie i na szyi zostanie. *Rej. Zw.* 158 b. Stawić majetności na wątpliwym szaniec nie chce. *Warg. Cez.* 151. Zdrowie nawet na szanie kładli. *Birk. Exorb. G. b.* Wystawienie siebie i wszystkiego swego na szanie. *Pileh. Sen. żask.* 14. Ciłość sprzymierzonych waszych na szanie i niebezpieczeństwo jest wydana. *Siem. Cyc.* 196. Niosę życie na szanie, i wy bracia nieście. *Teat.* 45. d, 65. Wyb. — *2.* Szanie we grze: stawa, der Saß, Einßag im Spiele. Konarski z królem grając w kostki, gdy szanie wielki sadził król, a wygrał na nim wszystkie pieniądze, dał policzek królowi. *Papir. Ryc.* 160, (*ob.* Schanze im Würfelspiele. Adlg.). Po 50 czerwonych złotych na szanie w wareaby grać nie chciał, powiadając, po tak male grać, jest jakoby wszy bił. *Gorn. Dw.* 158. — *2. Transl.* Do szanća kogo uprzedzić. *Pot. Arg.* 757. do celu, do kresu, do mety szczęścia, do harapu; einem zuver kommen, ihm den Raug ablaufen. Umysł przez domowniki jeszcze szaniec swego powetować. *Wys. Kat.* 26. stracone odzyskać, daß Berliner wieder gewinnen. — *3.* Na szaniec komu co dać, odżalować mu; einem etwas Preis geben, zum Besten geben. Tam na niespodzianą trafi u nich zwadę, Jeśli czego na szaniec nie da w ich gromadę. *Pasz. Dz.* 118. — *4. Aliter:* Zamysły swoje, w tajemnych radach dotąd przechowy-

wane, teraz na szanie otworzysty wyrzucili; *in apertum proferebant*. *Krom.* 701. na jaw, officer Raum, officer Spielfraum. Niechęci dawno w sercach utajone, na szanie otworzystej nieprzyjaźni wstępowały. *Krom.* 85. (otwarte pole). Dyskurs ma to prawo, wołay ma szanie na wszystko. *Falib. S.* SZANCKOPNIK, a, m.; *Vind.* branifba delauz, predkopauz, sakopauz; *Ross.* мащуконп; podkopnik, der Schanzengräber. *Archel.* 2, 9, SZANCKNECHT, a, m., prosty kopacz szanieów, z *Niem.* der Schanzenfuecht, jak SZANCMAJSTER, z *Niem.* Schanzemeister, przelożony szanckopników, n. p. Szanemajster ustanowiony jest dla naprawienia dróg wojsku z swemi szancknechtami. *Tarn. Ust.* 290. Szanemajster, co będzie obóz kładł, ma być przy obozie. *Tarn. Ust.* 241. SZANCOWAĆ *cz. niedok.*; *Slov.* šancugi; *Sorab.* 2. sehanzowasch; *Croat.* šancizam, šanczani; *Hung.* szántzolom; *Vind.* szanzati, branifhe delati, salipuvati, predkopuvati; *Ross.* мащуконать; szanie kopac, sypac; Schanzengrahen, Schanzengruaben. Szaniecować się, okopywać się, sich verschanzern. — §. Podkopywać się, appressiren. Trzeba umieć języka dostać, umieć swych ratować, A ku nieprzyjacielom mądrze się szaniecować. *Pasz. Dz.* 47. Nieprzyjacielom ku twierdzy szaniecować się dopuścił, aby przystąpił. *Wys. Kat.* 101. — §. Jedni z szurmowników ściany tłuka, drudzy ogień podrzucają, drudzy drabiny szanieją. *Krom.* 278. przystawiają, podstawią; unterstellen, aufstellen, anlehen die Sturmleitern. K niej z ustami szanieje się, *adnavet os.* *Zebr. Ow.* 252. (przybliża się, przysuwa się). W nasze tropy się szanieje! *comitate gradus. ib.* 210. Już k ziemi się szanieje, i podpada; *admotus terrae.* *Zebr. Ow.* 290. Ziemia a woda na dół się szanieje; *in inferius ferentur. ib.* 582. (spuszczają się, opadają). — §. Szanieje się komu co: szczęści się, glücklich, gelungen; (*cf. obs. Germ.* erwanzern). Sprawy twe szczęśliwie się szaniecować będą. *Kadz. Joz.* 1, 8. Rozpaczają chorzy, że się im nie zaraz wedle myśli szanieje, i nie mogą być zaraz zdrowi. *Biał. Post.* 47. Litwie pierwsza zaraz wyprawa tak się szaniecowała, iż wielkie zwycięstwo odnieśli. *Stryjk.* 86. Każdy się dziwował szaniecowaniu Skanderbega. *Baz. Sk.* (szczęściu jego). Nieszczęście się im to zwiódło a szaniecowało. *Eraz. Jez. L.* 4 b. I trzeci nawet zaciąg królowi nie według myśli szaniecował się. *Krom.* 258. Widząc, że mu się nie szanieje, począł myśleć o pokoju. *Biel.* 491. Gdybyśmy obaczyć chcieli, jako się nam w tym szanieje, pewniebyśmy tego zaniechali. *Rej. Post. G g* 2. Xerxes, iż mu się w Grecyi na wojnie nieszczęśliwie szaniecowało, u wszystkich wzgardzonym był. *Kosz. Lor.* 50 b. SZANCOWY, a, e, od szanieów, Schanzern; *Croat.* šanczni. SZANCZYK, a, m., *dem. Nom.* Szaniec, eine kleine Schanze. Postawić lada szaniecyk nad brodem, odstraszyz ich od przeprawy. *Star. Woj. A.* 5 b.

*SZANKI *plur.*, miara zbożowa, ein Getreidemaß. Szanki na Podlasiu były dwójakie, jedne stariej miary, zawierały 48 gary, a łasztowemi zwane zawierały gary 24. *Czack. Pr.* 1, 295.

SZANKR, kru, m., wrzód francowaty. *Perz. Lek.* 2, 19, der Schanker; *cf.* stulejka, zalupka.

SZANOWAĆ *cz. niedok.*: *Boh.* šanovati; *Sorab.* 1. sehonnowacz; *Sorab.* 2. sehonnawasch; *Vind.* monat, sahnomat; *Ross.* шадить, пощадить, беречь, сохранять, жалеть; §. 1) ochraniać, oszczędzać; *Germ.* schonen (*cf. Lat.* sanus), in Acht nehmen. Szanować czego, szaty, ksiąg, oszczędzać. *Cu. Th.* 1099. Szanowanie *Ross.* пощадя. Szanować się, szanować zdrowia, sich schonen. Cyrułik obiecuje go w krótee wyleczyć, byle się dobrze szanował. *Teat.* 48, 117. Jeńce Czeskie Kazimierz Łaskawie szanować kazał. *Krom.* 550. Nie sil się, jeszcze daleko do końca, szanuj się. *Twos. Wiecz.* 87. Gdyby żeglarz dół się łłue dobrowolnie o pie i kamienie, aza-by nie rzekli: to niecnota, nie szanuje samego siebie, okrętu swego, kupców, i kupi ich. *Jer. Zbr.* 93. Szanuj się dla nas, jeśli nie dla siebie, Twym zdrowiem prawie wszystko wojsko stoi. *P. Kchan. Jer.* 280. — §. 2) Szanować, cznie, poważać, ważyć sobie; ehren, verehren, hochschätzen, beschätzen; (*Carn.* shōnam se koga, sposhtujem; *Vind.* poshtuvati. pozhasitli, poshtenje skasati, flitimati; *Croat.* postuvati, postujem; *Dal.* stujem; *Bosn.* pocitati, počastiti). Jeśli chcesz być szanowanym, szanuj. *Zab.* 3, 246. Szanuj-mię doma, będę cię szanowała u ludzi. *Rys. Ad.* 62. Szanować mniej jest, niż miłować; nie każdy miłuje, co szanuje. *Cu. Ad.* 1127. Szanuj szczęście, nie podnoś się szczęściem, nie ufaj szczęściu. *Cu. Ad.* 1127. (skromnie zażywaj). Tydzie! ciebie Grecy szanują biesiadą, Kruż pełny nalewają, i lepszą część kładą. *Dmoch. II.* 201. szczyca, zaszczycają. beschren. — §. Przeto nas tak źle szanują, trapią, i dni nasze krótsze czynią. *Baz. Hs.* 51. nie zezą, bezczezą, zuieważają, lżą, veruehren. SZANOWNY, a, e, §. a) oszczędny, oszczędzający, ochraniający; schonend, sparsam. Pijak, żarłok i zwadzca dni sobie utraci, Trzeźwy, skromny, szanowny przeżyje dziesiąci. *Pol. Arg.* 247. Szanownemu o wszystko łatwie. *Gorn. Dw.* 165. — §. b) Szanowny, SZANOWITY, szacowny, godny uszanowania, poważny; *Sorab.* 1. kędźbuwanitē, w tżestzi dżeržanitē; *Vind.* poshten, flitimantli, jimeniten, naviddie, nagledafhen, zbstivrieden; *Rag.* posetovani; *Croat.* postuvani; *Bosn.* ejastan, ejastno; *Ross.* почтенный; *Ecol.* почителевъ, почительный, говѣнный, достоиночестный, достоговѣнный, achtbar, ehrwürdig, achtungswürdig, verehrungswürdig. Szanowny starzec. *Ld.* Ludzie szanowite obojogo stanu, wszelakiej czci i poszanowania godne, łaje, sromoci, lży. *Smotr. Apol.* 62. SZANOWNOŚĆ, sci, ż. poważanie, powaga, poważność; *Croat.* postuvanoszt, die Verehrung, Ehrwürdigkeit, Verehrungswürdigkeit. {Będzie nieco śmiałości albo zuchwalstwa, tedy to surowością odejmują, a do szanowności, do wstydu, do pokory i dobrych obyczajów one przywiada. *Gorn. Sen.* 448.

SZANTA, y, ż., ziele, marrubium, Andorn; *Boh.* gablečnk; *Ross.* мауша; jest biała i czarna; mają moe leczenia. *Kluk. Rosl.* 2, 259. *Sleszk. Ped.* 422 *Syr.* 688. Szanta kocia, *ob.* Serdecznik, cardiaca, Serygspann.

SZANUJE, *ob.* Szanować.

*SZAPIEL, n. p. Knieje z bogiem obrońcą tajnie nawie-

dzisz głębokie, a nie z szapielem bogiem; *nec de plebe deo. Zebr. Ow. 20.*? Desfrerr. *Ufared* gluptas.

SZAR, u, m., rząd gontów, n. p. dachówek, szereg. *Wied.*, eine Reihe Schindeln, Dachziegel u. s. w. Gonty oblatują szarami z dachu. *Dwor. D 4, cf. Germ. Schw. Bd 1g.*; cf. *Lat. series*; *nostr.* szereg, obszar, szerza.

*SZARA, SIARA, y, ż., młodzivo: *Boh.* mlezywo; pierwsze mleko po cielęciu. *Dudz. 51.* die erste Milch nach dem Kalben, die Viehmilch. SZARACZEK, czka, m., szara sukienka podła, ein schlechtes graues Röschchen. Zdejm z siebie urząd starościca; a po dawnemu w szaraczku uchodźmy zład mleczkiem. *Teat. 14, 8.* SZARACZKOWATY, ob. Szarawy. SZARAFAN, u, m., [ob. Sarafan 2]; 1) szara sukienka domowa, ein grauer Hausrock. W tym samym codziennie musiałeś chodzić szarafanie. *Teat. 19, 27.* — 2) Szarafan: sukienka kobieca przed rokiem powszechnie używana. *X. Kam.* — (*SZARAGI, źle zamiast: Szragi. *Dudz. 29.* — SZARAJ, ob. Saraj, Seraj). — SZARAK, a, u, m., [venat. zając, bei den Jägern: ein Hase 4]. n. p. Sarny się pokazały, psy za niemi, i my też już już dochodzili, aż szarak smyk przed nami, na miejsce go psy rozłagały, ale skoki z sobą przywiozłem. *Teat. 19, b, 75.* szary samiec, ein grauer Rehbock. SZARAN, ob. Szaraneek. SZARANCZA, y, ż.; *Boh.* kobyłka; *Slov.* kobyłka, kobilka, konik, koniłek, (ob. Kobyłka, konik); *Serab.* 1. skocz, skoczek, (ob. Skoczek); *Carn.* kobilzhar; *Vind.* kobiliza; *Croat.* kobilica; *Hung.* sáska; *Slav.* kobilica, skakavac; *Bosn.* prugh, skakavac, kries, erciejak; *Rag.* skakariza, prungh, skakavaz; *Ross.* саранча, кобылка, шанки, шапочки; *Ecccl.* праръ, пражине, пружи, саранча; §. 1) *gryllus locusta*, die Heuschrecke, collect. Heuschrecken; imię maja od koloru swego szarawego. *Haur. Sk. 114.* owad podobny do świerca, przylatuje do nas od krajów Tureckich, niby jak chmura. *Zool. 155.* Jeden gatunek jęj piechota. Pewny gatunek szarańczy, *Ecccl.* вухъ, смлеве, сѣря, сѣрин; *Ross. Asiat.* акридъ Roku 1554 szarańcza u nas wszystko zjadła; tak jęj było wiele, że słońce lecąc zasłaniały, a gdy na ziemię padły, tedy się kopyta końskie w nich zakrywały. *Biel. 189.* Jedzenie Jana chrzciciela było szarańcze albo koniki, lecz nie takie, jakie w naszych krajach są. *Zarn. Post. 5, 620.* (*Ross.* саранчаедецъ 'szarańczo;edz). Szarańcza buja, skacze, na cudzjej trawie. *Rej. Ap. 78.* na cudzych osiewkach tyje, nic dobrego nie działając. *ib.*; inde Szarańcza, pro hominibus noxiis, unniße, schädliche Bretter, eine Last der Erde. *Teat. 48, b, 54.* *Quisquilinae, de hominibus*; nikezemni ludzie, podnózkowie, szarapki, szarańcza. *Macz.* — §. Szarańcza czego, wiele czego, chmura. *Cn. Th. 1099.* éma, Hók, tłum, chasa, chałastrą, tatalajstwo; ein großer, dicker Haufen, ein Schwarm, eine ganze Wolke, große Menge. — §. 2) *Botan. S.* Jana szarańcza, *ceratonia*; *Ross.* овечп рожи, rodzaj rośliny z pomieszaniem piciami; tylko jeden gatunek nam znajomy z owocu, to jest, strąków, które kupujemy na stół od Ormian. *Kluk. Dykc. 1, 115.* świętojański chleb, s. Jana chleb, *rozki, Jehanniëbrot. Szarańcza, roślina wielka pełna, bladeżółta lub żółtożółta, *flos Africanus*

major. *Kluk. Rosl. 1, 285.* *Ross.* псапки, бархатень. SZARANCZOWY, a, e, [od szarańczy, Heuschrecke - 2]. — §. Szarańczowe drzewo w Ameryce, der Heuschreckenbaum; żywica z niego kupuje się do pokostów. *Kluk. Dykc. 2, 46.* SZARANCZYK, a, m, młode szarańcze, das Junge der Heuschrecke. Szarańczyki wylęgają się z jaj bez skrzydeł, których po trzecim dopiero zrzucają skórki dostają. *Kluk. Zw. 4, 582.* SZARANEK, nka, m., karpik młody do zarybienia stawu, ein junges Karpfchen. *Jabl. Es. 5.* Szarany, szaranki, karpie. *X. Kam.*, (*Croat.* šaran, krap; *Slav.* šaran; *Bosn.* sejaran, karp). Karpika w rzece na kształt małego szaranka Rybak uchwycił na wędkę jednego poranka. *Jak. Baj. 129.* SZARAPATKA, SZEREPETKA, i, m., CIARAPATA. *Teat. 15, 84.* odartus, gołota; ein Abgelumpfter, Zerlumpfter, Abgeriffener. *Quisquilinae de hominibus*, nikezemni ludzie, podnózkowie, szarapatki, szarańcza. *Macz.* A ty, co bywysz przedtym ostatnim gołota. W sute lamy się stroisz, łoczysz w kufry złoto. Nie chlubi się z marnęj doli, że cię z szarapatki Wywlokłszy, okrył Plutus licznemi dostatki. *Nar. Dz. 2, 157.* Ja zaś, choć teraz sługus, chociaż szerepetka, Wiedza, żem bywał lepiej, wiedzą, żem szlachetka. *Zabl. Zab. 2.* *SZARASY, ob. Szarawy. SZARAWARA, y, ż., SZARAWARY, 'SARAWARY plur.; (*Ross.* шаравары; *Croat.* salavarde, navlacheke; *Hung.* salavari; *Turc. et Pers.* szalwar - spodnie szerokie. *Biel. thes. philol. Michael spicileg.*, Scytowie nazywali spodnie swoje σαράβαρα Pollux Onom, *Czart. Mskr.*); szerokie przestronne długie do stop pludry; lange, weite Pumphosen, Heberziehosen; (cf. *Bosn.* sejaroviti - pstry, sejarovitost - pstrość). Perska szarawara. *Klon. Wör. 54, not.* *σαράβαρα tibialia seu feminalia opud Persas: qua voce et indumento usi sunt aliquando Poloni. Włos głowy ich w ogniu nie przypalił się, i szarawary ich nie odmieniły się. *W. Dan. 5, 95, not.* *τα σαράβαρα. LXX. — *Chaldaic.* Sarabala jest płaszcz, ale bardzo na szarawary poszło. *Budn. ib.* Tatarowie ubior spodni, który pospolicie szarawarami zowią, liniany noszą. *Gwagn. 594.* Janeczkarowie mają pludry albo raczej szarawary białe. *Star. Dw. 42.* Ociec nie rad się wyda synowi na ubiory, sprawiwszy mu sarawary a kerwatkę. *Glicz. Wyci. F, 5 b.* Kurfirst Pruski od króla wedle mody starej Brał chorągiew, i z sobą przywiózł szarawary. *Pot. Jow. 51.* (o rajtarach jego). SZARAWY, 'SZALIASY, a, e; *Carn.* shéry; *Bosn.* sejaroviti; *Ross.* сѣроватый; na szary kolor pochodzący, etwas grau, grünlich. Kolor szarawy. *Haur. Sk. 111.* Ludzie w tym kraju są szarawi. *Boter. 246.* Noc ka nam poziera Szarawe skrzydła na świat rozpościera. *Zab. 8, 509.* *Nor.* Ty się pomknij szarasy, siadźże ty pozłocisty! *Rej. Zw. 70 b.* (szaraku ustap' się, cf. jak ei widza, tak cię pisza). — (*SZARBOCH, *Syr. 520, ob. Szkorbut.*)

SZAREK, rka, m.; (*Ross.* сѣрокъ, сѣрувъ pies morski Archangielski); w szarą sukienią ubrany, ein Graurock; (cf. *Gall. sarrau*). *Cum ravi coloris panni viliores sint. hinc fit, ut iis induiti, contemptim sic appellentur, ceu tenuis fortunae et ex vulgi grege; sic translate ad alios*

colores szarek: podło ubrany, jakiegokolwiek maści szate podła mający, *pannosus*, gąłgan, odartus, oszarpaniec, szarapatka; ein *schlecht gefleideter, abgerißner, zerlumpter Mensch*. Mlecz szarku, mów panie szatny. *Blaż. Tum. B. 4 b*, (ob. Szarasy). Przeciwnie złotogłówni na spodku panowie, A nad niemi wierzeł mają dziś marni szarkowie. *Jag. Gr. A, 5 b*, (cf. szara szlachta, szary koniec). — §. Pies szary, ein grauer Hund. Panięta po ulicy psy pogromili, Kesego poimali, a szarka zabili. *Rej. Wiz. 97 b*. Wydał Łodzieja szarek psim ozorem. *Miask. Rył. 2, 177*. — (SZARFA, ob. Szarpa). — SZARGA, SZARUGA, i, ż., słota, pluta, pluskota, zadymka, zawierucha, zamieć, eiera, deszcz z wiatrem; nassēd, ungestümēš Wetter. Szargi i pluski oktobre. *Tward. Wł. 195*. Szarugi wilgotne. *Hor. 2, 199. Nar.*; (*imber edax*). Dzień, nec, słota, szaruga, czy marzenie, czy pali, Skoro pan powie nuże! nogi zapas, dalej. *Zabł. Anf. 12*. I w szarugi odprawiać pod niebem nocegi, I bosą nogą deptać ścięte mrozem śniegi. *Zab. 10, 42. Koss*. Tam na wdzięcznej pogodzie z szargi osychają. *Tward. W. D. 2, 208*. Słepa szarga widok odejmuje zawiłaną srodze drogą. *Suszye. Pieśń. 2. F, 4 b*. Obłok skoro się rozwarł, ciężka wody swój szargą zalał. *Otw. Otw. 455*. — § Szarga morska, burza, nawał; Sturm, Ungewitter, See Sturm. Czarna szarga morze z boku turbuje W długim przez tak wiele wałów skoku. *Bardz. Luk. 85*. Łódź moja żadnej szargi i żadnej nie boi się burzy. *Pot. Pocz. 85*. — *Fig.* Nie bardzo nam jeszcze do śmiechu z przeszłej szargi. *Pot. Arg. 450*. (zawieruchy). SZARGAĆ *cz. niedok.*, poszargać, uszargać *dok.*, Szargnąć *jednł.*, kalać, błotem nieczyścić; bejndeln, befechten, bejdmuzen mit Strafenstoß, bejchlumpen; *Boh.* Šubrán se (ob. Szubrawiec), (cf. caurati wlec, plást se caura plászez się wlece; *Carn.* shörgam, shorglam: eiuřezeć; *Hung.* szürgem strepo; cf. *Croat.* sárgaszt *varicolor*). Szargać szate, szargać się. *Cn. Th. 1100*. Jam kadet, nie będę się w błocie szargał. *Teat. 8, 6*. — *Fig.* W Warszawie się uszargał, z Dubna jak zmyty czystym powrócił. *Zab. 15, 214*. (zadłóżył). Zaden się bez jakowej przywary nie rodzi, Ten najlepszy, kto się mniej w tej szarga powodzi. *Hor. Sat. 56*. (kto najmniej ma plam, wad). On z moją powagą waszę razem szarga; Na nasze przywileje, na władzę się targa. *Węg. Org. 18*. On się tylko pieniaetwem szarga; a z sąsiady Ustawicznie o łada zagon wszeczyna zwady. *Nar. Dz. 5, 148*. Głowy uszargać nie potrafisz winem, Ni z kółem godowniezym tańczyć koło dzbana. *Zab. 9, 558. Zabł. odurzyć, den Kopf benebeln*. — §. Szargnać, szargnać, targnać, szargnać poruszyć; reißen und jucken, mit einem Ruff bewegen. Wyrwawszy tesak przy boku miany, onymże w się szargnął, I wskok z gorącej rany martwiejąc wytargał. *Żebr. Ow. 82*; (*dimittit in ilia ferrum*). Potężnie drżącą bronią szargnął; tremētia forti tela manu torsit. *Żebr. Ow. 296*. Brzydkiem szargnęła włosami; movit. *Żebr. Ow. 95*. SZARGANIEC, ŋea, m., SZARGAWIEC, wea, m., poszargany, gnoik, smród, niechluj; ein schmutziger Mensch, eine Sau. Już łada szarganiec i

gruby knecht łada, Kontem się czy markizem bezwstydnie powiada. *Nar. Dz. 5, 114*. Już mi to obmierzło, że łada szarganiec eudze występki gani. *Mon. 75, 665*. Cynik szarganiec. *Bal. Sen. 49*. Cicho ty szargawecz. *Teat. 56, 21*.

*SZARGANT, *SZARGART, *SZARGARZ, a, m., [z niem. Scherge, sługa publiczny, ob. Sergiel 2], licitor, oprawca, albo miejski sługa, szargarz, buteł, kat, który złoczyńce imuje i traci. *Mącz. Szargant, lozarius. ib. Licitorius*, eo ku szargartom a butlom należy. *ib.* (może z Franc. sergeant).

SZARKAC, SZARKNAĆ, ob. Sarknać.

SZARŁACIĆ, SZKARŁACIĆ *cz. niedok.*, uszarłacić, uszarłacić dok., rumienieć jak szarłat, czerwienieć; bejfarlachēn, fšarladfrotb maßen. Wschód szkarłaci nadobne zaranie. *Przyb. Milt. 212*. Flora ogród krasnym kwiatem bojnie uszarłaci. *Zab. 9, 6*. Niebieskie szkarłaca się róże. *Przyb. Milt. 85*. Meżowie waleczni uszarłacili się. *Budn. Nab. 2, 5*. (szarłatem odziani. *Bibl. Gd.*). W szarłat przyobleczony, uszarłacony, *coccinatus. Mącz. SZARŁACISKO*, a, n., *Zab. 9, 85, contem*, ełuder Šfarlach. SZARŁAT, SZKARŁAT, u, m.; (*Boh.* šarlat, čerwee; *Slov.* šarlat; *Sorab.* 2. scharlak; *Sorab.* 1. scharlachowa barba; *Carn.* shkerlát; *Vind.* fškarlat, fšarloh, barsun, karmesin; *Croat.* skerlát, shkarlat; *Slav.* skerlet; *Bosn.* skerlet, čergljena svitta, skerlet sok, mast; *Rag.* grimiz; *Ross.* маппахъ, агое цыкно); *Germ.* Šfarlach; (*Svec.* skarlatan; *Ital.* scarlato; *Angl.* scarlet; *Franc.* écarlate; *Isl.* skarlat; *Arab.* yxquerlat; *Turc.* iskerit; *Pers.* sagallat). Teraz częściej mówią szkarlat, szkarlatowy, niż szarłat, szarlatowy. *N. Kam.* Marcin z *Urzędowa* rozumie, że z Polskiego ezerwice, tak słowo kermes, jak i słowo szkarlat pochodzi. *Urzęd. 455*. — 1) Szarłat purpura, małż morski, z którego szarłatna farba wyciskają, ryba, żółw, ślimak morski szarlatowy. *Cn. Th. 110*. Die Purpurschnecke; *murex*, gatunek ślimaków w morzach Azjatskich; czasami wypuszczają po trochu farby szarłatnej, u dawnych zwanój purpurą. *Zool. 95*. — Szarłat, krzewinka, szarłatowe drzewo, z którego jagody na farbę zbierają, *ilex coccifera. Syr. 1542* der Šfarladfbaum. — Szarłat farbowny ziele, albo szarłatne ziele, *sandyx. Cn. Th. 1100*. Šfarley, Šfarladftraut. — §. 2) Szarłat, SZARŁATEK, ziele, *amaranthus*, gatunki tu należące są Miłosnik, żminda, samit. *Kluk. Dyke. 1, 27. Birk. Gl. Kon. 49. Syr. 1555, Ross.* бархатникъ, Тамсанджён, Sammitblume. — §. Szarłat, szarłatna farba, szarłatny sok, którym szarłat farbuja, Šfarladfjarbe, Purpurjarbe, Šfarlach; *Vind.* fškarlatna farba; *Ross.* багряность. Z proszku karmazynowego robią przednie rumienidło szkarlat. *Krumł. 494*. — *Fig.* Postępek ich szkarłatem jagody jej zarumienił. *Nieme. Król. 4, 115*, (cf. raki piec). Szkarlat, purpura z różą, ustępuje temu wdziękowi. *Past. Fid. 525*. Będali grzechy wasze jak szarłat, wybielone będą jak śnieg, a jeśli będą tak ezerwone jak bawelna, zbieleją. *1. Leop. Jez. 4, 18*. — §. Szarłat, materya, sukno, jedwab tego koloru; Šfarladfmitz, Šfarladfjeide, Šfarladf. Gdy ezerwem sukna farbuja, takie sukna zowią

szarłaty, jakoby rzekł szkarłat skażoną mową czerwiec. *Urząd.* 353. Szarłatne jagody farbierze do farbowania jedwabiów, wełn i sukien używają, które potym od téj farby szarłatami zowią. *Syr.* 1345. Włosy głowy twojej jak szarłat zwiniony. *3 Leop. Cant.* 7, 5. (jak pawłoka królewska. *1 Leop.*) *ib. Exod.* 28, 33. — §. 3). Szarłat, miano pięknego charta. *Bielaw. Mysl. B.* 4 b, Name eines schönen Windhundes. — §. 4) *Medic.* Szarłat, wyrzut plam czerwonych małych po całym ciele. *Krup.* 5, 344. szkarlatyna, *Схарлафшлаг.* SZARŁATNIEĆ *neutr., niedok.,* rumienić się jak szarłat. *Cn. Th.* 1100, *шарлафротъ werden.* SZARŁATNIK, a, m., co farbuję szarłatno. *Włod., der Схарлафшарбер; Eccl. червленничикъ, Graec. πορφυρεὺς, purpurarius.* — §. Papież z swojemi szarłatnikami, kardynałami. *Baz. Hst.* 20, cf. *Sorab.* 1. purpurnik, w szkarłat ubrany, ein in *Схарлаф* Bekleideter. *Wrodz. żeńsk., n. p.* Abyś już z kubka złotego onej szarłatnicy Włoskiej wina obrzydliwości nie pragnął, ale raczej głosu bożego słuchał! *Teof. Zw.* 32, (cf. purpurat). — §. Szarłatnik, małż szarłatny, ślimak, die Purpuršnecke. *Tr.* SZARŁATNAWY, a, e, półszarłatny. *Cn. Th.* 1101, *halbšharlaфen, шарлафartig.* SZARŁATNO *adv.,* koloru szarłatnego, *шарлафartig.* Szarłatno czynię, *purpuro.* *Cn. Th.* 1101. — W szarłacie, im *Схарлаф.* Szarłatno chodzący, *purpuratus.* *Cn. Th.* 1101. Jak się dziecię za młodu pyszno a szarłatno nauczy chodzić, potym tak się będzie odymało, że ludzi nie będzie chciało znać. *Glicz. Wych. F.* 4 b. SZARŁATNORODNY, a, e, ostrifer. *Cn. Th.* 1101; ślimaki szarłatne rodzący, *Purpuršnecken zeugend.* SZARŁATNY, SZARŁATOWY, a, e, od szarłatu, *Схарлаф-, шарлафen; Boh.* šarlatný, šarlatowý; *Slov.* šarlatový; *Vind.* shkharlaten, purprast, barsunski, karmesinskofarbast; *Croat.* skerlaten, skarlatni; *Hung.* skarlásztin; *Bosn.* skerletni; *Rag.* grimizni; *Ross.* баряный, барянопѣтмый, червватый; *Eccl.* урхлзель. Ciało jego białe i szarłatne. *Groch. W.* 331. (rumienne). Szarłatne jagody, karmazynowe ziarnka. *Syr.* 1345. Szarłatna szata, ein *Схарлаф-, oder Purpurkleid.* Jezusa oblekli w szatę czerwoną, szarłatną albo purpurzaną. *Sekl. Math.* 27. Opony z jedwabiu szarłatnego. *3 Leop. Exod.* 26, 1. (powłoczonego *1 Leop.* z szarłatowego. *ib.* 26, 31). Otworcie-no szkarlatni zbójce wasze dzieje, lzali myśl w nich strachem zdjęta nie struchleje? *Nar. Dz.* 1, 77. (purpuraci, purpurą okryci). Tyranowie szkarłatni. *Zab.* 16, 120 *Nar.*

SZARLETAN, SZARLETANKA, *ob.* Ciarlatan.

*SZARŁOOKOŚĆ, *ści, ź.,* szarłatowe oczy, jak u królików. *X. Kam.* *kaninchenaugigkeit.* Wódka ta dziecięciu młodemu szarłookość naprawuje. *Sienn.* 252. *idem.* *Spicz.* 108.

SZARMANTKA, i, ź., miano, które suzkom dają, Name einer kleinen *Схарлафшундium.* *Mon.* 64, 140. Hajduk szarmantkę przez nieostrożność potracił. *Mon.* 67, 285. Obudziła mię szarmantka szekaniem. *ib.* 67, 287. SZARMANTSKI, jego, m., Nieme. *P. P.,* cf. fraczek, firecyk, futyniec. *W rodz. żeńsk.* Szarmantska.

SZARO *adv.,* grau. Kaczka szaropióra: *Tward. Wł.* 245.

Nurek szaropióra. *Zab.* 10, 82. *Koss.* [SZAROGRÓD, a, m., miasto na Podolu, eine Stadt in Podolien 2]. Założył Jan Zamojski jedną fortecę najbliżej granic Tureckich, i nazwał ją Szarogradem, na pamiątkę Szaryusza Jelitezyka, od szarój sukni tak nazwanego. *Boh. Zamoj.* 9. et 185, cf. szara szlachta, szarek. SZAROOKI, a, e, oczu szarych, grauäugig; *Ross.* сѣроглазый SZAROPICHI, a, m., n. p. Karog się przelatował aż pod obłokami, kiedy go obaczyła gniewna była kani, Mówiła: Poczekaj mię panie szaropichu! Wołając zlorzeczyła; on latał po cichu. *Papr. Koł. K.* 2.? SZAROŚĆ, *ści, ź.,* SZAROTA, y, ź.: *Ross.* сѣръ, сѣрость, сѣризна, сивость (*ob.* Siwość); die graue Farbe, das Grau. Szarose bierze coś od czarności i od białości, i tak bywa, ani białe, ani czarno, ale coś średniego. *Petr. Et.* 107. Zabrzmi w cichój szarocie, mój samotny głosie. *Przyb. Ab.* 11. w szarój poświecie, w zamierzchu; Graudunfel, Dämmerung. — §. Szarota ziele, *ob.* Kocenki. *Jundz.* 410, *Ross.* кошечья лапка, горянка. SZAROSIWIY, o korniacz; *Ross.* чалый, чалко, Graudunfel. SZAROWAĆ *ściany cz. niedok.,* szaro ściany tynkować, nim się wapnem białą, grau betünchen. *Urm.*

SZARPA, SZARFA, y, ź., binda dla ozdoby: *Gall.* echarpe; *Angl.* scarf; *Svec.* skärf; *Germ.* Схарпе; *Vind.* sharpa, shounirsku opafilu, ofizirski prepafs; *Ross.* шарфъ, перевязь, (cf. przewiąz); *Eccl.* порамца, перевязь воинская. Szarpa oficerska, die Festsünde. RzUCA ziarno kmiotek na uprawną rolę, Worem zboża przeciągniony, który jak szarfa silne zdobi mu ramiony. *Tom. Rol.* 47. Ankry, szarpy, stroje kobiece. *Haur. Sk.* 519. Reißbinden der Damen. SZARPOWY, a, e, od szarpy, Схарпен; *Ross.* шарфяный.

SZARPAĆ, *pr.* szarpie *cz. niedok. et contin.,* Szarpnąć jedntl. (cf. *Germ.* stürzen, cf. sierp; *Gall.* echarper; *Lat.* sarcpere; cf. *Germ.* schar, stürper. *Мдлг.;* cf. *Lat.* sarcpere; *Carn.* sharbam - bije, okładam plagami; cf. *Graec.* ἀρπάξω; *Hebr.* שָׂרַפְ אַרְבַּב, carpsit, שָׂרַפְ תַּרְפָּ, ropuit); siepać, rwać kogo; *Slov.* trhám, (*ob.* Targnąć); *Bosn.* skiddati, iskiddati; *Ross.* терзать, reissen, hin und her reissen, zausen. Szarpać się z kim: rwać się z kim; sich mit einem herum reissen, herum balgen. Chciałem się z nim szarpać, ale darmo, mocniejszy wygrał. *Teat.* 52 b, 112. Gdy się tak Polska domowemi niezgodami szarpie, dźwigała się potęga Ruska. *Nar. Hst.* 4, 127. — Szarpnąć się na co: porywać się, rwać się na co; auf etwas losgehen, sich darüber hermachen, einen Anfall darauf thun. Skoro się dowiedzieli Prusacy o zgubie wojewody, szarpnęli się silnie, jeżeli kiedy na udział księcia Konrada. *Nar. Hst.* 4, 196. Sam na sam, to sztuka; zaraz ja ci pokażę — szarpie się do niego. *Teat.* 51, 54. — Szarpać ciało, mięso drzeć, targać, rozszarpywać *niedok.,* uszarpać *dok.;* zerreißen, zerstückeln, in Stücke reißen. Strona przeciwna go uszarpała, i na twarzy poraniła. *Sk. Dz.* 869. — *Pr. et fig.* Zmartwienie nieustanne serce moje szarpie. *Teat.* 4, 19. dreczy kraje, zerstückt mein Herz. Lud się wspomóże, Gdy go ani celnik, ani żołnierz szarpać będzie. *Star. Vol. B b.* zdzierać, stunden, pressen,

betrüben. — *Transl.* Szarpać kogo, sławę jego, lżyć go, uwłaczać mu; jemandes Ehre angreifen, ihn schänden, lästern. Tacyt wszędy pochlebia Germanikowi, którego ostro szarpie Patereulus. *Pilch. Sall.* 6. Honor mój przed drugimi szarpie. *Boh. Kom.* 1, 22. Niccoto śmiesz szarpać sławę pana twojego. *Teat.* 25. c. 88. *Teat.* 9. b. 45. Czyli można ludziom złym gębę zamknąć, aby drugim sławy nie szarpali? *Teat.* 15. c. 5. Wy mi honor szarpiecie. *Zab.* 15, 275. *Treb.* Szarpiące święte postępkę języki. *Nies.* 1, 158. SZARPAKCI, a, ie, od szarpacza, siepacki, ceklarski; *Häufers*, *Schinders*. On go przed grobowcem Katula szarpaćką ręką mordował. *Pilch. Sen. gn.* 525. Szarpaćkie kupy, rozdzierające Rzplta. *Pulch. Sen. list.* 1, 107. SZARPACZ, a, m.; (*Rag.* kárpaz, karpitegl *interpolator*); co szarpie co, albo drugiego; *Ross.* репарель, der Herumreißer, Leutequäler. *Plaffer.* Biada szarpaczom, którzy jednoś ś. targaja. *Birk. Exorb. D. b.* Cudzego majątku szarpacz. *Mon.* 69, 1044. SZARPAK, a, m., nóż lub miecz do rozszarpania, kord; *Grem.* ein Fächerper, (*M d Ig.*), Hautegen, Sarraß, (cf. sierp'). Wściekły Mars płytkiem szarpakiem kole. *Nar. Dz.* 1, 50. Jak dobył szarpaka... *Kniaż. Poez.* 2, 206. *Zab.* 14, 587. Szarpak topny w Norweczech buchtach, *Noricus ensis.* *Hor.* 4, 90. *Nar.* SZARPANINA, y, ż., SZARPANINECZKA, i, ż., *zdrbn.*; *Boh.* drtina, (cf. drań, drаница); to, co szarpają, jako ścierw, psia strawa, do rozszarpania żer, *canibus data praeda.* *Cn. Th.* 1101, *Ecl.* зѣрпанина; was zum Zerfleischen Freiß gegeben wird, der Anteil des Leithundes von einem gefällten Wilde, das Jägerrecht. Armieńskieli się nie lęka lwów szezupła mróweczka, Co dla lwiej paszczeki ta szarpanineczka? *Toł. Saut.* 29. (odrobina poszarpana). — *§. Pig.* Rozszarpywanie, lup cup; das Zerreißen, Zerstückeln, Zerfleischen. Z ojezyzny wypędzonych pospółstwu na szarpaninę namiętności dali. *Warg. Wal.* 127. Dobra ciężka pracą nabyte podlegają mocniejszych szarpaninie. *kłok.* *Turk.* 104. Jeszcze ciało do grobu nie będzie włożone, pocznie szarpanina około niego. *Rej. Post.* S s 5. Nie chciał, żeby królestwo, idąc w szarpaninę przez podziały, słabiało. *Nar. Hst.* 2, 282. Szły instandy, za pomnożeniem przybyszów coraz w większą między różnemi stanami szarpaninę. *Nar. Hst.* 4, 276. *Zab.* 16, 124. *Nar.* Pigmalion niedowiarstwu, miłości i łakomstwu w szarpaninę był podany. *Tr. Tel.* 159. — Szarpanina, szarpaniem, wylcieraniem zgromadzone zbiory; zusammen geraffte Sammlungen, Vorräthe. Nie nauki oschłej i misternej szarpaniny, czekamy po tych nauczycielach. *Zab.* 8, 180. (kompilacyi). SZARPNY, a, c, szarpający, predki w porywaniu, reißen. Szarpny rys. *Chodk. Kost.* 25.

Pochodz. (cf. sierp'), doszarpać, naszarpać, oszarpać, oszarpaniec, odszarpać, poszarpać, przeszarpać, rozszarpać, uszarpać, wyszarpać, zaszarpać.

SZARSZA, y, ż., materya wełniana z jedwabnemi niciami pomieszana, *Germ.* die Serische, ein wolliges Gewebe; (*Franc.* serge; *Ital.* sargia; *Angl.* serge; *Lat. med.* sargium; z *Lac. sericum*). SZARSZEDRON, u, m., materyjka jedwabna; *Gall.* serge de Rome, *Chardredon.* ein Seiden-

zeug. Szalon, a najwięcej szaszedron zwyczajnym był jego w lecie odzieniem. *Mon.* 74, 566.

SZARSZYN, SZARZUN, a, m., gatunek szabli, pałasza, szpady, (cf. *Gall.* charger); eine Art Säbel. Jednemu się chce gospodarstwa, drugiemu konia a szarszuna, drugiemu prawa, drugiemu pokoju. *Rej. Zw.* 12 b. Nasi bracia, kiedy się dwaj swarzą, tedy się śmieją, aż kiedy się rzucą do szarszunów, toż dopiero chcą rozważać; alieci drugiemu, choć nie nie winien, ręka wisi. *Rej. Zw.* 80. (do korda). Pan na warchoły marne światła tego Chee zawždy dobyć szarszuna swojego. *ib.* 227. Pójdzieć i Mazur, wasz mężny brat miły z szarszunem, z kijcem skosztuje swój siły. *Stryjk. Gon. U 5.* Musi się radziej obrócić do pług, niż do szarszuna. *Rej. Zw.* 45 b. Musi się radziej obrócić do pług, niż do szarszuna, albo do zbroi szorowania. *Weresz. Reg.* 44. (raczej do rolnictwa, niż do wojskowości).

SZARUCHA, y, ż., szara maść, dzie graue Salbe. Szarucha, którą barwierz smarują. *Oczk. Przym.* 9. Nasza miła szarucha, pomsta barwierska, czy Galenowi kiedy w myśl była? *ib.* 4.

SZARUGA, ob. Szarga.

SZARWARK, u, m., robota publiczna na pana, praca z pańszezyny wypadająca; *Germ.* das Scherwerk; (*Boh.* šarwátka, swáda, swar = swar). Szarwarki, *Graec.* λειτουργία, *publicae operae.* *Klon. Wor.* 15. Szarwarki do grobel, mostów, powinny być żayte; ale eześcięj niemi koło polowych robót robia; te co miesiąc dzień jeden poddani powinni odbyć. *Mon.* 64, 196. et 199. *ib.* 67, 196, cf. tlóki, gwałty. — *§. Transl. fig.* Szarwark, tartas, kołowrot, zamieszanie, bałas; *Särm.* Verwirrung, Unruhe, Getöse. Co za niespodziewany koło mnie tu szarwark! *Klon. Wor.* 20. Na to on: wierz ty mnie, i jać się dziwuję, Kiedy owe szarwarki na świecie widuję! *Rej. Wiz.* 66. Jeszcze mało maja, te stroić szarwarki. *Żebr. Ow.* 579. nefas. SZARWARKOWY, a, e, od szarwarków, *Scherwerk*. Anibal nie ustąpił szarwarkowym pracom, aż się przez Alpy w Auzonią wędrze. *Mon.* 71, 154. (nie poprzestał łamania gór).

SZARY, a, e; (*Boh.* šarý, šerý, tmawy *sublucidus*, *subobscurus*, ciemnawy, zšera, ztemna z ciemna); *Sorab.* 2. schëri; *Sorab.* 1. schjry, schyry *canus*; *Carn.* shara *genus*, *species*; *Vind.* Iharovit = pstrokaty; *Croat.* šár, šáren *variegatus*, šárgaszt *varicolor*, šúr *cinerus*; *Hung.* šárga *fulvus*; *Slav.* shaten = pstry; *Rag.* sejaaren, sejaróvit *multicolor*, sejarati *variare*; *Bosn.* sejaroviti *discolor*, sejarovitost *varietas colorum*, sejarati, nasejarati *distinguere colore*, suri = płow; *Ross.* сѣрый (cf. siarka: cf. *Gall.* sarran; cf. *Chald.*, *Syr.* et *Arab.* حاسر *albescere*; *Ecl.* шаръ, шары farba, kolor, cf. шар, шаровный malowany, шарю, шарити, шарити farbować; podpołały, wilczasty; grau von Farbe, wolfgrau; (*disting.* siwy, szedziwy). Każdy wilk szara sierść ma, *omnes sibi congruunt, unum cum noris*, *omnes noveris.* *Rys. Ad.* 55. Nie wilk-li, to pies będzie szary. *Pot. Arg.* 777. Tak się rzadzi, jak szara geś po niebie. *Mon.* 71, 712, (ob. Zrzęda, kapryśnik, dziwak). Szary papier = bibuła, graueš šóšpa-

pier, Bliespapier. Wodę precedzić przez szary papier. *Rog. Dos.* 1, 128. Szara godzina, zmierzch; *Eecl.* *о-мракъ, сумерки, (припракъ, темноватость* ciemność), *Dämmerung, Zwenlicht.* Szara poświata, noc widna; *eine helle Nacht, Sternennacht, Mondennacht.* Tym, którzy w nocy, bądź przy szarej poświecie, bądź przy świecy widzieć nie mogą, lekarstwo. *Syr.* 524. Szara suknia, szarza, ein grauer Rock. Zakon s. Franciszka z szarymi mnichy przyjął. *Szerb. Sax.* 251. Jeden z rodziny Kozłorogów od szarej sukni Saryusz nazwany, przodek Zamojskich. *Boh. Zamej.* 9. Dostę ci jest mieć jedną suknię szarą albo więc dwie, jeśliby ojca w tym stać mogło. *Glicz. Wych. F,* 2 b. Po co ślesz co rok babo do Torunia? Dobry szary płaszcz, dobra drugieją gunia. *Groeh. W.* 414. Starsi bracia, przy boku pańskim zasiadłszy, uboższych szarą szlachtą, od sukien szarych, w jakich na on czas wszystkie niemal chadzali, na wżgardę nazywali, i w purpurę się przybrali. *Star. Ref.* 160. szarkami, Grauröde, graurödtiger Adel. Ojcowie nasi szarą szlachtą się zwali, iż nie używali bławatów i purpur świetnych; kontentowali się sukniem, które w domu robiono, a enota się świecili. *Star. Ryc.* 41. W bogactwach szlachectwo znają, Ku drogiej szacie dziś tylko powstają, Ubior a srebro godno czei i wiary, Ustep' ty szary. *Stryjk. Gon. E* 1. — *Fig. transl.* Szary koniec, ostatnie miejsce siedzących u stołu. *Mon.* 75, 507. Daß schlechte Ende, daß dünne Ende; (cf. *Ross.* хазъ koniec materji jakiej, ob. Chasa). Szary koniec = smutny koniec, ein tranriges Ende. Zginął nam wybór, i przywódzca stary, A został jako mówią koniec szary. *Jabl. Buk. N,* 2 b. *Text.* 24. b, 16. — *Transl.* Patrząc na darmohardeggo chłopa, każdy szarą pychę u siebie snadnie omyrzeć może. *Rej. Zw.* 55. Chociaż kto będzie klejnotem szlachectwa i dobrami enotami osadzony, trzeba mu tego przestrzegać, aby w nim jaka szara pyszka nie urosła. *ib.* 55. szpetna, bez fundamentu, wietrzna, napuszona. — §. *Medic.* Szara maść, z żywego srebra z sadłem, *unguentum Neapolitanum, Mercuriale.* *Perz. Cyr.* 2, 527. *Wolszt.* 112, ob. Szarucha, die graue Mercurialsalbe. Szare bielmo, żrzeniec bielmem białawym, burawym, żółtawym lub niebieskawym pokrywa. *Perz. Cyr.* 2, 169. der graue Staat. 1. SZARZA, y, ż., szarzyzna, szare sukno, graues Tuch. Przodkowie o szarłat nie dbali, Wojewodowie w szarzy więc chadzali. *Jeż. Ek. E* 1. Zygmunt August na sejm Piotrkowski przyjechał, dwór swój wszystek w szarzę ubrawszy, barwę tę ziemiańską nazywając. *Biel.* 555. (ob. szara szlachta).

2. SZARZA, y, ż., z *Franc.*, ranga, godność, urząd; eine Charge, eine Ehrenstelle. Do wszystkich szarz wojskowych król patentuje. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 107. Nie chciałbym, ażeby szarze wojska naszego sprzedajne były. *Koll. List.* 1, 89.

SZARZAĆ co, lub czym, cz. *niedok.*, (cf. *Germ.* scharren, scharren, cf. szargać); poniewierać, nie szanować, nie ochraniać; etwaß herum reiben, abreiben, abnußen, ohne Schonen herum werfen, herum reißen. Następca w swój dom niesie kapelusz, alicci Ujrzy zszarzany i cienki jak z li-

ści. *Zab.* 12, 76. Po świecie niedznym się szarzasz. *Dar. Lot.* 6. kąty pocierasz, tułasz się, sich herum stoßen in der elenden Welt. Szarzają się za cackiem niepewnym. *Mon.* 69, 580. ubiegają się z narażeniem, sie rennen ihm unbedachtam, zu ihm Schaden nach. Kościół spustoszały, Którego wierzezy mehem się plugawym szarzały. *Otw. Ow.* 25. cieżały, sie waren damit belastet. Mężczyzny szarzać miłością, i odmieniać ją często lubią. *Teat.* 15, 28. Nie ten brał urzędy, który miał zasługi, ale kto najlepiej życiem i summieniem szarzał. *Przestr.* 90. Czemu tak szarzasz fortunę i bogi, Dobrowolnie wydając się na sztychy! *Chrośc. Luk.* 165. Ojczyzna nie szarzała panem. *Jabl. Buk. D* b.

SZARZERUNEK militarny. *Kaw. Nar.* 268. ob. Rękoczyn. SZARZYĆ się *recipr. niedok.*; *Boh.* šeriti se; mierzchnąć, dämmern, dunfel werden; (*Sorab.* 1. schyru canesco; *Rag.* sejarati variare; *Bosn.* sejarati, nasejarati *distinguere colore;* *Ross.* сѣрѣть сиwieć). Nagle się niebo zaćmi a horyzont szarzy. *Przyb. Mil.* 552. Słońce zaszło, a mierzch znaczny przez szarzenie zbliżał od wschodu. *ib.* 250. (przez szarotę). — §. Szarzyć się, szarzyć, szarym się stać; grau werden, ergrauen. Pole się urodzajne daleko szarzeje. *A. Kchan.* 199. — §. Szarzyć się, migać się w oczach, w oczy słabo świecić; in die Augen dämmern, scharf in die Augen scheinen. Rzadko znajdziesz takiego na okręgu świata, Co mu się szarzy prawdy zbawiennój poświata. *Pot. Zac.* 117, (cf. szara poświata). Tam na schodach się szarzy stopień marmuru ciosanego gładki. *Pot. Syl.* 475. Ale zda mi się, tam się coś ruszyło, W onej gęstwie, i tak się szarzyło Właśnie jak wilk; wilk jest, nie inaczej! *Past. Fid.* 256. SZARZYŻNA, y, ż., szarza, szara suknia, ein grauer Rock. Piękna była, lubo się w włosienię ową i szarzyżnę przybrała. *Tward. Pasq.* 75. Przychodzi do mnie jakaś w szarzyżnie babka. *Teat.* 10, 51. Czemuż nie weźmie szarzyżny, i nie osiedzie przy kościele! *Teat.* 10, 69.

SZAST! *interj.*; *Boh.* šaust; *Ross.* шастъ; trzask, szus, szust! smyk! *Germ.* wie ein Schuß, im Schusse, (cf. Haß)! im laufenden Sprunge, raschend vor Eile, Ploß, Flug. Czemu się Waś kręcisz niby na zawiasie, szast, szast, jaki mi Francuz! *Teat.* 45. c, 5. Wyb. Pani zadzwoni, szast, dwa kroki; i już ja u jejności. *Teat.* 20. b, 4. SZASTAĆ *intrans. niedok.*, Szastnąć *jednpl.*; *Boh.* šaustati; *Ross.* шастать, шастнуть; z szelestem ruszać czym, mit Geräusch bewegen, durch Bewegung ein Geräusch machen; (cf. *Ross.* шастнуть, шастать chwiać, cf. szata). Szastanie nogami siedząc u stołu tak znaczne, że ociec rozumiejąc, iż ten szelest od psów pochodzi, niewinnie psa uderzył nogą. *Boh. Kom.* 1, 270. Ptak skrzydły szasta. *Przyb. Mil.* 225. Wchodząc kłania się z szastaniem. *Teat.* 19, 8. (z szaszorem). Przechadzając się, i nogami szastając, starali się, aby ocknąć, na urząd on trzask czyniąc, aby nie od budzących, ale od szumiejących ocknąć. *1 Leop. Jud.* 14, 9. — *Recipr.* Szastać się; *Ross.* шастаться; z szelestem czyli szaszorem uwijać się, kręcić się gdzie; sich mit Geräusch herum drehen, herum tummeln; (cf. *Ross.* шастаться tać się, wahać się). Ustawiczne

szastanie się Moskwy po Polsce. *Kur. Pet.* 157. Twa córka między chłopy się szasta. *Hor.* 2, 111. *Nar.* (ferta się). Małpa się szasta z pompą w ozdobnej purpurze. *Min. Rył.* 5, 559. Szastający się włóczęga, (uk *Ross.* праздношараящийся. — Szastać się, szastać: dokazywać, szumić, lusztynkować, in *Sauß und Brauß leben.* Szastać, marnować, sypać. Miarkuje się to, kiedy przyjdzie swoim szastać. *Dwor. B.* 1. Teraz jestem człowiek żonaty; nie mogę szastać się jak dawniej. *Teat.* 24, 87. *Czart.* — 2. 2.) *Transit.* Szastać chustę w wodzie: plókać, wypłókiwać. *Tr.* spülen, außspülen, 3. B. Wäſche. Szastać kogo, *potius* Wyszastać *qu. v.*, wybić. SZASTAJ, ja, m., miano charta, Name eines Windhundes, cf. szaszek. SZASTKA, i, ż., miano chartcy, Name einer Windhündin. SZASZEK, szka, m., błazen. *Cn. Th.* 1101, figlarz, kuglarz, ein Poffenreißer; (*Boh.* šašek, šaška blazgoň, šaškowati, šaškugi blaznować). Niewdzięczny gaszek, Do żony jego przyniósł się jak szaszek. *Jabl. Ez.* C 5. Kiedy nie będzie na tobie ubioru Świećnie drugiego, wijaj bracie z dworu, Bo dziś szlachectwo, rozum w adamaszku Chodzi, choć w szaszku. *Stryjk. Gon. E.* — 2. Gatunek psów, eine Alt Hund. Co za szaszek, wracać się na swe legowisko. *Rys. Ad.* 6. Nie podejmuje się szaszku pola legawego. *Jabl. Ez.* 40. nie podejmuje się, czego nie umiesz. *Rys. Ad.* 41. *Cn. Ad.* 656. (*ne sutor ultra crepidam*). Podjąłeś się mój szaszku legawego pola. Bo nie możesz mu zdołać, poblądziłeś zgoła *Bach. Epikt.* 55. Wyżłowie, kądłowie. brytany mają często być używane w łowieniu, żeby szaszkwie nie zalegały pola. *Haur. Sk.* 310. SZASZOR, u, m., ruch z szelestem, lot szastający; *Boh.* šastanj; *Ross.* шорохъ шоборъ, eine schnelle Bewegung mit Geräusch, Geräffel. Z pokoju szaszorem wypadła. *Tward. Pasq.* 52. Wypehnęła łotra z okna, leciała na dół szaszorem. *Klon. Wor.* 45. Piekło się otworzyło; za nim powlekło się wszystko zle szaszorem. *Tward. W. D.* 6. Gromada i szaszorem z obłoku szarańcza się wali. *Tward. Wl.* 160. — 2. Szaszor, active, co sprawuje szelest, co żywo sunie, z szaszorem, szelestem. *Dudz.* 60. (maššifš mit Geräffel bewegt, etwaš Maššfeldeš; *Croat.* szacher; *Hung.* szatyor; *Deſterr.* Eger gatunek koszów). Szaszor, szyb, orzeł wyklijany, które dzieci wypuszczają na powietrze. *Wed. latawiec, ein Papierdrache, den die Kinder in die Luft aufsteigen lassen.* — *Aliter:* Uszykowane w porządne szaszory sznurem wędrują w podróz. *Przyb. Milt.* 225. hufy, kopy, gromady ciągnące, wandernde Hufen.

*SZASZULECZKA, ob. Czaszuleczka, Czaszuka, Czasza.

SZATA, y, ż., SZATKA, i, ż., *zdrobn.*: *Boh.* šat chusta, plachta 1. *linteum*, 2. *vestis*; šatek chustka, šatstvo *vestimentum*; *Slov.* šatka, ručnick chustka do nosa: šati szaty); *Sorab.* 1. et 2. drasta, (cf. drzeć); *Carn.* šhät mapella, franten paludamentum; *Vind.* oblazhilo (ob. Oblee), obliek, gwant (ob. Gwent), (flat - serweta); *Croat.* oprava (ob. Oprawa), halva, szvita, (cf. Zwińać); *Dal.* halina, szukna, odeccha, dolama, (ob. Odzież, dołoman); *Slav.* hodicha, hodilo, (ob. Chodzić); *Ross.* платье (ob. Płat, plachta), платье, кафтанъ, кафтанецъ, кафтан-

чикъ, (cf. kaftan); *Eecl.* руза (ob. Ryza); szata powszechnie, wierzchnie odzienie z płótna, z sukna, suknia, lub też cała odzież; daš Kleid, die Kleidung, Kleider; cf. *Ross.* [шата - okład na obracach, *Kursk.* 2], шатаць, шатнуть chwiać, wahać, шатающа тачаць się, (ob. Szastać). Szata jest wynaleziona dla przykrycia ciała nagiego, nie dla pychy. *Petr. Ek.* 75. Pięć lat temu (koło r. 1555 pisano), jak nasi krótsze szaty niż postronni poczeli nosić; tak iż nie wstydzą się ukazać onych części ciała, które mają być zakryte. *Modrz. Baz.* 201. Steskniwszy się z obyczajami i ubiorem Macedońskim Alexander, szaty na się wziął Perskie. *Warg. Wal.* 326. Jaką dziecię szatkę ma mieć. *Glicz. Wych. F.* 5. jaką sukienkę, Röckchen. Dotykanie szaty czyli sukni Chrystusowej zdrowie dawało. *Sk. Kaz.* 459. Mniskie szaty. *Sk. Dz.* 1040. (habit, kapica). Szata podła, szacisko, ob. Sukmana, Szata powierzchnia, ob. Kontusz, surdut; szata spodnia, ob. Żupan, kaftan. Szata do ludzi, odświętna, ob. Ochędzołka. Szata jedwabna droga, ob. Jedwabnica. Szata podszyta futrem, ob. Szuba. — *Prov.* Szata często wydaje człeka obyczaje. *Cn. Ad.* 1127. (szalony strój, szalona głowa, znać ptaka po pierzu). Szata dodaje śmiałości, wiary, urody, godności. *Cn. Ad.* 1127. jakie odzienie, takie raczenie; jak cie widzą, tak cie pisza. Kleider maden Leute. Szata nie czyni mężnym. *Pilch. Sen. list.* 268. (rękaw nie bije). Szata świetna nie ozdobi złego, a podła nie oszpeci dobrego. *Cn. Ad.* 1127. (szkoda kraszy, gdzie rozumu pasz; cf. główka jak makówka). — *Fig.* Wiosna okryje krzaki i gaje zielonemi szaty. *Chod. Gesn.* 142. umaj, ubarwi, upstrzy je.

SZATAN, a, m; *Boh.* satanáš; *Sorab.* 1. et 2. fatan; *Vind.* fatan, poshtalenz, slumek, supernik, vrashnik; *Croat.* sátan, szatora, vrag, malik, szumrak, napasznik (ob. Napastnik), skrapecz, złódi (cf. złodziej), paklenik (cf. piekielnik), hudich (cf. chudy), djaval; *Slav.* sotona; *Rag.* sotóna, sotonna, vrágh, djaval, huddòba, nàpast, strasen-silnik hudobski, necisti duh, duh zli, napasnik, zarni duh, (ob. Czart); *Bosn.* sotona, vragh, vrág (ob. Wróg), pogan (ob. Poganin), hudoba; *Ross.* satana; z *Hebr.* שָׂטָן satan, *adversarius*, cf. שֵׁשׁ sched, *daemon*; areywróg, czart, ob. Dyabel; *Turc.* szatan. *Pasz. Dz.* 152; *Germ.* der Satán. Łacinnicy zowią potwarz, co Grecy zowią *dra-bolèiv*, i ztał ma imię ten nieprzyjaciel rodzaju naszego; żydowie zowią szatan, co się znamionuje jakoby przeciwnik. *Eraz. Jęz.* T 6. Szatan jest stary hetman. już od pięciu tysięcy i pięćset lat wojuje, umie takie i owakie sztuki i fortele. *Gil. Post.* 197. Kiedyś był szatanie? Zwodziłem świat panie! *Rys. Ad.* 51. SZATAŃSKI, a, ie, od szatana, Szatanš; *Vind.* fatanski, poshtalenski, vrashji; *Bosn.* sotonski, vragxji, hudobni; *Rag.* sotónski, hudobski, vraxij, djavanski, hudobni, djavgli; *Ross.* sataninъ, satanuckiſſi. Jeśli komu nie godzi się szatańskiego tańca skakać, tedy człowiekowi krześciańskiemu dopieroż nie godzi się o nim ani pomyśleć. *Gil. Post.* 28, ob. Czartewski, dyabelski. SZATAŃSTWO, a, n., dyabelstwo, Teufelcy, Teufelweſen, Teufel. Kładąc rękę na opętanych, uwalniał ich od szataństwa. *Sk. Żyw.* 2,

145. Na krew' chrześcijańską Głodne z Stambułu szatań-
stwo. *Psalm.* 104.
- SZATARNIA, *ob.* Szatnia. SZATKA, SZATECZKA, *i, ż.*,
dem. Nom. szata, daš šleidŕhen. Ta szateczka szarłatna w
złoty wzór robiona, Kamykami drogiemi, perłą osadzo-
na. *Groch. W.* 569. Wszystkie jego majątność, wytarte
szatki i trochę książek. *Sk. Dz.* 276.
- SZATER, *a, y, ż.*; *Slov.* šater, šator, stan; *Carn.* sbó-
tor, (cf. kotara); *Vind.* fhotor, al ena hisha na pulo, na
voiski sa shunirje; *Hung.* sátor, satorotska; (szatory scir-
pea); *Croat.* scator, sátor, shator, sátorecz, scatorek, shot-
tor, (cf. zasstor = zasłona); *Dal.* sator; *Bosn.* sejator;
Rag. sejtator, sejtator, zátor; *Ross.* шатеръ, шатерный
namiotowy, шатерникъ namiotowy rzemieślnik, шатерни-
чей dozorca nad namiotami); *Eecl.* шатъръ, палатка,
палатъ, *dem.* шатрикъ; (*Hebr.* שֹׁטֵרִים shoterim, *praefecti*
castrorum; *Hebr.* שַׁחַתִּים schatach, *expandit*): §. 1) namiot,
daš žeft. [Szater na jastrzebia na kształt brozka. *Mysl.*
ptasz. G. 5 b. — 2]. Namioty świetne, w koło nich zaś
szatry świecą się przytomne książąt, baszów i konnych
rozmaitych. *Pasz. Dz.* 108. Poraż na głowę nieprzyja-
ciół, niech z pola zstepuje, Obcy niech w twojej ziemi
šatrów nie tasuje. *Stryjck. Gon. N.* 5. Owezarze, domów nie
mając, pod szatrami siedzą. *Pasz. Dz.* 121. Scena jest
w taborze cygańskim pod szatrami, w lesie. *Kniaź. Poez.*
2, 174. Coż my mamy? ot te szatry, Które grodzą cztery
wiatry. *ib.* 178. — *Anat.* Szatra mózgowa; błona, ma-
jąca postać rozpiętego namiotu lub kuczy mózg od mózdz-
ka oddzielająca. *Perz. Cyr.* 1, 58. et 40. die aufgespannte
Haut, die daš Hirn vom Hirnein abfondert. — §. 2) Sza-
ter; *Ross.* шатеръ, gatunek sieci na płaki, *n. p.* na cie-
trzewie; *ein Netz, Bógel zu jangen.* Szatry, zadzierni, si-
dła, siatki. *Nar. Dz.* 5, 206.
- SZATKOWAĆ, *n. p.* kapustę, ciasto etc., krajać, siekać;
klein haften, klein schneiden, cf. siatkować: (cf. *Dal.* szatnik
= siepacz). SZATKOWNICA, *y, ż.*, deska do szatkowania
kapusty, bywa sosnowa. *Kluk. Rośl.* 2, 166. hebel ka-
puściany, der Krauthebel.
- *SZATEŁAWA, *y, ż.*: *Boh.* šatlawa; więzienie, ciemnica. *Sax.*
Rej., ein Gefängniß. Komu szatławę i więznie ku opatrze-
niu i ku zamykaniu poruczone . . . *Sax. Porz.* 46. *Pam.*
Warsz. 7, 56. *X. Szaniwsk.*, cf. zakrata, grzymka,
izdebka.
- SZATNIA, SZATOWNIA, SZATARNIA, *i, ż.*, SZATNICA,
y, ż., garderoba: (*Sorab.* 1. rastowna; *Vind.* kamra sa
oblazhilo, oblazhila hranva; *Rag.* odjechniza; *Croat.*
odechnicza, (*ob.* Odzież); die Kleiderkammer; (*Boh.* šatnj
szafa szatna). *Vestiarium*, szatownia, komora do chowa-
nia szat. *Mącz.* Gdybym wszedł do szatarni twojej, o jak-
bym tam wiele par sukien drogiech nalazł! *Bals. Niedz.*
2, 247. SZATNICZY *Subst.*, = szatny, *vestarius.* *Cn. Th.*
1105, der Kleiderwärter; *Croat.* odechnik; *Rag.* nadodje-
chnik, ejobadár; *Eecl.* ризничій; *Ross.* стряпчей; u za-
konników westyżarz. *Włod.* W rodz. żeńsk. Szatnicza =
szatna; garderobianka. Szatny zdaje się być bardziej młod-
szym bratem, niżeli kamerdynerem jego. *Mon.* 72, 65.
Jesień szczyci się być kamerdynerką czyli szatną ziemi.
- ib.* 71, 205. SZATNY, *a, e;* *Boh.* šatnj; *Vind.* oblazhi-
len, oblazhillski, gvanten; *Ross.* ризничій, кафтанный: od
szat, do szat należący, Kleider = . . . Szczołka szatna. *Warg.*
Radz. 174. Na coż tedy tak wiele szat nawymyślali, Że
szatną litanią z nichby napisali? *Łącz. Zw.* 50. Prawa
szatne bronią zbytnich ubiorów. *Petr. Ek.* 75. Kleiderord-
nung. — §. Szatny, *adverb.*, Szatno, dobrze w szaty
opatrzoney, ubrany, odziany suto; reichlich mit Kleidern ver-
sehen, kleiderreich, wohl oder reich gekleidet. Chee być chwa-
lon, że jest szatny, A za cesę bótek poczyta udatny.
Pap. Ryc. 574. Wdowa młoda, bogata, szatna. *Pot. Syl.*
60. Ukazowali się na obrządkach świętecznych szatno
i strojno. *Nag. Fil.* 55.
- *SZATRZYĆ się *rec. niedok.*, *n. p.* Jeśli się kto zamyśli,
zamówi, zapatrzy, Jeśli się kto zabawia, jeśli się nie sza-
trzy . . . *Klon. Wor.* 56, (not. = szatrzenie, po Czesku):
baczenie) *Boh.* šetjiti attendere; Acht haben, Acht geben,
aufmerken.
- SZAWEL, *wła, m.;* *Boh.* Sawel; *Germ.* Saul. Paweł pier-
wej zwany Szawłem. *Sk. Żyw.* 1, 458. Szawel, którego
też Pawłem zowią 1 *Leop. Act.* 15, 9. Szawle, Szawle,
przez mię przesładujesz! *W. Act.* 9, 4.
- *SZAWIAĆ *cz. niedok.*, szamotać, herumreißen, herumzaußen.
Głową potrzasać, włosami szawiać. *Eraz. Dw. G.* 5. Nie-
bezpieczny ów zysk, Co nim fortuna szawia na swym
kole, Jako kosteru warcabami po stole. *Klon. Fl. D.* 5.
- SZAWINA, *ob.* Sabina. *SZAWKA, *ob.* Szafka, Szafa.
- SZAWŁOK, *a, m.*, wór skórzany, który się składa. *Włod.*,
uter plicatilis. *Cn. Th.* 1105. ein lederner Saß zum Zu-
fammenlegen; *Germ.* ein Schlanck, (cf. suma, sunka). Stół
Tatarów z rzemienia bywa, ten wszere rozciągają, W po-
środku wszystkich, i zaś jak szawłuk zwijają. *Pasz.*
Dz. 125, (cf. szewłuch).
- SZCIE, *ob.* Ście. SZCZ = spółgłoskę tę Rosyanie jedną lite-
rą wyrażają: щ; *n. p.* szczypce щипцы; Czeci zaś št *n. p.*
szczyt štjt.
- SZCZĄC, -ał, -y, szcze *med. niedok.*; (*Boh.* šcati, štjm,
dštjm (cf. deszcz, dždžýć), scati, dscati, pičkam, žcati,
čicati, čicám, čurati, čurawám, (cf. ciureczé); *Sorab.*
2. šzasch; *Sorab.* 1. žtzu, pužčam mocž; *Carn.* szati,
shzhim; *Vind.* fzati, fhzhim, fvojo vodo pustil, zuzat,
zurlat, zurat; *Croat.* sehím, sezalszem; *Slav.* pissam,
pishati; *Bosn.* pisejati, moeritise, (*ob.* Mokrzyć); *Rag.*
būritise, (cf. burzyć); *Ross.* мочиться, мочу непускать,
сцать; *Lat. med.* sciare; *Obd.* sáchen; *Preuss.* seichen;
Arab. شَرَبَ lotium emisit; *Hebr.* שִׁחַתְּתִּין hischtin); cykać,
siusiać, mokrzyć, mocz wypuszczać (*de hominibus*): piš-
fen; *De ferr.* brunzen. — (SZCZĄD, *ob.* Szczał. —
*SZCZAJA, *i, m.*, *n. p.* Za wyźła dwie kopy groszy; za
szczaje półtory. *Stat. Lit.* 596). — SZCZAK, *a, m.*, ury-
nał, *mattula.* *Mącz.*; *Carn.* zhrép (cf. skorupa, czerep),
kahla, (cf. kalla); *Vind.* nozhna zhrepinja, zhrepniza,
nozhna pofoda, kahla, fzaniska pofoda; *Rag.* būrexgnak,
vārcina; *Sorab.* 1. noczné sudowo, hornécz; *Ross.* уриль-
никъ, der Pištynj. — §. Co szczy, der Pišfer. *Tr.*, *Vind.*
fzauz, pofzajavez.

Pochodz. *naszcząć, poszcząć, przeszcząć, szczoć, wyszcząć się.*

SZCZAŁBATKA, ob. Czalbatka. SZCZAPA, ob. Szczepa.

SZCZĄT, SZCZĄD, SZCZET, Gen. szczątu, szcządu, szczętu, szczędu, m., SZCZĄTEK, tku, et tka, m., zdrobn., Etym. [cerk. *чаша* dziecię, cf. począć 2], szczędzić, *for-san a verho* ciąć, cięty, albo jać; krzyna, krta, reszta mała, odrobina pozostała; *ein ganz fleiner Ueberrest, ein fleinës Wißchen*. Żaden tego nie ma za szczęśliwego, w którym sprawiedliwości szczędu nie masz. *Petr. Pol. 2, 202.* Z nich i szczet nie został więcej przez zniszczenie. *Przyb. Mitt. 40.* Niech nam ukazą jaki jeszcze szcząd albo znak narodu Dawidowego? *Żarn. Post. 5, 674 b.* (jaki najmniejszy zabytek). Szczętek czasu. *Mon. 70, 853.* Od żalu i strachu snu nie miał ni szcządku. *Pasz. Dz. 41.* Od Władysława zastępy Krzyżackie do szczędu małego wybite. *Krom. 459.* — *Hodie non usurpatur nisi adverbialiter praemissis praepositionibus:* do szczętu, w szcząt, ze szczętem * ze wszystkim, zgoła, do ostatniego, zupełnie; *Boh.* naprosto, prochem; *Carn.* da fragmenta, *posvë, gånzliçh, völliç, vollkommen.* Do szczątka zglądził pamiętkę tego miasta. *W. Post. W. 517.* Ażeby do szczędu nie zgasło. *ib. 401.* Państwo Greekie przez Turki wywrócone i do szczętu zepsowane jest. *Birk. G! Kon. 9.* Zamki, wieże, miasta na wielu miejscach leżą do szczątku zburzone. *Prot. Kont. C 2.* Cokolwiek się działo przedtym, do szczętu zapomniał. *Teat. 5, 68.* Wszystko stracił, do szczątku prawie przyszło. *Teat. 42. d. B.* W szcząt pozabijał Centuarów tak wiele. *Chrośc. Ow. 120.* Wyspę wojować, i wszczęt ją zepsować. *P. Kchan. Orl. 1, 250.* Moc złośników w szcząt wypenił. *Rybn. Ps. 88.* W szcząt na popioł spalony. *Brud. Ost. B 4.* (ze szczętem, wskrës, *durå und durå*). Tron w szcząt złoty stał po lewej stronie. *Chelch. Poprz. A 2 b.* z litego złota, *von gediegnem Golde.*

Pochodz. *szczędzić, szczędziwy, oszczędziwy, oszczędzać, oszczędliwy, oszczędny, oszczędność, oszczędek, oszczędek.* SZCZAW', iu, m., SZCZAWIK, a, u, m., zdrobn.: *Boh.* štovjk, štiovjk; *Morav.* štiaujk; *Sorab.* 1. kiszczek, zczehel; *Carn.* shavje, kislëza; *Croat.* kiszczica; *Vind.* kifeliza, killeza; *Hung.* sóska; *Bosn.* setavje, kissegljak; *kisseliza; Rag.* setavje; *Slav.* kiseljak; *Ross.* шавель; szczaw' kwaśny, *acetosa*, *deß Saucrampfer*; *Holenderski* dobry do jedzenia. *Kluk. Rośl. 1, 217.* Szczaw' kobyli; *Sorab.* 1. swodka wopena, swodki wopen; *Ross.* copoueй шавель; *rumex, Grindwurz*; korzenie jego mają moc laxowania, i są prawdziwym rhabarbarum krajowym. *Kluk. Rośl. 2, 259.* Szczaw' jeleni, *ceterach, fleinës Milzfraut.* *Krup. 5, 151.* *Syr. 777.* Szczaw' krwawy, *rumex sanguineus, Blutampfer, Drachenblut, rotte Mengelwurz. Syr. 1095, Ross.* змиенникъ. Szczaw' zajęczy, SZCZAWIK, trójlistny, kapusta zajęcza, *acetosella s. alleuja, Hafenflee. Kluk. Rośl. 2, 260. Urzęd. 8-9. Krup. 5, 162, Bosn.* tripri-stac, trolist diteleria; *Ross.* клецица, заячей шавель. SZCZAWIAN, a, u, m., n. p. Szczawian kwaśny potażu, *axialis acedulus potassae*, sól szczawikowa, *sal acetosella*, wydobywa się z soku szczawikowego. *Śniad. Chem. 2,*

93. *Sauerfleesal;* * Sól szczawikowa, do wypierania plam atramentowych zdalna. *Jundz. 254.* SZCZAWIOWY, a, e, od szczawiu, *Ampfer*, *Saucrampfer*. Szczawiowe liście. Ogród szczawiowy *Carn.* saizbja detëla.

SZCZAWKA, ob. Szczakawa. SZCZE, ob. Szczać. SZCZEBEL, bla, m., (cf. *Germ.* Stapel, Staffel; *Boh.* štihly *gralloe, Stelzen*); *Boh.* nastupka, (ob. Nastąpić); *Carn.* shtäbla, (shtibla * gałazka); *Vind.* stopnja; *Ross.* ступень, ступенка штепня: szczeble, w drabinie poprzeczne drewna czyli stopnie; *die Leiterstrosse, Strosse in einer Leiter.* Drabin do muru przystawiali, na których się na każdym szczeblu dwu zmeszczali. *J. Kchan. Orl. 1, 426.* Po szczeblach biegac, na wierzchu muru stanęli. *Pilch. Sen. list. 222.* (po drabinie). Czestokroś bywa, *Ze zlodziej z ostatniego szczebla odwoływa. Pot. Zac. 40.* (z drabiny szubienicznej). Z szczebla już prawie śmierci ostatniego Do życia się tak powrócił wdzięcznego. *Post. Vid. 525.* — *z. Fig.* Szczebel, stopień, gradus, *die Stufe zu etwäs.* Urodzenie wysokie było mu szczebleni do honorów i majątków. *Nar. Hst. 7, 55.* Wynieśli rolnictwo do tego dokładności i użyteczności szczebla. *Pam. 85, 565.* — Po szczeblach, szczeblami * stopniami, *juftemcije.* Tak to, jak gdyby po szczeblach jedna zbrodnia do wyższych prowadzi. *Stas. Num. 2, 154. Mon. 72, 509.* Naród nasz po szczeblach aż na samo dno ostatniego porażenia zstąpił. *Pam. 85, 2, 254.* Życie to rozpustne szczeblami cię o zgubę przypawi. *Teat. 1, 25.* — *z.* Kto się nie chce stłuc, zdrowa na to rada, *Po ziemi chodzie, nie chwytać się szczebli. Zab. 15, 264.* *Stelzen, gralloe*, podobno szczudła, *stolep, drążki.

SZCZEBIETLIWOŚĆ, SZCZEBIOTLIWOŚĆ, ści, z.; *Boh.* štëbetnost; *Sorab.* 1. zczëbetantsziwoscë; *świegotliwość, die Geßchwäsigkeit, Schwähsigkeif.* Świerzbiający ich język szczebietliwość do gadania koniecznego przymusza. *Mon. 65, 108.* SZCZEBIETLIWY, SZCZEBIOTLIWY, SZCZEBIOTNY, a, e, SZCZEBIETLIWIE adverb.; *Boh.* štëbetny, štëbetawý; *Slov.* štëbetný; *Sorab.* 1. zczëbetatë; *świegotliwy, wielomowny, plotliwy; jchwähsaft, geßchwäsig.* Nie wierz jej, bo z niej dziewczyna szczebietliwa, i prędko się wygada. *Teat. 9. b, 25.* Człowiek szczebietliwy. *Hadz. Job. 11, 2.* Szczebietliwe panienki. *Teat. 1, 52.* Nie może być szczebietliwy, *By zawsze miał być prawdziwy, Co jako korzecznik miele, Nie przestanie do niedziele. Ref. Zw. 254 b.* Język szczebietliwy sekretu sobie powierzzonego dotrzymać nigdy nie potrafi. *Mon. 70, 588.* Ludowi szczebietliwemu takową skargą gęb nie pozamykali. *Warg. Wal. 165.* Niech jeszcze naszych synów córy i wiek wnuczy Szczebiotne pokolenia tych pochwał wuczy. *Przyb. Ab. 110.* Szczebietny języzek zegarka. *Nar. Dz. 1, 185.* Wrona szczebiotna. *Hul. Ow. 211;* szczebiotliwa. *Otw. Ow. 82.* Szczebiotna dzierzba. *Kchow. 185.* świerkotna, *schwirrend.* SZCZEBIOT, *SZCZOBLOT, u, m., 1) szczebiotanie, świergotanie; *daß Schwägen, Geßchwäge, świerkot, Geßwirre.* W szare ranki ptaki pieśń wystrajają różnym szczebiotem. *Przyb. Ab. 85.* Grał biedny pasterz swoje kłopoty, Słowik zaś z góry los jego niedoli Wtoremi coraz dobierał szczebioty. *Zab. 15, 421.*

Zabl Znal się na ptaszym locie, umiał ich szczebioty. *Pot. Jow.* 62. — 2) Szebiot, a, m., święgot, świerzi go język, *Slov.* štěbetnj, štětka; *Hung.* tsátsogótska, ein Schwäger, ein Mäandermaul. Kiedy dziecko święgotać poczyna, właśnie największego przykładają piastunki starania, aby coraz większym stawało się szczebiotem. *Zab.* 6, 521. Szebiot nie przykry, zabawny. *Zab.* 6, 529. SZCZEBIOTKA, i, ż., święgotka, die Schwägerin, Mäanderin. Skarał bóg tę szczebiotkę z jej gębą wszeteczna. *Pap. Gn.* 1053. Ty któryś poprzysiął jego tajemnicę Odpedź chytre szczebiotki precz na szubienicę. *Pap. Kol. K. b.* Ładna szczebiotka, choćby bezprzestannie mówiła, przykrości nam nie sprawuje. *Zab.* 6, 550. Predkoś mi nadto umilkła, nagle cię sroga Śmierć spłoszyła, moja wdzięczna szczebiotko droga. *J. Kchan. Dz.* 115, (o Urszulce). SZCZEBIOTAĆ, SZCZEBIETAĆ, SZCZEBIETAĆ, - ał, szczebiece, szczebiece med. niedok.; *Boh.* štěbetati; *Slov.* šteboey; *Sorab.* 1. zezebotam, zezebetam; *Dal.* czakoliti; *Hung.* chachogni; *Ross* шибетать; święgotać, schwagen. Kto rad szczebiece, Wszystko wymiece. *Rys. Ad.* 27. W szkołach niezego więcej się nie nauczył, tylko szczebiotać po łacinie. *Mon.* 70, 2, (cf. trzepać). Młoda jedna papuga, piękna, okazała, Lepiej jeszcze od pani swojej szczebiotała. *Kras. Baj.* 8. Szebiotanie papugi. *Hul. Ow.* 127. Jak dziecko szczebieciesz. *Teat.* 28, b, 82. Zobaczmy, kto po dziecinemu szczebiece, ja czy We Pan? *Teat.* 28, b, 82. Sroki szczebiejące. *Banial. J.* 5. Tu pod dachem szczebiecą jaskółki. *Kulig. Her.* 125. świerkocą, schwirren, zwitschern. — §. Szebietanie, wada mowy z przyrodzenia. *Eraz. Jęz. D.* d 7, ob. Szeplunienie, daš ššepeln.

SZCZEPLIK, a, dem. Nom. szcebel, eine Heine Sprosse. Zegarek nie dobry, gdy się choć na jednym zajaka szcebeliku. *Fredr. Ad.* 121. SZCZEBLISTY, a, e, pełen szceblów, voll sprossen. Szezeblisty, wshedzisty, scalaris. *Mącz.* Kółko szzezebliste, przez zęby drugiego koła obracane bywa. *Rag. Doś.* 5, 5.

*SZCZEBRZUCH, a, m, graty czyli naczynia domowe, Hausgeräthe, Geräthschaften. Sprzęt domowy, pospolicie mówią grat, szzebrzuch domowy, naczynie. *Sax. Tyl.* 1. Domowy szzebrzuch, we złocie, we srebrze, klejnotach, pieniądzech gotowych, wszystkie inne rzeczy, ku giera-dzie nie należące, przy mężu po śmierci żony bezpłodnej zostają się. *Sax. Porz.* 151. Kiedy żona jakiego mieszczanina umrze, tedy wszystek grat i szzebrzuch na męża i dzieci ma przysłuszeć. *Sax. Porz.* 150. Dzieci z ojcem po matce giera-de albo szzebrzuch biorą. *Groick. Obr.* 55. Złodziej bierze, co komora ma, domowe szzebrzuchy, Masło, sery, gomółki, baranie kożuchy. *Klon. Wór.* 55. — 2. *Szzebrzuch, szzebrzucha, [Trzebula, Trebula qu. v., czesk. třebule, scandix, Křehel, rodzaj ogrodowiny 2]. Dworka ma tego strzedz, aby pietruszka, szzebrzucha i inna ogrodowina, do kuchni jak najraniem przyniesiona była. *Haur. Gosp.* 15. Niech ma na rejestrze mięsa *wiedle, słone, szedry albo salcese albo kiełbasy, jarzyny, szzebrzuchy. *Oczk. Przym.* 425. Na zimę prawie przed zamarnieniem wsiąć po trosze szzebrzuchów dla ranne-

go pożytku. *Zaw. Gosp.* (domowych potrzeb śniednych). SZCZEĆ, i, ż., 1) ob. Szczecina. — 2) Ziele, szceć polna, szcotka, panieńskie wiadro, dipsacus, Weberfrant, sukienicy główek jego potrzebują do greplowania. *Kluk. Rośl.* 2, 260. *Śleszk. Ped.* 425. *Syr.* 665; Kardendistel, Weberdistel; *Boh.* štětka; *Morav.* kartáč; *Carn.* shetizhu-vje; *Ross.* ворсильна, ворсильная шипки. Szceć ogrodna biała czerwona, dipsacus sativus; Szceć polna głucha, minor. *Cn. Th.* 1105. Szceć morska, ostromleczny korzeń hippophaes, Meerfardendistel. *Syr.* 682. — (SZCZECIN, a, m., stolica Pomeranii, przez synów Leszka III. założona, Niemcy Stettin wymawiają. *Krom.* 45. *Nar. Hst.* 5, 124). — SZCZECINA, y, ż., SZCZECINKA, i, ż., dem.; *Boh.* štětina; *Sorab.* 1. stercz (cf. sierć), ferstka, ferstze; *Carn.* shet, shetina, oistnina; *Vind.* shetina, shzhetina; *Croat.* shetina, chetina, peravicza; *Bosn.* sehjetina, scshjetina, peravica (cf. pióro), cetine, cetina praseja, strunna, (ob. Struna, stróna); *Mag.* kocét, stru-gna; *Ross.* шетина, шетинка, шерь; (cf. *Lat.* seta; *Graec.* χείρη); — 1) szorstka sierść świnia, die Borste, Schweinsborste. Szczecinami wieprzowemi żydzi u nas handlują; potrzebują ich do szcotek, peźłów mularskich, szewcy do dratew etc. *Kluk. Zw.* 1, 292. Bogacz wszeteczny podobien ku świnii, Co z niej targają na szcotki szze-ciny. *Rej. Zw.* 227. Szyja (dzika) się jeży, stoją straszliwie szze-ciny, Jako gęste oszezezy abo ostrożyny. *Otw. Ow.* 515, (Ross. шетиниться, ошетиниться jeżyć się). *Anat.* włoski, abo jeżeli są twardsze, szzeceinki, setae, wyrastają z otworów powierzchnej skóreczki roślinnej. *Bot. Nar.* 82. Borsten auf den Pflanzen. — 2) Szzeceinki, gatunek jabłek. *Dykc. Med.* 2, 625. *Ład. H. N.* 50. Stettineräpfel. SZCZECINOWATY, a, e, *Slov.* štétinowaty, *Ross.* шетиноватый; jak szzececina, borstenartig. Welna szzececinowata. *Wolszt.* 101. — SZCZECINIANIN, a, m., z Szzeceina rodem, ein Stettiner; SZCZECINIANKA, i, ż., eine Stettinerinn. SZCZECINSKI, a, ie, Stettin-, von Stettin. Kazimierz Wielki Elżbietę wydał za księcia Szzeceńskiego co Niemcy Stetińskim zowią. *Krom.* 548. — *SZCZECINOSZY, a, e, n. p. Szzeceinosze zwierze. *Otw. Ow.* 569. wieprz, świnia, daš borstenragende Thier; *Sorab.* 1. ferstznošchaczé; *Croat.* shetinonoszni. SZCZECISTY, SZCZECIASTY, SZCZECIANY, SZCZECZNY, a, e; *Sorab.* 1. ferstžoyité; *Carn.* shetinast; *Vind.* shetinast; *Croat.* shetinaszt; *Rag.* kocetivan, strugnav; *Bosn.* strunnav; *Ross.* шетинный; pełen szzecein, szzececiną okryty, obro-sły, borstig. Szzeceisty dzik. *Bardz. Trag.* 285. Wieprz szzeceisty. *Otw. Ow.* 470. Świnie szzecezne; setigeri sues. *Żebr. Ow.* 260. Szzeceisty kwiczoł. *Mon.* 69, 606. (wieprz). Ryby szzeceiste. *Bardz. Boet.* 89, (cf. szzeżu-ja). Ziele Wieprzynice liście ma przy samej ziemi gęsto szzeceiaste. *Syr.* 195. Twarz bezemcha, milej się gładkiej tyka twarzy, Twarz szzececiniana nie tak się w cało-wanie darzy. *Gaw. Siel.* 576.

Pochodz. szcotka, szcotkarz.

*SZCZECZEK, ezka, m., dem. Nom. szcekeacz, szcekuła; tr. de homine oszecerca, ein Besserer, Berleumder. Nas starszych tak plugawą lekkością dał znieważać królweic

tym szczeczkom, którymby dobrze bóty nasze wycierać. *Boh. Ossol. 115.* Ni en bogom, ni jego szczeczkowie nie wierza. *Jabl. Tel. 500.*

SZCZECZUJA, *ob. Szczeczuj*

SZCZED, do szczędu, *ob. Szczał.* — ('SZCZEDŁ, zszedł, *ob. Zejść*). — **SZCZĘDZIĆ** *cz. niedok.; Boh. sporiti, (ob. Sporzyć); Bosn. setediti; Rag. setëditi, setëdjiti; Ross. пощадить, щадить, щажу; Eccl. щажу; oszczędzać, sponen, sparen. Bogacz ten, komu wždy szczędził, chował, zbierał! Pol. Jow. 75.* Obroku nie szczędzie dla koni. *Dmach. II. 1, 44.* (nie żałujcie im). Bóg szczędzi duszę moję od skażenia. *Budu. Job. 53, 18.* chroni, zachowuje; *bewahren, beschützen.* 'SZCZĘDZIWIY, a, e, 'SZCZĘDNY, a, e, — *ie adv., oszczędny, sponend, sparrend, sparjam; Rag. sztedeechi; (Croat. cheden modestus, circumspectus; Eccl. пощадно, безъ милости sine commiseratione; Ross. нескудный obfity).* Ani badz nazbyt gościnny, ani nazbyt szczędziwy. *Star. Ref. 76.* Nie pasterze, ale wiley drapieżni owieczki sami nieszczędnie pożerają. *Smotr. Lam. 15.* (nielitościwie). 'SZCZĘDNOŚĆ, ści, ż., *daß Sponen, die Sparfamfeit; Boh. sperota; Rag. setëdgn, setëdeehstvo; (Croat. chednoszt circumspectio) Ross. щадость, пощада.*

Pochodz. sub Szczał.

SZCZEGOCE, **SZCZEGOTAĆ**, *ob. Szczekotać.*

SZCZEGÓŁ, *m., SZCZEGÓLNOŚĆ*, 'SZCZEGULNOŚĆ, ści, ż.; (*Ross. щеголь elegant, pieaszoch, popisujący się swoją wytwornością, amator pięknych rzeczy; щеголь щезыгил, щеголиха elegantka, щегольство przepych; szczegól (oppos. ogól, ogólność, cf. obca), Gall. detail; daß Einzelm, Befundere.* Gdzie powszechność szcześliwa, tam i szczególność uszczęśliwioną być musi. *Mon. 65, 255.* W chórze dają się głosy wszystkich śpiewających słyszeć ogólnie, lecz w szczególności żaden. *Pilch. Sen. list. 2, 578.* Każdy w szczególności, w powszechności wszyscy, ganimy oszczereców. *Mon. 72, 654.* Satyra wytyka tylko powszechnie przywary; w szczególności zaś żadnego nie obraża. *Teat. 51, b, B 2. Mon. 72, 526. ib. 75, 50. et 290.* Stosować te uwagi do szczególności. *Mon. 75, 511. ad speciem.* Szczegóły: wyszczególnione okoliczności, detail; einzelne Umstände, Erörterungen, Auseinandersetzungen, Zergliederungen; *Ross. подробности, подробно; Eccl. подробно, подробнѣ.* Opuszczam wszystkie szczególności, bobym i końca w nich nie znalazł. *Mon. 75 144.* Jeszcze nie wiemy szczególów tej bitwy. *Ld. — §. Szczególność, osobliwość; die Sonderbarkeit, etwas Sonderbares, Befunderes.* Pospolitych rzeczy nie lubi, tylko w szczególnościach się kocha. *Ld. — Szczegól, a, m. elegant. X. Kam. — §. Szczególność, solitudo. Ca. Th. 1105.* Einsamkeit, daß Alleinjeyn, samotność. **SZCZEGÓLNY**, **SZCZEGULNY**, a, e, **SZCZEGÓLNI** *adv.; (Ross. щегольскій przepyszny, щеголебарий elegantski, щеголять fireykować, пощеголять poparadować, прощеголять przestroić); szczególny, sam jeden; einzeln, einzig, allein.* Towarzysze mu w drodze zachorowali, przeto sam szczególny został. *Sk. Żyw. 1, 568; incomitatus. Ca. Th. 1105.* Bez synów samą mię szczególną zostawili. *1 Leop. Bar.*

4, 16. Siostra moja siedzi i próżnuje, zostawiwszy mię do usługowania Szczególną, *namniej ze mną nie pracuje. Odim. Św. P, p 4.* Szczególni, albo szczególne, po jednemu chodzą, *solivagi. Ca. Th. 1105.* samopas, einzeln, allein, jeder besonders. Choroby szczególne, które z szczególnej się przyczyny stają, i tylko szczególne osoby napadają. *Krup. 5, 9.* (pojedyncze, einfach; *oppos. endemiezne).* *Gramm.* Wyrazy szczególne n. p. Rzym, pospolite n. p. miasto. *Kpcz. Gr. 5 2; nomina propria, einem Dinge eingetbunliche Namen.* Szczególny jedno znacze eo jedyny. *kpcz. Gr. 1, 6. — §. Aliter: Nigdy ja nie sądził, abym ja przemożny król, szczególnemu człowiekowi miał być kiedy obowiazanym. Pilch. Sall. 511.* prywatnemu, einem einzelnen Privatmenschen. — §. Szczególny, osobliwy w swoim gatunku, osobliwszy, befunders in seiner Art. Co do wyśpiegowania, on do tego szczególny. *Teat. 10, 25.* (wyborny). Czyliż może zaś taki bohater zapahć, W którym nie szczególnego nie widzimy nad ludzi? *Dmach. Szt. R. 64.* Szczególniej, najwięcej, najbardziej *Ross. наймае.* — §. Szczególny, z szczegółami, wyszczególniony, dokładny, umständlich. Czynię We Panu raport ogólny, szczególniejszą relacyą zachowując sobie do ustnej z nim rozmowy. *Mon. 75, 250.*

SZCZEK, u, m.; *Boh. štëkot; Vind. lajanje; Croat. iajanje; Ross. жаң, брехание, (ob. Brzechać); daß Bellen, Gebelle, Gebelfere; (Croat. chëvk latratus, de canibus in venatione ad vestigia ferorum latrans).* Wilk w dzień nie pożywiłby się dla hukania pastuszego i szczeku psiego. *Sak. Probl. 25.* Z zawieszistej paszczeki Ogur da ogromne szczeki. *Morszt. 201.* Szczek Duńskich morągów poziomy Rozlega się po kniejach, płosząc zwierz łakomy. *Nar. Dz. 2, 48.* **SZCZEK**, u, m., szczekanie, szczeknienie, dźwięk od metalów; *Slanq, Ton von Metallen.* (*Croat. ezokol, ezokola crepida; Eccl. шкакъ шовиль, шыкоть strepitus, шыктоно cum vehementi streptu; Ross. чокъ dźwięk od uderzenia w co; cf. Gall. choc, choquer).* Stizaly w bystrym biegu strasznie szczeki przeważdy. *Dmach. II 4.* Chrzest zbrni, szczek mieczów słychać wieloraki, Skruszyli tarcze, skruszyli szyszaki. *Kras. Oss. F, 2 b.* Tyle przepędził lat wsrzód szczeku broni. *Hul. Ow 102.* Wszedy szczek i łoskot broni uciechł. *Pilch. Sen. list 5, 85.* **SZCZĘKA**, **SZCZOKA**, i, ż.; (*Ross. щеза, щока, щечка, щочка polch-k; щока skaliy po obu brzegach; cf. щекота, щекоточка klamra; t. Etym. cf. szczuka); szczęka, kość czeluści, w której zęby, żuchwa, (cf. żuń); Croat. srëlo (cf. žrec), die Simlade, der Simbaffen. Szczęka, maxilla, poniżej pyska, z nią działają są złączone. *Kluk. Zw. 1, 45.* Szczęka wyższa, niższa. *Kirch. 69 et 102.* Koza dzika szczęki ma białe. *Kluk. Zw. 1, 545. et 5, 95.* Bóg wygłodzony lwom zamykał szczęki, Kiedy im na żer rzucano proroki. *Pat. Poc. 179.* (paszczękę, paszczę). Kruszyłem szczęki przewrotnka, a z zębów jego wydzierałem korzyść. *W. Job. 29, 17.* Ziemia żarliwie rozdziawia szczęki, i krew Ablu żłopała. *Przyb. Ab. 258.* **SZCZEKACZ**, **SZCZEKACZ**, a, m., który szczęka, der Beller, Bellifer; *Slav. štëkar; Sorab. 1. fečkotak, zežowkar;**

Rag. lajavaz; *Bosn.* lajalač, *f.* lajavica; *Croat.* lajavěc, *f.* lajavieca; *Eecl.* брехатель, лматель [*insidiator* 2], (*ob.* Brzechajfo). Szczekacz pies. *Otw. Ow.* 111. Podszczekali niektórego szczekacza, aby Husa swemi kwestyami rogatemi zabawił. *Baz. Hst.* 7. Zapacza a wykretnika szczekaczem zowią. *Rej. Zw.* 96. — *Tr.* Szczekacz jurysta. *Jabl. Ez.* 159. brzechajfo, Zungendrescher; *Boh.* štekawec. *Orzech. Tar.* 5. Szczekacz oskarżyciel. *Jabl. Ez.* 109. Zoilus, pies i szczekacz. *Stryjk. praef. Chmiel.* 1, 585. Nietajne mi są z rybim niewiasty podpasem, Ni szczekacz Erebowy z potrójnym hałasem. *N. Pam.* 22, 107. (Cerberus). SZCZEKNAĆ *cz. jednł.*, SZCZEKAĆ *cont.*; *Boh.* štekati; *Slov.* štekám, (*cf.* *Hebr.* פּוּץ zaak, clamavit); *Sorab.* 1. zczowkam, sezewkam; *Sorab.* 2. lajasch, wajasch (*ob.* Łajac), (seżokasch Łajac); *Carn.* lajam, jaykam; *Vind.* lajat, lajati; *Croat.* seheukam, chevkati, baukati (*ob.* Чараџ, hapac, hapacem, chap, hap, hull, haf haw haw), lajati, lajem; *Rag.* lajati; *Bosn.* lajati; *Ross.* лаять, ляю, гавкнуть, гавкасть, загавкать, тьявкнуть, тьявкать; *Eecl.* брещу, (*ob.* Brzechac, brzechac); o głosie, którym się zwyczajnie pies odzywa, bellent. Tak ogar szczeka, jako i kundys; ale wždy i ogara poznać, kiedy szczeka na wilka, a kiedy zajaca goni. *Rej. Zw.* 146 b. Co pies szczeknie. *Cu. Th.* 86. (eo go nie wiadać, *ob.* Co; w momencie będący, eo moment spodziewany, eo się drzwi otwierają). Pies eo bardzo szczeka, nie bardzo kąsa. *Cu. Ad.* 402. (krowa eo wiele rzezy, mało mleka daje). Kondel szczeka najwięcej, kiedy kto ucieka. *Tward. W. D.* 82. Im bardziej ciskamy na psy, tym bardziej szczekają. *Mon.* 70, 94. Bojaźliwi psi bardziej szczekają. *Macz.*; *Slov.* pes bázliwi wje ščeka, než hrize. Piesz szczeka, a głos się po wiatru rozchodzi. *Rej. Wis.* 49. (psi głos nie idzie do niebios) Lubo pies szczeka ku słońcu jasnemu, Słońce jest słońce, pies psem po staremu. *Zegl. Ad.* 195. (psy szczekają, miesiąc świeci; *Slov.* proti mesácu ščekat) I psi nań nie szczekają. *Rys Ad.* 76. (nikt na świecie o niego nie dba). Liszka szczeka. *Banial. J.* 2 b. (skowycze). *Impr.* Orzeł szczekał straszonym krzywonošem. *Banial. J.* 5 b. — *Aliter.* Stała i niezwyjęzona mężność wszystkim najazdom szczekających na nas nawalności ma się przeciwiać. *Hrbst. Art.* 72. — 2. *Tr. fig.* Szczekać na kogo, o kim potwarzać, kłamliwie obgadywać; belfern, vertáunden, lájtern, ščmáben, ščáunden. Szczekanie; *Eecl.* лай, преносно значить хулу, поношение безстыдно, особливо на начальниковъ, отъ собачья крика, лаянья. Ta rzecz bez sromoty i bez szczekania albo obmówki ludu pospolitego być nie może. *Baz. Sk.* 257. Błaskiem złota tknięty mownie patron szczekał. *Zab.* 15, 250. *Nar.* Śmieją prawdziwie uwłoczyć i na jawność szczekać. *Kras. Sat.* 25. Szczekasz przeciwko niemu zazdroszcząc mu tego kupna. *Teat.* 12. b, 65. Czegoż ten pies szczeka na pana swojego, z którego stołu żyje! *Karp.* 2, 71; *Eecl.* пословицею говоритя: собака и на владыку ласть. Gniewosz musiał na sejmie pod ławą jawnie głosem wielkim jak pies szczekać, a odwoływać i wyznawać, iż łągł i szczekał

niecnotliwie, jako pies, o enotliwej królowej. *Stryjk.* 448, *ob.* Odszczekać. SZCZEKNAĆ *med. jednł.*, Szczekać *contin.*, szczek wydawać, głucho brzmieć; *Dimpf* flingen, *hořl* flingen. (*Eecl.* шукотю fragorem edo; *Ross.* чокнуть, чокать frapper legerement contre quelque objet, чокаться bić w kieliszki, *cf.* *Gall.* choquer; чкнуть, чкать bić, uderzyć). Szczeka nadłuczony i nie głośny dźwięk garniec ma niewypalony. *Stonk. Pers.* 22. Szczekła struna, łuk warknął, a strzała skrzydłata Okrutny cios niosąca, na Greki wylata. *Dmoch. II.* 2, 91. Wzmaga się zgiełk, szczekają żelazne oszczepy. *ib.* 2, 147. Około piersi króla tak strasznie miedź szczekła, lżby na ten dźwięk dusza najtejsza się zlekła. *Dmoch. II.* 105. Szczekła breń, gdy na ziemię z łoskotem upada. *ib.* 2, 10. Już wojna, już się ścierają, huk, wrzawa idzie po ziemi, Broń szczeka, strzały świstają... *Kniaz. Poez.* 2, 17. Brzeł słychać groźny, tarcz szczeka o tarczce. *Kras. Oss.* A 5. — 2. *Act.* Szczekać czym, brzakać czym, womit Götje maden. Podnieś ten miecz w górę, nie szczekaj nim, bo pana zbudzisz. *Teat.* 16, 19. Krzyknie zatym muzyka, krzyknie wojsko razem I szczeknie hartowanym w żelazo żelazem. *Pot. Arg.* 210. Błuznią najwyższy panie, święte imię twoje, A szczekają żelazem o hartowne zbroje. *N. Pam.* 22, 116. — SZCZEKAĆ, SZCZEKOTAĆ, SZCZEGOTAĆ zębami, kłapać, kłepać; *Croat.* ezokotati zubami; *Dal.* ezokochati zubimi, mit den Zähnen flappern. (*Ross.* щекотать teethać, щекотливый teethciwy). W onym srogim ziemie zębami szczegotali. *Sk. Żyw.* 1, 151. Drugim, gdy eo publicznie mówić mają, zęby szczegoczą, język momota. *Pilch. Sen. list.* 74. W niespokojności śmierci eo moment się leka, Piersz mu bije gwałtownie, a ząb o ząb szczeka. *Dmoch. II.* 2, 15. Wargi się trzęsą, zęby szczegocą. *Pilch. Sen. gn.* 110. Stańd Dolon, drżał, szczekał zębami wybladły. *Dmoch. II.* 265. — *Neutr.* Zęby szczekają, die Zähne flappern. Sgrzytanie i szczekotanie zębów. *Sekl. Math.* 8. — *Similiter.* Sroki szczegotaty. *Banial. J.* 5 b, *Ross.* щекотать, von dem Götfrey der Aelftern. SZCZEKLAWY, a, e, SZCZOKATY, (*ob.* Szczeka), skory do szczekania, belfertich, szczekający, bellend; (*Ross.* щекотавый пучеловаты). Hilaktor szczekliwy, *acutae vocis.* *Żebr. Ow.* 61. Anub szczokaty, *litrator.* *ib.* 259. SZCZekomól, a, m., *dermestes*, podobny do małego chrząszcza. *Zool.* 165, *der Schwäbäfer.* SZCZekowy, a, e, od szczeki, *Simuladen.* Kość czeluściowa lub szczekowa. *Kirch.* 49. SZCZEKŁA, y, m., pies ustawicznie szczekający. *Dudz.* 6, ein unansförllicher Beller; *Boh.* štekule kłótniarka. — Szczekuła, miano psa, *Canache. Cu. Th.* 695.

Pochodz. słowa szczekać, szczeknąć, szczeknąć; *szczenie* i t. d.
SZCZELINA, y, ż, SZCZELINKA, i, ż. *dem.*; *Boh.* skulina; *Ross.* щель, щелка, щелочка, рашчелина, рашчелина, рашчелина (*ob.* Rozsieć się), щербина, щербина, (*ob.* Szezerbina); skalina, skadłubina, *ob.* Skala 1.), (*distng.* szelina), rysa, szpara; *cine* Spalte, *cine* Riß. Większe dziury zatyka, pomniejsze zaś szczeliny, wodę niezrażnie sączące, pilnie opatruje. *Pilch. Sen. gn.* 201.

W nawie, przez którą się sęczy, jednej albo drugiej szczelinie zabezpiecz nie trudno, lecz gdy na wielu miejscach zwalniać i rozsądzać poczenie, niepodobna już osiadającą ratować. *Pilch. Sen. list. 245.* Mruczny wiatr szyje szczeliną. *ib. 2, 11.* Robaezki z swych szczelin wychodzą. *Kořak. Wiek. B 1.* Widzę, iż nie masz szczeliny tak ścisłej, Gdzieby bóg nie miał złotolewny do ciebie. *Hor. 2, 118. Nar.* — ȝ. Szczelina, długi cienki kawałek odszczepiony od czego: ein langer Spahn, Streif. Szczelina z gonta odłupana. *Tr.* — ȝ. Szczelina, deszczulka, której używa zecer w drukarni do wyjrowania pistoa z winkielaku. *Magier. Mskr., die Zeglinie der Buchdrucker.* SZCZELINISTY, a, e, — o adverb, rysowaty, pełen szczelin, voll Spalten; (*Ross. щелеватый, щелный, щелять* rysować się). SZCZELNOŚĆ, ści, ȝ, dychtowność; *Ross. плотность, die Dichte, Dichtheit.* Nie mając dosyć na tej szczelności, wbijają jeszcze kliny. *Kluk. Rośl. 5, 226.* SZCZELNY, a, e, SZCZELNIE adverb.; (cf. *Boh. zechiti consolidare, zechleti solidescere, ob. Caly, calco; Ross. счалить, счалывать* dwie nawy liną pozwięzywać, счалка zwięzywanie dwóch nawy): dychtowny, dicht, genau zusammenpassend; *Boh. zewrubny, zewrub, (ob. Zrąb); Ross. плотный, сплотный, плоть, плотно, плоть.* Ocembrowanie przechowań solnej wody daje się z grubych balów bardzo szczelne. *Kluk. Kop. 1, 165.* Źdroje słone powinny być tak szczelnie ocembrowane, aby się w ziemi żadna inna woda dostać nie mogła. *Kluk. Kop. 1, 161; jak najszczelniej. Kluk. Rośl. 1, 108. Świtk. Bud. 546.*

SZCZENIE, iecia, SZCZENIATKO, ka, u., dem; *Boh. štěně, štěnátko; Slov. štěně; Sorab. 1. seženio; Sorab. 2. seženje, seženetko; Vind. fhene, pfhene, pelle; Croat. shēnye, ezueek, czuehich, plur. schenezi; Rag. szlěniec, kucich, psich; Dal. shēnye; Ross. щенок, щеня, щеночек.* (*Etym. szczeknąć, szczeknąć, лизунчик, (cf. lizuń); [Etym. cf. sanser. schvan + canis 2];* młode psie, małpie, lisie, wileze, niedźwiedzie etc.; *daß Junge der Hunde, Affen, Füchse, Wölfe, Löwen* etc. Samiec pies, samica suka, sobaka; młode szczenie. *Kluk. Zw. 1, 299. Catulus, szczenie albo pies młody. Biel. Hst. 517.* Szczeniątka jadają pod stołem odrobiny dziatki. *Budn. Marc. 7, 28. die Hündlein, Hündchen.* Szczenie nie ma rozumu psa starego. *Kraj. Pod. 144.* Małpy szczeniegta swoje noszą na ręku. *Haur. Sk. 525.* Najsroźsze bestye nigdy więcej śmiałe, Jako o swe łozysko, i szczeniegta małe. *Tward. Wł. 125.* Niedźwiedzie miewają najwięcej po pięciorgu szczeniegta. *Ow. Ow. 625.* — Lew się do nóg szczeniegiem Androklesowi zwija. *Pot. Poc. 152.* tak pokornie jak szczenieg, wie ein Hündchen. SZCZENIĆ się rec. niedok, oszczenieć się dok.; *Boh. štěnit se; Ross. щениться; szczeniegta wydawać, Junge werfen, von den Hündinnen, Füchsinen, Wölfinen (wölfen), Bärrinnen, Löwinen* etc. (*distng. kocić się, cielić się.*) Suka po trzy razy w roku szczeni się, i po kilkoró razem wydaje szczeniegta. *Kluk. Zw. 1, 299.* SZCZENIENIE Subst., pomiot, daß Werfen, der Wurf. Psy pierwszego szczeniegta nie najlepsze. *Tr.; pierwsze szczeniegta albo kocięta topią. SZCZE-*

NIĘCY, a, e; *Ross. щенковъ, щенячий; od szczeniegiu, catulinus, Ca. Th. 1106, von einem jungen Hunde.* SZCZENIUK, a, m., contemn. niezgrabne szczenieg, ein häßlicher junger Hund. Brzydkie szczeniegi karini. *Suszye. Pieśń. 5, H 2.* Upokorzony, bede czołgać się po ziemi, jak szczeniegiu wzgardzony. *Kulig. Her. 255. Kluk. Zw. 2, 540.* Myśliwy szczeniegiu, gdy się szczekać na jelenią skóre wprawi w dworze, upędza się w kniei. *Mon. 69, 1056.* SZCZENNA. — in plur. Szczenne; *Ross. щенная; Eccl. щенная; płód w sobie nosząca (cf. kotna, cielna), o sukach, liszkach, wilezyach, niedźwiedziach, lwicach; träftig, von Hündinnen, Füchsinen, Wölfinen, Bärrinnen, Löwinen* etc. *Dudz. 21.* Psica szczenna. *Lib. Hor. 85.* Szczenna wilezyca. *Hor. 2, 25. Nar. Szczenna tygrzyca. Bardz. Luk. 81.*

SZCZEP, a, m., SZCZEPK, pka, m., dem.; *Boh. štěp, štěpek, raub, (cf. rąb); Slov. štěp, k štepenj gsaueý prautek; Carn. zep, ozzep, (cf. cepy); Vind. ceip, ceipka, vziop, ozep, safadiva, safadik, mladiza, grebeniza, thibiza sa vziopenje, natizh; Croat. čep, grebenicza; Rag. scibika, (scip + grot kopii); Ross. черешекъ, высадокъ, прививокъ; Eccl. прививокъ, черенокъ; cf. Lat. cippus); zraz czyli latość z drzewa owocowego w drugie wsadzona, lub też drzewko niesiane, niesadzone, ale szczepione, (oppo. płonka); *der Pfropf, daß Pfropfreiß, ein gepflanztes Bäumchen.* Jaki szczep, taki owoce. *Falib. ti 2. Zegl. Ad. 94.* Szczep dobry, ezasem złe dawa owoce. *Auszp. 28.* Młode szczepki już poczynają kwitnąć. *Wys. Ign. 44.* Wielkie rzeki z małego źródlu; wielkie drzewa z małego szczepu. *Lach. Kaz. 1, 295.* Drzewa, szczepy, tak misternie wymalował, iż liście ich chwiać się zdawały. *Op. Jer. 22.* — ȝ. *Tr. fig.* Czechowie i Polacy z jednego szczepu wyniknęli. *Krcm. 2.* jednego plemienia, auß einem Stamme entstrogen. — *Aliter:* Attalus Klauzus szczep domu Klauzuszów. *Nar. Tac. 1, 25.* początek, Stammvater. *Konrad, Kaz. 11.* syn, szczep książąt Mazowieckich. *Nar. Hst. 4, 95* — *Aliter:* Zaszczepił jej ospe, a szczep weale się nie przyjął. *N. Pam. 4, 29.* (szczepienie, zaszczepienie). *Lucydu* z Egidyszem od papieża na nowy szczep prawdziwej wiary wysłani. *Nies. 1, 14.* (na nowe szczeniegta, zasiewanie). SZCZEPA, SZCZAPA, y, ȝ., SZCZEPKA, i, ȝ., zdrbn.; *Boh. štěpina, (štěpka rozszechp, rozpor), proštep, polenj proštepina, poleno, polenj, poljko; Sorab. 1. ležepa, sehleysz; Sorab. 2. sežepa, sežepka; Carn. zepin, spęta, polenu, (ob. Polano, polednia); Vind. poleno, polenu, druvu, leber, leberje, pokleniza, spokalza, (zniepeniza + klm); Croat. schyap scipio, justis, poleno, glavnya, (cf. glównia); Rag. zjepzi, zjepaniza, darva razzjepana, (zjepotina assula); Bosn. cipanića, (cipotina fissura); Ross. щена, щенка, щепочка, полѣно, полѣнно, полѣнное: odszczepiony długi kawał drzewa, ein Scheit Holz, ein Holzstiel, Brandstiel. Discuneata ligna, szczepy, klinem rozdarte drwa, klofty. *Macz. Szczapa długa na łokci 2. Os. Żel. 49.* Ścięte drzewo bobry przecinają na kloce, a kloce wpozdluż wysmieniencie szczepać umieją; szczepy tedy sprowadzają do wody.**

Kluk. Zw. 1, 374. W piecu miejsce zostawic otwarte dla przyrzucenia szczepow. *Ajgn.* 15. Kazdemu daja 6 cienkich szczepok, ktore i na godzine do palenia nie wystarcza. *Pam.* 83, 2, 154. — *Allegor.* Sam masz wielka szczepa albo balke w oczach twoich. *W. Post. W.* 2, 105. (wiekszych grzechow do siebie nie czujesz, o male bliźniego szacujesz). — *Prov.* Wyschly jak szczepa. *Min. Ryt.* 5, 152. *Zab.* 8, 97. *Treb. Sienn.* 529. *Teat.* 15, 26. et 28, 152. *Ross.* онъ какъ стучка. Jak szczepa, choć wiele jada. *Cu. Ad.* 626. aufgetroffen wie ein Spahn. — 2. *Aliter:* Grady szczepami z nieba padały. *Geb. Hym.* 529. klinami, jak kliny, szczep; der Hagel fiel feileneisse, wie steile. SZCZEPAC *cz. niedok.*; (*Boh.* štjpati, *cf.* szczypac); *Slov.* štjpat; *Carn.* zepiti. zepem, klati, kole, (*ob.* klóc, kole); *Vind.* zjepiti, zieskati (*ob.* Cio-sac), zjepiti, klati, klal, kójlein; *Croat.* czepati (*ob.* Czepic), czepam, kalam, kalati; *Bosn.* cjepati, cipati, rascipati; *Rag.* zjepati; *Ross.* щепать, щепая, щеплю, пщепать, колынуть, колоть, капывать, колю, *obs.* щепая, *cf.* *Græc.* στέπτο; *Lat.* scēpto; *cf.* *Græc.* κόπτο); łupać, płać, spalten, 3. B. Holz. Pochodnie z łuczywa szczepane. *Otw. Ow.* 58. Szczepany *Ross.* плашмый. Pioruny na kościoly ich bija, balwany na trzaski szczepaja. *Zarn. Post.* 2, 462 b. (roztraskują). Mojżesz tablice szczepał. 1 *Leop. Exod.* 52. (szczepał. 5 *Leop.*, stłukł). — *Simil:* *Aestus hyluat terram*, szczepa ziemie. *Macz.* (rozrywa). Szczepać się *recipr.*, padać się, sich spalten, aufspalten. Drzewo wystawione na słońce wysycha prędko, ale się rado szczepa. *Jak. Art.* 5, 171. Gdy się drzewa szczepają od zeschnięcia, tedy rozpadlina albo skałuba pospolicie tylko do rdzenia bywa. *Cresc.* 55. SZCZEPACZ, a, m., który szczepa, der Spalter; *Vind.* zjepnik, zjepowez, zieskavez, zjepiez. — (SZCZEPAN, a, m., imię Stefan, Stephan; *Slov.* Stefan; *Sorab.* 2. Szepanu Szczepan mał pelen wiary i ducha świętego *Bibl. Gd.* 6, 5. Wieża ś. Szczepana w Wiedniu. *Kras. Dos.*). — SZCZEPANIE, SZCZEPANY, *ob.* Szczepać. SZCZEPEK, *ob.* Szczep SZCZEPIC *cz. niedok.*, uszczepić *dok.*; *Boh.* štjpati, štjpati, štjpowati, raubjm (*cf.* rabać), rohowati; *Sorab.* 2. klojseh, (*cf.* klóc, kłwać); *Carn.* zepiti, zepem, pelzati, grebenizhiti; *Vind.* zepiti, zjepiti, faliti, grebenizhiti, peuzat, safajat, hanzat; *Croat.* zepiti, czepiti; *Ross.* привить, прививать; *ciucu.* Baum pšropfen. Szczepienie, daš Pšropfen; *Ross.* прививание, прививка; jest wsadzenie zrazu od drzewa dobrego urodzajnego w płonek rozszczepiony, żeby podobne onemu owocem rozził. *Kluk. Rosł.* 1, 90. *Cresc.* 72. Młode drzewo im najlepiej uszczepione a oprawiane będzie, tym najrychlej uroście, i wdzięczne owoce snadniej może podać z siebie. *Rej. Zw.* 7 b. Kto usadzi winnicę i uszczepi drzewo, słuszną, aby używał owocu z niego. *Kłok. Turk.* 164. Zasadzono i uszczepiono winnicę. *Weg. Harm.* 1, 75. Słupów szukał, pami je opasował, włosy na łbie strzygąc, w nie szczepił. *Rej. Post. I i 5.* (wzrził, wtykał). — *Similit:* Szczepić ospe. *Perz. Cyr.* 2, 126, *Ross.* прививать оспу, die Blatten einimpfen, oculiren. Szczepienie ospy krowiej jest użyteczniejszym dla ludzi nad szczepienie ospy na-

turalnej. *N. Pam.* 4, 29. — 2. *Fig. transl.* Wiarę chrześciańską psowali, a swoją Mahometańską szczepili. *Sk. Dz.* 875. krzewili, fortpflanzen, anbreiten einen Glauben z. Naukę ś. ewanlii szczepił w serea wasze, gdy był biskupem. *Baz. Hst.* 220. Szczep' nauki, wznos handel, kraj uszczęśliwiaj. *Kras. Sat.* 6. Cesarz nierad niezgod widzi, a tych którzy zgodę szczepią, miłuje. *Sk. Dz.* 266. Honor szczepi mestwo. *Stas. Num.* 2, 198. (krzepi, pobudza). SZCZEPIE, ia, n., *collect.*; *Boh.* štjpi; szczepione drzewka, gepropfte Bäume. Jeśli kto szczepia czyje pokazi; jeśli które szczepie już wszczepione i wkorzone kto wyrwie etc. *Herb. Stat.* 555. Szczepia mnóstwo szczepi, ale nie wszystko, co wszczepił, przymie a wkorzeni się. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 8, 41. Szedł do sadu, gdzie było pełno szczepia. *ib. Esther.* 7, 7. Nadział sobie stawów, aby odwilzał sad szczepia rodzącego. 1 *Leop. Eccl.* 2, 4. Kazimierze one, one Władysławy wasze, królestwa tego pięknie kwitnącego, niekiedy przesławne szczepie. *Janusz. Pos.* C 4. SZCZEPISKO, a, n., *contemn.*, niezgrabna szczepa, ein ungeflächtes Holzstück, Stück Holz. (*Rag.* zjepotina assula; *Vind.* zjepouniza, zjepleniza, zjepniza, zjepin - topor od szczepiania). Nieludzkie żołdaki pędzą niewolników z fukiem; a który zdążyć nie może, bija go grubym szczepiskiem. *Stas. Num.* 1, 151. pałką. "SZCZEPIONIAR, a, m., który wiarę ś. zaszczerpił. *Dudz.* 19. der Glaubenseinführer. Szczepiowiar święci Mieczysław enotami Cnej pobożności między książętami. *Petr. Hor.* C b. SZCZEPKA *dem. Nom.* Szczepa. SZCZEPKI, a, ie, SZCZEPŁY, SZCZEPNY, SZCZEPISTY, a, e; *Boh.* štjpný, štjpný; *Slov.* štjpný, co se štjpati může; *Rag.* zjepgliv; *Sorab.* 1. kolné; *Ross.* колосii; 1) łupny, snadny do łupania, szczepiania, (*oppos.* zawily); spaltbar, leicht zu spalten. Drzewa z natury swojej twarde, mocne i szczepkie, nabywają w wodzie własności drzew miękkich. *Jak. Art.* 5, 175. Szczepne drzewo *Ross.* кражевица. Miedzy krajowymi drzewami najbardziej szczepkie są dębina, sośnina, jedlina. *Kluk. Rosł.* 2, 171. Sectilis, szczepły czosnek, iż się łatwo główka jedna od drugiej szczepa. *Marz.* Niektóre drzewa są bardzo szczepne, drugie mniej. *Bot. Nvr.* 11. Drzewa północnych krajów mniej są szczepnemi. *Jak. Art.* 5, 92. — 2) Szczepny, szczepiony, gepropft; *Ross.* прививальный, прививный, прививочный, szczepisty, SZCZEPOWY, do szczepów należący, szczepom służący. *Cu. Th.* 1106, Pšropf. Jabłko rajskie może być mnożone zakopaniem klocka albo też sztuki szczepnej. *Cresc.* 414. *Slov.* štjpný prautek plonka. SZCZEPNOŚĆ, ści, ż., łatwość do rozszczepiania, łupności; *Ross.* колкость, die Spaltbarkeit. SZCZEPNICA, SZCZYPNICA, y, ż., 1. SZCZEPNIK, a, m.; (*Boh.* štjpnice, štjpnicka; *Slov.* štjpnice; *Sorab.* 1. fohmentwo; *Carn.* zeplenishe, (zeplenze - owoc szczepny); *Rag.* rā-sad, rassadnik, (*cf.* rozsad); miejsce czyli sad na szczepny, die Pflanzstule, der Pflanzgarten, Baumgarten, Obfagar-ten. *Seminarium*, szczepnik. *Volek.* 875; nasiennik, płonnik. *Dasyp. I i i.* Grady potłukły winnicę, Drzewa figowe i wszystkie szczepnice. *Ryb. Ps.* 155. *Arbustum*, sad, szczepnik. *Macz.* Miejsce, plac albo gruba, gdzie szcze-

py odchowują, szczepnik, *plantarium*. *Mącz.* — *Fig.* Pan bóg nas swojej szczepnicy nie zapomni. *Gil. Post.* 219 b. (swego kościoła, swoich wiernych, wyznawców). — 2. SZCZEPNIK, SZCZEPNIARZ, a, m., który szczepi, der Pflanzgärtner, Pfropfer; *Boh.* Vind. štěpař, štěpýř, štípitel; *Vind.* vzičpovez, řadník, safajovez, grebenizhar; *Carn.* grebenizhar; *Croat.* czeplenič; *Ross.* прививальщик, прививатель. *Insitor*, który umie szczepić, szczepniarz albo szczepnik może być zwan. *Mącz.*; (*Boh.* štěparstvj ogrodnictwo drzewowe, sadownictwo).

Pochodz. *doszczepać, doszczepić, naszczepać, naszczepiać, naszczepić, odszczepać, odszczepić, odszczepieniec, odszczepieństwo, przyszczepić, rozszczepić, wszczepić, zaszczepić, uszczepić; cf. czepić, czepniać, capnać.*

SZCZÉR, ob. Szeczyr.

SZCZERB, a, et u, m., SZCZERBA, SZCZERBINA, y, ż.; *Boh.* štěrbina; *Ross.* щербина, щербинка + skalya, szczelina; *Slov.* štrbina hiatus; *Sorab.* 2. fežerbina rysa; cf. *Germ.* Scherbe, Schar, skorupa; cf. *Sorab.* 2. sebarabalka halerz; *Ital.* scard; *Angl.* shord; *Germ.* šerbe, (ob. Karb); wyłamywanie w ostrzu noża, miecza etc.; *Germ.* die Scharte in einer Messertlinge, Säbelflinge etc.; *Carn.* shkërba, (szkerbina + paździor); *Vind.* škerba, škerbina, šherba, šherbina; (*Vind.* škerbina, šhrimf + plams); *Boh.* eec; *Ross.* защербина. Miecz dobry i w wielkich potrzebach bywały, Szecerbin w nim co nie miara. *Alb. na Woj.* 9 Ziele to ma liście wyszczerbione, a na końcach szecerbin i wykrawania swego ości. *Syr.* 1189. karby, šerben, Šinjšnitte. Rzekła mu rybka: ogona troszkę mi narznijcie; Zawsze po tej szecerbinie tam mię obaczycie. *Popr. Kol.* J 4. Junak ten miał szecerbę od szarpaka na łbie. *Nar. Dz.* 5, 157. szram, ein Schmarre, Miß oder Nief über den Kopf. — *Fig.* Nie bez szecerby Matee syny uboży, panoszy pasierhy. *Pot. Arg.* 400. nie bez serdecznej boleści. *Herzenfrühung.* Grzech im jeszcze szecerbę zadał małą. *Przyb. Milt.* 200. mało ich oadwałlił. SZCZÉRBAK, a, m.; *Boh.* štěrbak; endywia, liście tego ziele zażywają się na dobrą salate. *Kluk. Dyka.* 1, 127. *šrup.* 5, 57; (*Sorab.* 1. zežerbak edentatus; *Carn.* škerbž + nóz kieszonkowy). SZCZERBATY, a, e, — o *adverb.*, pełen szecerbin, šhartig, voll Scharten; *Boh.* cecaty; *Carn.* škerbäst, škerbäsöb; *Vind.* šherb, šherbliu, škerbinast; *Ross.* щербоватый Szecerbaty nóz. *Tr.* Garniec szecerbaty. *Cn. Th.* 1106 Szecerbaty ząb, nadłamany, wygryziony, wyjedzony, ein bofriger ausgebrochener Zahn. Od orzechów nie jeden ma zęby szecerbate. *Zab.* 15, 79. Szecerbata geba, eine Hajensšarte. Urodził się z szecerbatą geba. *Rej. Wis.* 128. — *Aliter:* Szecerbaty, przednich zębów nie mający; *Carn.* škerbast, škerbinast; *Vind.* škerbast, pres sobj, obne Vorderzäbne, mit Zahnlöcken. Drugi rząd zwierząt ssących zawiera te, które przednich zębów nie mają, rząd szecerbatych *Zool.* 282. — *Fig.* Powiedz mu, by słówko o świętości religii, Nazwie cie głową szecerbatą albo fanatykiem. *Nar. Dz.* 5, 119. skażona głowa, Schwundkopf, Schwärmer. SZCZERBIĆ ez. *niedok.*, szecerbin nabawiać, šhartig machen; (*Carn.* shkërbam + skrobje); *Carn.* kerham, (cf. kruchy). Szecerbić

się *rec.*, szecerbatym się stać, Scharten bekommen, šhartig werden. Z toporzysk im siekiery spadają, szecerbią się i tępieją *Bardz. Trag.* 514. — *Fig.* Szecerbić, lżyć; lästern, ištänden. Heretyk ten bardzo szarpał i szecerbił niepokalane dziewiętwo panny czystej. *Bial. Post.* 75 SZCZERBIEC, bea, m, miecz Bolesława Chrobrego, między skarbami królewskimi w Krakowie schowany, a przy koronacyi każdemu królowi, do boku przypasany bywał; szecerbiec zwany, iż się Bolesławowi naszczerbił, gdy nim ciał w złotą bramę w Kijowie. *Biel. 41. Nar. Hist.* 2, 191. *Teat.* 45 d, 75. *Wyb.* daš etwas šhartige Schwert Boleslaus des Großen, daš jedem neuen Könige bey der Krönung umgegeben wurde.

SZCZERK, u, m., n. p. W tym polu sam szecerék, ziemia pełna szecerku + pełna drobnych kamyczków, piasku grubego, szecerý piasek. *X. Kam.* Kleines Gestein, Erdreich voll kleiner Steine. SZCZERKAC, SZCZERKOTAC, SZCZYRKOTAC *med. niedok.*, ciurkać, wytryskiwać; sprudeln, laut hervor sprudeln, riefeln; (cf. *Ross.* чурать, зачурать wołać przy znalezieniu czego, że na połowę isć powinno). Strumienie niewysokimi szecerką wodami. W jednej mierze stałemi tocząc się brzegami. *Toł. Saut.* 81. Strumień szecerkąjąc po kamyczkach spada. *Toł. Saut.* 107. Głowy uciete, krwią szecerkąjące. *A. Kochan.* 555. Zewsząd ich sieką, od bystrych kopyt krwawe aż krople szecerkąją. *ib.* 549. Z kwiatka szecerkąjące krwawe krople, decidera. *Zebr. Ow.* 228. *Chodk. Kost.* 9. — 2. Ciurczacy odgłos wydawać, ein sprudelndes Geräusch machen. W której beczce czego trocha, tedy by jedno najmniej ruszył, nazbyt szecerkoce. *Gil. Post.* 99 b. Ziele Dzwonki dlatego nazwane, iż nasienie, gdy w główkach szupiniastych dożrzeje, a byliwa od wiatru ruha się, szecerkoce i dzwoni. *Syr.* 829. SZCZÉRKOWATY, a, e, pełen szecerku, kamyczkowy. *X. Kam.*, voll kleiner Steine. Grunt pod ten czarny i tłusty przez się, i razem szecerkowaty, lepszy jest niż zbyt gnojny. *Przełz.* 5.

SZCZERNY, ob. Szeczyr. SZCZERÓBIAŁY, a, e, — o *adverb.*, bez plam biały jak śnieg, šmencnejš obne šlecken, durdhan weiß. Szecerobiały obraz marmurowy. *Otw. Ow.* 570. SZCZEROCZARNY, a, e, — o *adverb.*, durdhanš jmarz, Ziele Głowienka czarna dla ciemności zwane, bo zdaleka zda się szeceroczarnym krzaczkiem. *Sienn.* 48. SZCZERODOBRY, SZCZEROMYŚLIANY, SZCZEROŻYCZLIWY, a, e, szecerze, bez obłudy, bez udawania dobry; anšidtig gut, redlich denkend, ehrlich meinent. Co nam do brodziejstwo słodzi, jest szecerodobra wola do brodziejstwa. *Gorn. Sen.* 48. Pozdrawiam was, szeceromyślni spektatorowie. *Teat.* 42, D Szecerozczyliwy sługa *Ld.* SZCZEROSREBRNY, a, e, z samego niezłazowanego srebra, ährsilbern. Moneta drobna szecerosrebrna *Star. Vol. B* 5 b. *Smilt.* Szecerozłoty, Szeceromiedziany etc. SZCZERÓZIMNY, a, e, n. p. Szecerozimnym wołałbym żebyś był, niż tak letnim. *Rej. Ap.* 45. redt falt, durdhanš falt. SZCZEROŚĆ, ści, ż.; (*Croat.* šzerchénoszt generositas, ob. Serdeczność, *Etym.* serce; *Ross.* широкость чюдогоść, czystość, nadobność). — a*) czystota, gdzie memasz przymieszania, przysady; die Lauterkeit, Reinheit, Unver-

fälschheit; *Boh.* paubost. Mojżesz z obcemi narody kumać się żydom zakazuje, żeby szczerłość narodu naruszona obcą krwią nie była. *Orzech. Tar.* 10. Szczerłość złota, srebra. *Tr.* — b) *Moral.*: Szczerłość, nieobłudność, nieudawanie; *Boh.* bezelenost; *Carn.* trisnost, serzovidnost, serzouostnost; *Vind.* ferzopertnost, perferzhnost, refnizhliost, ozhitnoferzhnost, ferzovidnost; *Ross.* простосердие, простосердечность, простодушие, чистодушие, чистосердечие, праводушие, неложность, откровенность, искренность, die Aufrichtigkeit. Szczerłość łączy prawdę z otwartością i wylaniem serca, które znamionują prawdę; przydaje prawdzie to wszystko, co do przekonania o niej za potrzebne osadzi. *Pam. Warsz.* 4, 59. *Niemc.* Szczerłość, owa doskonała umysłu gotowość, nie kryć się z niezym przez wykręt, nie chcieć nikogo zdradzić przez chytrłość, nie pragnąć nikogo otamnić przez obłudę. *Mon.* 70, 587. Szczerłość najbardziej na tym zawisła, ażeby to w 'uściech było, co w sercu. *ib.* 74, 1. Szczerłość się nie lekka, mówić prawdy pożytecznej. *N. Pam.* 24, 527. Prawdziwie niemasz teraz szczerłości na świecie, każdy ma cukier w 'uściech, a jad w sercu gniewie. *Nar. Dz.* 5, 125. Przy niewinności zbytnia szczerłość bładzi, Gdzie przemoc prawa pisze, a łotr sądzi. *Zab.* 12, 509. Szczerłość ma - ość na końcu, często dławi. *Burl. A* 5. Gdzie wiele ceremonii, tam szczerości mało. *Mon.* 64, 457. Kto się zbytnie pokorzy, rzadko to bez nieszczerości. *Lub. Roz.* 125; nieszczerota. *Modl. Gd.* 92. SZCZÉRY, *SZCZÉRYNY, *SZCZYRNY, a, e; (*Boh.* čirý, širý otwarty, niezamknięty, n. p. pod šjrym nebem, cf. szersz; *Carn.* sor merus; *Graec.* ζωός; *Ross.* щирый - чедоги, ładny, prawdziwy); szczéry, a^o) czysty, bez przymieszania, bez przysady, nieprzysadny; rein, lauter, unverfälscht, ohne Beylaß, unvermischet; *Boh.* bezelený, paubý; *Sorab.* 1. lutě, nemeschané. Ślina z rana jest 'szczéra. *Sak. Probl.* 85. Tu dobro nasze jest ze złym zmieszane, Tam dobro szczére i niepokalane. *Past. Fid.* 218. W niebie szczere a nie zmieszane jest z żadnym uprzykrzeniem szczęście. *Sk. Żyw.* 2, 299. Szczérne złoto i szczérne dobre pieniądze dajemy, a od sąsiadów kotliny nikiemnej bierzemy. *Gost. Gor.* 91. Szczerne twarde pieniądze, złoto, talery. *Gost. Gor.* 56. Moneta coraz to gorsza, szczerna kotlina, za którą nie kupi. *ib.* 8. sama kotlina ipsissima, istna, prawdziwa, wapręś Kupferblech. Która woda żadnego zapachu z siebie nie wydaje, o tej rozumiej, że to woda szczéra i dobra. *Syxt. Szkl.* 51. Innego napoju nie pijał, jeno szczéraz wodę. *Birk. Gl. Kon.* 16. samę wodę, bloßes Wasser, eitel Wasser. Heretyk o bóstwie Jezusowym nie trzymając, szczerym go człowiekiem czynił. *Sk. Dz.* 58. nie boskiego mu nie przyznając, za więcej nie, tylko za człowieka poczytał, er hielt ihn für einen bloßen Menschen. Szczere to były plotki i babie baśnie. *Wys. Kat. praef.*, bloße Mährchen, nichts als Mährchen. W Turzech nikt nie trzyma najmniejszej rzeczy, czego by nie miał z Sultana szczéréj szczerobliwości. *Kłok. Turk.* 4. samej szczerodr., pura pura, jedynie z szczerodr., einzig und allein. Szczerych niecnot uczy ta herezya. *Birk. o Exorb.* 6. W piekle wody zgnusniałe

i noc szczéraz widziałem. *Bardz. Trag.* 575, (ob. Szczérocarny). Leży od przykrej śmierci mocarz porażony Bez zmysłów, szczera ziemia i w ziemi zamknięty. *Groch. W.* 549. więcej nie jak ziemia, proch, bloße Erde. Szczere pole, szczyrne pole, gdzie by najmniejszej rzeczy czyli odmiany niemasz; uffnós freyēs feld, wo gar nichts ist. Szczyrne pola i wzgórkki bez cienia, na których nie się pożytecznego, nie ozdobnego nie rodzi. *Mon.* 65, 50. Żeby dach mu nie wadził, w szczyrnyim żył polu i sypiał na łąkach. *Jabl. Ez.* 46. *Zab.* 16, 189. W nocy musieli pod namiotami zostawać w szczerym polu. *Pam.* 84, 182. Jeśliś ostrożny ptak, bój się sieci i w szczyrym polu. *Sk. Kaz.* 7 b. Pospółstwo rozbłąkałe w szczérej a nie przejrzanéj równinie sadziło się. *Krom.* 51. Bohater Lech sławny, W pustyniach szczerych zaczynał wiek dawny. *Groch. W.* 451. Prózna robota na szczérym piasku siać pszenice. *Gorn. Dw.* 592. — b) *Moral.* Szczery, *adverb.*, SZCZÉRZE, co na sercu, to i na języku; co na języku, to i na sercu. *Cn. Ad.* 1128. nieobłudnie, nieudając, aufrichtig; *Carn.* trisn, serzovidn; *Vind.* ferzoperten, perferzhen, refnizhliu, opertega ferza, ozhitnoferzen, ferzoviden; *Croat.* šzerchéni; *Ross.* праводушный, простодушный, чистодушный, чистосердечный, простосердечный, откровенный, истинный, истинный, искренний, искренней, искренень, неложный, необинновенный, откровенно, просто; *Ecc.* откровенние, признание. Nie jeden się w 'uściech z szczérego uda, W oczach jednak nieszczerłość i w sercu obłuda. *Min. Rył.* 4, 89. Dobrodziejstwo ma być szczére a bez nadziei. *Gorn. Sen.* 11, (ob. Szczéromysłny, szczérozyczliwy). Szczerym być, szczérze postępować *Ross.* истинствовать, прямитъ, попрямитъ. Proszę poprzestać tych żartów, bo się szczérze gniewam. *Teat.* 24, b, 9. prawdziwie, im Ernstē. — §. *Aliter*: Cudze języki tak wymawiał szczérze, Ze się zdumieli ci, co go słuchali. *P. Kchan. Jer.* 464. czysto, rein, richtig. — (*SZCZERWIENIEĆ, ob. Czerwienieć, zecerwienieć). — SZCZÉRZYĆ zęby cz. niedok., wyszczérzać, (Dbrd. zabnen), die Zähne zeigen, die Zähne bleßen; *Boh.* šejriti zubý, štjriti, vyšjtjrym zuby, oškljbnauti se, ošklibati se, ošklebowati se; *Croat.* čeriti zube, (czerozubčez dentes ostentans). Wilk szczérząc zęby na jagnię młode, Baranie, mówi, macisz mi wodę. *Kniaź. Poez.* 5, 77. Łasus mój ku tobie szczérzy zębami. *Zab.* 10, 200. *Zabł.* SZCZERZYCA, ziele, ob. Srebrnik Włoski. SZCZÉŚCIE cz. niedok., szczęście dawać, zdarzać komu; *Rag.* cestittiti, ocestittiti; *Bosn.* cestit; *Hung.* boldogítom, Glück geben, glücken lassen, Gedeihen geben. Szczęść boże! pozdrawianie pracującym: pomaga bóg! Glück zu! Glück auf! (ob. Bóg). Szczęść ci boże w tym, daj zdrów to czynił; rośnij, macte virtute. *Cn. Th.* 1107. Szczęść wam tedy boże. *Teat.* 45, b, 99. Gdziekolwiek chcesz iść, szczęść boże. *Bardz. Trag.* 405. niech cię bóg prowadzi, Gott geleite dich. Szczęść Marsie rządcom ojca, a oreżom syna. *Teat.* 45, 8. *Skrzet.* — §. Szczęścić kogo, szczęśliwić, uszczęśliwić kogo niedok., uszczęścić dok.; glücklich machen, beglücken. Zdziwią się na tym sprawiedli-

wi, że bóg nieprawych i szczęści i żywi. *Chrośc. Job.* 62. Szczęścił go pan bóg na wojnach. *Sk. Dz.* 901. Dla dobrego służy bóg szczęści gospodarstwo. *Sk. Kaz.* 61 b. Boże, ty młde zmąsły Czerstwisz, i szczęściisz pobożne zamąsły. *Odm. Św. 2 A.* (błogosławisz). Nie będzie tego pan bóg szczęścił, który lekce sobie waży swoje rodzice. *Hrbst. Nauk. S, 2 b.* Namawiał go, iż go ubogacić i szczęścić miał, gdyby... *Sk. Żyw. 2,* 457. Choćby ona królowna nie była. Tylko pasterką, dośoby cię szczęściła. *Jabl. Tel.* 518. Małżeństwo, którem być uszczęściłona miała. *Otw. Ow.* 97. Wstąpieniem na tron uszczęściłony. *Sk. Dz.* 561. — Szczęście mi się co z zdarza się dobrze, powodzi, szanuje się: *Vind. frezlinu jiti,* od rok jiti, vřezhatife, frezhatife, eš glüđt mir, gelingt mir etwaš. SZCZĘŚCIE, ia, n.; *Boh.* štěstj, štěstj; *Slov.* šesti, štěstj; *Sorab.* 1. zbožo (cf. zboże, cf. boży czas), fboži, zbožiczko; *Sorab.* 2. gluka; *Carn.* sřezha; *Vind.* frezha, fhreza; *Croat.* srecha, (cf. *Lat.* sors); *Dal.* sřichya; *Hung.* szerenché, szerentse, böldogság; *Slav.* sřicha; *Bosn.* sřechja, sřichja, ešst; *Rag.* sřechja, ešs, ešsti; *Ross.* шачіе, ечаіе, участь (cf. eżeć), удача (cf. udać się), задача, подучаіі, паіі, рокъ (cf. rok, urok, wyrok), премя (ob. Czas), година, (cf. godzina), *Ecll.* ечаіе; (*Etyim.* cf. eżeć, cf. jać, jety, zjety); — szczęście, *object.*, fortuna, los, coś rządzącego losem naszym i szczęśliwieniem; daš Ölüđ, die fortuna, daš Ešidřaf, daš Vřoš. Szczęście jest fortuna ślepa, niedoskonała, enocie częstokroć nieprzyjazna, niesprawiedliwa. *Lub. Roz.* 253. Bogini szczęścia, Fortuna *Boh.* Štěstěna. Człowiek szczęścia igrzysko. *Birk. Kaw. Mal. a 4.* Szczęście ludźmi ciska jak piłą. *Stryjk. Gon. E 2.* Jako choremu pozłociste łoże, Także też złemu szczęście nie pomoże. *Rej. Zw.* 229 b. Szczęściem przeznaczony; (*Ross.* роковійі, ob. Wróg, wyrok). Ślepe szczęście; *Slov.* slepé štěstj; (cf. *Vind.* se mu je vřepilu, nastřepilu : miał ślepe szczęście). (*Croat.* Razum miszli, razum szudi, Ali srecha nayvech prudi; rozum myśli, rozum sądzi, ale szczęście najwiecej pomaga). Pan bóg szczęściem władnie. *Rys. Ad.* 54. Szczęście czego mi nie dało, tego mi nie będzie brało. *Cn. Ad.* 1129. Szczęście pobłaża, nie podnoś się; szczęście się przeciwi, nie upadaj. *Cn. Ad.* 1131. Szczęście podwyższa, szczęście poniża. *ib.* 1132. Szczęście wiele może. *ib.* 1133. Nieszczęście, złe szczęście, *object.*; wróg, zły los: Unbēil, Unglūđ, Mišgešidř; *Carn.* nasřezha; *Vind.* nefrezha, nesgoda, hudovurnik; *Slav.* nesřicha; *Croat.* nesřecha, nezgoda, zla namera; *Dal.* zla kob; *Rag.* nesřechja, zla sřechja, protivni učeš; *Ross.* нешачіе, злочачіе, напачть (cf. parać), негодъ, негодье, негода, злочаюченіе, злополучіе, окаянство; *Ecll.* злочаіе, злочъ, жесточество, злообстояніе, озлобленіе. Złe szczęście, kiedy się gdzie zawoźnie, kto zahamować może! *Podw. Sion. P 2.* Gdy żadnej przyczyny w sobie nie znajduje, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuje. *Zab.* 14, 222. W nieszczęściu być *Ecll.* злочаіевоати. Nieszczęściu ustąpić, nie mam za nieszczęście. *Warg. Wal.* 75. Bodajby ich nieszczęście porwało! *Teat.* 18. b, 4. Nie wspo-

minaj mi go, niech go nieszczęście ogarnie. *Teat.* 16. c, 49. Czy ja tu nieszczęście wniosło! *Teat.* 26, 66. kaduk, kat; hat jte der Senfer, der Gutfud bergebrađt. Czy mnie nieszczęście... *Teat.* 30. c, 86. Idźcie do nieszczęścia! *Teat.* 24. c, 15. *ib.* 51, 42. Nadał się jak półtora nieszczęścia. *Mon.* 67, 725. *Teat.* 21, 151. (jak bies). Gdy na ambonę wniǳie mnich, odmie się jak półtora nieszczęścia, on kaptur rozwiedzie... *Opal. Sat.* 165. Tusty i gruby, jak półtora nieszczęścia. *Teat.* 56. b, 26. — 2. *Subject.* Szczęście, szczęśliwość, dar boży do częstego dobrego powodzenia w sprawach, daš Ölüđ daš jemand woyu hat; quasi facultas quaedam, vel accidens aliquod. Masz wielkie szczęście do ludzi. *Falib. L 5. Lub. Roz.* 244. Jam wielu ludzi nawrócił, a do ciebie szczęścia nie mam. *Sk. Żyw. 2,* 67. Dyabelskie szczęście ma, iż go wszystkie białogłowy miłują. *Gorn. Ihw.* 304. Szczęścia wiele, rozumu mało; gdzie szczęście paauje, tam rozum szwankuje. *Cn. Ad.* 1129, (*Croat.* bolsse sreche, neg pameti). Szczęście w testament nie idzie; szczęściem ojcowskim syn nie dziedziczy. *Cn. Ad.* 1134. — §. Szczęście, dobre, złe, powodzenie dobre, złe; daš Ergehen, Wohlergehen, Uebelergehen, daš Ölüđ, Unglūđ. Posłowie, w jakimśy szczęściu Rzplta Rycie opowiadają, lecz ta mizernemu szczęściu utrapionych Polaków urąga. *Krom.* 88. Wszyseyśmy szczęścia naszego kowale. *Pot. Syl.* 51; *Slov.* kađi sebe štětšj kuge, fortunae faber. Nie každy dzień jednake szczęście miesie. *J. Kehan. Dz.* 100. Szczęścia w święta szukać. *Cn. Ad.* 1129, (*dictum juris*). Kilkom rotom kazał z nieprzyjacielem szczęścia spróbować. *Falib. B 2.* ihr Ölüđ vřijudřen. Szczęście serce czyni i psuje, za szczęściem serce przybywa i ubywa. *Cn. Ad.* 1134. Szczęście, dobre szczęście, dobre powodzenie. *Croat.* dobra srecha; *Dal.* dobra cheszt; *Ross.* благошачіе, благополучіе, благо (cf. błogo), доброденствіе, *Ecll.* доброешачіе, благополучіе, доброполучіе, Ölüđ, Wohlergehen; *oppos.* Nieszczęście, Unglūđ, Uebelergehen. Lepszy jest stopień z nieszczęścia do szczęścia, niżli z szczęścia do nieszczęścia. *Petr. Ek.* 76. Tyś mi był drubem w nieszczęściu szczęśliwym, Chce byś i w szczęściu był ze mną szczęśliwy. *Past. Fid.* 238. Gdzie szczęście, tam i ludzie. *Pot. Arg.* 289. Wielkie szczęście, wielkie też ma w sobie odnoiany. *Morszt.* 107. Nie wszystko dobrym to zwać się nam godzi, Co do nas w szczęścia postawie przychadzi. *Past. Fid.* 354. Nie toć jest szczęście, w czym się kocha ciało, Jesli na duszy co złego przywrzało. *Rej. Zw.* 229. Takiego szczęścia używa i bydło, Gdy kto swęj woli da wolne wędzidło. *ib.* Szczęście rozum odejmuje, a nieszczęście go dodaje. *Cn. Ad.* 1134. Szczęście podnosi, rozpuszcza. *Cn. Ad.* 1132. (ma chleb rogi). Rośnie enota w nieszczęściu. *Bardz. Luk.* 49. Nieszczęście najlepsza szkoła enoty. *Teat.* 53 d, 9. Szczęście odmienne, niestateczne jest. *Cn. Ad.* 1130; (*Vind.* srecha je opotozha; *Croat.* Kot sze pila tache, Tak srecha szvata szkache). Nie tego trzeinnego szczęścia i sklanego wesela szukał ten święty. *Wišn.* 555, (cf. złomny, nietrwały). Szczęście nieszczęśliwe; szczęście zbytnie ustawiczne, podejrzone. *Cn. Ad.* 1129. Szczęście,

to zadosyc uzynienie wewnetrzne duszy, które rodzi się z posiadania dobra. *Mon.* 75, 90. (uszcześliwienie, szczęśliwość). Pospółstwo to wszystko, co twardo, cierpko i z pracą przychodzi, nieszczęściem zowie. *Pilch. Sen. list.* 2, 555. — 2. Szczęście, nieszczęście, trafy, zdarzenia, przypadki szczęśliwe, nieszczęśliwe; *Glück, Unglück, Glücksfälle, Unglücksfälle, Ereignisse*. Przypadki, które nam pożytek lub szkodę przynoszą, nazywamy szczęściem albo nieszczęściem. *Gal. Cyw.* 5, 158. Mieć życia potrzeby, zdrowie i pokój, te trzy rzeczy stanowią rzeczywistą człowieka szczęśliwość; wszystkie inne szczęścia są mniemane i wymyślne. *Stas. Zamoj.* 16. Nie mówmy więcej o twoich nieszczęściach. *Niemc. Król.* 5, 75. Jak go wielkie szczęścia za żywota potykały, długoby trzeba pisać, dla ich liczności. *Warg. Wal.* 502. Co cię tu za nieszczęścia do mnie sprowadziły na tę pustynią: wiatr, czy burze jakie? *Jabl. Tel.* 209. Nie mam szczęścia znać we Pana. *Teat.* 9, 55. — Na szczęście, szczęściem, wielkim szczęściem, szczęście, szczęśliwym trafunkiem: *Sorab.* 1. poszbožu, k sbožu; *Bosa.* posricchi, nasrichju, zum Glück; *oppos.* na nieszczęście, zum Unglück. Przy tej ciekawej we włosach kwerendzie Jakby na szczęście ktoś trzeci przybędzie. *Zab.* 15, 185. Trafiał, chybił, na szczęście się żenie. *Teat.* 42, c, 51. Jesliby opiekun w próżne inienie wszedł, a on grunt dziecinny na szczęście, to jest, na szkodę albo na pożytek swym nakładem naprawiał, tam opiekun pożytki brać ma. *Szczerb. Sax.* 295. Jużecie w stadle świętym; wszyscy wam dajemy Na szczęście, i miłego życia wieszujemy. *Simon. Siet.* 75. (t. j. podarunek, aby się nim dorabiał). Dałem mu złoty na szczęście; grał i wygrał tysiąc. *Ossal. Wyr.* — Często na nieszczęście my długo żyjemy, Gdy na nasze nieszczęścia patrzeć się musimy. *Jabl. Tel.* 285. Na nieszczęście zabawi u nas. *Teat.* 15, 54. — *Aliter:* Dzieci szły naprzeciw z palmami, śpiewały, i na szczęście wołały. *Sł. Dz.* 752. dobrego szczęścia mu życzyły, Boga wołały; ję riefen: Heil! Boże, daj szczęście, eny kawalerze! *Birk. Kaz. Ob.* 5 b; *ob.* pomaga bóg, *ob.* Bóg. — Pod szczęściem: od szczęścia zawisło, od szczęśliwego trafu, es kommt auf Glück an. W zimie ten drobiazgi zmizeruje się, i pod szczęściem, aby się na ten czas mógł odchowac. *Haur. Sk.* 60. SZCZĘŚLIWIĆ *cz. niedok.*, uszcześliwiać *contin.*, uszcześliwić *dok.*: beglücken, glücklich machen; *Sorab.* 1. wozbožam, wozbožnosćam; *Ross.* щастливить; *Eecl.* благосчастью. Bóg jego czyny zwiędził, szczęśliwiąc go synem. *Przyb. Luz.* 76. Radują się z konstytucyi, która wszystkich szczęśliwi. *Gaz. Nar.* 1, 595. Pensylwania szczęśliwiły prawa i ustawy. *Pam.* 85, 2, 86. Rząd dobry może jedynie uszcześliwić naród. *Gaz. Nar.* 1, 15. Ten mi wielkim, kto umie uszcześliwić ludzi. *Nar. Dz.* 2, 62 Żaden z każdej strony nie uszcześliwiony. *Min. Rył.* 5, 527. Trzy rzeczy człowieka uszcześliwiają: nauka, enota i zdrowie. *Mon.* 65, 515 Dzień drogi, uszcześliwiający poddanych, weselący bogi. *Tom. Rol.* 45, *Eecl.* благосчастивительнъ. Nie to, co mam, szczęśliwi, choć w wszystko opływam, Lecz to, jak miarę dzierzę, i jak jęj używam. *Kras. List.*

2, 100. Do kogoż bardziej ta radość należy, Jeśli nie do tej, kora szczęśliwiz młodzieży. *Zab.* 4, 564. *Sap.* — Niuszcześliwić, potius Unieszcześliwić, *qu. v.* SZCZĘŚLIWIE *adv.*, SZCZĘŚNIE, *Boh.* šťastně; *Ross.* щастливо; glücklich, auf eine glückliche Art. Jakże szczęśliwie spotykam we Pana. *Teat.* 14 156. w czas, glücklicher Weise. *Iron.* Czego się w szkołach nauczył, w domu szczęśliwie zapomniałem. *Mon.* 71, 419 (na urząd, ze wszystkim, do szczeru). Gdy ten szczęśliwie skończył, drugi na ostatnią dobitkę tego, taki wysiłł argument. *ib.* 71, 894. aby raz, przecież, na koniec przecię, endlich einmal. SZCZĘŚLIWIEC, *wea, m*; *Ross.* щастливецъ; człowiek szczęśliwy, szczęśny, ein Glücksfund, ein Glücklicher; (*oppos.* nieszczęśnik, nieszczęśniś, *fem.* nieszczęśnica). Obiad Nazydyona szczęśliweca. *Zab.* 8, 558. *Łycz.* SZCZĘŚLIWOŚĆ, SZCZĘŚNOŚĆ, *ści, z.*, die Glückseligkeit; *Boh.* šťastnost; *Sorab.* 1. zbožniwość, wozboženofež; *Sorab.* 2. gluznofež; *Carn.* srechnost; *Vind.* frezhnost, iveliznost; *Croat.* chesztitoszt, szrechnoszt; *Dal.* chesztitoszt; *Rag.* cestittos, srechnos, cestittstvo; *Bosn.* cestittost, srechnost; *Ross.* блаженство, (*ob.* Błogosławieństwo), благоденствие, благовременство; *Eecl.* благополучие, благосчастье, благожребийность. Szczęśliwość jest enota, która jest szczęściem umysłu, która i w nieszczęściu doskonałym szczęściem być może. *Lub. Roz.* 255. Nie szukaj daleko szczęśliwości, ona w tobie samym jest. *Karp.* 1, 80. Horaeyusz za szczęśliwość kładzie, rozum zdrowy w ciele zdrowym. *Karp.* 1, 119. — §. Szczęście, powodzenie; Glück, Wohlergehen. Mieć życia pierwsze potrzeby, zdrowie i pokój, te trzy rzeczy stanowią rzeczywistą człowieka szczęśliwość; wszystkie inne szczęścia są mniemane i wymyślne. *Stas. Zamoj.* 16. Pierwsza nasza szczęśliwość powraca. *Teat.* 19, b, 16. Nie lekam się nieszczęśliwości, nie uganiam się za szczęśliwością. *Teat.* 19, c, 77. SZCZĘŚLIWY, SZCZĘŚLIWY, SZCZĘŚNY, SZCZĘŚCIEN, *a, e*; *Boh.* šťastny, šťastny; *Slov.* šťastliwi, šťastny; *Sorab.* 1. wozboženē (*ob.* Zbożny), zbožně, zbožniwē; *Carn.* srechnu; *Vind.* frezhn, frezhn, frezhnen; *Croat.* srechn, chesztit, chasztit; *Dal.* srechnjan; *Hung.* szerentés, szerenchees, boldog; *Bosn.* srechnjan, srechnjan, cestit; *Rag.* srechnjan, cesit, cesni; *Slav.* srechn; *Ross.* щастливый, блаженный, благоденственный, благополучный, задачливый; *Eecl.* благосчастный, счастливый, благополучный, благожребийный, блаженъ, доброщастливый; prowadzi mu się dobrze, zdarza mu się, szczęście mający, uszcześliwiony; glücklich, beglückt. Szczęśliwy, a głupi. *Cn. Ad.* 1129. Żaden na świecie nie był we wszem szczęśliwy. *ib.* 1150. Już się Kadme, "szczęścien zdałeś wygnaniem, felix. *Żebr. Ow.* 58. Wschodni kościół przed tym w tak mądre i święte doktory szczęśliwy. *Sak. Persp. pr.* 2 b. (do nich szczęście mający, w nich obfitujący). Szczęśliwe powodzenie, rodzi szkodliwe ubezpieczenie. *Cn. Ad.* 1055. Szczęśliwym być, *Ross.* благошастствовать, благоденствовать; *Eecl.* доброденствовати, жить счастливо; благосчастную, благоденствую, благоденствует ми ся. Nie toć jest szczęśny, co sie-

dzi w złocie, Poleruje się enota przy Kłopocie. *Rej. Zw.* 229. Jam szczęśliwy żona, żona moa szczęśliwa. *Otw Ow.* 295. Nieszczęśliwy, *Croat.* nesrečehin; *Dal.* kobni; *Ros.* несчастный, несчастливый, злосчастный, злощастень, злополучный, злоключимый, злоключительный, пагубный; *Eecl.* злѡуастьнѣ, напастный, окаянный, преокаянный, весьма бѣднѣй. Nieszczęśliwym być, *Ross.* окаянствовать; *Eecl.* напастовати (cf. parašé), злощастую, злоключившую, злополучившую. Nieszczęśliwym się każdy brzydzi. *Past. Fid.* 520. Wielki ten człowiek bardziej jest nieszczęśliwy, niż winny. *Niemc. Król.* 4, 65. Szczęśliwa podróż! *Zab.* 14, 249. Szczęśliwej drogi żyję. *Teat.* 52, d. 57. Nieszczęsna dziś ojczyzna nasza, i my z nią niefortunni. *Falib. U.* — 2. *Activ.* Szczęśliwy, szczęsny, szczęście przynoszący, uszczęśliwiający; *glüclich, glüclbringend, beglückend.* Wyjechał z Wołoch do Jana Tarła; lecz ta droga nie była mu szczęśliwa. *Gorn. Dz.* 170. Pastwiska szczęśliwe, Co rodzą napój, i pokarmy żywe. *Past. Fid.* 95. Bogu dziękować mamy z rzeczy szczęsnych i nieszczęsnych. *Wróbl.* 29. Cokolwiek uczyni, będzie mu bardzo szczęsno. *Wróbl.* 1. będzie mu się szczęsno, *adverb.*; *Eecl.* благосаастно. Nócil łożnicy szczęsnoymne pienię. *Zab.* 14, 590. dobrze żyżące, *glüclwünschende Lieder.* O dniu nieszczęsny! *Teat.* 5, b. 74. Nieszczęśliwa godzina. *Teat.* 21, 25, ob. Godzina; (*Vind Vura* je nefrežhna bila, Ker je mati me rodila, cf. gwiazda). Na łożni żagle roztoczywszy, szczęśliwemi wiatry prostą drogą do portu wjedzie. *Zarn. Post.* 72. (pomyślnemi, powiewnemi). NB. *Beatus* wolał *Budny* przełożyć *błogi*, niż szczęśliwy, «bo to jest o szczęściu, które słowo jest pogańskie». *Budn. Math.* 3, 2 not. SZCZĘSNY, ego. *Subst.*, imię, *Felix. Jabl. Her.* Żywot s. Felixa abo Szczęsnego. *Sk. Żyw.* 1, 41.

SZCZET, ob. Szerat.

SZCZESZUJA, SZCZECZUJA, SZCZEŻUJA, i, ż., twarda łuska, skorupa; *eine harte Schuppe, Schale; Boh.* šešutina, šešelina, šešelinka, luština; *Vind.* luska, skorja; *Bosn.* gljuska od oraha, gijusetrina od ribbe, lustra; *Ross.* чешуя, чешуйка. (cf. чешать, чешу езася). Łuska rybia, szeżeżuja. *Cu. Th.* 575. die Fischschuppe. Orzeł swym dziubasem rozdziera na smoku zielonąwą szczeczuję. *Stos. Num.* 1, 127. Драченhaut, Драченшuppe. Końchy gładką szczeszuję abo skorupę maja. *Macz.* Muššellshale. Szczeszują, orzeszyny, *caliculus. Macz.* Muššellshalen. Szczeszują abo ezaszka, w której łożadź roście, *calix. Macz.* der Eichelkehl. Od szczezni *adj.*, *Ross.* чешуйный. Pełen szczeszuj *Ross.* чешуный

SZCZKAĆ *med. contin.* 1. SZCZKNAĆ *jednł.*; *Boh.* škati, šktyati. kštkám, -al, -ati; *Slov.* škáoi, šká se mi; *Sorab.* 1, yikawka; *Sorab.* 2, hūkask; *Carn.* kovzhé sé mēni; *Vind.* kolzati, kúlzati, sazukuvat, konzati, zukati, kouzhitife, zukuvati, sazukuvatife; *Hung.* zokogom, tsaklom; *Croat.* sehuczámisze, (kuczám, schuczam; *Dal.* stuczam *singultio, pulso, strepito*); *Dal.* koszamisze; *Slav.* shehucati; *Bosn.* setučatise *singultio*; *Ross.* икшкается, икать, икнутъ; szczkawka się odzywać, *schludzen, schluden, den Schluden haben.* Wiele ludzi, z zwyczaj

szczkają, kaszlą, rzygają. *Eraz. Jez. Ee* 2. Szekam szczka mi się. *Cu. Th.* 1108. *Singultio, szczka* mi się, napadło mię szczkanie. *Macz.* Szekniesz, ktoś cie wspomina. *Pat. Jow.* 205. Szeknienie, szczkanie, raz, dwa etc., *singultus erebi. Cu. Th.* 1108. der Schlußer, daß Schlußer. — *Fig.* Nie będzie się szczkało na sumoieniu, którego grzyżć nie będzie krew niewinna. *Birk. Zyg.* 50. nie odezwie się sumnienie twoje, dein Gewissen wird ruhig bleiben. Błogosławiony mąż, który się nie potknał w słowie ust swoich, a nie jest szczkano albo frasowan smutkiem grzechu. *Leop. Syr.* 14, 1. (uniespokojony). — *Aliter active:* Taką uznał ranę, że ledwo ducha nie szczknał. *Burl. B* 1 wyzionął, ansathmen, anschlafen. SZCZKAWKA, i, ż., SZCZKOTA, y, ż., szczkanie; *Boh.* škawka, škékawka, šktytawka, kštkawka; *Slov.* škani; *Sorab.* 1, yikawka; *Sorab.* 2, hūkawka; *Carn.* kovzanje; *Croat.* sehuczawieza, skuczanye, kuczawieza, sehuczanye, sehuczánye; *Hung.* tsuklás, zokogás; *Slav.* shachucanje; *Bosn.* setučanje; *Ross.* икота; odzywanie się szczkając, choroba; *der Schludzen, der Schluden. Singultus, szczkanie, szczkota. Macz.* Szczkawka przychodzi często z śmiechu, czasem z oziębienia łożadka. *Haur. Sk.* 591. *Comp. Med.* 178. *Krup.* 5, 669. — *Allegor.* Nie radowy szja puszczała, jeno iż ręka szczkawkę zadala. *Rys. Ad.* 51, (cf. co ręka zgrzeszy, głowę o to karzą). — *Aliter fig.* Nie będzie to ku szczkawce, ani ku uszczypku serca panu memu *Leop.* 1 *Reg.* 25, 50. (ku urazie. *Bibl. Gd.*), ku mierzącej, *Wiederwillen, Verdruß.*

2. SZCZKNAĆ, ob. Szezyknać. *SZCZMIĆ, *SZCMIĆ *cz. niedok.*; *Ross.* щемить; śeiskac, śeiągać; *zusammen drücken, zusammen ziehen.* Bez, wysuszając, śeiągając i szczmiąc ochładza. *Urząd.* 88. Wszystko się rozleci, co szczmisz dla dzieci. *Rys. Ad.* 75. Śok ten w ukąszeniu niejaki eierpienie i szczmienie sprawuje. *Urząd.* 521. Ziele to rany świeże łaskawie i bez szczmienia goi. *Syr.* 149.

SZCZODRĄK, a, m., chleb na podarunek dany. *Włod.* slips epiphaniorum *Cu. Th.* 1109. Brot, daß am Dreyfönigstage unter die Armen vertheilt wird; *rogal alivubi vocatur a forma. ib.* SZCZODROŚĆ, śei, ż., SZCZODROBA, SZCZODROTA, y, ż., SZCZODROBLIWOŚĆ, śei, ż.; *Boh.* štědrost, štědrota; *Slov.* štědrost; *Sorab.* 1, zežedrofež; *Ross.* щедрость, щедрота, щедролубие, чивость; hojna dobroczynność, die Müthätigkeit, Freigebigkeit, Wohlthätigkeit. Szczodrość jest, kiedy upadłego pogodnie ratujemy datkiem naszym. *Petr. Et.* 291. Szczodroblliwość jest, dać kiedy trzeba, komu trzeba, jak wiele i dla czego co ma być dano. *Modrz. Baz.* 81. Ta chrześcijańska szczodroba, która bywa pocziwie a w imię pańskie obracana, zawždy każdemu na dobre wychodziła. *Rej. Post.* 1 u 3. Znamienita enota, i wielkie ozdobienie pańskie jest szczodroblliwość, za którą dwie «towarzyszce [dual. = towarzyszki 2], ehadzą, ludzkość a łaska *Kosz. Lor.* 115. Towarzyszki jej ludzkość i łaskawość. *Warg. Wal.* 145. Szczodroblliwość we śródku między rozrzutnością a skępstwem położona. *Star. Ref.* 70. Płynie szczodroblliwość z własnego każdego

rozsądku i szlachetnej dobrotliwości i chętności. *Warg. Wal. 142.* Nieszczodrość daje, ale mniej niż przystoi i kiedy nie przystoi. *Petr. El. 236.* Szczerobliwość miara, mieszek. *Cu. Ad. 1156.* (drugim daj, a na się pamiętaj). Oszczędność z szczerobliwością, szczerobliwość z oszczędnością. *Cu. Ad. 798.* (nie wyrzucaj nie, choć podłego; nie żałuj dać, gdzie trzeba i drogiego). Uczmyż się od zbawiciela miłosierdzia i szczerobliwy ku bliźniemu naszemu. *W. Post. Mn. 192. et 304.* Bóg nas usprawiedliwia z szczerą dobrocią i szczerobliwością swą, bo tego zasłużyć nikt nie może. *Sk. Kaz. 349. et 129.* — §. Szczerobliwość albo upominki oblubienicy, jest dar, który oblubieniec oblubienicy, albo także ona jemu daje. *Szererb. Sz. 437.* Brautgehefte. SZCZODRY, SZCZODROBLIWOY, a, e, SZCZODRZE, SZCZODROBLIWIĘ, adv.; (*Etym. [sanscr. dhid + scindere. Mikl. Rad. 104.* — 2] *forsan* szczerze dobry, per contract.); (*Boh. štědry, (ustědriti largiri): Slov. štědrý; Sorab. 1. zeždré; Sorab. 2. feždré; Ross. щедрый, щедродобивый, щедродатель, f. щедродательный, чивый, (cf. щедроватый, щедриноватый dziubaty, ospowaty, щедрина, щедринка dołek ospowy; cf. Eccl. ущедритель miłosierdny); szczerdy, nie żałujący potrzebującemu, hojny w dobroczynności; mildtätig, freigebig.* On szczerobliwym jest, który co drugiemu daruje. *Kosz. Lor. 115 b.* Szczerobliwi, którzy majątkiem swą więźnie wykupują, przyjacielskie długi na się biorą, córki ich wyposażają, do dorobku im pomagają. *Buda. Cyr. 125.* Jehowa jest szczerobliwy, bo chce dawać, ile każdemu jest potrzeba. *Buda. Eedr. 7, 65.* *Wujek. ib.* Bóg szczerobliwy jest, abowiem ci chce darować, ile komu potrzeba. *1. Leop. ib.* My z bogiem szczerze, on też szczerobliwym się nam stawi i łaskawym. *Birk. o Eerib. 27.* Szczerobliwym pan daje, skąpemu każdy łaje. *Jeż. Ek. C 3.* Szczerobliwy nie żebra, kto daje, ten też bierze. *Cu. Ad. 1157.* Na szczerobliwy miara, Na skąpych kara. *Brath. D. 2 b.* Ręka w biciu, nie w dawaniu szczerobliwy. *Teat. 1, 75.* Kto szczerobliwszy, wygra. *Kłok. Turk. 216.* Szczerobliwym łatwo być, gdy jest z czego. *Cu. Ad. 1156.* Szczerobliwym być z cudzego, nie ma nic chwalebnego. *Cu. Ad. 111.* (*Ross. щедродательствовать; Eccl. щедрити, ощедрити, (ущедрю umifuje się); cf. cudzym łatwo szafować.* — §. Szczerobliwy dzień: dzień trzech królów, czyli zjawienna pańskiego, der Tag der 3 Könige. Dnia tego chrześcijańskie pierwiastki królowie Iszczą się Jezusowi w obiecany słowie, Niosą królewskie dary bogu i królowi; Zkad i szczerobliwy dzień powstał, słowo w dary płodne. *Groch. W. 414.* (*Boh. štědrý den, štědrý wečer; Slov. šedri den, wilia Krista pana; noc bożego narodzenia.*) SZCZODRZENIEC, nca, m., cytisus, rodzaj rośliny, do tego należy Nawrot. *Kluk. Dyke. 1, 179.* der Geißflie; *Sorab. 1. kawaté dzečel; Ross. щедренец, ракитник, ракитовъ кустъ, чижевник.*

SZCZOKA, ob. Szezek, SZCZOKATY, a, e, n. p. Anub szczokaty, latrator. *Żebr. Om. 239.* szczekający, szczekacz; bellend, helferig.

*SZCZOŁGNAĆ się recip. niedok., n. p. Żelazo z żelaza się

szczołgnało. *Tward. Pasq. 86.* może zczołgnać, ześliznąć, abgleiten. *X. Kam.*

SZCZOTKA, i, ż., SZCZOTECZKA, dem.; *Boh. štět, štetka; (Slov. štět carmen, ob. Szeceć); Sorab. 2. fežesch, fežetka; Bosn. šet, kertážha; Vind. šhet, šhetiza, šizhetiza, šizhet, šhiet; Croat. šchët, scheticza, kefa, kefiza; Dal. koczci; Slav. kefa; Ross. шетка, шеточка; cf. Lat. setaceum; Ital. scopetta, seovolo; narzędzie pospolicie z szczerobliwością i zezesania sukien etc., die Bürste, Kleiderbürste. Szczołka szatna. *Warg. Radz. 174.* Szczołeczka. *Gost. Gor. 107.* Będzie szczołka z szczerobliwością. *Pot. Pocz. 422.* Szczołka zezesać, zczołżać, zczołżować, bürsten, (*Carn. kertážhiti; Vind. šizheteti, pošizhetiti, odšizhetiti, našizheti, gošizhetiti, iššizhetiti, vunšizhetiti; Croat. izkefati.*) Ostra szczołka kapeluszm barwę daje. *Zub. 12, 67.* Szczołka do irzewików zczołżenia. *Kluk. Rosl. 2, 163.* *Vind. šizhet sa zhrjeule, zhrjeulna šhet, die Zehnbürste.* Szczołka u armat, narzędzie do wycierania kanału armatnego. *Jak. Art. 5, 315. et 318.* *Ranenebürste.* Szczołki do wymiatania pokoiów. *Kluk. Rosl. 2, 163.* miotełki, *Vind. pometauna šizhet, šizhetna metliza, šhetinja, šhetounik, šetbršefen.* Weż szczołki, kanape, krzesła, lustro, ściany i wszędzie pobmiataj. *Teat. 15. c. 40.* Szczołki żelazne do oczyszczenia lau. *Przedz. 13.* die Gladschnefel. Szczołki do wyczyszczenia konopi, mają ząbki wbijane w szachownicę. *Jak. Art. 5, 222.* die Schachnefel. — *Assim. fig.* Oset choć pięknie kwitnie, nie nie rodzi, tylko kolące szczołki, które się w suknie wieszają. *W. Post. Mn. 312.* Szczołki na sławie, bezczene plotki. *Pot. Jaw. 60.* (uwłaczanie dobrej sławie). — 2. Szczołki ziele, ob. Szeceć. SZCZOTKA-SIY, SZCZOTKOWATY, a, e, szorstki, na kształt szczołki; bürstenartig, fjarbbrüstig. Niektóre owce zamiast długiej cienkiej wełny, mają grubą szczołkowaną, bardziej włosy, niżeli wełnę. *Wolszt. 97.* Łodyga szczołkowała *hispida*, kiedy ma na sobie niby szczerobliwy tego stojące. *Bot. Nar. 42;* ma włos twardy, ostry, kruchy. *Jundz. 2, 13.* Nasienie tego ziela obdłużne na wierzchu szczołkaste. *Syr. 1173.* SZCZOTKARZ, a, m.; *Boh. štětkař; Ross. шеточникъ; rzemieślnik od szczołek, der Bürstenbinder. Tr.**

SZCZUBEĆ, ob. Szczypta.

SZCZUBIAŁKA, SZCZUBLICA, y, ż.; *Boh. štůčka; mała szczołka. Cu. Th. 1109.* SZCZUBLE, ecia, n., SZCZUBIAŁKO, a, n., ein fleiner Scheit, ein Scheitföhen. W rzeczce na wiosnę szczoubleta, karpień i wszelaki drob łowić, a stawy tym rybić. *Haur. Ek. 68.*

SZCZUĆ, szczoł, szczołżać cz. niedok., Szczołżać, szczołżać cont. *Boh. štwati, štwa; Sorab. 2. fežuwaseh, fežuwawaseh; Vind. huskati, drashuvati, (cf. dražnić); Croat. szhuvati; Rag. uzkati, našzkati, (cf. kiskati chiamar i cani); Ross. травить, травлю (cf. trawić), стравить, стравливать; psy na kogo puszczać i chęć; beßen, die Hunde mißen, beßen jaggen. Łowcy, gdy na łowce przyszli, szczołżąc, żadnego tam psa wpędzić nie mogli. *Sk. Żyw. 2, 164.* Szczołżali, jak na wilka, aż go też wyszczołżali. *Teat. 45. c. 4.* *Wyb. Szczołżać char-**

tami. *Żebr. Ow.* 61. Jeśliś chart jeden, straszysz, dwoma tylko szeczujesz. *Chmiel.* 1, 80. Szezwanie, daß Hetsen, die Hetsen; *Carn.* drashla, (cf. drażnić); *Vind.* drashba, huskanje; *Ross.* травля, стравление, стравливание, стравка. Kto szezwania nie świadom, próżno z nim na pole. *Simon. Siel.* 71. Wilki ja szezwał, a nie owce. *Biel.* 101. Charty szezują lekliwe zające. *P. Kehan. Grl.* 1, 178. *Jabl. Ez.* 52. Szezwać zające *Ross.* затравить, затравливать. Szezwanie zające *Ross.* затрава, затравка. — *Fig.* Szeznić kim kogo: podszezować, pobudzać kogo na kogo, podwozić, jątrzyć, podżegać. *Cn. Th.* 747. ansetzen, aufsetzen, zusammen setzen, in Harnisch jagen, erbittern, aufbringen. **SZCZWANY** partic. gehet, *fig.* ćwiczone, okrzosany, oklektany; *Boh.* wylikany; *Sorab.* 1. pżeklepané; *Carn.* prevárn; *Vind.* pregnan, verwershen na vse kraje, erjahren, beiflagen, abgewiert, gewandt. Już to szezwany wilk. *Hys. Ad.* 17. Lis, oszust dobrze szezwany, W sztukach silut zawołany. *Jak. Baj.* 97. Witał, požądany Świstaku, urwipolciu, stary lisie szezwany. *Zabl. Fir.* 9. Szezwany i doświadczony dworzanin. *Dwor. F.* Praktyk, abo jak mówią szezwany. *Lub. Roz.* 115. Szezwany Mazur zaraz poczuł, co w tym było. *Boh. Ossol.* 82. Szezwanosć, biegosć, doświadczenie, *Carn.* pregnanost; *Vind.* pregnannost.

SZCZUCZY, a, e, od szczuki czyli szepupaka, szepupakowy; *Hecht*, vom Hechte; *Ross.* мычій. Wleje do tego garka polewki szczuczej, abo w której lin wrzał. *Sienn.* 608. Nie przyprawował Abraam liów szczucznych, jako błaznów, ale upiekł kozłatko a uwarzył jagniatko. *Rej. Zw.* 195 b. Szczucze mięso *Ross.* мычнина.

SZCZUDŁAĆ *cz. nicook*, [skakać na szrudłach, auf Etelzen hüpfen *pr.* 2]: targać, szarpać, siepać; reißen, herumreißen, rauhen. Jako przy swej oblubienicy, gdy się rozigrają dzieci, Doład z sobą szrudłając, póki w tej zabawie jeden drugiego zębem nie obrazi. *Tward. Wł.* 224. **SZCZUDŁASTY**, a, e, n. p. Szóstka kostka korzeni palców nazywa się szrudłastą, *os pyramidale*. *Perz. Cyr.* 1, 55. klykeiowy, knódel. **SZCZUDŁEK**, dłka, m., **SZCZUTEK**, tka, m.; *Boh.* štílec; *Slov.* štílec, když kdo prstem uderj; *Sorab.* 1. kněpnenó; *Carn.* fogécz, slmòbèrz; *Vind.* fhterkez, luderz, ferkez, oberli na zhelu ali na nuls; *Slav.* osvéljak; *Rag.* skarpúseja; *Bosn.* luskagne, luskaigne, kripuseja, setrognaz, udrenje nohtom ù celo; *Ross.* щелчокъ, (cf. мычка żart); uderzenie kogo palcem średnim od ksiuka odbitym w nos, der Nasenstüßer. Żydzci za szeląg szrudłkom nadstawują nosa. *Pot. Zac.* 99. Dziecię często się przypatrując w karcie-ta się wprawi, O szrudłki, o orzechy, potem grosze stawi. *Klon. War.* 54. *Pot. Zac.* 64. Dała mu w nos szrudłka, aż odskoczył. *Ossol. Str.* 5. Za te sprawkę warty ze sto szrudłków. *Teat.* 28. b, 57; godzin być zeszczutkowanym. *ib.* 51, 82. Szrudłki dawać, SZCZUTKOWAĆ, nasenstüßern; *Rag.* skarpúsejali; *Vind.* fhterzniti, fhterkniti, ferzniti; *Ross.* щелкнуть, щелкать, пощелкать, пощелкивать. — *Transl.* Dać komu szrudłek, przymawiać mu, dać mu w nos, dać łacinę, szczypać go. *Cn. Ad.* 140. despekt wyrządzać, einem Etüpfelreden

geben, ihn äpfeln, unglimpflich behandeln. To zgubi nasz kraj, że bez kary uchodzi, dawać panu szrudłki. *Pot. Arg.* 524, (ob. Tyr). **SZCZUDŁO**, a, n., 1) drewniana noga kaleki niedołężnego, ein hölzernes Bein eines Bleßkranken. Tamerlana Moskiewskie kroniki Temiraksak, to jest, żelazem chromym zowią, bo na szrudle chodził. *Stryżk.* 475. Stawa w pośrodku rzeskiej młodzieży Przychodzień o dwóch szrudłach w żołnierskiej odzieży. *Tom. Itol.* 78. Nie zajrzy skoczek nie choremu szrudła *Rej. Zw.* 224. Oczy, nogi zapuchły, a brzuch jako pudło, Będzie wołał po chwili, niż krogulec szrudło. *Rej. Wis.* 15. — 2) Szrudła, szczeble, stolce, drażki, soszki, *Boh.* štíhly, štýhla, štýdla, chůdy; *Slov.* štíhly, chůdy, stuły; *Sorab.* 1. woczeżki; *Vind.* lhtelza, krukla, hodalniza, beila, bergla, streuca, hodalka, kvaka; *Bosn.* setakka, sehijule, setupi s rafokoin; *Croat.* schyùle; *Ross.* хочыли, Etelzen. *Tr.* Charybdis na szrudle chodzi, Żagle łamie, rwie kotwice. *Pieśń. Kat.* 168. — 2) *Personif.* Szrudło mase., ten co na szrudle chodzi. *Cn. Th.* 1109. der auf einem hölzernen Beine oder auf Etelzen geht; *Boh.* štíhlah.

SZCZUJE, *ob.* Szezuc.

SZCZUKA, i, ż., **SZCZUPAK**, a, m., **SZCZUPACZEK**, czka, m., *dem.*, Szezubialka, szczublica. *Cn. Th.* 1109, *dem.*, **SZCZUPIEL**, a, m. *dem.*, *Jabl. Ez.* 5, szczubłę, szczubłatko; (*Boh.* štuka, štúcka; *Slov.* štúka, štika; *Siles.* štuka, štúka; *Sorab.* 1. feždka; *Sorab.* 1. schczipel, fežpelk; *Carn.* štúka; *Vind.* fluka, flukiza; *Hung.* चुка, tsuka; *Croat.* chůka, schukanez, luben; *Slav.* sltuka; *Rag.* lubin, smudút; *Bosn.* stukka, setukka, luben, vük, smudút; *Ross.* мыка, мычка, (cf. szczeka, szczoka); *cf. vet. Germ.* Enord; *Holl.* snoek; *der Hecht*, szczupak, *esox lucius*, ryba długa i smągła, głowę ma ostrą, długie i ostre zęby; bardzo żarłoczna. *Kluk. Zw.* 5, 155; dla żarłoczności wilkiem wodnym zwana; *Zool.* 185. Największe szczupaki główne zowią, średnie półmiskowe, małe trawniki. *Kluk. Zw.* 5, 155. Ułowili dwie wielkie szczuki *Sk. Dz.* 1022. Rybitw goni szczukę, szczuka okunia *Rej. Post. K k k* 5. *Pap. kol J* 2. Beezka szczuk Lwowskiel. *Vol. Leg* 3, 310. Na szczukę trzeba na łanieuszkę wędę, Włosień i konop' zębem utnie wszędy. *Bielaw. Mgsl. F* 5 — *Prov.* Szczuka zdechła, ale zęby zostały. *Hys. Ad.* 65. — 3) Szczuka morska, wilk morski, szczupak morski. *Zool.* 185. *der Meerhecht*, Meerwolf. **SZCZUPAKOWY**, a, e, szczuczy, *Hecht*, vom Hecht.

SZCZUPAĆ, [sz, ie, *cz. niedok*; Szczipnąć *jedn.*; *Ross.* щипать; macać, dotykać; tasten, fuhlen 2]. *Chmiel.* gdy z podobną grzeczną młodą tańczy. Szczipnie, przycisnie, umyślnie się spinaży *Bratk. D* 5. W tej lub mię zdybiesz, lub cię ja przydybie kupie, Tam niech mię cała ręka za co zdofa szczupie. *Hul. Ow.* 18, [ob. Szczipać 2].

SZCZUPIEL, *ob.* Szczuka, Szczipak, Szcziubialka.

SZCZUPLEĆ *neutr. niedok*, szczupłym się stać, *gracile-scere*. *Cn. Th.* 1109: dünner, schwächer, geringer werden, abnehmen, *phys. et metaph.* Nigdy tak siły moje nie szczupleją, ażeby na więcej prześladowania gotowemi

nie były. *Bals. Św. 1*, 184. SZCZUPLIĆ *cz. niedok.*, uszczuplić, zeszcuplić; (*Rag. seǰǰpliti, proseǰǰpliti forare, perforare*); uszczuplać, szcuplejszym uczynić, cienieżyć, umniejszyć; dünner, (dünnker machen, verringern; (*Bosn. otanciti, unciniti okoseta*). W tym przeobrażeniu głowa na subtelniejszy kształt była zszcupleona. *Otw. Ow. 45*. Wielka liczba czerwonych złotych, oberżniętych, w wadze uszczuplonych. *Pam. 85*, 1. 65. Kraj nasz zszupleł, zmniejszają. *Zab. 10*, 225. Do uszczuplenia nadętej potęgi Siczcehowej, kto nad Zbiegniewa sposobniejszy? *Krom. 118*. Lubi Moskwa państwo swoje rozszerzać, ale nie uszczuplać. *Kur. Pet. 51*. Nie jadał skąpiec, by pełnej nie uszczuplił skrzynki. *Pot. Jow. 25*. (by jej nie ubyło). Wielka w takiej dobie szcudroblności, komu dać, uszczuplwszy sobie. *Tward. Wł. 150*. rujawszy sobie). Szcupleć się *rec.*, umniejszać się, się verbessern verringern. Chleby teraz dla ochrony wiele dzierżaw wszystkiemu wojsku szcuple się. *Vol. Leg. 4*, 841. Hardy buntownik woli żyć pod szerokim państwem cieniem, niżli ciasnym choć własnym szcupleć się imieniem. *Pot. Arg. 345*. (kontentować się, się begnügen). SZCZUPLIŃCZOŚĆ, *sci, z*; (*Rag. seǰǰplita concavitas*); szcupleść, cienkość, subtelność, mierność, małość; *Bosn. okosetnost, tancina, mlednost, die Dünnheit, Oeringheit, Wenigheit*. Przed bitwą z szcupleści jego wojska śmieli się. *Siem. Cyp. 217*. SZCZUPLIŃ, *a, e*, SZCZUPLIŃCZO *adv.*, SZCZUPLIŃCZNY, SZCZUPLIŃKI, SZCZUPLIŃKI *intensiv.*; *Boh. štjply, čjply, čjply, (čj čjppus cf. cepy, čjčj, čjčj čjapla, čjčj čjzopek)*; *Mor. štjply*; (*Rag. seǰǰpagl cavus, rimosus*, seǰǰplita *concavitas*, seǰǰplita *nux vitiosa*; *Slav. slupali cavus*; *Bosn. seǰǰpagl cavus, seǰǰplitiv fistulosus, seǰǰplitina foramen*); szcuple, subtelny, niegruby, szcuple, meduzy, mały; *Vind. tinkoflosshu*; *Bosn. okoset (cf. košć), otancen, dün, jart, ničt dič, ničt groß, gering*. Człowiek szcuple, szcuple, cienki; glista, konop'. *Cn. Ad. 1158*. smagły, śmiały. Ma talią szcuple i kształtną. *Teat. 41. e*, 508. *Tenellus*, szcuplechny, cienuchny. *Marz.* Ujął mnie szcuplechną, lecz silną prawicą. *Zab. 16*, 500. Człowieczka szcuplechna. *Kur. Pet. 547*. drobniutka, fleit, winzig. Nie szcuple to, co mniejsze jest od największego. *Min. Ryt. 4*, 151. Wiernych trzoda szcuple wśród niewierców. *Przyb. Mit. 597*.

SZCZUPNAĆ, *ob. Szcypać.*

SZCZUR, *a, m.*, SZCZUREK, *rka, m., dem.*; *Boh. Nemecka, swinska myš*; *Slav. potkan*; *Hung. potkany, patkány*; *Sorab. 2. ratwa, welawa*, (*Sorab. 1. žurk mysz polna*); *Sorab. 1. wulka mösch*; *Vind. podkana, podkan, podgana*; *Croat. stakór, püh*, (*cf. puch*); *Dal. püh*; *Carn. podgana*; *Bosn. püh*; *Slav. stakór*; *Ross. крыса, крыска, крысенокъ, крысца*, (ящуръ *mus avellanarius* *cf. jaszczur, щурить, защурить, прищурить* mrużyć, zamrużyć, przymrużyć); 1) die Raçe. Szczur domowy, długi na siedm calów; ogon długości kadłuba. *Zool. 545*. Szczur wodny, błotny, die Wasser-raçe, mniejszy od domowego, idzie pod wodę, jak wydra. *Zool. 544*. *Kluk. Zw. 1*, 572. Szczury polne większe

śa od domowych. *Kluk. Zw. 1*, 561. Szczur mieszkowy *Ross. абууѣрѣка, die Bentelraçe. Koelia go*, jak szczur kota. *Teat. 27*, 162. Myszy, szczurków pełno wszędzie. *Petr. Pol. 71*. Wpadł mi jak szczur w łapkę. *Teat. 7*, 106. Szczurkowie z jednej maki, osłowie z jednej łapki. *Dwor. D 5*. (jednej faryny). O szczurkoch doświadczona rzecz jest, iż młodsze swoje starsze chowają, a im usługują potrzebami za to, iż ich też wychowały. *Gil. Post. 186 b. Lucini*, którzy nie daleko widzą, patrzą jak szcurek z miecha, jak w przypowieści mówimy. *Marz.* Wygląda, by szcurek z maki. *Rys. Ad. 72*. Niedosyć jest na tym, iż kto sam jak szcurek w kącie spokojem siedzi, a ni nacz się dobrego nie przygodzi. *Rej. Zw. 141*. Ospały, jak szcurek śpi. *Cn. Ad. 794*. (jak zarznięty) — 2) Szczur; *Ross. mypka, mypka, ptak, loxia enucleator, der Fichtenhäfer, ein Vogel*; *Ross. mypka merops apiaster, der Honigvogel, Bienenfresser*. Na Ukrainie ptaki, szczury zwane, najwięcej pszczoł gubią. *Kluk. Zw. 4*, 266. SZCZURCZY, *a, e*; *Vind. podganski*; *Ross. крысѣн, крысачѣн*; od szczura, Raçe =. Szczurecy sadz, *glirarium. Cn. Th. 1110*. klatka, w której szczurów eudziemskich tuczono, do jedzenia. *Wł. d. (Bosn. pubiseto, miasto od puha; Crot. pussina)*. Łajno szczureczo, *Carn. podganjek*; *Vind. podganik, podkanjak*. Szczurecy pieprz *Carn. frapérz*. SZCZUROŚĆ, *sci, z*, szcupleść, die Dünnheit, Dünne, Oeringheit, Magerheit. Ześle pan na głuskości jego szcurości. *1 Leop. Jes. 10*, 16. *Siem. 568*. Suchoty albo wiednienie, kiedy się ciało nie tuczy, a zawždy z niego co odchodzi, ztąd zbytnia szcurość a marskość przychodzi. *Spicz. 255*. Ason, gdy napój Medei raną wsarknął, broła w czarną masę, natychmiast weszła, szcurość nie wiedzieć jak zesła. *Żebr. Ow. 169. macies*. SZCZUROWICE, miasto w Brodzkim. *Dykc. Geogr. 5*, 92, [dzis złoczowski. 2], eine Stadt. Szczurów stolica, od ich imienia sławne Szczurowice. *Zab. 12*, 502. *Nar.* SZCZURY, *a, e*, szcuple, subtelny, niegruby; dün, ničt: dič, gering, fleit; (*Ross. mypka mrużek*). Błada, szcura osobka. *Klon. Wor. 57*. Rycecz młody, szcury jednak i szcuple, na trzy pięci przeciwnika wzrostu nie dopędzi. *Pot. Arg. 591*. Szcury, cienki, glista, konop'. *Cn. Ad. 1158*.

SZCZUTEK, SZCZUTKOWAĆ, Szcutki dawać, *ob. Szcudłek.*

SZCZUTY, SZCZWAĆ, *ob. Szcud.* SZCZWACZ, *a, m.*, który szcuje; *Vind. drashnik (ob. Draźnicieł), huskavez, der Hezer, Aufhezer*. Szczwacze i myśliwi mają się po głosach psich znać i miarkować. *Haur. Sk. 559*. Czekać ja, rychełto albo do więcierza. Kiedy rys, wilk, łos wpadnie na szczwacze. *Pot. Syl. 28*. Uciekał zwierz od psów rozpedzony Nie nie dbając na szczwacza, który nań był rozsadzony. *Bonial. A 2 b.* SZCZWANICA, *y, z*, SZCZWANIA, *i, z*; (*Boh. štwanice, štwa, štwačka*; *Vind. huskalifhe*); miejsce szczwania zwierząt, hec, die Hege. SZCZWANY, *ob. Szcud.* °SZCZWAŁ, *ob. Cwał.*

°SZCZWACZKA, sliwka, *ob. Swestka, cf. Śliwka.*

SZCZYCIĆ *cz. niedok.*, bronić od czego, zachowywać od złego, chronić, ochraniać, *Germ. schützen*; *Sorab. 2. schuzowasch*; *Croat. schitum, schititi*; *Rag. scititi*; *Sree.*

skydda; *Angl.* shut; *ob. nostr.* Szezyt; *Boh.* štiti se *ju-gere*, chronić się; *Ross.* щитиати obronić, bewahren. Ru-sacy gonąc sieka, Węgrowie w góry bieżą, tarczami się szezyeac. *Stryjk.* 220 zakrywając się, sie bedecten sich mit den Schildern. Pan ci jest tarcz nasza, którą się szezyeiny. *Ryb. Ps.* 177. Kościół mają szezyeie a bronie od nieprzyjaciół. *Glicz. Wych. K.* 8 b Wieże bardzo pewne a mocne były na każdym rogu, bronie a szezyeac je. 1 *Leap. Mach.* 6, 57. Myśmy kościoły swojemi piersiami szezyeili od pogan. *Tward. W. D.* 54 Piotr chciał tego szezyeie ludzką obroną, który mora swa boską wszystko mógł wniwecz obrócić. *W. Post. W.* 270. Własną się enotą i męstwem szezyeie *Tward. W.* 109. Od wszystkich nieprzyjaciół będzie nas szezyeie i bronie *Herb. Stat.* 125. Racz nas szezyeie od każdego Najazłu śmierci przykrego. *Groch. W.* 110. Na tę noc prosimy cie panie, żebyś nas szezyeie od czarta złego. *Kanc. Gd.* 541. To tobie bożku ofiarujemy, żeś nas roku przeszłego dobrze zdrowieli w okwitości zboża i majetności zachowaś i szezyeie. *Stryjk.* 146. Porażeni, po lasach ucieczką zdrowie swoje szezyeili. *Stryjk.* 698. Modzienea skłonnego ku złemu nauzeyeli powściągać, a szezyeie omysł jego biedzic. *Kosz. Lor.* 2. strzedz, pilnować, biißen. — 2. Szezyeie, zaszezyeac, zaszezyt czynić; beehren, Ehre machen, Ehre bringen, Ehre anbiun; *Vind.* stroijt, (*ob.* Strojic). *Herb. W. X.* Litewskiego krzyż szezyeie: bo murem jest krzyżowi zawždy od Turków i Tatarów. *Stryjk. Gon.* A 2. — 2. *Transl.* Szezyeie się czym, zaszezyeac się, pelegac na czym, mieć sobie za główną rzecz swoje; sich worauf gründen, sich worauf etwas zu Grunde thun, sich darauf steifen, viel für sich daraus machen; *Ross.* работать. Tym się szezyeie; to jego ozdoba, zalecenie. *Cn. Ad.* 1158. Próżny to tytuł szezyeie się wiarą bez dobrych uczynków. *Lach. Kaz.* 1, 219. Nie swoim się szezyeie. Kto tylko złotem i herbami świeci. *Nar. Dz.* 1, 46. SZCZYCIEL, a, m., broniciel, obrońca, szezyt; *Rag.* seit, der Verteidiger, Beschützer, Schild. Syny s. Dominika, woźni ewangelii, szezyeiele wiary s. *Birk. Dom.* 52. SZCZYGIEL, gła, m., SZCZYGLIK, a, m., dem., SZCZYGLEK, lka, m.; *Boh.* steljik, stehlik, steljhček; *Slav.* steljik, stehlik, sčehlik; *Carn.* shtiglez, lisz, lszhèk; *Vind.* stiglitz, stigliz, lesez, lysez, lisez, linkoviz, spieglavuz, shpieglavez, ofatiza, strizhoka; *Croat.* stigléz, strichovka, (*cf.* strzyżyk); *Hung.* tengelitz, tengeliez; *Bosn.* stighjel, stegliech, staghlica, staghja, poiech; *Rag.* staghlin; *Slav.* staglin, stighac; *Ross.* щеголь, щегленокъ, щегленочекъ, *f.* щегловка; *der* Stieglitz, (*Norveg.* stillitz); *Fringilla carduelis*, ptaszek wielkości wróbla srokaty, spiewający. *Zool.* 221. Szezygiele czerwonogłowy. *Banial. J.* 5. Zanieś małego szezyglika i oddaj go za muzyka. *Groch. W.* 570. Szezygielek ptaszek. *ib.* 569. — *Prov.* Nie wielkiego nie zrobią, ile w szezygło sadła. *Opal. Sat.* 50. (jak sadła w raku, jak w komarze sadła). SZCZYGŁOWY, a, e., od szezygła, Stieglitz; *Ross.* щеглячий.

SZCZYKAĆ *cz. cont.*, Szezyknąć, Szezknać *jedn.*, uszezknać *dok.*; *Boh.* šteknauti, štkl, štknu; *Vind.* vshzhniti, vshzbe-

nem, šnekniti (*ob.* Zemknąć). tergati, odtergati, (*ob.* Targać, odtargać); (*Rag.* sejjakka quantum manus apprehendit, szezyt, garsé); (*cf.* *Ross.* щипать, щипнуть, сощипнуть świecę ucierać, чкнутъ, чкаты біе czym o co, przymawiać, przytyki dawać, прощипуть, прочквать przekłóć wrzód); szezykać, kwiatki paznokciem szezypać, urywać; pflüden, Blumen pflüden. (rupfen). W tym lesie Prozerjina, gdy sobie igrała fiołki i białe lile szezykała. *Otw. Ow.* 499. Szezykać albo szezypać, carpere. *Macz.* Co kwiat szezykaie, i co poziomki słodkawe, Kajeie się o chłopca, wąż się zakrał w trawę. *Noj. Wirg.* 495 *Otw. Ow.* 588. *Przyb. Milt.* 84. Zoby roznozoytę roślinę, tedy masz wierzchołki szezykae i w ziemie sadzać. *Haur. Ek.* 105 — 51 §. Łykać, łyknąć; schluffen, einen Schluß thun, ziehen. No szezyknijmy jeszcze po kieliszku — § Szezknać, szezkać, zszywać na przedce kilka ściegania. *T.* zusammenheften. SZCZYKACZ, a, m., który szezyka, uszezyka; der Sneider, Abfueipen; (*Ross.* щипать ucieraacz świecy) — 2. Szezykacz, Łykaez, wlewaez w siebie; der Zeder, Schinder.

SZCZYNAĆ *cz. niedok.*, n. p. szezynianie, skrażanie ziarna okrągłego na sieie, przetaku, nieckach, dla odłączenia większego lub cięższego od mniejszego, lub lżejszego i młkego. *X. Kam.* Körner sichten, durch Sieben sortiren; *cf.* doczynić.

SZCZYNY *plur.*; *Boh.* soánki, dscánky, šny, dštiny, čicánky; *Sorab.* 1. sežanta, žžanté; *Carn.* szavnéza; *Vind.* fzanje, zhanje, žhla, žhlniza, žalniza, žzalna, fromneza; *pożanje*, nazhanje; *Croat.* secalina, szalniza, szèch, bires; *Bosn.* poejaka; *Slav.* pišl ka; *Ecl.* ець, моча чедовическая, вода естественная; mokrz ludzki, uryna, шiffe, (Brunze). Zamiast wina, szczyn się napil. *Pat. Jow.* 215.

SZCZYPA, *ob.* Szczepa.

SZCZYPAĆ, SZCZUPAĆ, -ać, -ie *cz. niedok.*, Szezypnąć, Szezypnac *jedn.*; *Boh.* štjpati, štjpnauti; *Sorab.* 1. zežipam; *Carn.* shipati, shjpneti, shuplem, zakam; *Vind.* thzhipati, thzhiplem, skubiti; *Croat.* selupati, seljplyem; *Dal.* selupati; *Hung.* elipni, chjpnay, tsipdesem; *Rag.* setipat; *Slav.* shtipati; *Bosn.* setipati, setinuti, usetinuti, usetipnauti; *Ross.* щипать; *Ecl.* чипаю; paznokciami, kleszezykami etc. ujawszy, rwać; fneipen, fneifen. [Szezypać a Szezypać są dwa różniące się wyrazy, i pierwszy oznacza macać, dotykać, *ob.* Szezypać 4]. Szezypać i krwa-wieć go tak długo kazał, ażby się wiary zaprzął. *Sk. Dz.* 864. Ci szezypią, owi dziubają, wszysey krakają. *Past. Fid.* 151. Chmiel, gdy z podobną grzezną młoda tańczy, Szezypnie, przycisnie, umyślnie się spiączy. *Bratk. D.* 5. W tej lub mnie zdybiesz, lub cie ja przydybie kupie. Tam niech mię czuła ręka za co zdola szezyupie. *Hul. Ow.* 18 — § *Transl.* Głaskać i szezypać, a to wszystko razem. *Teat.* 16. c, 78, (*cf.* drapać). — Szezy-pać kwiaty, szezykać; Blumen abfueipen, pflüden. Na wianeczek wyszła szezypać kwiatki. *Zab.* 7, 286. Tam to gwoździki, to pachnące mięty, Szezypiac kładzie w fartoszek podgięty. *Zab.* 4, 142. — Szezypać, kasać, gryźć; heissen, fneipen. Zięby dziobem bardzo szezy-pają. *Tr. Ja-*

szezurka śmiertelnie szczypająca. *Teat.* 49. b, 78. — Ziele to szczypie w język. *Cn. Th.* 1110; *Vind.* fshzhimi, fshzhimati. es beißt auf der Zunge. Oddalwszy się ta woda od źródła, już nie tak szczypie język, i jakoby kwassek traci. *Petr. Vod.* 51. Szczypiaczy. (*Boh.* štipavý; *Vind.* ripezh, grisezh, ferbezhen, ob. Szczypawy, szczypny). Nie wiem, coś w oczy szczypie mię niezwykle. *Teat.* 42, D d. kole. es sticht mich was in den Augen. — *Fig.* Sumnienie szczypie, gryzie; das Gewissen beißt, plagt. Większe sumnienia szczypiania, niżli największe meki. *Budn. Apoph.* 65. Niewidome sumnienia szczypianie, Ma potępionych trapić bez przestania. *Groch. W.* 284. *Smotr. Lam.* 203. — *Fig. transl.* Szczypać kogo słowy, przekazywać, przymawiać, przycinać, obmawiać, szacować, nicować; sticheln, beißen, mit der Zunge knippen, bedröhen, durchziehen, verunglimpfen; *Vind.* vushagati (cf. żgać, żgnąć), aisanati, pehati, prefhkarjati; *Ross.* чкнутъ, чкать, звѣднать, звѣзжу. Moja wolność w żartach samych tylko szczypie głupców. *Teat.* 49. d, 45. Uszczypliwie mówi, przycina, szczypie. *Cn. Ad.* 1219. Na ostatek przyszedłszy, uszcypała mię słowy. 1 *Leop. Luc.* 18, 5. Pragał mi tym, i szczypał mię słowy, powiadając, że jakoby... *Baz. Hst.* 72. Omylnie szczypiesz wierne pańskie, a radbyś je przywiódł na każde zatracenie ich. *Rej. Post. Yy* 4. Praca moje teraz szczypać i naganiać poczynają, nazywając ją, nie porządkiem, ale nierządkiem. *Groch. Obr. pr.* Szczypianie, przytyk, *Croat.* vcheknenye; *Vind.* pobadanje, bodezhina, podbodaria, pebanje, pikanje, Etidfeley. Jeśli go słowy żelżywo szkalować, zbawiciel jednak tak przykre szczypiania Cierpliwie znosząc, odpowiedział skromnie. *Ody. Św. Nn* 2 1 żart doweipną przyprawiony sztuką Zbawienny, kiedy szczypie, a nie kasa. *Kras. Mon.* 79. Nie jeden go z towarzyszków szczypał żrtem gładkim. *Przyb. Luz.* 154. Pod krytyki płaszczykiem pod prawdy pozorem. Nie szczypj ludzi, zmaczanym w brzydkiej żółci piórem. *Umoch. Sat. R.* 99. *Bach. Ep.* 46. *Sk. Dz.* 177. Często języki ludzkie szczypią enotę. *Morst.* 214. *Warg. Wal.* 156. Choć go za życia niechętnie szczypały języki, umierając miłość powszechną po sobie zostawił. *Nar. Hst.* 6, 9. My nie umiemy u stołu rozweseleni, jeno albo nieprzytomne szczypać, albo przytomne gniewać. *Sk. Kaz.* 595. Kacerze ci pokutę ś. szczypali i znieważali. *W. Post. W.* 16. Śmieja szczypać i szcerbić dziewictwo N. P. *Biał. Post.* 74. SZCZYPACZ, a, m., który kogo szczypie, obmawia, przygania, przycina komu; der Tabler, Durchbedler, Durchzieher; *Vind.* pobadavez, pobadavez, pehanz, podbodnik; *Ross.* мушка. Zawisni szczypacze światobliwości jej. *Wys. Kat.* 65. Szczypacze honoru. *Chmiel.* 1, 1184. SZCZYPAWKA, i, ż; *Ross.* щипунъ, щипунья; *forficula*, owad, którego tył kadłuba zakończony nożycami, któremi szczypie. *Zool.* 170; ein sehr kneifendes Insekt, Zangenkäfer. Każdy szczypiaczy owad, beißendes Ungeziefer. Wszy, pchły, pluskwy, szczypawki, sąsiedztwo domowe. *Bielaw. Mysl. B.* (*Bosn.* setipavać scorpion; *Vind.* fshzipalke, rakove noge, razhje kliethe). — 2. Szczypawka, pijawka, der Blutigel. *Tr.* SZCZYPAWOŚĆ, ści, ż, smak szczypiaczy, szczy-

pność; beißender Geschmack, Beißigkeit. Trawa ma w sobie niejaka niewielka szczypawość, subtelnosc czastek i przenikajność. *Syr.* 1505. SZCZYPAWY, a, e, szczypiaczy w język, szczypny; (*Boh.* štipavý; *Vind.* ripezh, grisezh, ferbezhen; *Ross.* колѣитъ, cf. klóc), beißend, von beißendem Geschmack. SZCZYPCZ, -ów plur.; *Boh.* světlóist, tratiknot; *Slov.* tratiknot, kratiknot, puclik; *Sorab.* 2. hapawka, lichtpuza; *Carn.* usekalnik, vsekalnik, usekalu, vsekazh, useknek, fushilnek; *Vind.* puzer, llnaizer, oternik, sviezhovfeknik; *Croat.* vsekalnik, snáyezar; *Slav.* usekalo, mumakaze; *Ross.* щипцы, щипчики; 1) ucie-radło, nożyczki do świec, narzędzie do ucierania świecy, die Lichtpuße. Szczypce, ucieraczka, świecoradło. *Ern.* 846. Wziąć od szczypców pruchna, co świecy nos ucierają, a tym trzeć zwierciadło. *Haur.* 547. Motyle nie przestają koło świec gorejacych krażyć, póki swych skrzydeł nie oswedza, i upadłszy szczypcami starte nie zostana. *Mon.* 70, 242. — 2) Szczypce, SZCZYPCZYKI, SZCZYPCIAŻKI dem., kleszczyki; *Ecol.* клещи, цинильи, куски, уебказишиа, kleine Kneipzangen, Kneipfweeren. Szczypce zebate ostre do polipu w nosie starecia. *Czerw.* 19. Szczypciażki ze stali lub srebra, do wyciągania subtelných czasteczek z ran i flejtuszków w nich pozostających. *Czerw.* 4. Szczypciażki do wyrzynania skancerowanego oka. *ib.* 55. Z rany kosteczki szczypczykami czyli też obeżkami powydobywać i poucinać. *Perz. Cyr.* 2, 40. Szczypczyki narostek wystrzyd. *Perz. Cyr.* 2, 166. Dobywa z kieszeni zwierciadelka i szczypczyki. *Teat.* 16, b, 100, *Rag.* setipavice; *Bosn.* setipavica, setipalo, vlastosetipa. — 3. *Geom.* Pion czyli jak zowią szczypczyki albo paralele, do ustawienia punktu na stoliku pionowo nad punktem znajdującym się na ziemi. *Zabor.* 88. SZCZYPIE, ob. Szczypać. SZCZYPIOR, u, m., SZCZYPIOREK, rka, m., dem., Liście cebuli szalotki, pod imieniem szczypioru, zażywają się do przyprawy potraw. *Kluk. Dykc.* 1, 25, Schnittling von Zwiebeln, Schweloten, Raad. Szczypiorrek z tatarczki. *Kluk. Dykc.* 1, 24. Schnittlauch, Schnittling; *Vind.* drobnjak, drobnak, flnidvah, resaniza. 1. SZCZYPKA, i, ż; *Carn.* stip; (*Rag.* scíp - śpica, wierzeh); *Ross.* мушка, мушок; szczypnienie, das Kniffen, der Kniff. Szczypka albo szczypkiem, *carptim.* *Cn. Th.* 1111, *Cn. Syn.* 156; *Sorab.* 1. wuczipnicze; *Croat.* sheiply-uch; *Hung.* tsipve, kneipend, mit einem Kniffe. Szczypkiem, urywcem, tu i owdzie. *Menin. Tur.* 1, 92. Szczypka, uszcypek, uszczypliwy przycinek, sznyпка; *Vind.* pobadlivi govor, podbodni marinj prefhkarjanje, eine Etidfeley, Bifrede, Carfaem. Komdye jego pełne szczypek soli Atyckiej. *Teat.* 24, 79. *Czart.* 2 SZCZYPKA, SZCZYPTA, y, ż, dem., sonat et actionem seu modum actionis, ut szczypka, nie garścią bierz; et effectum ejus: main szczypkę soli, szczubeć; Wörtchen, Frise, das Neben mit den 2 oder 3 ersten Fingern, und so viel man mit den Spitzen der 2 oder 3 ersten Finger nehmen kann, (ein Schnittzel, D e f t e r r.); *Rag.* scíp, uscipak, (cf. scjajka - garść); (*Croat.* schepezi - końce palcowe); *Ross.* шепоть, шепотка. Brać co szczypką *Ross.* брать что шепотью. Rozdawał im hojnie, nie szczypką, ale całą garścią. *Gorn.*

Dw. 380. Ty szezypką będziesz dawał, a ratunek boży całą garścią do tych się nakładów przyłoży. *Zimor. Siel.* 158. Oziębne garścią, jare zboża szezypką siąc trzeba. *Haur. Sk.* 11. Ty cudzego szezypki, a dyabeł twego garścią. *Rys. Ad.* 66. *Rej. Post. U u* 5. Oni za dobra kościoła Rzymskiego szezypem, a Tatarzy za ich samych i za dobra ich garścią. *Weresz. Kij.* 6. Wiercież mi, co wy nam szezypkami odejmujecie, dyabeł wam garścią odbierze. *Dambr.* 595. Szezypka, *pugillus*, zawiera w sobie tyle, ile trzema palcami objąć można. *Krup.* 5, 255. Każdego proszku tego weź po szezypcie, to jest, co możesz we dwa palce wziąć. *Syr.* 780. Szezypka soli. *Pot. Syl.* 174. Szezypkę do szezypki reka niech coraz przykładą, A tak z malej gromadki zrobi się gromada. *Min. Ryl.* 4, 178. Kilka szezypki tabaki w tabakierkę mi wysypał. *Teat.* 21, 115. sznupka, niuch tabaki: *Ross.* напоїка, eine Pfeife Tabak. SZCZYPLIWE, SZCZYPNY, a, e, szezypiać, szezypawy; *Ross.* колкиї, kneipend, beißend. Snadco i te szezypliwe wyziewy pokona. *Przyb. Mult* 42. — (*SZCZYPNICA, ob. Szczepnica). — SZCZYPNOŚĆ, ści, ż., gryzienie, gryźliwość, przymiot szezypania; *Ross.* колность, daß Beißen, kneipen, daß Bißige. Gwoździki kramie mają w sobie szezypność albo kąsanie ostre. *Sienn.* 74. "SZCZYPOTKANY n. p. wiersz musiałem pisać na cię rozgniewany. *Petr. Hor. D., not.,* „uszczypliwy, łajania i sromocenia pełny». *Dudz.* 57. anzüglich, beißend.

Pochodz. uszczyppać, uszczypek, uszczypliwy, uszczypliwość, zaszczypek.

SZCZYR, SZCZÉR, u, m; *Croat.* schir; *Dal.* schyur; *Ross.* куръ, уротака; *Mercurialis*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 120. Merkuryal. *Ursin.*, daß Bingeltraut. *Krup.* 5, 444. (*Slov.* stír skorpión). *Mercurialis masculus*, to jest Szezer. *Hipp.* 20; *femina Mercurialis* SZCZYRZYCA. *Ursin.*, białawiec, srebrnik, ziobro białe, *Wälsh.* Silbertraut. *Syr.* 316. Szezyr Włoski, ob. Płodzieniec. Szezer leśny, ob. Bożanka.

SZCZYRBATY, ob. Szezerbaty. SZCZYRKOTAC, ob. Szezerkać. SZCZYRNY, SZCZYRY, ob. Szezerý, Szezerýny. *SZCZYRWIENIAŁY. *Rej. Post. G g* 4. zecerwieniały, ob. Czerwieniec.

SZCZYT, u, m.; *Boh.* štjt, štjtek; *Slov.* štjt; *Carn.* shtit; *Vind.* flzit, flhit, paifh (ob. Paiza), vstriega, tarzha, od-nefenza, bramba, branva, (ob. Obrona); *Croat.* schit, szhit, schitek; *Rag.* setit, setitich, setitak; *Dal.* schiit; *Bosn.* setit, setitać, (cf. skút, krilo - łono); *Ross.* щитъ, щитникъ, щитецъ; (*Lat.* scutum; *Ital.* scudo; cf. *Germ.* schütze, Schuß); (cf. *Graec.* σκῆτος scutica); puklerz, pawęza, paiz, der Schild; *Sorab.* I. nastahwka, nastahwa. (ob. Nadstawić). Dla Rzpłtej drzewa, zbroi, szezytu, konia przeciwko nieprzyjacielowi meźnie używał. *Orzech. Tar.* 119. U ołtarza podawano znaki rycerskie pana umarłego; syn jego niósł szezyt świecami oblepiony. *Orzech. Tar.* 118. — *Fig. transl.* To jest nasz ostateczny szezyt. *Rej. Post. A a* 5. ostatnia obrona, ucieczka, ratunek; *Ecel.* заштитиме, защита, крокъ. Miasta będą za szezyt wszystkich Ukrainy od czopowego i od poboru wszelakiego. *Weresz. Kij.* 15. zastona. — Szezyt budynku, śpica,

wierchołek, der Giebel eines Gebäudes. Za Jana Olbrachta Kraków od półnoocy wieżami, blankami, szezylami obmocniono, *pinnac. Krom.* 765. Zinnen, Mauerspizeu. Zwracają na siebie oczy wędrowników ich łośnoły, tak dla wysokości swych szezytów, jako też dla rozmaitości świetnych ozdób. *N. Pam.* 11, 164. R. 1465 wieża i szezyt u kościoła s. Franciszka powalona przez ogień się powaliła. *Biel. Św.* 247 b. Nadę drzwiami z szezytu kościelnego Kamień wielkością wypadł okazały. *Odym Św.* 2, 1 i 4 b. — Szezyt zowie się *frontispicium*. *Chmiel.* 1, 78. Szezyt, dach; daß Dach, der Giebel. Dżewo to jest ku budowaniu bardzo pożyteczne, zwłaszcza na szezyty albo na dachy. *Cresc.* 56. Ciesła ku postawieniu dachu albo szezytu na domie siekiery używa. *Kosz. Lor.* 108. W tym kraju budowania szezytów, ani krycia żadnego nie mają. *Warg. Radz.* 56. Zboża w stodołę, aby do samego nie dokładać szezytu. *Haur. Sk.* 19. We wsi, w domarčku małym, w folwarkowym szezycie, Najszczęśliwsze życie. *Gaw. Siel.* 557. Jaskółka lepi sobie gniazdo wśród mego szezytu. *Anakr.* 40. Równo tu sługa z panem obdarzony, Nie mogą większy odnosić pociechy Błaszane szezyty nad słomiane strzechy. *Pot. Syl.* 465. *Rag.* Primiti pod svoj setit albo krilo: do domu swego, pod swój dach czyli szezyt przyjać. — Szezyt, najwyższy punkt, wierzch, stopień; der höchste Wipfel, der höchste Punkt, *phys. et moral.* Nad morzem wierzch wysoki, w szezyt jeden zemkniony, Ku wodom pod drzewami stoi przysklepiony; *avieem collectus in unum.* *Żebr. Ov.* 344. Szezyt górny zowie się punkt najznacniejszy gór wyniosłości. *Mier. Mskr.* Műtan des Gebirges. Powieś ten puklerz na szezycie drzewa. *Kras. Oss. B.* 5 b. Na najwyższy szezyt honorów się posunął. *Tr.* (stopień). — 2. Szezyt, zaszezyt, ozdoba; Berzig, Zierde, Ehre. Jerzy Strauß był prawie wieku mego szezycem krajów Polskich. *Pap. Rye* 542. — 3. Szezyt w miarzeniu korcem, czubek na korcu, wierzch brzegi korcowe przechodzący. *Tr. Slov.* štica; *Hung.* üstök, der Berg, der Hausen, auf dem Getreideschneffel. Szezyt z korea strychować. *Tr.* Szezycem mierzyć, nie strychując strychulem; gebäuit, obne mit dem Streichbolze abzustreichen. *Tr.* SZCZYTNIK, a, m., co szezytu robi; *Rag.* scitar scutarius; *Ital.* scudajo. scudiero; *Croat.* szhitnik, schitar, der Schildmacher Schildverfäher; *Ecel.* щитоподателецъ. (*Vind.* flzhitnik statularius, ob. Szezyt, dach). — 4. Szezytnik *SZCZYTONOSZ, a, m., zbrojny szezycem, tarczownik; *Boh.* štjtonosý; *Croat.* schitonoszeec; *Rag.* setjtnik; *Ross.* щитоподателецъ, щитникъ. SZCZYTNY, SZCZYTOWY, a, e, od szezytu, Schild; *Ross.* щитный.

Pochodz. szezycić, zaszezyt, zaszezycić.

SZCZYZORYK, ob. Szezoryk. *SZECHAR, ob. Sykar. SZEDŁ, ob. Isć. *SZEDŁAK, ob. Siedlak. SZEDOWAĆ, ob. Szezdować. SZEDWASER, ob. Serwaser.

SZEDZIC, SZEDZIC, SZADZIC ez. niedok.; *Sorab.* I. schëdżiwu; szadzią okrywać, oszedziałym czynić, szeníć, oszeníć; mit Reij bedecken, bereifen, *pr. et tr.* Już mu skronie wick szedzi. *Morszt.* 51. siwi. SZEDZIEĆ, ob. Szadzić. SZEDZIWIY, SZEDZIWIY, SEDZIWIY, a, e; *Boh.*

śedziwy; *Slov.* šediwý; *Sorab.* 1. schedziwé; *Croat.* šed; *Dal.* szijd; *Rag.* sjed; *Hung.* sjeghi; *Bosn.* sid, sjid; *Ecl.* сѣданный; *Ross.* сѣдый; oszedziały, siwy; bereift, grau. Lilia szedziwa. *Otw. Ow.* 488. Wilej szedziwi. *ib.* 282. Włos szedziwy, siwy, graueś Haar. Leciwnemu człowiekowi sędziwy włos spokojnie siedzieć każe. *Gorn. Dw.* 92. *Petr. El.* 282. Starców szedziwych i dziatki powyścinali. *Gwagn.* 250. — 2. Szedziwy, stary; alt, bejahrt. Powstają przed człowiekiem szedziwym, a mićj w poczciwości starca. *Radz. Levit.* 19, 52. Sędziwy był zakonnik, co i z kroku leniwego i z siwych włosów wydawało się. *Kras. Pod.* 2, 148. W dzieciennych jego łeciech znać było sędziwe Obyczaje, postęпки skromne, wstrzemiężwe. *Min. Rył.* 5, 5; *Boh.* šediwec sedziwy człowiek, 'sedziwiec, siwice. SZEDZIWOŚĆ, SZĘDZIWOŚĆ, SĘDZIWOŚĆ, sui, z.; *Boh.* šediwost; *Sorab.* 1. schēdziwofež; *Ross.* сѣдость; siwość, siwy włos, starość; *Granbeit*, graueś Haar, *Alter.* Parki u nóg Plutona przed tronem padłszy, włosy siwe i sędziwość poszły. *Zab.* 15, 8. *Kniaż.* Doprowadzicie szedziwość moję z boleścią do piekłów. 4 *Leop. Genes.* 42, 58. *Radz. Genes.* 44, 29. *Budn. ib.* Do szedziwości przyszedł i wyrównał lata przodków swoich. *Otw. Ow.* 656. Pożna sędziwość wiek wszystkich siwiła. *Mon.* 71, 716. Nie wieku, ale obyczajów sędziwość poważna. *Fredr. Ad.* 12. SZEDZIZNA, SĘDZIELIZNA, y, z., SĘDZIOŁ, u, m; *Boh.* šediny; *Slov.* šediny, šediwé własy; *Bosn.* sidina, bilochja od vlasi canities; *Bosn.* sidine, sjedene, vlasi bili; *Rag.* sjedine; *Dal.* szidine; *Croat.* šedina pilus canus; *Ross.* сѣдина, сѣдизна; szadz, oszedziałość, ośrzeniałość, siwizna; Reif, Bereift, Granbeit. Z czyjego żywota wychodzi mróz, a kto rodzi szedziznę? *Radz. Job.* 58, 29. Onego czasu, gdy Zefir ciepławy sędziwość zamiatał i odmładzał trawy... *Zab.* 15, 275. *Treb. not.* sędziol, sędzielzna. *idem.*

*SZEFELIN, 'SZAFELIN, u, m., włócznia, oszeper, rohatyna; der Wurjpieß, die Lanze, der Spieß, der Speer. Szafeln, krótsze drzewo żołnierskie z grottem trzygranym. *Mącz. Pilum*, szefelin abo rohatyna Rzymskiego żołnierstwa, których pociskiem przeciw nieprzyjacielowi używali. *Mącz.* Skoczą do siebie; naprzód szefeliny miały Robote, ugadzając, gdzieby bok otwarty od tarczy. *Simon. Siel.* 44. Na Turczyńy Konia osiadł, i zbroje włożył z szefeliny. *Biel S. M. B.* 2 b. et B 5 Pachole z szefelinem za królem na koniu stał. *Gorn. Dz.* 50. *Biel.* 541. Należli Saula śpiącego, a szefelin wetkniony w ziemię u głowy jego. 4 *Leop.* 4 *Reg.* 26, 7. I szefeliny nasze rdza rudawa Strawi i ziemna bótwiwość plugawa. *Puszk. Bell.* B 4. SZEFELNIK, SZAFELNIK, a, m., szefelinem zbrojny, ein Spießträger, Lanzenträger. *Pilani*, rohatnicy, szafelnicy. *Mącz.*

*SZEFERGRYN, ob. Klěj.

SZEJDARZ, SZEJDOWNIK, a, m., który kruszce szeduje, rozkłada, rozłącza, z *Niem.* der Scheider der Metalle, der sie von einander ablautert. Z żylów szedjarzów trzech ustanawiamy. *Gaz. Nar.* 2, 67. Złotnicy, probierze, szedownicy z nauki chemii powstałi. *Biel. Ist.* 26. SZEJDOWAĆ *cz. niedok.*, kruszce rozkładać, rozłączać; die Me-

talle scheiden, von einander abbringen und reinigen; *Sorab.* 2. schejdowasch. Złoto w kolbie szedjowane. *Zlot. A.* 4 b. Złotnicy szedują złoto, gdy z niego mają co robić, kładąc je w ogień. *Sienn.* 258. *Spicz.* 150.

*SZEKAMBET, u, m., *Persic.*, czaprak z litej materyi, dłuższy od mituka, a krótszy od dywdyku. *Czart. Mskr.*, eine Art Schabraffen.

SZEKŁAK, ob. Szaklak.

SZELAĞ, a, m.; (*Ross.* мелерь = liczman); pieniądz jeden z najmniejszych; *Vind.* Shileng, Shkln, der Schilling, (*de etym.* v. Adlg.). W różnych czasach, różnie wartal; r. 1568 jeden szelağ = 12 gr. *Polsk.*, r. 1451 = groszy 11, r. 1496 = gr. 6, r. 1598 = gr. 5, r. 1620 = gr. 4½, r. 1650 = gr. 1. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 500. Potym szecerómiedziane bez żadnego pobielania szelaği były kowane, dla ubóstwa. *Star. Mon.* A 5. Dwa szelaği = jeden grosz *Polski.* *Ld.* Na ostatek trzy szelaği = jeden grosz. *X. Kam.* Podjezdka jednym funtem, to jest dwudziestą szelağów płacą. *Szczerb. Sax.* 455, (cf. szepszelag). — 2. Szelağ, symbol najmniejszej wartości = halercz, bakka, kwartnik; die kleinste Münze, der kleinste Wertb. Co nam po szelağach, kiedy czerwonych złotych hukiem mamy? *Teat.* 7, c. 7. Co mi potym, że w złocie, kiedy nie mam sławy, Woleja z lichym słynać szelağiem. *Zab.* 15, 417. I po szelağu wiele się nabierze. *Bratk.* O 2. (po trosze, szczypte do szczypty). Już co za to, i szelağabym nie dał. *Teat.* 21, 142. (i złamanej bakki bym nie dał). Za szelağ nie ma rozsądku. *Teat.* 25, 25. Rozumu nie znajdziesz w nim i za dwa szelaği. *Zab.* 16, 555. Nie wziął od nikogo szelaga złamanego. *Star. Zad. D.* (by najmniejszej rzeczy). Woli się za szelağ albo za grosz dać ukrzyżować, aniżeli by go miał dać ubogiemu. *Glicz. Wych. M.* 2 b. Do szelaga zgrany. *Teat.* 15, 54. (do ostatniego grosza, ze szczerem). Pieniądze mu co do szelaga odlałem. *Kras. Pod.* 2, 145. Znajomy tu, jak zły szelağ. *Teat.* 51, b, 12. *ib.* 10, 81, cf. zły a fałszywy kwartnik. *Rej. Post. U u* 2. Podła, marna rzecz, przyłożywszy szelağ, będzie zemla. *Cu. Ad.* 875 — Bez szelaga, bez grosza, bez pieniędzy, goły jak Turcki święty, ohne einen Heller. Będąc bez szelaga, nie ma sposobu do życia. *Teat.* 51, b, 15 SZELĄGOWY, SZELEŻNY, a, e, od szelaga, Schilling = . Na małych szelağowych miseczkach postawić przed każdym nlem syte. *Kączk. Pas.* 15 szelağ kosztujących, wartających po szelağu, die einen Schilling kosten. Szeleżna w kruchcie baba. *Zabl. Zab.* 2, *praef.* (szelaği zbierająca). SZELEŻNE *Subst.*, podatek szeleżny, Abgabe, Steuer, Transtener. Czopowego i szeleżnego płaci się dziesiąty grosz czystego zysku z propinacyi. *Vol. Leg.* 5, 155. et 144. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 565 SZELAŻEK, żka, m., *dem. Nom.* szelağ, ein kleiner Schilling. Na drogę ni szelażka, Ani weźmiesz pieniążka. *Brud. Ost.* A 4. — 2. *Botan.* Szelażek, *rhinanthus*, rodzaj rośliny nieużyteczny i bardzo w polach naprzykrzony. *Kluk. Dykc.* 5, 15. Habenfam, ein Unkraut; *Ross.* клопецъ. SZELAŻKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt szelażka, wie ein kleiner Schilling. *Orbicularis*, talerzykowany, szelażkowy. *Pers. Cyr.* 1, 172. in kleinen Schelbchen.

SZELBAG, SZELBLAG, u, m., SZELBAKI plur., w kuchni szafa z rzędami do postawienia statków kuchennych, der Küchenisch, die Topfbreiter in der Küche; *Vind.* sklednjak, sklednik; *Rag.* pohrana; *Croat.* poszudische, zdělnyak; *Ross.* посудникъ, стойка, (cf. sedy, cf. stojka); *Ecc.* соудохранилище, соудохранилища. — 2. Szafa czyli skrzynia do spania, szlabank; ein Schlafisch, eine Schlafbank. *Tr.*

SZELEŚCIC, szeleści, et szeleszcze, *med. niedok.* szelest wylawać, brzęczeć; (*Hung.* szeletske ventus); rauschen, ein Geräusch maßen. Szumią wiehry szalone, Szeleszcza listki strwożone. *Dar. Lot.* 11. Wiatr szeleści po gałązkach. *Kras. List.* 2, 152. Liścia szeleszcza, wiatr kiedy zahuczy. *Kras. Oss. G b.* Wysli nad brzeg strumienia, co w cieplej dolinie Przerzyna gaj wierzbowy, i szeleszcząc płynie. *Chod. Gesn.* 47. Upada (rycerz), zbroja dźwiękiem żaobnym szeleszcze, Zwycięzca zaś tak z niego natrząsa się jészee . . . *Dmoch. II.* 2, 17. Brzęcza stalne kostury, szeleszcza łańcuchy. *Pot. Arg.* 81. Świętą szatą szeleści, choć ma nie przystoi. *Bach. Ep.* 42. *Przyb. Mil.* 372. SZELEST, u, m., brzęczenie, szmer, daß Rauschen. Szelest liściany. *Zab.* 14, 241. *Szym.* Szelest listka wiatrem poruszonego trważy was. *Zab.* 15, 288, *Teat.* 37, 214. Wehodzi z takim szelestem, jakby szło za nim sto koni. *Boh. Kom.* 2, 242. SZELESTNY, a, e, szeleszczący, szmer czyniący; rauschend, Geräusch machend. Jedza skrzydła węzami szelestne spuściwszy, Ku piekłu się udała, niebo opuściwszy. *A. Kchan.* 200.

SZELEŻNY, ob. Szelażowy. SZELEŻYSKO, a, n., paskudny szelaż, ein häßlicher Schilling. Te szeleżyska na lepsza trzeba przemienić monete. *Haur. Sk.* 90.

SZELIGA, herb; księżyc rogami do góry w środku jego krzyż kawalerski; na hełmie ogon pawi. *Kurop.* 5, 51, ein gewisses Wappen; (*Ross.* шельга drążek kruszcowy).

*SZELINA, *SELINA, y, bór, gaj, ein dicker Wald, (*distng.* Szelina). Szelina, lucus. *Zebr. Ow.* 165. Idą już w onej drodze po gestej szelinie, Upatrując gdzie prościej, znacząc po chroście. *Rej. Wz.* 22 b. Błota tam były szerokie przy szelinie gestej. *Pap. Gn.* 91. Słowik w selinach, gdy zorza zakwita, Gardłeczkiem rannym młodą wiosnę wita. *Zimor. Siel.* 559. W towarzystwie Dyany rzucił sieci przy gestej szelinie, Trzymając parę chartów na smyczy w chroście. *Zbil. Żyw. B* 5. Lepszej rozkoszy używa, co sobie w ciepłej izbie siedzi, niż ten, co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a okiś mu za szyję pada. *Rej. Zw.* 67. (co po borach poluje, ob. Szelnarz). Z ciemnych szelin i krzewistej łązy Załenia w kupę rozblakane kozy. *Zab.* 9, 17. Huk i krzyk po szelinie, po szerokich polach. *Stryjk.* 684. Pierzchneli po szelinie. *ib.* 596. Porażeni, po lasach i gestych szelinach ucieczką zdrowie swoje szczyćli. *Stryjk.* 698. Góry skaczą, padoły kleszcza i doliny, Lasy spiewają i gęste szeliny. *Zimor. Siel.* 182. Tak się zwierz nie nawinie, Ani w Apulskiej szelinie, Ani w kraju Maurytańskim. *Hor.* 1, 110. *Kniaź.* Piękne drzewo między drobną szeliną stojące. *Rej. Zw.* 143 b. między chróstem, gąszczem, im Didigt. SZELINARZ, a, m, co po sze-

linie biega, wiatru szuka, poluje, myśliwiec próżniak; ein Buschjäger, Waldstreifer. Rozważny człowiek podobien jest pięknemu drzewu między drobną szeliną stojącemu, na którym się i ptacy gnieźdzą, i pszczoły osiadają, i pod nim się zwierzęta chłodzą, i na wiele rzeczy przygodzić się może; ale nasi szelnarze i niezemu się nie godzą, i w niwecz się obracają. *Rej. Zw.* 143 b.

SZELKA, ob. Szła, Śla.

SZELMA, y, et ź; *Boh.* šelma, (2. bestia), šelnička, (praśelma areyszelma, wierutny); *Sorab.* 1. et 2. schelma; *Vind.* shelm, deup, tat; *Ross.* шельма, бездѣльникъ, бездѣльница, плуть, плутецъ, плутяга, плутишка, плутище, плутовка; *Germ.* der Schelm (im ärgsten Sinne); *Angl.* skellun; *Isl.* et *Svec.* skelm); oszust, der Betrüger. Ty szelmo i mnie szeliną chceś uczynić. *Jabl. Ez.* 141. *Slov.* Ge wišivaná, pfukaná šelma; wierutny szelma. *Slov.* Čim vatši šelna, tim lepše šeišti; *Sorab.* 2. wětschi schelma, wětscha glůka; im większy szelma, tym większe szczęście miewa. *Slov.* Gaki ge kdo šelma, tak tež i o drugich misli; cf. kto sam w piecu lega, drugiego ożogiem maca. *Slov.* Tak pan boh šelmow tresce, abi sa huncwutl karhali; cf. karanie jednego poprawa dziesiątego. (*Monstrum*, po Czesku szelma. *Klon. Wor.* 75). SZELMOWAĆ kogo *cz. niedok.* bezecnym go czynić, eci pozbawiać. *Tr.* bezeenieć, (cf. oberznać nos, uszy), einen mehrlich, zum Schelme maßen, cf. szkalować. SZELMOWSKI, a, ie, -- o *adv.*, jak szelma, idelmisch, jugsbüßlich, niederträchtig, (im ärgsten Sinne); *Boh.* šelmowský; *Sorab.* 2. schelmojski; *Vind.* slepłki, tatinski, tatouski, kradorad, (złodziejski); *Ross.* плутовский, плутоватый, бездѣльничекій. Proszę o mnie tak szelmowsko nie dyskurować. *Mon.* 74, 44 tak bezeenieć szkaradnie. SZELMOWSTWO, a, n., postępowanie szelmowskie, Schelmerey, Schurfererey, idelmischeß, jhurlicheß Verfahren; *Boh.* šelmowstwí; *Sorab.* 2. schelmareya, schelmschtuka; *Vind.* tatnina, tatinstvu, tatvina, tatnia; *Ross.* плутовство, плутиш, бездѣльничество; *SZELMSZTUK, u, m., żywecm z Niem. daß Schelmenstück. Szelmsztukiem narabiając ślepeś prostaki. *Klon. Wor.* 67. (frantostwem, oszustowstwem). Szelmowstwa robić *Ross.* плутовать, изплутоваться, бездѣльничать, из-бездѣльничать, ишпильничать

SZEMIĘGA, i, m. ei ź, n. p. A pójdziesz-że ty szemięgo, *Teat.* 12, 57, (ob. Ciemięga).

*SZEMKA, i, ź, n. p. Od muckajeru, szemki jedwabnej farby, przedniejszego i podlejszego, od sztuki gr. 15. *Vol. Leg.* 4, 558.

SZEMLE, plur., w górnictwie, drewna miech kowalski łańcuchem rozciągające; *Germ.* die Schmelldienfel, Hölzer an der Sette, die den Blasbalg aufziehen. *Tr.*

SZEMR, u, m., szemranie, mruzenie, mamranie, gwar cichy, szmer markotny nieukontentowanego; *Bosn.* sgjamor; *Croat.* membranye, daß Murran. W szemrach bunt począł łąać Mojżesza; ten znosił skargi, szemry i pogłoski. *Leszcz. II.* 7. 116. Za szemr przeciw Mojżeszowi połknęła Datana ziemia rozgniewana. *Kulig. Her.* 52. Słowa z ust jego jako miód płynęły, na które wszystkie

szemry zamiknęły. *Auszp.* 18. Szemry świeżego zdroja. *Przyb. Mitt.* 112. Straszliwe się poświsty zewsząd słyszeć dają, Blizkie knieje długim się szemrem odzywają. *Przyb. Luz.* 10. SZEMRAĆ, szemrał, szemrze, szemrze *med. niedok.*, mamrzyć, mamrać, marmotać, mruczeć, markotać; *Bosn.* sgjamoriti, sgjuberiti, rumoneti, brummen, murren. Uśmierzywszy się, nie szemrzmy przeciwko bogu. *Teat.* 9. c. 27. Taka jego wola, słuchaj a nie szemraj. *Stas. Num.* 2, 127. Postrafię tę boleś znieść bez szemrania. *Teat.* 59, 520. Ma zwyczaj, na krzyż leżąc, pacierze szemrać. *Rej. Post. A a 2.* Ci szemrzający nie byli z liczby bogomyślnością bawiących się zakonników. *Boh. Dyab.* 5, 192. SZEMRACZ, a, m., murmurator. *Macz.*, der Murrer, Brummer. Obmowy i szemracze lżą pany swoje. *Sk. Dz.* 551. Abyś nie był niepotrzebnym szemraczem, a wielomownym. *Rej. Post. Z 2* SZEMRANINA, y, ż., szemrania, markotanie; daś Gemurre, daś Murren. Wnet się rzuci między nich szemranina cieba, Także to zawsze nasza kondycya licha! *Bardz. Luk.* 7. et 174. Nie jest wrzask, tylko eo szemranina głucha. Jaka z morza pochedzi, kto z daleka słucha. *Zebr. Ow.* 295; *parvae murmura vocis.* SZEMRLIWIY, a, e, szemrzający, skłonny do szemrania; jum Murren genicij, mürrisch. Na puszczy Wystarczała szemrliwej ona manna słuszczy. *Chodk. Kost.* 19. Znak szemrliwych a skrzętnych synów Izraelskich. 1 *Leop. Num.* 17.

SZENDOWAĆ *cz. niedok.*, w hucie śklanć, kiedy szkło gorące prosto z pieca w wodę się wrzuca, aby się popadło w szklaki. *Torz. Śól.* 56. heißes Glas ins Wasser werfen, daß es in Stücke zerfällt.

SZENIEC, ica, m., narzędzie zduna, którym gładzi swoje robotę. *Magier. Mskr.* daś Glatthol; der Töpfer.

SZEPC, u, m., piwo Wrocławskie nie mniejszej dobroci od Hamburgskiego piwa. *Syr.* 947. ein Bier, daß in Breslau gebraut wird, der Schöpf. 2d1g. Piwo szepce z naszych pszenic i jęczmieniów. *Gost. Gor.* 106.

SZEPCE, *ob.* Szepnąć. SZEPIETLIWIY, SZEPIETLAWY, a, e, SZEPIETLIWIE *adv*; *Boh.* šepławy; *Slav.* šeplawý, šeptlawý; *Hung.* süvölto; *Ross.* меполнвалі; szepłuniący, lipplend. Szepetlawe słowa. *Mon.* 72, 425. Szepietliwie mówimy Saul, ale powinno być Szaul. *Budn. Sam.* 9, 2. SZEPIETLIWOŚĆ, sci, ż., wada szepłunienia, daś šípeln, Gelišpeln; *Ross.* мепетливостъ SZEPIELAK, SZEPIOŁ, SZEPLUNIUCH, a, m., SZEPLUN, ia, m., SZEPIOŁKA, SZEPIOTKA, i, m; *Vind.* shepetauz, mumlauz, fellauz, shekodrazh, sheikoviz; *Carn.* kudraviz; *Hung.* selyp; *Croat.* sevisztav, (cf. šwistacz); *Ross.* шептунъ, шепетунъ, шепелунъ, шевелунъ; eo szepłuni, der šípeler, einer, der šípelt. *Blaesus*, który nie może wymawiać słów, szepielak niektórzy mówią. *Macz.* Człowiek może przełamać trudność swego języka, i z szepłuniucha uczynić się mowcą, wybitnie z ust swoich wydającym dźwięk każdego słowa. *Mon.* 71, 275. Bolesław, margrabia Morawski, nazwany szepiotka, to jest, który mówiąc szepłuni. *Nar. Hst.* 4, 310. Na pannieza mówią, że mądry, mowny, mężny, choć głupi,

szepioł, pieszczoeh. *Pot. Arg.* 401. Szepiołka bywa zdradny. *Haur. Sk.* 178. SZEPLUNKA, SZEPIOTKA, i, ż., która szepłuni, die šípelerinn; *Ross.* шевелунья. SZEPLUNIĆ, SZEPLENIĆ *med. niedok*; *Slov.* šepłim gazykem; *Sorab.* 2. sehüllepisch; *Vind.* shepetati, sheblati, mumlati, shekodrati, sheikati, fellaui, fiffati, fuffati; *Croat.* sevistam, (cf. šwiszczeć); *Hung.* selypegek; *Ross.* шепелать et шевелить, шезеляю, шамшитъ; *Ecel.* шепечу, пришептываю; *Germ.* lippln. *Multi, sed falso intelligunt vocem szepłunić de eo, qui s usurpat in illis vocibus, in quibus sz poni debet, dicens sary pro szary; sed blaesitas non est vitium pronuntiationis arbitrarium, sed connaturale, quod vix unquam corrigi potest, et consistit in eo, quando quis s etiam simplex, (et eadem ratio de vicino ez), anserino sono et quasi flatu labiorum, opposita dentibus lingua, aut exerta, pronuntiat. Cn. Th.* 1112 Nie szepłunić-ć, oto nie szepłunie! *Cn. Ad.* 644. (prząc się czego, wydaje się, vitium negare conans, eo ipso illud magis prodit; cf. *Hebr.* sybolet, sybolet. *Bill. Gd. Judic.* 12, 6). Mazurowie jednego z Polakami języka, jeno nieco szepłuniąc używają. *Gwagn.* 205. Kazimierz Wielki szepłunił trochę. *Biel.* 202. Jakoby się dopiero mówić nauczała, Tak w ten czas szepłuniła, tak się zająkała. *Pot. Arg.* 555. Ucięte słowa wzdychaniem przerywa; już nie mówi, lecz szepłuni. *Pot. Syl.* 279. SZEPIŃC *cz. jednł.* Szeptać. -ał, szepce *niedok*; *Boh.* šeptati, ekati, ekam; *Sorab.* 1. sheptam, shepnu; *Carn.* shepētām, shemlam, shumlam; *Vind.* shepetati, shebetati, shumlati, mumlati, mermrati; *Croat.* septati, sepehem, prissepnuti, prissepchujem, šepchem; *Hung.* sügok; *Reg.* sejaptatti, posejaptatti; *Bosn.* sejaptati, mringljati, govoriti iz meghju zubi, po lako govorniti; *Ross.* шепчуть, шептать, пришептывать; *Ecel.* ушпичаю; cieho do ucha powiadać, poszeptywać drugiemu; flüstern, zifflern, zufflüstern, inš Ohr rannen. Z tyłu będę We Panu do ucha szepł. *Teat.* 8. c. 62. von hinten zufflüstern, einblasen. *Teat.* 6. b. 47. Często kiwaniem głucho daje mi znać, czego chce, a częś szepce w ucho. *Otw. Ow.* 151. Zła tam otucha, gdzie szepca do ucha. *Rys. Ad.* 78. (między sobą sza sza sza. *Teat.* 22. b. 107). Igraszka szepłanego. *Zabl. Zb.* 2, *praef.* ein Spiel, wobey man jemanden inš Ohr flüstert. Śmieszna jest rzecz, ścianam te rzeczy szepłać, które do ludu należą. *Zygr. Pap.* 199. Kościół pierwszy głosem testament pański czytał, a nie szepłał go. *ib.* 198. Szepłana msza gwałci wieczera świętą. *ib.* 197. — Szepłać, półgłosem mówić, mruczeć o czym, szemrzeć; zifflern, flüstern, leise reden, murmeln. Zaczęli naprzód szepłać, potem i głośno mówić na swoich starszych. *Kłok. Turk.* 27. O wojnie szepłali. *Warg. Cz.* 215. Kto na się eo czuje, mniema, aby o nim wszyscy szepłali. *Rej. Zw.* 51 b. Wszysey o tobie szepca, a ty niedbasz; wszysey cie szcaują z onych sprośnych postaw i obycajów twoich. *Rej. Zw.* 69 b. Końskim nogom, szepłanej powieści, kupieckim zalotom, opatrnie trzeba wierzyć. *Rys. Ad.* 52. Szepłania i zażegnawania chorób są kuglarstwem. *Perz. Lek.* 212. —

Allegor. Tak mi często myśl skryta szeptała. *Past. Fid.* 227. (przeczuwałem). Serce szeptało mi, że bóg jest dobrym. *Stas. Num.* 2, 117. Kiedy miłość szepee, rozum milczeć musi. *Teat.* 1, 11. — *Fig. tr.* Woda szepee, szemrze, szeleści, das Wasser rauscht, flüstert. Strumyki szepeące, mowne ptaszyny. *Zab.* 12, 10. Wdzięczne wód szepciania, Wdzięczne zdrojów gadania. *Groch.* W. 552. — *Ż.* Szepcawac się *recipr.*, n. p. Ni *ocz nie pytał, jedno iż się trwożyli, jedno iż się szepcawali. *Rej. Post.* x 6. szepcem z sobą się znosili co robić? — (*SZEPSZELĄG, a, m., n. p. Jesliby kto przed ławnikami sprawę miał, około uczynienia daru, powinien dać szepszeląg, który ławnicy za pamiętne wezmą. *Szczerb. Sax.* 207, (z Niem. Schuppenföiling, nagroda ławnikom). Położyc pamiętnego szepszeląga. *ib.* 556. Przysiężnik, pieniądże i szepszelągi bierze względem urzędu. *ib.* 206). — SZEPT, u, m., szepcianie, co szepną; *Boh.* šept; *Sorab.* 1. shept; *Vind.* shepatanje; *Rag.* sejapat; *Croat.* sheptanye; *Ross.* менотъ, шепотъ, шепотня, das Flüstern, Gesüstern. Ciche do ucha szepoty. *Mon.* 67, 587. W tym ciche szepoty pokój napełniły, Jakby coś chciano królowi powiedzieć. *Auszp.* 55 (szmer). Moje szepoty językiem wypowiada głośnym. *Otw. Ow.* 294. Lepiej, że kawaler w przytomności rodziców z panną rozmawia, niż pokatne szepoty. *Teat.* 26. b, 86. Szepcem, szepeac; *Ross.* шепотомъ, шепотомъ, flüsternd. SZEPTARZ, SZEPTUCH, a, m., który szepee, der Flüsterer, Einflaser; (*Sorab.* 1. sheptacz, pšisheptwar; *Croat.* šeptavčez, szeptavecz, prisseptavčez; *Hung.* sutlogó; *Rag.* sejaptavaz, posejaptavaz; *Ross.* шепотникъ; *Ecc.* ушникъ, шепотникъ, cf. zausznik). Mądra kobieta uszy zamknie przed szepciarzami i szemraezami. *Zab.* 11, 552. Szepctuchowie nauczą się zakonu. 1 *Leop. Jes.* 29, 21.

SZERBCZYŻNA, SZEREBCZYŻNA, SZEREPCZYŻNA, ob. Sierpszczyżna.

SZERCHLA, i, ż., kozłista na owcy wełna. *Korr. Gaz. Warsz.* ziegenhaarige, schiechte Schaafwolle. SZERCHLOWA-TY, a, e, — o *adverb.*, z szerehłą, z. wełną kozłistą, n. p. Szerehłowata owca. *Gaz. Warsz.* ziegenhaarig.

SZEREG, u, m, SZEREG (*Dudz.* 29); (*Carn.* shara, rodzaj, pleć; *Croat.* sereg, sereg, rota żołnierzy, shereg, horda, cf. sérg, serżant, cf. *Germ.* Sörgel; *Hung.* sereg *exercitus*, legio, caterva, cohors, phalanx; cf. szer *servies*; *Dal.* sereg; *Ross.* шеренга, шеренга; *Ecc.* שררה, (cf. trzoda); (cf. *Lat.* series; *Ital.* schiera; cf. *Hebr.* שררה series, vitium; *Chald.* שרר schejar, *exercitus*); — szereg, rzed; *Ecc.* шррч, die Reihe, das Glied. Szereg jest rząd ludzi jeden przy drugim stojących. *Lesk.* 2, 210. Rzędem przeczynym isć, ławą, szeregiem, ordaine *transverso dispositi.* *Cn. Th.* 969. Szeregami; *Ross.* шеренжно, glidami, glejtami. Z przedniejszemi monarchiami świata, w jednym szeregu chodzi. *Psalm.* 114. (w jednym rzędzie, w jednej randze). — *Math.* Szereg liczb. *Alg. Nar.* 270. *Śniad. Alg.* 1, 108. — NB. Szereg, *plerumque usurpatur de hominibus*; rzed *de hominibus et rebus ordine dispositis.* — *Ż.* Rzekł Piłat: macie sobie pozwolony Ode mnie szerek, do straży gotowy

Żołnierzów Rzymskich, dobrze uzbrojony. *Odyn. Św.* 2, K k 4 b. rotę żołnierzy. SZEREGOWAĆ *cz. niedok.*, w szeregi rozstawiać: *Ital.* schierare, in Glieder stellen. Szeregować żołnierzy. *Tr.* — *Ż.* *Intrans.* Szeregować, służyć w wojsku za szeregowego czyli pocztowego. *X. Kam.* als gemeiner Cavallerist dienen. SZEREGOWY, a, e, od szeregu, Reihe, Glied; *Subst.* Szeregowy, ego, m. SZEREGOWIEC, wea, m, n. p. Płatna kawaleria składała się z towarzyszków, pocztowych czyli szeregowych, i luzaków. *Czack. Pr.* 1, 215, ein gemeiner Cavallerist.

SZEREPETKA, ob. Szarapatka. SZERLETAN, ob. Ciurlatan. SZERMIEGA, ob. Siermiega.

SZERM, SZYRM, u, m.; (cf. *Germ. obr.* Schirm); *Siec.* skerm; *Bosn.* sekrim; *Ital.* scrima, scherma; *Angl.* screen; (*Vind.* slierm agger); n.ach, zamach, cios, ciąg broni; *Rag.* maecia, (cf. miecz); *der Hieb, Jug.* Strich mit dem Säbel u. s. w. Jednym szermem uciął głowę wołowi. *Dudz.* 61. *Cn. Th.* 578. (jednym machnieniem). — *Fig. tr.* Prostym szermem, po prostu, gerade in einem fort. Artyleria wiele nauk w sobie zamyka, i nie prostym szermem sobie postępuje. *Archel. ded.* Prostym szermem jedziemy do dworu. *Pol. Jow.* 150. Prostym szermem pisma moje fałszem nazywasz. *Żebr. Zw.* 90. SZERMIEŃSKI, a, ie, *Boh.* šermýřský; *Slov.* šermýřský, šermýřský; *Croat.* mehovojnički; *Ross.* боищевый; od szermierza czyli szermowania, řech, řechterisch, gladiatoriřsch. Szermieński plac, arena. *Cn. Th.* 1112. *Carn.* shermishe, der řechtereden. Szermieńskie rzemienie, caestus. *Cn. Th.* 1112. Szermieńskie igrzyska sprawować. *Warg. Wal.* 554. Nieprzyjaciel nie bije płazą, jak w szkole szermieńskiej, ani z galką sztychem, ale ostrym koncerzem. *Star. Vol. C b. Bards. Trog.* 58. Szermieńskie *adv.*, po szermieńsku, anř řechter Art, řechterisch. — SZERMIEŃSKA *Subst.*, scil. sztuka SZERMIEŃSTWO, SZERMIEŃSTWO, a, n.; *Boh.* řermýřstwj; *Croat.* mehovojništvo; *Hung.* hartzolás, (cf. harc); *Rag.* maecia, (cf. miecz); die řechterkunst, řechterkunst, gladiatura. *Cn. Th.* 1112. Jednemu się chce gospodarstwa, drugiemu szermieństwa a rozmaitych poskoków. *Rej. Zw.* 12 b. W szermieńskiej przedkował Belerofont. *Lil. Hor.* 74. Szermieństwo, nauka albo samo ćwiczenie i dokazywanie szermierzów. *Włod.* — *Fig.* Rok 1585 był czas pisinowego o dziesięciny szermieństwa. *Czack. Pr.* 522. pismiennej wojny, řechterrieg. SZERMIERZ, a, m.; *Boh.* řermýř; *Slov.* řermýř; *Sorab.* 1. kawatzeř, řechtar (cf. fekty), rubawez (ob. Řebacz), bėdziezeř; *Carn.* shermir, shvirkar, shvirkovt, wóděshnek; *Vind.* junak (ob. Junak), jenak, řehtar; *Croat.* mechobojnik; *Hung.* kardos, kardosbajnok, (ob. Kord); *Dal.* korda; *Ross.* мечобитецъ, мечбоецъ, боецъ; *Ital.* schermitore, schermidore; *der řechter.* Rzymsey szermierze czyli wysiekacze najpodlejsi byli z ludzi; w ich igrzyskach, na których się pojedynkiem po sto, drugdy i więcej par, okrutnie mieczami siekli, największe mieli upodobanie Rzymianie. *Pilch. Sall.* 57. et 84. Szermierze, abo ci, którzy się w szrankach za kogo biją, są bezecni. *Szczerb. Sax.* 17. Z szermierzem może

się każdy bronić; ale człowiek dobrej sławy szermierzem nie może być narzeczony w prawie swym *ib. 5*. Szermierze, to jest, pojedynek odprawujący, w oczach się jego bili. *Sk. Żyw. 2*, 280. Szermierz ćwiczył go w sztuce szermierskiej. *Nar. Cyc. 21*. (fechtmistrz). Szermierze fakeyi górującej wyznaczone sobie od naczelników miejsca zabrali. *Ust. Konst. 1*, 144. rębacze, Räufer, Schläger. Złemu szermierzowi lada co zawadzi. *Fredr. Ad. 5*. SZERMOWAĆ, SZYRMOWAĆ *intr. niedok.*; *Boh.* šermugi, -owati; *Slov.* šermyrugi; *Bosn.* sekrimmat ucitse maccem bittu; *Carn.* šivigam, švirkam; *Rag.* maccittise; *Hung.* meghartzolok (*ob.* Harcować), kordoskodom, (*ob.* Kord); *Germ. obs.* šjirmen, šjermen; *Svec.* skirma; *Ital.* schermire, scrimare; *Gall.* escrimer, (cf. Schirmgel). Szermierz dotąd uznia swego uczy szermować, sztuki czynić, paraty wyprawiać, aż go mistrzem ostawi, i sam przez się będzie szkoły miewał. *Glicz. Wych. 0 2*. fektować, fechten. Kto szyrmuje abo młóci, ramiona spracuje; pannie szyrmować nie przystoi. *Oczk. Przym. 45*. Szermować jako szermierz, z kim pojedynkować, bić się z kim, mit einem fechten. *Cn. Th. 1112*. Szyrmować, szermować czym, machaë; fechten, juchten mit etwas, herum schlägen, herum juchten. W chłopięcym wieku już zręcznie żelazem szermował. *Pilch. Sen. list. 286*. Gdy reka nie szermuje, szabla sama nie bije. *Fredr. Ad. 59*. Wy, co ostrym szermujecie grotem W gniewie Marsowym i żarliwym boju. *Tward. Daf. 41*. Cyruliku pomalą brzytwa szermuj, byś nie zarznął w brode. *Kchow. Fr. 112*. Bardziej językiem, niż żelazem szermuje. *Loh. Kom. 4*, 244. Nie pałaszem, nie rekoma, lecz językiem szermował. *Bals. Sen. 19*. Językiem szermować zdolniejszy, niżli orężem. *Pilch. Sall. 194*. Mógłbyś uczciwiej swą gębą szermować. *Pim. Kam. 105*. Kto rad szermuje, ten nie wiele nabije. *Budn. Apopt. 121*. więcej huku, niż puku). Wielomowstwem języka szermuje. *Chrośc. Job. 42*. Szermować na wiatr, cum umbris luctari. *Cn. Th. 1112* Luftstreife thun. — Szermować czym, chełpliwie się popisywać czym, pokazywać się, womit breitt thun. Hardo stojąc, a plecami i krokiem szermując, woła na nich, szermować ich. *Stryjk. 126*. Szermować szlachectwem. *Cn. Th. 1112*. Nie dajże się uwodzić tym nowotnym rozumkom, którym podobno tego potrzeba, aby imi szyrmowali. *Rej. Zw. 9*. — *Aliter*: Szermować czym, poterać czym, niedbale używać, nieuważnie chodzić koło czego; umbedačtjam gebrauchen, unachtjam behandeln. Prawy i wolnością ladajako szermowali, wszystko sobie lekce poważając. *Falib. F.* Z wodą Drużbacką, która ostra i wapienna jest, szermować bezpiecznie nie trzeba. *Petr. Wod. 15*. żartować.

SZEROKI, SZYROKI, a, ie, Szerszy *Compar.*, Szérokó, Szeroco *adv.*, Szerzěj *comp. adv.*; *Boh.* široký; *Slov.* široký, širokí, širši; *Sorab. 2* schiroki, scheroki, seljroky, schirschí, schieroko; *Sorab. 2* schüroki, schuroki; *Carn.* širok, shrok, shirshe; *Vind.* thirok, throk, thirji; *Croat.* širok, širok, shirshí; *Slav.* širok; *Bosn.* seirok; *Rag.* seirok; *Ross.* široki; (cf. *Græc.* εὐρύς; cf. *Hebr.* שָׁרְוּחַ sharuah, *extensus*; cf. *Germ.* jfrage); —

szeroke, (*oppos.* wązki); *breit*. Deska na półlokcia szeroka. *Tr. (wszerz)*. — Szeroki, nie ciasny, przestronny, niébt *eng*, weit. Do piekła szeroki dostęp. *Przyb. Milt. 315*. Szerokie wrota do piekła. *Cn. Ad. 1138*. Każdemu będzie szeroko ta fórtka otworzona. *Rej. Post. S 8 1*, (Vind. prešhroku, po naršhirjeilhem: na oścież). Z cudzej skóry szerokie rzemienie kraja. *Eraz. Ob. 6*. Na cudzej strawie hojno sobie poczynają, a z cudzej skóry szerzěj rzemień kraja. *Kosz. Lor. 41. b.* (Vind. šhirozhka; *Croat.* širochka szekira ascia, *ob.* Oksza, barta). Nieco szeroki *Ross.* широковатый. Szukaj sobie inszej, doś-ei świat szeroki. *Tward. Daf. 15*. (dośe rozwartý, wielki; cf. *Eecl.* небоширокии rozpostarty). Działki nas szeroco do koła oklekna. *Przyb. Ab. 81*. Szerokie włosci. *Ryb. Ps. 66*. rozległe, wielkie; weitläufige, große Güter. Pskowska Rzplta szeroko w północnych krajach panowała. *Stryjk. 705*. wielkie państwo miała, große, weitläufige Herrschaft. Szerzěj panujesz, gdy poskromisz żądze, niż żebyś z Kadyx, Libii pieniądze i ziemie złączył. *Hor. 1*, 189. większe twoje państwo będzie, większym panem będziesz; du wirst ein mächtiger Herrscher sein, wenn... (Vind. široka: brzemienna, ciężarna, kobieta w ciąży; široko storiti: płodu nabawić). O krótkieź to słowa, ale z szerokiego serca wypuszczone. *W. Post. W. 75*. z głębokiego serca, aus tieferm Herzen. Krótkie słowa, ale my długą myśl i rezrywkę szerokiej uwagi uczyniły. *Sk. Żyw. 2*, 199. wielorakiej uwagi, wiele Nachdenken. — Szeroka mowa etc., dokładna, wyszczególniająca, rozwlekła: umständlich, weitläufig. Szerokiemi słowy matkę cieszył. *Gorn. Dz. 2*. O tym szerokie historie są napisane. *Rej. Post. D d d 5*. O innych przypadkach jego czytaj historyki szersze. *Gwagn. 201*. Długosz kronikę Polską dosyć szeroco pisał. *Biel. 426*. O czym, chceszli szerzěj wiedzieć, czytaj Dyodora. *Pap. Ryc. 2*. Dosyć szeroco im o tym powiedział. *W. Post. Mn. 310*. O tym w ewanlii szeroco i krótko jest napisano. *W. Post. W. 195*. O tym wiele proroków szeroko opisało. *Rej. Post. R r 5*. Chwalać się szerokiemi słowy dzieje swoje rozszerzać. *Kosz. Lor. 91*. — Szeroka gęba, szeroko a nie wstrzymanie docierająca, nie wyparzona; ein leises, unbeflößtes, großprecherisches Maul. Cicho szczebiotko przekleta, bo ci te gębe szeroka zamknąć każe. *Teat. 55. b*, 27. Moje dziecię, dobrzebyś zrobiła. Gdybyś trochę szerokień nsteczek stuliła. *Treb. S. M. 26*. SZEROKOBOCZNY, a, e, boków szerokiech, breitseitig. Starać się do chowu o świnię długie szerokoboczne i kałduniste. *Wolszt. 150*. SZEROKODZIÓB, SZEROKONOS, a, m.; *Ross.* широконосъ, путоносъ. *ob.* Baka, baba, ptak, der Breitflügel SZEROKONOSY, a, e, nosa szerokiego, breitnasig; *Ross.* широконосый. SZEROKOLIŚCI, ia, ie, SZEROKOLISTNY, SZEROKOLISTY, a, e, liścia czyli listów szerokiech, n. p. Szerokolisty klon. *Pet. Arg. 577*. breitblättrig; *Ross.* широколиственный; *Eecl.* широколиственный Szerokolistne dęby. *P. Kchan. Orł. 1*, 164. Owoco euforbin szerokoliściej brozdowanej. *Jundz. 259*. SZEROKONOGLI, który szerokie stopy ma, pansa. *Macz.*, *Boh.* širokonohy; *Carn.*

shrokanog; *Croat.* širokonog; SZEROKOSTOPY. *id. Cn. Th.* 1115. breitfüßig. Turcy szerokonogie *Banial. J. 2.* SZEROKOPLECSI, ia, ie, piersi szerokich, breitbrüßig; *Ross.* грудастый, *ob.* Gruda, SZEROKOPLECY, a, e, pleców szerokich, breitbrüßig; *Ross.* широконоплечий, *ob.* Pleczy-sty. Człowiek szerokopleczy *Ross.* широкорукий. SZEROKOWŁADNY n. p. król. *Hor.* 2, 124. *Min.* weitberherrschend. *Lib. Hor.* 78. Ojciec Polskiego państwa szerokowładnego. *Groch. W.* 531. et 597. Szerokowładna Rzplta Rzym-ska. *J. Kchan. Dz.* 180. SZEROKOŚĆ, ści, ż; *Boh. et Slov.* širokost; *Sorab.* 1. seherokofez, schirokofez; *Carn.* shirokust; *Vind.* throkust; *Dal.* prztor, (*ob.* Przestwor); *Ross.* широта; szerz, jedna z trzech rozciągłości brył, die Breite. Trzy całe szerokości. *Tr.* Szerokość geograficzna, odległość miejsca jakiegokolwiek ziemi od równika. *Sniad. Jeog.* 66. Gradusy szerokości geograficznej liczą się na merydyanie ku biegunowi. *Wyw. Geogr.* 48; może być północną albo południową *Lesk.* 2, 188. die geographische Breite. — Ż. Szerokość, wielkość, przestwor; Weitläufigkeit. Größe, Geräumigkeit. Turcy z niezemnych początków do takiej szerokości państwo swoje przywiedli. *Krom.* 72. Narody te sławą, mstwem, rozumem, szerokością panowania słynęły. *Star. Ref.* 5. Jemu bóg dał opanować od granic do granic wszystkie szerokości świata tego. *Ref. Post. S s 1.* Szerokość oceanu między nami a tamtymi ludzmi, wedle ich mniemania, nie mogła być przebyta przemysłem. *Boter.* 260. Niewielka szerokość czyli wielkość czego *Ross.* широкотатость. — Ż. W górnictwie: Szerokość żyły, die Mächtigkeit des Ganges, odległość skały nadżylniej od podżylniej, czyli odstęp między podżyłem i nadżyłem. *Mier. Mskr.* SZEROKOTWARZY, a, e, twarzy szerokiej, breiten Gesicht; *Ross.* широконощий, широкорожий. SZEROKOUSTY, a, e, ust szerokich, breitmäutig; *Ecll.* широкоустый — (SZERŚCISTY, *ob.* Sierscisty. SZERSTKI, *ob.* Szorstki. SZER-SZEN, *ob.* Sierszeń). — SZERZ, SZERZA, y, ż; *Boh.* šjř, širka, šire, širegi; *Sorab.* 2. schür; *Carn.* shirjawa; *Vind.* shirjawa, shirja; *Croat.* sirina; *Bosn.* seirina, prostor; *Rag.* seirijna; *Ross.* ширь, широта; szerokość, die Breite. Dymensya względem dłuży, szerzy i głębokości. *Mon.* 76. 111. Dom wzdłuż na sto lokci a 50 na szerzą. *I Leop.* 5 *Reg.* 7, 1, *ob.* Wszerz, in die Breite. Przyniosek na szerzą 25 lokci. *W. Ezech.* 40, 56. Droga ode wsi do wsi ma mieć 8 stop w szerzą. *Soc. Art.* 46. Kładą flejtuchy w ran otwartych szerzą *Pot. Arg.* 677. (otwór). Wyrzucili kotwy na bezdenną szerzy. *Pot. Arg.* 802. Młgą szerzą kupy niezwałzone, Radą młodziaka były zwyciężone. *Lib. Hor.* 95. Wiosłowa szerza, *ob.* pióro u wiosła, das Ruderblatt, die Ruderplatte. SZERZYĆ, SZYRZYĆ *cz. niedok.*; *Sorab.* 1. wosehřokofezam, sehřim, sehřru; *Vind.* shirjati, poshirjati; *Bosn.* seiriti; *Rag.* seiriti; *Croat.* sirim; (*Hung.* szerző: rozszerzyiciel, rozmnożyiciel); *Ross.* ширить; (*cf.* *Hebr.* שרר extendit, dilatavit); rozszerzać, szerokim czynić; ausbreiten, breit machen, *phys. et transl.* Małe rzeczy szerzą. *Sk. Dz.* 710. rozciągają, powiększają, ausdehnen. Przyprowadziwszy więźnia, do króla poszedł, pokazując a szerząc posługi swe, jako nie śpi, jako etc.

Gorn. Dz. 78. szeroko opisując, powiększając; weitläufig ausdehnen, größer machen. Bunt szerząc nieufność i bojaźń, dwoił i niszczył duch narodowy. *Ust. Konst.* 2, 155. rozsiewając, rozszerzając; ausbreiten, ausstrecken. Szerzył chwale bożą. *Tward. W. D.* 196. Gdy wszelki inny naród język swój przyrodzony miłuje, szczyry, krasi i poleruje, czemu sam Polski naród swym gardzi i brzaka, który mógłby iście obfitością i krasomową z każdym innym potównać. *Eraz. Jęz. i i b.* rozszerza, innoży, bogaci, przysparza. — Ż. Szerzyć się z czym: rozwlekle o czym rozprawiać, mit etwas weitläufig werden, umständlich davon handeln, reden. Zakazano, aby prokurator z rzeczą swą szerzyć się, a żądobliwemi słowy przerażać umysłów nie mógł. *Gorn. Dz.* 84. Między oświadczeniami, z któremi się szerzył, Powiedziałeś, że . . . *Niemc. P. P.* 87. — *Aliter:* Szerzyć się, passiv: szerzonym, większym się stać, powiększać się, rozprzestrzeniać się; sich ausbreiten, verbreiten, vergrößern. Szerzy się wrzód. *Tr.* Znowu się szerzy zabój srogi. *Tward. W.* 80. (wznaga się). — *Aliter:* Szerzyć się, boki podpierać; großhın, präbten. Ano poznają zaraz co nie czyje, Paw się w swym szerzy, wrona w kąt twarzy kryje. *Stryjk.* 257. Nietylko iż sami rodzice by pawowie się szerzą, ale też i temiż piórkami syny swe obtykają. *Glicz. Wyh. F.* 2 b. Szerzył się bisurmanin tytułem ziemi Moldawskiej. *Tward. W.* 56. SZERZYNA, SZERZYNA, y, ż; *Carn.* shirjawa; *Croat.* sirina; *Bosn.* seirina; *Rag.* seirina; *Ross.* широта, ширина; szerokość, szeroka płaszczyna; die Breite, eine breite fläche. Po wszystkich morskich tajnikach, szerzynach, póbrzczech. *Pultss Fl.* 157. Wielkie, Grecyi mianowszy szerzyny Pod Ancyum kotwice wyrzucił i hny. *Pot. Arg.* 555. Światowa szerzyna *Chrośr. Job.* 114. Rozwleka pół żyźnych szerzyna. *Zabl. Roz.* 47.

Pochodz. *obszar.* obszerny, obszerność, rozszerzyć.

SZEŚĆ, ściu, *obs.* ści, *Num. card.*; *Boh.* šest; *Slov.* šest; *Sorab.* 1. sehestž, schefe, scheszech; scheszech; *Sorab.* 2. schefež, scheschez; *Carn.* shešt, shest; *Vind.* shest, shest; *Croat.* seszt, shezt, seeszt; *Hung.* hath; *Slav.* shést; *Bosn.* seest, sees; *Rag.* seés, seést; *Ross.* шесть; liczba między pięcią a siedmią; *Germ.* sechs; *Svec.* sex; *Isl.* six; *Angl.* six; *Niederd.* ijs; *Outfr.* sees; *Isidor.* sehs; *Goth.* sachs; *Lat.* sex; *Ital.* sei; *Gall.* six; *Graec.* ἕξ; *Kimr.* ses; *Pers.* sehesch; *Sanscr.* shash; *Syr.* ששה; *Arab.* شة; *Hebr. et Chald.* שש seesch, ses; (*Aethiop.* ששה sisa, sexaginta; *Hebr.* ששה schischah, sextavit). Od sześciu dni konał. *Teat.* 25. b. 46. Szedł za młodem dobry ojciec syny I Solima wszystka sześć opadł. *P. Kchan. Jer.* 250. wszystkie sześć, alle sechs. Między sześciema osobami. *Stat. Lit.* 95. (między sześcioma, między sześcią osobami) Sześć rzeczy powmien mieć szlachcie w domu dla gościa: kapłuna młodego, piwo dobre, ehleb ehłdogi, ocet mocny, świece jasne, i gorzałkę przednią. *Rys. Ad.* 62. Nie wziąłem z publicznego skarbu sześciu groszy. *Pot. Arg.* 76. (ani szeląga). SZEŚCZDZIESIĄT, G. sześciudziesiąt, *Num. card.*; *Boh.* šestdesat; *Slov.* šestlčesat; *Sorab.* 1. sehfedžefacz, scheszdžesat, shestdžesat; *Sorab.* 2. sehfežžaszet; *Carn.* shestdeset; *Vind.*

fhestdeset, fhiestdeset, fhiestred; *Bosn.* scesdeset; *Rag.* scesdeset; *Slav.* shèdeset; *Croat.* seszdeset, sheszdeset, seszdeszet; *Ross.* шестьдесят; sześć razy dziesięć, fchëjzig. Sześćdziesiąt sztuk czego, *ob.* Kopa. Sześćdziesiąt kroć, *sexages.* fchëjzigmal. SZEŚĆDZIESIĘTKROTNY, n. p. owoc dawały nasiona. 1 *Leop. Math.* 15, 8. SZEŚĆDZIESIĄTNY, 5 *Leop. ib.*, *SZEŚĆDZIESIĘTNY, 1 *Leop. Marc.* 4, 8, fchëjzigfältig; *Boh.* šedesatery. SZEŚĆDZIESIĄTLETNI, ia, ie; *Boh.* šedesatilety, kopulety, (*ob.* Kopa); *Sorab.* 1. sheštždžeszat lëtw staré; *Vind.* fhiestredliten; *Ross.* шестидесятилетний; *Eecl.* шестьдесятый; lat 60 mający, fchëjzigjåbrig. Starzee sześćdziesiątletni. *N. Pam.* 24, 296; *sześćdziesiątoletni. *Boh.* Dyab. 2, 110, (cf. jżem się z szóstym pożegnał lat krzyżkiem, a z siódmym witac zaczynam. *Mon.* 76, 801); *Boh.* šedesátnik, *Germ.* ein Sechziggr. SZEŚĆDZIESIĄTNICA, y, ż, niedziela po starym zapuszcie abo siedmudziesiątnicy, zowie się sześćdziesiątnicą, to jest, niedziela w szóstym dziesiątku dni do wielkiejnoocy. *Sk. Kaz.* 86; niedziela miesopustna. *Bals. Niedz.* 1, 158, dominica *sexagesima*; *Croat.* sesztodeszeticza; *Rag.* scestodesetizza; SZEŚĆDZIESIĄTY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* šedesaty; *Slov.* šestdesáti; *Sorab.* 1. sheštždžeszatë, shefedžeszaty, shefedžeszaty; *Sorab.* 2. scheschczëžaszeti; *Carn.* shestdesetë; *Vind.* fhestdefeti, fhiestreden; *Croat.* sesztdeszeti; *Slav.* shesdesëti; *Bosn.* scesdesetni; *Rag.* scesdeseteti; *Eecl.* шестьдесятин; *Ross.* шестидесятый; w porządku po 59 następujący, der Sechzigste. W *sześćdziesiątym lecie. *W. Post. Mn.* 527. By Helene Parys był poznał w *szóstymdziesiątym, (w sześćdziesiątym) lecie, Nigdyby był tej trwogi nie wzbudził na świecie. *J. Kchan. Fr.* 15. SZEŚĆCIAN, u, m., cubus, kostka, bryła między sześcią równemi kwadratami zawarta. *Jak. Mat.* 1, 152. *Łesk.* 5. der Cubus, der Würfel. Sześcian liczebny, trzeci stopień liczby przez się mnożonej. *Jak. Mat.* 1, 122. *Łesk.* 2, 44. die Cubiczahl. SZEŚĆCIENNY, a, e, od sześcianu, Cubit. Cał sześcienny. *Hub. Wst.* 199. Liczba sześcienna. *Jak. Mat.* 1, 122. Pierwiastek sześcienny. *Jak. Mat.* 1, 122. *Łesk.* 2, 44. et 54. die Cubicwurzel. *SZEŚĆCINIEDZIAŁKA, i, ż, *SZEŚĆCINIEDZIELNICA, y, ż; *Boh.* šestinedělka, (šestineděle połóg), kautnice, (cf. kat); *Slov.* šestonedelka; *Sorab.* 1. nedželniczža; *Vind.* dietniza, kumpatarza + położniza, die Sechswöchneritz; (białe głowy zwykły w pogoju sześć niedziel leżeć. *Szererb. Sar.* 225). Usłyszałem głos, jakoby tej, która się przy rodzeniu pracuje, uciski jako sześciiniedziałki. 1 *Leop. Jer.* 4, 51. Łożysko po porodzeniu pozostałe biedrzenie sześciiniedzielnicom wywodzi. *Syr.* 70. et 599. Sześciiniedziałkom i położnicom lubszyek bardzo pomocen. *Syr.* 580. et 107. Wwodenie do kościoła sześciiniedziałek. *Hrbst. Nauk.* Z 6 b. Gdy się dowiedział, że przyjaciela żona była zległa, szedł do niego nawiedzać a winszować sześciiniedziałce, z tego co jój pan bóg dał. *Glicz. Wych.* D 4 b. SZEŚĆCIOBOCZNY, a, e, — ie *adverb.*, o bokach sześciu, fchëjfcig; n. p. Prysmata sześcioboczne. *N. Pam.* 9, 541. *SZEŚĆCIOCHÓRNY, a, e, o chórach sześciu, fchëjfcörig. Spiewania sześciochórne. *Chodk. Kost.* 59.

SZEŚĆCIODNIOWY, SZEŚĆCIDIENNY, a, e, sześć dni trwający, lub co sześć dni wracający, fchëjtägig; *Boh.* šestidennj; *Sorab.* 1. schëštždneyski; *Vind.* fhuestdanski; *Croat.* sészterodnevni. SZEŚĆCIÓGODZINNY, a, e, godzin sześć trwający, lub co sześć godzin przypadający, fchëjftündig. Pięć - lub sześciogodzinne kamieniem przy stole siedzenie. *Mon.* 71, 92. SZEŚĆCIOGRAN, SZEŚĆCIOKĄT, u, m., sześciokątna figura; *Boh.* šestihranatost; *Rag.* seesteronughla; *Ross.* шестигонник; mający sześć an-guły i ściany. *Solsk. Geom.* 7. das Sechseck. Sześciokąt, 6 boków mający, hexagon. *Jak. Mat.* 1, 52. Sześciogran, cubus. *Ustrz. Alg.* 2, 28. et 6. *ob.* Sześcian. — Fig. Sześciogran, który sobie pszczołka usklepia. *Zub.* 14, 88. (komorka sześciokątna). Sześciokątne komory woskowe. *Otw. Ow.* 625. fchëjfcig, + SZEŚĆCIOGRANIĄSTY, SZEŚĆCIOKĄTNY, SZEŚĆCWĘGIEŁNY. *Dasyp. B b.* 6. *Cn. Th.* 1115; *Slov.* šestohranni; *Sorab.* 1. sheštžrožné; *Vind.* fhiestvoglast, fhiestvogioiu, fhiestrobni; *Croat.* sesztrovuglaszt; *Rag.* seesteronughli, na žar; *Ross.* шестигуольный, шестероугольный. Chan ten, dał ogrodowi swojemu wieże sześciokątne lub osmiokątne. *N. Pam.* 522. SZEŚĆCIOKONNY, a, e, o sześciu koniach, poszostny, mit fchëj Pferdén. Wyjechałem z Krakowa w przystojnej karecie sześciokonnej. *N. Pam.* 12, 266; *Vind.* fhiestvprëshni. fe fhiest konjami. SZEŚĆCIOKROTNY, *ob.* Sześćkrotny. SZEŚĆCIOLETNI, ia, ie; *Boh.* šestiletý; *Slov.* šestoročák; *Sorab.* 1. sheštžlëtnë, sheosztak, (cf. szó-stak); *Vind.* fhestlieten, fhiest liet, fhiest lét star; *Rag.* seesteroljetni, seesterogodni; *Bosn.* seestak; *Ross.* шестилетный; sześć lat mający lub trwający, lub też co sześć lat przypadający, fchëjžjåbrig. Hetmani przedtym bywali sześcioletni. *Leszez. Gl.* 41. Sześcioletnia i trwała na prace mulica. *Umach. II.* 2, 508. Przeciąg czasu sześcioletni + *Sześciolecie, ia, n.; *Ross.* шестилетие; *Eecl.* шестеролетие, sexennium. SZEŚĆCIOŁOKCIOWY, a, e, sześciu łokci wielkości, długości, fchëjfcellig; *Eecl.* шесторядный. SZEŚĆCIOMIAROWY n. p. wiersz, hexameter. *Gal. Wym.* 408, *Slov.* šestoradë, šestorádek; *Rag.* seesterizza. SZEŚĆCIONOGI, a, ie, *sepes. Cn. Th.* 1115, n. p. Mrówka sześciionoga, fchëjžfüßig; *Eecl.* шестероногий. SZEŚĆCIO-PALCOWY, a, e, z sześcią palcami, o sześciu palcach, lub też długości, wielkości sześciu palców, fchëjfcüngerig; *Boh.* šestiprstý; *Rag.* seestoparstaz; *Eecl.* шестиперстный. *SZEŚĆCIOPIÓR, a, m.; *Carn.* shestoperniza, she-stopirniza; *Vind.* fhestoperniza; *Rag.* seestopër; *Croat.* sészto-per clava radiata; *Bosn.* seestoperac clava ferrea. Buławę zowią Moskałe *szestoper. *Biel. Ist.* 455, (cf. *Ross.* непаря дaвны гaтунек булaвы), *ob.* Buława, *ob.* Maczuga. SZEŚĆCIORAK, a, m., gatunek jeźmienia, który w sześcioro rzędów okrągłe w kłosie ziarna rodzi. *Haur. Sk.* 15, (cf. czwartak, plaskur), die fchëjžeilige Gerste; (cf. *Ross.* шестерикъ sześciodrótowy postronek, sześciopalowy gwoździ, świeca z sześciu na funt), cf. sześciorządkowy, sześciorzędy owies. SZEŚĆCIORAKI, a, ie, SZEŚĆCIORY, a, e, SZEŚĆCIORAKO *adverb.*; *Boh.* šestory, šesternásobny *sześcioronasobny; *Slov.* šestori; *Sorab.* 1. schësteré, shehezčory; *Sorab.* 2. scheschczó-

raki; *Vind.* fliestvishen, fliestfarmen; *Slav.* shesterostruk; *Eecl.* шестеракій, шестерако, на шесть доль; sześciu różnych gatunków będący, *jęchserley*, *jęchšartig*. SZEŚCIORNY, a, e, sześć zamykający, poszóstny; *Slov.* šestorni; *Vind.* fliestviren, fliestversten, fliestgubni, fliestpriemni, *jęchš* entbaltend. Większy to akt od dzieła dwa kroć sześciornego. *Bardz. Trag.* 66, 12. (*labores Herculis*). SZEŚCIORO, rga, n., sześć sztuk czego, osobliwie różnej płci; *jęchš* Etüdf, *jęchš*; *Slov.* šestoro; *Vind.* fliesteru, fliestiru, fliestieru; *Slav.* shesteri; *Rag.* sešetero; *Ross.* шестеро, шестеры. Z sześciorgiem dziełek nie ma z czego się żywić. *Ld.* Rozkrawaj pomańczę na czworę albo w sześciore. *Sienn.* 556, *Ross.* шестерить sześcioraeczyć, cf. dwoić, troić. SZEŚCIOROSKRZYDLASTY, a, e, n. p. Sześcioroskrzydłaści scrafinowie. *Sk. Żyw.* 1, 271; szóstoskrzydłaści. *Sk. Żyw.* 2, 218; sześcioroskrzydły, *Graec.* ἑξασπτερος. *Cn. Th.* 1115, *jęchš*ügelig; *Eecl.* шестокрыльный. SZEŚCIORZĄDKOWY n. p. owies, w sześciu rzędach ma osadzone w kłosie ziarna. *Kluk.* *Rosl.* 5, 154; sześćrzędy. *Cn. Th.* 1115. *jęchš*ęitlig, ob. Sześciorak. SZEŚĆKROĆ; *Vind.* fliestbarti, fliestkrat; *Ross.* шестью, шестерцею; *Eecl.* шестнади; razów sześć, *jęchš*mal. SZEŚĆKROTNY, SZEŚCIOKROTNY, a, e, — ie *adverb.*, *jęchš*malig; *Vind.* fliestbarten. SZEŚĆMIESIĘCZNY, SZEŚCIOMIESIĘCZNY, a, e, — ie *adverb.*, trwający miesiąc miesiąc sześć, lub przypadający co sześć miesięcy, *jęchš*munallig; *Boh.* šestiměsýcný; *Slov.* šestměsýcný, pštročnj; *Sorab.* 1. sehštžměszacztně; *Ross.* шестимесячный. Wojsko opatrzone w żywność sześciomiesięczną. *N. Pam.* 4, 114. na sześć miesięcy wystarczającą. SZEŚĆSET, G. sześciu set, *Num. card.* sto sześć razy; *Sorab.* 1. sehstž stow, sehšezč itow; *Slav.* šest stō, *jęchš* bundert. Sześćsetkroć. *Birk. Zamoj.* 1. *jęchš*bunderimal. SZEŚĆSETNY, a, e, — ie *adverb.*, *Num. ord.*; a) *Boh.* šestisty; *Sorab.* 1. sehst stoterć; *Ross.* шестьсотный; der *Čechš*bundertjt; sześćsetny w rzędzie. *Cn. Th.* 1115; — b) Sześćsetny sześćset w sobie mający, *ib.* *jęchš*bundert entbaltend. SZEŚĆSTOPNY, *senipes*, *jęchš*jüšig. SZEŚĆWEGIELNY, *sexangulus*. *Cn. Th.* 1115, ob. Sześćkatny, sześćgraniasty, *jęchš*ędig. — (SZESLONG, a, m., *Xięds.* 21, z *Franc.* chaise-long; gatunek sofy, na kształt podłużonego stołka). — SZESNASCIE, G. szesnastu, *Num. card.*; *Boh.* šestnaect; *Slov.* šestnást; *Sorab.* 1. schestnaceže, schesznaceže, schestnatžo; *Sorab.* 2. sehšeznasežo; *Vind.* fliestnaist, fliestnest, fliestnaist; *Croat.* šestnadeszte, šestnayszt; *Rag.* sešnaest; *Slav.* shesnaest; *Bosn.* sešna-deste, sešnaest; *Ross.* шестнадцать; *Eecl.* шестнадесять; sześć nad dziesięć, *jęchš*ębn. Szesnaście set. *Fur.* G 2 b. W sześciu latach. *Čzech.* Tr. II 1. (w szesnastu latach). SZESNASTOHERBOWNY n. p. familiant. *Mon.* 65, 525. *jęchš*ębnabrig, von *jęchš*ębn *šhnen*. SZESNASTOLETNI, *jęchš*ębnjährig; *Boh.* šestnáctiletý. SZESNASTY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* šestnaectý; *Slov.* šestnásti; *Sorab.* 1. schestnaty, sehstantě, schesznaty; *Sorab.* 2. scheschcznasti; *Vind.* fliestnajsti, fliestnaisti; *Croat.* šestnadeszti; *Slav.* shesnaesti; *Bosn.* sešna-desti; *Ross.* шестнацатый; po piętnastym następujący, der *Čechš*ębn.

SZESNASTKA, i, ż., jedna szesnasta część czego, ein *Čechš*ębnitel; *Boh.* šestnáctka. Cztery ćwierci składają beczkę, każda ćwierć ma dwie osminy, osmina dwie szesnastek, szesnastka garcy dziewięć. *Čzech.* Pr. 1, 288. W Litwie osmina trzymi szesnastek 2, a szesnastka garcy 9. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 516. Szesnastka, nota w muzyce, $\frac{1}{16}$; *Eecl.* двоеломная; 'dwułamna, dwuogonatka. SZEŚNY, SZEŚTNY, a, e, n. p. Gdy księżyc przez szóstą część nieba oddala się, zowieiny to aspekt szestny, to jest, względ szestny. *Sienn.* 425. *Spiez.* id. 191, (cf. szwartny, cf. trzeciak); w stosunku szóstym, *jęchš*ęitlig, im *Verhältniſſe* zu *Čechš*. Sze ny Marsa i trzeciak. *Mon.* 67, 444. — Dwakroć szesne Izraelowych synów pokolenie. *Odym. Św. II 4 b.* heząc sześć dwa razy, dwunastne.

Pochodz. *szósty*, *szóstak*, *szóstka*, *poszóstny*.

SZESZULA, y, ż., SZESZULINKA, i, ż., *zdrobn.*; *Boh.* šešalina, šešelina, šešelinka, luština; łuszcza, łupina; die *Čwalc*, *Ruſš*chale u. j. w., (cf. *szyszka*). Sok z szeszelnok, t. j. z owych czasulek zielonych, w których orzech laskowy siedzi. . . . *Spiez.* 121, ob. Szyszka.

SZEWC, G. szwu, m.; *Boh.* šew; *Sorab.* 2. schaw; *Sorab.* 1. schów; *Vind.* fliu, safliu, rob, (cf. rąb); *Croat.* šeu, nassva; *Rag.* sejav; *Bosn.* sejav, seivenje; *Eecl.* шевъ, шевени; *Ross.* шовъ; zszycie, miejsce zszyte, segi, die *Naht*. Haftować co szwem kuśnierskim, rzadko dając się od ściu *Perz. Cyr.* 2, 26. Szew szwaski; *Ross.* стежка, (ob. Ścieg). Szew woru miynskiego *Ross.* глызъ, лызка. Czolny z zibrowych skór dziwnie zszywali, A szwy dla przejścia wody łojem nacierali. *Strykk.* 215. Gdy szew na przodku przewiesz, już się wszętek sam porze aż do końca. *Sk. Żyw.* 2, 564. — *Prov.* Nie po szwie mu się porze. *Cn. Ad.* 661. *Rys. Ad.* 45. nie powodzi mu się, eš geht ihm nicht nach *Wunide*. Kto kosztownie jada, chodzi, a źle orze, Takiemu się żadna rzecz już po szwie nie porze. *Falib.* A 2. Nigdy enotliwym po szwie się nie porze. *Pot. Syl.* 155. *Biel.* 727. Niezbożny, że mu się nie po szwu porze, własną ręką sobie gwałt czyni. *Jer. Zbr.* 88. — *Ž.* *Anat.* Spoję kości między sobą z gruntu nieruchome, nazywają się szwem, *sutura*. *Perz. Cyr.* 1, 25. die *Naht*, eine gewisse Verbindung der Knochen. Szew w kości głowiej, zakłowane schodzenie kości głowiej. *Cn. Th.* 1115. *Perz. Cyr.* 2, 154 et 1, 29. Szew białogłowski, międzykrok. *Krup.* 2, 157. — Szew u ryb, niby pasek kropkowany w podłuż ciąguony, jakoby wyszywany, jest znakiem, gdzie ciągną kostki paciierzowe. *Kluk.* *Zw.* 5, 58. die *Naht* auf dem Rücken der *ſiſſe*. SZEWC, a, m., SZWIEC, G. szewca, m.; *Boh.* šwee; *Slov.* šwee, čizmár, (ob. Czyżma); *Sorab.* 2. sehšejz; *Sorab.* 1. sehewz; (*Sorab.* 1. sehewcz *sartor*); *Carn.* zhevlar, (zhęvl : trzewik); *Vind.* fluestar, flulhtar, zhreular, zhrieular, zheular; *Croat.* shostar, scostar, calzolar, obuvoscivecz, czepelessar, posztolar (ob. Postoły), (seivecz, ssivavecz, svlecz : krawiec, który szyje, cf. szwaczka); *Dal.* posztolar; *Rag.* postolar, zrevgljar, (sejavacz, svittár *sartor*); *Bosn.* postolar, črevgljar, vörga, bjecvar, bievlar, papuejar (ob. Papucie), (sejavacz, koji seije, koji seije svittu, krajacz : krawiec); *Slav.* csizmar, cipelar, po-

stolarz; (*Ross.* швецъ, шваль co szyje, haftarz, wyszywacz, швея szwaczka; szewe сапожникъ, башмашникъ, cf. baczmagi; *Ecc.* шьвьць [sutor 2], krawiec); rzemieślnik od obuwa, der Schuster, Schuhmacher. Szewe, co z szafianu robi *Ross.* чеботарь. Szewe lub też skórnik, garbarz zwyczajny, lichy *Ross. vulg.* усомшвецъ. Za częstym bótów robieniem, staje się człowiek szewcem. *Petr. Et.* 152. Dobry szwiec trzewiki, ani bardzo wielkie, ani też za małe robi; ani też więcej skóry, ani mniej nie bierze do roboty, jeno według potrzeby. *Fur. F.* 4. Nie chwala szweca, który wielki bót na małą nogę robi. *Eraz. Jez. E.* 5. Szewe gnysem robi. *Hvr. Sat.* 44. 'Szwiec skóry, a krawiec igły pilnują. *Hrbst. Art. B.* 'Szwiec, kiedy się na skóry zadłuży, tedy podieszkami wypłaca. *Rej. Zw.* 167 b. Coby to był za 'szwiec, coby na jednym kopycie wszystkim ludziom bóty robił! *Urzed.* 598. Jesliś 'szwiec, patrz swego kopyta. *Cn. Ad.* 518; patrz każdy swego. *Ern.* 55. (czego się kto uczył, to niech robi; kowalu nie bądź konowalem, lub złotnikiem; nie podejmuj się szaszku legawemu pola). Za zwyczaj szewe drugiego robotę gani. *Teat.* 20. 10. (zazdrość rzemieślników). Najgorsze bóty u szweca. *Cn. Ad.* 529. (najgorsza siekiera u kowala; drugim dobry, sobie zły; co w swęj mocy mamy, o to mniej dbamy). Był szewe, który nie pijał. *Kros. Boj.* (ob. Niehlica). Szewe pijany jak bela taczał się. *Teat.* 22. c. 54. Mówiac o szewcu, powinno się mówić wprzód: najśodsze imię Jezus! a potem: szewe. *Mon.* 74, 559. Śpieszy się, by szwiec z bótami na targ. *Rys. Ad.* 62; *Slov.* beži gako švec do trhu; švec do garmarku behá; *Germ.* er lauft wie ein Bürtstebinder. — ½. Liny, ryby, szewcami zowią. *Haur. Sk.* 405. die Schleibe, (der Schusterfisch); *Slov.* lin, švec SZEWCOWA, y. z. żona szweca; *Boh.* šewcowa; *Slov.* čizmárka; *Vind.* zhreulariza; *Slav.* esizmárizá; (*Ross.* швея szwaczka); *Ross.* башмашница, сапожница, die Schusterinn, Schuhmacherinn. SZEWCZY, a, e, SZEWSKI, a, ie: *Boh.* šewcowsky, šewcůw; *Srab.* I. sehewezki; *Slav.* esizmarski; *Croat.* sostarszki; *Rag.* postolsarski, zregljarski; *Bosn.* grevgljarski; *Ross.* сапожническій, сапожничій, Schuster, Schuhmacher. Szewska, ulica, ob. Świecka. Szewski warsztat *Vind.* zhreularifsho. Szewskie rzemiosło = SZEWSKTWO, a, e.; *Boh.* šewcowstwj; *Bosn.* postolarstvo, grevgljarstvo, vorgarina; *Rag.* zregljarstvo, zregljarsctina; *Croat.* sóstaria; *Ross.* сапожничество, сапожничать, даś Schuhmacherbandwerk, die Schuhmacherey *Cn. Th.* 1115. Uczyć się trzeba krawiectwa, szewstwa, garbarstwa, aptekarstwa, złotnictwa i innych rzemiosł czas niemały. *Hrbst. Odp. Pp.* Szewstwo robić *Ross.* башмашничать, сапожничать. SZEWCZYK, a, m., czeladnik szewski; *Vind.* zhreularski hlapez; *Ross.* стежникъ, der Schuhmachergeselle. Szewczyk, krawczyk, kuśnierczyk, rymarczyk, gdy się ustroi w blawaty, porzuciwszy szydło, igłę, dratwę, rozumie że szlachcie. *Mon.* 75, 578. *Pot. Porz.* 705 SZEWCZYSKO, a, n, contemn., ein garstiger Schuster. Szewczysko pijane. *Teat.* 22. c. 24.

*SZEWLUCH, a, m. [nidoczego, ladaco, ein Taugenicht; *Ross.* шевелюга, *Arch.* 2], (cf. *Ross.* мелуха, шелуха

łuszcza; cf. шевелить ruszać). Po kabakach lada szewluch dziś ze swemi się musztruje. *Tward. W. D.* 2. Szydliłi nasi z Szwedów: coż morskich tych szewluchów śmierdzących śledziami, Niemoglibyśmy za morze zasiec nabajkami! *Tward. Wz.* 180. — [2. *Transl. de animal.* Szewluch 2], mercha, szkapa, co się ledwo rusza, eine Schindmähre. Inszy fryz, inszy żmudzin, insze są szewluchy, Przyrodne do orezyka, chomąta i duhy. *Pot. Jow.* 197, cf. szawłok.

SZKADŁUBA, SZKAŁUBA, ob. Skadłuba, Skalina, Skała. SZKALOWAĆ cz. niedok., lżyć kogo, szczypać słowami; einen lästern, schimpfen, schmähen; *Boh.* raubati se, (cf. uragać się); *Ross.* напырять. Nie mogąc pana żydowie strofować, Jeli go słowy zelżywie szkalować. *Ody. Św. N n.* 2. Grozi, fuka, sromoci, klinie go i szkaluje. *P. Kchan. Orl.* 1, 270. Porzuć tę łacinę; mógłbyś mię i szkalować, a ja nie wiedziałbym o tym. *Teat.* 50, 12. Nie chce nikogo obmawiać, szkalować, żebym grzywien nie zapłacił. *Teat.* 5. b, 61. I najżyźsza enota, nie jest od szkalujących wyjęta języków. *Teat.* 50 b, 114. Zdrajcami nas ojczyzny i śpiegami szkalują *Weryf.* 2. SZKALOWNIK, a, m., szczypacz, obmawiacz, osocznik; der Schmäher, Schänder, Verläunder; *Boh.* rauhawý. Plotka albo zdradziecstwem jest twe doniesienie, Wybieraj szkalownika imię lub oszusta, Obojgiem cię rozumiem. *Teat.* 45 b, 57. To słysząc Dawid, lekko wiarę daje, Na szkalownika udanie przystaje, I uwiódł się fałszywą obmową. *Leszcz. H. S.* 298.

SZKAMONIA ziele, ob. Soecznicia. SZKANDELA, SZKANDELAN, n. p. Mosięzna do grzania pościeli fajerka, szkan-dalan od niektórych rzeczona. *Mon.* 71, 204. der Bittwärmer; *Ross.* ррѣка, ob. Łożogrzęć.

SZKAPA y, m. et f., (cf. *Graec.* ζαβάλλος; *Misnie* Schäfer, Schäfer; *Liron.* Zifufur); mercha, eine Schindmähre, Mähre, Gurre, Araffe, ein elendes Pferd; *Boh.* mercha, herka; *Vind.* medel konj, shiva merha; *Ross.* лошадевка. Przed namioty szkap zdechłych wielkie kupy leżały. *Birk. Pod.* 12 Zły szkapa, kiedy się uprze, i z góry nie pociągnie. *Rys. Ad.* 79. Zła szkapa. *Cn. Ad.* 1552. Dyszy w tej chorobie, ni szkapa stara w chomonicie. *Comp. Med.* 400. Biegam, jak na poczcie biedny szkapa, który już zmęczony ledwo sapa. *Teat.* 52. d, 120. Rząd starał się o wytepienie tych wszędzie biednych i małych szkap. *Pam.* 85, 555. Zastużonych bez względu, jak stare szkapy, na pole wyganiają. *Teat.* 50. b, 99. — ½. *Transl. ad homin.* To weź je sobie, ty stary szkapo. *Teat.* 50. 54. SZKAPI, ia, ie, od szkapy, koński; von einer Mähre, Pferde, Gurren. Tatarzy mleka szkapięgo zażywają. *Tward. Wz.* 9. Stuttemilch. Jakoby szkapie żołądki mieli. *Birk. Kaz. Ob. L.* 2, (cf. strusie). Ludzie z owym szkapimi brzuchem, co weń kijmi kołają. *Rej. Zw.* 102 b. Żydzi czasem szkapie lekarstwa ludziom dają. *Petr. Pol.* 415. Nazajutrz koło miasta Tatarskie zagony, Stały pod szkapiami z daleka ogony. *Zimor. Siel.* 245. pod buńczukami, Roßschweife. — *Poet.* I jam - ci na Aon-skiej nie sypiał wierzchnicy, Anim się kąpał w szkapięj z Minerwą krynicy. *Simon. Siel.* 212. (w Hippokrenie).

Geßſchattelle, Schattelle. Leciała jedna suma po drugiej, i nie przedź się postrzegł, aż gdy w szkatale dno obaczył. *Mon.* 65, 571. Choćby miał sto tysięcy dukatów, za krótką chwilę szkatułę do ostatniego wypróżni szelaga. *Zab.* 15, 62. Nie po tytule, gdy pusto w szkatale. *Zegl. Ad.* 154. Nie trzeba szkoły, mogą być szkatuły Wszystkie natury i szczęścia tytuły. *Pot. Jow.* 188. Szkatułka pisarska, stuć. *Cn. Th.* 701. ein Schreibzeug, Schreibbüchse. SZKATUŁNY, SZKATUŁOWY, a, e, od szkatuły, Schattellen; *Vind.* ſhkatelni.

SZKLANKA, SZKLENICA, SZKIEŁKO, SZKŁO etc., ob. Szklanka, Szklenica, Śkiełko, Śkło. SZKLNIC się, SZKLNAC, ob. Lśnać. SZKNAĆ, ob. Szczykać, szczyknać. SZKOBEL, ob. Skobel.

SZKOCYA, yi, ż; *Gall.* Ecosse; *Schw.*land; *Ross.* Шотландія; północna część Wielkiej Brytanii. *Dykc. Geogr.* 5, 92. *Wyrv. Geogr.* 596, ob. Szkot, Szkotski.

SZKODA, y, ż; (*Boh. et Slov.* škoda; *Sorab.* 2. schkoda; *Sorab.* 1. žkoda; *Carn.* shōda, qvar; *Vind.* ſhkoda, kvar, nedobizhek, restrothek, okſhkodek, ſhkodovitnost; *Croat.* škōda, kvār, schap, gubitōk, steta, kvaruvanye; *Dal.* steta, gubitāk, poguba, poraza, kvaar; *Hung.* kvaar, kār; *Slaw.* shkoda, kvār; *Rag.* sekodda, setelta, poguba (cf. zguba), naudēnje; *Bosn.* škoda, sekoda, setetta; *Ross.* школа, пакость, вредъ (cf. wrzód), накладь, (cf. nakład); *Eccł.* вредъ [lepra 2], вредительство; *Germ.* der Schade; *Isl.* skade; *Svec.* skada; *Angl.* seath; *Anglos.* seathe; *Ditſ.* scado; cf. *Graec.* σκῆδῶ noceo, σκῆδω scarifo, σκῆδῶς miserabilis; cf. *Germ.* ſchādlich; *Lat.* scelestus; cf. *Hebr.* שחַדַּד schadad, vastavit; *Arab.* سحر corruptit); — §. 1) szkoda, szkodowanie, uszkodzenie, strata, utrata, uszczerbek, (cf. 'niepożytek); *der* Schade, Verlust. Szkoda jest uszczerbienie albo ujęcie majątności. *Szczerb. Sax.* 455. Szkoda znaczna *Ross.* злопедіе. Niedbalstwo może być takie, że żadnej szkody nie niesie. *Szczerb. Sax.* 72. Nauczyciel zły wieleby złego uczniowi nawarzył, i szkody narobił. *Glicz. Wyeh.* L 4 b. Nagrodzić szkody, wetować (*Vind.* dostaviti, poverniti). Moja w tym, nie wasza szkoda. *Boh. Kom.* 1, 415. Każdy z cudzej szkody szuka zysku. *Pileh. Sen. gn.* 192. Czyja szkoda, tego i grzech. *Pot. Arg.* 252. *Zegl. Ad.* 56. Ten, co ma szkodę, ma i grzech. *Pap. Ryc.* 165; *Slov.* kdo má škodu, má i posměch. Rad czyjój szkodzie; *Vind.* ſhkodovesel, ſhkodogmaiten, radoſhkodliu, ſchadenroß. Ten szkodą goni, kto co czyni nagle. *Blaż Tlum. A* er ringt nach Schaden. Próźne to ludzkie wywody, Żeby szkodą nie zwał szkody. *J. Kehan. Dz.* 124. Przy jednym szczęściu dwie *szkodzie (dual. *szkody) bóg daje. *J. Kehan. Fr.* 21. *Rys. Ad.* 57. Frasowny każdy pewnie ma dwie *szkodzie, Jedną z frasunku, a drugą w przygodzie. *Rej. Zw.* 250. Dwie *szkodzie będziesz miał. *Sgxt. Szkl.* 250. Dziecię kiedy na stół wlezie i spadnie, dwoję szkodę odniesie, bo go i raz stłuczony potka, i ocieć go jeszcze różgą ubije. *Zarn. Post.* 5, 515 b. Szkoda, przygoda, do mądrości droga. *Cn. Ad.* 107. (co zaszkoździło, to nauczyło). Szczęśliwy, kogo ostrożnym czynią cudze

szkody. *Pot. Syl.* 4. Po szkodzie Polak mądry; sero sapiunt Phryges. *Czech.* C 5. *Biel.* 50. *Stryjck.* 742; *Croat.* po kvarusze chlovek vuchi; *Slov.* po radě biwagii páni mudregši. Miałszy już doświadczenie po szkodzie, trzeba mieć rozum przed szkodą. *Kras. List.* 145. Głupi kto po szkodzie radzi o przygodzie. *Dwor. K* 2. Włoch przed szkodą, Niemiec w szkodzie, Polak po szkodzie przychodzi k sobie. *Rys. Ad.* 71. Zmazać starą, napisać już przypowieść młodą: Tymże Polak po szkodzie, czym był i przed szkodą. *Pot. Pocz.* 28. Próźny żal po szkodzie. *Kras. Sat.* 85; *Slov.* pozdě bika lonit. Smutny pasterz, odebrawszy szkodę, Gdy mu w niebytności srodzi lwi rosproszą trzodę, Wróciwszy się, pastwiska obchodzi do koła. *Ustrz. Troj.* 504. Wielki swar gasić szkodami małemi. *Simon. Siel.* 45, (ob. lepsza szkodka, niż szkoda). — *Simil.* Na moję szkodę, na mój koszt, na moje niebezpieczeństwo, na moję rzecz, auf meine Kosten und Gefahr. Ziotoik Przemysław zebrał pospolitego ludu niemało, jak mówią, na swą szkodę, i odgromił nieprzyjaciela. *Biel.* 25. Prosił mnie, abym mu konia w swój stani, na jego groź i na jego szkodę postawić dozwolił. *Szczerb. Sax.* 181. — §. *Assimil.* Szkoda w polu, spaś w zbożu, w łacie; *der* Schaden im Felde, Viehschaden, Weidenschaden, Hutschaden. Gdy obaczył konie w szkodzie, kazał postrzelać. *Boh. Ossol.* 68. Uszkodzony zwierzę w szkodzie weźmie, jeśli będzie chciał. *Szczerb. Sax.* 455. Bydło w szkodzie zajete, przez noc przechowane, nazajutrz prezentowane być ma. *Vol. Leg.* 1, 28. Nie o szkodę zajaca gonią. *Cn. Ad.* 629. (nie o toć go bito, nie o wodę wilkowi idzie). — *Adverb.* Szkoda, szkoda czego; *Croat.* škoda! ſhade! ſhade um etwas! Szkoda, żeś nie był! szkoda żeś nie burmistrzem, starostą, królem, *ironice vel serio*, szkoda, żeś nie woźny z tą gębą! *Cn. Th.* 1114. Szkoda takiego rozumu w kacie. *Cn. Ad.* 1140. Krótka, nieczeszna historia, której szkodaby nie czytać. *Groch. W.* 72. Szkoďaż go! żal się go boże. *Cn. Th.* 1114. Sokrates cie popsuł, szkoda cie! *Weg. Marm.* 1, 34. Szkoda papieru! *Zegl. Ad.* 249. Szkoda zarębować, co się nie ma gotować. *Cn. Ad.* 1140. Szkoda krasy, gdzie rozumu nie masz. *ib.* 1158. Szkoďaż mu tej urody, głosu, wymowy! *Cn. Th.* 1115. Szkoďaż tu tego; szkoda psu białego chleba. *Cn. Ad.* 1159. Błaznowie którzy niegrzecznie błaznują, szkoda im i chleba. *Petr. Ek.* 110. nie warić i chleba, es ist schade um daß Brot, daß sie friegen. — Szkoda, próźno, darmo, daremny koszt, fałtyga, praca daremna, nie wskorasz, nie warto; *vergeblich, unjonst, es ist nichtß ansgewendet.* O rządzie szkoda u nas mówić. *Biel.* 249. Szkoda zwał człowiekiem, kto bydłeco żyje. *Podw. Sion. A* 2 b. O wszystkimiej tej przeznacznej familii szkoda myśleć chcieć wyliczyć wszystkie ich wielkie sprawy. *Petr. Ek. ded.* Jak okrutnie po nim tęskniła, szkoda wiele słów opisać. *Warg. Wal.* 157. — Szkoda, szkodzić może, niebezpieczno; es ist gefährlich, mißlich. Prawa natury już są próźne mary, i matce rodzonej szkoda wierzyć. *Bardz. Trag.* 424. Szkoďa ufać ramieniu swemu, eboć najmężniejszemu. *Ryb.*

Ps. 58. Szkoła dwóch do jednego miechu kotów wsadzić. *Pot. Arg.* 795. Szkoła sobie z jednej szkody dwie czynić, i frasować się i cierpieć. *Rej. Zw.* 152. Szkoła pod czas mówić. *Cn. Ad.* 494. (mlecząc lepiej). Szkoła pod czas mlecząc. *Cn. Ad.* 496. (mleczenie pod czas szkodliwe). — § 2) Szkoła, szkoła, brajn, *Medic.* die Bräute, die Keflsucht. Wódka na zepsowanie dziaseł i usteczek dzieciennych, to jest, na szkołę abo radniejszą szkodę i brajn. *Syr.* 279. et 265. et 295. et 475. et 1299. SZKÓDKA, SZKODECZKA, i, ż., *dem.*, mała szkoła czyli strata, ein kleiner Schaden. Lepsza szkódka, niż szkoła. *Stryjk. praef. Rys. Ad.* 55. *Pot. Arg.* 400. (lepiej rękawem zatkać, niż całą suknią). Nigdy on szkody wielkiej szkodeczką nie goni, Widząc, że do tej małej, gdy się wielka skłoni. Dwieby szkodzie (*dual*) szkodę otrzymał, a jeśli nie obie Wiece jedną, ale większą. *Blaz. Tam. B 4. Krom.* 426. SZKODLIWY, a, e, SZKODLIWIE *adv.*; *Boh.* škodlivý; *Sorab.* 1. žkodliwé; *Carn.* škodliv; *Vind.* škodliu, škodoviten, škodezhen, nedobizhen, restrosliu; *Croat.* škodljiv, škodljivo, poskoden, kvaren; *Bosn.* škodgly, naudiv, udiv, zledan (oflediv; *Slav.* škodljiv, kvaran; *Rag.* škodan, naudni (cf. nudny), pógubn; *Ross.* шкодливый, вредный, вредоносный, вредительный, гибельный, убыточный; *Eecl.* растлительный, вредный, портящий; szkodzący, škodny, szkodę przynoszący, czyniący; škodliw, nachteilig. Zaden z cesarzów Tureckich škodliwszy chrześcijaństwo nie był nad Mahometa II, który nam wziął dwoje cesarstwo Greekie i Trapezuntskie, i Słowiańskie państwo. *Pasz. D.* 94. Wielec škodliwy; *Ross.* злопредный, ob. Zgubny. Kazimierz ochraniał się, aby Raduł škodliwego czego na ziemi Wołoską nie wezwókl; *mali aliquid. Krom.* 698. — Szkodliwy, niebezpieczny, gefährlich. Miał konia škodliwego, który bił i kąsał. *Chełm. Pr.* 197. Uderzą w się škodliwie. *Krom.* 99. Szkodliwie ranny, dalej bronić się nie mógł. *Tward. W. D.* 10. Z nienacka potraceni škodliwiej upadamy. *Ossol. Sen.* 55. — Xiążę Wratysław z ludem škodliwym do Polski wtargnął. *Krom.* 97; *infestus*, nieprzyjacielski, feindselig. SZKODLIWOŚĆ, *sci, ż.*; *Sorab.* 1. žkodliwofez; *Vind.* škodlivost, škodovitnost, škodezhnost, kvarnost, oškodnost, oškodlivost, svratanost; *Croat.* škodljivost; *Ross.* вредность, накоца; die Schädlichkeit. SZKODNICA, y, ż.; *Boh.* škudnice; która szkody czyni, die Schadenstifterinn. *Malefira*, škodnica, czarownica. *Mącz.* SZKODNIK, a, m.; *Boh.* škudnik; *Sorab.* 1. žkodnik; *Carn.* škodliviz; *Vind.* škodliviz; *Croat.* škoditel; *Rag.* osetettitegl; *Bosn.* setetocigna; *Ross.* вредитель, повредитель; *Eecl.* озлобитель, отщитель; škodzea, szkodzący, który szkody czyni, škodzi, der Schadenstifter. Urzędnik gdy się napija, jest škodnik pewny. *Haur. Ek.* 14. Szkodnikowi szkoda na dobre nie wyjdzie. *Alb. z Woj.* 17. Szkodniey pogina, którzy cię trapiłi. *W. Bar.* 4, 31. Sądź panie škodniki moje, a zwalcz najezniki moje. 1 *Leop. Ps.* 34, 1. Jawni škodniey odprysięgają się, będąc winnemi. *Gorn. Wł. Q 2.* Nocni škodniey na polu, grunciech, rolach, i z samych ko-

ściółów mają być brani. *Herb. Stat.* 156. Szatan boży przeciwnik, z Krystusem niezgodnik, Duchowi świętemu odpornik, człowieczy škodnik. *Gil. Post.* 65. SZKODNICZY, a, e, škodzący, nieprzyjacielski; škodlich, feindselig. Nie godziło się nawet škodniezego pszczołom niedźwiedzia ubić. *Nar. Hist.* 5, 367. SZKODNY, SZKODZIEN, a, e, SZKODNO *adv.*; §. a) *activ.* škodzący, škodliwy; *Slov.* škodný; *Sorab.* 1. žkodné; *Vind.* škodoviten; *Bosn.* škodan, setettan; *Rag.* škodni, setetni, škodan, naudni; *Ross.* вредный, вредительный, škodlich, škadenbringend. Prędko zysk zazwyczaj škodny. *Switk. Bud.* 14. Wszelkie niesnaski ucisz boże, a škodną prywatę umorz. *Kane. Gd.* 506. Florus w tym tylko škodzien sobie, że więcej nie pisał. *Lub. Roz.* 72. Prawo srogo karze tych, co dawają truciznę; ale to jeszcze škodniejszy jad, którzy trują językiem. *Eraz. Jez.* A a 2. Szkodno, *Ross.* шкодно, шкодно; škodno jest, škodzi, es ist škodlich, es škadet. Szkodno stare drzewo przesadzać. *Ezop.* 29. Zdawało się to pożyteczno, lecz to było škodno pospolitemu człowiekowi, *Petr. Pol.* 582. Co z tym czynić ma, aby to nie było škodno prawu jej? *Szczerb. Sax.* 496. Moczenie konopi w sadzawkach rybom jest škodno. *Jak. Art.* 5, 111. — §. b) *Pass.* Škodny, škodujący, szkodę ponoszący, škadenleidend. Żalosny król, škodzien oraz i w ziemi i w synie. *Pot. Sgl.* 190. Nie baw, gdy w Rzymie bez obrony dyszą, Škodziem kto zwłoczy, wieki o tym piszą. *Chrośc. Luk.* 14. W to pilnie wejrzycie mieli, aby w czym Rzplta nie była škodna. *Biel.* 570; (*ne quid detrimenti capiat*). Witołd z Moskwy korzyść wielką wyniósł; było z nim Polaków dosyć, którzy nie byli škodni tej drogi. *Biel.* 247. (nie stracili na niej). — Szkodniej trzewika niż nogi, Mówi skapy i ubogi. *Cn. Ad.* 1140. SZKODOWAĆ *med. niedok.*; *Boh.* škodovati; szkodę podejmować, szkodę popadać, szkodę brać; Schaden nehmen, Schaden leiden; *Vind.* škod terpeti, oškoden biti, škodno imeti; *Croat.* kvaruvati; *Rag.* setettovati; *Ross.* повредить, повреждаться. Kto się przed sądem nie stawia, na dniu škoduje. *Chełm. Pr.* 155. Łakomy, chcąc więcej mieć, škoduje. *Cn. Ad.* 425, (cf. skapy dwa razy traci). — §. *Activ.* Szafarz z dobr paną chytrze sobie galił, i na nich go dlugi czas škodował. *Odym. Sw.* 2. c 4. (krzywdził go, szkodę mu czynił). SZKODZIĆ, SZKODZIĆ, SZKODZIĆ, y, m., SZKODZICIEL; *Boh.* škudce; ob. Szkodnik, eo szkody czyni; der Schadenstifter, Beschädiger. Patrzy na jęczące z ran nad brzegami cielee, I na škodzącę wilka z zjuszoną paszczką. *Otw. Ow.* 448. Zdrajca, pospolity škodca i nieprzyjaciel. *Sar. Porz.* 42. Topili onego škodce Rzpltej. *Birk. Kaz. Ob.* 5. Waszych škodców wydajcie na szych. *Czech. F 2.* Przeważna bohatyrka zabić škodjącę swego zamysła. *P. Kchan. Orł.* 1, 576. (gwałtownika swego). SZKODZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* škoditi; *Slov.* škodjm; *Sorab.* žkodžu, žkodzić, (cf. wada, wadzić); *Sorab.* 2. sehkožesch; *Carn.* škodijem, škodujem, škoduvam; *Vind.* škodit, škoduvati; *Croat.* škoditi, škodem, poskodujem, sehápim, gubiti, (cf. gu-

bić); *Dal.* stetit, ostetujem; *Rag.* skoditti, skoditi, setetiti, osctettiti, osctettovati, ùditi, naùditi; *Bosn.* uđiti, nauiditi, zlediti, ozlediti; *Ross.* вредить, повредить, убытчить, пакосить, пакощу; *Ecccl.* вреджати, вредити, вредъ дѣлать, повреждать, портить, тищету, тищету творю; *Germ.* schaden; *Svec.* skada; *Angl.* scathe; *Anglos.* scathan; *Ruffen* scadon; *Goth.* seathjan; cf. *Hebr.* שרש pustoszyc; §. a) szkodzić kogo, cum Accusat. uszkadzać kogo, einen beſchädigen. Ciesząc się z upadku bliźniego, myślilem go w czym szkodzić. *Ryb. Ps.* 10. Szkodzić kraj, pole : pustoszyc, verhetren, vermüſten. Wrocławianie powiat Wieluński szkodziłi. *Krom.* 556, (verare). Krzyżacy dzierżawy Polskie zdradliwie szkodziłi. *Krom.* 595. *Weresz. Kij* 27. — §. b) Szkodzić komu, szkodę mu czynić; schaden, schaden thun. Kto szkodzi może, boją się go, choć nie szkodzi. *Min. Ryt.* 4, 160. Kto komu szkodzi, niech się na szkodę gotuje. *Simon. Siel.* 89. Kto innym szkodzić pragnie, samego siebie najczęściej zdradza. *Teat.* 12, 23. Sam sobie szkodził; cf. bież na siebie dał; (*Vind.* je sam febi rokau sahnivau). Kto nie w czas przychodzi, sam sobie szkodzi; *Slov.* kdo ne skoro chodi, sam sebe škodi. Szkodzi mi co. *Cn. Th.* 1115; (*oppos.* służy mi).

SZKODZIEN, ob. Szkodny.

Pochodz. beſzkodny, uszkodzić, zaszkodzić, przeszkoda, przeszkadzać, przeszkodzić.

SZKOFIA, ob. Skofia.

SZKOŁA, y, ż, SZKOŁKA, i, ż, dem.; (*Boh.* škola, żakowna, ob. Zak); *Slov.* škola, učitelna; *Sorab.* 1. schula, lutzencza; *Sorab.* 2. schula; *Hung.* oskola; *Carn.* shôla, shula; *Vind.* shula, shulna hisha, vuzbilniza, vuzhenishe, vukna sala, vuzbirna; *Croat.* uchilnicza, vuchilnicza, peregr. škola; *Bag.* ucioniza, uecioniza, nau-eniza; *Bosn.* skulla, mjesto ghdi se uci; *Slav.* shkula; *Ross.* школа, училище; *Germ.* die Schule; (*Svec.* skola; *Angl.* school; *Kero* scuola; *Ital.* scuola; *Lat. med.* escola; *Gall.* école; z *laec.* schola; *Græc.* σχολή, cf. *Hebr.* שחלה, quiescere, tranquillam esse); — §. a) szkoła w Greckim znaczy jakoby upróżnienie, daje bowiem szkoła tym, którzy jej służy, wolność od innych powinności Rzpltej. *Modrz. Bas.* 312. szkoła, miejsce ćwiczenia wszelakiego; die Schule, der Ort, wo unterrichtet wird. Szkoły te, domy rozumu, dlatego budują, aby tam było miejsce uczenia i ćwiczenia w rzeczach ku rostopności. *Glicz. Wych.* L 1. Musisz sam wprzód być w szkole, niżeli ją uczyć. *Pol. Arg* 108. Szkołą dzieci straszyc, głupstwo. *Zegl. Ad.* 245. Ej chłopcze, posle cie do szkół, będziesz tam dobrze ćwiczony. *Mon.* 67, 426. Rodzice mają oko mieć, aby dzieci każdodziennie w szkole, a nie za szkołą bywali. *Haur. Sk.* 205. Za szkoła się uczył. *Cn. Ad.* 245. (nie przebrał nauki). (*Slov.* Šmrdi mu škola; śmierdzi mu szkoła, nie smakuje mu nauka. *Slov.* Bez knih do školi, bez peněz do trhu; bez książek do szkoły, bez pieniędzy na targ; nie nie wskórasz). Szkoła koronna, akademja Krakowska. *Groch. W.* 269. *Suszye. Pieśn.* 3, H 4, ob. główna szkoła, *Carn.* glagole, modrina, modrishe; *Vind.*

vifoka shula, modroskupzhina, glagole, Universität. Szkoły wojewódzkie, gimnazya, wydziałowe. Szkoły podwydziałowe. Ld Szkołki parafialne po miasteczkach i wsiach do wychowania przyzwoitego stanom miejskiemu i rolniczemu. *Dyar. Grod.* 156. — Szkoła rycerska, Ritteracademie. Założenie szkoły rycerskiej w Warszawie od Stanisława Augusta uskutecznione. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 405. *Vol. Leg.* 7, 462. Szkoła rycerska we Lwowie naznaczona. *Vol. Leg.* 5, 789. Szkoły jezuickie, pijarskie, kolegium, konwikt. Szkoły pobożne, pijarskie, scholae piaae. Ksiądz czyli profesor szkół pobożnych, Pijar. — §. Szkoły, uczenie w szkole, uczenie się w szkołach, nauka; die Schule, daß Lehren, Lernen in der Schule, die Lectio, daß Studieren. Dionizy szkoła się żywił, gdy był z państwa wygnan. *Strujk. Gon.* f 5. dzieci uczył, er năhrte sîdy vom Schulehalten. Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, aż go mistrzem ostawi, i sam przez się będzie szkoły miewał. *Glicz. Wych.* O 2. Po szkołach niech nauczyciel przebieży myślą wszystko, co czynił w szkole. *Pir. Pow.* 15. (po lekcyi). Przed każdą szkołą niech się nauczyciel gotuje na wszystko, co do uczenia w szkole wypada. *ib.* 12. (przed każdą lekcyą). Mężczyzny przywłaszczyli to sobie, do szkół chodzić. *Zab.* 15, 62 na lekcyę, uczyć się, studieren. W szkołach będąc, na teologią chodził. *Teat.* 8, c, 61. Wyliczę pewną sumę na szkoły dla niego, a potem dam na cudze kraje. *Teat.* 33, c, 17. Dziełem czas mój na posługę dla wyżywienia i na szkoły do nauki. *Nigd.* 86. Po skończonych szkołach, znajdowałem się w domu. *Teat.* 16 b, 25. cf. z nauk w ojezyste powraca proggi. *Pociej.* 17. nach gemüthigen Schulen, Schulfahren, von der Schule, von der Universität. Szkołę opuścić, przestać się uczyć. *Cn. Th.* 1116. Niedawno zakończył swe szkoły. *Mon.* 68, 915. (edukaacyą swoje, nauki swoje). Kiedy komu wymawiamy głupstwo, lub złe postęпки, mamy zwyczaj mówić: znać żeś niewiele wziął plag w szkołach, znać że cie niedobrze bito, znać żeś nieczęsto pieniek wycierał. *Mon.* 75, 156. Dawny on mój od szkół jeszcze przyjaciel. *Zab.* 15, 426. alter Schulfreund. *Meton.* Szkoła, klasa szkolna, *Vind.* shula, resdielstvu, redstvu, eine Classe in der Schule. Do której szkoły teraz chodzi? R. Do syntaxin, ale się spodziewa, na przyszły rok promocyi do poetyki. *Teat.* 8, 70. — *Fig.* Wyborne księgi za najlepsze szkoły staną. *Zab.* 18. (za najlepszego mistrza). Szkoła każdemu otwarta, uczyć się każdemu wolno *Cn. Ad.* 1140. Do szkoły jeszcze do mnie, do szkoły. *Teat.* 50, b, 60. (ja cie nauczę). Nie-szczęście to jest najlepsza szkoła cnoty. *Teat.* 55, d, 9. — §. Szkoła osoby, liczba uczniów w szkole, ut wielką abo małą kto ma szkołę. *Cn. Th.* 1116. Schule, Schüler. — §. Szkoła, różna od drugiej naukę podająca, secta, disciplina, familia philosophorum. *Cn. Th.* 1116, *Ross.* токъ. Z tej szkoły jak z Pandory skrzyni Złe wyszło, którym ludzki ród do szczytu ginie. *Zab.* 12, 239. — Szkoła żydowska. *Budn. Ps.* 74, 8. Żydom powinno być wolno zakładać synagogi i szkoły. *Pam.* 85, 61, ob. Bożnica. — §. b) Szkoła w ogrodzie, Boh. semenistě;

Slov. štěpnica; *Carn.* zaplenishe; *Vind.* safadishe, wzieplenishe, mladikovishe, dreuku redishe; *Rag.* rásad, rassadnik; *Croat.* prezadische, prezadni vert, eine Baumshule, Schule im Garten, Pfanzshule. Na drzewka szkoła. 74, 707. Miejsce, na którym dochowujemy się szczepów, zowie się szkołą. *Kluk. Rosl.* 1, 90. Morwy co dwa lata w osobnej szkółce przesadzają. *Przedz. Gb.* — (§. c) Szkoła, braju, ob. Szkoła 2); *Vind.* shuela, gniume vuste = skorbut. — SZKOLARSKI, a, ie, pedantski, pedantisch, schulgerecht. Dawna jest bardzo, ale szkolarska rzecz, niż uczona kłótnia, ile jest tropów! *Kpec. Ukl.* 148. Nauka nie powinna być po szkolarsku dawana. *Pir. Wym.* 411. SZKOLARZ, a, m.; (*Boh.* školak, školar, školnjak *discipulus*; *Sorab.* 1. schuler; *Carn.* sholar; *Vind.* shular, navuzhennik, joger; *Bosn.* skular, učenik); — pedant, szkołą trącający; *Vind.* shulskosnauz, froyovuzhen, vuzhen rogel, uhule, prasni poshtimauz svoje vjednosti, poshtulounik, pedantar, shulskovuzhen, vshulovan, ein Schulpedant. Ci szkolarze zawsze muszą margać łaciną; gadaj po Polsku! *Teat.* 24, c, 52. SZKOLASTYK, a, m., Szkolastycey, filozofowie od 11go do 15go wieku, w szkołach utrzymujący filozofią pełną błędów na fundamencie nie dobrze tłumaczonego Arystotelesa. *Kras. Zb.* 2, 479. ein Scholastikus, scholastischer Philosoph. — § Szkolastyk, SCHOLASTYK, duchowny przy katedralnym kościele, mający na sobie dozór szkół. *Nar. Hist.* 2, 564. *Kras. Zb.* 2, 479. *Modrz. Baz.* 525-5. SZKOLNICZY, a, e, od szkolnika, Schullehrer, Lehrer. Wiek jedenasty początek akademii i szkolniczej nauki. *Stas. Zamoj.* 11. szkolnej nauki, Schulstudien. SZKOLNIK, a, m., SZKOLNY *Subst.*, nad szkołami przełożony, der Schullehrer. Rabin z szkolnikiem rewizja głów uczynia. *Vol. Leg.* 7, 44. — § Szkolnik, szkolmistrz, nauczyciel szkoły; der Schullehrer, Schulmeister; *Sorab.* 2. schular, schulmeister; *Sorab.* 4. schulmeister, schulmeister, hukuenta męžtar; *Slov.* školny mistr; *Hung.* oskola-mester; *Slav.* shkólnik, meshtar, (cf. mistrz); *Croat.* skolnik; (*Boh.* školár, školnjak; *Ross.* школьник uczeń, žak). — § Szkolnik, literat, sawant, ein Gelehrter. Pojrzyjmy na dawne szkolniki, którzy też w Rzpltej kwitneli. *Modrz. Baz.* 516. SZKOLNOŚĆ, sei, ż., pedanterya; *Vind.* shularia, shulstvu, Pedanterey. Szkolność Arystotelesowska w naukach przyrodzonych porządek na wspak obróciła. *Kpec. Ukl.* 28. SZKOLNY, a, e, od szkoły, do szkoły należący, Schul; (*Boh.* školnj, školský; *Slov.* školský; *Sorab.* 1. schulski; *Vind.* shulski; *Croat.* skolni; *Hung.* oskolni; *Ross.* училищный. Szkolny mędrak. *Mon.* 70, 5, (ob. Pendant). Głupstwem prosciznę szkolną nazywają. *Past. Fid.* 265. Szkolne książki, elementarne *Ross.* учебныя книги. Szkolny mistrz. *Warg. Wal.* 205. Szkolny stan jest najeudniejszy, i rzeczym ludzkim najpożyteczniejszy. *Modrz. Baz.* 524. Szkolna retoryka, obfita w słowa, czeza w rzeczy. *Ust. Konst.* 2, 9. Pomnie, że i mnie z młodu często więc napadła Szkolna choroba, gdy się do szkoły nie chciało. *Opal. Sat.* 74. Szkolne gospodarstwo, a z ksiąg hetmaństwo, oboje niepewne. *Cn. Ad.* 1444.

*SZKOŁOWAĆ *cz. kont.*, szkołą się bawić, do szkoły chodzić, in die Schule gehen; *Croat.* skolati; *Vind.* shudirati (ob. Studować), navuzhivatishe, se svuzhivati, vuzhiti se; (*Ross.* школить, вышколить ćwiczyć kogo, krzesać go, okrzesać, kształtować, нашколить uprawić kogo, прошколить strofować kogo). Między nieukami, i tymi, którzy trochę literatury zakusili, a przedtym niżeli do swego postanowienia żywota przyszli, szkolowali, powstawają poswarki, coby lepszego było, czyli gdyby syna ojciec do szkoły uczyć dał, czyli gdyby do rzemieślnika w rzemiosło przykazał. *Glicz. Wych.* G 4 b. Oni jakoby jaey mniwszy w klasztorze szkołują. *ib. K* 4. Chwałę dobra odnoszą, z tego swego szkolowania. *ib. H* 6 b, *Vind.* vuzhenstve, shudirstve. *SZKOLSKI, a, ie, szkolny, szkolarski; *Vind.* poshtulski, podantorski, schulgerecht. Już tu terminów przestań, radzę, szkolskich. *Klon. Fl. E* 2.

SZKOMA, ob. Skoma. SZKOPIEC, ob. Skopiec. SZKOPCŁ, ob. Skopuł

SZKORBUT, *SZARBACH, *SZORBOCH, *SCHORBUK, u, m.; *Boh.* kurdég; *Vind.* shkarbut, shkarbutna beliesen, vustnu gnitje, gniume vuste, sobna gniloba, shuela, (cf. szkoła); *Croat.* zazubnicza; *Rag.* zazubiza; *Ross.* чума; *Germ.* der Schorbut, Ecerbut; *Niederl.* Schorbut; *Holl.* selcarbuyk; *Svec.* škörblug; *Angl.* seurry. Szkorbut nazwisko swoje niedawno ma, od tych narodów podobno, u których najwięcej gości, wzięte, jako Holendrów, Duńczyków, Szwedów etc.; Syreniusz go zowie franca pomorska. *Petr. Wod.* 25, et 24. *Syr.* 520, et 617, et 156, et 298; gnilee, dziegno. SZKORPUTNICA, y, ż., kobieta skorbut cierpiąca, eine Ecerbutische. Białe upławy u suchotnic lub u skorbutnie, niebezpieczne. *Perz Lek.* 2, 8. SZKORPUTOWY, a, e, od skorbutu, scherbutisch, Ecerbut; *Ross.* чумогный.

*SZKORNIE. *Gil. Post* 197 b. *Sekl. Marc.* 6. *Podw. Sion.* N 4, ob. Skornie.

SZKORP, SZKORPICA. *Sienn.* 289. *Syr.* 484. smok morski. SZKORPION, ob. Niedźwiadek robak. SZKORPOWY u p. olej, w którym skorpy potopiono, leczy ukąszenie szkopowe. *Sienn. Wykl.*, Ecerpienófl.

*SZKORT, u, m., z *Łac.* scortum = nałożnica, daß Schweiß, die Beyschläferinn. Wielu mężów jawszy się skortów, na zdrowie żonom swoim stoją. *Petr. Ek.* 86. *Tward. Daf.* 68. Czemuś przeklęty skorceie tego nie zrobiła, Ażebyś mnie z nim oraz tak twardo uspiła. *Banial. F* 5. Herodyado, skorceie nieczysty i niewstydlivy. *Baz. Hist.* 61. Szkort bezeny plugawy panował nad niemi. *Birk. Zyg.* 55. Teodora, sławny w Rzynie skort, do szkaradnej bezeności ich przymusiła. *Zygr. Pap.* 9. Szkortu i niceney niewiasty nie pojmesz za żonę. 5 *Leop. Levit.* 21, 7. *W. Post. W.* 5, 155. *Budn. Cyc.* 25. (roby. 1 *Leop. ib.*). Ktoby mówił: żal mi grzechu nieczystego, a skortaby przedsię chował szkorie, panem bogiem ten ludzi. *Hrbst. Odp. I* 4 b. SZKORTACYA, yi, ż., porubstwo, gmarctwo, kurwiarstwo; *Surrrey.* Unquft. Ten nasz syn skortacyi tylko pilen. *Weresz. Reg.* 78. SZKORTATOR, a, m., porubnik, kurwiarz, ein Hurer. Skortatorowie i cudzołożnicy królestwa bożego nie otrzymają.

Baz. Hst. 80. Wszem w obee daja moe mówić przeciw nim, ehoć i niesławnym ludziom, t. j. lotrom, skortatorom. *Baz. Hst.* 12.

SZKOT, SZOT, a, m., (*distng.* skot), ze Szkoeyi; *Boh.* Šot; *Ross.* Шотландскъ, ein Šotte, ein Šottländer. Język Szkotów górnych podobny do Irlandzkiego. *Dykę. Geogr.* 5. 92. Szkoty abo Szoty nie raz Duńczyków najechali. *Sk. Dz.* 856. — §. Szkot, Szot handlujący, przepkujący, handlarz; ein Šotte, Hantirer, Krdmer. Nasi szkotowie na opałce drobne rzeczy rozmaite dla przedania noszą po ulicach. *Warg. Radz.* 174. Szotowie, którzy na sobie noszą swoje rzeczy ku przedaniu, płacą po złotemu; Szotowie, którzy kołmi swoje towary wożą, od konia po kopie monety. *Vol. Leg.* 2, 665. Przez Włochów, Szotów i innych cudzoziemców miasta nasze wielką szkodę biorą. *Herb. Stat.* 509. Spisywać mają w każdym miesiącu lizbę domów mieszczan, Szotów, Żydów, Tatarów. *Vol. Leg.* 4, 978. Podatek ten płacą kupey, przepkuniowie, kramarze, Szoci albo i faktorowie. *Vol. Leg.* 5, 184. Gdy go doszły o Szkotach Tarnowskich awizy... *Pot. Jow.* 109. Szlachta się teraz w Szotów obróciła, Handlów stanowi temu zakazanych pilnuje. *Opal. Sat.* 186. — Niechaj go Szoci biorą. *Pot. Jow.* 110. niech go kaci wezmą, daß tiß die Šweden... — §. 2) Szot, pewna waga, skot, skot, das Šott, Karat, deren 24 cine Mark maßen. Skot waży dwa grosza. *Herb. Stat.* 105. *Digrossus sive scotus*, podwójny grosz, albo skot. *Urs. Gr.* 588. *Poena*, sześć grzywien, *alias sex scotorum.* *Vol. Leg.* 1, 55. Złota skotów kilka. *Pap. Dr. D* 2. — §. 3) Szkot, szkotowa materya, gatunek kamlotu, Šottischer Camolet. Szkot na woreczki nabojoye, jest prawie tak dobry, jak kamlot. *Jak. Art.* 2. 560. Szkotowe albo kamlotowe woreczki. *ib.* 1, 561. **SZKOTKA, SZOTKA**, i, ż., kobieta z Szkoeyi, die Šottländerinn. Jeden z nich pojął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szkotkę, a czwarty Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. O Szkotkach mówią, że żadnych szat, coby ścisłały, nie używają. *Cziach. Prz.* 24. **SZKOTSKI, SZKOCKI, SZOTSKI, SZOCKI**, a, ie, do Szkoeyi czyli Szkotów należący, Šottisch, Šottländisch; *Boh.* Šotský. Rzeczy Szockie i kramarskie. *Vol. Leg.* 6, 154. Szockie sukno. *Instr. cel. Lit.* Domy miejskie, Szockie, Żydowskie, Tatarskie. *Vol. Leg.* 4, 977. Opuścił uszy, niby mieszek Szocki. *Bratk. C* 2.

SZKOTAK, ob. Skotak.

SZKROFUŁ, [właściwie **SZKROFUŁY**, plur., die Scrofuln, *Zołzy qu. v.* 2], ob. Świnogorz, Śliniogorz, Skwinaneya, Świnie wrzody.

SZKRUPUŁ, a, m., z *Łac.*, §. a) wążka; *Vind.* shkremen, tesha sa 20 profeneh sernet, tretki diel kvintizha, daß Scrupel, trzecia część drachmy. *Śleszk. Ped.* 421. *Krup.* 5, 255. Szkrupuł ma w sobie 20 ziarn. *Spicz.* 241. — *Math.* Szkrupuł, minuta, część jedna, na jakich 60 stopień jeden cyrkulu się dzieli. *Sol'sk. Geom.* 7. der 60ste Theil eines Grades, die Minute, daß Scrupel. — §. b) *Moral.* Szkrupuł, sumnienie trwożliwe; *Sorab.* 1. İwédoma cziččoženo, trasehiwofeč; *Carn.* shin; *Vind.* viestna te-

fnoba, fhin, viestna grisenje; *Rag.* sumgna, (ob. Sumnienie); der Gewissenšcrupel, der Scrupel, Gewissenšzweifel. Szkrupułami, to jest ściśnieniem i trwożą sumnienia się trapił. *Sk. Żyw.* 2, 74. Nie chce posądzać, bo się boje szkrupułu. *Boh. Kom.* 2, 207. Ze gárdzisz szkrupułami, winszuje ei tego, Znak to jest mocnej duszy, umysłu wielkiego. *Kras. Sat.* 53. Szkrupuł bez szkrupułu, tytuł książki o zdrożnościach Polskiego rządu, p. Jana Stan. *Jablónowskiego.* **SZKRUPULACKI**, a, ie, **SZKRUPULATNY**, a, e, **SZKRUPULATNIE** *adverb.*, trwożliwy na sumnieniu, šrupulös; *Sorab.* 1. trasehiwé; *Rag.* sumgniv; *Ross.* мнительный. Niemasz już nauki szkrupulackiej dawniej. *Bals. Niedz.* 1, 2. Szkrupulatny człowiek. *Hul. Ow.* 205. Nie będzie ona tak szkrupulatnie święta, żeby się miała o to gniewać, że ją kochają. *Teat.* 14, 96. **SZKRUPULATNOŚĆ**, ści, ż., trwożliwość sumnienia, die Scrupulosität; *Sorab.* 1. trasehiwofeč, starofečhiwofeč; *Ross.* мнительность. **SZKRUPULAT**, a, m., człowiek na sumnieniu trwożliwy; *Rag.* sumgnivaz, ein Gewissenšgrübler, šrupulöjer Mensch. Jaki skrupulat; wszystko się u niego nie godzi, grzech. *Teat.* 19. c, 79. W takiej potrzebie, dyskret, nie dyskret, szkrupulat, nie szkrupulat, świętoszek, nie świętoszek, mniejby jeszcze podobno miał od nas dyskreeyi. *Teat.* 21, 182. **SZKRUPULIZOWAĆ** *med. niedok.*, sumnienie w czym mieć trwożliwe, šrupulifiren, sič ein Gewissen maßen. Alboż to teraz ludzie szkrupulizują w tej mierze! *Teat.* 56. b, 59.

SZKRUTYNIUM, ob. Skrutynium, Wywiedzenie.

***SZKRYBA**, Szkrzybowie, i *Leop. Math.* 25, 15, ob. Skryba. **SZKRYPT** etc., ob. Skrypt.

SZKUDEŁA, y, ż., **SZKUDEŁKA**, i, ż., *demin.*; *Carn.* shkudla; *Vind.* krouniza, fziepleuka, skodliza, deskiza, ziepotnik, fhintel; *Sorab.* 1. sehindžel, gonta; *Boh.* šindel; *Lat.* seindula, scandula; *Ital.* scandola; *Gall.* echandolle; *Lothar.* chondre; *Angl.* shingle; *Germ.* die Šhindel, Dačšhindel. Gonty, szkudły, *asses. Mącz.* Dachy pokrywają się także szkudłami czyli gontami dębowemi, a zwyczajniej sosnowemi. *Šwitk. Bud.* 225. et 112. Szkudełka, *assula. Mącz.* **SZKUDLANY, SZKUDLNY**, a, e, gontowy, gonciany. *Volek.* 855. Šhindel = Dach szkudlany. *Šwitk. Bud.* 254. **SZKUDLARZ**, a, m., co gonty robi abo nimi pokrywa dachy, der Šhindler, Šhindelmačher, Šhindelmačher. *Tr.*; *Sorab.* 1. schindželnik.

SZKUREAT, ob. Skurlat.

SZKUT Włoski, pieniądz złoty, ein Škudi, eine İtaliänische Goldmünze. *Cn. Th.* 1116.

SZKUTA, y, ż., statek wodny, jakim zwyczajnie zboża wożą, -okręt rzeczny, Wiślny; *Germ.* die Šküte; *Isl. et Svec.* skuta; *Irland.* seud; *Holl.* schuyta; *Angl.* scute; *Lat. med.* escauda; *Lat.* schedium; *Graec.* σχέδια, ein flußschiff, Weichschiff; (cf. *Ross.* шитукъ nawa pięć sążni długa, 2 szeroka, deski ma rzemieniami pozszywane; zład nazwisko jój od słowa szyć). Szkuła jest statek o 16, 18, 20 ludziach, i weźmie łasztów najwięcej 54. *Magier. Mskr.* Szkuła mała, ob. Koza, Dubas. — Sternik, gdy pogody kierowania szkuty zaniedba, przywodzi szkutę do rozbicia. *Petr. Et.* 92. Radujcie się już teraz brogi

wyróżnione, Coście na wiosnę do szkut były wymłócone. *Zbil. Żyw. B 2 b.* (Iryor). Wodopławne szkuty. *ib. A 2.* Szkuta kupiecka. *Vol. Leg. 5, 59.* SZKUTNIK, a, m., nis, der Schutnidel, Botstnecht. *Cn. Th. 1116.* — 2. Co szkuty robi, der Schutenbauer, Schiffszimmermann. Warowną szkutę niech ci zbuduje szkutnik nauczony, naupepus. *Klon Fl. D 3 b.* — 2. Gatunek gwoździ, eine Art Brettnagel. Gontale, bretnale, głowacze, szkutniki. *Os. Żel. 4.* SZKUTNY, SZKUTOWY, a, e, od szkuty, Schiffen-, Schiff's. Kotwice szkutowe. *Solsk. Arch. 47.* Cennar żelaza szkutnego dobrego. *Os. Żel. 49.* Starszego sternika zowią gospodarzem szkutnym. *Haur. Ek. 62.*

SZŁA, 3 pers. fem. sing. perf. Verbi lśé, qu. v.

SZŁA, ŚŁA, i, z., SZŁEJA, SZŁAJA, ii, z., SZŁEJKA, SZŁEJKA dem.; (*Boh. śle; Sorab. 2. szla - szory; Hung. szij lorum; Ross. шлѣя, шлѣйка, (distng. мелкѣ jedwab', шелковина jedwabna nitka, шелковина morwa); chomato z postronkami, z Niem. die Sieble, (cf. Scil. Adlg.); daš kummet nebst dem Gefährre, daš Hülzeng am kummet, die Gefährriemen, der Umgang; Croat. hám. Szlje czyli chomato da zaprzężenia koni Kluk. Rosl. 5, 121. Siodła, uzdy, szleje, lejce. Stat. Lit. 595. Konie w szljach. Hor. 2, 182. Nar. Konie, gdy do barków dyszła przyprzyżone są na równo długich szlach, równo ciągną. Rog. Doś. 2, 142. We szli idę, ciągnę; traho fune, ut helciarri solent. Cn. Th. 1116. Szelki mają flisy gdy holują, któremi się do półki zacinają. Magier. Mskr. On co miłości wóz kierował dawniej, Teraz w nim w szlece ciągnie za woznika. Morsz. 72. Szlejki, służące do pociągu, składają się z napleznika etc. Jak. Art. 1, 416. Chlubny pogromca gwał przed sobą w szlije, Żelazne uplątanych harde królów szyje. Hor. 1, 250. Spuszcza ona z okna szła, w którą mu się włożył jak długi kaze, i tak go wciągają. Chrośc. Fars. 505. — Szelka proca, nawiązanie proce. Tr., daš Geflenderleder. Grabie szerokie z szelką u końca przywiązaną. Haur. Ek. 52. (z kluczką). — Szelki od spojni; Boh. šlehy, šandy; Carn. ashtershel; Vind. hlazhnjak, naramik, haufitre, der Hofenträger.*

SZLABAN, ŚLABAN, u, m., rogatki mytne, z Niem. der Schlagbaum; (*Sorab. 2. schlagbom; Vind. savara (cf. zapora, zawrzcé), sadjanski hlod.* Ktoby się ważył psuć szlabany na drogach sypanych postawione . . . *Ostr. Pr. Krym. 1, 186.* — 2. W tej gonitwie za otwarciem ślabanu i daniem znaku, wybiegają sanki. *N. Pam. 10, 55, cf. szranki.*

SZLACHARZ, a, m., [SZLACHAREK, rka, m., dem., rodzaj kaczki, eine Art Enten; czarnego i gliniastego pióra. *Mysl. ptasz. D 1 b.* — 2]. ptak z rodzaju nurków. *Dudz. 61, ein Vogel, eine Art Taucher.*

SZLACHCIANKA, i, z., SZLACHCIANECZKA, i, z., dem., szlachecka córka, ein adelicheš Fräulein, eine Adelige; *Boh. slečna, slečinka; Sorab. 1. femianska, (ob. Ziemiański); Vind. shlahna dekelzh, shlahniza, dvorna dekelza, gospodizhna, gospodizha, gospa, shlahna shena; (kervna shlahniza, rodjaniza - krewna); Croat. gozpodichna; Rag. vladika, gospoja, plemeniza, plémkigna, plémka, (ob.*

Plemię); *Ross. дворяшка, барышня, боярышня, (ob. Воjar).* Jesliby który szlachcic nieszlacheiankę sobie nierówną pojął, tedy tę nieszlacheiankę żonę swoje sobą i szlacheetwem swym uszlachei. *Stat. Lit. 80.* eine Rutadelfe. Mieszki biorą na się ubior szlachecki, szlachcianki strój wojewodziny. *Petr. Ek. 68 Biel. S. N. 22. Birk. Dom. 12.* Szlacheianeczki, mieszczańeczki *Teat. 1, 44.* SZLACHCIC, a, m.; *Boh. šlechtic, wladyka, lopota, zeman, zemanjn, zemènjn, (ob. Ziemiajn); Slov. zeman, šlechtic, ze etnoho rodu - familiant; cf. Germ. Norimb. ein Geflehter; Sorab. 2. schlachta - plemię, ród, familiant); Sorab. 1. femian; Carn. shlahnôk, pléménitnêk, plur. gospoda, gospodstvn, (shlahhta, 1) genus, prosapia, 2) affinitas); Vind. shlahtnik, shlahen gospud, desheln shlahtnik, vlastenik, plur. shlahtniki, shlahtni ludi; (shlahhta cognatus, cognatio, genus, kervni shlahtnik, kiri je v shlahhti, uflahnten, shlahhta, uflahtnik, rodjak - krewny; on je meni shlahhta - jest mój krewny); Croat. plemenit, plemenitas; Slav. plemich; Bosn. vlasteln (ob. Właściciel), plur. vlasteli, gospoda; *Ross. шляхтичъ, plur. шляхта, (shlyhta gatunek siekiery), дворянинъ (ob. Dworzani), благородный человекъ, господинъ, (cf. gospod); (cf. ap. Otfried. et Nothk. shlahta, shlaho, gislahit; Sax. Inf. et Germ. Sup. Schlecht - Geflecht genus; Svec. slag, slagti); szlachcic, der Edelmann. Szlachcicie należy się pisać, nie slacheie, bo z Niemieckiego Schlaht. Janusz. Now. Ch. Jabłonowski rozumie, że ma być sławczye od sławy. *Jabl. Her. Toż Sarnicki wywodzi, że szlachcic wziął pnczatek od słówka sława, niby sławcie. Chmiel. 1, 369.* Szlachcicie u Polaków niby Schlahter, według Hartknocha z Niemieckiego, rzeźnik, przez postpozycyą nazwany, że na wojnie pod Grunwaldą Polacy Krzyżaków 50 tysięcy położywszy, wiele naczynili mięsa Marsowi in victimam. Kromer zaś twierdzi, że się zowią Geflehter, t. j. z podłych idący, że wielu podłych za odważne czyny szlacheetwa odnieśli zaszczyt. *Chmiel. 1, 369.* Widzimy w Niemieckim języku słowo Schlaht bitwa; i raczej imię szlachcica przypomina nam pnczatek zasługi i nagrody męstwa. *Czack. Pr. 1, 262.* Szlachcicie, rycerz, członek stanu rycerskiego, miles famosus. *Vol. Leg. 1, 57.* Szlachcicie uczyniony, ob. Schartabel. — Szlachcicie nowy, z enoty i zasług uczyniony, nie z przodków urodzony, novus homo. *Cn. Ad. 1141.* (enota szlachcicem czyni, szlacheetwo daje). Szlachcicem zostać (*Bosn. ugospoditise, uljesti u gospostuo*). Szlachcicie nowy, właz, szlachcicie orłowy, szlacheetwo kupił. *Cn. Ad. 1141.* Szlachcicem być *Ross. благородствовать.* Szlachcicie po babce. *Cn. Ad. 1142: nobilis haberi vult, cum non sit.* Szlachcicie urodzony, zacnie urodzony, starodawnego domu. *Cn. Ad. 1142.* (familiant, cf. -cki, -ski). Jakem szlachcicie, tak prawda. *Teat. 29, 101.* Jakem stary szlachcicie. *Teat. 7, d, 55.* Szlachcicie ubogi; *Slov. zeman, kúska chleba në mám, pauper nobilis.* — Pluralis hodie irregul. SZLACHTA, G. -y, D. -cie, collect., Edelleute, Adel. Nowa szlachta, tak osiadli, jako i nieosiadli, płacą . . . *Vol. Leg. 3, 175.* Wszystkie szlachte równomi być między sobą uznajemy. *Gaz. Nar. 1, 154.* Gdyby którego świadka naganil w szlacheetwie, tedy oni drudzy**

świadkowie jego prostą powieścią mają sprawić, iż jest 'szlachta osiadły i wojnę służy. *Tarn. Ust.* 10. (iż jest szlachcie osiadły). *Apud veteres reperitur Pluralis fere semper regularis*: Obywatele i 'szlachciecy Rzymscy. *Kosz. Cyc. B* 5. Jak wielu 'szlachcieców, z dobrych rodziców urodzonych, odrodków widzimy. *Petr. Pol.* 60. Jak wiele szlachty. *W. Post. W.* 241. Szlachciecem jest, którego obadwa byli rodzice 'szlachciecy. *Herb. Stat.* 258. (szlachta). Chudzy 'szlachciecy. *Gorn. Wl. N* 4 b. *Stryjk.* 75. et 80. Było wiele nieszlachcieców, którzy enota swą uczynili zaene potomstwo swoje. *Gorn. Dw.* 19, *Ross. pa-зпочиниць roturier, Anadeltiſe.* — §. Wy-ście 'szlachciecy, a myśmy nie 'szlachetni. 1 *Leop. 1 Cor.* 4, 10. (wy-ście szlachetni. 5 *Leop.*; wy-ście zacni, a myśmy bezecni. *Bibl. Gd.*). Choć 'szlachciecy będący nowie jego, choć nie 'szlachciecy. 1 *Leop. Job.* 14, 21. (szlachetni, nieszlachetni. 3 *Leop.*; zacni, wzgardzeni. *Bibl. Gd.*). Antyoeha nazywano szlachciecem. 1 *Leop. 2 Mach.* 4, 7. (szlachetnym. 5 *Leop.*, epifanes. *Bibl. Gd.*), erlaucht. — §. Szlachcie, prosty szlachcie, nie pan, nie senator, nie wojewoda, (cf. bojar). ein ganz gemeyner Landedelmann. Szlachcie tam jakiś do Pana przyszedł. SZLACHCIĆ, SZLACHETNICZ cz. *niedok.*, oszlachcić, uszlachcić *dok.*; *Boh.* šlechtiti; *Vind.* ofhlattiti, pofhlattiti, pofhlattit; *Bosn.* oplemiti; *Rag.* oplemmenitti, ugospoditti, povlasteliti; szlachciecem czynić, adeln, zum Edelmann machen. Godny on, żeby był szlachcony. *Jabl. Tel.* 168. Chrobry po tej bitwie szlachtę ubogacił; prostego też roku żołnierzów uszlachcił. *Stryjk.* 156. Nobilitacja jest uszlachcenie nie będącego szlachciecem. *Czack. Pr.* 265. — §. *Transl. fig.* Szlachcieć, szlachetnić, ozdabiać, szlachetnym czynić, zdobić, zaszczycić, uzacnić; adeln, zieren, schmücken. Najdują się na urządzie ludzi podli i niskiego stanu, tych też urząd nie szlachci i zaeniejzymi nie czyni. *Szczerb. Sax.* 200. Jeśli enota szlachci, co się twarzy przypatrujecie? *Smotr. El.* 7. Co takiemu wadzi 'naród prosty, którego dobre obyczaje jego szlachca? *Kosz. Lor.* 29 b. Dobrym a pocziwym mamy się zdobić, szlachcić, i w nim się zachować. *Rej. Zw.* 95 b. Dwie rzeczy człowieka szlachca, obyczaje i rozum. *J. Kchan. Dz.* 195. Mało o to dbają, aby się obyczajni, naukami i zaenami uczynkami szlachcili. *Modrz. Bas.* 166. Człowiek uszlachciony jest darem rozumu. *Petr. Pol.* 64. Ludzi przyrodzoną śmiałością uszlachconych bardzo miłował. *Stryjk.* 551. Domy zaszczycone i uszlachetnione tyłu dostojenstw. *Zab.* 14, 212. Nie uszlachcają nas przestworne domu ściany gęstemi przodków usłane portretami. *Pilch. Sen. list.* 1, 551. Rodem Homera siedm miast uszlachcić się chciało. *Dmoch. Szl. R.* 89. Tak wielu znakomitych enot uszlachcaasz zbiorem ród twój. *Zab.* 9, 42. *Zabl.* Pragnął uszlachetnić pozostałe dni panowania swego. *Ust. Konst.* 1, 74. Z mego wonnego kwiatu pracowite pszczoły Biorą miód, który potym szlachci pańskie stoły. *J. Kchan. Fr.* 26. Polyskują się w tylnéj straży rozwieszzone znaki, Co Portugalską szlachetnią korone. *Przyb. Luz.* 120. Wszem- mocnie nowe stwarzają słowa; samowładnie szlachca postroenne. *Ossol. Mow. praef.* (dają im niby indygenat,

przyswajają). — *Simil.* Gorczyca biała blizny czarne szlachci i ciału podobne czyni. *Syr.* 1201. (gładzi). Blizny ran sok ten szlachci i wyrównywa. *Syr.* 186. Szlachetnić, polerować, w szlachetniejsze obyczaje wkładać; veredeln, bilden. Dzięki sprawcom uszlachetnienia w części plemienia ludzkiego. *Gaz. Nar.* 2, 550 b. SZLACHCINA, y, m., commiser., biedny szlachcie, szlachetka, ein armlitiger Edelmann; *Ross.* росоподчикъ. SZLACHCIURA, y, m., SZLACHCISKO, a, n., contemn., nieokrzesany szlachcie, ein grober, ungehobelter Edelmann. Głupi szlachciura nie zna się na niczym. *Teat.* 24. o, 15. Coż mam z tym szlachciurą parafianem gadać? *ib.* 24. b, 52. °SZLACHCIWY, a, e, szlachetny, niegminny, edel. Między innymi bydlęty, kół jest najszlachciewszy królom. *Cresc.* 515. SZLACHECKI, a, ie, do szlachcieca lub szlachty należący, adelich, Adel; *Boh.* vládycký (ob. Władyka), zemanský, (ob. Ziemiański); *Carn.* gosposki; *Vind.* fihlhtuosten, pofihlhtnen, fihlhten, vifokoroden; *Croat.* plemenit, ulasztelin; *Bosn.* plemenit, vlastelski; *Rag.* plemenit; *Ross.* шляхетскій, дворянскій, господскій, благородный; *Ecol.* благородный. Sady szlacheckie, dla szlachty, ob. Sąd; (*Slov.* pán služni, služnodvorská judex nobilium, f. pani služna, služnodvorská). Obiecuje szlacheckim słowem wszelaką nagrodę za pracę podjętą. *Archel.* 2, 2. Mój domek szlacheccki mu się upodobał. *Kras. Pod.* 2, 142. ziemiański; *Boh.* zemanstwj. — Nieszlacheccki, *Bosn.* potisten, sebar; *Ross.* худородный; *Ecol.* непородный. Szlacheckie piwo, cienkie piwo, cienkusz; *Haltbier, Raſhbier.* Szlachecckiego opiwszy się piwa Chłopek z jarmarku próżny jadac spiewa. *Zab.* 9, 144. *Skrzet.* Szlachecckie piwo tym drożej przedaja. Co chłop, co szlachcie niechaj chłopiznaja. *Bratk. M* 5 b. — Szlachcicka, szlachcicka sprawa; adelichs Verfahren, Handel. Szlachciecem dobry, mówisz, aza szlachcie Kraść, rozbijajć powinien! aza to szlachcicka! *Opal. Sat.* 5. SZLACHECKIE *adverb.*, po szlachccku, wie ein Edelmann, adelich. Kto nie żyje po szlachccku, nie szlachcie. *Opal. Sat.* 6. Statecznie, mężnie i 'slachetzkie na świecie żyli. *Kosz. Lor.* 79. (szlachetnie). SZLACHECTWO, a, n.; *Boh.* šlechtietwj, wladystwo, wladystwj, urozenost (cf. władyka, cf. urodzony), zemanstwo (cf. ziemiaństwo; zemanstwj dwór szlacheccki); *Slov.* zemanstvo; *Carn.* shlahtnust, shlahten stan, shlahten rud; *Vind.* fihlatnost, fihlatnust, vifokorodnost, fihlhten stan, fihlhten rud, (fihlhtnishtvu, fihlhten dvor = dwór szlacheccki); *Bosn.* gospostuo, vlastenostuo, plemenstuo; *Croat.* plemenitoszt, plemenschina; *Ross.* шляхетство, дворянство, благородіе; stan szlacheccki, ranga szlachcieca; der Adel, Adelsstand, Adelschaft. Szlachectwo prawdziwe, nie na owym pergaminie, na którym prerogatywy są pisane, zależy, ani też na tym, iż kto z tego a z tego ojca rodzi się, lecz na enocie, męstwie, zasługach. *Mon.* 65, 459. Szlachectwo jest niejaka zacność przodków, a uczciwość której się rodzice nasi enotliwie dosłużyli. *Kosz. Lor.* 29 b. Szlachectwo było wynalezione przez starożytność, dla nasycenia takim kosztem ambicyi ludzi niskiego stanu. *Mon.* 70, 627. Kannonicy św. Stanisława ośm stopniów szlachectwa dowo-

dział powinni. *N. Pam.* 9, 278. Cnota szlachectwa daje. *Żegl. Ad.* 57. Szlachectwo bez enoty, z łyków forboty. *Cn. Ad.* 1145. Lepsza enota bez szlachectwa, niż szlachectwo bez enoty. *Cn. Ad.* 456. Nieszlachectwo, *Eecl.* непородность; *Ross.* худородство. SZLACHETCZYŻNA, y, ż., dziedzina szlachecka, ein adeliches Gut. Po królewstwie, równie jak po szlachetczyżnach chłopci pańszczyzny odbywają. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 56. SZLACHETKA, a, m., quasi deminut. *Nom.* szlacheic; gołota, chudy szlacheic, ein armer Teufel von Edelmann. Tym czasem szlachetka dyskuruje, rozprawia w kole, ba i łaje. *Opal. Sat.* 78. Ja zaś, choć teraz sługus, chociaż szerepetka, Wiedzą, że bywałem lepiej, wiedzą, że szlachetka. *Zabł. Zab.* 2. SZLACHETNIC, ob. Szlacheic. SZLACHETNIK, a, m., szlachetnie postępujący, ein Edler, edel denkender. Nieszlachetnicy, którzy z twarzy i z czola wstyd otarli. *Eraz. Dw. A.* Utebte. Nigdy od tego nieszlachetnika (szatana), i od pokus jego spokojni być nie mamy. *Rej. Post. M 4. ib. Q q 6. Rej. Zw.* 83. SZLACHETNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* šlechtnost, ušlechtilost; *Vind.* šlahntnost, šlahntoferzhnost; *Ross.* благородство, сановитость; spaniałość, der Edelmut, daß Edle, der Adel, Geistesadel, die Vortrefflichkeit. Ze światła wypływa szlachetność duszy, która przynosi honor nad wszelki inny interes. *N. Pam.* 24, 526. Cożkolwiek piszesz, chroń się pisać stylem podłym, Wszystkich stylów piękności szlachetność jest źródłem; Chroń się brać za szlachetność nadętych wyrazów, Słów dziko powiązanych, olbrzymich obrazów. *Dmoch. Sz. R.* 10. SZLACHETNY, a, e, SZLACHETNIE *adverb.*; *Boh.* šlechtny, ušlechtilý, urozený. (cf. urodzony); *Slov.* šlechtný; *Carn.* šlahntn. (kosztowny); *Vind.* šlahntn. (krewny, spokrewiony), šlahntoferzhn, šlahntn rojen, (šlahntn pretiosus, šlahntn vel šlahntn kamen - drogi kamień); *Ross.* благородный; *Eecl.* славить; niepodły, enotliwy, wyborny; edel, edelmützig. Szlachetny non ad genus, sed ad mores pertinet. *Cn. Th.* 1117. (*distig.* szlachecki). Jest szlachetnym ten, który z przyrodzenia dobrze jest ku enocie ułożony. *Pilch. Sen. list.* 550. Jeśli jest co szlachetniejszego a przystojniejszego człowiekowi, jak enota, któremu klejnotowi żadne inoze zwierzę nie rozumie. *Rej. Post. T t 5.* Pomyśl sobie, jeśli jest który szlachetniejszy klejnot tego to człowieka niedźnego, jako ona święta a niewinna duszyczka jego? *Rej. Post. T t 5.* Szlachetne jego czyny. *Birk Dom.* 161. — §. Quo ad pretium: Szlachetniejsze części ciała; których obrażenie o śmierć przygotowuje człowieka. *Pers. Cyr.* 1, 15. Części mniej szlachetne, bez których życie ludzkie, lubo z biedą, obejść się może. *ib.* Szlachetne ziele. *Sienn.* 78. *Spież.* 98. Szlachetny kwiat. *ib.* 255. et 187. Ciało pańskie w przenajszlachetniejszym sakramencie. *W. Post. W.* 2, 41. (w przenajświętszym). — §. Szlachetny, co do rangi, rodu, zaeny, vernem. Wszyscy ludzie jedenże początek mają, z jednego przodka idą, ani jest jeden szlachetniejszy niż drugi, ehyba kto na lepszy dowcip. *Gorn. Sen.* 195. Imię szlacheic, jest to skutek enoty tych mężów, którzy się jako wodzowie za sługami popisali. *Pam* 83, 1, 938. — §. Szlachetny, ty-

tuł burmistrzowski; wöblebler, Titel der Bürgermeister. Został obrany burmistrzem; zacyzm: szlachetny Panie! *Teat.* 13, 89. (szlachetnie urodzony). Szlachetny burmistrz nie wyrozumiał istoty sprawy. *Mon.* 76, 141. SZLACHTA, ob. Szlacheic. SZLACHTAWA, y, ż., Chlastawa, Chlastana, Pleśnik, złoty trunk, chmielik, conyza, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 154. *Syr.* 746. Zlobyfraut, Dürrwurz; *Carn.* drösen; *Croat.* bussinecz, jermèn; *Bosu.* buseina, businaç. SZLACHTOWAĆ, SZLACHTOWANIE, ob. bić rzeź. SZLACHTUN, ia, m., szlachcina, szlachetka, ein unbedeutender Edelmann. Jakiś szlachetun stary tu widzę idzie. *Teat* 35. e, 45. SZLACHTUZ, a, m., miejsce, gdzie rzeźnicy bydło biją, rzeżą, rzeźnica, rzeźarnia; z *Niem.* daß Schlachtban; *Boh.* šlachtata, porażka, (cf. porażka); *Sorab.* 1. seblachtwaneza, zarezwarna; *Vind.* mešaiza, (cf. mięsne jatki); *Croat.* meszarnicza; *Hung.* meszarszek; *Dol.* komarda; *Slav.* kaszarnicza; *Bosu.* komarda, bekaria; *Ross.* бойня, (cf. bój, boisko). Szlachtuzy, kutłof, rzeźniczy warsztat. *Dasyp. E e 4 b* Szlachtuzy mają być przeniesione w miejsca ustronne, fetorem swym mieszkańcom nie szkodliwe. *Gas. Nur.* 2, 109.

SZLACZEK *dem. Nom.* Szlak *qu. v.*

*SZLAD, ŚLAD, u, m.; *Boh.* sled; *Slov.* šlepege; *Sorab.* 2. szlęd; *Sorab.* 1. šlęd, stup, (cf. stopa); *Carn.* slęd, sledina; *Vind.* sled, ślęd, ślędba, olled, ślęditje, (šlęd, šhvalentinova bolesn - św. Walentego niemiec); *Croat.* szlęd, sztúpina, trąg; [*Eecl.* слядь 2]; *Ross.* слядь, втечка; [*Etym. eerk.* слзти, ob. Leżę 2]; szlad, nie ślad; bo nie mówimy siedł, ale szedł, szła. *Janusz. Now. Ch.*; §. 1) szlak, stegno, pad, trop, słopa, ośłada; die Spur, die Fahrte, der Fußstapfen. Patrz na pawiment, obaczże, czyje to są ślady? 1 *Leop. Dan.* 14, 18. (stopy. 5 *Leop.*). Najlepszy gąój na rolę, pański ślad albo stopy; obecność pańska wiele waży ku dobrej sprawie w każdej potrzebie. *Kosz. Lor.* 58, (ob. oko pańskie konia tuczy). Trop albo ślad najlepiej się poznaje po świeżym śniegu. *Kluk. Zw.* 1, 385. Idą psi za zajęcem, jedni śródkiem za samym padem albo śladem, drudzy po tę i owę stronę pada, na wiarę tych, którzy śladem idą, choć sami o padzie nie wiedzą. *Ostror. Myśl.* 52, (ob. Śladogonny). Melamp ślad zgubił. *Banial. A 4.* Ślad zajęcy *Ross.* маликъ, пазанки. Ślad lisi *Ross.* нарыскъ. Podwójny ślad *Ross.* двоюка. Śladem szukać, w też tropy za kim iść, śladować, śledzić, *pr. et. tr.*; der Spur nachgeben, nachspüren. Olgierd zebrałszy się, tuż w stopy i w świeży ślad za mistrzem Pruskim do Prus ciągnął. *Stryjh.* 394. Droga jest ślad, którego kto pierwszy kieruje. *Mn. Ryt.* 4, 145. Do prawdziwej piękności ich gościniec wiedzie, Lecz niewiele waży się chłodzić po ich śladzie. *Chod. Gesn.* 155. (za ich przykładem, wzorem). — §. Ścieżek przez zagrodzenia bronić trzeba: niech każdy idzie zwyczajną drogą, a nie jak złodziejskim śladem. *Haur. Ek.* 104. (przesmykiem, cf. szlak) — Ślad czego tracić, gubić, zacierać co, żeby śladu nie było, wygładzić, do szczetu, z kretešem, auch nicht eine Spur zurück lassen. Będę wojował z Persami, ale tak, że i śladu ich nie zostawię na świecie. *Boh. Kom.* 2, 425. Prawniki i szladu tej

góry nie ujrzą. *Teat.* 8. b, 44. — §. Szlady ciesielskie, linie kresiane etc., na drewnie. *Tr.* kresy, *Striche*, *Linien der Zimmerleute auf dem Holze*. Naznaczyć ślad rubryką, kreta. *Tr.* — 2) Szlad roli, lan, miara roli, eine *Sufe Landes*. W Prusiech, w Mazowszu, w Litwie, na włoki mierzą, w Wielkiej Polsce na szlady, w małej Polsce i w Rusi na lany. *Grzep. K 2 b.* Żrzebia, szlady, pewnego wymiaru nie miały, brano je jako dni orania. *Czech. Pr.* 225. Z każdego żrzebia, szladu, włoki z osiadłych ról mają płacić po 10 groszy. *Vol. Leg.* 2, 662, cf. późszlednik. ŚLADEK, dku, m., n. p. Na śladku posadzić, zasadzić na kogo, *ponere in insidiis*. *Mącz. Hinterhalt*. ŚLADOGONIEC, Ńca, m., goniaący za czym szladem, *der Nachjager, Nachseger*. Zbieg przepłynąwszy rzekę, tam dopiero pozbył swoich śladogonców. *Pot. Poc.* 157. ŚLADOGONNY, a, ie, n. p. Śladogonni psi. *A. Khan.* 94; *odora canum vis*, *nachgehend*, *die Spur verfolgend*. Przez skały uchodziła ona, śladogonnych psów głosem bywając pędzona. *Otw. Ow.* 78. Psi śladogonni, *narius aeres*. *Zebr. Ow.* 186. SZLADOWAĆ, ŚLADOWAĆ cz. *niedok.*; *Ross.* слѣдовать (= naśladować, indagować), слѣдничать; śladem szukać, iść w też tropy za kim, śledzić, szlakować; *nachspüren*, *der Spur nachgehen*. Pies zająca śladuje. *Tr.* 2, 258. Niektórzy myncarze pieniądze potajemnie i złośliwie fałszują; przeto takich złoczyńców śladować każdemu należy. *Szerb. Sax.* 255. Śladowanie, indagacya, śledztwo *Croat.* obszok. — *Fig.* Śladuję boskiego dzieła. *Suszye. Pieśń.* 3, E 1 b. (dochodzę rozbiegając). SZLADOWNIK, ŚLADOWNIK, a, m, śledzieciel, ścigacz, pryciacz; *der Nachspürer, Nachseger, Nachfolger, Verfolger*. Idzie za nią, jakoby śladownik. 1 *Leop. Syr.* 14, 25. (jakoby goniec. 3 *Leop.*). SZLADOŻYLE, a, n., wrab we wnętrze gorzystości, dla lepszego rozpoznawania świeżo napadniętej żyły kruszcowej. *Mier. Mskr.*, *der Schurf*, im Bergbaue.

Pochodz. *naśladować*, *naśladowca*, *naśladownik*, *naśladownictwo*, *prześladować*, *prześladowca*, *oslada*, *posładek*, *posładni*, *uposładzać*, *śledzić*, *wysledzić*; *śledź*, *śledziówka*; cf. *śli*, *szły*, *szła* Verbi iść.

SZLAFMICA, y, ż. SZLAFMICKA, i, ż. *dem.*, nocna czapka, duchna, duchenka; z *Niem.* die *Schlafmütze*; *Vind.* ponożna kapa; *Ross.* спальной колпакъ, колпачекъ. Zerwał swoje białą szlafmicę z swojej łysiej mózgowicy. *Teat.* 55. d, 82. — *Alleg.* Gdy się drzem za laurem, dobrze jeśli który Brudnój na łeb szlafmicę zarwie lub misiury. *Zab.* 12, 170. *Zabl.* SZLAFROK, a, m., SZLAFROCZEK, czka, m., *dem.*, nocna suknia, *der Schlafrock*; *Vind.* nożna jopa, nożnu oblazhilo, hemetel sa spanje; *Slav.* haljina spavacha; *Ross.* шlafрокъ, спальное платье. W czasie prześcielania łóżka niech chory szlafrokiem lub nocną suknią pokryty, na miękkim krześle siedzi. *Krup.* 5, 567. Zskoczyła z swego łóżka, lekkim tylko narzuciwszy się szlafrokiem. *Niemc. Król.* 1, 57. Na teatrze bywała w długiej wygodnej sukni, która była do szlafroka podobna. *Pam.* 83, 2, 49. — *Fig. Tr.* Można i w szlafroku męstwo pokazać. *Pilch. Sen. list.* 2, 286. (niekoniecznie w zbroi, *in toga*). Sztuka pochleb-

cę odziała cnoty szlafrokiem. *Zab.* 10, 156. *Zabl.* płaszczykiem. SZLAFROKOWY, a, e, *Schlafrock*. Ubiór szlafrokowy. *Teat.* 19. e, 51. SZLAFTRUNK, u, m., picie na dobrą noc; z *Niem.* *der Schlaftrunk*. Po podwieczorku wieczerza, po wieczerze szlaftrunk. *Opal. Sat.* 72. SZLĄG, u, m., powrót na kluczki zadzierzgniiony; z *Niem.* die *Schlinge*, ein in *Schlingen gefnüpftes Seil*. Widząc w Wielieze nowego zaciągu Wsiadających do szybu, aż i bachmistrz w szlągu Musi być Morsztyn... *Pot. Poc.* 65. (gruba lina, na kształt krzesiełek obwiązana, w których się siedząc na dół szybu spuszcza). Bałwan soli, wszystko obrachowawszy, jako to szlągi, powrozy konopne, łyżczane, nie będzie drożej przedany, jeno po 5 groszy. *Herb. Stat.* 104.

SZLAGA, i, ż., SZLAŻKA, i, ż. *dem.*, kula drzewiana, młot wielki. *Cn. Th.* 1117; z *Niem.* die *Schlage*, die *Holzschlage*; *Boh.* bigák, pjech, pobigaczka, klápec; *Slov.* pobigačka, walaška; *Sorab.* 1 et 2. heja, (*Sorab.* schlaha, dówha přeczna žerdž przewora); *Carn.* falkél, kladvo, kyzky; *Vind.* kiz, kizhiz, terkel, butez, nabijazh, nabijalu, trepaunik, butiza, zhiz, kladiuo; *Ross.* била, долбня, долбуха, колотило, колотушка, колотушечка, чекмарь. *Malleus*, szłaga, kula, taran. *Mącz.* Szłaga drzewniana służy ogrodnikowi do wbijania w ziemię większych kołków. *Kluk. Rosł.* 1, 81. Gruzły ziemi rozbite być powinny szląga czyli młotem drzewnianym. *Przed.* 55. Snicerze potrzebują drzewa na szlążki do pobijania dłota. *Kluk. Rosł.* 2, 169. Szlążka czyli tłuczek mały. *Jak. Art.* 2, 249. Szłaga u bednarza, drzewniana lub żelazna, którą pobija obręcze. *Magier. Mskr.* Zgadłem, chaos w głowie, za najlepszy stała kropie i ulepki Szłaga bednarska, bo mu braknie piątą kłepki. *Zabl. Zab.* 99. U Bisów szłaga jest pniak z trzonkiem, którym hartful na ładzie wbijają. *Magier. Mskr.* — §. Szlągi, sztaby, legary wschodowe, *seapi scalarum*. *Cn. Th.* 1122. Treppenstühle, Treppenpfosten. SZLAGIER, u, m., u smuklerza jest kościany, do przybijania wątku w taśmie. *Magier. Mskr.* *der Aopjschlägel der Vosamentirer*.

1. SZLAK, ŚLAK, u, m., 1) paraliż. *Syr.* 52, apopleksya, z *Niem.*, *der Schlag*, die *Apropletie*, *der Schlagfluß*; *Carn.* boshje shlak, shlak, (slák = powój ziele); *Vind.* boshy flak, boshji shlak, boshji vdarec, skrouina, krulovust, krivust, (shlak, vdarek, vdar = uderzenie); *Croat.* boshy udaraz, guta, dërhtavieca; (slák *ictus*, *verber*); *Ross.* ударъ, разслабленіе. Lawnowda wódka zachowuje od szlaku, t. j. od zabicia powietrza. *Spicz.* 101. — 2) Szlak na ptaki, klatka, *decipula avium*. *Mącz.*, (cf. potrzask), ein *Schlagbauer*, ein *Taubenschlag*. Szlak w gołębińcu. *Tr.* Gołębiec latają do szlaków swoich. 1 *Leop. Jer.* 60, 8. (do okien swoich. 3 *Leop.*). Jako szlak pełen ptaków, tak domy ich pełne zdrady. 1 *Leop. Jer.* 5, 27. Jako kuropatwa bywa przywiedziona do szlaku, albo kózka leśna na sidło, tak i serce pysznego. 1 *Leop. Syr.* 11, 32. 2. SZLAK, u, m., żużel; z *Niem.* *der Schlacken*; *Ross.* шлакъ, шквара (cf. skwara), шкварина, шкварка; (слякоть pluta). *Molybditis*, ołowny szlak, ołowne szymowiny, brudy. *Mącz.*

3. SZLAK, ŚLAK u, m., [trakt, gościniec; eine Passage, Bahn; rusk. szlach; *Etym. got.* slaha 2]; przesmyk; *Geom.* der *Echleß*, ein verborgener geheimer Weg, *Echleßweg*, enger Paß; *Niederf.* stele; (*Boh.* ślak trop; *Vind.* śhlak, mestu, kraj - miejsce, v tem śhlaki, na tem mesti - natehmiast). Szlaki Tatarskie zwyczajne, któremi zwykli wpaść do ziem Ruskich i do Wołoch, są trzy: jeden Kuczmiński, drugi czarny szlak, trzeci Wołoski. *Gwagn.* 618. Wiedział przeskok i zaczajne znaki Kuczmeńskie i Wołoskie, ba i czarne szlaki. *Pasz. Dz.* 19. *Pasz. Chor.* A 3, (ob. czarna droga). Przez Niepr dwa też brody albo szlaki są niepospolite, któremi Tatarowie do nas przechodzą; zowią się Krzemieńczucki i Knieński. *Biel.* 5. *Gwagn.* 5 *idem.* Szlakiem Tatarskim zwano tę przestrzeń ziemi, któredy najeźdźcą wypadali Tatarowie. *Czack. Pr.* 1, 182. Strażą czujną opatrzył wszystkie szlaki. *Teat.* 45. d, 64. Wyb. W nocy bezdrożnemi szlakami przerzawszy się, z nienacka Rzymian napada. *Pileh. Sall.* 212. — §. Szlag, droga, tor, *pr. et tr.*; der Weg, die Straße, die Bahn. Szło wojsko trzema szlakami w dobrym porządku. *Nar. Hst.* 2, 401. Bieg gwiazd dokonany, tymże szlakiem na nowo poczyna. *Pileh. Sen. list.* 289. O ja trzykroć szczęśliwa, bym przelecieć mogła w obóz króla Kretskiego powietrznemi szlaki; *per auras.* *Żebr. Ow.* 189. Szlak ziemia w piekło otwarła. *Żebr. Ow.* 118. Szlak przodków swoich opuściwszy, za swoim się przedsięwzięciem udawamy. *Buda Cyc.* 61. Oderwali się od kościoła powszechnego, i nastąpili na ślak pogański. *Gil. Kaz.* B 6. — §. Szlak, szlad, stegno, trop, stopy, die Spur, *pr. et fig.* W starym zakonie są niby szlaki i podobieństwa niejaki s. trójcy. *W. Post.* W, 2, 9. Lekarski szlak na swym domysle, a domysł pewności dać nie może. *Bals. Niedz.* 2, 478. — §. Szlak, SZLACZEK czego, brzeg, kraj czego, bramowanie; der Rand, der Saum. Biała wstęga z czarnemi szlakami. *N. Pam.* 12, 280. Czy w tym szlaku szerokim pierwej się różeczki zaczynają haftować, czy kwiatki? *Teat.* 16. c, 74. Jejmość do miary coraz się nadstawia, jegomość siedzi bojaźliwy, aby znowu po przydatek do szlaku i na kliny albo fałbany do kramu posyłać nie musiał. *Mon.* 69, 588. Jakże się We Pani ten szlaczek podoba? *Teat.* 51. b, 47. Dawni Polacy świąt uroczystych przy odprawowaniu mszy ś. szlak albo ręcznik biały, na kształt stuły kapłańskiej, z szyi zwiesiwszy, nosili. *Krom.* 89. strefy, Striße. Przed laty każda szluka ochłodostwa Polskiego miała się wieczystym krojem, i potem się pod szlak inszy przydawała. *Mon.* 69, 605. Szlak u postawów sukien, kitajek, aksamitów. *Cn. Th.* 1014. die *Calteiste*, *Reiste* am Zeuge, *Luße*, (cf. krajka). Krawcy na swój odrwisz lepijć, aniżeli kiedy na szlak skroić umieją. *Mon.* 69, 602. uciąć sukna, materii. SZLAKOWAĆ *cz. niedok.*, szlakować, śledzić; *Boh.* ślakugi, ślidjm; *Vind.* posledovati, naffledovati, posflediti, presflediti, spüren, auffspüren. Zwierz leśny szlakował. *Groch. W.* 488. — *Fig.* Patrząc na swoje wady oślep i przez szpary A skrzętnie w przyjaciela szlakować przywary. *Zab.* 8, 528. SZLAKOWNY,

SZLAKOWANY, a, e, snadny do wyszlakowania, außspürbar, leicht außzuspüren. — *Phys. et mor.* Nieślakowne ludzkich sere zakrety. *Nar. Dz.* 5, 91. ungründlich, unerspürbar. — §. Szlakowny, poszlakowany; ertappt, überwiesen, tadelhaft. Takie jawne toactwo już nie wodza znaczy, Lecz szatana fałszerza szlakownego raczej. *Przyb. Milt.* 134. W niczym nieślakowni. *Przyb. Milt.* 194. To są nieprzyjaciele kłamstwa, szczerzy ludzie. Nigdy nie szlakowani w zdradzie lub obłudzie. *Przyb. Luz.* 225.

SZLAM, ŚLAM, u, m., muł; z *Niem.* der *Echslamm*; *cf.* *cf. Ital.* limo, *Lat.* limus; (*Boh.* ślam ślegma); *Slov.* kał (ob. Kał), zmulina, (ob. Muł); *Sorab.* 2. schlām; (*Carn.* śblem - ślina, ślegma); *Vind.* śhleme, glu, glenza, glinza, klatje, zekla, musga, bersa, blatu; *Ross.* маъ (cf. H), тма; *Eecl.* тмтмтмт. Szlamy wielorakie, rzeźny, stawowy, jezior, *Bot. Kluk. Rosl.* 5, 185. Nie zaraz szlam z stawu, sadzawki, na rolę wywieźć, ale niech się wprzód uleży. *Haur. Sk.* 51. SZLAMA, y, ż., mada, grunt wysoki i madzisty czyli gliniasty. *Magier. Mskr.* hoch aufsteigender Thonboden. — §. Szlama, ob. Szlamowe futro. "SZLAMONIK, a, m., żaba *Groec.* πηλοόστος. *Przyb. Botrach.*, *cf.* bagnoch. SZLAMIC się *rec. niedok.*, szlamowatym się stać, śfleimig werden. Gdy już zaczynają się krosty szlamić i rozpekać, tedy... *Krup.* 5, 155.

SZLAMOWATOŚĆ, SZLAMOWITOŚĆ, SZLAMISTOŚĆ, ści, ż., obfitość szlamu, die *Echslammigkeit*; *Ross.* пло-ватость, вязкость, тпноватость. — §. Szlamowatość, ślegma, zamulenie: *Echleimigkeit*, *Echleim*. Nerwy ozięble i szlamowatościami ślagmistemi ogarnione, ziele to rozgrzewa. *Syr.* 194. Sole do rozrzedzenia szlamowitości używane bywają. *Kruml.* 120. Szlamowatość gęsta apetyt gubi. *Krup.* 5, 668. Ślizkość albo ślamowatość. *Syr.* 820. et 282. SZLAMOWATY, SZLAMISTY, a, e, — o *adv.*, pełen szlamu lub flegmy, śflanmig, śfleimig; *Carn.* śhlemlast; *Vind.* glenzast, klaten, glenzchen, glenski, blaten, lushen, skäljen, sablazhen; *Ross.* пловатый, вязкий, тпноватый, тпноватый SZLAMOWAĆ *cz. niedok.*, rzekę, sadzawkę ze szlamu oczyścić; z *Niem.* śfläumen, vom *Echslamme* reinigen; *Sorab.* 2. szlamnowasch; (*Sorab.* 1. schlamuyu *ligurio*, schlamuwar utratnik). Gdy stawy szlamem lub błotem zalaża, wyczyszczają się przez szlamowanie albo wywiezienie błotnej ziemi. *Kluk. Zw.* 5, 221. *Świąt. Bud.* 597. Szlamowanie, *elutriatio*. *Kruml.* 71.

SZLAMOWY, a, e, od szlamu, *Echslamm*; *Ross.* тмтмт. SZLAMOWE futro, SZLAMA, ŚLAMA, y, ż., SZLAMY *plur.*, brzuchy i boki lisie albo rysie; *Bautsch.* und Zettenfelle von Füßhen, Leoparden *ic.* Futra rysie pojedynkowe; futra rysie szlamowe. *Vol. Leg.* 4, 556. Rysie błanu przedniego, tak nóżkowego, jak i ślamowego nad *zł.* 200. *Gost. Gor.* 78. Moskwa wydaje piśń, piśsaki, rossomaki, szlamy. *Pam.* 85, 615.

SZŁAP', (*Dudz. n. k.* 29. woli CZŁAP'), i, ż., spory krok koński; *Ross.* уноходъ, (ob. Jednochoda); großer Pferde-schritt. (*Boh.* ślapadlo - stopa nożna; *Carn.* ślap śemita maris, cutarraeta; *Croat.* szláp, hláp vapor). Szłapią jeździć. *Dyke. Med.* 2, 670. Koń ten ma dosyć szłapi. *Pot. Arg.* 84. Lekkim zrywaniem możesz konia do szła-

- pi, do p[ł]asania, do hasania aplkować. *Haur. Ek.* 149. — 2. *De homine*: Ale też We Pan bardzo prędko bie-gasz, nie możemy tak człapia biegać. *Boh. Kom.* 2, 59. SZŁAPAK, a, m., SZŁAPACZEK, czka, m., dem., CZŁA-PAK. *Dudz.* 29; *Boh.* ślapak; *Vind.* dobrokorazhliu konj, lohkokorazhni konj; *Ross.* шлоходець, (cf. jednochodnik), (cf. шляпа, шляпка kapeluszy); — 1) koń szłapia idący, ein Fußgänger, ein Pferd, daß einen großen Schritt geht. Szłapak rozluskany na kiel wziąwszy, unosić go począł. *Kür. Pet.* 2. Już Tytan wprz[ę]gił swe człapaki. *Zab.* 10, 207. *Zabl.* Wprzeżone szłapaki do małej kolaski. *Hul. Ow.* 64. — 2) Szłapak, piechur, piechotnik, ein Fußgänger. SZŁAPIĆ cz. *niedok.*, Szłapać *contin*; *Boh.* ślapiti, śla-pati; *Slov.* ślapám calco; (*Ross.* шлепнуть, шлепать z płaskiem na ziemię walić, шлепнуться obalić się, от-шлепать trzewiki znosić; (*Croat.* szlapimsze vaporo); szła-pia iść: (*Germ.* s[ü]ßlappen; *Boh.* šlepěge trop, stopa), den Schritt gehen. Noc była ciemna, koń szłapał noga za nogą. *Ossol. Str.* 9. — *De homine*: Gdy wchodził, usły-szał szłapanie nóg jego. *W.* 3 *Reg.* 14, 5. 1 *Leap. ib.*, daß Schlappen, Geräusch der Füße. *Budn.* 1 *Reg.* 14, 6. — Szłapać się, wlec się, włóczy się; ш[у]б langsam nach-schleppen, nachziehen. Dworskiej polewki, ni kuśla nie łapa, Ni dla bankietów za panem sie szłapa. *Zaw. Gosp.* — 2) *Activ.* Szłapać co. kogo deptać, przydeptać; treten, niedertreten. *Titubata vestigia*, szłapane, deptane stopy. *Mącz.* Niektórzy rzodkiew szłapia, po wierzchu nać przydeptując, aby się tylko w korzeń kochała. *Cresc.* 246. Sierść śliczna, jak śnieg dotąd nie ślapano no-gami. *Zubr. Ow.* 55. — *Alleg.* Jako głowa mówi o no-gę uszłapaną, czemu mię szłapisz? tak pan mówi, że jemu się dzieje, co sługom jego wyrządzają. *W. Post.* *W.* 5, 145. (szarpiesz, targniesz). *Macerare lutum*, ugnieść, uszłapać, uprawić glinę. *Mącz.* SZŁAPISTY, a, e, kroczysty, wielka szłapia chodzący, weit schreitend. Koń szłapisty. *Tr.* 2, 158. (*Carn.* szlapaszt, hlapaszt szpaszt vaparocsus).
- *SZŁARA, y, ż., SZŁARKA, i, ż., *dem.*, bramowanie u sukien kobiecych, der Saum an einem Damenkleide, der Besatz. — *Fig.* Księżycy, gdy żadnej makuły nie ma na kształt szlary albo kwefu, pogody się spodziewaj. *Haur. Sk.* 107.
- SZŁASK, ŚLASK, *SZŁASKO, a, n.: *Boh.* Slezsko, Sleze, Slez; *Slov.* Slezsko; *Sorab.* 2. Schlasinska; *Star.* Shlë-zia; *Germ.* Schlesien. Nazwisko Śląska od różnych na-rodów gromadzenia nadane jest, tak iż Ślezaacy jakoby zlezlakami albo schodniami nazwani są. *Krom.* 177. *Biel.* 97. *A Slavonico* slëz szlaz, malva, deducit *Durich.* 1, 215. Nam się zdaje, że nazwisko Szlaska *Silesiae* by-ło jeszcze dawniej znajome, ale tylko w jednej małej krainie, nazwanej pagus *Silensis*. *Nar. Hst.* 5, 58. Szląsk dzieli się na górny i dolny. *Wyrw. Geogr.* 257. *Prov.* Dalej Szląska nie był *Pot. Jow.* 70. SZŁASKI, a, ie, Schlesiſch; *Boh.* Šlezský; *Ross.* Шленский. Księstwo Szła-skie od Kazimierza W. koronie Czeskiej ustąpiłone. *Wyrw. Geogr.* 257. Szląskie płótna, (ob. Szłazak, Szlezak, Szlezanin).
1. SZŁAZ, ŚLAZ, u, m., rodzaj rośliny, malva; *Boh.* slez; *Sorab.* 1. schlez, wulki schlez, werebina; *Carn.* slęs, slis, shlęs, kompolje; *Vind.* flis, flies, popovina, poprosha; *Croat.* slëz; *Bosn.* sljez, sliz; *Rag.* sljez; *Slav.* sliza; *Eccl.* слязъ; *Ross.* анзиной, просвирки, проскурнякъ боль-шой, Malve, Pappeltraut. Szlaz ogrodowy Stroctrosen, wy-żej człeka rośnie z kwiatami wielkimi, do róży подо-bnemi; szlaz pospolity, szlaz polny, płonny, pięchsty, al-cea, Wetterröslein; szlaz wysoki, wianeczny, althaea, Gibiſch. *Kluk. Rosl.* 2, 255. *Sienn.* 99. *Cresc.* 285. *Kluk. Dykc.* 1, 26; ob. róża szlazowa, róża czarna. *Cresc.* 286. Szlaz gesi, rotundifolia, zajęczy, silvestris. etc. *Kluk. Dykc.* 2, 107. *Śleszk. Ped.* 421. Szlaz żydowski zieleninowy, corchorus olitorius, w wschodnich krajach zażywany na zieleninę. *Kluk. Dykc.* 1, 155.
2. ŚLAZ, (Ślaz), czwarty żołądek zwierząt przeżuwających; *Ross.* рубецъ; *ventriculus hic inaequalis et turgens est, instar malvae folii. Cn. Th.* 178. der vierte Magen der wiederkäuenden Thiere, der Fetzmagen, daß Lab, der Roden. Wół ma cztery żołądki, jeden się zowie xiegi, drugi czepice, trzeci łosia skóra, czwarty ślaz. *Sak. Probl.* 71. Szlaz, łączy się z żołądkiem, i od niego zaczynają się cienkie kiszki. *Magier. Mskr.*
- SZŁAZAK, ŚLAZAK, ŚLEZAK, *ŚLEZANIN, a, m.; *Boh.* Slezak; *Slov.* Slezák; *Carn.* Qvadar Quodus; [*starorusk.* Селезниецъ; od Sylingów szczepu wandalskiego 2]; z Szląska rodowity, der Schlesiſer. *Dudz.* 18. Ślezaacy, ja-koby zlazaki albo schodnie. *Krom.* 177. *Biel.* 97. Śle-zanie. *Star. Vol. B* 4; *Boh.* Slezacy tylni, ostatni, Čechy zaś (poczynający), przedni, pierwsi. — 2. Ślezak, w Toruniu, pewny gatunek ciasta z roznkami. SZŁA-ZACZKA, ŚLEZANKA, i, ż., die Schlesiſerin; *Slov.* Slez-začka.
- SZŁAZKA *dem. Nom.* Szlaga qu. v.
- SZŁAZOWY, ŚLEZIENNY, a, e, od szlazu; *Rag.* sljezni; *Croat.* szlezni; *Eccl.* слязовый, Malve, Pappel. Szlazowa róża, malva rosca. *Kluk. Rosl.* 1, 265. Wino szleziennie. *Syr.* 279. Szlazowy albo szlazowaty kamień, ma kolor liścia szlazowego, der Malachit, Pappelstein. *Kluk. Kop.* 2, 65. *Ład. H.* N 65.
- SZLEDZIĆ, ob. Śledzić.
- *SZŁĘGA, i, ż., śmigownica, z *Niem.*, die Felsſchlange, die Schlange, ein Gefäß. Pierwej szłęgi wypalić, a potem kartany. *Biel. S. N.* 51.
- SZŁEJA, SZŁEJKA, ob. Szła. SZŁEJOWY, a, e, od szli czyli szlei; *Ross.* шлейный.
- SZŁEJMOWAĆ cz. *niedok.*, n. p. Kadź duża do szlejmowa-nia gliny. *Torz. Śkt.* 287.
- SZLEMIE, icnia, n., drzewo, drewno poprzeczne, w po-przek położone; ein Querbaum, Querholz, Baum; cf. balka, bierzwno, bierzmo, tram, tragarz; *Croat.* slž-me, velika greda, trám; *Bosn.* shimme, greda velika od kuchje; *Eccl.* сльма, брвено; (*Carn.* slémé vertex for-nacis; *Vind.* fleme, strop; szczyt daszny, preschnu fle-me, trot; drag prasowy; *Ross.* шеломъ, шоломъ naj-wyższa krokiew' daszna, шлемъ, шоломъ helm, oso-bliwie w herbach). U miechów w kuźniach w walcu

koła są ramiona; te więc hak albo sztabę zwana szlemie na dół cisną i miech dmie. *Os. Rud.* 88. der Baum am Blasebalgen. Szlemie średniej grubości *Ross.* слера, слержа. Na trunę tobie z trzecim szlemieniem wystarczą dwie drewnie. *Kchow. Fr.* 144. (szubienica, z trzech drewnien złożona). Obieszono go na wysokim szlemieniu. *Klon. Wer.* 59. Kasyusz im był tak surowy, iż ledwie ich co nie wieszał na szlemię. *Chrośc. Fars.* 525.

SZLERA, SZLIRA, *ob.* Ślera, *cf.* szlara.

SZLEZANIN, SZLEZAK, *ob.* Szłazak. SZLEZIENNY, *ob.* Szłazowy.

SZLICH, SZLICHT, *u. m.*, drobno stłuczone kawałki kruszcowe wodą zaprawione; z *Niem.* der Schlich, gepulverte mit Wasser vermischte Erzerde. Z kruszców stłuczonych spławione szlichy lekkie mieszają się do przepalenia z innymi cięższymi. *Kluk. Kop.* 2, 298. Szlicht metalowy. *ib.* 2, 167.

SZLICHTA, *y. ż.*, tkaczy klej, którym osnowę pomazują; *Boh.* slichta; *Vind.* slichta; z *Niem.* die Schlichte der Leinweber, ein Brey, womit sie den Aufzug steifen. Szlichta dla tkaczy być powinna z mąki żytniej z wodą przegotowanej. *Przędz.* 29. Płótno od tkacza odebrawszy, dać pomazać, aby szlichta wymokła. *Zaw. Gosp. Haur. Ek.* 77. *id.* SZLICHTOWAĆ płótno *cz. niedok.* szlichta pomazować; z *Niem.* die Leinwand schlichten, mit der Schlichte glatt steifen; (*Vind.* sefshichti, perfshichti). Płótno gdy knap na swoim robi warszacie, to je aby gładkie było, mąka żytna z wodą uwarzywszy jak na barszcz szlichtuje. *Haur. Ek.* 178. O szlichtowaniu płócien. *Haur. Ek.* 178.

SZLICHTADA, *y. ż.*, przejażdżka sanna, die Schlittade; *Vind.* faniezhanje, fanimska voshnja, faniekanje; *Ross.* karanie. Tej zimy mieliśmy raz wielką szlichtadę. *Teat.* 46. b, 26. *et.* 56. c, 9. *et.* 24. b, 57.

SZLIFA, SZLUFa, *y. ż.* 1) pętlica na ozdobe służąca, kluczek ozdobny; z *Niem.* die Schleife, z. B. Huttschleife; *Sorab.* 2. schleiffa; (*Ross.* шлефы podwiązki); *Vind.* povesilu, poveszazha, obvesje. Guzik na kapeluszu złotolity z szlifa drogą gładzie. *Zab.* 12, 64. Nie wyszło półmiesiaca, We Pan nam się zaraz w szlifach zaświecił. *Teat.* 27, 8. (w oficerskich szlifach). — 2°) Traha, sanki albo szlifa, jak niektórzy mówią. *Mącz.* płozy do ciężarów wleczenia, die Schleife, Lasten damit zu ziehen.

SZLIFIERNIA, SZŁOFARNIA, SZLUFARNIA, *i. ż.*; *Boh.* bruska, brusyrna, brausyrna, brausewnice, (*ob.* Brus); *Slov.* brusárna, brusirná; *Ross.* шлифовальня (шлифовка политура), точильня, (*ob.* Toczyć); miejsce czyli budynek, gdzie co szlifują, die Schleifmühle. Szlifiernia zwierciadeł. *Wyrw. Geogr.* 309. Każemy budować dla płatnerzów szlofarnię i mieszkanie. *Vol. Leg.* 3, 200. SZLIFIERZ, SZLUFIRZ, ŚLUFIERZ, *a. m.*, osolnik, brusnik; *Sorab.* 2. schleiffar, brusar, f. brusarka; *Slov.* brusar, brusir; *Carn.* brusâr; *Vind.* brufar, brufnik, *Croat.* bruszar; *Slav.* brusács, oshtrioc; *Ross.* шлифовальщикъ, гранильщикъ, точильщикъ; z *Niem.* der Schleifer. *Kluk. Kop.* 2, 82. W hucie szklanej, gdy kom-

pozycya szklana ostygnie, szlifierz tygielki od masy ma odszlifować piaskiem. *Torz. Śkt.* 507. Do huty trzeba sprowadzić jakiego rysownika i szlufirza. *ib.* 105. Wytoczyć, odtoczyć nóż, u szlifierza. *X. Kam.* wyszlifować. SZLIFIERSKI, *a. je.* *Ross.* точильщик; do szlifierza należący, Schleifer. Toczydło szlifierskie. *Kluk. Rosł.* 2, 166, *Boh.* brusnice, Warsztat slifierski. *Chmiel.* 1, 227. Aby cena szkła nie była przesadzona dla rysowniczej albo szlufirskiej roboty. *Torz. Śkt.* 101. SZLIFOWAĆ, SZLUFOWAĆ, *cz. niedok.*, ostrzyć, brusować, gładzić, schleifen; *Sorab.* 2. schleiffowasch; *Carn.* brusiti, brusem; *Vind.* brufiti, nabrufiti, oistriti, pobrufiti; *Ross.* шлифовать, отшлифовать, точить, точу (*ob.* Toczyć), гранить, огранить, огранивать, (*cf.* graniasty). Szkiełka szlifowane. *Mon.* 67, 609. Ma sto szabel szlufowanych. *Teat.* 56. e, 25. Zawieszam przy kapeluszu szlifowaną szablę. *N. Pam.* 11, 229. Tak dobrzem go po karku liczną moją szlifowaną szabelką, aż się głowa na ziemi oparła. *Mon.* 74, 45. — Szlifować u malarza, do gładkości szpachlówką przyprowadzić. *Mogier. Mskr.* (szpachlować) — 2. Szlufowanego, gra pewna w karty, ein gewisses Kartenspiel. Z deputatami w maryszka szlufowanego grywa cały dzień. *Teat.* 24, 155. *Czart.*

SZLMA, *ob.* Szła. SZLIRA, *ob.* Ślera.

SZLOCH, ŚLOCH, *u. m.*, szlochannie; *Croat.* szkuchanye; *Hung.* sohajtás; *Ecccl.* мичаніе, всхлипываніе; *Ross.* хны, даś Schuchzen. Nie mam do szlochów ani do chychołów ducha. *Przyb. Ab.* 22. Daruj mým szlochom krwawym. *Teat.* 47. e, 86. SZLOCHNAĆ *med. jedntl.* Szlochać *contin.*; *Boh.* aupjm, upjm; *Carn.* yltim se, ihtiti se, ihtem, tuliti. (*ob.* Tuhć); *Croat.* kuczám, schuczam, skuczam, szkuczam; *Hung.* tsuklom, sohajtok; *Dal.* stuczam; *Bosn.* jeccati (*cf.* jeczeć), jecjati, ciejjati; *Ross.* хлнать (*ob.* Chłupać), хныкнуть, хныбаю, хвычу, хлоптать, хлопчу, *vulg.* рюмить; *Ecccl.* рлхати, вопль-ствити; głośno płakać z jękiem, schuchzen, laut weinen. Tak jest! kochany synu, — znowu szlochnie, i rzesistem iżami żrzenie zalewa. *Przyb. Ab.* 170. Nie płacz, bo i jabyń musiał szlochać. *Teat.* 11, 11. Hoj teraz to tu szlochanie i płacz będzie. *ib.* 8, 96. Szlochała, aż się serce krajało. *Teat.* 58, 227. Wdowy po śmierci męża rwa włosy, szlochają. *Teat.* 28, 155.

*SZŁOJRZOWATY, *ob.* Słojerzowaty.

*SZŁOKADA, *y. ż.*, [myłka druku zam. Sztokada *qu. v.* 2], *n. p.* Bierze (do pojedynku) pałasz; aż widząc busarza z szłokadą. Śle, niechaj się rapirem bije albo szpada. *Pot. Jow.* 227.

*SZŁOP, [czołgając, z *niem.* schleppend 2], *n. p.* Bojażń boza, pierwsze grono Na ten łubek przywiniono, Bo ta stróżem, ta i tropem, Byś nie spluskał szaty szłopem. *Miask. Rył.* 2, 150. może złopaniem, złopając?

SZŁOPA, *ob.* Łapa. SZŁOSARZ, *ob.* Śłosarz. SZŁUFOWAĆ, *ob.* Szlifować. SZŁUZ, *ob.* łóz.

SZŁY, SZŁYŚCIE, SZŁYŚMY, *ob.* łśe.

SZŁYK, SŁYK, *a. m.*, czapka futrzana coraz węższa ku górze, [czapka okrągła w czub z brzegami futrem obramowanymi 2]; eine hufe förmige Fetzmuße. Pierwej kró-

łowie sami w baranich kozuchach i szłykach baranich chadzali. *Star. Ref.* 40. Panowie Litewscy, w niedźwiedzie kozuchy i wilcze szłyki z sajdakami świetno, (jak w on czas strój był 1525 r), przyjechali do Krakowa. *Strzyk.* 361. *Gwagn.* 580. Stary Litwin zwierzęcy łeb obłupił i wdział miasto szłyka. *Strzyk.* 214. *Jag. Gr. A* 2. Przed lat 40 kit czaplich nasi Polacy używali i szłyków marmurkowych. *Star. Ref.* 45. Szłyk Moskiewski. *Miask. Ryl.* 2, 20. Szłyk marmurowy; szłyk lisi grzbieutowy. *Instr. cel. Lit.* — §. Chłop na głowę słomiany szłyk wdziawszy... *Zab.* 10, 47. *Koss.* (kapeluszyisko).

SZMACIANY, a, e; *Ross.* тряпичный; od szmat, ze szmat, *Wumpen* =. Epoka odkrycia naszego lnianego lub szmacianego papieru dotąd nie jest dostatecznie wiadoma. *Przyb. Pis.* 116. **SZMACIK**, ob. *Szmat.* **SZMACINA**, y, ż, biedny szmatek, ein elender *Jeßen.* Niemasz teraz na mnie i szmaciny, niemasz i jednej chuściny. *Comp. Med.* 702. **SZMACISKO**, a, u, brzydki szmat, gałganisko, ein garstiger *Jeßen.* *Szmacisko*, *centuculus.* *Mącz.* Stare poszarpane szmaciska. *Radz. Jer.* 58, 41.

***SZMAGA**, i, ż, [z *culz.*, rodzaj łodzi nadbrzeżnej, eine Art Kiefler Boße 2], n. p. Na brzegu, gdzie miał wyśiadać z szmagi... *Pot. Arg.* 625.

SZMALCOWAĆ 1), ob. *Szmalcować.* 2) *Szmalcem* omaścić, okrasić, szmalcu dodać, oszmalcować, osmalczyć; *Carn.* mastim, (cf. maścić, cf. *Germ.* mäßen); *Vind.* mafliti (cf. masło), pomafłiti, sabieliti (ob. *Zabielić*), obieliti, zerkałti, mit *Szmalz* anmachen, *schmalzen.* *Szmalcowany*, osmalczony. *Cn. Th.* 1029, (*Vind.* mafloun, obmallen, maflen, masten, siun, sabielen; *Carn.* masłen). *Szmalcowany* rożek czyli bułka; *Carn.* masłarya, *Deßter.* *Szmalz*füßjel. — 2) *Szmalcować*, **Szmalcować* (sed cf. *hoc*); na szmalce przetapiać, zu *Szmalze* anbraten, an-schmalzen, zer-schmalzen, zerlassen. *Szmalcowany* łój kozii. *Sienn.* 275. **Szmalcowany* łój. *Słesk. Ped.* 425. — *Transl.* Gorącość słoneczna prawie szmalcuje. *Glicz. Wych. K* 4. dopieka, dogrzewa. **SZMALCOWY**, a, e, od szmaleu, *Szmalz* =. *Szmalcowy* garnek, naczynie; *Carn.* masłenek, masovnek; *Vind.* lestvizh, maflouna diesha. *Szmalcowy* dołek; *Vind.* mastnina, mastovina, obiučnost, *Szmalz* grubé. **SZMALCUGA**, ob. *Szmalcuga.* **SZMALCZYSTY**, a, e, oszmalczony, szmalcem zaprawny. *Cn. Th.* 1029, ge-schmalzt, voll *Szmalz*. **SZMALEC**, **SMALEC**, leu, m., sadło topione; *Boh.* mastidlo; *Slov.* mast, (cf. maść); *Sorab.* 2. schmalz; *Sorab.* 1. tuk, (ob. *Tucz*); *Vind.* fhmauz, fvinska mast, fvinska toustina, maflu, (ob. *Masło*); *Croat.* maszlo; *Slav.* maslo; *Ross.* разтопленный жиръ; 1) daś *Szmalz*. *W*łustość niektórych zwierząt po rozpuszczeniu bardzo wolną zostaje; ta się zowie szmalcem. *Kluk. Zw.* 1, 54. *Szmalce*, *W*łustość z kapłuna, gęsi, kaczki i t. d., przetopiona, bardzo delikatna, do potraw i ciasta przymieszana. *Wiel. Kuch.* 428. *Szmalce* gęsi, bywa żażyty zamiast masła. *Kluk. Zw.* 2, 157. — 2) *Szmalce* uszny nie dopuszcza błonice kanału słuchalnego usychać. *Kluk. Zw.* 1, 44. daś *Szreni*schmalz. — 2) *Smalec*, ob. *Szmele*.

SZMARAGD, u, m., klejnot przezroczystry różnego zielonego

koloru. *Kluk. Kop.* 2, 55, *Vind.* fhmarald, fhmaragd, selen drag kamen; *Dal.* smerald; *Ross.* изумрудъ; *Germ.* der *Szmaragd*; *Pers.* zemerud; *Graec.* σμάραγδος. Nie złoto, nie szmaragd, nie perły cię zdobią, cnota tylko. *Pap. Przyk. B b.* **SZMARAGDOWY**, a, e, [shmaragden =; *Ross.* изумрудный.

***SZMAROWAĆ**, ob. *Smarować.*

SZMAT, a, u, m., **SZMATEK**, tka, m., **SZMACIK** dem., sztuka ledaczego, kawałek chleba, séra, mięsa, żelaza etc., spłacheć, odłamek; ein abgeriffenes Stück von etwas, ein Fleck, ein Bruchstück. *Pies* kochia pana za szmatek mizerny chleba. *Kulig. Her.* 96. Lepszej doda cery szmat wołu kwaśno uduszony z chrzanem. *Mon.* 71, 551, (cf. zraz). Skąpy nie da choć małego szmata. *Patr. Jól.* 7. Koło się rozprószyło w szmaty. *Sk. Żyw.* 1, 101. Żagwi zapalonej szmat mu oddali. *Strzyk.* 580. Wziął większą część człowieka dyabeł sobie, a ostatki Pobrały ciało i świat rozebrawszy w szmatki. *Kulig. Her.* 27. Na czymże mi zehodzi, Gdy mi ojczysty szmat bujno zarodzi. *Kehow.* 95. (spłacheć roli). Już podrabili byli szmat lasu na kilka stajań *Gwagn.* 114. Świata szeroki szmat skrażył. *Leszcz. Class.* 40. — *Szmat*, **SZMATA**, y, ż, kawał urwany płótna etc., gałgan; ein Lappen, ein Fliß, ein Fleck; *Carn.* ashkart, ashkêrz; *Vind.* krainik, blek, starina, barejusa; *Rag.* odirak, irka, kârpa, lâpat; *Ross.* отрепье, тряпье, тряпца, тряпичка, тряпка, ветoshka, (cf. wietcha). *Dawszy* szmat płótna z niczym wyprowadza do domu. *Kulig. Her.* 249. By kmiecią szmatą przyodziana była, Nad inszych tysiąc twarzy jej świecica. *Auszp.* 48. W liche szmatki leżysz uwiniony. *Groch. W.* 573. *Szmata* do chędożenia. *Cn. Th.* 1118. ścierka, ein Wisch-lappen. *Zawsze* powinien mieć cyrulik na dorędziu flejtuchy i różne szmatki. *Pers. Cyr.* 2, 7.

SZMELC, ***SZMALC** (disting. szmalec), u, m., skłaność metalowa; z *Niem.* der *Szmelz*, die *Szmalte*; *Ital.* smalto; *Lat. med.* smaltum; *Croat.* smôlec; *Vind.* spushanstvu, spushavina, svaritje, svarishtvu, stoplina; *Ross.* стекларусь, финифть, черневая работа, черведь. O szmelcach przedtem nie slychać było w Polsce; gdy nastały, rozumiano, iż to jaki metal drogi, a gdy wytlucze szmele ze złota, *ali skło. *Rzecz. Złot. C* 2. *Jawnie* szkodliwe szmelece w robotach drótowych, gdzie jest połowica złota, połowica szmaleu, który śmieli złotnicy przedawać za złoto, zowiąc to robotą francuzka. *ib. A, 2 b.* *Szmele* białe, szmele mądre. *Słesk. Ped.* 425. Były tam drugie obrazy pod szmele sztucznie malowane. *Steb.* 127. *Pa-wiment* był z srebrnych blach *szmalcem napuszczonych. *Rej. Wiz.* 24 b. Na czele rumaka zapona *Drogim* szmalcem i drogim kamieniem sadzona. *J. Kchan. Dz.* 289. *Łącuchy* z szmalcem rozmaitym wymyślają. *Petr. Pol.* 2, 199. — *Fig.* Łąkę strumień opasował, A kwiat różny w szmele malował. *Jak. Baj.* 158. — *Artill.* Skalisty szmelec, zaprawa z pewnych materyj zapalnych, nad ogniem roz-płynionych, po zastygnięciu nyby w skałę twardą przemieniona. *Jak. Art* 5, 516, roche à feu. *ib.* 277. et 82. **SZMELCARSKI**, a, ie, od szmalcowania, od szmelcarza; *Ross.* плавильный, (cf. plawić), *Szmelz* =, *Szmel-*

je . . Warsztat szmelcarski; *Vind.* spulsharia, spulshavifhe, spulshauuiza, svarjalifhe, spulshaua luta; *Ross.* плавильня, szmelcarnia. Do chymiki należy także sztuka szmelcarska. *Krumf.* 2; SZMELCARSTWO, a, n., *encaustice.* *Cn. Th.* 1029; die Schmelzerkunst. SZMELCARZ, SZMELCERZ, SZMELCMISTRZ, a, m., szmelcowaniem czyli topieniem, przetapianiem bawiący się, *Germ.* der Schmelzer; *Croat.* smolezar; *Ross.* плавильщик. Robotnik kuzniowy dogladajacy topienia, zowie się smelcerz. *Os. Rud.* 154; podmajstrzy. *Os. Żel.* 84, der Eisenfchmelzer, Erzschmelzer. Szmelcarze, którzy do spustów smole palą. *Vol. Leg.* 2, 997. et 3, 52. Pechfieder, Zheerbreuner. U nas potaż szmelcarze zakupuja. *Pam.* 84, 762. — Szmelcmistrz, szmelcarz, *encaustes.* *Cn. Th.* 1029, szmelcem malujacy, der Schmelzmaler. SZMELCOWAĆ *cz. niedok.*; (*Sorab.* 2. schmelzowasch; *Vind.* spulhati, respulhati, variti, svarjati, reszvirati, restajati, topiti, stopiti; *Ross.* сплавить, сплавлять, сплавляю; *Germ.* schmelzen, (*cf.* szmalcować); *Svec.* smuelta; *Notker.* schmilzen; *Anglos.* meltan, myltan; *Angl.* melt, smalt; *Gracc.* μέλειν, (*cf.* μαλάττειν); topić, przetapiać; schmelzen, umschmelzen. Masło, na długie chowanie, szmelcują. *Haur. Ek.* 178. Żydzii jeli smelcować srebra, i złota z korony wywozić. *Rzecz. Złot. B 4 b.* Rzeczy kościelne nie mają być żydom przedawane, wyjawszy by pierwój spuszczone albo zszmelcowane i do pierwšej matery przywrócone były. *Szczerb. Sar.* 554. Szmelcowanie *Ross.* плавка, сплавка, сплавление, сплавливание. Żołędzie z szmelcowanej gliny procam i ciskali. *Warg. Cez.* 116. z palonej gliny, gebrannter Lehm. — Szmelcować powidła, smażyć. *Haur. Sk.* 76. Sulze kochen, schmalzen. Szmelcują też piwo, gdy go do brze w kotle przewarzają, aż go ezwarta część uwre. *Haur. Ek.* 107. — §. Szmelcować, szmalcować *niedok.*, uszmelcować *dok.*, szmelcem ozdabiać, malować; im Schmelz arbeiten, mahlen, mit Schmelz verzieren, *encausto aliquid pingere.* *Cn. Th.* 1029. Zbroja szmalcowana. *P. Kchan. Jer.* 66. *J. Kchan. Ds.* 94, SZMELCOWNY, szmelcem ozdobny; *Croat.* smolezan; *Ross.* финишный; *pr. et tr.* in Schmelz gemahlt. Malarzu, uszmelcuj pulchnym lice jej szkarlatem. *Anakr.* 51. Nie takbyśmy gładkości ufali, ani twarzy swych olejkami i farbiczkami szmelcowali, gdybyśmy na przyszłość pamiętali. *Zarn. Post.* 5, 747 b, (*cf.* pstryć). W ślizkie kłębki zwija szmelcowną pierś smoczą *Przyb. Mil.* 227. Pod wiosnę, gdy wdzięczne powiewy z brył rozciękłych szmelcowne wprowadzą krzewy. *Zab.* 12, 250. SZMELCOWY n p. piec. *Tr.* 2164. od przetapiania, der Schmelzofen. SZMELCTYGIEL, gla, m., rynka do przetapiania, z *Niem.*, der Schmelztiegel. Listków złota włożyć w szmelctygiel złotniczy a wstawić na ogień. *Sienn.* 585. *Steszk. Ped.* 425, *Carn.* restopniza. SZMELCUGA, ŚMELCUGA, ŚMALCUGA, SZMALCUGA, ŚMOLCUGA, i, ż., gatunek potażu, die Weidenschfe. Potażu *alias* szmelcugi laszt. *Instr. cel. Lit.* Clo ma być płacone od potażów, smelcug, ołowiów etc. *Vol. Leg.* 5, 115. Smoleuga. *Swad.* 3, 79. Od lasztu szmalcugi po 5 zł. *Vol. Leg.* 4, 554. Od towarów leśnych, od szmalcugi lasztu po zł. 5, od beczi potażu 5 sz-

funty wążacej, po zł. 2. *Vol. Leg.* 6, 15. — §. Śmelcuga, miejsce, gdzie smelcugę robią, die Weidenschfeabrik. Teni ługami przedni popioł lutrują w smelcugach. *Torz. ŚH* 209. Z frytą tak się trzeba obchodzić w piecu, jak nasi majstrowie w smelcugach, gdy potaż lutrują. *ib.* 226. SZMER, u, m., szmer, gwar cichy, szelest; *Rag.* xâmor, romon; *Bosn.* sgjamor, sgjuberenje, rumon; *Ross.* шобортъ, морохъ, das Geräusch, Rauschen, Murmeln. Szmer pomieszany znakiem jest bojaźni. *Weg. Marm.* 1, 162. Nadstawia ucha szmerowi ludu; dowiaduje się, iż przyjaciel jego w kajdanaeh. *ib.* 1, 158. Piwo, które z rozmarynem Czeskim warzą, szmer czyni w głowie. *Syr.* 171. szum. Samen im Reife. — §. *Botan.* Szmer naski, *ob.* Rozmaryn Czeski, Świnie bagno; (*Vind.* zhermel fucus). Rozmaryn polny szmerem zowią, że piwo, które z nim warzą, szmer czyni w głowie pijącym go. *Syr.* 171. Gdy uchmielonym piwem, szmerem zatartym, głowę zawrócić i by masłokiem w szalenistwo obrócić, tam stroi firleje. . . . *Gil. Post.* 150. — Szmer włoski, *ob.* Dziecielnica. SZMERAĆ, *ob.* Szmernać. 1. SZMERGIEL, gla, m., *Germ.* der Schmergel; (*Græc.* σμείρις; *Ital.* smeriglio); kamień skłarski, śnicerski, złotniczy; między kruszcami najtwardszy; stłuczony używa się do polerowania klejnotów etc. *Klub. Kop.* 2, 219; *Vind.* shelesnast kamen; *Ross.* пекерникъ, наждакъ. Żelazo kwarcowe, dawniej było znane pod imieniem szmerglu. *N. Pam.* 22, 67. 2. SZMERGIEL, SZMYRGIEL, SZMERMEL, mla, m., puszkarska zaprawa krototilna, część ogniów zabawnych, *Germ.* der Schwärmer in der Feuertwerkskunst; *Ross.* шепмеръ, буракъ, бурачекъ. Po wiecerzy fejerwerk; goście patrzą z sali, Wpadł szmermel między gumna, sto doła się pali. *Kras. Sat.* 82. Raca z szmermelami *Ross.* шутиха. Człowiek podobny po płochego szmyrgla, Wścibski, łgarz, warehol, nie stąpi bez tigla. *Zab.* 2, 269. SZMERGNAĆ, SZMARGNAĆ, SZMERNAĆ *med. jedntl.*, Szmerać *contin.*, Szmerzyć *niedok.*, szmer robić, szmerzeć; rauschen, ein Geräusch von sich geben; *Carn.* shörgam, shorgläm, vershat, vershim; *Vind.* snerzhat (*stertere*); *Croat.* romulim; *Rag.* xâmoriti; *Bosn.* sgjmoriti, rumoniti; *Ross.* морохнуть, шорошу, шорохнуться, шорошиться, журкнуть, журчы, (*cf.* ciórczec). Żaby wnet, niech tylko posłyszają, że chrząst jaki szmermie, uskoczą z leknie. *Przyb. Luz.* 42. (chrośnie). Gofab' szmergnął w krzaki. *Ossol. Baj.* 2. (z szmerem uleciał). Słodkie zefiry, gdy swoim wianem Przyjemnie moje ochłodzicie ciało, Mniemam, jak gdyby z lubem szmeraniem W koło mnie jakieś bóstwo latało. *Chod. Gesn.* 11. Drzeweczko z ziemi wytargnie, Którym ku Morawcowi dosyć chybko smargnie. *Papr. Gn.* 506. (z szmerem macha, szmeruje). Gdyby on nad kupą pierza ta mową szmergał, Rozpierzchałaby się. *Klon. Fl. H.* 1 b. (hałasował, juna-czył). Komu we łbie smerzą mole, Niechaj ze psy jedzie w pole. *Kchow.* 75. (szmerza). Żalła się na jakiś defekt, że jej coś po sereu szmera. *Teat.* 10, 18. niepokoić, heunruhigen, ängstigen. — §. Szmerają się robacy, sypią się z chrobotem, die Würmer wimmeln mit Geräusch.

- Po śmierci robaczy się w człowieku naszerali. *Comp. Med.* 702. SZMERNY, a, e, szemrzący, szmer wydający; *Rag.* xaamorni, rauschend. Szmermy strumyczku, co po kamyczku etc. *Zab.* 10, 102.
- SZMIGA, ob. Śmiga. SZMIGIEL, gła, m., miasto w Poznaniańskim, sławne jarmarkami. *Dyka. Geogr.* 5, 27; eine Stadt in der Weim. Pfosen. *Prov.* Drya w Szmiglu konia wygrała, a chłopca obieszono. *Rys. Ad.* 11? SZMIGOWNICA, ob. Śmigownica.
- SZMIOT ziele, ob. Opiech. SZMIRGIEL ziele, ob. Kniat.
- SZMUKLERZ, a, m., (cf. smukarz), pasamonik, der Berrenwirfer; *Vind.* priemar, priemni kauz; *Slav.* gombār; *Ross.* позументникъ, Szmuklerze, pasamonicy, hafstarze. *Vol. Leg.* 5, 629. Żyd u nas krawcem, szmuklerzem, aredarzem. *Grad. Dis. F b.* SZMUKLERSKI, a, ie, Pofamentfirer. Szmuklerskie rzemiosło = SZMUKLERSTWO, a, n., die Pofamentfirerey. SZMUKLERKA, i, ż., die Pofamentfirerin.
- SZNEPER, ob. Szyper.
- SZNICIA, y, m., n. p. Dziś on szewczyk, on rzeźnik, gnojek, leda sznica Posiedzie na publice starego szlachcica. *Pot. Pocz.* 705. Znieś wszystkie rzeki na herb, (cf. Szreniawa), jeśliś leda sznica, Chłopeś, gbureś, nie ujdiesz wierz mi za szlachcica. *Pot. Pocz.* 80. — Sznicia, SZNICIE *plur.*, ramiona dyszlowe, die Deichselarme, die Spalte, die Schere am Wagen; (*Sorab.* 1. Injea; *Sorab.* 2. kolé-szna fnicza, fnize; *Carn.* grędanza, (cf. grzędą); *Croat.* skarich kolni). U przodkarów sznicie są tak dane, żeby między nie skrzynka wchodziła. *Jak. Art.* 1, 505. et 2, 288; *armoas. Jak. Art.* 1, 271. SZNICOWY, a, e, od sznic, die Armdeichsel betreffend. Węzeł sznicowy, którym się armatna linka do szniców przywjezuje. *Jak. Art.* 5, 46.
- SZNICERNIA, i, ż., sznicerski warsztat, die Bildschneizerwerkstatt. *Cn. Th.* 1118. SZNICERSKI, a, ie; *Eecl.* ваятельный; *Ross.* рѣзчикова; do sznicerza należący, Bildschneizer, Bildbauer. Sznicerskiej nauki koniec jest obraz rzezany. *Petr. Et.* 46. Sznicerska sztuka lub rzemiosło = SZNICERSTWO, a, n.; *Vind.* podubska dlietovina, isresuvanstvu; *Eecl.* ваятельство, изваятельное художество, die Bildschneizererey, Bildbauererey. SZNICEROWAĆ cz. *contin.*, ryć, wyrzynać osoby, kwiaty, z drzewa, kamienia etc. *Wlod.*, Bildschneizeren, anfschnitten, anfsgraben, anfsbauen. SZNICERSZCZYŻNA, y, ż., robota sznicerska, Schneizerwerk, Bildschneizerarbeit. Coż na tym, że karoca wytworna ozdóbiona sznicerszczyżną? *Pilch. Sen. list.* 2, 426. SZNICERZ, *SZNICER, a, m., który umie ryć kamienie albo rzezać obrazy, sculptor. *Macz.* *Sznieer, obraznik albo obrazny może być zwan; bo sznicer jest Niemieckie słowo, nie Polskie. *Macz.*: *Germ.* der Schneizer, Bildschneizer, Bildbauer. Sznicerz, posażnik, obraznik. *Volekm.* 957, *Sorab.* 1. znamerak; *Carn.* obrasnekar; *Vind.* podubski dlietavez, dlietnik, isrezuvauz; *Slav.* kipodilac; *Croat.* kipodubecz, peldorezec; *Eecl.* долбитель; *Ross.* рѣзчикъ. Sznicerz nie robi złota i kości słoniowej, ale daje postać temu, co topi i rznie. *Kras. List.* 2, 122.
- SZNIDŁO, SZNIDO ziele. *Macz.*, ob. Siniło.
- *SZNIT, u, m, krój, rznicie, z *Niem.*, der Schnitt; (*Carn.* snita kruha lamella panis). Czy rznicie uważasz, czy sznity, Piękności wszędzie wybór znamienity. *Zab.* 9, 159. *Skrzet.* Worek ten rozmaitemi sznity zrobiony. *Klon. Wor. praef.* SZNITJARMUŻ, Schneittföhl, kilkakrotnie do roku obrzynany, zawsze świeże wypuszcza liście. *Kluk. Rośl.* 1, 216. SZNITSAŁATA, Schneittjalat, ile razy będzie zerznietą, tyle razy świeże wypuszcza liście. *Kluk. Rośl.* 1, 217, *Ross.* снить, сныть, дяглица aegerpodium podagraria.
- *SZNIWAGA, ob. Szynwaga. SZNUPKA, ob. Sznypka. SZNUR, SZNÓR, a, u, m., SZNUREK, rka, m., dem., SZNURECZEK, czka, m., dem. sec.; *Boh.* šnura; *Slav.* šnūra; *Sorab.* 1. schnora; *Sorab.* 2. schnorra; *Carn.* shnora, skripz; *Vind.* shnura, shnuriza, shnurovez, sadershniza, pervesenza, pervesiza, stoglei; *Croat.* snōra, gajtan (cf. kajdan), veruzhiza; *Hung.* sinór, sijnor; *Bosn.* sveza, svezacaja, trák; *Slav.* gajtan, struka; *Ross.* снуръ, снурокъ, снурочекъ, (cf. споровить, споравливать, споровать, зрównać), гайтанъ; *Eecl.* снурокъ, сученое чтоиубудъ; powróz, (*Niem.* die Schnur, daß Schneiden; *Niederf.* Snor; *Angl.* snare; *Svec.* snara, snöre; *Finl.* nuora; cf. *Græc.* νεῦρον; *Lat.* nervus). Z uplecionych pierwszych sznurków znowu przez zaplecenie kilku składa się grubszy, a z grubszych kilku, znowu jeszcze grubszy snur. *Rog. Doś.* 2, 429. Sznury splecione z dwóch lub więcej postronków są liny; sznury zaś raz tylko plecione są postronki. *Jak. Art.* 5, 225. Moc sznura zawisała w moey nitek, z których się składa, i od sposobu roboty. *Rog. Doś.* 2, 429. *Jak. Art.* 5, 215. Sznur we troje spleciony, nierychło bywa stargany. *Radz. Eecl.* 4, 12. (troisty. *Budn. ib.*) Żonyby trzeba na sznurku przy sobie zawsze wodzić. *Teat.* 56, 45. W Turczeh nie jeden bywa sznurem zaciągniony. *Tward. Wl.* 144. (udu-szony). Sznur wędny. *Carn.* vodiza; *Rag.* tūgna, strūgnja; *Ross.* лѣца, лѣца, ob. Sznura. — Sznurki u smuklerza są dwojaki, kręcone i robione na klockach, jako to: kompazel, borytas, szadras, cięciwka i t. d. *Magier. Mskr.* Sznur szyjny na obracach śś *Eecl.* оуѣроуць. Sznur pereł *Ross.* ннзанье. Słepie przywiązanie do przywatnych nabożeństw szkaplerza, rozańca, paska, sznurka, i t. d. *Mon.* 76, 577. Wszystkich na jeden sznurek. *Opal. Sat.* 87. (jednej faryny, jednej kuźni). Sznury z piasku kręcić. *Smotr. Lam.* 45, (ob. bieza z piasku nie ukrećisz). Sznur ciesielski, die Schnur, Richtschnur der Zimmerleute; *Carn.* snōra, potesa, plajba; *Bosn.* perdia, (cf. pertyka); *Ross.* причагъ. Ciesle zwykli linią prowadzić sznurem w rubryce zmazanym. *Solsk. Geom.* 50. Pod sznur, wedle sznura, prościuteńko; *Sorab.* 1. po schnōfe; *Slav.* gako po snure; *Vind.* po shnuri, glihvau, (po niti), po versti, kaker bi se shnuro vdariu, nach der Schnur, shnurgerade. Ulica szeroka lipkami pod sznur sadzona. *Zab.* 9, 157. *Skrzet.* Sła w prost pod sznur. *P. Kchan. Ort.* 1, 170. *Eraz. Dw. C.* Z obu stron gościńca topole pod sznurem wysadzone cień sprawują chłodny. *Hor. Sat.* 78. Prosto, jak po sznurze. *P. Kchan. Jer.* 149. *Zab.* 14, 55. Jak pod sznur. *Cn. Ad.* 295; *adject.* *Vind.* polshnuren, verstnoraun, glihpotegnjen. — *Inde* Sznur; pra-

widło, linia; Nichtsnur, Regel. — Postanów twe życie podług sznuru enoty i rozumu. *Budn. Apoph.* 38. Abyśmy według woli boskiej żyli, i wszystkie myśli nasze i sprawy tym sznurem mierzyli. *Kucz. kat.* 3, 535. Bóg chce powodować nas sznurem wiary. *Lach. kaz.* 1, 213. Niech on idzie za sznurem, a nie za sznur ciągnie. *N. Pam.* 25, 247. Mądry nie według ustaw ludzkich żyje, ale według sznura enoty. *Budn. Apoph.* 22. Pismo niechaj szczerze wykładają wedle sznuru wiary. *W. Post. Mn.* 400. Po sznurze czego dochodzić: po nici kłębka, dem Jaden nach erpüren. Dopiero trafiło się na szlad, i już szło wszystko jak po sznurze. *Biel.* 598. Gruntownie a statecznie, jako po sznurze wypytać się, w jakimby stanie były rzeczy wszystkie. *Kosz. Lor.* 60. — Wszystkie te przykłady, jakoby na sznurek zebrać. *Glicz. Wych. G 3 b.* (do kupy porządnie, jak na nitkę). — *Transl. varie:* Sznur, ciąg, pasmo; Jaden, Fortgang, Dauter, Verfolg. Sznur żywota nadspodzianie jego był przerywany. *Bal. Sen.* 20. (nie, nitka). W dalszym prawa sznurze, dowiem się. *Teut.* 45. c, 48. *Wyb.* (w postępku, ciągu). Złe przygody sznurem się po powietrzu zbiegają. *Bal. Sen.* 95 na kupę, pasmem; zusammen, auf einen Haufen. — *Fig. transl.* Czasem język dziecięcia tak jest zafasowany spodem skóreczką, którą zowią sznurkiem, że nie może nim swobodnie obrócić. *Mon.* 69, 1005. Słońce swe już rozpościera złote sznury. *Auszp.* 15. promienie, Strahlen. Goździec na wierzeli z włosami przedarłszy się, w sznury i kożuby zlepią się. *Petr. Wod.* 22. w koltuny, w warkocze, Zöpfe. Ledwo na bardonie srebrnym gładka Pierys zgodne znaci sznury, Strach go dojeżdża ponury. *Zab.* 6, 572. *Nar.* struny, Saiten. W karecie chodzi koń w pięknym mosiadzowym sznurze. *Pol. Jow.* 184. w rzędzie, w szorach; Geschirr, Pferdegeschirr. — Sznur mierniecy, mierniecy pret; die Messschnur, Messlette. *Chmiel.* 1, 78. *Vind.* merna linura, mernauna verv. Sznur, pewna miara geometryczna, Schnur, ein bestimmtes geometrisches Maß. Sznur ma pretów 10 czyli stop geometrycznych 400, łokei 75. *Zabor.* 14. *Łesk.* 2, 26. *Solsk. Geom.* 2, 145. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297. *Czack. Pr.* 2, 206. *Grzep. K 3*, (cf. wężyko). Sznur albo korda ma w sobie virgas lasek 3, pertyk 6, łokei 45. *Haur. Łk.* 25. — *Alleg.* Sznury mi przypadły na miejscach wesołych, przypadło mi też i dziedzictwo wdzięczne. *Radz. Ps.* 16, 6. *Bibl. Gd.* dział mój, Anteil, Erbteil. Wyrzucił bóg przed niemi pogany, a przypadły na nie sznury dziedzictwa. *Radz. Ps.* 78, 55. SZNURA, y. ż., binda, sznora u czapki. *Cn. Th.* 51; eine breite Schnur, ein Band, eine Binde. Sznura z wędą na smagłym przecie. *Ciesc.* 646. ob. sznur wędny, sznurek, die Angellschnur. SZNURKOWAĆ cz. niedok., obsznurkować dok., sznurkami obratnować, mit Schnüren einfaßen, befezen. *Tr.* SZNURKOWY, a, e, od sznurków, Schnur-, Schnürden-. Przeczka sznurkowa. 1 *Leop. Exod.* 26, 5. Skąd te mordy i walki idą, świadczą konspiracyje Francuzkie, mordy Angielskie, hasła sznurkowe, raczkowe i insze tym podobne praktyki. *Żarn. Post.* 3, 700. SZNUROWAĆ, -ał, -uje cz. niedok.,

usznurować dok.; *Sorab.* 2. schnürwachsen: (*Sorab.* 4. schnurwanzko, schnurwano fascia); *Vind.* flinurati, vesati, sadersniti; *Carn.* ueshklain; *Ross.* чнуровати; sznurami zwięzywać, *Germ.* (schnüren; (*Svec.* snöra), zusammen schnüren. Zdrowia i kształtu zgubne sznurowanie męczy Pleć niewieścia, a ciężar uciska olęrczy. *Zab.* 8, 85. (sznurówki, rogówki). Każdy anatomik nieprzyjacielem jest sznurowania i wszystkich ciała ludzkiego więzów. *Zab.* 7, 153. Sznurować kłomok. *Pol. Syl.* 87. Usznurowałam powrózkami łożę moje. *W. Prov.* 7, 16. *Radz. ib.* Koszulą złotem wyszta panieliskie piersi sznurowała. *P. Kchan. Jer.* 517. (krępowała, przykrywała, przypasała). — Sznurować; u cieśli, sznur głównią zezerniony odlic. *Magier. Mskr.* — *Transl.* Gębę sznurować, krzywić, różnie pociągąć; daś Maul verziehen, daś Gesicht verziehen, Gesichtser maßen. Sznurowanie ust we śmie bywa znakiem robaków w człowieku. *Perz. Lek.* 188. Oko niby wół śpiące, usta zsznurowane. *Teat.* 45. c, 7. *Wyb.* — *Aliter:* Gębę sznurowuje. *Cn. Ad.* 245. Powagę stroi, er giebt sich ein Muehen, irridt vornehm, macht ein vornehmtes Gesicht; *Ross.* чечениться. Sznurowanie gębusi, podrygi i cedzenie ślinki, nie wprawia nas w tę, której pragniemy. opinią. *Mon.* 70, 159. Wywodził się w stawianiu nóg, a najwięcej pożytkował w sznurowaniu gęby. *Mon.* 75, 651. Kto słowa tworząc, usta sznurowuje, ten co złego uczyni. *Kosz. Lor.* 44 b. Gdy u dworu przechodzi rada około czego, tedy przewrotni pochlebcy naperzą brwi, a postawę usznurują. *Kosz. Lor.* 41. — *Simil:* Sznurowana mowa płaczacemu Tak się właśnie udaje, jak pęsy choremu. *Jur. Pogrz.* upstrzona, kunsztowna, sztuczna, przesadna; gefünstelt, geistnuegelt. — §. Widzimy rozmaite stany, jako się po drodze żywota naszego sznurowują, a prawie się ślizają, jak kozy po lodzie. *Rej. Zw.* 157 b. SZNUROWADŁO, SZNOROWADŁO, a, n, wiązadło do sznurowania służące. eine Schnürbinde. Przestronna odzież najlepiej młodemu wiekowi służy; więc ani podwiązkami, ani żadnymi jakimi sznorowadłami ścisnąć się nie potrzeba. *Mon.* 69, 1091. SZNORÓWKA, SZNÓRÓWKA, i. ż; *Boh.* żywotek, żywutek (cf. żywot); *Carn.* moderz; *Vind.* muderz, nederz (cf. nadrze), perfnu vesilu; *Slav.* modrac; *Croat.* moderez; *Ross.* чнуровка, чнурованіе; (чнуровка zrównanie, porównanie); — kaftanik kobiecy do sznurowania, der Schnürleib, die Schnürbrust. Sznurówki z rogów do stroju. *Comp. Med.* 705 Sznorówka jej w stan jako najgładziej wpadła. *Mon.* 69, 1086. Twarde noszą sznurówki do krępowania ciała. *Zab.* 7, 154. Męża kobiety od dzieciństwa sznorówkami, rogami, żelazami. *Zab.* 10, 216. Zwyczaj dzieciom nader szkodliwy, że je matki sznurówkami wycieńczają. *Mon.* 69, 654. SZNURÓWKOWY, a, e, od sznurówki, Schnürleib-. SZNUROWY, a, e; *Ross.* чнуровый; od sznura, Schnur-. (*Ross.* чнуроная книга rachunkowa xięga w kancelaryach, przez której wszystkie karty podwójny szpagat jest przeciagniony). SZNURZYĆ med. niedok., n. p. Sznurzy czyli utyka żyła rudy, to jest, w inną stronę niż przedtym idzie. *Os. Żel.* 84. die Erjader nimmt eine andre Richtung. SZNURZYSTY,

SZNRZYSTY, a, e, pełen sznurów, schnürrig, voll Schnüre. Ziele kropidło ma jakoby paciorki po pięciu na jednym korzonku sznrzystym. *Syr.* 756.

SZNYPKA, SZNUPKA, i, ż., *Sznyпка tabaki, ob. Szczypta, niuch. — §. Przytyk, przycinek, uszczypek, szczyпка; *Carn.* osshtep, osshtepk, *Germ.* ein Schnippen, ein Stichelwort, eine Stichelrei, Anzüglichkeit. Gdyby kto miał dzieci z nieuczeiwą białą głową, dzieciom tym zawždy sznyпка w nos od drugich będzie pogotowiu. *Glicz. Wych.* A 5, (cf. szcutka). Za dobrodziejstwo podzięke, za krzywdę powetowanie, abo przynajmniej sznypkę. *Pilch. Sen. list.* 2, 517. Panu w każdym sądzie i drogach, przykrości, Różne despekty, sznupki, urągania Ciępicie przychodzi od katów srogości. *Odym. Św.* 2, F f b. Sofistom mimojazdem daje sznypkę. *Pilch. Sen. list.* 570. Jedni niewiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiają, inni zaraz sznupkami, tyrami i złorzeczeństw docierają. *Pilch. Sen. gn.* 120. Na pana samego uszczyпки Swawolnie czasem miota, i żartowne sznypki. *Tol. Saut.* 45. Kiedy kogo tęgiemi dowody bardzo potłumiają, tedy on sznypkami jakimi a szyderstw i przerywaniem rzeczy, chce odwieść od przedsięwzięcia onego. *Baz. Hst.* 175. August, jak sam bardzo rad z inszych szydził, a bezpiecznie żartów używał, tak też zasię, gdy go kto bezpiecznie żartem abo sznypką jako dworskie dojechał, bardzo rad wycierpiał. *Kosz. Lor.* 177 b. To trefnie, kiedy kogo uszczkną w tymże, w czym on pierwój dał sznypkę. *Gorn. Dw.* 190. *W. Post. W.* 544. Ilikratesowi, który ojca szweca miał, jeden sznypkę rodzaju ku zelżywości jego zadał. *Kosz. Lor.* 50. Przecz ja urągania i sznypki odnoszę? *J. Kchan. Ps.* 98. Konałeś jednak panie bluznierskie ich strzały, Urągania ich, sznypki, w cię jak w cel trafiały. *Groch. W.* 165. Dał tu pan sznypkę onym bogaczom, iż zapomnieli miłosierdzia. *Rej. Post. M.* 2. Patrzajże jako tu na ostatku pan dał dwie sznypece światu temu. *ib. U.* 5. Przy tym szkalowaniu dostanie się też jaka sznyпка i onej. *Gorn. Dw.* 501. Słowa Jehowy były mu urąganiem i sznypką. *Budn. Jer.* 20, 8. *Cn. Th.* 1119.

SZNYPER, SZNEPER, pra, m., narzędzie jedno z najwygodniejszych do puszczenia krwi. *Perz. Cyr.* 2, 109; *Germ.* der Schnepfer, Aderlassschnepfer; *Ecl.* жилаочубно, топорокъ. Lancety, sznyprzy czyli puszczałda do krwi. *Perz. Cyr.* 2, 6. SZNYPROWY, a, e, den Schnepfer betreffend. Trzaśnienia sznyprowego niektórzy nie mogą słuchać bez lękania się. *Perz. Cyr.* 2, 111.

SZNYRKIEL, kla, m., z *Niem.*, der Schnürkel. Woluty, sznyrkle, są ornamenta kapitelów, jako to węzownice, trefione włosy. *Chmiel.* 1, 79.

SZOCEWICA, SZOCZKA, ob. Soczewica. SZOCKI, ob. Szkotski.

*SZODZEL, [a, m.; z *mazursk.* Sadzel *qu. v.* 2], n. p. Odważniejsze tu dziewczki można nazwać śmieie, które na końce noszą gotowe szodzele. *Pot. Jow.* 2, 75. [na członek szankry. 2].

SZOŁDRA, y, ż., (z *Niem.*, die Schulter; *Svec.* skuldra; *Anglos.* sculdor; *Angl.* shoulder; *Isidor.* sculdro); wie-

przowa łopata, wędzona, solona - szynka, Schweinschulter, Schweinsentel, Schinken; *Slov.* šoldra, šoldra perna, succidia; *Hung.* sódor, sóder, szügy; *Boh.* chuška; *Vind.* plezhe, (cf. plecy); *Croat.* kúk, prasze sztegno, (ob. Ściegno); *Bosn.* plechje, zarebarnik, persejutak; *Slav.* kuk, but. Dobra szołdra zimie Kiedy uschnie na wietrze albo w gestym dymie. *J. Kchan. Fr.* 42. Szołdra wielkonocna święcona. *Haur. Sk.* 19. *Kosz. Lor.* 150 b. Szołdra w wielką noc lepsza niż zwierzyna. *Jeż. Ek. D.* 4. Żadasz zdrowia; lecz wielkie misy z tłustemi szołdrami uprosić bronią. *Stonk. Pers.* 20. Tatarzy szkapowiny miasto szołder wiedzłych używają. *Pasz. Dz.* 8. — §. Szołdra jurgand - świnia, Schweinigel, Schweinhund. Niemiec, gdy obaczy pijanego Polaka; to rzece: świnia Polska; a on sam w tym jest większa świnia, bo go i szołdrą zowią. *Haur. Sk.* 158.

*SZOŁODUSZA, [y, ż, SOŁODUSZA; *Ross.* солодыха. *Pskow.*; *Etym. ross.* солодуть - słodzić; kwasza, eine Art Sauerkraut 2]. n. p. Tatarzy wiedząc, że na twardości, nie na pieczotach dzieło rycerskie się funduje, nie zażywają potraw smakowitych, jeno tołokna, szałamachy, *szołodusze, pszennika; co wszystko z maki a z jagieł robia, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 57.

*SZOŁTYS, a, m., SOŁTYS; *Germ.* der Schultheiß, Schulze, Dorfrichter, Schulzenlehner; *Anglos.* scultheta; *Saxon.* scultheit; *Lat. med.* sculdasius, scultetus; *Outfried.* scultheizzo; *Sorab.* 1. scholta, vulgo schówtá; *Sorab.* 2. scholta, schulta, schowta; *Chald.* שללית schallita, plenipotentarius regis, שללית schallit, dominator; *Chald., Rabb. et Syr.* שלט saltan, dominator, ob. Sultan; *Chald.* שלח schiltan, schaltan, potestas; *cf. Germ.* schalten; *cf. sila.* — Słowo szołtys, scultetus wzięte z starój Niemieczyzny, w której, Schuld, znaczy grzech, winę, karę; ponieważ tych rozeznanie do sędziego wiejskiego należało. Ci szołtysi mieli od dziedziców lokujących wsie, nadawane sobie pewne grunta dziedzictwem, ażeby lepić powinność swoje pełnili i chłopów dostrzegali. *Nar. Hst.* 6, 524, *Vind.* fodez, fodnik (ob. Sędziak, Sędzia), richtar, fluppan (ob. Pan, Zupan), praetor; *Hung.* ispan villicus, (cf. jespán). Szołtys abo wójt trzy sady wielkie do roku miewa. *Sax. Porz.* 40. *Vol. Leg.* 1, 59. *Stryjk.* 545. Jestem w tej tu wsi starszym, jestem sołtyssem. *Teat.* 50, 15. Rolnicy jedni mają znaczne gospodarstwo, jako to szołtysi, okupnicy, kmiecie; drudzy mniej znaczne etc. *Switk. Bud.* 441, (ob. Rolnik); Schulzenlehner, Bauerlehner. *SZOŁTYSI, ia, ie, [SOŁTYSI 2], *SZOŁECKI, a, ie, do szołtysa należący, Schultheiß, Schulzen. Z każdej włoki szołtysiej po złotemu. *Vol. Leg.* 3, 456. Sądu szołtysiego żaden inszy odprawiać nie może, jedno sam sołtys albo jego sługa przysięgły. *Szererb. Sax.* 409. Miejszkania kmiecie lub szoleckie. *Switk. Bud.* 481. SZOŁTYSIK, a, m., syn szołtysi. *Dudz.* 61, deß Schultheiß Sohn. SZOŁTYSOWA, ej, ż., żona szołtysa, die Schultheißinn, Schulzinn; *Sorab.* 2. schulschina, schulschinka, schuschina, seluschinka; *Sorab.* 1. scholeżina, schoweżina; *adj.* scholeżinowy, schoweżinowy. *SZOŁTYSTWO, SOŁTYSTWO, *SZOŁECTWO, a, n., urząd,

władza, należytość szoltyśa; daß Schuttheißamt. Schutzenamt, die Schutzero, daß Schutzenleben; *Boh.* ryehta; *Sorab.* 1. scholeżinstwo, schoweczinstwo. Ustanowienie szoltyśa zdaje się złąd ma początek, że dawni książęta puste grunta nadawali prywatnym; ei mieli z razu zupełną wolność od wszelakich powinności; ale z czasem włożono na nieb służbę wojskową; rozsądźali przedtym sprawy między wieśniakami. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 177. Wojtostwa i szoltyśtwa zasłużonym żołnierzom naznaczamy. *Vol. Leg.* 4, 108.

SZOMOTA, ob. Szamota.

SZOPA, y, ż, SZOPKA, i, ż, dem, 1) budynek z przykryciem dla schowania rzeczy od deszczu; (*Slov.* šop foenile; *Carn.* slupa; *Vind.* lhupa, skeden, parna, hifharka; *Croat.* szusha; *Bosn.* pojatta; *Slav.* pojata; *Ross.* capaи, capaец; §. 1) *Germ.* der Schoppen, *Schuppen; *Obd.* Schupf, Schupfen; *Anglos.* sceof, seypen; *Angl.* schop; *Gall.* ocllope; *Graec.* σκῆπη (cf. schować); cf. σκῆπτω; *Lat. med.* eschopa). Chałupa, supa czyli szopa w starym języku Polskim *Nar. Hist.* 4, 282, (cf. żupnik). Szopy ku zachowaniu siana. *Cresc.* 26. Chowia się często siano w szopach na łąkach wybudowanych. *Kluk. Rosl.* 3, 296. Pilnie przestrzegać, aby na tej szopie, gdzie cegły, dobrze był zawarty dach. *Hour. Ek.* 6. Szopy składowe na drzewo. *Jak. Art.* 3, 172. — Szopa elekcyjna, der Wahlshoppen. Na sejmie elekcyjnym miejsce zasiadania senatorów jest budynek drewniany, na przedce i umyślnie do tego zrobiony, który nazywają szopą. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 95. — Szopa wojenna, budowanie nakryte do dobywania miast ruchome, nieruchome, rozmaite; *testudo.* *Cn. Th.* 1119. daß Sturmloch der Alten. Szopa zakryta pod mury się ruszy zbliżona Rzymska dzielność. *Bardz. Luk.* 46. — *Artill.* Ogónowa szopa, der Schwanziiegel. Sztuka drewna spajająca same końce dwóch ścian łozowych. *Jak. Art.* 3, 306. — §. 2) Szopka, ob. Szypulka. — (*SZOPEL, ob. Sopel). — SZOPISKO, a, n., 1) miejsce, gdzie szopa stoi, der Schoppenplatz. — 2) Szopisko, ob. Szopsko. SZOPNY, a, e, od szopy, Schoppen. — Urzednicy żupni, pisarze, waznikowie, hutmanie, szopni... *Vol. Leg.* 5, 176. dozorec szopni, Schoppenaufseher. SZOPSKO, a, n., brzydka szopa, chata; ein häßlicher Schoppen, eine häßliche Hütte. Kto za prawidło wziął mierność złota, i jej styrem kieruje, Ten ni pod szopskiem mieszka gołota, Ni dla zazdrości buduje; *caret obsoleti sordibus tecti.* *Hor.* 1, 256. *Nar.*

1. SZOR, u, m., SZORY plur.; *Sorab.* 2. szla, (ob. Szla); *Carn.* preprega, (ob. Przeprowadz); *Vind.* kchir, napregstwu, perprega; *Slav.* hámovi, orma; *Bosn.* vres od kogna, sprava od kogna; *Ross.* шоры, шорки, (шорникъ gumarz), упряжь, збуря; szur. *Cn. Th.* 1127. rząd koński, z *Niem.* daß Gesähr, Pferdegesähr, (Schirr).
2. SZOR, [u, m, burza, Szarga qu. v.; *Ross.* mapefi morska mgła, шаръ zatoka *Arch.*; *Etyim. sanscr.* sara = woda, jezioro 2]; szor, szorowanie, nawał; Ungewitter, Wetter, Sturmturm. Z morza szor się gwałtowny wychynie i *zaspie nawy. *Chrośc. Luk.* 295.
3. [SZOR, u, m., *Ross.* mopa rząd pereł *Tul.*, cf. *Germ.*

Schar; n. p. 2]. Szor brzuszaków lisowych. *Tr.* 20 par, zwanzig Paar Felschen, ein Zimmer, z. B. Fuchsbälge. Szor lisów, brzuszaków, ein Zimmer Fuchse oder Wammen. *Ern.* 1471.

SZORARZ, a, m., w hucie, co drwa do pieca przykłada, szoruje, der Zuschreuer, der in den Schenerofen Holz einwirft. *Tr.*

*SZORBA, y, ż., [z *tureck.* sorba, *vulg.* ciórba = *ius. Menin.* I, 889, ob. Ciurba, Czorba 2]; (cf. *Lat.* sorbeo); polewka, Suppe. Na leku torba, Sucharki, rzadko w święto z skopowiną szorba. *Pasz. Dz.* 49.

SZORBOCH, ob. Szkorbut, gnilec.

SZORC, u, m., *SZORSTUCH, u, m., fartuch, z *Niem.* der Schurz, die Schürze; *Sorab.* 2. schorza; *Sorab.* 1. schure, schorezuh, schurzueh, wobkask, podkask, předkask; *Boh.* zástěra, zástěrka; *Vind.* shurz, skurzhih, okrilje, okrielje, obpaß, opafek, sagernilu, obgernilu, predokrielje, predogernilu, predvisaunik, predpafs, predvesaniza, predpert, nadkoleniza, bertafhez; *Croat.* pász (ob. Pas), zator, fertun; *Ross.* передникъ (cf. przednik), занона, занонецъ, (ob. Zapona). Pozszywali liście figowe, a poezynili sobie szorce. *Budn. Genes.* 5, 7. Tyśfone szorce na się wdziawszy i pokreconym węzłem biodra przypasawszy, Wyszła z domu. *Otw. Otw.* 163. Wziawszy szorstuch, przepasał się. *Sekl. Joan.* 15. Inianą chuste. *ib.* Szorc szewski, skórzany, ob. Szustfal, szorstfal.

SZOROWAĆ cz. *niedok.*, trąc chędożyć; *Sorab.* 2. schurrowasch; *Svec.* skaera, skira, skura; *Angl.* scowre; *Irl.* sciuram; *Lat. med.* esurare, curare; *Ital.* seurare, curare; *Gall.* escurer, eurer; *Goth.* scauran; *Niederf.* schüren; *Germ.* schuern. Piasek do szorowania naezyn powinien być biały i miękki; do chędożenia kosztowniejszych rzeczy bierze się trypla. *Kluk. Kop.* 1, 328. Ustawicznie przeciwko nam szorują grotty i panczerze swoje. *Rej. Ap.* 75. (ostrzą, szlifują, gotują). Zbroje szorują. *Weresz. Heg.* 44. Panczerze szorują. *Rej. Zw.* 16 b. Lekarstwo to na laxowanie obrane, dobrze kiszki szoruje. *Perz. Lek.* 230. (wyciera). Zeby i usta jak najuważniej szorują. *N. Pam.* 21, 338. Ogony piaski zwierzęche długieroi szorują; *summae cauda verruntur arenae.* *Zebr. Ow.* 265. (zamiatają). Gałąz szyć szoruje. *Pap. Pr. B.* 5. (wisi na drzewie). — Szorować, meo po ruszać, starf bewegen, schüttern. Wy o Austry szorujące liściami i drzewa poruszajcie. *Tward. Daf.* 60. Kamienie z wielkim dźwiękiem Etna wysypuje A ode dna samego gwałtownie szoruje. *A. Kchan.* 80. wyrzuci. — §. Szorować drzewa do pieca hucianego, (ob. Szorarz), Holz in den Schenerofen werfen. *Tr.* SZOROWNIA, i, ż., piec od szorowania w lutach, der Schenerofen in den Schmelzhütten. *Tr.*

SZOROWY, a, e, od szorów, Gesähr; *Ross.* шорный.

SZORSTFAL, SZUSTFAL, SZUSFAL, u, m., szore skórzany rzemieślników, z *Niem.*, daß Schurzfell; *Cn. Th.* 1127. Szuszfal, fartuch szewski skórzany. *Magier. Mskr.*, cf. szuszfalki.

SZORSTKI, SZERSTKI, a, ie, — o *adv.*, (cf. sierć); nie-

gładki, chropawy; *Boh.* šrstnatý; *Slov.* šrstnátý, drsnatý; *Hung.* szőrös, széureüs; *Sorab.* 1. schéscheřaté, (ferstžoyitě setosus, ferstžnoscheez seliger, ferstka, ferstže seta); *Ross.* шершавый, шершень, шершавъ (cf. szerszeń), шероховатый (ob. Szerechłowaty), осерстый, песиковатый (cf. osisty, cf. psi), ежеватъ, (cf. jeżyć); rauß, nicht glatt, spießig, streifhaarig. Łodyga szorstka, *hirsuta*, kiedy kosmatość na niej cokolwiek ostra. *Bot. Nar.* 42. *Jundz.* 2, 15. U nich podły człowiek, co nie w jedwabiu, lecz w szorstkim kamlocie. *N. Pam.* 5, 499. Szorstkie krótkie włosy w wełnie *Ross.* пещика. Szerstkie niedźwiedzie. *Dmoch. Szt. B.* 25. W gorących krajach włosy są twarde, szerstkie. *Wejch. An.* 61. Człowiek szorstkich włosów na głowie *Ross.* еромка. Szorstkim czyni *Ross.* шероштит. Szorstkim się stawać *Ross.* шершавѣть. — *Moral.* Niełagodny, unfanft, unfreundlich, rauß. Kracza na sekte Stoików, iż jest zbyt szorstka i twarda. *Pilch. Sen. łask.* 96. Kato zda nam się bardzo być szorstki i surowy. *Pilch. Sen. list.* 1, 78. Czego się jedno enota dotknie i ugładzi, by też innym nie wiem jak się szorstko wydawało, tobie smarownie pójdzim. *Pilch. Sen. list.* 2, 161. SZORSTKOŚĆ, SZERS-TKOŚĆ, ści, ź, niegładkość, chropowatość; die Rauheit, Unglätte; *Ross.* шершавость, шероховатость, шерохъ, (ob. Szerehla). Kto zwolna głaszeze, nie uczuje szerstkości i chropowatości. *Pilch. Sen. list.* 298. Gładkość, szorstkość, przeciwne dwa przymioty. *Zool.* 54. — *Moral.* W pismach jego wydaje się szorstkość umysłu. *Teat.* 24, 42. *Czart.* niełagodność, surowość; Härte, Unfreundlichkeit.

SZORSTYN, *Niem.*, der Schornstein. *Cn. Th.* 1120. *Bielaw. Myśl. B.* 5, ob. Komin.

SZORUJE, ob. Szorować. SZORULEC, lea, m., pogrzebaczka do pieca. *Włod.* koczarga, poeiasz, kosior. *Cn. Th.* 754 ożog, die Ofenfrüde, der Schürstod. Szorulec kamiennicy, tablica czyli naczyne rzemieślnicze do równania jakiej rzeczy, n. p. muro, posadzki etc. *Włod.*, daß Schenerbrett, Scharreifen, etwas damit gleich zu reiben; *Boh.* šorna.

SZOS, u, m; *Germ.* Schoß, Steuer, Abgabe, (cf. Schatz); *Boh.* šos, kšos; (*Sorab.* 1. schoszař podskarbi, schozszarstwo podskarbstwo); *Ross.* налогъ, (cf. naklad, cf. nałog). Szos, podatek od mięsa; i miasteczek, płacony z domów. *Nar. Hst.* 4, 59. Rzemieślnicy szosy, stróżne i inne podatki miejskie odprawują. *Szczerb. Sax.* 185. Obywatel od dóbr swych szosy i inne podatki daje. *Szczerb. Sax.* 158. SZOSOWY, a, e, n l szosu, Schoß, Steuer; *Boh.* šosownj, kšosownj.

SZOSIK, SOSIK, ob. Sos 5. SZOSKA, ob. Szoszka, Socha.

SZÓSTAK, a, m; (*Boh.* šestkák 1) pieniądz sześciorny, 2) jelen o sześciu końcach; *Sorab.* 2. sehesečerač; *Sorab.* 1. schosztak sześcioletni; *Carn.* shestiza; *Vind.* shestak, shestnik; *Rag.* seesták; *Bosn.* seestak sexennis; *Croat.* sésztak sexennis; *Slav.* séstak sexennis, fem. sésticžà; *Dal.* sesztak, marias, pet gros i dva krajczara; *Ross.* шестеръ, шестерикъ; — 1) szóstak, liczba sześć mająca, *senarius numerus.* *Cn. Th.* 1120. Zahl von Sechset,

jechš Stück, etwaš auš jechš Theilen bestehendeš. Szóstak, poszóstny wiersz, *senariolus versus.* *Cn. Th. ib.*, hexameter. Szóstak, miara mokrych i suchych rzeczy u Rzymian starych *sextarius*; kwarta nasza dziesięcią uncyi większa niż ten szóstak. *Cn. Th. ib.*, *Croat.* maszlin, męczely; *Slav.* litra, ein gewisses Maß bey den Römern. — Szóstak, grosz poszostny; *Boh.* šestak; *Germ.* der Sechser; moneta srebrna dawniej w Polsce używana, miała w sobie groszy miedzianych 12. *Kras. Zh.* 2, 522. *Segrossus*, poszóstny grosz, albo szóstak. *Urs. Gr.* 558. Drobną moneta, szóstaki, trojaki, półtoraki. *Gost. Gor.* 57. Od sierpa dwa szóstaki bite. *Mon.* 64, 204. To rozum, to nauka, w tym się wszystko mieści, Szóstak groszy dwanaście, a złoty trzydzieści. *Kras. Sat.* 24. — 2) Szóstak, człowiek o sześciu palcach. *Cn. Th.* 1120. ein Sechsjinger. SZÓSTKA, i, ź; *Boh.* šestka; *Sorab.* 2. sehesečeriža; *Vind.* shestiza; *Ross.* шестерка; liczba sześć w kartach, na kostkach, etc.; die Sechse in der Karte, in der Würfel etc. (*Boh.* žiž senio, szóstka kostkowa, cf. zez). Coż teraz czyni? oto widząc w worku pusłki, Z szóstek robi siódemki, a z siódemek szóstki. *Kras. Sat.* 112 (falszuje karty w grze). Podała mi w uwagę szóstka żołędna bardzo dobra tenę: obrotliwa bładzi. *Mon.* 74, 589. et 598. — 3) Szóstka, jedna szóstka część = 1/6, ein Sechstel; (*Sorab.* 1. schéstèlk; *Vind.* shestiz, shesti diel; *Slav.* shestina); n. p. Trzy szóstki = 1/2. *Jak. Mat.* 1, 60. trzy szóste części, Sechstel. SZÓSTNY, a, e, sześć w sobie osiegający, *senarius.* *Macz. Ross.* шестепяти, jechšjällig. SZÓSTOSKRZYDLASTY, SZÓSTOSKRZYDLNY. *Chodk. Kost.* 57, ob. Sześcioskrzydlasty. SZÓSTY, a, e, Num. Ord.: *Boh.* šestý; *Slov.* šestý; *Sorab.* 1. schesty, schosty, schèste; *Sorab.* 2. shesti, schosti, *Carn.* shestè; *Vind.* shesti, shestni, (cf. shestnik = czerwiec); *Croat.* sészti, shezti; *Bosn.* seesti; *Lat.* sextus; *Rag.* seesti; *Ross.* шестый; *Ital.* sesto; *Indic.* shashiti; *Germ.* der Sechste; w porządku po piątym następujący. Szósty raz konsul, *sextum.* *Cn. Th.* 1120. Po szóste; *Vind.* k' shestenu, shestnu, zum Sechsten. Szósta godzina = szósta, jechš Ubr. Sechste. O której? koło szóstej! *Teat.* 17, 44. Sexta, daje nam znać, o przybieciu na krzyż około południa i godziny szóstej, i co się z panem naszym aż do dziewiątej działo na krzyżu. *Hrbst. Nauk. P.* 5 b.

SZOT, SZOTKA, SZÓSTKI, ob. Szkot, Szkotski.

SZPACHLA, SZPACHLÓWKA, i, ź, u malarzy, rogowa lub drewniana; używają jej do gładzenia gruntu. *Magier. Mskr.* die Spatbel der Maler, das Temperirmesser, cf. szpatała. SZPACHLOWAĆ cz. *niedok.*, u malarzów, wygładzić szpachlówką grunt dany do malowania. *Magier. Mskr.* sliřować, mit der Spatbel glätten.

*SZPACIĆ, ob. Szpecić.

SZPACZKOWAĆ cz. *niedok.*, jak szpak gawędzić, bredzić, pleść, wie ein Starr schwätzen. Obeym szpaczkuje językiem. *Nar. Dz.* 5, 117. Przecz papugo tak gładko ludzkie słowa składasz! Bo się do tego pilnie szpaczkując przykładasz! *Tol. Saut.* 45. — 3) Przedrwiwać, żartować. *Włod.* necken, schrauben, veriren. Do prawdy mó-

(*Boh.* hromové kořenj; *Sorab.* 2. schpargöl; *Carn.* shporgel; *Vind.* shparga, shporgel; *Croat.* spárga; *Dal.* szparoga; *Rag.* spároga; *Hung.* spargoa; *Slov.* shparog, shparoge; *Bosn.* sparoga; *Ross.* спаржа, подучец (cf. podciós), холодец, (cf. chłodziec); *Eecl.* аспарагъ, подчосъ; *Graec.* ἀσπάραγος; *Germ.* der Spargel; *Ital.* spargaga; *Lat.* asparagus; *Turc.* isfrag, eslerag; *Pers.* esferradsch); gromowe ziele, jabłonki, częstym przesadzaniem wypustki szparagów grubieja. *Kluk. Rośl.* 2, 215. et 260. — *Allus.* Komisarz ten posesorów jak szparagi przesadza. *Zab.* 15, 195. Dziki szparag, *Carn.* bilush; *Croat.* blyusch, (cf. bluszcz). SZPARAGOWY, a, e, od szparagów, Spargel; *Ross.* спарживий.

SZPARGAŁ, u, m., SZPARGAŁEK, lka, m., dem, papierzysko pisane, drukowane, ramota; ein Stück Papier, er sey beschrieben oder gedruckt, eine Cartefte. Splesniony i ogyziony pargaminowy szpargał, piętno starożytności na sobie nosi. *Kras. Dos.* 81. Z szpargałami pod pachą sądów pilnuje. *Zab.* 7, 160. Wstydzę się tak wiele fałszów w tak małym szpargale na świat wydawać! *Pim. Kam.* 515. Tak w przedmowie, jak i w całym szpargale plecie; jedno drugiego się nie trzyma. *Steb. pr.* Babich baśni w swym szpargale nagwazdał. *Pim. Kam.* 256. ib. 100. Między niektórymi szpargałkami mam tu pewny bilecik. *Teat.* 5. c. 44. SZPARGALISTA, y, m., co szpargałami się trudni, der mit Cartefen zu thun hat, ein Cartefenführer. *Obr.* 70.

SZPARKA, ob. Spara. [SZPARKI, a, ie, 2], SZPARKO *adverb.*, [Sparszy 2], Szparcej *Comp.*, [szybki, rychły; raſch, geſchwind; *Etym. Germ.* [peren 2], n. p. Ta ochmistrzyni, co wychowała pania, zawsze to powiadała, że szparko bije. *Teat.* 10, 15. Rzucone grotty Rzymskie szparko przez tarcze nawet i zbroje zabijały. *Papr.* W. 1, 55. Z góry szparcej grotty lecą, i z wiekszym impetem niżej walezących górna pedzi strona. *ib.* 99. SZPARKOŚĆ, ſci, ż., [szybkość, rychłość, prędkość; Raſchheit, Geſchwindigkeit 2], n. p. Rzymianie z kuszy strzelali z taką szparkością, iż przez zbroje jezdnych i przez tarcze pieszych zabijali. *Papr.* W. 1, 67.

SZPARNÓ *adv.*, n. p. Niech każda rozpadlina, zalepiona, lub suchym mehem ubita szparno, od robactwa zachowuje ziarno. *Tom. Rol.* 97. szczelno, dychtownie, diſt. SZPAROWAĆ *cz. contin.*, u lakiernika, strychy cienkie kolorowe ciągnąć przy brzegach lub kantach. *Mogier. Mskr.* beyr Käſieren, feine Randſtriche ziehen.

SZPAT, u, m., z *Niem.* der Spat, eine Steimart. Kamienie niby kryształowe albo solne, z bardzo cienkich listków złożone, szpatami zowią. *Kluk. Kop.* 2. 7. Szpat wapnisty, Kalkſpat; gispowy, Gypſſpat. *ib.* 55. et 94. et 96.

SZPATEL, tlu, SZPADEL, dlu, m., SZPATELA, i, ż., (*Cn. Th.* 1120); *Germ.* der Spatel der Wundärzte u.; (*Lat.* spatula, (cf. spachla); *Slov.* paľoš; *Hung.* palos; *Bosn.* spatella, kom se misjeja pomást, kom se ogleda ranna, koliko je duboka; *Rag.* badaľo, (cf. badać); *Croat.* badaľo, penächa; *Dal.* suplyacha); kopystka barwierska, aptekarska, instrument od jednego końca szeroki a pła-

ski, szpatel. *Mącz.* Szpadel do smarowania plastrów. *Czerw.* 5. Soku w ranę napuścić szpatlem. *Sienn.* 520. Balwierz w ranie szpadlem musi gmerać, niżł ją goić może. *Pot. Syl.* 555. Próżno cyrulik kusi się z szpadłami, daremnie chwyta kleszczykami. *A. Kchan.* 551. — *Alleg.* W każdym nawet najsworniejszym stadle, Między swe maści miłość miesza szpadle. *Morszt.* 67. (ciernie koło róży). — 2. Szpadel, naczynie podkopnicze, łopatka żelazna do rznięcia darniny. *Jak. Art.* 5, 118. rydel, der Spaten, daš Grabſchcit, (cf. szpada). — 2. Szpatela, naczynie żelazne, na kształt łopatki zrobione, którego używają w kuchni, rozpaliwszy go w ogniu, do glazyrowania ciast lub potraw przyrumienienia. Jest także szpatela drewniana do rozcierania marmelady, jarzyny i t. d. *Wiel. Kuch.* 429. der Süßſenſpatel.

*SZPATNY, ob. Szpetny. SZPECIĆ, SZPACIĆ *cz. niedok.*, oszpecać, szpetnym czynić, plugawić, nieczyścić, (cf. szpocić); häßlich machen, verunstalten, entstellen; *Slov.* špatjm; *Boh.* hyzdjm, zhyditi, (cf. hydzić); *Sorab.* 1. woniežtawnoſežu, (cf. niekształtny); *Carn.* gerdim, (cf. gardzić); *Vind.* vgerditi, skruniti; *Croat.* rúsim; *Rag.* nagraditti; *Bosn.* grubiti, (cf. gruby); *Ross.* безобразнѣ, портить, порчу. Brodawki osobliwie też twarz szpacą. *Sienn.* 514. Foedere, szpacić, szkaradzić, mazać. *Mącz.* On to, co go obłudne sprawy jego szpacą, Co nań świat szrzyta, nawet i dzieci kołacą. *Klon. Wor. praef.* Co przynosi za pożytek *naród zaćny temu, którego maż a szpacą obyczaje jego? *Kosz. Lor.* 29 b. Zły to ptak, co swoje gniazdo szpaci. *Teat.* 55. c. 50. (plugawi, paskudzi). Chrześcianin już raz się oczyścił z plugawości przyrodzonej, tak iżby więcej nie miał się nią szpacić i mazać. *Glicz. Wych.* 7 b. Szpacić plód swój jaką złą sprawą, nie godzi się rodzicom. *ib.* E 5 b. Zopyr nos i usta sobie obrzazał, zmysłając się być od Daryusza tak okrutnie zeszpaconym. *Kosz. Lor.* 88. verunstaltt. Wieś arenda trzymać, nie szpeci szlachcieca. *Teat.* 26. b. 85. (nie hańbi). *Carillis, sarcasmis obducere*; szpocić i szpecić. *Chmiel.* 1, 66. lżyć SZPECIĄG, a, m., straszdyło, koczkodan, szpetna potwora, szpetnik, szpetnica; ein Schenſal, eine häßliche Geſtalt. Pozwalam ja to młodszym, ale tobie babo Pieszczotkami się bawić! pfe brzydki szpeciagu! *Opal. Sat.* 41. Stare szpeciagi nie cierpią osób przy sobie młodszych, powabność urody mających. *Mon.* 69, 595. *ib.* 54.

SZPEFLIK, a, m., skórka, która bywa na wierzchu klinika na brzegu trzewika. *Magier. Mskr.* *Germ.* der Epifließel. SZPEŁCIANY, *Syr.* 920. orkiszowy. SZPEŁTA, ob. Orkisz. SZPERAĆ, SZPERLAĆ *cz. niedok.*, szperować, troskliwie szukając przerzuczać, przetrząsać, gmerać; *Boh.* štáram, štáři, (cf. starać się; cf. *Germ.* ſtiren, ſpüren; *Niederſ.* ſpören; *Anglos.* spirian, spuran; *Svec.* spörreja; *Scot.* speer; *Isl.* spiria; *Angl.* spere); *Boh.* skauhati, (šperkowati wystoić; *Slov.* šperkugi stroje, zdobie, šperky stroj, ochedostwo); *Sorab.* 2. gruplowasch; *Vind.* pofveduvati; *Croat.* jamichati; *Ros.* шарить, обшарить; forſchen, forſgältig ſuchen, nachſuchen, grübeln. Szperać w sekretach nie przystoi. *Teat.* 58, 165. Darmo czas

trawimy, zakrytego początku każdej rzeczy w naturze szperlając. *Lub. Roz.* 15. *Ruspor ventrem piscis*; porzę, przerzynam, otwieram rybę, szperam w brzuchu rybin. *Cn. Th.* 1121. Szukam, szperam zranionego serca. *Pocij.* 257. Szperanie, *Ross.* шаренье; *Eccel.* многопскание. SZPERACZ, SZPERLACZ, SZPERLANT, SZPERLER, a, m., szperownik, zgłębiacz, dochodzieciel; *der Spürer, Nachspäher, Grübler, Nachforscher*; *Boh.* skau-matel; *Vind.* polveduvauz; *Eccel.* пскатель, многопскатель. SZPERKA, SZPYRKA, i, ż., SZPERECZKA, i, ż., dem., skwarek, kawałek słoniny wyskwarzony; *Carn.* ozzvirk, Spedgricse, gefröhstes Strücker Sped; (*Boh.* šperky stroj, 'ochędóstwo, klejnoty). Szlachta już nie chce się szperka i wedzonka kontentować; ale bankiety rozpustne stroi. *Star. Ref.* 50. Chleb, szperka, sér na łęku, dobre dla przygody. *Biel. S. N.* 51. Szpyrka wieprzowa. *Syr.* 525. Nie miał co jeść, już boby miasto szperek jadał przypiekając. *Biel. Św.* 129. Ojeowic nasi nie jadali jeno szpyrkę a kaszę na krzynowie drewnianym. *Star. Ryc.* 57. — §. *Fig. transl.* Każdy co weźmie, żaden nie pójdzie bez szperki. *Pot. Poc.* 422. bez obrywki, bez obłowu; ohne ein Profitzen, Gewinnstzen. — §. 2) Szperka, i, m., skapiec, sknera, mrzygłód, liczykrupa; ein Snicker, ein Silz. *Z alluzją:* A na coż ci, moja Salusiu, stary szperka, kiedy mnie młodszego całym u nóg swoich widzisz poleciem? *Teat.* 16. b, 57.

*SZPEROWAĆ *cz. contin.*, szperać, szukając gmerać; nachsuchen, spähcn, spüren, forschen. Nie waż się szperować w niedoścignionym bóswie. *W. Post. W.* 420. Pan pozna wszystkieuczynki ludzkie, który szperuje przepaść i skarby jej. *1 Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 58. (który przegłąda przepaści. *Bibl. Gd.*) Jutro posłę sługi moje do ciebie, a będą rumować a szperować dom twój. *1 Leop.* 5 *Reg.* 20, 6. (przeszperają dom twój. *5 Leop.*; wyszperają dom twój. *Bibl. Gd.*; trząść będą, przetrząsał. — §. Szperować, SZPERUNKOWAĆ, szperunek czynić, zapowiedz, areszt klasę na czyj majątek, przyaresztować; Die Sperrren, die Sperre anlegen, Arrest legen auf etwas. Dziedziców sędzia fantować albo szperować nie może, tak aby się tym pogrzeb miał rozrywać. *Szczorb. Sax.* 119. O dług, gdy kto szperuje na cudze imienie, tedy pierwszy szperunk idzie naprzód; leez jeśli ten, co 'pośledz szperunkował, lepiej przewiedzie prawo, tedy on już będzie bliższy. *Sax. Art.* 17. Niech szperuje lichwiarz wszystkie majątność jego, a niech rozszarpia obcy pracą jego. *5 Leop.* *Ps.* 108, 11. (niech rumuje. *1 Leop.*; niech załapi. *Bibl. Gd.*). — Szperować czyje dobra, urzędownie szacować na sprzedaż, gerichtlich taxiren. Szperowanie, szacowanie, gdy kto dla długów zbieży, tedy jego dobra szperują, t. j. szacują. *Mącz.* SZPEROWNIK, a, m., szperacz, dochodzieciel; *der Nachforscher, Nachsucher, Aufsucher, Indagator aquarum*; szperownik wód, który przepatrjuje, gdzieby lepsza woda była, a łatwiej mogła być przywiedziona, rumistrz. *Mącz.* — §. Szperownik, przyaresztujący i urzędownie szacujący czyj majątek, szacownik publiczny; *der Sperrbeamte, der gerichtlich Arrest legt und taxirt.* Szperownik, szacownik, *auctionarius, Mącz. Cn. Th.*

1095. *SZPERUNK, u, m., §. 1) szperanie, szukanie roztrzasać, gmerzać; das Nachforschcn, Nachgrübeln, Nachsuchen. Przez szperunki pojedynkowe odkrywamy prawdy powszechniejsze. *Petr. Et.* 24. Niechaj nam inszego Chrystusa ukażą; leez w tym szperunku prędko ustać musza. *W. Post. W.* 24. — §. *Szperunk, urzędowna zapowiedz i przyaresztowanie czyjego majątku, szacowanie tegoż na sprzedaż publiczną; die Sperre, Sperrung, der Arrest auf jemandes Vermögen, die gerichtliche Schätzung desselben. Szperunk albo areszt, zapowiedz osoby albo dóbr jej przez sługę urzędowego z rozkazania sędziego. *Sax. Parz.* 117. Prokuratorowi od szperunku, dósycy by był dawan jeden grosz. *Dub.* 97. — §. 2) Szperunk budowniczy, zastrzał w budowaniu. *Cn. Th.* 1121; sprys. *Wód. der Gegenpfeiler, Spreißpfeiler, die Sperrige.*

*SZPETNICKA, i, j, ż., kobieta szpetna, szpeciąg; ein häßliche Weib, eine Häßliche. Mija każdy szpetnicką staruszkę. *Mon.* 75, 640. SZPETNIEĆ *nihak. niedok.*, szpetnym się stać, häßlich werden; *Ross.* дурить, подурить, (*ob.* Dureń, durzeć). SZPETNIK, a, m., szpeciąg, szpetny, 'żadny człowiek, ein häßlicher Kerl. Za takiego mię chciał wydać szpetnika, Dobry opiekun . . . *P. Kchan. Jer.* 90. Kapiąc się żaba w rzęce, gdy raka ujrzała, Rzekła do niego: jakoś ty śmiał szpetniku, tak sie ważyc tego, żeś naplugawil wodę sobąę tak piękna. *Papr. Kol. J.* 5. SZPETNOŚĆ, sei, ż., 'żadność, niegładkość, brzydkość, die Häßlichkeit; (*Sorab.* 1. žpatnosć vililas); *Carn.* gerdoba; *Bosn.* grubochja (cf. grubosć), ghrridoba, ghrridobba, gherdoba, gardoba, (cf. gardzić); *Rag.* gardoechja, gardobsetina, nagarda, nagardnös, gardobnos; *Ross.* дурнота, дурнота, безобразие, безобразность. Nie zwierciadło winne, że przegładający się szpetny, ale szpetność, że się źle wydaje. *Mon.* 72, 542. SZPETNY, SZPATNY, a, e, SZPETNE, SZPETNO *adverb.*; (*Boh.* špatny vilis; *Sorab.* 1. žpatné vilis, exiguus, exilis); 'żadny, brzydki, niepiękny, häßlich, *phys. et moral.*; *Sorab.* 1. rozně; *Star. ruxan*; *Carn.* gerd, (cf. *Germ.* garstig; cf. gardzić); *Vind.* gerd, nevzheden, sporn, skurn; *Croat.* rüsen; *Rag.* gärdan, gard, gardobni, nagärdan; *Bosn.* gard, ghrrid, ghrrido, grub, (cf. gruby); *Ross.* дурный (cf. durny), безобразный. Szpetny jak straszdyłło, mógłby nim dzieci straszyc, nad prosem go postawic, zleby się z nim w drodze potkać; *iron.* w podarki go poslać. *Cn. Ad.* 1145. Szpatay, *foedus. Mącz.* Kto się w pijaństwo a w nieczystości wda, ten się stawa 'szpatnym, niemocnym, mdłym. *Kosz. Lor.* 175 b. Trad, albo szpatne krosty na twarzy, jak goić. *Sienn.* 525. Szpetna twarz, zwierciadła nie lubi. *Cn. Ad.* 1144. (prawda w oczy kole). Niemasz szpetniejszej twarzy nad twarz rozgniewanego. *Pilch. Sen. gn.* 285. Co gładkiego, to gładkiego, a co żadnego, to żadnego; co szpetnego, to i złego, a co eudnego, to też dobrego. *Glicz. Wych. P.* 8 b. Szpetną twarz enota ozdobić może; nieemocie gładkość nie nie pomoże. *Cn. Ad.* 1144. Szpetnego nikt nie chce. *ib.* Szpetne przy pięknym szpetniejsze; piękne przy szpetnym piękniejsze. *ib.*, przeciwna rzecz przy przeciwnej bardziej się wydaje; równanie rzeczy wszelkie, czyni małe abo

wielkie, cf. kontrast. — §. Bóty We Pana szpetne, zaraz ich otre. *Boh. Kom.* 2, 255. nieczyste, zaszargane; garstig, nicht sauber, nicht rein. — §. *Observ.* Nieszpetny: piękny, chwalebny, chwalny, wyborny, czysty, niezego; nicht häßlich, schön, brav, wacker, wie sich gehört und gebührt. Nieszpetnego wzrostu, minę ma przyjemną. *Teat.* 59, 58. Może mieć posażek nieszpetny. *Teat.* 50, 6. Nieszpetna sumka. *ib.* 7, 17. Nieszpetna to sukcesya po mustym. *ib.* 55. e, 22. Zda się, jakbym już widział wielkich wodzów onych, Tumanem wždy nieszpetnym wodzów zakurzonych. *Hor.* 1, 181. *Min.*; (*haud indecoro pulvere*). — §. *Ironice:* Nie szpetniem się w tę sprawkę wplatała. *Teat.* 50. b, 6. (wcale pięknie). Nieszpetnego mi Jegomość dzisiaj wyplatał figla. *Teat.* 24. c, 85. *SZPETULICHA, y, ż., *SZPETULSKA. *Kehow. Fr.* 75. koczkan, szpetna kobieta, ein garstiges Weibsbild. Gdy ona twarz pofarbuję, zdaje się coś gładkiego, a ona przeciw szpetulicha. *Petr. Ek.* 9. *Petr. Hor.* 2, P 5.

SZPIANTER, ob. Zynek. SZPICA, SZPICZASTY, ob. Śpica. SZPICHLERZ, ob. Spiehlerz. SZPIEG, ob. Śpieg. SZPIGLICA, ob. Śpikulec. SZPIK, ob. Śpik. SZPIKANARDA, ob. Śpikanarda. SZPIKOWAĆ. SZPIKULEC, ob. Śpikować. SZPIŁA, SZPIŁART, SZPIŁFLET, SZPIŁKOWAĆ, SZPILOWAĆ, ob. Śpiła, Śpiłka etc. SZPISGLAS, ob. Śpisglas. SZPITAL, u, m., §. 1) instytut dla ubogich chorujących; *Cerm.* daš Epital, Spital; (*Boh.* špital, dům zádušnj (cf. zaduszny), nemocnice, (cf. niemoc); *Slov.* špitál; *Sorab.* l. žpital, braschněch čzwjyekow wobodlene; *Carn.* špital, betěšnišhe; *Vind.* špitalu, beteshniflic, bunnikouniše. boliehostouna hišha, kuštinu pohištvu, boanikalifhe, boliehostneħ prestališhe; *Slav.* špitalj; *Hung.* ispitálj, ispotály, ispotályok; *Croat.* špital; *Bosn.* špital, mjesto za nemocnike, ošpidao; *Ross.* госпиталь, больница, богадѣльня, убожница; *Eecl.* врачбница, врачилцише; *Lat.* hospitale; *Ital.* spedale). Do szpitalów mają być brani prawdziwie ubodzy, i zarobić sobie nie mogący. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 185, (cf. lazaret). Szpital ś. Rocha w Warszawie od biskupa Tarła założony. *Vol. Leg.* 7, 575. Szpital dzieciak sierot, *orphantrophaeum*, daš Waisenhaus. Wielki i wspaniały szpital, imieniem dzieciątka Jezus nazwany. *Mon.* 68, 114. dom podrzutków, ob. Dzieciątka Jezus. — *Prov.* Wiedzą to i baby w szpitalu. *Cn. Ad.* 504. (baby na trecie o tym gadają). — §. 2) Szpital, *de homine pouere contemptim.* *Cn. Th.* 1122. ein armer Eshluder. SZPITALNY, a, e, do szpitalu należący; *Boh.* špitálnj, špitalký; *Vind.* špitalski, špitalu, špitalauski, beteshniski; *Ross.* госпитальный, богадѣльный. Szpitalne okrety. *Pam.* 85, 2, 94. Szpitalny wóz, ob. Lazaretowy. Górzj od baby szpitalnej wydałeś mię. *Teat.* 45. e. 157. *Wyb.*: SZPITALNY, ego, m., subst.; *Boh.* špitálnjk; *Croat.* špitalnik; *Bosn.* ospedalnjk; *Ross.* богадѣльникъ: przełożony nad szpitalem, der Epitalvorsteher. *Tr.* Szpitalny ma być także przy obozie, aby ranne królewskim nakładem leczyc. *Tarn. Úst.* 244. (lazaretowy, feldszer).

SZPIŻOWAĆ, ob. Szpiżować. SZPŁACHEĆ, ob. Śplacheć. SZPLINT, ob. Kliniec.

*SZPOCIĆ cz. *niedok.*; (*Sorab.* 1. žpotuyu szydzę; *Sorab.* 2. sehpettowasch; *Vind.* šhpotatife, šhpotuvati, (šhpot, fram, oframota: srom); *Carn.* šhpot, šhpotam se; *Rag.* sopotatise irridere; *Bosn.* sepotatise, rugatise illudere, sepotatač, porugač derisor; *Croat.* špôtam derideo, pošpotávam, ošpotávam, izpachújem, izpachiti, zpáchujem, zespotavitisze; *Dal.* izopachujem); plugawić, szpecić, nakrzywiać; verunstalten, verstellen, häßlich machen, frumm machen, verdrehen, *phys. et mor.* Wy pasterze szpocićie naukę bożą, a nie wyprawujecie, gdy swe kazania prawdziwie. *Smotr. Ex.* 7. Niezbożni Faryzeuszowie pisma wykrety swojemi szpociili. *Ody. Św. G g 2 b.* Słowo boże nicują, szpocą, wykrecąją. *W. Post. W.* 46. et 84. Szpocić statut, wykrecą prawo. *Corn. Dw.* 280. Rozciągają szeroko prokuratorowie swoje proporce, i wykrecąją dekreta, statut szpocą, prawo w niewiez obracają. *Corn. Dw.* 575. Heretycy pismo wywracają i szpocą. *Biał. Post.* 150. Prawa ludzkie i boskie na wniwecz szpocić i wywracać poczęli. *Krom.* 445. Niecnotami Augusta imię szpocić brzydko. *Bardz. Trag.* 545. W czym go oskarżasz, to go nie szpocić. *Zab.* 1, 45. (nie hańbi). — §. Szpocić, lżyć, szkalować; lästern, schimpfen. *Cavillis, sarcasmis obducere*; szpocić i szpecić. *Chmiel.* 1, 66. Przy kuflu królowi tylko umiesz lajać, postępkę jego szpocąć, i głupie szkalując. *Opal. Sat.* 118. Z razu się tylko słowy szpocą, a potem za lby. *Jabl. Ez.* 121. *Bals. Niedz.* 1, 150.

Pochodz. szpotawy, podszpocić, wyszpocić.

SZPONA, SPONA, y, ż., *SZPON, u, m., SZPONKA, i, ż., zdrobn., (*Ety. spiac, spinać*; *Boh.* sponka, spinadło hařka; *Carn.* spune: peto nóžne; *Croat.* zpona: klamra, szpóna, szpoyka pedica, compes; *Dal.* zpone: pęta; *Rag.* sponne pedica, annuli vestiarii; *Eecl.* спона zawód, przeszkoda); — szpona: ostry pazur drapieżnego ptaka, die Klauw eines Raubvogels; *Sorab.* 2. klawa; *Vind.* nohet, krampel, (cf. nogieć); *Rag.* chjapet, cjampragga; *Rag.* короть, корть, кохти, (cf. kogut). W górę orzeł się wzbija, chce wytropiony połów zimać szponem. *Zab.* 14, 165. W ptaka go wdał, dał krzywý nos, dał sponie do pazurów krzywe, hamos. *Zebr. Ow.* 278. — *Transl.* Kotwice wyrzucone, gdy w morzu dno schwyćą w swe haczyście spony, trzymają okręt prawie niewzruszony. *Mon.* 75, 269. — §. Szpona, zwora, szpaga, klamra; *Ross.* скоба, (cf. skobel), eine Klammer, Zwinge. Ściany łoży armatnej spojone są czterema sponami. *Jak. Art.* 1, 277. et 5, 500. et 515. *Łesk.* 2, 242. Szpona, rygiel, w łożu armatnym, sztuka drzewa poprzeczna jednocząca dwie ściany łożowe jedną z drugą. Pospolicie bywa ich czterzy; pierwsza od przodu nazywa się ezolna, druga spoczynkowa, trzecia celownicza, a czwarta ogonowa. *Jak. Art.* 5, 518. — §. Sponka, hařka; daš Hařtel, Hestlein, Hestel. Szaty niewieście, pierścionki, sponki, albo ręczne ochedóstwo. *Szczerb. Sz.* 154, (cf. mane). — §. *Botan.* Spona ziele, Ostrzyż, od spinania szat rzeczona. *Syr.* 557. Slebfrant. — (SZPONDER, dru, m., w szlachtownianiu, część piersi od brzucha *Magier. Mshr.*, beim Sleißer, der Brusttheil gegen den Bauch hin. Szponder z dziurą, mięso bez kości, między ćwiercią zadnią i prze-

dnia, w którym rzeźnik przerzyna dziurę, dla zawieszania go na kołku. *ib.*, (cf. słabizna). — SZPONISTY, SPO-NISTY, a, e, szpony mający; *Ross.* карпический, mit Klauen versehen. Orzeł szponisty. *Suszye. Pieśń.* 3, 14 b. Cemuż za króla ptaszka nie czyżka obrano? ale orła szponistego ten honor w rzeszy powietrznej potyka? *Mon.* 71, 547. Gdy mierzionego smoka orzeł zoczy, siodła go, i by gębę nie kręcił nieczyste, W szyję wkleszcza pazury spaniste. *Żebr. Ow.* 101. Jastrząb sponisty. *Mon.* 71, 467.

SZPÓNCIK, SZPÓNT, *ob.* Szpunt.

SZPOTAWY, a, e, SZPOTAWO *adverb.*, krzywonogi, *flepipes, loripes.* *Macz.* koślawy, frummbeinig; (*Sorab.* 2. schpot; *Germ.* Spott; *Vind.* spot, spotovanje s szyderstwo cf. szpocie, spotliu s haniebný). Koń się czasem urodzi z krzywymi goleniami, a będzie tak szpotawy, iż chodząc jedną nogę o drugą bije. *Cresc.* 527. Bez sprawiedliwości nie może być prawo, Nie idzie prosto, jeno krzywo i szpotawo. *Klon. Wor.* 66. To tak długo czynić masz, aż się oczy szpotawe naprostują. *Spicz.* 190. zezowate, rozokie.

*SZPRACHAĆ *med. niedok.*, po Niemiecku gadać; *Germ.* sprechen, deutsch reden. Jeśli dość umiesz, sam z Niemcem szprachaj. *Klon. Fl.* 64. *SZPRUCHY, SZPRÓCHY, SPRÓCHY, ów, *plur.*, sposoby mówienia; z *Niem.* Sprüche, Redensarten; *Sorab.* 2. schpruch. Każde rzemiosło na swoje przezwiska, nawet i hultaje swe szpruchy mają. *Klon. Fl.* E 2. Kunszta i więcej i pożyteczniej go nacieszyć mogą, niż inszych bardzo wiele błazeńskich spróchów. *Kosz. Lor.* 13 b, (cf. dykteryjki, koncepta). Pańską łaskę dworskimi szpruchami sobie sposobiali. *ib.* 54 b. Pochlebey postępní i radę pańską dziwnemi szpruchy wydawaja. *ib.* 6 b. Na enotliwych nie radzi patrzeć dla grzechów, złości a złych spróchów świata tego. *Glicz. Wych.* O 7 b. Małżeństwo jest trudny stan, który zawsze nieprzyjacieł duszny nadechdzi swemi zdradliwemi spróchy. *ib.* P 2 b.

SZPRYCH, *ob.* Sprych.

SZPULA, i, ż., SZPULKA, i, ż., *dem.*, u kołowrotka gantunek rurki, na około którego nitka się oprzędza, z *Niem.* die Spule an den Spinradern. Kołowrotki o dwu szpulach, które jedno kółko obraca. *Kluk. Rosł.* 3, 328. Szpulka u smuklerza, drewnienko do zwijania nici, jedwabiu i t. d. *Magier. Mskr.*

SZPUNT, SZPÓNT, u, m., SZPUNCIK, a, m, *dem.*, otwór wydrożony; z *Niem.* der Spund; (*Obd.* Spundt; *Lat. med.* bondonus; *Ital.* bondone; *Gall.* bondon; cf. *Graec.* σφύρ; cf. *Hebr.* שפן saphan, operire); *Sorab.* 2. sehpunt; *Slav.* vránj, lakounica, daš Spundloch. Mocne wino, dla ciasnego szpuntu, Gdy luftu nie ma, dno wysadza z gruntu. *Chrośc. Job.* 121. Szpuncik. *Cresc.* 128. — Szpunt, drewno, czopek, co się wkłada w otwór wydrożony, czym się zatyka; *Vind.* pila, satik, pilka, vaha, veishniza, zhep, (cf. pilka, zatyeczka, wiecha, czop); *Ross.* тупка, бутуака, бутуочка, cf. tuleja; *der Zapfen des Spundlochs, der Spund.* Rura pompowa ma w sobie nieruchomy szpunt z kłapą. *Hub. Wst.* 206. Szpuntý beczek winnych

kiedy niekiedy chędożyć i odnawiać trzeba. *Kluk. Rosł.* 3, 346. W pomarańczy wykrój szponcik, wybierz szrodek do połowy, a nakryj szponcikiem. *Comp. Med.* 251. — ʒ. Szpunt, szpónt, u mularzów, n. p. Murować za szpóntem, t. j. futro od okna lub drzwi tak wmurować, iż cała cegła występuje równo z futrem. *Magier. Mskr.* *SZPUNTPAL, u, m., pał w drugi wpuszczony. *Os. Żel.* 83, z *Niem.* der Spundpfahl. Szpuntpale do zapobieżenia przejścia wody. *Kluk. Rosł.* 2, 165. Upusty ugruntuja się szpuntpalami w ziemię ubitemi. *Kluk. Żw.* 3, 201. SZPUNTOWAĆ *cz. niedok.*, zaszpuntować *dok.*, szpuntem zatykać; *Sorab.* 2. sehspundowasch; *Vind.* pilati, opilati, sapilkati, spunden, zupunden. Zaszpuntuj ten antał. *Tr.* Piwa w beczce dotąd nie szpuntować, póki dobrze w achtelach nie wyrobi *Haur. Ek.* 107; jak robić przestanie, to go zaszpuntować piaskiem albo słomą otulwysz pod kraje. *ib.* — Szpuntować drzewo, szepięć, wstawiać w niego latorośl. *Cresc.* 128. Bäume pflropfen. Pomona sierpem krzywym częścią wilków zrzyna, i różgi stryeluje Ledajako rozlaże, pręt częścią szpuntuje W krój zaskórny i płodu podsycia cudzego; *fisso cortice virgam inserit, Żebr. Ow.* 567. SZPUNTOWY, a, e, do szpuntu należący, Spund s. Szpuntowa dziura. *Tr.* Szpuntowe *Subst.*; płat, podatek s czopowe. Transsteuer, Zapfengeld. *Tr.* SZPYCZAK, *ob.* Spiczak. SZPYRKA, *ob.* Szpérka.

SZRAGI, ów, *plur.*, dwa drewna prostopadłe z trzecim w górze poprzecznym, *furca. Cn. Th.* 1122. socha, wie-szeczka, drażek do wieszania czego. *Włod.* z *Niem.*, der Schragen; (*Boh.* šrak podstavek pod dzieżę; *Sorab.* 2. szrogi id); cf. stragan, cf. szranki.

SZRAM, u, m., SZRAMA, y, ż., blizna, brózdka od rany, osobliwie na twarzy; *Germ.* die Schramme, Schmarre; (*Svec.* skrama; *Isl.* skraina; *Boh.* šram; *Slov.* šram; *Sorab.* 2. schramma; *Carn.* shruf; *Vind.* šrimf, šrumf; *Ross.* шербина, шербинка, царапина, загорина, рубецъ). Szramy się szpetnie twarz odmienia. *Ref. Żw.* 100. Szram husarza nie złości, nie był szramowaty Alexander, co podbić pragnął oba światy. *Kehow.* 52. (paragraf, krésa). Żołnierz dobry cieszy się szramą, którą na wojnie dostał, i tym rycerstwo swoje wysławia i zaleca. *Dambr.* 255. SZRAMOWAĆ *cz. niedok.*, szramu nabawiać kogo; *Vind.* šrimfati, zherne lizo se vlarckam storiti; *Germ.* šrammen, eine Schramme verlegen. — ʒ. Sukno szramować, n. p. Przestrzegać należy, aby sukna doma nie szramowano. *Grod. Dis.* E 3 b. na ramach rozciągniono. SZRAMOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen szramów; *Slov.* šramowaty; *Carn.* shrufast, shrufsz; *Vind.* nalekan, šrimfast, šrufast, brafgoten, šframig, šfmarig, voll Schmarren. Do łyszego szramowatego. *Pot. Jow.* 107. Żołnierz stary szramowaty. *Pot. Pocz.* 109. Na twarzy był szpetny i szramowaty. *Sk. Dz.* 614. (krosowaty, poorany). Więcej wierzył naznaczonemu a szramowatemu cudzoziemcowi, niż własnym ludziom. *Kosz. Lor.* 28 b. Szramowate, krostawe albo parehowate, nie będziecie ofiarować panu. *I Leop. Levit.* 22.

*SZRANK, u, m., SZRANKI, ów, *plur.*, ogrodzenie, miejsce ogrodzone do potyczki, do igrzysk; *Boh.* šranki;

Vind. sbranga, planka, predgraja, ograja, prekrillje, predkarstje, predrushtvu, goder; *Rag.* ódtark, (sbranna, sbraniza, sbraniciza, skrigniciza; *Sorab.* 1. schřna, křina; *Sorab.* 2. schrank - skrzynia; *Germ.* der Schrank); — szranki, *Germ.* die Schranken, *z. B.* Turnierschranken; (cf. *Hebr.* קרן kuran - chronić, chować). Wypuszczony ze szranków na gonitwach woźnica, nie przestaje na wyprzedzeniu jednego. *Zab.* 5, 220. Bije rumak nogami w szranki, biegu mu pożądnego zbraniające. *Otw. Ow.* 60. Rozjadł się, nie inaczej jak byk w otworzonym Szranku, gdy rogami bodzie drażniących szalonym; *in circo. Zabr. Ow.* 297. Szermierze, albo ci, którzy się w szrankach za kogo biją, są bezceńni. *Szczerb. Sax.* 17. — §. *Metonym.* Szranki = bitwa czyli pojedynek w szrankach, der Schrankenkampf, der Zweykampf in den Schranken. Gdy kogo obwinia o jaki uczynek, on się chce szrankami albo ostrą gońbą wywodzić. . . . *Szczerb. Sax.* 459. Jeśli niedoleźnego w szranki wyzową, tedy to może zań uczynić każdy, który się tego będzie chciał podjąć. *ib.* 5. W szranki wyzwać jest, gdy jeden drugiego prawnie wyzwie na rękę, ku okazaniu sprawiedliwości, mając tę nadzieję, że mu się tym szkoda jego nagrodzi. *ib.* 458. O rany nieszkodliwe, w szranki wyzwać nie może. *ib.* 551. Jesliby pozwany dekret naganił, a wzięłby na swą prawą rękę, albo w szranki, z większą częścią tych, którzy na to zezwalają, tedy się ma być samosiódm przeciwko także wielom; a którzy bitwę wygrają, ci dekret odniosą. *ib.* 71. Na tych ludziach dójdzie szranków, a to jeźliby tak wielkie rany były, żeby o nie w szranki wyzwać mógł. *ib.* 550. (dójdzie prawa bitwy szrankowej). Starzy Polacy samo imię kłamstwa mieli sobie za godne na rękę wyzwania, godne szranków, i znacznej pomsty. *Weresz. Neg.* 119. W szranki wstąpić, wchodzić z kim = pasować się z nim, wdawać się z nim w walkę, za pasy z nim chodzić, *pr. et fig.* Turcy nie dosyć mają śmiałości wchodzić w szranki z jadowitą chorobą powietrza. *Kluk. Turk.* 145. — §. Szranki, *latius*, każde ogrodzenie; Schranken, Gelanden, Einäsung. Tak się do ś. Kapistrana cisnęli, iż albo między szrankami, to jest ogrodzeniem, albo między zbrojnymi, bronić go od ludzi musiano. *Sk. Żyw.* 2, 283. Broń w sali ryszunkowej na szrankach dobrze przedstawiana. *Jak. Art.* 5, 250. (w rzędach na około idących, w szafach, szelągach). — §. *Transl. et moral.* Szranki, granice, kres, określenie; Gränzen, Schranken. Wysłedza nieznanome morza, i świata, że tak rzekę, szranki przełamuje. *Pilch. Sen. list.* 4, 145. Rozwiozłego w szranki wprowadzić. *Włod.* SZRANKOWAĆ *cz. niedok.*, szrankami ogradzać; *Slov.* šrankugi; *Vind.* graditi, ograditi, predgrajati, křishama delati, mit Schranken umgeben, umschranken. W szrankowanym ustępie, wśródz giejtów rzesistych Tysiąc pól-bogów siadło na krzesłach złocistych. *Przyb. Milit.* 52. SZRANKOWY, a, e, od szranków, od bitwy w szrankach, pojedynekowy; Schranken, Schrankenkampf, Zweykampf. Gdyby ukrzywdzonemu szrankowego dowodu broniono. . . . *Szczerb. Sax.* 440. (t. j. żeby się pojedykując czyli bijąc w szrankach sprawiedliwił). Głębokość rany na paznogieć, jest głębokość rany szrankowej.

ib. 550. (t. j. o którą się pojedykować trzeba). Trafia się, że kto miewa opiekuna do dóbr, który nie chce być szrankowym opiekunem. *ib.* 5 (który się za małoletniego bić nie chce). Umarły może być bronion, gdyby go szrankowemi słowy kto chciał pokonać. *ib.* 5. (zeliżywemi, które pojedykiem pachną). Szrankowemi słowy nagabać, t. j. osławić. *ib.* 6.

SZREDNI, SZREDNICA, *ob.* Średni, Średnica.

SZREDOWAĆ, SZRENDOWAĆ *cz. niedok.*, n. p. Niepodobna, żeby jeden człowiek szkło w tyglach mieszał, a one podług potrzeby szredował. *Torz. Skł.* 122. W szredowanym szkłe, jeśli czego nie ma, dobrze się przypatrzyć, a znalazłszy wyrzucić. *ib.* 155. Szredowane szkło dobrze wymieszać, żeby wyszło. *ib.* 172.

SZREDZKI, a, e, [od Śródki, miasta 2], n. p. Szredzkie prawo, *ob.* Średziński.

SZRETER, a, m., błazen, kuglarz, arlekin; ein Possentier, Hans Wirt, Tr.

SZREZOGA, *ob.* Śrzezoga.

SZRÓBA, *ob.* Szruba. SZROCIK, *ob.* Szrot. SZROD, SZRODEK, *ob.* Śród, Śzodek. SZRON, *ob.* Śrzon.

SZROPA, y, z., SZROPECZKA, i, z., *dem.*, grzeblo. *Cn. Th.* 1125. *Vind.* stugalu, der Striegel, (cf. *Germ.* sbrapen skrobać). Szropa, cudziło, grzeblo, drapaczka. *D. Poln. Ser.* 457. Przedtym starzy używali szropy w łazni dla ochłodzenia się z brudu; teraz konie tylko nią chędożą. *Dudz.* 62. Scapella, szropeczka, którą się po grzbiecie drapia. *Macz.*

SZROT, u, m., SZROCIK, a, m., *dem.*, §. 1) strzeleckie ziarnka ołowiane, żelazne, kulki do strzelania; *Germ.* Schrot, Schrotförner zum Schießen; *Boh.* brok, (šrutka płaca od szrotowania, Schrotgeld); *Sorab.* 2. schrot; (*Sorab.* 1. frotka, frotecziczka *miva*, fragmentum; *Hebr.* שרית saridh, residuum; שר שradh, superesse, residuum esse); *Vind.* kvinz, kvinzlna bobeka, šrelet; *Croat.* srih; *Hung.* serét; *Slav.* shpria, saesma; *Ross.* проба. Do strzelania na pomniejsze zwierzęta potrzeba różnej wielkości szrotu. *Kluk. Zw.* 1, 587. Drobny szrociak. *Rog. Dos.* 5, 110. Szrot największy jest łótkowy, najmniejszy ptaszy. *Kluk. Zw.* 1, 588. — *Fig.* Na szrot wydawać, na szanie, na sztych, na niebezpieczeństwo = narażać, der Gefahr aussetzen, Preis geben. Tu my stoimy, jak na szrot wydani, Sami od wszystkich ach nie ratowani. *Tward. Misc.* 168. Tą przegraną Łowicz i sama Warszawa na szrot wydane były. *Tward. W. D.* 2, 146. Zwycięzcy na szrot teraz żyją. *Chrośc. Luk.* 268. Puściłem na szrot dziedzictwo moje. *Radz. Jes.* 47, 6. Królestwo jego łakomstwu swemu na szrot puścił. *Pilch. Sall.* 142. — *Moral.* Puścić się na szrot. *Rys. Ad.* 56. Puścić cnotę, sumnienie, wstyd na szrot. *Groch. W.* 198. et 468. rozpuścić się, zupełnie się oddawać rozpustom, rozwiozłości; alleš der Zügellosigkeit Preis geben, Zügend, Gewissen, Schaam u. s. w. Długoż się swym łostrostwem będą chlubili, którzy wstyd i cnotę swą na szrot puścili! *J. Kchan. Ps.* 159. Niewiasty, które poczciwość dla zysku na szrot puściły. *Pilch. Sall.* 48. Gdyby jedną i drugą ukarano, wnetby

trzećcia zapomniała, Tak brzydko na szrot puszczać właściwego ciała. *Posz. Dz.* 127. Na szrot puszczone cnota. *Tward. Wł.* 26. Ktoż ma prawdę mówić, gdyż się wszystko na szrot puści? *Falib. A 5. Sekl.* 78. Czasem pan niedbałością swoją a puszczeniem wszystkiego na szrot, u poddanych zelży. *Gorn. Dw.* 577. (lekkie ważeniem). Wam na szrot szły i w żarty Wszech najpewniejsze prorockie karty. *Miask. Ryt.* 108. — Język na szrot puścić: rozpuszczać go zupełnie, cugle mu popuszczać, *der Junge den Zügel fähigsten lassen.* Język ma w posłuszeństwie, na szrot go nie puszcza. *Rej. Zw.* 7. Na 'szrote słowa puszczać. *Zab.* 10, 402. *Zabl.* — Na szrot się stroi, *fosque nefasque confusura ruit.* *Żebr. Ow.* 155. (na oslep, na złamaną szyję, chybi, trafi). — *Contrar.* On nie obliżył prawdzie jednym szrotem. *Chroś. Luk.* 2, 48. bynajmniej, ani tyle, ani o mały włos, audy nißt im Geringsten. — §. 2) Szrot, szrotowana mąka, krupy; *groß gemahlene Getreide, Schrot.* Grynowy szrot. *Syr.* 954. — §. 3) Szrot, podłużnie wykrojony kawałek mięsa, ryby: pasek, *ein Schrotstück, Schrot fleisch, Schrot fisch.* Szrot mięsa u rzeźnika, sztuka czyli kawał mięsa surowego. *Magier. Mskr.* Szrot wędzonki. *Chroś. Fars.* 554. — *Fig.* Groził, że go na szroty rozsieka. *Chroś. Fars.* 507 (na drobne kawalki). SZROTARSTWO, a, n., *Propinatio cerevisiae, medonis aut vini, in vulgari szrotarstwo nuncupatur.* *Dub.* 5. szynk, *der Schank, Bierschank, Rebbschank, Weinschank.* SZROTOWAĆ *cz. niedok.* §. 1) krupić zboże, grubo młóć; *Sorab.* 2. sehrodowaseh, *Germ.* fähreten daß Getreide, *groß mahlen.* (*Vind. frediti, resfriediti*: 'szredzić, szrodkiem podzielić). Mąka szrotowana, skrupiena, na pół zmięta. *Cn. Th.* 1122. — §. 2) Szrotować, na kawalki rozkrawać, rozszczepać; *spalten, in Stücke zerlegen, fähreten.* Półżywe, w których dusza jeszcze tęnęła, członki, szrotoje, *dilaniat.* *Żebr. Ow.* 157. Przy użyciu i uroczystym szrotowaniu mięsa, wszystko to, co się tylko ręką bierze, dzieli się na części. *Pilch. Sen. list.* 2, 197. Srebro na talery szrotować. *Dow. A 4 b. Segmentatum,* 'slojerzowata, szrotowana, pstra robota, t. j. z małych sztukcek spojona, jak bywają skrzynki. *Mącz.* Szrotować, odszrotować, z gruba odhlebować, odtoczyć. *Magier. Mskr.* — *Fig.* Jedna to przywara, zostawić całkiem, czyli szrotować filozofią na drobne czastki. *Pilch. Sen. list.* 5, 55. (posiekać, rozsiekać, podrobić). — §. *Fig. tr.* Mowa nieszrotowana i głos od ludzkiego nie sroższy. *Bardz. Luk.* 76. nie sznurowana, nie przesadna; *übertrieben, affectirt.* — *Aliter:* Mija już i ostatni frukt długiej miłości, Szrotują swoje żale w tej okolicy, Oboje się nie żegnają. *Bardz. Luk.* 90. skracają, *abfürzen, abbrechen.* SZROTÓWKA, i, ż. gatunek strzelby; *Ross.* дробовикъ, *die Schrotflinte, Schrotbüchse.* SZROTOWY, a, e, §. 1) od szrotu strzeleckiego, *Schrot-, Schießschrot;* *Ross.* дробовый. Szrotowy worek. *Ld., Boh.* brokownice; *Ross.* дробница. — §. 2) Szrotowa mąka, szrotowana, razowa, od otrąb nie oddzielona. *Kluk. Rosl.* 5, 259. *Haur. Ek.* 145; *oppos.* pyłowa, *geschrotenes Mehl.* SZROTYZN, u, m, z *Niem.* daß Schrot-eifen. Gdy żelazo rozpalone na kształt placka pod mło-

tem rozciągną, dzieli je na części, a to żelazem podobnym do kłosa, zwanym u nas szrotyzn. *Os. Rud.* 500. Dłotem albo szrotyznem żelazo rozcinają. *ib.* SZRUBA, SZRÓBA, y, ż., SZRUBKA, i, ż., *dem.*; (*Boh.* šraub; *Sorab.* 2. schrubba; *Sorab.* 1. schrubk; *Carn.* shrauf, shkerpz, vertilu; *Vind.* terk, perfuk, shkerpez, stífnik, dognanik, vertilu; *Rag.* łóza; *Slav.* esivia; *Ross.* винтъ, винтикъ (cf. gwint), шурупъ, шурупецъ, шурупикъ macieja szrubowa); *Germ.* die Schraube; (*Ital.* serofola; *Finnl.* seruwi; *Gall.* eevone; *Szecz.* skrót; *Holl.* sehröve; *Angl.* screw; *Niederl.* Schruve). Szruba jest wałek, inający rowki wyrzynięte, kręcone na kształt ślimaka, gwintami nazwane. *Log. Dos.* 2, 588. *Jak. Mat.* 4, 518. Bryła, w której szruba chodzi, macieja *Jak. Mat.* 4, 548. Szrubki utwierdzone maciejkami. *Teat. G. c.* 57. Trzeszcząca szruba przykre skrzyppy wydaje. *Tot. Saut.* 100. Szruba w prasie drukarskiej, z dragim i z kulą ołowianą, której czop chodzi w panewce. *Magier. Mskr.* — *Assimilit.* Chłopiec żywy, ładny, jak na szrubach, gustownie przybrany. *Teat.* 22, 50 wysmukły, *geschmiegelt.* Jak na szrubie się obraca. *Star. Dw.* 51. (obrotny, zwinny). Łakomiec biega jako na szrubach, myśląc jakoby gdzie co załapić, albo wylupić, albo wysztydzić. *Weresz. Reg.* 97. Usta mu by na szrubach chodził. *Kosz. Cyc.* 85. Od niemiernego kwapienia się, muszą mu wargi na szrubach chodzić. *Kosz. Lor.* 4 b. (trząść się, drzeć). Masz miarę żałości i płaczu wziąć, alys się nie na twarzy barwa zmienił, aby ci twarz na szrubach nie chodziła. *Kosz. Lor.* 180. — *Aliter:* Zawsze w bojaźni, zawsze jak na szrubie. *Pot. Syl.* 265. (jak na brzytwach). — *Aliter:* Chęci swoje w ścisłej trzymać szrubie. *Hor.* 2, 120. Nar. w kłobie, w kleszczach, im *saume halten.* — §. *Anat.* Szruba macharzyny, libry myszczaste zamakające macharzynę, ażeby uryna ustawicznie nie ciekła. *Krup.* 2, 122. SZRUBOWAĆ, SZRÓBOWAĆ *cz. niedok.*, szrubę obracać, szrubą przymacniać; *Sorab.* 2. sehribowaseh; *Vind.* ferkati, fukati, perkvinzhati; *Ross.* винтить, шурупать, зашурупать, fährauben, eine Schraube drehen, aufschrauben. O lekką krzywdę wnet już pancerze szorują, arkabuzy szróbują. *Rej. Zw.* 16 b. (do poje-dynku się biorą). Szróbowanie *Ross.* винтование. — *Poet.* Wąż szrubuje kręgi w szalbierskie przeguby. *Zab.* 10, 157. *Zabl.* smyka, mknie, kręci, drehen, fählangeln. — §. *Tr. fig.* Szrubować, wszrubować się albo co, wkładać, wkładać, wmykać, wkrecać, wprowadzać; *einšrauben, eindrehen, einwehen.* Prawdę pańską chęć zatłumić, szróbując swe błędy. *Kanc. Gd.* 129. Pod gładką obłudą w serea się szróbował. *Tward. Wł.* 110. *sich in die Herzen einschleifen.* Obeć się w nasz kraj szróbował. *Groch. Wł.* 478. Mieszczanie czasem szrubują się w słachectwo zakupowaniem dóbr ziemskich. *Vol. Leg.* 5, 14. SZRUBOWY, a, e, od szruby, *Schrauben;* *Ross.* винтовый. Szrubowy tok; *Ross.* завитокъ Schraubengang. Szrubowa macieja *Ross.* гайка. SZRUBSZTAK, a, m, SZRUBSZTACZEK, ezka, m, *dem.*, kłóba szruba się przyciskająca, z *Niem.* der Schraubstec; *Boh.* swjrak; *Vind.* serkalu, perfakalu, stisknu dersshalu; *Ross.* тиски, ти-

сочка, завертка, винтовальня. Szrubsztaki u ślósarzów. *Solsk. Arch.* 59. Szrubsztaczki cyrulickie. *Czerw.* 40.

Pochodz. *doszrubować, naszrubować, odszrubować, poszrubować, przeszrubować, przyszrubować, rozszrubować, wszrubować, wyszrubować, zaszrubować.*

SZRYK, u, m., szryk do jazów, pal grubszy, co dziesięć stroiszów w ziemię wbity na rzęce. *Magier. Mskr.* ein Wasserpfahl. SZRYKOWAĆ *cz. contin.*, Szrykować czyli zastawić szryki zowią, kiedy stanąwszy na piasku wbijają pale przy statku, i rudlem kierując na obie strony statek o też pale przybijają. *Magier. Mskr.* Wasserpfähle einpfählen.

SZRYŻ, ob. Śryż, Śreż, Śrzeż.

SZTAB, u, m., wyżsi oficerowie regimentu, od majora zaczawszy; *Vind. previllina*, der Regimentstab, der Stab eines Regimentes. Specyfikacya osób, z których się ma składać sztab generalny. *Koll. List.* 4, 57.

SZTABA, y, ż, SZTABKA, i, ż, *zdrbn.*, §. 1) drag żelazny, *Germ.* ein Stab Eisen, eine Stange Eisen; *Ross.* полоса, полоска, полосочка (cf. płosa), пемня. Stegi czyli sztaby żelazne. *Archel.* 4. Sztaby żelazne w kratkach dolnych okien. *Teat.* 55, e, 15. Przez dziurę w piecu tygle się żelaznemi sztabami rychtują. *Torz. Śkl.* 254.

Naczynia do robienia tafel skłanych: kluczki dwa, dwie sztabki i t. d. *ib.* 48. — Złoto w sztabach. *N. Pam.* 12, 299. w sztukach, w dragach, in Warren. Był zwyczaj w Londynie dawania złota i srebra surowego czyli w sztabach, zamiast pieniędzy. *Pam.* 84, 865. — §. Sztaby, szlagi, legary wschodowe, *scapi scalarum.* *Cn. Th.* 4122. die Treppensäulen, Epiudeln. — §. 2) Sztaba, sztuka drzewa z przyrośniętym zakrzywionego, którą w porządek wszelakiego statku wodnego wprawują. *Otw. Ow.* 174; sztuka drzewa mięszszego, które na przodek galerii wstawiwszy, do niego szycie i nawy, z których okręt budują, zawodzą. *ib.* 585, (cf. stepka). Sztaba jest sam przodek statku, którego koniec jest nieco do góry zakrzywiony. *Magier. Mskr.* der Vorderbaum eines Schiffes, die Spitze, der Schnabel. — §. Sztaba, *oppos.* rufa; przodek okrętu. *Klon. Fl. D 4 b. Papr.* W. 1, 564. Sztabą nazywa się także miejsce od sztaby aż do zyzy. *Magier. Mskr.* das Vordertheil eines Schiffes, das Gallion. Do portu się udawszy, wnet z rufy zrzucili Kotwie, a sztabami się brzegu uchwycili. *A. Kehan.* 179. Nie da się zwiesić otucha walnych zysków, aby Broździł groźne zagony pienistemi sztaby. *Hor.* 4, 6. *Nar.*: *trabe Cypria*, okrętem. SZTABIKÓWY, a, e, n. p. Sztabikowe żelazo. *Os. Żel.* 49. żelazo w sztabach, Stabeisen. Cetnar żelaza sztabikowego, frysowanego, szynowego, kratowego. *Os. Żel.* 4. SZTABISTY, a, e, n. p. Sztabiste koła. *Zub.* 9, 565. *Ejszym.* szynami czyli sztabami żelaznemi okute, mit Eisen beschlagen. SZTABNIK, a, m., sztaby okrętowej pilnujący, der den Vordertheil des Schiffes beobachtet. Sztabnik zowie się pierwszy flis od sztaby na bakorcie. *Magier. Mskr.*; *proeus.* *Zebr. Ow.* 74. Melantus sztabnik lisowaty. *Otw. Ow.* 429. SZTABNY, STABNY, SZTABOWY, a, e, od sztaby, dragowy, drażny, Stab; *Ross.* полосный, полосовой. — §. Od przodu okrętowego,

Vordertheil. Chwali sprawę głosem Lybis, chwali sztabny stróż Melant; *prorae tutela.* *Zebr. Ow.* 74. (sztabnik). Sztabowi zowią się sztabnik, podsztabniczy, marszałek i podmarszali. *Magier. Mskr.* — §. Sztabowy, n. p. officer, od sztabu, ob. Sztab, Stabs.

SZTACHEL, ehla, m., z *Niem.* der Stachel im Hüttenbaue, ein langeß, spitziges Eisen, den Rohstein abzustechen. Szmelcarze sztachel albo drag żelazny w zaprawę wpuszczają, i części stężale poruszają i przerabiają. *Os. Rud.* 259. Te sól corocznie sztachelami wybijają. *Torz. Śkl.* 245.

SZTACHETY, SZTAKIETY, ów *plur.*, SZTAKIECIKI *zdrbn.*, ostrożenie, ostróg, palisady mniejsze, *Germ.* Stacheten; *Ital.* stacchetta; *Sorab.* 2. psheplčlanka, (cf. przeplesć), *Ross.* пеметка, пемотка, пеметочка, (cf. rzeszoto). Pójdę ochotnie na szacę, na sztakiety. *Jabl. Buk. F.* 3. Sztakiety bywają sosnowe, dębowe. *Kluk. Rosł.* 2, 164. Przed temi kramami dane są sztachechiki, pod któremi każdy kramarz stawia sofę małą do siedzenia. *Pam.* 85, 1, 140. SZTACHETOWAĆ *cz. niedok.*, sztachelami ogradzać, verpallissabiren, mit Stacheten einschließen. Sztachetowania na murach ogrodowych nie chwale, bo bez wszelkiej trudności wyłamane być mogą. *Kluk. Rosł.* 1, 60. SZTACHETOWY, a, e, Stacheten. Kiedy żołnierz każdy osobno strzela, nie na wykomenderowanie oficera, nazywa się ogniem sztachelowym, *feu de palisades.* *Jak. Art.* 2, 456.

SZTACHOWAĆ *cz. contin.*, u flisów, sztachować, omijać drugi statek, lub miasto jakie, nie zawijając do niego. *Magier. Mskr.* vorbey steuern.

SZTADHUDER, STADHUDER, dera, m., wielkorządca Nollenderski, *Germ.* der Statthalter von Holland. — *Aliter:* Galiczyń, jako najwyższy stadhuder, objął całego miasta rządu. *Steb.* 2, 455. jako gubernator. SZTADHUDERAT, u, m., STATUDERSTWO, STATUDEROSTWO, a, n., władza stadhudera, die Statthaltertschaft. Odjęte statuderstwo wziętem z domu Oranii, znowu im powrócili, i prawem dziedzicznym posiadanie władzy wykonawczej temu domowi nadali. *N. Pam.* 5, 501. Zrzeczenie się statuderstwa przez księcia Oranii. *ib.* 15, 125. Holandya, zniósłszy statuderat, dała sobie imię Rzpłtęj Batawskiej. *ib.* 1, 98. — §. Melon. Szadhuderat. Holandya.

SZTAFETA, y, ż, postyllion umyślnie nagle wyprawiony w pewnym interesie, tudzież papiery, doniesienia przez niego przywiozione, *Germ.* die Staffette; (*Ital.* staffetta; *Gall.* estaffette). Ostatnia sztafeta upewnia mię o życiu jego. *Teat.* 55, b, 15. Żeby to wiedział, sztafety tu do nas przyleciał. *Teat.* 55, b, 21. kuryerem, gońcem, cf. lotem, ptakiem, piorunem.

SZTAFIROWAĆ, ob. Staflować.

SZTAK, u, m., gruba lina okrętowa. *Tr.*, *Germ.* der Stag, Masttau, Schiffstau; (*Gall.* etai). Sztak, gruba lina, która idzie od masztu do windy, i tenże maszt utrzymuje od sztaby; na jej końcu jest kotwica uwiązana. *Magier. Mskr.* Chcąc rękoma sztak ułapić kręcony, w wodę runął; *ad intortos cupiens dare brachia funes.* *Zebr. Ow.* 76.

SZTALMACH, ob. Stalmach. SZTAMENT, ob. Stament. SZTANDAR, STANBAR, u, m., §. 1) proporzec jazdy;

- Ital.* standaro; *Vind.* shtandara, shtandarek, jesdazhova bandera, *Germ.* die Standarte. Na północy mniejsze chorągwie nazywano standar, i to imię chorągwiom w kawalerji zostało, nietylko u nas, ale i w innych krajach. *Czack. Pr.* 259; *kornet. Chmiel.* 1, 84. Sztandar na pendent! sztandary przed siebie! sztandar do nogi! *Kaw. Nar.* 566. — *Fig.* O tę zdobył Dżana sztandar wojny wznosił. *Dmoch. Il.* 242, (cf. hasło wojny). Na eu wznosić niesłusznie do bitew sztandary! *Zab.* 15, 10. *Kniaź.* (bunt). — §. 2) Sztandar, standur, stendar, styndar; z *Niem.* der Ständer, wielkie drzewo na podpórę służące, der Gerüstständer. Stendary na rozstawianie inularskie. Łoże męki, suchy etc. *Solsk. Arch.* 20. Spróchniały pień, ani na standur pod przecieś, ani na łuczyno się nie przyda. *Rej. Zw.* 160 b. Standary do rozstawiania. n. p. inularskiego. *Kluk. Rosl.* 2, 166. — *Fig. tr.* Oparł się o gór wysokie styndary. *Cęb. Hymn.* 526. filary, kolumny. SZTANDAROWY, ego, m., der Jähndrich bey der Reiterer. Sztandarowy ma stopień wyższy od towarzysza, a zostaje pod komendą namiestnika; obowiązany zawsze z sztandarem jeździć, i sztandaru, choćby i życie miał utracić, nie opuszczać. *Kaw. Nar.* 58.
- SZTEMBÓWKA, i, ż, [właściwie STEBNÓWKA, z *niem.* stuppen; cf. ściebać 2], szew sztembowany. *Mogier. Mskr.*
- SZTEMBORK, ob. Sztymbork.
- SZTENKIERKI, suknie do stroju. *Comp. Med.* 704.
- SZTEPEL, ob. Stępel. SZTERNIK, ob. Stérnik.
1. SZTOK, ob. Stok, Stokowy. 2. *SZTOK, u, m., więzienie, ciemnica. *Sax. Rej.*, z *Niem.* der Stof, in den die Gefangenen gelegt werden, kłoda. — §. Upił się jak sztok, ob. Stok.
- *SZTOKADA, y, ż, sztych szermierski, szerm: ein Jechterstoß, Jechterstoß. Szermierz Niemiec chwalać swe sztokady, Drwił z naszych szabel. *Pot. Poc.* 550. Niech się z sztokadą Niemiec jak chce sroży, Sto głów ich szablą wnet naszą połóży. *Kchov. Wied.* 8. Z łuku pierścieni raz po raz ubijał, Z drzewem gonił, sztokadą szermował, tak bystrze, że wszystkich przeszedł. *Pot. Arg.* 577.
- SZTOKFISZ, ob. Stokfisz. SZTOKOLM, u, m., stolica Szwecyi. *Wyrw. Geogr.* 505. Stockholm.
- SZTOKOWY, ob. Stokowy, SZTOŁA, ob. Stoła.
- SZTON, u, m., bierka we grze, ein Stein im Spiele. Asamble... niosą karty i sztony i marki, Zasiadają szulery.... *Kras. Sat.* 106, cf. ston; cf. *Gall.* jetton.
- SZTORC, ob. Storc. SZTORCUMA, ob. Sztrosa.
- SZTORT, u, m., gatunek wielkiej piszczele, jak pomort; eine große Baßpfeife, ein Blaseinstrument. Dęta muzyka, flety i szorty i puzany. *Tward. Misc.* 161. Szorty i regaly Pełny głos niosą chwały Monarchy najwyższego. *Ryb. Ps.* 294. Jest innych przy nim wiele puzanów i szortów, Kawek, i z grubym głosem trafiaków, pomortów. *Banial. A 2 b.* SZTORCISTA, y, m., n. p. Nie kpij duda z barwiera, Nie kpij trębacz z sztorcisty, Niech nie kpi surmacz z bębenisty. *Dzwon. Stat. a 3.* co gra na sztorcie, der Baßpfeifenbläser.
- SZTRABA, ob. Strzepia. SZTROF, SZTROFOWAĆ, ob. Strof, Strofować.
- SZTROSA, y, ż, albo sztorcuma, łina, którą statek u pachółków od budy bywa uwiązany. *Mogier. Mskr.*
- SZTRYCHOWAĆ, ob. Strychować. SZTRYFIASTY, ob. Stręfiasty.
- SZTUĆ, SZTUCIEC, G. sztuceca, m., SZTUĆCZYK, a, m., dem.; *Ital.* stucco; *Rag.* stukët; *Bosn.* stuket, nosgnica za para: *Carn.* noshnëk, (cf. nożnica); *Vind.* noslje, noski, noshenze, pakfhiza, kratka risaniza, kratka puflika; *Ross.* готовалня (cf. gotowalnia), влагалне (cf. włożyć, wkładać), приборъ (cf. przybrać), футляръ, футляренъ; *Ecccl.* ножевлагалне, ножи: — 1) narzędzia z puzderkiem albo do puzderka czyli futerałka, czyli do pary należąca, ein Besatz. Sztucece z różnemi igłami cyrulicki. *Czerw.* 51. Sztucece z dziesięcią instrumentami cyrulickimi. *ib.* 52. Sztucece barwierski; *Ross.* брн-тевникъ (ob. Brzytwa). — *Theca caltraria literatorum*, stuc. *Cn. Th.* 475. Pisarska szkatuła, stuc. *ib.* 701. Sztucczyk, *etuis. Teat.* 12. 46. Sztucece stołowy: nóż, grabki, łyżka, Tischbesteck. Sztucece srebrne do jedzenia, i inne drobne srebra. *Sejm. Grodz.* 2, 155. Ukradziono sztukę jedną stołowego sztuceca. *Teat.* 28. b. 147. — 2) Sztucece, Sztucczyk, gatunek strzelby, z *Niem.* der Stup, Stupfer, die Stupflüße. Miałem sztucece, co to o siedmset kroków bije; jak się złoży, jak wytnę do nich, wszysey czterej z koni jak kaczkę. *Teat.* 26, 57. Jak wytnę z mojego sztuczyka, obydwu z dyniem. *Teat.* 26, 59.
- SZTUCOWAĆ cz. *contin.*, u ogrodnika, z sęków obcinać, pasenkować, trzebić. *X. Kam.* Bäume fügen, ihnen den Stup geben, sie bejstücken.
- SZTUCZKA, dem *Nom.* sztuka. SZTUCZNOŚĆ, si, ż, kunsztowność, misterność; *Vind.* savitnost, safuknost; *Ross.* деть, die Kunstlichkeit, Kunst, Künste. Młodej chytróści stara sztuczność na wstępie była. *Warg. Wal.* 245. O wrótlach i ich sztuczności. *Haur. Sk.* 285.
- SZTUCZNY, a, e, SZTUCZNIĘ *adv.*, kunsztowny, misterny, foremny, künstlich; *Slov.* kunsztowný, mistrowský; *Hung.* mesterséges; *Boh.* uměnný, (cf. umiętny); *Carn.* umětn; *Vind.* vmetaln, vmetalnosten, moistrun, kunflten, povmetalski, po kunflti, pomoistroven; *Rag.* ru-kotvorni, hitrotvorni; *Ross.* изкуственный, хитрый, хитръ (cf. chytry), художный (cf. chędogi), художественный; *Ecccl.* благохудожный Sztuczna rzecz, sztuka. *Cn. Ad.* 1145. Insza jest droga traktowania z sztuczniemi, a insza z szeceremi. *Lub. Roz.* 151. cf. chytry, podstępny, lis; *Vind.* savit, safukan, kudokunflten, gadulsh, pregnan, kunsten; *Ross.* дестный. — §. *Passive:* Sztucznie czyli sztuką zrobiony, nie przyrodzony, künstlich gemacht, künstlich hervorgebracht. Rece lub nogi sztuczne do przyprowadzania po upiłowaniu onychże. *Czerw.* 57. (*Ross.* штучный z sztuk czyli kawałków złożony, składany). — SZTUFADA, SZTUFATA, y, ż, duszona potrawa, ein gedämpfetes Gericht; (*Slav.* shtufat). Sztufata czyli duszona sztuka mięsa, lub pieczenia wołowa. *Wiel. Kuch.* 450.
- SZTUKA, i, ż. SZTUCZKA, i, ż. dem.; *Boh.* štuka, štučka; *Sorab.* 2. sehtuka, sehtuzka; *Carn.* shtuk; *Vind.* shtuzhei, shtokelz, shtukel; *Bosn.* stučka od mesa, za-

logaj, zalogajcieh; *Ross.* штыка, штычка; — §. a) kawał, szmat, spłacheć, część leda czego, *Germ.* ein Stück, ein Stücker, ein Theil von etwas; *Svec.* stycke; *Anglos.* sticce; *vulg. Germ.* Stuck. Na dwie się sztuki dzida zlamana zajadła, Czesę utkwiała w puklerzu, część na ziemię padła. *Dmoch. Il. 2, 24.* Wszystkichi w pień wycina, w sztuki płata. *Teat. 56. c, 25.* Na tysiąc sztuczek go rozrabali. *Birk. Gl. Kon. 44.* Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje, i po małej kropki roztrząsnęli krew swoje. *Rej. Post. Y y 5.* Skały z opokami się padając twardemi z straszliwym grzotem w sztuki się krajały. *Odyn. Św. 2, J i 4 b.* Sztuka u mularza, znaczy cegła niecała. *Magier. Mskr.* Armata dzieli się na trzy części, na denną sztukę, na czopową i na wylotową. *Jak. Art. 1, 158. Eesk. 2, 240.* Sztuka drzewa, o którą się łoża opiera. *Jak. Art. 1, 24.* Cudzą sztukę kraju zawojowali, kraj cały własoy niszczyli. *Jabl. Tel. 59.* Jest u Euzebiusza sztuka listu Dyogenesa. *Sk. Dz. 155.* (ułomek). W królestwie tym nie używają monety, tylko sztuczki złote w zamian dają. *Boter. 228.* Trąba myśłowska, oprawna w złote sztuczki. *Kurop. 5, 49.* (cełki). Włosów jej perły nie zdobią, ni sztuki złociste. *Bardz. Trag. 455.* Sztuka chleba, kawałek, kęs chleba; ein Stückchen, ein Bissen Brot. Gdy ubogiemu potkniesz sztuczke chleba, Rzeczec, płac ci boże z nieba. *Lib. Sen. 15.* Położę przed cie sztukę chleba, abys jedzac wzmógł. *5 Leop. I Reg. 28, 22.* (chlebieć chleba. I *Leop.*). Gdy tedy on wziął sztuczke chleba, wnet przez wyszedł. *1. Leop. Joan. 15, 30.* Dla sztuczki chleba, dla szkapiny trochę, do Tatarów przystają. *Birk. Kant. B 2 b.* Sztuczke chleba (w misie) omoczywszy, podał mu. *Sekl. Joan. 15.* — *Aliter:* Sztuka chleba = kawałek chleba, sposób do życia; ein Stück Brot, Brot, Unterhalt, Auskommen. Do sztuki chleba komu pomagać. *Haur. Sk. 204.* Zapłaty dzielność nie ma, ene nauki Głodne boleją bez swej chleba sztuki. *Groch. W. 566.* — Sztuka, sztuczka mięsa = kawałek, kęs mięsa; ein Stückchen, ein Bissen Fleisch. Sztuczke mięsa zjadł, i także mierniuczko pił. *Sekl. 15.* Sztuczka od mostu. *Rys. Ad. 64.* od mostka, od piersi kawałek, przedni, specyał, ein Stückchen von der Brust. — *Aliter:* Sztuka mięsa = sztukamięsa. *Kpecz. Gr. 2, p. 178.* wołowina, mięso wołowe na stół; *Vind.* goveje, goveje mesu, volouinu mesu, govednu mesu, govedina, goveje, goveja pezhenka; *Bosn.* govedina, govedje meso; *Slav.* govedsko méso, govedina; *Ross.* говядина, Мясной. Po dobrej sztuce mięsa i klarownym winie Łatwiej w was zapalczywość zapewne przeminie. *Weg. Org. 28.* Dobra jest sztuka mięsa przeraśtała a krucha. *Kras. Pod. 2, 68.* Proszę cie Mikolaju do siebie w dom, ale Po staropolsku mówiac, na sztukę mięsa, choć Będzie przy tym co więcej. *Opal. Sat. 158.* Kto proszę zgani Wołową sztukę do chrzanu! *Tward. Misc. 109.* — Sztuka u stołu, poreya, część jadła każdemu udzielona. *Włod., die Portion, daß einem jeden zukommende Stück.* — Sztukami, po sztuce, częściami, *frustaim.* *Cn. Th. 1124.* stückweise, theilweise; *Vind.* po kofi, na drobnu, na falate, kofovitnu; *Ross.*

Ross. поштучно. Mięso sztukami by deszcz padało z obłoków, którego większą część ptastwo rozchwytało. *Warg. Wal. 16.* Od sztuki do sztuki, einen Theil nach dem andern. *Nominativ perscribere,* słowo od słowa albo od sztuki do sztuki oznajmić. *Macz.* — *De homine,* Sztuka łotra, *aliquantum improbus, frustum nebulonis.* *Cn. Th. 1124.* na łotra pochodzi, zakrawa; ein Stück von einem Epiguben, ein fleiner Epigube. — *Similit.* To wykwinna sztuka, ten człowiek, nie lada sztuka. *Id.* Fartyczna *sztusia. *Port. Arg. 725.* (o chytrym złodzieju). — §. Sztuka, jedna rzecz przez się cała, ein Stück für sich. Wyrabianie szkła u nas do tej doskonałości doszło, iż wprawne oko mieć trzeba, aby niektóre sztuki różnić od Angielskich. *N. Pam. 15, 58.* Zabrał pięć set dział, oprócz sztuk mniejszych. *Star. Vol. D 5 b.* Na sali było sto sług kędy jeśli; Sztuk kryształowych, tam gdzie goście siedli, 1 złotych wielką liczbę rozłożyli. *P. Keltan. Jer. 568.* Ze stu drachm zrobię sobie dwieście, przedając szkło na sztukę. *Mon. 69, 404* (sztukami, *oppos.* hurtem, ryzaltem). Jedna sztuka z pary *Ross.* парникъ. Dał mi sztukę złota. *Teat. 8, 51.* pieniądze złoty, ein Geldstück. Talar w sztuce, 6 franków czyni. *N. Pam. 12, 285.* (cały talar, kurantowy). W sztukach miedz, mosiądz, srebro; nie robione, ale na wagę. *Cn. Th. 1218.* (w sztabach). — Sztuka płótna, pewna liczba łokci płótna; ein Stück Leinwand, eine bestimmte Anzahl Ellen. Na płótno lłiane cienkie, wchodzi w półsetek sztuk 8; sztuka po łokci 12. *Przedz. 28.* Sztuka niesie łokci 12 na wielkie motowidło. *Haur. Ek. 58.* Sztuka płótna ma w sobie łokci 100. *Chmiel. 1, 161.* Belica płótna Kolińskiego ma w sobie sztuk 60. *Gost. Gor. 111.* Łokci liczba wielka w małej sztuce abo pakiecziku się zawiera. *Grod. Dis. D 5 b.* Nalazła w skrzyni sztukę albo postaw sukna. *Szczerb. Sax. 140,* (cf. postaw). — Sztukę w sztukę, ein Stück in's andre gerednet. *Tr.* — Sztuka w zamku strzelbowym, żelazko sprężyne odpierające, der Ruß in dem Schloße eines Zenergewehrs. *Tr.* — §. b) Sztuka, dzieło kunsztu, sztuka od roboty malarzkiej, sznycerskiej, muzycznej, teatralnej; *Germ.* ein Stück, Produkt der schönen Künste. Sztuki subtelnym pędzlem malowane. *Suszyc. Pieśn. 5, N. 4 b.* Gram na klawieymbale weale nową sztukę. *Teat. 58, 25.* — §. Sztuka, u rzemieślników wszystkich, którą wystawiają ci, co mistrzami chcą zostać. *Cn. Th. 1124, Carn.* mojstrya, daß Meisterstück eines Handwerfers. Żadnemu nie dopuszczają nijakiego rzemiosła jawnie robić, aż sztukę uczyni. *Modrz. Baz. 184.* — §. c) Sztuka, *subjective,* sztuczność, kunsztowność, misterność; die Künstlichkeit, die Kunst. Z taką sztuką grał Mentor na lirze, że Achilas zazdrośny puścił lirę swą. *Jabl. Tel. 112.* Sztuk w biedzie nie stawa. *Bardz. Trag. 264.* — O sztuce z kim iść, w zakład zręczności się puszczać; sich in einen Kunstwettstreit einlassen, um Kunst oder Geschicklichkeit einen Wettstreit wagen. Sofokles już zgrzybiały szedł z swoją tragedją o sztukę z drugimi poetami, a jednym głosem wygrał. *Warg. Wal. 558.* Z jednym tam o sztukę strzelał z łuku. *Pap. Ryc. 592.* — *Passive:* Sztuka, rzecz sztuczna,

sztucznie, misternie zrobiona; etwaß Künstliches, eine Kunst, ein künstliches Ding, Werk, Kunststück; *Vind.* vmetalstvu, iskunshnistvu; *Rag.* ruktorov, (cf. rękodzieło). Sztuczna rzecz, sztuka wielka, misterna, wytworna, *Palamedis inventum. Cn. Ad.* 1143. Sztukim dokazał, iż nie mierząc, i na pamięć strzeliwszy, dobrze trafiłem. *Mon.* 74, 16. Sztuka wielka, mały pożytek. *Cn. Ad.* 1109. — §. *Objective:* Sztuka, kunszt, die Kunst; *Boh.* um (cf. um, umieć, rozum), uměnj; *Carn.* umetalnost, umětnost; *Vind.* kunst, viednost (cf. wiadomość), vmetalnost, vuk, (cf. nauka, cf. wykonać); *Croat.* vmetelnost, mestria, zanat; *Dal.* zanat; *Bosn.* zanat, hitrost, (cf. chytróść); *Slav.* zanat; *Rag.* nauk, hitrina, hitrotvornost, tvorba; *Ross.* искусство: *Eecl.* художество, хитрость. Sztuka tym lepsza będzie, im lepiej będzie naturę naśladowała; wszystkie sztuki mają za cel naśladowanie natury. *Col. Wym.* 118. I na coż więc prawidła swe sztuka nam kresli? Na to, żeby natury trzymać się najściślej. *Dmoch. Scz. R.* 81. Na tym sztuka największa, ukryć sztuce. *ib.* 78. Sztuki wyzwolone. *Zab.* 7, 151. die freyen Künste. Sztuka rymotworeza. *Dmoch.* die Dichtkunst. Kto jaką umie sztukę, ćwiczyć się w niej powinni. *Teat.* 27, c, 40. Sztuk, co nie umiesz, nigdy nie pokazuj. *Jabl. Ez.* 45. — §. *In deteriorem partem:* Sztuka, zła sztuczność, misterność; *Vind.* oziganost, (cf. cygan): Kunst, Künstlichkeit, Verdächtigheit. Poehlebea synowi intreresowi wziął w manki sztukę, tę szalbierkę stara, która go enoty odziała płaszczem. *Zab.* 10, 156, cf. obłudność, Oleifucery. Człowiek ten ma w sobie wszystkie zle sztuki, wszystkie wady pospołu pomieszane. *Gorn. Sen.* 291. Sztuka, fortel; Kunstgriff, Kunst; *Croat.* himba; *Bosn.* varka, himba; *Ross.* збѣй (cf. zbój), уловка (cf. ułowieć), проказы, пронекъ, пронеки; *Eecl.* прилогъ, хитроствотворение. Na przebiegach się znają, i sztukami narabiać umieją. *Mon.* 69, 612. Sztuka żołnierska, stratagema; *Sorab.* 1. pżeklepane pohlecżżeno; *Slav.* vojnieška majstorja, privara, (cf. przywara), Strieglift. Mogliśmy sztuki wojować sztukami. Wpadliby byli Grecy w łapkę sami. *Bardz. Trag.* 270. Sztuki, fortelu zażyć, sztuką zająć na kogo, postąpić sztuką; jak cię zmogę, jeśli nie moęą, to przez nogę; *Ross.* шамшчать, (шамму kunszasty); Eist branden, mit Eist auf einen losgehen. Poceziwy temi sztukami nie pójdzie. *Gorn. Dw.* 504. Jeszcześ się ważył zostać hypokrytą, zająć sztuką na mnie. *Zab.* 15, 562. Przy mnie stoi, a przeciw mnie sztukę stroi. *Cn. Ad.* 1181. (tu stoi, a indziej zle broi). Sztuka na raz. *Teat.* 55, 45. Sztuka na sztukę. *Cn. Ad.* 1147. (jest rozum nad rozum, trafiła kosa na kamień). Dobrze kto sztuką i na sztukę zajdzie. *Jabl. Ez.* 40. Frant się swoją sztuką gubi. *Kras. List.* 165 (kto drugiemu dół kopie, sam weń wpada). Na jego zabicie sztuki robili u króla. *Jabl. Tel.* 185. (intrygowali). — Sztuka, sztuczka, figiel, psikus; ein Streich, den man jemanden spielt, ein böses Stückchen. Nie zaprzestaniesz codziennych płatać mi sztuczek! *Teat.* 29, 91. Ta sztuczka, jeżeli nie gardłem, to kajdanami pachnie. *Teat.* 1, b, 85. Peznaję teraz jego sztukę, zażył mnie z

manki. *Teat.* 21, b, 49. Kobiетки same wyuczyły go swych sztuczek miłosnych. *Teat.* 5, b, 9. — §. *Szermiersk.* Sztuka, krzyżowa sztuka, szerm na krzyż, Arengbiebe der Jechter. Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, sztuki czynić, paraty wyprawiać, aż go mistrzem ostawi, iż sam przez się będzie szkoły miewał. *Głecz. Wych.* O 2. Niech go kaci weźmą, gesto macha, a na kształt coś krzyżowej sztuki. *Teat.* 45, c, 122. *Wyb* — SZTUKATOR, a, m., ozdoby gipsowe robiący, der Stuckaturarbeiter. Stał w kramie sztukatora kupido woskowy Na przedaź, i tylko mu brakowało mowy. *Mon.* 76, 4. SZTUKATORSKI, a, ie, do sztukatora należący, Stuckator. Meblów kosztownych wybory, Sztukatorskiego czyli dółta wzory. *Zab.* 9, 158. Jakich wyrabia sztukatorska ręka z gliny, takich wy wojowników wyrabiacie. *Nag. Fil.* 55. Sztukatorska robota: SZTUKATORYA, yi, ż., ozdoby na façyatach lub wewnątrz domów przez sztukatora z gipsu i wapna wyrobione. *Magier. Msar.* SZTUKATORA, Stuckaturarbeit. Kąpiszony na osobach staroświeckiej sztukatoryi w Gdańsku widziałem. *Mon.* 75, 56. "SZTUKODZIELNY n. p. Włoch. *Zab.* 5, 319. Pir. kunstgeübt, kunstfähig. "SZTUKCZYNNOŚĆ, ści, ż., fortel sztuki, sztuka skutecznie działająca; die Kunstanwendung, der Kunstgriff. Za pomocą sztuczności różny stopień twardości nadany być może stali hartowaniem. *Kruml. Chym.* 179, et 85. SZTUKMISTRZ, a, m., SZTUKMAJSTER, stra, m., sztuką się popisujący, artysta; ein Künstler, Meister in etwaeß; *Boh.* umělec; *Carn.* umetalz; *Vind.* vmetalnik, moister; *Ross.* художникъ, хитрокъ (cf. chytrzec), (штыкаръ kuglarz, t. штыкаръ); *Eecl.* хитрокъ (cf. chedogi), хитроумникъ. Im większe będzie miał sztukmistrz albo rzemieślnik znajomości chemiczne, tym lepiej wydoskonali swoje sztukę. *Mon.* 75, 550. Już prawie tarczę tę ukończył sztukmistrz doskonały. *Dmoch. II.* 2, 177. Sztukmistrz Dedalus. *Bardz. Trag.* 126. *Illog. Doś.* 5, 148. *Kruml.* 179. Często pływacz najlepszy na dzień się ochynie, i kark łamie sztukmajster, co skacze po linie. *Mon. Rył.* 4, 194. powrozobiegann, Seiltänzer, Taufendkünstler. Włóczę się po kraju obcy kramarze i sztukmistrze czyli kuglarze. *Pam.* 83, 1, 401, (*Ross.* штыкаръ). — *Transl.* O zdradliwy łaszczu, sztukmistrz wszech złości. *Bardz. Trag.* 217. — §. Sztukmistrz strzelbowy, puszkarz: *Germ.* der Stückmeister, Artillerist, Jenerwerfer. Do inżyniera albo sztukmistrza należy, aby umiał odległość miejsce pomierzyć, fortyfikacje sporządzić etc. *Archeol. pracf.* SZTUKOWAĆ cz. *contin.*, § 1) sieć na sztuki; *Carn.* shtükam, *Germ.* zerstückten, stücken. Bodaj go kat sztukował. *Tr.* — § 2) Sztukować, sztukę przydawać, nadstawiać; aufstücken, stücken. Kobiety nie nie robią, tylko garnierują, Blondyny trefią, marszczą, rzną, sztukują. *Teat.* 24, b, 8. Sztukowanie albo szpuntowanie drzew, szcepianie. *Cresc.* 128 — §. Sztukować, sztuki dokazywać, kunsztować, künsteln. Żadna sztuka nie jest z pożytkiem, gdy jej kto używając sztukuje aż nazbyt. *Mon.* 71, 274. SZTUKOWY, a, e, od sztuki, do sztuki należący, Stück. Sztukowe subst., płat od każdej sztuki bydła, Zell von jedem Stück Vieh. Miasto to pogorzałe od podatków uwal-

niamy i sztukowe mieszczanom przywracamy. *Vol. Leg.* 4, 112. SZTUKWARK, u, m., składana, szrotowana, słojezowata robota, mozaika; (z *Niem.* *Stückwerk*). *eingelegr Arbeit*, (sztukateria). Drzwi sztukwarkiem rozlicznym dziwnie nakrapiane. *Ref. Zw.* 11. Sztukwarkiem drzwim marmurem ziemia położona. *Otw. Ow.* 554. Marmurem abo sztukwarkiem ściany osadzone. *Gorn. Sen.* 256. Ktoby budowaniu, malowaniu, sztukwarkom i innym zbytkom miarę postanowił? *Gorn. Wł. S.* SZTUKWARKOWY, a, e, do sztukwarku nalezący, słojezowaty, składany słojem, wykładany; *eingelegr*, mit *eingelegrter Arbeit* verziert. Sztuczki sztukwarkowe w ściany wsadzone. *Gorn. Sen.* 256. Sztukwarkowa szafa. *Budn. Apoph.* T 5.

SZTURCHAĆ, SZTURKAĆ, SZTURKNAĆ, ob. Sturśać.

SZTURM, u, m., 1) burza, nawał: (*Boh.* *šturm*, *chomol*; *Sorab.* 2. *sehturm*; *Vind.* *sturm*, *fortuna* [z *tureck.* 2], (cf. *fortuna*); *Croat.* *burkanya*, *halabuka*; *Ross.* *буря* (ob. *Burza*), *штурмъ*; *Germ.* *der Sturm*, *Sturmwind*, *Sturm*; *Niederl.*, *Anglos.*, *Angl. et Svec.* *storm*; *Irland.* *sturrin*; *Isl.* *stormur*; *Wallis.* *ystorm*; cf. *Lat.* *turbo*). Szturm wielki powstał, morze się wzburzyło, Wszyscy mniemali, że już po nich było. *Auszp.* 80. Śmiało żagle puszczają na szturm wiatrów srogi. *Hul. Ow.* 162. Gdy inne drzewa szturm łamie i kruszy, Liścia szeleszcza, dąb się ani ruszy. *Kras. Oss. C b.* Na wielkie gmachy często szturm biją. *Bardz. Trag.* 578. — 2) *Milit.* Szturm, szturmowanie, atak obozu, staeyi, zamku, fortecy, przypuszczony otwarcie, to jest, ani okopem, ani koszami nie zastąpiwszy żołnierzy. *Pap. Wł.* 1, 479, *Carn.* *preskok* (cf. *przeskok*); *Vind.* *naskak*, *napad*, *sturm*, *naskozhenje*; *Croat.* *sturma* *voinnicka*; *Slav.* *jurish*; *Ross.* *штурмъ*, *претуръ*, *die Bestürmung*, *daß Stürmen*, *der Sturm*, *daß Sturmlaufen*. Szturm przypuścić. *Star. Ref.* 98. szturmować, *Sturm laufen*. Z wielu stron mógł szturm puścić do miasta. *P. Kehan. Orl.* 422. Nieprzyjaciel domyślił się, z której strony dać szturm król umyślił. *ib.* 425. Szturm odbić, wytrzymać. *Ca. Th.* 1124. Szturm stracić. *Chmiel.* 1, 85. — *Fig.* Łzy kobiety są najmocniejszym szturmem na mężczyznę. *Teat.* 21, 82. SZTURMAK, a, m., 1) gatunek hełmu czyli szyszaka, przy szturmowaniu używany; *Germ.* *die Sturmhäube*, *Büffelhäufe*. Kamieniecki w szturmaku czubatym jeżdżąc, wojska szykował. *Stryjk.* 714. Włosy szturmaki okryły. *ib.* 494. Na głowie szturmak soboli z zaponą. *Kchow.* 51. — 2) Gatunek strzelby z rurą przy wylocie szeroką, *eine Art Schießgewehr*, (cf. *pólhak*). Parę pistoletów, szturmak, obuch i burka na ścianie wisiała. *Mon.* 69, 147. — 3) Szturmak, petarda, puszka nabita prochową zaprawą, do wyłamania bram, murów służąca. *Jak. Art.* 5, 519. et 1, 8. et 2, 167. *die Petarde*. — 4) Szturmak, u, słórszarz, hak od okna, dla trzymania kwatery od moenego wiatru. *Magier. Mskr.*, *Germ.* *der Sturmhafen*, *Fensterhafen*. SZTURMOWAĆ cz. *niedok.*; *Boh.* *šturinovati*; *Vind.* *sturmat*, *sturmiti*, *sturmatai*, *naskakati*, *napadati*, *obidje tretii*; *Croat.* *stürmam*, *puntati*; *Sorab.* 2. *sehtormowasch*; szturmować do miasta = szturm przypuszczać do miasta, szturmem dobywać miasta; *eine Stadt bestürmen*, *Sturm laufen*. *Ca. Th.* 1124.

— Kulmi szturmujesz w kreglarni do póty, póki grosza na wetówkę stanie. *Mon.* 76, 728. — *Fig.* Szturmować do kogo, szturmować na kogo = mocno nacierać na kogo, *auf einen losstürmen*, *heftig losdringen*. *ib.* *bestürmen*. Szturmuj do niej serdecznie, byś jej miłość wzbudził. *Treb. S. M.* 95. Tego po was dopraszają się uciśnionego współstwa lzy, do samych szturmując niebios. *Ossol. Mow.* 58. Szatan na człowieka szturmuje. *Karnk. Kat.* 457. *Aristoteles* szturmuje przeciwko nauce *Platonowej*. *Petr. El.* 63. *Gorn. Sen.* 547. SZTURMOWNIK, a, m., szturmujący, szturmem dobywający; *Vind.* *sida*, *grada te rez*, *naskakuvauz*, *sturmavez*, *der Stürmer*, *Bestürmer*. Jedni z szturmowników ściany rozwalają, drudzy ogień podrzucają. *Krom.* 278. Szturmownicy, co się dobywają do drzwi niby szturmem, włamują, złodzieje. *Alb. na Woj.* 6. SZTURMOWY, a, e, do szturmowania służący, od szturmowania, *Sturm*. Naczynia szturmowe Turkom pobrano. *Baz. Sk.* 272. Szturmowe wieńce, *Sturmfränze*, używane pod czas przypuszczonego szturmowania. *Jak. Art.* 2, 106. et 5, 519. Szturmowe pale. *Łesk.* 2, 225. Miasto prędko przez gwałt szturmowy wzięli. *Warg. Cez.* 69.

SZTUSIA, ob. Sztuka.

SZTYBER, bra, m., [z *nim.* *Stieber*; *Stapor qu. v.* 2]. n p. Zeapion Węgrzynek na pulpitu spływy Przyprawion, sztybra chwytła się jak grzywy. *Pulp.* 11. Sztyber na statkach, okrętach.

SZTYCH, u, m., sztychnienie, pehnienie czym ostrym, zakłócie; *Germ.* *der Stich*, *den man jemanden verjagt*; *Vind.* *stieh*, *peh*, *vbod*, *pobod*, *sabod*, *buz*, *pehnenje*; *Croat.* *boden*; *Rag.* *ubood*; *Bosn.* *zadivglja*, *koji se ighlom eini*; (*Ross.* *штыкъ*, *штычекъ* *bagnet*); *Ross.* *колотье*. Grotu złotego sztych nieodbito. *Pitch. Sah.* 148. Nieodbito sztych szwajcy złotej. *Jag. Gr. A* 5. Sztychem czyli sztychowemi pociskami poległ; *fossim telis obrutus*. *Cn. Th.* 1125. *Pachmie*, *punctatim*, sztychem. *Marz*, (*Sorab.* 1. *kawayo*, z *kawania*; *Rag.* *bodëzom*, *bódimize*). Raz tylko człek się rodzi, A śmierć tysiącnym sztychem nań godzi. *Kchow.* 142. Sztych krawiecki, *haftarski*, *szwaczki*, ob. *Śeig*, *Śeieg*. Sztych u krawca i szwaczek znaczy każde zajęcie igły w szyciu. *Magier. Mskr.* Śeig u krawca i szwaczek znaczy za każdym sztychem zaciągnięcie nitki w szyciu. *ib.* Za sztych zaszywać, u krawca, szycie sukna lub materyi, trzymając je dubeltowo w palcach. *ib.* Wybrać sztychy, powyciągać nitki ze szwu po rozpróciu. *ib.* — 2) Sztych u miecza, *etc.*, śpica, koniec ostry, ostrze końca, *die Spitze des Schwerts* *it.* Sztych w śród strzała mu się śmiertelna zawarła, I sztych ostry na drugą stronę przepadł gardła; *nudum ferrum*. *Zebr. Ow.* 144. (cf. *grot*). Traci sztychem oszczepnym w furtę; ta odskoczy. *ib.* 50; *extrema cuspidi*. Samostrzał robiony z drzewa niezwyčajnego, sztychem złotym tkniony; *cuspus fuit aurea cuspis*. *ib.* 181. Gdy go nie chcieli dobić, sam na sztych broni swojej padł i zabił się. *Zal. H. T.* 171. Sztych miecza i żelazca strzał ku sercu się jego obróca. *Psalm.* 58. Jeśli obwiniony do sądu nie przyjdzie, tedy powód wstawszy, ma przeciwko wiatrowi dwa razy mieczem, a trzeci raz sztychem uderzyć. *Szerb.*

Sax. 458. (dwa razy ciąć, trzeci kłóć). — Strzelać na sztych, t. j. fuzyą prosto nad głową wyręchtowaną do ptaka strzelać, gerade über seinen Kopf weg in der Luft den Vogel schießen. Prawo jest myśliwskie, żeby na sztych do słońka nie strzelać. *Skrbk. Mskr.* Wziąłem ją na sztych, i dlatego nie trafił. *ib.* — Na sztych biec, u flisów zowie się iść prosto na wodę. *Magier. Mskr.* gerade ins Wasser gehen. — *Fig.* Sztych, niebezpieczny raz, niebezpieczeństwo, die Gefahr. Łatwiej cudzą skórę na sztych wydać, niż swojej nadstawić. *Teut.* 8, 110. (narażać, na szale stawiać). Sławę człowieka na sztych podawać. *Budn. Apoph.* 114. (na złe języki, na hańbę). Przyjdzie czas, gdy pod ten sztych przyjdą, i z śmiertelnego opisu nie wyjdą. *Suszye. Pieśń.* 2, T 5 b. (pod strzechulec śmierci). — Przyjść z kim na sztych, w zapasy z kim iść, waleczyć z kim, spierać się, *pr. et fig.*; mit einem kämpfen, streiten. Gdy na sztych przyjdiesz z niedowiarki, trwaj w stateczności. *Rej. Ap.* 5. — §. Sztych sznicerski, sztychowanie, rznięcie, rycie, rzeźba; der Etich, das Etichen, Kupferstecher, der Kupferstech, Holzstech. Sławni w sztych mistrzowie, Ruben etc. *Lib. Sen.* 10. — §. Sztych w ziemię etc., głębokość wybrana sztychem, tyle, ile jednym sztychaniem dobrać można; ein Etich Erde, so viel sich mit einem Grabstiche ansieht. Ten kanić nie leży głębiej, jak na jeden sztych. *Torz. Śk.* 201. Kopiąc dydo w Afryce grunt Kartadze nowej, Znajdzie na kilka sztychów w ziemi łeb wołowy. *Pot. Pocz.* 408. Pierwsza warsta ziemi nie jest głębsza nad półsztychu. *Swith. Bud.* 582. Ludziom — ci dosyć w ziemi grobu na trzy sztychy. *Pot. Zoc.* 155. Coż potym pysznić się w ziemi na trzy sztychy? *Pot. Pocz.* 2, 25. — §. Gdy będzie szkło czyste, białe, choćby w sztychu pokazało się cokolwiek czerwieniawe, z takiego robić kieliszki. *Tarz. Śk.* 125. Na sztych kładę, oppono vitium virtuti. *Cn. Th.* 448. Które złoto na świecie jest takie, któreby z tym złotem naszym czystością, jasnością i wagą złożyły się na sztych mogło! *Janusz. Pos.* A 5. Cokolwiek na sztych idzie, nie może się sztychować samo, ale z czym drugim. *Gorn. Sen.* 551. Cnoty zdadza się, jakoby między sobą przeciwne były; kiedy je pospołu, jako na sztychu postawisz, jedna drugą zdobić będzie. *Gorn. Dw.* 86. Nie mając nikogo, któryby z nim szedł na sztych, jako z obrońcą i ojcem ojczyzny, zacnemu z dawna ojeu, daleko więcej przyczynił zacości. *Gorn. Sen.* 212. Język swój za gruby ma: czego dowodząc, wyrwie jakie staropolskie słowo z bogarodziecy, a z Czeskim jakim gładkim słówkiem na sztych je wysadzi. *Gorn. Dw.* 45 — §. Sztych, sztychowanie, frymarzenie, frymark, handel w zamianę; der Kaufhandel, Etichhandel, der Etich. Cierpi i wstyd i szkodę, gdy pozwie cygana, że go w sztychu

oszukał; cygańska wygrana. *Klon. Wor.* 68. SZTYCHARNIA, i, ż., izba do sztychowania ozdób i herbów, n. p. na armatach. *Jak. Art.* 5, 102. die Werkstatt des Etichers, Pfeifstetichers, Kupferstetichers. X. Cybulskiemu wniósłmy założenie w Warszawie sztycharni ród muzycznych *Pam. Warsz.* 4, 124. SZTYCHARZ, a, m., który na miedzi etc., sztychuje, ryje; *Ross. рѣзчикъ*, (el. rzeźba); der Eticher, Kupfersteticher, Pfeifsteticher. *Tr.* SZTYCHARSKI, a, ie, od sztycharza, Eticher, Kupfersteticher, Pfeifsteticher; *Ross. рѣзчиковъ*. Ryce, grabisztych, narzędzie sztycharskie, którym na blasze ryje. *Jak. Art.* 5, 514. SZTYCHNAĆ *cz. jednł.*, Sztychać *niedok.*; *Svec.* stieka; *Angl.* stich, sting; *Lat.* stigare; *Graec.* στήγειν, στήζειν; kłóć, kolnąć, pełnąć czym ostrym; stetchen, einen Etich versetzen; (*Croat.* sticham stimulo; stiham; przekopuje). Klitemu jesion długi sztychnął w biodra obie; *per utrumque acta femur.* *Zebr. Ow.* 109. SZTYCHPLASTR, u, m., plaster na sztychową ranę. *Syr.* 82. ein Etichpflaster, ein Pflaster auf eine Etichwunde. Masę to na sztychplastery kosztowna. *Syr.* 716. SZTYCHOWAĆ *cz. conl.*, a) rysować, ryc, rzezać; graben, *Germ.* fichen, 3. B. im Kupfer; *Ross.* черкать. Sztychować herby. *Jak. Art.* 5, 102. — Sztychować serwaserem, ceować, mit Schwedewasser ägen. *Tr.* Sztychować, w górniczości, kruszec roztopiony z pieca wypuszczać; im Hüttenbaue, fichen, das Metall aus dem Oberherd in den Niederherd abzapsen. *Tr.* — §. *Fig. transl.* Sztychować kogo, zadawać mu sztych, przytyk; einem einen Etich versetzen, auf ihn sticheln. Nietylko Kalwina, ale i pisma św. słuchać nie chce, owszem przez bok Kalwina i Zwinglusza doktory dawne sztychuje. *Żorn. Post.* 5, 82. Dyogenes tych, którzy się frasują o pochowanie zmarłych ciał, w powieści swojej sztychuje. *Kosz. Lor.* 186 b. Gdy August młodzińcowi niektórymu sztypkę dał, ten ku osobie cesarskiej żart on, sztychuje go, obrócił *ib.* 177 b. — b) Sztychować co z czym, porównywać jedno naprzeciw drugiego stawiając; gegen einander halten, vergleichen, einander gegenüber stellen. Dawne dwory są daleko podlejsze od terażniejszych, zwłaszcza sztychując je z dworem Zygmunta Augusta. *Gorn. Dw.* 81. Cnoty z enotami, a występki z występkami sztychować. *Groch. W.* 475. By nie nasienie, nie byłoby zboże, a wždy sztychując do tego co z nasienia urosło, małuczka rzecz nasienie będzie. *Gorn. Sen.* 200. Cokolwiek na sztych idzie, nie może się sztychować samo, ale z czym drugim. Bez czego drugiego sztychowanie rozumieć się nie może. *Gorn. Sen.* 551. Przyrodzenie we wszystkich swych sprawach stara się o pomierkowanie między rzeczami, i żeby jedną z drugą jakby zwałyła i sztychowała. *Boter.* 2. — *Simil.* Jej wszystko służy, bądź wdzięcznie tańcować, bądź z kim dworstwem sztychować. *Petr. Hor.* 2, B 5 b. (emulować, wyścigać się). — §. Sztychować co, kogo = celować, przechodzić, przesiadać, przechodzić w czym; (einen ansprechen), übertreffen. Nie jest to człowiek tak osobliwy, iżby się siła drugich nie nalazła, co by go daleko sztychowali. *Gorn. Dw.* 127. Budyńki ziemiańskie, już sztychuja pałace pańskie. *Petr. Hor.* 2, C 2 — *Transl.* Oparł — li się 'chyz który i wy-

dołał wszystkie Stosy wytrwać, szczyt jego wody sztychowały; *culmen unda legit*. *Zebr. Ow.* 10. pokrywały, zalewały. — ½. Sztychować, frymarzyć; *einen Stichtbaudel machen, fischen, tauschen*. Sztychowanie towarów za towar służy tylko blizkim miejscom. *Petr. Ek.* 127. SZTYCHOWNY, a, e, n. p. Kraw' do góry buchając, przez powietrze sztychowne przepada; *lange terebratu prosilit aura*. *Zebr. Ow.* 143. SZTYCHOWY, a, e, od sztychu, do sztychu należący, *Stich*. Rana sztychowa. *Syr.* 82. (kłócie, sztych). *liohatyr ręką ewiezona* Podaje cięte i sztychowe. *P. Kchan. Jer.* 115. Rana za każdym razem, lub był sztychowy lub cięty. *P. Kchan. O.l.* 1. 2:9. SZTYCHULEC, *lea, m.*, listwa drewniana, którą szewe na kolanie podkłada do przeszywania bótów. *Magier. Mskr. der Stichtleiten der Säufer*. SZTYCHWASEK, ob. Serwaser.

Pochodz. *nasztychować, przesztychować, wysztychować*.

SZTYFT, u, m., SZTYFCIK, a, m., *dem.*, nit, spiłka, z *Niem. der Stift, daß Stiftchen*; (*Sorab.* 2. schtiff; *Vind.* stoglei, stogla, konterniza). Małemi śpiłkami lub sztyfcikami papier do szyby przymoćnić. *Lesz.* 114.

SZTYG SZTYG! wyraża odgłos kroku chodzącego, *tapp tapp! den Schritt des Fußgängers auszufrühen*. Już się w drogę wyprawują, I tak sztyg sztyg jak zdołały, O swych nogach pędzyszały. *Jak. Boj.* 128.

*SZTYŁĄG, u, m., atytuda, położenie figury malowanej *etc.*, z *Niem. die Stellung, z. B. einer Figur*. W malarzkim kunszie na sztyłagu i proporey każdej figury wiele zależy. *Haur. Sk.* 556.

SZTYŁĄC, SZTYLAC *się med. niedok.*; (*Carn. shteklām* ciężko chodzić; *shteklāzha* kij wędrowniczy, *shteklāzhar* włóczęga); szpetnie chodzić jak krzywonogi, *chramać*, leniwo chodzić, *einen grätlichen Gang haben, grätichen*. Wulkan chromy sztyła się o kuli. *Pot. Arg.* 65. Na kuli wsparty sztyła się, nowe knując zdrady. *Pot. Syl.* 457.

SZTYLET, u, m., SZTYLECİK, a, m., *zdrobn.*, puinał; *Ital. stiletto*; *Vind. stilet, tunku bodalce, vbodalce, pobodalu*; *Croat. stilet, korlecz, stiletcecz*; *Rag. ubodac*; *Gerin. daß Stilet, ein Dolch*. *Lubobys mi cheiała sztylet w gardle utopić, nadstawiam ci szyję*. *Bardz. Trag.* 287. Gdybym miała sztylet, tysiąc razy utopiłabym go w moim sercu. *Nieme. Król.* 4, 169. Wąsik w sztylecik ukrecić. *Mon.* 69, 117. (spiczasto). Dawniej pisano na tabliczkach woskiem cienko powleczonych sztylecikiem. *ib.* 70, 265. (grabsztychem, rylcem, grafką). Sztylet w drukarni, spiczasty i ostry do wyjmowania liter z formy w korygowaniu. *Magier. Mskr.*

SZTYLFA, SZTYLPA, y, ż., założona u góry część cholewy bota, z *Niem. die Stülpe, Stiefelstülpe*. *Tr.* Sztylpa u bota bywa z szarej lub czernionej skóry, na wierzchu cholewy. *Magier. Mskr.*

SZTYMBELEK, ZIMBELEK, *lka, m.*, SZTYMBŁOSZEK, *szka, m.*, Szymbelek, zimbelek abo szymbłoszek, belka nad samą zryzą w poprzek statku łekato idąca od budy; tu są ewintnale. *Magier. Mskr. der Steuerbalken auf den Flußschiffen*. SZTYMBŁOCH, a, m., druga belka koło sztymbelka od sztaby, i ta jest szersza. *Magier. Mskr. der*

zweite Vorderbalken des Flußschiffes. *Haur. Ek.* 171. SZTYMBORK, SZTYMBOR, SZTYMBORT, u, m., prawy brzeg czyli kraj okrętowy, *daß Steuerbord*; (*Gall. sribord*; *Svec. styrbord*; *Holl. stuurbord*; *Isl. stio-urberd*). *Tr.* Sztymbor zowie się burta po prawej ręce od rudla. *Magier. Mskr. Sternik* ma pilnować sztymborku. *Haur. Ek.* 171. Marszałek jest pierwszy flis od sztaby na sztymborku. *Magier. Mskr.* — ½. *Rubakier* albo sztymbor woła sternik, kiedy flisom każe pojazdami robić. *Magier. Mskr. Dirige dextersum, steruj ku harkotu; dirige sinistrorsum, steruj ku szymbortu*. *Chmiel.* 1, 80. *SZTYRNIK, ob. Sternik.

SZTYWNY, a, e, — *ie adverb.*, niegiętki, nieruchawy; *Germ. steif*; *Ross. крyтенекъ*; (*Carn. shtajf* mężny, wspinały) SZTYWNOŚĆ, *ści, ż.*, niegiętkość, nieruchawość, *Germ. die Steifheit*. SZTYWNIEC *nijk niedok.*, zesztynwieć *dok.*, sztywamy się stać, *steif werden*.

SZUBA, y, ż., SZUBKA, SZUBECZKA, i, ż., *dem.*; (*Boh. šuba, čuba, (disting. čuba, čubka, čubička* sukna, sobaka, psica, 2) wibuzra); *Sorab.* 1. schuba; *Sorab.* 2. schuba, schubba, schubka; *Carn. shayba* futro; *Hung. suba palla, longum pallium, sive pallio similis toga talaris*; *Vind. lhauba* suknia weselna *chlopianek*; *Croat. čuba, scuba*, *hdyła z dagami rokavi* suknia z długimi rękawami; *Croat. čuba gausape*; *Ross. myōa, myōka, myōnna, myōciska* (myōnnek kuśnierz); *Germ. die Schube*; (*Ital. gubba*; *Tarc. dziebe* odzienie zwierzeźnie futrem podszyte. *Czart. Mskr.*); suknia futrem podszyta; *Croat. mēnten, mentēnez*; *Dal. chyrak, ein Pelzleid, Pelzrock, mit Pelz gefütterter Oberrock*. Szata, zrobiona z sukna, podszyta futrem, staje się szubą. *N. Pam.* 1, 42. *Stareca* nie mierzi szuba pod czas kankwały. *Pot. Arg.* 349. Król w hatlasowej szubce, podbitej rysiami. *Stryjk. Henr.* Na wsi człowiek strojów nie żaywa, Oprócz co się giermakiem i szubą okrywa. *Gaw. Siel.* 558. Szubki, strój białogłowski. *Sax. Tyt.* 7. Szubeczka popielicza. *Star. Ref.* 46. Nie każdemu w szubce przystoi. *Hys. Ad.* 45. Skoro dziecię na świat wyjdzie, wnet mu krzyżyki, wnet złota na szyję, wnet szubeczki adamaszkowe i kieszulki. *Glicz. Wyph. F* 5. Potrzeba mu spać 12 godzin, potrzeba pięknej sukienki, kilticzka, szubeczki. *Hrbst. Nauk.* o 5. — (SZUBET, ob. Śpiączka, Śpik). — *SZUBIĆ *cz. niedok.*, u-zubić *dok.*, w szubę czyli futro ubierać, *bepeljen, mit Pelzkleidern versehen, pr. et fig.* Koniec ziemskiego bóstwa, które dyabeł służy, Skoro Adama w skórę barania uszubi. *Pot. Pocz.* 525. Święty Marcinie, nie bardzo to do fozy, Suknia rznąć, kiedy ludzie szubią się na mrozy. *Pot. Pocz.* 147. Nie suknie z nich, nie gunie, ale skóry skubią, A sami się z nich w rysie i w sobole szubią. *Pot. Pocz.* 147. Wrona w cudze piórka się uszubi. *Pot. Pocz.* 658. ustroi, upstrzy.

SZUBIENICA, y, ż., SZUBIENICZKA, i, ż., *dem.*; (*Boh. šibenice, šibenka, wisálka* (ob. Wisieć), *čakan, čekan*, (cf. *ezėkan*); *Slav. šibenice*; *Sorab.* 1. schibencza; *Sorab.* 2. schibenza, (cf. *Germ. schieben*, cf. *szybować*); *Carn. obeshilu* (ob. Obiesić), *gavage*; *Vind. obesilu, obiefialu, obiefhalife, gauge, galge*; *Croat. obeszilo, veszila* (cf. *wiesiadło*), *szohe* (cf. *socha*), *gálge*; *Dal. vi-*

sala, szohę; *Rag.* vjesejala; *Bosn.* vjesejala, visejala; *Slav.* vishaláh, gálge; *Ross.* висѣлица, пѣль; *Eecl.* вѣселница, вѣсило, вѣсникъ; — 1) 'pohybel (cf szlemię), trzy drewna do wieszania złoczyńców, złodziejów etc., *vulg.* 'sprawiedliwość. *Dwor.* II 5. der Galgen. W rynku szubienice budowali, aby nieposłusznych wieszali. *Birk. o Exorb.* 16. Niemiło złodziejowi na szubienicę patrzyć. *Rys. Ad.* 50. (na złodzieju czapka gore) Dobry człowiek nie frasnje się, kiedy szubienicę widzi. *ib.* 12, (cf summienie). — 2) Szubienica, sposób kaźni, śmierci, obieszona śmierć, obieszanie, powróż; der Galgen, die Galgenstrafe, der Galgentod, der Estrif. Rozbójnika prowadzą na szubienicę. *Boh. Kom.* 4, 226. Pojedynki tam szubienicą kaźni. *ib.* 215. Złym wychowaniem dzieci źli rodzice Sami wiedziecie ich na szubienicę. *Jabl. Ez.* 152. Człek nie tonie, gadzicie szubienicy. *Pot. Arg.* 505. (co ma wisieć, nie utonie). Złodziej, a chociaż szlachcic, wart jest szubienicy. *Teat.* 45. c, 49. Wyb. Takie zdobywanie szubienicą pachnie. *Alb. z Woj.* 17. *Birk. o Exorb.* 50. Będziesz miał, siłujesz-li kłódkę, Szubienicę pewną ciotkę. *Rej. Zw.* 257 b, cf. na trzech drzewien węzeł go pastują. *Glez. Wyb.* II 6 b. — *Slav.* šibenica mu elibi, nihil ipsi deest; *Slav.* id, trebaš na visálku, *abi in molos corvos.* — 3) Szubienica, gra od prostactwa używana, daš Galgenpiel. — 4) Szubienice plur., miejsce, gdzie szubienica stoi. *Cn. Th.* 1126. daš Hofgericht, der Galgen. — 5) Szubienica, naczynie starodawnych narodów, którą winne urzędownie karano, krzyż *Cn. Th.* 1123. krzyżowa szubienica, daš Krenk. — 2) Szubienica, y, m., SZUBIENICZNIK, a, m, wart szubienicy, wisielec, powróż; ein Galgenstrif, Galgendich; *Boh.* šibeničnj; *Slav.* šibeničny pták; *Vind.* obelhenjak, gauge-njak; *Ross.* висѣльникъ, f. висѣльница. *Flagrio*, szubienica, jak mówimy, z szubienicy się urwał, t. j. smard, nogić, kija godny. *Maż.* Trifurcifer, szubienicznik, *Int.* *ib.* Wołała za nim; złodzieju, szubieniczniku. *Haur. Sk.* 103. Ten szubienicznik naigrawa się z mego nieszczęścia. *Teat.* 1. b, 96. *Hor. Sat.* 247. — 3) Wisieć, wisielec; *sed minus offendit aures vox obieszony.* *Cn. Th.* 1126. co wisi na szubienicy, ein Oefenker, der am Galgen hängt. SZUBIENICZNY, a, e, do szubienicy należący; *Vind.* obelhaun, Galgen; n. p. Szubieniczna śmierć; powrozowa.

SZUBKA, ob. Szuba.

SZUBKIELNIA, i, ż., w hucie sklanćj, łyżka żelazna duża, którą skło stopione z tygla wyrzuca się. *Torz.* 56, die Schüppe, der eiserne Eßfel in der Schmeltbütte. *Torz.* 266. *ib.* 205.

SZUBRAWIEC, wea, m., hultaj, oszarpany, odartus, łajdak, gałgan; (*Boh.* šubrán se szargam się), ein abgeriffener Lump, ein Lumpenferl, Lumpenbund. Wielu żebraków znajdziesz opitych, rozpustnych, szubrawców. *Klon. Wor.* 50. Łotrze, szubrawcze, niecnoto. *Zabl. Amf.* 26. *Teat.* 18. b, 8. Hultaje, szubrawce. *Lib. Sen.* 10. *Birk. Exorb.* D. SZUBRAWSTWO, a, n., collect., hultajstwo, hultaje; Lumpengefindel, Lumpenpad. Po tym szubrawstwo owe, wzięwszy jego szaty, Cheieli rzezać na cztery między sobą płaty. *Pot. Zac.* 168 (o krzyżownikach Jezusowych).

*SZUDZIĆ, ob. Szydzić.

SZUFATA, y, ż., sieć do łowienia ryb, na dwóch kijach składanych osadzona. *Magier. Mskr.*, ein Fischernetz auf zweyen Stöcken.

SZUFLA, i, ż., SZUFELKA, i, ż., dem., łopata; (*Sorab.* 1. wopalka; *Vind.* flubva, flubla, lopata, grebelza, ogrebelza, flubelza, lopatiza; *Ross.* лопата; *Germ.* die Schaufel; *Niederf.* Schüffel, Schüppe; *Anglos.* scoll; *Angl.* shovel, scoop; *Svec.* skofvel, skryffel; cf. *nostr.* skopiec). Szufła do przerzucania zboża. *Kluk. Rośl.* 2, 165. die Wasserhaufel. Szufle służą do ryzowania zboża, i wody z żyzy wylewania. *Magier. Mskr.* Ryzować, t. j. szuffami zboże pod czas przerobki przerzucić ze statku na ląd, a z lądu na statek. *ib.* Ma on w ręce szufłę albo łopatę, i wywieje boisko. *W. Post. W.* 50. (wiejadło). Ci dziure okrętu łatają, tamci do szufli, do łopat, do konewek się izeują. *Pot. Arg.* 607. die Wasserhaufel. Szufła, którą proch wsiypują do armaty. *Archel.* 5, 9; niby łyżka miedziana, osadzona w rękojeści. *Jak. Art.* 5, 519. et 1, 265. Szufelka. *Jak. Art.* 2, 75. Szufła w drukarni, na którą zecer z winkielaku wykłada pismo, dwojaka, zecerska i preserska. *Magier. Mskr.*

SZUFLADA, y, ż. SZUFLADKA, SZUFLADKOWA, i, ż., dem., popelnica, skrzynka w większej skrzyni do wysuwania i wsuwania, z *Niem.* die Schublade, der Schubkasten; *Boh.* schowadlo (cf. schować), truhlj, truhliček, stoljk, (cf. stolik); *Vind.* vliezhna ladiza, vliezhnik, pridel, priedelzh, tishni pridel, mifaiza, mifa; *Rag.* sekrábija; *Slav.* ladica; *Carm.* misèza; *Ross.* ящикъ, ящичекъ, выдвижной ящикъ, (cf. jaszczyk). Kałamarz z maciey pełnowej sztucznie zrobiony, komórki miał z kości stonowej, a szuffadki z rozmaitych kamieni osobliwie używonne. *Warg. Redz.* 161. Nie wiesz chudzino, co jest skrzynia okowana Z pieniędzmi, a co mieszek, albo szuffadeczka. *Opal. Sat.* 51. SZUFLADOWY, SZUFLADNY, a, e, od szuffady, Schublade, Schubkasten; *Ross.* ящичный.

*SZUFLETA, ob. *Sufleta.

SZUFLOWAĆ cz. medok., szuffą czyli łopatą robić, przerzucić; *Vind.* flublati, greblati, ogreblati (cf. grzebać), lopatiti, lopatuvati, f. lapato delati, schaufeln. Zboża wszelkie na zsypaniu często szuffować, ile w lecie. *Haur. Ek.* 54. W maju trzeba gnój na podworzu na kupa szuffować, i na ozimie pola wywozić. *Zaw. Gosp.*

*SZUFNAROWSKI, n. p. Pewny, by Turski z ogary, a Szufnarowski z karaśmi. *Rys. Ad.* 54, cf. zarobł jak Zabłocki na mydle.

SZUJA, i, m., et ż.; (*Eecl.* мою lewy, myšstvo, neprada fałsz); §. 1) nukezennik, plugawiec, balatro. *Mocz.*, szubrawiec, ein Lump, ein Jsdlechter Serl, Lumpenferl. Nie cheieli 'podzutowi i szui służić nukezennemu. *Tward. Wz.* 50. (Szujskiemu). Gdy jeden sanator 'sujami tę drobną szlachtę, co była pieszą przyszła, nazwał, wielka się żalaść w szlachcie poruszyła. *Biel.* 522. W Rzymie nakoniec lada szuje posadzili na tronie. *Pot. Arg.* 508. Lada to szui dzieło, lada klechy. *Pot. Syl.* 586. W szturmie najmężniejszy od lada szui zabitym będzie.

Badn. Apophl. 122. Odpędźmy tę nizezemną gadatliwą szuję. *Zubl. Amf.* 15. — Na szuję konia kładą szle furmani. *Alb. z Woj.* 11. (na szkapsko). — §. 2.) Szuja, ob. Czuja, Czujka, Czuhaj. SZUJOWATY, a, e, — o *adv.*, nizezemny, gałganowaty; zerlumpt, abgelumpt, Zumpen-. W wielkiej gęstwie ludzi, więcej bywa zgrai szujowatej i hałastry nizezemnej, aniż chlopa hożego. *Krom* 354.

SZUKAĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* hledati, hledowam, (2. hledjm, hleděti *videre*, ob. Glądać); *Sorab.* 2. pütam, putasch, (ob. Pytać); *Sorab.* 1. pyttacz; *Carn.* yskati, yshem, iskati, ishem, (ob. Iskać); *Vind.* jiskati, iskati, jifhem, jifbat; *Croat.* izkati, ishem, iszkati, izkanye, zizkavati (cf. zyskać), trasiti; *Slav.* trasiti, traxiti; *Rag.* iskatti, naskivati, isvidjeti (cf. wywiedzieć), traxiti; *Ross.* ищѣть, ищи; *Persic.* گوشتن): najdować, starać się by należeć, sledzić; *Germ.* suchen; (*Svec.* söka; *Dan.* søge; *Angl.* seek; *Anglos.* secan; *Niederl.* jöfen; *Goth.* sokjan; *Kero.* suahhan; cf. *Græc.* ζητεῖν; cf. *Lat.* sequi; *Lett.* sekku; *Hebr.* שׁוּאָא *zada*, *quæsiuit*). Szukajcie, a najdziecie, szukający znajduje. *Budn. Luc.* 11, 9 Gdzie nie szukamy, tam najpierwej najdziemy. *Teat.* 8, 52. Ktoż kogo ma szukać? *Cn. Ad.* 404; (*non praesepe bozem, sed bos praesepe requirit*). Szukasz, czego nie masz; wczorajszego dnia szukasz. *Cn. Ad.* 1148, *Boh.* hleda wčerejšeho dně; *Slov.* hleda wčerajšeho dňa. Właśnie tak, jak mówią, w wodzie ognia szukać. *Smotr. Lam.* 177. Igły szukajcie, za grosz świecę spalił. *Rys. Ad.* 27. (nie stoi to za to). Nie znajdziesz go, byś go nie z świeczką, ale z pochodnią szukał. *Gorn. Wł. F* 4. Słońca z świeczką szukał. *Pot. Zac.* 57. O co to była za pani! już takiej drugiej trudno szukać. *Teat.* 26, 76. (nie znajdziesz). Szukaj sobie uszję za żonę; mnie się nie spodziewaj. *Teat.* 54. c. A 2. (udaj się gdzie indziej). Po świecie chleba szukaj. *Sk. Dz.* 419. Co nie szukać, nie szukać. *Simon. Szel.* 19. (nie szukaj, nie ruszaj, czegoś nie położył). Na to mamy rozum, abyśmy prawdy szukali. *Mon.* 67, 505. Szperać i szukać. *Pociej.* 608. Szukać, starać się o co; juchen, jif um etwas be-mühen, darnaß trachten. Moja rzecz każdego szukać szczęścia. *Boh. Kom.* 4, 71. Z postów próżnej sławy szukał. *Sk. Dz.* 581. Ty widzę, guza szukasz. *Boh. Kom.* 4, 556. na guz załawiasz, du ringst nady Schlägen. — §. Co jest za występki mój, iż król szuka zdrowia mojego? *Radz. 1 Sam.* 20, 1. naciera na życie moje, einem nach dem Leben trachten. Dawid wpadł w miłość u Saula, tak iż dziwnemi kształty szukał żywota jego. *Rej. Zw.* 204. Na śmierć zgotowaną ję szuka. *Marszt.* 77. (chce ją zgubić). SZUKACZ, a, m., szukający czego; *Germ.* der Sucher; *Vind.* jiskauz, fiednik, fvedavez; *Rag.* iziskalaz; *Ross.* ищатель; *Eecl.* ищатель. — §. Stawiali się szukać duszy mojej. *Budu. Ps.* 58, 12. przesładowy życia mego, die nach meinem Leben trachten.

*SZUKADŁO, a, n.; *Ross.* муть, мутназ *unc sande*.

*SZUKAJ, ja, m., miano charta. *Bielaw. Mysl.* 4 b. Rame eines Windbundes. SZUKAJŁO, a, m., szukający gdzie nie nie położył, złodziej, rozbójnik; ein Dieb, Strauchdieb, Buschfläpper. Są i drudzy, co je szukajkami zowią,

Co najdują misternie i przemysłną głową, Najdzie w izbie i w steni przepomnione rzeczy, które jednak gospodarz ma na pilnej pieczy. *Klon. Wor.* 72. On szukał jaśnie swoje zdrady i fortele oznajmił. *Birk. Dom.* 90. *SZUKALNY, a, e, do szukania; *Rag.* iziskivgliv inquisibilis; juchbar.

*SZULDBRYF, u, m., *syngraphum*, spiszek, ręczny zapisek może być zwan; bo co zowią handszryft, szuldbryf, są Niemieckie słowa. *Macz, Germ.* der Schuldbrief; *Boh.* gilstota, (ob. Istota, Iściec). Szuldbryfy albo cyrografy. *Klon. Fl. G* 4. Szuldbryf albo zapis na nas, już zinazany i umorzony jest. *Orzech. Qu.* 98. Cyrograf albo szuldbryf. *Kucz. Kat.* 109. Dał mu ono srebro na szuldbryf własnej ręki. *1 Leop. Tob.* 1, 17. (na cyrograf. *3 Leop.*). Weźmij szulbrycht twój, napiszcie pięćdziesiąt. *1 Leop. Luc.* 16, 6. (cyrograf twój. *3 Leop.*).

SZULER, a, m., SZULEREK, rka, m., *demin.*, grą, osobliwie hazardowną bawiący się, graez nienasycony, koster; der Spieler, Doppler, besonders Hazardspieler; *Boh.* korbanjk, (korban faryna); *Rag.* igareina, (cf. igrać); *Vind.* jigroshelen, vels tert na jigro, potozhen na jigro; *Carn.* quartopirz, quartazh; (*Sorab.* 1. sehuler, *Germ.* Spieler uczeń; *Ross.* ищитъ klęcić się we grze). Sławnego szulera znałem, który grywał, wygrywał, przegrywał i nie oddawał, całe życie faraonowi służył, a kwindecy był na zawołaniu, marysza nieodstępny przyjaciel. *Mon.* 67, 205. Szuler gry pilnuje, mimo inne sprawy. *Min. Ryt.* 5, 515. Szulery sztucznie grać umieją. *Teat.* 15. c, 15. et 9, 45. Charakter gracza czyli szulera, niewielką jest dla człowieka zaleta. *Mon.* 76, 724 — (SZULERAUZ, ob. Szylershauz). — SZULERKA, i, ż., grą się obierająca, die Spielerin; *Boh.* karbanice. — § Szulerka SZULERYA, yi, ż., SZULERSTWO, a, n., ustawiczne grywanie, kosterstwo; *Vind.* jigreshelnost; *Carn.* quartopirnost, beständigeß Spielen, Doppeln, Spiel. Tylko się wloczą i szulerką bawią. *Teat.* 27, 10. Szulery i luszyli były kilkuletnią ciągłą zabawą moją. *Teat.* 57. d, 7. SZULERŃIA, i, ż., schadzka szulerów, ein Schupfwinkel der Spieler und Doppler, ein Spielort, Spielwüfel. Dom Wilsona szulerńia. *Teat.* 45. b, 77. Powiedz mi, co są ludzie, co ten świat nasz znaczy, Jeżeli nie szulerńią mieszkana od graezy? *Zubl. Fir.* 45. SZULEROWAĆ *med. contin.*, szulerką się bawić, szulerem być, kosterować; (*Boh.* karbaniti), doppelu, spielen, einen Spieler abgeben. Całe życie szulerowali. *Teat.* 22, 41. SZULERSKI, a, ie, do szulera lub szulery należący, kosterki; *Carn.* quartopirske, Spiel-. Coraz więcej zgrupadza zysk szulerskiej rzeszy. *Kras. Sat.* 107.

SZULERZ, SULERZ, a, m., w hucie sklaniej, opalaniem pieca się trudniący, der Ofenbeiger in der Glasblütte. Dobierać trzeba, aby szulerze byli dobrze wywiczeni w tym, aby umieli szyty wysuszać, w piec je regulanie kłaść i ogniem kierować. *Torz.* 108. Sulerz powinien co dwanaście godzin piec z gruntu chędożyć. *ib.* 115. Do grub w piecach trzeba ram żelaznych, bo szulerz przez częste kład w piecki kładnicie, pieckily porużwał. *ib.* 44, *ib.* 109.

SZUM, u, m., **SZUMIK**, a, m., dem., mocny przygrubszy szmer; *Sorab.* 1. schumeno; (*Sorab.* 2. schun piana, szumowiny); *Boh.* šust (ob. Szust; šuma pĕna piana; šumař rzepola, šummařim rzepolĕ, cf. skrzypicĕ); *Carn.* shum; *Vind.* ťhum, ťhumenje, ťhvenk (ob. Dźwieć), (ťhumju *fucus*); *Croat.* shum, sŭm vode, lisztja, (sŭmaa, shuma, loza : las; *Slav.* shuma, shumna : las; *Bosn.* sejomna silva); *Ross.* шумъ, шумокъ, (шумило krzykajło, шумиха zych, lama); *Eecl.* шумъ, (ob. Szezcĕk), шумъ; (*Elym.* cf. *Germ.* Summen, Schäumen, Schaum; *Isl.* skuum; *Svec.* skumm; *Ital.* schiuma : piana). Szum wiatru, lasu; daš Šaufen, Brausen daš Wüdeš. Stał się nagie szum z nieba, jak przychodzącego wiatru gwałtownego. *1 Leop. Act.* 2, 1. Szum stał się przypadającego wiatru gwałtownego. *Wišn.* 193. Niemasz znaku na powie trzu łania ptaszego, jedno tylko szum skrzydeł powietrza wachlującego słycać. *Gil. Post.* 256. Świat lucezy około łbów ludzkich, że szum zawždy około uszu, jakoby się pszezoły roily. *Rej. Zw.* 100 b. Szumy we młkych się choinach dzieja. *Otw. Ow.* 658. Dla szumu do lasa nie isć. *Cn. Ad.* 156. (dla grzmotu do młyna nie isć, wymówka leniwych). Szum wody, morza, daš Brausen daš Waffers. Ściekających wód szumy *Leszcz. Class.* 65. Szum powstał i gwałtowna z wierzehu niepogoda, Wały za wałmi pędzi poruszona woda. *Pap. Ryc.* 26. Jak morze szumem pienistym się bieli, Kiedy się zaprą duby, co nim władną. *Kras. Oss. F* 2 b. Małe strumienie szumem się po kamieniach włoczą. *Fredr. Ad.* 28. Rzeka szumem tak po wszystkich stronach się rozlega, Aż głos dalej niż w kraje sąsiedzkie zabiega. *Otw. Ow.* 55. Słyszałem głos mówiący, a szum jego, jako szum gwałtownych wód *1 Leop.* 4 *Edr.* 6, 17. — *Fig.* Za szumem isć, z wodą, z prądem, mit dem Strome schwimmen. Ty nauką i zdrowym wzgardziwszy rozumem Idziesz jak ptak za stadem, jak ryba za szumem. *Pot. Zac.* 54. Najwięcej ludzi za szumem idzie, jak ptak za stadem leci. *Pot. Arg.* 450. — Szum w głowie, wiatry, humory w głowie szumiące, daš Šaufen im Kopfe. Zakradłszy się komu wiatr w ucho, zwykł sprawować w nim szum. *Perz. Cyr.* 2, 182. Nie napełni się szumami głowa, gdziebyś krótko spał. *Petr. Ek.* 124. Ma szumik : podpił sobie, trbat ein Mäuschchen. — *Moral.* Szumy, dumy, fomy, dasy, muchy; Šaus, Braus, Capricen, Aufgeblajenheit, wilder Humor, Toben, Rasen. Szumów pełna ambicya. *Pot. Arg.* 255. Uciehną te nie długo lucezki i szumy, Pójdą na wiatr pysznych dumy. *Kchow.* 297. Pod czas wzięcia Troi Achileza szumy, Pyche Agamemnona i Ajaksa dumy, Trzeba było usmierzyć... *Jabl. Tel.* 147. Trwałszy mózg stary, niż szum w młodej głowie *Zab.* 15, 218. Skoro się w nim te szumy ukolyszą, powiedz mu prawdę. *Pot. Arg.* 500. (jak się udobrucha). — *?* Szum : szumowiny, piana : der Schaum; (*Oberd.* Jamm). Szum trzyma wódka, u gorzelnika znaczy, gdy zmieszana utrzymuje na sobie perełki. *Migier. Mskr.* **SZUMIEĆ**, szumiał, szumi med. niedok. : (*Boh.* šustĕti, šustnauti (ob. Szust), (šumarim rzepolĕ); *Carn.* shumim, shumeti, (shumlām : cicho gadam); *Vind.* ťhumati, ťhumim, ťhu-

meti, brezhlati (brzęceć), buzhati (bęceć), berzhlati, berzhim (brzmieć), hrulhati, (chrościć); *Sorab.* 2. žwarzasch; *Rag.* susegnitti, (cf. susz); *Croat.* šumm, sumeti, shumeti, shumim; *Ross.* шумѣть : cf. *Lat.* sono; cf. *Hebr.* שָׁמַע schama, *audivit*, שָׁמַעְתִּי hishma, *sonum edidit*; cf. *Germ.* summen, schäumen); szum wydawać, laufen, brausen. Szumi wiatr, szumi. *Bratk. C.* 5 b. Szumiejące wiatry. *Fur. F* 2. W Delfie skały zawiesziste były, które wiatrem szumiły, jakoby trąbił. *Biel. Św. D* 5 b. Wiosły siekane wody szumią srodze. *Otw. Ow.* 501. Bóg wzburza morze, a szumią głośno węży jego. *1 Leop. Jer.* 51, 55. (szumieją, 5 *Leop.*). Woda szumi z potoka. *Teat.* 56. c, 108. Bystry prąd bardziej szumi, niżli brzegi strzyże *Pot. Arg.* 410. (więcej buku, niż puku; cicha woda brzegi rwie). Próżna beczka szumi, a wiatr ją obali; Pełna stoi, choć mleczy, chociaż się nie chwali. *Boh. Kom.* 4, 267. Przechadając się i nogami szatając, na urząd on trzask czynili, aby nie od budzących, ale od szumiących ocknął Herlofernes. *1 Leop. Ind.* 14, 9. Dziwny świat zawždy szumi a lucezy około łbów indzich, że szum zawždy około uszu, jakoby się pszezoły roily. *Rej. Zw.* 100 b. Liście po ziemi już rozsypane, Szumi nłąceży stopy deptane. *Chad. Gesn.* 92 — Szumi w głowie. *phys.*, es lauffet im Kopfe. Wnet w trąby uderzyli, aż szumiąło w głowie. *Rej. Wiz.* 25 b. — *Fig.* Szumi w głowie komu, unosi się, es faht und braufft einem im Kopfe. Młodemu zawsze szumi w głowie. *Rej. Wiz.* 10. Pospolicie szumi temu we łbie, który się kasze na wysokie rzeczy. *Buda. Apoph.* 52. Oj bieda, kiedy komu w łowie wiatry szumią. *Teat.* 56. c, 72. Zamieszanie to i po dziś dzień jak w piekle wre i szumieje. *Smotr. Apol.* 9. — *?* Szumieć, szumno żyć, im Šaus und Braus leben; (cf. *Ross.* pazmywłtca rozhulać się). Jeśli tak będziesz szumił, nie na długo ci tego posagu stanie. *Teat.* 55. c, 41. Kobiетки teraz chcą szumieć, balować. *ib.* 54, 22. Nie stara się o srece, fortuny tylko szuka, z kłórej szumieć myśli *ib.* 25. d, 26. Póki kto szumi, póki kto jest panem, Póty zyczliwość, póty pełno chluby. *Kniaź. Pocz.* 5, 121. Młode piwko szumi. *Zab.* 14, 40. (ob. Szumować, cf. młodość pfochość). **SZUMIEŁEB**, łba, m., **SZUMIMÓZG**, a, m., mózgowiec, warchoł; (*Ross.* шумило krzykajło) : ein Tollkopf, Wirrkopf, Brausekopf. Na króla u nas leda szumiełeb wstanie. *Pot. Arg.* 522. *Mon.* 75, 591. Oni szumimózgowie swarzyli się o to, jeshby jaja albo ptaki pierwéj były stworzone. *Štyjł.* 2. **SZUMISTY**, a, e, — o adw., pełen szumu, szumny : laufend, voll Šaus und Braus. Szumisty potok *A. Kchow.* 201. Pusząca duma, szumiste tytuły. *Zab.* 9, 510. *Zabl.* — (**SZUMKA**, ob. Šumka, Šunki, Šunki). — **SZUMLAS**, a, m., miano psa gończego. *Ryd.* Name eines Stäuberbundes; cf. grzmilas. **SZUMNOŚĆ**, ści, z., szumienie, daš Šaufen, Brausen; *Ross.* шумноеть. Wszysey oczy obracają, na We Pana trzpiotostwo, na szumność. *Teat.* 22, 11. na szumne jego życie, laufendes und braufendes Leben. **SZUMNY**, a, e, **SZUMNIE**, **SZUMNO** adw.; (*Bosn.* sejomav silvosus; *Croat.* sŭmaszt stupidus, temulentus,

vinitus); *Ross.* шумливый, шумный; szum wydający, brzęnd, faufend. Wody szumne wzruszonemi wazy. *Otw. Ow.* 555. "Szumolotny wieher. *Zab.* 11, 549. "Szumnogałęźne drzewa. *Zab.* 10, 122. *Nar.* — *Tr. fig.* Wstęp do tej opery był szumny z bębnami i waltorniami. *Zabl. Bal.* 41. Gęba jego śmiała paple szumnym tonem, Co jęj przypłynię z ślnami. *Zab.* 12, 84. Szumnemi słowy Chęą zastąpić ubóstwo skąpęj w myśli głowy. *Dmoch. Szl. R.* 5. Tytuły szumne. *Zab.* 14, 245. Panegiryki są pospolicie szumne i pochlebne. *Mon.* 65, 478. Wieczera szumna. *Birk. o Exorb.* 5. Przy gościnnym stole Grzeje Ieb szumny winnemi puhary. *Hor.* 2, 68. *Knioż.* Ieb [pijany 2], w którym szumi, szumu pełny; den Kopf, worin es faust und braust, [ein benebelter Kopf 2], voll Sauf. Szumny, szumno, n. p. strojacy się, żyjący pysznie, z przepychem, dumno; gar zu prächtig, jähren end herrlich. Z daleka pałac wydaje się szumny, kedy swym słońce przemieszkiwa dworem. *Ustrz. Troi.* 89. Ode mnie mało eo szumniej strojny. *Teat.* 45 b, 10. Szumno, a w pięty zimno. *Rys. Ad.* 61. Wynosi on się szumno i dumno, gdyby jeno zawsze tak stawało. *Haur. Sk.* 204. Szumno ślapa, suwając sobą. *Cn. Th.* 4127. szustając, jak z partesów, jak z tabulatury, boki podejmując; einber stoljiren, gravitirijš fiok einber jähreiten. Mima szumna. *Mon.* 64, 222. Szumnodumna *Pilch. Sen. list.* 1, 25. Szumnomysłny. *Mon.* 71, 455. *Eecl.* высокопарникъ, высокопарникъ, високия мысли имѣющій. SZUMOWAĆ, *SZYLOWAĆ *cz. niedok.*, odszumować *dok.*, z szumowin czyli piany oczyścić. *Germ.* ab-schäumen, schäumen; (*Boh.* šumovati, šumugi, (šumiti, řěnití pěníe); *Angl.* seum, skim; *Svac.* skuma; *Hebr.* שִׁימָה). Biada garncowi pieniącemu się, którego nikt nie odszumuje. *Radz. Ezech.* 24, 6. Miód praśny na wolnym ogniu odszumować trzeba. *Haur. Sk.* 448. *Gresc.* 550. Sos ten osłodzi dobrze szumowanym miodem. *Spicz.* 6. *ib.* 45. Szumować czyli odbierać ziarna na wierzchu wody pływające. *Brzost. Duch.* 405. Łyżka od szumowania, warzecha, zusan, *Boh.* opěnovačka; *Vind.* penouka, odpenauka; *Croat.* penjača; *Slav.* pinjača; *Ross.* шумячъ, шумячка. SZUMOWINY, SZYLOWINY, *SZUMINY *plur.*, piana, der Schaum; (*Boh.* šuma, pěna; *Sorab.* 2. schum; (*Vind.* šumju fucus); *Ross.* унозь; *Niederf.* Schium; *Angl.* seum; *Isl.* skuum; *Svec.* skumt; *Ital.* schiuma; *Gall.* escume, ecume; *Alban.* skiumpa; cf. *Lat.* spuma; cf. *nostr.* piana). Szumowiny, które wrząca woda wyrzuci. *Haur. Sk.* 98. Wodę tę warząc pilnie odszumować, aż już szumini z siebie przestanie wydawać. *Syr.* 406. Gdy się zbiora fulmasy, t. j. szumowiny ze skła... *Torz. Skł.* 126. *Molybditis*, ołowyny szlak, ołowne szumowiny. *Marz.* Srebrna *szymina albo srebrne szumowiny. *Sienn. Wykl.* SZUMOWISKO, a, n., nieczysta brzydka piana, häßlicher Schaum. Pograża go w swojej głębi szumowiskiem zapieniona woda. *Stas. Num.* 2, 47. *SZUMOWATY, *SZYLOWATY, *SZYMASTY, *SZYLOWNY, a, a, pienisty, schäumig; *Boh.* šumowaty. Liście tego ziele wilgotności szumowatej albo szymiasiej. *Syr.* 759. Miodu nie szumownego do tego lekarstwa

biorą. *Sienn.* 550. SZUMÓWKA, i, ż., mesówka, drugi raz przepędzona, prosta gorzałka. *Hyd.* der zweyte Brantwein, der zum zweyten male durch den Kolben gelassen ist.

SZUPINA, y, ż., SZUPINKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* šupina, šupinka; *Sorab.* 1. pluwizna, hužežizna, (cf. plewa); *Carn.* voshlůpněk; (cf. *Germ.* Schuppe); šupinka na ziarnie jeszcze nie odbita, (odbite zowią się plewa), die Schelpe, der Balg auf einem Samenforn. Nasienie żywokostu w zielonych szupinkach albo w strączkach bywa. *Syr.* 257; w szupinkach, jak w jakich kieliszkach. *ib.* 504. Pszenicy wierzchnia szupinka ma na końcu ość długa. *Brzost. Duch.* 558. SZUPINIASTY, SZUPINOWATY, a, e, — o *adv.*; *Boh.* šupinaty, šupinowaty; szupinki mający, schlaubig, in Schleuben, Schellen, Bälglein. Goryczka nasienia szerokiego, lekkiego, szupinowatego albo plewiastego. *Syr.* 645. Nasienie ziele Dzwonki, gdy w główkach szupiniastych dojrzeje, a bylina od wiatru rucha się, dzwoni. *Syr.* 829.

*SZUPRYNA, ob. Czupryna. SZUR, ob. Szor, Szory.

SZURGAĆ *cz. niedok.*, SZURGOTAĆ *contin.*, z hałasem tam i sam miotać, mit Geräusch herum werfen. Pilnować trzeba żeby kosiarze częstym oscłkami szurganiem i ocieraniem kosy, czasu nie mitrężyli. *Haur. Sk.* 78. SZURGOT, u, m., szurgotanie, geräuschvolles Rufen, Bewegen. — § Czym szurgotają, pomiotło, ctraš Berworsuch; brak, Auëwurf. Im większy jarmark, tym więcej w nadziei sprzedania noszą do tandety łachmanów, szurgotów. *Mon.* 71, 705. rupieci.

SZURLOCH, u, m., w piecu hucianym otwór, którym się w piecu pali, *Germ.* das Schürloch. W szurlochu pali się szylami. *Torz.* 45. Glutloch, dziura na przeciw szurlochu stojąca, którą żar i popioł wygartuje się. *ib.* 54. *ib.* 55. *ib.* 47. SZURLOCHOWY, a, e, od szurlochu, Schürloch. Gdy wewnątrz wedle ściany szurlochowej prysku wiele układnie, ogień trochę szurlochem wybuchnąć zaczyna. *ib.* 412.

*SZURMICA, y, ż., n. p. Ludzie z przedmieścia z szurmie do miasta ku obronie obrócono, a przedmieścia spalić kazano. *Pap. Ryc.* 552.?

*SZURNY, a, e, przykrochodzisty, ſteil, abſchüßig. *Tr.*

*SZURZY, ego, m.; *Bosn.* sejura levir; *Bag.* sejura; *Carn.* shurija; *Ross.* шуринъ, шуринъ; *Eecl.* швагеръ, шуринъ, женинъ братъ; der Schwager, der Frauen Bruder. Swatorpełk zebrał wojsko przeciwko Arnolfowi szurzemu swemu. *Biel. Św.* 145 b. Gdy Amurat miał szurzego w więzieniu, prosila żona za bratem o łaskę. *ib.* 119 b. Gwilelm będąc naznaczonym królem od Balduina szurzego, umarł. *ib.* 95 b, cf. dziewierz.

SZUS, ob. Sus, wybryk. SZUST! *Interj.*, ut: szast, trzask, smyk! schuß! plos, pluß! im Schusse; *Boh.* šaust, cf. szast! Mnie z ust, a jemu mimo uszy szust! *Bys. Ad.* 40. *Cn. Ad.* 517. *Stov.* tobě z ust, gemu mimo uši šust. SZUST, u, m., *Subst.* szastanie, szelest, szmer; *Sausen*, Geräusch; *Boh.* šust. Chorągwie wiatrem rozwinęte tym wspanialszy szust czynią, że herby złotem liście pana swego noszą. *Pot. Arg.* 267. — *Adverb.* Szu-

stem, mit Geräusch, rauschend. Dra się jako dwaj koei, krew się szustem cedzi. *Pot. Arg.* 761. (ciorczy). Wprzód szmer po samych sznurach i po masztach szustem lgrał, jeszcze sen większym przyprowadzając gustem *Pot. Arg.* 606. — (Ż. Szust, cf. szostmana, ubior kobiecey, ein Weiberputz. Tak były godne śmiechu zużymanty i szamerluki, jak terazniejsze robronty i szusty. *Mon.* 72, 511. Girlanda na ogarniowanie szustu, robrontu albo deshabilo. *ib.* 71, 127). — SZUSTAĆ *cz. niedok.*, szustnąć *jednł.*; *Boh.* šustěti, šustnauti; szust wydawac, z szustem runać; rauschen, birrauschen, hüpfagen. Smutne serce koi obszernemi słowy. Lubo wszystkie szustają imo uszy mowy. *Żebr. Ow.* 281. odbijają się, odpadają jak od ściany. — Ż. *Transitive*: Predko nastąpi, predko musi ustać Ta moda, panny jako konie szustać. *Pot. Syl.* 492. z szustem porzucić, niemi szurgotać.

SZUSTFAL, *ob.* Szorsif-1, szerc.

SZUSTMANA, y, ż, [*Azust qu. v. 2*], n. p. Sołtany, szustmany, stroje kobiece. *Haur. Sk.* 519.

SZUSZFAŁKI, ów, *plur.*, meci wystrzępione i wypadające z płótna. *Włód. titivillitium. Cn. Ta.* 1127. Strigmenta olei, oskrobiny, szuszfałki z rąk od obju na rękach szczytnione. *Mącz. Żejern, Alfsjället, Kleimjfeiten; Sorab.* 1. tkalne wolpudki, wolsznowanki, zaszemataneze, żwaki; *Carn.* svaik; *Croat.* nistaria, fašulyčk; *Dal.* savolyak od szukna, płatna; *Ross.* мылепа.

*SZUTNIC *cz. niedok.*, n. p. Temu szutnią korony, buławy i krzesła. . . . *Pot. Porz.* 184. [*Linde się pomysłił, biorąc za Verb. Nom. subst. Szutnia instr. sing. szutnią bagatela, fraszka 2*]. (*Ross.* шутка żart).

SZUTY, G. szut, ż, sznory na rogach u doła żaglu, które się podczas hysu przywiązują do pachołków. *Magier. Mskr.*, die untersten Segelstüme. *Haur. Ek.* 170.

SZUTY, a, e, [*z rusk. wołosk. czat 2*]; na Ukrainie gomoły, n. p. Kozioł szuty. *X. Kana.* bezrogi, būmerłość.

SZUWAŁOWSKA armata SZUWAŁÓWKA, gatunek armaty wynalazku generała Rosyjskiego Szuwałowa *Jak. Art.* 2, 149.

[SZUWAR, u, m, 4]. SZUWARA, y, ż, [*tatarskie ziele, Tatarak qu. v., acorus, Kalmas; rusk. szuwar 4*]; zielsko, Unfraut. Morskie monstra, i insze poczwary Pomiedzy gęste snują się szuwały. *Ustrz. Troi.* 69. Na granie Orfeusza, w tan idą cedry, Dereń z jesionem równój szuka pary. I mniejsze taktu nie uchybią blaszcze, Porwą się suche do płasów szuwały. *Mon.* 71, 719. Przeklina twórea ziemię i dla kary Każe jój rodzic ciernie i szuwały. *Leszcz. II.* S. 16.

1. SZWAB, a, m, SZWABCZYK, a, m, *dem.*, z Szwabii rodlem; *Boh.* Šwab; *Slav.* Švába; *Croat.* Švaba, der Schwabe. — Ż. Szwab, *contempt.* Niemczyisko, szoldra. — §. Szwab, kon Szwabski, ein Schwäbischer Pferd, ein Schwabe. Jeden na kopieniezym harcuje, a drugi na szwabie. *Rej. Wiz.* 159. — [2. SZWAB, u, m., rodzaj owadu, ein Art Insekten, *blatta orientalis* Linn., die Schwabe, *Boh.* šwab 2]. Przecież skażesz zwab, choć mu ogon utną. *Rej. Wiz.* 192. Cnota strzępiona Szwab bez ogona. *Rej. Zw.* 234. SZWABKA, i, ż, z Szwabów kobieta, eine Schwäbin. *Warg. Cz.* 35, *contemn.* Niem-

kini. SZWABSKI, a, ie. Schwäbisch; *Boh.* Šwábšký. Cyrkoł Szwabski, SZWABIA. *Wyjrw. Geogr.* 204. *Dykc. Geogr.* 5, 91, *Slav.* Švabška.

SZWACZKA, i, ż; *Boh.* šwadli; *Slav.* šwadlena, šwadlenka; *Sorab.* 1. schewczerna, (cf. szewcowa); *Vind.* šivilla, šivila, šivakinja, moshkra; *Croat.* šivčela, ševčela, svčela, moshkra; *Rag.* seivacizza, svitariza; *Ross.* швец, портная, портниха (cf. paré), стегальница, (cf. ściąg; która się szyciem, n. p. koszul obiera, Räfte-rinn. Nigdy poważną nie zatrudnia się zabawa, prócz z krawcem swoim lub z szwaczką. *Zab.* 16, 44. Szwaczka, co wyszywa drogie materye, haftarka, die Stickerinn. Dziewczynę oddać do szwaczki. *Haur. Sk.* 241. — §. Szwaczka, szwaszka, gatunek żółtych sliw; *Spilling, Roßpflaume. Tr., sed vide* Swestka).

*SZWADRON, u, m.; *Ital.* squadrone; *Gall.* escadron; *Vind.* šwadron; *Germ.* die Schwadron, korpus kawalerii ze 100-200 towarzystwa złożony; u piechoty batalion *Pap. W.* 1, 479. Szwadron w rzeczy samej jest liczba żołnierzy w doskonały kwadrat uszykowanych. *Gmiel.* 4, 541. Stoją sztywne nr placu szwadrony. *Zab.* 6, 259. *Jabl. Tel.* 72

SZWAGIER, gra, m, siestranek, siostry małż. żony brat. *Mącz. B. h.* šwağr; *Slav.* šwağer; *Sorab.* 2. schwaar; *Sorab.* 1. fwak, szwak; *Carn.* šhvógr, svák (*ob.* Švak), diver socer (*ob.* Dziewierz), šhurija, (*ob.* Szurzy); *Vind.* švak, švoger, moje sestre mosh, festerni mosh, shene brat, mosh brat; *Croat.* svógor, sógor, šveker (cf. świekier), szvak, diver; *Hung.* sógor; *Slav.* svák; *Bosn.* suekar socer, sejura levi, paseja quibus duae sorores nupserunt; *Rag.* sejura uroris frater, pase vir sororis uroris; *Ross.* своякъ, шурин, шуринъ; *Eecl.* шварерь, шуринъ, женинъ братъ; z *Niem.* der Schwager. Sprzyjał mu jako szwagier, bo mieli oby siostry rodzone. *Nar. Ist.* 5, 280. *plur.* Szwagrowie, mariti duarum sororum. *Cn. Th.* 1127. Skoro się małż z żoną złączy, tedy wszysey krewni żenini są jego szwagrami, także też jego krewni żeninemi. *Szczerb. Sax.* 184. — *Slav. Prov.* Z gedno sestru dwoch šwağrów dostat; una fidelia duas inalbare parietes; jednym zawodem dwie rzeczy robić. *SZWAGIERKA, i, ż, SZWAGROWA, y, ż, die Schwägerinn. *Tr. Slav.* šwağrina; *Sorab.* 2. schwaarowka; *Sorab.* 1. szwakowa, fwakowa, schwağerna; *Carn.* schvağrena, svakena; *Vind.* švakinja, bratouna shenu (*ob.* Bratowa), švaka, šhlahta po moshii, po sheni, švast, švest, (*ob.* Świeś); *Croat.* švekčerva (*ob.* Świekra), nevežta, (*ob.* Niewiasika); *Slav.* sváct; *Rag.* zava, (*ob.* Żelw'); *Ross.* свестъ, своячина, свояченица, (*adj.* своячинный), золовка, залюшка, (*adj.* залюкный); *Eecl.* ятровья, ятровья. (*ob.* Jatrew'). SZWAGROSTWO, SZWAGROWSTWO, SZWAGIERSTWO, a, n, *Boh.* šwağrowstw; *Slav.* šwağerstw; *Sorab.* 2. schwaarstwo; *Sorab.* 1. fwakowstwo; *Carn.* svazhena, svaknost; *Vind.* švazhina, švagiernia, švashina, švastivo, švaknost; *Croat.* švogorstvo, šhogorstvo, švachiasztvo, švachintvo, šváchitvo; *Hung.* sógorság; *Ross.* сватовство, (cf. swatać); die Schwägerchaft. Szwagierstwo jest spowinowacenie osób przez złączenie, dlatego tak rzeczono, iż się

dwa domy od siebie różne przez małżeństwo łączą. *Szczerb. Sax.* 184. Wasza Królewska Mość masz pomocniki na tę wojnę, zycielwie sobie jako z cehoty, tak i z tego powinowactwa i szwagierstwa z strony królowej JM. Bony, która W. K. M. za sobą mieć raczysz. *Janusz. Oksz. Q 4 b.* Tłuka się królowie, szwagierstwo na kółku zawiesiwszy. *Pot. Arg.* 451. SZWAGROWSKI, a, ie, od szwagra, szwagrostwa, Schwager; *Croat.* svogorski; *Ross.* свояковъ. SZWAGRZYĆ się *recipr. niedok.*, szwagierstwem się powinowacić; *Vind.* Ivakovati, se poiva-zhiti, v' shlaho stopiti, shlaho narediti, skumplatife shenitvo, sifh vershwägeru. Szwagrza się, rodzone kiedy siostry biora *Pot. Syl.* 446. Szwagryć kogo *activ.*, ён nen vershwägeru. Antoniego z Oktawiuszem szwagrza, dawszy mu Oktawia żonę. *Chrośc. Fars.* 586.

SZWAJCA, y, ż., gatunek szydła; *(Elym.* szwiec, szewe, szyc); *der Wirtin. Prov.* Nieodbity sztych szwajcy złotej. *Jag. Gr. A 5.* Nawet króle przez samo serce złota szwajca kole. *Pot. Syl.* 500. Złota szwajca mury przebiję. *Zegl. Ad.* 297; wszystko przeniknie. *Fredr. Ad.* 51 *Poi. Zac.* 205. Niech jako kokosz niewinny krókorze. Wszystko winnego złota szwajca sporzc. *Rěj. Zw.* 255 b. Dał się przepchnąć złota szwajca. *Biel.* 275. (przekupić, cf. orzeł złoty wszędzie doleci). — Dozorcy za łada szwajca wszystko przejrzę. *Syr.* 1219. (za łada przedarowaniem).

SZWAJCARYA, yi, ż., SZWAJCARY *plur.*, Helweeya, Szwajcarska ziemia, Rzeczpospolita. *Dyke. Geogr.* 5, 95. *Boh.* Śweycary; *Slav.* Shvaicerska; *Ross.* Швейцарія; *Germ.* die Schweiz. SZWAJCAR, a, m., z Szwajcaryi rodem; *Boh.* Śweycar; *Vind.* Shveizar, (svaizar, siernik, ouzhar = owczar); *Croat.* Świczar; *Slav.* Shvaicser; *Ross.* Швейцаръ, der Schweizer. Zwiczary. *Birk. Zyg. B.* Szwajcarowie są prości i poczciwi ludzie. *Dyke. Geogr.* 5, 95. — §. Szwajcar = portyer, wrotny, der Portierer. Skoro chłopca pan inaczej ustroi, i każę mu bramy pałacu piinować, wnet staje się szwajcarem. *Mon.* 67, 269. Ten hultaj tak jest przedajny, jak ministrowski szwajcar. *Teat.* 29, b, 42. SZWAJCARKA, i, ż., die Schweigerin; *Boh.* Sweycarka; (*Vind.* Ivaizarza, fiernza = owczarka). SZWAJCARNIA, i, ż., odźwiernia, komorka odźwiernego. *N. Kam.* die Schweigerstube. SZWAJCARSKI, a, ie, od Szwajcara lub Szwajcaryi, Schweiger; *Boh.* Śweycarský; *Ross.* Швейцарскій. Po Szwajcarsku ubrani Sasi. *N. Pam.* 15, 511.

SZWAK, ob. Swak.

SZWANCHAMER, u, m., w fryszercie, młot na przewagę idacy. *Os. Żel.* 85, *Germ.* der Schwanzhammer, im Hüttenbaue.

SZWANK, u, m., *titulatio et offensio.* *Cn. Th.* 1127, wahanie się, chwianie, potknięcie; *Germ.* das Schwanken, Wanken, Straucheln. Szwanek a ustąpienie na lewą, by o włos, wieczną sromotą pachnie. *Gorn. Dw.* 25. — Szwanek, uderzenie, uszkodzenie, usterk, uraz; Stoß, Verlegung, Beschädigung, Schaden. Spadł z konia, ciężkiego atoli szwanek nie poniósł. *Gaz. Nar.* 1, 506. Przez szwanek przypadkowy skaleczał. *Mon.* 71, 208. Padł na ziemię, ach jak się lekam, by szwanek nie odniósł. *Teat.* 42.

d, D. Bracie, jaę radzę, Starszych słuchaj rady, Bo o niepożuszeństwo weźmiesz szwanek szkarady. *Pap. Kol. U 5.* Opinia ta heretycka, choć się rozmaitych miejsc pisma s. chwyta, i rozumem swoim to tani to sam szwanek uchodząc kołyszę, wszędzie jednak w błędzie przejęta, i o szwanek przyprowoaa. *Salin.* 2, 484. Trzęsienie ziemi wielkie w domach, zamkach i wieżach szwanek przyniosło. *Nar. Hst.* 4, 122. Podnieść się z szwanek swego już nie mogli. *Nag. Fil.* 155. (z upadku swego). Pod czas tego tak wielkiego nieszczęścia i tak ciężkiego wojny szwanek. *Siem. Cyc.* 218. Nie lenilem się na szwanek podać życie. *Teat.* 46, d, 29 na sztych, na szanie, na niebezpieczny raz, narażać, der Gefahr ansießen. SZWAN-KOWAĆ, -ał, -uje, *med. niedok.*, chwiać się; *Germ.* schwanken, manfen; (*Sorab.* 2. schwänkowasch chwiać czym, etwas schwänfen). Wypehniomy szwanekowałem ku upadku; ale pan przyjął mię. *1 Leop. Ps.* 117, 15. (potoczyłem się). Szwanekowaliśmy o południu; jakoby w ciemnościach a w mroku. *1 Leop. Jez.* 59, 10. (taezaliśmy się). Szwanekować pod ciężarem Atlasowi przyjdzie. *Bardz. Trog.* 456. Z samego wielkość ciężaru szwanekuje. *ib.* 244. Rzeczy szwanekowały, Jedna drugim wadziła, że się ucierały Twarde z miękkimi, lekkie z ciężarowatemi. *Żebr. Ow.* 1. W szczęściu ustawnie szwanekuje cnota, A zaś w nieszczęściu mocno się gruntuje. *Bach. Ep.* 4. Wszystko już prawie szwanekuje, Nie niemasz całego, z kluby wszystko występuje. *Konc. Gd.* 267. — §. Szwanekować, potykać się, utykać; stolpern, straucheln, anstoßen, *pr. et fig.* Noga twoja szwanekować nie będzie, gdy naśladować zechcesz porady boskie. *Biał. Post.* 287. Ten tylko widzę wygrywa, Kto szwanekowawszy powstawa. *Groch. W.* 518. Tłumacze Radziwiłłowsy gdyby w hebrajski text poglądali, nigdyby tak szpetnie nie szwanekowali. *Budn. praef.* cf. podwzię głową, poszkapić się; stolpern, einen Verstoß machen, einen Fuß fäßeßen. Jest takowy, który się potyka językiem, ale nie z umysłu; abowiem kto ten jest, któryby nie szwanekował kiedy językiem swoim? *1 Leop. Syr.* 19, 16. Kto sam kiedy nie szwanekował, słuszna, by drugiego strofował. *Cn. Ad.* 577. (kto drugiego chce strofować, nie ma się sam w tym najdować). Gdzie szczęście panuje, tam rozum szwanekuje. *Cn. Ad.* 1129. — §. Szwanekować, szkodować, szkodę brać; Schaden nehmen, Schaden leiden, verlieren. Lud ubogi szwanekuje, gdzie panów niezgody. *Min. Ryt.* 4, 19. Obawiał się, aby mu nie przyszło szwanekować od broni tych, którzy go osadzili na państwie. *Ustrz. Kruc.* 5, 179. Szwanekuje na oczy; oczy mu szwanekują. *Tr. sein Gesicht nimmt ab.* Na nogi czyli na nogach szwanekuje = nogi mu szwanekują. *Tr. seine Füße wollen nicht mehr recht firt.* Szwanekuje na rozumie, *amens.* *Żebr. Ow.* 290. — Szwanekować na czym, upadać na czym, zpadać z czego; mit etwas in Verfall kommen, an etwas Schaden nehmen, in Abnahme kommen. Ślepym obawiać się nie trzeba, aby na wzroku szwanekował. *Zab.* 15, 79. Byłby zdrów zupełnie, gdyby na worku nie szwanekował. *Teat.* 8, e, 8. Leszek na domowych szczodrobliwym był, lub kto w enocie jakiej celował, lub w ubóstwie na dostatku szwanekował. *Krom.*

40. że mu zchodziło na potrzebach, eß mangelte ihm am nöthigen Auskommen. Nie szwankowaliby byli na mnieamnu względem Wandy Polacy, by mu była samaż nie zakroczyła. *Krom.* 37. nie straciliby, nie oszukaliby się, nie zawiedliby się byli; sie würden sich nicht getäuscht haben, betrogen haben. Bohatyr ten aż do swiego włosa skronie swe szyszakiem przycisnął; szwankował na nim on wierszyk: szpetnie staremu być żołnierzem. *Birk. Krz. Kaw.* 33. chybił, nie spełnił się, nie ziścił się; schlug fehl, gieng nicht in Erfüllung. — Szwankować o co, przychodzić o stratę czego, na szanie stawić, in Gefahr mit etwas kommen. Powołany na sąd, szwankuje o sławę i całość swoje. *Pr. Wym.* 22.

SZWARC, u, m., §. 1) czernidło, osobliwie do obuwia, z Niem. die Schwärze, Schußschwärze, Schußwachs, Schußwischse. *Włod.*; *Sorab.* 2. schwärza; *Vind.* shvärza, zhernilu, zhriculamas, gliz, galzh; *Carn.* galzh; *Croat.* chernilo, galicz; *Hung.* galitzkö; *Ross.* вакса, (cf. *Germ.* Wachs, wosk, cf. *Wischse*, wischen). Z szwarcu wasy. *Teat.* 24. c, 96. — §. 2) Kiedy żrzecha dzierzysz za duży cugiel, spokojniej tak musi chodzić, niż w lecu albo na szwarcu. *Hipp.* 52. Koń na szwarcu, naręczny lejcowego, na czwartni czyli na prawej stronie lejcowego zaprzężony. SZWARCBIR, u, m., czarne piwo, Schwärzbier. *Hollender*, Szwed z Duńczykiem szwarcbir się napija *Stryjk. Turk. d.* 5. — SZWARCLOWY, SZWARCOWY u. p. koń; Szarszlowy koń, na prawej ręce lejcowego zaprzężony, (oppos. lejcowy). *Hyd.* Żona chce, szwarcelowego wyrzuć, bo zmienił grzywę, już się tu nie godzi, raczej kupić mszego, ten niech w bronie chodzi. *Rej.* *Wiz.* 57 b. Zaś nieborak szwarcowoy na Miska narzęka, Że mu się często z biczem swyn na grzbiet pomyka. *Czech. Tr. L.* 2. — SZWARCOWAĆ, -ać, -uje, cz. niedok., czernić; *Sorab.* 2. schwärzowasch; *Ross.* вакать, (cf. woszczyć, woskować); *Germ.* schwärzen. Czernidło, którym szwecy skóry szwarcują. *Pol. Pocz.* 306. Szwarcuje trzewiki. *Mon.* 70, 174. Śmiano się z jego szwarcowanymi sztyblów. *Pam.* 85, 1. 110. Stangret niech sobie szwarcowane wasy przyprawi. *Teat.* 26. b, 12. z szwarcu zrobione.

1. SZWARGOT, u, m., szwargotanie, przykre grube bez sensu paplanie; das Klappern, Schwadreniren; *Ross.* тарапопенье. — 2. SZWARGOT, SZWARGOTNIK, a, m., który szwargota, ein Schwadrenierer; *Carn.* shloblúdra; *Vind.* shlabrauz; *Ross.* тарапопка, торопопка; fem. SZWARGOTKA, i, ż., SZWARGOTNICA, y, ż., SZWARGOTNICZKA, i, ż., die Schwadreniererin; *Vind.* fella, shlabrauka SZWARGOTAĆ, -ać, -oć cz. niedok., (cf. swar), nie miło gadać, przykrym tonem a dużo paplać; laut, anß einem widerlichen Tone sprechen, dißputiren, schwadreniren; *Carn.* shlobedram, berbrâm, (shvergoleti i na organach grać, spiewać jak wróbel); *Vind.* shlabrati, fellati; *Ross.* тарапопить, торопопить. Bakałarz po Łacinie szwargotał. *Teat.* 70, 27. Uczy się święgotać po Francuzku, szwargotać po Niemiecku. *Mon.* 75, 152, (cf. szpracliać). Szwargoeze, kaduk wie, jakim tam językiem. *Teat.* 30. b, 16. Szwargotał, co tylko mu przyniosła ślina. *Zob.* 7, 205. SZWAR-

GOTLIWY, a, e, ie, skłonny do szwargotania, schwadrenierend.

SZWECYA, yi, ż., wielkie królestwo północne. *Wyrw. Geogr.* 304; *Boh.* Śweydy; *Slav.* Shvedska; *Ross.* Швеция, *Germ.* Schweden. SZWED, a, m., z Szwecyi rodem; *Boh.* Sweda; *Slav.* Śwëgd; *Sorab.* 1. Schweda; *Sorab.* 2. Schweyda, Schweda; *Slav.* Shvëd; *Ross.* Шведъ der Schwede. Szwedzi są mężni, pracowici, wytrzymali *Dyke. Geogr.* 3, 95. (*Slav.* Шведскій rex Sveciae). — § Szwedy, szperki, skwarezki, Epeßgriefen. Kiedy mam kapustę z słonina albo kaszę z szwedami, u mnie bankiet *Boh. Kom.* 2, 107. SZWEDKA, i, ż., kobieta z Szwecyi; *Ross.* Шведка; (*Slav.* Śweydowna regina Sveciae). die Schwedinn. Jeden z nich pojął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szwedkę zażonę. *Pam.* 85, 1, 570. SZWEDZKI, a, ie; *Boh.* Śwëdský; *Ross.* Шведскій, Schwediskij. Stany Szwedzkie; handel Szwedzki etc. *Wyrw. Geogr.* 304

SZWERYN, ob. Zweryno. SZWESTKI, ob. Swestki SZWIDNICA, ob. Świdnica. SZWIEC, ob. Szewc.

SZY, vel patius, — wszy; terminatio gerundii praeteriti; quod a tertia mase. Singularis praeteriti formandum, e quidem, si characteristicam praeteriti i vocalis praecedit, i deletio, -wszy addendum, ut czytał, czytawszy; praecedenti vero consonanti, non additur nisi -szy, i conservato aut deleto, ut: przyszedł, przyszedłszy, przyszedzszy; siadłszy, siadzszy; padłszy, padzszy. Redduntur vero haec in sermone Germanico periphrastice: usłyszawszy to, nachdem er das gehört hatte, oder: da er das hörte, verümmte er; ubi bene notandum, personam verbi alterius membri, indicare eandem personam gerundii; Latine vero varie reddi possunt: Siadzszy umarł, postquam assedit; stanawszy krzyknął, ubi surrexit, dixit; wypiswszy opuchł, simul ac ebilit, intumuit; wyznawszy zamilkł, confessus obmutuit; przysiągszy, nie spełnił, juratus non implevit; ujrząwszy mnie, wrócił się, viso me rediit; usłyszawszy to, zamilkł, audito hoc, obmutuit.

1 SZYB, u, m., szaszor, orzeł klejony do puszczenia na powietrze. *Włod.*; strzałka dziecienna z piórem. *Dudz.* 62; jaculum puerile olatum, virga, funda vel amento projectum, longissime volans. *Cn. Th.* 1128. ein Zwispieß der Kinder, ein Lufterade, Papiertrache, ein schnell durch die Luft laufender leichter Körper, Bolant; (*Boh.* šíp stržala; *Vind.* et *Carn.* shiba i přet, (cf. gibki); *Slav.* shibka i stępel ładunkowy; *Eecl.* шипъ, шипкъ, гвоздь гвоздъ; *Ross.* перешпонтъ, перешпонтъ celować, przejść kogo, rozbić co; перешпонтъ przelom, miejsce przelamane). Sokół prosto jak strzala, albo jak szyb na kaczkę uderza. *Haur. Sk.* 272; jak szyp. *Crese.* 619. Bestya rozgniewana, jak szyb biegala, na robatyny. *Pasi. Fid.* 198. Tylan się wzgóre jak szyb wspinia. *Wad. Dan.* 6. — Szybem i szybko, rażno; pfeilschnell, flugs, mit einem Schweller. Sprawy ludzkie takim idą trybem: Knij żółwim krokiem, orłim wykonywaj szybem. *Zabl. Zab.* 54. Dobrzeć, gdy stoi w kroku (fortuna); lecz gdy zmyka szybem, Równym to, com wziął od niej, znów oddaje trybem. *Hor.* 2, 195. Knież. — §. Szyb, ryba morska, dramon, od prędkości rzeczona. *Cn. Th.* 1128. ein gemiß-

fer sehr schneller Seesiff. — 2. SZYB, u, m., 1. SZYBA, y, z., szyb, dół, który szukający soli albo wydobywający ją, bija. *Os. Żel. 85.* Szyba w górze, którą się górniczy na dół spuszcza. *Cn. Th. 1128; Boh. šachta*, zmrsk, pawunk; *Slov. šachta*, góma, báne, (cf. jama, bania; *Hung. banya*); *Vind. šahita*, rudnu kopalifhe, rudni studenz; *Ross. шахта*, (ob. Szycht); *der Schacht, Bergschacht*. Każda w szczególności kopalnia zowie się cechem czyli pieczarą, rudnikiem lub szybą. *Stawiar. d. int. Pr. 215. Ergastulum*, szyby zowią w Wieliczce albo Bochni, gdzie sól kopają. *Mecz.* Szyb główny, *der Grbschacht, Hauptschacht*, największy i najobszerniejszy; szyb silni, *der Kunstschacht*, przedział szybu głównego, w którym silnie; szyb dobytecia lub dobytkowy, *Förderſchacht*, przez który wyciągają się wyrebły; szyb schodkowy, *Aufſchichtschacht, Fahrſchacht*, którym robotnicy schodzą po drabinkach; szyb wietrzny, *Wetterschacht, Windſchacht*, którym udziela się świeżego powietrza w głąb kopalni. *Magder. Mskr.* Jest szyb w Bochni jeden, którym onę wodę wylewają. *Syxt. Szkl. 29. (trochlea)*. — Muie żadnych kruszców nie dodają szyby. *Susyc. Pieśn. 1 B.* (kopalnie, góry). — *Poet.* Szyba z dołu skry wytyka Dno otchłani ogniste. *Brud. Ost. D 7.* otworem, *Œchlund*. Raz z nieba w Awernowe szyby, raz się przesiada Venus z lwów na wieloryby. *Tward. Daf. 25.* (przepaści, otchłaniska Awernowe). — 3. Szyba w maszcie zowie się kółko niżej głowy wprawione, po którym żagiel do góry hysują. *Magier. Mskr.*, die Segelſcheibe am Mastbaume. — 2. SZYBA, y, z., sklana tafła lub tafelka w oknie, *Germ. die Scheibe, Fensterscheibe, Glasſcheibe*, (cf. błona); *Boh. kolečko*, (ob. kółko, koło); *Carn. shipa*, (shibra poples); *Vind. shibra, shibre*; *Croat. sáyba*; *Sorab. 2. scheiba*; *Ross. стекло*, (ob. Śkło). Przywarł szyb kryształowych w karocy. *Tward. Wz. 166.* O gdyby do sere ludzkich szyby były. *Pot. Arg. 68. et 545.*

SZYBAŁ, a, m., SZYBAŁA, y, m.; *Boh. šibal*; *Sorab. 1. schibal*, schibaw, schibawez, schibel, *f. schibawezżina*; (*Vind. shibavez* = profos, oprawca); *Vind. savitnik*, saviunik, galuf, galufauz, domishlenik (cf. domysłny), zigan (cf. cygan), kurbetat, cf. korwety; (cf. *Hebr. עֵבֶל* ehebel, *laqueus*; *Arab. رֵתִיב* retio); szalbierz, chytrzec, przecbera, szyderz; *ein Schalf, ein verschmitzter Betrüger*. Jeden pan miał młynarza wielkiego złodzieja i szybałę, który ryby tak sztucznie zawsze kradł, że się domyślić nie można było. *Dwor. J.* Chytry trafił na większego franta i szybałę. *ib. J 2.* Mówią, iż kto raz będzie szybałem i łgarzem, Ten już nigdy nie będzie dobrym gospodarzem. *Klon. Wor. 41. Corn. Dw. 195, (Sorab. 1. liepschi raczk, a weezi schibal; im większy gracz, tym większy szybał, oszust). Pisałem to, nie kształtem szybałów i potwarców, ale jako się godzi i przystoi na wiernego sługę bożego. Zygr. Pap. 157. Herod szybała po Chrystusie wyciągał cuda. Zygr. Pap. 301. Żydowie z dworstwa szukając cudów z Herodem od Chrystusa szybałami słusznie są nazwani. ib. 275. SZYBALSTWO, a, n.; (*Boh. šibalstw*); *Slov. šibaľstvo fallacia*; *Sorab. 1. schibalstwo*, schibawstwo, fwibaweztwo; *Vind. savitnost,**

obrefnost, saviunost); szalbierstwo, chytrстки, przechytrzenie; *Œchalfheit, Verschmitztheit*. Sula, póki go nie uczyniono kwestorem, w swejwoli, w pijaństwie, w szybalstwach, nieprzystojnie żył. *Warg. Wal. 217.* Błażenstwa albo szybalstwa dworskie statecznemu nie przystoją. *Modrz. Baz. 238.* Oszukanie albo szybalstwo. *Zygr. Pap. 165.* SZYBALSKI, a, ie, oszustowski, *betrügerisch*; *Sorab. 1. schibawski*, schibalski, schibawy, schibaly, schibaweztné; *Vind. savit*, obrefen, pregnan, saviun, galufen, na vse kraje provershen, premeten, oziganski; *Slav. prevarljiv*. Szybalstwo to, znalazł taki sposób, jako i tego i owego nie dać. *Corn. Sen. 86.* wykręt. — SZYBIASTY, SZYBISTY, a, e, na kształt szyby okiennej, *ſcheibenförmig*. Szybiste skrzydła. *Mon. 71, 586.* pełne szyb. Szybisty, szybisto *adverb.*, zaokrąglony, skrzywiony, geründet. Ośm tych sztuk drzewa niech obetnie szybisto do cyrkla, tak wewnątrz jak zewnątrz. *Solsk. Arch. 85.* Machina ta składa się z koła szybistego. . . . *Solsk. Geom. 2, 6.* Nie zaraz się tak szybisto koło z dzwona składa, Żeby wszystkie jednakiem kwadrowały tokiem. *Pot. Poc. 465.* Zawinięcia złożone na kształt dyamentów w figury szybiste albo w kanty. *Boh. Dyab. 162.* SZYBKA, i, z., SZYBIK, a, m., *dem. Nom.*, szyba okienna, *Germ. das Scheibfen, eine fleine Glasſcheibe*. W prostych oknach szybki kwadratowe lepsze są od okrągłych. *Świtk. Bud. 251.* Puczą okropnym łoskotem szybiki. *Kchow. 301.* SZYBKŁ, a, ie, SZYBKÓ *adverb.*; *Boh. hbitý*, (cf. hebký *flexibilis*, gibki); *Sorab. 1. schwiżné*, wuskoczne, (cf. wyskoczyć); (*Carn. shibke flexilis*, shibkost *teneritudo*, shibim *flextere*, shiba = różga, ob. Giać, Gibać); *Carn. lerk*, urn, bershesh, (ob. Barzy); (*Vind. shibek* = wysmukły, słaby, shiba, shibiza; *Bosn. scibicića, scibikka* = pret, prećik); *Slov. bérzj*; *Ross. шибкий, прыткий* (ob. *Prećki*, *проворный, ловкий, молодецкий, молодецкий*, (cf. młodzieński), *скоро* (ob. Skoro), *хватек, похватски* (ob. chwatać, chwytac), *расторопный*, (cf. roztropny); *chybki*, rażny, *prećki*, ob. Szybem, *flinf*, *ſchnell*. Tak szybki był w biegu, że żadnego śladu Nie zostawił na piasku, gdy biegał z zakładu. *Jabl. Tel. 283.* Tak szybka za przybyciem wody spływa rzeka. *Hul. Ow. 55.* Daj mu ten list, ale szybko. *Teat. 58, 269.* SZYBKOŚĆ, ści, z, predkość, chybkność, rażność; *die Œchnelligkeit, Œchwindigkeit*; *Boh. hbitost*; *Sorab. 1. schwiżnosć*, wuskoczność; *Carn. urnost*; (*Vind. shibkota, shibkost, shibezhnost* = cienkość, wysmukłość); *Croat. hitrozt*, (cf. chytróć); *Bosn. hitrost*, łakost, (cf. lekkość); *Ross. шибкость, прыткость, проворство, ловкость, скоротечность, молодечество, расторопность*. Wziąwszy prochu za mało na nabój, kula nie dostaje zupełnej szybkości. *Jak. Art. 1, 548.* Szybkość ciała mierzy się przeciągiem miejsca przebieżonego w pewnym czasie. *Jak. Art. 1, 445.* — SZYBKOWY, SZYBOWY, SZYBIKOWY, a, e, do szyb należący; *Vind. shibrast, Œchibca* =. W Wieliczce najpodlejszy gatunek soli jest zielony; lepszy jest soli szybkowej, najlepszy oczkowatej. *Dyke. Geogr. 3, 189.* Pospolicie mówią: sól szybikowa. *X. Kam.* SZYBOWAĆ, -ał, -uje, *cz. et med. niedok.*; (cf. *Ross.*

шибать, шибнуть: cisnąć, uderzyć, ешибить zbić, zwałić, ешибиться chybić, ошибиться rochybić, ошибка, прошибка chyb, uchybienie, ешибиться zabłądzić, ешибка utarczka, прошибить, прошибать przestrzelić, przebić, прошибиться uchybić, ошибити, отшибать odłamać, odbić, отшибиться oddalać się, odlatywać, разшибить rozbić, ушибить urazić, obrazić, ушибъ uraz; *Eecl.* *ошибка*, *хвостъ великій*, *очас*; szybować: posuwać, sunąć; *Germ.* *schieben*; (*Niederf.* *schwen*; *Anglos.* *scoutan*; *Angl.* *shove*; *Svec.* *skutwa*, *skuffa*, cf. *szuffada*; cf. *Hebr.* *שׁוּב*; cf. *Germ.* *schupp*, *schuppen*, cf. *szubienica*; cf. *Gall.* *chopper*), *fortschieben*, *hinschieben*. Flisy na szkucie wiosłem robią albo laskami szybują. *Haur. Sk.* 126. Szybować albo palkować, laskami pehać. *Magier. Mskr. Haur. Ek.* 172. Na galerach niewolnicy, którzy źle szybują, bywają bici. *Mon.* 70, 775, (cf. wiosłem robić). Z tyłu nawy przydają ster, którymby to w tę, to w owę stronę szybując, nawy bieg zwracano. *Pileh. Sen. list.* 5, 65. (kierując, rychtując, obracając). *Propelle*, szybuj. *Chmiel.* 1, 80. Gofębie tu po samej ziemi prędkim lotem szybują. *Stas. Num.* 2, 107. Orle porośle w piérze, Gdy gniazdo rzuca rodzinne, Raz się w te strony ulecieć bierze, Aliż szybuje znów w inne. *Zab.* 10, 410. *Zabl.* — *Zaimkowo*: Szybować się, n. p. Orzeł w górę się szybuje pod samo słońce. *Bards. Trag.* 468. Wyoko się nad świat wzgórze wyszybuje. *ib.* 50. *emperschwirgen*. Posel Jowisza bystrym lotem szybuje się ku ziemi. *Przyb. Luz.* 52. *schieft zur Erde herab*. Łaki, co siwym bieleły się śrzonem, Porostem w górę szybują zielonem. *Hor.* 1, 25. *Kniaź*. "SZYBOWNY, a, e, szybujący, posuwający, *schiebend*. Szybowne loty orła. *Zab.* 14, 105. *Nar. Nar. Dz.* 2, 175. *schwingend*. SZYBOWY, ob. Szybkowy. — ("SZYBUŁKA, ob. Szypułka).

SZYĆ, -ył, szyje cz. *niedok.*, uszyć *dok.*, Szywać *contin.*; *Boh.* *šiti*, *šigi*; *Sorab.* 1. *schicz*, *schil*, *schiyu*; *Sorab.* 2. *schisch*, *schüsch*, *feschüsch*; *Carn.* *shyti*, *shyem*, *shyvam*, (*shivanka*, *shyvanka* = igła); *Vind.* *shivat*, *shivati*, *poshivati*, (*shivariti*, *shidaruvati* = krawiectwem się bawić); *Germ.* *schneiderin*, *shivaniza*, *shivanza* = igła); *Croat.* *shivati*, *sivam*, (*shivanka* = igła, *razssvavam* = rozpsram); *Basn.* *scitti*, *sascitti*, (*rascitti*, *rasporiti*, *dissuere*); *Rag.* *scitti*, (*rascitti*, *rasparati* = rozpróć); *Slav.* *shiti*, *véti*, (cf. *wieść*, *wiązać*); (*shivachaa*, *igla* = igła); *Ross.* *шить*, *шью*, *ушить*, *ушивать*, (*разшить*, *разшивать* rozpróć); *Eecl.* *шито*, *шю*; cf. *Lat.* *suere*, *suo*; *Goth.* *shiujiith*, *sjojan*; *Anglos.* *siwan*; *Arab.* *شوت* *chuth*; *Chald. et Syr.* *ܫܘܬܐ* *chatat*); igła i nitką co zszywać, *nähen*. Szyć koszulę. *Tr.* Szata prawie na jej wzrost uszyta była. *Sk. Żyw.* 1, 48. Za igłą szyć, t. j. wracać się z nitką za ściąg, (*stebnować*); przed igłą szyć, prosto szyć bez zakładania nitki. *Magier. Mskr.* *Szycie*, *actio*, *daß Nähen*; *Ross.* *шить*, *пошивка*, (cf. *poszycie*, *poszewka*); *Eecl.* *шкениц*. Szyciem się bawiła. *Ustrz. Troi.* 55. — *Prov. Slov.* *Gen den šige*, *druhi pára*; jeden szyje, drugi porze, ob. *Próć*. — Wiatrem szyte powieści w niwecz obrócić się musza. *Smotr. Lam.* 192, ob. *podszyty* wiatrem. (*Sorab.* 1. *schiyicžno sutilis*). — §. Szyć przez co, przenikać,

przekalać, przesywać; *durchdringen*, *durchstechen*. Srogi zewsząd grom powietrze szyje. *Hor. Nar. ded.* Przez wszystkie kości szyją go strachy. *Przyb. Ab.* 142. Większyżal strapione jeszcze serce szyje. *Bardz. Trag.* 125. — *Intransit.* Wiatr z północy szyje, A rzeki szklanym okodem się ścięły. *Hor.* 1, 50. *Kniaź*. *przenikliwe*, *er weht durchdringend*. Gdy mruyczny wiatr szyje Szczeliną, zda mu się że tam ktoś na trwogę bije. *Pilch. Sen. list.* 2, 11. — §. Szyć strzałami, z łuku, strzelać, strzelając ugadzać; *schießen mit Pfeilen*, *mit Pfeilen treffen*, *durchschießen*, (*spießen*, *spießen*). Z łuków szyli. *Jabl. Buk. L.* Nasi szablamy, strzelbą ruśniczną ich biją, A Tatarowie z łuków bez przestanku szyją. *Stryjk.* 479. Z wież doświadczeni szyją strzelcowie. *Chrośc. Fars.* 451. — *Simil.* Uważa, jeśli Telemak nie szyje oczyma do Eucharys. *Jabl. Tel.* 92, ob. *Strzelać*, *strzydz* oczyma; *mit den Augen schießen*, *schielen*, *einen scharfen Seitenblick thun*. — §. Szyć co = knować co, broić; *etwas schmeden*, *im Schilde führen*, *etwas nicht Gutes ausführen*. Szyje co złego przeciw ojczyźnie. *Nar. Cyc.* 55. Bardziej z nienawiści ku szlachocie to złe szyli, niżli dla dobra Rzpliej. *Pilch. Sall.* 187. Obawiając się tego, co mu szyło, upominkami ich przeciagnął. *Pilch. Sall.* 500. Wiem ja gdzie Waści za to uszyję bóty. *Mon.* 67, 725. uknuje coś, przyszużę się. Ciehaczem mi u nich bóciki szyje. *Teat.* 22, b, 102. (czerni mnie, potwarza). *Kaptur* komu szyć, ob. *Kaptur*. — *Aliter*: *Spytany*, *ktoby był*, w momencie ród sobie inszy i nazwisko uszył. *Chrośc. Fars.* 190. (uknuł, zmyślił). — §. Szycie, co szyło, *opus*, *daß Genähte*; *szew*, *die Naht*. — Na statkach, *szycie*, *bale* poboczne, z których się boki statku składają. *Magier. Mskr.* *Szycie* u statków rzecznych bywa dębowe, sosnowe. *Kluk. Kosl.* 2, 164. *burty*, *die Baudschiffe eines Schiffes*.

Pochodz. *daszyć*, *doszywać*, *naszyć*, *obszyć*, *padszyć*, *podszycie*, *podszewka*, *poszyć*, *poszycie*, *podszewa*, *poszwa*, *poszewnik*, *przeszyć*, *przyszyć*, *przyszwa*, *uszyć*, *wszyć*, *wyszyć*, *zaszyć*, *zszyć*; *szewe*, *szwiec*, *szwaczka*, *szew*, *szydro*, *szwojca*. *Huc* pertinet forsan *adhuc*: *szyja* etc., *szyderz*, *szydzić*.

SZYCH, u, m., fałszywe złoto lub srebro, *falsches Gold* oder *Silber*, (cf. *alherunt*); *Carn.* *lösh*; *Vind.* *shumnu hrufhezhu slatu*; *Ross.* *шумуха*, *штура*, *помаль*. *Szych* pełźnie w ogniu, a złoto się czyści. *Kras. Anat.* 5. Nie idzie drogą *pochlebstw* *człowiek* *doskonalý*, *Widzi świetny blask szychu*, *lecz zna się na złocie*. *Kras. W.* 64. SZYCHOWY, a, e, od *szychu*, n. p. *Czapka szychowym* *obłożona galonem*. *N. Pam.* 10, 115.

SZYCHCIARZ, w łucie, ob. *Giehciarz*. 1. SZYCHTA, y, ż, z *Niem.* *die Schichte*, a) *warsta*; *Vind.* *shihita*, *stavilne*, *poklad*, *rudavilne*, *raunanje*, *stug*, (cf. *stog*); *Ross.* *кабка*, *кабочка*, *eine Höhe*, *Lage*, *Schichte* in der *Erde*, n. f. m. *Szychty*, *żyły* *ciągnące się minerałów*, *metalów*. *Kluk. Kop.* 1, 54. *Szychta* w murowaniu, *warsta* *sadzonych cegieł*. *Magier. Mskr.* *Szychta* *drzewa*, cf. *stos*. *Szychtami*, *warstami* *Vind.* *po shihtah*, *po redi*. — b) *Szychta* = SZYCHT, u, m., *część szyby*, *otwór kopalni*; *Germ.* *die Schichte*, *ein Theil des Schacht*. Wejście do ko-

- palni Wielickich jest przez ośm, jak nazywają, szychców. *Kluk. Kop. 1, 168.* W górach Tarnowieckich odkryto obfitą kopalnię ołowiu, tak że sycht jeden po 8 godzinach kopania, wydał 50 cetnarów. *Pam. 84, 990.* — o) Czas, w który górnicy robić powinni, nazywa się szychcą, to jest, od zaczęcia aż do czasu, kiedy przestać, albo odpocząć mają. *Kluk. Kop. 2, 289.* die bestimmte Arbeitszeit der Bergleute, die Sycht.
2. SZYCHTA, y, ż., gichta, die Gicht. der Geyer auf dem Schmelzofen. Szychta, dziura, którą w piec hutarski ruda, węgle, wapno wysypują; i zasypanie pieca węglami, ruda, wapnem; tak n. p. mówią: trzecia szychta, gdy szychciarz do pieca doda trzy razy materyałów. *Os. Żel. 86.* SZYCHTARKA, i, ż., mostek od nadpiecka aż do węglarni w piecu kruszcowym. *Os. Rud. 100. Os. Żel. 86.* die Gichtbrücke, Geyerbrücke auf dem Schmelzofen. SZYCHTARZ, ob. Szychciarz, Gicheciarz; (*Vind. shiiter, rudavishnik, poraunaz, raunik* - układający warstami). SZYCHTMEJSTER, stra, m., *Germ.*, der Schichtmeister, ma do czynienia z kompanią kuxu, dopomina się o dokładki, wchodzi w rachunki. *Kluk. Kop. 2, 287.* SZYCHTOWAĆ cz. *niedok.*, uszychtować *dok.*, szykować, urządzić, przyrządzać, z *Niem. schieften, (schlichten), ordnen, in Ordnung bringen, juristen, zubereiten.* Pióra woskiem spina, i tak uszychtowanych lekkie przygina na wzór ptastwa prawego. *Żebr. Ow. 194;* (*compositas pennas*). Juno oczy Argowe w własnego szychtuje ptaka ogon, *collocat.* *Żebr. Ow. 24.* (przenosi rzedami). Nad księgami rzekomo przepieruje, chce sokoły zalecić, więc rozum szychtuje. *Rej. Wiz. 90 (Isonice)* na piwnięc: W tym gmaclu rozum szychtuje, Na wyrót go wynięcia. *Rej. Zw. 257.* Przekonają się z dziejów, gdy rzeczy pośledniejsze z pierwszemi porządnie i stosownie szychtować zechcą; *apte et convenienter contexere.* *Krom. 515.* Bogdan o pokoju traktował, siła fortelne szychtując; *dolos neetens. ib. 580.* Bolesław młodszego księcia Czeskiego przeciw starszemu szychtował; *illi objiciebat.* *Krom. 67.* (forystował). Rady Cesarskie, koronacya Witoldowi szychtujaące, do skutku nie przyszły. *Krom. 504.* Skrzydła pegazom swoim szychtuja, aby wylatywały do nieba. *Birk. Krz. Kaw. 17.* — 2. Ochmistrzyni panny ćwiczy, jak się uklonić, jak tańcować, jak krezy i jako bieretek szychtować. *Alb. z Woj. 27.* marszczyć, w zmarzczki układać, fałdować: *falten, in Falten legen.*
- *SZYCHTUCH, u, m., tkanina z szychu, ein Gewebe vom unächsten Golde oder Silber. Zaeniesza skaza bywa na bławacie, niż na szychtuclu, by był opłusniony. *Wad. Dan. 116.*
- SZYCIE, ob. Szyć.
- SZYD, u, m., szydzenie, szyderstwo; *Sorab. 2. sehpot;* *Vind. spot, shpot, fram, oframota, spotovanje, pozhikanje;* *Croat. spót, der Spott, daš Spotten, špōnen, der šofn;* (*Ross. шутъ - trefniš*). Głupstwo to skaza jest obyczajów, szydem ludzi rozumnych, obraza nieba. *Zabł. Zab. 74.* SZYDERKA, i, ż., która z drugich szydzi, *Vind. pošmehuvauka, shpotuvauka;* *Croat. spotnjeza, jz-*
- pachitelca; *Dal. izopachitelca;* *Ross. насмѣшница, пересмѣшница, скалозубка, зубоскалка, die Spötterinn.* Tr. SZYDERSKI, a, ie, SZYDERSKIE *adv.*, szydercom, szybałom służacy. *Cn. Th. 1128. špōttičš, špōničš;* *Boh. uštiečny (uszczypliwy), utrhačny;* *Sorab. 1. wuzmēcharski (ob. Wyšniac), žpotarski, žpotarské;* *Vind. shpotliu, shpotujezhen, pošmehliu, pošmehliu, shmagujezhliu, radošmagliu, obsnašhajozhliu;* *Croat. spōtni;* *Ross. насмѣшливый, насмѣшливо, насмѣшническій, пересмѣшническій, пересмѣшливый, кощунскій, колотырной.* SZYDERSTWO, a, n., szydzenie, szybalstwo, nazmiewisko; (*Slov. šidirstw offuciae;* *Vind. pošmehuvanje, faikanje, shmagujezhliuost, radošmagnost;* *Croat. oczerjānje;* *Ross. насмѣшничество, насмѣшничество, пересмѣшничество, насмѣшничество, скалозубство, зубоскальство, цыганство (cf. cygānstvo), издѣвка, шынство, кощунство, кощуну, глумъ;* *Eecl. глумы, шутки, смехъ, игры, даš Spotten, Gēspōtte, Verhōhnen, Hōhnen, Gēhōhne.* SZYDERZ, a, m., SZYDERCA, y, m.; *Slov. pošmēvač, utrhač;* *Sorab. 1. wozmēchar;* *Vind. saframuvauz, pošmehuvauz, fikavez, niehavez, ogrisavez, objedavez, oponašhavez, shpotuvauz, shpotliuz;* *Croat. spoltyvecz, oeserjavecz, pospotlyvecz, jzpachitel;* *Dal. izopachitel;* *Bosn. sepotalač, porugač;* *Ross. насмѣшникъ, пересмѣшникъ, скалозубъ, зубоскаль, язвитель, прунъ, шпынь, (cf. špiac), глотъ, глумникъ;* *Eecl. глумиль, глумословець, кощунникъ, кощунъ, оларененавѣтникъ;* — 1) kpiarz, szybał, przedrwiwacz; *der Spötter, Verhōhner, Spottvogel.* Szyderze natraszają się. *W. Post. Mn. 385.* Szyderze naigravajuacy. *Birk. Exorb. II 2 b. Birk. Dom. 75. Brud. Ost. G g.* Będzieszli mądram, sam sobie będziesz, a jeśli będziesz szydercem, sam to zle poniesiesz. *1 Leop. Prov. 9, 12.* — 2) Szyderz, u, m., materya, ein Zeug. Towary cudzoziemskie, muchajery, czamlety, szyderze. *Vol. Leg. 4, 81.* Od szyderzu gładkiego, kosmatego etc. *ib. 554.* Sukna Szląskie pospolite, schiftnechy, karazy, kiery, pończochy, szyderze. *Gost. Gor. 106.*
- SZYDŁO, a, n.; (*Boh. šidlo, špice, (ob. Špica);* *Slov. šidlo;* *Sorab. 1. kžidwo;* *Sorab. 2. sehilo, shilko;* *Carn. shilu, shylu, shiuo, budalu, vudalu;* *Croat. silo, shilo, perjavieza;* *Vind. shilu, shiou, shivo, luknjauz, bodalu;* *Rag. scillo, pribodaceja;* *Bosn. scillo;* *Slav. shilo;* *Eecl. шило;* *Ross. шило, шильцо;* (*шильникъ rzezimieszek*); *Niederf. Sonel, Sucl, Subbel, Sugel;* *Svec. syl;* *Graec. med. σοφλιον;* *Lat. subula;* *Elym. Lat. suere - szyć;* — 1) gatunek szwajcy, der Wirtenem, die Orte, die Able. Iglā czyli raczej szydło do przekłócia kości. *Czerw. 18.* Gatunek szydła *Ross. кочедыкъ, кочедычекъ.* Szydło czworograniaste szewskie proste, szpilart. *Magier. Mskr.* — Tak się tym rczjadł, jakoby go kto szydłem uklól. *Zab. 12, 269. Dudz. cf. rozkrwawiony.* — 2) *Prov. Nie zatai się szydło w worze* *Rej. Wiz. 125. Boh. Kom. 4, 555. Birk. Chodk. 22 Bluz. Num. B 2;* *Slov. tažško ge šidlu krit sa w pitli.* Zaraz się szydło z woru kole. *Pot. Syl. 264. Pot. Arg. 188. Rys. Ad. 45.* (nałóg, afekt, przyrodzenie zataić trudno; wyjawi się to, wyjdzie na wierzch jak oliwa). — Jak na szydłach. *Teat. 56. c, 79.* jak na

brzytwach, na śpilkach, igłach, nie auf Nadeln. Między pocziwymi ludźmi taki będzie siedział by na 'szydlech. *Glicz. Wych. K 6 b.* Jak po szydłach stapać. *Cn. Ad. 554.* (ostroźnie). *Pot. Arg. 517.* — Zgadza się tak, jak szydła w worze. *Cn. Ad. 544.* (dwaj koci w jednym worze). — Szydła mu gołą = szczęści mu się, szanuje mu się, powodzi się; daß Glüd ißt ihm güntig, will ihm wohl. Już opuścił skrzydła, Już się nie po szwu porze, już nie gołą szydła. *Rej. Wiz. 56 b.* Już z lepszą myśla kroczy, iż mu szydła gołą. *ib. 54 b.* Nie psuj sam sobie czasu, pókić szydła gołą. *ib. 22.* U niej mu bardzo szydła gołą. *ib. 25.* Mnie brzytwy nie chcą, komuś szydła gołą. *Kehow. 61. Rys. Ad. 17.* Na ono wyszło u ciebie, że jednym szydła a drugim brzytwy go, lić nie chcą. *Zygr. Pap. 171.* — Złotym szydłem wnet przekolisz. *Cn. Ad. 871.* (sztych złotych szwajcy nieodbity, orzeł złoty wszędzie doleci, pieniądze wiele mogą, złotemi wódczami wnet zwyciężysz). — Szydłem mu we łbie układano. *Falib. J 3. Rys. Ad. 62.* widłami, igłą, nie dobrze w głowie ułożono, brak czego, klepki, nie wszyscy doma; er ißt nicht recht bey Troste, es rappelt in seinem Kopfe. — Szydły widły = groch z kapustą, alleß durch einander, drunter und drüber. W Gdańsku masz okręty z płóciennymi skrzydłymi, Tu masz z zamorza trejne szydły widły. *Klon. Fl. G 3 b.* — 2. Szydłem adv. Szydłem patrzący, różnem patrzący, świdrem, ob. zezem, schielend. Dwa o trzech koniach szydłem karawany; Pewnie księża kwestarze jada po barany. *Zabl. Fir. 67.* [para koni z trzecim na przedzie 4]; (wzdłuż jeden za drugim zaprzężone konie). — 2) *Botan.* Szydło, *subularia*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dyk. 5, 105.* Piriemenkraut. SZYDŁOWY, e, e, od szydła, Piriemen; *Ross. шильный.* SZYDRZENIEC, niea, m., domek waryatów, ezubki, daß Narrenhaus. *Tr.* SZYDLIWI, SZYDNY, a, e, SZYDLIWIE SZYDNIE adv., szydzący, żartobliwy, drwiący, kąpiący; spöttlich, spottend, höhlich; (*Sorab. 2. schidni chytry*). Zerbina patrząc mu w oczy, szydlowie śpiewa. *Teat. 56. d. 15.* (uragajac, z uraganem). Sam na siebie napisze kilka piosnek szydnych, i dam drugim ton żartowania ze mnie. *Teat. 25, 104.* — 2. *Passive:* Człek szydny, un homme ridicule. *Czart. Pann. n. w. praef. Teat. 21, 65.* cf. śmieszny ein lächerlicher, drolliger Mensch. SZYDNOŚĆ, ści, ś., talent szydzenia, szyderstwo, szydzenie; der Spott die Spottelcy, spöttlicher Wig; (*Sorab. 2. schidnoscz chytrosć*). Plaut ma trelną szydność. *Dmoch. Sz. R. 46.* Cyccero często sobie szydność pozwalał. *Gol. Wym. 266.* — 2. *Pass.* Szydność, (cf. śmieszność); daß lächerliche, die lächerlichkeit. Nie może nigdy komedya szydność swych osób znaczną nadto spektatorowi pokazać. *Teat. 21, 65. Czart.* — (SZYDŁOWATY, a, e, — o adv., na kształt szydła śpiezasty, piriemenjormig, gępięć wie ein Piriem. Słupy szydłowate. *Nar. Tac. 2, 258, metae, ob. Ostrosłup*) — SZYDZIĆ cz. *niedok.*; *Boh. šiditi*, (*Slov. šidjm decipio, fraudo*); posmiwám se, utrhám, (cf. utargnąć, cf. uwłaczać); *Sorab. 2. schpottowaseh, (ob. Szpocić); Sorab. 1. žpotuju; Carn. shpótam se, oppondsem, opponesti; Vind. shpotatise, shpotuvati, po-*

smehuvatise, posramuvati, niehati, saikati, pazhitise, ograjati, nuditi, pozniekatise, shpot delati; (*Hung. szidom maledico, szidalom convitium*); *Croat. spotati, spótam, zespotavitise, pospotávam, jzpachujem, jzpacbiti, zpahujem, ospótávam, prissiti komu rep, (cf. przyszyć komu kaptur); Dal. izopachujem; Bosn. sepotatise, rugatise, (cf. uragać się); Rag. zepotatise; Ross. шутить, иришутить, иришучивать, наругаться (cf. naragać się), шпынять, кощунствовать, скалозубить, зубоскалить (ob. zęby wyszczerzać), труппь, (ob. Trunąć); szydzić z kogo, drwić z niego, kpić, szpaczkować, medium est verbum inter lýté et žartovac; über einen ipotten, iyn böbnen, ižrauben, ižceeren, ižč über iyn lustig machen. August, jako sam bardzo rad z inszych szydził, a bezpiecznie żartów używał, tak też zaś gdy go kto szynpka dworskie dojechał, bardzo rad wycierpiał. *Kosz. Lor. 177 b.* Śmiejąc się a 'szudząc z niego, przewali go Epaminondas, iż uczynki onego hetmana tak często wspominał. *Eraz. Jez. E 1 5 b.* (szydząc, żartując). Głupi rękoma kleszcza dla oznaczenia aplauzów, a mądrzy szydząc gwizdzą. *Mon. 70, 850.* Szydzą z niego. *Cn. Ad. 1149.* (palcem go sobie pokazują, palec na niego zakrzywiają, gębę na niego wykrzywiają, ogon, kapturek mu przyszywają). Kto z dobrych szydzi, tym się bóg brzydzi. *Rys. Ad. 55.* Ktoż tak ślepy, że nie widzi. Jak z nas fortuny płoche koło szydzi! *Nar. D: 4, 166. Kulig. Her. 305.* Szydzą z obyczajów, z enoty i samej wiary. *Mon. 65, 215.* Ma on coś szydzącego w fizyonomii. *Węg. Marm. 1, 187.* etwaß Spöttlicher. Nie dam z siebie szydzić. *Cn. Ad. 566.* (nie dam sobie na głowie, na nosie grać, w nos dmuchać, w kaszę płunąć). — 2. *Cam. Instr.* Człkiem świat ten, by lekkim zdziebelkiem wicher szydzi. *Rej. Wiz. 110 b.* (igra).*

SZYFRUCHT, u, m, n. p. Od Luńskiego szyfrucht, od sztuki całej... *Vol. Leg. 556.* [myłka druku zam. Szyptuch qu. v. 4].

SZYFUNT, ob. Szafunt.

SZYJA, yi, ś., SZYJKA, SZYJECZKA, i, ś., dem.: *Boh. šige, šjge, hrd'lo (ob. Gardlo), hrd; Slov. šige, šiga, krk (cf. kark), hrdlo; Sorab. 2. selija; Sorab. 1. seljia, schiia; Carn. shya scapula, shinjek = kark; Carn. vrát, (cf. zwrot); Vind. vrat, gerlu, garlu, gartanz, (shia, plezhe scapula); Croat. vrát, kerk, vrátez, sia, (sia, síly callus); Dal. vraath; Rag. vrát; Slav. vrát; Bosn. sciá, vrát, garlu, gartanz; Ross. шея, шейка, (nepe-meekъ przesmyk); Eccl. шия, шея, шия; (Hebr. הַחֵךְ, chech, palatum, guttur); — 1) der Hals; średnia część między głową a piersiami, łącząca głowę z karkiem. *Wejch. 18. Kirch. Anat. 5 Zool 67.* Szyjka jego słoniowej się kości równa. *Groch. W. 571.* Podaj szyjeckę do lańcuszka swoje. *ib. 555.* Po szyję w wodzie. *P. Kehan. Orł. 1, 18.* W rozpuszności do szyi brodzac, niesprawiedliwości co dzień przyczyniał. *Sk. D: 586.* Na szanę wszystko wysadzi, jedno to jego co na grzbiecie a na szyi zostanie. *Rej. Zw. 158. b.* Chustka na szyję, ob. Szyjnica. Szyi przodek = gardło. Wszyscy wesoło pełną krzykną szyją. *Pot. Arg. 265.* całym gardłem, głosem,*

aus vollem Hals. Darmo izaży jako kiernoz tyje, Tylko brzuch natka, a dolewa szyje. *Rej. Zw.* 221 b. — *Inde* Szyja = gardło = życie, der Hals, das Leben. Patrokl i Antylok, i ei dali gardło z szyją. *Jabl. Tel.* 210. Tuszy, iż usłyszysz, że szyi zły tyran pozbedzie. *P. Kchan. Ort.* 1, 246. Na szyjach ich pokarał. *Krom.* 575. Wiary chrześcijańskiej o ściętą szyję przyjąć nie chcieli. *Biel.* 106. (woleli gardło dać, życie stracić, niż wiarę przyjąć). *Mordicus tenere*, 'zęboma [dual. 2] trzymać, t. j. o ściętą szyję nie chcieć puścić. *Macz.* Zmatałeś to na swą szyję. 1 *Leop. Dan.* 15, 55. (na głowę swoje. 5 *Leop.* zkłamałeś na głowę twoję. *Bibl. Gd.*; kłamstwo twoje śmierci ci przyniesie, jest kryminalne, gardłowa sprawa). — Szyi tył kark, das Genick. Szyje złamać, kark skrećić, den Hals brechen, das Genick abstürzen *pr. et tr.* Będzie dobrze, kiedy złe szyje złamie. *Rys. Ad.* 2. Nie myślił o czci świeckiej, o którą ludzie tak szyje łamają. *Sk. Żyw.* 1, 526. (narażają się). Wszystkie jego sekretne zdrady szyje złamały. *Pilch. Sall.* 50. Zima szyje złamała. *Brud. Ost. G.* 10. Bóg pysznym szyje złamie. *Sk. Dz.* 558. — Na złamaną szyję, na złamanie szyi — oczywistym niebezpieczeństwem życia: (*Ross.* опрометью, mit offenbarer Lebensgefahr, Halsbrecherisch; *Croat* vratolomost *collifragium*, *praecipitania*, *vratolom collifragus*, *f. vratolomka*). Przez okna ich na złamaną szyję wyrzucano. *Nar. Hist.* 7, 112. Chciałeś się topić nie raz, pięć śmiertelne soki, i na szyi złamanie padać w rów głęboki. *Zab.* 5, 552. *Koss.* Pójde czyli to w pław przez morze, czyli na złamaną szyję, przez góry, przez werbetby uwolnić cię. *Ossol. Str.* 1. Bezece to zuchwałstwo tak wielu na złamaną szyję potraciło. *Pilch. Sen. Łusk.* 44. Uszły te ezasy na złamaną szyję, Co nam zrodziły czyste Lukrecyje. *Nard. Dz.* 1, 45. *id. Mon.* 69, 521. (przepadły na wieki). Na Ieb, na szyję spieszyć się. *Teat.* 7, 27. na złamaną szyję, über Hals und Kopf; (*Boh.* přeskot, překot; *Ross.* срестглавъ; co tehu staje). Pogromieni tak się mieszały, że jedni na szyje drugich potracali. *Tward. Wł.* 197. (jeden drugiemu tuż na karku doskwierał). Przegraną swoje sprawę na szyje widząc, ucieka. *Jabl. Tel.* 99. na głowę przegraną, zupełnie, do szczytu; gånzlich, völlig. Za szyję go, gdy masz czas. *Jabl. Tel.* 181. (za Ieb, za kark). Następować komu na szyję, nad szyją stać komu, nacierać nań; eiuem auf dem Nacken seyn, auf dem Hals seyn, seyr auf ihn andringen. Nieprzyjaciel nad szyją wisi, obrony nadzieja słaba. *Falib. R.* Rzymianie tę górę zająć chcieli, aby gdyby ją pierwój Anibal zajął, jakoby na szyi nieprzyjaciela nie nosili. *Kosz. Lor.* 154. Starzy bliższą czują śmierć nad szyją. *Prot. Kont. D* 5 b. W dostatku tego świata, nędza zawždy jaka nad szyją wisi. *Sk. Żyw.* 2, 298. Wierzyciel mu stoi nad szyją, żeby mu tej godziny zapłacił. *Gorn. Sen.* 12. Przystawy tuż miał zaraz nad szyją, którzy wszystkie sprawy jego notowali. *Tward. Wł.* 56. Lepszej rozkoszy używa, co sobie w cieplej izbie siedzi, niż ten co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a 'okiś mu za szyję pada. *Rej. Zw.* 67, (ef. za kofnierz). Kupiec taniej przeda, żeby

mu on towar na szyi nie leżał. *Star. Ref.* 45. ciężarem nie był, auf dem Hals bleiben. Radaby co najprędzej zbyła go z szyi, bo się jej ona godzina rokiem widzi. *Gern. Dw.* 305. Długi mieć na swej szyi. *Kosz. Cyc. B.* Schulden auf dem Nacken haben. By mężowi na majątność, dom, abo na szyję przyszło się zadłużyć, żona musi się stroić. *Star. Ref.* 42. Trudno się ten młodzieniec ma stać uczonym, któremu doma niedostatek wielki zastąpił, abo za szyję bije. *Glicz. Wych. M* 7 b. Brał to na swoje szyję, że nieprzyjaciela zabije. *Jabl. Tel.* 277. (na swoje ryzyko). Kto mię za szyję bije? *Cn. Ad.* 95. (*quis urget*, eo mi tego za niewola?). Bywamy pokorni, gdy nas smutki za szyję biją. *Sk. Kaz.* 455. (przeiskajają). — Szyję pod jarzmo położyć. *Birk. Sk. E* 2. (dać się ojarzmić). Bogom tym i nasi panowie szyje schylają. *Sk. Żyw.* 2, 104. (kłaniają się im, chwalą ich). Lud ten twardej szyi jest. 1 *Leop. Exod.* 32, 10. (twardej 'krzyzey, krnąbrny, pyszny). Nie poprawiali się jadowici i twardej szyi. *Sk. Dz.* 578. Człowiek wyniosłej myśli i szyi wyciągnionej, i ludziom i bogu się nie podoba. *Sk. Dz.* 556. — 2) Szyja *tr. varie*: szyja u lutni, u cytry, u skrzypiec, der Hals an der Laute u., szyja u dzbana etc. *Cn. Th.* 1129. Szyja u kieliszków, n. p. Szyjeczka była niby w złoto oprawna. *Torz. Skł.* 517. Szyja u nogi, *convexum pedis*, *tarsus*. *Meniu Tur.* 1, 146, (ef. przyszwą). Szyja armaty, *collect.*, przednia część działa od przodku, gdzie najcieńsze jest. *Archel.* 5, 60. *Jak. Art.* 5, 319. *Łesk.* 2, 240. Szyja w piecu ludwisarskim. *Jak. Art.* 5, 319. Szyja kominka, *gorge*, jest otwór zaczynający się nad kapturem. *N. Pam.* 11, 211. Do średniego komina niech się wszystkie kominy i ezeluści szyjami schodzą. *Haur. Ek.* 14. Więzień może palić ogień na kominku, w którego szyi są trzy kraty, jedne nad drugimi. *Pam.* 85, 2, 154. Szyja w fortyfikacji, wewnętrzna otwartość, składająca wchód do narożnika. *Jak. Art.* 5, 319. die Kehllinie. Piwnicza szyja. *Warg. Radz.* 325. der Kellerhals. Szyja piwnicza, przedpiwnicze, *vestibulum cellarii*. *Macz.* Było tam wejście w lochy i w szyje podziemne. *Pot. Arg.* 26. Przez zwężenie szyi kominowej wzmoeni się cyrkulacya powietrza. *Switk. Bud.* 702, ob. Przesmyk, enger Durchweg. — 3) Ogony warzonych raków prości ludzie szyjami zowią. *Syr.* 966. Kriebelshwänze.

SZYJĘ, ob. Szyć. SZYJNICA, y, ż., chustka na szyję, 'alsztuk, das Halsstuch; *Boh.* krkowazka, šat, šatek na kark, krkotoč, krkonoš; *Sorab.* 2. schant; *Slav.* marama na vratu; *Croat.* golerecz, vratni rubeecz; *Ross.* нововоит парокъ. Popluskałeś sobie szyjnicę, to jest, krawat, Halskrause. *Ern.* 100. *ib.* 102. SZYJNY, SZYJOWY, a, e; (*Croat.* vratni); do szyi należący, Hals-. Szyjowe pacierze. *Kirch. Anat.* 105. Szyjna część futra *Ross.* ахчватниі. Ziele Anzwonki zowią też szyjne ziele, iż boleściom w szyi i w gardle pomocne. *Urząd.* 68. SZYJOWATY, a, e, — o *Adv.*; *Boh.* hrdlatý; szyi otyłej. *Cn. Th.* 1129, diehalsig. *Włod.* "SZYJOZŁOTY n. p. gołab'. *Pot. Arg.* 378. goldhalsig.

SZYK, u, m.; (*Germ. obs.* Schick, Gefick, cf. schichten, cf.

szychta); porządek, rząd, sprawa, *Vind.* ordninga, naredba, red, versta; die Ordnung, das Orbnen; (*Sorab.* 1. schik zdatność). Tak szczęście w ludzkich sprawach dziwnym szykiem włada, Zwyciężony zwyciężę bije i posiada. *Stryjk.* 195. — Szyk wojska, die Schladfordnung; *Slov.* šikowani k' bitvě. Ustanowiwszy liczbę żołnierza mającego składać wojsko, robi się w nim porządek, a to nazywają szykiem bojowym. *Jak. Art.* 2, 467; rozporządzenie batalionów, szwadronów, artylerji, jak najpożyteczniejsze względem położenia. *ib.* 2, 487. Gdy żołnierze wedle czasu od hetmana byli w szyk sprawieni, bitwa się rozpoczęła. *Pilch. Sall.* 242. — Szyk, uszykowane wojsko, wojsko porządnie postawione. *Pap. W.* 1, 100. das in Schladfordnung stehende Heer. Ruszył się król do Radoszkowic, gdzie szyk był. *Gorn. Dz.* 166. — *Poet.* Szykami stoją gwiazdy, które nam noe ode dnia dwoją. *Suszye. Pieśn. A 4 b.* w sprawie jak wojsko uszykowane, sprawione. — ½°. Rusacy z Greci, z Szweddy, Szkandy, Nortwejszyki, i z Danami miewali często krwawe szyki. *Stryjk.* 215. krwawe boje, turnieje, tańce, walki, blutige Kämpfe. — *Tr. fig.* Połamać, pomieszać, pomylić komu szyki: wybić go z jednochody, pomieszać mu koncepty, inuszą zagrać; *Ross.* смять, сминать, сннен auß dem Gleise bringen, ihm das Concept verrücken, seinen Plan vereiteln. Ten powrót niespodziany interesokom waszym szyki połamał. *Teat.* 7. c. 55. Zmyliła, ach zmyliła okrutna śmierć szyki. *Pot. Jow.* 85. Szalenie mu się szyki połamią w miłości. *Teat.* 28. b. 90. Dobywszy oręża, szyki jej zamacił. *Żebr. Ow.* 556; (*pavidam deterruit*). Nędzniki, Co im w sprawiedliwości gwałtem mylą szyki. *Laszk. Dz.* 116. On nam pomylił do fortuny szyki, Że trafić w dawny rumel nie możemy. *Wad. Dan.* 192. — °SZYKADEM, n. p. Pan z gniewem po szlacheica posyła szykadem. *Pot. Jow.* 110, może z *Niem.* schicken posłać; t. j. poselstwo, posłów po niego wyprawił, żeby go przyprowadzono. — (*SZYKANA, złość. *Gaz. Nar.* 1, 174; uraganie, szyd, dokuczka, przegrzyzek; *Ross.* цѣпка, кляусы, кручекъ, крючекъ, крючечикъ, ябеда, ябеды. Szykaner; *Ross.* кляушникъ, ябедникъ, (cf. brzechajło). Szykanować *Ross.* ябедничать, szykanujący завязчивый (cf. zawias), szykanowanie ябедничество). — SZYKOWAĆ, -ał, -uje, cz. *niedok.*, uszykować *dok.*, przyrządzać, nastrajać, przygotować; *Germ.* (schicken), anfschicken, bereiten, zurecht machen; (*Svec.* skicka). Mistrz Lillantski szykując na arcybiskupa Ryskiego przyczyną, złożył sejm w zamku swoim. *Stryjk.* 751. — Szykować się do czego, zbierać się, zabierać się do czego, się wozu anfschicken. Do niesłychanych kunsztów się szykuje, *animum dimittit.* *Żebr. Ow.* 194. — *Med. recipr.* Szykuje się, stosuje się, przystoi; es schickt sich, ist passend, anpassend; *Sorab.* 2. schikowasch szo; *Vind.* se perkladiti, perrauniti, spodobiti; *Curn.* rajma se, rajmam, (*ob.* Rymować się). Jak ten młodzieniec wyraża całym brata naszego ciała skladem; rzekłbyś, że on sam, gdyby szykował się ku temu wiek. *Teat.* 42. d. B. (gdyby się zgadzał, odpowiedział). Nie szykuje się, nieprzyswoito, nieprzystoi *Eccl.* неприличествуетъ, неключимствуетъ. — Skoro się nam cokolwiek nie wedle

myśli szykuje, zaraz wypadamy w gniew. *Pilch. Sen. list.* 559. nie wiecie się, nie powodzi, nie zdarza, nie szczęści, es gelingt nicht. Gdy bacność zawsze na wszystko mieli, pomysłniejby się rzeczy szykowały. *Pilch. Sall.* 5. — §. Szykować wojsko, sprawować, w sprawie postawiać; *Vind.* porediti, rediti, naredavati, verstiti, poverstiti, verstovati, vraunati, ponapraviti; *Itag.* izrediti vojsku, in Schladfordnung stellen. Lud szykował, i przed obozem w sprawie stał. *Warg. Cez.* 52. Szykują się powozy. *Weg. Marm.* 1, 41. sie stellen sich in Ordnung Czasem miejsce nie pozwala rozprawy uszykowanego wojska. *Jak. Art.* 2, 492. Bóg krąg miesieczny zbudował i planety uszykował. *Groch. W.* 49. — *Absol.* Nie jeden dziś podpisany szykuje przy stole, Wązy ciągnie; aż kiedy przyjdzie wynieść w pole etc. *Żegl. Ad.* 88. (dowodzi, komenduje). SZYKOWNOŚĆ, ści, z, zręczność, die Geschicklichkeit, Geschicktheit; *Sorab.* 1. schikwanofez, schikownofez; *Vind.* perkladnost, spodobnost, rozhnost, perjenlikost; *Eccl.* емчье, приличность, приетюность, сгладне Милоść własna tak nas omamia, iż do każdego urzędu zdolną niby widzimy w sobie szykowność. *Mon.* 65, 189. Co za wspaniałość, co za wdzięki, co za szykowność. *Teat.* 55. b. 22. W Gotskieli budowlach jakowaś części je składających nieszykowność uderza. *Mon.* 72, 471. (niepomierność, niekształtność). — ½. Szykowność, ob. Przyszwoitość, przystojność, godziwość. SZYKOWNY, a, e, SZYKOWNIE *adv.*; (*Slov.* šikowně, šikowité, *Sorab.* 1. schikny, schikowrē; *Sorab.* 2. schikowani; *Vind.* šikan, perkladen, rozhen); zręczny, udatny, geschickt. Ta mała, lecz szykowna; zwabiają mię obie, i niska i wysoka dogodzić mi może. *Hul. Ov.* 125. (kształtna). Gdyby kto pozbierał różnorodne części, do siebie źle przystające, w proporeji niezgodne, wystawiłby zapewne raczej poczwagę, jak postać szykowną człowieka. *N. Pam.* 24, 564. Nieszykowny *Eccl.* неключимый. — ½. Ażebym rzeczy szykownie prowadził, namyślał się naprzód z sobą. *Nar. Hist.* 2, 410. (zręcznie, porządnie).

*SZYLAWY, a, e, — o *adv.*, rozoki, zezem patrzący, *Germ.* schielend. Szylawy był i tym swoim patrzaniem srogą się zdał. *Eraz. Jęz.* J b.

SZYL DWACH, SZYLWACH, a, et u, m., SZYLWACHA, y, z, (*Zab.* 12, 188), warta, stojka. *Jak. Art.* 5, 519; *Germ.* die Schildwache; *Ross.* часы (ob. Czas), часовый, караульной, караульщикъ, притишъ; Szylwach zbrojny nade mną nie wartuje. *Bardz. Treg.* 515. Nie trzeba warty, nie trzeba szylwachu, Byś był próżen zawsze strachu. *Suszye. Pieśn.* 5, B 2 b. Na szylwachu stać. *Zab.* 12, 198. (na warcie). SZYLERHAUZ, u, m., *Kaw. Nar.* 11. pospolicie: Szulerauz. *X. Kam.*, schronienie, niby budka dla szylwacha, *Germ.* das Schilderhaus; *Vind.* strashna hishiza, ob. Strażnica; *Ross.* караульня, будка, сторожка; *Eccl.* стражище.

SZYLKRETOWY, a, e, n. p. Szykretowa robota. *Kluk. Zw.* 5, 15, z skorupy żółwiowej. Schildkröten.

SZYMBORT, *Chmiel.* 1, 80, ob. Szymbork.

SZYMON, a, m., SZYMEK, nika, SYMICH, a, m. dem., imię męskie; *Sorab.* 2. Schiman; *Germ.* Simeon. Szy-

mon ś. apostoł, wraz z Judą Tadeuszem koronę męcezeńską odebrał. *Kras. Zb. 2, 524.* Szymon jest imię Hebrajskie, które się wykłada słuchacz. *Damb. 786.* — (*Ecc. бороприимецъ*, t. j. przyjęwłszy spasiłca na rękę, epitet ś. Szymona). W dzień Szymona i Judy boi się koń grudy. *Rys. Ad. 74.* — §. *Symones*, delfinowie, ryby morskie, szymkami bywają zwani. *Mącz.*

SZYMOWAĆ, SZYMOWINY, *ob.* Szumować, Szumowiny. **SZYNA,** *y, ź;* (*Boh. šin; Sorab. 1. schina; Sorab. 2. schinna; Carn. shina; Vind. flina, fhinja, kohesai okou; Croat. sinya; Ross. шина; Germ. die Schiene, eine eiserne Stange; (Svec. skena; Niederef. Schene, Schenu).* Wytopione z kruszców żelazo w hamerniach przerabia się na szyny, sztaby etc. *Kluk. Kop. 2, 222.* Żelazo, którym okołek u koła okuty bywa, zowią szynami. *Archel. 5, 62.* die Radschiene. Szyna pod sankami *Ross. подрѣзь, тормазь.* — *Prov.* Kiedy się rozgrzeje szyna, rób z niej gwoździ, póki nie zastygnie. *Fredr. Ad. 81.* (żelazo kuć, póki rozpalone; żyła drzeć, kiedy się dają). Na mękach świecami albo rozpalonemi blachami i szynami żelaznemi palą. *Syr. 87.* — ('SZYNAĆ, schynąć, *ob.* Chynąć). — **SZYNAŁ,** *a, m.,* gwoździ do obijania szyn kołowych, *Germ. der Schienegel, Radnagel.* **SZYNDOWAĆ,** *-ał, -uje cz. niedok.,* skórę zdzierać, łupić; *Germ. schinden, (obs. Germ. Schin - skóra; Angl. skin; Svec. skinn; Dan. skind).* Zwierzynę tę szyndować i w ćwierci siec poezeli. *Tward. Pusq. 80.* Skoro obrócim szablą bisurmanców tyły, Łacno trupy szyndować i łapać kobyły. *Pot. Poez. 150.* W tym się do potraw zwierzynnych gotują, A z skóry odzierając wnętrza w nich szyndują. *A. Kchan. 8.* ***SZYNDLE,** z *Niem. die Schindeln.* *Mącz. ob. Gonty, szkudła.*

1. **SZYNK,** *u, m., 1)* szynkarstwo, szynkowanie trunków; *Boh. šenk; Sorab. 2. schenk; Sorab. 1. pincza; Vind. tabernanje; Ross. шинокъ, корчемство, корчемничество, Germ. der Schank, das Schenken, Bierchenken, Weinschenken ic.; (cf. Lat. med. scantio; Graec. ξερικόν; Gall. echan-son).* Szynkiem się i handlem małwazyi bawił. *Tward. Wz. 110.* U nas szynk trunków w roku żydowskich zostaje. *Przestr. 245, (cf. propinacya).* — 2) Szynk, szynkownia, karczma, die Schenke; *Ecc. етацювъ, корчемни-ца, шинокъ, кабакъ, штейной домъ.* Kazał przynieść trzy garce małwazyi z szynku. *Pol. Jow. 128.* U nas na szynku bawiac parobcy, grzeczniej się z pięcią obchodzą. *Teat. 45. c, 85.* Wyb. Gorzelný szynk *Vind. flganjarska, flganjouna tabeona.* — §. *Fig. transl.* Jowisz do Kupidyna: Tylko też o mnie pomnij panie synku, Gdy co gładszego będziesz miał na szynku. *Morszt. 97.* (na stręcie, na pomku). — 2) ***SZYNK,** *a, m.,* szynkarz, *Germ. der Schenke, Schenkwirtz.* Mazur przyszedł śmieie do szynka, pyta go, jest wino? jest panie! odpowie szynk. *Opol. Sat. 25.* Szynkowie pospolicie wino gorsze do lepszego przymieszają. *Cresc. 556.* Kurfirst Król Czeski, Podczaszy albo szynk. *Biel. Św. 87 b, ob. Szynkostwo.* — (**SZYNK,** *i, ź,* z *Niem. der Schinken; Boh. šunka, wepřowa keyla, użanina, (cf. wędzonka); Sorab. 2. et 1. schinka; Carn. plêzhe, (cf. plecy); Vind. plezhe, gnat*

(*cf. gnat), fvisku stegnu, (cf. ścięgnó); Croat. shunka; Slav. kuk, but; Ross. ветчина (cf. wiotchy, wiecheć), окорокъ, окорочекъ; Ecc. вадчина, ветчина, ветшина.* Szynki, uda wieprzowe przuprawione i uwędzone. *Kluk. Zw. 1, 290, (ob. Szofdra, kopic).* Sławne szynki Westfalskie. *Dyke. Geogr.* — **SZYNKARCZYNY,** *a, e,* do szynkarki należący, Schenferium. Szynkarczynój figury lęka się. *Teat. 52. b, 79.* **SZYNKARKA,** *i, ź,* **SZYNKARCZKA** *dem.; Boh. šenkyřka, krčmarika; Slov. hostinska; Vind. tabernarza, tabernauka, litifshinja; Ross. шинкарка; kobieta, co gościom trunki szynkuje; Germ. die Schenferin, die Getränke schenkt. Ja twoja żona chodźcie mam jak szynkarka do kostek w sukience? Papr. Przy. C 2.* Szynkarka Grecką bindą przypasawszy czoło, Krzepki bok przy cymbałach uwijała w koło. *Mon. 76, 282.* Zdałaby się u nas do Warszawy za szynkarczkę. *Teat. 19, 26. et 21, 58.* **SZYNKARSKI,** *a, ie,* do szynkarza należący, Schenker, Schenkwirtz. Cwiertnia ma mieć w sobie wymierzonych garcy szynkarskich 24. *Haur. Ek. 105.* Szynkarskiej łaski to; daj, daj, nie traci; Ale się i tam słodko pije, gorzko płaci. *Jag. Gr. B 5 b.* **SZYNKARSTWO,** *a, n.; Ross. шинкарство; szynk, szynkownia. Ca. Th. 1150; Germ. der Schank, Bierchank ic., ob. Szynkostwo. SZYNKARZ,* *a, m.; Boh. šenkyř, hostinski, krčmár; Slov. šenkyř; Sorab. 1. schēnka, pinczar; Vind. tabernar, likeb, litifh (cf. litkup), ofhtar, kerzhmar, tabernauz; Ross. шинкаръ, karczmarz, co trunki szynkuje; der Schenke, Schenkwirtz, 3. B. Bierchente, (ob. Szynk 2).* — Szynkarz gorzałczany *Ross. цѣловальникъ.* Równi z panami są przed prawem piekarz, rzeźnik, i szynkarz wszelaki. *Puszk. Dz. 127.* Urzędnik jeden władał nad szynkarzami, a drugi nad piekarzami. *1 Leop. Genes. 40, 1-5.* (miał moc nad piwnicznymi. *3 Leop., ob. Podczaszy. ib).* — §. *Transl. fig.* Krwi ludzkiej szynkarze. *Geb. Hym. 521. (rozlewy).* — (**SZYNKIEL,** *kła, m.,* ostatni koniec osi, das Aufferste der Achse am Wagen, die Achsenspize, worin die Lunse steht. Kłaf furman na wyboje, w których po szynkle uwiązł. *Jak. Boj. 220.* — §. *Magnes* nam szynkle świata *polos mundi* okazuje. *Os. Rud. 17. Poli,* końce osi niebieskiej, szynkle. *Zebr. Ow. 29.* — ***SZYNKODRAP,** *a, m.,* mysz, *Graec. πτερογλήφος. Przyb. Batrach).* — **SZYNKOWAĆ,** *-ał, -uje cz. niedok.,* szynk trzymać, trunki gościom przedawać; *Germ. schenken Getränke, einen Schank halten; Vind. tabernati, tozhiiti, (cf. toczyć); Ross. шинковать.* Wódka początkowo nie była wymyślona, by ją w karczmach szynkowano. *Perc. Lek. 257.* Wina i mocnych trunków by nie szynkowano, Ktoby je śmiał szynkować, by mu je zabrano. *Biel. S. N. 21.* Szynkowaliście Nazarejczykom wino. *1 Leop. Am. 2, 12.* — Szynkuje przy stole; *nectar ministrat Ganymedes. Zebr. Ow. 248.* — §. *Transl.* Panicz do stołu przednie wino szynkuje, za czym wiosek ubywa. *Petr. Ek. 97.* czestuje przednim winem, er tishit guten Wein auf. — §. *Improp.* Sól po miasteczkach kwartami szynkują. *Vol. Leg 5, 184.* przedają, hōffen, Salz verkaufen. — §. *Fig. transl.* Krówkę pilno pasiemy, doma jój sieczkę rzeżemy, ścielemy, zapieramy; krówka też garniec

masła i kopę sów za onę sieczkę pewnie szynkować musi. *Rej. Zw.* 95. (dawać, wetować). — Nie patrzę zysków wykretami, Nim szynkował u sądów języka suantami. *Stryjk. Kr. życ.*, nie byłem przedajnym rzeczni-kiem. SZYMKOWNIA, i, ż., szynkowy dom, szynk; *Boh.* šenkowna, kréma; *Sorab.* 2. schenka; *Carn.* pywniza (cf. piwnica), tovirna; *Vind.* taberna, tabernalthe, tabernska hilla, piwniza, gostilniza, tovirna, kerzhma; *Eecl.* ста-чистъ, прѣдѣльница, шинокъ, кабакъ, питейной домъ, die Schenke, das Wirtshaus. Pjak powraca do domu z szynkowni. *Teat.* 55. e, 45. SZYMKOWNY, a, e, do szynku, do szynkowania należący, Schenk; *Boh.* šenkowj; *Vind.* tabernski, tabernarski, litoollki, nalitni; *Ross.* окопочный. Szynkowne wino, piwo. *Tr.* "SZYMKOW-STWO, a, n., podczastwo, urząd podczastowego, das Ober-schenkenamt; *Boh.* šenkostwj; *Sorab.* 1. schenkarstwo. List od cesarza Rudolfa, w którym królowi Wacławowi szynkowność poręcza. *Gwagn.* 60. Szynkostwo. *Biel Św.* 149 b. SZYMKWAS, u, m., naczynie z wodą do chłodzenia trunków; z Niem. das Schenkfaß. Karczmarz stojąc za szynkwasem, Gdy się popili mieszał piwo z kwasem. *Pat. Jow.* 67. Niechaj szlachcie nie bierze żony od szynkwasu. *ib.* 197.

SZYNOWY, a, e, od szyny, Schienen; Żelazo sztabikowe, szynowe, kratowe. *Os. Żel.* 4; *Boh.* šinový; *Ross.* шпанный.

*SZYNTROT, u, m., n. p. Szulki, stęplów, kozuchów i szyn-trotów ile potrzeba. *Archel.* 2, 9.?

SZYNWAGA, i, ż., szrodwaga; *Boh.* záwazj; *Ross.* от-рѣзъ, die Schrotwage, Bleywage, Schwage. Bodownicze albo stolarskie naczynie do ustawiania prosto ku górze roboty, jest jako T łacińskie versafowe wyrócone tak 1; a sznurek od góry z olowiem wisi. *Cn. Th.* 1150; różni się od szrodwagi formą tylko, iż ta jest jak kro-kiewka. *Dudz.* 62 — *Fig.* Dobry człowiek jest jako szni-waga [sprostował aut. sinwaga 2] wszystkich nafogów, która wymierza, co jest poezwiego, co nie. *Petr. Et.* 167.

*SZYP, u, m., [dem., Szypik; z czesk. šyp; cf. *Eecl.* шипикъ rosa canina 2]; strzała, osobliwie zapalnicza, der Pfeil. Ugodzony z kuszy szypem na wylot, upadł i umarł. *Warg. Cez.* 169. Na takim miejscu stawił wojsko, Zkąd już mógł szypem osiągnąć obozu nieprzyjacielskiego. *Warg. Cez.* 221. Zbroja u nich łuk z szabłą i stezały obfite, I oszepepy i kusze i szypy. *Kmit. Spyl. A.* 2 b. Tymże też obyczajem jak kule ogniste, i szypy działają, Z kusz albo z długich rusznic na dachy strzelają. *Biel. S. N.* 56. Szypy zapalzywe. *Kanc. Gd.* 28.

SZYPEL, pla, m., węzeł. *Cn. Th.* 1150. ein Knoten; (cf. *Germ.* Schapel, *Źdłg.*). (*Ross.* шипъ eiern, ocel, czop; *Eecl.* шипикъ róża dzika, szypszyna). Szypami twów okru-tych powiązał skóry. *Zebr. Ow.* 507; inter se connexis nodis. ob. Szypiec, szypianina, wyszypiec, szypułka, szypka.

SZYPER, pra, m., dozorea pierwszy okrętowy; *Germ.* der Schiffser, Schiffspatron; *Boh.* šifař, plawac; *Sorab.* 1. tżow-miczer, (cf. czołn); *Vind.* brodnik, żołnar, murner, ma-rinar; *Ross.* шкиперъ, судовщикъ, (cf. 'sed, 'sud).

Rządca statku zowie się szyper. *Chmiel.* 1, 80. Szyper ma dozór nad statkiem, i zwiernłość nad flisami; ma pomieszkanie na budzie. *Magier. Mskr.* Szyprowie na statkach pańskich mają moc zupełną do przedania lub zamieniania towarów sobie powierzonych. *A. Zamoj.* 85. Bładzi, kto szypca na wodzie nie słucha. *Pot. Syl.* 79. Szypnik *Sienn.* 560. SZYPERSKI, a, ie, do szypca na-leżący, Schiffser; *Sorab.* 1. tżowmiezerski; *Ross.* шкипер-ровъ, шкиперскій. Powinnościami szyperską jest dopro-wadzenie okrętu. *Petr. Pol.* 205. Szyperska sztuka, na-uka, stan szyperski SZYPERSTWO, a, n., die Schiffser-funst, das Gewerbe, der Stand eines Schiffsera.

[SZYPIK, u, m., dem. Nem. szyp, strzałka, ein Heiner Pfeil, Pfeilchen 2]. Jedno trzeba w skok na nie (na Tatory), bo swemi szypiki, Jako im dasz poczekać, wnet pomysła szyki. *Rej. Zw.* 242. [ob. Szypka 2]. SZYPIKA, SZY-PUŁKA, SZYPUŁECZKA, i, ż., ogonek owocowy; der Stiel am Obste. *Ern.* 64, der Stengel; *Boh.* štopka, stop-ka, špička, (cf. spica); *Slov.* slaupek byliny, (cf. slupek); *Sorab.* 2. hopusehka, schusehka, (ob. Szyszka); (*Sorab.* 1. sehuplenka, polna róża; *Carn.* shtëbli (cf. ź zieleń), rëzel, pëzel, papperk, ozzimek, (cf. odziomek); *Vind.* ce-pizh (cf. rzep), flital el. kuzen, pezel, rezel, fi taklizh, klizhek, dershalka, fltingelz; (slupek; glóg, shipezljje; glógowy krzak); *Croat.* stilek, trüha, petlicza, petle, (cf. petlica); *Rag.* stescivgliza, dărxak, (cf. dzierzak); *Bosn.* dărgsjak, seipurina, grozdovina, hustovina; *Ross.* стволкъ, етебель, етебелекъ, (*Ross. et Eecl.* шипикъ, шиповникъ szypszyna, róża dzika, glóg) (cf. *Lat.* stipula). Szypulki, pedunculi, są to ogonki, na których same kwiaty, a potem owoce wiszą. *Bot. Nar.* 79. Zule to lëcia na na cienkich szypkach obdłużnych. *Syr.* 1066. Flutki różgi żadnej nie miewają, tylko szypulezki albo stopki długie, na których kwiatczek. *Syr.* 1446 Szyp-ka pióra odartego, szypułka, pipka odarta. *Cn. Th.* 1150. der bloße Stiel einer geistlichen Feder. — 2. Jedno trzeba w skok na nie, (na Tatory), bo swemi szypiki, Jako im dasz poczekać, wnet pomysła szyki. *Rej. Zw.* 242. [ob. Szypik 2]. (może kome szybkie, barce szybki 2). SZYPI-KI, SZYPIKOŚĆ, ob. Szypki, SZYPLEC, SZYPUŁEC, -ał, -e, cz. niedok, Szypiec contin, palcami skubać, by zagmatwanego co rozwiązywać: mit den Fingern aufknüpfen wollen, mit den Fingern zupfen, rupfen, Haaren, um einen Knoten aufzubringen. *Dudz.* 62; *Carn.* shoplem; *Hung.* eljpnij; *Croat.* schipati, ezukati; (*Ross.* шипнуть, ши-пать, шипую ksyknać jak wąż). — 2. Chory w zgnój gorączce, po pościeli szypie. *Perz. Lek.* 78. maca pal-cami, skubie; der Patient zupit das Bett, greift um sich herum. *Perz. Lek.* 99. — Szypie sobie koło skroni, mó-wie jej zmieszane afekty nie dały. *Pot. Syl.* 426. (maca, ręką trzymam skronie. — Szypiec kofa czego, mitreżyc, z mitręgą robić, kuzdrać się; langsam etwas machen, haufen, zaudern. Pasiecznicy przez całą jesień powoli sobie koło ulów szypie i one naprawować mają. *Kark. Pas.* 4. — Szypiec komu około mieszka, podskubować go; einem den Beutel rupfen, zupfen, fegen. *Cn. Th.* 1150. — 2. Zwierzęta urodziwszy się, zaraz same pożywienia so-

bie szukają, i trawę i ziółka szypolą. *Sak. Probl.* 75. szezycają, abrupfen. SZYPLANINA, y, ż., nieskończone szyplanie, Rufen und Klauen ohne Erde, mitreżenie; Klauen und Zaudern ohne weiter zu kommen. Ule zawczasu mają być gotowe, tak żeby pod czas rojenia żadnej koło ulów szyplaniny nie zostawało. *Käck. Pas.* 23.

SZYPOSZ, ob. Sposz.

SZYPROWAĆ, -ał, -uje *med. niedok.*, szyprem być, szyperstwem się obierać; Schiffer seyn, schiffen, schiffen. Do Gdańska szyprował. *Teat.* 23. c, 6.

*SZYPSZYNA = róża polna, głóg. *Dudz.* 51; *Boh.* šipek; *Vind.* shipek, shipezbje; *Eccl. et Ross.* шипокъ, шиповникъ.

*SZYPTUCH, u, m., n. p. Szyptuchu postaw. *Instr. cel. Lit., Germ.* Schiftuch, Segetuch, gruba tkanina, z której żagle bywają.

SZYPUŁKA, ob. Szypka. *SZYRM, ob. Szerm.

*SZYSŁOCH, ob. Strzelnica. SZYSMA, ob. Odszczepieństwo

*SZYSZ, a, m., [z *tureck.* šyz = *latro. Men.* 1, 192; *Ros.* шшшъ = *bies Nowg.* 2], n. p. Wszystkie gościńce Moskwa osadziła gęstemi szyszami. *Nar. Chodk.* 2, 2. not. «szyszowie = szysze, awanturnicy wojskowi», Freybenfer im Striege.

SZYSZAK, u, m.; *Boh.* kapalin (cf. kapa), lebka (cf. leb), helm, (ob. Heilm); *Slov.* lebka, šisak; *Hung.* sisak; *Dal.* sijs, sisak; *Vind.* shiflak, zhelata, shelesna kapa, shelesna glavopokrija, naskokna glavopokriva; *Carn.* zhelâda, (cf. czeluść); *Croat.* síssak; *Illyr. barb.* seisejak; *Rag.* kaziga; *Bosn.* sisak, kasiga, kaćigga, kacitra, (seisejati = golić); *Sorab.* 1. żelazné kwóbek; *Ross.* шшшакъ; — helm, wysoka przyłbica. *Dudz.* 62, der Helm, eine hohe spitziige Sturmhaube. SZYSZAKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt szyszaka, wie eine Sturmhaube. Szlyk skórzany twardy szyszakowaty. *Cn. Th.* 1150. SZYSZAKOWY, a, e, do szyszaka należący, Helm-, Sturmhauben-. Belona paszcę szyszakową okrywa zasłoną. *Bardz. Luk.* 2, 8. Szyszakowa kita, Federpusz, Pióropusz, *qu. v.* SZYSZCZASTY, a, e, jak szyszki, wie Tannen- oder Fichtenzapfen; (*Ross.* шишковатый гузоваты). Korzenie karczochu i głóWKI, szyszczaste bywają. *Syr.* 670. SZYSZKA, i, ż; *Boh.* šiška, gehličj; (*Morav.* šiška klóška); *Slov.* šiška; *Sorab.* 2. schischka; (*Sorab.* 2. schischke wątroba); *Sorab.* 1. sehizka, (schischka *Sorabis etiam est pediculus pyri, pomi, ob. Szypulka*); (*Carn.* shishka = galas, galla); *Carn.* zhersh, skorsh, abrakka; *Vind.* zhersh, zhurzliel, skorllh, fhtarfb; (*Crool.* sések, síska, lubanya = czasza głowy; siskata galla); *Bosn.* seisecka, seisejataka; (seese = pustu-

lae, krosty; seise dolon, seisejati tondere; *Rag.* seisecka = gallas, seése pustulae, seisejarka echinus); *Ross.* шишка, (шишешка guzik, *vulg.* шишкаты, шишкаться mardzić; cf. *Hebr.* שיח siach, frutex); szyszka drzewna, Zapfen, Fichtenzapfen, Zapfen der Nadelbäume, (cf. szeszuła, szeszelińka). Szyszka, strobilus, ma pod łuszczkami skórkowatemi ukryte ziarna, jak n. p. u sosny. *Dot. Nar.* 127. Szyszka sosnowa jest jej owoc, która w sobie zamyka wiele ziarenek. *Cresc.* 465. Jodłowe szyszki. *Zab.* 1, 191. — Szyszka miękka podługowata jako ogonek, na drzewach niektórych, jako leszczynie, rżesa, rżasa, *Cn. Th.* 1151. Käßhen, Bürste an den Hasefstanden, Weiden u. — *Prov.* Szyszki do boru wozic = drwa do lasa, Holz in den Wald führen. Pytaj się, jak tam twój towar płaci, Byś szyszek nie wozil do boru. *Klon. Fl. D.* 3. (wody do morza). — *Aliter:* Szyszka = fraszka, bez wartości rzecz, leda co; ein Fappensiel, ein Nichts, etwaß Wertloßes, eine Kleinigkeit. U nas szkło czynia tak dobre, że za szyszkę stoi. *Urząd.* 415. *Nauci, nihili flocci,* za nic, za borową szyszkę. *Urs. Gr.* 558, (cf. szupka tabaki). Kacerska modlitwa nie stoi za szyszkę. *W. Post.* W. 68. Za leda co dać, za borową szyszkę. *Cn. Ad.* 1298. (za bezen). Bez pieniędzy mędrzec nie stoi za szyszkę borową. *Burl. A.* 2; (*Ross.* показать кому шишь figę pokazać). — 2) *Medic.* Szyszka, guz w ciele bolący, furunculus. *Cn. Th.* 1150. ein Blutgeschwür. Lekarstwo na szyszki franeuzkie abo wrzody. *Śleszk. Ped.* 205. fiszki, figi w zadzie, Feigwarzen. *SZYSZKORODNY, a, e, n. p. Szyszkorodne kupresy. *A. Kchan.* 84, conigerae, zapfenagend; *Sorab.* 1. selizkoyité. SZYSZKOWY, a, e, Zapfen-, Nadelholzzapfen-. Szyszkowy owoc jest z wielu drzewistych łusek złożony. *Kluk. Rośl.* 2, 12. Szyszkowe jądrka, ob. linbowe orzeszki. Szyszkowy korzeń, gatunek Narcyzków, *qu. v. Syr.* 1482. Grzezoł szyszkowy, tak rzeżony od podobieństwa szyszki sosnowej. *Mon.* 69, 675. Szyszkowe kartacze, od podobieństwa do szyszek borowych rzeżone. *Jak. Art.* 3, 519.

SZYTA, y, ż., w lucie szczapa drzewa suchego do palenia, ein Holzfeit. Drzewo dobrze zwiedle, czyli terminem hutnym mówiące szyty *Torz.* 17. Szyty rok cały wędnać i wiatrem przesychać, powinny. *ib.* 17. Szulerz aby umiał szyty wysuszać, w piec ich regularnie kłaść i ogniem kierować. *ib.* 108. Szyty, gdy już dzwonią i są letkie, odstawić do palenia niemi. *ib.* 109.

SZYTY, ob. Szyć. *SZYWAŁNIA, i, ż., gdzie szyją, n. p. warsztat krawiecki; *Ross.* швальня. *SZYWAŁNY, a, e, do szycia, nábbar; *Ross.* швальный. *Oppos. Eccl.* нешвенный inutilis.

T.

T litera alfabetu łacińskiego 18ta. *Kras. Zb.* 2, 525; *Ross.* Т, т, твердо; *Graec.* Т, τ, τὰ; T Polonium semper durum, sic, ut nunquam i sequi possit; hinc ubi in aliis dialectis t lene occurit, apud nos in é mutatur, e. gr. *Boh.* tichy, cichy; težki ciężki; tész

ciasto; tenky cienki; temny ciemny; idem in nostris derivationibus, declinationibus, et conjugationibus observandum, e. gr. świat, na świecie; tret, na trécie; latać, lecieć, szmat, szmacisko, ciąć, tnie; ucinąć, utnie; trzeć, cierać etc., (cf. *Lucian.* de altercat. li-

terae S et T). — J. Kehan. pisze: «*t mamy jedno; a po th w Polskim języku nic, chyba, gdzie Greckie słowa: Thetis.*» Now. Ch. Sed et taha cedunt usui receptae orthographiae nostrae; scribimus enim: *Telys, Teofrast, teologia.* — §. Ceterum observes vim quandam demonstrativam literae t in respondendo quaestioni, e. gr. jaki? R. taki! — kili, kilki, itki? R. tylki! — ile? R. tyle etc.

T A.

1. TA! TA! wyraża uderzenie, bicie; cimen Schlag, Streich, Sieb ausdrücken. Młot kowalski bije ta ta ta! *Teat.* 52. e, 4. Coś mi w głowie kołata, właśnie jak kotłów bębnienia ta ta ta tarapata. *Teat.* 56, 126, et. taran, tarantara, taratan, tarabanić, tatuff, tauff, tau.

2. TA fem., ob. Ten, ta, to.

3. — TA, terminatio secundae personae obsoleti Dualis Polonice, apud rusticos adhuc in usu, e. gr. Znata. *Alb. na Woj.* wy dwaj znacie, observ. relationem inter t et é, inter - ta, et - cie. Sic: pódzia, czytajta, zrobiłašta, bédzieta robić, bédzieta robiła venite vos duo etc.

TA, ob. Ten.

TABAKA, i, ż., TABACZKA dem., ziele zdrowiec, wrzodowe ziele, bielun endozjemski; der Tabak, Tobak, das Tabaksfräut; *Boh. et Sarab.* 2. tabak; *Carn.* duhan (cf. duch; duham *alfatio*); *Vind.* tobak, kibovez, duhan; *Croat.* duhan, peregr. tobák, tobák; *Hung.* tobák; *Rag.* duhan, barb. burküt, (tabakár = garbarz); *Bosn.* tabak, (tabak, majstor koji kosge stroji, coriarius); *Dal.* tabak cerdo, coriarius; *Ross.* табакъ, табачекъ. Polacy tylko tabakę do zazywania; *Vind.* snoopauza, snoopauni tobak, snoopovez, *Germ.* Schnupftabak; przez to słowo rozumieją; do kurzenia zaś z Turckiego tutunem zowia. *Ld.* Tabaki w rurkach, w kijach, rapowane. *Mon.* 63, 285. Tabaka ołówkowa, w ołówkach. *Ossol. Wyr.* Pewny gatunek tabaki *Ross.* бакунъ. Tabaka Hiszpańska = Hiszpanka. Siedzi nad papierami, zamyślony trzyma pióro, bierze tabakę z tabakierki. *Teat.* 54. b, a j i. er nimmt eine Prije Tabak. Dla czego tabaczki używać poczęto? *Perz. Lek.* 219. Zazywać tabaki; *Ross.* нюхнуть, нюхать (ob. Niuchnąć), шить табакъ. Dlaczego w paleniu lub zazywaniu tabaki tak bardzo smakują amatorowie? *N. Pam.* 11, 194. am Rauchen und Schnupfen Gefchmack finden. *Mon.* 69, 176. U nich zakazano tabaki nosem pić. *Sok. Sob.* A 5 b. zazywać, sňupien. Poczestuj go tabaczką. *Teat.* 23. b, 4. Czy nie zazyjesz dobrej tabaczki? *Teat.* 52. d, 94. Gesto teraz zazywają tabaki czyli prozku francuzkiego. *Haur. Sk.* 202. Czy bierziesz tabakę? francuzyczna, po Polsku: czy zazywasz tabaki? *Ld.* Nie ma sobie za co i tabaki kupić = bardzo nędzny, ubogi. Kto tabaki zazywa, nie obejdzie się bez chustki = jeden wydatek ciągnie za sobą drugi. Do tabaki! do tabaki! trzeba by tabaki = śmierdzi! — Proszę na tabakę. — Nie każdy nos jednę tabakę lubi = nie wszystko wszystkim do smaku. Sznupek tabaczki, szczypta, niuch, zazyście jedzo *Ross.* напойка. I sznupek tabaki niewarto; nie stoi za

funt tabaki = nie nie warto, cf. szyszka. — §. Tutuń; (*Ross.* тютюнъ tabaka w listach), Rauchtabak: *Boh.* kauřlawy tabak. Widzę, żeś się już obzał pijaku, Czyś się gorzałki dorwał i tabaku. *Past. Fid.* 255. Tabaka, dusza Kozaeka. *Zimor. Siel.* 251. TABACZNIK, a, m., handlujący tabaką, der Tabaksbändler. — §. Zazywający wiele tabaki, TABACZARZ, ein starker Schnupfer, Tabaksbrenner; osobliwie cum emphasi et in vituperium; *Boh.* tabáčnjk; *Vind.* tobakar, snoopavez, snoopavez, snoopar; *Ross.* табашникъ. W rodz. žensk. TABACZNICZKA, i, ż., die Tabaksbrennerin; *Boh.* tabáčnice. TABACZNY, TABAKOWY, TABACZKOWY, a, e, od tabaki, Tabaks; *Sarab.* 1. tabakowi; *Ross.* табашный. Skład tabaczny *Vind.* duhanifhe. Opil się dymem kurzu tabaczno. *Dar. Let.* 19. tutuniowego. TABACZNE, ego, Subst. n., płat, podatek od tabaki, Tabakssteuer. Tabaczkowy kolor. *Teat.* 52. b, 91. Tabaksfarbe. TABACZYNA, y, ż., licha tabaka, elender Tabak. TABAKIERA, y, ż., TABAKIERKA, TABAKIERECZKA, i, ż., dem., puszka, w której tabakę przy sobie noszą, die Tabatiere, Tabaksdose; *Boh.* tabáčnice, piksla na tabak; *Croat.* tobakier; *Vind.* tobakniza, duhaniza, sňakatelza, snooparska sňakatelza, sňakalla, brarizhiza; *Slav.* burmutica; *Ross.* табакерка, табакерочка. Kilka szczypei tabaki w tabakierkę mi wypad. *Teat.* 21, 115. Koncha osobliwsza na tabakierkę. *Teat.* 49. d, 8. Kochanka weźmie szpinceczkę, tabakiereczkę, czasem i złota w niej troche, po samo wieczko. *Mon.* 71, 595. Tabakierka bez tabaki = głowa bez mózgu, bez oleju. Próźna tabakiera, pusta stodoła, z której nie wyleci chyba sowa lub wróbel. TABAKIERCZYNA, y, ż., biedna, licha tabakierka, eine armelige, elende Tabaksdose. Marniej tabakierczyny darować mi nie chce. *Teat.* 21, 115. TABAKIERCZYSKO, a, n., brzydka tabakiera, niekształna, eine häßliche Tabaksdose. TABAKIEROWY, TABAKIERKOWY, a, e, do tabakiery należący, Tabaksdosen; *Ross.* табакерочный. Wieko tabakierowe.

*TABAN Perski, najprzedniejszy rodzaj Perskich główień. *Chart. Mskr.*, die beste Gattung Persischer Säbelklingen.

TABASZ, z, m., imię staropolskie Tobiasz. *Teat.* 42, der Name Tobias.

TABELA, i, ż., z *Lat. Niem.*, cf. spis, poczet, die Tabelle; *Ross.* табель. TABELOWY, TABELARNY, a, e, od tabeli; *Ross.* табельный, Tabellen.

TABIN, u, m., gatunek kitajki; *Germ.* Tobin, Tobinet, eine Art Zaffet. Od złotogłowów, tabinów, altembasów podatek . . . *Vol. Leg.* 4, 81 Teraz aksamitów, złotogłowów, tabinów, lada u kogo pełno. *Star. Ref.* 40 Teraz służby srebrne, teraz kiece sohale, tabinami złotemi podszyte; teraz 'forgi, 'ezapragi haftowane, kity z zaponami, a serce zajęcze. *Star. Ryc.* 41. TABINKI (Tr), ob. Tebinki.

TABLATURA, TABULATURA, y, ż., muzyka nie notami, lecz literami pisana, die Tabulatur in der Musik. — *Inde proverbialiter:* Z tablatury = z partesów, z rejestru, przesadnie, nać ter Tablatur. Postawę sobie stroi, stępa jakoby z tablatury, pyszny, że eoś drogiego na się włożył. *Budn. Apoph.* 64. Z tablatury stapa, krok liczy leniwy. *Kehow.* 52. Wyuczonym twarzy złożeniem i cho-

dem przymuszonym powagę jakąś jednał sobie, i jak powiadają, z tablaty stąpił. *Lub. Roz.* 250. Ludzie młodzi, którzy we złym ćwiczeniu są, nogi jakoby błaznowie, z tablaty stawiają. *Kosz. Lor.* 4 b. Z tablaty wszystko czyni. *Fredr. Ad.* 94. — § 2) Tablatura w architekturze, w malowaniu lub stolarskiej robocie, składa się z samych filunków i fryzów. *Magier. Mskr.* daß Tabulat. — Tablatura malarska, płótno, na którym się maluje. *Tr.*, die Leinwand, worauf der Maler malt. **TABLICA**, y, ż., **TABLICZKA**, i, ż., *dem.*; *Boh.* tabule, tabulka; *Slov.* tabule; *Sorab.* 1. tabla, tabulka; *Sorab.* 2. tofla, toffla, toflzka; *Carn.* tabla; *Vind.* tabla, tabilza, (tabla, mifa = stół); *Croat.* tabla, tablicza, (table = okiennica); *Hung.* tábla, tablatska; (*Slav.* tabla = bateria); *Ross.* таблица, табличка, скрижалъ, ступка; *Lat.* tabula; *Germ.* die Tafel, daß Tafelchen. Tablica do pisania na niej, eine Tafel, darauf zu schreiben. Starożytni nie na papierze piórem, lecz żelaznym stylem na ołowianych, lub drewnianych woskiem nrowadzonych tabliczkach, pisywali xiegi i listy. *Mon.* 75, 206. W początkach pisano na tabliczkach woskiem powleczonych sztylcikiem. *Mon.* 70, 265. Tablice do pisania bywają lipowe. *Kluk. Rosl.* 2, 166. Tablice z łupkowego kamienia. *Kluk. Kop.* 2, 85, (*Carn.* plösha, plösheza; *Vind.* ploshza, ob. Płaski), die Schiefertafel. — §. Mogłoby jeszcze pójść z tablicą. *Wod. Dan.* 51. (do szkoły chodzić). Jeszcze się na tablicy uczył = dopiero zaczynał sylabizować, dopiero się zaczął uczyć, jeszcze się uczył a b c, jeszcze się uczył na elementarzu. *Ossol. Wyr.* 1 Kupida z tabliczką w naukę posłała. *Burl. B.* 4. *Suszye. Pieśn.* 2 F. Z tablicą ma za nim chodzić = ma się jeszcze czego nauczyć, nie doszedł jego rozumu. *Ossol. Wyr.* Małeńka miedziana tabliczka, na której wryty był wyrok. *Teat.* 49. d, 57. Stać z tablicą, t. j. z tą, na której zbrodnia wypisana = pod przegierzem; gatunek kary, mit der Schandtafel ausgeführt jeqn. Tabliczki kieszonkowe, puilaresy, Schreiftafel. Piosnkę tę mi na swoich tabliczkach napisał. *Niemc. Król.* 5, 50 Gada jak z tablicy, nagatowany należycie, jak z partesów. — Tablice Mojżeszowe. *Gost. Gor.* 106. die Geifttafel. Na jakiej to tablicy pisano? zkąd to? nie prawda! nie powinność! we jest es geiftreiben? Rozum rozdzi się, jak tablica gola; co na niej napiszą, to na sobie nosić musi. *Rej. Post.* L 1 1 5. Dzieci, jak tablica, na której nic nie napisano, ale może się napisać; a gdy się napisze, trudno zmasać. *Petr. Ek.* 100. — §. Tablica albo deska głaika, równa, drewniana, kamienna, jak portatył kościelny, do zegarów na równi. *Cn. Th.* 1151. eine Platte, Tafel. Tablica stołowa, ob. Stolnica. Tablica, na której w hucie skłanej tafle się rozprawiają. *Torz.* 48. — Tablica, tabliczka, coś na kształt tabliczek, n. p. Tabliczka czekulady, tabliczka mydła; układać co w tablicce, w tabliczki. — Tablice, tabliczki ślubne, Gelübde-tafeln. Dąb sam tylko jeden był stojący, Wielką liczbę na sobie obwiązek noszący, i tabliczek pamiętnych; *ex voto. Otw. Ow.* 556. Grób jego ślubnemi tabliczkami uczcił. *Chodk. Kost. praef.* — §. Tablica pisana, tabela, w rzędy pisany spis, eine Tabelle; *Ecel.* правильница, (cf

prawidło). Spaść z tablicy, nie utrzymać się na reje-strze. *Ossol. Wyr.* Tablica multiplykacyi. *Teat.* 28. b. 102; tablica mnożenia, Pitagoresowa. *Łesk.* 2, 7. et 45, daß Cinnalins. Tabliczka kwadratów. *ib.* 2, 45. **TABLICOWY**, **TABLICZNY**, a, e; *Ross.* скрижалный; do tablicy należący, Tafel-. Łupek tablicowy jest przedniejszy od dachówkowego; łupa się na cienkie tablice obszerne, z których się robią stoliki, tablice do pisania etc. *Kluk. Kop.* 2, 85.

Pochodz. tafla, taflować, toflowanie.

TABOR, u, m., **TABOREK**, rka, m., *dem.*; *Boh.* tabor castra, (Tabor imię miasta w Czechach); *Carn.* tabor 1. forteca, 2. obóz; *Vind.* tabor, voisknu leshtshe, logar, kamp = obóz, namiot, taborifhe = obozowisko; *Croat.* tábor 1. castra, 2. bellum; *Dal.* tabor = obóz; *Hung.* taborhely; *Bosn.* tabor septum, vallum; *Rag.* tabor castra, tábor januae obex; *Slav.* tábor campus; *Ross.* таборъ, товары, тавары = obóz; (*Ross.* таваръ, товаръ = towar kupiecki cf. *Ecel.* товаришь towarzyszy, товарищество towarzystwo); — §. 1) daß Zeltlager der Soiafen, die Wagenburg. Taborem nazywają Kozacy otoczenie wojska wozami, z za których, jak z za wałów mężnie bronią się. *Papr. W.* 2, 114. *Pias. Chr.* 555. *Relation hist. de la Pol.* 58. — §. Tabor = obóz, daß Lager, Zeltlager. Kiedy waszą bracią wiązano, wyście za zdrowie ich w obozie albo taborze pili. *Falib. Q.* Wziąwszy taborek ten Polski, mówił sułtan, Polska moja będzie. *Birk. Pod.* 5. Taborem się stawić, taborem stanąć, następować, położyć się. *Dudz.* 65. Moje zdanie, abyśmy taborem raczej, a nie rozsyпка ztąd ustępowali. *Birk. Chodk.* 9. Unyslił nakoniec zasłaniając się taborem, uchodzić z miejsca. *Kraj. Czarn.* 52. Kładą się taborem wojska, obóz z obozem zetknąwszy. *Krom.* 92. — §. Tabor artyleryczny, park, obóz artyleryczny, czy to pod fortecą, czy w polu postawiony. *Jak. Art.* 5, 520. et 2, 168. der Artilleriepark. — §. Ś. Paweł był rzemieślnikiem około taborów, skóry zszywał etc. *Sk. Dz.* 58. około namiotów, ein Zeltmacher. — §. 2) Tabor pastuszy, przenośna owczarnia, albo płoty, któremi owce na noc ogradzają. *Dudz.* 65. hurty, die Hürden, Schäferhürden. — §. W mowie Słowiańskiej tabor, mnogość ludzi, bydła, naładowanych wozów lub pak na bydła, kiedy wojsko albo lud pasterski przenosi się z jednego miejsca na drugie, n. p. pasterze przeniesli się na inne miejsce z całym taborem, t. j. z swoją owczarnią, i ze wszystkimi rzeczami. Za wojskiem poszedł wielki tabor, cały tabor stanął obozem. W Ruskim dyalekcie, gdy się przepędza wielkie stado bydła, mówią: przeszedł tabun, *Ross.* табуна. A ponieważ w owych pierwszych czasach ludzie odprawowali swoje wędrówki po górach; przeto gdziekolwiek stanęli, nazywali takowe miejsca taborem; ztąd dotąd się mówi: pasterze lub wojsko stanęło taborem, otaborowało się, kiedy na jaki czas stanie i obóz swój okopie lub wozami obstawi. *Koll. Rozpr. Mskr.* 4, p. 622. Bolesław przez puszcze siódmym taborem do miasta Kolobrzeg przedał się; *septimis castris. Krom.* 126. (siódmym obozowaniem). **TABORET**, u, m., **TA-**

BORECIK, a, m., dem., gatunek stołków bez poręcza i ściany do oparcia, ein Stuhl ohne Lehne und Rücken. Wygodne stołki dla ludzi prawnych: taboret dla pisarza. *Teat.* 20. b, 125. Chciej sobie wygodzić na taboreciku, bo jednym tylko krzesłem obchodzimy się. *Teat.* 6, 41. *Zab.* 9, 547. *Zubl. Pam.* 84. 162. TABOROWAĆ cz. niedok., Otaborować, qu. v., utaborować dok., wozy postykać, dyszlami pospajać na kształt taboru; die Wagen in einander stecken, wie in einer Wagenburg. Każdy wóz, jak tylko stanie, tak zaraz jeden po drugim taboruje się. *Jak. Art.* 2, 506. — §. Obozować, lagern, ein Lager aufschlagen; Carn. taborim = fortyfikuję; Croat. tabòrim castra metor; Vind. taboriti, tabor sabijati, postaviti; Bosn. taboriti, ograditi; Rag. taboriti, utaboritise, tabo- rimse, utaboriti. TABOROWY, a, e, do taboru należą- cy, obozowy; Wagenwerk s, Lager s; (Slov. táborský; Carn. taborske = forteczny; Croat. tabòrszki; Rag. táborski, tab- ornji). Lgną nieprzyjaciele przy brzegach samych tabo- rowych. *Białob. Odm.* 49. TABORZANIN, a, m., taborem stojący, obozujący; der in der Wagenburg, im Feldlager steht. Taborzanie z góry Polakom byli na wielkiej po- mocy. *Biel. Św.* 259 b, (Carn. taborè = komendant for- teczny).

TABULAT, u, m., blaszane nakrycie fontany, die blecherne Decke über einem Springbrunnen. Tr. TABULATURA, ob. Tablatura. TABULEKA, ob. Tabliczka.

*TABUN, [u, m., n. p. Arkan do łowienia koni w stadzie czyli tabunie. *Goleb. Dom.* 166. stadnina, trzoda koni chowających się na swobodzie, eine Pferdeherde im halb- wilden Zustande 2], ob. Tabor.

1. TACA, y, ż., TACKA, i, ż., dem., [z tureck. tas = pocu- lum. *Men.* 1, 1511 — 2], naczynie, na którym siliżanki z herbatą, kawą etc. roznoszą; (Ober d. die Tasse), das Kaffeetret, Theetret; Vind. taza, postrieftauna platiza, sdeliza, postrieftielniza; Ross. подносць, подносць. Do kawy trzeba imbryczków, łyżeczek, tac, puzderek, a to wszystko musi być srebrne. *Kras. Pod.* 2, 155. Królowa dała różne sprzęty służące do kaplicy, jako to krucyfix, tacę do ampułek, pacyfikał. *N. Pam.* 17, 449. — 2°. Czasza, czara, miska; (Ross. тазъ, тазикъ, разное, мiednica), eine Tasse, Schale, Trinfhale. Garńce i tace i kubki. *W. 4 Reg.* 25, 14. Ani się geste miodem okrywały Bez starania pilnego lasy, i bez pracy Wino w żadnej pływało samorodne tacy. *Ustrz. Troi.* 28. w jagodzie, w gronie.

2. TACA, y, ż., dziesięcina, Germ. der Täg, z Lac. de- cem; Sorab. 2. daza, dazent; Carn. daz; (Vind. taz, da- zia = akcyza), der Zehente. Niektóre dobra osepły czyli meszne, tace etc. strą miazra odbierają. *Vol. Leg.* 7, 552.

TACHER, chru, m, sztuk. 12. *Solsk. Geom.* 3, 157, tu- zin; Germ. der Tacher, ein Duzend. Nożów szwedzkich tacher; nożów Węgierskich tacher. *Instr. cel. Lit. Prae- sertim de pellibus*, ein Duzend Messer, Rauchwerk. Od tachru skór drobniejszych po gr. 20. *Vol. Leg.* 3, 646.

TACKA, ob. Taca 1).

TACHLOWAĆ, -ał, -uje, cz. niedok., mieniać, przemieniać, zamieniać, szachrować co za co, sztychować co za co,

frymarczyć, kupić i odprzedawać; verstafern, vertau- fhen. Grzeblo za jagody chłopiec tachluje. *Zab.* 13, 154. Tachlować zawsze z przyganą znaczy, tak że albo niestałość i lekkomyślność, albo chęć oszukania i dro- bnych zysków wyraża. *Ossol. Wyr.*

TACZAĆ cz. contin., (cf. toczyć); (Ross. тачать obrębo- wać, zszywać dwa końce, stykać zszywając); taczać eo okrągłego, lub eo na czym okrągłym, pomykać z wol- na; Carn. takam, takniti, takijem; Vind. takati; Ross. катить, покатыть, катать. катывать, качать, качнуть, качивать; taczanie; Ross. катка, карание), wälzen, lang- sam fortstieben. Taczać się na czym, pod czym, volu- tari, się wälzen. Taczał się na brzuchu, przewalał się. *Ossol. Wyr.* — Aliter: Taczać się, potaczać się, (cf. szwankować); taumeln, torfeln; Boh. kacým se, kaceti se; Sorab. 2. sze tokoniseh, tokotasch; Sorab. 1. mo- tam szo, (cf. miotać się); Carn. oppotekam se; Vind. se vertivati, vertitise, veihlati, blagutati, se spotikovat, fhematati; Croat. zvráchamsze, (cf. wracać); Ross. ма- таться. Pijany o świecie nie wie, na nogach stać nie może, tacza się to tam to sam. *Dambr.* 12. (kaczki za- gania). Szewe pijany jak biała, taczał się. *Teot.* 22. c, 54. Kto trunku Lineestowej rzeki gardłem łakomym dobierze, tacza się, nie inaczéj by pijan na winie; ti- tabat. *Żebr. Ow.* 585. TACZAŁA, herb; żóraw, a z ka- żdój strony gwiazda. *Kurop.* 3, 54, ein Wappen. TACZKI plur., Gen. taczek, (dem. Nom. tak, taki), der Schuf- farren; Boh. táčka, kolečko, trakär; Carn. tazhka, sbaj- tèrga; Vind. tazhka, tazhke, tazhizhke, vhezha trugla, hare, smotoshiza, shaiterga; Croat. tačka, táčke; Slav. kolica, traje; Ross. таука, (tauuka szew za igłą). Taczki u. p. do wożenia ziemi w ogrodzie. *Kluk. Rosl.* 2, 166. Niechby się tu pokazał teraz mehoraczek, Wiemy co z tym uczynić, wnet pójdzie do taczek. *Tręb. S. M.* 50. błoto skrzybać po ulicy w kajdanach, Straßen fehren. Od taczek go uwolnił. *Teat.* 50. c, 56. TACZKARZ, a, m., posuwacz taczek; Boh. kolečnik; Vind. takavez, tshavez; Croat. tachkovozecz, der Schuf- farrenstieher. — 2. Taczkarz, co taczki robi, sprzedaje, der Schuf-farrenmacher. TACZKOWY, a, e, do taczek na- leżący. Schuf-farren =. Taczkowa robota. *Zaw. Gosp.*

TADEUSZ, a, m., imię męskie, Тадеуш. — *Prov.* Tadeu- sza spiewać, z torbą pójść na dziady, an den Bettelstab kommen. Zdrowie ztraciwszy i fortunę, chodzi po ogro- dach, gwiżdże sobie, a Tadeusza piosnkę nóci. *Teat.* 32. b, 25.

TAF! n. p. Zagraj pierwszy odezwał się: huf! huf! huf! za nim inni: taf! taf! taf! taf! taf! taf! *Teat.* 19. b, 72, pewny odgłos szczekania.

TAFLA, i, ż., TAFELKA, i, ż., dem., tafla, w ogólności, kształt czworograniasty każdy ex opposito tablicy, nieco podłu- żny, eine vieredige Tafel, ein Bierck von irgend etwas. Gada, jak gdyby w tafelki i wzorki wyrzynał części mo- wy swojej. *Pir. Wym.* 258, (cf. w talarki). Tafla skła- na, szyba wielka; eine Glas Tafel, Tafel, große Glasstiehe. Dziś oprawiają taflę w oknach nie w ołów, ale w li- stewki drewniane, i szpary wylewają kitem. *Świtk. Bud.*

251. Zasunione taflami karety. *Zab.* 10, 215. W hucie sklanej, skrzyniowa tafla jest tak wielka jak półarkusza regałowego papieru; te zwykły się pakować po sztuk 120 w paki, które się nazywają skrzyniami. *Torz.* 172. Skrzynia skła w hucie trzyma 120 tafl skła ordynaryjnego; przednie zaś tafle na kopy się rachują. *Magier. Mskr.* Rosajda w hucie tafla skła ordynaryjnego zielonego. *ib.* Podlać tafle sposobem zwierciadnika cyną i merkuryuszem; tafla podlana jest zwierciadło. *ib.* — §. Tafla w stolarskiej robocie, deska kwadratowa gładka lub wysadzana, z gładkiem na około fryzem, jak bywa w posadzce, w blacie bilarowym. *Magier. Mskr.* cine Brettafel bey dem Tischler, *cf.* taflować, taflowanie. — §. Tafle z ebrósiu plecione używają się, gdyby okopy albo działobitnie na mokrym miejscu przypadają, za podłogę dla ludzi. *Jak. Art.* 1, 579. Reißtafeln, Flechten von Reißern zur Unterlage auf einem feuchten Boden. Tafla, zastawa na szrodek stołu zwierciadłowa, kruszcowa, lub jakakolwiek kształtem tablicy; ein Tafelaufsatz, Tischaußsatz. Nigdzie biórka, sekreturu nie masz, stół bez przybrania i taflów (tafel) *Teal.* 19. b, 41. — Tafla część stołu, do przytknienia do drugiej n. p. Ziółz trzy tafle razem, *cf.* stolnice, Tischbrücker. TAFELNIK, a, m., w hucie sklanej, rozprawiać tafle skłanych, der Tafelstrecker in der Glasbütte. Cholewę, sztukę skła, jak pęczek rozdętą, z obu końców otwartą, otrząskawszy tafelnik, rozprawi z niej tafle w kaszubie. *Torz.* 52. Do osobnej izdebki cholewy microzprawne tafelnicy stawić mają, żeby się nie zakurzyły. *ib.* 16. *ib.* 102. TAFELSZTYN, u, m., *Germ.* der Tafelstein, ein Demant. Szlifują się dyamenty na tafelsztyn, u wierzełu i u spodu płaskie, a na bokach mające tylko jeden rząd szlifowanych polek. *Kluk. Kop.* 2, 28. TAFLOWAĆ, -ać, -uje, *cz. contin.*, potaflować, wytflować *dok.*, taflami drewnianemi czyli deskami pokładać; *Germ.* täfeln, austäfeln; *Slov.* tafłowati, dlažiti; *Sorab.* 2. tofflowasch; *Sorab.* 1. zdeskuyu, wobdeskuyu; *Ang.* deszkazni; *Vind.* tablati, stablati, sdilami oblizh, podnjati, popodnjati; *Croat.* tablām; *Ross.* обивать досками, паркетъ сдѣлать. TAFLOWANIE, ia, n., actio, daś Tafeln. — §. *Opus*, składany tabliczkowy strop, lub podłoga, ściana; *Vind.* tablatstvu, perfnize, istablenje, istablilitva, *Germ.* die Täfelung, daś Tafelwerk. Zbudował Sałomon taflowanie nad wszystkim domem. 1. *Leop. Reg.* 6, 10. (opasanie a pobocznie. 5 *Leop.*). Z stropu i z tafłowania gmachn wieńce nań spuszczano. *Warg. Wal.* 515. TAFLOWY, a, e, do tafel należący, kształtu taflowego; Glasstäfel, Tafel. Najpiękniejsze okna są szyb taflowych. *Świtek. Bud.* 251. Majster ten umiał robić ze skła taflowego cholewy. *Torz. Skł.* 101. Na ślepej podłodze daje się druga podłoga, gładka lub taflowa. *Magier. Mskr.*, *cf.* parkietowa.

TAFTA, TAFTA, y, ż.; *Ital.* taffeta; kitajka, *Germ.* der Taffet; *Boh.* tykta; *Sorab.* 2. taffent; *Carn.* kamuka; *Vind.* kamuka, tafat, tafant; *Croat.* tafet, tafuta; *Rag.* svilenizza; *Ross.* тафта, (*cf.* tabin). Z młodu w tafecie, na starość w płacheie. *Cn. Ad.* 1277. Białogłowy kształtnie uścięgnione w telie i tafty zielone. *Tward. Wł.* 170.

Tylko się w lekką jakąś tawtę uwinęła. *P. Kchan. Orl.* 1, 176. Ziele to w cyndelin abo w tawtę cienką związać, nosić na szyi. *Syr.* 97. — *Transl.* Już podnoszą drągi i rozwijają tafty na zaciągi. *Jabl. Ez.* 171. chorągwie. — *Aliter:* Wszysey białe tafty na sobie nosili; *niveas vittas.* *A. Kchan.* 170. Anius głową białemi taftami otoczoną trząsnawszy, powiedział smutliwy... *Żebr. Ow.* 556; (*niveis vittis*). Dab ten w poły tawt i tabliczek moc opasowała. *Żebr. Ow.* 212; (*vittae medium eingebant*). TAFTOWY, *ob.* Kitajkowy; *Boh.* tyktywóy; *Ross.* тафтяный.

TAFTAJ, ja, m., TAFTUJ, *Tat.*, przykrycie na strzały. *Czarl. Mskr.* die Scherdecke, Decke über die Pfeile; (*Ecl.* тафия nakrycie głowy u Mahometanów zwyczajne, dawniej w Rosyi używane, aż do zakazu przez Jana Wasilewicza; *Carn.* totach catapulta). Miał Tatarzyn kozuch na wyrwót, taftaj na strzałach pacesny. *Pot. Jow.* 52. — *Fig.* W swym tuzinie zostając zgodni apostoli, Świat napełnili, choć im Judasz, jeden szuja, Lecz dobrali inszego, wypadnie z taftuja. *Pot. Pocz.* 628. (z kolczana, z liczby ich).

TAIĆ, -ić, -i, taję czego, co, *cz. niedok.*; *Boh.* tagiti; *Slov.* tajm celo, *diffiteor, nego*; *Sorab.* 2. tawisch; *Sorab.* 1. tawicz, potawicz, (tayu szo *simulo, assimulo*); *Carn.* tajim nego; *Vind.* tajit, obtajit, vtajiti, nikati, nekati, satajiti, sanikati *negare*, (odtajiti, odrezhi, sarezhi: odmówić); *Rag.* tājati, paseitti, zapseitti *negare, inficiari*; *Hung.* tagadom, tagadni *diffiteor, nego*; *Dal.* tayati *negare*; *Croat.* tajim, zatajam *nego, inficior, tainsze lateo*; *Ross.* таить, прятать, прятчу, (*cf.* sprzątać); *cf. Lat.* tegere; *Alleman.* tagen, dagen; *Tatian* taban; *Ostfr.* thagan; *Strycker* dagen; *Isl.* thaceka; *Svec.* täcka; *Anglos.* thacean, thaccian; *Dan.* dække; *Germ.* decken; *Goth.* thiuhjo *occulte, clam*); w sobie ukrywać, verhehlen, geheim halten, bey sich behalten, verbergen. Czas wszystek ma być złożony na takich zabawach, których by nam nie trzeba było taić i ukrywać. *Pilch. Sen. list* 2, 555. Rozkazuje wam taić co powiem, aż przyjdzie do skutku. *Teal.* 46. c, 98. Znać było, że skrytego coś w sercu taiła. *Zab.* 5, 455. Nie jest to tajemie, gdy o czym mierzysz. *Kosz. Cyc.* 197. TAIĆ się *recipr.*, kryć się z czym, mit etwas geheim thun, damit geheim seyn. Nie taj się, nie taj, po coż to wzdychanie! *Past. Fid.* 151. Taić się, kryć się; sich verbergen, verdecken. Niech zdejma ludzie maskarę, pod którą się kryją. *Mon.* 65, 150. Cnota, jak szydło w worze, się nie tai. *Boh. Kom.* 1, 205. TA-JA, *ob.* Tajnia.

Pochodz. tajemny, tajemnica, tajny, tajnik, tajnia, tajno, potajemnie, utaić, zataić.

TAJEC, tajał, taje, taje *med. niedok.*, stajeć, stajał *dok.*; (*Boh.* táti, táł, tagi, gihnauti, gihnu, odgihnauti, odgizenj; *Sorab.* 1. tacž; *Bosn.* tajati; *Croat.* taliti; *Carn.* tajam, kopny se, skópnem, skopniti; *Vind.* kopniti, kopneti, skopniti, kornie fneg; *Ross.* таять, таю, истаать, истаавать, стаять, таять, таль, таль (таль одмечь); *Ecl.* иставаю, (истваваю старіам, истаательный liquabilis); *Germ.* thauen, aufthauen; *Svec.* töa; *Aaglos.* thavan; *Angl.*

tlau; *Dan.* tõe); śnieg, lód taje, topi się, rozpuszcza, odwilża; *der Schnee, das Eis thaut auf, zerfließt.* Gdy na wiosnę słońce rozpościera swe promienie, po górach śnieg ozdobny taje. *Tward. Wz. 204.* Marcowy śnieg taje. *Rej. Post. S s 2.* Śnieg taje od moey Nota. *Bardz. Trag. 470.* Tają ludzie z lodem. *Pot. Syl. 298.* Póki-by przed niemi nieprzyjacieli jak lód przed słońcem nie stajał. *Tward. W. D. 51.* — *Fig.* Trupieje z strachu i z bojaźni taje. *Morsst. 59.* Srogo mu się stawił, lecz potym tajał, aż się i udobruchał. *Ossol. Wyr., cf. mięknąć, łagodzić się, spuszczać z ostrości.* — *Absolut.* Taje na dworze; odwilżyło, odwilż, rzeziecz, odmiecz jest; *es thaut draußen, es ist thauwetter.*

TAJEMNICA, y, ż.; *Boh.* tajemstwj, tagnost, (ob. Tajność); *Slov.* tajemstwj; (*Sorab. 1.* tatenstwo, tayeno *simulatio*; *Carn.* tajba *negatio*); *Carn.* skryvnüst; *Vind.* skriunost, (cf. skrytość); *Rag.* taj, tajstuo, potaja, potajnos, skrovitos; (*Bosn.* otajstuo *sacramentum, mysterium*); *Hung.* tetok, (tagadás; *Croat.* tajenye *inficialio*); *Ross.* таинство: co ma być tajono, zamiezano, sekret; daś Geheimniß, waś geheim bleiben soll. Póki jeden wie, tajemnica jest; gdy już potym przyjdzie na drugiego wiedzieć, już się rozślawi. *Eraz. Jez. K 2.* Tajemnie nie laeno się ledá komu zwierzaj. *Cn. Ad. 1151.* (niej język za zębami). Tajemnie eudzyeh nie cheiej przyjmować, Przyjęte pomnij wiernie zachować. *Cn. Ad. 1151.* Tajemnicę trudno zatrzymać. *ib. 1152.* — §. Tajemnica, rzecz tajna, która ukryto, której niedocieczono; ein Geheimniß, etwaś Geheimes, Unbekanntes, Inerjorftes. Nie wiem, co to ma znaczyć, pojać trudno tę tajemnicę. *Teat. 29, 57.* Kto może rozumieć tajemnicom pańskim. *Rej. Post. X x 4.* Głębokie tajemnice na rozumy nasze. *Rej. Post. D d d 2.* Czego w niego piorun nie nderzył, boskiej to mądrości i cierpliwości tajemnica. *Sk. Dz. 257.* Tajemnica nazywamy sakrament euśa i krwi pańskiej, że ich pod postaciami chleba i wina okiem cielesnym nie widzimy, tylko wiara. *Karnk. Kat. 175.* Tajemnica tam jest, iż insze widzimy, a insze rozumiemy. *Zarn. Post. 155 b.* Kielich do służby tajemnie boskich. *Sk. Dz. 594.* — §. Chrystus w ten czas mówił bez żadnej tajemnicy aho przekazy trudnej powieści. *Baz. Hst. 175.* bez sekretu, bez tajemności, nietajemnie: jawnie. — §. W tajemnicy, pod tajemnicą: tajemnie, potajemnie, sekretnie; geheim, in Geheim. Alexander z Janem Olbrachtem w tajemnicy był postanowił, iż miał ciągnąć do Wołoch. *Stryk. 649.* — §. Tajemnica, tajnik, tajnia, izba sekretna, ustępna, miejsce niedościgłe, latebrae. *Ossol. Wyr.* ein Schlußwinkel, verborgner Ort. "TAJEMNICZY, a, e, pełen tajemnie, geheimnißvoll. Sen tajemniczy. *Przyb. Luz. 155.* *Stas. Num. 1, 226.* Głębokie młeczenie ostrzegać zdawało, iż to jest tajemnicze miejsce. *Stas. Num. 2, 189.* TAJEMNIK, a, m., tajnik; (*Boh.* tajemnik *secretarius*; *Sorab. 1.* tayiezer, tayenez *simulator*; *Carn.* tajvz *negator*; *Vind.* tainik *negator, fem. tainiza,* (cf. *Vind. tat fur, złodziej*); *Croat.* taitel, tajitel, tajnik, zataitel, zatajnik, *fem. taitelieza, otajnyk secretarius,* (cf. *tat fur*); *Hung.* tagadó *inficialor*; *Rag.* taja-

laz *negans, abscondens*; *Eecl.* таинникъ sekretarz таинникъ tajemniczy spółnik, *fem. таинница*); tajnia, miejsce tajne; ein geheimer Ort, ein Schlußwinkel. Od ognia wszystkie spustoszone Tajemniki wniwecz obrócone. *Kulig. Her. 298.* TAJEMNOŚĆ, ści, ż., tajność, skrytość; *Croat.* otajnozt, otajnoszt, taysztvo, otajszztvo; *Rag.* potajnos, skrovitos, die Heimlichkeit. Jam zawsze uczył w kościele, w tajemności niem nie mówił. *W. Post. Mn. 164* — *Transl.* Tajemność, eichość, skromność, łagodność. *Ossol. Wyr. Stille, Ruhe, Sanftheit*; — ukrytość, skrytość, Verstecktheit. TAJEMNY, a, e, — ie *adv.*; *Boh.* tajemny, potajny, potajno, tajne, saukromny, saukromj, (cf. skromny); *Slov.* tajne, tajno; *Croat.* otajny, otajno; *Dal.* szkrovito, (skrycie); *Rag.* potajnj, otajni, skröviti; *Bosn.* otajni, potajni, skroviti; *Slav.* potajan, otajni, otajini, otajno; *Ross.* таинный, таинственный, тайкомъ, таемъ, уходомъ, уходомю; *Eecl.* таи, таи; — §. 1) tajny, potajemny, skryty, ukryty, kryjący się; geheim, heimlich, verborgen. Tajemna schadzka. *Cn. Ad. 1151.* (eudzy się tam nie ukazuj). Małżeństwa tajemne, *matrimonia conscientiae.* *Pam. 85, 2, 194.* Nie masz nie tak tajemnego, coby się objawić nie miało. *Rej. Post. Lll 5.* Trudniej się ustrzedz tajemnego nieprzyjaciela, niżeli jawnego. *Past. Fid. 95.* Tajemny ból cięższy. *Cn. Ad. 1152* (skryta rana nieuleczona). Co cheesz mieć tajemnego, miej u siebie samego. *Cn. Ad. 88.* — Członek tajemny. *5 Leop. Genes. 17, 11,* (ob. Wstydlawy). — §. 2) Tajemny, młeczący, tajemnicy dochowiający, verheimlichen. Niewiasty świętołwe nie tajemne są. *Petr. Pol. 467.* Zmyśliłem tajemnicę, cheąc doświadczyć, jakoś tajemna, a jakoś powściągliwego języka. *Eraz. Jez. J, 7 b.* TAJEMNIE, ob. Taj. TAJNIA, i, ż., TAJA, i, ż.; *Rag.* taj, tajstvo, potaja, potajnos, skrovitos, zataja, skroov; *Eecl.* таинна; *Ross.* таинна; sekret, skrytość; daś Geheimniß, die Verborgenheit. Postrzegłem w słowach jej jakieś tajnie. *Teat. 45. b. 84.* Ufajae miejsca tajni, córke tam ukryła. *Zab. 15, 17.* *Kniaź.* Już teraz duszy mojej odkryje ci tajnie. *Treb. S. M. 85.* Na coż on przecież mówił, te tajnie coż znacza? *Teat. 45. b. 7.* W tai zachowany skarb umiejętności. *Zebr. Ow. 5 b,* (cf. pod koreem). Takie ezasy wspominaja, gdzie co dziś w tai siedzi, po wodzie pływała Ortygia. *Zebr. Ow. 585.* W tajnie natury bystro się zacięka. *Kniaź. Poez. 2, 107.* Wiedzący tajnie, *Ross.* таинственный, таиновъденъ; (*Eecl.* таинководство, *Graec.* μυσταγωγία, *initatio in sacris*; таинводникъ *Graec.* μυσταγωγός, таинководствую *initio*). TAJNIK, a, m.; *Boh.* skreyše, (tajnicie metryka); *Sorab. 1,* zkhov, (cf. schowanie); *Carn.* taina; *Vind.* sakotek (cf. zakat), skrivalifhe, skrivauniza, zakotje; (tainik zaprzeczający, *f. tainiza*; *Croat.* tajnik, taitel, zataitel, zatajnik *negator, otajnyk sekretarz*; *Bosn.* tajnik, koji mu ei młeczacy człowiek); *Bosn.* skrovisece, mjesto potajno; *Rag.* tajniza; (*Slav.* tajniza więzienie, cf. ciemnica; *Eecl.* таинникъ sekretarz); *Eecl.* заковъ, (cf. zakryć); *Ross.* таинникъ, таинчикъ; miejsce tajemne, skryte, ein geheimer, verborgener Ort, ein Schlußwinkel. W tajniku co

kryć. *Budn. Deut.* 27, 15. On tę naukę z tajników i ciemności na światło wyprowadził. *Pilch. Sen. Iask.* 5. TAJNOŚĆ, sci, ż, tajemność, die Heimlichfeit; (*Boh.* tag-nost, tegnost; (*Sorab.* 1. tayenstwo obłudność); *Bosn.* tajnost, mucjanje; *Rag.* tajstvo, potajnos; *Croat.* taysztvo, otáyszto). Nauka krótka o tajności chrztu. *Baz. Hst.* 368. TAJNY, a, e, TAJNIE, TAJNO *adv.*; *Boh.* tagny, tagný, potágný, tagně, potagno, podtagi; (*Sorab.* 1. tayenez obłudnik, cf. pokrywea); *Slov.* tagný, tagně, tagno; *Carn.* tajno; *Vind.* skriun, mouzheun, skriuffhen = skryty; *Croat.* tajiv, tajni, otáyni, otajno; *Hung.* titkos, tagadbató; *Rag.* tajni, otajni, potájni, skroviti; *Dal.* otajni, szkrovito; *Bosn.* otajni, potajni, skroviti; *Slav.* potajan, otajni, otajini, otaino; (tavan = ciemny); *Ross.* тайный, таинственный, тайкомъ, таемъ; *Eecl.* таи, втаи, отаи; tajemny, skryty, sekretny; geheim, verborgen. Nie jest nic tajnego, coby nie miało być wyjawiono. *Rej. Post. U u 1.* 1 *Leop. Luc.* 8, 17. Bogu nigdy nie tajno nie było. *Rej. Post. X x 5.* Konsyliarz tajny legacymi. *Gaz. Nar.* 1, 105. geheimere Legationsräth. Tajne sądy, inkwizycya *Ross.* тайная. — §. Tajny, tający w sobie, milejący, nieotwarty, zamknięty, milczek; verschwiegen, heimlich, verschlossen. Królowa, będąc tak tajna, odkrywa wam najskrytsze życia swego sprawy. *Niemc. Król.* 1, 79. TAJSTRA, y, ż, TAJSTERKA, i, ż, *dem.*, torba, juki; *Slov.* tanistra; *Hung.* tariszna; (cf. *Lat.* canistrum; *Sorab.* 2. tejsa = puszka); *Geru.* der Vernister, Schnappfaß. Opatrzył się żywnością podróżną do tajstry, chlebem, serem. *Pap. Ryc.* 282. Tajstra na ser, kij pasterski w reku. *Jabl. Ez.* 110. Suchary w tajsterkę włożyła, i wybrała się w drogę. *Tward. Pasq.* 48. *Radz.* 1 *Sam.* 17, 40. *TAJSZKA Ruska, pstra gunia, koc, cento. *Macz.*? [w karp. taszka = tuboła, welniana torba 2]. TAK, u, m., TAKI, ów *plur.*, (taczki *dem.*); kara taczająca się o jednym kole, der Schubarren. Taki, rydle, motyki. *Petr. Pol.* 454. — §. Pewna miara, tyle ile się w taku mieści, ein Schubarren voll. Skrzynia wapna ma taków 12. *Solsk. Geom.* 3, 157. TAK, TAKO *adv.*, TAKUCZKO, TAKUCHNO, TAKUTENKO, TAKUTÉNECZKO *intensiv.*; *Boh.* et *Slov.* tak; *Sorab.* 1. tak, takhley, hay; *Sorab.* 2. tak; *Carn.* tók, toku, taku, tokistu; *Vind.* tak, taku, takou, tai, letaku, letakou; *Croat.* ták, tako, ovak, ada, anda; *Dal.* tako; *Bosn.* tako, na taki nacin; *Slav.* tako; *Rag.* takko; *Ross.* такъ, таконъ; *Eecl.* тако, сице; (cf. *Chald.* 77 dach, illa, ista); tak, tym sposobem; so, auf diese Art. Z nią nie można tak, trzeba ostrożnie. *Teat.* 17. c. 15. Oczywiście zapłakane, poszarpane szaty, Nie tak pociechy niosą, nie tak jadą w swaty. *Jag. Wyb. C* 4. Tak kostka padła; tak się trafiło. *Cn. Ad.* 1152. Tak musi być; bez tego nie może być. *ib.* A co tak, to pozwole. *Teat.* 36, 107. Ja tak chcę, i tak być musi. *Teat.* 25. c. 5. (sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas). Synu, przeceś nam tak uczynił? *Sekl. Luc.* 11. (dlaczegoś się nam tym sposobem zachował?) Tak się rzecz ma. *Cn. Th.* 1155. — *Describ.* Tak a tak mówił. *Cn. Th.* 1152.

(tym kształtem, tym sposobem). Jak ci się wiodło? *R.* Ot tak, i źle i dobrze. *Teat.* 30. b, 90. (zwykle, so so). — Tak sobie, tak też, tak bez pewnego powodu, bez celu, z przypadku, nie wiedzieć dlaczego, ubrało się; so, nur so, ohne bestimmten Beweggrund. Coż cię do takiego pytania przywodzi? *R.* Nic, ja się tylko tak pytam. *Teat.* 30. b, 15. Ci mospankowie, będąc napomnieni o swoje w mówieniu wolność, odzywają się bez zająknięcia: ja to tak tylko mówię. *Mon.* 74, 140. Po coś przyszedł? *R.* Tak też. *Cn. Th.* 1155. Tedy Jezus spracowany z drogi, siedział sobie tak nad studnią. 1 *Leop. Joan.* 4, 6. (z niechęcia). Wolałby był tak pustopas chodzić. *Weresz. Reg.* 120. Gdyby się żeglarz chcąc tak puścić na wodę dobrowolnie, i dał się tłuć o pnie i kamienie, azaby nie rzekli kupcy, i to niecnota, nie szanuje samego siebie, okrętu swego, kupców i kupli ich. *Jer. Zbr.* 95. (na los, na szczęście, na azard, nieostrożnie, bez należytych przygotowań). Gdy okręt nie mógł zdołać przeciwko wiatrowi, puściwszy okręt wiatrom, tośmy tak się wieźli. 1 *Leop. Act.* 27, 15. (puściwszy się płynęliśmy. *Bibl. Gd.*; oddawszy się panu bogu). Skoruczko się wytrzeźwia, zapomną wszystkiego, I ciebie tak w nadziei zostawia samego. *Pap. Przy. A* 4. (bez skutku obietnic). — Iż dobrze jest człowiekowi tak być; jeśliś pojął żonę, nie szukajże rozwiązania, jesteś rozwiązaniem od żony, nie szukajże żony. 1 *Leop. 1 Cor.* 7, 27. (nie żonatym być, bezżennym, wolnym sobie). — §. Tak *cum enclit.* — że, in *interrog.* I także to ma być? i także mię to szanuje? *Cn. Th.* 227. alfo jo! — *Cum enclit.* — ci; takei = nużei tak! freylich so. Takei napisano jest, i takei musiał Chrystus cierpieć. *Sekl. Luc.* 24. Takei ja to mówię; takei ja rad żartuję. *Cn. Th.* 1154. Takei on to mówi, nie będzie z tego nic. *ib.* Takei dućki łowia. *Cn. Ad.* 1155. I tak, i takei; i bez tego, więcej nie trzeba; auch so schon genug, ohne dieß genug. Będiesz miała dosyć i tak zemsty, nie przyczyniaj żalu mego. *Teat.* 17, 152. Jejmość ze strachu ledwie i tak żyje. *Teat.* 16. c. 102. Daj mi pokój, i takei źle. *Cn. Th.* 227. Nie pij, i takeś już sobie podpił. *ib.* Zamknij, i takei izba nie wiele ciepła. *ib.* Nie chwał go, i takei niedbały; iron. i takei dobry, że go chwalsz, vel chwał go, i takei pilny. *ib.* I takei dobrze, ne sic quidem male est. *Cn. Th.* 227. auch so ist's gut, muß es gut seyn. — *Aliter. conclus.*: I takei zgwał, umarł, et ille quidem sic periit. *Cn. Th.* 227. und so starb er. — §. Tak, dajmy to żeby, na przykład, przypadkiem, trafunkiem; so zum Bey-spiel, gefest den Fall, zufällig, allenfall. (*Ross.* u tak = więc, tedy). Gdyby tak, świętej pamięci matka Wc Panny żyła, na całe życie do klasztoruby cię oddała. *Teat.* 29, 46, (cf. zdarzeniem). Gdyby tak pulardka była, to-bym jeszcze jadł kawałek. *Teat.* 8, 45 — § *Affirmation.* Tak jest, tak! so ist's! ja se ist's! ja! (*Boh.* brž, (cf. bardzo, barzy); *Sorab.* 2. jo, žgan; *Croat.* tak je, je, jest, da; *Slav.* jest, da; *Vind.* temu taku, adj temutakefhen = prawdziwy; *Subst.* temutakefhnost = prawdziwość). O prawda przebóg! tak jest, nie inaczej. *Past. Fid.* 294. Ah boże, tak jest, on to, on tu leży. *Przyb. Ab.* 167. Oj

tak tak, nie darmo się marszczy czoło moje. *ib.* 90. ad ja ja! Pochleba nigdy inaczej, tylko jak kaczkę tak tak Mościwy panie. *Budn. Apoph.* 15. (potakuje, potakiwacz; a biało? biało! czarno? czarno!). Pomnę ja lo-kucya: wróbel dziw dziwi, Tak tak kwaczą kaczo-ry, bę-dziem nieszczęśliwi. *Mon.* 70, 190. Zdanie swoje wyraża przez tak albo nie. *Kłok. Turk.* 133. ja oder neim. Kto jest za wnioskiem, niech powie tak; kto przeciw nierau, niech powie nie! *Gaz. Nar.* 2, 184. On będzie mówił tak, a We Panna nie, i cała rzecz. *Teat.* 25. c, 28. U człowieka uczciwego więcej waży te słowa: tak albo nie, niżeli wszystkie zaklęcia. *Teat.* 59, 10. Niechaj mowa wasza będzie: tak, tak; nie, nie. *Radz. Math.* 5, 57. (bądź wasza rozmowa: jest tak, jest! nie jest tak, nie jest. 1 *Leop. ib.*, bądź wasza mowa, jest, jest, nie jest, nie jest. 5 *Leop.*, cure Rede sey ja, ja, neit, neit. Entf.). Równie oszukuje ten, który powiada, że to tak albo siak jest, lub było, jak ten, który obiecuje, nie wypełniając. *Mon.* 75, 669. Ile jest obietnic bożych, w nim są tak, a w nim amen. *Radz.* 2 *Cor.* 1, 20, (not. «pe-wne i nieodmienne»). — *Cum enclit.* Niewiasta odpo-wiedziała Jezusowi: taki jest panie. *Sekl. Marc.* 7. nażci tak jest, ja freylich. — *Ironice:* Tak jest, wój bardzo, zgadłeś, słyszę, ale, trafiłeś! *Cn. Th.* 1155. ja doß: du haßt getroffen! — 2. *Gradus:* Tak: do tego stopnia, tyle; *Croat.* tuliko; *Ross.* роль, стол; *Ecc.* тольма, so, in einem solchen Grade. Już też i nóg nie czuję, takem się schodził. *Teat.* 10, 78. — *Cum adverbis et adject.* Tak gorąco, tak zimno, tak długo, tak dawno; tak wielki, tak mały, tak stary. Tak wiele, *ob.* Tyle. Tak drogo: po temu, za tyle. Tak często *Ecc.* столько, столько. Tak też, równie tak, *Ross.* образно; *Ecc.* образнѣ. — Tak w czas. *Cn. Th.* 1155 nie najgorzej, nie najgorszy, nie poslední; grade recht, nichts zu viel. Aby rodzice nie zapalonym gniewem dzieci swych doglądali, ale aby ba-cznie, mając w tym niejaka dyskretyę, coby było tak w czas, albo w miarę, a prawie po przeckę, a nie na-zbyt, ani bardzo zasępliwie. *Glicz. Wych.* G 1. — 2. Tak - jak; jak - tak, tak - tak; *Slov.* tak - gako, *comparat.*, so - wie; wie, gleichwie - so. (*Rag.* ták i lih *par impar*, cetno lichó, n. p. igratti na tak i na lih; *Bosn.* tak i lih, takau i lih). — *Aequalitatis:* Nikomu krzywdy nie czynić, tak ubogiemu, jako bogatemu, tak księży, jako komu innemu. *Biel.* 105. Poznałam was, jak jedną, tak drugą *Teat.* 57, 62. Gwałtem wszystkich śmierć bierze, tak z konia jak z wezu, Tak z łózka jako z krzesła. *Pot. Pocz.* 477. Tak nam od głodu umrzeć, jak od miecza, poddajmyż się *Sk. Żyw.* 2, 250. Na konie ludzkie, ale niewczas takieżko jako przeszłych wieków przedkowie nasi na Krzyżaków, płać a biadać będą. *Teof. Zw. E* 5. (podobniuteńko, równiuteńko). Jak cię widzą, tak cię piszą *Pap. Ryc.* 2. Jak kto z kim, wzajem mu tak będzie płacono. *Gaw. Siel.* 591. Jak drzewo świeży bierze liść, gdy stary minie, Tak z czasem słów dawniej-szych ożywanie ginie etc. *Kor. Hor.* 5. Będzie ona tak dobra, jak drugie. *Teat.* 56, 111. (nie lepsza). Jaki kto sam jest, tak rozumie o dragich. *Cn. Ad.* 297. Powiedz

wszystko tak jakęś pocziwy. *Bardz. Trag.* 61. (jakęś pocziwy, wedle twojej pocziwości, na samnienie zakli-nam). — *Quoad gradum:* Nie tak lichwiarza cieszy kroszec złoty, Nie tak doktora żółtaćka, sachoty, Nie tak dewo-tekę szwanki cudzjej enoty, Jak gdy księżniczka . . . *Kras. Mys.* 64. (nie tak bardzo). Tak - tak, *iron.* Grozi mu: zabije cię, rozszarpie, spale, w popioł obróć, na proch zetnę; usmiechnął się, rzekł tak tak, i odszedł: rzekł ot tak tak! — 3. Jak tak *Verbo iterato, exprimit continuationem aequallem actionis vel status.* Jak je, tak je. *Jabl. Ez.* 144. wciąż, bez przestanku i końca; er frist obne Aufboren, in einem fort. Poszła gdzieś, a krosienka jak stoja, tak stoja. *Kniaz. Poez.* 5, 210. Pies jak szczeka tak szczeka. *Kras. W.* 15. Jak nie widać, tak nie widać. *Zab.* 16, 150. *Verbo omisso:* Nowy rok po starym idzie, Wszysey jak w biędzie, tak w biędzie. *Zaob. Z. S.* 54. Jte Jtecken nach wie vor in Roth. Jak dobrze, tak dobrze; jak źle, tak źle. *Cn. Ad.* 289, et 295. — *Aliter:* Jak się kto urodził, tak urodził, dosyć że żyje. *Teat.* 54, 6. wszystko jedno, jak się urodził, gładził mie. — 2. Jak tak: jako, tako; byle jako, jak wypadło, nienajgładziej, nienajzłęczniej, ale jak się udało, nie naj-liej, atoli, przecięż; *Ross.* и такъ, и сакъ, so so, so viel möglich, so wieß geben will, sich thun läßt. Musiałem jako tako wywinąć się. *Teat.* 55. d, 58. Figura ta z gru-ba przeze mnie wymalowana, tak jako tako stanęła. *Gorn. Dw.* 512. Okręt miotany wiatrami szedł jako tako w po-szród nawałności. *Niemc. Dum.* 128. Ujrzał wilk kiedy wrona na drzewo wleciała, A iż mięsa niemała sztukę w gębie miała, Rzekł: obym ją oszukał, dostał mięsa tego, Podparłbym jako tako boku zgłodniałego. *Popr. Kol. L 4 b.* (cokolwiek). Aby granice były jako tako opa-trzone, tysiąc żołnierzy do Rusi wyprawiono. *Biel.* 555. — 2. *Diversit.* Tak - tak, tak - owak, tak - opak, tak - siak, tak - inaczej; so und so, so oder ander. Szatan z pa-nem Chrystusem nigdy się zgodzić nie chce: pan tak, a on opak. *Hrbst. Nauk.* O 8. (cf. czart swoje, pop swo-je). Każdy ma dar swój od boga, ten tak, a ten zasie tak. *Zarn. Post.* 5, 597 b. Na jego zapytanie odpo-wiedzieli, ten tak, a ten tak. *Budn. 1 Reg.* 22, 19. Jak mogę, tak i tak po błocie się wiozę. *Alb. z Wj.* 8. Ni tak, ni siak; ni tak, ni owak: źle, ładajako. *X Kam.*, nicht so recht. — *Cum enclit.* - li: Takli: czy tak, czy też; ob, oder. Zapaliła się wieża z prochy, takli z przygody, takli też kto z najmu zapalił, nie wiedzieć. *Biel.* 266. Czy tak, czy sak, wszystko od ciebie zawisło. *Teat.* 25, 56. Abo tak, abo sak; *vel ojas, vel neges.* *Cn. Ad.* 5. Wy-mawiał się jej, i tak i owak, czasem swoją chorobą, czasem na sejm odkładał. *Biel.* 111. Owa my tak, a bóg inaczej. *Gwagn.* 184. — 2. Tak *tempor.*: tak rok, tak miesiąc, tak tydzień: teraz właśnie rok temu, miesiąc temu etc.; przed rokiem, łońskiego roku, przed miesią-cem etc.; es ist jetzt grade ein Jahr, ein Monat etc., vor einem Jahre, Monate etc. W poboraach wiernie zachować się mają nie tak, jako przeszłego roku; napominamy, aby z większą chucią niżli tak rok, do tego wszyscy się przykładali. *Vol. Leg.* 2, 662 als voriges Jahr. Wszysey na

ten czas mają tak płacić, jako tak rok. *ib.* 663. *et* 665. *Stryjk.* 519. *Birk. Podz.* 4. Po dwa grosza z łanu, jako tak trzy lata. *Vol. Leg.* 2, 740. *Cum adject.* Tak roczny, przeszloroczny, łoński, przeszłego roku, (*oppos.* tegoroczny); *vorjářig*, im *vergangen* Jahre. Wszystkie podatki na ten rok obyczajem tak rocznym ustanawiamy. *Vol. Leg.* 2, 710. Do niedostatku tego i tak roczna wyprawa wojenna dopomagała; *superioris anni.* *Krom.* 610. Nieszczęście bitwy tak rocznej. *Krom.* 291. *Birk. Podz.* 7. *Tward.* WZ 267. *Jabl. Buk.* E 5 b. Cafe jeszcze tam były szanice tak roczne. *Warg. Cez.* 145. *Star. Dw.* 58. Podatek na ten rok obyczajem tak dwuletnym uchwalamy. *Val. Leg.* 2, 755. (jak przed dwoma latami). Przed przyjściem pańskim byli ludzie, którzy wierzyli w ten tak przyszłego jeszcze, jako i my wierzymy tak już bytego. *Gil. Post.* 59 b. (w ten czas przyszłego jeszcze i teraz już byłego). — (TAKI, *Gen.* taków, *ob.* Tak, Taki, taczki). — TAKI, a, ie, TAKOWY, a, e, TAKUCHNY, TAKUTEŃKI, TAKUCZKI *intensiv.*; (*Boh.* taky, takowy; *Slov.* taki; *Sorab.* 1. tayki, taiki; *Carn.* tak, tahou, takershn, takersbne, lhtak, lhtakershn; *Vind.* tak, takoun, takefhen, takoforten, takforten, takefhen, takefshni, takfshni, takushen, take mafe, takufurmast; *Croat.* taköv, (*tekimim parifiso*, *tekimimsze aemulor*); *Bosn.* taki, takov, takman, jednak; *Rag.* taköv, ta men, takki, taki, taká, takó, (*takmitti aequare*); *Slov.* takvi, (taki + wnet); *Ross.* takiñ, takovyñ, таковыиже, такийже, такаяже, такоеже; *Eecl.* токменный, тоуиь, сипевый, сипевъ, селникъ, томикъ, такой; *Spec.* thylík, tolik, tocken; *Graec.* τήλιος; *Lat.* tahs); tych przymiotów, tego rodzaju, sposobu, przyrodzenia; kształtu etc.; *solđer*, *solđer*, *solđer*, ein *Solđer* etc. Czy nie jestem ja też takim? *Pilch. Sen. gn.* 148. Że są takie niektóre, albo przeto o wszystkich tak trzymać należy? *Teat.* 26, 45. Łziesz, abym ja miał być złodziej jaki. Albo łotr, jak mówisz; Sameś raczej taki. *P. Kchan. Orł.* 1, 50. Upiłeś się, fe! masz głowę nie stangretską, ale babską! R. Co? ja mam głowę babską? tyś sam taki! *Teat.* 52. c, 47. (sameś babą). Albo taki chce być, albo żaden inszy. *Cn. Ał.* 5. Prawda, że to zły argument, toć i twój nie lepszy, bo takuczki. *Tworz. Wiecz.* 84. Co z tym mam robić, poradźże, jest to taka rzecz. *Teat.* 15. c, 45. tak się rzecz ma, die Sache ist die. Taką rzeczą, *ob.* Rzecz. — *Interr. indirecta:* Słyszac o Bazyleju wielkim, myślał sobie, coby to był za człowiek taki! *Sk. Zyw.* 78. was daß für ein Mann wäre. Chciała koniecznie wiedzieć, ktoby to był taki! *Pap. Ryc.* 9. was daß für einer wäre. *Kras. Pod.* 2, 25. *Teat.* 15. c, 45. — *Interrog. directa:* Hej Janie! R. Coż takiego? *Teat.* 22, 14. mu was gibts? Coż się takiego dzieje? *Teat.* 56. b, 79. coż podobnego? was geschieht denn? was geht denn vor? was ist denn das? (*Qbd.* bey einem Gleichem). Słówko ci jedno powiem! R. Coż takiego? *Teat.* 17, 57. *et* 10. b, 25. was gibts denn? was solls denn? was 3. B.? Coż to takiego? widzę Wc Pana w gniewie? *Teat.* 7, 115. (coż to znaczy! zkądże to?). — *Contemn.* Nie taki to daleko większy, lepszy, ein ganz andrer 3. B. Serł it. Dumny pohañce, oznał się Zawisza, Nie takich

nasi gromili mocarze? *Kras. Woj. Ch.* 71. Nie takie panny człowiek wprowadzał z głowy! *Niemc. P. P.* 52. — *Describ.* Taki a taki, so und so beschaffen. Przyjechali do wsi, pytając się o takim a takim człowieku. *Sk. Zyw.* 2, 197. Znasz jakiego żołnierza, na imię Filip? R. Znam, taki jest a taki. *Sk. Zyw.* 1, 158. — Taki i owaki = rozmaity, wszelaki, von mancherley Art, manigfaltig; *Ross.* такоркнй. Każde zebranie musi mieć między sobą i takich i owakich ludzi. *Ref. Ap.* 26. — *In malam partem:* Taki owaki = onaki, taki, siaki, *periphrasis vocabuli, quod honeste proferri non potest, ut est spurius, fur, moechus etc.* Ty taki owaki, Oester. du Schledter, Canaille, Halunke, Lump. Niech sobie gdzieś indziej szuka miejsca, to taki to siaki. *Mon.* 75, 684, (cf. ładajaki, cf. łajdak). Wrzasnął głosem ogromnym: gdzieżes ty taka owaka? *Ossol. Str.* 2. A tego błaznie nie wiesz, że z taką onaką leżysz, która etc. *Opal. Sat.* 42. Chwyliłem się postępków i takich i siakich. *Mon.* 71, 444. — 2. Jaki taki = byle jaki, *qualiscunque, gleichviel welcher, irgend einer, so hin, nicht zum besten beschaffen, gleichviel wie, wenns nur ist, oben hin.* Woleli Rzymianie jaka taką głowę jedną, niżli dwie z rozerwaniem. *Sk. Dz.* 875. Póki siły jakie takie, bronili się. *Warg. Cez.* 201. Scypio starał się, aby za wierzem Enniusza jakim takim do wiadomości potomności przyszedł. *Warg. Cez.* C 4. Umyśliłi jaki taki tumult wszczynać. *Ust. Konst.* 1, 146. (jeden i drugi, niektórzy, niejeden). Jaki taki = każdy, jeder. Jaki taki zaczął się wynosić. *Ossol. Wyr.*, (wszysey po jednemu, jeden po drugim wszysey). Z drogi, z drogi! jaki taki! bo idzie jaśnie oświecony. *Teat.* 55. b, 14. — 2. *Correlat.* Jaki-taki, *vel* Taki-jaki, was für einer - so einer; wie-so. Jaki pytanie, taka odpowiedź. *Teat.* 21. c, 56. Jaki pan, taki i sługa. *ib.* 29, 100. (abo kram). *Birk. o Exorb.* 4; *Slov.* gaki pan, taki kram: gaci pani, takowi poddani. Jaki hetman, taki żołnierz. *ib.* *Pilch. Sall.* 179. Jaki jest u drzewa korzeń, taki owoc na nim roście. *Sk. Kaz.* 269. Dzieci są zawsze takiami, jakiami ich mieć chcą rodzice. *Zab.* 14, 298. Będzie on taki, jakim był jego ociec. *Biel.* 208. Takim bądź, za jakiego chcesz być mianym. *Cn. Ad.* 1154. Jakim kto jest, i jakim być chce, do takich woli i w takich się kocha. *Sk. Kaz.* 506 b, (cf. równy z równym nakładą). Jakim ty sam bedziesz, takież i sąsiady Pewnie sobie sposobisz do każdej biesiady. *Ref. Wiz.* 99. Jakie zrobisz, takiego napijesz się piwa. *Pol. Arg.* 448. (jaka praca, taka zapłata). Takiemu takie. *Cn. Ad.* 1154. (jakie odzienie, takie raczenie; cf. dobra psu mucha, dobra kozie brzozą). — Taki-, *cum adverb.* jak, solđer - wie. To takuchnych dwoje ludzi, jako jeden. *Star. Ref.* 155. Byli to mężowie takuchni jak i ty. *Radz. Judic.* 8, 18. Synaczek takuczki, jak i pan ojciec. *Hipp.* 15. takuteńki, wykapany, jak z oka wyjął, jak gdyby z pod jednego stępla, jak gdyby go ułał, karb w karb, kubek w kubek. TAKO, *ob.* Tak. TAKOWY, *ob.* Taki. TAKOŁ, *ob.* Także.

*TAKIEW i bobek zdobić będzie Wszystkie gry i teatra. *Tward. Pasq.* 70.? [myłka druku *zam.* takem 2]. TAKRO CZNY, *ob.* *sub* Tak.

TAKSA, TAXA, *ob.* Szacowanie, Cena, Szacunek, *Germ.* die Taxe; *Vind.* taksa, zena, dazha; *Carn.* zenenga; *Croat.* preczemba; *Bosn.* proǰjena; *Boss.* takca, oцѣна. Po 12 groszy od grzywny, według zwyczajnego szacunku, albo jak więc mówią, papieskiej taxy, wypłacano. *Krom.* 668, *ef.* opłata sądowa. — §. Niezaz i We Pani sława na taxie była. *Teat.* 10, 85. w cenzurze, pod krytyką. **TAKSATOR, TAXATOR**, *a, m.* TAXARZ, co taxuje, ceniiciel; *Germ.* der Taxator, Taxirer; *Carn.* zenik, razunik; *Vind.* shazuvauz; *Rag.* proǰjenitegl; *Croat.* preczenitel; *Bosn.* proǰjenitegl; *Ross.* цѣнитель, цѣновщикъ, оцѣнщикъ; *Ecel.* оцѣнитель. Fortun taxarze. *Chmiel.* 1, 457. **TAXATORSKI**, *a, ie.* od taxatora; *Ross.* цѣновщикій, Taxator. **TAKSOWAĆ, TAXOWAĆ** *cz. niedok.*, szacować, oceniać, tatiren; *Carn.* razunim; *Vind.* zeniti, shazati, takfati, takfirati, ofhtimati, dolhtimati, dolhtimati; *Bosn.* proǰjeniti; *Rag.* proǰjeniti; *Ross.* неоправдѣть. Ludzi taxować raezėj, nie rachować trzeba. *Min. Ryt.* 444. (wazyć).

TAKT, *u, m.*, pewna miara w muzyce, uderzeniem, tupaniem zwyczajnie się wyrażająca, *der Takt in der Musik*; *Vind.* takt, musikaliski vdar, musikaliski mah; *Carn.* takt; *Ross.* такта, тактъ. Takt w muzyce, podział czasu w każdej sztuce muzycznej; w nótach takt jeden od drugiego kreską podłużną jest oddzielony. *Magier. Mskr.* Takt, jest to miara przestrzegająca spiewaka albo muzyka, aby nie jednym czasie przeciagiem spiewał, lecz raz leniwiiej i wolniiej, drugi raz śpieszniiej. *Chmiel.* 1, 344. Prosty takt w muzyce ma w sobie extery ewiercnoty czyli fuzy proste. *Magier. Mskr. Semitactus*, mały takt. *Urs. Gr.* 89. Niepodobna mi tańcować, kiedy taktu nie pilnujesz. *Teat.* 55, 55. Takty dawać. *Otw. Ow.* 129. den Takt schlagen; *Ross.* мѣтушать. Takt zachować. *Mon.* 65, 521. den Takt halten. W takt, wedle taktu, nach dem Takte, *propr. et transl.* W takt poskoezyć nie wadzi, gdy dudy zagrają. *Dwor. K 5.* Hymen zwykl do koła W takt ludziom świeckim pocić swemi pieśniami czoła. *Kulig. Her.* 1. Puls w takt bije. *Cn. Th.* 1124. Z nót się uśmiecha, w takt słowa mierzy. *Zab.* 9, 347. *Zabl.* (z partesów, z tablatury przesadza, pieści się). Stąpa jak z partesów, w takt gada. *Ossol. Wyr.*, (*ef.* gębę sznuruje). Zbić kogo z taktu, (*ob.* zbić go z 'jednochody, pomylić mu szyki). Zmylił takt = chybił, poszkapał się, potknął się, podrwił głową, pokpił sprawę, popsuł robotę, źle zadał, pobałamucił, powiechrzył. Trafił mu w takt, *ob.* trafił mu w rumel. W takt odpowiedział, do rzeczy, trafnie, trafił, zgadł. Tak w takt, raz w raz, zawsze do rzeczy. — §. Takt, pojęcie, domysłność, przeniknienie, przenikliwość; Takt, Gewandtheit. Wielkiego taktu człowiek. Nie ma taktu. — §. *Aliter*: Wiersz niższy był jednaki; lecz ktoś mi powiada, Rozśmiał się na to Kupid i takt jeden skrada. *Hul. Ow.* 6. miare jednę, ogniwo jedno wiersza, ein Versglied. **TAKTY = TAKTOWY** rejestr, = **TAKTOWA** sprawa, *Jurid.* kryminal, kryminalny, Criminal. Rejestr taktowy trybunalski, obejmuje kryminaly lub pod sądami, lub o milę od miasta, lub na osobie deputackiej wyrządzone. *Vol. Leg.* 7, 399. Sprawy ta-

ktowe. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 384. Pozew w taktowym terminie. *Zab.* 15, 417. Pozwany przez takty. *Treb. S. M.* 114, (*not.* «ex termino tacto»). Takty w województwie Płockim znosimy. *Vol. Leg.* 5, 182. **TAKTYKA**, *i, ż.*, z *Greck.*, nauka stanowienia, szklowania i obrotów wojskowych. *Łesk.* 2, 209. die Tactik.

TAKUCHNY, TAKUTEŃKI, *ob.* Taki. **TAKŻE** *Conj.*, TAKIŻ, TAKOŻ, tymże samym sposobem, na tenże kształt, na ten krój; ebenfall, gleichfall, auch, eben so, deßgleichen; *Slov.* také; *Carn.* libtoku; *Vind.* enakešnu, tudi (*ef.* tudziej), taku; *Croat.* takny, takaysze, takaishe, takajer; *Rag. et Bosn.* takoghjer; *Ecel.* тождественно, приперешъ, подобнымъ образомъ, точь въ точь, также. Ze pan duszę swą za nas polożył, my także mamy kłase dusze swą za bracia. *Leop.* *Joan.* 5, 16. Wygrawił się Bolesław do Prus; oni także przeciw niemu. *Biel.* 78. *W. Post. Mn.* 517. Konsul Rzymski nie miał więcej nad dwa legiony, przydawszy pomoc przyjacielską, których także wiele było, abo trochę więcej. *Modrz. Baz.* 448. tyleż, eben so viel. Na się bić w szrankach samosiódm, przeciwko także wielom. *Szczerb. Sar.* 71. Szcześnie jego jest moim także szczęściem. *Teat.* 25, 152. — *Aliter*: Prosił Józef, aby zdjął ciało Jezusowe; dopuścił mu Piłat; także przyszedł i zdjął go. *Leop. Joan.* 19, 58. jakoż, wie auch, und in der That, und wirklich. — §. Tak-że, *cum exclamat.*, tymże tedy sposobem, tak tedy! so also! auf solche Art also! Także to złośliwy Nad enotą weźmie górę! i także to marnie Wydziera matkom dzieci i ołtarzom złoto! *Karp.* 1, 84.

TALAJAJSTWO, *a, n.*: Niederj. Tafel; (*Bosn.* talabukka tumultus), [porówn. *tureck.* talvaj = latro. *Men.* 1, 921 — 2]; molloch, tajdactwo, brak, drużyna, chałastra, chaos, Lumpengefindel. Duma mniejszych umykała ich osoby od chorągwi, a na miejscu ich lada talajajstwo przystawiała, zjadł słabość wojska z najmniejszej tej zastępczej drużyny. *Nar. Hst.* 7, 75.

TALAR, TALER, *a, m.*, pewny pieniądz, *Germ.* ein Thaler; *Boh.* tolar; *Sorab.* 1. toler; *Sorab.* 2. tolar, tollar; *Vind.* tolar; *Croat.* taler; *Ecel.* талеръ. Talery począł bić około r. 1487 Zygmunta arcyksiążę Rakuzki, które od miasta Joachimsthal, talerami, u drugich Joachimikami zwano. *Sum. A 4.* *Ross.* ефимокъ. Talar roku 1598 gr. 36; r. 1614 gr. 40; r. 1620 gr. 75. *Ostr. Pr. Cyn.* 2, 303. Roku 1676 zł. 5; taler twardy zł. 6. *ib.* Taler stary niech nie idzie, jeno po półzłotego, mając w sobie groszy piętnaście. *Star. Ref.* 170. Lewkowe i złotowe talery. *Dow. A 2 b.* Taler bity = bity; moneta srebrna, w wyższej od innych monet sztuce i wewnętrznej dobroci. *Kras. Zb.* 2, 526 ein Speciebtaler, ein harter Thaler; *Sorab.* 2. twardi, schüroki tolar. Kto swe talery w geste kupki składa, Ten madre wiersze składa, świat powiada. *Bratk. B b.* *Slav. prov.* Kolko talirah, toliko priateljah = ile talarów, tyle przyjaciół. *Prov.* Na zły talar grać. *Cn. Ad.* 548. (nie szkoda go, nie żałuj go, na male próbować, do szturmowania chałastrę puszczać, na zły szkapie brodu próbować). **TALAREK**, *rka, m., dem.*, w talarki krajać = w talerzyki, w krążyki, in runde Scheibchen

- sfuciben. Jabłka w talarki i w kostki krajane. *Haur. Sk.* 517. W cienkie talarki pokrajane. *Syr.* 123. et 69.
- TALEK**, lku, m., (Talk. *Torz.* 189); kamień, niby z jakich szyb złożony, między palcami na drobny i nieco szliski proszek się rozcierający. *Kluk. Kop.* 2, 90, *Germ.* der Talf, eine thonartige Steuart; (*Lat. med.* talcum; *Pers.* taley, talehum).
- TALENT**, u, m., 1) waga pieniężna Grecka, Rzymska; *Croat.* talentum; *Dal. et Bosn.* talenat; *Ross.* талант, daß Talent bey den Griechen und Römern. Talentem rozmaite narody rozmaicie liczyły, i Atycki nawet nie był jednaki. Talent mniejszy Atycki, n. p. miał w sobie sześć set grzywien. Rachunek talentów na grzywny i złote Polskie, *ob. Wary. Kurc. praef.* — 2) Talent, **TALENCIK**, a, m., dem, dar lub przymiot przyrodzony, zdatność, zdolność, natürliche, angeborene Talent. Talentem nazwano sposobność z dowcipu i geniuszu pochodzącą, która się do jednej umiejętności osobliwiej nad inne okazuje. *Pir. Wym.* 12 Talenta, dary i łaski, które bóg ludziom daje. *Sk. Kaz.* 466. Każdemu bóg daje swój talencik, abo dar jaki, jako dobre rzemiosło w rękę. *ib.* 468. Talenta, biegłość w sztukach nadobnych, w muzyce, w tańcu, w rysunkach. **TALENTOWY**, a, e, talent ważący. *Cu. Th.* 4124. ein Talent werth. **TALENTOWAĆ** cz. *niedok.*, utalentować *dok.*, talentami przyrodzonymi obdarzać, uprzyścić, mit Talenten, Fähigkeiten begaben. Pięknym go bóg utalentował rozumem. *Bals. Niedz.* 1, 217. Człowiek niepoślednie utalentowany. *Mon.* 70, 649.
- TALER**, *ob.* Talar.
- TALERZ**, a, m., **TALERZYK**, a, m., dem.; (*Boh.* taljř; *Sorab.* 2, tallar, talar, talarik; *Vind.* tallar, tallier, talier, delier, okroglik (*ob.* Okrag), okroshnek, okroshnik, okrogła miła diha; *Carn.* okrōshnek; *Croat.* tanyer, tanyerecz, (tanyerobuzecz = pasorzyt), plandizh; (*Hung.* tál, tálatna = misa, miska; *Dal.* zdila); *Dal.* pladan; *Bosn.* pladagn, tanur; *Rag.* pládagn; *Slav.* tanjur; *Evel.* талеръ, торѣлка; *Ross.* талерка, торежка, тарелочка; *Fml.* talricki; *Svec.* tallrick; *Dan.* tallerken; *Ital.* tagliero; *obs.* Galk. tailleor; *Lat. med.* talierium; *Etym.* cf *Gall.* tailler; *Ital.* tagliare; *Germ.* theilen = dzielić; znajome naczynie stołowe, *Germ.* der Teller, daß Tellerſchen. Talerz każdemu jest znajomy; ale w wyrazie spiżarnianym, nazywają te naczynia talerzem, na które kładą kompoty, ciasta, owoce, ser, kasztany i t. d.; i mówi się pospolicie: zrobić czyli dać komput na talerz. *Wiel. Kuch.* 450. Talerze drewniane, cynowe. *Zab.* 5, 409; farfurowe, *ob.* Farfurki. — Talerzyk fruktów (*Carn.* kerhl) Nie dawne to czas. Gdy dla gry samej tylko pierwszy talerz srebrny Na stole był widziany. *Opal. Sat.* 52. Talerze na talery skujmy, A żołnierzowi pieniądze gotujmy. *J. Kchan. Dz.* 258. Do stołu z talerzem stawał, teraz pan całą gębą *Ossol. Wyr.* Z talerza żyć, żywić się tym, co z talerza spadnie, dojadając reszty, odebrawszy talerz od tego, któremu się do stołu służy; n. p. Niedawno z talerza żył, a teraz sam
- czestuje i raczy. *Ossol. Wyr.* Z cudzego talerza żyć, parzyć na cudzy talerz = z cudzej kuchni, szukać cudzego stołu, upatrywać, gdzie się z komina korzy. *ib.* Oblizywać talerze = łakomie jeść. *ib.* Nie widzi talerza przed nosem = niedaleko widzi, nie dużo przewiduje, niebystry. *ib.* Zmywać talerze, farfurki, zjadać przed kim ukradkiem. *ib.* Wziąć komu talerz przed nosem, wziąć to, czego był bliski, co miał za swoje. *ib.* Odstawić komu talerz, oddalić kogo od czego, cf odsadzić kota od mleka. *ib.* Nie w swoim talerzu, z *Franc.* il n'est pas dans son assiette, *ob.* nie w swoim sosie. — §. Po długię często stęka żołądek wieczery, Chceszli lekkim być na noc, zmniejsz liczbę talerzy. *Min. Ryt.* 4, 185. półmiędzy, potraw. — §. Talerz rachowniczy, na którym pieniądze odliczają. *Macz.*, celbrat. — §. Talerzyk, krążek, talarek, ein Scheibchen. Nóż ten na końcu ma mały talerzyk do oglądania kości świdrowanej. *Czerw.* 17. Buraki w talerzyki pokrajane. *Kluk. Zw.* 1, 255. *Kluk. Rośl.* 1, 251. **TALERZOWY**, a, e, od talerza, Teller =; *Ross.* тарелочный. Kosz talerzowy, od talerzów *Ross.* тарелочникъ. **TALERZYKOWATY**, a, e, — o *adverb.*, szelązkowaty, orbicularis. *Perc. Cyr.* 1, 172. *Botan.* Korona talerzykowata, *hypocrateriformis*, kiedy kraj korony płaski na rurce jest osadzony. *Bot. Nar.* 402.
- TALIA**, ii, ż., **TALIJKĄ**, i, ż., dem., z *Franc.*; 1) stan, stanik, kibić; die Taille, der Wuch. Piękna talia. *Mon.* 69, 4088. Śliczna talia. *Teat.* 25, b, 52. Jak mnie nie kochać, taki ze mnie cała, Talijka smukła, piękna buzia, mina gracka. *Zabl. Fir.* 62. — 2) Talia kart, gra, pasza kart, ein Spiel Karten. Talia kart, czyli cała gra. Talia kart Francuzkich ma kart 52, Polskich 56. *Magier. Mskr.* Przynieś dwie talie kart francuzkich. *Teat.* 9, 42. Od kart do gry, to jest od talii francuzkich, złoty. *Gaz. Nar.* 2, 45.
- TALIZMAN**, *Nar. Hst.* 5, 85; amulet, noszenie ezarownice, broniące od przygód; n. p. Egipcyanie wielką moc przyznają ezarom i talizmanom. *Pam.* 85, 659.
- TALK**, *ob.* Talek.
- TALKA**, i, ż., skrecone pasmenko nici, jedwabiu etc.; *Germ.* eine Dose Seide, Garn u. Talek półhokciowych kopa. *Instr. cel. Lit.* Od kopy talek, to jest, przędzy. *ib.* *Vol. Leg.* 6, 152. Na krosnach wełnę i talki snować. *Teat.* 52, 64.
- TALMUD**, a, m., z *Hebr.* der Talmud. Talmud żydowski Babiloński r. 476 od rabi Asse i Amai złożony i bluźnierstw napełniony jest. Pierwszy, co go począł w półtora sta lat po zburzeniu Jerezolimy, był Juda, syn Symeona; drugi we 300 lat po onym zburzeniu rabi Joanna; a owi dwaj skończyli. *Sk. Dz.* 459.
- TALMUZY**, -ów, plur., ciasta z serem robione. *Wiel. Kuch.* 450. eine Art Käsefuden.
- ***TALOWITY**, ***TALWISTY**, *ob.* Tyłowity.
- TAM**, (***TAMO**. *Cresc.* 455 et 487). *Adverb. loci*; *Boh.* tam, tamto, ondeno, hyn; *Slov.* tam, tamto; *Sorab.* 2. tam, tamko, tamkor, tamkora; *Sorab.* 1. tam, tamu, tamto; *Carn.* tam, tamkej, ondi, ondokej; *Vind.* tam, tamkai, v tem krajo, tuistem krajo, vundi, litukai, litemi, lito,

litam, litamei; *Croat.* tàm, tamo, onde tam, ovde (cf. owdzie), onam (cf. onad), tote, totu (cf. tu), posoi; *Bosn.* tammo, ondi; *Slav.* tu, eno, eto, ondi; *Rag.* tammo, tamo, onàmo, taj, òndi; *Ross.* тамъ, тамо, тутъ; *Eccel.* [тамo 2], овмно, тадт; *Hebr.* תה, תהיב *ibi*; *Syr.* תה *teman, ibi*; *Hebr.* שחם *scham, ibi*, (cf. sam); — 2. *Quietis*, tam na owym miejscu, dort, da. Owdzie wilcy drapieżni, a tam lwy ryczące, zowad smoczy jadownicy, a zład bazylijski srogie. *Smotr. Lam.* 2. Tamem miał urząd przełożonego, i tamem na cztery lata mieszkał. *Wys. Kol.* 576. Puka ktoś; kto tam? *Teat.* 51. c, 10, *Ross.* кто тутъ? wer da? Szablą po prawej ręce i po lewej uderzył, mówiąc: i to moje i tamto. *Birk. Chmiel. C 4*, (ob. Tamten) Aż tam *Slav.* dólne, aż tu dówle. Gdzie pan bóg, tam zwycięstwo. *Sk. Dz.* 295. Tam myśl, gdzie i serce. *Opal. Śut.* 61. Tam-ci świat; tamby się starzec. *Cn. Ad.* 1156. Nad rzekami Babilońskimi, tamęśmy siedzieli i płakali. *Wiobl.* 515. — *Pleonastice*: Tymochus Piriusa chciał otruć przez syna swego, co tam był u niego cześnikiem. *Warg. Wal.* 206. *Vulgar.* Co mi tam do tego? *Teat.* 20. b, 174. A co tam przodkowie? dziś już wszystko inaczej! *Teat.* 29, 25. W rezsze, co mi się tam w cudze wdawać rachunki? *Teat.* 55, 21. Ile co tam, to nie szkodzi! *Teat.* 56. c, 6. Gdzież ten czarnoksiężnik, czyli ten wróżek, jako tam nazywasz. *Teat.* 28. b, 66. Kata tam potrafię. *Teat.* 50, 5. Bodaj tam We Pana. *Teat.* 45. c, 81. *Cum exclamat.* Tam do diabła! *Teat.* 56. c, 56. (porwon!). — §. *Motus ad locum*: Tam do tego miejsca, dortbin, da bin. Tam mierzy, a tu uderzy. *Cn. Ad.* 1156. Tam i sam, *significatione motus in loco vel ad locum*; hier und da, hierbin und dortbin; *Sorab.* 1. tam a szym, tam ha szém, hoře ha dèhle; (*Germ.* auf und ab); *Carn.* semterkje, semtertam, gorindoli, sem tir tja; *Vind.* fam inu ta, ta nu fem, pried inu sad; *Croat.* szém, ovàm; *Slav.* ovamo onamo, ovdì òndi; *Ross.* сюды и сюды, тамъ и самъ. Wody morskie, jako dwa mury tam i sam stanęły. *Zarn. Post.* 256. Tam i sam się przewijały kielichy. *Cn. Ad.* 1125 (na różne strony). Z wojskiem i tam i sam chodził. *Stryjk.* 72. hierbin und dortbin. Przypatrzał się z okna ludziom, którzy ustawicznie szli i tam i nazad. *Kraj. Pod.* 88. auf und abgehen. Zawiedli ich na błota Igniące, iż ich było ani tam ani sam naszych. *Biel.* 98. sie konnten weder vorwärts, noch rückwärts. Prawa ręka, ni się sam, ni tam ruszyć dała. *Otw. Ow.* 187. Ani mię tam, ani mię sam; *lupum auribus teneo.* *Rys. Ad.* 1. *Zegl. Ad.* 5, (cf. złapałem Tartaryna).

Pochodz. *tamtędy, ztamtd, tameczny, tamtejszy, tamten, tamże.*

TAMA, y, z, TAMKA, i, z, dem.; (*Germ.* Damm; *Angl.* dam; *Gall.* dame; *Lat. med.* damma; *Svec. et Dan.* dam); grobla w wodę wchodząca, wodę odbijająca; eine Schlinge, eine Schlächt, eine Bluthschlinge, eine ins Wasser hineingehende Verdammung; *Boh.* hráz, hrázka, (cf. grodzka); *Sorab.* 2. dam; *Carn.* sashap, sasip (cf. zasypać), jespiza, ispize, (cf. izbica); (*Croat.* tãma + kryjówka, taj-

nik); *Vind.* salip, jies (cf. jaz), jess, sferm, schutina; *Bosn.* gát (ob. Gać), zagatje, zajazenje; *Ross.* насыпь, плотина, плотника (cf. pleść, płot), заплотъ, перепруда, запруда, (cf. grąd), *Eccel.* хмль. Tamę bię trzeba, aby woda lądu nie podmywała. *Os. Fiz.* 265. Bystra rzeka, której wysokie grobel tamy z brzegów wylewać nie dopuszczają, jeżeli wód wyjsie wzbraniem sobie uczyni, nieuchanowanym pędem łaki ponurza. *Mon.* 71, 757. Tamka mała, ob. Taras. — *Fig.* To wszystko postracał, cokolwiek było tamą jego zapędowi. *Mon.* 71, 820. Dalszym jego honorom śmierć przedka tamę rzuciła. *Nies.* 18. Chęć i enota człowiecza we krwi mają tamy. *Przyb. Ab.* 207. — §. Tamka, ulica w Warszawie, n. p. Mieszka na Tamce.

Pochodz. *tamować, zotamować.*

TAMARYNDY; *Vind.* tamarishka, ob. Daktyle leśne. TAMARZYSZEK, ob. Wrzesnia

TAMBOR, a, m, TAMBOREK, rka, m, dem., narzędzie na kształt bebenka do szycia, haftowania; ein Tambour, worauf genäht, gestift wird; (*Croat.* tambura fites dauvum chordarum, barbar. tambür; *Bosn.* tambur fides, tamberlin, babagn: beben). Tambor do haftowania. *Teat.* 20, 42. Tamborek do szycia. *Perz. Lek.* 519. Przynieś mi tamborek z kartunem. *Teat.* 51. b, 44.

TAMECZNY, TAMTEJSZY, a, e, z tamtęj strony, ztamtd *Boh.* tamoj; *Vind.* taunkain; *Ross.* тамовеннй, тутонный, (cf. tutejszy); dortig, dajig. Młó nie wszys-y tameczni na każdy rok otłary wielkie czynią. *Paszk. Dz.* 91.

TAMIZA, y, z, rzeka w Anglii, nad którą Londyn. *Wyrw. Geogr.* 20, die Themse.

TAMKA, ob. Tama.

TAMO, ob. Tam.

TAMOWAĆ, -ał, -uje cz. niedzk, tamą hamować; *Germ.* dämmen; *Niederl.* dämmen; *Svec. daenna; Anglos.* demman; *Lat. med.* addennare; (cf. *Lat.* domari; *Graec.* δαμάειν), ein Wasser hemmen, den Lauf aufhalten; *Sorab.* 2. dammowasch; *Vind.* jesiti, (cf. gaeić); *Ross.* прудить, пружу, запрудить, запруживать, перепрудить, перепружать, перепрудивать — *Pr. et tr.* Tamować rzekę, aby nie wylewała. *Tr.* Rzeka ścierwami narzucona, w biegu swaim tamowała się. *Psalmod.* 91. der Fluß wurde gehemmt in seinem Laufe, verstopfte sich. Bystre strumyki stawały, a gdy się tak tamowały, Wysychały miejscem wody. *Bartz. Trag.* 185. Tamować koło. *Tr.* hamować, hamuleem wściągac. TAMOWY, a, e, od tamy, cf. grobelny, Damm; *Ross.* плотинный

TAMTEJDY *Adv. loci*; *illac*, tamtd, ową drogą, przez tamto miejsce; *Boh.* onam; *Sorab.* 1. tam pzez, tam lober; *Carn.* kjê, kjekej, leunod; *Carn. obs.* tjakej; *Vind.* tota, tontota, totai, lkekai, teta, ta, leta, takai, na trakai; *Croat.* onud, onuda, (cf. onad); *Bosn.* onamo; *Ross.* туда; *Eccel.* тахъ, dort dort, (cf. ztamtd). Jutro wyprawicie się na to i na to miejsce, bo tamtdę pojedą. *Sk. Żyw.* 2, 179. TAMTEN, TAM TEN, tamta, tamto-ów; *Vind.* tisti, testi, der dort, die dort, daß dort. Tamtego nie widział. *Tr.* Tamei panowie. *ib.* Osiadłszy na grzbiecie, Śmierć cię nieubłagana na tamten świat

gniecie. *Hor. Sat.* 189. TAMTOWIECZNY, a, e, owego wieku, czasu, jener Zeit. Słowa te od jakiego mędrka tamtowiecznego wetknięte. *Nar. Hst.* 5, 289. TAMTEJSZY, ob. Tameczny. — (TAMUJE, ob. Tamować). — TAMZE *Adv. loci*, na tamym samym miejscu; *Carn.* lihtöd, lihtukej, leondi, leondokej, eben dafelbst.

1. TAN, u, m., z *Frane.*, dąb garbarski, die Lebe. Korę debowa na tan dla garbarzy na wiosnę odzierać trzeba. *Świlk. Bud.* 40.

2. TAN, ob. Taniec. TANCERZ, ob. Tanecznik. TANCMISTRZ, a, m., który lekcyje tańców daje, *obsol.* skoczek, *Germ.* der Tanzmeister; *Carn.* plesâr (cf. plesy), plesmashter; *Vind.* raini moister (cf. rej), peflar; *Croat.* tanczomester, pleszovod, kolovod, tanezuss; *Ross.* танцмейстеръ; *Eecl.* танечникъ, учитель танцовъ. Młodzieży trzeba tancemistrzów, fechtmistrzów. *Pam.* 85, 1, 700. *Exercitia* w Paryżu miałem te kawalkacya, lutnia i *skoczka. *Boh. Ossol.* 1, 50. (tancemistrza). TANCMISTRZSKI, a, ie, od tancemistrza, Tanzmeister; *Ross.* танцмейстеровъ. Tancemistrzka sztuka, TANCMISTRZSTWO, a, n., die Tanzmeisterkunst, miejsce czyli urząd tancemistrza, die Tanzmeisterstelle. *TANCOLUBSKI, a, ie, tańczyć lubiący, gern tanzend. Jejmé pp. Tańcolubskie, owe to wysmukłych kibici i bystrolotnych nówek skoczki. *Mon.* 70, 152. TAŃCOWAĆ, -ał, -uje *cont.*, TAŃCZYĆ *niedok.*; *Boh.* tancovati, krpěiti, krpějm, (cf. krpce *crepidae*, ob. Kurpie); *Slov.* tančugi; *Sorab.* 1. reyuyu, reiwač, (ob. rej prowadzić); *Carn.* rajam, pleshem, plesati, (ob. Płaszać); *Vind.* rajati, peflati; *Croat.* tanezat, tanczati, tanezam, plessem; *Hung.* tanczolni, ugrom, (cf. igran); *Slav.* igrati, (igratise, igrać); *Rag.* tanzatti; *Bosn.* tančatti; *Ross.* танцовать, приплясывать; *Eecl.* ликовствовать, ликовати; taniec odprawiać, tanzen. Moskwin uczy przy surmach tańcować niedźwiedzi. *Pasz.* Dz. 110. Trzy lata nie tańczyłem. *Teat.* 55. d, 96. Nie czekaj od nas łez żadnych, tańcować raczej będziemy po grobie twoim. *Birk. Kaz. Ob. E.* 4. (skakać, plesać, cieszyć się). Tańcować nie chciał po tym graniu. *P. Kchan. Orł.* 1, 271. — *Cum Genit.* Tańcować gonionego. *Stryjk.* 476: tańcować klaskanego, Polskiego etc. — *Fig. alleg.* Jak komu interes zagrał, tak każdy tańczył. *Zab.* 15, 212 *Slov.* Nė wi, na kteru nótu tancował ma; *nescit unde initium sumendum.* Ja w jego wieku inaczej musiałem tańcować. *Teat.* 51. c, 51. (w inszych byłem obrotach, w obertasach). — *Aliter:* O ojcu ani pytaj; z tym matka tańcowała, z kim jej lubo było. *Mat. z Pod. B.* 5. (z tym się wdawała, sprawę miała, bawiła się). — Tańcować z kim, szamotać się, szarpać się, kręcić się mocujac; mit einem herum tanzen, sich mit ihm herum balgen. Jak się wzięli za lby, tańcowali z sobą po całej izbie. *Ossol. Wyr.* — Potkańujemy z sobą, pójdziemy z sobą w taniec; rozmówimy się, rozprawimy się, zmierzmy się, spróbujemy się, powadzimy się. Tańcować z Tatarami, na granicy walczyć, ob. Taniec Tatarski. TAŃCZYK, ob. Tanecek, Taniec.

Dalsze pochodz. *dotańcować, wytańcować, potaćcować, przetańcować, odtańcować*, ob. Taniec.

TANDECIARZ, a, m., przekupień starych gratów; (Dbb. der Tandler), der Trödler; *Boh.* tarmarečnjk, šantročnjk; *Carn.* martalos, (cf. martauz); *Vind.* trandler, barantezh, kupzhnivauz; *Rag.* starexár; *Ross.* доскутникъ. Starzyznę tę przedasz tandeciarzom. *Teat.* 56. b, 84. Tandeciarze od żydów najwięcej rzeczy kradzionych nabywają. *Gaz. Nar.* 2, 68. *W rodz. żeńsk.* TANDECIARKA; *Boh.* tarmarečnice; *Vind.* tandlarza, kupzhlivarza, kupzhuvauka, bragnarza, die Trödlerinn, Tändlerinn, ob. Tandeta.

*TANDEM *adv.* z *Lac.*, nakoniec przecię, kiedy tedy, cudliŃ; *Bosn.* nadokon, najposlje, na kon konca, (cf. na konie końców); *Rag.* napokon, na svarhu, (cf. wierzel). Już tandem pewnym być można pokoju. *Gaz. Nar.* 1, 228. Tandem po dość długiej podróży, stanądem w Paryżu. *Kras. Doś.* 98. Tandem z oczu mu znikła. *Jabl. Tel.* 555. Siada tandem. *Mon.* 67, 259. — Tandem tedy: i coż zatym? coż dalej.

TANDETA, y, ż., TANDET, u, m., wendeta, handlarstwo starzyzna, gratami, targ na starzyznę, graty, tret; Dbb. Tandlerer, Tandlermarft, Tandlermarkt; *Boh.* tarmark; *Vind.* kupzhuvallithe, kupzhlivarsku, tershiŃhe; *Ross.* локотной рядъ, der Trödel, Trödelmarkt. Utrzymywanie tandet żydom zabrania się. *Gaz. Nar.* 2, 68. Tandety są względem sukien, co cmentarze względem ludzi. *Zab.* 1, 140. Dziś cnotę, honor, jak na tandecie sprzedają. *Wad. Dan.* 67. et 90. Serce na zbycie ma, jak na tandecie. *Zab.* 16, 118. Lais Koryntnska w przysionkach Wenery Rozpustną nader tandetę zakłada. *Zab.* 15, 552. Wstyd teraz poszedł na tandetę. *Nar. Dz.* 2, 110. Za dary, cnotę, wiarę i zdrowie, na starej zawieszają tandecie. *Pol. Arg.* 495. Chętnie dla zysku dobre imię na tandet wywieszają. *Pilch. Sen. list.* 4, 101. (publicznemu pośmiewisku podawają). Człowiek z tandety niewiele wart, nizekenny. TANDETNY, a, e, od tandety, z tandety, Trödel. Robotą tandetna, licha, *oppos.* na urząd.

TANECZEK, TANEK, TAŃCZYK, ob. Taniec. TANECZNICA, TANIECZNICA, y, ż., TANECZNICZKA, TAŃCOWNICZKA, i, ż., *dem.*, tańcowaniem się obierająca, *Germ.* die Tänzerinn; *Boh.* tanečnice; *Sorab.* 1. reyнварka; *Vind.* rajauza, peflarza, rajauka, rajariza, rajarza; *Croat.* tanezussica; *Rag.* tanzaliza; *Bosn.* tančaliča; *Ross.* танцовщица, плясая, плясавица, плясуица; *Eecl.* плясница, ликовательница. Spiewaczki, tańcowniczkki wmawiają w nich, iż złota i klejnoty są jedynym miłości dowodem. *Mon.* 68, 269. Z taneznicą nie bywaj, ani jej słuchaj. *Biał. Post.* 198. — 2. Taneznica, miejsce do tańców, sala; *Vind.* rajilhe, peflarjiŃhe, raini prestor, der Tanzsaal, Tanzort. *Choragium*, taneznica albo in-sze miejsce, na którym gry albo tańce sprawują. *Macz. W. Post. W.* 2, 557. TANECZNIK, TANCERZ, a, m., tańcowaniem się bawiący, uczący tańcować, tańcujący często lub dobrze; *Boh.* tanečnjk; *Sorab.* 1. reyuař, (cf. rej wodzący); *Carn.* plesavz; *Vind.* rajavuz, pefmafhter, rajavez, peflauz, rajar; *Croat.* tanezussica;

Rag. tanzalaz; *Bosn.* tančalo; *Slav.* igrács, (cf. igracz); *Ross.* танцовщикъ, плясальщикъ, плясунъ; *Ecll.* тане-чникъ, учитель танцовъ, плясатель, ликователь, ликовствователь, der Tänzer. Vestris, sławny we Francyi tancerz. *Niemc. P. P.* 19. *Teat.* 24. c, 77. Królowa Anna tak się bardzo kochała w tańcach, iż gdziekolwiek jechała, zawsze rotami w około siebie taneczników wodziła. *Strujk.* 386. Taneczników i skocz-ków. *Pileh. Sen. list.* 5, 218. TANECZNY, TANIECZNY, TAŃCOWY, a, e. do tańca lub tańcowania należący, Танъ; *Croat.* tanczni, tanzüssni; *Ross.* танцовальный, плясальный; *Ecll.* плясательный. W taneczne idzie ko-ło. *Bals. Sw.* 2, 161. Szkoła tanieczna. *Petr. Pol.* 2, 190. Pieśń tanieczna *Vind. raina* popeuka, falerka. TA-NEK, ob. Taniec.

TANGENT u organ, klawiatura, przebiegalnia, klawisz, podkładka, podstawek, młotek, którym palcami przebiegają. *Włod. die* Tastatur, Claviatur, z. B. in einer Or-gel. Tangent, Drüffel, w organach otwiera wentyle w wintladzie. *Magier. Mskr.* TANGENTA, mathem, ob. Sty-czna linia, Tkliwoziąg. Przystawka.

TANI, ia, ie, TANIE et TANIÓ adv. Tańszy, Taniej Com-par.; (*Boh.* lacny, (cf. lacny); *Sorab.* 2. tuni, tuno, tuniej; (cf. *Carn.* tanke, tajnushie-cienko; *Rag.* tanaan vilis); *Rag.* zjénee, za mallo; *Illyr. barb.* jeftino; *Bosn. et Slav.* jeftino; *Croat.* zlahka, (cf. z lekka); *Ross.* дешевый); niedrogi, za małe pieniądze; mógł być, nicht fheuer. Tani rzemieślnik, nie może być wyborny. *Cn. Ad.* 1157. Chłop odbyć musi tloki i szarwarku dzień za pieniądze nadto tanie, mówię, że nadto tanie, gdyż za nie i podjęć dobrze nie może. *Mon.* 68, 196. (za zbyt szczupłą płate). Tanio sprzedawać *Ross.* дешевить. Kitajki dupła, po zł. 3, 4, 5; tańsza po zł. 1. *Gost. Gor.* 112. Gdyby u nas były tańsze dukaty, a gdzie indziej droższe, toby nam wszystkie wywieziono. *Gost. Gor.* 29. (w niższej cenie). Tanio co czynić; *oppos.* wzdrzać. *Cn. Th.* 1156. Tanie kupisz, psom wyrzucisz; co się kupi tanie, psom się to dostanie. *Cn. Ad.* 100. Tanie rzeczy niesmaczne. *ib.* 1158; (*Slov.* čo wzięncé, neni lacne; *quod rarum, carum*). Poganin plundrował, przyszło mu to tanie, Trzodę, bydło, dobytek, nie robiący na nie. *Paszk. Dz.* 16. (przyszło mu łatwo, bez kosztu). Nie da taniej, jedno jak w targu. *Rys. Ad.* 45. (nie ustapi-ć nie). — *Fig.* Jeden drugiemu taniej dać nie chciał; zatem wyjechali na pojedynkę. *Warg. Cez. praef. D* 3. ulegać, ustępować; nachgeben, weichen. Z obu stron bili się długo, jeden drugiemu nie chcąc koniecznie nie dać taniej. *Biel.* 265. — *2.* *Transl.* Tani, nie-szacowany, za nie nie miany; niht gefhägt, gering gefhft. Henrykowi tak tania była korona Polska, a Fran-cuzką cenid drożej *Min Ryt.* 2, 44. Tanie im dla oj-czynny zdrowie. *Jabl. Buk.* C 2 b. Jako jaje słuc, tak to tanie u niego, targnąć się na bliźniego swego. *Rej. Post. T t* 5. Te najwyższe oświadczenia niewypowie-dzianego jednych ku drugim przywiązania serea, tak są tanie i tak mały nam kosztują. *Mon.* 67, 467. Tanie to sobie szacują ludzie, czym bardzo obfitują. *Cn. Ad.* 1158.

Więcej-cm o tobie rozumiał; już u mnie tańszy. *Cn. Ad.* 664. (stracił z szacunku). — *Aliter quasi active:* Tańszy on teraz. *Cn. Ad.* 1158. spuścił z kwinty, już nie tak hardy, zwiesił skrzydła; er giebt's jest woblätter, ist niht mebr ju stöß. Za godzinę może będziesz ty tańszą. *Teat.* 55. c, 55. (nie będziesz się już tak drożyła). Ta-niego sumnienia: byle za co zrobi wszystko, cf. za tane-pieniądze psy mięso jedzą.

Pochodz. *taniec, staniec, taniósć.*

TANIEC, íca, m, TAN. u, m., TANEK, nka, m., TAŃ-CZYK, a, m., TANECZEK, czka, m, dem.; *Boh.* tanec, skočna, (cf. skoczny); *Slav.* tance, tancowanj; *Sorab.* 2. reya, reja; *Sorab.* 1. reja, (ob. Rej); *Carn.* plus (cf. plasy), raja; *Vind.* raji, raj, raja, rajzh, plefs; *Croat.* táncz, tancez; plész, szkok; *Rag.* tánaz; *Hung.* tántz, táncz, tántzolás, ugrás; *Bosn.* tanac; *Ross.* танецъ, пляска, плясаніе, урпляска, скачка; *Germ.* der Tanz, das Tánzen; (*Niederj.* Danz; *Angl.* dance; *Gall.* danse; *Ital.* danza; *Arab.* tantza, cf. *Graec.* δόρυσι; tańcowanie, pochod, ruch, skakanie podług muzyki w takt; das Tánzen, der Tanz. Niechaj do tańca grają, Już się nogi zwijają. *Kniaz. Poez.* 1, 105. Prosić dany w taniec. *Gaz. Nar.* 1, 104. Szła z nim w taniec. *Gorn. Dw.* 274. Prowadzić pannę w taneczek. *Jeż. Ek. E* 4. Już składne ruszy do taneczka pięty. *Hor.* 1, 247. Ubiegają się, kto ma pierwaj w tanku poskoczyć. *Rej. Zw.* 23. Lesne Nimfy rzędem Ujawszy się za ręce, różne stroją tany, Gdy satyrowie dzieci grają im w organy. *Zimor. Siel.* 532. *Szym. S. W.* 59, cf. Krakowiaka, byczka, sarabandy, drabanta. *Teat.* 24. c, 71 — (*Ecll.* aukobanie taniec duchownego z chrześnymi po odbytem chrzcie, po trzy razy na około chrzcielnicy, tudzież przy święceniu dyakona i presbytera, podobnież po danym ślubie małżeńskim). W tan idą edry, jak (Orfeusz) gładko pomuszeze, Dereń z jesionem równiej szuka pary, I mniejsze taktu nie uchybia bluszeze, Porwą się suche do płasów szuwary. *Mon.* 74, 719. Trudno tego do tańca ciągnąć, kto nie rad skacze. *Rej. Zw.* 26. b. Kiedy się pijanemu zechce w tanek, aliści się śliza, jako kozieł po ledzie. *Rej. Zw.* 62. On nie do tańca, albo jak niedźwiedź do tańca: niezgrabny. *Ld.* Nie nie umie, do niezego go użyć nie można, ani do tańca, ani do różańca. *Mon.* 74, 106, (cf. ani do rady, ani do zwady; ani do pióra, ani do szabli). Niedźwiedzi, Smorgoński taniec: niezgrabne ruszenie. — On na to, jak na taniec, lubi to, rad temu, ochoczy do tego. — Kozacki taniec: rzecz dzika, nie według porządku. — Z tańca do grobu niejednego niosą. *Pot. Syl.* 240. Śmiertelny taniec, saltus mortalis. — Taniec, muzyka taneczna, ut graj, spiewaj mi ten taniec, die Musil ju etnem Tanze, ein Tanz. Obiecano mi na jutro przepisać śliczne dwa tań-czyki. *Boh. Kom.* 1, 207. Kozak na teorbanie tnie tań-czyki. *Zab.* 15, 204. Uciąc tańca, z góry zagrać, zwa-wo odgrać Nieszpetnego imu tańca zagrał, wypłatał mu sztukę, uciał mu kurtę, zadał mu gracko, pomieszał mu szyki, zbił go z drogi, z taktu, cf. z jednochody. — *2.* *Transl. fig. varie:* Śmierć ze mną chodzi w tańcu.

Kulig. Her. 60. (zaprasza mię z sobą). Taniec ś. Wita, ob. Wit. Rzeka do morza wpadłszy, tam wszystkich swoich tańców dokończyła. *Pasz. Dz.* 22. (biegu swego). Spodziewał się zbieg, że mu darują, i że go w taniec nie zaproszą. *Teat.* 8, 105 przez różgi, *Epief-rutben*, *Gassenlaufen*. — Taniec, Marsowy taniec, targaniec, bitwa, walka, utarczka, turniej; *Striegstanz*, *Ingriff*, *Echladt*, *Kampf*, *Treffen*; (cf. *Lucian de Saltat.* 14, 2, 276. *Barth. Anachars.* 4, 406: «les Thessaliens elevoient une statue à l'hation, parcequ'il avoit bien dansé au combat»). Tatarowie radzi się potykają w polu równym, półki swe w okóło zgromadziwszy, szykiem zakrzywionym, który pospolicie ludzie rycersey Marsowym tańcem zowią. *Gwagn.* 595. Tatarowie z łuków tańcem zwykłym najeżdżając bez przestanku Litwę przerywali. *Stryjk.* 348. Tatarowie zwykłym tańcem różno się rozstrzelili, ucieczkę zmyślając. *Stryjk.* 345. Ruś się na nas oburzyła; pomóżmy im tego tańca, na który przyjechali. *Biel.* 59. Litwa z największą śmiałością Tatarom pierwszym i wtórnym tańcem odpór dała; na ostatek Tatarowie nie mogąc wytrzymać trzeciego tańca, poczeli pierzchać. Litwa zaś za nimi gonionego tańcząc, tym śmielej była. *Stryjk.* 476. Synowie, nie uczcie się tańców, bo tego i w domu z Tatarami nauczycie się (przeostroga Sobieskiego, wyprawującego synów do cudzych krajów). *Karp.* 4, 21. Od Tamertana podane prawidła wojowania zachowali Tatarzy, i to nazywali nasi dziadowie tańcem Tatarskim. Takiego słowa używa Konstantyn Niasze Ostrogski, Marein Bielski, i Jakób Sobieski w dawniej nauce dzieciom idącym za granicę. Polacy nazywali suwałką ten rodzaj utarzek. *Czack. Pr.* 1, 255. Uciekną (Tatarzy) jak złodzieje, strzałki wystrzelawszy, Taniec za potkanie w koło udziaławszy. *Stryjk. Turk.* 4. Gotowe do rozprawy szańce, Zecheli z nami isé w Marsowe tańce. *Jabl. Buk. M* 4 b. Jużbys więcej w tan Marsa nie chodził pod Troją. *Dmoch. II.* 2, 419. Tatarowie prędko przyszli do koni i sprawy, skoeczyli tańcem. *Pap. Byc.* 80. — *Simil.* Junacy obadwaj, poszli z sobą w taniec: wzięli się za rby. Pójdziemy z sobą w taniec: rozmówimy się, rozprawimy się. — *Prov.* U tego tańca dwa końca. *Rys. Ad.* 69. niebezpieczna sprawa, rzecz wątpliwa, jak się uda; cf. psiego, sowiego skakać.

TANIEĆ, -ieje *neutr. niedok.*, stanieć, *f.* stanieje *dok.*, tańszym się stać, spadać z ceny; *Ross.* дешевѣть, подешевѣть, вздешевѣть, *woblsfelder* *werden*. Staniało po drogości zboże. *Cn. Th.* 1155. Wszystko wszędzie staniało, a grosz wszędzie drogi. *Jag. Gr. A* 4 b. — *Tr. fig.* Tanieć, spadać, z szacunku utracić; *geringer* *geachtet* *werden*, *die* *Echlung* *verlieren*. Dobrze przy lepszym tanieje. *Cn. Ad.* 165 (cudne przy eudniejszym gaśnie). Rozzum, poezliwość, summienie staniało. *Wad. Dan.* 67. Świat mi cały przy tobie taniał i tanieje, Serec moje za tobą pójdzie w puste knieje. *Teat.* 44, 78. Dla nauki Chrystusowej powaga Faryzeuszów taniała. *Żarn. Post.* 5, 552 b. Poważność Janowa niejako była dla onego w ciemniej jego więzienia staniała. *Żarn. Post.* 12 b. Dawniej uczeni ludzie w wielkiej wadze byli, nie tak

jako dziś u niektórych tanieją, i za szyszkę je sobie waga. *Glicz. Wych. N* 6. Rzeczpospolita bardzo dziś *staniała, Co się prywatą nisko jej kłaniała. *Rej. Zw.* 252 b. Jaki dziś Rzym, jako staniał. *Bot. Sen.* 26. Zda mu się, żeby jednym stopniem niżej stąpić i zaraz staniec musiał, gdzieby miał dać to znać ludziom, że się uczył kiedy. *Gorn. Dw.* 6. Staniała w królownie podu-fałość ona przeciwko Tymoklei. *Pot. Arg.* 149. umniejszała się, upadła, się nałm ob. Coż tedy nam tytuł da, żeśmy chrześciance? Kiedy spraw chrześciańskich sława u nas tanieje? *Pasz. Dz.* 110. (tanieje). — 2. Tanieje, już nie tak hardy, spuścił z kwinty, zwiesza skrzydła; er giebts jezt *woblsfelder*, ist nicht mehr so stolz. Wstyd go razem i ciężki gniew podusza, Przecięż z humoru tego już opuszcza i co dalej tanieje. *Tward. Wł.* 154. — (TANIECZNICA etc. ob. Taniecznica). — TANIO, TANIE, ob. Tani. TANIOŚĆ, TANNOŚĆ, ści, z., niedrogość; *Boh.* łacynost, (cf. łacność); *Ross.* дешевоѣта, *die* *woblsfelder*. *Dudz.* 16. Na samo jego imię z nagła tanność żywności z największego zboża niedostatku i drogości nastąpiła. *Siem. Cyc.* 248.

TANTONIC się, [TAFONIC się 2], *rec. niedok.*, [*Etym.* *te-*ten, n. p. 2]. Tantonii się ogień, *gliscit ignis*. *Cn. Th.* 1126; wzmaga się ogień, wybucha. *Włod.* das Feuer greift um sich, nimmt Heberhand, sprüht um sich herum. Z nagła się wszystko tantoni, Gdzie blask skalnej migunie broni. *Zib.* 6, 259.

TANTNY a, e, dostatni, którego stać na co, n. p. Żyd tantny stać go na kilka arend; — rozumiem że z Łacińskiego *tanti est*: *opp.* kapzan. *Ossol. Wyr.* jeżeli nie z Hebrajskiego *תנח* *tanah*, *largiter* *donavit*; zwłaszcza że się o żydach najwięcej używa. *Ld.* vermögend, *woblsfelder*.

TAPAC, TEPAC, ob. TUPAC, TAPCZAN, ob. Tarezan.

TAPEZAN, a, m., n. p. Towary Tureckie, kobierce, kilimy, tapezany. *Vol. Leg.* 4, 82. Chodzi po altembasowych tapezanych. *Tward. Pasg.* 5.

TAPICYER. *Kras. Pod.* 2, 214. *Mon.* 67, 625, *Boh.* *ca-*launjk, (cf. *calun*); *Carn.* *prapagnek*; *Vind.* *presternik*, *tapezirar*, *prestranjar* (ob. Przestrzeń, rozprzeźnienie), *prapagnek*, (cf. przepięć); *Ross.* *обойщикъ*, ob. *Obiciarz*.

TAPIROWAĆ *cz. contin.*, z *Franc.*, u fryzyera włosy grzebieniem w kupę zbijać. *Magier. Mskr.*

TARABAN, u, m., kotły wojskowe, tołombas; *eine* *Trommel*, *Херраufe*; *Ross.* *барабанъ*, *bēben*, (cf. *tarantara*). *Bebny*, *tarabany* grzmia. *Lesscz. Class* 64. TARABANIC *cz. niedok.*; *Ross.* *барабанить* *bēbnić*, *trommeln*. *Dobosz*, eo pod okna *capstrych* *tarabani*. *Kras. Sat.* 100.

TARAC, ob. Tarzac.

TARADAJKA, TERADAJKA, i, z.; *Boh.* *talawaška*; *Slav.* *taljuge*, (ob. *Telega*); *Ross.* *таратайка*; *prosta* *nikkezemna* *kolaska*, *eine* *schlechte* *Kaleške*, cf. *taratalka*.

TARAMTARAM, ob. Taratan.

TARAN, u, m.; *Boh.* *had*, (*had*: wąż, cf. *gad*); *Carn.* *restropliu*; *Vind.* *sidni* *podiravez*, *restropiliu*; *Ecerl.* *баранъ*, *сѣбнобитное* *опудие*, (ob. *Baran*); *Ross.* *таранъ*; *der* *Mauerbrecher*, *Sturmloch*; *belka* *dębowa*, w końcu okowana na kształt głowy baraniej, którą kuczono mury. *Biel.*

66. *Pap. W. 1, 192. Warg. Cz. praef. 4. Otw. Ow. 455, ob. Barao. Chmiel. 1, 465.* — Taran, szlaga, kula. *Volckm. 518. ein Schlägel.* — *Fig. Złoto a niezgoda najdzielniejszy do łamania murów taran. Nar. Hst. 2, 101.* Nie masz muru, którego by złotym nie przełamać taranem. *Fredr. Ad. 58, (cf. złota szwajca).* — *?* *Transl. Taran n. p. morski = bałwan, szturm, nawał; Sturm, Ungewitter, Meereswogen.* Tak bywa rzucany okręt, gdy różne biją nań tarany. *Morszt. 55.* Okręt jechał od srogich szturmów i taranów. *Jabl. Tel. 47.* Podobny bałwanom Morskim był i płynącym Neptuna taranom. *Jabl. Tel. 279.* Główne tarany bezbożność, bluźnierstwo, niesprawiedliwość, które fundamenta monarchii z gruntu poruszają. *Psalm. 29.* Po tylekroć swe tarany Na zadanie ciężkiej rany Smutek wali w nędzne serce. *Zab. 11, 207.* Ja mając ten taran w sercu, wytrwać nie mógł. *Wys. Kat. 598, (cf. ościę).*
- TARANT, a, m., koń lub pies etc., tarantowaty; *Slav. shárac, ein Wolfschimmel, ein Ziegerpferd, ein Pferd von dergleichen Farbe, ein Hund.* etc. Wszak widziałeś i dobrze znasz moje taranty, Konie dzielne, maść rzadka, gustowne ubranie. *Zabl. Fir. 29.* Imię się otyłego wilk taranta w głodzie. *Pot. Pocz. 246.* Tarant pies leżał na szród izby. *Pot. Jow. 114, (cf. morąg).* TARANTOWACINA, y, ż., maść czarno i biało nakrapiana, weiß und schwarz gezeichnete Farbe. Marmur biały, mający krople czarne po sobie na kształt tarantowaciny. *Star. Dw. 6, (cf. morągowaty).* Pszezoły te, tarantowaciny z wszęch stron złotemi Ponakrapiane ciała mają; *paribus lita corpora guttis. Otw. Wirg. 457.* TARANTOWATY, a, e, TARETOWATY, TARANTOWY; *Ross. чубарный;* czarno biało nakrapianej maści, cętkowany czarno biało; *apfelschimmelig, getiebert.* Crokaty, srokaty, tarantowaty koń, *geheest. Menin. 1, 25.* Konie tarantowate. *Hipp. 9.* Podie mnie dawano stepaka tarantowatego. *N. Pam. 16, 17.* Dzikie lamparty tarantowój barwy. *Mon 71, 901.* Lampart taretowaty. *Banial. J 2.* Dzieciół taretowaty. *ib. J 3.* — *Fig. Znać po tarantowatej cerze waszój, która zewsząd szyszki osiadły...* *Pot. Pocz. 259.* TARANTULA, ob. Krzeczek.
- TARAPATA, y, ż., hałas, kołat, bębnienie, stukanie ciężkie; *Lärm, Geflüsse, Getöse.* Coś mi w głowie kołata, Właśnie jak kotłów bębnienia Ta ta ta tarapata. *Teat. 56. c, 126.* — *?* Tarapata, kłopot, kłótnia, swar, obroty, rosterk, obertas, Verlegenheit. W kadueznej pan mój tarapacie. *Zabl. Amf. 60.* Nie uszedłem powszechniej z wami tarapaty, Popalono mi gumna, stodoły, pnie, chaty. *Zimor. Siel. 229.* Wielka tarapata, dziurawa w deszcz chata. *Rys Ad. 75.* Nie uwierzysz, w jakich ja tarapatkach bywałam, wiele się to chłopców przemięło, co się za mnie wyzywali. *Teat. 21, 71.* TARARA, ob. Taratan. TARARUSZKI *plur.*, fraszki, bajtałaszkki, brednie, blaktry; *Schwindelreyen, Windbenteleyen.* Zagorzałe pały! u tych kobiet w głowie nie więcej, tylko tararuszki. *Teat. 55. d, 19.* Wszystko poszło na brydnie i na tararuszki, Na przysmaczki, spiewaczki i na panie duszki. *Nar. Dz. 5, 55.*
1. TARAS, TARAZ, u, m., różna nasypka, rozmaity drobny materiał, kamienie, gruzy, chrósty i t. d. do zawalenia, przyparcia czego; [z Niem. 2] Tarraß, Traß, gepulverter Stein. Upusty gnojem, tarasem, darniem opatrzeć. *Haur. Sk. 146.* Potrzeby różne do stawów przysposobić w ziemie i saniami zwieźć okoly, chrósty, taraz, gnoje na upusty. *ib. 144.* — 2. TARAS, u, m., może z Franc. terrasse; — 1) wał z ziemi usuty, grobla; ein Erdwall, eine Bastey, ein Tarraß; (*Boh. taras, rauben, raubenj, (cf. rąb, zrab); Bosn. tarača 1)* miejsce visoko od kucheje za grjatsę na suncu, 2) jastrik *pavimentum.* Taras wałowy, płaszczyzna wałowa, przytkająca z jednej strony do skarpy, a z drugiej do przedpiersienia. *Jak. Art. 5, 520.* Taras, grunt słaby, umocniony drobną skrzeczynką, iłem przesypany, czyli tamką mała. *Os. Żel. 86.* Nasyp, nasypisko oparte, omurowane). Kazał Mieszko moeny taraz udzielać przeciw zanikowi w mieście, a dolywać go. *Biel. Św. 187 b. (baszte).* Tarasy na ciskanie kamienia i beltów. *1 Leop. 1 Mach. 6, 51. (kusze. Bibl. Gd).* Bliżej ogroda się wznosi taras brukowany. *Zab. 9, 158.* Skrzet. Pantofle przesiakłe wodą położył na tarasie swojego domu, aby wyschły na słońcu. *N. Pam. 3, 277.* Pokoje cesarskie są otoczone tarasami i galeryami. *Pam. 85, 561.* — *Anat. Taras, grobla, międzydupie, perinaeum. Perz. Cyr. 1, 176. die Friederferle.* — 2) Taras, więzienie, kłoda, turma, wieża; *Vind. jetnizna liha, knozak, kaiha, daš Gefängniß, der Kerker, die Gefängnißstraße.* Wsadził go starosta do tarasu. *Baz. Hst. 219.* Rozpaczając we łzach zamyka w tarasie. *Teat. 46, 48.* Nie taras czyni sromotę, ale występek. *Modrz. Baz. 541.* Taras, kara zbrodni szkodnych. *Nag. Cyc. 89.* Lepiej z lasu, niż z tarasu • lepiej uciec, niż dać się więzić. TARASEK, ska, m., dem.; *?* Gdyby kto pijanicy posłał wielką sklenicę albo choremu na oczy tarasek... *Gorn. Sen. 56. (umbrelkę?).* TARASOWAĆ, - ał, - uje cz. niedok., zatarasować dok., moeno zamykać, palami, ryglami obmocoować; *Boh. raubiti, (cf. rąbać, zřabać); (Bosn. taračati pavimentare), verrammeln, jest zumachen.* — *?* W więzieniu zamknąć, więzić, inš Gefängniß setzen. TARASOWY, a, e, do tarasu więzienia należący, Gefängniß-Tarasowy *Subst. masc.*, więźniów dozorca, der Gefängnißwärter, Kerkermeister. *Teat. 9. e, 75.* Tarasowe *Subst. neutr.*, od tarasu płaca. *Cu. Th. 1156.* turnowe, Gefängnißgeld, Ziggeld.
- TARATAN, TARANTARAM, TARATANTARA, TARARA, odgłos trąb, (cf. taraban), Trompeten, Trompetenschall, Trompeten. Rzekłszy, tarantara w trąby trąbić jęto *Kmit. Spyt. B 4 b.* Dawaj, strawy nie żałuj, nie tak, jako kędyś U jednego, gdy trąbia, miasto tarantaram, Krupy, kropy, na obiad trębacz otrębuje. *Opal. Sat. 55.* Taratan tara tartan trąby zewsząd brzmiąły. *Stryjk. 49.* Tatarantara wszędzie brzmi, a echo krzyczy. *Stryjk. Henr. B 5.* Tarantatara, abo pobudka do rycerstwa Polskiego. *Kehow. 510.* — *?* Sikora tarara. *Banial. J 5 b.*
- TARATATKA, i, ż., kapota Polska, ein pelmischer Oberroß. Jedni w fraczkach, drudzy w taratatkach. *Gaz. Nar. 1, 20.* — *?* Taratotka, ob. Taradajka.

TARAZ, ob. Taras.

1. TARCHAC. ob. Tarkać, Tarkotać. 2. TARCHAĆ n. p. słomę, ob. Targać. TARCHAN, a, m., parobków wojskowych czyli "ciurmę Turcy zowią babami a innych niewolników tarchanami. *Kłok. Turk.* 248.

TARCICA, y, ż., TARCICZKA, i, ż., dem., deska piłą tartą, ein Bret, eine Diele. Tarcice do różnych robot i różnej grubości trą się z dębiny, sosniny, jedliny. *Kłok. Rośl.* 2, 166. Tarcica od brzegu, czyli od kory drzewa rznięta, oblader, obladra. *Magier. Mskr.* okrajka, daß Schwarzenbret, die Schwarte. Tarciczka, *asserculus. Mącz.* Tarcicami pokładać, nakrywać. *Cn. Th.* 1156, dielen; (*Croat.* podim, popogyújem, z deskami pokrívam; *Hung.* deszkázom). Nie po jednej tarcicy chodzi: pijany, zatacza się, nie idzie wprost; albo: oszust, na dwóch stołkach siedzi, bierze się od siebie i k sobie, jak mu zyskowniej, i ciepło i zimno wychodzi mu z ust. TARCIE, *Subst. verb.* Trzeć *qu. v.* TARCICOWY, a, e, do tarcic należący, Breiter, Dielen. Owoc chować na tarcicowym tle. *Cresc.* 458.

TARCZA, "TARZ. y, ż.; (*Carn.* tarzha orbita, scutum; *Vind.* tarzha, szhit, paish, branva, bramba, odnefenza, vstriega; (*Croat.* taráz pavimentum; taraczati: brukować, cf. tarcica, taraczam pavimento); *Ross.* тарчъ; *Ital.* targa; *Gall.* targe; *Lat. med.* targia; *Arab.* tarka, darka; *Chald.* ܛܪܫܐ teresa); mniejsza od pawęży, dla jazdy służąca. *Pap. W.* 1, 227; *Germ.* die Tartische, (Rondatische, Rondel), daß Reiter Schild; *Sorab.* 1. nastahwka (ob. Nastawieć), nastahwa. *Krom.* 277. *Chmiel.* 1, 458. Tarcz z byczych skór siedmiu złożona. *Żebr. Ow.* 526. — 2. *Phras.* Dawni ludzie z sobą uprzejmie, nie za tarczą żyli. *J. Kchan. Dz.* 162. nie w ustawicznych walkach, nie w niedowierzaniu, podejrzeniu: wzręcz, jest jest, niemasz niemasz! obne Mišťranen. — *Fig.* Tarcza, szczyt, obrona, zasłona, Schutz und Schirm. Czy tylko w jej nieszcześciu są obrony tarczą. *Teat.* 46, 51. O jak tarcz słaba z samiej poczciwości. *Past. Fid.* 266. Bóg jest ratunek nasz, i tarcz nasza. *Radz. Ps.* 55, 20. *Rej. Post. Y y* 2. — 3. *Herald.* Tarcza, pole, w którym znaki znajdować się mają *Wiel. Her. Jabl. Her.*; daß Schild eines Wappens, daß Wappenschild. Tarcza, herb Sobieskiego, zkąd gwiazdy, za Jana Sobieskiego odkryte, nazwano tarczą Sobieskiego. *Boh. Prog.* 8. — 4. Tarcza u tablicy mierniczój. *Solsk. Geom.* 2, 11. *Jak. Mat.* 1, 500. daß Schild auf dem Meßstische. — 5. Tarcza strzelnicza, do której strzelają, szyba, krag, meta, die Schießscheibe. *Tr. Boh.* tarč — 6. *Hist. nat.* Tarcze, pod brzuchem u węzów, łuski szerokie, taśmiaste, poprzecznie idące, scuta. *Zool.* 198. die Schilder an dem Bauche der Schlangen. — *Aliter:* Rodzaj gadu pływającego, gad rybny tarcze zwany, centriscus, których grzbiet niejaki jest pancierzem okryty. *Kłok. Zw.* 5, 52. Schältsche. TARCZAŁA, herb; zóraw' na jednej nodze, nad nim dwie tarcze. *Tr.* TARCZAN, TAPCZAN, u, m, deska czyli przyszersza ława, do spania na niej, daß Schlafbret, die Schlafbauf; *Ross.* нары. Chce pójść spać, znaleźć nie może łózka, ni tarczanu. *Teat.* 45, c, 79. *Wyb.* Kogut piał; baba zaraz hyc z tarczanu. *Zab.*

15, 278. *Tręb.* Jak mała szafa przybita do muru, jest tapczan z tarcie. *N. Pam.* 16, 29, (cf. szlabank). — *Phras.* Przewalał się na łózku, a teraz chrapi i na tarczanie. *Ossol. Wyr.* z fortuna odmieniają się obyczaj; staniał, spuścił nos. TARCZENNY, TARCZOWY, a, e, do tarczy należący; *Vind.* tarzoun, Tartischen, Schild; *Scutarius*, co ku tarczy należy, tarczenny, pawężniczy. *Mącz.* Odyńca trzeba z tarczowój ruśnicy dobrze sparzyć. *Haur. Sk.* 294. z jakiej do tarczy strzelają, Schießscheibenbüchse, womit man auf der Scheibe schießt. TARCZNIK, TARCZOWNIK, a, m., który tarczę nosi, (tarczonoś), der Schildträger; (*Sorab.* 1. nastahwownik); albo tarcze robi, Schildmacher. *Mącz.* Poczynd tarcze miedziane, i dał je w ręce przelożonym tarczowników. *W.* 5 *Reg.* 14, 28. (przełożonym nad piechotę. *Bibl. Gd.*) Syn Łojady był rotmistrzem nad wojskiem strzelców i tarczowników. 1 *Leop.* 1 *Paral.* 18, 17. (pawężników. 5 *Leop.*) TARCZOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt tarczy, geschildet, wie Schilder. Melon tarczowaty. *Syr.* 1184. TARCZYCA, y, ż., scutellaria, rodzaj rośliny, do niego należy celiłnik. *Kłok. Dykc.* 5, 65, Helmfrant, Schildfrant. TARCZYCZKA, i, ż., dem., pawezka, scutulum. *Mącz.*, mała tarcza, daß Schildchen, Schildlein. TARCZYK, a, m., clypeola, roślinna, u nas rośnie na polach, rzadko wyżej nad 4 cale. *Kłok. Dykc.* 1, 159, Schildfrant.

*TARETOWATY, ob. Tarantowaty.

TARG, u, m; (*Boh.* trh, rynek; *Sorab.* 1. torožežo, wiki, (cf. wiec); *Carn.* tērg forum, oppidum; *Vind.* terg, terh, plaz, (dem. tershish); *Croat.* tērg, tergovische forum, nundinae, (tergouina mercatura, telonium, tér-tua, tersenye: handel, cf. terh; *Hung.* tereh onus); *Da m.* targh, pijazza: plac; *Bosn.* terg, tergoisete, trigh: pazar ob. Bazar, (*Bosn.* targ, targouina, trugovina, tergovina, tergovanje mercatura, tergovine merces); *Rag.* targh, tergoisete, targouina, (targh, tergovina, tergovanje negotiatio); *Slav.* tergovina: handel; *Ross.* торгъ, (торгъ, торговля handel); [*Ecc.* тръгъ; *Dan.* torv 2]; (*Turc.* tcharche); miejsce targowe, targowisko, rynek; der Marktplatz, der Markt. Muszę pójść na targ, mam tam korcy kilka dziesiąt pszenicy. *Teat.* 4, b, 55. Rybny targ *Vind.* ribnaria, ribnu tershifhe. Targ, miejsce lub czas targowy, dzień targowy: *Vind.* tershen den tergunanje, tershifhtvu, Markt, Marktplatz, Marktzeit, Markttag. Zygmont postanowił, żeby po wsiach targi i jarmarki nie bywały. *Skrzet Pr. Pol.* 2, 200. Targi w Gdańsku tego lata będą bardzo dobre. *Mon.* 67, 110. Nie rada koza na targ, ale musi. *Rys. Ad.* 45. *Pot. Arg.* 449: (*Slov.* ne radabi koza do trhu, ale musi; wiele ten czyni co musi, z musu enota; nolentem fata trahunt). Wiedzie ich jak w uździenicy do targu. *Rej. Post. K k k 5.* Na zdrowym do targu, na chromym do domu. *Klon. Wor.* 68. (zarobił jak Zabłocki na mydle, poprawił się z pieca na łeb; dał siekierkę, wziął kijek; lub też: co lepszego sprzedaj, co podlejszego tym się obchodź sam) Na jarmarku albo na targu pospołitym kto co kupi, to zarazem ma zapłacić. *Szczerb. Sax.* 168. — *Prov.* Bez pieniędzy na targ, bez soli do domu; *Slov.* bez peněz do trhu, bez

soli do domu; bez pieniędzy do miasta, bez soli do domu. *Żegl. Ad. 15. Rys. Ad. 2;* (*Slov.* bez kniż do školi, bez peněz do trhu; bez xiązek do szkoły, bez pieniędzy na targ, z piasku bież nie będzie). Jak w targu z wszystkimi się brataj. *Birk. Gl. Kon. 18.* I najtrzeźwiejszy często z targu pijany wraca. *Ossol. Wyr.* (świat psuje, okazya czyni złodzieja). Powracał jak z targu, szumno, wesoły, pijany. *Ld. Zły* targ bywa po jarmarku. *Pot. Arg. 309. Pot. Zac. 111 b.* (po dobrym obiedzie nie smakuje wieszera, niewielkie święto po ostatkach niedziela). Wyjeżdża z czym, jak z łysą kobyłą na targ; popisuje się z rzeczą już spowzedniała. *Wolsk.* (chlubi się, jak gdyby z czym poezciwym, nadstawia się, chciałby się koniecznie pozbyć). — *Fig.* Nie wyjeżdża na targ z tym, eo komu czyni, a potajemnie wedle potrzeby każdego wspomaga. *Kosz. Lor. 114 b.* nie chwali się, nie chlubi się, nie popisuje się. (*Slov.* Ne ze wsčckim na trh; *non omnia revelanda.* Wyjechał z tym na targ; (podał pod kwestyą, pod roztrząśnienie, rzucił kość). Nie masz z czym na targ, nie na targ to! (nie masz z czym się popisywać, to nie do ludzi, w ką z tym, na targu tego nie zbędziesz, ani na jarmarku, nie kupi tego nikt). Po targu, ehybił targu; (po czasie, stało się już, odstac się nie może, po barszczu szperka, chrzan po sztuce mięsa, łyżka po obiedzie, nóż po pieczeniu, po mszy do kościoła, po śmierci lekarstwo). Targ uczy kupować. *Archel. 2, 64.* (do wszystkiego trzeba praktyki, po szkodzi mądry, doświadczenie mistrzyni). — Jak na targu, targ w Osieku, ob. sprawa jak w Osieku; ezart swoje, pop swoje, wszyscy krzyczą, żadnego nie słyhać. W głowie, jak na targu, *ideae confusae,* groch z kapustą, bigos. — Targ, targowanie, zmowa o kupno; *daß Handel, Dingen, Bedingen, Behandeln, der Handel, Kaufhandel.* Kamil targ zrzucił, który z Galami szlachta Rzymska zawierała bez jego wiadomości. *Birk. Kaz. Ob. C 2.* Podkupywać kogo w targu. *Teat. 52. c, 9.* Krakowskim targiem, na połowicy przestanie. *Rys. Ad. 29.* Pierwszego targu nie upuszczaj. *Rys. Ad. 58. Cn. Ad. 859.* Ostatnim targiem, ostatnim słowem, ostatnią ceną, mit dem letzten Worte. Skoro znaeie się na tym, przedźj dobijemy targu. *Teat. 18. b, 24.* (przedźj skończymy, zgodzimy się). Dobijać, docierać, dobieć, dotrzeć targu, skończyć umowę, ręką w rękę uderzyć: *oppos.* odskoczyć od targu, nie dobieć, rzucić się. — Targ jeszcze, nie kupno, targ nie litkup; myśl jeszcze nie uczynek, daleko ztąd do owąd, jeszcze się nie stało, jeszcze to nie słub, jeszcześmy nie przyszli do litkupu, jeszcze rzecz w targu, nieskończona, na dwoje, może być jeszcze i tak i siak; nie wykrzykuj, póki targ; nie mów lup, aż przeskoczysz, *ante victoriam ne canas triumphos;* nie spiewaj aleluja aż po wielkim piątku. — I jeszcze targ, targ i targ, a do słowa nie przychodzi, zwłoczy się, kiedyż koniec? — Targ targ, a słowo słowo; jeszcze może się rozejść. — I do targu nie przyszło! rozeszli się od razu. — Targ; zwada, n. p. Wielki targ między nimi powstał. *Ossol. Wyr.* (cf. targać, tarkać). — Targ, targowa cena, *der Marktpreis.* Zbożem kupujący większy targ i cenę onegoż wznie-

śli. *Chelm. Pr. 4.* — *Fig.* Dziś w lekkiej wadze a targu są nauczyciele. *Glicz. Wych. N 8* (w niskiej cenie, w małym poważaniu). — Targ; to, eo na kupi zyskał, *ut Dobrym targ miał. Cn. Th. 1137.* eo utargowano, *ich habe einen guten Markt gehabt, Marktverdienst, Gewinn, gute Lösung.* Zły miał targ; źle przedał; w ogólności: nie udało mu się, szwankował, źle padło, nie upiekł pieczeni, wskórał jak Zabłocki; poznano się na nim, poszedł jak zmyty. *Cum emphasi* przycieżając: zły miał targ; oberwał, wziął po łbie, po ezuprynie, wytargano go, powrócił z siniakiem, łysy, z wydartą ezupryną — Targ cygański, cygańskie kupno, kradzież, lekki chleb, lekkie, źle nabyeie, *Zigeunerhandel, Diebstahl, Gaunerey.* — *2. Fig. transl.* W Niniwie wszystko na targu było, godności, urzędy, sprawiedliwość. *Stas. Num. 2, 125* na tandecie, na przedaj, *zum Verkauf.* Za urzędy, za łaski za ładowne trzosi, Na targ idzie ojczyzna, na targ wolne głosy. *Teat. 45. d, 82. Wyb.* Pójść w targ o serec, rzecz to, która zdradza. *Teat. 54. d, 59.* (targować serea). — Targ z kim o eo, unawianie się o eo, niepredkie uleganie, nieochoczość, niegotowość do czego; *Dingen, Handeln, Bedinge, Unwillfährigkeit, Anlust, Saumseligkeit.* Wielkie zwłoki przez znaczną nieochotę i sromotne targi z żołnierzem nastąpiły. *Tward. Wł. 44.* Zamiechaj targiem iść z panem bogiem i s kościołem. *Sak. Okul. 7.* — *Aliter:* Puścić uszy na targ; posłuchywać między ludźmi, eo też o czym mówią, (ob. tarkają o tym), dowiadujące się eo gadają, sądzą; *unter die Leute gehen, sich erkundigen was passirt, worden, was geredet wird.* Gdybyś puścił uszy na targ, iściebyś usłyszał pewną nowinkę o sobie. *Rej. Post. L 1 5.* Nie tylko patrzeć na gładkość białogłowy, ale też i uszy posyłać na targ, jaka o niej sława. *Budn. Apoph. 150.* TARGAĆ, TARCHAĆ *cz contin.* Targnać *jednł.*; *Boh.* trhati, trhnauti, drhnauti (cf. zadziergnąć, zadrhnutí), drhl, drhnu, drhati, (drhlen tarlica); *Slov.* trhat, trháť, (trhliwi lacerativus); *Sorab.* 2. tergasech; *Sorab. 1.* torhacž, torham; *Carn.* tergam, (tergam = 2) wino obierać, terganje = winobranie); *Vind.* tergati, stergat; *Croat.* tergati, térgam; *Bosn.* tergati, trrigati, otrrighnuti *vindemiam facere,* terganje, trrganje *vindemia,* tergati, otrrighnuti *frangere;* *Hag.* targati *vlaste,* utarghnuti, *targati vindemiam facere;* *Ross.* торгати, дернуть, дергать, дергивать, терзати, теребить, тереблю (cf. trzebić), таскать; (cf. *Gall.* tirer, Niederf. tiren; *Dtj.* Fried. scerren; *Sh.* *of* dentsch zerren; cf. *Germ.* die Zarge = wator; cf. *Ital.* stracciare; cf. *Chald.* ܩܪܘܦܐ *rupit, disrupt;* *Hebr.* ܩܪܘܦܐ *torach, rapuit, dilaceravit;* szarpać, rwać, *propr. et transl.*; *zansen, reißen, zupfen, bin und her ziehen, herum zausen.* Bijac targając zelżywie po mieście go włoczyli. *Sk. Dz. 257.* Targował łanecuch ze złości. *Bards. Trag. 45.* Wrzкомо płakano i targano włosy. *Jabl. Tel. 247.* Bij w piersi i z głowy Targaj włosy prze ciężki żal. *Groch. W. 418.* Mocny a młody pacholek nie mógł koniowi oczas utargnąć razem, stary po jednemu włosu targając, wszystek wyrwał, że nie nie ostało. *Eraz. Jez. G. 7 b.* (cf. *Vind.* sobe tergati = zęby rwać). Targać kleszczami. *Cn. Th. 1137.* mit Zangen rei-

ßen, kneipen. Targać słomę, tarchać, Stroß verwirren, verreiben. Barłog czyli targana słoma. *Swiåk. Bud.* 62. Wirrstroß, Krummstroß. Gardliną abo trzcina izby poszywaj; nie masz - li trzciny, targana słomą, kitek nawiazawszy, to mało króćiej trwa, niż gardlina. *Haur. Ek.* 66. Nietargane cielce. *Otw. Ow.* 545. nieutargane, nieobjeżdżane, niezapręgane, niewłożone, nieprzyuczone, nieobrochmanione, nieukrocone, ungebändigt. Targanie i darcie w żywocie, w trzewach i w stołcu. *Syr.* 454, *Carn.* terganje; daß Reißen und Grimmen in den Gedärmen. Targać kogo za suknią. *Cn. Th.* 1157. beyrn Roße zupfen. — §. "Przeceżesz się nie obawiał targnać ręki twojej na zabicie pomazańca pańskiego? *Mon.* 74, 847. ściągnąć, wyciągnąć, außstrecken, (ob. targnać się na co). — "Targnać czym, szarpać czym, womit einen Ruß thun. Podpinałem Januszek mojemu koniowi; on targnął głową, i kruczkiem od wędzidła zadrasnął mię. *Teat.* 20. b, 65. — *Transl. fig.* Targać co = drzeć, rōztargiwać, rwać, szarpać, rozszarpywać, łamać, rozłamywać, rozpręgać, rozdzierać, rozforować, niszczyć; brechen, zerreiben, herumreißen, niederreißen, schwächen. Gdy król Anglii kościół ś. i wolności jego targa... *Sk. Dz.* 1174. Gospodarstwa świętego nie więcej nie miało popsować i targać, jeno ten nieszlachetny kłokol. *Rej. Post. K k k* 5. Zdrowie od natury dobre wzięwszy, zbytciem go targają. *Warg. Radz.* 5. Królu, pokój z nami, od tylu wieków chowany targasz, nieprzyjaciołom dając posiłki. *Boh. Kom.* 2, 492. Przez przerwanosć u proroka znaczą się ludzkie występki, któremi targają sobie przystęp do królestwa niebieskiego. *Gil. Post.* 263 b. (przerywają go sobie, trudnią go sobie). Targać się *Verb. med.*, szarpać się, rzucać sobą; sich reißen, mit sich selbst herum schlagen. Pies na Janucchu targa się tylko, a nie uczynić nie może. *Rej. Zw.* 81 b, (*Croat. terszitisze niti*). — §. Taka się targa ruśnica. *Tr.* dieß Feuerrohr frōßt, reißt. — §. Siły rwać, sich abmatten, sich entkräften. Krewia oczy panu zaciekają; ustają mi He siły, członki się targają. *Olym. Św.* 2, H h 2. — Targać się *rec.*, szarpać się z kim, rwać się, mocować się, tarmosić się; mit einem raufen, sich mit ihm herum balgen. Targali się za czupryny te zwzięte syny. *Jabl. Es.* 149. (za łby chodzili). — Targać się na co, na kogo = porywać się, rzucać się na kogo; *Rag.* tarkatti, targhnutise, sich über einen hermachen, über ihn herfallen, auf einen losgehen, ihn angreifen. Ktoby na przełożonego swojego targnął się, ma być gurdłem karany. *Vol. Leg.* 2, 1695. Darmo się targasz słaby na mocnego, Wiesz, jaka dzielność jest pana mojego. *Kras. Oss. C* 2. Odźwierni się zmówili targnać na króla. *Radz. Esth.* 6, 2. *Sk. Dz.* 555. Chcieli Chrystusa pojmać, ale się nikt nań z rękoma nie targnął. *Sekl. Joan.* 7, not. «ręku nie wrzucił, abo nie jął go». Targnął się na towarzysza swego i ręką i słowy. *Dambr.* 485. Żeby się żaden z tych, którzy do sądu należą, jeden na drugiego, ani słowem, ani uczynkiem, ani jakimkolwiek inszym sposobem nie targnął. *Szecz. Sax.* 153. Ustawicznie się targamy na to zakazane drzewko. *Rej. Post. L l l* 3. Lud targnął się słowy na Mojżesza. *Radz. Ezod.* 17, 2. A wy, o nieży-

czliwi, o zapamiętali, Długoż się na mą sławę będziecie targali! *J. Kchan. Ps.* 4. Z tej i z owej strony, targano się na dobrą sławę jego. *Birk. Zamaj.* 27. TARGACZ, a, m., targający co, der Zauser, Reißer; *Rag.* targalaz ruptor; *Croat.* tergách, f. tergachicza; *Boh.* trhačka kwiaty zszczykająca; *Rag.* targác; *Dal.* targacz, f. targaczicza; *Bosn.* trrigaç vindemiator; *Ross.* рерзатеаь szarpacz. TARGAN, u, m., robią z starych powrozów, które rozkręcają, służy do dychtowania szycia. *Magier. Mskr.*, Zupfstrich zum Galfatern; = TARGANIEC, ica, m., §. 1) Gdy się w statku otworzy dziura, co przedź wzięć targanica ze skutnych powrozów, i tym jako najlepiej udychtować dziury. *Haur. Ek.* 174. — §. 2) Targaniec, szarpanina, walka, mocowanie się, zapasy, chodzenie za pas, czuby, tarmoszenie, wojna, za łby wodzenie się, bitwa, bijatyka, zalebki; daß Raufen, die Rauferey, daß Ringen, Geringe, der Kampf, Faustkampf. Pekają w srogich targanicach kołnierze, Jucha się leje, brzmia pięściami pyski, Pełno hałasu, leci ze łbów pierze, Kusle się łuką, latają półmiski. *Zab.* 2, 251. *Nar.* W targaniec się gotując, żeby ten ów zgrzytał, Ten maczując toczoną, ów kamienie chwytal. *Gaw. Siel.* 577. Prosił go, żeby tu targanica już z przeciwnikami nie chodził. *Pot. Arg.* 757. *Birk. Chodk.* 21. Czy to on pieszo pójdzie na wyśeigi, Czy w targaniec z chłopięty... *Hor.* 2, 102. *Nar. Jabl. Buk. K* 2 b. Zazdrość sama w sobie targaniec cierpi, sama sobie męką. *Birk. Zbar. B* 4 b. bole, męki; Wein, Schmerz. — Oberwał targanica = wziął po łbie. — §. 3) Targaniec, narzędzie do rwanica zębów. *Perz. Cyr.* 2, 191. der Zahnbrecher, die Zähne außzureißen. — §. 4) Targaniec, targanice, rzemień, utrzymujący powóz przy drągach. *Ossol. Wyr.*, der Schwungriemen unter einem Wagen. Przyciesnić, przypuścić targanica, *fig.*, ująć lub dać komu więcej wolności, ouzdać lub wyuzdać, ująć, przytkromić, popuścić uęglów, zasforować, wysforować. TARGANINA, y, ż., szarpanina, rwanie i tu i tam; Geranise, Reißerey hier und dorthin; *Boh.* draniec, (cf. darcie). Niedźwiedz tanemistrz, po rōzkosznój targaniny męce, Dopiero zwykł był miewać pokarm w swęj paszczęce. *Zab.* 12, 90 — §. Targanina, wodzenie się za łby, czuby, n. p. Było tam targaniny dosyć, Rauferey. TARGOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*; (*Boh.* tržiti; *Slov.* tržim; *Carn.* tergüjem, tersim, (terguvanje = handel); *Croat.* tergovati, tergujem, tersiti = handlować, tersitisze = starać się, terjam exigo, terjavecz exactor; *Bosn.* tergovati, trrigovati negotiari, facere mercaturam; *Rag.* targovatti = handlować; *Ross.* торговать, приторговать, приторговывать, приторжка; (расторговаться, расторговываться rozszerezyć swój handel); (cf. *Chald.*, *Samar.*, *Syr. et Arab.* tagar, mercaturam exercuit; *Arab.* تاجر taagar, mercator); targować co, czego, kupując podawać cenę; *Vind.* salikofati, saliofuvati (cf. litkup), kupuvati, um etwaß handeln, dingen, etwaß behandeln. Zgodź się z kupecem o tę kłódkę, którą targowałem przy tobie, nie chciał jej dać od 20 zł; daj mu 19. *Teat.* 52. d, 10. Nie już ten zaraz, co targuje, kupi. *Pot. Arg.* 188. (insza targ, insza kupno; daleko zjad do owąd). Kupić, nie kupić, po-

targować wolno, (cf. próbować, skosztować). Kota w wozie targować, targować po omacku, nieroztropnie, lada co za coś, (ob. Kot). My złego sługi ani targować nie chcemy. *Hrbst. Lek. E 4.* (i darmo go nie chcemy). Targować cielę za wołu, żrebie za konia, targować łysą kobyłę, nie znać się na czym. Kota targuje, kupujący wołu. *Pot. Arg. 156.* (zwyczajnie o małym mówi, kto na dużo zakrawa; prosi o kromkę, a chce bochenka; cf. by ogonek położyć). Targował, aż przetargował, długo myślał, a podwił głową, pokpił sprawę. — *Fig.* Targować serca może, kto ma złoto. *Teat. 1, 40.* (kupować). Jeszcze własny mąż żywy, a ona targuje chłopca sobie inszego, a swojego truje. *Pasz. Dz. 127.* — *Aliter:* *Targować = handlować, handel prowadzić; Handel treiben, handeln. Mieszkajcie w naszej ziemi, i targujcie w niej. *Budn. Genes. 34, 10.* — *Aliter:* Targować, utargować, sprzedając zyskać; Geld lösen, marften, im Handel gewinnen. Ziębnę tu, a nie nie targuję pieniędzy. *Tr. TARGOWAC* się *recipr.*, powoli postępować cenę kupując; *Slav.* pogádzjatisie, (cf. *Slav. et Bosn.* pogoditise od čine, učinitise *convenire de praeiio*); lange handeln, dängen, (feilschen, mårfteln); n. p. Osm zlotych, weźmiecie. *R.* Nie dam od dziesięciu. *A.* Macie półdziewiąta *R.* Przyłóżcie z półdziewiąta. *Alb. na Woj. 12.* Targujże się, chceszli kupić tania. *Alb. na Woj. 11.* Będzie się o to targował, by o konia. *Glicz. Wych. M 5.* (by o dom, by o co wielkiego, drogiego). Targuje się jak żyd, nikiemny, o grosz mu idzie. Gotów się pół dnia o jeden grosz targować. *Teat. 16. b, 112.* Targować się z sumnieniem, pod restrykcyą czynić; szukać wybiegu przeciw sumnieniu, nie być całkiem pocziwym; *entrer en composition avec sa conscience.* — *2. Fig. transl.:* Targować się, nie zaraz na wszystko zezwalać, nie być posłusznym, ochoczym do pełnienia obowiązku, n. p. Nie targuj się z panem bogiem = nie ociągaj się w powinności względem niego. **TARGOWICA**, y, ż. 1) miasto w wojew. Wołyńskim, gniazdo imienia Targowickich. — 2) Miasto w Bracławskim, imię bierze od handlu czyli od targów, który tu, jako w mieście pogranicznym z Kozakami Zaporowskiemi, teraz z nowymi Serbami utrzymywany bywa. *Dykc. Geogr. 3, 102.* Name verschieden Handelstädte im Russischen. — *3.* Targowica = Targowicka konfederacya, ob. *O ustanow. i upadk. konstyt. 5go maja.* **TARGOWISKO**, a, n.; *Boh.* trhowiště, tržiště; *Sorab. 1.* toroschežo, torožo, torożczo; *Sorab. 2.* mark; *Carn.* tershishe; *Vind.* terslizh, terslistu, kraj sa barantanje, kraj sa kupzhnia; *Croat.* tergouische; *Rag.* targovisete; *Bosn.* tergouisete, pazarisete, mjesto od trgovine; *Slav.* tǣrgovishte; *Ross.* торговниче, торжище, площадь, (cf. площадь, plac); *Eccl.* тръжнство [celebritas 2], тръжище, купилнище; miejsce, na którym targi bywają, n. p. rynek, tret, der Marktplatz. Nie jeden z targowiska szedł na szubienicę. *Pot. Zac. 3.* — *4.* Targowisko, targowica, targowa wieś, mająca przywilej na targi, ein Marktflöden. Biegali po wsiach, miasteczkach i targowiskach. *Sk. Dz. 204.* **TARGOWNIK**, a, m.; *Croat.* tergovecz, f. tergovachiza; *Rag.* targovaz, targoveich; *Bosn.* tergouac, trrigouac;

Slav. tǣrgouac; *Ross.* торжникъ, f. торговщица, торговка; *Eccl.* торговецъ, тръжнникъ; handlarz, kramarz, przekupień, frymarz, kupiec; der Krämer, Handelsmann, der um etwas handelt, bünget, der Feilscher. Wypędził Jezus z kościoła wszystkie one targowniki. *Rei. Post. L 1 2.* **TARGOWY**, a, e, do targu należący, Markt, Wochenmarkt; *Boh.* trhowý; *Vind.* tershen, tershni, terni; *Rag.* targovski, targovacki, targovni; *Ross.* торговый, торжничий, площадный. Targowy dzień, targ. *Cn. Th. 1157.* Targowy dzień, pilnuj każdy swego. *Rys. Ad. 165.* (o złodzieja nietrudno). Targowe miasteczko. *Zab. 16, 152.* Miasteczko albo wieś targowa nie ma być blisko drugiego sadowiona, to dlatego, żeby to nie było z szkoda drugiego. *Szerb. Sax. 246.* (*Ross.* торговая казна, торговое наказание = kara publiczna). Targowy *Subst. m.*, dozorec targowy, der Marktmeister; *Boh.* tržný. Targowe *Subst. neutr.*, płaca od sprzedaży na targu, Standgeld, Marktgeld, Marktsteuer; *Boh.* tržne, tržného platiti = cło targowe; n. p. Cła targowego ktoby nie oddał, winy 50 szelągów przepadnie. *Szerb. Sax. 49.* Za Piastów targowe placono po miasteczkach od najmniejszych nawet drobiazgów. *Nar. Hist. 2, 258. et 86.* Od przejeżdżających na jarmarki było przedtym w miastach królewskich wybierane targowe. *Skrzet. Pr. Pol. 2, 200.* Król postanowił targowe, aby od najmniejszej rzeczy, co człek na sobie przyniesie, dwa pieniądza brano. *Eraz. Jez. N 7.* — *5.* Kiedy pani serce sprzedaje, służąca powinna brać targowe. *Teat. 16. c, 20,* cf. baraszne, poczesne, na piwo, tryngield, na śpilki, oduzne, podarek od odprowadzenia rzeczy kupionej.

Pochodz. targać, tarchać; roztarchać, roztargać, portargać, przytargać, natargać, utargać, nadtargać, odtargać, wtargnąć, zatarga; targować, dotargować, natargować, odtargować, przetargować, utargować, startargować, wytargować; — *2.* wator. **TARKA**, i, ż, §. 1) naczynie do tarcia czego; *Boh.* struhadlo, struhatko, (cf. strugałto); *Sorab. 1.* truhadwo; *Carn.* rēshn, ribēshn; *Vind.* ribesflēl, strugalu, reffen, godillu; *Croat.* ribès, ribeseny, reketas; *Dal.* rakates; *Slav.* irenda; *Ross.* терка, ein Reibeisen. Tarka z blachy naczynie, na którym chleb suchy do posypowania pieczystego trą, lub gałkę muszkatołową. *Wiel. Kuch. 451. Ern. 860.* Trzeć muszkatołową gałkę na tarce. *Tr.* Korzeń rozmarynowy na tarce raszpławany abo utarty. *Syr. 164.* Tarka pieprzowa. *Cn. Th. 1157.* moździerz, młynek, eine Pfeffermühle. — *Lima*, naczynie ślusarskie, którym pilują, trą, piłka, tarka. *Macz, Rag.* tarliza; die Feile, die Raßpel. Brać kogo na tarkę, na przetak, we-cować, einen büßten. Był on już nie na jednej tarce = przeszedł przez różgi, przetarty, ćwiczony, szeszwany. — *2.* Tarka, ob. Tarło, Tarlisko. — *3.* Tarka, ob. Tarnka, Tarnek. — **TARKAĆ, TARCHAĆ, TARKOTAĆ, TYRKOTAĆ,** cz. *niedok.*, Tarknąć, Tarchnąć *jednpl.*, tarkot wydawać, ein rauhes Geräusch machen, raßeln; (*Boh.* trkati tryskać); *Carn.* terzheti, terkam, terklam = stukać; *Rag.* tarkatti, tarejatti *currere*; *Bosn.* terciatti, trriejati). Koła, powozy tarkoczą. *Ossol. Wyr.* Liny galerne trzeszcząc od wiatru

tarkoczą. *Otw. Ow.* 452. Grucha gołąbek, skrzydłami tarcza, mile kwili. *Gaw. Siel.* 385. Grzywacze tam skrzydły żartkami tarkają *Tward. Daf.* 26. Lata koło wiosel, tarkocząc skrzydłami *Otw. Ow.* 579. — *Fig.* Wiele tarkocze, mało upędza: więcej wrzawy, niż skutku; wiele obiecuje, mało daje; więcej dymu, niż ognia; więcej huku, niż puku. — §. Tarkotać językiem, mleć językiem, bez zastanowienia, złym tonem gadać, wiel śchwadromiren. — §. *Transl.* Z nieukontentowania pierwój umrze, niż ona, jeśli jeszcze do tego ustawicznie tarkotać będzie. *Teat.* 32. b, 5. zrzędzić, gderać, psuć głowę, kłopotać, gurrren. — *Transl. fig.* Tarkają o czym ludzie: gruchnęło co, gadają szeptem o tym, szepeć, szemrzą, bąkają, trzeszą; man murmelt von etwas, munnfelt davon, es verbreitet sich ein Gerücht; (cf. puścić uszy na targ). Dawno o tym tarczają *Mat. z Pod.* Tarczają coś po kątach niektórzy, iż... *Birk. o Exorb.* 21. Z razu ludzie zaczęli o tym tarkać, potem i w głos mówili. *Pot. Arg.* 548. Wieści te niepróżno tarczające... *Tward. W. D.* 2, 104. Tarcznęły o tym dotąd wieści jednostajne. *ib.* 115. pokatnie się słyszeć dały, eś gięty eiu stille Gerücht herum. TARKOT, u, m., kół odgłos, chrobotanie, wrzawa, hałas, gwar, niesforny wrzask; daß Klaffen, Geräusch, Raufchen. Tarkot wozów, rzenie bystrych koni. *Ossol. Wyr.* Krzyk mężów i powrozów tarkoty powstają. *A. Kchan.* 4. Wojsko kruków z paszy się wracając, gestami skrzydły tarkot czyniły. *Otw. Wirg.* 590. *Boh.* brkot. Wypuszczone z zamknięcia gęsi, z ochoty ku słonecznym rozparam żartkami tarkoty W piersi się uderzają *Tward. Wł.* 142. *Chodk. Kost.* 55. Gałaszą w zbyt, lud wrzaskiem, powrozy tarkotem, Woda klaskiem, rum powietrzny grzotem. *Zebr. Ow.* 285. Gołębica tarkot skrzydłami czyniąc, wzgóre się wzbija. *A. Kchan.* 121. Trzykroć puhacz tarkotem złe dał hasło srogi. *Zebr. Ow.* 257; *letali carmine*, krzykiem, wrzaskiem chrapliwym. — §. Tarkot, a, m., niewyrozumiały, niesforny gadacz, jakajko, wielomowca, ein Schwadromer.

TARKOWY, a, e, §. 1) od tarki, Reibstein; *Ross.* reponnyj. — §. 2) Tarnkowy *qu. v.* TARLAĆ się, Tarcę się, ob. Tarzać. TARLICA, y, ż; *Boh.* trlice, drhlen; *Vind.* terliza; *Bosn.* trlića za triti lan; (*Rag.* tarliza lima, tarka, tarlaz sector); *Ross.* треуазка, трепато; cierlica, die Fladsbrehde; *stuparius malleus*, tarlica, trzepaczka, do tarcia przedziwa *Macz.* Sposób międlenia czyli tarcia konopi na międlicach czyli na tarlicach. *Jak. Art.* 3, 219 — §. Tarlica w robotni artylerycznej, stół z brzegami na którym rozcierają się zaprawy ogniowe. *Jak. Art.* 3, 320, der Reibstein, daß Reibstret. *TARŁO, a, n. TARLISKO, miejsce, gdzie się ryby trą, czas tarcia się ryb; *Carn.* derstva, die Fischleide, der Ort, wo die Fisch leiden, die Fischzeit; (*Hung.* tarló: ściernisko). Przestrzegać trzeba, aby w tej sadzawce, gdzie są karpie na tarlisko, żadnego nie było szczupaka. *Haur. Sk.* 141. Lin błotem żyje; gdy wyjdzie na tarło, tedy wierzchem chodzi *Spicz* 158. Mo-skich orków i balen potwornych łóżyisko, Rybnych tareł i pisków zmieszanych igrzysko.

Przyb. Milt. 375. — *Aliter:* Wraca się pies do swoich płwocin, a świnia do tarliska. *Eras. Ob. A.* do kałuży, w której się tarła, Pfütze. — §. Tarło, tarlisko, miejsce, gdzie trą tarlicą, der Fladsbrehdeort. — §. Tarło, ob. Tarka, et Tarnina, Tarń. TARMOSIĆ się *zaimk. niedok.* Tarmosać się *contin.*, targać się, szarpać się, mocować się; sich herum zerren, herum raufen. Żrzebcowi uwieczują jaką mierną kłódkę, tylko trzeba, aby się z nim nie tarmosała, a bardziej żrzebca nie straszyla. *Hipp.* 52. aby się nie szamotała.

TARN, TARKA, i, ż, TARNIE, ia, n., *collect.* TARNINA, y, ż; *Boh.* trnj, trn, trnina; *Sorab.* 1. czerno, dortntzina; *Carn.* derkule, germüle; *Vind.* ternje, ternovje, dern, (cf. dereń, dren: glóg); *Croat.* törn, (ternie: chróscina); *Rag.* tarn, (starn *culmus*); *Bosn.* terigne, trigne, draceje; *Slav.* těrniak; *Ross.* тернъ, терние, терновише, драchie; *Eecl.* тернина; cierń, ciernie; (*Germ.* der Dorn, Dornen; *Angl.* thorn; *Anglos.* deorn; *Dan.* et *Svec.* torn; *Holl.* doorne, deorne; *Goth.* thaurnos; *Isl.* thorn, thyrner). Nad rowem ma być nasadzono tarnie z krzaniem. *Cresc.* 21. Cierznie abo tarnie. *Cresc.* 455. — §. Tarń, u, m., TARNEK, nku, m, dem., kolec u tarni; *Vind.* tern, oisterz, fevu, fleva, ostnu (ob. Oścień), oist, nabad nabada, oistnina, eiu Dorn, Stadel am Dornstraude. Biedny tarń, gdy go kto dooczy, nogę mu własną krwią zbroczy. *Dar. Lot.* 10. (i słaby się broni, i biedna gęś syka, i psina się odszczekuje, i lichy wróbel trzepie skrzydłami, gdy go schwytasz). Tarnek się z młodu ostrzy. *Simon. Siel.* 95. *Birk. Kaz. Ob. K.* 3. Tarnek ostry z młodu zaraz kole. *Simon. Siel.* 70. *Rys. Ad.* 77. Pospolicie powiadają, że się z młodu tarnek ostrzy. *Glicz. Wych. K.* 5; (*Slov.* z mladi sa trñ ostrí; *Vind.* sguda pozhne shgati, kar kopriva ozhe ostatici; zhlovek kashe v' mladusti, kai ozhe biti v' starusti: weześnie pocznie žegać, en pokrzywja ma zostać; człowiek pokazuje w młodości, czym chce być w starości). — *Fig.* Oj ostrzysz tarnek na mię. *Burl. B.* 2. (gotujesz mi zmartwienie, cf. oścień, cf. mól). Siedzi jak na tarkach: jak na śpilkach, na szydle, na brzytwach, na koleach. *Vind.* Taku trebi, kaker tern v' peti: tak potrzebny, jak tarń w pięcie, cf. jak Piłat w kredzie, jak dyabeł w Czestochowie. — §. Tarń, i, ż, TARNINA, y, ż, tarnkowe drzewko; *Boh.* trnka; *Vind.* ternika, ternina, ternovje, tarn; *Bosn.* tergnina, trignina, čargnina; *Carn.* oparenza; *Ross.* шернъ; *spina*, die Schlehenstande; krzew mierny, wielą kolecami osadzony, daje owoc ciemnogranatowy wielkości małej wiśni, cierpki. *Kluk. Rośl.* 2, 58. Najpiękniejsze płoty bywają z ciernia, które zowią tarnią, owocem jego są tarki. *Switk. Bud.* 450. Weißdorn. TARNAWA, herb; krzyż, przy nim na lewej księżyc rogami do krzyża obrócony; na hełmie pieć piór strusich. *Kurop.* 3, 51, ein Wappen. TARNIEĆ, *TARNIEĆ *neutr. niedok.*, starnieć *dok.*, Tarnąć *jednł.*; *Boh.* trnauti, ztrnauti, ztrno, ustrnauti; *Carn.* terpniti, terpnem; *Bosn.* utarnuti, utrnuti, (utrnuti, ugasiti *extinguere*, utrnutise *extinguí*); *Rag.* tarnutti, tarnem, utarnutti; *Ross.* терпнуть; cierpieć, n. p. od tarek,

ze kwaśne i cierpkie, drewnieć, drętwieć; stumpj werden, wie die Zähne von Säure, starren, erstarren, (einschlafen). Oczom poczynającym tarnieć albo drewnieć, a jak drudzy mówią, w słuć isć, lekarstwo. *Syr.* 389. Od dymu tego ziela węże starnieją, i na poły umierają. *Syr.* 655. Lekarstwo starnieniu któregokolwiek członka, któryby władzy i ruszania nie miał. *Syr.* 759. Szyi starniałej, że na żadną stronę głowy obrócić nie można. *Syr.* 1205. Żyły w ciele tarnieją. *Bal. Sen.* 23. Komuż w boju ręka nie stargnie, gdy mu w oczy stanie ociec! *Bards. Luk.* 42. Twoim strachem ciało tarnie, sądów twych się boje. *J. Kchan. Ps.* 182. Tarnę wszystkim, na przestępce patrząc ustaw twoich. *J. Kchan. Ps.* 179. (drętwiąłem. *Karp.* 6, 157). — Tarnę, ita afficior, quasi formicas repentis sentiam *Cn Th.* 1137. Tarnienie, formicatio. *ib.*, mrówisko. TARNCZANY, a, e, do tarnek należący, *Schlehen*. Tarneczany sad *prunetum. Macz.* TARNINA, *ob. Tarń.* TARNKA, TARKA, i, ż.; *Boh.* trnka; *Carn.* ternūla, dernūla, tertūle; *Vind.* tarnulla, ternula, ternoliza, ternouniza; *Bosn.* ternina, tergnac, trigrine, draccje; *Ross.* терновая ягода; tarnośliwa, owoc tarneczany, die *Schlehe*. Owoc cierzni albo jagody, tarnki. *Cresc.* 455. Tarnka cierniowa. *Macz.*; leśna śliwka. *Urząd.* 375. *Cresc.* 589. *Świtk. Bud.* 450. Tarki, *alias* cierniowy owoc. *Haur. Sk.* 114. TARNIOWY, a, e, cierniowy, *Dorn*; *Boh.* trnowaty; *Sorab* 2 czernowé; *Vind.* ternouiten, ternliu, ternjast; *Rag.* tarnöv; *Bosn.* tergnini, trigrini, dracini; *Ross.* терноовный; *Eccel.* тернистый. (*ob. Ciernisty*). — *Anat.* Nerw tarniowy, *spinialis*; mlecz tarniowy etc. *Krup.* 5, 179 grzbietowy, Müßgrad. TARNISKO, a, n, plac, gdzie rośnie tarnina, albo wykarczowany z tarniny; n p Wysiano na tarnisku korey 12 ein Dornenplag, wo Dornenbesen jeben oder standen. TARNKOPIODNY, a, e, w tarnki płodny, jehebenerzeugend; *Eccel.* терноплodный. TARNKOWY, a, e, od tarnek, tarneczany, *Schlehen*; *Boh.* trněný. Sok tarnkowy. *Krup.* 5, 157. *Carn.* dernūlz; *Vind.* ternulz, ternolsku vinu; *Ross.* терновка TARNOŚLIWA, y, ż., TARNOŚLIWKA, i, ż. *dem.* [rodzaj okrągłych śliwek, *prunus insit. Linn., Krickenbaum* 2]; *ob. Tarń, Tarnka* TARNÓW, a, m, miasto w krakowskim, gniazdo Tarnowskich. *Dykr. Geogr.* 5, 102. [dziś w Galicyi zachod. 2], Name einer Stadt. TARNOWEK, wka m., miasto nad Wisłą, o mile od Baranowa *ib.* TARNOWICA, y, m, miasto w Szląsku *ib.* TARNOWIC, a, m, miasto Szląskie w księstwie Opolskim. *ib.* (*Sorab.* 2. Tarnojsk, wieś Tarnij).

*TART n. p. Znalazła Marta swego Tarta, *ob. Gotart.*

TARTAK, a, u, m, młyn do tarcia drzew na tarcice, dyle; *Boh.* pilný mleyn, pila, (*ob. Pila*); *Carn.* stergálu; *Vind.* shagni mlin resatinski mlin; *Ross.* пильная мельница, die *Schneidemühle, Sägemühle*. Tartaka jedna część należy do podnoszenia piły i rznięcia; druga do nadawania drzewa pile. *Os. Fiz.* 551. *Chmiel.* 1, 227. — $\frac{1}{2}$ *Fig. tr.* Tartak, człowiek, co zawsze językiem miele, plecie sam nie wie co, ein *Schnappermaul*

TARTANA, y, ż, z *Włosk.* gatunek pomniejszych okręci-

ków, die Tartane, ein Art kleiner Schiffe. Złożona była flota z półtora set wielkich okrętów, 50 galer, oprócz bark i tartan. *Ustrz. Kruc.* 2, 307.

TARTAR, TARTARÓG, u, m, n. p. Skorupa żółwi morskich wyrabia się na szylkret czyli tartaróg. *Zool.* 210. *Schildkrot.* Menica nasza, sprowadzając miedzi, stali, żelaza, tartaru, tyglów do szmelcowania, na komorach cło zaspokoi. *Vol. Leg.* 8, 905 TARTAROGOWY, a, e, z tartarogu, szylkretowy, *Schildpart*. Zab się złamał w grzebieniu moim tartarogowym. *Mon.* 67, 285.

TARTAS, u, m, TERTES, grzmot, wrzawa, hałas; *Vind.* tertranje, larmanje, hrup, Lärmen, Gelärme, Getöse. Tartas w całym domu, wszystkie się uwijamy, wszystkie się krzątamy. *Teat.* 42 d, D 2. Jak się wziął tłuc z tartasem, obrzydły krzykała, uciekłem. *Zab.* 15, 285. *Tręb.* Pełno hałasu, tartasu, krzyko, a nigdy spokojności. *Teat.* 27. b, 10. Już też i ja bywałem i świadom hałasu, Alem nigdy równego nie widział tartasu. *Tręb. S. M.* 124. *Kchow. Fr.* 66. Skoczą na siebie myszy i lasice, w tem tertes i pisk srogi. *Kniaz. Poez.* 3, 74. Tam tertes ustawiczny, tam niepokój, a tu Niesłychałe wrzasku, ani bruków kołatu. *Nar. Dz.* 5, 48, *Vind.* tertrati, larmati, hrupati, hałasować.

TARTOFLE, *ob. Truffle*. — TARTY, *ob. Trzcę*.

TARZAĆ się *recipr. niedok.*, TARAĆ się, TARLAĆ się, (cf. terać, tyrać, cierać, trzcę); walać się, przewalać się, spluskać się, sich herum wälzen. Po stajni, po śłomie się tara, ba i po rynsztoku. *Falib. E* 5. Po cierniach i pokrzywach tarając się, do obfitego wylania krwi swojej. *Star. Ben.* 5 b. Po cierniu się tarzała i raniła. *Sk. Żyw.* 1, 558. et 415. W wzgardzonym tarzacie się gnój. *Tward. Daf.* 41. Zabiti Achilles dla sławy zarobku, Bez powinnego tarlał się nagrobku. *Chrośc. Ow.* 559. Cześciцей ogromne w gruzach założenie Własnych się tarzają domy. *Hor.* 1, 256 *Nar.* — $\frac{1}{2}$ Tarać cz. *niedok.*, starzać, utarzać *dok.*, przewalać co, brudzić, walać, beschmutzen mit etwas. Włóczą go ulcach starzanego błotem. *Tward. Wl.* 21. We krwi utarzany. *Tward. Misc.* 14. *Min. Kyt.* 1, 149. Robić z rozczynionego ciasta klóski, tarzając je w mące, i gotować. *N. Pam.* 5, 287 taczając, żeby maki na około nabrały, im Mehle walgern. Gdy masz ryby smażyć, należy się wprzód je utarzać w mące, nim włożysz w masło roztopione. Także robiąc różne ciasta, trzeba wprzód utarzać w mące. Mięso niektóre utarzają w korzeniach tłuczonych. *Wiel. Kuch.* 452. — $\frac{1}{2}$ Tarzać się *transl.*, mazać się, hańbić się, popelniać złe niegodziwe uczynki; sich beschlecken, moralisch verunreinigen. *TARZYC cz. *niedok.*; *Boh.* tržiti; targować, handlować; feilschen, handeln. Przystąpił się przestać Wisłnej żegluga, Choć raz złe tarzyl, przecię płynie drugi. *Kchow.* 55. — *Fig.* Tarzyć, czynić o co, um etwas handeln, unterhandeln. O ostatek się z nim tarzyl. *Pot. Arg.* 407. Namuj płacz twój, na się ma ten skarzyć, Kto na cudzy błąd goni, a zdrady zwykl tarzyl. *Jag. Wyb. D.* oszukiwać, zdradą narabiać.

*TAS, *ob. Tasz.* TASAK, *ob. Tesak.*

TAŚBIR, TYŻBIR, TYŻBIER, TAŻBIR, TAŻBIER, TESZBIR, u, m., TAŻBIREK *dem.*, cienkusz, podpiwek, z *Niem.* das Tischbier (Sovent), dünnes, schledtes Bier. Na młoto wywarzonego piwa znowu wodę gorącą leją; ztąd bywają teszbiry i cienkusz dla czeladzi. *Syr.* 945. Tyżbiery. *Syr.* 945. O cienkusu abo tyżbierze. *Syr.* 959. Tażbiry także przewarzać dobrze, drożdży dodać, i tego ubogim ludziom nie żałować. *Haur.* Śk. 162. *Haur.* Ek. 109. Tażbir do dworu czeladzi robotnej zawždy zostawować ma piwowar. *Haur.* Ek. 91. W żołądku jego jedło leży, jak śmierzące młoto w kadzi, co z niego tażbir zlano. *Rej. Zw.* 157 b. Taśbir macie? dajcie mi taśbiru za szeląg. *Opal. Sat.* 26. Białogłowski trunek, woda lub tażbieriek. *Zegl. Ad.* 16. Z lodu teżbieriek Warecki pijecie, Albo w Weneckim kryształe chłodzony. *Mon.* 71, 714.

TASIEMIEC, meca, m, wstęgowiec, *taenia*, pospolicie soliter, robak płaski, na kształt tasiemki, trudny do wyprowadzenia z człowieka, że najmniejsza część pozostała odrasta. *Zool.* 90. der Bandwurm; *Ross.* глиста плоская. TASIEMKOWY, a, e; *Ross.* тесемочный; Band-. Tasiemkowa glista. *Perz. Lek.* 187. — (TASIK, *ob.* Tasz). — TAŚMA, y, ź, TASIEMKA, TASIEMECZKA, i, ź, *dem.*, [z *tureck.* tasma = ligula. *Mein.* I, 952 — 2], pasmo tkane z prostego włókna, (*oppos.* wstęga z jedwabiu); ein starfes Band, ein Zwirnband; *Boh.* pentle, pentlička (cf. petlica), tkanice (cf. tkanka), tkanička, fefflik, kalaun, kalaunek; *Sorab.* 2. bant; *Carn.* pântlin, pântlek; *Ross.* тесма, тесемка, тесемочка, лента, ленточка; *Ecll.* тасма. Taśma u smuklerza rozmaita, jako to: w wemik, futrowana, w bugler, wężyk, w oczka, w ząbki i t. d. *Magier. Mskr.* Osnowa taśmy u smuklerza, z nici, z jedwabiu i t. d., wzdłuż ramy nasnuta. *ib.* Tasiemka do zawieszania włosów *Ross.* косоплетина, косоплетинка, косоплетка. Cyrulik mając krew' puszczać, powinien mieć na doredziu taśmę półtora łokciową, na dwa cale szeroką, do wiązania ręki. *Perz. Cyr.* 2, 110. *Czerw.* 7. (binde). Tasiemka w xiażce, do znaczenia, gdzie czytający stanął *Ross.* варворка. — 2. Pasem abo taśmą żeniną piersi swoje przywiewywał. *Birk. Kaz. Ob. K* 2 b. Gurt, Gürtel. Wenery zwodnicza taśma. *Karp.* 5, 84. — *Anat.* Taśmy, ligamenta. *Wejch. Anat.* 27, *Vind.* vesilstvu, (*ob.* wiązadła, więzy); die Bänder der Weile im thierischen Körper. Taśma czyli wędzidełko żołądźciowe członka męskiego. *Perz. Cyr.* 2, 245 — §. *Fig.* Taśma myśli, pasmo; der Faden der Gedanken, die Reihe. Jak się porządnie raz ułoży w pamięci cała taśma pryncypalna dziejów, od początku, aż do czasów naszych... *Mon.* 63, 252; lepijć pasmo, szereg, ciąg, osnowa. TAŚMIANY, a, e, z tasiem, Band, Bänder. W 'gzło się i w tkanę taśmianą przebrała. *P. Kchan. Jer.* 170. TAŚMOWY, TASIEMKOWY, a, e, od tasiem, Band; *Ross.* лентный, ленточный. TAŚMIARZ, TASIEMKARZ, a, m., co taśmy, tasiemki robi, der Bandmacher; *Boh.* pentlikař, tkaničkař, tkaničnjk, kalaunkař; *Ross.* ленточникъ. W *rodz. żeńsk.* TAŚMIARKA, TASIEMKARKA; *Boh.* pentličkařka, tkaničkařka. TAŚMIARSKI,

TASIEMKARSKI, a, ie, od taśmiarza, tasiemkarza, Bandmacher; *Boh.* pentlikařský; rzemiosło taśmierskie: TAŚMIARSTWO, TASIEMKARSTWO, Bandmacherey; *Boh.* pentlikařstwj.

TASOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, kartować, karty do rozdania mieszać; *Ross.* тасовать, потасовать, die Karten mischen. Ustawicznie zbiera i tasuje karty, tak że są zabrudzone. *N. Pam.* 2, 166. Tasowanie kart *Ross.* тасовка. — 2. Poraż na głowę nieprzyjaciela, Niech z pola zstępuje, Obey niech w twojej ziemi szatrów nie tasuje. *Stryk. Gon.* N 3. (niech namiotów nie rozwinie, niech chorągwi nie rozpostrze). — 3. *Fig.* Tasować, knuć co, stosować, przysposabiać, układać, n. p. Chcąc się jednowładnym uczynić, wszystkie przypadki tak tasować, żeby go musieli postawić na czele wojska. *Ossol. Wyr.*

TASZ, TAS, u, m., TASIK, a, m., *dem.*, TASZA, y, ź, *dem.*, buda kramarska płachtami okryta, kram-pod namiotem; *Vind.* predauniza, lhtazuna; *Croat.* staczun; *Ecll.* лавка торговая, eine Krämerbude mit Leintücher bedeckt, ein Krämerzelt. Kupcy po miasteczkach z kramami, kramikami, taszami, tasikami przejeżdżający, nie wprzód tasze swoje rozbijają będą, aż rejestra towarów urzędowi podadzą. *Vol. Leg.* 5, 186. Stawiać po rynkach tasy i stragany, zysku szukali. *Nar. Hst.* 5, 451. Jezus z kościoła kupców wysiekł biczem, Powywracał im tasze, powywracał stoły. *Pot. Zac.* 8. W obozie tasze rozpostrze i barany ukradzione będzie przedawał. *Birk. Kaw. Mat.* B 3. Chociażby drugi wszystkie pozakupiał tasze, Nic przecię nad potrzebę, takie żądze nasze. *Pot. Arg.* 459. Pod tasami, szopami, kuglarze szaleństwa swe wyprawowali. *Nar. Tac.* 2, 245. pod rozpiętą płachtą czyli namiotem, pod płóciennym dachem. TASZKA, i, ź; *Boh.* taška (taškař rzeźmieszek); *Sorab.* 2. tascha; *Vind.* taflika, toffel, düflhak, harfhat, moßna, (cf. mieszek); *Croat.* taska, torbieza; *Hung.* táska; *Ross.* vulg. зепь; kieszeń, kieszonka, kieska, worek; (*Germ.* die Tafel; *Svec.* taska; *Holl.* tas, tasch; *Lat. med. et Ital.* tasca); der Bentel, Geldbeutel. Siegnął do taszki i dobywał flaszki *P. Kchan. Orl.* 1, 211. Gdy masz próżne taszki, Nie siadaj do flaszki. *Min. Ryt.* 4, 179. Nie bójcie się, taż to taszka sprawuje! *Wys. Kat.* 158. Chełpiła się, w swą taszkę trzepiąc, że z tej się kalety rodzą kasztelani. *Jag. Gr.* B 3 b. Porwono łakomstwo fraszce, Byle groz na groz był w taszce. *Ryb. Gęśl.* B, 2 b. — Taszki u miecza, pokrywka rękojeści miecza. *Włod.* — *Botan.* Taszka, TASZNIK, u, m., TESZNIK, ziele, ma listki, jakoby kaletki abo taszki, *Thlaspi bursa pastoris*, kaleta pasterska, tobołki, das Tafelkraut, Tafelkraut, die Hirtenfasche. *Sienn.* 26, *Carn.* bobůlza, kobůlza; *Bosn.* gusomacyja trava.

TATA, y, m., TATKA, i, m., TATEK, tka, m., TATUSĆ, TATUSIEK, TATYNECZEK, TATULO, TATYNEK, TATULKO, TATUNIO, TATYLEŃKO, TATUNIEŃKO, TATUSIENKO, TATENKO *dem.*; ojcieńko, *puerorum vox patrem compellantium*; *Boh.* tata, tatjk, tatjček; *Slov.* tatik, tato, otěc *parens*, (stari otec neb tatik, dēdo

dziadek); *Carn.* ata; *Vind.* atei, ata, tatei, tatek, ozhek; *Croat.* japa, japek, japieca; *Dal.* chyako, otacz; *Hung.* apa, atya, atya; *Ross.* тата, татишка, батя; *Mexic.* tall; *Germ.* Tatta, Tatte, Pappa; *Epirot.* tata; *Thessal.* τέτα; *Lat.* tata; *Angl.* dad, dadde, (cf. *nostr.* dziad, dziatki); *Hisp.* taita; *Turc.* tada, ata; *Goth.* atta; *Lapp.* atye, atzhie, (*ob.* Ociec, Ojciec, cf. papa); *Sorab.* 1. *et* 2. nan - ocieć, (cf. niańka). Dziecię za nim biegło i wołało: tata, tata! *Sk. Żyw.* 1, 129. *Birk. Kaz. Ob.* E 2. Ś. Wojciecha Słowacy zwali tata, jako ojca. *Gwagn.* 662. *Biel. Hst.* 299. Ah tato, ciesz płaczącą, tul mamunia tato. *Przyb. Ab.* 226. Prosi Kupido Jowisza, jak taty o pomoc. *Morszt.* 96. Szukałem, gdzie twój stary, tata. *Tręb. S. M.* 27. Zaczernieł się nasz tatek, że się wstydzi sprawek dziełek. *Dwor. G.* 2. Tatkwowie wasi, co z prosta wierzyli, By dziś powstali, takby się dziwili, Gdzież pokój święty, jedność, stała wiara? Wzięła ją mara! *Stryjk. Gon.* 5. (przodkowie, rodzice). Wstydzę się tatku z babiami bajkami historyków świętych potwarzać. *Pim. Kam.* 287. (dziadku, babiarzu). Masz dobrego tatke. *Zygr. Pap.* 554. Kochany tatuńku. *Teat.* 15. c, 50. Nie, tatuńku *ib.* 7. b, 49. Tatyńczku. *ib.* 45. c, 66. Wyb. Opowiem wszystko tatułowi. *ib.* 29, 90. Mój tatułu. *ib.* 54. b, 72. Tatułku! *Mon.* 75. 420. Tatuło się będzie dziwował. *Teat.* 22, 60. Kochany tatuńku. *Ossol. Str.* 5. Prawił tatuś sędziwy synowi daremnie. *Pot. Jow.* 27. O tym jak tatuś, dziaduś i pradziaduś bynajmniej nie wiedział. *Pam.* 84, 570. Wełnę drą z pana tatuska. *Rej. Wis.* 57. — Tatus, dziad, staruszek, ein altes Männchen. Ale i mój pan, taki tatuś, taki starzec, przecież do trzech się razem umizga. *Zabł. Dz.* 96. TATAĆ *cz. niedok.* tata wołać, PAPA rufen. (*Vind.* tatati, atati; paplać). Wdzięcznie rodzicom swoim pochebiała, Ojcu tatała, matce zaś mamała. *Past. Fid.* 195

TATAR, TATARZYN, a. m., TATARA, y, m., *Germ.* der Tatar, Tartar; *Boh.* Tatar; *Sorab.* 1. Tartiar; (*Sorab.* 2. Tartar - pogani); *Vind.* Tartar; *Croat.* Tartar; *Bosn.* Tartarin; *Slav.* Tartarin; *Ross.* Татаринъ; *Ecll.* Скуть, Скютянинъ, Козаръ, (cf. koziarz). Tatarowie, naród Scytów, który lub to od rzeki, lub od rozrodzenia, imienia tego do którego się sami znają, dostąpił *Krom.* 218. Scyta Tatarzyn, że tate, t. j. ojca zarzyna. *Urs. Gr.* 525. Lotny Tatarzyn. *Groch.* W 515. Hardy Tatar. *Birk. Kant. C.* Lepiej u was Tatarą być, niż synem; Tatarze waszemu wolno z daną swą począć, co chce, przedać, frymareczyć, zapisać. *Birk. o Exorb.* 25, (cf. Szkot). Dostrzegłem nieraz, że wyraz Tatarzyn znać był u Chinczyków zdrając i hultaja. *N. Pam.* 22, 44. Nędzniki one, by też byli przed Tatarzy rzecz swą prowadzili, osadzonoby je było niewinnemi 1 *Leop.* 2 *Mach.* 4, 47. *Bibl. Gd. id.* (nawet przed najsroźszymi ludźmi). Pojmałem Tatarzyna; Wiedźże go sam; Nie chce isć; Pódźże ty sam; Nie chce mnie puścić. *Rys. Ad.* 54. *Pot. Jow.* 190, (cf. wilka za uszy trzymać; ani mnie tam, ani mnie sam). TATARAK, *ob.* Tatarskie ziele. TATARCZANKA, i, ż. słoma tatarczana; *Carn.* aidovza,

Heidefornstroß. Siana pięknego oweom dawał, także grochowin, tatarczanki. *Haur. Ek.* 125. TATARCZUCH, a. m., chleb z tatarcki. *Syr.* 1005. *Carn.* ajdovnek - hreczuszek, Brot von Heideforn. Tatarczuch, paluch, łazanek z tatarcki, Heidefornfuchten. TATARCZANY, a, e, z tatarcki zrobiony, von Heideforn. Tatarczana kasza albo kropy mniej posilne, niżli żytnie. *Syr.* 1004. TATARCZYSKO, a, n.; §. 1) pole, na którym tatarcka była, daś Heidefornfeld. Na tatarczysku co siał. *Haur. Sk.* 9. — §. 2) *Contemn.* Tatarczysko, paskudna tatarcka. *X. Kam.*, (schlechts Heideforn. — §. 3) Brzydki, dziki Tatar, ein schenßlicher Tatar. TATARCZYŻNA, TATARSZCZYŻNA, y, ż., wszystko co się Tatarów tyczy, co do nich należy, daś Tatarijße. Nakazujemy lustrowanie tatarczyn. *Vol. Leg.* 5, 585. osiadłości Tatarów w Litwie, Tarentelenien. Tatarowie paląc i zabijając, aż do Opoli przypadszy, po trzecim miesiącu odeszli; rok tej tatarszczyzny był 1260. *Krom.* 271. zagonu, najazdu Tatarskiego; Tarentenjuge, Streifjuge. W one tatarszczyzny, które po odjechaniu Henryka częste bywały, wychadzali i plon odbijali. *Pap. Rye.* 295. — Tatarszczyzna, język tatarski, obycaje Tatarskie; daś Tatarijße, Tatarijße Sprache, Sitten u. s. w. — Tatarszczyzna, towary Tatarskie, Tatarijße Waaren. — §. Tatarszczyzna: TATARYA, yi, ż., TATARY, ów plur., (cf. Tatry), kraj Tatarski; *Germ.* die Tatarey; *Slav.* Tatarska; *Boh.* Tatary, Tatarska země. Tatary Moskiewska, Chińska, wielka; Tatarya mniejsza, Perekopaska. *Dyke. Geogr.* 3, 104. Ma-li być eo złego, na Tatary. *Cn. Ad.* 472. (*in Pyrrhaeorum regionem, omnibus exosam*, cf. Tatry). W Tatarzech nie znajdziesz i jednego filozofa, a we Włoszech bez liku. *Petr. Et.* 159. TATARECZKA, i, ż., *allium schoenoprasum*, gatunek cebuli, szczypiorek z niej używa się do kuchni. *Kluk. Dyke.* 1, 24. *Vind.* drobniak, drobnak, fhnidval, resaniza; der Schnittlauch. TATARKA, i, ż. §. 1) gryka, hreczka, poganka. *Ead. H. N.* 47. *Slov.* pobanka; *Sorab.* 2. hejda; *Carn.* ajda; *Croat.* hajdina, hajda; *Slav.* helda; *Hung.* hajdóna; *Ross.* гречиха, der Buchweizen, daś Heideforn, (cf. siedmioletka). Tatarkę i inne kropy przedać. *Zygr. Pap.* 154. — §. 2) Tatarcka, antilope, *ob.* Sudak. — §. 3) Tatarcka, Tatarckini, Tatarczynia, Tatarczyni, kobieta Tatarska, die Tatarin. Gdy się grzała u ognia Tatarcka, obaczył, iż niewiasta a nie chłop, co ich powiązała. *Biel. Św.* 287. Zabita z hakownicy Tatarckini, w odzieniu chłopskim. *ib.* TATARKOWATY, a, e, na kształt tatarcki, hreczki; wie Buchweizen, heidefornähnlich. Rude żelazna czarniawa kostkowa, nasi górnicy zowią tatarckowatą. *Os. Rud.* 15. TATARSKI, a, ie, do Tatarów należący; *Boh.* Tatarský; *Sorab.* 1. Tartarski; *Croat.* Tatarszki, Tatarijß. Ty zajęca szukasz, pies potraw Tatarskich. *Bielaw. Myśl.* B 5 b. (ścierwów). Tatarskie kupy pustoszące kraje, w dawnych autorach nazywane zagonami, które rozpuszczali Tatarowie w czambuł. *Czart. Myśl.* 100. Tatarskie hordy, Tatarski szlak, *vide sub his.* — Obejdą się bez tego, jak Tatarskie wesele bez marcypanów. *Teat.* 24. b, 53. Chłopa skarać do zamku na Tatarską robotę. *Haur. Sk.* 229. (do taczek). Grubian ten,

tak po Tatarsku obszedł się z tobą. *Teat.* 31, 57. — *Bot.* Tatarskie ziele, rajska trawa, [Szuwar *qu. v.* 2], Tatarak, u, m., *acorus*, der Kalmus; *Boh.* přestworec; *Sorab.* 1. brostwon, brostwonz, kholmus; *Carn.* kolinésh, mezhizhje; *Bosn.* min vodení, mantumien; *Ross.* нр; korzeń jego rozgrzewa i umaenia żołądek; smaża go w tabliczkach w cukrze. *Kluk. Rosl.* 2, 261. TATARZYN, ob. Tatar. — (TATEK, TATKA, ob. Tata). — TATRY, - ów *plur.*, [część Karpat w Sandeck. 2], Karpak, Krapak, Krepak, pasmo gór między Polską, Węgrami i Siedmiogrodem. *Krom.* 1, die Karpathen, daš Karpathische Gebirge, [daš Tatra-Gebirge 2]; *Boh.* Babj hory, Tatry. Stoją Tatry wysokie i długie Bieściady, i bory galeziste i szcepione sady. *Zbil Żyw. B.* 2. — (*Slov. Prov.* Za babku bi i kozu pres Tatri hnal; za babkę (za szeląg) i kozę przez Tatry gnałby łakomy na zysk). — *Latius:* [Tatra, wysoka skała; *maiorusk.* tatra, towtra; *włosk.* patra, katra; *porówn. łac.* petra 2]; *tatry*, wysokie góry, hohe Berge. Wiać ruszyć można tatry. *Pot. Arg.* 627. Czynią się Argusami, lecz kretom równi; okiem chcą przemiesić i tatry *Zab.* 15, 180. — "Singular. Kurzawe chmury z szczytów jakiej tatra wznoszą się. *Przyb. Mill.* 51. z góry wysokości.

TATULO, TATENKO TATUŚ etc., ob. Tata. TATULOWY, TATUNIOWY, TATUSIOWY, a, e, blande: ojcowski, od tatunia; Папаś, väterlich, daš lieben Väterchen. Jam sobie wróżyła, nieszcześliwa matka, Ze mój Antoś mieć będzie nieboszczyka dziadka I tatulową dobroć. *Nar. Dz.* 5, 21. Rozmowę tatoniovą z We Panem pamiętam. *Teat.* 28, 7. Dobra rada tatusiowa. *Pap. Kol. C.* 5. TATUSIEĆ, TATUSKOWAĆ *med. niedok.*, patrizare, czynić jako ociec, naśladować ojca. *Maz.*, dem S. Papa nachschlahten. — *Aliter:* Już sobie podtusiał. *Tr.* podstarzał sobie, er ist schon ein altes Männchen.

TATUF, TAU, TAUF! różne szczeki psów wyrażając, daš verschädbene Anschlagen der Hunde anzujndrücken. Na niedźwiedzia psi idą przeraźliwie wrzeszcząc: tatuf tatuf, tau tau. *Haur. Sk.* 540. Na wilka psi wydają takie głosy: tauf, taut, tauf, ja jau, ja jau. *ib.* 559.

TAURYKA, i, ż., *Chersonesus Taurica*, Krym, die Krimm. *Dyke. Geogr.* 2, 50 Tauryka, historia tego kraju p. *Naruszewicza*. "TAURYK, TAURYCZANIN, a, m., Tatar Krymski, ein Krimmischer Tatar. Tauryk, gdy się wysworuje, Kraje Polskie swym trwoży tłumem, i plondruje. *Kulig. Her.* 55. Tauryk srogi Brańca skępował pęty za ręce i nogi *ib.* 244. TAURYCKI, a, ie, od Tauryki, Krymski, Krimmisch.

TAUTOLOGIA, ob. Tosamoseć.

"TAWASZA: Tatar., przewóz. *Gwagn.* 260. "Tawane. *Biel.* 414.

TAWKA, i, ż., Krzyż u pałasza, składa się z gifesu, tawki, wąsów, rękojeści, kapturka na rękojeść i palucha. *Maqier. Mskr.*

TAWTA, ob. Ta'ta.

TAŻ, TAŻ, ob. Ten, Tenże. TAŻBIR, ob. Tašbir.

TAŻYĆ, "TUŻYĆ, [z *rusk.* 2]. (Teżyć *qu. v.*), *med. niedok.*, *Boh.* taužiti, (taucham něčemu appelo; *Slov.* tužit anhelare, sużugi angó; *Sorab.* 1. tjschu taedet me; *Carn.* tuh-

tam - gryze się, thòshem, toshùjem - oskarżam, togotim irascor; *Vind.* toshit, se pertoshit, poteshati, ohteshati conqueri, toshit, satoshit accusare; *Croat.* tuguvati, tugujem moereo, angor; potusujemsze queritor; *Slav.* túxiti = skarżyć się; *Bosn.* tugovati, ustugovati, sgjalostitise moerere, (tugitise queri, accusare, stugitise, nauseare); *Rag.* túxiti, tujgovatti, (túxitise, túxiti, potúxitise queri, gemere, stúxiti tkoga nauseare); *Ross.* тужить, тужу, стужатся, растосковаться; (*Ecc.* [тужити *anxium esse* 2], сѣтѣжати nudzić, natrętnym być, prześladować, uciśkać, принукаю, принуждаю przymuszam; cf. *Lat.* taedet, pertaesus; *Hebr.* דאבא davah, elanguit, דת death, languores); tęsknieć po kim, tegę mieć po kim; sed tażyć szepius de brutis dicitur, tęsknić de homine. *Cn. Th.* 1158; *Vind.* sheliti, posheliti, sheluvati, borshuvati, zleli, obshuvati, shaditi, sich nach einem Abwesenden ängstlich sehnen, (Freuß. sich nach einem hängen). Tażyły do drugich cieleta kradzione. *Klon. Wor.* 25. Gdy już ja-gnięta zapomną po matkach tażyć... *Cresc.* 562. *Desiderium magnum tui hic reliquisti;* wszyscy tu po tobie tażą *Maz.* Gdy meża nie będzie w domu, żona będzie tażyć, jako po swym serdecznym przyjacielu. *Petr. Ek.* 21. Umarła mu żona, po której począł bardzo tażyć. *Stryjk.* 287. Po kimże chłop prosty ma tażyć, który ustawnie musi robić albo służyć. *Simon. Siel.* 28. Nie umiem załamywać rąk, ni zbytnie tażyć. Gdy groźny szturm w zamętnej chacie toni pograżyć Okręt. *Hor.* 2, 194. *Kniaź.* zasmucać się, się betribsen. Do nieba zawsze taży. *Birk. Kant. B.* 4. er schwächtet nach dem Himmel. Ta-żył żołnierz do bitwy. *Chrośc. Luk.* 2, 68. — "Ż. Tażyć, stażyć się, utazać, unudzić się, znudzić się, stęsknić się; etwas satt bekommen, einen Esel haben, überdrüssig werden. Bogacze, gdyby i najdlużej tu mieszkali, nie stażyliby się. *Biał. Post.* 265. Już należy na mię, ku końcowi rzeczy mojej się mieć, abym wam tęskności i stażenia nie uczynił, satietas. *Maz.* Esel, Ueberdruß. Nie utęsknę się, nie utażę nigdy, ani w miesiąc, ani na wsi; odium nunquam me percipit urbis etc. *Maz.* Jużem się utażyl nad naukami; satietas jam me tenet. *Maz.* — *Passiv.* Utażyć się, uprzykrzyć się, obmierznąć; lästig werden, zur Last fallen. Jak się skoro utaje, wstęsknie, przemieni miejsce; ubi satietas coepit fieri. *Maz.*

T C.

*TCHŁO, ob. Tło.

TCHAWICA, y, ż., krtani, rura w gardle, którą duch idzie. *Sienn. Wykl.* die Brustöhre; *Boh.* dychawice; *Sorab.* 1. déchacztwo, kerka, dechenla trubka; *Vind.* odihalze, odulhalze, gergutez; *Carn.* dushnik; *Rag.* dusenik, odihaviza; *Ross.* дыхало, дыхальцо; *distng.* gardziel. TCHEM, TCHU, ob. Dech. TCHNAĆ, technął, technie, technę *med. jedntl.*, dech wypuszczać, a zaś wpuszczać, dychać, oddychać; atyhen, Athem hohlen; *Boh.* dechnauti, dechnuti; *Sorab.* 1. décham; *Carn.* diham; *Vind.* dibati, dehniti, dihvati, sapopufhati, (difhati, duh dajeti, difhezhi biti, dehniti - pachnąć, zapach wydawać); *Croat.* dibati, dehati, dishem, dehnuti, dehnem, dahnem, dihanje, de-

hnenye; (dehnenye - wonia, pachnienie, zapach); *Slav.* dihati; *Ross.* дхнуть, дыхнуть, дышать, дохнуть, дохну, (дохнуть krótko przed zgonem ciężko dychać); *Eecl.* дхнати, дхну, (cf. duńać; cf. *Sanscr.* atnah; *Germ.* atmen). Tehnaća rzecz, dech albo duszę mająca, ruch, samoruch, co się samo rusza, żywocina. *Cu. Th.* 1158. ein atmenbeß, ein lebendes Geschöpf, alles, was Athem hat. Wieezni bogowie, bez których zrzádenia, i tehać nie mogą wszystkie przyrodzenia. *Past. Fid.* 299. Jakżem się zbiegała, zlatąła, ledwo tehać *Teat.* 62. Którzy popełniają taką zbrodnię, nietylko bez zgrzyoty zasnać, ale tehać nawet bez bojaźni nie mogą, *respirare. Siem. Cyc.* 72, (cf. pisać). Bez ojców s. wy ani tehać. *Smotr. Ex.* 6. Na ten czas żaden nie śniął przeciwko przepowiadaniu ewanieldi tehać. *Baz. Hst.* 27. Duch, co w nas tehać, przedziachno upływa. *Bardz. Trag.* 201. (co nas ożywia). — *Transitive cum Accus.* Tehnie tu powietrze i zdrowe i miłe. *Zab.* 16, 186. Książ. weiąga w się tehem, oddycha nim; einathmen, atmen eine gesunde Luft. — Tehnać gwałtownie, mocno, dyszeć, fechten. Kto raz nazbyt prędko, raz nazbyt pomału chodzi, od niemiernego kwapienia musi tehać. *Kosz. Lrv.* 4 b. Tehneły konie od biegu, i dymem kurzyły. *P. Kchan. Jer.* 255. Silną pieśnią się w piersi ciężko tehać bije. *Przyb. Ab.* 155. — 2. Tehnać, chuchać, n. p. na kogo, hauchen, anhauchen. Tehnał na uczniów Jezus, mówiąc im: bierzcie ducha s. *Odym Św.* 2, N n. 1 *Leop. Joan.* 20, 22 (er blies sie an. 2 u f.). Czyni kapłan przy exorcyzmie tehać. *Hrbst. Lek. D* 4 b., (cf. chuch). Z ducha jednego i zimno tehał i ciepło. *Tward. Wł.* 111. (i chuchał i dmuchał). — 2. *Fig. transl.* W słowach jego szczenia tehać prawda. *Teat.* 55. d, 29. wydaje się, przebija się, jest ich duszą, in seinen Worten atmet reine Wahrheit. — *Cum Instr.* Tehnać czym, dychać czym, oddychać czym, przepiewanym być czym; von etwas besetzt sein, voll sein, mit etwas angefüllt sein, atmen, fechten, schmecken. Jedną duszą w dwóch ciałach tehał. *Mon.* 70, 654. zgodni, jednomyślni, jednoduszni, (*Vind.* enodushen, enovolen; *Ross.* единопдушный; *Eecl.* единопдушный. согласнопдушный, у котораго душа или сердце согласно; *Graec.* ὁμοψυχος ἑνωμένος; *Eecl.* единопдушную; *Graec.* ὁμοψυχῶς; *Subst.* единопдушие, *Graec.* ὁμοψυχία; *Vind.* enodushnost, enovolost; *Rag.* jednodushenos sympathia). Jego duchem tehać. *Cu. Ad.* 511. (jednym duchem tehać, jedna to dusza, wierni przyjaciele; lub też: od niego nastroszony, nauczony poduszczony; cf. jak dudy nadną, tak grają). Taż to dziś między nami panuje szczerosc, którą dawniej tehałszy wszyscy. *Teat.* 55. d, 56. Póki tehała prostota, kochałem z ciałem piękną duszę. *Hul. Ow.* 67. Paweł tehał groźbami i morderstwem na uczenie pańskie. *Żurn. Post.* 5, 552 — Tehnać co w kogo - wpaść, wlewać; in einen einathmen, einhauchen, einflößen. Tehnij mu odwagę w serce *Dmoch II.* 2, 104. Obywatelom od jarzma cudzoziemskiego wraza wstret, a tehać ośłość ojczyzn. *Przyb. Luc.* 240. Poważna jego postać tehać w wszystkich święte poszanowanie dla niego. *Stas. Num.* 1, 218.

TCHÓRZ, 'TÓRZ, a, m.; *Boh.* tehoř, schoř; *Slov.* tehor; *Sorab.* 1. tkore, twóř; *Sorab.* 2. twoř, (cf. trwożyć); *Carn.* dihür, (a verbo diham, dishim olere, quia foetorem exhalat, cf. dyszeć, dech, tehać); *Vind.* dohur, finerduh, (cf. śmierdziuch); *Croat.* torecz; *Rag.* zlatko; *Ross.* хорюкъ, хорекъ, хоречекъ; *mustella putarius*, der Iltis, bardzo podobny do kuny domowej; bardzo przykra wydaje wonię; szkodliwy gospodarstwu. *Zool.* 525. — 2. Tehórz, symbol bojaźni - zajac, Symbol der Jurchtamkeit, Feigberzigkeit. Doma lew, na wojnie tehórz. *Cu. Ad.* 525. (na bruku meźny, gębą wojuje). Tehórz go obleciał. *Psalm.* 67. bojaźń go opadła, (cf. Pietrek); Jurdt, Feigberzigkeit überfiel ihn. Tak - i ich srogie obleciały tehórze, Ze się bez wstydu za murami kryją. *Chrośc. Fars.* 279. Tehórzem podszyty. *Auszp.* 25. *Żegl. Ad.* 255. Torzem podszyty. *Opal. Sat.* 97. Tehórz, bojaźliwy, zajeczego serca człowiek. *Cu. Ad.* 58. truś, zastraszył go macharzyną; *Boh.* sketa; *Carn.* shleva, arga; *Vind.* pesiluz, figamosh; *Croat.* zayezoszerelien, (cf. zajeczego serca); *Rag.* straseivaz; *Slav.* strashljivac, ein Haß, ein Feigberziger. Tehórz to, nie żołnierz, i znać z potrzeby uciecez, Kogo we grzbiet, nie w piersi nieprzyjacieli siecz. *Pot. Pocz.* 648. Wyzywałem go po kilka razy na pojedynkę; ale podły tehórz nie chciał wychodzić. *Mon.* 74, 45. Rząd niewolniczy czyni ich nizezemnymi i bojaźliwymi tehórzami; nie stawia się nigdy śmiało, ani serdecznie. *Boter.* 5, 98. Wszyscy byli strachy nadziwiani, Mogli być w obec tórzami nazwani. *Auszp.* 21. Lekliwy i tehórz, boi się, czego się bać nie potrzeba. *Bardz. Boet.* 122. Zaczynj odważnie dzieło, tehórzów szczęście mija. *Min. Ryt.* 5, 126; (*audares fortuna juvat*) Często tehórz tehórz straszy. *Ossol. Baj.* 1. (zając żaby). Tehórzem trać, *aludit ad qualitatem animalis physicam, unaque ad effectum timoris*, cf. popuścił ze strachu, cf. kurzyć, bzdzić, cf. tehórz dymki. TCHÓRZATKO, a, n., dem., ein Fleiner Iltis; ein jurchtames Häschen. Jakie tehórzatko, jak ci ręce drżą. *Teat.* 1. c, 57. TCHÓRZE, ecia, n., piskle tehórzowe, daß Junge des Iltis. Tehórze opuszczają te miejsce, gdzie się im młode tehórzeta polują. *Kluk. Zu.* 1, 510. TCHÓRZOWAĆ *med. contin.*, Tehórzyc niedok., §. 1) serce trać, bać się, lekać się, trwożyć z sobą; den Mut verlieren, feigberzig sein; *Ross.* робѣть, обробѣть. Żołdactwo, które tak tehórzowało, przed nieprzyjacielem pierzchało, sroga współbraci zabija. *Stas. Num.* 2, 125. Idą na pozór śmiało, a każdy z nich tehórzy, Krew' się w każdym z bojaźni porusza i burzy. *Węg. Org.* 20. Mina człowieka tehórzającego. *Teat.* 11. b, 25. Nie tehórzają zimność krwi, widziałem go w przypadku, śmiałość doświadczona. *Teat.* 45. b. 85 — 2. Tehórzyc, kurzyć, wiatru przyrodzanego upuścić; einen Wind lassen, einen fahren lassen, stänkern. *Cu. Th.* 1158. TCHÓRZOWACTWO, TCHÓRSTWO, a, n., bojaźń, bojaźliwość; *Vind.* fezhjost, bojezhnost, die Feigberzigkeit, Berzagtheit. W czynach jego nie było znaku tehórzowactwa. *Zab.* 14, 52. Bojaźliwość czyli tehórstwo jest szkodliwą przywarą. *Zab.* 11, 71. *Mon.* 71, 55 TCHÓRZOWY, TCHÓRZY, a, c, do tehórza należący, Iltis; *Boh.* teho-

řowý; *Ross.* хорьковый. Tchórza skóra *Vind.* dyharnovna. — §. Tchórzowy = TCHÓRZOWATY, a, e, — o *adverb.*, bojaźliwy, fürchtam, feigberzig; *Carn.* mevshast, strahopredliv; *Ross.* робкий, робокъ. Słabego i tchórzowatego serca. *Teat.* 50, 97. Próźnowanie sprawuje serce tchórze. *Kulig. Her.* 146. Serce zajęcze, oczy tchórzowe, nogi jelenie. *Star. Ryc.* 42. Wytrwał, okrywszy cnotą sierść tchórzową. *Pot. Syl.* 499. Sługa ma się meźnie, śmiało a nietchórzowato stawić, broniąc pana. *Haur. Ek.* 178. Ale czegoż mię te tchórze przechodzą dymki? *Teat.* 50. b. 87, ob. tchórzem trącić, popuścić, kurzyć, bździć i t. d.

TCHU, ob. Dech.

*TCIE = czyta, 'czci, ob. Czytać. 'Czeić. TCIONKA, ob. Czeionka. TCZE płótno, ob. Tkac. TCZOW, ob. Czew. TCZY, ob. Czezy

*TCZYWO [*adverb.*; *Eccl.* тцико = na próżno 2]. Tezywo było królom dłużej czekać. *Biel.* 477. ekliwo, ůberdrůŝig.

T E.

TEATR, u, m.; *Boh.* diwadlo (cf. dziwić), herna; *Sorab.* 1. hrayenza, pŝihladwanca; *Carn.* gŕedaiŝhe, gŕedishe, resgledarna, skasalishe, (ob. 'Gładać, pokazać); *Vind.* rasgledarna, resgledarna, gledalishnu mestu, resgledalishhe, gledalishni goder, gledalishhe, vidila (cf. widziadło), iskasa, ŝhetakel, perkasalishe, skasalishhe; *Itag.* prikázalisete; *Ross.* зрѣлище, позорище; лицедѣйствіе; *Eccl.* позоръ [*speculatio* 2], позорище, игралище, ob. Widowisko, Komedyalnia, Spektakl, Widok. TEATRALNY, a, e, — je *adverb.*, od teatru, do teatru należący; *Boh.* herecnj, hernj; *Sorab.* 1. hrayenczki, (cf. grający); *Vind.* gledalishki, komediaski, teatralski, jigrazhnoderski; *Rag.* prikasaliseni; *Croat.* peldokázni; *Ross.* игралищный, лицедѣйственный; *Eccl.* позорищный, Theater = . Każdego teatralnego dzieła celem ma być zabawa i naprawa obyczajów. *Teat.* 45. c, 5.

TEATYN, a, m., zakonnik reguły Kárafy, biskupa miasta Teate czyli Chieri, ein Theatinermonch. TEATYNKA, i, z, zakonnica tejże reguły, eine Theatinermonne. TEATYNSKI, a, ie, Theatiner = . Zakon Teatyński fundowany 1524. *Tr.* TEBEL, bla, m., koł, czop, klin, z *Niem.* der Döbel, Döbel, ein Pfloß. Ciesło, mocno na tebel bij, by się drzewo nie chwiało, Da-li bóg, to do stu lat 'isicie będzie stało. *Rej. Wiz.* 84 b. U budowania, u murowania, u kopania, u grabarzów wszędy się pilnie upomina, aby grunty dobrze zasadzono, aby mocno na teble bito. *Rej. Zw.* 159 b. TEBLOWY, a, e, do tebla należący, Döbel = . Mają wszyscy pasiecznicy mieć wielki teblowy świder. *Kack. Pus.* 15.

TEBIENKI, TABINKI (*Tr.*), TEBINKI, TYBINKI, -ów *plur.*, sztuki skórzane lub kosztowniejsze dla ozdoby u siodła wiszące, Stücken Zeug oder reißes Leder an den Seiten des Sattels zur Zierath; cf. *Ross.* пенна. Wojewodzie od cara oddany w upominku koń drogo przybrany; był jarczak szczerózloty, strzemiona i tebienki i hełbenek takowy z obu stron wisiał, w których dwanaście czar szczerózloty był. *Gwagn.* 565. — §. *Transl. fig.* Po tych swoich drwinkach, Poskrób się bracie w głowę, weźmiesz

po tebinkach. *Zabl. Fir.* 52. Jak mi wyciął kuranta! nie źle mi dał po tybinkach. *Mon.* 67, 725.

TECHLINA, ob. Stęchlina. 1. TECHNAC *med. jedntl.*, Tęchnieć *niedok.*, stęchnąć *dok.*; *Boh.* stuchnauti, tuchnauti, tuchnu, stuchlý, tuchlý, tuchliwý, (stuchlj skąpiec); *Vind.* plefnivati, plefnodishati (cf. pleśnieć), sadcheu, sadchen biti, plefnodishezl, plefnoviten, plefnivast (cf. pleśniwy), mlakast, mlazhen, mlakoten; *Croat.* debnuti, dissati foetere (ob. Tęchnąć), dehnen, pridehnut; *Dal.* duhak; *Ross.* тухнуть, тухлый (2. gasnąć), сдохлый (cf. zdechły), сохнутъся, сдыхаться, (сдохнуть wytęchnąć, odetęchnąć sobie); wyśmiardnąć się. *Cn. Th.* 1158, mußeln, mußelig werden, anbrůdfig werden oder schmecken. 2. TECHNAC *med. jedntl.*, stęchnąć, utęchnąć *dok.*, klesnąć, osiakać, opadać z ociekłości; *Boh.* splasknauti, splaskowati (ob. Spłaszczyc), (cf. ůhnauti rigescere); *Carn.* splahnem; *Croat.* odduvamsze; *Bosn.* odutise, odduttise, izduttise, ispihnuti, zdimatise, zdimitise, (oddutti deturgetacere, *oppos. nostr.* odąć), izdimatise, oplasnuti; (*Ross.* утuhnуть угаснать), wieder zusammen fallen, die angeŝwollne Bauchigkeit verlieren. Stęchła puchlina, desedit tumor. *Cn. Th.* 1158. *fig.* sić fejen, jallcu, legen. Morza czasem rosna, czasem też zaś tęchną i niby skurczone, pokazują swe brzegi obnażone. *Suszye. Piesn.* 5, S 4 b. Nakoniec z nienagła mieszanina ona stęchnęła. *Krom.* 558; (*turba conquievit*). Patrz jak wodne wszędy ucichły rozruchy, Kwoli tobie utęchły w koło wietrzne dmuchy. *Nag. Wirg.* 525. Jako, kiedy kto ogień sosnowy zagasi, Utechnie płomień srogi, tylko się dym kwasi. *Klon. Wor.* 24. Po dostatecznym utęchnieniu mgły, nowe wojsko nieprzyjaciół zobaczyli. *Krom.* 557. Takie nastąpiło trzęsienie ziemi, że równe pola z górami były, a wierzchy gór utęchniły. *Sk. Dz.* 60. Zaraz po utęchnieniu morowego powietrza, Litwa wpadła. *Krom.* 555. Utechnęło ekliwe pragnienie króla, zmorzone smacznemi obyczajami Jadwigi. *Krom.* 405. Śmiercią jednego zle na czas tylko utęchło, ale nie na zawsze się uduśiło. *Nag. Cyc.* 27.

*W TECZ; n. p. Niektóry strzelił z łuku w tecz, i ugodził króla. *Radz. 1 Reg.* 22, 34. (na niepewną. *Bibl. Gd.*), [na oslep, anj Gerathewohl, porówn. *Eccl.* тещи currere, fluere 2], cf. wstecz.

TECZA, y, z.: *Boh. et Slov.* duha, (*Germ.* Daube, Taubel deŝtka) [*distng.* dęga 2]; *Sorab.* 1. tuczal, tutzel; *Sorab.* 2. ptůzza, ptůza, tůzza, tůza; *Carn.* mavërza; *Vind.* maurra, maverza, boshji stol, piauka, (cf. boży stół, cf. pijawka); *Croat.* duga (cf. dęga), puga, huga; *Rag.* dugh; *Bosn.* duga, luk nebeshni; *Dal.* Marie trachicz; *Slav.* duga; *Eccl.* дура небесная; *Ross.* радуга; 'duha. *Biel. Sw.* 5, der Regenbogen; łuk wielofarby na powietrzu, z odbijania się promieni słonecznych o chmury wilgotne. *Otw. Ow.* 20. *Boh. Prog.* 159. Tęcza, obłak w atmosferze, z siedmiu światel złożony. *Śniad. Jeogr.* 341. Deszczonosa w rozlicznie się stroi Tęcza farby, gdy na kształt napiętego stoi łuku. *Bardz. Trag.* 560. Po grzmocie tęcza Ozdobnym pasmem niebo uwieńcza. *Kras. Oss.* G. Łuczna tęcza. *Otw. Ow.* 601. Pod deszcz słońcami tęcza zastrzelona, Niebo długie malować zwykła zachylona; W

której barw rozmaitych, lub na tysiąc sstawa, Rozstępowanie samo oczu w myłkę wdawa; Jedno prawie, a jedno, co się z sobą styka, Ostateczne pokrajki różnica zamyka. *Żebr. Ow.* 128. — *Mythol. personif.* W tym z czerwonymi skrzydły tam z nieba przybyła Tęcza różna, rozliczne barwy z sobą wleczę. *A. Kchan.* 112. (*Iris*). Posłanica Junony Tęcza z pstrą postawą wody chwata. *Zebr. Ow.* 9. — (*Slov. Prov.* Pige, gako duha wodu; *insignis potator*, cf. kamionka). — *Prov.* Jak w tęczę patrzeć. *Past. Fid.* 171. *Wad. Dan.* 76. *Morszt* 51. ciągle patrzeć, oczu nie zamrużając: wie in den Regenbogen schauen, seine Blitze jest auf etwas heften. Patrz jak w tęczę, w ten czyn ojca twego. *Ryb. Gęśl. G. b.* — §. *Archit.* Tęcza w budowlu kościołów, drzewo poprzek kościoła od ściany do ściany, niekiedy obłąkowane, ale pospolicie proste, przedzielające część kościoła jedną od drugiej górą, na którym stoi za zwyczaj krzyż. *Ossol. Wyr.*, cf. słóstram. — §. *Anatom.* Tęcza oka, okrażenie źrenicy różnego koloru, i od tego pochodzą nazwiska błękitnych, czarnych etc., obu *Kirch. Anat.* 85. *Kluk. Zw.* 1, 45. der Reif um den Stern im Auge verum. — §. *Hist. nat.* Tęcza, *papilio Iris*, motyl dzienny, mający skrzydełka ząbkowane, koloru szaro z błękitnym mienionego. *Zool.* 141. ein Schmetterling, ein Tagvogel, die Iris. **TECZOWY, TECZY-STY, a, e,** — o *adverb.*, Regenbogen; *Boh.* duhowý; *Ross.* радужный. Tęczowy słup ukazał się Izraelitom na puszczy. *Rej. Post.* B b 5. Tęczysta błona w oku. *Zool.* 48.

TEDY, *TEGDY *Conjunct*; *Boh.* tedy, teda, tehdy; *Slov.* tehdy, tehdáz, tedi, tehdi, tehda; *Sorab.* 1. tohde, tohdz, tohodla, dha, (*ob.* Dlatego, *ob.* Dla); *Sorab.* 2. tegdy, tedi; *Carn.* tedai, tedej; *Vind.* tedai, tai, taku tai, potem, nahajozhnu; *Croat.* onda; *Bosn.* onda, tad, tata, kadano; *Hung.* tehát; *Rag.* tót, dakle, dake; *Slav.* tada, dakle; *Eccl.* [ТѢДѦ 2], ТѢУС; *Ross.* такъ, убо; tedy, *conclus.* więc, also. Jutro tedy zapewne wymaszerają. *Teat.* 15, 67. *Praecedenti* jeśli, wenn, ju. Bóg już był, aniżeli było wszystko; jeśli był, aniżeli było wszystko, tedy był przed wszystkim czasem i początkiem. *Żarn. Post.* 25. Jeżeliś moim przyjacielem, tedy to uczynisz. *Tr.* — §. *Tempor.* Tedy, w tedy, wtedy, w ten czas. *Cn. Th.* 1159. alldann, damals, zu der Zeit; *Boh. et Slov.* wtedi; (*Boh.* tehdexšj ówczesny, w tedy będący); *Sorab.* 2. tegdi, tedi, tedobu, ten zasz; *Vind.* teda, tedai, tai, taisti krat, taisti zhaf, potem, potler, satorei; *Croat.* tada, onda; *Rag.* tada; *Ross.* тогда, (тогдашній ówczesny). Kochać wiernego przyjaciela wtedy, gdy mu fortuna złotym piaskiem miele klepsydrę życia, a kiedy go miota, porzucić, niewielka to enota. *Mon.* 71, 544. Prawo to od Rusi tegdyż zaraz przyjęte było. *Obr.* 65. Kiedy tedy, *cum exclit.* kiedyś tedyś, *vide sub* Kiedy. — Tedy, owedy, czasami, dann und wann. Przychodzą jej wprawdzie tedy owedy dobre chwile, ale to nie trwa długo. *Teat.* 7. c, 64. Na nic się nie przydały wydane tedy owedy przeciw żydowskiemu szacherstwu prawa. *Pam.* 85, 1, 416. **TEDY** *adverb. loc.*; *Boh.* tudy; *Slov.* tadě, taděl, taděto, tadyto, tudyto, taděto; *Sorab.* 2. how,

hewtober, (cf. hajw); *Carn.* letód, tód; *Vind.* to skus, tam skus. leunad, fempruti, grede, fem (*cb.* Sam), stufam; *Croat.* tud, ovud; *Bosn.* amo, ovamo, ovda, ovuda, simmo; *Rag.* tuda; *Slav.* ovuda; *Ross.* туда, *Eccl.* ТѢУС, СѢУО, (cf. *Germ.* dannen, von dannen; *nostr.* ztąd; *Anglos.* thenana; *Angl.* thence; *Svec.* taedan; *Isl.* tadan); tedy, tą drogą, przez to miejsce, *oppos.* owedy; bier durđ, tiefen Weg. Tedyś przyszedł, tedy wychodź. *Teat.* 29. c, 55. Idź tylko, a kiedy Droga tą poprowadzi, zaraz miej się tedy. *A. Kchan.* 15. Jeśli nie tedy, tedy owedy. *Cn. Ad.* 518. (jeśli się tak nie powiedzie, więc owak). Rozum i tedy i owedy pochociom ustępuje. *Gorn. Sen.* 95, *Eccl.* СѢУО И ОУО.

***TEGA, i, ž,** tęsknica, tęsknienie; *Boh.* tuha, tužba, tužženy, tęsknost; (*Sorab.* 1. tužněž ardor; *Carn.* tógóta iracundia, toshba accusatio); *Vind.* tegota = melankolia; *Vind.* teshava nausea, (toshba, toshva, toshuvanje, tóshenie accusatio); *Dal.* tuga; *Croat.* tuga calamitos, miseria, anxietas, (tusba = skarga); *Bosn.* tuga, zlavoglja, sğjalost moeror, acrunna, moeror, (tusgba querela); *Slav.* tuga anxietas; *Rag.* tughba, tuga nausea, fastidium, (tughba querimonia); *Eccl.* ТѢГА, ТѢЖЕНІЕ, ДРАХЛОВАНІЕ; *Ross.* тоска, (стужение ucisk; cf. *Hebr.* תַּוְנָה taonjah, moeror), die Sehnsucht nach einem. Tega, tęsknica, tedium. *Volck.* 979. *Desiderare aliquem*, mieć tęgę po kim. *Marz.* (tażyć, teżyć = tęsknić po kim). *Desiderium*, chuć, żądliwość, pożądanie, tega. *Marz.* *Tencor desiderio tui*, wielmi mię tega po tobie. *Marz.*

***TEGDYĆ.** *Obr.* 65, *ob.* Tedy.

TEGI, a, ie, Teższy *Comp.*, **TEGO** *adverb.*, *Teżej* *Comp.*; *Boh.* tuhý, (*adverb.* tuže, tuž bardzo, bardziej), notný; *Slov.* tuhý, tuhí, firmus strictus; *Sorab.* 2. kschutti, kschusche, krusche; *Vind.* tog, okoren, terden, vterden, oterjen, voker; *Ross.* тугій, (тугій skapy, тугонекъ przeskępszy), плотный, плотно, молодцоватый, напругій (cf. naprężony), матерый, матеръ; *Eccl.* [ТѢГѦ 2], омонь, вельми, зъло; (cf. *Lat.* tensus, tendere; *Germ.* tüchtig; *Svec.* dugtig; *Angl.* doughty, *obs.* *Germ.* tücht moc); niemiecki, sztywny, niegietki, twardy; steif, fest, stramm. *hark.* Tega tektura papierowa *Perz. Cyr.* 2, 40. Ciało tegie. *Hüb. Mech.* 75. Łodyga tega rigida, kiedy sama bez podpory stać może. *Bot. Nar.* 59. Nieco tegi *Ross.* туговатый, крутенькѣ, плотноватый. Nie tegi, obwisły *Vind.* flabosulast, flabovuden, dolspushen, povisnjen. — *Transl.* Tegi, mocny, starf. Coraz težsze czuje zapachy. *Węg. Marm.* 5, 57. Tegi, główny, walny, mocny, silny, melada, (cf. *Iepski*, gracki); starf, mächtig, tüchtig, gewaltig, groß, viel. Atakującym tegi dał odpór. *Ust. Konst.* 2, 115. (waleczny). O szczęśliwym autorze, co z twej głowy tegiej Co miesiąc się bez trudu liezne rodzą księgi. *Teat.* 45. c, 4. Bardzo to są święte księgi, Leez od złych ludzi fałsz w nie wmieszan tegi. *Pascz. Dz.* 89. (potężny). Tego trudno dokazać bez wielkich pieniedzy, Znać dobrze, że tam byli gospodarze tedy. *J. Kchan. Dz.* 52. wiele, przedni, walni, treffliche Wirthe. W rękę wziął Jupiter piorun niepochybny, którym więc, rzecz tega, Przez ziemię aż do piekła ostatniego sięga.

J. Kehan. Dz. 27. rzecz bez przykładu, nielada, etwas unerbört gewaltigee. Usypia tego. *Teat. 39, 287.* mocno, do nie przebudzenia, na obie uszy, er schläft fest ein. Teżej się trzymają, czego się nauczyli, anizh tego, z czym się urodzili. *Kłok. Turk. 55.* uparciej, fester, hartnäckiger. Starodawny i tego trwający zwyczaj. *Kur. Uw. E 2.* — § Ziemia tego, ład, stała ziemia, daś jeste Land; *Ross. материкъ, матерая земля.*

Pochodz. *tegośe, teżyzna, teżyć; natężyć, zależyć, ztażyć się, polega, poieżny, wyteżyć, przyteżyć.*

*TEGODNIE, TYGODNIE, *ob.* Tydzień. TEGODNIOWY, TEGODZIENNY, a, e, do tego dnia należący: *Ross. cero-dniennyj, sewodniennyj, denselben Tag angehend.* Tegodniowy generał, odprawujący służbę tego dnia, o którym mowa. *Jak. Art. 5, 520. (général du jour).* Tegodniowy, tego dnia uczyniony, o którym mowa. *Cn. Th. 4159* — *Distng.* Tygodniowy.

TEGOKRUSZ, u, m., kruszec śpisglasowy. *Kluk. Kop. 2, 240.* stahliditese Erz.

TEGOMIESIĘCZNY, a, e, n. p. Tegomiesięczne listy. *Tr., vom selbigen Monat, von diesem Monate.*

TEGOPOJ, ja, m., co wiele pić może, nie tracąc przytomności. *Czart Mskr. ein tüdtiger Zecher.*

TEGOROCZNY; *Slov. tohorocný, ob. Jary, Latosi.* TEGOWIECZNY, a, e, *Teat. 22, c, 72, von diesem Jahrbundert, Zeitalter.* Tegowieczna elegancya. *Pam. Warsz. 5, 528*

TEGOŚĆ, sci, ż.; *Boh. tuhost; Vind* terdnost, stanovitnost; *Ross. тугость, плотность, прочность; Eccl. благосоміе; niegiętkość, sztywność, siła, moc, silność łepkość; die Steife, Festigkeit, Heftigkeit, Mächtigkeit, Tüdtigkeit, Strenge.* Pomerna tegośe, *Ross. плотноватость* Tegośe papieru. Tegośe zimy. Tegośeiu snu zatłami snujące się imaginaacy w umyśle wyrazy. *Mon 72, 629* Przy zaletach serea i dowcipa, nie miał on tegośei charakteru, t. j. duszy mocnej, stałej i nieporuszonej. *N Pam. 4, 79.*

TEJS, u, m., [z Niem. 2], *Tibiscus, Cisa,* wielka rzeka w Węgrzech *Dykc. Geogr. 5, 414; Boh. Tisa; Slav. Tissa,* die Tbeiß in Ungarn, cf eis, eisowe drzewo.

*TEJSTY, a, e, n. p. Kosztownie przyprawne olejki albo 'tejste maści. *Kosz. Lar. 19 b,* może tłuste, lub te 'iste, *ob. Isty.*

TEKA, i, ż., (z *Lac. tegere*), § 1) furalik na papiery; *Rag. kgnixna zavlaka, eine Tefel, eine Mappe.* Papiere darin zu tragen oder darauf zu schreiben. Do szkoly z teką chodzić. *Teat. 52, d, 79.* Nosłem za panem w szkołach tekę. *Teat. 45, b, 99, et 55 75* Uczony trawi wiele lat w szkołach i nad teką. *Mon 75, 629* Jeszcze mu do szkoly z teką chodzić = niedouczony, niedouk, zielcny, niedopieczony. — Niewart za nim teki nosić = nierówny mu. — Mądrośe jego w tece = sam z swojej głowy nie umie. — 2) Teką, nakrycie; die Decke, der Deckel, die Bedeckung, daś Dach. Studnia przykryta teką złocista. *Birk. Gl. Kan. 56.*

TEKST, TEXT, u, m., między którym abo na którym bywa głoska, komentarz, wykład. *Cn. Th. 4159, Vind.* tekst, red. stava. floschne flog splet, sapifona befeda, savjetik, der Text, der commentirt wird. Tekst za-

biłby, gdyby wykład nie ożywiał. *Rej. Ap. 52.* Tekst, wyraz pisma ś. *Kras. Zb. 2, 557.* eine Schriftstelle, ein Spruch auß der Bibel. Na początku kazania zakładany bywa tekst z pisma ś. *Gal. Wym. 551.* Nie wiem jak się ma rozumieć text Piotra i Pawła, osoliliwie te słowa: *non solum etc. Mon. 75, 582* Tekstami zowią też wyroki prawne, przytaczane u sądu abo w obradach. *Kras. Zb. 2, 557.* ein Beleg, ein Citat. *Slov. Musi* sa ti tekstom mluvit; *tibi omniu aperte proponenda.* — *Simil.* Dziesiątego roku dziecię po sto wierszy Wirgiliusza mówiło za text *Orzech. Tar. 20.* (przytaczało na pamięć). — § W drukarni text, litery małe, w każdym gatunku pisma. *Magier. Mskr., Textchrift.* TEKTURA, y, ż., tegi zbity kilkakrotnie papier na okładki książek używany, karton; *Ross. полнотра, Pappendeckel, Pappe.* Tektura u introligatora papier w kilkoro klejony, lub z papierni tektura różnej grubości, którą takoz z Francuzkiego kartonem nazywają. *Magier. Mskr.* Na tekturze albo regalowym papierze. *Solsk. Geom 66.* Nakrywać z wierzchu cienkim łobem lub tęgą tekturą papierową. *Perz. Cyr. 2, 40.* steifer Papierdeckel.

TELBUCH, a, m., [z *rusk. tusty, wielki brzuch* ein Schmeerbauch, Wauft 4], n. p. Z swym brzuchem jak z telbucnem chodzi. *Kehow. Fr. 125.*

TELEGA, i, ż.; *Carn. talga; Bosn. teglighe* = bieda o dwóch kołach; *Croat. talga biga; Hung* taliga, talyiga *cisium; Slav. taljuge; Ross. telera, телега, тележка, тележка;* chłopski wóz, ein Bauerwagen. Pełnych teleg, to jest, Ruskich kolas, było 5400. *Pasz. Dz. 25.* Skarbniczkiem czyli telegą przyjeżdżali, a karetami odjeżdżali. *Mon. 65, 60.* Wozy, telegi, rydwany jadą. *Mon. 75, 644.* Zmy sprzęty i ekwipaze są niedźwiednie, wilezury, a zaś pojezdem paradnym sanki, łubie, telegi. *ib. 71, 204.* (*Ross. тележный* 'teleżny, telegowy; тележник rzeczmiśnik od teleg; *Eccl. тѣлегожитель, который въѣсто дому пубетъ для жительства тѣлегу, каковы Снопъ.* — § Telega, (cf cielej).

TELEGRAF, u, m, 'dalekopis.

[TELEPAĆ, cz. *niedok, z rusk. trzaśe, trzepać; schütteln, bemegen 2].* TELEPAĆ się *rec. niedok.,* wlec się, ledwo iść, nogi wlec, powoli się ruszać, ciężko chodzić, gramolić się; *Carn. zijaseti, langsam frieden, sich kaum fortichleppen.* TELESKOP, u, m., z *Greck.* narzędzie wspierające oko nasze w widzeniu ciał niebieskich. *Śniad. Jeogr. 4; Rag. ochnik, daś Fernrohr, ob. Dalekowiedz.*

TELET, TYLET, u, m., TELEJ, ju, m., gatunek materyi kosztownej, i szaty z niej zrobionej, eine Art kostbaren Zeugee, nad daraus gefertigten Gewandee. Axamitu łokieć, aby po 20 talerach przedawano; złotogłów po stu; telet po 50, aby się puchy umniejszyle. *Lek. D 2.* Mahometanie w koszulach z szerokiem rekawami chodzą, a w deliach tylko, aby się mogli zawsze kapać po łokieć, nie rozbierając się z telejów. *Star. Dw. 57.* Dla niego krawcy szyją telety, krają złotogłowy. *Opal. Sat 151.* Teraz i w telety już żony ubieracie, Przetoż też dla nich wsi swe i miasta mijacie. *Zbil. Żyw. A 5.* Trunę nakryto, A na wierzchu krzyż z białej telety (*femin.*). przy-

Braeie, umyśliłeś to a to, w ten ezas i na tym miejscu zabię mię chcesz. *Sk. Żyw. 1, 251.* Jutro wyprawicie się na to a na to miejsce, bo tamtędy pójdą. *Sk. Żyw. 2, 179.* Jak przyjdzie do ciebie, aby się ciebie radziła, to a to jęj powiesz. *1 Leop. 5 Reg. 14, 5.* Mówią, że to prawda dlatego, iż ten i ten przysięgł. *Szezerb. Sax. 108.* — *Aliter:* Żje tego a tego, co dostąpi tego urzędu. *Mon. 70, 55.* (kata, kaduka). Żeby go ci a ci wzięli *ib. 14,* (ef. żeby go kaci wzięli). — *Distincte oppos.* Ten - ów; dießer - jener, der - jener. Ten królem, ów poddanym. *Zab. 9, 20.* Ten omylił nadzieję naszą, ów ją zawiesił, tam ten nas podszedł. *Pileh. Sen. gn. 291.* Pyta się tego, to owego, Żeby się czego dowiedzieć pewnego. *P. Kehan. Orł. 1, 179.* Heraklit z Demokrytem swe miewali szkoły, Miał uczniów ów penury, miał i ten wesoły. *Zab. 15, 175.* Ten to, ten owo, jak kto co przemógł, dawali mu. *Gorn. Sen. 25.* Jednemu bóg dał to, drugiemu owo. *Sk. Żyw. 1, 125.* Albo to, albo owo. *Cn. Ad. 5.* (albo tak, albo siak). Albo to, albo nie. *Cn. Ad. 5.* Mówił to i owo, lada co, co mu się trafiło. *Cn. Th. Ni to, ni owo, nie do rzeczy, n. p. Plecie ni to, ni owo. I to i owo tam znajdziesz. Cn. Ad. 282.* (*bona mixta malis*). To to, to owo to sobie powiadały. *P. Kehan. Orł. 1, 77.* — *Pleonast* To w ten, to w ów ten półk wjechał wieszany. *P. Kehan. Jer. 507.* — *Aliter:* Jeden drugiemu słów szkaradnych ni z tego, ni z owego nasadzi. *Gorn. Dw. 151.* (nie wiedzieć zkąd, mir nihts, dir nihts, von freyen Glücken, ohne alle Veranlassung). Ni z tego ni z owego zaczął mię szkalować. *Teat. 50, 56.* (bez przyezyny, z góry). Ni z tego, ni z owego wszczęła się nie bardzo pomyslna mowa o We Panu. *Mon. 75, 50.* — *Simil.* Przy karcieci ci jadą, ci skaczą, ci idą. *Kras. W. 61.* (jedni jadą, drudzy skaczą; die eimen - die andern -). — *To absolute,* daß. Tylko też tego Alcyd śmiały nie mógł zrobić. *Bardz. Trag. 45.* tego jednego nie potrafił, nur daß fonté er niht. Z tego nie nie będzie. *Zab. 6, 547.* (daraus wird nihts, nie będzie z tej rzy mąka). Nie z tegoś powinna żalować, że będzie karany, ale z tego, że na karę zasługuje. *Teat. 48 128.* nie z tego powodu, względu, nie dlatego; deshalb, deswegen. Jeśli ja tak chcę, co tobie do tego? *Bial. Post. 107.* waß geht daß dich an! Coż w tym ma być złego? *Teat. 55, b, 77.* waß ist denn da Bößes drin! Dopókiż to znowu tego będzie? *Teat. 55, 25.* wie lange soll denn daß wieder wahren? Nie wiele na tym. *Birk. Dom. 148.* (scil. zależy, es kommt niht viel daran, es liegt niht viel daran). Po temu : dogodnie, angemessen, gemäß entsprechend. Walecznego miał żołnierza, lecz miejsce nie po temu. *Pileh. Sall. 208.* Ma głowę po temu. *Teat. 1, b, 55.* Czas po temu. *Żegl. Ad. 49,* (ob. Po, potemny, ob. Pogoda, pora). — Rok temu, miesiące temu, jakieśmy się nie dzieli. *Cn. Th. rok teraz, miesiące teraz; es ist ein Jahr, ein Monat, daß . . .* Temu respond. : dlatego, dla tej przyezyny, k temu; *Rag. tjém;* *Croat. za to;* (*Vind. temuzh at, sed*), deswegen, weil. Czemu imię jego będzie dziwny? Temu, iż jest bóg prawdziwy! *Bial. Post. 127,* (ob. Co, Czemu). — Do tego : nad to, über dieß. — To,

in omni genere, non mutatum, n. p. Jegomość to, od którego Helonka uciekła? Ten sam! Piękny to ptaszek! *Teat. 54, c, D 2.* Mądry to ptaszek niewiasta, niekażda to się da łatwo złowieć. *Mon. 71, 582.* Córkę miał jedyną, Roztropniuchne to było, choć jeszcze dziecina. *Tręb. S. M. 65.* Twójże to brat, albo bratze to twój! Dobryli to grosz? Onaż to Jezabel? *Cn. Th. 1144.* — *Indie. admir.* To to pan! to pan i sprawiedliwy i dobry. *Teat. 54, c, C 2.* To mi autor, to mądry człek, który mi przyszłość opisuje! *Mon. 67, 8.* Zaczeli wywoływać z ukontentowaniem: to to żołnierz! *Przestr. 47.* Dobro serca monarehom weale nie przystoi, To mi to król, eo go się każdy człowiek boi! *Kras. Sat. 10.* To mi sztuka! *Cn. Th. 1144.* Tam to doktorom żyć, gdzie się jeszcze na nich nie poznali. *Teat. 24, c, 105.* — *To, particula; conjunct.;* czasem dla samej wybitności się kładzie, jak *Niem. denn, nun, doch, also, so;* (cf. *etiam etym. Germ. so + to*). Coż ei to? *Kniaż. Poez. 5, 104.* *Perz. Lek. 314.* waß ist dir denn? A już też bardzo z tego gorsze się Mospanie, Także to czynią bracia, tak to chrześciance! *Tręb. S. M. 50.* Ciebież to widzę, czy mi sen się w oczach wije! *Min. Ryt. 1, 192.* *Stas. Num. 2, 155.* Po omacku! albo ja to kot? *Teat. 55, 28.* Ty to boże rządysz tym okręgiem, ty to go jednym palcem dźwigasz. *Zab. 15, 177.* Dla niegoż to te ezoje niepokoje! *Szym. Ś. W. 5.* Gdzież cię to pędzi płochość nieujęta! *Hor. 2, 155.* *Nar.* Nie ciebie to w pole wywieść! *Teat. 55, d, 90.* Była to jedna staruszka w Warszawie, Miała dwie służebnice. . . . *Zab 15, 278.* *Tręb.* Już też to tego nadto. *Teat. 14, b, 40.* Co to ta fortuna robi. *Jabl. Tel. 24.* Gdzieżem ja to widział tę piękną brygadę! wszak to w tym kraju Pińskim, który. . . . *Dyar. Grod. 295.* *Stan. Aug.* A zkądżeście to pieniądze wzięli? *R.* Zkądżem ja wziął, tom wziął, to We Panu nie do tego! *Teat. 8, 115.* Teraz to podpieć, teraz skoczne nogi ruszyć do tańca. *Hor. 1, 171.* *Nar.* Jeszcześ to do apteczki panów nie prosida. *Teat. 45, c, 96.* *Wyb.* — *Consequ.* To : tedy, so, also, folglich; *Ross. ro.* A eo tak, to pozwolę. *Teat. 56, 106.* Ha eo to, to przyrzekam. *Teat. 50, 11.* Gdybyś się tym kontentował, to jeszcze. *ib. 47, 5.* Czy mówić nie umie? *R.* Bo to on bojaźliwy, do tego schorzały. *Tręb. S. M. 88.* To ja to teraz jestem kochanym braeiszkiem, gdy mnie ci potrzeba! *Teat. 56, b, 55.* To po tak wielu znacznych dziełach, moja sława jeszcze nie wielka. *Nag. Cyc. 151.* To już po dyable! *Teat. 7, e, 44.* Jam prosiła o to. . . . *R.* To co? *A.* To, że nie ehce. *Teat. 56, c, 25.* Coby się miał panu bogu polecać, to sobie jeszcze żart z niego czyni. *Star. Ryc. 47.* (ob. Co). Ja się stroję dla siebie, a nie dla kogo; a komu się nie podoba, to niech na mnie nie patrzy. *Teat. 27, b, 14.* Kto łąze, to i kradnie. *Teat. 21, c, 74.* (ten i kradnie). Ach! tośmy i w domu. *Teat. 56, e, 6.* To gdy tak w Prusiech klócił się, tym czasem nieprzyjaciele pustoszyli Polskę. *Krom. 466.* (Jowisz do Neptuna): Leniwym mię rozumiesz, że to piorunami Nie strzelam! *Ustrz. Klauđ. 12.* (weil ich nämlich. . .). Wesoła? to trzpiot! oziębła? to nieczuła! unika - é zabawy? to

niegrzeczna! umizga-ć się? to kokietka! *Teat.* 27. c, 45. Jeslim za niego poszła, tom musiała. *ib.* 10. b, 81. — Tym *cum Comparat. adverb.*; tym lepiej, gorzej *etc.*; *Sorab.* 2. schim; *Vind.* telkai, telku; *Ross.* тѣмъ, кольми паче, имъ со-дѣло. Im większa choroba będzie, tym pilniejsze ma być leczenie. *Birk Exorb. E* 2. Dwa lekarze chorego razem nawiedzali, Jeden tym lepiej, drugi tym gorzej, się zwali. *Jak. Baj.* 164. Im wyżej kogo szczęście postawiło, tym słabiej stoi. *Gorn. Sen.* 405. *Wys. Ign.* 68. I tak, czym cię na większym świat stopniu ogląda, Tym cenniejszych po tobie daleko cnót żąda. *Zab.* 15, 106. — *Aliter:* Czym tym leda czym, mit dem Grsten dem Besten. Interes ten nie może być czynim tym uspokojony. *Lach. Kaz.* 1, 518. Com napisał, tom napisał. *Sekl.* 19 Już co przednia, to przednia. *Teat.* 22. b, 74. (*Superlat.*, w najwyższym stopniu, cf. całą gębą, ob. Cn). — *§.* To-to *adverb.* raz-, drugi raz, czasem - a czasem, raz to, - raz owo, bądź, -bądź; bald-bald, theils - theils. Właśnie też o tym czasie jesień pozeynała, To deszcz, to słońce, tęcza, wichre, chmurne nieba. *Jak. Baj.* 156. Ogląda się to na tę, to na owę stronę. *Gorn. Dw.* 116. To te, to owe krainy pustoszyli. *Krom.* 528. Chory to leżeć, to chodzić, to siedzieć poczyna; pokoju szuka, to z tą poduszką, to z ową, to na tym łóżku, to na owym, a przecię boli. *Sk. Kaz.* 194. et 68. Świat czyni z ludzi odmienne igrzyiska, To w górę wznosi, to ich na dół ciska. *Zab.* 16, 445. Wyliczyłem wszystkich wojewodów, którychem się tylko mógł doczytać, to w metryce koronnej, to po różnych przywilejach, to po księgach grodzkich, to po konstytucjach, to z nadgrobków, to po historykach. *Nies.* 1, 97. TENCI, tać, toć już ci ten, tenże; freylid der, der selbe, der nämliche, der also. Toć jest, toć to było, o toć go bito. *Cn. Ad.* 1164. Toć jego zabawa rozkosz. *Cn. Ad.* 1165. Tymci wszędy zatkać. *Cn. Ad.* 1159. (tym wszystko narabiasz, tylko też to umiesz). *Ironice:* Tenci był. *Cn. Th.* 1159. ja, der war es, daß ist er! Tenci wimien. *Cn. Ad.* 1159. Tegoć jeszcze nie dostawało. *Cn. Ad.* 1159. — *§.* Toć *admirat.*, to mi to! daß ist mir! Toć to orator! *Cn. Th.* 1144. Toć się wierci, toć skakał, toć skapy chłop. *ib.* — *§.* Toć, tedy *consequ.* więcej, folglid, also, so. Toć sama tylko dusza jest szlachetnością i zaenością ciała. *Mon.* 74, 257. Słowy cię naprawie trudno, toć zeliwością zawściagnion będziesz. *Ulich. Sen. gn.* 152. Jeśli bogowie rządzą, rząd ich sprawiedliwy, Toć, jeśli tu nad enotą przemaga enotliwy, Dusza twa nieśmiertelna być musi koniecznie. *Karp.* 1, 85. TENI, TALI, TOLI *inter.*; tenli czy nie ten? tenli abo nie? *Cn. Th.* 1159. der? diefer? oder ein anderer? — *Similiter:* TENŹE? TAŹ? TOŹ? *inter.*, tenże to? ist es der? diefer? *Cn. Th.* 1159. — *Exclamat.* Też to przysięgi twoje! taż to twoja wiara? *Min. Ryt.* 1, 154. — *§.* *Affirmat.* Tenże ten sam; *Boh.* týt, táz, téz; *Sorab.* 1. tészamstnć; *Carn.* taiste, lihtá; *Vind.* taisti, teisti, testi, tisti, tole, te, lete, leta, leto, letu; *Slav.* isti; *Ross.* тойже, тойжде, таже, тоже; *Eccl.* снцевый, снцевъ, derselbe, der nämliche, grade der. Jednego i tegoż smutku,

zawsze musi być taż i jedna przyczyna. *Salin.* 4, 155, (*cf. Eccl.* тождобразная подобіенство). W też tropy biada za wiecłą wedruje. *Kulig. Her.* 204. I żelazo z tychże, z których złoto, ciemności ziemnych wyjęte. *Gorn. Sen.* 520. Pod jednym z nim niebem, na teźże ziemi, w tymże powietrzu. *Syr.* 1266. Taż baba na tychże kołach. *Zab.* 15 269. stara pieśń to, zawsze jedno; immer die alte Leyer, das alte Lied. Mówisz: co tych antyfon! a wszystko toż a to. *Pim. Kam.* 259. (*unum idemque;* *Ross.* тоць въ тоць - кубекъ в кубек). Toż a toż powtarzasz. *ib.* 101. Nie toż macocha, co matka. *Cn. Ad.* 667. (co matka, to matka, a co macocha, to macocha; insza matka, insza macocha). Teźże sdy, teźże mocy, równosilny *Eccl.* тождесильный. Bolesław do Rusi wtargnął; ale skoro się wrócił, ah tru Rus toż uczyniła i także wtargnęła mu do Mazowsza. *Biel.* 164. Przepamiętales bliźniego jałmużna ratować, to toż waży, jakobyś jego własne wziął. *Żarn. Post.* 2, 555. (tyle waży). — W taż - tymże sposobem, niemniej, także, na jedno, na toż samo; auf eben die Art, gleichfállig. Dyane chwalcie, młodzieczne dziewczęta, W taż Apolina chwalcie pacholęta. *Mon.* 69, 448. Żona szalona piekło ubogiemu małżonkowi, ale i bogatemu w taż. *Birk. Zyg.* 55. *Warg. Cz.* 78. Biew' ma zarosła, długa, w taż brodać nie grzechy zda się. *Nag. Wirg.* 516. Płacze matka, w taż ociee żalony żyje. *Kchow.* 92. *Biel.* 265. — *§.* Toż *Conjunct.*, potym, zatyim; darauf, hernach, bierauf; *Eccl.* тожь, тожде. Doświadczeń pierwej, toż wiedzieć będziesz. *Gorn. Sen.* 589. Dawszy wiadomeś, rład urosła rozmowa, toż dopiero, jaki ma być dworzania, pokaże. *Gorn. Dw.* 1. Oświadczył król ukontentowanie swoje pułkownikowi, toż oficerom. *Gaz. Nar.* 1, 258. O mój boże, toż to pan syn nie inaczej być może uczestnikiem majątku, tylko aż dopiero po zmarłej głowie. *Mon.* 71, 582. — Toż - na ów czas dopiero, później dopiero, alédann erst. Ludzie nie czują pociechy z tego dobrego, którego używają; aż gdy je stracą, toż chwala, toż cukrują sobie. *Gorn. Dw.* 119. Toż dopiero śmiać się, gdy mamy przyczynę do śmiechu. *Zab.* 12, 259. *Dudz.*

TENAR, u, m., [z *greck. lae. thenar + dól 2*], loch podziemny, eine Gruft, Kluft. Przenikam nieba, w ciemne spuszczam się tenary, Wywodzę z otchłau na świat nieboszczyków mary. *Zubl. Zab.* 7. Cokolwiek kryją tenary, Upiory, straszdyła, mary, Dyabły, strzygi i pokusy *Teat.* 11. b, 106.

TENDA, y, z., [z *średn. lae.*, namiot, buda; ein Zelt, eine Bude 2], rozpięta zasłona, korytna, ein aufgespannter Vorhang. Uczynisz tendę we drzwiach przybytku; przed słupami rozciągniona będzie tenda. *W. Exod.* 26, 36 et 57. (zasłona. *Bibl. Gd.*)

TENOR, u, m., średni głos między altem a basem, der Tenor, die Tenorstimme. — *Fig.* Drozd na wiosnę dziwne tenory wypuszcza. *Sienn.* 295. *idem Spicz.* 150. (trele, śpiewania). — *§.* Tenor pisma jakiego - brzmienie, osnowa, der Inhalt einer Schrift. *Tr.* TENOROWY, a, e, Tenor. Zaraz ja go po głosie tenorowym poznała. *Alb. z Woj.* 4.

TENTACYA. *Mon.* 67, 19, ob. Pokuszenie, pokusa.

TENTEN, TENTENT, ob. Teřen.

TENTOWAĆ cz. *niedok.*, próbować, doświadczać, pokuszać się o co; etwas unternehmen, versuchen, probieren. Wiele tentować każe ubóstwo człowiekowi. *Min. Ryt.* 4, 158. Tentować szczęścia na inny sposób. *Teat.* 15. c, 19. Tentować kogo o co. *ib.* 18. c, 58. (doświadczać go względem czego).

TENUTA, y, ż., starostwo bez jurydykyki, tenuta, dzierzawa. *Skrzel. Pr. Pal.* 1, 216. eine Starostey ohne Gerichtbarkeit. TENUARYUSZ, a, m., tenute trzymający, dzierzawca, ein Starost ohne Gerichtbarkeit. *Vol. Leg.* 7, 14.

TENZE, ob. Ten.

TEOFIL, ob. Bogumił, TEOS, ia, m., dem., Gottliebchen. Ucz się zawczasu Teosiu miły, jak trzeba czynić, by nie żałować. *Zab.* 14, 259. TEOKRYCYA, 'bogowładztwo; *Ross.* богоначалие. TEOKRACKI, a, ie, 'bogowładny; *Ross.* богоначальный. TEOLOG etc., ob. Bogosłow, 'Bogomędzce. *Stas. Zamoj.* 10; *Carn.* bogawędnek; *Bosn.* bogosłowac; *Eccl.* богословець, богословъ, (богомгальникъ prorok), священноглагольникъ, толкователь божественныхъ пней. Świątły Jan był od starých Greków Janem teologiem przezwany. 1 *Leop. pr. Apoc.* TEOLOGICZNY, a, e, — ie *adverb.*; *Ross.* богомудрый; *Eccl.* богоглаголивый. TEOLOGIA, ii, ż.; *Boh.* bohosłowj, Bohomlawcestwj; *Carn.* bogawędnośt, bohjawędnośt; *Bosn.* bogoslovstvo; *Slav.* bogoslovica; *Ross.* богомудрие.

TEORBAN, a, u, m., 'TYORBA, y, ż., gatunek większej lutni; *Ger.* die Theorbe, eine Art Sante; („Theorbe, sicut praeis instrumentum musicum, in similitudinem utriculi“; cf. *Carn.* torba; *nostr.* torba). Na teorbanie najlepiej się wydłaje zrzeźność składnej ręki i ruszenie delikatnych palców. *Węq. Marm.* 1, 56. Na smutnym Safo skarży teorbanie. *Har.* 1, 255. Niech brzmi Apolo w teorban złoty. *Anakr.* 72. *Zab.* 12, 23. Kwaś. Kozak na teorbanie tnie tańczyki. *Zab.* 15, 204. Muzyka manualna, t. j. pindora, lutnia, 'tyorba, arfa, cytara i t. d. *Warg. Wal.* 306.

TEORYA, yi, ż., z *Greck*, zbiór postrzeżeń i reguł z praktyki czego wyczerpanych, *Ger.* die Theorie; *Vind.* vuzhenost v pameti; *Ross.* зрительство, умозрѣніе. Teorya pospolite rodzi się z praktyki. *Gal. Wyn.* 5. TEORYCZNY, a, e, — ie *adverb.*; *Ross.* умозрительный; теоретическій.

*TERPAĆ cz. *niedok.*; *Boh.* tepati; *Carn.* tēpsti, tēpam; *Croat.* tepzti, tepem; [*Eccl.* тепаѣ 2]; (cf. *Græc.* τῆπιον); bić, trącić, tręśkać; schlagen, quälen, martern. Więcej nas teraz będzie terpał Seba, niżli kiedy Aosalon! 1 *Leop.* 2 *Reg.* 20, 6. A zaś nas tak okrutnie będziesz terpał? 1 *Leop. Jes.* 64, 12, cf. terpać, tyrpać.

TERPAĆ, TAPAĆ, TUPAĆ cz. *contin.*, Terpać, Tupać *jedn.*, 'Teptać, 'tepcie *niedok.*, głośno na ziemię nadeptywać, nogą w ziemię uderzać; *Boh.* dupati, dupanuti, (cf. deptać); *Slav.* dupati, (tupim *damno* potępiam); *Sorab.* 1. tepcu, tepeem, taptam, z noboma kwapotam, (tupotak jednochodnik); *Sorab.* 2. kopotaseh; *Carn.* tap-

tati calcare, tapati in tenebris palpitare; upetām, paham, krevsām; *Vind.* tapat calcare, tepsti, tepem (bić); zepetati, f nogami treti, klazhiti, trupati, zebati; *Croat.* tepzti, tepem (bić); *Hung.* tapodom, tepem, toppantani; *Ross.* топнуть, топать, топтать, топчу, шаркнуть, шаркать; *Eccl.* тонаю ногами; *Ger.* stampfen mit dem Fuße, (stapfen, stapeln, tappen; *Anglos.* steppan; *Angl.* step; *Holl.* stapp; *Græc.* στείβειν, cf. *Hebr.* עָטַף tapar, ingressus est citissime). — Podrygając chodziły, nogami swemi terpały. *Budn. Jes.* 5, 16. *Zarn. Post.* 5, 622. Kłasnij rękami, 'tepcy nogami twemi. *Radz. Ezech.* 6, 11. Klaskałeś rękami i teptałeś nogami. *Radz. Ezech.* 23, 6. Tupnie noga. *Pol. Jow.* 2, 54. Tapa nogami. *Teat.* 22. b, 104. Rozpahl się, tupnął nogami. *Teat.* 50, 85. Nogaami tupają, zębami zgrzytają, oczami strzelają. *ib.* 52. d, 71. To raz tupnie, to ręką kiwnie. *Mon.* 71, 45. To tupnie, to mruknie pod nosem. *ib.* 75, 725. Tupańcie, *Boh.* dupot; *Ross.* топотня, топотъ, шаркотня. Góry Chocimskie zdumiały się, gdy po grzbietach ich tak wiele gości teptać poczelo. *Birk. Chodk.* 5. deptać, stapać; trampeln, schreiten. *Caprae, creprae, quod cruribus crepent*; bo łuska im w nogach, gdy niemi terpają. *Macz.* następują, aufstreten auf die Füße. Lada tepnienie albo szelest jaki, kładę za przyjścia twego znaki. *Chrośc. Ow.* 209. (lada tentent). — §. Terpać kogo, podeptać go, podbijać go sobie, z prochem go mieszać, cimen in den Staub treten. Zi śliwi dziwnych dróg szukali, by dobrych terpali. *J. Kchan. Ps.* 89. (jeżeli to nie: Terpać qu, v). — §. Anat. Terpanie żyły, puls, pulsowe bicie; der Puls schlägt, daß Schlägen des Pulses. Lekarz ma mieć baczność na terpanie a ruchanie żyły u parjenta. *Sienn.* 599. Będzie-li terpanie żyły chybkie a rychłe, to które oznionuje. *Sienn.* 599. — *Similiter*: Tupa serce, twarz truchleje. *Kchow. Hoż.* 41. Tyskałem z zaleknieniem piersi tupając; *suienia motu.* *Żebr. Ow.* 207.

Pochodz. *ad*jung. deptać, nadeptać, obdeptać, rozdeptać, udeptać, wdeptać, wydeptać, zadeptać, zdeptać; — stąpić, stępować, doszpać, dostępnj, nastąpić, następa, nastęstwo, obstąpić, odstąpić, odstępa, odstępnj, poszpać, postępek, podstępować, podstęp, podstępny, przeszpać, przestępa, przestęstwo, przestępnj, przystąpić, przystępnj, przystęp, rozstąpić, rozstępnj, ustąpić, ustęp, wstąpić, wstęp, wstępnj, wystąpić, występ, zastąpić, zastępnj, zstępa, zstępnj, zstąpić, zstępować, stępak, stępa; stopa, stopień, stopniowanie. — §. Atlas: teppy, teptić, teność; potępić, potępieniec. — §. Dąb; *Boh.* dub, od tuposti, t. j. twardości.

*TEPER *adverb.*, [z *rusk* 2]; *Boh.* teprw; *Ross.* теперь; dopiero teraz, jest erst, erst jest. Ot i teper jakie im grają dudki *Tward. W. D.* 57.

*TEPERELE, n p Co się skarbu bożego papsuje na owe pozłociście nitki, na owe farboty, na owe teperele, na owe tkanice! *Rej. Zw.* 58, ob. Trepele.

TERPIĆ cz. *niedok*; *Boh.* tupiti, ztupiti, ztupowali, wykazyti; (*Slav.* tupim *dimno*, ob. Potępiać); *Sorab.* 1. tupu; *Vind.* otopiti, kerhati, skerhati; *Bosn.* tupiti, istupiti, natupiti, okrinuti; *Croat.* tupim; *Hung.* tompetan-

ni; *Rog.* tûpiti, istûpiti, iztûpiti; *Ross.* тупить, иступить; 1) tępy m czynić, przytępić; *Germ.* stumpfen, stump machen; (*Niederf.* stumpfen), *pr. et tr.* Miłość własna wzrok nam tępi, swoich przywar nie dostrzegamy. *Pilch. Sen. gn.* 148. — 2) Tępieć; wytępić, niszczyć, gubić; vernichten, verderben, zu Grunde richten, auferthen. Nasi do miasta wpadli; Moskwa królą zapuściła bramę, i naszych jeła tępieć. *Gwagn.* 170. Syn ojca grą tępi i wniwecz obraca. *Chełm. Pr.* 202. Wszędy lżył, niszczył, tępił, wszystkie złośliwe mocarstwa świata tego. *Rej. Post. I f f 1.* Zdało się żydom, iż Jezus zakon łamał, niszczył, tępił. *Rej. Post. B 4.* Jeronim błędy Orygenesza wszędzie tępił. *Sk. Dz.* 516. **TEPIEĆ** *neutr. niedok., stepieć dok.; Boh.* tupěti, ztupěti; *Slov.* tupnu; *Vind.* otopilise, top gratati; *Bosn.* zaluditi, zabudaliti; *Croat.* tupszem; *Hung.* tompálok; *Ross.* тупѣть; tępy m się stać, z ostrości utracić, *pr. et fig.,* stumpf werden. Twój miecz, kiedy mój stępieał, w posłku przybywał. *Morszt.* 114. Gdy się od ciała oddziela dusza, natychmiast tępieją oczy. *Hals. Niedz.* 1, 467. Już strzelać nie mogę; już ręki stępiejął luk nie słucha. *Baraz. Trag.* 485. — (TEPŁOTA. *Pim. Kam.* 58, *ob. Ciepłota*). — TĘPNY, a, e, n. p. Tępna żyła, skokna żyła, puls. *Sienn.* 538. tętno, die Pulsader, Schlagader. Pulsy, t. j. skokne albo tępne żyły. *Sienn.* 540. Najpospolitszy znak mają lekarze z pulsu chorego, to jest z tępną żyłą. *Sienn.* 598. **TEPICIEL**, a, m., tępiący eo. *Tr.,* der etwas stumpf macht, der Abstumpfer. *W rodz. żeńsk.* **TEPICIELKA**, i; *Croat.* tupitelica. **TEPNIE**, *ob. Tępać.* **TEPOKATNY**, a, e, — *iz adverb.,* kątów tępych, nieostrych, stumpfwinkelig, (*cf. rozwartokątny*); *Ross.* тупоугольный. Tępokątna łodyga, *obtusangulus*, tak nazwana jest dla tępości kątów. *Juzd.* 2, 16. **TEPOKONCZATY**, a, e, — *o adverb.;* *Ross.* тупоконечный, stumpfspizig. **TEPONOSY**, a, e, nosa tępego, stumpfnasig; *Ross.* тупоносый. **TEPOŚĆ**, *ści, ź.,* stepienie *pr. et fig.,* die Stumpfheit, Abgestumpftheit; *Boh. et Slov.* tupost; *Croat.* túpost, tupost; *Hung.* tompaság; *Bosn.* tupost; *Rog.* tûpost; *Ross.* тупость; n. p. Tępość noża. *Ld.* Pomierna tępość, tępowatość; *Ross.* туповатость. Tępość wzroku *Evel.* тупозрѣние. Tępość rozumu, *Boh.* blbost; *Vind.* topoglavost, slaboumnost, poslabnost, abotnost, nepametnost, preproshina; *Ross.* тупоумие, Stumpfsichtigkeit. **TEPOZEBY** rzed zwierząt ssących, *belluae.* *Zool.* 282. stumpfsahnig. **TEPT**, u, m, tępienie, tępanie, tēten; das Stampfen mit den Füßen, das Trampeln. Zewsząd tept koński słyże i wścickie bieganie. *Petr. Hor. C 4.* Sa ludzie, którzy się myszego tęptu boją. *Petr. Et.* 178. **TĘPY**, a, e, **TEPO** *adverb.;* *Boh.* tupý; *Sorab.* 1. tupy, tupé; *Carn.* tup; *Vind.* top, tumpast, satopen, neoister; *Croat.* túp, tumpaszt; *Hung.* tompa; *Dal.* tuup; *Rag. et Bosn.* túp; *Slav.* tap; *Ross.* тупый; nieostry *pr. et tr.,* *Germ.* stumpf; (*Svec.* stump, *cf. Gall.* dupe). Nóż tępy. *Tr.* Miecz nie tuie, ale może jako stępy, Tak ostrze stracił i tak został tępy. *P. Kchan. Jer.* 250. Tępa siekiera *Ross.* тупица. Nieco tępy, tępowaty *Ross.* туповатый. Wzrok tępy. *Groch. W.* 568. Tępy rozum człowieka przyszłości nie przenika. *Teat.* 54. c, D 2. Tępy,

niedowcipny, mialkiego, niegłębokiego rozumu. *Cn. Ad.* 1160, *Boh.* blby, blb, bluma; *Carn.* tumpast, tompz, f. tumpa, bębast, bębz; *Vind.* topoglav 'tepegłowy, flaboumen, aboten, preprost, poslablen, tumpast, okoren, flamooglavez, flammovitna glava, neumnik; *Croat.* tupoglav; *Rag.* tupoglav, nenglavghiv; *Ross.* тупоумный, тупица; *Evel.* цапуоумный. — *Math.* Tępy kąt, rozwarty, ein stumpfer Winkel. Tępy kąt większy jest od prostego. *Grzep. C 4. Haur. Ek.* 24. — *Herald.* Tępa podkowa, herb, podkowa barkiera do góry, w środku jej pod spodem krzyż, a na helmie orle skrzydło. *Kurop.* 3, 51, ein Wappen, jastrzebiec wywrócony.

TERAC, *ob. Tyrać.* **TER**, *ob. Tyr.* **TERAS**, *ob. Taras.*

TERAZ *Adverb. temp.,* tą razą, ninie; *Boh.* nyně, nynj, ted, (*ob. Wtedy*); *Slov.* teras, nimi, wěd, wědek; *Sorab.* 1. skero (*ob. Skoro*), metk, metko, netko; *Sorab.* 2. net, neto, netke, (*cf. wnet*); *Vind. et Carn.* sdei, sedai, sdai, sotai, stei vre, seda, tezhafs, koli, tebarti, te dobe, v' teh dub; *Croat.* szád, vezda, szada, ovde, pred lezem (*cf. oblicznie*), nazorli, tef. naocznie; *Slav.* sada; *Bosn.* sad, sada; *Rag.* sád, sadá, sadar; *Ross.* нынѣ, нынѣ, нынѣ, теперь, (*cf. dopiero*); jetzt, gegenwärtig. Ostatka snadno za czasem poprawić, ale toby teraz trzeba w swej klubie postawić. *Star. Vol. A 4.* Idźże teraz, niekaj. *Jag. Wyb. D 2.* W jakiejże to szkole byłeś, że taki z ciebie teraz trolog. *Teat.* 19. c, 68. Myśle się na teraz kontentować słowem twoim. *Teat.* 17. c, 5. für jetzt, für dieß Mal. — 2. Teraz - teraz - raz - raz, czasem - czasem, to - to, już - już; bald - bald. Fortuna teraz równa droga z nami idzie. *Warg. Wal.* 555. Teraz od zapaleczywości blednac, teraz się ezerwie niczaje, bez przestanku wrzeszczy. *Kosz. Lor. I b.* **TERAŻNI**, ia, ie, **TERAŻNIEJSZY**, a, e, niniejszy, jeżyg, gegenwärtig; *Boh.* nynějšj; *Vind.* sdam, sedain, sedainfni, prizhni; *Croat.* vzdassnyi, ovděsnji, nazoehni; *Rag.* sadagni, sadasegni; *Bosn.* sadasegni, ovdasegni; *Slav.* sadašnjji; *Ross.* нынѣшній, теуерешный, настояннй; *Evel.* насутетвующъ. W terażnie ezasy. *Żarn. Post.* 6. Terażnie Jeruzalem daleko jest mniejsze, niżeli ono dawne. *Warg. Radz.* 156. Tęgo wyciągał sam czas terażni. *Pot. Arg.* 98. e! 261. Terażnie nasze i Rzpltej osierocenie opiece boskiej oddajemy. *Vol. Leg.* 5, 720. *Chrośe. Job.* 104. Czas terażniejszy, w gramm. *praesens*, *Ross.* настоящее время. **TERAŻNIEJSZOŚĆ**, **TERAŻNOŚĆ**, *ści, ź.,* czas terażniejszy, niniejszość: die gegenwärtige Zeit, die Gegenwart. Ciebie trapi terażność, mnie zaś i to krzywo, Co niepewność odległą razi perspektywą. *Zab. 9, 45. Zabł.* **TERAŻNIUCZKO** *Adverb. intensiv.,* dopieroteńko, eben erst. O tym terażniuczko wzmianka była. *Hipp.* 24.

TERCELET, u, m., głos pewny w organach. *Magier. Mskr.,* die Tercienflöte, eine Stimme in der Orgel. **TERCYA**, yi, ź., *Eccles.* Tercya przywodzi na pamięć godzinę trzecią, której pana biezowano, mordowano, kcoronowano, poświęcano, na ostatek na śmierć krzyżową zdane. *Hrbst. Nauk. P 5 b, Rag.* trectelja, die Tercie, 3. B. in den Absteru, vor neun Uhr Vormittag. — W muzyce: Tercya,

większa, tony odległe od siebie o dwa tony całe; mniejsza, odległe o jeden ton cały i jeden półton. *Magier. Mskr.* die Tercie in der Musf. — Tereya; w drukarni, gatunek pisma, mniejszy od paragonu. *ib.* TERCYANELA, TERCYNELA, i, ż., materya pewna, ein Zeug. Podatek od kitajek, felp, tereyanel. *Vol. Leg.* 4, 81. Od sztuki tereyneli zH. 5. *ib.* 6, 152. TERCYANA, y, ż., trzeciodzienna febra. *Krup.* 5, 554. et 551. daß dreylägige Sieber; trzeciaezka; *Vind.* tretkiza, tretzliza; *Bosn.* terçana, oghuica, koja hvatta suakki, trececlî dån; *Rag.* groznizza, trechjodaniza. TERCYARZ, a, m., w zakonie Franciszkańskim braciшек trzeciego rzędu, świecki, który do klasztoru wstąpił, a jeszcze na laska nie poszedł; ein Weltlicher, der in ein Franciskanerloster tritt, und noch nicht Layenbruder ist; n. p. Z rozpaczy zostałem terecyarzem. *Teat.* 51. b, 51. TERCYOWAĆ *cz. contin.*, n. p. terecyować sztuki, działa, strzelby, kule, szuflę, łoża, koła, trojaka próbę robić, n. p. strzelać trzy razy na próbę z działa, lub chcąc wiedzieć, czy ma powinna grubość, na trzech miejscach jej szukać bliżej zapalu, w uszu, i w szyi. *Aqu. Mskr.* drejgady probiren.

TEREBIĆ, *ob.* Trzebić. TEREBINT, *ob.* Terpentyn. TEREDAJKA, *ob.* Taradajka.

TEREFERÉ, TEREBZDERE, TEREBZDERY, *effutitium verbum, ut sidlo widlu, sarafamla, hifš, fašš;* (*Croat.* terezi terezi *pele mele*, terezaszt + kusy; *Bosn.* ter, tere et, atque; *Rag.* telericiti + bonować). O! terefere, najlepszy na duchów exorcyzm, kij! *Teat.* 11. b. 55. Tere bzdere. *ib.* 45. c, 52. Takie terefere. *Teat.* 45. c, 47. Wyb. Nowe terebzderi, reduty i pikniki. *Teat.* *ib.* 65.

TERESA, y, ż., TERESKA, i, ż., *dem.*, TERECHNA, y, ż., imię kobiece, Тереѣѣѣ. Kochana Tereska. *Teat.* 50, 6. Tereško! *Barl. C* 1. Coż nie widać naszej Terechny. *Teat.* 50, 5.

*TEREŚNIA, *ob.* Trześnia.

TERLAGI, - óv, *plur.*, po kuźniacku teczki. *Os. Rud.* 246. Schubarren, in den Eisenwerken.

TERLICA, y, ż., (*Elym.* trzeć; *Bosn.* terlicati, tritti limare); drewno w kulbace, kulbaka jeszcze nieobita; daß Sattelholz, der hölzerne Sattel. Ni terlicy takim się biedak wyturł! *Teat.* 45. c, 58. Wyb. — [2. *Transl.* Terlica, szkapsko liche, mercha; *russk.* terlyca, eine Schindmähre 2] W jedną nogawicę byłbym takich trzech schował, i wsiadł na terlicę. *ib.* 98.

TERLIKAĆ, TYRLIKAĆ *cz. niedok.*, trelować sobie, trelując nōcie, spiewać, grać; (*Boh.* ewrlkám šwierkoeze), šwitojtm; *Bosn.* terlicati, tritti limare); sidi etwaš vortrilleru, trillernd singen, spielen. Pastuszy za byłem na rozku terlikają. *Petr. Pol.* 2, 575. Terlikanie *Eccl.* reperkanie, компарнеекой пачнѣнъ. Blache terlikanie, barbaricum carmen. *Zebr. Ow.* 272. W tym pustym kraju żadnym się ptacy nie odzywał terlikaniem. *Tr. Tel.* 545. (šwierkotem, Zitschern, Zwitzchern). Tyrlkanie, tanieczna gra, crusma. *Mqz.*

TERMES, u, m., z *Enc.*, gałązka z owocem urwana. *Tr.* ein abgebrochener Ast mit Frucht und Blättern.

TERMIN, u, m., TERMINEK, nku, m., *dem.*, 1) wyraz nauce jakiej lub szluk lub rzemiosła właściwy, ein Kunstwort, ein terminus technicus. Jakiemiś sobie dziwackimi terminkami głębię pomazał. *Teat.* 26. c, 125. — 2) Termin, kres, meta, granica; Gränze, Ende, vorgestelltes Ziel. Niemasz drogi żadnej bez terminu i mety. *Pilch. Sen. list.* 2, 267. Namawiali go, aby nie dochodząc do terminu, w blizkiej wiosce zanocował. *Sk. Żyw.* 1, 592. Opatrzność w terminach nierności mając mię, nie chce, abym w ostatnim ubóstwie rozpaczal, ani w zbytnich nie brykał dostatkach. *Psalm.* 12. Miejsce, które dydukt ciągną strony rozpierające się o granicę, zowie się termin przez który, terminus per quem. *Zabr.* 557. Chodkiewicz naprawił karę żołnierską, która znacznie z starożytnych terminów wykroczyła. *Tward. Wł.* 97. — 3) Termin, czas przeznaczony, rata; eine festgesetzte Zeit, ein Zeittermin; *Sorab.* 2 termin; *Vind.* rok (*ob.* Rok, rōczek, narok, narezhen rok, napoveden den; *Russ.* срокъ, (cf. zrok); *Eccl.* нарѣкъ, опредѣленное, уреченное, назначенное время, прехжаніе, призрачный день, ерочный. Kilka jeszcze miesięcy było do terminu wyznaczanego wesela. *Kras. Pod.* 2, 59. Na terminie mi zapłaci. *Teat.* 56, 57. Przechodzą porządnie według terminów trzech królów, środoposcia, s. Jana i t. d. *Mon.* 72, 782. — *Juridic.* Termin, czas prawem opisany albo dla stawienia się do sądu, albo ku wypełnieniu wyroków sądowych lub kontraktowych; zład: «stać się na terminie», «uisć się na terminie». Sam także pozew, die Ladung, Verladung, tym słowem termin wyraża się n. p. wydać komu termin do trybunału, zapoznać go. Nakoniec termin znaczy, porządek procesu i stopnie jego; n. p. strona terminy pōpuszczala, wykroczyła w procesie nad przepis prawa. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 57. *Herb. Stat.* 48. — 5) Termin, położenie, sytuacja, obrót, osobliwie, zły raz; Umstände, besonders üble Lage, Gesfahr. Dział uczeiwe dzieweczki, uczeiwe białogłowy w złych terminach. *Falib.* X 2. W niebezpiecznym terminie znajduje się Rzplta. *Zab.* 45, 88. Patrz, jeśli nie był celem ich zazdrości, Jak żyw o siłkach dworskich nie slychając, Ani w takowych terminach bywając. *Past. Fid.* 264. — 6) Termin w rzemieślniczym handlu, czas nauki chłopca terminującego; die Lehre, Lehrzeit des Lehrburschen. Majstrom wolno więcej niż jednego chłopca trzymać w terminie, i sporą herbę czeladników. *Pam.* 85, 2, 451. TERMINALNOŚĆ, ści, ż., zachowywanie terminologii czyli właściwych terminów, stricte Terminologie. Filozofki uczoną terminalnością pomazawszy sobie język, nim kawą poczustują, gotowe godzinę gadać o Arabii; a tym czasem kawa ostygnie. *Mon.* 72, 424. — 7) Prawna formalność, Rechtsformalität. Opuszczone w procesie terminalności, niekiedy całą robotę sądową zniszczyły. *Ostr. Pr. Krym.* 2, 250. TERMINALNY, a, c, TERMINALNIE *adverb.*, dogodny terminom prawnym, sfulgerecht, nach den Rechtsformen. Ten testament nie jest terminalnie napisany. *Teat.* 1. c, 79. TERMINATA, y, ż., TERMINATKA, i, ż. *dem.*, spiszek krótki, notatki, lista czego, ein kurzer Verzeichniß. Terminata ksiąg, każdemu

ziemiannowi potrzebnych. *Haur. Sk.* 168; katalog. *ib.* 169. — 2. *Jarid.* Terminata n. p. przysięgi. *Tr.*, rota, die Gerichtsformel, 3. B. eines Eides. **TERMINOWAĆ** cz. *niedok*, sterminować *dok.*, 1) spisać, znotować krótko; furz aufmerken, aufzeichnen, notiren. Wszystkie pisma przeczytał i porządnie sterminował. *Pap. Hyg.* 197. Dają mu na piśmie te wszystkie sprawy, króciusięko sterminowawszy. *Star. Dw.* 25. — 2) Terminować u kogo, n. p. u kupca, rzemieślnika, słożyć lata uczenia się kupiectwa, rzemiosła etc., być w terminie; die Lehrjahre ansetzen, in der Lehre seyn. Nie zostałem kowalem, terminowałem u cyrulika. *Teat.* 52. e, 17. Jam ci się nie promowował na cyrulictwo, annu terminowałem nigdzie. *Jabl. Ez.* 59. Chłopiec terminujący. *Pom.* 85. 1, 234. ein Lehrjunge, Lehrburche. W Smorgońskiej terminował akademii. *Teat.* 9, 57, ob. Smorgonia. — Terminowanie, uczenie się, czas uczenia się; die Lehrjahre, Lehrzeit, Lehre. Uczeń u majstra w terminowaniu zupełnie przez lat trzy zostawać powinien; po wyjściu czasu terminowania, ma być w protokół cechowy za czeladnika zapisany. *A. Zamoj.* 80. **TERMINOWY**, a, e, od terminu, Termin; *Ross.* срѣдний.

TERMOMETER, ob. Ciepłomierz.

TERNAKULUM u zecera, listewka z ostrzem na końcu do zatknięcia w kasztę; na nim leży exemplarz utrzymany przez dywizoryum. *Magier. Mskr.*, z *Loc. tenaculum*, der Tenafel bey den Cegern.

TERPENTYNA, y, ż, żywica terbintowa. *Ursin.*, der ädte Terpentiu; (*Boh.* terpentina; *Vind.* tarpentin, trapelin, preshei; *Croat.* terpenlin; *Ross.* терпентинъ, експидартъ, *Graec.* τερβινθίνη; *Pers.* terbentin). Sącząca się z jedliny żywica, znajoma pod imieniem terpentyny. *Kluk. Rosl.* 2, 43. gewöhnliches Terpentiu. **TERPENTYNOWY**, a, e, Terpentiu; *Boh.* terpentynový; *Croat.* terpentinszki; *Ross.* терпентинный. Terpentynowe drzewko, terebint *Ursin.*, *Sorab.* 1. terebintzina.

TERTES, ob. Tartas. **TERTUFLE**, ob. Truffle.

TESAK, **TASAK**, a, m.; *Boh.* tesak, tesacek; (*Scrab.* 1. teszak = szpada; *Croat.* tesak = wyrobnik); *Ross.* тесакъ; (*Ecl.* теславъ, тесаць *semispatha*, cf. *Ross.* тесла, теслица, тесло oksza; *Elym.* тесать ciesać, ociesywać); miecz krótki szeroki; *Ger.* der Dufak, ein furzes breites Schwert. Mija Moskale nakształt nożów tasaki przylluzsze, których miasto puinałów używają. *Gwagn.* 518. Słonie te niosły w zębach niejaki szpady albo tesaki, ktorými żołnierze pociнали to wszystko, co się im nawinęło. *Boter.* 5 115. Wyrwawszy swój tesak Piotr z *pószew, ciał na Malchusa. *Zara. Post.* 3, 762. *W. Post.* 270. A król męzów tasaka natychmiast dobywa, Który mu się przy pochwach pałasza ukrywa. *Dmoch. II.* 77. Tasakiem gardło mu przerznęła. *Otw. Ow.* 264. W gardziel tasak głęboko mu wbije. *Bardz. Trag.* 552. Już zgotował pop tasak, którym ja rznąć miał na ołtarę. *Bardz. Boet.* 148. *Bardz. Luk.* 13. Opfermesser. W kuchni tasak, naczynie żelazne do siekania jarzyny. *Wiel. Kuch.* 450. daß Küchenmesser, Hackmesser. Kto włoskie przeniósł do Polski ogrody, co je w półniski tasakami sieką? *Mon.*

71, 714. 'Izali tesakiem rybitwim porąbasz głowę lewiatana? *Radz. Job.* 40, 26. Zifhermesser, Zifhemesser.

TESARZ, ob. Teszarz.

TEŚĆ, **CIĘŚĆ**, ścia, m.; *Boh.* test, telán, swěst. (pratehán *prosocer*); *Slov.* těst, sweker, swoker, ženin aneb mužov otec; *Sorab.* 1. pschichodny nan, pžikhodné nan, žaainé nan; *Carn.* tast, (tasheti = cieszyć); *Vind.* tast, moshni alshenski ozha; *Croat.* tástj, otecz sémn, (szveker = męzowy ociec); *Bosn.* tást, otač sgenin; *Rag.* tást, (svékar *socer*, *padre del marito*); *Slav.* tast; *Ross.* тещъ, (ohs. теща, теща imię, miano cf. diać komu), (свекоръ ociec męża); *Ecl.* тѣсть, отецъ богомъ даный; ojciec żony. *Sk. Dz.* 754, der Zraucvater, der Schwiegervater. Przyzwał teścia, albo ojca żony swej *Sk. Żyw.* 1, 159. Jetro *ciesię Mojżeszow. 5 *Leop. Exod.* 18, 12. (świecier. 1 *Leop.*). *foognatus.* *Vulg.*, szurzy, a teśę Mojżesza był Raguel 2]. — 2. Ojciec męża, świecier, deš Mauerš Vater. **TEŚCIA**, i, ż. **TESZCZA**, y, ż, żony lub męża matka; *Boh.* tehyně, teliná, swegruše. (pratehny *prosocer*); *Slov.* tětina, swekruša, manželova aneb manželkiná matka; *Sorab.* 1. žonina maež, pžikhodna maež, pschichodna maež, (pschichodny syn zięć, ob. *Przychodny*); *Carn.* tasha; *Vind.* talha, talzha, moshna alshenska mati, tastinja; *Croat.* tastzha, svekeru polaiza; *Rag.* pūniza; *Slav.* punica; *Ross.* теща; *Ecl.* цекри, (cf. świekra, świecé), die Schwiegermutter. Teścia swoje, to jest irakę męża swego, cierpliwością mięczyła *Sk. Żyw.* 1, 275. Wszedłszy do domu, ujrzał matkę żony albo *teszcz jego. 1 *Leop. Math.* 8, 14. (świekrę. 5 *Leop.*, ujrzał *tęę jego. *Sk.*). — 3. Tejsię, syna mego żona, *nurus* *Sar. Porz.* 152. synowa. **TEŚCIEWSKI**, a, ie, **TEŚCIEWY**, a, e, do teścia należący. Schwiegervaterš. *Bardz. Luk.* 119. Odmłodzie wiek teściowski, *socer* *avum*. *Żebr. Ow.* 163. Zięciowską krew' ze krwią pomieszal teściowską; *generi* *cruorem sanguine cum soceri permiscuit*. *Żebr. Ow.* 573.

TĘSKLIWOŚĆ, **TĘSKNOŚĆ**, ści, ż, **TĘSKNOTA**, **TĘSKNIC**, **TESKNICA**, y, ż; *Boh.* tesknušt, teskhwost, tužebnost, tužba, tuženj, tuba, smutek, dyhtwost; *Slov.* teskhwost, sauženj; *Sorab.* 1. tužnofež *ardor*, steszknoleč, stjksnofe, tjschnofe *taedium*; *Sorab.* 2. teschniza; *Carn.* teskhozha *molestia*, toshlvost = ociążałość, ciężkość; *Carn.* tógota *iracondia*; *Vind.* teshava *nausea*, tefnoba, britkust, riva, riunost, shalost, (tegota = czarna żoła, teshkuta *molestia*, toshlvost = gnuśność, toshiba, toshenje, toshva, toshuvanje, satoshenje, satoshba, natoshba, potoshba, potoshenje, poteshba, poteshava, teshava, teshkust = narzekanie, skarga, žaloba); *Croat.* tushba, tushnost *molestia*, tuga *calamitas*, *miseria*, *anxietas*; *Dal.* tuga, briga, ukor; *Rag.* tuxba *querimonia*; *Ross.* тоскливость, тоска, томнога, груеть, робкоети, робость, робѣние, *Ecl.* стужаость, тажение, драхлжание, tega, stesknienie, ciężkość serca; *Carn.* nuda, (ob. *Nijda*); *Weflommenheit*, *Herzenbangigkeit*, *Bangigkeit*, *Angst*. *Tęę, tęsknica, *taedium*. *Volck.* 979. Najda tęskniec cieleka przy oblitym stole. *Bach. Ep.* 64. Ciężki žal górę Lierze, tak iż *przo tęsknieę Nie mogę sinutny patrzeć na tę kamienieę.

Groch. W. 420. Przyszliśmy w wielką tęsknicę, a w ostatnią potrzebę. *W. Post. W.* 576. Stałość w przygodzie wielka pomoczenia, Bo każda przez nią złomi się tęsknica. *Rej. Zw.* 211 b. Czynie komu tęsknicę, trwożyć (*Vind.* stiskuvati, natiskuvati, britkuvati). Umieć czas trawie jest życia istota, Bezezynność przykrą nabawia tęsknotą. *Zab.* 11, 149. nudą, nudnością, lange Weile. Nieprzystojna rzecz człowiekowi tęsknić, ponieważ tęskność, jest skutkiem próżnującego lenistwa. *Mon.* 70, 765. Zakonnicy nieszczęśliwie żyją, którzy nie czynią nic, a tak tęsknicami albo na łow jeżdżą, albo piją, albo próżno nicwając dzień strawią. *Eraz. Jez. D d 6 b.* z nudów, anß langer Weile, vor langer Weile. Luszych historyków, tęskliwości czytelnika folgując, opuszczę. *Stryjk.* 66. omierrzeniu, sprykrzeniu, Ueberdrüß. — Tęsknica po kim, za kim, do kogo, żązenie, tęsknienie, pragnienie mocne, lange Sehnsucht. Tęsknica mi po tobie bracie mój. *Budn.* 2 *Sam.* 1, 26. Tęskność na wiosnę. *Karp.* 1, 7. Jesteś z nami, twój widok troski me osładza, I długiej niebytności tęsknotę nagradza. *Nieme. P. P.* 40. Bywałoć takich niemało przełożonych, którzy poddanym swym po sobie wielką tęskność zostawili. *Kosz. Lor.* 55 b. Na Xanta i Toona idzie ryceer krwawy, Zabł obu: ach jakąż dla ojca tęsknica, Wiek go gniecie, a nie ma innego dziecka. *Dmoch. II.* 117. **TESKLIWY, TESKLIWY, TĘSKLIW, UTESKLIWY, TESKNY, TESZNY, a, e, TĘSKLIWIE, TĘSKNO, TESZNO** *adverb.*; (*Boh.* tesklivý, tužebny, dychtivý; *Slav.* tĕsklivý, teškliwi *impatiens*; *Sorab.* 1. stĕskně, tjsclny, stjskliwy, (cf. utyskliwy); *Sorab.* 2. stizno, teschno; (*Carn.* toshliv : markotny, gnušny, ociežaly, toshliv : gnušnik, toshnik : oskaržyciel, togotn *iracundus*; *Vind.* tĕshaun, shalosten : žalosny, tesliku, teshno, teschno, britku *anxie*, britkusten, britkoun *anxius* cf. brzydki, teshak *molestus*, toshitliu, satoshliu, toshlie vrieden, obtoshliu : skaržacy, žalobliwy, toshnik : oskaržyciel, toshliu : gnušny; *Croat.* tusen *calamitosus*, tushbĕnik, tusitel *accusator*, tusni ja : ja biedny! ja ne-dzny!); *Dal.* brixan; (*Rag.* tuuxan, tuuxni, tuxben *doloreus*, *querulus*, *lamentabilis*, tuzbenik *querens*, tughliv *nauseosus*, *molestus*; *Bosn.* tughgljv, tuggiv, koji se tuggi *molestus*, *queribundus*, tuggjan, tughgniv *moestus*); *Ross.* тоскливый, рокий, робокъ, (тошно cklivo, nudno), грустный, грустливый; *Ecl.* стужень, недоволенъ сонмъ состояниемъ niekontent, стужателенъ *molestus*, *acerbus*, тошно eum *taedio*); §. 1) tęskliwy i t. d. : co ma tęsknicę, albo co teskni mocno; beflommen, ängstlich, voll Angst und Bangigkeit, bange, voll Bangigkeit und Sehnsucht. Polacy bez pana tęskliwi. *Zbil. Dr. II* 1. Czeką cię do swego pokoju korona długo teskna, wierna matka twoja, czeka cię pospolita rzecz wszystka chetliwa. *Pasz. Bell. B* 2. Duma, stojąc w oknie teszny. *Pot. Syl.* 502. Jęj powrót rozwesela mój stan uteskliwy. *Przyb. Milt.* 251. et 512. Ledwie co żywy w tesznym zdumieniu, Żalostnie nócil na smutnej fletni. *Zab.* 10, 204. *Zabl.* Nie bądź teskliw przed treskaniem. *Radz. Prov.* 5, 11. Tęskno mi, teszno mi, teğa mie, tażę, teżę, tęsknię; mir ist bange, ängstlich, ich bin voll banger Erwartung, Seh-

sucht; (*Boh.* stesko se taedet, taesum est; *Sorab.* 2. mne jo stizno, teschno; *Vind.* toshi se mi, onta se mi po prijatel). Dokąd ja go nie widzę, musi mi być teszno. *J. Kchan. Fr.* 52. Teszno było Pomorzan z pokojem być. *Biel.* 69; teszno im było. *Pap. Ryc.* sprykrzył im się pokój, sie waren seiner überdrüßig. Było go bardzo teszno. *Rej. Post. N* 4. — §. 2) *Active*: Tęskny, tęsknotę przynoszący; beängstigend, ängstlich. W domu frasunków pełno i pracy troskliwej, Strach, ucisk, nędzy dosyć zewsząd jest tęskliwej. *Stryjk. Gon. y.* Tam ni gwiazd, ni księżycy, ni słońca jasnego Niemasz, okrom ciemności i czasu tęsknego. *Kulig. Her.* 85. Szerzej o każdej z tych rzeczy mówić, byłoby długo i przytesklnym. *Petr. Pol.* 40. (nudno). **TESKNIC, TESKNIC, TESZNIC, TEZYC** (*ob. Tażęć*), *med. niedok.*, Tęskniwać *frequ.*; *Boh.* teskliti, teskniti, tesknaut se; *Slav.* teskljm *condoleo*, tužiti *anhelare*, sužugi *ango*; *Sorab.* 2. teschnisch; (*Carn.* tōshem, toshujem *accuso*, toshnik *accusator*, togotim *irascor*; *Vind.* toshit, satoshit, potoshitife, pertoshitife, natoshiti *accusare*, *conqueri*); *Rag.* tugovatti, (tūxitise *querelarsi*, stūxitise *kamu*, tumbatise, stūxitise (koga *nauseare*); *Croat.* tusimsze *moereo*, tusimsze *queror*, tūšiti *accusare*; *Slav.* tūxiti; *Bosn.* tūsgitise, potūsgitise *queri*; *Ross.* тосковать, стосковаться, растосковаться, (тошнитъ екаѣ соба, потускунуть еміе сія), стужаться, (стужатель nudziarz), груститься, грустить, сгрустить, сгрушу, скорбѣть, скорбис, пыти, ную, нить, ною; *Ecl.* поболѣти, потужити, сожалѣти, драселовати, драседую, драхлѣстковати; tęsknotę czuć, tęsknym być, (cf. *Lat.* taedet, taesum); beflommen seyn, bange seyn, Bangigkeit haben. Gdy długa przewłokę w zyszczeniu obietnicy obaczył, począł tęsknić w nadziei. *Stryjk.* 451. Tęskniwają sobie wiele, tak że nie przestają na bożej opatrności. *Gil. Post.* 155. — Tęsknić sobie w czym *niedok.*, utesknić sobie, stęsknić się w czym *dok.*, cknąć sobie, mierzić sobie; überdrüßig werden, einen Gefel, Ueberdrüß beflommen. Tęskniałym sobie w czytaniu długich historij Rzymianom, krótko pisał Waleryusz. *Warg. Wal. pracf.* Widząc osieł konia młodego, Stęsknił sobie w swojej nędzy. *Ezop.* 74. Nie lepiejże mi było zostać przy tym grobie, A przy dobrodzieju swym nie utesknić sobie? *Groch. W.* 227. Stęsknił się nad oną rzeczą; *coepit eum solietas hujus rei. Macz.* Stęskniwszy się Scewola z prawą ręką swoją, że jęj do zamordowania króla użyć nie mógł, położył ją na ogniu. *Warg. Wal.* 88. — *Passive*: Życie mi się na tym świecie stęskniło *Sk. Dz.* 41. uprzykrzyło, omierzło, przyjadło, es ist mir überdrüßig geworden. — §. Tesknić *absolut*, nudzić się, lange Weile haben, sich langeweilen. Gdy się kto zabawia, nie ma czasu tęsknić. *Mon.* 70, 765. Nieprzystojna rzecz człowiekowi tęsknić; ponieważ tęskność jest skutkiem próżnującego lenistwa. *ib.* Ktoby wierzył, że tęsknią i bogowie sami, Że niebo opuściwszy z swemi wygodami Czasem szukać na ziemi zabawy im miło. *Min. Rył.* 2, 501. — §. Tęsknić po kim, do kogo, bez kogo, tażęć, teżęć mieć; *Boh.* dychtjm po něcem (cf. dyszeć), bažjm, bažiti po někom; *Vind.* sheliti, posheliti, sheluvati, bor-

shuvati; *Croat.* hlepiti, *řić* nad cinem sebnen, in seiner Abwesenheit trauern, beklommen seyn. Stęsknić się, utęsknić się *dok.*, n. p. Skoroś tylko odjechał, począłem tężyć po tobie; *coepit me desiderium tui. Macz.* Czekaając długo, że się do niej nie wracał, utęskniła się. *P. Kehan. Orł. 1, 225.* Uteškniti się po kim, *capere desiderium ex aliquo. Macz.* Utešknila tu beze mnie. *Teat. 27, 19.* Teškniti bez państwa ezeladka. *Bratk. P.* Kędykoś Elmira miła, obyś tak po mnie tešknila, Jako ja tešknię po tobie! *Kniaż. Poez. 1, 21.* Gdy matka do Rzymu zajechała, córka bardzo się do Rzymu za matką tešknila. *Sk. Żyw. 184.* Teškniti będzieny po tobie, Będzieny siła teškniti, jako teškniti siła Jagnię do matki, gdy je nowo urodziła. *Simon. Siel. 118.* Tešknilem do ciebie mój przyjacielu. *Teat. 19. c, 81.* Od tego dobra ziemskiego, do onego, które jest w niebie, tešknit. *Sk. Żyw. 2, 504.* Wiem, eo cię trapi, i gdzieś serce tęży. *Morszt. 66.* Wszysey się rozeszli, Bo tam każdy do swych spraw bardzo pilnie tešzni. *Rej. Wiz. 55.* Stęskniiony, utęskniiony *partic.* teškliwy, pełen tešknoty, *veřl banger Eebnjudt.* W tym życiu płacziwym dusza utęskniona jęczy. *Toł. Sant. 72.* Dzieci wyszły z chaty Stęsknione bez mamuni długo i bez taty. *Przyb. Ab. 200*

TEST. *Ca. Th. 1167, ob. Tygiel.*

TESTAMENT, *u, m.*, TESTAMENCIK, *a, m., dem.*; *Boh.* kšaft, pořizenj; *Sorab. 1.* smertne wotkazano; *Carn.* testamentum, kšaft, *reperitur in antiquissimis Sclavicis manuscriptis*; *Vind.* testament, sliedna vola, oporoka, oporozhenje, srozhenje, pifinu, naredba sliedne vole; *Croat.* testament, oporeka; *Rag.* oporoka, (cf. poruczyć); *Bosn.* testament, naredba najposledgna; *Ross.* завѣщаніе, духовная, духовница, яда; ostatniej woli umierajacego rozporządzenie. *Gil. Cyw. 2, 156. Rej. Post. Q 6. Ostr. Pr. Cyw. 1, 154. Sax. Tyl. 158.* der letzte Wille, das Testament. Testamentu wykonacz *Ross.* душеприказчикъ, f. душеприказчица, *nij.* душеприказчица. Testament robić, zapisac, *Carn.* kšaftujem; *Vind.* srozhuvati. — § Testament, księgi pisma ś., dzielące się na stary i nowy testament, zakon, przymierze. *Kras. Žb 2, 555; Vind.* stara, nova sava; *Ross.* завѣтъ, *adj.* завѣщатель, das alte und neue Testament. TESTAMENTARZ, TESTAMENTNIK, *a, m.*, eo testament zrobił, der Testamentirer, Testirer, Testamentverfasser; *Boh.* kšaftagiej testator, kšaftownjk *legatarius*; *Slov.* poručownik (poruczyciel), kšaftownik; *Sorab. 1.* wotkazwař odkazujacy; *Vind.* srozhuva; *Rag.* oporueteđl, f. oporueteđhiza; *Ross.* завѣщатель, f. завѣщательница. Testament nie jest waźny, až po śmierci testamentnika. *Gil. Post. 14 b.* Testamentnik, póki żyje, póty testament swój może odmienić. *Sax. Tyl. 158.* Opiekunowie po śmierci testamentnika inwentarz czynić powinni. *Groick. Obr. 22. Legator,* testamentarz, ten, który komu eo odkazał *Macz.* TESTAMENTARZOWY, TESTAMENTNICZY, *a, e.*, do testamentnika naleźący, der Testamentisirer betreffend, Testirers. Ostatczna wola testamentarzowa. *Macz.* TESTAMENTOWY, TESTAMENTNY, *a, e.*, do testamentu naleźący, Testament's; *Boh.* kšaftownjk; *Vind.* testamenten; *Ross.* завѣщательный.

Prošby testamentowe do braci. *Birk. Zbar. B 2.* Odkazowanie testamentne. *Sax. Tyl. 158.* Zeznawania testamentowego nie moze być świadkiem biatogłowa. *Szczerb. Sax. 444.*

*TESTNO. *Groick. Obr. 114, ob. Tešknio.* TESZ, *ob. Tež.* *TESZARZ. TESARZ, *a, m.*; (*Boh.* tesar; *Sorab. 1.* tēseher ciešla); stolarz, *Germ.* der Tischler; (*Boh.* tesati ciešac; *Croat.* tisslyar = ciešla; *Rag.* dessak = stolik, cf. deska); *arcularius. Macz.* Teszarz złotnika ciešzy. *Radz. Jes. 41, 7.* Gdy komu tesar szezudo przyprawi, to mu bardzo ehromy dziekoje *Rej. Zw. 101.* *TESZARSKI, *TESZARSTWO, *ob. Stolarstwo.*

TESZBIR, *ob. Tašbir.* TESZNIK *ziele, ob. Tasznik.*

TETEN, TENTEN, *tna, m.*, TENTENT, tępanie nogami; *Boh.* klusot, dusot, dus; *Rag.* bihat kōzniski; [*Ecll.* тѣтѣнъ 2], lauteš Auftreten, Trampeln mit den Füšen, Stampfen. Przed glosem i tętnem kopyt moenyeh koni. *Budn. Jer. 47, 5* Sun tetent nōg mnie trwożył. *Ow. Ow. 210.* Tam wielki tenten i grzmot uslyszeli. *P. Kehan. Orł. 1, 25* Słucha, zkąd tentent wychodzi. *Bardz. Trag. 42.* TĘTNIĆ *med niedok.*, Tętnac *contin.*, tępac, tupać; mit den Füšen stampfen, rasseln, trampeln. By snadź nid trupem ziemią nie pokrytym. Płochym Bistończyk nie tętnił kopytem. *Zab. 14, 588.* Tam płochie stada i drobny skot owiec, Kędy z Parysem legł Fryam wyniosły. Kopytem w sprošny tętniły grabowiec. *Hor. 2, 55. Kniaż.* Zięknie się matka, i tropem bieży. Gdzie juź bez duszy zwierzątko leży. Wiece tętnie nad nūr, żywe - li jeszeze. *Miask. Rył. 2, 155* Nie zdarzyło się złodziejowi, abo wiewm pęzelo, gdy rhodzał a tętnił. *Eaz. Jez. M 6 b.* Tętnanie i dźwięk kopyt waźniwych koni. *Radz. Jer. 47, 5.* TETNO, *a, n.*, tętna żyła, puls *Klecz. Zan. 57,* der Puls, die Pulsader; *Boh.* pū lučnj, srdečnj žjwojnj, pulsownj žjla, srdečnice, hrdlina; *Carn.* žjla; *Vind.* feržna šhla, rokna šhla, kervca šhla, jęgraviza, žjpl, šhlni vdarik; *Croat.* dhrvica, treptavica šla; *Dal.* šla dubatnica, treptavica, dubateza; *Bosn.* treptivača, dubatiča; *Rag.* dhrvica, treptivica, hlllo; *Ross.* бытаетъ жила; *Ecll.* пощание. Po tętnie dochodza choroby. *Zabk. M. 16.* — *Fig.* Po źad biskup po tętnie, że pōšowie mieli prošić krōla, żeby biskup pieczera me dzieřal. *Gorn. Ds. 158.* (wymagal to z nich, domyřl się).

TETRYCZNY, *a, e.* — *ie adverb.*; *Lat.* tetrens; niewesoły, kwašny, posepny; *mürriřđ, řiřter, sauertöpfřid*; *Sorab. 1.* struchwē; *Carn.* turōba, gerdogledne; *Slov.* turovan; *Ross.* урюмый. Škōli tetrycznego Heraklita. *Zib. 7, 74* TETRYCZNOŠĆ, šci, š., niewesołość, ponurošć, Sauertöpfřigkeit; *Sorab. 1.* struchwofez, (cf. truchlōc); *Carn.* gerdoglednost; *Slov.* turōvno-t; *Ross.* урюмость. TETRYCZEC *nijk. niedok.*, ztetryczec *dok.*, tetrycznym się stać, sauertöpfřid werden; *Ross.* урюмърь, ридаетъ. Nie moźol sobie głowy teiri zawłasciana, żebyś nie ztetryczal. *Man. 71. 757.* TETRYK, *a, m.*, człowiek posepny, ein Sauertopf, Murrkopf; *Sorab. 1.* mersak, (cf. mierzić sobie); *Carn.* gerdogledesh, gerdogledz, nalusht; *Vind.* mersliuz, oister zhlovek; *Ross.* понура, дубарь. Surowi, tetrycy, mersowaci, nigdy się nie śmiejący.

Chmiel. 1, 701. Jeśliś smutny, tetrykiem cię zowią. *Mon.* 75, 429. Nie gadzi się być smutnym i ponurym tetrykiem. *Wczesz. Reg.* 140. Patrz na medra tetryka, gładca wesołego. *Kras. W.* 14. *Pot. Jow.* 2, 84. TETRYKOWATY, a, e, — o *adverb.*, nieco posępny, ctwas jat-ertöpplich. *Tr.*; *Ross.* угрюмоватый.

TEŻ, TESZ, TEŻE (*Cresc.* 85. et 141) *Conj.*, *Boh.* też; také, taky; *S'or.* też, teš, ai; *Sorab.* 1. teiz, tež, teisch; *Sorab.* 2. tek, teko, teker, ke; *Carn.* tudi; *Vind.* tudi, ja she; *Croat.* takaj, tukaj, tukaisse, takaishe, joste, jostera, takajer; *Hung.* es; *Ross.* же, жъ, (cf. tudzież, cf. że); § 1) także, auch. O bliźniego się też, nie tylko o siebie staraj. *Sk. Żyw.* 1, 172, (*Croat.* nego josh = ale też, leez też). I to też żołnierz! I tyś też, vel jeśliś ty też żołnierz. *Cn. Ad.* 285. — *Consequ.* Też = zatyń, auch, fefgligh. Ubodzy, co mniej jedzą, mniej też i chorują. *Jabl. Tel.* 255 — *Aggravand.* Już ci go też nikt nie wybawi. *Ryb. Ps.* 153. O jeno też We Panna... *Teat.* 45. c, 57. *Wyb.* Rozmawiałem z nim; przezrażliwa też to figura *Teat.* 28. b, 429. das ist doch auch gar eine schreckliche Figur. Już też co szczęśliwy, to szczęśliwy, tylko nie wiem, na jak długo. *Teat.* 22. b, 5. Jużeni też stary. *ib.* 26. b, 10. Już też, panie brzo odpuść, moja mamulo, sami nie wiecie, co gadacie. *Teat.* 14. d, 5. Oj oj oj, jakże wstydlawa! niby też to! nie chce ciebie! *Teat.* 29, 19. das soll so was heißen, so was vorstellen. — Też przecię, endlich, doch, doch noch, auch. Otrząsając się z deszczu i z onej przygody, Raduje się, iż się też doczekał pogody. *Rej. Wiz.* 55. — § 2) Te-ż, ob. Ten, Tenże.

1. TEŻYĆ, ob. Tażyć, Tesknić.
2. TEŻYC *cz. niedok.*, steżyć *dok.*; *Boh.* tužiti, staužiti; *Sorab.* 2. lukruselisch, lukschuschisch; *Vind.* togati, potogati, obtogati (= krochmalic, togna moka, togovina = krochmal); *Ross.* жестить, жесточу; (cf. *Lat.* tendere, tensum, cf. densare); tegim czynić, steif machen, hart und fest machen. Obwisłe a zmarszczone cyecki jak wyglądać i steżyć. *Sienn.* 522. Ocet zteżony, *acetam concentratum.* *Kruml. Chem.* 514. — Teżyć kolezan. *Zab.* 15, 558. nateżać, napinać; anspannen, spannen. TEŻEĆ *neutr. niedok.*, stężeć *dok.*, tegim się stać; *Boh.* tuhnauti, přituhnauti; *Ross.* жестеть, ожестеть, пожестеть, steif werden. Rzeki mroźnym lodem steżały. *Krom.* 529. Ciąganie wapno u mularza, gdy narzucone na ścianę, zaczyna sechnąć czyli teżeć. *Magier. Mskr.* — *Fig. moral.* Ktoż ma tak steżały i na wszystkie przygody otwardniały umysł? *Pilch. Sen. list.* 2, 54. Najcieńsze przeciwności brzemiona steżałym dźwiga karkiem. *ib.* 2, 175. TEŻYZNA, y, ż., tegiego co, walnego co; ctwas Steifheit, Starheit, Züchtigkeit.

T F, i t. d.

TFE! Tfu, wyraz obrzydzenia; *Germ.* pfuy, (ob. Fe! Fi!). Wojskowa służba, to to honor, a reszta tfe! *Teat.* 56. c, 65. Tfu, plułałem na to! *ib.* 19. c, 8. Obraca się ku mniejsze, gdzie upadł: bodajże ten próg — tfu!! *ib.* 21, 25.

"TIBISOLKA, i, ż., (z *Lat.* tibi soli), sekretnica, kobieta pod sekretem wszystko opowiadająca, cime Geheimnißfrämerinn. Jedna z tych sekretnych tibisolek. *Nar. Dz.* 3, 105.

TIUTIUN, ob. Tutuń.

T K.

1. TKAC, tkał, tkam *cz. niedok.*, wtykać, wpychać, tłoczyć, wtłaczać; *Carn.* shökam, stopfen, pstopfen, hincin stecken. Kamień tka w zęby, miasto chleba. *Wad. Dan.* 202. Kilka złotych tkał mu w rękę, ale on ich na ziemię rzucił. *Warg. Radz.* 156. Tkać co w wór, w beczkę. *Cn. Th.* 1141. Hekreć bydłeczne tkacie w geby swoje. *Wiedziecie, że swych rolniezków trawicie. Zbr. Ow.* 579. Niepotrzebne obżarce, które tylko w brzuch tkają. *Kosz. Lor.* 107 b. Tkać w się, żreć, obtykać się, złopać, chlać; in jich hincin freffen, sich befreffen. — *Fig.* Sam z tej cieśni, w którą heretyka słowa pańskie tkają, nie wycisnie się. *Żarn. Post.* 5, 84. (wpędzają). — *Transl.* W krainach różnych już sobie szlachta po złotych 5, 6 tkają czerwone złote. *Gost. Gor.* 7. Coraz kilka groszy drożej tkamy pieniądze. *ib.* — 2. TKAC, tkał, tka *cz. contin.*, teze, tka *niedok.*, utkać *dok.*; *Boh.* tkati; *Sorab.* 2. tkaseh; *Sorab.* 1. tkayu, tzu; *Carn.* tkāti, tkēm; *Vind.* tkāti, tkati, tkał, tkem; *Croat.* tkati, tkēm; *Rog. et Bosn.* tkatti; *Ross.* ткать, тчешь, тчешь, тку, соткать (cf. zetkać), уткаль, сотканный; (*Lat.* texere; *Ital.* tessere) płótno lub insza materia po tkacz robotę, weben auf dem Weberstuhle, Einwand machen u. s. w., wirfen. Tkaczów trzeba pilnie doglądać, aby dobrze tkał. *Haur. Ek.* 77; dozierać, aby dobrze i gęsto tkali. *ib.* 57. Pałac żonom wymyśliła prażyć kadziel, i płótno tkać. *Biel. Św.* 8 b. Anna ehadzała zawždy tkać płótna, tak że z pracy rąk swych pożywienie miała. *Leop. Tob.* 2, 19. Nietylko płótna, ale i rozmaite jedwabne rzeczy tka. *Budn. Evod.* 26, 56. Dobrze tkany *Ecel.* добротканый. Tka płótno pajeczno. *Rodz. Jes.* 59, 5, (not. «co czynią, nie nie jest pożyteczno»). Bez przestanku tę pajeczynę teza i przęda. *Żarn. Post.* 505 b. Koberce złotem tkane. *Star. Dw.* 42. (przetykane). Tkany złotem porządek. *Hrbst. Art.* 198. Strój drogo tkniony. *Miask. Rył.* 2, 77. (drogo tkany). Tarcze z wici utkane. *Warg. Cz.* 55. uplecione, geflochten. Tkanie, robota tkania, das Weben; *Sorab.* 1. tkano; *Croat.* tkanye; *Ross.* сотканіе. (tkanye piket, materia). Utkanie, opus, tkanina, ein Gewebe, pr. et fig., puchlina, zebranie się wody w pęcherzykowatych utkaniach ciała. *Perz. Lek.* 5. Całe ciało nie innego nie jest, jedno utkanie żył suchych. *Boh. Dyab.* 2, 82. TKACKI, a, ie, TKACZY, a, e; *Boh.* tkadlenwský; *Slav.* tkálski; *Croat.* tkalčhki; *Hung.* takátsi; *Ecel.* твательный; *Ross.* ткаческий; do tkacza należący. Weber. Tkackiej nauki koniec jest płótno. *Petr. Et.* 46. Podnóżki tkacze, insile. *Cn. Syn.* 486, *Sorab.* 1. tkalczza podnoža. Tkaczezy synowie od rodziców mają skłonność do sedentaryi. *Torz. Śkl.* 104. TKACZ, a, m.; *Boh.* tkadlec; *Slov.* tkáč, tkadlec; *Sorab.* 1. tkalcz, tkalz; *Sorab.* 2. tkalz, kalz; *Carn.*

hkavz; *Vind.* lkauz; *Croat.* tkálecz; *Hung.* takach, takáts, takavach; *Bosn.* tikač, tkač, tkallay. (tkanicjar, tko tkanice tka = pasnik); *Slav.* tkalac; *Rag.* tkálaz, partenar, (ob. Paré); *Ross.* ткачъ, ткатель; *Eecl.* ткачъ, ткатель, ткаельникъ; rzemieślnik od tkania, n. p. płótna etc., der Weber. Tkacze, nietylko ci, co płótna, ale i rozmaite jedwabne rzeczy tka. *Budn. Exod.* 26, 36. *Slov. Prov.* I stari tkadlec nekdi prádzu zimate; i stary tkacz ezasem przędę zmotá; *quandoque bonus dormitat Homerus.* TKACZKA, i, ż.; *Boh.* tkadlice, raušnice, (cf. rucho); *Slov.* tkačka; *Sorab.* 1. tkaležza; *Croat.* tkalica; *Hung.* takátsné; *Bosn.* tkalica, tikacija; *Rag.* tkaliza; *Eecl.* ткальница; *Ross.* ткачиха, ткаельница; die Weberinn. Tkaczki, sukieniczki, i t. d. *Szczerb. Sax.* 141. Niech przetną Parki nieć, żywota tkacze. *Jabl. Tel.* 29. TKACZOWNIA, TKALNIA, i, ż.; *Boh.* tkadlownia; *Slov.* krosna, (ob. Krosna); *Sorab.* 1. tkaležžerna; *Carn.* shváje, statuva; *Vind.* lkauzlina hifha; *Croat.* tkálnicza; *Hung.* takátsmühely; *Bosn.* stan, krosna za tkatti, razboj, (cf. rozbić); *Ross.* ткальня; *Eecl.* станъ, станокъ, ткалице; warsztat tkacki, die Weberwerstatt. *Textrina*, tkaczownia, tkacka izba. *Mącz.* Tkalnie płócienek różnych. *Niędz.* 120. Żadnemu z ludzi ku naśladowaniu nie jest podobna owa pajęcza tkaczownia: jak wiele to pracy, nieci porządnie rozciągać, jedne na prost zapuszczone niasto gruntu, drugie z gęsta w rzadkawe krążki, i oczka plecione? *Pilch. Sen. list.* 4, 186. tkaczy kunszt, tkanina. TKACZTWO, TKACTIONO, a, n.; *Boh.* tkadlectw; *Croat.* tkalchia; *Hung.* takátsmesterség; *Ross.* ткачество; tkackie rzemiosło, die Weberey, das Weberhandwerk. *Cn. Th.* 1141. Tkaczki, sukieniczki, jesliby same z dziewczkami tkaetwo robily, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie wszystkie do gierady będzie należało. *Szczerb. Sax.* 141. TKACZY, ob. Tkački. TKALNY, TKANNY, a, e, do tkania, mogacy być tkanym, zu neben. Webe =; *Sorab.* 1. tkانيتé; *Ross.* ткальный. TKAM, ob. Tkać. TKANICA, TKANINA, y, ż., TKANECZKA, TKANICZKA, TKANKA, i, ż., dem.; *Vind.* tekanje, tekanska; *Carn.* preprega, (cf. przepraćić); *Rag.* tkániza textile, drappo, cintura da donna; *Bosn.* tkanice, kanića, pojas, pas = pas; *Ross.* ткань, тканина, поставъ, (ob. Postaw): rzecz tkana ze lnu, jedwabiu, wełny etc., materya, materyjka; *Slav.* svitta, podstava, ein Zeug, ein Gewebe, gewebter Zeug. Tkanina rozwita na prostěj źerdzi. *Przyb. Mitt.* 24. By była Penelope tkanczek nie tkała, Trudnoby swą stateczność była zachowała. *Rej. Wiz.* 60 b. — §. Tkanka; *Boh.* tkanice, tkanička = taśma, wstęga, strefa; ein breites Band, ein Streif. Menelaus dopadł czubu szyszaka Parysowego, i ciągnął go, A tego węzeł dusił upstrzonej tkanicy, która pod brodą strzegła czubatej przylbicy. *J. Kchan. Dz.* 36. Tkanica, jedwabna listwa przez obrusy kościelne. *Cn. Th.* 1141. stropa, strefa, ein eingewirfter Seidenstreif. Tkanica, bramowanie, listwa obszyta; die Einfassung, der Besatz, der Saum. Koszule z tkanieczkami marszczonemi. *Lek. C.* 4 b. Teraz żadnej żony człowieka ubożiego niemasz, któraby czepców nie nosiła, trojakiemi forbotami albo tkanicami złotemi szerokiemi bramowanych.

Koss. Lor. 104 b. Tkanki haftowane. *Ustrz. Troi.* 145. Przyszywają tkanice z modrego jedwabiu I *Leop. Num.* 15, 59. (petlice. 3 *Leop.*). Biegała po kramikach, kupując zwierciadłka, tkanezki, brameczki, bryżezki, barwiczki, i inne rzeczy świata tego. *Rej. Post. F ff 2.* — §. Strój na szyję, krawat; ein zierliches Halsstuch, Halsband. Już mój oblubieniec włożył drogą tkanice na szyję moje, i na piersi moje noszenie zawiesił. *Sk. Żyw.* 1, 47. — §. Tkanka, tkanica, strój kobiecy na głowę; redimiculum totum caput ambiens. *Cn. Th.*, cf. brameczka, czółko, ein weiblicher Kopfsch, eine Staatsbaube. W tkankę wieżystą pani ustrojona. *Bardz. Luk.* 26. Staroswieckie tkanki, złotemi łańcuchami opasane, już wyginęły. *Haur. Sk.* 319. Tkanka perłowa. *Rej. Post. F ff 2.* Owe dziwne tkanice, tak szyte, jako haftowane, że już i malarze wzorów nie nastarczą wymyślać. *Rej. Zw.* 58. Lwią skórę Perkul zrzucił, i czoło okrył tkanką niewieścią. *Bardz. Trag.* 454. Łotewki tkanki na głowie, tkanikowa i komorkowata substancją mające. *ib.* 3, 769. TKE, ob. Tkać. TKLIWIĆ cz. *niedok.*, stkliwieć *dok.*, tkliwym czynić, poruszać; einen rühren, gerührt machen, rührend machen. Tu Venus twarz swą roznieci, Boskim stklivioną uśmiechem. *Kniaź. Pocz.* 3, 50. Słowik tkliwiec uczucia miłośno, Ko-chance wiernój opiewa łaki rozkwitłe. *Kniaź. Pocz.* 1, 157. TKLIWOŚĆ, ści, ż., snadność do poruszenia, czułość; die Nührung, Empfindsamkeit, das Rührende. Czart zmysł tkliwości wiąże miękkością, lubością. *Bals. Niedz.* 1, 148. TKLIWY, a, e, TKLIWIE *adverb.*, §. a) snadny do poruszenia, wzruszenia, czuły, pieczęzony; leicht zu rühren, empfindsam. Tak tkliwa, że nie może patrzeć bez płaczu, kiedy kureże zarzynają. *Teat.* 27, 55. Pleć tkliwa. *Teat.* 19, c, 58. Trwożę się coraz bardziej, serce tkliwiej boli. *Teat.* 15, d, 40. Wyb. (boleśniej, mocniej). — §. b) *Activ.* Poruszający, czuły, rührend. Trzeba być tkniętym, żeby tkliwie mówić. *Pir. Wym.* 186. TKLIWOCIĄG. *Tr.*, tangiensa, ob. styczna linia. TENAĆ, tknął, tknie cz. *jednł.*, Tykać *contin.*; (*Boh.* tknauti, tykati, tknauti se; *Sorab.* 1. tjkam, tjknu; *Cara.* tikam, *obsolet.* taknem, takniti, *in usu* datikam, dataknem; (*Vind.* tezhim, ob. Tyczyć); *Vind.* dotekniti, perteknit; *Croat.* tikam, teknenye, teknyen, (tik, tikeze = podle, obok); *Dal.* taknuti; *Bosn.* tiçati, taknuti, tiknuti, teghnuti, tiçati; *Rag.* taknutti, teghnuti, tizati, pippati; *Ross.* тыкнуть, тыкать, тычу, (cf. шыкъ, шычекъ багнет), тронуть, трону, трогать (cf. trunąć), притронуться, притрогиваться, касаться, коснуться, (тыкнуть, тыкать uderzyć łagodnie o co twardego, cf. ciokać); *Eecl.* коснѣти са, касати са; cf. Nieder d. tiffen; *Goth.* tekan; cf. *Ital.* toccare; *Gall.* toucher; *Angl.* touch; *Graec.* θίγω; cf. *Hebr.* תיגו tiga, tangit; תיק תיק תיק taka, inf-

rit; obs. *Lat.* tagere, tigere, tangere, tactus; cf. *Germ.* stecken); — tknąć co, tykać co, tknąć się czego, tykać się czego, n. p. palcami etc., dotykać się czego; etwas berühren, anrühren. Kto smoły się tyka, smołą cuchnie. *Bach. Ep.* 41. Przynękał, że nie tknie się więcej ani kart, ani kości. *Teat.* 1, 8. et 45. b, 67. Do grobu ją włożywszy, nikomu tknąć się trunny nie dali. *Falib. R.* Puklerz tyka puklerza, przyłbieca przyłbiecy. *Dmoch. II.* 2, 165. (styka się, schodzi się, ściiera się, ociera jeden o drugi). Sosna wierzecholkiem nieba tykająca. *Bardz. Trag.* 178. Memnon można krwią tykał swą trony. *Zab.* 15, 308. Z takiej sławy zda mi się, tykam głową nieba. *Groch. W.* 554. W skok, ledwie się tykając złotym postępuje. *Bardz. Trag.* 170. Przyjęła duch Febowy, choć się nie tkła (tknęła) jamy. *Bardz. Trag.* 556. Tykam się prawie ręką dobrodziejstw boskich. *Birk. Chodk.* 12. Nie wierzy, czego nie widzi i palcem nie tyka. *P. Kchan. Orl.* 1, 167. rękami nie maca, was er nicht mit den Händen greift, mit den Fingern betastet. — *Passiv.* Samostrzał robiony z drzewa niezwyčajnego, szyćchem złotym tkniony: *eujus fuit aurea cuspis.* *Zebr. Ow.* 181. osadzony, bejęst, bejęst. — *Absolute:* Rad tyka, rusza, bierze, gdzie nie położył, przylgnie mu do palców, er macht lange Finger. Nie tkniesz, gdy nie nie widzisz. *Cn. Th.* 960. — Tknąć co wdziankując, nawiasem dotykać; berühren, erwählen. Gdy zmiadowie byli w niewoli, jako wyżję tkniono, lat 70. . . . *Biel. Św.* 21 b. — *§.* *Cum quadam vi:* Tykać się czego, żeby gwałcić, rzucać się do czego; etwas angreifen, sich darüber hermachen, es gewaltjam rühren, sich daran vergreifen. Genzeryk, do Rzymu wpadłszy, nie kazał ani tykać kościolów. *Birk. Exorb. H b.* Pastewnik kosa nietykany. *Tward. Daf.* 56. (nienaruszony). Zepsuli wszystko, tknąć się śmieli okrutnicy *Liberum veto*, tój to wolności żrzenicy. *Niemc. P. P.* 10. — Tknąć kogo: przerażać, przenikać, poruszać; durchdringen, rühren, erschüttern, innerlich bewegen. Zimnym tkniony mrozem, Tak jakoby mu w serce kto uderzył nożem. *P. Kchan. Orl.* 1, 120. Temi słowy, jak piorunem tknięty, dopiero siebie poznał. *Jabl. Tel.* 255. Tknięta twoją miłością, czuła jest na nią. *Teat.* 41. e, 529. Pan Joba tknion meczeństwem, Hojniejszym nadał go błogosławieństwem. *Chrośc. Job.* 170. Trzeba być tkniętym, żeby tkłwie mówić. *Pir. Wym.* 186. Na wskrós przejęty ogniem serdecznym dla nietknionej tleje. *Zab.* 15, 259. *Jak.* (dla nieczulój, dla obojętnój). Mnie to jednak tknęło. *Teat.* 45. b, 84. (piknęło). — Tknąć kogo, szczypać kogo, przytyk mu dawać; einen mit Spitzreden angreifen, ihm ins Herz treffen, ihn treffen. Nie wiem komu tknął w prawdzie, przeięż tknąłem kogo; Poznam, kto będzie czytał wiersz mój z gniewem srogo. *Min. Ryt.* 3, 252. Choć występkiem przymawiam, nie tykam osoby, Nie sarkaj, kto się czujesz, poznam cię z tój próby. *Kehow. Fr.* 86. Pisząc do niego, temi go słowy tyka. *Smotr. Lam.* 65. Tknij go jedno, poznasz co jest. *Cn. Ad.* 1161. (uderz w garniec, dźwięk go wyda; nie budź licha, daj złemu pokój). Tykam kogo w co: przymawiam w czym. *Cn. Th.* 1167. Tknąłem go w sedno. *Cn. Ad.* 1161. (trafiłem, gdzie

boli, poczuł; das recht treffen treffen, einen dort treffen, wo es ihm wehe thut, ob. Sedno). — Tknąć, macać, dochodzić, examinować, przetrząsać, doświadczać; prüfen, untersuchen. A tak tknij każdy powinności swojej, jeśli się tak zachowywasz, jak trzeba. *Rej. Post. F 5.* Tknijże się sam każdy, jeśli swój powinności czyni dosyć. *W. Post. W.* 51. Tknij, pomagaj się sam, wejrzyj w się, patrz sam siebie. *Cn. Ad.* 824. die Hand auf Herz! Tknij się jeno nieboraczku, tknij, a obacz, co jest. *Rej. Post. C 1.* — *°2.* Zmysł tknienia, dotykania: czucie, uczucie; *Sorab.* 2. szmaszane, zusche; *Carn.* potip; *Slav.* tianje, pipanje, der Sinn des Gefühl. Zmysły tknienia, kosztowania, widzenia, słuchania, wonienia. *Petr. Et.* 156. — *§.* *Imperson.* Tknie się, tyczy się co czego albo kogo, dotyczy się, należy do tego, ściąga się do tego; *Boh.* tycze se; *Vind.* tu mene sadene, dotekne; *Carn.* sadene mene, amtzhe, amsadene, es betrifft etwas eine Sache, oder jemanden, geht ihn an. Co się tknie sądów, nasłuchali się wyroków tego sędziego. *Star. Zad. D 5.* Co się tój nauki tyczy, bardzo jest pożyteczna. *Tr. Hodie praeter praesens:* Tyczy się, tknie się, *reliqua non usurpantur; apud veteres reperitur praeteritum:* Co się posagu królowej tkło. *Biel.* 571. tknęło, was den Brantifax betraf, anlangte. Co się tkło krzywd zobopolnych, tedy na to mieli być sędziowie wysadzeni. *Biel.* 270. Tyczący się czego *Ross.* кацательный. — *°2.* Mistrzu, nie tyczy się to ciebie, że giniemy? *1 Leop. Marc.* 4, 59. (nie obchodzi ciebie to?). **TKWIĆ**, tkwił et tkwiał, tkwi *med. contin.*, wetkanym być; *Boh.* trčeti, trčjm, (cf. stérceć); *Sorab.* 1. tzu; *Carn.* tizhati, tizhim; *Vind.* tezbati, steffen worin, worauf, eingesteckt seyn. Plastr, póki żelazo tkwi w ranie, najmniej bywa nie mocny. *Zabk. Ml.* 52. Armata póty nie użyteczna, póki będzie tkwił gwóźdź w zapale zabity. *Jak. Art.* 1, 454. Już na wieżach bisurmańskie księżyc tkwia. *Psalm.* 44. Już pozad się został księżyc srebrnotoki, Już się gwiazd tkwiących żar tlejący niży. *Zab.* 14, 165. (tkwiących na niebie, niby przybitych). — *Vig.* Niechaj ci to dobrze tkwi w pamięci. *Teat.* 5, 94. im Gedächtnisse bleiben. Ta łaska jego wiecznie w sercu moim tkwić będzie. *Teat.* 52. d, 54. im Herzen bleiben. Nie mogłem zasnąć, tak mi tkwiły w myśli rozmaite dnia tego widoki. *Kras. Pod.* 1, 9. Rzeczy te jeszcze z dzieciństwa nstawicznie tkwią przed oczyma naszymi. *Rej. Post. B b b 5.* snują się przed oczami, vor Augen schweben. Dawno czytałem tę księgę; teraz nie mi o niej pewnego nie tkwi, właśnie jakbym tylko słyszał, a nie czytał. *Pilch. Sen. list.* 1, 545. No jeszcze ci to tkwi w głowie? *Teat.* 29. e, 24. jeszcze tego nie zapomniał? steßt dir das noch im Kopfe? Będę zawsze tkwił przed oczyma nieprzyjacielskimi z ryerstwem moim. *Baz. Sk.* 70. będę mu się ustawicznie uwijał, snował przed oczami. — *§.* Gdy mu dokuczała, a przez wiele dni ustawicznie przy nim tkwiała, czasu do odpoczynienia nie dając. . . . *W. Jud.* 16, 16. zawsze mu na karku była, da sie immer bey ihm stehte, ihm immer auf dem Halse war.

Pochodz. dotkać, dotykać, dotknąć, dotkliwy, dotykalny,

dotkliwość; natkać, natykać, obelkać, ołtykać, odelkać, odelknać, odykać, potknać, potykać, potkać, potkliwy, potyczka, patyk, przelknać, przetkać, przetykać, przytknać, przytkać, przytykać, rozetkać, rozlykać, stykać, styczeć, zetkać, zetknać, styczeń, styczny; tyca, tycki, tyk, tykatny, tykwia; utykać, utknać, wetkać, wetknać, wtykać, watek, wytykać, wytkać, wyknać, wytyca, wytyczny, zatkać, zatyczka; niebotyczny; — §. tkiwy, ekliwy, ekliwo, ekliwaś, cknąć, cnać.

T L.

TŁEĆ, tłał, tleje, tle med. niedok, zleć, zetleć dok.; tła, tłami contin.; Boh. tlti, (cf. autly subtelny, ob. Walty), dautnati; Sorab. 2. sze bajasch: Carn. telety, telim; Vind. tlety, tlie, tliem; Ross. тлѣть, тлѣю, тлѣться (1. тлѣть gnić, skazić się, исплѣть рсуб, skazić, исплѣть spróchnieć, тлѣ, тлѣнь zgnilizna, тлѣнность skazitelnosć, исплѣнный skazitelny, растлѣть, растлѣвать zepsuć, растлѣтель skaziciel); Eccl. исплѣть; (тлѣти, тлѣю рсуб się, niszczyć); [absol. butwieć, gnić; modern, faulen 2]. Gnoj do ogrodów, nie ma być wyschły a zbudziały albo zetlały. Cresc. 76. (spalony, przepalony, zwietrzały). [A ona instrukeya w pleśni kędy zetle. Pot. Wojn. Choc. 50-2]. — §. Tleć, przytłumionym ogniem niszczyć, palić się bez płomienia, żarzyć się, glimmen, schwelen; stleć, zetleć, verglimmen, verichwelen. Ogień tem mocniej wybuchował, im dłużej tłał zatrzymany. Boh. Zamoj. 114. Od wielkości drow ogień albo gaśnie, albo tylko będą się kwasić one drwa i tleć, a nie będą gorzeć. Syxt. Szkl. 76. W zakrytym garku kucharz wie, co tleje. Bratk. D b. (co wre). Od żalości prawie sam w sobie tłał. Gwagn. 29. Na wskrós przejęty ogniem serdecznym dla nietkniętej tleje. Zab. 15, 259. Jak już członki Aleydowe stłały z jadu Nessa. Bardz. Trag. 471. To pan, kto nie tła zgbuną żadością. Ryb. Gest. C 5. TLIĆ się idem.; n. p. Po wórku jego miarkuje, czy serce jego tli się, czy stygnie. Teat. 1, 19. (czy pała). TLIĆ cz. niedok., stlić dok., skwarzyć, dusić, schwelen, brennen. Tle węgle, palę węgle. Dudz. 65. Kohlen brennen, schwelen. Co smołę tła, po gr. 18; a od tlenia węgla po zll. 2. Zaw. Gosp. Ziemia zmarłych nie pokryła, ogień nie stlił. Bardz. Trag. 527. nie spalił.

Pochodz. wātlic, zwātlic, nadwātlic, wātłość; [należą pod Walty qu. v.; Eccl. тлѣ 2]

TŁO, a, n.; Boh. podlaha, obsol. dlaha, (dłaziti dłażyć, brukować); (Sorab. 2. tła gumno); Sorab. 1. způdk, (ob. Spodek); Carn. tla, tleh, tlak, astrych; Vind. tle, podgrunt; Croat. tla solum, terra, tle, tlo, taràcz pavimentum, stratum; Bosn. tle, zemglja, pogljana solum, pòd, taràca, na kom se stoji pavimentum; Rag. tlè, tli pavimento à plan terreno, pood suolo dove si camina; Slav. tavan, dóljni tavan, pomost; [Eccl. тлѣ 2]; (Svec. flo, flor; Isl. Naar; Holl. vloer; Angl. floor; cf. Germ. flur); podłoga, der Fußboden, der Boden. Pavimentum, astrych, albo urównane albo ulepione dno, niektórzy tło zowią. Macz. Przykrył ściany cedrem ode tła aż do wierzchu,

a tło położył tarciami. Budn. 1 Reg. 1, 16. Tło abo pawiment pałacu. Sk. Żyw. 2, 181. Ujrzał marmurową na tle tablicę, a owo po nim deptać nie chciał. Sk. Dz. 574. Położył Salomon tło kościelne marmurem. W. 2 Paral. 5, 6. Tło posadzką wytworną sadzone. Odym Św. 2, Q 2 b. Nikt nie mógł bezpiecznie chodzić po tle kościelnym, bo złane było krwią. Jer. Zbr. 172. Winem i stoły i ściany i tłała polewał. Sk. Kaz. 15. Tło ubijając, gruzem nabijając. Gn. Th. 1142 — §. Tło, grunt; der Grund, der Boden. Chłopi, kiedy im równać tło w piecach i na ogniskach trzeba, zaraz do dachówek się rzucają. Świlk. Bud. 89. Tło malowidła. Zab. 16, 154. (dno). Były tlem pięknej osnowy życia Szynanowskiego, zjednoczone te dary. N. Pam. 6, 548. wātkiem, postawą. TŁOCZEK, czka, m., stepelek, n. p. u sikawki, ein kleiner Stöfel, Stampfer, Stempel, z. B. der Spritzenstößel, Spritzenstempel, Stößel; (Bosn. tucćjak; Ross. толчея степя). TŁOCZLIWY, a, e, — ie Adverb., mogący być stłoczonym, snadny do stłoczenia, zusammenreißbar. Ciała tloczliwe, compressibles, które ledwie stłoczone mniejszą objętość zabierają. Jak. Mat. 5, 555. TŁOCZNY, a, e, — o Adverb., activ. tloczący, ścisakający; pressend, drückend. Zewsząd starych i młodych tloczny nacisk płynie, Zadna głowa nie zemknie stogiej Prozerpime. Hor. 1, 155. Książ. — §. Pass. Tloczony, gepressit, gedrückt. Smacznego puhar wina Słodko tloczną jedrzą rosa. Kras. List. 2, 8. Tloczna ziemia, tlok, odłóg od była zdeptany, tloczony. Haur. Sk. 27. ein vom Vieh zusammen getretter Braßader. TŁOCZOBZRUCH, a, m., żarłok, co tka albo włacza w brzuch; ein Greßer, Wandmäster. Tloczobrzuchami żarłoków zowie, iż więcej niż potrzeba brzuch natykają. Petr. Et. 187. TŁOCZYĆ cz. niedok.; (Boh. tlaciti, mačknauti, mačkati, mačkawati; Slov. tlačim; (Sorab. 2. tlozisch deptać); Carn. tlažhem, tlažbiti, (tlaskam allido); Vind. tlažit, tleži, tlezhem, stopiti, stopati, (cf. stapać); Croat. tlačim; Rag. tlačiti, potlačiti; Bosn. tlačiti, tlačiti conculare, podeptać; Ross. толочить, толочу tratować, podeptać zboże; Eccl. тлачити, тлачу, утлачаю, cf. Graec. θλάω, θλάω tundo, contundo; Hebr. תלל tela, tutudil, cf. tlae); gnieść, cisnąć, ścisnąć; drücken, drängen, pressen. Siła uderzenia nie może być porównana z samym tylko tloczeniem, t. j. z tą usilnością, na jaką zdobyć się może, mocą samej ważności swojej. Jak. Mat. 4, 16. Okrażono ich, tloczy, pyta się każdy, nalegają wszyscy. Stas. Num. 1, 113; (on les presse). Aby nie kupą, ale nadolnie para a para szli, bez tloczenia jeden drugiego. Bzow. Hoż. 129. Tak biegł raczo, że stopy nie tloczył, i piaski śladu żadnego nie miały. P. Kehan. Jer. 245. nie wytłaczał na piasku, er drückte keinen Fußstapfen in den Sand. Każdy wilk, kędy może, biedną owcę tloczy. Paszk. Dz. 116. (gniecie, żre). Ile też to wymysłny zbytek, w jeden obżarty brzuch tloczy. Pilch. Sen. list. 5, 192. (tka, peha). Wszystko w kupę gmatwasz i w jedno tloczysz. Smotr. Ex. 54. Czas długi potajemnie znajomość prawdy w sobie tlocząc, czasu śmierci jawnie ją wyznawali. Żarn. Post. 274 b. w sobie tłumiąc, dusząc, sie zwängten sie in ihrem Her-

jen, bebielten sie bey sich. Gdy twe czułe ku niebu podnosisz spojrzzenia. Ah jakie czucie w ten czas duszę moję tłoczy. Piersz moja się wydyma, i żyz leją oczy. *Chod. Gesn.* 19. (cieży). Łaty złóczyony ocieć, doznał w synu kata. *Teat.* 45. d, 75. obciążony, zgarbiony, schylony; niedier gedrückt, beladen. — Tłoczyć, wybijać oliwę. Del pressen; tłoczyć wino, wyciskać, den Wein felter. Grona tłoczą się, to jest, gniota dla należytego potom soku wyprasowania, albo kolbami, albo się depeą w kadziach nogami, albo w ręcznych młynach przez walec. *Kluk. Rośl.* 5, 544. Jagoda winna dojrzeje, i któz ją tłoczyć będzie? 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 26. Wina w prasie nie będzie dławil ten, który był zwykł tłoczyć: odjąłem głos depeacych. 5 *Leop.* *Jes.* 16, 10. (nie będzie dłażył, który był zwykł dłażyć. 1 *Leop.*) Tłoczyć się recipr., ścisnąć się, naciskiem nachodzić, sich drängen. Zabrania wejścia ludowi tłoczemu się. *Teat.* 18. c, 88. Gmin się tłoczył do sali. *Przyb. Milt.* 51. Oh! Izy mi się w oczy tłoczą. *Teat.* 50. b, 59. (rzucają mi się). TŁOCZYCIEL, a, m., który tłoczy, cf. tlokarz; der Stöpier, Drücker, Presser, Dränger, Paßer, Zusammenpaßer; *Boh.* tiskař; *Croat.* tlahtitel. *Wrodz. żeńsk.* TŁOCZYCIELKA, i; *Boh.* tiskařka; *Croat.* tlahtitelica. TŁOK, u, m., 1) tłoczenie, cisk, gniesienie: *Boh.* tlaćenice, maćkanice; *Vind.* tlazh, tish, stifs; *Ross.* толока, толочение, Drücken, Gedrücke, Gepresse, Gedränge. Przecieżem się wyrwała z tego tloku uprzykrzonego, który mię od dwóch godzin dręczył. *Teat.* 57, 80. Nigdy nie było tloku tak znacznego do mojego towaru. *ib.* 25. c, 15. (natloku). Tłok nieprzejrany ludzi Nasyćie się tym widokiem śpięszy. *Niemc. P. P.* 121. (cięża). Niezleżony rzeczy tlok. *Karp.* 2, 15. Cisną się hurmem w pole, a od tyłu tloków (*observ. Pluralen*). Wrzask i zgiek się przebija do samych obłoków. *Dmoch.* II. 60. Pospółstwo ścisnęło się koło niego, ale gwardye przez tlok drogę mu robiły. *Gaz. Nar.* 1, 40. Ptastwa się tam naleciało tlokiem. *Karp.* 1, 88. hurmem, kupami, w kupie, in gedrängten Haufen. — 2) Tłok, stłoczonego co: etwaś Zusammengedrückt, Gepestet. Tłok, ziemia dawno odłogiem leżąca, od bydła na nię pasącego stłoczona, roczna ziemia. *Haur. Sk.* 26. ein fest getretter Bruchader. Tłok - tło, grunt, dno; der Boden, der Grund; (*Croat.* tlać latum aceratum). W rzapiach z wapna tło, albo jak drudzy zowia tloki, tak czyście ubiją i udepeą, iz . . . *Cresc.* 55. — Tłok, skrzynia pompowa, der Brunnenfaßen. Zbić cztery deski na tlok. *Tr.* Tłok, żebro postronkowe, die Rippe in einem Striße. Sznur ze czterech tloków krecony. *Tr.* — TŁOKA, TŁUKA, i, ż., plur., tloki, [*russk.* tołoka; dobrowolna robota połączona z ucztą i tańcami, freiwillige Arbeit mit Schmauß und Tanz 2]; gatunek pańszczyzny, eine Art Frohndienste; *Carn.* tłaka = pańszczyzna, tlazhan angarus; *Vind.* tłaka, rabota = robota, pańszczyzna; tlazhanik, rabotnik = pańszczyznę odbywający; *Croat.* tłaka, rabota labor colonialis. Prócz pańszczyzny są tloki, miejscami 4; te do żniwa bywają zawsze zażyte. *Mon.* 67, 195. Prócz pańszczyzny tygodniowej, odbywają ledwie nie wszędzie chłopi tloki, gwałty, szarwarki, raz lub kilka razy do roku,

dwojgiem lub trojgiem ludu do żniwa, siejby, plewidła. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 52. — 2. *Special.* Tłoka, tuka; die Fruchtensammlung, Getreide - Objt - Ernte, Weinfese. Tłuka, vindemia frugum. *Cn. Th.* 1145. zbieranie zboża, owoców. *Dudz.*, cf. pańszczyzna. — 3. Tłoka, biesiada, ucztą z okoliczności zbiorów polnych, żniwa etc.; Erndtfeßmauß, cf. wyżynki, ob. Lizak. Tłukę mieć, na tłukę zaprosić. *Cn. Th.* 1145. *Transfertur eliam vox Polonica ad alias operas:* Sprawiać tłukę postrzyżyn etc. *ib.*, biesiade. *Dudz.* 65. — 4. Tłoka, [zbiegowisko 2], n. p. Zmowa albo tłoka na złe cudze. *Gorn. Wł. Q* 2. Zusammenrottirung. TŁOKARNIA, i, ż., miejsce, gdzie tłoczą n. p. oliwki. *Włod.*, die Presse, Delpresse, Weinfelter; *Rag.* xëtak; (*Vind.* touzhu delu, touzhenje, Poßwerk). TŁOKARSKI, a, ie, do tlokarza lub tłoczenia należący, Kelter; n. p. Tłokarskie naczynia. *Włod.* TŁOKARZ, a, m., eo wino lub oliwki tłoczy, der Presser, Kelterer. *Włod.*; *Sorab.* 1. tep-tarnik, cf. tłoczyciel.

Pochodz. dotłoczyć, dotłaczać; molloch; natłoczyć, otłoczyć, potłoczyć, przetłoczyć, przytłoczyć, rozłoczyć, utłoczyć, utłaczać, wtłoczyć, wytłoczyć, wytłoczysty, stłoczyć, ztlaczać, ztlaczyc, ztlaczać; cf. tloc eum derivatis. TŁOMACZ etc., ob. Tłumacz. TŁÓMOK, ob. Tłumok.

TŁUC, tłuć, tłucze, tłuć cz. niedok., utłuc dok.; *Boh.* tlauct, tluć, utlaucy, utlauck, utlauckati, hmožditi, hmoždjm; *Slov.* tluć; *Sorab.* 1. tówku, wuztzu; *Carn.* tołzhi, tovzhi, tovzhem, pözheti, pozbem, (cf. począc); *Vind.* tölzhi, touzhi, tlezh, tolkëm, tölzhem, touzhem; *Croat.* tuchi, tuchem; *Basn.* tucchi, klädti, klasti, uklasti, (cf. kłaść); *Rag.* tuchi, tucem, istüchi, vtüchi; *Ross.* толочь, толку, толкнуть, толкать, утолочь; (cf. *Ital.* toccare; cf. *Graec.* θλάω, θλάω; *Syr.* כִּטְו contudit, cf. tłoczyć); mocno uderzyć, tego bić; starf schlagen, stampfen, stoßen. Ze złości nogami tłucze. *Teat.* 28, 150. (tupa). Wrona się rozgniewawszy, skrzydłami na nią tłuć. *Pap. Kól. P* b. Drzwi tłuć kolany, lz nie póspiał otworzyć chłopiec zawołany. *Pilch. Sen. gn.* 502. Zamknij się, a jeslihy kto chciał przyjść do ciebie, nos mu utłucz drzwiami. *Teat.* 56. c, 44. Orzech, osiel, dzwon, dziecię, w jeden rzęd się sadzą, jezeli ich nie stłuczesz, ninacz się nie zdadzą; sine verbere cessant. *Mon.* 75, 155. (ob. Bić, bity, znać żeś nie bity). Zaczęta wołając i hucząc za nim, utłukli go. *Zygr. Pap.* 155. Poczęli znowu nogami w ziemię kopać, pięściami stół tluć. *Baz. Hst.* 59. Na morzu łódkę tłuć wały. *Kolak. Kat. C* 1. Tłuczony wiosłami Helespont stęka. *Tward. Wł* 105. Wiatry szalone góróm tłuć boki. *P. Kchan. Jer.* 416, (*Slav.* tuchi gräd = bić z armat do miasta, strzelać). — Tłuc masło, tłuć szmetane masło robić; Butter machen, buttern. *Tr.* — Tłuc, rozłukać, n. p. w stepie, otłukać, stampfen in der Stampfmühle; *Boh.* opichati. Stępor, spadając na dół mocą ciężaru swego tluć, i przerabia materya w stepie. *Jak. Art.* 5, 517. Tłuczony len, konopie, międłony. *Cn. Th.* 1142. gebrochener Flaß, Hanf. Tłuc co w moździerz, im Mörser stampfen. Gdybyś ztłukł głupiego w moździerz jako grucę, bijąc z wierzchu pistalem, nie będzie odjęte od niego głupstwo jego. 1 *Leop. Prov.*

27, 22. Na miazgę słuć. *Teat.* 52. b, 55. Miałko co tuc, kruszyć. *Cn. Th.* 598. Miecz nie tnie, ale tucze, jako stępy, Tak ostrze stracił i tak został tępy. *P. Kehan. Jer.* 250. Zły duch, gdy mi syna popada, tucze go i rozdziera, a zaledwo odstepuje, natargawszy się go. *1 Leop. Luc.* 9, 58. szarpie, porywa, reißt und zausst ihn herum. — Tłukę garniec, sklenieę, na kawałki roztrącam; zerfchlagen, in Stücke zerfchlagen, zerbrechen. Tłuc na łbach sporządzone kulle do uciechy Tracka rzecz: preez zwyczaj u babrzyńskiej cechy! *Har.* 1, 125. *Nar.* — Tłuc, uderzając zabijając, zgrzmotać, woczyć; todt schlagen, zusammen schlagen, vernichten. Jednym strzeleniem po 5 par tłućm kurapatw. *Boh. Kon.* 5, 22. Kucharze z różny, pacholcy z obuhy tlućki ich, jak motyle i muchy. *Jabl. Buk. P.* 2. Lew trzodę poczał tuc i żreć bez miary. *Jabl. Tel.* 25. Wiley chcieli owee tuc; także psi, niechając wilków, pośtukli owee swoje. *Biel.* 101. — 2. Tłuc się *recipr. act.*, walczyć z sobą, bić się; sich mit einander herum stoßen, herum schlagen, herum balgen. Wymówić trudno, jak się z Turki tlućki nasi. *Jabl. Buk. J.* 5 b. Barany się między sobą tlućkają. *Mącz.* tryksaja. — 3. Tłuc się gdzie, woczyć z hałasem, grzmotem, uderzeniem, niespokojnie, *Vind.* klotiti se. plafiti, potepati; *Ross.* толкнуться, толкаться, пошататься, cf. tulać się; sich wo herum stoßen, unruhig umher ziehen, herum spucken, herum poltern. Po ulicach biegając, Tłuc się jak dziki kot albo w lesie zając. *Rej. Wiz.* 60 b. Zwierz ten może wytrwać bez pokarmu wszego, tlućkając się i sam i tam po skałach wysokich. *Pasz. Dz.* 124. To ja dla szukania go, po całej wsi tuc się będę! *Teat.* 8, 25. To jest bardzo przykra rzecz, tuc się niepotrzebnie przez lasy i przykre góry. *Baz. Sk.* 240. We dnie spać się kładzie, A całą noc się tucze w dzikiej promenadzie. *Niemc. P. P.* 5. I tucze się i tucze, jak po piekle Marek. *Rys. Ad.* 65. *Zabl. Fir.* 57, ob. Marek. — *Fig.* Doweipy ich tlućki się tylko po ślepych gadkach. *Warg. Wal.* 94. wałęsały się, błąkały. — *Imperson.* Tucze się w tym domu. *Tr.* strazy, eß spudt in dem Hause, geht darin herum, poltert. — *Aliter:* Nadęta piła tucze się od ściany do ściany. *Rej. Zw.* 145. i odbija się). — Tłuc się *rec. pass.*, uderzeniem uszczerbek brać, sich stoßen, schlagen, zerfchlagen, einen Schlag, Stoß bekommen. Nie uroszcie dziecię, które się nie tucze. *Rys. Ad.* 45. — *Fig.* Państwo Konstantynopolskie rozruchami się w Azji i w Afryce tlućko. *Krom.* 8. TŁUCARZ, a, m.; *Boh.* hmoždě; hmožditel; *Sorab.* I. tówkař; *Eecl.* толкатель, толцатель; n. p. Przy wielkim piecu jest giechciarzów trzeci, tyleż tuczących, albo tucarzów. *Os. Żel.* 57. Erzstoßer, die das Erz klein stampfen. TŁUCZ, TŁUCZA, y, ż, TŁUKA, i, ż.; *Boh.* tluč; *Carn.* tolto; *Ross.* толкун, толча; karm z słućzonego ziarna, miazga; *Wry.* zusammen gestampftes Futter. (*Corn.* tóza; *Vind.* tozha, tuzha; *Croat.* tucha; *Basn.* tucęja, grąd, krupę grad). *Polenta*, tuc, t. j. jęczmienna mąka przeszrotowana. *Urs. Gr.* 117. Jarzębiom dają ku pokarmu tucze albo ciasto z lig tuczonych a otrąb. *Cresc.* 591. Gąsietom trzykroć przez dzień ciasto albo tucze dają.

ib. 579. Żrzebiętom dawać jęczmienną mąkę społem z otrębami, u nas tuczą zowią. *Cresc.* 517. Gerste mit Meien zerstoßen. Żrzebcom sama tucza ma być dawana przez 10 dni *Cresc.* 518. Tuczą po dziś dzień zowią mąkę przeszrotowaną, iż ją dawniej dla bydła zwłaszcza w stębach tuczano; przeto i wiejski lud tuczą zowie mąkę jęczmienną, którą kury karmią, *polenta*; pod czas ją z rozmaitego zboża tluć, eboć jeszcze nie dostałego. *Sienn. Wykl.* W Niemczech nie używają kasz żadnych, ani tlućki, ani bru, ani inszych jarzyn. *Bater.* 78. *Sagina*, tucze abo tucze, którą tuczą. *Mącz.* Tłucz dla psów, omasta, osypka, ospa; *Sundejutter*, *Sundejrey*. Tłucz dla psów ma być z samego owsa ziarnistego, czystego. *Ostor. Myśl.* 15. Tłucz owsiana. *ib.* 11. TŁUCZEK, czka, m., dem. *Nom.* tluć, ein Heiner Schlegel, eine kleine Sentle; *Basn.* tućagn; *Vind.* touklei, toukazh, kemlek, toukalu, toukalze; (*Rag.* tucjak; *Dal.* tucsak; moździerz; *Ross.* толчек, sturknieie, stos). Szlaka czyli tuczek mały, *massete.* *Jak. Art.* 2, 249. W moździeru tuczekiem tluć. *Syr.* 540. TŁUCZENEC, Ńca, m., ciasteczko z tuczonych migdałów, Gebäckel von gestoßenen Mandeln. Nie omieszkiwałem wódeczki chłyśnąć, i tuczeńca przegryźć z rana. *Pom. W.* 4, 64. *Czart.* — 2. Niż ty onych tuczeńców z kosmatym odprawisz. Wierz mi, iż próżną folę pod mieszek odprawisz. *Rej. Wiz.* 57. TŁUCZKA, i, ż.; *Sorab.* 4. stupka; *Basn.* tucjak, stuppa, i kojoj se tucze só al papar; *Ross.* толча; stępa. *Os. Rud.* 40, die Stampfe. Tłuczka, das Pochwerk, zabudowanie, w którym znajduje się kilka rzędów stęporów, do tuczenia żyłników mniej wydatnych. *Mier. Mskr.* Tłuczka ma stępor, które walec przez wodę obracany, podnosi; wpadając tedy nazad w stępe, rudę kruszą. *Os. Rud.* 49. Tłuczka, machina, w której żużel tluć, aby żelazo, znajdujące się w nim, odciać. *Os. Żel.* 86. et 57. Tłuczka, młot wielki, którym rudę tluć. *Os. Żel.* 86. der Pochhammer. — 3. Tłuczka, kobieta wałęsająca się; eine Herumstreicherin, die sich herum stoßt. Tłuczka świata była; *exul erat mundi.* *Żebr. Ow.* 142. (wygnana). TŁUCZNE orzechy. *Kmit. Spyt*, które bywają tuczone, rozbijane, hartdialige Nüsse, die man aufpochen, aufschlagen muß. — 4. *Aliter:* Już stos, już tuczne świece, już mary zrządzono; *quassas faccs.* *Żebr. Ow.* 70. TŁUK, a, m.; *Boh.* tlućadlo, tluć, pjeh, trdlo, trdylko, pist, mautew, (ob. Mątew); (*Slav.* tluć *tigillum*); *Slav.* tucalo, *Rag.* tucja, tucjak, tucęjak, tućagn, backio, kjella; *Basn.* tućagn, tućka, kom se predivo tucze; *Croat.* tukách, poriválo; *Dal.* tucsak; *Vind.* tonklei, toukazh, toukalu, toukalze, tukazh, štěst; *Carn.* kolzhe, shvenkel, kembel; *Ross.* толчакъ, толчачикъ, толкушка, колотушка, колотушечка, пестъ; — 2. I. narzędzie do tuczenia służące, ein Stampfer, Stößel. Tluć, stępor, w stępie, podniesiony wzgóre przy pomocy wału palczatego, spadając na dół, mocą ciężaru swego, tucze materią w stępie. *Jak. Art.* 5, 517. Tluć, stępor, kloc wielki z rękojeścią, którym ubijają ziemię. *Jak. Art.* 5, 520. baba, eine Ramme. Tluć moździerzowy. *Syr.* 555.

eine Mörjerkente. Tłuk, strzała z grotem niespiczastym zatepionym. *Włod.*, ein stumpfer Pfeil mit einer Suppe. *Contus*, kij, tłuk albo spis rybitwy, którym mierzą głębokości wody. *Macz.* — §. 2. Tłuk, ostatni tłuk ludzi; motłoch wałęsający się, tłok: Herumtreiber, Herumstreifer; *Boh.* zběr. — §. 2. Tłuk, otłuk, nierządnicza, wszeźtecznica. TŁUKA, ob. Tłoka. TŁUKE, ob. Tłuc.

Pochodz. *dotłuc*, *nattłuc*, *nattłukać*, *nadtłuc*, *odtłuc*, *otłuc*, *potłuc*, *przelluc*, *przytłuc*, *roztluc*, *utłuc*, *wytłuc*, *witłuc*, *zattłuc*, *stłuc*; *cf.* tłok, tłoczyć.

TŁUM, u. m., wielka gromada, ciżba. *Ruszcza*, *rzesza*; *Ross.* толпа, ein großer Haufen, eine Menge. Wielkim tłumem zchodził się do niego lud zewsząd. *Odym. Św. D d 2 b.* (hurmem, gromadą). Trudno szukać zgody w tłumie. *Teat.* 4, 5. Srogimi tłumy zbiegi wszędy. *Tward. Wł.* 94. Lepiej rozumem, niż tłumem. *Cn. Ad.* 456. (lepiej bezpiecznie, niż serdecznie). Kto takowy heroizm dziwaństwem nazywa, znać że sam jest z tłumu. *Mon.* 72, 589. z motłochu, z gminu.

Pochodz. *tłumić*, *tłumny*, *tłumliwy*; *dotłumić*, *potłumić*, *potłumiciel*, *przytłumić*, *stłumić*, *zattłumić*; *tłumok*, *tłumoczek*.

TŁUMACTWO, TŁÓMACZTWO, TŁÓMACZOSTWO, a. n., tłumaczenie, krzatanie się koło tłumaczenia, sposób wykładania; daß Dolmetscher, die Dolmetscheren, daß Erklären. Pismo fałszujące, tłumactwem i retoryką swoją nieuciecie. *Sk. Kaz.* 229. Koniec około tłumactwa biblii uczyniło koncylium Trydenckie. *Sk. Dz.* 118. Obszerne przywileje tłumaczostwa bożego zaszczycają duchowieństwo. *Mik. Obs.* 256. TŁUMACZ, TŁÓMACZ, a. m.; (*Boh.* tlumač, tlumačnjk; *Slov.* tlumač; *Vind.* tolmazhnik, tolmazhar, tolmazher, dolmazh, mušhetar, mušhet, premušhetar; *Bosn.* tomač, tomačnia, dragoman; *Rag.* tomačitegl, tomačnik; *Dal.* tumacs; *Hung.* tolmach, tolmasc, magyarázó, tanats = konsyliarz, tanátos 1) nadworny konsyliarz, 2) tlómacz; *Croat.* tolmách, tolmachnek, tolmachnik 2) nadworny konsyliarz, tolmachszvet = konsyliarz, tolmachnicza = ratusz, pretolmachitel = expositor; *Ross.* толмачъ, толковникъ, толкователь, (толковитость bystrość, przenikliwość, roztropność, истолкователь, *Tatar.* tolmach; *Germ.* der Dolmetscher; *Niederf.* tolfa; *Dan.* tolke; *Svec.* tolk; *Isl.* talkr: absol. *Germ.* tal mowa; *Angl.* to talk = mówić; *Croat.* tolnach; *Hung.* tanáts consiliium; *Ross.* толк sens); przekładacz z języka na język, między rozmawiającymi; der Uebersetzer, Dolmetscher. A Muzaid, co oba języki posiada, służy im za tłumacza i słowa wyklada. *Przyb. Luz.* 216. Król Ludwik Węgrzyn, jako cudzoziemiec, wszystkie rzeczy przez tłumacze odprawował. *Stryjk.* 414. Tłumacz dzieła, przekładacz; *Ross. et Eccl.* переводчикъ, претолковникъ, прводникъ, сказатель, der Uebersetzer eines Werks. Prawy tłumacz nie tak się sadzi na wyborne słowa, jak raczej samę rzecz wiernie wyraża. *Bardz. Trag. praef.* Dobry tłumacz potrafi umysł wydać cudzej mowy z własnością swego języka. *Czart. Myśl.* 49. Tłumacz Serafiona. *Syr.* 29. — §. Tłumacz czego, wykladaacz, der Ausleger, Erklärer. Na tym miejscu, przez proroki ro-

zumieją się tłumacze, którzy wykładając proroki wnieśli z nich, że Chrystus miał być nazwany Nazarejczykiem. *Dambr.* 66. — *Fig.* Czynności i mowa są tłumaczami serca. *Teat.* 48, 47. wydają serce. TŁUMACZKA, i, ż., die Dolmetscherin; (*Croat.* tolmachnicza, szvetnicza; *Hung.* tanatlone = konsyliarzowa). Pytwa, prorokinia, czyli raczej ezartowskich wyroków tłumaczka. *Chmiel.* 1, 46. Mowa, tłumaczka myśli mówiącego. *Kpcz. Gr.* p. 2, 21. Mowa zawsze powinna być myśli wierną tłumaczka. *Kpcz. Gr.* 5, p. 8. TŁUMACZY, a, e, TŁUMACKI, a, ie, do tłumacza należący; *Ross.* толмаческий, переводческій, Dolmetscher = Uebersetzer. *Cn. Th.* 1145. (*Croat.* tolmachnicki, tanatsbeli = konsyliarski; *Eccl.* толковательный explicabilis; *Ross.* толковитый bystry, przenikliwy. TŁUMACZYĆ, TŁÓMACZYĆ *cz.* niedok.; (*Boh.* tlumačiti; *Vind.* tolmazhiti, tolmazhuvati, tolmazhivat, mušhetati, mušhelit, islagat, aršloshit; *Carn.* muzhit, mušhém; *Croat.* tolnachiti, tolnáchim, tolmáchim, pretolmachujem; *Hung.* tolmátsoom; *Rag.* tomàciti, iztomàciti, istomàciti, istomacivati; (*Bosn.* tomaciti, govoriti loqui, proferre sermonem); *Ross.* толмачить, толковать = толковать. *Sak. Dusz.* 141) z języka na język przekładać, dolmetschen, übersetzen. Tłumaczyć, jest to jednę myśl drugim powiedzieć językiem. *Kpcz. Gr.* 1, p. 172. Tłumaczenie actio, daß Uebersetzen. Częste tłumaczenie z łacińskiego na polski i z polskiego na łaciński język, użycie jego zwyczajnym czyni. *Dyar. Grod.* 154. — *Opus*, tłumaczenie, przekładanie, przekład, przewod, n. p. tłumaczenie Homera przez *Dmochowskiego*, die Uebersetzung; *Croat.* preztavleuye, tolmachenye, raztolnachenye; *Hung.* tolmátslás, megmagyarázás; (*Croi.* tolmachenye, tolnáchtvo, tolnach; *Hung.* tanátskozás consultatio); *Ross.* переводъ, толмачение; *Eccl.* переведение, переводъ, претолкование. — §. Tłumaczyć, wykladać; auslegen, erklären, deuten. Pozwolić każdemu tłumaczyć dowolnie prawa, byłoby nie mieć wnet żadnego prawa. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 428. Wszystko sobie tłumaczysz na dobre. *Teat.* 41, c. 550. My dzieła tłumaczymy z pozoru, bóg sądzi z istoty. *Kras. Pod.* 251. (sądzimy o nich). W Agrykoli tylko coś poważnego widzieli, tak że żaden go tłumaczyć, i wzorków z niego wybierać nie śmiał. *Lub. Roz.* 250. Tłumaczony, wykładany *Ross.* толковый. Tłumaczenie actio, wykładanie; *Ross.* толкование, daß Auslegen, Erklären; *opus* wykład; *Ross.* толкъ, die Auslegung. Zle wierzą i odstępują prawdziwego tłumaczenia alkoranu. *Star. Dw.* 56. — §. Tłumaczyć, wyrażać myśl, uczucie; ausdrücken den Gedanken, daß Gefühl u. Ezami tylko mogliśmy tłumaczyć naszą wdzięczność. *Gaz. Nar.* 1, 225. Tłumaczyć się, wykladać lub wyrażać swoje uczucia, myśli, przekładać je; Gedanken, Empfindungen vertragen, ausdrücken, auseinander setzen. Ktokolwiek moeno czuje, nie będzie się słabo tłumaczył. *Gol. Wym.* 52. Gdy ją słyszysz mówiącą, nie rzekniesz inaczej tylko, że się przez usta serce jej tłumaczy. *Szym. Ś. W.* 47. (serce przez usta mówi, daß Herz spricht). Otrzymawszy wolność mówienia, w ten sposób tłumaczyć się zaczął. *Dyar. Grod.* 145. Wolny głos i wolne

Umaczenie się z swego sposobu mówienia każdemu zapewniamy. *Gaz. Nar.* 1, 598. (freyer Vortrag seiner Gedanken). — *Fig.* Ten snadno myśl swą znaczy. Kto się mileżeniem tłumaczy. *Teat.* 46. c. 64. — *Simil.* Tłumaczyć się komu z czego, tłumaczyć komu swoje postępowanie; sprawować mu się, liezbę dawać; sich vorüber erklären, Redenshaft geben.

Pochodz. wytłumaczyć, przetłumaczyć, neltłumaczyć się. **TEUMIĆ** cz. *niedok.*, utłumić, stłumić *dok.*, utłumiać, za-tłumiać, przytłumiać, przyciskać żeby nie wychodziło na wierzch; bedecken, verdecken, niederdrücken, nicht empor lassen, verbüllen, dämpfen, ersticken; *Sorab.* 1. podżężęzu. Niewola myśl w człowieku tłum, niszczy, gasi *Orzech. Qu.* 136. Nie nie trzeba zostawić w popiele, co by nie utłumione wybuchnąć miało. *Lub. Roz.* 564. Czart, chcąc utłumić wiarę s, posiał kłokol. *Bals. Niedz.* 1, 88. Święta prawda, aczkolwiek ją tłumia, a wszakże jej nigdy nie za-tłumia. *Weresh. Reg.* 115. Okoliczności wymagają, abym tłumia w sobie umartwienia. *Teat.* 4, 12 Już władać mieczami Trudno, w ciżbie tłumia się seiskający sami. *Bardz. Luk.* 71. Przed okopem się tłumili, a odstąpić pierwszym ostatni nie dopuszczali. *Warg. Ces.* 116. Coż za microzum, eo noe w sobie tłum, to w dzień odkrywać i stawić na jawi. *Hul. Ow.* 251. Tłumisz wszystkimi sprawami swoimi święta chwałę jego. *Reg. Post. G g g 4.* Swym przykładem znacym tłumil drugich złości. *Prot. Jał. A 2.* Los utłumia sporki, i między możnymi rozsadek czyai. 1 *Leop. Prov.* 18, 18. **TEUMICHEL**, a, m., potłumiciel. der Niederdrücker, Dämpfer, Unterdrücker. *Cn. Th.* 1145. W *rodz. żeńsk.* Tłumicielka. **TEUMLIWOY**, **TEUMNY**, a, c, **TEUMNO Adv.** gromadny, liczny, tłoczny; zahlreich, gedrängt voll. W tych to tłumliwych schadzkaeh młodzież psuć się musi. *Zabł. Bal.* 54. *Teat.* 56. b, 54. Tłumne obchody. *Karp.* 4, 82. Dawne dzikich narodów z miejsce swoich tłumne wychody. *Zab.* 9, 226. Tłumna trzoda. *Hul. Ow.* 55. Wrzawa słów i tłumliwe gadania. *Teat.* 25. b, 9. (szumne i głoźne). Tłumna chluba cesarskiego majestatu. *Nar. Tac.* 2, 272. **TEUMOK**, **TEOMOK**, a, m, **TEUMOCZEK**, czka, m, dem.; *Boh.* tłumok, filec, fileček, wisak, (cf. wacek); *Sorab.* 2. ranzel; *Sorab.* 1. ranczen, wandrowski mészek, bremo cf. brzenie, pristel; *Carn.* ronz, zeehta; *Vind.* bifaga (cf. biesagi), bifhaga, buntara, buntaroviza, buntariza, buntarofhenza, punkel; *Croat.* zulce; *Bosn.* denak; *Dal.* nisina; *Ross.* чедоданъ, чедоданецъ, раницъ, сука переметная; skórzany niby wór na drogę, der Bettfah, das Ranzel. Około półnoey ułożyłem mój tłumoczek, w którym były dwie koszule i t. d. *N. Pam.* 12, 502. Tłomok sznurować. *Pol. Syl.* 87. Na wszystko około siebie pogląduj, jak na tłumoczki w domie gościnnym złożone. *Pilch. Sen. list.* 2, 525. Zidjał z siebie tłumoczek, i posłał sobie na ziemi. *Mon.* 67, 509. Tłumoki i zdobycz w jedno miejsce zniósł. *Warg. Ces.* 15 bagaże, obłogi, das Gepäcke. Bierz tłumoczek. *Brud. Ost. B.* (wychodzi, wybieraj się, gotuj się na drogę, na tamten świat). Każdy swój tłumok poniesie, i za sprawy swe odpowiadać będzie. *Żarn.*

Post. 5, 570. Na koniec waśni swe kładą do tłumoka. *Pol. Arg.* 757. (odrzućli, odłożyli). **TEUSCIC**, -i, -i, tłuszcę cz. *niedok.*, utłuścić *dok.*, tłustym czynić, cf. tuczyć; *Sorab.* 2. tlufczisch, klufczisch, (cf. klóśka); *Croat.* tustiti, tuziti, utustiti, utuschujem; *Bosn.* tustiti, fett machen pr. et tr. Uprawa gruntów i utłuszczenie ziemi, obfitsze wydają pożytki. *Niadz.* 272. (ugnojenie). Utłuszczone palce oblizuje. *Eraz. Ob. P.* Sława dobra tłusci kości. *Budn. Prov.* 15, 50. (tuczy). Utłuściłeś olejkiem głowę moję. *W. Ps.* 22, 5. *Wróbl.* 52. *Eraz. Jez. T 4.* (obmazales tłusto, mit fett beschmieren). Miecz jego utłuścił się od toju baranów. *W. Jes.* 54, 6. W siarce przyprawnej strzały gdy utłuszcza, Zapalą nawy, skoro je w nie puszcza. *Chrośc. Luk.* 95. — *Fig. tr.* Sędziemu ręce utłuścić. *Reg. Zw.* 255 b. ręce smolę, smarować, dem Richter die Hände schmieren. **TEUSCICHEL**, a, m., który tłusci; *Croat.* tustitelj, der Fettmacher. **TEUSCIEĆ**, **TEUSTNIEC neutr. niedok.**; *Boh.* tlustnauti; *Slov.* tlustnu, tlustnauti; *Croat.* tustjeti; *Ross.* тучить, добить, толкать; tłustym się stać, tyć, ciała nabierać; fett werden, dick werden. Kobiety podstarzałe tłustnieją z zatrzymania czasu miesięcznego. *Perz. Lek.* 129. Tłuscieje ziemia, słowacieje, gliscit. *Dasyt. Z 4 b*, *Sorab.* 1. żelchu szo. **TEUSTAWY**, a, e, — o *Adverb.* trochę tłusty, etwas fett, fetticht. Ziemia tłustawe. *Os. Żel.* 51. **TEUSTNY**, a, e, od tłustości, fett. Kwas tłustny, *acide sebacique*, fettjäure, otrzymuje się z tłustości przez działanie ognia, lub z tychże tłustości przez alkalia i wapno, za pomocą mocnego ciepła. *Mer. Mskr.* Kwasotłuszc, złączenie kwasu tłustnego, w kształcie soli obospólnych. *ib.* **TEUSTO Adv.** Tłusćiej *Comp.*; (*Boh.* tlustě; *Sorab.* 1. tolsto; *Sorab.* 2. tlusto, klusto; grubo; *Ross.* толсто - grubo); krasno, niechudo, fett. Tłusto jadać, nie zdrowo. *Haur. Sk.* 487. Przy takich sprawach prokuratorowie tłusto jadają. *Falib. J 5.* (zarabiają, zarobek mają). **TEUSTOBRZUCH**, a, m., *Ross.* толстобрюхий; otyły, ein Dickbauch, Schmerebauch. Zajecze mięso tłustobrzuchom dobre, którzy chcą sużsi być. *Sienn.* 285. **TEUSTOCH**, a, m, który rad tłusto jada, *pinguiarius*. *Macz.* ein Fettsesser, der geru fett ißt. — §. Jedli i czynili cześć wszyscy Tlustochowie ziemscy. 1 *Leop. Ps.* 21, 50. (wszysey bogaci ziemi. *Bibl. Gd.*). — §. Tłustoch, człowiek tłusty, tłustobrzuch W *rodz. żeńsk.* **TEUSTOCHA**, *zdrbn.* Tlustoška. **TEUSTOGARDEY**, a, e, gardla tłustego, fettfleischig; *Vind.* toustogerglast, sagerlen, saruzhen, *Subst.* toustogerglazh, sagerlenik. **TEUSTOKRASNY** n. p. jagiel garnek. *Zab.* 11, 190. (smaczny i tłusty, dobrze zaprawny, fett angemacht). **TEUSTORODNY**, a, e, n. p. Tlustorodne błonie nad Dniestrem. *Zab.* 9, 244. *Ejssym.* żyzne, fruchtbar, fett. Ruda żelzna Tlustorodna. *N. Pam.* 22, 57. **TEUSTOŚĆ**, ści, ż; *Boh.* tlustost; *Sorab.* 1. towstolež; *Vind.* toufshova, debelnost; *Ross.* толщина, толщина, толщина - grubość; (*Ecel.* толщина gruda ziemna); otyłość, *oppos.* chudość; die Fettigkeit, die Fette. *Cn. Th.* 1145. *Boh.* tlaušt, tlauštka; *Slov.* tlustost; *Sorab.* 1. tueznofež, tuk; *Carn.* tolstina, tolstnina; *Vind.* toufshina, toustina, tou-

stnina, mastnost, debelnost; *Bosn.* tustina, pritilost, pritillost, tustinna, mrris; *Rag.* tustillo, tustina, pretillo, pretillina, pretillós, mást; *Croat.* tusztócha; *Ross.* борѣность; — tłustość, tłuste, tłuszc, daś fett, materya biała i oliwna, która się oddziela przez gruczółki ode krwi, znajduje się w całym ciele, oprócz powiek. *Kirch. Anat.* 15. *Wejch.* 62. Tłustość zwierzęca w różnych częściach osiadająca, jest rzecz mydlasta, paląca się w ogniu, z wodą się niełatwo mieszejaca. *Kluk. Żw.* 1, 54. Tłustości, jako sadła, łoje. *Urząd.* 427. Tłustość zajęcza, skrom. *Magier. Mskr.* Tłustość jest najcięższa do trawienia. *Krup.* 3, 594. Tłustość wołowa lub inna, na okrasę potrzebna; przetopiona tłustość lub masło leje się w kuropatwy, aby się w lecie nie zepsuły. Tłustość z potraw przed wydaniem zbierać należy, ażeby nie zbyt tłuste były. *Wiel. Kuch.* 451. — Ziemia masności czyli tłustości nie mająca. *Os. Żel.* 52. Tłustości ziemne, Erdfette, Erdpefte, Erdharze, ciała w ziemi się znajdujące, mające w sobie tłustość olejową albo żywicową, od innych sokami ziemnymi zwane. *Kluk. Kop.* 1, 197. TŁUSTOSZ, ziele, ob. Kurza noga. *Krup.* 3, 56, *Vind.* tushjak, trawa sa merslizo; *Rag.* tusejak, túsct. TŁUSTOSZYJ, ja, je, szyi tłustój; *Vind.* toustovratnik, fettfälsig. TŁUSTY, a, e, Tłusciejszy *Compar.*, Tłusciuchny, Tłusciuteńki, Tłusciutki *intensiv.*; *Boh.* tłusty. (gruby), bridký, (cf. brzydki); *Slov.* tłusty; *Sorab.* 1. towsté, tolstý (gruby), tolstý, towsty, tolschi; *Sorab.* 2. tusti; *Carn.* tolsté, tovtse, mastne; *Vind.* toust, toulhi, masten, debel, siun; *Croat.* túszt; *Bosn.* túst; *Rag.* túst, pretio, f, pretilla; *Slav.* debeo; *Ross.* толстый (gruby), борѣный, жировый; *Eecl.* благоутѣснвыи; *oppos.* ehudy, fett nicht mager. W bardzo tłustym ciele, nauki nie wiele. *Cn. Ad.* 47. Brzech tłusty, łeb ma pusty. *ib.* (kto doje, dopije, w rozum nie utyje). Zawsze ma przód tłusty, przed chudym. *Pot. Arg.* 599. Tłusty jak wieprz. *Zegl. Ad.* 254. (otyły, w brzuchu utonął). Ludzie tłusci. *Kucz. Kat.* 1, 251. (brzechaci). Błona tłusta, *membrana adiposa*, die Fetthaut, część trzecia powłoki ciała, komorek pełna, zachowujących materyą tłustą i oleistą. *Krup.* 2, 8. *Kirch.* 12. Tłusty zajęc, ob. Skromny zajęc. Tłusty zajęc u myśliwych skromny, od skromu, tłustość zajęcza. *Magier. Mskr.* Sarna i zajęc, skromne się mówi, a nie tłuste. *Chmiel.* 1, 80. Tłusta kuropatwa, tłusty bekas, ob. Piczny. Tłusty poleć mazać, ob. Połec. — Tłusta ziemia, masna, fettes Erdreich. Ziemia jeśli tłusta, czyli nieurodzajna? 3 *Leop.* *Num.* 15, 21. (rędziana. 1 *Leop.*). Ognie niestałe najwięcej się pokazują wieczorami po miejscach tłustych, jako to ementarzach i rudach mineralnych. *Zab.* 10, 157. *Zabl.* Morgów 200 koniczyną zasiane są ugorem tłustym, a zaś 200 morgów, na których różne trawka rosną, są ugorem chudym. *Pam.* 85, 1, 906. Zasiewać tam po troszeczce rzepnik, tytuń i inne tłuste rośliny. *ib.* 84, 854. ziemię tłuszczące, gnojące, düngend. — Wapno chude u mularza, do którego wiele piasku domieszano; tłuste, mało mające piasku. *Magier. Mskr.* — *Transl. fig.* Tłuste dobra. *Birk. Dom.* 74. intratne, wiel-

ki dochód czyniące, sehr einträglich. Płacą mi dobrze moje towary, wracam z tłustą ręką. *Zab.* 16, 545. (z pełną garścią, z pieniędzmi, bogaty). Nie chcę by mię przyznana nagroda tłustym czyniła, chudym odmówiona. *Mon.* 75, 645. (bogatym, by mię miała z bogacić). Zgrzybiałe lata nadeszły; nie one, które złotemi albo tłustymi zwano, kiedy wszystko by cieleta igrało, kiedy z kiefbas płoty pleciono, a pościami i gomołkami domy pobijano. *Pod. Wraż.* 24. — *Aliter:* Wierszyki tłuste. *Teat.* 19, c, 44. sliskie, *obsoeni*, *fälschfrige*, *schmutzige* Verse. Żarciki tłuste ale grzecznymi słowami uwinione. *ib.* 54, b, B 2. Żartów, albo przez się tłustych, albo przez wielorakie tłumaczenie, nie używa nigdy. *Mon.* 70, 59. Tłusta historyjka. *Teat.* 1, 9. — TŁUSTE, ego, n., *Subst.*, Tłustość, TŁUSZCZ, u, m., daś fett; *Boh.* tlaust; (*Rag.* túsct, tusejak: tłustosz). Tłuste ludzkie po zwierchu popiołu onego, jak olej pływało. *Wez. Zap.* B 4. W każdej maści jest tłuste, i tym każda stoi. *Alb. na Woj.* 19. Rany koniowi tłustym zaskwarzać każemy. *Alb. na Woj.* 19. Oleje z roślin zbierane zwyczajnie masłami nazywają, łojami zaś albo tłuszcami, gdy się otrzymują z wierzg. *Kruml. Chym.* 152. Tłuszcz wielorybi daje tron; oprócz tłuszczu wieloryb daje fiszbejn. *Pam.* 85, 151. Dobry zajęc przy słoninie i tłuszczu skopowym. *Bielaw. B b.* TŁUSZCZA, y, ź.; *Ross.* толна, толнище, (толниться, столниться syrać się zkad); *Eecl.* уета, плькь, толна людей; tłum, zgraja, rzesza, ein großer Haufen Volk. Ledwo co wszedł Kazimierz na granice Polski; *ali się wysypuje, drogę mu zabiegając, wszelkiego narodu, lat rozmaitych i płci obojczy niezmierną tłuszcza. *Krom.* 90. Bóg na puszczy przez 40 lat żydowską tłuszcza żywił. *Kanc. Gd.* 142. *Biał. Post.* 49. *Sekl. Joan.* 7. Na głowie tłuszcz woła, w bramach miejskich wyprawia słowa swoje. 1 *Leop. Prov.* 1, 20. (przed zastępy woła. 5 *Leop.*; na czele ludu). Tu rozpacz, a tu nadzieja zwycięstwa. Zajadłym tłuszczem dodawają męstwa. *Kras. Woj. Ch.* 106. — §. In malam partem. Ty szubrawcze, ty łajdacza tłuszcza. *Zab. Amf.* 81, ob. Tłok, mołoch.

T M.

Verba ab his literis apud Slavos incipientia, Poloni incipiunt a literis em, e. gr. Boh. tma éma, tmiti émić.

T N.

Ab his literis non incipit, nisi unum futurum verbi Ciąg (qu. v.), i. e. tnie, tniesz, tnę, tną.

T O.

TO, ob. Ten, ta, to.
TOALETA, i, ź., z *Franc.*, ubieranie się, ubiór; die Toalette, daś Ankleiden. Jeszcze swoje toaletę kończy; ale wraz będzie gotowa. *Teat.* 19, c, 14. — §. Toaletta, toaletka, ob. Gotownia.

TOBIASZ, ob. Tabasz. **TOBIE**, ob. Ty.

TOBOŁA, y, ż., **TOBOŁKA**, i, ż. *dem.*; *Boh.* tobola, tobolka; *Slov.* tobołka; *Sorab.* 1. tóbowa; (*Sorab.* 2. toboliza długa niebieska mucha; *Carn.* toboliza *libella*); *Rag.* tobolaz, tobocieh; *Bosn.* tobolay, tobolica, mosegna, sgep, sepagh; *Eecl.* тоболаш, (cf. *Germ.* Zaupel); torba pastusza podróżna, ein Tornister, eine Hirtentasche, Reisetasche. Włożył Dawid kamyki do naczynia pasterckiego, które miał, to jest, do toboły. *Buda.* 1 *Sam.* 17, 40. Przyszedł Dawid z tobołką swoją i poraził Goliasha. *W. Post.* 15, 585. *Pol. Jow.* 5. Tobolki ziele, kaletki, thlaspi, Hirtentasche, Blutfraut, Taidelkraut, tasznik. *Urzed.* 64. *Syr.* 1211. *Kluk. Dyke.* 1, 115, *Boh.* kokoška; *Vind.* babulza, kobuliza.

TOĆ, ob. Ten, Tenei.

TOCZARNIA, i, ż., szlifiernia, die Edleimühle. *Tr.* **TOCZEK**, czka, m., krążek, eine runde Scheibe. *Arcoiae mammarum*, toczki na około brodawek u piersi. *Perz. Cyr.* 1, 145. et 19. — Kładzie na głowę toczek z długą zasłoną z wysokimi piórami. *Teat.* 20, b, *proef.* okrągły płaski kapelusz, ein runder flacher Hut — Toczkiem *Adverb.*, kulając, taczając, tocząc; wälzend, gewälzt, in die Runde bewegt, fughnd. Cymbry z Alpów toczkiem zwałiwszy się, do Włoch weszli. *Falss. Fl.* 122. **TOCZENICA**, y, ż., *Redimiculum*, czepecie, tkanka, toczenieca, ochłodzenie, które białogłowy na głowie noszą. *Mącz.*; strój białogłowski. *Sax. Tyt.* 6. ein Weiberhut, eine runde Weiberhaube. (*Boh.* toćenice točenjej). Odejmie pan córkom Syońskim przyprawki i pończoszki i točenje i jabłuszki woniające. *1 Leop. Jes.* 5, 19. (czepec. *Bibl. Cd.*). — *Aliter*: Uczynił dwa słupy, dwie točenje, które otaczały w koło dwie kapitele na słupach. *1 Leop. 5 Reg.* 7, 41. (dwie 'gałce okrągłe. *Bibl. Cd.*; runde Säulße). **TOCZKARZ**, a, m., który co toczy, der etwas herumwälzt. — *Fig.* Jakał się każdy w tej krainie, zynsłny toczkarz słów swych w ślinie. *Zab.* 15, 201. *Nagl.* słowa cedzacy, w gębie taczający; der die Worte im Munde herumwälzt, ehe er etwas hervorbringt. **TOCZKIEM**, ob. Toczek. **TOCZNY**, a, e, snadny do toczenia, leicht zu wälzen. (*Ross.* точный • akuraty; *Eecl.* токменный, точный takutenki, podobniutenki). *Volubilis*, toczny, obrotny. *Marz.* beweglich, geschmeidig. *Plexilis equus*, obrotny, toczny koń. *ib.* **TOCZNOŚĆ**, ści, m., obrotność, volubilitas. *Mącz.* die Beweglichkeit, Geschmeidigkeit, Wälzbarkeit; (*Ross.* точность akuratność). **TOCZYĆ** *cs. niedok.*, (cf. taczac, cf. cieć, cf. potok); *Boh.* točiti, točeti, točim, tačim; *Carn.* tozhiti, tozhim; *Croat.* táchem; *Ross.* точить, (cf. *Germ.* drehen); kulając obracać, walając popychać; wälzen, fortwälzen, wälzend und füllend fort bewegen. Toczyć kamień, pić. *Cn. Th.* 1144. Na co kamień pod górę toczyć, kiedy się znou na dół powróci? *Mon.* 75, 722. Toczyć co ciężkiego na wałkach, fort schieben, fort schleifen. Takimi ziemię toczą na groble. *Crese.* 156. Toceneie ciężarów na półwoziu, na karach, takach albo po wałkach *Solsk. Arch.* 18. — *§. Latius*: Toczyć ezym, toczyć eo, obracać; wenden, rund um und um führen, herum wälzen, hin wälzen. Harcownik toczył koniem krętym. *Jabl. Buk. N*

2. daß Pferd tummeln. Umieć konia prędko dosiadać i dobrać nim toczyć. *Star. Vol. C 5 b.* Jak Euryalus końmi swemi tocezie. *Prat. Por. B 5 b.* Więcej chłopeu myśl o koniku, na którymby uczyniwszy go sobie z laski, objeżdżał a toczył, niż kiedy o łacinie. *Glicz. Wych. J 5 b.* Żrzebcem pospolicie nie każdy zatoczy, A miasto zatoczenia rychlej przez łeb skoczy, Szafrancowie stary dom z tego herbu byli, A z dawna jako i dziś tą szkapą toczyli. *Rej. Zw.* 185. (*epigr.* na herb: Stary koń). Mewi podstraja Wirgilego lutni, Tersyt rumakiem Achillesa toczy. *Zab.* 10, 158. *Zabl.* Dobry jeździec, co się tyczy kształtowego toczenia koniem podług miary i czasu. *Gorn. Dw.* 52 — *Smilit.* Ten chytry zwodnik omie misternie toczyć tyrał błazny swemi. *Rej. Post. L 1 1 1.* Helm na nim pierzem ogromnym nie toczył, I kity pozbył, wszystek porabany. *P. Kchan. Jer.* 251. (nie kiwał, ruszał nim). Wól rozdrażniony ku górze toczy ogon krety. *Tward. Wł.* 70. wznosi obracając, er jdlungelt den Schwanz in die Höhe. Już z tobą tańca nie toczę. *Past. Fid.* 127. nie odpawiam, ich (tummle) maße mit dir feinen Tanz mehr. Ta krok pełen rozkoszy w lekkim chodzie toczy. *Hul. Ow.* 125. (posuwa). Oczy swoje po wszystkich uważnie toczy. *Pol. Arg.* 49. er wälzt sein Auge umher, läßt seine Augen herumkreifen. Oko toczy wzrok ciekawy po upstrzonych błoniach. *Zab.* 15, 167. O ty, co fatów odwiecznym wyrokiem Toczysz światowe niejednako rzezy. *Zab.* 6, 244. obracasz, kierujesz, powodujesz, władasz niemi; leufen, leiten, regieren. Toczy się *recipr.*, kulać się, obracać się; sich umwälzen, herum fughn, herum führen, drehen, umwenden, wälzen. Nie się lepiej nie toczy nad kulę. *Zabl. Roz.* 91. W koziełki jak kula się toczył. *Jabl. Ez.* 84. Uciał głowę Imbremu, i Trojanom w oczy Cisnął; ta na kształt kuli na piasku się toczy. *Dmoch. Il.* 2, 10. Śniegu bryły tym lardziej gromnieją, im dłużej się toczą. *Zab.* 5, 128. Powieki jego drgają, oko eadę kołem się toczy. *Perz. Lek.* 147. Wlecezie się chuda mądrość, spaszle głupstwo toczy. *Kras. W.* 14. tacza się, taumelt, torfelt von einer Seite zur andern. Toczą się piemiadze, bo okrągłe, t. j. Jaeno się wydadzą. *Cn. Th.* 450. Fortuna zawždy na kole się toczy, A z tym na zdradzie, z kim najpiękniej w oczy. *Rej. Zw.* 229 b. Uważaj sobie odmiennosc fortuny, jako się ona dziwnym kołem toczy. *Rej. Zw.* 66. Bóg kazał machinie świata pięknym porządkiem się toczyć. *Kołok. Wiek.* A 2. Jako eo któremu stworzeniu bóg przywłaszczyć raczył, także się już to koło wiecznie a nieodmiennie toczyć musi. *Rej. Zw.* 2 b. Tak się to koło już zawždy toczyć musi, aż do skończenia świata wszystkiego. *Rej. Post. I i 1.* Już się tak zawždy aż do końca musi toczyć ten nędzny a onyloj świat. *ib.* Toczą się jakie rzezy, idą swoim trybem, eine Sache geht ihren Weg. W naszej Rzpltej wszystkie niemal opuszczają wszystko, i pozwalają, aby się rzezy same, jako ehca, toczyły. *Lub. Roz.* 419 nie lassen alles gehen, wie es will. Na świecie dziś nowym jakimśi obyczajem rzezy toczą się. *Lat. Kom. E 5 b.* eß geht jetzt alles auf eine andre Weise. Toczy się komu, wie dzie mu się, zdarza się, powodzi się; eß glückt, geht von

Statten. Wielekroć się panu najlepiej toczy, tyle się kroć poddanym najgorzej dzieje. *Kosz. Lor.* 127 b. Toczyć mowę, rzecz, sprawę, prowadzić, snować, przekładać; eine Sache, Rede vortragen, halten, führen. Dziś trochę obszerniej rzecz swą przed wami toczył i prowadził. *Janusz. Lig A 3 b.* — *Simil.* Jedwabniki, robaczki, co jedwabie toczą. *Cresc.* 421. snują, z siebie wyprzedają; die Seidenwürmer spinnen die Seide aus sich heraus, wideln sie aus sich heraus. Pająk kunsztownie swoje toczy pajęczyny. *Tr. Recipr.* Wojna z wojny roście, spór się jeden z drugiego toczy. *Kosz. Lor.* 145. (jeden się rodzi z drugiego, wysnuwa się). — Toczy się sprawa, ciągnie się, trwa, odbywa się, agituje się, (cf. wytoczyła się); die Verhandlung geht fort, dauert, wird geführt. Toczyła się ona sprawa i przewłoka aż do czwartego roku. *Sk. Dz.* 1012. Koncylium Trydentskie przez lat się blisko 20 toczyło. *Sk. Kaz.* 54 b. Toczące się teraz negocjacje między dworem Wiedeńskim a Bawarskim. *N. Pam.* 15, 124. obwaltende, schwebende Unterhandlungen. Już teraz temu dzień trzeci, jak się te rzeczy toczyły. *Olym. Św.* 2, *M m 2 b.* Gdy się ta rzeczy scena toczy, tym czasem... *Tward. Wł.* 191. Utwierdzono, aby to, co by się około biskupich skarg toczyło, najpierw traktowano było, ażby do znajomości stolicy s. przyszło. *Hrbst. Art.* 170. (quid ageretur). Wszyscy świadkami tego, cokolwiek się w tej mojej sprawie toczyło, długoby to było zaś wypisać, co się działo. *Baz. Hst.* 197. Wszystka rozmowa przez całe posiedzenie nie o czym innym, jak o tym toczyć się będzie. *Mon.* 70, 681. Wojna się toczy, prowadzi się, der Krieg wird geführt, (cf. stoczyć, staczać). Żelazem i mestwem wojny się toczą. *Boh. Kom.* 2, 507. Wojna nie może się toczyć bez rymsztunków należnych. *Star. Vol. D 7.* — *Simil.* Czas się toczy, upływa, die Zeit verfließt, geht dahin, verriunt. Zaczyna się wieki toczyć ku nieskończoności. *Przyb. Mil.* 400. Nowy rok, aby się w błogosławieństwie pańskim toczył, życzymy. *Birk. Zamaj.* 1. (żebyśmy go pędzili). — 2. *De fluidis:* Strumyk w zielonej murawie przezroczyście wodę toczył po kamykach. *Mon.* 63, 168. obracał, prowadził; der Bach wälzte sein Wasser über das Gestein. Toczyć łyzy, cedić łyzy, wylewać łyzy; Zbränen vergießen, einen Zbränenstrom fließen lassen; (Evel. слезоточити, слезити płakać, слезоточный, точащий слезы, слезящий, плашущий płaczący). Widziałem Prozerpinę, która toczy łyzy ustawne. *Ustrz. Troi.* 47. Westchnąwszy ciężko ze dna głębokiego, i tocząc z oczu nieprzebrane zdroje, Rzeka... *Olym. Św. K k 5.* Magdalena łyzy toczyła obfite mistrza płacząc kochanego. *Olym. Św.* 2, *I i 2 b.* Nie usypia w zimne noce, i łyzy ustawicznie toczy. *Lib. Hor.* 70. *Zimor. Siel.* 145. — *Similiter:* Duch popada mi syna, iż gwałtem krzyczy, a on go głucze i rozdziera, tak iż piany toczy. *1 Leop. Luc.* 9, 58. — *Recipr.* Toczyć się, płynąć, płynąć, fließen, vergossen werden. Z oczu mi się toczył strumień łez obfity. *Zab.* 1, 102. *Nar.* Toczyły mu się łyzy z oczu. *Stas. Num.* 2, 80. — 2. *Transl.* Toczyć trunek jaki z beczki, staczać, wytaczać, przetaczać, z czopu wypuszczać; ein Getränk zapfen, abzapfen, umzapfen; *Boh.*

ztočiti, točiti, ztačeti; (*Sorab.* 1. tóczka podczaszy); (*Carn.* tozhiiti, tozhem; *Vind.* tozhiti, tabernati = szynkować, tozhi, tezhi = ciec, fluere); *Croat.* tochiti, tochim, vlevam; *Rag.* tocitti, utocitti, natocitti, iztocitti; (*Bosn.* toziti, utociti haurire, toćnik scaturigo); *Evel.* тоути, тоу; cf. *Graec.* τήνω, liquefacio). Wino tam bardzo dobrze toczą. *Birk. Dom.* 81. Ty z pełnej beczki toczysz; my drożdży nie mamy. *Simon. Siel.* 29. — 2. Toczyć co, utaczać, tocząc robić, kształtować; etwas drehend formen, runden. Toczyc co okrągło, okrągło czynić, glomero. *Cn. Th.* 1145. Garncaz naczynie toczył z gliny rękami swemi na krągu swoim. *Radz. Jer.* 18, 4. Anacharsis wynalazł kolo garncarskie, którego toceniem robią się naczynia. *Polch. Sen. list.* 5, 71. — Toczyć, jak tokarz; *Boh.* saustruhovati, (cf. strugać); *Sorab.* 1. dreszluyu; *Vind.* strushiti, strugati; *Carn.* draxlam; *Croat.* szrugati, strusem; *Ross.* тоу, точить, dreheln, auf der Drehselbank abdrehen. Stoły dębowe z nogami toczonemi. *Boh. Kom.* 3, 169. Tocznie actio, das Drehfeld; opus, tokarsko zrobiona rzecz, das Gedrehsele, Schlißwerk. Dom wewnątrz był cedrem uprawiony, mając toczenia i fugowania swe bardzo formne. *W. 5 Reg.* 6, 18. (rzezanie. *Bibl. Gd.*; rzeźba). Toczyć n. p. u kowala, na toczydle, ostrzyć, wecować, cf. odtoczyć, wytoczyć siekiere; auf dem Drehstein schleifen, wegen; *Sorab.* 1. tozisch; *Ross.* тоу, точить. U kowala, ślusarza, gdzie siekiery, sierpy i inne naczynia żelazne na kamieniu toczą, ustawa się w korytku bruzyna. *Haur. Ek.* 178. — 2. Toczy robak drzewo etc., wierci, gryzie; *Ross.* тоу, точить, die Würmer nagen, zerfressen, zeritreffen, z. B. Holz; (cf. *Germ.* fräßen, zerfräßen). Cedru i drugih drzew zdrowych mól i czerw' nie toczy. *Birk. Chodk.* 20. Heroda robaki toczyły *Sk. Kaz.* 506. die Würmer haben ihn gefressen. Robaczy mię toczą, robaczywieję, vermiculor. *Cn. Th.* 918. Krety jeły ziemię ryć, w koło i toczyć i psować. *Nieme. P. P.* 125. — 2. Toczyć kogo, otaczać; umringen, umgeben, einschließen. Z tyłu i w czoło Niezmierzony gmin ludu toczy go około. *Tward. Wł.* 16. Łoty mu wieniec skronie toczy. *Pol. Arg.* 50. T O C Z Y D Ł O, a, n.; *Bosn.* toejo; *Rag.* tozio, zila; *Ross.* точило, (точильник ostrzyciel, szlifierz, точиальня szlifiernia, точильный szlifierski, tokarski; точило 2. prasa od wina); okrągło wyrobiona osła z rekojeścią do obracania. *Kluk. Kop.* 2, 82. ein runder Schleifstein zum Drehen. Toczydło kowalskie, szlifierskie. *Kluk. Rosl.* 2, 166. *Instr. cel. Lit.* T O C Z Y S T Y, a, c, — o *Adverb.*, okrągły, jak toczony; rund, wie gedrehelt. Ręka pełna, toczysta. *Teat.* 20, b, 205.

Pochodz. sub: Tok.

T O F, u, m., [dziarstwo 2], tophus; *Germ.* der Topf, Topfstein, Duffstein; kamień wapiasty, osiada z mułu w wodach. *Kluk. Kop.* 2, 95, *Vind.* tuftizh, sraibliu resatinski kamen, resatizhna pezh, mervlenjak.

T O I N A, T O J N A, y, z., ziele, apocynum; u nas jeden jest gatunek, toina puchowa. *Kluk. Dykc.* 1, 46. jadowna, Hundstod. T O J A D, u, u, m., ziele, wileczy jad, aconitum, Wolfsmurz, Sturmpfut. *Syr.* 1585. *Kluk. Dykc.* 1, 5, *Ross.* царь трава. T O J E Ś Ć, ści, z.; (*Bosn.* tojaga =

laska), u Ruśniaków tojeścią mianowany. *Syr.* 1585, *asclepias*; *Carn.* saroncka, astoklep; *Schwalbenwurz*, *Giftmürzel*. *Kluk. Dykc.* 1, 6. Tojeść, *vincetoxicum*, *Schwalbenfraut*. *Kluk. Rosl.* 2, 265. Tojad mordownik, pospółstwo na wielu miejscach czarnobylem, ogrodniczy bernardynem zowią. *Jundz.* 286, *Ross.* мордовникъ, прострѣльная трава. Tojeść wielka, *lysimachia*, *Weidrich*, rośnie kolanowato na miejscach wilgotnych. *Kluk. Rosl.* 2, 26. *Kluk. Dykc.* 2, 105; bażanowiec wielki. *Syr.* 1258.

TOK, u, m., toczenie, kolenie, obrot; *daß* *Umdreben*, *Wälzen*, *die Wendung*. (*Slav.* tok *fluxio*, *fluxus*; *Carn.* tok *tumor*, *bisaccium*; *Croat. et Hung.* tok *theca*; *Ross.* токъ *potok*, cf. ciek). Świąta te niech dzielą dzień od nocy, a wiecznemi toki Niech znaczą dnie i pory i koliste roki. *Przyb. Mitt.* 222. Bóg niebu dał to, iż tok swój rozumnym biegiem swym zawsze odprawuje, i nigdy toku swego nieuchybi. *Podw. Syon.* A 4 b. *Podw. Wróż.* 59. Co wam otuchę dobrą uczynić może, to jest własny tok szczęścia *Janusz. Oksz. C 4*. — *Fig. transl.* Pewność o pomyślnym toku negocjacji. *N Pam.* 15, 125 o pomyślnym biegu, postępie ich. — *Anat.* Barkowy tok, pociąg łopatki, *acromion. Perz. Cyr.* 55. die *Erhöhung* des *Schulterblattes*. — §. Tok ciała, toczność, kształt toczny; *Gewandtheit*, *Geschicktheit* des *Körpers*. Klacz przedziwnego toku. *Teat.* 7. c, 28. Co za tok, co za figura! *Teat.* 56. c, 42. — Tok, kształt, sposób, foza, maniera; *die Gestalt*, *Art*, *Manier*. Urzędnicy dywanu różnią się od innych osobliwym tokiem zawoju. *Klok. Turk.* 55. (krojem). Te panienki nie takie ślutki, jak Warszawskiego toku dziewczęta. *Teat.* 55. b, 29. I na krajów i wieków zważaj obyczaje, Różny tok uczucia, różny rząd i wiek nadaje. *Dmoch. Szt. R.* 51. Algebra na tok języka Polskiego przerobiona. *Ustrz. Alg. praef.* — §. Tok, tocznica, strój na głowę, *ein Kopfring*. Tok paniński z białemi piórami. *Teat.* 20. b, 178. — 2. Tok, na Rusi: klepisko, bojewisko. *Dudz.* 51, *die Dreßtenne*. Pójdźmyż już za rolnikiem, eo powraca z toku Niosąc w spichlerz zapasy dla głodnego roku. *Tom. Rol.* 95 — 2. Tok do kopii na koń, w który się kopia wstawia, żeby mocno stała przy jeździe, *der Lanzenriß*. Trzeba do kopii toku, w toku jeźdźni kopią stawiają. *Alb. na Woj.* 9. Woli ogromne drzewo dźwigać w toku, Łuk tegi ciągnąć... *Pot. Syl.* 87. Wielkie w rzemieńnym drzewa niosąc toku Poszli do siebie oni dwaj rycerze. *P. Kchan. Jer.* 145. Za wytrąbieniem trzecim, drzewo w toku złożył. *P. Kchan. Orł.* 1, 156. Bez toków trudno zażyć drzewek. *Pot. Jow.* 2, 75. Tok do karabina, hak, *der Karabinerhaken*. Na słowo komenderującego: broń do toku! Kładzie się przedko karabin w tok, zapina się folga etc. *Kaw. Nar.* 415. Tok żelazny w ziemię wbity, dla proporea stawiania. *Cn. Th.* 1145. ein Ring in der Erde, worin die Standarte gestekt wird. — 2. Jęczmień wprzód zalać w toku abo w kadzi, w której ma być czop spodem, dla wypuszczenia wody. *Haur. Ek.* 106. — 2. Tok, toczenie robaków, gryzienie, rycie; *daß* *Nagen* der *Würmer* etc., *daß* *Wühlten*, *Graben*. Krety, wstrzymajcie się proszę, Od tego rycia i toku! *Nieme. P. P.* 125. — 2. *De fluidis*:

Tok; *Boh.* tok; *Ross.* токъ; ciek, cieczenie; *daß* *Zlicßen*, *der Fluß*, *daß* *Ergrüßen*. Tok zbyt ni krwi z nosa abo z ust. *Syr.* 602, (*ob.* Krwotok). Koeyta łzawy strumień spadnie, a pobrzeże Flegeton z Acherontem cichym tokiem rzeże. *Zab.* 15, 12. *Kniaż.* — (TOKAJ, -aju, m., miasto Węgierskie, sławne przez swoje wino. *Dykc. Geogr.* 5, 125, *Tofay*. TOKAJSKI, a, ie. n. p. Tokajskie wino. *Krup.* 5, 102. *Tofayer*). — TOKARNIA, i, z.; *Boh.* saustruh; *Sorab.* 1. dreszlarna, werczelna; *Vind.* vertiuna klop, sukalo, strushna, strugauna klop; *Ross.* станъ, станокъ, токарня; warsztat od toczenia n. p. tokarski, garncarski krag, *die* *Dreßscheibe*, *Dreßfelbank*, *Töpferischeibe*. Glina na stolku abo tokarni garncarskiej, wyrabia się na misy, talerze, garki. *Kluk. Kop.* 1, 515. Tokarnia do toczenia, dębowa, sosnowa, bukowa; drag zaś dō niej grabowy, dębowy. *Kluk. Rosl.* 2, 166. Ciało jej właśnie jak z tokarni. *Morszt.* 18. wie gedreßelt, wie eine *Doße*. TOKARKA, i, z.; *Boh.* saustružnice; co się tokarstwem bawi, *die* *Dreßelerrim*. Tr. TOKARSKI, a, ie, do tokarza lub tokarstwa należący; *Boh.* saustružnj, saustružnický; *Sorab.* 1. dreszlarski; *Slav.* strugárski; *Croat.* sztrugarszki; *Ross.* токаревъ, токарный, точильный; *Ecel.* такарниш, Dreßler. Tokarskie dłoto (*Bosn.* ostrug). Tokarskie heblowiny, tokarskie wrzeciono, wałek. *Cn. Th.* 1145. Tokarska robota *Ross.* точка. TOKARSTWO, a, n.; *Boh.* saustružnictw; *Vind.* strushnia, strugaria; *Croat.* sztrugaria; *Ecel.* токарство, токарное художество; *Ross.* токарство; sztuka tokarska, *daß* *Dreßeln*, *die* *Dreßelwerk*, *daß* *Dreßelhandwerk*. Król Zyg. August tokarstwo pięknie robił. *Petr. Pol.* 215. TOKARZ, a, m.; *Boh.* saustružnj; *Sorab.* 1. dreszlar, werczelnik; *Carn.* draxlar, lesasuk; *Vind.* strugar, strugavez, strushnik; *Croat.* sztrugar, ferkach; *Slav.* strugács; *Bosn.* strugar, bgljudar, koji strusge okrugom; *Ecel.* токаръ, точильник; *Ross.* баляшникъ, токаръ; rzemieślnik od toczenia galek, lalek etc., *der* *Dreßler*, cf. *Germ.* *Doße*.

Pochodz. od słowa. tok, (*cf.* tknąć); *taczać*, *dotaczać*, *dotoczyć*, *nataczać*, *obtaczać*, *obtoczyć*, *otoczyć*, *otok*, *potok*, *potoczny*, *przetak*, *przetaczać*, *przetoczyć*, *przytoczyć*, *przytaczać*, *rozlok*, *roztoczyć*, *roztaczać*, *stoczyć*, *staczać*, *stoczek*, *stoczki*, *utoczyć*, *utaczać*, *wtoczyć*, *utaczać*, *wytoczyć*, *wytaczać*, *zatok*, *zatoczyć*, *zotaczać*, *zatoczyły*. TOKOWAĆ *med.* niedok, parzyć się, o niektórych ptakach, od głosu, którym się w ten czas wabia; *siß* *paaren*. *locfen*, *von* *gewissen* *Vögeln*; (*Vind.* kluhati). Cietrzewie podobnie tokoja, jak guszcze grają, tylko że gromadnie i na ziemi. *Zool.* 240. Jarząbek gdy tokuje, można go wabić piszczałką, głos samicy udająca. *ib.* 240. Drop' tokuje abo parzy się na końcu marca. *Kluk. Zw.* 2, 205. *Lad. H. N.* 50.

TÓŁ, *ob.* Tol. TÓLIĆ, *ob.* Tolić.

*TOŁKOWAĆ. *Sak. Dusz.* 141, *ob.* *Tomaczyć*.

TOLÓKNO, a, n., [z rusk., jagły utarte z jęczmienną mąką, *Sibirubry 2*], n. p. Wiedząc że na twardości, nie na pieszczołach dzieło rycerskie się zasadza, nie zażywają potraw smakowitych, jeno tołokna, szalamachy, *szolodusze, pszennika; co wszystko z mąki a z jagiel

- zrobi, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 37, *Ross.* толокно, suszona mąka jęczmienna, gebörtes Gerstemehl.
- *TOŁOMBAS, *TOŁUMBAS, *TULUMBAS, a, m.; *Ross.* тулумбасъ; turecki bębenek z dzwónkami, eine türkische Trommel, Zalkittscharenpaufe. W ciągnięciu Turcy zażywają tołumbasów, coś na kształt cymbałów. *Kłok. Turk.* 207. *Kras. Woj. Ch.* 68. — Bęben, taraban; die Trommel, Scherpaufe. Spżane tołumbasy miedzianym prętem bite. *Otw. Ow.* 126, not., «bębny». Brząkano w miedzię, bębniono w tołombasy. *Pot. Poc.* 61. Na muzycznych instrumentach, kołfach, tułumbasach, trąbach tam już grają. *Chmiel.* 1, 588. Więc o wielki hetmanie, w twoje się opiekę Dawszy, nie skórą, ale papierem oblekę Lichy tołombas, który już lat dwa tysiące Dochodzi, jako dźwiękiem uszy ludzkie trąca. *Pot. Zac.* — Anat. TOŁUMBASOWY, a, e, n. p. Tołombasowa błonka w uchu, membrana tympani. *Perz. Cyr.* 2, 181. daż Trommelfell.
- TOŁPA, y, ż.; (*Ross.* толпа, gromada ludzi, pułk), n. p. W Ruskich krajach po wsiach najdują się słone wody, z których prasołowicze warzą sól, i w tołpy formują. *Syxt. Szł.* 104. [powinno być stołp, ob. Stołpiasty 2].
- *TOŁSTKA, i, ż., [cf. kołstka = kółczyk 2]. n. p. Ziarnek rumiennych ziela Sowią strzala, na Rusi, w Litwie i na Podolu zbierają do farbowania tołstek. *Syr.* 84.
- TOŁUB, TOŁW, ob. Tołub.
- TOM, = to - m, = to ja, ob. Ten.
- TOM, u, m., z *Greckołac.*, dział księgi, wolumen; der Teil eines Buchs, der Band. Wiele ogromnych tomów napisał o rzeczach, których sam nie rozumiał. *Zab.* 6, 540. — 2. W *górnice*: Tom, stawik z którego woda w rynniny ciekąca rudę myje, im Bergw. ein kleiner Teich, daraus daş Wasser in die Rinne geht, daş Erz zu waschen. *Tr.*
- TOMAKÓWKA, i, ż., wyspa na Dnieprze, sławna bronieniem się na niej Kozaków. *Dykc. Geogr.* 5, 125; tego nie wiem, czy ta wyspa Kozacka nie od *Tomas*, onego dawnego miasta, tak jest rzeczona. *Biel.* 5. eine Dnieperinsel.
- TOMBAK, u, m., mieszanina metaliczna prawie czerwonozółtawa. *Kłuk. Kop.* 2, 540; złoto sztuczne. *Kruml.* 199, *Germ. der Dombak*; *Carn. medlân.*
- TOMASZ, a, m., TOMASZEK, szka, m., TOMEK, mka, m., TOMUŚ, ia, m., TOMECZEK, ezka, m., TOMUNIO, TOMCIO, TOMKO *dem.*, imię męskie, Thomaş; *Boh.* Tomaş, Tuma, Tomjk; *Slov.* Tomaş. Przyjdzie zima, uchoćwaj boże, żeby mały Tomcio miał wyjść na dwór. *Mon.* 71, 106. Łapaj Tomku, póki na pomku. *Rys. Ad.* 54. (Jyka drzeć i t. d.). — *Allud. ad*: Oto masz! da hań! Lepszy Tomasz, niż Niemasz. *Jag. Gr. B b.* Mymbyś zabiegł wadom, Byś na mnie rzekł o Tomasz, abo na się Jadam (ja dam *allud. ad* Adamum). *ib.* Bodaj Oto i Tomasz żył w Sapiehów domu. *ib.*
- TOMIK, u, m., *dem. Nom.*, tom, ein Bändchen eines Werks, ein kleiner Band, Theil. TOMOTWOR, a, m., n. p. Cy-cero jeden z najmędrzych i najkształtniej piszących to-motworów. *Mon.* 70, 41. co wiele pisze, autor wielu to-mów lub dzieł, *mnogopis, ein Bistschreiber.
- TON, u, m.; *Germ. der Ton*; *Lat.* tonus etc.; *Boh.* hla-
- hol; *Slov.* zwuk, hlas, prizwuk; *Sorab.* 1. zénk, (ob. Dźwięk); *Carn.* glasin, (ob. Głos); *Vind.* glafs, fhtima; *Croat.* zvénk; *Bosn.* zéek, zvék, zvecjanje, zvón, zu-cenje; *Rag.* zvék, zvoon, (cf. dzwon); *Ross.* звонъ, звукъ. Głos, ile się z jednego na drugi odmieńiać może, zowie się tonem. *Kpec. Gr.* 5, p. 12. Łagodność jego mowy, ton przyjemny tkliwy. *Teat.* 46, 25. Odmieniają głos sobie, i osobliwych w mówieniu tonów zażywają. *Mon.* 67, 499. W muzyce tonów jest siedm, te są: c, d, e, f, g, a, h; ton w nótach poznaje się przez linią, na której, lub nad którą jest położony. *Magier. Mskr.* Wziąwszy bandurę, ze wszystkich tonów, od ut do sol skocznie wygrał tańce. *Zab.* 15, 61. W muzyce ton, do którego inne odnosimy, nazywa się tonem głównym. *Hub. Mech.* 147. Wysoki ton w muzyce, t. j. cienki, w nótach na wyższej linii położony. *Magier. Mskr.* Niski ton w muzyce, t. j. głęboki, gruby, w nótach na niższej linii położony. *ib.* — *Transl. varie*: Tony, słowa, mowa; Töne, Worte, Rede. Nigdy tak piękne usta przyjemniejszych nie wydały tonów. *Węg. Marm.* 1, 57. — Ton, sposób mówienia, tłumaczenia się, postępowania; der Ton, die Art, die Manier. Już też czas odmienić te tony, dosyć tych pieszczot, nie jesteśmy dzisiejsi małżonkowie. *Teat.* 15, 17. Śmiać się z drugich, jest to ton wielkiego świata. *Kras. Pod.* 2, 105. Człowiek wielkiego świata, przejął modne tony. *Teat.* 55, d, 44. Do modły stosować się należy, żeby uchodzić za ludzi umięjących żyć, i za ludzi *du bon ton*. *Teat.* 19, b, 7. Powszecchym zaczyna być tonem, nie tak czynić, jak dawniej czyniono. *Kras. List.* 64. Ludyce dobrego tonu. *Teat.* 48, b, 5. Ponieważ z tego mi zagrała tonu, poradzę ja sobie. *Teat.* 10, b, 48. Powziął ton decydujący, jakby na trybunale siedział. *Kras. Pod.* 2, 255. Ton zachwały, niby wyroki jakie wydający. *Mon.* 70, 546. Te śmiałe tony urażać mnie powinny. *Teat.* 55, d, 45. Ton brał z nami despoty. *Teat.* 45, 1. Życzę zniżyć trochę tony. Bądź cokolwiek względniejszy a mnić naprzykrzony. *Treb. S. M.* 115. Nie jest to pierwszy ton, który ona podnosi i spuszcza. *Teat.* 19, c, 100. Otoż to przecię teraz spuszcza z tonu. *ib.* 54, b, 26. et 47, c, 9. (spuszczać z basu na kwintę, den Ton herabstimmen, skrzydła obwiesić). Pan szambelan daje sobie też tony. *Teat.* 19, c, 101. (powagę stroi, imponuje). Żyją według górnego tonu. *Pam.* 85, 1, 867. z pańska.
- TÓN, ob. Tuńczyk, ryba.
- TON! słowo komenderujące, ein Befehlshaber - Wort, halt! Ognia! ton! tuj! cel! pal! *Kaw. Nar.* 280. Na słowo ton! pluton się zastanowi; na słowo marsz, robi trzy różne kroki; na słowo tuj, gotuje się. *ib.* 293.
- TON, i, ż., TONIA, i, ż.; *Boh.* tuně; *Sorab.* 2. ton; *Ross.* тона, тонька; — 1) głębia wody, cf. topiel; die Tiefe, tiefer Ort im Wasser. Miasto jest, gdzie ton przed-tym była Amsttryty. *Zab.* 8, 367. *Kniaz.* Dzieliwszy się wprzód Nil, znowu wszystkie odnogi w jedną ton łączy. *Bardz. Luk.* 184. Psia Scyla Sykulskie oszczekuje tonie. *Zebr. Ow.* 162. Dla gorącości wiele rzek w toniach swoich powysychało. *Krom.* 709. — *Alleg.* Trudno było na

to odpowiedzieć; żeby wybrnąć z tak głębokiej toni, udał się do xiąg. *Kłok. Turk.* 156. — 2. Tonie, miejsce na jeziorze upatrzone do sieci, mają być ze wszystkim oczyszczone. *Kłuk. Zw.* 5, 255. in der Fischerey, ein Strich, der mit Regeu umstellte Strich Wasser. W jezioro wwiązanie dawane być ma według wiadomości, jako wiele toni w którym jeziorze będzie, każdą tonią stanowiąc za 24 groszy. *Stat. Lit.* 217. — Tonia, połów, tyle ryb, ile jednym połowem wyciągniono; ein Zug, so viel Fisch als auf einen Zug gefangen werden. Gdy rybitwowie łowili, pewny człowiek tonią jednę zakupił u nich. *Warg. Wal.* 116. Przedał mu rybią tonią. *ib.* — 2) *Transl. fig.* Tonia, niebezpieczeństwo, zły raz; Gefahr, äußerste Noth; *Ecll.* трюкачество, величайшее несчастье. Z rozmaitych przygod i z szkodliwych ton za święta opatrnością dziwnie wychodzimy. *Żarn. Post.* 5, 520 b. Ze zlej toni Rzplta wyszła. *Star. Ryc.* 55 Nieustraszone męstwo Sobieskiego wyratowało kraj z ostatniej toni. *Pam.* 85, 2, 257. I Halicz, który już był na zlej toni, odzyskał Kazimierz. *Biel.* 105. Któryż bóg z tej cie toni, która wiedma swemi, Lub czarownik wydzwignie zioly Tesalskimi. *Hor.* 1, 124. Próżno się śmierci boim, żaden się tej toni Na świecie nie uchroni. *Petr. Hor.* 2, B 4. Wszyscyśmy w tejsze śmierci toni. *Ody. Św.* 2, H h 2 b. Gdy już nam przyjdzie na zgonnej toni, toż dopiero do boga. *Rej. Post.* S s 6. Todesgefahr, Lebengefahr. — TONAĆ *med. jedntl.*; *Boh.* tonauti, ztonauti, ztonul, ztonu; *Rag.* tonutti; *Bosn.* tonuti; *Croat.* tönem, tonulszem; *Ecll.* tony; *Rass.* тонуть; pogrążyć się, im Wasser sinfen, hinunter sinfen, in Gefahr kommen zu ersaufen. Piotr, póki ma weale wiare, chodzi po wodzie, jak po suszy; a gdy jej naruszył wątpliwością, poczyna tonąć; i utonąłby był, by go pan nie ratował. *Sekl. Math.* 70. Gdy począł tonąć, zawołał: Panie! ratuj mię, tedy natychmiast Jezus wyciągnawszy rękę, ujął go. 5 *Leop. Math.* 14, 50. (gdy się począł zanurzać. 1 *Leop.*). Kto tonącemu pomoc a popłynąć po niego chce, ma mieć dużą siłę, aby go on tonący nie utopił. *Sk. Żyw.* 2, 200. Kto tonie i gołego się miecza chwyta. *Rys. Ad.* 22; i miecza i ciernia. *Cn. Ad.* 1165; i wiszu się chwyta. *Pot. Arg.* 58. I brzytwy się chwytam, gdy toniem *Pot. Arg.* 271. (wszystkimi sposobów używamy). — Okręt tonął. *Bardz. Luk.* 15. daß Schiff sank, fienq an unter zu gehen. W jednym okrecie płyniemy, Jednakoż wszyscy toniemy. *Dar. Lot.* 2. Nie tonący, nie pogrążny, co nie utonie, nie idzie na dno, *immersabilis.* *Cn. Th.* 555. et 514. nicht ersaufend, versinkend, unversenkbar.

Pochodz. utonać, zatonać, potonać; cf. topić.

TONEK, nka, m, dem. *Nom.* ton; ein Töndchen. Tonek podufały. *Teat.* 28. b, 29.

*TONIEC [z mazur. 2], ob. Tanice.

**TOP, ob. Topiel. TOPACZ, herb; sepie skrzydło; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 5, 52, ein Wappen.

TOPAZ, u, TOPAZYN, a, m, klejnot przezroczysty, wysokiego żółtego koloru i w samym ogniu trwałego. *Kłuk. Kop.*, *Sienn.* 359. *Germ.* der Topas.

TOPEJKA, ob. Tupejka.

TOPIĆ cz. *niedok.*; (*Boh.* topiti, ztopjm, ztopiti; (2. topiti w piecu palić, tapati naufragium facere; *Sorab.* 1. tepim, tepu mergo; *Carn.* topim, stopim, 1) liquefacere, 2) mergere, töp armata; *Vind.* topiti, potoniti, utopiti mergere, topiti, stopiti, restajati roztopić; *Croat.* topim, ztópiti, ztápíam calefacio, (topel ciepły, cf. *Lat.* tepidus; vtaplatišze, vtopitíszze utopić się; *Hung.* táplálom foveo, nutrio; *Croat. et Slav.* töp [z tureck. 2] bombardá, topigia liberator tormentarius); *Bosn.* topiti, topliti, stopliti cieplić, grzać fovere, calefacere; stapati, natapiti madejacere; *Rag.* topliti, stoplitti calefacere, topitti, utopitti, submergere; *Ross.* топить, топлю palić w piecu, cieplić, topić mergere, topić, roztopiać liquidum facere, stopить, stapíwaty, nestopítъ wypalić piec, przetopić wszystko; nestopnikъ palacz piecowy, nestopie opałowe drzewo, tonka palenie w piecu, potapíwaty poroztopiać, nieco napalić; utopить, utapíwaty uwarzyć, utopátъ, utopítъ, nestopítъ, nestonátъ, utonátъ, utonútъ utonać, tonyciá grzazki; cf. *Hebr.* טבא tabal, intunxit; טבא taba, immersus est; *Aeth.* ἄβυ perit in aquis; cf. *Graec.* ζῆτος locus palustris, uliginosus; cf. *Germ.* Tiefe; cf. *Itak.* tufare; *Germ.* taufen, tauchen); — 2. 1. plawić, pogrążyć, zanurzać w wodzie, (cf. tonać); (dok. utopić); inß Wasser tauchen, senfen, ersaufen, versenfen. Od nieczam ja chciał ginać, baby tylko topią. *Pot. Arg.* 198. (czarownice topią). Myślę iść topić się do Wisły. *Teat.* 43. b, 69. (ich will mich ersaufen). Topi sternik bogactwa jednejsze godziny, które troskliwie zbierał z dalekiej krajiny *Teat.* 46. d, 47. Rozpalone żelazo węglami, które wyjąwszy kowal krzywemi kleszcz mi, Topi w wodzie, to zatym pryska zatopione, I popiskuje w mokrzy cieplej zagrożonc. *Zebr. Ow.* 502. — *Tr. fig.* Psy dzika dopadłszy, topią w nim swe zęby. *Miask. Ryt.* 2, 109. (utapiają, zapuszczają). Wzrok swój w ziemi topi. *Bardz. Trag.* 257. Orlik topi w słońcu wzrok. *Tward. Wł.* 6. Raz chmurna twarz ku niebu wznosi wysokiemu, Drugi raz w nizkiej ziemi topi swe żrzenie. *Otw. Ow.* 551. (ich versenkt ihren Blick in die Erde; wryte ma w ziemię oczy). — 2) Topić kruszec etc., stopić dok, roztopiać, plawić, rozpuszczać, zlewać; schmelzen, zerschmelzen, zerfließen lassen; *Sorab.* 1. žkru; *Vind.* spushat, arpushat, respushati, variti (cf. spuścić wosk. tój), prelijat, (cf. przelać); *Croat.* czvreti, czvrem, zeczviram, latim; *Ross.* топить, сплавить, сплавлять, сплавиваю. Gdy się tegie ciało za pomocą ognia w płynne obraca, mówimy, że się topi, a samą tę pracę zowiemy roztopianiem. *Kruml.* 179. Pobral od nich kołstki, stopił i wlał je w formę. 1 *Leop. Exod.* 52, 4. (spławił je. 5 *Leop.*). Wszystkie niepotrzebne dzwony stopione, a z nich drobna moneta bita zostanie. *Gaz. Nar.* 1, 275. Topienie, spławienie, rozpuszczenie przez ogień *Ross.* плавка, сплавка, сплавление, сплавивание. — *Fig. tr.* Topić swój majątek, marnować go, rozrzuczać; durdbringen, verschlemmen, vergeuden; *Sorab.* 1. topluyu, newužitne pzetzinam, (topliski rozzutny). NB. Jak słowo Plawić przechodzi ze znaczenia zapuszczania w wodę do znaczenia roztopu przez ogień, tak też podobnie słowo nasze Topić zna-

czy *mergere* i *liquefacere*. Atoli za skazówką dyalektów, w których słowo *topitti*, *topliti* znaczy ciepłi, grzać, trafimy na źródło teplý t. j. ciepły; zatem wszystkie znaczenia za ich pomocą tak pogodzie wypadają; *topiti* 1) *calefacere* ciepłi, 2) *liquefacere* roztopiać, 3) *mergere*, n. p. w roztopie, w odmieczy. TOPIALNY, a, e, do roztopiania służący, *Ščmelz*; *Šičš*. Piece doświadczalne i topialne, *fusoriae*. *Kruml. Chym.* 25, (*Carn.* stopniza, *plavsh*; *Vind.* *spushauna* pezh, *plauhf*, *reszviralniza* - piec topialny; *Ross.* *горновый* od pieca topialnego); *Carn.* *rostpniza* - tygiel topialny. Kufle topialne, *coni fusorii*, *Šičšbudel. ib.* 48, (*Ross.* *подтопка* podnieta). TOPICIEL, a, m., roztopiacz, roztopiciel, *der Ščmelzer*; *Vind.* *spushavez*, *spushar*, *varitnik*, *varez*, *restajavez*; *Ross.* *сплавщик*, *плавильщик*; *Boh.* *topič*, *f.* *topička*; *Croat.* *topitel calefactor*, *f.* *topitelicza*. TOPIEL, i, ż, "TOP, u, m., TOPIELISKO, a, n., przepaść wodna, tonia; *ein Wasserstrudel*, *Wasserschlund*, *Abgrund im Wasser*; *pr. et fig. Sorab.* 1. kużow; *Croat.* *posiralische*; *Vind.* *poshiralifhe*, *vertulez*, *vodnu vertovilu*, *vtonifhe*, *vtoniuna jama*, *potoniuniza*, *podtezhifhe*, (*stoplina* - szmlele; *Carn.* *toplina*); *Ross.* *топь*. Alexander bez wiatrów przebył Pamfilijskie topy. *Chrośc. Fars.* 47. Okręt rznie śmiało sztabą swą morskie topiele. *Mon.* 75, 269. W ten czas po morzu lawirować, gdy wszedłszy cnej synowie Ledy promieniem morskie topiele uciszają topiele. *Mon.* 71, 544. W deszczow bujnym topie Sami z końmi się nurzali. *Chrośc. Luk.* 113. Jużeśmy, choć przy brzegu blizkim Smutnym szli w gardło śmierci topieliskiem. *Pot. Syl.* 312. Przebywszy nawałność, sama ledwo od topieli ocalona, na ląd wyniosła zwłoki ojcowskie. *Ossol. Sen.* 27. Cheiwych morze żeglarzów pogrąży topielą, Zageższzone pogrzeby. *Hor.* 1, 127. *Min.* - Gdzież gościniec, którym wierni mijają tę topiel czyscowa. *Żarn. Post.* 5, 750 b. TOPIELEĆ, lea, m., TOPIEN, pnia, m., 1) człowiek, który we zlej toni jest, albo z niej wybrnął, albo w niej został - rozbit; *Boh.* *tápač*; *Rag.* *utopjenik*, *utopnik*; *Ross.* *утопленник*; *Ecc.* *топный*, *кораблекрушитель*, (*кораблекрушну naufragium facio*); *ein Schiffbrüchiger*, *der der Wasserseefahr kaum entgangen*, *oder auch darin umgefommen ist*, *ein Ertrunfuer*. Topień morski, który okręt rozbił. *Volck.* 593. Napełniło się jezioro martwemi ciała, a woda topielcami zaśmiardła połów rybny zatrzymywała. *Nar. Hst.* 5, 65. Wszak się nie zbraniam śmiertelny umierać Tylko nie ehciejcie mnie bogowie tak haniebnie zbierać Topielecm z świata. *Zab.* 15, 140. Archita nędzny topień, wiatrów igrzysko, W trosze lichego ma prochu łożysko. *Hor.* 1, 131. *Nar.* Widzi wybawionych na desce topniów z toni. *Bardz. Trag.* 251. *Naufragus*, topień morski, który łódź zламаł, stracił na morzu wszystkę majątność swoją. *Mącz.* Z topniów ten i ów się włóczy z swą deską, prosząc chleba. *Min. Ryt.* 4, 55. Topień ze mnie, grążne snadno Wszystek na dno. *Kchow.* 113. *Bardz. Luk.* 84. — 2) Topielec, Topień, TOPNIK, a, m., strach wodny; *der Nit*, *ein Wassergepust*. O topielecu powiadają, że zwykł w rzekach panować, i była rozmaite topić; że jego na-

tura pochodzi z białej głowy brzemiennej, która utonie; lecz gdy pasterze będą pijanemi, kiedy napawają bydło gotowy topielec będzie. *Haur. Sk.* 100. TOPIELISTY, a, e, — o *Adv.*, pełen topielisk; *Ross.* *топкий*, *voll Wasserfund*. Rzeka ta bardzo błotna i topielista. *Biel.* 300. Brzeg głęboki, piaszczysty, topielisty. *Archel.* 2, 156. TOPNIEĆ *neutr.* *niedok.*, stopnieć *dok*; (*Ross.* *топнуть* *тонаć*); roztopiać się, rozpuszczać się, rozplywać się; *ščmelzen*, *zščmelzen*, *zergehen*, *zšfließen*; *Boh.* *odgihnauti*; *Sorab.* 1. *žkru szo*, *rozbežu szo*. Piec idzie, gdy w piecu ruda topnieje; przeciwnie stoi, gdy w nim ognia niemasz, gdy ruda nie topnieje. *Os. Zel.* 80. Topnienie, *liquefactio*, gdy ciało stałe mocą ognia zamienia się w płynne. *Śniad. Chem.* 51. Wosk rozgrzany topnieje. *Auszp.* 45. Dopiero się ojeu lwem stawia; już ci teraz jak wosk topnieje, i na wszystko pozwala. *Teat.* 16, 17. — *Fig.* Topniał z radości. *Weg. Marm.* 5, 55. Z wesela niewysłowionego Wszystka na sereu i duszy topniała. *Odym. Św. D 4 b.* Przeszło 40000 Moskali pod Oczakowem stopniało. *Kur. Pet.* 531. zginęło, *przepadło*; *šie sind geschmolzen*, *geblicben*, *umgefommen*. STOPNIAŁY, TOPNY, a, e, roztopiony, stopiony; *Ross.* *сплавленный*, *zščmelzt*, *geschmolzen*. Srebro pieć kroć topne. *Anakr.* 22. — §. Topny, TOPNISTY, STOPNISTY, snadny do przetopienia, mogący być stopionym; *Vind.* *restapliu*, *spushanliu*, *svarliu*; *Ross.* *плавкий*, *плавокъ*, *плавильный*, *ščmelzbar*, *leicht zu schmelzen*. W ognistym płomieniu ołów trzyma topny. *Hor.* 1, 163. *Zab.* 5, 297. *Nar.* Topne w kupę znosząc miody Pszczoly sok rozkładają w woskowe przegrody. *Pilch. Sen. list.* 2, 575. Rzeczy niestopniste. *Stas. Buff.* 16. Nietopnisty, *non liquescens*. *Cn. Th.* 555. Góry niestopniałemi lody przykryte. *Stas. Buff.* 274. TOPNISTOŚĆ, ści, ż; *Ross.* *плавкость*; snadność bycia roztopionym, die *Ščmelzbarkeit*.

Pochodz. *dotopić*, *dotapiać*, *potopić*, *potop*, *potopowy*, *stopić*, *stapiać*, *roztopić*, *roztopiać*, *utopić*, *utapiać*, *zatopić*, *zatapiać*, *zatop*; *fortassis etiam topola*.

TOPOLA, i, ż, "TOPOL; (*Boh.* *topol*, *linda*; *Carn.* *topol*, *topólna*, *jesika*, *jagned*; *Vind.* *topol*, *jagned*, *jagneda*; *Sorab.* 2. *topol*; *Sorab.* 1. *topow*; *Croat.* *topol*, *treplika* drvo; *Bosn.* *topola*, *trepetglika*; *Rag.* *topola*; *Slav.* *topola*, *jablan*, (*cf.* *jabłoń*); *Ross.* *тополь*, *осокорь думетая* balsamowa *topola*, *папкое дерево*); *Lat.* *populus arbor*; *Gall.* *peuplier*; *Germ.* *die Pappel*, *der Pappelbaum*; drzewo pierwszej wielkości, dwojakie, biała *topola* i czarna. *Kluk. Rosl.* 2, 54, (*ob.* *Osika*). *Topola* Włoska, *die Wälsche Pappel*, ma gałęzie ku drzewu ściśnione, i w rośnięciu niejaka piramidę wyraża. *ib.* 67. *Wodoluba* *topol.* *Zab.* 9, 218. TOPOLINA, y, ż, *topolowy* *gaj*. *Cn. Th.* 1146, *Carn.* *topolje*; *Vind.* *topolje*, *topolovina*, *jagnedje*; *Croat.* *topolovina*, *topolje*; *Bosn. et Rag.* *topolisete*; *Ross.* *топольник*, *das Pappelwäldchen*. Gdyśmy już byli w topolinie *Przyb. Ab.* 46. — §. Drzewo *topolowe*, drzewo z *topol*, *Pappelholz*; *Carn.* *topolvina*; *Rag.* *topolina*, *topolvina*. "TOPOLISTY, a, e, n. p. *Topolista* rzeka. *Otw. Ow.* 55. nad którą dużo *topoliny*, *voll Pappelu*. "TOPOŁORODNY n. p. Pa-

dus. *Hul. Ow.* 168. (pappeltragend, populifer). *Subst.* "TO-
POLORODZCA Sperchięj, populifer Sperchcos. *Żebr. Ow.*
19. TOPOŁOWY, TOPOŁNY, a, e, do topoli należący;
Boh. topolový; *Rag.* topoldv, topolni; *Bosn.* topolov;
Croat. topòlov; *Ross.* тополиный, Pappel. Topolowa
masę, *aegirinum. Cn. Th.* 1146. Topolne drzewo. *Lib.*
Hor. 109. TOPOLÓWKA, i, ż., rodzaj rośliny, *alcea*
Lin n., Sigmarfrant, Pappelfrant; u nas jeden gatunek
jest różowej, Rosenpappel. *Kluk. Dyke.* 1, 19; *Ross.* пожа.

TOPOR, u, m., TOPOREK, rka, m. dem.; (*Boh.* toporo, to-
porko, topořisko; *Vind.* topar, toparishe, dershalu, rozhiza
trzonek, dzierzak); *Slov.* topor; *Ross.* топоръ, топорникъ;
(*Pers.* teber. *Czart. Mskr.*); 2. 1) naczynie ciesielskie.
Jak. Art. 3, 520; gatunek krótszej siekiery, daš Weil;
Vind. butiza, fhroka sekira, zimbraka, ziepouniza, zie-
pleniza, prezepniza, zepin; *Eecl.* оскордѣнь, оскръдъ
(cf. oskarda), сѣкиву. Siekięre zowię Moskale topor.
Biel. Hst. 453. Jakoby w lesie drwa, siekierami wy-
rębowali drzwi jego, siekięre i toporem obalili je. 5
Leop. Ps. 75, 6. (siekięre i nasiękiem. 1 *Leop.*). — *Fig.*
Ludzi zbierać w pokoju, jest to sobie wieszać topor
nad szyję. *Pot. Arg.* 507. (miecz do gardła, oczywiste
niebezpieczeństwo). — 2. Topor, herb; tak dawny, iż go
też starzą zowię; topor biały w polu czerwonym. *Biel.*
25. *Kurop.* 5, 32, ein Wappen. — 2. 2) Toporek ryba,
ob. Barwana. TOPORNIA, i, ż., huta żelazna na topo-
ry, eine Eisenhütte, wo Beile gemacht werden. Do pieca
Stąporkowskiego jest 5 fryszerek i topornia. *Os. Żel.*
56. TOPORZYSKO, a, n.; (*Vind.* sekirni topar; *Carn.*
toporishe; *Sorab.* 2. toparischežo; *Sorab.* 1. toporžečo,
toporžečko; *Ross.* топорщик; (*Boh.* topořisko, topůrko,
násadište; *Carn.* toporishže; *Croat.* toporische, dersalo,
ruchiea - trzonek, rekojęsé); drewno, na którym topor
osadzony lub siekięre; der Stiel eines Beils, einer Art.
Nad rzekę drwa rabięcemu, siekięre z toporzyska spadła
w wodę. *Star. Ben. B.* 4 b. Z toporzysk siekięry spa-
daja. *Bardz. Trag.* 314. Na krótkim toporzysku. *Rys.*
Ad. 47. Okrutną częstokroć odlają nam niewdzięczno-
ścią, na kształt owęj zaostzonej siekięry, która z lasu
dobrawszy toporzyska, tym samym wszystkie wycina drze-
wa. *Mon.* 75, 758. — Toporzysko, drzewo grube dębo-
we, na którym młot wielki, który żelazo kuje. *Os. Żel.*
86. der Hammerstiel in den Eisenhämmeru. — 2. Topo-
rzysko, wielki albo zły topor; *sed hoc sensu raro ob-*
viunt. Cn. Th. 1146. ein ungefährttes, elendes Beil. TO-
POROWY, a, e, od toporu, Weil; *Ross.* топорный. To-
porowy prokrowiec, *Ross.* топорникъ.

TOR, u, m., [z franc. tour 2]; (*Bosn.* tór, ghdi ovcę stoje
ovile, tór od krava i volova, obor *barvile*); tor, droga
wydeptana, wytarta, utarta, pełna śladów; ein betretter
Weg, eine Bahn; *Vind.* storjen pot, zesta; *Sorab.* 2.
bonna. — *Pr. et fig.* Rzecz trudna w émie wysłędzić
tory. *Przyb. Mill.* 74. Jeździł wszystko wielkim gościń-
cem, bitym torem. *P. Kchan. Orł.* 1, 57. Łatwo póty
nie błędzić, póki się bitego pilnuje toru. *Mon.* 76, 537.
Nikt nie zbłądzi, który po twym torze Z uwagą chodzi,
wielki Monitorze; Nie zboezy wpadłszy na rozdrożne wi-

dła, Trzymający się twojego prawidła. *ib.* 74, 38. Zbłą-
dziłeś od toru prawdy, odstąpiłeś od gościńca sprawie-
dliwości. *Pociej.* 158. Tor do żywota zbyt nie obfity,
Ale do śmierci gościnieci bity. *Kchow.* 142. Nie tać to
jest droga i tor spokojnej gościnie. *Suszye. Pieśn.* 3, B
2 b. Nuż tyn torem, za tą niedzną a upadła Magda-
lenę. *Hej. Post. Fff* 6. Idzie chwalebny dawnych po-
przedników torem. *Zab.* 12, 63. (śladem, ściegнем). Czy-
nił mu mieczem tor na zachód cały. *Suszye. Pieśn.* 3,
H 3. (miejsce, rum, drogę mu otworzył, utworował).
Tor życia, sposób życia, tok życia; die Lebensart, der
Lebenswandel. Staraj się równy zawsze utrzymać tor ży-
cia. *Pilch. Sen. list.* 279. A ja prostak, a przecież
chciałbym z tego toru Coś pojąć i określić, jak żyją u
dworu. *Kras. Sat.* 85. Broń cię boże, abys się miał
dać słumić i zbieć z toru. *Pilch. Sen. list.* 257. TO-
RAK, a, m., zgrubiałe, vituper., tor podły zły, eine
schlechte Bahn. Bita droga przez pole, jakie więc toraki
Czynia ordy Tatarskie, po naszymu szlaki. *Pot. Poc.* 613.
Pochodz. torować, utworować.

TORBA, y, ż, TOREBKA, TOREBECZKA, i, ż. dem.;
Sorab. 1. ranczen, wandrowski mēschk; *Carn.* tōrba,
mavha; *Vind.* torbiza; *Croat.* torba, torbiza, torbichi-
cha, (torboreczec - rzezimieszek); *Hung.* turba, táskátska;
Bosn. torba, perica, tehatica; *Rag.* tōrba, torbiza; *Ross.*
торба, сума переметная, на Камезатеє торбачы пан-
талоны; (*Turc.* torba. *Czart. Mskr.*); tajstra, toboła, ein
Tornister, Bettelstaf, (cf. teorba). Nie jedne są to ludzi
losy, Jedni torby dźwigają, drudzy noszą trzosa. *Zab.* 14
68. Sautny widok snijęcych się figur okropnych,
przybranych w torby i gałgany, licznego ubóstwa *Niędz.*
31. Z torbą pójść. *Teat.* 8, 27. zebrać, betteln gehen,
an den Bettelstab kommen. Z pijaństwa wynika z torbami
po zębrach chodzenie. *Perz. Lek.* 257. W coż się pan
obróci, kiedy wszysecy poddani jego z torbą pójda? *Teat.*
8, 32. Trzeba będzie rozbijać, hultaić i torbę włoczyć
bez żadnego zapasu. *Teat.* 19, c, 66. Tysiąc biednych
dyabłat, żyjących z kałamarza, wrzeszeją, że ich przy-
wodzę o torbę. *Teat.* 20, b, 194. — *Adag.* Jeden taki
jak drugi; to wór, to torba. *Teat.* 21, 168, (cf. nie ki-
jem, lecz pałką). — *Burlesque*: Torbami, kupami; in gau-
zen Haufen, Paffen. Obeiazał wszystkie znajome osoby
torbami kophmentów. *Zab.* 16, 45. — 2. Torebka, bo-
tan. okrycie owocowe, z wielu części złożone, w czasie
dojrzenia ziarn otwierające się, capsula. *Bot. Nar.* 126.
die Fruchtapfel. TORBIARZ, a, m., z torbą chodzący,
zebrak; ein Bettler, der mit dem Bettelstaf, Schnappstaf be-
riunt geht. Wiotchemi torbiarz trzęsie gałganami. *Hor.*
2, 145. *Nar.* Różnych warzyw kosze Od jednych drzwi
do drugich jak torbiarz roznośe. *Zab.* 15, 176. TORE-
BNI, TORBOWY, a, e, od torby, Tornister, Bettelstaf;
Croat. torbichni.

TORF, u, m., turpha; *Ital.* turba; *Germ.* der Torf; *Gall.*
tourbes; *Angl.* turf; *Svec. et Isl.* torf; pewna ziemia
tłusta gęstemi i różnemi korzonkami przerosła; która w
sztuki na kształt cegieł wykopana i wysuszona, zażywa
się zamiast drew i węgli. *Kluk. Kop.* 1, 227; *Vind.* su-

- fbik, rushina, rushena; *Ross.* торфъ. TORFOWY, a, e, od torfu; *Łotf.*, *Vind.* fulbni, fulbizi; *Ross.* торфяной.
- TORGAWIA, i, ż, miasto Saskie, *Łotgou.* Dyke. *Geogr.* 3, 125; od słowa targ, *forum.* Bohoritz; *Sorab.* 2. Tor-gow; *Boh.* Turkow.
- TORŁOP, u, m, tułup, cały kozuch, ein ganzer Schafpelz, durchaus gleich. Za kozuch barani białogłowski torłop, 70 groszy. *Stat. Lit.* 395.
- TORNAK, u, m., *Tournay*, miasto w Niderlandzie. *Wyrn.* *Geogr.* 246, eine Stadt.
- TOROPIC się, ob. Trapić się.
- TOROWAĆ *cz. niedok.*, utorować *dok.*, tor czynić, drogę słać; *propr. et fig.* einen Weg machen, bahnen; *Vind.* pot narediti, pot poranati; *Ross.* укатать, укатывать, торить дорогу, (торить zwyczajnie, ториться stojąc czekać, торить, паторить wyknać, nawyknać, tupenie zwyczajenie, торный гладки, ровны, o drodze); *Eecl.* путе-творю, пътєтворити. Wielki bity gościniec torowały za nim. *Przyb. Mill.* 69. Będę się trzymał stariej drogi, lecz jeśli krótszą znajde i równiejszą, tę sobie utoruje. *Pilch. Sen. list.* 1, 275. Żelazem przejście otworzyć, i drogę sobie torować. *Pilch. Sall.* 142. Dokądkolwiek iść podoba się, zawsze mieczem nam drogę utorować trzeba. *Zab.* 12, 299. Drogę sobie pałaszem utorować. *Boh. Kom.* 4, 204. Ować to ścieżka, którą prorocy od początku świata sobie upodobali, oneż tłoczyli i torowali. *Wiszn.* 176. Idzie baranek, gotując drogę do Jerzolimskiego tryumfu, toruje ścieżkę do państwa niebieskiego. *Pociej.* 210. TOROWANY, *contr.* Torowan-y, a, e, bity, ubity, n. p. gościniec, gebahnt. Torow-nym gościniecm leda kto się wlecze. *Rys. Ad.* 68. *Cn. Ad.* 1166. Pójdzic on torownym twym śladem. *Zab.* 12, 111. Szedł na Armenią torownemi szlaki. *Chrośc. Fars.* 472. *Chrośc. Luk.* 154. Tu ei się ukazuje jaśniejsza droga, a utorowanymi gościniec ku panu chwały. *Rej. Post. K k b.* Chodzą w drogach złości, to jest, od onych starożytnych ludzi świętych nieutorowanych, ale nowo wymyślonych. *Gil. Pct.* 258 b. Na tym świecie niemasz ścieżki, któraby od tysiąca ludzi przed nami nie była utorowana. *Teat.* 55, 51. udeptana, utarta; betreten, angetreten.
- TORT, u, m., TORTEL, u, m., TORCIK, a, m. *dem.*; *Lat. med.* torta; *Ital.* torta; *Gall.* tourte; *Angl.* tart; *Germ.* die Torte; *Boh.* dort, teykaneč, dortjk, dortček; *Carn.* tórta; *Vind.* torta, gospořna poliza; *Croat.* tórta, torta; *Bosn.* torta, prrisonac, prrisonac, ghibanića, zelegnak, prrisonac od zelja; *Hag.* ghibaveza, prrjėsnaz; *Slav.* kolàcs, (cf. kołacz); *Ross.* тортъ, сладкїи пирогъ, (cf. pirog). Tort ciasto z konfiturami, marmelada różną, pieczony. *Wiel. Kuch.* 451. — Czynią kucharze z ryżu przypiekanki albo tortele. *Syr.* 1001. Tort jabłeczny. *Tr.* Mniejsze stany pieką krople, większe torty. *Rej. Zw.* 61, (cf. podług stawu grobla, piędziesiąt się mierzyć). *Gil. Post.* 549. TORTARZ, a, m., co torty robi, piecze; *Vind.* tortni pezhenik, der Tortenbäcker. Nie było w ten czas tak wymyślonych kucharów, piekarzów, tortarzów, smaźarów. *Rej. Zw.* 60.
- TORTURY *plur.*, ob. Męki, cf. pytki; *Sorab.* 2. tractura; *Vind.* restegnilu (cf. rozeiagnąć), saghuni sprathanje, glavokriunu sbaranje; *Ross.* пытка, розыскъ, die Tortur; (*med. Lat.* tortura, cf. torquere, torsus). Uczynku tylko na torturach dochodzimy, sprawiedliwości zaś na sądach. *Siem. Cyc.* 500. Nie bredziłyż inkwizytki na torturach, tak jak niesie przysłowie: bredzą jak na mę-gach. *Boh. Dyab.* 2, 510. — *Fig. in singular.* Co dru-gich zaleca, to dla niej jest tortura. *Mon.* 68, 227. mę-ką. TORTUROWY, a, e, od tortur, Tortur; *Ross.* пы-точный.
- TORUN, ia, m, pierwsze między trzema Pruskimi mia-stami wielkimi. *Vol. Leg.* 7, 759, die Stadt Thorn an der Weichsel. Toruń budowny i bogaty w enotę, Tam szcze-rych mieszczan ogladasz ochotę, Tam pokój, tam wstyd, tam płuży ucziwość, i sprawiedliwość. *Klon. Fl. F* 3 b. — 2. *Botan.* Toruń, pierzyste ziele, *artemisia dra-cuncululus*, gatunek bylicy. *Kluk. Dyke.* 52. *Syr.* 179. der Dragun, Draban; estragon. *Wiel. Kuch.* 451. TORU-NIANIN, TORUNČZANIN, TORUNČZYK, a, m., który z Torunia rodem, der Thornier. Torunianie. *Vol. Leg.* 5, 455. TORUNSKI, a, ie, Thorniř. Piernik toruński. *Haur. Sk.* 56. Cegła toruńska, ob. Cegła.
- TORZ, ob. Tehórz.
- TOS, ob. Ten. TOSAMOŚĆ, ści, ż, indentitas. *Cyank. Log.* 65. TOZSTWO, a, n.; *Eecl.* ТЪМЪДСТРО, тождество, die Einesheit, Identität. *Łesk.* 2, 142. *Śniad. Alg.* 1, 28. *Aly. Nar.* 4. Ociec i syn przez tożstwo i jedność siły telumienia ich, jeden i tenże jest jego spirator tehnący. *Smotr. Apol.* 72. Zjednoczenie trzech person, jedność i tożstwo istności. *Smotr. Lam.* 128. *Smotr. Apol.* 51.
- TOSAMY, a, e, identiff. Zrównania są tosamemu, kie-dy wyrażają tosamotę co do stosunków i co do ter-minów. *Śniad. Alg.* 1, 46.
- TOSIENKA, [i, ż, blande Antonina, Antosia 2]. ob. Do-sieńka [Dorota, tu nie należy 2]
- TOSOWAĆ *cz. niedok.*, n. p. Peszóstno jeździsz, talery toszesz, A poszeleżnym być sobie mianujesz. *Bratk. O b;* tasujesz, w stosy układasz.?
- TOTUMFACKI *hurl.*, z *Łac.* fac totum, co wszystkiego u kogo dokazuje, prawa jego ręka; der bey einem alleß machť, alleß gift. Stary totumfacki pułkownika. *Teat.* 50, *praef. et* 55. e, 12.
- TOWALIA, ob. Tuwaloia.
- TOWAR, u, m., TOWAREK, rku, m. *dem.*; (*Boh.* orkaff, workaff (cf. wyderkaff), zbożj kupeckě, (cf. zboże); *Slov. et Siles.* towar; *Sorab.* 2. wohra, kschami; *Sorab.* 1. wora; *Carn.* blagu (cf. błogo), tovor elitella, juki, to-vorneske kojn; juezny koń; *Vind.* tovor, tovorstvu; ciężar, brzemie, frecht, ładunek, tovoriti, tovorjati, po-tovoriti; ładować, tovoru ledlu; juki, tovorski, tovor-ni vas; bryka, tovorni, tovorski konj; juezny koń, to-vorni ofel; juezny osieł, tovornik; dragarz, nosarz; *Dol.* tovarnik; oślarz, tovar, magaracz; osieł; *Croat.* tovor 1) onus, sarcina, 2) asinus, tovorim sacrinas impono, juezę, roztovorujem (deonero), roba, tergovina, (cf. targ); *Bosn.* tergovina, pratesgi (cf. sprzety), (tovar 1) osieł,

2) tovar, suaka sgivina od sumara jumentum, 3) tovar, brimme onus, tovarcich = osielek, /, tovrčica, tovarina, ciovjek od niseta = nizezemnik; *Rag.* tovar, 2) sudes, ossal, magarre, magarraz, poslenik, *dem.*, tovarcich, magareich, oslich, oslovaz, /, tovariza, posleniza, magariza, oslizza = osiel, osielek, oslica; *Slav.* natovariti = naładować, iztovariti = (wyładować), goba, (cf. rąb, rąbek): *Ross.* товаръ, таваръ, товарецъ, (тавары, тавары обóz, cf. tabor); cf. *Germ.* die Waaren; (*Svec. et Isl.* wara; *Isl.* werja = przedawać); towar, kupia; *Germ.* die Waare, Handelswaare. Kupey będą lamentować nad nim, że już towarów ich więcej żaden nie kupi; towaru ich, złota, srebra, kosztownych kamieni, i t. d. 1 *Leop. Apoc.* 18, 11. Drobne towary: (*Ross.* дробляшки, cf. drobiazg). Kradzieżą grzeszą, którzy złe, skażone i fałszywe towary za prawdziwe i całe przedawają. *Kucz. Kat.* 3, 166. Towary leśne, popioł, potaż, smoła, cembrowiny, klepki, wasilki, maszty, bale, tarcice etc. *Vol. Leg.* 3, 60. Jaka płaca, taki towar; *Slov.* lačné maso, řidká polewká; *merces pretio correspondent*, fupferu Oedf, fupferu Waare. TOWARNY, a, e; *Ross.* товарный, cf. towarów należący, Waaren; (*Vind.* tovořen, tovorski = ciężarowy, brzemienny, juczny; *Rag.* tovarski, magarski, osegli = osli). Towarne nabywanie zależy na przywożeniu i wywożeniu. *Petr. Ek.* 26. Wyrębowanie towarnego drzewa. *Pam.* 83, 1, 412. ob. towary leśne.

TOWARZYSKI, a, ie, TOWARZYSKO, TOWARZYSKIE *Adverb.*, TOWARZYSZNY, a, e, snadny do towarzystwa, do towarzyszenia się, ludzki; *Boh.* tovaryšky; *Slov.* tovarišni, tovarišliwi, (towaršliwee *Socialis*, *Instrumentalis casus gramm.*); *Sorab.* tovaršhki, tovaršhne, wobozny, (cf. obeszły); *Vind.* tovaršhliu, perluden, tovaršhen, perdrushliu, (tovaršhen, sdrushliu = małżeński); *Croat.* paydassni; *Bosn.* drugevan, (cf. družyna); *Slav.* druxevan; *Ross.* обходительный, gesellig, mungänglich, leutfelig. Bóg człowiekowi dał naturę towarzyską, która go do kupy pędzi. *Sk. Kaz.* 633. *Pilch. Sen. list.* 12. Wól między inszemi zwierzęty jest towarzyszny a przyjaźny. *Sienn.* 273. Dobrodziejstwo dawać, rzecz jest towarzyska; bo kto daje, jedna sobie u kogo przyjaźń. *Gorn. Sen.* 354. Cnoty towarzyskie są te, co nas czynią użytecznymi tym, z którymi żyć nam przychodzi. *N. Pam.* 13, 44. Z dobroci wypływa grzeczność, i enoty towarzyskie, które uprzyjemniają życie tych, co nas otaczają. *N. Pam.* 24, 326. Siadywał przy nich towarzysko. *Wad. Dan.* 29, (famiłarnie, po przyjacielsku, cf. bezpiecznie). Wiele z nim i towarzysko mówił. *Baz. Hst.* 97. Przyjacielsko go i towarzysko u siebie zatrzymywał. *Warg. Wal.* 132. Pisaliśmy do papieża towarzyskie listy, *familiares.* *Hrbst. Art.* 134. Od trzydziestego roku Jezus z ludźmi towarzyskie żyjąc, ich kłopoty nosił. *Sk. Kaz.* 26 b. Jezus żywot sobie tak niski i towarzyski obrał, iż najuboższemu trudny do niego przystęp nie był. *Sk. Kaz.* 299. — Towarzyski komu, famiłarny, poufały z nim, mit jemanem vertraut. Był Jan ś. Jezusowi nad inne towarzyski i jemu łagodną nad inne pokazywał pan miłość, bo na piersiach jego odpo-

czywał. *Sk. Żyw.* 2, 427. Był ś. Filip bardzo wdzięczny i towarzyski panu Jezusowi, mając u niego bezpieczeńność nad innych. *Sk. Żyw.* 269. Xiądz ten, acz z młodych lat był towarzyskim Husowi, wszakoż potem, gdy się Hus przeciw papieżowi, począł być Husowi nieprzyjacielem. *Baz. Hst.* 6 b. — ½ Towarzyski: *Ross.* товарищеский, клеветный; *possess.*, towarzyszom spółny, do towarzyszów czyli towarzystwa należący. *Cn. Th.* 1147. Mitgesellen = Mitgesellen = Freunde = Bundesgesellen =. Towarzyskie miasto, *socia urbs.* *ib.* TOWARZYSKOŚĆ, ści, ż; (*Boh.* tovaryštvj; *Sorab.* 1. tovaršhnofež; *Vind.* tovaršhnost, tovaršhivost, perdrushlivost, perludnost); snadność towarzyszenia się, die Geselligkeit Towarzyskość zbytnia służyć psocie, i wzgardę pana u niego gotuje. *Cn. Ad.* 1166. spospolitowaniem osoby drogie tanieją, ustawiczne obcowanie jedna lekkie poważanie). TOWARZYSTWO, a, n.; *Boh.* tovaryšstvo, tovaryštvj; *Slov.* tovaryštvj; *Sorab.* 1. tovaršhstwo; *Carn.* tovaršhtvu drushba, sdrushba, (cf. družyna, družba); *Vind.* tovarstvo, tovaršhtvu, drushivo, drushba, drushlnost, tovaršhina; *Croat.* tovarustvo, terstvo, drústvo, družba, paydastvo; *Dal.* tovarstvo; *Hung.* tarsasagh, társaság; *Rag.* druxina, zadržba, drúxtuo, drúxenje, sadrúxenje; *Bosn.* drugba, drugtvo; *Slav.* drúštvo; *Ross.* товарищество, сотоварищество, совокупность, дружина, общество (ob. Общ), сообщество, клеветство, сословие; *Eccel.* товарищество, клеветство; towarzyszanie, obcowanie towarzyskie, społeczeństwo, społeczność; geselliger Umgang, Freundſchaft, Gemeinſchaft, Gesellsſchaft. Towarzystwo z mądrymi, mądrego czyni; towarzystwo z głupcami, mądrego głupim czyni. *Cn. Ad.* 1167. (obcowanie snadno daje złe i dobre obyczaje; z jakimi nakładamy, takimi się wnet stawamy). Nie wiodę towarzystwa z ludźmi wszetecznymi. *J. Kehan Ps.* 54 Xiądz ten w prawie bardzo uczonym był; z nim też wiele xiąząt i królów towarzystwa wiodło. *Koss. Lor.* 6 b. (przyjaźń utrzymywało). Złe towarzystwo na złe wychodzi. *Hys. Ad.* 79. Wziął z niemi towarzystwo, będąc tam długo. *Biel.* 96. (zaprzyjaźnił się z nimi). Naczelnicy ich dali nam ręce prawe na znak towarzystwa. 1 *Leop. Galut* 2, 9 (przyjaźni, na zgodę). W miastach towarzystwa a zatem tołe posiadzenia łatwiejsze, niż na wsi. *Kras. Pad.* 2, 101. (kompanie, Gesellsſchaften). Towarzystwo każdy u nas jedno rozumie, co kompania albo biesiada. *Mon.* 73, 42. Jejmość sama smaczno jeść nie może, jedno z towarzystwem. *Pim. Kam.* 283. Zbytnie towarzystwo wzgardę czyni. *Petr. Ek.* 112. zhytoia poufałość, ob. Bezpieczeńność, zu große Vertraulichkeit — ½ Towarzystwo, związek do pewnego jednego celu, społeczeństwo; die Gesellsſchaft, eine gewisse Verbindung zu einem bestimmten Zwecke. Towarzystwo, złączenie wielu osób na pewny koniec, który ma w sobie jaki pożytek powszedni. *Mon.* 73, 249. Ma być wkrótce akademja albo towarzystwo ludzi uczonych, dla wydoskonalenia języka Polskiego. *Mon.* 69, 241. Rocznicą otwarcia towarzystwa do ksiąg elementarnych. *Zub.* 14, 189. Franklin ufundował politycznomoralny klub, czyli towarzystwo. *Pam.* 84, 139. — Lwiem towarzystwem to zowią, gdy jeden chce być pewien

pożytku, tak aby drugi wszystkie szkodę cierpiał. *Szererb. Sax.* 445. — Towarzystwo *collect.* : towarzysze, drużyna; *Ecccl.* соудан, die Mitgenossen, Gefellen, Gefährten, Freunde. Kazali go siedziowie męczyć, jeśliby miał jakie towarzystwo. *Buz. Hst.* 55. (spółwinowajców). Waruj się towarzystwa złego, zazdrościwego, rozpustnego i graczków i urągaczów. *Budn. Apoph.* 79. Jakie towarzystwo, takie też i obyczaje pospolicie bywają. *Rej. Zw.* 7 b. Z towarzystwa o obyczajach naszych dają rozsądek. *Sk. Kaz.* 500. Szezodroblowości, które lepsze dam towarzystwo, nad ludzkość i łaskawość! *Warg. Wal.* 145. (towarzyski?). — *Milit.* Towarzystwo, towarzysze wojskowi, (ob. Towarzysz); die polnischen Tawarjischen. Towarzystwo Husarskiego, pancernego znaku. *Mon.* 75, 581. — §. *Arithm.* Reguła towarzystwa. *Śniad. Alg.* 1, 52. die Gesellschaftsrechnung. TOWARZYSZ, a, m.; *Boh.* tovaryš; *Slov.* tovaryš; *Sorab.* 1. towarsch; (*Sorab.* 2. towarisch : drużba weselny); *Carn.* tovarsh, «a varijem custodire, quasi custos alterius» (ob. Warować), spremluvaz, pajdash; *Vind.* tovarsh, tovarish, tovarh, kspan, drushnik, spremnik, povodnik, (tovarsh = małżonek, tovarshnik = kompanjon); *Croat.* tovaras, ortak, paydas, drugh, drusbenik, (tovarush = małżonek); *Dal.* tovaris; *Hung.* taars, útítárs; *Rag.* drugh, druxbenik; *Ross.* товарищ, собесѣдникъ, собесѣдователь; *Ecccl.* товарышь, взєръятъ, подроугъ, осььръникъ, общиникъ, приобщный (cf. 'obec), оучастникъ (cf. uczestnik), сьликъвникъ, сьвѣтъникъ, единого сь кѣмъ лика; — 1) towarzyszacy komu, spółnik, kolega; *Germ.* der Gefährte; (cf. *Hebr.* צֶה sociatus fuit, cf. tabor, cf. towar); *Gesell.* Genosse, Mitgenosse. Towarzysz, który jednego stanu i urzędu jest, *collega.* *Macz.* spółurzędowy, der Amtsgenosse, Amtsb Bruder, (cf. spółcechowy). Berfo i miłość nie chcą towarzysza. *Pot. Arg.* 159. ib. 409, (cf. jedno słońce dość na niebie). Jesteśmy wszyscy towarzysze pana. *Warg. Radz.* 556. Towarzysz podróżny albo w drodze, der Reisegefährte; *Boh.* spoluchůdec. Planety drugiego rzędu, towarzysze, *satellites*, nieżywe, niektórym planetom głównym dodane. *Śniad. Jeog.* 6, *Ross.* спутникъ. Towarzysz wojenny, wojskowy. *Teat.* 52, 42. *commilito*, der Kriegskammerad. Z pfaczającym wodzem pfacza towarzysze broni. *Dmoch.* II. 2, 191. die Waffenbrüder. Towarzysz pierwszy, drugi, trzeci, aż do ostatniego, po łacinie *commilito.* *Chmiel.* 4, 82. Towarzyszami Rzymianie nazywali monarchów albo narody te, które z nimi przymierze zawarli wzajemnego posiłkowania. *Siem. Cyc.* 197. (sprzymierzeńców, *socios*). Towarzysz w mieszkaniu, ob. Spółmieszkaniec. — Czystość ubóstwa w zakonie towarzysz wierny. *Birk. Dom.* 76. Wierny towarzysz pies we dnie i w nocy. *Zab.* 41, 15. *Koss.* Pijanica, zwiedziciel, towarzysz łotrom, złoczyńca. *Sk. Kaz.* 126. Z jakim się kto towarzyszem braci, Tej obyczajów nabędzie postać. *Kchow.* 152. Połączmy biedy nasze, nie wiem, kto to pisze, Ale i wisieć milej, mając towarzysze. *Zabl. Amf.* 97. (spólnie lżej, cf. dla kompanii dał się Niemiec 'obiesić). Nie tam w smak nie bywa, gdzie się bez towarzysza używa. *Cn. Ad.* 552. Żona ma być mężowi żywota towarzyszem.

Petr. Ek. 70. towarzyszka, Lebensgefährtin. — §. Towarzysz rzemieślniczy. *Vol. Leg.* 2, 848. ezeladnik; *Ross.* подмастерье, ein Handwerkgeselle, ein Geselle eines Meisters. Rzemieślniczekowie albo towarzysze u rzemieślników robiący. *Vol. Leg.* 3, 595. Ten Andrzej młodzieniec był towarzysz rzemienia krawieckiego. *Bos. Hst.* 58. — 2) Towarzysz w wojsku Polskim, ein polnischer adlicher Officier zu Pferde, mit einem oder zwey Reitknechten. Towarzysz kawaleryi narodowej ma rangę oficera prawem postanowioną. *Kaw. Nar.* 49. Towarzysz i namiestnik kawaleryi narodowej ma w wojsku rangę chorążego. *Sejm. Grodz.* 2, 91. Płatna kawalerya składała się z towarzyszków, pocztowych czyli szeregowych, i luzaków; aż do sejmu 1788 r. mieli towarzysze rangę chorążych. *Czack. Pr.* 215. *Chmiel.* 1, 82. — §. Towarynka; *commiser.* : biedny towarzysz, ein armer Officierchen. Niemieczyk zaraz u nas urzędnikiem, a Polak z wyszezerbaną na wojnach wyszynką, Zjadłszy zeby, będzie stał za nim towarzynką. *Pot. Pocz.* 47. TOWARZYSZKA, i, ż., towarzyszka komu, spółniczka, uczestniczka; *Boh.* tovaryška; *Sorab.* 1. towarschka; *Vind.* tovarshiza, drushiza, tovarshizna, kspaninja; *Croat.* tovarussieza, tovarusieza, paydassieza, drusbenieza, (tovarushieza = małżonka); *Ross.* собесѣдница; *Ecccl.* подроуга, die Gefährtin. Życia mego towarzyszka. *Teat.* 4, b, 167. Mnie trzeba towarzyski uczciwej i czulej, od którejbym się nauczył znosić troski życia. *Teat.* 18, 65. Niewiasta ma być wierną człowieka towarzyszka i dóbr jego wszystkich uczestniczka. *Zab.* 16, 247. Za szezodroblowością dwie towarzyszce (*dual.* : dwie towarzyski), albo 'pannie (*dual.* : panny) służebne chodzą, ludzkość a łaska. *Koss. Lor.* 115. TOWARZYSZYC z kim, albo komu *med niedok.*, nakładać z kim, towarzystwo z nim mieć, przestawać z nim towarzysko; mit einem gefellig umgeben, Umgang pflegen; *Sorab.* 1. ztowarschelu, ztowarschuyu, (ztowarschnik *sociator*, ztowarschnieža *sociatrix*, pžitowarscham przybieram do towarzystwa, roztowarscham *dissocio*, rozbratam); *Vind.* stovarshati, potovarshati, sdrushiti, spaidashiti (= kojarzyć); *Carn.* spremlam, (cf. sprzyjam); *Croat.* drusujem, zdrusujem, drugujem, druguvati, paydassim, pratim; *Dal.* zdručiti; *Hung.* tarsasitanni; *Rag.* druxiti, sadruxiti; *Bosn.* drusgiti, zdrusgiti, sadrusgiti; *Ross.* сотовариществовать. Ani szkoły, ani księgi nie są tak skuteczne młodemu, Jako kiedy z dobrym towarzyszy. *Pot. Arg.* 8. Kto ze złym towarzyszy, złe ma obyczaje. *Kchow. Fr.* 155. On towarzyszyl temu niecnocie. *Teat.* 18, 150. Jedna osoba z sobą towarzyszyc nie może, musi mieć inszego. *Petr. Ek.* 49. — *Fig. transl.* Przymiotom znakomitym skromność towarzyszyc zwykła. *Gaz. Nur.* 1, 22. Nie zawdy rozumna głowa towarzyszyc dobremu sercu. *Teat.* 26, c, 74. begleiten. Frasnki równie towarzyszca tronowi, jak chatom. *Zab.* 15, 289. TOWARZYSZYC się *niedok.*, stowarzyszyc się *dok.*; *Boh.* stowaryšjm se, družjm se; *Croat.* tovarussimsze; *Bosn.* uortaccitise; *Ecccl.* возобштитца; towarzysko się z kim związać, przyjacielic się, społecznic się, spolic się; sich mit einem verbinden, Gemeinshaft machen. Zamiarem towarzyszenia się ludzi jest

ubezpieczenie sobie spólnie praw przyrodzonych. *Przestr.* 55. Dziwna było, jak tak wiele stanów różnyeli wzajem się towarzyszyło z sobą. *Birk. Dom.* 17. Stowarzyszyć się z kim bardzo, pospolitować się, *ſich* mit einem ſehr gemein machen. Zbytek stowarzyszenie do wzgardy przywodzi. *Pot. Arg.* 518. — *Similiter*: Tak wielce się z nim stowarzyszyła, jako oblubienica zwykła być towarzyszką oblubieńcowi. *Zygr. Pap.* 147. (tak z nim spółkowała). — *Active*: Towarzyszyć kogo z kim, stowarzyszyć kogo z kim, *sociare. Cn. Th.* 1072. verbinden, vereinigen. Książętom Mazowieckim, stowarzyszonym obcownikom naszym, *sociis nostris. Krom.* 624.

TOŻ, *ob.* Ten, Tenże. TOŻSTWO, *ob.* Tosamość.

T R.

TRA, *Trę, ob.* Trzeć.

TRĄBA, *y, z.*, TRĄBKA, *i, z, dem.*; *Boh.* trauba, trubka; *Slov.* trauba; *Sorab.* 1. truba, trubel, trometa, tarakawa, (cf. krzywula); *Vind.* trobenta, trompeta, tromenta, trumeta; *Hung.* trombita; *Croat.* trumbéta; *Dal.* trublya, trumbita; *Bosn.* trubglja; *Rag.* trúbglja, trúbja, trúbgliza; *Ross.* тpуба, тpубка; *Ital.* tromba, trombetta; *Ingl.* trump, trumpet; *Bretag.* trumpil; *Svec.* trumma; *Isl.* trameta; *Gall.* trompe, trompette); — 1) narzędzie dęte. *Germ.* die Trompete. Trąba, gdy ją słyszemy, upomina ludzi, aby się albo ku boju, albo ku jakiejś innej sprawie gotowali. *ſiej. Ap.* 75. Trąba w sobie nie ma nic pieszczonego, ehrapliwie i straszliwie brzmi, na trwogę razej, niż w taniec. *Birk. Kaz. Ob.* J. Ogromnemi bębniami, krzykliwemi trąbami, wdzięcznemi lutniami, przyjemnemi ekstrami chwalecie pana. *Ryb. Ps.* 294. Rzeźwy koń, miedzianą trąbę słysząc zgrzyta, i za brzmiającym jej głosem, chęć do wojny chwytą. *Otw. Ow.* 154. Taratan tara tartan trąby zewsząd brzmiały. *Stryjk.* 49. Rozlegają się głosy chrapliwych trąb. *Stryjk.* 191. Trąby na prawym skrzydle krzykliwie zagrały. *Bardz. Luk.* 2, 52. Głos fasonny strasznej trąby. *Brud. Ost. B* 5. Sprawiedliwości czekaj, kiedy umarli trąbę usłyszą anioła. *Zab.* 16, 124. Nar. przy sędzie ostatecznym, die Poſaune des jüngsten Gerichts. — Trąby, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.* — Trąba myśliwca, daß Jägerhorn, Hühnerhorn. Z trąbą za psami pędzi. *Falib. L.* 2. Trąba, trąbka pocztarska, daß Poſthorn. — *Fig.* Trąby ducha s., apostołowie święci. *Sk. Dz.* 741. Rozbiegły się po mieście i szynkowniach huntowników trąby, które lud burzyć nie przestawały. *Ust. Konst.* 1, 141. — 2) *Transl. varie*: Trąba, rura; eine Röhre, ein Rohr; *Boh.* trubka, trubice, trubička; *Ross.* тpуба, тpубка. Trąba stentorejska. *Hub. Wst.* 225. rura, przez którą gadają; *Carn.* trobilu, ein Sprachrohr. Trąba uszna. *Hub. Wst.* 225. ein Hörrohr. W chymii, trąby szrodkowe, rury między obieralnikiem a banią, tubi intermedii, Verſtöße. *Kruml.* 55. — Trąby stawowe. *Solsk. Arch.* 21. ein Gerinne, Teichgerinne. Trąba upustowa. *Cn. Th.* 1148. ein Abflußgerinne. Po złowieniu ryb upusty, ryny albo trąbę dobrze opatrzyć. *Haur. Sk.* 144, (*Carn.* tromba; *Vind.* tromba

pistillum, drag studzienny, Brunnenſtange; *Ross.* пожарная, заливная труба sikawka ogniowa, trubnaja skład na sikawki ogniowe, trubnik parobek od sikawek; *aliter*: труба komin, трубочник kominarz. — *Phys.* Trąba morska, kolumna wodna, obłok okrągłosłupisty w niebo spodem obrócony nad morzem wiszący, okretom niebezpieczny. *Boh. Prog.* 2, 72. die Waſſerbeſe, Meerbeſe; *Ross.* смерць, смерць. Smok albo trąba morska. *Boh. Prog.* 2, 116. Trąba powietrzna, twór napowietrzny, jeden z najokropniejszych i najszkodliwszych. *Śniad. Jeog.* 505. — 2. Trąba u słoniu, rylec, der Rüssel des Elefantens; *Boh.* slonowa trauba; *Rag.* slónska trubglja, trubiza, rillo slonsko; *Bosn.* trubica, gubica, rillica, rillo; *Croat.* gubecz; *Dal.* gubicza, rillo, trubieza, turju; *Ross.* хоботъ, хоботокъ. (cf. ehoboty, cf. ehwytny). Trąba u słoniu nos zastępuje, bardzo długa, chwytana. *Zool.* 292. *Haur. Sk.* 521. — *Venator.* Gebę u charta myśliwi zowią trąbą. *Klon. Fl. E* 2. *Otw. Ow.* 51. Teraz z wietrzniemi trąbami psy niech wiatr chwytają, niechaj nos ciekawy na las obróca. *Bardz. Trag.* 122. Trąbą nazwij psa z nosem długim. *Bielaw. Myśl.* 4 b. — 3. Trąbka aptekarska etc., papierowa, na korzenie; die Düse, z. B. Pfeiferdüte; *Boh.* rule, rulieck, kornaut, kornautek; *Vind.* savit papir, papirni svilik, (cf. zwitek); *Ross.* свертокъ, сверточекъ. Narób z papieru trąbek, jakich kufcy do korzeni używają. *Kluk. Rośl.* 1, 69. Książka dobra na trąbki do apteki. *J. Kehan. Dz.* 60. (na placki, gut für den Gäſtgeber. Oeſterr.). — *Fig.* Ach na to słowo, mój język w trąbkę się zwinął. *Teat.* 29, 55. — *Aliter*: Cynamon w trąbkach sprzedają. *Urzed.* 529. w rurkach. — 2. Trąbki żydowskie, nowy rok żydowski. *Tr.* daß neue Jahr der Juden. — 2. *Herald.* Trąby, herb; trzy trąby ezarne myśliwskie oprawne w cztery strefy, każda z nawiązaniem złotym. *Kurop.* 5, 52, ein Wappen. *Biel.* 54. TRABCZASTY, *a, e.* — o *Adverb.*, na kształt trąbki, föhnenartig; *Ross.* тpубчатый рудчасты, (тpубчатка tubularia). TRABIC *cz. niedok.*; (*Boh.* tranbit; *Sorab.* 1. trubiu, trubim; *Sorab.* 2. trompetowasch, tselubisch; *Carn.* trobiti, tröbem, trümetali; *Vind.* tróbiti, trobentati, tromentat; *Croat.* trumbétam, trubentujem, trubim; *Hung.* trombitálok; *Dal.* trubim; *Rag.* trúbiti; *Ross.* тpубить, звучать; *Ital.* trombare, trombettare; *Germ.* trompeten; cf. *Arab.* 272 modulatus est: w trąbę uderzyć, dać trąbę; blasen auf der Trompete, auf dem Horne, Hühnerhorn, Waldhorne, Posthorne etc. Żołnierz niech się nauczy rozoznawać trąbienie, to jest, gdy ruszenia pierwszy raz, gdy wtory, gdy trzeci trąbią, gdy hasło rozdają, gdy cicha pobudkę, gdy na trwogę; gdy kto nie rozumie, niech trąbaczą pyta, na co trąbi. *Vol. Leg.* 2, 1701. Na odwrot trąbić, *ob.* Odwrot. — Przed bitwą nie trąbić wygranęj. *Pot. Zac.* 72. (nie mów hup, aż przeskoczysz). Trąbienie do każdego zamysłu myśliwego insze. *Ostror. Myśl.* 48. — *Fig. transl.* Armoryczanie na wojnę trąbią. *Warg. Cez.* 210. (wojnę gotują). Moskwa za uchem trąbi. *Biel. S. M. B.* 5 b. (grozi nam wojną). Trąbić za kim, przyczyniać się mocno, za nim mówić, einem ſtarf daß Wort reden. Ztąd za jednym natrętnie Juno dziewo-

słabi, Zład za drugim Latona jeszcze lepiej trąbi. *Zab.* 15, 17. *Kniaz.* Nie nie mówisz, trzeba i tobie trąbić w uszy. *Teat.* 56. d, 5. w uszy krzyżeć, in die Ohren schreyen. Kiedy czynisz jałmużnę, nie każ trąbić przed sobą. *Biał. Post.* 246. otrębować, ogłaszać, anspornen. — 2. *Transl.* Komor trąbi. *Tr.* brzmi, brzęczy, die Mühe sumet. TRĄBICIEL, a, m., który trąbi, der Trompeter, Bläser; *Rag.* trubitegl. ob. Trębacz. TRĄBIRÓG, a, m., der Hornbläser. *Tr.* TRĄBNIK, a, m., co trąby robi. *Cn. Th.* 1148, der Trompetenmacher, Bläsbornmacher; (*Ross.* трубникъ паробек od sikawek, трубочникъ рурник, co rury robi). TRĄBNY, a, e, do trąby należący, Trompeten-, Bläsborn-. Słyszeli głos trąbny. *Budn. Ezod.* 20, 18. (*Ross.* трубный 1) kominowy, 2) trąbny, трубная dom sikawek).

Pochodz. trębacz, trębaczka; otrąbić, otrębować, potra- bić, przetrąbić, przytrąbić, roztrąbić, utra- bić, wytrąbić, zatrąbić.

TRACH herb; tarcza wzdłuż podzielona, po prawej smok, po lewej trzy wręby. *Kurop.* 5, 52, ein Wappen; [z niem. Drače 4]; (*itag.* trak villae taenia: *Vind* trak = promień).

*TRACENSZY, a, e, n. p. Małopolskie rycerstwo, jako zbrojniejsi, szli za Wielkopolanami w tracienszym uście. *Biel. Św.* 254. (w tylniej straży, Hintertreffen, cf. straccenie). TRACIĆ *med. niedok.* utracić, stracić *dok.*; *Boh.* tratiti, ztratiti, potratiti, utratiti, utraceti; *Slov.* tratiti, utracugi; *Curn.* potratiti = marnować, potrata = rozrzutność, utratiti = koszta łożyć na co; *Rag.* tratiti, strattiti, trajati, strajati. (*trattidaz* obsonator); *Bosn.* tratiti, hareiti, strattiti, scetletovati; *Dal* izgubiti, (cf. wygubić); *Ross.* тратить, утратить, утрачивать, истрять, истрясывать (expensować, traga expens), истратить, истрачивать, дотратить, дотрачивать, терять, потерять (tyrać, potyrać), уронить (uronić), страдалец (męczennik); *Eecl.* страдалец (zapasnik), трошчу, изиуряю *consuma*, (cf. trocha, cf. *Lat.* terece); Utracać *cont*; — 1) einbüßen, verlieren, um etwas kommen. Straciła córkę i męża razem. *Teat.* 5, 5. Straciwszy wolność, straca i cnoty dostojne. *Przyb. Milt.* 574. Kto służy, wolność traci. *Leszcz. Gl.* 70. Jeśli z chudobą cnota nie utracona, i w ehacie mieszka rozum. *Tward. Wl.* 117. Co najbardziej miłujesz, straciwszy bardziej poczujesz. *Cn. Ad.* 98. Zawsze część z siebie utracać zwykłszy, gdy utracamy przyjaciela. *Teat.* 50. e, 66. Jednoś utracił, drugiegoś nie dostał. *Cn. Ad.* 516. To wszystko utracisz, co uczynisz dla niewdzięcznego. *Ezop.* 5. Pierwój życie niż nadzieję stracić. *Teat.* 49. b, 48. Jeszcze ja nie tracę nadziei. *Teat.* 6. b, 67. upadać na nadziei, die Hoffnung verlieren, aufgeben. Serce brać, nie tracić trzeba, komu przyjaźne są nieba. *Jug. Wyb. D.* 5 b. upadać na sercu, daß Herz verlieren. Czas tracić, die Zeit verlieren. Ona, o którą Traciwa (*dual.* = tracimy my dwaj) czas bijąc się, już dotąd za górą. *P. Kchan. Orł.* 1, 7. Śpiesz się, nie trać i momentu czasu. *Stas. Num.* 2, 52. Staraj się, niech ci darmo czas się nie utraci. *Min. Ryl.* 4, 184. niech ci darmo nie ginie, laß sie nicht verloren geben. Marniem dzień dzisiejszy stracił, bom nikomu nie nie dał. *Budn. Apoph.*

89. *Teat.* 46. d, 5. — Utracać sprawę u sądu, przegrawać. *Dudz.* 66. Pole straciwszy, w miastach się bro- nił. *P. Kchan. Orł.* 1, 587. przegrawszy, daß Schlachtfeld verlieren, verspielen. Polacy utracili do Szwedów więcej jak 300 armat. *Jak. Art.* 1, 24. sie verloren an die Schweden. Uderzenie, sławę utracą do was. *Warg. Cz.* 192. Gust do czego stracić. *Teat.* 7, 85. den Geschnack an et- was verlieren. Mąż począł serce tracić do żony. *Mon.* 68, 512. (zaprzestawał ją kochać). Z boleści zmysły straciła. *Teat.* 4, 115. od zmysłów odeszła, sie verlor die Sinne. Stracił głowę, nie umie sobie radzić; er hat den Kopf verloren, weiß sich nicht mehr zu raten. Straciwszy oczy, tak nagli strach, lecą na błota. *Suszye. Pieśń.* 5, K. (na oślepie, nie widząc, nie postrzegając). Mowę straciła. *Teat.* 18. b, 50. Wspieraj mię, siły utracam i wszystkie zmy- sły. *Teat.* 49, 25. *Bohusł* — "Niestracony, którego zgubić nie można, unverlustbar. Cnota klejnot niestracony, Cnota skarb nieprzeplacony. *M. Kchan. Dz.* 298. — *Ab- solute:* Tracić, szkodować; Schaden leiden, Einbuße haben, verlieren, einbüßen. Utracać na czym, nie brać słusznego zwyczajnego zysku, dochodu. *Cn. Th.* 1208. Każdyby nie rad stracił na swej kupi. *Rej. Wiz.* 69. Skapy dwa razy zawsze traci. *Teat.* 8, 15; *Slov.* skupi wzdicki wie trati. Jak zyskał, tak stracił, jak przyszło, tak odeszło; *Slov.* gako ziskal, tak stratil. — 2) *Activ.* Tracić, utra- cać, przemarnować; *Sorab.* 1. schlamuyu, kwozczu, cf. szlamować; *Vind.* saprauit, (cf. zaprawić); *Ross.* замо- таться, (cf. zamotać się); verbum, verschwenden, vergeuden. Jeśli kto dobra swe przegrał, przefryjował, albo jako- kolwiek rozprószył, ona szkoda tego samego jest, który utraci. *Szczerb. Sax.* 54. Co rodzice trudną zarabiają pra- cą, To dzieci na swą zgubę niepamiętnie trać. *Hor. Sat.* 75. Co krwawym potem ojcowie zbierają, Synowie gnu- sni marnie utracają. *Kchow.* 214. Marnie rzeczy swoje utracają. *Chełm. Pr.* 148. Utracać na czym, zbyt- nie wydawać na co. *Cn. Th.* 1208. Co on też porabia? *R.* Zwyczajnie traci. *Teat.* 50. b, 55. (cf. kurzy się). — *Si- milita.* Ale coż, nie słuchasz, widzę darmo moje tra- cę słowa. *Zab.* 14, 122. — Tracić, wytracać; *Rag.* satarti, (cf. zatrzeć, wegkaffen, vertilgen, vernichten. Niech straci a zniszczy pan każde usta zdradliwe. *1 Leop. Ps.* 11, 4. (niech zatraci. *3 Leop.*). Połepa gruba ścina głus tra- ci. *Tr.* Niewiasta zaszła ciążą, gdyby płód już żywy w sobie straciła. *A. Zamoj.* 195. die Leibesfrucht abreiben. Namawiał: jakom się sam nie stworzył, tak się sam gubić nie mogę. *Sk. Żyw.* 1, 194. żeby się nie narażał, (cf. gubić). Tracić złoczyńcę, ścinać go, wieszać go; ein- nen armen Sünder hinrichten, abtun; *Boh.* utratiti U Tur- ków kapigów urząd jest, tracić złoczyńców, kiedy we- zyr każe. *Star. Dw.* 55. Mustego nie trać, ale go włożą w moździerz i tłuką. *Kłok. Turk.* 156. Pierwój niżli go tracić począto, uprosił sobie wolne mówienie. *Baz. Hst.* 40. Pytał pies pasterza: czemu mię wieszasz, azaż ci wilk nie więcój krzyw? ja iżem kilka jagniąt zjadł, chcesz mię stracić? *Rej. Zw.* 49. Stracenie; *Croat.* pogubienie, die Hinrichtung. Miejsce stracenia złoczyńców, der Nicht-

pał; *Boh.* poprawiště. Obwinionego o zabójstwo, prowadzono na stracenie. *Sk. Żyw.* 2, 518. Farao kazał szukać na stracenie Mojżesza. 1 *Leop. Exod.* 2. na śmierć, na zgubę. TRACICIEL, a, m., który, traci, der Verlierer, Durchbringer, Vernichter, Verberber; *Slov.* trafil.

Pochodz. *stracić, strata, stracenie, utrata, utracić, utracić, utratnik, utracysz;* *stradać, wytracić, zatracić.* TRACIĆ *cz. niedok.,* Trącać *contin.;* *Sorab.* 1. storkam, (cf. sturkać); *Sorab.* 2 storziseh; *Carn.* vunkam, bunkam; *Vind.* potifniti, dregniti, fhokniti, fhokati, pahniti, perlniti, porivati, poriniti, potiskuvati, dregati; *Ross.* трытнть, трычу, пырнуть, шпать; *Ecc.* ршати, ршати, ршю; (cf. *Gall.* detronquer: odtracić); — 1) lekko sturznać, tknąć; ein wenig stoßen, leicht berühren, anrühren, aufstoßen. Tracił siostrę łokciem, aby mileżała. *Tr.* Trącam kogo, napominając o eo. *Cn. Th.* 1149. W rozmowie z cześnikiem zmierzać zacząłem do rzeczy ekonomicznych; ale mię ekonom w bok tracił. *Kras. Pod.* 2, 25. Tracenie; *Ross.* трасение, траска (ob. Trząść), пырокъ. W teorban złoty lub trącał w Łońska cytrę. *Zab.* 12, 28. *Kniaź.* (w struny uderzył, ruszał je paleami, grał). Tracił konia udeczką. *Tr.* — 2) Tracić czyni, oddawać czym, śmierdzieć, pachnąć czym; nach etwas schmecken, nach etwas riechen, einen Nachgeschmack oder Geruch von etwas haben. Piwo beczką trącace. *Syr.* 954. Aby wino niezym przykrym nie trąciło. *Śleszk. Ped.* 579. Czego się nowa skorupa napije, tym zawsze traci. *Żegl. Ad.* 52. *Boh. Kom.* 1, 414. — *Vig.* Postać jej traci kokietka. *Teat.* 7, 86. Tak traciła boginią, że ją można było o miłe zwierzyć. *Teat.* 3, 17. Otoż sposób mówienia, który traci grzecznością Europejską. *Weg. Marm.* 5, 264. Te zdania nowością trąca. *Mon.* 76, 511. Crozić mi batogami, to traci grzywnami wielkimi! *Teat.* 11, 105. Taki uczynie szubienicą traci, ob. pachnie szubienicą.

Pochodz. *natracić, natręć, natrelny, odtracić, otracić, potracić, przetracić, przytracić, roztracić, strącić, utracić, wtracić, wtręć, wtrączkowy, wytracić, zatracić.*

*TRACIKNOT, u, m., TRACIŁÓJ, ju, m., węzełek u knota palący się, świecę marnie tracący. *Tr.* wilk, złodziej u świecy; der Räuber am Lichte, der Wolf. (*Boh.* tratiwod kałuża).

TRĄCY, ob. Trzeć. TRACZ, a, m., który piłą lub pilnikiem trze; *Vind.* delni resar, resauz, sbagar, shagmahter, der Säger, Feiler. Tracz rznący tarciee *Rog. Dos.* 5, 164. der Bretschneider. *Pol. Pocz.* 555. *Zab.* 16, 565. — 2. Tracz, tartak; die Schneidemühle, Sägemühle. Młynarz ma tramów przyczymać, gdzie jest tracz, kiedy czas tego, aby tarł. *Haur. Ek.* 41. Młyn i tracz na bystrzy wodzie. *Mon.* 75, 455. — 3. Tracz, ryba morska, eo grzbietem ostro chropawym sznur wędny przeciera i uchodzi, *squalus pristis*, gatunek hai. *Zool.* 195. der Sägesiß, Schwertiß.

1. TRĄD, edu, m.; *Boh.* trud, trudowatost, malomoenistw, molomoenost, (cf. niemoc); *Sorab.* 1. wuszad; *Sorab.* 2. huszaz. *Carn.* gôba, (cf. gąbka); *Vind.* goba, gobe, krôze shôbe; *Croat.* gûba; *Dal.* guba; *Hung.* poklossagh; *Rag. et Bosn.* gubba; *Slav.* gube, kraste,

(trud = gąbka); *Ross.* проказа, (проказитъ swawolnawć, проказникъ swawolnik); *Ecc.* священный педугъ, лютая проказа; trąd prawy choroba, trąd słoniowy, *elephantiasis.* *Syr.* 684. der Anßßag. Trąd całego człeka zaraża, trąd twarz człowieka szpeci, trąd choroba nieuleczona. *Dambr.* 1014. Zarazić się tradem, trądowaciec, *Rag.* ogubavitise; *Ecc.* проказитися, заражаться проказою. — *Vig.* Zła rada świętokupski trąd nań przywiodła. *Sk. Dz.* 1065. (zarażała go grzechem świętokupstwa). Ojciec ś. uznawa między trądem a nie trądem. *Gorn. Dw.* 41 (między grzechem a niewinnością). — 2. Trąd, prości zowią, twarzy czerwonosć zbytnią. *Cn. Th.* 1149. Stupfer im Gesicht, Rôthe mit Anßßlag. Osypanie twarzy czerwonie. *Dudz.* 25. Trąd jest zgestwienie i ostrosć części krwi wodnistej. *Boh. Dyab.* 2, 164.

Pochodz. *trądowaty, trądowatosć, trądowaciec.*

2. TRĄD, u, m.; *Boh.* traup (cf. trup), trauda, medogędka; *Slov.* trud, trup, traud, (traud fomes); *Sorab.* 1. žkala, (cf. zkałać, zkłóć); *Carn.* trôt (trotarza *sterilis rex apum*), ropânze, nauratnôza; *Vind.* flumel, flumja, zhumerl, serlhen (cf. szerszeń), ropenza, roparniza, nauratniza; *Croat.* oszinecz (cf. ossa), osziniak; *Bosn.* osinaç, velika ossa; *Rag.* starmęgl, (ob. Trzmiel); *Germ.* die Drohne, Trähne, Brutbiene, Hummel; (*Angl.* drone; *Anglos.* draen, dran; *Svec.* drön; *Graec.* apud *Aristot.* τρωγώνη); truten, *fucus*, większy od pszczoły roboczej, bez żądła, podobno trądy przeznaczone są do upłodnienia królów. *Zool.* 119. Trąd w ulu tylko miód je, a nie robi. *Chmiel.* 1, 77.

TRADYCJA, yi, ż., podanie nauki kościelnej krom pisma. *Sk. Żyw.* 1, 515. et 9. et 2, 578. die Tradition, mündliche Uebertlieferung; *Slov.* podani, odewitani. — § *Jurid.* Tradycya, tradowanie, oddanie rzeczy drugiej osobie urzędnie; w prawie Polskim, oddanie dóbr za dekretem zwierzchności w posesya tego, który proces przywiódł. *Kras. Zb.* 2, 546. gerichtliches Tradiren, Einbändigen, Uebermachen. TRADOWAĆ *cz. niedok.,* urzędownie oddawać drugiemu, einem andern gerichtlich ausliefern, übermachen. Jednego młodego panicza meble, sprzęty, srebro i porcelanę tradowano. *Teat.* 19. b, 8

TRAF, u, m., trefunek, trafunek, zdarzenie, przypadek; *Boh.* treffa; *Ross.* случаи, прилучаи, приключеніе, obs. kluochenie, der Zufall, zufälliges Eintreffen, Ereignen, das Ereigniß. Gdy się ziseliły sny raz trafem płonny . . . *Zab.* 14, 158. Ślepym trafem urodzenia Ten wziął berło, ów rogoże; Los te czyni rozróżnienia. *Teat.* 20. b, 251. Serce czyni, a nie traf, nas niepocieżiwymi. *Bardz. Trag.* 154. Grady, nieurodzae i inne trafy niepomyślne. *Wyrw. Geogr.* 559. Siedli pod wierzbą, a Satyr smutny, Tak opowiadał swój traf okrutny. *Chod. Gesn.* 115. Pomyślnością traf często włada. *Nar. Dz.* 1, 175. Nie sztuka to, co trafem do skutku przychodzi. *Min. Ryt.* 4, 125. przygodnie, przypadkiem; *Ross.* случайно. Prócz odmian zdrowia tysiąc innych trafów. *Nag. Czc.* 129. Wypadły trafy, których malkontenci czekali. *Ust. Konst.* 1, 59. (wypadki polityczne). Zgony panujących zawsze się nadzwyczajnym jakimśi trafom przypisować zwykły.

Nar. Tac. 1, 279. Na traf co czynić, na szezescie. *Dudz.* 16. (anf gut Glück, chybię, trafie). — W traf, przydając do miary, do okoliczności, do gustu, dogodnie; passend, angemessen. Prawa mają być do Rzptej w traf stosowane, tak aby jej właśnie służyły. *Petr. Pol.* 255. Nie w traf starcowi biesiada; Gdy mu co nie ku myśli, narzeka, biada. *Kołak. Wiek.* C 1. — Nie piękną to procesya żołnierska, traf traf! gdyby jeden. *Teat.* 15, 45. (o bieganiu przez różgi: snyk snyk! Śieb anf Śieb!). TRAFAKI *plur.*, kawałki cienkie i krótkie rudy, albo do niej podobne; gdy je w dole postrzeżga górniczy, tusza sobie, iż rudę znajdują. *Os. Zel.* 87. kleine Erzstücke, Bruchzer. TRAFIACZ, a, m., trafiający do celu. *Cn. Th.* 1149. der Treffer, der etwas trifft. TRAFIAK, a, m., n. p. Jest innych przy nim wiele puzanów i sztortów, Kawek, i z grubym głosem trafiaków, pomortów. *Banial. A.* 2 b. muzyczne jakieś narzędzie, ein gewisses musicalisches Instrument. TRAFIĆ, TRAFIĆ *cz. niedok.*, Trafiac *cont.*, Trafować, Trafować *frequ.*; *Germ.* treffen; (*Svec.* trefwa, trefsa; *cf. Ital.* trovare, *Gall.* trover); utrafiac, ugadzać w cel, (*oppos.* chybić celu), inś Ziel treffen, niśt jeßen; *Boh.* trefiti, trefijm; *Slov.* trefim *serio*; *Sorab.* 2. trefisch, treflowasch; *Sorab.* 1. treficz; *Vind.* trofiti, sadeniti, dotizheti; *Slav.* zgoditi; *Ross.* помѣтить, угадать, угаду (cf. umieść), угадать, угадываю, (cf. cel). Trafiam do celu, w cel, trafić ptaka. *Cn. Th.* 1149. W szezdek tarczy utrafia, lecz jej nie przebija, Znalazłszy odpor, dzida kończąca się zwiąja. *Dmoch. II.* 80. W biodro utrafia strzała, cierpi rycerz wiele, Trzeina się przyłamuje, żelazo tkwi w cieiele. *ib.* 299. Utrafia tam rycerza dzida zapalezywa. *ib.* 2, 117. Chybił Hektora, tylko żelazem swęj broni Emiopa utrafił, stróża jego koni. *ib.* 1, 199. On daleki cel dardą trafić umiał. *Otw. Ow.* 181. O Febe zdarz trafić pewnym gdzie mierzę postrzałem. *Żebr. Ow.* 199. Sztukim dokazał, iż nie mierząc i na pamięć strzeliwszy, dobrze trafiłem. *Mon.* 74, 46. Często i długo strzelając, kiedy tedy trafi. *Cn. Ad.* 576. (kto często mierzy, wzdy kiedy uderzy). Trafiający, miernęj reki; *Ross.* мѣткій, мѣтокъ, *Subst.* мѣткость, (cf. mieść, miatać, miotać). Nie trafiający, chybiający, niemiernęj reki *Ross.* пробоисный. Bożek miłości trafił w jej serduszko. *Teat.* 21, 191. — *Fig.* Trafił w cel albo do celu : zgadł. *Cn. Ad.* 1524. er hat getroffen. Własnie też trafiła, jak kulą w plot. *Teat.* 17, 117, (*ironice*). Na tym świecie w loteryę gramy; chybił, trafił. *Teat.* 19, c, 77. Trafił podle celu, sażni od celu. *Cn. Ad.* 1170. (nie trafił, nie zgadł, daleko zjad do owąd). Trafiac kogo, *vel* komu w sadno, tykać w sadno, trafiac gdzie boli. *Cn. Ad.* 1161. *Zabl. Fir.* 81. daß recht getroffen treffen, wo es am meisten schmerzt. Pochlebniuki umieją się z pańską myślą zgadzać, a w notę jej trafiac. *Kosz. Lor.* 115; w notę im ugodzić umieją. *ib.* 182, (cf. w rumel). Usłyszycie, w cobym wam powieścią moją trafiac miał. *Baz. Sk.* 99. (do czego to mówię). Trafić cię, nie chybić cię. *Cn. Ad.* 1169. (przypłacisz mi tego). Traktuje mnie, jak chłystka wzgardzonego, którego trafia kijem kat zjadły

po grzbiecie. *Kulig. Her.* 86. maca go kijem, obkłada, bije; mit dem Stoß treffen, schlagen, prügeln. Trafić gdzie, trafić drogę, należeć; wohin treffen, wohin finden. Prowadź mię, bo sam nie trafię. *Ld.* Gdy dziecina pochwę strzałową włożyła, Pszczółki z niej wylatują, jak która trafiła. *Tol. Saut.* 17. (któredy która mogła). — § Daniel gadki trafował, trudne rzeczy rozwiązywał. *Radz. Dan.* 5, 12. zgadywał gadki, er hat Räthsel gerathen, zu errathen gesucht, errathen, getroffen. Kiedy gadki zadał, Nikt ich nie trafił; ale on zadane zgadał. *Jabl. Ez.* C 5. Samson dał onym młodzieńcom, co gadkę trafili, 50 szat. *Biel. Hst.* 52. Żaden mu ten sen nie trafił. *Biel. Hst.* 16. — §. Trafić na co, uderzyć na co, przypadać na co, potykać, quoad tempus, eventum; auf etwas treffen, stoßen. Trafiła kosa na kamień. *Gorn. Dw.* 169. (trafił dyabeł na poganina). Tam trafisz na jeszcze mędrszego. *Rej. Wiz.* 63. Trafił swęj na swego. *Cn. Ad.* 1171. Nie trafiłeś na dudka. *ib.* Uciekając z miasta przed ogniem, na insze nieprzyjacioly trafowali. *Biel.* 599. (napadali). Trafił na prask, ob. Prask. — Gdybyśmy byli trafili na jego senatorstwo, spodziewałyśmy się tego żadnym sposobem nie mogli. *Warg. Wal.* 71. Mahomet trafił na czas sobie nie bardzo wygodny. *Kłok. Turk.* 124. Gdzie trafisz, tam jedz. *Cn. Ad.* 259. Trafił na dobry byt. *ib.* 1169. — Trafić dobrze, źle, eś gut, schlecht treffen. Mogłbyś ją za mnie wydać, nie źleby zapewne trafiła. *Teat.* 51, c, 74. Dama, która długo przebiera, najgorzej pospolicie trafia. *Teat.* 52, 60. Przecież mnie w mym wyborze szezescie nie zawiodło, Ulubiwszy Biedosza, trafiłem niepodło. *Teat.* 45, b, 89. Przed głodem uciekali do Węgier, ale nie trafili, abowiem Węgrowie, co mieli, to im wydarli. *Biel.* 161. (nie dobrze trafili). Trafił na zły raz, na sek. *Cn. Ad.* 1170. Trafił ze dżdzu pod rynnę. *ib.* 1171. — §. Trafić co, znaleźć co; treffen, finden. Bujniejszych w żadnem położeniu traw nie trafisz. *Żebr. Ow.* 25. — § Trafić w co : potrafiac co, dokazać, w stanie być dokazania czego; etwas bewerkstelligen, ausführen, etwas wirklich treffen, eś ohne Zehlschlagen vollziehen. Dziwna rzecz, jak człowiek, w co chce, trafić może. *Groch. W.* 548. Mądrością swoją w to trafiła, że się uspokoili. *Gorn. Dw.* 243. Ledwieby w to trafił Demostenes sławny, abo Cycero Rzymski. *Prot. Jał.* A 2. Trafić czego, trafić pacierza, piosnki zagrać; *absque errore aliquid perficere.* *Cn. Th.* 1149. Jesli zechcą, trafią nas bogowie ratować. *Jabl. Tel.* 58. Medea córy Peliaszowe w tę nadzieję wdała, że w młodości trafi starość ojeowską przeczynić; *revirescere eum arte posse.* *Żebr. Ow.* 170. W Niemcezech ludzie trafią łacno to wszystko, co obaczą, i mają wielkie zalecenie w rzemiosłach. *Boter.* 80. Bez instrumentów może kto być w sztuce muzycznej biegłym, acz sztukę swą pokazać podobno nie trafi bez nich. *Pilch. Sen. list.* 2, 429. Nie trafię do końca z nim. *Teat.* 53, d, 65. ich kann mit ihm nicht zu Ende kommen. — §. Trafić malując, rysując, kopijując : prawdziwie, rzetelnie oddawać, wyrażać; *Eccl.* пeвнo-обпaзoвaрy, treffen im Mahlen, zeichnen, kopiren, ganz genau darstellen. Malarz mię głową trafił, lecz rozumu w

głowie arcymalarz nie trafi. *Groch. W.* 578. W haście Arachne tak wszystko porządnie wyprawiła. Że i osoby wszystkich i miejsca trafiła. *Otw. Ow.* 219. Wziawszy na siebie postać Podlasiarza, tak dobrze go trafiłem, że mnie siostra nawet nie poznała. *Teat. 1. b.* 74. Tak go twarzą, wzrostem, tak mową trafiła, Tak go dobrze postawą wszystką wyraziła. Że z niej był własny Atlant stary. *P. Kchan. Orł.* 1, 184. — Trafić się na kogo *rec.*, pochodzić na kogo, podobnym, mu być; einm ähneln, ähneln sey, ähneln werden, nachjählechten. *Patri respondere*, na ojca się trafić, obyczajów jego naśladować. *Macz. Fratri similior, quam patri*; bardziej się trafił ku bratu, niż ku ojcu. *Macz.* Niepodobny, nie trafił się nań, *absimilis*, różny. *Cn. Th.* 514. — *Similiter*: Trafiły mi się trzewiki na nogę; *conveniunt, quadrant. Cn. Th.* 1149. paffen. — 2. Trafić, trefnić, trefniać *niedok.*, utrefnić *dok.*, włosy, płócienne rzeczy; sztucznie kędzierzyć; *Croat.* ezifram; *Hung.* tzihrázom, trifieren, fransen. Kobiety włosy trefnia, złotem się okładają, zbytnie się stroją. *Karnk. Kat.* 548. Utrafia kędziory, gładzi twarz, przegląda się. *Klon. Wor.* 62. Włosy utrefione rozpuścił *Gorn. Dw.* 80. Czyż natrętnie dłośnie Utréfonemi włosy okryły me skronie? *Teat.* 45. c, 18. Na wszelkie zbytki się udali, włosy sobie trafili a czesali, które długo nosili. *Biel.* 596. Głowe trafić. *Otw. Ow.* 75. Monstruje, perfumuje i trafi Włosy, z których żelazo ledwie kiedy znajdzie. *Opal. Sat.* 5. *P. Kchan. Jer.* 410. Za co z taką wytwornością trefisz włosy? czyli one obyczajem Partów zwiesisz? czyli kształtem Niemców w węzły spleciesz. gestsza na karku koińskim miga się grzywa. *Pilch. Sen. list.* 4, 256. Trefi włosy, rwie, ucina, Sadzi, rozpuszcza, podpina. *N. Pam.* 13, 121. Z utrefionemi i namaszczonemi włosami po mieście lata. *Siem. Cyc.* 150. Trafienie włosów. *W.* 1 *Petr.* 5, 5. Piękne włosów trefnienie. *Zab.* 2, 180. Od trefnienia się by sowa, złoty jeden. *Lek. C* 5 b. To rozpleść włosów i rozpuścić wszędzie To do trefnienia jak znowu usiedzie, Nie może wytrwać... *Morszt.* 218. Fraucymer, co to nic nie robią, tylko garnerują, blondyny trefią, marszczą, rzna, sztukują, i jak kielbasy nadziejają. *Teat.* 24. b, 8. Włosy muszce, płaszcz aby kształtnie leżał trafi, By widzian był bram złoty. *Zebr. Ow.* 49. Trepelów dyabeł trefniać pomaga. *Lek. C* 4. Trafiony, trafny, trefny, sudamny; künstlich, schön, elegant, geschmackvoll. Posąg, im go głębiej dłoto bierze, Tym w gładziej stawa i trafionej mierze. *Morszt.* 2. — 2. Trafić się *rec.*, przytrafiać się, przygadzać się, przydawać się, zdarzać się; *Vind.* se pergoditi, se permeriti; *Carn.* permire se; *Ross.* дучиться, дучаться, ключаться, ключиться, приключиться, приключаться, прилучиться, прилучаться, случиться, случаться, приводиться, (cf. przywieść); sich ereignen, zußeßen, wiederfahren, begegnen. I roztropnemu głupi żart się trafi w mowie. *Min. Rył.* 4, 157. Trafi się i najmędrszemu potknąć. *Cn. Ad.* 1168. Trefi się. *Rej. Ap.* 66. Trefiło się, że w owej krainie był głód. *Radz. Genes.* 26, 1. Trefuje się to, człowiek pod czas zje co brzydkiego,

nie wiedząc. *Gorn. Dw.* 517. To się w pijaństwie trafuje. *Eraz. Jez. E* 8 b. Strafiło się, że Tarsencykowie rozruch uczynili. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 4, 50. Wielokroć się trefowało, iż anieli ukazowali się w osobach pielgrzymkich. *Rej. Post. T* u 5. Koronacya Zygmuntowa trafiła się dnia 24. stycznia 1507. *Stryjk.* 689. (działa się, przypadła). Napierwsze suchedni trafiają się w roku w pierwszym tygodniu w post. *Szczerb. Sar.* 545. *Zarn. Post.* 2, 467. Ja gdy biję, gdzie się trafi. *Teat.* 50. c, 75. Trafi się i ślepej kokoszy ziarno. *Cn. Ad.* 1168. I ślepej kurze trafi się ziarno. *Teat.* 11. b, 4; (*Słow.* i ślepa kura nekdi na zrnkot rafi). Ztrafunku ślepa kokosz na ziarno trafi. *Syxt. Szkl.* 200. (szczęście ślepe) Gość mu się w dom trafił. *Groch. W.* 418. jakoś przybył, eß iam von obngefährt ein Gast. Co za gość nam się trafił w nasz dom teraz nowy? *A. Kchan.* 78. Saul, gdy się trafił do Samuela, szukając oslic ojca, on go na króla pomazał. *Sk. Żyw.* 2, 54. Trafił się w dom Hupalda ksiądz jeden, który rzekł... *Sk. Żyw.* 2, 16. — Trafić się dokąd; jakoś przybyć, stanąć; von obngefährt ankommen, an treffen, eintreffen. Lewita, gdy się trafił na toż miejsce, gdzie złupiony leżał, ujrzawszy przeminał go. *Sekl. Luc.* 10. Puściła się w drogę; Do Jeruzalem naprzód się trafiła, Gdzie ją król przyjął... *P. Kchan. Jer.* 149. — § Trafić się z kim, natrafić na kogo, napadać, potkać się z kim, zdybać go; mit einem zufammen treffen, ihm begegnen, auf ihn stoßen. Trafił się wilk ze psiem w lesie przed świtaniem. *Ezop.* 25. TRAFISZ, a, m, miano gończego. *Ryd.* Name einē Stäuberbundeß. TRAFNA, y, ż.; § 1) we gize lub loteryi numer zyskowny, ein Treffer im Spiele, in der Lotterie. *Tr.* — § 2) Trafna, miano sukki gończej. *Ryd.* Name einer Stäuberbündin. TRAFNOŚĆ. TRAFNY, ob. Trefność, trefny. TRAFOWY, a, c, przypadkowy, zufällig. Trafowy ratunek. *Przyb. Milt.* 65.

Pochodz. trafunek, trefunek; przytrafiać się, potrafiac, strafiać.

TRAFTA, TRAWTA, TRATWA, TRATFA, y, ż., płatwa, pła, płety, płty; *Boh.* plt, plj. wor, worek, (ob. Wór); *Carn.* vör; *Vind.* plau (cf. pław), ploholadja, povodniza (cf. podwódz), flösa, (cf. flis); *Croat.* flyosz, chätra, vodoplavka; *Dal.* povodničza; *Rag.* povödniza; *Ross.* мотъ, (ob. Płot, ob. Płta); die Holzstücke, Plöcke; (in Preußen: Holzstift, Tisch, Traite). Tratta składa się z ośmiu gasek, gaska z czterech tafel; spód złożony z kleców, z których poboczne zowią poganiaczami; rudle zaś zowią drygawkami. *Urm.* Na trattach wożą towary leśne. *Klon. Fl. D.* 1 b. Po Wisle trasty płyną, i z zbożem komiegi. *Zbil. Żyw. B* 2. Na szkutach, komiegach, trattach. *Val. Leg.* 4, 755. Sprowadzili drzewa dla zrobienia z nich tratw, któreby aż do brzegów tamtych wystarczały; porobiono tedy tratwy, i na wodę puszczone. *Boh. Zamaj.* 118. W noey poczyniwszy z drzewa trasty, przewozili piesze ludzi, strzelbę i inne potrzeby. *Biel. Św.* 274, (cf. prom). Było miasto Ryga przez kilkanaście lat różnemi sposobami kształtem wojennym i dziwnymi trattami od królów Duńskich i Szwedzkich i

od kniaziów Moskiewskich przenagabane. *Gwagn.* 409. TRAFTRARZ, a, m., pletownik, *rutiarius.* *Cn. Th.* 1150. *Boh.* platiř, naplawac; *Dal.* plutvar; *Croat.* plohar, flo-szar, flyoszar, (ob. Flis); *der Flößer, Floßflößer.* TRAFTR-WY, TRATWIANY, a, e, do trafty należacy, *Flöß-*. Tra-ftowe drzewo *Boh.* pramowc, worowe drwiw.

TRAFUNEK, TREFUNEK, nku, m., traf, przygoda, przy-padek; *Boh.* trefunk; *Ross.* случайность, *der Zufall,* das Ereigniß. Trafunek jest z nierozsądnego początku i bez wszelkiego przyczyn porządku pochodzący skutek. *Bardz. Boet.* 151. et 152. Wiele tych trefunków jest, które zawadzają do wypełnienia rady naszej. *Gorn. Sen.* 510. Trefunek pod czas lepszy, niż rozum. *Cn. Ad.* 1175. (szczęście pod czas rozmyśl przechodzi). Głupi z trafunku czasem dobrze powie. *Schl.* 61. zufälliger Be-fall. Z tranfunku ślepa kokosz na ziarno trafi. *Syxt. Szkl.* 200. Wyciągnawszy łuk, strzelił w niepewną, a z tra-funku postrzelił króla. *1 Leop. 5 Reg.* 22, 54. Trefun-kiem, z trafunku, trafunkowo, przypadkiem, przygodnie, zufällig; *Slov.* nahodně, (trefunkom); *Boh.* maně; *Sorab.* 2. pschigozezi; *Sorab.* 1. nawadki. Chcę, żeby się zdało, że się trafunkiem stało. *Past. Fid.* 104. Dobro-dziejstwo trefunkiem dane, podło bywa szacowane. *Cn. Ad.* 181. — §. Trafunek; potkanie się z kim, zdyba-nie, natrafienie na kogo: das Begegnen, Zusammentreffen, Zusammenstoßen. Z źróźdła Tygrys i Eufrat jednego wy-chodzą, A wnet rozłączywszy wody się rozchodzą, Gdy-by się zeszyły i w ściek jeden zebrały, I gdyby swe wzajemnie wody pomieszały, Zbiegałyby się czołny i drzewa urwane, Byłyby i trafunkiem wody pomieszane. *Bardz. Boet.* 155. Myły to trafunk dla mnie, że tu We Pana spotykam. *Teat.* 5. b, 75. TRAFUNKOWY, TREFUNKOWY, a, e, TRAFUNKOWO *Adverb.*, z trafun-ku przypadły, przygodny, zufällig. Klasztor Mogilnicki trafunkową pożoga do szcedu zgorzał. *Krom.* 574. Tre-funkowy liter układ wypadł mi z pióra mimo woła mo-je. *Mon.* 75, 16. Nie przypadek to, ani trefunkowe losy Zrobiły bezskuteczne postrzały i ciosy. *Zab.* 4, 581. *Min.*

TRAGANT, ob. Dragant.

TRAGARY, ob. Legary, Legar. TRAGARZ, a, m., drażnik, nosarz, z *Niem.* der Träger, Lastenträger; *Slov.* nosyč; *Sorab.* 4. mechow noscher, mechownik; *Carn.* nosházh; *Vind.* tovarnik (cf. towar), podigavez, (cf. podźwignąć); *Croat.* terhonšec; *Rag* nossac, bastah, argattin; *Erel.* бременникъ (cf. brzemie). Tragarz, miechownik. *Dasypp. F / / 5.* Dajże to tragarzowi, niech ci do do-mu zamesie. *W. Post. W* 2, 160. Miał Salomon 70000 tragarzów. *Budn.* 1 *Reg* 5, 15, not. «nosicieliów brze-mion» — §. Tragarz, tram; *der Tragebalken, Träger,* Unterzug. Zbudował się wnątrzną trzema rzędy kwa-dratu, a jednym rzędem tragarzów cedrowych. *Radz.* 1 *Reg* 6, 56. Tragarze trzeszczą. *Pot. Jow.* 62. — §. Anat. Pierwszy z prawdziwych pacierzów, tragarz, bo głowę nosi. *Kirch.* 105. das erste Wirbelbein des Rückgrats.

TRAGI *plur.*, draży tragarzów; *Croat.* tragle, *Germ.* die Trage, Tragebähre. Tragami pomoconey dodają kamieni

mularzom. Kiedy są wielkie kamienie, do jednych trag musi być użytych 4 ludzi i więcej; lepsze zaś są kary. *Świtek. Bud* 51. Już tragi z pod naw biorą. *Dmoch. Il.* 54. spuszczają nawy.

TRAGEDYA, yi, ż, z *Greck.*, akcja teatralna, której cel wzruszenie bojaźni i politowania. *Kras. Zb.* 2, 546, *Vind.* tragedia, shalosten sgod, shalostnu sgodenje, sgoditje; *Boh.* smutnohra, truchlohra. Tragedya powinna być po-ważna i tkliwa, i rzeczą i stylem. *Gol. Wym.* 455. Tra-gedya Zygmunt August, p. *Wybickiego.* Epaminondas, trag. *Konarskiego.* — §. *Transl.* Burda, smutne zawie-ruchy, cf. sceny; tragische Aufrichte, Unruhen. Wola złe ustawy cierpieć, niż tragedjom przyczynę dać. *Schl.* 72. Z Aryany tragedia szkody kościołowi czyniła. *Sk. Dz.* 246. TRAGICZNY, TRAIČZNY, a, e, — ie *Adverb.*, do tragedyi należacy; *Vind.* tragedischen, die Tragödie, das Trauerspiel betreffend, tragisch. Wyznać potrzeba, w sztuce traicznej mamy, Niech Rzewuskich, Wybickich przykład nas zapali. *Dmoch. Sz. R.* 50. TRAGEDYOPIS, -a, m., *Mon.* 75, 591. pisarz tragedyi, der Tragödien-schreiber.

TRAKARZ, a, m., górnik rudę na takach wożący, *Germ.* der Trecker, der Snappe, der das Erz auf dem Schufbarren herbey fährt.

TRAKT, u, m., z *Łac.*, gościniec, droga walna; die Land-straße, Hauptstraße wołny; (*Boh.* tráta ciąg). Zapłaciwszy na Wiśle mostowe, na walnym trakcie szukał noclegu. *Zab.* 14, 274. *Rzew.* Bezeene drogi wszędzie mię za-trzymywały, jak tylko z pocztowego traktu zjechałem. *Teat.* 19, 8. Traktu nie znając, tylko się z gwiazd miarkowali. *Bardz. Luk.* 170. Ruszyłem się z Wiednia w dalszą podróż traktem na Frankfort. *Kras. Dos.* 96. Zboczyliśmy z traktu. *Boh. Kom.* 4, 291. — *Fig.* Jeden jest trakt do życia, tysiąc do zniszczenia. *Zab.* 11, 575. *Zab.* — Trakt, okoheca; die Gegend, der Strich. Kasztel ten broni wszystkiego traktu miasta od nieprzyjaciela. *Tr.* — §. *Tr. fig* Trakt, ciąg, bieg; die Dauer, der Lauf einer Sache. Sprawy u nas leniwym traktem się są-dzą. *Bardz. Trag.* 58. Komu się większy nagodził trakt nocy, jak Herkulesowi! *ib.* 60. (dłuższa noc). — §. Trakt, sposób, kształt, foza; die Art, Weise, Gestalt. Na tym kamieniu jest krzyż Buskim wyrty traktem. *Stryjk.* 255. — §. *W cerkwi:* n. p. Twojem zdaniem nie po gradua-łach, po traktach, po ofertach, po sekretach, po komu-niach i postkomuniach; bo tych wszystkich w ewangelii nie napisano. *Pim. Kam.* 124. TRAKTAMENT, ob. Uczta, biesiada, ochota. — §. *Aliter:* Nie mogący więcej znieść tak surowych traktamentów, ucieka. *Zel. H.* 7, 29. ob-chodzenia się, Behandlung. TRAKTAT, negocjacya o przymierze, konwencya, która odbiera stwierdzenie przez ratyfikacya. *Kras. Zb.* 2, 547. ein Tractat, §. B. Friedens-tractat, eine Verhandlung. — §. Traktat o czym napisany, dysertacya, rozprawa, spis; *Ross.* сочинение, eine Ab-handlung, ein Tractat. Traktacik dem, ein Tractatichen. TRAKTOWAĆ *cz. niedok.* czynić o co, rozprawiać co z kim; eine Angelegenheit tractiren, verhandeln, behandeln; *Sorab.* 1. zakhadzam, (cf. zachodzić). Dopiero dobrze

sie porozumiewszy, będziecie traktować interesa. *Teat.* 26, 69. Traktujący co, o eo, traktator *Sorob.* 1. zakładzwał. Ma dobry sposób traktowania. *Teat.* 8. c. 47. Rzeczy te bardzo lekko traktuje. *Teat.* 1, 76. (lekko bierz). Litwini dawni, na płotach z kłodzin, wojenne sprzęty, nie długo traktując, przepawali. *Stryjk.* 227. bez eeregulów, ohne viele Umstände. — §. Traktować kogo *niedok.*, utraktować *dok.*, obchodzić się z nim; einen behandeln, mit ihm umgehen, verfahren. Godzień mię źle traktował mąż. *Teat.* 18. c. 12. W niewoli dosyć go dyskretnie traktował. *Sk. Żyw.* 2, 44. Szalony jesteś, że hrabiego tak źle traktujesz. *Teat.* 55. b, 57. Jak zawołam ludzi, natychmiast cię tak utraktują, jak zasługujesz. *Teat.* 20, 67. Utraktuj We Państwo, jak tylni można będzie. *Teat.* 7, 101. Uraczę, poczęstuję. — §. Traktować co, praktykować, etwas practiciren. Syn jego wojskowa także traktował. *Kras Pod.* 1, 245. I jam też kiedyś szkoły traktował. *Teat.* 7. d, 56. **TRAKTYER**, a, m., garkuchnik; *Ros.* трактиръ, трактирщик; *der Traiteur, Speisewirtb.* Traktyer ten, co to potrawki smaczne gotuje. *Teat.* 34, 20. Na każdej prawie ulicy znajdziesz tam traktyerów Francuzkich. *N. Pam.* 14, 152. **TRAKTYERKA**, i, ż.; *Ros.* трактирщина; *die Traiteurinn, Speisewirtbin.* **TRAKTYERNIA**, a, ż., garkuchnia, daś *Speisehaus.* Gotowe jedzenia w traktyerniach. *A. Zamoj.* 104. *Teat.* 22, 10. We wszystkich traktyerniach leży na stole karta potraw. *N. Pam.* 14, 152. **TRAKTYWA**, y, ż., [traktament, Gastercy 2], n. p. Tak go ubija, że boki sobie psim sadłem maże, ale mu też tak przystoi, a szkoda mu traktywy. *Rej, Zw.* 105 b.

TRAM, **TROM**, u, m.; *Boh.* tram, tramec; (*Slov.* strom arbor.; *Sorab.* 2. tramá legary piwniczne); *Carn.* tram, (strom *stirps*), brun, krokniża, (ef. krokwie); *Vind.* tram, lilod (ef. łoda), brune, steber, sesdram, glet, krokniża, (tram, tramezh, leska, krounu dreuze, vata-łata); *Croat.* trâm, beryno, greda, szleme, bálvan; *Slav.* grêde (ef. grzęda); *Rag.* privôz; *Ros.* переводина, перекладъ, перекладина; *Ecl.* konь, konek; *Goth.* ihrams; *Graec.* τραμψύ; *Lat.* trabs; *Ital.* trave); *Ger.* der Tram; belka główna, der Hauptbalken, Tragebalken. Kozieł, łata, tram, posuwa, *ignus. Volek.* 1009. Szykarze na tram długi pisza. *Rej. Wiz.* 162 b. Pisz ty co chceś na tram, Ale ja też, wież to pan bóg, kiedy dam. *Rej. Zw. b.* Las tramami zarosły, *frequens trabibus.* *Zebr. Ow.* 199. (drzewami). Tram, w szkucie na spodzie położony. *Sak. Probl.* 125. *carina*, der Keil. Cieżki tram na zranione ramiona Jezusowe. *Groch. W.* 201. (krzyż, ef. słóstram). — *Alleg.* Widzisz trzaskę w oku brata swego, tramu w oku twoim nie obaczasz. *Sekl.* 7. (*baluku abo bierzma. *ib.*). W inszyeli oku proszek widzisz, w swoim tramu nie bacząc. *ib.* 27; kretowie na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *ib. Zygr. Pap.* 252. *Sk. Kaz.* 275. Przyganiamy komu O źdźbło, a w swoim oku nie widzimy tromu. *Pot. Arg.* 598. Łatwiej komu tram z oka, niż sobie źdźbło dobyć. *Pot. Jow.* 121. **TRAMOWY**, a, e, do tramu należący, abo z tramów; *Croat.* tramni, Balken. *Cn. Th.* 1150.

TRAN, ob. Tron.
TRANK. *Hipp.* 106. *Kosz. Lor.* 84 b. *ib.* 88, ob. Trunek. — *Botan.* Złoty trank, ziele, Szlachtawa, Chlastawa, Plesznik, *conyza*, *Disturcz.* *Syr.* 746. Trank jeleni, Sierpik, *serratula*, *Echartenfrant.* *Syr.* 1254. Anielski trank, *alisma*, *Engelstranf.* *Syr.* 825. *Kluk. Dyke.* 1, 49. Trank, prosiana włóc, *aurea virga.* *Sleszk. Ped.* 425, *Syr.* 69. *heidniß Wundfrant.* S. Kunegundy trank, ziele, ob. Sadziec.

TRANSACYA, y, ż., umowa na piśmie między osobami prywatnemi zachodząca; wyraz prawny. *Pam. Warsz.* 5, 205. *die Verhandlung.* **TRANSFUZYA** prawa swego na drugiego. *A. Zamoj.* 164. zlewek, wlewek. **TRANSLAPS**; ob. rok przepadły. *Dudz.* 64. *Bardz. Luk.* 186. Puścił w translaps ów czas; opuścił go. **TRANSPIRACYA**, *Ros.* испарина, ob. Parowanie. *Krup.* 5, 45. **TRANSET**, ob. Prewet, Przechód. *Birk. o Exorb.* 5. **TRANSPORT**, ob. Przewóz, wózek; *Ros.* возка, свозъ, свозка, перевозка, провозъ, отвозка, отвозъ. **TRANSPORTOWY**, przewozowy; *Ros.* назвозный, отвозный, перевозный. **TRANSUMT**, ob. Przepis. **TRANSYTOWY**, n. p. handel, przechodni. *Pam.* 83, 1, 176.

TRANT. *Cresc.* 598, ob. 2. Trańd, Truteń.

TRAPEZA, y, ż, z *Greek.*, stół, jedzenie, w *Greek.* zakonach rektorarz; *der Tisch, die Tafel, der Speisesaal in den Grîed. Klôstern.* Po skończeniu liturgii św. idziemy do trapezy, t. j. do rektorarza. *Pim Kam.* 541.

TRAPIC, **TÓROPIC** cz. *niedok.*, utrapić *dok.*; *Boh.* trapiti, trapiwati, utrápiti, usauziti, usauzim; *Slov.* trápim, trápiti, trápení; *Sorab.* 1. trapu, prudzu; *Vind.* tarati (ef. tyrać), hudusadievati, hudusadeći, nadlagati, nadlesluvati; *Croat.* trapiti, trapim, (trapjenje krzyżowanie); *Rag.* tarpitti, (trappiti *laborare un terneo a fondo, scassare*, ob. karzować, trap *solum alle jossami*; *Dal.* pedipsati, nevoliti, (ef. zmiewalac); *Bosn.* trappiti, kopati *serculare*, trap, kopanje *sartura*; *Ros.* топотить (naglić, топотий, топоток kwapliwy, ef. trop); dręczyć, martwić, (ef. trupac); *quâlen, peimigen, phys. et moral.*, (ef. *Strappaze. N d lg.*; cf. *nostr.* cierpieć). Mów, czy kogo nie trapią przeszłej wojny przypadki! *Boh. Kom.* 2, 461. Kto złych nie karze, ten dobrych trapi. *Birk. Zyg.* 15. Król Syryjski trapił syny Izraelskie. 5 *Leop.* 4 *Reg.* 15, 22. (ponędził. 1 *Leop.*). Niechaj cię pan dojeżdża a trapi aż zginiesz. 5 *Leop. Deut.* 28, 25. (niechaj cię nędzi. 1 *Leop.*). Trapią mię lędźwie moje. 5 *Leop.* 4 *Ézdr.* 5, 54. (gryzą mię wnętrza moje. 5 *Leop.*). Trapił senat pod czas swego trybunostwa, znosił wszystko, eokolwiek się dla Rzpltej działo; mnie z ojezyzny wypędził, dobra zrabował, dom spalił, dzieci i żonę moję trapił. *Siem. Cyc.* 548. Waszego serca, niech bojaźń nie trapi troskliwa. *Odyn. Św.* 2, M m 4. Nie trapi się, mięj umysł spokojny. *Teat.* 42. d, D. Wielec się trapić, *Ecl.* многовоздыхати. Trapi mię co, gryzie, rupi, frasuje się. *Cn. Th.* 955. et 1150. Sumnienie go trapi. *Teat.* 46, 46. Nie mówmy więcej o tym, widzę, że to We Pana eokolwiek utrapilo. *Teat.* 6. e, 64. Utrapienemu nie przydaj utrapienia. *Cn. Ad.* 1220. — §. Utra-

pienie, doległość, mól, rup'; Qnaal, Kummer. Pozwala małe utrapienie skargi, Ale niecznośny żal zamyka wargi. *Morszt.* 251. Chocłbyśmy z natury najłaskawsi byli, dla samój trapienia ustawieźności, wszelką z sere naszych ludzkość utracamy. *Siem. Cyr.* 174. Ogniem piekielnym ieh się dusza topi, Duszy nie spala, lubo się strasznie toropi. *Jabl. Tel.* 255. Sen okropny trapił mię całą noc. *Weg. Marm.* 1, 13. Trapić ciało, martwić; jemen Leib kaffeyen, daß Gleich freudigen. Wieczna będzie ustawa, abyście co rok tego dnia ciała swe trapiłi. *Radz. Levit.* 16, 29, not. «przez wstrzymywanie od pokarmów». Post, powściąganie pożądnych ludzi od rozkoszy cielesnej i uskrómnienie a utrapienie ciała naszego. *Zygr. Gon.* 556. Trapienie, utrapienie, umartwienie, udęczenie; Pein, Qnaal, Marter, Plage. Szkody im poczynił i trapienia zadawał. *Sk. Dz.* 216. Zesłany ku utrapieniu złośliwych. *Zygr. Pap.* 177. TRAPICIEL, a, m., *Cn. Th.* 1150, TRAPNIK, trestarz, gabacz, *revator. Macz.* der Quäler, Pfader; *Boh.* trapič; *Croat.* trapičel; *Vind.* nadługnik, nadlesnik, hudusadielauz. *W rodz. żeńsk.* TRAPICIELKA, i; *Boh.* trapička.

TRAREF, u, m., lina gruba, na szrodzku rei umocowana, którą żagiel do góry hysują. *Magier. Mskr.*, ein gewisses Segelstau. Na hys, gdy wiatr dobry ku górze, aby do góry żagiel i za warkocz i za traref ciągnęli, i one zaburrowali i zahalzowali, według potrzeby. *Haur. Ek.* 174. *ib.* 170.

TRAT, ob. 2. Trąd.

TRATA, y, ż., strata, utrata, zguba; *Ross.* trara, der Verlust, das Verderben, der Untergang. Niepodobna się zdało z takiego nasadu Ujść Sycyli zguby, traty i upadku. *Pot. Arg.* 471. TRATNICZEK, ezka, m., utratnik, marnotrawca; der Durchbringer, Verschwender. Słuchaj, jakie są stopnie tych młodych tratniczków; Naprzód się zapożyczą. . . . *Opul. Sat.* 52.

Pochodz. pod tracić.

TRATOWAĆ, TRETOWAĆ cz. *niedok.*, utretować, stratować *dok.*; *Ross.* стоптати, strapтывати, цетоптати, цетптывати, толочу, толочить; *Ecol.* тлачу, (cf. Hoczycé); *deptać*, nadeptywać, podeptywać; *Germ.* treten; (*Svee.* trada; *Nl.* troda; *Angl.* tread). Gdzie megdzie jarzyny nie młóca się, lecz kołmi lub wołami je tratują. *Kluk. Rosl.* 5, 226. Leciel z koni, a konie poczęły ieh tratować. *Bardz. Luk.* 122. Biegąc na koniu, dziecko na ulicy stratował. *Boh. Kom.* 77. Plac utretowany wszędzie i rozbity wozami i kopyty. *Otw. Ow.* 225. Błonie utretowane kołmi. *Żebr. Ow.* 115. Chytrą głowę nogą mu stratuje. *Suszyc. Pieśn.* 2, A 4. Aponiusza plotkarza, wozem kamieniami naładowanym stratowano. *Nar. Tac.* 2, 476 (zgnieciono, słoczono). Czegoż ta złość nie tknie się, czego nie obiera. Co się po stratowanym ojcu na tron wdzie- ra! *Zab.* 16, 251. — *Fig.* Naród barbarzyński najważniejsze opatrności dary nogami tretuje. *Pam.* 84, 550. Tratowali nogami wszystkie prawa, pod pozorem praw samych. *Gaz. Nar.* 1, 100 — *Ż. Navig.* Tratować, do lądu stérować, przy brzegu płynąć; landeinwärts schiffen, sich am Ufer halten, am Ufer hinführen. Tratuje do lądu,

Już tu panie młody, Daj cło od wody. *Klon. Fl. F* 1. Ku brzegu sztabami kieruje, A z ochotą przy rzéce wesolej tretuje, *succedit.* A. *Kchan.* 182. Żaglem i wiosłami w port Cekropski z biegu tretuje, *intrat.* *Żebr. Ow.* 151. — *§. Culin.* Tratować w kuchni, spuszczać co na gorące masło, in *Butter braten.* *Tr.* Zaczął smażyć, warzyć, gryłować, tratować. *Teat.* 53, d, 85. Tratować, przetratować masło, w wodzie czystej przepłókać; także jabłka lub gruszkę tratować czyli rozetrzeć. *Wiel. Kuch.* 431.

Pochodz. tret, tretowy, treter, zatret.

TRATWA, TRATFA, ob. Trafta. TRATWIANY, ob. Traftowy. TRAWA, y, ż., TRAWKA, TRAWECZKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* trawa, trawička; *Slov.* tráwa; *Sorab.* 1. trawa; *Sorab.* 2. tselawa; *Carn.* tráva, (travn velike = maj); *Vind.* trava, trauje, (trava, selilbe = ziele, mali traven = kwiecień, veliki traven = maj); *Croat.* trava, travieča, (veliki traven, rosoczvet = maj, traven = mali traven = kwiecień; *Dal.* travan); *Bosn.* trava, troskot; *Rag.* tráva, troskót; *Hung.* pásit, (cf. pasza); *Ross.* трава, травка, травника, (2. ziele, ziółko), травовѣдецъ botanik, zielnikarz, травовѣдство botanika, *obs.* травень kwiecień, былина, биалика, (ob. Bylina); *Ecol.* злакъ; (cf. *Græc.* ζῆλα; *Hebr.* טראפח taraph, aluit); daś *Građ.* Pospolicie nazywamy wszystkie rośliny trawą, które na siano koszone bywają. *Bot. Nar.* 172. Pożytek z łąk zawisł na trawach, które się koszą na siano. *Kluk. Dyke.* 1, 8. Niechaj wypuści z siebie ziemia trawę zieloną, któraby z siebie nasienie dawała. 1 *Leop. Genes.* 1. (niechaj puści z siebie ziele zielone. 5 *Leop.*; zieleninę). Dorodne trawy na brzegach lżmenu cichego. *Bardz. Trag.* 255. Na jelnój łące, stara to przypowieść, wół trawy patrzy, a bocian żaby. *Mon.* 71, 755. (niejednegośmy smaku, nie jednej skłonności). U przodków kwiateczki a piękna traweczka to było obicie ieh, namiotek albo chróściana bulka to były marmury i alabastry ieh. *Rej. Zw.* 69 b. Piękna traweczka. *Rej. Zw.* 69 b, (oppos. trawsko). Trawka młoda. *Teat.* 54 c, A 2. — O pierwszój trawie do wojska powrócił. *Warg. Gez.* 37. z początkiem wiosny, skoro się zazieleniło, sobald es nur grün wurde. Tatarowie w polu włóczą się od trawy do trawy *Tward. Wz.* 18. od trawnika do trawnika, od łąki do łąki, od pastwiska do pastwiska, von einem Graßplätz zum andern. — *Prov.* Nie wszystko trawa chociaż się zieleni. *Rej. Wz.* 189. (pozorom nie wierzyć; znam cię ziółko, żeś pokrzywą). Chlób trawa, ryba woda, mięso potrawa. *Cn. Ad.* 61. Ryby wodniste są, według onój dawnój a podobno Turskiej powieści: ryba woda, chlób trawa, mięso wsiemu wołowa. *Sak. Probl.* 151. — W trawie jeszcze zboże, dopiero wschodzi; daś Getreide ist noch im Graße, grasartig, geht erst auf. Gdy człowiek nasieniem zasieje Ziemię uprawną, potym snu nocnego Zażywa, i zaś wstanie, gdy odnicje, Tym czasem ziarna zboża posianego Pakną, i trawę z siebie puszcza potym. *Odym. Św.* A a 4 b. Miedzy pszenicą a kółkiem, póki jeszcze trawa są, a jeszcze kłosu niemasz, trudne rozeznanie. *Biul. Post.* 234. Niszczą w pierwszój trawie zboża, raz je psuje Zbytne słońce, drugi raz zbytni deszcz morduje. *Otw. Ow.* 203 — *Fig.* Jeszcze

w trawio ci nieprzyjaciele, za lat kilka nieleniwego dojrzejęć całe nieszczęśliwe żniwo. *Suszc. Pieśń. 2, E.* Naród żydowski tak mocno się między nami rozkrzewił, jak kłokol w zbożu, że naszym biednym katolikom podnieść się nie da, gnębiać ich, jak mówią, jeszcze w trawie. *Mon. 75, 588.* — *Equit.* Dwa zęby wierzchnie i dwa spodnie, które konie najpierw zmiatają, zowią pierwszą trawą, albo pierwszą trawy; następujące dwa, wtórej trawy; a trzeciego zmiatania, trzeciej trawy. *Cresc. 514. Lek. Końsk. die ersten, zweyten, dritten Zöhne des Pferdes.* — *Ż.* Trawa miodowa, *holcus*, rodzaj właściwej trawy, bydłu przyjemna pasza. *Kluk. Dyke. 2, 41.* daś Honiggras. Trawa perłowa, *Melica. Kluk. Dyke. 2, 115.* daś Perlgras. Trawa wiechowa, *pea. Kluk. Dyke. 2, 206.* gemeines Gras; pićrowa, *stipa*, żedengras. *ib. 3, 102;* żabia, *triglochin*, żroszgras. *ib. 127.* Boża trawa, Boża trawka, kozorożca, *fenogrek, trigonella foenum Graecum, Vochsborn, Griechisch Hen. Syr. 1017. Urzęd. 145.* Turza trawa, *Ostrzyca, Miętkgras. Syr. 1507.* Trawa rogata, jeża, ostra, rogaliwa, *gramen aculeatum*, cęgł Gras; *sparganium, Zgęlsfolien. Syr. 1511.* Trawa kwietna, *floridum, Blumengras. ib. 1512;* manniana, krwawna, *Blutgras. ib.* Trawa morska, *ob.* Porost. Trawa wonna, *ob.* Rajska trawa. — (TRAWERSA, *ob.* Przerwa). — TRAWCA, *y, m.*, TRAWICIEL, *a, m.*, pożeracz, niszczyiciel, *consumptor; Croat.* potrossnik, potrossitel, zatrossnik, zateritel, *f.* potrossitelicza, zateritelicza, *der Verzehrer, Aufzehrer.* Czas wieków trawca. *Kniaż. Pocz. 1, 161;* (*Boh.* trawać • trawę noszący, *f.* trawaćka *ancilla grominaria*). TRAWIANY, *a, e:* *Ross.* травяной; z trawy, trawny; grajg, *von Gras, Gräs.* •. Wieniec laurowy, trawiany, dębowy. *J. Kahan. Jer. 445.* Korzeń trawiany. *Urzęd. 160* TRAWIASTY, *a, e*, na trawę coś pochodzący, do trawy podobny; grasartig, grajgft. Drzewne warstwy, nim tegości drzewa nabęda, miękkie i trawiaste są. *Kluk. Rosl. 2, 7.* TRAWIĆ *cz. niedok.*, Strawić *dok;* *Boh.* trawiti (trawiti znaczy także: truć), strawiti, strawowati (*ob.* Strawować), zażiti, zażiwati (*ob.* Zażyć); *Slov.* trawjm, strawenj, zażjwanj; *Sorab. 1* zezeryuy; *Sorab. 2* szarowasch; *Cara.* zeram, pivkam, spivkam, respivkam, respivam, potroshim, (*ob.* Trószka, troche); *Vind.* zerat (ef. žreć), pozzerati, sazerat, szerat, kubat, poskubati, ponuzat, sadjati, sakubati, prebaviti, prebavlati, gorstrofhiti, gorpotrofhiti, satrofhiti, potrofhiti, strofhiti, strohuvati, sajesti, savshiti, (traviti, travo napraulati, pasti se • trawę jeść, paść się trawą lub na trawie, otraviti, potraviti, travo popasti • trawę spaść, obtraviti, potraviti • trawą zazielenić); *Croat.* prebavlyam, prebavlyati, prebavlyenye, troshiti, trossiti, trossim, potrossujem, potroshenye, zhiushati, (trávim, trujem • truję); *Dal.* probavlyam; *Basn.* probaviti, (straviti, strasciti *terre*, stravitise *horrescere*); *Rag.* strávití • struć, strava *veneficium*, probaviti, probavgljati; (*Ross.* стравить паść на траве, стравить, справлявать spaść trawę, wybecować, wygryźć, wytrawić, szczuć; *obsol.* травиться wzywać się; разтравить, разтравливать rozjaźrzyć, rozdrażnić; стравление, стравливание, стравка spasienie trawy, becowanie, szczwanie;

(*Eecl.* травяню, травною обростаю *herbesco*), варить, *ob.* Warzyć; *Eecl.* истромаю, изураю, иживаю, иждиваю; trawić pokarm, jedło • kontokeya, dygestya mieć, verdaucn. Pićwsze trawienie w żołądku jest, gdy potrawy przechróstate z gruba się tylko przewarzają. *Sak. Probl. 202.* Nie ten jest zdrowy, który wiele jada, ale ów, który to w się bierze, eo mu w sytość ilzie, i tyle, ile trawi. *Pulch. Sen. list. 5, 572.* Muszą koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawić wzburzenie, a przeknione rozpierać i źle się trawić *ib. 5, 192.* (być niestrawnemi). Trawi dobrze; trawi jak kaczka. *Cn. Ad. 1172.* (ma strusi żołądek). Trawić, pożerać, niszczyć, *phys. et mor.* verzehren. Woła od lesty być strawieni, niżby do niewoli mieli być przywróćeni. *Pozsk. Dz. 62.* Hekroć bydłeczynę tkacie w geby swoje, wiedźcie, że swych rolniczków trawicie. *Żebr. Ow. 579.* Trawi ogień, trawi wród ciała, pożera. *Cn. Th. 1151.* Nie mogąc dostać zaniku, ogniem go strawił. *Nar. Hst. 5, 119.* (spalił go, w perzynę obróć). Podpał ogień, traw mięso. *Radz. Lecz. 24, 10.* (w niwecz obróć. *Bibl. 6d.*) W Hierozolimskim keściele ogniem palono cokolwiek zostało niestrawionego, *inconsumptu.* *Zygr. Gen. 241.* Ogień piekielny pali, a nie trawi. *Sk. Dz. 60.* Armata im krótsza, tym mniej prochu strawić potrafi. *J. k. A. t. 1, 548.* Świeca ludziom usługując, sama się trawi. *Rys. Ad. 65. Mon. 65, 97.* W chemii trawienie, *digestio*, kiedy roztworzyiciel, na ciało, mające być roztworzone, nalany, zostaje z nim przez niejaki czas. *Krumł. 82.* — Trawić pieniądze, trawić się, wydawać się, trwonić; Geld verzehren, ansetzen, verthun. Co się lecie zrobi, to się ziemie strawi. *Damlr. Kaz. 11.* (to się zje, wypotrzuje, wyda). Kto więcej trawi, niż dochód mieści, zginął. *Petr. Ek. 125.* Zebrawszy wszystkie rzeczy swe, jachał w dalekie krainy, tamże strawił wszystkie mająćność swą, żyjąc rozpustnie; a gdy wszystko potrawił, począł niedostatek cierpieć. *5 Leop. Luc. 15, 15* (roztrwonil. 1 *Leop.* Biskupi ubogich pieniądze trawia, a żołnierze ubadzy zostają. *Sk. Dz. 877.* Jeden robi, drugi trawi. *Cn. Ad. 508.* Ode dnia do dnia czekając w mieście, trawili się. *Kłok. Turk. 224.* (expensowali się). — Czas wszystko trawi. *Zal. 15, 410. Cn. Ad. 121.* Czas wszystko psuje, odmienia i trawi. *Z. b. 14, 582.* — *Alter:* Czas, bita, życie, wiek trawić nad czym, przepędzać, die Zeit hinbringen. O piękne i szczęśliwe dni, z wami strawione. *Jabl. Tel. 524.* Anzelm długi czas na wywienieniu Tatarów strawił. *Birk. Dem. 56.* Będę w pańskim domu lata trawił. *Ryb. Ps. 40.* Zostan u mnie dziś a straw dzień wesoło, a jutro pójdiesz. *W. Jud. 19, 9.* Chęć u was ostatek wieku mego, póki go stawa, strawić. *Baz. Sk. 66.* Od młodości swęj strawiła w swęjwoli wszystkie lata, i wszystkie czasy swoje. *Rej. Post. J i 2* Trawilem dni i nocy w niesłychanym smutku. *Jabl. Tel. 25.* Nocy trawię bezsenne, a kiedy na chwile Stule oczy, marzenia ludzą oczy mile. *Teat. 44. d, 25.* W klasztorze życie moje trawiliam. *Teat. 6. c, 20.* Wiek swój wszystkie bez małżeństwa strawiła. *Wařg. Wal. 65.* Prawdziwie trawi żywot bogu podobny ubogi filozof. *Zab. 7, 250. Koss.*

Trawić czas darmo, trwonić czas, (cf. truć czas). Czasu nadaremnie trawić, nie godzi się. *Kras. Pod. 2*, 210. Ten xiądz nie trawiać czasu, począł zaraz robić około katechizmu. *Boter. 4*, 175. Wszystek czas trawia na tańcach, na grach. *P. Kehan. Orł. 1*, 165. Nie będziemy czasu trawić, jak tylko na kłótniach. *Teat. 25. d*, 42. Odszczepieństwo ze strony sukcesy papieżów strawiło lat 124. *Zygr. Pap. 231*. (zabrało, trwało). — Trawić wszystkie prace i dowcip nad czym. *Cn. Th. 1151*. verwenden, verbrauchen, dran setzen. Przystojna rzecz mi się zda, abym pierwsza xięgę strawił na pokazaniu przyrodzenia wody. *Syzt. Szkł. 2*. (bym ją temu poświęcił, tym zajął). Żarłoczność i pijaństwo nie wezas trawia siły. *Kras. Pod. 2*, 183. nadwierzają, die Kräfte verzehren. Strawiony pracami, wiekiem uciążony, syt jestem rzędu. *Teat. 50*, 9. zrobiony, zpracowany; aufgerieben, abgemüht, consumirt. Maligna go w samej porze wieku strawiła. *Nies. 3*, 9. (życia pozbawiła). Trawić się, trapiąc się niszczyć, [truć się 2]; sich verzehren, vergehen, schwinden. (3. B. vor Nummer). Poznaje, że się trawisz, melankolia cię opanowała. *Węg. Marm. 1*, 252. Już też to kilka dni i nocy prawie. Jako nie nie śpię, biedzę się i trawię. *Zab. 9*, 96. *Urb.* Tyż to trawić się będziesz w uciążliwym poźyciu. *Węg. Marm. 5*, 110. — *Inusitat. poet.* Bież, co strawi drogi, koń wiatronogi *Kmit. Tr. C 2 b*. (co starczy). — Trawić kogo zkąd = wyjadać kogo zkąd, wygryzać, *proprie de canibus vel lupis, quorum alter alterum morsu appetendo jugat aliquo loco, tr. insectando exigere domo. Cn. Th. 1513*. einen wegbeißen, wegzaufen, cf. wykurzyć. — *Venat.* Trawić; *Ross. травить*; szczuć, łączyć. Niedźwiedzia psy trawiono. *Gorn. Du. 195*. (*Ross. травля* heca, szczwanie). TRAWICIEL, ob. Trawca. TRAWISKO, TRAWSKO, a, n., podła paskudna trawa; (*Vind. travezina, selihize = ziółko*), eludeš, schledteš Graš. Kwaśne z błočka trawsko. *Przestr. 129*. Najpośledniejsze siano, w którym się gęsto ładajakie trawiska przymieszują. *Haur. Sk. 80*. Nieużyteczne trawsko. *Hor. 2*, 125. *Nar.*; chwast. *ib. 124. Min.* TRAWISTY, a, e, — o *adverb.*; *Boh. et Slov.* trawnaty; *Sorab. 1.* trawoyitě; *Vind. travast, trawiten*; *Bosn. troskotliv*; *Rag. troskötini*; *Ross. травистый, значный*, (trawczatyj kwiecisty, n. p. atlas); *Ecl. былпстый*; pełen trawy, obfity w trawę; grašćić, grašig. Jeśli pola zbytęcznie się osuszą, nie będą trawiste; a trawy na nich będą łodygowate. *Haur. Sk. 79*. Na nie zawsze trawistej pokłada ziemi bok miasto łoża; *non semper gramen habenti. Žebr. Ow. 21*. — Kolor trawisty. *Comp. Med. 678*. grašgrüne Farbe; *Vind. traunoselen, selen kaker trava, loknoselen*; *Croat. travozelen*; *Slav. trāvoslisna boja*. TRAWKA, ob. Trawa. TRAWNICA, y, z, rodzaj rośliny, *zanichellia. Kluk. Dykc. 5*, 173. ein Pflanzengeföhleht; (*Boh. trawnice = gatunek poziómek*). TRAWNICZEK, czka, m., ptak, czasem się u nas pokazujący, przedziwnych kolorów. *Kluk. Zw. 2*, 350. die Grašmüße; *Slov. trawnik curruca, piegża*; *Ross. травник*. TRAWNIK, a, m., TRAWNICZEK, czka, m., dem, 2. 1) miejsce trawą obrosłe, murawa; ein Grašplaz, Rasenplaz, Grašflüz; *Boh. trawnik*; *Carn. travnek*; *Vind. trau-*

nik (= łąka), fnošet, (sianożęć); *Sorab. 1.* zělenec, (cf. zielony); *Ecl. травникъ łąka, zelenicje*; (*Ross. травникъ* zielnik, zielnikarz, botanik). Przyjemne w ogrodzie trawniki. *Przyb. Mill. 275*. Łąki stare podorywać, aby z nich lepsze i nowe były trawniki. *Haur. Ek. 51*. Warte mieć, gdy się na łąkach trawniki puszcza. *ib. 51*. Jednę część najbliższą od dworu, obrócić na trawnik i kapustnik. *Pam. 84*, 824. Czasem głowę połóży na trawniczku zdrowym. *Lib. Hor. 110*. Len świeży porózkładać na trawniku. *Haur. Sk. 82. Min. Rył. 1*, 82. — 2) Małe szczupaki zowią trawniki. *Kluk. Zw. 5*, 155. Grašbedte, noch kleine Gedte. TRAWNY, a, e; *Boh. trawnj, trawný*; *Sorab. 1.* trawně; *Vind. traven*; (*Carn. travně Pán = bożek Pan*); *Rag. traavni*; *Croat. trawni*; *Bosn. troskotov*; *Ross. травный, травяной*; *Ecl. былный*; do trawy należący, Graš =. Kosy dwojakiego są gatunku, trawne i sieczczane. *Os. Żel. 66*. Trawny, trawą się pasący, pastewny. *Cn. Th. 1151*, n. p. Trawny wól. *Tr. grajend, auf dem Graše weidend, Graš freßend*. Trawny, trawisty, trawy pełen, w trawę obfitujący; grašćić, grašig. Trawny, z trawy, trawiany; Graš =, von Graš. Na trawniej siedząc pościeli, We dni świete przy buteli. *Hor. 1*, 203. *Nar. Hul. Ow. 210*. "TRAWOCHODNY, a, e, po trawie chodzący; *Croat. travohodni*. "TRAWOJEDNY, a, e, trawę jedzący; *Ecl. травоядец, злакоядец*. "TRAWONOSNY, "TRAWORODNY, a, e; *Rag. travorodan, traavvan*; *Ecl. злаконосец*. "TRAWOSIECZNY, a, e; *Croat. travosječni, herbisecus*. "TRAWOZNAWCA; *Croat. travoznan, herbipotens*, cf. zielnik.

Pochodz *dotrawić, marnotrawić, marnotrawca, marnotrawstwo, potraw, potrawa, potrowka, przetrawić, strawie, strawny, strawa, strawne, strauca, strawnik, strawować, strawność, wytrawić, wytrawny*; — 2) truć, truciźna; *otruć, struć, zatruc*; *trucić, trucić, trucić, trucić, Quem-admodum jod a verbo jesć, sic trucićna a verbo truć, trawić*. — 3) truchleć, truchliwy, truś, (cf. trzeć).

TRAWTA, ob. Trafta.

TRCIA, TRCINA etc., ob. Trzcia, Trzcina. TRĘ, ob. Trzeć. TRĘBACZ, a, m.; *Boh. et Slov. trubač*; *Sorab. 1.* trubiczer, trubatz, tarakar, trometař; *Carn. tróbz, trobentar*; *Vind. tróbenzar, trobentavez, trobez, trumpetar, trometar*; *Hung. trombitas*; *Dal. trumbitar*; *Bosn. trubnik, trubgljar*; *Croat. trumbetas, rogopussecz*; *Rag. trubitegl, rogotrubnik, rogotrubitegl*; *Ross. трубачъ*; *Ecl. трубачъ, дудльничъ*; — 2) 1) trąbieniem się trudniący, der Trompeter. Sztabowy trębacz wszystkie feldszutki wojenne umieć grać powinien, i pilnować, aby wszyscy trębaczę jednakowo grali pobudki, capstrychy, marsze. *Kaw. Nar. 204*. — *Fig.* Trębacz walki niesłusznej przeciw ojczyźnie. *Zygr. Pap. 264*. (poduszczyciel, poddymacz, podszczuwacz, pobudziiciel). Trębacz, rozgłosiciel, plotka; ein Aufpänderer, Herumtrager. — 2) Trębacz, miano psa gończego. *Ryd. Name eines Stäuberhundes*. — 3) *Vulg.* Trębacz, nie wiele dokazujący, słabizna; ein Pfuscher, mit dem nicht viel zu machen ist. — *W rodz. żeńsk.* TRĘBACZKA, i; *Croat. trumbetassica*. TRĘBACKI, a, ie, TRĘBACZOWY, TRĘBACZY, a, e, do trębacza na-

leżący, Trompeter. Trębacka ulica, w Warszawie. — Anat. Nerw trębaczowy, *buccinatorius*. *Krup.* 3, 164.

TRĘBECKI, imię familii Polskiej; dziś sławnego wierszopisa. — *Prov.* Własny Trębeckiego dyabeł, trudno się go skropić. *Rys. Ad.* 74.?

TRĘBIĆ, *ob.* Trabić.

TRĘBNIK, a, m., agenda cerkiewna Ruska, die Kirchengagende bey den Russen; *Eccl.* ТРЕБНИКЪ, МОЛITВЕННИКЪ книга. МОЛITВОСЛОВЕЦЪ, (трѣбл ołiara, cf. trzewo, trzebić); *Ross.* потребиликъ. W żadnym tego rytuale albo trebniku Rokołańskim niemasz *Pim. Kum.* 1. Nie te są w trebniku albo w agendzie Ruskiej położone modlitwy. *ib.* 18. Modlitwy, które są w trebnikach i czasosłowach, nabożnie odprawuje. *ib.* 93. Te modlitwy z ich służebników, trebników, t. j. mszałów i agend i ustawów są wybrane. *Sak. Pers.* 1 pr. Tak nadrukowała Moskwa w swych trebnikach albo agendach. *ib.* 2. Piotr Mohła, metropolita Kijowski, wydał sięgę nazwaną trebnik wielki. *Fund.* 57.

TREDOWACIEĆ *neutr. niedok.*, strędowacieć *dok.*, tredowatym się stać, ausjäsigt werden; *Rag.* ogubavitse; *Eccl.* проказитися, заражаться проказою. Strędowaciała, zbiewawszy, jako śnieg. *Radz. Num.* 12, 10. *Budn.* *ib.* **TREDOWACINY** plur, **TREDOWATOŚĆ**, ści, ż.; *Boh.* trüdotatost; krosty trędowate, czerwone, bolesne. *Syr.* 1182; trad, Ausjäs, Słede. Tredowaciny, oszpeccenie skóry na licu. *Urzed.* 49. et 144. **TREDOWATY**, a, e, — o *adverb.*; *Boh.* trudowity, malomocný; *Carn.* gôbôv; *Vind.* gobou, krözou, shobau; *Croat.* gubav; *Dal.* gubav, gubbav; *Rag.* gubav, gubbavaz; *Bosn.* gubbavaç, gubbavi; *Slav.* gubav, gholav; *Ross.* проказенный; trędem zarazony, ausjäsigt. U żydów trędowate dla zarazy innych wyklinano i za miasto wyganiano. *Sk. haz.* 367. Tredowaty na twarzy, krosty czerwone na twarzy mający, fupirig im Gesejete. *Tr.* **TREDOWIZNA**, y, ż., *ob.* Trad, Ausjäs. *Tr.* **TREDOWNIK**, a, m., scrofularia, Braumurz; ziele; korzeń służy na guczyły etc. *Kluk. Rośl.* 2, 262. *Sienn.* 67. Tredowaciec, martwa pokrzywa. *Urzed.* 149; *Boh.* krtičnjk; *Carn.* zhèrnaben; *Ross.* зобный корень, собака голова, поричникъ, завалець.

TREFIĆ, **TREFNIĆ**, *ob.* Trafic. **TREFNIARZ**, a, m, **TREFNIŚ**, ia, m., **TREFNICZEK**, czka, m., **TREFNISIEK**, ska, m., *dem.*, dowcipem narabiający, żartowniś; *Slov.* posmčwač; *Hung.* tréfás, tréfáládó; *Eccl.* тrefникъ, при-трапезникъ, лизоблюдь, кой при етоляхъ шутить. под-хлебатель. *Ross.* блазень, затѣшникъ, f. затѣшника; *vulg.* трелюдь, ein Wisling, Spafsvogel, scherzhafter Spafsmacher. Cyncero trefniarz. *Kosz. Cyc.* A 5. Dowiedział trefniczek panu, zakład uczyniwszy, iż najwięcej lekarzów na świecie. *Bach. Ep.* 61. Trefnisiek mały do bluzgania wielkie miewa zachęcenia. *Zab.* 6, 321. *Dwor. G.* 5. Takich koncepcistów i trefnisów dawniejsi panowie nasi za pieniądze dla zabawy na dworach swoich chowali. *Teat.* 19. c, 60. Trefnicy trzymanii przed czasy u dworów. *N. Pam.* 15, 51, cf. błazen nadworny. Hofnarr. Trefnik nadworny. *Mon.* 70, 279. *ib.* 71, 601. **TREFNOŚĆ**, **TRAFNOŚĆ**, ści, ż., *decentia*, przystojność, słusznosc. *Mącz.*

die Wohlangemessenheit. — 2. Dowcipna żartobliwość; *Hung.* tréfáládás; (tréfa jocus, tréfátška joculum), scherzhafter Wis, trefende Scherzhaftigkeit. W trefności, jak nauki, tak i mistrza niemasz; bo się z tym człowiek urodzić musi. *Gorn. Dw.* 158. Trefnością albo rozmową około miłości bawili się. *Gorn. Dw.* 328. (trefnowaniem, żartowaniem). **TREFNOWAĆ** *cz. niedok.*, żartować, dowcipnie przedrzwawać; *Hung.* tréfalni, tréfáládóm, wişig scherzen, Spaf treifen. Cyncero z konsula kilkordmowego tak trefnował, iż za jego urzędu nie było ani zimy, ani wiosny, ani jesieni, ani lata. *Budn. Apopt.* 117. Panowie lubią ludzkie krotocwilne, którzyby im trefnowali. *Petr. Pol.* 419. Jeden sposób trefnowania w długim a dworskim, jak się co stało, powiadaniu zależy, drugi w jedynym, a wczlowatym rzeczeniu zawisł. *Gorn. Dw.* 416. Gdy lud użrzał, że ich hetman tak bezpnie a śmieie w takiej niebezpieczności trefnuje, stał się wnet śmiejszym. *Kosz. Lor.* 155. Tak - ci oni żołnierze, będąc dobrej myśli, a trefnując sobie rozmaitemi żartami, pracy podróżnej sobie ulżali. *Baz. Sk.* 92. Pan z pieskiem rad trefnuje. Chociaż ten nie nie robi, tylko wyskakuje. *Papr. kol. I. b.* żartuje, bawi się, krotocwili, furzweilen. **TREFNY**, a, e, **TREFNIE** *adverb.*, trafiający, ugadzający, n. p. w cel, nie chybiący; treffend, nicht fehlend. Z trafnej Patrokla ręki pocisk utkwiał w brzuchu. *Dmsch. II.* 2, 115. Nie zbroi dzida ręki, ni głowy przyllu a, Łuk, proca, ten ich oręż i trafna prawica. *ib.* 50. (cf. pomierny, mierny). Wół dostawszy od obucha nietrefnej rany, srożeje. *Tward. Wł.* 15. Uczynię podziwienie ludu temu wielkim dziwem i trafnym. 1 *Leop. Jes.* 29, 14. (w oczy uderzającym, poruszającym). Czy nie trefnie, kiedy trafi kosa na kamień! *Gorn. Dw.* 169. — 2. Trefny, przypadający, stosowny, przystojny; paßend, jßwärlid. Przykład bardzo trefny. *Biel.* 101. *Decenter*, przystojnie, trafnie, słuszenie. *Mącz.* Zona w żadne nietrefne rozmowy wdać się nie ma. *Papr. Przyk. A 4 b.* Miewają białogłowy biesiadki nietrefne ładu z kim, a sługa poczeiwy będzie na stronie. *Gorn. Dw.* 509. Świągotliwą mową przyprawisz się o nietrefną sławę. *Gorn. Dw.* 252. Śtargają sobie młodość zbytkami i innemi rzeczami nietrefnemi. *Budn. Apopt.* 71. — 2. Streść, potrefić, u żydów, rzeczy koszerne, czyste, których im religia używać dozwala, zrobić trefnemi, nieczystemi. *X. Kam.* — Nietrafny, przykry, przeciwny, szkodliwy; widerlich, widermärtig. Nie oglądowali się na żadną nietrafną przygodę. 1 *Leop. Jud.* 8, 11. (przeciwna przygoda. 5 *Leop.*). Przyda mu się co na drodze nietrafnego. 1 *Leop. Genes.* 14. (co nie-pomyślnego). — Trefny, sudamny, gustowny; geßwärdig, niedlich, elegant. Suknia ta wprawdzie kosztowna, ale nie trafna; *gratia caret.* *Mącz.* Szarfy trefne z salbanami. *Comp. Med.* 765. — 2. Szczególny, wysmienity, wyborny; besonders ausserlesen, trefflich. Sokół ptak, trefny jest w lataniu swym. *Cresc.* 618. — 2. Trefny, ucieszny, dowcipnie żartobliwy; *Hung.* tréfas, tréfaas *facetus*, wişig, scherzhaft, lustig mit treffenden Wis, jein Iemlich. Trefni, żartowni, sposobni każdemu trafić w rym. *Petr. Et.* 280. Greczyn trefny z natury lubił z drugich sztydzić, Nikomu

nie darować, każdego zawstydzić. *Dmoch. Szl. R. 72.* Trefnie jeden rzekł: więcej Cezar niż obiecał, iści. *Warg. Cez. 28.* Kiedy zechodzą z pola, trefna się przygoda, lecz dobra stała. *Pot. Arg. 280.* ucieszna, wesoła, ein drohlicher, lustiger Verfall. Czytaj tę dosyć trefną a śmieszna historya. *Baz. Hst. 58.* TREFOWAĆ, ob. Trafieć. TREFUNEK, TREFUNKOWY, ob. Trafunek.

TREJBAUZ, z *Niem.*, Treibhaus, ob. Krzewodom. *Pam. 83, 451, ob. Rośliniarnia.*

TREJTAK, a, m., niecka albo opałka mała, która rude i wapno w piec wielki sypia. *Os. Żel. 80. et 87. Os. Rud 244.* eine Erzmulde, Kalkmulde, womit Erz und Kalk in den Hochofen geschüttet wird. *Trotz* pisze Trejtak.

TREKTAC, ob. Treskać.

1. TREL, u, m., TRELİK, a, m., dem., narabianie głosem wyewerkami; *Vind.* glosajiglanje, jiglauzhik; *Svec.* drill; *Ital.* trillo; *Germ.* der Driller. Trel w muzyce pisze się nad nutą, zaczyna się od uderzenia wyższej nuty, wybijają się w walorze nuty, nad którą jest położony, i kończy się, odbita od dołu. *Magier. Mskr.* Trelik, trel krótki, nad mała nuta wypisany, który bez odbitej się bierze. *ib.* Głośne słowiki z topoli swoje wywodzą trele. *Zab. 13, 6.* Wód mnóstwo w usta się wdarło Wśród wiersza, nim zaczęty trel dokończył. *Zab. 12, 551.* *Ejszym.* Upominają, a oni przecię po staremu w plesy i w trele. *Udow. Wróż. 60.* Gdy przestanie lutnia ma wydawać trele, Pod skrzepkami palcami, płaczące przyjaciele. *Zab. 12, 579.* Z trelikiem nuty arytekę. *Zab. 2, 46.* — (2 TREL, TRYL, u, m., ścieżka flisowska. *Klon. Fl. E 4.* Tryl flisy nazywają ład równy, po którym można holować. *Magier. Mskr., Germ.* der Treilweg, Treppelweg, Trechweg an einem Flusse. Na tryl, to się rozumie, gdy flisi ładem wszyscy ciągnąć mają pełną liną statek, a jeden tylko chłop przy sterniku na warudze zostaje, wołając na nich holuj, albo nie holuj. *Havr. Ek. 174.* Kuchlarz niechaj warugi przy sterniku pilnuje, nie szczipać flisa do trylu. *ib.* 175. do holowania. — TREL-NY, TRELISTY, a, e, TRELISTO adverb., trelami, wyewerkami narabiający, trillernd. Gra tak trelisto dziu dziu, a skrzypce mu buch buch. *Mon. 75, 61.* Trelnym czyżki organkiem przybiera. *Zab. 9, 17.* Trelne na wodach łabędzie. *Zab. 14, 91.* 1. TRELLOWAĆ, cz. *niedok.*, trelami spiewać, głosem narabiać, wyewerkować, przepierować; *Vind.* i głasam jiglati, jigluvati, trilleru, Triller schlagu. Przedtym głos mój strzepać, przedziwniem trelował. Głosną chrzole leśną gergamim celował. *Tol. Saut. 68.* Niech chłopek za woły poganiające treluje. *Glicz. Wych. O 6.* — (2. TRELLOWAĆ, cz. *niedok.*, statek wodny ciągnąć linami przez ludzi albo konie, lub też okręt morski przez baty; *Germ.* ein Schiff treideln, *Holl.* treylen, mit Seilen fortziehen, treden, bugsiiren. Trelują okręt zrzucony szalupami. *Pap. W. 4, 558).*

TREN, u, m., z *Greck.*, żałobna pieśń, ein Klage Lied, Trauergefang, Elegie. *N. Pam. 5, 200.* Treny Jeremiaszowe przełożył Przybylski. Treny Jana Kochanowskiego na śmierć córki Urszuli. Treny Stan. Grochowskiego na śmierć Maciejowskiego. — Choćbyś pożywał u Orfeu-

sza melodycznej treny. *Jabl. 147, (in fem.).* "TRENIC cz. *niedok.*, treny spiewać, żałośnie narzekać, (cf. dumać), Klage Lieder aufstimmen. Trenie, bo na mię ze wszech stron trwog nawałności szturmują. *Kulig. Her. 2.* Pokutować, trenić, żyzy wylewać, rzewnie żałować. *ib. 7.*

TREPANOWAĆ, głowę przewiertować. *Krup. 5, 604.* *Bardz. Luk. 146.*

*TREPELE, TREPERELE plur., kręzy abo kołnierz marszczony. *Włod., ob. Teperete;* ein gestraufte Halskragen, eine Halskrause. Od trepelów, których dyabeł trafić pomaga, a jednej pani były w szyję wrosły, niech zapłać talar. *Lek. C 4.* Bóg kościół swój przyoblekł w zaśługę syna swojego, ranami jako puntalami, jego łańcuchami jako treperelami. *Gil. Pest. 218 b.*

TREPKA, i, ż.; *Boh.* treпка; (*Etym. cf. Germ.* trappen, Treppe); *Graec.* τραπεζή; solea, Bernadyńska treпка, obów tylko podszewę nożną nakrywający, na wierzchu rzemieniem zawiązany. *Mącz., ein Holzschuh, Klotzschuh; Rag.* kłopaz, kłopcich; *Bosn.* klopći, fratuni; *Croat.* czo-klye; *Carn.* zòkla. Mnich ci gada o kapiwy, o trepkach, o pleszu. *Rej. Zw. 6 b.* Co zjadł bogu za wdzięka, że mnich chodzi w trepce! *Pot. Arg. 785. Pot. Pocz. 595.* — *Fig.* Za nim się na trepkach szczęście włożyło. *Weresz. Reg. pr.?* (*Vind.* lę na trepko vdariti - płazem uderzyć). — *Fig. tr. Titubo,* obawiam się, zająkam się, na trepkach mi język chodzi. *Mącz.* jak w pantoflach, eine schwere Junge haben. *TREPY plur., n. p. traczów do wstępowania na drzewo, bywają sosnowe. *Kluk. Rosl. 2, 166.* wschody, drabina, szczeble; *Treppe, Leiter, Lufttritt.* Na szkucie trepy, tarcie z wrębami, na dwóch konikach albo stoleach, t. j. słupach przy budzie wystawiane, po których sternik chodzi, gdy jest przy rudlu. *Magier. Mskr.*

*TREPLIKOWY, a, e, n. p. Jedwabne robaczki znalazłem w sadzie swoim na jabłoni treplikowej w Sandomierzu. *Urząd. 585?*

TRESA, y, ż., z *Franc.*, u fryzera, włosy nawięzywane na jedwab na perukę. *Magier. Mskr.* die Dresse bey den Perückenmachern.

1. TRESĆ, *TRZEŚĆ, sci, ż., [*cerk. tręczk vitis 2*]; wycisk, sok wyciśnięty, ekstrakt, außgedrückter Saft; eseneya, Esenz. Treść wina, protropum vinum. *Cn. Th. 1155.* der Vorlauf des Weins, Serumwein. Wmieszali miód i winną treść. *Otw. Ow. 568.* Z tego ziółka sok prędko wycisnąwszy, i samę tylko treść z niego odjąwszy, Maść uczynił. *Past. Fid. 517.* Oenusa za roczny plon szczególnie zebrany Cererę zboż pierwszczyzną, Bacha odprawował Winiem, treścią Paladską Mnierwę hodował. *Zebr. Ow. 197; (latices. oliwa).* Ambrozjową treścią się karmili. *Otw. Ow. 55.* Żyje wieczną treścią, to jest, ziem ambrozją, która wiecznemi czyniła tych, co jej używali. *Otw. Ow. 289.* — Treść miodu, patoka. *Cn. Th. 1155.* Przedni miód biały, drudzy treścią zowią. *Syr. 653.* flarer, geläuterter Honigsaft. — § *Transl.* treść, istota czegokolwiek, główna przednia część jego, jądro, kwiat czego, [cf. drzeń, rdzeń 2]; das wahre Wesen, der Kern, das Innere, die Hauptsache, die besten Bestandtheile;

Zygr. Pap. 576. Wiedzą to i baby na trecie. *Cn. Ad.* 304. (baby w szpitalu). Bajesz, by baba na trecie. *Pim. Kam.* 95. Ledwieby się dudarzewi, albo niewstydliwej jakiej przekepee na trecie takie bajanie zeszło. *ib.* 105. Z tretu ta wieść. *Dudz.* 64. (brukowa). Smrodzie, wychowany na gnoju, splodzony na trycie. *Min. Ryt.* 4, 18. T R E T A , y, ż, zamieszanie, tertes, Verirrung. Nie był na takiej jeszcze Mars znać trecie, Jak tu Polacy Turka czestujecie. *Jabl. Buk. R.* 4. O tej nie wie jeszcze trecie. *Chroś. Fars.* 110. — 2. Treta lub wszywanka, szycie podeszwy u trzewika damskiego na około stopy. *Magier. Mskr.* die *Sohlenath im Franenfuß.* T R E T E R , u, m; [*Ecl.* трятъръ 2]; zbieganie, tartas; Zusammenlaufen drunter und drüber, Durcheinanderlaufen. Fortuna ledaco wyrzuci, to my, jako dzieci, W taki treter, że z sobą wyniesiem i śmieci. Wiec temu rekaw urwa, a ten czapkę straci. *J. Kchan. Fr.* 24. *Pilch. Sen. list.* 2, 207. T R E T O W A Ć , ob. Tratować. T R E T O W Y , a, e, z tretu, co się na trecie bawi, podły, *circulatorius.* *Cn. Th.* 1155, Trödel; *Ross.* площадный.

T R E T W A , T R E T W I Ć , T R E T W O Ś Ć , ob. Drętwik, Drętwić etc.

T R E W I R , u, m, miasto Niemieckie w cyrkule Niższego Renu. *Dykc. Geogr.* 5, 151, die Stadt Trier. T R E W I R S K I , a, ie, von Trier, Trierisch. Arcybiskupstwo Trewirskie. *Wyw. Geogr.* 208. daż *Christlum Trier.*

T R E Z L A , i, ż, T R E Z E L K A , i, ż, *zdrbn.*, gatunek uzdy na konia, *Germ.*, die Trens, ein leichter Pferdebaum; (*Svec.* trens; *Holl.* trense). Jeżeli konie na siebie trzeli włożyć nie dają, nie dać im spać przez trzy dni i noey; tym znudzone, dadzą włożyć na siebie trzeli, której wedziłło grube i tepe być powinno. *Kaw. Nar.* 584. W początkach żołnierz nie powinien używać munsztuka, ale trzeli wszystko z koniem robić. *ib.* 591. et 596

T R L I C Z , T R L I C Z E K , ziele, ob. Skoczek ziele.

T R O C H A , y, ż, T R O S Z K A , T R O S Z E N K A , i, ż, *dem.*; (*Elym.* cf. treskać, treść, cf. trześć); małość, kęs jednej jakiej rzeczy, lub też małość liczby względem wielu rzeczy, niemnogość; ein Wenig, etwas Weniges, ein Bisßen, etwas, nicht viel; *Boh.* trocha, trošku; *Slov.* troška, trošku, trošičku, trocha, trochu; *Sorab.* 1. trócha, trochu, troschku, troschežičku; *Sorab.* 2 trochu, tschochu, tschoschku, tschocha, drobenszu, drobenschku (cf. drobno, odrobina), bitscha; *Carn.* tróhfraszka, (potroshiti consumere, cf. potroszyć); *Vind.* kolzhakai, kolzhkei, (cf. cokolwiek); *Croat.* treszka, trèsche *segmentum*, mervina (cf. mierzwa), drobitna, mervo, mervichëk, (trosim, troshiti, trossiti, potrossujem, raztrossujem *consumere*); *Ecl.* трошити *consumere*; *Ross.* потрохъ *wnętrze* ptasze, rybne, cf. podrobie, потрошить, *выпотрошить* potroszyć, *wywnętrzeć*, *кросечку* (cf. kruszyć, krszyna), мало, мадьски, немвожко. Rodzajniejsza bywa trocha roli dobrze sprawionej, niż wielkie pole niedbale zorane. *Cresc.* 657. Morze nas rozłącza, trocha nas wody, że się nie schodzim, hamuje. *Ów. Ów.* 122. Mała trocha kwaśnego ciasta wielka moc ciasta praśnego kwasu. *Kosz. Lor.* 4 b. Maluczka

trocha kwasu tego. *W. Post. W.* 2, 179 Lepsza dobremu trocha majątności, niż niepobożnym ich szerokie włości. *J. Kchan. Ps.* 51. Daj mi trochę czasu, a nie bądź tak skora, Wszystko się stanie, tylko wytrwaj do wieczora. *Morszt.* 559. Dziwna rzecz, jakie my gardłowania podejnujemy, dla trochy tego umienia doczesnego. *Hrbst. Nauk. D.* 8. (dla małego zysku, dorobku). Lepiej trocha dobrego, niż wiele złego. *Rys. Ad.* 55. Lepsza trocha pewnego, niż wiele niepewnego. *Cn. Ad.* 448. Zawija onę trochę oszczędzonych pieniędzy. *Stas. Num.* 1, 56. Rzecz ta za trochę groszy stoi. *Gorn. Wł. H.* 2. Nie przyjął tych pieniędzy, że abo trocha to było, abo też ich nie potrzebował. *Krom.* 750. Odparci byli trochę żołnierzy. *Sk. Dz.* 295. (garsteczką). Ta ludzi trocha, co mieszkała tam, w jeden się naród zrosła. *Krom.* 29. Mała troszka Chrystusa poznała, i to co wzgardzeńszych. *Żarn. Post.* 10. (mała gromadka). Cnotliwych na świecie silna troszka. *Gorn. Dw.* 578. Dziewczyna dufając tej trosze, które ma wdzięków, mną pogardza! *Zab.* 16, 521. — Trocha *absolute absque Genitivo*: Lepsza trocha w pokoju, niż na wojnie wiele. *Alb. z Woj.* 52. Lepiej mieć trochę z sprawiedliwości, niżli wiele z nieprawością. *Radz. Job.* 12, 7. *Budn. Prov.* 15, 16. W kim umysł wspaniały, ten w trosze swojej Większy pan, niż grzejskarb, co o grosz płacz stroi. *Ryb. Gęśl. C.* 4. Serec na swojej trosze przestawające, przewyższa wszystkie bogactwa świata. *Gil. Post.* 281 b. Zbiera mała do wielkiego, trochę do większego, aź zbierze i zapomże się w kupie a w sprzęt jaki dobry. *Glicz. Wych. M.* 8 b. Ponieważ nad trochę był tak wiernym, postanowię cię nad wielą 1 *Leop. Math.* 25, 21. Puszcę na was bestye polne, któreby pojady dobytek wasz, i przywiodły do trochy wszystko. *W. Levit.* 26, 22. Głupstwo wielkie na trochę wiele kłaść. *P. Kchan. Jer.* 46. (igły szukając świecę spaść). I to trocha, i to płocha. *Cn. Ad.* 285. (niewiele, a do tego w złym gatunku). Rozgniewany, gdy karać będzie, nigdy tej mierności nie zachowa, która jest między trochę a małym. *Glicz. Wych. C.* 5 b. (by nie przesadzić, a przecię dosadzić). — 2. Trochę, troszkę, troszeńko, troszeczeko *adverbialiter*; kęs, względem wielkości, mało; ein Bisßen, ein Wenig, nicht viel. Jeden miał trochę coś więcej nad trzy lata, a drugi pięć. *Birk. Dom.* 106. Oni troszeńkę, a tamci bardzo wiele robili. *Sekl.* 96. Skazili zamek, którego jeszcze był Kazimierz trochy nie domuował. *Biel. Św.* 221 b. — Trochę względem stopnia, mocy, tęgości, nie bardzo; ein Wenig, nicht jebr. Ja niby zacząć się troszkę użalać; będę się trochę starał ją przeprosić; nakoniec mój ojciec będzie się troszkę z początku gniewał. *Teat.* 28, 145. Tknąwszy moich ust troszeńkę z daleka, Wnet mię sprawiła do mowy śmiałego. *Wad. Dan.* 185. — Trochę względem czasu: krótko, niedługo; ein Wenig, nicht lange. Jako się strzedz mamy fałszywych proroków, pewiem trochę. *Sk. Kaz.* 529. Jeszczeć troszuczkę i niewiele, a skończy się gniew mój. 1 *Leop. Jes.* 10, 25. Co jest żywot wasz? para, co się troszuczkę ukaże, a potym zgioie. 1 *Leop.*

Jac. 4, 14. Trochę potym, paulo post, trochę przedtym, paulo ante. *Cn. Th.* 1155. — 2. O trochę, o mały włos, o kęs, bez mała; um ein Haar, fast, beynahe, es fehlte nicht viel. O trochę się nie wymówił. *Teat.* 41, 121. Rzym domowemi bunty wewnątrz zbity Od Afrykana o trochę i Scyty Nie zginał. *Hor.* 2, 59. O trochę sobie już w łeb nie wypalił. *Teat.* 29, 4. — 2. Po trosze, po trochu, po mału, po kąsku, szczyptami, nie wiele na raz; nach und nach, zu wenigem, nicht viel auf einmal. Ziele to, każdego dnia po trochu używając, starych pokrzepia. *Syr.* 552. Po trosze jedz, żebyś zaś wioski nie połknął. *Opal. Sat.* 51. Tak po trosze, po trosze, zbiorą się grosze. *Kniaż. Poes.* 5, 117. Domyślam się po trosze. *Teat.* 54, 16. (po woli). "TROCHOSKUB, a, m., *Przyb. Graec.* μετρίοσκαζ, mysz w Batrachom. TROCHOSĆ, sci, ż., niemnogość, małość, die Wenigheit. Nie mamy się wielkością sprawować w poznawaniu wiary; ale przestawać raczej i z trochością, przy której prawdziwe słowo boże. *Żarn. Post.* 5, 790. TROCHT, ob. Trucht.

TROCICZKA, TROCISZKA, i, ż.; *Boh.* trocyska; *Croat.* trancziskus; *Ross.* курительная свѣчка; albo od trocin węgla lipowego, albo z *Graec.* τροχίσκος. *Cn. Th.* 1154; świeczka wonna, kołaczek do kadzenia. *Sienn.* 577. daß Räucherkerzen, (wie u. Franzisferl). Sprawid i trociczki z wonnych rzeczy. I *Leop. Erod.* 37, 19. (tymiany. 3 *Leop.*). Piżmo i wonne trociszki. *W. Post. W.* 2, 65. Trociczek już nie stało, tak okrutnie smrodził. *Pot. Jow.* 2, 46. Pokój trociszkami wykadzają. *Psalmod.* 51. TROCINA, y, ż., Trociny plur.; (*Elym.* trzcę); *Boh.* drtiny, opilky, odpilky; *Sorab.* 1. truwanki; *Carn.* shaganje; *Vind.* trohiza, ostrushek, resatunsk pile, shagovina; *Bosn.* stargotine, strigetine; *Rag.* tardina; *Ross.* опилки; opilki, Seilspähne, Sägespähne. Trociny, proch, który pada pod piłę, gdy drzewo tra. *Mecz. Urs. Gr.* 174. Trociny różnych drzew z pod piły, wysmienitym są nawozem na grunta tegie. *Kluk. Rosl.* 5, 187.

TROCZYĆ cz. niedok., stroczyć dok; *Ross.* торочить, второчить, вторачивать, (2. торочить, оторачивать otasnować, obszyć, otoroczka ogarniowanie, stroczyć przeszyć, stroczenie, stroczka przesywanie, stroka linia, rzęd, wiersz; строчить, строчу, страчивать skrećić); trokami wiązać, zwięzywać; binden, schneuren, fesseln, zusammen binden. Płaszcz w tyle kulbaki troczony być ma. *Kaw. Nar.* 596. (przywiązany, sznurowany). Woli wprzód umrzeć, niż go kat stroczy. *Pot. Syl.* 69. Tak się dobrze swą ręką stroczy, Ze ze łba obie wylazły mu oczy. *Zab.* 15, 278. (obiesił się postronkiem). Kto myśli uciekać, na drogę się troczy. *Pot. Zac.* 55. (pakuje się, sznurowuje się). Venat Jedni szcują, drudzy troczą. *Pot. Syl.* 254. (w troki wiążą zwierzyne). — *Poet.* Spólna wstęga królom obu palle u rąk stroczy, Co ich w przymierze umówione sprzęga. *Pot. Syl.* 507. "TROGŁOWY, ob. Trójgłowy.

TROIĆ cz. niedok., roztroić dok; *Ecc.* трою, на трое дѣлю; *Ross.* троить; na troje dzielić, in drey Theile zertheilen. Trudno się nam troić. *Pot. Syl.* 463. — 2.

Troić, tyle troje czynić, potroić, utroić; *Sorab.* 1. wotroyofzżam, na troje tżinu; *Vind.* trojiti, triverstiti, potrojiti, troinati; *Rag.* trostrucciti, troduplati; *Croat.* troyduplam, troyversztim; *Bosn.* troduplati; *Ross.* утроить, утроить, утраивать; *Ecc.* трою, утроюю, строюю, возтроюю, трегубствую, verdreusaffen, verdreyfältigen. Nie szkodzi głowie napój ten, ani się troi Mi w oczach, i serce się ekliwości nie boi. *Min. Ryt.* 2, 502. Skaeze, firleje stroi, Gdy mu się łeb zagrzeje, świeca w oczach troi. *Mon.* 73, 186. Ażeby to złe udwoili i utroili, poczełi malis addere malum, ut eveniret bonum. *Smotr. El.* 3. TROISTY, a, e, TROISTO adv.; *Sorab.* 1. troyi, ob. Trój; *Vind.* troin, troinast, troizhen, trybart, trigube; *Ecc.* троицый, троественный; potrójny, trzy razy składany, na troje rozdzielony lub rozdzielisty; trój; drejsch, dreysfältig. Sznur troisty nie łącno się przerywa. *W. Ecc.* 4, 12. (trójnitny). Paszeza troista morąga piekielnego. *Zab.* 15, 12. *Kniaż.* (ob. Trójpaszeczki). Obóz wałami osypować i dwoistemi i troistemi. *Star. Pob. B* 5 b. Troisty Polski denar czyli trójpieniażek. *Czack. Pr.* 14. Chłop po udach tańcuje, aż się troisty pot z koszuli leje. *Haur. Sk.* 99. TRÓJ, -oja, -oje; *Boh.* trogi, trůg; *Sorab.* 1. troij, troyi, trojaki; *Sorab.* 2. tschoij, tschojaki; *Carn.* troj, -a, -u, trojne; *Ross.* третицый, troi; trzy zawierający, trójdzielny; (*Lat.* Trius); drejsch, dreycley, auß dreys bestehend. Bóg jeden w istności, a trój w osoby rozdzielony. *Kanc. Gd.* 248. Pospolicie sadzą trój albo czwór rodzaj wina. *Cresc.* 507. Ziela tego trój znajduje się rodzaj. *Syr.* 701. Troim wojskiem ciągnął do Węgier, a nad Cisą przybyło do nich czwar-te wojsko. *Biel.* 56. Ni mi postać Hyberskiego troja Pasterza, ni Cerberze, straszna była twoja; forma triplex. *Zebr. Ow.* 225. Troja ośm czyni 24. *Grzep. Geom. H* 4. (trzy razy wzięta). Troja przygane daje Aristoteles Platonowej Rzpltej. *Petr. Pol.* 86. Troje noszenie na stół: na trzy misy. *Cn. Th.* 1154. drey Traften. drey Schüsseln auf die Tafel. Dasz półmisków sto, da on tylo troje. *Groch. W.* 564. dreymal so viel. Troje niewidy pleść. *Teat.* 50, c, 41. trzy po trzy. (ob. Niewid). Troje niewidów od potopu świata prawi, plecie. *Mon.* 70, 66. Pogaństwo, które się zabłochami bawi, troje niewidy o zieli Kamfora pisał. *Syr.* 612. (bałanuctwa bez końca). Bach, jak podsunie w głowę dziwy troje, Za nic są mądre Permesu dziewoje. *Zab.* 9, 56. *Zabl.* Tylo troje czynić, (ob. Troić, potroić). Na troje dzielić, ob. Troić, roztroić. Liście w trój (w troje) rozdzielone. *Syr.* 1025. (cf. troje, troja neutr.). — (TROJA, i, ż., Rium, miasto megdys w Myzyi, [stolica Teukrów 2], zburzone od Greków. *Dykc. Geogr.* 5, adj. 65. die Stadt Troja. Zwał się cały kraj Troja, że go trzy morza oblewały. *Klec. Zdan.* 54). — TROJAK, a, m., TROJACZEK, czka, m., dem.; *Slov.* trojnik; *Carn.* trojak; *Vind.* troik, trojnik, trojniza; (*Croat.* trojaki zielone świętki, trojachki wielkanocne święta); liczba z trzech złożona, troje czego. *Tr.* eine Zahl von drey Stück; pieniądz trzy mniejsze zawierający; *Vind.* tretjak, ein Dreyer. — 2. Trojaicy, trzej razem urodzeni, trzy bliźnowie, trigemini.

Macz., Drillinge; *Boh.* trůgčata, trůgčatka; *Croat.* troyki; *Ross.* троини; *Singul. Boh.* trogee, trůgee trojak; *Carn.* trojzhèk, trojzhèzh; *Ross.* тройнишникъ. TROJAKI, a, ie; *Slov.* trogni, trogaki, trognasobni; *Sorab.* 1. troyaki, troyi, troij, trojaki; *Sorab.* 2. tsehojaki, tsehoij; *Carn.* trojne; *Vind.* triforten; *Slav.* trostrok; *Ross.* тројкиъ; trojèj różności, dreyerley, von dreyerley. Art. Pola albo role są trojakiè; jedne na ozimie, drugie na jarzynie, trzecie na ugor. *Haur. Ek.* 18. TROJAKO *adv.*, trójka, we troje, dreyfadh. Pole, gdy odłogiem który czas poleży, Odda trojako, co panu należy. *Tward. Wz.* 246. "TROJAKONITY, a, e. n. p. Trojakonite stalone zbroje. *Tward. Dof.* 58, *ob.* Trojnitny. TROJAKOŚĆ, ści, ż., troja różność, die Dreyfadhheit, Dreyfaltigkeit. Jedynie bóstwo w trojakości. *Rej. Post. B b 5. Rej. Wiz.* 115 b. *Rej. Ap.* 7. et 68. TROJANEK, nka, m., ziele, trojczak, wleza stopa, wątrobnik, z trzech listeczków sobie równych złożony. *Syr.* 702, *hepatica nobilis.* Edelleberfrant. *Kluk. Rosł.* 2, 262. *Kluk. Dyk.* 1, 55. — (TROJANIN, TROJANCZYK, a, m., z Troi miasta rodowity, der Trojaner. *Fem.* TROJANKA, *abbrev.* TROJKA, i, ż., die Trojanerin. Niejedna z Trojek westehnie głębokimi jęki... *Dmoch. Il.* 2, 167. *Adjert* TROJAŃSKI, a, ie, Trojsh, Trojanish. *Dmoch. Il.*) — TRÓJBARWISTY, TRZYBARWISTY, a, e, — *o adv.*, tricolor, dreyfarbig. *Tr.* Potrójny kolor nie jest trzybarwisty, ale dwójbarwisty. *Syr.* 1452. TRÓJBOZANIN, a, m, *W. Post. praef. Hrbst. Nauk.* 1 b. *ib.* m 5. Trójbożanie, heretycy, trinitarii, dla trzech osób boskich istność bożą trojcy czynili. *Kat. Gd.* 57. *Żurn. Post.* 3, 558. Dreygötter. Już trójbożanie, już trójczacy i t. d. w naszej się ziemi namnożyli. *Weresz. Reg.* 15, *ob.* Trójjednik. TRÓJBOŻAŃSKI, a, ie, n. p. Kościół trójbożanski. *Hrbst. Nauk. B b.* TRÓJBUNCZUCZNY n. p. basza. *Zab.* 16, 129, z trzema buńczukami (*qu. v.*), von drey Rößschweijen, *ob.* Trzytulny. "TRÓJBYTNY, TRÓJISTNY, a, e, trój co do bytu lub isności; *Ecl.* троеуытныи, dreywesentlich. TRÓJCA, y, ż.; *Boh.* trojice; *Slov.* trojica; *Sorab.* 1. troyieza; *Sorab.* 2. tsehojofèz; *Carn.* trojstvu, trojiza; *Vind.* troiza, triednost; *Croat.* trōicza, troysztvo, szveto trojztvo; *Bosn.* troiga (*tria*), trisivo; *Rag.* trōjstvo, troizza; *Slav.* trōjstvo; *Ross.* троица; bóg w trzech osobach, die Dreyeinigkeit, Dreyfaltigkeit. Trójca, nie bóg ci to jest, ale liczby nazwisko, wzięte od chrześcian, którym sobie znaczą tych trzech mianowanych, ojca, syna i ducha świętego, być jednym bogiem. *Gil. Kat.* 71. W istności bóstwa trzy osoby, trójca przenajświętsza. *Karn. Kat.* 15. *Kłok. Turk.* 166. Syna nam nie stanie, jeśli ojca samego przyczyną ducha ś. uczynimy, t. j. utracim trójcę, przy dwójce zostaniemy. *Smotr. Lam.* 119. Niedziela św. trójcy, *Carn.* trojazi; (*Croat.* trojaki = zielone święta, trojachki = wielkonocne święta; *Ross.* троїцнъ день, święteczny dzień, pierwszy z zielonych świąt). Pieśń na św. trójce *Ross.* тропченъ. — *Prov. cum allusione:* Bóg trójce lubi. *Rys. Ad.* 3. numero impari gaudet. "TRÓJCIAŁY n. p. *Geyon. A. Khan.* 218. TRÓJCIELNY. *Bardz. Trag.* 280. *Chrośc. Ow.* 120. "TRÓJCIELE-

SNY. Bardz. Trag. 494. Trójcielisty. *Urs. Gr.* 155; *Slov.* trotèlni; *Sorab.* 1. tziiziwotné; *Croat.* troitelni; *tricorpor.* dreyleibig. 1. TRÓJCZAK ziele, *ob.* Trojanek. — 2. TROJCZAK n. p. Trojczacy mnisi, w białych kapicach z czerwonymi krzyżami nastali r. 1220. *Teof. C 5.* Trynitarze. — 3. Trójczak, TRÓJCZANIN, a, m., Już trójczacy, już nowokrzeżony, już ebionitowie, już obrzeżony... *Weresz. Reg.* 15. *Smalc.* 122. *Farnov.* 12. et 69, *ob.* Trójbożanin; (*Carn.* trojzhèk, trojzhèzh = trojak, trojny bliźniak). TRÓJDANNICZY, a, e; *Ecl.* троеданичъ, платящій въ три мѣста дань, dreytributâr. "TRÓJDRÓGI, a, ie, TRÓJDRÓZNY, a, e, *trivialis* *Cn. Th.* 1154; *Ecl.* трепутный, тропутный, dreywegig. TRÓJDRÓŻE, *ob.* Trzydroże. TRÓJDRÓTOWY, a, e, n. p. Trójdrótowe pończochy, trójnitne; *dreyfädig;* *dreydrätbig;* *Boh.* třípramený. TRÓJDZIELNY n. p. stosunek, *ratio subtriplicata.* *Łęsk.* 2, 3, *Ross.* троечастный; *Ecl.* тричастный, *ob.* Trzyczęstny, trzyczęściowy. TROJE, *ob.* Trój, troja, troje. TROJÈ, *G.* troja *neutr.*, trzy różnego rodzaju; *Slov.* troge; *Sorab.* 1. troje; *Vind.* *Slav.* et *Rag.* troje, drey Stüd verschiedener Gattung oder Geschlechts. Troje dzieci. Troje nas było. W troje, we troje, trojako, potrójnie, trzynasobnie. *Ross.* тройнъ, въ тройнъ, върое, въ трое, трегубо. Ja we dwoje i czasem we troje więcej na rok wydaję, niż mam dochodów. *Mon.* 68, 674. "TROJEDNIK, a, m, *Farn.* 12. et 71, *ob.* Trójczak, Trójczanin, *oppos.* trójbożanin. "TROJEDYNY, n. p. bóg. *Odm. Św.* 2 A; *Vind.* trieden, triednast, hereyitig; (*Croat.* trojedinoszt *trinitas*). "Trojedynego boga słuhać mamy. *Farn.* 57. Wiara o trójednym bogu. *ib. pr.*, *ib.* 41. TROJEDZIENNY, a, e, na dzień po trzy razy powtórzony, dreymal täglich. Po trójdziennym dyscyplin zażyciu. *Chodk. Kost.* 44. "TROJENASCIE, *ob.* Trzyascie. TROJÈŚĆ ziele *ob.* Tojęś, Bazarowiec. "TRÓJGŁOS CERBERA *Otw. Ow.* 276, *trilinguis* *Cerberus*, die dreyfache Stimme des Höllenhundes. "TRÓJGŁOWY, a, e; *Boh.* tříhlavý; *Carn.* triglavn; *Rag.* troglav, troglavi, troglevni; *Croat.* trojglavni; *Sorab.* 1. tzihlwotaté; *Ecl.* треглавый; *Ross.* троеглавый: *triceps*, dreyköpfig. "Trójgłowy. *Urs. Gr.* 178. Trójgłowy Cerber. *Bardz. Boet.* 107. Trójgłowista sobaka. *Bardz. Trag.* 573. *Subst.* Trzygłów czworonogi. *Morszt.* 92, (*Ross.* тригловый, *ob.* Trójpaszeżęki, trójbisty, trójpysek; *Boh.* tříhlawec *Cerber*). Zdumiał się stróż trójgłowy, Usłyszawszy koncert nowy (Orfeusza). *Bardz. Boet.* 107. Hekate trójgłowista. *Bardz. Trag.* 70: trójgłowa. *Otw. Ow.* 262; *Carn.* Triglav = *Dyana*. "Troglowa Hekata. *Żebr. Ow.* 166. *Anatom.* Trzygłowista myszka uda, *triceps.* *Krup.* 4, 121. "TRÓJGRAN, u, m., igła trzygraniasta. *Czerw.* 22. et 25. et 25. eine dreyeckige Rebnadel. TROJGRANIE, ia, n., tryangul, trójkat. *Mon.* 75, 591; *Boh.* tříbranjk; "TRÓJGRANIEC, TRZYGRANIEC, ňca, m., ein Dreyed. Podobny do trójgranięca. *Nar. Tac.* 2, 242. Trzygraniec na niebie *A deltozon*, *signum Andromedae.* *Cn. Th.* 1161, ein Gestirn. TRZYGRANISTOŚĆ, trójkatność, die Dreyeckigkeit; *Boh.* tříbranost, tříbranost. *Cn. Th.* 1161. TRÓJGRANISTY, a, e, trójkatny, trójweglasty, dreyedig; "TRZYGRANOWITY. *Sienn.* 76; TRZYGRANOWATY n. p.

strzączek skoczku. *Spicz.* 40; *Vind.* trikrain; *Ross.* трегрпаиуи. TRÓJGROSZNIK, ob. Trzygroszówka. "TRÓJGROTNY, a, e, *tricuspis.* *Cn. Th.* 1154, dreyßpitzig, dreyzünfig, ob. Trójspiczasty; *Sorab.* 1. tżizpicżitć. TRÓJHALERZ, a, m., n. p. Gdański trójhalerz, czyli potrójny denar. *Czack. Pr.* 14, ein Dreyhellerstück, cf. trójpieniężnik, trzypieniężny. TRÓJMIENNY, a, e, o trzech imionach; *Croat.* troyimen, dreynamig. TRÓJJEDYNY, ob. Trojedyoy. TRÓJKA, i, ż, trójnik, liczbą trzy wyrażająca; *Boh.* trojka; *Carn.* trojka; *Croat.* trojeza; *Rag.* troizza; *Bosn.* trojca, (cf. trójca); *Ross.* троица, троечка, троицатка, die Drey. Trójka, trojako, we troje, *tripartito*, dreyfaß. *Cn. Th.* 1154 — 2. Trójka, jedna trzecia część całości, $\frac{1}{3}$. *Jak. Mat.* 1, 60, *Boh.* třetina, třetinka; *Vind.* tretkizh, tretki diel; *Croat.* tretina; *Slav.* trechina; *Ross.* треть, третина, ein Drittel. — 3. Trojka, ob. Trojanka. — TRÓJKAT, a, m., tryangul, figura trzy boki mająca. *Jak. Mat.* 1, 52. *Łesk.* 17. *Klecz. Zdan.* 75; trójgranie. *Mon.* 75, 591, *Boh.* tříhranjik; *Carn.* trivogel; *Vind.* trivogel, trivoglina; *Croat.* troykutje, troyvugel; *Rag.* trokútje, trinughlo, trinughliza, tronughliza; *Ross.* треугольникъ, daß Dreyeck, der Triangel. "TRÓJKATMERSTWO, a, n., *trigonometria.* *Geom.* 1, 269; trójwęglomiar. *Rog. Dos.* 1, 529. TRÓJKATNY, a, e, TRÓJKATNE *adverb.*, trójwęgielny; *Boh.* tříbranjý trójgraniasty, třehelný, tříhelný; *Slav.* trohranni, triuhelný; *Sorab.* 1. tżirożné trójrożny; *Carn.* trivoglat; *Vind.* trivoglen, trivoglast, trikrain; *Rag.* trokutni, trinughlast; *Croat.* troyvuglaszt; *Ross.* треугольный; *Eecl.* проеугольный, dreyeckig. Punkta ustawione trójkatnie, *triangulariter.* *Alg. Nar.* 273. — "TRÓJKIELNY, a, e, n. p. Trójkielne pioruny. *Przyb. Mill.* 202. trójgrołne, dreyzaßtig, dreyzünfig. TRÓJKONCZATY n. p. piorun. *Otw. Ow.* 71; *trifidus*; *Croat.* troykonehen. TRÓJKOWY, a, e, od trójki; *Dreyen*, *Terzial*; *Ross.* третиый. "TRÓJKRÓTKI, a, ie, *Tribrachys.* *Urs. Gr.* 167, n. p. Słowo trójkrótkie. — "TRÓJKSZTAŁTNY, a, e, n. p. Trójkształtna bogini. *Otw. Ow.* 261. Trzykształtna. *Żebr. Ow.* 163, *triformis* *Hecate.* Miesiące trzykształtne, raz pełnym okregiem, drugi raz połowicą, trzeci tylko krajem świeci. *Ow. Ow.* 257, (ob. Trójodmienny), dreygestaltig. *Zab.* 13, 5. *Kniaż*, *Sorab.* 1. troyożtawné; *Croat.* troykipni; *Eecl.* тревидный, троеличный. Chimera trójkształtna. *Birk. Exorb. E* 2, ob. Trójgłowy, trójciały. TRÓJKOLEC, iea, m., obrączka żelazna o trzech kolcach, na ruce krótkiej prochem nabitą, które przeciw nacierającej kawalerji wyrzucają. *Jak. Art.* 5, 520. Dreyßtaffel, cf. trójzab. TRÓJKORONNY n. p. ojciec. *Zab.* 12, 252. "papier, dreyfronig; (cf. *Eecl.* трицарственный, imjący się trzycarstwem trójkoronny). TRÓJKWIAT, u, m., kościelne ziele, *narcissus sextus.* *Ursin.* eine Art Narcissen. "TRÓJLBISTY n. p. Cerber. *Min. Ryt.* 2, 262. trójgłowy, dreyköpfig. "Trzyłba Hekate. *Brud. Ost. C* 12. TRÓJLETNY, TRÓJLISTNY, ob. Trzyletni, Trzylistny. TRÓJLICZ, ob. reguła trzech; (*Ross.* тричлениый trójliczny, troje liczący, potrójny). TRÓJMĘSKI, a, ie, z trzech mężów, n. p. Postanowili trójmęska godność. *Chmiel.* 1, 452; *triumviratum*; *Croat.* troynoladanye, ob. Trójwładca, trójwładztwo.

— "TRÓJMIAŻSZY n. p. Geryon. *Petr. Hor. C b., nat.,* o trzech głowach; trójgłowy, trójbisty. TRÓJMNOŻNY n. p. stosunek, *ratio triplicata* *Geom.* 2, 98. *Łesk.* 2, 3. *ib.* 105, (cf. dwumnożny), dreyßadmehtend. TRÓJNASOBNY, a, e, — ie, *et* — o *adverb.*, w trójnasob; *Boh.* trognasobny, třínasobný, třínasob; *Slav.* trognásobný; *Vind.* trybart, trigube; *Croat.* troydùpel, troyverszini, dreyfaß, dreyfältig, *tripplus.* Odda mu to w trójnasob. *Kras. Pod.* 2, 53. "TRÓJNEWID, a, m., Chimereby nazwać można trójnewid, albowiem było to od Greków zmyślone zwierzę, z trzech różnych t. j. lwa, kozy i smoka złożone, którego nigdy nikt nie widział. *Klecz. Zdan.* 75, ob. trójrodna Chimera, trójskładna. TRÓJNIK, a, m.; *Boh.* trojnik, trojniček; *Slav.* trojnik trojak; *Ross.* троиникъ, (троинициникъ trojak, trojny bliźniak); rzecz z trzech części złożona, cwaś auß Dreyen bestehendes. Trójnik, trójka, die Drey. *Cn. Th.* 1154. Trojnik Pytagoresowy. *Zab.* 3, 278, *Græc. rōds.* trójka — 2. Trójnik, pity miód, lipiec, *hydromel.* *Mocz.*, modice aqua temperatum, quæi tres partes aquæ continens, cum simplex hydromel multo plus aquæ recipiat. *Cn. Th.* 1154. guter Meth, mir von drey Theilen Wasser. Od trójniku, malinniku, każdy płaci, jak od starego miodu. *Vol. Leg.* 2, 987. *et* 3, 58. Za zdrowie jego trójnik zmieszawszy z muszkatełą wypili. *Biel. Św.* 287 b. "TRÓJNITNY, a, e, — ie *adverb.*, 1) we troje krecony, trójdrótowy; *Rog.* troxieni, dreydrätzig. *Trilia*, trójnitny, troisty. *Urs. Gr.* 186. Axamitu przedniego trójnitnego. *Gost. Gar.* 107. — *Aliter:* Zaledwie twego życia trójnitne siostry Erebowe Zaczęły motać króciuchną osnowę. *Zimor. Siel.* 199. (trzy Parki nie żywota ludzkiego przedące). — 2) Trójnitny, TRÓJNONITY, we troje nitowany, dreyfaß geniethet. Pancerz trójnitny. *Anakr.* 17. Coż pancerz enocie trójnitny przyda? *Mon.* 71, 76. TRÓJNOGI, ob. Trzynogi. **TRÓJNOŚĆ, ści, ż., trojakość. die Dreyfaßheit. Trójność święta, że ojciec z synem i duchem ten jeden bóg. *Gil. Post.* 116 b. "TRÓJNY, a, e; *Slav.* trojni; *Carn.* trojne; *Ross.* троиный; potrójny, trój, trójrazny, dreyfaß. Trójny pies Cerber. *Bardz. Trag.* 494 (trójgłowy, trójbisty). "TRÓJOCZNY n. p. kamień, *triphthalmos gemma.* *Cn. Th.* 1154, dreyaugig. "TRÓJOSĆ Neptunowa. *Klecz. Zdan.* 93. trójzab, trójkołec, Dreyfaß. TRÓJODMIENNY, a, e, — ie *adverb.*, trojako odmienny, dreyfaß veränderlich. Lice trójodmiennego wieżyc. *Suszye. Piesn.* 5. *R* 2 b, (ob. Trójkształtny). "TRÓJOSOBNY, "TRÓJOSOBISTY, a, e, w trzech osobach, dreypersönlich, in drey Personen; *Eecl.* триличный, n. p. триличное божество, отецъ, сынъ, и святый духъ. TRÓJPASZCZEKLI n. p. Cerber. *Tward. Daf.* 19. *Tward. Wł* 57. *Kulig. Her.* 516. *Zimor. Siel.* 145, *trifaux.* *Chrose. Ow.* 120. Trzypaszczeki. *A. Kchan.* 161, (*Ross.* тризбный, ob. Trójgłowy; *Sorab.* 1. tżisebiyatć trójczyjny). Zadmiał się i zamiłł morąg trójpaszczeki. *N. Pom.* 4, 99. "Trzypaszczeki. *Urs. Gr.* 189. dreytraßig. "TRÓJPYSK Cerberowy. *Jak. Tel.* 254. der Dreyßhund des Hellenbunde. — TRÓJPIENIAŻEK, żka, m., troisty Polski denar. *Czack. Pr.* 14. ein Dreyßennigstück, ob. Trójhalerz, ob. Trzypie-

nieżny. TRÓJRAŻNY, TRZYRAŻNY, a, e, *triplex*. *Urs. Gr.* 184. po trzy razy powtórzony, potrójny, trójny, trój, trójnasobny, dreyfach; (*Croat.* troysztruk). Wiatr napełnił Cerber oszczeki trzyrażnemi; *ternis latratibus*. *Żebr. Ow.* 175. TRÓJROCZE, a, m., *triennium*; *Rag.* trigodisete. TRÓJROCZNICA n. p. Bachowa, święto co trzeci rok przypadające, *trieterica*. *Otw. Ow.* 379. et 244. daś dreyjäh-rige. Jest des Bačas. TRÓJRODNY, a, e, n. p. Trójrodna Chimera, z półkonia, półniedźwiedzia i półczłowieka złożona. *Dudz.* 19. trójrielista, trójkształtna, trójskładna; dreyerleygestaltet, von dreyerley Körper, ob. Trójnewid; (*Ross.* трюородный *issu de germain*, cf. przyrodny). TRÓJROGI, a, ie, *tricornis*; *Boh.* tregorhý, tjrrohly; *Sorab.* 1. tzirožné, tzirohate; *Croat.* trojrog; *Rag.* trorog, troroxni, troroxaz, dreybörnig. Trójrogie oręże rzadzey morza. *Otw. Ow.* 21. (trójzab, trójkończate berło). — TRZYROŻNY n. p. kapelus. *Zob.* 12, 61. dreyceig. Piątka trzyrogata. *Mon.* 63, 99. — TRÓJROZSOCHATY, a, e, o trzech rozsochach; *Sorab.* 1. troyshsochaté trifurcus, dreygablig. TRÓJRZĘDNY, a, e, n. p. Trójrzędne kłó w osęki psa piekielnego. *Brud. Ost. C* 2. w trzech rzędach osadzone, dreyceißig. TRÓJŚCIENNY, a, e, n. p. Trójścienne figura, figura o trzech ścianach. *Solsk. Geom.* 7. dreyseitig. *Subst.* TRÓJŚCIENNOŚĆ. *Czack. Pr.* 2, 203. zbieg trzech granic ościennych, dreyfache Nachbarschaft. TRÓJSERCY, a, e; *Croat.* troyszerchen; *tricolor*, trzy serca mający, n. p. Ennius, *opud Cell.*, albo iż trzy języki miał; albo dla trzech osobliwszych przymiotów. *Cn. Th.* 1154. *Dudz.* 64, dreyherzig, boßherzig. TRÓJSETNY, a, e, n. p. Trójsetna rada. *Petr. Hor.* 2, R 3 b. z trzech set złożona, (cf. trzechsetny). auß dreyhundert bestebend. TRÓJSIECZNY, a, e, o trzech ostrzach, dreyßneidig; *Eecl.* трибодуный. TRÓJSKŁADNY, a, e, — ie *adverb.*, złożony potrójnie, dreyfach zusammengeßet; *Vind.* trifloskasten; *Eecl.* трисоставный. Trójskładna Chimera. *Petr. Hor. E* 2, not. «złożona z trojga zwierząt, konia, niedźwiedzia i człowieka»; trójrodna, trójkształtna, ob. Trójnewid; dreygestaltet, dreyfach zusammen geßet. TRÓJSMUTNY, a, e, n. p. Trójsmutna łez dolina. *Brud. Ost. D* 4. przesmutna, cf. *Gall.* très triste, sehr traurig. TRÓJŚPICZASTY. *Syr.* 702, dreyßigig, ob. Trójgrotny; *Sorab.* 1. tziżpicżitę; *Vind.* trinaboden, tribodezh, trioistrinast. TRÓJSPRZĘŻNY, a, e, na trzy konie, n. p. wóz; *Sorab.* 1. tziżpżażné wóz, *German.* dreyßpännig. TRÓJSTOPNISTY, ob. Trzystopny. TRÓJŚWIĘTY, a, e, n. p. Trójświęta pieśń, *trisagion*: święty boże, święty mocny, święty nieśmiertelny, śpiewanie kościelne *Sk. Dz.* 425. daś drey-mal Heilig; *Eecl.* трисвятос, (трисвятъ, трисвятельный, трисвятый epitel św. trójcy; triciatu trojakim światłem błyszczeć, o św. trójcy). TRÓJSYLABNY, a, e, — ie *adverb.*, co do sylab trójskładny; *Slov.* trogslowkowiti; *Vind.* triflben, triflibast, trifloskasten, trifloschen. dreyßigig. — (TRÓJTAK, ob. Trejtak). — TRÓJUSTY, a, e, TRÓJGEBY, o trzech gębach, ustach, drey-mäulig; *Rag.* triustni. TRÓJUSZNY, n. p. statek. *Cn. Th.* 1154. o trzech uchach, dreybörig, dreybenfelig, mit drey Henkeln. TRÓJWĘGIEŁ, trójwęglasta figura, trójkat, trójgran,

daś Dreyed. *Cn. Th.* 1154; *Carn.* trivogl; *Croat.* troyvugel; *Rag.* trinüghliza; *Ross.* треугольник. TRÓJWĘGŁASTY, a, e, na trzy granie. *Cn. Th.* 449, TRÓJWĘGIELNY, trójkatny; *Boh.* treuhelný, tñuhelný; *Slov.* triuhelný; *Carn.* trivoglat; *Vind.* trivoglen, trivoglast; *Rag.* trinüglast; *Croat.* troyvuglaszt; *Ross.* треугольный; *Eecl.* треугольный, dreywinfelig. TRÓJWĘGŁOMAR, ob. Trójkatmierstwo. TRÓJWIECZNY n. p. Nestor. *Hor.* 1, 230. *Nar.* Trójwieki Nestor. *Petr. Hor.* 2. A 4, not., «już trzecie sto lat żyjący». *Dudz.* 19. dreybundertjährig, drey Jahrhunderte lebend, trzystaletny. TRÓJWEZŁY, a, e, o trzech węzłach, dreyfnötig; *Croat.* troyvüzlen, trinodis. TRÓJWŁADZCA, triumvir. *Krom.* 386. TRÓJWŁADZTWO, triumviratus; *Rag.* trojnovladanje; *Croat.* troynovladanye = trójmeska godność. *Chmiel.* 1, 457. TRÓJWRĄBY, triglyphus. *Rag. Bud.* 39, dreyßigig. TRÓJZAB, eba, m., *Otw. Ow.* 528. *Ody.* Sw. 2, H 5. *Mon.* 75, 591; TRÓJZĘBY, a, e, n. p. Trójzębe berło Neptunowe. *Otw. Ow.* 20. Trójzębne. *Dmoch.* II, 190. Trzyzębne widły. *Chmiel.* 1, 53. Trójzębe widelce. *Pot. Syl.* 314; *tridens*; der Dreyzack, daś dreyzacke Scepter Neptun's; *Vind.* trisoben, trisobast; *Croat.* troyzub; *Rag.* trozubje, trozühja; *Bosn. osti.* (cf. ość): *Eecl.* тризубъ; *Ross.* трезубецъ, трезубный. Trzyzębate karciażki. *Czerw.* 13, cf. trójkolec, cf. trójspiczasty. TRÓJZEBONOSZY n. p. rządca morza Neptun. *Otw. Ow.* 458; Neptun trójzębny. *N. Pam.* 10, 91; Neptun trozeby. *Miask. Ryt.* 2, 99, tridentifer, tridentiger, den Dreyzack führend. Trozebnik Neptunus. *Żebr. Ow.* 207. Trozebnik morski. *ib.* 275. — TRÓJZBROJNY, a, e, n. p. Trójzbrojni Rzymianie. *Wad. Dan.* 207. moeno zbrojni, (*Gall.* très), starf gepanzert. TRÓJZEN, ia, m, TRÓJŻONATY, TRZEŻENCA, y, m., trzy żony mający, lub też trzecią żonę mający, drey Frauen habend, oder die dritte Frau habend; *Eecl.* тризениць, троженецъ, трообрачный, который на третией женатъ. Strofuje dwużeńców i trzeżeńców. *Smotr. Lam.* 25. TRÓJZENSTWÓ; *Ross.* трообрачие, трообрачность. TRÓJZŁOŻNY; *Vind.* trifloschen, trifloskasten, ob. Trójskładny.

Pochodz. sub Trzy.

TROK, u, m., n. p. Trok, ehochoł, ein Häufch. *Tr.*
1. TROKI, -ów *plur.*; *Ross.* торока; rzemień, łyka żołnierskie do wiazania niewolników, jeńców, więzy etc., *Włod.*, myśliweze, do nawiązania zdobyczy; Miemen, Stricke, Bande, Zeffeln. (*Ross.* троку тебинки u siodła; *Boh.* troky, trucky, necky = niecki; *Croat.* terkia = rzemień). Tatarowie ludzi rozmaitych lat w troki nawiązanych pędzili przed sobą z Polski. *Krom.* 242. Mężczyzny do ciężkiej i okrutnej niewoli w trokach powiodą. *Janusz. Pos. D.*; *Boh.* otrok niewolnik, otroctwj niewola, (cf. otrok). Rozmaitego zwierza na onych łowach pełno około jarezaków w troki nawiązali i nawieszali. *Stryjk.* 355. — 2. TROKI, stolica województwa Trockiego. *Dyke. Geogr.* 3, 158, eine Stadt in Sittbawen. TROKOWAĆ *cz. cont.*, n. p. Trokować mają flisi, czyli wyciągać połkę, kiedy holują, aby się o drzewo lub kamień nie założyła. *Magier. Mskr.* daś Schiffstau (scharf anziehen, cf. *German.* ruden).

Pochodz. *troczyć, stroczyć.*

TROKSZTAŁTNY, 'TROLETNY, *ob. sub* Trój-.

1. TRON, u, m., z *Greckołac.* 'stolec królewski, monarchy, stolica, *Germ.* der Thron; *Boh.* trůn, trůneček, stolec; *Sorab.* 1. thron, kralowski stów; *Sorab.* 2. thron; *Carn.* tron; *Vind.* tron, kralovu fedalishie; *Croat.* prístolje; *Bosn.* pristolje; *Rag.* prístoglje; *Ecel.* прѣстоуль, престолецъ, восходъ, сѣдмище, кресамъ; *Ross.* тронъ. Tron, prawda, miejsce znaczne, pełne wspaniałości, Ale coż i po tronie, kiedy nikt nie kocha! *Kras. List.* 2, 5. Wstąpić na tron *Ross.* воцариться, wstąpienie na tron, воцарение. Wynieść na tron *Ross.* воцарить, воцарять. Następca tronu; *Vind.* nabajavez na troni; *Ross.* настольникъ, преемникъ чьего престола, der Thronfolger. Bóg tron czyli stolec swój na niebie postawił. *Kucz. Kat.* 1, 140. I tronubym nie chciał tym sposobem kupować. *Teat.* 49. b, 92. (nawet i królestwa, cesarstwa). Sto talerów mu daruje, Czemu jak na tron szewca wystawuje. *Jabl. Ez.* 178. jak gdyby go królem zrobił. — (2. TRON, 'TRAN, 'TRUN, u, m; *Boh.* tukowina, (*ob.* Tuez); *Vind.* ribnu maflu, ribji olei, ribja mast, ribja mafzhova; *Ross.* ворпанъ, порпанное сало; *Germ.* der Thran; (*Svec.* tran; *Anql.* trainoil); tron, czyli tustość z koni morskich niemal tak dobra, jak wielorybia. *Zool.* 295. et 395. Z wątroby psa morskiego, sęcza kłustawą wilgoć, którą na tron urabiają. *Zool.* 195. Śmoła tran z Albanii i Wołoch. *Kłok. Turk.* 248. Szlachcisz teraz nie wstydzi się zysku z najniższych towarów, Zechee i skórmi kupczyć i dziekieim i trunem. *Opal. Sat.* 60. — "TRONOWŁADNY, a, e, — *ie adverb.*, thronherrschend. O xiążę, wielu potęg tronowładnych głowo. *Przyb. Milt.* 8. 1. TRONOWY, a, e, od tronu; *Ross.* престольный. Tronowa izba, daś Thronzimmer; *Ross.* тронная. — (2. TRONOWY, a, e, od tronu, tranu, Thran; *Ross.* ворпанный).

TROP, u, m.; (*Ross.* et *Ecel.* trona ścieżka: *cf.* *Germ.* traben; *Strycker.*, draben; *Niederf.* draven; *Svec.* thrafwa; *Anql.* trap, *cf.* trot, trucht, *cf.* drab', drop'; *Vind.* trop, tropla, trapa, trapla + drób): ślad, stopa w ziemi wyrażona, siegno; *die Spur, die Jährte, das Gefährte*; *Carn.* stopina; *Croat.* trág, szléd; *Bosn.* tragh; *Rag.* trák, trágh; *Ross.* вѣчка. Łowiectwa umiejętni znają się na tropach zwierząt, t. j. z śladu poznawać umieją, czy samiec czy samica jest w kniei, stary czy młody, czy kotna, cielna etc. *Kłuk. Zw.* 1, 385. Trop podwójny *Ross.* двойка Trop zajęczy *Ross.* маликъ, пазанки Trop lisi *Ross.* нарицкъ. — *Propr. et transl.* Trop krwawy w prochu zadęptany. *Tward. Wł.* 13 Cnot swoich zostawił wszędzie tropy znaczne. *ib.* 172. (znaki, pamiątki). Gdzie szukać będę Metampa wiernego, Gdzie trop przejmować kochanka wiernego? *Past. Fid.* 81. Zaraz z obozu biegł do przyległego Lasu, przez pole za nią prosto w tropy. *P. Kchan. Jer.* 171. Za nią w jęże tropy ręce puścił nogi. *Otw. Ow.* 102. der Spur nachteilen. Idź ty wprzód, ja za tobą w tropy *J. Kchan. Dz.* 75. auf dem Fuße, auf der Ferse nachfolgen. Cień wszędzie bieży w tropy ciał. *Past. Fid.* 171. Nienawisć tuż w te tropy idzie za zadością. *Teat.* 52. d, 80. Ja za niemi trop w trop. *Teat.*

28, 75. Karanie za winą temiż tropy chodzi. *Lib. Hor.* 97. Obróciwszy się, obaczył ucznia tropem idącego. *Odym. Św.* 2, N u 5 b. Usiłował iść tropami odkupiciela. *Birk. Dom.* 129. (droga, ścieżka jego, moral). Drze się chodząc trópem zabronionym. *Lib. Hor.* 61. Jezus dla nas cierpiał, abyśmy naśladowali tropów jego. *W. Post.* W. 296. Ciągnie ich do naśladowania w tropy, własna potrzebła, jeśli nie wiara w Chrystusa *Pociej.* 180. Córki w tropy matek swoich wstępowały. *Zabk. M.* 148. — 2. Trop, [z *Franc.* *ob.* Tropa 2], zgromadzenie żołnierskie, die Versammlung der Soldaten. Bębnić, trabić do tropu. *Tr.*

TROPA, y, ż., z *Franc.*; (*Boh.* tropa; *Corn.* tropa; *Croat.* trópa; *Vind.* trup, mnoshiza): wojsko, die Truppe, daś Heer, Soldaten, (*ob.* Trupa). Szwed słysząc o wojsku naszym w Krasnym Stawie, zaraz tropę wyprawivszy doją podęi, sam stanie pod Gołębiem. *Tward. W. D.* 2, 171.

TROPAR, u, m., [z *grec.* 2]; *Ecel.* тропаръ hymn o hymnach boskich lub śś., krótko zebranych, eine Art Hymnen. Po psalmach tropar i styehyry spiewane bywają. *Pim. Kam.* 245 *ib.* 86. *ib.* 225. Nietylko tropary, kondaki, ale i insze bywają hymny. *ib.* 112. *ib.* 113.

TROPASZCZEKI, *ob.* Trój —.

TROPIĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* tropiti, tropiti *patrare, committere, broić*; *Ross.* топить nagić kogo, поторопить ponaglić, погедzić, топонуться, поторопитья śpieszyć się, поśpieszyć się, топоніи, топонивий kwapliwy, поторопаний szybki, zwinny, (*cf.* roztopny); *Ecel.* топонъ śpieszność): śledzić, za tropem- iść; wittern, jřůhen, der Spur nachgehen; *Bosn.* trasgiti, kak ti pas; *Rag.* traxiti; *Croat.* trásim; *Ross.* слѣдичать. Psu ostry węch, gdy tropić ma, największa jedna zaletę. *Pilch. Sen. list.* 2, 242, (*distng.* trapić). TROPICIEL, a, m., który tropi, śledzieiel; der Spürer, Nachspürer; *Croat.* trasitel. TROPISZ, a, m., miano psa gończego. *Ryd.*; Name eines Stänbermndes.

TROROCZNICA, TROROGI, *sub* Trój —.

TROSKA, i, ż., 'TROSK, u, m., 1) frasunek, utrapienie, treskanie; *Boh.* strast, starost (*cf.* starość), peče (*cf.* piecza), lopota, (*cf.* kłopot); (*Sorab.* 1. 'trosk *mus araneus*); *Carn.* skerb, (*cf.* skarb); *Vind.* skerb, maranje, skierb, skerb, skierbet, skerbet, riva, salost (*cf.* żalność), (tróska, troskie, troski, droshje = drożdże); *Croat.* skerb, szkërb, szkërb, paszka (*cf.* piecza), sztaròszt; *Dal.* briga; *Bosn.* skërb, brigga, tuga (*ob.* 'Tuga), pecjallenje; *Slav.* briga; *Rag.* pomgna, (*cf.* pomnić); *Ross.* ппучкѣbie, Kummer, Sorge, Ham. Więcej trosku przy większym państwie się znajduje. *Jabl. Tel.* 295. Proszę Muzo, byś go okwiecie czciła Wieńcem witym z nietroski ziela. *Petr. Hor. D.* 4. — 2. Troska, herb; złota strzała, na hełmie skrzydło orle a na nim strzała. *Kurop.* 5, 52. — 2') Troska, treska, [wiązanka, ein Bund; *cf.* 2] ryba. *Ross.* треска каблон; n. p. Od troski 'junów po gr. jednemu. *Vol. Leg.* 2, 989. Od 'trośla wiunów. *Vol. Leg.* 4, 555. TROSZCZYĆ *cz. niedok.*, utroskliwiać, Troskać *contin.*, utroskać, utroskliwić *dok.*, treskać, frasować, trapić, kłopotać; Kummerriß machen, bekümmern;

Slov. sužugi; *Boh.* starost dělati; *Sorab.* 2. rožesch; *Bosn.* pećalliti, sgjallostiviti; *Ross.* печалить, озаботить, озабочу, озабочивать, (простить, трещу неі skrećae). Nie chciał go o to troskać. *Sk. Dz.* 1105. To utroskało trzecie pytanie Jezusowe Piotra wątpliwego. *Olym. Św.* 2, N n 5. W krytycznych tych kraju okolicznościach, naród utroskliwiających. *Vol. Leg.* 8, 631. Podparłem łokciem me utroskane ciemie. *Kulig. Her.* 81. Żywot nasz utroskany. *Olym. Św.* 5, A 4. Utroskana a prawie zginiona ojezyzna. *Krom.* 554. Troszczący kogo *Boh.* sužitel, f. sužitelkyně. Nie troszcz sobie tym głowy. *Tr.* — Troszczyć się, sich kümmern; *Boh.* sauzit se, swjratı se; *Carn.* skerbeti, grimam; *Vind.* skerbeti, preskerbetife, sebi perfadijevati, ogrimatife, pezhatife, maratife, sebi parfadeti, proprefuvati, kumratife, shaluvati (cf. żałować), se troštata; oczekiwać czego; *Croat.* zkerbiti, skerbeti; *Bosn.* skerbitise, brinnutise, pobrinnutise, sgjuritise, pećallitise; *Rag.* pomgniti, (cf. pomnieć); *Ross.* печаловать, печалиться, заботиться, забочусь, мяститься, выш, выю, ною; *Eecl.* оскръбѣти, скорблю, опечалиться, аволелти, потужити, сожалѣти, мльвити. Poczał się frasować i troskać. *Sekl. Marc.* 14. Nie troszczenie się mówiąc: coź będziemy jeść, abo co będziemy pić? *Sk. Káz.* 574. — Utroskanie, frasunek, zgryzota, troska, mól, rupie, Kummer und Not. Dobrzy czasem utroskanie mają. *Budn. Apopt. U* 2. *Indolentia*, nietroskanie. *Mącz.* die Unbefümmertheit, Kummerlosigkeit. TROSKLIWY; a, e, — ie *adverb.*, pieczołowity, *anxius.* *Mącz.*, frasobliwy; *Boh.* strastný, starostliwý, starostný; *Sorab.* 1. kědźbně, merkoyně; *Carn.* skerbo; *Vind.* skerben, poskerbliu, oskerbliu, skierben, skerben, perskerben, teshau, shalosten, riun, shalujezhen, riunast; *Croat.* škěrbliv, pomnik *curator*, (cf. pomny, cf. pomnik); *Bosn.* skerbgliv, skerbautiv, brisgjan; *Slav.* brixljiv; *Rag.* pomnik, pomniegliza; *Ross.* скорбный, скорбень, прискорбный, озабоченный, заботливый, заботный, попечительный, тщательный, тщательно; *Eecl.* тѣщливѣ, тщаливо, тщательнѣ, сѣтованный, сѣтовательный, befümmert, bejort. TROSKLIWOŚĆ, sei, ż., pieczołowitość, troszcząca się staranność; *Boh.* strastnost, starostliwost, lopotnost; *Slov.* staranj; *Carn.* skerbñst; *Vind.* skernaest, skerbnost, oskerbnost, poskerblist, perskerbnost, perskerblist, riunost, kumranje, shalost, grimnost, ogrimanje; *Croat.* škěrblivoszt, škěrbnoszt; *Ross.* заботливость, забота, попечение, попечительство, тщательность, тщаливость, die Besorgtheit, Befümmertheit. Pokazał politowanie nad niedzną troskliwością, którą o nim krytycy jego bezprześcianie mieć racza. *Mon.* 74, 422. TROSZKA, po TROSZE, TROSYNKĘ, ob. Trocha.

TROT, TROTOWAĆ, ob. Trucht, Kusać.

TRTEC, TRTECZ, ob. Rteć.

TRUĆ, truć, truje *cz. niedok.*, otruć, struć *dok.*, [Trawić *contin.*, 2]; *Boh.* trawiti (ob. Trawić), zgjzвити, gjzvjm; *Vind.* sadati, savdati, (ob. Zadać); *Croat.* trujem, trávim; *Rag.* trujem, trovatti, otrovatti, stráviti, (cf. strawić, trawić); *Ross.* отравить; *Eecl.* отравою порчу, (трутю, повреждаю; *Ross.* порчу, портить psuć); tru-

ciznę zadawać, trucizną zadaną zabijać; vergiften, mit Gift umbringen. Gdy chce wyrok wieczny, i trucizna nie truje. *Min. Aus.* 5. Mężobójcom i trującym cześć będzie w jezierce gorzącym ogniem. *Rudz. Apoc.* 21, 8. Truli, struci są. *Pol. Arg.* 256. Trucie, strucie, otrucie; *Rag.* strava, (cf. strawa); *Ross.* окоръ, окорма; *Eecl.* зельничество, (cf. zielnik). — Truć płód, poronienie czynić, kazić płód. *Cn. Th.* 778. tracić płód, die Zeibesfrucht abtreiben. Truje się brzemienna, struła się, abo struła płód niedoszły chcą. *Cn. Th.* 1156. Truje się płód, poronieniem odchodzi, abortitur. *Cn. Th.* 778. die Zeibesfrucht ist fehl gegangen, die Mutter ist darum gekommen, hat mißgeberet, (von Dürren verworfen). — *Poet.* Na głos pański z obłoków ogień wyskakują, Pustynie drżą Arabskie, łanie dzieci trują. *J. Kahan. Ps.* 58. (ronią, poroniają). — 2. *Transl. fig.* Truć, trawić, trwonić, kazić, psuć, niszczyć; verderben, verderben, aufreiben. Pomysłność zbyteczna częstokroć najmężniejsze truje umysł. *Nur. Hst.* 5, 259. Szkoda tu truć pieniędzy. *Pol. Arg.* 252. Nie truj mi serca, które jak liść zwiędło. *Zab.* 15, 560. Zamiast żebys miała być kontenta, trujesz się niepotrzebną zgryzotą. *Teat.* 9, b, 50. Ta materya struła dwie sesye i trzecią zabiera. *Gaz. Nar.* 1, 46 czas truć, niepotrzebnie trawić; *Bosn.* karsmati, dangubiti *terere tempus.* — Każdy dar fortuny troską struty bywa. *Przyb. Luz.* 127. traci z smaku, wdzięczności. — (TRUCHLA; n. p. Do Truchli i Modzelowskiego nie raiłbym nikogo dobiego. *Alb. na Woj.* 11. Truchla i Modzelowski, rostrucharze, osznkarze, mogą się brać ogólnie za handlarzów oszwabiających). — TRUCHLEĆ, -ał, -eje, *neutr. niedok.*, struchleć *dok.*; (*Boh.* truchliti *lugere, dolere*; *Slov.* truchlijm *doleo*; *Sorab.* 1. struchwě *tetryczny*, struchwofěz *tetryczność*; *Vind.* strohliti, strohlivati, strohneti, postrohliti; próchnieć, gnić, strohliwoti, strohliwoti, strohnetje, strohnenje; spróchniałość; *Bosn.* truhnuti *marcescere*, truhav *marcidus*; *Rag.* truhli *gravidus*); *Ross.* трусить, трушу, дряхнуть; *Eecl.* дряхлѣти, дряхловати, дряхлѣтовати, драселовати, драселую; siły utracić, słabieć, z sił spaść; die Strafe verlieren, fraßtloß werden. Gdy coraz zadają Nowy ból jemu, krew się święta leje, On coraz bardziej w nas rozkoszami struchlała. *Star. Ref.* 41. Struchleć od rozkoszy musiał, którego boki od cudzej pracy bolą. *Pilch. Sen. gn.* 254. Z więzienia okrutnego wypuszczony, już nie mógł więcej wskórać; lecz z nienagłą zawsze truchlejąc, wychórzały skawęczał. *Krom.* 504; (*lento morbo consumptus est*). Struchlały *Ross.* дряхлый, оторопный, дряхлець. Ciało struchlałemu lada co zawadzi. *Budn. Cyc.* 52. Temi przygodami majątności giną, stany bogate niszczeją, i familie truchleją. *Birk. o Exorb.* 26. Struchlenie, *Ross.* оторопность, otrupałość; *Eecl.* дряхлованіе, тажеиіе, (cf. tazyć). — Truchleć z bojaźni, strachu, dziwu, zadumienia etc., dretwieć; starren, erstarren, vor Jurdz, Bewunderung stanen; *Sorab.* 1. trasehu szo, strachu szo; *Carn.* skoperneti; *Bosn.* snebivatise, pripadatise; *Ross.* струсить (ob. Truś), торопѣть (cf. trup), засуетиться; *Eecl.* утер-

паю, (cf. eierpnąc). Aż truchleję na tę mowę. *Teat.* 6. b. 99. Jakże truchlejesz cała, usiądź i uspokój się. *ib.* 58, 125. Blednicją I jakby z pewnej śmierci przed czasem truchleją. *Bardz. Luc.* 115. Trwoży się serce we mnie i truchleje, I ręka ezemuś nad zwyczaj słabiej. *Past. Fid.* 280. Struchlawszy na umyśle, omdlewał, że się nie tak stało, jakoby był chciał. *1 Leop. I Mach.* 4, 27. Gdy pańskiego nie znalazły ciała, zlekły się, i na swych serecach struchlały. *Odym. Św.* 2, L 1 5 b. Za anielskim stał się otrzeźwiony Zniknięciem, orszak z bojaźni struchlały Halabartników, którzy grobu strzegli. *ib.* 2, M m b. Widząc to z radości truchleje, I krzyknie: cudo się w tym dzieje! *Zab.* 12, 64. TRUCHLIWY, a, e; *Boh.* truchliwy; bojaźliwy, lęklwy; *Ross.* трусливый, (cf. truś); *Eecl.* драсець, дрась, (cf. drag); *Vind.* zagou, zaglou, ängstlich, fürchtom, erdrosen. Serce truchliwe. *1 Leop. Jer.* 8, 18; *Slov.* truchly, truchliwy lacrimabilis; *Sorab.* 1. struchwé tetryczny.

TRUCHT, u, m., TRUCHCIK, a, u, m., zdrbn.; (*Lat. med.* troetus; *Ital.* trotto; *Angl.* trot); *Klus.* Germ. der Trott, der Trab den man reitet; *Vind.* dirja, dirjanje (cf. dyrd, dyrdem, dyrdanie), koniski friedni hod, lohkokorak, bersnokorahna jesda, lohkokorazhenje; *Ross.* развал, развалецъ (cf. ewal), (групъ truchcik, ступъ, cf. stepia). Truchtem jeździć. *Dyko. Med.* 2, 671. Jadać powoli truchtem. *Kur. Fel.* 7. Niechże już pielgrzym na podjezdka siada I dąży truchtem do wieczystej chwaly. *Zab.* 24, 249. *Szym.* Widza międziewiedzia, który truchtem ku nim bieży. *Jak. Baj.* 174. TRUCIOWAĆ, Trotować, ob. *Kłusać*; *Rag.* trussati, kassati; *Bosn.* drussati, kassati; *Vind.* lohkokorazhi, lokokoraknu jesditi; *Ross.* рыскать, рыщу, рыскаю, (cf. ryś). Truchciemkiem jeździć *Ross.* группою ѣхать. Truchtujący dobrze, dobrze *Kłusujący*, *Vind.* dirjavez, dirjar; *Ross.* рысистый, рысавъ, рысачебъ.

TRUCICIEL, TRUCIZNIK, a, m., fem. TRUCICIELKA, i, *Boh.* trawic, trawicka; *Sorab.* 1. yedwatž, zkuzwař; *Rag.* stravitegl; *Vind.* obstrupnik, otrovauz; *Eecl.* отравникъ; eo truczne zadaje drugim, der Vergifter, Giftmischer, die Vergifterium, Giftmischerium. Któryż we Włoszech całych truczniak związany nie był z Katyliną? *Nag. Czc.* 57. *Czack. Pr.* 2, 55. Truciciel. *Pilch. Sen. gn.* 151. Trucicielka jego, po nim brała sukcesyą. *Teat.* 5, 59. — §. Truczniak, truczne robiący, przedający. *venenarius.* *Cn. Th.* 1155. TRUCIE, otrucie, ob. Truc. — (TRUCIEN, ob. Truten, Trud). — TRUCIZNA, TRUCINA, y, ż; *Boh.* trawěnina, otrawa; *Carn.* gift, strup (cf. strup), zhimer, (cf. czmer, ciemierzycy); *Vind.* otrova, strup, gieft; *Croat.* otrova, otròv, chèmer; *Dal.* otrov; *Bosn.* otrov, otrovi, jad (ob. Jad), cemer; *Rag.* cemer, otròv, nàlip; *Ross.* отрава, окурмъ, окурмка, зелье, (cf. ziele); *Eecl.* порча, отравка, трутисна; rzecz trująca, którą sobie albo drugiemu kto zadaje z jadu, soku, ziół, prochów, (*distng.* jad); dař Gift, (womit vergiftet wird). Trucznią kogo gubić. *Sk. Żyw.* 2, 174. I truczny, które zabijają Od ziół zdrowych swój początek mają. *Past. Fid.* 151. Za truczne mają Te zioła, eo człowieka psują, zabijają. *Zab.* 5, 559. *Koss.* Gdyby kto nosił jad

albo truczne, 'ażalby się nie strzegł, aby tym, któryaby dobrze chciał, śmierci tym nie uczynił, żeby ich nie 'otrawił? *Eraz. Jez B b.* Kleopatra zażądała sobie truczne przez węże. *Biel. Św.* 57 b. Truczna jadowita. *Biel.* 415. Zmłoduj się, niech mię kto ratuje. Jadowitą truczne piłem, skutki czuję. *Zab.* 5, 544. *Koss.* Gdy bóg chce, truczna nie truje. *Min. Aus.* 5. Lekarstwo przeciw jadowi i trucznie wszelkiej *Cresc.* 466 Na poły z trucznią są takie potrawy. *Kij. Wiz.* 49, (cf. z arsenikiem). — *Tr. fig. moral.* Truczna, Gift. Hańba, jest to wolna truczna, zabijająca duszę człowieka. *Teat.* 49. b. 81. Truczna nauki herezyckiej. *Zygr. Pop.* 202. Pochelebstwo, wielka na pana truczna. *Groch. W.* 567. Truczna miłości. *Teat.* 49, 107. TRUCIZNIK, ob. Truciciel. TRUCIZNOWY, a, e, do truczny należący, od truczny, trucznią zaprawny, napuszczony, Gift. Płki ogniste, nabite zaprawą dymiącą się, smrodliwa, trucznią zarażona, zowią trucznowe kule. *Jak. Art.* 2, 95. Trucznowe lekarstwa zamorzyły króla Stefana. *Czack. Pr.* 2, 98. szkodliwe, zabijające, przeciwnie.

TRUD, UTRUD, u, m.; (*Boh.* trud, trapani vexatio, 2) trudnowatost mentagra, cf. trędowatość, traud fomes; *Carn.* trüd, fatyga, lassitudo; *Vind.* trudnost, trudnje; zapracowanie; *Croat.* trüd, trudenje; fatyga; *Rag.* trüd labor, opera, trüd, tchanje; rolnetwo; (trüd fomes); *Bosn.* trüd labor; *Ross.* трудъ; праца; (*Eecl.* трудъ [labor 2], трудъ водный рудина); — trud, spracowanie, ustanie sił z pracy; die Ermüdung, Ermattung. Przydają się też wolom choroby rozmaite, jakoby trudy z pracy wielkiej a gorąca, to poznać, gdy albo jeść nie chcą, albo język dla ochłodzenia wywieszają. *Cresc.* 555. — §. Trud, trudzenie, fatyga trudząca, праца ciemieżąca, ciemieżenie, *Sorb.* 2. mija, mücha; *Sorab.* 1. proza, horio; *Vind.* muja, baluvanje, sadievanje, delu, delanje, opravdu, (cf. dzelo, dziać, cf. oprawie); *Bosn.* tégh, (cf. ciąg, ciężkość); *Croat.* raunanje, (cf. runać); *Ross.* мозоль (cf. mozoł), надеда, Страпае, Beschwerde, Mühe, Mühseligkeit. Wojska już strudzonego z sobą wyciągać i nowym trudem mordować nie chciał. *Krom.* 129. Wielki trud *Ross.* многотрудие. Trudem osłabiać *Ross.* надедать, надеждать. Nie potrzeba trudu tak wielu ludzi, lepiej tę wojnę skończyć przez jeden pojedynek. *Zal. II. T.* 155. Późne znoje, trudy, poły, Kiedy fortuna matką być nie chce. *Mon.* 65, 96. Nigdy się trudy i wysługi nasze nie nadgrodzą. *Teat.* 4. b. 151. Nie masz nic dobrego bez trudu i kłopotu. *Pilch. Sen. list.* 1, 255. Już też po długim utrudzie, I nam się niebo usmiecha. *Kniaz. Poes.* 5, 259. Przyjdzie zakończyć życie i życia utrudu. *Przyb. Luc.* 504. Znać z krótkim głupstwem staranne utrudu, Słodkie na miejscu poszaleć trochę. *Hor.* 2, 276. *Kniaz.* Narodził się dla nas syn boży, W to wierz człowiecze pobożny, Iż przez trud Bóg swój lud Odjął dyabłu ze straży. *Biel.* 19, z Bogarodz. przez mękę swą. *Sk. Żyw.* 2, 255. (*Ross.* страда ciężka праца, trud, страдание мька Chrystusowa, pasya). Horacyusz w trudach więzienia Moskiewskiego przełożony przez *Petrycego.* Trudu Mo-

skiewskiego księgi pierwsze, napis pierwszej księgi od Horacyuszowych *Petrycego*. TRUDLIWY, a, e, — ie *adv.*, trochę trudny; *Ross.* труднеекъ, трудноватый, (*Subst.* трудноватость), etwas mühselig, schwierig. Święcić się trzeba na prace trudliwe. *Jabl. Tel.* 527. TRUDNIĆ *cz. niedok.*, trudnym czynić, przytrudniać, zatrudniać; schwer machen, Mühe machen. Wzdyma się rzeka nagle, metnemí wodami, Przepawy wszystkie trudniąc i z brodami. *Suszye. Piesn.* 5, K 4. Uciekając w ciasnych bramach sami się trudnili. *Warg. Cz.* 169. (zawadzali jedni drugim). — §. Trudnić kogo do czego, trudnym go czynić do czego, hamować go od czego; einen zu etwas schwierig machen, ihn davon jurückhalten. Do apostolskiej tej pracy, (miewania kazai) ani go biskupi urząd, ani senatorska godność nie trudniły. *Nies.* 1, 80. (nie wstrzymywały od niej). — Trudnić sobie co, trudnić się w czym, trudności czynić, Schwierigkeiten machen. *Tr.* — §. Trudnić kogo czym, zatrudniać go czym, trudność mu czym czynić; einen womit beschweren, Beschwerde machen, beschäftigen. Niespokojność moja nie trudni We Pana bynajmniej. *Teat.* 11, 29. (nie obchodzi go). — §. Trudnić się, zatrudniać się, zająć się jakim trudem, jaką pracą, sich womit beschäftigen; *Bosn.* truditi, djellovati, tersgati, poslovati *laborare, opus facere*; *Ross.* трудиться, потрудиться, трудясь, *vulg.* трудясь. Robić jest trudnić się pracą. *Pam. Warsz.* 5, 515. *Niemc., Rag.* trudnik, trudnik 1. *patiens laboris*, 2. *agricola*; *Bosn.* trudnik; *Ross.* тружашійся працюjący; *Ecl.* трудяникъ, который трудами своими пицу промышленяетъ pracownik, wyrobnik, na chleb працюjący; злотрудникъ, во зло употребляющийъ труды свои со зле broi, (cf. злоczyнца, złodziej), трудолюбникъ pracowity, трудолюбие pracowitość. Nie wierzę, aby Władysław nie uprzatnąwszy zupełnie domowych rzeczy swych, odległa i niepotrzebna trudnić się miał wojną. *Krom.* 112. TRUDNO *adv.*, niełatwo, z trudem, z pracą, z ciężkością; *Rag.* trádno, trudno; *Ross.* трудно, натужно, затруднительно, schwierig, schwer, nicht leicht. Chcącemu nie trudno. *Pbt. Arg.* 75. Trudno się śmiać, gdy co dolega. *Cn. Ad.* 1177. Trudno to dochować cało, na co ich godzi nie mało. *Cn. Ad.* 1177. Trudno wicie i dobrze mówić. *ib.* Trudno zataić co nowego. *ib.* 1178. (szydło w worze). Trudniej czasem upor zwyciężyć na rzeczy mniejszej, niżli na tej, gdzie o zdrowie idzie. *Star. Ryc.* 59. Acz od ciebie do gruntu zniszczeni, jednak ci za zle mieć trudno mamy i winować cię nie możemy. *Biel.* 262. (z trudnością, z ciężkością nam przychodzi). Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie dobrze sasa, a drugi młody do lasa. *Gil. Post.* 127. (niepodobieństwo, niepodobna). Niesworne woły trudno mają wóz ciągnąć. *ib.* 111 b. (nie pociągną go). — §. Trudno o co, ciężko o co, rzadkie co; es ist schwer um etwas, etwas ist selten. Teraz nam o Zamojskich, Strusów, Chodkiewiczów, i innych zacnych ludzi, w tej ojczyźnie trudniej, niżli o Nalewajków, Pawluków, Chmielnickich. *Opal. Sat.* 57. — *§. *Natrudniej raz z drogi prawdy spaść, potym im dłużej ściecia, tym dalej w las.

Smotr. Ex. 91. (najgorzej, najniebezpieczniej, niemasz ratunku). — *Absolute, ex abrupto*: Trudno = darmo! co robić! es ist umsonst! was ist zu thun? leider! Należało mi się być karmionym do śmierci kosztem publicznym; ale nie miałem tego szczęścia, trudno! *Zib.* 5, 188. — Z trudna, *strudna *adv.*, trudnym sposobem, z trudnością, nie bez trudności; nicht ohne Schwierigkeit, mit vieler Mühe. Tak walne było niebezpieczeństwo, że mu wojsko z trudna zabiedz mogło. *Vol. Leg.* 5, 466. Żona, jeżeli nie będzie dobra, strudna będzie mógł być dobry rząd w domu. *Petr. Ek.* 17. Przewrotni z trudna bywają naprawieni. *Birk. Dom.* 165. Z trudna należeć się mogą podobni przyjaciele. *Wys. Kat.* 75. Z trudna mieć mogła, aby ją kto nawidził. *Wys. Kat.* 181. Turcy między sobą są obyczajni, jak z trudna na dworze Francuzkim. *Kłok. Turk.* 59. (jak lepiej nie można). — §. Trudno mi, zabawiony jestem. *Cn. Th.* 1155. ich bin beschäftigt, habe zu thun, habe keine Zeit. — *§. Trudno —, w składanych słowach Cerkiewnego dyalektu wyraża się przez *Ross.* неудобо-, (cf. niedoba). Trudnochođny, *Ecl.* неудобоходный *inaccessus, invius* Trudnodzierzny, *Ecl.* неудободержимый. Trudnopojetny, *Ecl.* неудобопоятний. Trudnoprzyjetny, *Ecl.* неудобоприятный. Trudnoprzyrodny, *Ecl.* неудобоестественный, *Graec.* δυστροφής, *difficilis naturae*. Trudnouchy, *Ecl.* неудободвижный, *difficilis motu*. Trudnouleczny, *Ecl.* неудобоплательный, *неудобоиспльмый*. Trudnoużywalny, *Ecl.* неудоботребительный; *Graec.* ερηχτος Trudnowidzialny, *Ecl.* неудобовидный, неудобозримый, *difficilis visu*. Trudnoupyratny, *Ecl.* неудобопытний. *TRUDNOMOWNOŚĆ, *sci. z.*, n. p. Krótkomowność, trudnomowność; *Graec.* τ βασιλολογία σκοτολογία, *brevis esse laboro, obscurus fio*. *Cn. Ad.* 565. schwerer Styl, Schwereredenheit. *Adject.* TRUDNOMOWNY, a, e, — ie *vel* — o *adverb.* TRUDNOŚĆ, *sci. z.*; (*Boh.* trudnost = smutek; *Carn.* trudnost *lassitudo*; *Vind.* trudnost, obtrudnost, trudnost, trudite, otrudnost, strudjenje = strudzenie, utrudzenie, trudnost, vganost *lassitudo*, vtrudlivost = pracowitość; *Ross.* трудность, затруднение (*ob.* zatrudnienie), мудрость, (*ob.* Mądrość); niełatwość, ciężkość; *Vind.* teshlivost, die Schwierigkeit. Trudność ustąpi, gdy woła przystąpi. *Cn. Ad.* 1178. (chęcemu nie trudnego). Trudność jaka daje szacunek rzeczom. *Lach. Kaz.* 1, 175. Trudność jest chwaly nieśmiertelnej matka. *Mon.* 71, 550. Rozkosz, którą z trudnością kto dostał, najśłodsza. *Min. Ryt.* 4, 168. Nie litować, ani kosztu, ani trudności swojej. *Rej. Post. F f f 5.* Trudność mam, trudności zażywam, *sudo*. *Cn. Th.* 1155. Jako się bedziesz pocić, jaką bedziesz miał trudność! *ib.* Zadawać komu trudność, czynić mu trudność. *ib.* — *Aliter*: Pięknością swoją siła białychgłów i oczom i myślom czynił trudność ten młodzieniec. *Warg. Wal.* 154. subiekcyą, ambaras, zawrot głowy; er machte ihnen Gelegenheit, septe sie in Verlegenheit. — Trudność, bieda, ucisk; Retz, Gedränge. Przywiedziony do ostatniej trudności, musiał się ukłonić. *Kłok. Turk.* 78. Przyszlibyśmy byli do trudności wielkich, by on nas nie ratował.

Warg. Radz. 159. Ktoby potwarliwie na kogo żałował, czymby obwinionego do trudności albo więzienia przywiódł, ma być karan. *Szererb. Sax.* 174. — Trudności, niepokoje, kłótnie; Zänkereien, Streitigkeiten, Unruhen. Nie należy komu bez przyczyny trudności skargą zadawać. *Karnk. Kat.* 305. Szlachta o grunty wielkich trudności między sobą zażywają, i zład morderstwa między nimi bywają. *Biel.* 454. Polacy wnet zbrzydli sobie trudności, które na nich za panowania wojewodów gwałtem wielkim przypadają. *Krom.* 54. TRUDNY, a, e; *Boh.* trudny, truchliwy *tristis*, *moestus*; *Vind.* truden, otruden *lassus*, *fatigatus*, (vtrudhu: pracowity); *Croat.* truden *fessus*, *fatigatus*; *Rag.* trudni, trudan *anxius*, *trudonössan aerumnosus*; *Bosn.* trudan *lassus*, *laboriosus*; *Ross.* трудный, затруднительный, натужный, натужно, надеждный, мозольный (*ob.* Mozolny), мудрець. (*ob.* Mądry): nielacny, ciężki do skutecznienia; schwierig, schwer, nicht leicht. Trudna to rzecz, sprawa; nie wiedzieć co tu począć. *Cn. Ad.* 1175. Trudne a ciężkie jest jarzino świata nędznego tego. *Rej. Post. C a 5.* Trudna, *ellipt.*, seil. rzecz, n. p. to trudna, das ist schwer, etwas Schwere, eine schwere Sache, ein schwerer Umstand. Trudny do zrozumienia, schwer zu verstehen. Trudna to gadka, kwestya, pisanie, mowa. *Cn. Ad.* 1174. Onych trudnych a skrytych rzeczy, których rozumem sięgamy, nie może prosty człowiek łatwie pojać. *Orzech. Qu.* 187. Trudny przejazd, trudne przejście; schwere Passage, Durchfahrt. Ujechaliśtay trzy mile drogą trudną i kamienistą. *Warg. Radz.* 119. Wszędzie tam w tych górach jest kraj trudny, pusty, nie wlezie tam na górę opily chłop. *Biel.* 8. N. 16. Medea barana z złotą wełną zawiesiła w ciasnym a trudnym miejscu między dwiema skałoma na morzu. *Biel. Św.* 9 b. (w nieprzystępnym miejscu). Bardzo trudny *Ross.* маотрудный. — *Similiter:* Czasy trudne, ciężkie, schwere Zeiten. Lata te nasze są żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nieladajako pożyć, już tu wszystko jak z kamienia kował. *Podw. Wroz.* 24. Arfo złością, uciecho świętego Króla psalmisty, w trudne czasy jego, Kiedy przed Saulem z tobą samowtóry Uciekał w góry. *Groch. W.* 598, (*Ross.* пыловый dorobkowy). — *Ż.* Trudny do czego, nielacny, nieskłonny, nieprędko, nieochoczo do czego, niegotowy; unlustig zu etwas, schwer. Komu kiedy Jezus był trudny ku wspomnieniu. *Bial. Post.* 256. Jesliby w tych rzeczy wypełnieniu niedbali albo jakkolwiek trudni byli, tedy ich dla takiej wzgardy rozkazów naszych kłátwom poddajemy. *Herb. Stat.* 148. Żydzi w początku trudnemi się czynili w popisaniu. *Bial. Post.* 68. Prosiła oja, aby ją do grobu bożego posłał; na co trudny był ojeie, nie mając innego dziecięcia. *Sk. Żyw.* 1, 16. Trudny człowiek, nieludzki, nieuproszony, nieuczynny. *Cn. Th.* 1155. nieużyty, twardy, ein harter Mann. Ciężki a trudny człowiek, *durus et ferreus.* *Macz.* Bałem się, iżesz człowiek trudny. *Sekl. Luc.* 19. (dziwny, surowy, srog. *ib.*; dziwny, niedogodzony). Oj to kobieta bardzo trudna! *Teat.* 41. e, 505. schwierig, spröde, unerbittlich. TRUDZIĆ, "TRUZYĆ [z rusk. 2], cz. *niedok*, strudzić, utru-

dzić *dok*, utrudzać *contin.*; *Boh.* truditi, unawiti, (truditi se *dolore officii*); *Vind.* vtruditi, truditi, struditi, otruditi, obtruditi; *Carn.* truditi, trudem; *Croat.* truditi, tródim, utrudójem, utrugyuejem; *Dal.* utrudivam; *Rag.* utrúđiti, trúđiti (koga, vztrúđiti, otrúđiti, iztrúđiti; (*Bosn.* truditi *laborare*, truditi, nebašiti *occupare*); *Eecl.* троудати: *Ross.* трудить, утрудить, утрудять, затруднить, затрудняю; mordować kogo, fatygować, trupać; einen müde machen, ermüden, belästigen, belästern. Przy roli członki do upadłej trudzę. *Przyb. Ab.* 117. Wszelkie roboty ręczne ciężkie i utrudzające. *Mon.* 67, 156. Praca nieustanna rozmaitemi utrudzając sposobami, przytłumia żywość myśli. *Mon.* 71, 596. Czyż bez utrudzenia chcesz przyjść do pociechy! *Sk. Żyw.* 1, 19. (bez prace nie będa kołace). Nie ważyli sobie żadnego strudzenia. *Rej. Post. H h 5.* (największe trudy za nie mieli. Hetman mając już i sły strudzone i konie ustawiczną pracą wycieńczone... *Tward. W. D.* 20. (zrobione, skolatane). Usha towarzystwo długo strudzone. *Zab.* 8, 227. Wojsko długą drogą i ustawiczną pracą strudzone. *Krom.* 129. Przyszędem gościem w dom twój, a nie dałeś wody na moje utrudzone nogi. *Odym. Św. Z b.* Utрудzony; *Boh.* ustaly. (*ob.* Ustae). Dalekie trudzenia przez przykre góry, zagęszczone lasy. *Krom.* 27. Strudzić się, utrudzić się, *Vind.* se obtruditi, vgnatife, se vtruditi, se struditi; *Ross.* затрудниться, ermüden, ermatten. Biegnać dzień i noc na koniu, mocno się strudzić. *Teat.* 8 b, 42. *Pileh. Sen. gn.* 254. (trupał się). Pracują się młodzieńce i trudzą się. *Radz. Jes.* 40, 50. Żadnym rozkazem twym się nie utrudzę, Będac powolnym w najmniejszej usłudze *Min. Rył.* 2, 126. Nieutrudzony, nie do strudzenia, niezmordowany; *Eecl.* неутрудженный, indefatigabilis. Całowaniem nóg i witanieciem starego strudził *Sk. Dz.* 1180. Nigdy nie chciałem tym trudzić czoła. *Kulig. Her.* 48. głowę sobie łamać, mordować, sidi den Kopf brechen. Strudzenie, zmordowanie, fatygowanie, trud; *Boh.* ustalost, (*ob.* Ustae); *Vind.* strudenje, otrudnost, trudnost, vgnanost, prepadnost, obtrudnost, die Ermüdung. Przyłoż to ziele na nogi, które bolą z chodzenia wielkiego, a oddał strudzenie. *Sienn.* 2. Trudzić, truzyc ciało, wartyć, trapić, den Leib fasten. Myśmy to przyszli grzeszne ciało truzyc Ażei oprócz truzenia jako widzę, już tu Dostapimy z Iaski twój Ruskiego odpustu. *Zimor. Siel.* 218. et 155. — *Ż.* Trudzić, hamować, krepować; hemmen, festeln. Strudzili pętem nogi moje. *Budn. Ps.* 105. 18. Stefana bóg wzbudził, aby Moskwy hardość strudził. *Kmit. Słyt. A 2.*

TRUFLA, TRÓFLA, TARTOFLA, i, *z.* *Germ.* die Trüffel; *Gall.* truffe; *Ital.* truffolo, tartuffo; *Boh.* hljva, laneyš; *Bosn.* taratufali, taratufao, oraseják, gomogljka, ghgniva; *Rag.* gomogljka, oraseják; *Ross.* трюфель: *lycoperdon tuber*, gatunek bedłki kulkowej, znajduje się w ziemi; podłużne bywają od ludzi zażywane. *Kluk. Dyke.* 2, 101. Tartoffel, tröfle, do zaprawy wielu potraw w kuchni potrzebne. *Wiel. Kuch.* 450.

TRUJE, *ob.* Truč.

TRUKAĆ *med. niedok.*, głos trukawki wydawać, wie eine

Turteltaube trommelu, girren, turtelu; (*Ital.* tortorare). Trukają na wynosłym trukaweczki dębie. *Kchow.* 108. *Banial.* J 5. Trukanie; *Ross.* впрокваніе, (cf. worek, cf. warezek). TRUKAWKA, TURKAWKA, i, ż., TRUKAWECZKA *dem.*; *Hebr.* תור תור; *Lat.* turtur; *Ital.* tortora; *Angl.* turtle; *Wallach.* turtura; *Alban.* turtul; *Germ.* die Turteltaube; *Sorab.* 1. tujawka, tujawka; *Slav.* kumria; *Ross.* воркотунъ, воркунъ, воркотунья, воркуня. Dzikie sinogarlce zowią trukawkami. *Haur. Sk.* 129. Turkawka *columba turtur*, od głosu tak nazwana, mniejsza od gołębia. *Zool.* 226. Trukaweczki trukały. *Banial.* J, 5 b. Wzdychają trukawki, gruchają grzywacze. *Zab.* 12, 375. Kwilna turkawka. *Zab.* 15, 175.

TRUKCZASZY, ego, m., *Vol. Leg.* 5, 170, TRUKSES, stolnik, *Germ.* der Truchseß, (*ob.* Trüßg.), Tafeldecker. Gdy przemija trukczaszy, więc go nie hamujesz, Półmiski napojem w oczy nie brakujesz. *Bach. Ep.* 20.

TRUN, *ob.* Tron.

*TRULICA, y, ż., TRULICZKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* truhlice, truhlička; skrzynka, skrzyneczka; *Ob.* die Truhe, das Trüffel, eine Kiste, ein Kästchen. Mojesz, dzieciątko, w truliczece był zamieszony do Nilu. *Gil. Post.* 254. TRUMNA, TRUNA, TRUNNA, y, ż., TRUNIENKA, TRUNIENECZKA, i, ż., *dem.*; (*Boh.* truhla, truhlice; *Slav.* truhla, škryně; *Vind.* truje, Trüffel, Trühe; *Ob.* die Truhe skrzynia); niby to skrzynia, w której umarłego chowają, *der Sarg*; *Boh.* umrlej truhla, rakew, rakwe; *Slav.* truhla; *Sorab.* 1. kasecz; *Sorab.* 2. kasehecz, kaseheczk; *Croat.* trüga, lesz, (cf. lože); *Vind.* merlizhna trugla, mertvezhki hefs, sharg, mertouska skrinja; *Carn.* shërg, sharg; *Slav.* grobniza, lies; *Ross.* гробъ, гробокъ, гробница, колода, (cf. grób, cf. kłoda). Trumna kości świętych *Ross.* рака. Trumna, łóżko umarłego. *Klok. Turk.* 160. Truna każdego najpewniejsza miara. *Cn. Ad.* 272. (grób i największego zmierz). Już już popioł z niego, tak wielkiego Achila, co ani trunienczki hebej napełniało. *Zebr. Ow.* 315. Mieści się człowiek wyniosły i dumny W kilku tam deskach trzyłokciowej trumny. *Mon.* 70, 598. Młode członeczki ję w truniękę schowali. *Zbil. Dr.* H 1. Truna albo pogrzeb jego piekło ze wszystkimi okrucieństwami wiecznymi jego. *Bej. Post.* Y y 2.

TRUNĄĆ *med. jedn.*, pisać, bąknąć, tehać, gębę otworzyć; *Boh.* ceknauti, ceknu, cknauti, cknau; *Croat.* chmergnuti, chmergam; *Basn.* romoniti, govoriti napo jezika; (*Ross.* трунуть шдыдъ, дрвдъ, трунуть русыдъ, трунуться русыдъ сяд, einen schwachen Laut von sich geben, muckeu. Darmo niebogi od swojej zguby znykały I trunąć nawet nie śmiały. *Kniaź. Poez.* 5, 111. Zdechli wszyscy, żaden ani trunie. *Pot. Arg.* 63. Nikt nie rozdziewi gęby, Żaden nie trunie, żaden się nie ruszy, Tylko że się kęs rusza serce w duszy. *P. Kchan. Jer.* 146. *Zimor. Siel.* 165. *Min. Rył.* 4, 58. *Pilch. Sall.* 514. Trunienie, bąknięcie, daś muckeu, cf. truś, truśka.

TRUNECZKA, *ob.* Truna.

TRUNEK, nku, m., TRANK, u, m., TRUNECZEK, czka, m., *dem.*, z *Niem.* der Trunk, Trauf; picie, daś Trinken,

der Trunk, (cf. *Graec.* τούξ, G. τούγος); napój do picia, to co pija, napitek; daś Getränke, der Trunk; *Boh.* drank, trunk, napog; *Sorab.* 2. trunk, trunashk; *Vind.* trunk, pitje, pilsh, piazha, popilu, pialu, pivu, piva (*ob.* Piwo), pitek, popitek, ispitek, napitje, pijenje, popitje; *Croat.* pilo, napitek, pitvina; *Slav.* pitje; *Ross.* поитіо, (cf. poić); *Ecc.* пиво, питіє, напитокъ. Korzenie te warzone, a trunkiem albo jedzeniem używane, womity czyni. *Syr.* 1484. Nie źle przy żalu trunek, Nie taki, który obrzydł Przemienia człowieka w bydlę, Taki jednak co ochoczy, Wzmaga, cieszy a nie mroczy. *Kras. List.* 54. Dobry trunek na frasunek. *Bach. Ep.* 64. *Zegl. Ad.* 62. *Perz. Lek.* 261. *Mon.* 76, 852. Wzmacnia mi siły truneczek miły. *Teat.* 54. b, 8. Truneczek mierny nie zawadzi. *Prot. Par.* B 5 b. Trunek odmieni zdanie i mowę trzeźwego. *Cn. Ad.* 1178. Trunkiem się wielkie dusze upodlały, Leszków i Mieszków, on na źle przemienił. *Kras. Mysz.* 98. Człowiek może zbytecznie tutaj karzyć, pić trunki, tabaki zażywać, że mu się od tego wstrzymać niepodobna. *Mon.* 69, 176. Zwyczajne u nich trunki: wino, piwo, jabłecznik, gruszczyk, miód i t. d. *N. Pam.* 4, 1. Wiśniak, malinik, lipiec, miód, wszystkie bardzo przyjemne trunki. *Nadz.* 77. Chłodzący trunek, n. p. limonada, orszada *Ecc.* хладопитіє, студенопитіє, холодное питіє. Trunek pijany *Ecc.* оловина, питіє всякое хмѣльное кромѣ вина виноградного. Trunek upajający człowieka jest płynem, który złączony z krążącą w żyłach naszych cieczą, nową w nerwach sprawuje drażliwość. *N. Pam.* 10, 63. Białołęwski trunek, woda lub taźbierek. *Zegl. Ad.* 16. Trunki robione w browarach i gorzelniach, bywają za zwyczaj przedawane po karczmach. *Switk. Bud.* 285. Bezkę potem i drugą wystawia im trunku... *Pot. Zac.* 206. Trunek ty jeno dobry daj, o kubek srebrny nie dbaj. *Cn. Ad.* 1179. Naczynie, kubek do trunku (*Vind.* pitna pofada, pialze, piuncza). Piwo Gdańskie jest więcej lekarstwem, niżli trunkiem. *Syr.* 946. Trunek na rozstaniu, na walecie, po biesiedzie albo na noc, *peculum sanitatis.* *Cn. Th.* 1156. Abschiedstrunk, Schlaftrunk u. s. w. — 2. Trunek, tyle napoju, ile się na raz pije; so viel man mit einem Trunke zu sich nimmt, ein Trunk. Wódka z powoju suchotnym po trunku rano i na noc używając, bywa ratunkiem. *Syr.* 1524. Piwa Gdańskiego jeden trunek więcej uczyni w ciele dobrego, niżli półgareca pospolitego. *Syr.* 946. Piwa tego dobry trunek do garnca pospolitego piwa wlać, uczyni go smaczniejszym. *ib.* Ruty warzonej rano i na wieczor pić po trunkczku miernym, kaszel uśmierza. *Syr.* 526. Przy obiedzie pierwój jeden albo dwa trunki piwa wypić, potem zaś winem przyłożyć. *Sak.-Probl.* 195. Kazał mi za zdrowie pana swego wypić; a tak, kiedy kilka sporych trunków uczyni... *Gorn. Dw.* 155. ein Paar tüchtige Züge thun. — 3. Trunek, drank aptekarski, ein Tränkechen aus der Apothefee. Lekarze ku zdrowiu Alexandra na jeden syrop albo drank zezwolili. *Kosz. Lor.* 88. Uczony lekarz plastrami albo trunki niezdrowie uleczyć może. *ib.* 84 b. Żaden mi już lekarski nie pomaga tru-

nek, Ni żadna rzecz, co chorym przynosi ratunek. *Zab.* 8, 591. *Koryt.* Na dychawicę uczyni trank z gwoździ-ków, a wleję koniowi w gębę. *Crese.* 555. Tronek mi-łości, pójdź za mną, zadanie miłości, *philtrum.* *Volck.* 702, *Echl.* бѣлудоміе. — *Botan.* Trunk, n. p. jeleni etc., ob. Trank. TRUNKOWY, a, e, do trunku należący, Trinf, Oetranf. Beczki, kufy, antały i inne trunkowe naczynie. *Vol. Leg.* 7, 652. Trunkowy człowiek, trunkom oddany, pijak, opój; ein Trinker, Trunkenfeld. Chirurg wojskowy, zdrowy, nie trunkowy, przy tej operacyi w konwulsyie wpadł. *Krup.* 5, 578.

TRUNIENKA, ob. Truna. TRUNNY, a, e, do truny należą- cy, Sarg. *Cn. Th.* 1156, *Ross.* гробный, гробовый, (ob. Grobowy). Trunny stolarz, 'trunodziej *Ross.* грободатель.

TRUP, u, m.; (*Boh.* trup *stipes*, *caudex*; trup, trauda *fucus*, ob. Trąd; *Slov.* trúp, trúd, traupský *barbaricus*, traupstýj *barbarystwo*; *Sorab.* 1. trup strup; *Carn.* truplu *cadaver*; *Vind.* truplu, telefni penj = tułub ciała; truplo, mertvu truplu *cadaver*, tropizh = kaleka, strupiti = zlamac; *Bosn.* trup, tjelo bez glave *truncus*, 2. trup, trupina od duba *caudex*, 3. ribba *thynnus*, trupac *lapsus*, *collapsus*, trupnuti, truppiti *prosternere*; *Rog.* trup *truncus*, *proprio degli animali*, trúp, truppina *tronco*, *caudex*, trup *corpaccio* = cielsko, trúp, trupina *mensa lanie- nia* = jatki; *Croat.* truplo *corporis truncus*, trup, peny = pień, trupina *basis currus vel rotae*, raztrupavara *confringo*; *Dal.* trup = pień, trupina = oś; [*Echl.* тропице *cadaver*, тропице *corpora* 2]; *Ross.* труп *cadaver*, ścierv, трупоразъятие *anatomia*, трупорѣшима *dob'* w drzewie, wygniła dziura; cf. *Serm.* strupfen); trup ciało zmarłego, der *Leichnam*, ein *totter Körper*, ein *Todter*; *Boh.* mrtwina, umrlčina, umrlina, umrlec, mřcha, mrtwola; *Slov.* umrli, umrlina; *Carn.* merlizh; *Vind.* merliz, mertvu *tello*, (mertvu *cadaver*); *Croat.* truplo, mřtvo *telo*; *Bosn.* telesina, mřřcina, mřřivo *tilo*; *Dal.* mřřcina; *Slav.* mřřtva; *Ross.* мертвецъ, (мертвецина *ścierv*); [*Valach.* trupu = ciało 2]. Ciało bez krwi trupem jest, krew' bez ciała posoka. *Hrbst. Odp.* K k b. *Gil. Kat.* 555. Ostre zelażo w piersiach utopiła i trupa onym sługom nieczystości zostawiła. *Sk. Żyw.* 92. — (Trup [*general. absol.* ciało, der *Körper*, n. p. Gdyż i ciało albo trup zostawa przy swych demensyach albo rozmierzeniu. *Powod. Wędzidl.* 68: — *ideo* Trup 2], choć znaczy umarłe ciało, ma w czwartym przypadku *in Accusativo* trupa. *Kpez. Gr.* 126). — Znalazł trup (trupa) jego porzucony na drodze, a lwa przy trupie, a przecię nie jadł lew trupa; a tak pod- jał on trupa tego, i odwiózł, i położył trupa jego w grobie swym. *Budn. 1 Reg.* 15, 50. (*honestius dicitur* ciało). Zjęli trupa jego z krzyża. 3 *Leop. Jos.* 8, 29. (ciało jego. 1 *Leop.*). W tak wiele sztuk szło Ormundo- we ciało i inszych jego, że trupa nie miało. *P. Kchan. Jer.* 559. Trupowie poległ na górze. *Budn. 1 Chron.* 10, 1. W *Jos.* 57, 56. Nazajutrz przyszli zewłóczyć tru- pów. *Budn. 1 Chron.* 10, 8. (zabitych, poległych). Jesteśmy jak trupowie śmierzący. *Baż. Hst.* 204. — *Pleo- nast.* Po śmierci trup ciała jego rozzerwanego na pewnym

miejsu pogrzebli. *Zygr. Pap.* 15. — Trupem paść. *Zab.* 12, 405. *Koss.* ledz, legnać; todt *hinfallen*, *bleiben*. Nie jeden od biegania trupem padł na miejscu. *Teat.* 8, 77. Gdzie tylko poskoczy, Wszędzie trupem padają, wszędzie krew' się toczy. *Hor.* 2, 15. *Min.* Niech trupem padnę, jeśli się tego dopuszczę. *Teat.* 29, 128. et 46, 15. Tru- pem kogo położyć. *Tr.* einem todt *hinstrecken*. — §. *Col- lectiv.* Pełno na krwawym trupa legło bojowisku *Zab.* 15, 49. pełno trupów, zabitych; voll *Leichname*, *Erschlagne*, *Todte*, *Oebliche*. Nuradyn mnogiego trupa na placu zo- stawiwszy, sromotnie uciekać musiał. *Karp.* 4, 27. — §. *Tr. assimil.* Błady jak trup. *Przyb. Ab.* 225. Piotro- win; *Slov.* wibleda jako smit; (cf. *Ross.* торопѣть stro- pić się, truchleć). — *Transfertur ad senem decrepitum*, *sed vituperii vel probri sensu*: Trup, eine *Kalbe Leiche*, ein *Blußgemergelter*, *Abgelebter*, eine *Leiche*, (ob. Jazytrupały star- rzec). Opętany trup. *Teat.* 24. c, 109. Jakiego mi fra- sunku ten trup mój narobił! *Teat.* 42. d, d. *Murcz.* leniwy, zgniły, trup, bojaźliwy. *Marz.* — (TRUPA, y, z., z *Franc.*, trupa *komedijantska*. *Teat.* 59, 260. kom- pania, towarzystwo aktorów i sktorek; eine *Troupe*, *Schauspielergesellschaft*, cf. tropa; *Vind.* trup, umoshiza, banda). — TRUPAĆ kogo *cz. niedok.* (cf. trapić), tru- dzić kogo, melestować, niewczasować, mordować; *in-* *formodiren*, *bejdwerlich werden*, *bejdwerden*. Córka twoja już umarła, nie trupaj mistrza. *Sekl. Luc.* 8. (nie trudź nau- czyciela. *Bibl. Gd.*). Trupam się, *concutio corpus*, *e. gr.* *via deterrima*. *Cn. Th.* 1156. Panie nie trupaj się; *Græc.* *χίστε μὴ σκέλλω*. *Luc.* 7, 6; nie zadawaj sobie pracy. *Bibl. Gd.* nie fatyguj się. TRUPEK, pka, m., *dem. Nom.* trup, ein *kleiner Leichnam*. Małe trupki chłopiąt zrabane na ćwierci leżały. *Przyb. Ab.* 94. TRUPI, ia, ie, TRUPIASTY (*Cn. Th.* 1156); *Boh.* umrlěj; *Rag.* martvački; *Ross.* мертвен- ный, трупный; do trupa należący, *Leichen*, *Todten*. Nie zrynajac, ogniło i jół trupie ciała Léczył, że się nie wiedzieć gdzie rana podziła. *Jabl. Tel.* 254 *halbe Leichen*, *halbtodte Körper*. Trupie zimno ciągnie się po całym ciełe. *Stas. Num.* 2, 154. Trupia bladość *Otv. Ow.* 151. Trupia twarz, trupiasta, szpetna; ein *Todtengesicht*, *Todtenfopf*. Trupia głowa; *Vind.* mertouska *glava*, *lubanja* (cf. łeb), *glubanja*, *smertna glava*, *kalvarja*, (cf. kal- warya); ein *Todtenfopf*. — *Hist. nat.* Trupia główka, *atropos*, motyl zmierzchny, jeden z większych, na grzbiecie wydaje się znak trupiiej główki. *Zool.* 145. ein *Schmetterling*, der *Todtenfopf*. TRUPIEC, TRUPIESZEC *neutr. nie-* *dok.*, trupem się stać, drętwieć; *Ross.* неколѣть, (cf. kołem stanąć, ślupieć); *starr*, *erstarr*, wie eine *Leiche*. Gdy seree pleura przestrzelił, całe trupieje ciało. *Bals. Niedz.* 1, 496. Leżałem w holach stekając strupały. *Przyb. Ab.* 120. Błada śmierć już usiadła z kolorami swemi na twarzy strupieszalój. *Jabl. Tel.* 281. Trupieje z strachu. *Morszt.* 59. (ślupieje, cf. truchleje). Po złe wyleczonój febrze ludzie czują trupienie po całym ciełe, pod ów czas, w którym paroxym bywał. *Krup.* 5, 561. TRUPI- SKO, a, n, brzydki trup, ścierv, ein *häßlicher todtter Körper*. Śmierdzi to trupisko. *Jak. Baj.* 174. TRUPOKU- PIEC, pea, m, "TRUPOKUPCA, y, m., trupa wykupu-

jący od nieprzyjaciela, n. p. Pryam trupa Hektora, der einen Heichnam anelöfjet, Heichnamsfäufer. I ty trupokupceze sam poleżesz. *J. Kchan. Dz. 80.* — 2. Trupa przedający, der Heichnamsvorfäufer. Pełn Hektora na placu położywszy, trupokupca został. *Zimor. Siel. 275.*

TRUŚ! TRUŚ! wołają na indyki, na króliki, so werden die Truthühner, Kaninchen u. s. w. gerufen.

TRUŚ, ia, m., TRUSIA, i, m., TRUSKA dem.; *Ross. трусъ, трусей, трусиха, (трусить serce stracić, cf. truchleć); tchórz bojaźliwy, ani trunie, niewiniątko; ein fetter, furchtsamer Mensch, der das Maul nicht aufsperrn kann, ein unschuldiges Geschöpfchen, die liebe Misseth. Widzi się na oko truska, a w rzeczy samój największy złośnik. Teat. 22. b, 120. Żołnierz nie stąpi bez ligła, a najgorsze bywają te ciche i ponure trusie. Teat. 21, 85. Z panami ni trusie umilknął. *Wad. Dan. 70.* Stoi przy murze, gdyby trusia, cały zbledniały. *Teat. 25. c. 104.* (cf. jak miłosierdzie w murku). Gdy z szkoły wyszedł, był jak aniołek, siedział zawsze jak truska, od kobiet uciekał. *ib. 29, 88.* — *Fem. TRUSIA;* n. p. Nic tu po kocieli komplementach, trzeba owszem łaskawą być trusią. *Teat. 16. b, 128.* Nasza Elżusia, Jak żeby to nie o niej, stoi gdyby trusia. *Treb. S. M. 111.* Ty widzę, coś smutna; czegoż to sobie założywszy ręce stoisz jak trusia? *Kniaź. Poes. 5, 187.* Słuchaj, moja trusiu! *Teat. 28. b, 115.* dziecko, serce, rybko! meine Traute! Masz jednakowy zawsze charakter, tak też moja trusia Ma humor podobny twemu Panusia. *Zab. 10, 400. Zabł. Domowa trusia, choć się na modach nie zna, nakładzie na się pstrocin i blyskotek. Pot. Syl. 25, cf. Dorotka.**

TRUSK, *TRZUSK, u, m., szmer, chróśnienie, (cf. trzask); Geräusch, Geräusch. Za lekkim truskim liścia powiewnego, Mniemając tam zwierza być, pełną postrzał do niego; *levem strepitum. Żebr. Ow. 187.* Ukrywając się i trzasku każdego strachając, więc śmierci lękając, z dalekam ujrzał okret. *Żebr. Ow. 554.*

TRUSKAWKA, i, ż., gatunek większych poziomek, eine große Art Erdbeeren, Pfaffelbeeren; *Sorab. 1.* truskaleza, truskalca; *Vind.* truskelza, zellmilje; *Ross. кышница;* (*Carn.* truskavèz *polygonum*, sporysz; *Boh.* truskawec 1. *polygonum*, 2. *turdus viscivorus*; truska scoria, trus stercus gallinaceum, columbinum). Odmiany ogrodowe poziomki truskawkami się zowią. *Jundz. 275.* Truskawki, co drugi rok, rozdzierając korzonki, przesadzać trzeba, miejsce im dając w cieniu. *Kluk. Rośl. 1, 224.* — 2. Truskawki, ob. Kosmatki.

*TRUTA, y, ż., [z *rusk.*, trucizna, Gift 2]; (*Ross. трутъ - żagiew*). Rybięj truty funt. *Instr. cel. Lit.*

TRUTEŃ, tnia, m., TRUCIEŃ; (*Boh.* traup; *Croat.* trèt, trut, pchela; *Ross. трутень - trad*); *fucus*; *Germ.* die Drohne, Ubrâne, Bruthiene, Hummel; (*Angl.* drone; *Anglos.* draen, dran; *Svec.* drön; *Graec.* apud *Aristot.* τερθρονή); większy od pszczoły roboczej, bez żądła; podobno trady przeznaczone są do upłodnienia królowej. *Zool. 119.* — 2. *Transl. cavill.* Truteń, blazen, gap; *Žölpel, Narr, dummer Kerl.* Oh ty trutniu borowy, jabym miała pójść za ciebie, taki pień, taki niedźwiedz! *Teat. 55. b, 76. et*

36, 12. Jakięj mi cierplowości potrzeba z tym trutniem *Zabl. Amf. 44.* Trutniu pytam cię grzecznie, nim użyję mocy, Ktoś, zkađ, czyj, dokąd idziesz, czemu w nocy? *Zabl. Amf. 18.*

TRUTWA ryba, ob. Dętwik. TRUTY, ob. Truc.

TRUTYNA, z *Lac.*, waga, rozwaga. TRUTYNOWAĆ co, rozważać, roztrząsać; abwägen, erwägen, untersuchen. Potrzeba, żeby projekta wprzód w poufalitych znoszeniach się trutynowane były. *Gas. Nar. 1, 501. Stan. Aug.*

*TRUŻELNIK, TRUŻENIK, a, m., który kogo truży, t. j. truzi, ciemieżyciel, [ciemieżony, nawiedzony, ein Befesjener 2]. der Bedrücker, Belästiger. Własny bisów truzenik, dopieroś osądził, Ze równie cały żywot, jak tój noey bładził. *Zimor. Siel. 227. et 154.* *TRUŻYC, ob. Trudzić.

TRWAĆ, -ał, -a, med. niedok., utrwać dok.; (*Boh.* trwati; *Slov.* trwám; *Sorab. 1.* trayu, wobstóyu, nastėjju, nastejem; *Sorab. 2.* trasel; *Croat.* durati, *Bosn.* durati, trajati; *Rag.* trajatise; *Vind.* terpeti, doterpeti, gverati, ostatic; *Carn.* gwiram; *Germ.* dauern; *Oberd.* tauren; *Lat.* durare; cf. *Graec.* δρῶν; *Hebr.* דור); 1) czas niejaki nie ustać, ciągnąć się; eine gewisse Zeit lang dauern, währen. Co ręka ludzka robi, długo trwać nie może. *Pot. Zuc. 95.* Co odporzynku nie ma, długo trwać nie może. *Zarn. Post. 2, 599.* Predko się rozniewia, ale ten gniew jego nie długo trwa. *Teat. 5. b, 22.* Długo trwać nie może, co mus i gwałt przemoże. *Cn. Ad. 160.* Co długo ma trwać, długo na to myślić trzeba. *Pot. Arg. 502.* Gnota trwa najdłużej. *Gaw. Siel. 367.* We wszystkich krajach, i trwa i trwać będzie imienia jego sława. *Siem. Cyc. 564.* Każda nocna straż trwała 3 godziny. *Sekl. 70.* Panowie nie trwają długo, że używają pokarmów nieprzyrodzonych. *Urząd. 15.* (nie żyją długo). Zalegli w grobie prorocy, co tu niegdą żyjąc trwali. *Odym. Św. N n 2 b.* Ryba bez wody nie trwa. *Cn. Ad. 1014.* nie wytrwa, nie wytrzyma, dauert nicht auß. — Trwać, zostać, zostać się, bawić, bleiben. Nie w swym wiecznie nie trwa stanie, Co ma natura, podlega odmianie. *Nar. Dz 4, 164.* Mojżesz trwał na górze 40 dni i nocy. 1 *Leop. Deut. 10, 10.* Dajcie wy im jeść, niech trwają z nami. *Odym. Św. D d 5.* Familia Piasta trwała na tronie Polskim aż do Kazimierza W. *Warg. List. 11.* Prosił go, żeby przez 10 dni zabawił się; on wymawiał się, a tak długo trwać nie chciał. *Sk. Żyw. 245.* Dziwowali się, iż tak długo trwał w kościele. 1 *Leop. Luc. 1, 21.* Trwajcie tu przez noc. 1 *Leop. Num. 22.* (zostańcie tu. 5 *Leop.*). Trwał w sionce aż do tego dnia, którego do byto miasta. 1 *Leop. Jer. 58, 27.* Oracz na deszczu, na śniegu musi trwać czasem. *Petr. Ek. 5.* Rok cały w Atenach na to trwał, aby prawa ich wypisał. *Falib. L.* (prze-trwał, bawił rok cały). Na rozdawaniu tym czas trwając... *Gorn. Wł. Ub.* Trwała na tój służbie przez całe życie. *Wys. Kat. 365.* — Trwać statecznie, trwałym być, wytrwałym; standhaft aushauern, beharren. Trwajmyż stałe do końca, a trwającym korona wieczna będzie dana. *Kanc. Gd. 170.* Przyszedł wieczor, mrok mię nočný w okienku zastał, Trwałam przecię, dokąd księżyc pełny nie nastał. *Zimor. Siel. 292.* W modłach trwa, sen go

nie zejmie. *Groch. W.* 59. Trzeba trwać na modlitwie ustawicznej. *Hrbst. Nauk. N 2 b. S.* Szczepan codzień na modlitwie i nauce apostołskiej trwał. *Sł. Kaz.* 495. Żyd chrzczoney, wilk chowany, przyjaciel jednany, Tak trwają, jako babi tancer i deszcz ranny. *Pot. Arg.* 154. (tak trwałe są). Trwanie, das Ausdauern, Beharren. Pod Smoleńskiem trwaniu tak długiemu Europa wydziwić się nie mogła. *Birk. Zamoj.* 5. Wszystko to zachęca nas do utrwaniania w ochotnie zaczętem biegu. *Zab.* 12, 558. (do wytrwania aż do końca). — §. Trwać komu, wiernie przy nim obstawać, dotrzymywać mu wiary; bey einem ausbarren, ihm beharrlich treu bleiben. Ty jeno stale trwaj panu swojemu. *Rej. Post. L.* Tu pogrzebiony nieprzyjaciel domowy, matce ojczyźnie nie trwał, użył w nią oręża. *Gaw. Stel.* 589. — §. 2) Trwać o co, trwać na co: stać o co, dbać o co, uważać na co; auf etwas achten, Anstand darüber nehmen, sich etwas darauf maßen, anstreben um etwas. Dobry człowiek swój enocie ufa, nie trwa na mowy ludzkie, nie miarkuje według nich życia swego. *Opal. Sat.* 427. W dostatku ni o czyja łaskę nie trwasz. *Esop.* 8. O dzieci, żonę, dobra nie dbam, choć weźmiecie, mniej trwam o to, byleście świata uchwali. *Burdz. Luk.* 125. Nie trwam o gwiazdy, kiedy słońce świeci. *Rys. Ad.* 42. Nie trwam o jedzę, kiedy dobrze siedzę. *ib.* 49. Nie trwam o wieczność. *Petr. Mor.* 2, L 2. *ib. P i b.* Nie trwam o wasze przymówki. *Sak. Okul.* O złych ludzi nie trwajmy mniemania. *Bals. Niedz.* 1, 550. *Zab.* 12, 207. *Zabl. Zab.* 10, 412. *Zabl.* TRWALIĆ co cz. *niedok.*, utwalić *dok.*, utwalać *contin.*, trwałym czynić, stać, twierdzić, utwierdzać, durerbañt maßen. Przypadek dźwigał i utrwał trony. Przypadek je odmieniał, zniżał i obalał. *Dmoch. Sąd.* 70. Potrzeba nowej konstytucji do utrwalenia rządu naszego. *Gaz. Nar.* 1, 211. — *Chym.* Gdy się do ciała jakiego drugie przylęca, coby ogniewi bardziej odpierało, wtedy będzie utrwalonym, *fixatum.* *Kruml* 575, (*oppos.* ulotnione). Utrwalenie, *fixatio.* *ib.* 259. — §. Trwalić się *pass.*, durerbañt werden. Już się pokój i zgoda między niemi trwali. *Przyb. Ab.* 54. TRWAŁOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* trwalost, trwanliwost, setrwanliwost, bytedlnost; *Sorab.* 1. tratzó, wobstoynocż; *Vind.* obstoinost, obstojitnost, obstojezhnost, stanovitnost, obstanitnost, doterplenost, gvernost; *Croat.* mukoterplyivnost; *Ross.* прочность; stałość, wytrwanie: die Dauerhaftigkeit, Behändigkeit, Ausdauern. Nietrwałość ludzkiej roboty znamieniem, Moment ją stawia i psuje. *Kras. W.* 84. Trwałość na robote. *Cn. Th.* 1156. wytrwałość. TRWAŁY, a, e, TRWAŁE, TRWAŁO *adverb.*: *Boh.* trwały, trwanliwy, setrwanliwy, bytedlný, bytný; *Slov.* trwanliwý; *Vind.* terpliu, terpeozh, terpezh, terdouraten, obstojezhen, obstoin, doterpezhen, gvern, (cf. cierpliwý, cf. obstać); *Sorab.* 1. trayezné, nastainy, wobstoyné; *Croat.* terpliv, mukoterplyiv; *Hung.* tartó; *Ross.* прочный; stały, trwający; dauerbañt, dauernd, ausdauernd. Nie nie ma świat trwałego, takeś zrzadził boże, że co dziś pięknie świeci, jutro zgasnąć może. *Nar. Dz.* 1, 80. *Zab.* 4, 6. Człowiek na świecie tak jest trwały, jak ów bebel na wodzie po dżdzu, który w ocmgnieniu nie wiedzieć gdzie się

podziwia. *Kosz. Lor.* 32. (predkoczniły). Wiecznie trwały, wiekiusty (*Vind.* spuvu obstojezh, spuvostoin, včeleibiten). Zmyślone rzeczy nie trwałe. *Pilch. Sen. Łisk.* 7. Bolesć albo znośna albo krótkotrwała. *Pilch. Sen. list.* 2, 277. Nic w pamięci ludzkiej nad ich imiona trwalszego być nie może. *Star. Ryc.* 15. Trwały owoc na zachowanie. *Cn. Th.* 1157. Pod takim puklerzem Byłby trwalszym na razy żołnierzem. *Suszye. Pieśń.* 2, E 5. Arabowie i konie ich na pracę i głód dziwnie są trwali. *Warg. Radz.* 49. wytrzymali, wytrwali.

Pochodz. *dotrwać, potrwać, przetrwać, wytrwać.*

TRWOGA, i, ż.; *Ross.* тревога, ицаугъ, ужасъ; *Ecll.* оужасть: zatrwożenie, strwożenie, bojaźń z pomieszaniem, strach; Befürzung, bange Jurát, Schrecken. Trwoga powstaje za powzięciem wieści o niebezpieczeństwie: strach kiedy już niebezpieczeństwo przytomne. *Pam. Warsz.* 1, 50. *Nieme.* Przeleknięcie, nagła trwoga przez uderzenie zmysłów przedmiotem naćwyczącym, lub zjawiającym się groźd niebezpieczeństwem. *ib.* 28. Strasznać to chwila, Drżysz, trwoga w oczach nieprzyjaciela mnoży. *Kras. Oss.* 1 2. Gdy trwoga, to do boga. *Żegl. Ad.* 76. *Jabl. Es.* 91. Chcesz widzę trwożę robić. *Teat.* 46, 67. — Trwoga wojenna, larmo, alarm; *Croat.* larmó, bukka; *Dal.* luna; *Slav.* búna, Vármen, Sturmárm, Alarm. Na trwożę uderzyć w bełny kazał. *Papr. Ryc.* 96. er ließ Várm schlagen. Do broni już biją trwożę na ołwachu. *Teat.* 44, 84. Gły o tym do obozu znać dano, na trwożę uderzono. *Biel.* 688. Trąbić na trwożę. *Nag. Cyc.* 62. Sturm blaßen, Várm blaßen. Jakby im kto grał na trwożę, tak się z sobą bój. *Bal. S. n.* 85. Działa wytożczyli, bramy osadzili, straż we dnie i w nocy trzymali, trwożę czynili. *Biel.* 567. *Gwagn.* 12. Trwożę ma też hetman niegdy na ludzi czynić, aby wiedział chęć i gotowość ludzi. *Tarn. Ust.* 258. Obludna trwoga, fałszywy alarm: blinder Várm, falscher Alarm. Działa na trwożę, *piece d'alarme.* *Jak. Art.* 2, 479. die Sturmfanone. Gdy z działa na trwożę uderzą, powinni byli pod gardłem osobami swemi się stawić. *Weresz. Kij.* 22. Na trwożę dzwonić. *Tr.* Sturm láuten; Defferr. anblágen.

Pochodz. *trwożyć, strwogać, strwagać, trwożny, strwożyć, natrwożyć, patrwożyć, przetrwożyć, wytrwożyć, zatrwożyć.*

TRWONIC *cz. niedok.*, roztrwaniac, marnować, rozrzucac; verchwenden, vergenden, vertbum; *Boh.* zmrhati, (cf. mercha); *Sorab.* 2. brojsch, (cf. broić); *Ross.* замотаться (cf. zamotać), *vulg.* уходить, ухожу, (cf. uchozić). Lubimy więcej trwonić, niż mamy dochodu. *Teat.* 42, e, 12. Pieniądze trwonić. *Teat.* 57, 144. TRWONICIEL, a, m., marnotrawca, der Verchwender; *Ross.* замотыга; *Ecll.* изнуритель. TRWONNOŚĆ, ści, ż., rozrzutność, marnowanie, marnotrawstwo, die Verchwendung. *Teat.* 24, 75. TRWONNY, a, e, rozrzutny, verchwenderisch. Trwoną wytrząsa ręką perły, rubin, złoto. *Przyb. Milt.* 55.

TRWOŻYĆ, STRWOGAĆ, STRWAGAĆ kogo *cz. niedok.*, strwożyć *dok.*, trwożę nabawiać, nastraszać kogo; einen befürzt maßen, ihm Schrecken einjagen; *Ross.* тревожить, встревожить, тревожу, встревожу, избумять, избумять,

(cf. zdumieć); *Vind. britkuvati*, (cf. brzydki). Mię, co ni płytkie miecze, ni hartowne groty Trwożyły przedtym, teraz gdy mruczny wiatr szyje Szczeliną, zda się, że tam ktoś na trwożę bije. *Pilch. Sen. list. 2, 11*. Są niekłórczy, co was trwożą. *5 Leop. Galat. 1, 7*. (co wami maca. *1 Leop.*). Choć był dosyć w tej ćwiczony palestrze, Sro-dze mu serce Astynome strwaga. *Pot. Syl. 491. Pot. Arg. 656*. Styrem dobrze władał, umysłu nie strwożył. *Zbil. Dr. D 5*. Mojżesz rzekł: przestraszony jestem i strwo-gany. *Salin. 2, 69*. — §. Trwożyć się, trwożyć sobą, trwożyć z sobą; *Sorab. 1*. postrożu szo; *Ecccl. смятати-ца*, (cf. smęcić się, smuć się); *bestürzt werden, verzagen, ängstlich befürmert seyn*. Senatorowie w onych wne-trznych wojnach sobą okrutnie trwożyli. *Stryjk. 72*. Co się dzieje! cała sobą trwożę! *Teat. 44, 81*. Gdy usły-szyście wojny, nie trwożcież z sobą. *W. Marc. 15, 7*. Wylewała łzy hojnie Trwożąc się o kochanka, Czy nie zginał na wojnie. *Kras. Oss. B, 5 b*. Trwoży się serce we mnie i truchleje, I ręka czemuś nad zwyczaj słabiej-e. *Past. Fid. 280*. — Strwożony, strwogany, pełen trwogi, przestraszony; *bestürzt, verzagt*. Ma serce nie strwo-żone. *Boh. Kom. 5, 281*. Trwoga stała za porażkę, a nasi broń i zakłady od strwoganych pobrali. *Faliss. Pl. 146*. Tak się gmin, jakby strwogany piorunem zewsząd gromadzi. *Morszt. 26, ct 86*. TRWOŻNY, TRWOŻLIWY *pass.*, strwożony, *bestürzt*. Niewinnie jęj bojażń trwożną dręczy duszę. *Teat. 48. b, 10*, *Ross. тревожливый, роб-кий, робокъ*. — *Activ. Trwożny; Ross. тревожный*; trwo-gi nabawiający, *bestürzt und verzagt machen, Schrecken ein-jagend*. W nocy się tumultów trwożnych obawiali. *Bardz. Luk. 186*. Rozpustna rzecz jest wino, a trwożliwa pijań-stwo. *1 Leop. Prov. 20, 1*. (zaburżliwe pijaństwo. *5 Leop.*). Wiem, jak trwożliwa jest dostojęństwa żądza, jak trosk-liwa chęć konsulstwa. *Siem. Cyc. 478*. obawiająca się wszystkiego, *befürzt, ängstlich*. Trwożliwie, strwożenie *ad-verb.*, *bestürzt, erschrecken*. Odpowiadaj niestrwożenie. *Teat. 36. b, 22*. śmiało, bez trwogi, bojażni, *merckroden*. TRWOŻLIWOŚĆ, *sci, z.*, trwożna troskliwość, *Ängst-lichkeit, ängstliche Beforgtheit; Ross. робкость, робость*. TRWOŻKA, *i, z., dem.*, mała trwoga, *ein fleiner Schrec-ken*. Pana za lada trwożką zaprzeli się. *Żarn. Post. 3, 764*.

TRYANGUE, *ob.* Trójkąt.

TRYB, *u, m.*; (cf. *Germ. Trieb, treiben; Dttfr. triben; Graec. τριβειν* - pędzić); *moral.* ślad, droga, postępowanie, sposób, kształt, układ; *die Erur, der Weg, der Pfad, die Handlungsart, das Verfahren, die Weise*. Idź trybem, którym idziesz, od przodków zaczęty. *Groch. W. 245*. Pospolitym trybem szedł; *Caesar hanc reipubl. viam, quae popularis habetur, secutus est. Cu. Th. 1157*. Niech tym trybem, jak zbawiał inszych, sobie dziś pomoże. *Ody. Św. 2, 1 i b*. Często pospółstwa trybem myślą pany. *Zab. 5, 589*. Litości twojej boże nie wysłowieś! Żadną wymową; anić od nas dany może Być różny tryb wdzięczności. *Ody. Św. 2, L 1 b*. (wyrząd wdzięczności odpowiadający). Lubo jedne mniejsze, a drugie jeszcze większe miasta są w Turzech, niżeli Stam-

buł, ale tryb wszędzie jeden. *Star. Dw. 19*. Przymusili go do tego gwałtownie, trybem żołnierzom zwykłym. *Ody. Św. 2, H h 5 b*. Tryb wojskowy, gatunek porząd-ku lub exercerunku żołnierzy; *der Stricksfuß, Exercierfuß*. Żołnierze obojgo trybu, Polskiego i cudzoziemskiego. *Tr. Młodź w wojskowym trybie ćwiczą w żołnierce. Pam. 85, 1, 759*. — §. *Grammat.* Tryb, *modus Verbi*; *Slov.* sposób, spůsob; *Vind. viſha; Ross. наклонение*, (cf. na-kłonić). Tryb bezokoliczny *infinitivus*, oznajmujący *indicativus*, łączący *conjunctivus*, rozkazujący *imperativus* *modus*. *Kpecz. Gr. 2, p. 204*. — *Logie.* Trybami nazywam te wyobrażenia złożone, które tylko mamy za przymioty istności, n. p. trójkąt, wdzięczność, zabójstwo. *Cyank. 29*. *Formen der Vorstellung, Denkformen*. — §. *Mechan.* Tryb, koło zębate, zaczepiające o szczeble cewy i one obracające. *Jak. Art. 5, 520*. *das Getriebe, Triebrad*. Try-by u zegarmistrzów toż znaczą, co u młynarzów cewy. *Solsk. Arch. 1*. *das Getriebe in einer Uhr*. — Szyna wyszedłszy z pod trybu i młota, 60 łokci brała długości. *Wad. Dan. 68*. — §. *Górn.* Tryb, odłączanie szumowin od roztopionego ołowiu, *das Abtreiben der Glätte vom Blei. Tr. Glejta przy trybie srebra odchodzi. Haur. Ek. 152*. TRYBIK, *a, m., dem.*, mały tryb młyński albo zegarowy, *ein fleines Getriebe. Tr.* — §. *Precyk* do odłąc-zania szumowin, n. p. ołowianych, *ein fleiner Triebföfen. Tr.* *TRYBOWAĆ, *-ał, -uje, cz. niedok.*; (*Germ. treiben; Carn. dervim; Svec. drifwa; Angl. drive; Anglos. dryfan; Goth. dreibon; Oufsr. triban; Graec. τριβειν* pędzić, gnać); — trybować, pędzić, popędzać, gnać, po-gnać; *Germ. treiben, jagen*. To do żródła, to i do morza się prąda Flagi błędne trybując; *incertus exercet aquas. Zebr. Ow. 195*. Trybować, u ogrodników, pędzić drzewko w górę, obrzynając z gałązek aż do korony. *X. Kam. in die Höhe treiben*. — §. Trybować u flisów, kiedy statek sam płynie z wodą, nie robiąc pojazdami. *Magier. Mskr. mit dem Extreme treiben, fortschiffen ohne Rudern*. — §. Usty żucha łacnemi, zęb o zęb trybując, I głodne gardło jadłem znikomym szouje. *Zebr. Ow. 215; fatigat, sciera zęb o zęb, er beißt einen Zahn auf den andern*. Niemilosierną każń na niego zmyśliła, Ciężkim trybować go głodem; *lacerare fame. Zebr. Ow. 215*. męczyć go, martwić. — §. Trybować, dystylować przez ogień, ciepło przepuszczać, gorącym do fermentacyi wzbu-rzać; *distilliren, gähren machen, durch Wärme in den Trieb bringen*. Jak złoto w ogniu trybowane, jak czysty płomień wypolerowany. *Wad. Dan. 215*. Sęki drzewa natura dała, żeby się tam sok zastanawiał, i tym więcej trybował. *Cresc. 50*. Każda część drzewa ma w sobie jakoby żołądek, w którym trawi i trybuje wszelką wilgotę ku swęj żywności. *Cresc. 61*. Im niżej drzewo szczepią, tym też bardziej się smak onęj płonki trybuje i mieni, który w płonce bywa cierpki. *ib.* W Libyi nie kwitną urodzaje żadne, słońce ją tylko upałem trybuje. *Chrośc. Luk. 509*. smaży, suszy, dörren. Mode piwo albo wino, gdy się trybuje, wszystko z siebie na wierzech wyrzuci. *Rej. Zw. 19*. W domu się nie kocha rozum uchowany, Ale różnym trybuje niebem harowany. *Tward. Wl. 145*.

- §. Trybować czym, handlować czym, womit handeln. *Couponari*, przekupować, i tym i owym trybować. *Macz.* *Celarii*, rybitwi, którzy wielkimi rybami trybują. *ib.* TRYBOWY, a, e, wedle trybu, foremny; regelmässig, nach der gewöhnlichen Art. Nie trybowy, nie według trybu albo porządku pospolitego, nadzwyczajny. *Cn. Th.* 555. — §. Trybowy, od trybu młyńskiego, zegarowego; *Treib*, daß Getriebe angehend. Trybowe skrzydełka albo zęby zaczepiają się w szynę zębata, a obracając się podnoszą ją w lewarze. *Jak. Mat.* 4, 524. Młyny konne, jedne bywają trybowe, t. j. o dwóch kołach i o dwóch cewach, drugie proste o jednym. *Solsk. Arch.* 82.
- TRYBT, u, m.; (*Ross.* *трипъ*; *Ital.* *trippa*); gatunek materii jedwabnej. *Germ.* der *Tripp*, ein Zeug. Towary cudzoziemskie, muchajery, ezamlety, trybty . . . *Vol. Leg.* 4, 81.
- TRYBULA, zieie, *ob.* Trzebula.
- *TRYBULACYA, yi, ż., z *Lat.* niepokój, Unruhe. Dni pełne trybulacyi będą, jakie nie były nigdy. *Podw. Wioś.* 51.
- TRYBUNAŁ, u, m., w Polsce, najwyższa zwierzchność sądowa, do której sprawy przychodziły przez apelaacyą od ziemstw lub grodów. *Kras. Zb.* 2, 554. *A. Zamaj.* 27. die oberste Justizstelle. — *Fig.* Rozbieraj każdy w summieniu swe sprawy, Taki trybunał domowy tajemny Bogu przyjemny. *Groch. W.* 568. TRYBUNALISTA, y, m., deputat do trybunału, ein Obergerichtsdéputirter. Niech habit różny nosza, aby znano, co poseł, co trybunalista, co prokurat. *Star. Vol. D* 4 b. TRYBUNALSKI, a, ie, do trybunału należący, Tribunal-. Marszałek trybunalski.
- *TRYBUNARZ n. p. Iżymski. *Kram.* 690, *tribunus*.
- TRYBUS, u, m, [z niem. *Treibfaß* 2], tryfus, dynarek, trzynóg, *Germ.* ein *Dreifuß*. *Tr.* Gdzie się piwo warzy, powinno być tyle miejsca, żeby się pomieściły różne trybusy wielkie i wanny do gotowania, przelewania i chłodzenia piwa potrzebne. *Świtek. Bud.* 266. Trybusy najlepsze są z dylów dychtownie spojonych i klinami ściśnionych. *Świtek. Bud.* 279.
- TRYBUSZON, u, m., z *Franc.*, narzędzie niby świder, do wyjmowania korków z butelek, wyrwiez, der *Pfropfenzieher*. *Czerw.* 16. grajcar, grajcarek, korkociąg; *Ross.* *пробопникъ*.
- TRYBUT, [z *Lat.* *tributum* 2], pobor, czynsz. *W. Post. W.* 285; haracz. *Paszk. Dz.* 159, *Croat.* *stibra*.
- TRYCA, y, z., z *Niem.* die *Tripe*, rowek w blochu na sznur. *Magier. Mskr.*
- TRYCEZYMA, y, ż., n. p. Widziała duszę nieboszczyka; dano zaraz na trycezyme; pobenedykowali ojcowie Reformacji. *Kras. Pod.* 1, 70. Po śmierci nędznych żywotów naszych mieli pomagać upadłym duszom naszym, już nam powiadając o czyściach, o odpuszczeniach, o trycezymach. *Rej. Post. E* e 5.
- *TRYDENT, *ob.* Trójzab. *A. Kehan.* 6. TRYDENT, u, m., miasto i biskupstwo w Austrii. *Dyke. Geogr.* 5, 156. TRYDENTSKI, a, ie, n. p. Biskup Trydentski, zbór Trydentski. TRYEST, u, m., port w Istrii. *Dyke. Geogr.* 5, 156, *Lat.* *Tergesta*; *Vind.* *Terst*; *Carn.* *Terst*, (*terst* trzeina); *Croat.* *Terszt*; *Hung.* *Tergeszt*.
- TRYGANIEC, ńca, m., n. p. Stawa kapłan na świętym trygańcu, duch boży zstępuje na niego. *Stas. Num.* 2, 157, *ob.* Trzynóg.
- TRYKNAĆ, TRYKSNĄĆ *cz. jedall*, Trykać, Tryksać *cont.*; (*Boh.* *trknauti*, *trkati*, *potrkati*, (*roztrkam* rozboś, *roztrka* rozbrat, niezgoda, *cf.* *rozlagnienie*, *cf.* *rozlarcać*); *Slov.* *trkám*; *Hung.* *töröm*; *Carn.* *terkam*, *terklam*, *stursam*; *Vind.* *terkati*, *terknati*); bośe rogami jak barany etc., mit den Hörnern steifen, nie die Widder, hörnen. Chodzi jak owieczka, a tryka jak baran. *Ein* 196 *Hys.* *Ad.* 6. (cieha wola). Kozieł tryksnął owieczkę. *Dudz.* 64. Trykać się albo tryksać się, jak czynią barani, gdy się rogami tłuką. *Macz.*, (*Vind.* *se* *terkati* i rogami, *bol* zhelam *salhetati*, *vkupdarjati*; *Carn.* *ritam*; *Bosn.* *rogo-borittise*). Tryksają się głowami barany. *Comp. Med.* 596. Swobodnie się tryksały kozły *Hor.* 2, 29. — §. *Impr.* Słonie wierzące i trykać jeły. *Pat. Arg.* 650. TRYKLIWY, a, e; *Boh.* *trkawy*; *Vind.* *terkazh*, *ternkazhen*, *ritast*; *Carn.* *ritast*, *serborit*; *śięśię*. Koziełki trykliwi, którzy się radzi trykają. *Macz.* TRYKS, u, m., TRYKSNIEŃ, ia, u., uderzenie rogami; *Vind.* *terk*, *terkanje*, *vkupdarjenje*, ein Hörnerstoß, Stoß mit Hörnern. Baran od tryksów rogi utracił *Tr.* — §. *Transl.* Sturzenie, jeder Stoß, Stöß. Gdy go skromnie napominała, Miasto przeprosin tryksy odbierała *Jabl Ez.* 211. TRYKACZ, a, m., baran; *Carn.* *terkázli*, ein *Widder*, *Stößwider*, *Stößwider*. Trykacze Hiszpańskie zdolne do trzody. *Pau. Warsz*
- Pocholz. *strykać*, *strykać*, *pstrykać*, *strykawka*; *tryskać*, *wytryskać*; *stark*, *sterk*, *usterk*, *ste* *czyć*, *sture*; *cf.* *trzeszczęć*, *trzaskać*, *cf.* *sturkać*.
- TRYL, *ob.* Trel. TRYNADL, *ob.* Trznadl.
- TRYNA, y, ż., [ob. Trzyny 4]; otrociny, odpilki, opilki, *Zeistauß*. Wziąć funt tryny żelaznej z pod pilnika albo świdra, gdzie rury kręcą *Torz. Śkl.* 255. Półfunta tryn żelaznych z pod pilnika. *ib.* 97.
- TRYNGIELT, u, m., pieniądze na piwo, na wódkę, lokajowi etc. darowane, *cf.* *poczesne*; *Croat.* *aldomás*, *Tringald*. Tryngielt mu dał, aby go za pracę czym kontentował. *Chelm. Pr.* 17. Nosząc od niego do niego, od niego do niego, kopereczaki miłosne, ze samych tryngieltów mogłem się spanoszyć. *Teat.* 11, 46. Na miejscu tryngieltu batogi oberwał. *Teat.* 11, 115.
- TRYNITARZ, a, m., zakonnik ś. trojcy od wykupienia chrześcian z niewoli pogańskiej, ein *Trinitarier*, ein *Wönch*, *ob.* Trójczak.
- TRYNK, TRYNKOWAĆ, *ob.* Tynk, Tynkować.
- TRYNKA, i, ż., w kartacli, trzy tuzy, *drey Dauser in der Karte*. Grał Zygmunt w karty z senatory dwiema, A choć trzeciego króla w garści nie ma, Każe na trynkę. *Pot. Jow.* 117, (*cf.* *krepa*, *tuzy*) — *Tr. fig.* Potrójne szczęście, *dreyařez* *Glud*. W sędzie savor, a we grze potkała się trynka, To cię trzeba mieć białej kokoszy za synka. *Kehow. Fr.* 128. Wszelkie szczęście w tej trynce zwykło się zawierać, Dobrze się rodzić, dobrze żyć, dobrze umierać. *Kehow. Fr.* 158. *Pot. Syl.* 295.
- TRYP, *ob.* Trybta, *ob.* Turmalin. TRYPĄ, TRYPER, cho-

roba lubieżna, rznączka, rzeżączka. *Krup.* 2, 146. *et* 124. *Perz. Cyr.* 2, 69. *der Tripper.*

TRYPELA, TRYPLA, i, ż., *terra tripolitana*, piasek drobny z gliną pomieszany, spiekły i stwardniały, koloru różnego; zażywa się do polerowania szkła, kruszców, kamieni; najprzedniejszy z Trypoli. *Kluk. Kop.* 1, 254. *der Tripel*, eine feine Erde; *Carn.* sholta; *Ross.* трепель.

TRYPLIKOWAĆ co, ob. Troić.

TRYSKA, i, ż., linka, którą się żagiel od dołu ze szrodka podkasuje, aby mógł sternik widzieć przed sobą. *Magier. Mskr.*, ein Tau, den Segel von unten auf zu führen. TRYSKAĆ *med. niedok.*, wytryskiwać; *Ross.* буровить, забуровить, ирifen, ирifen. Wody pod rzutem kotwy pieniać się tryskają. *Przyb. Luz.* 14. To wymawiając tryskał mu z oczu ogień. *Stas. Num.* 1, 84.

TRYSZAK, a, m, TRYSZACZEK, czka, m., *dem.*, gra w karty, daß Treisaf, ein Kartenspiel. Po wieczery poszliśmy w tryszaczka. *Teat.* 28, 91. Tryszczak czyli straszak. *Mon.* 76, 727. Do modlitwy ani jej popędzisz, a chapaneczka, trysetka, tryszczek, kwindecz, weintein, onzedmi, byle z gachami, ni w dzień, ni w noe się nie przykrzy dobrodzieje. *Teat.* 24, b, 7.

TRYT, ob. Tret.

TRYTEF, tfa, m., droga sypana na łęgach, trzesawicach; *X. Kam. Germ.* die Trift, der Treibweg. W traktach dla handlujących wyznaczonych, gdzieby mostów, trytfów lub grobel potrzeba wymagała... *A. Zomj.* 2, 55.

TRYUMF, u, m., TRYUMFEK, fku, m., *demin.*, z *Laec.* §. 1) zwycięzka pompa, *der Triumph*; *Sorab.* 1. triumph; *Vind.* flaunu vpehanje, vefelni obhod, hopkanje, flaunu vefelje; *Rag.* slavnodobitje, slavnarados, slavnovesselje; *Ross.* триумфъ, торжество; *Ecc.* побѣдное; — obrządek uroczysty, wjazd solenny wodza w Rzymie po zwyciężonych nieprzyjaciolach. *Kras. Zb.* 2, 554. Obchodz wesoly tryumf, pieśń zwyciężną spiewaj. *Otw. Ow.* 594. Czynie tryumf. *Sk. Dz.* 57. Tryumfy z sasiad niezycziwych. *Groch. W.* 585. Zyskowniejsza między bracia zgoda, nizeli krwawe nad niui tryumfy. *Nar. Hst.* 2, 402. Gdzie zwycięstwo bez pracy, tam tryumf bez chwały. *N. Pam.* 6, 214. Mały tryumfek. *Zabl. Roz.* 90. Szkoda trąbić tryumfu przed wygraną. *Pol. Zac.* 27. Nie nóć tryumfu przed bitwą. *Jabl. Ez.* 78. (nie mów hup, aż przeskoczysz). — §. 2) Tryumf, miano psa gończego. *Ryd.*, Name eines Stänberhundes. TRYUMFANT, TRYUMFATOR, TRYUMFALNIK, a, m., tryumfujący, ze zwycięstwem uroczyście się wracający, *der Triumpbirer*; *Sorab.* 1. triumphuar; *Vind.* triumpharavez; *Rag.* slavodobitnik, proslavnik; *Ross.* побѣдоносець; *Ecc.* ликовственикъ, ликующий, веселящийся, торжествующий. Tryumfator wielki. *Jabl. Ez.* 218. Tryumfalnicie Rzymsey w zamek wjeżdżali Capitolium zwany, gdzie bogom dawali dzięki. *Chodk. Kost.* 62. O Jezzu, o całego świata trymfancie! *Pol. Zac.* 106. TRYUMFATORKA, i, ż., die Triumpfirende. Twoja nad nami dobroć jest tryumfatorka. *Teat.* 44, 15. TRYUMFALNY, TRYUMFOWNY, TRYUMFOWY, TRYUMFNY, a, e, TRY-

UMFALNIE *adv.*, do tryumfu należący, *Triumph*; *Sorab.* 1. triumphiszki; *Vind.* flaunovefelni, triumfni; *Rag.* slavodobitni; *Ross.* триумфальный, торжественный, побѣдноносный; *Ecc.* добропобѣдный, любопразднственный. Tryumfalny wieniec. *Warg. Wal.* 60. Szata tryumfowa. *ib.* 109. Nieraz August wracając z wojennej wyprawy Krył się przed tryumfnemi okrzykami sławy. *Tom. Rol.* 40. Tryumfowne wojsko. *Krom.* 618. Tryumfalnie chce być spalonym. *Teat.* 18, e, 40. TRYUMFOWAĆ *cz. niedok.*, tryumf odprawiać, wracać się uroczyście zwycięzca albo ze zwycięstwem; *triumphiren*, einen Triumph halten; *Sorab.* 1. triumphuyy; *Vind.* triumphifiri; *Ecc.* триумфую, триуместву; *Ross.* надъ кѣмъ возторжествовать, красоваться, еликовествовать. — *Pr. et tr.* Nie strzelał z dział, nie tryumfował obyczajem świata tego. *Rej. Post. D d d 5.* Onaż to wdzięka Grecka, co świat tryumfuje, Mójże to syn Herkules! *Berdz. Trag.* 55. Madrością zwykła tryumfować. *Boh. Kom.* 4, 167. TRYUMWIRAT, ob. Trójwładztwo, trójmęska godność.

*TRZA, ob. Trzeba.

TRZAŚĆ, trzaśł, trześł, trzęsie, trzesę *cz. niedok.*, Trząsnąć *jedntl.*, Trząsać *contin.*; *Boh.* trāst, třesu, třásti, třásl, (trasyti potrzasać, sypać); *Slov.* trást, trasem; *Sorab.* 1. tżaszu, czafeż, protžam, (truschu spargo); *Sorab.* 2. tšehéčž, tšeheszł, tšehész; *Carn.* třesti, třest, třesem, (tresyti sternere, trösem spargo); *Vind.* trésti, tréfem, trefal, stresti, potrefluvati, (Vind. trósit, sternere); *Croat.* trezti, treszem, treszti, drieszam, kaszam, kasse, kaszati; *Dal.* truszam; *Rag.* trésti; *Bosn.* trésti, drimati; *Ross.* трясти, трянуть, тряну, трянуть, потрясуть, трушу, мотать, мотнуть, (cf. мотать); (cf. *Graec.* τρέω, τρέσω; *Lot.* tremo); trzaść co, albo czym, potrzasać, zatrzaśać; *šütteln*, rütteln, benteln; *Boh.* klátiti, klátjm, klatjwam. Gorączka piecze, febra trzęsie. *Pol. Jow.* 21, *Rag.* třesegljaviza; *Ecc.* трасавица; febra, (ob. Trzesawica, trząsca). Grozi Jedza, trzesząc na lbie brzydkiemi jaszczury. *Zab.* 3, 399. *Nar.* Trząsać głową, odkiwać, nieprzyzwalając. *Cn. Th.* 598. den šepf šütteln, benteln; *Boh.* mrdam; *Rag.* třesati ghlavom. Co za ukontentowanie widzieć go trząsaćcego nogami. *Teat.* 54, 95. (mit den Beinen zappeln, t. j. wisieć na szubienicy). Trząsący *Ross.* траский. Trząść owoc, otrząsać, *šbft šütteln*. Gdy owoc trzęsa, słomy pod drzewa naściela, aby się nie tlukły. *Haur. Sk.* 70. Gruszki trzęśli. *Teat.* 29, 150; lubászki. *Dzwon. A 2.* Na pował leżały Trupy, jak robaczywe kiedy obleciały Jabika, za trząśnieniem różg, jak żoładz obity. *Żebr. Ow.* 179. — *Fig.* Strach wielkooki Upadł na nie gwałtownie, trzesząc oba boki. *Misk. Ryt.* 22. Pojazd, wóz, kolaska, karetka trzęsie, *der Wagen stößt. Tr.* (*Sorab.* 2. žtumpotash, tumpotash, cf. tupać). — Trząść, przetrząsać, przerzucać przezierając, rewidując; *Ross.* шарить, genau durchsuchen, residiren, vifitiren, durchbenteln. U rogatek Wiedeńskich rewidowano mię i trzesiono bez miłosierdzia. *Kras. Doś.* 95; dumoki nasze zwartowali, patrząc, jeśli towarów jakich nie wieziemy. *Warg. Radz.* 61. Kazał jej zawołać i trząść ją; znaleziono przy niej list bar-

dzo podejrzany. *Teat.* 5, 122. Trząść każą rzeczy, skrzy-
nie i tłumoki. *Jabl. Ez.* D 5. Trząsnąć piemiędzmi, trzo-
sem - brząknąć, mit Geld klappern, flimpern. Darmo się
pniemy do kraju Cytery, Jeśli nie trząśniem złotkiem i
talery. *Zab.* 9, 95, (cf. darmo nie, brząkać tu trzeba).
— *Fig. tr.* Żarty trząść z pobożenia, *irridere pia vota.*
Żebr. Ow. 8. żarty stroić, *Эфэр; treiben.* — Trząść czym,
gwałtownie poruszać co, wzruszać, wzburzać, *phys. et*
moral.; etwas heftig erschüttern, gewaltiam bewegen. Wziął
Samson słupy domu, jeden prawą, drugi lewą ręką, a
trząsnawszy mocno słupami, obalił dom wszystkich. *Sk.*
Żyw. 2, 5. Przez chciwość wiele krwi niewinnej wyle-
wają i trzęsą światem. *Sekl.* 87. Ów Bajazet, rycerz
zawołany, Co niegdyś całym zdawał się trząść światem.
Kras. Mysz. 46. Naród Polski przyszedł do tak oplaka-
nego stanu, który niegdyś trząsał północą. *Pam.* 85, 4,
117. Interesami całej Europy podług swojego uroszcze-
nia udzielnie trząsa. *Mon.* 71, 211. Reginka, mego oj-
ca zuchwała mistrzyni Trzęsie domem, za nos go wo-
dzi, co chce czyni. *Zabl. Zab.* 9 Rzeź ta jawnie się
stała, teraz słuchajcie, co się więc w domach trzęsie.
Modrz. Baz. 121 co w domach broją, wie tumultuarijch
eā in den Hājneru jugcht. — *Similiter:* Trząść kogo, ni-
szczyć, gubić go; einen vernichten, ins Verderben stürzen.
Trząśłem przez cie pasterza i trzodę jego, trząśłem ora-
cza i woły, trząśłem księdza i tyrana. *Budn. Jer.* 51, 25.
(pokruszyłem. *Bibl. Gd.*). — *Transl.* Trząść co na my-
śli, rozbiierać, układać, snować, knuć; im Schilde jüh-
ren, in Gedanken jähmieden, einen Plan spinnen, entwerfen.
Niektórzy panowie niechętni wiele rzeczy nowych u sie-
bie na myśli trzęśli. *Modrz. Baz.* 155. — *Aliter:* Trząść
nowiny, wieści, trząść o czym, tarkać; von etwas mün-
feln, ein dumpfes Gerücht verbreiten. Z nienawiści rzezy
szkaluje, nowiny trzęsie. *Krom.* 480. Pod czas nieby-
tności Bolesława, buntownicy zdradę wywierają, trzęsąc
wieści, że krom ich wiadomości następcę wyznaczyl.
Krom. 280. Nie wszystko prawda, co ludzie trzęsą. *Cn.*
Ad. 666. To co trzęsiono około tej dziewczki, plotki
były. *P. Kchan. Orl.* 1, 261. Miedzy mnichy o nim
trząść się poczęło, jak gdyby był heretyk. *Sk. Dz.* 281.
(gruchnąć). Obejrz się na mój wzrost, Jupiter na nie-
bie Nie ma nad mię, boć wy tam trzęściecie u siebie
Coś za króla Jowisza; *vos narrare soletis.* *Żebr. Ow.* 542.
Nie wiesz o niczym, chciej to ode mnie usłyszeć, czym
się prawie całe miasto trzęsie. *Teat.* 50, b, 14. TRZĄŚĆ
się *rec. et pass.* drżyć, jitttern. heben, erbeben; *Sorab.* 2.
sze tsehēfež; *Sorab.* 1. treschu szo, tżepotam, (cf. trze-
piotać się); *Rag.* trēstuse; *Vind.* setresti, potresti, tre-
petatti. — *Phys. et mor.* Płakali wszyscy, trzęśli się
serca na tak ciężką sprawę. *Zab.* 15, 270. Trzęsący się,
drżący *Boh.* třēsawy. Trzęsie się jak osika *Sorab.* 2.
won sze tsehšō, ako wozšina, ako wozšinowi list. Nie-
chaj się ziemia wzruszy, trzęsąc się z górami. *Bardz.*
Trag. 505. TRZĘSIENIE, daš Šchütteln, Rütteln; trzę-
sienie, trzęsienie się, drżenie, daš Jittern; *Boh.* třasla-
wice, třeslawé ruce; *Vind.* trefš, potrefš, trefenje, tre-
šhenje, trefše, trefš, trefšhenje, trefpetanje; *Carn.* tres;

Rag. trēšcagna; *Slav.* trēšhnja; *Bosn.* trescna, tresenje;
Ross. трясение, тряска; *Ecccl.* трясъ. Trzęsienie ziemi,
*drżenie ziemi, daš Erdbeben; *Boh.* žemětřesenj; *Slav.*
trasowica, traseni zeme, zemetrasenj; *Sorab.* 1. zeme
rżeno; *Carn.* potrēs; *Vind.* trefš, trefš, potrefš, potref-
šek semle; *Croat.* potrēsš zemlye; *Ross.* землетрясение.
Za Kazimierza trzęsienie ziemi przypadło, co tak rzecz
rzadka w Polsce, że ilekroć przytrafia się, zawsze to
sobie ludzie za wielki cud biorą. *Krom.* 84. Wzrusze-
nie albo trzęsienie ziemi. *Otw. Ow.* 250. TRZĄSCA, y,
ż.: *Rag.* trēsčgljaviža; *Ecccl.* трясавица? zimnica, febra,
paroxismus. *Mačz.* [Abowiem trzęsienie trząscie z zimna
pochodzi. *Sicun. Lek. doš.* 242. — 2]. daš falte Zieber,
die Ziebersfalte, ob. Trzęsawka, trzęsawica.

Pochodz. trzęsawica, trzęsawisko, trzęsawiec, trzęsba,
trzęsianka, trzęsidło, trzęsiogon, trzęsiskrzynka, trzęski;
dotrząsać, natrząsać, otrząsać, potrząsać, przetrząsać,
przytrząsać, roztrząsać, utrząsać, wstrząsać; wstręć, wy-
trząsać, zatrząsać.

TRZASK! (*a exili cum puncto notato, Cn. Th.* 1158). *par-*
ticula sonum crepantem exprimens, ut hui. plusk, klask,
puk, plaś! fraś! puń! No dalej, trzask, plask, chlusi!
Teat. 51, 81 — TRZASK, u, m. (*nomen, a pleno et*
absque puncto. Cn. Th. 1158); *Boh.* třeskot, třesk,
prask, praskot, (trēsky, plesky); *Slav.* třesk, třeskot;
Sorab. 1. rjēšk, rjēškot, reskot *vehemens fragor ar-*
borum, fragor fulminis, prask sonus flagelli aurigalis,
(trēski plotki *nugae*); *Carn.* tresk fulmen, ob. Trzaskawica;
Vind. tresk, treisk tonitru, fulmen; *Croat.* trēsšk ful-
men, telum coeli, treszka, prask, ropot *strepitus*; *Dal.*
rogobor, karsnyja; *Hung.* ropogas, harsanas; *Rag.* trjēs
fulmen, trēska, bukka, ūrnebes, xāmor, rōgobōr, tre-
pēt, karscagna; *Bosn.* treska, bukka, talabukka, (trjesk,
trisak; *Slav.* trisak fulmen); *Ross.* трескъ, трескотня,
трещина, трещинка, шленокъ; trzaskanie, trzeszczenie,
cf. trusk, trzusk; daš Raffel, Ceraffel, Krahen. Gdy
przyłożyysz ogień do prochu ruśnicznego, będzie trzask.
Zarn. Post. 225. Przede drzwiami nogami szasteli, aby
ocknał, na urząd on trzask czyniać, aby nie od budzą-
cych, ale od szumiejących ocknał. *Leop. Jud.* 14, 9.
Nie słyhać chrobotania i trzasku w porcie. *Pulch. Sen.*
list. 127. Co się osoby mój tyczy, bardziej mię miesza
hałas, niżeli trzask jaki i chrobotanie. *Pulch. Sen. list.*
2, 5. trzask, huk, hałas; *Ärm.* Poltern, *Ötöfö.* Czy
to warto było tyle hałasu i trzasku. *Teat.* 15, 54. U
złego robotnika siła trzasku, roboty mało. *Fredr. Ad.* 59.
Przed trzaskiem do lasa nie iść *Rys Ad.* 55. — Z trza-
skiem, s trzaskiem, z strzaskiem: bucznie, z bukiem;
frachend, mit Ungestüm poltern. Tyber ciemnomglisty z
trzaskiem do morza wpada *Otw. Ow.* 577. — Na-
głe, szybko, nieopowiednie, jak z bicia, jak z procy;
Slav. iz nebruba; *Gall.* brusquement, plöglich, ištlenig.
Pojmuna przyprowadzili przed króla swojego, Aby go
z trzaskiem osądził, jak śpiega zradnego. *Papr. Kol. P.*
2 b. Bardzo prędko, trzaskiem, pośpiesznie, *celeriter.*
Mačz. Wyprawił się Bolesław s trzaskiem nad nadzie-
ję Pomorzan. *Biel.* 69. Bez wieści z trzaskiem na obóz

jego gwałtownym lodem uderzono. *Gorn. Sen.* 451. Gdyby rękoiemia umarł, tedy nie zaraz z trzaskiem sukcesorowie jego mają być przymuszeni do zapłacenia. *Chetm. Pr.* 145. Co im kazano, z trzaskiem wykonali. *Budn. Ezdr.* 6, 15. S trzaskiem przyjdzie niedza leniwsze, nagle start będziesz. *Budn. Prov.* 6, 15. TRZASKA, DRZAZGA, i, ż., 'DRZAŻDZE, a, n., collect., TRZASZCZKA, TRZASECZKA, DRZAZECZKA dem.; *Boh.* trjska, trjštka, osečka; *Slov.* traud, (cf. trąd, cf. trud); *Sorab.* 1. tześka, cześcha; *Carn.* treska, tørska, pesdir; *Vind.* trieska, lřpan, trieskiza, lebericřli; *Croat.* trėszka, trėszehje, tresche, truha; *Bosn.* trisetića, trisetje, triskotine; *Rag.* trisetiza, triskotina, zjepottina, sekordiglja; *Ross.* драгъ śmieci, wyrzut, дресва zdruzgotane kamyki, сколокъ, сколочекъ, осколокъ, отколокъ (cf. kłóć), отщепокъ, щепокъ, щепочекъ, щепанъ (cf. szczepać), заноза, шверень, шверешекъ, (cf. wiór): — 1) kawałek odszczępionego drzewa, der Holzspan, Splitter. Drzewa w trzaski skruszywszy, do szabel się rzucili. *Warg. Cez.* D 5. Zjątrzony niedźwiedz wszystko w drzazgi rozmiata. *Wad. Dan.* 5. (kruszy). Wziąć kawał tego drzewa, i na drobiuiczne je pokrajać drzazeczki. *Haur. Ek.* 165. Małą trzaszczkę darował mu krzyża ś. *Sk. Dz.* 559. Trzaski albo ostrużyny buksbaumowe. *Cresc.* 475. Nie miej za deba liche jego trzaski. *Jabl. Ez.* 157. Trzaskę burza wyrwała jednemu dyłowi. *Zbil. Dr. E.* 2. Popiół z drażdża winnego. *Urząd.* 407. Gdzie drwa rąbią, tam trzaski leca. *Ld., (ob. Wiory).* Pies śmielszy na swych śmieciach, trzaski same biją w domu. *Pol. Arg.* 478. Trzask pełną, albo poszczepany, potrzebany, *assulosus.* *Cn. Th.* 1158. splitteridř, woll Splitter. Bodajbyś był na tysiąc drobnych trzask pierwój połamał nogę! *Ossol. Str.* 7. Trzaska w ciało wpadła, tarń, goźdź etc. Srogą lwowi drzazgę z łapy skaleczonęj wyjmuję. *Jabl. Ez.* 215. Drzazeczkę sobie zakłóć *Ross.* занозить. — *Allegor.* Coż widzisz traszczkę w oku brata, a tramu w oku własnym nie widzisz? Jak możesz rzec: bracie, daj ci wyrzucę trzaseczkę z oka twego. a... *Sk. Kaz.* 275. Widzisz trzaskę w oku brata. *Sehl. Math.* 7. (proszek. *ib.* 27; pądzioroko. 1 *Leop. Math.* 7, 2. trzaszczkę. 3 *Leop. ib.*). — 2) *Herald.* Trzaska, herb; w polu niebieskim księżyc rogami do góry złoty i dwie główne otłuczone z krzyżami i rękojeściami. *Kurop.* 5, 52, ein Wappen. TRZASKAWICA, y, ż., trzask, trzaskanie, grzmot, piorun; *Frachen, Knallen, Donnerknall, Donner, Donnerkrabl;* *Slov.* strala, (ob. Strzała); *Sorab.* 1. rjeszk, rjeszkot; *Carn.* tresk; *Vind.* tresk, treisk, grum, grumska strela, germanje; *Croat.* trėszk, trezk, ztrėla, (trėszkavica *fulminatio*, treskavėcz *fulminator*, f. treskavka; treskonošni *fulminifer*, treszkov *fulmineus*); *Bosn.* trisák, trjesk, strila koja s nebba padda, magna; *Rag.* trjeskaviza *fulminatio*, trjeskalaz *fulminator*; *Slav.* trisak; *Eecl.* треска, громъ съ молнією, тресновеніе перуна. Gruchnęły wiatry, trzaskawice, błyskawice, ziemi trzęsienia. *Birk. Dom.* 16. Widział pioruny i trzaskawice wypuszczone. *Sk. Dz.* 499. Gromy, trzaskawice padały na świat. *Żarn. Post.*... *Rej. Apoc.* 97. *Strzaskawice. *Petr. Pol.* 64.

Niebo od chmur zezerniało; zaczyn gęste a straszne trzaskawice powstały, a piorun uderzył ogromnie na wóz Jagiella. *Stryjk.* 517. Świata nie widać, ze wszech stron się błyska, z gromów straszliwe idą trzaskawice. *P. Kchan. Jer.* 194. Jako więc pracowity oracz wylekniorny W niepogodę, piorunem srogim ogłoszony, Kiedy już trzaskawica i on grom ustawa... *P. Kchan. Orl.* 1, 25. — *Allegor.* Iż się zachmurał bardzo grzech twój około niego, iście się pewnej trzaskawice a pewnego gradu nadziejaj około siebie. *Rej. Post. S* s 6. — *Aliter:* Oblieże ich pełne gniewu a trzaskawicy. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 54. hałas, wrzawy, wrzask; *Toben, Getöse.* — 2. Wasze półbaki, wasze trzaskawice. *Groch. W.* 414. trzaskające strzelby, Knallbüchsen. TRZASKLIWY, a, e, — *ie adv.; Rag.* treskovit; *Ross.* трескучій; *Boh.* praskawý; pełen trzaska, frachend; *Croat.* treszkov *fulmineus*; *Sorab.* 1. treskowné, treskoyitė *nugax*, *Subst.* trėskawcz, treskař. Trzaskliwy piorun woła boska ogłasza szeroko. *Przyb. Ab.* 205. TRZASNAĆ, TRZUSNAĆ, trzasnął et trzasł, trzańnie, trzańnę *med. jednl.*, Trzaskać, Trzaskać *cont.*; *Boh.* trjskati, trėsknauti, praskati, prasknauti, praskowati; *Carn.* trėshem, trėsheti, trėskam, lopřtam; *Vind.* pokat, luskat; *Croat.* trezkati, prėszkam; *Rag.* trjesnuti, trjeskovatti; *Bosn.* treskati, trisnuti, s nebba striliti; (*Dal.* traskati *blaterare*); *Ross.* трескать, хлопнуть, хлопать (cf. kłapać), шлепнуть, шлепать, (не трескаться pekać się); *Eecl.* трощу; *Graec.* (τρίζω, *ob.* Trzeszczyć, cf. *Germ.* trogen); trzask wydawać, głośno trzeszczeć; knallen, frachen. Kasztany w prysku trzaskające. *Teat.* 15. e, 85. Ni trzusnąwszy pióry, wypadł; *volat nullis strepitus facientibus alis.* *Żebr. Ow.* 288, (*ob.* Trusk, trzusk, cf. trzpiot, trzpiotnąć). Najbliższa szemranina nikogo nie budzi, po drzewach list nie trzańnie; *immutae silent frondes.* *Żebr. Ow.* 166. (nie szeleści). Jak się zażrę, trzańnie mi aż za uchem. *Zabl. Amf.* 94. Trzaska, piorun trzaska, piorun bije *Croat.* trezka. Słowa idą mu z ust, jako piorun trzasnął. *Rej. Zw.* 84 b. (piorunujące słowa). Wołanie wielkie i grzmot wszczął się, ze wszech stron, trzaskanie dział, bębnienie, tak iż jeden drugiego słyszeć nie mógł. *Baz. St.* 668, (*Ross.* хлопотня, cf. kłopot). Tak się dmiesz, że ledwie napuszona skóra nie trzańnie. *Hor. Sat.* 215. (z trzaskiem pęknie). Omal mi łeb z myśli nie trzańnie. *Zabl. Z. S.* 24. Stał z gołą głową na trzaskającym mrozie. *Mon.* 67, 24). — Trzasnąć, piardnąć z trzaskiem, cf. skrzypnąć, cincu knallen laffen. Litwinowi się przytrafiło, Ze trzasł chudzina w izbie, co aż słyszeć było. *Opal. Sat.* 150. Dalej kot trzańnie, niżli mysz skoczy. *Rys. Ad.* 12. — 2. *Activ.* Trzaskać czym, womit ein Getöse, Gefrahe machen, flirřhen, knallen. Stary furman rad słyszy, kiedy kto bieczem trzaska. *Rys. Ad.* 64. *Bardz. Trag.* 484. Gdy owo woźnica bieczem w powietrze uderzy, głośno trzańnie, i potężny grzmot z onego uderzenia słyszymy. *Sak. Probl.* 61. Wychodząc z hałasem, trzasnął drzwiami. *Węg. Marm.* 4, 121. er warf die Thüre zu. Jakoś nos tam wścibił, ta drzwi trzasła...

Teat. 45. c, 108. *Wyb.* Cicho wychodź, żeby trzaśnięciem drzwi go nie obudzić. *Teat.* 10 b, 84. — Trzaskać co, trzaskać co, z trzaskiem rozbić, grzmotnąć, zerfchmettern. Darmo cię zbroi karaceny łuska, bo mięka rozkosz i bułaty trzaska. *Mon.* 71, 897. Trzaskać kogo, z trzaskiem uderzyć, bić; mit Götöse schlagen, schmettern. Jakże mię w papę trzasła. *Teat.* 51, 59. W twarz pięściemi trzaska, Szaty na sobie drapic, w piersi ciężko praska. *Żebr. Ow.* 289. Niech piorun trzaśnie takiego gapia! *ib.* 56. b, 26. Bodajby was piorun trzasł. *ib.* 10. b, 50. Rozumiałeś, żeć słońce nigdy nie mogło zagasnąć i przygoda cię krętym bieżem trzasnąć. *Chrośc.* Job. 81. — *Aliter:* Trzaskać na kogo, gromić kogo, fukać. *Cn. Th.* 210. auf einen wettern, fluchen.

Pochodz. *natrzaskać, potrzaskać, przetrzaskać, roztrzaskać, potrzask; trzeszczyć; wytrzeszczyć.*

TRZASNAĆ, *ob.* Trzaśać.

TRZCINA, TRCIA, i, ż., TRCINISKO, a, n.; *Boh.* třij, třiniště, třinovina, třest, třina, (trs = laseczka); *Slov.* třinovina, třij; *Sorab.* 1. ezina; *Sorab.* 2. schulp; *Carn.* terst, terstje, terstovina, rokitje, (cf. rokić); *Vind.* terst, tarst, terstina, terstovina, terstinje, terstikovina, steblo, (*ob.* Żdziało); (*Vind. et Carn.* Terst = Tryest, miasto); *Croat.* terszt, terzitsche, tersztikovina, (Terszt; *Hung.* Tergeszt = Tryest); *Bosn.* tarst, trist, terst, trstića, tristicā, tarstisete, terstisete, tristicete, (Terst, Trjest, grad = Tryest miasto); *Dal.* tarsat, moszur; *Rag.* tarst, tarstje, tarselizza, tarstisete, tarstenik, tarstenizza; *Ross.* тростникъ, тростничекъ; (*Elym.* cf. store, sterczyć); miejscce czyli bagno trzeina zarosłe, ein Rohrflaß, Rohrsumpf, Schilfsumpf. Treia, trzein, szuwarów i senny makówek pełne. *Min. Ausz.* 49. Miasto ciała Syryngi błotne trzeie otrzymał, calomos palustres. *Żebr. Ow.* 24. — *Transl.* Wielka liczba sterczących rzeczy, eine große Menge anstehender Dinge. Treia strzał rozkrzewiona z krwi mojej. *Min. Ausz.* 54; (*seges telorum*). Ludzi, jak trzeia ze wszoch stron. *Pot. Arg.* 214. TRZCJALKA, TRCJALKA, TRCIONKA, i, ż., rurkowata bylina, rurkowane ździebło; ein Stalm, Röhrchen. *Cn. Th.* 1152. TRCIANKA, i, ż., rurka trzeiny, n. p. cukrowej, der röhrige Schaft, s. B. des Zuckerrehrs. Treianki wytłaczają, z których idzie miód, a z tego cukier warzą. *Urząd.* 459. Treianki nierówne woskiem ociągnięne. *Żebr. Ow.* 24; *disparis calami* i t. p. TRZCINA, TRCIANA, y, ż., TRZCINKA, TRZCINECZKA, i, ż., *dem;* *Boh.* třina, třstina, třest; *Slov.* třina; *Morav.* palach, (cf. paluch, cf. palcat, palczat); *Sorab.* 1. leżina, ezina; *Sorab.* 2. leżina, buschak, buschar, kastwoj; *Carn.* obil (cf. biel), cen; *Vind.* ziu, (cf. rewka); *Croat.* tersztika, terszt; *Ross.* трость, тростина, тростинка, тросточка, тростиницъ, тростиничекъ, очереть, камышь; *Ecll.* тростка, стьяло, стьелце, стьялне (*ob.* Zdziebło), лучица; *arunão*, Rohr, Schilf; rośnie po stawach, zdalna do okrywania prostych dachów, w pokojach do sufitów gipsowych. *Kluk. Rosl.* 2, 265. Trzeina błotoluba, *palustris.* *Żebr. Ow.* 88. Wodna trzeina w wielkiej suszy, Skoro leda wiatr wionie, zarazem się skraszy. *Pieśn. Kat.*

164. Bać się trzeba trzeinie, gdy wiatr dąb wywinie. *Cn. Ad.* 8. Jeżeliśmy trzeina słabą, przywiązujemy się do mocnego dębu. *Sk. Kaz.* 14 b. Trzeina cukrowa. *Bolet.* 254. Zuckerrohr. Tak się było bezpiecznie na nim wesprzeć, jak na trzeinie, która, gdy się złamie, rękę podziurawi. *Birk. Zbar. D.* Trzeina wonna, *ob.* rajska trawa. Odmienni ludzie lada za wiatrem jako trzeina się tam i sam poruchoją. *Dambr.* 569. — Trzeina laskowa, z niej laski pod imieniem trzeiny Hiszpańskiej. *Kluk. Dykc.* 1, 55. spanische Rohr, Rohrstößel. Po żołniersku z trzeina, na znak unterofficerstwa. *Teat.* 24. c, 100. Na trzeinie jeździć, jak dzieci. *Kmit. Spyt.* Stedempferd reiten. Na trzeinie by na koniu jeździł Sokrat między swemi chłopięty. *Warg. Wul.* 278. — *Allud.* Figurka gdyby trzeinka, i kształtna i prosta. *Teat.* 10, 5, (cf. świeca, świeczka). — 2. Trzeinka w cewce dla obracania, treionka, daß Schilfröhren in der Weberipule. *Cn. Th.* 1152. bylina czeza, ździebło; ein hoher Stalm, ein Röhrchen. *Tr.* TRZCINIANY, a, e; *Boh.* třinowaty; *Sorab.* 1. ezinanč; *Dal.* tarsztichiv; *Ross.* тростяный; ze trzeiny, von Rohr, Schilf, Rohr = Poszycie trzeiniane. *Cn. Th.* 1152. Trzeiniane piszczałki. *Otw. Ow.* 456. *Zub.* 10, 58. *Ross.* TRZCINASTY, a, e, do trzeiny podobny. *Cn. Th.* 1152, rohrartig, schilfartig. TRZCINISKO, a, n., a) [miejscce trzeina zarosłe, ein Schilfsumpf 2], *ob.* Treia. — b) *Contem.* Trzeina paskudna, błądzący Rohr. Grube trzeinisko błoto zapchało. *Przestr.* 128. TRZCINISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen trzeiny. *Cn. Th.* 1152. voll Rohr und Schilf; *Sorab.* 1. ezinoyitě; *Croat.* tersztikonozni; *Ecll.* тростяный. TRZCINNIK, a, m., TRZCINNICZEK, czka, m., *dem.*; *Ross.* тростянка, очертянка; trznadl, emberiza schoeniclus; wróbel trzeinny, ptaszek nie wielki, ziębie się równający. *Kluk. Zw.* 2, 512. der Rohrammer, Rohripertling. Płszka trzeinniczek, *motacilla salicaria*, ptaszek mały, z kształtu płszkom podobny, utrzymuje się w trzeinach. *Kluk. Zw.* 2, 511. die Rohritze, Rohrmeise. TRZCINNY, a, e, do trzeiny należący, Rohr =; *Vind.* terstin; *Slov.* třstěný, třiený; *Rag.* tarstni, tarsten; *Croat.* tersztini, tersztikov; *Ross.* тростниковый, камышевый; *Ecll.* тростяный. Pierzysko trzeinne, *ob.* Pierzysko. Zwierzę trzeinne. *Psalm.* 71. w trzeinie przechylające, sich im Schiffe aufhaltend. Wróbel trzeinny, *ob.* Trzeinnik. — *Transl.* Człowiek trzeinny, chwilejący się rozmaitemi wiatry. *Żrn. Post.* 5 b, 759. wamfend wie ein Rohr. Nie tego trzeinnego szcześeicia, sklanego wesela tu szukał ten święty pański. *Wiśn.* 555. TRZCINOWAĆ *cz. contin.*; n. p. u mularza, trzeinę nabijać i drótem nawiezywać na ściągę lub sufit. *Magier. Mskr.* rebren, berebren. Trzeinowanie, ściągna trzeinowana, daß Rohrwerk. Kielnią rzucić gips na ściągę, gzymis lub trzeinowanie. *Magier. Mskr.* TRZCINOWY, a, e, od trzeiny, Rohr, vom Rohre. Trzeinowym kijem nie nabije. *Petr. Pol.* 550. słabym, kruchym TRZCIONKA, *ob.* Trzejalka.

TRZĘBA, *contr.*, TRZA; *imperson.*; *Boh.* třeba, (třebas nawet); *Slov.* trebas, tremas (= chocioż); *Sorab.* 1. treba, (třebas = podobno, może), djrbu, djrbum oportet me, děrbi szo, hodzi szo oportet, mufa, cf. mus; *Sorab.* 2.

derbu, tröba, (tropa potrzeba, konieczność); *Carn.* tręba je; *Vind.* trebu, potrebnu; *Croat.* trebe; *Rag.* trjēbaje, trjebovati; *Bosn.* trebovati, tribovati; *Slav.* valja; *Eecl.* трѣбѣ есть, потрібно есть, (trebnyj potrebnuy, trebovanie potrebovanie, trebujy potrebuje); *Ross.* должно (cf. dłużno), достоинъ (cf. dostojno), (trebovatiy potrebovati, žadać, vytrebovati, iztrebovati žadać; *Eecl.* потребляю *oboleo*, *depravo*; потребовательный *abusivus*); potrzeba jest, potrzebno jest; еѣ иѣи nōthig, man hat ven nōthig, (cf. *Ger.* darben, bedürfen, dürften; *Goth.* tharban, thaurban; *Svec.* trafwa; *Anglos.* thearfau; cf. *nostr.* dobry). Dziś, gdy częstuje, albo daje chleba, Pytaj się pierwej, czego panie trzeba? *Bratk. B 3 b.* Pokazuje się, gdy nie trzeba, gdy trzeba, nie widać go. *Cn. Ad.* 885. Trzeba mi cię trochę na słówko, *paucis te volo. Cn. Th.* 1158. Ani ja mam złota, ani tobie trzeba. *Prot. Jaf A 2 b.* (potrzebne). Żadna i grzeżczana, trzeba, żebyś ją poznał. *Teat.* 19. c, 62. (życze ci, warta). Zdobić społeczeństwo nie jest dosyć, trza nad to dobroci. *Zab.* 9, 115. *Zabl.* Kiedyś zdrów, wody zażyje i chleba, O jakoż wielu rzeczy mi nie trzeba. *Pot. Syl.* 27. Ej nie trzebać, mówi doktor, a nadstawia rączki. *Pot. Arg.* 552. Nie wiele mu trzeba, przestaje na leda czym, skromny w życiu. *Cn. Th.* 557. — 2. Trzeba, tak wypada, tak wypadło, müssen. Trzeba, żebyś jutro u mnie jadł obiad, mam goś tuczna. *Teat.* 50. c, 25. Du muß morgen bey mir essen. Zawsze wprzód biegła suczka przed panią, trzeba było być wszędzie bestyjce. *Zab.* 9, 275. upierała się być wszędzie, sie mußte allentbalben mit hingeben. Jednę tylko żonę miałem, i tej trzeba umrzeć. *Teat.* 26. d, 5. zdarzyło się, że umarła, und auch die mußte sterben. Tej kobiecie trzeba się we mnie zakochać. *Teat.* 50, 56. trafiło się, że się zakochała, zufällig wurde sie in mich verliebt. *Observ. in vulgari narratione* trzeba seopenumero superfluo usurpatur, semper vero significato eventus alicujus. — 2. Aliquando trzeba omisum subintelligendum. Myśli sobie, mieć tam być, by najtrudniej było. *Rej. Wis.* 177. Trojańskie miasta w popioły obrócił, I teraz się bać, aby czego złego Moc nie zrobiła boska gniewliwego. *Bardz. Trag.* 574. Drzeć mu się przez skały, Kto chce na górze pięknęj stanąć chwaly. *Nar. Dz.* 1, 65. trzeba, potrzeba, wypada, muß.

Poehodz. *potrzeba, potrebnuy, potrzebnosc, potrzebować, wypotrzebować; Trzebnica.*

TRZEBIĆ, *TEREBIĆ *niedok.*, utrzebić *dok.*; (*Carn.* trebiti *purgare*; *Vind.* triebiti, istriebiti, potriebiti = chędożyć, sprzątać; *Croat.* trēbim *expurgo, perpurgo, scerno*, raztreblyujem *segrego, sejungo*; *treblyeny* = wybrakowanie; *Rag.* trjēbiti, otrjēbiti *purgare triticum, herbas*, raztrjēbiti *complanare, raztarbūsciti exenterare*; *Bosn.* trībiti *purgare, rastribiti scjungere, rastribusciti exenterare*; *Ross.* терѣбитъ, терѣблю тѣгдѣ, гвѣѣ, натѣрѣбитъ, натѣрѣблыватъ *natargać, otterebitiy, ottereblyваю odtargnać, odczesać len, otrēbitiy, otrēblyatъ okrczesać drzewo, macićę winiā, ociosać, protērebitiy, protēreblyvatъ przerywać rośliny, plewić, potērebitiy, potēreblyvatъ potargać, perēterebitiy, perētereblyvatъ przeskubać,*

потребить, потреблять *pustoszyć, wytępić, wygładzić, rasterebitiy, rastereblyvatъ rozdrapać*); trzebić, w ogólności czyścić, przeczesywać, chędożyć, reingien. Drzewa z sęków obcinać, pasenkować. trzebić, sztucować. *X. Kam.* Ptaki rozpuszczają skrzydła, dziobami pióra układają i trzebią się. *Boh. Dyab.* 3, 169. Krokodylowi w pysk otwarty, gdy śpi, robak ten wlatuje, zęby z mięsa terebi, czyści. *Chmiel.* 1, 610. — §. Czyścić sameca, wałaszyć; *castriren, verschniden, wallachen*; *Sorab.* 1. wutřebu, muzkofeż wurēžu; *Sorab.* 2. chroschisch, kschoschisch; *Vind.* resati, kopiti, skopiti, ismoshiti, (cf. skopić); *Croat.* kopim, zkopiti, zkāplyam, izkoplyujem; *Dal.* skopiti; *Bosn.* sekopiti, usekopiti, ustroitī, (cf. stroić); *Ross.* псказитъ, псказяю, холостпѣ, охолоститъ, холощу; *Eecl.* псказити, псказяю. Pojmawszy go przez zdradę, utrzebili. *Krom.* 85, (cf. trzewa). Konic waśniwe, gdy je utrzebi, spokojniejsze bywają. *Cresc.* 524. Wziąwszy brzytwę, utrzebili go, i był rzezany i zaraz złęczony, i odtąd od pokusy wolny. *Sk. Zyw.* 2, 407. Byli ludzie, co się utrzebili dla królestwa niebieskiego. *W. Post. W.* 3, 414. *Birk. Kaz. Ob. B 4.* Słudzy rzebieni albo uwłaszeni. *Kosz. Lor.* 68. (trzebieńcy, rzezańcy). Julian sługi trzebione z pałacu wygnął. *ib.* 107 b. *ib.* 59. (eunuchów). — 2. Pszenicę trzebić miotłą. *Zab.* 9, 25. *Koss.* czyścić, przerabiać, przewiewać, opałać, (cf. *Lat.* tribulum, tribulare); *Boh.* trībiti, daž Otreide reingien, umarbeiten. Sami apostołowie byli nie raz przewiewani a trzebieni od szatana. *Gil. Post.* 188. Statek, cierpliwość, wiara, Gdy nieszezęście dogara, Nie we wszystkich jednaki, Kto wnijdzie na przetaki; Ludzi śmiertelnych bóg trzebi rzeszotem, Tych mieć chce plewą, chwastem i odmiotem, Inných przesiawszy sitem Pszenicę albo żytem. *Chrośc. Job.* 5. TRZEBIĆIEL, a, m., który trzebi, czyściciel, der Reinger; (*Vind.* striebnik = sprzątać). TRZEBIENIEC, Ńca, *TRZEBIEN, ia, m., TRZEBIENIK, a, m., rzezaniec, kastrat, ein Verschnittener; *Boh.* kleštěnee, (cf. kleszczyć); *Sorab.* 1. třebenik; *Vind.* skoplenik, skoplen zhlówek, resanik, kopun, kapun; *Croat.* zkoplyeneć; *Dal.* hadum; *Bosn.* sekopac, usekopgljen, hadum; *Rag.* hadum, usekopgljenuak; *Ross.* скопецъ; *Eecl.* холосецъ, клѣсникъ. Narses eunuch abo trzebieniec, hetman Justyniana. *Stryjk.* 45. Tenże nam będą trzebien nieuczciwy Za królewskiego panował potomka, Wclemy męża całego i ziomka. *Pot. Syl.* 101. Jako trzebieniec, brody nie miał. *Sk. Dz.* 824. Ktoby się trzebieniecem uczynił, między księżą być nie może. *Sk. Dz.* 115. et 814. W niebie przyjmą koronę ci trzebieniecy albo rzezańcy, którzy sami się rzezali dla królestwa niebieskiego, nie ciało, lecz pożądliwości wyrzeczając. *Colat. Alf.* 325. Julian sługi trzebione z pałacu wygnął, że mu nie była potrzeba trzebników, gdy mu już żona była umarła. *Kosz. Lor.* 107 b. — (*Eecl.* трѣбникъ; *Ross.* потребникъ *gynual, agenda cerkiewna*; *Eecl.* потребникъ *gatunek ciasta, tręba ofiara; pełnienie cerkiewnego obrządku, n. p. chrztu, трѣбникъś bałwochwalnia, bożyszcze, унститель [cultor 2], kapłan, чистительство kapłaństwo, cf. trzewa). TRZEBIEŻ, a, m., czy-*

szczenie, n. p. gruntu, karczowanie, czyszczony grunt, karczowisko; daß Reimigen des Erdbodens, daß Roden, Aushöden, ein Rodesplaz. Dobra z lasami, trzebieżem, wygodami etc. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 452. Jazygowie do uprawy roli przywykli, oczyszcili nowo swoje siedlisko przez trzebieże puszczy, i w polisty a żyzny kraj zamienili. *Nar. Hst.* 2, 326. Jeżynka rośnie w zaroślach i na trzebieżach. *Jundz.* 271.

TRZEBNICA, y, ż. Trzebnia, miasto Szląskie w księstwie Oleśnickim z opactwem bogatym. *Dyke. Geogr.* 155. Gdy pytał Henryk xieni Petrucyi, trzeba - li czego więcej do klasztoru, odpowiedziała z Niemiecka: trzeba nie, a zład miasto Trzebnicą przewano. *Biel.* 117, [cf. trzebież 2]. *TRZEBNY, a, e, TRZEBNIE *adverb.*; *Ecl.* трѣбный; potrzebny, nötig. Żono biesiad nietrzebnych abyś zaniechała. *Papr. Przyk. B b.* Trzebnie rąk a uszu, t. j. słuchać a czynić, a nie próżno mówić. *Eraz. Jez. E 3.* potrzeba.

TRZEBULA, TRYBULA, TREBULKA, i, ż.; *Boh.* trébule, kerbljk; (*Sorab.* 2. Trübule miasto w Lozacyi); *Carn.* krebuleza; *Vind.* krabiliza; *Croat.* kerfulieza; *Hung.* turbolya; *Ross.* кербуль, ветрушка, дукаа, Венеринъ грѣбень; rodzaj rośliny, *scandix*, kerbel, znajduje się w ogrodach, ma zapach anyżowy. *Kluk. Dyke.* 5, 57; należy do ogrodowin, których się i ziele i liście zażywają. *Kluk. Rośl.* 1, 218. *Cresc.* 246.

TRZĘĆ, tarł, trze, trę cz. *niedok.*, *Cierać *contin.*; *Boh.* tru, trjti, triel; *Slov.* trjti, tru, utjram, (teradło, telce raszpla); *Sorab.* 3. tresel; *Sorab.* 1. truwam, (truwadné rasilis); *Carn.* treti, terl. tarem, tærem, aram, reshtäm, ribam; *Vind.* treti, terem, brifati, brifhem, ribat; *Croat.* treti, terem, teriszem, tirati (ob. Terać, tyrać), ribati, ribam, glodati, glodyem, (cf. głodać, głodzić); *Hung.* töröm, törsölöm, törlöm, teürni, (törö; *Croat.* szteritel - scieracz); *Dal.* rakachem; *Rag.* tarti, trém, tarem, tjérati, (targliv, pritarii sestilis); *Bosn.* tertu, trititi, pritrirti, terlicati, (trigge - otręby); *Slav.* terti; *Ross.* тереть, тры, трение, (терять, потерять страeis, ob. Terać; терпугъ pilnik, торный гладки, utarty, o drodze; cf. tor, torować); *Ecl.* трѣти, трыю, (тронъ, котораго чѣмъ патирають); (*Lat.* tero; *Graec.* τειρω, τριβω; *Chald.* et *Syr.* הרא tera, diruit, סרר sethor, destruxit; *Arab.* הרא taar, percussit fuste); ocierać, pocierać, reiben. Osiel tarł bok po piasku to lewy, to prawy. *Zab.* 14, 285. Trą się ptaki w piasku, volutantur aves in pulvere. *Cn. Th.* 1222. Trą mu brzuch, jak szkapie na rupie. *Rej. Zw. O b.* Trzeć sobie oko swędzace *Ross.* куть, кущу. Wrzodów tarcieciem nie leczą. *Zab.* 7, 162. Tarcie bieg ciała zastanawia. *Os. Fiz.* 56 die Reibung, daß Reiben. Przeszkodę w biegu, tarcieciem nazywany. *Hüb. Mech.* 259. *Jak. Mat.* 4, 559 Ciało jedno o drugie tarło, zagrzewa się. *Zool.* 12. Trzewik mię trze. *Cn. Th.* 1152. gniecie. uciska, uwiera; reiben, mund reiben, drücken. — *Medic.* Tarcie, fryxya; die Reibung, die friction. Bierze się multan, grzeje się nad węglami rozżarzonemi, i trze się ciało. *Krup.* 5, 589. Kosztowne tarcie zębów. *Sienn.* 516. proszek do tarcia, ein Reibepulver, Zahnpulver. —

Tarty gościniec, utarty, torowany, ein glatter gebabnter ebner Weg. Oto masz świeżą drogę a tarty gościniec do nieba. *Rej. Post. B 5* — Trzeć len, konopie, miadlić, *Boh.* drhnauti, dlrl, drhnu; *Sorab.* 2. tartisch; *Vind.* treti, terem, den Gladß oder Hanf breiten. Sposób miadlenia czyli tarcia konopi na tartlach. *Jak. Art.* 5, 219. — Trzeć zbożę, apud veteres, e. gr. Judaeos, Romanos, mlócić zbożę, daß Getreide dreschen, (bey den Alten), tribulare. Nie zawiążesz gęby wołowi tracemu na bojowisku zbożę twoje. *W Deut.* 25, 4. Wóz mlócający ma zęby trące. *W Jes.* 41, 15. — 2. Trzeć piłą drwa, żelazo; jägen, füllen. *Cn. Th.* 1152. Młynarz ma tramów przyczyniń, kędy jest tracz, gdy czas tego aby obecnie tarł. *Haur. Ek.* 41. — 2. *Fig.* Kto chce, niech pysznych palców trze progę. *Zab.* 1, 111. *Nar.* wycierać, wydeptać; abreiben, abtreten, abwegen. Syrach poranić się radzi nam, i drzwi mężów rozumnych progę nogami naszeni trzeć. *Smotr. Apol.* 1. — *Fig. trans!* Jużby tajemnica to nie była, coby się tarło o uszy pospolitego człowieka. *Hrbst. Art.* 54, (cf. tarkać co czym). — 2. Trzeć co drobno, rozcierać; fein reiben, zerreiben, (ob. Zetrzeć dok). Malarz trze farby i pezle gotuje. *Jak. Z.* 515. — 2. Trą się ryby, ikrzą się, die Jüde laiden; *Sorab.* 2. schtrischowasch, zerknusch, nerknusch; *Carn.* derstim; *Slav.* riba se mërsti; *Ross.* напрутъся, o sledziach naproctovat. Ikrę w pewnych czasach wypuszczoną ryby samee mleczem upładniają, i to zownym tarcieciem się ryb. *Zool.* 174, *Carn.* löstenje, daß laiden, jählaiden. Tarcie, jest to ów czas, kiedy ryby ikrę wypuszczają. *Kluk. Zw.* 5, 159. Tarcie ryb w różnych miesiącach swoich. *Haur. Sk.* 440. — 2. Trzeć na co, nacierać na co, napierać się, gonić na co; auf etwas dringen, darauf klopfen, daruaf ringen, strecken, tracten. Niektórzy na to tarli, aby przeciw przeciwnikom ostro postąpili. *Biel.* 670. Na sejmie niektórzy tarli na to, aby rug między sobą uczynili. *Biel.* 544. Trzeć stoisz nade mną! Czy mi zasypujesz, trzesz na zwadę ze mną! *Papr. Kol. C 2 b.* Trzeć się z kim, wależyć z kim, mit einem kämpfen, streiten. O jako pożądaný zawód, gdzie syn z ojcem trzeć się będą, kto przed kim ma dobrodziejstwa wygrać! *Gorn. Sen.* 218.

Pochodz. dotrzeć, docierać, natrzeć, nacierać, nadocierać, natrzeć, natarczywy, natarczywość, ocierać, otrzeć, otręć, obotrzeć; (Obotritae, gens detersa. Frenzel in Westphalen Monum. 2, 2415 [tu nie należy. *Etym. bodry* 2]; odcierać, odtrzeć, potrzeć, pocierać, przetrzeć, przecierać, prześcierać, przetrzeć, przycierać, rozpościerać, rozpostarcie, rozcierać, roztrzeć, scierać, ztrzeć, scierka, scierać, utrzeć, ucierać, utarczka, ucierać, ucierać; wator; wycierać, wytrzeć, zacierać, zatrzeć; tarcica, tarcica, tartisko, cierlica, tarka, tartak, tracz, trociny; tyr, tór, tyrać, styrać; — 2. cf. etiam truć, trawić, cf. trocha. **TRZECH**, ob. Trzy. **TRZECHSETNY**, a, e, Num. ord, der Dreyhundertste; *Slov.* tristi; *Rag.* tristiti, tristitni, (cf. trósetny). **TRZECHTYSIĘCZNY**, a, e, Num. ord, der Dreytausendste; *Boh.* trjtisycý. **TRZECI**, ia, ie, Num. ord.; *Boh.* et *Slav.* treti; *Sorab.* 2. tscheschi; *Sorab.* 1. tze-

czy, zeczi; *Carn.* tretji, tretje; *Vind.* tretji, tretki; *Croat.* tretji; *Bosn.* trecehi; *Rag.* trecehi; *Slav.* trechi; *Ross.* tpeceii, tpeiii; *Goth.* thridja; *S. r. o.* dritta, dritto; *Dit-*fric d. thritta; *Anglos.* thridda; *Niederj.* drüdde; *Holl.* derde, dryde; *Angl.* third; *Wallis.* thryttid; *Svec.* tredje; *Isl.* thridie; *Græc.* τριτος; *Lat.* tertius; po drugim następujący; *Germ.* der Dritte. Z źle nabytego ledwie się trzeci dziedzie radować będzie. *Kosz. Lor.* 151. (źle nabyte, prędko odbyte). Dzień trzeci i gości i ryby brzydzi. *Pot. Arg.* 175. Gdy trzeci raz konie zęby zrzucają, nowe nastające zowią zęby trzeciej trawy, gdyż w ten czas koń trzyletni bywa. *Cresc.* 514. Trzeci raz, potrzebie, *Vind.* tretkizh; *Ross.* третично, третиную, третие. Trzecia część czego, *ob.* Trójka czego, trzecizna; *Rag.* trechina; *Croat.* tretina; *Ross.* третина, (третинны молдты trzeciego dnia po śmierci zesłego; *Rag.* trechja terza, una delle ore canoniche: teresa). Co trzeci dzień, (*ob.* przez dzień, przedni). Dziś trzeci dzień *Ross.* третьюдншншй przedwczorajszy, третьягодня, *vulg.* третьеводни przedwczoraj, onegdaj, ongi. (*Slov.* tretóslowka, tretópredzadná słowka przedostatnia sylaba, trzecia od końca). Trzecia, *scil:* godzina, *drey Uhr.* O trzeciej przyjdę. Już trzecia biła. TRZECIACZKA, i, ż., gorączka trzeciodniowa. *Spicz.* 55. *Sienn.* 581. et 40. *Perz.* Lek. 45, teresana; *Sorab.* 1 cztetzhodneyska; *Rag.* groznizza, das dreytägige fieber. TRZECIAK, a, m, *Astrol.* Czasem się oddala księżyc przez trzecią część nieba, a to zwiemy aspekt trzeciak. *Sienn.* 425. der dritte Aspect. Słońce z Marssem trzeciakiem na się poglądają, albo słońce w szóstaku. *Syr.* 116. *Mon.* 67, 444. Miesiące w trzeciaku ognistym, t. j. w skopie albo we lwie. *Syr.* 155. (*Vind.* tretnik: marzec; *Croat.* tretjak trimus, tertiarus; *Bosn.* treejak triennis; *Rag.* tretak: trzecia kwadra sięzykowa, trechjak triennis, trechhjak, trechjorodni, trechchi sijp: trzeciordny, tertio genitus). TRZCIAKOWAĆ *cz. niedok.*, po trzeci kroć czynić, tertiare. *Maćz.*; *Croat.* tretim, zum dritten male wiederholen. Trzeciakowanie, tertiatio. *Maćz.* TRZECIODNIOWY, TRZECIODNIOWY, a, e, co trzeci dzień przypadający. *Menišk.* 1, 249. n. p. Trzeciodniowa gorączka, *ob.* Trzeciarczka, dreytägig, den dritten Tag gefällig. Pauciątki za umarłe albo pominki trzeciodniowe, dziewięciodniowe czyniny, także czterdziestodniowe i rokowe. *Smotr. Apol.* 147. w trzeci dzień po śmierci, *Ross.* третимы. TRZECIODZIENNY, n. p. Na znak trzeciodziennego z grobu powstania pańskiego. *Pim. Kam.* 110. — 2. Trzydniowy, dreytägig, drey Tage alt. Nie trzeciodniowyé szatan, ale dawny i zastarzały. *Zarn. Post.* 245 b. (nie dzisiejszy, nie wczorajszy). — TRZECIOSTOPNIOWY, a, e, n. p. Trzeciostopniowa ściana, sześciogranna, cubica, die Cubiczabl. *Ustrz. Alg.* 2, 9. TRZECIOTYDNIOWY n. p. targ, trinundinum. *Urs. Gr.* 129. Dreyweddenmarkt. TRZECINA, y, ż. trzecia część włoki, ma 10 morgów. *Łesk.* der dritte Theil einer Maße. TRZECIZNA, y, ż., trójka, jedna trzecia część, ein Drittel. Do tych pieniędzy dwie drugie trzecizny przyłożyła *Rzplta Dyar. Grod.* 295. Tertiarium, trzecizna. *Maćz.* — Dzierżenie dóbr za oddaniem trzeciej części pożytków,

Verpachtung gegen den dritten Theil der Früchte. Włoka pusta, która dano z trzecizny albo kopeczyzny orać... *Vol. Leg.* 5, 50. Jedni chcą trzecizny, drudzy czwarciżny. *Czack. Pr.* 2, 6. *Pam.* 85, 2, 69. *Szecz. Sax.* 156.

TRZEMCHA, y, ż.; *Ross.* черемуха; (*cf.* czczemcha), *phillyrea. Ursin.*, Harriegel, Mumbholz. Trzemcha, *porraceus. Maćz.* TRZEMUCHA, leśny czosnek, *tulbus. Maćz.*; *Ross.* черемшца, черемша; *allium ursinum*, Bärenlauch. TRZEMDAŁA, y, ż., ziele, polej włoski, dyptan fałszywy, *pseudodictamnium. Ursin. Syr.* 108. *Sienn.* 52. falfcher Diptam.

TRZEPAC, trzepał, trzepie, trzepię *cz. niedok.*, strzepać, wytrzepać *dok.*; *Boh.* třepati, potřepati, třepati *retezere*, třepenj *fibria*; *Carn.* trepām *extendo, aequo lota*; *Rag.* trepatti *nogami*: tupać; (*Rag.* streptjetti, treptijm *tremo, ob.* Trzpiotać); *Ross.* трепать, треплю, потрпать; (*cf.* *Lat.* strepere; *cf.* *Græc.* τρέπω *verto*); *pretem uderzyć, głośno bić*; *Carn.* guliti, gulēm, flopfen, ausflopfen mit einem Steffen. Wyrzep' suknie. *Tr.* — Trzepać kogo, bić go, ćwiczyć go, chłostać, merskać, obkładać; *einem jählagen, peitschen, durchflopfen, anprügeln.* W podszwy wnet trzepia korbaczem. *Pask. Dz.* 50. Już się dziś z ciebie naśmiano i grzbiet strzepano. *Past. Fid.* 151. Nie wziął nieprzyjacieli góry, owszem dobrze strzepali mu skóry. *Biulob. Odm.* 26. Bez winy go zła fortuna trzepie. *Pot. Arg.* 27. (chłosta, przesładuje). — Trzepać, klaskać, klaskając uderzyć; *flattend jählagen, flattjen.* Raczto ciała strzepakowsy dloniami Wskoczył w głąb wody. *Otw. Ow.* 155. Płac ducha i nowej nadziei, trzepią skrzelami pod wodą *Napu. Tward. Daf.* 2. — 2. Trzepać, klepać, brząkać; *flappern, lärmern.* Młyn wietrzny, chociaż nie ma co mléć, trzepie. *Zab.* 15, 219. — *Assimil.* Chłopea przez siedm lat bawia samą gramatyką, którą jako papuga trzepie bez rozumu. *Opal. Sat.* 65. klekoce, paple; *flappern, herzhnattern.* Jaka taka rozgadawszy się mocno, trzepie, blazga, co jej tylko wpadnie na język. *Mon.* 74, 141. Trzepie to, jak pacierz. *Mon.* 76, 805. TRZEPACZKA, i, ż., narzędzie od trzepania, ein Werkzeug zum flöpfen, Pöfchen; (*Ross.* трепалка, трепало *eier*: *cc*; *Carn.* trepávník *tudes lotricum*, kijánka). Trzepakczka u intrologatora jest drewniana, do roztrzepywania sznurków do okładki u książki. *Magier. Mskr.* Trzepakczka na muchy, oganka, ein fliegenwedel. Kiedy zléj żony muchy nierychło ominą; Zażyj trzepakczki na nią, od tej muchy giną. *Zegl. Ad.* 172. *Niewiesk.* Trzepakczka arlekińska, ieszczeotka; eine Prithsche, Britsche. *Ern.* 842. Arlekin kuligowy z trzepakczką *Teat.* 43. c, 61. Wyb. TRZEPIOTAĆ, *ob.* Trzpiotać. TRZEPIETARZ, a, m., 1) arlekin z trzepakczką, der Britschmeister, Hanswurjt. *Tr.* Trzepietarz wytrzepa chłopea. *Ern.* 842. — 2) Trzpietarz, *ob.* Trzpiot, Trzepigrochli.

TRZESAWICA, TRZESAWA, y, ż., TRZESAWISKO, a, n.; *Ross.* трясуна, ручевина (*ob.* Rędzina), зыбь, w Syberji тундра; — §. 1) ziemia trzesząca się, bagnista, gdzie nogi zapadają. *Dudz.* 44. Trzesawica, Angowisko, tonące a trzeszące miejsce. *Maćz.* die Quebbe (Ndlg.),

der Moir, kumpfiger Boden. Na trzęsawicach Lywaja różne krzaki, a zawsze wystawające gęste pagórki, między którymi w dołkach woda stoi. *Kluk. Kop.* 1, 89, (cf. kaluża). Stał Szachmet na górze suchej, a niemal w koło były trzęsawice; nasi rzeczą się z trzaskiem do nich, a o trzęsawicy nie wiedzieli; na którą gdy przyszli, powięzli i z koiłmi. *Biel.* 315 Wielka liczba naszych w przepaściach ponurzona, w trzęsawach grób znalazła. *Nar. Hst.* 5, 555. Holenderski kraj na trzęsawiskach założony. *Leszcz. Gl.* 120. — *Fig.* Fundamenta nie na chwiejącym się trzęsawisku zakładajcie, ale na opoczystej skale. *Leszcz. Gl.* 5. — *Aliter:* Przez takie szczęścia trzęsawice. *Grach. W.* 298. trzęsienia, obroty szczęścia, koleje, mancherley Wendungen des Glücks. — §. 2) Trzęsawica, choroba, trzęsienie, drżenie członków; *Ross.* тpачучка, даš Zittern in den Gliedern. *Cn. Th.* 1159. (*Rag.* tressęgljavis; *Eccel.* тpачица febra, ob. Trząsca). [Abowiem trzęsienie trząsące z zimna pochodzi; ale trzęsienie trzęsawice z zemdlenia żył piętych, które żyły Łacinnicy *nerros* rzekają. *Sienn. Lek. doś.* 142. nerwowa gorączka, Nervenfieber. — §. 5) Trzęsawica, drżenie, Schauer 2]. Będzie strach i drżenie wielkie na ziemi, i wezdrżną się ci, którzy ujrzą gniew on, a trzęsawica je popadnie. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 56. Przypadł strach i trzęsawica na wszystkich lud. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 18. (strach i bojaźń. 5 *Leop.*). — §. 4) Trzęsawica, TRZĘSAWKA, trzesidło, eine Zitternadel. Tu przyczepia kwiatek, tam trzęsawkę, owdzie błyszczadła. *Mon.* 65, 610. TRZĘSAWICZNY, TRZĘSAWISTY, a, e, pelen trzęsawisk, trzęsący się nad wodą; moßrig, quablig, kumpfig; *Ross.* Syber. тундрный; (*Eccel.* тpасавишый febrzysty). Zgnilizna była pochodzi z trzęsawistych i nizinnych pastwisk. *Wolszt.* 126. Trupy w onę przepaść trzęsawiczną prawie na samo dno wdeptano. *Gwagn.* 555. TRZĘSAWIEC, wea, m., *gymnotus electricus*, ryba znaczną moc elektryczną mająca; ktokolwiek jej się dotyka, nadzwyczajnie czuje strząśnienie. *Kluk. Zw.* 5, 91. der Zitteraal, cf. drehtwik. (*Dal.* truszálacz *succussorius*). *TRZĘSBA, y, ż., trzesienie, даš Schütteln, Zittern, Beben. Co stor, gład albo ogniowe przypadki lub ziemna trzęsba poiknęła obrokiem. *Chrośc. Luk.* 220. — (TRZĘŚĆ, ob. Trześć). — TRZĘSĘ, ob. Trząść. TRZĘSIANKA, i, ż., n. p. W niedostaku siana daje się wołom wiązka trzęsianki, z żytniej, pszennej i jęczmiennej słomy. *Kluk. Zw.* 1, 218. mierzwianka do potrząsania, Schütteltröh. TRZĘSIDŁO, a, m., TRZESIDEŁKO, dem., 1) trzęsące się, drżące i błyszczące piekszydła, n. p. na głowach damskich; Glinder, Zitter, Zitternadel. Te kwiatki, te kosztowne fraszki, te trzęsidła, Niech mi się godzi spytać, na kogo są sidła? *Zabl. Fir.* 51. Te ich trześnia, te pudry, te muchy, te trzesidła, na błaznowe sidła. *Pot. Syl.* 51. *Tward. Posq.* 48. Wymyślne mody, Paryskie fryzury, Co pióra dadzą, co trzesidła, kity? Takież koń z fioków może mieć zaszczyty. *Mon.* 75, 111. — 2) *Botan.* Trzesidło, *tremella*, rodzaj krytopłciowy, tu należy Gnojnica, Judaszowe ucho etc. *Kluk. Dykc.* 5, 120. TRZESIENIE, ob. Trząść. TRZESIOGON, a, m., TRZESIOGÓNEK, nka, m., dem.; *Boh.*

träsorittek, fitoträsek; *Slov.* trasoritka, trasorittek; *Croat.* tresorepka, paszirichieza; *Ross.* тpасогуека, гузина, гжиголка, (cf. gżęgżółka); *motacilla*, die Bachstelze. Rodzaj trzęsiogonów do rzędu wróblego należy. *Zool.* 220, cf. pokrzywka, piegża, puszka, słowik, królik, popek. TRZESIONY, ob. Trząść. *TRZESISKRZYNIKA, i, m., złodziej, rzezimieszek; ein Beuteldiebstich, Raubmaneleerer, Dieb. Tu legł niegdy piwowoj od chorągwi enra Misterny trzesiskrzyńka. *Kehow. Fr.* 147. TRZESKI, a, ie, trzęsący, štüttelnd, füttelnd. Trzeski rydwan. *Nar. Dz.* 2, 72. TRZESKA, TRZESTKA, ob. Treska, Trestka, sub Trześć 2 *TRZESKTAĆ, ob. Tresktać. TRZESNIA, CZEBEŚNIA, i, ż.; *Boh.* třesně, střesně, třesňový strom; *Slov.* trešno, čerešno; *Sorab.* 1 třeschna; *Carn.* zhesna, zheslna; *Vind.* zhrělnja, zhrěšlnja, zhrěšlnu dřevu, zhrěšlna; *Croat.* chřesňna, chřesňna, chřesňna, kriselja; *Dal.* czisna, esisňna; *Hung.* tseresznye, tseresnije, cheresnje; *Rag.* trisegna, kresnja; *Bosn.* srisegna, serisegna, erisegna, krisēja; *Slav.* trishnja, trishnjovo dërvo; *Ross.* черешня; *Eccel.* черешня; *Šbrd.* kerje; *Holl.* karse; *Dan. et Svec.* kirsebär; *Anglos.* cyrese; *Gall.* cerise; *Ital.* ciregia; *Angl.* cherry; *Lat. med.* ciriegas; *Epirot.* chierssy, kjerssi; *Lat.* cerasum; *Græc.* κέρασος; *Pers.* keras; *Ger. m.* die Kirsch; a *Cerasunte*, *Ponti civitate*; (*distng.* wiśnia, die Weichsel). Trześnia w południowej stronie kraju naszego dziko rośnie w miernej wielkości, owoc mięsisty, soczysty, okrągły, w półśrodku nasionną pestkę mający; drzewo czerwone daje się przednie polerować. *Kluk. Rosł.* 2, 46. Trześnie są osadły rodzaj wiśni. *Kluk. R. sl.* 1, 118. *Krup.* 5, 65. Trześnie pozieme, wisienki, *chamaecerasus*. *Ursin.* Zwergkirchen. (*Boh.* chrupawka gatunek trześni większych, Pelskirchen; *Rag.* hrustaviza *cerasum duracimum*, cf. sklaniki). TRZESNIOWY, a, e, od trześni, Kirchen; (*Boh.* třesňový; *Slov.* trešňový, čerešňový; *Vind.* zhrěšlnjou, zhrěšlien; *Croat.* chresnyev). Trześniowy ogród, *Rag.* krjesiscet; *Croat.* chřesnyische *cerasetum*. TRZESZCZKI, -ów, plur., kostki małe drobne w stawie rękę, nóg, *sesamoides*. *Urs.*, ossa minuta, quorum sonus auditur in tensione *Cn. Th.* 1159. die Gelenkfeine, Oleichleine. TRZESZCZEĆ, -ał, -y, trzeszezę *med. niedok.*; *Boh.* třesěti, praskati, (třesěti, ztřesěti *perturbare mentem*, třesěti se *furere*, třesěti szaleć, ztřesěti se *szaleniec*); *Slov.* třeskām; *Vind.* brasketati (ob. Brzask), sterkatı (ob. Sterk), kreshpetati, (cf. chrościć); *Croat.* ztreszkavam; policzkuje; *Bosn.* trisceti *fulgurare*, (ob. Trzaskać, trzaskawica); *Ross.* треснуть, трещать, протрещать; *Eccel.* трещы; (cf. *Græc.* τριζώ; *Ger. m.* trēgen); — tarkot wydawać, finaltern, raffeln. Ognię smolne po rudach i hutaach trzeszczące. *Kulig. Her.* 514. Dębowe drzewa trzeszcza. *Torz. Škl.* 45. Ognię tylko coś trzeszczy przy twardej wątrobie. *Bardz. Trag.* 519. et 529. Z wielkim trzeszczeniem ognię zaraz z różg suchych wzniecony. A *Kehan.* 197. Trzeszcząca szruba przykre gdy skrzyppy wydaje, Ze ją tyka mój ucisk, bolejąc wyznaje. *Toł. Sout.* 100. Liny galerne trzeszcząc, od wiatru tarkocą. *Otu. Ow.* 452. Trzeszczą liny u ma-

sztu, rwie żagle wiatr szybki. *Pot. Pocz.* 87. Gdy się dom obalił ma a trzeszczy, prędzej z niego uciekają. *Sk. Dz.* 571. Pod prałatem krzesło trzeszczy. *Psalm.* 85. Złamane drzewa trzeszcza, tu koń zdycha, Rycerz od koni podeptany wzdycha. *P. Kchan. Jer.* 191. Z ciężciwy lekko spuszczonej, wolne chlustanie, z słabego nabicia ruśnicy, lekkie i małe bywa trzeszczenie. *Sak. Probl.* 65. — *Fig.* A mnie aż głowa trzeszczy, co o was radzę. *Mon.* 67, 148. ledwie nie pęknie, der stopf mößte mir bersten. Aż mi w głowie trzeszczy, gdy sobie myśle, co to z tego wyniknie. *Teat.* 29, 61. Od jej gdakania w głowie mi trzeszczy, i w uszach gorąco. *Teat.* 42. d, d. Te sprawę tak zamatwali, że mi aż łeb trzeszczał. *ib.* 45. c, 8. *Wyb.* — *Aliter:* Trzeszczeli nie dawno na książki mądre o skutecznym rad sposobie. *Mon.* 65, 558. wrzeszczeli, krzyczeli; *šřeyen, lārmen.* Niech tu nikt na to nie trzeszczy, jakobym ja królów równał z bogiem *Mon* 75, 585. — *Aliter:* Osieł wilka ujrzawszy ucieka, szpetnie wrzeszczał, a posładkiem trzeszczał. *Kosz. Lor.* 91. (popuszczał, popiardował). — *Prov.* Słuchajże mnie, wszakżem ci nie trzeszczał w łazni. *Rys. Ad.* 64. grzečním się zachował.

Pochodz. sub *Trzask.*

TRZEWIK, a, m., TRZEWICZEK, czka, m., dem.; *Boh.* strěwje, strěwjećk, trěwic, strěwije; *Slov.* štrěvice; *Sorab.* 1. czriy, cziri, czriwik, czirwik, stupen, (cf. stopień); *Sorab.* 2. zrej, zrew, zrewik; *Carn.* zhevł, «ab intestinis animalium s. chordis, quibus soles in superiori parte pedis veteres Slavi colligabant»; (*Carn.* zhevlar = szewe, trzewicznik); *Vind.* zhriuel, zheul, zhreul, (zhrieular, zheular, flushtar = szewe; zhreularski hlapez = szewczyk); *Dal.* ezrev, chrevlya, postol, (ob. Postoły); *Hung.* saru, sarustka; *Rag.* zrevglja, postól; *Bosn.* črevglje, črevgliče, postol, posto, postolicel, (črevgliar, postolar = szewe); *Croat.* chrevlya, czipelš, czipeliss, czipelish, czipelish, czipelissecz, zipelshi, (cf. czipěl = goleń, cf. cew), sholen, postol; *Slav.* cipele, cipelle; (*Ross.* черевичъ, черевичекъ kobiecey trzewik, z wysokiemi abczami, башмакъ, cf. baczmag); [*Ecc.* чрѣвнѣ 2]; — §. 4) gatunek lżejszego obuwia, der *Šřub.* Widziałem trzewiki na jej nogach z paletkami. *Teat.* 24. b, 55. Trzewiczki nie z kordybanu, ani z atlasu, lecz szczerozłote ci daje. *Groch. W.* 569. Trzewik chłopski, kurpie, *Carn.* opanka; *Rag.* opának, (cf. opiąć). Drewniany trzewik chłopski *Vind.* zokla. Trzewik futrzany wierzchny, berłacz *Ross.* кенъга. Wyższa skóra trzewika przyszuwa, nadpłat *Vind.* zhreulen glava, nadpłat, verboufs. Trzewik stary, zdarty, pochodzony *Boh.* škarpál, (cf. skarpetki); *Ross.* отопокъ, отопочекъ. Obuć w trzewiki, бѣщѣн; *Vind.* obzhreulati, pozhreulati, nazhreulati, perzhreulati, zhreule obuti. Szczotka od trzewików; *Vind.* fhzhet sa zhrieule, zhreulna fhst, die *Šřub.* būřte. Chińskie damy bardzo szepułych używają trzewików. *Zab.* 7, 555. Tak chodzi, żeby trzewiczki jej każdy mógł widzieć. *Mon.* 65, 606. Rzemień od trzewików *Ross.* ключа. Jan nie sądził się godnym, panu i rzemyka u trzewika rozwiązać. *Biał. Post.* 56. Nie go-

dzieneś mu i trzewików znuć albo utrzed. *Cn. Th.* 596. Wielka noga ciasny trzewik poczuje. *Cn. Ad.* 648. Trzewik na nodze większy krok myli, a zaś ciasny gniecie. *Mon.* 68, 155. (*Slov.* Nē trefuge sa každá obuw na každú nohu; nie przypada). Trzewik mój nowy, gładki, a wszakże żaden nie czuje, gdzie mię ciśnie, jedno ja sam. *Eraz. Jez. X* 2. (*Ry. Prov.* Zaludu ti je širok svjet, kad ti je zrevglja ũska; *Croat.* zaludu ti je širok švjet, kad ti je chrevlya uzka; darmo, że ci świat szeroki, kiedy ci trzewik ciasny). I z trzewika za zdrowie ludzija piją radzi. *Pot. Zac.* 188. Pijanice nalewają sobie w szkopce i trzewiki. *Gil. Post.* 194. Chcesz, żeby się wróciły owe czasy, kiedy publicznie za zdrowie twej bogini z trzewiczka wypijano. *Teat.* 22. c, 51. Wzięli jej trzewiczek, i nim jej zdrowie spełniali. *Teat.* 40, 44. *Teat.* 45. c, 165. *Wyb.* *Curcura*, ten, który żonę miłuje, albo jej za trzewik zastępuje, bywa mówiono. *Macz.* Trzewik, pantofel, broń kobieca; n. p. Ejże, jak sięgnę trzewika. *Teat.* 43. b, 151. *Wyb.* Gorzej niż wszystko szkodzi ci miłości bogini, Bo ci nie da wyjść z pod trzewika. *Chrośc. Ow.* 115. (niewolnikiem—eś podwiki). — Dworzani w łasce u pana, jest kotem na ledzie, a jeszcze w orzechowych trzewiczkach. *Birk. Kaz. Ob.* L 2 b. (w skorupach orzechowych na łapkach, śliśko stoi). — 2) *Botan.* Trzewik, *Cypripedium*, rodzaj rośliny; gatunek jeden jest trzewik trzewiczek. *Kluk Dyke.* 1, 178. *Jundz.* 445. ein Pflanzengeschlecht, Frauenstüb; *Ross.* кукушкины сапожки, башмаки. TRZEWICZNY, TRZEWIKOWY, a, e, do trzewika należący, *Šřub.*; *Sorab.* 1. czriyaté; *Vind.* zhreulni, zhreularski; *Bosn.* črevgljarski; *Ross.* башмашный, черевичный. Trzewiczne *Subst. neutr.*, pieniądze na trzewiki, *Šřub.*geld. Co sołtan, pojmuąc żonę, daje jej, nie zowią oprawą, ale pakmelek, jakoby trzewiczne *Kłok. Turk.* 188.

TRZEWO, STRZEWO, a, n; (*Boh.* strěwo, strějwko; *Slov.* čřewo, čřewa, štrěwa, osrdi, (cf. osierdzie); (*Slov.* strěwo = kiszka do jedzenia); *Sorab.* 2. cżrowo, cżrowa, żywotné drób, cżrewa, kutwo, (cf. kutol); *Sorab.* 2. zrowo; *Carn.* zhevu, zhevëza, (cf. trebuch = abdomen); *Vind.* zhrevu, zhrieve, zhrieuje, zhrieava, drob, (cf. drób), (cf. *Vind.* zhrevu, zrevo, trebuch, tribuh = brzuch); *Croat.* čřevo, čřeva, vtroba, utroba, vtroba, (cf. wtroba; cf. trebuch = brzuch); *Bosn.* črjevo, črjeva, utroba, (trebuch, trribuh, tarbuk venter, 2) trebuch, utroba *intestina*); *Rag.* zrjeva viscera; *Slav.* creva, drób, (těrbu = żołądek); *Ross.* черева, чрево brzuch; żywot macierzyński; [*Ecc.* чрѣво 2], (cf. трѣва ofiara; pełnienie cerkiewnej funkcji, n. p. chrztu, трѣвнѣ bożyszcze, ołtarz, трѣвнѣкъ; *Ross.* потребникъ agenda, rytuał; (*Ecc.* потребникъ gatunek ciasta); cf. [*Goth.* hrēif 2]; *Gall.* hrevc; *Ital.* cireggie; *Hebr.* כרר ke-rev, viscera); kiszka, ciu Darm. Trzewa plur., kiszki, żołądek, tustość, plugastwo, błony, *intestina*, wnętrza, daś Eingeweide, Gedärme. *Syr.* 27, (cf. sprawa zajęcia, cf. trzebić). Strzewa dychające z wnętrzości bydłcej Przegląda z dziwem kapłan. *A. Kchan.* 89. Wieszczący z trzew, wrózek trzewowy, *Carn.* zhevagłędz; *Ross.* чре-

волошебникъ, чревобасникъ, басночрепный. Wieszezenie z trzew, *Ross.* чревоволашебство. Głowę barana i z nogami jego i strzewy zjecie. *W. Exod.* 12, 9. Ba w Wiedniu lub Paryżu zostawiwszy trzowa, Prózne w trumnach tułowy woź do Krakowa. *Pol. Pocz.* 128. Splanchnologia, nauka o trzewach. *Krup.* 2, 4. *Kirch.* 20. TRZEWECZKO *dem.*, Naprawowała baby, aby tak urzynały trzeweczka, jakoby dziecię żywe nie zostało. *Sk. Dz.* 257. (powrozek pepkowy, pepowina). TRZEWOWY, TRZEWNY, a, e, STRZEWOWY, STRZEWNY; *Boh.* střewnj; *Sorab.* cžrowacž, cžrowné; *Ross.* тревунимый, утробный, (*ob.* Wątroby); kiskzowy, Darm. Garniec trzewowy, flakowy, do drobek bydlęcych, *olla extaris. Cn. Th.* 186. Topf zum Medsieden. Dna trzewna. *Sienn.* 159, *Vind.* zbrewna ludiza, derhaviza, skerueina, zhreuna grisha, die Darmgüdt. Ciępiący dnę trzewną; *Vind.* zbrevoboun, darmgüdtig. Żyły strzewowe, *venae iliacae. Krup.* 3, 76. Arterye trzewne. *Krup.* 3, 41. Kiszka najdłuższa lub strzewna *ileon*, od kości strzewnej tak nazwana. *Krup.* 2, 39.

TRZEJ, *ob.* Trzy.

TRZEŻWY, a, e, TRZEŻWO *adverb.*; *Boh.* střizwy, střizliwy; *Sorab.* 1. trozhé; *Carn.* tresl, tresliv, tresn, streisju; *Vind.* triesen, stresen, tresliu, triesek, triesbig; *Croat.* trézen; *Rag.* trječan; *Bosn.* trizan; *Ross.* трезвень, трезвый, трезвь, трезвенный, (*cf.* rzeżwy); [*Ecel.* трезвь *sobrius* 2]; wstrzymujący się od pijanych rzeczy, nie pijany; nüchtern, nicht trunfen. Trzeżwiem być, jest nie nie pić, czymby się zagrzał człowiek. *Petr. Hor.* I D 2 b. Zawszy mamy trzeżwiemi być, w mierności pić. *Kanc. Gd.* 226. Po trzeżwiu, na trzeżwo, (*cf.* na czezo); bey nüchternem Nuthe, nüchtern. Jak wiele po pijanu broją, czego się na trzeżwo wstydzą. *Pilch. Sen. list.* 2, 366. Najpoczeiwszy człowiek to po pijanu uczyni, czego najzłośliwszy nie odważyłby się po trzeżwu pomyśleć. *Mon.* 68, 96, *Slov.* čo střizliwi na srdei má, to sa opilému na gaziku wipukné. Takich przypadków wiele się trafia, nietylko po pijanu, ale też po trzeżwiu. *Petr. Ek.* 79. O czym człowiek po trzeżwiu ani pomyśli, to wszystko upiwszy się popełni. *J. Kehan. Dz.* 196. TRZEŻWIĆ kogo *cz. niedok.*, roztrzeżwić, utrzeżwić *dok.*, roztrzeżwiać, utrzeżwiać, pijanego znowu k sobie przyprowadzić; *Croat.* tréžvim; (*Vind.* triesiti, umiarkować), einen Betrunkenen nüchtern machen. Nagłe niebezpieczeństwo często pijanego trzeżwi. *Tr.* — Omdlałego otrzeżwiać, orzeżwiać; einen Ohnmächtigen wieder zu sich bringen, ermuntern. Królowa wołała, żeby ją jak najprędzej trzeżwić; rzucali się wszyscy, lecz nie tak przedko do trzeżwić się mogli. *Niemc. Król.* 2, 143. Jako ciało chlebem bywa posilane, a wino roztrzeżwia serce, taki też ciało Krystusowe utrzeżwia duszę smętną. *Baz. Hist.* 66. TRZEŻWIEĆ *neutr. niedok.*, roztrzeżwić *dok.*, trzeżwić się po pijaństwie, zbywać zarazy głowy z pijaństwa. *Cn. Th.* 1160; *Ross.* трезвиться, трезвью, nüchtern werden. Z omdłałości k sobie przychodzić, von einer Ohnmacht wieder zu sich kommen. TRZEŻWOŚĆ, *sci, ż.*; *Boh.* střizwost, střizliwost; *Carn.* treslivost, treslost; *Vind.* tries-

nost, tresvust, triesbost, stresnost, treslivost, triesekost; *Croat.* tréznost; *Bosn.* triznost; *Rag.* trježnós; *Ross.* трезвость; wstrzemięliwość od pijaństwa, die Nüchternheit. Trzeżwość enota ściągająca się do miarkowania wina albo picia jakiegokolwiek, którym się upoić może. *Petr. Ek.* 56. W trzeżwości się kochał, żadnej rzeczy nie pił, któraby upoić mogła. *Sk. Żyw.* 1, 250. Czasem i trzeżwość kochający, dla kompanii pozwala sobie więcej trunku. *Mon.* 67, 95. *Riej. Post. E e e* 4. Obchodziny dzień narodzenia pańskiego z czujnościami, (*observ. Plural*), i nocnemi do zboru schadzkami. *Gil. Kaz. B b 2 b.*

TRZMIĆ *med. niedok.*, utrziąć *dok.*; *Boh.* strniti; tkwić, sterczeć; herver ragen, emper stehen. Nie darmo wielkie skrzydła trzmią na twoim grzbiecie, Dlaczego ich jednak nosisz, powiedz, proszę cię. *Zimor. Siel.* 316. Kiedy co w ranie uwięźnie czyli utrzi, że tego wydobycie nie można, bezpiecznie. *Perz. Cyr.* 1, 67.

1. TRZMIEL, a, m, [CZMIEL 2], *apis terrestris*; *Rag.* starmégł; *Vind.* ropenza, roparniza, navratniza, die Himmel, Erdbiene, Feldbiene; gatunek pszczół kosmatych, w lataniu brzęczących; nieszkują w ziemi w małej gromadce; wosk i miód podlejszego gatunku. *Zool.* 128. (*distng. trad.* truteń). Trzmiel bojazliwy. *Smotr. Lam.* 25. 2. TRZMIEL, PRZMIEL, a, m, TRZMIELINA, PRZMIELINA, y, ż, *evonimus*, gemeiner Spindelbaum, Pfaffenhut, Pfaffenbüttlein; *Boh.* brslen; *Ross.* переклярь; krzew mierniej wielkości, kwiatki na kształt parasolków, z których rodzi się mały owoc rogaty czerwony, na kształt księżego biretu. *Kluk. Rosł.* 2, 59. *Cresc.* 170. *Syr.* 557. TRZMIELOWY, a, e, Spindel; *Boh.* brslenowy. Drzewo trzmielowe jest twarde, bladeżółte, do drobnych robot tokarskich zdadne. Szewcy najczęściej wypotrzebują na ówieczki; węgiel z niego upalony dobry do znaczenia. *Kluk. Rosł.* 2, 59.

TRZNAĆ *cz. jedntl.*, popuścić, strzyknąć z stoła, raptem pojejać, einen dünnen und kleinen Tisch laden lassen. Na to dziad: Nie wielka rzecz, miła Pani, że trznę w łóżku... *Pol. Jow.* 2, 17.

TRZNADL, TRZNADEL, a, m.; *Boh.* strnad, strnadek; *Slov.* štrnádk, štrnádel; *Sorab.* 2. tsehnarl, sehnarl, knadž; *Sorab.* 1. sknadž; *Carn.* sternad; *Vind.* sternad; *Croat.* zternadka; *Slav.* stěrnadica; *Ross.* подорожник (podróznik), просьянка (prosianka), песчанка (*cf.* piasek), uvoara, (*cf.* wywielga); *emberiza flava* Klein; ptaszek wielkości wróbla, koloru żółtawego. *Zool.* 220, der Gelbammer. Sternale zielone. *Haur. Sk.* 287. Trznadle strzykały. *Banial. J 3 b.*

TRZODA, y, ż, TRZODKA, i, ż, *demin.*, trzoda owiec etc., toż co stado, mówiąc o bydłe; *Ross.* станца; eine Heerde Schafvieh u. s. w.; (*Boh.* třjda klasa, *cf.* rzed; *Sorab.* 1. cžróda, kupa); *Sorab.* 2. ředowina, (*cf.* rzed); *Carn.* zředa, kardělu, *obsol.* zředa; *Vind.* zředa, kardedu; *Croat.* chredo, ehreda, jata, (*cf.* jata); *Hung.* tsorda, serég, (*cf.* szereg); *Dal.* staddo, kerdelo; *Slav.* siepasha, (*cf.* spasz); *Ross.* череда; *Ecel.* урѣдл [*græz* 2],

rzęd, szereg, kolej, чередоваться z kolei łączyć się; (Ecccl. *урядъ въ служении, очередь diarium*); cf. Lat. *cors, cohors, caterva*; cf. Germ. *Heerde, Schaar*; cf. Chald. *ܩܘܪܝܢܐ caravana, turma*). Trzoda owiec; Boh. braw. (cf. baran). Zostawił wielkie bogactwa, i czeladzi dostatek, i majetności w stadach wołów, w trzodach owiec bardzo wiele. 1 *Leop. Jud. 8, 7*. Tysiąc trzód i tyleż stad w paszach mu chadzało. *Otw. Ow. 170*. Na rosistą łąkę chciał odchodzić z trzodka. *Przyb. Ab. 99*. Trzodka młodociana. *Groch. W. 59*. Kościół jest trzoda owiec, których pan Chrystus pasterzem. *Kucz. Kat. 1, 180*. W zgodzie będzie mieszkać kania z gołębiami i trzody lwów żółtawych nie będą się bały. *Lib. Hor. 122*. trzody owiec, die *Schafherden, die Schafe*. Alias apud *oeconomos*: Trzoda, *χάρ' ἐξοχήν* trzoda świni, świnię; *Croat. kerdelo*, (cf. kiernoz), *Schwaine, eine Heerde Säue*; Boh. černý dobytek, wepřowný dobytek. — *Fig. tr.* Nie nowina mi bywała całe trzody nieprzyjaciół gromić. Boh. *Kom. 4, 199*. Widzicie sami siły moje, i dziatki, a kiedyż ta trzoda Wnuków mi i potęchy po nich doda. *Ustrz. Troi. 142*. TRZODNY, a, e, stadny; *Maec.*, *Croat. chredni*; *Hung. tsordai*; (Ecccl. *чредный, очередной* kolejny, na którego kolej); *Heerde*. Baran trzodny. *Sienn. 270*. Przy owcach wódz trzodny, *dux gregis*. *Zebr. Ow. 170*. Pastuch trzodny, *Croat. chredar*; *Hung. tsordapasztor*.

*TRZOGŁOWY, ob. Trójgłowy.

TRZON, u, m., TRZÓNEK, nka, m., dem.; Boh. střenka, nasadka (cf. nasad), nasadiště, toporo, toporko, toporisko, (z. Topor, toporzysko); *Slov. pořísko, ručka* (cf. rączka), rukověť, (cf. rękojeść); *Carn. toporische, toporishaze, elze, helze*, (ob. Jelca); *Sorab. 1. cžronki, dzeržel* (cf. dźerżak), tžmadwo, rucznicza; *Sorab. 2. zronki, schalki*; *Vind. rozliiza, rug, helze, topar, toparishe, dershalu*; *Croat. toparische, dersalo, ruchieza, balangya*; *Rag. korize*; *Bosn. koriće, drisgjak, rucića*; *Ross. держалка, дужка, стабель*, (cf. ździebło); — 1) rekojeść narzędzia, der *Stiel an einem Instrumente, der Griff*. Trzonki u dłót, nożów, świrdrów, bywają brzo-zowe, klonowe. *Kluk. Rośl. 2, 166*. Trzonek u sierpa, siekacza. *Cn. Th. 1160*. Mała łopatka złota, z trzonkiem konchowym. *Pan. 83, 1, 156*. — *Hist. nat.* Czym u drzewnych roślin jest pień, tym jest u białów trzon. *Kluk. Dykc. 1, 26*. der *Stiel, auf dem ein Bilz wächst*. — 2) Trzon, ognisko, na którym się ogień pali. *Ryd. der Heerd in der Küche*. Korzeń ten z jajem na trzonie upieczony, daj jeść choremu *Sienn. 48*. — 3) Trzony, TRZONOWE zęby, Boh. třenowni zubové, těmennj, stolička; (*disting. trnowý cierniowy*); *Sorab. 1. cžronowecz, cžronowez*; *Carn. kotslniek*; *Vind. kotnik, koteflnik*, (cf. kątny); *Croat. kozhnik*; *Slav. kŭtnij zub*; *Ecccl. черновыи зубы, череновыи; molares, die Bauchzähne*, w samych kątach szczek osadzone, szerokie, pieńkowate. *Zool. 24, Kirch. 103, Wejch. 56*. — *Fig.* Sam czas nad moim dziełem wiecznotrwałym połamie swe trzony. *Hor. 2, 199, Nar.* — 2) Trzonek, ptak, *larus cinereus major*, eine Art von Wasserhühnern. *Tr.*

*TRZONOG, ob. Trzynog. *TRZOPASZCZEKI, ob. Trójpaszczeki.

*TRZOP, a, m.; Boh. střep; *Ross. черепъ*; *Ecccl. урѣпъ*; skorupa, der *Scherben*. Bóg ich jako swoje trzopy z gliny Garnarcz, tak ich pokruszył w proch i odrobiny. *Pot. Zac. 115*. Glinęś stworzył z niczego jednym tylko słowem, Pojrzyj na trzop stłuczony grzechem Adamowym. *Pot. Zac. 76*.

TRZOS, a, u, m., TRZOSEK, ska, m., dem.; *Ross. черецъ*; *Ecccl. урѣслыникъ*; (cf. Germ. *iroßen*); worek na kształt pasa, do opasania się pieniedźmi, Boh. nabřišek, (nabrzuszek; *Slov. opasek*, (cf. opaska); die *Geldgurt, Geldgürtel*. Poszedł na wędrowkę, opasany sporym trzosem. *Pot. Jow. 164*. W drogę weźcie laskę tylko, ani mantyki, ani chleba, ani w trzosie miedzi. *Sekl. Marc. 6*. Mieszkając na wsi dukatami ponabijając trzoski. *Zab. 11, 188*. (ładunki). Chlubi się dumny, najeżony trzosem, Śmie gardzić temi, co trzosów nie mają. *Kras. List. 2, 145*. majątek, bogactwo, pieniądze; *Geld, Reichthum, Vermögen*. Więcej niż głowa z ręką, dokazują trzosy. *Pot. Arg. 508*, (cf. złota szwajca, złoty orzeł). Nie masz równości, kiedy nie równy trzos z trzosem. *Jag. Gr. B 2 b*. Zaleca mu się, a trzoska w zanadru maca, — jakoby go wyłudzić. *Rej. Zw. 95 b. Rej. Wiz. 168 b*. *TRZOSŁA plur.; *Ecccl. урѣсла*; łądzwie, uda, die *Leuden*. Uderzył nań, odwróciwszy oszczep, i przebił go przez trzosła. 5 *Leop. 2 Reg. 2, 25*. Przebili go w trzosła. 1 *Leop. 2 Reg. 4, 6*. *TRZOSŁO, a, n.; *Buris, krój, trzosło*. *Urs. Gr. 104*. daš *Flugstr.* Zbogaciwszy się, pogardził płuźniami trzosy. *Pot. Poc. 556*. Kto wprzód osadził na wolności osła, niż do lemieszka wprzeżony i trzosła? *Chrośc. Job. 155*. Oracz gada o pługu z trzosłem, o lemieszku... *Rej. Zw. 6 b*.

*TRZOWA, ob. Trzewo, Trzewa. TRZPIATAĆ, ob. Trzpiatać. TRZPIEN, ia, m., śpień, kołec u sprzączki, der *Orn in einer Schmale*. Trzpienie do sprzączek wycinają z blachy stęplami. *Or. Kud. 560*. *Kycz. Gr. 1, p. 27*. *Condilus*, trzpień, oścień, kłykieć, guzik. *Perz. Cyr. 1, 149*. 1. TRZPIOT, u, m., trzpiotanie, trzpanie, klaskanie, szelst, szmer; daš *klatschen, slopien, Schlagen*, 3. B. mit den *Flügeln, daš Geräusch*; *Carn. trepet tremor*; *Vind. trepetanje, trefenje, trefs* trzesienie; (*Croat. trepetanje* = dżnienie, drgotanie); *Croat. strđpot, ropot strepitus*; *Liag. trepet tremor, palpitiatio*; *Bosn. trepet horror, palpitiatio*; *Ross. трепотъ* drżenie. Samiec, kiedy przylata do teskniaćej zgrai *Alić odmiana, alić trzpiot wesoly wstaje. *Gaw. Siel. 584*. — 2. TRZPIOT, a, m., TRZPIOTEK, tka, m., dem., *personif.* trzpiotarz, trzpie co mu slina przyniesie, lekkomyślny, lekki człeczek, wietrznik, ein *leichtsiniger Schwärzer*; (*Vind. trep, tröpast, trepez, trepei* = blazgon, firecyk, głupiec). Pstrągłowy trzpiot. *Zab. 6, 8*. Ja sama mówiąc prawdę, trzpiotów słucham rada, Jest się zawsze dowiedzieć czegoś, gdy kto gada. *Zab. Fir. 24*. Słyszał tę bajeczkę od jakiego trzpiota. Boh. *Kom. 5, 6*. Z takim pędem po ulicach latali, jak trzpiotowie, t. j. petimetrowie w Paryżu czynią. *Mon. 68, 596*. Ta panienka, widzę trzpiotek. *Teat.*

24, 141. Kto mileczeń nie umie, słusznie go zowią 'trzepięgrochem. *Pot. Arg.* 426. (trziptomem). TRZPIOTAC, TRZPIOTAC, TRZEPOTAC *es. niedok.*, trzepioce, trzepoec *praes.*, trzpiota, trzepiota, trzepota, 'Trzpiatac *contin.*, Trzepiotnać *jednł.*; (*Boh.* třepetati se, třepetám se, třepám se *trepidare, palpitare*; *Sorab.* 1. cžepetam, ežepecu, režepecu, tžepetam, tžepotam *trepido, palpito, tremo*; *Carn.* trepetáti *trepidare, trepléti nietitare*; *Vind.* trepetáti, trepetal, trepèzlem, trepetam, strepetati, obtrepetati, potrepetati *drgotać, drżyć, zadrzyć*; *Croat.* trepèchem, trepètati *trepidare, ropèchem strepo*; *Bosn.* trepetati, darchjatti od stracha *trepidare, trepetati, tepiti palpitare*; *Rag.* trepetatti, trepjetti, strepjetti, treptijm *palpitare, tremere*; *Ross.* rpenetarij *drżyć*); skrzydłami trzepać, ulatywać klaskając, klepiąc skrzydłami; *Croat.* perbèchem; *Ross.* берепенуться, mit den Flügelu schlagen, flatšfen, flattern. Szczygieł trzpiotał skrzydłami, i mocniej nad zwyczaj wyspiewywał. *Węg. Marm.* 1, 257. Ty trzepiecesz skrzydełkami. *Past. Fid.* 151. W siódlach, które ptaszniak fortelny rozmiotł, Zrozumiawszy po sobie ptak, że się umotał, Trzepioce. *Żebr. Ow.* 269. Ptaszka, gdy trzepioceć usiłują z lepu się otrząść, wszystkimi w nim igna piórami. *Pilch. Sen. gn.* 520. W rychle ptak prawy trzpiotnął; *insonuit penis. Żebr. Ow.* 555. Ptaka trzpiotnienie. *Chodk. Kost.* 52. (trzpiotnienie). Koło Prometeusza trzepioce wrona, klując go. *Petr. Hor.* 2, R 2, (*ob.* *Wronotrziptot). Ptaszę, kiedy się już bezpiecznie rozlata, To już i po wysokich drzewach sobie trzpiata. *Rej. Zw.* 7. Czarei ledwo usłyszają pobudkę łoskotną, Zdumiają się i ku górze nagle skrzydły trzpiotną. *Przyb. Milt.* 17. — *Similit.* Wyciągnął rybę na susze, i ją trzepiotać przed nogami. I *Leop. Tob.* 6, 5. Mniema, iż piórny władca, gdy pióro za czapką trzpiata. *Dar. Lot.* 15. szmerze, szeleści, rauscht. — *De aliis rebus:* Chłop znaczny na koniu, kiedy rękawy około niego trzpiatają. *Rej. Zw.* 58. Włosy mają być nie zbyt długie, nie mają po ramionach trzpiotać. *Eraz. Ob. A.* (ulatywać szesząc). Widzi zmierzwione włosy, po szyi trzepioceć; *inornatos pendere. Żebr. Ow.* 17. Srebrny pontal na czele misternie przywity wstęga, na niejże trzpiotał. *Żebr. Ow.* 246. — Trzpiotać się, rzuceć się; *šif herum werfen, herum schüteln, beuteln.* Członkami wszystkimi mroć się, po skrwawionej trzepioce ziemi. *Otw. Ow.* 144. — 2. Trzepiotać, drżyć, trząść się; *heben, zittern, zappeln.* Niebezpieczeństwa dalekiego mało się boimy, ale gdy blizkie, to już drżymy, trzepiećmy od strachu. *Gorn. Wł. G b.* — 3. *Transil.* Trzepotać co, z trzpiotem obracać, mit Geráusch herum treiben. Moc igraszek dziecinnych, tym wieczne bureczą w ustach młynki, Tym z kijów wiatr trzepoecę jaskrawe płacinki. *Zab.* 9, 575. *Ejssym.* — *Transl.* Trzpiotać, klekotać, lekomyślnie paplać, trzepać, trzy po trzy; *Carn.* berbrám, plappern, leichtsinnig schwágen, heršhágen. Trzpiatacie, by szpaey na wsparze. *Rej. Zw.* 66. Trzepotać modlitwy. *Tr.* — 4. Trzepiotać się *recipr.*, trzpiota lekomyślnego z siebie czynić, niestatecznością i wietrznością narabiać; *windbeutel, herum flattern, den*

Stutzer machen. Jeżeli dawne wieki chciały nas mieć statecznymi, dziś nawet starym trzpiotać się godzi. *Teat.* 22, 59. Trzpiota się i dziwnie stroi. *Teat.* 24, 71. Będziesz tańczyć, hasać, trzpiotać się. *Teat.* 55, d, 17. Bliższa już grobu, wiekiem swym sędziwym Przestań się trzpiotać między dziewczętami. *Hor.* 2, 109. *Min. (cludere inter virgines).* Ją miłość młoda przyniewala Notta, że się jak koza koło niego trzpiota. *ib.* 110. — Trzpiotać *med. absolute:* Nie k temu oczy wznieśliśmy z natury, By je powieka srom łożył ponury, Ale abyśmy tam i sam trzpiotali, I w to bronii przystojność wglądali. *Zab.* 10, 591. *Zabl, (ironie).* TRZPIOTOPIÓRY n. p. pieszczoł, Zelfir łaskotliwy. *Zab.* 10, 56. *Koss.*, piórami trzpiotający, skokliwy, lecht flattern. TRZPIOTOWATY, a, e, — o *adv.*, TRZPIOTLIWY, a, e, — *ie. adv.*, TRZPIOTOWSKI, a, ie, na kształt trzpiota, wietrzny, lekki; *Vind.* norzhovuten, norovuten, flatterhaft, windig, stnerisch; (*Sorab.* 1. tžepotaté, tžepotáčně držacy; *Bosn.* trepitiv tremulus; *Rag.* treptiv; *Croat.* trepitivij *trepidus*; *Ross.* rpenemij, držacy; *Eecl.* netpenemij *intrepide*). Trzpiotowaty urazi cię, względu nie mając. *Mon.* 67, 48. Ucho ciekawe, przy języku trzpiotliwym, jest dla roztropnych straszdyło, które z daleka mijają. *ib.* 70, 589. Fireyk z uśmiechem trzpiotowskim. *Zabl. Fir.* 18. Wypada z pokoju po trzpiotowsku. *Teat.* 24, c, 57. Córka jego, trochę trzpiotowata. *Nieme. Król.* 1, 55. Min trzpiotowatych wynalazek i gorsząca zaletę przypisać trzeba w łeb postrzelonym świstakom. *Teat.* 6, 6. et 22, 102. TRZPIOTOWSTWO, TRZPIOTALSTWO, TRZPIOTOWACTWO, a, n., TRZPIOTOWATOŚĆ, ści, ż; (*Vind.* trepzhlivost, pfochosć, bojaźliwość); świstactwo, lekkość, wiercipiętostwo, wietrzność; *Vind.* norzhovitnost, flatterhaftigkeit, windiges, leichtsinniges Wesen, Stutzerey, Schwafhaftigkeit. Jakże to przykre są trzpiotowstwa tych młodych ludzi! *Teat.* 27, b, 97. Wolałbym daleko stateczność, niż trzpiotowstwa tych postrzelonych mózgów. *Teat.* 27, b, 97. Wiele gadają, nie nie mówią; rozumieją, że wszystkich bawi ich trzpiotowstwo, opowiadanie historyek, co nikogo nie interesują, obmowa drugich a chwalenie się w każdej okoliczności, popisywanie się z swoją młodością. *Teat.* 27, b, 97. Przez różne trzpiotowactwa i okazywanie swych dziwnych humorów, są społeczności naprzykrzeni. *Mon.* 71, 554. Trzpiotowstwa wstydzili się Francuz doskonały. *Kras. Ped.* 2, 251. Trzpiotowateść zawsze u starych w poniewierce. *Zab.* 14, 66. Umieć uczynić różnicę między nauką, polorem a trzpiotalstwem. *Teat.* 19, 12. TRZTACZKA [i, ż, dżystaczka, rozwołnienie; *Durchfall* 2]; n. p. Na piessze woda, a na jezne trztaczka. *Rys Ad.* 15. TRZTEĆ, żywe srebro, *ob.* Rteć. TRZTYKAĆ, *ob.* Przytkać. TRZUŃAĆ *nijk. jednł.*, [*rusk.* trunuty tracić, *cf. Ross.* тронуть = dotknąć]; n. p. Raną srogą wżłotonemu, w brzuch miecz ostry włożył; Trzunał w tym, i jelita na ziemię potoczył. *Żebr. Ow.* 506; *proslut, runał, er fiel bin.* TRZUSK, *ob.* Trusk, Trzask. TRZUSNAĆ, TRZUSKAĆ, *ob.* Trzasnąć, Trzaskać.

*TRZUST, a, m., n. p. Ścisnawszy wół dusi Antea samego, Nógę zapłócił, do trzusta szturmując nędznego. *Bardz. Luk. 67.?*

TRZY, m. vir. TRZEJ; G. trzech, (cf. troje); *Num. card.*; (*Boh. tři, tré; Slav. tri; Sorab. 2. tšchi; Sorab. 1. tzi, tzo, zi, zio; Carn. triji, tri, tri; Vind. trye, try, triji; Croat. tri; Bosn. tri; Slav. et Rag. tri; Ross. три; Tart. tria; Isl. thryr; Svec. tre; Isidor. thrie; Oufried. thri, dria; Nidersf. dree; Goth. thrin, thrins; Anglos. drie, dreo; Holl. dry, drie; Angl. three; Ital. tri; Wallis. tri; Lat. tres, tria; Gall. trois; Grace. τρεῖς, τρία; Persic. thre, thri; Sanscr. [tri 2], trajam); — trzy, jednym więcej nad dwa, *Germ. drey. Trzej* noszą trzy żelazne grotty. *Miask. Ryt. 88.* Trzej o jednym oszczerpie. *Cn. Ad. 1179.* (na jednym zagonie siedzą). Nas było trzy sióstr, to nas nazwali trzy Gracye. *Teat. 10, 62.* Trzy rzeczy w szlacheckim mieście naganne: dwór wyższy niżli kościół, karczma okazalsza niżli ratusz, psiarnia budowniejsza niżli szpital. *Rys. Ad. 66.* Na raz zjedzą, coby mogli na trzy razy mieć. *Schl. 111.* Widziałem ludzi, którzy zjadali za dwóch, ledwie nie za trzech. *Syxl. Skł. 265.* Trzech królów święto, zjawienia, epifanii, t. j. owych magów, którym objawione było przyjsie zbawiciela. *Cer. 1, 197.* szczodry dzień, *drey Könige, daš Drey = Königsfest;* trzyskrólskie roki. *Vol. Leg 7, 491;* trzechkrólska rata. *Sejm: Grodz. 2, 74.* Trzykrólewska świecona woda ma moc do całego roku. *Gil. Post. 244.* — Na zawodniku siedzą, czeka, kiedy rzeką trzy, żeby poskoczył. *Gorn. Sen. 110.* (po trzecie; abo: raz, dwa, trzy). — Trzy, *immensit.*, (cf. *Gallie. três = prze = arey =*, cf. *Ross. n. p. треблаженный tres-heureux*, cf. po trzy kroć szczęśliwy; cf. *Eecl. трекокашный przebiedny*). Liczba trzy podług nich jest zebranie całej natury. *Boh. Dyab. 2, 256*, cf. *omne trinum perfectum;* cf. *Ross. богъ любить троицу, безъ троицы домъ не строится, въ троицѣ богъ починаеть*, (cf. *trójca*), *alle guten Dinge müſſen drey seyn.* — W istności bóstwa trzy osoby, trójca przenaświetsza. *Karak. Kat. 15 Kłok. Turk. 166.* Nietylko wielkim boga nazwać, ale po trzykroć wielkim. *Sk. Dz. 755.* — Skacze nędznik z dyablem pospołu gdzieś na trzy skoki. *Rej. Post. H h h 5.* Na trzy zbyty. *Zab. 6, 162.* niezmiernie przesadzając, *gar sehr übermäßig.* (ob. *Zbyt, Zbytek*). — *Confusion.* Trzy po trzy plecie. *Teat. 35. c, 50.* Wyb. troje niewidy; ni w pięć, ni w dziewięć a nieprzerwanie wciąż; *durch einander in einem fort, in den Tag hinein.* Natrętny przedź wskóra, choć trzy po trzy plecie. *Teat. 46. b, 56.* Zwyczajnie papłocze trzy po trzy, a sama siebie nie rozumie. *Teat. 55. c, 55.* Nie z łaskąbys odszedł od króla, gdybys plół dwie po trzy; a u pana boga mniemasz, abys leda jak sobie łaskę miał zjednać? *Hrbst. Nauk. 63 b.* (piąte w dziewięć, *quid pro quo*). Prawią trzy po trzy czasem, aż złość człeka bierze. *Mon. 70, 105.* Bzdurzysz trzy po trzy. *Teat. 28. b, 10.* Acz z przyrodzenia miałby wymowę, przecię iż się onę między ludźmi nie przyłożył używać, nieraz potknie się, ustanie, zmyli, splecie, tak iż gdy co będzie mówił, jakoby trzy po trzy bajął. *Glicz. Wych. K 7.* Nie*

przykrzy się Waści trzy po trzy gadać, choć wszystkie słowa mimo uszu moich puszczam. *Teot. 5, 96.* Drwi trzy po trzy, jak w zachwyceniu. *Obr. 42.* Drwi trzy po trzy, conceptów cudzych zażywając. *Opal. Sat. 188. Rys. Ad. 66.* — *Parvus numerus:* 1 trzech groszy nie ma. *Mon. 65, 91.* Powiem wszystko w trzech słowach. *Teat. 28, 54.* 1 trzech zliczyć nie umie. *Cn. Ad. 274. Teat. 27, 95.* Jakoby trzech zliczyć nie umiał. *Cn. Ad. 1262.* (wrzkomo nie umie). Nie wiedział, gdzie trzy; nie wiedział co rzec, nie był przy sobie. *Cn. Th. er mußte weder auß, noch ein.* Niewiem gdzie trzy, *aqua mihi haeret,* tu źle a tam gorzej. *Cn. Ad. 5.* (ani mię tam, ani mię sam). Nie wiedząc gdzie trzy, zdycha, z lecem nie rozumie. Jak go podać lub przybrać, koni krzeć nie umie *Facton. Zebr. Ow. 55;* (*quid agat ignarus*). — §°. Trzy drewna: szubienica, *der Galgen.* Złodziej osadzony za swą na trzy drewna kradzież. *Kulig. Her. 280. et 45.* — §. *Arith.* Reguła trzech, gatunek proporeyi, w której z trzech wyrazów znajomych szukamy czwartego nieznanego. *Geom. 1, 165. Łęsk. 2, 84.* die Regel de tri; trójlicz. *Tr.; Ross. тройное правило, золотое правило.* — §. *Herald.* Trzy buławy, *herb;* pas gycerski, na nim trzy lilie; do pasa dwie buławy u góry przypięte, jedna zaś pod pasem. *Kurop. 5, 52.* Trzy gwiazdy, *herb;* księżyc rogami do góry a trzy gwiazdy nad nim. *Kurop. 5, 55.* Trzy kawki, *ib.* Trzy korony, *ib., verschiedene Wappen.* TRZY —, *in compositis saepe numero mutatur in Trój =, quod conferendum;* n. p. TRZYBARWISTY, ob. Trójbarwisty. TRZYĆWIERCIOWY, a, e, *odrantalis. Cn. Th. 1160, dreyviertelig.* Trzyćwierciomurołomny. *Jak. Art. 1, 212, Dreyviertelcartonnen.* TRZYCZEŚCIOWY, *trientalis. Cn. Th. 1160.* TRZYCZESTNY, *trifidus. Marc., Ross. троєчастный; Eecl. тричастный, dreyteilig.* *TRZYDNIÓWKA, i, z, trzydniowy przeciąg czasu, *triduum;* *dreytägige Zeit; Rag. tridni.* Po trzydniówce oczekiwania. *Nar. Ist. 7, 254.* *Ross. тридесювать* trzy dni bawić. *TRZYDROŻE, a, n, trzech dróg rozstanie, *trivium. Marc.; Croat. troypútje; Eecl. трепутје, дорога на три стороны раздѣляющаяся; rozstajnia potrójna, potrójne rozdroże, dreyfache Wegeſcheide, (ob. Trójdrożny). Herkules na trójdrodże. Chodk. Kost. 25.* TRZYDNIOWY, TRZYDZIENNY, a, e, — *ie adverb.*, trzy dni trwający, lub co trzeci dzień przypadający, *dreytägig; Boh. třidennj, třetjennj; Sorab. 1. tšidneyski; Vind. tridanski, triden; Croat. tretodnevni, trehdnevov; Ross. тридневный.* TRZYDZIEŚCI, G. trzydziestu, *Num. card; Boh. třidecet, třidecaterý; Slav. třicaf; Sorab. 1. tšicetzi, zizeczi; Sorab. 2. tšichžalcza, Carn. tridését; Vind. tridefet, trideisti, terdeisti; Croat. trideszet; Bosn. trideset, tries, tridesti; Rag. trideset; tridesti; Slav. trideset; Ross. тридцать, тридесать; trzy razy dziesięć, drciſig.* Po trzech dziesiąt lat. *Budn. 4 Ezdr. 10, 46.* (po trzydziestu lat). Było tam około trzech dziesiąt mężów. *Radz. 1 Sam. 9, 22.* (około trzydziestu). Trzydzieści kroć, trzydziestokrotnie, *Vind. tridefetkrat, terdeistubarti; Ross. тридцатью; Eecl. тридесать кратъ, тридесатьюбо, тридесатижды.* Trzydziestokrotny, ob. Trzydziestny. TRZYDZIESTKA, i, z, jedna trzy-

dziesta część czego; *Vind.* tridefnetizh, tridefneti diel; *Rag.* tridesetniza; (*Croat.* *harmicza tricesima*, *harmiezar tricesimalor*), ein Dreyßigstel. Cheac mowie $\frac{7}{30}$, mowie siedm trzydziestek. *Jak. Mat.* 1, 60. et 1, 55. TRZYDZIESTNICA, y, ż., *tricesima*, nabożeństwo trzydziestego dnia miesiąca odbywać się zwykle. *X. Jusz.*, die gottebüßliche Feiertage am dreißigsten Monatstage. TRZYDZIESTNY, a, e; *Sorab.* 1. tšezeteré; potrzydziestny, trzydzieści zamykający, dreißig enthaltend. *tricenarius. Cn. Th.* 1160. (*Subst. Boh.* trideatnyk; *Boh.* trideaterý; *Vind.* tridefelforten. Jedno ziarno przyniosło trzydziestny, a drugie sześćdziesiątny owoc. *1 Leop. Marc.* 4, 8. (trzydziestokrotny. *3 Leop.*). TRZYDZIESTODZIENNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* tridecytidennj; dni trzydziestu, dreißigtagig. TRZYDZIESTOLETNI, ia, ie; (*Boh.* třideletny; *Vind.* tridefelfietlen, terdeistlieten); trzydzieści lat mający, trwający, dreißigjährig. TRZYDZIEŚTY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* trideaty; *Slov.* tricáti; *Sorab.* 1. tšezeté, zizety, tšizoterné; *Sorab.* 2. tšehizasti; *Carn.* tridesete; *Vind.* tridefetu, terdeistni; *Croat.* tridesetni, tridesetni; *Slav.* trideseti; *Rag.* trideseci, -a, -o; *Ross.* тридесятый, тридцатый; po dwudziestym dziesiątym następujący, der Dreißigste. Pożytek trzydziesty. *Sk. Żyw.* 1, 527. (*potius* trzydziestny, trzydziestokrotny, dreißigfach). TRZYFUNTOWY; *Sorab.* 1. troyohpuntak; *Vind.* trisunten, trilibrast; *Ross.* трехфунтовый; dreißigfüdig. TRZYGARCOWY, dreygarfig, drey Garneß enthaltend, (*ob.* Garniec). *TRZYGŁÓW, *ob.* Trójgłów. TRZYGÓDZINNY, dreystündig. TRZYGRAN, *ob.* Trójgran. — TRZYGRÓSZÓWKA, i, ż., pieniąż, potrójny grosz wartający, ein Dreygroschenstück; trójgrosznik. *X. Kam.* Moneta miedziana, trzygroszówki, groszówki, półgroszówki, szelagi. *Vol. Leg.* 7, 451. TRZYGRÓSZOWY, a, e, n. p. Trzygroszowa wina. *Sekl.* 19. za trzy grosze stojąca, tyle wynosząca, drey Groschen betragend. TRZYJEZYCZNY, trilinguis. *Cn. Th.* 1161. dreyzünftig; *Sorab.* 1. tšizazekaté; *Bosn.* trojezienj; *Rag.* trojezieni; *Ecc.* трезыязычный; *Ross.* трехъязычный. TRZYKŁYKTY, *tricondylus. Cn. Th.* 1161. dreygelenfig (im Finger); *Vind.* trikosten. TRZYKORCOWY, a, e; *Sorab.* 1. tšikorežné; trzech korców, dreykhorffelig. TRZYKROĆ, TRZYKROTNIE, po trzy razy, dreymal; *Vind.* trikrat, tribarti; *Ross.* трикраты, троекратно, трижды; *Ecc.* трици TRZYKROTNY, a, e; *Vind.* trikraten, tribarten; dreymalig. Trzykrotna ilość, *trinomium. Ustrz. Alg.* 7. TRZYKSZTAŁTNY, *ob.* Trójkształtny. TRZYKWARTOWY, a, e, n. p. Trzykwartowa miara, *choeniz. Cn. Th.* 1161. drey Quart haltend. Flaszki trzykwartowe. *Torz. Skł.* 105. Dreyquartflaßchen. *TRZYKWART *Subst.*, człowiek pewny mógł razem trzy kwarty wypić, i dlatego go trzykwartym zwano. *Kosz. Lor.* 117 b, Dreyquartflaßer. TRZYKWATERKOWE flaszki. *Torz. Skł.* 105. o trzech kwaterkach, von drey Quartierchen. *TRZYŁBY, *ob.* Trójłbisty. TRZYLECIE, ia, n., *triennium*, Zeit von drey Jahren; *Bosn.* trogocje; *Ecc.* трилѣtie; *Verb.* трилѣтвую, трилѣтвовати, по третiemu году быть; *Graec.* τριετιζω, tertium annum ago. TRZYLETNI, ia, ie; *Boh.* tříletý; *Sorab.* 1. tšiletné, tšiletužki,

zi letni; *Sorab.* 2. tšiletny; *Slov.* troročni, triročni; *Vind.* trilieten, tri léta star; *Croat.* tretjak, f. tretjacha, (*ob.* Trzeciak); *Rag.* trojetni, trechjak; *Bosn.* trechjak; *Ross.* трехлѣтний, трилѣтний; trzy lata mający, trwający, co trzeci rok przypadający, dreißigjährig. Troletne więzienie. *Petr. Ek. ded.* Cielica trzeciioletnia i baran trzeciioletni. *Budn. Genes.* 15, 9. TRZYLISTNIK, a, m., satyrium, rodzaj rośliny. *Aluk Dyke.* 3, 52, storezyk; *Rag.* tripärstaz; *Vind.* zepetez, Stendelwur, Snabenfrant. *Syr.* 762. TRZYLISTNY, TRÓJLISTNY, *trifolius. Syr.* 702. dreyblätterig. TRZYŁOKCIOWY, *tricubitalis*, dreyellig. *Cn. Th.* 1161, *Boh.* tříloketný; *Croat.* troylakten; *Ecc.* трилактный. Mieści się człowiek wyniosły i dumny W kilku tam deskach trzyłokciowej trumny. *Mon.* 70, 598.

Pochodz. *ob.* Troi etc. (v. quae sequuntur post Trzymać), *ob.* Trzevi.

TRZYMAC *cz. contin.*, TRZYMYWAĆ *czestl.*; *Boh.* držeti; *Vind.* dershat; *Hung.* tartom; *Ross.* держать; — 2. 1) trzymać co w ręku, *dzierżęd; etwas halten mit einer Hand, fest halten, *pr. et impr.* Aristoteles, gdy się spać gotował, tedy zwykł był w ręce trzymować kulę żelazną nad miednicą. *Sak. Probl.* 229. Trzymaj, coś uchwyci. *Cn. Ad.* 945. Nie już ten trzyma, kto co wskok ułapi. *Zab.* 15, 248. Od śmiechu trzymał się za boki. *Kras. Baj.* 113. Trzymam co słabo, za ogon. *Cn. Ad.* 1179. Trzymaj mociej, żeby nie upadło; *Ross.* держи крепче Trzymać kogo za rękę *Ross.* держать кого за руку. Trzymać wilka za uszy, (*ob.* Wilk, cf. złapałem Tatarzyna, a on mię sie ima). Dwóch się trzymają mocno za czupryny. *Jabl. Ez.* 4. (targają się). Do chrztu trzymać, zur Taufe halten. Mój sąsiad trzymał ją z moją siostrą (do chrztu). *Teat.* 45, c, 79. Wyb. — *Aliter quam monibus:* Przypatruje jęj się, i trzyma w niej oczy. *P. Kchan. Ort.* 1, 6. wlepią, er heftet die Augen auf sie, hält die Augen auf sie gebettet. Póki go widzieć mogła, oczy w nim trzymała. Potym na same tylko już żagle patrzyła. *Popr. Ryc.* 23. Głowę prosto trzymać. *Ld.* — Sic etiam reciproce: Trzymać się, *quoad statum corporis*, prosto, pięknie; schöne Stellungen machen, sich in einer schönen Positur halten, sich eine schöne Stellung geben, sich schön tragen, halten. Ludzie krzywonodzy nigdy krzepko i mocno na nogach trzymać się nie mogą. *Mon.* 69, 1064. Tancmistrz uczył ich, jak z gracyą chodzić, trzymać się, obrócić. *Teat.* 21, 82. *Czart.* Skutek nauki tanecznej, dobre trzymanie się. *Kras. Pod.* 1, 291. gute Haltung, Stellung des Körpers. Kształt dobrego się trzymania i noszenia w ubiorach. *Niqlz.* 125. Sposób trzymania się przystojnego, czyli to w chodzie, czyli w spacerunku, oznacza osobę uciewłą i dobrze wychowaną. *Mon.* 72, 498; *oppos.* niezgrabność chodu i trzymania się... *ib.* 72, 588. Układ, postępowanie, trzymanie się aktora, nie mogą być też same w tragedyi, co w komedyi; komedyja i tragedia mają każda właściwe sobie gesta. *N. Pam.* 2, 225. — 2. Trzymać, zatrzymywać, nie puścić, przytrzymywać; halten, fest halten, nicht lassen. Trzymać kogo, żeby nie upadł. *Cn. Th.* 1162; żeby nie uciekł. *Ld.* Gdy Dejotara wielu na konia wsadziło, żeby się jeszcze na

nim mógł starzec trzymać, zwykliśmy się dziwować. *Siem. Cyc.* 378. Tego psa trzymaj na łańcuchu *Ross. держи собаку на цепи, на привязи.* Patrz, wiele jest rzeczy, które inie w kościele moim słusznie trzymają: trzyma inie poważność jego, trzyma świętość. . . . *W. Post. Ma.* 484. Trzymać kogo w kluzie, więzić go. *Cn. Th.* 1162. Na morzu go wiatry trzymają przeciwne. *Groch. W.* 2. A jeszcze go lichio trzyma, on tu widzę nocować będzie! *Teat.* 55. e, 8. Jeszcze ich tu czarci trzymają! *ib.* 55. e, 48. hat sie denn der Henker noch hier! Pod czas im bogomyślność i snu zabraniała, która je całe nocy bez spania trzymała. *Groch. W.* 502. (nie dopuściła im spać). Dawaliśmy plac Turkom do potrzeby; ale cały dzień trzymała ich rada. *Jabl. Buk. N.* 2. (bawiła, zabawiła, zajmowała, trudniła ich). Jak przyjechał, febra go ruszyła, która go dni 17 trzymała. *Gwogn.* 78. Mówimy: mamy febrę, a ta nas ma raczej; przeto należałoby się wspank mówić: febra nas trzyma; a tak podobnym sposobem: bogactwa trzymają lub w szpony wzięły łakomych. *Pilch. Sen. list.* 4, 147. Był ten człowiek przez 57 lat w chorobie trzymany. *Sekl. Joan.* 5. Dowiedziawszy się Jezus, iż człowieka tego już od dawnego czasu choroba trzyma, rzecze mu: chcesz być zdrow? *Sekl. Joan.* 5. Poruszeniem téj wody zostawał zdrow, którakolwiek chorobą był trzymany. *ib.* Ból srogi, Od głowy ciało jego trzymał aż do nogi. *Jabl. Tel.* 208. — *Similiter:* Długo cię ten bład trzymał. *Jabl. Tel.* 184. Długo się ciebie nie puścił, długo w nim zostawałeś, er hielt dich lange gefesselt. Mahometa łakomstwo się bardzo trzymało. *Bas. Sk.* 341. — Trzymam się gdzie, nie wychodzę. *Cn. Th.* 1162. sich inne halten, nicht ansetzen. — Trzymać się czego, nie puścić się czego, przytrzymywać się; sich an etwas anhalten, sich moran halten. *pr. et tr.* Trzyma się, jak pijany płota. *Cn. Ad.* 1179. *Kłok. Turk.* 34. (nieodstępnie się przywicywać). Persowie trzymają się nauki Halego. *Star. Dw.* 56. (nieodstępnie są do niej przywiązani). Trzymać się czyjej strony *Ross. держаться твердо чьей стороны, не отставать от чего либо.* Żadnego dzieła stale się trzymać nie zwykł. *Ust. Konst.* 2, 219. (nie trwał przy żadnym, nie wytrwał). Bożkowi Seimi (Litwini) kokosze bijali, prosząc, aby się ich sładzy trzymali. *Stryjk.* 144. (aby im wiernymi zostali). Żarty się ciebie trzymają. *Teat.* 56. e, 105. (nie opuszczają cię, ustawicznie całys w żartach). Z dawna się to trzyma białych głów, że siwych nie lubią. *Budu. Apoph.* 87. (mają to do siebie). Coś na nas niewinnych włożył, twegoż kościoła trzyma się jawnie. *Zygr. Pap.* 345. *Falib. T.* es hebt ihm an. — *Simil.* Baję, jedna rzecz drugiej się nie trzyma. *Kras. Pod.* 2, 253. nie klei się, nie wiąże się, związku nie ma, trzy po trzy, pięte w dziewiąte; es hält nicht zusammen, hat keinen Zusammenhang. — *Absque Genit.* Teraz jesteś na wszystkie przypadki ostrzeżonym, trzymaj się. *Teat.* 1, 56. nie ustępuj, wależ mężnie; nie dawaj się, trwaj, poczynaj sobie mężnie, halte dich, gib nicht nach. — *Sic etiam active:* Trzymać kogo, serca dodawać. *Cn. Ad.* 1162. einen beym Muthe erhalten. — Trzymać, wstrzymywać, ha-

mować; jurist halten, hemmen. Trzymać się od gniewu. *Cn. Th.* 1162. Język trzymać za zębami. *Teat.* 10. b, 44. (nie paplać). Konia krótko trzymać, (oppos. puścić mu), ein Pferd kurz halten. — *Inde transl.* Pospólstwo dwoma cugłami trzymać, i za summienie, wiecznego, i za rekę, doczesnego karania postrachem. *Kłok. Turk.* 125. Trzeba tę panienkę krótko trzymać. *Teat.* 7, 51. *Pilch. Sall.* 266. Umiał go trzymać, i mądrą radą prostować. *Sk. Dz.* 575. Trzymać kogo na wodzy, mieć w karności. *Cn. Th.* 1162. Trzymać żonkę w ryzie. *Teat.* 55, 11. — *Simil.* Ostrze kogo trzymać, jcharf halten. Pod biczem go trzymać nie przestaje. *Przyb. Mil.* 46. — *Simil.* Trzymać piersi ciepło, (cf. chować), warm halten. Wierz mi, trzymaj się ciepło w łóżku. *Teat.* 20, 109. Trzymać zawsze głowę, nogi i żołądek ciepło. *Mon.* 70. 228. — 2. Trzymać na sobie, sobą wstrzymywać, hamować, odpierać; mit seiner Person aufhalten, abwehren. Druzdy to Koklesowie, którzy wielkość pogańską na sobie trzymali. *Pap. Gn.* 209. Naparł król tak potężnie nieprzyjaciół, że trzymając ich na szabli, dał tym czasem sposobność skrzydłowym do uszykowania się. *Nar. Hst.* 2, 379. (sobą odpierał). — *Similiter:* Deukalion do Pirry: nas dwoje człowieczy rod (po potopie) na sobie trzymamy. *Otw. Ow.* 22. (na nas dwojgu tylko polega, zawisł, żeby nie wyginał). Trzymać na sobie: dźwigać, nosić; tragen, auf sich haben. O nim historia siła mówić musi, gdy czasu swego siła na sobie trzymał. *Goru. Dw.* 516. (miał wiek na swojej głowie). Zakwitnęła ta winna macica, nie jednym rodzajem kwiecia, ale wizerunek wszystkich kwiatów na sobie trzymała. *Birk. Krz. Kaw.* 51. (jawnie przedstawiała). Do głębszych nauk przyjsie nie mogli u Pytagoresa, azby miłczenie przez pięć lat na sobie trzymali. *Lat. Kom. A.* 2 b. wytrzymali, znosili, wytrwali, aufhalten. — *Similiter:* Trzymać czoło, pierwszeństwo, prym mieć: utrzymywać się w pierwszeństwie, den Vorrang haben, behaupten. Między pismami Seneki długo trzymają listy. *Pilch. Sen. list. pr.* — 2. Trzymać, zachowywać, utrzymywać; aufbewahren, behalten, bewahren, verwahren. Nie mamy gniewu długo trzymać przeciwko nieprzyjacielowi. *Pap. Kol. P. b.* Groll hegen. Człowiek długo trzyma gniew w sobie. *Sienn.* 428. My takowy upor dziś właśnie trzymamy, Gdy się o co na kogo rozniewamy, Już na oczy do śmierci niechaj nie przychodzi. *Pap. Kol. P. b.* Trzymać tajemnicę, chować, nie wydawać. *Cn. Th.* 1162. Nie można się już odkryć; owszem teraz dopiero stan mój trzeba mieć w trzymaniu. *Pot. Arg.* 26. w zamiezeniu, w utajeniu, w sekrecie; im Verborgenen, geheim, verheimlichen. — *Aliter:* Te ceremonie kościelne, które per kościołem Rzymskim trzymają, z żydowskich zwyczajów są z wielkiej części wzięte. *Sekl.* 107. obserwują, zachowują, strzegą, beobachten. Trzymać się, zachowywać się, utrzymywać się, zostać się, trwać, potwać; sich erhalten, bleiben. Nigdy się rząd nie trzyma długo niełaskawy. *Bardz. Trag.* 455. Numidya, póki się zgadzała z krainami sąsiedzkimi, trzymała się przy wolności, ale potem, gdy się wszczęła niezgoda, była podobita od Arabów. *Boter.* 251. Panów swoich surowością,

w rządzie się dobrym trzymali. *Star. Ryc.* 26. Subtelna rumianość brały piersi bite, Równie jako jagody winne, gdy się grono Jeszcze nie doszłe, trzymać zaczyna czerwono. *Ow. Ow.* 125. (czerwienieje). Rozkosz i swawola zwyczajnie przy wielkich dostatkach trzymają się. *Karp.* 4, 58. (wieszają się, gnieżdżą się, płużą). W pamięci się nie trzyma rzecz dopiero wszczęta, I o sobie sam starzec nawet nie pamięta. *Zab.* 8, 588. (wypada z pamięci). — §. Trzymać, posiadać, dzierżeć, mieć w dzierżeniu; *besitzen, haben, halten.* Ej po coś, rzekną, tyle jeden zakon trzyma! *Zab.* 12, 256. Lepsze jedno już trzymane, niżli dwoje spodziewane. *Jak. Baj.* 150. (lepiej mam, jak będę miał, lepsza chwala bogu, niż da pan bóg). Wieś arędą trzymać. *Teat.* 26. b, 85. w dzierzawie, *zur Pacht haben, halten.* Trzymam pańską karczmę. *Teat.* 54. e, B 2. dzierzawie. — Na siebie trzymać, nie puścić w arędę; *nicht verpachten, selbst besetzen, verwalten,* z. B. ein Gut. — §. Trzymać w sobie, mieścić w sobie, brać w się, obejmować; *in sich halten, in sich enthalten, halten.* U tej szorkarki miara sprawiedliwsza, nie taka jak u drugich, co to ledwie półkwarty buteleczka trzyma, a za kwartową sprzedają. *Teat.* 22. b, 106. — §. *De variis negotiis:* Trzymać szkołę, straż etc.; *Schule halten, Wache halten.* Wygnany Dionizy trzymał szkołę w Koryncie, i ztąd miał wyżywienie. *Budn. Apoph.* 105. Ojciec Bartłomiej na zamku na ten czas kaznodziejski stołek trzymał. *Falib. R* 5. er hielt die Predigten, hatte die Kanzel über sich. Wartę mu trzymać kazano nad nami. *Birk. Podz.* 9. — §. *Impensis sustinere:* Trzymać, utrzymywać kosztem; *unterhalten, halten, Kosten verwendend.* Próżność wzbudza do trzymania wielkiej sług lezby. *Zab.* 16, 12. Co to za zbytek, trzymać darmostojów, wierzepiętków, kręciwasów, darmojedów, moczymordów! *Mon.* 71, 485. Po coś cię cudzych rzeczy ten stan w oczy kole, Czy ich odziewasz, czyli trzymasz na twym stole? *ib.* (czy ich żywisz, karmisz?) Dłużej mój nauczyciel dla dziwactw różnych trzymany być nie mógł. *Mon.* 74, 229. (trzeba było go odprawić, oddalić). Ja go przez 6 miesięcy trzymałam na swoim koszeie u perukarza. *Teat.* 1, 125. ich habe ihn lernen lassen. Ja go moim kosztem za granicę trzymałam. *Teat.* 55. e, 15. ich habe ihn in der Fremde unterhalten, habe ihn reisen lassen. Ociec jeśli syna chce mieć gospodarzem, doma przy sobie niechaj go trzyma a bawi. *Glicz. Wych.* L 1. — *Similiter:* Wielkie zjady swym nakładem na siebie trzymał. *Petr. Ek. ded.* — §. Trzymać słowo, obietnicę, wiarę, umowę, chować, dotrzymywać, stać w słowie; *sein Wort, Versprechen u. s. w. halten.* Uczą, że wiara albo słowo poprzysiężone heretykom, nie ma się trzymać. *Zygr. Pap.* 124. Trzyma słowo przyrzeczone Wszem narodom uczynione. *Ryb. Ps.* 207. Kto swym przyjaciółom wierności nie chowa, jakoż ją nieprzyjacielowi trzymać ma! *Ezop.* 75. — § Trzymać kogo na słowie, na rzeczy, na obietnicach, przewlekać jego nadzieję; *einen mit Worten und Hoffnungen binhalten, mit Versprechungen herum ziehen.* Białe głowy trzymają na słowie sługi swe, że ani łaski znacznej, ani niełaski widomej pokazać nie chcą. *Gorn. Dw.* 509. Tatarowie,

iż i od Moskiewskiego, i od króla Polskiego upominki brali, obudwu też na rzeczy trzymali. *Gwagn.* 615. (uwodzili). Tej choroby wszyscy lekarze, wiele obiecując i długo na obietnicach trzymając, zleczyć nie mogli. *Sk. Żyw.* 1, 451. — *Aliter:* Trzymać kogo słowy, bawić rozmową. *Cn. Th.* 1161. aufhalten, verweilen. Trzymać słuchacza, *attentos tenere animos.* *ib.* 1162. geivann halten. — §. Trzymać na jaką kartę = stawić albo grać wciąż na nią, *auf eine Karte halten, immer darauf setzen, spielen.* Nie szczęśliwy gracz na wszystkie karty trzyma, azaliż jedna faworytka dopisze. *Teat.* 10, 51. — § Trzymać co w jakiej cenie, *in einem gewissen Preise halten.* Oj co za konie! jak drogo je trzymał? *Teat.* 15. e, 75. od czego nie dał? wie hoch hielt er sie? — *Similiter:* Trzymać co skapo, nie używać, nie przedawać, zatrzymawać na drogi czas. *Cn. Th.* 1162. mit etwas sparjam zurück halten. nicht heraus rücken, es hoch halten, theuer bieten. — §. *Sentiendo, credendo, judicando:* Trzymać, mniemac, rozumieć, sądzić, *dzierżeć, utrzymywać: *Vind.* sa tu decshati, mieniti, meynen, urtheilen, halten, eine gute oder schlechte Meinung haben. Wielki głupiec, co się sam za mądrego trzyma. *Hor. Sat.* 211. Im więcej w kim gndności, tym mniej o sobie trzyma. *Opal. Sat.* 116, *Eccl.* велемудрствую, много о сообѣ думаю, высокоумствую. O nim dobrze trzymałam, ale mnie czas nauczył. *Teat.* 10, 100. Licho trzyma o jej sereu. *Teat.* 11, 47. Zbyt wiele o sobie trzymać, nie jest znać ludzi i siebie samego. *Mon.* 65, 110. Zle trzymasz o nim, bo go nie znasz dobrze. *Teat.* 15, 6. Nauczysz się lepiej trzymać o poczciwych ludziach. *ib.* 9, 20. Sł-obuziałeś i zdanie dziwne cię uwiadło, że o twych ziomkach wszystkich trzymasz nazbyt podło. *Mon.* 70, 156. Tezeusz starał się, aby nie był w podejrzeniu ród jego, a o nim na wszystkich dobrze trzymano. *Glicz. Wych.* B 5 b. Statecznie mi pomożecie; chybabyście się już od swoich przodków wyrodzili; czego ja o was nie trzymam. *Biel.* 57. (nie obawiam się). Saduceuszowie nie nie trzymają o zmarłych wstaniu, o duszy, o aniołach. *Sk. Żyw.* 1, 411. nie wierzą w to, za nic nie mają, sie halten nicht davon. Wielu teologów trzyma, iż w czysu nie masz ognia. *Boh. Dyab.* 5, 95. — *Similiter:* Doktor na katedrze theses trzymający, siła mów od dysputatorów przeciwko sobie usłyszysz. *Birk. Gł. Kon.* 55. (broniący, utrzymujący, defendujący). — §. Trzymać za kim, trzymać z kim, stać przy kim zdaniem, obstawać; *es mit einem halten, seiner Meinung seyn, ihm beypflichten, beystimmen.* Ujrzą wnet oczyma swemi, że pan trzyma za dobremi. *J. Kehan. Ps.* 16. Trzymać dłużej z ludźmi takiego gatunku, było to na niechęć powszechną wystawie się. *Ust. Konst.* 1, 158. (el. nakładać z kim). Trzymać się czyjego zdania *Ross.* придерживатся чьего мнѣнія. — *Similiter:* Trzymać na kogo = kreskować nań, pisać się na niego, galić na niego; *einem seine Stimme geben, auf ihn halten.* Mieczysław na państwo obran, acz Mali Polacy na Kazimierza trzymali. *Pap. Ryc.* — *Oppos.* Trzymać przeciw komu, gegen einen auftreten. Wybacz miły Zenonie, że trzymam przeciwnie twemu zdaniu. *Zab.* 11, 145. —

§. Trzymać eo pod kluczem *Ross.* держать что за замкомъ, беречь въ заперти. — §. Trzymać pióro w jakim zgromadzeniu *Ross.* быть писмоводителемъ въ какомъ обществѣ. — §. Trzymać miasto w obleżeniu *Ross.* держать городъ въ осадахъ, осаждать. — §. 2) *Verb. med.* Trzymać, nie łamać się, nie puścić; halten, nicht brechen, fest bleiben. Goźdz ten trzyma; ta tarcica trzyma. *Tr.* Lód na Wiśle trzyma. *Ld.* TRZYMACZ, a, m., ten, który eo trzyma, der Halter, der etwas hält. *Tr.* TRZYMADŁO, a, n., narzędzie do trzymania, ein Werkzeug zum Halten. Trzymadło do powiek pod czas operacji. *Czerw.* 55. — Trzymadło w drukarni, w którym manuskrypt, der Zensfel.

Pochodz. *trzymonaw*; *dotrzymać*, *natrzymać*, *otrzymać*, *potrzymać*, *przetrzymać*, *przytrzymać*, *utrzymać*, *wytrzymać*, *wytrzymalność*, *zatrzymać*, *strzymać*, *wstrzymać*, *wstrzemięźliwy*, *wstrzemięźliwość*, *wstrzemięźność*.

TRZYMIARÓWY, a, e, trzeci miar; *Ross.* тремярный, von drey Maß. TRZYMIESIĘCZNY, a, e, — ie *adverb.*, drey monatlich, kwartalny, vierteljährig; *Boh.* tříměsíčný; *Slov.* tříměsíčný; *Sorab.* 1. třimeszaczki; *Vind.* trimesezhen. fhtertezhuolieten, kvatern; *Ross.* тримѣсячный, трехмѣсячный. Trzymiesięczna pszenica jara, która we trzy miesiące do dojrzałości przychodzi. *Syr.* 928. Czas trzymiesięczny, kwartał *Eecl.* тримѣсячье, время трехмѣсячье. TRZYMILNY, a, e, trzy mile mający. *Cn. Th.* 1162, dreymeilig.

TRZYMONAW, a, m., TRZYMONAWEK, wka, m., *dem*, *remora*; ryba, mająca na głowie kolce poprzecznie wielą rzędami osadzone, któremi zwykła się czepiać okrętów; gdy wiele ich się przyczepi, wstrzymują pośpiech żeglugi. *Zool.* 179. der Schiffhalter, Sauger, ein Seeſiß; *Carn.* ekena; *Ross.* прилипало, держипадія.

*TRZYNY, yn, z., ziarna niecałe, (*Etym.* trzeć), odjemne, zgoniny, [ehnuła; Spreustaub 2], Spreuförner, (cf. zezynki). Żyto moczone ze trzynami albo plewkami, koniom dawane, czyni je tuste. *Syr.* 915, [ob. Tryna 4].

TRZYNADEL, ptak, ob. Trznadł.

TRZYNAŚCIE, G. trzynastu; *Num. card.*; *Boh.* třinaet; *Slov.* trinácte, trinást; *Sorab.* 1. zinače; *Sorab.* 2. tshinalczo; *Vind.* trinaist, trynaist; *Croat.* trinajst, trinàysz; *Slav.* trinaest; *Rag.* trinaest; *Besn.* trinaeste, trinadeste, trinaesti; *Ross.* тринадцать, тринадцать; trzy nad dziesięć, dreyzehn. *Trojenaście. 1 *Leop. Num.* 29, 13. Trzyńskaćiekróć, *Vind.* trinaistbarti, trinaistkrat; *Eecl.* тринадцать крять, тринадесятижды. TRZYNAŚCIORO, rga, n., trzynaście sztuk czego, mianowicie różnej pfcii, dreyzehn Stück, besonders verschiednen Geschlechts; *Slav.* trojenastero. TRZYNAŚCIORY, a, e, TRZYNAŚCIORAKI, a, ie, — o *adv.* trzynastu różnych gatunków, dreyzehnley; *Boh.* třináctery. TRZYNAŚTOLETNI, ia, ie, lat trzynaście mający, dreyzehenjährig; *Boh.* třináctiletý. Trzynastoletni chłopiec. *Chod. Gesn.* 257. TRZYNASTY, a, e; *Boh.* třinaety; *Slov.* trinásti; *Sorab.* 2. tshinasti; *Sorab.* 1. zinatý; *Vind.* trinaisten, trinaisti; *Croat.* trinayszti; *Rag.* trinaesti, trinadesti; *Slav.* trinaesti; *Ross.* тринадесятый, третинадцать; *Num. ordin.*; po dwunastym następujący, der Dreyzehnte. U stołu rachuje, czy nie-

masz trzynastego; skoro jest, już stracił apetyt. *Mon.* 65, 127. *Zarn. Post.* 2, 295 b. *Trzeciogonastego roku. *Badn. Genes.* 14, 4. TRZYNOCNY, a, e, trinocialis, dreynächtig, *Cn. Th.* 1165; *Sorab.* 1. tzinocné. Trzynocny czas, trinactium. *Cn. Syn.* 896. TRZYNOG, u, m., TRZYNOŻEK, žka, m. *dem.*, dryfus, der Dreyfuß; *Boh.* třinůzka, třinožnj; *Slov.* trinožnj; *Sorab.* 1. trébus, tzinohaté kotow; *Carn.* trinoga, kósiza; *Vind.* trinog, trinogauniz, troinogaliza, trinoga, tripelh, tribof, driuf, (trinogatnik = tygiel, rynka; trinog = meczyciel, kat); *Croat.* troynog, trojnok; *Rag.* trinogh, trinogh, tronogh; *Besn.* trinoga, sagjak; *Slav.* sackak, (trinoga, randlika = rynka); *Ross.* треногъ, треножникъ; *Eecl.* таганъ, (cf. sagan). *Trzenog. *Urs. Gr.* 175. Trzynog. *Mon.* 73, 591. Jak z trzynogu Delfickiego, dawał o wszystkim swoje wyroki. *Mon.* 67, 495. Co najśladziej zebrawszy śmieatany W spore pod wieczór nalala trzynogi. *Tward. Daf.* 44. TRZYNOGI, TRÓJNOGI, a, ie, TRONOGI, TRZYNOŻNY, a, e; *Boh.* třjnohý, trenohy; *Sorab.* 1. tzinoháté; *Carn.* trinog; *Vind.* trinogen, trinogast, (trinogni = meczęński); o trzech nogach, dreyßißig. Trójnogi starzee w parze w czwornogim dziecięciem Czolga się oplakany na ziemi przygięciem. *Zab.* 8, 595. *Koryt.* Trójnożne Delfu stoły. *Mon.* 71, 156. Z garnca 'tronogiego albo na dynarze stojącego, chwytają pokarmu. *Eraz. Ob. F.* TRZYNOŻYĆ kogo cz. *niedok.*, strzynożyc dok., *strynożyc, *strzenożyc, sternożyc; *Ross.* стреножить; trzy nogi kępować n. p. koniowi, dem Pferde drey Füße foppeln, fig. związać, pętać, jesseln. Ledwie że ziemi dopadł, ledwie się położył, A już Tatarzyn węzłem ni raka ztrzynożył. *Pot. Iow.* 52. Skoro trzech nieprzyjaciół żołnierz jeden hoży Bolesławow w pogni arkanem strzynoży 1 królowi przywiedzie... *Pot. Pocz.* 504. TRZYOCZNY, a, e, dreynügig, n. p. *Triophthalmos*, drogi kamień trzyoczny, t. j. trzy oka reprezentujący. *Chmiel.* 1, 661. TRZYPALCOWY, TRÓJPALCZASTY, a, e, tripollicaris. *Cn. Th.* 1165; dreynfingerig, dreynzebig, dreynfrallig, drey Zinger did; *Eecl.* треперстный. TRZYPASZCZEKI, ob. Trójpaszczęki. TRZYPIEDZISTY, trium palmarum, *Graec.* τριποδιστος; *Vind.* tripodem, treh pedi, dreynspanig. *Cn. Th.* 1465. TRZYPIENIEŻNY, a, e, triobolaris, dreynbellerig, für drey Heller; cf. trójpieniążek, trójhaterz. TRZYPIĘTRY n. p. dom tristega. *Cn. Th.* 1165; *Vind.* tripodem, triskladen; *Eecl.* трекровный, dreyntrödfig, z. B. ein Haus mit drey Stöcken. TRZYRADŁA, herb; radła trzy od pług końcami do góry. *Kurop.* 5. 56. et 53, ein Wappen. TRZYRAŻNY, ob. Trójrażny. TRZYROGI, TRZYROGATY, ob. Trójrogi. TRZYSĄCZNY, trinodis e. g. clara, o trzech sekach abo rogach. *Cn. Th.* 1165, dreynrorrig. *Cn. Syn.* 896; *Sorab.* 1. tżisukoyité. TRZYSĄZNIOWY, a, e, n. p. Trzysązniowa laska. *Mon.* 67, 212, dreynflasterig. Postanowić, wiele poddany lasek trzysązniowych w szerz i wzdłuż wyrwać powinien. *Mon.* 67, 212. TRZYSOWITY, n. p. Trzysowitowa chustka. *Syr.* 1291, w troje złożona, dreyfach. TRZYSTA, G. trzechset; *Num. card.*; *Boh.* třjsta; *Sorab.* 2. tshi huderte, zi sta; *Vind.* tristu; *Slav.* trista; *Ross.* триста; trzy razy sto, dreyhundert. Niech cie

trzysta katów weźmie. *Teat.* 45. c, 57. *Wyb.* Jak u trzysta dyabłów możesz to mówić? *Teat.* 22, 24. Leonidas z trzema sty oparł się piętnastu tysięcom. *Zab.* 6, 585. Kapitan nad trzema sty konnych. *Warg. Wal.* 254. TRZYSTOPNY, na trzy stopy długi, szeroki. *Cn. Th.* 1163, dreyfußig, dreyfußig. TRZYSTOLETNY n. p. Nestor. *Hor.* 1, 226, trójwieczny; *Vind.* tristulicetn, dreyhundertjährlig. I Nestor swego Antylocha. Nie zawsze starzec trzystoletni szłocha. *Mon.* 70, 212. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie rokujesz, Kłoto dzisiaj może nie przeżnie. *Toł. Saut.* 62. TRZYSTRUNNY, a, e, o trzech strunach, dreyseitig; *Vind.* tristranski, tristranon. TRZYSZCZEPNY, na trzy części się szczelejacy, dzielacy, trzyczęstny, trifidus. *Mącz.*, dreyspaltig. TRZYTULNY n. p. basza, z trzema ogonami końskimi czyli chorągiewami. *Kłok. Turk.* 61, trójbuncuczny, Bajša von drey Roßschwefen. TRZYWDAR, herb; trzy krzyże w jeden się anguł w środku tarczy schodzące, na lewej gwiazdy trzy. *Kurop.* 3, 55, ein Wappen. TRZYWŁOSY, tripilis, dreyhärig. *Cn. Th.* 1165. TRZYWZORNY, trilita, trójnitny, dreydrälbig. *Włod.* TRZYŻEBATY, ob. Trójżęby. TRZYZIARNISTY, tricoccus. *Cn. Th.* 1163, dreykörnig.

T U.

TU *adv. loci*; *Boh.* tu, zde, ted, tady, tudy, (cf. tedy); *Slav.* tu, tuto, ted, zde; *Sorab.* 1. tu, tude, tuhde, tudy; *Sarab.* 2. tu, tud, tuder, tudi, tuh hew, tuh szém, hew, how, höw, höwko, höwkor, (cf. haiw); *Carn.* tudi, tukaj, tukej, letu, letukej, lèsém, lesim, sém, semkej, (cf. sam!) *Vind.* teystu, tukai, to, tose, tukaifem, tufem, tofem, femkai, tafem, leto, fem, stufam, od fod; *Croat.* szém, amo, ovamo (cf. owo), szimo, ovde (ob. Owdzie), (tate, totu: tam); *Slav.* ovidi, evo, (tu, tude: tam); *Hung.* itt; *Rag.* tój, tóti, tamo, onamo, óndi, ovamo, simmo; *Bosn.* toti, tutu, tütü to mjesto, ovde, ovidi; *Ecol.* тоу, тувъ, съдъ, сьмо, тада tam тадъ tamtędy; *Ross.* сюда, сюды, здѣсь, (туда tamtędy, тутъ: tam, кто тутъ kto tam?): cf. *Græc.* ἐρα. — tu, quietis: na tym miejscu, hier. Żle tu na We Pana, dwunastu ludzi szukają go. *Teat.* 25. b, 41. Już ja odchodzę, nie masz tu co robić. *Teat.* 27. b, 96. Czegoż tu chcą ci ludzie? *ib.* 52. c, 42. Tu, tu - tu - tam; *Slav.* ovidi óndi; *Ecol.* сьмо u oрамо, hier, dert. Tu płacz, śeisk, nędza, ubóstwo i głody, A tu igrzyska, pompy, festy, gody. *Chrośc. Fars.* 485. Tu słysząc, że lew ryczy rozgniewany, Tu niedźwiedz mrucezy, tu wilk srogi wyje, Tu morze huczy gęstemi bałwanzy, Tu woda skały niepożyte bije. *P. Kchan. Jer.* 536. Tu stoi, a indziej swe broi. *Cn. Ad.* 1181. Hajwo abo oto hajno - tu abo tam. *Sekl. Luc.* 17. Tu i owdzie, miejscami. *Cn. Th.* 1165. hier und dert. Tu sęk, ob. Sek. Tuś mi - złapałem cie, trafiłem na cie przecie; babę diń, biś du hier. A tuś mi pijaku. *Teat.* 54. b, 12. A tuś zdrajco! *ib.* 5, 54. Skożę do siebie z wozów, broni w ręku mając, Tuś mi, a tuś mi. z obu stron pokrzykiwając. *Simon. Siel.* 42; (*distig.* Tuż, qu. v.). — §. Tu cum

motu ad locum. — TUTA, TUTAJ, na to miejsce, hier. Wziąwszy to wszystko, przyniosłem to do pana mego tuta. *Budn.* 2 Sam. 1, 10. Aż tu; *Slav.* dōvle, (cf. *Slav.* dōule: aż tam). Tu mierzy, a indziej uderzy. *Cn. Ad.* 1157. Tak długo chodził, to tu, to owno tu, Aż hetmańskiego trafił do namiota. *P. Kchan. Jer.* 505. (tam i sam). — §. Tu temporis, dopiero w ten czas, hier. jejt, nun. Tu się pokaż, tu się popisuj; teraz się pokazuj. *Cn. Ad.* 1180. (na złym razie się pokaż).

Pochodz. tuż, tudzież, tutejszy, tuteczny; cf. tedy, ząd, tubylec.

TUBA, y, ż, żywcem Łacińskie, cf. traba, Trompette. *Tuba cuspidata, tuba nocturna*, głosy pewne w organach. *Magier. Mskr.* TUBALNY, a, e, — ie *adv.* grzmotliwy, grzmiący, krzykliwy, ogromny co do głosu; brausend, donnernd, lärmend. Tubalne kotły już ucichły. *Pot. Jow.* 51. Krzykliwe trąby, tubalne kotły. *Pot. Arg.* 155. Tubalne Erytrejskie dzwono. *Tward. Daf.* 7. Przez wiatry szumiały tu zima Tubalny jakiś bas trzyma. *Dar. Lot.* 5, 20. Tryumfy tubalne. *Pot. Syl.* 146. Przywiedli na niego żwawego i tubalnego głosu ministra, który miasto dysputacyi wołaniem zaślusować chciał słowa prawdy. *Sk. Żyw.* 1, 262. Nisowa córa w mur tubalny małym kamyczkiem brząkała; *resonantia saxa.* *Żebr. Ow.* 188. dźwięczne, odgłos dające.

TUBEROZA, y, ż, polyanthes Linn., Germ. die Tuberose, kwiaty ma pospolicie białe, czasem czerwone. *Kluk. Dykc.* 2, 209. *Kluk. Rosł.* 1, 174.

TUBYLEC, lea, m.; *Ross.* тубалецъ, ein Einheimischer. Gryfowie nie byli indygenami czyli tubylecami, ale przychodni do nas z Syrii. *Nar. Hst.* 5, 217. Synowie przychodniów będą u was jak tubylecy. *Budn. Ezech.* 47, 22. W karezmie przychodniom niech wolno będzie przybawać, nie tubylecom abo obywatelom. *Modrz. Bez.* 145. Oglądanie przez wiary godnych komisarzów tubyleców. *Stat. Lit.* 20, (ob. Tułodak, Zładrodak).

TUCHOLA, i, ż, miasto Pruskie w Pomerelii. *Dykc. Geogr.* 140; *Germ.* Tauschen, eine Stadt in Westpreußen. TUCHÓW, a, m, miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 3, 140, eine Stadt im Straußbüden.

TUCYA, yi, ż, miedziane zużele. *Dudz.* 64, *Germ.* Tutia; (*Pers.* tutia), eine Art Zinkfalk.

TUCZ, y, z, tuk; *Boh. et Slov.* tuk; *Sorab.* 1. tuk (smalec), toweż; *Vind.* tuzhia, toustina; *Croat.* túscha; *Ross.* тукъ; kustośé, (cf. *Germ.* Teig), die Festigkeit, daß Fett, die Festigkeit. Tucz, t. j. śpik wołowy. *Wiel. Kuch.* 451. Wilk do psa: jak piękna tucz masz, brytanie. *Jak. Baj.* 12. — §. Tucz, karm tuczająca; die Mästung, mästende Nahrung, Maft. *Sagina*, tucz, abo tucz, którą tuczą. *Mącz.* In nieszczęście żyznę paszą i tuczają było. *Pilch. Sall.* 66. TUCZA, y, ż; *Ross.* туча, тучка; burza, chmura; eine dicke Gewitterwolke, Gewitter. Jak groźny obłok, co nlewe nosi. A pełen grzmotu i straszliwej tuczy... *Kras. Woj. Ch.* 55. Jak chmury, co tuczają zawarły, Na gór wierzchołkach, gdy się w Tatrach wsparły, Obwieszają straszliwymi trzaski. *Kras. Woj. Ch.* 105. TUCZEC, ezea, m., łopata u zwierzęcia, (cf.

udziec), daß Schulterbein eines Thieres. Kiedy psu tuczeć abo łopata schnie... *Ostror. Myśl.* 26. Gdy od drugiego konia, albo z jakiego innego przypadku zabije się koń w tuczeć, bardzo to bywa chromota szkodliwa. *Hipp.* 123. *Końsk. Lek.* 55. TUCZNIEĆ *nijek. niedok.*, utucznieć, feißt werden; (*Boh.* tučnĕti; *Ross.* тучить, добрътъ, cf. wydobrzeć). — *Fig.* Dusza, która dobrozreczy, utucznieje, a kto kogo upaja, i sam także upojon będzie. 3 *Leop. Prov.* 11, 26. (utyje. 1 *Leop.*). TUCZNOŚĆ, ſci, ź; (*Boh.* et *Slov.* tučnost; *Sorab.* 1. tucznoſež; *Ross.* тучность, жирность, (cf. źer); *Eecl.* многоплотие, гучность, толстота тѣла; (*Rabb.* דשנוח דשנוח, pin-guendo); tucz, tycie, otyłość; die Feistigkeit, Fette. Ciepło wewnętrzne tych rzeczy, których człowiek pożywa ku tuczności swojej. *Biał. Post.* 121. Rzepa solona mniej ciała tuczności, niżli świeża daje. *Syr.* 1043. Kapusta, kiedy ją przewarzysz, ma moc wysuszającą, bardzo mało tuczności daje. *Spicz.* 24. — *2. Świeży gwoździć poznasz, gdy go ściśniesz, a on puści z siebie tuczność, t. j. wilgoć własną. *Spicz.* 40. tłustą soczystość. TUCZNY, a, e, — ie *adv.*; (*Boh.* tučný; *Slov.* tučni, tučný; *Sorab.* 2. tuzni; *Sorab.* 1. tuczny, tuczne; *Carn.* mastne, (cf. maśe, cf. mięsny); *Vind.* reditliu, rediten, tezhav, redijozhen, (touzhenik, wół); (*Rg.* utovgliv saginabilis, utuczny); (*Ross.* жирный (cf. źer), тучный; *Eecl.* мочочный; tłusty, karmny; feißt, fett. Trzeba, żebyś jutro u mnie jadł obiad, mam goś tuczną. *Teat.* 30. c, 25; (*Boh.* tučnice, kiszka tłusta). — *Activ.* Tuczny, tuczny, posilny; mäſſend, feißt mäſſend. Siermierz tucznych używali potraw dla nabrania sił i ogromu ciała. *Pülch. Sen. list.* 1, 112. — *Fig. tr.* Nie lituj soku z tucznej jagody, Nie jutro takie mieć będziemy gody. *Nar. Dz.* 1, 124. Zły miesiąc nazbyt tuczny, gdy po nim rok pości. *Kras. List.* 2, 131. Bolesława nietuczne łakomstwo okazało królowi Czeskiemu do opanowania Śląska podać. *Krom.* 324. (*Ross.* тучнакъ szpekstzyn. Спецѣштейн, kamień tłustawy). TUCZYBRZUCH, a, m., żarłok. *Krom.* 184, cf. pasibrzech, ein Bauchmäſter, dem der Bauch sein Gott ist. Chyba u ciebie, i tobie podobnych tuczbyrzechów, którzy zawsze jak rosomaki obetkawszy się, i jak bacy opiwszy się, idą spać, jest niepodobna, przez czytanie sześciu psalmów ni charkać ani kaszleć. *Pim. Kam.* 358. TUCZYĆ *cz. niedok.*, utuczyc dok., karmić do tłustości; (*Boh.* krmiti; *Sorab.* 2. tlufcizsch, klufezisch, karmisch, (ob. Karmić); *Carn.* porédim; *Vind.* pitati, tiplat, (cf. pica, picować); *Croat.* tuztiti, tovim; *Bosn.* touiti, gojiti (cf. goić), utouit, pritiliti, usgiriti, tustiti, mrrisiti; *Rag.* tovitti, utovitti; *Ross.* утучить, утучивать; *Eecl.* преутучивати, болю, feißt mäſſen, fetz mäſſen, mäſſen. Kury jak prędko utuczyc. *Śleszk. Ped.* 551. Żydzi do dni 12 dobrze zawsze utuczają goś. *Haur. Sk.* 125. Z ich ofiar swe brzechy tuczili. *Groch. W.* 17. Posiła ten pokarm, tuczyc do sytości. *Wad. Dan.* 14. Kto się rad uczy, ciała nie tuczy. *Cn. Ad.* 598; (*plenus venter, non studet lubenter*). Pańskie oko konia tuczy. *Boh. Kom.* 4, 297. Gdy je-

dnego pytano, któraby rzecz najwięcej tuczyla konia, odpowiedział, oko pańskie; drugiego gdy pytano, jaki by gnój na rolę najlepszy był, odpowiedział, stopy pańskie; oba dali znać, że obecność pańska wiele waży ku dobrej sprawie. *Kosz. Lor.* 58. Będzie tuczyl żywot swój obfitościami stada mojego. *Rej. Post.* X z 5. Jak ciało ludzkie nieumiarkowanym tuczeniem, tak ziemia zbytecznym załuszczeniem, traci dzielność w zbytku. *Teat.* 26. c, 122. Do utuczenia: utuczny; *Rag.* utovgliv saginabilis. Manna miała w sobie smaki i tuczenie wszystkich potraw, na które kto pomyślił. *Sk. Kaz.* 281. (tuczność, posilność; die Kraft, Stärkung, Naſthaftigkeit; *Croat.* utovlĕnye sagina). — *Fig. tr.* Skanderbeg już się rozmaitym łupem natkał, a prawie utuczyl. *Baz. Sk.* 524. (zbogacił). Nadzieją go tuczili. *Krom.* 300. Nadzieją karmi, ale nadzieją nie tuczy. *Min. Rył.* 5, 235. Kłamiwa przysięga nie tuczy. *Suszyc. Pieśn.* 5, G 2 b. Sześćście gniew tuczy. *Pülch. Sen. gn.* 225. Ja gniew mój przewyciężam, anim się nauczył Tęj sztuki, żebym wieczny upor w piersiach tuczyl. *Dmoch. Il.* 2, 195. (chował). Jowisz w chytrej naprzód pogodzie przyszłe tuczy gniewy. *Zab.* 12, 251. (zasila, gotuje). Kleska mu ład otuczyl, rzeki krwią rozpoił, Zbójca w szkarłat odziany, Filipowe plemię. *Nar. Dz.* 1, 159. TUCZYCIEL, a, m., który tuczy, der Mäſter; *Bosn.* utovitegl, krimak, (ob. Karmiciel); *Croat.* utovitel.

*TUDA, [*adverb. z rusk., tędy 2*]; *Ross.* туда; tamtędy, dort-hint. Prawi ni siuda ni tuda, Jak mu chmiel nadmie, gra głowa, jak duda. *Bratk. H* 2 ó. ni w pięć, ni w dziewięć, weder gehauen noch gestoßen.

TUDZIEŻ *adv.*; (*Boh.* tudiz; *Carn.* tudi; *Vind.* tudi, ja she, enakeſhnu, taku, na to visho, raunu taku; (*Dal.* tudye, confestim, ob. Tuż); *Slav.* takójer; *Bosn.* toghjer, takoghjer; *Croat.* takaj, tolikaj, tulikaisse); — a) tuż de loco et de tempore blisko, bliźutko, zaraz, natychmiast; gledić dabej, hart an, ganz nahe, gledić, fogledić. Kto u ciebie będzie co robił, tudzież mu zapłać, a płaca najemnika twego żadnym sposobem niechaj u ciebie nie zostanie. 1 *Leop. Tob.* 4, 15. Swarno z Litwą zabieży naszym, i tudzież od naszych się położy. *Biel.* 153. Nowinę przyniesiono, nieprzyjacieł już są tudzież. *Warg. Cz.* 129. Apolo, jak za piękną łanią Duży Mołosus, tudzież tudzież za nią. *Tward. Daf.* 78. (w też tropy). Jezus przemówił do ślepego: przejrzyj! i tudzież przejrzał. *Biał. Post.* 298. natychmiast, fogledić. Rozumieli, że miasta tudzież dostaną. *Warg. Cz.* 152. — b) Tudzież, conjunges i przy tym, także, nad to, prócz tego; ingledić, wie auch; k temu. *Now. Char.*; *Januszowski in primo significato vult scribi tudzież, in altero tudzież.*

TUF! *ob. Taf tuf!*

TUJ! (cf. ton!), słowo komenderującego, ein Kommandierwort. Batalion ognia na miejscu! batalion, tuj, cel, pal! *Kaw. Nar.* 285.

TUK, u, m.; (*Boh.* et *Slov.* tuk, (*Boh.* tukovina trón); *Sorab.* 1. et 2. tuk; (*Rag.* tük, sükaz indyk, tukka indyczka); *Ross.* тукъ, жиръ, (cf. źer); (cf. *Čerm.* diß; *Dan.* tyek,

Svec. tjock; *Angl.* thick; *Isl.* thicke, cf. tyć, tyje); kustość, kuste; daß Fett, daß Fette. Wnętrza jego obrośły tukiem, a kości bywają odwilżone śpikiem. 1 *Leop.* *Job.* 24, 25. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 2, 15. Tuk w kości, śpik, der Mark in den Knochen. Każdego zwierzęcia tuk z kości zagrzewa i odmiękcza. *Siann.* 275. Tuk w kości. *Ryb. Ps.* 222. Dawać psom kości stłuczone, bo smak ich tuku jadowitość w nich czyni. *Cresc.* 569. Zawsze jako w tuku opływają. *Weresz. Hij.* 34, (cf. opływa jak pączek w masle). *Prov.* Panna jako panna, ale rzepa w samym tuku. *Rys. Ad.* 58??

TUŁ, u, m.; *Boh.* taul, taulec; *Carn.* tol, tul, (tolovaj), rozbojnik [z *tureck. Men.* 1, 921. — 2]; *Vind.* tultz, stoz strelni, strelotok, noszniza sa strele, kanier; *Bosn.* tulica, terkese; *Rag.* tül, tüliza, tarkâc; *Ecel.* түүл, колауъ; (*Ross.* туля, тулейка głowa kapelusznia, ob. Tulic); kolezan, der Köcher, (cf. taftaj). Nagotowali zastrzali w tule swym, aby ustrzelali w tajemności ludzi dobrych, *pharetra.* *Wróbl.* 21, 1 *Leop.* *Ps.* 10, 2, (w sądaku swoim. 5 *Leop.*). *Ecel.* тулоносць; *Graec.* γαροτροφόρος, Köcherträger, tułonosz, (ob. Tuleja).

TUŁAC się *rec. niedok.* błakać się; *Boh.* taulati se, cykanowati se, (cf. cyganie); *Slov.* túlat, taulam se, (roztulugi se *dispalor*); *Carn.* klatiti, klatem, potepam se; *Vind.* se potiepat, fhterzat, stürzat, klotiti se, plafiti, potepati; *Croat.* klatimsze, szkitamsze; *Dal.* szkitamsze; *Bosn.* skitatisse; *Ross.* скитаться, скитаюсь, шатаются, пошататься, бродить, збродить (cf. brodzić), выбродить, выраживать, лытать, пролытать, прорыскать, закататься, слопаться, слопяюсь, herum irren, sich herumtreiben. Jak błędny tułaczysz się musiał. *Rej. Post.* S s 2. Tułamy się jako ślepi po omylnych drogach a błędnych gościńcach świata tego. *Rej. Post.* B b 6 b 6. Tułam się, jako szarańcza. *Budn. Ps.* 109, 25. Tułaj się na wygnaniu Kamil i Cyncero, powrócili do ojczyzny na ramionach współziomków. *Ossol. Mow.* 79. Łodzia na morzu bez żeglarza tam i sam się tułając zatonię. *Cresc.* 570. Ukąć się. Czyż może dusza od ciała odłączona, na tym świecie tułać się? *Zygr. Pap.* 142. Tułanie i bieganie od miejsca do miejsca. *Zygr. Gon.* 294, *Croat.* zderkavanie; *Boh.* taulka, taulanj, ob. Tułactwo, wdóczega. TUŁACKI, a, ie, TUŁAWY, a, e, TUŁACKO *adv.*; *Boh.* taulawj; *Slov.* tuławý; *Vind.* klotezhen, potepuben, okulmotliu, okulpletliu; *Ross.* бродящи; tułajacy się, do tułacza, tułactwa należący; herumirrend, herumtreibend. Dokądże rozpuszczasz się na rozkoszy, córko tuława? 1 *Leop. Jer.* 31, 22. (tułaczko. 5 *Leop.*). Naród, który na północy tułacko żyje. *Bardz. Trag.* 568. Zawsze tułacką dom wożąc ulicą. *ib.* 155. TUŁACTWO, a, n., tułanie się, błakanie się, daß herumirren; *Ross.* броджение, бродьба, бродия, (cf. brodzić); *Croat.* zderkavanye; *Boh.* taulka, taulanj. — §. *Collect.* Tułactwo tułacy, ob. Tułacz, Tułak. TUŁACZ, TUŁAK, a, m., TUŁAKA, i, m., *commiser.* TUŁACZYNA, TUŁANINA, y, m., błakacz; *Boh.* tułák, tēkaun, potlaučka; *Slov.* tułák; *Hung.* tévelygő; *Sorab.* 1. po kraju ezabaczeř; *Carn.* shtekla-zhar, potepin, potepinz, potepuh, flankön; *Vind.* po-

tepuh, vaidazh, sterz, fhterz, störzar, fhtörzar, potie-pavuz, okulplestovez, okultepnik, mrazhnik, motavilnik; *Croat.* tepčez, szkitavecz (cf. Scyta), klates, preszkochiplot, (cf. powsinoga); *Bosn.* skitas, koji se skita; *Dal.* szkitalacz; *Rag.* vukâc, skitâc, skitalaz; *Ross.* бродяга, шагуиъ; *Ecel.* проходени, лотыта, скитяга, кто по миру ходитъ, ein Herumstreifer, Herumirrer, Herumtreiber. Tułacz, nie wiedzieć zkąd. *Teat.* 18, 76. Wygnaniec i tułacz. *Teat.* 45. d, 87. Wyb. Tułak. *Pol. Arg.* 49. Gdzież ten jest, któryby ogarnął sirotkę błędnego, albo tułaka opatrzył w nędzy jego? *Rej. Zw.* 190. Tułak i wygnaniec od wszystkich wzgardzony. *Otw. Ow.* 448. *Vagus*, tułka, który się tu i owdzie tuła. *Macz.* Kain będzie tułakiem i biegunem na ziemi. *Radz. Genes.* 4, 12. *Budn. ib.* Kain był tułaniną po świecie. *Gil. Post.* 61. Błakał się po mym państwie, jako tułaczyna. *Bardz. Trag.* 502. — §. *Astronom.* Tułacz, kometa, gwiazda błakająca się. *Klecz. Zdan.* 74. der Komet, Wandelstern. — §. *Venat.* Tułacz, miano psa gończego. *Ryd.* Name eines Stäuberhunde. — §. *Monet.* Tułacze, orty Szląskie. *Star. Vol. B 5 b.* Krajcary, greszle, piętaki, tułacze, trojaki. *Dow. A 2,* eine schlechte schleifische Scheidemünze. TUŁACZKA, i, ż.; *Boh.* tulačka, tulakiña; *Slov.* tulačka; *Rag.* vukaeizza, skitaeizza, smuzka; *Bosn.* skitacića: która się tuła, błaka, die herumtreiberinn. Cheiałabyś, abym z mej córki nocą uczyniła tułaczkę. *Teot.* 30. b, 51. Dekądże *władam rozpuszczasz się na rozkosze tułaczko? 5 *Leop. Jer.* 31, 22. (córko tuława. 1 *Leop.*). Czyż to ostatnia kara na muchy wygnane? Dalsze nędznym tułaczkom bywają zadane. *Tól. Saut.* 25.

TUŁAMBAS, ob. Tolumbas. TULBANT, TURBAN, ob. Zawoj. *TULCZYĆ *cz. contin.*, n. p. Wdarto się w ziemskie wnętrzości, gdzie cokolwiek sięiskała, i w Stygowej chłodni tułczyła, kopią skarby. *Żebr. Ow.* 5; *Stygiisque ad-moverat umbris?* cf. duleczyć.

*TULEIA, *TULIA, ii, ż.; *Boh.* tuleg; grot u spisy; (*Ross.* тулка, втулка, втулочка szpunt, туля, тулейка, głowa w kapeluszu lub w czapce). Troje czynią kopią, drzewce, grot, tuleja, Drzewce wiara, grot miłość, tuleja nadzieja. *Pol. Pocz.* 127. Wrzcił w *krzań smoka po tuleja drzewce. *ib.* 147. Za każdym razem trzykroć wyrzucił kopią, Raz ją chwycił u grotu, drugi pod tulią. *Banial. M 4 b.* — §. Wyjnie strzałę z tuleje i wypuści ją. *Budn. Job.* 20, 25. z kolezana, auß dem Köcher, (ob. Tuł). — (TULEJEK, jka, m., Tulejek mówią za lejek, n. p. Mularz ma tulejek z papieru na penzelku, gdy robi na suficie, aby mu kolor nie seiekał na rękę. *Magier. Mskr.*) — TULIĆ *cz. niedok.*, utulić, *utohć dok.; (*Carn.* tuliti, tülem *ejulare*, tolashiti *pacare*; *Vind.* toláshit, to-láshil, tolafhim *pacare*, tuliti, mukati ryezeć jak wół; *Bosn.* toliti *hortari*, suadere, utoliti *consolari*; *Ross.* тулить prostować, prosto wyginać, тулиться cofać się, ustąpić, сутулиться zgarbić się, (туля, тулейка głowa kapelusznia, тулка, втулка, втулочка szpunt; *Ecel.* утулюся, крьюся укrywам się); (TULIĆ. *Cn. Th.* 1164. et 1145; *Ross.* толить, утолить, утишаю); płaczącego

mile przyciskając koić, den Weinenden sanft an sich drücken und beruhigen, stillen, schweigen. Tulić dziecię. *Tr.* Utul go, niech tak nie kwili. *Groch. W.* 557. Tulący, kojący, zaspokajający; *Ross.* утoлняй; *Subst.* утoлитель, *f.* утoлительница. — *Transl.* Szezęśliwe źródło, które zemdlonego pana utuliło pragnienie. *Pociej.* 527. ugasilo, den Durst löschen. — §. Tulić co gdzie, chronić, chować; verbergen, bergen, in Sicherheit bringen. Po krzewinach tają się zajączkowie czuli, A jarzabek pod skrzydła głowę swoją tuli. *Kras. Oss. II* 3. Z bojaźni pies ogon pod się tuli. *Rej. Wiz.* 15 b. TULIĆ się, uspokajać się w płaczu, płacz hamować; sich beruhigen, zu weinen aufhören, sich besänftigen. Utul się, niech ten smutek serca ci nie rani, chciej twoje załże cofnąć od słuszości granie. *Teat.* 44. d., 15. Czarne jest oblicze moje, bo się nigdy od serdecznego bólu i krwawego płaczu utulić nie może. *Smotr. Lam. pr.* Mleko matki jest dziecku zdrowsze. przeto też rychlej się nim utoli. *Spicz.* 184. W domu kiedy dziewczki płaczą, nie pytamy się o tym, bo się rozkwili, i wnet się utulić mogą. *Dambr.* 390. Serce im nigdy się nie utoli. *J. Kchan. Dz.* 124. Da ci taką chłostę, iż się już nigdy utulić nie będziesz mógł w narzekaniu swoim. *Rej. Post. K k k* 5. — Nieutulony, nieutulny, nie dający się utulić, nieukojny; nicht zu besänftigen, nicht zu stillen, unstillbar; Nieutulenie, nieutulnie *adv.*, *Ross. et Eccl.* неутolный. Płakała nieutulonemi łzami. *W. Tob.* 10, 4. Umarła z nieutulonym żalem ojca. *Gaz. Nar.* 1, 228. Nieutulona w żalu po śmierci męża. *Weg. Marm.* 1, 19. W płaczu nieutulnym. *Zab.* 9, 254. *Ejssym.* Mord twój okrutny płaczu nieutulnego goday. *Modl. Gd.* 21. Żal nieutulny. *Zab.* 15, 392. Płacze nieutulnie jego stratę. *Zab.* 14, 182. *Sak.* Nieutulnie narzeka. *Pieśn. Kat.* 115. — §. Tulić się gdzie, przytulać się, chroniąc się, przyciskając się; sich wo anshmiegen, sich wohin reitieren, seine Zuflucht nehmen. Kurczęta tula się pod kwoką. *Pot. Arg.* 144. Karp' się skrycie po wodzie utuli, A głowę na dno chytrotajny wmułi. *Bielaw. Myśl. F* 2 b. Nie gardź mym przywiązaniem, pod twój dach się tuli. *Teat.* 46, 51. (ucieka się). Odtąd, jako w pieniądzech ludzie smak poczuli, Cnota i przystojność do kąta się tuli. *Star. Ref.* 95. *Pilch. Sen. list.* 4, 99. Patrząc na swoje grzechy, musimy się umiać a tuleżyć przed bogiem. *Gil. Post.* 128 b.

Pochodz *utulić, potulić, potulny, przytulić, stulić, utulić, zatulić.*

TULICH, a, m.; (*Boh.* tulich; *Carn.* tollh, tollh; *Vind.* dollh, tollih, bodalze, kratek mezh, mezhizh; *Sorab.* 1. tollch; *Croat.* tollh; *Bosn.* tuliech, *cf. Lat.* telum, *absol.* dolo; *Graec.* δόλω; *Svec.* dolk; *puinał, Germ.* der Dolk). Nie biją płazą, ale ostrym koncerzem, kończystym tulichem. *Star. Vol. C* b. Książę upiwszy się, dworzanina tulichem zabił. *Gorn. Dz.* 115.

TULIPAN, TULIPANT, a, m, kwiat, *tulipa Linn., Germ.* die Tulpe, *Tulipane*; (*Carn. et Vind.* tulpa; *Croat.* tulipaa, tulipa, lala; *Hag.* lälä; *Slav.* tulipan; *Bosn.* lala, kulose; *Ross.* тудпанъ, тюльпанъ; *Turc.* tulban; zawój,

turban). Tulipany w odmianach kolorów, nawet i czarnych niezliczone. *Kluk. Rośl.* 1, 257. Nie tulipanty, nie w piękności swojej Bez żyznych kropli i ochłody mojej (jutrzienki). *Tward. Daf.* 2. — §. *Blandiend.* Dobry dzień, me kochanie, szafirku, tulipanku, najwonnniejszy goździczku. *Teat.* 11, 10, *cf.* rybko. TULIPANOWY, a, e, od tulipanu, *Tulipanen*; *Ross.* тудпаній

TUŁKA, *ob.* Tułak.

TUŁÓW, TUŁUB', TOŁUB', TOŁOB', TUŁOB', TUŁUP', TOŁW', ia, m., (*cf. Vind.* telub, telubez; nożowy tyłec; *cf. Germ.* Zölpel; *Svec.* tolp, tylp); samo ciało bez głowy, rąk, nóg, *cf.* boch; der Dumpl, ohne Kopf, Arme, Beine; *Vind.* truplu (*cf.* trup), telefni penj; *Croat.* truplo; *Bosn.* trup, tjelo bez glave; *Hag.* trup, truppina; *Ross.* туловище, *obs.* старъ, (*cf.* seicigno); *truncus.* Wejch. *Anat.* 16. Kazał mu ręce obiecać, głowę uciąć, tołób' pospółstwo spałło. *Sk. Dz.* 619. Tułów' albo ciało, bez głowy s. Hyonizyusza wstało, i głowę swą wzięwszy, niosło je dwie mile. *Sk. Żyw.* 2, 240. Gdy go chciał odryć, kiedy go podjęto, Tułów' był tylko, a głowę ucięto. *P. Kchan. Jer.* 212 Tołub' Żółkiewskiego tu jest pochowany. *Pot. Jow.* 82, (*cf.* zwłoki, ciało). Tułup'. *Pot. Arg.* 676. Nie znajduje się w koniach żółte zebrana w jeden męcherzyk, jeno też żółte rozeszła po wszystkim tołubie, panuje w tych zwierzętach. *Sak. Probl.* 206. po całym ciecie. — §. Tułub'; *Ross.* тудупъ; kozuch, futro całkowitz; ein Schlafpelz, Schlafpelz, gaiszer Seilpelz. Tołw piersi, kaftan, kabat. *Urs. Gr.* 182. TUŁUBOWY, a, e, od tułubia, *Жмуръ*; *Ross.* тудубовый. TUŁOWITY, TUŁOWITOŚĆ, *ob.* Tyłowity.

TUŁUMBAS, *ob.* Tołumbas.

TUM, u, m., kopuła kościelna; *Vind.* tum, tumistvu, tumisthe, *Germ.* der Dom, die Kuppel. Kościół w Kielcach Gedeon zmurować dał z kwadratu, i pół tumu założył. *Biel.* 100. — §. Tum, kościół katedralny; eine Kathedralkirche, Domkirche; *Vind.* ustanovljena zirkou; *Ross.* соборъ, (*cf.* sobor, zbor). Tum albo kościół Gnieźnieński. *Krom.* 87. W Kalszu u s. Pawła dziś kotegiatę panny Maryi zowią pół tumu. *Biel. Św.* 189 b.

TUMAN, u, m.; *Ross.* туманъ, mgła; w Tureckim: dym. *Czart. Mskr.*, obłok gęsty kurzawy powstającej, eine dicke Staubwolke; (*Ross.* туманная мглы). Za kopytem wstające tumany *Suszye. Pieśn.* 5, J 4. Postrzeżł tuman prochu i pyłu naprzeciw siebie, a hezna zbójców gromada napadła ich. *Kras. List.* 2, 14. Już zwałą stacza bitwę, mężnych sił dobywa, I kurz go nieprzejrzany tumanem zakrywa. *Szym. Ś. W.* 7. Czaray ciężki tuman nad ziemią się toczy, Zamki boskie i dachy wyniesione mroczy. *Bardz. Trag.* 518. — *Fig.* Tumany puszczać: przesadzać nad prawdę. *Czart. Mskr.*, einen blauen Dampf machen, Wind machen, die Wahrheit übertreiben. Tumanu komu w oczy puścić, mgłę w oczy puścić, oczy zamydlić, (*ob.* Mgła). TUMANIĆ komu oczy, einem die Augen verblenden, ihm Staub in die Augen streuen. Moskwa kazała ministrowi swemu tumanić oczy Polakom. *Kur. Pet.* 280. (*Ross.* туманиться nieco zasepić się, pochmurzyć się). TUMULT [u, m., z *łac.*, tumultus; wrzawa, zgiefk, nie-

- spokój; *Getümmel*, *Unruhe* 2]. *Pot. Arg.* 80. *Tward. Wł.* 179. *Lib. Hor.* 113. rozruch, zamieszanie, bałas, tertes. Kłopoty, albo właśnie tumulty, gdy poddani powstają przeciwko swojej zwierzchności. *Cil. Post.* 175 b.
- TUNCZYK**, a, m., ryba morska. *Krup.* 5, 75; *thymus Linn.*; *Ital.* tonno; *Germ.* der Thunfisch. *Boem.* bahnik et blatnik, quasi Bagnik et Blotnik vocant, quod nomen aliquibus tantum quadrat. *Cn. Th.* 1164; *Boh.* Blatnjik, bahnjik; *Carn.* tuna; *Croat.* tuna, (polanda, tynya jednoga leta); *Rag. et Bosn.* trup, (cf. trup); *Ross.* тунакъ, тунентъ. Tunczyk ryba jest smaku bardzo przyjemnego; tego jest odoru, którego miód przasny; w głowie samej ma odor tymu t. j. dzieciolnika zioła. *Chmiel.* 1, 655. Tam na morzu ryby wielkie tonny bardzo się zagęszczają, schodząc się tam na żołądz, która pada w morze z pobliskich debów. *Boter.* 4. **TUNINA**, y, ż., mięso tunczyków; *Carn.* tunina, *Sleich* von Thunfisch. Od beczki tuniny po groszy 12. *Vol. Leg.* 5, 60.
- TUNET**, u, m., miasto Afrykańskie, stolica Barbaryi. *Dyke. Geogr.* 5, 141, Tunis in Africa. **TUNETAŃSKI**, a, ie, von Tunis. Pokój między Hiszpanią i Rzplta Tunetańska. *Gaz. Nar.* 1, 271.
- TUNA**, y, ż., ***TUNKA**, i, ż., *dem.*; *Boh.* tuna, tunka; beczka, beczulka, faska; z *Niem.* die Tonne, das Töndchen. Bywają też więcieierze okrągłe, jak tuna albo achitel. *Cresc.* 645. Zabijając co w tunki albo w beczulki. *Sienn.* 594. Mając czyste naczynie lub jaką tunkę, lub pewną Węgierską beczkę albo antał. *Haur. Sk.* 215.
- TUPAĆ**, ob. Тупаць.
- TUPEĆ**, u, m., z *Frane.*, pewny sposób zbierania włosów na głowie, das Toupée. Po krótkiej nauce zacząłem szyniony i tupety retapować po Warszawie. *Teat.* 24, 95. **Czart.** TUPEJKA, TOPEJKA, i, ż., z *Frane.* taupette; u lutnika flaszeczka podługowata dla cukiernika do soków, esencyj, wódek pachnących. *Magier. Mskr.*
- TUR**, a, m.; *Boh.* tur taurus, *Microch.*; *Slov.* ur; *Hung.* jáhor; *Sorab.* 1. dźwi wóhw; *Vind.* turin; *Croat.* divji vol; *Ross. et Eccl.* туръ, торъ, taurus Bison, (cf. obsol. *Germ.* thor magnus, inde taurus; *Goll.* taureau, ob. *Udlig.* sub voce *Microch.*; *Lat.* urus; *Graec.* ὄνος; der Bison, Wiefant, *Beffeloch.* Zagranicznymi na to się zgodzają, że się u nas w Podoiskich i Ruskich puszczech znajduje; ja się o tym dowiedzieć nie mogłem; wiem tylko o nazwisku czegoś na Rusi mniemanego podobnego turowi. *Kluk. Zw.* 1, 350, (cf. zubr). Centaury nie innego nie są, tylko zubry, urami od Cezara, turami od gminu w Litwie zwane. *Czack. Pr.* 2, 259. Jak turowie potrzebują nieprzyjaciela porażem swoim. *Rej. Post. C e e 4* Tur jęczał, zając wrzeszczał. *Banial. J 2 b.* — ½. *Transl.* Mięso pustnego tura dzieci się strachają. *Fredr. Ad.* 57 bobba, *Knicht Ruprecht.* — ¾. Każdemu się tak pewnie zda, iż co zacznie wszystko przetrwa, Mniema człowiecza natura, iż tak zawždy skakać tura. *Rej. Zw.* 236 b. Gdyby im (Turkom) zaskoczyli, gdzie ich zwykła dziura, Skoczyłyby tam niejedyn w morze Pontskie tura. *Stryjk. Turk.* 4. id. *Weresz. Pob. C 5 b*, cf. psiego.
- TURBACYA**, yi, ż., [z *lac.* 2], poruszenie, niepokojenie, die Beunruhigung. Od szatona różne podniety i turbacye ponosił. *Sk. Żyw.* 2, 455.
- TURBAN**, ob. Zawój. **TURBIT** ziele; *Carn.* terbishje, ob. Odmiennykwiat, Sosnka.
- TURBATOR**, a, m., [z *lac.* 2], poruszyiciel, kłóciiciel, der Beunruhiger. Zgody braterskiej turbatorów nienawdział. *Sk. Żyw.* 2, 46. **TURBOWAĆ** kogo cz. *niedok.*, sturbować *dok.*, niepokój czynić, uniepokoić, trwożyć, morderować, treskać; beunruhigen, belästigen, bejdweren. Zebyscie znali politykę, tobyście mnie nie turbowali i plotek nie robili. *Boh. Kom.* 5, 245. Paganie Prusey królów Polskich wielkimi i trudnemi wojnami turbowali. *Sk. Żyw.* 1, 251. Zgiedk ani grzinot żaden nie sturbował jego modlitwy. *Wys. Ign.* 102. Odrzucał wszelką żądze, któraby mogła pokój serca jego sturbować. *Wys. Ałoj.* 225. O występki wy mnie turujecie i dalszą straszycie przegrózką. *Kulig. Her.* 75. **TURBOWAĆ** się *rec.*, trwożyć się, poruszać się; sich beunruhigen, ängstigen. Musze się turbować, gdy myślę o sprawie mojej. *Teat.* 9, 50. Nie turbuj się We Panna, już to moja praca. *Treb. S.* 116. Co o to, to nie turbuj się. *Teat.* 50 b, 86. bądź spokojnym, śpij na to dobrze, niech cię głowa o to nie zaboli.
- TURCZYĆ** cz. *niedok.*, poturezyć *dok.*, bisurmanić, Mahometaniem czynić, einen zum Türken oder Muhametaner machen. Turczyć się, przystać na wiarę Mahometanuską, ein Renegat werden. Gdy się chrześcianin turczy, z pompą przez miasto go prowadzą. *Warg Radz.* 166 *Pasz. Dz.* 85. Chciał bisurmanin, aby duszami opłacili zdrowie swoje, aby się turczyli. *Lirk. Kaz. Ob. E C.* **TURCZYŃ**, a, m., **TUREK**, rka, m., bisurman, der Türke; **TURCZYNEK**, aka, m., *dem.*; *Boh.* Turek, (2 *pepo*); *Slov.* Turek, *d-m.* Turcs; *Sorob.* 1. et 2. Turka; *Carn. et Vind.* Turk; *Croat.* Turehin; *Hung.* Török; *Slav.* Turestin; *Rag.* Turcin; *Ross.* Турокъ, Агарянинъ; *Eccl.* Турчанниъ, Сарацининъ; *Turc.* Türk. Gdy u nas jaki ucisk kto ponosi, zaraz mówi: wolalbym pod Turczynem być. *Klok. Turk. praef.* Zaślok państw, potop świata, Turczyn. *Psalm.* 45. Jakiś Turczynek młody zaprosił nas do swojej galery. *Boh. Kom.* 1, 157. — § Turczyn, gatunek służącego, ein Türkscher Bediente, (cf. kozak, Murzyo Szwajcar). Mamy lokajów ezterech, hajduków dwóch, laufra, murzyna, strzelea, pajuka, turczyzna. *Teat.* 26, b, 41. — ½ Turek, koń Turecki, ein Türksches Pferd. W stajni turek ogłaskany Jest, i sekiel farbowany, Jest i siadzenie Światne na seienie. *Mon.* 75, 454 **TURKI**, 6. Turek *plur.*; **TURCYA**, yi, ż., Tureckie państwo; *Boh.* Turky; *Carn.* Turzhya; *Vind.* Turska deshela, Turzhnia, Turzhia, Tursku; *Slav.* Turska; *Ross.* Турецкая земля, Турция; *Eccl.* Турецкое царство; *Ture.* Etrak; *Germ.* die Türkey, Tureya Europejska, Tureya Azyatycka, Afrykańska. *Wyrw. Geogr.* 255. W Turcyi albo w Turczeczech stolca jest Stambul. *Dyke. Geogr.* 5, 145 **TURCZYŃKA**, **TURKINIA**, i, ż., **TURKINI** *Urs. Gr.* 182, z Turek rodowita; *Boh.* Turkyne; *Slov.* Turkina; *Sorab.* 1. Turkowska; *Vind.* Turkinja; *Croat.* Turkinya; *Rag.* Turkigna; *Ross.* Турчанка, Агарянка, eine Türkin. Co była

- chrześciana, teraz Turkinią. *Janusz. Lig. B 2 b. Star. Dw. 15. Kłok. Turk. 131.* — *§. Turkinią, klacz Turecka. Hipp. 319. eine Türfische Stutte.* — *§. Turkinią, pewny ubiór kobiecey, eine gewisse Damenkleidung.* TURECKI, TURSKI, a, ie, TURCZY, a, e; *Boh. Turecký; Sorab. 1. Turkowski; Carn. Turshke; Vind. Turski; Croat. Turszki; Hung. Töröki; Rag. Turski; Slav. Tureski; Ross. Турецкий, Türfisch. Państwo Tureckie. Wyrw. Geogr. 255. Wartogłowstwa Tureczego dywanu. Zab. 11, 44. Zabł. Turecki koń, Turecka kawa. Boh. Kom. 4, 281. Turecka pszenica, frumentum Turcicum, Zea Mays; Ross. Чапанное пшено; Türfischer Weizen, Türfisch Korn; Ruś zowie kokoryca; podobna Indyjskiemu zbożu. Kłuk. Rosł. 3, 145. Kłuk. Dyke. 5. Boter. 78. Fasoli pnący się po tykach jak chmiel, nasi Polacy zowią bobem albo grochem Tureckim. Syr. 1055. Cesarz Turski. Czach. Tr. H 2. Turski andżar za pasem. Pot. Jow. 50. Goły jak Turecki święty. Teat. 5. b, 15. Czysty Turecki derwisz. ib. 55. d, 7. Dawna a podobno Turska powieść: ryba woda, chleb trawa, mięso wsiemu hołowa. Sak. Probl. 151. Po Turecku n. p. mówić: Tureckim językiem, Türfisch, in Türfischer Sprache. Po Turecku ubrany, w Tureckie suknie, Türfisch gekleidet. Tej damie bardzo jest pięknie po Turecku. Nicmc. Król. 5, 122. Po Turecku rządzić. Jabł. Ez. 8. despotycznie, auf gut Türfisch, auf Türfische Manier, ob. Kłok. Turk. 2. TURECZYŻNA, y, ż., collect., cokolwiek jest Tureckiego, Tureckie towary, obyczaje, język; etwas Türfisches, Türfische Waare, Gebräuche, Sprache ic. *Boh. turčina; (Slov. Turecstwo Mahometanizm).* — *§. Tureczyżna, Turcyja, Turki, państwo Tureckie, die Türfen.* *TURKOGRECKI, a, ie, n. p. A czemuż król Polski ma pozwolić w swém państwie Turkogreckiemu patryarsze bractwa fundować? *Sak. Sob. pr. (t. j. Greekiego wyznania pod Turkiem).* *TURKOGRECYA, yi, ż., n. p. Nie znalazł w Turkogrecyi prawdziwej wiary. *Sak. Sob. B 4 b.* *TURKOGRECZYN, a, m., n. p. Patryarcha Carogrodzki Turkogreczyn. *Sak. Sob. pr.* TURKAWKA, ob. Trukawka. 1. TURKOT, a, m., gatunek gołębi z obrosłemi nogami, die Trommeltaube. Na złość prawom natury sprzęgać pstrego rysia z łanią, Czy płodnego turkota z cudzołożną kanią. *Zab. 8, 225.* — 2. TURKOT, u, m., zgiełek, grzmot, wrzawa, tartas; Getöse, Lärm, Geräusch. Pobieglismy do grodu turkotem. *Teat. 43. c, 51. (z trzaskiem).* TURKOTAĆ, turkoce med. niedok., trzaskać, grzmotać; Getöse machen, lärmen. Turkotanie karet słysze. *Teat. 28. b, 58. turkot.* TURKUS, a, m.; *Ital. turchese, der Türfisch; Hebr. tarschisch; Ross. бирюза;* klejnot nieprzezroczysty koloru błękitnego; jest zkamieniałym zębem jakiegoś zwierzęcia. *Kłuk. Kop. 2, 51.* TURLEJ, n. p. Smakuję w krasnym szmelcu, co go Zefir sieje Po łąkach i po brzegach, nad dworskie turleje. *Hor. 2, 7. Nar. Danoć po mnie dosyć, wzięłeś czegoś nie miał, z czego zawsze turleje a hałasy wielkie. Glicz. Wych. Q 1 b. Dawid iż syna swego Absalona z młodu nie przyglądał, miał też z nim wiele turlei. ib. F 7 b, ob. Turnieje, cf. firleje.**
1. TURMA, y, ż., wieża na więzienie obrócona, *Germ. der Thurm, Gefängnisthurm, das Gefängniß; Notker. turre; Anglos. tor; Engl. towr, tor; Svec. torn; Isl. turn; Irl. tor; Gall. tour; Bretag. twr; Lat. turris; Graec. τύπος; Hebr. תורח tirah, palatium, arx; Syr. tur; Sorab. 1. turm, torm, dem. tormik, (tormoyité wieżysty); Sorab. 2. thorn; Carn. turn; Vind. turen, turn; Croat. turen; Dal. turan; Hung. torony; Rag. tóran, tórnic; Slav. thoran; Ross. тюрьма, (тюремникъ więzień). Słowa turma i więzienie jedno miały znaczenie. *Czach. Pr. 207. Wszedł książ do turm, to jest, do wież, w których więźnie siedzieli. Gwagn. 548. Car oskarżonych do srogich katowni, które tam turmami zowią, rozesłać kazał. Gwagn. 554. Niektórych zwadzców do turmy posadzono. Gorn. Dz. 46. Więzienie w turmie. Vol. Leg. 7, 555. Turmy abo ciemnice. Sk. Dz. 203. Na pół żywego kazał do turmy wpuścić. Sk. Dz. 171. Idźcie do turmy, kędyś inszych wypchał. Zab. 13, 277. Do turmy go prowadzili. Mon. 67, 582. Do turmy, do turmy hultaju! Teat. 18. b, 79. — Fig. Piekielna turma, winnym za grzechy złośliwe słuszną kara. Bardz. Trag. 65. Dusza będzie sobie żyła, zbwszy turmy ciała. Bardz. Luk. 40. — 2. *TURMA, [y, ż., z wołosk. turmē = trzoda 2], n. p. Jakób stada swoje rozdzielił na trzy turmy, gdy ich miał przez rzekę przeprować. *Biel. Hst. 14, (Lac. turmae, husce).***
- TURMALIN, u, m., albo tryp, Wschentrefter, kamień półprzezroczysty koloru ciemnobrunatnego; miernie rozpalony i w popioł włożony, jedną stroną popioł do siebie przyciąga, a drugą odrzuca. *Kłuk. Kop. 2, 47.*
- TURNIEJA, i, ż., TURNIEJ, ju, m., TURNIEJE plur.; *Boh. turnag, turney, tursko; Vind. turnir, tarja, turjanje, viteschna jigra, turniranje, turnirstvu; — rycerska gonitwa lub walka; Germ. das Turnier, (obsol. Turney; Gall. tournoy; Ital. torneo; Lat. med. tournamentum; Angl. tournament, turney, Svec. torney, (cf. Svec. torna; Isl. turna, walczyć). Gonitwa, turniej, szermowanie i ione krotocchwile, które potrzebują siły, jeno się młodym ludziom zniżdą. Gorn. Dw. 591. Bywają na dworze turnieje pieszce, turnieje konne; bywają szermowania, bywają gonitwy. Gorn. Dw. 51. — *§. Transl. Turnieje, burdy, walki, zamieszania, niepokoje, obroty, ob. Turleje, firleje; Streit, Unruhen, Verwirrung, Händel. Do tego ieb turnieju niepotrzebnego przywiedli, że z kzymiany zadarli. Warg. Cez. 44. Między mury wyciekając, mieli zawsze turnieje i żalby gotowe. Tward. Wł. 41. Wnętrzne turnieje i zawasnienia. Gwagn. 185. Roztyrki i turnieje. Krom. 782; motus. Między nawalną bijących się turnieją wpadł. Leszcz. Class. 54. Radził Zygmunt Izabeli, aby się nie na Budzyniu zawierała, gdyż się około niego turnieju spodziewa. *Biel. 526, (cf. taniec). O zacność między sobą przez lat wiele turnieje wiedli. Warg. Cez. 19. Bogowie, coż się ze mną pomieszany dzieje. Jakież w sercu stworzonym powstają turnieje! Min. Ryt. 1, 249. Europa cała się chwieje, Państwa spólnym pojedynkiem Takie stroją turnieje. Bal. Sen. 69. Ociec gniewny narzeka, że z miłości gierki pan syn stroi turnieje. Zab. 10, 540. Izyk. firleje, dziwy broi; Albernheiten begehen, dumme Streiche***

maßen. TURNIEJOWAĆ *cz. niedok.*, turnieje odbywać; *Vind.* turnirati, viteshno jigro dopernashati; *Germ.* turnieren. *Decursorium*, plac potykania i turniejowania. *Mącz.* TURNOWAĆ *cz. niedok.*, (*Lat. med.*), kolej kreskować, reiß herum stimmen, nach der Reihe seine Stimme geben. Turnowali posłowie z kolei województw, po którym wotowaniu było wotów 94 na przyjęcie projektu, a zaś wotów 69 przeciw. *Dyar. Grad.* 420. O tę propozycyę turnować się potrzeba było. *Gaz. Nar.* 2, 54. TURNUS, TURN (*Lat. med.*), kołowanie głosując, kolej kresek; daß Hermitstimmen, daß Stimmengeben nach der Reihe rund um und um. Uformowana została od łaski propozycyę ad turnum. *Dyar. Grad.* 420. (marszałek sejmowy podał propozycyę turnowania). Pochwała projekt; więc turnus przewagi. *Zab.* 16, 61. — W turn *adverb.*, kolej, jeden po drugim, (*cf. Gall. tour, tourner*); nach einander, rund um und um. W turn z bogi czestuj ludzi Ganimedzie. *Mon.* 71, 74.

TUROBIN, a, m., miasto w Bełskim. *Dyke. Geogr.* 5, 144. eine Stadt in Galizien. TUROBINSKI, a, ie, *cum allusione ad*: tu robiony i krajowy, swojski. (einheimisch, inländisch). Lepszy przewoźny Tokaj, niż domowy Turobiński cienkusz. *Zabł. Zab.* 2, pr. Każdego Turobińskiego sukna na łokci kilkanaście pociągnięć. *Grad. Dis. E* 3. TURODAK, źlądrodak, *indigena*. *Otw. Ow.* 587. *Eccl.* насельникъ, туземецъ; tubylec, turodowiec. *Tr.* ein Zungeberner, Zmländer, *ob. Urodzeniec. Adject.* TURODNY; *Eccl.* туземный, n. p. Turodnego boga ołtarz, *indigenae dei.* *Żebr. Ow.* 447.

*TURSKI, *ob. Turecki.* TURSKI, *nomen proprium*, n. p. Pewny by Turski z ogary, a Szufnarowski z karaśmi. *Rys. Ad.* 54, *cf.* zarobił jak Zabłocki na mydle.

TURYBULARZ, *ob. Kadzielnica.* 4 *Leop. Levit.* 16, 12.

TURYNGIA, ii, ż., landgrabstwo w Saxonii górnej. *Wyrw. Geogr.* 206; die Landgrafschaft Thüringen. *adj.* Turyngski.

TURZY, a, e, do tura należący, Bispn, Wiesant; *Boh.* turowý; *Ross.* турпий. *Ład. H. N.* 44. Turza trawa, turom bardzo smakowita pasza, *arundo calamagrostis.* *Syr.* 1508. daß Rohrgras. TURZYCA, y, ż., *carex*, rodzaj właściwej trawy. *Kluk. Dyke.* 1, 103, *Ross.* осока, Nietb-gras, Schilfgras. — ż. Turzyca, myśliwski wyraz, sierć zajęcza. *Skrbk.* Hasenhaar, Hasenfell.

TUŚ, *ob. Tu*, a tuś mi.

1. TUSZ, u, m., 1. TUSZA, y, ż., chiński atrament. *Łesk.* 100, die Tusche. W Chinie paląc olej rzodkiewowy, kopcę zbierają, z którego robią tuszę potrzebną rysującym. *Kluk. Rosl.* 5, 349. Tusz przedaje się w laskach grania-stych. *Zabor. Geom.* 267. — 2. TUSZ, u, m., tuzin; ein Duzend. Tu całe much tusze leżą. *Karp.* 1, 98. — (2. TUSZA, [y, ż., ciehistość, Beleibtheit, Corpulenz 4] Z nóg do głowy tenże sam, tej samej urody, Tegoż wzrostu, tej tuszy. *Zabł. Amf.* 45. Ta tusza Apetyt mi dziwnie wzrusza. *Jak. Baj.* 71). — TUSZOWAĆ *cz. niedok.*, tuszem rysować, malować, powlekać; inschen, mit Tusche maßen. — ż. Farbę tuszować, sycić, die Farbe mit einer andern versehen. Różaną farbę tuszować lakiem, feryować blajgielem. *Haur. Sk.* 364. Na rajzgiel minią tuszować,

złotem feryować; może go i cynobrem w tuszowaniu ozdobić. *ib.* 367.

TUSZYĆ *med. niedok.*; *Boh.* tušiti; (*Slav.* tušim forte; *Ross.* тушить, gasić, тушить); przeczować że się stanie, abn-den, voraus wittern. Mądry nie ma tak mówić: nie tuszylem, nie spodziewałem się, nie padło to na myśl moje. *Gorn. Dz.* 118. Tuszycie sobie dobrze, spodziewać się. *Ross.* благодушествовать; *Eccl.* благодушествоую; *Gracc.* ἐπιψύξω, ἠσπέν. Tuszyl sobie pozyskać prędko łaskę pańską. *Popr. Kol. S* 2. Tuszycie komu dobrze, nadzieję mu czynić, serca mu dodawać; *Vind.* poferszliiti, ferze storiti, sagvilhit; *Croat.* obatrivujem; *Ross.* бодрить, ободрить, охрабрить (*cf.* chrobry), отраживать, отважить (*cf.* odważyc), обнадежить, обнадеживать, (*cf.* nadzieja); einem Hoffnung machen, Mut machen, ihm mit einer Hoffnung sämeideln. Jeden drugiemu tuszy do śmiałości. *Białob. Odm.* 53. Marynarz jeśli z ochotną twarzą a postawą do masztu się miece, wszystkim dobrze tuszy. *Rej. Zw.* 96 b. Zbigniew tuszył Henrykowi, iż od pierwszego wjechania do Polski, przysłać mieli do niego wszystkie Polacy. *Biel.* 74. Ten nasz dobrodliwy pan tuszy każdemu wiernemu robotnikowi w winnicy swojej. *Rej. Post.* K 6. Każdy duchownym mu być, i wielkim kaznodzieją tuszył. *Sk. Żyw.* 1, 517. Tuszy mi serce, serce mi dyktuje, przeczuwam, mein Herz sagt mirs voraus. Tuszycie komu źle, albo o czym złym, przestrzegać go, przepowiadać mu; einem nichts Gutes versprechen, ihm keine gute Hoffnung machen, ihm nichts Gutes prophezeien. W tej wielkiej niemocy już mu lekarze o pewnej śmierci tuszyli. *Sk. Żyw.* 2, 28.

Pochodz. otucha, potucha, potuszyc.

*TUSZYSTY, a, e, — o *adverb.*, tuczny, tyłowity, jeist. Tuszystą dziewczkę zwą wspaniałą i dorodną. *Zab.* 9, 53. *Zabł.*

*TUTA, TUTAJ, *ob. Tu.* TUTE CZNY, TUTEJSZY, a, e; *Boh.* zdeysj; *Slov.* zdejsi; *Vind.* tukaini, tega kraja; *Ross.* тутомный, здѣшній; *Eccl.* тутомный; z tego tu miejsca, biejsig. Tutezni doktorowie. *Pol. Arg.* 677. Biskup tuteczny. *Groch. W.* 425. W mój kraj tuteczny Każdemu przychodniowi przystęp jest bezpieczny. *Otw. Ow.* 445. (*cf.* swojski, naszyniec, turodak, tubylec). Tutejszokrajowy. *Gal. Cyw.* 1, 19. TUTKI [*adverb.*, z *rusk.*, tu, bier 2]. Ni me tutki, ni me siutki. *Rys. Ad.* 47. ani mię tam, ani mię sam; [ani ja tu, ani tam; ich bin weder hier, noch dort 2].

*TUTNAR, *ob. Lunar, Lonher.*

TUTUŃ, *ob. Tytuń.*

TUWALNIA, i, TUWALIA, TOWALIA, ii, ż., ein breites Handtuch. Reezniki szerokie, iż do nas ze Włoch przyniesiono, zaraz też i przezwisko ich z niemi przyszło, bo je towagliami zowiemy, Towaglia Włoskie słowo, już u nas za Polskie ujdzie. *Gorn. Dw. FG b Gall.* toilette; *Hisp.* toalla; *Angl.* towel; *Lat. med.* toailha, toalia, toalha, toagla, toacula, tobalea, tobale, toella, togilla, tuabola, tualla, cuullia; *Niederd.* Dweyle; *Obrd.* Zweyle; *Obersäch.* Queble. Weronika przenajświętszą twarz pańską tuwalnią otarła. *Warg. Radz.* Przykleknąwszy ni-

zko na kolana, Otarła cienką tuwalnią twarz jego. *Odym. Św. 2, H h 2 b.* Magdalena Izy na pańskie nogi obfite wylewając, Miasto tuwalni włosami ścierała. *ib. V 4 b.* — Osobliwie tuwalnią się zowie, ręcznik ten, który trzymają dla przystępujących do najś. ciała i krwi Jezusowej. *Gorn. Dw. 49, not.,* daß Communicantentuch; *Boh. ołtarńjk; Bosn. otarnik.* — 2. Obrus, daß Tischtuß. Wnet białogłowy stół tuwalnią okryły. *Tward. Pasq. 10* Tuwale z dziwnymi wzory. *Rej. Zw. 59.*

TUZ, a, m.; *Boh. tauš; Sorab. 2. tusz; Vind. fvinja,* (cf. świnią); *Ross. тузъ;* w Niemieckich kartach, *Germ. daß Daus,* o dwóch okach najwyższa karta, toż co as w Francuskich; na kostce także ta strona, na której 2 oka, z Francuzkiego *Deux,* zwey Augen, in der Karte und im Würfelspiele. Co głowa, to rozum; słowa, wyjęte z tuza ezrwiennego. *Teat. 56 c, 49.* Tuz na kostkach, *binio; Graec. δρας. Cn. Th. 1165. Prov. Na co ruszać tuza, co można szóstką zabić. Fredr. Ad. 105; (quod fieri potest per pauca, fieri non debet per plura).* Trzy tuzy, pewna wygrana, niepochybne zwycięstwo; *gewisser Sieg, gewisser Triumph.* By też miał leniwy i trzy tuzy. Pewnie wygra na grzbiot guzy. *Rej. Zw. 254.* Głupi każe bezpiecznie, jako na trzy tuzy Na szczęście, mając skutek wszelkich swych zamysłów Za niepochybny. *Opal. Sat. 22.* Niechaj poganin jak chce się nabazy, Niech na trzy tuzy każe, wiem nie wskóra. *Jabl. Buk. D. — Synecd. Nie do nauki, ale do karczemnych kullów i tuzów sposobi się. Smotr. Lam. 25.* do kart, do szulerstwa, kosterstwa. — *Aliter:* Tuzy, niebezpieczeństwo, zły raz, guzy; *Geſabr. Noth.* Na ostateczne odważył się tuzy. *Chrośc. Fars. 511.* Wojsk tych morderstwa, zaboje i tuzy, Komuż z was dotąd nie są ogłoszone! *Chrośc. Fars. 11.* Anton, widząc że się senat już zakrwauił, poszedł w swą, przez co od pewnej zguby się wybawił, bo choć skazany nie był na te tuzy, W tłumulcie jednak nie uszedłby śmierci. *Chrośc. Fars. 2.* Poszedł z nim w tuzy : za łby. *X. Kar. Ma tuza i dzwónki na łbie. Tr. (pełen guzów, cf. tuzować kogo).* — 2. Tuzem jeździć : parą końmi, mit einem Paar Pferde fahren. Ociec twój tuzem jeździł lub para koników, A tyś widzę nasprzągał poszosnych wozników. *Kehow. Fr. 95.* Już teraz tuzem jeździć i kwatrem i dryja Tylko owym należy, co żebracko żyją. *Klon. War. 55.*

TUŻ *adverb.,* tudzież, *loci respectu et temporis,* bliźniutko, w też tropy, natychmiast; *Croat. iszkër* (cf. skoro), polęg, (cf. podle); *Bosn. tudje,* tutako, gleich hier, nicht dahey, auf dem Tische, auf der Tische nach, ingleich, den Augensicht. Tuż przed nim abo za nim. *P. Kehan. Orł. 1, 85.* Śmierć tuż za starością. *Prot. Cont. C 5.* Śmierć tuż stała u samego okrętu. *Zbil. Dr. 5.* Tuż u Krakowa dom zmurował. *Gorn. Dw. 1.* Jarzmo to już tuż nad szyjami waszemi wisiało. *Stryjk. 516.* Sądziłem, iż tuż z biczem jedza za mną goni. *Szym. Ś. W. 55.* Z góry wieże dość odległe wydają nam się tuż przy sobie. *Rog. Doś. 5, 112.* Po kanclerzach podkanclerze tuż zaraz miejsce biorą. *Nies. 1, 260.* Bunt tuż tuż wybuchnąć mający, zatomowanym został. *Kur. Pet. 559.* tylko co wybuchnąć miał, tylko co nie wybuchnął, die Verschwörung sollte eben

ausbrechen. Oto już tuż są dni ucisków. *1 Leop. 4 Ezdr. 16, 75.*

TUZIN, a, u, m., TUZINEK, nka, m., dem; *Boh. tučet; Sorab. 2. duzent; Carn. tuzat; Vind. dvanaisteru, dvanaisteriza, dvanaistvu, dvanaistik, tuzat; Ross. дюжина; Svec. dussin; Dan. dusin; Gall. douzaine; Ital. dozina; Hisp. dozena; Angl. dosen; Lat. med. dozena, duzena, cf. duodecim; Germ. ein Duzend, (in Lübeck: ein Zwölfter).* Tuzin ma w sobie sztuk dwanaście. *Solsk. Geom. 5, 156. Gorn. Sen 45.* Tuzin, tacher, wiardunk, *analogiam quandam ad assim habent. Cn. Th. 58.* Tuzinami; *Vind. po dvanaisterah, dvanaisternu,* po tuzatach, duzendweise, zu Duzenden. Wszak to teraz tuzinami w jednym domu na meżów czeka. *Teat. 9. b, 9,* cf. kopami, mendlami, mnogo tego. Za każdym moim przycięciem, tuzinami z rąk moich pioruny wypadały. *Boh. Kom. 4, 210.* całe pęki, gromadnie. — 2. Tuzinek, gatunek średniego sukna, eine Mittelgattung von Tuch. *Tr. Od postawu tuzinków zH. 2. Vol. Leg. 6, 155.* Przedtym tuzinek w zimie, szalon zaś a najwięcej szarszedron w lecie, zwyczajnym był odzieniem tego nowomodnego mospana. *Mon. 74, 566.* Mąż jak czeladniczyko z pod choru i kruchty z tuzinku i z niepozoru pocieszenie wygląda; a jejmość jako wojewodzina cel trzyma przed ołtarzem. *Mon. 69, 587.* TUZINOWY, TUZINKOWY, a, e, od tuzinu, Duzend; *Ross. дюжинный.* Tuzinkowe łachmany. *Zab. 8, 527. Łycz. z podłego sukna, von schlechtem Tuche.*

TUZOWAĆ *cz. niedok.,* wytuzować *dok.,* wybić pięściami, mit Fäusten schlagen; *transl. tego* wyłajać, wyrburzać, derb außschelten, (cf. tuzy na głowie). Biskupów o tę szaloną chucę ku panowaniu tuzują. *Baz. Hst 185.*

*TUZYĆ, *ob. Tażyć.*

T W.

TWARDNIEĆ, TWARDZIEĆ *neutr. niedok.,* Twardnąć *jednlt.,* stwardnieć, stwardzić, stwardnąć, *dok.,* stwardziewać *contin.; Boh. twrdnauti, stwrdnauti; Slov. twrdnu; Croat. tvrđem, otverdujem; Hung. meg-keményedem, keményedni,* (cf. kamienieć); *Bosn. turriditise, curristitise; Ross. твердѣть, жестѣть, ожестѣть, пожестьѣть, жесткнуть, пожесткнуть, ядриться, оядрѣть, неядрѣть,* (cf. jędrzenieć); *Eecl. жесточаю;* twardym się stać, n. p. kamienieć, krzemienieć, drętwieć, tarnąć; hart werden, steif werden, verhärten, *phys. et mor.* W sam marmur już serce twardzieje. *Past. Fid. 245.* Bez deszczów ziemia twardnieje jak żelazo. *Kanc. Gd. 255.* Paznogie zsiadają się i stwardziewają. *Sak. Probl. 111.* Jakób święty od pokłonów miał kolana i czolo stwardziało. *Pim. Kam. 267.* Położnicom, gdzieby z zbytniego mleka piersi twardnęły... *Syr. 521.* Od zimna wszystkim ręce pomarzły, wszystkich ciała stwardziały, a prawie otrętwiały. *Baz. Sk. 59.* Grubsze części pozostałe skleją się, twardnieją, i zasklepiają gąsieniec. *Boh. Prog. 2, 255.* Dachowy kamień nie różni się od stwardłej gliny. *Stas. Buff. 144.* Konie z młodości robią bokami, sucha ślina krwawemi twardnie wędzidłami. *Bardz. Luk. 70.* Człowiek stwardniały i niespożyty na wszystkie obelgi. *Pilch.*

Sen. gn. 289. Żydzi coraz twardzieli. *Sk. Dz.* 588. TWARDO, *adv. Adj.* twardy; *Boh.* twrdě; *Sorab.* 2. twardo, twarżę; *Slav.* tvrdo; *Bosn.* torrido, curristo; *Ross.* твердо; nie miętkko, hart, nicht weich. Ugotuj ją na twardo *Krumł.* 140. Resztkę grubych brudów w kotle przegotować do twarda. *Torz. Skł.* 291. (aż stwardnieją). — *Fig. tr.* Twardo, mocno, potężnie; hart, starf, fest. Zasnął twardo. *Zab.* 14, 242. *Szym.* Odcignął do inszego zamku; ale i tam twardo wszystko nalazł i muręm i ludem. *Biel.* 492. mocno obronne, fest verteidigt. Nieprzyjaciel na wszystkie strony ucisnął twardo Smoleńsk. *Tward. Wł.* 244. ściśle, er schloß es enge ein, be- drängte es hart. Tak twardo trzymają, co im w ręce wpadnie, że dotąd i łokcia ziemi nie utracili. *Kłok. Turk.* 42. krzepko, mocno, fest halten. Wiatr popędliwy nawet i wysokie wieże i twardo szepcienne dęby wywala. *Bzet. Roz.* 95. Twardo szeszwany, już w miejscu siedzi zając. *Tward. Wł.* 44. ostro, gorąco; hartig; bißig; ge- heßt. Twardo z nią postąpił. *Teat.* 8, 109. ostro, su- rowo, niełagodnie; hart, raub verfabren. W pierwiastko- wym kościele post święty twardo chrześciance posęili. *Pim. Kam.* 87. Niemalio swoich ustaw wynajdowali, a ludowi na chowanie twardo podawali. *Żana Post.* 5, 755 b. hardzo ostro, seryo; scharf, sehr ernstlich. — Twardo co idzie, oporem, niegładko, nie smarownie, jak po grudzie; es geht hart, schwer verwärts. — *ż.* Twardo w noe poraniłem się; *de multa nocte surrexi.* *Mącz.* Do Alexandra W. młoda białogłowa już twardo w nos była przywiedziona *Kosz. Lr.* 65 b. TWARDOGŁAZY, a, e, n. p. Twardogłaze marnary. *Otw. Ow.* 276. hartsteinig, steinhart. TWARDOGĘBY, a, e, geby twarděj. *ob.* Twardousty, twardopyski, hartmütlig; *Boh.* twrdohubý. TWARDOGŁOWY, a, e, głowy twarděj, niepojętny, lub też uparty, hartköpfig, starrköpfig; *Boh.* twrdohlawý, *Subst.* twrdohlawec, tvrdočel; *Vind.* terdoglaun, terdoglaven, terdoglau, terdoglavazh; *Bosn.* tvardoglav, (tvardoglaviti- upieraać się); *Hag.* tvardoglav, (tvardoglaviti inobedire, pertinacem esse); *Croat.* tverdoglav; *Slav.* tvrdoglav. TWARDOGŁÓWSTWO, a, n.; *Vind.* terdoglaunost; *Croat.* tverdoglavnoszt; *Rag.* tverdoglavstvo; *Bosn.* tvardoglavstvo, neposluh. TWARDOKUTY, a, e, n. p. Twardo- kute blachy. *Pot. Arg.* 696. hart geißlagen, fest geißnet. TWARDOOSTRY, a, e, n. p. Twardoostra stal siekiery *Kane. Gd.* 177. *Zab.* 10, 46. *Ross.*, hart und scharf. TWARDOSĆ, ści, ź.; *Boh.* et *Slov.* tvrdost; *Sorab.* 1. tvrdočez; *Carn.* terdnust, terdoba; *Vind.* terdust, terdnost, terdoba, terdova, tardoba, (terdust, terdovitnost, skepstwo, terdnost, oistroba, ostrósć, su- rowość, terdoba, potrzeba, ucisk, bieda); *Croat.* tvr- dozt, tvrdoelia, tverdina, okornoszt, *Croat.* tverdoszt- stałość); *Hung.* keménység, (cf. skamizłość); *Bosn.* tverdina, tvrdina 1, durities, 2. munimentum, *ob.* Twar- dzizna, *ob.* Twierdza; *Rag.* tvardos, tvardost, tvardocelj, tverdina, evarstos; *Ross.* твердость, жесткость, жест- кость, жестокость, крепость, крутость; nie miętkkość, *propr. et inpr.*, die Härte. Lekarstwo, którym rozpe- dzisz krę i twardość z łożądka. *Sienn.* 205. Wiedząc,

iż na twardości, nie na pieszczotach dzieło łyceerskie się zasadza, nie zażywają potraw smakowitych. *Star. Ryc.* 57. (na zahartowaniu, na hartowności). Twardość ku nauce, *indocilitas.* *Mącz.* twarda głowa, ein harter Kopf zum Lernen. Trudno było zaokum mocą dostać, dla twardości z przyrodzenia miejsca. *Stryjk.* 118. dla mocności, tęgłości, festigkeit. TWARDOST, *herb;* serce szachowa- ne w polu czerwonym; już go nie używają, znać że fa- milij nie stało. *Kurop.* 5, 55, ein Wappen. TWARDO- ŚCIASTY, a, e, ociętny, niepowolny, cervicosus. *Mącz.*, hart, nicht nachgiebig. TWARDOSERCY, a, e zatwardzia- ły, nieużyty, karioień, hartberzig; *Vind.* terdofertzen, un- smilen, terdega ferza; *Ross.* жестокосердый, крепкий, крепость; *Eecl.* тяжкосердъ. *Subst.* *Vind.* terdofertzhnost; *Ross.* жестокосердие; *Eecl.* тяжкосердие TWARDO- SKORUPY n. p. żółw. *Tr.* hartschalig. TWARDOSKÓRY, duricorius. *Cn. Th.* 1165. hartbütig; *Vind.* terdoskorjast; *Croat.* tverdokosen, (*Subst.* tverdokosnost); *Rag.* twardo- koxni durae pellis (*ob.* Koża), tverdokorni duricorius, (*ob.* Kora); *Eecl.* жестококожий. TWARDOSZYJ, TWARDO- SZYJNY; *Boh.* twrdosigný, twardohrdlatý; *Slov.* twardo- signý; *Carn.* terdovraten; *Vind.* terdovraten, terdo- vratnik, svoje glave zhlovek; *Croat.* tverdovrat; *Rag.* tverdvrat; *Eecl.* твердыйный, жестокийный; twardo- doustny, ociętny, obstipes. *Mącz.* hartbütig, steinhütig, un- bänglich. *Subst.* Twardoszyjność; *Boh.* tvrdosgnost; *Vind.* terdovratnost. TWARDOTRAWY, a, e, n. p. Twardotra- wi strusowie. *Bielaw.* 2. najtwardsze rzeczy trawiają, freinverdantend. TWARDOCIEM skały. *Zimor. Siel.* 284. gluche, nieuproszone; hartköpfig, hartbütig, taub, un- bittlich. TWARDOUSCIEC, twardo usta dostawać, hart- mütlig werden, n. p. Twardouścieje koń. *Hipp.* 61. Hypo- graf ztwardouścieał. *P. Kchan. Orł.* 1, 195. TWARD- DOUSTOŚĆ, ści, ź., hartmütigkeit, n. p. Na twardou- stość lekarstwo. *Końsk. Lek.* 64. TWARDOUSTY, a, e, n. p. Twardousty koń; nie rodzi się koń takim, ale nie- umiejetna ręka takim go czyni. *Kluk. Zaw.* 1, 185. *Crese.* 684. et 522. hartmütig; *Boh.* et *Slov.* tvrdoustý; *Vind.* terdovusten, teshkobersdhu; *Rag.* tvardonst; *Croat.* tvr- dovuszt, vusztotverd; *Eecl.* твердустый; *Ross.* крепко- головый. — *Tr. fig.* Potrzeba twardego wędzidła na tę twardoustą szkapę tego upornego człowieczego przyro- dzenia. *Rej. Post.* T 15. Twardouste żądź naszych wy- skoki. *Kanc. Gd.* 500. niepomamowane. TWARDOWŁO- SY, hircipilus. *Cn. Th.* 1165, hartbärig; *Eecl.* твердволосый. TWARDOZIEMNY, a, e, n. p. Twardozienne ska- ły. *Bielaw. E. b.* harterdig, hartsteinig; *Eecl.* жестокозе- мный. TWARDY, a, e; *Boh.* twrdý; *Slov.* twrdí, twrdý; *Sorab.* 1. tvrde, twerdy; *Sorab.* 2. twardi; *Carn.* tird, terdn, terdan, tershe, *absol.* tard; *Vind.* terd, terdn, terdoben, terdoviten; *Croat.* tvrd, clivrszt, evarszt, tvrden; *Slav.* tvrd; (*Hung.* kamény, cf. skamieniały, *ob.* Kamień); *Rag.* tvard, evarst, euarst, temerút; *Bosn.* tvard, evarst, nemek, çersti, çurrjsti, oturridnut; *Bess.* твердый, тверденекъ, твердхонекъ, жесткий, жестко- ватый, крутый, круть; cf. *Lat.* arduus, durus; cf. *Germ.* derb; *Isl.* hardur; *Daa.* haard; *Svec.* hardt; *An-*

glos. heard; *Goth.* hardus; cf. *Graec.* *καρτερός*; *Germ.* hart, nicht weich. Wszelkie ciało, które mierną siłą znacznie ścisnione być może, nazywa się miękkim; które zaś tak znacznie się nie ścisła, twardym. *Hub. Mech.* 250. Gdy części jakiego ciała tak z sobą spojone, że trzeba znacznej siły zażyć na rozdzielenie ich, w ten czas to ciało nazywamy twardym, gruntownym i stałym. *Riog. Doś.* 1, 65. Tygłe te gdy z ognia wyszły, były tak twarde, że o stal bite ognia dawały. *Torz. Skł.* 85. Nieco twardy, 'twardowaty; *Ross.* твердоватый, *Subst.* твердоватость. Drzewa dzielią się na twarde i miękkie. *Jak. Art.* 3, 152; do twardych należą dąb, brzość, trzmiel, orzech, jarzab', obrostnica, grabina i płonka. *ib.* — *Prov.* Na twarde drzewo, twardej potrzeba siekiery. *Fredr. Ad.* 49. klin klinem wybić, auf einen groben Ist gebört ein grober Keil. Trzeba mu czym twardym przeorać grzbień. *Haur. Sk.* 48. twardym kijem, batem; mit etwas Harten, mit einem harten Snüttel, tüchtigen Stof durchprügeln. Niedobrze kiedy sternik czym twardym nie dogląda upornego flisa. *Haur. Ek.* 175. Twardy grunt, gęsty, nie gębczasty, niepulehny, nierzepiasty, ein harter, schwerer Boden. Rola bardzo twarda być musi, na której stop robotników nie poznać. *Fur. Uw. G b.* Twarda rola strudziła wołu starego, a pracy na niej nieznac. *Sk. Kaz. przedm.* — Włos twardy. *Zab.* 14, 247. *Szym.* (cf. szorstki, szcziecisty, tegi, harteš steifeš Haar). Twardy munsztuk, ostry; ein harteš, scharfeš Gebiß. Kłaseć twardy kryg a twarde wędzidło na tę twardoustą szkapę. *Rej. Post. T t 5.* Młodość enoty, toć to jest najtwardszy munsztuk białym głowom. *Gorn. Dw.* 271. — Zboże twarde do młociny, nie wyluskne. *Cn. Th.* 1165. hart zu dreifchen. — §. *Transl.* Twardy, nieczuły; unempfindlich, hart. Gdy koń twardej geby, Mocno mu żelazem załamują zęby. *Rej. Wiz.* 29 b. *Morcln.* Twardy, nie użyty, nieuproszony, nieludzki, uporny, srog, surowy; hart, unbeweglich, unerbittlich, unerschütterlich. Serce jego nad dyament twardsze. *Past. Fid.* 234. Lubo słucha, twardszym jest nad skały. Zostając w enocie swojej stały. *Lib. Hor.* 71. Twardszym nad nakowalnią był i nad krzemienie. *Kulig. Her.* 55. Jest to dusza twarda i nieużyta. *Teat.* 18, 109. Na to wszystko twardy jak skała. *Teat.* 29. c, 5. Teraz tak ludzie twardzi, jak kamień, niczym ich nie poruszysz. *Teat.* 22, 106. To człowiek twardy, nieprzełamany, dla zbytku enoty. *ib.* 49. b, 29. (Kato). Widzieli, żem twarda na prośby. *P. Kchan. Orł.* 1, 258. Nie była chętniejsza temu niż owemu, Jednako się twardą stawiała każdemu. *P. Kchan. Orł.* 1, 354. Im dawniejsi w błędzie, tym twardsi byli. *Sk. Dz.* 740. (Vind. terdoveren, terdovernik, mozhnoveren = mocno-wierny). Miękkie kobiety krzyki boleści wydawały, Mężczyzny chociaż twardsze tam łyzy wylewały. *Przyb. Luz.* 156. nie tak prędkie do płaczu, härter zum Weinen. Onby miał kogo miekzyć, a samby miał być twardy komu. *Gorn. Sen.* 460. Ten twardy postępek gniewa mię. *Teat.* 55. b, 9. srog, nieludzki, ein harteš Verfahren. Dał król twardą a ciężką odpowiedź wszemu ludu. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 15. (odpowiedział ludowi srodze. 3

Leop.). Nie zaraz do twardych słów. *Cn. Ad.* 729. do niełagodnych, przykrych, fukliwych Iajai, unfreundliche, harte, rauhe Reden. — *Quo ad disciplinam:* Twardy, ostry, surowy, ścisły, karny; streng, genau, hart. Za dawnych królów uczeiwość na dworze taka była, jak w twardym jakim klasztorze. *Gorn. Dw.* 77. Tatarzy są twardzi Mahometanie. *Kłok. Turk.* 72. zabici. — §. Twardy sen, nieprzebudzony, ein harter, fester Schlaf. Sen zapomniały, spanie twarde, letarg. *Sienn. Rej.* Nieprzebudzony człowiek, albo sen twardy, nieprzerwany. *Cn. Th.* — §. Twardy na trudy, wytrzymały; ausdauernd, hart gegen Strapagen. *Ld.* — §. Twarda ziemia, stała ziemia, tęgą ziemia, nie wyspa, daš feste Land. Floty po ziemi twardej, lądowe wojska po morzu prowadzić. *Mon.* 71, 210. — §. Twarde miejsce, twardy zamek = obronny, mocny, niedobyty; fest, nicht leicht einzunehmen, befestigt, wohl verahrt, (ob. Twierdza). Kraj ten ma w sobie miasta i zamki twarde. *Gwagn.* 449. Munitissima arx, czyście obrony, twardy zamek, twarde, obronne miejsce. *Mącz.* Długo zamek szturmowali, lecz mu nie uczynili, bo w twardym miejscu leżał. *Gwagn.* 59. *Biel. Św.* 175 b. Twarde i niedobyte zamki. *Nag. Cyc.* 52. Troja jest to miejsce z przyrodzenia dosyć twarde i mocne. *Baz. Sk.* 25. Ja się ogładam tylko na twarde położenie miejsca, i na żołnierze, którymi Amurat te miasteczka osadził. *Baz. Sk.* 56. Tys basztą Dawidową, tak mocną i twardą, Co i szturmom najśroźszym stoisz zawsze hardą. *Miask. Ryt.* 25. — §. Twardy, trudny, ciężki; schwer, hart, nicht leicht anzuführen. Twarda tobie jest rzecz przeciwko niepodobienstwu wspani się obracać. *Rej. Post. B b b 2.* Obmowcom i zazdrościwym twarda jest i cierpką enota. *Birk. Chadk.* 20. Miejsce twarde ku dobyteiu. *Biel.* 65. Miał czynić z twardym nieprzyjacielem. *Rej. Post. M m m 5.* z niespożytym, ein schwerer Feind, der niht leicht zu besiegen ist. Jesliby on, który płacił, mianować nie chciał, na jaki to dług płaci, tedy z prawa przyjdzie wytrącić to, co dano, z twardszej albo cięższej sumy. *Szezerb. Sax.* 89. (z większego, znaczniejszego długu). Zgrzybiałe lata nadeszły, nie one złote albo tuste; ale to są lata żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nieladajako pożyć, już tu wszystko jak z kamienia kował. *Podw. Wróż.* 24. Twardy orzech, sek, twarda kostka, *vide sub Substantivis.* — Wiersz twardy i nieskładny szedł mu jak z kamienia. *Hor. Sat.* 141. niegładki, niepłynny, niedźwiczny, niesmakowny. — §. Twardego rezumu, co nie łatwo pojmuje, czego ucza, *indocilis.* *Mącz.* von hartem Kopfe, ungelehrig. Twarda głowa, aliter mocna, tęga, uparta głowa, ein tüchtig Kopf, ein Kopf, der was aushält, ein Starrkopf. Ta jego praca, to było staranie, Nad którym twarda pracowała głowa. *Zab.* 14, 258. *Szym.* (Ross. твердодумный stały, твердодумие stałość). Im kot starszy, tym ogon twardszy; im kozioł starszy, tym róg twardszy; *Sorab.* 1. starschi kosol, twardszi roh; *Sorab.* 2. starschi kofol, twaržeischi rog, ob. Stary, starszy. — §. Twarde pieniądze, talery. *Gost. Gor.* 56. harteš Geld, harte Thaler, (oppos. drobne pieniądze). Półtwardego, sc.

talara. *Tr.*, ein halber Thaler, (cf. bity). — 2. Wody twarde, w których się mydło nie rozpuszcza. *Kluk. Kop.* 1, 116. ein hartes Wasser. Wody studzienne i źródlane twarde mi zowiemy. *Hub. Wst.* 120. — 2. *Med.* Puls twardy, ein harter Puls. Puls zły jest, który jest prędki, twardy, niewolny, nierówny. *Krup.* 5, 486. Puls twardziutki masz, to jest, że nie jest ze wszystkim twardy. *Teol.* 55, 84. TWARDZIC cz. niedok, stwardzić, utwardzić dok.; *Boh.* twrditi, (cf. twierdzić); *Slov.* twrdjm; *Carn.* terditi, sterditi, sterdem, sterdim; *Vind.* terditi, vterditi, oterditi; *Croat.* tvrdo chinim; *Hung.* keményitem, (cf. kamienie); *Bosn.* tvarditi, utvarditi, ocvarsnuti; *Rag.* utvarditti; *Ross.* жестить, жестоу, (твердить, твержу, твержду наuezыть się na pamięć; powtórzyć często); stwardzać, indurare Macz, hart machen, härten. Strzały twardzić hartem. *Zab.* 16, 510. (hartować). Dzieci, jak się urodzą, do rzek przynaszamy, a lodem i wodami ich ciała stwardzamy. *A. Kehan.* 260. Pępek dziecięcia trzeba olejem pomazać, bo on skórę twardzi, i broni przeciw tym rzeczom, któreby miały subtelność ciała urazić. *Spicz.* 184. Twardzić się recipr., twardnieć, twardzić, hart werden. Korale roślina miękka pod wodami zgina się, a owiana powietrzem na wierzchu się twardzi. *Przyb. Luz.* 57. Mieszkańcy tego kraju na wojny się twardzą. *ib.* 316. sie härten ſich ab. Ten się utwardza jak stal. *Przyb. Mill.* 315. TWARDZINA, TWARDZINA, y, ż., eokolwiek twardego, twardy grunt; *Carn.* terdina, harter Boden, etwas Hartes. Na twardzynie jak orać. *Haur. Sk.* 145. Krzemienistą ziemię wybierać, aż do samej gruntowej twardziny; bo czasem się trafi twarda ziemia, a pod nią będzie miękka. *Haur. Ek.* 5. Zbiegłszy twardzynie, w piasku poznie się mordować; *densum litus.* *Zebr. Ow.* 45. Twardziny na nogach, rekach, kolanaach, martwaki, modzele, odciski, nagniotki, narostki. *Dyke. Med.* 4, 458. harte Haut, Beule, Verhärtung.

Pochodz. twierdzić, twierdza; potwierdzić, podtwierdzić, utwierdzić, zatwierdzić.

TWAROG, u, m.; *Boh.* tvaroh, tvaroch, swaroch, twarůzek, tvarozina, homolka, (ob. Gomołka); *Sorab.* 2. twaroschk; *Sorab.* 1. tvarow, (ob. Tworzyć); *Vind.* vkupstehenu mleku, odstaniki od vunslitega mleka; *Croat.* prevarki; *Bosn.* tvarog; *Rag.* zamláz, ũrda; *Dal.* szirischye, (cf. zerzysko); *Eecl.* сырне, сыетившееся млько, тварогъ; *Ross.* тварогъ, творогъ; *Germ.* der Quarg, Käsequarg, Streichkäse; (Preuß. die Glemse). Po zebranej z mleka śmietanie zostaje się twarog, część zgęstwiła, i serwatka wodna. Oddzieliwszy tedy serwatkę, z twarogu robią sery. *Kluk. Zw.* 1, 227. Twarog, ser świeży, w garku ogrzany i wyciśniony, na piroggi lub do ciast się bierze. *Wiel. Kuch.* 451. Na sery nie zbyt bardzo podbierać śmietany, aby twarog nie był jałowy, bo gdy ser tłusty, każdemu do smaku przypadnie. *Haur. Ek.* 129. — *Prov.* Ustap' gówno twarogowi. *Hys. Ad.* 69, cf. *Germ.* Quark, łajno. TWAROZEK, żka, m., dem. — 2. Twarozek, który się twarogiem rad karmi, fistellus. *Macz.* ein Käsewargerffer, der gern Quarg

ist. TWAROGOWY, TWAROŻNY, a, e, od twarogn, z twarogu, Quargkäse; *Boh.* twarogowý, twarozný; *Ross.* тварожный. Ciasto twarogowe *Ross.* тварожникъ, тварожничекъ, ватрушка, (twaroznićся, otwarozhűsь gruczołowacieć).

TWARZ, y, ż.; *Boh.* twař, (pretwřnjk praestigiator, pretwarzeti se růžne miny robić); *Slov.* twař, obličeg, (twaro:st superficies, swrch každě wěcy); *Hung.* arza, arza, ábrázat; *Sorab.* 1. woblicžžo, (ob. Oblicze, lice); *Sorab.* 2. naglěd (ob. Naglądać), twarz budowniczy, (cf. tworzyć, twórca); *Carn.* obras (cf. obraz: stvar:twór, stworzenie); *Vind.* obras, pogled, nagled, obližhje, (stvar, stvarje: stworzenie); *Croat.* obráz, lice, obličaj, oblićhje; *Slov.* obraz, oblićenje; *Rag.* obraz, oblićje, šljeje, lize, slikka, (cf. śliczny); *Ross.* лице, vulg. рожа, рожня; *Eecl.* лице, рожа; — 2. 1) strona głowy przednia, w której czoło, oczy, nos, gęba; u człowieka twarz i oblicze, u bestyi twarz. *Cn. Th.* 1165. das Angesicht, das Gesicht bey Menschen und Thieren. Głowa ludzka dzieli się na część włosami pokrytą, i na twarz. *Perz. Cyr.* 1, 17. Uważaj chorego, na twarz czy bład, czy żółty, czy rumiany, czy czarny? *Perz. Lek.* 77. Na wielbłądzie wspak go posadzili, twarzą do ogona. *Zygr. Ep.* 94. mit dem Gesicht nach hinten zu. W twarz wiatr, słońce, adversus sol; w twarz się lijąc wzięte rany, adversu vulnera. *Cn. Th.* 1218, (oppos. w tył). Twarz na ziemi; *Eecl.* лице, лице, никомъ, ничкомъ, (cf. nice, cf. lice). Obróć się, niech ci w twarz patrzę. *Teat.* 56, b, 45. w oczy, inš Gesicht, in die Augen sehen. W twarz cię całuje, a z tyłu sztych kładzie. *Kulig Her.* 240. W twarz mu się przeciwil. *Zygr. Pap.* 255. (w brew'). Nie śmiał twarz podnieść zwyciężony do brodziejstwy. *Gorn. Sen.* 14. oczu podnieść, das Gesicht aufheben, die Augen aufschlagen. Twarz w twarz. *Budn. Post.* 81. Twarz w twarz wyłożył: słowo w słowo. *Boh.* Dyab. 58. — *Translat.* Przed twarzą bronią, która przybiegała aż do oblicza sieni bronnej wewnętrznej, pięćdziesiąt łokci wymierzył. *Leop. Ezech.* 40, 15. (przed przodkiem bramy. *Leop.*; cf. front, czoło). — Twarzy kształt, fizjonomia; *Ross.* обличье, обликъ, die Physiognomie, das Gesicht, die Gesichtszüge. Z nich był jeden starszy, drugi młodszy twarz. W nim linie, Ulissa podobieństwo żarzą. *Jobl. Tel.* 5. Kobięcę twarży *Ross.* женобразный. Ja go nie znam z twarży, ale z listów aż nadto. *Boh. Kom.* 1, 22. id femme ibi nicht von Gesicht. Aż pewny z twarży tylko znajomy wypada: Łap za rekę, jak się masz mój śliczny? powiada. *Zab.* 10, 547. *Lžyk.* Bardzo miły z twarży. *Teat.* 55, c, 59. Wiele już tu ładnych kobietek w twarży sobie intraty założyły. *Teat.* 22, 100, (ob. Twarzyezka). Mówił świę-

przymocowanie *Ross.* скрѣпа. — *Fig.* Utwardzać, umacniać, ukrzepiać, posilać, gruntować; stärken, gründen. Kraft geben, Stärker machen. Owies naprawia i utwardza rola. *Havr. Sk.* 52. W piecu garncarskim garniec się utwardza. *Hrbst. Nauk. P. b.* (utwardza się, twardnieje). Prawda i cnota państwa i królestwa twierdzą a nie gubią. *Birk. Sk. B.* 5. Bóg łaskawy ustawicznie cieszy a twierdzi w tobie mdłą nadzieję twoją. *Rej. Post. X. 1.* Utwierdzić kogo w intencji jakiej. *Teat. 8. c.* 54. Bóg utwardza, cieszy, ustarcza duchem swoim. *Gil. Post. i.* 275 b. Ten co drugiego cieszy i twierdzi, ma być potężniejszym nad tego, którego twierdzi. *Bzow. Roz.* 64, (cf. namowami obstałować i potwierdzić. 1 *Leop. 5 Mach. 1.*). Mamy miłość spólną między sobą zachować, jeden drugiemu powolność skazując, utwierdzeńszy młodszemu wyrozumiewając, nie wszystkiego do nich widząc. *Żarn. Post. 5.* 699 b. Ja sama utwierdziłam ją w tym błędzie. *Teat. 58.* 121. Dziecię rosło i utwierdzało się w duchu mądrości. *Biał. Post. 126.* Utwierdzenie; *Ross.* подкрѣпа, прикрѣпа, die Begründung. Twierdzić jako umowę etc., potwierdzać, bekräftigen, bekräftigen. Traktaty Chocińskie twierdził, co najbliżej przystąpiwszy do pakt Solinana. *Birk. Zbar. D.* 2. Utwierdź umowę moją z wami. 5 *Leop. Levit. 26.* 9. (ugwieszeze. 1 *Leop.*). Pokój i przyjaźń utwierdzić. *Warg. Cez. 4.* — Gwiazdy utwierdzone. *Fur. F.* 5 b. stałe, *oppos.* planety, die Fixsterne. Utwierdzający, potwierdzający *Ross.* утвердительный. Przysięga potwierdzająca, gdy twierdzimy, tak jest, albo było. *Kark. Kat. 511.* Twierdzić, za pewne powiadać. *Cn. Th. 1166.* utrzymywać, behaupten. Wiele śmiesznych dowodów przywodzą, z których drudzy, rozumiejąc to już być rzeczą pewną, biorą to przed się, a nie obawiają się tego też ćwierdzić. *Glicz. Wych. G.* 7. Rzymianie chcąc się Grekom obmówić z przodka swego Romulusa, którego oni mieli za bękartą, ćwierdzili to mocnie, żeby miał być mieć ojca Marsa. *ib. B. 5 b. Schl. 7.* Iż czarci umierają, twierdzą rabini z talmuda. *Bach. Ep. 57.* Twierdzić upornie co, jest głupiego; Zda mi się, tak jest mowa mądrego. *Cn. Ad. 1185.* — *Math.* Hości twierdzące, *positivae.* *Jak. Math. 2.* 6. (bejahende, affirmative; *oppos.* przeczące). Twierdzenie *Subst., theorem.* *Geom. 1.* 15. — *Aliter:* Twierdzenie, utwierdzenie, twierdza niebieska; *Slov.* obloha; *Sorab.* 4. firmament, krutżizna; *Carn.* terdnüst; *Croat.* krepčina, tverdnina, tverdina; *Rag.* krepčina, utvardjenstvo, twardina; *Slav.* tvěrdina; *Eccl.* тврѣдѣ; firmament, daß Firmament. Niech będzie utwierdzenie między wodami. *W. Genes. 1.* 6, (not. rozciąg, wszystko to spalił od ziemi aż do nieba, rozpostarcie. *Bibl. Gd.,* die Beste zwischen den Wassern. *Entf.*). Niechaj się stanie utwierdzenie między wodami, a niechaj dzieli wody od wód; uczynił tedy bóg utwierdzenie, i oddzielił wody, które były pod utwierdzeniem, od onych, które były nad utwierdzeniem: nazwał tedy bóg utwierdzenie niebo. 1 *Leop. Genes. 1.* (niechaj się stanie twierdza . . . uczynił bóg twierdzą, i oddzielił wody, które były pod twierdzą, od onych, które były nad twierdzą; nazwał bóg twierdzą niebem. 3 *Leop.*). Niechaj się stana

światła na utwierdzeniu nieba, aby świeciły na utwierdzeniu nieba, a oświecały ziemię. 1 *Leop. Genes. 1.* (na twierdzy nieba. 5 *Leop.*). TWIERDZICIEL, a, m., affirmator. *Cn. Th. 1166.* Rag. tvarditegl, utvarditegl; der Behaupter, Behaber; UTWIERDZICIEL, corroborandi vim habens. *Cn. Th. 1209.* der Befestiger. TWIERDZOWY, a, e, od twierdzy. *Jeßlung.*; *Ross.* крѣпостный, cf. forteczny. TWÓJ, twoja, *contr.* twa; twoje, *contr.* twe; *Boh.* tvůg; *Slov.* tvóg, tvůg; *Sorab.* 1. twoi; *Sorab.* 2. twoj; *Carn.* twoj; *Vind.* tvoi; *Croat.* tvoj, tvoy; *Hung.* tied, tied; *Slav.* tvoj; *Bosn.* tvoj; *Rag.* tvój; *Ross.* твоѣ; *Eccl.* твоѣ; *Dor.* teós; *Lat.* tuus; *Isl.* thinn; *Sec.* dia; *Holl.* dien; *Gall.* ton; *Angl.* thine; *Anglos.* dine, thine; *Gotl.* theins; *Ger.* dein; *pronom.* possessivum secundae personae, (ob. Ty). Zaden ezas nie jest twój, tylko ten co mnie. *Pot. Jow. 56.* Twoje szczęście, moje szczęście; twoja dola, moja dola. *Teat. 19. b.* 69. (wszystko wspólne). Nie twoje to, co szczęście twoim uczyniło. *Min. Ryt. 4.* 152. Ja posłał mojego sę przed tobą, który unicie twoje drogę przed tobą. *Farnov. 54.* (który ci drogę umiecie). Bieżysz na twą zgubę. *Teat. 47. c.* 84. (na własną zgubę) Twym ci orężem porabie. *Cn. Ad. 1182.* Twoje to sztuki, wymysły; tyś tego sprawa, tyś tego nawarzył. *Cn. Ad. 1185.* Niech ci tam kaci wezmą i z twoją miłością. *Teat. 55. b.* 7. (z tak szaloną miłością). Twój, *ellipt. sc.* przyjaciel, der Deinige. Twój nakoniec cały chęcią i umysłem. *Stem. Cyc. 526.* (tobie oddany). Twoje *ellipt. subst.*, daß Deinige. Co mego, to twoje. *Teat. 27. c.* 67. (obadwa z jednej kieszeni żyją). Moje i twoje, mein und dein. Nieszczęśliwe te słowa dwa: moje a twoje, Mieszają świat i bracia przywodzą w za-boje. *Pot. Pocz. 579.* Kłopot o moje i twoje. *Gil. Post. 282.* TWOJSKI, a, ie; *Eccl.* твоѣкий; do ciebie należący, cichie się tyczący, za toba, przy tobie będący; dein, deinig, dich angehend. für dich bestimmt. Po twych plecach, twojski. *Cn. Th. 455.* Nie twojskie to rzeczy; nie twoje to dzieło. *Cn. Ad. 682.* (cf. jegojski, naski, waski). Po twojsku, *tuatim.* *Cn. Th. 720.* twoim trybem, po twojemu, nach deiner Art. TWÓR, UTWÓR, u, m.; *Boh.* tvor, (stwóra, stwórka fabrykat, rekodzieło; *Sorab.* 2. stworba budowla); *Carn.* stvar; *Vind.* stvar, stvarje, kreatura; *Croat.* tvòr, delo, elin; (z tvar, sztvár = rzecz, res; *Dal.* szatvar res); *Rag.* stvor, stvorenje res creata, stvòr factum, stvor lineamentum, forma (cf. tworzydło), utvòr sculptura, stvaor, sa-tvar res, tvòr, tvòrba operatio, tvor, djello, porod = skutek, tvorni = skuteczny, tvornos = skuteczność; *Slav.* stvăr res, (utvora = potwora, straszidło); *Bosn.* stvar res, negotium, stvarca, mala stvar recula, stvorra, stvor velika i teseka moles, machina, stvor, djello opus); *Ross.* творъ, животное (cf. żywocina), (створы skrzydła drzwi, cf. swora, zewrzeć, cf. zatwór, otwór; cf. *Lat.* obturamentum; *Утворъ* sprzęt, ozdoby, ornaty), (ob. niema twarzi); to co stworzono, stworzenie, daß Geschöpf. Cześć Zoroaster boga w najpiękniejszym jego utworze, w słońcu. *Stas. Num. 2.* 117. Natura, ta pani, co tworzy, W jakie chce wdzięki mili i piękni w kolory. *Teat. 45.* 28. Wyb.

Tworze prochu, tak przeciw mdłej istocie twojej Niebo wywiera gniewy i potęgę zbroi. *Przyb. Luz.* 51. Boże, jak cie powinniśmy kochać, jeżeli Sylwia, twór twój, warta kochania! *Zab.* 15, 178. Nicch wdzięczna dusza mirry zapaszyste kadzi, że jój z innemi tworzy śmierć nie gładzi. *Zab.* 9, 48. *Zabl.* — § *Collect.* Twór, wszystkie stworzenia, *stworzonosć; alles *Geschaffene*, die *Schöpfung*. Cały twór cicho, wszędy smutne cienie... *Zab.* 12, 409. *Kosz.* — §. *Actio*: Utwor, utworzenie; das *Schaffen*, *Er-schaffen*, die *Schöpfung*. Kruche ludzkiego utworu dzieło. *Przyb. Mill.* 77. Naród nagle wzbijający się do utworu dobrego rzadu. *Gaz. Nar.* 1, 210. — §. Utwor, utworzenie ciała, *temperamentum*. *Perz. Cyr.* 1, 185. budowa ciała, der *Körperbau*. Przechyliny paralizu mogą też być z utworu czyli z budowli ciała. *Perz. Lek.* 152. Podobne utwory czyli temperamenta. *Ross.* подобострастие; podobnego temperamentu, utworu, подобнострастный. TWÓRCA, y, m., TWORZEC, rea, m., TWORZYCIEL, a, m.; *Boh.* twórce, twóree, stwořitel; *Slov.* tworee; (*Sorab.* 1. twarěž, twaricžer; *Sorab.* 2. twarz budownicy; *Bosn.* tvoritegl, koji tuori, koji cini *effector*); *Rag.* tvóraz, tvoritegl; *Ross.* творитель, творец; stwořyciel, stwórea, der *Schöpfer*. Bóg wszystko stworzył, zład go twórea wyznajmy. *Kanc. Gd.* 185. Bóg tworzec ziemie i uczyniciel jój. *Budn. Jes.* 45, 48. Biada prawującemu się z tworcem swym. *Budn. Jes.* 45, 9. Stwořyciel świata, non twořyciel. *Cn. Th.* 1167. Zaleukus był sprawiedliwym twořycielem praw. *Kosz. Lor.* 63 b, cf. prawodawca; cf. *Eecl.* книготворецъ, творецъ писарз, autor, *xięgotwórea. **TWÓRCORYM, a, m., rymotwórea, ein *Dichter*. Wdzieczny nam jest twój rym, dziwny twóreo-rymie! *Nag. Wirg.* 502. et 525. TWÓRCZY, a, e, od twórey, stwořycielski, twořcazy, produkujacy, płodzący; *Schöpfer*, *schöpferisch, *schaffend*; *Ross.* творческий; *Eecl.* творческий, творительный. Gdzie niemasz bezpieczeństwa majątku, tam niemasz twórego przemysłu, tam sztuki są w kolébee. *N. Pam.* 1, 46. TWORCZYNI, i, ż., która tworzy, die *Schöpferin*; *Bosn.* tvoriteglja; *Ross.* творительница. Prawa twořczyni *Cerera*. *N. Pam.* 8, 550. prawodawczyni, *Gesetzgeberin*. Ziemie uważaja za źródło i twořczynią wszelkich bogactw. *ib.* 22, 100. Dobrego wychowania twořczynie *Sevigné*, *Riccoboni*, *Beaumont*, *Genlis* i t. d. *ib.* 12, 575. autorki, uczycielki. TWORNOŚĆ, ob. Twarzność. TWORZYĆ *cz. niedok.*, utworzyć *dok.*, utwarzać *dok.*; *Boh.* tvoriti, stwořiti; (*Sorab.* 1. twaricž, twariu *aedifico*; cf. *Hebr.* דור, *struxit*; *Sorab.* 1. twareno, twarenicžko budowanie; *Sorab.* 2. twarisel budować, tworisel zakładać; *Carn.* sturim *robie; *Vind.* storim *czynię; *Bosn.* satvoriti, *ciniti *agere*, *ingenerare*; *Dal.* tvoriti); *Rag.* tvoritti, stvãrati, satvarati, satvoritti, (tvoritti *laborare*, tvoritti, potvoritti *calumniari*, potwarzyć cf. potwarz, tvoriteglni *faciendus*, *tvorni, tvoreechi, cineechi *efficax*); (*Ross.* творить, творю *czynię, działam, płodzę, 2. *creare*; творить известъ warно gozczynić, творить хлѣбы ciasto rozczynić, творительный drugi przypadek deklinacyi, *Genitivus*), стропль, стрюю, устропль, устрюять, устропвать, (cf. *stroić

struere); *Eecl.* дѣлати, дѣю, дѣлати, творити *działać, творити память wziankę czynić, твориться udawać, cf. twarz); stwarzać, stwořyc; *schaffen*, aus nichts hervor bringen. Wszysey na świecie tój ziemi mieszkańcy Z jednego ojca równo utworzeni, Z teje bryły ulepieni. *Zab.* 15, 523. *Jak.* Tworzenie, ob. Stwořenie. — Cuda czynię, których nie tworzono po wszęzi ziemi. *Budn. Exod.* 54, 10. (których nigdy nie czyniono). — *Fig.* Uchwycmy się tego sposobu, który nam miłość utworzy. *Teat.* 6, 60. (wynajdzie, poda). Przełożony musi prawa tworzyć, urzędy rozdawać. *Kosz. Lor.* 16 b. prawodawca być, *Gesetzgeber* jeyn. Wiersz tworzyć. *Mon.* 75, 277, (cf. rymotwórea). — §. Tworzyć, kształcić, formować; eine *Gestalt* oder *Form* geben, formiren. Hutarz dęciem skło w rozmaite kształty utwarza. *Pileh. Sen. list.* 5, 72. Tworzyć sery. *Tr. Tel.* 257, *Sorab.* 1. tworicž mleko, (twarow twarog), kãje pressen. Masło w jednake garnce we wszystkich folwarkach mają kłasc, i sery jednake tworzyć. *Haur. Ek.* 79. Serów *Holenderskich* trybem tworzenic. *ib.* 178. Świeżego tworzenia serów krowich nad wyezaj się objadłszy, frebry nabył. *Krom.* 472. Podejmował ją pasterz masłem młodym i serem tworzonym dorodnym. *Tward. Pasq.* 58. Sér tworzony po gr. 2 przedawać mają. *Vol. Leg.* 5, 415. Co rano i przez dzień wydoja, to z tego w nocy sera *twarzaja (*contin.*). *Otw. Wirg.* 456. — §. *Similiter*: Słowo czyli słówka tworzyć, formować, sadzić, szrubować, die *Worte auf Schrauben setzen*, (*disting.* słowa stwořyc). Kto słowa tworząc, usta sznuruje, ten co złego uczyni. *Kosz. Lor.* 44 b, (cf. cedzić). Postawą i twarzą łagodną miodowe albo jedwabne słówka tworzyć, a zdradliwym sercem co być może najgorszego myślić. *Kosz. Lor.* 49 b. TWORZYDŁO, a, m., mieszek, w którym sery wyciskają. *Dudz.* 65. Tworzydło, forma drewniana do tworzenia serów okrągłych lub okrągławych; a worek do wyciskania serów podługowatych; zład sér workowy, i sér tworzony. *X. Kam.*; *Boh.* tvoridlo; *Rag.* tvorillo, stvor; *Dal.* tvorillo; *Croat.* tvorilo; *Ross.* творило, (1. skrzynia, wapienna), дяло, cf. lejek; die *Käseform*, der *Käsenapf*. Mleczko trzeba powoli z serwatki wyciskać w tworzydłach. *Haur. Sk.* 65. *Haur. Ek.* 58. et 59. Tworzydło czyli doniczka do ciasta *Ross.* коровайникъ. — §. *Aliter*: Forma, kształt; die *Form*, *Gestalt*. Głos odpowiada ducha wolnego tworzydłu. *Przyb. Mill.* 249. TWORZYDŁOWY n. p. sér. *Vol. Leg.* 2, 1704. w tworzydłe wyciśnięty, gepresser *Käse*; *Ross.* творильный. TWORZYDKO, a, n., czarka mała, ein kleines *Schälphen*. Włożyć farbę w muszelkę albo w jakie tworzydło kościane. *Haur. Sk.* 559.

Pochodz. twarz, twarzczyka; cudotwórea, cudotwořczy, cudotwořny; potwora: poczwara; potwarz, potwarca, potwarzyć, przetwořyc, stwořyc, stwarzać, stwořenie, stwořyciel, utwor, utworzyć, niestwořny, wytwor, wytwořny, wytwořność.

TY.

TY, *Gen.* ciebie, *Dat.* ci, tobie, *Acc.* cię, ciebie; *Instr.* z tobą, *Loc.* w tobie; *Plur.* Wy, Was, *qu. v.*; *Boh.* ty; *Slov.*

ti, ty; *Sorab.* 1. ty, té, twayoho, tēbi, tēbē, *vel* cze, z tobu; *Sorab.* 2. tū; *Carn.* ti; *Vind.* ti, tebe; *Croat.* ti, tebe, te, tebi; *Hung.* tē; *Rag.* tij, tebbe; *Bosn. et Slav.* ti; *Ross. et Eccl.* ты, тебѣ, тебѣ; *Dor. et Acol.* zū; *Graec.* σύ; *Lat.* tu, tibi, te; *Pers.* tu; *Ind.* tuam; *Gall.* toi, te; *Bretag.* te; *Wallis.* ti; *Isl.* thu; *Svec., Dan., Holl. et Sax. Inf.* du; *Angl.* thou; *Anglos.* thu; *Ḫittit.* du, thu; *Goth.* thu; *Germ.* du; *Hebr.* אתה atah, אַתָּה, אַתָּה ot); *pronom. personale secundae personae*, (ob. Twój). Prawieśmy stracili używanie tego słowa: ty; mówiąc do jednego, jak gdyby się do wielu mówiło: Wasz Mośé, Wac Pan. *Modrz. Baz.* 256, (ob. Tykaé 2). Nie ciebiec to szantują. *Cn. Ad.* 561. (sukni się kłaniają, nie tobie). Nie ciebiec się boje, nie tyś mi straszny, ale kto inszy. *Cn. Ad.* 562. Tyżés to, na którego wszędzie narzekają. *Bals. Niedz.* 1, 9. Dośé głupi z ciebie uczeń. *Węg. Marm.* 1, 51. Zgrzeszyłem mój panie, zgrzeszyłem. *Budn. Manass.* (zgrzeszyłem ci, lub prze-ciw tobie). Masz tobie! *Teat.* 56. c, 19. dobrze ci tak! da hašš! eš išt dir šfon rešt!

TYBINKI, ob. Tabinki, Tebinki.

TYĆ, tył, tyje *med. niedok.*, utyc, styć, potyc *dok.*; *Boh.* týti, tygi, tuēnēti; *Slav.* tustnauti; (*Sorab.* 1. tēyu proficio); *Carn.* debelim; *Bosn.* usgiritise (cf. žer), opriti-liti, (cf. ciało); *Croat.* debeleti; *Ross.* тыти, утыти, тучнѣтъ, потолцѣтъ, утолцѣтъ, утылый, добрѣтъ (cf. wydobrzeć), жирѣтъ, пожирѣтъ (cf. żar, cf. żręć), борѣтъ, разботѣтъ; *Eccl.* утучнѣти, оутыти, утываю; (cf. *Germ.* dīf; *nostr.* tuk; cf. *Niederf.* dijen = nabrzmię-wać, cf. *Germ.* gedēhen); = ciała nabierać, dīf werden, fett werden, zunehmen. Gołabieta ku przedawaniu dostatecznie karmić, aby utyli i piene były. *Crese.* 387. Jesz, pijesz, tyjesz w sadło, jak wieprz w karmniku. *Pot. Pocz.* 422. Wilk leżae nie tyje. *Rej. Post.* S s 4. Tak zażywał paszy hojnie, że się spał i ztył. *Jabl. Ez.* 159. Kureczeta tyja, kiedy matka chudnie. *W. Post.* W. 5, 76. Jam ciebie nie mógł poznać, takes mi zgrubiał i ztył. *Teat.* 20, 11. Potyli i słuścieli. *W. Jer.* 5, 28. O jakęście utyli i rozgrubili! *Smotr. Lam.* 11. Przez posły wilk nie tyje. *Teat.* 22. b, 11. — *Fig. transl.* Nierychło taki utyje, który z cudzej ręki żyje. *Cn. Ad.* 609. Na tych gwałtach nie bardzo tyja, ani ich bóg bardzo fortuni. *Biel.* 266. *Cum potentiōri non litiges*, bo na tym nie utyjesz. *Rys. Ad.* 28. (nie wygrasz, nie wskórasz). Byliśmy tu, byli, ale nie utyli, i wy tu będziecie, a nie utyjecie. *Rys. Ad.* 5, (cf. porosnąć w pierze). Na tej sprawie nie utyjesz, ni z niej poiciehy zażyjesz. *Otw. Ow.* 585. Rzecz szalona nadzieja się karmić, gdyż nią nikt nie utyje. *Ezop.* 54, cf. nadzieja karmi, lecz nie tuczy.

Poehodz. *dotyc, otyć, otyłość, otyły, roztyć; tucz, tu-za, tuzec, tuczność, tuczny, tuczyc, tuk; tyłowity, tu-łowity, tułów; zatyc, zatyły.*

*TYCHWA, [y, ź., tyńf, rodzaj pieniędzy, ob. Tymf 2], n. p. Bierzeie przykład z Judasza, co bierzeie lichwy, Zbieracie z ukrzywdzeniem ludzkim grosze, tychwy. *Pot. Zac.* 74.

TYĆKI, TYĆKO, ob. Tyłki, Tyle.

TYCZ, y, ź., TYK, u, m., TYKA, i, ź.; *Boh.* tyč, tyčka; *Sorab.* 1. tēcška; *Sorab.* 2. tēka, tēcška; *Vind.* natizh (-zraz); *Carn.* tek; *Hung.* tőke; *Bosn.* takglja, cjakglja, pritka; (*Croat.* tik, tikeze = wiodle, obok); *Rag.* takglja, taek-glja, priteiza, pritka; *Ross.* тычина, тычинка; pal abo drzewko jakie, po którym się pnie chmiel, wino, korbas. *Cn. Th.* 1167. ein Weinstapf, Nebestapf, Nebsteden, Stab, Stäbchen. Tyki do chmielu bywają sosnowe, oso-we; tyki do grochu leszczowe. *Kluk. Rosl.* 2, 166, *Ross.* тычинникъ. Nie dźwignie się chmiel bez tyki ku górze. *Żegl. Ad.*, (z Łosk). Dobrze chmielowi, gdy się trzyma tyki, Nie tego ziółka rzecz czynić praktyki. *Bia-łob. Odm.* 11. (pilnuj kopyta szewce). Winna macieca pnie się nieboga po ziemi, kiedy swej tyczki nie ma. *Opal. Sat.* 108. *Tward. Wl.* 15. Rószeczka się winna tyki ima. *Groch. W.* 542. Na tyczkach wspierała łwiatki, co omdda-ly. *Przyb. Ab.* 56. Wiąz wspierający winną maciec mias-to tyeza (*obs. neutr.* = tyczy). *Cn. Th.* 1166; *ulmus ma-ritus*. — Ț. Tycz, laska, żerdź, palcat; ein Stab, eine Stange. Ławiec, póki tyczek nie rozstawi z sieziami, charty wiąże. *Bardz. Luk.* 65, (cf. socha). Jako kogo tra-funek uzbroił, maczugi albo kopie, inni ostre tycze dzierżeli. *Pilch. Sall.* 108. TYCZE się, ob. Tknać, tknie się. TYCZNY, a, e, na tycz, na drążki dobry; zu Nebsteden, Stäben tauglich. Palnik, tyczna wyka, przeto rze-czona ta ebróscina, że tyki z niej i pale dla podpiera-nia latorośli winnych czynią, *anagyris. Syr.* 791. Baum-bohnen, Bohnenbaum, Stinbohnen. — Ț. Tyczny, przy tyczkach rosny; Stäbel, an Nebstaben wachsend. Groch tyczny, konnica, jazła, *oppos.* TYCZYĆ *cz. niedok.*, tyczkami podpierać; *Boh.* tičiti; *Rag.* tarkglitti; *Bosn.* prikoliti vinograd, ejakgljati; *Ross.* тыкать, stäbeln, pšäblen, mit Nebsteden stäßen. Tyczenie lnu dzieje się rzę-dami. *Przed.* 21. Nietyczony len w Niderlandzie ledwie przez połowę tyezzonego taxowany. *Przed.* 21.

TYDZIEŃ, *Gen.* tygodnia, tydnia, tygodnia, tego dnia, m., *Boh.* tyden, tehoden, teyden, tyhoden; *Slav.* tīden, tīz-den; *Sorab.* 1. tydžen, tēdžen; *Sorab.* 2. tīzen; *Carn.* tedn; *Vind.* teden; *Styr.* keden; *Croat.* tjeden, tyeden, plur. tjedne; *Bosn.* sedmina, nediglja dānā; *Rag.* nedjēglja, (ob. Niedziela); *Slav.* nedilja; *Ross.* недѣля, не-дѣлька; (*Eccl.* недѣля [hebdomas, dies dominica 2] w cerkiewnych księgach день воскресной wielkanoc; *pospoli-cie седьмница*); (*Elym.* ten-dzień). Przeciąg siedmiu dni tygodniem nazwano. *Hub. Wst.* 281. *Kal.* 59, m 5. die Woche. Tygodniów w roku jest 52 i dzień jeden. *Solsk. Geom.* 5, 18. Uroczystość tygodniów u żydów po żni-wie. 1 *Leop. Exod.* 54, 22. W pierwszym tygodniu w post. *Szczerb. Sax.* 545. Po tydniu. *Bratk. D.* 2. (*contr.* = po tygodniu). Żeby się w tym tydniu modlitwa pańska nie odprawowała, sprośnie się mylisz. *Pim. Kam.* 225. Tydzie. *Jabl. Ez. D.* (tygodnie, niedziele). Tydzie tam całe mieszkał. *P. Kchan. Orł.* 1, 550. Szpitale tydnia każdego nawiedzał. *Warg. Wal.* 6. Dwakroć się poszczę do tego dnia. *Rej. Post. L l 3 b.* Paszczam dwakroć w sobbotę, t. j. do tygodnia, albo w tydzień; I jako też my

niedziela miasto tegodnia mianujemy, gdy mowiem dwie niedzieli, trzy niedziela. *Sekl. Luc.* 151. do tygodnia, co tydzień dwa kroć, zjwymal die Woche. Pod winą siedzenia jednego tegodnia w wieży. *Herb. Stat.* 25. et 105. Przyszłego tygodnia; *Boh.* šnedělek, šneděle, (cf. z niedzieli, po niedzieli). Wielki tydzień, *Boh.* pašigowy teyden; *Slov.* swati, anebí velikí tifeň; *Vind.* Sveta nedela; *Croat.* veliki tjeden; *Slav.* velika nedilja; *Ross.* великая седмица, страстная, седмица спасительныхъ страстей, die Charwoche, ob. Tygodniowy, Tydniowy.

TYGIEL, gla, m., TYGLIK, a, m., TYGIELEK, lka, m., dem., rynka, z *Niem.* der Tiegel; *Isl.* deigul; *Svec.* digel; *Ital.* tegame, tegamino; *Sorab.* 2. tiggel, tigel; *Vind.* varivnek (cf. warzyé), restopnica, (cf. roztopié); *Vind.* tegel, nogat, lonz. trinogatnik (cf. trójnog), latviza, torilu, vatliza, spufhauna kosiza, restopniza, varinik. spulh; *Croat.* prasilnica, (cf. prażyé); *Hung.* rantó, (cf. rynka); *Ross.* ложечница, ложешница. W kuchni tygile albo rynki bywają miedziane wybielane, w których smażyé lub co rozpuścić możesz. *Wiel. Kuch.* 451. Tygiel albo tyglik złotniczy, krużyk, panew', test, do rozpuszczania złota. *Cn. Th.* 1167. der Schmelztiegel, der Tiegel. Tygiel, naczynie gliniane, jako dojnica, w którym kompozycya z różnych materyałów czyści się, gotuje, i w szkła obraca. *Torz. Škl.* 57. Tygile są naczynia na największy impet ognia wystawione, w których materya sklana surowa się topi, w szkło obraca, i z nich wyrabia. *Torz. Škl.* 62. Tygile do topienia najlepsze, które roztopiony ołów przez kilka godzin wytrzymują. *Kruml.* 41. Monete tę w tygiel wrzuciwszy, przetapiać. *Gest. Gor.* 29. Zmieszawszy to dobrze wsypać w tygielek. *Torz. Škl.* 164. Do topienia metalów służą różne tygielki gliniane. *Kluk. Kop.* 2, 142. Tygiel na srebro a piecek na złoto, a Jehowa doświadcza serc. *Bvdn. Prov.* 17, 5. — ½. Miejsce w piecu, gdzie ruda topnieje, zowią tyglem. *Os. Rud.* 226. der Tiegel im Schmelzofen. — ½. Tygiel w prasie drukarskiej, mosiężny lub drewniany, pod który podjeżdża z wózkim forma. *Magier. Mskr.* der Tiegel in der Buchdruckerpreffe. TYGLOWY, TYGLANY, a, e, od tygla, do tygla należący, Tiegel =. Tablica z gliny tyglanej. *Torz. Škl.* 48.

TYGODNIOWY, TYDNIOWY, a, e, TYGODNIOWIE, TYGODNIOWO *adverb.*; *Boh.* tyhodný, tyhodenný; *Carn.* tedněsko; *Ross.* седмичный, поседмично, понедѣльно; niedzielny, co tydzień czyli co niedziela przypadający, lub tydzień trwający; wechentliche, Wochen =. Pismo tygodniowe. *Mon.* 69, 409 eine Wochenchrift. Zapłata tygodniowa. *Mon.* 67, 159 Wochenlohn. Tygodniowy urząd. *Warg. Radz.* 145. Rozmawiamy z nauki dawanej tygodniowie. *Niadz.* 117. co tydzień, raz na tydzień.

TYGR, TYGRYS, a, m., TYGRA, TYGRZYCA, TYGRYSICA, y, ž., z *Greckolac.*; *German.* der Tiger, das Tigerthier; *Slov.* tigris; *Hung.* tigris; *Sorab.* 1 tigricza; *Carn.* tekir; *Vind.* tekir, tigar, rifs, (cf. ryś); *Croat.* risz, (risz piknjav panther); *Dal.* triga; *Slav.* ris, (risopas = ostrowidz); *Ross.* тигръ; ze wszystkich zwierząt drapieżnych najokrutniejszy; na sierci bladeżółtawej ma plamy czarne

podłużne czyli pręgi od grzbietu ku brzuchowi idące. *Zool.* 515. Tygrys nie kuny, lecz tygryse rodzi. *Zbil. Dr.* h 1. Tygrys z prążkami Groźnym rozjuchem w ślepiach błysnął przed nami. *Przyb. Ab.* 47. Dejanira wściekła podobna kotnej tygrze pod Armeńska skałą. *Bardz. Trag.* 447. Szczęna tygrzyca. *Bardz. Luk.* 81. Tygrzyce w puszczy dzikie cię chowały. *Twará. Daf.* 45. Kulig. *Her.* 52. Nieugłaskany tygrysie. *Teat.* 17, 84. Nad tygrysa okrutniejszy. *Teat.* 42, D A. Ah tygryśco! *ib.* 12, b, 72. TYGRYSI, a, ie, do tygra należący, Tiger =; (*Sorab.* 1. tigrowé; *Croat.* riszov; *Ross.* тигровый. Skóra tygryśia, (*Vind.* tigarjova, rifova. tekirna kosha; *Croat.* riszovina). Serce tygryśie. *Teat.* 55, b, 116. TYGRZE, ecia, n., młody płód tygrzycy. das Junge des Tigerthiers. Tygrzyca, gdy widzi, że łowiec zabiera tygrzeta... *Stas. Num.* 1, 177.

TYGUR, a, u, m, Żürich, wielkie miasto Szwajcarskie i kanton tegoż imienia. *Dykt. Geogr.* 5, 217. Wiara od Zwinglusza w Tygurze wymyślona. *Zygr. Gon.* B 2. TYGURZANIN, a, m, z Tyguru obywatel, a mianowicie sekty Zwinglusza; ein Zürcher, ein Zwinglianer. Nie Tygurzanie sami, a daleko mniej Zwinglusz, lecz strona przeciwna tą wojną na Tugurzany wprzód natarła. *Zygr. Pap.* 265.

TYJE, ob. Tyé.

1. TYK, TYKA, ob. Tycz, Tycza. 2. TYK, TYKT, u, m., przytyk, przycinek, przymówka; Etichelrede, Hieb, Etich in Wörten; (*Boh.* tůčka dotknięcie). Weale rozumiałem, że to do mnie tyk, jak mówią. *Mon.* 75, 587. Zoilowie swoje przystosowania, choć przez siłę naciągane, zwykli komusić na tykta dawać. *ib.* 71, 588. TYK TAK, wyraża bicie perpendykułu lub pulsu, dyk dyk! den Perpendicelschlag oder Pulserschlag ausjudrücken. *Tr.* — 1. TYKAC, ob. Tknać.

2. TYKAĆ komu cz. niedok; *Boh.* tykati; *Carn.* tikam; *Vind.* tykam, tikati, (cf. ongam = waszeciam, cf. on); *Ross.* тыкать; *secundae personae pronomine uti, colloquens cum aliquo, einen dußen.* Proszę mnie nie traktować tykaniem. *Boh. Kom.* 1, 559. Proszę mię inaczéj kwalifikować, a nie tykać, bo jestem szlachcicem. *ib.* 4, 559. *Slov.* Prw si mi dwogil, wikal, a uš mi tikáš; *antea tibi fui quantivis, nunc nullius pretii.*

TYKALNOŚĆ, ści, ž., możność czyli snadność być tykanym lub naruszonym, die Verührbarkeit, Anrührbarkeit. *Oppos.*: Nietykalność, n p. osoby królewskiej. *Gaz. Nar.* 1, 257. nienaruszonosc, Unverleßbarkeit. *Czack. Pr.* 1, 185. *ib.* 2, 79 TYKALNY, a, e, — ie *adverb.*, mogący być tykanym, naruszonym; *Bosn.* teghnutiv, seto se mosge tčati; *Hag.* teghnutiv, pippav, (ob. Dotykalny); berührbar, verleßbar. *Negativ.* Nietykalny, której się jak świętej rzeczy tknąć nie godzi, sacrosanctus. *Cn. Th.* 555. unberührbar, unverleßlich. TYKWA, y, ž., TYKWIA, i, ž., (*Cn. Th.* 1167); (*Boh.* tykew, (tykwice kolokwintyda); *Slov.* tykew, tékwice; *Carn.* tiqua, plotniza, (cf. płot); *Vind.* tikva, titkva, buzha, plotniza; *Hung.* teok, tók; *Croat.* tikva, titkva, tukvanya, tukvica, valjanka, bucha; *Slav.* tikva; *Bosn.* tikva, tiqua, tiquica, tiquina,

velika tiqva; *Rag.* tiqva, tiqjza; *Ross.* тыква, тыковникъ, тыквеникъ; горлянка; (cf. *Ital.* zucca); eine Art Kürbis; *cucurbita lagenaria*, Stajfenkürbiß, gatunek bani; owoc jego ma wielorakie odmiany, na kształt dzbana, łazki, lewaru, trąby. *Kluk. Dyke.* 1, 169. — §. Tykwa, kubek, naczynie do napoju; ein Becher, ein Trinfgefäß. Wypiwszy dwie lub trzy tykwy tego gorzkiego napoju, zrzucił. *Boh. Dyab.* 542. — §. *Aliter:* W tykwy z kim pójść, za łby chodzić; mit einander raufen, sich an die Köpfe kriegen. Czytając to dzikie pismo, boję się, żeby lityery wiaźwszy dosze, albo nie skakały po arkuszu, albo ze mną w tykwy poszły. *Nag. Cyc. praef. Mon.* 75, 205. TYKWIANY, TYKWOWY, a, e, od tykwi, Kürbiß; *Rag.* tiqueni; *Ross.* тыквовый, тыквениый. Tykwowy handlarz (*Rag.* tiquar). Tykwianój formy. (*Croat.* tikvâszt; *Carn.* tiqvast). Tykwowy zagon, *Croat.* tikvische; *Carn.* tiqvishie; *Boh.* tykviště. TYKWIĆ cz. niedok., n. p. Nie gębe, ale serce, nie dłonia, lecz nowym Sposobem tym pogębkim tykwić Chrystusowym *Pot. Zac.* 52?

TYŁ, u, m.; *Boh.* tyl, teyl, zála; *Morav.* tyló; (*Slov.* til cervix; *Sorab.* 1. tylo; *Sorab.* 2. til, tillo kark); *Vind.* sad, sadi, sadei; *Ross.* тыль; zad, in communi, zadnia strona, zadnia cześć; der Hintertheil, der Rücken; (oppos. przód, przodek). Tylna cześć lub tył głowy, occiput. *Kirch.* 5; zatyłec, potylicia. *Urs. Gr.* 180; *Sorab.* 1. lwowné zadk, téwo; *Ecl.* задъ главы, затылокъ, приозговница, задная часть головы; (*Ross.* задокъ, задника, (*distng.* zadek); der Hintertopf. Domu tył, indermael, daß Hintertaus. Nakazał mi, żebym się tu znajdował w tyłach jej domu. *Teat.* 55, 26. Tył człowieka, grzbiet, der Rücken. Rzutno te rumaki Tył nie jednemu pomalają błotem. *Jabl. Buk. G* 5 b. Tył u sukni, kamizelki, der Rücken in einem Kleidungsstücke. Piótno na falsz do tyłu kamizelki. *Teat.* 29. e, 76. Tył w szyku, tylna straż, daß Hintertreffen. Tył wziąć nieprzyjacielowi. *Jabl. Tel.* 251. dem Feinde den Rücken nehmen. Tył podawać, obracać, pokazywać, uciekać, den Rücken wenden, die Flucht ergreifen, Rückwärts nehmen; (*oh.* Czł), na czel ustąpić). Przyczna każdy, żeście tył podali, żeście pierwsi z Ematskich pół pouciekali. *Bardz. Luk.* 157. *Chmiel.* 4, 85. Rzymianom serca przybywało, a Galowie tył podali. *Warg. Cez.* 195. Tak on się potkał, że ci eo wygrali. Podawszy tyły, znowu uciekali. *P. Kchan. Jer.* 295. Chcąc się ratować ucieczka, natychmiast sprrotnie tył podał. *Ustrz. Krne.* 2, 257. Ze bieżano przeciw nim, nie czekając lekliwie tyły obrócić. *P. Kchan. Orł.* 1, 106. Tamże sprobował, jako są bitni, jako natarezywi, I nie raześ im tył swój ukazował. *P. Kchan. Jer.* 261. Grecy uchodzili, tyły podawając przed Plektorem. *Bardz. Trag.* 254. Kto tył podaje, tego gonia. *Ezop.* 109. Nie męska rzecz podawać zły fortunie tyły. *Bardz. Trag.* 550. (ustępować, ulegać jej). — *Cum praeposit.* W tył ranniony, w tyle rane wziął. *Cn. Th.* 1219. in dem Rücken, hinten, von hinten; *Vind.* sad, sadi, sadei, od sadei, to sadi, tam sadi, od sadja; *Croat.* natrag; *Slav.* otrágu; *Ross.* назад (cf. nazad), вспять. Za jego enotą sława tudzież w tyle była. *Orzech. Tar.* 20. tuż za nią, biłt

hinterher. Już w tyle siebie wszystkie zdrady zostawiały. *Ołow. Ow.* 577. Żołnierze obracają się prawą w tył. *Teat.* 52. b, 154. recht's um. Na słowo komendanta w tył! biorą armatę i w tył ją cofają. *Jak Art.* 1, 409. Są inne ogrody w tył pokojów. *Star. Dw.* 27. W tył go szczy pali. *Falib. P* 5. zaoznie, im Rücken, hinterrück. Widziałem na tył zkrępowane dłonie, Co się wolnością ciałubną zaszczycały. *Hor.* 2, 50. hinterrück, auf den Rücken gebunden. Udzielał bogi eulze i ulane, abys mię rozgniewał, porzuciłś mię w tył. *Gen. Kaz.* A a 5 b. (odrzuciłś za sobą). — Niechże karyolkę założą, chłopiec ma stać w tyle. *Teat.* 19. b, 67. za karyolką, er soll hinten auf stehen. Z tyłu, von hinten; *Carn.* ołsád, odsadej, ritnesku, (*Tjrol.* arifflingš, cf. rzyć); *Vind.* od sadja, od sadi, od sadeshekega, odsadi; *Croat.* za la, odzada; *Slav.* s' tragu; *Ross.* зади, созади, задомъ; *Ecl.* задн, созадн. Z strachem ją przywitał, Złaził mu się, by go kto za łeb z tyłu chwycił. *Rej. Wz.* 26 b. et 39. Niósł to z tyłu za nim. *Sekl. Luc.* 25. er trug es ihm von hinten nach. On nie tylko z przodu, ale z tyłu głowy ma oczy. *Teat.* 22. d, D. Kiedy raz człowiekowi czas ubieży dany, Zadnym kształtem nie może być z tyłu pojmany. *Kulij. Her.* 127. (okazywa z tyłu łysa). W oczy mu się rzkomo kłaniają, a z tyłu za nim pluja. *Rej. Zw.* 96. Mężay z tyłu nie bije. *Cn. Ad.* 484. (zdrady nie używa). Tyłem, rückwärts. Posią nazad tyłem z przed sultana odwodzą, nie obracając się. *Kluk. Turk.* 107. Tyłem wypuścić, mileżkiem zbyć, niepoocześnie odprawić. *Cn. Ad.* 1185. zur Hintertüre hinans lassen, abfertigen, sich vom Halse schäffen. TYLCZAK, a, m., choroba końska, nosacizna; eine Kraupheit der Pferde, der Hög. *Tr.* Rozpalonym żelazem obrysował to miejsce, gdzie koń tylczak cierpi. *Havr. Ek.* 155. TYLCZYK, a, m., pewny ptaszek *Sienn.* 519. ein gewisser kleiner Vogel.

TYLE, TYŁO, a et u. n., subst. et adv., tak wiele, o lezbie mówiące, tak wiele, tak dużo, o wielkości mówiące, tak bardzo, tak mocno, o stopniu usilności mówiące; so viel, so groß, so febr, so stark; *Boh.* tolik, vulg. tolj, tolez; *Slov.* tolik; *Sorab.* 2. telke, (cf. tyłki); *Carn.* tolkaja, tolku, (cf. tyłko); *Vind.* telkai, teliku, telku, toliku, tolku, taku velku; *Croat.* taliko; *Dal.* toliko; *Basn.* toliggi, toliko; *Rag.* toliko; *Slav.* toliko, onoliko; *Ross.* толико, столя, столюко, толь, стель; *Ecl.* яликъ, яликъдм, яликъждм, тольма. Osoba twoja przy tak szczupłej sile. Może za drugie rachować się tyle. *Jabl. Buk. C* 5 b. alterum tantum, než ein mal so viel. Tyle dwa, tyle trzy. *Sk. Dz.* 59. Za każdym oraniem przyczynia się plenności, tak iż dla pierwszego orania tyle zboża wschodzi, ile bywa posiano, dla wtórego tyle dwoje, za trzecim tyle troje, za czwartym tyle czworo. *Crese.* 89. жуеу малъ со viel, дреумалъ со viel и. j. m. Tyle kroć, tolies. *Cn. Th.* 1167, *Slov.* tolikokrat, tolikorazi; *Ecl.* толико-кратно, толикогубо, толикождм, толикоци; tak często, so viel mal. Odpór ich do tyła (*Genit.*) mi stał się szkodliwym, iż ledwie w pół roku swego dokazałem. *Xiątz.* 87. do tyłu rzeczy, spraw, zu vielen Dingen hinterlich. Mniemali, że on niema tyło mowy, Ani dowci-

pu do słusznój wymowy. *Jabl. Ez. A 4.* (niedosyć mo- wy do tego). Komisya edukacyjna tyle starowna około wykształcenia dusz waszych i ciał, tyle troskliwa, by... *Zab. 16, 165.* tak bardzo, tak usilnie; *so sehr, so sehr, so.* Tyle *in correlatione cum:* ile; *Rag. toliko, koliko, wie viel* — *so viel.* Szczęśliwy, komu bóg łaskawy z nie- ba Dał tyle, ile do życia mu trzeba. *Hor. 2, 117. Min.* Ile głów, tyle rozumów. *Kras. Mysz. 71.* Ile włosów na głowie, tyle utrapienia. *Gemm. 117.* — Ile tyle, ileż ty też; ilekolwiek, małoli, wieloli; *Rag. koliko toliko, cš sey viel oder wenig.* Dostyć mi na tym, że mam takich ile tyle, którym być użyteczny mogę. *Mon. 71, 503.* Z tego listu nadzieli ile tyle chwyce. *Pot. Arg. 850.* (ja- ko tako). Wszakże, ile tyle żył, który rzeczy wielkie żyjąc czynił, dostyć żył, przetrwa wieki wszelkie. *Gaw. Siel. 27.* A nade wszystko uważać to sobie, że ileż ty też żywszy, leżąc w grobie. *Bratk. R 2.* — Ani tyle, *et cum intensiv,* ani TYĆKO, tylko, TYLECZKO, TYLU- CZKO; bynajmniej, wcale nie, ani najmniejszej rzeczy, aniż nietylko *so viel.* Bodaj, że mię ci a ci, jeśli tyćko wziąłem. *Zab. 9, 522. Iżyk.* I tyłka nie dam. *Cn. Th. 227.* Nie kładź mi i tyłeczka złota; wołę go mieć w kieszeni, niżeli na sukni. *Teat. 11, 91.* Dziś spytaj się chłopca w szkołach prosto, niezawle, Rozumie Horacego, pozwu ani tyle *Nieme. P. P. 24.* Powiedz mi, jeśliście za tylko przedali wioskę? Odpowiedziała: tak, za tylko. *Budn. Act. 5, 9.* (za nie więcej, za tyle jeno). Tyłeczko, *tantulum, tantillum. Cn. Th. 1168, Rag. ovo- lichno, marvicjak.* — *Cum. enclit.* — ż, ty też, ty też; rów- nie wiele, eben *so viel, eben so sehr;* *Boh. tolikež;* *Croat. tulikay;* *Ross. толикожды, толькожъ, столькоже, столь же.* Ma ty też tam powagi, co i u dworu. *Boh. Kom. 4, 73.* Chcecie tak zrobić, jak mówię, dobrze; a nie, ty też drugie. *Teat. 52, 55.* Mnóstwo wielkie znajduje się lekarstw, ty też między niemi różniących je skuteczności zachodzi, ty też podobnie ostrożności w przepisywaniu onychże lekarzowi zachować potrzeba. *Perz. Cyr. 1, 8.*

TYLEC, *lea. m.;* *Bosn. teludje* od noszja; *Ross. obsol. тылье;* tylec noża, szabli, brzytwy, *opp. ostrze. Dudz. 65.* der Rücken eines schneidenden Werkzeug, z. B. der Messerrücken; (*oppos. brzusze*). Zostaw kraj latorośli ze skó- rą na wzraz tylec nożowego. *Crese 126.* Sama na ty- lec noża nie odstępła od łożka. *Pot. Arg. 677.* aniż nietylko einen Messerrücken breit.

TYLEDWÓJNY, a, e, jeszcze raz tyle, drugie tyle wyno- szacy, *doppelt so viel. Tr.*

*TYŁEK, *ika. m., zadek, posticulum. Macz. der Hintere, (ob. Zatyłek), das Hintere, z. B. Hinterhaus.*

TYLELICZNE poddanych grono. *Zab. 4, 364. Sap.,* tak li- czne, *so zahlreich.* TYLESETNY, TYLOSEJNY, a, e. — *ie adv.,* *hundertfältig, hundert mal so viel, so viel hundert. Tr.* Nie mierzyłyby tylosetnych mil miejsca, choć jest dobry geometra. *Mon. 69, 79.* TYLETROJNY, a, e. — *adv.,* *dreymal so viel. Tr., etc.* TYLI, TYLKI, a, ie, tyle wynoszący, tak wielki, tak mały, téj wielkości; *so groß, so klein, von der (domonstr.) Größe;* *Boh. tolikerý;* *Sorab. 1.* tak wulkj, tak wulkuzki, *taykubley drebužku;*

(*Sorab. 2.* telke tyle); *Vind. telkain, telikufhen, telik, taku velik;* *Croat. tülk, tuliki, ovulik, ovulichni;* *Dal. ovulichni;* *Bosn. tolicni, tolikni;* *Rag. toliki;* *Ross. то- ликий, толикъ;* *Eecl. великъ, велики, великъ;* *Svec. thy- lik, tolik, tocken;* *Goth. tholik;* *Graec. τήλιος;* *Lat. tal- lis, cf. Germ. solcher.* Kłoby tyliim sprostał ciężarom! *quis tantae pondera molis sustineat!* *Zebr. Ow. 575.* tak wielkim, ciężkim, licznym: *so großem, so vielen, so schwe- ren Lasten.* Nie tyli dom mój u boga, aby umowę wie- czną uczynić miał ze mną. *1 Leop. 2 Reg. 23, 5.* (nie tyle znaczący, wartający, ważący). Oto! tylikiem będąc, jużemy się koehali. *Teat. 11, 40.* Jeszcze ot! tylikiem będą, a już tańczyć, skakać i spiewać będą umieli. *Teat. 11, 25;* TYĆKI, TYLICZKI, *tantulus, tantillus, in- tensiv.* tak bardzo mały; *Rag. ovalichni, marvicni, so sehr klein, so klein wenig. Cn. Th. 1168.* Z tak urodziwej Nimfy stała się tyłeczka. Z tak okazałej panny płaszyna małuczka. *Tot. Saut. 108;* TYLUCHNY, TYLUSIENKI, ma- luczki, *tantullus. Macz.* — §. Tyłki, tyliż; równie wiel- ki, równie mały; gładki gróś, gładki flein, *von eben der Größe.* Dał Harpag dziecię do zagubienia pasterzowi, a w ten czas pasterzowi własne dziecię tylikie umarło. *Biel. Św. 22.* Teraz tyłka druga sumę oddać mają, ja- ką pierwszy raz płacili. *Vol. Leg. 5, 421.* Na Spiską ziemię zapisał się cesarz Zygmunt pod takimi zakładami, iż jeśliby sum na ten czas nie wrócił, tedy tyłką sumę przepasać miał, i jeśliby na drugi czas, tedy tyłką drugą, jeśli na trzeci, tedy tyłką trzecią. *Biel. 271.* Jeśli pierwszego roku nie wróci, tyłką sumę przepadnie, wtó- rego roku takie dwie, trzeciego takie trzy. *Biel. Św. 255 b, ob. Ryczak, Rutischerin, Zabrjin.* — Tyli, ili; równie taki; *so groß, wie, so — wie.* Z szeroko rozpa- dłej ziemi wypadł nagle Achilles tyli, ili gdy był żyw, zwykł bywać. *Otw. Ow. 526.* — Ili tyli, ilikolwiek, il- kokolwiek, *quantuslibet, jakikolwiek;* *so groß, so klein wie immer, gładki wiel wie groß, klein etc.* Ja acz ili tyli stanem, rozumem niższy od Lucyla, przecież... *Zab. 10, 356. Iżyk.* Ztego obrada dla tyła była; *aliquis malo fuit usus in illo. Zebr. Ow. 57.* TYLKO, TYLO *adv., 1)* nie więcej, jedno, jeno; *nur bloß, nietylko meyr;* *Boh. toliko;* *Slav. len, lentoliko, toliko (cf. li-), wělii, (cf. wcale);* *Sorab. 1.* jeno, yacz, jeno; *Carn. samuzh, le, tolku, tolkajn;* *Tyle, qu. v.;* *Vind. ko, le, ko tu, famu (cf. samo), lamuzh;* *Croat. szamo, leprav, tuliko, lisztor, konehema, barem, bār;* *Bosn. toliko, istom, samo;* *Rag. isetom, samo;* *Ross. только, только;* *Eecl. tolijo.* Tyłko czterzy taey są na świecie. *Czach. Tr. 15.* Sabeliusz uczył, iż tylo jest jedna persona w bóstwie. *Sk. Kaz. 326.* Na czas tylo ten powiat dla niego upro- sił. *Kosz. Cyc. B.* nie na zawsze, *nur auf einige Zeit.* Tyłko ukazał, rozłakomił. *Cn. Ad. 1184.* Jego tyłko brzuch a głowa była, rękę i nóg mało znać. *Groch. W. 579.* więcej nie, nietylko meyr alś. Tyłko mię tu cień. *Cn. Ad. 1184.* Nie umiał, jedno tyłko po Polsku. *Pasz. Dz. 25. pleonastice:* nie więcej, tyłko; nietylko meyr, alś bloś... Turcy nie umieją o chrześcianach tyłko uciążliwie mówić. *Kłok. Turk. 112.* nie inaczéj, jeno...

Nie tylko słowem, ale i przykładem ich uczył. *Sk. Żyw.* 42, (*Croat. néle, neszamo* - nie samym gołym słowem). Tylko też to dla We Pana uczynię. *Teat.* 15, 64. jedynie, bloß, einzig und allein für sie. Tylko to dla zabawienia kompanii mówiło się *Mon.* 140. (nie w innym celu). Nie tylkoć to ty gubisz papiery, oto i mnie się zdarzyło... *Zabl. Roz.* 182. (ty nie sam jeden, nicht allein du, nicht du allein verlierst...). Tylko też złości tej Grecy się jeszcze nie ważyli. *Bards. Trag.* 215. tej jeunej tylko jeszcze nie, nur noch diese einzige. *Cum euclitico*: Tylkoż to to! to wielka bagatela! *Teat.* 17. e, 45. (jeżeli nie więcej!). — *Conditional*. Ale się boje, jeśli tylko żyje, aby życie gdzie nie wiódł w nędzy. *Teat.* 42. d, D. woferu er nur noch lebt. Trzykroć porzwała, trzy kroć ołwrociła Oezy, aby nań tylko nie patrzyła. *P. Kchan. Jer.* 565. Kiedyż zaczniemy? R. Jak tylko najprędzej będziemy mogli. *Teat.* 14, 95 skoro jeno, sobald wird nur werden können. — *Miser*: Jak to łaskaw na cie! R. Zupełnie, i jak tylko! *Teat.* 45. e, 87. Wyb. i jak jeszcze! und wie noch, ganz außerordentlich! — *Admon*. Oa tylko nie bądź tak gorący! *Teat.* 25. e, 27. (jey nur nicht so hitzig). Tylkobyś nie był dzieckiem. *Teat.* 24. e, 80. — Co tylko, tylko co: skoro jeno, so bald nur atß. Co się tylko ruszy, zaraz go mają na oku. *Tr.* Już tylko co - prawie już, już już, beynahe schon. Już tylko co pomyślna nadzieja wzrastała, tylko com widzieć miała dołą mu odmienna. Aż zostałam straconą znów w przepaść bezdena. *Tael.* 41. d, 61. Chłopczyk oświadcza, że co tylko nie widać pana. *Zab.* 5, 192. eo moment ma przyjść, każdego momento się go spodziewa; den Augenblick, sogleich. — Tylko co żywy: ledwie żywy jeszcze. kaum noch lebendig. Jam jeden sam między trupami żyw leżał, i to tylko też eo żywy. Tak mi był odjął zmysł mrok nieczytelny. *P. Kchan. Jer.* 204. — Tylko nie, tylko co nie, tantum nun, ledwie nie, o mały włos nie, mało nie; fast, beynahe um ein Haar. Zastał ją, że się tylko nie zabiła. Już się do piersi z strzałą zanosila. *P. Kchan. Jer.* 562. Patrzenie, jak się dasa, Grozi, ręce zaciera, tylko co nie kasa. *Kras. W.* 59. Jego Rzym tylko co nie do niebios wyniósł. *Warg. Wal.* 304. — 2°) Tylko, tyko, ob. Tyle. TYLKORY, a, e, tak rozliczny, abo tyle części mający, tantupulus, totiplex. *Cn. Th.* 1168. so vielartig, so vielfach. TYLKOSĆ, sci, z., też wielkość lub małość, jednakowość; dieselbe Größe oder Kleinheit, Einerleyheit, Gleichheit. Ilekroć jednej sprawy wiele instrumentów bywa, potrzeba aby się tylkością zgadzały. *Smotr. Lam.* 61.

TYLNY, a, e, zadni; *Vind.* sadnji, osadnji, hinter, hinter. Tylna część głowy, tyl, zatyłek, occiput. *Perz. Cyr.* 1, 18. der Hinterkopf. Wypuścił go tylnemi drzwiami. *Warg. Wal.* 215. er ließ ihn zur Hinterthüre hinaus. Pobiegł po mnie do tylnego gabinetu. *Teat.* 22, 15, (cf. indermach). Tylna straż, *Vind.* sadnji vlick, sadnja turma, sadihodshina; *Sla.* straxnja, straxa, (ob. Straż). Miej oko na tylne koła odmiennego szczęścia. *Opal. Sat.* 24. oglądaj się w tyl, die Hinterräder.

*TYŁO, ob. Tyle, ob. Tylko.

**TYŁOGONIEC, ſca, m., który tyłem za kim goni, der Nachjager, Nachseger. *Kmit. Spyl. B.* 4.

TYŁOWITOŚĆ, TUŁOWITOŚĆ, TAŁOWISOŚĆ, TAŁEWISTOSĆ, sci, z.; *Boh.* telnatost; (*Elym.* enato; cf. tyé, tyd); ciełstość, otyłość, tusza, tucz; die Feistigkeit, Fetigkeit. Zbytma tałowitość, i tłustość ciała, jest ciężarem. *Syr.* 364. Gardzno takimi; którzy się o tałowitość obżarstwem swym przyczyniali. *Kosz. Lor.* 120. TYŁOWITY, TUŁOWITY, TAŁOWITY, TAŁEWISTY, a, e; *Boh.* telnaty; ciełsty tłusty, otyły; feist, fett, diß. Tłusty i tułowity. *Pot. Arg.* 2, 215. Chłuczkiowie nadmorscy są wysocy, mierznie tałowicy. *Wyw. Geogr.* 171. *Obesus*, objedziony, tłusty, tyłowity, siadły. *Mag.* Tałowity. *Syr.* 148. Rzymianie ludziom obżartym, tłustym a tałowitym konie odejmowali, że się tak wielkiem obciążeniem ciała, ku temu, co na koniu czynić przystoi, zgodzić nie mogli. *Kosz. Lor.* 120.

TYLUCZKI, ob. Tyli. TYLUCZKO, ob. Tyle.

TYŁY, Tr., ob. Otyły, tyłowity.

TYM, ob. Ten ta to. TYM, TYMIAN, TYMIANEK ziele, ob. Dziecieliina.

TYMBLAK, ob. Temblak.

TYM CZASEM, ob. pod Ten: w tym; *Slov. medzitim*; *Sorab.* I. beztem: *Vind.* ta zhaft, med tem, miefama, f zhafam, v friednem zhaft, v dofriednem; *Croat.* medtentoga, indesten, miltferweile. — 2. Tym czasem: TYMCZASOWO, TYMCZASOWIE *adv.* docześnie, do czasu, einstweilen. TYMCZASOWY, a, e, doczesny, na czas, einzeitlich; *Vind.* svojednaflini. *Subst.* TYMCZASOWOŚĆ, cf. doczesność.

TYMOSZ, a, m, imię męskie, Tymoteusz, Timotheus. *Teat.* 42, ob. Tyszo.

TYNF, TYNF, a, m., TYNFİK, a, m., dem, pieniądz Polski srebrny 18 gr. wartujący, od mincarza *Tynfa* za Jana Kazimierza, nazwany. *Lengn. Hist.* 274. ein rehnischer Tynpf, 6 Silbergrößen; (cf. *Ross.* полтина, полтинникъ półrubla). Tynpf Toronezanin, rządząc w r. 1662 mennicą Rzpltej w Poznaniu, wybijał złotówki od jego imienia tynpfami zwane; 60 na teja grzywnę miało być wybijanych, a 50 z mieszaną srebra z miedzią grzywny. *Czack. Pr.* 1. 161. Tynf Pruski zł 1, gr. 2. *Pam.* 85, 1, 61. Redakcyja tynfów bakami zwanych, nastąpiła przez Wessla podskarbiego r. 1762. *Czack. Pr.* 162. Korcami stare tynfy mierzy. *Teat.* 45. e, 18. Wyb. Nigdy nie szedł do swojej kwatery. Zeby nie przyniósł tynfy i talery. *Jabl. Ez.* 165. Tynfami skrzynie ładował. *Mon.* 71, 405. Kilka tynfików. *Boh. Kom.* 1, 171. Żołdu czekać muszą żołnierze z wielką stratą, Tynfy nie wiedzieć gdzie się zawieruszają, Co krwi wylanej miały być zapłatą. *Jabl. Buk. M* 2 b.

TYNGOWAĆ, Tr., ob. Ingować.

TYNK, TRYNK, u, m., farba do pokoszczenia czyli powlekania drzewa, ścian, murów etc.; *Germ.* die Tünche; *Boh.* obmjtká; *Vind.* mauz, lika; *Carn.* mavz, frajch; *Ross.* подмазка. Tynk, z Niemieckiego, toż samo, eo wyprawa ściany wapnem. *Magier. Mskr.* Jakim tynkiem powlec drzewo, aby się z trudnością od ognia zapalało.

Świtek. Bud. 229. Innym tynkiem potynkować dom. *1 Leop. Levit. 14, 42.* Piękność względem ciała jest to, co tynk gładki względem starego budynku, którego pokrywa wady. *Zab. 5, 125. Prov. 11, 17.* Znać, jak krete na tynku. *Cn. Ad. 1561.* (jak krete na gipsie, jak wagi na czeluściach). TYNKARZ, a, m, co tynkuje ściany. *Włód, Carn. fraibar; Vind. fraibar, fraibavez, der Tüncher.* Tynkarz, *caementarius. Meninsk. Turc. 1, 106,* cf. pobielacz. TYNKOWAĆ, TRYNKOWAĆ *cz. niedok.,* potynkować, utynkować *dok.; Germ. tünchen, übertünchen, cf. Lat. tin-gere; Boh. oličjm, oličowati; Vind. tinhuvati, likati, fraibati; Carn. frajham; Ross. подмазать.* U mularza wyprawić ścianę, znaczy wapnem narzucić ścianę i zatrzeć; co nazywają także tynkować. *Magier. Mskr. Potynkować dom. 1 Leop. Levit. 14, 42. ib. Amos. 7, 8.* Serce roztropnością podparte, jest jako tynkowanie wapienne, którym ściany narównywają. *Radz. Syr. 22, 20,* (*Carn. fraj; Vind. lizhenje, likanje, tinhu obmasanje = tynk, Tünche).* — *Fig. tr.* Tynkują twarze swoje, biela lica *swe. W. Post. W. 2, 226.* malują, różują. TYNKATURA, y, ż., rozciek wyskokowy zalarbowany. *Kruml. 161; Vind. poparihu, trannu spotihu; Ross. настои, тинктура.* Tynktura aloesowa. *Krup. 5, 75.*

TYR, TĒR, u, m.; (*Etym. trzeć, cierać; Carn. tir riza; Besn. terk, trrik (ursus); przytyk, przycinek, szczydek, uszczypek, sznupka; Etichelrebe, Etichelwort, Schinpfrede, Hieb, Etichelcy.* Opaczne tłumaczenie spraw, częste tyry, przymówki, i inne przykrości wyrządzone mu, do ostatniej go rozpaczy przyprowadzić mogą. *Mon. 75, 428.* J. dni niewiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiają; inni zaraz sznupkami, tyrami i zlorzeczestwami docierają. *Pilch. Sen. gn. 120.* Poczul tyr, i dyskurs zawarł. *Pot. Syl. 491.* Pełne uszczypków niosąc zniewagi i tery Na Meleandra, były te papiery. *Pot. Arg. 185.* Tyr słyszy w każdym prawie słowie, którym go szczypie, gani i dotyka. *Chrośc. Fars. 72.* Nic nie było tak nieznośne obłożonym, jak owe tyry i urągania głośne nieprzyjaciół. *Tward. W. D. 74.* Mierza się satyry, Nazwisko pokazuje, iż w nich są tyry. *Kehow. Fr. 68.* Drażnił je, grubych tyrów przyczyniając, *convitia. Żebr. Ow. 365.* Grubych mi nadał tyrów. *ib. 524.* TYRAĆ, TĒRAĆ *cz. niedok.,* styrać, utyrać, *dok.; B. h. teyrati, (cf. tarzać się);* używaniem nadszczerbiać, nadwajlać, nadwerczać; *abrumgen, abkrumpfen. (Carn. tiram cito abduco, pello, tirjam erigo, taram = wczęć, terkam = klepię; Vind. tarati = trapić; Croat. tiram pello, persequor, iztiram, iztirati expellere, ztirati, ztiravam propulso, ztiravec depulsor, tiramsze, gonimsze catulio; Slav. tirati = pedzić; Bosn. sterati sternere, tirati jednoga, koji biesgi insequi, expellere, dispellere, propellere; Ross. терять, потерять postradać, teranie strata, zguba).* Nie zgubiwszy, ale dobrze styrawszy broń, poddał się. *Warg. Wal. 82.* Szata używaniem się tiera. *Gorn. Sen. 57.* Rzadko zdrowie odzyskał, kto go raz utyrał. *Pot. Arg. 749.* — §. Gubić, tracić, utracić, postradać; *verlieren, einbüßen.* Coż na tę haźstrę strzały tieraś? *perdis. Żebr. Ow. 315.* Wenus swa kwapliwością enego Adonisa utyrała. *Simon. Siel. 65.*

Cięzka uterać kochanie; *crudele suos abdicere amores. Żebr. Ow. 21.* Tego ja i wy z żalem uterał; *quem non aequa mihi robisque negarunt fata. ib. 518.* — Terać się, tarzać się, włóczyć się, (luc się, katy pocierać; *sih herum stoßen, heruntreiben.* Co się tego marnotractwa po Krakowie, Poznaniu, Lwowie terało! *Falib. E. 2.* Przez dziewięć miesięcy całych się terała, *erravit. Żebr. Ow. 258.* — §. Tyrać majątek, trwonić, przemarnować; *durdfbringen, vergeuden, verchwenden, vertun.* Jesliby mąż majątność swą utyrał, albo się zadłużył... *Szczerb. Sax. 467.* Wymyslane stołowe uraty, któremi ludzie młodzi tierała majątność. *Gorn. Sen. 29.* Styrawszy marnotractwem ojezyste zbiory. *Nar. Tac. 5, 15.* Garnie do skarbu, aby tym bardziej bez miary mógł tyrać. *Zygr. Pap. 529.* Dossyć siła tyra na niepotrzebne leki. *Pot. Syl. 49.* Tyra ostatnie na kartach halerze. *Hor. 2, 156. Kniaz. Własność swoje styrawszy, ludzkich dóbr łaknęli. Krom. Sax. (suis bonis profusis).* Krótko to trwało, bo gdy tyra marnie Wszystko, wnet nędza zewsząd go ogarnie. *Min. Ryt. 5, 285.* To co skąpa ojca ręka zgarnie, Syn marnotrawnny straci, styra marnie. *ib. 5, 528.* — Tyrać czas, truć czas, trawić czas, Zeit verchwenden. Czasu darmo nie tyraj. *Herbst. Nauk. G. 5 b.* Tyra czas tanecznik, tyra i kartownik. *ib. P. 2.* Marne czasu tyranie. *ib. G. 5 b.* Czasu nieco szturmując i dobywając styrał. *Warg. Cez. 227.* Aby dni całych na gnuśnym próżniactwie nie tyrał. *Nar. Tac. 2, 246.* Ladażako się lato styrało. *Warg. Cez. 105.* Dostałam przyjaciela, W którym uciechy nie mam, Ani wesela, Z którym ja młode lata Ach tyram! *Zimor. Ror. 540.* Bedęć widział najslieczniejszy wiek styranym! *Teat. 18, 61.* Najpiękniejsze lata wieku swojego styrawszy... *ib. 18, 121.*

TYRAN, a, m., TYRANEK, nka, m., *dem., z Greek. pa-nujacy bez słuszności, bez prawa, nieokreślenie nad poddanyimi wydziwiający. Gil. Post. 112 b. Gorn. Dw. 556, Boh. tyran; Sorab. 1. tēran; Sorab. 2. tyran; Carn. tyran, sionek; Vind. tiran, tylnik, filnik (cf. silnik), triamfi; Bosn. tran, samosilnik, okrutnik, posilnik, usionik; Rag. ussionik, samosilnik, ussilnik, silnik; Ross. тиранъ, der Tyrann; generalius okrutnik, der Wüthrich, der Graufame, der Tyrann.* Niemasz mierzeńszego w uszu, u wszech ludzi sromotniejszego przezwiska, nad tyrana, albo po Polsku nad okrutnika. *Kosz. Lor. 127 b.* Wprzód tygrysa ulagodzić, niż dzikie serce srogiego tyrana. *Bardz. Trag. 558.* U enotliwego wszyscy dobrzy; u tyrana każdy zdrzeja. *Zab. 8, 261.* Tyran nawet w zapaleczywości swojej sady się być sprawiedliwym. *Weg. Marm. 1, 155.* Mali tyrankowie po mału wzrastają. *Mon. 68, 556.* TYRANKA, i, ż., okrutnica, die Tyrannin. Chęć i bojaźń są dwie tyranki serca ludzkiego. *Mon. 67, 548.* TYRANIA, ii, ż., TYRAŃSTWO, a, n.; *Boh. tyranstwj; Sorab. 1. tēranstwo; Vind. lamofitnost, nevfinitnost; Bosn. posilnost; Rag. samosillje, samosilnos; Ross. тиранство; Eccl. ищаніе, ижунтальство, тоунтальство; prawofomstwo, nie porządne używanie jakiegokolwiek najwyższej władzy. Wyrw. Geogr. 115.* Każda monarchia, nie mająca szlachty, jest szczerę tyraństwo. *Kłok. Turk. 87.*

Królestwo, gdy kto go zażywa dla rozkoszy, takie się tyranstwem nazywa. *Jabl. Tel.* 262, ob. Okrucieństwo.

TYRANIĆ. TYRANIZOWAĆ cz. *niedok.*, tyrańsko traktować, tyrannisieren, tyrantisch behandeln; *Rag.* samosilliti; *Ross.* тиранить, тиранствовать; *Eccel.* мучительствовати Nie w Jeruzalem, ale w Betlehem Herod tyranizuje, i krew niewiną przelewa. *Dambr.* 567. Nieprzyjaciela, po zwyciężeniu jeszcze tyranic, jest niekzemnością. *Stas. Num.* 1. 152. Od samobójstwa odwiedli mu ręce By zmarł przez większe tyranizowanie. *Chrośc. Luk.* 269. TYRANNY, a, e, TYRANSKI, a, ie, TYRANŚKIE, TYRANŚKO *adverb.*, do tyraństwa należący, tyranom właściwy, tyrantisch; *Boh.* tyránský; *Sorab.* 2. tyranski; *Sorab.* 1. tēranski; *Vind.* tiranski, nevtmilen, nemiluferden; *Rag.* samosilni; *Bosn.* posilni, (*distng.* posilny); *Ross.* тиранскии. Urzędnik prawami nie określony, w krócie może się stać tyranym nad równym sobie. *Min. Obs.* 187. Pałasz, tyrański pałasz, za który się trzyma. *Pot. Jow.* 50. Ujrzał martwej dziewczki ciało Okrutną raną przebite tyrańskie. *P. Kehan. Jer.* 519. Tyrańsko nad rozumem wolnym przewodzili. *Przyb. Mlt.* 584. Czemuż przejrzenie nas dzieli od siebie Srogie, i miłość tyrańsko krepuje! *Past. Fid.* 149. TYRANOBÓJCA, y, m. *Pileh. Sen. gn.* 250, tyrannicidea, der Tyrannemörder; *Sorab.* 1. tērana zamorduwať. TYRANOBOJSTWO, a, n., tyrannicidium. *Ca. Th.* 1169, der Tyrannenmerd.

1. TYRAS, rzeka, ob. Niester. 2. TYRAS, a, m., *Germ.* der Tiraf; (*z Franc.* tirer), sieć do przykładania przepiórek, kurapatw, bekasów etc. *Tr.*, ein Zuggarn. — §. Miano, które psom dają, ein Name der Hunde.

TYRKOTAĆ. ob. Tarkotać.

TYRLARZ, a, m., cieśla od cembrowania podkopów, w górnictwie, der Stollenzimmermann in den Bergwerken. *Tr.*

TYRLICZ, a, m., ziele, krzyżownik, *Gentiana minor.* *Syr.* 616, Kreuzwurz, Genzian, Kreuzgenzian.

TYROL, u, m., prowincya Austriacka, Tyrol; *Slav.* Tiról. *Dyke. Geogr.* 5, 120. TYROLCZYK, a, m., obywatel z Tyrolu; *Slav.* Tirólae, ein Tiroler. Tyrolczykowie są przemyślni i waleczni żołnierze. *Dyke. Geogr.* 5, 121. *Wrodz. żeńsk.* TYROLKA, i, die Tirolerin. *Adject.* TYROLSKI, a, ie, Tiroler.

TYRYAKA, ob. Dryakiew.

TYSIAC, a, m., *Num. card.*: (*Boh.* tisíc; *Slov.* tisíc; *Sorab.* 1. taufent, tawzent, dzeszacz stów; *Sorab.* 2. taufent, towfint; *Carn.* tisuzh, tisíc, tavshent, jasar, déset stu; *Vind.* taufhent, defet stue, jesar, jeser; *Croat.* tisuzhe, tesuzhja, jezero; *Hung. czar.*; *Dal.* biliad, biliada, tiszuhe; *Bosn.* tissuchja, biliad, higlijad) (*z Greek.* χιλιάς), (jezero 10,000); *Rag.* tissuchja; *Slav.* hiljadah; *Ross.* тысяча; *Germ.* taufent; (*Svec.* tusend; *Angl.* thousand; *Anglos.* dusend; *Ditfried.* thusont; *Lat. vulg.* des-cent-decies centum; *Isl.* thushundrad; *Goth.* thunsund, tigos hund, tailuns hund). Dziesięć razy sto, nazywa się tysiącem. *Jak. Mat.* 1, 5. *Łesk.* 2, 4. Nerves gdy przeciwko Grekom wojnę podniósł, siedmukróć sto tysiąc (tysięcy), królestwa swego ludu zbrojnego miał; a trzykróć sto tysiąc (tysięcy), znowu zkądinąd. *Kosz.*

Lor. 50. Tysiąc tysięcy służył mi, i po dziesięć kroć sto tysięcy przed nim stali. *Sł. Kaz.* 6. miliony, taufent mal taufent. Dwa tysiąca. *Kpez. Gr.* 2, p. 159. — *Immensit.*: Najmniej z tysiąc razy to powtarzała. *Teat.* 55. d, 14. Witajże po tysiąc razy. *Teat.* 59, 21. tysiąc kroć, tysiąckrotnie; *Vind.* taufhentbarti, jeserkrat; *Eccel.* тысямеркратно. Gdy ją zobaczy, chociażby miał innych tysiąc w głowie, opuści je dla niej. *Teat.* 9. b, 55. Tysiącami takich liczyć możemy. *Gorn. Dw.* 259, *Ross.* потысячно. — *De pecunia.*: Tysiąc, TYSIACZEK, czka, m, Coż pomogą tysiące, któreś schował, gdy ich nie używasz! *Sł. Kaz.* 224. Przedtym tysiącami brząkał, dziś w liberyi chodzi. *Teat.* 7. d, 19. Czart. Nie każdy, który kroćiami przed słubem sławi swoje dochody, tysiącami je po słubie liczy. *Teat.* 17, 15. Z czasem i statkiem zebrał się tysiączek; strzegłem dobrze pierwszego tysiączka, przybył i drugi. *Kras. Pod.* 2, 114. Zebrał kilka tysiączków. *Zab.* 15, 205. *Teat.* 24. b, 44. TYSIACNOG, a, m., scolopendra, rodzaj owadu stonogom podobnego. *Kluk. Zw.* 4, 157. Taufendfuß, eine Art Kellermwürmer. "TYSIACOCZYTRY n. p. wilk piekielny. *Smotr. Apol.* 14. tysiącznymi sposobami chytraczy. TYSIACOLETM, ia, ie: *Vind.* jeserleeten; taufentjäbrig. TYSIACZNICTWO, a, n., urząd tysiącznika, das Amt eines Taufendmanns; *Rag.* tisuchnisetvo; *Eccel.* тысящачаліе, тысящачальство; (*Ross.* тысячное генералство). TYSIACZNIK, a, m., liczba tysiąc mająca, chiliaris. *Ca. Th.* 1169, (ob. Čma), eine Zahl von Taufend, daß Taufend. — §. Tysiącznik, co ma tysiąc żołnierzy pod sobą, chiliarcha; *Boh.* tisícník; *Rag.* tisuechnik, tissuechnik; *Besa.* tissuechnik; *L. ss.* тысящникъ, (тысящкой general), тысящачальникъ, (2. bogacz, tysiące liczący); *Eccel.* тысящникъ, der Taufendmann, der über Taufend geleht ist. Mojczesz postawił nad Izraelem tysiączniki, setniki, pięćdziesiątniki, i dziesiątniki, którzyby każdego czasu lud sądzili. *Galat. Alf.* 91. Maximus tysiącznik był chrześcjaninem. *Sł. Dz.* 152. Tysiącznikiem jestem, *Eccel.* тысящачальствую, *Græc.* χιλιαρχέο. — §. *Theolog.* Niektórzy mimemali, że przysłał królestwo Chrystusowe przez tysiąc lat trwać miało, a rząd tysiączników ich zwano. *W. Post. W.* 2, 550. *Galat. Alf.* 521. *Ross.* тысящники, тысящелтники; *Chiliaristae*; *Seper.* die daß taufentjährige Reich Christi beaupteten. — §. *Botan.* Tysiącznik, ziele, millefolium, *Schhaecror communis herbis multis*, ob. Krwawnik ziele. Taufendblatt; *Rag.* kugninép "TYSIACZNOBARWY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* tisícový, tisycerý, tisícenasobný; *Sorab.* 1. taufenty, tawzenski; *Sorab.* 2. taufenti; *Carn.* tisuzhe; *Vind.* taufhenti, taufhentni, jeserni, defetstaini, jeserstviri, jeserbarten, jeseroverstni, taufhentformast; *Croat.* jezerni; *Rag.* tissuechni; *Bosn.* tissuechni; *Slav.* jedan od hiljadé; *Ross.* тысящный; tysiąc zainykający, taufent enthaltend, taufentfuß. W tysiącznym byłem strachu. *Teat.* 50, 75. Dziesięć tysiącznej intraty szlachcicowi, trzeba się dziesięć razy odklonić, panu stu albo dwu kroć stu tysiącznemu. *Kras. Pod.* 2, 169. — §. Tysiączny w liczbie, w rzedzie, der Taufendste. Tysiączna z mego przykładu

nauczy się nie wierzyć flutom. *Teat.* 56. c, 105. Ty-sięczonej prawdy nie bywa w wrózkach gwiazdarskich. *Birk. Kaw. Mal. B 2.* (ledwie tyściczny raz się pra-wdzą).

TYSZA, y, ż, [z *węgier.* 2], *Tibiscus*, rzeka w Węgrzech. *Wyrw. Geogr.* 21, [Cisa 2]. die Theiße; *Boh.* Tisa; *Croat.* Tisza, (tisza; *Lat.* taxus = cis, cisowe drzewo). [Troim wojskiem ciągnął do Węgier, a nad Cisą przybyło do nich czwarte wojsko. *Bibl. Hr.* 56, ob. Trój 2]

TYSZARNIA i, ż, n. p. Tyszarnia kamienna, góry ka-mienne, *lopidina. Volck.* 459, der Steinbrud, cf. cios-ać, ciosowy kamień, cf. teszarz.

TYSZKO, a, m., *dem.*, imienia Tymosz, kleiner Timotheus. *Jabl. Her.*

TYTEL, tla, m., abrewiaacya, n. p. Pismo tytlami pisane. *Dudz.* 65. ein abgefürztes Schriftzeichen, eine Abbreuiatur, Abfürzung; *Ross.* титло, сокращенность, словотитла; *Eecl.* скороньсь [skoropis 2]. Tytlami piszący *Eecl.* зна-менописецъ. Tytlami *Ross.* сокращенно. **TYTUL**, u, m., **TYTULIK**, a, m, *zdrobn.*, z *Lac.* wyraz dostojność czyje oznaczający, der Titel, Ehrentitel; *Boh.* nazew, nazwánj, (cf. nazwisko); *Vind.* titel, jimenik, najimenik, pojimen-stvu, griesinga; *Ross.* титул, заглавие; *Eecl.* предназна-менение, надпись, заглавие. Tytuł albo nazwisko czło-wieka. *Selin.* 5, 69. Na kopertach tytuły przyjmują nie przywoite sobie i udzielają wzajemnie. *Mon.* 65, 505. Jesé najpiękniejszy tytuł bez intraty nie da. *Pot. Pocz.* 150. Prózne tytuły bez zysku. *Simon. Siel.* 85. Tytuł próżny, Gdy ezezo w szkatule, Kiedy kto dłużny, Co po tytule! *Kras. List.* 2, 51. Titel ohne Mittel. Tytuł bez rzeczy, wiecha bez piwa. *Cu. Ad.* 1184. Tytuł wielki, dochód mały. *J. Kehan. Fr.* 5. Gotowi do ostatniej stra-ty wysilié swój rozum, byle tylko jaki tytulik pozyskać mogli. *Mon.* 75, 684, *Slov.* Title su traski sweta. — *Latius:* Tytuł, predykat, epitet; Titel, Beswort, Zunah-me. Tytuł najlepszy być poezciwym. *Zab.* 15, 564. Po-eta być, tytuł nieszczęśliwy. *Past. Fid.* 264. Królowa, matka, żona, wszystkie te mie gnebią tytuły. *Teat.* 47. c, 50. Obrazy przodków z ich tytułami w przedniejszej stronie domu Rzymianie kładli. *Warg. Wal.* 182. Ry-chard był nazwany od synodu katolikiem; napisu teg. (tytułu) potomki jego zaniechali. *Sk. Dz.* 106. Tytuł, przyczyna albo napis zdanego na śmierć, *elogium. Cu. Th.* 1169. Wisła tak wielu rzék połączwszy tytuły, Zbożem Bałtyckie łąduje gonduly. *Pot. Syl.* 51. uniona, Nameu. Zbudował ołtarz Mojżesz, i dwanaście tytułów według pokoleń. *W. Exod.* 24, 4. (dwanaście słupów. *Bibl. Gd.*, napisów). — *Per excellent* Tytuł księgi, książki • dzieła napis, der Titel eines Buchs. *Cu. Th.* 1169, *Vind* pred-pisan list, nadpisnik, napisni list. — *Fig.* Tytuł, pozór, barwa, pretext; Schein, Titel, Name, Vorwand. Ten jur-giellt, co Turkom z szable płacimy, nie innego nie jest, jeno ślicznym tytułem pokryte poddaństwo. *Star.*

Pob. B 2. — §. *Aliter:* Tytuł srebra etc., próba na nim wybita, die Probe auf dem Silber. Do poznania wewnę-trznej wartości pieniędzy, uważać trzeba wagę i tytuł. *Łesk.* 2, 85. Tytuł pieniądza ze złota jest z 20, 21, 22, i t. d. karatów. *ib.* 86. **TYTULARNY**, **TYTUŁOWY**, a, e, tytuł mający, Titular; *Vind.* jimenski; *Ross.* титу-лярный, заглавный. *Cu. Th.* 1169, Titular. Tytularny, ale nie realny urzędnik. *Tr.* Tytułowy konsyliarz. *ib.* Ty-tułowa sułtanowi podległość Algieru. *N. Pam.* 12, 289. — Tytułowy *Subst.*, od którego tytuł ma kościół. *Cu. Th.* 1169. *tutelaris*, der Schutzpatron, von dem eine Kirche den Namen hat. **TYTULARZ**, a, m., księga zawierająca naukę tytułowania, das Titelbuch, Titularbuch. *Tr.* **TYTUŁAT**, a, m., któremu tytuł jaki należy się, der einen Charakter oder Titel, Rang hat. Będzie tych wszystkich tytułatów, jakoby sto osob. *Star. Du.* 71. **TYTUŁODA-WCA**, y, m., który tytuły rozdaje, der Titelauftheiler. Papież najwyższy królów tytułodawca. *Swad.* 1, 12. **TY-TUŁOWAĆ** cz. *niedok.*, tytuł dawać; *Vind.* perstoinu jimenovati, dostoinu pojimenovati, titulirati; *Ross.* титуловать, einen Titel geben, tituliren. Czemu się tytułu-jesz starościeem? czemu Tym puszysz, co losowi winie-neś samemu! *Zabl. Fir.* 44. Czemu tytułujesz mię pie-kną, a w oczach szpetną znajdujesz! *Past. Fid.* 82. Nie służy wam należycie ten tytuł, abyście się świętej wiary wyznawcami być tytułowali; odpadliście rzeczy, odpadli-ście przeto zaraz i tytułu. *Smotr. Nap.* 19. Wino słabe tytułują stołowym. *Haur. Ek.* 101. chrzczą, przechrzciewają. **TYTUŃ**, **TUTUŃ**, **TIUTUŃ**, **TIUTIUŃ**, ia, m.; *Turc.* tütün. *Czart. Mskr.*; *Boh.* kurlawy tabak, kauřlawy tabak; *Rag.* duhaan, *vulg.* tutüm; *Slav.* duhán; *Ross.* тютюнь, курительный табакъ, панушный табакъ; der Blätter-Tabak, Rauchtabak. Tytuń powszechnie do tabaki i kurze-nia w hulkaeh zażywany. *Kluk. Rosł.* 5, 558. Palié tiutuń. *Teat.* 52. b, 65. (*Vind.* tobaki kaditi, tobakati, tobak piti; *Slav.* pushiti duhán). Człowiek może zbytecznie tu-tuń korzyć, tabaki zażywać, tak że mu się od tego wstrzymać i odłożyć nie podobna. *Mon.* 69, 176. Nie czuje wonności tutunia, który sułtan Turecki ciągnie, niechby zaś pod nos zakurzył, wnet uczułym. *Boh.* *Dyab.* 59. Miły tiutiuniu, gdy ja twą parę Widzę nika-jącą bez zwrotu, Wystawiam sobie prawdziwą miarę Życia mojego obrotu. *Zab.* 4, 501. **TYTUNIARZ**, a, m., co lubi tytuń palić, ein Tabakraucher, ein Raucher. *Ld.*; *Vind.* tobakapiuz, tobakavez, tobakni kadiuz; *Ross.* куритель. **TYTUNIOUY**, a, e, do tytonia należący, Rauchtabak. Tytuniowa enema. *Czerw.* 9. Tytuniowy worek, (ob. Kapciuk). Tytuniowa machina do ciągnięcia dymu przez wodę *Ross.* калянъ. Wiązka listów tytuniowych *Ross.* пануша.

TYWUŃ, **TYWON**, ob. Ciwun. **TYZANA**, ob. Ptyzana. **TYŻ-BIER**, ob. Tasbir.

DOMÓWIENIE.

W niniejszym, przedostatnim tomie słownika znajdzie uważny czytelnik liczne i wielorakie różnice od wydania dawniejszego. Jedne z nich wzięte z rękopismów Lindego, zawierają sprostowania które uznał za potrzebne sam autor, i jako od niego pochodzące włączone są przez nas do tekstu dawniejszego, bez żadnych ostrzeżeń. Znachodzą się pod głoską **T**, mianowicie przy wyrazach: tchnąć, trwać, tuzin itd. Inne znowu pochodzące od nas, w nawiasach umieszczone. Przechodzą one znacznie ilością swoją te, któreśmy w dawniejszych tomach porobili. W wielu miejscach uznaliśmy za rzecz potrzebną wyrazy znaczeniem różne, a przypadkowo przez autora pomieszane rozdzielić; inne, rozdzielone przez niego, złączyć; wszakże musieliśmy się ile możności ograniczać w tej mierze, a przyszły słownikarz polski znajdzie zapewne jeszcze nie jedno w tym nawet tomie, potrzebujące takiejże lub podobnej zmiany. Poprawki nasze są przy wyrazach następujących: rabice, rachemberg, raclunistrz, racki, radosta, radzić, rakusy, ranga, rasa, ratuszny, rdza, rehot, reż, róg, rohatyn, rohatyniec, rostryha, rószezka, równia, równy, roxolan, roxolanka, rozbójca, rozbrechnąć, rozdzierca, rozegnać, rozgowor, rozkaz, rozkosz, rozkruszyć, rozkrzewić, rozoki, rozpachać, rozprzezać, rozroić, rozsada, roztryha, roztarzać, roztarzenie, rozwieńczyć, rozżedz, rubel, rumelec, rumrycht, rugiser, rybnik, rydz, ryło, ryż, ryza, 2 rzap, rzecz, rzęgotać, rzetelność, rzeżatek, rzeżwiec, sączek, sad, sadowina, sądownictwo, safandula, sagan, sajan, sałacha, sałamachia, samoistwo, 2 samojedy, samopał, samura, sandał, sandomierz, sapierz, sąsiad, sawa, schopić, ściana, ście, 1 ściegno, 2 ściegno, ścieżka, szczekoeki, 2 sędziak, sekret, sekretarz, sen, sepet, serb, serbski, serce, serdak, seremski, sergiel, serepeczyzna, serpanka, setny, sfoł, siabr, siać, siatka, siejoch, sieradz, sierak, sierpanka, sierpszczyzna, siewruk, sieża, siódmy, sioło, siostra, siraczany, skalisko, skalisty, skapy, skarb, skieła, skik, skło, skorzeń, skot, skowronek, skowyczać, skródlić, skroń, skrowiszcz, skrzysz, sławkow, słaża, słoń, słońce, słowak, słowosiewca, słóz, służący, smard, smerda, śmierć, smoktać, smoła, śnieg, sobaka, sobek, sobota, sobotnik, soda, sól, solochwalca, soprznąć, sowa, 2 spar, sparznać, spierać się, spiskać, spitymierz, 1 spleczyć, spodziac, spokojny, sprawota, sprośnik, sprych, sprychnie, sprzezać się, sprzeczenie się, srebro, srog, srom, sromięźliwy, srzeż, śrzeszny, śrzon, stadnina, stągiew, stajnia, stałość, stament, stan, stareńki, stareenny, stark, staw, stebnik, ster, stog, stojak, stokroć, stołpowy, strach, strafić, strastny, strengiel, stronny, strożyny, strum, strzemię, strzyżów, studnia, stwarzanie, stychar, styceń, styg, suchoróż, sukno, sulica, sunnienie, surma, suspica, susza, swacha, swantopolk, swantybor, szwarzadz, szwaczka, świaszczenik, światcy, światło, światodzierzec, światłość, świątynia, świepiet, świetlica, świętogórski, 1 świta, swoboda, sy, syberya, syc, syn, syrojeżka, syrokos, syrta, sz, szabeltas, szach, szajny, szałamach, szarafan, szarak, szarańczowy, szargant, szata, sza-

ter, szezebrzuch, szczekacz, szeczenie, szczodrość, szczodry, szczupać, szczurowice, szczypać, szewc, szewluch, szkardasztwo, szkoda, szkrofuł, szlacharz, szład, szlak, szłazak, szlokada, szłyk, szmaga, szodzel, szołodusza, szołtyśi, 2 szor, 5 szor, szparki, szparkość, szredzki, sztembnówka, szturm, sztyber, szumny, szustmana, szutnić, szuwar, 2 szwab, szydło, szyfrucht, szyja, szynwaga, szyp, szypik, szysz, tabun, 1 taca, tajszka, takiew, tałajstwo, tam, tantoniec, taras, targ, targowisko, tarnośliwa, tarnów, taśma, tatarski, tatry, tażyć, tezywo, teatr, w teecz, tedy, tegi, tejs, telbuch, telepać, tenar, tenda, tepać, teper, terlica, teść, tlec, tło, tłoka, tof, tołokno, tołpa, tołstka, toniec, topić, tor, tosieńka, trakt, traktywa, trawić, 1 treść, 2 treść, tret, troja, trop, troska, truć, trud, trudzić, trunąć, trup, truta, truźelnik, trybus, trybut, tryna, trzaska, trzebica, trzeinisko, trzeć, trzesawica, trzewik, trzewo, trzeźwy, 1 trzmiel, trzoda, trzłaczka, trzunąć, trzy, trzynny, tuda, tuł, tumult, turbaeya, turbator, tychwa, tydzień, tysza, tytel.

Pospiech z jakimeśmy tom pierwszy tego słownika do druku oddawali, był powodem że nie jedno w nim uszło naszej baczności, co przy dłuższem zastanowieniu się objaśnione, sprostowane lub uzupełnione być mogło. Teraz gdy oto wydawnictwo całe zbliża się ku końcowi, sądzimy, że nie będzie od rzeczy dodać do owego tomu jeszcze niektóre sprostowania. Najstosowniej może byłoby dać je w końcu tomu ostatniego, przy sprawozdaniu z całego wydawnictwa; gdy atoli tom ostatni, który właśnie teraz w druk idzie, już i tak za nadto wielki jest swoją objętością, i ledwie w przeciągu dwóch lat będzie ukończony, dajemy więc przy tym tomie ów dodatek.

Lwów dnia 30 września 1859.

AUGUST BIEŁOWSKI.

POPRAWKI I UZUPEŁNIENIA DO TOMU I.

Str. 1	przedziałka 2	wiersz 55	po słowie <i>Wappen</i> , dodaj: [Długosz <i>Insign. seu Clenod.</i> Rekop. Oss. 16. str. 6. mówi: Hebedank. Tractaturam albam tria cornua habentem, in modum stellae in campo rubeo defert. Genus polonicum, cujus primus parens Szkubek, ob fortitudinem et robur corporis, dum sutor esset, et Almanum forensem arictasset in terram, tali insigni donatus est. Viri in eo ad aliena ambienda proni. Inaezej opowiadają późniejsi heraldyey początek tego herbu. Linde zdanie ich przytaczając pomylił się mówiąc: »Skarbek Henrykowi» zamiast: Henryk Skarbkowi. 1].
» 7	» 1	» 2	<i>Ture.</i> , dodaj: [agha = frater. <i>Men.</i> I, 612; jen-yćeri aghasi = dux <i>Janissariorum seu praetoriani militis.</i> <i>ib.</i> 440 — 2].
» 15	» 2	» 55	Almuzya, ii, ż., dodaj: [z <i>średn. łac.</i> <i>almucium = amictus</i> , quo canonici caput humerosque tegebant. <i>Du Cange</i> I, 525 — 2].
» 14	» 1	» 51	Olsacki, a, ie, dodaj: [holsztyński, od Olzaczy, Holsaten, dziś rzeczony Holsztyn; <i>ŃolŃitin</i> , n. p. <i>Ditwonie (Drowine)</i> que nunc <i>Olsatia</i> dicitur. <i>Dąbrowk. ad Kadl.</i> 82, zresztą są tu dwa zupełnie różniące się wyrazy. 2].
» 17	» 2	» 38	Androny, ów. l. mn. dodaj: [z <i>średn. łac.</i> <i>androna</i> ; <i>compitum</i> , <i>locus publicus</i> , ubi viri invicem confabulabantur. <i>Du Cange</i> I, 429 — 2].
» 28	» 2	» 17	Arkan, u, m., dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>orghana = restis.</i> <i>Men.</i> I, 1475 — 2].
» 29	» 2	» 57	Arszyn, a, m., dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>aršin = ulna.</i> <i>Men.</i> I, 1779 — 2].
» 45	» 1	» 49	Badawija, ii, f. dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>badawi</i> , <i>bedewi</i> at = <i>equus praestans et egregius.</i> <i>Men.</i> I, 474 — 2].
» 45	» 2	» 26	Bagaż, u, m, dodaj: [z <i>franc.</i> <i>bagage</i> 2].
» 46	» 2	» 46	Bakar, u, m., dodaj, [z <i>średn. łac.</i> <i>baccharium = vas vinarium.</i> <i>Du Cange.</i> I, 904 — 2].
» 47	» 1	» 44	Bałaban, a, m., dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>balaban = ingens.</i> <i>Men.</i> I, 805, cf. <i>lat.</i> <i>belba</i> 2].
» 48	» 1	» 41	Bałchan, u, m, dodaj: [BAŁKAN 2], BAŁKANY, ów, plur., dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>bal-kan = mons.</i> <i>Men.</i> I, 1076, nazwa terazniejsza gór Hemu 2].
» 49	» 2	» 57	Bałwan, a, m., dodaj: [z <i>celt.</i> <i>peulwan</i> 2].
» 54	» 1	» 52	Ban, a, m., dodaj: [z <i>starobólj.</i> <i>bajan</i> , <i>boean</i> 2].
» 53	» 1	» 25	§. 6. dodaj: [Bania, z <i>węgiersk.</i> <i>banya = kopalnia</i> , ein <i>Bergwerf</i> ; żupa solna, eine <i>Salz-sieberei</i> 2].
» 55	» 1	» 20	Bański, a, ie, dodaj: [od bani, do bani należący; kopalniany; żupny; <i>Suppel = Bergwerf = Salzjud</i> 2].
» »	» 1	» 45	овънъ, dodaj: [tureck. <i>bere = aries.</i> <i>Men.</i> I, 85 — 2].
» 57	» 1	» 15	Barbaryje yk, a, m., dodaj: [właściwie Berberyjczyk, mieszkaniec północno zachodniej Afryki, ein <i>Berber</i> , <i>Barbareise</i> ; z resztą są tu dwa zupełnie różniące się wyrazy 2].
» »	» 2	» 52	Bard, a, m., dodaj: [twórca i piewca pieśni bohaterskich u Celtów 2].
» 58	» 1	» 10	Bargiel, a, m., dodaj: [<i>czesk.</i> <i>brhel</i> ; <i>niem.</i> <i>Galber</i> , <i>vulg.</i> <i>Bierheler</i> ; <i>oriolus galbula</i> 2].
» 60	» 1	» 11	<i>Lat.</i> farba, dodaj: [takiego wyrazu niemaż w łacinie 2].
» 61	» 2	» 6	<i>zam.</i> [Targowisko... <i>sacyenda</i> 5], <i>położ</i> : [nazwa wsi, ein <i>Dorfname</i> . Przymówka <i>Kochanowskich</i> była: Na Baryczy ryb nie zliczy, A Sycyna da nam wina, I Czarny-las wyżywi nas. <i>Krasick. Ródow. J. Kochanowsk. w Dodat. tygod. do Gazet. lwowsk.</i> VII, 91 — 2].
» 65	» 2	» 4	Bastram, u, m., dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>pastyrma = caro infumata.</i> <i>Men.</i> I, 155 — 2].
» 64	» 2	» 52	Bawet, u, m., dodaj: [z <i>franc.</i> <i>bavette</i> 2].
» 65	» 2	» 49	Bawolet, u, m., dodaj: [z <i>franc.</i> <i>bavolet</i> 2].
» 109	» 2	» 12	Bik, a, m., dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>bika = iners.</i> <i>Men.</i> I, 790 — 2].
» 112	» 1	» 59	<i>zam.</i> : [woda... <i>mére</i> 1], <i>położ</i> : [jakiś rodzaj drzew owocowych, porówn. <i>niem.</i> <i>Butterbirn</i> 1].
» 117	» 2	» 11	Bławatek, tka, m., <i>zdrb.</i> , dodaj: [cf. <i>franc.</i> <i>bluet</i> 2].
» 128	» 2	» 21	Bluda, y, ż., dodaj: [<i>got.</i> <i>biuds</i> ; <i>cerk.</i> <i>блудо = patina</i> 2].

S . 150	przedziałka	1	wiersz	15	Bliktry, ów, liczb. mn., <i>dadaj</i> : [cf. niem. <i>Glitter</i> 2].
» 135	»	1	»	9	Bochenek, nka, m., <i>zdrb.</i> , <i>dadaj</i> : [fryg. <i>βέχος</i> = chleb; porówn. niem. <i>baden</i> = piec 2].
» 138	»	2	»	28	Bogaja, i, ż., <i>dadaj</i> : [myłka druku, zam. bogata 2].
» 142	»	1	»	23	Bojar, a, m., <i>dadaj</i> : [z <i>starobólg.</i> <i>bolias</i> , <i>bulias</i> = <i>magnas</i> ; awar. <i>beled</i> = <i>praceres</i> ; cerk. <i>бѣль</i> , <i>боларинъ</i> 2].
» 146	»	2	»	44	Bomol, u, m., <i>dadaj</i> : [wino reńskie z <i>Bomelu</i> w <i>Geldryi</i> 2].
» 147	»	2	»	41	Borg, u, m., <i>dadaj</i> : [porówn. <i>tureck.</i> <i>borg</i> = <i>creditum</i> . <i>Men.</i> I, 299 — 2].
» 148	»	2	»	45	Borsuk, a, m., <i>dadaj</i> : [z <i>tureck.</i> <i>borsuk</i> , <i>porsuk</i> = <i>taxus</i> . <i>Men.</i> I, 1651 — 2].
» 178	»	1	»	5	Brusznica, y, ż., <i>dadaj</i> : [<i>Ross.</i> <i>брусница</i> ; <i>Lith.</i> <i>bruknės</i> ; <i>Сумръбере</i> , <i>vaccinium uliginosum</i> 2].
» 195	»	2	»	22	Bugaj, Buhaj, <i>dadaj</i> : [ja, m., z <i>tureck.</i> <i>bugha</i> = <i>taurus</i> . <i>Men.</i> I, 1651 — 2].
» 196	»	1	»	46	Bułat, u, m., <i>dadaj</i> : [z <i>tureck.</i> <i>puład</i> = <i>ferrum Damascenum durum</i> . <i>Men.</i> I, 565 — 2].
» 199	»	2	»	15	Bureczka, i, <i>zdrab.</i> , <i>dadaj</i> : [z <i>tureck.</i> <i>burkae</i> = <i>rica</i> . <i>Men.</i> I, 1485 — 2].
» 219	»	2	»	49	capu, <i>dadaj</i> : [<i>tureck.</i> <i>śafi</i> 2].
» 229	»	1	»	21	Ceregiele, ów, liczb. mn., <i>dadaj</i> : [‘ <i>CERGIELE</i> 2]. ♀ [Kulczyki; <i>ross.</i> <i>серги</i> ; porówn. <i>tureck.</i> <i>serha</i> , <i>serghug</i> = <i>plumae</i> , <i>pilei ornamentum</i> . <i>Men.</i> I, 1509 — 2].
»	»	2	»	48	Cerkiewka, i, ż., <i>zdrab.</i> , <i>dadaj</i> : [z <i>łac.</i> <i>circus</i> ; <i>karp.</i> i <i>wałosk.</i> <i>carok</i> = <i>ogrodzenie</i> ; <i>staropolsk.</i> <i>cerky</i> (<i>Cod. dipl. Pamer.</i> 1170, ed. Hasselbach); <i>cerk.</i> <i>црѣкы</i> 2].
» 257	»	2	»	10	Chorągiew, i, ż., <i>zdrab.</i> , <i>dadaj</i> : [porówn. <i>średn. łac.</i> <i>carrociun</i> , <i>carrochium</i> 2].
» 359	»	1	»	46	Cymbury, liczb. mn. <i>dadaj</i> : [Cymbury, z <i>tureck.</i> <i>čember</i> = <i>zona</i> . <i>Men.</i> I, 1804 — 2].
»	»	2	»	4	Cyn, u, m., <i>dadaj</i> : [z <i>łac.</i> <i>cinnus</i> = <i>mieszanina różnych rzeczy</i> , ein <i>Wißhain</i> . <i>Cynów</i> wszelakich, gdzie jest dębina, tam kołów, słupów, gdzie sośnina, tam żerdzi, dylów, więc też i dREW do palenia, łuczywa na komin nawozić. <i>Zaw. Memar.</i> A — 2].
» 344	»	2	»	57	zam: [Czahor. . . . <i>Kaniowsk.</i> 2], <i>pałáz</i> : [z <i>tureck.</i> <i>čaiir</i> = <i>pratum</i> . <i>Men.</i> I, 1555 — 2].
»	»	2	»	41	Czajka, i, ż., <i>dadaj</i> : [porówn. <i>tureck.</i> <i>šajka</i> = <i>navis major</i> . <i>Men.</i> I, 1122 — 2].
Str. 359	»	2	»	57	zam: [gacie obszerne 4], <i>połóz</i> : [z <i>tureck.</i> <i>čiakčir</i> , <i>čiaechšir</i> = <i>femurale</i> , <i>femoralia</i> . <i>Men.</i> I, 561 — 2].
» 423	»	2	»	9	*deliunak, <i>dadaj</i> : [<i>tureck.</i> <i>deli</i> = <i>audax</i> . <i>Men.</i> I, 101 — 2].
» 460	»	2	»	11-12	Dożonąć, dożenie, dożone, <i>jedn.</i> <i>papraw</i> : [dożenie, dożone <i>f.</i> , a Dożonąć mylnie urobiony <i>infinit.</i> zam. <i>Dognać</i> 2].
» 486	»	2	»	5	Dona, y, ż., <i>dadaj</i> : [<i>czesk.</i> <i>teneto</i> ; <i>cerkw.</i> <i>тeнeтo</i> , <i>тoнoтo</i> 2].
» 557	»	2	»	56	Drojki, a, ie, <i>dadaj</i> : [<i>staroczesk.</i> <i>dryč</i> = <i>nieprzyjemna słodycz</i> 2].
» 551	»	2	»	19	douve, <i>dadaj</i> : [<i>got.</i> <i>diubs</i> = <i>profundus</i> , <i>cavus</i> : <i>szwedz.</i> <i>djup</i> głębia; <i>litew.</i> <i>dohbis carus</i> ; cf. <i>dubas</i> 2].
» 565	»	1	»	41	Dutepasy <i>dadaj</i> : [ów, <i>plur.</i> , <i>ucieczka</i> , <i>Flucht</i> , z <i>franc.</i> <i>outré passe</i> . Skoro gruchnęły gwałtem onym <i>Jasy</i> , Z <i>Skinderbaszą</i> ostatek poszło w <i>dutepasy</i> . <i>Pat. Wajn.</i> <i>ehac.</i> 79 — 2].
» 664	»	2	»	28	Forgocze y, ż., <i>dadaj</i> : [powróż, <i>Warkocz qu. v.</i> , ein <i>Band</i> 2].
» 676	»	1	»	5	Fryza y, ż., <i>dadaj</i> : [<i>cyga</i> , <i>wartałka</i> , <i>Fryga qu. v.</i> , eine <i>Streifel</i> 2].

Zaczęto drukować dnia 25. sierpnia 1858.; Ukończono dnia 10. października 1859.

Pod zarządem **Wojciecha Manieckiego** uprzyw. dzierżawcy drukarni,

składali: **Wawrzyniec Pałuski**,

— **Wojciech Sosnowski**.

Odciskał na prasie pospiesznej: **Teodor Krzyżanowski**.

D A L S Z Y C I A G

spisu osób które nabyły ten słownik.

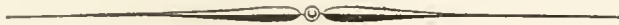

W kancelaryi Zakładu:

	<i>Liczb. cz.</i>		<i>Liczb. cz.</i>
Batowski Alexander	1	Lekszycki Józef	1
Fuk Franciszek	1	X. Lekszycki Izidor	1
Godebski Józef, major wojsk Belgijskich	11	Łączyński, właściciel dóbr	1
Jerzmanowski Józef	14	X. Malinowski Franciszek	1
Kunicki Dyonizy Julian	1	Mierzyński, nauczyciel gimnazjum Maryi Magdaleny	1
Plebański Dr. w Wrocławiu	1	Popliński Antoni, bibliotekarz	1
Skalkowski Józef, adwokat krajowy w Złoczowie	1	Ropelowski	1
Sochański Edward	1	Rose, kupiec	1
X. Tałasiewicz, rektor OO. Bernardynów w Przeworsku	1	Sempołowski, właściciel dóbr	1
Wolf xięgarz z Petersburga	16	Sypniewski Felix, właściciel dóbr	1
Zarański Stanisław	1	Taczanowski Julian, właściciel dóbr	1
Zawadzki Nikodem	1	X. Tyc, dziekan	1

W xięgarni Konst. Żupańskiego w Poznaniu.

	<i>Liczb. cz.</i>		<i>Liczb. cz.</i>
Biblioteka nauczycielska szkoły realnej w Poznaniu	1	Wilden, urzędnik Towarzystwa Ziemstwa	1
X. Barzyński	1	Wituski, nauczyciel gimnazjum Maryi Magdaleny	1
Xiążę Adam Czartoryski	1	Wolfram, nauczyciel gimnazjalny	1
Cecylia hrabianka Działyńska	1		
Jagielski malarz i redaktor Dziennika polskiego	1	U Stanisława Przyłęckiego,	
Kamiński i spółka, xięgarz	1	<i>Sekretarza Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie.</i>	
		Cybulski Adam, obojga praw doktor	1
		Lityński Wenanty z Litwinowa	1

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
6625
L5
1854
t.5

Linde, Samuel Bogumił
Słownik języka polskiego

